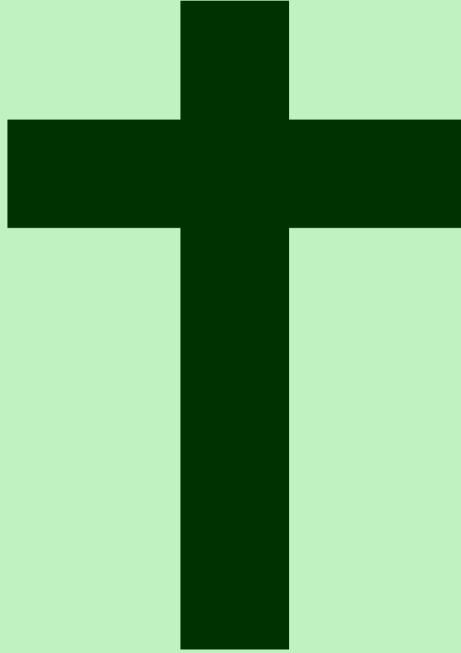

Ụ'dụkọ Múké Múngú
vé rị

Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+

Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị
Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20

Contents

Í'dóngará	1
Wũngará	65
Rútã	91
Yónã	96
Mátáyo	99
Márakõ	149
Lúkã	182
Yũwánĩ	234
Èzì	272
Rómã	321
1 Kõrínitõ	342
2 Kõrínitõ	361
Gālãtiyã	374
Èfésõ	382
Pìlípoyì	389
Kòlòsáyì	394
1 Tèsãlõnikè	399
2 Tèsãlõnikè	404
1 Tímõteyõ	407
2 Tímõteyõ	413
Títõ	417
Fìlìmónã	420
Èbérè	422
Yòkóbù	438
1 Pètèró	443
2 Pètèró	449
1 Yũwánĩ	453
2 Yũwánĩ	458
3 Yũwánĩ	459
Yúdã	460
I'dangará	462

Búkū
Í'dóngará
vé rĩ
Tā búkū rĩ vé rĩ ā
ũlũngará

Búkū 'dĩri lū ngá rĩ pi vé í'dóngará ā tā. Lū tā Múngú ní 'bũ pi gbizú vū be rĩ, āzini ĩri ní ngá 'a ni gé rĩ pi gbizú rĩ, agaápi rá rĩ, lū tā ĩri ní 'bá gbizú, ĩri ní 'bá rĩ 'bázú adrizú ngá rĩ pi drĩgé 'bá āmbúgú rú rĩ. Búkū 'dĩri lū kpá ũnjĩkányā vé í'dóngará, ĩzāngā nyangará, āzini drāngará vé í'dóngará ā tā. Lū tĩ āndiāndí rĩ pi vé tā, āzini sũrũ rĩ pi vé í'dóngará ā tā, lū kpá tā Múngú ní Ābūrāmā ri ĩpēzú ívé úyú Yāhūdĩ rĩ pi be, kōpi ā adrikí rí 'bá ívé ni rĩ vé tā, 'í i'da rí 'í ngúlúpí kōpi ní, kōpi ē i'dakí rí ívé ũkpō, āzini tā áda rĩ 'bá urukō ní.

Cápītā 12-50 ũlũ 'bá Ābūrāmā vé 'bētí āsámvú gé rĩ pi vé tā, mvópi Īsákā vé tā, Īsákā mvópi Yōkóbū vé tā, āzini ũlũ Yōkóbū vé anjĩ mūdri drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé tā, agaápi rá rĩ, ũlũ tā Yōsépā vé rĩ. Kōpi ā adrikí dō ngúlúmū mādānjā drāāsiyā, āzini 'bá Múngú túngú túngú rĩ pi ĩnjĩ 'bá rĩ pi ā trakí dō kōpi ā gārā kúrũ drāāsiyā, Múngú mba ívé 'bá 'dĩ'bée ā tā rá. ũlũ kpá kīnĩ, Múngú lē 'bá ívé rĩ pi ā 'dukí ívé tā ngaá, kōpi ā 'okí tā pĩrĩ, ē ĩnjĩkí rí 'í ānĩ.

Búkū Í'dóngará vé rĩ, Wũngará vé rĩ, Lēvĩtikā vé rĩ, Kālāfe vé rĩ, āzini Dētōrōnómē vé rĩ, Yāhūdĩ rĩ pi zíkí búkū 'dĩ'bée Búkū Tāĩmbĩ vé ni, dōku Búkū Mósē vé Tāĩmbĩ vé rĩ.

'Bũ pi vé gbingará vū be rĩ

¹ Í'dóngará gá 'dāá, Múngú gbi 'bũ pi vū be. ² Vū rĩ adri kú kána, ngá āzi 'a ni gé 'dāáyo, yĩ dabaya rĩ ē drĩ bĩ ni kuu ciji, Índrí Múngú vé rĩ ri éci yĩ rĩ drĩgé sĩ.

³ Múngú ní 'yozú kīnĩ, “Lē ũtúná ā adri anigé.” ũtúná ní dīzú āngū ĩmgbērēzú.

⁴ Múngú ndre ũtúná rĩ índre 'í mĩ gé 'dāá

múké, ĩri ní ũtúná pi āsámvú acozú āngū bĩpi niipi ciji rĩ be. ⁵ Múngú ní ũtúná rĩ zizú “Ŭtú āmgbáraká” ĩri ní āngū bĩpi niipi ciji rĩ zizú “ĩnĩná.” Ŭndrēná ní ícázú, āngū rĩ ní ówúzú, 'dĩri ũ'dú ālu rĩ.

⁶ Múngú ní 'yozú kīnĩ, “Lē āngū mgbō ā adri uru 'dāá yĩ rĩ pi āsámvú gé, ā aco rí yĩ 'bũ gé rĩ pi āsámvú yĩ vū drĩgé rĩ be.”

⁷ Múngú ní āngū mgbō uru rĩ gbizú, ā aco rí yĩ 'bũ gé rĩ pi āsámvú yĩ vū drĩgé rĩ be.

Īri ní 'i ngazú sũ Múngú ní 'yoó rĩ tĩni.

⁸ Múngú ní āngū mgbō uru rĩ zizú “'bũ.” Ŭndrēná ní ícázú, āngū rĩ ní ówúzú, 'dĩri ũ'dú ĩrĩ rĩ.

⁹ Múngú ní 'yozú kīnĩ, “Lē yĩ 'bũ ndúgé rĩ ā úmú 'i vūrā ālu gé, āngū ā'wí ē índre.” Īri ní 'i ngazú sũ Múngú ní 'yoó rĩ tĩni. ¹⁰ Múngú ní āngū ā'wí rĩ zizú “nyōókú”, ĩri ní yĩ ĩ úmú 'bá vūrā ālu gé rĩ zizú “yĩ tafu”. Múngú ndre 'í mĩ gé 'dāá índre múké.

¹¹ Múngú ní 'yozú kīnĩ, “Lē ngá rĩ pi ē ĩfúkí dūy nyōókú drĩgé, ngá úri be ni pi, āzini peṭi ũ'a be ni pi, ívé ósũkā vú sĩ āndiāndí.” Īri ní 'i ngazú sũ Múngú ní 'yoó rĩ tĩni. ¹² Ngá rĩ pi ní ĩfúzú 'dūzú nyōókú drĩgé, ngá úri be ni pi, āzini peṭi ũ'a be ni pi ĩfúkí dūy ívé ósũkā vú sĩ āndiāndí. Múngú ndre kōpi 'í mĩ gé 'dāá índrekí múké. ¹³ Ŭndrēná ní ícázú, āngū rĩ ní ówúzú, 'dĩri ũ'dú na rĩ.

¹⁴ Múngú ní 'yozú kīnĩ, “Lē ngá dĩ'bée āngū ĩmgbērē'bée ni pi ē índrekí 'bũ gé 'dāá, ā aco rí ũtúná pi āsámvú ĩnĩná be, kōpi ē i'dakí rí lókí rĩ pi ā vúgú, ũ'dú rĩ pi ā vúgú, āzini ílĩ rĩ pi ā vúgú, ¹⁵ kōpi ā dĩkí rí āngū ĩmgbērēé 'bũ gé 'dāásĩ ímú vū drĩgé nōó.” Īri ní 'i ngazú sũ Múngú ní 'yoó rĩ tĩni. ¹⁶ Múngú ní ngá ambugu dĩ'bée āngū ĩmgbērē'bée ni pi gbizú ĩrĩ. Āmbúgú agaápi rá rĩ, ā dĩ rí āngū ĩmgbērēé ũtúná sĩ, mādānjā rĩ, ā dĩ rí āngū ĩmgbērēé ĩnĩná sĩ. Īri ní kpá línyā rĩ pi gbizú. ¹⁷ Múngú 'bā kōpi 'bũ gé 'dāá, kōpi ā dĩkí rí āngū ĩmgbērēé vū drĩgé nōgó, ¹⁸ ũtú rĩ ā dĩ rí āngū ĩmgbērēé ũtúná sĩ, mbāá rĩ ā dĩ rí āngū ĩmgbērēé ĩnĩná sĩ, ā aco rí ũtúná pi āsámvú ĩnĩná be. Múngú ndre kōpi 'í mĩ gé 'dāá índrekí

múké. ¹⁹ Ûndréná ní ícázú, àngũ rĩ ní ówúzú, 'dĩri ú'dù sù rĩ.

²⁰ Múngú ní 'yozú kīnī, “Lē ngá ídri be ni pi ā adrikí yīī agá 'dāá, āzini lē āriṅá rĩ pi ā ungakí àngũ mgbo 'bũ pi āsámvú vũ be rĩ gé sī.” ²¹ Kúru Múngú ní ngá ambugu ambugu yīī tafu agá ídri be rĩ pi gbizú ngá céré ídri be éçí'ba éçíçéçí rĩ pi be, āriṅá rĩ pi be ìvé ọ̀sũkǎ vú sī àndiándí. Múngú ndre kòpi 'í mị gé 'dāá índrékí múké. ²² Múngú sē kòpi ní tākiri, ìri ní 'yozú kīnī, “Ìmi tìkí, ìmivé kālāfe ā ga tré yīī tafu rĩ agá 'dāá, āriṅá rĩ pi vé kālāfe ā ga tré vũ drīgé nōgó.” ²³ Ûndréná ní ícázú, àngũ rĩ ní ówúzú, 'dĩri ú'dù tǔwú rĩ.

²⁴ Múngú ní 'yozú kīnī, “Lē ànyāpá rĩ pi, ngá nyíríná ídri be éçí'ba vũ drīgé sī rĩ pi, āzini ā'á rĩ pi ā adrikí vũ drīgé nōgó anigé ìvé ọ̀sũkǎ vú sī àndiándí.” Ìri ní 'i ngazú sù Múngú ní 'yoó rĩ tìṅi.

²⁵ Múngú gbi ā'á rĩ pi ànyāpá rĩ pi be ìvé ọ̀sũkǎ vú sī àndiándí, āzini gbi ngá ídri be éçí'ba nyọ̀ókú drīgé sī rĩ pi ìvé ọ̀sũkǎ vú sī àndiándí. Múngú ndre kòpi 'í mị gé 'dāá índrékí múké.

²⁶ Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, “Lē 'bà gbikí 'bá sũú 'bá tìṅi, kòpi ā adrikí rí àmbúgú ì'bí yīī tafu agá rĩ pi drīgé, āriṅá rĩ pi drīgé, ànyāpá rĩ pi drīgé, ā'á rĩ pi drīgé, āzini ngá ídri be éçí'ba nyọ̀ókú drīgé sī rĩ pi drīgé.”

²⁷ Kúru Múngú ní 'bá gbizú sù 'í tìṅi,

Múngú gbi ìri sù 'í tìṅi,

gbi kòpi ágó pi ùkú be.

²⁸ Múngú ní tākiri 'bāzú kòpi drīgé, ìri ní 'yozú kīnī, “Ìmi tìkí, ìmi ízúkí ízúzũ, ìmivé kālāfe ā ga tré vũ drīgé nōgó, ìmi adrikí àmbúgú nyọ̀ókú rĩ drīgé. Lē ìmi adrikí àmbúgú ì'bí yīī tafu agá rĩ pi drīgé, āriṅá rĩ pi drīgé, ngá ídri be éçí'ba nyọ̀ókú drīgé sī rĩ pi drīgé.”

²⁹ Kúru Múngú ní 'yozú 'bá rĩ ní kīnī, “Ngá úri be vũ drīgé rĩ pi, peṭi 'a'bée 'a'a úri be agá rĩ pi àrèvú céré, á sē kòpi mí ní. Kòpi adri ànyāngā mívé ni. ³⁰ Á sē

ngá ìfũ'ba dù'ba nyọ̀ókú drīgé rĩ pi àrèvú céré ā'á rĩ pi ní, āriṅá rĩ pi ní, ngá ídri be éçí'ba nyọ̀ókú drīgé sī rĩ pi ní ànyāngā rú.”

³¹ Múngú ndre ngá 'í ní gbií rĩ pi àrèvú céré índrékí 'í mị gé 'dāá múké múké. Ûndréná ní ícázú, àngũ rĩ ní ówúzú, 'dĩri ú'dù áziyá rĩ.

2

¹ Kúru 'bũ pi vé gbingará vũ be, ngá céré 'a ni gé rĩ pi be rĩ ní 'i dežú.

² Kúru kǎ muú caá ú'dù ézìrì gé, ìsù Múngú de ìvé ézì rĩ ā ngangará gí, kúru ú'dù ézìrì gé, ìri ní uvuzú. ³ Múngú ní tākiri 'bāzú ú'dù ézìrì rĩ drīgé, 'bā ú'dù 'dĩri adrií uletere,* ā'diātāsīyā ú'dù 'dĩri ìri ní uvuzú rĩ, ìsù de ìvé ézì ngá rĩ pi gbizú rĩ gí.

Múngú gbi Ādámā pi Évā be

⁴ 'Bũ pi vé gbingará vũ be rĩ ìri 'dini.

Úpí† Múngú kǎ 'bũ pi gbií vũ be gí, ⁵ ásé, peṭi, dōku ngá āzi ìfũ dùú vũ rĩ drīgé kuyé, ā'diātāsīyā Úpí Múngú sē drī yīīgó 'dì vũ rĩ drīgé kuyé, 'bá ómvú 'āapi ní 'dāáyo, ⁶ èndrìlìgó ri 'aá nyọ̀ókú rĩ ē drī ùndrī ní. ⁷ Úpí Múngú ní ùtrètrè ìtìzú, ìri ní gbizú ufuzú 'bá ágó rú, ìri ní èvīvī ídri vé rĩ vuzú ùmvú ni gé, ágó rĩ gō ícá ídri rú.

⁸ Úpí Múngú ní ngá sazú ómvú Èdénē vé rĩ agá, wọ̀kọ̀ ỳtù ní ìfũzú rĩ gé, ìri ní ágó 'í ní gbií rĩ jìzú 'bāzú ómvú rĩ agá.

⁹ Úpí Múngú sa peṭi ùnyī be ù'a be ì ní nyaá íní'ba íníní ni pi ómvú rĩ agá 'dāá ìvé ọ̀sũkǎ vú sī àndiándí. Ómvú rĩ ā ágáṅá gá 'dāá, sa peṭi ídri sēepi rĩ, āzini peṭi tǎ múké pi nìzú tǎ ùnjí be rĩ.

¹⁰ Yīī āzi ídì ìfũú ómvú Èdénē vé rĩ agá 'dāá, rì ómvú rĩ ùsũú nĩ, yīī rĩ aco 'i caá sù. ¹¹ Yīī àlu rĩ ā rú Pìsónā, dì ẹlìjì muzú àngũ Hāvílā vé dábũ be rĩ agásí. ¹² Dábũ àngũ 'dāri vé rĩ múké, peṭi sù be ngũpì ndrīndrī rĩ 'dālé anigé, āzini írā ùnyī be

* **2:3** 2:3 Ú'dù uletere: Ú'dù uletere 'dĩri vé íffí, Múngú 'bā ú'dù 'dĩri adrií túngú uvuzú ni. † **2:4** 2:4 Úpí: Èbèrè tì sī, Múngú zì 'i rú Yáwè, íffí ní, Múngú adriipi muzú 'dání'dání rĩ 'i. Kẹ̀lìkọ̀ tì sī, 'bā Yáwè rì zì Úpí. Ì ìsù lā Búkú Í'dóngará vé rĩ agá, Wùngará vé rĩ agá, Rùtā vé rĩ agá, āzini Yónā vé rĩ agá.

ĩ ní zì ònìkĩ rĩ pi 'dǎlé anigé. ¹³ Yìjì ìrì rĩ ã rù Gíyónǎ, òjì ẹlìjì mụzú ǎngũ Kùsì vé rĩ agásì. ¹⁴ Yìjì na rĩ ã rù Tìgìrìsì, òjì ẹlìjì mụzú ǎngũ ǎsírìyǎ vé rĩ agásì, ùtù ní ìfùngará gálésìla. Yìjì sù rĩ ã rù Yùfèrètǎ.

¹⁵ Úpí Múngú ní ágó rĩ jìzú 'bázú ọm̀vù Ẹdénè vé rĩ agá, ã 'ã rí ọm̀vù rĩ, ǎzini ã ùtè rí ọm̀vù rĩ. ¹⁶ Úpí Múngú ní 'yozú ágó rĩ ní kǐnĩ, "Mí ícò pẹ̀tì ọm̀vù agá rĩ pi vé ù'a nya rá, ¹⁷ 'bo lè m̀i nya pẹ̀tì ì ní tǎ múké n̄zú tǎ ùnjí be rĩ ku, 'í nya dō gí, ádarú m̀i drǎ rá."

¹⁸ Úpí Múngú ní 'yozú kǐnĩ, "Ágó rĩ adri dō ó'dúkùlẹ, adri múké ku. Ma 'bá ìri ẹ ìzǎ koópi n̄i gbì ìri ní rá."

¹⁹ Kúru Úpí Múngú ní ùtrètrè ìtìzú, ìri ní gbizú ufuzú ǎnyǎpá rú, ã'á rĩ pi rú, ǎzini ǎrìṅá rĩ pi rú. Ìri ní kòpi jìzú ágó rĩ vùgá 'dǎá, ǎ ndre rí kòpi, ã 'da rí kòpi ã rù, ágó rĩ ní kòpi ã rù 'dazú ìvé ọ̀sùkǎ vù s̄i ǎndiǎndí. ²⁰ Kúru ágó rĩ ní ǎnyǎpá rĩ pi vé rù 'dazú, ǎrìṅá rĩ pi be, ã'á rĩ pi be cére. 'Bo 'bá ǎdámǎ ẹ ìzǎ koópi n̄i 'dǎáyo.

²¹ Kúru Úpí Múngú ní ágó rĩ s̄ezú ù'dù kozú kpílìkpílì. Ágó rĩ kǎ rií ù'dù rĩ koó, Úpí Múngú ní ìrivé gǎrǎfǎ ǎlu ìnjézú, ìri ní vùrǎ ní ọ̀zùzú gòzú ùzi. ²² Kúru Úpí Múngú ní gǎrǎfǎ ágó rĩ vé 'í ní ìnjé rĩ gbizú ufuzú ùkú rú, ìri ní jìzú ágó rĩ vùgá 'dǎá.

²³ Ágó rĩ ní 'yozú kǐnĩ,
"Bá n̄ori vé fǎ s̄i mávé rĩ t̄injì,
ìrivé zǎá sù mávé rĩ t̄injì,
ì rù n̄i zì 'ùkú',‡

ǎ'diǎtǎs̄iyǎ ìbíkì ìri ìnjé mǎ rù'bá gá."
²⁴ Tǎ 'd̄iri s̄i, 'bá ágó rì ìvé ẹ̀tẹ̀pì ku, ìri ìvé ẹ̀ndrẹ̀pì ku, kòpi ì úmú ùkú n̄i be, kòpi adri rù'bá ǎlu.

²⁵ Ágó rĩ pi ùkú n̄i be ìr̄itr̄ó pílìlì rú, 'bo kòpi adrikì kú dr̄injǎ ǎkó.

3

Ùnjìkǎnyǎ ágó rĩ pi ní 'oó ùkú n̄i be rĩ

¹ ǎ'á Úpí Múngú ní gbìí rĩ pi ǎsám̀vù gé, ìnjì ri ã'á riípi m̀i ù'bǎápi agaápi rá ni. Ù'dù ǎlu, ìri ní ùkú rĩ zìzú kǐnĩ, "Ẹ̀ndẹ̀pì

Múngú 'yo nyo kǐnĩ ìmi nyakì pẹ̀tì ù'a ọm̀vù agá 'd̄i'bée ku 'd̄ini rá?"

² Ùkú rĩ ní ùjázú ìnjì rĩ ní kǐnĩ, "Múngú kǐnĩ, 'bá ícò pẹ̀tì ọm̀vù agá 'd̄i'bée vé ù'a nya rá, ³ 'bo Múngú kǐnĩ, 'Pẹ̀tì ọm̀vù ágáṅá gá 'd̄ari vé ù'a, lè ìmi nyakì ku, dōku ìmi ùlókì ku, ìmi nyakì dō gí, ìmi ícò ùdrǎ rá.' "

⁴ Ìnjì rĩ ní ùjázú ùkú rĩ ní kǐnĩ, "Ìmi ícókì ùdrǎá ku. ⁵ Múngú n̄i rá 'yozú kǐnĩ, ìmi nyakì dō pẹ̀tì rĩ vé ù'a gí, ìm̀i m̀i rì 'i z̄ì tǎ n̄zú ǎmázú rá, ìmi adri s̄i Múngú t̄injì, ìmi tǎ múké pi n̄i tǎ ùnjí be rá."

⁶ Ùkú rĩ kǎ ndreé pẹ̀tì rĩ vé ù'a ìndré 'í m̀i gé 'dǎá múké, ì ícò nya rá, ǎzini ì tǎ múké pi n̄i ǎnì tǎ ùnjí be rá, ìri ní pẹ̀tì rĩ vé ù'a ìt̄izú nyazú, ìri ní urukò n̄i s̄ezú ágó n̄i adriípi 'í gǎrǎ gá rĩ ní, ágó n̄i ní ẹ̀'yìzú nyazú. ⁷ Koro kòpi ẹ̀ m̀i ní 'i z̄ìzú, kòpi n̄ikì ǎmá ì n̄oni pílìlì rú. Kúru kòpi ní ìb̄ìb̄ì n̄ozú údézú ì rù'bá ọ̀zùzú ǎnì.

⁸ Ùndrẹ̀ṅá 'd̄ari s̄i, ágó rĩ pi ùkú rĩ be yìkì Úpí Múngú vé kùb̄ì, ìri ri ẹ̀cì ọm̀vù rĩ agásì, kòpi ǎpákì Úpí Múngú s̄i mụ̀yì ì z̄ùzù pẹ̀tì rĩ pi ǎsám̀vù gé 'dǎá. ⁹ Úpí Múngú ní kòpi zìzú kǐnĩ, "Ìmi ìngòlẹ?"

¹⁰ Ágó rĩ ní ùjázú kǐnĩ, "Á yì m̀i kùb̄ì ọm̀vù agá 'dǎá, s̄e má ní ùr̄i, ǎ'diǎtǎs̄iyǎ mǎ pílìlì rú, má ní mǎ z̄ùzú ǎnì."

¹¹ Múngú ní ìri zìzú kǐnĩ, "ǎ'di lù m̀i ní kǐnĩ m̀i pílìlì rú n̄i? M̀i nya pẹ̀tì rĩ vé ù'a má ní 'yoó m̀i nya ku rĩ gí?"

¹² Ágó rĩ ní 'yozú kǐnĩ, "Ùkú m̀i ní s̄eé má ní rĩ, s̄e má ní pẹ̀tì rĩ ã ù'a, á nya gí."

¹³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú ùkú rĩ ní kǐnĩ, "M̀i 'o 'd̄ini ǎs̄i?"

Ùkú rĩ ní 'yozú kǐnĩ, "Ìnjì ù'bǎ mǎ m̀i n̄i, má ní pẹ̀tì ù'a rĩ nyazú ǎnì."

Múngú l̄i tǎ kòpi dr̄ìgẹ

¹⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú ìnjì rĩ ní kǐnĩ, "Tǎ m̀i ní 'oó 'd̄iri s̄i, "ǎnyǎpá rĩ pi ǎsám̀vù gé ǎ'á rĩ pi be, á tri m̀i gí!

M̀i ìm̀yì m̀i use b̄edr̄i s̄i,
m̀i ìm̀yì f̄ur̄und̄i m̄vũ c̄imgbá cazú
ù'dù cére m̀i ní adrizú rĩ gé.

‡ 2:23 2:23 Ùkú: Ùkú vé ìfifí Ẹ̀berè t̄i s̄i, ìnjékì ìri ágó rù'bá gá.

15 Ma sê ìmivé ãsámvú ùkú rĩ be rĩ adri ùnjí,
anjiṅá mívé rĩ pi ìrivé rĩ be, kòpi
ãsámvú rĩ adri ùnjí.

Ìrivé mvá ágó ri ímú mi gbā drìgé,
mi ímú mvá ágó rĩ ga pá gá.”

16 Múngú ní 'yozú ùkú rĩ ní kīnī,
“Sâ mí ní mvá tìzú rĩ gé, ma sê mi ìzāngā
nya ambamba.

Mí kādō mvá tī, āzō ni ri ásó am-
bamba.

Mi áwí éṣí 'bā ku mí ágó ni drìgé,
'bo ìri adri āmbúgú mí drìlé gá nī.”

17 Múngú ní 'yozú Ādámā ní kīnī, “Mí
ní mívé ùkú ẽ tì yī, āzini mí ní peṭi ù'a
má ní 'yoó, 'Mī nya ku' rĩ nyaá rĩ sī,

“Á tri nyòókú rĩ gí, mī tā sī.

Sâ mí ní adrizú ídri rú rĩ gé,
mi ómvú 'ā ùkpō sī, úrúndẹ be, mí íbí
ngá nya ndō.

18 Ûcékúcé ri ìfū dụ nyòókú rĩ agá,
mi ngá ìfū'ba dụ'ba nyòókú drìgé rĩ
pi nya.

19 Mi ómvú 'ā ùkpō sī, úrúndẹ be,
mi íbí ngá nya ndō,

cīngbá mí ní fizú gōzú nyòókú agá rĩ gé,
ìtíkí nyòókú ì ní mi gbizú ānī,
mi gō fi nyòókú agá ùzi.”

20 Ādámā 'da 'î ùkú ni ā rú Évā* 'i,
ā'diātāsīyā ìri adri èndrèpi 'bá ídri rú rĩ
pi vé ni céré.

21 Kúru Úpí Múngú ní lā'bu údézú, ìri
ní Ādámā pi ā rú'ba òzūzú ānī ùkú ni Évā
be.

22 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Nóni
'bá 'dī'bée ícákí sū 'bá tīnī, kòpi nīkí tā
múké pi tā ùnjí be gí. Ícókí kòpi ā'yī peṭi
ídri sēepi rĩ nyaá ku, ā'diātāsīyā kòpi ā
adrikí rí mužú nyonyo ku.” 23 Kúru Úpí
Múngú ní kòpi drozú ómvú Ēdénē vé rĩ
agásī, kòpi ā mukí ómvú 'āá nyòókú 'í ní
ìtī kòpi gbizú rĩ agá. 24 Múngú ká kòpi
droó fūú ómvú Ēdénē vé rĩ agásī gí, ìri ní
mālāyikā rĩ pi† 'bāzú ómvú rĩ vé wòókò
ùtú ní ìfūngará gálé rú rĩ gé, āzini ìri ní ìlì
āco sī be dīpi lówū lówū ācì rú ni 'bāzú,

* 3:20 3:20 Évā: Évā vé íffí ídri.

† 3:24 3:24 Mālāyikā rĩ pi: Mālāyikā rĩ pi Èbèrè tì sī, ì kòpi zì Kèrúbímū.

Kòpi 'bū gé 'dāá ídri rú Úpí be trù.

* 4:1 4:1 Káyīnā: Káyīnā vé íffí, má ìsú mvá gí.

ìri écì ómvú rĩ agásī kúrū, ā ùtē rí lèti
muṣipi peṭi ídri sēepi rĩ gé rĩ.

4

Káyīnā pi èdrìpi Èbélē be

1 Ādámā pi ní lazú ùkú ni Évā be, Évā ní
'a ìsúzá, ìri ní Káyīnā* ri tìzú. Ìri ní 'yozú
kīnī, “Úpí Múngú ko mâ ìzā, á tì mvá ágó
gí.” 2 Vúdrī ni gé, ìri ní Èbélē ri tìzú.

Èbélē ri 'bá kábīlō úcépi ni, Káyīnā ri
'bá ómvú 'āápi ni. 3 Ú'dú ālu, Káyīnā
ìkūnā ívé ānyāngā, í'dú urukò ni ìjì sēé
Úpí Múngú ní. 4 Èbélē ìjì ívé rĩ kábīlō mvá
káyú rĩ vé zāá úsō be ni sēé Úpí Múngú
ní. Úpí Múngú ā'yī Èbélē ri rá, ā'yī kpá
ngá ìri ní sēé rĩ rá. 5 'Bo Úpí Múngú
ā'yī Káyīnā ri kuyé, ā'yī kpá ngá ìri ní
sēé rĩ kuyé. Sē Káyīnā ā 'a ve ambamba,
èndrèti ni adri kú ìtrì.

6 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Káyīnā ní
kīnī, “Ngá mī 'a ní vezú rĩ ā'di? Mí èndrèti
adri kú ìtrì 'dini āsī? 7 Mī 'o dō tā pìrì,
ícókí té mi ā'yī ku? 'Bo mí ā'yī dō tā pìrì
'oó ku, ùnjīkānyā fi mí éṣí agá gí, lē mi
izaá, 'bo lē mī ndē ùnjīkānyā vé ùkpō rá.”

8 Káyīnā ní 'yozú èdrìpi ní kīnī, “Bá
mukí écì be ásé agá.” Kòpi ká muṣi caá
ásé agá 'dālé, Káyīnā ní í'dózú èdrìpi
Èbélē ri fuzú, ìri 'dizú drāzú rá.

9 Kúru Úpí Múngú ní Káyīnā ri zìzú
kīnī, “Mí èdrìpi Èbélē ri íngāá?”

Káyīnā ní újázú kīnī, “Á nī kuyé. Mí
ùsū ma 'bá riipi má èdrìpi ri ùtēepi ni?”

10 Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Mí 'o 'dini
āsī? 'Í ndre drī ká! Mí èdrìpi vé ārí dāápi
nyòókú agá rĩ ngo ícá má vúgá nõó gí.

11 Á tri mi gí, á dro mi fūú nyòókú mí
èdrìpi mí ní 'dijì rĩ vé ārí ní dāá 'a ni gé
rĩ agásī āmvé gí. 12 Mí kādō nyòókú rĩ
'āá, ānyāngā ka mí ní 'a ni gé ku. Í'dózú
āndrū mužú drīdrī, mi adri 'bèti ākó, mi
écì ngalanji āngū rĩ pi agásī.”

13 Káyīnā ní 'yozú Úpí Múngú ní kīnī,
“Tā mí ní ma ìrīnjāzú 'dīri ambamba,
má ícá ānī bā ku. 14 Nóni 'í dro ma

fũú nyõókú rĩ agásĩ gí, má ícò índré mí ẽndrẹti gé dđi ku, ma nóni 'bẹti ãkó, ma ẹci muzú ngalanji ǎngũ rĩ pi agásĩ. 'Bá rĩ ịsụ dõ ma, ịri ma 'dị drā rá."

¹⁵ Úpí Múngú ní 'yozú ịri ní kĩnĩ, "Adri 'dini kuyé, 'bá ǎzi 'dị dõ mi, ma mí ǎrígó ùfẹ vú be ẹzịrị." Kúru Úpí Múngú ní bílẹmị 'bázú Káyĩnǎ ǎ rụ 'bá gá, 'bá ǎzi ịsụ dõ ịri, ǎ 'dị rí ịri ku. ¹⁶ Káyĩnǎ ní kúru ngazú Úpí Múngú ǎ gǎrǎ gá sị, ịri ní muzú adrizú ǎngũ Nódĩ† vé rĩ gé, Ẹdénẹ vé wõókõ ụttụ ní ịfũngará gálé rú rĩ gé.

Úyú Káyĩnǎ vé rĩ

¹⁷ Káyĩnǎ pi ní lazú ùkú ni be, ùkú rĩ ní 'a ịsúzú, ịri ní Ẹnókǎ rĩ tizú. Káyĩnǎ ní kúrú sızú, ịri ní kúrú rĩ ǎ rụ 'dazú 'í mvọpi Ẹnókǎ ǎ rú sị. ¹⁸ Ẹnókǎ tị Ẹrǎdĩ rĩ, Ẹrǎdĩ tị Měhũjǎélẹ rĩ, Měhũjǎélẹ tị Mětūsǎélẹ rĩ, Mětūsǎélẹ ní Lēmékẹ rĩ tizú.

¹⁹ Lēmékẹ je ùkú ịrị, ùkú kǎyú rĩ ǎ rụ ǎdá 'i, ǎzi rĩ ǎ rụ Zílǎ 'i. ²⁰ ǎdá ní Jǎbǎlǎ rĩ tizú. Jǎbǎlǎ rĩ ẹtẹpi 'bá adri 'bá gǎkũ agá, rĩ 'bá ǎnyǎpá úcé 'bá rĩ pi vé ni. ²¹ Jǎbǎlǎ vé ẹdrịpi Jǎbǎlǎ 'i. Jǎbǎlǎ rĩ ẹtẹpi 'bá rĩ 'bá kũ 'dị co 'bá, ǎzini jẹlẹgú vu 'bá rĩ pi vé nĩ. ²² Lēmékẹ vé ùkú rĩ ǎzi Zílǎ 'i, Zílǎ ní kpá mvá ágó tizú, mvǎnǎ rĩ ǎ rụ Tǔbǎlĩ-Káyĩnǎ 'i, ịri ùndógó ngá ẹzị ngazú rĩ pi údepì ni, ǎzini riipi aya mǎlámǎlá, ǎzini aya ẹzị ngazú rĩ dđipi ni. Tǔbǎlĩ-Káyĩnǎ vé ómvọpi ǎ rụ Nǎámǎ 'i.

²³ Lēmékẹ ní 'yozú 'í ùkúpịi ní kĩnĩ, "ǎdá, ịmi Zílǎ be, ịmi yìkí drĩ ma ká, mǎ ùkúpịi, ịmi yìkí mǎvé átángá. Kẹrĩmvá ǎzi ịpẹnǎ ma, á 'dị ịri drǎá gí.

²⁴ Dõ ùfẹkí Káyĩnǎ vé ǎrígó vú be ẹzịrị, ma Lēmékẹ 'i, ị mǎvé rĩ ùfẹ vú be pũkú ẹzịrị drĩ ni ẹzịrị."

Sétẹ pi mvọpi Ẹnósǎ be

²⁵ ǎdámǎ pi ní gõzú lazú ùkú ni be dđi, ùkú rĩ ní mvá ágó tizú, ịri ní rụ ni 'dazú Sétẹ‡ 'i, ịri ní 'yozú kĩnĩ, "Múngú sẹ má ní mvá ágónǎ Ẹbélẹ Káyĩnǎ ní 'dđi rĩ ǎ ǎrígó gí." ²⁶ Sétẹ ní kpá mvá ágó tizú, ịri ní rụ ni 'dazú Ẹnósǎ 'i.

Sǎ 'dǎri gé, 'bá rĩ pi ní ídózú Úpí Múngú ǎ rụ zizú, ǎzini ịri ịnjizú.

5

Úyú ǎdámǎ vé rĩ

¹ Úyú ị ní tǎ ni sịi 'dđri ǎdámǎ vé rĩ.

Múngú kǎ 'bá rĩ gbií, gbi ịri sụy 'í tịni. ² Gbi kọpi ágó pi ùkú be, sẹ kọpi ní tǎkiri, ịri ní kọpi zizú "'bá."

³ ǎdámǎ kǎ adrii caá ílì be mǔdǔrǔlǔ ǎlu pũkú na (130), ịri ní mvá ágó tizú sụ 'í tịni. Ịri ní rụ ni 'dazú Sétẹ 'i. ⁴ Kǎ Sétẹ rĩ tịi, vǔdrị ni gé, ǎdámǎ gõ adrii caá ílì be mǔdǔrǔlǔ ǎrõ (800), tị anji ǎgõ ụrụkọ 'bée anji ùkú pi be ílì 'dđi 'bée agá rá. ⁵ ǎdámǎ adri caá ílì be mǔdǔrǔlǔ úrõmĩ pũkú na (930), ịri ní kúru drǎzú.

⁶ Sétẹ kǎ adrii caá ílì be mǔdǔrǔlǔ ǎlu drĩ ni tǔwụ (105), ịri ní Ẹnósǎ rĩ tizú. ⁷ Kǎ Ẹnósǎ rĩ tịi, vǔdrị ni gé, Sétẹ gõ adrii caá ílì be mǔdǔrǔlǔ ǎrõ drĩ ni ẹzịrị (807), tị anji ǎgõ ụrụkọ 'bée anji ùkú pi be ílì 'dđi 'bée agá rá. ⁸ Sétẹ adri caá ílì be mǔdǔrǔlǔ úrõmĩ mǔdrị drĩ ni ịrị (912), ịri ní kúru drǎzú.

⁹ Ẹnósǎ kǎ adrii caá ílì be pũkú úrõmĩ (90), ịri ní Kěnánǎ rĩ tizú. ¹⁰ Kǎ Kěnánǎ rĩ tịi, vǔdrị ni gé, Ẹnósǎ gõ adrii caá ílì be mǔdǔrǔlǔ ǎrõ mǔdrị drĩ ni tǔwụ (815), tị anji ǎgõ ụrụkọ 'bée anji ùkú pi be ílì 'dđi 'bée agá rá. ¹¹ Ẹnósǎ adri caá ílì be mǔdǔrǔlǔ úrõmĩ drĩ ni tǔwụ (905), ịri ní kúru drǎzú.

¹² Kěnánǎ kǎ adrii caá ílì be pũkú ẹzịrị (70), ịri ní Mǎhǎlǎlélĩ rĩ tizú. ¹³ Kǎ Mǎhǎlǎlélĩ rĩ tịi, vǔdrị ni gé, Kěnánǎ gõ adrii caá ílì be mǔdǔrǔlǔ ǎrõ pũkú sụ (840), tị anji ǎgõ ụrụkọ 'bée anji ùkú pi be ílì 'dđi 'bée agá rá. ¹⁴ Kěnánǎ kǎ caá ílì be mǔdǔrǔlǔ úrõmĩ mǔdrị (910), ịri ní kúru drǎzú.

¹⁵ Mǎhǎlǎlélĩ kǎ adrii caá ílì be pũkú ǎzıyá drĩ ni tǔwụ (65), ịri ní Yǎrédẹ rĩ tizú. ¹⁶ Kǎ Yǎrédẹ rĩ tịi, vǔdrị ni gé, Mǎhǎlǎlélĩ gõ adrii caá ílì be mǔdǔrǔlǔ ǎrõ pũkú na (830), tị anji ǎgõ ụrụkọ 'bée anji ùkú pi be ílì 'dđi 'bée agá rá. ¹⁷ Mǎhǎlǎlélĩ adri caá ílì

† 4:16 4:16 Nódĩ: Nódĩ vé íffí, ẹcịngará ngalanji rĩ. ‡ 4:25 4:25 Sétẹ: Sétẹ vé íffí, Múngú sẹ nĩ.

be mǔdǔrǔlǔ ārō pǔkú úrōmǐ drǐ ni tǔwú (895), ĩri ní kúru drǎzú.

¹⁸ Yǎrédē kā adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ālu pǔkú áziyá drǐ ni ĩrǐ (162), ĩri ní Ēnókā ri tǐzú. ¹⁹ Kā Ēnókā ri tǐj, vǔdrǐ ni gé, Yǎrédē gō adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ārō (800), tǐ anji āgō ʊrukɔ'béé anji ũkú pi be ílí 'dǐ'béé agá rá. ²⁰ Yǎrédē adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ úrōmǐ pǔkú áziyá drǐ ni ĩrǐ (962), ĩri ní kúru drǎzú.

²¹ Ēnókā kā adrii caá ílí be pǔkú áziyá drǐ ni tǔwú (65), ĩri ní Mētūsélā ri tǐzú. ²² Kā Mētūsélā ri tǐj, vǔdrǐ ni gé, Ēnókā gō adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ na (300), tǐ anji āgō ʊrukɔ'béé anji ũkú pi be ílí 'dǐ'béé agá rá. Ēnókā ri tā 'oó pǐrǐ Múngú ɛndrɛtǐ gé, ²³ Ēnókā adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ na pǔkú áziyá drǐ ni tǔwú (365). ²⁴ Ēnókā ní tā 'oó pǐrǐ Múngú ɛndrɛtǐ gé rǐ sǐ, gō índrɛ dǐj kuyé, ā'diātāsīyā Múngú 'dụ ĩri mụzú ídri rú.

²⁵ Mētūsélā kā adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ālu pǔkú ārō drǐ ni ɛzǐrǐ (187), ĩri ní Lēmékē ri tǐzú. ²⁶ Kā Lēmékē ri tǐj, vǔdrǐ ni gé, Mētūsélā gō adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ɛzǐrǐ pǔkú ārō drǐ ni ĩrǐ (782), tǐ anji āgō ʊrukɔ'béé anji ũkú pi be ílí 'dǐ'béé agá rá. ²⁷ Mētūsélā adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ úrōmǐ pǔkú áziyá drǐ ni úrōmǐ (969), ĩri ní kúru drǎzú.

²⁸ Lēmékē kā adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ālu pǔkú ārō drǐ ni ĩrǐ (182), ĩri ní mvá ágó tǐzú. ²⁹ ĩri ní rụ ni 'dazú Núwā* 'i, ĩri ní 'yozú kǐnǐ, “Mvá nǔri ímụ 'bā ĩzā ko ĩzāngā 'bá ní rií nyaá ɛzǐ 'bá ní rií ngaá drǐ sǐ nyọkú Úpí Múngú ní trii gǐ nǔri agá nǐ.” ³⁰ Lēmékē kā Núwā ri tǐj, vǔdrǐ ni gé, Lēmékē gō adri caá ílí be mǔdǔrǔlǔ tǔwú pǔkú úrōmǐ drǐ ni tǔwú (595), tǐ anji āgō ʊrukɔ'béé anji ũkú pi be ílí 'dǐ'béé agá rá. ³¹ Lēmékē adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ ɛzǐrǐ pǔkú ɛzǐrǐ drǐ ni ɛzǐrǐ (777), ĩri ní kúru drǎzú.

³² Núwā kā adrii caá ílí be mǔdǔrǔlǔ tǔwú (500), vǔdrǐ ni gé, ĩri ní Sémē pi tǐzú Ámā be, Yǎpétē sǐ.

6

Yǐ tǐ āngū ĩmǔlǔ

¹ 'Bá rǐ pi kâ í'dó ízú vǔ drǐgé nǔgó, kǔpi tǐkǐ anji ũkú rá. ² Anji Múngú vé rǐ pi kâ ndrɛé anji ũkú 'bá rǐ pi ní tǐj rǐ pi ũnyǐ be ambamba, kǔpi jekǐ ʊrukɔ'béé ĩ ní lēé rǐ pi ĩ ní ũkú rú. ³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kǐnǐ, “Má ícǔ 'bá rǐ pi ā'yǐ adrii ídri rú mụzú nyonyo ku, ā'diātāsīyā kǔpi 'bá ũdrā'béé ũdrādrā ni pi, kǔpi 'yɛngá adrii ílí mǔdǔrǔlǔ ālu pǔkú ĩrǐ.”

⁴ Anji Múngú vé rǐ pi kâ anji ũkú 'bá rǐ pi vé rǐ jeeé, kǔpi tǐkǐ anji ũkú rǐ pi be rá. Anji kǔpivé 'dǐ'béé zǐkǐ kǔpi Nēfǐlǐmǔ, sâ 'dāri gé, kǔpi rikǐ adrii vǔ drǐgé nǔgó. Vǔdrǐ ni gé, kǔpi gōkǐ kpá adrii rá. Kǔpi ɛ'dǐ 'dǐngará gá ũkpō be, kǔpi ā rụ kụkụ.

⁵ Úpí Múngú kā ndrɛé ũnjikānyā 'bá rǐ pi vé rǐ ga vǔ drǐgé nǔgó ambamba, tā kǔpi ní rií ũsǔj sâ 'dāri gé rǐ pi céré ũnjǐ, ⁶ tā 'dǐri sē Úpí Múngú ní ĩzāngā ambamba 'í ní 'bá gbií vǔ drǐgé nǔgó rǐ sǐ. ⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kǐnǐ, “Vǔ drǐgé nǔgó, á lē 'bá má ní gbií rǐ pi vé úri 'beé āvǐ 'dǐisǐ rá, í'dózú 'bá rǐ pi, ā'á rǐ pi, ānyāpá rǐ pi, ngá ídri be ɛcǐ'bá nyọkú drǐgé sǐ rǐ pi, ārińá rǐ pi, ma kǔpivé úri 'be āvǐ 'dǐisǐ rá, ā'diātāsīyā ma ĩzāngā sǐ má ní kǔpi gbií rǐ sǐ.” ⁸ 'Bo Úpí Múngú 'bā ɛsǐ múké Núwā ní.

⁹ Ú'dógú'dógú Núwā vé rǐ, ĩri 'dǐni. Núwā ri 'bá tā 'oópi pǐrǐ ni, 'bá lókǐ 'dāri gé rǐ pi āsámvú gé, ísǔkǐ tā ũnjǐ rụ'bá ni gé kuyé, Núwā 'dụ tā Múngú ní 'yoó 'í ní rǐ ngaá rá. ¹⁰ Núwā tǐ anji āgō na, Sémē 'i, Ámā 'i, Yǎpétē sǐ.

¹¹ Tā 'bá rǐ pi ní 'oó vǔ drǐgé nǔgó rǐ ũnjikānyākānyā Múngú ɛndrɛtǐ gé, kǔpi ri tā 'dụ nga ɛsǐ ũká ũká sǐ. ¹² Múngú ndrɛ ũnjikānyā 'bá rǐ pi ní 'oó vǔ drǐgé nǔgó rǐ rá, ā'diātāsīyā kǔpi ri nóni ũnjikānyā 'o. ¹³ Kúru Múngú ní 'yozú Núwā ní kǐnǐ, “Á lē 'bá rǐ pi ú'dǐ ũdrāá céré 'dǐisǐ rá, ā'diātāsīyā ũnjikānyā ga vǔ drǐgé nǔgó ambamba. Ádarú á lē 'bá rǐ pi ú'dǐ ũdrāá rá, āzini á lē vǔ rǐ izaá rá.

* 5:29 5:29 Núwā: Núwā vé íffǐ, 'bá riípi ĩzā koópi ĩzāngā agásǐ ni.

14 “Í pa párángi, mí údé mí ní kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú àní, mí aco 'a ni àndiándí, mí ùmbí 'a ni pí úgóró ni be gámũ sī. 15 Mí údé kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī 'díní. Àco ni ã adri pá ágélé mụ̀dụ̀rụ̀lụ̀ sụ pụ̀kú tọ̀wú (450), ẹ̀pì ni ã adri pá ágélé pụ̀kú ẹ̀zịrị drị ni tọ̀wú (75), ngangará ni urulé rī ã adri pá ágélé pụ̀kú sụ drị ni tọ̀wú (45). 16 Mí údé ácí 'bǎá drìgè ni gé, ǎsámvú ni adri mgbo, ã 'beki caá drì ã 'a na. Mí údé kẹ̀tì kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī vé wọ̀ọ̀kọ̀ ǎzi rī gé, mí aco kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī ã 'a caá na, í'dózú vùgá, ágágá, ǎzi rī ã adri urugégélésíla.

17 “Ma ímú yī sē tì nyọ̀ọ̀kú rī ẹ̀ drì ìmùlù céré ngá ídri be rī pí ú'dì ùdrǎ 'dǐsǐ rá, ngá vù drìgè ídri be rī pí céré ímú ùdrǎ rá. 18 'Bo ma ímú ùndí rụ mí be, mí ímú fì kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá, ùkú mívé rī be, anjì ǎgọ mívé rī pí be, ùkú ìvé rī pí be. 19 Mí ngá ídri be rī pí jì kúlúmgbá rī agá 'dǎá, ágó ni pí ùkú ni be, kọ̀pì ã adrikí rí ídri rú. 20 Lē mí jì ǎríná rī pí ìrì ìrì ìvé ọ̀sụ̀kǎ vù sī ǎndiándí, ǎnyǎpá rī pí be, ǎ'á rī pí be ìvé ọ̀sụ̀kǎ vù sī ǎndiándí, ngá nyíríná ídri be ẹ̀cí'ba nyọ̀ọ̀kú drìgè sī rī pí be ìvé ọ̀sụ̀kǎ vù sī ǎndiándí, kọ̀pì ã mukí rí adri ídri rú. 21 'Í 'dụ ǎnyǎngá nyaanya ni pí jì 'bǎá kúlúmgbá agá 'dǎlé ìmi ní, ǎzini ngá ídri be rī pí ní.”

22 Núwǎ 'dụ tǎ rī pí ǎrèvú ngaá céré, sù Múngú ní lùú 'í ní rī tìni.

7

1 Úpí Múngú ní 'yozú Núwǎ ní kǐnǐ, “Í fì kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá 'dǎá mívé 'bá 'bètì ǎsámvú gé rī pí be céré, ǎ'diātāsīyǎ á ndre mí 'bá tǎ 'oópi pìrì ní 'bá nóni adri'ba vù drìgè rī pí ǎsámvú gé. 2 'Í 'dụ ǎnyǎpá, ǎzini ǎ'á ule ule rī pí* ìrì ìrì caá ẹ̀zìrì, ágó ni pí ùkú ni be. 'Í 'dụ ǎnyǎpá, ǎzini ǎ'á ǎzǎvù rú rī pí† ìrì ìrì, ágó ni pí ùkú ni be, ìvé ọ̀sụ̀kǎ vù sī ǎndiándí. 3 'Í 'dụ kpá ǎríná rī pí ìrì ìrì caá ẹ̀zìrì, ágó ni pí

ùkú ni be, ìvé ọ̀sụ̀kǎ vù sī ǎndiándí, kọ̀pì ã adrikí rí ídri rú vù drìgè nọ̀gó. 4 'Í'dózú ǎndrù sī, kǎdọ̀ mujú caá ú'dù ẹ̀zìrì ní gé, ma ímú yīgọ̀ sē 'dì nyọ̀ọ̀kú drìgè nọ̀gó ùtúná pụ̀kú sụ, ìníná pụ̀kú sụ, ma ngá má ní gbií ídri be ẹ̀cí'ba nyọ̀ọ̀kú drìgè sī rī pí ú'dì ùdrǎ céré 'dǐsǐ rá.”

5 Núwǎ 'dụ tǎ Úpí Múngú ní ẹ̀zì 'í ní 'dǐ'bée ǎrèvú ngaá céré rá.

6 Sǎ yī rī ní tǐzú vù drìgè rī gé, ísú Núwǎ vé ílì ca mụ̀dụ̀rụ̀lụ̀ ǎzìyá gí. 7 Núwǎ pí ní fizú kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá 'dǎlé ùkú ni be, ìvé anjì ǎgọ̀ rī pí be, anjì ǎgọ̀ rī pí vé ùkú pí be, sù Múngú ní lùú ìrì ní rī tìni, yī tǐpì rī ẹ̀ ìmùlù rí ì ku. 8 Kọ̀pì fìkí ǎnyǎpá, ǎzini ǎ'á ule ule rī pí be, ǎnyǎpá, ǎzini ǎ'á ǎzǎvù rú ìrì ìrì rī pí be, ǎríná ìrì ìrì rī pí be, ngá ídri be ẹ̀cí'ba nyọ̀ọ̀kú drìgè sī ìrì ìrì rī pí be. 9 Kọ̀pì fìkí mụ̀zú Núwǎ vù sī kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá 'dǎá, ágó ni pí ùkú ni be, sù Múngú ní ẹ̀zì Núwǎ ní rī tìni. 10 Ú'dù ẹ̀zìrì ã vùdrì gé, yī ní 'í'dózú tǐzú nyọ̀ọ̀kú rī ẹ̀ drì ìmùlùzú.

11 Núwǎ vé ílì kǎ caá mụ̀dụ̀rụ̀lụ̀ ǎzìyá, mbǎá ú'dù mụ̀drì drì ní ẹ̀zìrì, mbǎá ìrì ní gé, yī nyọ̀ọ̀kú agá rī 'í'dó rí ìkpú ímùzú ǎmvé nọ̀ ùkpọ̀ be, ǎzini yīgọ̀ 'í'dó rí 'dì ùkpọ̀ be. 12 Yīgọ̀ rī 'dì ùtúná pụ̀kú sụ, ìníná pụ̀kú sụ.

13 Ú'dù 'dǎri gé, ísú Núwǎ pí ùkú ni be, ìvé anjì ǎgọ̀ Sémè be, Ámǎ be, Yǎpétè be, ìvé anjì ǎgọ̀ rī pí vé ùkú pí be, fìkí kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá 'dǎá gí. 14 Kọ̀pì fìkí ǎ'á rī pí be, ǎnyǎpá rī pí be ìvé ọ̀sụ̀kǎ vù sī ǎndiándí, ngá ídri be ẹ̀cí'ba nyọ̀ọ̀kú drìgè sī rī pí be ìvé ọ̀sụ̀kǎ vù sī ǎndiándí, ǎríná rī pí be ìvé ọ̀sụ̀kǎ vù sī ǎndiándí. 15 Ngá ídri be rī pí fìkí kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá 'dǎá Núwǎ vù sī mụ̀zú ìrì ìrì. 16 Ngá ídri be rī pí fìkí kúlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá 'dǎá, ágó ni pí ùkú ni be, ìvé ọ̀sụ̀kǎ vù sī ǎndiándí, sù Úpí Múngú ní ẹ̀zì Núwǎ ní rī tìni. Múngú ní kúru kẹ̀tì rī ùpìzú.

17 Yīgọ̀ rī 'dì caá ú'dù pụ̀kú sụ, yī rī tì nyọ̀ọ̀kú rī ẹ̀ drì ìmùlùzú céré. Kúlúmgbá

* 7:2 7:2 ǎ'á ule ule ni pí: Múngú lù Núwǎ ní kǐnǐ, Núwǎ ẹ̀ ìjì ngá ídri be ule ule ni pí ìrì ìrì caá ẹ̀zìrì, ǎ'diātāsīyǎ ngá 'dǐ'bée muké ì ícọ̀ nya rá, ǎzini ì ícọ̀ zǎ rọ̀bọ̀nọ̀ rú rá. † 7:2 7:2 ǎ'á ǎzǎvù rú ni pí: ǎzini lē Núwǎ ẹ̀ ìjì ngá ídri be ǎzǎvù rú ni pí 'yéná ìrì ìrì, ǎ'diātāsīyǎ ngá ídri be ǎzǎvù rú rī pí ícókí nyaá ku, ǎzini ícókí zǎá rọ̀bọ̀nọ̀ rú ku.

mọ̀ngú rĩ nga kú yĩ rĩ drĩgé. ¹⁸ Yĩ rĩ tĩ nyọ̀kú rĩ ẽ drĩ ìmùlùú ambamba, sẹ̀ kùlùmgba mọ̀ngú rĩ nga kú yĩ rĩ drĩgé. ¹⁹ Yĩ rĩ tĩ mụ̀zú ambamba, ọ̀zù írà zò'ba ácoco rĩ pi ẽ drĩ cére. ²⁰ Yĩ rĩ tĩ írà zò'ba ácoco rĩ pi ẽ drĩ ọ̀zùú cére, kungára ni í'dózú írà drĩgé 'dágá, tuzú mụ̀zú uru 'dǎá, ìri pá ágélé pùkú ìrĩ. ²¹ Ngá ẹ̀cì'ba nyọ̀kú drĩgé sĩ rĩ pi ǎrẹ̀vú cére ùdráki rá. ǎrĩná rĩ pi, ǎnyǎpá rĩ pi, ǎ'á rĩ pi, ngá nyírĩná ídri be ẹ̀cì'ba nyọ̀kú drĩgé sĩ rĩ pi, 'bá rĩ pi be ùdráki cére. ²² Ngá ídri be nyọ̀kú drĩgé rĩ pi ǎrẹ̀vú ùdráki cére. ²³ Múngú ní ngá ídri be vù drĩgé rĩ pi ú'dízú ùdrázú cére 'dìisĩ rá. ǎnyǎpá rĩ pi, ǎ'á rĩ pi, ngá nyírĩná ẹ̀cì'ba vùgá sĩ rĩ pi, ǎrĩná rĩ pi be, yĩ tĩpi rĩ ú'dí kòpi ùdráá cére. Núwá pi ídríkí ngá fi'ba kùlùmgba mọ̀ngú rĩ agá rĩ pi be 'yẹ̀ná nĩ.

²⁴ Ọ̀'dú mụ̀dǔrùlù ǎlu pùkú tọ̀wú ǎ vùdrĩ gé, yĩ rĩ ní í'dózú njuzú.

8

Yĩ tĩpi rĩ vé njungára

¹ Núwá pi ǎ'á rĩ pi be, ǎnyǎpá rĩ pi be kùlùmgba mọ̀ngú agá 'dǎá, Múngú ri kòpi ǎ tǎ ígá. Múngú ní ùlì sẹ̀zú vızú vù drĩgé nọ̀gó, yĩ rĩ ní kúru njuzú. ² Múngú uga yĩ riipi íkpúpi nyọ̀kú agá vùgá 'dǎásĩ rĩ, ǎzini uga yĩgò riipi 'dìipi rĩ, yĩgò rĩ ní ǎtízú. ³ Yĩ rĩ ní njuzú mụ̀zú vùgá 'dǎá mǎdǎ, 'du caá ú'dú mụ̀dǔrùlù ǎlu pùkú tọ̀wú. ⁴ Kúru mbǎá ú'dú mụ̀drĩ drĩ ni ẹ̀zĩrĩ, mbǎá ẹ̀zĩrĩ rĩ gé, kùlùmgba mọ̀ngú rĩ ní ímùzú pá tuzú írà ǎrǎrǎtǎ drĩgé. ⁵ Yĩ rĩ ri njuzú mụ̀zú mǎdǎ. Mbǎá mụ̀drĩ vé ú'dú ǎlu rĩ gé, írà rĩ pi ẽ drĩ ní 'bázú índrẹ̀zú.

⁶ Ọ̀'dú pùkú sù ǎ vùdrĩ gé, Núwá ní sùbá kùlùmgba mọ̀ngú rĩ vé rĩ zízú. ⁷ Ìri ní púpú ri pẹ̀zú mụ̀zú ǎmvé 'dǎá, púpú rĩ áwí rií ungaá urugéé sĩ, cĩngbá sǎ yĩ rĩ ní njuzú rĩ gé. Újá 'i gòó Núwá vùgá 'dǎá kuyé. ⁸ Vùdrĩ ni gé, ìri ní kpá ǎmámù pẹ̀zú, ǎ mụ̀ rí ndree dọ̀ yĩ rĩ njuzú nyọ̀kú rĩ drĩgé sĩ gí. ⁹ ǎmámù rĩ ndǎ vùrǎ 'dezú ni

tí, ǎ'diǎtǎsìyǎ yĩ rĩ ní njuzú deé kuyé rĩ sĩ. Ìri ní 'i újázú gòzú Núwá vù kùlùmgba agá 'dǎá ùzi. Núwá ní 'i drĩ suzú, ìri ní ǎmámù rĩ ruzú 'bázú gòzú kùlùmgba mọ̀ngú rĩ agá 'dǎá vùlé.

¹⁰ Ọ̀'dú ẹ̀zĩrĩ ǎ vùdrĩ gé, ìri ní kpá gòzú ǎmámù rĩ pẹ̀zú dǎí. ¹¹ ǎmámù rĩ mvi caá Núwá vù 'dǎá ùndré sĩ, ce ìbìbì ùbùrù òlívè* vé ni mụ̀zú 'i tĩ gé ìndĩ! Kúru Núwá ní nǐzú ǎmázú 'yozú kǐnĩ, yĩ rĩ njuzú nyọ̀kú rĩ drĩgé sĩ cére gí. ¹² Núwá tẹ̀ caá ú'dú ẹ̀zĩrĩ, ìri ní kpá ǎmámù rĩ pẹ̀zú dǎí, 'bo sǎ 'dĩri gé, ǎmámù rĩ mvi gòó Núwá vùgá 'dǎlé dǎí kuyé.

¹³ Núwá vé ílì kǎ mụ̀ caá mụ̀dǔrùlù ázìyá drĩ ni ǎlu, ú'dú ǎlu mbǎá ǎlu vé rĩ gé, ìsù ǎkùdè yĩ rĩ njuzú nyọ̀kú rĩ drĩgé sĩ cére gí. Núwá ní kùlùmgba mọ̀ngú rĩ ẽ drĩ unjẹ̀zú, kǎ mụ̀ ǎngù ndree vùgá 'dǎá, ìsù yĩ rĩ njuzú nyọ̀kú rĩ drĩgé sĩ gí. ¹⁴ Mbǎá ú'dú pùkú ìrĩ drĩ ni ẹ̀zĩrĩ, mbǎá ìrĩ ni gé, ìsù nyọ̀kú rĩ 'wi deé gí.

¹⁵ Kúru Múngú ní 'yozú Núwá ní kǐnĩ, ¹⁶ "Ìmi ìfùkí kùlùmgba mọ̀ngú rĩ agásĩ ǎmvé, ìmi ìfùkí mĩ ùkú ni be, mí ẹ̀njipì be, kòpivé ùkú pi be. ¹⁷ Ngá ídri be rĩ pi ẽ ìfùkí ímùzú mí vùgá sĩ ǎmvé nòó ìndĩ, ìvé ọ̀sùkǎ vù sĩ ǎndiǎndí, ǎrĩná rĩ pi, ǎnyǎpá rĩ pi be, ǎ'á rĩ pi be, ngá ídri be ẹ̀cì'ba nyọ̀kú drĩgé sĩ rĩ pi be cére. Lẹ̀ kòpi ǎ tìkí ízú, kòpivé kǎlǎfe ǎ ga nyọ̀kú drĩgé nọ̀gó tré."

¹⁸ Kúru Núwá pi ní ìfùzú ùkú ni be, ẹ̀njipì be, ẹ̀njipì vé ùkú pi be, ¹⁹ ǎnyǎpá rĩ pi be, ǎ'á rĩ pi be, ngá ídri be ẹ̀cì'ba nyọ̀kú drĩgé rĩ pi be cére, ǎrĩná rĩ pi be, kòpi ìfùkí kùlùmgba mọ̀ngú rĩ agásĩ ìvé ọ̀sùkǎ vù sĩ cére.

²⁰ Núwá ní kúru vùrǎ rọ̀bọ̀nọ̀ zǎzú ni sızú Úpí Múngú ri ìnjízú ǎnì, Núwá í'dú ǎnyǎpá urukọ ule ule rĩ pi, ǎrĩná urukọ ule ule rĩ pi be, zǎ Úpí Múngú ní rọ̀bọ̀nọ̀ rú. ²¹ Rọ̀bọ̀nọ̀ Núwá ní zǎá ri vé ẹ̀jì vù caá Úpí Múngú vùgá 'dǎá múké, sẹ̀ ìri ní ǎyìkò. Ìri ní 'yozú kǐnĩ, "Má ícò gòó nyọ̀kú rĩ trií dǎí ku 'bá rĩ pi vé tǎ sĩ.

* **8:11** 8:11 Òlívè: Pẹ̀tì òlívè vé rĩ, ìri 'a ù'a be, ì ícò nya rá, ì ìrívè ù'a zo ùdu rú, 'bá rĩ pi ri tìbì á'dí ùdu rĩ sĩ, ǎzini kòpi ri tó lǎmbá agá, ǎcì 'yùzú ǎnì.

'Bá nyõókú drìgé rĩ pi ã 'okí dõ ùnjĩkãnyã drããsiyã, á gõ kòpi ú'dì sũ má ní kòpi ú'dì drìdrì rĩ tĩni ku.

22 “Ílì céré vũ drìgé nõgó, ngá sangará ri adri anigé, ngá ìkũnãngará ri adri anigé, ãngũ vé igbengará ri adri anigé, ãngũ vé kongará ri adri anigé, ìlì ri adri anigé, èջzũ ri kpá adri anigé, ùtũná de ku, ìnĩná de ku.”

9

Múngú ru ùndĩ Núwã be

1 Múngú sê tãkiri Núwã pi ní ẹnjìpìi be kĩnĩ, “Ìmi tìkí anji, ìmivé kãlãfe ã ga tré vũ drìgé nõgó. 2 Ænyãpá rĩ pi, ã'á rĩ pi, ãrĩná rĩ pi, ì'bì rĩ pi, ngá nyírĩná ìdri be éçì'bá nyõókú drìgé sĩ rĩ pi be céré 'o mí sĩ ùrĩ sĩ. Kòpi adri mí pálé gá. 3 Ngá ìdri be 'dĩ'bée ãrèvú céré, á sê kòpi mí ní, 'í nya kòpi nyanya, sũ ándúru má ní ngá ómvú agá rĩ pi sêé mí ní rĩ tĩni.

4 “Bo lè mí nya zãá ãrĩ be agá rĩ ku, ã'diãtãsiyã ãrĩ ri ìdri sê nĩ. 5 'Bá ãzi 'dì dõ 'bá drãá, ì kpá ìri 'dì drã rá. Æ'á 'dì dõ 'bá drãá, ì kpá ìri 'dì drã rá.

6 “'Bá ãzi 'dì dõ 'bá drãá, ì kpá ìri 'dì drã rá, ã'diãtãsiyã Múngú gbi 'bá ri sũ 'í tĩni.

7 Mi mívé anjĩná rĩ pi be, lè ìmi tìkí anji, ìmivé kãlãfe ã ga tré vũ drìgé nõgó, ìmi ìrèkí rĩ ìmi adrii vũ drìgé sĩ céré.”

8 Múngú ní 'yozú Núwã pi ní ẹnjìpìi be kĩnĩ, 9 “Á lè nóni ùndĩ rujú mí be, ãzini mívé úyú rĩ pi be, 10 ãnyãpá rĩ pi be, ã'á rĩ pi be, ãrĩná rĩ pi be, ngá ìdri be ìfũ'bá mí be kũlúmgbã mọ̀ngú rĩ agásĩ rĩ pi be céré. 11 Ùndĩ má ní rujú mí be rĩ sĩ, á gõ yĩ sêé tĩ ngá céré ìdri be rĩ pi ú'dì ùdrãá ðjì ku, á gõ yĩ sêé tĩ vũ rĩ izaá ðjì ku.”

12 Múngú ní 'yozú kĩnĩ, “Ùndĩ má ní lèé rujú mí be, ngá adri'bá ìdri be rĩ pi be, ãzini úyú mívé rĩ pi be rĩ, ngá tã ni i'daápi rĩ, ìri adri 'dĩni. 13 Á 'bã gèrì kuú ìrìbìtì agá 'dĩ, ìri ùndĩ má ní rujú mí be rĩ vé tã i'da, ãzini vũ rĩ vé rĩ i'da. 14 Má kãdõ ìrìbìtì ìpèé vũ drìgé nõó, gèrì rĩ kãdõ ìndrè ìrìbìtì agá 'dãá, 15 ma kúru ùndĩ

má ní rujú mí be, ãzini ngá ìdri be éçì'bá nyõókú drìgé sĩ rĩ pi be rĩ vé tã ìgá ãnĩ. Yĩ gõ tĩ ngá ìdri be rĩ pi ú'dì ùdrãá ðjì ku.

16 Á ndre dõ gèrì ìrìbìtì agá 'dãá, ma ùndĩ má ní rujú ngá ìdri be rĩ pi be vũ drìgé nõgó adrii pi muzu nyonyo rĩ vé tã ìgá.”

17 Kúru Múngú ní 'yozú Núwã ní kĩnĩ, “Gèrì 'dĩri, ìri ùndĩ má ní rujú ngá ìdri be vũ drìgé nõgó rĩ pi be rĩ vé tã i'da.”

Núwã pi ívé anji ãgõ rĩ pi be

18 Núwã vé anji ãgõ rĩ pi Sémè 'i, Ámã 'i, Yãpètè sĩ, kòpi ìfũkí céré ìdri rú kũlúmgbã mọ̀ngú rĩ agá 'dãásĩ. (Ámã gõ mvá ágó tĩ, 'da rú ni Kãnãná 'i.) 19 Anji Núwã vé na 'dĩ'bée gòkí anji tĩ ìzú ayii vũ drìgé sĩ céré.

20 Yĩ tĩpi rĩ ã vùdrì gé, Núwã gõ ómvú 'ãá, sa peṭi vinyõ vé rĩ pi ómvú rĩ agá.

21 Ù'dú ãlu, Núwã mvu vinyõ ìmèrèzú ãnĩ ambamba, la kú ívé gãkũ agá 'dãá pílílí rú. 22 Kãnãná ètèpì Ámã ndre 'í ètèpì Núwã la kú pílílí rú, ìri ní fũzú ãmvé 'dãá, lüzú 'í èdrìpìi ní. 23 Sémè pi èdrìpìi Yãpètè be, kòpi ní bõngó í'dúzú ìngazú ì kídì drìgé uru, kòpi ní fizú muzu gãkũ agá 'dãá úgóró sĩ, kòpi ní ì ètèpì ã rú'bá òzüzú cí, kòpi jakí ì èndrètì gãrã gá, ã'diãtãsiyã ì ndrekí rĩ ì ètèpì vé rú'bá pílílí rú rĩ ku.

24 Vinyõ rĩ kã ãtĩ Núwã mị gé sĩ, ìri ní tã 'í mvòpì Ámã ní 'oó 'í ní 'dĩri nĩzú ámázú,

25 ìri ní 'yozú Ámã ní kĩnĩ,

“Á tri Kãnãná ri gí!

Ìri adri tũgèrì ã ùdũ èdrìpìi vé ni.”

26 Ìri ní kpá gõzú 'yozú kĩnĩ,

“Úpì Múngú ã sê Sémè ní tãkiri!

Kãnãná ã adri tũgèrì Sémè vé ni.

27 Múngú ã sê Yãpètè vé ãngũ adrizú rĩ ã adri ãmbúgu.

Lè Yãpètè pi ã adrikí Sémè be trũ vũrã ãlu gé,

lè Kãnãná ã adri tũgèrì Yãpètè vé ni.”

28 Yĩ tĩpi rĩ ã vùdrì gé, Núwã gõ adrii caá ìlì mũdũrũlũ na pũkú tówú (350).

29 Núwã adri caá ìlì be mũdũrũlũ úrõmĩ pũkú tówú (950), ìri ní kúru drãzú.

10

Úyú Núwā enjipūi vé rī

¹ Yī tīpi rī ā vūdrī gé, Núwā vé anji Sémē pi Ámā be, Yāpētē sī, kōpi gōkí anji tī izú kárakarā.

Úyú Yāpētē vé rī

² Yāpētē vé anji rī pi Gōmērī 'i, Māgógī 'i, Mādáyī 'i, Yāvānā 'i, Tūbālā 'i, Mēsékā 'i, Tírāsā sī.

³ Anji Gōmērī vé rī pi, Āsīkēnázī pi Rífātā be, Tōgārímā sī.

⁴ Anji Yāvānā vé rī pi, Ēlīsā 'i, Tārāsīsā 'i, 'bá Kītímū vé rī pi, āzini 'bá Rōdānīmū vé rī pi. ⁵ ('Bá 'dī'bée vé úyú rī 'bá é'cī 'bá kúlúmgba sī rī pi, kōpi ayikí mužú āngū rī pi agásī céré, ĩvé sūrú rī pi vú sī, sūrú ālu ālu rikí átá ĩvé tī sī.)

Úyú Ámā vé rī

⁶ Anji Ámā vé rī pi, Kúsī 'i, Ējēpētō* 'i, Pútū 'i, Kānānā sī.

⁷ Anji Kúsī vé rī pi, Sébā 'i, Hāvīlā 'i, Sābūtā 'i, Rāámā 'i, Sābītékā sī.

Anji Rāámā vé rī pi, Sébā pi Dēdānā be.

⁸ Kúsī vé mvá āzi rī ā rú Nīmīródā 'i. Nīmīródā ri ũkpō be é'dī 'dīpi ni vū drīgé nōgó. ⁹ Īri 'bá zāá mbāapi ni Úpí Múngú ędręti gé, sēzú 'bá rī pi ní rizú 'yozú, "Mí sū Nīmīródā ũkpō be riipi zāá mbāapi Múngú ędręti gé rī tīni" āní. ¹⁰ Kūrú drīdrī Nīmīródā ní í'dózú ĩvé mālūngā ruzú rī, Bābēlōnā, Ērēkē, Ākādā, āzini Kālānā, kūrú 'dī'bée céré āngū Sīnārī† vé rī agá. ¹¹ Nīmīródā gō ngaá āngū 'dāri agásī mužú Āsīrīyā gá, ĩri ní í'dózú kūrú Nīnēwē vé rī sīzú, Rēhōbótī Īrī vé rī sīzú, Kālāhā vé rī sīzú, ¹² āzini ĩri ní kūrú Rēsēnī vé rī sīzú. Kūrú Rēsēnī vé rī, ĩri āsāmvú Nīnēwē pi vé Kālāhā be rī gé, kūrú 'dīri ĩri āmbúgu.

¹³ Ējēpētō ri é'bīpi

Lūdīmū rī pi vé ni, Ānāmímū rī pi vé ni, Lēhābímū rī pi vé ni, Nāfātūhímū rī pi vé

ni, ¹⁴ Pātūrūsímū rī pi vé ni, Kāsūlūhímū rī pi vé ni, āzini Kāpētōrímū rī pi vé ni, Fēlēsētē rī pi íbíkí ĩfūú úyú 'dī'bée agá.

¹⁵ Kānānā ri é'bīpi Sīdōnā vé ni, Sīdōnā ri ĩrivé mvá kāyú.

Kānānā ri kpá é'bīpi Hītī rī pi vé ni,

¹⁶ Jēbúsī rī pi vé ni, Āmórā rī pi vé ni, Gīrīgásī rī pi vé ni, ¹⁷ Hívī rī pi vé ni, Ārīkā rī pi vé ni, Sínā rī pi vé ni,

¹⁸ Ārīvādā rī pi vé ni, Zēmārā rī pi vé ni, Hāmātā rī pi vé ni.

Vūdrī ni gé, úyú Kānānā vé rī pi ayikí mužú ¹⁹ āngū Kānānā gārā gá rī pi agásī céré, í'dó Sīdōnā gá, cazú Gērārī gé, Gázā gá, Sōdómō gá, Gōmórā gá, Ādīmā gá, Zēbōyímū gé, āzini Lāsā gá.

²⁰ Anji 'dī'bée Ámā vé rī pi, kōpi sūrú ĩvé rī pi vú sī, tī ĩvé rī pi vú sī, kōpi ri adri vūrā ĩvé rī pi gé sī, āzini kōpi ri adri āngū ĩvé rī pi agásī.

Úyú Sémē vé rī

²¹ Sémē mvá kāyú Yāpētē édrīpi tī anji āgō rá, Sémē ri é'bīpi Ēbērē rī pi vé ni.

²² Sémē vé anji āgō rī pi Ēlāmā 'i, Āsūrā 'i, Ārīpākāsádā 'i, Lúdī 'i, Ārāmā sī.

²³ Ārāmā vé anji āgō rī pi, Ūzī 'i, Ūlū 'i, Gētērī 'i, Mēsékā sī.

²⁴ Ārīpākāsádā ri Sélā vé étēpi, Sélā ri Ēbērē vé étēpi.

²⁵ Ēbērē vé anji āgō rī pi ĩrī, kāyú rī 'dakí rú ni Pēlégē 'i, † ā'diātāsīyā lókí Ēbērē vé rī gé, 'bá rī pi acokí ĩ āndiāndí ĩvé tī vú sī, 'dakí Pēlégē vé édrīpi ā rú Yōkītānā 'i.

²⁶ Yōkītānā vé anji rī pi, Ālīmōdódā 'i, Sēléfā 'i, Āzārīmāvātā 'i, Jērā 'i, ²⁷ Ādōrāmū 'i, Ūzālā 'i, Díkīlā 'i, ²⁸ Ōbālā 'i, Ābēmāélē 'i, Sébā 'i, ²⁹ Ōfīrī 'i, Hāvīlā 'i, Jōbábū 'i. Anji āgō 'dī'bée céré Yōkītānā vé ni.

³⁰ Vūrā kōpi ní adrízú rī í'dó Mēsā gá, cazú Sēfārī gé, āngū ánga rú wōjōkō ũtú ní ĩfūzú rī gé.

* **10:6** 10:6 Ējēpētō: Ējēpētō vé rú āzi rī Mīzīrāyímū.

† **10:25** 10:25 Pēlégē: Pēlégē vé ífífí acongará.

† **10:10** 10:10 Sīnārī: Sīnārī vé rú āzi rī Bābēlōnā.

³¹ Anji 'dĩ'bee Sémě vé rĩ pi, ĩ kôpi nĩ áamá súrú ìvé rĩ sī, tị ìvé rĩ sī, vũrã ìvé rĩ sī, ãzini ãngũ ìvé rĩ sī.

³² Súrú 'dĩ'bee ĩfũ'ba anji Núwã vé rĩ pi ã rú'ba gá rĩ pi, yĩ tịpi rĩ ã vudrĩ gé, kôpivé súrú gô ayii mužú ãngũ rĩ pi agásĩ, vũ drĩgé sī céré.

11

Sìkí lágáraka Bábélã gá

¹ Sã 'dãri gé, 'bã rĩ pi céré ri átã tị ãlu ni sī. ² 'Bã rĩ pi ní 'dezú mužú wôókô ùtù ní ĩfũzú rĩ gé, kôpi cakí ãngũ kpãkpã ni ìsú ãngũ Sínãrĩ vé rĩ agã, kôpi áwíkí adrii ãngũ rĩ agã.

³ Kôpi ní átãzú ĩ ãsãmvú gé sī kìnĩ, "Lẽ 'bã gbãkí bĩrĩkĩ, 'bã zãkí ãcí sī, ã adri rí ùkpó ùkpó." Kôpi rikí lágáraka rĩ sị bĩrĩkĩ sī, kôpi sịkí írã sī kuyé. Kôpi sịkí lágáraka rĩ ùrùtẹ sī. ⁴ Kúru kôpi ní 'yozú kìnĩ, "Īmi ìmúkí 'bã sịkí 'bã ní kũrú lágáraka be ãco caá cĩmgbã 'bũ gé 'dãá, 'bã rú ã kú rí ãní kũkũ, 'bã írékí rí 'bã mužú vũ drĩgé sī céré ku."

⁵ 'Bo Úpí Múngú ní ìmúzú vũgã nólé kũrú kôpi ní rii sị rĩ ndrezú lágáraka rĩ be. ⁶ Úpí Múngú ní 'yozú kìnĩ, "'Bã nõ'bee súrú ãlu, kôpi ri átã tị ãlu ni sī, kôpi í'dókí tã rĩ ngãá 'dĩri tịni, vúlé 'dĩgé kôpi ùtĩkí dõ tã ãzi, kôpi lėkí dõ 'duyú ngãá, ícõ kôpi nděé ku. ⁷ Īmi ìmúkí, 'bã mužú vũgã 'dãlé kôpivé tị usaá, 'bã ãlu ãlu ã yì rí ògúpì vé tị ku."

⁸ Kúru Úpí Múngú ní kôpi írészú kpélékpélé vũ drĩgé sī céré. Kũrú rĩ vé sịngárã tu pá rá. ⁹ Tã 'dĩri sē ĩ ní ãngũ rĩ ã rú 'dazú Bábélã* ãní, ã'diãtãsiyã Úpí Múngú usa tị rĩ vũrã 'dãri gé, ãzini írė 'bã rĩ pi mužú vũ drĩgé sī vũrã 'dãri gé.

Úyú Sémě vé rĩ

¹⁰ Úyú 'dĩ'bee Sémě vé rĩ.

Yĩ tịpi rĩ ã vudrĩ kã caá ílĩ ĩrĩ, ìsú ãkũdė Sémě vé ílĩ ca mũdũrũlũ ãlu (100), ĩri ní kúru Ārĩpãkãsadã ri tịzú. ¹¹ Sémě kã Ārĩpãkãsadã ri tị, gô adrii ílĩ mũdũrũlũ

tõwú (500), tị anji ãgõ urũkõ'bee anji ùkú pi be ílĩ 'dĩ'bee agã rá.

¹² Ārĩpãkãsadã kã adrii caá ílĩ be pũkú na drĩ ni tõwú (35), ĩri ní Sėlã ri tịzú.

¹³ Ārĩpãkãsadã kã Sėlã ri tị, gô adrii ílĩ mũdũrũlũ sũ drĩ ni na (403), tị anji ãgõ urũkõ'bee anji ùkú pi be ílĩ 'dĩ'bee agã rá.

¹⁴ Sėlã kã adrii caá ílĩ be pũkú na (30), ĩri ní Ēbérė ri tịzú. ¹⁵ Sėlã kã Ēbérė ri tị, gô adrii caá ílĩ mũdũrũlũ sũ drĩ ni na (403), tị anji ãgõ urũkõ'bee anji ùkú pi be ílĩ 'dĩ'bee agã rá.

¹⁶ Ēbérė kã adrii caá ílĩ be pũkú na drĩ ni sũ (34), ĩri ní Pėlégė ri tịzú. ¹⁷ Ēbérė kã Pėlégė ri tị, gô adrii caá ílĩ mũdũrũlũ sũ pũkú na (430), tị anji ãgõ urũkõ'bee anji ùkú pi be ílĩ 'dĩ'bee agã rá.

¹⁸ Pėlégė kã adrii caá ílĩ be pũkú na (30), ĩri ní Rėwũ ri tịzú. ¹⁹ Pėlégė kã Rėwũ ri tị, gô adrii ílĩ mũdũrũlũ ĩrĩ drĩ ni úrõmĩ (209), tị anji ãgõ urũkõ'bee anji ùkú pi be ílĩ 'dĩ'bee agã rá.

²⁰ Rėwũ kã adrii caá ílĩ be pũkú na drĩ ni ĩrĩ (32), ĩri ní Sėrúgã ri tịzú. ²¹ Rėwũ kã Sėrúgã ri tị, gô adrii ílĩ mũdũrũlũ ĩrĩ drĩ ni ézĩrĩ (207), tị anji ãgõ urũkõ'bee anji ùkú pi be ílĩ 'dĩ'bee agã rá.

²² Sėrúgã kã adrii caá ílĩ be pũkú na (30), ĩri ní Nãhórã ri tịzú. ²³ Sėrúgã kã Nãhórã ri tị, gô adrii caá ílĩ mũdũrũlũ ĩrĩ (200), tị anji ãgõ urũkõ'bee anji ùkú pi be ílĩ 'dĩ'bee agã rá.

²⁴ Nãhórã kã adrii caá ílĩ be pũkú ĩrĩ drĩ ni úrõmĩ (29), ĩri ní Tėrã ri tịzú. ²⁵ Nãhórã kã Tėrã ri tị, gô adrii caá ílĩ mũdũrũlũ ãlu mužrĩ drĩ ni úrõmĩ (119), tị anji ãgõ urũkõ'bee anji ùkú pi be ílĩ 'dĩ'bee agã rá.

²⁶ Tėrã kã adrii caá ílĩ be pũkú ézĩrĩ (70), ĩri ní Ábrãmũ pi tịzú Nãhórã be, Hãrãnã sī.

²⁷ Ú'dógú'dógú Tėrã vé rĩ 'dĩni.

Tėrã tị Ábrãmũ pi Nãhórã be, Hãrãnã sī. Hãrãnã tị Lótõ ri. ²⁸ Hãrãnã drã kũrú Úrũ vé rĩ agã, ãngũ Kãlėdėyã vé rĩ agã, vũrã ĩ ní ĩri tịzú rĩ gé, ìsú ãkũdė étėpì Tėrã ri drĩ ídri rú. ²⁹ Ábrãmũ pi Nãhórã

* 11:9 11:9 Bábélã: Bábélã vé íffí, tị vé acongárã. Bábélã vé rú ãzi rĩ Bábélõnã.

be ãrĩtrọ jekí ùkú rá. Ábrāmũ vé ùkú ã rú Sāráyĩ 'i. Nāhórā vé rĩ ã rú Mílékā 'i. Mílékā pi Ísíkā be, kọpi anji Hāránā vé ni. ³⁰ Sāráyĩ adri caá úndó rú ílì be kárakará, tị mvá kuyé.

³¹ Tērā ní 'i mvọpị Ábrāmũ pi 'duzú 'í édrịpị Hāránā vé mvá Lótō be, 'i mvọpị Ábrāmũ vé ùkú Sāráyĩ sī. Kọpi ngakí fũú kũrú Ụrũ vé rĩ agásì, Ụrũ ri āngũ Kālédéyā vé rĩ agá, kọpi lẹkí kòdò muọ Kánánā gá. 'Bo kọpi ká muọ caá Hāránā gá, kọpi áwíkí adrii 'dāgá.

³² Tērā adri caá ílì be mụdũrũlũ ãrĩ drị ni tọwụ (205), ãrĩ ní kúru drāzú Hāránā gá 'dāgá.

12

Úpí Múngú zị Ábrāmũ ri

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmũ ní kĩnĩ, "Í ku āngũ ãmivé rĩ, 'í ku māríté mívé rĩ pi, 'í ku 'bá mí étépị vé jó āsámvú gé rĩ pi, 'í mu adrii āngũ má ní úmvúlésì lée lúu mí ní rĩ gé.

² "Ma ímụ sē mívé súrú ri adri āmbúgú. Ma sē mí ímụ tākiri ísú rá, ma ímụ sē mí rú ri kụkụ, mí tã sī, ma ímụ tākiri sē 'bá urukọ'bée ní rá.

³ Ma ímụ tākiri sē 'bá tākiri sē 'bá mí ní rĩ pi ní, 'bá mí wā 'bá rĩ pi, ma ímụ kọpi wā rá,

'bá céré vũ drịgé nōgọ rĩ pi, ma ímụ kọpi ní tākiri sē mí tã sī."

⁴ Kúru Ábrāmũ ní 'dezú muọzú sũ Úpí Múngú ní lúu ãrĩ ní rĩ tịnị. Lótō pi 'dekí muọ ãrĩ be trụ. Ábrāmũ ní ngazú fũzú Hāránā agásì rĩ gé, ísú ākūdē ãrĩ ílì be pũkú ézĩrĩ drị ni tọwụ. ⁵ Ábrāmũ jì ívé ùkú Sāráyĩ ri, 'í édrịpị vé mvá Lótō ri, ã'bú kọpi ní ísú rĩ pi, tũgẽrĩ kọpi ní ísú Hāránā gá 'dālé rĩ pi be muọzú ãndĩ. Kọpi ní ngazú muọzú, kọpi ní cazú āngũ Kánánā vé rĩ gé 'dālé.

⁶ Kọpi ká muọ caá Kánánā gá 'dālé, Ábrāmũ ní écízú āngũ rĩ agásì, ãrĩ ní muọzú cazú pẹtị āmbúgú vũrā Mórē vé rĩ agá rĩ gé, kũrú Sěkémē vé rĩ agá. Lókí

'dāri gé, 'bá Kánánā vé rĩ pi āngũ rĩ agá anigé. ⁷ Úpí Múngú ní 'i 'dazú Ábrāmũ ní, ãrĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Ma úmvúlésì āngũ nōri sē mvá mívé úyú agá ní ní." Kúru Ábrāmũ ní vũrā rọbọņọ zāzú ní sịzú Úpí 'i 'daápi 'í ní rĩ ní.

⁸ Kúru ãrĩ ní 'dezú muọzú vũrā ánga rú rĩ gé, Bētélē vé wọkọkọ ụtụ ní ãfũzú rĩ gé, ãrĩ ní ívé gākú sịzú Bētélē pi vé āsámvú Áyĩ be rĩ gé, Bētélē ri ụtụ ní 'dengará gálé rú, Áyĩ ri ụtụ ní ãfũngará gálé rú. ãrĩ ní kpá vũrā rọbọņọ zāzú ní sịzú vũrā 'dāri gé, Úpí Múngú ri ãnjịzú ãní. ⁹ Kúru Ábrāmũ ní gōzú 'dezú muọzú ándrélé rú Nēgévé gá.

Ábrāmũ mu adrii Ējēpétō gá

¹⁰ Lókí 'dāri gé, ẹbírị 'de āngũ rĩ agá ùnjí ùnjí, sē Ábrāmũ mu adrii tée āngũ Ējēpétō vé rĩ agá 'dālé ùkóló. ¹¹ Ábrāmũ ká caá ãnyiná Ējēpétō gá 'dāá, ãrĩ ní 'yozú 'i ùkú ní Sāráyĩ ní kĩnĩ, "Á nĩ rá mí ùnyĩ be ambamba. ¹² 'Bá Ējēpétō vé rĩ pi kádó mí ndrēé, kọpi 'yo kĩnĩ, mí ùkú mávé ní. Kọpi ma 'dị rá, kọpi mí ku adri ídri rú. ¹³ 'Í 'yo kọpi ní, mí má ómvúpị. Mí tã sī, kọpi 'okí ma ùnjí ku, kọpi ma ku adri ídri rú."

¹⁴ Ábrāmũ pi ká caá 'i ùkú ní Sāráyĩ be Ējēpétō gá 'dālé, 'bá Ējēpétō vé rĩ pi ndrekí Sāráyĩ ri ùnyĩ be ambamba. ¹⁵ 'Bāgú Ējēpétō vé rĩ vé ùgalaku rĩ pi ká ãrĩ ndrēé, kọpi muquí ùlúú 'bāgú rĩ ní kĩnĩ, mvá ùkú āzi 'dāá'dā ùnyĩ be ambamba. Kúru kọpi ní ãrĩ jịzú 'bāgú rĩ vé kání agá 'dāá. ¹⁶ Sāráyĩ ã tã sī, 'bāgú rĩ 'o Ábrāmũ ri múké, sē Ábrāmũ ní, kábíló, tị, dōngí āgō, dōngí ùkú, átí 'bá āgō rú ní pi, átí 'bá ùkú rú ní pi be, kámíló pi be.

¹⁷ 'Bo Ábrāmũ ùkú ní Sāráyĩ ã tã sī, Úpí Múngú pē drā ùnjí 'bāgú Ējēpétō vé rĩ drịgé, ãrĩvé 'bá jó āsámvú gé rĩ pi be.

¹⁸ 'Bāgú Ējēpétō vé rĩ ní 'bá pēzú muọzú Ábrāmũ ri bízú, ãrĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Mí 'o ma 'dínì ãsĩ? Mí lú má ní 'yozú kĩnĩ, Sāráyĩ ri ùkú mívé ní kuyé ãsĩ? ¹⁹ Mí kĩnĩ, 'Írì mívé ómvúpị ãsĩ? Mí 'yo tã rĩ 'dínì, má 'du rí ãrĩ má ní ùkú rú ãní? Mívé ùkú rĩ 'dĩ. 'Í 'du ãrĩ, ãmì 'dekí muọ!" ²⁰ Kúru

'bāgú Ējēpētō vé rī ní 'yozú ívé āngáráwá rī pi ní, lē kōpi ā pēkí Ábrāmū pi ūkú ni Sāráyī be muḡ 'dīisī rá. Āngáráwá rī pi ní kōpi pēzú muḡ ūkú ni be, ngá ĩrivé rī pi be céré.

13

Ábrāmū pi acokí ĩ Lótō be

1 Kúru Ábrāmū pi ní ngazú fūzú āngū Ējēpētō vé rī agásī ūkú ni be, ngá ívé rī pi be, kōpi ní muḡ Nēgévē gá, Lótō pi muḡ ĩri be trū. 2 Ábrāmū ri ā'bú be kárakará, ĩri tī be, kābīlō be, ndrīī be, aya ógú'ba ógú'ogū ni pi be, dábū be.

3 ĩri ní ngazú Nēgévē gá 'dāásī, ĩri ní éczú muḡ āngū rī pi agásī, ĩri ní cazú Bētélē gá, vūrā ĩri ní ándúru ívé gākū sızú Bētélē pi āsámvú Áyī be rī gé. 4 Vūrā 'dāri ándúru Ábrāmū ní vūrā rōbōḡō zázú rī sızú rī. Ábrāmū ní Úpí Múngú ri ĩnjīzú vūrā 'dāri gé.

5 Lótō muḡpi Ábrāmū be rī, ĩri kpá kābīlō be, ndrīī be, tī be, 'bá ívé 'bētī āsámvú gé rī pi be, túgērī rī pi be. 6 'Bo vūrā rī ca kōpi ní adrízú trū ku, ā'diātāsīyā kōpi ānyāpá be ambamba, ícō kōpi ní adrízú trū ku. 7 'Bá Ábrāmū vé ānyāpá úcé'ba rī pi í'dókí rií āwāá ĩ āsámvú gé sī Lótō vé 'bá ānyāpá úcé'ba rī pi be. Sā 'dāri gé, 'bá Kānānā vé rī pi Pērízī vé rī pi be ri adri āngū 'dāri agá.

8 Kúru Ábrāmū ní 'yozú Lótō ní kīnī, "Lē 'bā rikí āwāá mí be ku, dōku mívé 'bá ānyāpá úcé'ba rī pi ā rikí āwāá mávé 'bá ānyāpá úcé'ba rī pi be ku, ā'diātāsīyā 'bā mí be máríté. 9 Āngū rī āmbúgú, adri 'dīni kuyé? Lē 'bā acokí 'bā adrií āndiāndí. 'Í mu dō drī ĩjī géle rú, ma mu drī ëndepi géle rú, 'í mu dō drī ëndepi géle rú, ma mu drī ĩjī géle rú."

10 Lótō ní 'í drī ingazú āngū rī ndrezú, ndre ĩ'būḡá Yáridénī vé rī múké, yīī be ambamba, sū ómvú Úpí Múngú vé rī tīnī, sū āngū Ējēpētō vé muḡpi Zōárā gálé rú rī tīnī. (Tā 'dīri 'o 'i ĩsú ākūdē Úpí Múngú zā

drī Sōdómō pi Gōmórā be kuyé.) 11 Kúru Lótō ní ívé rī ĩ'būḡá Yáridénī vé rī ā vúgú ĩpēzú céré, ĩri ní 'dezú muḡ ūtú ní ĩfūngará gálé rú. Lótō pi ní ĩ acozú Ábrāmū be. 12 Ábrāmū áwí ívé rī adrií āngū Kānānā vé rī agá, Lótō mu adrií ĩ'būḡá rī gé kūrú rī pi āsámvú gé, sū gākū ívé rī pi ĩnyināḡá Sōdómō gārā gá. 13 'Bá Sōdómō vé rī pi ri tā ūnjí 'o, kōpi ri ūnjīkānyā 'o Úpí Múngú ëndretī gé ambamba.

Ábrāmū mu adrií Hēbērónā gá

14 Lótō kā muḡ gí, Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Í ndre āngū úrúlé rú, ándrelé rú, ūtú ní ĩfūngará gálé rú, āzini ūtú ní 'dengará gálé rú. 15 Āngū mí ní ndreé 'dāri ā vúgú ma sē céré mí ní, āzini mvá mívé úyú agá ni ní muḡ nyonyo. 16 Ma ímú sē mívé úyú ri ízú tré, sū cínýáfā vūgá 'dīri tīnī, ícókí lāá bā ku. 17 'Í mu, mí éci āngū rī agásī, ā'diātāsīyā ma āngū rī sē mí ní."

18 Kúru Ábrāmū ní ívé gākū 'duzú muḡ sızú ĩnyinā peḡi āmbúgú Māmúrē vé rī ā jélé gá, vūrā Hēbērónā vé rī gé, ĩri ní vūrā rōbōḡō zázú ni sızú Úpí Múngú ri ĩnjīzú ānī.

14

Ábrāmū ípá Lótō ri

1 Sā 'dāri gé, 'bāgú Āmērāpélā Sīnárī vé rī, 'bāgú Ārīyókī Ēlēsárā vé rī, 'bāgú Kēdōrōlāómā Ēlámā vé rī, āzini 'bāgú Tīdálā Gōyímū vé rī pi 2 úmúkí ĩ ę'dī 'dī 'bāgú Bērā Sōdómō vé rī be, 'bāgú Bírísā Gōmórā vé rī be, 'bāgú Sīnábā Ādímā vé rī be, 'bāgú Sēmēbérī Zēbōyímū vé rī be, āzini 'bāgú Bělā vé rī be. (Bělā ri ĩ kpá zī Zōárā.) 3 'Bāgú vúlé tōwú 'dī'bée úmúkí ívé āngáráwá rī pi muḡ adrií ĩ'būḡá Sīdímū vé rī agá (ĩ'būḡá 'dīri ĩ nóni zī yīī tafu ę'yí rú ni).* 4 'Bāgú tōwú 'dī'bée adrikí Kēdōrōlāómā ā pálé gá ílí muḡ drī ni ĩrī. 'Bo ílí muḡ drī ni na ni gé, kōpi ní wazú ĩri ní ari'ba rú.

* 14:3 14:3 Yīī bālālā ę'yí rú rī: Yīī bālālā ę'yí rú rī vé rú āzi, yīī bālālā drāapi gí ni, ā'diātāsīyā ngá ídri be ni ícō adrií 'a ni gé ku.

5 Ílí mụdrị drị ni sụ ni gé, Kēdōrōlāómā pi 'bāgú na rī pi be, kọpi úmúkí ì mụụ ẹ'dị 'dị Rēfāyímū adri'ba Āsītērótā-Kārīnāyímū agá rī pi be, Zūzímū adri'ba kūrú Āmā vé rī agá rī pi be, Ēmímū adri'ba Sávē Kīrītāyímū agá rī pi be, 6 āzini Hórī adri'ba āngū ánga rú Sēyírī agá rī pi be, kọpi 'díkí ẹ'dị rī cīmgbá cazú āngū Ēlī-Pārānā gá, ìnyinānā āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé. 7 Kúru kọpi ní ì újázú gōzú vúlé, kọpi ní cazú Ēnī-Mīsīpātā gá. (Āngū 'dīri ì zī Kādésā.) Kọpi rúkí āngū Āmālékē vé rī ā vúgú céré, kọpi ndékí kpá 'bá Āmórā vé adri'ba āngū Hāzāzónā Tāmārā agá rī pi rá, kọpi rúkí āngū rī ā vúgú céré.

8 Kúru 'bāgú Sōdómō vé rī, 'bāgú Gōmórā vé rī, 'bāgú Ādímā vé rī, 'bāgú Zēbōyímū vé rī, āzini 'bāgú Bělā vé (ì ní zī Zōárā) rī sī, kọpi ní 'dezú mụzú ẹ'dị 'dịngará gá, kọpi mụkí ì tī ì' bụnā Sīdímū vé rī agá. 9 Kọpi lēkí ẹ'dị 'dị 'bāgú Kēdōrōlāómā Ēlāmā vé rī be, 'bāgú Tīdālā Gōyímū vé rī be, 'bāgú Āmērāpélā Sīnārī vé rī be, 'bāgú Ārīyókí Ēlēsārā vé rī be. 'Bāgú tōwú rī pi 'díkí ẹ'dị 'bāgú sụ rī pi be. 10 Ì' bụnā Sīdímū vé rī gé 'dāá, 'bū ūrúté gazú rī pi kárakarā. 'Bāgú Sōdómō vé rī pi Gōmórā vé rī be, kọpi ká lēé ápá, kọpivé 'bá ụrụkọ u'dekí 'bū rī pi agá, ụrụkọ' bée ápákí mụzú āngū ánga rú rī pi drīgé. 11 'Bāgú sụ rī pi u'dukí ngá Sōdómō agá rī pi, āzini ngá Gōmórā agá rī pi ārēvú céré, kọpi u'dukí ānyāngā rī pi mụzú ìndī, kọpi ní kúru 'dezú mụzú. 12 Kọpi ìsúkí Ábrāmū ẹdrīpi vé mvá Lótō ri Sōdómō agá 'dālé, kọpi rúkí ìri jī mụzú ìndī, āzini kọpi u'dukí ìrivé ngá mụzú ìndī.

13 Ágó āzi ápápi ẹ'dị gé 'dāásī rī ní ìmúzú tā rī ùlúzú Ábrāmū Ēbérégú† rī ní. Ábrāmū ri adrii pētī āmbúgú Māmúrē Āmórāgú rī vé rī pi ā gārā gá. Māmúrē pi ẹdrīpi Ēsīkólā be, Ānērī sī, kọpi ùndī Ábrāmū vé ni.

14 Ábrāmū ká yī kīnī rúkí 'í ẹdrīpi vé mvá Lótō rī gí, ìri ní āgō mūdūrūlū na mụdrị drị ni ārō (318) ì ní tī ìrivé āngá, ì ní ímbá múké múké ẹ'dị vé tā sī gí rī pi úmúzú céré vūrā ālu gé. Kọpi ní Kēdōrōlāómā vé āngáráwá rī pi drozú cīmgbá cazú kūrú Dánā vé rī gé. 15 Ká mụụ adrii ìnīnā rī sī, Ábrāmū ní ívé āgō 'dī' bée acozú, kọpi ní 'dózú ẹ'dị 'dizú ari'ba rī pi be. Kọpi drokí ari'ba rī pi cīmgbá cazú Hóbā gá, Dāmāsékē vé wōkō úrúlé rú rī gé. 16 Ábrāmū ìjī ngá ì ní alí rī pi ārēvú céré ìgōó vúlé. Íjī ẹdrīpi vé mvá Lótō ri ìmúzú ìndī, ìjī kpá ngá ìrivé rī pi, ūkú rī pi be, 'bá ụrụkọ' bée be ìmúzú ìndī.

17 Ábrāmū pi ká Kēdōrōlāómā pi ndéé ìrivé 'bāgú rī pi be, ìri ní ìmvízú ìgōzú. Kúru 'bāgú Sōdómō vé rī ní mụzú Ábrāmū vúgá ì' bụnā Sāvéyī vé rī agá 'dāá. (Ì' bụnā 'dīri, ìri 'bāgú rī vé ni.)

18 Kúru Mēlēkīzēdékē 'bāgú Sālémū vé rī ní pánga ìjízú vīnyō be sēzú Ábrāmū ní. Mēlēkīzēdékē ri átálágú Múngú āmbúgú 'bá drīgé céré rī vé ni. 19 Ìri ní tākíri sēzú Ábrāmū ní, ìri ní 'yozú kīnī,

“Múngú adriipi āmbúgú 'bá drīgé céré 'bū pi gbiipi vū be rī ā sē mí ní tākíri.

20 Ē íngúkí Múngú adriipi āmbúgú 'bá drīgé céré rī,

ìri ní sēé mí ní ari'ba rī pi ndéé rī sī.”

Ngá Ábrāmū ní ìsú rī pi agá, ngá mụdrị agá, 'dú ālu ni sēé Mēlēkīzēdékē ní.

21 'Bāgú Sōdómō vé rī ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, “Í sē má ní 'bá mávé ì ní uruú rī pi ìgōó vúlé, 'í 'dú ngá rī pi ārēvú céré mí ní.”

22 'Bo Ábrāmū ní újázú 'bāgú Sōdómō vé rī ní kīnī, “Á sō ūyō Úpí Múngú āmbúgú 'bá drīgé céré 'bū pi gbiipi vū be rī ẹndrētī gé, 23 má ícó ngá mívé rī 'duú āluñani ku, kētī, dōku ngá pá gá ā bāákú, á 'dú āluñani ku, mī 'yo rí kīnī, 'Á sē Ábrāmū ri adrii ā' búbé ní 'dīni ku.’ 24 Má ā'yī ngá āzi āluñani ku. Ngá má ní ā'yī rī, ìri 'yēnā ānyāngā 'bá mávé rī pi ní

† 14:13 14:13 Ēbérégú: Ābūrāmā ri Ēbérégú. Ìrivé mvá vé mvá Yōkóbū ri gōkí zī Īsērélē, sá āzi sī ìrivé úyú rī pi ì ri zī Ēbérē, sá āzi sī ì kpá zī anjī Īsērélē vé rī pi. Sā Yēsū vé rī gé, ì ri kọpi zī Yāhūdī.

nyaá rĩ. 'Bo Ānerĩ pi Ēsĩkólā be, Māmúrē sī, kōpi mukí má vúgá sī ĩndī, ngá 'bá ní íjĩ gōō vúlé 'dĩ'bée, 'í sē kōpivé rĩ ā vúgú kōpi ní."

15

Múngú ru ũndĩ Ábrāmũ be

¹ Tā 'dĩri ā vúdrĩ gé, Úpí Múngú ní átázú Ábrāmũ ní urobí agá, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Ábrāmũ, 'í 'o ũrĩ sī ku.

Ma mi ũtē rá,
ma mi ní āndēma sē āmbúgú."

² 'Bo Ábrāmũ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa, sũ má ní adrií mvá ākó nōri tĩnĩ, ngá mí ní lēé sēé má ní rĩ ā'di? 'Bá úmvúlésĩ mávé ā'bú ru'upi rĩ, ĩri adri Ēlízérē Dāmāsékēgú rĩ 'i. ³ 'Í sē má ní anjĩná kuyé, mávé ātĩ'bá nōri úmvúlésĩ mávé ā'bú ru nĩ."

⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmũ ní kĩnĩ, "Mívé ātĩ'bá 'dĩri ru úmvúlésĩ mívé ā'bú nĩ ku. Mi úmvúlésĩ ímú mvá ágó tĩ rá, ĩri úmvúlésĩ mívé ā'bú ru nĩ." ⁵ Úpí Múngú ní Ábrāmũ ri jizú fúzú āmvé, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Í ndre āngũ uru 'dāá, 'í lā línýā rĩ pi, mi dō ícō kōpi lā bā rá. Mívé úyú ri ímú ízú kárakarā sũ 'dĩri tĩnĩ."

⁶ Ábrāmũ ẽ'yĩ Úpí Múngú ri rá, Múngú ā'yĩ ĩri adrií 'bá pĩrĩ 'í ẽndrētĩ gé.

⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmũ ní kĩnĩ, "Ma Úpí Múngú 'i, má íjĩ mi ĩfũú Ūrũ agá 'dāásĩ, íngázú āngũ Kālédéyā vé rĩ agá, ma āngũ nōri sē mí ní, ĩri adri mívé nĩ."

⁸ 'Bo Ábrāmũ ní 'yozú kĩnĩ, "Úpí Múngú, ma ícō nĩ ngóni 'yozú kínĩ, āngũ rĩ adri mávé nĩ?"

⁹ Úpí Múngú ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Mí íjĩ má ní tĩ ũkú, ndrĩjĩ ũkú, āzini kábĩlō ágó céré ílí be na na ni pi, āmámũ āzini ũ'bōlōgú adriipi cōrō nĩ."

¹⁰ Ábrāmũ ní ānyāpá rĩ pi íjizú Múngú ní, ĩri ní kōpi ā 'a āsĩzú céré ĩrĩ ĩrĩ, ĩri ní kōpi ũ'bāzú vúgá 'dĩgē ílébe ílébe, āsĩ āríńá rĩ pi ā 'a kuyé. ¹¹ Lógúnũ rĩ pi ní u'dezú zāá rĩ pi drĩgē, 'bo Ábrāmũ údrō kōpi rá.

¹² Ūtũ rĩ ká rií 'deé, Ábrāmũ ní ú'dú kozú kpílkpílí, āngũ rĩ bĩ nĩjĩ kuú cĩcĩ Ábrāmũ ā gārā gá sī, sē ĩri ní ũrĩ ambamba. ¹³ Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmũ ní kĩnĩ, "Lē mí nĩ múké 'yozú kínĩ, úyú mívé rĩ pi úmvúlésĩ mụ adri jākā rú āngũ āzi gé, kōpi adri tũgērĩ rú, ĩ kōpi ọcũ ca ílí mūdũrũlũ sũ. ¹⁴ 'Bo ma ímú 'bá āngũ rĩ agá kōpi 'bā'bée ẽzĩ nga'bá tũgērĩ rú rĩ pi ĩrĩńá rá. Vúdrĩ ni gé, kōpi úmvúlésĩ ĩfũ āngũ rĩ agásĩ ngá be ambamba. ¹⁵ 'Bo mi úmvúlésĩ ímú adri ílí be āco, mi ímú drā tā be kírĩ, ĩsú ākūdē mi ārākā rú, ĩ kúru mi sĩ. ¹⁶ ĩri adri ca úyú sũ, vúdrĩ ni gé, úyú mívé rĩ pi úmvúlésĩ ígō ímú āngũ nōri ru nĩ, ā'diātāsĩyā sā 'dāri gé, ĩsú 'bá Āmórā vé rĩ pi vé ũnjĩkányā ga ambamba, ma kōpi ĩrĩńá úyú mívé rĩ pi ā tā sī, ma kōpivé āngũ sē úyú mívé rĩ pi ní."

¹⁷ Ūtũ rĩ ká 'deé gí, āngũ rĩ ká nĩjĩ, ācígā ní ngazú vūrā ĩ ní ācĩ ũdēzú rĩ gé sī, āzini ācĩ ní dīzú āngũ ĩngbērēzú, ẹlízú mụzú zāá ĩ ní ũ'bāá ílébe ílébe 'dĩ'bée āsámvú gé sī. ¹⁸ Ū'dú 'dāri gé, Úpí Múngú ní ũndĩ ru'uzú Ábrāmũ be, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Á sē āngũ nōri úyú mívé rĩ pi ní, 'í'dózú yĩjĩ Ējēpētō vé rĩ gé, cazú yĩjĩ āmbúgú dīipi dīdī Yũfērētā vé rĩ gé, ¹⁹ āngũ Kénĩ rĩ pi vé rĩ, āngũ Kénĩzĩ rĩ pi vé rĩ, āngũ Kādĩmónĩ rĩ pi vé rĩ, ²⁰ āngũ Hĩfĩ rĩ pi vé rĩ, āngũ Pērízĩ rĩ pi vé rĩ, āngũ Rēfāyímũ rĩ pi vé rĩ, ²¹ āngũ Āmórā rĩ pi vé rĩ, āngũ Kānānā rĩ pi vé rĩ, āngũ Gĩrĩgásĩ rĩ pi vé rĩ, āngũ Jēbúsĩ rĩ pi vé rĩ, á sē kōpi céré úyú mívé rĩ pi ní."

16

Īsĩmāélē vé tĩngará

¹ Ábrāmũ ũkú ni Sāráyĩ tĩ ĩri ní anjĩ kuyé. 'Bo Sāráyĩ ri ātĩ'bá be Ējēpētōzĩ, ru'ni Āgārā 'i. ² Kúru Sāráyĩ ní 'yozú Ábrāmũ ní kĩnĩ, "Úpí Múngú uga má ní mvá tĩngará sī. 'Í mụ laá ātĩ'bázĩ mávé rĩ be, sā āzi sī, ĩri ícō mvá tĩ rá, mvá rĩ adri mávé nĩ."

Ábrāmũ ā'yĩ tā Sāráyĩ ní 'yoó rĩ rá. ³ Ábrāmũ ká adrií Kānānā gá 'dāá caá ílí mụdrĩ, ũkú ni Sāráyĩ ní ívé ātĩ'bá Āgārā

ri sēzú ìri ní ùkú rú. ⁴ Ábrāmũ pi ní lazú Āgārā be, Āgārā ní 'a ìsúzú.

Āgārā kã nǎí á má 'i 'a be gí, ìri ní í'dózú Sāráyĩ ri idezú. ⁵ Kúru Sāráyĩ ní 'yozú Ábrāmũ ní kǎnĩ, “Tã má ní rizú ìzāngã nyazú nōri, tã ni ã adri mí drǐgé. Á sē mávé átí'bá mí ní ùkú rú, 'bo nóni kã nǎí á má 'i 'a be gí, ìri nóni ri ma idede. Lē Úpí Múngú ã aco 'bávé tã ãsámví mí be nĩ, ã'di ri dō ùnjí nĩ.”

⁶ Ábrāmũ ní 'yozú kǎnĩ, “Āgārā ri mívé átí'bá, 'í 'o tã mí ní lēé 'oó ìri ní rĩ.” Kúru Sāráyĩ ní í'dózú Āgārā ri 'ozú ùnjí. Āgārā ní ngazú ápázú mužú 'dǐísĩ rá.

⁷ Mālāyíkã Úpí Múngú vé rĩ* ìsú Āgārā ri ìnyinǎ kídí adriipi āngũ ã'wí cínýáfã rú rĩ agá rĩ ã gārã gá. Kídí rĩ lètí mužúpi Súrú gé rĩ ã jélé gá. ⁸ Mālāyíkã rĩ ní 'yozú kǎnĩ, “Āgārā, Sāráyĩ vé átí'bá, mí ìmú ìngōósila, mi ri muž ngōlé?”

Āgārā ní újázú ìri ní kǎnĩ, “Má ìbí ápá ìmú mávé āmbúgú Sāráyĩ vúgálésĩ.”

⁹ Kúru mālāyíkã Úpí Múngú vé rĩ ní 'yozú ìri ní kǎnĩ, “Í gō mívé āmbúgú rĩ vúgá 'dǎlé vulé, 'í muž mi 'bǎá vúgá ìri ã pǎlé gá.” ¹⁰ Mālāyíkã rĩ ní gōzú 'yozú ìri ní kǎnĩ, “Ma sē mívé úyú ìzú kárakará, ícókí lǎá bǎ ku.”

¹¹ Mālāyíkã Úpí Múngú vé rĩ ní kpá 'yozú ìri ní kǎnĩ,

“Mi nóni 'a be,

mi ìmú mvá ágó tì rá,

mi rú ni 'da Ìsīmāélē 'i,†

ã'diātāsīyā Úpí Múngú yì mívé ngongará ìzāngã ìzāngã rú rĩ gí.

¹² Mívé mvá 'dĩri, ìri adri sũ dōngí ásé agá òjògò òjògò rĩ tǐnì,

ìri 'bá rĩ pi fufu,

'bá rĩ pi kpá ìri fufu,

ìrivé ésì ri adri ùká ùká

ívé máríté rĩ pi ní.”

¹³ Āgārā kǎnĩ “Á ndre nóni Úpí Múngú riipi mà tã mbaápi rĩ gí.” Ìri ní Múngú átápi 'í ní rĩ vé rú 'dazú, “Múngú riipi ma ndreépi rĩ 'i.” ¹⁴ 'Bá rĩ pi ní kídí rĩ

ã rú 'dazú Bērē Lāyĩ Róyĩ‡ ãní, kídí 'dĩri anigé Kádésã pi vé ãsámví Bērédĩ be rĩ gé.

¹⁵ Kúru Āgārā ní Ábrāmũ ní mvá ágó tǐzú, Ábrāmũ ní mvánǎ rĩ ã rú 'dazú Ìsīmāélē. ¹⁶ Āgārā ní Ábrāmũ ní mvá ágó Ìsīmāélē ri tǐzú rĩ gé, ìsú ãkūdē Ábrāmũ vé ìlí ca pũkú ārō drǐ ni áziyá.

17

Ūndĩ ì ní ruú ágélé ě tì lǐzú rĩ

¹ Ábrāmũ vé ìlí kã caá pũkú úrōmĩ drǐ ni úrōmĩ, Úpí Múngú ní 'i ì'dazú ìri ní, ìri ní 'yozú kǎnĩ, “Ma Múngú Ūkpō 'Dǐpa 'i. Lē mĩ 'du mávé tã ngaá, mĩ 'o tã pǐrì. ² Ma ūndĩ rú mí be, mi anji tì ìzú kárakará.”

³ Ábrāmũ ní kũmúci ūtǐzú, 'i drǐ sǐzú vūgá, Múngú ri ìnjǐzú. Múngú ní 'yozú ìri ní kǎnĩ, ⁴ “Ūndĩ má ní lēé ruú mí be rĩ, ìri 'dĩni, ma sē mi adri étépì súrú kárakará pi vé ni. ⁵ Mívé rú gōkí zǐ Ábrāmũ ku, ì gō zǐ Ābūrámã,* ã'diātāsīyā á 'bǎ mi adrii étépì súrú kárakará pi vé ni. ⁶ Ma sē mi anji tì ìzú kárakará, mi adri súrú be kárakará, 'bǎgú rĩ pi kpá ìmú ìfũ mĩ rú'bá gá.

⁷ “Ma sē ūndĩ má ní ruú mí be rĩ adri mužú nyonyo, cazú úyú mĩ vǐdrǐ gé rĩ pi vúgá, cǐmgbá cazú úyú kòpivé rĩ pi vúgá. Ma adri Múngú mívé ni, āzini Múngú úyú mĩ vǐdrǐ gé rĩ pi vé ni. ⁸ Nyòókú Kánánã vé mí ní nóni adrizú 'a ni gé jǎkã rú nōri, ma ìmú sē céré ìmi ní mívé úyú mĩ vǐdrǐ gé rĩ pi be mužú nyonyo, ma adri Múngú kòpivé ni.”

⁹ Kúru Múngú ní 'yozú Ābūrámã ní kǎnĩ, “Mi mívé úyú mĩ vǐdrǐ gé rĩ pi be, lē ìmi 'dúkí ūndĩ má ní ruú mí be 'dĩri vé tã ngaánga. ¹⁰ Ūndĩ má ní ruú mí be, āzini mívé úyú mĩ vǐdrǐ gé rĩ pi be, má ní 'yoó ìmi 'dúkí tã ni ngaánga rĩ, ìri 'dĩni, āgō ìmi ãsámví gé rĩ pi ārēvú céré, lē ã úlíkí kòpi ã ágélé ě tì rá. ¹¹ Lē ã úlíkí ìmĩ ágélé ě tì rá, ìri ūndĩ má ní ruú mí be rĩ vé tã 'i'da. ¹² Anji āgō úmvúlésĩ ì ní ìmú

* **16:7** 16:7 Mālāyíkã Úpí Múngú vé rĩ: Ìri Úpí Múngú 'i. † **16:11** 16:11 Ìsīmāélē: Ìsīmāélē vé ífífí, Múngú yì ma gí. ‡ **16:14** 16:14 Bērē Lāyĩ Róyĩ: Bērē Lāyĩ Róyĩ vé ífífí, kídí Múngú ìdri rú riipi ma ndreépi rĩ vé rĩ.

* **17:5** 17:5 Ābūrámã: Ābūrámã vé ífífí, étépì súrú kárakará pi vé ni.

tij úyú vúlé 'dílé rĩ gé rĩ pi, mváṅá rĩ ca dō ú'dú be ārō gí, lē ā úlǐkí ágélé ní ē tị rá. Lē ā úlǐkí kpá anjị āgō ĩ ní tịj mívé 'bětị āsámvú gé rĩ pi ā ágélé ē tị rá, āzini ā úlǐkí āgō ĩ ní jeé mǔfēngā sī jākā rĩ pi drǐgē rĩ pi ā ágélé ē tị rá. ¹³ Dō tịkí anjị āgō ĩmivé 'bětị āsámvú gé yā, dōku jekí mǔfēngā sī yā, lē ā úlǐkí kōpi ā ágélé ē tị rá. Ũndĩ má ní ruṅú ágélé ē tị lịzú 'dĩri, ĩri lǔ 'yozú kǐnĩ, ũndĩ 'dĩri adri mụzú nyonyo. ¹⁴ 'Bá ágó ĩ ní ágélé ní ē tị lịj kuyé rĩ, ĩ ĩri gũ āmvé mávé 'bá rĩ pi āsámvú gé sī, ā'diātāsīyā ṅō ũndĩ má ní ruṅú rĩ vé tã gí."

¹⁵ Múngú ní kpá 'yozú Ābūrámā ní kǐnĩ, "Mívé ũkú Sāráyĩ ri, lē mĩ zị ĩrivé rụ Sāráyĩ ku, mĩ zị ĩrivé rụ Sārā. ¹⁶ Ma ĩri ní tākiri sē, ĩri mí ní mvá ágó tị rá. Ma ĩri ní tākiri sē, ĩri ímụ adri ẹndrẹpị sụrụ kárakará rĩ pi vé ni. 'Bāgú rĩ pi kpá ímụ ĩfũ ĩrivé úyú agá."

¹⁷ Ābūrámā ní kǔmǔcí ũtịzú, 'í drị sịzú vūgá Múngú ri ĩnjịzú. ĩri ní guzú, ũsũ 'í ẹsị agá 'dǎlé kǐnĩ, "'Bá ágó ílǐ be caápi mǔdǔrǔlǔ ǎlu ní nyo ícó mvá tị rá? Sārā vé ílǐ ca pǔkú úrōmĩ, ĩri nyo ícó mvá tị rá?" ¹⁸ Ābūrámā ní 'yozú Múngú ní kǐnĩ, "Mĩ sē dō tākiri rĩ 'yéná ĩsĩmǎélē ní, ĩri adri múké."

¹⁹ Kúru Múngú ní 'yozú kǐnĩ, "Adri 'dĩni kuyé, mívé ũkú Sārā ri ímụ mí ní mvá ágó tị rá, mĩ rụ ní 'da ĩsákā 'i. Ũndĩ má ní ruṅú rĩ adri ĩsákā be mụzú nyonyo, ĩri ca úyú ĩsákā ā vudrị gé rĩ pi vúgá. ²⁰ Á yị tã mí ní zịj ĩsĩmǎélē ā tã sī rĩ gí, ma ĩri ní tākiri sē rá. Ma sē ĩri anjị tị ízú kárakará. ĩri adri ẹtẹpị anjị mụdrị drị ní ĩrị āngũ ru'bá rĩ pi vé ni, ma sē ĩri adri sụrụ be kárakará. ²¹ Ũndĩ má ní ruṅú mí be rĩ, ma kpá ru ĩsákā Sārā ní úmvúlésĩ ímụ tịj mí ní rĩ be. ĩri ímụ tị sã āndrũ nōri tịj rĩ gé, ílǐ drị rĩ agá." ²² Múngú kã átángá rĩ átá deḡ Ābūrámā ní gí, ĩri ní Ābūrámā ri kuzú, ĩri ní 'dezú mụzú.

²³ Ụ'dú 'dǎri gé, Ābūrámā ní ívé mvá ágó ĩsĩmǎélē ri 'duzú, āgō ĩ ní tịj ívé 'bětị āsámvú gé rĩ pi be, āzini 'bá 'í ní jeé mǔfēngā sī rĩ pi be, ĩri ní kōpivé ágélé ē tị úlǐzú rá, sũ Múngú ní 'yoó 'í ní rĩ tịj.

²⁴ ĩ ní Ābūrámā ā ágélé ē tị lịzú rĩ gé, ịsũ ākūdē ĩrivé ílǐ ca pǔkú úrōmĩ drị ní úrōmĩ, ²⁵ mvópi ĩsĩmǎélē vé ílǐ ca mụdrị drị ní na. ²⁶ Ābūrámā pi mvópi ĩsĩmǎélē be, úlǐkí kōpi ā ágélé ē tị ú'dú ǎlu 'dǎri gé. ²⁷ Āgō Ābūrámā vé 'bětị āsámvú gé rĩ pi, āgō ĩ ní tịj ĩrivé 'bětị āsámvú gé rĩ pi be, dōku ĩ ní jeé mǔfēngā sī jākā rĩ pi drǐgē rĩ pi be, kōpi ārėvú céré, úlǐkí kōpi ā ágélé ē tị Ābūrámā pi be trũ.

18

Ābūrámā ẹ'yị ụmụ na ívé āngá

¹ Ụpí Múngú 'i'da 'i Ābūrámā ní peṅi āmbúgú Māmúrē vé rĩ ā jélé gá, ịsũ ākūdē Ābūrámā úri kuú ívé gākũ rĩ vé kẹtịlẹ gá ụttú mgbíngbi gé 'dǐgē. ² Ābūrámā kã 'í drị ingaá āngũ ndrezú, ndre āgō na tukí pá kuú 'í ẹndrẹtị gé. Kã kōpi ndreé, koro ĩri ní njuzú mụzú kōpi vúgá 'dǎá, ĩri ní kǔmǔcí ũtịzú, 'í drị sịzú vūgá kōpi ẹndrẹtị gé.

³ ĩri ní 'yozú kǐnĩ, "Āmbúgú mávé rĩ, 'í ndre dō tã má ní 'oó rĩ sē mí ní āyĩkō rá, ma átí'bá mívé ní, lē mĩ aga má gārā gá sī ku. ⁴ Lē ĩmi uvukí peṅi nōri ā ndúgē nōgó, ē ịjǐkí ĩmi ní yịj, ĩmi ụjǐkí rí ĩmi pá ānĩ. ⁵ Mā á'dí ĩmi ní ínய, ĩmi nyakí rí, ā sē rí ĩmi ní ũkpō, ĩmi tukí rí ẹcị rĩ mụzú ānĩ, ā'diātāsīyā ĩmi ícákí átí'bá ĩmivé rĩ vúgá gí."

Kōpi ní 'yozú kǐnĩ, "Múké, 'bá ā'yĩkí rá, mĩ 'o sũ mí ní 'yoó rĩ tịj."

⁶ Ābūrámā ní njuzú fizú gākũ agá Sārā vúgá 'dǎlé. ĩri ní 'yozú Sārā ní kǐnĩ, "Mĩ 'í'dú jǔrú, mí ĩyĩ fúndru mǐnǐmĩni ní 'a ní gé mbělē, mí únjọ fúndru rĩ, 'í 'bã á'dí pánga rú."

⁷ Kúru Ābūrámā ní njuzú mụzú tị rĩ pi āsámvú gé 'dǎá, ĩri ní tị kǎjóná ru'bá be múké ní ịpézú, ĩri ní sězú ívé átí'bá rĩ drǐgē, átí'bá rĩ ní lịzú, ĩri ní 'bázú á'dízú mbělēṅá. ⁸ Kã ínய rĩ á'dí deḡ gí, Ābūrámā ní lé kũupi gí ní 'í'dúzú lé ĩ ní zoó ú'dí rú ní be, āzini ĩri ní tị zǎá á'dípí gí rĩ 'í'dúzú, ĩri ní jịzú 'bázú ụmụ rĩ pi ẹndrẹtị gé. Kōpi kã ríi ínய rĩ nyaá,

Ābūrámā áwí pá tuú kuú kôpi ā jêlé gá pētì ā ndúgé 'dāá.

⁹ Ūmú rĩ pi ní Ābūrámā ri zizú kīnī, “Mī ūkú ni Sárā ri íngāá?”

Ābūrámā ní újázú kīnī, “Īri gākū agá 'dāá'dā.”

¹⁰ Kúru Úpí ní 'yozú kīnī, “Ílí drũ rĩ agá, ma ĩgō mí vúgá nōlé sâ má ní ícázú mí vúgá āndrũ nōri tĩnì rĩ gé, mī ūkú ni Sárā ri ímú mvá ágó tì rá.”

Sárā ri átángá rĩ yìi gākū Ābūrámā úgóró gá rĩ vé kĕtìlĕ gá. ¹¹ Ābūrámā pi Sárā be ĩrĩtró ārākā rú, kôpivé ílí āmbúgú, Sárā vé ílí mvá tizú rĩ aga gí. ¹² Sárā ní guzú, ũsũ 'í ẹsì agá 'dāá kīnī, “Á dĕ gí, má ágó ni dĕ kpá gí, ma nyo gō mvá tì āyĩkō ìsùzú rá?”

¹³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, “Sárā gugu āsì? Sárā kīnī, 'í dĕ gí, 'i nyo ícò mvá tì rá yā, 'yo 'dínì āsì? ¹⁴ Ngá āzi ũkpó ũkpó Úpí Múngú ri ndĕepi ni nyo anigé? Ma ímú ĩgō sâ nōri tĩnì rĩ gé, ílí drũ rĩ agá, Sárā ri ímú mvá ágó tì rá.”

¹⁵ Sárā 'o ũrĩ sī, ullivan ũnjō kīnī, “Á gu kuyé.”

Úpí Múngú kīnī, “Ádarú, 'í gu rá.”

Ābūrámā mā Múngú ri Sódómō vé tā sī

¹⁶ Āgō na rĩ pi kâ lĕé 'deé mužú, kôpi rikí āngũ ndreé mužú Sódómō gálé rú. Ābūrámā mu kôpi be trũ, jì kôpi kuú létì gé. ¹⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Má ícò tā má ní lĕé 'oó rĩ úcí Ābūrámā ní ku. ¹⁸ Ābūrámā vé úyú ri ímú ízú tré, kôpi adri ũkpō be āngũ rĩ agá, sùrú āngũ rĩ pi agásì rĩ pi ārĕvú céré tākiri ìsù ĩri ā tā sī. ¹⁹ Ā'diātāsīyā má ìpĕ ĩri, ĕ ímbá rí ívé anjì rĩ pi ívé 'bá 'bĕtì āsámvú gé rĩ pi be, kôpi ā 'dukí rí tā Úpí Múngú vé rĩ ngaá, kôpi ā 'okí rí tā pìrì, āzini kôpi ā 'okí rí tā múké. Kúru ma sĕ Ābūrámā vé úyú ri ízú tré, sũ má ní ẹzì rĩ tĩnì.”

²⁰ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, “Ūnjikānyā 'bá Sódómō vé rĩ pi ní 'oó, āzini Gómórā vé rĩ pi ní 'oó rĩ vé tā íkú ícá má vúgá nōlé gí, kôpi vé ũnjikānyā 'oó rĩ aga rá. ²¹ Á lĕ sīi mužú

vúgá 'dāá, á lĕ mužú ndreé, dō ũnjikānyā kôpi ní 'oó rĩ, ĩri adri sũ íkúpi ícápi má vúgá nōlé rĩ tĩnì. Dō adri 'dínì kuyé, á lĕ nīi.”

²² Kúru āgō ĩrĩ rĩ pi ní 'dezú mužú Sódómō gá 'dāá, 'bo Ābūrámā pi áwíkí pá tuú kuú Úpí Múngú be. ²³ Ābūrámā ní 'i útrúzú Úpí Múngú vúgá 'dāá, ĩri ní Úpí Múngú ri zizú kīnī, “Úpí, mi dō 'bá ũnjikānyā 'o'bá rĩ pi ú'dì, mi nyo 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi ú'dì ĩndī rá? ²⁴ Dō 'bá tā 'o'bá pìrì ni pi pũkú tōwú kũrú rĩ agá 'dālĕ, mi nyo kũrú rĩ iza céré? Mí ícò kũrú rĩ kuú 'bá pũkú tōwú tā 'o'bá pìrì 'dī'bĕé ā tā sī ku? ²⁵ Ádarú lĕ mī ú'dì 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi 'bá ũnjikānyā 'o'bá rĩ pi be trũ ku. Ngá mí ní lĕzú 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi ú'dìzú 'bá ũnjikānyā 'o'bá rĩ pi be trũ rĩ ā'dì? Lĕ mī 'o 'dínì ku! Mí ri 'bá vũ drìgé nōgò rĩ pi vé tā lì nī, mi ri tā lì pìrì.”

²⁶ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Má ìsù dō 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi pũkú tōwú kũrú Sódómō vé rĩ agá 'dālĕ rá, má iza kũrú rĩ ku kôpi ā tā sī.”

²⁷ Ābūrámā ní gōzú átázú dīi kīnī, “Úpí Múngú, mâ adri dō 'bá áda drāapi drādrā ni drāāāsīyā, lĕ mī ā'yī ma, mâ átá átángá rĩ mužú. ²⁸ 'Bo dō 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi pũkú sũ drĩ ni tōwú, cakí pũkú tōwú kuyé, mi nyo kũrú rĩ iza 'bá tōwú 'dāáyo rĩ pi ā tā sī rá?”

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Dō má ìsù 'bá rĩ pi 'dālĕ pũkú sũ drĩ ni tōwú, má iza kũrú rĩ ku.”

²⁹ Ābūrámā ní gōzú átázú dīi kīnī, “Dō mí ìsù 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi 'yĕná pũkú sũ, mi nyo iza rá?”

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Dō 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi pũkú sũ, má iza kũrú rĩ ku.”

³⁰ Ābūrámā ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú, mī 'a ā ve má ní ku fō, lĕ mī ā'yī ma, mâ átá átángá rĩ. 'Bo dō mí ìsù 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi 'dālĕ 'yĕná pũkú na, mi 'o íngóni?”

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Dō má ìsù 'bá tā 'o'bá pìrì rĩ pi pũkú na, má iza kũrú rĩ ku.”

31 Ābūrámā ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú, lē mí ā'yī ma, mā átá átángá rī mužú, mí řsú dō 'bá tā 'o'bá pīřī rī pi 'dālē 'yēŋá pŭkŭ řřī, mi 'o íngóni?”

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Bá pŭkŭ řřī tā 'o'bá pīřī rī pi ā tā sī, má iza kŭřú rī ku.”

32 Ābūrámā ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú, mí 'a ā ve má ní ku, mā gō átá vú sī ālu. Mí řsú dō 'bá tā 'o'bá pīřī rī pi 'yēŋá 'dālē mužřī, mi 'o íngóni?”

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Bá mužřī tā 'o'bá pīřī rī pi ā tā sī, má iza kŭřú rī ku.”

33 Úpí Múngú ká átángá rī átá deę Ābūrámā be gí, řri ní 'dezú mužú, Ābūrámā ní 'i újázú gōzú 'bēři.

19

Zākí kŭřú Sōdómō vé řřī, āzini Gōmórā vé řřī

1 Mālāyíkā řřī rī pi* cakí Sōdómō gá 'dālē ūndreŋá sī, řsú ākūdē Lótō úři kuú kŭřú Sōdómō vé řřī ā kēřīlē gá. Lótō ká kōpi ndreé, řri ní ngazú ũřu, řri ní mužú kōpi vúgá 'dāá. Řri ní kŭmŭcí ũřřžú, 'i drřī řřžú vŭgá kōpi eŋdreři gē. 2 Řri ní 'yozú kīnī, “Ambugu mávé řř pi, řmi ímŭkí mávé āngá nōó. Īmi ũřřkí ři řmi pá, řmi lakí ři mávé jó agá, řmi fŭkí ři mužú ũ'bŭřřŋá sī eřři řmi ní lēé mužú řř gē 'dāá.”

Kōpi ní újázú kīnī, “Kuyé, 'bā lakí mívé jó agá ku, 'bā muž kŭřú řř agá 'dāá, 'bā la āmvé.”

3 'Bo Lótō ní kōpi sizú ũkpō sī, kōpi ní mužú Lótō pi be trŭř, kōpi ní fizú řřivé jó agá 'dāá. Lótō ní ngá nyanya á'dízú kōpi ní, á'dí pánga řř ākŭřř ākó, kōpi ní nyazú. 4 ũmŭ řř pi ní drřī lazú vŭgá kuyé řř gē, āgō kŭřú Sōdómō vé řř agá řř pi āřřvú céré ímŭkí jó řř ā gārā ceé kŭřř, 'bá 'dřřbēé kēřřanji řř pi 'bá ambugu řř pi be. 5 Kōpi ní Lótō ři řřžú ũ'dŭřkō be ũřu 'dāá kīnī, “Āgō ímŭ'bá mí vúgá nōgō řřŋá sī řř pi íngāá? Mí řř kōpi řřřŭ 'bá vúgá āmvé nōó, 'bá lēkí laá kōpi sī.”

6 Lótō ní fŭžú mužú kōpi vúgá āmvé 'dāá, řri ní kēřři řř ũpřžú cí. 7 Řri ní 'yozú

kīnī, “Má eđřřpři, á má řmi drři řři sī, lē řmi 'okí ũŋřřkānyā 'dřři řři ku! 8 Řmi ndreki drři ká, ma anji ũkú be řři anigé, kōpi drři kácāŋá rú. Lē má řř kōpi řřřŭ āmvé řmi vúgá nōlé, řmi ícō tā řmi ní lēé 'oó kōpi be řř 'o rá. Lē řmi 'okí tā ũŋřř āgō 'dřřbēé be ku, kōpi ũmŭ mávé ni, ma ři kōpi ũřē nī.”

9 'Bo kōpi ní 'yozú řri ní kīnī, “'Í deę mi 'dřři rá, mi 'bá ímŭpi ímŭmŭ ni, 'í lē tā 'bá ní lēé 'oó řř lŭú 'bá ní nī! 'Bā ícō mi 'o ũŋřř kōpivé řř ndē.” Kōpi ní Lótō ři zezú, kōpi ní mužú kēřři řř řžžú.

10 'Bo āgō řři jó agá řř pi ní řřřžú āmvé nōlé, kōpi ní Lótō ři řřžú sezú jó agá 'dāá, kēřři řř ũpřžú cí. 11 Kōpi ní kēřřanji, āzini 'bá ambugu adri'bá kēřřilē gá řř pi ē mř sazú řžžžú rá, kōpi ā řřkí ři kēřři řř ámá ku.

12 Āgō řři 'dřřbēé ní 'yozú Lótō ní kīnī, “Mí dō anji āgō be, dōku anji ũkú be, dōku āgō mívé anji ũkú je'bá ni pi be kŭřú řř agá nōgō anigé, 'í řř kōpi řřřŭ nōósī rá, 13 ā'diātāsřyā 'bā kŭřú nōři iza 'dřři rá. Úpí Múngú řř tā řř ní řři átá kárakarā ũŋřřkānyā 'bá Sōdómō vé řř pi ní řři 'oó řř ā tā sī řř gí, řpē 'bā ímŭ kŭřú řř izangará gá.”

14 Kŭřú Lótō ní mužú āgō lē'bá ívé anji ũkú je'bá řř pi vúgá 'dāá. Řri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi fŭkí kŭřú nōři agásī mbēlē, ā'diātāsřyā Úpí Múngú lē kŭřú řř izaá 'dřři rá!” 'Bo āgō lē'bá řřivé anji ũkú je'bá řř pi ũřřkí kīnī, tā Lótō ní átá 'dřři tā ářř vé ni.

15 Kā muž adrii drři ũ'bŭřři kŭřřkŭřř, mālāyíkā řř pi ní 'yozú Lótō ní kīnī, “'Í 'dŭ mívé ũkú, mívé anji ũkú řři 'dřřbēé be mbēlē! Īmi fŭkí kŭřú nōři agásī āmvé, kádō kŭřú nōři izaá, ā ú'dřřkí ři řmi drřā ku.”

16 'Bo Lótō muž mbēlēŋá kuyé. Āgō 'dřřbēé ní Lótō ē drři řřžú, ũkú ni ē drři řřžú, āzini řřivé anji ũkú řři řř pi ē drři řřžú, kōpi ní 'bá 'dřřbēé řřžú fŭžú kŭřú řř agásī āmvé, ā'diātāsřyā Úpí Múngú 'bā eřři řřřřkđři kōpi ní. 17 Āgō 'dřřbēé ká 'bá 'dřřbēé řři řřřŭ āmvé 'dāá, ālu ni ní 'yozú

* 19:1 19:1 Mālāyíkā řři řř pi: Āgō řři Ābūrámā ři ku'bá muž'bá Sōdómō gá řř pi mālāyíkā.

kĩnĩ, “Ìmi ápákí mužú nõósĩ rá, ìmi adrikí rí ídri rú! À ndrekí àngũ vúlé ku, ã tukí pá ì'bùṅá agá 'dǎá ku! Ìmi ápákí mužú írǎ drĩgé 'dǎá, ìmi adrikí rí ídri rú.”

¹⁸ Lótõ ní kòpi mǎzú drĩ ìrĩ sĩ kĩnĩ, “Kuyé fô, Úpí mǎvé rĩ! ¹⁹ Ma àtí'bán ìmivé ni, ìmi 'bákí éṣí múké ma ídrízú, ìmi 'bákí éṣí ìdríkídri má ní rá. 'Bo má ícò ápá caá írǎ gá 'dǎá bǎ ku, àngũ rĩ 'i iza ìṣú àkũdē ma drĩ lètì gé, 'bâ ùdrǎ àní rá. ²⁰ 'Í ndre, kũrú àzi mǎdǎṅǎṅá ìnyinǎ 'dǎ. Ìri vũrǎ mǎdǎṅǎṅá ni, mí à'yĩ dō ma mužú 'a ni gé 'dǎlé rá, ma 'bá mǎvé 'bètì àsámvú gé rĩ pi be, 'bâ ídrí rá.”

²¹ Mǎlǎyíkǎ rĩ ní 'yozú Lótõ ní kĩnĩ, “Ìri múké, tǎ mí ní zìjì 'dĩri, má à'yĩ rá. Kũrú mí ní rii tǎ ni 'yoó 'dĩri, má iza ku. ²² 'Í nju mužú kũrú rĩ agá 'dǎá mbēlē, má ícò drĩ tǎ àzi 'oó ku, 'í ca dō 'dǎlé gí kǎ.” (Lótõ ní 'yoó kũrú rĩ mǎdǎṅǎṅá rĩ sĩ, ì ní kũrú rĩ ã rú zizú Zõarǎ àní.)

²³ Lótõ ca Zõarǎ gá 'dǎlé, ìṣú àkũdē ùtú rĩ ìfũ gí. ²⁴ Úpí Múngú ní àcíkúlúlú ìpèzú 'bũ gé 'dǎásĩ lǔzú kũrú Sõdómõ vé rĩ agá, àzini Gõmórǎ vé rĩ agá. ²⁵ Ìri ní kũrú rĩ pi zázú, àngũ ì'bùṅá rú rĩ, 'bá adri'bán kũrú rĩ pi agá 'dǎlé rĩ pi, ngá du'bán nyõòkú drĩgé rĩ pi be, ngá 'dĩ'bée àrèvú céré vekí rá. ²⁶ 'Bo Lótõ ùkú ni ndre àngũ gõzú vúlé, gõ 'i újǎ ufuú troó sũ è'yì ní troó rĩ tìjì.

²⁷ Kǎ mužú adrií drũ ù'bùtì, Àbũrámǎ ní 'i újǎzú gõzú vũrǎ àndúrú 'í ní pá tuzú Úpí Múngú èndrètì gé rĩ gé 'dǎá. ²⁸ Ìri ní àngũ ndrezú mužú Sõdómõ gá, Gõmórǎ gá, àzini àngũ ì'bùṅá rú rĩ gé 'dǎá. Ndre àcígá õzũ àngũ rĩ è drĩ céré, àcígá rĩ ni kú cìjì.

²⁹ 'Bo Múngú kǎ kũrú rĩ pi zǎá ì'bùṅá rĩ be gí, ígá tǎ àndúrú Àbũrámǎ ní zìjì 'dĩri, ípá Lótõ rĩ àcì kũrú rĩ zǎápi ú'bùpi rĩ agásĩ rá.

Lótõ pi ívé anji ùkú rĩ pi be

³⁰ Lótõ pi ívé anji ùkú ìrĩ rĩ pi be, kòpi fũkí àngũ Zõarǎ vé rĩ agásĩ, mužú adrií írǎ rĩ pi àsámvú gé, à'diātāsīyǎ 'o ùrĩ sĩ

adringará Zõarǎ gá 'dǎlé rĩ sĩ. Lótõ pi ívé anji ùkú ìrĩ 'dĩ'bée be, kòpi fikí mužú adrií ùjì agá. ³¹ Ù'dú àlu, mvá ùkú kǎyú rĩ ní 'yozú òmvùpì ní kĩnĩ, “'Bá ètèpì ri nóni àrǎkǎ rú, vũrǎ nõri agá, àgõ 'bâ je'bán ni pi 'dǎáyo. ³² Mí ímú, 'bá sèkí 'bá ètèpì ní vinyõ mvùjì ìmèrèzú àní, 'bâ lakí rí ìri be, à tì rí 'bá ní anji bèsĩnĩ.”

³³ Ìnìṅǎ 'dǎri sĩ, kòpi ní vinyõ sèzú mvuzú ì ètèpì ní, mvá ùkú kǎyú rĩ ní mužú lazú ètèpì be trú. Ètèpì nì ámá 'yozú kìnĩ, mvá ùkú rĩ la 'í gǎrǎ gá yǎ, dõku nga mužú gí yǎ 'dĩni kuyé.

³⁴ Kǎ mužú adrií drũ 'dĩni, mvá ùkú kǎyú rĩ ní ùlüzú 'í òmvùpì ùdú rĩ ní kĩnĩ, “Ìnìṅǎ àjée rĩ sĩ, 'bá lakí má ètèpì be trú. Lē 'bâ sèkí ìri ní vinyõ mvùjì dījì ìnìṅǎ nõri sĩ, 'í la rí ìri be, mí ètèpì ã tì rí mí ní mvá bèsĩnĩ.” ³⁵ Kúru ìnìṅǎ 'dǎri sĩ, kòpi ní ìri ní vinyõ sèzú mvuzú. Mvǎ ùdú rĩ ní mužú lazú ètèpì be trú, Ètèpì nì ámá 'yozú kìnĩ, mvá ùkú rĩ la 'í gǎrǎ gá yǎ, dõku nga mužú gí yǎ 'dĩni kuyé.

³⁶ Lótõ ní laá ívé anji ùkú ìrĩ 'dĩ'bée sĩ rĩ sĩ, kòpi ìṣúkí 'a rá. ³⁷ Mvǎ ùkú kǎyú rĩ ní mvá ágóṅǎ tizú, ìri ní rú ni 'dazú Mõábǎ† 'i. Ìri è'bìpì 'bá Mõábǎ gá rĩ pi vé ni cìmgbǎ ícázú àndrũ sĩ. ³⁸ Mvǎ ùdú rĩ ní kpá mvǎ ágóṅǎ tizú, ìri ní rú ni 'dazú Bènámĩ‡ 'i. Ìri è'bìpì 'bá Àmónǎ vé rĩ pi vé ni cìmgbǎ ícázú àndrũ sĩ.

20

Àbũrámǎ pi Àbũmèlèkè be

¹ Àbũrámǎ ní ngazú vũrǎ 'dǎri gé sĩ, ìri ní 'dezú mužú adrizú àngũ Nègèvé vé rĩ gé, kũrú Kǎdèsǎ vé rĩ pi àsámvú gé kũrú Súrũ vé rĩ be. Ìri ní gõzú mužú adrizú Gèrǎrĩ gé. Kǎ rii adrií 'dǎlé, ² ùlũ 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, 'ì ùkú ni Sǎrǎ ri 'í òmvùpì. Kúru 'bǎgú Àbũmèlèkè Gèrǎrĩ vé rĩ ní 'bá pèzú mužú Sǎrǎ ri ìjizú 'í ní ùkú rú.

³ Kǎ mužú adrií ìnìṅǎ rĩ sĩ, Múngú ní ímúzú átázú Àbũmèlèkè ní urobí agá kìnĩ, “Mí ímú drǎ rá, à'diātāsīyǎ ùkú mí ní 'dujú 'dĩri, ìri ágó be.”

† 19:37 19:37 Mõábǎ: Mõábǎ vé ífífí, ìfũ ètèpì ã rú'bán gá.

‡ 19:38 19:38 Bènámĩ: Bènámĩ vé ífífí, mvǎ ágó má è'dípáa vé ni.

4 'Bo Ābūmēlékē pi lakí ūkú rī be kuyé. Kúru Ābūmēlékē ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú, mi nyo 'bá ūnjikānyā ākó rī pi ú'dí ūdrā rá? 5 Ābūrámā 'yo nyo má ní kīnī, Sárā ri 'í ómvúpi 'dini kuyé? Sárā 'yo kpá Ābūrámā ri 'í édrīpi 'dini kuyé? Á lē kōdō tā ūnjí 'oó ku, má ūsū déna tā má ní 'oó rī pīri.”

6 Kúru Múngú ní 'yozú ĩri ní urobí agá kīnī, “Ē, á nī rá 'í 'o tā ūnjí kuyé, má uga mi, sē 'í 'o ūnjikānyā má ɛndrɛtɪ gé kuyé. Sē má ní mi ugazú, mí ní lazú ūkú rī be kuyé āní. 7 Lē mí újá ágó rī vé ūkú gōó vú ni gé 'dāá vúlé, ā'diātāsīyā ĩri nēbī, ā zī rí ma mí ní, mí drā rí ku. 'Bo mí újá dō ūkú rī gōó kuyé, mi 'bá mívé rī pi be, ĩmi céré ímú ūdrā rá.”

8 Kā muú adrií drū ū'búti, Ābūmēlékē ní ívé ūgalaku rī pi zizú ímúzú céré, ĩri ní tā 'i 'oópi 'dīri ūlūzú kōpi ní. Sē ūrī fu kōpi āní ambamba. 9 Kúru Ābūmēlékē ní Ābūrámā ri zizú ímúzú, ĩri ní 'yozú kīnī, “'Í 'o 'bā 'dini āsī? Tā ūnjí má ní 'oó mí ní rī ā'di sēzú mí ní tā ūnjí íjizú má drīgé, āzini mávé 'bá má ní ruḡ rī pi drīgé? Tā mí ní 'oó má ní 'dīri, ĩ ní kōdō ícó 'oó ku ní.” 10 Ābūmēlékē ní Ābūrámā ri zizú kīnī, “Ngá sēépi mí ní tā 'dīri 'ozú 'dini rī ā'di?”

11 Ābūrámā ní újázú kīnī, “Má ūsū, 'Vūrā nōri gé, 'bá rī pi rukí Múngú ri ku, kōpi ma 'dī ūkú mávé rī ā tā sī rá.’ 12 Ádarú ĩri mávé ómvúpi, 'bā ĩri be étépi ālu, 'bávé ɛndrɛpɪ rī pi āndiāndí. Á je ĩri má ní ūkú rú. 13 Múngú kā ándúru 'yoó má ku má étépi vé 'bētɪ, má 'de muzú āngū āzi gé, á 'yo Sárā ní, má kīnī, “'Í lē dō ma rá, vūrā 'bá ní ɛcizú rī pi agásī, 'í lū 'yozú kīnī, ma mí édrīpi.’ ”

14 Kúru Ābūmēlékē ní Sárā ri újázú gōzú Ābūrámā ni vúlé. ĩri ní kābīlō í'dúzú, tɪ pi be, túgɛrɪ āgō rú ni pi be, túgɛrɪ ūkú rú ni pi be sēzú Ābūrámā ní. 15 Ābūmēlékē ní 'yozú kīnī, “Nyōókú mávé rī, ĩri mí ɛndrɛtɪ gé 'dā. 'Í mu adrií vūrā mí ní ĩpéé rī gé.”

16 ĩri ní 'yozú Sárā ní kīnī, “Ma mí édrīpi ní mūfēngā fífí* sē élifū ālu (1,000), ē 'da rí 'bá rī pi ɛndrɛtɪ gé nōgó lūzú kīnī, á 'o ūnjikānyā mí ní, 'bo mí 'o ūnjikānyā kuyé.”

17 Kúru Ābūrámā ní Múngú rī zizú Ābūmēlékē ní, Múngú ní ĩri ídrízú, Múngú ní kpá ūkú ni ri ídrízú anji ūkú túgɛrɪ rú rī pi be, kōpi ā gōkí rí anji tɪ dɪ, 18 ā'diātāsīyā Úpí Múngú ózū ūkú adri'bá Ābūmēlékē vé 'bētɪ āsámvú gé rī pi vé mvá vūrā rá, Ābūrámā vé ūkú Sárā ā tā sī.

21

Īsákā vé tɪngará

1 Úpí Múngú ní drī tizú Sárā ru'bá gá, sū ĩri ní ándúru 'yoó rī tɪni. 2 Sárā ní 'a ísúzú, ĩri ní Ābūrámā ní mvá ágó tizú, ísú ākūdē Ābūrámā ri ārākā rú. Tɪkí mváná rī sá Múngú ní 'yoó ĩ mváná rī tɪ rī gé. 3 Ābūrámā ní mváná rī ā rú 'dazú Īsákā 'i. 4 Īsákā kā adrií caá ú'dú be ārō, Ābūrámā ní ágélé ni ē tɪ lizú, sū Múngú ní ɛzɪ rī tɪni. 5 Tɪkí Īsákā ri ākūdē Ābūrámā ri íli be mūdɔrɪlɔ ālu.

6 Sárā ní 'yozú kīnī, “Múngú sē á gu āyikō be ɛsɪ agá, 'bá tā 'dīri yɪ'bá rī pi céré ímú gu, sū má ní guú rī tɪni.” 7 Sárā ní gōzú 'yozú kīnī, “'Á'di ri ícó 'yo kīnī, 'bá mvá tɪ Ābūrámā be rá nī? 'Bo á tɪ ĩri ní mvá ágóná, ísú ākūdē ĩri ārākā rú.”

Drokí Āgárā pi Īsīmāélē be

8 Mváná rī kā mbaá, kā bā ndrungará kuú gí, Ābūrámā ní ūmū 'bázú āmbúgu ú'dú Īsákā ní bā ndrungará kuzú 'dīri ĩnjizú āní. 9 Sárā kā ndreeé Āgárā Ējɛpétōzɪ rī vé mvá ĩri ní tɪ Ābūrámā ní rī ri gu Īsákā sī, 10 Sárā ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, “'Í dro ūkú túgɛrɪ rú 'dīri ívé mváná rī be rá, ĩrivé mváná rī ā ru rí ā'bú mí ní ímú kuú mávé mvá Īsákā ní rī ē tɪ ku.”

11 Tā 'dīri sē Ābūrámā ní ĩzāngā ambamba, ā'diātāsīyā Īsīmāélē ri mvá Ābūrámā vé ni. 12 'Bo Múngú ní 'yozú

* 20:16 20:16 Mūfēngā fífí: Mūfēngā fífí 'dīri lókí 'dāri gé ɛnjɛnɛjɛ.

Ābūrámā ní kīnī, “Mvá rī vé tã, āzini mívé tūgērī rī vé tã, ā sē mí ní ĩzāngā 'dīni ku. Lē mī yī tã Sārā ní 'yoó mí ní rī, ā'diātāsīyā úyú mívé rī pi ímú ĩfū Īsákā rụ'ba gá. ¹³ Ma kpá sē mívé tūgērīzī rī vé mvá ri ímú tị ízú kárakará, ĩrivé úyú ri ímú adri sūrụ āmbúgú, ā'diātāsīyā ĩri mvá mívé nī.”

¹⁴ Kā muụ adrií drụ ũ'bútị, Ābūrámā í'dú ínyá, āzini tō yī kŭlŭkŭ agá tré, ĩri ní 'duzú 'bázú Āgárā ā kídí gé. ĩri ní kúru kōpi pēzú muzú mvōpị Īsīmāélē be. Āgárā ní 'dezú muzú, ĩri ní rizú éczú āngŭ ā'wí cínýáfā rú Bērīsébā vé rī agásī.

¹⁵ Yī kŭlŭkŭ agá rī kā deę, ĩri ní mváná rī jizú 'bázú peťi amuúpi rī vé ĩndrī gé. ¹⁶ ĩri ní ngazú mváná rī ā gārā gá sī, muzú úrizú mváná rī be āsámvú sī, ā'diātāsīyā ri ũsŭ kīnī, “Á lē mváná rī vé drāngará ndree ku.” Kā rií úrí 'dālé, ĩri ní í'dózú ngozú.

¹⁷ Múngú kā yī mváná rī ri ngongo, mālāyíkā Múngú vé rī ní Āgárā ri zizú 'bŭ gé 'dāásī kīnī, “Āgárā, ngá ũnjí rī ā'di? Lē mī 'o ũrī sī ku. Mváná rī la kú 'dā, Múngú yī ĩrivé ngongará gí. ¹⁸ 'Í mu mváná rī í'dú ruų drígé, ma sē mváná rī ímú tị ízú kárakará, ĩrivé úyú ri ímú adri sūrụ āmbúgú.”

¹⁹ Kúru Múngú ní Āgárā ē mị zizú, ĩri ní kídí ndrezú. ĩri ní kúru muzú yī tōzú kŭlŭkŭ rī agá tré, ĩri ní sēzú mvuzú mváná rī ní.

²⁰ Mváná rī kā rií mbaá, Múngú ri ĩri ũtēé nī. Mváná rī ri adrií āngŭ ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá, nī zāá 'bungará ũsŭ sī rī ambamba. ²¹ Mvá ágó rī kā rií adrií āngŭ ā'wí cínýáfā rú Pāránā vé rī agá 'dāá, éndrepị ĩsú ĩri ní ũkú íngázú āngŭ Ējēpētō vé rī agá.

Ābūrámā pi sōkí ũyō ĩ āsámvú gé sī Ābŭmēlékē be

²² Sā 'dāri gé, Ābŭmēlékē pi 'dekí muụ ívé ũgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé Píkólā be Ābūrámā vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, “Tā céré mí ní 'oó rī agá, Múngú ri mī ĩzā ko rá. ²³ Lē mī sō

ŭyō Múngú endreťi gé nōgó 'yozú kīnī, mí ícó mâ mị ũ'bāá ku, dōku mávé anjíná rī pi ē mị ũ'bāá ku, dōku mávé úyú rī pi ē mị ũ'bāá ku. Á 'bā ési múké mí ní, lē mī 'bā kpá ési múké má ní, āzini mī 'bā ési múké āngŭ mí ní adrizú jākā rú nōri drígé.”

²⁴ Ābūrámā ní 'yozú kīnī, “Á sō ũyō rī Múngú endreťi gé gí, sŭ mí ní 'yoó rī tịni.”

²⁵ Kúru Ābūrámā ní unuzú Ābŭmēlékē endreťi gé Ābŭmēlékē vé kídí ātí'ba rī pi ní éri rī vé tã sī. ²⁶ Ābŭmēlékē ní 'yozú kīnī, “Á nī kuyé dō ā'di 'o tã 'dīri nī. 'Í lŭ má ní tã 'dīri kuyé, á yī tã 'dīri āndrŭ sī.”

²⁷ Kúru Ābūrámā ní kábīlō uruko í'dúzú, āzini tị uruko í'dúzú sēzú Ābŭmēlékē ní. Kúru 'bá ĩrī 'dī'bée ní ũndī ruzú ĩ āsámvú gé sī. ²⁸ Ābūrámā ní kábīlō mba'ba fōlō ũkú rú ni pi ũpēzú ézīrī, 'bázú túngú. ²⁹ Ābŭmēlékē ní Ābūrámā ri zizú kīnī, “Mí ũpē kábīlō ũkú rú mba'ba fōlō ézīrī 'dī'bée 'bāá kuú túngú āsī?”

³⁰ Ābūrámā ní újázú ĩri ní kīnī, “Mí é'yī kábīlō mba'ba fōlō ézīrī 'dī'bée, ā lŭ rí 'yozú kīnī, á ga kídí rī nī.”

³¹ Kúru ĩ ní vŭrā 'dāri ā rú zizú Bērīsébā*, ā'diātāsīyā 'bá ĩrī pi sōkí ũyō vŭrā 'dāri gé.

³² Kōpi ní ũndī rī ruzú ĩ āsámvú gé sī Bērīsébā gá 'dālé rī ā vŭdrī gé, Ābŭmēlékē pi ní ĩ újázú gōzú ívé ũgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé Píkólā be āngŭ Fēlēsētē vé rī gé 'dālé. ³³ Ābūrámā ní ĩtị sazú Bērīsébā gá 'dālé, ĩri ní Úpí Múngú adriípi muzú 'dāni'dāni rī ĩnjizú vŭrā 'dāri gé. ³⁴ Ābūrámā adri āngŭ Fēlēsētē vé rī gé 'dālé lókí be āco.

22

Múngú ũ'bī Ābūrámā ri

¹ Kā muụ adrií sā āzi ā vŭdrī gé, Múngú ní Ābūrámā ri ũ'bīzú. ĩri ní Ābūrámā ri zizú kīnī, “Ābūrámā!”

Ābūrámā ní ā'yīzú kīnī, “Ma nō!”

² Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, “'Í 'du mívé mváná ālukúta Īsákā mí ní lēé ambamba

* **21:31** 21:31 Bērīsébā: Bērīsébā vé íffí, kídí ĩ ní ũyō sōzú ānī rī.

rĩ, 'í mụ ăngũ Mōriyā vé rĩ gé. Ma mí ní írā āzi lū írā rĩ pi āsámvú gé 'dāá, 'í zā má ní mváná rĩ rōbōṅṅò rú írā rĩ drīgé 'dāá."

³ Kā mụy adrií drī 'dini, Ābūrámā ní fūzú ũ'būtì, ĩri ní íjā úlízú, ĩri ní íjā rĩ ũdrōzú ngá ụrukọ'bée be dōngí rĩ ā úgóró gá, kōpi ní 'dezú mụzú 'í mvọpì Ísákā be, ívé átí'bá ụrukọ ĩrī rĩ pi be vūrā Múngú ní lūú ĩri ní rĩ gé 'dāá. ⁴ Kā adrií ụ'dụ na ni gé, Ābūrámā ní 'í drī ingazú ăngũ ndrezú, ndre ăngũ rĩ rará rú. ⁵ ĩri ní 'yozú ívé átí'bá rĩ pi ní kīnī, "Ĩmi tēkí 'bā dōngí rĩ be nōgó, 'bā mụ mváná rĩ be 'dālé Múngú ri zì. 'Bā kúru ĩgō ĩmi vúgá nōlé ndō."

⁶ Ābūrámā ní íjā rōbōṅṅò zāzú rĩ 'duzú 'bāzú 'í mvọpì Ísákā drīgé, Ābūrámā 'du ívé rĩ ācì, āzini ĩlì. 'Bá ĩrī 'dī'bée kà rií 'deé mụzú trụ ălu, ⁷ Ísákā ní 'í étépì Ābūrámā ri zìzú kīnī, "Má étépì."

Ābūrámā ní ā'yīzú kīnī, "Ē, mâ mvá rĩ."

Ísákā ní étépì ri zìzú kīnī, "Ācì rĩ pi íjā rĩ be nō, 'bo kābīlō mvá ĩ ní mụy zāá rōbōṅṅò rú rĩ íngāá?"

⁸ Ābūrámā ní újázú ĩri ní kīnī, "Mâ mvá rĩ, Múngú ri kābīlō mvá ĩ ní mụy zāá rōbōṅṅò rú rĩ sē rá." Ābūrámā pi ní 'dezú mụzú mvọpì Ísákā be trụ.

⁹ Kōpi kà mụy caá vūrā Múngú ní ándúrú lūú ĩri ní rĩ gé 'dāá, Ābūrámā ní vūrā rōbōṅṅò zāzú ni sìzú, ĩri ní íjā rĩ pi u'duzú ũ'bāzú drī ni gé. ĩri ní ívé mvá Ísákā ri ũdrōzú, ĩri ní 'duzú 'bāzú vūrā rōbōṅṅò zāzú rĩ drīgé íjā rĩ drīgé 'dāá. ¹⁰ ĩri ní ĩlì í'dúzú lēzú ívé mváná rĩ lizú ānì. ¹¹ 'Bo mālāyíkā Úpí Múngú vé rĩ ní ĩri zìzú 'bū gé 'dāásī, "Ābūrámā! Ābūrámā!"

Ābūrámā ní ā'yīzú kīnī, "Ma nō."

¹² Mālāyíkā rĩ ní 'yozú kīnī, "Lē mī lị mváná rĩ ku, ā 'okí tā āzi ũnjí rụ'bá ni gé ku. Á nī rá 'yozú kīnī mí ĩnjī Múngú ri rá, ā'diātāsīyā mí ā'yī mívé mváná ălukúta 'dīri sēé ĩri ní rá."

¹³ Ābūrámā ní 'í drī ingazú ăngũ ndrezú, ĩri ní kābīlō ágó ndrezú, ú'yú ni ā'yī kú peṭì duúpì kūmvū rĩ āsámvú gé. ĩri ní mụzú kābīlō rĩ ruzú, ĩri ní zāzú rōbōṅṅò rú 'í mvọpì ā vūrā gá. ¹⁴ Kúru

Ābūrámā ní vūrā rĩ ā rú zìzú, "Úpí Múngú ri sē rá." Cīmgbá ụ'dụ ăndrū rĩ gé, 'bá rĩ pi ri 'yo, "Úpí Múngú vé írā drīgé, Úpí ri sē rá."

¹⁵ Mālāyíkā Úpí Múngú vé rĩ ní Ābūrámā ri zìzú 'bū gé 'dāásī dīj, ¹⁶ ĩri ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú kīnī, mí ní mávé tā 'duy ngaá rá, āzini mí ní mívé mvá ălukúta rĩ ā'yī sēé Úpí ní rá rĩ sī, á sō ũyō 'yozú kīnī, ¹⁷ ádarú ma mí ní tākiri sē rá, ma sē mívé úyú ri úmvúlésī ízú sū línyā 'bū gé rĩ pi tịnì, āzini cínýáfā yīj tafu gārā gá rĩ tịnì. Mívé úyú rĩ pi úmvúlésī kūrú ari'ba rĩ pi vé rĩ éri kōpi drīgé sī rá. ¹⁸ 'Bá ăngũ rĩ pi agásī rĩ pi ărēvú céré úmvúlésī tākiri ísú úyú mívé rĩ pi vúgá, ā'diātāsīyā 'í 'du tā mávé rĩ ngaá rá."

¹⁹ Kúru Ābūrámā pi ní ĩ újázú gōzú ívé átí'bá rĩ pi vúgá 'dālé, kōpi ní 'dezú mụzú trụ Bērīsébā gá 'dāá. Ābūrámā ní rizú adrízú Bērīsébā gá 'dālé.

Anji Nāhórā vé rĩ pi

²⁰ Kā mụy adrií vūdrī ni gé, ũlūkí Ābūrámā ní kīnī, Ābūrámā édrípì Nāhórā vé ũkú Mīlékā tị anji ăgō ărō Nāhórā ní. ²¹ Mvá káyú rĩ Ụzī 'i, 'deépi vú ni gé sī rĩ Búzī 'i, 'deépi 'dīri vú sī rĩ Kēmūélē 'i, (Kēmūélē ri Ārámā vé étépì), ²² ĩri ní 'dezú Kēsédē 'i, Ázō 'i, Pīlídásā 'i, Jīdīláfā 'i, Bētūwélē sī. ²³ Bētūwélē ri Rēbékā vé étépì. Mīlékā tị anji ăgō ărō 'dī'bée Ābūrámā vé édrípì Nāhórā ní. ²⁴ Nāhórā vé ũkú rĩ āzi ā rú Rēúmā 'i, tị kpá anji ăgō rá, anji rĩ pi, Tébā 'i, Gāhāmā 'i, Tāhásā 'i, Mákā sī.

23

Sárā vé drāngárā

¹ Sárā adri caá ílì mūdūrūlū ălu pūkú ĩrī drī ni ézīrī (127). ² Sárā drā Kīrīyátā-Ārābā (nóni ĩ ní zīj Hēbērónā) rĩ gé, ăngũ Kānánā vé rĩ agá. Ābūrámā ní fizú Sárā ri ngozú gākū agá 'dāá.

³ Ābūrámā ní ngazú ăvū rĩ ā jēlé gá sī, ĩri ní átázú 'bá Hītī vé rĩ pi be, ĩri ní 'yozú kīnī, ⁴ "Ma jākā ĩmi āsámvú gé nōgó, ĩmi

sēkí má ní vūrā jeé, mâ sî rí mâ ũkú ni vé ávũ vūrā rĩ agá.”

⁵ 'Bá Hítĩ vé rĩ pi ní újázú Ābūrámā ní kīnĩ, ⁶ “Āmbúgú 'bávé rĩ, mí yì drĩ 'bâ ká. Mí 'bá āmbúgú ĩ ní ĩnjĩ ĩnjĩ ni 'bâ āsámvú gé nōgó. Mí ĩpē vūrā mí ní ndree múké ni, 'í sî ávũ rĩ 'a ni gé. 'Bá āsámvú gé nōgó, 'bá āzi ícó ívé vūrā ávũ sîzú rĩ ugaá mí ní ku.”

⁷ Kúru Ābūrámā ní íngázú ǒvũzú 'í drĩ sîzú vūgá 'bá Hítĩ vé rĩ pi endrētĩ gé. ⁸ Īri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “Īmi ā'yĩkí dō rá, mâ sî mávé ũkú āngũ Hítĩ vé rĩ agá nōgó, ĩmi zíkí má ní Ēfōrónā Zōhárā mvópi rí, ⁹ ā sē rí má ní ívé ũjĩ Mākāpélā gá, ívé nyōókú rĩ vé ũdũ gé rĩ jeé. Īmi zíkí ĩri, ā sē rí jeé má ní ājē ĩmi ní lēé rĩ sī, ā adri rí vūrā mávé ní ávũ sîzú ni.”

¹⁰ Īsú ākūdē Ēfōrónā Hítĩgú rĩ úrĩ kuú ívé 'bá rĩ pi āsámvú gé 'dāá, ĩri ní újázú Ābūrámā ní, ĩrivé 'bá Hítĩ vé ímú 'bá kūrú rĩ vé kání tĩ gé rĩ pi ārēvú céré yíkí tā ĩri ní újā rĩ rá, ¹¹ ĩri ní 'yozú kīnĩ, “Āmbúgú mávé rĩ, adri 'dínĩ kuyé, mí yì drĩ ma ká, ma vūrā rĩ sē mí ní ũjĩ 'a ni gé rĩ be má é'dípáa endrētĩ gé sī, mí sî rí mí ũkú ni drāapi rĩ vé ávũ ānĩ.”

¹² Ābūrámā ní gōzú ǒvũzú 'í drĩ sîzú vūgá vūrā rĩ vé é'dípáa endrētĩ gé dījĩ.

¹³ Īri ní 'yozú Ēfōrónā ní, vūrā é'dípáa yíkí rá kīnĩ, “Mí yì drĩ ma ká, dō ícó rá, mí ā'yĩ má ní. Ma vūrā rĩ vé ājē mí ní lĩ rĩ ũfē mí ní rá, mâ sî rí mávé ũkú drāapi rĩ vūrā rĩ agá.”

¹⁴ Ēfōrónā ní újázú Ābūrámā ní kīnĩ, ¹⁵ “Āmbúgú mávé rĩ, mí yì drĩ ma ká, mūfēngā 'dĩri vé tā adri āmbúgú ku, vūrā rĩ vé ājē mūfēngā fífí mūdūrũlũ sũ (400). 'Í sî mívé ávũ rĩ ĩyĩ.”

¹⁶ Ābūrámā ā'yĩ tā Ēfōrónā vé rĩ rá. Īri ní mūfēngā fífí rĩ lāzú sēzú Ēfōrónā ní, sũ ĩri ní 'yoó rĩ tĩnĩ, Hítĩ rĩ pi yíkí rá. 'Ídú mūfēngā fífí rĩ, lā caá mūdūrũlũ sũ.

¹⁷ Ābūrámā ní nyōókú Ēfōrónā vé adriipi Mākāpélā gá ĩnyĩná Māmúrē be rĩ jezú. Je nyōókú rĩ ũjĩ 'a ni gé rĩ be, āzini

petĩ 'a ni gé rĩ pi be céré. ¹⁸ Sēkí nyōókú rĩ jeé Ābūrámā ní, ā adri rí ĩrivé ní mužú nyonyo, sēkí ĩri ní nyōókú rĩ 'bá ambugu Hítĩ vé ĩ úmú 'bá kūrú rĩ vé kání tĩ gé rĩ pi andregá sī. ¹⁹ Vúdrĩ ni gé, Ābūrámā ní ũkú ni Sárā vé ávũ sîzú ũjĩ Mākāpélā vé rĩ agá, ĩnyĩná Māmúrē be, (Māmúrē ri Hēbērónā gé) ĩri āngũ Kánánā vé rĩ agá. ²⁰ Āngũ ándúru adriipi Hítĩ rĩ pi vé ũjĩ be rĩ, sēkí ĩri Ābūrámā ní rizú ávũ sîzú.

24

Īsákā vé ũkú ā jengará

¹ Ābūrámā adri caá ílí be āco, dē ícá ārākā rú, Úpí Múngú sē ĩri ní tākĩri lētĩ be āndiāndĩ. ² Ũ'dú ālu, Ābūrámā ní 'yozú ívé átĩ 'bá āmbúgú riipi ívé ngá 'bētĩ āsámvú gé rĩ ũtēepi rĩ ní kīnĩ, “'Í sō ũyō má endrētĩ gé nōgó. ³ Á lē mí sō ũyō Úpí Múngú 'bũ pi gbiipi vũ be rĩ ā rú sī, lūzú kīnĩ, mí ícó mvá ũkú Kánánā vé ní ĩpēé jeé mâ mvópi Īsákā ní ũkú rú 'bá má ní adrii kōpi āsámvú gé rĩ pi āsámvú gé nōgó ku. ⁴ 'Í mu ũkú rĩ jeé mâ mvópi Īsákā ní āngũ 'bávé rĩ agá, mávé marité rĩ pi āsámvú gé.”

⁵ Átĩ 'bá rĩ ní ĩri zizú kīnĩ, “'Bo ũkú rĩ gā dō ímúgá má be sī āngũ nōri gé, mâ 'o íngóni? Mā jĩ rí mí mvópi Īsákā ri mužú āngũ mívé mí ní ĩfũzú rĩ gé 'dāá?”

⁶ Ābūrámā ní újázú ĩri ní kīnĩ, “Lē mí jĩ mâ mvópi ri 'dālé ku! ⁷ Úpí Múngú adriipi 'bũ gé, ma zĩpi ĩfũupi má étēpi vé 'bētĩ āsámvú gé sī, āngũ má é'dípáa vé rĩ agásĩ, átapi má ní, tā rĩ ezĩpi má ní 'yoópi, 'Ma úmvúlésĩ āngũ nōri sē mvá mívé úyú agá ni ní rĩ,' ĩri ívé mālāyíkā pē 'de mí endrētĩ gé sī drĩdrĩ, mí mu rí ũkú ĩsú mâ mvópi ní 'dālé. ⁸ Mvá ũkú rĩ gā dō ímúgá mí be sī, mí oyū mi ũyō mí ní sōó má endrētĩ gé rĩ agásĩ gí. Lē mí jĩ mâ mvópi ri 'dālé ku.” ⁹ Kúru átĩ 'bá rĩ ní ũyō sōzú Ābūrámā endrētĩ gé, sũ Ābūrámā ní 'yoó ĩri ní rĩ tĩnĩ.

¹⁰ Kúru átĩ 'bá rĩ ní ívé āmbúgú rĩ vé kāmĩlō rĩ pi 'ídúzú mudrĩ, ngá múké

* 24:10 24:10 Ārámā Nāhārāyīmū: Ārámā Nāhārāyīmū ri Mēsōpōtāmīyā vé āngũ agá.

múké ni pi be, ìri ní 'dezú mužú. 'De mužú āngū ĩ ní zìj Ārāmā Nāhārāyīmū* rī gé, ìri ní gōzú cazú kūrú Nāhórā vé rī gé. 11 Ātí'bá rī ká mužú caá 'dālé, ìri ní kámīlō rī pi sēzú ulazú vūgá kídí rī ā jēlé gá, kídí rī kūrú rī gé āmvélésī. Sā 'dāri ūndrējá, ūkú rī pi ní mužú yīj ībēzú ni.

12 Īri ní kúru Múngú ri zizú kīnī, “Á Úpí, Múngú mávé āmbúgú Ābūrāmā vé rī, lē mí sē má ní drīlé múké āndrū sī, 'í 'bā éšī múké mávé āmbúgú Ābūrāmā ní. 13 'Í ndre, á tu pá kuú kídí rī ā jēlé gá nō, anjī ūkú kūrú agá rī pi ri ímú yīj ībēngará gá, 14 á zī dō ālu ni, á 'yo dō, 'Mí ọ'dú mívé ūdrí vūgá, 'í sē má ní yīj mvuú,' sē dō má ní yīj rī mvuú rá, āzini ā'yī dō yīj sēe mvuú mávé kámīlō rī pi ní rá, mvá ūkú mí ní ipēé Īsákā ní rī ĩri adriípi 'dī. Tā rī nga dō 'i 'dīni, ma nī áamá 'yozú kīnī 'í 'bā éšī múké mávé āmbúgú rī ní gí.”

15 Ātí'bá rī ká drī Múngú ri zìj deę kuyé, koro Rēbékā ní ícázú ūdrí yīj ībēzú ni be 'í kídí gé. Rēbékā ri Bētūwélē vé mvá ūkú, Bētūwélē ri Mīlékā vé mvá, Mīlékā ri Ābūrāmā édrīpī Nāhórā vé ūkú. 16 Mvā ūkú rī ūnyī be ambamba, ĩri drī kácānjá rú, 'bā āzi la drī ĩri be kuyé. Mvā ūkú rī ní ūlúzú mužú kídí rī gé 'dāá, ĩri ní yīj ībēzú ívé ūdrí rī agá tré, ĩri ní ĩgōzú ímúzú ātí'bá rī vúgá nōó.

17 Ātí'bá rī ní njuzú mužú mvá ūkú rī vú 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Mí ībē má ní yīj mívé ūdrí agá 'dīri sēe mvuú.”

18 Mvā ūkú rī ní 'yozú kīnī, “Úpí mávé rī, mí é'yī yīj rī mvuú.” Koro mvá ūkú rī ní ūdrí rī ọ'dúzú 'í kídí gé sī 'bāzú vūgá, ĩri ní yīj rī ībēzú sēzú mvuzú ātí'bá rī ní.

19 Mvā ūkú rī ká yīj rī sēe mvuú ātí'bá rī ní, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ma kpá mu yīj ībē sē mvu mívé kámīlō rī pi ní cére.” 20 Kúru ĩri ní yīj ūdrí agá rī dāzú 'bū ānyāpá rī pi ní rizú yīj mvuzú rī agá, ĩri ní njuzú mužú vulé kídí rī gé 'dāá yīj āzi ībēzú dīj, éci yīj rī ūbē, kámīlō rī pi ārēvú cére mvukí yīj rī caá rá. 21 Ātí'bá rī újī kuú kírī, tē rií tā Rēbékā ní rií 'oó 'dīri ndreé, lē nīj áamá dō mvá ūkú Úpí Múngú ní ipēé rī adriípi 'dī.

22 Kámīlō rī pi ká yīj rī mvuú deę gí, ātí'bá rī ní māpí dábū rú ājē be āmbúgú ni 'ídúzú suzú mvá ūkú rī ā ūmvu gé, ĩri ní ímvē dábū rú ājē be āmbúgú ni pi 'ídúzú ĩrī, ū'yīzú mvá ūkú rī drígé.

23 Ātí'bá rī ní mvá ūkú rī zizú kīnī, “'Í lū má ní, mí ā'di ā mvá? Mí étépi vé jó agá 'dāá, vūrā 'bá ní mužú lazú ĩnīnjá nōri sī mávé āgō nō'bée be ni anigé?”

24 Mvā ūkú rī ní újázú kīnī, “Ma Bētūwélē ā mvá, Bētūwélē vé éndrēpi Mīlékā 'i, ĩrivé étépi Nāhórā 'i.” 25 Īri ní kpá gōzú 'yozú kīnī, “Vūrā ĩmi ní lazú mívé 'bá rī pi be ĩnīnjá rī sī ni anigé, ásé, āzini ānyāngā ā fífí kámīlō rī pi úcézú ni anigé.”

26 Kúru ātí'bá rī ní kūmūcí ūtīzú 'í drī sīzú vūgá, ĩri ní Úpí Múngú ri ĩnjízú,

27 ĩri ní 'yozú kīnī, “É íngúkí Úpí Múngú mávé āmbúgú Ābūrāmā vé rī íngúngū, Úpí Múngú 'bā lēngará, āzini 'du tā 'í ní lēé 'oó mávé āmbúgú ní rī ngaá gí, ā'diātāsīyā ĩjī ma ícá mávé āmbúgú rī vé máríté rī pi vé jó āsámvú gé gí.”

28 Rēbékā ní njuzú mužú tā 'dīri ūlúzú 'bá ri 'bá adri 'bá éndrēpi vé 'bētī āsámvú gé rī pi ní. 29 Rēbékā vé édrīpī ā rú Lābánā 'i, Lābánā ní njuzú mužú ātí'bá rī vúgá kídí gé 'dāá. 30 Lābánā ká māpí ọmvuúpi ā ūmvu gé rī ndreé, āzini ímvē ĩri drígé rī ndreé, ká tā ātí'bá rī ní átá, Rēbékā ní ūlūú 'í ní rī yīj, ĩri ní 'dezú mužú ágó rī vúgá 'dāá, ísú tu pá kuú ívé kámīlō rī pi be kídí rī ā gārā gá. 31 Lābánā ní 'yozú kīnī, “Mí ímú, Úpí Múngú sē mí ní tākírī gí, ngá mí ní pá tuzú kuú āmvé nōgó rī ā'di? Má údé mí ní vūrā jó agá 'dāá gí, āzini má údé kpá vūrā mívé kámīlō rī pi ní gí.”

32 Kúru ātí'bá rī ní 'dezú mužú Lābánā vé āngá 'dāá, Lābánā vé ātí'bá rī pi ní ọgū kámīlō rī pi ā úgóró gá rī pi ọyuzú. Kōpi ní ásé, āzini ānyāngā ā fífí ĩjízú sēzú kámīlō rī pi ní, āzini kōpi ní yīj ĩjízú sēzú ātí'bá rī ní, āzini ĩrivé 'bá rī pi ní, kōpi ā ūjīkí rí ĩ pá āní. 33 Kúru ĩ ní ínyá ĩjízú 'bāzú kōpi éndrēti gé, 'bo ātí'bá rī ní 'yozú kīnī, “Má ūlū dō tā má ní ímúzú rī kuyé, má ícá drī ā'yīj ínyá nyaá ku.”

Lābánā ní 'yozú kīnī, “Mí ũlū 'bá ní tā rī.”

³⁴ Ágó rī ní 'yozú kīnī, “Ma átí'ba Ābūrámā vé ni. ³⁵ Úpí Múngú sē tākíri mávé āmbúgú rī ní ambamba, ĩri 'bá ā'bu be ni. Úpí Múngú sē ĩri ní kābīlō, ndrījī, tī, kāmīlō, dōngí, dábū, aya ógú'ba ógú'ogū ni pi, átí'ba āgō rú ni pi, átí'ba ũkú rú ni pi be. ³⁶ Mávé āmbúgú rī vé ũkú Sārā tī ĩri ní mvá ágó, ísú ākūdē ĩri ārākā rú, āmbúgú mávé rī sē ívé ngá ārēvú céré ívé mvá ágóngá rī ní. ³⁷ Āmbúgú mávé rī sē ma ũyō sōó 'í ẹndrẹtī gé kīnī, 'Lē mī je má mvọpī ní ũkú āngū Kānānā vé má ní adrízú nōri agá ku. ³⁸ 'Í mụ ũkú rī jeé má mvọpī ní māríté mávé rī pi āsámvú gé, má ẹtẹpī vé 'bẹtī āsámvú gé.’

³⁹ “Má ní mávé āmbúgú ri zizú, má kīnī, 'Mvá ũkú rī gā dō ímúgá má be sī, má 'o rí íngóni?’

⁴⁰ “Ābūrámā ní újázú má ní kīnī, 'Úpí Múngú má ní rií ĩrivé tā 'duyú ngá rī, ĩri ívé mālāyíkā ĩpē ímú mī ĩzā ko rá, mī mụ rí ũkú jeé má mvọpī ní mávé māríté rī pi āsámvú gé, má ẹtẹpī vé 'bẹtī āsámvú gé.

⁴¹ 'Í mụ dō mávé māríté rī pi āsámvú gé 'dālé rá, kọpi gākí dō ũkú sēgá má mvọpī ní sī, ma mī oyū ũyō mī ní sōó má ẹndrẹtī gé rī agásī rá.’

⁴² “Āndrū má ká té ícá kídí rī tī gé 'dāá, á zī Múngú ri, má kīnī, 'Á Úpí Múngú mávé āmbúgú Ābūrámā vé rī, dō ícá rá, lē mī sē mávé ẹcī nōri ā adri drīlē múké rú. ⁴³ 'Í ndre, á tu pá kuú kídí rī ā gārā gá nō. Mvá ũkú āzi ímú dō yī ĩbēé, ma 'yo ĩri ní, “Mí ĩbē má ní yī mívé ũdrí agá 'dīri sēé mvụú,” ⁴⁴ mvá ũkú rī 'yo dō má ní, “Mí ẹ'yī yī rī mvụú, ma kpá yī ũbē sē mívé kāmīlō rī pi ní rá,” Úpí Múngú, mvá ũkú 'dīri ā adri ũkú mī ní ĩpēé mávé āmbúgú rī vé mvá ní rī.’

⁴⁵ “Má ká drī Múngú ri zī deę ẹsísílé sī kuyé, koro Rēbékā ní ícázú ũdrí be 'í kídí gé. ĩri ní úlúzá mụzú kídí rī gé 'dāá, ĩri ní yī ĩbēzú. Má ní 'yozú ĩri ní, “'Í sē má ní yī mvụú.’

⁴⁶ “Koro mvá ũkú rī ní ívé ũdrí ó'dúzá 'í kídí gé sī vūgá, ĩri ní 'yozú kīnī, 'Mí

ẹ'yī yī rī mvụú, ma kpá yī sē mvụ mívé kāmīlō rī pi ní ĩndī.’ Má ní kuru yī rī ẹ'yízú mvụzú, ĩri ní kpá yī sēzú mvụzú kāmīlō rī pi ní.

⁴⁷ “Má ní mvá ũkú rī zizú, 'Mi ā'di ā mvá?’

“'ĩri ní 'yozú kīnī, 'Ma Bētūwélē ā mvá, Bētūwélē ri Nāhórā ā mvá, ĩrivé ẹndrẹpī Mīlékā 'i.’

“Má ní kuru mápí í'dúzá suzú ũmvụ ni gé, āzini má ní ímvē í'dúzá ĩrī ũ'yīzú drī ni gé. ⁴⁸ Kuru má ní kūmūcí ũtīzú má drī sīzú vūgá, Úpí Múngú ri ĩnjīzú. Má ní Úpí Múngú mávé āmbúgú Ābūrámā vé rī íngúzú, ā'diātāsīyā ĩjī ma pīrī ícá ũkú ísú mávé āmbúgú rī vé mvá ní, mvá ũkú rī ĩri mávé āmbúgú Ābūrámā ẹdrīpī Nāhórā mvọpī vé mvá. ⁴⁹ Mi dō ẹsī múké 'bā mávé āmbúgú rī ní rá, āzini mī dō tā mī ní lēé 'oó mávé āmbúgú ní rī 'du nga rá, 'í lū má ní, dō 'díní kuyé, 'í lū má ní, má ndā rí létī āzi tā má ní lēé rī 'ozú.”

⁵⁰ Lābánā pi Bētūwélē be, kọpi ní újázú kīnī, “Tā 'dīri íngá Úpí Múngú vūgá, tā āzi 'bá ní 'yoó túngú ni 'dāáyo. ⁵¹ Rēbékā ri 'dī, 'í jī ĩri mụzú mívé āmbúgú rī vé mvá ní ũkú rú, sū Úpí Múngú ní 'yoó rī tīnī.”

⁵² Ābūrámā vé átí'ba rī ká tā kọpi ní 'yoó 'dīri yī, ĩri ní kūmūcí ũtīzú, ọvūzú 'í drī sīzú vūgá, Úpí Múngú ri ĩnjīzú. ⁵³ ĩri ní kuru ngá ĩ ní rií ũ'yī rú'ba gá ĩ ní údé dábū sī, āzini ĩ ní údé aya ógú'ba ógú'ogū ni sī rī pi í'dúzá, āzini bōngó ũnyī be ni pi í'dúzá sēzú Rēbékā ní. ĩri ní kpá ngá ājē be āmbúgú ni pi í'dúzá sēzú Rēbékā ẹdrīpī ní, āzini ẹndrẹpī ní fēfē rú. ⁵⁴ Kuru átí'ba rī, āgō adri'ba ĩri be trú rī pi be, kọpi ní ínyá nyazú, āzini ngá mvụzú, kọpi áwíkí adrií 'dālé ĩnī be rā.

Ká mụy adrií drū ũ'bútī, Ābūrámā vé átí'ba rī ní 'yozú kīnī, “'Imi oyukí ma, lē má gō mávé āmbúgú rī vūgá 'dāá.”

⁵⁵ 'Bo Rēbékā ẹdrīpī pi ẹndrẹpī be, kọpi ní újázú kīnī, “Lē mvá ũkú rī ā adri caá 'bá be nōgó ú'dú be mụdrī, ĩri íbí mụ ndō.”

⁵⁶ 'Bo átí'ba rī ní 'yozú kọpi ní kīnī, “Lē ĩmi ugakí ma ku. Ẹcī mávé nōri agá, Úpí

Múngú sê má ní drīlé múké gí. Īmi oyukí ma, á lē gōó vúlé mávé āmbúgú rī vúgá 'dāá."

⁵⁷ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Lē 'bā zīkí Rēbékā ri, ĩri dō 'yo 'bá ní íngóni." ⁵⁸ Kōpi ní Rēbékā ri zizú ímúzú, kōpi ní ĩri zizú kīnī, "Mí ā'yī muḡ ágó 'dīri be sāḡá nōri sī rá?"

Rēbékā ní 'yozú kīnī, "Ma mu rá."

⁵⁹ Kúru kōpi ní ĩ ọmvúpi Rēbékā pi oyuzú ívé átí'bá ūkú rú ni be, átí'bá Ābūrámā vé rī be, āgō adri'bá ĩri be trū rī pi be. ⁶⁰ Kōpi ní Rēbékā ní tākiri sēzú, kōpi ní 'yozú kīnī,

"'Bá ọmvúpi, lē mí tị

ízú kárakará,

lē anji mívé rī pi ā ndēkí

ívé ari'ba rī pi vé ūkpō rá."

⁶¹ Kúru Rēbékā pi ívé átí'bá ūkú rú rī pi be, kōpi ní útúzú ívé kámīlō rī pi drīgé, kōpi ní 'dezú muḡú átí'bá rī vúgá sī. Ābūrámā vé átí'bá rī jī Rēbékā ri muḡú ĩndī.

⁶² Sā 'dāri gé, Īsákā íbī ímú kídí ĩ ní zīj Bērē Lāyī Róyī gélésīla, ā'diātāsīyā ri adrií Nēgévē gá. ⁶³ Ūndrēḡá āzi sī, Īsákā 'de muḡú ásé agá 'dāá Múngú ri zīj, kā muḡú 'í drī ingaá āngū ndreé, ndre kámīlō urukō'bée ri ímú 'í vúgá nōó. ⁶⁴ Rēbékā ní kpá 'í drī ingazú uru, ĩri ní Īsákā ri ndrezú. ĩri ní ísízú ívé kámīlō drīgé sī vūgá. ⁶⁵ ĩri ní ívé átí'bá rī zizú kīnī, "Ágó ásé agá riipi ímúpi 'bá vúgá nōó 'dāri ā'di 'i?"

Átí'bá rī ní újázú kīnī, "Ágó 'dāri, ĩri mávé āmbúgú." Rēbékā ní kúru ívé bōngó í'dúzú 'í endreḡi ọzḡzú āní.

⁶⁶ Átí'bá rī ní tā 'í ní 'oó rī ūlūzú Īsákā ní céré. ⁶⁷ Īsákā ní Rēbékā ri jizú fizú gākū éndrēpi Sárā ní ándúru adrizú rī agá 'dāá 'í ní ūkú rú. Īsákā lē Rēbékā ri ambamba. Īsákā éndrēpi Sárā ā drā dō gí drāāsiyā, Rēbékā ā tā sī, sē ĩzāngā Īsákā ē ẹsī agá rī dẹ rá.

25

Ābūrámā vé drāngará

¹ Ābūrámā gō ūkú āzi jeé rá, ūkú rī ā rú Kētúrā 'i. ² Ūkú rī tị ĩri ní Zīmīránī ri, Jōkīsánā ri, Mēdánā ri, Mīdīyánā ri,

Īsībákā ri, Súwā sī. ³ Jōkīsánā tị Sébā pi Dēdánā be. Úyú Dēdánā vé rī pi Āsūrímū rī pi, Lētūsímū rī pi, āzini Lēūmímū rī pi.

⁴ Anji āgō Mīdīyánā vé rī pi ā rú, Éfā 'i, Ēfērē 'i, Ēnókā 'i, Ābídā 'i, Ēlédā sī. Úyú 'dī'bée céré Kētúrā vé rī.

⁵ Ābūrámā ẹzi ngá ívé rī pi ārēvú céré Īsákā ní. ⁶ Ābūrámā ní drī adrizú idri rú rī gé, í'dú ngá sēé fēfē rú ívé anji āgō ūkú vúlé rī pi ní tịj rī pi ní, pē ívé anji āgō 'dī'bée Īsákā ā gārā gá sī muḡú adrii wōḡkō ūtú ní ĩfūzú rī gé.

⁷ Ābūrámā adri caá íli be mūdūrūlū ālu pūkú ẹzīrī drī ni tōwú (175). ⁸ Ābūrámā drā, ịsú ākūdē dē ícá ārākā rú gí, adri caá íli be āco. Īrivé idri kā fūú, índri írivé rī mu adrii írivé 'bá ūdrā'bá gí rī pi be trū.

⁹ Īrivé anji āgō Īsákā pi Īsīmāélē be, kōpi ní írivé āvū jizú sīzú ūjī agá Mākāpēlā gá, ĩnyīḡá Māmúrē be, nyōḡkú Ēfōrónā Zōhārā mvōpi vé rī agá, Zōhārā ri Hīḡgú.

¹⁰ Ābūrámā je ándúru nyōḡkú rī 'bá Hīḡi vé rī pi drīgé. Sīkí Ābūrámā pi ūkú ni Sárā be nyōḡkú rī agá. ¹¹ Ābūrámā kā drāá, Múngú sē mvōpi Īsákā ní tākiri rá. Īsákā ri adrii ĩnyīḡá Bērē Lāyī Róyī be.

Úyú Īsīmāélē vé rī

¹² Īsīmāélē ri mvá Ābūrámā vé ni, Sárā vé átí'bá Āgārā Ējēpētōzī rī tị ĩri nī.

¹³ Anji Īsīmāélē ní tịj rī pi ā rú 'dī, sīkí kōpi ā rú tīngará ívé rī vú sī. Mvā kāyú rī Nēbāyótī 'i, 'de'bá vūdrī ni gé rī pi, Kēdārā 'i, Ādībélā 'i, Mībīsámā 'i,

¹⁴ Mīsímā 'i, Dúmā 'i, Māsā 'i, ¹⁵ Hādādī 'i, Témā 'i, Jētúrā 'i, Nāpisā 'i, Kēdemā sī.

¹⁶ Anji Īsīmāélē vé muḡrī drī ni ĩrī 'dī'bée, kōpi rukí sūrú muḡrī drī ni ĩrī rī pi nī. 'Dakí vūrā kōpi ní adrizú rī pi kōpi ā rú sī. ¹⁷ Īsīmāélē adri caá íli be mūdūrūlū ālu pūkú na drī ni ẹzīrī (137), ĩri ní kúru drāzú, ĩri ní muḡú adrizú 'bá

ívé ūdrā'bá gí rī pi āsámvú gé. ¹⁸ Úyú Īsīmāélē vé rī pi írékí ĩ muḡú āngū rī pi agásī āndiāndí, í'dózú Hāvīlā gá, cazú Sūrū gé, cazú ĩnyīḡá Ējēpētō ā wōḡkō ūtú ní ĩfūzú rī gé, wōḡkō Āsírīyā vé rī gé. Kōpi rikí adrii ĩ édrīpī be ĩnyīḡá ĩnyīḡá.

Yōkóbū pi vé tɪngará ʃsōwū be rī

19 Ú'dógú'dógú ʃsákā vé rī ʃri 'dini, ʃsákā ri mvá ʃbūrámā vé ni. 20 ʃsákā ní Rēbékā ri jezú rī gé, ʃsú ʃkūdē ʃsákā ri ʃlí be pūkú sū. Rēbékā ri Bētūwélē ʃrámāgú rī vé mvá, āngū Pādānā ʃrámā vé rī agá, ʃri Lābānā ʃrámāgú rī vé ʃmvúpí.

21 Rēbékā ní drī mvá tɪ kuyé rī sī, ʃsákā zɪ Úpí Múngú ri, Úpí Múngú ā'yī ʃrivé zɪngará rá, ʃrivé ūkú Rēbékā ʃsú 'a rá. 22 Anjɪnā rī pi rikí ʃ ūgbú Rēbékā agá 'dāá. Rēbékā ní Úpí Múngú ri zɪzú kīnī, “Tā nōri 'i 'o má be nóni ʃsī?”

23 Úpí Múngú ní 'yozú ʃri ní kīnī, “Anjɪ mí 'a gá rī pi ʃrī, anjɪ ʃrī 'dī'bée ʃmú ʃ aco adri súrú be ʃrī, súrú ʃzi rī vé ūkpō ri ʃmú ʃzi rī vé rī ndē rá, mvá káyú rī ʃmú ʃzɪ nga mvá ūdú rī ní.”

24 Rēbékā vé sā tɪngará vé rī ká ʃcó, tɪ anjɪ rī pi ʃtɪ rú. 25 Mvá ʃfūupi drīdrī rī ika, rú'ba ní céré 'bí rú, kúru kōpi ní ʃri ā rú 'dazú ʃsōwū 'i.* 26 Kúru ʃdrɪpɪ ní ʃfūzú, rú ʃdrɪpɪ ʃsōwū ā pá ʃdēkēdē cí, kúru ʃ ní ʃri ā rú 'dazú Yōkóbū† 'i. Rēbékā ní anjɪ 'dī'bée tɪzú rī gé, ʃsú ʃkūdē ʃsákā ri ʃlí be pūkú ʃzɪyá.

ʃsōwū uzɪ ívé káyú ʃdrɪpɪ Yōkóbū ní

27 Anjɪ rī pi ká mbaá ʃcá āmbúgú gí, ʃsōwū ʃcá 'bá riipi zāá mbāápi ní, lē ʃcɪ ʃsé vé rī ā tā ambamba. Yōkóbū ri ʃvé rī 'bá adriipi tā be kírɪ ní, ʃri ri adri 'bētɪ, ri ānyāpá úcé. 28 ʃsákā lē ʃsōwū ri, ā'diātāsɪyā ʃri ní ríi zāá ú'dí ʃjɪ nyaá 'i ní rī ā tā sī, 'bo Rēbékā lē ʃvé rī Yōkóbū ri.

29 Ú'dú ʃlu, Yōkóbū ri tībū á'dí, tībū rī ā sɪ ika. ʃsōwū ʃmú ʃsé agá 'dāásɪ, ʃbɪrɪ fɪ ʃri káyɪ, āndē ambamba. 30 ʃri ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, “ʃbɪrɪ fɪ ma drāá káyɪ gí! 'Í sē má ní tībū mí ní á'dí sɪ be ika 'dɪri nyaá!” (Tā 'dɪri sɪ, gōkí ʃsōwū ā rú 'daá ʃdómā.)‡

31 Yōkóbū ní újázú ʃri ní kīnī, “Mí mvá káyú, mí uzɪ mívé káyú má ní.”

32 ʃsōwū ní 'yozú ʃri ní kīnī, “'Í ndre drī ká, ʃbɪrɪ fɪ ma káyɪ gí, á lē drāá āní drādrā! Á tɪkí dō ma káyú drāáásɪyā, tā múké má ní ʃsú 'a ní gé 'dɪgē rī ā'dí?”

33 Yōkóbū ní 'yozú ʃri ní kīnī, “Drīdrɪ ní, 'í sō ūyō má ʃndrɪtɪ gé.” Kúru ʃsōwū ní ūyō sōzú Yōkóbū ʃndrɪtɪ gé, ʃri ní ʃvé káyú uzɪzú Yōkóbū ní.

34 Kúru Yōkóbū ní pánga ʃ'dúzú tībū 'í ní á'dí rī be, ʃri ní sēzú ʃsōwū ní, ʃsōwū ní nyazú, ʃri ní kpá ngá mvuzú, ʃri ní kúru ngazú mužú. ʃsōwū 'dɪ ʃvé káyú ā tā 'bāá māđāŋá, ūsɪ drɪ ní gé kuyé.

26*ʃsákā pi ʃbūmēlékē be*

1 ʃbɪrɪ ní 'dezú āngū rī agá ūnjɪ ūnjɪ, sɪ ʃri ní ʃtɪ 'deé lókí ʃbūrámā vé rī gé rī tɪnɪ. ʃsákā ní 'dezú mužú ʃbūmēlékē vúgá, ʃbūmēlékē ri 'bāgú Fēlēsétē rī pi vé ní, āngū Gērārɪ vé rī agá.

2 Úpí Múngú ní 'i 'i'dazú ʃsákā ʃndrɪtɪ gé, ʃri ní 'yozú kīnī, “Lē mí mu ʃjēpétō gá 'dāá ku, mí adri vūrā má ní lēé lūú mí ní rī gé. 3 Mí adri vūrā 'dɪri agá ūkōlō. Ma adri mí be trɪ, ma mí ní tākírɪ sē rá. Ma āngū 'dɪri sē céré mí ní, āzini úyú mívé rī pi ní, sɪ má ní ʃtɪ ūyō ní sōó mí ʃtɪpɪ ʃbūrámā ní rī tɪnɪ. 4 Ma sē mívé úyú ri ʃzú kárakará, kōpi adri sɪ línýā 'bɪ gé rī pi tɪnɪ. Ma āngū 'dɪri sē céré kōpi ní. 'Bá vū drɪgē rī pi céré tākírɪ ʃsú úyú mívé rī pi ā tā sɪ, 5 ā'diātāsɪyā ʃbūrámā ʃnjɪ ma ʃnjɪnjɪ, 'dɪ tā má ní lūú 'í ní rī ngaá rá, 'dɪ tā má ní ʃzɪ rī ngaá rá, āzini 'dɪ tǎimbɪ mávé rī ngaá rá.” 6 Kúru ʃsákā ní adrizú āngū Gērārɪ vé rī agá 'dāá.

7 ʃgō āngū 'dārɪ agá rī pi ká ʃri zɪ ʃrivé ūkú ā tā sɪ, 'yo kōpi ní kīnī, ūkú rī 'í ʃmvúpɪ, gā lūgá sɪ 'yozú kīnī ūkú rī ʃvé ní, ā'diātāsɪyā 'o ūrɪ sɪ. ʃsɪ kīnī āgō 'dī'bée 'i 'dɪ rá Rēbékā ā tā sɪ, ā'diātāsɪyā Rēbékā ri ūnyɪ be ambamba.

8 ʃsákā ká adrií caá 'dāá sā be āco, ʃbūmēlékē 'bāgú Fēlēsétē rī pi vé rī ri āngū ndreé sūbā gá sɪ, ndre ʃsákā u'de

* 25:25 25:25 ʃsōwū: ʃsōwū vé ʃfɪfɪ, rú'ba ní dɪ céré 'bí rú. † 25:26 25:26 Yōkóbū: Yōkóbū vé ʃfɪfɪ, rú pá ʃdēkēdē cí, ʃri 'bá mɪ ū'bāápi ní. ‡ 25:30 25:30 ʃdómā: ʃdómā vé ʃfɪfɪ, ʃri ngá ika ní.

ũkú ni Rēbékā ri ẹ̀zị̀ bēdrị̀ sị̀, ri tị̀ ni ndruú.

⁹ Ābūmēlékē ní Īsákā ri zizú ímúzú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Mí kīnī, Rēbékā ri mí ọ̀mvúpị̀ ǎ'diātāsī? Īsúzú ǎkūdē ĩri mívé ũkú!”

Īsákā ní újázú ĩri ní kīnī, “Má ũsụ̀ déna 'bá ǎzi ri ícọ́ ma 'dị̀ Rēbékā ǎ tā sị̀ rá.”

¹⁰ Ābūmēlékē ní 'yozú kīnī, “Ngá mí ní 'oó 'bá ní 'dini rī ǎ'di? 'Bá ǎzi ri té ícọ́ la mívé ũkú sị̀, ĩri té tā ũnjí íjị̀ 'bá drị̀gé.”

¹¹ Kúru Ābūmēlékē ní tǎimbị̀ sēzú 'bá rī pi ní cére kīnī, “‘Bá ǎzi 'o dō Īsákā ri ũnjí, dōku úló dō Rēbékā ǎ rụ̀'bá, ĩ ĩri 'dị̀ drǎ 'dīsī rá.”

¹² Ílì 'dāri agá, Īsákā 'ǎ ọ̀mvú, sa úri 'a ni gé, ǎnyāngā rī ka ambamba, ǎ'diātāsīyā Úpí Múngú sē ĩri ní tǎkiri gí.

¹³ Īsákā gō ícá 'bá ǎ'bú be ni, ĩrivé ǎ'bú ízú ambamba. ¹⁴ ĩri kǎbīlō be, ndrị̀jị̀ be, tị̀ be, ǎtí'ba be kárakará. 'Bá Fēlēsētē vé rī pi 'bákí ĩri ní ẹ̀sị̀ ũnjí ǎnyāpá 'dī'bée ǎ tā sị̀. ¹⁵ Kídí ǎtí'ba Ābūrámā vé rī pi ní gaá sǎ 'dāri gé rī pi, 'bá Fēlēsētē vé rī pi gaki nyọ̀okú úmvú dǎá kídí rī ọ̀túzú ǎnì 'dīsī rá.

¹⁶ Kúru Ābūmēlékē ní 'yozú Īsákā ní kīnī, “Mívé ũkpó nóni ambamba, 'í nga 'bá gārā gá sị̀, 'í mụ̀ adrii vūrā ǎzi gé.”

¹⁷ Kúru Īsákā ní ngazú mụ̀zú adrizú ì'búnjǎ Gērārī vé rī gé. ¹⁸ Kídí ọ̀tú ĩ ní gaá lókí Īsákā ẹ̀tẹ̀pị̀ Ābūrámā vé rī gé, Fēlēsētē rī pi ní nyọ̀okú gaá ọ̀túzú lókí Ābūrámā ní drǎzú gí rī ǎ vùdrị̀ gé 'dǎ'bée, Īsákā gō nyọ̀okú rī úvá kọ̀pi agásī ǎmvé. Īsákā gō rụ̀ ǎlu ǎlu ọ̀tú Ābūrámā ní 'daá kídí rī pi ní 'dǎ'bée 'daá kídí rī pi ní.

¹⁹ Īsákā vé ǎtí'ba rī pi gaki kídí ì'búnjǎ rī agá 'dǎá, kídí rī vé yị̀jị̀ uletere. ²⁰ 'Bá kǎbīlō úcé'ba Gērārī vé rī pi rikí ǎgátá gǎá Īsákā vé 'bá kǎbīlō úcé'ba rī pi be, kọ̀pi kīnī, yị̀jị̀ rī ívé ni. Kúru Īsákā ní yị̀jị̀ rī ǎ rụ̀ 'dazú Ẹ̀sékē. (Ẹ̀sékē vé ífífí ǎgátá.)

²¹ Īsákā vé ǎtí'ba rī pi ní kpá kídí ǎzi gazú, kọ̀pi gōkí kpá ǎgátá gǎá 'bá Gērārī vé rī pi be. Kúru Īsákā ní kídí rī ǎ rụ̀ 'dazú Sítīnǎ. * ²² Īsákā gō ngaá 'dǎásí mụ̀vú vūrā

ǎzi gé, kọ̀pi gōkí kpá kídí ǎzi gaá, 'bá ǎzi gō ǎgátá gǎá yị̀jị̀ rī ǎ tā sị̀ kuyé. Īsákā ní kídí rī ǎ rụ̀ 'dazú Rēbótō. (Rēbótō vé ífífí, vūrā adriipi wǎlǎ ni.) ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú sē 'bá ní vūrā wǎlǎ ni gí, 'bá ícọ́ drị̀lé múké ị̀sụ̀ vūrā nōri agá rá.”

²³ Īsákā ní ngazú vūrā 'dāri gé sị̀, ĩri ní 'dezú mụ̀zú Bērīsébā gá. ²⁴ Kǎ mụ̀vú caá ìnị̀jǎ rī sị̀, Úpí Múngú 'i da 'i ĩri ẹ̀ndrẹ̀tị̀ gé, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú mí ẹ̀tẹ̀pị̀ Ābūrámā vé rī 'i. Mí adri ụ̀rị̀ sị̀ ku, ǎ'diātāsīyā ma mí be trụ̀. Ma tǎkiri sē mí ní rá, ma sē mívé úyú ri ízú kárakará mávé ǎtí'ba Ābūrámā ǎ tā sị̀.”

²⁵ Īsákā ní vūrā rọ̀bọ̀nọ̀ zǎzú ni sızú Úpí Múngú ri ìnjị̀zú ǎnì. ĩri ní ívé gǎkú sızú 'dǎgá, ĩrivé ǎtí'ba rī pi ní kídí ǎzi gazú vūrā 'dāri gé.

²⁶ Ụ̀'dụ̀ ǎlu, 'bǎgú Ābūmēlékē pi ǎhúzǎ riipi ĩri ẹ̀ ị̀zǎ koopi tā pị̀rị̀ sị̀ rī be, ũgalaku ǎmbúgú ǎngáráwá rī pi vé Píkólǎ be, ímúkí Gērārī gé 'dǎásí Īsákā ri ndreé.

²⁷ Īsákā ní kọ̀pi zizú kīnī, “Īmi ímúkí nōgọ́ ǎ'di 'oó? ǎndúru ĩmi ndrekí ma ũnjí, ĩmi drokí ma ĩmi gārā gá sị̀ ǎmvé.”

²⁸ Kọ̀pi ní újázú ĩri ní kīnī, “‘Bá nị̀kí ǎmá uletere 'yozú kīnī, Úpí Múngú ri mí be trụ̀, kúru 'bá ní ǎtázú 'bá ǎsámvú gé sị̀, 'bá kīnī, 'bá lēkí ũyō sōó 'bá ǎsámvú gé sị̀ mí be. Kúru lē 'bá rụ̀kí ũndí mí be.

²⁹ Lē mī sō ũyō 'yozú kīnī, mí 'o 'bá ũnjí ku, sụ̀ 'bá ní mī 'oó ũnjí kuyé rī tị̀nị̀. 'Bá 'okí ǎndúru mí múké, 'bá pēkí mí mụ̀zú 'bá gārā gá sị̀ ǎmvé tā be kiri. Nóni Úpí Múngú sē mí ní tǎkiri gí.”

³⁰ Īsákā ní ụ̀mụ̀ údézú kọ̀pi ní, kọ̀pi nyakí ngá, ǎzini mvukí ngá rá. ³¹ Kǎ mụ̀vú adrii drụ̀ ụ̀'bútị̀, Īsákā pi ní ũyō sōzú ĩ ǎsámvú gé sị̀ ǎgō Gērārī vé rī pi be. Īsákā ní ǎgō 'dī'bée ọ̀yuzú mụ̀zú tā be kiri.

³² Ụ̀'dụ̀ 'dāri gé, Īsákā vé ǎtí'ba rī pi ní ímúzú kídí ĩ ní gaá rī ǎ tā ũlǎzú Īsákā ní kīnī, “‘Bá gaki yị̀jị̀ ifūú gí.” ³³ Kúru Īsákā ní kídí rī ǎ rụ̀ 'dazú Síbā. (Rụ̀ Síbā 'dīri vé ífífí ũyō.) Cǐmgbá ícázú ǎndrū sị̀, kūrú rī ǎ rụ̀ ĩ zị̀ Bērīsébā. (Ífífí ni kídí ũyō vé ni.)

* **26:21** 26:21 Sítīnǎ: Sítīnǎ vé ífífí, ẹ̀sị̀ ũnjí.

³⁴ Ísōwũ kã caá ílí be pũkú su, ìri ní Yũdítã ri jezú 'í ní ùkú rú, Yũdítã vé étèpì ã rù Bérì 'i, ìri Hífìgú. Ìri ní kpá gòzú ùkú ãzi jezú, rù ni Bāsēmátã 'i, étèpì ni Èlónì 'i, ìri Hífìgú. ³⁵ 'Bo ùkú Ísōwũ vé 'dì'bée sèkí Ísákã pi ní ìzāngã ambamba ùkú ni Rēbékã be.

27

Ísákã sē Yōkóbũ ní tākiri

¹ Ísákã kã dēé ícá ārākã rú gí, mì ni èsì, ndre āngũ ku, ìri ní ívé mvá kãyú Ísōwũ ri zìzú ìmùzú, ìri ní 'yozú kīnī, “Mâ mvá rī.”

Ísōwũ ní ã'yīzú kīnī, “Ma nō.”

² Ísákã ní 'yozú kīnī, “Í ndre drī ká, á dē nóni gí, ù'dú má ní drāzú rī, á nī kuyé. ³ Mí í'dú mívé ùsũ, mívé bōló be, 'í mu má ní zāá mbāá 'buú ásé agá 'dāá. ⁴ Mí á'dí zāá èjì èjì ìjì sēé má ní, á lē nyaá, mâ sēé rí mí ní tākiri, ìsù ãkūdē á drā drī kuyé.”

⁵ Ísákã kã rií átá 'í mvópì Ísōwũ be, Rēbékã tē nyo rí tã 'dīri yì. Ísōwũ kã ngāá muú ásé agá 'dāá zāá rī ã mbāngará gá gí, ⁶ Rēbékã ní 'yozú 'í mvópì Yōkóbũ ní kīnī, “Í ndre drī ká, á yì mí étèpì ri átá mí èdrìpì Ísōwũ be kīnī, ⁷ ‘Mí á'dí má ní zāá èjì èjì ni, mí ìjì mâ nya, mâ sē rí mí ní tākiri Úpí Múngú èndrètì gé, ìsù ãkūdē á drā drī kuyé.’ ⁸ Mâ mvá rī, 'í yì ma, 'í 'dù tã má ní rií lūú mí ní nōri ngāá. ⁹ 'Í mu ndrījì rī pi ãsámvú gé 'dāá, mí ìjì má ní ndrījì ìrī mba'ba fōlō ni pi, mâ á'dí rí zāá èjì èjì ni sēé mí étèpì ní, sũ mí étèpì ní lēé rī tìjì, ¹⁰ mì jì rí sēé ìri ní, ã nya rí, ã sē rí mí ní tākiri, ìsù ãkūdē drā drī kuyé.”

¹¹ Yōkóbũ ní 'yozú èndrèpì Rēbékã ní kīnī, “Í nī rá má èdrìpì Ísōwũ ã rù'ba dù céré kuú 'bí rú, 'bo mâ rù'ba 'bí ãkó. ¹² Má étèpì òmvú dō mâ rù'ba, ícò nījì áamá 'yoó kīnī ma ri 'í mì ù'bã 'dīni ku? Ícò má ní tākiri sēé ku, ìri ma tri rá.”

¹³ Èndrèpì ní 'yozú ìri ní kīnī, “Mâ mvá rī, mí étèpì tri dō mi, tã ni ã sù mâ rù'ba gá. 'Í 'dù tã má ní 'yoó mí ní 'dīri ngāá, 'í mu ndrījì rī pi ìjì má vú nōó.”

¹⁴ Yōkóbũ ní kúru muú ndrījì rī pi ìjìzú sēzú èndrèpì ní, èndrèpì ní zāá rī

á'dízú èjì èjì sũ étèpì Ísákã ní lēé rī tìjì. ¹⁵ Rēbékã ní ívé mvá kãyú Ísōwũ vé bōngó múké múké jó agá 'dāá rī pi í'dúzú úsúzú ívé mvá ùdú Yōkóbũ rù'ba gá. ¹⁶ Í'dú ndrījì lã'bu úmbé Yōkóbũ drìgé, ãzini umbe ni adriipi 'bí ãkó rī gé. ¹⁷ Ìri ní zāá 'í ní á'dí èjì èjì rī í'dúzú pánga be, sēzú Yōkóbũ drìgé.

¹⁸ Yōkóbũ ní muú étèpì vúgá 'dāá, ìri ní ìri zìzú kīnī, “Má étèpì.”

Ísákã ní ã'yīzú kīnī, “Mâ mvá rī, ma nō.” Ísákã ní ìri zìzú kīnī, “‘Bá 'dīri ã'di 'i?”

¹⁹ Yōkóbũ ní 'yozú étèpì ní kīnī, “‘Bá rī ma 'i Ísōwũ 'i, mívé mvá kãyú rī. Á 'dù tã rī ngāá sũ mí ní lūú má ní rī tìjì gí. Mí íngá úrí uru sī, 'í nya zāá má ní ìjì mí ní nōri, 'í sē rí má ní tākiri.”

²⁰ Ísákã ní mvópì ri zìzú kīnī, “Mâ mvá rī, mí ìsù zāá rī mbēlējá 'dīni ngóni?”

Yōkóbũ ní újázú kīnī, “Úpí Múngú mívé rī sē má ní drīlé múké nī, má ní zāá rī ìsúzú ãní.”

²¹ Kúru Ísákã ní 'yozú Yōkóbũ ní kīnī, “Mâ mvá rī, mí ítrú mi ìnyinjá mâ gārã gá nōó, mâ òmvú rí mì rù'ba, mâ nī rí áamá ádarú dō mi Ísōwũ 'i, dō mí adri Ísōwũ 'i ku.”

²² Yōkóbũ ní 'i útrúzú ìnyinjá 'í étèpì Ísákã vúgá 'dāá, Ísákã ní ìri ã rù'ba òmvúzú, ìri ní 'yozú kīnī, “‘Ú'dúkó mívé rī 'u sũ Yōkóbũ vé rī tìjì, 'bo mì drì 'bí be sũ Ísōwũ vé rī tìjì.” ²³ Ísákã nī Yōkóbũ ri áamá kuyé, ã'diātāsīyã drì ni céré 'bí rú sũ Ísōwũ vé rī tìjì. Ìri ní kúru tākiri sēzú Yōkóbũ ní. ²⁴ Ìri ní zìzú kīnī, “Ádarú 'ba rī nyo mí 'i mâ mvópì Ísōwũ 'i?”

Yōkóbũ ní újázú kīnī, “‘Bá rī ma 'i Ísōwũ 'i.”

²⁵ Ísákã ní 'yozú kīnī, “Mí ìjì má ní zāá rī sēé nyaá, mâ sē rí mí ní tākiri.”

Yōkóbũ ní zāá rī jìzú sēzú étèpì ní, étèpì ní nyazú, ìri ní kpá vīnyō sēzú étèpì ní, étèpì ní mvuzú. ²⁶ Kúru étèpì Ísákã ní 'yozú ìri ní kīnī, “Mâ mvá rī, mí ítrú mi má gārã gá nōó, mí ìmú mâ tì ndruú.”

²⁷ Yōkóbũ ní muú étèpì Ísákã vúgá 'dāá, ìri ní tì ni ndruzú. Ísákã kã ìrivé bōngó è èjì ngũú, ìri ní 'yozú kīnī,

“Á, mâ mvòpì ẽ ẹ̀jì ngũ
sũ ọm vú Úpí Múngú ní tākíri 'báa drì
ní gé gí rĩ tìjì.

28 Múngú ă sê mí ní ẹ̀ndrìlìgò 'bũ gélésì,
ă 'a mívè ănyāngă drìgè vũ drìgè
nōgò,
mívè ănyāngă ă ka rí ăní, ăzini mívè
vũnyò ă 'a rí ăní.

29 Súrú ăndiăndi rĩ pi ă ngakí rí ẹ̀zì mí ní,
kòpì ă ùtìkí kũmũcì mí ẹ̀ndrètì gé,
kòpì adrikí ătì'bá mívè ní.

Mi adri ămbúgú rú mí ẹ̀drìpìjì drìgè,
lê kòpì ă ùtìkí kũmũcì mí ẹ̀ndrètì gé,
kòpì ă adrikí mî pálé gá.

'Bá rĩ tri dō mî, ì ìri tri rá,
'Bá rĩ sê dō mí ní tākíri, ì ìri ní tākíri
sê rá.”

30 Ísákă kă tākíri sêé Yókóbũ ní gí,
Yókóbũ kă ngaá mujú ẹ̀tèpì ă gāră gá sî,
koro ẹ̀drìpìjì Ísòwũ ní ícázú zăă mbāngará
gálésì. 31 Ísòwũ ní kpá ínyá á'dízú zăă sî
ẹ̀jì ẹ̀jì, ìri ní jìzú sêzú ẹ̀tèpì ní, ìri ní 'yozú
kĩnĩ, “Má ẹ̀tèpì, mí íngá úrí uru sî, 'í nya
zăă má ní á'dí ìjì mí ní nōri, 'í sê rí má
ní tākíri.” 32 Ísákă ní zìzú kĩnĩ, “Bá rĩ
ă'di 'i?” Ísòwũ ní újázú kĩnĩ, “Bá rĩ ma
'i Ísòwũ 'i, mívè mvá kăyú rĩ.” 33 Ísákă ă
rù'bá yă kpĩríkpĩrí, ìri ní zìzú kĩnĩ, “Bá
té zăă á'dìpì ìjìpì má ní nōgò rĩ ă'di 'i? Á
nya zăă rĩ ú'díkìrìnjă nōgò, ísú ăkũdê mí
íca drì kuyé, á sê tākíri ìri ní gí. Tākíri
má ní sêé gí rĩ, ícókí újă gōó vúlé ku.”

34 Ísòwũ kă tâ ẹ̀tèpì ní 'yoó 'dĩri yìjì, ìri
ní rizú ngozú ú'dúkò be uru 'dăă ìzāngă
ìzāngă rú, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Má ẹ̀tèpì, lê
mî sê má ní tākíri rĩ ìndĩ!” 35 Ísákă ní
'yozú Ísòwũ ní kĩnĩ, “Mí ẹ̀drìpìjì ímú nōgò,
ũ'bă mâ mî, pa tākíri má ní lēé sêé mí
ní rĩ gí.” 36 Ísòwũ ní 'yozú kĩnĩ, “Rù ì
ní 'daá ìri ní Yókóbũ* 'dĩri 'dakí ìri pìrì,
ă'diătāsìyă ũ'bă mâ mî caá vú be ìrì. Pa
mávè kăyú má drìgè sî, nóni pa kpá tākíri
mí ní lēé sêé má ní rĩ má drìgè sî gí!”
Kúru Ísòwũ ní ẹ̀tèpì rì zìzú kĩnĩ, “Tākíri
ăzi mí vúgá 'dĩí mí ní ícò sêé má ní ní
'dăáyo?” 37 Ísákă ní 'yozú Ísòwũ ní kĩnĩ,

“Á 'bă Yókóbũ rì mí drìgè ămbúgú rú gí, á
'yo, má kĩnĩ, ìrivé ẹ̀drìpìjì cére adri ătì'bá
ìrivé ní. Á sê ìri ní ănyāngă fífì, ăzini á sê
ìri ní vũnyò gí. Mâ mvá rĩ, mâ 'o rí mí ní
ă'di?” 38 Ísòwũ ní 'yozú ẹ̀tèpì ní kĩnĩ, “Má
ẹ̀tèpì, tākíri rĩ mí vúgá 'dĩlé 'yénă ălu?
Má ẹ̀tèpì, 'í sê má ní tākíri ìndĩ fò!” Kúru
Ísòwũ ní í'dózú ngozú ú'dúkò be uru 'dăá.

39 Ẹ̀tèpì Ísákă ní 'yozú ìri ní kĩnĩ,

“Bètì mí ní adrizú rĩ,
ìri vũ rárá rú nyòókú múké rĩ ă rù'bá
gá sî,
ẹ̀ndrìlìgò 'a drì ní gé ku.

40 Mî ẹ̀'dì 'dì ìlì ăco ní sî, mî íbí ngá ísú
ndò.
Mî ímú adri túgèrì mí ẹ̀drìpìjì vé ní.

'Bo mí kădò lēé ímú mî ọyụú adringará
túgèrì rú rĩ agásì,
mí gō adriú túgèrì rú ìri ă pálé gá ku.”†

Yókóbũ ápá Ísòwũ sî

41 Ísòwũ 'bă ẹ̀sì ũnjì Yókóbũ ní, ẹ̀tèpì
Ísákă ní tākíri sêé Yókóbũ ní rĩ sî. Ísòwũ
ní 'yozú kĩnĩ, “U'dú má ẹ̀tèpì ní drăzú
rĩ 'bă ícá ìnyínă gí, ma ímú má ẹ̀drìpìjì
Yókóbũ rì 'dì dră rá.”

42 Kă tâ Ísòwũ ní 'yoó 'dĩri ũlũú Rēbékă
ní, Rēbékă ní 'bă ăzi pēzú muzú tâ 'dĩri
ũlũzú Yókóbũ ní kĩnĩ, “Mí ẹ̀drìpìjì Ísòwũ rì
lètì ndă lēzú mí 'dìzú drăzú, 'í ẹ̀sì ă ndrĩ
rí ăní. 43 Mâ mvá rĩ, á 'yo mí ní, lê mí ápá
muzú má ẹ̀drìpìjì Lăbănă vú Hărănă gá.
44 'Í mu adriú vú ní gé 'dăă ũkòlò, cĩmgbá
mí ẹ̀drìpìjì Ísòwũ vé ẹ̀sì veepi 'dĩri ndrĩ dō
gí ká. 45 Mí ẹ̀drìpìjì vé ẹ̀sì veepi 'dĩri ndrĩ
dō gí, ăzini tâ rĩ ăvĩ dō ẹ̀sì ní agásì gí, ma
'bă ăzi pē mu mí bĩ, mî ímví rí ìgōó 'bètì.
Á lê anjì mávè rĩ pi ă ũdrăkí ìrìtrò ú'dú
ălu agá ku.”

46 Rēbékă ní 'yozú Ísákă ní kĩnĩ, “Ísòwũ
vé ũkú jeé Hìtì gé 'dĩ'bée rì má ní ìzāngă
sê ambamba. Yókóbũ je dō kpá mvá ũkú
Hìtì vé ní, múké ní, lê mâ dră 'dĩsì rá.”

* 27:36 27:36 Yókóbũ: Yókóbũ vé ífífì, ru pá ẹ̀dèkèdè, 'dĩri lũ kĩnĩ ìri ẹ̀drìpìjì vé kăyú ẹ̀rì ũkpò sî. † 27:40 27:40 Oyu adringará túgèrì rú rĩ agásì rá: Úyú Ísòwũ vé rĩ pi ndèkí úyú Yókóbũ vé rĩ pi ẹ̀'dì 'dìngará sî rá. 'Í là 2 'Băgú 8:20-22.

28

¹ Kúru Ísákā ní Yókóbū ri zizú ímúzá, ìri ní tākiri sēzú ìri ní. Ìri ní 'yozú Yókóbū ní kīnī, “Lē mī je mvá ũkú Kānānā vé ni mí ní ũkú rú ku. ² Í nga muṣú ũkú jeé Pādānā Ārāmā gá, mí éndrēpī vé étēpī Bētūwélē vé 'bētī āsámvú gé. Mí éndrēpī vé édrīpī Lābānā vé anji ũkú āsámvú gé, 'í je ālu ni mí ní ũkú rú. ³ Múngú Ūkpō 'Dīpa ā sē mí ní tākiri, lē mī tī anji, kōpi ē ízúkí kárakarā, úyú mívé rī pi ē ízúkí, kōpi ā adrikí rí étēpī sūrú kárakarā rī pi vé ni. ⁴ Lē Múngú ā sē mí ní tākiri úyú mívé rī pi be, sū ìri ní sēē Ābūrāmā ní rī tīni, āngū 'bá ní adrizú 'a ni gé jākā rú nōri, ā adri rí ímivé ni, ā'diātāsīyā Múngú sē āngū nōri Ābūrāmā ní.”

⁵ Kúru Ísákā ní Yókóbū ri pēzú muṣú Pādānā Ārāmā gá Lābānā vúgá. Lābānā ri Bētūwélē Ārāmāgú rī vé mvá, Rēbékā ri Yókóbū pi vé éndrēpī Ísōwū be, ìri Lābānā vé ómvūpī.

Ísōwū gō ũkú āzi jeé

⁶ Ísōwū nī áamá 'yozú kīnī, Ísákā sē tākiri Yókóbū ní gí, pē ìri muṣú ũkú jeé Pādānā Ārāmā gá. Kā tākiri sēē Yókóbū ní gí, ẹzi Yókóbū ní kīnī, ā je mvá ũkú Kānānā vé ni ku. ⁷ Yókóbū 'du tā étēpī pi vé éndrēpī be rī ngaá rá, mu Pādānā Ārāmā gá 'dāá rá. ⁸ Kúru Ísōwū kā nī áamá 'yozú kīnī, 'í étēpī Ísákā lē ā jekí mvá ũkú Kānānā vé ni ku, ⁹ ìri ní gōzú ũkú āzi jezú. Je Ísīmāélē vé mvá ũkú Māhālātā ri 'í ní ũkú rú. Māhālātā ri Nēbāyótī vé ómvūpī, Nēbāyótī ri Ísīmāélē ā mvá, Ísīmāélē ri Ābūrāmā ā mvá.

Urobí ũbī Yókóbū ri Bētélē gá

¹⁰ Yókóbū ní ngazú Bērīsébā gá 'dāásī, ìri ní 'dezú muṣú Hārānā gá. ¹¹ Kā muṣú caá vūrā āzi gé, ìri ní áwízú lazú 'dāgá, ā'diātāsīyā ũtú rī ní 'deé gí rī sī. Ìri ní írā í'dúzú 'bāzú 'í drī ẹtīzú ānī, ìri ní kúru lazú 'dú'kozú. ¹² Urobí ũbī ìri kīnī, 'í ndre ngá í ní rizú tuzú ọrú ni í'dózú vūgá nōgó cīmgbá cazú 'bū gé 'dāá. Múngú vé mālāyíkā rī pi ri ísī ímúzá ānī vūgá nōó, kōpi kpá gō tu muṣú ānī 'bū gé 'dāá.

¹³ Úpí Múngú tu pá kuú ngá í ní ríi tuṣú ānī ọrú rī drīgé ọrúgé 'dāá, ìri ní 'yozú kīnī, “Ma Úpí Múngú 'i, Ābūrāmā pi ní ríi ìnjīí Ísákā be rī. Āngū mí ní lazú 'dīri, ìri adri mívé ni, úyú mívé rī pi be. ¹⁴ Úyú mívé rī pi ímú ízú kárakarā sū cínyáfā vū drīgé rī tīni. Kōpi í íré muṣú wōókō ũtú ní 'dezú rī gé, wōókō ũtú ní ífūzú rī gé, wōókō ọrú rī gé, āzini wōókō ándrélé rú rī gé. Í tākiri sē 'bá vū drīgé nōgó rī pi ní mī tā sī, āzini úyú mívé rī pi ā tā sī. ¹⁵ Ma adri mí be trú, vūrā mí ní ẹcízú rī pi agásī, ma mi ütē rá. Ma mi íjī ígō vúlē āngū nōri agá nōgó. Má ícó mi kuú ku, ma ũyō má ní sōó rī vé tā 'du nga rá.”

¹⁶ Yókóbū kā aruú 'dú'gélé sī, ũsū kīnī, “Ádarú Úpí Múngú ri vūrā nōri agá anigé, 'bo á nī áamá kuyé.” ¹⁷ Tā 'dīri sē Yókóbū ní ũrī, ìri ní 'yozú kīnī, “Vūrā nōri má ní ũrī sē! Vūrā nōri ícó adri jó Múngú vé ni, ìri kēētī fizú ānī 'bū gé rī.”

¹⁸ Kā muṣú adri drī 'dīni ũ'bútīnā rī sī, Yókóbū ní írā 'í ní 'í drī ẹtīzú 'dīri í'dúzú 'dīzú, ìri ní ũdu dāzú drī ni gé. ¹⁹ Ìri ní vūrā 'dāri ā rú 'dazú Bētélē. (Ífífí ni, jó Múngú vé ni.) Drīdrī ni, zíkí kūrú 'dāri ā rú Lújī.

²⁰ Kúru Yókóbū ní ũyō sōzú Múngú ẹndrēpī gé kīnī, “Múngú ütē dō ma ẹcī má ní tuú nōri gé rá, sē dō má ní ānyāngā bōngó be rá, ²¹ āzini má újá dō ma gōó múké má étēpī vé āngá 'dāá rá, Úpí Múngú ri adri Múngú mávé ni. ²² Írā má ní 'dī nōri, ìri adri vūrā Múngú ri ìnjīzú ni. Ngá Múngú ní sēē má ní rī pi ārēvú cére, ngá muṣú agá, ma ālu ni í'dú sē Múngú ní.”

29

Yókóbū ca Pādānā Ārāmā gá

¹ Kúru Yókóbū ní ngazú muṣú ẹcī gé, ìri ní cazú 'bá adri 'bá wōókō ũtú ní ífūzú rī gé rī pi vé āngū gé. ² Ìri ní kídí ndrezú áse agá 'dāá, kābīlō rī pi úmúkí í laá kuú kídí rī ā gārā gá vūrā sī na, ā'diātāsīyā kābīlō rī pi ri yī mvu kídí 'dāri gé. Ọzūkí kídí rī ē tī írā āmbúgú ni sī. ³ Kádō kābīlō rī pi úmú cére kídí rī ā gārā gá 'dāá, 'bá kābīlō

úcé'ba rĩ pi írã rĩ gũ kídí rĩ tị gé sĩ ãmvé, kôpi kãbĩlõ rĩ pi ní yĩĩ sē mvu, kôpi kúru írã rĩ gũ 'bã gõ vúlé kídí rĩ tị gé 'dãá.

⁴ Yökóbũ ní 'bã kãbĩlõ úcé'ba rĩ pi zizú kĩnĩ, “Má édrípĩ, ĩmi íbíkí íngá ngũgá?”

Kôpi ní 'yozú kĩnĩ, “Bã íbíkí íngá Hãránã gá.”

⁵ ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “ĩmi nĩkí Nãhórã mvôpi vé mvã Lãbánã ri rá?”

Kôpi ní újázú kĩnĩ, “È, 'bã nĩkí ĩri rá.”

⁶ Kúru Yökóbũ ní kôpi zizú kĩnĩ, “Lãbánã ri múké?”

Kôpi kĩnĩ, “È! ĩri múké. 'Í ndre drĩ kã ĩrivé mvã ùkú Rãélẽ ri ímũ kãbĩlõ rĩ pi be 'dã.”

⁷ Yökóbũ ní 'yozú kĩnĩ, “ĩmi ndrekí drĩ kã, ùtũ rĩ drĩ anigé, sã nõri adri kãbĩlõ rĩ pi úmúzú vũrã ãlu gé ni kuyé. ĩmi sėkí kãbĩlõ rĩ pi ní yĩĩ mvuũ, ĩmi jĩkí kôpi vúlé mvuũ ĩribĩ nyaá.”

⁸ Kôpi ní újázú kĩnĩ, “Bã ícókí drĩ kãbĩlõ rĩ pi ní yĩĩ sē mvuũ ku, úmúkí dõ kãbĩlõ rĩ pi céré gí, ãzini gũkí dõ írã rĩ kídí rĩ tị gé sĩ ãmvé gí, 'bã íbĩ kãbĩlõ rĩ pi ní yĩĩ sē mvu ndõ.”

⁹ Yökóbũ kã rií átã kôpi be, koro Rãélẽ ní ícázú étėpi vé kãbĩlõ rĩ pi be, ã'diãtãsiyã Rãélẽ ri kãbĩlõ rĩ pi úcé nĩ.

¹⁰ Yökóbũ kã 'í ádrõpi Lãbánã vé mvã ùkú Rãélẽ ri ndreé Lãbánã vé kãbĩlõ rĩ pi be, ĩri ní mvuzú írã rĩ gũzú kídí rĩ tị gé sĩ, ĩri ní yĩĩ sězú mvuzú kãbĩlõ rĩ pi ní. ¹¹ Kúru Yökóbũ ní Rãélẽ ri u'dezú ružú bėdrĩ sĩ, ĩri ě tị ndrúzú, ĩri ní 'í dõzú ngozú ù'dũkõ be uru 'dãá. ¹² ĩri ní lüzú Rãélẽ ní kĩnĩ, 'i Rãélẽ étėpi vé ãdrõmvã, Rėbėkã ã mvã. Rãélẽ ní njuzú mvuzú tã 'dĩri ùlüzú étėpi ní.

¹³ Lãbánã kã ívé ãdrõmvã Yökóbũ vé tã yĩĩ, ĩri ní njuzú mvuzú vú ni gé 'dãá. ĩri ní Yökóbũ ri u'dezú ružú bėdrĩ sĩ, tị ni ndrúzú, ĩri ní Yökóbũ ri jizú mvuzú ívé ãngá. Yökóbũ ní tã 'i ngaápi rĩ ùlüzú ĩri ní céré. ¹⁴ Kúru Lãbánã ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Mĩ íbĩ ĩfũũ mã rụ'ba gá, mi ãrĩ mávé ni.”

Yökóbũ je Léyã pi Rãélẽ be 'í ní ùkú rú

Yökóbũ kã adrii Lãbánã vugá 'dãlé caá mbãá ãlu gí, ¹⁵ Lãbánã ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Mĩ adri dõ mávé márité drãããsiyã, mĩ

ícó mã ní ězi ngaá kãna ku. 'Í lũ mã ní, mã ùfẽ mi ngõpi?”

¹⁶ Lãbánã ri anji ùkú be ĩrĩ, mvã kãyú rĩ ã rụ Léyã 'i, mvã ùdũ rĩ ã rụ Rãélẽ 'i. ¹⁷ Léyã ri ùnyĩ ãkõ, Rãélẽ ri ùnyĩ be, ẽndrėti ni kõnjũkõnjũ. ¹⁸ Yökóbũ lẽ Rãélẽ ri ambamba, ĩri ní 'yozú Lãbánã ní kĩnĩ, “'Í sē dõ mívé mvã ùdũ Rãélẽ ri jeé mã ní ùkú rú rá, mã mĩ ní ězi nga ca íli ězĩrĩ.”

¹⁹ Lãbánã ní 'yozú kĩnĩ, “Á sē ĩri jeé 'bã ãzi ní ku, mã ĩri sē je mí ní. Lẽ mĩ adri mã vugá nõgõ, 'i nga ězi mã ní.”

²⁰ Kúru Yökóbũ ní ězi ngazú cazú íli ězĩrĩ, 'i je rĩ Rãélẽ ri 'i ní ùkú rú, 'bo íli 'dĩ'bée ĩndrė mĩ ni gé 'dãlé mãdãnjã, ã'diãtãsiyã lẽ Rãélẽ ri ambamba.

²¹ Kúru Yökóbũ ní 'yozú Lãbánã ní kĩnĩ, “Á nga ězi rĩ dę gí, 'i sē mávé ùkú, 'bã lėkí laá ĩri be.”

²² Kúru Lãbánã ní 'bã rĩ pi zizú ímüzú ùmũ ùkú rĩ jezú rĩ ã nyangará gá. ²³ ãngũ rĩ kã nĩ, Lãbánã ní ívé mvã ùkú Léyã ri jizú sězú Yökóbũ ní, Yökóbũ pi ní lazú ĩri be trũ. ²⁴ Lãbánã ní ívé ãtĩ'ba Jėlėfã ri sězú Léyã ní, ã nga rĩ ĩri ní ězi ãtĩ'ba rú.

²⁵ Kã adrii drũ 'dĩni ù'bũtĩnjã rĩ sĩ, Yökóbũ ndre 'bã rĩ Léyã 'i! ĩri ní 'yozú Lãbánã ní kĩnĩ, “'Í 'o mã 'dĩni ãsĩ? Á nga mí ní ězi rĩ Rãélẽ ã tã sĩ, adri 'dĩni kuyé? Mĩ ù'bã mã mĩ 'dĩni ãsĩ?”

²⁶ Kúru Lãbánã ní 'yozú kĩnĩ, “Bávė mērė nõgõ rĩ, ĩ mvã ùkú kãyú rĩ je drĩdrĩ, ĩ íbĩ mvã ùkú ùdũ rĩ je ndõ. ²⁷ ĩmi adriki drĩ mvã ùkú kãyú rĩ be caá ù'dũ ězĩrĩ kã, ù'dũ ězĩrĩ ãjė vé rĩ dę dõ gí, 'bã íbĩ mí ní mvã ùdũ rĩ sē ndõ. Mĩ gõ mã ní ězi ãzi nga ca íli ězĩrĩ.”

²⁸ Yökóbũ ã'yĩ rá. Adri caá Léyã be ù'dũ ězĩrĩ. Kúru Lãbánã ní ívé mvã ùkú Rãélẽ ri sězú ĩri ní ùkú rú. ²⁹ Lãbánã sē ívé ãtĩ'bãzĩ Bĩlã ri ívé mvã ùkú Rãélẽ ní ãtĩ'ba rú. ³⁰ Yökóbũ pi ní lazú Rãélẽ be, Yökóbũ lẽ Rãélẽ ri Léyã ri ndėé. Yökóbũ gõ ězi ãzi ngaá Lãbánã ní caá íli ězĩrĩ.

Anji Yökóbũ pi ní tị Léyã be rĩ

³¹ Úpĩ Mungú kã ndreé Yökóbũ lẽ Léyã ri ku, ĩri ní drĩ tizú Léyã rụ'ba gá, zĩ Léyã vé létĩ mvã tizú rĩ rá. 'Bo Rãélẽ adri kú ùndõ rú. ³² Léyã ní 'a ĩsúzú, ĩri ní mvã

ágó tizú, ìri ní mvá rĩ ã rú 'dazú Rübénã 'i.* Ìri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú ndre mávé ìzāngā gí. Nóni má ágó ni ri ma lē rá.”

³³ Ìri ní gōzú 'a ìsúzá dījī, ìri ní mvá ágó tizú, ìri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú yì rá, má ágó ni lē ma ku, gō má ní mvá ágó āzi sēé gí.” Ìri ní mvá rĩ ã rú 'dazú Sīmīyónã 'i.†

³⁴ Ìri ní kpá gōzú 'a āzi ìsúzá dījī, ìri ní mvá ágó tizú, ìri ní 'yozú kīnī, “Nóni má ágó ni ri ímú adri má be trú, ã'diātāsīyā á tì nóni ìri ní anjì āgō caá na.” Ìri ní mvá rĩ ã rú 'dazú Léví 'i.‡

³⁵ Ìri ní kpá gōzú 'a āzi ìsúzá dījī, ìri ní mvá ágó tizú, ìri ní 'yozú kīnī, “Nóni ma Úpí Múngú ri íngú rá.” Ìri ní mvá rĩ ã rú 'dazú Yúdã 'i.§ 'Dīri ã vùdrī gé, gō anjì tìj kuyé.

30

¹ Rāélē kā ndreé Léýā tì anjì Yōkóbū ní gí, ìri ní í'dózú ã'yā 'bāzú ọm̀v̀p̀j Léýā be, ìri ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, “Í sē dō má ní anjì ku, mà drā 'dīisī rá!”

² Yōkóbū ã 'a ve Rāélē ní ũnjí ũnjí, ìri ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú 'i, má uga mi mvá tìngará sī nī?”

³ Rāélē ní 'yozú kīnī, “Mávé ātí'ba Bílã rĩ 'dī. Ìmi lakí ìri be, ã tì rí má ní anjì, anjì ìri ní tìj rĩ, ã adri rí anjì mávé ni.”

⁴ Kúru Rāélē ní ívé ātí'ba Bílã ri sēzú Yōkóbū ní ũkú rú, Yōkóbū pí ní lazú ìri be. ⁵ Ìri ní 'a ìsúzá, ìri ní mvá ágóná tizú Yōkóbū ní. ⁶ Rāélē ní 'yozú kīnī, “Múngú nī rá, ma ri tā 'o pìrì, yì mávé zìngará gí, sē má ní mvá ágóná.” Kúru ìri ní mvá rĩ ã rú 'dazú Dánã 'i.*

⁷ Rāélē vé ātí'ba Bílã gō 'a ìsú dījī, Ìri ní Yōkóbū ní mvá ágóná ìrī ni tizú. ⁸ Rāélē ní 'yozú kīnī, “Á fù ũmbã ũkpō sī má

ọm̀v̀p̀j be, 'bo má aga gí.” Kúru ìri ní mvá rĩ ã rú 'dazú Náfátálí 'i.†

⁹ Léýā kā ndreé 'í tì ku, ìri ní ívé ātí'ba Jēléfã ri sēzú Yōkóbū ní ũkú rú. ¹⁰ Léýā vé ātí'ba Jēléfã ní mvá ágóná tizú Yōkóbū ní.

¹¹ Léýā ní 'yozú kīnī, “Má ìsú drīlé múké gí!” Ìri ní mvá rĩ ã rú 'dazú Gádí 'i.‡

¹² Léýā vé ātí'ba Jēléfã ní Yōkóbū ní mvá ágóná ìrī ni tizú. ¹³ Léýā ní 'yozú kīnī, “Ma āyīkō sī! Nóni ũkú rĩ pí 'yo, má ìsú āyīkō gí.” Kúru ìri ní mvá rĩ ã rú 'dazú Āsérã 'i.§

¹⁴ Lókí ì ní rizú ānyāngā ìkūnāzú rĩ gé, Rübénã 'de m̀v̀j ọm̀v̀j gé 'dāá, ìsú p̀t̀j ì ní zìj m̀nd̀r̀r̀k̀ã* rĩ, ìjì p̀t̀j rĩ sēé 'í ẹ̀ndr̀p̀j Léýā ní. Rāélē ní 'yozú ọm̀v̀p̀j Léýā ní kīnī, “Í sē m̀ m̀v̀p̀j vé m̀nd̀r̀r̀k̀ã rĩ ã ọ̀r̀k̀o má ní.”

¹⁵ Léýā ní újázú ìri ní kīnī, “Mávé ágó mí ní 'dujú 'dīri ca drī mí ní kuyé? Nóni 'í lē kpá mà m̀v̀p̀j vé m̀nd̀r̀r̀k̀ã 'dujú drī ni gé kpáá?”

Rāélē ní 'yozú kīnī, “Í sē dō má ní m̀nd̀r̀r̀k̀ã rĩ rá, ma sē Yōkóbū ri fi m̀ la mí be ìnìjã nōri sī rá.”

¹⁶ Ūndr̀njã 'dãri sī, Yōkóbū kā ìm̀v̀j ìgōó ọm̀v̀j gélésī, Léýā ní füzú m̀zú ìri vùgá 'dāá, ìri ní 'yozú kīnī, “Āndrũ 'bã la mí be ìnìjã nōri sī. Á je mi mà m̀v̀p̀j vé m̀nd̀r̀r̀k̀ã sī gí.” Kúru Yōkóbū pí ní lazú Léýā be ìnìjã 'dãri sī.

¹⁷ Múngú yì Léýā vé zìngará rá. Ìri ní 'a ìsúzá, ìri ní mvá ágó āzi tizú Yōkóbū ní.

¹⁸ Léýā ní 'yozú kīnī, “Má ní mávé ātí'ba sēé Yōkóbū ní ũkú rú rĩ sī, Múngú ũfē ma gí.” Kúru ìri ní mvá rĩ ã rú 'dazú Īsākárã 'i.†

¹⁹ Léýā ní gōzú 'a āzi ìsúzá dījī, ìri ní mvá ágó āzi tizú Yōkóbū ní, anjì āgō ìri ní tìj rĩ pí cakí ázìyá.

²⁰ Léýā ní 'yozú kīnī, “Múngú sē má ní fēfē múké ni. Nóni má ágó ni ri ma ìnjì

* **29:32** 29:32 Rübénã: Rú Rübénã 'dīri vé ífífí, Múngú ndre mávé ìzāngā gí. † **29:33** 29:33 Sīmīyónã: Rú Sīmīyónã 'dīri vé ífífí, Úpí ri 'bã yì rá. ‡ **29:34** 29:34 Léví: Rú Léví 'dīri vé ífífí, úm̀ng̀r̀r̀. § **29:35** 29:35 Yúdã: Rú Yúdã 'dīri vé ífífí, íng̀ng̀r̀r̀. * **30:6** 30:6 Dánã: Rú Dánã 'dīri vé ífífí, Múngú ri tā l̀ p̀r̀j. † **30:8** 30:8 Náfátálí: Rú Náfátálí 'dīri vé ífífí, á fù ũmbã ũkpō sī. ‡ **30:11** 30:11 Gádí: Rú Gádí 'dīri vé ífífí, drīlé múké. § **30:13** 30:13 Āsérã: Rú Āsérã 'dīri vé ífífí, āyīkō. * **30:14** 30:14 M̀nd̀r̀r̀k̀ã: P̀t̀j ì ní zìj m̀nd̀r̀r̀k̀ã 'dīri, ìri k̀ỳj̀b̀j, ìri kpá sē ì anjì tì ání ìndí. † **30:18** 30:18 Īsākárã: Rú Īsākárã 'dīri vé ífífí, ũf̀ng̀r̀r̀. ‡ **30:20** 30:20 Jēb̀l̀ǹã: Rú Jēb̀l̀ǹã 'dīri vé ífífí, ìnj̀ng̀r̀r̀.

rá, ã'diātāsīyā á tì ìri ní anji caá ázíyá.”
Ìri ní mvá rī ã rú 'dazú Jēbūlúnā 'i.‡

21 Vùdrī ni gé, Léyā ní gōzú mvá ũkú tizú, ìri ní rú ni 'dazú Dīnā 'i.

22 Kúru Múngú ní Rāélē ã tā ũsūzú, yì Rāélē vé zìngará rá, ìri ní drī tizú Rāélē rú'ba gá, zī Rāélē vé létì mvá tizú rī rá.

23 Ìri ní 'a ìsúzá, ìri ní mvá ágóná tizú, ìri ní 'yozú kīnī, “Múngú 'du drīnjá má drīgē sī gí.” 24 Ìri ní mvá rī ã rú 'dazú Yōsépā 'i, Š ìri ní 'yozú kīnī, “Lē Úpí Múngú ã sē má ní mvá ágóná āzi.”

Yōkóbū vé ãnyāpá ízú rá

25 Rāélē kā Yōsépā ri tìj, Yōkóbū ní 'yozú Lābánā ní kīnī, “Mí oyu ma, á lē mvií gōó 'bētì 'bávē āngū gé. 26 'Í sē mávē ũkú rī pi anjiná rī pi be, ã'diātāsīyā á nga ẹzì rī mí ní kòpi ã tā sī, mí oyu ma, mâ 'de muú. 'Í nī rá á nga mí ní ẹzì rī ambamba.”

27 Lābánā ní 'yozú ìri ní kīnī, “'Í yì drī ma ká, mí adri nōgó. Á nī á má rá, ma nóni ã'bú be, ã'diātāsīyā Úpí Múngú sē má ní tākiri mí tā sī.” 28 Lābánā ní gōzú 'yozú kīnī, “'Í lị ngá mí ní lēé má ũfē mi ání rī, ma ũfē mí ní rá.”

29 Yōkóbū ní 'yozú ìri ní kīnī, “'Í nī rá, á nga mí ní ẹzì ũkpō sī, má ũtē mívē ãnyāpá rī pi múké. 30 Má ní drī ándúru ícázú kuyé rī gé, mívē ãnyāpá ízú kuyé, nóni má ní adrií nōgó rī sī, Úpí Múngú sē mí ní tākiri, mívē ãnyāpá ízú kárakará. 'Bo má í'dó rí mávē 'bá rī pi ē ìzā koó ngá sī ngōtù?”

31 Lābánā ní Yōkóbū ri zizú kīnī, “Ngá mí ní lēé má sē mí ní rī ã'di?”

Yōkóbū ní újázú ìri ní kīnī, “'Á sēkí má ní ngá āzi ku. Mí ã'yī dō tā má ní lēé 'yoó rī rá, ma ícò mívē ãnyāpá úcé rá. 32 'Ándrū lē mí oyu ma muú mívē ãnyāpá rī pi ásamvú gé 'dāá, má ũpē rí kábīlō rú'ba be mī'yīmī'yī, dōku bō'dūbō'dū rī pi, āzini kábīlō anji rú'ba be ìni ìni rī pi, ndrīj rú'ba be bō'dūbō'dū, dōku mī'yīmī'yī rī pi má ní. Ngá mí ní ma ũfēzú rī pi adri'bée 'dī. 33 Úmvúlésì mí kādō ãnyāpá mí ní ma ũfēzú rī pi ndree,

mī nī rí á má 'yozú kīnī, ma tā 'o pìrì. Mávē ãnyāpá rī pi ásamvú gé 'dāá, mí ìsú dō ndrīj rú'ba be mī'yīmī'yī ku ni, dōku bō'dūbō'dū ku ni, dōku mí ìsú dō kábīlō anji rú'ba be ìni ku ni, mi nī á má 'yozú kīnī má ũgū mívē ãnyāpá.”

34 Lābánā ní 'yozú kīnī, “Má ã'yī rá. 'Á adri sū mí ní 'yoó rī tìj.” 35 'U'dú 'dāri sī, Lābánā ní ndrīj āgō rú'ba be gírígírí, dōku bō'dūbō'dū rī pi ũpēzú ndrīj ũkú rú'ba be mī'yīmī'yī, dōku rú'ba be bō'dūbō'dū rī pi be, kábīlō anji rú'ba be ìni ìni rī pi be, sē kòpi ívé anjiná rī pi rikí úcé nī. 36 Lābánā pi ní 'dezú muú ívé anjiná rī pi be rará rú, kòpi tukí ẹcì caá ú'dú na, Yōkóbū áwí rí Lābánā vé ãnyāpá rī pi ã urukò úcé.

37 Yōkóbū ní pētì ì ní zìj pópūlā, ālīmónī, āzini pūlánī rī pi vé drītì ugazú, ìri ní kókó'bō ni pi úwúzá kòpi ã rú'ba gá sī, ìri ní pētì rī pi vé drītì 'í ní rú'ba ni úwú rī pi ìgírízú kú gírígírí. 38 Ìri ní pētì rī pi vé drītì 'í ní rú'ba ni pi úwú rī pi úsúzá 'bú ãnyāpá rī pi ní rizú yīj mvuzú rī agá, ã'diātāsīyā ãnyāpá rī pi ri ímú ì ìlūwā vūrā 'dāri gé. 39 'Ányāpá rī pi kādō ì ìlūwāá pētì ì ní ìgíríí gírígírí rī pi ẹndrētì gé, kòpi anji tì rú'ba be gírígírí, dōku mī'yīmī'yī, dōku bō'dūbō'dū. 40 Yōkóbū ũpē ãnyāpá anjiná 'dī'bée ũ'bāá túngú. 'Ányāpá mba'bée gí rī pi kādō ì ìlūwāá, Yōkóbū ri kòpi 'bā āngū ndre muú Lābánā vé ãnyāpá rú'ba be gírígírí, āzini ìni ìni rī pi vúgálé rú. Yōkóbū gū ãnyāpá rī pi ã urukò 'bāá túngú 'í ní, úmú kòpi ãnyāpá Lābánā vé rī pi be trú kuyé.

41 Kádō ãnyāpá rú'ba be mgbúmgbú rī pi ìlūwāá, Yōkóbū ri pētì 'í ní rú'ba ni úwú rī pi úsú 'bú ãnyāpá rī pi ní yīj mvuzú rī agá ãnyāpá rī pi ẹndrētì gé, kòpi ē ìlūwákí rí ì pētì rī ã gārā gá. 42 'Bo úsú pētì rī pi ãnyāpá ũkpō ákó rī pi ẹndrētì gé ku. Kúru ãnyāpá ũkpō ákó rī pi adri Lābánā vé ni, rú'ba be mgbúmgbú rī pi adri Yōkóbū vé ni. 43 Tā 'dīri sē Yōkóbū vé ãnyāpá ízú kárakará, gō adrií kábīlō be, āzini ndrīj be kárakará. Gō kpá adrií

ãtí'ba ũkú rú ni pi be, ãtí'ba ãgõ rú ni pi be, kámĩlõ pi be, dõngí pi be.

31

Yõkóbũ nga ápá Lābánā vé ãngá sĩ rá

¹ Yõkóbũ yì kìnĩ, Lābánā vé anji rĩ pi ri 'yo kìnĩ, “Yõkóbũ 'dụ 'bá étépì vé ã'bu ãrëvú céré gí. Ísú ã'bu 'dĩri 'bá étépì vúgá.” ² Yõkóbũ ndre kpá nóni Lābánā adri 'í be ãyĩkõ sĩ sũ ándúrú rĩ tịnì ku.

³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Yõkóbũ ní kìnĩ, “'Í mvi gõó vúlé mí ẹ'bípì pi vé ãngũ gé, mívé máríté rĩ pi ãsámvú gé, ma adri mí be trú.”

⁴ Kúru Yõkóbũ ní ụ'dúkọ pèzú Rāélè pi ní Léyā be, kòpi ẹ́ ímúkí 'i ísú vūrā ívé ãnyāpá rĩ pi ní ányázú rĩ gé. ⁵ Yõkóbũ ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, “Á ndre ìmi étépì vé adringárá má be rĩ adri sũ drĩdrĩ rĩ tịnì kuyé, 'bo Múngú má étépì vé rĩ má be trú. ⁶ Ìmi nĩkí rá, á nga ẹzì ìmi étépì ní ùkpõ sĩ. ⁷ 'Bo ìmi étépì ù'bā má mì, újā ngá 'í ní lēé ma ùfēzú rĩ caá vú be mụdrì. 'Bo Múngú ùtē ma rá, Múngú sē 'o ma ùnjí kuyé. ⁸ Ìmi étépì kādō 'yoó, ndrĩ mĩ'yĩmĩ'yĩ rĩ pi, 'i ma ùfē ãní, ndrĩ rĩ pi céré anji tì rú'ba be mĩ'yĩmĩ'yĩ. Kādō 'yoó ndrĩ girígírì rĩ pi, 'i ma ùfē ãní, ndrĩ rĩ pi céré anji tì rú'ba be girígírì. ⁹ Múngú 'dụ ìmi étépì vé ãnyāpá drì ni gé sĩ rá, sē kòpi má ní.

¹⁰ “Lókí ndrĩ rĩ pi ní rizú ì ìlūwāzú rĩ gé, urobí* ùbĩ ma, á ndre lá'bìjō rĩ pi rikí ndrĩ ùkú rĩ pi ìlūwāá, lá'bìjō rĩ pi ã rú'ba girígírì, mĩ'yĩmĩ'yĩ, dōku bõ'dũbõ'dũ. ¹¹ Mālāyíkā Múngú vé rĩ ní ma zìzú urobí agá kìnĩ, 'Yõkóbũ!' Má ní ã'yìzú, 'Ma nõ.' ¹² Mālāyíkā rĩ ní 'yozú má ní kìnĩ, “'Í ndre, ndrĩ ãgõ ri'ba ndrĩ ùkú rĩ pi ìlūwā'ba rĩ pi ã rú'ba céré girígírì, mĩ'yĩmĩ'yĩ, dōku bõ'dũbõ'dũ, á 'o tā rĩ 'dínì, mí ìzā kozú, ã'diātāsìyā á ndre tā Lābánā ní 'oó mí ní rĩ pi céré gí. ¹³ Ma Múngú ándúrú 'i i'daápi mí ní Bètélè gá, vūrā mí ní írā ì'dizú rĩ gé, mí ní ùyõ sōó ẹndrètì ní gé rĩ 'i. 'Í nga fūú ãngũ nõri

agásì, 'í mụ adrii ãngũ ì ní mí tìzú rĩ agá.'”

¹⁴ Rāélè pi Léyā be, kòpi ní újázú Yõkóbũ ní kìnĩ, “Ngá ãzi 'bá étépì ní ímú kuú 'bá ní ãlunāni 'dāáyo. ¹⁵ 'Bá étépì ndre 'bā kú sũ jākā tịnì. Sē 'bā jeé kána mũfēngā ãkó, 'bá ísúkí ngá ãzi ãjē 'dĩri agá kuyé. ¹⁶ ã'bu† Múngú ní 'dụ 'bá étépì drìgè sĩ rĩ pi ãrëvú céré 'bávè ni, 'bávè anjiná rĩ pi be. 'Í 'o tā Múngú ní lūú mí ní rĩ.”

¹⁷ Kúru Yõkóbũ pi ívé ùkú rĩ pi be, ívé anjiná rĩ pi be, kòpi ní útúzú kámĩlõ rĩ pi drìgè. ¹⁸ Yõkóbũ dro ívé ãnyāpá rĩ pi mụzú 'í ẹndrètì gé sĩ, jì kpá ã'bu 'í ní ísú Pādānā Ārāmā gá 'dālè rĩ pi mụzú ìndì. 'De mụzú 'í étépì Ísákā vúgá ãngũ Kānānā vé rĩ gé.

¹⁹ Sā kòpi ní mụzú rĩ gé, ísú Lābánā ri rará rú, ìri ri ívé kábìlõ rĩ pi ã 'bí rē. Rāélè ní étépì vé ngá ì ní údé múngú rú jó ùtēpi rĩ pi ùgũzú. ²⁰ Yõkóbũ nje 'i mụzú kírì, lū Lābánā Ārāmāgú rĩ ní 'yozú kìnĩ 'í lē mụmụ 'dínì kuyé. ²¹ Yõkóbũ ápá mụzú ngá 'í ní ísú rĩ pi be céré, ìri ní yì ãmbúgú dípì dípì Yūfērētā ri zozú, ìri ní 'dezú mụzú ãngũ ánga rú Gílédā vé rĩ gé.

Lābánā dro Yõkóbũ ã vùdrì mụzú

²² Ụ'dụ na ã vùdrì gé, lūkí Lābánā ní kìnĩ, Yõkóbũ ápá gí. ²³ Lābánā ní ívé máríté rĩ pi trazú, kòpi drokí Yõkóbũ ã vùdrì caá ụ'dụ be ẹzìrì, kòpi cakí Yõkóbũ pi ísú ãngũ ánga rú Gílédā vé rĩ gé. ²⁴ Kúru Múngú ní 'i i'dazú Lābánā Ārāmāgú rĩ ní urobí agá ìniná 'dāri sĩ, ìri ní 'yozú kìnĩ, “'Í ndre múké, lē mí 'yo tā ãzi ùnjí Yõkóbũ ní ku.”

²⁵ Lābánā ca mụ ịsú Yõkóbũ sị ívé gākū ãngũ ánga rú Gílédā vé rĩ gé, Lābánā pi ívé máríté rĩ pi be, kòpi mụkí kpá adrii ãngũ 'dāri gé. ²⁶ Kúru Lābánā ní mụzú 'yozú Yõkóbũ ní kìnĩ, “Ngá mí ní 'oó 'dínì rĩ ã'di? Mí ù'bā má mì 'dínì ã'diātāsì? 'Í 'dụ mávé anji ùkú rĩ pi ápázú mụzú kírì, sũ 'bá ì ní urụ ẹ'dì gé rĩ pi tịnì ã'diātāsì? ²⁷ Mí nje mí ápá kírì má mì

* **31:10** 31:10 Urobí: Urobí 'dĩri lū Yõkóbũ ní ãnyāpá ìri ní ícò zì Lābánā vúgá rĩ vé tā. † **31:16** 31:16 ã'bu: ã'bu 'dĩri ãnyāpá ì ní tì girígírì, mĩ'yĩmĩ'yĩ, dōku bõ'dũbõ'dũ Yõkóbũ ní rĩ pi.

ũ'bázú 'dini àsĩ? 'Í lū má ní kuyé àsĩ? Ma té mi pē mužú āyīkō sī, ī té úngó ngo, ī té ẹrī co, āzini ī té kũ'dí co. ²⁸ 'Í sē á ndru mávé anji ũkú rī pi ē tị kuyé àsĩ, āzini 'í sē á ndru kòpivé anjina rī pi ē tị kuyé àsĩ? Tā mí ní 'oó 'dĩri tā azakaza vé ni. ²⁹ Ma Lābánā 'i, ma ũkpō be, ma té ícò mi 'o ũnjí rá, 'bo té ìnjina rī sī, Múngú mí ẹtẹpị vé rī 'yo má ní kīnī, mā ndre múké, lē mā 'yo tā āzi ũnjí mí ní ku. ³⁰ Á nī rá, 'í lē mi újá gōó mí ẹtẹpị vúgá, 'bo mí ũgũ mávé ngá ī ní údé rií ñnjị múngú rú rī pi rá ā'diātāsĩ?"

³¹ Yōkóbū ní újázú kīnī, "Á 'o ũrī sī, ā'diātāsīyā má ũsū mi mívé anji ũkú rī pi upa má drígé sī rá. ³² Mí ìsú dō mívé ngá ī ní údé rií ñnjị múngú rú rī 'bá āzi vúgá nōgó rá, ā 'díkí 'bá 'dĩri drāá rá. 'Í ndā mívé ngá rī 'bávé máríté rī pi ẹndrẹtị gé nōgó. Mí ìsú dō rá, 'í 'dụ mužú." Yōkóbū nī 'yozú kīnī, Rāélē ũgũ ẹtẹpị Lābánā vé ngá ī ní údé rií ñnjị múngú rú rī nī 'dini kuyé.

³³ Kúru Lābánā ní fizú ngá rī ndāzú Yōkóbū vé gākū agá, átí'ba ìrī ũkú rú rī pi vé rī agá, āzini Léyā vé rī agá, 'bo ìsú ngá rī kuyé. Kā ìfūú Léyā vé gākū agá 'dāásī, gō fí Rāélē vé gākū agá. ³⁴ Ìsú ākūdē Rāélē 'dụ ngá ī ní údé rií ñnjị múngú rú rī pi zūú lā'bú ī ní 'bāá kāmīlō úgóró gá rī agá, úrí drī ni gé. Lābánā ndā ngá gākū agá 'dālē rī pi ā 'a céré, ìsú ngá ī ní údé rií ñnjị múngú rú 'dĩri kuyé.

³⁵ Rāélē ní 'yozú ẹtẹpị ní kīnī, "Má ẹtẹpị, mī 'a ā ve má ní ku, má ícò ngaá pá tuú mí ẹndrẹtị gé uru sī ku, ā'diātāsīyā á ndre nōó mbāá ú'dú gí." Lābánā ndā ngá ī ní údé rií ñnjị múngú rī pi tí, ìsú kuyé.

³⁶ Yōkóbū ā 'a ve rá, ìri ní 'yozú Lābánā ní kīnī, "Ngá má ní 'oó ũnjí rī ā'di? Tā ũnjí má ní 'oó mí ní ìnjúzá má vú sī rī ā'di?"

³⁷ Nóni 'í ndā ngá mávé rī pi ā 'a céré gí, ngá mívé mí ní ìsú 'dígé rá rī ā'di? Mí 'í'dú kòpi 'bāá mávé máríté rī pi ẹndrẹtị gé, āzini mívé rī pi ẹndrẹtị gé, kòpi ā acokí rí 'bávé tā āsámvú mí be.

³⁸ "Má adri nóni caá mí be ílí pūkú ìrī. Mívé kábīlō rī pi ndrī rī pi be 'íbékí anji

kuyé. Á nya mívé kábīlō ágó āluṅáni kuyé. ³⁹ Ūbūgō ci dō mívé kábīlō, dōku ndrī, á jì āvū ni sēé mí ní ku, ma rī ārígó ni ũfē ma 'i. Ūgūkí dō mívé kábīlō, dōku ndrī ũtú sī, dōku ìnị sī, mi rī 'yo má ũfē mí ní ārígó ni, ma rī ārígó ni ũfē mí ní ānyāpá mávé rī pi sī. ⁴⁰ Á rī mí ní ẹzị ngaá ũtú kòpi gbírílí rī agá, āzini āngū igbeépi igbegbe rī agá, ìnjina sī, á ko ú'dú ku. ⁴¹ Má adri mívé 'bẹtị āsámvú gé caá ílí pūkú ìrī. Á nga mí ní ẹzị caá ílí mụdrị drī ni sụ, mī sē rí má ní mívé anji ũkú ìrī 'dĩ'bée, āzini á nga mí ní ẹzị caá ílí áziyá, mī sē rí má ní kábīlō, ngá mí ní kōdō lēzú ma ũfēzú rī, mí újá caá vú be mụdrị. ⁴² Múngú má ẹtẹpị Ābūrāmā vé rī, āzini Múngú Īsákā ní ruúru rī ā adri té dō má be trụ ku, ádarú mí té ma pē mužú drī be ule. 'Bo Múngú ndre ìzāngā má ní nyaá rī rá, Múngú nī ẹzị má ní ngaá ũkpō sī rī rá, ko má ìzā rá. Ìnjina rī sī, átá mí drígé ũkpó ũkpó tā ũnjí mí ní 'oó rī sī."

⁴³ Lābánā ní újázú Yōkóbū ní kīnī, "Anji ũkú 'dĩ'bée mávé ni, ānji kòpi ní tị 'dĩ'bée mávé ni, ānyāpá rī pi kpá mávé ni. Ngá mí ní ndreé 'dĩ'bée ārēvú céré mávé ni. Ma ā'di 'o mávé anji ũkú 'dĩ'bée ní, āzini ma ā'di 'o anji kòpi ní tị rī pi ní? ⁴⁴ Mí ímú, 'bá rúkí ũndī 'bā āsámvú gé sī mí be, lē 'bā drōkí írá use use ni pi rizú ũndī 'bá ní rụ mí be 'dĩri vé tā ígázú āní."

⁴⁵ Kúru Yōkóbū ní írá āmbúgú ni 'í'dúzá ì'dízú. ⁴⁶ Īri ní 'yozú ívé máríté rī pi ní kīnī, "Īmi ìkūnākí írá ìjị drōó vūrā ālu gé." Kòpi ní kúru írá ìkūnāzú ìjízú drōzú vūrā ālu gé, Lābánā pi Yōkóbū be, kòpi áwíkí ínā nyaá írá ī ní drōó rī ā gārā gá. ⁴⁷ Lābánā ní vūrā rī ā rụ 'dazú Jēgārā Sāhādútā, † Yōkóbū 'da ívé rī Gālédā.

⁴⁸ Lābánā ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, "Írá ī ní drōó 'dĩri, ìri ũndī 'bá ní rụ mí be rī vé tā ígázú āní." Tā 'dĩri sē ī ní āngū rī ā rụ 'dazú Gālédā āní. ⁴⁹ Lābánā ní kpá 'yozú kīnī, "Írá ī ní drōó 'dĩri lū kīnī, 'bá kādō ayí, Úpí Múngú ā 'bā mī rizú 'bā ndrezú." Kúru ī ní vūrā rī ā rụ

† 31:47 31:47 Jēgārā Sāhādútā: Rụ Jēgārā Sāhādútā āzini rụ Gālédā 'dĩ'bée vé íffí írá ī ní drōó tā ígázú ni.

'dazú Mísĩpã. ⁵⁰ Lābānā ní kpá gōzú 'yozú kīnī, “Í 'o dō mávé anji ũkú rī pi ũnjī, dōku 'í gō dō ũkú urukọ'bée jeé, 'bá āzi dō 'bá āsámvú gé tã rī ndreépi ni 'dāayo drāāāsīyā, Múngú ndre tã 'bávé mí be rī gí.”

⁵¹ Lābānā ní kpá gōzú 'yozú Yōkóbū ní kīnī, “Í ndre írā ī ní drōó 'dīri, 'í ndre írā ī ní ì'dījī 'bā āsámvú gé mí be 'dīri.

⁵² Írā ī ní drōó 'dīri, āzini írā ī ní ì'dījī 'dīri, kōpi sē 'bā ũndī 'bá ní ruý mí be 'dīri ā tã ígá āní. Má ícọ agaá írā ī ní drōó 'dīri drīgé sī muý mi 'oó ũnjī ku, mí ícọ kpá agaá írā ī ní drōó 'dīri drīgé sī, āzini írā ī ní ì'dījī 'dīri drīgé sī ímú ma 'oó ũnjī ku.

⁵³ Múngú Ābūrāmā vé rī, Múngú Nāhórā vé rī, Múngú kōpi étépi vé rī, ā lī tã 'bávé mí be rī nī.”

Kúru Yōkóbū ní ũyō sōzú 'í étépi Īsákā vé Múngú ìnjījī ìnjī rī ā rú sī. ⁵⁴ Yōkóbū ní rōbōṅṅō zāzú āngū ánga rú rī gé 'dālé, zī ívé máríté rī pi ímú ínyá nyangará gá. Kōpi ká ínyá rī nyaá gí, kōpi áwíkí laá ìnjīná 'dāri sī 'dālé.

⁵⁵ Kā muý adrii drū ũ'bútījā rī sī, Lābānā ní ívé anji ũkú rī pi ezizú, ĩri ní kpá kōpivé anjīná rī pi ezizú, ĩri ní tākiri sēzú kōpi ní. ĩri ní kúru mvizú gōzú 'bētī.

32

Yōkóbū lē ívé āsámvú ā adri Īsōwū be múké

¹ Yōkóbū ní kpá ngazú ẹcī drīgé, mālāyíkā Múngú vé rī pi ní ímúzú ĩri ísúzú. ² Yōkóbū ká kōpi ndreé, ĩri ní 'yozú kīnī, “Vūrā nōri Múngú vé ni.” ĩri ní vūrā rī ā rú 'dazú Māhānāyímū.*

³ Yōkóbū ní 'bá urukọ pēzú mužú drīdrī 'í ẹdrīpi Īsōwū vúgá Sēyírī gé, āngū Ēdómā vé rī gé. ⁴ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi lūkí mávé āmbúgú Īsōwū ní 'dīni, 'Ma mívé ātī'bá, má adri Lābānā vúgá 'dālé cīmgbá ícázú āndrū sī. ⁵ Ma tī be, dōngí be, kābīlō be, ndrījī be, ātī'bá āgō rú ni pi be, ātī'bá ũkú rú ni pi be. Āmbúgú mávé rī, á pē 'bá 'dī'bée mužú mí vúgá, lē mī 'bā ẹsī múké má ní.”

⁶ 'Bá Yōkóbū ní pēé rī pi ká ī újā ĩgōó Yōkóbū vúgá nōlé, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Bá cakí mí ẹdrīpi Īsōwū vúgá 'dālé rá, nóni ĩri ri ímú mí vúgá nōlé, kōpi ri ímú āgō mūdūrūlū sū pi be.”

⁷ Yōkóbū ká tã 'dīri yījī, ũrī fu ĩri ambamba. ĩri ní 'bá ívé rī pi awazú vūrā sī ĩrī, awa kpá kābīlō rī pi, ndrījī rī pi, tī rī pi, kāmīlō rī pi be vūrā sī ĩrī ĩrī. ⁸ Yōkóbū ũsū kīnī, “Īsōwū ímú dō ẹ'dī 'dījī ngúlúmū ālu rī be, ngúlúmū āzi rī ā ápá rí rá.”

⁹ Kúru Yōkóbū ní Múngú ri zizú kīnī, “Á, Múngú má étépi Ābūrāmā vé rī, Múngú má étépi Īsákā vé rī, Úpí Múngú 'yoópi má ní, “Í mvi gōó vúlé ĩmivé āngū gé, mívé máríté rī pi vúgá, ma ímú sē mi adri ngá be ambamba rī.” ¹⁰ Ma ātī'bá mívé ni, ẹsī múké mí ní 'bāá má ní, āzini tã mí ní 'oó má ní 'dīri, má ícọ āní bā ku. Má ní Yáridénī rī zongará gá, ngá má drīgé rī 'yéjā túré, 'Bo nóni ma 'bá be ngúlúmū ĩrī. ¹¹ Á Úpí, 'í pa ma má ẹdrīpi Īsōwū drīgé sī, ma ri 'o ĩri sī ũrī sī, ā'diātāsīyā ĩri ri ímú ẹ'dī 'dī má be, mávé ũkú rī pi be, āzini mávé anjīná rī pi be. ¹² 'Bo mí kīnī, ádarú mi ímú sē ma adri ngá be ambamba, āzini mi ímú sē mávé úyú ri ízú kárakarā sū cínyáfā vūgá 'dīri tījī, ícókí lāá bā ku.”

¹³ ĩnjīná 'dāri sī, Yōkóbū áwí laá 'dālé, í'dú ngá ívé rī pi ā urukọ sēé ẹdrīpi Īsōwū ní fēfē rú. ¹⁴ Ngá ĩri ní í'dú sēé rī pi, ndrījī ũkú rī pi mūdūrūlū ĩrī (200), ndrījī āgō rī pi pūkú ĩrī (20), kābīlō ũkú rī pi mūdūrūlū ĩrī (200), kābīlō āgō rī pi pūkú ĩrī (20), ¹⁵ kāmīlō ũkú rī pi pūkú na (30) ẹnjīpījī be, tī ũkú rī pi pūkú sū (40), tī āgō rī pi mužrī (10), dōngí ũkú rī pi pūkú ĩrī (20), dōngí āgō rī pi mužrī (10). ¹⁶ Yōkóbū awa ívé ānyāpá rī pi sēé ívé ātī'bá rī pi drīgé, kōpi rikí úcé nī. ĩri ní 'yozú ātī'bá rī pi ní kīnī, “Īmi 'dekí muý má ẹndrēti gé sī drīdrī, ĩmi awakí ānyāpá rī pi, kōpi ā adrikí āsámvú sī.”

¹⁷ ĩri ní 'yozú 'bá ānyāpá jī'bá drīdrī rī pi ní kīnī, “Má ẹdrīpi Īsōwū ísú dō ĩmi, zī dō ĩmi, 'Īmi 'bá ā'di vé ni pi,' āzini

* **32:2** 32:2 Māhānāyímū: Rú Māhānāyímū 'dīri vé ífíí, ngúlúmū ĩrī. Yōkóbū vé 'bá rī pi sīkí ívé gākū vūrā Yōkóbū ní mālāyíkā rī pi ísúzú rī gé.

'yo dō 'Ími ri mu ngólé, ãnyāpá ìmi ní rií jìjì mụzú ìmi ẹndrẹti gé 'dī'bée ā'di vé ni?' ¹⁸ 'Ími 'yokí ìri ní, 'Ānyāpá rī pi mívé átí'ba Yōkóbū vé ni. 'Ìsē ãnyāpá nō'bée ímúzú ívé āmbúgú 'Ìsōwū ní fēfē rú, ìri ri ímú 'bā vùdrī gé vúlé 'dī'dī.' "

¹⁹ 'Ìri ní kpá 'yozú 'bā ãnyāpá jì'ba 'de'ba drīdrī rī pi ā vùdrī gé rī pi ní, āzini 'de'ba 'dī'bée ā vùdrī gé rī pi ní uruko'bée be kīnī, "Ími 'Ìsúkí dō 'Ìsōwū ri, ìmi 'yokí ìri ní tā ālu ālu má ní té 'yoó ìmi ní rī. ²⁰ 'Ími lūkí 'Ìsōwū ní 'yozú kīnī, ádarú ìrivé átí'ba Yōkóbū ri ímú ìmi vùdrī gé vúlé 'dī'dī." Yōkóbū 'Ìsú 'í ẹsì agá 'dāá kīnī, ngá 'í ní sēé 'í ẹdrīpì 'Ìsōwū ní fēfē rú 'dī'bée, ìri sē ẹsì ni rī adri ānī 'í ní múké. 'Í kādō caá vú ni gé 'dāá, sâ āzi sī, ìri ícò 'í ẹ'yí rá. ²¹ Kúru Yōkóbū pē ngá 'í ní lēé sēé fēfē rú ẹdrīpì ní rī pi mụzú drīdrī, 'Bo ìnìjā 'dāri sī, áwí laá vūrā 'dāri gé.

Yōkóbū pi fukí ũmbā Múngú be kúpé sī

²² 'Ìnìjā 'dāri sī, Yōkóbū ní ívé ũkú 'Ìrī 'dī'bée 'dụzú, ívé átí'ba ũkú rú 'Ìrī rī pi be, ívé anjì āgō mụdrī drī ni ālu rī pi be, ìri ní yī Jābókí rī zozú kōpi be. ²³ Kōpi ká yī rī zoó álé 'dāá, vùdrī ni gé, Yōkóbū ní 'í újázú gōzú vúlé. 'Ìri ní ívé ngá rī pi ārēvú pēzú mụzú céré yī rī gé álésī. ²⁴ Kúkí 'Ìri kú vúlé 'dālé ó'dúkùlẹ. Ágó āzi ímú ũmbā fụy 'Ìri be kúpé sī, kōpi fukí 'í ìnì be rā cīmgbá cazú 'bùtìjā gá. ²⁵ Ágó rī ká ndrēé 'í ndē Yōkóbū ā ũkpō kuyé, ìri ní Yōkóbū ā ũlúgbé sīzú ātrūzú. ²⁶ Ágó rī ní 'yozú kīnī, "Í ku má mụ, ā'diātāsīyā āngū rī ówú gí." Yōkóbū ní újázú 'Ìri ní kīnī, "Í sē dō má ní tākiri kuyé, á ku mi mụ ku." ²⁷ Ágó rī ní 'Ìri zizú kīnī, "Mí rú ā'di 'i?" 'Ìri ní újázú kīnī, "Má rú Yōkóbū 'i." ²⁸ Ágó rī ní 'yozú kīnī, "Zìkí nóni mí rú Yōkóbū 'i ku, 'í mí rú zì 'Ìsērélē, † ā'diātāsīyā 'í fụ ũmbā kúpé sī Múngú be, āzini āgō rī pi be, 'í ndē kōpi ā ũkpō rá." ²⁹ Yōkóbū ní 'yozú 'Ìri ní kīnī, "Í lū mí rú má ní." 'Ìri ní

újázú kīnī, "Ngá mí ní lēzú má rú nīzú rī ā'di?" 'Ìri ní kúru tākiri sēzú Yōkóbū ní.

³⁰ Yōkóbū ní vūrā rī ā rú 'dazú Pēnīyélē, ‡ 'Ìri ní 'yozú kīnī, "Á ndre Múngú ā rú'ba gí, á drā kuyé, ma ídri rú." ³¹ 'Ūtú rī ká rií ífūú, Yōkóbū fū Pēnīyélē agásī, ri mụy 'dú álu drīgé, ā'diātāsīyā ũlúgbé ni ātrū 'i gí. ³² Tā 'dīri sē cīmgbá ícázú āndrū sī, 'bā 'Ìsērélē vé rī pi nyakí 'Ìsúbāá ũlúgbé rú'ba gá rī ku, ā'diātāsīyā 'í ní Yōkóbū ā ũlúgbé sī ātrūú rī sī.

33

Yōkóbū pi 'Ìsúkí 'í 'Ìsōwū be

¹ Yōkóbū ká mụy 'í drī ingáá uru, ndre 'Ìsōwū ri ímú ívé āgō mūdūrūlū sū rī pi be, 'Ìri ní anjìjā rī pi acozú sēzú Léyā vúgá, Rāélē vúgá, āzini ívé átí'ba ũkú rú rī pi vúgá. ² Átí'ba ũkú rú rī pi ívé anjìjā rī pi be, kōpi 'dekí drīdrī, Léyā pi ívé anjìjā rī pi be, 'dekí kōpi vúgá sī, Rāélē pi Yōsépā be, 'dekí vúlé. ³ Yōkóbū ní agazú mụzú drīdrī, ká caá ẹdrīpì vúgá 'dāá, 'Ìri ní kūmūcí ũtīzú, 'dūy 'í drī sī nyōkú gé 'dāá vú be ẹzīrī.

⁴ 'Ìsōwū ní njuzú mụzú Yōkóbū vúgá 'dāá, 'Ìri ní 'Ìri u'dezú ẹzizú bēdrī sī, 'Ìri ní 'Ìri ā umbe ndrāzú drī sī, 'Ìri ē tì ndrúzú. Kōpi ní 'í'dózú ngozú. ⁵ 'Ìsōwū ká 'í drī ingáá uru, 'Ìri ní ũkú rī pi ndrúzú anjìjā rī pi be, 'Ìri ní Yōkóbū ri zizú kīnī, "Bá mí be 'dī'bée ā'di pi?"

Yōkóbū ní újázú kīnī, "Anjìjā nō'bée Múngú ní sēé ívé ẹsì múké rī sī mívé átí'ba ní rī."

⁶ Kúru átí'ba ũkú rú rī pi ívé anjìjā rī pi be, kōpi ní cazú 'Ìsōwū vúgá 'dāá, kōpi ní kūmūcí ũtīzú, 'dūy 'í drī sīzú nyōkú gé 'dāá. ⁷ Kōpi ā vùdrī gé, Léyā pi ívé anjìjā rī pi be, kōpi ní kūmūcí ũtīzú, 'dūy 'í drī sīzú nyōkú gé 'dāá. Yōsépā pi ní kpá cazú Rāélē be, kōpi ní kpá kūmūcí ũtīzú, 'dūy 'í drī sīzú nyōkú gé 'dāá.

⁸ 'Ìsōwū ní Yōkóbū ri zizú kīnī, "Tā mí ní ãnyāpá má ní 'Ìsú 'dī'bée 'Ìpēzú ímúzú rī ā'di?"

32:21 32:21 Í'dóngará 32:2 † **32:28** 32:28 'Ìsērélē: Múngú gō Yōkóbū ā rú újā zì 'Ìsērélē. Rú 'Ìsērélē 'dīri 'Èbéré tì sī, 'Ìrivé ífífí, 'bā ũmbā fụy kúpé sī Múngú be ní. ‡ **32:30** 32:30 Pēnīyélē: Vūrā 'í ní rú ni 'dāá Pēnīyélē 'dīri vé ífífí, Múngú ā rú'ba.

Yökóbũ ní 'yozú ìri ní kīnī, “Àmbúgú mávé rī, má ìpē kòpì, mì 'bā rí ẹ̀sì múké má ní.”

⁹ 'Bo Ịsọwũ ní 'yozú kīnī, “Má ẹ̀drìpì, ma ngá be ambamba, ngá mívé 'dī'bée, 'í rụ kòpì ā adrikí mívé ní.”

¹⁰ Yökóbũ ní 'yozú kīnī, “Kuyé! 'Í 'bā dō ẹ̀sì múké má ní rá, mí ẹ̀'yí fẹ̀fẹ̀ má ní sée mí ní nǒ'bée. Mí ní ma ẹ̀'yí ẹ̀sì be cére rī sī, á ndre mì ẹ̀ndrẹ̀tì índrẹ̀ sũ má ní Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì ndrẹ́ rī tìnì.

¹¹ Lē mì ẹ̀'yí ngá má ní ìjì sée mí ní nǒrì, ā'diātāsīyā Múngú 'bā ẹ̀sì múké má ní, sē má ní ngá má ní lē rī pì ārēvú cére gí.” Yökóbũ si Ịsọwũ rì ùkpō sī, ùdũ ní, Ịsọwũ ā'yí ngá rī pì rá.

¹² Kúru Ịsọwũ ní 'yozú kīnī, “'Bá 'dekì muú mí be trù, ma 'de drīdrī.”

¹³ 'Bo Yökóbũ ní 'yozú ìri ní kīnī, “Àmbúgú mávé rī, 'í ndre, anjíná mávé rī pì drī nyíríná, mávé ndrī rī pì, tì rī pì be, kòpívé anjíná kpá drī nyíríná. Drokí dō kòpì mužú ùkpō sī ú'dú àlu agá, kòpì ùdrā cére. ¹⁴ Àmbúgú mávé rī, lē mì 'de mužú drīdrī, ma átí'bá mívé ní, ma mu anjíná rī pì be, āzini ānyāpá rī pì be mādā mí vùdrī gé sī, ma mu mì ịsù Sēyírì gé 'dālé.”

¹⁵ Ịsọwũ ní 'yozú kīnī, “Lē mà ku mávé āgō urukọ'bée kú mí vúgá nǒgó.”

Yökóbũ ní 'yozú kīnī, “Adri 'dínì ku, àmbúgú mávé rī, lē mì 'bā drī ẹ̀sì múké má ní ká.”

¹⁶ Kúru ú'dú 'dāri gé, Ịsọwũ ní 'i újázú gōzú vulé Sēyírì gé 'dālé. ¹⁷ 'Bo Yökóbũ 'de ívé rī mužú Sùkótō gá, āngũ Pādānā Ārāmā vé rī gé, ìri ní jó sızú 'í ní, āzini ìri ní ápālā 'bezú ívé ānyāpá rī pì ní. Sē ì ní vūrā rī ā rú 'dazú Sùkótō ānì.*

¹⁸ Kúru Yökóbũ ní ngazú fūzú āngũ Pādānā Ārāmā vé rī agāsī, ìri ní cazú kūrú Sēkémē vé rī gé, āngũ Kānānā vé rī agá, ca 'dālé múké. Ìri ní ívé gākū sızú vūrā 'dāri gé, sị gākū rī kūrú rī gé āmvélésìla. ¹⁹ Yökóbũ je nyọ̀okú 'í ní gākū rī sızú rī anjì Hāmórā vé rī pì vúgá, Hāmórā rì Sēkémē vé ẹ̀tẹ̀pì, ùfē mūfēngā fífì ẹ̀njìpì ẹ̀njìnẹ̀jì ní mūdūrũlũ àlu. ²⁰ Ìri

ní vūrā rọ̀bọ̀nọ̀ zázú ní sızú, ìri ní rú ní 'dazú Ẹ̀lì Ẹ̀lọ̀yì Ịsērélẹ̀.†

34

Rukí Dīnā rì lazú ìri sī ùkpō sī

¹ Ú'dú àlu, Dīnā mvá ùkú Léyā ní tị Yökóbũ ní rī mužú anjì ùkú adri'bá āngũ 'dāri agá rī pì vúgá. ² Sēkémē ká mužú Dīnā rī ndrẹ́, ìri ní Dīnā rì ruzú lazú ìri sī ùkpō sī. Sēkémē rì Hāmórā Hivì adriipi drīkoma rú vūrā 'dāri gé rī vé mvá. ³ Sēkémē 'bā ẹ̀sì kú Yökóbũ vé mvá ùkú Dīnā drīgé, lē mvá ùkú rī ambamba, rì mvá ùkú rī ní tǎ múké ní átá. ⁴ Sēkémē ní 'yozú ẹ̀tẹ̀pì Hāmórā ní kīnī, “'Í je mvá ùkú 'dīri má ní ùkú rú.”

⁵ Yökóbũ ká yì kīnī Sēkémē rù ívé mvá ùkú Dīnā rì lazú ùkpō sī, ívé anjì āgō rī pì drī rì ānyāpá rī pì úcé áse agá 'dāá'dā, Yökóbũ újì kírì, 'yo tǎ āzi kuyé, cīmgbá kòpì ní ímvízú ìgōzú 'bẹ̀tì rī gé.

⁶ Kúru Sēkémē ẹ̀tẹ̀pì Hāmórā ní mužú átázú Yökóbũ be ājẹ mvá ùkú rī vé rī ā tǎ sī. ⁷ Anjì Yökóbũ vé rī pì ká tǎ 'i ngaapi 'dīri yì, kòpì ní ímúzú áse agá 'dāásì 'bẹ̀tì. Tǎ 'dīri sē kòpì ní ìzāngā, kòpì ā 'a ve ānì ùnjì ùnjì, ā'diātāsīyā Sēkémē 'o tǎ drīnjá sēepì ní 'bá Ịsērélẹ̀ vé rī pì āsámvú gé, la mvá ùkú Yökóbũ vé rī sī, 'o tǎ ì ní kōdō ícò 'oó ku ní.

⁸ Hāmórā ká ímú Yökóbũ rì ndrẹ́, ìri ní 'yozú Yökóbũ ní, āzini Yökóbũ ẹ̀njìpì ní kīnī, “Mávé mvá Sēkémē 'bā ẹ̀sì mívé mvá ùkú Dīnā drīgé. Mí sē ìri jeé Sēkémē ní ùkú rú. ⁹ Lē 'bā jekì 'bā 'bā āsámvú gé sī jeje. Ìmi sēkì ìmivé anjì ùkú jeé 'bá ní, 'bā kpá 'bávé anjì ùkú sē je ìmi ní. ¹⁰ Ìmi adri 'bā āsámvú gé nǒgó, ìmi ícò adri vūrā ìmi ní lē rī gé rá. Ìmi adri āngũ rī agá, ìmi ngá ụzì, ìmi nyọ̀okú ịsù je āngũ rī agá rá.”

¹¹ Kúru Sēkémē ní 'yozú Dīnā ẹ̀tẹ̀pì ní, āzini Dīnā ẹ̀drìpì ní kīnī, “Lē ìmi 'bákì ẹ̀sì múké má ní, ngá ìmi ní zì má vúgá rī, ma sē ìmi ní rá. ¹² Ìmi lūkì má ní ājẹ rī ā vúgú, āzini ngá ìmi ní lē rī, ma ícò ùfē ìmi ní rá. Lē ìmi sēkì mvá ùkú rī má ní ùkú rú.”

* **33:17** 33:17 Sùkótō: Sòkótō vé ífífì ápālā. † **33:20** 33:20 Ẹ̀lì Ẹ̀lọ̀yì Ịsērélẹ̀: Ẹ̀lì Ẹ̀lọ̀yì Ịsērélẹ̀ vé ífífì, Múngú Ịsērélẹ̀ rī pì vé rī.

33:20 Ẹ̀lì Ẹ̀lọ̀yì Ịsērélẹ̀: Ẹ̀lì Ẹ̀lọ̀yì Ịsērélẹ̀ vé ífífì, Múngú

13 Sêkémê ní Dìnã ri ruṣú lazú ùkpõ sī rī sī, sē anji āgō Yōkóbū vé rī pi ù'bàkí Sêkémê pi ē mī ẹtẹpi Hāmórã be. 14 Kòpi 'yokí Sêkémê pi ní ẹtẹpi be kìnì, “Bá ícókí 'bávè ọmvùpì sèè jeé ágò ì ní ágélé ni ē tì lị kuyé rī ní ku, ã'diātāsīyã ìri adri 'bá ní drīnjá rú. 15 'Bá lèkí 'yoó ìmi ní 'dínì, lè ã ùlìkí āgō ìmivé rī pi ã ágélé ē tì rá, ìmi adrikí rí sù 'bá tìnì. 16 Kúru 'bã 'bávè anji ùkú sē je ìmi ní rá, 'bã kpá ícò anji ùkú ìmivé rī pi je rá. 'Bã adri ìmi ãsámví gé, 'bã adri ìmi be ngá ãlu. 17 'Bo ìmi ã'yìkí dō ìmí ágélé ē tì sèè ùlì kuyé, 'bã 'bá ọmvùpì Dìnã ri 'dù, 'bã 'de muṣú rá.”

18 Hāmórã pi mvọpì Sêkémê be, ã'yìkí tã kòpi ní 'yoó 'dìri rá. 19 Kẹrìmvá Sêkémê ri, ìnjìkí ìri agaá rá ẹtẹpi vé 'bẹtì ãsámví gé 'dãá, iza sã kuyé, 'dù tã ì ní 'yoó 'dìri ngaá rá, ã'diātāsīyã lè Yōkóbū vé mvá ùkú Dìnã ri ẹsì be céré. 20 Kúru Hāmórã pi mvọpì Sêkémê be, kòpi ní 'dezú muṣú ìvé kùrú rī vé kẹtìlè gá 'dãá, kòpi muḳí átá ì ọgùpì kùrú agá 'dãá rī pi ní. 21 Kòpi ní 'yozú kìnì, “Āgō nǒ'bée ùndì 'bávè ni. Lè kòpi ã adrikí āngū 'bávè rī agá nǒgò, kòpi ã ụzìkí ngá āngū rī agá nǒgò. Āngū rī kòpi ní āmbúgú. 'Bã ícò kòpivé anji ùkú je rá, kòpi ícò 'bávè rī pi je rá. 22 'Bo 'bávè āgō rī pi ã'yìkí dō ì ágélé ē tì sèè ùlì rá sù kòpivé rī tìnì, kúru 'bá 'dì'bée ícò adri 'bã ãsámví gé nǒgò rá, 'bã adri kòpi be ngá ãlu. 23 'Bo 'bá 'okí dō 'dínì, ãnyãpá kòpivé rī, āzini ngá kòpivé rī pi ārèvú céré adri 'bávè ni. Lè 'bã ã'yìkí tã kòpi ní 'yoó rī, kòpi ã adrikí rí 'bã ãsámví gé nǒgò.”

24 Āgō mu'ba kùrú rī vé kẹtìlè gá 'dãlé rī pi ārèvú céré ã'yìkí tã Hāmórã pi ní 'yoó mvọpì Sêkémê be rī rá, āzini āgō kùrú agá rī pi ārèvú céré sèkí ì ágélé ē tì ùlì rá.

Dìnã ẹdrìpì muḳí ẹ'dì 'dì 'bá Sêkémê vé rī pi be

25 Kòpi kã ùlìngará rī vé āzó taá caá ù'dù na, vùdrì ni gé, Yōkóbū vé anji āgō ìrì Sìmìyónã pi Lévì be, Dìnã vé ẹdrìpì, kòpi ní ìlì ãcò ãcò ni pi u'duzú, kòpi ní muṣú āgō kùrú agá rī pi ú'dìzú ùdrázú céré. 26 Kòpi ùsòkí Hāmórã pi mvọpì

Sêkémê be ìlì ãcò ãcò 'dì'bée sī ùdrãá rá. Kòpi ísékí Dìnã ri Sêkémê vé jó agá 'dãásì, kòpi jìkí ìri muṣú ìndì. 27 Yōkóbū vé anji āgō uruḳo'bée ní cazú ãvū rī pi ã gārã gá 'dãá, kòpi ní ngá kùrú agá rī pi alizú, ã'diātāsīyã ruḳí kòpivé ọmvùpì lazú kùrú 'dãri agá. 28 Kòpi alikí kãbìlò rī pi, ndrìjì rī pi, tì rī pi, dǒngí rī pi, ngá kùrú agá rī pi ārèvú céré, āzini kòpi alikí ngá kùrú rī gé ãmvélésìla ásé agá rī pi ārèvú céré. 29 Kòpi u'duḳí ã'bú kùrú agá rī pi ārèvú céré, kòpi uruḳí ùkú rī pi anjìnjá rī pi be jìjì muṣú ìndì.

30 Kúru Yōkóbū ní 'yozú Sìmìyónã pi ní Lévì be kìnì, “Nóni ìmi ìjìkí tã ùnjì má drìgé gí, ìmi sèkí 'bá Kánánã vé rī pi, āzini 'bá Pèrìzì vé āngū nǒri agá rī pi ndrekí ma ùnjì. 'Bávè kãlãfe mādãṅãṅã, kòpi ùmúki dō ì ẹ'dì 'dì 'bá be, kòpi 'bã ú'dì ùdrã 'bá mávé 'bẹtì ãsámví gé rī pi be céré.”

31 Kòpi ní újázú ìri ní kìnì, “Í lè ã 'dù 'bá ọmvùpì ri 'bãá sù ùkú adriipi ọwú rú ni tìnì?”

35

Yōkóbū újã 'i gǒo Bètélè gá

1 Kúru Múngú ní 'yozú Yōkóbū ní kìnì, “Í nga, 'í mu adrii Bètélè gá. 'Í sị vūrã rǒbǒṅǒ zázú ni Múngú ní vūrã 'dãri gé. Múngú 'dìri ándúru 'i 'i'daápi mí ní sã mí ní ápázú mí ẹdrìpì Ìsǒwù sī rī gé rī 'i.”

2 Kúru Yōkóbū ní 'yozú ìvé 'bá 'bẹtì ãsámví gé rī pi ní, āzini 'bá mu'ba ìri be trù rī pi ní kìnì, “Lè ìmi ú'békí ngá ì ní údé rii ìnjìjì múngú rú 'dì'bée ãmvé, ìmi ùjìkí ìmi ícá uletere, ìmi úsúki bǒngó ule ni pi áyu. 3 Ìmi ímúki, 'bá 'dekí muṣú Bètélè gá, vūrã ùmvúlésì má ní muṣú vūrã rǒbǒṅǒ zázú ni sìzú Múngú ní rī gé, Múngú 'dìri ándúru mávé zìngará yìpi sã má ní ìzãngã nyazú rī gé rī 'i. Ri adrii má be trù vūrã má ní ẹcìzú rī pi agásì.”

4 Kúru kòpi ní ngá ì ní údé rii ìnjìjì múngú rú rī pi í'duzú céré sèzú Yōkóbū ní, kòpi ní kpá kálákála ìvé rii ù'yì bì gé rī pi ùtrüzú sèzú ìri ní. Yōkóbū ní 'bú gazú ngá 'dì'bée sìzú ãní pẹtì ãmbúgú ìnyinjá Sêkémê gá rī ã ndúgé. 5 Yōkóbū pi kã rii muṣú ìvé 'bá 'bẹtì ãsámví gé rī pi be,

Múngú sē ūrī fií 'bá kūrú agá rī pi ési agá ambamba, sē kōpi drokí Yōkóbū pi ā vūdrī kuyé.

⁶ Yōkóbū pi ní cazú ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi be kūrú Lúzi vé rī gé. Kūrú 'dīri ī nóni zī Bētélē, īri āngū Kānānā vé rī agá. ⁷ Īri ní vūrā rōbōṅō zāzú ni sīzú 'dālé, īri ní vūrā rī ā rú 'dazú Ēlī Bētélē* ā'diātāsīyā Múngú i'da 'i ándúru Yōkóbū ní 'dāgá sā īri ní ápázú édrīpi Īsōwū sī rī gé.

⁸ Dēbūrā ótū riipi Rēbékā vé anji ūtēepi rī drā vūrā 'dāri gé, sīkí īri peṭi Bētélē gá rī ā ndúgé. Kuru ī ní peṭi 'dāri ā rú 'dazú Ālōnī Bākútī.†

⁹ Yōkóbū kā ímvi ĩgōō Pādānā Ārāmā gá 'dāásī, Múngú i'da 'i īri ní dīi, sē īri ní tākiri. ¹⁰ Múngú ní 'yozú īri ní kīnī, “Mī rú Yōkóbū, 'bo nóni gōkí mī rú zīi Yōkóbū ku, ī mī rú zī Īsērélē.”

¹¹ Múngú ní gōzú 'yozú īri ní kīnī, “Ma Múngú Ūkpō 'Dīpa 'i, lē mī tī ízú tré, anji mívé rī pi vé kālāfe ā ga tré. Sūrú kárakarā pi ímú ĩfū mī rú'ba gá, 'bāgú rī pi kpá ímú ĩfū mī rú'ba gá. ¹² Āngū má ní sēē Ābūrāmā pi ní Īsákā be rī, ma ímú sē mí ní. Ma ímú āngū nōri sē úyú mívé rī pi ní.” ¹³ Múngú ní 'dezú mužú, īri ní Yōkóbū ri kuzú kú vūrā 'i ní átázú īri be rī gé.

¹⁴ Yōkóbū ní irā í'dúzu ì'dizú vūrā Múngú ní átázú 'i be rī gé, īri ní vīnyō í'dúzu dāzú irā 'i ní ì'diī rī drīgé, īri ní kpá ūdu í'dúzu dāzú drī ni gé, Múngú ri ĩnjīzú ānī. ¹⁵ Yōkóbū ní vūrā Múngú ní átázú 'i be rī ā rú 'dazú Bētélē.

Rāélē vé Drāngará

¹⁶ Kōpi ní ngazú Bētélē gá 'dāásī, 'dezú mužú Ēfāratā gá. Kōpi ní drī cazú Ēfāratā gá 'dāá kuyé rī gé, Rāélē ā 'a ní í'dózú ásózú, ĩrivé tīngará ūkpó ūkpó. ¹⁷ Īrivé tīngará kā ícá ūkpó ūkpó, ūkú riipi ūkú anji tī'ba rī pi ē ĩzā koopi rī ní 'yozú Rāélē ní kīnī, “Mī adri ūrī sī ku, mvá āzi mí ní rií tīi 'dīri, īri mvá ágóṅá.” ¹⁸ Rāélē vé

ídri kā í'dó fūú, īri ní mvānā rī ā rú 'dazú Bēnónī 'i.‡ Ētēpi 'da ívé rī Bēnyēmīnē 'i.§

¹⁹ Rāélē ní kuru drāzú, sīkí īri lēti mužúpi kūrú Ēfāratā vé rī gé. (Kūrú Ēfāratā vé rī ī kpá zī Bētélēmē.) ²⁰ Yōkóbū ní irā í'dúzu ì'dizú Rāélē vé 'būrēdrī gé. Cīngbá ícázú ù'dú āndrū nōri gé, irā ī ní ì'diī 'dāri, īri Rāélē vé 'būrēdrī i'da.

²¹ Īsērélē ní 'i útrúzú mužú drīdrī, īri ní ívé gākū sīzú Mīgīdālā Ēdērē gá, lágáraka ā wōṅkō ándrélésīla rī gé. ²² Īsērélē kā rií adriī āngū 'dāri agá, Rūbēnā ní lazú étēpi Yōkóbū vé ūkú Bīlā sī, Yōkóbū yī tā ni rá.

Yōkóbū ri anji āgō be mužú drī ni ĩrī.

²³ Anji Lēyā vé rī pi Rūbēnā 'i, īri mvá kāyú Yōkóbū vé rī, īri ā vūdrī gé rī pi Sīmīyónā 'i, Lēvī 'i, Yūdā 'i, Īsākārā 'i, Jēbūlúnā sī.

²⁴ Anji Rāélē vé rī pi Yōsēpā pi Bēnyēmīnē be.

²⁵ Rāélē vé ātī'ba Bīlā vé anji āgō rī pi Dānā pi Nāfātālī be.

²⁶ Lēyā vé ātī'ba Jēlēfā vé anji āgō rī pi Gādī pi Āsērā be.

Anji āgō 'dī'bée ūkú rī pi tīkí Yōkóbū ní Pādānā Ārāmā gá 'dāá.

²⁷ Yōkóbū ní cazú étēpi Īsákā vúgá Māmūrē gá 'dālé, ĩnyi Kīrīyātā-Ārābā (nóni ī ní zīi Hēbērónā) rī gé, vūrā ótū Ābūrāmā pi ní adrizú Īsákā be rī gé.

²⁸ Īsákā adri caá ílī mūdūrūlū ālu pūkú ārō (180). ²⁹ Īri ní kuru drāzú, drā ĩsú ākūdē dē ícá ārākā rú gí, ĩrivé ídri fū mužú adrií ívé 'bá ūdrā'ba gí rī pi āsámvú gé. Īrivé anji āgō Īsōwū pi ní īri sīzú Yōkóbū be.

36

Úyú Īsōwū vé rī

¹ Úyú Īsōwū vé rī pi 'dī. (Īsōwū vé rú āzi rī Ēdómā 'i.)

² Īsōwū je ívé ūkú rī pi íngázú anji ūkú Kānānā vé rī pi āsámvú gé. Ūkú kāyú rī Ādā 'i, īri Ēlōnī Hīṭīgú rī vé mvá

* 35:7 35:7 Ēlī Bētélē: Ēlī Bētélē vé ífífi, Múngú Bētélē vé rī. † 35:8 35:8 Ālōnī Bākútī: Ālōnī Bākútī vé ífífi, peṭi ī ní rizú āá ngozú ndūyī ni gé ni. ‡ 35:18 35:18 Bēnónī: Bēnónī vé ífífi, mvá ágó nōri sē á nya ĩzāngā ambamba. § 35:18 35:18 Bēnyēmīnē: Bēnyēmīnē vé ífífi, mvá ūkpō be ímúpi mā ĩzā koopi rī.

ũkú, 'deépi vú ni gé sī rī Ōhōlībámā 'i, ĩri Ánā vé mvá ũkú, ĩrivé é'bípì Zībēyónā Hívīgú rī 'i. ³ Ũkú ũdú rī Bāsēmátā 'i, étépì ni Īsīmāélē 'i, ĩrivé ómvúpì Nēbāyótī 'i.

⁴ Ádá tì Ēlífájā ri Īsōwũ ní, Bāsēmátā tì Rēúlē ri, ⁵ Ōhōlībámā tì Jēúsī pi Jálámā be, Kórā sī. Anji āgō 'dī'bée Īsōwũ vé ni, tìkí kòpi Kānánā gá.

⁶ Īsōwũ 'du ívé ũkú rī pi, anji āgō rī pi, anji ũkú rī pi, ívé 'bá 'bētì āsámvú gé rī pi, ívé ānyāpá rī pi, ngá ārēvú cére ĩri ní ĩsú Kānánā gá 'dāá rī pi be, mu adrii édrípì Yókóbū gārā gá sī rará rú. ⁷ Kòpivé ā'bú ízú ambamba, sē kòpi ícókí adrii édrípì be trú ku, ānyāpá rī pi ní adrii tré rī sī, vūrā kòpi ní adrizú rī ca kòpi ní ku. ⁸ (Īsōwũ vé rú āzi Ēdómā 'i.) Īsōwũ ní kúru 'dezú mužú adrizú āngū ánga rú Sēyírī vé rī gé.

⁹ Īsōwũ ri sùrú Ēdómā vé rī pi vé é'bípì, úyú ĩrivé rī pi rikí adrii āngū ánga rú Sēyírī vé rī gé.

¹⁰ Anji āgō Īsōwũ vé rī pi vé rú, Ēlífájā 'i, ĩrivé éndrèpì Ádá 'i, mvá ágó rī āzi Rēúlē 'i, ĩrivé éndrèpì Bāsēmátā 'i.

¹¹ Anji āgō Ēlífájā vé rī pi, Tēmánā 'i, Ómārī 'i, Zéfō 'i, Gátámā 'i, Kēnázī sī.

¹² Īsōwũ vé mvá Ēlífájā ri ũkú āzi be, ũkú rī ā rú Tímīnā 'i, tì Āmālékē ri nī. Anji 'dī'bée vé é'bípì Īsōwũ 'i, kòpivé ĩdrèpì Ádá 'i.

¹³ Anji āgō Rēúlē vé rī pi, Nāhátā 'i, Zérā 'i, Sámā 'i, Mízā sī. Anji 'dī'bée vé é'bípì Īsōwũ 'i, kòpivé ĩdrèpì Bāsēmátā 'i.

¹⁴ Īsōwũ vé ũkú Ōhōlībámā vé éndrèpì Ánā 'i, Ōhōlībámā ri Zībēyónā mvópì ā mvá. Anji Īsōwũ pi ní tìjì Ōhōlībámā be rī, Jēúsī 'i, Jálámā 'i, Kórā sī.

¹⁵ Īsōwũ vé mvá kāyú Ēlífájā vé anji āgō rī pi gōkí adrii drīkoma rú. Anji rī pi vé rú,

Tēmánā 'i, Ómārī 'i, Zéfō 'i, Kēnázī 'i, ¹⁶ Kórā 'i, Gátámā 'i, Āmālékē sī. Anji Ēlífájā vé drīkoma rú 'dī'bée, kòpi ri adri āngū Ēdómā vé rī agá, kòpivé ĩdrèpì Ádá 'i.

¹⁷ Īsōwũ vé mvá Rēúlē vé anji āgō gōkí ícá drīkoma rú, kòpivé rú, Nāhátā 'i, Zérā 'i, Sámā 'i, Mízā sī. Anji drīkoma rú 'dī'bée Rēúlē vé ni, kòpi ri adri āngū Ēdómā vé rī agá, anji 'dī'bée zìkí Īsōwũ vé ũkú Bāsēmátā ri ĩdrèpì.

¹⁸ Anji Īsōwũ pi ní tìjì ũkú ni Ōhōlībámā be rī pi gōkí ícá drīkoma rú, anji rī pi vé rú, Jēúsī 'i, Jálámā 'i, Kórā sī. Anji drīkoma rú 'dī'bée úyú Īsōwũ vé ni, kòpivé éndrèpì Ōhōlībámā 'i, Ōhōlībámā ri mvá Ánā vé ni.

¹⁹ Úyú Īsōwũ vé 'dī'bée, kòpi drīkoma rú āngū Ēdómā vé rī agá.

²⁰ Sēyírī Hórīgú rī ri ótú adrii āngū ánga rú Sēyírī* vé rī gé. ĩrivé anji rī pi ā rú,

Lótánā 'i, Sōbálā 'i, Zībēyónā 'i, Ánā 'i, ²¹ Dīsónī 'i, Ézērē 'i, Dísánī sī. Anji Sēyírī vé adri 'bá āngū Ēdómā vé rī agá 'dī'bée, kòpi drīkoma sùrú Hórī vé rī pi vé ni.

²² Anji āgō Lótánā vé rī pi Hórī pi Hēmánā be. Lótánā vé ómvúpì Tímīnā 'i.

²³ Anji āgō Sōbálā vé rī pi Ālívánā 'i, Mānāhátā 'i, Ēbálā 'i, Séfō 'i, Ōnámā sī.

²⁴ Anji āgō Zībēyónā vé rī pi Āyá pi Ánā be. Ánā ĩsú yījì íkpúpi nyòkú agálésī āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá kòpi koko rī nī. ĩsú yījì rī sà ĩri ní rizú étépì Zībēyónā vé dōngí úcézú rī gé.

²⁵ Anji Ánā vé rī pi 'dī, Mvá ágó rú rī Dīsónī 'i, ũkú rú rī Ōhōlībámā 'i.

²⁶ Anji āgō Dīsónī vé rī pi

* **36:20** 36:20 Sēyírī: Sēyírī ri āngū ánga rú ni, 'dakí ágó āmbúgú Sēyírī ā rú sī. Vùdrì ni gé, úyú Īsōwũ vé rī pi gōkí āngū rī a rú 'daá Ēdómā.

- Hēmīdānī 'i, Ēsībānā 'i, Ītārānā 'i,
Kērānā sī.
27 Anji āgō Ēzērē vé rī pi
Bīlīhānā pi Zāvānā be, Ākánā sī.
28 Anji āgō Dīsānī vé rī pi
Uzī pi Ārānā be.
29 Hórī vé anji drīkoma rú rī pi,
Lōtānā 'i, Sōbālā 'i, Zībēyōnā 'i, Ānā 'i,
30 Dīsōnī 'i, Ēzērē 'i, Dīsānī sī. Anji
Hórī vé adri'ba drīkoma rú rī pi 'dī,
kōpi acokí ĩ sūrú ĩvé rī pi vúgá sī,
āngū Sēyírī vé rī agá.

'Bāgú Ēdómā vé rī

- 31 'Bāgú āngū Ēdómā vé rī ru'ba ĩsúzú
'bāgú āzi ru drī 'bá Īsērélē vé rī pi kuyé
rī pi vé rú 'dī,
32 Bēórā vé mvá Bělā ru āngū Ēdómā
vé rī nī. Kūrú ĩri ní adrizú 'a ni gé
rī ā rú Dīnīhábā.
33 Bělā kā drāá, Zērā íngápi Bōzírā gá rī
vé mvá Jōbábā gō adrií 'bāgú rú Bělā
ā vūrā gá.
34 Jōbábā kā drāá, Hūsámā íngápi āngū
Tēmānā vé rī agá rī gō adrií 'bāgú rú
Jōbábā ā vūrā gá.
35 Hūsámā kā drāá, Bēdádī vé mvá
Hādádī ẹ'dī 'dīpi 'bá Mīdīyānā vé rī
pi be āngū Mōábā vé rī agá, kōpi
ndēepi rá rī, gō āngū rī ruṣú nī
Hūsámā ā vūrā gá. Kūrú ĩri ní adrizú
'a ni gé rī ā rú Āvītī.
36 Hādádī kā drāá, Sāmílā íngápi āngū
Māsērēkā vé rī gé rī, gō āngū rī ruṣú
nī Hādádī ā vūrā gá.
37 Sāmílā kā drāá, Sávūlā íngápi kūrú
Rēhōbótī vé rī gé yī† gārā gá rī gō
āngū rī ruṣú nī Sāmílā ā vūrā gá.
38 Sávūlā kā drāá, Ākībórī vé mvá Bālā
Hānānī gō āngū rī ruṣú nī Sávūlā ā
vūrā gá.
39 Ākībórī vé mvá Bālā Hānānī kā drāá,
Hādádī gō úrí 'bāgú rú nī. Kūrú ĩri
ní adrizú rī Pāvū 'i. Ūkú ĩrivé rī ā
rú Mēhētābélē 'i, Mēhētābélē ri mvá
ūkú Mātēredī vé ni, Mātēredī ri mvá
ūkú Mēzāhábā vé ni.

40 Úyú ĩsōwū vé adri'ba 'bāgú rú rī pi
'dakí kōpi ā rú ĩvé sūrú ā rú sī, āzini ĩvé
āngū ā rú sī, kōpivé rú pi 'dī,

Tīmīnā 'i, Ālīvā 'i, Jētētī 'i,

41 Ōhōlībámā 'i, Élā 'i, Pīnónī 'i,

42 Kēnázī 'i, Tēmānā 'i, Mībīzā 'i,

43 Māgādīyélē 'i, Īrāmā sī. 'Bāgú

'dī'bée Ēdómā vé rī pi, sīkí kōpivé
rú āngū kōpi ní adrizú rī pi vúgá
sī.

Kōpi cére úyú ĩsōwū vé ni, ĩsōwū ri
ẹ'bīpī 'bá Ēdómā vé rī pi vé ni.

37

Tā Yōsépā pi āsámvú gé ẹdrípī be rī

1 Yōkóbū ri adrií āngū ẹtẹpi ní adrizú rī
agá, āngū Kānānā vé rī agá.

2 Ú'dógú'dógú Yōkóbū vé rī, āzini an-
jiná ĩrivé rī pi vé rī, ĩri 'dīni.

Yōsépā kā adrií ílí be mụdrī drī ni ẹzīrī,
ri ẹtẹpi vé ānyāpá úcé, kōpi rikí úcé
ẹdrípī be. ĩrivé ẹdrípī 'dī'bée vé ẹndrẹpi
Bílā pi Jéléfā be. 'Bo Yōsépā ri tā ũnjí
ẹdrípī ní rīi 'oó rī íjī ũlūú ẹtẹpi ní.

3 Īsērélē* lē Yōsépā ri ívé anji rī pi
āsámvú gé sī agaá rá, ā'diātāsīyā tīkí
Yōsépā ri ĩsú ākūdē Yōkóbū ri ārākā rú.
Īsērélē ící bōngó akoóko rūkū ājē be
āmbúgú ni sēē Yōsépā ní. 4 Yōsépā ẹdrípī
kā ndree ĩ ẹtẹpi lē Yōsépā ri ĩ agaá rá, kōpi
'bākí ẹsī ũnjí Yōsépā ní. Kōpi átákí ĩri ní
tā ú'dúkó múké sī ku.

5 Īnjā āzi sī, Yōsépā ũbī urobí, kā urobí
rī ũlūú ẹdrípī ní, kōpi gōkí ẹsī ũnjí 'bāá
ĩri ní agaá rá. 6 Yōsépā ní 'yozú kōpi ní
kīnī, "Īmi yīkí drī urobí ma ũbīpi rī vé
tā ká. 7 Urobí rī kīnī, 'bá mụkí ĩmi be
ọmvú gé, 'bá rikí ũndú úlílí ũdrōó ĩmi be,
mbēlējā mávé ũndú nga 'i ĩdrēé uru sī,
ũndú ĩmivé rī pi trakí ĩ ũndú mávé rī ā
gārā gá sī kūrú, sīkí drī vūgá ẹndrẹpi ní
gé."

8 Yōsépā ẹdrípī ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí
ṣṣú mi āmbúgú 'bá drīgé nī? Ádarú 'i
lē nyo adrií 'bá drīgé āmbúgú rú?" Kōpi
gōkí ĩri ní ẹsī ũnjí 'bāá agaá rá urobí ĩri
ní ũbī rī sī, āzini tā ĩri ní 'yoó rī sī.

† 36:37 36:37 Yī: Yī rī Yūfērētā 'i.

* 37:3 37:3 Īsērélē: Rú Īsērélē 'dīri, Múngú ní 'daá Yōkóbū ní rī. 'Í lā

Í'dóngará 35:10.

9 Yōsépā ní gōzú urobí āzi ūbīzú, ĩri ní 'yozú édrípìjì ní kīnī, “Ími yìkí drī ká, á gō urobí āzi ūbī. Urobí rī kīnī, ūtú, mbāá, āzini línýā sīkí drī vūgá má ẹndrẹtì gé.”

10 Kā urobí rī ūlūú 'í ẹtẹpì ní, āzini 'í édrípìjì ní, ẹtẹpì ní trezú drī ní gé kīnī, “Urobí mí ní ūbī 'dīri tā ni ngóni? Mí ūsū mí kīnī, 'bā mí ẹndrẹpì be, mí édrípìjì be úmvúlésī ímú kūmūcì ūtī, drī sī vūgá mí ẹndrẹtì gé?” 11 Yōsépā ā tā 'de édrípìjì ẹsì agá ūnjí, 'bo Yōkóbū ri tā 'dīri ūsūú kīnī, urobí 'dīri vé ífífí ā'di.

Yōsépā édrípìjì sēkí Yōsépā ri jee

12 Ụ'dú ālu Yōsépā édrípìjì 'dekí muú ĩ ẹtẹpì vé kābīlō úcé Sēkémē gá. 13 Ísērélē ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Mí édrípìjì ri kābīlō úcé Sēkémē gá 'dāá'dā, á lē mi pēe muzú kọpì vúgá 'dāá.”

Yōsépā ní újázú kīnī, “Múké, ma mu rá.”

14 Ẹtẹpì ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Í mu mí édrípìjì ndree, kọpì dō múké kābīlō rī pi be. 'Í mu dō gí, mí újá mi ĩgōó ímú tā ni ūlūú má ní.” Kúru ẹtẹpì ní Yōsépā rī pēzú muzú, Yōsépā ní ngazú 'búná Hēbērónā vé rī gé 'dāásī, ĩri ní 'dezú muzú Sēkémē gá 'dāá.

Yōsépā kā caá Sēkémē gá 'dāá, 15 ágó āzi ísú ĩri ri ẹcì āngū rī agásī, ágó rī ní ĩri zìzú kīnī, “Ngá mí ní rí ndāá rī ā'di?”

16 Yōsépā ní újázú kīnī, “Ma ri má édrípìjì ndā. Mi ícó má ní vūrā kọpì ní rizú kābīlō úcézú rī lū rá?”

17 Ágó rī ní újázú kīnī, “Kọpì ngakí muú nōósī gí. Á yì kọpì kīnī, ĩ lēkí 'deé muzú Dōtánā gá.”

Kúru Yōsépā ní 'dezú muzú édrípìjì vúgá sī, ĩri ní cazú muzú kọpì ísúú Dōtánā gá 'dālé. 18 Yōsépā édrípìjì ká ndree Yōsépā ri ímú, kọpì nīkí ĩri á má bá, ísú ákūdē ícá drī ĩ vúgá nōó kuyé, kọpì í'dókí rí lẹtì ndāá ĩri 'dìzú.

19 Kọpì rikí átá ĩ āsámuvú gé sī kīnī, “'Í ndrekí drī ká, urobí 'dīpa ri ímú 'dā! 20 Lē 'bā 'dìkí ĩri drāá, 'bā 'bekí ĩri 'bú yījì ní njuú 'a ni gé sī gí rī agá, 'bā mu 'yo 'bá ẹtẹpì ní ūbūgō nya ĩri gí. 'Bā ndrekí rī ĩrivé urobí 'dīri dō ẹzì nga rá.”

21 Rūbénā kā tā 'dīri yījì, 'bā ẹsì lēzú Yōsépā ri ípázú édrípìjì drígé sī rá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Lē 'bā 'dìkí ĩri ku. 22 Lē ĩmi dākí ārí ku, ĩmi 'dúkí ĩri 'beé 'bú yījì ní njuú 'a ni gé sī gí rī agá 'dāá āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá nōgó, lē ĩmi 'bākí drī rú'bá ni gé ku.” Rūbénā 'yo tā 'dīri 'dīni, lē édrípìjì ri ípá kọpì drígé sī, jījì gōó ẹtẹpì vúgá 'dāá vúlé.

23 Kúru Yōsépā kā caá édrípìjì vúgá 'dālé, kọpì ūtrúkí ĩrivé bōngó akoóko rúkū ājē be āmbúgú rī ĩri ní suú rī ĩri ā rú'bá gá sī rá. 24 Kọpì jìkí ĩri 'beé 'bú agá. 'Bú rī ā 'a ule, yījì 'a ni gé 'dāáyo.

25 Kọpì ká úrí vúgá rí ínyá nyaá, kọpì ká ĩ drī ingáá āngū ndree uru, kọpì ndrekí ngúlúmū súrú Ísīmāélē vé ngá ụzì'bá rī pi ri ímú ĩ vúgá nōó Gílédā gálésī. Kọpì ūdrókí ngá tìbì á'dízú ẹjì be ngū'bá ndrīndrī ni pi, ūdu ngū'upi ndrīndrī ni, āzini mīrẹ pi be kāmīlō rī pi úgóró gá, kọpì ri ngá 'dī'bée jì mu ụzì Ẹjẹpétō gá.

26 Yúdā ní 'yozú édrípìjì ní kīnī, “'Bá 'dìkí dō 'bá édrípìjì ri drāá, 'bá úcíkí dō tā ni úcící, ngá múké 'bá ní ísú 'a ni gé 'dígé rī ā'di? 27 Múké ni, lē 'bā sēkí ĩri jee 'bá Ísīmāélē vé rī pi ní, 'bā úlókí ĩri ā rú'bá ku, ĩri 'bá édrípìjì, 'bā ārí ālu.” Yúdā vé édrípìjì ā'yíkí tā ĩri ní 'yoó 'dīri rá.

28 Ngúlúmū Ísīmāélē vé adri'bá āngū Mīdīyánā vé rī agá ri'bá ngá ụzì'bá rī pi ká ícá, Yōsépā édrípìjì ní Yōsépā ri ísézú 'bú rī agá 'dāásī āmvé nōó, kọpì ní ĩri sēzú jezú 'bá Ísīmāélē vé rī pi ní mūfēngā fífí pūkú ĩrī ẹnjī 'bá ẹnjī ẹnjī ni sī, 'bá Yōsépā ri je'bá rī pi ní Yōsépā ri jìzú muzú Ẹjẹpétō gá.

29 Rūbénā kā 'i újá gōó 'bú rī gé 'dālé, ísú Yōsépā ri 'dāáyo. Ízāngā fi ẹsì ni gé ambamba, ūsī ívé bōngó 'í rú'bá gá sī rá. 30 ĩri ní gōzú édrípìjì vúgá 'dālé, ĩri ní 'yozú kīnī, “Mvá rī 'dālé 'dāáyo! Mā 'o rí ā'di?”

31 Kúru kọpì ní Yōsépā vé bōngó āco akoóko ājē be āmbúgú rī 'dìzú, kọpì ní ndrījì lizú, bōngó rī suzú ārí rī agá. 32 Kọpì ní bōngó akoóko rúkū ārí be rú'bá gá 'dīri jìzú muzú ĩ ẹtẹpì vúgá 'dāá. Kọpì ní 'yozú kīnī, “'Bá ísúkí bōngó akoóko rúkū ni nō,

'í 'bì drī ndreé ká, bōngó nōri adri mī mvópì vé rī kuyé?"

³³ Yōkóbū áamá bōngó rī kīnī, "Bōngó akoóko rŭkŭ rī mâ mvópì vé rī! Á, ũbŭgŭ nya mvá rī gí. Ádarú ũndīkí Yōsépā ri kpélékpélé gí."

³⁴ Kúru Yōkóbū ní ívé bōngó ũsízú 'í rŭ'báná gá sī rá, ĩri ní sŭwārī í'dúzá ásúzá 'í rŭ'báná gá áyu. Ngo 'í mvópì ri caá ú'dú be kárakará. ³⁵ Īrivé anji āgō rī pi, anji ũkú rī pi be céré ímŭkí ĩri ē ẹsì ũmī, 'bo gá sī, lē 'bá āzi ā ũmī 'í ẹsì ku. Īri ní 'yozú kīnī, "Á lē ā sīkí ma 'bŭ agá, á lē muŭ má mvópì ri ngoó." Īri dī átá be, ĩri dī ngo be.

³⁶ Įsú ākūdē 'bá Mīdīyānā vé rī pi sēkí Yōsépā ri jeé Pótīfā ní Ējēpētō gá 'dālē gí, Pótīfā ri ũgalaku riipi 'bāgú Ējēpētō vé rī vé 'bētī ũtēepi rī.

38

Yúdā pi vé tā Tāmārā be rī

¹ Sā 'dāri gé, Yúdā ní ngazú fŭzú ẹdrīpī āsámvú gé sī, mu adrii kŭrŭ Ādŭlámŭ vé rī gé, ágó āzi vé āngá, ágó rī ā rŭ Hírā 'i. ² Yúdā ní mvá ũkú įsŭzú, mvá ũkú rī vé ẹtépì Kānānāgú, rŭ ní Sŭwā 'i. Yúdā ní mvá ũkú rī jezú 'í ní ũkú rŭ, kŭpi ní lazú mvá ũkú rī be. ³ Mvā ũkú rī ní 'a įsŭzú, ĩri ní mvá ágó tizú, Yúdā ní mvá rī ā rŭ 'dazú Ērē 'i. ⁴ ũkú rī ní kpá gōzú 'a āzi įsŭzú, ĩri ní mvá ágó tizú, ĩri ní rŭ ní 'dazú Ōnānī 'i. ⁵ Īri ní kpá gōzú mvá rī āzi tizú ágó, ĩri ní rŭ ní 'dazú Sélā 'i. Tī mvá 'dīri Kēzībŭ gé.

⁶ Yúdā ní ũkú jezú ívé mvá kāyú Ērē ní, mvá ũkú rī ā rŭ Tāmārā 'i. ⁷ 'Bo Yúdā vé mvá kāyú Ērē ri ũnjīkānyā 'oó Úpí Múngú ẹndrēti gé, sē Úpí 'dī ĩri drāá rá.

⁸ Kúru Yúdā ní 'yozú Ōnānī ní kīnī, "'Í fi mí ẹdrīpī vé ọwŭzī sŭ 'bávē mērē ní lēé rī tīnī, ĩmi tīkí rí mvá ĩri be mí ẹdrīpī drāápi rī ní." ⁹ 'Bo Ōnānī nī rá 'yozú kīnī, mvá 'dīri úmvúlésī adri ívé ni ku, kādō laá ẹdrīpī vé ọwŭzī rī sī, ĩri ívé yīi ágó vé rī sē ra vŭgá, 'í tī rí mvá ẹdrīpī drāápi gí

rī ní ku. ¹⁰ Tā ĩri ní 'oó 'dīri, Úpí Múngú mī gé 'dālē ĩri ũnjīkānyā, sē Úpí Múngú 'dī kpá ĩri drāá rá.

¹¹ Yúdā ní 'yozú Tāmārā ní kīnī, "'Í mu adrii mí ẹtépì vé āngá 'dāá, 'í tē mívē ọwŭzī rī ā vŭdrī cīngbá má mvópì Sélā mba dō āmbúgú gí ká." Yúdā átá 'dīni, ā'diātāsīyā ũsŭ déna ívé mvá Sélā ri kpá drā sŭ ẹdrīpī ní ũdrāá rī tīnī. Kúru Tāmārā ní muŭzú adrizú ẹtépì vé āngá 'dāá.

¹² 'Dŭ lókí vŭŭ āco, Yúdā vé ũkú Sŭwā mvópì ní drāzú. Įzāngā nŭ Yúdā ē ẹsì rá, ká ĩri ē ẹsì ũmī gí, ĩri ní 'dezú muŭzú Tīmīnā gá, āgō rī'báná ĩrivé kābīlō 'bí rē'báná rī pi vŭgá, kŭpi 'dekí muŭ ívé ũndī Hírā adriipi Ādŭlámŭ gé rī be.

¹³ Kā lŭú Tāmārā ní kīnī, ẹnyépì ri mu Tīmīnā gá ívé kābīlō 'bí rēngará gá, ¹⁴ nje ívé bōngó ọwŭzī vé rī 'í rŭ'báná gá sī rá, 'be bōngó pērēpére ni 'í ẹndrēti ọzŭzú ānī cí,* mu úrī kuú létì ā kéréti muŭpi Ēnāyīmŭ gé rī gé, āzini Tīmīnā gá rī gé. Ā'diātāsīyā ndre Sélā mba āmbúgú gí, 'bo sēkí 'í ĩri ní ũkú rŭ kuyé.

¹⁵ Yúdā kā ĩri ndreé, ũsŭ déna ĩri ũkú ọwŭ rŭ ní, ā'diātāsīyā 'be bōngó pērēpére ni 'í ẹndrēti ọzŭzú ānī cí. ¹⁶ Yúdā nī áamá 'yozú kīnī, 'báná rī 'í mvópì drāápi gí rī vé ũkú Tāmārā 'i 'dīni kuyé. Īri ní muŭzú ũkú rī vŭgá létì mīlé gá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mí ímŭ, 'bā lakí mí be."

Ūkú rī ní Yúdā ri zizú kīnī, "'Bá lakí dō mí be gí, mī má ní ā'di sē?"

¹⁷ Yúdā ní 'yozú kīnī, "Ma ndrīi mbaápi fŭlō ní í'dú mávé ndrīi rī pi āsámvú gé 'dāá, ma ĩpē mí ní."

Ūkú rī ní ĩri zizú kīnī, "Ngá mí ní ícō sēé má ní, ā lŭ rí 'yozú kīnī mī íbī ndrīi mbaápi fŭlō rī íjī ndō rī ā'di?"

¹⁸ Yúdā ní újázú kīnī, "Ngá mí ní lēé má sē mí ní rī ā'di?"

Ūkú rī ní 'yozú kīnī, "Lē mī sē má ní mívē kátrī ĩ ní mī rŭ sī rŭ'báná ni gé 'dīri, bāákú ĩ ní rizú kátrī rī 'yīzú rī be, āzini túré mí drīgé 'dīri." Yúdā ní ngá 'dī'bée í'dúzá sēzú ũkú rī ní. Kŭpi ní lazú ũkú rī

* **38:14** 38:14 Tāmārā: Tāmārā ọzŭ 'í ẹndrēti bōngó pērēpére ni sī, 'í índrē rí sŭ ũkú ọwŭ rŭ ní tīnī. Sā 'dāri gé, ũkú ọwŭ rŭ rī pi rī ẹndrēti ọzŭ bōngó pērēpére ni sī cí.

be, ũkú rĩ ní 'a ịsúzá. ¹⁹ Ũkú rĩ kã mvií gṓó 'bẹ̀tị́ 'dālẹ́, ịri ní ívé bṓngó pẹ̀rẹ̀pẹ̀rẹ́ 'í ẹ̀ndrẹ̀tị́ ọ̀wụ́zú rĩ ọ̀wụ́zú rá, ịri ní gṓzú ívé bṓngó ọ̀wụ́zị́ vé rĩ suzú 'í rụ́'ba gá ũzi.

²⁰ Kúru Yúdã ní ívé ùndĩ Hírã adriípi Ādūlámū gé rĩ pẹ̀zú ndrị́ mbaápi fṓlṓ rĩ jịzú, ẹ́ ịjị rí ívé ngá 'í ní kuú ũkú rĩ vúgá 'dālẹ́ rĩ ịgṓó vúlẹ́, 'bo Hírã ịsú ũkú rĩ kuyé.

²¹ Hírã ní 'bá adri'ba Ēnāyímū gé 'dālẹ́ rĩ pi zịzú kīnī, “Ũkú ọ̀wụ́ rú riípi úrípi létị́ muúpi Ēnāyímū gé rĩ mịlẹ́ gá nṓgó rĩ ịngāá?”

'Bá rĩ pi ní 'yozú kīnī, “Ũkú āzi ọ̀wụ́ rú ni nṓgó 'dāáyo.”

²² Hírã ní kúru 'i újázú gṓzú Yúdã vúgá 'dālẹ́, ịri ní 'yozú kīnī, “Má ịsú ũkú rĩ kuyé. 'Bá adri'ba vūrã 'dāri gé rĩ pi kīnī, ũkú ọ̀wụ́ rú ni 'dālẹ́ 'dāáyo.”

²³ Kúru Yúdã ní 'yozú kīnī, “Lẹ́ ũkú rĩ ā ùtẹ́ ngá má ní sẹ́ 'í ní 'dā'bée múké, 'bá rĩ pi ā gụkí rí 'bā ku. Á pẹ́ ndrị́ mbaápi fṓlṓ rĩ mụzú ịri ní rá, 'bo mí ịsú ịri kuyé.”

²⁴ Mbāá na ā vùdrị́ gé, ị ní lūzú Yúdã ní kīnī, “Mí mvọ́pị́ drāápi gí rĩ vé ũkú Tāmárã ri ọ̀wụ́ rú, 'o tā ùnjị́, ịri nóni 'a be.”

Yúdã ní 'yozú kīnī, “Ìmi jìkí ịri fūú kūrụ́ rĩ agāsí àmvé, ịmi zākí ịri veé ācì sī!”

²⁵ 'Bo kã rií Tāmárã ri jị́ mụzú àmvé 'dāá, ịri ní tị́ pẹ̀zú mụzú ẹ̀nyẹ̀pị́ ní, ịri ní 'yozú kīnī, “Ma nóni 'a be, ngá nṓ'bée vé 'dịpa sẹ́ má ní 'a rĩ nĩ.” Ịri ní gṓzú 'yozú kīnī, “Mí áamá drī kátrī ị ní rú sī́ rụ́'ba ni gé 'dīri, āzini bāákú ị ní rizú kátrī rĩ 'yīzú 'dīri ká, āzini mí áamá drī túré 'dīri ká, dṓ ngá nṓ'bée ā'di vé nĩ.”

²⁶ Yúdã nĩ ngá rĩ pi áamá, ngá rĩ pi ívé ni, ịri ní 'yozú kīnī, “Tāmárã ri tā 'o pịrị ndẹ́ ma rá, † ā'diātāsīyā á sẹ́ ịri mávé mvá Sélã ní ũkú rú kuyé.” Yúdã pi gṓkí laá Tāmárã be dī́ kuyé.

²⁷ Sã ịrívẹ́ tīngará vé rĩ kã ícá, anjị rĩ pi ịri 'a gá 'dāá ẹ̀tị́ rú. ²⁸ Kã rií tī́, mváná rĩ āzi ní 'í drị́ ịsúzá àmvé nṓó, ũkú riípi ũkú anjị tī'ba rĩ pi ẹ́ ịzã koópi rĩ ní bṓngó bāá ika ni 'yīzú mváná rĩ ẹ́ drị́ umbelẹ́ gá. Ịri

ní 'yozú kīnī, “Mvá nṓri ịfū drīdrī.” ²⁹ 'Bo mvá rĩ gṓ 'í drị́ seé vúlẹ́, ẹ̀drị́pị́ ní ịfūzú drīdrī. ũkú riípi ũkú anjị tī'ba rĩ pi ẹ́ ịzã koópi rĩ ní 'yozú kīnī, “Mí ali mi ịfūú ũkpṓ sī àmvé nṓó drīdrī ịngóni?” Ị ní mvá rĩ ā rụ́ 'dazú Pẹ̀rẹ́zī. ‡ ³⁰ Kúru ẹ̀drị́pị́ ị ní bṓngó bāá ika 'yī́ drị́ umbelẹ́ ni gé rĩ ní ịfūzú, ị ní rụ́ ni 'dazú Zérã 'i.S

39

Yōsépā pi vé tā Pótifā ũkú ni be rĩ

¹ 'Bá Ịsīmāēlẹ́ vé ri'ba ngá ụzị'ba rĩ pi ní Yōsépā ri jịzú Ẹ̀jẹ̀pétṓ gá, kṓpi sẹ́kí ịri ụzị́ Pótifā ní, Pótifā ri Ẹ̀jẹ̀pétṓgú, ịri 'bāgú Ẹ̀jẹ̀pétṓ vé rĩ vé ũgalaku, ịri āmbúgú 'bá ri'ba 'bẹ̀tị́ 'bāgú rĩ vé rĩ ùtẹ́'ba rĩ pi drị́gé.

² Úpí Múngú ri adrií Yōsépā be trụ́, sẹ́ ịrívẹ́ tā adri mụzú cére múké, Yōsépā ri adrií ívé āmbúgú Ẹ̀jẹ̀pétṓgú Pótifā vé āngá. ³ Yōsépā vé āmbúgú Pótifā kã ndreé Úpí Múngú ri Yōsépā be trụ́, Úpí Múngú sẹ́ tā Yōsépā ní rií 'oó rĩ pi cére ri adrií mụzú múké. ⁴ Pótifā 'bā ẹ́sị́ múké Yōsépā ní, 'bā ịri 'í jẹlẹ́ gá rií 'í ịzã koó. 'Bā ịri adrií āmbúgú ívé 'bá 'bẹ̀tị́ āsámvú gé rĩ pi drị́gé, āzini rií ngá ívé rĩ pi ùtẹ́. ⁵ Sã Pótifā ní Yōsépā ri 'bāzú āmbúgú rú ívé 'bá 'bẹ̀tị́ āsámvú gé rĩ pi drị́gé, āzini ngá ívé rĩ pi ùtẹ́ rĩ gé, Úpí Múngú 'bā tākiri 'bá Ẹ̀jẹ̀pétṓ vé rĩ pi drị́gé Yōsépā ā tā sī. Úpí Múngú 'bā tākiri ngá Pótifā vé rĩ pi drị́gé cére, 'bā tākiri ịrívẹ́ ngá jó agá rĩ pi drị́gé, ịrívẹ́ ngá ọ̀mvú agá rĩ pi drị́gé, āzini ānyāpá rĩ pi drị́gé. ⁶ Pótifā sẹ́ ngá ívé rĩ pi ārẹ́vú cére kuú Yōsépā drị́gé, Yōsépā ri ùtẹ́ nĩ. Yōsépā ní adrií anigé rĩ sī, Pótifā ẹ́ ẹ́sị́ tī ngá ívé rĩ pi ā tā sī kuyé, ịri 'yéná ri ịnyá 'í ní lẹ́ nyaá rĩ ā tā ụsụ́ áyú.

Yōsépā mba rụ́'ba be múké, ùnyī be. ⁷ Kã adrií vū́ mādã, āmbúgú Yōsépā vé rĩ vé ũkú 'bā mị́ Yōsépā drị́gé, ịri ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Mí ímụ́, 'bá lakí mí be!”

⁸ 'Bo Yōsépā gā sī. Yōsépā ní 'yozú ịri ní kīnī, “Ị ní ma 'bāá āmbúgú rú ngá rĩ pi

† **38:26** 38:26 Tāmárã ri tā 'o pịrị ndẹ́ ma rá: Yúdã 'yo tā rĩ 'dini, ā'diātāsīyā Tāmárã lẹ́ kṓdṓ mvá tị́ Ẹ̀rẹ́ drāápi rĩ ní, 'bo Yúdã gá Sélã ri sẹ́gá ịri ní agó rú sī. Tāmárã lẹ́ tā mērẹ́ vé rĩ 'dujụ́ ngaá, 'bo Yúdã gá sī. ‡ **38:29** 38:29 Pẹ̀rẹ́zī: Rụ́ Pẹ̀rẹ́zī rĩ vé ịfífí, mváná rĩ ali 'i ịfūú ũkpṓ sī. § **38:30** 38:30 Zérã: Rụ́ Zérã rĩ vé ịfífí, ika.

drìgé céré rĩ sī, āmbúgú mávé rĩ ě ẹsì tĩ ívé ngá 'bẹtì āsámví gé rĩ pi ā tā sī kuyé, ā'diātāsīyā 'bā ma āmbúgú rú ríí ívé ngá 'bẹtì āsámví gé rĩ pi ùtēé. ⁹ 'Bá āzi jó nōri agá ma ndēepi āmbūgū sī ni 'dāáyo. Āmbúgú mávé rĩ sē ngá ívé rĩ pi ārēvú céré kuú má drìgé, ma ri ùtē nī, 'bo sē mi má ní kuyé, ā'diātāsīyā mi ĩrivé ùkú. Má ícò ùnjìkānyā 'oó sū 'dĩri tĩnì Múngú ẹndrẹtì gé ku." ¹⁰ Ụ'dú ālu ālu, ùkú rĩ ri sīí Yōsépā vúgá sī, 'bo Yōsépā gā lagá ĩri be sī, Yōsépā lē 'i ítrú adrií ĩri ā gārā gá ĩnyinjá ku.

¹¹ Ụ'dú ālu, Yōsépā fi mužú jó agá 'dāá ívé ẹzì ngangará gá, átí'bá ẹzì nga'bá jó agá 'dālé rĩ pi ālujání jó agá 'dālé 'dāáyo.

¹² Ùkú rĩ ní Yōsépā vé bōngó akoó rŭkŭ rĩ ruzú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mí ímú, 'bá lakí mí be." 'Bo Yōsépā ní 'i pazú drì ni gé sī ùkpō sī, ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rĩ kú ùkú rĩ drìgé 'dìgé, nga ápá fūú jó rĩ agásì āmvé.

¹³ Ùkú rĩ ká ndreé Yōsépā ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rĩ kú 'í drìgé 'dìgé, Yōsépā ápá fūú jó rĩ agásì āmvé gí, ¹⁴ ùkú rĩ zì átí'bá ẹzì nga'bá ívé jó agá rĩ pi, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ndrekí drī ká, má ágó ni íjì Ēbérégú nōri ímú 'bā u'daá! Ífí jó agá nōó, lē laá má sī, 'bo á tre gbírílí. ¹⁵ Kā ndreé á tre gbírílí, ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rĩ kú má gārā gá nōgó, ápá fūú jó rĩ agásì āmvé."

¹⁶ Ùkú rĩ 'bā Yōsépā vé bōngó akoó rŭkŭ rĩ kú 'í gārā gá cīmgbá ágó ni ní ícángará gá 'bẹtì. ¹⁷ ĩri ní kúru tā 'dĩri ùlŭzú ágó ni ní kīnī, "Ēbérégú tŭgērī rú mí ní íjì 'dĩri, lē ma rŭú lazú ānì ùkpō sī. ¹⁸ 'Bo má ká treé gbírílí, 'bá rĩ pi zìjì ímú má ĩzā koó, ku ívé bōngó akoó rŭkŭ rĩ kú má drìgé nōgó, nga ápá fūú jó rĩ agásì āmvé."

¹⁹ Yōsépā vé āmbúgú Pótifā ká tā ùkú ni ní ùlŭú 'í ní 'dĩri yìí, 'a ni ve Yōsépā ní ùnjì ùnjì. ²⁰ Pótifā jì Yōsépā ri mužú 'beé jó āngŭ ù'yìzú rĩ agá, vŭrā 'bāgú rĩ ní rizú 'bá ri'bá tā ùnjì 'o'bá rĩ pi ù'yìzú rĩ agá.

'Bo Yōsépā ká ríí adrií jó āngŭ ù'yìzú rĩ agá 'dāá, ²¹ Úpí Múngú ri adrií ĩri be trŭ, 'bā ẹsì múké ĩri ní, sē āmbúgú riípi 'bá ĩ ní ù'yìí jó āngŭ ù'yìzú rĩ agá rĩ pi ùtēepi

rĩ lē Yōsépā ri lēlē. ²² Kúru ágó āmbúgú riípi 'bá ĩ ní ù'yìí rĩ pi ùtēepi rĩ 'bā Yōsépā ri āmbúgú rú 'bá ĩ ní ù'yìí rĩ pi drìgé, tā ĩ ní ríí ngaá jó āngŭ ù'yìzú rĩ agá 'dāá rĩ, ku ẹzì ni céré kuú Yōsépā drìgé. ²³ Ágó āmbúgú riípi 'bá ĩ ní ù'yìí rĩ pi ùtēepi rĩ ě ẹsì tĩ tā āzi sī ālujání kuyé, ā'diātāsīyā Úpí Múngú ri Yōsépā be trŭ, sē tā Yōsépā ní ríí 'oó rĩ pi céré ri adrií mužú múké.

40

Yōsépā ùlŭ 'bá ĩ ní ù'yìí rĩ pi vé urobí ě ífíí

¹ Vŭdrī ni ká vŭú mādā, 'bāgú Ējēpētō vé rĩ vé 'bá riípi ĩri ní íwá sēepi rĩ pi ĩrivé 'bá riípi pánga á'dípi rĩ be 'okí tā ùnjì, sē 'bāgú rĩ ā 'a ve ānì rá. ² 'Bāgú Ējēpētō vé rĩ ā 'a ve ívé ũgalaku riípi íwá sēepi rĩ ní, āzini ũgalaku riípi pánga á'dípi rĩ ní ambamba, ³ ú'bé kōpi jó āngŭ ù'yìzú āmbúgú āngŭ ùtēepi rĩ ní ríí ùtēé rĩ agá, vŭrā ĩ ní Yōsépā ri 'yìzú rĩ agá. ⁴ Āmbúgú riípi āngŭ ùtēepi rĩ ẹzì kōpi kú Yōsépā drìgé, Yōsépā ri kōpi ùtēé nī.

Kōpi ká adrií jó āngŭ ù'yìzú rĩ agá 'dāá caá ụ'dú be āco, ⁵ 'bāgú Ējēpētō vé rĩ vé ágó riípi íwá sēepi ĩri ní rĩ pi ágó riípi pánga á'dípi ĩri ní ĩ ní ù'yìí kuú jó āngŭ ù'yìzú rĩ agá rĩ be, urobí ní kōpi ùbìzú ĩrìtró, 'bo urobí rĩ pi vé ífíí āndiāndí.

⁶ Ụ'bŭtĩnjá rĩ sī, Yōsépā ká mužú kōpi vúgá 'dālé, ndre kōpi adrikí kuú ízákìzā rú. ⁷ Yōsépā ní kúru 'bāgú rĩ vé ũgalaku rĩ pi zìzú kīnī, "Āndrŭ ĩmi adrikí kuú ízákìzā rú 'dínì āsì?"

⁸ Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, "Urobí ùbì 'bā ĩrìtró, 'bo 'bá āzi 'bá ní tā ni ě ífíí ùlŭúpi ní 'dāáyo."

Kúru Yōsépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Múngú ri ícò urobí rĩ vé ífíí ùlŭ nī. Īmi ùlŭkí drī má ní urobí ĩmi ùbìípi rĩ ká."

⁹ Kúru 'bāgú rĩ vé 'bá riípi ĩri ní íwá sēepi rĩ ní urobí 'i ùbìípi rĩ ùlŭzú Yōsépā ní kīnī, "Urobí rĩ ùbì ma, á ndre pẹtì vinyò vé ni má ẹndrẹtì gé. ¹⁰ Pẹtì vinyò vé rĩ drìtì be na. Pẹtì rĩ ká í'dó rŭú, koro ĩri ní í'dózú fŭ zozú, ĩri ní 'azú. ¹¹ Á rŭ 'bāgú rĩ vé kópō kú má drìgé, má ní vinyò rĩ vé ũ'a u'duzú, má ní zozú 'bāgú Ējēpētō vé

rĩ vé kópõ agá, má ní kópõ rĩ sězú 'bāgú rĩ drígé."

¹² Yōsépā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Urobí rĩ vé ífífí 'díní, drĩtị na 'dĩ'bée, ĩri ú'dú na.

¹³ Ú'dú na ni gé, 'bāgú Ējēpētō vé rĩ ímú mĩ trũ rá, ĩri mĩ 'bā gō mívé ẹzị gé ũzi, mĩ ímú ĩri ní íwá rĩ sē nī, sụ mĩ ní ríi ándúrú sēé ĩri ní rĩ tịnị. ¹⁴ 'Bo mívé tā ẹcị dō muzú múké, mĩ ũsụ mâ tā be, 'í 'bā ẹsị múké má ní, mĩ ũlũ mávé tā 'bāgú Ējēpētō vé rĩ ní, ā trũ rí ma jó āngũ ũ'yízú rĩ agá nōósĩ rá.

¹⁵ Ā'diātāsīyā rúkí ma ũkpō sī íjị 'bá Ēbéré vé rĩ pi vé āngũ agá 'dāásĩ. Ējēpētō agá nōgó, á 'o tā āzi ũnjí ĩ ní ícózú ma 'yízú ānị ālunáni kuyé."

¹⁶ Āmbúgú riipi pánga á'dípi rĩ kǎ ndreé Yōsépā ũlũ urobí rĩ vé ífífí múké, ĩri ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Urobí ũbĩ kpá ma rá. Urobí rĩ kīnī, á ri ũvú na pánga be agá ni pi 'dụ muzú drĩ sī. ¹⁷ 'Bāgú Ējēpētō vé rĩ vé ngá ĩ ní á'dí gí rĩ pi ārēvú céré ũvú urugégélésĩ rĩ agá, 'bo āríná rĩ pi ríkí ngá rĩ pi teé ũvú rĩ agá má drígé 'dígé."

¹⁸ Yōsépā ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Urobí rĩ vé ífífí 'díní, ũvú na 'dĩ'bée, ĩri ú'dú na.

¹⁹ Ú'dú na ni gé, 'bāgú Ējēpētō vé rĩ mĩ drĩ lị, ĩri mívé āvũ 'yī pẹtị sígé. Āríná rĩ pi mívé āvũ te rá."

²⁰ Kǎ mụú caá ú'dú na ni gé, ú'dú 'dāri, ú'dú ĩ ní 'bāgú rĩ vé tịngará ā tā ígázú rĩ. 'Bāgú rĩ 'bā ũmụ, zị ívé ũgalaku rĩ pi ārēvú céré ímú ũmụ rĩ ā nyangará gá. Zị kpá ívé āmbúgú riipi 'í ní íwá sēepi rĩ pi, āmbúgú pánga á'dípi rĩ be ímúzú ũmụ rĩ gé ĩndī. ²¹ 'Bāgú Ējēpētō vé rĩ ní āmbúgú riipi 'í ní íwá sēepi rĩ 'bāzú gōzú ívé ẹzị gé ũzi, ā sē rí 'í ní íwá rĩ sụ ĩri ní ándúrú ríi sēé rĩ tịnị. ²² 'Bo 'yī āmbúgú riipi pánga á'dípi rĩ pẹtị sígé, sụ nyo Yōsépā ní ĩrivé urobí ũlũ rĩ tịnị.

²³ 'Bo 'bāgú rĩ vé āmbúgú riipi ĩri ní íwá sēepi rĩ ũsụ Yōsépā ā tā kuyé, āvī ĩrivé tā sī rá.

41

'Bāgú rĩ ũbĩ urobí

¹ Ílị ĩrị ā vúdrị gé, 'bāgú Ējēpētō vé rĩ ũbĩ urobí kīnī, 'í tu pá kuú yī āmbúgú dīpi dīdị Náyīlī tị gé. ² Tị ẹzịrị usese,

rú'bá be múlímúlí ni pi ĩfūkí yī āmbúgú dīpi dīdị Náyīlī agá 'dāásĩ āmvé nōó, kōpi ríkí ĩzíríkō rĩ pi nyaá. ³ Tị 'dĩ'bée ā vúdrị gé, tị urukọ ẹzịrị rú'bá be jịrị, úyí'bá kú goroce ni pi ĩfūkí kpá yī āmbúgú dīpi dīdị Náyīlī agá 'dāásĩ āmvé nōó, tukí pá kuú tị usese pá tu'bá kuú yī gārā gá rĩ pi ā gārā gá. ⁴ Tị rú'bá be jịrị, úyí'bá kú goroce 'dĩ'bée nyakí tị ẹzịrị usese rú'bá be múlímúlí 'dĩ'bée rá. Kúru 'bāgú Ējēpētō vé rĩ ní aruzú.

⁵ 'Bāgú rĩ gō kpá ú'dú koó dījị, urobí āzi gō kpá ĩri ũbĩ dījị, urobí rĩ agá 'dāá, ndre ũndú ayi drị be ẹzịrị ũndú pẹtị ālu sígé, 'a gbálígbálí, mị be múké múké. ⁶ Vúdrị ni gé, ũndú ĩfū drị be ẹzịrị ũndú pẹtị ālu 'dĩri ā rú'bá gá, kōpi ayikí céré kuú mūnīmūnī rú, ũlí íbị ívị ũtú ní ĩfūngará gálésĩ, ũlí rĩ koko, sē ũndú rĩ vé bị ũnyú ānị rá. ⁷ ũndú mūnīmūnī rú 'dĩ'bée utekí ũndú 'aapí mị be múké múké 'dĩ'bée rá. 'Bāgú Ējēpētō vé rĩ ní kpá aruzú, nī áamá rá 'yozú kīnī, ngá rĩ urobí ũbĩ 'í nī.

⁸ Kǎ mụú adrii ũ'bútịná rĩ sī, 'bāgú rĩ ē drị ábá céré céré. ĩri ní újógú rĩ pi zizú, āzini 'bá tā nī'bá ambamba āngũ Ējēpētō vé rĩ agá rĩ pi zizú ímúzú 'í vúgá nōlé. ĩri ní urobí rĩ ũlũzú kōpi ní, 'bo 'bá āzi urobí rĩ vé ífífí ũlũupi ĩri ní ālunáni 'dāáyo.

⁹ Kúru 'bāgú Ējēpētō vé rĩ vé āmbúgú riipi ĩri ní íwá sēepi rĩ ní 'yozú 'bāgú rĩ ní kīnī, "Ú'dú āndrũ rĩ gé, má ígá tā má ní ándúrú āvízú ānị rĩ gí. ¹⁰ Mí 'a ve ándúrú 'bá ní mívé āmbúgú riipi pánga á'dípi rĩ be, 'í 'be 'bá jó āngũ ũ'yízú āmbúgú āngũ ũtēepi rĩ ní ríi ũtēé rĩ agá. ¹¹ ĩnịná āzi sī, urobí ũbĩ 'bá ĩrịtrọ āmbúgú riipi pánga á'dípi rĩ be, urobí rĩ pi vé ífífí āndiāndí. ¹² Sā 'dāri gé, Ēbérégú āzi ri adrii 'bá be trų jó āngũ ũ'yízú rĩ agá 'dāá, ĩri ātí'bá āmbúgú āngũ ũtēepi rĩ vé ni. 'Bá ũlũkí urobí 'bá ũbĩpi rĩ ĩri ní, ũlũ 'bá ālu ālu vé urobí ē ífífí rá. ¹³ Tā rĩ pi ngakí nyo ĩ sụú ĩri ní ũlũú 'bá ní rĩ tịnị. 'Bākí ma gōó mávé ẹzị gé ũzi, 'yíkí ágó riipi pánga á'dípi rĩ pẹtị sígé."

¹⁴ Kúru 'bāgú rĩ ní 'bá pězú muzú Yōsépā ri zizú, koro ĩ ní Yōsépā ri íjízú jó āngũ ũ'yízú rĩ agá 'dāásĩ āmvé. Yōsépā

ní 'í drī'bí fazú, ìri ní ívé bōngó újázú, ìri mụzú pá tuzú 'bāgú rī ẹndrẹti gé.

¹⁵ 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Urobí ūbī ma, 'bo 'bá āzi urobí rī vé ífífí ūlūúpi má ní ni āluṅáni 'dāáyo. Á yì kīnī, urobí ūbī dō 'bá rī, 'bá rī ūlū dō mí ní, mi urobí rī vé ífífí ūlū rá."

¹⁶ Yōsépā ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Má ícọ urobí rī vé ífífí ūlūú mávé ūkpō sī bā ku, Múngú ri ícọ urobí rī vé ífífí ūlū mí ní nī."

¹⁷ Kúru 'bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Urobí rī ūbī ma kīnī, á tu pá kuú yī āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī tị gé. ¹⁸ Tị ẹzīrī usese rú'ba be múlímúlí ni pi ífūkí yī āmbúgú dīpi dīdī rī agá 'dāásī, kōpi ríkí ìzíríkō rī pi nyaá. ¹⁹ Tị 'dī'bée ā vúdrī gé, tị urukọ ẹzīrī rú'ba be jiri, úyí'ba kú goroce ni pi ífūkí kpá yī rī agá 'dāásī āmvé nōó. Ūkụ ni, á ndre drī tị sū 'dī'bée tịni rú'ba be jiri, úyí'ba goroce ni pi āngū Ējēpētō vé rī agá nōgó kuyé. ²⁰ Tị rú'ba be jiri, úyí'ba goroce 'dī'bée nyakí tị usese, rú'ba be múlímúlí ífū'ba drīdrī rī pi rá. ²¹ Kōpi ká tị usese 'dī'bée nyaá gí, 'bá āzi ícọpi nīpi ámápi 'yozú kīnī kōpi nyakí tị usese 'dī'bée gí 'dīni ni 'dāáyo, ā'diātāsīyā kōpi áwíkí adrii kuú goroce sū ì ní adrii ūkụ rī tịni. Kúru má ní aruzú.

²² "Á gō kpá urobí āzi ūbī dī, urobí rī agá 'dāá, á ndre ūndú ayi drī be ẹzīrī ūndú pẹti ālu sígé, 'a gbálígbálí, mị be múké múké. ²³ Vúdrī ni gé, ūndú gō ífūú drī be ẹzīrī ūndú pẹti ālu 'dīri ā rú'ba gá, kōpi ayíkí céré mūnīmūnī rú, ūlī íbì ívì ùtù ní ífūngará gálésī, ūlī rī koko, sē ūndú rī vé bī únyú āní rá. ²⁴ Ūndú mūnīmūnī rú 'dī'bée utekí ūndú drī be ẹzīrī 'a'bée mị be gbálígbálí 'dī'bée rá. Má ūlū urobí 'dīri újógú rī pi ní, 'bo 'bá āzi ífífí ni ūlūúpi má ní 'dāáyo."

²⁵ Kúru Yōsépā ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Āmbúgú mávé rī, mívé urobí 'dī'bée ìrītrọ lū céré tā ālu rī. Múngú i'da tā 'í ní lēé ngaá rī. ²⁶ Tị usese ẹzīrī rú'ba be múlímúlí 'dī'bée, kōpi ílī ẹzīrī rī pi vé tā i'da. Ūndú drī be ẹzīrī 'aápi mị be gbálígbálí 'dī'bée, kōpi kpá ílī ẹzīrī ālu ālu rī pi vé tā i'da. Ílī ẹzīrī 'dī'bée

agá, ānyāngā ri ímú ka ambamba. Urobí 'dī'bée ālu rī. ²⁷ Tị ẹzīrī rú'ba be jiri, úyí'ba goroce ífū'ba vúlé rú rī pi, kōpi ílī ẹzīrī rī pi vé tā i'da. Ūndú drī be ẹzīrī ayípi mūnīmūnī rú, ūlī ívìpi ùtù ní ífūngará gálésī, kōpi koko, ūndú rī vé bī sēepi únyúpi rá 'dī'bée, kōpi kpá ílī ẹzīrī ālu ālu rī pi vé tā i'da. Kōpi ílī ẹzīrī ẹbírí ní ímúzú 'dezú rī vé tā i'da.

²⁸ "Tā 'dīri ímú 'i nga sū má ní ūlūú mí ní rī tịni, Múngú i'da mí ní tā 'í ní lēé ímú ngaá rī. ²⁹ Ílī ẹzīrī, ānyāngā ri ímú ka ambamba āngū Ējēpētō vé rī agásī céré. ³⁰ 'Bo vúdrī ni gé, ílī ẹzīrī, ẹbírí ri ímú 'de ambamba, 'bá rī pi ímú āvī ānyāngā kaápi ambamba āngū Ējēpētō vé rī agá rī ā tā sī rá. Ẹbírí rī ímú 'bá rī pi fụ ūnjí ūnjí āngū Ējēpētō vé rī agá. ³¹ Ẹbírí ri ímú 'de ūnjí ūnjí, ānyāngā ọtú kaápi āngū rī agá ambamba 'dāri vé tā rī āvī kōpi drīgé sī rá. ³² Múngú sē urobí rī ūbī mi vú be ìrī, ā'diātāsīyā Múngú lē tā rī 'duú ngaá sū 'dīri tịni, ìri ímú tā rī 'du nga mbēlēná.

³³ "'Bāgú Ējēpētō vé rī, lē mí ndā 'bá úmī be tā nīpi múké múké ni, mí 'bā ìri adrii āmbúgú rú āngū Ējēpētō vé rī ā tā mbaá. ³⁴ 'Bāgú Ējēpētō vé rī, lē mí ūpē 'bá ūgalaku rú ni pi āngū Ējēpētō vé rī agásī, kōpi ā ríkí ānyāngā kaápi ambamba ílī ẹzīrī agá 'bá rī pi ní rii íkūnāá rī pi úmú, tōwú ni pi agá, kōpi ā 'dukí ālu. ³⁵ Ílī ānyāngā ní ímúzú kazú múké 'dī'bée agá, āmbúgú mávé rī, lē mí sē tāimbí, lē ūgalaku rī pi ā úmúkí ānyāngā fífí rī, kōpi ā jíkí 'bāá kūrú ívé rī pi agá jó ānyāngā 'bázú rī pi agá. Lē kōpi ā 'bákí āngaráwá rii ānyāngā rī ūtēé, ānyāngā ā adri rí kūrú rī pi agá anigé. ³⁶ Ānyāngā 'dīri ì 'bā ku 'bá āngū rī agá rī pi ní, kōpi ē ímúkí rí nyaá sá ẹbírí ní ímúzú 'dezú ūnjí ūnjí ílī ẹzīrī āngū Ējēpētō vé rī agá rī gé, ā'diātāsīyā ẹbírí ā fụ rí 'bá āngū nōri agá rī pi ku."

'Bákí Yōsépā ri gávānā rú āngū Ējēpētō vé rī agá

³⁷ 'Bāgú Ējēpētō vé rī pi ívé ūgalaku rī pi be, kōpi ā'yíkí tā Yōsépā ní 'yoó 'dīri rá.

38 'Bāgú Ējēpētō vé rī ní 'yozú kīnī, “Bā nyo ícó 'bá Índrí Uleteré Múngú vé rī ní ású sū ágó nōri tīnī ni ísú rá?”

39 Kúru 'bāgú Ējēpētō vé rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Múngú i'da mí ní urobí rī pi vé ífífí céré gí, 'bá āzi úmī be tā nīipi sū mí tīnī āluṅáni 'dāáyo. 40 Ma mi 'bā adri āmbúgú rú mávé ūgalaku rī pi drīgé, 'bá mávé rī pi céré tā mí ní 'yoó rī 'dụ nga. Má ní adrii 'bāgú rī sī, ma adri āmbúgú mí drīlé gá.”

41 Kúru 'bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Á 'bā mi nóni adrii āmbúgú āngū Ējēpētō vé rī agásī céré.” 42 'Bāgú rī ní ívé kátrī* ĩ ní 'í rú sīi rú 'bá ni gé rī ínǰézú suzú Yōsépā ā drī mvāṅá gá. Īri ní Yōsépā ri úsúzá bōngó ũnyī be ni sī, ĩri ní ngá dábū rú ni í'dúzá 'yīzú umbe ni gé. 43 'Bāgú rī sē ívé 'bá 'deépi 'í úgóró gá rī vé ārābīyā hūsānī ní rīi seé rī, Yōsépā ri únjú ānī nī. 'Bá Yōsépā ẹndrẹtī gé rī pi rikí ọ'ú ú'dúkọ be uru 'dāá kīnī, “Ími kukí létī Yōsépā ní!” Tā 'dīri lū 'yozú kīnī, 'bāgú rī 'bā Yōsépā ri gávānā rú āngū Ējēpētō vé rī agá gí.

44 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Mā adri dō 'bāgú drāāāsīyā, 'bá āzi ícó tā āzi 'oó āngū Ējēpētō vé rī agá nōgó mī tī ākó ku.” 45 'Bāgú rī ní Yōsépā ā rú 'dazú Zāfēnátā Pānéyā. Īri ní Āsēnētā ri sēzú Yōsépā ní ūkú rú. Āsēnētā ri mvá ūkú átálágú Pōtífērā kūrú Ónō† vé rī agá rī vé ni. Yōsépā ní ẹcízú āngū Ējēpētō vé rī agásī céré.

46 Yōsépā ní 'dózá ẹzī ngazú gávānā rú 'bāgú Ējēpētō vé rī ā palé gá rī gé, ísú ākūdē ĩri ílí be pūkú na. Yōsépā ku 'bāgú rī kú 'dīgé, ri ẹcī mužú āngū Ējēpētō vé rī agásī āngū rī úndré nī. 47 Ílí ẹzīrī ĩ ní 'yoó ānyāngā ri ka ānī ambamba 'dī'bée agá, ānyāngā ka āngū rī agá ambamba. 48 Yōsépā ní ānyāngā kaápi ílí ẹzīrī agá āngū Ējēpētō vé rī agá rī úmúzá, ĩri ní 'bāzú jó ānyāngā 'bāzú rī pi agá kūrú

rī pi agásī. 'Bā ānyāngā ĩ ní 'aá kūrú ālu ālu ā gārā gá rī kūrú ĩ ní ānyāngā rī 'ázú 'dāri agá. 49 Yōsépā úmú ānyāngā rī āmbúgú āmbúgú jó ānyāngā 'bāzú rī pi agá 'dāá, sū cínýáfā troópi kú ngū yīi gārā gá rī tīnī, gō ānyāngā rī ā ũ'bīngará, āzini sīngará ni kuú rá, ā'diātāsīyā ānyāngā rī ambamba, ícókí ũ'bīi bā ku.

50 Ẹbírī rī ní drī 'dezú kuyé rī gé, átálágú Pōtífērā kūrú Ónō vé rī agá rī vé mvá ūkú Āsēnētā tī Yōsépā ní anjī āgō ĩrī. 51 Yōsépā 'da ívé mvá káyú rī ā rú Mānásē 'i, ‡ kīnī, “Múngú sē mávé ĩzāngā ā tā āvī mā ẹsī agásī gí, āzini ĩzāngā mā ẹsī agá 'bá má ẹtẹpi vé 'bẹtī āsámvú gé rī pi ā tā sī rī, āvī mā ẹsī agásī gí.” 52 Yōsépā 'da ívé mvá 'deépi káyú rī vú sī rī ā rú Ẹfērémā, § ā'diātāsīyā kīnī, “Āngū má ní ĩzāngā nyazú nōri agá, Múngú sē á gō mvá āzi tīi gí.”

53 Ílí ẹzīrī ānyāngā ní kazú ambamba āngū Ējēpētō vé rī agá rī ní dezú. 54 Kúru ílí ẹzīrī ẹbírī vé rī ní 'dózá sū Yōsépā ní 'yoó rī tīnī. Ẹbírī rī 'de āngū Ējēpētō ā gārā gá sī rī pi agásī céré, 'bo āngū Ējēpētō vé rī agásī céré ānyāngā anigé. 55 'Bá Ējēpētō vé rī pi vé ānyāngā kā deẹ, ẹbírī rī 'dó kọpi fuú ũnjí ũnjí, kọpi 'dókí rīi ngoó 'bāgú rī bīlé gá kīnī, ĩlẹkí 'bāgú rī ā sē ĩ ní ānyāngā. Kúru 'bāgú rī ní 'yozú kọpi ní kīnī, “Ími mukí Yōsépā vúgá, tā ĩri ní lūú ĩmi ní rī, lẹ ĩmi 'dukí ngaánga.”

56 Ẹbírī rī kā 'deé āngū rī agásī céré, Yōsépā ní jó ānyāngā 'bāzú rī ẹ tī zīzú, ĩri ní ānyāngā fífí rī uzīzú 'bá Ējēpētō vé rī pi ní, ā'diātāsīyā ẹbírī rī 'de ũnjí ũnjí āngū Ējēpētō vé rī agásī céré. 57 'Bá āngū rī pi agásī rī pi ārėvú céré 'dekí mužú ānyāngā fífí jeé Yōsépā vúgá āngū Ējēpētō vé rī agá 'dāá, ā'diātāsīyā ẹbírī rī 'de āngū vū drīgé rī pi agásī céré.

42

* 41:42 41:42 Kátrī: Kátrī 'bāgú rī ní sēé Yōsépā ní rī vé ífífí ĩri 'dīni, 'bāgú rī sē Yōsépā ní ũkpō tāimbī sēzú 'bá rī pi ní rú ívé rī sī. † 41:45 41:45 Ónō: Átálágú Ónō vé rī rī ũtú ĩnjī múnúgú rú, 'da ũtú ĩri ní rīi ĩnjī múnúgú rú 'dīri ā rú Rē. Rú Ónō 'dīri Ẹbērē tī sī. Ğīrīkī tī sī ĩ zī Hēlīyópólīsī. ‡ 41:51 41:51 Mānásē: Rú Mānásē 'dīri vé ífífí, ĩzāngā rī ā tā āvī ẹsī agásī gí. § 41:52 41:52 Ẹfērémā: Rú Ẹfērémā 'dīri vé ífífí, Múngú sē á gō mvá āzi tīi gí.

Yôsépã édrípîi mukí ãnyāngā jeé Ējēpētō gá

1 Yōkóbū kā yîi kînî, ãnyāngā Ējēpētō gá 'dālé anigé, ìri ní 'yozú 'í enjîpîi ní kînî, “Ngá ìmi ní pá tuzú kú 'dîgé rizú ìmi úndrészú ìmi ãsámvú gé sî 'dîni rî ã'di? 2 Á yîi kînî, ãnyāngā Ējēpētō gá 'dālé anigé, ìmi mukí 'bá ní ãnyāngā rî jeé, 'bá adrikí rî ídri rú, 'bá ũdrákí rî ku.”

3 Kúru Yôsépã vé édrípîi mұdrî rî pi ní 'dezú mұzú ãnyāngā rî jengará gá Ējēpētō gá 'dālé. 4 'Bo Yōkóbū pē Yôsépã édrípîi Bēnyēmîñē ri muzú édrípîi vúgá sî ìndî kuyé, ã'diātāsīyā 'o ũrî sî, ũsū déna tā ũnjî ri mұ ìri ìsú rá. 5 Īsērélē vé anjî rî pi mukí 'bá mұ' 'bá ãnyāngā jengará gá Ējēpētō gá 'dālé rî pi be trú, ã'diātāsīyā ěbîrî rî 'de kpá āngū Kānānā vé rî agá 'dālé ìndî.

6 Sā 'dāri gé, Yôsépã ri gāvānā āngū Ējēpētō vé rî agá 'dālé nî, ri ãnyāngā rî sēé jeé 'bá rî pi ní nî. Yôsépã édrípîi ká caá 'dālé, kōpi ní kūmūcí ũtîzú, ĩ drî sîzú vūgá Yôsépã endrētî gé. 7 Yôsépã ká 'í édrípîi ndree, nî kōpi áamá bá, 'bā 'i kú sū 'i 'bá túngú ni tîni, átá kōpi ní ōjōgō sî, ìri ní kōpi zîzú kînî, “Ìmi íbíkí ímұ íngōósila?”

Kōpi ní újázú kînî, “'Bá íbíkí ímұ Kānānā gálésî, 'bá ímұkí ãnyāngā jeé.”

8 Yôsépã ā nî dō édrípîi rá drāāāsīyā, édrípîi nîkí ìri áamá kuyé. 9 Yôsépã ní urobí ōtú 'i ũbîipi kōpi ā tā sî 'dāri ígázú, ìri ní 'yozú kōpi ní kînî, “Ìmi 'bá āngū úmí' 'bá ni pi! Ìmi ímұkí āngū 'bávé rî úmí, dō vūrā ĩ ní ũtēé ku rî íngōri?”

10 Kōpi ní újázú kînî, “Āmbúgú 'bávé rî, adri 'dîni kuyé. 'Bā ātî' 'bá mívé ni, 'bá ímұkí ãnyāngā jeé. 11 'Bā céré anjî 'bá ālu vé ni. 'Bā 'bá tā 'o' 'bá pîrî ni pi, 'bá adrikí 'bá āngū úmí' 'bá ni pi ku.”

12 Yôsépã ní 'yozú kōpi ní kînî, “Adri 'dîni kuyé! Ìmi ímұkí āngū 'bávé rî úmí, dō vūrā ĩ ní ũtēé ku rî íngōri?”

13 Kōpi ní 'yozú ìri ní kînî, “Āmbúgú 'bávé rî, 'bā mұdrî drî ni ìrî, 'bā céré édrípîi, 'bā anjî ágó riipi adriipi āngū Kānānā vé rî agá rî vé ni. 'Bávé édrípîi ũdú

rî ìri vúlé 'bá étēpi vúgá 'dāá'dā. 'Bávé édrípîi ālu rî drā gî.”

14 Yôsépã ní 'yozú kōpi ní kînî, “Sū té má ní 'yoó rî tîni, ìmi 'bá āngū úmí' 'bá ni pi! 15 Á lē nîi dō ìmi ri tā áda 'yo. Á sō ũyō 'bāgú rî ā rú sî, ìmivé édrípîi ũdú rî ícá dō nōgó kuyé, ìmi ícókí fūū āngū Ējēpētō vé rî agá nōósî ku. 16 Lē ìmi pēkí 'bá ālu ìmi ãsámvú gé 'dîgé, ā mұ ìmi édrípîi ri bîi, ìmi ace' 'bée rî pi, ma ìmi 'be jó āngū ũ'yîzú rî agá, mâ nî rî áamá dō tā ìmi ní 'yoó rî tā áda. Dō tā ìmi ní 'yoó rî adri tā áda kuyé, 'bāgú rî ā rú sî, ìmi 'bá āngū úmí' 'bá ni pi!” 17 Yôsépã ní kōpi suzú céré jó āngū ũ'yîzú rî agá caá ũ'dú be na.

18 Kā mұū adrii ũ'dú na ni gé, Yôsépã ní 'yozú kōpi ní kînî, “Á ru Múngú ri rá, ìmi 'okí dō sū má ní 'yoó rî tîni, ìmi ídri rá. 19 Ìmi dō 'bá tā 'o' 'bá pîrî ni pi, lē 'bá ālu ìmi ãsámvú gé 'dîgé, ā adri jó āngū ũ'yîzú rî agá nōgó, ìmi ace' 'bée rî pi, lē ìmi jîkí ãnyāngā rî mұzú vúlé 'bá ìmivé 'bētî ãsámvú gé ěbîrî ní rií fuú 'dā' 'bée ní. 20 'Bo ìmi mukí ìmivé édrípîi ũdú rî íjî ímұ má vúgá nōlé, ā lū rî 'yozú kînî, ìmi ri tā áda 'yo, ā ú'dîkí rî ìmi drāá ku.” Yôsépã édrípîi ā'yîkí tā 'dîri rá.

21 Kōpi ní átázú ĩ ãsámvú gé sî kînî, “Ádarú ĩ ri 'bā ìrîñā tā 'bá ní 'oó 'bá édrípîi Yôsépã ní rî sî. 'Bá ndrekí ĩzāngā ándúrú ìri ní 'i ìmāmālāzú ívé ídri ā tā sî rî rá, 'bo 'bá yîkí ìrivé tā kuyé, sē 'bá ní rizú ĩzāngā nōri nyazú ānî.”

22 Rübénā ní 'yozú kōpi ní kînî, “Á 'yo ándúrú ìmi ní kuyé? Má kînî, ìmi 'dîkí mvá rî ku fō! Ìmi gākí yîgá sî. Sē nóni 'bā ri ĩzāngā nya, 'bá ní ìri 'dîjî drāá rî sî.”

23 Kōpi nîkí áamá 'yozú kînî, Yôsépã yî tā ĩ ní átá rî gî 'dîni kuyé, ã'diātāsīyā 'bá āzi ri átángá kōpi ní átá rî újā nî.

24 Yôsépã ní ngazú mұzú kōpi ā gārā gá sî 'dîisî rá, ìri ní í'dózú ngozú. Ìri ní 'i újázú gōzú kōpi vúgá 'dāá, ìri ní gōzú átázú kōpi ní dîjî. Ìri ní Sîmîyónā ri ìpēzú kōpi ãsámvú gé 'dîgé, ìri ní 'yozú ā úmbékí ìri kōpi endrētî gé 'dîgé.

Yôsépã édrípîi újákí ĩ gōó Kānānā gá

²⁵ Yōsépā ní tǎimbì sězú kīnī, ǎ tōkí ǎnyāngā fífí kòpivé jǔrú rī pi agásī, ǎ 'bákí 'bá ǎlu ǎlu vé mǔfēngā fífí gōó ìrivé jǔrú agá 'dǎlé ũzi. ǎ sěkí kòpì ní ngá nyanya, kòpì ǎ nyakí rí kòpì ní mungará gá lètì gé 'dǐgé. Ká kòpì ní ngá nyanya rī sěé gí, ²⁶ kòpì ní ìvé ǎnyāngā fífí rī pi ũdròzú ìvé dōngí rī pi ǎ úgóró gá, kòpì ní 'dezú mužú.

²⁷ ǎngū rī kǎ nī, kòpì ní pá tuzú. 'Bá ǎlu kòpì ǎsámvú gé 'dǐgé, ìrì ní ìvé jǔrú ē tì zǐzú, 'í 'í'dú rí ǎnyāngā sěé ìvé dōngí rī ní, ìsú ìvé mǔfēngā fífí rī kú jǔrú rī agá 'dǎá. ²⁸ Ìrì ní 'yozú édrípì ní kīnī, "Ìmi ndrekí drī ká! Újákí mǎvé mǔfēngā fífí gōó vúlé, mǔfēngā fífí rī kú mǎvé jǔrú agá nǒ!"

Kòpì ē ésí tī rǔcǔ, kòpì ǎ rú'ba yǎ kpīrīkpīrī, ógúpì ndre ógúpì rì, kòpì ní 'yozú kīnī, "Múngú 'o 'bá 'dínì ǎsī?"

²⁹ Kòpì kǎ caá ì étépì Yōkóbū vúgá Kǎnánǎ gá 'dǎá, kòpì ũlúkí tǎ 'i ngaápi ì rú'ba gá rī pi ǎrěvú céré ìrì ní, kòpì kīnī, ³⁰ "Gávǎnǎ ǎngū Ējěpétō vé rī agá rī átá 'bá ní òjògò sī, kīnī 'bá rì ǎngū Ējěpétō vé rī úmí. ³¹ 'Bá ní 'yozú ìrì ní, "Bá adrikí 'bá ǎngū úmí'ba ní pi ku, 'bá 'bá tǎ 'o'ba pìrì ní pi. ³² 'Bá édrípì rú mǔdrì drī ní ìrì, 'bá anjì 'bá ǎlu vé ní ǎngū Kǎnánǎ vé rī agá. Mvá ũdú rī 'bá étépì vúgá vúlé 'dǎá'dǎ, 'bávé édrípì ǎlu rī drǎ gí."

³³ "Gávǎnǎ Ējěpétō vé rī ní 'yozú 'bá ní kīnī, 'Á lě nǐ dō ádarú ìmi 'bá tǎ 'o'ba pìrì ní pi. Ìmi kukí ìmivé édrípì ǎlu ní kú má be nǒgò. Ìmi jìkí ǎnyāngā rī mužú ìmivé 'bá 'bětì ǎsámvú gé èbìrì ní ríi fuyú 'dǎ'bée ní. ³⁴ Ìmi mǔkí ìmivé édrípì ũdú rī bǐi ìjì má vúgá nǒó, má nǐ rí 'yozú kīnī, ìmi adrikí 'bá ǎngū úmí'ba ní pi ku, ìmi 'bá tǎ 'o'ba pìrì ní pi. Ma ìmi édrípì rì sě gō ìmi ní rá, ìmi ícò écì ǎnyāngā je ǎngū nǒrì agá, 'bá ǎzi uga ìmi ku.' "

³⁵ Kòpì kǎ ríi ìvé ǎnyāngā fífí rī ũdǎá jǔrú rī pi agásī ǎmvé, 'bá ǎlu ǎlu ìsú ìvé mǔfēngā fífí rī jǔrú rī agá 'dǎá! Kòpì kǎ mǔfēngā fífí rī pi ndreé, ǎzini kòpivé étépì Yōkóbū kǎ mǔfēngā fífí rī pi ndreé, kòpì ǎ rú'ba yǎ kpīrīkpīrī. ³⁶ Kòpivé étépì Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Ìmi 'beki

mǎvé anjìjá rī pi ǎvǐi! Yōsépā rì nóni 'dǎáyo, Sīmīyónǎ rì kpá 'dǎáyo, ìmi lěkí kpá Běnyēmīnē rī jìi mužú! Tǎ ìmi ní 'oó 'dǐrì ìzāngā sě má ní!"

³⁷ Kúru Rǔbénǎ ní 'yozú étépì ní kīnī, "Má ìjì dō Běnyēmīnē rì ìgòó kuyé, má ǎ'yǐ rá, mi ícò mǎvé anjì ìrì 'dǐ'bée ú'dì rá. 'Í ku Běnyēmīnē rì má drǐgé, má ícò ìrì ìjì ìgò rá."

³⁸ 'Bo Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Mǎvé mvá mǔ 'dǎlé ǎlunǎni ku, ǎ'diātāsīyǎ édrípì drǎ gí, kukí ìrì kú ó'dúkúle. Tǎ ũnjì ìsú dō ìrì ècì ìmi ní tuú rī gé lètì gé 'dǐgé, ìzāngā rī sī, ìmi sě ma drǎ rá."

43

Yōsépā édrípì jìkí Běnyēmīnē rì mužú Ējěpétō gá 'dǎá ìndì

¹ Èbìrì rī áwí 'deé kuú ũnjì ũnjì ǎngū Kǎnánǎ vé rī agá. ² Kòpì kǎ ǎnyāngā ì ní jeé Ējěpétō gá rī nyaá deđé gí, kòpivé étépì Yōkóbū ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Ìmi gōkí mužú 'bá ní ǎnyāngā ǎzi jeé."

³ Yúdǎ ní 'yozú ìrì ní kīnī, "Ágò ǎmbúgú rī átá 'bá ní ũkpó ũkpó kīnī, "Ìmi ìjìkí dō ìmivé édrípì ũdú rī ìmúzá ìndì kuyé, ìmi gōkí ícá má èndrètì gé dǐi ku." ⁴ Mí ǎ'yǐ dō 'bá jìkí 'bá édrípì ũdú rī mužú ìndì rá, 'bá mǔ ǎnyāngā rī je ìjì mí ní rá. ⁵ Mí kīnī dō 'bá jìkí ìrì ku, 'bá mǔkí ku, ǎ'diātāsīyǎ ágò ǎmbúgú rī 'yo 'bá ní kīnī, "Ìmi ìjìkí dō ìmivé édrípì ũdú rī ìmúzá ìndì kuyé, ìmi gōkí ícá má èndrètì gé dǐi ku." "

⁶ Ìsērélē ní 'yozú kīnī, "Ngá ìmi ní ìzāngā sězú má ní 'dínì rī ǎ'dì? Ngá ìmi ní lǔzú ágò ǎmbúgú rī ní ìmivé édrípì ǎzi anigé rī ǎ'dì?"

⁷ Kòpì ní újázú ìrì ní kīnī, "Ágò ǎmbúgú rī uzì 'bá 'bávé 'bá 'bětì ǎsámvú gé rī pi ǎ tǎ sī kīnī, "Ìmi étépì rì drī ídrì rú? Ìmi édrípì ǎzi anigé?" 'Bá újákí átángá ìrì ní 'bá uzìzú rī pi rá. 'Bá ícò nǐ ngóni 'yozú kīnī ìrì 'yo, "Ìmi ìjìkí ìmi édrípì rì ìmúzá ìndì?"

⁸ Kúru Yúdǎ ní 'yozú 'í étépì Ìsērélē ní kīnī, "Mí ǎ'yǐ 'bá 'dekí mužú Běnyēmīnē be trǔ, 'bá ícò mǔ ìrì be rá, 'bá anjì mívé rī pi, mí úlúngu be, 'bávé anjìjá rī pi be, 'bá

adrikí rí ídri rú, 'bâ ũdrākí rí ku. ⁹ Ma ïri ã tâ mba rá, ma ïri íjì ïgō mí vúgá nōlé rá, má íjì dō ïri ïgōó mí vúgá nōlé kuyé, tâ ni ã adri má drìgè, má ní drì adrizú ídri rú rí gé. ¹⁰ 'Bâ izakí té dō sâ kuyé, 'bá mukí té 'dālè gí, 'bá ɛndìkí té 'bâ caá vú be ïrì gí."

¹¹ Kòpivé ɛtèpì Ìsèrélè ní 'yozú kòpì ní kìnì, "Dō Bènyèminè ri mù ìmi vúgá sī ìndī, ìmi tōkí ngá múké múké āngū nōri agá rī pi ìmivé jūrú rī pi agásī, ìmi jìkí sèé ágó āmbúgú rī ní fèfè rú. Ìmi tōkí ũdu ngū̀̀pì ndrìndrì ni, ɔnyú, ngá tìbì á'dízú ɛjì be ngū̀̀'bá ndrìndrì ni pi, mírè, kumuro, āzini ālìmondā. ¹² Ìmi 'dukí mūfèngā fífì ìmi ní ìsú ìmivé jūrú agá rī pi mužú ìndī, ìmi 'dukí mūfèngā rī āzi gbā ìmi ní ìsú 'dìri pí mužú ìndī, ìmi újákí ìmi ní ìsú jūrú rī pi agá rī pi gōzú vulé, sâ āzi ni sī 'bá āzi ku mūfèngā fífì 'dìri tālāvī sī. ¹³ Ìmi jìkí ìmi ɛdrìpì Bènyèminè rī mužú ìndī, koro ìmi 'dekí mužú ágó āmbúgú rī vúgá 'dālè. ¹⁴ Múngú Ùkpò 'Dìpa ã sè ágó rī ɛ ɛsì ã adri ìdrikídri ìmi ní, ã ɔyù rí Sīmīyónā pi Bènyèminè be ïgōó vulé. Dō mávé anjìjā rī pi āvì dè má drìgè sī cèré, kòpì āvìkí ïngá ïyì."

¹⁵ Yòkóbū vé anjì rī pi ní fèfè Yòkóbū ní lèé ã jìkí sèé ágó āmbúgú rī ní rī pi 'duzú, kòpì 'dukí mūfèngā fífì ì ní ìsú jūrú agá rī pi, kòpì 'dukí kpá āzini gbā ì ní ìsú jūrú agá 'dìri pí, kòpì jìkí Bènyèminè ri mužú ìndī. Kòpì ní mužú cazú Èjèpètò gá 'dālè, kòpì ní ì 'dazú Yòsèpā ɛndrètì gé. ¹⁶ Yòsèpā ká Bènyèminè pi ndrèé 'í ɛdrìpì be, ìri ní 'yozú ívé 'bá riipi ívé ngá jó agá rī pi ùtèepi rī ní kìnì, "'Í jì 'bá 'dì'bée mužú mávé jó agá 'dāá, 'í lì ndrìjì, mí á'dí, 'bâ nyakí rí kòpì be ùtù mgbíngbì gé 'dìgè."

¹⁷ Ágó rī ní ndrìjì rī lizú á'dízú, sù Yòsèpā ní 'yoó 'í ní rī tìjì, ìri ní kòpì jìzú mužú Yòsèpā vé jó agá 'dālè. ¹⁸ Ká kòpì jìjì mužú Yòsèpā vé jó agá 'dāá, kòpì 'okí ũrì sī. Kòpì 'í'dókí rí ùsùjù kìnì, "Íjìkí 'bâ nōgó mūfèngā fífì ì ní ándúrú ũ'bāá gōó 'bávè jūrú agá rī pi vé tâ sī. Ágó āmbúgú rī lè 'bâ uruú 'bāá adrii túgèrì ívé ni rú, lè dōngí 'bávè rī pi u'duú 'bá drìgè sī rá."

¹⁹ Kúru kòpì ní 'dezú mužú átázú Yòsèpā vé ágó riipi ìrivé ngá jó agá rī ùtèepi rī ní kèètìlè gá 'dāá. ²⁰ Kòpì kìnì, "Āmbúgú 'bávè rī, ándúrú 'bá ìmúkí drìdrì ni ānyāngā jèé nōgó rá. ²¹ 'Bo vūrā 'bá ní mužú lazú rī gé, 'bá ká 'bávè jūrú rī pi ɛ tì ɔyù, 'bá ālu ālu gō ívé mūfèngā fífì ānyāngā jezú rī ìsú vúgú rī vú sī. 'Bá íjìkí mūfèngā fífì rī pi ïgōó vulé nō. ²² 'Bá nìkí kuyé ā'di ũ'bā 'bávè mūfèngā fífì rī pi gōó 'bávè jūrú rī pi agá nì. 'Bá íjìkí kpá mūfèngā āzi ìmúzú ìndī ānyāngā āzi jezú ānì."

²³ Ágó riipi ngá jó agá rī ùtèepi rī ní 'yozú kìnì, "Ìmi 'okí ũrì sī ku, má ɛ'yì ìmivé mūfèngā fífì rī pi gí. Múngú ìmi ní rí ïnjìjì ìmi ɛtèpì pi be rī, ũ'bā mūfèngā fífì rī pi gōó ìmivé jūrú rī pi agásì nì." Kúru ìri ní Sīmīyónā ri íjìzú ìfüzú jó āngū ũ'yìzú rī agá 'dāásì āmvè kòpì vúgá nōó.

²⁴ Ágó riipi ngá jó agá rī ùtèepi rī ní āgō 'dì'bée jìzú mužú Yòsèpā vé jó agá 'dāá. Ìri ní kòpì ní yìjì sèzú, kòpì ã ũjìkí rí ì pá ānì. Ìri ní kpá ānyāngā sèzú kòpivé dōngí rī pi ní. ²⁵ Kòpì údékí fèfè ì ní lèé sèé Yòsèpā ní rī kú ìnògòsì rizú Yòsèpā ri ùtèzú, kādō ícá ùtù mgbíngbì gé 'dìgè, ì sèkí rí ìri ní, ā'diātāsīyā kòpì yìkí kìnì, ì ìmú ìnyá nya Yòsèpā pi be trù.

²⁶ Yòsèpā ká ícá 'bètì nōlé, kòpì ní fèfè ì ní íjì rī pi 'í'dúzú sèzú ìri ní. Kòpì ní kùmúcì ũtìzú, ì drì sìzú vūgá ìri ɛndrètì gé. ²⁷ Yòsèpā ká kòpì ɛzìjì, ìri ní zìzú kìnì, "Ìmivé ɛtèpì adriipi ārākā rú ìmi ní tâ ni lūú má ní rī ìri ìngónì? Ìri drì ídri rú?"

²⁸ Kòpì ní újázú ìri ní kìnì, "Mívè átì'bá 'bá ɛtèpì ri drì ídri rú, ìri múké." Kòpì ní kùmúcì ũtìzú vūgá ìri ïnjìzú.

²⁹ Yòsèpā ká 'í ɛdrìpì Bènyèminè ì ní adrii ìri be ɛndrètì ālu rī ndrèé, ìri ní zìzú kìnì, "Ìmivé ɛdrìpì ùdú rú ìmi ní tâ ni lūú má ní rī ìri adriipi 'dì?" Ìri ní gōzú 'yozú kìnì, "Mā mvá rī, Múngú ã 'bā ɛsì múké mí ní." ³⁰ Koro Yòsèpā ní füzú jó rī agásì, ìri ní mužú fizú ívé jó lazú rī agá, ìri ní 'í'dózú ngozú, ā'diātāsīyā lè ɛdrìpì Bènyèminè ri ambamba.

³¹ Kã 'î mîlétì ùjǐí gí, ìri ní ẹ̀sì úmbézá, ìri ní ìfùzú àmvé. Ìri ní 'yozú àtí' bá rǐ pi ní kǐnǐ, "Ìmi ìjǐkí ìnyá rǐ awaá."

³² Sěkí Yōsépā ní ìnyá rǐ ọ̀'đúkùlẹ, ìrivé ẹ̀drípìjì ní sěkí túngú, 'bá Ẹ̀jẹ̀pétò vé rǐ pi ní sěkí túngú, ǎ'diātāsīyā 'bá Ẹ̀jẹ̀pétò vé rǐ pi nyakí ìnyá 'bá Ẹ̀bérè vé rǐ pi be trú ku, kòpi gākí 'bá Ẹ̀bérè vé rǐ pi sǐ. ³³ 'Bākí Yōsépā ẹ̀drípìjì úrí Yōsépā ẹ̀ndrẹ̀tì gé ìlǐ ì ní kòpi tìzú rǐ vù sǐ, í'dózú mvá kǎyú rǐ vùgá cazú mvá ùđú rǐ vùgá, kòpi rikí ì úndrè ì ǎsámvú gé sǐ, sè kòpi ǎyākí ǎní ǎyāyā. ³⁴ Awakí ìnyá Yōsépā vé mísá drǐgè rǐ, jǐkí sèe kòpi ní, sěkí Bẹ̀nyẹ̀mìnẹ̀ vé rǐ caá vù sǐ tǔwù ndè ẹ̀drípìjì vé rǐ rá. Yōsépā ẹ̀drípìjì rikí ngá nyaá, ǎzini ngá mvùyú Yōsépā pi be trú, 'bá ǎzi uga kòpi kuyé.

44

Yōsépā vé kópò ọ̀gúpì ọ̀gúǎgǔ rǐ

¹ Yōsépā ní 'yozú ìvé ágó riipi ìvé ngá jó ágá rǐ ùtèepi rǐ ní kǐnǐ, "Mí ùtò ǎnyàngá ǎgò 'dǐ'bée vé jǔrú rǐ pi agásí tré tré, kòpi ní ícò 'đujú bǎ rá ni. Mí ù'bǎ 'bá ǎlu ǎlu vé mǔfèngá gòò ìrivé jǔrú ágá 'dǎá vùlé. ² 'Í 'bǎ mǎvé kópò ọ̀gúpì ọ̀gúǎgǔ rǐ mvá ùđú rǐ vé jǔrú ágá, 'í 'bǎ kpá ìrivé mǔfèngá ǎnyàngá jezú rǐ gòò jǔrú rǐ ágá 'dǎá vùlé." Ágó rǐ 'đú tǎ rǐ ngaá sù Yōsépā ní 'yoó rǐ tǐnì.

³ ǎngǔ rǐ kǎ ọ̀wù, ì ní ǎgò 'dǐ'bée pèzú muzú ìvé dǔngí rǐ pi be. ⁴ Kòpi kǎ drǐ mujú vùyú kǔrú rǐ agásí rǎrá rú kuyé, Yōsépā ní 'yozú ìvé ágó riipi ìvé ngá jó ágá rǐ pi ùtèepi rǐ ní kǐnǐ, "'Í mu ǎgò 'dǐ'bée ǎ vùdrǐ gé sǐ, mí ìsù dǔ kòpi gí, 'í zì kòpi 'dǐnì, 'Á 'o ìmi ní tǎ múké, ngá ìmi ní tǎ ùnjí 'ozú 'dǐnì rǐ ǎ'dì? ⁵ Kópò 'dǐri mǎvé ǎmbúgú rǐ ní rizú ngá mvuzú ǎní rǐ, ìri kpá ri ẹ̀ndrì ndrì ǎní. Tǎ ìmi ní 'oó 'dǐri ùnjí.' "

⁶ Ágó rǐ kǎ mujú kòpi ìsù, ìri ní 'yozú kòpi ní sù Yōsépā ní 'yoó 'í ní rǐ tǐnì. ⁷ Kòpi ní újázú ìri ní kǐnǐ, "Tǎ mí ní rií átá 'dǐnì rǐ ǎ'dì? 'Bá àtí' bá mǐvé ni, 'bá ícókí tǎ 'oó 'dǐnì ku. ⁸ Mǔfèngá fifí 'bá ní

ìsù 'bávè jǔrú ágá rǐ pi, 'bá ìjǐkí Kǎnǎnǎ gá 'dǎásí sèe gòò mí ní rá. 'Bá ícò mǐvé ǎmbúgú rǐ vé ngá ọ̀gúpì ọ̀gúǎgǔ, dǔku dábù ǔgǔ ìrivé jó ágá 'dǎásí ìmúzú ìndí ìngóni ngóni? ⁹ Dò mí ìsù ǎmbúgú rǐ vé kópò 'bá ǎlu vùgá 'bá ǎsámvú gé nǔgò rá, ǎ 'dǐkí 'bá 'dǐri drǎá rá, 'bá ìmbítá ì ní kuú nǔ'bée gò adri tǔgèrǐ mǐvé ni."

¹⁰ Ágó rǐ ní újázú kòpi ní kǐnǐ, "Múkè, ǎ adri sù ìmi ní 'yoó rǐ tǐnì. 'Bá ì ní kópò rǐ ìsù ìri vùgá rǐ, ìri adri tǔgèrǐ rú nǐ. Ìmi ìmbítá ì ní kuú 'dǐ'bée, ìmi adri tǎ ǎkò, ì ìmi ọ̀yú rá."

¹¹ Koro 'bá ǎlu ǎlu ní ìvé jǔrú í'dúzú 'bázú vùgá, kòpi ní tǐ ni ọ̀yuzú. ¹² Kúru ágó riipi Yōsépā vé ngá jó ágá rǐ pi ùtèepi rǐ ní í'dózú kòpivé jǔrú ǎ 'a ndázú, í'dó ndǎá mvá kǎyú rǐ vé rǐ ágá, cǐmgbá cazú mvá ùđú rǐ vé rǐ ágá. Ìsù kópò rǐ Bẹ̀nyẹ̀mìnẹ̀ vé jǔrú ágá. ¹³ Bẹ̀nyẹ̀mìnẹ̀ ẹ̀drípìjì kǎ tǎ 'dǐri ndrèe, kòpi ùsíkí ìvé bǔngó ì rù' bá gá sǐ kpélékpélé.* Kòpi ní ìvé ǎnyàngá rǐ pi ùdròzú ìvé dǔngí rǐ pi ǎ úgóró gá, kòpi ní ì újázú gòzú vùlé kǔrú rǐ ágá 'dǎlé ùzi.

¹⁴ Yúdǎ pi ẹ̀drípìjì be, kòpi kǎ caá 'dǎlé, kòpi ìsúkí Yōsépā ri drǐ jó ágá, kòpi ú'békí ì vùgá sǐ Yōsépā ẹ̀ndrẹ̀tì gé. ¹⁵ Yōsépā ní 'yozú kǐnǐ, "Ngá ìmi ní 'oó 'dǐnì rǐ ǎ'dì? Ìmi nǐkí 'yozú kǐnǐ, 'bá má tǐnì nǔri, ma ícò ẹ̀ndrì ndrì tǎ rǐ nǐzú ǎmázú ǎní rá 'dǐnì kuyé?"

¹⁶ Yúdǎ ní újázú kǐnǐ, "ǎmbúgú mǎvé rǐ, 'bá 'yókí rí mí ní ìngóni? Tǎ lǔúpi kǐnǐ 'bá tǎ ǎkò rǐ ǎ'dì? Múngú 'í da tǎ 'bá ní 'oó ùnjí rǐ ǎmvé gí. ǎmbúgú mǎvé rǐ, 'bá 'bá ẹ̀drípì ì ní kópò rǐ ìsù ìrivé jǔrú ágá rǐ pi be, 'bá nóni tǔgèrǐ mǐvé ni."

¹⁷ 'Bo Yōsépā ní 'yozú kǐnǐ, "Má ícò tǎ 'oó sù 'dǐri tǐnì ku! 'Yèjá ágó ì ní kópò rǐ ìsù vù ni gé rǐ, ìri adri mǎvé tǔgèrǐ rú nǐ. Ìmi ìmbítá ì ní kuú 'dǐ'bée, ìmi tǎ ǎkò, ìmi ícò gò ìmi ẹ̀tẹ̀pì vùgá 'dǎá rá tǎ be kǐri."

Yúdǎ mǎ ágó ǎmbúgú rǐ Bẹ̀nyẹ̀mìnẹ̀ vé tǎ sǐ

¹⁸ Kúru Yúdǎ ní 'dezú mujú Yōsépā vùgá 'dǎá, ìri ní Yōsépā ri mǎzú kǐnǐ,

* **44:13** 44:13 Kòpi ùsíkí ìvé bǔngó ì rù' bá gá sǐ kpélékpélé: Kòpi ùsíkí ìvé bǔngó, ǎ'diātāsīyā ì ní kópò rǐ ìsù Bẹ̀nyẹ̀mìnẹ̀ vé jǔrú ágá rǐ sǐ, sè kòpi ní ìzàngá.

“Āmbúgú mávé rĩ, ma ātí'ba mívé ni, mí ā'yĩ, mā 'yo tā má tì gé sī mí ẹndrẹtì gé nōgó. Mívé ũkpō ā adri dō sū 'bāgú rĩ vé rĩ tìjì drāāāsīyā, lē mí 'a ā ve má ní ku. 19 Āmbúgú mávé rĩ, ándúrú 'í zì 'bā ātí'ba mívé rĩ pi, mí kīnī, 'Īmivé ẹtẹpì anigé? Dōku ĩmivé ẹdrípì anigé?’ 20 'Bá újákí mí ní, 'bá kīnī, “Bávé ẹtẹpì ri anigé, ĩri ārākā rú, tì mvá ágóná āzi ịsụ ākūdē ĩri ārākā rú. Mvá ágóná rĩ vé ẹdrípì drā gí, kòpivé ẹndrẹpì agá, mvá 'yẹná ĩ ní kuú rĩ ĩri 'i, ẹtẹpì lē ĩri ambamba.’

21 “'Í 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'Īmi ịjìkí ĩri má vúgá nōó, mā ndre ĩri mā mì sī.’ 22 'Bá 'yokí mí ní, 'bá kīnī, 'Mvā ágó rĩ ícó 'í ẹtẹpì ri kuú ku, ku dō ẹtẹpì ri gí, ẹtẹpì ri drā rá.’ 23 'Bo 'í 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'Īmi ịjìkí dō ĩmi ẹdrípì ụdụ rĩ ímụ má vúgá nōó ku, úmvúlésī ĩmi ndrekí mā ẹndrẹtì dīi ku.’ 24 'Bá ká gōó vúlé mívé ātí'ba 'bá ẹtẹpì vúgá 'dālé, 'bá ũlūkí ĩri ní tā mí ní 'yoó rĩ rá.

25 “'Bá ẹtẹpì gō 'yoó kīnī, 'Īmi gōkí mụyú 'bá ní ānyāngā āzi jeé.’ 26 'Bo 'bá újákí ĩri ní, 'bá kīnī, 'Mí ā'yĩ dō 'bá ẹdrípì ụdụ rĩ mụyú 'bá be ku, 'bá ícókí mụyú ku. 'Bá ẹdrípì ụdụ rĩ mụ dō 'bá be kuyé, 'bá ícókí ágó āmbúgú rĩ ē mīlẹtì ndreé ku.’

27 “'Bá ẹtẹpì ní 'yozú 'bá ní kīnī, 'Īmi nīkí rá 'yozú kīnī, ũkú mávé rĩ tì má ní anjì āgō ịrĩ. 28 Mvā ágó rĩ āzi fū mụzú āmvé mā rụ'ba gá sī gí, má kīnī, “Ūndīkí ĩri kpélékpélé gí.” Í'dózú ịnógósì 'dāá, á gō ĩri ndreé kuyé. 29 Īmi jìkí dō mvā ịmbítā ālu 'dīri mụzú ịndī, tā ũnjí ịsụ dō ĩri gí, ĩmi sē mávé ārākā nōri fi 'bụ agá ịzāngā agá.’

30 “Āmbúgú mávé rĩ, má ícó mvii gōó má ẹtẹpì vúgá 'dāá mvā rĩ ākó ku, 'bá ẹtẹpì ri adri ídri rú mvā rĩ ní adrií ídri rú rĩ sī, 31 'bá ẹtẹpì ndre dō mvā ágó rĩ 'bā āsámvú gé 'dāáyo, 'bá ẹtẹpì ri drā rá. 'Bá mívé ātí'ba nō'bée, 'bā sē 'bá ẹtẹpì dēepi gí 'dāri drā rá. 32 Āmbúgú mávé rĩ, á 'yo má ẹtẹpì ní, má kīnī, 'Ma ícó mvā ágó rĩ ā tā mba rá. Má ịjì dō mvā ágó rĩ ịgōó vúlé nōó kuyé, tā ni ā adri má drīgé mụzú nyonyo.’

33 “Āmbúgú mávé rĩ, lē mā áwí adrií nōgó tųgērĩ rú mvā ágó rĩ ā vūrā gá, mí ā'yĩ mvā ágó rĩ, kòpi ā mvikí gōó 'í ẹdrípìjì be 'bẹtì 'dāá. 34 Mvā ágó rĩ mụ dō má vúgá sī ịndī kuyé, ma ícó mvi gō má ẹtẹpì vúgá 'dālé ịngóni? Á lē ịzāngā má ẹtẹpì vé rĩ ndreé ku.”

45

Yōsépā 'i'da 'i nī ẹdrípìjì ní

1 Yōsépā ká ndreé 'í ícó 'í ẹsì umberé ívé ātí'ba rĩ pi ẹndrẹtì gé bā ku, ĩri ní 'yozú ívé ātí'ba rĩ pi ní kīnī, “Lē ĩmi fūkí má gārā gá nōósī cére āmvé!” Sā Yōsépā ní 'i i'dazú ẹdrípìjì ní rĩ gé, 'bá āzi tųngú ni 'dāáyo, kòpi 'yẹná ẹdrípìjì be. 2 Īri ní í'dózú ngozú ụ'dúkọ be ụrụ 'dāá, 'bá Ējẹpétō vé rĩ pi yìkí rá, ũlūkí tā Yōsépā ní ngozú 'dīri 'bá 'bāgú rĩ vé jó āsámvú gé rĩ pi ní rá.

3 Yōsépā ní 'yozú ẹdrípìjì ní kīnī, “'Bá rĩ ma 'i, Yōsépā 'i! Má ẹtẹpì ri drī nyo ídri rú?” 'Bo Yōsépā ẹdrípìjì ícókí ĩri ní tā 'dīri újā bā ku, ā'diātāsīyā ụrĩ fụ kòpi ambamba, kòpi ní Yōsépā ā rụ'ba ndreé rĩ sī.

4 Kúru Yōsépā ní 'yozú ẹdrípìjì ní kīnī, “'Īmi ítrúkí ĩmi ịnyinā má vúgá nōó.” Kòpi ká ĩ útrú ĩri vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ma ĩmivé ẹdrípìjì Yōsépā ĩmi ní ọtụ sēe jeé, ĩ ní ịjì āngū Ējẹpétō vé rĩ agá rĩ 'i! 5 'Bo lē ĩmi adrikí ịzāngā sī ku, āzini lē ĩmí ẹsì ā ri veé ĩmi āsámvú gé sī tā ĩmi ní ma sēe jeé rĩ ā tā sī ku. Múngú ịpē ma ímúzú ĩmi ní nōó drīdrī, mā ímụ rí ĩmi ídri bēnī. 6 Ẹbírì 'de āngū rĩ agá ũnjí ũnjí, 'dụ nóni caá ílí ịrĩ, ẹbírì rĩ āzi ri gō 'de ca ílí tọwú, 'bá āzi gō ọmvú 'āá ku, gōkí kpá ānyāngā ịkūnāá ku. 7 'Bo Múngú ịpē ma ímúzú ĩmi ní drīdrī, mā ímụ rí ĩmi tā mbaā ĩmivé 'bá 'bẹtì āsámvú gé rĩ pi be, ĩmi adrikí rí ídri rú.

8 “Adri 'yozú kīnī, ĩmi ịpēkí ma nōgó nī 'dīni kuyé, Múngú ịpē ma nī. Múngú 'bā ma adrií ũgalaku 'bāgú rĩ vé ni, āzini 'bā ma adrií āmbúgú rú 'bā āngū Ējẹpétō vé rĩ agá rĩ pi drīgé. 9 Īmi újákí ĩmi gōó vúlé má ẹtẹpì vúgá 'dālé mbēlē, ĩmi 'yokí ĩri ní, 'Mí mvọpì Yōsépā 'yo 'dīni kīnī,

“Múngú 'bā ma āmbúgú rú āngū Ējēpétō vé rī drīgé. Lē ē ímú má vúgá nōo mbēlē, ē iza sá ku.” ’ 10 Īri ímú adri āngū Gōsēnī vé rī agá, ĩnyiná má gārā gá. Īri adri anjiná ívé rī pi be, anjiná ẹnjipì ní tìj rī pi be, ívé kábīlō rī pi be, ndrīj rī pi be, tì rī pi be, ngá ārēvú ívé rī pi be céré. 11 Ma Īri ní ānyāngā sē rá, ā'diātāsīyā ẹbírì rī āzi ri gō ímú 'de ílí tōwú ũnjí ũnjí. Ímú dō ívé 'bá 'bētí āsámvú gé rī pi be, āzini ívé ānyāpá rī pi be ku, kōpi ímú ũdrā rá ẹbírì rī sī.”

12 Yōsépā ní gōzú 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi ndrekí nóni ma ĩmī mī sī gí, má édrípì Bēnyēmīnē ndre kpá ma 'í mī sī gí, ádarú 'bá átángá átápi rī ma 'i, Yōsépā 'i. 13 Īmi mukí tā 'bá rī pi ní ma ĩnjízú āngū Ējēpétō vé rī agá nōgó, āzini tā ārēvú céré ĩmi ní ndreé rī pi ũlúú má étépì ní. Īmi íjìkí má étépì ri ímú má vúgá nōlē mbēlē.”

14 Yōsépā pi ní ĩ u'dezú ẹzizú bēdrī sī édrípì Bēnyēmīnē be, āyīkō sī, kōpi ní í'dózú ngozú. 15 Yōsépā ní rizú 'í édrípì u'dezú ẹzizú mužú ālu ālu bēdrī sī, āyīkō sī, ĩri ní í'dózú ngozú. Vúdrī ni gé, édrípì ní í'dózú átázú ĩri be.

'Bāgú rī zì Yōkóbū ri ímúzá Ējēpétō gá

16 Ú'dúkó rī ká caá 'bāgú rī vé kání agá 'dāá kīnī, Yōsépā édrípì ícákí gí, 'bāgú rī ívé ũgalaku rī pi be, adrikí céré āyīkō sī.

17 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Í lū mí édrípì ní, kōpi ā ũ'bākí ívé ānyāngā rī pi céré ívé dōngí rī pi ā úgóró gá, kōpi ā újákí ĩ gōó vúlé Kānānā gá 'dāá ũzi.

18 Kōpi ā mukí ĩ étépì ri íjì ímúzá ĩrivé 'bá 'bētí āsámvú gé rī pi be nōlé, ma kōpi ní vūrā múké ni sē āngū Ējēpétō vé rī agá nōgó rá, kōpi ānyāngā ísù nya 'a ni gé, ĩri kōpi ní āyīkō sē.

19 “Í lū kōpi ní, kōpi ā jìkí ārābīyā ĩ ní rí seése rī pi mužú Ējēpétō agá nōósī ĩndī, kōpi ē íjìkí rí ívé anjiná rī pi ímúzá ānī ũkú rī pi be, āzini kōpi ē íjìkí rí ĩ étépì ri ímúzá ānī. 20 Kōpi ā kukí ngá ívé rī pi kú vúlé 'dāá, ā'diātāsīyā kōpi ímú ngá múké múké ni pi ísù āngū Ējēpétō vé rī agá nōgó rá.”

21 Īsērélē vé anji āgō rī pi ā'yīkí tā 'bāgú rī ní 'yoó rī 'dujú ngáá rá. Yōsépā sē kōpi ní ārābīyā ĩ ní rí seése rī pi, ānyāngā be, kōpi ā mvíkí rí gōó ānī 'bētí, sū 'bāgú rī ní 'yoó rī tìj. 22 Yōsépā awa kōpi ní bōngó ú'dí rú ni pi, 'bo sē Bēnyēmīnē ní mūfēngā fífí ẹnjìpì ẹnjìjēnjì ni mūdūrūlū na (300), sē kpá ĩri ní bōngó ú'dí rú ni pi tōwú. 23 Ngá Yōsépā ní pēé mužú 'í étépì ní rī pi dōngí āgō mužrì, ũ'bākí ngá múké múké Ējēpétō vé rī pi kōpi ā úgóró gá, dōngí ũkú rú ni pi mužrì, ũ'bākí ānyāngā fífí, pánga, āzini ngá urukọ nyaanya ni pi, ā tu rí ẹcì rī ímúzá ānī. 24 Īri ní kōpi pēzú mužú. Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Lē ĩmi āwākí ĩmi āsámvú gé sī létì gé 'dìgé ku!”

25 Kōpi ní ngazú fúzú āngū Ējēpétō vé rī agásī, kōpi ní mvizú gōzú ĩ étépì Yōkóbū vúgá āngū Kānānā vé rī gé 'dāá. 26 Kōpi ní ũlúzá Yōkóbū ní kīnī, “Yōsépā ri drī ídri rú! 'Bākí ĩri gávānā rú āngū Ējēpétō vé rī agá.” 'Bo tā 'dīri sē Yōkóbū ní āyāngará, ẹ'yì tā kōpi ní ũlúú 'í ní 'dīri kuyé. 27 Kōpi ká tā Yōsépā ní 'yoó ĩ ní rī ũlúú Yōkóbū ní, Yōkóbū ká ārābīyā ĩ ní rí seése Yōsépā ní ĩpēé ímú 'i bī 'dī'bée ndreé, ĩrivé yìkì gō ícá múké. 28 Īsērélē ní kúru 'yozú kīnī, “Īri ícá adri tā ẹgbì! Mávé mvá Yōsépā ri drī ídri rú! Á lē mužú ĩri ndreé ũgbále, ma íbì drā ndō.”

46

Yōkóbū nga mužú Ējēpétō gá

1 Kúru Īsērélē ní 'dezú mužú āngū Ējēpétō vé rī gé 'dāá, 'du ívé ngá rī pi ārēvú céré mužú ĩndī. Ká mužú caá kūrú Bērīsébā vé rī gé, ĩri ní rōbōjō zázú Múngú 'í étépì Īsákā vé rī ní.

2 Múngú ní átázú Īsērélē be urobí agá ĩníná rī sī kīnī, “Yōkóbū, Yōkóbū.”

Yōkóbū ní újázú kīnī, “Ma nō.”

3 Múngú ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú 'i, Múngú mí étépì vé rī. 'Í 'o ũrì sī ku, 'í mužú āngū Ējēpétō vé rī gé, ma úmvúlésī sūrú mívé rī sē ízú tré, kōpi ícá sūrú āmbúgú.

4 'Bā mužú mí be trú Ējēpétō gá 'dālé. Ádarú ma úmvúlésī mí íjì ĩgō vúlé nōlé dījì rá.

Mi úmvúlésĩ drã Yõsépã gãrà gá, ìri mĩ mĩ òzũ nĩ.”

⁵ Kúru Yõkóbũ ní füzú kũrú Bērísébã vé rĩ agásĩ, ìrivé anji ãgõ rĩ pi ní ìvé étèpĩ Yõkóbũ ri jìzú tuzú ìvé anjĩná rĩ pi be, ìvé ùkú pi be, ãrãbíyã ì ní seése 'bãgú rĩ ní ìpèé rĩ agá. ⁶ Kõpi jìkĩ ìvé ãnyãpá rĩ pi, ãzini ã' bú ì ní ìsú ãngũ Kãnãná vé rĩ gé 'dãlé rĩ pi mužú ìndĩ. Yõkóbũ pi ìvé anjĩná rĩ pi be céré 'dekĩ mužú ãngũ Èjèpètõ vé rĩ gé 'dãá. ⁷ Yõkóbũ jì ìvé anji ãgõ rĩ pi, ìvé anjĩná rĩ pi vé anji ãgõ rĩ pi, ãzini jì ìvé anji ùkú rĩ pi, ìvé anjĩná rĩ pi vé anji ùkú rĩ pi be mužú Èjèpètõ gá 'dãá ìndĩ, jì úyú ìvé rĩ pi mužú céré.

⁸ Anji Ìsèrélè vé muž' bá Èjèpètõ gá rĩ pi ã rú 'dĩ. Drĩdrĩ ni, Ìsèrélè vé rú Yõkóbũ. Mvá kãyú Yõkóbũ vé rĩ Rũbénã 'i.

⁹ Anji ãgõ Rũbénã vé rĩ pi ã rú,

Ènókã 'i, Pálũ 'i, Èzĩrónã 'i, Kãrímĩ sĩ.

¹⁰ Anji ãgõ Sĩmĩyónã vé rĩ pi ã rú,

Yèmũyélè 'i, Yãmínĩ 'i, Òhádĩ 'i, Yãkínĩ 'i, Zõhãrã 'i, Sãwũlã sĩ, Sãwũlã vé èndrèpĩ Kãnãnázi.

¹¹ Anji ãgõ Lévĩ vé rĩ pi ã rú,

Gèrèsónã 'i, Kõhátã 'i, Mèrãrã sĩ.

¹² Anji ãgõ Yúdã vé rĩ pi ã rú,

Èrè 'i, Ònãnĩ 'i, Sélã 'i, Pèrízĩ 'i, Zèrà sĩ. ('Bo ótú Èrè pi Ònãnĩ be ùdrãkĩ ãngũ Kãnãná vé rĩ agá 'dãlé.)

Anji ãgõ Pèrèzĩ vé rĩ pi,

Èzĩrónã pi ãmúlã be.

¹³ Anji ãgõ Ìsãkãrã vé rĩ pi ã rú,

Tólã 'i, Púvã 'i, Yãsúbã 'i, Sĩmĩrónã sĩ.

¹⁴ Anji ãgõ Jèbũlúnã vé rĩ pi ã rú,

Sèrédè 'i, Èlónĩ 'i, Jãhãlélè sĩ.

¹⁵ Anji ãgõ 'dĩ'bée Lévã ní tĩ Yõkóbũ ní Pãdãná Ærãmã gá rĩ pi, anji ãgõ 'dĩ'bée ãsãmvú gé, tĩ mvã ùkú rá, mvã ùkú rĩ ã rú Dĩnã 'i. Ìrivé anji ãgõ rĩ pi, mvã ùkú rĩ be, kòpivé kãlãfe céré pũkú na drĩ ni na.

¹⁶ Anji ãgõ Gádĩ vé rĩ pi ã rú,

Zèfónã 'i, Hãgĩ 'i, Súnĩ 'i, Èzĩbónĩ 'i, Èrĩ 'i, Æródĩ 'i, Ærélĩ sĩ.

¹⁷ Anji ãgõ Æsèrã vé rĩ pi ã rú,

Ìmínã 'i, Ìsĩvã 'i, Ìsĩvĩ 'i, Bèrĩyã sĩ.

Kòpivé òmvúpĩ Sèrã 'i.

Anji ãgõ Bèrĩyã vé rĩ pi,

Èbèrè pi Mãlèkĩlélè be.

¹⁸ Anji ãgõ mužrĩ drĩ ni áziyã 'dĩ'bée Jèlèfã ní tĩ Yõkóbũ ní rĩ pi, Jèlèfã ri Lãbãná ní seése ìvé mvã ùkú Lévã ní ãtĩ' bá rú rĩ.

¹⁹ Anji ãgõ Yõkóbũ pi ní tĩ 'i ùkú ni Rãélè be rĩ,

Yõsépã pi Bènyèmĩnè be.

²⁰ Anji ãgõ Yõsépã pi ní tĩ Æsènéã be Èjèpètõ gá 'dãlé rĩ, Mãnásè pi Èfèrémã be. Æsènéã ri átalágú Põtífèrã Ónõ vé rĩ vé mvã ùkú.

²¹ Anji ãgõ Bènyèmĩnè vé rĩ pi ã rú,

Bèlã 'i, Bèkèrĩ 'i, Æsĩbélè 'i, Gèrã 'i, Nãmãnã 'i, Èhĩ 'i, Rósĩ 'i, Mũpímũ 'i, Ùpímũ 'i, Ærídĩ sĩ.

²² Úyú mužrĩ drĩ ni sũ 'dĩ'bée, ìbíkĩ ìfũú Yõkóbũ pi ã rú' bá gá Rãélè be.

²³ Dãnã vé mvã Hũsímũ 'i.

²⁴ Anji ãgõ Nãfãtãlĩ vé rĩ pi ã rú,

Yãzĩyélè 'i, Gúnĩ 'i, Jèzèrè 'i, Sílémũ sĩ.

²⁵ Úyú èzĩrĩ 'dĩ'bée ìbíkĩ ìfũú Yõkóbũ pi ã rú' bá gá Bĩlã be. Bĩlã ri Lãbãná ní seése ìvé mvã ùkú Rãélè ní ãtĩ' bá rú rĩ.

²⁶ Yõkóbũ vé úyú muž' bá ìri be Èjèpètõ gá 'dãlé rĩ pi pũkú áziyã drĩ ni áziyã, lãkĩ ìrivé anji ãgõ rĩ pi vé ùkú rĩ pi kuyé.

²⁷ Anji ãgõ ì ní tĩ Yõsépã ní Èjèpètõ gá 'dãlé rĩ pi ìrĩ. Yõkóbũ vé 'bã 'bètĩ ãsãmvú gé muž' bá Èjèpètõ gá 'dãlé rĩ pi céré pũkú èzĩrĩ.

²⁸ Yõkóbũ ní Yúdã ri pèzú mužú drĩdrĩ Yõsépã vúgã 'dãlé, Yõsépã ã lũ rĩ ì ní lètĩ mužú Gõsèní gé rĩ. Kõpi kã caã Gõsèní gé 'dãá, ²⁹ Yõsépã ní 'yozú è ìjìkĩ ìvé ãrãbíyã hũsãnĩ ní rií seése rĩ 'i vú nõó, ìri ní tuzú 'a ni gé, 'dezú mužú étèpĩ Ìsèrélè vúgã 'dãá. Yõsépã kã caã étèpĩ vúgã 'dãá, ìri ní étèpĩ ri u' dezú èzizú bèdrĩ sĩ, ãyĩkõ sĩ, ìri ní 'dózú ngozú sã be ãco.

³⁰ Ìsèrélè ní 'yozú Yõsépã ní kĩnĩ, “Nóni ma ícõ drã rá, ã'diãtãsĩyã á ndre mi mã mĩ sĩ gĩ, mi ídri rú.”

³¹ Kúru Yõsépã ní 'yozú 'i èdrípĩ ní, ãzini 'bã étèpĩ vé jó ãsãmvú gé rĩ pi ní kĩnĩ “Á lè mužú átã 'bãgú rĩ be, á lè 'yoó ìri ní, ‘Mã èdrípĩ, ãzini 'bã mã étèpĩ vé jó ãsãmvú gé ándúru adri' bá ãngũ Kãnãná vé rĩ agá rĩ pi ícãkĩ mã vúgã nõó gĩ. ³² 'Bã

'dī'bée 'bá ãnyāpá úcé' 'bá ni pi, kôpi íjiki kâbîlô rî pi, ndrîjî rî pi, tî rî pi, ngá kôpi ní ísù 'dâlê rî pi be cérê ímúzá ìndî.'
³³ 'Bāgú rî zî dô ìmi mujú 'í vúgá 'dāá, zî dô ìmi, 'Ìmivé èzî ã'di?' ³⁴ Ìmi újaki ìri ní 'dîni, "Bâ mívê átí'bá, 'bávê èzî rizú ãnyāpá úcézú ni, 'bá í'dókí ãnyāpá úcé ãnjîñá sî, sù 'bá è'bîpî ní rií úcé rî tîni.' Ìmi lûkí dô ìri ní sù 'dîri tîni, ìri ìmi ã'yî adri ãngû Gôsénî vé rî agá nõgó rá, ã'diātāsīyā 'bá Èjèpétô vé rî pi lèkí 'bá ãnyāpá úcé' 'bá rî pi ã tâ ku."

47

Yôsépā jî ívé édrípîi urukọ ívé étèpî be muzú 'bāgú rî vúgá

¹ Yôsépā ní ngazú muzú lúzú 'bāgú Èjèpétô vé rî ní kîni, "Má étèpî pi má édrípîi be, ívé kâbîlô rî pi be, ndrîjî rî pi be, tî rî pi be, ngá ívé rî pi be cérê, kôpi ímúkí ãngû Kánáná vé rî gé 'dāásî, kôpi nóni Gôsénî gé." ² Yôsépā ní 'í édrípîi ùpèzú tòwú jìzú i'dazú 'bāgú rî èndrètî gé.

³ 'Bāgú rî ní Yôsépā édrípîi zìzú kîni, "Èzî ìmivé rií ngaá rî ã'di?"

Kôpi ní újázú 'bāgú rî ní kîni, "Èzî 'bávê rî, 'bâ ri ãnyāpá úcé, sù 'bá è'bîpîi ní ótú rií úcé rî tîni." ⁴ Kôpi ní kpá gòzú 'yozú ìri ní kîni, "Bá ímúkí adrií nõgó ùkòlò, ã'diātāsīyā èbîrî 'de ãngû Kánáná vé rî agá 'dāá ùnjí ùnjí, ìrîbî 'bá ní 'bávê ãnyāpá rî pi úcézú ni 'dāáyo. Ícò dô rá, mí ã'yî 'bâ adrikí ãngû Gôsénî vé rî agá nõgó."

⁵ 'Bāgú rî ní 'yozú Yôsépā ní kîni, "Mí étèpî pi mí édrípîi be, kôpi ímúkí mí vúgá.

⁶ Lè mí ndre vūrā ãngû Èjèpétô vé rî agá nõgó, 'í jî mí étèpî pi, mí édrípîi be mujú adrií vūrā múké rî gé. Lè kôpi adrikí Gôsénî gé. 'Í nî dô 'bá ãnyāpá úcé' 'bá múké ni pi kôpi ásámvú gé 'dîgé rá, 'í 'bâ kôpi mávé ãnyāpá úcé."

⁷ Kúru Yôsépā ní étèpî Yókóbû ri jìzú 'bāgú rî vúgá jó agá 'dāá, ìri ní étèpî ri i'dazú 'bāgú rî èndrètî gé. Vùdrî ni gé, Yókóbû ní 'bāgú rî èzìzú, ìri ní tākiri sèzú

'bāgú rî ní. ⁸ 'Bāgú rî ní Yókóbû ri zìzú kîni, "Mívê ílí ca ngòpî?"

⁹ Yókóbû ní újázú 'bāgú rî ní kîni, "Ma ílí be mûdûrûlû ãlu pûkú na (130). Ílí 'dîri mādāñá, 'bo á nya ìzāngā 'a ni gé ambamba, má ècî muzú vūrā rî pi agásî cérê. Má étèpîi pi má è'bîpîi be ècîkí muzú vūrā rî pi agásî cérê. 'Bo kôpi adrikí caá ílí be ãco, kôpi nyakí ìzāngā sù má ní nyaá rî tîni kuyé." ¹⁰ Kúru Yókóbû ní tākiri sèzú 'bāgú rî ní, ìri ní 'bāgú rî èzìzú. Ìri ní ngazú 'bāgú rî ã gārā gá sî, ìri ní fúzú muzú ãmvé.

¹¹ Yôsépā ní étèpî pi 'bázú adrizú édrípîi be ãngû Èjèpétô vé rî agá, sè kôpi ní vūrā múké ni, vūrā rî ìnyiná kûrú Rāmāsésê* vé rî ã gārā gá, sù 'bāgú rî ní 'yoó rî tîni.

¹² Yôsépā ní ãnyāngā sèzú 'í étèpî ní, 'í édrípîi ní, ãzini 'bá 'í étèpî vé jó ásámvú gé rî pi ní, sè kôpi ní ãnyāngā rî kôpivé anjîñá rî pi vé kâlāfe vú sî.

Èbîrî 'de ãngû Èjèpétô vé rî agá

¹³ Èbîrî 'de ùnjí ùnjí ãngû Èjèpétô vé rî agásî cérê, ãzini ãngû Kánáná vé rî agásî cérê, ã'diātāsīyā 'bá rî pi nyakí ãnyāngā ívé rî pi deé cérê gí. ¹⁴ Kúru Yôsépā ní ãnyāngā ì ní 'bāá jó ãnyāngā 'bázú rî pi agá rî uzìzú 'bá rî pi ní, ìri ní mûfēngā 'bá Èjèpétô vé rî pi ní ãnyāngā jezú, ãzini 'bá Kánáná vé rî pi ní ãnyāngā rî jezú rî jìzú cérê 'bázú 'bāgú rî vé jó mûfēngā 'bázú rî agá. ¹⁵ 'Bá Èjèpétô vé rî pi, 'bá Kánáná vé rî pi be, kôpivé mûfēngā ká deé kôpi drîgé sî gí, kôpi ní muzú cérê Yôsépā vúgá, kôpi ní 'yozú kîni, "Mûfēngā de 'bá drîgé sî gí! Mi 'bâ ku ùdrā rá ãsî? Mí sè 'bá ní ãnyāngā."

¹⁶ Yôsépā ní újázú kôpi ní kîni, "Ìmi íjiki ìmivé ãnyāpá rî pi sèé má ní, ma ìmi ní ãnyāngā rî sè ufu ãnyāpá rî pi sî rá, ã'diātāsīyā ìmivé mûfēngā de ìmi drîgé sî gí." ¹⁷ Kôpi ní kúru ívé ãnyāpá rî pi jìzú muzú Yôsépā vúgá 'dāá. Ìri ní kôpi ní ãnyāngā sèzú, kôpi ní ívé hūsánî rî pi, kâbîlô rî pi, ndrîjî rî pi, tî rî pi, dōngí rî pi jìzú sèzú ãnyāngā rî ufuzú ãní. Ílí

* 47:11 47:11 Rāmāsésê: Kûrú Rāmāsésê vé rî ãngû Gôsénî vé rî agá.

'dāri agá, Yōsépā ri kōpi ní ānyāngā sēē ānyāpā kōpivé rī pi ufuzú āní.

¹⁸ Ílí 'dāri kā deḡ, kā muḡ adrií ílí āzi rī gé, kōpi ní muḡú Yōsépā vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, “Āmbúgú 'bávé rī, 'bá ícókí úcī mí ní ku, 'bávé mūfēngā de 'bá drīgé sī gí, 'bávé ānyāpā rī pi mívé ni. Āmbúgú 'bávé rī, ngá āzi aceépi 'bá drīgé 'bá ní sēē mí ní ni 'dāáyo, ngá aceépi rī 'yéḡá 'bā úlúngu, āzini vūrā 'bá ní adrizú rī. ¹⁹ Mī 'bā ku ūdrā rá āsī? Mī sē 'bávé vūrā ri adri ándrú rú āsī? Lē mī je 'bā vūrā 'bávé rī be ānyāngā sī. 'Bā adri túḡērī 'bāgú rī vé ni, 'bávé vūrā ri adri írivé ni. 'Í sē 'bá ní úri, 'bā adrikí rí ídri rú, 'bā ūdrākí rí ku, vūrā rī ē ícá rí ándrú rú ku.”

²⁰ Kúru Yōsépā ní nyōókú 'bá Ējēpētō vé rī pi vé rī jezú cére 'bāgú rī ní. 'Bá Ējēpētō vé rī pi ārēvú cére ụzíkí nyōókú ívé rī rá, ā'diātāsīyā ēbírī rī 'de ūnjí ūnjí. Nyōókú rī gō adrií cére 'bāgú rī vé ni. ²¹ Yōsépā 'bā 'bá Ējēpētō vé rī pi ārēvú cére adrií túḡērī 'bāgú rī vé ni. ²² Nyōókú 'yéḡá íri ní jeé kuyé rī atala rī pi vé rī, ā'diātāsīyā 'bāgú rī ri kōpi ní ānyāngā sēé nī, kōpi ní ívé nyōókú sēzú jezú kuyé āní.

²³ Yōsépā ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, “Nóni á je ími gí, āzini á je nyōókú ímivé rī sēē 'bāgú rī ní gí, ími ní úri 'dī, ími sakí nyōókú rī agá. ²⁴ Sā í ní ānyāngā íkūnāzú rī gé, ngá tōwú agá, ālu ni ími í'dúkí sēē 'bāgú rī ní. Ímbítā ni, ími 'bākí ími ní úri rú, āzini ānyāngā rú, ími nyakí rí ímivé 'bá 'bētī āsāmvú gé rī pi be, āzini ímivé anjíná rī pi be.”

²⁵ Kōpi ní 'yozú kīnī, “Āmbúgú 'bávé rī, 'í pa 'bā drā agásí gí, lē mī 'bā éḡí múké 'bá ní, 'bá ícókí adri túḡērī 'bāgú rī vé ni rá.”

²⁶ Kúru Yōsépā ní tāimbí sēzú 'bá āngū Ējēpētō vé rī agá rī pi ní kīnī, kōpi íkūnākí dō ānyāngā rī gí, ngá tōwú agá, ālu ni kōpi ā sēkí 'bāgú rī ní. Tāimbí 'dīri 'bá Ējēpētō vé rī pi rí 'du nganga cīmgbá ụ'dú ándrū rī gé. 'Yéḡá nyōókú atala rī pi vé rī, sēkí 'bāgú rī ní kuyé.

Tā ūdū Yōkóbū ní ẹzị rī

²⁷ Kúru 'bá Ísērélē vé rī pi ní adrizú Gōsēnī gé, āngū Ējēpētō vé rī agá. Kōpi

ísúkí ngá 'dālē ambamba, kōpi tìkí ānji ízú tré, kōpivé kālāfe gō ícá kárakará.

²⁸ Yōkóbū adri āngū Ējēpētō vé rī agá 'dālē ílí muḡrī drī ni ézīrī, írivé ílí adrizú vū drīgé rī mūdūrūlū ālu pūkú sū drī ni ézīrī. (147) ²⁹ Ísērélē vé sá drāzú rī kā 'bāá ícá ínyíná, íri ní mvōpí Yōsépā ri zizú ímúzá 'í vúgá nōó, íri ní 'yozú kīnī, “'Í lē dō ma rá, lē mí sō ūyō má ẹndrētí gé 'yozú kīnī, mí éḡí múké 'bā má ní rá, āzini mí tā má ní 'yoó rī 'du nga rá. Ā sīkí ma āngū Ējēpētō vé rī agá nōgó ku. ³⁰ Má kādō drāá, 'í 'du ma āngū Ējēpētō vé rī agá nōósí, 'í jì muḡ sīí ūjī í ní má é'bípí sīzú rī agá.”

Yōsépā ní 'yozú kīnī, “Ma 'o rá sū mí ní 'yoó rī tīnī.”

³¹ Ísērélē ní gōzú 'yozú Yōsépā ní dīí kīnī, “'Í sō ūyō má ẹndrētí gé nōgó lūzú kīnī, mí tā 'dīri 'o rá.” Kúru Yōsépā ní ūyō sōzú Ísērélē ẹndrētí gé, Yōkóbū ní ọvūzú 'í drī sīzú ívé gbóló drīgé 'dāá, íri ní Múngú ri zizú.

48

Yōkóbū sē tākíri Mānásē pi ní Ēfērémā be

¹ Vúdrī ni kā vūú mādā, 'bá āzi ní muḡú lūzú Yōsépā ní kīnī, “Mí étēpí Yōkóbū ri āzó rú.” Yōsépā ní 'dezú muḡú íri ndrezú, jì ívé anjī āgō írī Mānásē pi Ēfērémā be muḡú índí. ² Yōsépā kā caá 'dālē, 'bá āzi ní lūzú Yōkóbū ní kīnī, “Mívé mvá Yōsépā ícá gí.” Yōkóbū ní ūkpō 'bāzú, íri ní íngázú úrízú ụrụ sī ívé gbóló drīgé.

³ Yōkóbū ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Múngú Ūkpō 'Dípa i'da 'i má ní ándúrú Lúzī gé āngū Kānānā vé rī agá 'dālē, sē má ní tākíri, ⁴ 'yo má ní kīnī, 'Ma sē mí ímú anjī tì tré, mívé úyú rī pi ízú kárakará. Ma sē mí ímú adri sūrú be kárakará, ma āngū nōri sē úyú mívé rī pi ní muḡú nyonyo.' ”

⁵ Yōkóbū ní gōzú 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Mívé anjī āgō írī Ēfērémā pi Mānásē be í ní tīí āngū Ējēpētō vé rī agá nōgó 'dī'bée, kōpi adri anjī mávé ni, sū Rūbēnā pi ní adrií Sīmīyónā be anjī mávé ni rī tīnī.

6 'Bo anji ĩ ní ímú tị mí ní anji 'dĩ'bée ã vùdrị gé rĩ pi, kọpi adri mívé ni, nyọókú kọpi ẹdrịpị Ẹfẹrémā vé rĩ, āzini Mānásē vé rĩ ã vùgú, ĩri ímú adri kọpivé ni. 7 Ọtú má ní rizú ímvízú Pādānā Ārāmā gálésĩ rĩ gé, Rāélē drā létị gé, āngū Kānānā vé rĩ agá, ịsú 'bá cakí drị kūrú Ẹfārátā vé rĩ gé 'dālé kuyé, mà ẹsị ịsú ịzāngā ānị rá. Á sị ĩri létị muúpi kūrú Ẹfārátā vé rĩ gé rĩ ã gārā gá." (Kūrú Ẹfārátā 'dĩri ĩ kpá zị Bētēlémē.)

8 Ịsẹrélē ká anji āgō Yōsépā vé rĩ pi ndree, ĩri ní zịzú kīnī, "Anji 'dĩ'bée ã'di pi?"

9 Yōsépā ní újázú ẹtẹpi ní kīnī, "Anji 'dĩ'bée Múngú ní sẹé má ní āngū Ẹjẹpétō vé rĩ agá nōgó rĩ pi."

Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Mí ịjị kọpi má vúgá nōó, mà sẹ rí kọpi ní tākiri."

10 Ịsẹrélē ẹ mị ẹsị gí, ĩri ní dẹé gí rĩ sị, ndre āngū ku. Yōsépā ní ívé anjịná rĩ pi jizú vú ni gé 'dāá, Yōkóbū ní kọpi ẹ tị ndruzú, ĩri ní kọpi u'dezú ẹzizú bẹdrị sị.

11 Ịsẹrélē ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Má ụsụ má ícọ gōó mị ndree dđi ku, 'bo Múngú ã'yī rá sẹ á ndre kpá mívé anjịná rĩ pi gí."

12 Yōsépā ní ívé anjịná rĩ pi u'duzú 'í ẹtẹpi ã ụ'dú drịgé sị rá, ĩri ní kúmúci ụtịzú, 'í drị sịzú vúgá. 13 Yōsépā u'du kọpi ịrịtrọ, 'bā Ẹfẹrémā ri Ịsẹrélē vé drị ịjị gélésị, 'bā Mānásē ri ịrivé drị ẹndẹpi gélésị, útrú kọpi ịnyịná Yōkóbū vúgá 'dāá. 14 Ẹfẹrémā ã adri dō mvá ụdú drāáāsīyā, Ịsẹrélē újā 'í drị ẹndẹpi rĩ 'bāá Ẹfẹrémā drịgé, Mānásē ã adri dō mvá káyú drāáāsīyā, Yōkóbū újā 'í drị ịjị rĩ 'bāá Mānásē drịgé.

15 Ịri ní tākiri sẹzú Yōsépā ní, ĩri ní 'yozú kīnī,

"Múngú má ẹ'bípị

Ābūrāmā, āzini má ẹtẹpi Ịsákā pi ní rii ịrivé tā 'duyú ngaá rĩ,

Múngú ma úcẹpi í'dózú

ānjīnā gá 'dāá cīmgbá āndrū sī rī,

16 Mālāyíkā ma ípápi tā ũnjí lẹepi ma ịsúpi rĩ agásí rĩ,

ã 'bā tākiri anji āgō 'dĩ'bée drịgé.

Kọpi ã tā sị, mà rụ ã adri rí ụgōgō,

má ẹ'bípị Ābūrāmā ã rụ ã adri rí ụgōgō,

āzini má ẹtẹpi Ịsákā ã rụ ã adri rí ụgōgō.

Lẹ kọpi ã tiki ízú tré vū drịgé nōgó."

17 Yōsépā ká ndree ẹtẹpi 'bā 'í drị ẹndẹpi rĩ Ẹfẹrémā drịgé, adri ānị āyīkō sị kuyé, ĩri ní ẹtẹpi ẹ drị ruzú 'duzú Ẹfẹrémā drịgé sị rá, ĩri ní 'bāzú Mānásē drịgé.

18 Yōsépā ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, "Adri 'dini ku, ma ẹtẹpi, mvá káyú rĩ 'dĩ, 'í 'bā mī drị ẹndẹpi rĩ drị ni gé."

19 'Bo Yōkóbū gā sị, kīnī, "Mā mvá rĩ, á nī tā má ní 'oó rĩ rá. Mānásē ri kpá úmvúlésí ímú adri súrú be āmbúgú, ĩ kpá ĩri ịnjīnī. Ịrivé ẹdrịpị ụdú Ẹfẹrémā ri ĩri ndē āmbūgū sị rá. Úyú ịrivé rĩ pi ímú adri súrú be kárakará." 20 Kúru Yōkóbū ní tākiri sẹzú anji āgō 'dĩ'bée ní ụ'dú 'dāri gé, ĩri ní 'yozú kīnī,

"'Bā Ịsẹrélē vé rĩ pi kádō úmvúlésí lẹé tākiri sẹé, kọpi ĩmī rụ zị tākiri rĩ sẹzú ānị, kọpi 'yo,

'Múngú ã sẹ ĩmi ní tākiri sị ĩri ní sẹé Ẹfẹrémā pi ní Mānásē be rĩ tịnị.' "

Ịsẹrélē zị Ẹfẹrémā ã rụ drịdrị, 'í 'bā rí Ẹfẹrémā ri āmbúgú Mānásē ri ndéé.

21 Ịsẹrélē ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Ẹsị mādā, ma ímú drādrā, 'bo Múngú ri adri ĩmi be trụ, ĩri ĩmi jị gō vúlé āngū ĩmi ẹ'bípị vé rĩ gé Kānānā gá 'dālé rá.

22 Āngū má ní rụ ẹ'di sị 'bā Āmórā vé rĩ pi drịgé rĩ, ma lị sẹ mí ní āmbúgú, ĩri mí ẹdrịpị vé rĩ ndē."

49

Yōkóbū vé átángá ã ụdụ ĩri ní átá enjipị ní rĩ

1 Kúru Yōkóbū ní ívé anji āgō rĩ pi zizú ímúzú, ĩri ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Īmi ímúkí má gārā gá nōó, mà ũlū rí ĩmi ní tā ímúpi 'i ngaápi ĩmī rụ 'bá gá drịdrị 'dílé rĩ pi.

2 "Má anji rĩ, ma ĩmivé ẹtẹpi Yōkóbū 'i, ĩmi ímúkí má vúgá nōó tā yị má tị gé.

Ma ìmivé étepi Ìsèrelē 'i, ìmi yìkí tã má tì gé.
 3 Rübénā, mi mávè mvá kâyú,
 á tì mi ìsú àkūdē ma ùkpō be, ã tì mi ìsú àkūdē ma kẹrìjá rú ùkpō be lüzú kìnì, ma anji tì rá.
 Mi 'bá ì ní ìnjì ìnjì ni, mi 'bá ùkpō be ni.
 4 Mi ìmú éci sù Ìgāṅá ní rií éci yīi drìgé sī ngálángálá rī tìni, mí gō adrii kâyú ku,
 ã'diātāsīyā 'í la mávè ùkú sī mávè gbóló drìgé,
 'í 'o tã drìnjá sēepi ni mávè gbóló drìgé.
 5 Sīmīyónā ìmi Léví* be, ìmi édrìpi,
 ìmi rikí ìmivé ngá ẹ'dì vé rī pi áyú tã ùnjí 'ozú àní.
 6 Á lē fíí tã ìmi ní rií ùsùú 'dīri agá ku,
 á lē fíí tã ìmi ní ìmi úmú rií átá 'dīri agá ku,
 ã'diātāsīyā ìmivé ési ùká ùká rī sī, ìmi ú'díkí 'bá rī pi ùdrāá rá,
 āzini ìmi ùlìkí tì āgō rī pi vé ìsúbāá pá gá rī pi tã ã pá àkó.
 7 Jìkó ìmivé rī ã tã sī, á tri ìmi gí,
 ã'diātāsīyā ìmì ési ùká ùká,
 'a vengará ìmivé rī ã tã sī, á tri ìmi gí,
 ã'diātāsīyā ìmi ùmbá rú!
 Ma ìmú ìmi íré mụ adri úyú Yòkóbū vé rī pi àsámvú gé,
 āzini ma ìmú ìmi íré mụ adri sùrú Ìsèrelē vé rī pi àsámvú gé.
 8 Yúdā, mí édrìpìi ìmú mi íngú rá,
 mi ìmú mívè ari'ba rī pi ã ùlèlè rụ ìnjí rá,
 mí édrìpìi ìmú kùmúci ùtì mí ẹndrètì gé.
 9 Á Yúdā mǎ mvá rī, mí adri sù kēmīrò mvá ìmvìpi zǎá nyangará gálésīla rī tìni.
 Mí adri sù kēmīrò ọvùpi laápi vūgá rī tìni.
 Mí adri sù kēmīrò ùkú tìni, ã'di ri ícò mi aru ù'dù gélésì ní?

10 Ìmi 'bá Yúdā vé rī pi, 'bá āzi ícò túré àmbūgū vé rī 'duú ìmi drìgé sī ku,
 'bá āzi ícò kpá túré àmbūgū vé rī 'duú úyú mívè rī pi drìgé sī ku,
 cìmgbá cazú sǎ 'bá ìmúpi túré rī rụpi rī vé rī gé,
 'bá àngū rī pi agásì rī pi cérè Ìri ìnjì.
 11 Yúdā, mi ìmú mívè dōngí 'yī pètì vīnyò vé rī ã rù'bá gá,
 mi ìmú mívè dōngí mbaápi ú'dí rú rī 'yī pètì vīnyò vé múké rī ã rù'bá gá,
 mi mívè bōngó ùjì vīnyò rī vé sù sī,
 mi mívè bōngó ùjì vīnyò kaápi àrí rú rī sī.†
 12 Mí mī ri ìmú ka ku ikamgbiri vīnyò rī ã sù sī,
 Mí sī ri ìmú mve ku imvesírílí, lé sù rī sī.
 13 Jēbūlúnā, mi adri yī tafu ã gārā gá,
 àngū mívè rī ìmú adri vūrā múké‡ kúlúmgbá ambugu rī pi ní pá tuzú ni,
 mívè àngū rī vé lōkókōrí ri ìmú 'i útrú ca àngū Sídónā vé rī gé.
 14 Ìsākārā, mi adri sù dōngí ùkpō be laápi àndē vuúpi jūrú ìrì rī pi§ àsámvú gé rī tìni.
 15 Mí kǎdō ndrèé mi ri uvu vūrā múké ni gé,
 vūrā rī mí ní àyìkō sē,
 mi ẹzì nga ùkpō sī,
 'bá rī pi mi 'bǎ ẹzì nga túgẹrì rú.
 16 Dánā, mi ìmú adri sùrú Ìsèrelē rī pi vé rī āzi,
 mi ìmú 'bá mívè rī pi vé tã lì pìrì.
 17 Dánā, mi adri ọjógó ọjógó sù ìnì riípi adriípi létì gārā gá rī tìni,
 mi adri sù 'bóro riípi adriípi létì gārā gá,
 riípi hūsánì ã pá ugaápi,
 'bá únjú'bá hūsánì sī rī pi ã u'dekí rí àní vūgá rī tìni.
 18 Á Úpí Múngú, á 'bǎ ési mí drìgé, mí pa rí ma!
 19 Gádì, 'bá rī pi ìmú ẹ'dì 'dì mí be,

49:4 49:4 Í'dóngará 35:22 * 49:5 49:5 Sīmīyónā pi Léví be: 'Í lǎ Í'dóngará 34:1-29. † 49:11 49:11 Mi mívè bōngó ùjì vīnyò kaápi àrí rú rī sī: Yòkóbū ri tã Yúdā ní ìmúzu adrizú ã'bú be rī vé tã i'da. Vīnyò rī ìmú 'a ambamba, Ìri ìmú ívé bōngó ùjì vīnyò rī vé sù sī. ‡ 49:13 49:13 Vūrā múké rī Ìri ùlì vùpi ùkpō be rī uga. § 49:14 49:14 Jūrú ìrì rī pi: Àngū Ìsākārā vé rī ìmú adri sùrú Ìsèrelē vé ìrì rī pi vé àngū àsámvú gé.

- 'bo mi ímú ẹ'dí 'dì 'bá ímú'bá ẹ'dí
'dì'bá mí be rĩ pi be.
- 20 Āsérā, mi ímú ínyá múké ni nya,
mi ímú ínyá ẹjì be múké 'bāgú ní rii
nyaá rĩ nya.
- 21 Nāfātālī, mi ímú adri sū nyámáta ẹcìpi
ásé agásì,
anji tìpi ùnyī be rĩ tìni.
- 22 Yōsépā, mi ímú anji tì ízú sū pẹti vinyō
vé rĩ ní 'aá rĩ tìni,
mi anji tì ízú sū pẹti vinyō vé yī gārā
gá rĩ ní 'aá rĩ tìni,
vinyō drìti be ìgārāpi, tuúpi ābi
drìgé rĩ tìni.
- 23 Yōsépā, ari'ba rĩ pi 'dìkí ẹ'dí mi be ùnjí
ùnjí,
kòpi ú'búkí í'yé ìvé rĩ pi muzú mí
vúgá 'dāá, kòpi 'okí mi ùnjí.
- 24 'Bo 'í njō mívé ǹsù kú ìnógósí,
mí drì ùrō kuyé
Múngú Yōkóbū vé rĩ vé ùkpō sī,
Múngú riipi āngū úcépi rĩ vé ùkpō sī,
'bá Īsērélē vé rĩ pi vé Múngú adriipi
írā rú rĩ vé ùkpō sī.
- 25 Múngú mí ẹtẹpi vé rĩ ko mí ìzā nī,
Múngú Ùkpō 'Dìpa sē mí ní yīgò
tākíri rú
íngázú 'bù gélésì nī,
sē mí ní yī tākíri rú vū drìgé nōgò nī,
sē mí ní tākíri anji tìzú nī.
- 26 Mā mvá rĩ, tākíri má ní sēé mí ní 'dìri,
ndē tākíri ì ní ìsú írā adriipi muzú
'dání'dání rĩ* agá rĩ rá,
āzini ánga adriipi muzú 'dání'dání rĩ
agá rĩ rá.
- Yōsépā, lē tākíri 'dìri ā adri mí drìgé,
mi adri āmbúgú mí ẹdrìpìi āsámvú
gé.
- 27 Bēnyēmìnē, mí adri sū ārākílaná ẹsì be
ùká ùká,
ǹ'bútìṅá sī ānyāpá rĩ pi úcìpi nyaápi,
ùndrēṅá sī zāá ni acoópi sēépi 'ì
ògùpìi ní rĩ tìni."
- 28 Anji mụdrì drì ni ìrì 'dì'bée ímú adri
ẹ'bìpìi sùrú mụdrì drì ni ìrì 'bá Īsērélē vé
rĩ pi vé ni. Yōkóbū ní rizú kòpi ní tākíri
sēzú rĩ gé, ri átángá rĩ átá muzú 'dìni, sē

tākíri 'bá ālu ālu ní tã 'bá rĩ ní 'oó rĩ vú
sī.

Yōkóbū vé drāngará

29 Kúru Yōkóbū ní tã ẹzìzú 'í ẹnjipìi ní
kīnī, "Èsì mādā, ma drādrā. Á drā dō gí,
ìmi jìkí mávé āvū mụú sīi má ẹ'bìpìi ā
gārā gá, ǹjì ì ní rizú āvū sīzú rĩ agá, ǹjì
rĩ Ēfōrónā Hìtìgú rĩ vé nyòókú agá, 30 ǹjì
rĩ Mākāpélā gá, ìnyìṅá Māmúrē be, āngū
Kānánā vé rĩ agá. Ābūrāmā je vūrā rĩ rizú
āvū sīzú ānì, je Ēfōrónā Hìtìgú rĩ drìgé.
31 Sīkí Ābūrāmā pi ùkú ni Sārā be vūrā
'dāri gé, sīkí kpá Īsákā pi ùkú ni Rēbékā
be vūrā 'dāri gé, á sī Léyā ri vūrā 'dāri
gé. 32 Má ẹ'bìpìi Ābūrāmā je nyòókú rĩ ǹjì
rĩ be 'bá Hìtì vé rĩ pi drìgé."

33 Yōkóbū ká tã rĩ ẹzì deẹ ẹnjipìi ní
gí, ìri ní lazú ívé gbóló drìgé, ìri ní kúru
drāzú.

50

1 Yōsépā ní ọvūzú ẹtẹpi ri u'dezú bēdrì
sī, ìri ní í'dózú ngozú ìzāngā ìzāngā rú,
ìri ní ẹtẹpi ā gbángírì ndruzú. 2 Yōsépā ní
'yozú ívé 'bá ri'ba ẹzì dāwā vé rĩ nga'ba
rĩ pi ní, lē kòpi ā njókí 'í ẹtẹpi Īsērélē vé
āvū dāwā āvū ní ñmazú ku rĩ sī. Kúru
'bá dāwā njō'ba rĩ pi ní āvū rĩ ā rú'ba
njòzú dāwā rĩ sī. 3 Dāwā rĩ vé njōngará
'du ụ'dú pūkú sù, ā'diātāsìyā ārēni dāwā
rĩ vé njōngará ìri ụ'dú 'du 'dìri tìni. 'Bá
Ējēpētō vé rĩ pi ngokí Yōkóbū ri caá ụ'dú
pūkú ẹzìrì.

4 Ụ'dú āvū ngozú rĩ ká deẹ, Yōsépā ní
'yozú ùgalaku 'bāgú rĩ vé rĩ pi ní kīnī,
"Lē ìmi 'bākí ẹsì múké má ní, lē ìmi 'yokí
'bāgú rĩ ní 'dìni, 5 má ẹtẹpi sē ma ùyō sōó
'í ẹndrẹti gé, 'yo má ní kīnī, 'Ma ri drādrā,
á drā dō gí, 'í jì ma mụú sīi 'bú má ní
gaá má ùlúngu ní āngū Kānánā vé rĩ agá
'dāá.' Lē 'bāgú rĩ ọyù ma, má jì má ẹtẹpi
ri mụú sīi. Á sī dō ìri gí, ma ma újá ìgò
rá."

6 'Bāgú rĩ ā'yī tã Yōsépā ní zìi rĩ rá, ìri ní
'yozú kīnī, "'Í jì mí ẹtẹpi ri mụú sīi ìyí, sù
ìri ní mí sēé ùyō sōó 'í ẹndrẹti gé rĩ tìni."

* 49:26 49:26 Írā adriipi muzú 'dání'dání rĩ vé ífífí, ìri ẹ'bìpìi ri'ba tākíri sē'ba 'bá rĩ pi ní rĩ.

7 Kúru Yōsépā ní 'dezú mužú étépi ri s̄izú. 'Bāgú rī vé ũgalaku rī pi, 'bá ambugu 'bāgú rī vé kání agá rī pi, āzini 'bá ambugu āngū Ējēpētō vé rī agá rī pi, kōpi 'dekí mužú Yōsépā vúgá s̄i ĩndī. 8 Yōsépā jī 'bá ívé 'bētī āsámvú gé rī pi, 'í édrípījī be, 'bá adri 'bá étépi vé jó āsámvú gé rī pi be mužú ĩndī. Ku anjīná rī pi, kābīlō rī pi, ndrīī rī pi, tī rī pi be kú vúlé Gōsēnī gé 'dāá. 9 Āngáráwá rī pi útúkí ārābīyā hūsánī ní rīi seé rī pi agá, ʊrūkó 'bée útúkí hūsánī drīgé, kōpi 'dekí mužú Yōsépā vúgá s̄i ĩndī. 'Bá mužú 'bá rī pi kárakará.

10 Kōpi ká mužú caá Ātádī gé, vūrā ī ní rizú ānyāngā fífí cozú ĩnyīná yīī Yárídēnī ā gārā gá rī gé, kōpi í 'dókí rīi āá ngoó ĩzāngā ĩzāngā rú, kōpi éšī nō ambamba, Yōsépā 'bā étépi vé āá ngoó ʊ 'dú ézīrī. 11 'Bá Kānánā vé rī pi ká ndree kōpi ri āá ngo vūrā ānyāngā fífí cozú rī gé Ātádī gé 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bá Ējēpētō vé rī pi ri āá rī ngo ĩzāngā ĩzāngā rú nī." Sē ī ní vūrā Yárídēnī ā jēlé gá 'dāri ā rú zizú Ēbélē Mīzīrāyīmū ānī.*

12 Yōkóbū vé anjī āgō rī pi 'dukí tā rī ngaá s̄ū ī étépi ní ezīī ī ní rī tīnī. 13 Kōpi 'dukí ĩrivé āvū jīī mužú Kānánā gá, kōpi s̄íkí ĩri ũjī adriipi nyōókú Mākāpélā vé rī agá, ĩnyīná Māmūrē be, nyōókú rī Ābūrámā je Ēfōrónā Hītīgú rī drīgé rizú āvū s̄izú ānī. 14 Yōsépā ká étépi ri s̄īī gí, ĩri ní 'í újázú gōzú vúlé Ējēpētō gá 'dāá, kōpi újákí ī gōó édrípījī be, 'bá mužú 'bá vú ní gé s̄i étépi ri s̄īngará gá rī pi be.

Yōsépā ũmī 'í édrípījī ē éšī

15 Yōkóbū ní drāá gí rī s̄ī, Yōsépā édrípījī gōkí adriī ũrī s̄ī, kōpi ní 'yozú kīnī, "Yōsépā 'bā dō tā 'bá ní ótú 'í 'ozú ũnjí 'dāri 'í éšī agá, ũfē dō tā rī ārígó, 'o dō 'bā ũnjí, 'bā 'okí rí íngóni?"

16 Kúru kōpi ní ʊ 'dúkó pēzú mužú Yōsépā ní, kōpi kīnī, "Mí étépi ní drī drāzú kuyé rī gé, ezī 'dīni kīnī, 17 'Īmi lūkí Yōsépā ní 'dīni, lē mí trū mí édrípījī ũnjīkānyā kōpi ní mí 'ozú ũnjí 'dīri agásī

rá.' 'Bā ātī 'bá Múngú mí étépi vé rī vé ni, lē mí trū 'bā ũnjīkānyā 'bá ní 'oó mí ní rī agásī rá." ʊ 'dúkó rī ká caá Yōsépā vúgá 'dāá, Yōsépā ní í 'dózú ngozú.

18 Kúru Yōsépā édrípījī ní ímúzú kūmūcí ũtīzú ī drī s̄izú vūgá Yōsépā ʊndrētī gé. Kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bā túgērī mívé ni."

19 Yōsépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi adrikí ũrī s̄ī ku. Īmi ũs̄ūkí ma Múngú 'í ícōpi ĩmi ĩrīnāápi? 20 Īmi lēkí kōdō ma 'oó ũnjí, 'bo Múngú újā tā ũnjí ĩmi ní lēé 'oó má rú 'bá gá rī ícá tā múké rú, tā 'í ngaápi nōri, ā nga rí 'í fūú tī ni gé bēnī, mā pa rí 'bá kárakará pi vé ídri. 21 Lē ĩmi 'okí ũrī s̄ī ku, ma ngá ĩmi ní lēé rī pi sē ĩmi ní rá, āzini ma ngá ĩmivé anjīná rī pi ní lēé rī sē kōpi ní rá." Yōsépā ũmī édrípījī ē éšī, átá átángá rī éšī be mādā, sē kōpi ē éšī adri ānī āyīkō s̄ī.

Yōsépā vé drāngará

22 Yōsépā pi rikí adriī āngū Ējēpētō vé rī agá 'dāá 'í étépi vé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi be trū. Yōsépā adri caá ílí be mūdūrūlū ālu mūdri (110). 23 Yōsépā adri ílí be āco, ndre Ēfērēmā vé anjī ī ní tījī úyú na gá rī pi rá. Ndre kpá anjī Mākīrī vé rī pi rá. Mākīrī ri mvá Mānásē vé ni, Yōsépā 'du anjī Mākīrī vé rī pi adriī anjī ívé ní rú.

24 Yōsépā ní 'yozú édrípījī ní kīnī, "Ma ri drādrā. 'Bo Múngú ri ímú ĩmi tā mba rá, ĩri ĩmi jī fū āngū Ējēpētō vé nōri agásī, ĩri ĩmī drī ko mužú āngū ĩri ní ezīī Ābūrámā ní, Īsákā ní, āzini Yōkóbū ní rī agá 'dālé rá."

25 Kúru Yōsépā ní Īsērélē ʊnjīpījī sēzú ũyō sōzú 'í ʊndrētī gé, ĩri ní 'yozú kīnī, "Múngú kādō ímú ĩmi ĩzā koó, ĩmī drī koó mužú vúlé 'dāá, ĩmi jīkí mávē fā mužú ĩndī."

26 Yōsépā ní kúru drāzú Ējēpētō gá 'dālé, ísú ākūdē ĩri ílí be mūdūrūlū ālu mūdri. Kōpi ní ĩrivé āvū njōzú dāwā āvū ní űmazú ku rī s̄ī, kōpi ní āvū rī 'bāzú sōndúkú agá.

* 50:11 50:11 Ēbélē Mīzīrāyīmū: Ēbélē Mīzīrāyīmū vé íffí, 'bá Ējēpētō vé rī pi ri āá ngo.

Búkū Wüŋgará vé rī Tā búkū rī vé rī ā ūlūngará

Búkū Wüŋgará vé rī agá, í'dózú cápītā 1-20 gé, ūlū ú'dógú'dógú Yāhūdī rī pi vé rī. Yāhūdī rī pi Múngú ipē kōpi adrii 'bá ívé ni. Yāhūdī rī pi vé tā í'dó 'i lókí búkū Í'dóngará vé rī ní 'i dezú rī gé. Búkū Wüŋgará vé rī vé í'dóngará gá, Yāhūdī rī pi rikí adrii túgērī rú Ējēpétō agá, 'bo Múngú yī kōpivé zīngará rá. Kúru Múngú ipē Mósē ri adrii Yāhūdī rī pi ní drīkoma rú, jī Yāhūdī rī pi fūū Ējēpétō agásī āmvé nī. 'Bo Yāhūdī rī pi ē ísúkí dō drīwālā gí drāāsiyā, kōpi kārīi muṣū āngū ā'wí cínýáfā rú rī agásī āngū Múngú ní ezi kōpi ní Kānānā vé rī gé 'dāá, kōpi nyakí izāngā létī gé 'dīgē ambamba. Kōpi gākí tā Múngú vé rī 'duḡá ngagá sī, 'bo kōpi kārīi muṣū caá írā Sínáyī vé rī drīgē 'dāá, Múngú ní tāimbī sēzú Mósē ní kīnī, lē 'bá rī pi ā 'duki tāimbī rī ngāá sū 'i ési ní lēé rī tīnī. Búkū 'dīri í'dókí sī cápītā 1-20, ĩmbītā ní cápītā 21-40.

Í'dózú 21-40 gé, Múngú lū kīnī kōpi ē ĩnjīkí 'i, kōpi ā údékí vūrā, atala rī pi ē ĩjīkí rī 'i ní ngá sēē ānī, āzini kōpi ē ĩjīkí rī 'i ní rōbōṅō zāá.

Īzāngā Īsērélē rī pi ní nyaá Ējēpétō gá rī

¹ Yōkóbū ĩ ní zī Īsērélē* rī vé anjī āgō mu'bá ĩri be Ējēpétō gá 'dālē rī pi, 'bá ālu ālu mu ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi be, kōpivé rú pi 'dī: ² Rūbénā 'i, Sīmīyónā 'i, Lévī 'i, Yúdā 'i, ³ Īsākārā 'i, Jēbūlúnā 'i, Bēnyēmīnē 'i, ⁴ Dánā 'i, Nāfātālī 'i, Gádī 'i, Āsērā sī. ⁵ Yōkóbū vé úyú mu'bá rī pi vé

* **1:1** 1:1 Īsērélē: Múngú gō Yōkóbū ā rú újā zī Īsērélē. Rú Īsērélē 'dīri Ēbērē tī sī, ĩrivé íffī, 'bá ūmbā fūpūpī kúpé sī Múngú be ní. 'Í lā Í'dóngará 32:28. † **1:15** 1:15 Ēbērē: Ābūrāmā ri Ēbērēgú. ĩrivé mvá vé mvá Yōkóbū ri gōkí zī Īsērélē, sá āzi sī ĩrivé úyú rī pi ĩ rī zī Ēbērē, sá āzi sī ĩ kpá zī anjī Īsērélē vé rī pi. Sā Yēsū vé rī gé, ĩ rī kōpi zī Yāhūdī.

kālāfe cére pūkú ézīrī. Kōpi cakí Yōsépā ri ísú ākūdē ĩri ri adri Ējēpétō gá 'dāá'dā.

⁶ Yōsépā pi ūdrākí édrīpīi be cére, úyú lókí 'dāri gé rī pi be cére. ⁷ 'Bo 'bá Īsērélē vé rī pi ízúkí kárakarā āngū 'dāri gé, kōpi ícakí ūkpō be ambamba, kōpi gōkí gaá tré āngū Ējēpétō vé rī agá.

⁸ Kúru 'bāgú ú'dí Yōsépā vé tā nīpi kuyé ní ní gōzú mālūngā Ējēpétō vé rī ružú nī. ⁹ ĩri ní 'yozú ívé 'bá rī pi ní kīnī, "Īmi ndrekí drī ká, 'bá Īsērélē vé rī pi ízúkí nōni ambamba, kōpi ndékí 'bā ūkpō sī rá. ¹⁰ Īmi ímúkí, 'bā ndākí létī kōpi ugazú, kōpi ē ízúkí rī kárakarā ku, ā'diātāsīyā ē 'dī 'de dō nī, kōpi ímú ĩ úmú 'bávē arī'ba rī pi be, kōpi ímú ē 'dī 'dī 'bá be, kōpi ímú ápá fū āngū nōri agásī rá."

¹¹ Kúru 'bá ambugu Ējēpétō vé rī pi 'duki 'bá Īsērélē vé rī pi 'bāā kuú túgērī rú, kōpi ū'bākí 'bá Ējēpétō vé rī pi 'bá Īsērélē vé rī pi drīgē 'bá ambugu rú, mīkí kōpi rī ēzī ūkpó ūkpó ni pi ngāá. Túgērī rī pi sīkí jó ambugu ambugu írá rú ní pi kūrú Pītómī vé rī agá, āzini Rāmāsésē vé rī agá 'bāgú Ējēpétō vé rī ní. ¹² 'Bo ā rikí dō 'bá Īsērélē vé rī pi ōcūú mužú 'dīni drāāsiyā, kōpi rikí ízú mužú drīgélē, kōpi írekí ĩ adrii āngū Ējēpétō vé rī agásī cére. 'Bá Ējēpétō vé rī pi gōkí 'oó kōpi sī ūrī sī. ¹³ Mīkí kōpi rī ēzī ūkpó ūkpó ni pi ngāá. ¹⁴ Mīkí kōpi rī ūtrētrē usaá gbāā bīrīkī rú, āzini rī ēzī ngāá létī be āndiāndí ōmvú rī pi agásī, sē 'bá Īsērélē vé rī pi adrikí cére kuú ānī izāngā izāngā rú.

¹⁵ 'Bāgú Ējēpétō vé rī ní Sīpúrā pi zīzú Púwā be, ūkú 'dī'bée ri ūkú Ēbērē† vé tī'bá tītī rī pi ē ĩzā ko tīngará rī gé nī, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, ¹⁶ "Īmi dō ri ūkú Ēbērē vé rī pi ē ĩzā ko anjī tīngará gá, sá kōpi ní rizú anjī tīzú rī gé, ĩmi ndrekí dō mváná rī ágóná, ĩmi 'dīkí ĩri drāā 'dīisī rá, dō mváná rī ūkúná, ĩmi kukí ā adri ídri rú." ¹⁷ 'Bo ūkú ri'bá ūkú anjī tī'bá rī pi ē ĩzā

ko'ba tŭngará sī 'dī'bee ní Múngú ri ɪnjĩ ɪnjĩ rī sī, kōpi 'dukí tā 'bāgú Ējēpētō vé rī ní 'yoó ɪ ní 'dīri ɛzĩ ngazú kuyé, kōpi ú'díkí anji āgō rī pi ũdrāá kuyé. ¹⁸ Kúru 'bāgú Ējēpētō vé rī ní ũkú 'dī'bee zizú ímúzú 'í vúgá nōó, ɪri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ími 'okí 'dīni āsī? Ími kukí anji āgōná rī pi ídri rú, ɪmi ú'díkí kōpi kuyé āsī?”

¹⁹ Ũkú ri'ba ũkú anji tī'ba rī pi ẽ ɪzā ko'ba tŭngará sī 'dī'bee ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, “Ũkú Ēbérē vé rī pi adrikí sũú ũkú Ējēpētō vé rī pi tɪnɪ ku. Kōpi ɪvé anjɪná pi tī ɪfũ mbēlēná. 'Bá kādō caá, 'bā ɪsú ākūdē kōpi tīkí gí.”

²⁰ Múngú 'bā ɛsĩ múké ũkú ri'ba ũkú anji tī'ba rī pi ẽ ɪzā ko'ba tŭngará sī rī pi ní, sē ɪsērélē rī pi gōkí ɪzú mʊzú drɪgélé.

²¹ Ũkú ri'ba ũkú anji tī'ba rī pi ẽ ɪzā ko'ba rī pi ní Múngú ri ɪnjĩ ɪnjĩ rī sī, Múngú sē kōpi tīkí anjɪná rá.

²² 'Bāgú rī ní gōzú tāɪmbĩ sēzú ívé 'bá rī pi ní kīnī, “Ími ú'békí anji āgōná Ēbérē ũkú rī pi ní tɪj rī pi céré yĩ ɔmbúgú dɪpi dɪdɪ Náyĩlĩ agá, 'bo ɪmi kukí anji ũkúná rī pi ídri rú.”

2

Mósē vé tɪngará

¹ Lókí 'dāri gé, ágó āzi súrú Léví vé rī agá, je ũkú súrú ívé rī agá ũgōgō. ² Ũkú rī ní 'a ɪsúzú, ɪri ní mváná rī tizú ágóná. Kā ndreé mváná rī ũnyĩ be ambamba, ũzũ mváná rī caá mbāá be na. ³ 'Bo kā áamá tí, 'í ícó mváná rī ũzũú bā ku, ɪri ní wŭrũgũ í'dúzú, ɪri ní rú'ba ní ũmbĩzú ngá ũdrɪ rú ní sī. ɪri ní mváná rī 'bāzú wŭrũgũ rī agá, ɪri ní jizú zũzú yĩ ɔmbúgú dɪpi dɪdɪ Náyĩlĩ jélé gá, lómí agá 'dālé. ⁴ Mváná rī vé ɔmvũpi mʊ 'i zũú rará rú, tē rí ndreé, dō tā ngóni ri ímú 'i nga mváná rī rú'ba gá nĩ.

⁵ Kúru 'bāgú Ējēpētō vé rī vé mvá ũkú rī ní 'dezú mʊzú 'i jɪngará gá yĩ ɔmbúgú dɪpi dɪdɪ Náyĩlĩ agá 'dālé, mvá ũkú rī ká caá yĩ gé 'dāá, ɪrivé túgērĩ ũkú rú rī pi ri ɛcɪ yĩ rī ā gārā gá sī. 'Bāgú rī vé mvá ũkú rī ní wŭrũgũ rī ndrezú, ɪri ní ívé

túgērĩzĩ ālu pēzú mʊzú wŭrũgũ rī í'dúzú. ⁶ 'Bāgú rī vé mvá ũkú rī ní wŭrũgũ rī ẽ tɪ zizú, ɪri ní mvá ágóná rī ndrezú wŭrũgũ rī agá 'dāá, ɪri ri ngongo. Sē mvá ũkú rī ní ɪzāngā, ɪri ní 'yozú kīnī, “Mváná nōri Ēbérē rī pi vé ni.”

⁷ Kúru mváná rī vé ɔmvũpi ní ɪri zizú kīnī, “Mí ā'yĩ rá mâ mʊ mí ní ũkú Ēbérē vé ni bĩ, ā jɪ rí mí ní mváná rī úcé?”

⁸ 'Bāgú rī vé mvá ũkú rī ní 'yozú kīnī “Í mʊ bĩ.” Kúru mváná rī vé ɔmvũpi ní mʊzú mváná rī vé ɛndrɛpi ɪri tɪpi rī bízú ímúzú. ⁹ Mváná rī vé ɛndrɛpi ká ícá 'bāgú rī vé mvá ũkú rī vúgá nōlé, mvá ũkú rī ní 'yozú ɪri ní kīnī, “Í jɪ má ní mváná nōri úcé, mváná rī ku dō bā gí, mí ɪjɪ ɪri ɪgōó má vú nōlé, ma ímú mi ũfē rá.” Mváná rī vé ɛndrɛpi ní kúru mváná rī jizú úcézú. ¹⁰ Mváná rī ká mbaá ícá āmbúgú gí, ɛndrɛpi ní ɪri jizú gōzú 'bāgú rī vé mvá ũkú rī vúgá 'dālé. Mvá ũkú rī ní mváná rī 'duzú 'í ní mvá ágóná rú. ɪri ní rú ní 'dazú Mósē 'i, kīnī, “Má ísē ɪri yĩ agalésĩ.”

Mósē ápá mʊ Mĩdĩyáná gá

¹¹ Mósē ká mbaá ícá āmbúgú gí, ú'dú ālu, 'de mʊ ívé 'bá Ēbérē vé rī pi úndré, ca ɪsú 'bá rī pi ri ɛzĩ ũkpó ũkpó ní pi nga. ɪri ní Ējēpētōgú ndrezú, ɪri ri ívé 'bá Ēbérē vé ni ũgbā. ¹² Mósē ní āngũ úndrezú 'í gārā gá sī kúrũ, ndre 'bá āzi 'í gārā gá 'dāáyo, ɪri ní Ējēpētōgú rī 'dizú drāzú, ɪri ní cínýáfā kũzú drɪ ní gé. ¹³ Ká mʊ caá drũ 'dīni, Mósē gō mʊ ívé 'bá rī pi ndreé. Ká caá 'dālé, ɪsú kpá 'bá ɪrĩ Ēbérē vé ni pi ri ũmbā fʊ ɪ drɪkā sī. Mósē ní 'yozú ágó tā ā ndú 'í'dópi rī ní kīnī, “Mí ri mí ɔgũpi ri fʊ āsĩ?”

¹⁴ Ágó tā rī ā ndú 'í'dópi rī ní 'yozú kīnī, “Ā'di 'bā mi āmbúgú rú rii 'bávé tā lij nĩ? 'Í lē ma 'dɪ sũ mí ní Ējēpētōgú rī 'dɪ drāá rī tɪnɪ?” Tā 'dīri sē Mósē ní ũrĩ ambamba. ɪri ní ũsũzú ɛsɪsɪlé sī kīnī, “Tā má ní 'oó rī 'bá rī pi nĩkí gí.”

¹⁵ 'Bāgú Ējēpētō vé rī ká tā 'dīri yĩ, lē kōdō létɪ ndāá Mósē ri 'dizú drāzú rá. 'Bo ɪsú Mósē nga ápá mʊ adrii rará rú

Mĩdĩyánã gá gí, Mósẽ kã caá Mĩdĩyánã gá 'dālé, mu úrí kuú kídí tị gé. ¹⁶ Átálágú ázi Mĩdĩyánã vé ni, rú ni Yétērō 'i, ĩri anji ũkú be ézĩrĩ. Anji ũkú 'dĩ'bée jkí ĩrivé ndrĩĩ rĩ pi kãbĩlō rĩ pi be muú yĩ mvuú. ¹⁷ 'Bá uruko ndrĩĩ úcé' 'bá ni pi ícákí ímú kōpi údró yĩ rĩ tị gé sĩ 'dĩisĩ rá. 'Bo Mósẽ ní ngazú uru, ĩri ní anji ũkú 'dĩ'bée érizú, ĩri ní yĩ sēzú mvuzú kōpivé ndrĩĩ rĩ pi ní.

¹⁸ Anji ũkú rĩ pi kã mvií caá ĩ étépi Rēúlē vúgá 'dālé, ĩri ní kōpi zizú kĩnĩ, "Ĩmi ímvíkí āndrũ ĩnógósí 'dĩni āsĩ?"

¹⁹ Kōpi ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "'Bá ĩsúkí Ĕjēpētōgú ázi kídí rĩ tị gé 'dālé, pa 'bá 'bá ndrĩĩ úcé' 'bá rĩ pi drigé sĩ, ĩbē yĩ sēe mvuú 'bávē ndrĩĩ rĩ pi ní, āzini kãbĩlō rĩ pi ní."

²⁰ Yétērō ní kōpi zizú kĩnĩ, "Ĩri íngāá? ĩmi kukí ĩri 'dālé āsĩ? ĩmi gōkí muú ĩri bĩ, ē ímú rí ngá nyaá."

²¹ Mósẽ ā'yĩ adrií Yétērō vé āngá 'dāá rá, Yétērō ní ívé mvá ũkú Sípúrā ri sēzú jezú Mósẽ ní ũkú rú. ²² Sípúrā ní Mósẽ ní mvá ágó tizú. Mósẽ ní 'yozú kĩnĩ, "Ma jākā āngū nōri gé, ma ĩri ā rú 'da Gērēsómā 'i." Ífífí ni jākā.

²³ Vúdrĩ ni kã vūú ílí be āco, 'bāgú Ĕjēpētō vé rĩ ní drázú. 'Bo rikí nyo 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ọcũú muzú drigélé. 'Bá ĩsērélē vé rĩ pi rikí ngoó Múngú ẹndrẹtị gé, Múngú ā ko rí ĩ ĩzā bēnĩ. Kōpivé ngongará ca Múngú vúgá 'dālé rá.

²⁴ Múngú yị kōpivé ngongará rá, ĩri ní ívé ũndĩ 'í ní ruú Ābūrāmā be ĩsákā be, Yōkóbū be rĩ ā tā ígázú. ²⁵ Múngú ndre 'bá ĩsērélē vé rĩ pi vé ĩzāngā rií nya rĩ, tā ni fi ẹsị ni gé ambamba.

3

Múngú átá Mósẽ be

¹ Ụ'dú ālu, Mósẽ ri ẹnyépi Yétērō* átálágú Mĩdĩyánã vé rĩ vé kãbĩlō pi úcé ndrĩĩ rĩ pi be, jị ānyāpá rĩ pi āngū ā'wí cínýáfā rú rĩ gé, írā Múngú vé rĩ gé Sínáyĩ gé 'dāá. ² Mālāyíkā Úpí† Múngú vé rĩ ní 'i i'dazú Mósẽ ní ācí dīipi pẹtị amuúpi

kũmvũ ni agá 'dāá. Mósẽ ndre ācí rĩ ri dīi pẹtị amuúpi kũmvũ rĩ agá 'dāá, 'bo pẹtị rĩ ve kuyé. ³ Mósẽ ní ũsũzú kĩnĩ, "Tā 'i 'oópi 'dĩri ũku ni á ndre kuyé, á lē ma útrú ĩnyinā muú ndreé mē mị sĩ, ngá sēepi pẹtị amuúpi kũmvũ rĩ ní vezú ku rĩ ā'di."

⁴ Úpí Múngú kã ndreé Mósẽ útrú 'i ĩnyinā ācí riipi dīipi 'dĩri ndreé, Múngú ní Mósẽ ri zizú pẹtị ācí ní rií dīi 'a ni gé rĩ agá 'dāá kĩnĩ, "Mósẽ! Mósẽ!"

Mósẽ ní ā'yízú kĩnĩ, "Ma nō."

⁵ Múngú ní 'yozú Mósẽ ní kĩnĩ, "Mí ítrú mi ĩnyinā nōo ku, 'í nje mívé mōrōkú mí pá gá sĩ rá, ā'diātāsīyā vūrā mí ní pá tuzú 'dĩri vūrā uletere ni." ⁶ Úpí Múngú ní 'yozú kĩnĩ, "Ma Múngú mí ẹ'bípìi vé rĩ, Múngú Ābūrāmā vé rĩ, Múngú ĩsákā vé rĩ, Múngú Yōkóbū vé rĩ." Mósẽ ní kúru drị 'bāzú 'i mị ọzũzú āní cí, ā'diātāsīyā 'o ũrĩ sĩ Múngú ẹ ẹndrẹtị ndrengará sĩ.

⁷ Úpí Múngú ní 'yozú kĩnĩ, "Á ndre ĩzāngā mávé 'bá rĩ pi ní nyaá Ĕjēpētō agá rĩ gí. Á yị kōpivé ngongará ĩ ní rizú kōpi ọcũzú túgērĩ rĩ vé tā gí, ĩzāngā kōpi ní nyaá rĩ ā tā fi má ẹsị agá ambamba.

⁸ Kúru má ísị ímú kōpi paá 'bá Ĕjēpētō vé rĩ pi drigé sĩ, kōpi íjízú ĩfũzú āmvé āngū Ĕjēpētō vé rĩ agásĩ, ma kōpi jị mu āngū múké wālā ni gé, āngū 'dāri agá, lé anigé, āzini ọnyú anigé, āngū 'dāri 'bá Kānānā vé rĩ pi vé ni, 'bá Hífí vé rĩ pi vé ni, 'bá Āmórā vé rĩ pi vé ni, 'bá Pērízĩ vé rĩ pi vé ni, 'bá Hívĩ vé rĩ pi vé ni, 'bá Jēbúsĩ vé rĩ pi vé ni. ⁹ Á yị ngongará 'bá ĩsērélē vé rĩ pi vé rĩ gí, á ndre ọcũngará 'bá Ĕjēpētō vé rĩ pi ní kōpi ọcũzú rĩ gí. ¹⁰ Kúru nóni á lē mi pēe, 'í mu 'bāgú Ĕjēpētō vé rĩ vúgá 'dālé, mí íjì mávé 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ĩfũú Ĕjēpētō agásĩ āmvé."

¹¹ 'Bo Mósẽ ní 'yozú Múngú ní kĩnĩ, "Ma ā'di 'i ícōpi muúpi 'bāgú Ĕjēpētō vé rĩ vúgá 'dāá, 'bá ĩsērélē vé rĩ pi íjìpi ĩfũúpi Ĕjēpētō agásĩ āmvé?"

* **3:1** 3:1 Yétērō: Yétērō vé rú ázi Rūwélē 'i. 'Í lā Wüŋgára 2:18. † **3:2** 3:2 Úpí: Èbērē tị sĩ, Múngú zị 'i rú Yáwē, ífífí ni, Múngú adriipi muzú 'dání'dání rĩ 'i. Kẹlịkọ tị sĩ, 'bá Yáwē ri zị Úpí. 'Í ịsụ lā Búkú 'Ídóngará vé rĩ agá, Wüŋgára vé rĩ agá, Rútā vé rĩ agá, āzini Yónā vé rĩ agá.

12 Múngú ní 'yozú kīnī, “Ma adri mí be trú. Ngá ícópí i'daápi kīnī á pē mi nī rī, mí íjī dō 'bá rī pi ífūú Ējēpētō agásī rá, ĩmi ímú ma ĩnĵī írā nōri drĭgé nōgó.”

13 Mósē ní 'yozú Múngú ní kīnī, “Á mụ dō 'yoó 'bá Īsērélē vé rī pi ní, 'Múngú ĩmi é'bípĭjī vé rī ĩpē ma ímúzú ĩmi vúgá nōó nī,' kōpi zĭkí dō rụ ni ã'di 'i, mâ lū kōpi ní ngóni?”

14 Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “BÁ RĪ MA 'I. 'Í 'yo 'bá Īsērélē vé rī pi ní 'dīni. “BÁ RĪ MA 'I, ĩpē ma ímúzú ĩmi vúgá nōó nī.”

15 Múngú gō 'yoó Mósē ní dĭjī kīnī, “'Í 'yo 'bá Īsērélē vé rī pi ní, 'Úpí, Múngú ĩmi é'bípĭjī vé rī, Múngú Ābūrámā vé rī, Múngú Īsákā vé rī, Múngú Yōkóbū vé rī ĩpē ma ímúzú ĩmi vúgá nōó nī.' Rụ 'dĭri mávé adriipi mụzú 'dāni'dāni rī, úyú ĩmi vùdrĭ gé rī pi céré, kōpi ã rikí mâ rụ zĭjī 'dīni.

16 “'Í mụ ambugu Īsērélē vé rī pi traá trú vūrā ālu gé, 'í 'yo kōpi ní, 'Úpí Múngú ĩmi é'bípĭjī vé rī, Múngú Ābūrámā vé rī, Múngú Īsákā vé rī, Múngú Yōkóbū vé rī i'da 'i má ní, ĩri ní 'yozú kīnī, “Á 'bā mĭ rizú ĩmi ndrezú, á ndre tā ĩ ní 'oó ĩmi ní ũnjí Ējēpētō gá 'dĭlé rī rá. 17 Ándúru má ẹzi, má kīnī, ma ĩmi íjī ífūú ĩzāngā ĩmi ní nyaá ũnjí ũnjí āngū Ējēpētō vé rī agá 'dāá rī agásī āmvé, ma ĩmi jĭ mụ adri āngū 'bá Kānānā vé rī pi ní adrizú rī gé, 'bá Hĭtĭ vé rī pi ní adrizú rī gé, 'bá Āmórā vé rī pi ní adrizú rī gé, 'bá Pērízĭ vé rī pi ní adrizú rī gé, 'bá Hívĭ vé rī pi ní adrizú rī gé, āzini 'bá Jēbúsĭ vé rī pi ní adrizú rī gé. Āngū 'dāri agá, lé anigé, āzini ọnyụ anigé.”

18 “Ambugu Īsērélē vé rī pi mi yĭ rá. Kúru ĩmi 'dekí mụ ambugu Īsērélē vé rī pi be 'bāgú Ējēpētō vé rī vúgá 'dāá, ĩmi 'yokí ĩri ní, 'Úpí Múngú Ēbérē rī pi vé rī i'da 'i 'bá ní rá. Mí ọyụ 'bā ẹcĭ tuú mụzú ú'dụ na āngū ã'wí cínyáfā rú rī gé 'dāá, 'bā mụkí rí rōbōŋō zāá Úpí Múngú 'bávē rī ní.' 19 'Bo á nĭ rá, 'bāgú Ējēpētō vé rī ícó ĩmi ã'yĭ mụy ku, 'bākí dō tā ũkpó ũkpó drĭ ni gé ká. 20 Kúru ma mâ drĭ

inga 'bá Ējēpētō vé rī pi gbāzú ānī, ma tā āyāzú āyāyā ni 'o āndĭāndĭ kōpi āsāmvú gé. Vùdrĭ ni gé, ĩri ĩmi ọyụ mụzú rá.

21 “Ma sē 'bá Ējēpētō vé rī pi ē ẹsĭ ri adri ĩmi ní múké, ĩmi kádō fūú mụzú, ĩmi fūkí mụy drĭ be kólòmgbó rú ku. 22 Ūkú ālu ālu Īsērélē vé rī ã mụ ngá ĩ ní údé aya ọgú 'bá ọgú ọgū ni pi sĭ, dábū sĭ, āzini bōngó ũnyĭ be ni pi zĭjī 'bá ívé jó ã gārā gá rī pi vúgá, āzini ã zĭ 'bá ívé 'bētĭ āsāmvú gé rī pi vúgá, ĩmi úsúkí rí ĩmivé anji āgō rī pi, anji ũkú rī pi be ānī. ĩmi kádō fūú āngū Ējēpētō vé rī agásī, ĩmi wŭkí ngá 'dĭ'bée ārēvú céré mụzú ĩndĭ.”

4

Múngú sē Mósē ní ũkpō tā āyāzú āyāyā ni 'ozú

1 Kúru Mósē ní újázú Úpí Múngú ní kīnī, “Bo 'bá Īsērélē vé rī pi ã'yĭkí dō ma ku, kōpi yĭkí dō mávé tā ku, 'yokí dō kīnī mí índré má ẹndrĕtĭ gé kuyé, mâ 'o rí ngóni?”

2 Úpí Múngú ní ĩri zĭzú kīnī, “Ngá mí ní rụy mí drĭgé 'dĭri ã'di?”

Īri ní újázú kīnī, “Ngá rī túré.”

3 Úpí Múngú ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Í 'be ĩri vūgá 'dāá.” Mósē ní túré rī 'bezú vūgá 'dāá, túré rī ní ufuzú ĩnĵī rú, Mósē nga ápá rá. 4 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “'Í su mĭ drĭ, 'í rụ ĩnĵī rī ã só.” Kúru Mósē ní ĩnĵī rī vé só ruzú, ĩnĵī rī ní gōzú ufuzú túré rú ũzi. 5 Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “'Í 'o tā 'dĭri, 'bá Īsērélē vé rī pi ē ẹ'yĭkí rí 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú kōpi é'bípĭjī vé rī, Múngú Ābūrámā vé rī, Múngú Īsákā vé rī, Múngú Yōkóbū vé rī i'da 'i mí ní rá.”

6 Kúru Úpí Múngú ní gōzú 'yozú Mósē ní kīnī, “'Í su mĭ drĭ mívē bōngó akoóko rī agá 'dāá.” Mósē ní 'í drĭ suzú ívé bōngó akoó rŭkŭ rī agá 'dālé, ká 'í drĭ ínĵé āmvé nōó, ũfú fu drĭ ni mveé kú gbū.

7 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “'Í su mĭ drĭ gōó bōngó akoóko rī agá 'dāá dĭjī.” Mósē ní 'í drĭ suzú bōngó akoó rŭkŭ rī agá 'dāá, ká 'í drĭ ínĵé āmvé nōó, drĭ ni gō ícá ule, sŭ ũkụ rī tĭnĭ.

8 Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Kòpì ã'yīkí dō mí kuyé, dōku kòpì ũsūkí dō tā mí ní 'oó ãyāzú ãyāyā drīdrī 'dāri kuyé, kòpì ícò tā ãyāzú ãyāyā mí ní 'oó vúlé nōri ã'yī rá. 9 'Bo kòpì ã'yīkí dō tā ãyāzú ãyāyā ĩrī 'dī'bée kuyé, dōku kòpì yīkí dō tā mí ní 'yoó rī kuyé, mí ĩbē yīī ãmbúgú dīpì dīdì Náyīlī vé rī dāá nyòòkú drīgè 'dāá. Yīī mí ní ĩbēé yīī Náyīlī vé rī agá dāá nyòòkú drīgè 'dīri gō 'i újā āri rú.”

10 'Bo Mósè ní gōzú újázú Úpí Múngú ní kīnī, “Á Úpí Múngú, í'dózá ìnógósì, á nī átángá átá be múké ku, mà ádra ẹnjīẹnjī, ma rì a'bu a'bu.”

11 Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Ā'di ri sē 'bá ri ícò átángá átá nī, dōku átá ku nī? Ā'di ri sē bì ni ri tā yì nī, dōku bì ni yì tā ku nī? Ā'di ri sē mì ni ri āngū ndre nī, dōku mì ni ndre āngū ku nī? 'Bá rī adri ma Úpí Múngú 'i kuyé? 12 'Í mu, ma mí ĩzā ko, mí ícò átángá rī átá rá, ma tā rī ímbá mí ní, mí ícò átángá rī átá rá.”

13 Mósè ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Á Úpí Múngú, 'í pē 'bá āzi mužú áyu.”

14 Kúru jīkó ní 'dezú Úpí Múngú agá, ĩri ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Mí édrīpì Ārónā Lévígú rī 'dāáyo? Á nī rá ĩri ícò átá múké rá. ĩri nóni ri ímú mí vúgá nōlé. Kādō mí ndreé, ésì ni ri adri ãyīkō sī. 15 Mí ícò tā mí ní lēé átá rī ũlū ĩri ní rá, ma ĩmi ĩzā ko ĩrītró átángá rī sī rá, āzini ma ĩmi ímbá tā ĩmi ní lēé 'oó rī sī rá. 16 Ārónā rī átángá rī átá 'bá rī pi ní mí vūrā gá nī, sū mí ní kōdō átá nī rī tīnī, mí adri ĩri ní sū Múngú tīnī, mí átángá ĩri ní lēé átá rī ũlū ĩri ní nī. 17 'Í 'dụ túré 'dīri mužú mí drīgè sī ĩndī, 'í 'o tā ãyāzú ãyāyā ni ānī.”

Mósè mvi gōó Ējēpētō gá

18 Kúru Mósè ní 'i újázú gōzú ényepì Yétērō vúgá 'dālé, ĩri ní 'yozú Yétērō ní kīnī, “Mí ọyụ ma, á lē gōó mužú Ējēpētō gá má é'dípáa pi ndreé, kòpì dō ídri rú.”

Yétērō ní 'yozú kīnī, “'Í mu, tākiri ã adri mí be.”

19 Mósè ní drī adrií Mīdīyānā gá 'dālé rī gé, Úpí Múngú ní átázú ĩri ní kīnī, “'Í gō vúlé Ējēpētō gá 'dālé ũzi, 'bá lē'bá mí 'dī'bá rī pi ũdrākí gí.” 20 Kúru Mósè ní ívé ũkú 'dụzú anjīnā rī pi be 'bāzú dōngí úgóró gá, kòpì ní mužú Ējēpētō gá 'dālé. 'Dụ túré Múngú ní 'yoó ã jì rī mužú ĩndī.

21 Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “'Í gō dō Ējēpētō gá 'dālé gí, mí nī múké 'yozú kīnī, ũkpō má ní sēé mí ní 'dīri, lē mí 'o tā ãyāzú ãyāyā ni pi 'bāgú rī ē ẹndrētì gé. 'Bo ma sē ĩrivé ésì ri te te, ícò 'bá rī pi ọyụ mužú ku. 22 Kúru 'í 'yo 'bāgú rī ní, 'Tā Úpí ní 'yoó rī ĩri 'dīni, Īsērélē ri mávé mvá ágó káyú rī.*

23 Ándúrú á 'yo mí ní, má kīnī, “Mí ọyụ mávé mvá ágó, ã mu rí ma ĩnjī,” 'bo mí gā ĩri ọyugá sī, kúru ma mívé mvá ágó káyú rī 'dī drā rá.' ”

24 Vūrā Mósè pi ní lazú rī gé, Úpí Múngú ícà ímú Mósè ri ísú, lē kōdō Mósè ri 'dī drāá 'dīisī rá. 25 Sīpúrā ní ĩlì 'í dūzú ívé mvá ágó rī vé ágélé ē tì lizú ānī.† ĩri ní lā'bú rī ĩkpāzú Mósè pá gá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Āri ĩfūupi 'dīri úmú nóni 'bávé ājē mí be rī ícà ngá ālu gí.” 26 Kúru Úpí Múngú gō Mósè ri 'dī kuyé. Sīpúrā ní 'yozú kīnī, “Ágélé ē tì má ní lījì 'dīri pa mí drā sígè sī gí.”

27 Úpí Múngú ní 'yozú Ārónā ní kīnī, “'Í mu āngū ã'wí cínýáfā rú rī gé 'dāá, ĩmi mukí rí ĩmi ísú Mósè be.” Kúru Ārónā ní mužú Mósè ri ísúzú írā Múngú vé rī drīgè 'dālé, kòpì ní 'i 'dezú ezizú bēdrī sī. 28 Kúru Mósè ní tā Úpí Múngú ní 'i pēzú mužú Ējēpētō gá rī ũlūzú Ārónā ní céré, āzini ũkpō Múngú ní sēé 'í ní tā ãyāzú ãyāyā ni 'ozú rī ũlūzú ĩri ní.

29 Kúru Mósè pi ní 'dezú mužú Ārónā be Ējēpētō gá 'dālé. Kòpì ní ambugu Īsērélē vé rī pi úmúzú céré vūrā ālu gé. 30 Ārónā ní tā Úpí Múngú ní 'yoó Mósè ní rī ũlūzú kòpì ní céré. Kúru Mósè ní tā ãyāzú ãyāyā

* 4:22 4:22 Īsērélē ri mávé mvá ágó káyú rī: Múngú kīnī 'bá Īsērélē vé rī pi ārēvú céré ívé mvá ágó káyú rī.

† 4:25 4:25 Ágélé ē tì līngará: Múngú lū Ābūrāmā ní kīnī, anjī āgō Ābūrāmā vé rī pi adrikí dō caá 'dú ārō gí, lē á ũlīkí kòpì ã ágélé ē tì rá, lūzú kīnī, kòpì anjī Múngú vé ni. 'Bá rī ã'yī dō 'í ágélé ē tì sēé lījì gí, ĩri tām̄bì Mósè vé rī 'dụ nga. 'Í lā 'í dōngará 17:9-14; Ẹzì 15:1-5.

ni 'ozú 'bá rĩ pi ɛndrɛtɪ gé. ³¹ 'Bá rĩ pi ɛ'yĩkí tã Áronã ní átá rĩ rá. Kòpi ká n̄ĩ ámá 'yozú kìnĩ Úpí Múngú ʃs̄s̄ ʃvé tã gí, ʃzini ndre ʃvé ʃzãngã gí, kòpi ní kũmũcí ũt̄j̄zú, ʃ dr̄ ʃj̄zú vũgá Úpí Múngú ri ʃnj̄j̄zú.

5

Mósē pi Áronã be mukí átá 'bāgú Ējēpētō vé rĩ ní

¹ Mósē pi Áronã be, kòpi ní 'dezú mužú 'bāgú Ējēpētō vé rĩ vúgá 'dālé. Kòpi ní 'yozú ʃri ní kìnĩ, “Úpí Múngú ʃs̄s̄ ʃvé rĩ pi vé rĩ kìnĩ, ‘Lē mí oyu 'bá mávé rĩ pi fūú n̄óosĩ rá, kòpi ʃ mukí rí ũmũ údé ma ʃnj̄j̄zú ʃngũ ʃwí cínyáfã rú rĩ gé 'dãá.’ ”

² 'Bāgú rĩ ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, “Úpí Múngú ʃmi ní 'yoó mã 'd̄ ʃrivé tã ngaá, mã oyu 'bá ʃs̄s̄ ʃvé rĩ pi fūú n̄óosĩ rá 'd̄ri ʃd̄i 'i? Á n̄ĩ Úpí Múngú 'd̄ri kuyé, mã oyu 'bá ʃs̄s̄ ʃvé rĩ pi fūú n̄óosĩ ʃlun̄áni ku.”

³ Mósē pi Áronã be, kòpi ní 'yozú 'bāgú rĩ ní kìnĩ, “Múngú Ēbérē rĩ pi vé rĩ, 'i da 'i 'bá ɛndrɛtɪ gé rá. Mí oyu 'bá fūú n̄óosĩ rá, 'bá tukí rí ɛc̄i ʃd̄ ʃna ʃngũ ʃwí cínyáfã rú rĩ agásĩ, 'bá mukí rí r̄b̄õñõ zãá Úpí Múngú 'bávé rĩ ní, 'bá mukí d̄õ ku, ʃri dr̄ã ũnj̄ ʃpē 'bá dr̄igé, d̄õku ʃri ari 'ba ʃpē ʃmũ 'bá úd̄i ũdrã rá.”

⁴ 'Bo 'bāgú Ējēpētō vé rĩ ní 'yozú kìnĩ, “Mósē, ʃmi Áronã be, 'bá rĩ pi ri ɛz̄i ngá pírí, ngá ʃmi ní l̄ezú kòpi j̄j̄zú mužú rá rĩ ʃd̄i? ʃmi ḡõkí vulé ɛz̄i gé 'dãá.” ⁵ Kúru 'bāgú rĩ ní 'yozú kìnĩ, “ʃmi ndrekí dr̄i ká, 'bá ʃs̄s̄ ʃvé rĩ pi ʃzúkí n̄óni ambamba, ʃmi l̄ékí kòpi ʃ ngakí ɛz̄i ku!”

⁶ ʃd̄ ʃalu ʃalu 'd̄ari s̄i, 'bāgú rĩ ní t̄aimb̄i s̄ezú 'bá ɛz̄i ũlũ 'bá t̄uḡr̄i rĩ pi ní rĩ pi ní, ʃzini ʃs̄s̄ ʃ ní ũp̄éé ũ'bãá 'bá ambugu rú ʃs̄s̄ ʃvé rĩ pi dr̄igé rĩ pi ní kìnĩ, ⁷ “Nóni ʃ s̄ékí ʃs̄é ʃ ní rizú b̄ir̄ik̄i vé ũtr̄r̄t̄r̄ tuzú rĩ 'bá ʃs̄s̄ ʃvé rĩ pi ní d̄j̄i ku. Kòpi ʃ mukí ʃngá ndãá n̄i. ⁸ 'Bo ʃmi 'bákí kòpi ʃ gbákí b̄ir̄ik̄i rĩ vé k̄al̄afe caá gbã ándúrú kòpi ní gbãá dr̄idr̄i rĩ pí, l̄ē kòpi ʃ gbákí k̄al̄afe ní m̄adãgá ku. Kòpi kp̄n̄ũkũ rú, kòpi ní rizú útr̄ezú ʃn̄i kìnĩ, ‘Mí oyu 'bá fūú

n̄óosĩ rá, 'bá l̄ékí mužú r̄õb̄õñõ zãá 'bávé Múngú ní.’ ⁹ ʃmi 'bákí kòpi ʃ ngakí ɛz̄i ũkpó ũkpó ní pi, kòpi ʃ rikí pá tuú t̄éé rií tã ũnj̄õ vé 'd̄iri ȳj̄i ku.” ¹⁰ Kúru 'bá ɛz̄i ũlũ 'bá t̄uḡr̄i rĩ pi ní rĩ pi, ʃs̄s̄ ʃ ní ũp̄éé ũ'bãá 'bá ambugu rú ʃs̄s̄ ʃvé rĩ pi dr̄igé rĩ pi be, kòpi ní fūú mužú átángá 'bāgú rĩ ní 'yoó rĩ ũlũzú 'bá ʃs̄s̄ ʃvé rĩ pi ní kìnĩ, “‘Bāgú rĩ 'yo 'd̄ini kìnĩ, ‘Á ḡõ ʃmi ní ʃs̄é b̄ir̄ik̄i vé ũtr̄r̄t̄r̄ tuzú ní s̄éé d̄j̄i ku.

¹¹ ʃmi mukí ndãá ʃmi ngúlúpí s̄i, v̄urã ʃmi ní ʃc̄ózú ʃs̄zú rá rĩ gé. 'Bo l̄ē ʃmi gbákí b̄ir̄ik̄i rĩ vé k̄al̄afe caá gbã ándúrú ʃmi ní gbãá dr̄idr̄i rĩ pí.’ ” ¹² Kúru 'bá rĩ pi ní ayizú mužú ʃs̄é b̄ir̄ik̄i vé ũtr̄r̄t̄r̄ tuzú rĩ ndã be ʃngũ Ējēpētō vé rĩ agásĩ. ¹³ 'Bá ɛz̄i ũlũ 'bá t̄uḡr̄i rĩ pi ní rĩ pi rikí t̄uḡr̄i rĩ pi m̄i rií ɛz̄i rĩ ngaá ũkpõ s̄i. Kòpi ri 'yo t̄uḡr̄i rĩ pi ní, “Lē ʃd̄ ʃalu ʃalu, ʃmi gbákí b̄ir̄ik̄i rĩ gbã ándúrú ʃmi ní rií gbãá 'bá ní rií ʃmi ní ʃs̄é b̄ir̄ik̄i tuzú rĩ s̄éé n̄i rĩ pí.” ¹⁴ 'Bāgú rĩ vé 'bá ɛz̄i ũlũ 'bá rĩ pi rikí 'bá ʃs̄s̄ ʃvé ʃ ní ũ'bãá ambugu rú rĩ pi ũgbãá, kòpi rikí 'yoó kìnĩ, “‘d̄ózú ʃj̄éé ʃc̄ázú ʃndr̄ũ, ʃmivé 'bá rĩ pi gbákí b̄ir̄ik̄i rĩ gbã ándúrú rĩ pí kuyé ʃs̄i?”

¹⁵ ʃs̄s̄ ʃ ní ũp̄éé ũ'bãá 'bá ambugu rú ʃs̄s̄ ʃvé rĩ pi dr̄igé rĩ pi ní 'dezú mužú 'bāgú rĩ vúgá 'dālé, kòpi ní ʃri m̄ázú dr̄i ʃr̄i s̄i kìnĩ, “‘Bá ʃt̄i 'bá mivé ni, mi ri 'bá 'o 'd̄ini ʃs̄i? ¹⁶ 'Bá ɛz̄i ũlũ 'bá rĩ pi ḡákí 'bá ní ʃs̄é ũtr̄r̄t̄r̄ tuzú rĩ s̄égá s̄i, kòpi ri 'yo 'bá gbákí b̄ir̄ik̄i, kòpi d̄i ri 'bá ũgbã be, tã ũnj̄i 'd̄iri, 'bá mivé rĩ pi ri ʃj̄i 'bá dr̄igé n̄i.”

¹⁷ 'Bāgú rĩ ní új̄ázú kòpi ní kìnĩ, “ʃmi kp̄n̄ũkũ rú, ʃmi ḡákí ɛz̄i ngagá s̄i, s̄é ʃmi ní rizú 'yozú kìnĩ, ‘Mí oyu 'bá fūú n̄óosĩ, mužú r̄õb̄õñõ zãá Úpí Múngú ní ʃn̄i.’ ¹⁸ ʃmi ngakí mužú ɛz̄i rĩ ngangará gá, s̄ékí ʃmi ní ʃs̄é b̄ir̄ik̄i tuzú rĩ ʃlun̄áni ku. 'Bo l̄ē ʃmi gbákí b̄ir̄ik̄i rĩ gbã ándúrú ʃmi ní rií gbãá rĩ pí.”

¹⁹ ʃs̄s̄ ʃ ní ũp̄éé ũ'bãá 'bá ambugu rú ʃs̄s̄ ʃvé rĩ pi dr̄igé rĩ pi ká ȳj̄i kìnĩ, ʃd̄ ʃalu agá, l̄ē ʃ gbákí k̄al̄afe b̄ir̄ik̄i vé rĩ m̄adãgá ku, s̄é kòpi n̄íkí ámá 'yozú kìnĩ ʃ n̄óni ʃzãngã agá. ²⁰ Kòpi ká 'bāgú rĩ kuú, kòpi ʃs̄úkí Mósē pi ri ʃ t̄ē Áronã be l̄ét̄i gé

'dää'dä. ²¹ Kôpi ní 'yozú Mósê pi ní Ārónā be kīnī, “Úpí Múngú ā ndre tā ĩmivé 'dīri, ā lī tā ĩmi drīgé, ā 'diātāsīyā ĩmi sēkí nóni 'bāgú rī ívé ũgalaku rī pi be, kôpi ngŭkí 'bā ũnjí, tā ĩmi ní 'oó 'dīri índré sŭ ĩmi sēkí ílī āco 'bá Ējēpētō vé rī pi drīgé 'bā ú'djízú ũdrázú ānī rī tīnī.”

Mósê zī Múngú rī

²² Mósê ní kôpi kuzú, ĩri ní mužú Múngú rī zizú kīnī, “Á! Úpí Múngú, mi rī ĩzāngā sē mívé 'bá rī pi ní 'dīni āsī? Mí ĩpē ma ímúzú nōgó ālé? ²³ Í'dózú sâ má ní mužú 'bāgú rī vúgá tā mívé rī ũlŭzú rī gé, 'bāgú rī sē ĩzāngā 'bá mívé rī pi ní ũnjí ũnjí, 'bo 'í pa 'bá mívé rī pi kuyé.”

6

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósê ní kīnī, “Mí ímú tā má ní lēé 'oó 'bāgú rī ní rī ndre rá. Mávé ũkpō sī, ĩri 'bá mávé rī pi oyu mužú rá, mávé ũkpō sī, ĩri 'bá rī pi dro fŭ ívé āngŭ agásī rá.”

² Múngú gō 'yoó Mósê ní kīnī, “Ma Úpí Múngú 'i. ³ Ōtú má 'i'da ma Ābŭrāmā ęndrētī gé, Īsákā ęndrētī gé, āzini Yōkóbŭ ęndrētī gé rá, Ma Múngú Ūkpō 'Dīpa 'i, 'bo á sē mávé rŭ Úpí Múngú 'dīri nŭj kôpi ní kuyé. ⁴ Á rŭ kpá ũndī kôpi be, ma āngŭ Kānānā vé kôpi ní ándŭrú adrii 'a ni gé 'dāá jākā rú rī sē kôpi ní. ⁵ Á yī ĩzāngā 'bá Ējēpētō vé rī pi ní rizú 'bá Īsērélē vé rī pi ęcŭzú túgērī rú rī gí, sē má ígá ũndī má ní rŭj kôpi be rī vé tā gí.

⁶ “Kúru 'í 'yo 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, 'Ma Úpí Múngú 'i, ma ĩmi íjī ífŭ ęzī ũkpó ũkpó 'bá Ējēpētō vé rī pi ní rīi ĩmi ęcŭzú rī agásī rá. Ma ĩmi oyu adringará túgērī rú rī agásī rá, ũkpō mávé rī sī, ma ĩmi pa, ma kôpi ĩrīnā ũnjí ũnjí. ⁷ ĩmi adri 'bá mávé ní pi, ma adri Múngú ĩmivé ni. ĩmi kúru ímú nŭ áamá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú ĩmivé rī, ĩmi íjīpi ífŭúpi ęzī ũkpó ũkpó 'bá Ējēpētō vé rī pi ní rizú ĩmi ęcŭzú rī agásī rī 'i. ⁸ Ma ĩmi íjī adri āngŭ má ní ũyō ni sōo sēē Ābŭrāmā ní, Īsákā ní, āzini

Yōkóbŭ ní rī agá. Ma āngŭ rī sē ĩmi ní, ĩri adri ngá ĩmivé ni. Ma Úpí Múngú 'i.”

⁹ Mósê ní tā Múngú ní 'yoó 'dīri ũlŭzú 'bá Īsērélē vé rī pi ní, 'bo kôpi gākí Mósê rī yīgá sī, ā 'diātāsīyā kôpi ē ęsī ísŭ ĩzāngā ĩ ní ĩ ęcŭjú túgērī rú rī sī.

¹⁰ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósê ní kīnī, ¹¹ “Í mŭ 'yoó 'bāgú Ējēpētō vé rī ní 'dīni, lē ā oyu 'bá Īsērélē vé rī pi fŭú ívé āngŭ agásī āmvé.”

¹² 'Bo Mósê ní újázú Úpí Múngú ní kīnī, “Dō 'bá Īsērélē vé rī pi yīkí ma ku pírí, 'bāgú rī ícō ma yī íngóni, ísŭzú ma rī a'bu a'bu?”

¹³ Úpí Múngú ní tājmbī sēzú Mósê pi ní Ārónā be kīnī, “Īmi újákí ĩmi gōo 'bāgú Ējēpētō vé rī vúgá 'dāá, ĩmi íjīkí 'bá Īsērélē vé rī pi ífŭú Ējēpētō agásī āmvé.”

E'bíjī Mósê vé rī pi, āzini Ārónā vé rī pi

¹⁴ Úyú Īsērélē vé rī pi 'dī:

Īsērélē vé mvá káyú Rŭbénā vé anji āgō rī pi ā rŭ 'dī, Ēnókā 'i, Pálŭ 'i, Ēzīrónā 'i, Kārímī sī. Úyú 'dī'bée Rŭbénā vé rī.

¹⁵ Anji āgō Sīmīyónā vé rī pi 'dī, Yēmŭyélē 'i, Yāmínī 'i, Ōhádī 'i, Yākínī 'i, Zōhárā 'i, Kānānāzī rī vé mvá Sávŭlā sī. Úyú 'dī'bée Sīmīyónā vé rī.

¹⁶ Anji āgō Lévī vé ĩ ní sī rī pi ā rŭ 'dī: Gērēsónā 'i, Kōhátā 'i, Mērārā sī. Lévī adri caá ílī be mŭdŭrŭlŭ ālu pŭkŭ na drī ni ęzīrī (137).

¹⁷ Anji āgō Gērēsónā vé rī pi, Lībīnī pi Sīmēyī be.

¹⁸ Anji āgō Kōhátā vé rī pi ā rŭ 'dī, Āmŭrāmŭ 'i, Īzīhárī 'i, Hēbērónā 'i, Ūzīyélē sī. Kōhátā adri caá ílī be mŭdŭrŭlŭ ālu pŭkŭ na drī ni na (133).

¹⁹ Anji āgō Mērārā vé rī pi, Māhŭlī pi Músī be. Úyú ĩ ní sī 'dī'bée íbíkí ífŭú sŭrŭ Lévī vé rī agá.

²⁰ Āmŭrāmŭ je 'í ętēpī vé ọmvŭpī Yōkōbédē rī, tī ĩri ní Ārónā pi Mósê be. Āmŭrāmŭ adri caá ílī be mŭdŭrŭlŭ ālu pŭkŭ na drī ni ęzīrī. (137)

²¹ Anji ägō Īzīhārī vé rī pi 'dī, Kórā 'i, Nēfégē 'i, Zīkīrī sī.

²² Anji ägō Ūzīyélē vé rī pi 'dī, Mīsāyélē 'i, Ēlēzāfānā 'i, Sītīrī sī.

²³ Ārónā je Ēlīsébā ri, Ēlīsébā ri Āmīnādābā vé mvá ūkú, ĩri Nāsónā ómvúpi, tī Nādábū ri, Ābúhū ri, Ēlēzārā ri, Ītāmārā sī.

²⁴ Anji ägō Kórā vé rī pi 'dī, Āsīrī 'i, Ēlēkánā 'i, Ābīyāsáfā sī. Úyú 'dī'bée Kórā vé rī.

²⁵ Ārónā vé mvá Ēlēzārā je Pūtīyélē vé mvá ūkú, mvá ūkú rī tī ĩri ní Fīnāsā ri.

Úyú 'dī'bée íbíkí ĩfūú sūrú Léví vé rī agá.

²⁶ Ārónā pi Mósē be, 'bá 'dī'bée Úpí Múngú ní 'yoó kōpi ní, "Īmi íjīkí sūrú Īsērélē vé rī pi ĩfūú ängū Ējēpétō vé rī agásī ämvé ĩvé sūrú rī pi vúgá sī." ²⁷ 'Bá 'dī'bée 'yo'bá 'bāgú Ējēpétō vé rī ā oyu 'bá Īsērélē vé rī pi ĩfūú ängū Ējēpétō vé rī agásī ämvé rī.

²⁸ Úpí Múngú átá ándúrú Mósē ní Ējēpétō gá 'dālé, ²⁹ kīnī, "Ma Úpí Múngú 'i. Lē mí ũlū 'bāgú Ējēpétō vé rī ní tā má ní 'yoó mí ní rī pi ārēvú céré."

³⁰ 'Bo Mósē újá Úpí Múngú ní kīnī, "Mí nī rá ma ri a'bu a'bu, 'bāgú rī ícó ma yī íngóni?"

7

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Í ndre drī ká, á 'bā mi adrii sū Múngú tīnī 'bāgú rī ędretī gé, mí ędrīpi Ārónā ri adri nēbī rú, ri mívé ú'dúkó rī ũlū 'bāgú rī ní nī. ² Mí ũlū tā má ní 'yoó mí ní rī pi céré mí ędrīpi Ārónā ní, Ārónā ā mu 'yoó 'bāgú rī ní kīnī, lē ā oyu 'bá Īsērélē vé rī pi fūú ívé ängū agásī ämvé. ³ 'Bo ma sē 'bāgú rī vé ęsī ri tete, átā mā 'o dō tā äyāzú äyāyā ni ängū Ējēpétō vé rī agá kárakarā drāāāsīyā, ⁴ 'bāgú rī ícó ĩmi yī ku. Kúru mávé ũkpō sī, ma 'bá Ējēpétō vé rī pi ĩrīñā tā ũnjī ũnjī ni pi sī, ma sūrú ándiándí Īsērélē vé rī pi íjī ĩfū ängū Ējēpétō vé rī agásī ämvé. ⁵ Má

kādō mávé ũkpō lūú 'bá Ējēpétō vé rī pi ní, āzini ma kādō 'bá Īsērélē vé rī pi íjī ĩfūú Ējēpétō agásī ämvé, 'bá Ējēpétō vé rī pi kúru ímú nī áamá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i."

⁶ Mósē pi Ārónā be 'okí tā rī sū Úpí Múngú ní ęzī ĩ ní rī tīnī. ⁷ Lókí kōpi ní átázú 'bāgú rī be rī gé, ĩsú Mósē ri ílí be pūkú ārō, Ārónā ri ílí be pūkú ārō drī ni nā.

Ārónā vé túré újá 'i ufuú ĩnī rú

⁸ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, ⁹ "Bāgú rī 'yo dō ĩmi ní, 'Īmi 'okí tā äyāzú äyāyā ni,' 'í 'yo Ārónā ní, 'Mí í'dú mívé túré, 'í 'be 'bāgú rī ędretī gé vūgá 'dāá,' ĩri gō 'i újá ufu ĩnī rú."

¹⁰ Kúru Mósē pi ní mužú Ārónā be 'bāgú rī vúgá 'dāá, kōpi 'okí tā rī sū Úpí Múngú ní ęzī ĩ ní rī tīnī. Ārónā ní ívé túré 'bezú vūgá 'bāgú rī ędretī gé, āzini ĩrivé ũgalaku rī pi ędretī gé, túré rī újá 'i ufuú ĩnī rú. ¹¹ Kúru 'bāgú rī ní ívé 'bá tā nī 'bá ambamba rī pi zīzú 'bá újógú rú rī pi be, āzini 'bá ũjögū vé ęzī nga 'bá ängū Ējēpétō vé rī agá rī pi be, kōpi 'okí kpá tā rī nyo sū 'dīri tīnī. ¹² 'Bá ālu ālu 'be ívé túré vūgá 'dāá, túré rī pi újákí ĩ ufuú céré ĩnī rú. 'Bo Ārónā vé túré ufuúpi ĩnī rú rī, ute kōpivé túré ufu 'bá ĩnī rú rī pi rá. ¹³ 'Bāgú rī vé ęsī gō teete sū Úpí Múngú ní 'yoó rī tīnī, gā Mósē pi yīgá Ārónā be sī.

Yī Ējēpétō agá rī újá 'i ufuú ārī rú

¹⁴ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Bāgú rī vé ęsī tete, gā 'bá Īsērélē vé rī pi oyu gá mužá sī. ¹⁵ Kúru drī sī ũ'bütī kŭñkŭñī, 'í mu 'bāgú rī téé yī āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī vé rī gé 'dāá, ĩsú mu drī yī gé 'dālé kuyé. Kādō mužú yī gé 'dāá, ĩmi ĩsúkí rí ĩmi ĩri be, 'í 'du mívé túré 'i újāpi ufuúpi ĩnī rú rī mužú mí drīgé sī ĩndī. ¹⁶ Kúru 'í 'yo 'bāgú rī ní, 'Úpí Múngú Ēbérē rī pi vé rī ĩpē ma ímú 'yo mí ní kīnī, "Lē mí oyu 'bá mávé rī pi mužú rá, kōpi ā muží rí ma ĩnjī ängū ā'wí cínyáfā rú rī gé 'dāá." 'Bo cīngbā āndrū sī, mí gā tā 'dīri yīgá sī. ¹⁷ Úpí Múngú

ní 'yozú kīnī, 'i tā āzi 'o lūzú kīnī ádarú 'i Úpí 'i, 'i yīi āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī* vé rī gbā túré 'i drīgé 'dīri sī, yīi rī gō 'i újá ka ku ārí rú. ¹⁸ 'I' bī yīi āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī agá rī pi ímú ũdrā rá, yīi rī gō ngū ũnjikānyākānyā. 'Bá Ējēpētō vé rī pi ícókí mvuú ku.' "

¹⁹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "'Í 'yo Ārónā ní, "'Í 'du mívé túré, mí inga suu yīi Ējēpētō vé rī pi drīgé 'dāá, yīi dī' bá dīdī rī pi drīgé 'dāá, yīi ī ní gaága rī pi drīgé 'dāá, átápára rī pi drīgé 'dāá, yīi rī pi gō ī újá céré ku ārí rú. Āngū Ējēpētō vé rī agá 'dāá, yīi ũdrí agá rī pi, yīi kŭlúkú agá rī pi céré ī újá adri ku ārí rú.' "

²⁰ Kúru Mósē pi Ārónā be 'dukí tā rī ngaá sū Úpí Múngú ní eziī ī ní rī tīnī. Ārónā ní ívé túré 'i' dūzú, īri ní yīi Náyīlī ē mī gbāzú 'bāgú rī ɛndrɛtī gé 'dīgé, āzini īrivé ũgalaku rī pi ɛndrɛtī gé 'dīgé, yīi rī újá 'i céré kuú ārí rú. ²¹ 'I' bī yīi Náyīlī agá rī pi ũdrākí rá, yīi āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī rī gō ngū ũnjikānyākānyā, 'bá Ējēpētō vé rī pi ícókí mvuú ku. Yīi āngū Ējēpētō vé rī agá rī gō céré adrii ārí rú.

²² 'Bo újógú Ējēpētō agá rī pi ũ' bīkí kpá ívé ũkpō ũjōgū vé rī áyú, yīi rī újá 'i ufuú ārí rú. Sē 'bāgú rī vé ɛsī gō teé mužú drīgélé, gā Mósē pi vé tā Ārónā be rī yīgá sī, sū Úpí Múngú ní 'yoó rī tīnī. ²³ Tā 'dīri fi ɛsī ní agá 'dāá āluñani kuyé, īri ní 'i újázú gōzú ívé jó agá 'dāá. ²⁴ 'Bá Ējēpētō vé rī pi gaki yīi Náyīlī ā gārā céré kuú kídí rú, ī ísúkí rí yīi mvuú āní, ā' diātāsīyā kōpi ícókí yīi Náyīlī rí mvuú ku.

²⁵ Úpí Múngú ká yīi Náyīlī rī ē mī gbāá, vudrī ni gō adrii caá ú' dū ézīrī.

8

Íwõnyõkí údrúkúdrú ífũú

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "'Í mu 'yoó 'bāgú rī ní, 'Úpí Múngú kīnī, mí ọyú ívé 'bá rī pi fūú nōósī rá, kōpi ā mukí rí 'i ñnjī bēsīnī. ² 'Í gā dō kōpi ọyugá sī, 'i sē mívé āngū rī ga céré

ku údrúkúdrú rú, ³ Yīi āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī ā 'a rí ga céré ku údrúkúdrú rú. Kōpi ífũ yīi rī agásī, kōpi fi mívé jó agá, kōpi útú mívé gbóló drīgé sī, kōpi úfí ũgalaku rī pi vé jó agá, kōpi úfí mívé āti sílé gá sī, dōku kōpi útú úfí mívé sángxú rī pi agá. ⁴ Kōpi útú mí rú' bá gá sī, mívé 'bá rī pi ā rú' bá gá sī, āzini mívé ũgalaku rī pi ā rú' bá gá sī.' "

⁵ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "'Í 'yo Ārónā ē inga ívé túré úsú yīi dī' bá dīdī Ējēpētō vé rī pi drīgé sī, yīi ī ní gaága rī pi drīgé sī, átápára rī pi drīgé sī, údrúkúdrú rī pi ē ífũkí rí ayíi āngū Ējēpētō vé rī agásī céré."

⁶ Kúru Ārónā ní ívé túré ingazú úsúyú yīi Ējēpētō vé rī pi drīgé sī, ũdrúkúdrú rī pi ífũkí gaá āngū Ējēpētō vé rī agásī céré.

⁷ 'Bo újógú rī pi 'okí kpá ívé ũkpō ũjōgū vé rī sū 'dīri tīnī, sē údrúkúdrú rī pi ífũkí kpá āngū Ējēpētō vé rī agá rá.

⁸ 'Bāgú rī ní Mósē pi zizú ímúzá Ārónā be, īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Ími zikí Úpí Múngú rí, ā dro rí údrúkúdrú rī pi mâ rú' bá gá sī, āzini mávé 'bá rī pi ā rú' bá gá sī rá. Ma 'bá ímivé rī pi ọyú mu rōbõñõ zā Úpí Múngú ní rá."

⁹ Mósē ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Mí ípē sá ni, ma ícókí Múngú rí zī mí ní, mívé ũgalaku rī pi ní, āzini mívé 'bá rī pi ní rá, údrúkúdrú rī pi ícókí āngū rī ku rá, 'yéná yīi āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī agá rī pi áwí adri nī."

¹⁰ 'Bāgú rī ní 'yozú kīnī, "'Ími ímúkí zī má ní drū sī." Mósē ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Ma ícókí mu zī mí ní rá, sū mí ní 'yoó rī tīnī, mí nī rí áamá 'yozú kīnī, múngú āzi adriipi sū Úpí Múngú 'bávé rī tīnī ní 'dāáyo. ¹¹ Ūdrúkúdrú rī pi ími ku rá, āzini kōpi mívé ũgalaku rī pi ku mívé 'bá rī pi be rá, 'yéná yīi āmbúgú dīpi dīdī agá rī pi áwí adri nī."

¹² Mósē pi Ārónā be, kōpi ká 'bāgú rī kuú gí, Mósē ní Úpí Múngú rí zizú, ā dro rí údrúkúdrú īri ní ípēé 'bāgú rī drīgé rī 'dīísí rá. ¹³ Úpí Múngú yī Mósē vé zingára

* 7:17 7:17 Náyīlī: 'Bá Ējēpētō vé rī pi vé múngú rí ñnjī rī pi kárakarā, Náyīlī rí múngú āzi kōpi ní rí ñnjī rí.

rá, údrúkúdrú rĩ pi ũdrākí jó rĩ pi agásĩ, bóró rĩ pi agásĩ, āngũ rĩ pi agásĩ céré.
 14 'Bá Ęjèpétò vé rĩ pi ìkūnākí údrúkúdrú ũdrā'bée rĩ pi kuú amuku rú, amuku rú, āngũ rĩ ngũ kú āní ũnjikānyākānyā.
 15 'Bo 'bāgú rĩ kã ndreé údrúkúdrú rĩ pi ũdrākí céré gí, ẹsì ni gō teéte, gā Mósē pi ve tā Ārónā be rĩ yìgá sī, sũ Úpí Múngú ní ándúró 'yoó rĩ tĩnì.

Ìwõnyõkí mõnyúná ìfũú

16 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Í 'yo Ārónā ní, ẹ inga ívé túré, ā gbā fúrúndì nyõõkú agá 'dĩri āní, fúrúndì Ęjèpétò agá rĩ gō 'i újā ufu céré mõnyúná rú.”
 17 Kúru Mósē pi ní 'ozú Ārónā be sũ Úpí Múngú ní 'yoó ì ní rĩ tĩnì. Ārónā kã fúrúndì rĩ gbāá, fúrúndì rĩ gō 'i újā ufuú kuú céré mõnyúná rú, mõnyúná rĩ pi gũkí 'bá rĩ pi drĩgé, āzini ānyāpá rĩ pi drĩgé. Fúrúndì āngũ Ęjèpétò vé rĩ agá rĩ, gō 'i újā ufuú kuú céré mõnyúná rú.
 18 'Bo újógú rĩ pi kã kōdò ỳ'bĩì ívé ũkpõ ùjōgũ vé rĩ áyú mõnyúná rĩ pi ẹ ìfũkí rí āní āmvé, kòpi ỳ'bĩkí tí. Mõnyúná rĩ pi áwíkí gũú kuú 'bá rĩ pi drĩgé, āzini ānyāpá rĩ pi drĩgé.

19 Újógú rĩ pi ní 'yozú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Tā 'dĩri Múngú 'o nī.” 'Bo 'bāgú rĩ vé ẹsì áwí teéte, gā tā 'dĩri yìgá sī, sũ Úpí Múngú ní ándúró 'yoó rĩ tĩnì.

Ìwõnyõkí ùnyúnú ìfũú

20 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Drũ ỳ'bùtì kũnĩkũnĩ, 'í kpu muú 'bāgú rĩ vùgá 'dāá, kãdò lēé muú yìì gé 'dāá, 'í 'yo ìri ní, 'Úpí Múngú kīnī, mí oyù mávé 'bá rĩ pi fũú nōósì rá, kòpi ā mukí rí ma ìnjì bēnī.
 21 Mí gā dō kòpi oyugá sī, ma ùnyúnú bĩtríká ìpē ìmú mí drĩgé, mívé ũgalaku rĩ pi drĩgé, āzini mívé 'bá rĩ pi drĩgé, kòpi úfí ìmivé jó agásĩ céré. 'Bá Ęjèpétò vé rĩ pi vé jó ā 'a ri ga céré ku ùnyúnú rú, āngũ kòpivé rĩ ga céré ku ùnyúnú rú.

22 “ ‘Bo ú'dú 'dāri sī, ùnyúnú bĩtríká rĩ pi cakí mávé 'bá adri 'bá āngũ Gōsēnī vé rĩ agá rĩ pi vùgá 'dāá ku. Ma tā 'dĩri 'o 'dini,

mí nī rí áamá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i, ma ũkpõ be āngũ nōri agá.
 23 Ma mávé 'bá rĩ pi āsámvú aco mívé 'bá rĩ pi be rá. Tā āyāzú āyāyā 'dĩri, ìri 'i 'o drũ sī.’ ”

24 Úpí Múngú ní tā rĩ 'ozú sũ 'í ní 'yoó rĩ tĩnì. Ùnyúnú bĩtríká pi ní ì tōzú 'bāgú rĩ vé jó agá, ũgalaku rĩ pi vé jó agásĩ, āngũ Ęjèpétò vé rĩ ā 'a ga céré kuú ùnyúnú rú, iza āngũ Ęjèpétò vé rĩ céré.

25 Kúru 'bāgú rĩ ní Mósē pi zìzú ìmúzó Ārónā be 'í vùgá nōó, ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Ìmi mukí ròbòṅṅò zāá Múngú ìmivé rĩ ní, 'bo ìmi zākí āngũ Ęjèpétò vé rĩ agá nōgó ũgōgō.”

26 'Bo Mósē ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Tā mí ní 'yoó 'dĩri adri múké ku. Ròbòṅṅò* 'bá ní lēé zāá Úpí Múngú 'bávè rĩ ní rĩ pi, 'bá Ęjèpétò vé rĩ pi 'bā ngũ āní ũnjí. Dō 'bá zākí ròbòṅṅò 'bá Ęjèpétò vé rĩ pi ní lēé ku ni nōgó, kòpi ícókí nyo 'bā úvì ũdrāá ìrā sī ku?
 27 Lē 'bā tukí ẹcì caá ú'dú na, muú ángũ ā'wí cínýáfā rú rĩ gé 'dāá, 'bá zākí rí ròbòṅṅò Úpí Múngú 'bávè rĩ ní, sũ ìri ní ẹzìì 'bá ní rĩ tĩnì.”

28 'Bāgú rĩ ní 'yozú kīnī, “Ma ìmi oyù muú ròbòṅṅò zā Úpí Múngú ìmivé rĩ ní āngũ ā'wí cínýáfā rú rĩ gé 'dālè rá, 'bo lē ìmi mukí rárá rú ku. Nóni ìmi zìkí má ní Múngú rì.”

29 Mósē ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, “Má kãdò mí kuú, ma koro mu Úpí Múngú rì zì, drũ sī, ùnyúnú bĩtríká rĩ pi nga mu rá. Kòpi ìmi ku mívé ũgalaku rĩ pi be, mívé 'bá rĩ pi be rá. 'Bo lē mí ũ'bā 'bā mì ku, āzini mì uga 'bā ku, ádarú lē mí oyù 'bā muú ròbòṅṅò zāá Úpí Múngú ní rá.”

30 Mósē ní kúru 'bāgú rĩ kuzú 'dāgá, ìri ní muú Úpí Múngú rì zìzú,
 31 Úpí Múngú 'o tā rĩ sũ Mósē ní zìì rĩ tĩnì. Ùnyúnú rĩ pi ní ngazú füzú 'bāgú rĩ vé jó agásĩ, ìrivé ũgalaku rĩ pi vé jó agásĩ, ìrivé 'bá rĩ pi vé jó agásĩ. Ùnyúnú ace 'dālè ālunani kuyé.
 32 'Bo 'bāgú rĩ vé ẹsì gō áwí teéte, gā 'bá rĩ pi oyugá sī.

* 8:26 8:26 Ròbòṅṅò: 'Bá Ęjèpétò vé rĩ pi rì ānyāpá 'bá Ìsèrèlè vé rĩ pi ní rí zāá ròbòṅṅò rú rĩ pi ìnjì múngú rú.

9

Ịwõnyõkí ãnyãpá rĩ pi ùdrãá

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Í mu 'bāgú Ējēpētō vé rĩ vúgá 'dāá, 'í 'yo ĩri ní, ‘Úpí Múngú Ēbérē rĩ pi vé rĩ kīnī, “Mí oyu mávé 'bá rĩ pi fūú nōósí rá, kōpi ā mukí ma ịnjịí.” ² Mí gā dō kōpi oyu gá sī, ³ Úpí Múngú ri drā ùnjí ìpē mívé ãnyãpá rĩ pi ú'dị ùdrã rá. 'Ídózú mívé hūsání, dōngí, kāmīlō, tị, kābīlō, ndrịí rĩ pi be, ĩri ú'dị ùdrã rá. ⁴ 'Bo Úpí Múngú ri 'bá Īsērélē vé rĩ pi vé ãnyãpá gũ túngú, ĩri 'bá Ējēpētō vé rĩ pi vé rĩ gũ túngú, Īsērélē rĩ pi vé ãnyãpá ā ùdrākí rí ịndĩ ku.' ”

⁵ Úpí Múngú útú sã tã 'dĩri 'ozú rĩ gí, Úpí Múngú kīnī, 'i tã 'dĩri 'o drị sī. ⁶ Kã caá drị 'díní, Úpí Múngú ní tã rĩ 'ozú sũ 'í ní 'yoó rĩ tịni. 'Bá Ējēpētō vé rĩ pi vé ãnyãpá ùdrākí céré. 'Bo 'bá Īsērélē vé rĩ pi vé rĩ ùdrã kuyé. ⁷ 'Bāgú rĩ ní āgō urụko pēzú mužú 'bá Īsērélē vé rĩ pi vé ãnyãpá rĩ pi ndrezú, kōpi cakí ịsú 'bá Īsērélē vé rĩ pi vé ãnyãpá drā ãlunãni kuyé. 'Bo kōpi kã ímú ùlũú 'bāgú rĩ ní, 'bāgú rĩ vé ẹsị áwí nyo teéte, gā 'bá Īsērélē vé rĩ pi oyu gá sī.

Ịwõnyõkí ùpìpìjã 'bá rĩ pi ã rụ' bá ù' bãá

⁸ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè pi ní Ārónã be kīnī, “Ími úmvúkí úfúrágú ãcì vūrã gá rĩ drị sī tré tré, Mósè ã yĩ úfúrágú rĩ urụ 'dāá, 'bāgú rĩ ã tē rí ndreé. ⁹ Úfúrágú rĩ 'i újã ufu fúrúndị rú, ĩri ayi āngũ Ējēpētō vé rĩ agásí céré, ĩri ufu ùpìpìjã rú, ĩri 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ã rụ' bá ù' bã, ìvé ãnyãpá rĩ pi be, ùpìpìjã rĩ pi ùfĩ ku ázó rú.”

¹⁰ Kúru kōpi ní úfúrágú ãcì vūrã gá rĩ úmvúzú, kōpi ní 'dezú mužú 'bāgú rĩ vúgá 'dāá. Mósè ní úfúrágú rĩ yĩzú urụ 'dāá, sē ùpìpìjã ù' bã 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ã rụ' bá, ãnyãpá rĩ pi be, ùpìpìjã rĩ pi ùfíkí kú ázó rú. ¹¹ Újógú rĩ pi ícókí pá tuú Mósè ẹndrẹtị gé bã ku, ã'diātāsīyã ùpìpìjã rĩ ní kōpi ã rụ' bá ù' bãá kuú ázó rú, 'bá Ējēpētō vé rĩ pi be rĩ sī. ¹² 'Bo Úpí Múngú sē 'bāgú rĩ vé ẹsị áwí teéte, gā Mósè pi vé tã Ārónã

be rĩ yigá sī, sũ Úpí Múngú ní ándúrú 'yoó Mósè ní rĩ tịni.

Ịwõnyõkí fí 'deé

¹³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Drị sī ù' bütị kũnĩkũnĩ, 'í kpu mužú 'bāgú rĩ vúgá 'dāá, 'í 'yo ĩri ní, Úpí Múngú 'bá Ēbérē vé rĩ pi ní ríi ịnjịí rĩ kīnī, 'Mí oyu mávé 'bá rĩ pi fūú nōósí rá, kōpi ā mukí rí ma ịnjịí. ¹⁴ Mí gā dō kōpi oyu gá sī, ma wõnyõkí ùnjí ìpē mí drịgé, mívé ùgalaku rĩ pi drịgé, āzini 'bá mívé āngũ agá rĩ pi drịgé, mí nĩ rí 'yozú kīnī, 'bá āzi sũúpi má tịni vũ drịgé nōgó 'dāáyo. ¹⁵ Mā ẹsị ã lē té dō nĩ, ma mávé ùkpō lũ, ma té drā ịwõnyõ mí ní, āzini mívé 'bá rĩ pi ní, ĩmi té ùdrã mívé 'bá rĩ pi be vũ drịgé sī céré. ¹⁶ 'Bo tã má ní mí kuzú adrizú ịdri rú rĩ, mí nĩ rí mávé ùkpō ámá ãnĩ, mã rú ã kụ rí ayíi mužú vũ drịgé sī céré. ¹⁷ 'Bo mí drị rí pá tu tịtị 'bá mávé rĩ pi drịgé, mí gā kōpi oyu gá sī. ¹⁸ Drị sī sã nōri tịni rĩ gé, ma fí ùkụ ni 'deépi Ējēpētō agá nōgó kuyé ni sē 'de ùnjí ùnjí. ¹⁹ 'Í sē tãimbị mívé ùgalaku rĩ pi ní, kōpi ã mukí ìvé ãnyãpá rĩ pi ịjị 'bá rĩ pi be ápálá ã ndúgé nōó mbélē, ã'diātāsīyã ịjịkí dō 'bá rĩ pi ãnyãpá rĩ pi be kuyé, fí rí ímú 'de, ĩri kōpi gbã ùdrã rá!' ”

²⁰ Bāgú rĩ vé ùgalaku rĩ pi ã urụko ã'yĩkí átángá Úpí Múngú ní 'yoó Mósè tị gé rĩ rá, koro kōpi njukí mužú ìvé túgẹrị rĩ pi ịjị ãnyãpá rĩ pi be ápálá ã ndúgé nōó. ²¹ 'Bo 'bá gā' bá tã Úpí Múngú ní 'yoó rĩ yigá sī rĩ pi, kúkí ìvé túgẹrị rĩ pi, ãnyãpá rĩ pi be kú ãmvé 'dāá.

²² Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Mí inga mívé túré suú urụ 'dāá, fí ã 'de rí āngũ Ējēpētō vé rĩ agásí céré, fí rĩ ã gbã rí 'bá Ējēpētō vé rĩ pi, ìvé ãnyãpá rĩ pi be, ngá ómvú agá rĩ pi be céré.” ²³ Mósè kã ìvé túré rĩ ingá suú urụ 'dāá, Úpí Múngú ní fí ìpēzú ùvi be, āngũ rĩ ga lókú urụ 'dāá cĩngbá ícázú vūgá nōó. Úpí Múngú ìpē fí 'deé āngũ Ējēpētō vé rĩ agásí céré. ²⁴ Fí rĩ 'de, āngũ rĩ ga lókúlókú. Ùlĩ vjipi ùkpō be 'dāri, ịnógósí ní vj drị āngũ Ējēpētō vé rĩ agá kuyé. ²⁵ Fí 'deépi

'dãri gbã 'bá Èjèpétò vé rĩ pi ãnyãpá rĩ pi be ùnjí ùnjí, gbã kòpivé ngá ómvú agá rĩ pi rúwí rúwí, gbã pètì rĩ pi ùñòò vùgá. ²⁶ Vùrà fí rĩ ní 'dezú kuyé rĩ 'yéṅá Gõsénĩ vé rĩ. Gõsénĩ ri vùrà 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi ní adrizú rĩ.

²⁷ 'Bágú rĩ ní tị pèzú Mósè pi vú sī Ārónā be. Īri ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Èndèpì á 'o ùnjí, tã Úpí Múngú vé rĩ ĩri pìrì, ma 'bá mávé rĩ pi be, tã 'bá ní 'oó rĩ adri pìrì kuyé. ²⁸ Īmi zìkí Úpí Múngú ri, fí 'deèpi ùvi be 'dĩri ã tu pá rá. Ma ĩmi oyú fũ muzú rá, ĩmi gòkí adrií nògò dīi ku.” ²⁹ Mósè ní újázú ĩri ní kīnī, “Má kãdò fũú kũrú rĩ agá nòosĩ, ma koro mu Múngú ri mã drì ĩrì sī, ma ĩri zì, ùvi rĩ pá tu rá, fí rĩ vé 'dengárá, ĩri kpá pá tu rá. Mi kúru nĩ áamá 'yozú kīnī, vù nòri èndèpì Úpí Múngú vé ni. ³⁰ 'Bo á nĩ rá, mi mívé ùgalaku rĩ pi be, ĩmi rukí Úpí Múngú ri kuyé.”

³¹ Fí rĩ gbã ngá ĩ ní saása rĩ pi rúwí rúwí, ìsúzú uruko'bee ù'a be, uruko'bee zokí fũ gí. ³² 'Bo fí rĩ gbã ùndú rĩ pi kuyé, ã'diātāsīyā ùndú rĩ pi kakí vúlé rú.

³³ Mósè ní kúru 'bágú rĩ kuzú, ĩri ní 'dezú füzú kũrú rĩ agásĩ ãmvé, ĩri ní Úpí Múngú ri mãzú drì ĩrì sī, ĩri ní Múngú ri zizú, ùvi rĩ vé gangárá, āzini fí rĩ vé 'dengárá ní pá tuzú, yīgò rĩ ní átizú. ³⁴ 'Bágú rĩ kã ndree yīgò rĩ vé 'dìngárá, fí rĩ vé 'dengárá, āzini ùvi rĩ vé gangárá tu pá gí, 'bágú rĩ pi ívé ùgalaku rĩ pi be, kòpi gòkí 'deé rií ùnjikānyā 'oó dīi, kòpi è éšì gò teéte. ³⁵ 'Bágú rĩ gã 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi oyugá sī, sū Úpí Múngú ní ándúru 'yoó Mósè ní rĩ tịni.

10

Ìwõnyòkí úmbí 'deé

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Í gò muú 'bágú rĩ vú 'dãá, á 'o 'bágú rĩ vé éšì teéte, ívé ùgalaku rĩ pi be gí, mã 'o rí tã ãyázú ãyāyā ni pi ãní kòpi ãsámvú gé, ² tã má ní 'oó ãyázú ãyāyā 'bá Èjèpétò vé rĩ pi ãsámvú gé kòpi ĩrīñázú 'dĩri, ĩmi ùlúkí rí ú'dógú'dógú ni ĩmivé anjiná rĩ pi ní, āzini kòpivé anjiná rĩ pi

ní, ĩmi nĩkí rí 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i.”

³ Kúru Mósè pi ní 'dezú muzú Ārónā be 'bágú rĩ vùgá 'dãá, kòpi ní 'yozú 'bágú rĩ ní kīnī, “Úpí Múngú Èbèrè rĩ pi ní rií ñnjĩ rĩ kīnī, 'Ngá sèèpi mĩ drì ní adrizú ùkpó ùkpó, mí ní ma ñnjìzú ku rĩ ã'di? Mí oyú 'bá mávé rĩ pi muú, kòpi ã mukí rí ma ñnjĩ bēnī. ⁴ 'Í gã dõ kòpi oyugá sī, 'í ndre múké! Drù sī, ma úmbí ìpè mívé ãngũ agá. ⁵ Kòpi nyòókú rĩ è drì ìmülù céré. Kòpi mívé ngá è ìmbìtā fí ní izaá kuyé rĩ nya ngá ómvú agá rĩ pi be céré. ⁶ Kòpi ĩ tō ìmivé jó agásĩ, ùgalaku rĩ pi vé jó agásĩ, 'bá Èjèpétò vé rĩ pi vé jó agásĩ céré, úmbí ìmùpi 'deèpi 'dĩri, ùku ni 'de drì ãngũ Èjèpétò vé rĩ agá 'dini kuyé, 'í'dózú lókí ĩmi é'bìpìi ní rizú adrizú ãngũ rĩ agá rĩ gé.’ ” Kúru Mósè ní 'i újázú, ĩri ní 'dezú muzú 'bágú rĩ èndrètì gé 'dīsī rá.

⁷ 'Bágú rĩ vé ùgalaku rĩ pi ní 'yozú 'bágú rĩ ní kīnī, “Mí lè 'bã nyakí ñzãngã rĩ ágó 'dĩri drìgé caá gbù ngõtú? Mí oyú 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi muú 'dīsī rá, kòpi ã mukí rí ívé Úpí Múngú ri ñnjĩ. Mí nĩ kuyé 'yozú kīnī, Èjèpétò ábá gí?”

⁸ Kúru ùgalaku rĩ pi ní Mósè pi zizú Ārónā be ñgòzú 'bágú rĩ vùgá nòlé, 'bágú rĩ ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Múké, ĩmi ícò mu ìmivé Úpí Múngú ri ñnjì rá. 'Bo 'í lū mã ní, ã'di pi mu nĩ?”

⁹ Mósè ní újázú 'bágú rĩ ní kīnī, “'Bã mu 'bávè anjiná rĩ pi be, 'bá ãká rú rĩ pi be, anji ãgò rĩ pi be, anji ùkú rĩ pi be, kãbìlò rĩ pi be, ndrìi rĩ pi be, tì rĩ pi be, ã'diātāsīyā 'bã mu ùmũ údé Úpí Múngú ri ñnjìzú.”

¹⁰ 'Bágú rĩ ní 'yozú kīnī, “Má oyú dõ ĩmi muú ìmivé ùkú rĩ pi be, anjiná rĩ pi be gí, Úpí Múngú ã adri ĩmi be! Tã ĩmi ní rií ùsũú rĩ adri múké ku. ¹¹ Á lè ku ĩmi ní muzú céré! Á lè 'yéṅá ãgò rĩ pi ã mukí nĩ, kòpi ã mukí rí Úpí Múngú rĩ ñnjĩ sū mí ní zìi rĩ tịni.” Kúru 'bágú rĩ ní Mósè pi drozú füzú Ārónā be 'í andregá sī ãmvé.

¹² Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, “Mí inga mívé túré suú ãngũ Èjèpétò vé rĩ drìgé 'dãá, úmbí è ìmülù rí ãngũ rĩ, kòpi ã nyakí rí ngá ómvú agá rĩ pi, āzini

ngá ìmbítà fí ní gbǎá kuyé rĩ pi cére 'dǐísí rá."

¹³ Kúru Mósè ní ívé túré ingazú suzú āngū Ējèpétō vé rĩ drǐgè 'dǎá, Úpí Múngú ní ũlí ìpèzú āngū rĩ agá ùtù ní ìfūngará gálésíla, ũlí rĩ vī ùtù nǐjǐ, ìnǐná be rá. Kǎ muú caá ù'bùtǐná gá, ìsù ũlí rĩ ívì úmbí rĩ pi ìjǐ gí. ¹⁴ Úmbí rĩ 'de, ìmūlū āngū Ējèpétō vé rĩ ē drǐ cére. Úmbí 'deépi 'dǎri, ùkú ni 'de drǐ 'dání kuyé, gō kpá 'deé ñí ku. ¹⁵ Úmbí rĩ pi ìmūlūkí āngū rĩ nǐjǐ kuú gí. Kòpi nyakí ngá ē ìmbítà fí rĩ ní gbǎá kuyé ómvú agásí rĩ pi, pètì ũ'a rĩ pi be cére, ngá ómvú agá rĩ pi, pètì rĩ pi be, kòpi ē bì gō adrií 'dǎáyo āngū Ējèpétō vé rĩ agá.

¹⁶ Koro 'bāgú rĩ ní Mósè pi zìzú ìmúzá Ārónǎ be. Īri ní 'yozú kòpi ní kǐnǐ, "Á 'o ũnjí Úpí Múngú ìmivé rĩ èndrètì gé, āzini ìmi èndrètì gé. ¹⁷ Ìmi trūkí ma mávé ũnjǐkǎnyǎ agásí ñí, ìmi zǐkí má ní Úpí Múngú ìmivé rĩ, ā 'dù rí wònyókí ũnjí nòri mà rù'bá gá sǐ rá."

¹⁸ Kúru Mósè ní 'bāgú rĩ kuzú, ĩri ní muú Úpí Múngú ri zìzú. ¹⁹ Úpí Múngú ní ũlí rĩ újázú, ũlí rĩ gō í'dó vī ùkpō be ùtù ní 'dengará gálésíla, gō úmbí rĩ pi vī muú Yǐjǐ Tafu Ika* rĩ gé 'dǎá. Úmbí ace ālunǎni āngū Ējèpétō vé rĩ agá 'dǎá kuyé. ²⁰ 'Bo Úpí Múngú sè 'bāgú rĩ vé ésí gō teéte, gǎ 'bá Īsèrélè vé rĩ pi oyugá sǐ.

Ìwònyòkí āngū rĩ bǐ nǐ kuú cìcì

²¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kǐnǐ, "Í su mí drǐ 'bù gé 'dǎá, āngū Ējèpétō vé rĩ ā bǐ rí nǐjǐ kuú cìcì,† 'bá āzi ā ndre rí āngū ānǐ ku." ²² Kúru Mósè ní 'í drǐ suzú 'bù gé 'dǎá, āngū rĩ ní bǐzú nǐzú cìcì, 'dù caá ú'dù na, āngū Ējèpétō vé rĩ agá sǐ cére. ²³ 'Bá āzi ndre ógùpì ā rù'bá ku, 'bá āzi tu ècì ku. 'Bo vūrā 'bá Īsèrélè vé rĩ pi ní adrizú rĩ gé, āngū rĩ ùtúná rú.

²⁴ Kúru 'bāgú rĩ ní Mósè ri zìzú ìmúzá 'í vúgá nòó, ĩri ní 'yozú kǐnǐ, "Ìmi muú Úpí Múngú ri ìnjǐjǐ ìyí. Ìmi ícò mu ìmivé

ùkú rĩ pi be, anjǐná rĩ pi be rá, 'bo ìmi kukí ìmivé kǎbǐlō rĩ pi, ndrǐjǐ rĩ pi, tǐ rĩ pi be adrií nògò."

²⁵ 'Bo Mósè ní 'yozú kǐnǐ, "Mí oyú 'bá ní ānyāpá rĩ pi, 'bá jǐkí rí zǎá 'bávè Úpí Múngú ní ròbòṅṅò rú. ²⁶ 'Bá 'bávè ānyāpá rĩ pi jǐ cére muú ìndǐ, 'bá ícókí āzi ní kuú vulé ku. 'Bá urukò 'bée zǎ 'bávè Úpí Múngú ri ìnjǐzú ānǐ, 'bo 'bá nǐkí drǐ kuyé, 'bá ānyāpá ngòri zǎ Múngú ní ròbòṅṅò rú, cǐmgbá 'bá ní cazú 'dǎlé rĩ gé."

²⁷ 'Bo Úpí Múngú sè 'bāgú rĩ vé ésí gō teéte, 'bāgú rĩ gǎ kòpi oyugá sǐ. ²⁸ 'Bāgú rĩ ní 'yozú Mósè ní kǐnǐ, "Í dè mi má èndrètì gé 'dǐísí rá! Mí nǐ múké, lè mí gō ìndré má èndrètì gé ñí ku! 'Í gō dō ìmú má vúgá nòó ñí, mi drǎ rá!"

²⁹ Mósè ní újázú ĩri ní kǐnǐ, "Īri múké, sù mí ní 'yoó rĩ tǐnǐ, má ícò ìndré mí èndrètì gé ñí ku!"

11

Ìwònyòkí anjǐ kǎyú rĩ pi ùdrǎá

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kǐnǐ, "Á lè wònyókí āzi ũnjǐ ní ìpèé ālu 'bāgú rĩ drǐgè, ívé 'bá Ējèpétō agá rĩ pi be. Tǎ 'dǐri ā vùdrǐ gé, 'bāgú rĩ ìmi oyú muú rá. Īri ìmi dro fū āngū rĩ agásí rá.

² 'Í mu lūú āgō Īsèrélè vé rĩ pi ní, āzini ùkú rĩ pi ní kǐnǐ, kòpi ā muú ngá ì ní údé aya ógù 'bá ógùògù ni pi sǐ, āzini dábù sǐ ni pi zǐjǐ 'bá adri'bá ívé jó gārā gá rĩ pi vúgá." ³ Úpí Múngú sè 'bá Ējèpétō vé rĩ pi ìnjǐkí 'bá Īsèrélè vé rĩ pi ìnjǐnjǐ. Mósè ri Ējèpétō gá 'dǎá 'bá āmbúgú, 'bāgú rĩ vé ũgalaku rĩ pi 'bá Ējèpétō vé rĩ pi be, ìnjǐkí ĩri ìnjǐnjǐ.

⁴ Kúru Mósè ní 'yozú 'bāgú rĩ ní kǐnǐ, "Úpí Múngú kǐnǐ, 'Kǎdō muú caá ìnǐná ágágá, ma èlì muú āngū Ējèpétō vé rĩ agásí. ⁵ Anjǐ āgō 'bá Ējèpétō vé rĩ pi ní tǐjǐ kǎyú rĩ pi cére ìmú ùdrǎ rá, 'bāgú rĩ vé mvá kǎyú ìmúpi úrǐpi lúpá mǎlūngǎ vé rĩ drǐgè rĩ í'dó drǎ nǐ, anjǐ kǎyú rĩ pi ùdrǎ

* **10:19** 10:19 Yǐjǐ Tafu Ika: Yǐjǐ Tafu Ika 'dǐri, ì kpá zǐ Yǐjǐ Tafu Lómí be ni. † **10:21** 10:21 Āngū Ējèpétō vé rĩ ā nǐ rí kú cìcì: Múngú sè ùtù rĩ bǐjǐ nǐjǐ kuú cìcì, ā'diātāsiyá 'bá Ējèpétō vé rĩ pi ní ùtù rĩ ìnjǐjǐ ívé múngú āzi rú rĩ sǐ.

cĩngbá cazú túgẽrĩ riipi ngá 'yĩpi rĩ vé mvá ágó káyú rĩ vúgá, āzini 'bá Ējēpētō vé rĩ pi vé ānyāpá rĩ pi vé anji āgō káyú rĩ pi kpá céré ímú ũdrā rá. ⁶ Āngū Ējēpētō vé rĩ agásĩ céré, 'bá rĩ pi ímú lǔlǔ ga, lǔlǔ ĩ ní ímú gaá 'dĩri, ũkú ni gaki drĩ āngū Ējēpētō vé rĩ agá kuyé, 'bo lǔlǔ sũ 'dĩri tĩni ícókĩ gōo gaá dǔi ku. ⁷ 'Bo 'bá Īsērélē vé rĩ pi āsámvú gé 'dǎá, āngū rĩ újĩ ku kírĩ, ũcógú ágbó 'bá āzi sĩ ku, dōku ágbó ānyāpá sĩ ku.' Kúru ĩmi ícó nĩ áamá 'yozú kínĩ, Úpí Múngú ri ẹsĩ múké 'bá 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní, ĩmi 'bá Ējēpētō vé rĩ pi, ĩri ĩmi ĩrĩnā rá. ⁸ Ūgalaku Ējēpētō vé rĩ pi ārěvú céré ímú kũmũcí ũtĩ má ẹndrẹtĩ gé, kọpi ma mā drĩ ĩrĩ sĩ, kọpi 'yo, mā jĩ mávé 'bá rĩ pi mužú. Tā 'dĩri ā vudrĩ gé, ma kúru 'de mu." Jĩkó ní 'deé Mósē agá rĩ sĩ, ĩri ní 'bāgú rĩ kuzú, ĩri ní fũzú mužú āmvé.

⁹ Úpí Múngú 'yo ándúrú Mósē ní kínĩ, "'Bāgú rĩ ícó ĩmi yĩ ku. Kúru ĩri sē ma tā āyāzú āyāyā ni pi 'o tré āngū Ējēpētō vé rĩ agá." ¹⁰ Mósē pi Ārónā be 'okĩ tā āyāzú āyāyā 'dĩ'bée céré 'bāgú rĩ ẹndrẹtĩ gé rá, 'bo Úpí Múngú sē 'bāgú rĩ ẹsĩ gō teéte, lē 'bá Īsērélē vé rĩ pi oyuú fuú ívé āngū Ējēpētō vé rĩ agásĩ ku.

12

Múngú ẹlĩ 'bá Īsērélē vé rĩ pi vé jó tĩ gé sĩ

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be Ējēpētō gá 'dǎlé kínĩ, ² "Mbāá nōri ĩri adri ĩmi ní mbāá ĩmi ní ídózú ĩmivé ílĩ lāzú rĩ. ³ Mí áyú 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní céré kínĩ, ú'dú mudrĩ mbāá nōri vé rĩ gé, 'bẹtĩ ālu ālu ē í'dú kǎbĩlō mvá dōku ndrĩĩ mbaápi fōlō ni. ⁴ Dō 'bá rĩ pi vé kǎlǎfe 'bẹtĩ 'dĩgé rĩ mǎdānǎ, ícókĩ kǎbĩlō rĩ nyaá deę céré ku, kọpi ā úmúkĩ ĩ 'bẹtĩ āzi ĩnyinǎnǎ ni be, kọpi ē ĩpẹkĩ kǎbĩlō ĩ ní ícó nyaá céré rá ni. ⁵ Ānyāpá ĩmi ní ĩpěe rĩ ā adri kǎbĩlō ágó, dōku ndrĩĩ ágó adriipi ílĩ be ālu, rụ'bá be múké ni. ⁶ ĩmi ũtẹkĩ kọpi múké cĩngbá cazú ú'dú mudrĩ drĩ ni sũ mbāá 'dĩri vé rĩ agá, kúru 'bẹtĩ ālu ālu Īsērélē vé rĩ pi ā úlĩkĩ kǎbĩlō rĩ pi ndrĩĩ rĩ

pi be, ũtú rĩ ní 'dengará gá nyā rĩ gé 'dĩgé. ⁷ Kọpi ē í'dúkĩ kǎbĩlō rĩ vé ārĩ, dōku ndrĩĩ rĩ vé ārĩ ũběe jó kọpi ní ngá nyazú rĩ vé kẹtĩ ē ẹrĩfe ĩrĩ 'dĩ'bée ā rụ'bá gá sĩ, āzini uru rĩ ā rụ'bá gá. ⁸ ĩnĩnǎ ālu ālu 'dǎri sĩ, kọpi ā úzókĩ kǎbĩlō rĩ vé zǎá, dōku ndrĩĩ rĩ vé zǎá úzózō, ā nyakĩ pánga ĩ ní á'dĩ ākúfĩ ākó ni sĩ, tĩbĩ nĩ draápi dradra ni sĩ. ⁹ Ā nyakĩ zǎá rĩ ũbũrũ ku, dōku ā á'díkĩ á'dĩ ā'di ku. Ā úzókĩ céré úzózō, drĩ ni pi, pá ni pi, fĩ ni pi, úgú ni pi be céré ā úzókĩ úzózō. ¹⁰ Ā kukĩ zǎá rĩ ē ĩmbítǎ caá drũ ũ'bútĩnǎ gá ku. Zǎá rĩ ē ĩmbítǎ ace dō rá, ā zǎkĩ veé 'dĩsĩ rá. ¹¹ ĩmi kǎdō riĩ ínǎ rĩ nyaá, ĩmi trakĩ ĩmivé bōngó akoó rũkũ rĩ pi úsú ĩmivé gō rụ'bá gá, ĩmi úsúkĩ mōrōkũ ĩmi pá gá, ĩmi í'dúkĩ ĩmivé túré rụú kuú ĩmi drĩgé. ĩmi nyakĩ ínǎ rĩ mbělē mbělē, ũ'dú 'dĩri Úpí Múngú ní Ẹlĩzú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ.

¹² "ĩnĩnǎ ālu ālu 'dǎri sĩ, ma ímú ẹlĩ trǎá āngū Ējēpētō vé rĩ agásĩ, ma 'bá Ējēpētō vé rĩ pi vé anji āgō tilé káyú rĩ pi ú'dĩ ānyāpá āgō káyú rĩ pi be céré, ma múngú Ējēpētō vé rĩ pi ĩrĩnā rá, ā'diātāsĩyā ma Úpí Múngú 'i. ¹³ Ārĩ ĩmi ní ũběe kẹtĩ ẹrĩfe gá sĩ rĩ pi, ĩri lũ 'yozú kínĩ, jó ĩmi ní rizú adrízú rĩ pi 'dĩ. Má kǎdō ārĩ ĩmi ní ũběe rĩ ndree, ma ẹlĩ ĩmi drĩgé sĩ. Má kǎdō 'bá Ējēpētō vé rĩ pi vé anji āgō káyú rĩ pi ú'dĩ, má ícó ĩmivé anji āgō ú'dĩ ku.

¹⁴ "ũ'dú 'dĩri lē ĩmi 'bǎkĩ tā ni kú ĩmi drĩgé, ílĩ ālu ālu, lē úyú ĩmivé rĩ pi ā rikĩ ũmũ 'dĩri nyaá Úpí Múngú ri ĩnĩzú. ¹⁵ ũ'dú ẹzĩrĩ, lē ĩmi nyakĩ pánga ĩ ní á'dilé ākúfĩ ākó ni áyu. ũ'dú ẹzĩrĩ 'dĩ'bée vé í'dóngará gá, lē ĩmi u'dúkĩ ākúfĩ ĩmivé jó agá rĩ pi céré āmvé, 'bá pánga ākúfĩ be ni nyaápi ākǎ ũ'dú ẹzĩrĩ 'dĩri agá rĩ, ĩ ĩri gũ 'bá Īsērélē vé rĩ pi āsámvú gé sĩ āmvé. ¹⁶ ũ'dú ālu rĩ gé, lē ĩmi úmúkĩ ĩmi trũ Múngú ri ĩnĩjĩ, āzini ú'dú ẹzĩrĩ rĩ gé, lē ĩmi úmúkĩ ĩmi trũ Úpí Múngú ri ĩnĩjĩ. ũ'dú ĩrĩ 'dĩ'bée agá, lē 'bá āzi ā nga ẹzĩ ku. Ngá ĩmi ní ícó 'oó rá rĩ, 'yẹnǎ ĩmi ínǎ á'dĩ áyu.

¹⁷ "ĩmi údékĩ ũmũ, ĩmi á'díkĩ pánga ākúfĩ ākó ni ĩmi nyakĩ, ĩmi ígákĩ rĩ ú'dú

má ní ìmi ìjǐzú ìfǔzú àngǔ Èjèpétò vé rī agásì 'dàri àní. 18 Ẹmǔ 'dìri ìmi nyakí ìri mǔzú ìlì àlu àlu vú sī céré. 18 Mbǎá ìlì rī ní í'dózú rī vé ọ'dú kǎdò caá mǔdrì drì ni sọ rī vé ùndréná gá, ìmi nyakí pánga á'dilé àkúfì àkó ni cǐmgbá cazú ọ'dú pǔkú ìrì drì ni àlu vé ùndréná gá. 19 Ọ'dú ézìrì 'dìri agá, lè è ịsúkí àkúfì jó ìmivé rī pi agásì ku. 'Bá pánga àkúfì be ni nyaápi ọ'dú ézìrì 'dìri agá àkà rī, dǒ ìri Ìsèrélègú yǎ dǒku jǎkǎ yǎ, ì ìri gǔ 'bá Ìsèrélè vé rī pi àsámvú gé sī àmvé. 20 Vǔrǎ céré ìmi ní adrízú rī pi gé sī, ọ'dú ézìrì 'dìri agá, 'bá àzi ã nya ngá àkúfì be ni ku, ã nyakí pánga á'dilé àkúfì àkó ni áyu."

Mósè ùlù tǎ Múngú ní ìmbá 'í ní rī 'bá Ìsèrélè vé rī pi ní

21 Kúru Mósè ní 'bá ambugu Ìsèrélè vé rī pi zǐzú ìmǔzú 'í vúgá nǒó, ìri ní 'yozú kǒpi ní kǐnì, "Lè 'bètì àlu àlu è ịpè ànyápá ì ní lèé úlì Ọ'dú Múngú ní Èlǐzú Jó rī pi tì gé sī rī. 22 Ìmi 'bǎkí kǎbìlò rī pi vé àrì, dǒku ndrì rī pi vé àrì raá ìgǎnǎ agá, ìmi í'dúkí ìbìbì, ìmi sukí àrì rī agá 'dǎá, ìmi ùbèkí àrì rī kẹtì è ẹrife ìrì 'dì'bée ã rù'bá gá sī, àzini ọrụ rī ã rù'bá gá. 'Bá àzi è ìfù ívé jó agásì àmvé ku cǐmgbá ọ'bùtìjǎ gá. 23 Ọpí Múngú kǎdò ẹlìjì mǔjì àngǔ Èjèpétò vé rī agásì, rìi 'bá Èjèpétò vé rī pi ú'dì, ìri àrì ìmi ní ùbèé kẹtì ẹrife ọrụ rī ã rù'bá gá, àzini ẹrife ìrì 'dì'bée ã rù'bá gá rī ndre. Mǎlǎyíkǎ Múngú ní ìmǔ ịpèé àngǔ ú'dìpi rī ícò fíi ìmivé jó agá ìmivé anjì àgǒ kǎyú rī pi ú'dì ku.

24 "Tǎ má ní ùlùú ìmi ní 'dìri, lè ìmi 'dúkí tǎ ni ngaá mǔzú nyonyo, í'dózú ìmi vúgá, cazú ìmivé úyú rī pi vúgá. 25 Ìmi kǎdò caá àngǔ Ọpí Múngú ní ẹzìjì, ìri ní lèé sèé ìmi ní rī gé 'dǎá, lè ìmi ríkí ẹmǔ rī vé tǎ 'oó mǔzú dǐjì dǐjì. 26 Anjì ìmivé rī pi zìkí dǒ ìmi kǐnì, 'Ẹmǔ 'bá ní rìi 'oó nǒri vé ífífí ã'dì?' 27 Ìmi ùlùkí kǒpi ní 'dìni, "Bà ri ẹmǔ Ọ'dú Múngú ní Èlǐzú Jó rī pi tì gé sī rī vé rī nya Ọpí ri ìnjǐzú, Ọpí Múngú kǎ rìi 'bá Èjèpétò vé rī pi ú'dì, ẹlì 'bá Ìsèrélè vé adri'bá Èjèpétò agá rī pi vé jó drìgé sī, úló 'bá àzi ã rù'bá àlunǎni kuyé." 'Bá rī pi kǎ tǎ Mósè ní ùlùú rī yìjì, kǒpi ní drì

sǐzú Múngú ri ìnjǐzú. 28 'Bá Ìsèrélè vé rī pi 'dúkí tǎ rī ngaá sù Ọpí Múngú ní ẹzìjì Mósè pi ní Àrónǎ be rī tìni.

Anjì kǎyú rī pi vé ùdrǎngára

29 Kǎ adrii ìnjǎ ágágá, Ọpí Múngú ní 'bá Èjèpétò vé rī pi vé anjì àgǒ kǎyú rī pi ú'dǐzú, í'dó 'bǎgú mǎlǔngǎ rǔjìpi rī vé mvá ágó kǎyú rī 'dìjì drǎá, ú'dì anjì àgǒ kǎyú rī pi cǐmgbá cazú 'bá ì ní 'yìi kuú 'bù agá rī vé mvá ágó kǎyú rī vúgá, àzini ú'dì ànyápá rī pi vé anjì tìlé kǎyú rī pi ùdrǎá céré. 30 Ìnjǎ 'dǎri sī, 'bǎgú rī ívé ùgalaku rī pi be, 'bá Èjèpétò vé rī pi be arukí ọ'dú gélésì, kǒpi ní í'dózú lǔlǔlǔ gazú àngǔ Èjèpétò vé rī agá 'dǎá, à'diátàsìyǎ 'bètì àzi àvù ní drǎá 'a ni gé kuyé ni 'dǎáyo.

'Bá Ìsèrélè vé rī pi vé fǔngára Èjèpétò agásì rī

31 Ìnjǎ 'dǎri sī, 'bǎgú rī ní Mósè pi zǐzú Àrónǎ be ìmǔzú 'í vúgá nǒó, ìri ní 'yozú kǐnì, "Ìmi ìmivé 'bá Ìsèrélè vé rī pi be, ìmi ngakí fǔú mǎvé 'bá rī pi àsámvú gé sī 'dǐsì rá, ìmi mǔkí ìmivé Ọpí Múngú ìmi ní tǎ ni zìjì má tì gé rī ìnjìjì. 32 Ìmi 'dúkí ìmivé kǎbìlò, ndrìjì, tì rī pi be céré mǔzú ìndì. 'Bo ìmi kukí má ní tǎkìri ùgbále."

33 'Bá Èjèpétò vé rī pi ní 'yozú 'bá Ìsèrélè vé rī pi ní kǐnì, "Ìmi fǔkí 'bávè àngǔ agásì mbèlè mbèlè, ìmi fǔkí dǒ kuyé, 'bá céré ùdrǎ rá." 34 Kúru 'bá Ìsèrélè vé rī pi ní fúndru ì ní usáá yìjì sī, ì ní drì àkúfì yìi 'a ni gé kuyé ni í'dúzá ùdǎzú lǎlǎ rī pi agásì, kǒpi ní lǎlǎ rī pi ùmbézú bǒngó sī, kǒpi ní u'duzú 'bázú ì kídì gé, kǒpi ní 'dezú mǔzú. 35 'Bá Ìsèrélè vé rī pi 'dúkí tǎ rī ngaá sù Mósè ní ùlùú ì ní rī tìni, kǒpi zìkí ngá ì ní údé dábù sī ni pi, aya ọgù'bá ọgù'ọgù sī ni pi, bǒngó ùnyì be ni pi be 'bá Èjèpétò vé rī pi vúgá. 36 Ọpí Múngú sè 'bá Èjèpétò vé rī pi 'bǎkí ẹsì múké 'bá Ìsèrélè vé rī pi ní, kǒpi sèkí ngá 'bá Ìsèrélè vé rī pi ní zìjì rī pi rá, sǎ kǒpi ní fǔzú Èjèpétò agásì rī gé, kǒpi 'dúkí ã'bù Èjèpétò vé rī pi mǔzú ìndì.

37 Iníjǎ 'dāri sī, 'bá Īsērélē vé rī pi í'dókí ěĉi tuú kūrú Rāmāsésē vé rī gé, cīngbá cazú kūrú Sōkótō vé rī gé. 'Bá mu'bá rī pi élifū mūdūrūlū áziyá (600,000), 'dī'bée céré āgō, 'bo lǎkí ũkú rī pi anjínǎ rī pi be kuyé. 38 'Bá uruko kárakarǎ 'dekí muú 'bá Īsērélē vé rī pi vúgá sī indī. Tí, ndrīí, āzini kǎbīlō kárakarǎ 'dekí muú indī. 39 Kōpi ní fúndru í ní usaá yī sī ākúfī ākó í ní íjī Ējēpétō gálésī rī 'bázú á'dízú pánga rú. Ā'diātāsīyā ídrókí kōpi ífūú āngū Ējēpétō vé rī agá 'dāásī, kōpi ísúkí sá ínyá á'dízú ní kuyé.

40 'Bá Īsērélē vé rī pi adrikí Ējēpétō agá 'dālé caá ílí mūdūrūlū sū pūkú na (430). 41 Ílí mūdūrūlū sū pūkú na (430) 'dīri vé ũdū gé, Úpí Múngú vé 'bá Īsērélē vé rī pi ní fūzú āngū Ējēpétō vé rī agásī úyú ívé rī vú sī. 42 Iníjǎ 'dāri sī, Úpí Múngú 'bā mī kōpi ndrezú, íjī kōpi ífūú āngū Ējēpétō vé rī agásī rá. Ílí ālu ālu, lē 'bá Īsērélē vé rī pi ē ígákí iníjǎ 'dāri vé tā, kōpi ā rikí Úpí Múngú rí injīí úyú ívé rī pi be.

Ú'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tì gé sī rī vé tā

43 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, "Tāimbí Ú'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tì gé sī rī pi 'dī:

"Lē jākāgú ā nya ũmū rī ku. 44 Túgērī mí ní jeé, mí ní ágélé ni ē tì lījí rī, ĩri ícō ũmū 'dīri nya rá. 45 Ūmū ímúpi adriípi mívé āngá, āzini 'bá riípi ězī ngaápi mí ní, mí ní ríí ũfēfē rī, ā nya ũmū rī ku.

46 "'Bá Īsērélē vé rī pi ā nyakí zāá ũmū vé rī jó agá 'dāá ũgōgō. Ā jīkí zāá rī fūú āmvé ku. Ā ŋōkí zāá rī vé fā āluṅani ku.

47 Lē 'bá Īsērélē vé rī pi ārēvú céré ā nyakí ũmū ú'dú 'dāri injīzú āní.

48 "Jākāgú riípi adriípi ĩmi āsámvú gé, lēepi ũmū Ú'dú Úpí Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tì gé sī rī nyaápi rī, lē ā ulí anjī āgō adri'bá ívé āngá rī pi vé ágélé ē tì rá. Kúru kōpi ícō ũmū rī nya rá, sū 'bá Īsērélē vé ni tīnjī. 'Bá ágó í ní ágélé ni ē tì lījí kuyé

rī, ā nya ku. 49 Tāimbí ālu ālu í ní rizú ágélé ē tì lizú 'dīri, ĩri 'i nga 'bá Īsērélē vé rī pi ní āzini jākā adri'bá ĩmi āsámvú gé rī pi be céré."

50 Īsērélē rī pi ārēvú céré 'dukí tā Úpí Múngú ní ězī Mósē pi ní Ārónā be rī ngaá rá. 51 Ú'dú ālu ālu 'dāri sī, Úpí Múngú íjī 'bá Īsērélē vé rī pi ífūú āngū Ējēpétō vé rī agásī āmvé úyú ívé rī vú sī.

13

Múngú gū anjī āgō kāyú rī pi 'í ní

1 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, 2 "'Í gū 'bá Īsērélē vé rī pi vé anjī āgō kāyú rī pi adrií túngú. Ānjī Īsērélē vé í ní tījí kāyú rī pi, ānyāpá í ní tījí kāyú rī pi be, kōpi mávé ní."

3 Kúru Mósē ní 'yozú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, "Lē ĩmi ígákí ú'dú ĩmi ní ífūzú Ējēpétō agásī, ĩmi ní ízāngā nyazú túgērī rú 'dāri, ā'diātāsīyā Úpí Múngú íjī ĩmi ífūú ũkpō ívé rī sī ní. 'Bá āzi ā nya pánga í ní á'dí ākúfī sī ní ku. 4 Lē ĩmi ígákí ú'dú ĩmi ní ífūzú āngū Ējēpétō vé rī agásī mbāá Ābībū* agá rī vé tā. 5 Úpí Múngú ězī ĩmi ě'bípījí ní āngū 'bá Kānānā vé rī pi vé rī, Híjī rī pi vé rī, Āmórā rī pi vé rī, Hívī rī pi vé rī, āzini Jēbúsī rī pi vé rī, sē ĩmi ní, āngū 'dāri múké, lé be, āzini ōnyú be. ĩmi cakí dō āngū 'dāri agá gí, ílí ālu ālu, mbāá Ābībū vé rī gé, lē ĩmi údékí ũmū, ĩmi nyakí ú'dú ĩmi ní ífūzú āngū Ējēpétō vé rī agásī 'dāri ígázú āní. 6 Lē ĩmi nyakí pánga í ní á'dí ākúfī ākó ní caá ú'dú ězīrī, ca dō ú'dú ězīrī gí, lē ĩmi údékí ũmū Úpí Múngú rí injīzú. 7 Ú'dú ězīrī 'dīri agá, lē ĩmi nyakí pánga í ní á'dí ākúfī ākó ní, lē ākúfī ā adri ĩmivé jó agá ku, āngū ĩmi ní adrizú rī agásī céré, ākúfī ā adri ku. 8 Ú'dú ězīrī 'dīri agá, lē 'bētí ālu ālu ā ũlū anjī ívé rī pi ní 'dīni, 'Ma rí tā 'dīri 'o 'dīni, ā'diātāsīyā tā Úpí Múngú ní 'oó má ní, ĩri ní ma íjī ífūú Ējēpétō agásī āmvé rī sī.' 9 Ūmū nōri adri sū ngá í ní 'yī drígé rī tīnjī, dōku ngá í ní 'bāá ęndrētí gé

* 13:4 13:4 Mbāá Ābībū: Mbāá Ābībū í'dó 'i Gbara vé útútú gé, cazú ĩribīlī vé útútú gé. Mbāá 'dīri ílí rī vé í'dóngará, ā'diātāsīyā 'bá Īsērélē vé rī pi ífūú āngū Ējēpétō vé rī agásī mbāá 'dīri agá.

rĩ tĩni, ĩmi ígákí rí tã Múngú ní eziĩ ĩmi ní rĩ ãní, ĩmi ũlũkí rí ĩmivé anjĩná rĩ pi ní. ĩmi ndrekí drĩ ká, Úpí Múngú íjĩ ĩmi ĩfũú āngũ Ĕjēpētō vé rĩ agásĩ ũkpō ívé rĩ sĩ nĩ. ¹⁰ Ílĩ ālu ālu, ĩmi údékí ũmũ ríi nyaá ú'dú 'dĩri gé.

¹¹ “Úpí Múngú ri ímũ āngũ 'bá Kānānā vé rĩ pi ní adrizú rĩ sē ĩmi ní, sũ ĩri ní eziĩ ĩmi ní, āzini ĩmi é'bĩpĩĩ ní rĩ tĩni. ĩmi kádō caá āngũ rĩ agá 'dāá, ¹² ĩmi gũkí anjĩ āgō kāyú rĩ pi, ānyāpā āgō kāyú rĩ pi be céré sēé Úpí Múngú ní. ¹³ 'Bá ālu ālu ā újā ívé dōngí ágó kāyú rĩ ívé kābĩlō mvá ágó rú ni sĩ, dōngí rĩ ē drĩ jezú ãní. 'Bo újā dō dōngí rĩ kuyé, ā pi umbe ni ñóó rá. Lē 'bá ālu ālu ā je ívé mvá ágó kāyú rĩ ē drĩ jeje.

¹⁴ “Úmvúlésĩ anjĩ ĩmivé rĩ pi zĩkĩ dō ĩmi, 'Tã ĩ ní rizú anjĩ āgō kāyú rĩ pi ē drĩ jezú rĩ vé ífĩfĩ ā'di?' ĩmi 'yokĩ kōpi ní kĩnĩ, 'Úpí Múngú íjĩ 'bá ĩfũú āngũ Ĕjēpētō vé 'bá ní adrizú ãní tũgērĩ rú rĩ agásĩ ũkpō ívé rĩ sĩ. ¹⁵ Ọtú 'bāgú Ĕjēpētō vé rĩ kã gāá 'bá oyuḡá sĩ, Úpí Múngú ú'dĩ 'bá Ĕjēpētō vé rĩ pi vé anjĩ āgō kāyú rĩ pi, ānyāpā āgō kāyú rĩ pi be ũdrāá rá. Sē 'bá ní rizú ānyāpā āgō kāyú rĩ pi sēzú zāzú Úpí Múngú ní rōbōḡō rú 'bávé anjĩ āgō kāyú rĩ pi ē drĩ jezú kābĩlō mvá sĩ ãní.' ¹⁶ Tã ĩ ní rizú anjĩ āgō kāyú rĩ pi ē drĩ jezú rĩ adri sũ ngá ĩ ní 'yĩ drĩgé rĩ tĩni, dōku ngá ĩ ní 'yĩ ẹndrẹti gé rĩ tĩni, ĩmi ígákí rí tã Úpí Múngú ní 'bá íjĩzú ĩfũzú āngũ Ĕjēpētō vé rĩ agásĩ ívé ũkpō sĩ rĩ ãní.”

Īsērélē rĩ pi zokĩ yĩ tafu rĩ agásĩ

¹⁷ 'Bāgú Ĕjēpētō vé rĩ kã 'bá Īsērélē vé rĩ pi oyuú mužú, Múngú ko kōpi ē drĩ mužú létĩ mužĩpi āngũ Fēlēsētē vé rĩ gé sĩ kuyé, létĩ rĩ ē ẹlĩ dō ẹlĩ ẹlĩ drāāāsĩyā. Múngú kĩnĩ, “Kōpi fĩkĩ dō ẹ'dĩ agá, kōpi ívé úmĩ újā gōzú ãní vúlē Ĕjēpētō gá ũzi.” ¹⁸ 'Bo Múngú ko kōpi ē drĩ mužú létĩ 'i ánápi trāá āngũ ā'wĩ cínyáfā rú rĩ gélésĩla, Yĩ Tafu Ika rĩ gélé rú. 'Bá Īsērélē vé rĩ pi fũkĩ āngũ Ĕjēpētō vé rĩ agásĩ sũ 'bá mụ' 'bá ẹ'dĩ 'dĩ' 'bá rĩ pi tĩni.

¹⁹ Mósē kã ĩfũú Ĕjēpētō agásĩ, 'du fā Yōsépā vé rĩ mužú ĩndĩ, ā'diātāsĩyā Yōsépā ẹzi ọtú 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní kĩnĩ, “Á nĩ rá Múngú ri úmvúlésĩ ímũ ĩmi ĩzā ko rá, kúru ĩmi kádō fũú mužú, ĩmi jĩkĩ mávé fā mužú ĩndĩ.”

²⁰ 'Bá Īsērélē vé rĩ pi kã kũrú Sōkótō vé rĩ kuú, kōpi mužĩ mōrōgō 'beé kũrú Ĕtāmā vé rĩ gé, ĩnyĩná āngũ ā'wĩ cínyáfā rú rĩ gé. ²¹ Kádō adrii ụtũná sĩ, Úpí Múngú ri ĩrĩbĩti sē āsō kōpi ẹndrẹti gé ri kōpi ē drĩ ko mužú. Kádō kpá adrii ĩnĩná sĩ, ĩri sē ācí ri dĩ kōpi ẹndrẹti gé, kōpi ā ndrekí rí āngũ ãní ĩnĩná rĩ sĩ, kōpi ā tuki rí ẹci ụtũná sĩ, dōku ĩnĩná sĩ. ²² ĩrĩbĩti rĩ ri 'bá Īsērélē vé rĩ pi ē drĩ koó mužú ụtũná rĩ sĩ, āzini ācí āsōopi rĩ, ri kōpi ē drĩ koó mužú ĩnĩná rĩ sĩ.

14

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kĩnĩ, ² “'Í 'yo 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní, kōpi ā újákĩ ĩ gōó mužú mōrōgō rĩ 'beé kũrú Pĩ Hāhĩrótā vé rĩ gé, Mĩgōdólā pi vé āsámvú yĩ tafu ika rĩ be rĩ gé. Kōpi ā 'bekĩ mōrōgō rĩ yĩ tafu ika rĩ ā gārā gá, ĩnyĩná kũrú Bālā Zéfōnā vé rĩ ā gārā gá. ³ 'Bāgú Ĕjēpētō vé rĩ ímũ ũsũ, ĩri 'yo, “Bá Īsērélē vé rĩ pi ndākĩ létĩ tí, kōpi ri ájā āngũ ā'wĩ cínyáfā rú rĩ agá 'dĩ'dĩ.” ⁴ Ma sē 'bāgú rĩ vé ẹsĩ ri tete, ĩri gō ĩmi vudrĩ dro, 'bo ma 'bāgú rĩ ndē ívé āngáráwá rĩ pi be rá. Tã má ní ímũzú kōpi ndēzú rĩ, ĩri sē 'bá rĩ pi céré ímũ ma íngú ãní rá. 'Bá Ĕjēpētō vé rĩ pi ímũ nĩ 'yozú kĩnĩ, ádarú ma Úpí Múngú 'i.” Kúru 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní mōrōgō 'bezú vūrā Úpí Múngú ní lũú ĩ ní rĩ gé.

⁵ 'Bāgú Ĕjēpētō vé rĩ kã yĩ kĩnĩ 'bá Īsērélē vé rĩ pi ápákĩ mužú gĩ, 'bāgú rĩ ívé ũgalaku rĩ pi be, kōpi ní ívé yĩkĩ újázú 'yozú kĩnĩ, “'Í ndrekí drĩ tã 'bá ní 'oó 'dĩri ká, 'bá kukĩ 'bá 'dĩ' 'bée ápá rá āsĩ? Kōpi gōkĩ 'bá ní ẹzi ngaá dĩ ku!” ⁶ Kúru 'bāgú rĩ útú ívé ārābĩyā ĩ ní ríi useé hūsānĩ* sĩ rĩ

* **14:6** 14:6 Hūsānĩ: Hūsānĩ ri ānyāpā ọngũ njuúpi ambamba ni, ĩ ri ārābĩyā ẹ'dĩ 'dĩzú rĩ use ãní.

kú ìnógósí, 'du ívé àngáráwá rĩ pi mužú ìndí. ⁷ 'Du àrābīyā múké múké ì ní rií useé hūsānī sī rĩ pi mūdūrūlū ázīyā, 'du kpá àrābīyā ì ní rií useé hūsānī sī Ējēpētō agá 'dāá rĩ pi, ũ'bā ũgalaku rĩ pi adrií drīkoma rú àrābīyā ì ní rií useé hūsānī sī rĩ pi drīgē sī ālu ālu céré. ⁸ Úpí Múngú sē 'bāgú Ējēpētō vé rĩ ē ẹsì teete, ā dro rí 'bá Īsērélē vé rĩ 'bá ápá 'bá mu 'bá ũrī ākó 'dī'bée ā vūdrī mužú. ⁹ 'Bá Ējēpētō vé rĩ pi, àngáráwá 'bāgú rĩ vé rĩ pi, 'bá únjú 'bá hūsānī sī rĩ pi, āzini únjú 'bá àrābīyā ì ní useé hūsānī sī rĩ pi be rikí 'bá Īsērélē vé rĩ pi ā vūdrī droó mužú, kōpi cakí mužú Īsērélē rĩ pi ìsú vūrā kōpi ní mužú adrizú rĩ gé yī tafu ika rĩ ā gārā gá ìnyinā Pī Hāhīrótā gá, ìnyinā kūrú Bālā Zéfōnā vé rĩ ā gārā gá.

¹⁰ 'Bá Īsērélē vé rĩ pi kà ndreé 'bāgú rĩ ri ímú ívé 'bá Ējēpētō vé rĩ pi be ì vúgálé rú, ũrī ìmvú kōpi ambamba, kōpi ní útrézú Úpí Múngú ẹndrētī gé, Múngú ā ko ì ìzā. ¹¹ Kōpi ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Mí ìjī 'bā ũdrāá àngū ā'wí cínýáfā rú rĩ gé nōgó ā'di ā tā sī? Ējēpētō agá 'dāá, nyōkú āvū sīzú ni 'dāáyo? 'Í 'o mi ngóni ngóni 'bā ìjīzú ìfūzú Ējēpētō agásī āmvé? ¹² 'Bá 'yokí mí ní ándúró Ējēpētō gá 'dālé rá, 'bá kīnī, 'Mí ku 'bā adrikí 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ní túgērī rú, rií ẹzī ngaá kōpi ní.' 'Bávé adringará túgērī rú Ējēpētō gá 'dālé rĩ múké, ndē 'bá ní ímúzú ũdrāzú àngū ā'wí cínýáfā rú rĩ agá nōgó rĩ."

¹³ Mósē ní újázú 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní kīnī, "Ìmi 'okí ũrī sī ku! Ìmi úmbékí ẹsì, ìmi àndrū tā Úpí Múngú ní ìmi pazú rĩ ndre rá, 'bá Ējēpētō vé ìmi ní ndreé ímú 'bá 'dī'bée, ìmi gōkí kōpi ndreé dī ku. ¹⁴ Úpí Múngú ri ìmi ní ũmbā rĩ fū nī, lē ìmi adrikí mādā."

¹⁵ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Ngá mí ní rizú mi ìmāmālāzú mā ko mī ìzā rĩ ā'di? 'Í lū 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní, kōpi ā útrúkí ì mužú drīdrī. ¹⁶ Mí ìnga mívé túré suú yī tafu ika rĩ drīgē 'dālé, yī rĩ ē ẹdī rí 'i, 'bá Īsērélē vé rĩ pi ē ẹlīkí rí mužú àngū ā'wí rú rĩ agásī.

¹⁷ Ma sē àngáráwá Ējēpētō vé rĩ pi ē ẹsì ri tete, kōpi Īsērélē rĩ pi ā vūdrī dro mužú yī tafu ika rĩ agásī, ma 'bāgú rĩ ndē ívé àngáráwá rĩ pi be, àrābīyā ì ní useé hūsānī sī rĩ pi be, ì kúru ma ìnjī ānī rá.

¹⁸ Má kādō 'bāgú rĩ ndēé ívé àngáráwá rĩ pi be gí, 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ímú nī áamá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i."

¹⁹ Kúru Múngú vé mālāyīkā riipi àngáráwá Īsērélē vé rĩ pi ē drī kōpi rĩ gō 'i újā adrií kōpi ā úgóró gá. Ìrībīti āsōopi kōpi ẹndrētī gé rĩ gō 'i újā adrií kōpi ā úgóró gá. ²⁰ Ìrībīti rĩ mu adrií àngáráwá Ējēpētō vé rĩ pi āsámvú gé 'bá Īsērélē vé rĩ pi be. Àngū rĩ ká nī cīcī, ìrībīti rĩ gō 'i újā dī 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní ācī rú ìnī be rá. 'Bo ìrībīti rĩ sē àngū rĩ nī kú cīcī àngáráwá Ējēpētō vé rĩ pi ní, sē àngáráwá Ējēpētō vé rĩ pi útrúkí ì caá 'bá Īsērélē vé rĩ pi ā gārā gá 'dāá kuyé.

²¹ Kúru Mósē ní ívé túré ingazú suzú yī tafu ika rĩ drīgē 'dāá, ìnyinā 'dāri sī, Úpí Múngú ní ũlī ìpēzú ũtú ní ìfūngará gálésīla ũkpō be, vīzú ìnī be rá, yī tafu rĩ ní 'i ẹdīzú, sē àngū rĩ gō adrií ā'wí rú.

²² Kúru 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní ẹlīzú mužú àngū ā'wí rú, yī 'i ẹdīpi ngaápi kú ngénjī rĩ āsámvú gé sī.

²³ 'Bá Ējēpētō vé rĩ pi, àngáráwá 'bāgú rĩ vé rĩ pi be, kōpi ní 'bá Īsērélē vé rĩ pi ā vūdrī drozú mužú, kōpi njukí mužú ívé hūsānī rĩ pi sī, āzini àrābīyā ì ní useé hūsānī sī rĩ pi sī mužú yī tafu ika 'i ẹdīpi kú ngénjī rĩ āsámvú gé sī. ²⁴ 'Bo ká mužú adrií ũ'būtī kūnīkūnī, Úpí Múngú ndre àngū ímúzú 'bá Ējēpētō vé rĩ pi drīgē vūgá nōó ìrībīti dīpi ācī rú rĩ agásī, sē ũrī ìmvú kōpi ambamba. ²⁵ Múngú sē 'bá Ējēpētō vé rĩ pi vé àrābīyā rĩ pi ā pá ate ũtrētrē agá, ícókí njuú ku. 'Bá Ējēpētō vé rĩ pi ní 'dezú útrézú kīnī, "Lē 'bá 'dekí fūú mužú nōósī rá! Úpí Múngú 'de 'bá Īsērélē vé rĩ pi vúgálésī, ìri ri ũmbā rĩ fū 'bá be nī."

²⁶ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Mí ìnga mívé túré suú yī tafu ika rĩ drīgē 'dāá, yī rĩ ē ícī rí 'i 'bá Ējēpētō

vé rĩ pi ìmũlũú ìvé àrābĩyā useé hũsānĩ sĩ rĩ pi be, āzini 'bá únjú'bá hũsānĩ sĩ rĩ pi be." 27 Kúru Mósē ní ìvé túré ingazú suzú yĩ tafu ika rĩ drĩgé 'dāá, kã muų adrii ù'bútĩná sĩ, yĩ rĩ ní 'i ícízú kpũkũ. 'Bá Ējēpētō vé rĩ pi 'bĩkĩ kōdō ápá fũú yĩ rĩ agāsĩ, 'bo Úpĩ Múngú ú'bé kōpi gōó yĩ tafu ika rĩ agá 'dāá ũzi. 28 Yĩ rĩ ìmũlũ àrābĩyā ì ní useé hũsānĩ sĩ rĩ pi, 'bá únjú'bá hũsānĩ sĩ rĩ pi be, 'bāgú rĩ vé āngáráwá 'bá Īsērélē vé rĩ pi ā vudrĩ dro'bá rĩ pi be céré, 'bá āzi pa 'i ālujánĩ kuyé.

29 'Bo 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní ełizú muųú āngũ ā'wĩ rú rĩ gé sĩ, yĩ 'i éđipi ngaápi kú ngénjĩ rĩ āsámvú gé sĩ. 30 Ú'dú 'dāri gé, Úpĩ Múngú pa 'bá Īsērélē vé rĩ pi 'bá Ējēpētō vé rĩ pi drĩgé sĩ rá, 'bá Īsērélē vé rĩ pi ndrekĩ 'bá Ējēpētō vé rĩ pi vé āvũ ũdrā'bá kú yĩ ā gārā gá sĩ rĩ pi rá. 31 'Bá Īsērélē vé rĩ pi kã Úpĩ Múngú vé ũkpō 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ndēzú rĩ ndreé, sē kōpi ñĩkĩ Úpĩ Múngú ri ānĩ rá, kōpi 'bākĩ éśĩ Úpĩ Múngú drĩgé, āzini ñirivé átĩ'bá Mósē drĩgé.

15

Úngó Mósē ní ngoó rĩ

1 Kúru Mósē pi ní úngó 'dĩri ngozú 'bá Īsērélē vé rĩ pi be Úpĩ Múngú ní,

"Ma úngó ngo Úpĩ Múngú ní,
ā'diātāsĩyā ñri ní ari'ba rĩ pi ā ũkpō
ndēé rá rĩ sĩ.

Ú'bé 'bá únjú'bá hũsānĩ sĩ rĩ pi
ìvé hũsānĩ rĩ pi be céré yĩ tafu agá.

2 Úpĩ Múngú ri má ní ũkpō sē nĩ, āzini ñri
sē ma úngó ngo nĩ,
pa ma ari'ba rĩ pi drĩgé sĩ nĩ,
ñri mávé Múngú, ma ñri íngú,
ñri Múngú má étēpi vé ni, ma ñri
íngúngũ.

3 Úpĩ Múngú ri 'bá e'dĩ 'dĩpi ndēépi rá ni,
ñrivé rú Úpĩ 'i.

4 'Bāgú rĩ vé āngáráwá rĩ pi ìvé àrābĩyā ì
ní useése rĩ pi be,
Múngú ú'bé kōpi Yĩ Tafu Ika rĩ agá.

'Bāgú rĩ vé ũgalaku e'dĩ ā tā nĩ'bá múké
múké rĩ pi
u'dekĩ ũdrāá Yĩ Tafu Ika rĩ agá.

5 Yĩ kũpi kũkũ rĩ ìmũlũ kōpi,
kōpi u'dekĩ áwĩ yĩ ā ndúgé 'dāá, sũ
írā ní 'deé áwĩ yĩ ā ndúgé rĩ tĩni.

6 Úpĩ Múngú,
mívé ũkpō aga rá,
mívé ũkpō
ú'dĩ ari'ba rĩ pi ũdrāá céré.

7 Mívé ũkpō agaápi rá rĩ sĩ,
'í ndē 'bá mi oųu'bá rĩ pi rá,
jĩkó mívé rĩ sĩ,

'í zā 'bá 'dĩ'bée veé kuú úfúragú rú,
sũ ásé ní veé rĩ tĩni.

8 Eñvĩvĩ mívé rĩ sĩ,
yĩ rĩ aco 'i ngaá kuú ngénjĩ,
yĩ riipi dīpi rĩ gō 'i újā troó kuú ngũ,
Mĩ ni kũpi kũkũ rĩ gō dīi ku.

9 Ari'ba rĩ pi rikĩ ñ íngú kĩnĩ,
'Ma kōpi ā vudrĩ dro, ma kōpi uru rá,
ma kōpivé ā'bú u'du kōpi drĩgé sĩ,
ma kōpi ú'dĩ ũdrā céré,
ma mávé ñlĩ āco rĩ ínjé,
ma kōpi ú'dĩ ũdrā rá.'

10 'Bo Úpĩ Múngú, 'i vu mívé eñvĩvĩ,
sē yĩ tafu rĩ ìmũlũ kōpi,
kōpi u'dekĩ tĩ yĩ ā ndúgé
sũ írá ní 'deé tĩ yĩ ā ndúgé rĩ tĩni.

11 Úpĩ Múngú, múngú āzi sũpi mí tĩni
'dāáyo,

Ā'di adri sũ mí tĩni,
uleteretere ũkpō be nĩ?
'Bá ñ ní ruú, āzini ñ ní íngú sũ mí
tĩni rĩ ā'di 'i?
Ā'di ri ícó tā āyāzú āyāyā ni 'o sũ
mí tĩni nĩ?

12 Mĩ 'i'da mívé ũkpō,
nyōkũ rĩ zĩ 'i, ute kōpi céré.

13 Lēngará mívé agaápi rá rĩ sĩ,
mĩ 'bá mí ní kōpi ípá rĩ pi ē drĩ ko
muųú rá.

Ūkpō mívé rĩ ícó kōpi ũtē
ca mívé vũrā uleterere rĩ gé rá.

14 Súrú rĩ pi kádō tā 'dĩri yĩ, ñri sē kōpi ā
rũ'bá ri yāyā.
Ūrĩ ri 'bá Fēlēsētē vé rĩ pi ñmvú
ambamba.

15 Úrĩ ri ímú drĩkoma Ēdómā vé rĩ pi ímvú ũnjí ũnjí.

Ambugu Mōábā vé rĩ pi ímú yā ambamba,

'bá Kānānā vé rĩ pi ímú adri ũrĩ rú,

16 ũrĩ ri ímú kōpi ímvú ũnjí ũnjí.

Úpí Múngú, ũkpō mívé rĩ sī,

kōpi áwí pá tu sũ írā ní pá tuú vūrāvūrā rĩ tĩnĩ.

Cĩngbá 'bá mívé mí ní ípá rĩ pi ní agazú muzú.

17 Mi kōpi jĩ mụ adri

írā mí ní adrizú rĩ drĩgé,

Á Úpí Múngú, vūrā 'dāri mí ní rizú adrizú rĩ,

Á Úpí, mí údé vūrā rĩ nĩ uletere.

18 Úpí Múngú, mi āngū rụ

muzú nyonyo."

19 'Bá Īsērélē vé rĩ pi zokí fũú yĩ Múngú ní édí kuú ngénjĩ rĩ āsámvú gé sī múké.

'Bo 'bāgú Ējēpētō vé rĩ pi ívé āngaráwá rĩ pi be, kōpi ká lēé zoó muzú, Úpí Múngú sē yĩ rĩ ímūlū kōpi kpūkú ívé hūsánĩ rĩ pi be, ívé ārābīyā ĩ ní ríí useése hūsánĩ sī rĩ pi be.

Úngó Mĩrĩyámā ní ngoó rĩ

20 Mĩrĩyámā Ārónā ómvúpĩ ri nēbĩ. Kúru ĩri ní kōyō í'dúzú rizú cozú, ũkú rĩ pi ní 'dezú vūdrĩ ní gé sī, pí ívé kōyō pi be, kōpi ní rizú úngó tuzú muzú. 21 Kúru Mĩrĩyámā ní í'dózú úngó rĩ ngozú kōpi ní, "Īmi ngokí úngó Úpí Múngú ri íngúzú,

ĩri ní ẹ'dĩ rĩ ndēé gí rĩ sī!

Ú'bé 'bá únjú' 'bá hūsánĩ sī rĩ pi

ívé hūsánĩ rĩ pi be céré yĩ tafu rĩ agá."

Yĩ draápi dradra Mārā gá rĩ

22 Kúru Mósē ní 'bá Īsērélē vé rĩ pi ẹ drĩ kozú Yĩ Tafu Ika rĩ gé 'dāásĩ muzú āngū ā'wí cínýáfā rú ĩ ní zĩ Súrũ rĩ gé 'dāá. Kōpi ẹcíkí caá ú'dú na, ísúkí yĩ mvụ kuyé. 23 Kúru kōpi ká caá Mārā gá 'dāá, kōpi ísúkí yĩ rá, 'bo yĩ rĩ ní draádra rĩ sī, kōpi mvúkí yĩ rĩ kuyé. (Zíkí āngū 'dāri ā rú Mārā, yĩ rĩ ní draádra rĩ sī.)

24 'Bá rĩ pi rikí unuú Mósē bĩlé gá kĩnĩ, "Mósē, yĩ rĩ dradra, 'bā mvúkí rí ā'di?"

25 Mósē ní Úpí Múngú rĩ zizú ẹsĩ be céré. Úpí Múngú ní pẹtĩ ẹlĩná ni i'dazú ĩri ní. Mósē ní pẹtĩ ẹlĩná 'dĩri 'bezú yĩ agá 'dāá, yĩ rĩ gō ícá múké, ĩ ícó mvụ rá.

Mārā gá 'dāá, Úpí sē tǎimbĩ kōpi ní, āzini ũ'bĩ kōpi. 26 Kĩnĩ, "Ma Úpí Múngú ĩmivé rĩ, ĩmi yíkí dō ú'dúkó mávé rĩ rá, ĩmi 'okí dō tǎ pĩrĩ má ẹndrẹtĩ gé, āzini ĩmi 'dúkí dō tǎ má ní ẹzĩ rĩ ngáá rá, má ícó drǎ ũnjĩ má ní ọtú pēé 'bá Ējēpētō vé rĩ pi drĩgé rĩ pēé ĩmi drĩgé ku. Ma Úpí Múngú riĩpi ĩmi ídrĩpi rĩ 'i."

27 'Bá Īsērélē vé rĩ pi ní gōzú ĩ útrúzú cazú Ēlímū gé, vūrā 'dāri gé, yĩ ri' 'bá ídí' 'bá ĩfũ' 'bá nyōókú agalésĩ mādā mādā ni pi anigé mụdrĩ drĩ ni ĩrĩ, āzini mbĩrā pẹtĩ vūrā 'dāri gé anigé pūkú ẹzĩrĩ. Kōpi ní kúru áwízú adrizú vūrā yĩ be 'dāri ā gārā gá.

16

Múngú sē mánā āzini āl'bo íngázú 'bũ gélésĩla

1 'Bá Īsērélē vé rĩ pi ní ngazú āngū Ēlímū vé rĩ agásĩ, kōpi ní muzú āngū ā'wí cínýáfā rú Sínĩ vé rĩ gé, āngū 'dāri ĩri āsámvú Ēlímū pi vé írā Sínáyĩ be rĩ gé. Mbāá ú'dú mụdrĩ drĩ ni tōwụ, mbāá ĩrĩ gé, kōpi ní füzú āngū Ējēpētō vé rĩ agásĩ, kōpi ní cazú Sínáyĩ gé. 2 Āngū ā'wí cínýáfā rú rĩ gé 'dāá, 'bá Īsērélē vé rĩ pi rikí unuú Mósē pi bĩlé gá Ārónā be. 3 'Bá Īsērélē vé rĩ pi ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kĩnĩ, "Úpí Múngú ā ú'dĩ té dō 'bā ũdrāá Ējēpētō gá 'dālé múké! 'Dālé zāá anigé, ānyāngā anigé, 'bá rikí nyaá, 'bo ĩmi íjĩkí 'bá ímú ũdrāá ẹbĩrĩ sī āngū ā'wí cínýáfā rú nōrĩ agá ālé?"

4 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kĩnĩ, "Ma ĩmi ní ānyāngā sē íngázú 'bũ gé 'dāásĩ sũ yĩgō ní 'dĩ rĩ tĩnĩ. Ú'dú ālu ālu, lē 'bá rĩ pi ā mụkí ānyāngā ĩkūnāá ĩ ní nyaá 'yéná ú'dú ālu vé ni. Á lē kōpi ũ'bĩ, mǎ ndre rí dō kōpi ícó tǎ má ní 'yoó 'dĩri 'dụ nga rá. 5 Kādō adrii ú'dú áziyá sī, lē kōpi ẹ ĩkūnākí ānyāngā ĩ ní nyaá caá ú'dú ĩrĩ vé ni, sũ ándúru kōpi ní ríí ĩkūnāá rĩ tĩnĩ."

6 Kúru Mósē pi Ārónā be, kôpi ní 'yozú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, “Ūndrēná āndrū nōri sī, ĩmi ícó nī áamá 'yozú kīnī, Úpí Múngú íjī ĩmi ĩfūú āmvé āngū Ējēpētō vé rī agásī nī. 7 Drū ũ'bútīná rī sī, ĩmi Úpí Múngú vé dīngará ũkpō be rī ndre rá, ā'diātāsīyā yī ĩmivé unungará ĩmi ní rīi unuú 'í rú' 'bá gá rī gí. ĩmi ri unu 'bâ rú' 'bá gá, 'bá 'okí ā'di?” 8 Mósē gō kpá 'yoó kôpi ní kīnī, “Īmi ndrekí dō sēkí ĩmi ní zāá ũndrēná sī, āzini sēkí dō ĩmi ní pánga ũ'bútī sī, ĩmi ímú nī áamá 'yozú kīnī, Úpí Múngú sē ĩmi ní ngá 'dī'bée nī, ā'diātāsīyā yī ĩmivé unungará ĩmi ní rīi unuú 'í rú' 'bá gá rī gí. 'Bá 'okí ā'di ĩmi ní rizú unuzú 'bâ rú' 'bá gá? ĩmi ri unu 'bâ rú' 'bá gá kuyé, ĩmi ri unu Úpí Múngú rú' 'bá gá.”

9 Kúru Mósē ní 'yozú Ārónā ní kīnī, “'Í lū 'bá Īsērélē vé rī pi ní, lē kôpi ē ímúkí Úpí Múngú vúgá nōó, ā'diātāsīyā Úpí Múngú yī kôpivé unungará gí.”

10 Ārónā ká rīi átá 'bá Īsērélē vé rī pi be, kôpi ndrekí āngū gōó āngū ā'wí cínýáfā rú rī géle rú, kôpi ndrekí dīngará Úpí Múngú vé rī írībítī rī agá 'dāá.

11 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, 12 “Á yī 'bá Īsērélē vé rī pi vé unungará gí. 'Í lū kôpi ní, Ūndrēná ālu ālu, kôpi zāá ísú nya rá, ũ'bútīná ālu ālu, kôpi pánga ísú ambamba. ĩmi kúru nī áamá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i, ma Múngú ĩmivé rī.”

13 Ūndrēná 'dāri sī, ālī'bo ímúkí kárakará, ōzūkí vūrā 'bá Īsērélē vé rī pi ní adrízú rī cére. Kā muú caá drū ũ'bútīná sī, āngū rī 'a cére kuú ɛndrīlígó rú. 14 ɛndrīlígó rī ká uringú deé, ngá uruko nyíríná ni pi ōzūkí āngū ā'wí cínýáfā rú 'dāri ē drī cére, sū fí yīgó vé 'deépi nyíríná rī tīnī. 15 'Bá Īsērélē vé rī pi ká ngá 'dī'bée ndreé, kôpi ríkí átá ĩ āsámvú

gé sī kīnī, “Ngá 'dī'bée ā'di?” Ā'diātāsīyā kôpi nīkí ngá rī kuyé.

Mósē ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Ngá rī pánga, Úpí Múngú sē ĩmi ní ānyāngā rú. 16 Tā Úpí Múngú ní ɛzīī ĩmi ní rī 'dī, “Bá ālu ālu ē ĩkūnā caá ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi ní cére, 'bá ālu ē ísú rí ōmērī* ā 'a ālu.’ ”

17 'Bá Īsērélē vé rī pi ĩkūnākí ānyāngā rī sū ĩ ní lūú ĩ ní rī tīnī. 'Bá uruko ĩkūnākí ānyāngā rī āmbúgú, 'bá uruko ĩkūnākí māđāná. 18 Kôpi ká ānyāngā ĩ ní ĩkūnāá rī ũ'bīī ōmērī sī, 'bá ānyāngā ĩkūnāápi āmbúgú rī vé ānyāngā ē ĩmbítā ku 'i kuyé, 'bá ĩkūnāápi māđāná rī vé ānyāngā ca ĩri ní rá. 'Bá ālu ālu ĩkūnā ānyāngā rī caá ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi ní cére.

19 Kúru Mósē ní 'yozú kôpi ní kīnī, “'Bá āzi ā ku ānyāngā rī laá ĩnī be rá caá ũ'bútīná gá ku.”

20 'Bo 'bá uruko yíkí Mósē vé tā kuyé, kôpi kukí ānyāngā rī ā uruko laá rá, ānyāngā rī gō cí ũ'bū rú, gō ngūú ũnjí. Sē Mósē ē ɛsī ve kôpi ní ũnjí ũnjí.

21 Ū'bútīná ālu ālu, 'bá ālu ālu ri ānyāngā rī ĩkūnā ca ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi ní cére. Ūtú rī kādō koó gbírílí, ānyāngā rī áká 'dīísí rá. 22 Kādō caá ú'dú ázīyá sī, kôpi ānyāngā rī ĩkūnā ca kūrā ā 'a sū vú ĩrī, ándúrú rī agá, 'bá drīkoma 'bá rī pi ũtē' 'bá rī pi 'de mu tā 'dīri ũlū Mósē ní. 23 Mósē ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Úpí Múngú ɛzī tā rī 'dīni, 'Ū'dú drū rī, ĩri ú'dú uvuzú ni, ĩri Sābātā† uletere Úpí Múngú vé ni. ĩmi á'díkí ānyāngā rī āmbúgú, dōku ĩmi usíkí usīsī. ĩmi 'bākí uruko' 'bée ú'dú drū vé rī ā tā mbazú ānī.’ ”

24 Kôpi ní ānyāngā rī pi 'bāzú lazú cīmgbá cazú ũ'bútīná gá, sū Mósē ní ɛzīī ĩ ní rī tīnī, 'bo ngū ũnjí kuyé, ci kpá ũ'bū rú kuyé. 25 Mósē ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Ānyāngā 'dīri, ĩmi nyakí ú'dú āndrū nōri gé, ā'diātāsīyā ú'dú āndrū nōri ĩri Sābātā Úpí Múngú vé ni. ĩmi ícókí āndrū

* 16:16 16:16 Ōmērī: Ōmērī ri ícó adri litā ĩrī. 'Í lā Wüŋgára 16:18; 16:32; 16:33; 16:36. † 16:23 16:23 Ū'dú Sābātā vé rī: Ū'dú 'dīri Yāhūdī rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kôpi ní rizú Múngú ri zízú rī. Yāhūdī rī pi ri ú'dú 'dīri vé tā ígá kīnī, Múngú gbi 'bū pi vū be nī, āzini Múngú pa ĩ adringará túgērī rú rī agásī nī. Ū'dú Sābātā vé rī Yāhūdī rī pi ri zī ú'dú ɛzīrī, 'bo Kēlīkó rī pi ri zī ú'dú ázīyá. 'Í lā Wüŋgára 20:8-11; Dētōrōnómē 5:12-16.

ānyāngā ɪsú vūgá nyõókú drìgé ku. ²⁶ Īmi ícò ānyāngā rī ĩkūnā ca ú'dú be ázìyá, 'bo ú'dú ẹ̀zìrī ĩ ní zì Sābātā 'dīri gé, ānyāngā rī adri 'dāáyo."

²⁷ 'Bá urukọ'bée mukí kōdō ānyāngā rī ĩkūnāá ú'dú ẹ̀zìrī gé, 'bo kọpi ɪsúkí ānyāngā kuyé. ²⁸ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Tā má ní ẹ̀zì ĩmi ní, āzini má ní ímbá ĩmi ní rī, ĩmi gā ca gbụ ngõtú? ²⁹ Lē ĩmi nīkí múké 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i, má ĩpē ĩmi ní ú'dú Sābātā vé rī, má ní ĩmi ní ú'dú ázìyá rī ĩpēzú, ĩmi ĩkūnākí rí ānyāngā caápi ú'dú ĩrī vé ní ānī. Ú'dú Sābātā vé rī sī, lē 'bá ālu ālu ā adri vūrā ívé 'í ní rizú adrízú rī gé, ā fū āmvé ku." ³⁰ Kúru 'bá rī pi ní uvuzú ú'dú Sābātā vé 'dāri gé.

³¹ 'Bá Īsērélē vé rī pi zíkí ānyāngā 'dāri ā rú mánā.† Ngá rī adri kú imve sū mgbáyá ā fí tịni, ẹ̀jì ní ínì sū ānyāngā ĩ ní usaá ọnyú sī rī tịni. ³² Mósē ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Tā Úpí Múngú ní ẹ̀zì ĩmi ní rī ĩri 'dīni kīnī, 'Lē ĩmi 'bākí mánā rī òmērī ālu, anjì úmvúlésī ĩ ní ímú tịj vúlé 'dī rī pi ā nīkí rí áamá 'yozú kīnī ānyāngā ándúrú má ní sēé ĩmi ní ríi nyaá āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé, lókí má ní ĩmi ɪjízú ɪfūzú Ẹ̀jẹ̀pétō agásī rī adriipi 'dī.' "

³³ Mósē ní kúru 'yozú Ārónā ní kīnī, "Mí 'dú ũdrí, 'í dā mánā rī òmērī ā 'a ālu ũdrí rī agá 'dāá, 'í 'bā vūrā múké ĩ ní rizú Úpí Múngú rī ɪnjízú rī gé, anjì úmvúlésī ĩ ní ímú tịj vúlé 'dī rī pi ē ímúkí rí ndreé bēnī."

³⁴ Ārónā 'du tā rī ngaá sū Úpí Múngú ní ẹ̀zì Mósē ní rī tịni. Ārónā 'du mánā rī 'bāá sòndúkú Úpí Múngú ní ũndī ruzú rīŠ agá. ³⁵ 'Bá Īsērélē vé rī pi nyakí mánā rī caá ílì pūkú sū, cīmgbá kọpi ní cazú vūrā ĩ ní muzú adrízú rī gé. Kọpi ríkí mánā rī nyaá cīmgbá kọpi ní cazú āngū Kānānā vé rī gé. ³⁶ (Épā rī acokí dō caá mụdrí, ālu ní rī adri òmērī ālu.)

† **16:31** 16:31 Mánā: Mánā vé íffí Ẹ̀béré tị sī, "Ngá 'dīri ā'di?" **§ 16:34** 16:34 Sòndúkú ũndí vé rī: Ī rī mánā rī 'bā sòndúkú ũndí vé rī agá, āzini ĩ rī Ārónā vé túré rú'ba be rūupi kú ɪbìbì rú rī 'bā sòndúkú rī agá, āzini ĩ rī írā ĩ ní tām̀bì mụdrí Múngú vé rī sī rú'ba ní gé rī 'bā 'a ní gé, Īsērélē rī pi vé anjì pi vé anjì ē ímúkí rí ngá 'dī'bée ndreé. 'Í lā Wüŋgára 25:10-12; Ẹ̀béré 9:3-5.

17

Úpí Múngú sē yī idī ɪfūú írā agásī

¹ 'Bá Īsērélē vé rī pi ní ngazú fūzú āngū ā'wí cínýáfā rú Sínī vé rī agásī, kọpi ní ngazú vūrā 'dīri agásī, kọpi ní muzú cazú vūrā āzi gé, sū Úpí Múngú ní ẹ̀zì rī tịni. Kọpi ní muzú adrízú āngū Rēfídímū vé rī agá, 'bo 'dālé yī 'bá rī pi ní mvuúmvu ní 'dāáyo. ² Kọpi ní rizú āwāzú Mósē ní kīnī, "Í sē 'bá ní yī mvuú."

Mósē ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú āwāzú má ní 'dīni rī ā'di? Īmi rī Úpí Múngú rī ẹ̀'bī 'dīni ā'diātāsī?"

³ 'Bo yī úvá ní 'bá rī pi ndēé káyī káyī rī sī, kọpi ríkí unuú Mósē rú'ba gá. Kọpi kīnī, "Ngá mí ní 'bā ɪjízú ɪfūzú Ẹ̀jẹ̀pétō agásī ímúzá ũdrázú 'bávé anjina pi be, ānyāpá rī pi be yī úvá sī rī ā'di?"

⁴ Mósē ní kúru ngozú Úpí Múngú ẹ̀ndrẹ̀tị gé kīnī, "Mā 'o rí 'bá nō'bée ní ā'di? Ẹ̀sì mādā, kọpi lēkí ma úvì írā sī."

⁵ Úpí Múngú ní újázú Mósē ní kīnī, "Í 'de muú 'bá rī pi ẹ̀ndrẹ̀tị gé sī drīdrī. 'Í 'du ambugu urukọ Īsērélē vé rī pi muú mí vú sī ɪndī, 'í 'du kpá túré mí ní yī āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī ē mī gbāzú rī muzú mí drìgé sī ɪndī. ⁶ Mí kādō caá írā Sínáyī vé rī gé 'dāá, ma adri mí be trú. 'Í gbā ɪjìgò írā rī ā pálé gá rī, yī rī ɪfū ɪjìgò rī agásī rá, 'bá Īsērélē vé rī pi ā mvukí rí." Mósē ní kúru tā rī 'duzú ngazú sū Múngú ní lūú 'í ní rī tịni, drīkoma Īsērélē vé rī pi tēkí nyo ríi ndreé. ⁷ Mósē ní āngū rī ā rú 'dazú Másā, āzini Mēribā, ā'diātāsīyā 'bá Īsērélē vé rī pi ríkí unuú, āzini ríkí 'yoó kīnī, "Úpí Múngú rī nyo 'bā āsámvú gé nōgò anigé, dōku ĩri 'dāáyo?"

'Bá Īsērélē vé rī pi 'dìkí ẹ̀'dì 'bá Āmālékē vé rī pi be

⁸ 'Bá Āmālékē vé rī pi ímúkí ẹ̀'dì 'dì 'bá Īsērélē vé rī pi be āngū Rēfídímū vé rī gé. ⁹ Mósē ní 'yozú Yósūwā ní kīnī, "Mí Ẹ̀pē 'bávé āgō urukọ'bée muú ẹ̀'dì 'dì 'bá

Āmālékē vé rī pi be. Drī sī, ma pá tu ánga drīgé 'dāá, ma túré Múngu vé ũkpō be rī ru má drīgé.”

¹⁰ Yósūwā ní āgō rī pi ē drī kozú mužú ẹ'dí rī 'dizú 'bá Āmālékē vé rī pi be sū Mósē ní ẹzií rī tīni. Mósē pi Ārónā be, Húrī sī, tukí mužú adrií ánga drīgé 'dāá. ¹¹ Mósē kādō túré rī suú uru 'dāá, 'bá Īsērélē vé rī pi ẹ'dí rī ndē nī, kādō túré rī ísì vūgá nōó, 'bá Āmālékē vé rī pi ẹ'dí rī ndē nī. ¹² Mósē ē drī ká ũrōó túré rī ā rüŋará sī gí, Ārónā pi Húrī be í'dúkí írā 'bāá, Mósē úrí drī ni gé. Kōpi tukí pá Mósē ā gārā gá, kōpi ẹtīkí Mósē ē drī ílébe ílébe ingāá urugégé cīngbá cazú ũtú ní 'dengará gá. ¹³ Yósūwā 'dì ẹ'dí 'bá Āmālékē vé rī pi be, ndē kōpi rá.

¹⁴ Kuru Úpí Múngu ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Í sī tā Yósūwā ní ẹ'dí ndēzú 'dīri búkū agá, 'í lā tā ni Yósūwā ní, ā yì, á lē 'bá Āmālékē vé rī pi vé úri 'beé āvī vū drīgé sī rá.”

¹⁵ Mósē ní vūrā rōbōŋō zāzú ni sīzú, ĩri ní rú ni 'dazú, “Úpí Múngu sē á ndē ẹ'dí rī gí.” ¹⁶ ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngu sē má ní ũkpō ẹ'dí rī 'dizú nī, ā 'diātāsīyā má inga mā drī uru ũkpō zizú vú ni gé. Úpí Múngu ri ímú ẹ'dí 'dì mužú úyú Āmālékē vé rī pi be.”

18

Yétērō mu Mósē ri ndreé

¹ Yétērō ri átálágú Mīdīyānā vé ni, ĩri Mósē ényépi, yì tā Múngu ní 'oó Mósē ní, āzini 'bá Īsērélē vé rī pi ní rī rá, yì kpá tā Úpí Múngu ní 'bá Īsērélē vé rī pi íjizú ífuzú āngū Ējēpētō vé rī agāsī rī rá.

² Mósē ká 'í ũkú ni Sīpūrā ri pēé mužú ívé anji āgō ĩrī rī pi be ényépi Yétērō vúgá 'dāá, Mósē ényépi ẹ'yí kōpi rá. ³ Mvā kāyú rī ā rú Gērēsómā* 'i, Mósē 'yo mvā kāyú rī vé tā kīnī, tīkí mvā 'dīri ísú ākūdē ma jākā rú āngū āzi gé. ⁴ Mvā āzi rī ā rú Ēlizerē† 'i, Mósē ní 'yozú kīnī, “Múngu

má ẹ'bípí vé rī ko mā ĩzā nī, pa ma drā agāsī 'bāgú Ējēpētō vé rī drīgé sī nī.”

⁵ Mósē ényépi Yétērō pi, Mósē vé anji āgō rī pi be, Mósē ũkú ni sī, kōpi ní 'dezú mužú Mósē ri ndrezú āngū ā'wí cínyáfā rú rī gé, vūrā Mósē ní adrizú ĩnyinā írā Sīnáyī vé rī gé 'dāá. ⁶ Yétērō ní ẹ'dúkó pēzú Mósē ní kīnī, “Ma mí ényépi Yétērō 'i, 'bá lēkí mužú mí ũkú ni be, mívé anji āgō ĩrī rī pi be mí vúgá 'dīí.”

⁷ Kōpi ká caá 'dālē, Mósē ní fūzú mužú ényépi ri ẹ'yizú, ĩri ní kūmūcí ũtīzú ényépi ẹndrētī gé, ĩri u'dezú ẹzizú bēdrī sī, kōpi ní fizú gākū rī agá 'dāá. ⁸ Mósē ní tā Úpí Múngu ní 'oó 'bāgú Ējēpētō vé rī ní, āzini ĩri ní 'oó 'bá Ējēpētō vé rī pi ní 'bá Īsērélē vé rī pi ā tā sī rī ũlūzú ényépi ní, ĩri ní kpá tā ũkpó ũkpó ĩ ísú 'bá ĩ ní ímúŋará gá lētī gé 'dīgé Múngu ní ĩ pazú rī ũlūzú ĩri ní.

⁹ Yétērō ká tā múké Úpí Múngu ní 'bá Īsērélē vé rī pi pazú 'bá Ējēpētō vé rī pi drīgé sī 'dīri vé tā yì, sē ĩri ní āyīkō ambamba. ¹⁰ ĩri ní 'yozú kīnī, “Ē íngúkí Úpí Múngu ĩmi paápi 'bá Ējēpētō vé rī pi drīgé sī, āzini 'bāgú Ējēpētō vé rī drīgé sī 'dīri. ¹¹ Nóni á nī rá Úpí Múngu ri āmbúgú ũkpō be múngu adri 'bá túngú rī pi drīgé sī cére, ā 'diātāsīyā pa 'bá Īsērélē vé rī pi ari 'ba ẹsì be ũká ũká rī pi drīgé sī.” ¹² Mósē ényépi Yétērō ní ānyāpá íjizú ngá urukō 'bée be zāzú Múngu ní rōbōŋō rú, Ārónā pi ní ímúzú ambugu Īsērélē vé rī pi be Yétērō vúgá nōó ínyá rī ā nyangará gá vūrā ĩ ní rizú Múngu ri ĩnjizú rī gé.

¹³ Ká mužú adrií drī 'dīni, Mósē ní úrizú 'bá rī pi vé tā līngará gá sū ándúrú rī tīni, 'bá rī pi ímúkí pá tuú kuú Mósē ā gārā gá sī kúrū cīngbá cazú ũndrēná gá. ¹⁴ Mósē ényépi ká tā Mósē ní rīi 'oó 'bá rī pi ní 'dīri ndreé, ĩri ní Mósē ri zizú kīnī, “Ngá mí ní rizú tā lizú ọ'dúkūlégúsī sēzú 'bá rī pi ní í'dózú pá tuzú ẹ'bútī cīngbá ũndrēná gá 'dīni rī ā'di?”

¹⁵ Mósē ní újázú ényépi ní kīnī, “Bá rī pi ri ímú má vúgá nōó, ā 'diātāsīyā kōpi lēkí tā Múngu ní lēé ā 'okí rī nī. ¹⁶ Kōpi

* **18:3** 18:3 Gērēsómā: Rú Gērēsómā 'dīri 'dakí Ēbéré tī sī, ífííí ni jākā. † **18:4** 18:4 Ēlizerē: Rú Ēlizerē 'dīri vé ífííí, Múngu ko mā ĩzā nī.

dō tā be ĩ āsámvú gé sī anigé, kōpi íjì má vúgá, ma kúru kōpívé tā āsámvú aco, ma tā Múngú ní lēé ā 'okí rī ũlū kōpi ní, āzini ma tāimbị Múngú vé rī ímbá kōpi ní.”

¹⁷ Mósē ényépi ní újázú Mósē ní kīnī, “Tā mí ní rií 'oó 'dīri adri múké ku. ¹⁸ Mí, 'bá ímụ 'bá mí vúgá 'dī'bée be, ĩmi ímụ āndē rá. Ẹzị rī mi nōnō, mí ícọ ngaa ọ'dúkụlégúsí ku. ¹⁹ Í yì drī ma ká, á lē mí ĩzā koó tā 'dīri sī, Múngú ā adri mí be. 'Í tu pá 'bá rī pi vé tā tị gé, 'í jì kōpívé tā ũlū Múngú ní. ²⁰ Mí ímbá kōpi ní tā Múngú ní lēé ā 'okí rī, āzini mí ímbá tāimbị Múngú vé rī, mí í'da kōpi ní lẹtị adrizú ānị múké rī, āzini lẹtị ẹzị ngazú rī. ²¹ Lē mí ùpē 'bá ẹzị nga'bée múké Múngú rí ñjī 'bá ñjīñjī, tā 'o'bá pịrị, ẹsị 'bā'bée ngá drīgé ku ni pi 'bá 'dī'bée āsámvú gé. Mí ũ'bā kōpi drīkoma rú ngúlúmū 'bá be élifū ālu rī pi drīgé, ngúlúmū 'bá be mūdūrūlū ālu rī pi drīgé, ngúlúmū 'bá be pūkú tōwú rī pi drīgé, ngúlúmū 'bá be mụdrị rī pi drīgé, kōpi ā rikí 'bá 'dī'bée vé tā āsámvú acoó. ²² Lē 'bá 'dī'bée ā rikí 'bá rī pi vé tā lị sá be céré, lē kōpi ē ijíkí tā ũkpó ũkpó rī pi mí ẹndrẹtị gé, tā adri 'bá mūnyámúnnya rī pi, lē kōpi ā lịkí tā ni. 'Í 'o dō sū 'dīri tịni, ĩri sē ẹzị riipi mi nōopi rī ĩri ícá kōwúkōwụ, ā'diātāsīyā ĩmi rí tā rī ālē kōpi be trú. ²³ Í 'dụ dō tā má ní ẹzị mí ní 'dīri ngaa rá, āzini Múngú lū dō mí ní kīnī, mí 'o 'dīni, mí ẹsị rí adri ũkpó ũkpó, sē mí āndē ku, 'bá 'dī'bée kúru céré nga mu 'bẹtị 'dāá, ịsụ kōpi ẹpíkí tā rī sī gí.”

²⁴ Mósē yì tā ényépi ní ímbá 'í ní rī rá, 'dụ tā ényépi ní 'yoó rī pi ārēvú ngaa céré rá. ²⁵ ĩri ní 'bá ẹzị nga'bée múké ni pi ùpēzú 'bá ĩsērélē vé rī pi āsámvú gé, ũ'bā kōpi drīkoma rú, ngúlúmū 'bá be élifū ālu (1,000) rī pi drīgé, ngúlúmū 'bá be mūdūrūlū ālu (100) rī pi drīgé, ngúlúmū 'bá be pūkú tōwú (50) rī pi drīgé, āzini ngúlúmū 'bá be mụdrị rī pi drīgé. ²⁶ Kōpi rikí 'bá rī pi vé tā lị sá be céré. Tā ũkpó ũkpó rī pi kōpi rikí íjì Mósē ẹndrẹtị gé, tā adri 'bá mūnyámúnnya rī pi kōpi rikí lị nī.

²⁷ Mósē ní kúru ényépi Yétērō rí jizú kuzú lẹtị gé, ĩri ní 'yozú, mí ẹcị múké.

Yétērō ní 'í újázú gōzú vúlé āngū 'í ní adrizú rī gé 'dāá.

19

'Bá ĩsērélē vé rī pi adrikí írā Sínáyī vé rī gé

¹ 'Bá ĩsērélē vé rī pi ká ĩfūú āngū Ẹjēpētō vé rī agásī, kōpi tukí ẹcị caá mbāá ĩrī, kōpi cakí āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé Sínáyī gé 'dāá ụ'dụ ālu mbāá na vé rī gé.

² 'Bá ĩsērélē vé rī pi ká fūú āngū Rēfídímū vé rī agásī, kōpi cakí mụú adrii āngū ā'wí cínýáfā rú Sínáyī vé rī gé, kōpi ní áwízú adrizú írā rī ā pálé gá 'dāá.

³ Mósē ní kúru tuzú mụzú Múngú vúgá írā drīgé 'dāá, Úpí Múngú ní ĩri zizú írā drīgé 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Tā má ní lēé mí 'yo Yökóbū vé úyú ĩsērélē rī pi ní rī ĩri 'dī, ⁴ 'Īmi ndrekí tā má ní 'oó 'bá Ẹjēpētō vé rī pi ní rī rá, má í'dú ĩmi íjì má vúgá nōó sū bībị ní ívé anjíná u'dụ rī tịni. ⁵ ĩmi 'dukí dō tā mávé rī ngaa ẹsị be céré, āzini ĩmi 'dukí dō ũndī má ní ruú ĩmi be 'dīri vé tā ngaa rá, ĩmi adri 'bá mávé ni 'bá vū drīgé rī pi āsámvú gé sī céré. 'Bá vū drīgé rī pi céré adri mávé ni, ⁶ 'bo ĩmi ímụ adri sūrú uletere, rí ẹzị nga má ní atala rú.' Ụ'dúkọ má ní lēé mí átá 'bá ĩsērélē vé rī pi ní rī ĩri adriipi 'dī.”

⁷ Mósē ní kúru ĩgōzú írā drīgé 'dāásī, ĩri ní 'bá ĩ ní ũ'bāá drīkoma rú rī pi zizú ímúzú vūrā ālu gé, ĩri ní tā Úpí Múngú ní ẹzị 'í ní rī ũlūzú kōpi ní céré. ⁸ 'Bá rī pi ngakí céré tā 'dīri ẹ'yī kīnī, “Tā ārēvú céré Úpí Múngú ní ẹzị rī 'bā 'dụ nga rá.” Mósē ní kúru tā kōpi ní ẹ'yī rī jizú mụzú ũlūzú Úpí Múngú ní.

⁹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Ma mụ mí vúgá 'dī ĩrībīti āsōopi niipi cịcị ni agásī, má kādō rií átá mí be, 'bá rī pi ā yíkí rí mávé ụ'dúkọ, kōpi ā 'bákí rí ẹsị céré kuú mí drīgé.” Mósē ní kúru tā 'bá rī pi ní 'yoó rī ũlūzú Úpí Múngú ní.

¹⁰ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Í mụ lūú 'bá rī pi ní, í'dózú āndrū cazú drū sī, lē kōpi ā gūkí ĩ adrii uletere. Kōpi ā ũjíkí ívé bōngó ũjī. ¹¹ Ụ'dụ na ni gé, lē 'bá rī pi ā útúkí ĩ kú ũrē, ā'diātāsīyā

Úpí Múngú ri ísì ímú adri írã Sínáyĩ vé rĩ drĩgè, 'bá rĩ pi céré nga ma ndre rá. ¹² 'Í sī légéré írã rĩ ã gārã gá sī kúrũ, 'í lũ 'bá rĩ pi ní, 'Lè ku ìmi ní ọvuzú légéré rĩ drĩgè sī, ímúzá ìnyinã írã rĩ ã rú' 'bá gá nŋó, àzini lè ìmi úlókí írã rĩ ã rú' 'bá ku. 'Bá rĩ úló dŋó írã rĩ ã rú' 'bá gí, 'í ìri 'dì drã 'dĩsĩ rá. ¹³ 'Í ìri úvì írã sī, dŋku 'í ìri gbi 'í yé sī, 'dìkí dŋ ìri drãá 'dĩni, lè 'bá àzi ã úló àvũ ni ã rú' 'bá ku. Ngá rĩ dŋ 'bá, dŋku ànyápá, ícókí ìri kuú adrií ídri rú ku.' 'Bá rĩ pi yìkí dŋ jèlègú ã ú' 'dùkò gí, kŋpi è íbíkí rí tųú írã drĩgè 'dãá ndŋ."

¹⁴ Mósè kã ísì írã drĩgè 'dãásĩ 'bá rĩ pi vúgá nŋó, ìri ní 'yozú kŋpi ã gũkí 'í adrií uletere, kŋpi ní ìvé bŋngó ùjìzú. ¹⁵ 'Íri ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kñĩ, "Lè ìmi útúkí ìmi kú ìnógòsì rizú ú' 'dù ná 'dãri ùtèzú, 'bá àzi ã lã ùkú be ku."

¹⁶ Kã muú caá ú' 'dù ná ni gé, ù' 'bùtìñá rĩ sī, ùvi ní lizú, àngũ rĩ ní gazú lŋkúlŋkú, ìrìbìtì ní àsŋzú ìnìkùrùkùrù írã drĩgè 'dãá, gũké ní kúru 'uzú kùbì be uru 'dãá. 'Bá adri' 'bá vürã 'dãri gé rĩ pi ã rú' 'bá ngakí céré yááyã. ¹⁷ Mósè ní kúru 'bá rĩ pi è drĩ kozú füzú vürã kŋpi ní adrizú rĩ agásĩ Múngú vúgá 'dãá, 'bá rĩ pi áwíkí pá tuú kuú írã rĩ ã pálé gá. ¹⁸ Àcígã ọzũ írã Sínáyĩ vé rĩ è drĩ céré, ã' 'diätäsīyã Úpí Múngú ísì ímú írã drĩgè nŋó àcì dđipi dđđi ni agásĩ. Àcígã rĩ tų urugégé 'dãá, sũ àcígã tųupi àcì 'í ní ùdèé kuú àmbúgú àmbúgú rĩ agásĩ rĩ tìni, írã rĩ aya 'í ùkpŋ be dđngídđngí. ¹⁹ Jèlègú rĩ vé ú' 'dùkò ri ọ' 'dù muzú mgbuwa, mgbuwa. Mósè ní átázú, Múngú ní újázú ìri ní ú' 'dùkò be sũ ùvi ní lĩ rĩ tìni.

²⁰ Úpí Múngú ní ísìzú ímúzá írã Sínáyĩ vé rĩ drĩgè 'dãá, ìri ní Mósè ri zizú muzú 'í vúgá írã drĩgè 'dãá. Mósè ní kúru tųzú muzú írã drĩgè 'dãá. ²¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kñĩ, "'Í sī muú 'bá rĩ pi vūgá 'dãá, 'í mu 'yoó kŋpi ní, lè kŋpi ã ọvúkí légéré mí ní sī 'dĩri drĩgè sī ímú ma ndreé ku, kŋpi ọvúkí dŋ légéré rĩ gí, kŋpi ùdrã rá. ²² Atala lè 'bá ímú' 'bá Úpí Múngú vúgá nŋó rĩ pi, lè kŋpi ã gũkí 'í adrií uletere. Kŋpi gũkí dŋ 'í adrií uletere ku, Úpí Múngú ri kŋpi ú' 'dì ùdrã rá."

²³ Mósè ní 'yozú Úpí Múngú ní kñĩ, "'Bá rĩ pi ícókí ítú írã Sínáyĩ vé rĩ drĩgè nŋó ku, ã' 'diätäsīyã mí 'yo 'bá ní, mí kñĩ, 'bá ítúkí 'bá írã rĩ ã pálé gá ìnyinã nŋó ku, ã' 'diätäsīyã vürã 'dĩri ìri uletere."

²⁴ Úpí Múngú ní újázú Mósè ní kñĩ, "'Í sī muú vūgá 'dãá, mí 'íjì Àrŋnã ri ímú írã drĩgè nŋó. 'Bo atala rĩ pi 'bá rĩ pi be, lè kŋpi ã siki 'í ímú má vúgá nŋó ùkpŋ sī ku, kŋpi sīkí dŋ 'í ímú ùkpŋ sī, ma kŋpi ú' 'dì ùdrã rá."

²⁵ Mósè ní kúru ísìzú ímúzá 'bá rĩ pi vúgá nŋó, ìri ní tã Úpí Múngú ní 'yoó rĩ ùlüzú kŋpi ní.

20

Tãimbì mudrì Múngú ní ezì rĩ

¹ Tã Múngú ní ezì 'bá rĩ pi ní rĩ ìri 'dĩni kñĩ,

² "Ma Úpí Múngú ìmivé rĩ, má 'íjì ìmi ìfũú ìzãngã ìmi ní nyaá tųgèrì rú Èjèpètŋ agá 'dãá rĩ agásĩ nĩ.

³ "Lè ìmi ìnjìkí mungú àzi tųngú ni ku, ìmi ìnjìkí 'yéjã ma áyu.

⁴ "Lè ìmi údékí ngá àzi ìndré mungú rú sũ ngá 'bũ gé ni tìni ku, dŋku ngá vũ drĩgè ni tìni ku, dŋku ngá yìjì agá ni tìni ku. ⁵ Lè ìmi ọvũkí drĩ sđi vūgá ngá 'í ní údé mungú rú 'dĩ' 'bée ìnjìzú ku, ã' 'diätäsīyã ma Úpí Múngú ìmivé rĩ, á lè 'bá àzi è ìnjì mungú àzi ku. 'Bá ma gã 'bá sī rĩ pi, ma kŋpivé anjñã ìrññã ùnjìkãnyã kŋpivé ètèpì ní 'oó rĩ sī, ma 'í' 'dŋ ìrññã úyú ná rĩ gé cĩmgbá cazú úyú sũ rĩ gé. ⁶ 'Bo 'bá rĩ lè dŋ ma rá, àzini 'dũ dŋ tã má ní ezì rĩ ngaá rá, ma èsì múké 'bã ìrivé úyú rĩ pi drĩgè cĩmgbá cazú úyú élífũ kárakarã rĩ pi drĩgè.

⁷ "Lè ìmi rikí Úpí Múngú ìmivé rĩ ã rú zìjì tã ùnjì 'ozú ku, ìmi zìkí dŋ Múngú ã rú tã ùnjì 'ozú, Úpí Múngú ri ìmi ìrññã rá.

⁸ "Lè ìmi ígákí ú' 'dù Sábátã vé rĩ, ìmi 'bãkí ìri adrií uletere. ⁹ Lè ìmi ngakí ìmivé ezì àrèvú céré deđ ú' 'dù ázìyã gá, ¹⁰ 'bo Sábátã ri ú' 'dù uvuzú ni, ìri ú' 'dù Úpí Múngú ìmivé rĩ vé ni. Ú' 'dù 'dĩri gé, lè ìmi ngakí ezì ku, mí

úlúngu, dōku mívé mvá ágó, dōku mívé mvá ũkú, dōku mívé átí'ba ágó rú rĩ, dōku mívé átí'ba ũkú rú rĩ, dōku mívé ānyāpá rĩ pi, dōku 'bá jākā rú ímúpi adriipi mívé 'bětí āsámvú gé rĩ, ā nga ẹzị ú'dú Sābātā vé rĩ gé ku.

11 Ā'diātāsīyā Úpí Múngú gbi 'bū pi vū be, yī tafu rĩ be, ngá 'a ni agá rĩ pi be céré 'du caá ú'dú ázīyá, 'bo kā muú caá ú'dú ẹzīrī ni gé, ĩri ní uvuzú. Úpí Múngú ní kúru tākiri 'bāzú ú'dú Sābātā vé 'dīri drīgé, ā adri uletere.

12 “Lē mī ĩnjī mí ẹtẹpi pi mí ẹndrẹpi be ĩnjĩnjĩ, mí adri rí caá ílĩ be aco āngū Úpí Múngú mívé rĩ ní sēé mí ní rĩ agá.

13 “Lē mī 'dị 'bá ku.

14 “Lē mī 'bā ọwū ku.

15 “Lē mī ũgū ngá ku.

16 “Lē mī ulí ũnjō 'bá mī gārā gá rĩ drīgé ku.

17 “Lē mī 'bā ẹsị 'bá mī gārā gá rĩ vé jó drīgé ku. Lē mī 'bā ẹsị 'bá mī gārā gá rĩ vé ũkú drīgé ku, dōku mī 'bā ẹsị 'bá mī gārā gá rĩ vé átí'ba ágó rú rĩ drīgé ku, dōku mī 'bā ẹsị 'bá mī gārā gá rĩ vé átí'ba ũkú rú rĩ drīgé ku, dōku mī 'bā ẹsị 'bá mī gārā gá rĩ vé tị drīgé ku, dōku mī 'bā ẹsị 'bá mī gārā gá rĩ vé dōngí drīgé ku, dōku mī 'bā ẹsị 'bá mī gārā gá rĩ vé ngá drīgé ku.”

18 'Bá rĩ pi ká ũvi rĩ vé līngára, āzini jēlégú rĩ vé 'ungára yī, āzini kọpi ká ũvi rĩ vé gangára lókúlókú rĩ ndree ācīgā írā ẹ drī ọzūpi rĩ be, sē ũrī ĩmvú kọpi ambamba, kọpi yākí ānī kpīrīkpīrī, kọpi áwíkí pá tuú rará rú. 19 Kọpi ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Lē mī átá 'bá ní átángá rĩ nī, 'bá ícọ yị rá. 'Bo lē mī ku Múngú átá átángá rĩ 'bá ní nī ku, ĩri sē 'bā ũdrā rá.”

20 Mósē ní újázú kọpi ní kīnī, “Īmi 'okí ũrī sī ku, Múngú ímú ĩmi ũ'bī, ũrī ā ru rí ĩmi, ĩmi 'okí rí ũnjīkānyā ku.” 21 'Bá rĩ pi áwíkí pá tuú kuú rará rú. Mósē fi āngū nīpi cịcị Múngú ní adrizú rĩ agá 'dāá nī.

*Ngá ĩ ní údé drī sī múngú rú rĩ vé tā,
āzini vūrā rọbọŋọ zāzú rĩ vé tā*

22 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Í lū 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní 'dīni, 'Īmi ndrekí ĩmī mị sī rá, á rí átá íngázú

'bū gélésīla. 23 Lē ĩmi údékí aya ọgú'ba ọgúọgú ni pi ríi ĩnjī múngú rú ku, dōku lē ĩmi údékí dábū ríi ĩnjī múngú rú ku.

24 “ ‘Lē ĩmi usakí nyọókú, ĩmi sịkí má ní vūrā rọbọŋọ zāzú ni, ĩmi zākí rí má ní kābīlō, ndrī, āzini tị rọbọŋọ rú ānī. Ma sị mužú vūgá 'dī, ma mu ĩmi ní tākiri sē vūrā ĩ ní rizú ma ĩnjīzú rĩ gé. 25 ĩmi sịkí dō má ní vūrā rọbọŋọ zāzú rĩ írā sī, lē ĩmi sịkí írā ĩ ní rú'ba ni upaá kuyé ni sī, ā upakí rú'ba ni ayaná sī ku, ā'diātāsīyā ĩri sē vūrā rọbọŋọ zāzú rĩ adri ānī uletere ku. 26 Lē ĩmi tukí mužú vūrā rọbọŋọ zāzú rĩ gé 'dāá vūrā pá ũ'bāzú rĩ gé sī ku, 'bā āzi ā ndre rí ĩmī rú'ba ule rĩ ku.’ ”

**Búkũ
Rútã
vé rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlũngará**

Búkũ 'dĩri ũlũ ú'dógú'dógú Rútã vé rĩ, Rútã ri Mõábãzĩ. 'Bá Mõábã vé rĩ pi ẹ'yĩkĩ Múngú Īsērélē vé rĩ kuyé. Īsērélégú āzi ívé 'bá 'bẹtĩ āsámvú gé rĩ pi be, kọpi íbíkí íngá Bětēlémē gá, kọpi 'dekí mụyú adrii Mõábã gá, ā'diātāsīyā ẹbĩrĩ 'de kọpivé āngũ agá nĩ. Īsērélégú rĩ vé ũkú Nõómé ri anji āgõ be ĩrĩ, ĩrivé mvá āzi rĩ je Rútã ri nĩ. 'Bo ĩrivé ágó drã rá, āzini ĩrivé anji ĩrĩ 'dĩ'bée ũdrãkĩ rá, 'yéná kukĩ Nõómé ri áyu. Nõómé kã lēé 'i újã gõó Bětēlémē gá 'dãá, Rútã kĩnĩ, 'í lē mụyú vú ni gé sĩ ĩndĩ, Rútã ẹ'yĩ Múngú áda rĩ rá. Kọpi ã cakĩ dõ Bětēlémē gá 'dãá líkicó rú drãāsīyā, Múngú sē Rútã ní ágó múké, ā'bú be ni, rú ni Bõójã 'i. Bõójã ní Rútã ri jezú 'í ní ũkú rú, Bõójã ri kpá Nõómé ã tã mbaá ĩndĩ. Bõójã pi vé úyú Rútã be rĩ agá, ágó āzi anigé, rú ni Dãwũdĩ 'i, ágó rĩ 'bãgú.

Ú'dógú'dógú Rútã vé 'dĩri lũ 'bá ní kĩnĩ, 'bá rĩ pi ārēvú céré ẹ'yĩkĩ dõ Múngú ri rá, Múngú ri kọpi ní tãkĩri sē rá.

Ēlīmēlékē pi ívé 'bá 'bẹtĩ āsámvú gé rĩ pi be mụkĩ Mõábã gá

¹ Lókí 'bá tã lĩ'bá* rĩ pi ní āngũ ruzú āngũ Īsērélē vé rĩ agá rĩ gé, ẹbĩrĩ 'de āngũ rĩ agá ũnjĩ ũnjĩ. Ágó āzi kũrú Bětēlémē vé rĩ agá, āngũ Yúdã vé rĩ agá, 'du ívé ũkú ívé anji āgõ ĩrĩ rĩ pi be, 'de mụyú adrii āngũ Mõábã vé rĩ agá 'dālē ũkõlõ. ² Ágó rĩ ã rú Ēlīmēlékē 'i, ũkú ni ã rú Nõómé 'i, ĩrivé anji ĩrĩ 'dĩ'bée, āzi rĩ ã rú Mālónã 'i, āzi rĩ Kĩlĩyónã 'i. Kọpivé sũrú Ēfãrãtã, kọpi kũrú Bětēlémē vé rĩ agá, āngũ Yúdã vé rĩ

agá. Kọpi 'dekí mụyú adrii āngũ Mõábã vé rĩ agá.

³ Nõómé ágó ni Ēlīmēlékē ní drãzú, ku Nõómé pi kú ĩrivé anji āgõ ĩrĩ 'dĩ'bée be. ⁴ Anji āgõ ĩrĩ 'dĩ'bée ní anji ũkú Mõábã vé ni pi jezú ĩ ní ũkú rú, ũkú āzi rĩ ã rú Úrũpã 'i, āzi rĩ Rútã 'i. Kọpi kã adrii caá 'dālē ílĩ mụdrĩ, ⁵ Mālónã pi ní ũdrãzú Kĩlĩyónã be ĩrĩtrõ, kukĩ Nõómé ri kú anji ākõ, ágó ākõ.

Nõómé lē ívé anji āgõ rĩ pi vé ũkú ĩrĩ 'dĩ'bée pēé gõó mụyú ívé āngá

⁶ Nõómé kã yĩ āngũ Mõábã vé rĩ gé 'dālē kĩnĩ, Úpĩ† sē ānyāngã ka 'bá rĩ pi ní āngũ Yúdã vé rĩ gé 'dãá, Nõómé pi ní ĩ útúzú ívé anji ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkú pi be āngũ Mõábã vé rĩ gé 'dālē, lēzú ĩ újázú gõzú vúlē āngũ Yúdã vé rĩ gé 'dālē ũzi. ⁷ Kọpi ní vũrã ĩ ní rizú adrizú 'dãri kuzú, Nõómé pi ní mụzú ívé anji ũdrã'bá ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkú pi be, kọpi 'dukĩ lẹtĩ mụyú Yúdã gá rĩ, kọpi újákĩ ĩ gõzú vúlē āngũ Yúdã vé rĩ gé 'dālē ũzi.

⁸ Kúru Nõómé ní 'yozú ívé anji ĩrĩ 'dĩ'bée vé ũkú pi ní kĩnĩ, "Īmi mvikĩ gõó ĩmivé āngá ĩmi ẹndrėpĩ vúgá. Úpĩ ã 'bã ẹsĩ múké ĩmi ní, sũ ĩmi ní ẹsĩ múké 'bãá ĩmivé āgõ ũdrã'bée gĩ rĩ pi ní, āzini ĩmi ní 'bãá má ní rĩ tĩnĩ. ⁹ Úpĩ ã sē ĩmi ní āgõ ĩmi tã mba'bée múké ni pi." Kúru ĩri ní kọpi u'dezú ẹzizú będrĩ sĩ, Rútã pi Úrũpã be, kọpi ní í'dózú ngozú. ¹⁰ Kọpi ní 'yozú Nõómé ní kĩnĩ, "Bá lėkĩ 'bã újã gõó mụyú mí be trũ mívé 'bá rĩ pi vúgá 'dãá."

¹¹ Nõómé ní 'yozú kĩnĩ, "Má anji rĩ, ĩmi újákĩ ĩmi gõó ĩmivé āngá 'dālē ũzi. Ngá ĩmi ní lēzú mụzú má vúgá sĩ ĩndĩ rĩ ã'dĩ? Ma gõ anji āgõ tĩ dĩ, kọpi ã adrikĩ rĩ ĩmi ní āgõ rú? ¹² Má anji rĩ, ĩmi újákĩ ĩmi gõó ĩmivé āngá 'dālē ũzi, á dē gĩ, má ícõ gõó ágó jeé dĩ ku. Mã 'bã dõ ẹsĩ ágó jezú, āzini mã adri dõ ágó be ĩnĩjã āndrũ nõri gé, mã tĩ dõ anji āgõ, ¹³ ĩmi nyo ícõ tē cĩmgbá cazú lókĩ kọpi ní mbazú rĩ gé rá? ĩmi nyo ícõ adri āgõ ākõ kọpi ũtēzú rá?

* **1:1** 1:1 'Bá tã lĩ'bá rĩ pi: 'Bá tã lĩ'bá rĩ pi Múngú ũpē kọpi nĩ, kọpi ã pakĩ rĩ 'bá Īsērélē vé rĩ pi ívé arĩ'ba rĩ pi drĩgé sĩ. Kọpi rikĩ 'bá Īsērélē vé rĩ pi vé tã lĩj nĩ. Kọpi rikĩ kpá 'bá Īsērélē vé rĩ pi rụyú lókĩ 'dãri gé nĩ. † **1:6** 1:6 Úpĩ: Ēberē tĩ sĩ, Múngú zĩ 'i rú Yãwē, ífĩfĩ nĩ, Múngú adriipi mụzú 'dãni'dãni rĩ 'i. Kẹlĩkõ tĩ sĩ, 'bã Yãwē ri zĩ Úpĩ. Ī şsũ lã Búkũ Í'dóngará vé rĩ agá, Wũngará vé rĩ agá, Rútã vé rĩ agá, āzini Yónã vé rĩ agá.

Má anji rĩ, ìmi ícókí ùtēé bã ku. Tã ìmivé 'dĩri sē má ní ìzāngã, ndē ìzāngã ìmivé rĩ rá, ã'diātāsīyã Úpí sē nóni ma ri ìzāngã nya.”

14 Kòpí gòkí ngoó dījì ù'dùkò be ọrù 'dãá. Kúru Úrũpã ní ìdrèpì ri u'dezú ẹzizú bēdrĩ sī, ìri ní 'dezú mužú, 'bo Rûtã áwí ívé rĩ adrii kuú ìdrèpì Nōómé be.

Nōómé pi Rûtã be mvikí gōó āngũ Ìsērelē vé rĩ gé

15 Nōómé ní 'yozú Rûtã ní kīnī, “Í ndre drĩ ká, mí ẹ'yèpì ri 'de mužú ívé 'bá rĩ pi vùgá, āzini ívé múngú rĩ pi vùgá, ìmi 'dekí muų ìri be trù.”

16 Rûtã ní 'yozú kīnī, “Mí 'yo mâ ku mi, dōku mâ gō vùlé 'dini ku. Vũrã mí ní mužú rĩ gé, ma mu ìndī. Vũrã mí ní mužú adrizú rĩ gé, ma kpá mu adri mí be trù. 'Bá mívé rĩ pi, kòpí adri 'bá mávé ni, Múngú mívé rĩ, ìri adri Múngú mávé ni. 17 Vũrã mí ní drãzú rĩ gé, ma kpá drã, ì ma sī vũrã 'dãri gé. Á 'du dō tã rĩ ngaá sù má ní 'yoó rĩ tìni kuyé, lē Úpí ẹ ìrĩnã ma ùnjí ùnjí, drã ri 'bã àsámvú aco mí be nĩ.” 18 Nōómé kã ndreé Rûtã lē muų 'í vùgá sī ìndī, gō tã āzi 'yoó dījì kuyé.

19 Kúru ùkú ìrĩ 'dĩ'bée ní 'dezú mužú, kòpí ní cazú Bētēlémē gá 'dālé. Kòpí kã caá Bētēlémē gá 'dãá, 'bá kũrú agá 'dālé rĩ pi cére āyākí āyāyã kòpivé ícángará sī. Ùkú rĩ pi ní 'yozú kīnī, “Bá 'dĩri nyo Nōómé 'i?”

20 Nōómé ní újázú kòpí ní kīnī, “Ā zìkí ma Nōómé † 'i ku. Ìmi zìkí ma MārãŠ, ã'diātāsīyã Múngú Ùkpō 'Dípa sē á cì drĩ ambamba. 21 Ọtù má ní füzú mužú rĩ gé, ma ágó be, ma anjĩná be, 'bo Úpí sē má újá ma ìgōó lĩkìcò rú. Ngá ìmi ní ma zizú Nōómé rĩ ã'di? Úpí sē á nya ìzāngã, āzini Múngú Ùkpō 'Dípa sē má ìsù drĩlé ùnjí.”

22 Nōómé ìmvi ìgōó āngũ Mōábã vé rĩ gé 'dãásī, kòpí ìmvi Rûtã Mōábãzì rĩ be trù. Kòpí cakí Bētēlémē gá 'dãá lókí ì ní rizú ùndú lizú rĩ gé.

2

Rûtã pi ìsúkí ì Bōójã be

1 Ágó āzi rú ni Bōójã 'i, ágó rĩ Nōómé ágó ni Èlīmēlékē vé máríté, ìri ã'bú be, ìri 'bá ì ní ìnjĩ ìnjĩ ni.

2 Ù'dú ālu, Rûtã Mōábãzì rĩ ní 'yozú Nōómé ní kīnī, “Á lē muų ùndú u'de'bá vùgá sī rĩ pi u'duų 'bá ẹsì be múké ícòpí mâ ìzã koòpí ni vé ọmvú agá.” Nōómé ní 'yozú ìri ní kīnī, “Mâ mvá rĩ, 'í 'de muų ìyí.” 3 Kúru Rûtã ní 'dezú mužú, ìri ní fizú ọmvú agá 'dãá, ìri ní 'dózú ùndú rĩ u'duzú 'bá ùndú lị'bá rĩ pi ã vùdrĩ gé sī. Gō áamá ìsú ākūdē 'i ri ẹzì rĩ nga Bōójã adriipi sùrú Èlīmēlékē vé rĩ agá rĩ vé ọmvú agá.

4 Bōójã ní ícázú Bētēlémē gá 'dãásī, ìri ní 'bá ùndú lị'bá rĩ pi ẹzizú kīnī, “Úpí ã adri ìmi be!” Kòpí ní újázú kīnī, “Úpí ã sē mí ní tākiri!”

5 Bōójã ní 'bá ùndú lị'bá rĩ pi vé āmbúgú zizú kīnī, “Ùkú adriipi ízóná rú 'dãri ã'di 'i?”

6 'Bá ùndú lị'bá rĩ pi vé āmbúgú rĩ ní 'yozú kīnī, “Ùkú rĩ Mōábãzì, kòpí ìbíkí ìmú āngũ Mōábã vé rĩ gélésì Nōómé be trù. 7 Ùkú rĩ zì té ma ù'bùtĩná rĩ sī kīnī, 'í lē ùndú u'de'bá vùgá sī rĩ pi u'duų 'bá ùndú lị'bá rĩ pi ã vùdrĩ gé sī. Ùkú rĩ 'í dó té ẹzì ngaá ù'bùtì, cĩngbá ícázú sã nōri gé, mu uvuú sãná be mādã ápálá ã ndúgé.”

8 Kúru Bōójã ní 'yozú Rûtã ní kīnī, “Mâ mvá rĩ, 'í yì drĩ ma ká, ã mukí ùndú u'de'bá vùgá sī rĩ u'duų ọmvú āzi agá ku, lē mí fũ ọmvú nōri agásì ku. Ìmi adrikí mávé átí'bá ùkú rú nō'bée be nōgó. 9 Lē mí ndre āgō rĩ pi dō ri ùndú rĩ lị ọmvú agá 'dãá wōókò ngōri gé, 'í 'de ùkú adri'bá átí'bá rú rĩ pi ã vùdrĩ gé sī. Á 'yo āgō rĩ pi ní gí, kòpí ã 'okí mi ùnjí ku. Yìjì úvá ndē dō mi gí, 'í mu yìjì āgō rĩ pi ní dãá ùdrí agá 'dãri ìbēé mvuų.”

10 Rûtã ní kũmũcí ùtĩzú vùgá, ìri ní 'í drĩ sızú nyōókú gé 'dãá, ìri ní Bōójã ri zizú kīnī, “Ma jākãzì, ngá mí ní ẹsì múké

† 1:20 1:20 Nōómé: Rù Nōómé rĩ vé ífífí āyìkò. § 1:20 1:20 Mārã: Rù Mārã rĩ vé ífífí drĩcìrù.

'bãzú má ní, ãzini mí ní mà tâ 'duzú 'bãzú ãmbúgú rĩ ã'di?"

11 Bõójã ní újázú ìri ní kīnī, "Mí ágó ní ní drãzú rĩ ã vùdrĩ gé, tâ mí ní 'oó mí ìdrèpì ní rĩ, ùlùkí má ní céré. Tã mí ní mí ètèpì ri kuzú, mí èndrèpì ri kuzú, mívé ãngũ kuzú ímùzú adrizú 'bá mí ní ùkù ní nǎ kuyé nǎ'bée be nǎri, ùlùkí má ní gí.

12 Lē Úpí ã sē mí ní ãndēma ãmbúgú tâ mí ní 'oó rĩ sī, Múngú Ìsērélē rĩ pi vé mí ní ífí Ìrivé ùpìlè'bí ã ndúgè rĩ ã ùtē mi."

13 Rútã ní 'yozú kīnī, "Ãmbúgú mávé rĩ, lē mí 'bã èsì múké má ní muzú nyonyo, mà ã adri dō ãtí'bá mívé ní kuyé drããsiyã, tâ mí ní átá múké mà èsì ùmizú 'dĩri, sē má ní ãyĩkō."

14 Kã caá sã ìnyá nyazú rĩ gé, Bõójã ní 'yozú ìri ní kīnī, "Mí ímù nǎgó, 'í 'du pánga rĩ dũu tìbì agá 'dãá." Kúru Rútã ní úrizú 'bá ùndú lị'bá rĩ pi ã gārã gá, Bõójã ní ùndú ì ní usiĩ rĩ sèzú ìri ní, Rútã ní ùndú rĩ cizú èpìzú, ìri ní ìmbítã ní kuzú.

15 Rútã kã gǎo ngaá ùndú rĩ u'dungará gá 'dãá, Bõójã ní átázú ívé ãtí'bá ãgǎo rú rĩ pi ní kīnī, "Rútã lē dō ùndú rĩ u'duú ùlìlì ì ní úmbé rĩ pi ãsámvú gé sī, ã 'yokí ìri ní tâ ùnjí ku. 16 Ìmi unjekí ùndú rĩ pi ùlìlì rĩ pi agásí ú'bé vũgá, ã u'du rí 'í ní, ã 'yokí ìri ní tâ ùnjí ku."

17 Rútã ní ùndú rĩ u'duzú cĩngbã ùndrèjá gá, co ùndú rĩ ùvú sī tré mĩlĩmĩlĩ, ù'bì ùndú rĩ caá kílō mụdrì drĩ ní ìrĩ. 18 Ìri ní ùndú rĩ 'duzú muzú kũrú agá 'dãá, ìri ní 'dazú 'í ìdrèpì ní. Ìri ní ùndú ì ní usiĩ, 'í ní cìí tí rĩ vé ìmbítã jìzú sèzú 'í ìdrèpì ní.

19 Ìdrèpì ní ìri zìzú kīnī, "Ãndrũ 'í mụ ùndú rĩ u'duú ìngũgá? 'Í nga èzì rĩ ìngũgá? Tãkìri ã adri 'bá mí ìzã kóopi rĩ be." Kúru Rútã ní 'bá 'í ní èzì ngazú vù ní gé rĩ lüzú 'í ìdrèpì ní kīnī, "Ágó má ní èzì ngaá ìri vùgá ãndrũ rĩ, rù ní Bõójã 'i."

20 Nǎómé ní 'yozú 'í ùkú ní ní kīnī, "Úpí riipi èsì múké 'bãapi 'bá ídri rú rĩ pi ní, ãzini 'bá ùdrã'bá gí rĩ pi ní rĩ, ã 'bã tãkìri ágó 'dãri drĩgè. Ágó 'dãri 'bávè márítè pìrì ní, ìri 'bávè nyǎǎkú je gǎo vùlé nĩ."

21 Rútã Mǎábãzì rĩ ní 'yozú kīnī, "Ágó rĩ 'yo má ní kīnī, mà áwí adrii 'bá ùndú lị'bá

rĩ pi be trú cĩngbã sã kǎpi ní ìvé ãnyãngã ìkũnãzú dèzú céré rĩ gé."

22 Nǎómé ní 'yozú Rútã ní kīnī, "Mã mvã rĩ, ìri múké, 'í mụ ùndú rĩ u'duú ìrivé ãtí'bá ùkú rú rĩ'bá ãnyãngã ìkũnã'bá rĩ pi ã vùdrĩ gé sī, ã'diãtãsiyã 'bã ãzi vé ǎmvú agá, ã 'okí rí mí ùnjí ku."

23 Kúru Rútã ní rizú ùndú rĩ ã vùdrĩ u'duzú ãtí'bá ùkú rú rĩ'bá èzì nga'bée Bõójã ní rĩ pi ã vùdrĩ gé sī, cĩngbã kǎpi ní ãnyãngã rĩ ìkũnãzú dèzú rĩ gé. Rútã pi rikí adrii ìdrèpì be trú.

3

Nǎómé èzì tâ Rútã ní

1 Ú'dú ãlu, Rútã ìdrèpì Nǎómé ní 'yozú Rútã ní kīnī, "Mã mvã rĩ, lē mà ndã mí ní 'bètì mí ruúpi múké ní. 2 Bõójã mí ní ùndú rĩ u'duú ìrivé ãtí'bá ùkú rú èzì nga'bée rĩ pi ã vùdrĩ gé sī rĩ, ìri 'bávè márítè. Ãndrũ ìnĩná sī, Bõójã ri mụ ùndú ndrì vũrã ì ní rizú ùndú cozú rĩ gé. 3 Mí ùjĩ mí, 'í trì mí ùdu ngũúpi ndrĩndrĩ ní sī, 'í su bǎngó múké ní. 'Í 'de mụú vũrã ì ní ùndú cozú rĩ gé 'dãá, 'bo mí sē ã nĩ ámã 'yozú kīnī mí 'dãá'dã 'dĩni ku, 'í tē, ã nya ívé ìnyá, ãzini ã mụú ívé ngá dè. 4 Bõójã la dō vũgá gí, 'í ndre vũrã ìri ní lazú rĩ, 'í mụ bẹlèngítì rĩ ǎwú pá ní gé sī, 'í la vũgá. Ìri tâ 'í ní lèé mí 'du ngaá rĩ lũ mí ní rá."

5 Rútã ní újázú ìri ní kīnī, "Tã mí ní 'yoó 'dĩri, mà 'du nga rá."

Rútã ã'yĩ tâ Nǎómé ní èzì 'í ní rĩ ngaá rá

6 Rútã ní 'dezú muzú vũrã ì ní rizú ùndú cozú rĩ gé 'dãá, sũ ìdrèpì ní lũú 'í ní rĩ tìjì.

7 Bõójã kã ìnyá rĩ nyaá, ãzini kã ívé ngá mụú dè, gǎo adrii ãyĩkō sī, ìri ní muzú lazú vũgá, la ùndú ì ní drǎo rĩ ã gārã gá. Rútã ní 'i njesú muzú, ìri ní bẹlèngítì pá ní gé rĩ ǎwú, ìri ní lazú pápálèsíla. 8 Kã caá ìnì ágágá, Bõójã ní aruzú ãyãngará be, kã 'i újá, ìsú ùkú la kú 'í pápálé gélèsíla.

9 Bõójã ní zìzú kīnī, "Mí ã'di 'i?" Ùkú rĩ ní 'yozú kīnī, "Bã rĩ mà 'i mívé ãtí'bá Rútã 'i. Mí ísè mívé bẹlèngítì è tì mà drĩ

õzũzú ãní,* ã'diãtãsiyã mi mávé máríté, mi 'bávé máríté piri ni, mi 'bávé nyõõkú je gõ vulé nĩ."

10 Bõójã ní újázú kĩnĩ, "Mâ mvá rĩ, Úpí ã 'bã tãkiri mí drĩgé. Èsì múké mí ní 'bãá má ní 'dĩri, ndē mí ní 'bãá mí ìdrèpì ní rĩ rá. 'Í 'bã mì anji ãgõ adri'bá ã'bú be, dõku ã'bú ãkó rĩ pi drĩgé kuyé. 11 Mâ mvá rĩ, 'í 'o ùrĩ sĩ ku. Ngá mí ní zìjì má tì gé rĩ, má sē mí ní rá. 'Bá kũrú agá rĩ pi ãrèvú céré nĩkí á má rá 'yozú kĩnĩ, mi ùkú adriipi tã be múké ni. 12 Ádarú ma kõdõ ícõ nyõõkú rĩ je gõ vulé nĩ, 'bo máríté ãzi piri piri nyõõkú rĩ jeepi ni anigé. 13 Lē mì adri nõgõ ìnĩnã nõri sĩ, ãngũ rĩ kãdõ ówú, máríté rĩ ã'yì dõ nyõõkú rĩ jeé gõó vulé rá, ìri múké, ã je gõó ìyì. 'Bo gã dõ jegá sĩ, ádarú Úpí èndrètì gé, ma tã rĩ 'du nga rá. 'Í la nõgõ cĩmgbá cazú ù'bùtĩnã gã."

14 Kúru Rútã ní áwízú lazú ágó rĩ ã pápálé gá 'dĩgé, cĩmgbá ù'bùtĩnã gá, 'bo ìngá ìnõgõsì, sã 'dãri 'bá ãzi ícõ ógùpì ri nĩjì á má ku. Kúru Bõójã ní 'yozú kĩnĩ, "Lē 'bá ãzi ã nĩ á má 'yozú kĩnĩ, mi vũrã ùndú cozú rĩ gé nõgõnõ 'dĩni ku."

15 Bõójã ní kpá 'yozú kĩnĩ, "Mí ìjì mívé bõngó mí ní 'beé mì rù'bá gá 'dĩri, mí aja vũgá 'dĩgé." Bõójã ní ùndú rĩ yízú ngá ã 'a ázìyá, ù'bì caá kílõ pũkú na, ìri ní dãzú bõngó rĩ agá 'dãá, ìri ní 'duzú 'bãzú Rútã drĩgé. Kúru Bõójã ní 'i újázú gõzú vulé kũrú agá 'dãá.

16 Rútã kã caá 'ì ìdrèpì Nõómé vũgá 'dãá, ìdrèpì ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, "Mâ mvá rĩ, tã rĩ 'o 'i ìngóni?" Kúru Rútã ní tã Bõójã ní 'oó 'í ní rĩ ùlũzú céré 'ì ìdrèpì ní. 17 Ìri ní gõzú 'yozú kĩnĩ, "Sē má ní ùndú ngá ã 'a ázìyá, ã'diãtãsiyã kĩnĩ, má ícõ ìgõó mã ìdrèpì vũgá nõlé drì be ule ku."

18 Kúru Nõómé ní 'yozú kĩnĩ, "Mâ mvá rĩ, lē mì ùtē tã ìmùpì 'i ngaápi rĩ èsì be mãdã. Tã 'dĩri sē ágó rĩ ã ùmĩ tu pá ãndrũ ku, cĩmgbá ìri ní tã 'dĩri útúngará gã."

4

Bõójã je Rútã ri 'í ní ùkú rú

1 Bõójã mù úrí kuú kũrú rĩ vé kẹtìlè* gá 'dãá. Máríté Bõójã ní tã ní 'yoó ìri nyõõkú rĩ je nĩ rĩ kã ícã, Bõójã ní ìri zizú kĩnĩ, "Ûndĩgõ, mí ìmù má vũgá nõó, mí ìmù úrí vũgá." Kúru máríté rĩ ní mužú úrizú vũgá. 2 Bõójã ní 'bá ambugu rĩ pi ùpèzú mùdrì, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Lē ìmi úríkì 'dĩgé." Kúru kòpì ní úrizú vũgá.

3 Kúru ìri ní 'yozú máríté rĩ ní kĩnĩ, "Nõómé ìmùpì ãngũ Mõábã vé rĩ gélèsì rĩ, lē 'bá èdrìpì Èlìmèlèkè vé nyõõkú urukò ụzìjì rá. 4 Má ùsũ, á lē tã ní ìjì ùlũú mí ní, mì je rì nyõõkú rĩ, 'bá úrí'bá nõ'bée ã nĩkì rì ìndĩ, ãzini mávé 'bá ambugu rĩ pi ã nĩkì rì tã ní ìndĩ. Mì dõ je rá, 'í je. 'Bo 'ì je dõ ku, 'í lũ má ní, mã nĩ rì 'yozú kĩnĩ, 'í je ku. ã'diãtãsiyã nyõõkú rĩ ícókì sēé jeé 'bá túngú ni ní ku, mì je nĩ, ãzini ma je nĩ." Máríté rĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Ma je rá."

5 Kúru Bõójã ní 'yozú kĩnĩ, "Ù'dú mí ní nyõõkú rĩ jezú Nõómé vũgá rĩ gé, mì kpá Rútã ówúzìgõ ágó ni drãápi gí 'dĩri è'yì mí ní ùkú rú, nyõõkú 'dĩri ã adri rì ãvũ rĩ vé ni, ãzini ìrivé úyú rĩ pi vé ni."

6 Kúru máríté rĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Má ícõ nyõõkú rĩ jeé ku, ã'diãtãsiyã nyõõkú má ní jeé 'dĩri, ì ìmù 'du má drìgé sĩ rá. Lē mì je nyõõkú rĩ nĩ, á je ku."

7 Ótù mērē Ìsērélē rĩ pi vé rĩ gé, kòpì kãdõ ngá ufuú, 'bá ãzi rì ívé mõrõkú nje sē 'í ógùpì ní. 'Dĩri lũ 'yozú kĩnĩ, tã rĩ útúkì gí.

8 Kúru máríté rĩ ní 'yozú Bõójã ní kĩnĩ, "Í je nyõõkú rĩ ìyì." Ìri ní ívé mõrõkú njezú 'í pá gá sĩ.

9 Kúru Bõójã ní 'yozú 'bá ambugu rĩ pi ní, ãzini 'bá rĩ pi ní céré kĩnĩ, "Ãndrũ sĩ, ìmi ndrekì tã rĩ ìmì mì sĩ gí, á je ngá Èlìmèlèkè vé rĩ, Kìlìyõnã vé rĩ, ãzini Málõnã vé rĩ Nõómé vũgá gí. 10 Má è'yì kpá Málõnã vé ówúzì Rútã Mõábãzì rĩ má ní ùkú rú gí, ãvũ rĩ vé rù ã adri rì ùgõgõ, ãzini mã mba rì ngá ìrivé rĩ ã tã. Ìrivé rù ã

* 3:9 3:9 Mí ísè mívé bèlèngìfì è tì mã drì õzũzú ãní: Mērē Èbèrē pi vé rĩ gé, tã 'dĩri vé ífifi lũ kĩnĩ, Mí è'yì ma mí ní ùkú rú. * 4:1 4:1 Kũrú rĩ vé kẹtìlè: Kũrú rĩ vé kẹtìlè 'dĩri, ìri vũrã 'bá Ìsērélē vé rĩ pi ní rizú tã útúzú ni.

ãvĩ rí 'bá ìrivé rĩ pi ãsámvú gé sĩ ku, ãzini ìrivé kũrú agásĩ ku, ãndrũ sĩ, ìmi ndrekú tã rĩ ìmĩ mì sĩ gí.”

11 Kúru 'bá ambugu rĩ pi 'bá adri'ba kĕĕtĩlĕ gá rĩ pi be, kôpi ní 'yozú kínĩ, “Bá ndrekú tã 'dĩri 'bã mì sĩ gí. Úpí ã sĕ ũkú riipi ìmũpi mí vúgá 'dĩri ní anjĩná sũ ìri ní sĕé Rãélĕ pi ní Léyã[†] be rĩ tĩni, ũkú 'dĩ'bée tĩkí úyú Ìsĕrélĕ vé rĩ pi nĩ. Lĕ mì adri ã'bú be kũrú Ēfãrátã vé rĩ agá 'dĩgĕ, mì rú ã kũkũ Bĕtĕlémĕ gá 'dĩgĕ. 12 Lĕ Úpí ã sĕ ìmi ní anjĩná ũkú mvãná rú 'dĩri be, 'bĕtĩ mívé rĩ ãsámvú gé, lĕ ìmi tĩkí anjĩná sũ Pĕrĕzĩ vé rĩ tĩni, Yũdã pi Tãmãrã be, kôpi tĩkí Pĕrĕzĩ[‡] rĩ nĩ.”

13 Kúru Bõójã ní Rûtã ri ẹ'yízú 'í ní ũkú rú. Bõójã pi ní adrizú Rûtã be, Úpí sĕ Rûtã ìsú 'a, ìri ní mvã ágõná tĩzú. 14 ũkú rĩ pi ní 'yozú Nõómé ní kínĩ, “Ē ìngúkí Úpí ri, ãndrũ sĩ, Úpí sĕ mí ní mvã ágõná ìmũpi mívé ngá ĕ tĩ ruúpi ni gí, ìrivé rú ã kũ ãngũ Ìsĕrélĕ vé rĩ agá mũzú nyonyo. 15 Ìri sĕ mì adri ãyĩkõ sĩ, mí kãdõ ícã ãrãkã rú, ìri mì tã mba nĩ. ã'diãtãsiyã mì ũkú ni mì lĕepi lĕlĕ rĩ, tĩ ìri nĩ. Ìrivé tã 'oó múké rĩ, ndĕ anji ẹzĩrĩ pi vé rĩ rá.”

16 Nõómé ní mvãná rĩ 'duzú ruzú 'í drĩgĕ, ìri ní mvãná rĩ ã tã mbazú. 17 ũkú adri'ba 'dãgá rĩ pi kínĩ, “Nõómé ri mvã be.” Kôpi ní mvãná rĩ ã rú 'dazú Ōbédĕ 'i. Ōbédĕ ní Yĕsĕ rĩ tĩzú, Yĕsĕ ní DãwúdĩŠ ri tĩzú.

Ē'bĩpĩ Dãwúdĩ vé rĩ pi

18 Úyú Pĕrĕzĩ vé rĩ pi 'dĩ: Pĕrĕzĩ tĩ Ēzĩrõnã ri, 19 Ēzĩrõnã tĩ Rãmã ri, Rãmã tĩ ãmĩnãdãbã ri, 20 ãmĩnãdãbã tĩ Nãsõnã ri, Nãsõnã tĩ Sãlĩmõnĩ ri, 21 Sãlĩmõnĩ tĩ Bõójã ri, Bõójã tĩ Ōbédĕ ri, 22 Ōbédĕ tĩ Yĕsĕ ri, Yĕsĕ ní Dãwúdĩ rĩ tĩzú.

† 4:11 4:11 Rãélĕ pi vé tã Léyã be rĩ: Rãélĕ pi vé tã Léyã be rĩ, 'í lã Í'dóngará 29-33. ‡ 4:12 4:12 Pĕrĕzĩ: Pĕrĕzĩ, Yũdã, ãzini Tãmãrã vé tã, 'í lã Í'dóngará 38:6-30. § 4:17 4:17 Dãwúdĩ: Múngú ìpĕ Dãwúdĩ ri adrii 'bãgú Ìsĕrélĕ rĩ pi vé ni, ẹzi kínĩ, 'bãgú ú'dí ri ìmũ ifũ ìrivé úyú agá, ìri málũngã rĩ ru mũzú 'dãni'dãni, 'bãgú rĩ Yĕsũ Kúrísitõ 'i. 'í lã Sãwũmã 132:11-12; Ẹzi 2:30. Tĩkí Dãwúdĩ ri ìsú ãkũdĕ ìlĩ rĩ ca ẹlĩfũ ãlu (1,000) gí, ìlĩ 'dãri gé, ìsú tĩkí drĩ Yĕsũ Kúrísitõ ri kuyé. 'í lã 1 Sãmũélĕ 16-30; 2 Sãmũélĕ 1-24; 1 'Bãgú 1-2.

Búkū Yónā vé rī Tā búkū rī vé rī ā ũlūngará

Búkū 'dīri ĩri 'bá ní ú'dógú'dógú nẹbī Yónā vé rī ā tā ũlū. Múngú lū Yónā ní kīnī, ā mu ụ'dúkó ívé rī ũlūú 'bá adri'bá kūrú Nīnēwē vé rī agá rī pi ní, 'bá Nīnēwē vé rī pi Yāhūdī rī pi be, kōpi ari'ba rú ĩ āsámvú gé sī. Yónā lē Múngú ā ú'dí 'bá Nīnēwē vé rī pi ũdrāá céré 'dīisī rá. Yónā nga ápá Múngú ẹndrẹtị gé 'dīisī rá, tụ kúlúmgbā āmbúgú ni agá, lē zoó mužú yī tafu rī agásī. 'Bo 'dukí ĩri 'beé yī agá, Múngú sē Yónā adri 'bī āmbúgú rī agá 'dāá ídri rú. Vúdrī ni gé, Yónā gō 'deé mužú tị Múngú vé rī ũlūú kūrú Nīnēwē vé rī agá 'dāá rá, 'bá Nīnēwē vé rī pi céré újākí ẹsị ívé ũnjikānyā agásī rá. Kúru Múngú ú'dí 'bá rī pi kuyé, iza kpá kūrú rī kuyé, sē Yónā ā 'a gō veé āní ambamba. Búkū rī vé ụdụ gé, Múngú i'da Yónā ní lūzú kīnī, 'i lēngará vé ni, 'i ẹsị ĩdríkídri, 'bá rī újā dō ẹsị rá, āzini ĩnjī dō 'i rá, 'i ĩri pa rá.

Yónā nga ápá Úpí ẹndrẹtị gé sī rá

1 Ụ'dụ ālu, Úpí* Múngú átá Yónā Āmítáyī mvọpị be kīnī, 2 "Í nga mužú kūrú āmbúgú Nīnēwē vé rī gé 'dāá, 'í 'yo 'bá rī pi ní, á ndre tā ũnjí kōpi ní 'oó rī gí."

3 'Bo Yónā gā tā Úpí Múngú ní ezị 'í ní rī sī, nga ápá mužú Tārāsísā gá. 'De mužú kījī Yópā vé rī gé 'dāá, ĩri ní kúlúmgbā lēepi mužupị Tārāsísā gá ni ịsúzú, ĩri ní ẹcị rī vé mūfēngā ũfēzú, ĩri ní fizú úrízú kúlúmgbā rī agá, ĩri ní mužú Tārāsísā gá 'dāá, nga ápá Úpí Múngú ẹndrẹtị gé 'dīisī rá.

4 Kúru Úpí Múngú ní ũlī ĩpēzú vızú ũkpō be yī tafu rī agá 'dāá, ũlī rī lē kōdō kúlúmgbā rī vī ũñō kpelékpélé. 5 'Bá

rī'bá kúlúmgbā rī újī'bá rī pi céré 'okí ũrī sī, 'bá ālu ālu 'de rii ngoó ívé Múngú ẹndrẹtị gé. Kōpi ní ngá ẹnjī'bá ẹnjīenjī kúlúmgbā agá 'dāá rī pi u'duzú ú'bézú yī agá 'dāá, kúlúmgbā rī ẹ ẹnjī rí āní ku.

'Bo Yónā fi laá ụ'dụ koó kpílíkplí kúlúmgbā rī vé 'a ĩ ní ẹlị vūgálésīla rī agá 'dāá. 6 'Bá kúlúmgbā rī újī'bá rī pi vé āmbúgú ní 'dezú mužú ĩri vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mi rī ụ'dụ ko áyu āsī? Mí íngá uru, 'í zị mívé Múngú! Sā āzi sī ĩri ícó 'bá ĩzā ko rá, 'bá ícókí ũdrāá ku."

7 'Bá kúlúmgbā rī újī'bá rī pi ní átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Ími ímúkí 'bá 'bekí jéké, 'bā nīkí rí 'bá tā nōri ĩjipi 'bá drīgé rī áamá āní." Kōpi ní jéké rī 'bezú, jéké rī 'de Yónā ā rú sī.

8 Kúru kōpi ní Yónā rī zızú kīnī, "Í lū 'bá ní, 'bá tā ũnjí nōri ĩjipi 'bá drīgé rī ā'di 'i? 'Í 'o ā'di? Mí íbí ímú íngōósīla? Āngū mívé rī ā rú ā'di? 'Bá mívé rī ā'di pi?"

9 Yónā ní újázú kīnī, "Ma Ēbérēgú,† ma rī Úpí Múngú adriipi 'bū gé, nyōókú rī gbiipi yī tafu rī be rī ĩnjī."

10 Tā Yónā ní 'yoó 'dīri sē kōpi ní ũrī, kōpi ní ĩri zızú kīnī, "Í 'o ā'di?" (Kōpi nīkí áamá rá 'yozú kīnī, Yónā ápá Úpí Múngú ẹndrẹtị gé sī ápápā, ā'diātāsīyā Yónā lū kōpi ní drīdrī rá.)

11 ũlī rī ká yī rī vī, yī rī úvá ngūyá ngūyá. Kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Bā 'okí mī íngóni ũlī vīpi ũkpō be ambamba 'dīri ā tu rí pá āní?"

12 Yónā ní újázú kōpi ní kīnī, "Ími 'dukí ma 'beé yī tafu rī agá 'dāá, ũlī vīpi ũkpō be 'dīri, ĩri ícó pá tu rá. Á nī rá á 'o ũnjikānyā rī ma 'i, ũlī rī ní vızú ũkpō be 'dīni āní."

13 'Bá kúlúmgbā rī újī'bá rī pi ụ'bīkí kōdō ũkpō sī kúlúmgbā rī sōo gōo vulé āngū nyōókú rú rī gé 'dāá, 'bo kōpi ícókí ku, ā'diātāsīyā ũlī rī gō vī drīdrī 'dāri ndēé rá. 14 Kúru kōpi ní ngozú Úpí

* 1:1 1:1 Úpí: Ēbérē tị sī, Múngú zị 'i rú Yáwē, íffí ni, Múngú adriipi mužú 'dāni'dāni rī 'i. Kēlīkọ tị sī, 'bá Yáwē rī zị Úpí. Í ịsụ lā Búkū Í'dóngará vé rī agá, Wūngará vé rī agá, Rụtá vé rī agá, āzini Yónā vé rī agá. † 1:9 1:9 Ēbérēgú: Ābūrámā rī Ēbérēgú. Īrívé mvá vé mvá Yōkóbū rī gōkí zị Īsērélē, sā āzi sī ĩrívé úyú rī pi ĩ rī zị Ēbérē, sā āzi sī ĩ kpá zị anjī Īsērélē vé rī pi. Sā Yēsū vé rī gé, ĩ rī kōpi zị Yāhūdī.

Múngú ɛndrɛtj gé, “Á Úpí Múngú, 'bá ní lēé ágó nōri vé ídri 'beé āvīi rī sī, mī ku 'bā ūdrāá ku. 'Bá ní lēé ágó tā ākó nōri 'dij drāá rī sī, lē mī lī tā āní 'bá drīgé ūnjí ku. Á Úpí Múngú, tā rī nga 'i sū mī ní lēé ā nga 'i rī tīnī gí.” ¹⁵ Kúru kōpi ní Yónā rī 'duzú 'bezú yīi tafu rī agá 'dāá, koro yīi riipi úvápi ngūyá ngūyá rī ní pá tuzú. ¹⁶ Tā 'dīri sē 'bá kūlúmgba rī újī 'bá rī pi rukí Úpí Múngú rī āní rá, kōpi í'dúkí rōbōŋō zāá Úpí Múngú ní, āzini kōpi sōkí ūyō ɛzī ngazú ĩri ní.

¹⁷ 'Bo Úpí Múngú sē ĩ'bī āmbúgú te Yónā rī, Yónā adri caá ĩ'bī rī agá 'dāá ūtúná na ĩníná na.

2

Yónā zī Úpí Múngú rī ĩ'bī agá 'dāá

¹ Yónā rī ívé Úpí Múngú rī zīi ĩ'bī agá 'dālé. ² ĩri ní 'yozú kīnī,

“Īzāngā má ní ĩsú rī agá, Úpí Múngú, á zī mi,
'í yī ma rá.
'Bú āngū sīzú rī agá 'dāá, á zī mi mā ĩzā koó,
'í yī ma rá.

³ 'Í 'be ma tīi yīi tafu rī ā ndúgé 'dāá,
á tī yīi tafu kuipi kuku rī ā ndúgé 'dāá,
yīi rī ĩmūlū ma rá.

Ūlī mī ní sēé vīi ūkpō be 'dīri,
sē yīi rī ĩmūlū ma céré.

⁴ Má ūsū déna,
mí adi ma gí,
má ícō gōó
mívé jó āmbúgú uletere rī ndreé dij ku.

⁵ Á tī yīi kuipi kuku rī ā ndúgé 'dāá,
yīi rī ĩmūlū ma céré,
ásé duipi yīi agá 'dāá rī ĩmūlū mā drī céré.

⁶ Á 'de tīi írā ā ndúgé 'dāá,
nyōkú rī ōzū mā drī céré,
'bo mávé Úpí Múngú,
mí ídrí ma 'bū agá 'dāásī rá.

⁷ Úpí Múngú, má kā áamá mávé ídrí lē fūfū,
á zī mi,
mávé zīngará ca

mívé jó āmbúgú uletere rī agá 'dāá,
'í yī ma rá.

⁸ 'Bá rī 'bá ngá ĩ ní údé drī sī rī ĩnjī 'bá múngú rú rī pi,
kōpi gākí ɛsī múké Múngú vé rī sī.

⁹ 'Bo ma mī ní úngó ōwō 'dīfō sēzú ni ngo,
ma mī ní rōbōŋō zā.

Ūyō má ní sōó rī, ma tā ni 'du nga rá.

Úpí Múngú rī 'bā pa tā ūnjí agásī nī.”

¹⁰ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, ĩ'bī rī ē íwé Yónā rī āmvé, ĩ'bī rī ní Yónā rī íwézú nyōkú ā'wí rú rī drīgé 'dāá.

3

Yónā mụ Nīnéwē gá 'dāá rá

¹ Kúru Úpí Múngú ní gōzú átázú Yónā ní dij kīnī, ² “'Í 'de mụy kūrú āmbúgú Nīnéwē vé rī agá 'dāá, mí ūlū ú'dúkó má ní ūlūú mī ní rī 'bá rī pi ní.”

³ Yónā mụ Nīnéwē gá 'dāá rá, sū Úpí Múngú ní ɛzīi ĩri ní rī tīnī. Nīnéwē rī kūrú āmbúgú, 'bá rī ícō ɛcī 'a ni gé sī ca ú'dú na. ⁴ Ū'dú Yónā ní fizú cazú kūrú rī agá 'dāá rī gé, ĩri ní áyúzá 'bá rī pi ní kīnī, “'ɛsī ú'dú pūkú sū, ĩ ímụ Nīnéwē rī iza 'dīisī rá.” ⁵ 'Bá Nīnéwē vé rī pi ɛ'yīkí Múngú rī āní rá. Kúru kōpi ní áyúzá kīnī, lē 'bá rī pi ārēvú céré ā 'bikí ĩ 'bia'bi, ā nyakí ngá ku, í'dózú 'bá ambugu rī pi vúgá, cazú anji nyíríná rī pi vúgá, lē kōpi ā úsúkí bōngó ĩrīkó rú ni áyu.

⁶ Ū'dúkó 'dīri kā caá 'bāgú Nīnéwē vé rī vúgá 'dāá, íngá ívé lúpá mālūngā vé rī drīgé sī uru, unje ívé bōngó āmbūgū vé rī 'í rú 'bá gá sī rá, í'dú bōngó ĩrīkó rú ni suú 'í rú 'bá gá áyu, ĩri ní gōzú úrízú vūgá fúrúndī agá.

⁷ 'Bāgú rī ívé ūgalaku rī pi be, kōpi ní áyúzá 'bá Nīnéwē vé rī pi ní kīnī,

“Lē 'bá rī pi, dōku tī rī pi, dōku kābīlō rī pi ā nyakí ngá ku, dōku ā mvukí yīi ku. ⁸ 'Bá rī pi ānyāpá rī pi be céré, lē kōpi ā sukí bōngó ĩrīkó rú ni áyu. Lē 'bá ālu ālu ā zī Úpí Múngú rī, ā ku ívé tā 'í ní rīi 'oó ūnjí rī rá, āzini ā ku adringará gbórokó rú rī rá. ⁹ Sā āzi sī, Múngú rī ívé yīkí újá rá, ɛsī ni gō veé ku, 'bá ícókí ūdrāá ku.”

¹⁰ Múngú kã tã kôpi ní 'oó rĩ ndreé, āzini kã ndreé kôpi kukí tã ũnjí 'ongará gí, gō ívé yĩkí újá rá, ĩrĩñã kôpi kuyé, sũ ĩri ní 'yoó rĩ tĩjĩ.

4

Ēsĩ múké Úpí Múngú ní 'bãá rĩ sĩ sē Yónā ē ēsĩ ve rá

¹ 'Bo tã 'dĩri sē Yónā adri āyĩkō sĩ kuyé, ēsĩ ni ve rá.* ² Kúru ĩri ní Úpí Múngú ri zizú kĩnĩ, “Á Úpí, á nĩ áamá rá 'yozú kĩnĩ, mí ícó 'bá Nĩnéwē vé rĩ pi ú'dĩ ũdrãá ku, sē má ní mávé āngũ kuzú, má ní ápázú mužú Tārāsísã gá ānĩ. Á nĩ rá, mĩ ēsĩ múké, āzini mĩ ēsĩ ĩdríkídri, mĩ ēsĩ ve tã sĩ mbēlēñá ku, mívé lēngará aga rá, mĩ Múngú riipi 'bá trũupi ũnjĩkãnyã agásĩ ni, āzini mĩ ri mĩ yĩkí újá, mí lē 'bá 'dĩjĩ ku. ³ Úpí Múngú, lē mâ drã 'dĩisĩ rá, ā'diātāsĩyã ĩri múké má ní drãzú 'dĩisĩ rá, ndē má ní adrizú ídri rú rĩ.”

⁴ 'Bo Úpí Múngú ní újázú ĩri ní kĩnĩ, “Ngá mĩ ēsĩ ní vezú rĩ ā'di?”

⁵ Yónā ní fũzú mužú kũrũ rĩ vé wõókõ ũtũ ní ĩfũngará gálé rú rĩ gé 'dãá. ĩri ní ápálá 'bezú vũrã 'dãri gé, ĩri ní úrízú ápálá rĩ ā ndúgé, tē ri ndreé dô tã íngóni ri 'i nga kũrũ Nĩnéwē vé rĩ agá nĩ. ⁶ Kúru Úpí Múngú ní peṭi sēzú 'duzú Yónā ní índrĩ rú, Yónā ā adri rí ānĩ múké. Peṭi rĩ ní ĩfũú dujú rĩ sĩ, sē Yónā ní āyĩkō. ⁷ Kã mužú adrii drũ 'dĩni, ũ'bũṭi kũñkũñĩ, Múngú ní ũ'bũ ĩpēzú ímúzú peṭi rĩ nyazú, peṭi rĩ gō 'wií rá. ⁸ Ũtũ rĩ kã ĩfũú, Múngú ní ũlí ācí ācí ni ĩpēzú ũtũ ní ĩfũngará gálésĩla, ũtũ rĩ zã Yónā ē drĩ, ũkpõ ni de ānĩ rá, lē kōdô drãá ānĩ drãdrã. ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Má ní adrizú ídri rú, ícó ku, lē mâ drã 'dĩisĩ rá.”

⁹ 'Bo Múngú ní 'yozú Yónā ní kĩnĩ, “Ngá sēepi mĩ ēsĩ ní vezú peṭi rĩ vé tã sĩ rĩ ā'di?” Yónā ní 'yozú kĩnĩ, “Tã mâ ēsĩ ní vezú rĩ, ĩri tã áda, lē mâ drã 'dĩisĩ rá.”

¹⁰ 'Bo Úpí Múngú ní 'yozú Yónā ní kĩnĩ, “Í sa peṭi rĩ nĩ kuyé, mí údé ndũú ni nĩ kuyé, á ndre peṭi rĩ vé tã fi mí ēsĩ agá ambamba. Peṭi rĩ du ĩrĩñã rĩ sĩ, gō drãá

ĩrĩñã rĩ sĩ. ¹¹ Kũrũ Nĩnéwē vé rĩ agá 'dãá, 'bá rĩ pi vé kãlãfe aga élifũ mũdũrũlũ ālu pũkũ ĩrĩ (120,000) rĩ rá, 'bá rĩ pi acokí tã múké pi āsãmvú tã ũnjĩ be ku, ānyãpá rĩ pi 'dãlé kárakarã. 'Í lē mâ 'bã ēsĩ múké 'bá 'dã'bée ní ku?”

* 4:1 4:1 Yónā ē ēsĩ ve rá: Yónā ē ēsĩ ve Úpí Múngú ní, ĩri ní 'bá Nĩnéwē vé rĩ pi ú'dĩ drãá kuyé rĩ sĩ.

Ụ'dúkọ múké
Mātáyo
ní sǐ rĩ
Tā búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlũngára

Mātáyo ri Yésũ vé 'bá áyúāyũ mụdrị drị ni ịrị rĩ pi vé ógúpị. Tā ã pá āmbúgú ịri ní búkũ 'dĩri sǐzú rĩ, lē lūú Yāhúđĩ rĩ pi ní kǐnĩ, Yésũ ri 'bá 'bā paápi ni, (iri Māsíyā) Múngú sō ũyō ni nĩ, ịpē Yésũ ri ímụ kọpi ní. Sē búkũ rĩ vé í'dóngára gá, Mātáyo ní rụ Yésũ é'bípị vé rĩ sǐzú ānĩ, búkũ rĩ agásĩ cére, i'da kǐnĩ, tā nēbĩ rĩ pi ní ũlūú búkũ Múngú vé Ũndĩ Ụkụ rĩ ruzú rĩ agá rĩ, tā ni nga 'i fūú tị ni gé gí Yésũ ã rụ'ba gá.

Mātáyo ũlū kpá 'bá ní tā Yésũ ní ímbá kǐnĩ, mālũngā Múngú vé rĩ ịri adri 'bá tā Múngú ní lēé rĩ 'du'ba nga'ba rĩ pi vé ni āngũ rĩ pi agásĩ cére 'dĩri rá. Cápítā 5-7 agá, Yésũ ri mālũngā Múngú vé rĩ vé ífífí ũlūú. Cápítā 10 agá, ímbá tā mālũngā rĩ ní ímúzú 'i írészú mụzú vũ drịgé sǐ rĩ vé tā. Cápítā 13 agá, ímbá mālũngā rĩ vé tā nāpí sǐ. Cápítā 18 agá, ímbá lētị 'bá ní adrizú mālũngā Múngú vé rĩ agá rĩ. Cápítā 24-25 agá, i'da lētị mālũngā Múngú vé rĩ ní ímúzú vũ drịgé nōgó rĩ.

Búkũ 'dĩri ũlū ú'dógú'dógú Yésũ vé adrizú rĩ. Búkũ rĩ vé í'dóngára gá, ũlū Yésũ vé tịngára, ịrivé bātízĩmũ ã rụngára, āzini tā ādróko ní ịri ụ'bǐzú rĩ. ũlū kpá tị ịri ní sēé rĩ ã tā, tā ịri ní ímbá rĩ ã tā, āzini tā ịri ní 'bá ídrízú Gālíláyā gá rĩ vé tā. Búkũ rĩ agá, sǐkí ẹcị Yésũ ní ngazú Gālíláyā gá, ịri ní cazú Yẹrúsālémā gá rĩ vé tā, āzini sǐkí tā 'i ngaápi rụ'ba ni gé sēbǐfị ụđụ vé rĩ agá vũ drịgé nōgó rĩ vé tā. Búkũ rĩ vé ụđụ gé, sǐkí Yésũ vé gbāngára pẹtị alambaku sǐgé rĩ vé tā, āzini ịrivé íngángára gōó ídri rú drāngára gálésĩ rĩ vé tā.

Ẹ'bípị Yésũ vé rĩ pi ã rụ
(Lúkā 3:23-38)

¹ Ẹ'bípị Yésũ Kúrísítō vé rĩ pi ã rụ 'dĩ, Yésũ Kúrísítō ri úyú Dāwúđĩ vé ni, Dāwúđĩ ri úyú Ābūrámā vé ni.

² Ābūrámā tị Īsákā ri,

Īsákā tị Yōkóbū ri,

Yōkóbū tị Yúdā pi ẹdrípị be,

³ Yúdā tị Pěrézĩ pi Zérā be, kọpivé ẹndrẹpi Tāmārā 'i,

Pěrézĩ tị Ēzĩrónā ri,

Ēzĩrónā tị Rámā ri,

⁴ Rámā tị Āmīnādábā ri,

Āmīnādábā tị Nāsónā ri,

Nāsónā tị Sālīmónĩ ri,

⁵ Sālīmónĩ tị Bōójā ri,

Bōójā vé ẹndrẹpi Rábā 'i,

Bōójā tị Ōbédē ri,

Ōbédē vé ẹndrẹpi Rútā 'i,

Ōbédē tị Yésē ri,

⁶ Yésē tị 'bāgú Dāwúđĩ ri, Dāwúđĩ tị

Sōlōmónā ri, Sōlōmónā vé ẹndrẹpi ịri ótú

úkú Ụrịyā vé ni,

⁷ Sōlōmónā tị Rōbámā ri,

Rōbámā tị Ābǐjā ri,

Ābǐjā tị Ásā ri,

⁸ Ásā tị Yōsǐpátā ri,

Yōsǐpátā tị Yōrámā ri,

Yōrámā tị Ụzǐyā ri,

⁹ Ụzǐyā tị Yōtómā ri,

Yōtómā tị Ākázā ri,

Ākázā tị Ịjǐkíyā ri,

¹⁰ Ịjǐkíyā tị Mānásē ri,

Mānásē tị Āmónā ri,

Āmónā tị Yōsǐyā ri,

¹¹ Yōsǐyā tị Yékóniyā pi ẹdrípị be lókí kọpi

ní ápázú mụzú Bābēlónā gá rĩ gé.

¹² Kọpi ní ápázú mụzú Bābēlónā gá

'dālē rĩ ã vúdrị gé,

Yékóniyā tị Sālītīyélē ri,

Sālītīyélē tị Zērūbābēlā ri,

¹³ Zērūbābēlā tị Ābǐyúdā ri,

Ābǐyúdā tị Ēlīyākímā ri,

Ēlīyākímā tị Āzórā ri,

¹⁴ Āzórā tị Zādókā ri,

Zādókā tị Ākímū ri,

Ākímū tị Ẹlīyúdā ri,

¹⁵ Ẹlīyúdā tị Ēlězārā ri,

Ēlězārā tị Mātánā ri,

Mātánā tị Yōkóbū ri,

16 Yókóbũ tị Yösépã Māriyã ágó ni ri, Māriyã ní Yēsũ ĩ ní zịi Kúrísitō ri tịzú.

17 Í'dózú Ābūrámã vúgá cazú Dāwúđi vúgá, ca úyú mụdrị drị ni sụ. Í'dózú Dāwúđi vúgá cazú ĩ ní 'bá rĩ pi uruzú mụzú Bābēlónã gá rĩ gé, ca úyú mụdrị drị ni sụ. Í'dózú ĩ ní 'bá rĩ pi uruzú mụzú Bābēlónã gá rĩ gé cazú Kúrísitō vúgá, ca úyú mụdrị drị ni sụ.

Yēsũ Kúrísitō vé tịngará (Lúkã 2:1-7)

18 Yēsũ Kúrísitō* vé tịngará ĩri 'dini, Yösépã ã'yī Māriyã Yēsũ ëndrẹpi ri jeé 'í ní ũkú rú. 'Bo kọpi ní drị ĩ úmúú trụ kuyé rĩ gé, ịsụ Māriyã ri 'a be, 'a 'dĩri Māriyã ịsụ Índrị Uletererĩ† vé ũkpō sī. 19 Yösépã ní adrii 'bá tã be pịrị rĩ sī, lē tã 'dĩri áyú gúnyá agá drịnjá sēzú Māriyã ní ku, ụsụ 'í ẹsị agá 'dālé, 'í lē Māriyã ri gāá, 'bá āzi ã nị ku. 20 Yösépã kã tã 'dĩri ụsụ 'dini, Úpí vé mālāyíkã‡ ní 'i 'dazú ĩri ní urobí agá, 'yozú ĩri ní kīnī, “Yösépã Dāwúđi§ ã mvá rĩ, lē mī ru ku, 'í je Māriyã ri mí ní ũkú rú, 'a ĩri ní ịsụ 'dĩri, ịsụ Índrị Uletererĩ vé ũkpō sī. 21 ĩri ímụ mvá rĩ tĩ ágó, mi rú ni 'da Yēsũ 'i, ã'diātāsīyã ĩri ímụ 'bá rĩ pị pa ìvé ũnjīkānyã agásī.”

22 Tã 'dĩri 'o 'i 'dini, átángá Úpí ní átá nẹbī* tị gé 'dāri ã nga rí 'i fũú tị ni gé bēnī. 23 Átángá rĩ kīnī, “Ūkú kácáṅá rú ni ímụ 'a ịsụ, ĩri mvá ágó tị, kọpi ímụ rú ni 'da Ēmánũlē 'i.” Ífífí ni Múngú ri 'bá be trụ.

* **1:18** 1:18 Yēsũ Kúrísitō: Rụ Yēsũ 'dĩri vé ífífí, Múngú ri 'bá paápi rĩ. Kúrísitō ri 'bá ĩ ní ũdu dāá drị ni gé, lüzú kīnī Múngú ĩpē ĩri adrii 'bāgú rú. Ēbérē tị sī Kúrísitō ri ĩ zị Māsīyã. 'Í lã Yūwānī 1:41. † **1:18** 1:18 Índrị Uletererĩ: Índrị Uletererĩ Índrị Múngú vé ni. Búkú Múngú vé rĩ kīnī, Ẹtẹpi ri Múngú 'i, ĩrivé mvá Yēsũ ri Múngú 'i, āzini Índrị Uletererĩ Múngú 'i. Ẹtẹpi ri, Mvópí ri, āzini Índrị Uletererĩ, kọpi Múngú ālu. 'Í lã Yūwānī 1:1-18; Yūwānī 8:41-42; Ẹzị 5:3-4. ‡ **1:20** 1:20 Mālāyíkã: Mālāyíkã rĩ pi índrị, kọpi ri adri Múngú be 'bụ gé 'dālé, kọpi rú 'bá ākó. Múngú ri sã āzi sī kọpi ĩpē ímụ vū drịgē nōó ụ'dụkọ múké ívé rĩ ũlū 'bá rĩ pi ní. § **1:20** 1:20 Dāwúđi: Múngú ĩpē Dāwúđi ri adrii 'bāgú Īsērélē rĩ pi vé ni, ẹzi kīnī, 'bāgú ú'dí ri ímụ ĩfū ĩrivé úyú agá, ĩri mālūngā rĩ rụ mụzú 'dani'dani, 'bāgú rĩ Yēsũ Kúrísitō 'i. 'Í lã Sāwumã 132:11-12; Ẹzị 2:30. Tịkí Dāwúđi ri ịsụ ākūdē ílī rĩ ca élifū ālu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, ịsụ tịkí drị Yēsũ Kúrísitō ri kuyé. 'Í lã 1 Sāmūlē 16-30; 2 Sāmūlē 1-24; 1 'Bāgú 1-2.

* **1:22** 1:22 Nẹbī: Múngú ri ívé tã átá nẹbī rĩ pi ní, kọpi kuru ĩrivé ụ'dụkọ rĩ ũlū 'bá rĩ pi ní. **1:23** 1:23 Īsāyã 7:14 * **2:1** 2:1 'Bāgú Ēródē: 'Bāgú 'dĩri vé rú ĩ zị Ēródē Āmbúgú rĩ. Sã ĩ ní Yēsũ ri tịzú rĩ gé, Ēródē Āmbúgú 'dĩri rụ āngū rĩ nī. 'Í lã Mátáyo 2:1-8; Lúkã 1:5. Ēródē Āmbúgú rĩ kã drāá, ĩrivé mvá Ēródē Ānītípã gō mālūngā rĩ rụ nī sã Yūwānī ní bātízīmū sēzú Yēsũ ní rĩ gé. 'Í lã Mátáyo 14:1; Mārākō 6:14; Lúkã 3:1; Ẹzị 4:27. Vúdrị ni gé, 'bāgú āzi rú ni Ēródē Āgīrīpã, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lã Ẹzị 12:1-23. **2:6** 2:6 Míkã 5:2

24 Yösépã kã aruú ụ'dụ gélésī, 'dụ tã rĩ ngaá sū Úpí vé mālāyíkã ní ẹzi 'í ní rĩ tịni, jị Māriyã ri mụzú 'bẹtị 'í ní ũkú rú, 25 'bo kọpi úmúki ĩ trụ kuyé cīmgbá Māriyã ní mváná rĩ tīngará gá. Māriyã kã mváná rĩ tīi, Yösépã ní mváná rĩ ã rú 'dazú Yēsũ 'i.

2

'Bá úmī be rĩ pi

1 Tịkí Yēsũ ri Bētēlēmē gá, āngū Yūdáyã vé rĩ agá, ịsụ ākūdē Ēródē ri 'bāgú* rú nī. Sã 'dāri gé, 'bá úmī be ni pi íngákí ụtú ní ĩfūngará gálésīla, kọpi ícákí Yērūsālēmã gá, āngū Yūdáyã vé rĩ agá. 2 Kọpi ní zịzú kīnī, “'Bá ĩ ní tị Yāhúđi rĩ pi vé 'bāgú rú rĩ íngāá? 'Bá ndrekí ĩrivé línýā địpi rĩ ụtú ní ĩfūngará gá 'dālé, 'bá ímúki ĩri ĩnjīngará gá.”

3 'Bāgú Ēródē kã tã 'dĩri yi, sē ĩri ní tã ụsūngará ambamba, sē kpá 'bá Yērūsālēmã gá rĩ pi ní tã ụsūngará ambamba. 4 'Bāgú rĩ ní atala atala rĩ pi drịgē rĩ pi zịzú ímúú 'bá tãimbị ímbá 'bá rĩ pi be 'í vúgá nōlé, ĩri ní kọpi zịzú kīnī, “'Í ímú Kúrísitō ri tị íngūgá?” 5 Kọpi ní újázú kīnī, “'Í ímú ĩri tị Bētēlēmē gá, āngū Yūdáyã vé rĩ agá, ã'diātāsīyã tã nẹbī rĩ pi ní sī rĩ ĩri 'dini,

6 “ 'Mi kūrú Bētēlēmē āngū Yūdáyã vé rĩ agá rĩ,
mi kūrú tã be āmbúgú ni,
ã'diātāsīyã ĩ ímú 'bá āngū rụpí ni tị mí agá,
ĩri ímú mávé 'bá Īsērélē vé rĩ pi úcé nī.' ”

7 Kúru Ēródě ní 'bá úmĩ be 'dĩ'bée zizú gārā gá, lě nĩ kòpì vùgá línýā rĩ ìfũ dō pìrì ní sá ngòrì gé. 8 Īrì ní kúru kòpì pèzú muzú Bètèlémē gá 'dāá, Īrì ní 'yozú kòpì ní kĩnĩ, ĩmi mukí mváná rĩ ndāá múké múké, ĩmi ìsúkí dō ĩrì gí, koro ĩmi ìjìkí tā ní lūú má ní, má mù rí kpá ĩrì ìnjĩ bèsĩnĩ.

9 Kòpì ká tā 'bāgú rĩ ní 'yoó 'dĩrì yì, kòpì ní 'dezú muzú, línýā kòpì ní ndreé ùtú ní ìfūngará gá 'dāri rì dījì muzú kòpì èndrètì gé sī drīdrī, línýā rĩ mù pá tuú vūrā mváná rĩ ní adrízú rĩ gé. 10 Kòpì ká línýā rĩ ndreé, āyĩkō fù kòpì agaá rá. 11 Kòpì ká fí jó aga 'dālé, kòpì ndrekí mváná rĩ pi èndrèpì Mārìyā be, kòpì ní kūmūcì ùtìzú vūgá, ĩrì ìnjìzú. Kòpì ní kúru ìvé sòndúkũ ā'bú vé rĩ pi ē tì ùzìzú, kòpì 'dúkí dábū, ngá ĩ ní zāá ngū̀ùpi ndrīndrī ní, āzini mīrē sēé mváná rĩ ní fēfē rú. 12 Múngú ní átázú kòpì ní urobí aga kĩnĩ, kòpì ā újákí ĩ gōó vúlé Ēródě vùgá 'dālé ku, kòpì ní gōzú 'dezú muzú ìvé āngū̀ gé 'dālé létì āzi túngú ní gé sī.

Ápákí mùỳ Yēsũ be Ējēpētō gá

13 'Bá úmĩ be 'dĩ'bée ká 'deé mùỳ gí, Úpí vé mālāyíkā ní ìmúzá átázú Yōsépā ní urobí aga kĩnĩ, “Í nga, 'í 'dù mváná rĩ pi èndrèpì be, mí ápá mùỳ Ējēpētō gá. Mí adri 'dālé, cīngbá á lū dō mí ní ù'dù mí ní ìgōzú rĩ gí ká, ā'diātāsīyā Ēródě lē létì ndāá mváná rĩ 'dìzú drāzú 'dīisī rá.” 14 Yōsépā ní ècì 'dózá, ĩrì ní mváná rĩ pi jìzú èndrèpì be ìnìjā sī mùỳ Ējēpētō gá 'dāá. 15 Yōsépā adri 'dālé cīngbá Ēródě drā ĩrì ìsú 'dāá. Kúru tā ótù Úpí ní èzì nēbì rĩ tì gé rĩ nga 'i fūú tì ní gé gí kĩnĩ, “Á zì mávè mvá ìfūú Ējēpētō agásì āmvé.”

16 Ēródě ká nĩ á má 'yozú kĩnĩ 'bá úmĩ be rĩ pi ù'bākí 'i mī gí, èsì ní ve ùnjí ùnjí, ĩrì ní tājmbì sēzú āngáráwá rĩ pi ní, kòpì ā mukí anjì āgō ìlì be ìrì, dōku ìlì be ca'bá ìrì kuyé Bètèlémē aga rĩ pi ù'dì, āzini anjì Bètèlémē gārā gá sī rĩ pi ù'dì ùdrāá céré 'dīisī rá, ā'diātāsīyā 'bá úmĩ be rĩ pi ùlúkí ĩrì ní kĩnĩ, ĩ ndrekí línýā rĩ, vùdrī ní 'dù

nóni caá ìlì ìrì. 17 Tā Múngú ní èzì nēbì Yērēmíyā tì gé rĩ nga 'i fūú tì ní gé gí kĩnĩ, 18 “'Ú'dúkó āá vé ní ìbì íkú Rámā gá 'dāásì, 'bá rĩ pi rikí ngoó ìzāngā ìzāngā rú, rikí lùlù gaá 'dúkó be uru 'dāá, Rāelē rì ngoó ìvé anjìjā rĩ pi sī, lē 'bá āzi ā ùmĩ 'i èsì ku, ā'diātāsīyā ĩ ní anjìjā rĩ pi ù'dì ùdrāá gí rĩ sī.”

Yōsépā pi Mārìyā be újákí ĩ gōó vúlé Nāzērētā gá

19 Ēródě ká drāá, Úpí vé mālāyíkā ní ìmúzá átázú Yōsépā ní urobí aga Ējēpētō gá 'dālé, 20 kĩnĩ, “Í nga, 'í 'dù mváná rĩ pi èndrèpì be, 'í 'de mùỳ āngū̀ Īsērélē vé rĩ gé, ā'diātāsīyā 'bá lē 'bá mváná rĩ 'dì 'bá rĩ pi ùdrákí gí.”

21 Kúru Yōsépā ní mváná rĩ pi 'dúzú èndrèpì be, kòpì ní ĩ újázú gōzú āngū̀ Īsērélē vé rĩ gé 'dāá. 22 Yōsépā ká yì kĩnĩ Ārākālāwū rù āngū̀ Yūdáyā vé rĩ nĩ ètèpì Ēródě ā vūrā gá, gō 'oó ùrì sī mungará 'dālé rĩ sī. Kúru ĩ ní lūzú Yōsépā ní urobí aga kĩnĩ, ā 'de mùỳ āngū̀ Gālíláyā vé rĩ gé. 23 Kòpì ní 'dezú muzú adrízú kūrú Nāzērētā vé rĩ aga, tā ótù nēbì rĩ pi ní átá 'bá 'bā paápi rĩ ā tā sī rĩ nga 'i fūú tì ní gé gí kĩnĩ, “Í ìmú ĩrì zì Nāzērētāgú.”

3

Yūwánì Bātízīmū sēepi rĩ ìmú létì útú (Mārākō 1:1-8; Lúkā 3:1-18; Yūwánì 1:19-28)

1 Ìlì 'dā'bée ā vùdrī gé, Yūwánì Bātízīmū sēepi rĩ ìmú ríí tì sēé āngū̀ ā'wí cínýáfā rú rĩ aga āngū̀ Yūdáyā vé rĩ aga 'dāá. 2 Kĩnĩ, “Īmi újákí èsì, ā'diātāsīyā mālūngā 'bū vé rĩ ícá ìnyìjā gí.” 3 'Bá nēbì Īsáyā ní tā ní átá rĩ, ĩrì adriipi 'dì. “'Ú'dúkó 'bá āzi vé ní rì ó'ù āngū̀ ā'wí cínýáfā rú rĩ aga 'dāá kĩnĩ,

‘Īmi údékí létì Úpí ní,

‘Īmi útúkí létì ĩrìvé rĩ ā adri pìrì.’ ”

4 Bōngó Yūwánì ní suú rĩ údékí kāmīlō ā 'bí, gō ĩrì ní 'yī 'i ùpìlè gá rĩ údékí lā'bú. Īrìvé ānyāngā ĩrì ní ríí nyaá rĩ, úmbí,

āzini ōnyú áse agá 'dāá rī. ⁵ 'Bá kūrú Yērúsālémā vé rī agá rī pi, āngū Yūdáyā vé rī agá rī pi, āngū Yáridénī vé rī agá rī pi be céré 'dekí muú Yūwánī vúgá 'dāá, ⁶ kōpi ūlūkí ívé ūnjikānyā, Yūwánī ní kōpi ní bātízīmū* sēzú, rī bātízīmū rī sēé yīi āmbúgú dīpi dīdī Yáridénī agá.

⁷ Yūwánī kā ndree Fārūsī† rī pi Sādókē‡ rī pi be rī ímú kárakará 'í vúgá vūrā 'í ní rizú bātízīmū sēzú rī gé nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi adri'bée sū ĩnī tīnī 'dī'bée, ā'di ĩngbē ĩmī mī ápázú Múngú vé jīkó úmvúlésī ímúpi drīdrī 'dīlé rī gé sī nī? ⁸ Lē ĩmi 'okí tā lūúpi 'yozú kīnī, ĩmi újákí éšī ūnjikānyā agásī gí ni áyu. ⁹ Lē ĩmi rikí ūšūú ĩmī éšī agá 'dālé 'yozú kīnī, 'ĀbūrámāŠ rī ĩmivé étēpi 'dīni' ku. Á 'yo ĩmi ní, Múngú rī ícó írā nōri újā ízú úyú Ābūrámā vé ni pi rú rá.* ¹⁰ Múngú í'dú ūbólú peṭi ā ulá ugazú rī 'í drīgé gí, peṭi 'a'bée ū'a be múké ku rī pi ārevú céré ĩ uga vūgá, ĩ kōpi 'du ú'bé ācí agá.

¹¹ "Ma rī ĩmi ní bātízīmū sē yīi sī lūzú kīnī, ĩmi újákí éšī ūnjikānyā agásī gí. 'Bo 'bá āzi rī ímú mā vúdrī gé 'dī'dī, ĩrivé āmbūgū ndē mávé rī rá, má ícó ĩrivé ngá pá gá 'duú bā ku. ĩri ímú bātízīmū rī sē Īndrí Uleterē rī sī, āzini ācí sī. ¹² ĩri kōbī ngá ú'bīzú ni be drīgé, ĩri ímú ívé ānyá ú'bī ānī. Ānyá rī vé fī,† ĩri dā ĩrá agá, 'bí ni, ĩri zā ve ācí sī, ācí 'dīri ícó drāá ku."

*Sēkí Yēsū ní bātízīmū
(Mārākō 1:9-11; Lúkā 3:21-22)*

¹³ Yēsū ní íngázú ímúzá āngū Gālīláyā vé rī gé 'dāásī, ĩri ní ímúzá Yūwánī vúgá Yáridénī gé nōlé, lē Yūwánī ā sē 'í ní

bātízīmū. ¹⁴ 'Bo Yūwánī lē kōdō gāá ĩri ní bātízīmū sēgá sī. Yūwánī kīnī, "Mí té ícó má ní bātízīmū sē nī, ngá mí ní ímúzá má vúgá 'yozú kīnī má sē mí ní bātízīmū rī ā'di?"

¹⁵ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Lē tā rī ā 'du 'i ngáá sū má ní 'yoó 'dīri tīnī, ā'diātāsīyā Múngú lē 'bā 'duki tā rī pi ārevú céré ngáá pīrī sū 'í ní lēé rī tīnī." Kúru Yūwánī ní ĩri ní bātízīmū rī sēzú.

¹⁶ Yūwánī kā Yēsū ní bātízīmū rī sēé, Yēsū ní ĩfūzú yīi rī agásī āmvé. Koro sá 'dāri gé, 'bū rī zī 'i kú mgbo, Īndrí Múngú vé rī ní ísízú ímúzá sū āmámū tīnī, úrízú ĩri drīgé. ¹⁷ Kúru ú'dúkó ní íkúzá 'bū gé 'dāásī 'yozú kīnī, "Mvā 'dīri mávé ni, á lē ĩri lēlé, ma ĩri sī āyīkō sī."

4

*Ādróko ū'bī Yēsū rī
(Mārākō 1:12-13; Lúkā 4:1-13)*

¹ Kúru Īndrí Uleterē rī ní Yēsū rī jīzú muzá áse agá āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé 'dāá, ādróko* ní ĩri ū'bīzú. ² Yēsū a'bi† 'i caá ūtúná pūkú sū ĩníná pūkú sū, nya ngá āzi kuyé, ēbīrī fū ĩri káyī. ³ Ādróko ní ímúzá ĩri ū'bīzú, 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí dō Mvā Múngú vé ni, 'í 'yo írā anjī 'dī'bée ní, kōpi ā újákí ĩ ufuú pánga rú."

⁴ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Síkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī, "Bá ícó adrií ídri rú 'yéngá pánga sī ó'dúkúle ku, 'bá rī adri ídri rú ú'dúkó múké Múngú ní átá ĩfūú 'í tī gé sī rī sī.' "

⁵ Kúru Ādróko ní Yēsū rī jīzú muzá kūrú uleterē Yērúsālémā vé rī gé 'dāá, ĩri

* **3:6** 3:6 Bātízīmū: ĩri 'bá rī pi ní bātízīmū sē lūzú kīnī, kōpi újákí éšī ívé ūnjikānyā agásī gí, kōpi ē'yīkí Múngú rī gí. † **3:7** 3:7 Fārūsī: Fārūsī rī pi ngúlúmū Yāhūdī rī pi vé tāmbī Mósē vé rī ru'ba tīti rī pi. Kōpi 'duki ĩndrí rī pi vé tā, āzini mālāyīkā rī pi vé tā 'bāá tā āmbúgú rú, kōpi ē'yīkí rá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā'ba gí rī pi gō íngá ídri rú rá. 'Í lā Ēzī 23:8. ‡ **3:7** 3:7 Sādókē: Sādókē rī pi ngúlúmū Yāhūdī rī pi vé tāmbī Mósē vé rī ru'ba tīti rī pi, 'bo kōpi ē'yīkí ĩndrí rī pi vé tā kuyé, ē'yīkí mālāyīkā rī pi vé tā kuyé, āzini kōpi ē'yīkí kpá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā'ba gí rī pi gō íngá ídri rú rá 'dīni kuyé. 'Í lā Ēzī 23:8. § **3:9** 3:9 Ābūrámā: Múngú zī Ābūrámā rī kīnī, ā ku ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi, ā ku ívé āngū, ā 'de muú āngū āzi ú'dí ní gé. Ābūrámā rī ē'bīpi Yāhūdī rī pi vé rī, tīkí ĩri ílī élifū ālu mūdūrūlū ārō (1,800) gé, ísú tīkí drī Yēsū rī kuyé. 'Í lā Í'dóngará 12-25. * **3:9** 3:9 Úyú Ābūrámā vé ni pi: Múngú rī 'bá rī ā'yī adri pīrī tā ĩri ní 'oó pīrī rī sī, adri 'yozú kīnī ĩri ní adrií úyú Ābūrámā vé rī sī ku. † **3:12** 3:12 Ānyá rī vé fī, āzini 'bí ni: Ānyá rī vé fī, ĩri 'bá Yēsū Kúrísítō rī ē'yī'ba gí rī pi, 'bí ni, ĩri 'bá Yēsū Kúrísítō rī ē'yī'ba kuyé rī pi. * **4:1** 4:1 Ādróko: Ādróko vé rú Sātánā 'i, ĩri āmbúgú ĩndrí ūnjī rī pi drīgé, gā tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī 'bū gé 'dālé. Múngú ídró ādróko rī ĩndrí ūnjī rī pi be 'bū gé 'dāásī nī. 'Í lā Í'dangará 12:7-9. † **4:2** 4:2 A'bi: Sā āzi sī Yāhūdī rī pi rī ĩ a'bi, nyakí ínyá ku, kōpi rī éšī 'bā rizú Múngú rī jīzú.

ní Yēsũ ri jizú tuzú Jó Múngú vé rĩ‡ drĩgé uru 'dǎá, ⁶ ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Mĩ dō Mvǎ Múngú vé nĩ, 'í wa vǔgǎ 'dǎá, ǎ'diǎtǎsĩyǎ sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agǎ kĩnĩ,

“ ‘Múngú ri ívé mǎlǎyĩkǎ rĩ pi ĩpē ímú mĩ ĩzǎ ko rá, kōpi mi ko ĩ drĩgé uru 'dĩgé, mĩ sĩ rĩ mĩ pá írǎ rǔ' 'bǎ gǎ ku.’ ”

⁷ Yēsũ ní újǎzú ĩri ní kĩnĩ, “Sĩkĩ kpǎ Búkũ Múngú vé rĩ agǎ kĩnĩ, ‘Lē mĩ ũ' 'bĩ Úpĩ Múngú mívé rĩ ku.’ ”

⁸ Ādróko rĩ gō kpǎ ĩri jĩj tujú írǎ ǎco ni drĩgé urugégé 'dǎá, ĩri ní ǎngũ 'bǎgú rĩ pi ní ruǔ vǔ drĩgé nōgó rĩ pi i'dazú Yēsũ ní céré, ǎzini kōpivé ngǎ ũnyĩ be vǔ drĩgé nōgó rĩ pi i'dazú ĩri ní. ⁹ ĩri ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, “Mĩ ũtĩ dō kũmũcí má ęndrętĩ gé ma ĩnjĩzú rá, ma ngǎ vǔ drĩgé rĩ pi ǎręvú sē céré mĩ ní.”

¹⁰ Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Sǎtǎnǎ, § 'í dę mi má gǎrǎ gǎ 'dĩsĩ rá! ǎ'diǎtǎsĩyǎ sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agǎ kĩnĩ, ‘Lē mĩ ĩnjĩ 'yęǎ Úpĩ Múngú mívé rĩ áyu, mĩ nga ĩri ní ęzĩ.’ ”

¹¹ Kúru Ādróko rĩ ní ĩri kuzú, mǎlǎyĩkǎ rĩ pi ní ímúzú ĩri ę ĩzǎ kozú.

*Yēsũ 'í dǎo ú' dǔkǎ múké rĩ ũlǔú
(Mǎrǎkō 1:14-15; Lúkǎ 4:14-15)*

¹² Yēsũ kǎ yĩj kĩnĩ 'bekĩ Yǔwǎnĩ ri jó ǎngũ ũ'yĩzú rĩ agǎ gĩ, ĩri ní 'i újǎzú gōzú ǎngũ Gǎlĩláyǎ vé rĩ gé 'dǎá ũzi. ¹³ ĩri ní fǔzú Nǎzērétǎ agǎsĩ, 'dezú mužú adrízú Kǎpǎrǎnǎúmǎ gǎ, ĩnyĩǎ yĩj bǎlǎlǎ rĩ ǎ gǎrǎ gǎ, ǎngũ Jēbǔlúnǎ pi vé Nǎfǎtǎlĩ be rĩ gé, ¹⁴ tǎ nębĩ ĩsáyǎ ní ǒtǔ 'yoó rĩ ǎ nga rĩ 'i fǔú tĩ ni gé bęnĩ kĩnĩ,

¹⁵ “ǎngũ Jēbǔlúnǎ vé rĩ, ǎngũ Nǎfǎtǎlĩ vé rĩ, lętĩ mužú ǎnĩ yĩj bǎlǎlǎ rĩ gé rĩ, ǎngũ yĩj ǎmbúgú dįpi dįdį Yǎrídęnĩ vé rĩ ǎ gǎrǎ gǎ rĩ,

'bǎ adri' 'bǎ Yǎhǔdĩ rú ku ǎngũ Gǎlĩláyǎ vé rĩ agǎ rĩ pi,

¹⁶ ǎzini 'bǎ adri' 'bǎ ĩnjĩǎ agǎ rĩ pi ndrekĩ ũtǔjǎ ǎngũ ĩmgbērępi uleterere rĩ gĩ,

'bǎ drǎ ru' 'bǎ ruru rĩ pi ndrekĩ ũtǔjǎ ǎngũ ĩmgbērępi uleterere rĩ gĩ.”

¹⁷ 'Í dǎozú sǎ 'dǎri gé mužú drĩdrĩ, Yēsũ 'í dǎo rĩ tĩ sęé mužú kĩnĩ, “Lē ĩmi újǎkĩ ęsĩ, ǎ'diǎtǎsĩyǎ mǎlǔngǎ 'bũ vé rĩ ícǎ ĩnyĩǎ gĩ.”

'Bǎ Yēsũ ní 'í dǎo zĩj drĩdrĩ ímú 'i pámvú ũbũ rĩ pi

(Mǎrǎkō 1:16-20; Lúkǎ 5:1-11)

¹⁸ Yēsũ kǎ rĩ ęcĩ yĩj bǎlǎlǎ Gǎlĩláyǎ vé rĩ ǎ gǎrǎ gǎ sĩ, ndre 'bǎ ĩrĩ, 'bǎ 'dĩ' 'bée ĩrĩtrǒ ędrĩpi. 'Bǎ rĩ Sĩmǎnǎ ĩ ní zĩj Pétęró pi ędrĩpi ǎndęręyǎ be, kōpi ri ímbǎ 'be yĩj bǎlǎlǎ rĩ agǎ, ǎ'diǎtǎsĩyǎ kōpi 'bǎ ri' 'bǎ ĩ' 'bĩ 'be' 'bǎ ímbǎ sĩ ni pi. ¹⁹ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “ĩmi ímúkĩ má pámvú ũbĩ, ma sę ĩmi ímú 'bǎ ísę íjĩ má ní sũ ĩmi ní ĩ' 'bĩ 'beé rĩ tĩnĩ.” ²⁰ Koro kōpi ní ívé ímbǎ rĩ pi kuzú, kōpi ní 'dezú mužú Yēsũ vǔgǎ sĩ.

²¹ Yēsũ kǎ 'i útrú mužú drĩdrĩ, ndre 'bǎ urukǎ ĩrĩ, kōpi ĩrĩtrǒ ędrĩpi, 'bǎ rĩ Yǒkǎbũ pi Yǔwǎnĩ be, kōpi ǎnji Zēbędáyǎ vé ni. Kōpi úrikĩ kuú kǔlúmgbǎ agǎ 'dǎá ĩ ętępi Zēbędáyǎ be trǔ, kōpi ri ívé ímbǎ 'a' 'dĩ. Yēsũ ní kōpi zĩzú kĩnĩ, “ĩmi ímúkĩ má vǔgǎ nǎo.” ²² Koro kōpi ní kǔlúmgbǎ rĩ kuzú, ĩ ętępi ri kuzú, kōpi ní 'dezú mužú Yēsũ vǔgǎ sĩ.

*Yēsũ ídrĩ 'bǎ drǎ be rĩ pi
(Lúkǎ 6:17-19)*

²³ Yēsũ ri ęcĩ mužú ǎngũ Gǎlĩláyǎ vé rĩ agǎsĩ, ri 'bǎ rĩ pi ímbǎ kōpivé Jó Múngú ri Zĩzú rĩ pi* agǎsĩ, ri ú' dǔkǎ múké mǎlǔngǎ vé rĩ ũlǔú mužú, ǎzini ri 'bǎ drǎ be ǎndĩǎndĩ rĩ pi ídrĩ mužú 'bǎ rĩ pi ǎsǎmvú

‡ 4:5 4:5 Jó Múngú vé rĩ: Jó Múngú vé rĩ 'yęǎ ǎlukúta Yęrǔsǎlémǎ gǎ 'dǎá. Atala rĩ pi 'yęǎ ri rǒbǒņǒ zǎ Jó rĩ agǎ 'dǎá nĩ, sũ tǎĩmbĩ Mósę vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnĩ. Múngú ri dį Vǔrǎ Uleteretere rĩ gé, Jó Múngú vé rĩ agǎ 'dǎá.

4:6 4:6 Sǎwǔmǎ 91:11-12 4:7 4:7 Dętǒrǒnǎmę 6:16 § 4:10 4:10 Sǎtǎnǎ: Sǎtǎnǎ ri ǎdróko, ĩri ǎmbúgú índrĩ ũnjĩ rĩ pi drĩgé, gǎ tǎ Múngú vé rĩ 'dugǎ ngagǎ sĩ, Múngú ídrǒ ĩri 'bũ gé 'dǎásĩ. 'Í lǎ 'dangǎrǎ 12:7-9. 4:10 4:10 Dętǒrǒnǎmę 6:13 4:16 4:16 ĩsáyǎ 9:1-2 * 4:23 4:23 Jó Múngú ri Zĩzú rĩ: Yǎhǔdĩ rĩ pi vé Jó Múngú ri Zĩzú rĩ pi kǎrǎkǎrǎ kǔrǔ rĩ pi agǎsĩ ǎndĩǎndĩ, kōpi ri ĩ úmú Búkũ Múngú vé rĩ lǎ, ǎzini kōpi ri Múngú ri ĩnjĩ 'Ú' dǔ Sǎbǎtǎ vé rĩ gé.

gé sī. ²⁴ Yēsū vé tã ã kúbí ku mužú āngū Sírīyã vé rī agásī céré. 'Bá rī pi ní 'bá drã be ũnjí ũnjí rī pi íjízú ímúzú ĩri vúgá nōlé, 'bá ri' 'bá drī cī' 'bá drã ũkpó ũkpó ni sī rī pi, 'bá índrī ũnjí † ní fīi kōpi drīgē rī pi, 'bá drã ní nyií kuú 'bēlé' 'béle rī pi be, Yēsū ídrī kōpi rá. ²⁵ 'Bá kárakarã íngã' 'bá āngū Gālíláyã vé rī agá rī pi, kūrú Dēkápólīsī vé rī agá rī pi, Yērúsalémã agá rī pi, āngū Yūdáyã vé rī agá rī pi, āzini āngū Yáridénī vé álēsī rī agá rī pi ārēvú céré 'dekí mužú Yēsū vúgá sī.

5

Yēsū ímbá 'bá rī pi irã drīgē (Lúkã 6:20-23)

- ¹ Yēsū kã 'bá bītríkã rī pi ndreé, ĩri ní 'dezú mužú irã drīgē 'dãlé, ĩri ní úrizú vūgá. Īrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbī' 'bá rī pi ní ímúzú ĩri vúgá nōlé. ² Īri ní í'dózú kōpi ímbázú, ĩri ní 'yozú kīnī,
- ³ "'Bá éšī 'bã' 'bée Múngú drīgē rī pi, Múngú ri kōpi ní tãkírī sē rá, ã'diātāsīyã kōpi fi mālūngã 'bū vé rī agá rá.
- ⁴ 'Bá ri' 'bá ngo' 'bá ĩzāngã ĩzāngã rú rī pi, kōpi tãkírī ísú rá, ã'diātāsīyã ĩ ímú kōpi ē éšī ũmī rá.
- ⁵ 'Bá adri' 'bée tã be mādã rī pi, kōpi tãkírī ísú rá, ã'diātāsīyã kōpi ímú ngá Múngú ní ezií rī ísú vū drīgē nōgó rá.
- ⁶ 'Bá ěbírī be, āzini úvá 'bã' 'bá tã pīrī 'ozú rī pi, kōpi tãkírī ísú rá, ã'diātāsīyã tã pīrī kōpi ní lēé rī, kōpi ísú rá.
- ⁷ 'Bá éšī be múké rī pi, kōpi tãkírī ísú rá, ã'diātāsīyã Múngú ri ímú éšī múké 'bã kōpi ní rá.
- ⁸ 'Bá éšī be ule rī pi, kōpi tãkírī ísú rá, ã'diātāsīyã kōpi ímú Múngú ri ndre rá.
- ⁹ 'Bá tãkírī íjī' 'bá 'bá rī pi āsámvú gé rī pi, kōpi tãkírī ísú rá, ã'diātāsīyã Múngú ri ímú kōpi zī anji ívé ni.

¹⁰ 'Bá ĩ ní ọcűű ĩzāngã nyaá tã pīrī ã tã sī rī pi, kōpi tãkírī ísú rá, ã'diātāsīyã mālūngã 'bū vé rī adri kōpivé ni.

¹¹ "Īmi 'bá ĩ ní rií u'daá, ĩ ní rií ọcűű ĩzāngã nyaá, āzini ĩ ní rií ũnjō úlī ĩmi drīgē mâ tã sī rī pi, ĩmi tãkírī ísú rá. ¹² Īmi ũnjíkí, ĩmi adrikí āyíkō sī, ã'diātāsīyã āndēma āmbúgú ĩmi ũfēzú rī, ĩri ĩmi tē 'bū gé 'dãá'dã. Nēbī ọtű ĩmi sī drīdrī rī pi, ọcűkí nyo kōpi ĩzāngã nyaá sű ĩmi ní nyaá 'dīri tīnī.

'Bá Yēsū ã pámvú ũbī' 'bá rī pi adrikí sű ě'yī tīnī āzini ũtúná tīnī (Mārãkō 9:50; Lúkã 14:34-35)

¹³ "Īmi adrikí sű ě'yī tīnī vű drīgē nōgó. 'Bo ě'yī rī vé sű asuúpi asuasú rī ícã dō ãlákãlá gí, ĩ ícõ gõ ĩri údé, ã asu rí asuasú íngóni? Gõ adrií múké ngá á'dízú ãnī ku, ĩ 'dụ dã vūgá, 'bá rī pi utu pá sī."

¹⁴ "Īmi adrikí sű ũtúná riípi āngū ĩmgbērēēpi vű drīgē nōgó rī tīnī. Kūrú ĩ ní sű ánga drīgē rī, ĩri índré ku āngū ule gá. ¹⁵ 'Bá āzi ícõ lámã 'yűű ũdrī ũpīđ drī ní gé cí ku, ĩri lámã rī 'bã mísã drīgē, ĩri āngū ĩmgbērē ku uletere 'bá rī pi ní jó agá 'dãá. ¹⁶ Lē kpá ĩmivé ãcí ã đđ đđ 'bá rī pi ẹnđrēđi gé, kōpi ã ndrekí rí tã múké ĩmi ní 'oó rī, kōpi ē íngúkí rí ĩmi Ẹtēđi 'bū gé rī ãnī.

Tāĩmbị Mósē vé rī

¹⁷ "Lē ĩmi rikí ũsűű 'yozú kīnī má ímú tãĩmbị Mósē vé rī fuű drãã 'dĩni ku, dõku má ímú tã nēbī rī pi ní sī rī fuű drãã 'dĩni ku, má ímú ĩmi ní tã rī vé ífífí ũlűű.

¹⁸ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, tã ã fī tãĩmbị rī vé ĩ ní sī rī ícõ ãvĩĩ ãlunãni ku, cĩmgbã cazú 'bū pi ní áfízú vű be rī gé, tã ĩ ní sī tãĩmbị rī agá rī pi ārēvú céré ímú ĩ nga rá. ¹⁹ 'Bá tãĩmbị ĩ ní ndreé kuú mādãnjã rī nđõpi, gõõpi 'bá rī pi ímbãpi tã ãlu ãlu 'dĩri 'duűpi ngaápi rī, ĩ ímú ĩri ndre ku mādãnjãnjã mālūngã 'bū vé rī gé 'dãá, 'bo 'bá tã ĩ ní ezií rī 'duűpi ngaápi rá rī, ĩ ímú ĩri 'dụ 'bã āmbúgú mālūngã 'bū vé rī gé

† 4:24 4:24 Índrī ũnjí: Īri ándúrú mālāyíkã Múngú vé rī pi vé āzi 'bū gé 'dãá, nđ tãĩmbị Múngú vé rī, Sātãnã ri kōpivé āmbúgú. Múngú ídrõ kōpi 'bū gé 'dãási vūgã nõõ, kōpi gõkí ufuű índrī ũnjí, kōpi ri 'bá rī pi ní ĩzāngã sē vű drīgē nōgó. 'Í lã l'dangárã 12:7-9.

'dǎá. ²⁰ Lē ĩmi 'duki tǎimbı Múngú vé rı ngaá pıri, ā ndē Fārúsı rı pi ní rıi 'duı ngaá rı rá, āzini ā ndē 'bá tǎimbı ímbá'bá rı pi ní rıi 'duı ngaá rı rá. ĩmi 'okı dō 'dını ku, á sō ũyō, ĩmi ícókı fıi mǎlũngǎ 'bı vé rı agá 'dǎá ku.

Yēsũ ímbá 'a vengará vé tǎ

²¹ “Īmi yıkı rá, 'yokı 'bá ínógósı 'dǎ'bée ní kını, 'Lē mı 'dı 'bá ku, 'bá rı 'dı dō 'bá, ĩ ĩri ĩrĩñǎ rá.’ ²² 'Bo á 'yo ĩmi ní 'dını, 'bá rı ē éşı ve dō édrıpi ní, ĩ 'bá 'dırı ĩrĩñǎ rá. 'Bá rı 'da dō édrıpi ri, átá dō átángá ũnjı ĩri ní, ĩ 'bá 'dırı jı 'bá tǎ lı' 'bá rı pi* endreıi gé. 'Bo 'bá rı 'yo dō, 'Mi azakaza rú!’ ĩ 'bá 'dırı 'du 'be ácı vezú ānı ũdđı ākó rı† agá.

²³ “Kúru mi dō ri fēfē jı sē Múngú ní vūrǎ rōbōñō zǎzú rı‡ gé 'dǎá, 'ı mu dō ígá mı éşı agá 'dǎá, mı 'o mı édrıpi ri ũnjı, ²⁴ 'ı ku fēfē mı ní lēé jıi sēé Múngú ní rı kú vūrǎ rōbōñō zǎzú rı gé 'dǎá, drıdrı ni, ĩmi údekı ĩmi āsámvú mı édrıpi be rı ũgbále, kúru 'ı gō rı muı fēfē mı ní lēé sēé Múngú ní rı sēé ndō.

²⁵ “'Bá āzi lē dō mi tōó, lē dō mi jıi jı ĩ ní tǎ lızú rı agá, ĩmi kádō rıi muı ĩri be létıi gé 'dıgé, ĩmi údekı ĩmıvé tǎ ĩmi āsámvú gé ĩri be rı mbēlēñǎ, 'ı 'o dō 'dını kuyé, 'bá mı tōópi rı, ĩri mı jı pá tu 'bá tǎ lııpi rı endreıi gé, 'bá tǎ lııpi rı mı sē ũgalaku drıgé, ũgalaku rı mı jı 'be jı āngũ ũ'yızú rı agá. ²⁶ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dını, 'duki dō mı 'beé jı āngũ ũ'yızú rı agá 'dǎá gı, mı ĩfũ āmvé ku, mı ngá ĩ ní lıı mı drıgé rı ũfē ũgbále ká, mı íbı ĩfũ āmvé ndō.

Yēsũ ímbá õwũ vé tǎ

²⁷ “Īmi yıkı rá tǎimbı rı kını, 'Lē mı 'bǎ õwũ ku.’ ²⁸ 'Bo á 'yo ĩmi ní 'dını, 'bá rı ndre dō ũkú muı zú gbııgbıı, 'bá 'dırı éşı agá 'dǎá 'bǎ õwũ gı. ²⁹ Mıvé mı drı éndepıi gé rı sē dō mı fıi ũnjıkānyǎ 'oó nı, lē mı

ınjé ĩri 'beé 'dıısı āmvé. 'ı nje dō ĩgélé āzi mı rı' 'bá gá rı 'beé vũgá, ĩri múké, ndē mı ní fıızú mı rı' 'bá be ngı ācı vezú ānı ũdđı ākó rı agá 'dǎá rı. ³⁰ Mıvé drı éndepıi sē dō mı fıi ũnjıkānyǎ 'oó nı, lē mı lı ĩri 'beé 'dıısı rá. 'ı lı dō ĩgélé āzi mı rı' 'bá gá rı 'beé vũgá, ĩri múké, ũnjı nı mı ní fıızú mı rı' 'bá be ngı ācı vezú ānı ũdđı ākó rı agá 'dǎá rı.

Ayngará ágó pi vé ũkú be rı

(Mátáyo 19:9; Mǎrǎkō 10:11-12; Lúkǎ 16:18)

³¹ “Īmi yıkı rá tǎimbı Mósē vé rı kını, “Bá rı dro dō ívé ũkú, lē ā sı kōkōbı sēé ũkú rı drıgé ĩri drozú ānı.’ ³² 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dını, 'bá rı dro dō ívé ũkú gı, 'dırı lı ũkú rı ní létıi õwũ 'bǎzú ni. ũkú rı adri dō ágó āzi be ká, 'bá rı íbı ũkú rı dro ndō, 'bá ũkú 'dırı jeepı rı, 'bǎ 'dırı 'bǎ õwũ 'bá āzi vé ũkú sı.

Yēsũ ímbá ũyō vé tǎ

³³ “Īmi yıkı kpá rá 'yokı 'bá ínógósı rı pi ní kını, 'Mı sō dō ũyō, lē mı ñō ũyō mı ní sōó rı ku, ũyō mı ní sōó Úpı endreıi gé rı, lē mı 'du tǎ ni ngaंगा. ³⁴ 'Bo á 'yo ĩmi ní 'dını, lē ĩmi sókı ũyō ku. Lē ĩmi rikı 'bı ā rı édı ũyō sōzú ānı ku, ā'dıātāsıyǎ 'bı rı lúpá Múngú vé ni, ³⁵ dōku ĩmi rikı vı ā rı édı ũyō sōzú ānı ku, ā'dıātāsıyǎ vı rı Múngú vé ni, ĩri pá 'bǎ ānı, dōku ĩmi rikı Yērúsálémǎ ā rı édı ũyō sōzú ānı ku, ā'dıātāsıyǎ ĩri kırı 'Bǎgú āmbúgú rı vé ni. ³⁶ Lē mı ri mı drı édı ũyō sōzú ānı ku, § ā'dıātāsıyǎ mı ícó mı drı' 'bı újǎ ícá imve dōku ĩni ku. ³⁷ Tǎ mı ní újǎ rı, ĩri dō ē, ā adri ē, dō kuyé, ā adri kuyé. Tǎ rı dō ũ'dũ be túngú, tǎ 'dırı íbı íngǎ ādróko vúgálésı.

'Bá rı 'o dō mı ũnjı, ā 'okı ĩri ũnjı ku (Lúkǎ 6:29-30)

5:21 5:21 Wũngará 20:13; Dětōrōnómē 5:17 * **5:22** 5:22 'Bá tǎ lı' 'bá rı pi: Átálágú āmbúgú rı, atala atala rı pi drıgé rı pi, drıkoma rı pi, kōpi ri ĩ úmú tǎ Yǎhúđı rı pi vé rı lı. † **5:22** 5:22 Ácı vezú ānı ũdđı ākó rı: Múngú ri úmvúlésı 'bá 'ı ē'yı' 'bá ku rı pi 'du ú' 'bé ácı 'dırı agá. 'ı lǎ 'l'dangára 20:7-15. ‡ **5:23** 5:23 Vūrǎ rōbōñō zǎzú rı: Vūrǎ rōbōñō zǎzú ni anıgē Jı Múngú vé rı ā bóró gá 'dǎá, átálágú rı ri rōbōñō zǎ ānı Múngú ní 'bá rı pi trızú ívé ũnjıkānyǎ agásı. Vūrǎ ējıngũrı zǎzú ni anıgē Vūrǎ Uletere rı gé Jı Múngú vé rı agá 'dǎá, átálágú rı ri ējıngũrı zǎ ānı Múngú ní ũ'bııñǎ sı, āzini ũndrēñǎ sı sǎ Múngú ri zıızú rı gé. § **5:27** 5:27 Wũngará 20:14; Dětōrōnómē 5:18 **5:31** 5:31 Dětōrōnómē 24:1 § **5:36** 5:36 Lē mı ri mı drı édı ũyō sōzú ānı ku: 'Bá ırukō' 'bée vé mērē agá, kōpi 'duki drı vé tǎ 'bǎā āmbúgú ũyō sōzú ānı.

38 “Īmi yíkí rá ótú 'yokí kíní, “Bá āzi sō dō mī mī ọfúú, 'bá āzi ri kpá ĩri ē mī sō ọfú rá, 'bá āzi kpu dō mī sị, 'bá āzi ri kpá ĩri ē sị kpu rá.” 39 'Bo á 'yo ĩmi ní 'díní, 'bá rĩ 'o dō mi ũnjí, ā 'okí ĩri ũnjí sù ĩri ní mi 'oó rĩ tịni ku. 'Bá rĩ sa dō mī gbángírí drí ẹndẹpị gé rĩ, lē mī újá kpá mī gbángírí drí ịjị gé rĩ ā sa. 40 'Bá āzi lē dō mi jị mụú 'bá tā lị 'bá rĩ pi ẹndrẹtị gé, 'i 'du rí mívé bōngó ágá vé rĩ, lē mī sē kpá ĩri ní mívé bōngó akoó rụkụ rĩ ĩndĩ. 41 'Bá āzi si dō mi ũkpō sị, kíní mī jị 'i máyílí ālu, lē mī jị ĩri caá máyílí* ịrị. 42 'Bá āzi zị dō ngá mí tị gé, lē mī sē ĩri ní ngá ĩri ní zị rĩ, 'bá āzi lē dō ngá ẹ'yị mí vúgá, lē mī uga ĩri ní ngá rĩ ku.

*Lē mī lē ari'ba mívé rĩ pi lēlē
(Lúkā 6:27-28, 32-36)*

43 “Īmi yíkí ándúrú rá kíní, ‘Lē mī lē 'bá mí gārā gá rĩ lēlē, āzini lē mī ndre mívé ari'ba rĩ pi ũnjí.’ 44 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'díní, lē ĩmi lēkí ari'ba ĩmívé rĩ pi lēlē, 'bá ĩmi 'o'bá ũnjí rĩ pi, lē ĩmi zíkí kọpi ní Múngú ri. 45 Īmi 'okí dō tā rĩ 'díní, ĩri lū 'yozú kíní ádarú ĩmi anjị 'bá Ẹtẹpị Múngú 'bū gé rĩ vé ni. Múngú ri ụtú sē ka 'bá múké rĩ pi ní, āzini 'bá ũnjí rĩ pi ní ĩndĩ, āzini ĩri yíjígó sē 'dị 'bá tā 'o'bá pịrị rĩ pi ní, āzini 'bá tā 'o'bá ũnjí rĩ pi ní ĩndĩ. 46 'Í ri dō 'yẹná 'bá mi lē 'bá rĩ pi lēé áyu, mi nyo ícọ tā múké ịsú āní rá? 'Bá mūfēngā umbe jezú rĩ u'dụ 'bá rĩ pi† lēkí kpá 'bá ĩ lē 'bá rĩ pi lēlē ĩndĩ. 47 Mī dō 'yẹná ri mōdó sē mí ẹdrípị ní, tā múké mí ní ịsú 'a ní gé 'dígé rĩ ā 'dị? Pāgánō rĩ pi 'okí nyo tā sụú 'dĩri tịni ku? 48 Sā céré sị, lē ĩmi 'okí tā pịrị, sù sá céré sị ĩmi Ẹtẹpị 'bū gé rĩ ní tā 'oó pịrị rĩ tịni.”

6

Yēsū kīnī ā sēkí ngá 'bá ngá ākó rĩ pi ní

1 “Lē ĩmi ndrekí múké, ĩmi dō ri tā múké 'o, tā ĩmi ní 'oó rĩ, lē ĩmi rikí 'oó 'bá rĩ pi ẹndrẹtị gé andrekelemgbe kọpi ā ndrekí rí 'yozú kíní, ĩmi ri tā múké 'o

'díní ku. Īmi 'okí dō 'díní, ĩmi ícókí ngá ĩmi Ẹtẹpị ní úmvúlésí lēé sēé ĩmi ní 'bū gé 'dāá rĩ ịsú ku.

2 “Mī dō ri ngá sē 'bá ngá ākó rĩ pi ní, lē mī ri tā ni áyú mụzú 'bá rĩ pi ní sù 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be pịrị rĩ 'bá ngá ĩ ní sēé 'bá ngá ākó rĩ pi ní rĩ ā tā áyú 'bá Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agásí, āzini létị drígé sị, 'bá rĩ pi ē íngúkí rí ĩ āní rĩ pi tịni ku. Ádarú á lē lūú ĩmi ní 'díní, ngá 'yẹná kọpi ní ịsú rĩ, ĩri tā 'bá rĩ pi ní kọpi íngúzú 'dāri. 3 'Bo mi dō ri ngá sē 'bá ngá ākó rĩ pi ní, lē 'bá āzi ā nī ngá mí ní sēé rĩ vé tā ku. 4 Lē mī sē ngá rĩ kírí, 'bá āzi ā nī tā ni ku. Kúru mí Ẹtẹpị riipi tā ĩ ní 'oó kírí rĩ ndreépi rĩ, ĩri mi ụfē rá.

Múngú ri zịngará

5 “Īmi kádō rií Múngú ri zịj, lē ĩmi adrikí sù 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be pịrị rĩ pi tịni ku, kọpi lēkí rií pá tuú ụrụ sị Múngú ri zịj Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agásí, āzini létị drígé sị, 'bá rĩ pi ē íngúkí rí ĩ āní bēnī. Ádarú á lē lūú ĩmi ní 'díní, Ngá 'yẹná kọpi ní ịsú rĩ, ĩri tā 'bá rĩ pi ní kọpi íngúzú 'dāri. 6 Mī dō ri Múngú ri zị, lē mī fi jó agá, mī ụpị kẹtị rĩ cí, 'i zị mí Ẹtẹpị ĩ ní rụ 'bá ni ndreé ku rĩ, kúru mí Ẹtẹpị riipi tā ĩ ní 'oó kírí rĩ vé tā nīipi céré rĩ, ĩri mi ụfē rá. 7 Īmi kádō rií Múngú ri zịj, lē ĩmi rikí átángá ífífí ākó ni pi ẹndịj zịj mụzú dīj dīj sù 'bá Múngú ri nī 'bá kuyé rĩ pi tịni ku, kọpi ụsúkí Múngú ri ícọ ívé átángá ĩ ní átá kárákará 'dī'bée yị rá. 8 Lē ĩmi adrikí sù kọpi tịni ku, ā 'diātāsīyā tā ĩmi lēé zịj rĩ, ĩmi Ẹtẹpị nī ịnógósí gí.

9 “Īmi lēkí dō Múngú ri zịj, ĩmi zíkí 'díní,

“ ‘Bávé Ẹtẹpị 'bū gé rĩ,

rụ mívé rĩ ē ịnjíkí ịnjịnjị.

10 Lē mālūngā mívé rĩ ē ímụ íyí,

lē ā ngakí tā mī ẹsị ní lēé rĩ

vū drígé nōgó sù 'bū gé 'dílé rĩ tịni.

11 'Í sē 'bá ní ānyāngā ụ'dụ āndrū rĩ gé.

5:38 5:38 Wūngará 21:24; Lẹvítikā 24:20; Dětōrōnómē 19:21 * 5:41 5:41 Máyílí: 'Bá ri ícọ ẹcị tu ca máyílí na sá ālu agá. 5:43 5:43 Lẹvítikā 19:18 † 5:46 5:46 'Bá mūfēngā umbe jezú rĩ u'dụ 'bá rĩ pi: 'Bá mūfēngā umbe jezú rĩ u'dụ 'bá rĩ pi, kọpi Yāhúđị rĩ 'bá mūfēngā umbe jezú rĩ u'dụ 'bá 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ ní rĩ. Kọpi ri mūfēngā rĩ u'dụ āmbúgú 'bāgú rĩ ní 'yoó kọpi ā u'dụkí rĩ ndē.

12 'Í trũ 'bâ ùnjĩkãnyã 'bá ní 'oó rĩ agásĩ rá,
sũ 'bá ní 'bá 'bâ 'o'bá ùnjĩ rĩ pi trũú rĩ tĩjĩ.

13 Lẽ mí sê tâ ùnjĩ ã ù'bĩ 'bá ku, lẽ mí pa 'bâ ãdróko drĩgé sĩ rá.*'

14 ã'diãtãsiyã ìmi trũkĩ dõ 'bá ìmi 'o'bá ùnjĩ rĩ pi rá, ìmi Ètèpĩ 'bũ gé rĩ kpá ìmi trũ rá. 15 'Bo ìmi trũkĩ dõ 'bá ìmi 'o'bá ùnjĩ rĩ pi ku, ìmi Ètèpĩ 'bũ gé rĩ trũ kpá ìmi ku.

Yèsũ ìmbá 'bá rĩ pi ìnyá a'bingará vé tâ sĩ

16 "Ìmi dõ ri ìmi a'bi ngá nyanya sĩ, lẽ ìmi rikĩ adrií ìzãngã sĩ sũ 'bá ì 'bã'bée kú tâ be pĩrĩ rĩ pi tĩjĩ ku, kòpi ri adri ku ìzãngã ìzãngã rú, 'bá rĩ pi ã ndrekĩ rĩ 'yozú kìnĩ ì ri ãnyãngã a'bi. Ádarú á lẽ lũú ìmi ní 'dĩni, ngá 'yèṅá kòpi ní ìsú rĩ, ìri tâ 'bá rĩ pi ní kòpi ìngúzú 'dãri. 17 'Bo mi dõ ri mi a'bi ngá nyangará sĩ, lẽ mí inga mí drĩ'bĩ inganga, mí ùjĩ mí èndrètĩ yĩjĩ sĩ, 18 'bá rĩ pi ã nĩkĩ rĩ 'yozú kìnĩ mi ri mi a'bi ngá nyangará sĩ 'dĩni ku. 'Bo 'yèṅá mí Ètèpĩ riipi tâ ì ní ùzũúũ rĩ vé tâ nĩpi céré rĩ, ìri mi ùfê rá.

Ã'bú 'bũ gé 'dãá rĩ vé tâ (Lúkã 12:33-34)

19 "Lẽ ìmi rikĩ ã'bú 'bãá kuú ìmi ní vũ drĩgé nõgó ku, vũ drĩgé nõgó, ìjĩrĩkó ri ngá mbembe, ngá ri ùdrĩdrĩ, ùgũ'ba ri ngá ùgũgũ. 20 Lẽ ìmi 'bãkĩ ìmi ní ngá múké rĩ pi kú 'bũ gé 'dãá, vũrã ìjĩrĩkó ní ngá izazú ku, ngá ní ùdrĩzú ku, ùgũ'ba ní ngá ùgũzú ku rĩ gé 'dãá. 21 ã'diãtãsiyã mi mí èsĩ 'bã ku vũrã mí ní mívé ã'bú 'bãzú rĩ drĩgé.

(Lúkã 11:34-36)

22 "Mĩ ri lámã rú'ba nõri vé ni. Mĩ mĩ dõ múké, ìri sê tâ mí rú'ba gá rĩ pi céré adri múké. 23 Mĩ mĩ dõ ùnjĩ, ìri sê mí rú'ba ri céré adri ìnĩṅá agá. Mĩ újã dõ mí rií tâ ìnĩṅá vé ni 'oó, tâ mívé rĩ gõ adri ùnjĩkãnyãkãnyã.

(Lúkã 16:13)

24 "Bã ãlu ícõ èzĩ ngaá 'bá ìrĩ pi ní ku. Sã ãzi sĩ, ìri ãzi rĩ gã sĩ, ìri ãzi rĩ lèlè, dõku ìri èzĩ nga ãzi rĩ ní, ìri ãzi rĩ idede. Mi dõ

ri èzĩ nga Múngú ní, lẽ mí 'bã èsĩ ãmbúgu mũfèngã drĩgé ku.

Lẽ ìmi rikĩ ìmi ùsũú drãá tâ sĩ ku (Lúkã 12:22-31)

25 "Kúru á lẽ 'yoó ìmi ní 'dĩni, lẽ ìmi rikĩ ìmi ùsũú drãá rú'ba nõri vé tâ sĩ ku. ãnyãngã vé tâ, ngá mvuúmvu rĩ vé tâ, ãzini bõngó sũusu rĩ vé tâ, ìmi rikĩ ìmi ùsũú drãá ãní ku. Ìmi kádõ ùsũú, ìdri vé tâ ndè nyo ãnyãngã 'bá ní rií nyaá rĩ kuyé? Rú'ba 'bávè rĩ ndè nyo bõngó 'bá ní rií suú 'bã rú'ba gá rĩ kuyé? 26 Ìmi ndrekĩ drĩ ãrĩṅá unga'ba uru 'dĩ'bée ká, kòpi 'ãkĩ òmvú ku, dõku kòpi ìkũnãkĩ ãnyãngã ku, dõku kòpi 'bãkĩ ãnyãngã ìrá agá ku. Ìmi Ètèpĩ 'bũ gé rĩ ri kòpi ní ãnyãngã sê nĩ. Múngú mìlé gá 'dãá, ìmivé tâ ndè ãrĩṅá rĩ pi vé rĩ rá, ìri ngá ìmi ní lèé rĩ sê ìmi ní rá. 27 Ìmi dõ ri ìmi ùsũú drãá tâ sĩ sũ 'dĩri tĩjĩ, ìmi nyo ícõ adri ca lókĩ be ãco rá?

28 "Ngá ìmi ní rizú ìmi ùsũzú drãzú bõngó ã tâ sĩ rĩ ã'di? Ìmi ndrekĩ drĩ pètĩ ã fũ ásé agá 'dĩ'bée ká. Kòpi ngakĩ èzĩ ku, dõku kòpi údékĩ bõngó ku. 29 'Bo á lẽ 'yoó ìmi ní 'dĩni, 'bãgú Sõlõmõnã ri òtú bõngó ùnyĩ be ni suú, bõngó ìri ní suú rĩ vé ùnyĩ ndè fũ rĩ pi vé rĩ kuyé. 30 Múngú ri dõ pètĩ ã fũ zoópi ãndrũ, drũ ìri ùnyú rá rĩ pi ã tâ mba rá pĩrĩ, Múngú ícõ nyo ìmi ní bõngó sêé suú ku? È'yĩngará ìmivé rĩ mãdãṅá. 31 Kúru lẽ ìmi rikĩ ìmi ùsũú drãá 'yozú kìnĩ, "Bã ã'di nya?" dõku "Bã ã'di mvu?" dõku "Bã ã'di su yã 'dĩni ku?" 32 Pãgãnõ rĩ pi ri tâ 'dĩ'bée 'o nĩ. Ìmi Ètèpĩ 'bũ gé rĩ nĩ ngá ìmi ní lèé rĩ pi ãrèvú céré gĩ. 33 Drĩdrĩ ni, lẽ ìmi 'bãkĩ èsĩ céré rizú mãlũngã Múngú vé rĩ vé èzĩ ngazú, lẽ ìmi 'okĩ tâ pĩrĩ, ngá ìmi ní lèé rĩ pi, Múngú ri ícõ sê ìmi ní rá. 34 Lẽ ìmi rikĩ ìmi ùsũú drãá tâ drũ vé rĩ sĩ ku, tâ drũ vé rĩ, ìri 'i nga drũ. Ù'dú ãlu ãlu ri ívé ìzãngã be.

7

Ã lĩkĩ 'bã ãzi vé tâ ùnjĩ ku (Lúkã 6:37-38, 41-42)

* 6:13 6:13 Búkũ Mátáyo vé ì ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ rĩ pi urũkõ agá, sĩkĩ kpá, "mãlũngã rĩ, ùkpõ rĩ, ãzini ìngúngará rĩ ìri mívé ni, ã adri mužú 'dãni'dãni rĩ rá. ãmĩnã."

1 “Ã lĩkĩ 'bá āzi vé tã 'yozú kɪnĩ ĩri ũnjĩ ku, Múngú ā lì rí mívé tã ũnjĩ ku. 2 Ā'diātāsīyā ĩmi lĩkĩ dō 'bá ʊrʊkɔ'bée vé tã 'yozú kɪnĩ kɔpĩ ũnjĩ, Múngú rĩ kpá ĩmívé tã lì ũnjĩ, sũ ĩmi ní kɔpívé tã lìjĩ 'yoó kɪnĩ kɔpĩ ũnjĩ rĩ tĩnĩ. Tã ĩmi ní 'oó 'bá ʊrʊkɔ'bée ní rĩ, Múngú rĩ kpá 'o ĩmi ní sũ ĩmi ní 'oó kɔpĩ ní rĩ tĩnĩ.

3 “Mi ngá mādānjá 'deépi mí ógúpĩ mĩ gé rĩ ndre rá pírĩ, 'bo ngá 'deépi mí mĩ gé usegúgú 'dĩri, 'í ndre ku āsĩ? 4 Mi ícọ 'yo 'í lē ngá mādānjá 'deépi mí ógúpĩ mĩ gé 'dĩri ĩpēé rá, 'bo mí ícọ ngá usegúgú 'deépi mí mĩ gé 'dĩri ĩpēé ku āsĩ? 5 Mi 'bá mĩ 'bāapi kú tã be pĩrĩ 'dĩri, lē mĩ ĩpē ngá usegúgú 'deépi mí mĩ gé 'dĩri ũgbále, mĩ ndre rĩ āngũ uletere, mí íbĩ rĩ ngá mādānjá 'deépi mí ógúpĩ mĩ gé 'dĩri ĩpēé ndō.

6 “Ngá múké ĩ ní lēé sēé Múngú ní rĩ, ā sēkĩ 'bá adri'bée sũ ũcógú tĩnĩ rĩ pi ní ku. Māyākā ógú' 'bá ógúogũ ājē be āmbúgú ĩ ní zĩ pālĩ rĩ pi,* ā sēkĩ 'bá adri'bée sũ ĩgá tĩnĩ rĩ pi ní ku, ĩmi sēkĩ dō 'bá sũ 'dĩ'bée tĩnĩ rĩ pi ní, kɔpĩ utu ĩnĩ pá sĩ, kɔpĩ gō ĩmi nya drĩ ni gé kpāā.

'Í zĩ, 'í ndā, 'í ga kēḗtĩ rĩ
(Lúkã 11:9-13)

7 “Īmi zĩkĩ, ĩ sē ĩmi ní rá, ĩmi ndākĩ, ĩmi ĩsú rá, ĩmi gákĩ kēḗtĩ rĩ, ĩ zĩ ĩmi ní rá. 8 'Bá rĩ zĩ dō ngá, ĩ sē ĩri ní rá. 'Bá rĩ ndā dō ngá, ĩri ĩsú rá. 'Bá rĩ ga dō kēḗtĩ rĩ, ĩ zĩ ĩri ní rá.

9 “Īmi āsámvú gé 'dĩgē, mívé mváná zĩ dō pánga mí tĩ gé, mĩ nyo ícọ ĩri ní írā sē áyu rá? 10 Dōku zĩ dō 'bĩ, mĩ ícọ ĩri ní ĩnĩ sē áyu rá? 11 Īmi 'bá adri'bée ũnjĩkānyā be 'dĩ'bée, ĩmi dō ícọ ngá múké sē ĩmívé anjĩná rĩ pi ní fēfē rú rá pírĩ, kúru ĩmi Ētēpĩ 'bũ gé rĩ ícọ nyo ngá múké sēé fēfē rú 'bá ngá zĩ' 'bá 'í vúgá rĩ pi ní ku? 12 Lē ĩmi 'okĩ 'bá rĩ pi múké, sũ ĩmi ní lēé 'bá rĩ pi ā 'okĩ ĩmi múké rĩ tĩnĩ. Tāĩmbĩ Mósē vé rĩ, āzini tã nēbĩ rĩ pi ní sũ rĩ vé ífĩfĩ adriĩpi 'dĩ.

Kēḗtĩ mādānjá rĩ
(Lúkã 13:24)

* 7:6 7:6 Māyākā ógú' 'bá ógúogũ ājē be āmbúgú ĩ ní zĩ pālĩ rĩ pi: Pālĩ índre sũ írā ógúpi ógúogũ ũnyĩ be ājē be āmbúgú rĩ tĩnĩ. Títĩrĩkó rĩ kɔpĩ údé nĩ ívé kókó'bō agá.

13 “Lē ĩmi fĩkĩ kēḗtĩ mādānjá rĩ agásĩ. Ā'diātāsīyā kēḗtĩ ėpĩ rĩ, āzini lēḗtĩ ėpĩ rĩ, ĩri 'bá rĩ jĩ fi drāngará agá, 'bá kárakará pi fi mužú 'a ni gé sĩ nĩ. 14 'Bo kēḗtĩ mādānjá rĩ, āzini lēḗtĩ ure rĩ, 'bá rĩ mụ ānĩ ídringará ĩsú, 'bá kɪnĩkɪnĩná ni pi 'yéḗná fi ídri rĩ ĩsú nĩ.

Ī pēḗtĩ rĩ nĩ ámá ĩrívé ũ'a sĩ
(Lúkã 6:43-45)

15 “Lē ĩmi adrikĩ mĩ be kowu nēbĩ ũnjó rú 'dĩ'bée sĩ. Kɔpĩ rĩ ĩ 'bā adri sũ kābĩlō ĩdrĩkĩdri rĩ tĩnĩ, 'bo ėsĩ gélésĩ, kɔpĩ índrékĩ sũ ārākĩlā āngũ ũndĩpi kpélékpélé rĩ tĩnĩ. 16 Mi kɔpĩ nĩ ámá tã kɔpĩ ní 'oó rĩ sĩ, sũ mí ní pēḗtĩ rĩ pi nĩ ámá ĩvé ũ'a sĩ rĩ tĩnĩ. 'Bá rĩ pi nyo ícọ ũ'a vĩnyō vé rĩ, dōku fĩgĩ vé rĩ ũtĩ pēḗtĩ ũcékúcé be rĩ sũgé rá? 17 Pēḗtĩ múké rĩ, ũ'a ni rĩ adri múké, 'bo pēḗtĩ ũnjĩ rĩ, ũ'a ni rĩ adri ũnjĩ. 18 Pēḗtĩ múké rĩ ícọ 'aá ũ'a be ũnjĩ ku, āzini pēḗtĩ ũnjĩ rĩ ícọ 'aá ũ'a be múké ku. 19 Pēḗtĩ 'aápi múké ku rĩ, ĩ ĩri ga í'dé vūgá, ĩ 'dũ 'be ācí agá. 20 Ī pēḗtĩ rĩ nĩ ámá ũ'a ĩrívé rĩ sĩ, kúru ĩ 'bá ũnjó rú rĩ pi nĩ ámá tã kɔpĩ ní 'oó rĩ sĩ.

Yēsũ gā 'bá ívé tã 'dũ' 'bá nga' 'bá ku rĩ pi sĩ
(Lúkã 13:26-27)

21 “'Bá rĩ' 'bá ma zĩ' 'bá tĩ sĩ 'Úpĩ, Úpĩ,' 'dĩ'bée āsámvú gé, ʊrʊkɔ'bée ícókĩ fĩfĩ mālũngā 'bũ vé rĩ agá ku, 'yéḗná 'bá rĩ' 'bá tã má Ētēpĩ 'bũ gé rĩ ní lēé ā 'dũkĩ ngá rĩ 'dũ' 'bá nga' 'bá rá rĩ pi ícọ fi 'bũ gé 'dāā nĩ. 22 'Ú' 'dũ ĩ ní ímúzá tã lĩzú 'dāri sĩ, 'bá kárakará pi ma zĩ, 'Úpĩ, Úpĩ, 'bá ũlũkĩ nyo 'dũkó múké rĩ mĩ rú sĩ kuyé? Āzini 'bá údrókĩ nyo índri ũnjĩ rĩ pi mĩ rú sĩ kuyé? Āzini 'bá 'okĩ nyo tã āyāzú āyāyā ni ũkpō mívé rĩ sĩ kuyé?' 23 Kúru ma ímú 'yo kɔpĩ ní, 'Á nĩ ĩmi kuyé. Īmi 'bá tã 'o' 'bá ũnjĩ 'dĩ'bée, ĩmi dēkĩ ĩmi 'dĩsĩ rá!'

'Bá ĩrĩ jó sĩ' 'bá rĩ pi
(Lúkã 6:47-49)

24 “'Bá tã mávé rĩ yĩpi rá, āzini tã ni 'dũpĩ ngáapi rá rĩ, adri sũ 'bá úmĩ be, jó sĩpi ndũyú ni ā'bāapi ũkpó ũkpó írā sĩ

rĩ tĩni. ²⁵ Yíigó 'dì ãmbúgú, yĩ tĩ jó rĩ ìmùlùú, ùlì vj jó rĩ, 'bo jó rĩ árí kuyé, ã'diãtãsiyã sị jó rĩ ùkpó ùkpó. ²⁶ 'Bá tã má ní ìmbá rĩ yĩpi ku, ãzini tã ni 'duúpi ngaápi ku rĩ, adri sũ 'bá azakaza rú, jó sịpi cínýfã agá rĩ tĩni. ²⁷ Yíigó 'dì ãmbúgú, yĩ tĩ jó rĩ ìmùlùú, ùlì vj jó rĩ, jó rĩ árí rüyü vügá."

²⁸ Yèsũ kã átángá rĩ átá deę gí, 'bá bĩtríkã rĩ pi ãyãkí ãyãyã tã ìri ní ìmbá 'dĩri sĩ, ²⁹ ã'diãtãsiyã Yèsũ ìmbá tã rĩ ùkpó be, ìmbá tã rĩ sũ 'bá Mósẽ vé tãimbị ìmbá'ba rĩ pi ní ìmbá rĩ tĩni kuyé.

8

*Yèsũ idrí ágó ùfú ní nyaá rĩ
(Mārākō 1:40-45; Lúkã 5:12-16)*

¹ Yèsũ kã isị irã drĩgè 'dãásĩ vügá nõó, 'bá bĩtríkã 'dekí mužú vudrĩ ni gé sĩ. ² Ágó ãzi ùfú* ní nyaá ni ìmú kùmúci ùtĩĩ Yèsũ ęndręti gé, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Úpí, mí ã'yĩ dõ rá, mí idrí ma."

³ Yèsũ ní 'ì drĩ suzú ágó rĩ ã rù'ba ùlózú, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Má ã'yĩ rá, lè mĩ rù'ba ã adri ule." Koro ùfú rĩ ní dezü ágó rĩ ã rù'ba gá sĩ. ⁴ Kúru Yèsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, "Lè mĩ lù tã 'dĩri 'bá ãzi ní ku. 'Í mụ mi 'daá átálágú rĩ ęndręti gé, 'í 'yo ìri ní mĩ rù'ba ícã múké gí. Kúru 'í jì fēfē sēē átálágú† rĩ ní, sũ tãimbị Mósẽ‡ ní sēē rĩ tĩni, 'bá rĩ pi ã nĩkí rí 'yozú kĩnĩ mĩ rù'ba ícã múké gí."

*Yèsũ idrí ùgalaku rĩ vé ãtĩ'ba
(Lúkã 7:1-10; Yũwãní 4:43-54)*

⁵ Yèsũ kã fií Kãpãrãnãúmã gá 'dãá, ùgalaku ãngáráwá rĩ pi vé rĩ§ ní ìmúzá Yèsũ vügá nõó, ìri ní Yèsũ ri mázú drĩ ìrĩ sĩ. ⁶ Ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Úpí, mávé ãtĩ'ba la kú gbóló drĩgè, ícõ ęcĩ tuú 'bã ku, ìri ri ìzãngã nya ambamba."

* **8:2** 8:2 Ùfú: Tãimbị Mósẽ vé rĩ kĩnĩ, 'bá ùfú ní nyaá rĩ, ìri ãzãvũ rú, ã'yĩkí ìri adrii 'bá Ìsērélè vé rĩ pi ãsãmvú gé ku. Drã ùfú vé rĩ deę dõ rù'ba ni gé sĩ gí, lè ã mụ 'i 'daá átálágú rĩ ęndręti gé, átálágú rĩ ìri ndre, ìri 'yo drã rĩ deę rù'ba ni gé sĩ gí. 'Í lã Lëvĩtĩkã 14:1-32. † **8:4** 8:4 Átálágú: 'Bá Ìsērélè vé rĩ pi ãsãmvú gé, 'yená átálágú ri rõbõnõ zã Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá nĩ. Atala rĩ pi ri ifũ úyú Lëvĩ vé rĩ agá. ‡ **8:4** 8:4 Mósẽ: Yõsépã kã drãá gí, 'bãgú Èjèpètõ vé rĩ 'bã anji Ìsērélè vé rĩ pi ęzĩ ngaá tũgęrĩ rú caá ilí mũdũrũlũ sũ (400). Kúru Múngú ní Mósẽ ri ìpëzú ìmúzá anji Ìsērélè vé rĩ pi pazú adringárã tũgęrĩ rú rĩ agásĩ. Múngú sē tãimbị rĩ Mósẽ ní, ã lũ anji Ìsērélè vé rĩ pi ní, sēzú ì ní tãimbị rĩ zizú tãimbị Mósẽ vé ni ãnĩ. Tĩkí Mósẽ ri ìsũ ãkũdè ilí rĩ ca élifũ ãlu mũdũrũlũ sũ (1,400), ìsũ ãkũdè tĩkí drĩ Yèsũ ri kuyé. 'Í lã Wũngárã 2-24. § **8:5** 8:5 Ùgalaku ãngáráwá rĩ pi vé rĩ: Ìri ãngáráwá mũdũrũlũ ãlu rĩ pi è drĩ koopi ni.

⁷ Yèsũ ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, "Ma mụ ìri idrí rá."

⁸ Ùgalaku rĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Úpí, má ícõ mi ã'yĩ mụyú mávé ãngá 'dãá ku. Mĩ átã átángá rĩ nõgõ, mávé ãtĩ'ba rĩ ícõ idrí rá.

⁹ Ùgalaku ambugu ni pi anigé má drĩlé gá, ma ãmbúgú ãngáráwá rĩ pi drĩgè, kõpi tã yì má tĩ gé. Ma ícõ 'yo ãlu ni ní, "Í mụ, 'ìri ícõ mụ rá. Ma ícõ 'yo ãzini ní, 'Mĩ ìmú,' ìri ìmú rá, Ma ícõ 'yo mávé ãtĩ'ba ní, "Í 'dũ tã 'dĩri ngaá,' ìri tã rĩ 'dũ nga rá."

¹⁰ Yèsũ kã tã 'dĩri yĩ, sē ìri ní ãyãngárã, ìri ní 'yozú 'bã 'ì pámvú ùbĩ'ba rĩ pi ní kĩnĩ, "Ádarú á lè lùú ìmi ní 'dĩni, Ìsērélè rĩ pi ãsãmvú gé, 'bã ãzi má ní ìsũ ę'yĩngárã be ágó nõri vé rĩ tĩni 'dãáyo. ¹¹ Á 'yo mí ní 'dĩni, 'bã kárãkarã pi íbĩ íngã ùtũ ní ìfũngárã gálésĩ, ãzini ùtũ ní 'dengárã gálésĩ, kõpi ìmú ì úmú ùmũ nya ãbũrãmã pi be, Ìsãkã pi be Yõkõbũ pi be, mãlũngã 'bũ vé rĩ agá. ¹² 'Bo Yãhũdĩ Múngú rĩ ę'yĩ'ba kuyé rĩ pi, ì ìmú kõpi dro fũ mãlũngã Múngú vé rĩ agásĩ ãmvé, kõpi mụ adri vũrã bĩpi niipi cịcị rĩ agá, kõpi ìmú ngo, ãzini sịkányã ci ãcĩ rĩ vé fingárã ì rù'ba gá rĩ sĩ."

¹³ Kúru Yèsũ ní 'yozú ùgalaku ãngáráwá rĩ pi vé rĩ ní kĩnĩ, "Í mvi gõõ 'bętĩ, sũ mí ní ę'yĩ 'yozú kĩnĩ, ãtĩ'ba mívé rĩ idrí rá rĩ tĩni, ãtĩ'ba rĩ idrí gí." ãngáráwá rĩ pi vé ãmbúgú rĩ ca mụyú ìsũ ívé ãtĩ'ba rĩ idrí gí, idrí sã Yèsũ ní 'yoó 'dãri gé.

*Yèsũ idrí 'bã kárãkarã
(Mārākō 1:29-34; Lúkã 4:38-41)*

¹⁴ Yèsũ kã fií Pétëró vé jó agá 'dãá, ìsũ Pétëró ìdrępi la kú gbóló drĩgè, rù'ba ni ko gbírílí. ¹⁵ Yèsũ ní ùkú rĩ è drĩ ruzú, drã rĩ ní dezü ùkú rĩ rù'ba gá sĩ. Kúru ìri

ní íngázú ọrụ, ìrì ní ìnyá á'dízú sèzú Yèsù ní.

¹⁶ Ùndréná 'dāri sī, ìjìkí 'bá kárákará ìndrì ùnjí be ní pi ìmù Yèsù vùgá nōó, Yèsù ká átá, ìndrì ùnjí rī pi fūkí 'bá 'dī'bée drìgé sī rá. Yèsù ìdrì 'bá drā be rī pi ārēvú céré. ¹⁷ Tā ọtú Múngú ní ẹzìí, nẹbì Ísáyā ní 'yoó rī nga 'i fūú tì ní gé gí kīnī, “Sē 'bávè drā de 'bā rù' 'bá gá sī gí, āzini 'dụ drā de 'bá ku rī pi 'bā rù' 'bá gá sī gí.”

Yèsù ā pámvú ùbīngará tā ni mbamba (Lúkā 9:57-62)

¹⁸ Yèsù ká ndrèé 'bá kárákará trakí 'ì gārā kùrù, ìrì ní 'yozú kīnī, lē 'bā zokí yī bālālā rī mụzú álé 'dāá. ¹⁹ Kúru 'bá riipi taimbì Mósè vé rī ìmbápi rī ní ìmùzú Yèsù vùgá nōó, ìrì ní 'yozú kīnī, “Ìmbápi, ma 'de mụzú mí vùgá sī ìndī vūrā mí ní lēzú mụzú rī gé 'dāá.”

²⁰ Yèsù ní újázú ìrì ní kīnī, “Ūfá pi 'bù be rizú lazú ānī, āríná unga' 'bá ọrụ sī rī pi ìvé jó be, 'bo ma 'Bá Mvá 'i,* vūrā má ní mâ drī suzú adrízú ni 'dāáyo.”

²¹ 'Bá ìrì ā pámvú ùbī' 'bá rī pi vé āzi ní 'yozú ìrì ní kīnī, “Úpí, mâ mụ drī má étèpi rì sī ùgbále ká.”

²² 'Bo Yèsù ní 'yozú ìrì ní kīnī, “Mí ìmù má pámvú ùbī, 'í ku 'bá ùdrā' 'bá gí rī pi ā sīkí ìvé 'bá ùdrā' 'bá gí rī pi.”†

Yèsù uga ùlì vīpi ùkpō be rī (Mārākō 4:35-41; Lúkā 8:22-25)

²³ Kúru Yèsù pi ní tuzú kúlúmgbá agá ìvé 'bá 'ì pámvú ùbī' 'bá rī pi be. ²⁴ Koro ùlì ní íngázú vīzú ùkpō be, sē yī rī úvá ngūyá ngūyá, lē tī kúlúmgbá rī agá. 'Bo ìsú ākūdē Yèsù rì ú'dú ko. ²⁵ Ìrivé 'bá ìrì āpámvú ùbī' 'bá rī pi ní ìrì aruzú ú'dú gélésì, kōpi ní 'yozú ìrì ní kīnī, “Úpí, 'bā rì tī yī ā ndúgé, 'í pa 'bā fō!”

²⁶ Yèsù ní újázú kōpi ní kīnī, “Ngá ìmi ní adrízú ùrī sī rī ā'di? Ìmivé ẹ'yīngará mādāńá.” Kúru ìrì ní ngazú ọrụ sī, ìrì ní átázú ùkpō be kīnī, ùlì vīpi ùkpō be 'dīrì,

āzini yī riipi úvápi ngūyá ngūyá 'dīrì ā tu pá, ùlì vīpi rī, āzini yī riipi úvápi ngūyá ngūyá rī gō pá tuú rá!

²⁷ Āgō kúlúmgbá agá rī pi āyākí tā 'dīrì sī āyāyā, kōpi ní zizú kīnī, “Ágō ùlì vīpi ùkpō be 'dīrì ugaápi, āzini yī riipi úvápi ngūyá ngūyá 'dīrì ugaápi pá tuúpi 'dīrì 'bá íngóni ní?”

Yèsù ìdrì 'bá ìrī ìndrì ùnjí be ní pi (Mārākō 5:1-20; Lúkā 8:26-39)

²⁸ Yèsù ká yī bālālā rī zoó caá āngū Gērāsā vé rī gé 'dāá, āgō ìrī ìndrì ùnjí be ní pi rì adri 'būrèdrī rī pi āsámvú gé 'dāá, kōpi ní ìmùzú Yèsù vùgá nōó. Kōpi ọjógó ọjógó, 'bá āzi ícò ẹlì lètì 'dāri gé sī ku. ²⁹ Āgō 'dī'bée ní trezú ú'dúkó be ọrụ 'dāá kīnī, “Yèsù Mvá Múngú vé rī, ngá mí ní lēé 'bá vùgá rī ā'di? Mí ìmù 'bá ní ìzāngā sēé ìsúzú sà ní ícò drī kuyé?”

³⁰ Vūrā 'dāri ì rì ìgá úcé ānī, āsámvú ní vū kōpi be kuyé. ³¹ Ìndrì ùnjí rī pi ní Yèsù rì mázú kīnī, “'Í lē dō 'bā droó fūú āmvé, 'í pē 'bā mụ úfí ìgá rī pi agá.”

³² Yèsù ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ìmi mụkí!” Ìndrì ùnjí rī pi ní fūzú āgō 'dī'bée rù' 'bá gá sī, mụzú úfízú ìgá rī pi agá, ìgá rī pi ní njuzú mụzú ọngú sī āngū ùlúpi ùlúlú rī gé 'dāá, kōpi ní u'dezú ùdrāzú yī bālālā rī agá 'dāá. ³³ 'Bá rì' 'bá ìgá rī pi úcé' 'bá rī pi ní njuzú mụzú kūrú agá 'dāá, kōpi ní mụzú tā 'i ngaápi 'dīrì ùlúzú, āzini kōpi ní tā 'i ngaápi āgō ìrī ìndrì ùnjí be 'dī'bée rù' 'bá gá rī pi ùlúzú. ³⁴ 'Bá kūrú agá rī pi céré ngakí ìfūú ìmù Yèsù vùgá nōó. Kōpi ká Yèsù rì ndrèé, kōpi mākí Yèsù rì kīnī, Yèsù ā fū ìvé āngū agásì 'dīsì rá.

9

Yèsù ìdrì ágò pá be 'bēlé' 'béle ni (Mārākō 2:1-12; Lúkā 5:17-26)

¹ Yèsù ní tuzú kúlúmgbá agá, gō yī bālālā rī zoó mụzú álé kūrú ìrì ní rizú adrízú rī agá 'dāá. ² Āgō ọrụkọ' 'bée ní ágò pá be 'bēlé' 'béle ni 'dúzá pòròsì sī ìjízú

8:17 8:17 Ísáyā 53:4 * **8:20** 8:20 'Bá Mvá: Yèsù zì 'i 'Bá Mvá lüzú kīnī, 'i Kúrísítō 'i, 'i mālūngā rī rụ mụzú nyonyo. 'Í lā Dānyélē 7:13-14. † **8:22** 8:22 'Í ku 'bá ùdrā' 'bá gí rī pi ā mụkí ìvé 'bá ùdrā' 'bá gí rī pi sīngará gá: Yèsù 'yo tā 'dīrì 'dīni ā'diātāsīyā ìrì múké 'bá rī ní Yèsù ā pámvú ùbīzú āndrū ndē ìrì ní tēzú cīngbá étèpi ní drāzú ùgbále.

Yésũ vúgá nõó. Yésũ kã kôpivé ẽ'yĩngára nĩĩ áamá, ĩri ní 'yozú ágó pá be 'bêlé'béle rĩ ní kĩnĩ, “Mâ mvá rĩ, mí adri ĩzãngã sĩ ku! Trũkĩ mi mívé ũnjĩkãnyã agásĩ gĩ.”

³ 'Bá Mósẽ vé tãĩmbĩ ímbá'bánĩ pi ã urukõ ní rizú átázú ĩ ãsãmvú gé sĩ kĩnĩ, “Ágó 'dĩri ĩnjĩ Múngú ri ku! Ágó rĩ ũsũ 'i Múngú 'i?”

⁴ Yésũ nĩ tã kôpi ní riĩ ũsũú rĩ rá, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Ngá ĩmi ní rizú tã ũnjĩ ũsũúú ĩmĩ ésí agá 'dĩni rĩ ã'di? ⁵ Mâ 'yo rĩ tã rĩ íngóni? Mâ 'yo rĩ, “Trũkĩ mi mívé ũnjĩkãnyã agásĩ gĩ 'dĩni,’ dôku mâ 'yo, “Í nga urũ ẽcĩ tuú’? ⁶ 'Bo á lã lúú ĩmi ní 'yozú kĩnĩ, ma 'Bá Mvá 'i, ma ũkpõ be ũnjĩkãnyã trũzú vũ drĩgẽ nõgó” ĩri ní kũru 'yozú ágó pá be 'bêlé'béle rĩ ní kĩnĩ, “Í nga urũ, 'i 'du mívé pórõsĩ, 'i mvi 'bêtĩ.” ⁷ Ágó rĩ ní kũru ngazú urũ, ĩri ní 'dezú muzú 'bêtĩ. ⁸ 'Bá bĩtrĩká rĩ pi kã tã 'dĩri ndreé, sã kôpi ní ũrĩ, kôpi ngakĩ riĩ Múngú ũkpõ sãepi 'bá rĩ pi ní 'dĩri íngú.

Yésũ zĩ Mátáyo ri

(Márákõ 2:13-17; Lúkã 5:27-32)

⁹ Yésũ kã riĩ 'deé muzú létĩ gé sĩ, ĩri ní Mátáyo ri ndrezú, úri kuú jó ĩ ní rizú mũfẽngã umbe jezú rĩ u'duzú 'bãgú ãmbúgú Rómã vé rĩ ní rĩ agá. Yésũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Mĩ ímũ adriĩ 'bá mã pámvú ũbĩpi ni,” Mátáyo ní koro ngazú urũ, ĩri ní 'dezú muzú Yésũ vúgá sĩ.

¹⁰ Yésũ pi kã riĩ ínyã ũndrẽná vé rĩ nyaá Mátáyo vé ãngá 'dãá, 'bá mũfẽngã umbe jezú rĩ u'du'bánĩ pi, 'bá ri'bánĩ ũnjĩkãnyã 'o'bánĩ pi be, ímũkĩ úri ínyã nyaá Yésũ pi be trũ, ãzini ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bánĩ pi be trũ. ¹¹ Fãrũsĩ rĩ pi kã tã 'dĩri ndreé 'dĩni, kôpi ní 'bá Yésũ ã pámvú ũbĩ'bánĩ pi zizú kĩnĩ, “Ímívé 'bá riĩpi ãngũ ímbãpi rĩ ri ínyã nya 'bá mũfẽngã umbe jezú rĩ u'du'bánĩ pi be, ãzini 'bá ũnjĩkãnyã 'o'bánĩ pi be trũ ã'diãtãsi?”

¹² Yésũ kã ta kôpivé 'dĩri yĩ, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “'Bá drã ãkõ rĩ ndã 'bá ũjó sãepi ni ku, 'bá drã be rĩ, ĩri 'bá ũjó sãepi ni ndã nĩ ¹³ 'Bo ĩmi mukĩ tã ĩ ní sĩ 'dĩri ã fĩfĩ ũnjĩ, 'Á

lã ĩmĩ ésí ã adri ĩdrĩkĩdri, adri 'yozú kĩnĩ á lã ĩmi zãkĩ mã ní rõbõõyõ yã 'dĩni kuyé.' Má ímũ 'bá tã 'o'bánĩ pi rĩ pi zĩ kuyé, mã ímũ 'bá ũnjĩkãnyã 'o'bánĩ pi zĩ.”

'Bá rĩ pi zĩkĩ Yésũ ri ngá nyanya a'bingará ã tã sĩ

(Márákõ 2:18-22; Lúkã 5:33-39)

¹⁴ Ũ'dũ ãlu, 'bá Yũwãni ã pámvú ũbĩ'bánĩ pi ní ímũzú Yésũ ri zizú kĩnĩ, “'Bã Fãrũsĩ rĩ pi be ri 'bã a'bi ngá nyanya sĩ rá píri, mívé 'bá mĩ pámvú ũbĩ'bánĩ pi a'bikĩ ĩ ngá nyangará sĩ ku ãsĩ?”

¹⁵ Yésũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, “Kẽrẽgú õmũrũgõ rĩ vé rĩ dô drĩ ũmũ ímũ'bánĩ pi jengará gá rĩ pi ãsãmvú gé anigé, ũmũ rĩ pi nyo ícõ adri ĩzãngã sĩ rá? Sã ãzi ri ímũ 'dĩ'dĩ, kãdõ ímũ õmũrũgõ rĩ vé kẽrẽgú 'dujú kôpi ãsãmvú gé sĩ, kũru kôpi ímũ ĩ a'bi ngá nyangará sĩ.

¹⁶ “Bõngõ dẽepi gĩ rĩ, ícõkĩ bõngõ ú'dĩ ĩsĩ vũrã ãsĩpi gĩ rĩ ícĩ ãni ku, ã'diãtãsiyã bõngõ 'i nyaãpi kũ ĩrĩkõ rú gĩ rĩ, ícĩkĩ dô ulẽ ni õzũũ bõngõ ú'dĩ ni sĩ, ĩri gõ ãsĩ muzú drĩgẽlé, ulẽ ni gõ adri ãmbúgú. ¹⁷ 'Bá ãzi ícõ vinyõ ĩ ní zoó ú'dĩ rú rĩ tõó lã'bu* ĩ ní ícĩ jũrú rú ũkũ ni agá ku. 'Bá rĩ tõ dô vinyõ rĩ lã'bu ĩ ní ícĩ jũrú rú ũkũ ni agá, jũrú rĩ ãfĩ rá, ĩri sã vinyõ rĩ dã vũgã. Lã ã tõkĩ vinyõ rĩ jũrú ú'dĩ ni agá, ĩri sã lã'bu rĩ ícõ ãfĩ ku, vinyõ rĩ ícõ dãã vũgã ku.”

Yésũ ri ũkpõ be 'bá ídrĩzú

(Márákõ 5:21-43; Lúkã 8:40-56)

¹⁸ Yésũ kã riĩ átã, drĩkoma ãzi ní ímũzú kũmũcĩ ũtĩzú Yésũ ẽndrẽtĩ gé kĩnĩ, “Mávẽ mvã ũkũná drã sã 'dĩri sĩ gĩ. Mĩ ímũ drĩ 'bãã drĩ ni gé, ẽ ídrĩ rĩ gõõ ũzi.” ¹⁹ Yésũ pi ní 'dezú muzú vudrĩ ni gé sĩ ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bánĩ pi be.

²⁰ Sã 'dãri gé, ũkũ ãzi ãri ri ẽcĩ rú'bánĩ ni gé sĩ caá íli mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ, ũkũ rĩ ímũ Yésũ ã úgórõ gálẽsĩ, ĩri ní Yésũ vé bõngõ akoó rũkũ rĩ ẽ tĩ ulõzú. ²¹ Ũsũ 'i ésí agá 'dãlé kĩnĩ, “Mã ulõ dô Yésũ vé bõngõ akoóko rĩ ẽ tĩ, mã ícõ ídrĩ rá.”

9:13 9:13 Õsãyã 6:6 * **9:17** 9:17 Lã'bu: Yãhũdĩ rĩ pi vé mẽrẽ gã, kôpi ri lã'bu ícĩ jũrú rú vinyõ tõzú. Tã Yésũ ní ímbã 'dĩri ĩri vinyõ ú'dĩ rĩ vé tã 'i'dã, ãzini jũrú ũkũ rĩ, ĩri tãĩmbĩ Mósẽ vé rĩ 'i'dã.

22 Yēsũ ní 'i újázú ìri ndrezú, Yēsũ ní 'yozú kìnĩ, “Mvá ùkúná 'dĩri, mí adri ìzāngā sī ku, mívé ẹ'yīngará sē mí ídrí gí.” Sāṅá 'dāri gé, āri rī vé ẹcīngará gō pá tuú rá.

23 Yēsũ ká fíí drīkoma rī vé jó agá 'dāá, ká yī 'bá bītríká rī pi ri ẹrī co āvũ rī ngozú, 24 ìri ní 'yozú kìnĩ, “Ìmi fūkí āmvé, mvá ùkúná rī drā kuyé, ìri ri ú'dú ko.” 'Bo kòpi ríkí guúgu tā Yēsũ ní 'yoó 'dĩri sī. 25 Yēsũ ká 'bá kárakará rī pi pēé fūú mužú āmvé 'dāá gí, ìri ní fizú mužú jó agá 'dāá, ìri ní mvá ùkúná rī ẹ drī ruzú, mvá ùkúná rī ní íngázú ọrú. 26 Tā 'dĩri ayi mužú kūrú 'dāri agásĩ céré.

Yēsũ ídrí 'bá ìrī mì be ẹsī' 'bá gí ni pi

27 Yēsũ ká ngaá mužú, 'bá ìrī mì be ẹsī' 'bá gí ni pi 'dekí mužú Yēsũ vúgá sī, kòpi ní Yēsũ ri zizú kìnĩ, “Dāwúđĩ ā Mvá rī, † 'í ndre ìzāngā 'bávé rī fô!”

28 Yēsũ ká fíí mužú jó agá 'dāá, 'bá mì be ẹsī' 'bá gí rī pi ní fizú mužú Yēsũ vúgá 'dāá, Yēsũ ní kòpi zizú kìnĩ, “Ìmi ẹ'yīkí 'yozú kìnĩ ma ícò ìmí mì zī rá 'díní rá?”

Kòpi ní újázú kìnĩ, “Úpí, 'bá ẹ'yīkí rá, mì 'bá mì zī rá.”

29 Kúru Yēsũ ní kòpi ẹ mì úlózú ālu ālu céré, ìri ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, “Ìmi ní ẹ'yī gí rī sī, ma ìmi ídrí rá.” 30 Koro kòpi ẹ mì ní 'i zīzú āngũ ndrezú. Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, “Lē ìmi ùlúkí tā 'dĩri 'bá āzi ní ku.” 31 Kòpi ní 'dezú mužú, 'bo kòpi gōkí tā rī ùlúú mužú kūrú rī agásĩ céré.

Yēsũ ídrí ágó átápi ku ni

32 Yēsũ pi ká rií 'deé mužú ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ' 'bá rī pi be, 'bá ọrúko ní ágó āzi índrí ùnjí be átápi ku ni ìjízú Yēsũ vúgá nōó. 33 Yēsũ ní índrí ùnjí rī drozú fūzú ágó rī drīgé sī, ágó ándúrú átápi ku rī ní 'í' dózú átázú. 'Bá bītríká rī pi āyākí tā 'dĩri sī āyāyā, kòpi ní 'yozú kìnĩ, “Tā āzi nga drī 'i āngũ Ìsērélē vé rī agá sū 'dĩri tīnī kuyé!”

† 9:27 9:27 Dāwúđĩ ā Mvá rī: Múngú ẹzi kìnĩ, Kúrísítò ri ùmvúlésí ìmú ìfú úyú 'bāgú Dāwúđĩ vé rī agá. 'Í lā 1 Sāmúelē 16:1-13; Sāwumā 132:11-12. ‡ 9:37 9:37 'Bá ānyāngā rī ìkūnā' 'bá rī pi gārú: Tā 'dĩri vé ìffí 'díní, 'bá lē' 'bá Yēsũ ri ẹ'yī' 'bá rī pi kárakará, 'bo 'bá ú'dúkó múké rī ùlú' 'bá rī pi gārú. * 10:2 10:2 'Bá áyúāyū rī pi: 'Bá áyúāyū rī pi, Yēsũ sē kòpi ní ùkpò, ri kòpi pēé mužú 'bá rī pi ímbá, índrí ùnjí rī pi údró, āzini tā āyázú āyāyā ni pi 'oó.

34 'Bo Fārúsĩ rī pi ní 'yozú kìnĩ, “Ágó 'dĩri ri índrí ùnjí rī pi údró ùkpò āmbúgú índrí ùnjí rī pi vé rī sī.”

Yēsũ 'bá ẹsī múké 'bá rī pi ní

35 Yēsũ ní ẹcízú kūrú rī agásĩ, āzini gúrú rī pi agásĩ, ri 'bá rī pi ímbá Jó Múngú ri Zizú rī pi agásĩ, ri ú'dúkó múké mālūngā vé rī ā tā ùlúú, ri 'bá drā be āndiāndí rī pi ídrí mužú. 36 Yēsũ ká 'bá bītríká rī pi ndreé, sē ìri ní ìzāngā, ā 'diātāsīyā ìzāngā kòpivé rī aga rá, 'bá āzi kòpi ẹ ìzā kòpi ní 'dāáyo, kòpi índrékí sū kábīlò 'bá úcépi ní ní adrií 'dāáyo rī tīnī. 37 Ìri ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ' 'bá rī pi ní kìnĩ, “Ānyāngā rī ka ambamba, 'bo 'bá ānyāngā rī ìkūnā' 'bá rī pi gārú.” ‡ 38 Lē ìmi zíkí Úpí ómvú 'dīpa rī, ā pē rí 'bá rī pi mužú ívé ómvú agá 'dāá ānyāngā rī ìkūnāá.

10

Yēsũ pē ívé 'bá áyúāyū mužrī drī ni ìrī rī pi

(Mārākō 3:13-19; Lúkā 6:12-16)

1 Yēsũ ní ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ' 'bá mužrī drī ni ìrī rī pi zizú, sē kòpi ní ùkpò índrí ùnjí rī pi údrózú, āzini 'bá drā be āndiāndí rī pi ídrízú.

2 Yēsũ vé 'bá áyúāyū rī pi* vé rú pi 'dī, 'bá drīdrī rī, Sīmōnā 'i, ìrivé rú āzi Pétērō 'i, āzi rī Pétērō ẹdrīpí Āndērēyā 'i, Yōkóbū Zēbēdáyō mvòpí 'i, Yōkóbū ẹdrīpí Yūwánī 'i, 3 Pílípū 'i, Bātīlímáyō 'i, Tótmā 'i, Mátáyo 'i, Mátáyo ri 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'duúpi ni, Yōkóbū Āláfáyō mvòpí 'i, Tādáyō 'i, 4 Sīmōnā ẹsī 'bāápi 'bá ívé rī pi ẹ ìsúkí rí drīwālā rī 'i, āzini Yúdā Ìsīkārīyótā gōopi Yēsũ ā ùli 'beépi rī 'i.

Yēsũ ímbá ívé 'bá áyúāyū mužrī drī ni ìrī rī pi

(Mārākō 6:7-13; Lúkā 9:1-6)

5 Yēsũ ní 'bá mužrī drī ni ìrī 'dī' bée pēzú mužú, ìri ní ẹzizú kòpi ní kìnĩ, “Lē ìmi mužú 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rī pi āsámvú gé 'dāá ku, dōku lē ìmi fíkí kūrú

'bá Sāmāriyā vé rī pi ní adrizú rī agá 'dāá ku. ⁶ Īmi mụkí Īsērélē adri'bá sū kābīlō āvī'bá gí rī pi tīnī rī pi vúgá. ⁷ Īmi cakí dō gí, ĩmi ũlūkí kōpi ní kīnī, 'Mālūngā 'bū vé rī ícá ĩnyīnā gí.' ⁸ Īmi ídríkí 'bá drā be rī pi, ĩmi ingakí 'bá ũdrā'bá gí rī pi gōó ídri rú, ĩmi ídríkí 'bá ũfú ní nyaá rī pi, ĩmi údrókí índrī ũnjí rī pi. Á sē ĩmi ní ũkpō 'dīri kána, 'bo lē ĩmi kokí kpá 'bá rī pi ē ĩzā kána. ⁹ Ā 'dūkí mūfēngā jīj mụzú ĩndī ku. ¹⁰ Īmi kádō mụú ēcī rī gé 'dāá, ā 'dūkí jūrú mụzú ĩndī ku, dōku ā 'dūkí bōngó āzi āndō rú mụzú ĩndī ku, dōku ā 'dūkí ngá pá gá ni pi mụzú ĩndī ku, dōku ā 'dūkí túré mụzú ĩndī ku, ā'diātāsīyā 'bá ēzī nga'bá rī pi, lē ā sēkí kōpi ní ngá nyanya.

¹¹ “Kūrú ĩmi ní caá 'a ni gé rī, āzini gūrú ĩmi ní caá 'a ni gé rī, lē ĩmi ndākí 'bá múké ni ĩsú vūrā 'dāri agá, ĩmi adrikí ĩrivé āngá 'dāá, cīngbá ĩmi ní ngazú mụzú rī gé. ¹² Īmi fikí dō caá 'bētī 'dāri agá, ĩmi sēkí mōdó 'bá 'bētī 'dāri āsámvú gé rī pi ní. ¹³ 'Bá 'bētī 'dāri āsámvú gé rī pi ē'yíkí dō ĩmi rá, ĩmi sēkí kōpi ní tākíri, dō 'bá 'bētī 'dāri āsámvú gé rī pi gākí ĩmi ē'yígá sī, ā sēkí kōpi ní tākíri ku. ¹⁴ 'Bá rī ē'yí dō ĩmi kuyé, dōku gā dō ĩmivé tā yígá sī, ĩmi kádō ĩfūú 'bētī 'dāri agásī, dōku kūrú 'dāri agásī, lē ĩmi wekí nyōókú ĩmi pá ágélé gá rī kú 'dīgé.† ¹⁵ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, ú'dú ĩ ní ímúú tá lizú rī gé, kūrú Sōdómō vé rī, āzini Gōmórā vé rī,‡ ĩ tá lī kōpi drīgé mādā, 'bo ĩ ímú tá lī kūrú 'dāri drīgé aga rá.

Īzāngā ri ímú 'dī'dī

(Mārākō 13:9-13; Lúkā 21:12-17)

¹⁶ “Ma ĩmi pē mụzú sū ĩ ní kābīlō pēē ārākíla rī pi āsámvú gé rī tīnī, kuru lē ĩmi adrikí úmī be sū ĩnī vé rī tīnī, āzini ĩmi adrikí tā be pīrī sū āmámū tīnī. ¹⁷ 'Bo ĩmi ndrekí múké! 'Bá rī pi ímú ĩmi urū jī tō 'bá tā lī'bá rī pi ęndrētī gé rá, kōpi ĩmi ũgbā ívé Jó Múngú ri Zīzú rī pi agá 'dāá

rá. ¹⁸ Īmi ní rīi má pámvú ũbū rī sī, ĩ ímú ĩmi jī tō gávānā ęndrētī gé, āzini 'bāgú rī pi ęndrētī gé, ĩri sē ĩmi ú'dúkó múké rī ũlū ānī kōpi ní, āzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní. ¹⁹ 'Bo kōpi rúkí dō ĩmi gí, lē ĩmi rikí ũsūú 'yozú kīnī ĩmi átá íngóni yā 'dīni ku, ā'diātāsīyā tā ĩmi ní lēé átá sā 'dāri gé rī, Índrī Uleterē rī ũlū ĩmi ní nī. ²⁰ Īmi átákí tā rī nī ku, tā ĩmi ní lēé átá rī, Índrī ĩmi Ętēpī Múngú vé rī átá ĩmi ní nī.

²¹ “Ędrīpī ri ímú ędrīpī ā ũli 'be, ĩri ędrīpī ri sē 'dī drā rá. Ętēpī ri ímú ívé anjīnā rī pi ā ũli 'be, ĩri kōpi sē ú'dī ũdrā rá, anjīnā rī pi ímú ufu ku ari'ba rú, kōpi 'bá ĩ tī'bá rī pi sē ú'dī ũdrā rá. ²² 'Bá rī pi cére ímú ĩmi gā sī má tā sī, 'bo 'bá pá tuúpi tītī ívé ę'yīngará agá cīngbá ũđđ gé rī, Múngú ri ímú ĩri pa rá. ²³ 'Bá rī pi 'okí dō ĩmi ũnjí kūrú āzi agá, ĩmi ápákí mụzú kūrú āzi agá. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, ma 'Bá Mvā 'i, má ní drī ícázú kuyé rī gé, ĩmi ícókí ęcī kūrú Īsērélē vé rī pi agásī cére ku.

²⁴ “'Bá ĩ ní rīi ímbá rī ícó 'bá 'i ímbápi rī ndēé tā sī ku, átī'bá ícó adrii 'bá 'i ní rīi ęzī ngaá vú ni gé rī drīgé āmbúgú rú ku. ²⁵ Lē 'bá ĩ ní rīi ímbá rī ā adri sū 'bá rīipi 'i ímbápi rī tīnī, lē átī'bá rī ā adri sū ívé āmbúgú tīnī. Ma adriipi jó 'dīpa nōri, 'bá rī pi dō ri ma zī Bēlēzēbúlā,§ ĩmi 'bá adri'bée mávé jó āsámvú gé nō'bée, kōpi ímú rú ũnjí 'da ĩmī rú'bá gá rá!

Lē ĩmi adrikí ũrī sī ku

(Lúkā 12:2-7)

²⁶ “'Bo lē ĩmi adrikí 'bá 'dī'bée sī ũrī sī ku. Ngá āzi ícōpi 'i zūúpi, 'i i'daápi āmvé ku ni 'dāáyo, dōku ngá āzi 'i zūúpi ĩ ní ícō nījī ku ni 'dāáyo. ²⁷ Tā má ní ũlūú ĩmi ní kīri nōri, lē ĩmi jīkí mụú ũlūú 'bá rī pi ní. Átángá má ní átá ĩmi ní ũyōkōyō sī nōri, ĩmi mụkí áyú 'bá rī pi ní ú'dúkó be urū 'dāá. ²⁸ Lē ĩmi rúkí 'bá rī'bá āngū ú'dī'bá rī pi ku, kōpi ícókí índrī rī 'dījī drāá ku. Lē ĩmi rúkí 'yēnā Múngú índrī rī sēepi fīpī

† **10:14** 10:14 Lē ĩmi wekí nyōókú ĩmi pá ágélé gá rī kú 'dīgé: Yāhūdī rī pi ri nyōókú we ĩ pá gá sī 'bá ĩ ē'yí'bá kuyé rī pi ní, lūzú kīnī kōpi ā ve 'bá ĩ ē'yí'bá kuyé 'dī'bée ní gí, ĩri kpá lū 'yozú kīnī Múngú ri tā lī 'bá ĩ ē'yí'bá kuyé rī pi drīgé. ‡ **10:15** 10:15 Sōdómō āzini Gōmórā: Múngú iza kūrú 'dī'bée ũnjīkānyā 'bá kūrú 'dī'bée agá rī pi ní 'oó rī sī lókí Ābūrāmā vé rī gé. † lā 'Í lā 'Í lā 'Í dōngará 18:20-19:28. § **10:25** 10:25 Bēlēzēbúlā: Bēlēzēbúlā vé rú āzi rī Sātānā 'i, ĩri ādróko, ĩri āmbúgú índrī ũnjí rī pi drīgé.

ácí agá, āzini rụ' bá rĩ sēepi fiípi ácí vezú
ānī ūdū ākó rĩ agá rĩ áyu. ²⁹ Āríná mādā
mādā ĩrĩ ĩ 'yéńá ụzị mǔfēngā ā fí ālu. 'Bo
ālu ni ícọ drāá ku, ĩmi Ẹtẹpi ā'yĩ dō tā ni
nĩ ká, ĩri íbị drā ndō. ³⁰ Múńgú lā drĩ' bí
ĩmi drĩgẹ rĩ pi cére gí. ³¹ Lē ĩmi adríkí ũrĩ
sĩ ku, ĩmivé tā ndē āríná kárákará rĩ pi vé
rĩ rá.

*'Bá Kúrísítō ri ā'yĩpi dōku gāapi 'bá rĩ
pi ẹnreṭi gé rĩ*

(Lúkā 12:8-9)

³² "'Bá rĩ ā'yĩ dō ma rá 'bá rĩ pi ẹnreṭi
gé, 'yo dō 'í ā'yĩ ma gí, ma kpá ĩri ā'yĩ má
Ẹtẹpi 'bụ gé 'dālẹ rĩ ẹnreṭi gé rá. ³³ 'Bá
rĩ gā dō ma sĩ vū drĩgẹ nōgó, ma kpá ĩri
gā sĩ má Ẹtẹpi ẹnreṭi gé 'bụ gé 'dālẹ.

Yēsū vé tā ĩjị acongára

(Lúkā 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ "Īmi ríkí ũsūy 'yozú kínĩ, má ĩjị tākiri
vū drĩgẹ nōgó 'dínĩ ku. Má ĩjị tākiri kuyé,
mávẹ ímúńgára nōri, 'bá rĩ pi ē ímúkí rí
ĩ ngūy ānī ũńjĩ má sĩ bēnĩ. ³⁵ Mávẹ
ímúńgára nōri ĩri sē,

" 'mvá ágó pi ímú ĩ aco ẹtẹpi be,
mvá ũkú pi ímú ĩ aco ẹnreṭi be,
ũkú ágó tị gé rĩ, kọpi ímú ĩ aco ịdrẹpi be.

³⁶ Ārĩ' bá mívé rĩ pi íbị ĩfū mívé 'bẹti
āsámvú gé 'dĩgẹ.'

³⁷ "'Bá rĩ lē dō 'í ẹtẹpi ri dōku 'í ẹnreṭi
ri ma ndēé, 'bá 'dĩri ícọ adrii 'bá má
pámvú ũbĩpi ni ku. ³⁸ 'Bá rĩ gā dō ívé
peti alambaku* 'dugá sĩ, āzini gā dō má
pámvú ũbĩgá sĩ, 'bá 'dĩri ícọ adrii 'bá má
pámvú ũbĩpi ni ku. ³⁹ 'Bá riipi ívé ídri ā
tā mbaapi nyọkú drĩgẹ nōgó rĩ, ícọ ídri
'dání' dání rĩ ịsú ku. 'Bá rĩ adi dō ívé ídri
sē drāá má sĩ, ĩri ídri 'dání' dání rĩ ịsú
rá.

Ī ícọ ā'di ri ũfē?

(Mārākō 9:41)

⁴⁰ "'Bá rĩ ẹ'yí dō ĩmi, ẹ'yí 'dĩri ma, 'bá rĩ
ẹ'yí dō ma, ẹ'yí 'dĩri má Ẹtẹpi ma ịpẹepi
rĩ. ⁴¹ 'Bá rĩ ẹ'yí dō nẹbĩ riipi tā Múńgú vé
rĩ ũlūpi rĩ ívé āńgá, ĩ ímú ĩri ũfē sĩ ĩ ní
nẹbĩ rĩ ũfē rĩ tịni. Āzini 'bá rĩ ẹ'yí dō 'bá
tā be pịri Múńgú vé ni ívé āńgá, ĩri ní tā

'oó pịri rĩ sĩ, ĩ ímú ĩri ũfē sĩ ĩ ní 'bá tā
be pịri 'dĩri ũfē rĩ tịni. ⁴² 'Bá rĩ sē dō yĩ
ídriídri ni mvụy 'bá má pámvú ũbĩ' bá tā
be mādā rĩ pi vé ālu ni ní rá, ádarú ĩ ímú
ĩri ũfē rá."

11

*Yūwánĩ pē ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ' bá rĩ pi
muỵ Yēsū vúgá*

(Lúkā 7:18-35)

¹ Yēsū ká tā rĩ ẹzị de ẹ ívé 'bá 'í pámvú
ũbĩ' bá mụdrị drĩ ni ĩrĩ rĩ pi ní gí, ĩri ní
'dezú mụzú 'bá rĩ pi ímbázú, āzini tị sēzú
mụzú kịrú Gālíláyā vé rĩ pi agásĩ.

² Yūwánĩ Bātízīmū sēepi ĩ ní 'yĩ kuú jó
āńgū ũ'yízú rĩ agá rĩ ká tā Kúrísítō ní rií
'oó rĩ yĩ, ĩri ní ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ' bá rĩ
pi pēzú mụzú ³ Yēsū ri zízú kínĩ, "'Bá ĩ ní
'yoó kínĩ ĩri ímú 'dĩ' dī rĩ, ĩri mi 'i, dōku
'bá ĩ ní 'yoó ĩri ímú rĩ túńgú?"

⁴ Yēsū ní újázú kọpi ní kínĩ, "Īmi újákí
ĩmi gōó vúlẹ Yūwánĩ vúgá 'dāá, ĩmi ũlúkí
ĩri ní tā ĩmi ní yĩ, āzini ĩmi ní ndreé rĩ.

⁵ 'Bá mị be ẹsĩ' bá gí rĩ pi, kọpi nóni āńgū
ndre rá. 'Bá pá be ábá' bá gí rĩ pi, kọpi
nóni ẹcị tu rá. 'Bá ũfú ní nyaá rĩ pi, kọpi
ā rụ' bá ícá nóni ule gí. 'Bá bị be ẹsĩ' bá gí
rĩ pi, kọpi nóni tā yị rá. 'Bá ũdrā' bá gí rĩ
pi gōkí íńgá ídri rú gí. Āzini ụ' dụkọ múké
rĩ, ĩri ũlū 'bá ngá ākó rĩ pi ní rá. ⁶ 'Bá ma
gā' bá kuyé rĩ pi, Múńgú ri kọpi ní tākiri
sē rá."

⁷ Yūwánĩ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ' bá rĩ
pi ká 'deé muỵ gí, Yēsū ní 'í' dózú átázú
Yūwánĩ vé tā sĩ 'bá bịtríká rĩ pi ní kínĩ,
"'Bá ĩmi ní muỵ ndreé āńgū ā'wí cínýáfā
rú rĩ gé 'dāá rĩ ā'di 'i? Īmi ịsúkí 'bá rĩ
ndreé adri sĩ áse mbaapi āco ũlĩ ní bĩ
vúgá rĩ tịni? ⁸ Dō adri 'dínĩ kuyé, ngá
ĩmi ní ndreé rĩ a'di? Īmi ịsúkí ágó āzi su
bōńgó ũnyĩ be ni rá? Adri 'dínĩ kuyé, 'bá
adri' bée 'bāgú vé āńgá rĩ pi bōńgó ũnyĩ
be ni pi su nĩ. ⁹ Kúru ngá ĩmi ní muỵ
ndreé rĩ ā'di? Īmi múkí nẹbĩ ri ndreé?
Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dínĩ, 'bá ĩmi ní
muỵ ndreé rĩ ndē nẹbĩ ri rá. ¹⁰ 'Bá 'dĩri

10:36 10:36 Míkā 7:6 * **10:38** 10:38 Peti alambaku: 'Bá Rómā vé rĩ pi ri 'bá tā 'o' bá ũńjĩ rĩ pi gbā mūsūmári
sĩ peti alambaku sígẹ, ĩri sá 'dụ āco kọpi íbị drā ndō, kọpi ịzāńgā nya ambamba drāńgára rĩ gé.

Yūwánī 'i, ī ní tã ni sīi Búkũ Múngú vé rī agá rī kīnī:

“ ‘Ma mávé 'bá áyúāyū ni pē mužú mí ní drīdrī,

īri mu mí ní lētī údé.’

11 Ádarú á lē lūū īmi ní 'dīni, 'bá ī ní tīi vū drīgé nōgó rī pi āsámvú gé, 'bá āzi Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ndēepi āmbūgū sī ni 'dāáyo. 'Bo 'bá ī ní īrivé tã 'duú 'bāā mādāná mālūngā 'bū vé rī gé 'dālē rī, ndē Yūwánī ri āmbūgū sī rá. 12 Í'dózú lókí Yūwánī Bātízīmū sēepi rī vé rī gé 'dāá, cīngbá āndrū sī, 'bá rī pi rikí ē'dī 'dīi mālūngā 'bū vé rī ā tã sī, 'bá ūnjī rī pi lēkī mālūngā 'bū vé rī ērī ī ní ūkpō sī. 13 Búkũ nēbī rī pi vé rī, āzini tāimbī Mósē vé rī, ūlū tā ímūpi 'i ngaāpi rī cīngbá cazú lókí Yūwánī vé rī gé. 14 Īmi ā'yīkī dō tã má ní átá 'dīri rá, Ēlīyā* ī ní 'yoó kīnī īri ímú 'dīi'dī rī, īri Yūwánī 'i. 15 'Bá bī be rī, ā yī 'í ní tã 'dīri.

16 “Mā ū'bī rī 'bá lókí āndrū nōri vé rī pi ngá íngóni ni sī? Kōpi adrikí sū anjīná úrí'bá jōkōnī agá, rī'bá ī ōgūpīi zī'bá rī pi tīni, kōpi ri 'yo,

17 “ ‘Bá rikí īmi ní ērī coó,

'bo īmi gākí úngó tugá sī,

'bá ngokí īmi ní úngó īzāngā vé ni,

'bo īmi gākí āā ngogá sī.’

18 Yūwánī riipi bātízīmū sēepi rī ri 'i a'bií, nya ngá kuyé, āzini mvu ngá kuyé, 'bo kōpi kīnī, 'Índrī ūnjī fi drī ni gé gí.’

19 'Bo ma 'Bá Mvā 'i, ma ri ngá nya rá, āzini ma ri ngá mvu rá, kōpi kīnī, ma ri ngá nya ambamba, āzini ma ri īmērē ambamba, ma ūndī 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'du'bá rī pi vé ni, āzini ma ūndī 'bá ri'bá ūnjīkānyā 'o'bá rī pi vé ni. 'Bá tã 'oópi pīrī rī, ī nī áamá 'yozú kīnī, ádarú īri úmī be.”

*Ī tã lī 'bá ésī újábá kuyé rī pi drīgé
(Lúkã 10:13-15)*

20 Kúru Yēsū ní kūrú 'í ní tã āyāzú āyāyā 'ozú 'a ni agá kárakarā rī pi vé tã átázú ūkpó ūkpó, ā'diātāsīyā 'bá kūrú rī pi agá

rī pi gākí ésī újágá sī īvé ūnjīkānyā agásī.

21 “Īmi 'bá adri'bá kūrú Kōrāzīnī vé rī agá 'dī'bée, āzini kūrú Bētēsāyídā† vé rī agá 'dī'bée, īmi ímú īzāngā nya rá! Tã āyāzú āyāyā má ní 'oó īmi ní 'dī'bée, mā 'o té dō kūrú Táyā vé rī agá, āzini kūrú Sīdónā vé rī agá, 'bá kūrú rī pi agá rī pi újákí té ésī ínógósī Múngú ri ē'yīzú gí. Kōpi té bōngó írikó rú ni pi úsú ī rú'bá gá, kōpi úfúragú úmvú dā ī drīgé. 22 'Bo á lē 'yoó īmi ní 'dīni, ū'dú ī ní ímúzá tã līzú rī gé, ī ímú īmi īrīñā 'bá kūrú Táyā vé rī agá, āzini kūrú Sīdónā vé rī agá rī pi vé rī ndē rá. 23 Īmi 'bá adri'bá Kāpārānāumā agá 'dī'bée, īmi ūsūkí īmi nyo ícó fi 'bū gé rá? Īmi ícókí fīi ku, īmi fi mu adri 'bū āvū rī pi vé rī agá. Tã āyāzú āyāyā má ní 'oó īmi ní 'dī'bée, mā 'o té dō kūrú Sōdómō vé rī agá, 'bá Sōdómō vé rī pi té ésī újá rá, kōpivé kūrú ri té adri ūgōgō. 24 Á lē 'yoó īmi ní 'dīni, ū'dú ī ní ímúzá tã līzú rī gé, ī ímú īmi īrīñā Sōdómō vé rī ndē rá.”

*Īmi ímúkí má vúgá uvungará gá
(Lúkã 10:21-22)*

25 Sā 'dāri gé, Yēsū ní Múngú ri zīzú kīnī, “Má Ētēpī, Úpí mālūngā 'bū vé rī ruúpi vū drīgé rī be rī, ōwō'dīfō mí ní tã áda rī ūzūú 'bá úmī be rī pi ní, āzini 'bá tã nī'bá ambamba rī pi ní rī sī, āzini mí ní tã rī i'daá 'bá tã be mādā sū anjīná nyírīná tã ākó rī pi tīni rī pi ní rī sī. 26 Ē, má Ētēpī, 'í lē tã rī ā nga 'i sū 'dīri tīni, īri mí ní āyīkō sē.

27 “Má Ētēpī sē ngá rī pi ārēvú céré kú má drīgé, ma Mvā rú, 'bá āzi nī ma kuyé, 'yéṅá má Ētēpī nī ma nī, 'bá āzi nī má Ētēpī ri kuyé, 'yéṅá ma Mvā rú, á nī má Ētēpī ri nī, āzini 'bá má ní ūpēé rī pi nīkí īri nī.”

28 Kúru Yēsū ní 'yozú kīnī, “Īmi āndē'bá oḡu 'dungará sī gí 'dī'bée, īmi ímúkí má vúgá nōó, ma sē īmi ímú uvu rá.” 29 Īmi 'dukí oḡu má ní 'duú nōri áyu, īmi ūnīkí tã má ní 'oó rī, ā'diātāsīyā ma ésī be mādā, āzini tã be mādā, īmī ésī ri ícó

11:10 11:10 Mālákī 3:1 * 11:14 11:14 Ēlīyā: Ēlīyā ri nēbī, Múngú 'du īri mužú 'bū gé ídri rú, drā kuyé. Tīkí īri ākūdē ílī rī ca mūdūrūlū úrōmī (900), ísū ākūdē tīkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā 1 'Bāgú 17-21; 2 'Bāgú 1-3. † 11:21 11:21 Kōrāzīnī āzini Bētēsāyídā: Yāhūdī rī pi rikí adrii kūrú 'dī'bée agá, 'bo 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi rikí adrii kūrú Táyā vé rī agá, āzini Sīdónā vé rī agá.

22 Kúru 'bá rĩ pi ní ágó āzi mị be ẹsĩpi gí, átápi ku ni íjízú Yẹsũ vúgá nŏó, ágó rĩ índrí ũnjí be, Yẹsũ idrí ágó rĩ rá, ágó rĩ ẹ mị gŏ āngũ ndreé rá, gŏ kpá átá rá. 23 'Bá rĩ pi ārěvú céré ngakí āyāá tā 'dĩri sĩ āyāyā, kŏpi ní 'yozú kɪnĩ, “Ágó 'dĩri adri nyo Dāwúdĩ Mvŏpĩ 'i kuyé?”

24 Fārúšĩ rĩ pi ká tā 'dĩri yĩ, kŏpi kɪnĩ, “Ágó 'dĩri ri índrí ũnjí rĩ pi údrŏ ũkpŏ Bělězēbúlā vé rĩ sĩ, Bělězēbúlā ri āmbúgú índrí ũnjí rĩ pi vé rĩ.”

25 Yẹsũ nĩ tā kŏpi ní rií ũsũú rĩ rá, ĩri ní 'yozú kŏpi ní kɪnĩ, “Bá mālũngā ru' bá rĩ pi rikí dŏ ĩ fuú ĩ drĩkā sĩ, ĩri sē kŏpivé mālũngā ri ábá rá. 'Bá kũrú agá rĩ pi, dŏku 'bá 'bětĩ āsámvú gé rĩ pi rikí dŏ ĩ fuú ĩ drĩkā sĩ, ĩri sē kũrú 'dĩri, dŏku 'bětĩ 'dĩri ábá rá. 26 Sātánā dro dŏ 'í օgũpĩĩ índrí ũnjí rĩ pi, kŏpi ri ĩ fuú ĩ drĩkā sĩ, ĩrivé mālũngā ri ícŏ pá tu íngŏni? 27 Ma dŏ ri índrí ũnjí rĩ pi dro ũkpŏ Bělězēbúlā vé rĩ sĩ píri, kúru 'bá ĩmivé rĩ pi ri índrí ũnjí rĩ pi dro ā'di vé ũkpŏ sĩ? 'Bá ĩmivé rĩ pi ímú ĩmivé tā lĩ, kŏpi 'yo tā ĩmi ni 'yoó rĩ adri pĩrĩ ku. 28 'Bo ma dŏ ri índrí ũnjí rĩ pi dro Múngú vé Índrí Uleteré rĩ vé ũkpŏ sĩ, ĩri lũ 'yozú kɪnĩ mālũngā Múngú vé rĩ ícá ĩmi āsámvú gé gí.

29 “Dŏku 'bá ri ícŏ fi 'bá ũkpŏ be ni vé jó agá mu ĩrivé ngá ali íngŏni íngŏni? Drĩdrĩ ni, ĩri drĩ 'bá ũkpŏ be 'dĩri ru úmbé, ĩri kúru íbí mu ngá ĩrivé jó agá rĩ pi ali ndŏ.

30 “'Bá rĩ adri dŏ má be trũ ku, 'bá 'dĩri mávé ārĩ' bá, 'bá rĩ úmú dŏ kábĩlŏ rĩ pi adrií má be trũ ku, 'bá 'dĩri kábĩlŏ rĩ pi írérē. 31 Á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá rĩ 'o dŏ ũnjĩkányā, āzini ide dŏ 'bá āzi, ĩ ícŏ ĩri trũ rá, 'bo 'bá rĩ ide dŏ Índrí Uleteré rĩ vé tā, ícŏkí ĩri trũú ālujání ku. 32 Ma 'Bá Mvā 'i, 'bá rĩ átá dŏ mávé tā ũnjí, ĩ ícŏ ĩri trũ rá, 'bo 'bá rĩ átá dŏ Índrí Uleteré rĩ vé tā ũnjí, ícŏkí ĩri trũú ku, í' dŏzú āndrũ, dŏku lókí ímúpi drĩdrĩ 'dĩ rĩ gé.

*Ī pẹtĩ rĩ nĩ ámá ĩrivé ũ'a sĩ
(Lúkā 6:43-45)*

33 “Pẹtĩ rĩ dŏ múké, ĩrivé ũ'a ri adri múké, pẹtĩ rĩ dŏ ũnjí, ĩrivé ũ'a ri adri ũnjí, ā'diātāsīyā ĩ pẹtĩ rĩ nĩ ámá ĩrivé ũ'a sĩ.

34 ĩmi adri' bée sũ ĩnĩ tĩnĩ ri' bá ũnjĩkányā 'o' bá 'dĩ' bée, ĩmi ícŏ tā múké átá íngŏni? Tā ĩmi ní rií átá rĩ, ĩri íbí íngá ĩmĩ ẹsĩ agá.

35 'Bá adriípi múké rĩ, tā ĩri ní rií átá ĩfũú 'í ẹsĩ agásĩ rĩ pi céré múké, 'bá adriípi ũnjí rĩ, tā ĩri ní rií átá ĩfũú 'í ẹsĩ agásĩ rĩ pi céré ũnjí. 36 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá riípi átángá átápi, tā ni ũsũúpi drĩdrĩ ku rĩ, ú' dũ ĩ ní tā lĩzú rĩ gé, ĩri ímú tā 'í ní átá rĩ ũlũ 'í tĩ sĩ. 37 Átángá ĩfũúpi mí tĩ gé sĩ múké rĩ, ĩri sē ĩ mi trũ āní rá, 'bo átángá ĩfũúpi mí tĩ gé sĩ ũnjí rĩ, ĩri sē ĩ tā lĩ āní mí drĩgé.”

*Bilēmi Yónā vé rĩ
(Mārākŏ 8:11-12; Lúkā 11:29-32)*

38 Kúru Fārúšĩ urũkŏ' bée, āzini 'bá tāĩmbĩ Mósē vé rĩ ímbá' bá rĩ pi ā urũkŏ' bée be, kŏpi ní 'yozú ĩri ní kɪnĩ, “Ímbápi, 'bá lēkí mĩ 'o 'bá ní tā āyāzú āyāyā ni.”

39 'Bo Yẹsũ ní újázú kŏpi ní kɪnĩ, “Úyú ũnjĩkányā be ri' bá օwũ 'bā' bée rĩ pi kɪnĩ mā 'o ĩ ní tā āyāzú āyāyā ni! 'Bo tā āyāzú āyāyā má ní lēé 'oó kŏpi ní rĩ, ĩri tā nēbĩ YónāS vé rĩ. 40 Sũ Yónā ní laá caá ĩ' bĩ āmbúgú rĩ agá ũtúná na ĩnĩná na rĩ tĩnĩ, kúru ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú la ca 'bũ agá ũtúná na ĩnĩná na. 41 Kúru 'bá Nínéwē vé rĩ pi ní ẹsĩ újá gí rĩ sĩ, kŏpi ímú úyú āndrũ nŏri tŏ nĩ, āzini kŏpi tā lĩ úyú āndrũ nŏri drĩgé nĩ, ā'diātāsīyā kŏpi újákí ẹsĩ tĩ Yónā ní sēé rĩ sĩ gí, 'bo 'bá Yónā ri ndēépi āmbũgũ sĩ rĩ, ĩri nŏgŏnŏ. 42 'Bāgú ũkú rú āngũ ándrélé rú rĩ gé rĩ úmvúlésĩ ímú pá tu tā lĩ úyú āndrũ nŏri drĩgé nĩ, ā'diātāsīyā íbí ímú āngũ rará rú ni gélésĩ, ímú Sŏlŏmŏnā vé úmĩ tā 'ozú rĩ yĩ, 'bo 'bá āzi nŏgŏnŏ ndē Sŏlŏmŏnā rĩ āmbũgũ sĩ rá.

*Índrí ũnjí vé ĩgŏngará fizú 'bá rĩ ẹsĩ agá
rĩ
(Lúkā 11:24-26)*

§ 12:39 12:39 Yónā: Yónā ri nēbĩ, Múngú pē ĩri muú ụ'djúkŏ múké ívé rĩ ũlũú 'bá Nínéwē vé adri' bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi ní. Drĩdrĩ ni Yónā ní drĩ muzú Nínéwē gá kuyé rĩ gé, ĩ' bĩ āmbúgú te ĩri, la ĩ' bĩ rĩ agá 'dālé ụ'djú na, Múngú pa ĩri rá. Tĩkí ĩri ílĩ mũdũrũlũ ẹzĩrĩ pũkú tŏwú (750) gé, ịsũ ākũdē tĩkí drĩ Yẹsũ ri kuyé. 'Í lā Yónā 1:17; Mātáyo 12:39-40; Mātáyo 16:1-4; Lúkā 11:29-32.

43 “Índrí ùnjí ìfũ dō 'bá āzi agásí gí, ìri 'de mụ ǎngũ ā'wí cínýáfā rú rĩ gé 'dāá, ìri mụ vūrā uvuzú ni ndā, 'bo ísú vūrā uvuzú ni ku. 44 Ìri kúru 'yo, 'Á lē ma újā gōo mụy adrií jó má ní ìfũzú rĩ agá.' Ca dō mụy jó rĩ ā 'a ísú kálámgbá rú, 'bá āzi 'a ni agá 'dāáyo, wekí 'a ni kú uletere, 45 ìri mụ 'í ògũpìi ìndrí ùnjí be aga'bée rá ézìrì ni pi bĩ, kòpi fi mụ adri jó rĩ agá 'dāá. 'Bá 'dĩri vé adringará ùnjíkānyā ni gō drĩdrĩ 'dāri agá rá. Tā 'dĩri ímụ 'i ngá úyú ùnjíkānyā be nō'bée rụ' 'bá gá.”

*Yēsũ ẹndrẹpi pi Yēsũ ẹdrípìi be
(Mārākō 3:31-35; Lúkā 8:19-21)*

46 Yēsũ kā rií átá 'bá bītríká rĩ pi ní, ẹndrẹpi pi ẹdrípìi be tukí pá kuú ǎmvé 'dāá, kòpi lēkí átá ìri be. 47 'Bá āzi ní lūzú Yēsũ ní kīnī, “Mí ẹndrẹpi pi mí ẹdrípìi be tukí pá kuú ǎmvé 'dāá'dā, kòpi lēkí átá mí be.”

48 Yēsũ ní ágó rĩ zìzú kīnī, “Má ẹndrẹpi ri ā'di 'i? Má ẹdrípìi ā'di pi?” 49 Yēsũ ní drì suzú mụzú ívé 'bá 'í pámvú ùbī' 'bá rĩ pi vú 'dāá, ìri ní 'yozú kīnī, “Mávé ẹndrẹpi, āzini mávé ẹdrípìi kòpi adri' 'bá nō. 50 'Bá rĩ 'du dō tā má Ẹtẹpi 'bū gé rĩ ní lēé rĩ ngáá rá, 'bá 'dĩri ìri adri má ẹdrípìi, ìri adri má ómvùpi, ìri adri má ẹndrẹpi.”

13

*Nāpí ágó úri riipi rĩ vé rĩ
(Mārākō 4:1-9; Lúkā 8:4-8)*

1 Ẹ'dú ǎlu ǎlu 'dāri sī, Yēsũ nga fūú jó rĩ agásí, mụ adrií yī bālālā rĩ ā gārā gá. 2 'Bá bītríká trakí 'í Yēsũ ā gārā gá sī kúrũ, Yēsũ ní ngazú tuzú kúlúmgbá agá, ìri ní úrízú vūgá, 'bá rĩ pi áwíkí pá tuú kuú yī rĩ ā gārā gá. 3 Yēsũ ùlū 'bá rĩ pi ní tā kárákará nāpí sī kīnī, “Ágó āzi ómvú be ni mụ úri rií ívé ómvú agá. 4 Ágó rĩ kā úri rĩ rií, úri rĩ pi urukọ u'dekí létì drìgé, āríná rĩ pi ímúkí úri u'de' 'bá létì drìgé rĩ pi teé céré. 5 Úri rĩ pi ā urukọ u'dekí nyòókú írā drìgé ni agá. Úri rĩ pi ìfũkí mbēlējá, nyòókú rĩ ní adrií nyetele rĩ sī. 6 'Bo ùtù rĩ kā koó gbírílí, úri ìfũ' 'bá rĩ pi 'wikí ùdrāá céré, ā'diātāsīyā úlá ni pi ní

fií vūgá 'dāá kuyé rĩ sī. 7 Úri rĩ pi ā urukọ u'dekí ùcékúcé ǎsámvú gé, ùcékúcé rĩ du amuú, òzũ úri ìfũ' 'bá du' 'bá rĩ pi rá. 8 Úri rĩ pi ā urukọ u'dekí nyòókú múké ni agá, kòpi dukí 'aá mị be gbálígbálí. Drì ni ǎlu rĩ gé, urukọ ni ā fí mūdūrũlũ ǎlu, urukọ ni pũkú ázīyá, urukọ ni pũkú na. 9 'Bá bí be rĩ, ā yì 'í ní tā 'dĩri.”

*Yēsũ ri átángá rĩ átá nāpí sī ǎsī
(Mārākō 4:10-12; Lúkā 8:9-10)*

10 Yēsũ vé 'bá ìri ā pámvú ùbī' 'bá rĩ pi ní ímúzú ìri zìzú kīnī, “Mi ri átá 'bá rĩ pi ní nāpí sī ǎsī?”

11 Yēsũ ní újázú kòpi ní kīnī, “Sēkí ìmi ní úmī mālūngā 'bū vé 'í ní ùzũú kuú mūdūmūdū rú rĩ vé tā nīzú ámázú rĩ rá, 'bo sēkí úmī 'dĩri 'bá urukọ ní kuyé. 12 'Bá tā má ní ímbá rĩ yìpi rá rĩ, 'í ìri ní tā nīngará sē ǎmbúgú, 'bo 'bá tā mávé rĩ yìpi ku rĩ, 'í ìrivé tā nīngará 'du úmī ní gé sī rá. 13 Ma kòpi ní tā rĩ átá nāpí sī ā'diātāsīyā,

“ 'Kòpi mị 'bā tā má ní 'oó rĩ ndrezú rá, 'bo kòpi ndrekí ku, kòpi bí 'bā tā rĩ yìzú rá, 'bo kòpi yìkí ku, dōku tā rĩ fi kòpi drìgé ku.’

14 Tā 'dĩri nga 'i fūú tì ni gé gí, sū nēbī Ìsáyā ní átá rĩ tìni kīnī, 'Ìmi mávé ú'dúkọ yì rá, 'bo ìmi ícókí ífífí ni nīí áamá ku, ìmi tā má ní 'oó rĩ ndre rá, 'bo ìmi ícókí tā ni nīí áamá ku.

15 'Bá 'dĩ' 'bée ē ẹsì tete, kòpi ē bí yì tā ku, kòpi bīkí 'í mị cí, kòpi ā bīkí té dō 'í mị cí ku, kòpi ē mị ri té ǎngũ ndre rá, kòpi ē bí ri té tā yì rá, kòpi ē ẹsì ri té tā nīí áamá rá,

kòpi ā újákí dō ẹsì rá, ma té kòpi ídrí rá.’ 16 'Bo nóni Múngú sē ìmi ní tākíri gí, ā'diātāsīyā ìmī mị ri ǎngũ ndre rá, āzini ìmī bí ri tā yì rá. 17 Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dīni, nēbī kárákará, āzini 'bá tā 'o' 'bá pìrì kárákará ándúrú rĩ pi 'bákí úvá lēzú tā ìmi ní ndreé 'dĩri ndrezú, 'bo kòpi ndrekí kuyé, āzini kòpi lēkí tā ìmi ní yì 'dĩri yì, 'bo kòpi yìkí tā rĩ kuyé.

*Yēsũ ũlũ nāpí úri vé rĩ vé ífífí
(Mārākō 4:13-20; Lúkã 8:11-15)*

¹⁸ “Kúru ĩmi yíkí ífífí nāpí ágó úri riipi rĩ vé rĩ. ¹⁹ Úri u'de'ba létì drìgè rĩ vé ífífí, ĩri 'bá ú'dúkò múké mālũngã vé rĩ ã tã yì'ba rá, tã ni ní fí kòpi drìgè kuyé rĩ pi. Ádróko ímú úri rĩ pi u'dujú kòpi è èsì agásĩ rá. ²⁰ Úri u'de'ba nyòókú írà drìgè rĩ agá rĩ pi, ĩri 'bá ú'dúkò múké rĩ yì'ba rá, ãzini ã'yì'ba ãyìkò sĩ rĩ pi. ²¹ Kòpi ã úlá ní fí vùgá 'dãá kuyé rĩ sĩ, kòpi ícókí adrii lókí be ãco ku. Tã ùkpó ùkpó kãdò kòpi ísù, dõku kãdò kòpi òcũú ú'dúkò múké rĩ vé tã sĩ, kòpi gò è'yĩngará rĩ adi ĩ drìgè sĩ rá. ²² Úri u'de'ba ùcékúcé ãsámvú gé rĩ pi, ĩri 'bá ú'dúkò múké rĩ yì'ba rá rĩ pi. 'Bo kòpi ní rií tã rù'ba nòri vé rĩ ùsũú áyu rĩ sĩ, ãzini kòpi ní rií ã'bú vé tã 'dujú 'bãá ãmbúgú rĩ sĩ, sè úri múké rĩ adri kòpi è èsì agá ku. ²³ 'Bo úri u'de'ba nyòókú múké rĩ agá rĩ pi, ĩri 'bá ú'dúkò múké rĩ yì'ba rá, tã ni ní fí kòpi drìgè múké múké rĩ pi, 'bá 'dĩ'bée vé ãnyãngã ri ka, drì ni ãlu rĩ gé, fí ni ri adri mũdũrũlũ ãlu, urukò ni pũkú áziyá, urukò ni pũkú na, ĩ ní úri rĩ saá rĩ vù sĩ.”

Nāpí jōótã dujúpi ãnyá agá rĩ vé rĩ

²⁴ Yēsũ gò kòpi ní nāpí ãzi ũlũú dđi kĩnĩ, “Mālũngã 'bũ vé rĩ adri sũ 'bá úri múké ni riipi òmvú agá rĩ tĩnì. ²⁵ 'Bá rĩ pi kã céré 'deé ú'dú kongará gá, ĩrivé ãrì'ba ímú jōótã fí rií ĩrivé ãnyá agá, gò 'deé muú 'dĩisĩ rá, jōótã rĩ vé fí ĩfũ dujú ãnyá rĩ agá. ²⁶ ãnyá rĩ kã ĩfũú, jōótã rĩ ní kpá ĩfũzú.

²⁷ “Átí'ba rĩ pi ní ímúzá òmvú 'dĩpa rĩ zizú kĩnĩ, ‘Ámbúgú mávé rĩ, úri mí ní rií mívé òmvú agá rĩ adri úri múké ni pi kuyé? Jōótã ĩfũúpi rĩ íbì íngá ngũgá?”

²⁸ “Īri ní újázú kòpi ní kĩnĩ, ‘Árì'ba 'o tã 'dĩri nĩ.’

“Átí'ba rĩ pi ní ĩri zizú kĩnĩ, ‘Mí ã'yì 'yozú kĩnĩ, 'bã mukí jōótã rĩ unjeé ãnyá rĩ agásĩ ãmvé 'dĩni rá?”

²⁹ “Òmvú 'dĩpa rĩ ní újázú kĩnĩ, ‘Adri 'dĩni kuyé, ĩmi unjekí dõ jōótã rĩ pi ãnyá rĩ agásĩ ãmvé, ĩmi kpá ãnyá rĩ pi unje ĩndĩ. ³⁰ ĩmi kukí jōótã rĩ ã du muú ãnyá rĩ be

trú cĩngbá cazú sã ĩ ní ímúzá ãnyá rĩ lizú rĩ gé. Kãdò ímú ãnyá rĩ lĩ, ma lũ 'bá èzì nga'ba rĩ pi ní, “Drĩdrĩ ni, ĩmi unjekí jōótã rĩ ãnyá rĩ agásĩ, ĩmi úmbékí, ĩmi zãkí veé ãcì sĩ. Kúru ĩmi ĩkũnãkí ãnyá rĩ ĩjì ímú 'bãá mávé ĩrá agá.” ’ ’ ’

*Nāpí marígó fĩ be mādãnjã rĩ vé rĩ
(Mārākō 4:30-32; Lúkã 13:18-21)*

³¹ Yēsũ átã kpá kòpi ní nāpí ãzi kĩnĩ, “Mālũngã 'bũ vé rĩ vé tã adri sũ marígó ã fí mādãnjã ĩ ní saá òmvú agá rĩ tĩnì. ³² Marígó rĩ ã fí ã adri dõ kinikiniã drããsiyã, kãdò dujú, ĩri du òmvú agá 'dãá ícã ãmbúgú. Áriã rĩ pi mu ívé jó sì drĩtì ni pi gé sĩ.”

Nāpí ãkúfĩ vé rĩ

³³ Yēsũ ũlũ nāpí ãzi dđi kĩnĩ, “Mālũngã 'bũ vé rĩ adri sũ ãkúfĩ ùkú rĩ ní í'dú dãá íwã ĩ ní uruú gí rĩ agá rĩ tĩnì, ãkúfĩ rĩ sè íwã rĩ dra kòfútò be.”

*Tã ã pá Yēsũ ní tã rĩ ũlũzú nāpí sĩ rĩ
(Mārākō 4:33-34)*

³⁴ Yēsũ ri tã 'dĩ'bée ũlũú 'bá bĩtríkã rĩ pi ní céré nāpí sĩ. Tã ãzi ĩri ní átã 'bá bĩtríkã rĩ pi ní nāpí sĩ kuyé ni 'dãáyo. ³⁵ Tã Múngú ní átã nẽbì rĩ pi ní rĩ fũ tì ni gé gí kĩnĩ:

“Ma ĩmi ní tã rĩ ũlũ nāpí sĩ,

Tã ĩ ní ũzũzũ í'dózú ĩ ní vũ ri gbingará gá 'dãá rĩ, ma ífífí ni ũlũ ĩmi ní rá.”

Yēsũ ũlũ jōótã ĩfũúpi ãnyá agá rĩ vé ífífí

³⁶ Kúru Yēsũ ní fũzú 'bá bĩtríkã rĩ pi ãsámvú gé sĩ, ĩri ní fizú muú adrizú jó agá. ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'ba rĩ pi ní ímúzá ĩri vùgá, kòpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Mí ũlũ 'bá ní nāpí jōótã dujúpi ãnyá agá rĩ vé ífífí.”

³⁷ Yēsũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, “Ma 'Bá Mvã 'i, ágó úri múké rĩ riipi rĩ, ĩri ma 'i.

³⁸ Òmvú rĩ, ĩri 'bá vũ drìgè rĩ pi, úri múké rĩ, ĩri 'bá fì'ba mālũngã 'bũ vé rĩ agá rĩ pi. Jōótã dujúpi ãnyá agá rĩ, ĩri 'bá ãdróko vé rĩ pi. ³⁹ Árì'bágú jōótã riipi ãnyá agá rĩ, ĩri ãdróko 'i. ãnyá rĩ vé ĩkũnãngará, ĩri ú'dú ùdũ vé rĩ, 'bã ãnyá ĩkũnã'ba rĩ pi, mālãyíkã rĩ pi.

40 “Īkūnāki jōotā ānyá agá rĩ zāá āci sī, tā 'dĩri ímú 'i nga ú'dú ũdũ vé rĩ gé.
 41 Ma 'Bá Mvā 'i, ma mávé mālāyíkā rĩ pi ĩpē ímú ngá sēepi 'bá rĩ pi ní tā 'ozú pĩri ku, āzini 'bá rĩ pi sēepi fiípi ũnjĩkānyā agá rĩ pi unje mávé mālūngā agásĩ rá.
 42 Mālāyíkā rĩ pi ímú kōpi 'dũ ú'bé āci ciípi kú nyālũ rĩ agá, 'dālé kōpi ímú útré āci rĩ vé fingarā kōpi rú'bá gá rĩ sī, āzini kōpi ímú sĩkányá ci rá. 43 'Bo 'bá tā 'o'bá pĩri rĩ pi, kōpi ímú dī ĩ Ētēpi vé mālūngā agá 'dāá sũ ũtũ ní dīi rĩ tĩni. 'Bá bĩ be rĩ, ā yĩ 'í ní tā 'dĩri.

Nāpi ngá ājē be āmbúgú rĩ vé rĩ

44 “Mālūngā 'bũ vé rĩ adri sũ ngá ājē be āmbúgú ĩ ní zũú kuú nyōókũ agá rĩ tĩni. Ágó rĩ ká ngá ājē be āmbúgú 'dĩri ĩsú, gō muú zũú dīi. Āyĩkō fiípi ěsĩ ni agá rĩ sī, sē ngá rĩ jeé, mu nyōókũ 'dāri jeé āní.

45 “Mālūngā 'bũ vé rĩ adri sũ 'bá riípi māyākā ógú'bá ógúōgũ ājē be āmbúgú ĩ ní zĩ pālĩ* rĩ pi ndāá rĩ tĩni. 46 Ká muú māyākā múké ógúpi ógúōgũ ājē be āmbúgú 'dĩri ĩsú, uzĩ ívé ngá ārēvú céré, gō muú írā ógúpi ógúōgũ 'dāri jeé āní.

Nāpi ímbá vé rĩ

47 “Mālūngā 'bũ vé rĩ adri kpá sũ ímbá ĩ ní 'beé yĩi bālālā rĩ agá ĩ'bĩ ōsũkā be āndiāndĩ rĩ pi uruzú rĩ tĩni. 48 ĩ'bĩ rĩ pi ká ĩ tōó gaá ímbá rĩ agá 'dāá tré, āgō ĩ'bĩ 'be'bá rĩ pi ísékĩ ímbá rĩ yĩi rĩ agásĩ āmvé nōó. Kōpi ní kúru úrízú vūgá, kōpi ní ĩ'bĩ múké múké rĩ pi ũpēzú ũ'bāzú ũvú rĩ pi agá, 'bo kōpi ú'békĩ ĩ'bĩ ũnjĩ rĩ pi ásé agá. 49 Lókĩ ũdũ vé rĩ gé, tā rĩ ímú 'i nga sũ 'dĩri tĩni. Múngú ri ímú mālāyíkā rĩ pi ĩpē ímú 'bá ri'bá ũnjĩkānyā 'o'bá rĩ pi āsámvú aco 'bá tā 'o'bá pĩri rĩ pi be. 50 Kōpi ímú 'bá tā 'o'bá ũnjĩ rĩ pi ú'bé āci ciípi kú nyālũ rĩ agá, kōpi ímú ngo āzini sĩkányá ci āci rĩ vé fingarā ĩ rú'bá gá rĩ sī.”

* 13:45 13:45 Māyākā ógú'bá ógúōgũ ājē be āmbúgú ĩ ní zĩ pālĩ rĩ pi: Pālĩ índré sũ írā ógúpi ógúōgũ ũnyĩ be ājē be āmbúgú rĩ tĩni. Títirikó ri kōpi údé nĩ ívé kókó'bō agá. † 13:52 13:52 Jó 'dĩpa ívé ngá ú'dĩ rĩ í'dũpi ngá ũkũ rĩ be rĩ: Ngá ú'dĩ rĩ, ĩri mālūngā 'bũ vé rĩ vé tā, ngá ũkũ rĩ, ĩri tām̄bĩ rĩ vé tā. ĩri múké ĩ ní tām̄bĩ rĩ ímbázú, āzini ĩ ní mālūngā 'bũ vé rĩ vé tā ímbázú. * 14:1 14:1 'Bāgú Ēródē: Ēródē 'dĩri Ēródē Ānitípā 'i, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá, gō mālūngā rĩ ruúpi nĩ sá Yūwānĩ ní bātízĩmũ sēzú Yēsũ ní rĩ gé. 'Í lā Mārākō 6:14; Lúkā 3:1; Ēzĩ 4:27. Sā ĩ ní Yēsũ ri tĩzú rĩ gé, Ēródē Āmbúgú 'dĩri ruúpi āngũ rĩ nĩ. 'Í lā Mátáyo 2:1-8; Lúkā 1:5. Vúdrĩ ni gé, 'bāgú āzi anigé rú ni Ēródē Āgĩrĩpā, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lā Ēzĩ 12:1-13:1.

51 Yēsũ ní kōpi zizú kĩnĩ, “Tā má ní átá 'dĩ'bée fi nyo ĩmi drĩgé rá?”

Kōpi ní újázú kĩnĩ, “Ē, tā rĩ fi 'bá drĩgé rá.”

52 Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “'Bá ālu ālu riípi tām̄bĩ ímbápi rĩ, ímbákĩ ĩri mālūngā 'bũ vé rĩ vé tā sĩ gĩ, 'bá 'dĩri adri sũ jó 'dĩpa ívé ngá ú'dĩ rĩ í'dũpi ngá ũkũ rĩ be+ ívé jó agásĩ āmvé rĩ tĩni.”

'Bá Nāzēretā vé rĩ pi gākĩ Yēsũ ri sĩ (Mārākō 6:1-6; Lúkā 4:16-30)

53 Yēsũ ká nāpĩ rĩ ũlũu deę, ĩri ní füzú āngũ 'dāri agásĩ āmvé. 54 Gō 'deé muú Nāzēretā gá kũrũ ĩri ní mbazú rĩ gé, ĩri ní í'dózú 'bá rĩ pi ímbázú Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dāá, sē 'bá rĩ pi ní āyāngará, kōpi ní 'yozú kĩnĩ, “Ágó 'dĩri ĩsú úmĩ rizú tā āyāzú āyāyā 'dĩri 'ozú rĩ íngũgá?” 55 Kōpi ní kpá gōzú zizú kĩnĩ, “Ágó 'dĩri adri 'bá riípi párángi faapi rĩ vé mvá kuyé? Ágó 'dĩri vé ěndrēpi adri Mārĩyā 'i kuyé? ĩrivé ědrĩpi adri Yókóbũ 'i, Yōsēpā 'i, Sĩmōnā 'i, āzini Yúdā 'i kuyé? 56 ĩrivé ómvúpi 'dĩ'bée rikĩ nyo adrii 'bá be trũ kuyé? Ágó 'dĩri ĩsú tā 'dĩ'bée íngázú íngũgá?” 57 'Bá rĩ pi ā 'a vekĩ ũnjĩ ũnjĩ tā ĩri ní 'oó 'dĩ'bée sĩ.

Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “Nēbĩ rĩ dō vūrā āzi gé, 'bá rĩ pi ĩri ĩnjĩ rá, 'bo ĩri dō 'bá ívé rĩ pi āsámvú gé, ĩnjĩkĩ ĩri ku.”

58 Yēsũ 'o tā āyāzú āyāyā ni āngũ 'dāri agá kárakarā kuyé, ā'diātāsĩyā 'bá āngũ 'dāri agá rĩ pi ě'yĩngará ākó.

14

Yūwānĩ Bātízĩmũ sēepi rĩ vé drāngará (Mārākō 6:14-29; Lúkā 9:7-9)

1 Sā 'dāri gé, 'bāgú Ēródē* āngũ Gālĩlāyā vé rĩ ruúpi rĩ ká Yēsũ vé tā yĩi,
 2 ĩri ní 'yozú ívé ātĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “'Bá 'dĩri Yūwānĩ Bātízĩmũ sēepi rĩ íngá gōó

ídri rú nĩ! Sězú ĩri ní rizú tã äyãzú äyãyã 'dĩ'bée 'ozú 'dĩni ãní."

³ Ā'diātāsīyā ọtú Ēródē ru Yūwánĩ ri, úmbé ĩri, jĩ ĩri muų 'beé jó āngũ ũ'yĩzú rĩ agá, 'í édrĩpĩ Pílípũ† vé ũkú Ēródíyã ã tã sĩ. ⁴ Yūwánĩ 'yo ándúru Ēródē ní kĩnĩ, "Tãĩmbĩ Múngú vé rĩ ã'yĩ ku mí ní mívé édrĩpĩ vé ũkú jezú mí ní ũkú rú." ⁵ Ēródē lě Yūwánĩ ri 'dĩ, 'bo ri 'oó ũrĩ sĩ 'bá rĩ pi sĩ, ã'diātāsīyã kòpi ã'yĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ, Yūwánĩ ri nẹbĩ.

⁶ Ụ'dú ĩ ní Ēródē ri tizú rĩ kã ícá, údékĩ ùmũ, ú'dú 'dãri gé, mvá ũkúńá Ēródíyã vé rĩ tu úngó Ēródē ẹndrẹtĩ gé, sē Ēródē ní äyĩkõ. ⁷ Ēródē sō ũyõ kĩnĩ, ngá mvá ũkúńá rĩ ní lěé rĩ, 'i sē ĩri ní rá. ⁸ Ēródíyã ní 'yozú ívé mvá ũkúńá rĩ ní kĩnĩ, "'Í 'yo Ēródē ní, ã sē mí ní Yūwánĩ Bãtízĩmũ sēepi rĩ ẹ drĩ sákãní agá." ⁹ Tã 'dĩri sē 'bãgú Ēródē ní ĩzãngã, 'bo ĩri ní ũyõ sōó ívé ùmũ rĩ pi ẹndrẹtĩ gé gĩ rĩ sĩ, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, ngá mvá ũkúńá rĩ ní lěé rĩ, ã sėkĩ ĩri ní. ¹⁰ ĩri ní āngáráwá rĩ pi pězú muųú Yūwánĩ ẹ drĩ lizú jó ĩ ní āngũ ũ'yĩzú rĩ agá 'dãá. ¹¹ Āngáráwá rĩ pi ní Yūwánĩ ẹ drĩ 'dúú íjizú sákãní agá, ímũ sēé mvá ũkú rĩ drĩgé, mvá ũkú rĩ ní jizú sězú ẹndrẹpĩ ní. ¹² Yūwánĩ vé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ímúúú Yūwánĩ vé ãvũ 'duųú jizú muųú sızú. Vúdrĩ ni gé, kòpi ní muųú tã ni ũlũúú Yēsũ ní.

Yēsũ sē ãnyãngã nyaá 'bá élifũ tõtũwú pi ní
(Mǎrǎkõ 6:30-44; Lúkã 9:10-17; Yūwánĩ 6:1-14)

¹³ Yēsũ kã tã Yūwánĩ vé rĩ yĩ, ĩri ní 'dezú muųú kúlúmgbã sĩ, mu adrií vūrã äzi gé ọ'dúkúłegúsĩ. 'Bá bĩtrĩká rĩ pi kã tã 'dĩri yĩ, kòpi ngakĩ fũú kũrú rĩ pi agásĩ, kòpi 'dekĩ muųú Yēsũ vúgá sĩ pá sĩ. ¹⁴ Yēsũ kã ísĩ kúlúmgbã rĩ agásĩ vúgá nõó, kã 'bá bĩtrĩká rĩ pi ndreé, sē ẹsĩ ni ísú ĩzãngã ambamba, ĩri ní kúru 'dezú rizú 'bá drã be rĩ pi ídrízú.

¹⁵ Kã muųú adrií ũndrėńá rĩ sĩ, 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ímúúú Yēsũ vúgá

nõó. Kòpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Ụtú rĩ 'de nóni gĩ, āngũ nõri áse agá, lě mí pē 'bá bĩtrĩká 'dĩ'bée muųú ãnyãngã jeé kũrú mādã mādã rĩ pi agásĩ."

¹⁶ Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, "Lě 'bá 'dĩ'bée ã mukĩ vūrã äzi gé ku. ĩmi sėkĩ kòpi ní ngá nyanya, kòpi ã nyakĩ."

¹⁷ Kòpi ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, "Ngá 'bá vúgá nõgó anigé rĩ 'yėńá pánga tõtũwú ĩ'bí be ĩrĩ."

¹⁸ Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, "ĩmi íjĩkĩ má vúgá nõó." ¹⁹ ĩri ní 'yozú 'bá bĩtrĩká rĩ pi ní, kòpi ã úríkĩ vúgá áse drĩgé 'dĩgé. ĩri ní pánga tõtũwú 'dĩ'bée í'dúúú ĩ'bí ĩrĩ rĩ be, ĩri ní āngũ ndrezú 'bũ gé 'dãá, ĩri ní ọwõ'dĩfõ sězú, ĩri ní pánga rĩ āndízú, ĩri ní sězú ĩ'bí rĩ be ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi drĩgé, 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní awazú 'bá rĩ pi ní. ²⁰ 'Bá rĩ pi ārėvú céré nyakĩ ãnyãngã rĩ ẹpízú ãní rá, 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi íkũnākĩ ãnyãngã ĩ ní nyaá rĩ ẹ ĩmbĩtã caá ũvú ã 'a muųdrĩ drĩ ni ĩrĩ. ²¹ Āgó ãnyãngã nya'bée rĩ pi vé kãłafe ri ícõ ca élifũ tõtũwú (5,000) rá, kãłafe 'dĩri agá 'dĩgé, lãkĩ ũkú rĩ pi anjĩńá rĩ pi be kuyé.

Yēsũ mu yĩ drĩgé sĩ pá sĩ
(Mǎrǎkõ 6:45-52; Yūwánĩ 6:15-21)

²² Tã 'dĩri ã vúdrĩ gé, koro Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, kòpi ã tũkĩ gõó kúlúmgbã agá 'dãá ũzi, kòpi ã zokĩ yĩ bālãlã rĩ muųú álé 'dãá. Vúlé 'dãá, ĩri ní 'bá rĩ pi ayizú muųú ívé āngá sĩ. ²³ Kã 'bá rĩ pi ayií muųú gĩ, ĩri ní tuzú muųú irã drĩgé 'dãá ọ'dúkúłegúsĩ, ĩri ní Múngú rĩ zizú. Ụtú rĩ kã 'deé, ísú ĩri 'dãlé ọ'dúkúłegúsĩ. ²⁴ Sã 'dãri gé, kúlúmgbã rĩ vũ rárá rú nyõókú rĩ be. ũlí ní vizú ũkpõ be, sē yĩ rĩ úvá ãní ngũyã ngũyã, sē kúlúmgbã rĩ ícõ muųú ãní bã ku.

²⁵ Āngũ rĩ kã lěé ọwú, Yēsũ ní rizú ímúúú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vúgá nõlé yĩ bālãlã rĩ drĩgé sĩ pá sĩ. ²⁶ 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi kã Yēsũ ri ndreé ĩri ri ímũ yĩ bālãlã rĩ drĩgé sĩ pá sĩ, ũrĩ fi kòpi ẹ ẹsĩ agá ambamba. Kòpi ní 'yozú kĩnĩ,

† 14:3 14:3 Pílípũ: Pílípũ ri 'bãgú Ēródē Ānĩtĩpã édrĩpĩ, sã édrĩpĩ Ēródē ní ĩrivé ũkú Ēródíyã ri 'duųú 'í ní ũkú rú rĩ gé, ísú ãkũdē Pílípũ ri ídri rú.

“Ngá rĩ índrí.” Ūrĩ fiípi kôpi ě ẹsì agá rĩ sī, kôpi ní ngazú útrézú.

²⁷ 'Bo koro Yẹsũ ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Lě ĩmī ẹsì ǎ wa ku! 'Bá rĩ ma 'i. ĩmi 'okí ũrĩ sī ku.”

²⁸ Pétěró ní újázú Yẹsũ ní kīnī, “Úpí, ádarú 'bá rĩ dō mi 'i, lě mi 'yo, má mu mí vúgá 'dīí yī rĩ drīgé sī pá sī.”

²⁹ Yẹsũ ní 'yozú Pétěró ní kīnī, “Mí ímú.”

Kúru Pétěró ní ísízú kúlúmgbá rĩ agásī, ĩri ní 'dezú mužú Yẹsũ vúgá 'dǎá yī rĩ drīgé sī pá sī. ³⁰ Pétěró kǎ nīí áamá 'yozú kīnī, ũlĩ rĩ vī ũkpō be, gō rīí 'oó ũrĩ sī, í'dó rīí tīí mužú yīí ǎ ndúgé 'dǎá, ĩri ní trezú ú'dúkó be uryú 'dǎá kīnī, “Úpí, 'i pa ma!”

³¹ Koro Yẹsũ ní 'i drī suzú Pétěró rí ísézú 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú Pétěró ní kīnī, “Mívé ẹ'yīngárá mǎdǎǎ, ngá mí ní 'ozú ũrĩ sī mávé tǎ ǎ'yīzú ku rĩ ǎ'di?”

³² Yẹsũ pi kǎ tuý Pétěró be kúlúmgbá rĩ agá 'dǎá, ũlĩ rĩ ní pá tuzú. ³³ 'Bá Yẹsũ ǎ pámvú ũbī'bá rĩ pi ní 'dezú ĩri ĩnjīzú, kôpi kīnī, “Ádarú mi Mvǎ Múngú vé ni.”

Yẹsũ ídrí 'bá drǎ be ni pi Gēnēsārétǎ gǎ (Mǎrǎkō 6:53-56)

³⁴ Kôpi kǎ zoó alé 'dǎá, kôpi ní ĩfūzú kúlúmgbá rĩ agásī ǎmvé, kôpi ní 'dezú mužú kūrú Gēnēsārétǎ vé rĩ gé. ³⁵ 'Bá kūrú 'dǎri agá rĩ pi kǎ nīí áamá 'yozú kīnī, 'bá rĩ Yẹsũ 'i, kôpi ní ú'dúkó pězú mužú 'bá adri'bá kūrú 'dǎri ǎ gǎrǎ gǎ sī rĩ pi ní. 'Bá rĩ pi ní ĩvé 'bá drǎ be rĩ pi íjízú ímúzú Yẹsũ vúgá nōó. ³⁶ 'Bá drǎ be rĩ pi ní Yẹsũ rí mǎzú kīnī, lě Yẹsũ ǎ ǎ'yī ĩ ní, ĩ úlókí rí ĩrivé bōngó akoóko rĩ ě tì. 'Bá céré ĩrivé bōngó úló'bá rĩ pi vé drǎ dẹ kôpi ǎ rú'bá gǎ sī rá.

15

Měrě Yǎhúdī rĩ pi vé rĩ (Mǎrǎkō 7:1-13)

¹ Vúdrĩ ni gé, Fǎrúsī uruko pi 'bá tǎimbí ímbá'bá rĩ pi be íbíkí ímú Yẹrúsálémǎ gálésī, kôpi ní Yẹsũ rí zízú kīnī, ² “Ngá mívé 'bá mī pámvú ũbī'bá rĩ pi ní mērě 'bá ambugu rĩ pi vé rĩ ñozú rá rĩ ǎ'di?”

ǎ'diātāsīyǎ kôpi kádō rīí ngá nyaá, kôpi ũjīkí ĩ drī sũ 'bávé mērě ní lěé rĩ tìni ku!”

³ Yẹsũ ní újázú kôpi ní kīnī, “Ngá ĩmi ní tǎimbí Múngú ní 'yoó rĩ ñozú ĩmivé mērě ǎ tǎ sī rĩ ǎ'di? ⁴ Múngú ẹzi kīnī, ‘Lě mī ĩnjī mí ẹtẹpi pi mí ẹndrẹpi be ĩnjīnjī.’

“Bá átángá átápi ẹtẹpi ní, dōku ẹndrẹpi ní ũnjí rĩ, ǎ 'díkí ĩri drǎ 'dīísí rá.’ ⁵ 'Bo ĩmi kīnī 'bá rĩ 'yo dō ẹtẹpi ní, dōku ẹndrẹpi ní kīnī, ‘Fěfě má ní kōdō lěé sěé ĩmi ní rĩ, ǎ sě Múngú ní gí,’ ⁶ 'dīri lū 'yozú kīnī, 'bá 'dīri ĩnjī ẹtẹpi pi ẹndrẹpi be kuyé. ĩmi gǎkí ú'dúkó Múngú vé rĩ sī, ĩmivé mērě ǎ tǎ sī. ⁷ ĩmi 'bá ĩ 'bǎ'bée kú tǎ be pīrī 'dī'bée, tǎ Múngú ní lūú nẹbī Ísáyǎ ní átá ĩmi tǎ sī 'dīri ĩri tǎ áda kīnī,

⁸ “ ‘Bá 'dī'bée rí ma íngú tì sī kána, 'bo kôpi 'bǎkí ẹsì má drīgé kuyé.

⁹ Kôpi ma ĩnjī ku kána, tǎimbí kôpi ní rīí ímbá rĩ pi, 'bá áda ũtī nī.’ ”

Átángá ũnjí rĩ ĩri ũnjīkǎnyǎ íjì 'bá drīgé (Mǎrǎkō 7:14-23)

¹⁰ Yẹsũ ní 'bá bītríkǎ rĩ pi zízú ímúzú 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kôpi ní kīnī, “ĩmi 'bǎkí bī tǎ má ní 'yoó rĩ yízú, tǎ rĩ ǎ fi rí ĩmi drīgé 'dǎá múké múké. ¹¹ Ngá nyanya 'bá rĩ ní nyaá rĩ íjì ũnjīkǎnyǎ ku, átángá ũnjí ĩfūúpi 'bá rĩ tì gé sī rĩ, ĩri ũnjīkǎnyǎ íjì nī.”

¹² 'Bá Yẹsũ ǎ pámvú ũbī'bá rĩ pi ní ímúzú Yẹsũ vúgá nōó, kôpi ní Yẹsũ rĩ zízú kīnī, “Í nī kuyé 'yozú kīnī, átángá mí ní átá 'dīri sī, Fǎrúsī rĩ pi ǎ 'a ve rá?”

¹³ Yẹsũ ní újázú kôpi kīnī, “Ngá ǎrěvú céré má ẹtẹpi 'bū gé rĩ ní saá nī kuyé rĩ pi, ĩ ímú kôpi unje céré vūgá. ¹⁴ Lě ĩmi ũsũkí Fǎrúsī 'dī'bée vé tǎ ku, kôpi drīkoma mī ǎkó ni pi. 'Bá rĩ dō mī ǎkó, ícó ógúpí ě drī ruý sěé ku, ĩri sě kôpi ĩrītró mu u'de 'bú agá.”

¹⁵ Pétěró ní 'yozú Yẹsũ ní kīnī, “Mí ũlū 'bá ní nǎpí mí ní 'yoó kīnī ngá uruko ĩri 'bá ní ũnjīkǎnyǎ íjì 'dīri vé ífífí.”

¹⁶ Yẹsũ ní kôpi zízú kīnī, “ĩmi ǎsámvú gé 'dīgé, 'bá ǎzi nyo tǎ má ní átá nōri nījipi kuyé ni anigé? ¹⁷ ĩmi nīkí áamá

'yozú kīnī, ngá 'bá ní nyaá fí 'bá agá rī, ĩri fū 'bá agásī āmvé 'dīni kuyé? ¹⁸ 'Bo átángá ĩfūúpi 'bá tị gé sī rī, ĩri íbī íngá 'bá ẹsị agá, ĩri sē 'bá rī tā 'āzāvū rú' ní 'o. ¹⁹ Ā'diātāsīyā yīkī ũnjī rī, ĩri íbī ĩfū ẹsị agálésī, ĩri sē 'bá rī āngū 'dị, ĩri la 'bá āzi vé ũkú sī, dōku ũkú rī la 'bá āzi vé ágó be, ĩri ọwū 'bā, ĩri ngá ụgū, ĩri ũnjō ụlị, āzini ĩri āngū 'yo'yo. ²⁰ Tā ĩ ní ũlāá 'dī'bée, ĩri sē 'bá rī adri 'āzāvū rú' Múngú ẹndrẹtị gé. 'Bá rī nya dō ngá ịsụ ũjī 'í drị kuyé, sē 'bá rī 'o tā 'āzāvū rú' ní ku."

*Ūkú Kānānāzī ẹ'yīngará be rī
(Mārākō 7:24-30)*

²¹ Yēsū nga fūú vūrā 'dāri agásī, 'de muụ āngū āmbúgú Táyā vé rī agá, āzini Sīdónā vé rī agá. ²² Ūkú āzi Kānānāzī, ĩri ní ímúzá Yēsū ri mázú, rizú ngozú ẹndrẹtị ní gé kīnī, "Úpí, Dāwúđī ā Mvā rī, 'í ndre ĩzāngā mávé nōri fō, mávé mvā ũkúná 'dāá'dā índrī ũnjī fi drị ní gé, índrī ũnjī rī ri ĩri ní ĩzāngā sē ambamba."

²³ Yēsū zī 'í tị átángá 'yozú kuyé. ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní ĩri mázú, kōpi kīnī, "Í pē ũkú 'dīri muụ 'dīisī rá, ĩri ri ngo ímúzá 'bā vúdrị gé sī ambamba."

²⁴ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ípēkí ma ímú 'bá ĩsērélē vé rī pi āsámvú gé, kōpi índrėkí sū kābīlō āvī'bá gí rī pi tịni."

²⁵ Ūkú rī ní ímúzá kūmūcī ũtịzú Yēsū ẹndrẹtị gé, ĩri ní 'yozú kīnī, "Úpí, 'í ko mā ĩzā!"

²⁶ Yēsū ní újázú ũkú rī ní kīnī, "Adri múké ku ĩ ní ínyá anjīnā úcézú rī pi í'dúzú* sēzú ũcógú rī pi ní."

²⁷ Ūkú rī ní 'yozú kīnī, "Úpí, tā mí ní átá rī, ĩri tā áda, 'bo ũcógú rī pi ícó ínyá u'de'bá ĩ ẹ'dípáa vé mísá drịgé sī vūgá rī nya rá."

²⁸ Yēsū ní újázú kīnī, "Ūkú 'dīri, ẹ'yīngará mívé rī āmbúgú! Tā mí ní zīj má tị gé gí rī, ĩ ícó sē mí ní rá." Sā 'dāri gé, ũkú rī vé mvā ũkúná rī gō ícá múké.

Yēsū ídrī 'bá kárakará

²⁹ Yēsū ní ngazú fūzú vūrā 'dāri agásī, ĩri ní 'dezú mužú yīj bālālā Gālíláyā vé rī gé 'dāá, ĩri ní mužú yīj bālālā rī ā gārā gá sī. ĩri ní tuzú mužú írā drịgé, ĩri ní úrizú vūgá. ³⁰ 'Bá bītríká rī pi ní ímúzá ĩri vūgá nōó, kōpi íjīkí 'bá pá be ábá'bá gí rī pi, 'bá mị ákó rī pi, 'bá ọgōrōvū rú rī pi, 'bá átá'bée ku rī pi, 'bá urukọ'bée be ímú 'bāá Yēsū ẹndrẹtị gé, Yēsū ídrī kōpi cére rá. ³¹ 'Bá rī pi ká ndrėé 'bá ándúrú átá'bá ku rī pi nóni ri átátā, 'bá pá be ábá'bá gí rī pi ā pá ícá nóni múké gí, 'bá adri'bá ọgōrōvū rú ri pi nóni ri ẹcī tu rá, 'bá mị be ẹsī'bá gí rī pi nóni āngū ndre rá. Tā 'dīri sē kōpi ní āyāngará, sē kōpi íngúkí Múngú ĩsērélē vé rī āní rá.

*Yēsū sē ānyāngā nyaá 'bá élfū sụ pi ní
(Mārākō 8:1-10)*

³² Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi zizú ímúzá 'í vūgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ma ĩzāngā sī 'bá nō'bée sī, kōpi adrikí má be nōgó caá ụ'dụ be na, ngá āzi kōpi ní nyaanya ní 'dāayo. Á lē kōpi pēé mužú nōósī ẹbīrị sī ku. ĩri sē kōpi ícó ĩdrākā ẹbīrị sī létị gé rá."

³³ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Āngū nōri rará rú áse agá, 'bá nō'bée kárakará, 'bā ịsúkí rī ānyāngā caapi kōpi ní rī íngūgá?"

³⁴ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Pānga ĩmi vūgá 'dī ngōpí?"

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "Pānga 'bá vūgá nōó ẹzīrị anigé, āzini ĩ'bī 'bá vūgá nōó nyíríná ni pi anigé, 'bo adri kárakará kuyé."

³⁵ Yēsū ní 'yozú kīnī, 'bá bītríká rī pi ā úríkí vūgá. ³⁶ Kuru Yēsū ní pánga ẹzīrị 'dī'bée í'dúzú ĩ'bī rī pi be, ĩri ní ọwō'dífō sēzú, ĩri ní ũndízú, ĩri ní í'dúzú sēzú 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi drịgé, kōpi ní awazú 'bá rī pi ní. ³⁷ 'Bá rī pi cére nyakí ānyāngā rī ẹpízú ā ní rá. Vúdrị ni gé, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ĩkūnākí pánga ĩ ní ũndī ĩ ní nyaá rī ẹ ĩmbítā caá ũvú ā 'a ẹzīrị. ³⁸ 'Bá ānyāngā rī nya'bée rī pi vé kālāfe ca élfū sụ, lākí ũkú rī pi anjīnā rī

* 15:26 15:26 Anjīnā rī pi Ūcógú rī pi be: Yāhúđī rī pi rikí 'bá adri'bá Yāhúđī rú ku rī pi ide kīnī kōpi adrikí sū ũcógú tịni. Ú'dógú'dógú 'dīri agá, Yēsū átá kīnī, 'bá ĩri zīj anjīnā rī pi, ĩri Yāhúđī rī pi, 'bá ĩri zīj ũcógú rī pi, ĩri 'bá adri'bá Yāhúđī rú ku rī pi.

pi be kuyé. ³⁹ Yésũ kã 'bá bítíká rĩ pi ayiú mužú 'dĩisĩ gí, ìri ní tuzú kúlúmgbá agá, ìri ní mužú vūrã ìnyinã kūrú Māgādánã vé rĩ gé.

16

*'Bá rĩ pi lēkí tã āyāzú āyāyã ni ndree
(Mārākō 8:11-13; Lúkã 12:54-56)*

¹ Fārúšĩ rĩ pi Sādókē rĩ pi be ímúkí Yésũ ri ũ'bĩĩ, kōpi zíkí ìri kìnĩ, ã 'o ì ní tã āyāzú āyāyã ni, ã lū rí ì ní 'yozú kìnĩ, ũkpō ìri ní tã āyāzú āyāyã 'dĩri 'ozú rĩ íbĩ íngá 'bũ gélésila.

² Yésũ ní 'yozú kōpi ní kìnĩ, "Ìmi ri 'yo, Òndrējã rĩ sĩ, āngũ rĩ ka dō kú mgbã, āngũ rĩ adri ule, yĩĩgō 'dị ku." ³ Ū'bútĩñã rĩ sĩ, ìmi ri 'yo, 'Ándrũ sĩ yĩĩgō ri 'dị rá, ã'diātāsīyã āngũ rĩ ē mīlētī índrē ika, kú ìrībítī rú.' Ìmi nĩkí āngũ rĩ vé mīlētī ã tã ũlúngará rá, 'bo tã 'i ngaápi mà rú' 'bá gá āndrũ nōri, ìmi nĩkí ífífí ní áamá kuyé.

⁴ Úyú ũnjĩkãnyã 'o'bá, ẽ'yĩ' 'bá kuyé rĩ pi, kōpi lēkí ã 'okí ì ní tã āyāzú āyāyã ni, 'bo á 'o kōpi ní tã āyāzú āyāyã ni ku, ma 'yējã tã āyāzú āyāyã Yónã* vé rĩ 'da kōpi ní áyu." Kúru Yésũ ní 'dezú mužú, ìri ní kōpi kuzú kú 'dĩgé.

*Ākúfĩ Fārúšĩ rĩ pi vé Sādókē rĩ pi be rĩ
(Mārākō 8:14-21)*

⁵ Yésũ pi kã zoó yĩĩ bālālã rĩ agásĩ álé 'dãá, 'bá Yésũ ã pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ã tã ãvĩ, jíkí pánga mužú ìndĩ kuyé. ⁶ Yésũ ní 'yozú kōpi ní kìnĩ, "Lē ìmi adrikí mĩ be kōwũ ākúfĩ Fārúšĩ rĩ pi vé Sādókē rĩ pi be rĩ ã tã sĩ."

⁷ 'Bá Yésũ ã pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní átázú ì ãsámvú gé sĩ kìnĩ, "Yésũ átã 'bá ní tã rĩ 'dĩni, ã'diātāsīyã 'bá ní pánga ìjĩ ìndĩ kuyé rĩ sĩ."

⁸ Yésũ nĩ tã kōpi ní átã ì ãsámvú gé sĩ rĩ rá, ìri ní kōpi zizú kìnĩ, "Ìmi adri' bée ẽ'yĩngará be mādã 'dĩ' bée, ngá ìmi ní rizú átázú 'yozú kìnĩ pánga 'dãáyo rĩ ã'di? ⁹ Tã 'dĩri fi drĩ ìmi drĩgé kuyé? Ìmi ndrekí pánga tōwũ ándúrú 'bá élifũ tōwũ pi ní nyaá tí 'dãri kuyé? Ìmi ìkũnãkí ándúrú

ĩmbítã ni caá ũvú ã 'a ngōpí? ¹⁰ Pángã ẽzĩrĩ 'bá élifũ sũ pi ní nyaá rĩ, ìmi ìkũnãkí ándúrú ìmbítã ni caá ũvú ã 'a ngōpí?

¹¹ Má átã tã pánga vé ni ku. Tã má ní átã rĩ vé tã fi ìmi drĩgé ku ãsĩ? 'Bo lē ìmi adrikí mĩ be kōwũ ākúfĩ Fārúšĩ rĩ pi vé Sádókē rĩ pi be rĩ ã tã sĩ." ¹² Kúru kōpi ní nĩzú ámázú 'yozú kìnĩ, tã Yésũ ní ũlũú ì ní 'dĩri adri 'yozú kìnĩ, ākúfĩ ì ní pánga á'dízú rĩ kuyé, ìri tã Fārúšĩ rĩ pi ní riú ímbã ũnjĩ Sádókē rĩ pi be rĩ vé tã ũlũ.

*Pétēró kìnĩ Yésũ ri Kúrísítō 'i
(Mārākō 8:27-30; Lúkã 9:18-21)*

¹³ Yésũ pi kã caá ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be kūrú Sizeriyã Pĩlĩpōyĩ vé rĩ agá 'dãá, ìri ní ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi zizú kìnĩ, "'Bá 'bá rĩ pi ní 'yoó kìnĩ ìri 'Bá Mvã 'i 'dĩri ã'di 'i?"

¹⁴ Kōpi ní újázú kìnĩ, "'Bá urukō' bée kìnĩ, 'bá rĩ Yũwãni Bãtízĩmũ sēepi rĩ 'i. Ūrukō' bée kìnĩ, 'bá rĩ Ēlĩyã 'i. Ūrukō' bée kìnĩ, 'bá rĩ Yērēmĩyã 'i, dōku 'bá rĩ nēbĩ rĩ pi vé ãzi."

¹⁵ Yésũ ní kōpi zizú kìnĩ, "'Bo ìmi 'yo ma ã'di 'i?"

¹⁶ Sĩmōnã Pétēró ní újázú kìnĩ, "Mĩ Kúrísítō 'i, Múngú adriipi ídri rú rĩ vé Mvã."

¹⁷ Yésũ ní újázú ìri ní kìnĩ, "Sĩmōnã Yónã ã mvã rĩ, tãkĩri ã adri mĩ be, tã 'dĩri 'bá áda lū mí ní nĩ kuyé, má Ẹtēpĩ 'bũ gé rĩ lū mí ní tã 'dĩri nĩ. ¹⁸ Ándrũ á 'yo mí ní 'dĩni, mĩ rú ri adri Pétēró 'i, ífífí ní irã. Ma ímũ mávé kãnisã† sĩ irã 'dĩri drĩgé, drã ícõ kãnisã rĩ ndēē ũkpō sĩ ku. ¹⁹ Málũngã 'bũ vé rĩ vé mǎfũtã, ma sē mí drĩgé, tã mí ní úmbé vũ drĩgé nōgõ gĩ rĩ, Múngú ri úmbé 'bũ gé 'dãlé rá. 'Bo tã mí ní oyũvũ vũ drĩgé nōgõ gĩ rĩ, Múngú rĩ kpá oyũ 'bũ gé 'dãlé rá." ²⁰ Yésũ átã ũkpõ ũkpõ ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní kìnĩ, 'bá ãzi ã lū 'yozú kìnĩ, 'i Kúrísítō 'i 'dĩni ku.

*Yésũ átã ívé drãngará ã tã
(Mārākō 8:31-9:1; Lúkã 9:22-27)*

²¹ Í'dózú lókí 'dãri gé, Yésũ ri ũlũú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní kìnĩ, 'i lē muú Yērúsãlémã gá. 'Dãlé 'i muú ìzãngã nya

* **16:4** 16:4 Tã āyāzú āyāyã Yónã vé rĩ: Ț'bí te nēbĩ Yónã ri, Yónã adri caá ũ'dũ na Ț'bí rĩ agá 'dãá. † **16:18** 16:18 Kãnisã: Kãnisã ri 'bá Yésũ Kúrísítō ri ẽ'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi.

létì be āndiāndí 'bá ambugu rĩ pi dríge, atala atala rĩ pi dríge rĩ pi dríge, āzini 'bá tāimbí ímbá'bá rĩ pi dríge, ĩ ímú 'i 'dì drá rá. Ú'dú na ni gé, 'i gō íngá ídri rú ũzi.

²² Pétēró ní Yēsũ ri sezú gārā gá, ĩri ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Úpí, lē mí átá 'dīni ku, tā 'dīri ícò 'i ngaá mí rụ'bá gá sũy 'dīri tịni ku!”

²³ Yēsũ ní 'i újázú āngũ ndrezú Pétēró vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Mi Sātánā! Mi ri má létì uga, yĩkì mívé rĩ, ĩri 'bá áda vé ni, yĩkì 'dīri íbí íngá Múngú vúgálésĩ kuyé.”

²⁴ Kúru Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnī, “'Bá rĩ lē dō má pámvú ũbĩ, ā adi 'i rụ'bá, ā 'du ívé peṭi alambaku, ā ũbĩ má pámvú. ²⁵ 'Bá rĩ rĩ dō ívé ídri rụ'bá nōri vé rĩ ā tā ũsũtú áyu, ĩri ímú ívé ídri 'be āvĩ 'dīisĩ rá, 'bo 'bá rĩ adi dō 'i drāá má tā sī, ĩri ímú ídri 'dání'dání rĩ ĩsú rá. ²⁶ 'Bá rĩ ĩsú dō ngá múké nyōókú dríge nōgò rĩ pi ārēvú céré, 'bo 'be dō ívé ídri āvĩ rá, ngá múké ĩri ní ĩsú 'a ni gé 'dígé rĩ ā'di? Dōku ngá 'bá rĩ ní ícò sēé ívé ídri ē drĩ jezú rĩ ā'di? ²⁷ Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú mávé mālāyíkā rĩ pi be, ma dī pōwũpōwũ sũ má Èṭepi ní dīi pōwũpōwũ rĩ tịni, má ímú 'bá ālu ālu ũfē tā ĩri ní 'oó rĩ sī. ²⁸ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá urukọ pá tu'bá nō'bée ícókí drĩ ũdrāá ku, kọpi 'Bá Mvā vé ímúngará ívé mālūngā ruzú rĩ ndre ũgbále.”

17

*Yēsũ ā rụ'bá újā 'i dīi imvesírílílí
(Mārākō 9:2-13; Lúkā 9:28-36)*

¹ Vúdrĩ ni ká caá ú'dú ázıyá, Yēsũ ní Pétēró pi jızú Yōkóbũ be, Yũwánĩ Yōkóbũ édrıpi be 'i vúgá sī. Kọpi ní tuzú muzú írā dríge uru 'dāá, ĩ mukí rí adrii túngú ĩ drĩkā sī. ² 'Dālé Yēsũ újā 'i índré ũ'dũ be túngú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi endreṭi gé. Endreṭi ni dī ógú imvesírílílí sũ útú ní dīi rĩ tịni, ĩrivé bōngó újā 'i dīi imvesírílílí, sũ útú ní dīi rĩ tịni. ³ 'Dālé Mósē pi ní ĩfũzú Ēllyā be kọpi endreṭi gé, Mósē pi Ēllyā be rikí átá Yēsũ be.

17:5 17:5 Mārākō 9:7; Lúkā 9:35; 2 Pétēró 1:17

⁴ Pétēró ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Úpí, múké ni, lē 'bā adrikí nōgò. Mí ā'yĩ dō rá, á lē mōrōgò 'beé na, ālu ni mí ní, ālu ni Mósē ní, ālu ni Ēllyā ní.”

⁵ Pétēró ká rii átá, koro ĩrĩbĩti imvesírílílí ĩmũlũ kọpi, ú'dúkọ ní íkúzá ĩrĩbĩti agá 'dāásĩ kīnī, “Mvā 'dīri mávé ni má ní lēlē rĩ, ma ĩri sī āyĩkō sī. Lē ĩmi yĩkí tị ni yiyi!”

⁶ 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ká ú'dúkọ 'dīri yĩ, ũrĩ sī, kọpi u'dekí ĩ endreṭi úsú vúgá. ⁷ 'Bo Yēsũ ní ímúzá kọpi ulózú, ĩri ní 'yozú kọpi ní kīnī, “ĩmi íngákí uru, ĩmi 'okí ũrĩ sī ku.” ⁸ Kọpi ká ĩ mĩ ingaá āngũ ndreé uru 'dāá, 'bá āzi ālujání 'dāáyo, 'bá rĩ 'yéná Yēsũ 'i.

⁹ Kọpi ká rii ísı ímúzá írā dríge 'dāásĩ vúgá nōó, Yēsũ ní 'yozú kọpi ní kīnī, “Tā ĩmi ní ndreé 'dīri, ā lúkí 'bá āzi ní ku, cĩmgbá cazú ĩ ní 'Bá Mvā ri ingazú drāngará gálésĩla rĩ gé.”

¹⁰ 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní Yēsũ ri zızú kīnī, “'Bá tāimbí Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi ri 'yo kīnī, Ēllyā ri ímú Kúrısítō sī drĩdrĩ āsĩ?”

¹¹ Yēsũ ní újázú kọpi ní kīnī, “Ádarú Ēllyā ri ímú drĩdrĩ, ĩri ímú tā rĩ pi ārēvú útú ku céré ũrē. ¹² 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, Ēllyā ímú ĩnógósı gı, 'bo 'bá rĩ pi ámákı ĩri kuyé, 'bá rĩ pi 'okı ĩri ũnjı, sũ ĩ ní lēé rĩ tịni. Ma 'Bá Mvā 'i, ma kpá ímú ĩzāngā nya kọpi dríge sũ 'dīri tịni.” ¹³ 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi nĩkí ámará 'yozú kīnī, 'bá Yēsũ ní rii tá ni átá 'dīri Yũwánĩ Bātízĩmũ sēepi rĩ 'i.

*Yēsũ ídri mvā ágó índrí ũnjı be ni
(Mārākō 9:14-29; Lúkā 9:37-43a)*

¹⁴ Yēsũ pi ká ĩ újā ĩgōó ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be 'bá bĩtríká rĩ pi vúgá nōó, ágó āzi ní ímúzá Yēsũ vúgá nōó, ĩri ní kũmũcí ũtızú Yēsũ endreṭi gé. ¹⁵ ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí, 'i ndre mávé mvā ágó rĩ vé ĩzāngā fō, ājĩ'bílíkı ri ĩri ú'bé, ĩri ri ĩzāngā nya ambamba, ājĩ'bílíkı ri nĩjĩ ĩri ú'bé ācí agá, dōku yĩ agá. ¹⁶ Má ĩjı mvā rĩ mívé 'bá mí pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vúgá, 'bo kọpi ídríkı ĩri kuyé.”

17 Yēsū ní 'yozú kīnī, “Īmi 'bá lókí āndrū nōri vé ẹ'yīngará ākó 'dī'bée, mâ adri rí ĩmi be vūú caá lókí be gbā ngōpí? Mâ nya rí ĩzāngā ĩmi tā sī caá lókí be gbā ngōpí? Īmi ijíkí mvá ágó rī má vúgá nōó.” 18 Yēsū ní átázú índrí ũnjí rī ní ụ'dúkọ ũkpó ũkpó ní sī, índrí ũnjí rī ní fūzú mvá ágó rī rụ'bá gá sī. Sāṅá 'dāri agá, drā rī gō deḡ mvá ágó rī ā rụ'bá gá sī rá.

19 Vúdrī ni gé, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'ba rī pi ní ĩ injézú ímúzá Yēsū vúgá nōó kírí, kōpi ní Yēsū ri zízú kíní, “'Bá ícókí ĩni índrí ũnjí rī droó fūú āmvé ku āsī?”

20 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Ẹ'yīngará ĩmivé rī mādāṅá. Ádarú á lē lūú ĩmi ní 'dīni, ĩmi dō ẹ'yīngará be mādāṅá anigé sū marígó ā fí ní adrii mādāṅá rī tīni, ĩmi ícó 'yo írā āmbúgú 'dīri ā nī 'i vūrā nōri gé sī muú vūrā āzi gé, írā rī 'i nī muzú rá. Tā āzi mbaápi mbamba ĩmi ní 'dāáyo.” 21 Índrí ũnjí 'dīni 'dīri, a'bíkí dō ngá nyanya āní ku, āzini zíkí dō Múngú ri ku, ícó fūú ku.*

*Yēsū átá ívé drāngará ā tā dīi
(Mārākō 9:30-32; Lúkā 9:43b-45)*

22 Yēsū pi ká ĩ úmú ívé 'bá 'ĭ pámvú ũbī'ba rī pi be āngū Gālíláyā vé rī gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ma 'Bá Mvá 'i, ĩ ímú mâ ũli 'be, ĩ ma sē ari'ba rī pi dríge. 23 Kōpi ímú ma 'dī drā rá, ụ'dú na ni gé, ma gō íngá ídri rú ũzi.” Tā 'dīri sē 'bá ĩri ā pámvú ũbī'ba rī pi ní ĩzāngā ambamba.

Mūfēngā ĩ ní ríi u'duú Jó Múngú vé rī agá rī

24 Yēsū pi ívé 'bá 'ĭ pámvú ũbī'ba rī pi be, kōpi ká caá Kāpārānāúmā gá 'dāá, 'bá ri'ba Jó Múngú vé rī vé mūfēngā u'du'ba rī pi ní ímúzá Pétēró ri zízú kíní, “Īmivé ágó ríipi āngū ímbápi rī, ĩri nyo ri Jó Múngú vé rī vé mūfēngā sē rá?”

25 Pétēró ní újázú kōpi ní kīnī “Īri ícó sē rá.”

Pétēró ká fíi jó agá 'dāá, ĩri ní drī átázú kuyé rī gé, Yēsū zī ĩri drīdrī kīnī, “Sīmónā, mí ụsū ngóni? 'Bāgú vū dríge nō'bée ri

mūfēngā umbe jezú rī u'du ā'di pi dríge sī? Kōpi ri u'du ívé anjīnā rī pi dríge sī, dōku kōpi ri u'du 'bá ụrukọ túngú ni pi dríge sī?”

26 Pétēró ní újázú kīnī “Kōpi ri mūfēngā rī u'du 'bá ụrukọ túngú ni pi dríge sī.”

Yēsū ní 'yozú kīnī, “'Bāgú rī vé anjī āgō rī pi ũfēkí mūfēngā rī ku.” 27 'Bo Yēsū ní 'yozú Pétēró ní kīnī, “Lē 'bā sēkí 'bá mūfēngā u'du'ba 'dī'bée ē ẹsī ā ve 'bá ní ku, 'í mu yīi bālālā rī agá 'dāá, 'í 'be mívé jābādā yīi bālālā rī agá 'dāá, 'ī'bī mí ní 'í'bé drīdrī rī, 'í zī tī ni, mi mūfēngā ā fí ẹnjīipi ẹnjīenjī ni† ịsú tī ni gé 'dāá. 'Í 'du mūfēngā ẹnjīipi ẹnjīenjī 'dīri, mí ũfē Jó Múngú vé rī vé mūfēngā āni, mí ũfē mávē rī, āzini mí ũfē mívē rī āní.”

18

Ā'di ri adri āmbúgú mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá nī?

(Mārākō 9:33-37; Lúkā 9:46-48)

1 Lókí 'dāri gé, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'ba rī pi ní ímúzá Yēsū ri zízú kíní, “Mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá, ā'di ri mu adri āmbúgú nī?”

2 Yēsū ní mvāṅá mādāṅá ni zízú ímúzá pá tuzú ĩ āsámvú gé. 3 Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá rī újā dō ẹsī adrizú sū mvāṅá mādāṅá nōri vé rī tīni ku, ícó fíi mālūngā 'bū vé rī agá ku. 4 Kúru 'bá rī 'bā dō 'i kú tā be mādā sū mvāṅá mādāṅá nōri tīni, ĩri mu adri āmbúgú mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá. 5 'Bá rī ẹ'yī dō mvāṅá mādāṅá sū má andregá nōri tīni ni mâ rú sī, 'bá 'dīri ẹ'yī ma.

*'Bá āzi ā sē mvāṅá fíi ũnjīkānyā 'oó ku
(Mārākō 9:42-48; Lúkā 17:1-2)*

6 “'Bo mvāṅá mādāṅá ma ẹ'yīpi gí nōri, 'bá rī sē dō ĩri fíi ũnjīkānyā 'oó, múké ni kōdō lē ā úmbékí írā āmbúgú umbe ni gé, ā 'bekí ĩri yīi tafu agá. 7 'Bá vū dríge rī pi ímú ĩzāngā ịsú ambamba, ā'diātāsīyā tā vū dríge nōgó rī sē 'bá rī pi ri fi ũnjīkānyā 'o nī! Tā 'dī'bée ímú ĩ nga rá, 'bo 'bá ọgúpi ri sēepi 'deepi ũnjīkānyā agá rī, ĩri ímú

* 17:21 17:21 Átángá vẹrẹsị 21 agá 'dīri, búkū Mātáyo vé ĩ ní sīi Gíríkí tị sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sīi búkū Mātáyo vé vúlé rī agá rá. † 17:27 17:27 Mūfēngā ā fí ẹnjīipi ẹnjīenjī rī: 'Bá rī nga dō ẹzị caá ụ'dú sụ, ĩ 'bá rī ũfē mūfēngā ā fí ẹnjīipi ẹnjīenjī 'dīri sī.

izāngā ịsú ambamba. ⁸ Mívé drị ẹndẹpi sē dō mi fí ùnjĩkányā 'oó nĩ, lē mĩ lị ịri 'beé 'dĩisĩ āmvé. Mĩ rụ'ba ịgélé āzi ábá dō nĩ, ịri múké, ndē mí ní fizú mĩ rụ'ba be ngị ácí vezú ānị ụdụ ákó rĩ agá 'dāá rĩ. ⁹ Mívé mị drị ẹndẹpi gé rĩ sē dō mi fí ùnjĩkányā 'oó nĩ, lē mĩ nje ịri 'beé 'dĩisĩ āmvé. Ịgélé āzi mĩ rụ'ba gá 'dīgé ábá dō nĩ, ịri múké, ndē mí ní fizú mĩ rụ'ba be ngị ácí vezú ānị ụdụ ákó rĩ agá 'dāá rĩ."

¹⁰ Yēsũ ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, "Ìmi ndrekí múké, lē ìmi ụsũkí 'yozú kìnĩ anjina nyíríná rĩ pi índrekí ìmi mĩlé gá ẹzị ákó 'dĩni ku. 'Bo á lē lūú ìmi ní 'dĩni, kọpivé mālāyikā 'bụ gé 'dāá anigé, kọpi ri njị átá má Ẹtẹpi 'bụ gé rĩ be anjina rĩ pi vé tã sĩ. ¹¹ Ma 'Bá Mvā 'i, má ímụ 'bá ùnjĩkányā 'o'ba rĩ pi paá ịvé ùnjĩkányā agásĩ.*

Nāpí kābīlō āvīpi rĩ vé rĩ
(Lúkā 15:3-7)

¹² "Bá rĩ dō kābīlō be mụdūrūlū ālu, ālu ni āvī dō gí, ịri 'o íngóni? Ícọ pụkụ úrōmĩ drị ni úrōmĩ (99) 'dĩ'bée kuú ánga drīgé 'dīgé, 'de mụyú ālu āvīpi gí 'dāri ndāá ku? ¹³ Ádarú á 'yo ìmi ní 'dĩni, ịsú dō ívé kābīlō ālu āvīpi rĩ gí, āyīkō ri ịri fụ aga rá, ndē āyīkō ịri fụyipi kābīlō pụkụ úrōmĩ drị ni úrōmĩ (99) āvī'ba kuyé rĩ pi ā tã sĩ rĩ rá. ¹⁴ Ịri kpá adri sũ 'dĩri tịni, má Ẹtẹpi 'bụ gé rĩ lē anjị nyíríná rĩ pi ā āvīkí sũ kābīlō ní āvī rĩ tịni ku.

Mí ẹdrịpi, dōku mí ọmvụpi mi 'oópi ùnjí rĩ
(Lúkā 17:3)

¹⁵ "Mí ẹdrịpi, dōku mí ọmvụpi 'o dō mi ùnjí, 'í nga mụyú vú ni gé 'dāá, 'í lū ịri ní tã ịri ní 'oó mí ní ùnjí rĩ. Lē mĩ lū tã rĩ gúnyá agá ku. Yị dō mi rá, 'yo dō 'í tị sĩ kĩnĩ, 'í 'o mi ùnjí, 'bá 'dĩri gō 'í újá ícá mí ní ẹdrịpi, dōku mí ọmvụpi. ¹⁶ 'Bo yị dō mi kuyé, 'í jị 'bá ālu, dōku 'bá ịrị uruko'bee mụzú mí vúgá sĩ ịndĩ, ā 'diātāsīyā 'Tã ārēvú céré lēkí dō útú ícá pịri, lē 'bá ịrị, dōku 'bá na tã rĩ ndre'ba í mị sĩ rá ni pi ā adrikí ịndĩ.'

¹⁷ Gā dō 'bá mí ní jị 'dĩ'bée ẹ tị yigá sĩ, 'í jị tã ni mụyú ūlūú 'bá kánisā vé rĩ pi ní. Gā dō 'bá kánisā vé rĩ pi ẹ tị yigá sĩ, 'í ku ā adri kú pāgānō rú, dōku ā adri kú 'bá mūfēngā umbe jezú rĩ u'duúpi ni tịni.

¹⁸ "Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dĩni, tã ìmi ní úmbé vū drīgé nōgó gí rĩ, Múngú ri kpá úmbé 'bụ gé 'dālé rá, tã ìmi ní ọyụú vū drīgé nōgó gí rĩ, Múngú ri kpá ọyụ 'bụ gé 'dālé rá.

¹⁹ "Á lē 'yoó ìmi ní dīi, 'bá ịrị úmúkí dō í tị tã āzi zizú vū drīgé nōgó, má Ẹtẹpi 'bụ gé rĩ kọpivé tã rĩ ā'yī rá. ²⁰ Kúru 'bá ịrị, dōku 'bá na, úmúkí dō í mā rụ sĩ, ma adri kọpi āsāmvú gé."

Nāpí 'bá ọgụpi ri trūipi ku rĩ vé rĩ

²¹ Kúru Pétēró ní ímúzú Yēsũ ri zizú kĩnĩ, "Úpí, má ẹdrịpi 'o dō ma ùnjí, mā trū ịri caá vú be ngọpí? Mā trū ịri caá vú be ẹzịrị?"

²² Yēsũ ní újázú Pétēró ní kĩnĩ, "Adri 'yéná vú be ẹzịrị ku, 'bo ā adri vú be pụkụ ẹzịrị drị ni ẹzịrị.

²³ "Kúru ụ'bīkí mālūngā 'bụ vé rĩ 'bāgú lēpi mūfēngā 'í ní sēé ívé átí'ba rĩ pi ní mēri rú rĩ ā tã nīpi rĩ sĩ. ²⁴ 'Bāgú rĩ ká 'í dō ívé mūfēngā rĩ úmú gōó, 'í ní ágó mūfēngā ẹ'yipi jūru āmbúgú sĩ élifū mụdrị rĩ† íjízú ímúzú pá tuzú 'bāgú rĩ ẹndrẹti gé. ²⁵ 'Bo átí'bāgú rĩ ní mēri rĩ ūfēé kuyé rĩ sĩ, 'bāgú rĩ kĩnĩ, ā ụzikí ịrivé ngá ārēvú céré, ā ụzikí kpá ịrivé ūkú anjina rĩ pi be ịndĩ, ā ūfē rí mēri rĩ ānị.

²⁶ "Kúru átí'bāgú rĩ ní kūmūcí ūtīzú 'bāgú rĩ ẹndrẹti gé, ịri ní 'bāgú rĩ mázú kĩnĩ, "Í ku má ní sā, ma ímụ mívé mūfēngā ārēvú ūfē gō céré rá!" ²⁷ 'Bāgú rĩ ndre ịrivé izāngā, gō mēri rĩ vé tã kuú rá, ọyụ átí'ba rĩ mụzú rá.

²⁸ "Bo átí'bāgú rĩ ká 'deé mụyú gí, kọpi mụkí í ịsú ọgụpi átí'bāgú ívé mūfēngā fífí ẹnjịpi ẹnjịenji rĩ‡ ẹ'yipi mụdūrūlū ālu rĩ be. Ịri ní átí'bāgú rĩ ruzú, ụlélé ni ínjízú.

* **18:11** 18:11 Átángá vērēsī 11 agá 'dĩri, búkū Mátáyo vé í ní sū Gīrīkī tị sī drīdrī rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōkí sī búkū Mátáyo vé vúlé rĩ agá rá. **18:16** 18:16 Dētōrōnómē 19:15 † **18:24** 18:24 Mūfēngā jūru āmbúgú élifū mụdrị rĩ agá rĩ: 'Bá rĩ nga dō ẹzị ílī mụdrị drị ni tōwụ, 'í 'bá rĩ ūfē mūfēngā jūru āmbúgú ālu ni sĩ. ‡ **18:28** 18:28 Mūfēngā fífí ẹnjịpi ẹnjịenji rĩ: 'Bá rĩ nga dō ẹzị ụ'dú ālu, 'í 'bá rĩ ūfē mūfēngā fífí ẹnjịpi ẹnjịenji ālu ni sĩ.

Īri ní 'yozú kīnī, 'Mí ūfē mávé mūfēngā ú'díkírīṅá nōgól'

29 "Ātí'bágú rī ní kūmūcí ūtīzú ĩri ɛndrɛtī gé, ĩri mǎzú drī ĩrī sī kīnī, "Í ku má ní sǎ, ma ímú mívé mūfēngā ūfē gō vúlé rá."

30 "Bo ágó rī gǎ ĩrivé tā ā'yīgá sī, gō ĩri 'beé jó ĩ ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, ā mụ adrii 'dǎlé cīmgbá ūfē dō ívé mūfēngā ūgbále gí ká. 31 Ātí'bá ɔrụkọ kǎ tā 'i ngaápi 'dīri ndreé, kọpi gōkí adrii ĩzāngā sī. Kọpi ní mụzú tā 'i ngaápi 'dīri ūlūzú 'bágú rī ní.

32 "Kúru 'bágú rī ní ātí'bágú drīdrī 'dāri zizú ímúzú 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú ĩri ní kīnī, 'Mí ātí'bá ūnjí, á ku ándúru mɛrī mí ní 'dujú rī rá, ā'diātāsīyā mí ímú ándúru ngoó má ɛndrɛtī gé rá. 33 Mí té mí ọgúpí ātí'bágú rī vé ĩzāngā ndre sū má ní mívé ĩzāngā ndreé rī tīnī.' 34 'Bágú rī ē ɛsī ve ūnjí ūnjí, jī ātí'bágú rī mụú suú jó ĩ ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, ā mụ adrii 'dǎlé cīmgbá ūfē dō ívé mūfēngā ūgbále gí ká.

35 "Īmi trūkí dō ĩmi ọgúpí Yésū ri ɛ'yī'bá gí rī pi ku, má ɛtɛpí 'bū gé rī trū kpá ĩmi ku."

19

*Ayngará ágó pi vé ūkú be rī
(Mārākō 10:1-12)*

1 Yésū kǎ tā 'dī'bée átá deé, ĩri ní fūzú āngū Gǎlíláyā vé rī agásī, ĩri ní mụzú āngū Yūdáyā vé rī gé yīī āmbúgú dīpi dīdī Yáridénī vé rī ā wọkọ gá álésī. 2 'Bá bītríká 'dekí mụzú Yésū ā vudrī gé sī, Yésū ídrī 'bá drǎ be rī pi rá.

3 Fārúsī ɔrụkọ'bée ímúkí vú ni gé, kọpi lēkí ĩri ū'bīī. Kọpi ní ĩri zizú kīnī, "Tǎimbí ā'yī nyo 'yozú kīnī, 'bá ágó ri ícó ívé ūkú dro tā ā pá āzi sī 'dīni rá?"

4 Yésū ní újázú kọpi ní kīnī, "Īmi lākí búkū Múngú vé rī agá 'yozú kīnī, í'dóngará gá 'dǎá, 'Múngú gbi ágó pi ūkú be' 'dīni kuyé? 5 Múngú 'yo kīnī, "Tǎ 'dīri sī, 'bá ágó ri ívé ɛtɛpí ku, ĩri ívé ɛndrɛpí ku, kọpi ĩ úmú ūkú ni be, 'bá ĩrī 'dī'bée ĩ úmú adrii rụ'bá ālu.' 6 'Bo kọpi acokí ĩ ku, kọpi adrii rụ'bá ālu. Kúru 'bá Múngú

ní úmú gí 'dī'bée, lē 'bá āzi ā aco kọpi āsámvú ku."

7 Fārúsī rī pi ní Yésū ri zizú kīnī, "Mósē sē tǎimbí kīnī, 'Ágó ri kọkọbí sē ūkú ni ní, ĩri drozú ānī rá' āsī?"

8 Yésū ní újázú kọpi ní kīnī, "Mósē ā'yī ĩmi ní, ĩmi ícó ĩmi ayi ĩmi ūkúpí be rá, ā'diātāsīyā ĩmí ɛsī tete. 'Bo í'dóngará gá 'dǎá, tā rī adrii 'dīni kuyé. 9 Á lē lūú ĩmi ní 'dīni, 'bá ívé ūkú droópi rá, gōópi ūkú āzi túngú ni jeépi rī, 'o 'dīri tā ūnjí ọwū vé ni, tā ágó ní ícózú ívé ūkú drozú ānī rá rī, ūkú rī fū dō mụú laá ágó āzi túngú ni be ká."

10 'Bá Yésū ā pámvú ūbī'bá rī pi ní 'yozú kīnī, "Tǎ ágó pi vé ūkú be rī, ĩri dō 'dīri tīnī, múké ni, lē 'bá rī ní adrizú ūkú ākó."

11 Yésū ní 'yozú kọpi ní kīnī, "'Bá cére ngakí tā ĩmi ní 'yoó 'dīri ā'yīī ku, Múngú 'bá dō tā 'dīri 'bá rī ɛsī agá nī ká, ícó ūkú jeé ku. 12 Āgō ɔrụkọ'bée tīkí kọpi kú 'bǎṅá rú. ɔrụkọ'bée ícákí 'bǎṅá rú ā'diātāsīyā í'dúkí kọpi ágélé gí, ɔrụkọ'bée lēkí ĩngá adrii 'dīni ūkú ākó, mǎlūngā 'bū vé rī ā tā sī. 'Bá rī lē dō tā ĩ ní 'yoó 'dīri 'dujú ngaá, ā 'dujú ngaá iyí."

*Yésū 'bǎ tǎkírī anjīnǎ nyírīnǎ rī pi drīgé
(Mārākō 10:13-16; Lúkǎ 18:15-17)*

13 Kúru 'bá ɔrụkọ ní ívé anjīnǎ nyírīnǎ rī pi íjízú Yésū vúgá nōó, Yésū ā tī rí drī kọpi drīgé, āzini ā zī rí kọpi ní Múngú ri. 'Bo Yésū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi kīnī, lē 'bá rī pi ē íjíkí anjīnǎ rī pi Yésū vú nōó ku.

14 Yésū ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Ā ugakí anjīnǎ nyírīnǎ rī pi ní létí ku, ĩmi kukí kọpi ē ímúkí má vúgá nōó! Ā'diātāsīyā mǎlūngā 'bū vé rī, ĩri adrii 'bá adrii'bée sū anjīnǎ nyírīnǎ nō'bée tīnī rī pi vé ni."

15 Yésū ní drī tīzú anjīnǎ nyírīnǎ rī pi drīgé, vudrī ni gé, ĩri ní gōzú 'dezú mụzú 'dīisí rá.

*Ágó ā'bú be rī vé tā
(Mārākō 10:17-31; Lúkǎ 18:18-30)*

16 Ágó āzi ní ímúzú Yésū vúgá nōó, ĩri ní 'yozú Yésū ní kīnī, "Īmbápi, ngá múké

má ní ícọ 'oó, má ìsù rí ídri 'dáni'dáni rí àní rí à'di?"

17 Yèsù ní 'yozú ágó rí ní kīnī, “Ngá mí ní ma zìzú tã múké ã tã sī rí à'di? 'Bá múké rí 'yéṅá Múngú 'i. 'Í lě dō ídri 'dáni'dáni rí ìsù, ngá múké rí, lě mí 'dù tãimbì rí vé tã ngaá.”

18 Ágó rí ní Yèsù rí zìzú kīnī, “Tãimbì ngōri?”

Yèsù ní 'yozú ìri ní kīnī, “ 'Lě mí 'dì 'bá ku, lě mí 'bã ọwũ ku, lě mí ụgũ 'bá àzi ã ngá ku, lě mí úlí ụnjō 'bá àzi drìgé ku, 19 lě mí ìnjì mí étèpì pi mí èndrèpì be ìnjìnjì.' 'Lě mí lě 'bá mí gārā gá rí sù mí ní mí rù'bá lěé rí tìni.' ”

20 Ágó rí ní újázú Yèsù ní kīnī, “Á 'dù tãimbì 'dì'bée vé tã ngaá céré rá. Ngá àzi nyo má ní gōó 'oó ñì ni anigé?”

21 Yèsù ní 'yozú ágó rí ní kīnī, “'Í lě dō mí adri múké èzì Múngú vé rí ã ngangará gá, mí ụzì ngá mívé rí pi àrèvú céré, mí awa mǔfèngā ni 'bá ngá àkó rí pi ní, mí ìmú má pámvú ùbìí, mí kúru ã'bú 'bù gé 'dāá rí ìsù rá.”

22 Ágó rí kã tã 'dìri yìí, èsì ní ìsù ìzāngā, gō 'deé mujú 'dìísì rá, ã'diātāsīyā ìri ã'bú be ambamba.

23 Yèsù ní 'yozú ívé 'bá 'ì pámvú ùbì'bá rí pi ní kīnī, “Ádarú á lě 'yoó ìmi ní 'dini, 'bá ã'bú be rí vé fìngará mālūngā 'bù vé rí agá rí, tã ni ùkpó ùkpó. 24 Á lě 'yoó ìmi ní ñì kīnī, kāmīlō vé fìngará sīndānī ã ùlě gá sī rí mbamba, 'bo 'bá ã'bú be rí vé fìngará mālūngā Múngú vé rí agá rí mba ndèé rá.”

25 'Bá Yèsù ã pámvú ùbì'bá rí pi kã tã 'dìri yìí, sē kòpì è drì ábá àní rá, * kòpì ní zìzú kīnī, “'Bá ì ní ícọ paá rá rí, ìri adri à'di 'i?”

26 Yèsù ní àngū ndrezú kòpì vúgá 'dālé, ìri ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Tã 'dìri mbamba 'bá áda ní, 'bo tã àrèvú céré Múngú rí ícọ 'o rá.”

27 Pétèró ní 'yozú ìri ní kīnī, “'Í ndre drì ká! 'Bá kúkì 'bávè ngá àrèvú céré, 'bá rí

mí pámvú ùbì! Ngá úmvúlésì 'bá ní ìsù rí à'di?”

28 Yèsù ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Ádarú á lě lūú ìmi ní 'dini, ma 'Bá Mvā 'i, sã má ní ìmúzá vū rí údézú ícázú ú'dí, àzini má ní ìmúzá úrízú mávé lúpá mālūngā vé ì ní íngúngū rí drìgé rí kãdō ícọ, ìmi rí'bá má pámvú ùbì'bá 'dì'bée, ìmi kpá ìmú úrì lúpá mụdrì drì ni ìrì rí pi drìgé, ìmi tã lì súrú mụdrì drì ni ìrì Ìsèrèlè vé rí pi drìgé nì. 29 'Bá céré ìvé jó ku'bá, èdrìpìì ku'bá, ómvúpìì ku'bá, étèpìì ku'bá, èndrèpìì ku'bá, anjìná ku'bá, àzini ìvé ómvú ku'bá má tã sī rí pi, ì ìmú kòpì ní 'bá kòpì ní kuú, àzini ngá kòpì ní kuú rí pi ùfè vú be mụdūrūlū àlu, àzini kòpì ìmú ídri 'dáni'dáni rí ìsù rá. 30 'Bá kárakarà 'yo'bá kīnī, ì drìdrì rí pi, kòpì ìmú adri ùdũmbìtã. 'Bá kárakarà adri'bá ùdũmbìtã rí pi, kòpì ìmú adri drìdrì.”

20

'Bá èzì nga'bá ómvú agá rí pi vé tã

1 Yèsù ní 'yozú kīnī, “Mālūngā 'bù vé rí vé tã adri sù ágó ómvú 'áápi, mujúpi ù'bùtì 'bá èzì vé ni ndāápi 'ì ùfè rí kòpì ùfèfè rí tìni. 2 Ágó rí ã'yì 'bá èzì vé rí pi ùfèé mǔfèngā fífì ènjìpì ènjìjènjì àlu ì ní rizú àngū ùfèzú àní ù'dù àlu vé rí sī, ìri ní kúru kòpì pèzú mụzú ómvú agá 'dāá.

3 “Kã mujú adrií sã úrōmì ù'bùtìjã vé rí gé, ìri ní 'dezú mụzú jòkònjì gé, kã mujú caá jòkònjì gé 'dāá, ìsù 'bá ụrukọ tukí pá kuú jòkònjì agá 'dāá, èzì kòpì ní ngaánga ni 'dāáyo. 4 Ìri ní 'yozú kòpì ní kīnī, 'Ìmi mukí èzì ngaá mávé ómvú agá, ma ícọ ìmi ùfè múké rá.' 5 Kúru kòpì ní 'dezú mụzú.

“Gō kpá 'deé mụzú jòkònjì gé 'dāá ñì, ùtù mgbímgbì gé 'dìgé, gō kpá 'ì èndìjì mujú ñì sã na ùndrèjã vé rí gé, átá kpá tã rí sù 'ì ní átá drìdrì rí tìni. 6 Sã tǔwú ùndrèjã vé rí gé, gō kpá mujú jòkònjì gé 'dāá ñì. Ìsù kpá 'bá ụrukọ tukí pá kú jòkònjì agá 'dāá, èzì kòpì ní ngaánga ni 'dāáyo. Ìri ní kòpì zìzú kīnī, 'Ngá ìmi ní

19:19 19:19 Wùngará 20:12-16; Dètòrònómè 5:16-20 19:19 19:19 Lèvítíkà 19:18 * 19:25 19:25 Sē kòpì è drì ábá àní rá: 'Bá Yèsù ã pámvú ùbì'bá rí è drì ábá tã 'dìri sī, ã'diātāsīyā Yāhúdì rí pi ụsùkì kīnī, 'bá rí dō ã'bú be, ìri lū 'yozú kīnī, Múngú sē ìri ní tākìrì gí, ìri ícọ fì 'bù gé 'dālè rá.

pá tuzú kuú jòkòñí agá nògò ỳtú nǐí ẹ̀zì àkó rǐ à'di?'

⁷ “Kòpì ní újázú ìrì ní kìnì, “Bá àzì zì 'bà ẹ̀zì gé kuyé.’

“Ágò rǐ ní újázú kòpì ní kìnì, ‘Ìmì mụkí ẹ̀zì ngàá mávé ọ̀m̀vú agá.’

⁸ “Ụtú rǐ ká mụyú 'deé, ọ̀m̀vú 'dìpa ní ágò ì ní 'báá drìkoma rú rǐ zìzú ìm̀zú 'í vùgá nòó, ìrì ní 'yozú ágò rǐ ní kìnì, “Í zì 'bà ẹ̀zì nga'bá rǐ pì, mì ùfè kòpìvé m̀fèngà, mì 'í'dó 'bà ìm̀vú 'bà vùlé rú rǐ pì ùfèé drìdrì, mì ùfè 'bà rǐ pì m̀zú cìmgbá cazú ìm̀vú 'bà drìdrì rǐ pì vùgá.’

⁹ “Bá ẹ̀zì nga'bá rǐ pì ká ẹ̀zì rǐ ngàá caá sà tọ̀wú ùndrèná vé rǐ gé gí, ì ní 'bà àlu àlu ní m̀fèngà fífí ẹ̀nǐǐpì ẹ̀nǐǐnǐ àlu ni sèzú ụ'dù àlu vé ni. ¹⁰ 'Bá ì ní 'báá ẹ̀zì rǐ ngàá drìdrì rǐ pì ká ícá, kòpì ỳsùkí déna ì m̀fèngà rǐ sè ì ní aga rá. 'Bo kòpì ỳsùkí céré tròtrò. ¹¹ Kòpì ká m̀fèngà rǐ ỳsù, kòpì 'dekí ríi unuú ọ̀m̀vú 'dìpa ẹ̀ndrètì gé. ¹² Kòpì ní 'yozú kìnì, “Bá ì ní ỳjì ẹ̀zì ngàá vùlé rú nò'bée ngakí ẹ̀zì rǐ 'yèná sà àlu, mì ùfè 'bà kòpì be céré tròtrò, ỳsúzó 'bà ngakí ẹ̀zì rǐ ỳtú nǐí, ỳtú rì 'bà zàá ọ̀m̀vú rǐ agá 'dàá.

¹³ “‘Bo ọ̀m̀vú 'dìpa ní újázú àlu ni ní kìnì, ‘Mà ùndì, á 'o mi ùnjí kuyé. 'Bá yìkí 'bà mì be, mì ẹ̀'yì rá 'yozú kìnì, ụ'dù àlu, mà ùfè mì m̀fèngà fífí ẹ̀nǐǐpì ẹ̀nǐǐnǐ àlu ni sǐ 'dìni kuyé? ¹⁴ Mí ẹ̀'yì mívé m̀fèngà, 'í 'de mụyú 'bètì. Á lè m̀fèngà rǐ sèé ágò ẹ̀zì ngàápi vùlé rú nòrì ní gbà má ní sèé mì ní rǐ pí. ¹⁵ M̀fèngà mávé rǐ sǐ, mà ícò tã má ní lèé 'oó rǐ 'o àní rá. Ngá mì ní ẹ̀sì ùnjì 'bàzú tã má ní 'oó múké 'bà rǐ pì ní rǐ sǐ rǐ à'di?'

¹⁶ “‘Bá adri'bá ỳdũmbítà rǐ pì, kòpì ìm̀vú adri drìdrì, 'bà adri'bá drìdrì rǐ pì, kòpì ìm̀vú adri ỳdũmbítà.”

Yèsù átá ívé drāngará ã tã dđì

(Mārākō 10:32-34; Lúkā 18:31-34)

¹⁷ Yèsù ká ríi 'deé mụyú Yèrùsàlémá gá 'dàá, ìrì ní ívé 'bà 'í pámvú ùbì'bá mụdrì drì ìrì rǐ pì zìzú gārā gá, ìrì ní 'yozú kòpì ní kìnì, ¹⁸ “‘Bá kádò caá Yèrùsàlémá gá 'dàá, atala atala rǐ pì drìgé rǐ pì 'bà tǎimbì ímbá'bá rǐ pì be, kòpì ìm̀vú 'Bá Mv́á ã ùlì

'be rá. Kòpì ìm̀vú 'yo, ã 'dìkí ìrì drāá 'dìisì rá. ¹⁹ Kòpì ìm̀vú ìrì sè 'bá adri'bá Yāhúđì rú ku rǐ pì drìgé, 'bá adri'bá Yāhúđì rú ku rǐ pì ìm̀vú gu ìrì sǐ guḡu, kòpì ìrì ùgbà, kòpì ìrì gbà pètì alambaku sígé. 'Bo ụ'dù na ni gé, ìrì gò íngá ídri rú drāngará gálésì rá!”

'Bá rǐ lè dō adrii āmbúgú, ã 'bā 'i adrii ātì'bá rú.

(Mārākō 10:35-45)

²⁰ Kúru Zèbèdáyò ùkú ni ní ìm̀zú Yèsù vùgá ívé anjì āgò ìrì* rǐ pì be, ìrì ní kùmùcì ỳtìzú vùgá, ìrì ní Yèsù rì zìzú Yèsù ã 'o 'í ní tã múké.

²¹ Yèsù ní ìrì zìzú kìnì, “Ngá mì ní lèé mà 'o mì ní rǐ à'di?”

Ùkú rǐ ní újázú Yèsù ní kìnì, “Mí kádò mívé mālūngá ruú, lè mì 'bà mávé anjì āgò ìrì 'dì'bée, àlu rǐ ã úrì mívé drì ẹ̀ndèpì gé, àzì rǐ ã úrì mívé drì ỳjì gé.”

²² Yèsù ní 'yozú kìnì, “Ìmì nǐkí tã zìbe kuyé, ìmì nyo ícò ã'yì ìzāngá nya sù má ní nyaá rǐ tìnì rá?”

Kòpì ní újázú kìnì, “‘Bà ícò rá.”

²³ Yèsù ní 'yozú kòpì ní kìnì, “Ìmì ìm̀vú ìzāngá nya sù má ní nyaá rǐ tìnì, 'bo má ícò ìmì ní vùrā sèé m̀zú úrìzú mà drì ẹ̀ndèpì gé, dòku mà drì ỳjì gé 'dìni ku, mà Ẹ̀tèpì údé vùrā rǐ pì 'bà 'í ní ùpèé kuú ỳnògòsì gí rǐ pì ní, kòpì ã mụkí rì adrii vùrā rǐ pì agá.”

²⁴ 'Bá Yèsù ã pámvú ùbì'bá mụdrì rǐ pì ká tã 'dìrì yì, kòpì ẹ̀ ẹ̀sì ve 'bà ìrì adri'bée ẹ̀drìpì rú 'dì'bée ní ùnjì ùnjì. ²⁵ 'Bo Yèsù ní ívé 'bà 'í pámvú ùbì'bá rǐ pì zìzú ìm̀zú 'í vùgá nòlé, ìrì ní 'yozú kòpì ní kìnì, “Ìmì nǐkí rá, 'bāgú 'bá adri'bá Yāhúđì rú ku rǐ pì vé rǐ pì rì ívé ùkpò 'í da rizú tã ẹ̀nǐǐnǐ 'bāzú 'bá adri'bá Yāhúđì rú ku rǐ pì drìgé, kòpìvé ùgalaku rǐ pì kpá rì tã ẹ̀nǐǐ 'bá ẹ̀nǐǐnǐ ni pì ù'bā 'bá adri'bá Yāhúđì rú ku rǐ pì drìgé. ²⁶ Ìmì àsámvú gé 'dìgé, lè tã rǐ ã adri sù 'dìrì tìnì ku. Ìmì àsámvú gé 'dìgé, 'bà rǐ lè dō adrii 'bá āmbúgú rú, lè ã 'bā 'i adrii ātì'bá ìmìvé ni. ²⁷ 'Bà rǐ lè dō adrii āmbúgú 'bà rǐ pì drìgé sǐ céré, lè ã 'bā 'i adrii tǔgèrì ìmìvé ni. ²⁸ Ma 'Bá Mv́á 'i, má ìm̀vú adrii 'yozú

* **20:20** 20:20 Anjì āgò ìrì: Anjì āgò ìrì 'dì'bée ã rú, Yòkòbù pì Yūwání be.

kínĩ, 'bá rĩ pi ẽ ímúkí rí má ní ẽzĩ ngaá yã 'díní ku, má ímú ẽzĩ ngaá 'bá rĩ pi ẽ ízã kozú, má adi mávé ídri 'bá kárakará pi ẽ drĩ jezú ání."

Yēsũ zĩ 'bá ãrĩ mĩ be ẽsĩ' 'bá gĩ ni pi ẽ mĩ ãngũ ndree

(Mārākō 10:46-52; Lúkã 18:35-43)

²⁹ Yēsũ pi ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be, kōpi kã rii fũú mužú Yērĩkō agásĩ, 'bá bĩtrĩká 'dekí mužú kōpi ã vúdrĩ gé sĩ. ³⁰ 'Bá ãrĩ mĩ be ẽsĩ' 'bá gĩ ni pi úríkĩ kuú létĩ ã gārã gá. Kōpi kã yĩ Yēsũ ri aga mužú ĩ gārã gá sĩ, kōpi ní trezú ú'dúkó be uru 'dãá kinnĩ, "Úpĩ, Dãwúđĩ ã Mvã rĩ, 'ĩ ndre ĩzãngã 'bávẽ rĩ fô!"

³¹ 'Bá bĩtrĩká rĩ pi trekĩ kōpi drĩgẽ kinnĩ, "Ĩmi újĩkĩ kĩri." 'Bo kōpi gōkĩ treé ú'dúkó be uru 'dãá kinnĩ, "Úpĩ, Dãwúđĩ ã Mvã rĩ, 'ĩ ndre ĩzãngã 'bávẽ rĩ fô!"

³² Yēsũ ní pá tuzú, ĩri ní kōpi zizú kinnĩ, "Í lĩkĩ mã 'o ĩmi ní ã'di?"

³³ Kōpi ní 'yozú Yēsũ ní kinnĩ, "Úpĩ, 'bá lĩkĩ mã zĩ 'bã mĩ, 'bã ndrekĩ rĩ ãngũ fô."

³⁴ Yēsũ ẽ ẽsĩ ĩsũ ĩzãngã kōpi sĩ, ĩri ní kōpi ẽ mĩ úlózú. Koro kōpi ẽ mĩ ní 'ĩ zizú ãngũ ndrezú, kōpi ní 'dezú mužú Yēsũ vúgã sĩ.

21

Yēsũ vé fingará Yērúsãlémã agá rĩ
(Mārākō 11:1-11; Lúkã 19:28-38; Yũwãní 12:12-19)

¹ Yēsũ pi ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be, kōpi kã rii mužú Yērúsãlémã gá 'dãá, drĩdrĩ ni, kōpi cakĩ kũrũ mãdãñã Bětẽfágẽ vé rĩ gé, Írã Ōlívẽ* vé rĩ drĩgẽ, kũrũ rĩ ĩnyĩñã Yērúsãlémã ã jėlẽ gá. Yēsũ ní ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi pẽzũ ĩrĩ, ² ĩri ní 'yozú kōpi ní kinnĩ, "Ĩmi mužú kũrũ mãdãñã ĩmĩ drĩlẽ gá 'dãri agá, ĩmi ca mužú dōngĩ ĩsũ 'yĩkĩ kuú 'dãlẽ mvõpĩ be trũ, ĩmi ĩtrũkĩ kōpi ĩjĩ má vúgã nõó. ³ 'Bá ãzi zĩ dō ĩmi, ngã ĩmi ní rii 'oó 'dínĩ rĩ ã'di, ĩmi

'yokĩ ĩri ní kinnĩ, 'Úpĩ lĩ kōpi nĩ,' 'bá 'dãri ícõ dōngĩ rĩ pi ĩpẽ ímúzú rá."

⁴ Tã 'dĩri nga 'ĩ 'dínĩ, tã nẽbĩ ní 'yoó rĩ ã nga rĩ 'ĩ fũú tĩnĩ gé bẽnĩ,

⁵ "Í lũ 'bá Sĩonã† vé rĩ pi ní kinnĩ,

'Ĩmi ndrekĩ drĩ kã, ĩmivẽ 'bãgũ ri ímũ

'ĩmi vúgã 'dĩ'dĩ,

'ĩri 'bã tã be mãdã ni,

'ĩri ri ĩnjũ ímúzú dōngĩ sĩ.' "

⁶ 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi 'dukĩ tã rĩ ngaá sũ Yēsũ ní lũũ ĩ ní rĩ tĩnĩ. ⁷ Kōpi ĩjĩkĩ dōngĩ rĩ pi mvõpĩ be ĩrĩtrõ, kōpi ũtrũkĩ ĩvé bõngõ akoó rũkũ rĩ pi ũ'bãã dōngĩ rĩ pi ã úgórõ gá, Yēsũ úrĩ bõngõ rĩ drĩgẽ. ⁸ 'Bá kárakarã ũtrũkĩ ĩvé bõngõ akoó rũkũ rĩ pi ũ'bãã létĩ drĩgẽ, urũkõ' bée mužú ĩbĩbĩ vãã ũ'bãã mužú létĩ rĩ drĩgẽ sĩ.

⁹ 'Bá bĩtrĩká 'de' 'bã Yēsũ ẽ ẽndrẽtĩ gé drĩdrĩ rĩ pi, 'de' 'bã ĩri ã vúdrĩ gé rĩ pi be, kōpi ní rizú ó'úzú mužú kinnĩ,

"Hõsãñã Mvã Dãwúđĩ vé rĩ!"

"Tãkĩri ã adri 'bã ímũpi Úpĩ ã rũ sĩ rĩ# drĩgẽ!"

"È ĩngúkĩ Múngũ urũgégẽ 'bũ gé rĩ!"

¹⁰ Yēsũ ka fĩ caá Yērúsãlémã gá 'dãá, sã 'bã kũrũ agá rĩ pi ní cẽrẽ ãyãngará. Kōpi ní zizú kinnĩ, "Bã 'dĩri ã'di 'ĩ?"

¹¹ 'Bá bĩtrĩká rĩ pi ní újãzú kinnĩ, "Ágõ 'dĩri Yēsũ 'ĩ, ĩri nẽbĩ, ĩbĩ ĩngã Nãzẽrẽtã gálẽsĩ, ãngũ Gãlĩlãyã vé rĩ agã."

Yēsũ fi Jó Múngũ vé rĩ agá
(Mārākō 11:15-19; Lúkã 19:45-48; Yũwãní 2:13-22)

¹² Yēsũ ní fizú Jó Múngũ vé rĩ ã bórõ gá 'dãá, údrõ 'bã ri' 'bã ngã je' 'bã, ãzini 'bã ri' 'bã ngã uzĩ' 'bã rĩ pi cẽrẽ. Uze mísã 'bã ri' 'bã mũfẽngã ufu' 'bã, ãzini ãmãmũ uzĩ' 'bã rĩ pi vé rĩ cẽrẽ u'deẽ ũlĩ rũ vũgã.

¹³ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kinnĩ, "Múngũ 'yo ívé búkũ agá kinnĩ, 'Jõ mávé rĩ ĩ zĩ jõ rizú ma zizú ni,' 'bo ĩmi újãkĩ jõ rĩ ícã vũrã ũgũ' 'bã rĩ pi ní rizú adrizú ni."

¹⁴ 'Bã mĩ be ẽsĩ' 'bã gĩ rĩ pi, 'bã pá be ábã' 'bã gĩ rĩ pi be, kōpi ní ímúzú Yēsũ vúgã Jó Múngũ vé rĩ ã bórõ gã nõó, ĩri ní kōpi

* **21:1** 21:1 Ōlívẽ: Pẽtĩ ōlívẽ vé rĩ ĩri 'a ũ'a be, ĩ ícõ nya rá, ĩ ĩrivẽ ũ'a zo ũdu rũ, Yãhũđĩ rĩ pi ri tĩbĩ á'dĩ ũdu rĩ sĩ, ãzini kōpi ri tõ lãmbã agã, ãcĩ 'yũzú ãnĩ. † **21:5** 21:5 Sĩonã: Sĩonã ri ĩ kpã zĩ Yērúsãlémã. **21:5** 21:5 Zãkãrĩyã

9:9 ‡ **21:9** 21:9 'Bã ímũpi Úpĩ ã rũ sĩ rĩ: 'Bã 'dĩri Yēsũ 'ĩ. **21:9** 21:9 Sãwũmã 118:26 **21:13** 21:13 Ísãyã 56:7

21:13 21:13 Yẽrẽmĩyã 7:11

ídrízú. ¹⁵ 'Bo atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi 'bá tãĩmbĩ ímbá' 'bá rĩ pi be, kôpi kâ tã ãyãzú ãyãyã Yēsũ ní 'oó 'dĩri ndreé, ãzini kôpi kâ yĩ anjĩná rĩ pi ri útré Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, "Hõsánã Mvã Dãwũdĩ vé rĩ," tã Yēsũ ní 'oó 'dĩri sĩ, sã kôpi ã 'a ve ãnjĩ ãnjĩ.

¹⁶ Kôpi ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, "Í yĩ nyo tã anjĩná rĩ pi ní rĩ áta 'dĩri rá?"

Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "È, ãmi lãkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá 'yozú kĩnĩ, " 'Anjĩná ambugu rĩ pi nyĩrĩná rĩ pi be ímú úngó ãyĩkõ vé ni ngo 'dĩni' kuyé?"

¹⁷ Kúru Yēsũ ní kôpi kuzú, ãri ní ngazú mužú kũrú Bětēniyã vé rĩ gé, adri 'dãlẽ ãnĩ be rã.

*Yēsũ tri peṭi ĩ ní zĩ fĩgĩ rĩ
(Mārākõ 11:12-14, 20-24)*

¹⁸ Kã mužú adrii ã'butĩ, Yēsũ ní 'i újázú gõzú kũrú Yērúsãlēmã vé rĩ agá 'dãá, ěbĩrĩ fũ ãri kãyi. ¹⁹ Yēsũ kã rĩ 'deé mužú lẹti gé sĩ, ãri ní peṭi ĩ ní zĩ fĩgĩ rĩ ndrezú, ãri ní 'i útrúzú ãnyĩnáṅá peṭi rĩ ã gãrã gá 'dãá, ãsũ peṭi rĩ 'a ãluṅãni kuyé, 'yẽṅá bĩ ni amu kũ nĩ. ãri ní 'yozú peṭi rĩ ní kĩnĩ, "Mĩ gõ 'aá dđĩ ãluṅãni ku!" Koro peṭi rĩ ní 'wizú.

²⁰ 'Bá Yēsũ ã pámvú ãbĩ' 'bá rĩ pi kã peṭi rĩ ndreé, sã kôpi ní ãyãngará. Kôpi ní zizú kĩnĩ, "Peṭi nõri 'wi mbělẽṅá ngõni ngõni?"

²¹ Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Ádarú á 'yo ãmi ní 'dĩni, ãmi dõ ě'yĩngará be, ãzini ãmivé yĩkĩ awa dõ 'i ãrĩ kuyé, ãmi ícõ tã má ní 'oó peṭi 'dĩri ã rũ' 'bá gá rĩ 'o rá, ãmi ícõ tã urukõ' 'bée 'o rá. ãmi dõ ě'yĩngará be, ãmi ícõ 'yo írã 'dĩri ní, "Í nĩ mi ngaá mužú 'deé yĩ tafu rĩ agá 'dãá, 'ãri ícõ 'i nga rá. ²² ãmi dõ ě'yĩngará be, ngã ãmi ní zĩ Múngú vugá rĩ, ãmi ícõ ãsũ rá."

Yãhũdĩ rĩ pi zĩkĩ ãkpõ Yēsũ ní ězĩ ngazú rĩ vé tã

(Mārākõ 11:27-33; Lúkã 20:1-8)

²³ Yēsũ kã fĩ mužú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, kã í'dõ 'bá rĩ pi ímbá, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, drĩkoma rĩ pi be, kôpi ní ímúzú Yēsũ vugá nõó, kôpi ní

ãri zizú kĩnĩ, "Mĩ ãsũ ãkpõ mí ní rizú tã 'dĩ' 'bée 'ozú rĩ ã'di vugá? 'Á'di sã mí ní ãkpõ rizú tã 'dĩ' 'bée 'ozú rĩ nĩ?"

²⁴ Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "Á lã ãmi zĩ tã ãlu sĩ, ãmi újãkĩ dõ má ní gĩ, ma ícõ ãmi ní ãkpõ má ní rizú tã 'dĩ' 'bée 'ozú rĩ lũ rá. ²⁵ ãkpõ Yũwãni ní bãtizĩmũ sãzú rĩ íbĩ íngá 'bũ gélẽsĩ, dõku íbĩ íngá 'bá áda vugá?"

Kôpi ní rizú tã 'dĩri áta' 'zú ĩ ãsãmvú gé sĩ kĩnĩ, " 'Bá 'yokĩ dõ, 'ãkpõ 'dĩri íngá 'bũ gélẽsĩ, 'ãri 'bã zĩ, 'ãmi ě'yĩkĩ dí ãri kuyé ã sĩ?" ²⁶ 'Bo 'bá 'yokĩ dõ, 'ãkpõ 'dĩri íngá 'bá áda vugálẽsĩ, 'bá rĩ pi íngá 'bá drĩgé ãnjĩ ãnjĩ, ã'diãtãsiyã 'bá 'dĩ' 'bée ãsũkĩ kĩnĩ, Yũwãni ri nẽbĩ."

²⁷ Kúru kôpi ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, " 'Bá nĩkĩ kuyé."

Kúru Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, "Má ícõ ãkpõ má ní tã 'ozú rĩ lũ ãmi ní ku."

Nãpi anji ãgõ ãrĩ rĩ pi vé rĩ

²⁸ Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Á lã ãmi ní ú'dógú' 'dógú ãnji ãgõ ãrĩ pi vé ni ãlũú, ãmi kúru tã ãmi ní ãsũũ rĩ lũ má ní. Ágõ ãzi anji ãgõ be ãrĩ, ágõ ri 'de mužú ívé mvã kãyú rĩ vugá 'dãá, ãri ní 'yozú kĩnĩ, 'Mã mvã rĩ, ãndrũ sĩ lã mĩ mužú ězĩ ngaá õmvú agá."

²⁹ "Mvã rĩ ní újázú ětẽpi ní kĩnĩ, 'Á mužú ku! 'Bo gõ 'i ãmĩ újã, 'deé mužú rá.

³⁰ "Ětẽpi gõ 'deé mužú ívé mvã ãzi rĩ vugá, 'yo kpã ãri ní tã rĩ sũ ãri ní 'yoó mvã kãyú rĩ ní rĩ tĩni. Mvã rĩ újã ětẽpi ní kĩnĩ, 'Bãbã, ma mužú rá, 'bo mužú kuyé."

³¹ Yēsũ ní kôpi zizú kĩnĩ, "Anji ãrĩ 'dĩ' 'bée ãsãmvú gé, mvã ětẽpi vé tã 'du' 'pi ngaãpi rá rĩ, ãri mvã ngõri?"

Kôpi ní újázú kĩnĩ, "Mvã kãyú rĩ."

Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Ádarú á lã 'yoó ãmi ní 'dĩni, 'bã mũfẽngã umbe jezú rĩ u'du' 'bã rĩ pi urukõ, ãkũ urukõ õwũ rũ ri' 'bã ĩ rũ' 'bã uzi' 'bã rĩ pi be, kôpi fĩ mãlũngã Múngú vé rĩ agá 'dãá ãmi sĩ drĩdrĩ. ³² Yũwãni ímú ãmi ní lẹti pĩrĩ Múngú vé rĩ ãlũú, 'bo ãmi ě'yĩkĩ ãri kuyé, 'bã mũfẽngã umbe jezú rĩ u'du' 'bã rĩ pi, ãzini ãkũ õwũ rũ ri' 'bã ĩ rũ' 'bã uzi' 'bã rĩ

pi ẽ'yĩkí ìri rá. Ìmi ndrekí drĩ ká, 'bá mũfēngā u'dụ'ba rĩ pi, āzini ũkú ọwụ rú ì rụ'ba ụzị'ba rĩ pi ụjákí ẹsị ụ'dụkọ ìri ní ũlũú rĩ sị rá, 'bo ìmi ụjákí ẹsị ìri ẽ'yĩzú kuyé."

*Nāpí āgō ọmvụ 'ā'ba rĩ pi vé rĩ
(Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19)*

³³ Yēsū ní 'yozú atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi ní, āzini Fārúsī rĩ pi ní kīnī, "Nāpí āzi 'dī, ìmi yíkí drĩ ká, ágó āzi 'ā ọmvụ, sa peṭi vinyọ vé rĩ pi 8 ọmvụ rĩ agá, sị ābi ọmvụ rĩ ā gārā gá sị kúrụ, ga 'bụ rizú ũ'a rĩ zozú vinyọ rú. Sị lágáraka uru 'dāá rizú ọmvụ rĩ ũtēzú ānī. Kúru ìri ní 'bá 'bāzú rizú ẹzị ngazú ívé ọmvụ rĩ agá, ìri ní 'dezú mužú āngū āzi gé. ³⁴ Lókí ì ní vinyọ ā ũ'a ìkūnāzú rĩ ká ícọ, ìri ní ívé ātí'ba rĩ pi pēzú mužú ívé vinyọ ā vúgú ì ní ìkūnāā rĩ ìjízú.

³⁵ "Bá ẹzị nga'ba rĩ pi ní ìrivé ātí'ba ālu ni ruzú fužú, kọpi 'díkí ālu ni drāá rá, kọpi úvíkí āzi rĩ ìrā sī. ³⁶ Kúru ọmvụ 'dīpa ní ívé ātí'ba urukọ'bée pēzú mužú kárakarā kọpi vúgá 'dāá, kālāfe ni aga ìri ní pēe drīdrī 'dā'bée rá. 'Bo 'bá ẹzị nga'ba rĩ pi 'okí ātí'ba rĩ pi ũnjí, sū ì ní drīdrī 'dā'bée 'oó ũnjí rĩ tịni. ³⁷ Ụdū ni gé, pē ívé mvá mužú kọpi vúgá 'dāá, ũsū 'í ẹsị agá 'dālé kīnī, 'Kọpi ícọ mávé mvá ìnjí rá.'

³⁸ "Bo 'bá ẹzị nga'ba rĩ pi ká ágó rĩ vé mvá ágó rĩ ndree, kọpi ní átázú ì āsámvú gé sī kīnī, 'Mvá 'dīri ímú úrí ẹtẹpi vé ā'bú tị gé nī. Lē 'bá 'díkí ìri rá, 'bá úríkí rí ā'bú rĩ tị gé nī.' ³⁹ Kọpi ní mvá rĩ ruzú, kọpi sekí ìri mužú ọmvụ rĩ agásī āmvé, kọpi 'díkí ìri drāá rá."

⁴⁰ Yēsū ní kọpi zizú kīnī, "Kúru ọmvụ 'dīpa kādō ícá, ìri tā ngóni ni 'o 'bá ẹzị nga'ba rĩ pi ní?"

⁴¹ Atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi, Fārúsī rĩ pi be, kọpi ní 'yozú kīnī, "Ágó rĩ ícọ 'bá ẹsị be ũnjí 'dī'bée ú'dí ũdrā céré 'dīisī rá. Kúru ìri ímú 'bá urukọ'bée 'bā ẹzị nga ívé

ọmvụ vinyọ vé rĩ agá, ìkūnākí dō vinyọ rĩ gí, kọpi ā sēkí rí ívé rĩ ā vúgú."

⁴² Yēsū ní kọpi zizú kīnī, "Ìmi lākí tā ì ní sī Búkū Múngú vé rĩ agá rĩ kuyé? Kīnī, " 'Írā ándúrú 'bá jó sị'ba rĩ pi ní gāá sī rĩ, ụjá nóni 'i ícá ìrā sēepi jó rĩ ní pá tuzú ānī ũkpó ũkpó ni.

Úpí 'o tā 'dīri nī,
sē 'bá ní āyāngará.'

⁴³ "Kúru á 'yoó ìmi ní 'dīni, mālūngā Múngú vé rĩ ì ímú 'du ìmi drĩgē sī rá, ì ímú sē 'bá ìrivé tā 'du'ba nga'ba rĩ pi ní. ⁴⁴ 'Bá āzi 'í'dé dō ìrā 'dīri drĩgē, ìri nō rá. Írā rĩ 'í'dé dō 'bá rĩ drĩgē, ìri 'bá rĩ ìnjí drā vūgá 'dāá."

⁴⁵ Atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi, Fārúsī rĩ pi be, kọpi ká nāpí Yēsū ní ũlũú 'dīri yī, kọpi nīkí áamá rá 'yozú kīnī, Yēsū ri átá ívé tā sī. ⁴⁶ Kọpi lēkí kōdō Yēsū ri ruú, 'bo kọpi 'okí ũrī sī, ā'diātāsīyā kọpi nīkí áamá rá 'yozú kīnī, 'bá bītríká rĩ pi kīnī, Yēsū ri nẹbī.

22

*Ụmụ ọmúrúgọ jẹzú rĩ
(Lúkā 14:15-24)*

¹ Yēsū ní gōzú átázú atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi ní, āzini Fārúsī rĩ pi ní nāpí sī dīj kīnī, ² "Mālūngā 'bū vé rĩ adri sū 'bāgú ụmụ 'bāapi 'í mvọpi ní ũkú jẹzú rĩ tịni. ³ 'Bāgú rĩ pē ívé ātí'ba rĩ pi mvụ 'bá 'í ní zịj ímú ụmụ gé nōó rĩ pi zịj, 'bo 'bá rĩ pi ímúkí ụmụ rĩ gé nōó kuyé.

⁴ "Kúru ìri ní ívé ātí'ba urukọ pēzú mužú, ìri ní 'yozú kọpi ní kīnī, 'Ìmi mukí lūú 'bá ì ní zịj gí rĩ pi ní kīnī, má ulí tị rụ'ba be mūnyāmūnyā ni pi, má ā'di ínyá rĩ kú ìnógósí gí, ngá ārēvú céré anigé. Lē 'bá ì ní zịj gí rĩ pi ẽ ímúkí ụmụ ũkú jẹzú rĩ gé nōó!'

⁵ "'Bo 'bá ì ní mvụ zịj rĩ pi gākí ímúgá ụmụ rĩ gé sī, 'bá rĩ pi urukọ mukí ẹzị ngāá ívé ọmvụ agá, urukọ ni pi mukí ívé ngá ụzīngará gá. ⁶ 'Bá rĩ pi urukọ urukí 'bāgú

§ 21:33 21:33 Peṭi vinyọ vé rĩ: Yāhūdī rĩ pi 'dúkí peṭi vinyọ vé rĩ ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, kọpi ri ũ'a ni zo vinyọ sụ rú. Múngú ìpē 'bá Ìsērélē vé rĩ pi adrii 'bá ívé ni, kọpi ā adriki rí sū peṭi vinyọ vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rĩ tịni. Nāpí peṭi vinyọ vé 'dīri, sē 'bá tāimbj ímbá'ba rĩ pi atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi be nīkí áamá rá 'yozú kīnī Yēsū ri ívé tā átá. 'Í lā Sāwumā 80:8-16; Ísáyá 5:1-7; Yērēmīyā 2:21; Mátáyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19.

21:42 21:42 Sāwumā 118:22-23

rĩ vé átí'ba rĩ pi, ũgbākí kôpi, ú'díkí kôpi ũdráá rá. ⁷ 'Bāgú rĩ ā 'a vé ũnjí ũnjí. Īri ní ívé āngáráwá rĩ pi pēzú mužú 'bá ívé átí'ba rĩ pi ú'dí'ba rĩ pi ú'dízú drāzú 'dīisĩ rá, āngáráwá rĩ pi zākí kôpivé kūrú veé ácí sī.

⁸ "Kúru 'bāgú rĩ ní 'yozú ívé átí'ba rĩ pi ní kīnī, 'Ūmū ũkú jezú rĩ má útú tā ni deę gí, 'bo 'bá má ní zī rĩ pi ũnjí, ícókí kôpi zī ímú ũmū rĩ gé ku. ⁹ Īmi mukí létí kūrú agásĩ rĩ pi gé sī, ĩmi zíkí 'bá ĩmi ní ísú rĩ pi ārēvú céré, kôpi ē ímúkí ũmū ũkú jezú rĩ gé nōó.' ¹⁰ Kúru átí'ba rĩ pi ní 'dezú mužú létí kūrú agá rĩ pi agásĩ, kôpi zíkí 'bá tā 'o'ba pīrī rĩ pi, 'bá tā 'o'ba ũnjí rĩ pi be ímú ũmū rĩ gé nōó, jó ĩ ní ũmū 'bāzú rĩ agá dāá, ũmū rĩ pi gákí tré.

¹¹ "Bāgú rĩ kā ímú ũmū rĩ pi ndreé, ísú ágó āzi ũmū rĩ pi āsámuvú gé 'dāá su bōngó ũmū vé rĩ kuyé. ¹² 'Bāgú rĩ ní ágó rĩ zízú kīnī, 'Ūndīgó, 'í su bōngó ũmū vé rĩ kuyé, mí ímú nōgó ngóni ngóni?' Ágó rĩ újí kírí.

¹³ "Bāgú rĩ ní 'yozú ívé átí'ba rĩ pi ní kīnī, 'Īmi úmbékí ágó rĩ ē drī pi pá ni be, ĩ 'bekí ĩri āmvé āngū nīpi cīcī rĩ agá 'dāá, ā mu rí ngoó, āzini sīkányá cī 'dālé.'

¹⁴ "Ā'diātāsīyā zíkí 'bá rĩ pi kárakará, 'bo ĩ ní ũpēé rĩ pi kíníkinīná."

Mūfēngā umbe jezú rĩ vé ũfēngará 'bāgú āmbúgú rĩ ní rĩ
(Mārākō 12:13-17; Lúkā 20:20-26)

¹⁵ Kúru Fārúsī rĩ pi ní fūzú mužú āmvé, kôpi lēkí létí ndāá Yēsū rĩ ũ'bīzú, ā 'yo rí tā ũnjí bēnī. ¹⁶ Fārúsī rĩ pi ní ívé 'bá ĩ pámvú ũbī'ba rĩ pi pēzú mužú Ēródē vé 'bá ĩri ētī'ba rĩ pi be Yēsū vúgá 'dāá. 'Bá ĩ ní pēé 'dī'bée ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Īmbápi, 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, mí 'bá tā 'oópi pīrī ni, mí rí tā áda Múngú vé rĩ ímbá. Mí rí 'bá rĩ pi ó'dú céré trōtrō ĩnjīngará be, ā'diātāsīyā mí ũpē 'bá ku. ¹⁷ 'Í lū 'bá ní, mívé yīkī íngóni? Īri múké 'bá ní mūfēngā umbe jezú rĩ ũfēzú 'bāgú

āmbúgú Rómā vé rĩ ní,* dōku 'bā ũfēkí ku?"

¹⁸ 'Bo Yēsū nī tā ũnjí kôpi ē ési agá 'dālé rĩ rá, ĩri ní 'yozú kôpi ní kīnī, "Īmi 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be pīrī 'dī'bée, ngá ĩmi ní lēzú ma ũ'bīzú rĩ ā'di? ¹⁹ Īmi 'dákí má ní mūfēngā fífí ĩnjīpi ĩnjīēnjī ĩ ní ũfēé 'bāgú rĩ ní umbe jezú ānī rĩ."

Kôpi ní mūfēngā fífí ĩnjīpi ĩnjīēnjī rĩ í'dúzú sēzú Yēsū drīgé, ²⁰ Yēsū ní kôpi zízú kīnī, "Īndrīlīkí ĩ ní údé, āzini rú ĩ ní sī mūfēngā fífí rĩ ā rú 'bá gá 'dīri ā'di vé ni?"

²¹ Kôpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "Īndrīlīkí rĩ, āzini rú rĩ, 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ vé ni."

Yēsū ní 'yozú kôpi ní kīnī, "Ngá rĩ dō 'bāgú Rómā vé rĩ vé ni, ĩmi sēkí 'bāgú Rómā vé rĩ ní, ngá rĩ dō Múngú vé ni, ĩmi sēkí Múngú ní."

²² 'Bá 'dī'bée ká tā 'dīri yī, sē kôpi ní āyāngará. Kúru kôpi ní ngazú mužú, kôpi kukí Yēsū rí kuú ó'dúkúlēgúsī.

'Bá ũdrā'ba gí rĩ pi gō íngá idri rú rá
(Mārākō 12:18-27; Lúkā 20:27-40)

²³ Ū'dú 'dāri gé, Sádókē 'yo'ba kīnī 'bá rĩ drā dō gí, ícó íngá gōó idri rú ku rĩ pi ní ímúzú Yēsū vúgá nōó, kôpi ní Yēsū rí zízú kīnī, ²⁴ "Īmbápi, tāimbī Mósē vé rĩ kīnī, 'bá ágó drā dō mvá ākó, édrīpī rí ícó ōwúzī rĩ é'yí rá, kôpi tīkí dō anjī, anjīná 'dī'bée adri édrīpī drāápi gí rĩ vé ni. ²⁵ Anjī āgō ézīrī, kôpi céré édrīpī rú, Mvā ágó kāyú rĩ ní ũkú jezú, drā úyé, kôpi tīkí mvá ũkú rĩ be kuyé, édrīpī 'deépi vú ni gé sī rĩ ní ũkú rĩ é'yízú. ²⁶ Édrīpī 'dīri drā kpá rá, kôpi tīkí mvá ũkú rĩ be kuyé. Édrīpī 'deépi 'dīri vúgá sī rĩ gō kpá ũkú rĩ é'yí, anjī édrīpī rú ézīrī 'dī'bée céré ríkí ũkú ālu 'dīri jeé, kôpi ũdrākí céré, tīkí mvá ũkú 'dīri be kuyé. ²⁷ Ūdū ni gé, ũkú rĩ ní kpá drāzú. ²⁸ Anjī āgō ézīrī 'dī'bée céré ríkí ũkú ālu 'dīri jeé pírí, kādō caá ū'dú 'bá ũdrā'ba gí rĩ pi ní íngázú gōzú idri rú rĩ gé, ũkú 'dīri pīrī ni úmvúlésī adri ā'di vé ni?"

²⁹ Yēsū ní újázú kôpi ní kīnī, "Tā ĩmi ní zī 'dīri adri pīrī ku, tā Búkū Múngú vé

* 22:17 22:17 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ: Īri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndīāndī rĩ pi agá rĩ pi drīgé, āngū Yūdáyā vé rĩ drīgé, āngū Gālīláyā vé rĩ drīgé, āzini āngū Yāhūdī rĩ pi vé rĩ drīgé. 'Bá Rómā vé rĩ pi ívé 'bāgú āmbúgú rĩ zī ívé tī sī Kāyísārā.

rĩ agá rĩ fi ìmi drìgé kuyé, dōku ìmi nĩkí ùkpō Múngú vé rĩ kuyé. ³⁰ 'Bá ùdrā'bá gí rĩ pi kádō gōó íngá ídri rú, āgō rĩ pi jekí ùkú ku, ùkú rĩ pi jekí āgō ku. Kòpi mu adri 'bũ gé 'dāá sũ mālāyíkā rĩ pi tĩni. ³¹ 'Bo ìmi lākí tã Múngú ní 'yoó kìnĩ, 'bá ùdrā'bá gí rĩ pi gō íngá ídri rú rá rĩ kuyé? ³² Múngú kìnĩ, 'Ma Múngú Ābūrāmā vé rĩ, Múngú Īsákā vé rĩ, āzini Múngú Yōkóbū vé rĩ, 'Múngú adri 'bá ùdrā'bá gí rĩ pi vé ni ku, ìri Múngú 'bá adri'bá ídri rú rĩ pi vé ni."†

³³ 'Bá bĩtríká rĩ pi kã tã Yēsũ ní ímbá 'dĩri yĩ, sē kòpi ní āyāngará.

*Tāimbĩ tã be agaápi rá rĩ
(Mārākō 12:28-34; Lúkã 10:25-28)*

³⁴ Fārúšĩ rĩ pi kã yĩ kìnĩ, tã Yēsũ ní újázú rĩ sē Sádókē rĩ pi újíkí kírĩ, Fārúšĩ rĩ pi gōkí ì úmú trũ vūrã ālu gé. ³⁵ Ágō āzi ālu kòpi āsámvú gé riipi tāimbĩ ímbápi rĩ ní Yēsũ ri ù'bĩzú, ìri zizú kìnĩ, ³⁶ "Ímbápi, tāimbĩ Mósē vé rĩ agá, tāimbĩ agaápi rá rĩ, ìri íngōri?"

³⁷ Yēsũ ní újázú ìri ní kìnĩ, " 'Lē mí lē Úpí Múngú mívé rĩ ešĩ be céré, índri mívé rĩ be céré, yĩkí mívé rĩ be céré.' ³⁸ Tāimbĩ agaápi rá rĩ ìri 'dĩ, ìri tāimbĩ drĩdrĩ rĩ. ³⁹ Tāimbĩ ìrĩ rĩ kpá tã be āmbúgú, 'Lē mí lē 'bá mí gārã gá rĩ sũ mí ní mí rú' 'bá lē rĩ tĩni.' ⁴⁰ Tāimbĩ ambugu ìrĩ 'dĩ'bée, 'bá rĩ 'dũ dō tã ni ngaá rá, ìnjĩ tāimbĩ Mósē vé rĩ rá, āzini ìnjĩ tã nẹbĩ rĩ pi ní ímbá rĩ rá."

*Kúrísítō ri ã'di ã Mvã?
(Mārākō 12:35-37; Lúkã 20:41-44)*

⁴¹ Fārúšĩ rĩ pi kã ì úmú trũ ālu, Yēsũ ní kòpi zizú kìnĩ, ⁴² "Ìmi ní ùsũzú rĩ gé, Kúrísítō rĩ ã'di 'i? Ìri ã'di ã mvã?"

Kòpi ní újázú kìnĩ, "Ìri Dāwúđĩ ã mvã."

⁴³ Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Índri Uleterē rĩ kìnĩ Dāwúđĩ ã zĩ Kúrísítō ri Úpí āsĩ? Dāwúđĩ kìnĩ,

⁴⁴ " 'Úpí 'yo mávé Úpí ní kìnĩ,
"Mí úrí mã drĩ ëndepĩ gé, §
cĩmgbá má ní mívé ari'ba rĩ pi 'bázú
mĩ pálé gá rĩ gé." ' "

⁴⁵ Dāwúđĩ zĩ dō ìri 'Úpí 'i pírĩ,' ìri ícò adri Dāwúđĩ ã mvã íngóni?" ⁴⁶ 'Bá āzi ícòpi tã ìri ní zĩ 'dĩri újápĩ ni 'dāáyo. Í'dózú lókí 'dāri gé, 'bá āzi gō ìri zĩ đĩ kuyé.

23

*Yēsũ kìnĩ lē 'bá rĩ pi ã adrikí mĩ be kowu
Fārúšĩ rĩ pi vé tã sĩ āzini 'bá tāimbĩ Mósē
vé rĩ ímbá' 'bá rĩ pi vé tã sĩ*

*(Mārākō 12:38-40; Lúkã 11:37-52;
20:45-47)*

¹ Yēsũ ní 'yozú 'bá bĩtríká rĩ pi ní, āzini 'bá 'i pámvú ùbĩ' 'bá rĩ pi ní kìnĩ, ² " 'Bá tāimbĩ ímbá' 'bá rĩ pi Fārúšĩ rĩ pi be, kòpi ùkpō be tāimbĩ Mósē vé rĩ ímbázú. ³ Kúru tã kòpi ní lūú ìmi ní rĩ, ìmi 'dúkí ngaánga. 'Bo lē ìmi 'okí tã sũ kòpi ní 'oó rĩ tĩni ku, ã'diātāsīyā tã kòpi ní ímbá rĩ, kòpi 'dúkí ngaá ku. ⁴ Kòpi ri 'bá rĩ pi mĩ tāimbĩ ùkpó ùkpó ni pi 'dũ nga, sũ ì ní oḡu 'bá kòpi drìgé rĩ tĩni, 'bo kòpi lēkí 'bá rĩ pi ã ìzã koó oḡu 'dĩri ó'dúzú kòpi drìgé sĩ vūgá ku.

⁵ "Tã ārēvú céré kòpi ní rií 'oó rĩ, kòpi ri 'o, 'bá rĩ pi ã ndrekí rĩ 'yozú kìnĩ, ì 'bá múké. Kòpi údékí sōndúkũ* ambugu ambugu ni pi, kòpi síkí vērēsĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ pi 'bá sōndúkũ rĩ pi agá, kòpi ù'yĩkí ì ëndretĩ gé sĩ, āzini kòpi ù'yĩkí ì drìgé sĩ, 'bá rĩ pi ã ndrekí rĩ, āzini kòpi úsúkí bōngó, ù'yĩkí bōngó báá† ācoco ni pi bōngó rĩ pi tĩ gé sĩ, 'bá rĩ pi ã ndrekí ì 'yozú kìnĩ, ì 'bá múké. ⁶ Kòpi kádō rií úrí ùmũ nyangará gá, āzini Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agá, kòpi lēkí úrí lúpá ì ní āngũ ìnjĩzú ìnjĩnjĩ rĩ pi drìgé. ⁷ Kòpi

22:32 22:32 Wūngará 3:6 † **22:32** 22:32 Ma Múngú Ābūrāmā vé rĩ, Īsákā vé rĩ, āzini Yōkóbū vé rĩ: Ābūrāmā pi Īsákā be, Yōkóbū sĩ, kòpi ã ùdrákí dō gí drāāsiyā, Múngú mĩ gé 'dālé kòpi ídri rú, ã'diātāsīyā úmvúlēsĩ kòpi gō íngá ídri rú ùzi. **22:37** 22:37 Dētōrōnómē 6:5 **22:39** 22:39 Lẹvītíkā 19:18 ‡ **22:44** 22:44 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tã 'dĩri vé íffĩ, Úpí Múngú zĩ Yēsũ Kúrísítō ri Úpí. § **22:44** 22:44 Drĩ ëndepĩ gé: 'Bá úrípi drĩ ëndepĩ gé rĩ, ìri ùkpō be, ì ìri ìnjĩnjĩ. **22:44** 22:44 Sāwúmā 110:1 * **23:5** 23:5 Sōndúkũ: Yāhúđĩ rĩ pi ri tāimbĩ rĩ pi ã urukò sĩ, kòpi 'bá sōndúkũ agá, kòpi ri ù'yĩ ì ëndretĩ gé, āzini ì drìgé tāimbĩ Múngú vé rĩ ígázú āni. 'Í lã Dētōrōnómē 6:6-8. † **23:5** 23:5 Bōngó báá: Yāhúđĩ rĩ pi ri bōngó báá ù'yĩ ívé bōngó tĩ gé sĩ. 'Í lã Kālāfe 15:37-41.

kádō rií adrií jòkónī agá, 'bá rī pi kádō kòpi ẹzií, kòpi lèkí 'bá rī pi ẹ ñnjíkí ì ñnjìnjì, lè 'bá rī pi ẹ zìkí ì 'ímbápi.'

8 “Bo lè ìmi ẹ 'yíkí 'bá ẹzi ã zì mi ímbápi 'díní ku, 'bá riípi ìmi ímbápi rī 'yéṅá ǎlu, ìmi cére ẹdrípíjì, ẹzini ọmvúpíjì. 9 Vù drìgé nògò, lè ìmi zìkí 'bá ẹzi 'yozú kìnì, ìri ìmi ẹtépì 'díní ku. ǎ 'diātāsīyā ìmivé Ẹtépì ìri 'yéṅá ǎlu 'bù gé 'dǎá'dǎ. 10 Lè ìmi íngúkí ìmi 'yozú kìnì ìmi 'bá ǎngū ímbá'ba ni pi 'díní ku, 'bá ǎngū ímbápi rī 'yéṅá Kúrísítò 'i. 11 'Bá rī lè dō adrií 'bá ǎmbúgú rú, lè ǎ 'bǎ 'i adrií ǎtí'ba rú. 12 'Bá riípi 'i íngúpi kìnì 'i 'bá ǎmbúgú rī, ìrivé ǎmbúgū ri ísì ícá ku mǎdǎṅǎṅá, 'bá 'i 'bǎápi kú tā be mǎdǎ rī, ìri íngúngū.

13 “Ìmi 'bá ri'ba táímbí ímbá'ba 'dǎ'bée, ẹzini ìmi Fǎrúšì 'dǎ'bée, ìmi 'bǎkí ìmi kú 'bá tā 'o'ba pìrì ni pi rú, úmvúlésì ìzǎngǎ rī ímú adri ímivé ni! Ìmi ọzúkí 'bá rī pi ní lẹtì fizú ǎní mǎlǔngǎ 'bù vé rī gé rī gí, 'bo ìmi ícókí fí 'dǎá ku. 14 Ìmi 'bá ri'ba táímbí ímbá'ba 'dǎ'bée, ìmi Fǎrúšì 'dǎ'bée, ẹzini ìmi 'bá ìmi 'bǎ'bée kú 'bá tā 'o'ba pìrì ni pi rú 'dǎ'bée, ìzǎngǎ rī adri ímivé ni. Ìmi ri ọwuzì rī pi ẹ mị ù'bǎ rizú kòpivé ngá jó ǎsámvú gé rī pi u'duzú kòpi drìgé sǎ. Ìmi ri Múngú ri zì sǎ be ǎco, 'bá rī pi ǎ ndrekí rí ìmi, 'bo Múngú ri ímú ìmi ìrìṅǎ ùnjí ùnjí.‡

15 “Ìmi 'bá ri'ba táímbí ímbá'ba 'dǎ'bée, ẹzini ìmi Fǎrúšì 'dǎ'bée, ìmi 'bǎkí ìmi kú 'bá tā 'o'ba pìrì ni pi rú, úmvúlésì ìzǎngǎ rī ímú adri ímivé ni! Ìmi ri ẹcì vù drìgé sǎ, ẹzini ìmi ri yǐlì bǎlǎlǎ rī pi zo, ìmi lèkí kòdò 'bá ẹzi ǎ újǎ ẹsì, 'bá ẹzi újǎ té dō ẹsì rá, ìmi sē ìri ímú fì ǎcì vezú ǎní ùdù ǎkó rī agá, ìzǎngǎ ìri ní nyaá rī ìri ímú ìmivé rī ndē rá.

16 “Ìmi drìkoma adri'ba mị ǎkó 'dǎ'bée, ìzǎngǎ rī ímú adri ímivé ni. Ìmi kìnì, “Bá rī sō dō ùyō Jó Múngú vé rī ǎ rú sǎ, ùyō ìri ní sōó 'dǎri ẹzì ǎkó, 'bo 'bá rī sō dō ùyō dábū ì ní 'bǎá Jó Múngú vé rī agá rī ǎ rú sǎ,

ǎ 'du ùyō rī vé tā ngaá.' 17 Ìmi drìkoma mị ǎkó adri'ba azakaza rú 'dǎ'bée, ngá 'dǎgé tā be ndēpi rá rī ǎ'di, ìri dábū rī, dōku ìri Jó Múngú vé ì ní dábū rī 'bǎá 'a ni gé kú Múngú ní rī? 18 Ìmi 'yokí kpá kìnì, “Bá rī sō dō ùyō vūrǎ rọbọṅọ zǎzú rī ǎ rú sǎ, ùyō ìri ní sōó 'dǎri ẹzì ǎkó, 'bo 'bá rī sō dō ùyō fēfē ì ní sēé 'bǎá vūrǎ rọbọṅọ zǎzú rī drìgé rī ǎ rú sǎ, ǎ 'du ùyō rī vé tā ngaá.' 19 Ìmi drìkoma adri'ba mị ǎkó 'dǎ'bée, ngá 'dǎgé tā be ndēpi rá rī ǎ'di? Ìri fēfē ì ní sēé rī pi, dōku vūrǎ rọbọṅọ zǎzú ì ní fēfē 'bǎá drì ni gé Múngú ní rī? 20 'Bá rī sō dō ùyō vūrǎ rọbọṅọ zǎzú rī ǎ rú sǎ, sō ùyō rī vūrǎ rọbọṅọ zǎzú rī ǎ rú sǎ, ẹzini sō ùyō rī ngá ì ní ù'bǎá vūrǎ rọbọṅọ zǎzú rī drìgé 'dǎ'bée ǎ rú sǎ cére. 21 'Bá rī sō dō ùyō Jó Múngú vé rī ǎ rú sǎ, sō 'dǎri ùyō Múngú adriípi Jó rī agá rī ǎ rú sǎ. 22 'Bá rī sō dō ùyō 'bù ǎ rú sǎ, sō ùyō 'dǎri Múngú vé lúpá ǎ rú sǎ, ẹzini Múngú riípi úrípi lúpá rī drìgé rī ǎ rú sǎ.

23 “Ìmi 'bá táímbí ímbá'ba 'dǎ'bée, ẹzini ìmi Fǎrúšì 'dǎ'bée, ìmi 'bǎkí ìmi kú 'bá tā 'o'ba pìrì ni pi rú, ìzǎngǎ rī ímú adri ímivé ni. Ngá ìmi ní saá ímivé ọmvú agá sù nǎná tìnjì, ìngírìṅǎ tìnjì 'dǎ'bée, ngá mụdrì agá, ìmi ri ǎlu ni S í'dú sē Múngú ní rá. 'Bo táímbí rī vé tā ǎmbúgú ì ní 'yoó, ǎ lìkí tā pìrì, ǎ adrikí ẹsì be múké, ǎ 'dukí Múngú vé tā ngaá ẹsì be ǎlu 'dǎri, ìmi 'dukí ngaá kuyé. Lè ìmi 'dukí tā 'dǎ'bée ngaá, 'bo lè ìmi kukí ngá sēngará Múngú ní rī ǎ vúgú ku. 24 Ìmi drìkoma adri'ba mị ǎkó 'dǎ'bée, ọnyọnyọ kádò 'deé ímivé yǐlì mvụmụ rī agá, ìmi ri úrá yǐlì rī agásì* ǎmvé, 'bo ìmi tekí kámìlò kú ìmi agá.

25 “Ìmi 'bá táímbí ímbá'ba 'dǎ'bée, ẹzini ìmi Fǎrúšì 'dǎ'bée, ìmi 'bǎkí ìmi kú 'bá tā 'o'ba pìrì ni pi rú, ìmi ri ímivé kópò, ẹzini sákǎnì ǎ rú'ba ǎmvé rī ùjì áyu, 'bo ìmi ri 'a ni ku ǎzāvū rú, ìmi adrikí sù 'dǎri tìnjì, ímivé ẹsì agá 'dǎá, ìmi kpá ẹsì be ǎmbúgú ngá drìgé, ẹzini ìmi ìndrá rú.

‡ 23:14 23:14 ǎtǎngǎ vé rẹsì 14 agá 'dǎri, búkú Mátáyo vé ì ní sǎ Gírìkì tì sǎ drìdrì rī agá 'dǎáyo, 'bo gókí sǎ búkú Mátáyo vé vúlé rī agá rá. § 23:23 23:23 Ngá mụdrì agá, ìmi ri ǎlu ni í'dú sē: Táímbí Mósē vé rī 'yo kìnì, lè 'bá Ísèrèlè vé rī pi ẹ í'dúkí ngá mụdrì agá, ǎlu ni sēé Múngú ní. 'Í lǎ Lẹvítíkǎ 27:30-33; Kǎlǎfe 18:21-24; Dètòrònómè 12:5-19; 14:22-29. * 23:24 23:24 Ọnyọnyọ ẹzini kámìlò pi vé tā: Tǎ Yẹsù ní átá rī vé ífífí, Yǎhùdì rī pi ri táímbí mǎdǎṅǎ rī pi 'du nga, kòpi 'dukí táímbí ǎmbúgú rī ngaá ku.

26 Īmi Fārúsī mī ākó 'dī'bée! Drīdrī ni, lē ĩmi ũjīkī ĩmivé kópō, āzini sákānī ā 'a ũjījī, úgóró ni ā adri rí kpá ule.

27 “Īmi 'bá tǎimbī ímbá' 'bá 'dī'bée, āzini ĩmi Fārúsī 'dī'bée, ĩmi 'bākí ĩmi kú 'bá tǎ 'o'bá pīrī ni pi rú, ĩmi índrékí sū 'būrēdrī ĩ ní njōó kuú imvesírílílí ũnyī be ambamba rī tīnī, 'bo 'a ni gé 'dǎlé, 'bá ũdrā' 'bá gí rī pi ŋmakí, kōpivé fā adri kú āzāvū rú.

28 Īmi índrékí 'bá ri' 'bá tǎ 'o'bá pīrī ni pi tīnī, 'bo tǎ pīrī ĩmī ẹsī agá 'dǎáyo, ĩmi ri ũnjīkǎnyā 'o.

29 “Īmi 'bá tǎimbī ímbá' 'bá 'dī'bée, āzini ĩmi Fārúsī 'dī'bée, ĩmi 'bākí ĩmi kú 'bá tǎ 'o'bá pīrī ni pi rú, ĩmi gbikí nẹbī rī pi vé 'būrēdrī, āzini ĩmi njōkí 'būrēdrī 'bá tǎ 'o'bá pīrī rī pi vé rī kú ũnyī be ambamba.

30 Īmi ri 'yo, 'Lókí 'bá ẹ' 'bīpījī vé rī gé, 'bá adrikí dō anigé, 'bá ícókí 'bá úmú 'bá ẹtépījī be nẹbī rī pi ú'dí ku.' 31 Tǎ ĩmi ní átá ĩmī tī sī 'dīri, lū 'yozú kínī ĩmi 'bá nẹbī rī pi ú'dí' 'bá rī pi vé anjī. 32 Īmi lēkí ũnjīkǎnyā 'oó sū ĩmi ẹ' 'bīpījī ní 'oó rī tīnī, ĩmi 'okí!

33 “Īmi índrékí sū ĩnī tīnī, ĩmi anjī ĩnī vé ni pi! Īmi nyo ícókí apá tǎ ĩ ní lījī ĩmi drīgέ, ĩmi jījīpī fīpī ācī vezú ānī ũdū ākó rī agá rī sílé gá sī bǎ rá? 34 Kúru á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, ma ímú ĩmi ní nẹbī rī pi pē 'bá ũmī be rī pi be, āzini 'bá āngū ímbá' 'bá rī pi be, ĩmi ímú urukọ' 'bée ú'dí rá, ĩmi urukọ' 'bée gbǎ pẹtī alambaku sígé, ĩmi urukọ' 'bée ũgbǎ kẹlīnǎ sī ĩmivé Jókí Múngú rī Zīzú rī pi agásī, ĩmi ímú kōpi údró fū muzú kūrú rī pi agásī āmvé. 35 'Bá Múngú vé tǎ be pīrī ĩ ní ú'dí rī pi vé ārī ri ímú ngo ĩmi drīgέ, ú'díngará rī í'dó Ẹbélē tǎ be pīrī rī rú' 'bá gá, cīmgbǎ cazú Zākārīyā Bārākīyā mvōpī rú' 'bá gá, 'díkí Zākārīyā ri Jókí Múngú vé rī pi vé āsámvú vūrǎ rōbōŋō zázú rī be rī gé, kōpivé ārī ri ímú ngo ĩmi drīgέ. 36 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, ĩ ímú úyú āndrū nō' 'bée ĩrīnǎ tǎ 'i nga' 'bée 'dī' 'bée ā tǎ sī.

Yēsū ẹ ẹsī ịsụ ịzāngā Yẹrúsālémā ā tǎ sī (Lúkǎ 13:34-35)

37 “Á, ĩmi 'bá Yẹrúsālémā vé rī pi! Īmi ú'díkí nẹbī ĩ ní pēé mujū ĩmi vúgá 'dīi rī pi ũdrǎá rá, āzini ĩmi úvíkí kpá 'bá Múngú ní pēé mujū ĩmi vúgá rī pi ũdrǎá írǎ sī. Vú be kárakarǎ, á lē kōdō ĩmivé 'bá rī pi íkūnǎá ímú adrii vūrǎ ālu gé, sū ā'ú ní ívé anjīnǎ íkūnǎá adrii 'i ũpẹlẹ' 'bī ā ndúgέ rī tīnī, 'bo ĩmi ā'yīkí āluǎni kuyé.

38 Īmi ndrekí drī ká, ĩmivé jókí 'dīri ímú adri ku ándrú rú. 39 Á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, í'dózú āndrū sī, ĩmi ícókí ma ndree dījī ku, cīmgbǎ ĩmi ní ímúzú 'yozú, 'Tākírí ā adri 'bá ímúpi Úpí ā rú sī rī† be.' ”

24

Ī ímú Jókí Múngú vé rī ũŋō rá (Mārākō 13:1-2; Lúkǎ 21:5-6)

1 Yēsū kǎ rīi fūú muzú Jókí Múngú vé rī agásī āmvé, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ní ímúzú ĩri vúgá, kōpi ní 'yozú ĩri ní kínī, “‘Í ndre drī Jókí Múngú vé rī, āzini 'i ndre drī jókí ĩ ní síjī gārǎ ni gé sī 'dī' 'bée ká.”

2 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kínī, “Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, jókí ĩmi ní ndree 'dī' 'bée, ĩ ímú kōpi ũŋō céré vūgá, ícókí írǎ āzi kuú ógúpī drīgέ āluǎni ku.”

Īzāngā ri ímú 'dī' 'dī

(Mārākō 13:3-13; Lúkǎ 21:7-19)

3 Yēsū kǎ úrī kuú Írǎ Ōlívē vé rī drīgέ 'dǎá, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ní ĩ njezú muzú ĩri vúgá 'dǎá, kōpi ní ĩri zīzú kínī, “Tǎ 'dīri ímú 'i nga ngōtú? Ngá ícópí mívé ímúngará ā tǎ 'i daápi rī ā' dī? Ázini ngá ícópí ú'dú ũdū vé rī ā tǎ 'i daápi rī ā' dī?”

4 Yēsū ní újázú kōpi ní kínī, “Īmi adrikí mī be kōwú, lē 'bá āzi ā ũ'bǎ ĩmī mī ku.

5 'Bá kárakarǎ pi ímú mǎ rú sī, kōpi 'yo, 'Ma Kúrísítō 'i.' Kōpi ímú 'bá kárakarǎ pi ẹ mī ũ'bǎ rá. 6 Īmi ímú ẹ' 'dī ĩ ní rīi 'dījī rī vé tǎ yī, āzini ĩmi ímú tǎ 'bá rī pi ní lészú ẹ' 'dī 'dīzú rī vé tǎ yī rá, 'bo tǎ 'dīri ā sē ĩmi ní ũrī ku. Tǎ 'dī' 'bée ímú ĩ nga rá, 'bo ú'dú ũdū vé rī ícókí drī ícá mbélēnǎ ku. 7 'Bá āngū āzi agá rī pi ímú ẹ' 'dī 'dī 'bá āngū āzi agá rī pi be, 'bāgú āngū āzi agá rī pi

ímú ẹ̀'dí 'dì 'bāgú āngū āzi agá rĩ pi be. Ẹ̀bírí ri ímú 'de ũgā vūgá sī, āzini nyṑòkú rĩ ímú 'i aya dīngídīngí āngū rĩ pi agásī céré. ⁸ Tā 'dī'bée īzāngā rĩ vé í'dóngará, sū ũkú ní í'dó īzāngā nyaá mvá tīngará gá rĩ tīnì.

⁹ “Í ímú ìmi uru sē 'bá āngū ọ̀cū'ba rĩ pi dríge, kọ̀pì ìmi ú'dí, 'bá āngū rĩ pi agásī rĩ pi céré ímú ìmi ndre ũnjí mǎ tā sī. ¹⁰ Sā 'dāri gé, 'bá kárakarǎ pi ímú ívé ẹ̀'yīngará ku rá, kọ̀pì ímú í ọ̀gūpìjì ā ũli 'be, āzini kọ̀pì ímú í ọ̀gūpìjì ndre ũnjí. ¹¹ Nẹ̀bì kárakarǎ ũnjó rú ni pi ímú ífū, kọ̀pì ímú 'bá kárakarǎ pi ē mị ũ'bā. ¹² Ũnjíkānyā ní ríi tì mụzú drígelé rĩ sī, ìri sē 'bá uruko lẹ́kí í ọ̀gūpìjì ku. ¹³ 'Bo 'bá pá tuúpi ũkpó ũkpó cīngbá cazú ú'dú ụ̀dụ vé rĩ gé rĩ, Múngú ri ímú ìri pa rá. ¹⁴ Ụ̀'đúkọ múké mǎlūngá vé rĩ, í ímú ũlū mụzú āngū rĩ pi agásī céré. 'Bá rĩ pi yìkí dō céré gí, ụ̀'đú ụ̀dụ vé rĩ kúru ícá.

Ngá Ũnjí ri ímú adri Jó Múngú vé rĩ agá (Mǎrǎkō 13:14-23; Lúkǎ 21:20-24)

¹⁵ “Ími kádō 'Ngá Ũnjí āngū izaápi rá,' nẹ̀bì Dānyélē* ní ọ̀tú tā ni 'yoó tu pá kuú vūrǎ uletere rĩ agá rĩ ndre, 'bá tā ni lǎápi rĩ, ā nī tā ni vé ífífí múké. ¹⁶ Kúru sǎ 'dāri gé, ìmi dō ri adri āngū Yūdáyā vé rĩ agá, lē ìmi njukí tuú mụzú írǎ dríge. ¹⁷ 'Bá tu'ba ívé jó dríge rĩ pi, lē kọ̀pì ē ísíkí vūgá muú ngá āzi í'dú ívé jó agá 'dǎá ku. ¹⁸ 'Bá adri'ba ívé ọ̀mvú agá rĩ pi, lē kọ̀pì ā gōkí muú ívé bōngó akoó rǔkú rĩ í'dú ku. ¹⁹ Sā 'dāri gé, īzāngā rĩ adri āmbúgú ũkú 'a be rĩ pi ní, āzini ũkú ri'ba anji undru'ba undrundru rĩ pi ní. ²⁰ Lē ìmi zíkí Múngú ri, lókí ìmi ní ápázú rĩ ā adri lókí kílongóro vé rĩ† gé ku, dōku ā adri ú'dú Sǎbatǎ vé rĩ gé ku. ²¹ Lókí 'dīri, ìri lókí ũnjí īzāngā nyazú ni. Í'dózú í ní 'bū pi gbizú vū be rĩ gé, cīngbá ícázú āndrū sī, tā 'dīri āvū ni nga drī 'i 'dīni kuyé. Tā 'dīri gō 'i ngaá 'dīri tīnì dījì ku. ²² Múngú ē ítrú té dō ú'dú 'dī'bée ícá ẹ̀līnǎ

ku, 'bá āzi ícó té adrií ídri rú ku, Múngú ítrú ú'dú 'dī'bée ẹ̀līnǎ, ā'diātāsīyā ìrivé 'bá ìri ní ũpée gí rĩ pi ā tā sī. ²³ Sā 'dāri gé, 'bá āzi 'yo dō mí ní, “Í ndre drī ká, Kúrísitō ri nō!” dōku 'Íri 'dǎ' lē mí ẹ̀'yī ku. ²⁴ 'Bá ũnjó rú 'yo'ba kīnī í Kúrísitō rĩ pi nẹ̀bì ũnjó rú rĩ pi be, kọ̀pì ímú tā ambugu ambugu ni pi 'o, āzini tā āyāzú āyāyā ni pi 'o 'bá rĩ pi ē mị ũ'bāzú, kọ̀pì kpá ụ̀'bī 'bá Múngú ní ũpée ívé ni rĩ pi ē mị ũ'bā ìndī. ²⁵ Ìmi ndrekí drī ká, ā lū ìmi ní tā 'dīri drīdrī ísú ākūdē lókí 'dāri ícá drī kuyé.

²⁶ “'Bá āzi lū dō ìmi ní kīnī, 'Ími ndrekí drī ká, Kúrísitō ri āngū ā'wí cínyáfā rú rĩ agá 'dǎá'dǎ,' ìmi izakí sǎ mụzú ìri ndázú ku, dōku 'yo dō ìmi ní kīnī, 'Kúrísitō ri jó agalésī rĩ agá 'dǎá'dǎ,' lē ìmi ẹ̀'yīkí ku. ²⁷ 'Bá Mvǎ vé ímúngará ìri ímú adri sū ũvi gaápi āngū ìngbēreēpi í'dózú ụtú ní ífūngará gá, cīngbá cazú ụtú ní 'dengará gá rĩ tīnì, 'bá rĩ pi ndre āngū rĩ pi agásī céré. ²⁸ Vūrǎ āvū rĩ pi ní ulazú rĩ, lógúnū rĩ pi unga mu u'de vūrǎ 'dāri gé.

'Bá Mvǎ vé ìgōngará (Mǎrǎkō 13:24-31; Lúkǎ 21:25-33)

²⁹ “Koro ú'dú īzāngā nyazú 'dǎ'bée ā vúdří gé,

“ ‘Ūtú rĩ ē mị ri ímú bī nì ku ìnīnǎ rú, mbǎá rĩ gō kaá ku,

Línyā rĩ pi ímú lū 'bū gé 'dǎásī vūgá, āngū 'bū gé 'dǎá rĩ ímú 'i aya dīngídīngí.’

³⁰ “Sā 'dāri gé, ma 'Bá Mvǎ 'i, tā āyāzú āyāyā ni ímú 'i nga 'bū gé 'dǎá mávé ímúngará ā tā í'dazú, 'bá vū dríge rĩ pi céré nga rĩ ngo īzāngā īzāngā rú. Ma 'Bá Mvǎ 'i, kọ̀pì ímú mávé ímúngará ìrībìtì agásī ũkpō be rĩ ndre, āzini mávé dīngará pōwūpōwū rĩ ndre í mị sī. ³¹ Ìri ímú ívé mǎlāyíkā rĩ pi ìpē gūké vu ú'dúkọ be uru 'dǎá 'bá rĩ pi zízú, kọ̀pì ímú 'bá ìri ní ũpée gí rĩ pi ìkūnā vū dríge sī céré.

24:15 24:15 Dānyélē 9:27; 11:31; 12:11 * **24:15** 24:15 Dānyélē: Dānyélē ri nẹ̀bì Múngú vé ni, rúkí ìri jìjì āngū Bābēlōnǎ vé rĩ gé, sǎ 'bāgú Nēbākānézǎ ní Yērusālemǎ ri izazú ílì mūdūrūlū tōwū pūkú ẹ̀zīrī (570) gé rĩ gé, ísú tìkí drī Yēsū ri kuyé. † **24:20** 24:20 Lókí kílongóro vé rĩ: Āngū Ísērēlē vé rĩ gé 'dǎá, lókí kílongóro vé rĩ gé, ẹ̀cī tungará ũkpó ũkpó, ā'diātāsīyā yīgō ri 'dì ambamba, sē āngū rĩ igbe igbe.

24:29 24:29 Ísáyā 13:10; 34:4

³² “Lě ĩmi nĩkí tã 'i ngaápi peṭi ĩ ní zĩ figĩ rĩ ã rụ'ba gá rĩ. Peṭi rĩ vé drĩti í'dó dō rúú bí be gí, ĩmi nĩ áamá 'yozú kínĩ, āngũ rĩ ícá ẹ̀ẹ̀zũ rú gí. ³³ Īri kpá adri sũ 'dĩri tĩni, ĩmi ndrekí dō tã 'dĩ'bée ri ĩ nga, ĩmi nĩ áamá 'yozú kínĩ, ẹ̀sĩ mādā, ma ílókō ímúmũ, ma nóni kẹ̀ẹ̀tĩlé gá. ³⁴ Ádarú á lě 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá úyú nōri vé rĩ pi ã urukọ ũdrákí drĩ ku, cĩmgbá tã 'dĩ'bée ní ĩ ngangará gá. ³⁵ 'Bũ pi vũ be, kọpi de rá, 'bo ụ'dúkọ má ní átá rĩ de ku.

'Bá āzi nĩ ụ'dụ ni kuyé dōku sã ni kuyé (Mārākō 13:32-37; Lúkã 17:26-30, 34-36)

³⁶ “'Bá āzi nĩ ụ'dụ, dōku sã má ní ímúzú rĩ kuyé, mālāyíkã 'bũ gé rĩ pi nĩkí kuyé, ma Mvã rú, á nĩ kpá kuyé, 'bo má Ẹ̀tẹ̀pi nĩ 'yẹ̀nã nĩ. ³⁷ Ma 'Bá Mvã 'i, mávė ĩgōngará, ĩri ímú adri sũ lókí Núwã‡ vé rĩ gé rĩ tĩni. ³⁸ Lókí yĩgọ rĩ ní drĩ 'dizú tĩzú kuyé rĩ gé, 'bá rĩ pi rikí ngá nyaá, kọpi rikí ngá mvụú, kọpi rikí ũkú jeé, āzini kọpi rikí ívé anji ũkú rĩ pi sée jeé āgō rĩ pi ní, cĩmgbá cazú lókí Núwã ní fizú ívé kũlúmgbá mọ̀ngú rĩ agá rĩ gé. ³⁹ Kọpi nĩkí 'yozú kínĩ, tã āzi ri ímú 'i nga 'dĩni kuyé, cĩmgbá cazú lókí yĩgọ rĩ ní tĩzú kọpi ímũlũzú ụ'dizú drázú rĩ gé. Ma 'Bá Mvã 'i, mávė ĩgōngará ri ímú adri sũ 'dĩri tĩni. ⁴⁰ Tã 'dĩri ímú 'bá ĩrĩ pi ísú ọ̀mvú agá, ĩ ālu ni 'dụ, ĩ ālu ni ku. ⁴¹ Īri ímú ũkú ĩrĩ pi ísú ngá 'yĩngará gá, ĩ ālu ni 'dụ, ĩ ālu ni ku.

⁴² “Kúru lě ĩmi adrikí mĩ be kọwụ, ã'diātāsīyã ụ'dụ Úpí ní ímúzú ĩgōzú rĩ, ĩmi nĩkí kuyé. ⁴³ 'Bo lě ĩmi nĩkí tã 'dĩri múké, jó 'dĩpa rĩ ã nĩ té dō sã ụgú'ba ní ímúzú 'í vúgá ĩnĩ sĩ rĩ rá, ĩri té adri mĩ be kọwụ, ícọ té ụgú'ba rĩ kuú mvụ ngá ụgú'ba ívé jó agá 'dãá ku. ⁴⁴ Lě ĩmi adrikí kpá ũrē, ã'diātāsīyã ma 'Bá Mvã 'i, sã má ní ímúzú rĩ, ĩmi ícókí tã ni 'bãá ĩmi drĩgė 'yozú kínĩ, ma ri ímú 'dĩ'dĩ 'dĩni ku.

Ātí'ba ẹ̀sĩ 'bãápi ívé ẹ̀zĩ drĩgė, āzini ātí'ba ẹ̀sĩ 'bãápi ívé ẹ̀zĩ drĩgė ku rĩ (Lúkã 12:35-48)

⁴⁵ “Ātí'ba ẹ̀sĩ 'bãápi ívé āmbúgú rĩ vé tã 'dụpĩ ngaápi rá, adriipi úmĩ be, āmbúgú rĩ ní 'bãá ātí'ba rĩ pi drĩgė āmbúgú rú ícọpi ānyāngā sė́epi ātí'ba urukọ'bée ní sã múké gá rĩ ã'di 'i? ⁴⁶ 'Bá āmbúgú rĩ kãdō ĩgōó, ísú dō ívé ātí'ba rĩ nga ẹ̀zĩ rĩ múké, ātí'ba rĩ tãkĩri ísú rá. ⁴⁷ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, 'bá āmbúgú rĩ ícọ ātí'ba 'dĩri 'bã ívé ngá jó āsámvú gé rĩ pi ārėvú ũtė cére nĩ. ⁴⁸ 'Bo ātí'ba rĩ dō 'bá tã 'oópi ũnjĩ ni, 'yo dō, 'Mávė āmbúgú rĩ mvu adrii āmvė sã be āco,' ⁴⁹ í'dó dō rií 'i ọ̀gũpĩi ātí'ba rĩ pi fụú, āzini fi dō rií íwá mvụú 'bá ri'ba íwá mvu'ba ĩmėrėzú rĩ pi be trų, ⁵⁰ āmbúgú ātí'ba 'dĩri vé rĩ ímú ícá lókí ātí'ba rĩ ní nĩi kuyé ni gé. ⁵¹ Īri ímú ātí'ba 'dĩri uga kpélékpélé, ĩri 'dụ 'be 'bá ĩ 'bã'bée kú tã be pĩri rĩ pi āsámvú gé, 'dãlė kọpi ã mvukí rĩ ãã ngoó āzini sĩkányã cíi.

25

Nāpí anji ũkú mụdrĩ kácáná rú rĩ pi vé rĩ

¹ “Mālũngã 'bũ vé rĩ adri sũ anji ũkú mụdrĩ kácáná rú ívé lám̄bã 'dụ'ba mụzú ĩndĩ kėrėgú rĩ ĩ drĩ ũtėzú rĩ tĩni. ² Anji ũkú tọwụ rĩ pi azakaza rú, tọwụ rĩ pi úmĩ be. ³ Anji ũkú azakaza rú rĩ pi 'dúkí ívé lám̄bã mụzú ĩndĩ, 'bo kọpi jikí ũdu āndō rú ni kuyé. ⁴ Anji ũkú tọwụ úmĩ be rĩ pi tókí ũdu mālāngĩ agá, kọpi 'dúkí mụzú ĩndĩ. ⁵ Kėrėgú rĩ 'dụ sã āco, ímú ícá ndō, ísú ākũdė anji ũkú rĩ pi kokí ụ'dụ gí.

⁶ “Kã mvụ adrii ĩnĩ ágágá, 'bá āzi ní trezú ụ'dúkọ be uru 'dãá kínĩ, 'Kėrėgú rĩ ri ímú 'dã! ĩmi ĩfũkí āmvė ĩri vú nōó.'

⁷ “Kúru anji ũkú rĩ pi ní aruzú ụ'dụ gėlėsĩ, kọpi ní ívé lám̄bã rĩ pi vé bãákú ve'ba rĩ pi ĩ tĩ úlĩzú 'dĩĩsĩ rá. ⁸ Anji ũkú azakaza rú rĩ pi ní 'yozú anji ũkú úmĩ be rĩ pi ní kínĩ, 'Īmi sėkí 'bá ní ũdu, 'bávė lám̄bã rĩ pi vé ācĩ ri ũdrãdrã.'

⁹ “Anji ũkú úmĩ be rĩ pi ní újázú kọpi ní kínĩ, “Bá ícókí ĩmi ní ũdu sėe ku, ũdu rĩ ícọ caá 'bá ní ĩmi be ku, ĩmi mvukí ũdu jeé 'bá ri'ba ũdu ụzĩ'ba rĩ pi vúgá.'

‡ 24:37 24:37 Núwã: Núwã adri sã 'bá rĩ pi ní ũnjĩkányã 'ozú ũnjĩ 'dãri gé rá, kúru Mungú ní ĩri zizú ã údė kũlúmgbá, yĩ rĩ kãdō ímú tĩi, ã pa rĩ ĩrívė 'bá rĩ pi ĩrívė ānyãpã rĩ pi ã urukọ pi be. 'Í lã í'dóngará 5-9.

10 “Kôpi kâ 'deé muḡ ũdu jengará gá 'dāá, kĕrĕgú rĩ ní ícázú. Anji ũkú ĩ útú'bá kú ũrĕ rĩ pi ní 'dezú muḡú vŭrā ũkú jezú rĩ gé 'dāá. Ātí'bá rĩ pi ní kĕtĕ rĩ ũpĩzú cí.

11 “Vúlé vúlé rú anji ũkú azakaza rú rĩ pi ní kpá ícázú, kôpi kĭnĩ, ‘Āmbúgú 'bávĕ rĩ, 'í zĭ 'bá ní kĕtĕ rĩ!’

12 “‘Bo ĩri ní újázú kôpi ní kĭnĩ, ‘Ādarú á lĕ 'yoó ĩmi ní 'dĭni, á nĭ ĩmi kuyé.’

13 “Kúru ĩmi 'bá má pámvú ũbĩ'ba 'dĩ'bĕe, lĕ ĩmi útúkí ĩmi kú ũrĕ, ā'diātāsīyā ĩmi nĭkí ú'dú, dōku sâ má ní ímúú ĩgōzú rĩ kuyé.

*Nāpí ātí'ba na rĩ pi vé rĩ
(Lúkā 19:11-27)*

14 “Á lĕ 'yoó ĩmi ní dĭjĭ 'yozú kĭnĩ, mālŭngā 'bŭ vé rĩ adri sŭ ágó muḡpi āngŭ vŭrā gá rĩ vé rĩ tĭni. Ágó rĩ kâ lĕe ngaá muḡú, zĭ ívé ātí'ba na rĩ pi, awa kôpi ní mŭfĕngā, kôpi ā ngakí rĩ ězĭ ānĭ. 15 Sĕ āzi rĩ ní mŭfĕngā jŭrú āmbúgú* tōwŭ, āzi rĩ ní mŭfĕngā jŭrú āmbúgú ĩrĭ, āzi rĩ ní mŭfĕngā jŭrú āmbúgú ālu. ĩri ní kúru 'dezú muḡú ívé ěcĭ gé 'dāá. 16 Ágó ĩ ní mŭfĕngā sĕe ĩri ní jŭrú āmbúgú tōwŭ rĩ, 'du mŭfĕngā rĩ muḡú ězĭ ngazú ānĭ, gō āzini ĩsŭ drĭ ni gé caá jŭrú āmbúgú tōwŭ. 17 'Bo ágó ĩ ní mŭfĕngā sĕe ĩri ní jŭrú āmbúgú ĩrĭ rĩ, 'du mŭfĕngā rĩ muḡú ězĭ ngazú ānĭ, gō āzini ĩsŭ drĭ ni gé caá jŭrú āmbúgú ĩrĭ. 18 'Bo ágó ĩ ní mŭfĕngā sĕe ĩri ní jŭrú āmbúgú ālu rĩ, jĭ mŭfĕngā ívé āmbúgú rĩ vé rĩ sĭjĭ 'bŭ agá.

19 “Vŭdrĭ ni kâ vŭjŭ caá sâ āco, ágó āmbúgú rĩ ní ímvízú. ĩri ní ívé ātí'ba rĩ pi zĭzú, lĕ nĭjĭ ámá dō kôpi ngakí ězĭ mŭfĕngā rĩ sĭ íngóni. 20 Ágó ĩ ní mŭfĕngā sĕe ĩri ní élifŭ tōwŭ rĩ, gō élifŭ āzi ĩsŭ caá tōwŭ. ĩri ní 'yozú ívé āmbúgú rĩ ní kĭnĩ, ‘Í sĕ ándúru má ní mŭfĕngā élifŭ tōwŭ, nóni á gō āzi ni ĩsŭ caá drĭ ni gé élifŭ tōwŭ.’

21 “Īrivé āmbúgú rĩ ní újázú ĩri ní kĭnĩ, ‘Í nga ězĭ rĩ múké, mi ātí'ba múké, 'í 'bā mívé ěsĭ cérĕ rizú ězĭ rĩ ngazú. 'Í 'bā ěsĭ rizú ngá mādāŋá 'dĩri ā tā mbazú, ma

nóni mi 'bā ngá āmbúgú ni ā tā mba. Mí ímú, 'bá ímúkí āyĭkō 'bāá mí be trŭ.’

22 “Ágó ĩ ní mŭfĕngā sĕe ĩri ní élifŭ ĩrĭ rĩ ní ímúú, ĩri ní 'yozú ívé āmbúgú rĩ ní kĭnĩ, ‘Mŭfĕngā mí ní sĕe má ní élifŭ ĩrĭ rĩ, á gō āzini ĩsŭ caá drĭ ni gé élifŭ ĩrĭ.’

23 “Īrivé āmbúgú rĩ ní újázú kĭnĩ, ‘Í nga ězĭ rĩ múké, mi ātí'ba múké, 'í 'bā mívé ěsĭ cérĕ rizú ězĭ rĩ ngazú. 'Í 'bā ěsĭ rizú ngá mādāŋá 'dĩri ā tā mbazú, ma nóni mi 'bā ngá āmbúgú ni ā tā mba. Mí ímú, 'bá ímúkí āyĭkō 'bāá mí be trŭ.’

24 “Ātí'ba ĩ ní mŭfĕngā sĕe ĩri ní jŭrú āmbúgú ālu rĩ ní ímúú, ĩri ní 'yozú ívé āmbúgú rĩ ní kĭnĩ, ‘Āmbúgú, á nĭ rá mí tā ě sĭ mbamba, ānyāngā mí ní rĭí ĩkŭnāá rĩ, 'í 'ā ómvŭ ni mi 'i kuyé, ānyāngā mí ní rĭí ĩkŭnāá rĩ, 'í rĭ úri ni nĭ kuyé. 25 Á 'o ũrĭ sĭ, á jĭ mívé mŭfĕngā jŭrú āmbúgú ālu rĩ sĭjĭ 'bŭ agá, mívé mŭfĕngā rĩ má ní ĩjĭ nō.’

26 “Īrivé āmbúgú rĩ ní újázú ĩri ní kĭnĩ, ‘Mí ātí'ba ũnjĭ, mi ũvŭ rú! 'Í nĭ rá 'yozú kĭnĩ, ānyāngā má ní ĩkŭnāá rĩ, á sa nĭ kuyé, āzini ānyāngā má ní ĩkŭnāá rĩ, á rĭ úri ni nĭ kuyé. 27 Múkĕ ni, mi té mávé mŭfĕngā jĭ 'bā jó ĩ ní rizú mŭfĕngā 'bázú rĩ agá, má kādō ĩgōó, ma té ĩsŭ ākŭdĕ mávé mŭfĕngā rĩ tĭ gĭ.’

28 “Kúru āmbúgú rĩ ní 'yozú kĭnĩ, ‘Īmi 'dŭkí mŭfĕngā jŭrú āmbúgú ālu 'dĩri drĭ ni gé sĭ rá, ĩmi sĕkí mŭfĕngā rĩ ātí'ba adriipi mŭfĕngā jŭrú āmbúgú be mŭdrĭ rĩ nĭ! 29 'Bá ívé mŭfĕngā áyŭpi létĭ be múké rĩ, ĩ ímú ĩri ní āzi ni sĕ drĭdrĭ 'dāri aga rá, ĩri ímú adri mŭfĕngā be ambamba. 'Bo 'bá ívé mŭfĕngā áyŭpi létĭ be múké kuyé rĩ, ĩ ímú ĩrivé rĩ 'du drĭ ni gé sĭ 'dĭísĭ rá. 30 Ātí'ba 'dĩri ězĭ ākó, ĩmi 'dŭkí ĩri 'beé āmvĕ ĩnĭŋá agá 'dāá, ā mu rĭ āá ngoó, āzini sĭkányá cí 'dāá.’

Ī ímú 'bá vŭ drĭgé rĩ pi vé tā lĭ rá

31 “Ma 'Bá Mvā 'i, má kādō ĩgōó mālāyĭkā rĩ pi be sŭ 'bāgú tĭni, ma ímú úri lŭpá mālŭngā vé 'bŭ gé ĩ ní íngŭngŭ rĩ drĭgé. 32 Ī ímú 'bá rĩ pi úmú āngŭ rĩ

* 25:15 25:15 Mŭfĕngā jŭrú āmbúgú agá rĩ: 'Bá rĩ nga dō ězĭ ílĭ mŭdrĭ drĭ ni tōwŭ, ĩ 'bá rĩ ũfĕ mŭfĕngā jŭrú āmbúgú ālu ni sĭ.

Ūkú āzi ūdā ūdu Yēsũ drīgē
(*Mārākō 14:3-9; Yūwānī 12:1-8*)

⁶ Yēsũ kā rií adrií Bētēniyā gá Sīmonā ūfú ní ándúru nyaá rī vé āngá 'dāá, ⁷ ūkú āzi ní ímúzú ūdu ějī be ngūŭpi ndrīndrī ni be mālāngī agá, ūdu rī ājē be āmbúgú, ūkú rī í'dú ūdu rī ūdāá Yēsũ drīgē, ịsụ ākūdē Yēsũ ri ínyá nya.

⁸ 'Bá Yēsũ ā pámvú ūbī'ba rī pi kâ tâ 'dīri ndreé, sē kōpi ē ẹsị ve rá. Kōpi ní zịzú kīnī, "Ngá ūkú rī ní ūdu rī izazú 'dīni rī ā'di? ⁹ Ī té ūdu 'dīri sē je ājē be āmbúgú, Ī té ícọ mŭfēngā ni awa 'bá ngá ākó rī pi ní."

¹⁰ Yēsũ kā tâ kōpi ní 'yoó 'dīri yī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú unuzú ūkú 'dīri vé tâ sī rī ā'di? Ngá ĩri ní 'oó má ní 'dīri, ĩri tâ múké. ¹¹ ĩmi nĵī ri adri 'bá ngá ākó rī pi be, 'bo má ícọ adrií ĩmi be caá sâ be ācọ ku. ¹² Ūdu ūkú rī ní dāá má drīgē 'dīri, ĩri ri má rụ'ba údé, úmvúlēsī ĩ ímụ ma sī ānī 'bụ agá. ¹³ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá rī pi rikí dō ú'dúkọ múké rī ūlūú mụzú vŭ drīgē sī, kōpi kpá ímụ tâ ūkú 'dīri ní 'oó má ní rī ūlū rá, 'bá rī pi ē ígákí rí ĩrivé tâ ānī."

Yúdā 'be Yēsũ ā ūli
(*Mārākō 14:10-11; Lúkā 22:3-6*)

¹⁴ Kúru Yēsũ vé 'bá mụdrị drī ni ĩrī rī pi vé ālu, ĩ ní zị Yúdā Īsīkārīyótā ní 'dezú mụzú atala atala rī pi drīgē rī pi vúgá 'dāá, ¹⁵ ĩri ní zịzú kīnī, "Á sē dō Yēsũ ri rụy ĩmi ní gí, ĩmi má ní ā'di sē?" Kúru kōpi ní mŭfēngā fífí ẹnĵīpi ẹnĵīnĵī ni pi lāzú pŭkụ na, sēzú ĩri ní. ¹⁶ Í'dózú sâ 'dāri gé, Yúdā í'dó rií lẹtị ndāá, ā rụkí rí Yēsũ ri ānī.

Yēsũ pi nyakí ínyá ūmŭ vé rī ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be
(*Mārākō 14:12-21; Lúkā 22:7-13; Yūwānī 13:21-30*)

¹⁷ Ū'dú ĩ ní í'dózú Ūmŭ ĩ ní Pángā ni 'Bāá Údrá ku rī nyazú rī gē, 'bá Yēsũ ā pámvú ūbī'ba rī pi ní ímúzú Yēsũ vúgá nŏó, kōpi ní ĩri zịzú kīnī, "Mí lē 'bâ mụkí

ínyá mí ní lēé nyaá Ū'dú Múngú ní Ẹlịzú Jọ rī pi tị gé sī rī vé rī á'dí íngūgá?"

¹⁸ Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi mụkí kŭrú agá 'daá, ĩmi ágó āzi ịsụ, ĩmi 'yokí ĩri ní kīnī, 'Īmbápi kīnī, mávé sâ ícọ gí, á lē mụy ūmŭ Ū'dú Múngú ní Ẹlịzú Jọ rī pi tị gé sī rī vé rī nyaá 'bá má pámvú ūbī'ba rī pi be mívé āngá.' " ¹⁹ Kúru 'bá Yēsũ ā pámvú ūbī'ba rī pi ní mụzú tâ rī 'ozú sŭ Yēsũ ní lŭú ĩ ní rī tịni, kōpi ní mụzú ínyá Ū'dú Múngú ní Ẹlịzú Jọ rī pi tị gé sī rī vé rī á'dízú 'dālé.

²⁰ Ūtŭ rī kâ 'deé, Yēsũ pi ní úrízú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba mụdrị drī ni ĩrī rī pi be ínyá nyangára gá. ²¹ Kōpi kâ rií ínyá rī nyaá, Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, 'bá ālu ĩmi āsámvú gé 'dīgē, ĩri ímụ má ūli 'be nī."

²² Tā 'dīri sē 'bá Yēsũ ā pámvú ūbī'ba rī pi ní ĩzāngā, 'bá ālu ālu í'dó rií 'yoó Yēsũ ní, "Úpí, 'bá déna ímụpi mī ūli 'beepi rī ĩri ma 'i?"

²³ Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, "'Bá 'bá ní rií ngá nyaá ĩri be sákānī ālu agá rī ímụ má ūli 'be nī. ²⁴ Ma 'Bá Mvá 'i, ma ímụ drā rá, sŭ ĩ ní sī Búkú Múngú vé rī agá rī tịni. 'Bo ĩzāngā rī úmvúlēsī ímụ adri ágó má ūli 'beepi rī vé ni, ĩ ímụ ĩri sē 'dī drā rá. 'Bá tâ 'oópi 'dīni 'dīri, tịkí té dō ĩri kuyé múké."

²⁵ Yúdā lēepi Yēsũ ā ūli 'beepi rī ní ĩri zịzú kīnī, "Īmbápi, 'bá mí ní tâ ni átá 'dīri, mí ūsŭ 'bá rī ma 'i?"

Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnī "Ē, 'bá rī mi 'i."

Ínyá Úpí vé uletere rī vé nyangára
(*Mārākō 14:22-26; Lúkā 22:14-23; 1 Kōrínitō 11:23-25*)

²⁶ Kōpi kâ í'dó ínyá rī nyaá, Yēsũ ní pángā rī í'dúzú, ĩri ní ōwō'dífō sēzú, ĩri ní 'a ni āndízú, ĩri ní sēzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi 'dúkí, ĩmi nyakí, 'dīri rụ'ba mávé rī."

²⁷ ĩri ní kópō rī í'dúzú, ĩri ní ōwō'dífō sēzú Múngú ní, ĩri ní sēzú kōpi ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi ārēvú céré, ĩmi mvụkí.

²⁸ 'Dīri mávé ārí má ní ūndī ruzú 'bá

‡ 26:17 26:17 Ūmŭ ĩ ní Pángā ni 'Bāá Údrá ku rī nyazú rī: Yāhŭđī rī pi ri ūmŭ 'dīri nya ca ū'dú ẹzīrī, kōpi ri ū'dú Múngú ní ĩ pazú adringára túgērī rú 'bá Ẹjēpētō vé rī pi drīgē sī rī vé tâ ígá ānī. Ūmŭ 'dīri ĩ í'dó nya Ū'dú Múngú ní Ẹlịzú Jọ rī pi tị gé sī rī gé. 'Í lā Wŭngára 12:17-20.

kárákará pi be rī. § Ārí mávé dāápi vūgá 'dīri ĩri sē Múngú ri 'bá rī pi trū ívé ũnjĩkányā agásí rá. ²⁹ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'díní, má ícò gōó vinyō mvuzú dīi ku, cĩngbá cazú ú'dú má ní mužú vinyō ú'dí mvuzú ĩmi be trú má Ẹtẹpi vé mālūngā agá 'dāri gé.”

³⁰ Kọpi ká úngó ngoó, vúdrī ni gé, kọpi ní 'dezú mužú Írā Ōlívē vé rī drīgé 'dāá.

Yēsū kīnī Pétēro ri ímú 'i gā rá
(Mārākō 14:27-31; Lúkā 22:31-34; Yūwánī 13:36-38)

³¹ Kúru Yēsū ní 'yozú kọpi ní kīnī, “Ínịná nōri sī, ĩmi céré ímú nga ápá rá tã ímúpi 'i ngaápi má rú' 'bá gá rī sī, ĩmi ma ku ó'dúkùlẹ, ā'diātāsīyā sīkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

“ 'Ma ímú 'bá kābīlō úcépi rī 'dī drā rá, kābīlō rī pi ímú ayi kpélékpélé.”

³² 'Bo má kādō gōó íngá ídri rú, ma 'de mužú ĩmi ẹndrẹti gé sī drīdrī, 'bá mu 'bá ísú ĩmi be āngū Gālíláyā vé rī gé 'dāá.”

³³ Pétēro ní 'yozú kīnī, “'Bá rī pi dō ápá tã ímúpi 'i ngaápi mí rú' 'bá gá rī sī rá drāáāsīyā, má ícò mi kuú ālunáni ku.”

³⁴ Yēsū ní újázú Pétēro ní kīnī, “Ádarú á lē 'yoó mí ní 'díní, ínịná āndrū nōri sī, lōgúlōgú ní drī cērē 'bezú kuyé rī gé, mi ímú ma gā ca vú sī na, mi 'yo, 'í nī ma kuyé.”

³⁵ Pétēro ní gōzú újázú kīnī, “Má ícò 'yoó kīnī á nī mi kuyé 'díní ku, 'bá ũdrā mí be trú.” 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ā ụrukọ céré átákí nyo sū Pétēro ní átá rī tịni.

Yēsū zị Múngú ri Gētēsēmānī gé.

(Mārākō 14:32-42; Lúkā 22:39-46)

³⁶ Kúru Yēsū ní 'dezú mužú ívé 'bá 'í pámvú ũbī' 'bá rī pi be vūrā ĩ ní zị Gētēsēmānī rī gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kọpi ní kīnī, “'Īmi úríkí 'dīgé, ma drī mu Múngú ri zị.” ³⁷ Jị Pétēro ri, āzini Zēbēdayō ẹnjịpị Yókóbū pi Yūwánī be mužú 'í

vúgá sī ĩndī. Ízāngā 'dó fí ẹsị ni agá ambamba. ³⁸ ĩri ní 'yozú kīnī, “Ízāngā ñō má ẹsị drādrā ē tị ísú. ĩmi adríkí 'dīgé, lē ĩmi adríkí mị be mgbo.”

³⁹ Yēsū ká mužú vūú mādā, ĩri ní kūmūcí ũtịzú, 'í drī sịzú vūgá, ĩri ní Múngú ri zịzú kīnī, “Má Ẹtẹpi, ícò dō rá, mí ku ma ríí ízāngā nyaá nóni ku. 'Bo lē tã rī ā nga 'i sū mí ẹsị ní lēé rī tịni, ā adri sū má ní lēé rī tịni ku.”

⁴⁰ Yēsū ká 'i újā gōó vulé ívé 'bá 'í pámvú ũbī' 'bá na rī pi vúgá 'dāá, ísú kọpi ri ú'dú ko. ĩri ní 'yozú Pétēro ní kīnī, “'Īmi ícókí nyo adrii caá sá ālu mị be mgbo ku? ⁴¹ Lē ĩmi adríkí mị be mgbo, ĩmi zíkí Múngú ri, tã ũnjí ā ũ'bī rí ĩmi ku. ĩmí ẹsị lē kōdō Múngú ri zị rá, 'bo rú' 'bá gá, ĩmi mūnyámúnnya.”

⁴² Yēsū ní gōzú mužú Múngú ri zịzú dīi, ĩri ní 'yozú kīnī, “Má Ẹtẹpi, 'í 'dú dō ízāngā nōri má rú' 'bá gá sī kuyé, múké ni, lē má nya ízāngā rī mužú íyí, tã mí ẹsị ní lēé rī ā nga 'i íyí.”

⁴³ Yēsū ká gōó ímú, ísú ívé 'bá 'í pámvú ũbī' 'bá rī pi kokí ú'dú kpílíkplí, ā'diātāsīyā ú'dú rī ñō kọpi ē mị ambamba.

⁴⁴ Vú na ni gé, gō kpá kọpi kuú 'dīgé, 'de mužú Múngú ri zị ĩri ní té zị drīdrī rī tịni.

⁴⁵ ĩri ní 'i újázú ígōzú ívé 'bá 'í pámvú ũbī' 'bá rī pi vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kọpi ní kīnī, “'Īmi drī ri ú'dú rī koko, āzini ĩmi ri āndē vu? ĩmi ndrekí, sá rī ícá ĩnyiná gí, ĩ ímú 'Bá Mvá ri rụ sē 'bá ũnjĩkányā 'o' 'bá rī pi drīgé. ⁴⁶ ĩmi íngákí ụrụ, 'bá mụkí! 'Bá lēepi má ũli 'beepi rī ícá ĩnyiná gí!”

Yēsū vé rụngárá

(Mārākō 14:43-50; Lúkā 22:47-53; Yūwánī 18:3-12)

⁴⁷ Yēsū ká ríí átá, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá mụdrī drī ni ĩrī rī pi vé ālu Yúdā ní ícázú, 'bá bītríká ímúkí vú ni gé sī, kọpi céré ílī āco āco ni pi be ĩ drīgé sī, āzini túré pi be ĩ drīgé sī. Atala atala rī pi drīgé

§ 26:28 26:28 'Dīri mávé ārí má ní ũndī ruzú 'bá kárákará pi be rī: Ārí 'dīri 'bá rī pi vé ũnjĩkányā ũjī, ĩri sē kọpivé ũndī Múngú be rī adri múké. 'Bá Ísérélē vé rī pi ríkí tị, āzini ndrī zāá Múngú ní rọbọñọ rú, ā ũjī rí ívé ũnjĩkányā, ĩ adríkí rí ule. Rọbọñọ ĩ ní zāá 'dīri 'i'da Yēsū vé drāngárá pẹti alambaku sígẹ sū Kābīlō Mvá Múngú vé rī tịni rī. Ārí Yēsū vé dāápi rọbọñọ rú 'dīri, ĩri 'bá céré ĩri ẹ'yī' 'bá gí rī pi trū ívé ũnjĩkányā agásí. 'Í lā Wūngárá 24:8; Lẹvītíkā 16:11-19; Mārākō 14:24; Ẹbērē 9:15-22. 26:31 26:31 Zākāriyā 13:7

rĩ pi, āzini 'bá drĩkoma rú rĩ pi be ìpèkí 'bá 'dĩ'bée ímúzú nĩ. ⁴⁸ Yúdā lū kòpì ní tã rĩ drĩdrĩ kĩnĩ, “Má u'de dō 'bá rĩ ezi ì bēdrĩ sī, ágó rĩ adriipi 'dĩ, ìmi rúkí ìri.” ⁴⁹ Kúru Yúdā ní mužú Yēsũ vúgá 'dāá, ìri ní 'yozú, “Ímbápi, mōdó mí ní!” Ìri ní kúru Yēsũ ri u'dezú ezi ì bēdrĩ sī.

⁵⁰ Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, “Ūndĩgó, mí ímú gí, 'í 'o tã mí ní lēé 'oó rĩ.”

Āgō urukò'bée ní kúru ímúzú Yēsũ ri u'dezú ružú. ⁵¹ Yēsũ vé 'bá ìri ā pámvú ūbĩ'bá rĩ pi vé ālu ní ívé ìlì āco rĩ ìnjézú, ìri ní átálágú āmbúgú rĩ vé ātí'bá ē bí gazú mvórú 'dezú vūgá 'dāá.

⁵² Yēsũ ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “'Í su mívé ìlì āco rĩ gōó ívé vūrā gá 'dāá ūzi. 'Bá céré āngū ú'dì'bá drā'bée ìlì āco sī rĩ pi, ì kpá ímú kòpì ú'dì ūdrā ìlì āco sī. ⁵³ Mí ūsũ má ícó má Ètèpì ri zì, ícó má ní mālāyíkā ē'dì 'dì'bée ngúlúmū mūdri drĩ ni ìrĩ ìpēé ímú mā ìzā koó ú'díkírĩnā nōgó ku? ⁵⁴ 'Bo á 'o dō tã rĩ 'dini, tã Búkũ Múngú vé rĩ ní átá 'dĩri ā nga rí 'i fūú tì ni gé ngóni?”

⁵⁵ Sā 'dāri gé, Yēsũ ní 'yozú 'bá bĩtríká rĩ pi ní kĩnĩ, “Ìmi ri ímú ìlì āco āco ni pi be, túré be, ìmi lēkí ímú ma ružú, ìmi ūsũkí ma 'bá ūnjí riipi ē'dì 'dìpi 'bá āngū ružúpi ni pi be ni? Ū'dú céré, á ri 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú vé rĩ ā bóró gá 'dāá, 'bo ìmi rúkí ma kuyé. ⁵⁶ 'Bo tã 'dĩri nga 'i 'dini, tã nēbĩ rĩ pi ní sī Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ, ā nga rí 'i fūú tì ni gé bēnĩ.” Kúru 'bá Yēsũ ā pámvú ūbĩ'bá rĩ pi ní ngazú ápázú 'dĩsĩ rá, kúkí Yēsũ ri kú ó'dúkùlegúsĩ.

Yēsũ tu pá Yāhūdĩ tã lĩ'bá rĩ pi èndrètì gé

(Mārākō 14:53-65; Lúkã 22:54-55, 63-71; Yūwānĩ 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ 'Bá Yēsũ ri ružú 'bá rĩ pi ní Yēsũ ri jìzú mužú Kāyáfā vé āngá 'dāá, Kāyáfā ri átálágú āmbúgú. 'Bá tãimbĩ ímbá'bá rĩ pi, ambugu Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ pi be, kòpì ri ì úmú ìrivé āngá 'dāá. ⁵⁸ 'Bo Pétēró 'de mužú Yēsũ vúgá sī, kòpì rikí mužú āsámvú sī, cĩmgbá ìri ní cazú átálágú āmbúgú rĩ vé bóró gá 'dāá. Ìri ní fizú bóró agá 'dāá, ìri ní úrizú 'bá āngū ūtē'bá rĩ pi be trú, lē tēé ndree dō tã Yēsũ vé rĩ ā ūdũ ìri adri ngóni.

⁵⁹ Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tã lĩ'bá rĩ pi be, kòpì lēkí tã ūnjō vé ni ndāá ísú Yēsũ ružú 'bá gá, ì 'díkí rí ìri drāá rá. ⁶⁰ 'Bá kárakarā ā átákí dō tã rĩ ūnjō sī Yēsũ ružú 'bá gá drāāāsīyā, kòpì ísúkí tã āzi ì ní ícózú Yēsũ ri 'dizú ni kuyé.

Ūdũ ni gé, 'bá ìrĩ pi ímúkí pá tuú, ⁶¹ kòpì kĩnĩ, “Ágó 'dĩri 'yo ándúru kĩnĩ, 'Ma Jó Múngú vé rĩ ūsĩ vūgá, ma gō sị ū'dú na agá.”

⁶² Átálágú āmbúgú rĩ ní íngázú pá tuzú uru sī, ìri ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, “Tã āgō 'dĩ'bée ní rií ūmbĩ mí drĩgé kárakarā 'dĩ'bée, 'í 'yo átángá mí tì gé sī ku āsĩ?”

⁶³ 'Bo Yēsũ újì 'i kírì.

Átálágú āmbúgú rĩ ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “'Í sō ūyō Múngú adriipi ídri rú rĩ èndrètì gé, 'í lū 'bá ní, mi Kúrísitō Múngú Mvòpì 'i?”

⁶⁴ Yēsũ ní újázú ìri ní kĩnĩ, “Tã mí ní átá 'dĩri pìrì. Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dini, ma 'Bá Mvā 'i, úmvúlésĩ ìmi ímú ma ndre, ma úrí Múngú Ūkpō 'Dìpa vé drì èndèpì gé, ma ìgō ímú 'bũ gé 'dāásĩ vūgá nōó ìrìbìtì agásĩ.”

⁶⁵ Átálágú āmbúgú rĩ ā 'a ve ūnjí ūnjí, ru ívé bōngó āsĩ, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Ágó nōri ide Múngú ri! Ngá 'bá ní 'bá āzi lēzú ē ímú ágó 'dĩri vé tã ūlūú rĩ ā'di? Ìmi yíkí tã ágó rĩ ní Múngú ri idezú rĩ gí. ⁶⁶ Ìmi lēkí ā lĩkí tã drĩ ni gé íngóni?”

Kòpì ní újázú kĩnĩ, “Ágó 'dĩri, lē ā 'díkí ìri drāá rá.”

⁶⁷ Kòpì ní tūsú úwézú èndrètì ni gé, kòpì ní 'dezú ìri ūgbázú. Ūrukò'bée ní ìri usazú. ⁶⁸ Kòpì ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “Kúrísitō, mí áamá, ā'di gbā mi nĩ?”

Pétēró gā Yēsũ ri sī

(Mārākō 14:66-72; Lúkã 22:56-62; Yūwānĩ 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Sā 'dāri gé, Pétēró úrí kuú āmvé jó rizú tã lizú rĩ ā bóró gá 'dāá, mvā ūkú āzi ātí'bá rú ni ní ímúzú, ìri ní 'yozú Pétēró ní kĩnĩ, “Ìmi rikí ándúru adrii Yēsũ adriipi Gālíláyāgú rĩ be trú.”

⁷⁰ Pétēró ní gázú 'bá rĩ pi èndrètì gé 'dĩgé kĩnĩ, “Á nĩ kuyé mi dō ri tã ngōri átá!”

⁷¹ Kúru Pétêró ní 'dezú mužú kání rĩ vé kẹ̀tìlẹ̀ gá 'dǎá, mvá ũkú āzi ní ĩri ndrezú, mvá ũkú rĩ ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kīnī, “Ágó nōri, kōpi rikí ándúrú adrii Yēsū Nāzēretāgú rĩ be trú.”

⁷² Pétêró gō kpá gǎá dīj, ĩri ní ũyō sōzú kīnī, “Á nī mǎ ágó 'dīri kuyé!”

⁷³ Kǎ adrii mǎdǎ, vúdrī ni gé, 'bá urukọ'bée pá tu'bá 'dǎlẹ̀ rĩ pi ní ímúzá Pétêró vúgá nōó, kōpi ní 'yozú kīnī, “‘Bá nīkí rá, mi 'bá 'dī'bée vé ógúpì. Ụ'dúkọ mí ní rizú átázú rĩ lū 'bá ní kīnī, mi Gǎlíláyǎgú.”

⁷⁴ Pétêró ní 'i trizú ũgōgōlé rú kīnī, “Múngú ǎ sē mǎ ísú drīlẹ̀ ũnjí, á nī mǎ ágó 'dīri kuyé.”

Koro lōgúlōgú ní cēré 'bezú. ⁷⁵ Pétêró ní tǎ Yēsū ní ándúrú 'yoó 'í ní, “Lōgúlōgú ní drī cēré 'bezú kuyé rĩ gé, mi ma gǎ ca vú na” 'dǎri ǎ tǎ ígázú. Kúru Pétêró ní fūzú mužú ǎmvé 'dǎá, ĩri ní 'í'dózú ngozú mádrǎ mádrǎ rú.

27

Jìkí Yēsū ri Pīlátō ẹ̀ndrẹ̀tì gé
(*Mǎrǎkō 15:1; Lúkǎ 23:1-2; Yūwǎnī 18:28-32*)

¹ Ụbútì kūnīkūnī, atala atala rĩ pi drīgẹ̀ rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be céré, úmúkí tì trú, kōpi lẹ̀kí ǎ 'dìkí Yēsū ri drǎá rá. ² Kōpi ũdrōkí ĩri, jìkí ĩri mužú Pīlátō ẹ̀ndrẹ̀tì gé,* Pīlátō ri gávǎnǎ.

Yúdǎ vé drǎngǎrá
(*Ẹ̀zì 1:18-19*)

³ Yúdǎ Yēsū ǎ ũli 'beépi rĩ kǎ ndreè lịkí Yēsū vé tǎ, lẹ̀kí ĩri 'dīj'dī, tǎ rĩ sē ĩri ní ízǎngǎ ǎmbúgú, ĩri ní mǔfēngǎ fífí pūkú na rĩ újázú gōzú atala atala rĩ pi drīgẹ̀ rĩ pi ní 'bá ambugu rĩ pi be. ⁴ ĩri ní 'yozú kīnī, “Á 'o ũnjīkǎnyǎ 'bá tǎ ũnjí 'oópi kuyé ni ǎ ũli 'bezú.”

Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, “Tǎ 'dīri adrii tǎ 'bávẹ̀ ni ku, tǎ 'dīri mi pá tu tì ni gé nī.”

⁵ Yúdǎ ní mǔfēngǎ rĩ 'bezú 'í drīgẹ̀ sī Jọ Múngú vé rĩ agá 'dǎá, ĩri ní 'dezú mužú 'i 'yīzú bǎákú sī.

⁶ Atala atala rĩ pi drīgẹ̀ rĩ pi ní mǔfēngǎ fífí rĩ pi u'duzú, kōpi ní 'yozú kīnī, “Tǎimbì ǎ'yī ku ĩ ní mǔfēngǎ 'dīri 'bázú jọ ĩ ní rizú mǔfēngǎ 'bázú rĩ agá, ǎ'diātāsīyǎ mǔfēngǎ 'dīri dǎkí ǎnī ǎrì gí.” ⁷ Kōpi ũsūkí kīnī, mǔfēngǎ 'dīri sī, lẹ̀ ǎ jekí vūrǎ ǎnī, 'bá ímú'bá jǎkǎ rú rĩ pi kádō ũdrǎá, ǎ sīkí rí kōpivẹ̀ ǎvū ǎnī. ⁸ Cǐmgbá ǎndrū sī, zìkí vūrǎ rĩ ǎ rú, Vūrǎ ǎrì vé ni. ⁹ Tǎ ótù nẹ̀bì Yērēmīyǎ ní 'yoó rĩ, nga 'i fūú tì ni gé gí kīnī, “Kōpi 'dukí mǔfēngǎ fífí pūkú na, 'bá Ísērélẹ̀ vé rĩ pi kīnī 'bá rĩ rụ dō ĩri gí, ĩ mǔfēngǎ 'dīri sē ĩri ní. ¹⁰ Mǔfēngǎ rĩ sī, kōpi jekí vūrǎ 'bá ríipi ỳrútẹ̀ ũdrí gbizú ni vé ni ǎnī, sū Úpí ní ẹ̀zìj má ní rĩ tìnjì.”

Pīlátō ri Yēsū ri uzìj
(*Mǎrǎkō 15:2-5; Lúkǎ 23:3-5; Yūwǎnī 18:33-38*)

¹¹ Yēsū kǎ pá tuú gávǎnǎ Pīlátō ẹ̀ndrẹ̀tì gé 'dǎá, Pīlátō ní ĩri zìzú kīnī, “Mi nyo 'bǎgú Yǎhúdì rĩ pi vé rĩ?”

Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Tǎ rĩ mí ní 'yoó gí 'dī.”

¹² Atala atala rĩ pi drīgẹ̀ rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be, kōpi kǎ ĩri tōó, Yēsū zì 'i tì átángá 'yozú kuyé. ¹³ Pīlátō ní ĩri zìzú kīnī, “‘Í yì tǎ 'bá rĩ pi ní ríi 'yoó mí rú'bá gá ũnjí 'dīri kuyé?” ¹⁴ 'Bo Yēsū újǎ ĩri ní átángá ǎlunǎni kuyé, sē gávǎnǎ ní ǎyǎngǎrá.

Lìkí Yēsū vé drǎngǎrá ǎ tǎ
(*Mǎrǎkō 15:6-15; Lúkǎ 23:13-26; Yūwǎnī 18:39-19:16*)

¹⁵ Měrẹ̀ gávǎnǎ vé rĩ gé, kádō ríi Ụmǔ Múngú ní Ẹ̀lìzú Jọ tì gé sī rĩ nyaá, 'bá bítříkǎ rĩ pi 'bá ĩ ní ũ'yīi kuú jọ ǎngū ũ'yīzú rĩ agá rĩ pi vé ǎlu ìpẹ̀, ĩ ĩri oyú ìfū ǎmvé. ¹⁶ Sǎ 'dǎri gé, ágó ǎzi rú be kuúpi tǎ ũnjí sī ni 'yīkí ĩri kú jọ ǎngū ũ'yīzú rĩ agá 'dǎá, ágó rĩ ǎ rú Bǎrǎbǎ 'i.

¹⁷ 'Bá bítříkǎ rĩ pi kǎ ĩ úmú Pīlátō vé ǎngǎ 'dǎá, Pīlátō ní kōpi zìzú kīnī, “‘Ìmi lẹ̀kí mǎ oyú ìmi ní ǎ'di ri sēé? Mǎ oyú Bǎrǎbǎ ri sēé, dōku mǎ oyú Yēsū ĩ ní zìj Kúrísítō ri sēé?” ¹⁸ Pīlátō nī rá 'yozú kīnī, Yǎhúdì

* **27:2** 27:2 Jìkí ĩri mužú Pīlátō ẹ̀ndrẹ̀tì gé: Kōpi jìkí ĩri mužú Pīlátō ẹ̀ndrẹ̀tì gé, ǎ'diātāsīyǎ kōpi ũkpō ǎkó 'bá 'dìzú, 'yénǎ gávǎnǎ Rómǎ vé rĩ ũkpō be 'bá 'dìzú nī. **27:10** 27:10 Zákǎriyǎ 11:12-13; Yērēmīyǎ 19:1-13; 32:6-9

ambugu rĩ pi ijíkí Yésũ ri 'í ëndreṭi gé nõó, ã'diātāsīyā kôpi 'bākí ẹsì ùnjí Yésũ drĩgẹ.

¹⁹ Pílátõ kã úrí ívé lúpá tâ lizú rĩ drĩgẹ, ùkú ni ní ụ'dúkọ pězú vú ni gé 'dǎá kǐnĩ, “Ágó tâ ùnjí 'oópi kuyé 'dǎri, ã 'okí ìri ùnjí ku, ìnìjǎ ãndrũ rĩ sǐ, urobí ùbĩ ma ìrivé tâ sǐ, mã ẹsì ịsụ ǎnì ìzǎngǎ ambamba.”

²⁰ 'Bo atala atala rĩ pi drĩgẹ rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be, rikí 'bá bĩtríká rĩ pi ẹ drĩ ụcì kǐnĩ, kôpi ã 'yokí, ã ọyúkí Bǎrǎbǎ ri áyu, ã 'dìkí Yésũ ri drǎá rá.

²¹ Kúru gávǎnǎ Pílátõ ní 'bá bĩtríká rĩ pi zizú kǐnĩ, “'Bá ìrĩ 'dĩ'bée ǎsǎmvú gé, ìmi lẹkí mã ọyụ ìmi ní ã'di ri sée?”

Kôpi ní újázú kǐnĩ, “Mí ọyụ Bǎrǎbǎ ri áyu.”

²² Pílátõ ní kôpi zizú kǐnĩ, “Kúru Yésũ ì ní zì Kúrísítõ 'dĩri, mã 'o ìri ã'di rú?”

Kôpi ní céré újázú kǐnĩ, “ǎ gbǎkí ìri peṭi alambaku sígẹ!”

²³ Pílátõ ní kôpi zizú kǐnĩ, “ǎsì? Tǎ ùnjí ìri ní 'oó rĩ ã'di?”

Kôpi gòkí ọ'ú ụ'dúkọ be ụrụ 'dǎá kǐnĩ, “ǎ gbǎkí ìri peṭi alambaku sígẹ.”

²⁴ Pílátõ kã ndreé tâ ǎzi 'í ní ícò 'oó ni 'dǎáyo, 'bá rĩ pi lẹkí ìngá mgbǎrǎsĩ, ìri ní yĩ ì'dúzú 'ì drĩ ùjízú 'bá bĩtríká rĩ pi ëndreṭi gé 'dĩgẹ. Ìri ní 'yozú kǐnĩ, “Ágó nõri vé ǎrí, tâ ni adri má drĩgẹ ku, tâ ni ri adri ìmi drĩgẹ!”

²⁵ 'Bá rĩ pi ní céré újázú kǐnĩ, “Ìrivé ǎrí, tâ ni ã adri 'bá drĩgẹ, ǎzini 'bávẹ anjìjǎ rĩ pi drĩgẹ!”

²⁶ Kúru Pílátõ ní Bǎrǎbǎ ri ọyuzú. Ìri ní tǎimbì sězú ívé ǎngǎrǎwǎ rĩ pi ní, kôpi ã ùgbǎkí Yésũ ri, kôpi ã gbǎkí ìri peṭi alambaku sígẹ.

*ǎngǎrǎwǎ rĩ pi ìnjákí Yésũ ẹ drĩ
(Mǎrǎkõ 15:16-20; Yũwǎnĩ 19:2-3)*

²⁷ Kúru gávǎnǎ Pílátõ vé ǎngǎrǎwǎ rĩ pi ní Yésũ ri jizú muzú vũrǎ ìvé rĩ gé 'dǎá, kôpi ní ǎngǎrǎwǎ rĩ pi ùmúzú céré, kôpi trakí ì Yésũ ã gǎrǎ gá sǐ kúrũ. ²⁸ Kôpi njekí ìrivé bõngó akoóko rũkũ rĩ rụ'bá ni gé sǐ, kôpi sukí bõngó ika ǎcò ni† rụ'bá ni gé, ²⁹ kôpi údekí ùcékúcé suú drĩ ni gé kũlǎ rú. Kôpi 'bākí túré ìrivé drĩ ẹndẹpì gé,

kôpi ùṭíkí kũmũcì ìri ëndreṭi gé, kôpi ní ìri ẹ drĩ ìnjázú 'yozú kǐnĩ, “'Bǎgú Yǎhũdĩ rĩ pi vé rĩ, 'bá ìnjíkí mi rá!” ³⁰ Kôpi úwékí tũsú rụ'bá ni gé, kôpi ì'dúkí túré ìri drĩgẹ rĩ, rikí ìri ẹ drĩ ùgbǎá ǎnì.

³¹ Kôpi kǎ ìri ẹ drĩ ìnjǎ, kôpi ní bõngó akoóko rũkũ rĩ njezú rụ'bá ni gé sǐ, kôpi gòkí ìrivé bõngó suú ìri rụ'bá gá 'dǎá ùzi. Kúru kôpi ní ìri jizú muzú, ã mukí rí ìri gbǎá peṭi alambaku sígẹ.

*Gbǎkí Yésũ ri peṭi alambaku sígẹ
(Mǎrǎkõ 15:21-32; Lúkǎ 23:26-43;
Yũwǎnĩ 19:17-27)*

³² Kôpi kǎ ríí 'deé muzú, kôpi cakí ágó ǎzi ịsụ, ágó rĩ ìbí ìmú Kũrénẹ gélésìla, ágó rĩ ã rụ Sǐmõnǎ 'i. Kôpi mìkí ágó rĩ peṭi alambaku Yésũ vé rĩ 'duú muzú.

³³ Kôpi ní cazú vũrǎ ì ní zì Gõlõgõtǎ rĩ gé 'dǎá, (Gõlõgõtǎ vé ìfífí, vũrǎ drĩ kòlõmgbò vé ni). ³⁴ Kôpi ní vinyõ usazú ngá drǎápi ùkẹngẹlì ni sǐ, sězú Yésũ ní, ã mvụ, Yésũ kǎ ngá rĩ 'bĩ, gǎ mvụgá sǐ.

³⁵ Kôpi kǎ ìri gbǎá peṭi alambaku sígẹ 'dǎá gí, kôpi 'bekí ìrivé bõngó jẹké sǐ, awakí ì ní. ³⁶ Kúru kôpi ní úrizú vũgá, kôpi tẹkí ríí ìri ndreé. ³⁷ Kôpi sǐkí tâ ì ní ìri tõzú rĩ gbǎá ìri drĩlé gá ụrụ 'dǎá, kôpi sǐkí tâ rĩ 'dǐni, 'DĨRI YĒSŪ, 'BĀGŪ YĀHŪDĪ RĪ PĪ VÉ RĪ. ³⁸ Gbǎkí ùgú'bá ìrĩ peṭi alambaku sígẹ Yésũ be trụ, gbǎkí ǎzi rĩ ìrivé drĩ ẹndẹpì gélésìla, ǎzi rĩ ìrivé drĩ ìjì gélésìla. ³⁹ 'Bá rĩ'bá ẹlì'bá ẹlì ẹlì rĩ pi rikí ìri u'daá, kôpi rikí ì drĩ yaá ìri idezú ǎnì, ⁴⁰ kôpi rikí 'yoó kǐnĩ, “Mí ǎndúrú 'yoópi, mi Jó Múngú vé rĩ ìnjǎnyǎ, mi gõ sǐ ụ'dụ na agá rĩ, mí dõ Mvǎ Múngú vé ni, 'í pa mi! Mí ịsì peṭi alambaku rĩ sígẹ sǐ vũgá nõó.”

⁴¹ Atala atala rĩ pi drĩgẹ rĩ pi, 'bá tǎimbì Mósẹ vé rĩ ìmbá'bá rĩ pi, ǎzini 'bá ambugu rĩ pi, rikí kpá Yésũ ẹ drĩ ìnjǎ. ⁴² Kôpi kǐnĩ, “'Ídrí 'bá ụrụkọ'bée rá píri, 'bo ídrí 'i ngúlúpí ku ǎsì? Ìri dõ 'bǎgú Ìsẹrélẹ rĩ pi vé ni, ẹ ịsì peṭi alambaku rĩ sígẹ sǐ vũgá nõó, kúru 'bá ìri ẹ'yĩ rá. ⁴³ 'Bá ívé ẹsì céré Múngú drĩgẹ. Lẹ Múngú ẹ ídrí ìri, dõ Múngú lẹ ìri rá, ã'diātāsīyǎ 'yo 'dǐni kǐnĩ, 'Ma Mvǎ Múngú vé ni.’ ” ⁴⁴ Ụgú'bá

† 27:28 27:28 Bõngó ika: 'Bǎgú rĩ pi ri bõngó ika su.

ĩ ní gbǎá ìri be trú rĩ pi rikí kpá ìri ẽ drĩ ìnjá ìndĩ.

Yēsũ vé drāngará
(Mārākō 15:33-41; Lúkǎ 23:44-49;
Yūwǎnĩ 19:28-30)

⁴⁵ Í'dózú ỳtú mgbímgbi gé 'dǐgé, cazú sǎ na ùndrénǎ vé rĩ gé, ǎngũ rĩ bĩ nǐ kuú cìcì. ⁴⁶ Kǎ muỳ caá sǎ na gá, Yēsũ ní trezú ỳ'dúkọ be ụrụ 'dǎá kǐnĩ, “Èlọyĩ, Èlọyĩ, lǎmǎ sǎbǎkátánĩ?” Ífífí nĩ kǐnĩ, “Múngú mávé rĩ, Múngú mávé rĩ, ngá mí ní ma adizú rĩ ǎ'di?”

⁴⁷ 'Bá pá tu'ba 'dǎlé rĩ pi kǎ tǎ ìri ní 'yoó rĩ yì, kọpi kǐnĩ, “Ìri rĩ Èlǐyǎ rĩ zì.”

⁴⁸ Koro kọpi ǎsámví gé 'dǐgé, 'bá ǎlu ní njuzú lífǎ í'dúzú, ìri ní suzú vinyọ údrápi gí nĩ agá, ìri ní suzú pẹtì sígé, ìri ní suzú muzú Yēsũ vúgá ụrụ 'dǎá, Yēsũ ǎ mvu.

⁴⁹ 'Bá rĩ pi ụrụkọ'bee kǐnĩ, “Í kukí ìri ọ'dúkọlẹ, Èlǐyǎ rĩ dọ ímú ìri ídrí rá.”

⁵⁰ Yēsũ gọ treé dǐ ỳ'dúkọ be ụrụ 'dǎá, ìrivé ìndrĩ ní kúru fúzú.

⁵¹ Sǎ 'dǎri gé, bǎngó ì ní Jó Múngú vé rĩ ǎ 'a ẹlǐzú rĩ ǎsĩ 'i ìrĩ, í'dózú ụrụ 'dǎá, cǐmgbá vúgá nǎó. Nyọọkú rĩ aya 'i dǐngídǐngí, írǎ rĩ pi undakí ì kpélékpélé.

⁵² 'Bú ǎvũ sǐzú rĩ pi zíkí ì tì kú mgbọ, 'bá kárakarǎ Múngú rĩ ẹ'yì'ba, ùdrǎ'ba gí rĩ pi, ingakí kọpi gọó ìdrí rú ùzì. ⁵³ Kọpi ìfúkí 'bú rĩ pi agásí ǎmvé. Yēsũ kǎ íngá gọó ìdrí rú gí, kọpi 'dekí muzú kǐrú uletere Yērúsǎlémǎ vé rĩ gé 'dǎá, kọpi í'dakí ì 'bá kárakarǎ pi ẹndrẹtì gé rá.

⁵⁴ Ùgalaku rĩ pi ívé ǎngárǎwǎ Yēsũ rĩ ùtē'ba rĩ pi be, kọpi kǎ ǎngũ 'i ayaápi dǐngídǐngí 'dǐri ndree, sē kọpi ní ỳrĩ ambamba, kọpi kǐnĩ, “Ádarú ágó nǎri Mvǎ Múngú vé nĩ!”

⁵⁵ Ùkú kárakarǎ tukí pá kuú rǎrá rú, kọpi tēkí nyo rí ndree. Ùkú 'dǐ'bee íbíkí ímú Yēsũ be trú ǎngũ Gǎlǐlǎyǎ vé rĩ gálésíla, kọpi lēkí Yēsũ ẽ ìzǎ koó.

⁵⁶ Kọpi ǎsámví gé 'dǎá, 'bá rĩ Mǎrǐyǎ Mǎgǎdélénǎ 'i, Mǎrǐyǎ Yókóbũ pi vé

ẹndrẹpì Yǎsépǎ be rĩ 'i, ǎzini Zēbēdáyọ ẹnjípì vé ẹndrẹpì sǐ.

Yēsũ vé sǐngará
(Mārākō 15:42-47; Lúkǎ 23:50-56;
Yūwǎnĩ 19:38-42)

⁵⁷ Ùndrénǎ 'dǎri sǐ, ǎrǐmátáyọgú ǎzi ǎ'bú be nĩ, rú nĩ Yǎsépǎ 'i, ìri ǎndúrú 'bá Yēsũ ǎ pámvú ùbǐpi nĩ. ⁵⁸ Ìri ní 'dezú muzú Pǐlátō vúgá 'dǎá, ìri ní Yēsũ vé ǎvũ ǎ tǎ zǐzú Pǐlátō tì gé, Pǐlátō ní tǎimbì sězú kǐnĩ, ǎ oyúkí ǎvũ rĩ sēé ìri ní. ⁵⁹ Yǎsépǎ ní ǎvũ rĩ 'duzú, ìri ní ìmúlúzú bǎngó múké ule nĩ sǐ. ⁶⁰ Ìri ní ǎvũ rĩ jǐzú sǐzú ívé 'bú 'i ní gaá lúú írǎ agá rĩ agá. Ìri ní írǎ ǎmbúgú nĩ gúzú 'bázú 'bú rĩ tì gé, ìri ní kúru 'dezú muzú. ⁶¹ Mǎrǐyǎ Mǎgǎdélénǎ pi Mǎrǐyǎ ǎzi rĩ be úríkí kuú 'búrẹdrĩ rĩ ǎ gǎrǎ gá, kọpi tēkí rí ndree.

'Bá ǎngũ ùtē'ba rĩ pi rikí 'búrẹdrĩ rĩ ùtēé

⁶² Kǎ muỳ adrí drũ 'dǐnĩ, ỳ'dú Sǎbátǎ vé rĩ gé, atala atala rĩ pi drǐgé rĩ pi, Fǎrúsĩ rĩ pi be, kọpi ní 'dezú muzú Pǐlátō vúgá 'dǎá. ⁶³ Kọpi ní 'yozú kǐnĩ, “ǎmbúgú 'bávé rĩ, 'bá ígákí tǎ ágó ùnjó rú rĩ ní ǎndúrú 'yoó lókí ìri ní drĩ adrízú ídrí rú rĩ gé 'dǎri gí kǐnĩ, ‘Ù'dú na ǎ vúdrĩ gé, ma gọ íngá ìdrí rú ùzì.’ ⁶⁴ Kúru lē mĩ sē tǎimbì, ǎ ùtēkí 'búrẹdrĩ rĩ caá ỳ'dú na. 'Í 'o dọ 'dǐnĩ ku, ìrivé 'bá ìri ǎ pámvú ùbǐ'ba rĩ pi ímú ìrivé ǎvũ ỳgũ rá, kọpi ímú 'yo 'bá rĩ pi ní, íngá gọó ìdrí rú gí. Ùnjó vúlé 'dǐri, ìri ímú drĩdrĩ 'dǎri ǎ ga rá.”

⁶⁵ Pǐlátō ní 'yozú kǐnĩ, “Ìmi pēkí ǎngárǎwǎ rĩ pi muỳ 'búrẹdrĩ rĩ ùtēé sũ ìmi ní nǐ gí rĩ tǐnì.” ⁶⁶ Kúru kọpi ní 'dezú muzú 'búrẹdrĩ rĩ ùtézú, kọpi ní írǎ rĩ gúzú 'bázú 'bú rĩ tì gé, kọpi ní mbǐzú ỳdrĩ sǐ, kọpi ní ǎngárǎwǎ rĩ pi 'bázú rizú 'búrẹdrĩ rĩ ùtézú.

27:46 27:46 Sǎwǐmǎ 22:1 † **27:51** 27:51 Bǎngó ì ní Jó Múngú vé rĩ ǎ 'a ẹlǐzú rĩ: Bǎngó 'dǐri ẹlǐkí Vǐrǎ Uletere rĩ pi ǎsámví Vǐrǎ Uleteretere rĩ be rĩ ǎnĩ. Átǎlágú ǎmbúgú rĩ 'yénǎ aga fí bǎngó rĩ agásí Vǐrǎ Uleteretere rĩ agá 'dǎá nĩ, ǎ'diǎtǎsǐyǎ Múngú rĩ adri Vǐrǎ Uleteretere dǐpi pọwǐpọwǐ rĩ agá 'dǎá. 'Í lǎ Lẹvǐtǐkǎ 16; Mārākō 15:38; Lúkǎ 23:45; Èbéré 6:19-20; Èbéré 9:1-7. **§ 27:64** 27:64 Ùnjọ drĩdrĩ 'dǎri: Drĩkoma Yǎhúđì rĩ pi vé rĩ ỳsũkí kǐnĩ, ùnjọ drĩdrĩ rĩ, Yēsũ kǐnĩ 'i Kúrísítō 'i.

28

Yēsũ vé íngángará gōó ídri rú drāngará gálésila rĩ

(Mārākō 16:1-8; Lúkã 24:1-12; Yũwánĩ 20:1-10)

¹ Ụ'dụ Sábátã vé rĩ ã vùdrĩ gé, kã adrií Yíngã sĩ ụ'bùtị kũnĩkũnĩ, Māriyã Māgādélénã pi Māriyã ãzi rĩ be, 'dekí muú 'bùrèdrĩ rĩ ndreé.

² Koro āngũ rĩ ní 'i ayazú dīngídīngí, ã'diātāsīyã mālāyíkã Úpí vé rĩ ímú 'bũ gé 'dāásī, 'de muú 'bùrèdrĩ gé 'dāá, gũ írã rĩ 'bũ rĩ tị gé sī, úrí drĩ ni gé. ³ Mālāyíkã rĩ vé ẹndrẹtị ógú sũ āngũ ní gaá ógú lókúlókú rĩ tịni, ìrivé bōngó imvesírílílí sũ ụtụ ní ógú rĩ tịni. ⁴ 'Bá 'bùrèdrĩ ütē'bá rĩ pi kã ìri ndreé, ụrĩ ìmvú kọpi ambamba, kọpi ã rụ'ba yã kpĩríkpĩrí, kọpi u'dekí vūgá sũ 'bá ũdrã'ba gí ni pi tịni.

⁵ Mālāyíkã rĩ ní 'yozú ũkú 'dĩ'bée ní kĩnĩ, "Ìmi 'okí ụrĩ sĩ ku, á nĩ rá ìmi ri Yēsũ ì ní gbãá pẹtị alambaku sịgé rĩ ndã. ⁶ Yēsũ ri nōgó 'dāáyo, Múngú inga ìri drāngará gálésī gōó ídri rú gí, sũ ándúrú ìri ní 'yoó rĩ tịni. Ìmi ímúkí vūrã ì ní ìri 'bázú lazú rĩ ndreé. ⁷ Ìmi mukí mbēlē lūú ìrivé 'bá ìri ã pámvú ũbĩ'ba rĩ pi ní kĩnĩ, 'Íngá drāngará gálésīla gōó ídri rú gí, ìri ri mu āngũ Gālíláyã vé rĩ gé ìmi ẹndrẹtị gé drĩdrĩ 'dĩ'dĩ, ìmi ca mu ìri ísú ndre 'dāá.' Tã má ní ímú lūú ìmi ní rĩ adriipi 'dĩ."

⁸ Ũkú rĩ pi ní ngazú muú rụ'ba sĩ 'bùrèdrĩ gé 'dĩsī rá. Ụrĩ ìmvú kọpi rá, 'bo āyíkō fụ kọpi ambamba, kọpi ní njuzú muú tã rĩ ũlūzú Yēsũ vé 'bá ìri ã pámvú ũbĩ'ba rĩ pi ní. ⁹ Koro Yēsũ pi ní drĩ ísú zú kọpi be, ìri ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, "Mōdó ìmi ní." Kọpi ní ímú zú ìri vūgá nōó, kọpi ní kũmūcí ũtĩzú ìri ẹndrẹtị gé, kọpi ní ìri ìnjĩzú. ¹⁰ Kúru Yēsũ ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, "Ìmi 'okí ụrĩ sĩ ku. Ìmi mukí lūú má ẹdrípìjì* ní, kọpi ã mukí āngũ Gālíláyã vé rĩ gé, kọpi mu ma ísú ndre 'dālé."

Tã 'bá 'bùrèdrĩ ütē'ba rĩ pi ní ũlūú rĩ

* **28:10** 28:10 Má ẹdrípìjì: Má ẹdrípìjì vé ífífí, 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'ba rĩ pi. **28:19** 28:19 Ẹzị 8:16; 19:5; Rómã 6:3; 1 Kōrínítō 1:13; 10:2; Gālātīyã 3:27

¹¹ Ũkú rĩ pi kã rií 'deé muú kũrú agá 'dāá, 'bá 'bùrèdrĩ ütē'ba rĩ pi ã ụrụkọ ní 'dezú muú tã 'i ngaápi rĩ ũlūzú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ní cére. ¹² Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi kã ì úmú 'bá ambugu rĩ pi be, kọpi ụsũkí kĩnĩ, lē ì sēkí mūfēngã āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní. ¹³ Kọpi ní 'yozú āngáráwá rĩ pi ní kĩnĩ, "Ìmi 'yokí, 'Ìrivé 'bá ìri ã pámvú ũbĩ'ba rĩ pi ímúkí ìnjĩá sī, kọpi ụgũkí ìrivé āvũ muú gí, ísú ākūdē 'bá ụ'dụ gé.' ¹⁴ Gávānã kādō tã 'dĩri yị, 'bá mu ẹsị ni 'yo, tã ãzi ícọ ìmi ísú ku." ¹⁵ Kúru āngáráwá rĩ pi ní mūfēngã rĩ 'düzú, kọpi 'dúkí tã rĩ ngaá sũ ì ní lūú ì ní rĩ tịni. Tã 'dĩri ayi Yāhūdĩ rĩ pi āsámvú gé sī cére, ú'dógú'dógú 'dĩri ì drĩ ri ũlūú Yāhūdĩ rĩ pi āsámvú gé cĩngbá āndrũ sī.

Yēsũ ẹzi tã ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'ba mudrĩ drĩ ni ãlu rĩ pi ní

(Mārākō 16:14-18; Lúkã 24:36-49; Yũwánĩ 20:19-23; Ẹzị 1:6-8)

¹⁶ Kúru 'bá ìri ã pámvú ũbĩ'ba mudrĩ drĩ ni ãlu rĩ pi ní 'dezú muú āngũ Gālíláyã vé rĩ gé írã Yēsũ ní ándúrú 'yoó kọpi ã mukí drĩ ni gé 'dāri gé 'dāá. ¹⁷ Kọpi kã ìri ndreé, kọpi ní ìri ìnjĩzú, 'bo tã 'dĩri fi ụrụkọ'bée drĩgé ālujani kuyé. ¹⁸ Kúru Yēsũ ní ímú zú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'ba rĩ pi vūgá nōó, ìri ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, "Ūkpō 'bũ gé 'dālé rĩ, āzini vū drĩgé nōgó rĩ, sēkí cére kú má drĩgé. ¹⁹ Kúru ìmi mukí ũlūú āngũ rĩ pi agásī cére, 'bá rĩ pi ẹ ímúkí má pámvú ũbĩ, ìmi sēkí kọpi ní bātízīmū Ẹtẹpì ã rụ sī, Mvópì ã rụ sī, āzini Índrì Uleterè rĩ ã rụ sī. ²⁰ Ìmi ímbákí tã má ní ẹzìjì ìmi ní 'dĩri kọpi ní, kọpi ã 'dúkí tã ni ngaंगा. Ádarú ụ'dụ cére ma adri ìmi be trù, cĩngbá cazú ụ'dụ ụdũ vé rĩ gé."

**Ū'dúkó múké
Mārakō
ní sī rī
Tā búkū rī vé rī ã
ūlūngará**

Búkū 'dīri Yūwánī Mārakō* sī nī. Yēsū kā adrii Yērúsalémā gá 'dāá, ísú ãkūdē Mārakō ri drī kērimvá rú. Mārakō újá 'i ícá 'bá Yēsū ã pámvú ūbīpi ni. Vúdrī ni gé, kōpi gōkí rií ězī ngaá Páulū be trú. Vúdrī ni gé, kōpi gōkí rií ězī ngaá Pétēró be. Yēsū vé tā ĩri ní sī 'dīri agá, ūlū tā Yāhūdī rī pi ní rií átá rī, āzini ūlū mērē Yāhūdī rī pi vé rī, kúru índré sū sī búkū 'dīri 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku Yēsū ri ě'yī' 'bá gí rī pi ē ĩzā kozú.

Búkū 'dīri agá, Mārakō ūlū tā Yēsū ní 'oó rī pi, ndē tā Yēsū ní átá tī sī rī pi rá. Búkū 'dīri agá, 'bá ísúkí lāá, Yēsū 'o tā āyāzú āyāyā ni pi kárakará, ídrí 'bá kárakará, údro índrí ūnjí rī pi ūfūú 'bá rī pi drīgé sī, āzini trū 'bá rī pi ívé ūnjīkānyā agásī rá. Tā ĩri ní 'oó 'dī' bée agá, lū 'yozú kīnī, Yēsū ri ūkpō be, íbī íngá Múngú vúgá, sē 'i 'dījī drāá 'bá rī pi trūzú ívé ūnjīkānyā agásī.

Mārakō ūlū tā Yēsū vé rī, āzini ūlū tā Yūwánī ní bātízīmū sēzú Yēsū ní rī. Ūlū tā rī pi mužú uletere cīngbá cazú ūdū gé, ísú ãkūdē gbákí drī Yēsū ri peṭi alambaku sígé kuyé, búkū rī vé ūdū gé, ūlū tā Yēsū ní íngázú gōzú ídrí rú drāngará gálésīla rī, āzini ūlū ĩrivé ngangará mužú 'bū gé rī vé tā.

*Yūwánī sē tī Múngú vé rī
(Mātáyo 3:1-12; Lúkã 3:1-18; Yūwánī*

* : Yūwánī Mārakō: Yūwánī Mārakō pi mukí Páulū be, Bārúnábā sī Sáyipūrāsī gé, 'bo Mārakō ku ězī rī ã ngangará Pāmīfīlīyā gá. Vúdrī ni gé, Páulū ã'yī Mārakō ri jījī mužú í vúgá sī índī kuyé. 'Bo Páulū kā adrii jó āngū ū'yīzú rī agá 'dāá, ĩri ní Tīmōtéyō ri zizú, ē ĩjī Mārakō ri ímú 'í vúgá, 'í ĩzā koó. 'Í lã Ězī 12:25; Ězī 15:37-39; 2 Tīmōtéyō 4:11. † **1:1** 1:1 Yēsū Kúrísítō: Rú Yēsū 'dīri vé ífífí, Múngú ri 'bá paápi rī. Kúrísítō ri 'bá ĩ ní ūdu dāá drī ni gé, lūzú kīnī Múngú ĩpē ĩri adrii 'bāgú rú. Ēbērē tī sī Kúrísítō ri ĩ zī Māsíyā. 'Í lã Yūwánī 1:41. ‡ **1:2** 1:2 Nēbī: Múngú ri ívé tā átá nēbī rī pi ní, kōpi kúru ĩrivé ū'dúkó rī ūlū 'bá rī pi ní. **1:2** 1:2 Mālákí 3:1 **1:3** 1:3 Ísáyā 40:3 § **1:4** 1:4 Bātízīmū: ĩri 'bá rī pi ní bātízīmū sē lūzú kīnī, kōpi újákí ěsī ívé ūnjīkānyā agásī gí, kōpi ě'yīkí Múngú ri gí. * **1:8** 1:8 Índrí Uletere rī: Índrí Uletere rī Índrí Múngú vé ní. Búkū Múngú vé rī kīnī, Ěṭepī ri Múngú 'i, ĩrivé mvá Yēsū ri Múngú 'i, āzini Índrí Uletere rī Múngú 'i. Ěṭepī ri, Mvópī ri, āzini Índrí Uletere rī, kōpi Múngú álu. 'Í lã Yūwánī 1:1-18; Yūwánī 8:41-42; Ězī 5:3-4.

1:19-28)

¹ Ū'dúkó múké Yēsū Kúrísítō Múngú Mvópī vé tā sī rī í'dó 'i 'dīni.†

² Nēbī‡ Ísáyā sī ívé búkū agá 'dīni, “Ma mávé 'bá áyúāyū ni pē mužú mí ní drīdrī, ĩri mužú mí ní lētī údé.”

³ “Ū'dúkó 'bá āzi vé ní ri ó'ú āngū ã'wí cínyáfā rú rī agá 'dāá kīnī,

‘Īmi údékí lētī Úpí ní,

Īmi útúkí lētī ĩrivé rī ã adri pīrī.’ ”

⁴ Yūwánī ní kúru ĩfūzú āngū ã'wí cínyáfā rú rī agá 'dāá, ĩri ní rizú tī sēzú 'bá rī pi ní kīnī, “Īmi újákí ěsī, ĩmi kukí ūnjīkānyā ānī, Múngú ã trū rí ĩmi ĩmivé ūnjīkānyā agásī rá. ĩri ní 'dezú rizú 'bá rī pi ní bātízīmū§ sēzú.” ⁵ ‘Bá rī pi ní ímúzú āngū Yūdáyā vé rī agásī, āzini kūrú Yērúsalémā vé rī agásī céré Yūwánī vúgá nōó. Kōpi ní ívé ūnjīkānyā ūlūzú, Yūwánī ní kōpi ní bātízīmū sēzú yījī āmbúgú dīpī dīdī Yáridénī agá 'dāá. ⁶ Bōngó Yūwánī ní suú rī, údékí kámīlō ã 'bí. 'Yī gō lã' bú rú ní 'í úpīlé gá, ĩrivé ānyāngā rií nyaá rī, úmbí, āzini ōnyú ásé agá rī. ⁷ Yūwánī ní áyúzú 'bá rī pi ní kīnī, “‘Bá āzi ri ímú má vúdrī gé 'dī' dī, ĩri ūkpō be ambamba, ndē ma ūkpō sī rá, má ícó ōvūjū ĩrivé ngá pá gá ã bāá oyuú bā ku. ⁸ Á sē ĩmi ní bātízīmū yījī sī, 'bo ĩri ímú ĩmi ní bātízīmū sē ūkpō Índrí Uletere rī* vé rī sī.”

*Yūwánī sē Yēsū ní bātízīmū
(Mātáyo 3:13-17; Lúkã 3:21-22)*

⁹ Lókí 'dāri gé, Yēsū ímú Nāzērétā gálésīla, Nāzērétā ri āngū Gālíláyā vé rī agá. Yūwánī ní bātízīmū sēzú ĩri ní yījī Yáridénī agá 'dāá. ¹⁰ Yēsū kā rií ĩfūú yījī rī agásī, ndre 'bū zī 'i kú mgbo. Índrí Uletere rī ní ísízú ímúzú sū āmámū tīni,

úrízú dr̄igé ni gé. ¹¹ Kúru ú'dúkó ní íkúzá 'bū gé 'dāásī kīnī, “Mi Mvā mávé ni, á lē mi ambamba, ma āyīkō sī mí sī.”

Sātánā ũ'bī Yēsū ri
(Mātáyo 4:1-11; Lúkā 4:1-13)

¹² Índrí Uleterē rī ní Yēsū ē tī pēzú mužú mbēlēṅá āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá. ¹³ Yēsū mužú adrii āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá ú'dú pūkú sū, Sātánā† rī ĩri ũ'bī ásé agá 'dāá. Fī mužú adrii ā'á ásé agá rī pi āsámvú gé, 'bo mālāyīkā rī pi‡ rikí ĩri ũtēē nī.

Yēsū vé ězī í'dóngará
(Mātáyo 4:12-17; Lúkā 4:14-15)

¹⁴ Kā Yūwánī rī 'beé jó āngū ũ'yízú rī agá 'dāá gí, Yēsū ní 'dezú mužú āngū Gālíláyā vé rī gé, ĩri ní ú'dúkó múké Múngú vé rī ũlúzá mužú. ¹⁵ ĩri ní 'yozú kīnī, “Mālūngā Múngú vé rī ícá ĩnyíná gí, ĩmi újákí ésí, ĩmi ě'yīkí ú'dúkó múké má ní ũlúú nōri.”

'Bá Yēsū ní í'dó zū dr̄idr̄i ímú 'i pámvú ũbū rī pi
(Mātáyo 4:18-22; Lúkā 5:1-11)

¹⁶ Yēsū kā rīi écí yīi bālālā Gālíláyā gārā gá sī, ĩri ní 'bá ĩrī ĩ'bī 'be' bá ni pi ndrezú, 'bá rī Sīmónā pi édrīpī Āndēréyā be, kōpi rī ĩ'bī 'be ímbá sī. ¹⁷ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “ĩmi ímúkí má pámvú ũbū, ma sē ĩmi ímú 'bá ísé íjī má ní sū ĩmi ní ĩ'bī 'beé rī tīnī.” ¹⁸ Koro kōpi ní ĩvé ímbá kuzú, kōpi ní 'dezú mužú Yēsū vúgá sī.

¹⁹ Yēsū kā 'i útrú mužú dr̄idr̄i, ĩri ní Zēbēdáyō ęnjipī Yōkóbū pi ndrezú édrīpī Yūwánī be, kōpi rī ĩvé ímbá a'di kúlúmgba agá 'dāá ĩ'bī 'bezú ānī. ²⁰ Yēsū ní koro kōpi zízú, kōpi ní ĩ'étepī Zēbēdáyō rī kuzú ĩvé 'bá ězī vé rī pi be kúlúmgba rī agá 'dāá, kōpi ní mužú Yēsū vúgá sī.

† **1:13** 1:13 Sātánā: Sātánā rī ādróko, ĩri āmbúgú índrí ũnjí rī pi dr̄igé, gā tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī, Múngú ídró ĩri 'bū gé 'dāásī. 'Í lā 'dangará 12:7-9. ‡ **1:13** 1:13 Mālāyīkā rī pi: Mālāyīkā rī pi índrí, kōpi rī adri Múngú be 'bū gé 'dálé, kōpi rú' bá ákó. Múngú rī sá āzi sī kōpi ĩpē ímú vū dr̄igé nōó ú'dúkó múké ívé rī ũlú 'bá rī pi ní. § **1:21** 1:21 Ú'dú Sábátā vé rī: Ú'dú 'dīri Yāhūdī rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kōpi ní rizú Múngú rī zízú rī. Yāhūdī rī pi rī ú'dú 'dīri vé tā ígá kīnī, Múngú gbi 'bū pi vū be nī, āzini Múngú pa ĩ adringará túęřī rú rī agásī nī. Ú'dú Sábátā vé rī Yāhūdī rī pi rī zī ú'dú ězīřī, 'bo Kēlīkó rī pi rī zī ú'dú áziyá. 'Í lā Wūngará 20:8-11; Dētōrōnómē 5:12-16. * **1:21** 1:21 Jó Múngú rī Zízú rī: Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú rī Zízú rī pi kárakarā kūrú rī pi agásī āndíandí, kōpi rī ĩ úmú Búkū Múngú vé rī lā, āzini kōpi rī Múngú rī ĩnjī Ú'dú Sábátā vé rī gé.

Yēsū dro índrí ũnjí ágó āzi dr̄igé sī
(Lúkā 4:31-37)

²¹ Yēsū pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'i pámvú ũbū' bá rī pi be Kāpārānāúmā gá. 'Bo ú'dú Sábátā vé rī§ kā ícá, Yēsū ní mužú Jó Múngú rī Zízú rī* agá 'dāá, ĩri ní 'dezú rizú 'bá rī pi ímbázú. ²² 'Bá rī pi āyākí tā ĩri ní ímbá rī sī rá, ā'diātāsīyā tā ĩri ní ímbá rī ũkpō be ambamba, ndē 'bá tāimbī Mósē vé rī ímbá' bá rī pi vé rī rá. ²³ Ágó āzi índrí ũnjí ní fīi dr̄i ni gé ni rī adrii ívé Jó Múngú rī Zízú rī agá 'dāá, ágó rī ní trezú ú'dúkó be uringú 'dāá kīnī, ²⁴ “Yēsū Nāzēretāgú rī, ngá mí ní rizú 'bá dr̄i izazú rī ā'di? Mí ímú 'bá ú'dí ũdrāá? Á nī mi rá, mi 'Bá Uleterē Múngú vé ni.”

²⁵ Yēsū ní trezú índrí ũnjí rī dr̄igé kīnī, “Mí újī kīri, 'i fū ágó rī dr̄igé sī rá.” ²⁶ Índrí ũnjí rī ní ágó rī ayazú ũkpō sī, ĩri ní ngazú fūzú ágó rī dr̄igé sī útréngará be ú'dúkó be uringú 'dāá.

²⁷ 'Bá rī pi ká tā 'dīri ndreé, sē kōpi ní céré āyāngará. Kōpi rikí átá ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Ímbāngará ú'dí ĩ ní ímbá ũkpō be índrí ũnjí rī pi ní tā ni 'dujū ězī ngazú rá 'dīri, ímbāngará íngóni ni?” ²⁸ Tā Yēsū ní 'oó 'dīri íré 'i mužú mbēlēṅá āngū Gālíláyā vé rī agásī céré.

Yēsū ídrí 'bá kárakarā
(Mātáyo 8:14-17; Lúkā 4:38-41)

²⁹ Yēsū pi Yōkóbū be Yūwánī sī, ngakí fūú Jó Múngú rī Zízú rī agásī, kōpi 'dekí mužú Sīmónā pi vé āngá Āndēréyā be. ³⁰ Kōpi ká mužú caá 'dálé, lūkí Yēsū ní kīnī, Sīmónā ĩdrépī rī āzó rú, rú' bá ni ko gbírílílí, la kú gbóló dr̄igé. ³¹ Yēsū ní mužú ũkú rī vúgá 'dāá, dr̄i ni ruzú, ĩri ingazú uringégé. Drā rī ní dezú ũkú rī rú' bá gá sī, ĩri ní ínýá á'dízú sēzú kōpi ní.

³² Ūndrēṅá Sābātā vé rī kã deé, ũtú rī kã 'deé gí, 'bá rī pi ũlĩkĩ ìvé 'bá drã be rī pi, 'bá índrĩ ũnjĩ ní fií kòpi drĩgé rī pi be ímũ Yēsũ vúgá nõó. ³³ 'Bá kũrũ Kãpārānāũmã agá rī pi úmúkĩ ì cére ímũ adrii kuú jó rī vé kẹ̀tĩlẹ́ gá. ³⁴ Kúru Yēsũ ídrĩ 'bá drã be rī pi kárakarã, drã 'bá 'dĩ'bée ru' 'bá gá rī pi drã ãndiãndĩ ni pi, ãzini Yēsũ údró índrĩ ũnjĩ[†] kárakarã ũfũú 'bá rī pi drĩgé sī. 'Bo índrĩ ũnjĩ rī pi ní Yēsũ ri nĩ rã rã sī, Yēsũ ã'yĩ kòpi átángá átá kuyé.

Yēsũ sē tị mụzú ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ agásĩ

³⁵ Kã muú caá drũ ù'bútị kũnĩkũnĩ, Yēsũ ní íngázú uru, ìri ní mụzú adrizú ó'dúkũlẹ́gúsĩ, 'dãlé ri Múngú ri zĩ. ³⁶ Vúdrĩ ni gé, Sĩmõnã pi 'í ògũpĩĩ be, kòpi ní 'dezú mụzú Yēsũ ri ndázú. ³⁷ Kòpi kã ìri ísú, kòpi kĩnĩ, "'Bá rī pi ri mi ndã."

³⁸ Yēsũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, "Lẽ 'bã mukĩ vũrã ãzi túngú ni gé, mã ũlũ rĩ kpá tị Múngú vé rĩ mụzú kũrũ urukò'bée agásĩ ìndĩ, ã'diãtãsiyã 'dĩri ẽzĩ Múngú ní ma ìpězú rĩ." ³⁹ Yēsũ ní kúru ẹ́cízú Múngú vé tị ũlũzú Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agásĩ, ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ agásĩ cére, ri índrĩ ũnjĩ rī pi údró ũfũú 'bá rī pi drĩgé sī.

Yēsũ ídrĩ ágó ũfú ní nyaá ni (Mátayo 8:1-4; Lúkã 5:12-16)

⁴⁰ Ágó ãzi ũfú[‡] ní nyaá ni ímũ kũmũcĩ ũtĩĩ Yēsũ ẹ̀ndrẹ̀tị gé, ìri ní Yēsũ ri mãzú drĩ ìrĩ sī kĩnĩ, "Mí ã'yĩ dõ rá, mí sē mã ru' 'bã ẽ ícã ule fõ."

⁴¹ Tã 'dĩri sē Yēsũ ẽ ẹ́sĩ ísú ìzãngã ambamba, ìri ní drĩ suzú ágó rĩ úlózú, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Á lẽ rá, mí ru' 'bã ẽ ícã ule."

[†] **1:34** 1:34 Índrĩ ũnjĩ rī pi: Índrĩ ũnjĩ rī pi ándúru málayĩkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãá, kòpi ñòkĩ táimbĩ Múngú vé rĩ, Sãtãnã ri kòpivé ãmbúgú. Múngú ídró kòpi 'bũ gé 'dãási vúgá nõó, kòpi gòkĩ ufuú índrĩ ũnjĩ, kòpi ri 'bã rī pi ní ìzãngã sē vũ drĩgé nõgó. 'Í lã 'dangárã 12:7-9. [‡] **1:40** 1:40 ũfú: Táimbĩ Mósẽ vé rĩ kĩnĩ, 'bã ũfú ní nyaá rĩ, ìri ãzãvũ ru, ã'yĩkĩ ìri adrii 'bã Ìsèrèlẽ vé rĩ pi ãsãmvú gé ku. Drã ũfú vé rĩ de dõ ru' 'bã ni gé sī gí, lẽ ã mu 'i 'i' daá átálágú rĩ ẹ̀ndrẹ̀tị gé, átálágú rĩ ìri ndre, ìri 'yo drã rĩ de ru' 'bã ni gé sī gí. 'Í lã Lẹ̀vĩtĩkã 14:1-32. **§ 1:44** 1:44 Átálágú: 'Bã Ìsèrèlẽ vé rĩ pi ãsãmvú gé, 'yẽṅã átálágú ri ròbòṅò zã Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá nĩ. Atala rī pi ri ìfũ úyú Lẹ̀vĩ vé rĩ agá. * **1:44** 1:44 Mósẽ: Yõsépã kã drãá gí, 'bãgú Ẹ̀jẹ̀pètõ vé rĩ 'bã anji Ìsèrèlẽ vé rĩ pi ẹ́zĩ ngaá túgẽrĩ ru caá ìlĩ mũdũrũlũ sũ (400). Kúru Múngú ní Mósẽ ri ìpězú ímũzú anji Ìsèrèlẽ vé rĩ pi pazú adringárã túgẽrĩ ru rĩ agásĩ. Múngú sē táimbĩ rĩ Mósẽ ní, ã lũ anji Ìsèrèlẽ vé rĩ pi ní, sězú ì ní táimbĩ rĩ zizú táimbĩ Mósẽ vé ni ãni. Tĩkĩ Mósẽ ri ísú ãkũdẽ ìlĩ rĩ ca ẹ́lifũ ãlu mũdũrũlũ sũ (1,400), ísú ãkũdẽ tĩkĩ drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã Wũngárã 2-24. * **2:4** 2:4 Tuzú jó drĩgé 'dãá: Yãhũdĩ rī pi jó sị drĩ be kpãkpã, 'bã ri ícõ tũ mụ úrĩ drĩ ni gé rá.

⁴² Koro ũfú rī ní dezu ágó rī ã ru' 'bã gá sī, ru' 'bã ni ní ícázú ule.

⁴³ Yēsũ ní ágó rī pězú mụzú, ẹ́zizú ìri ní trĩtrĩ, ⁴⁴ ìri ní 'yozú ágó rī ní kĩnĩ, "Lẽ mí lũ tã 'dĩri 'bã ãzi ní ku. 'Í mụ mi 'i' daá 'bã átálágúš ru ni ẹ̀ndrẹ̀tị gé, 'í jĩ ngã ãzi mụzú ròbòṅò ru mí drĩgé sī ìndĩ, sũ táimbĩ Mósẽ* vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnĩ, 'bã cére ã nĩkĩ rĩ 'yozú kĩnĩ, mí ru' 'bã ícã ule gí." ⁴⁵ 'Bo ágó rī kã 'deé mụzú, 'í' dõ rĩ tã rĩ ũlũú mụzú 'bã rī pi ní. ãni sē Yēsũ gõ fií muú ẹ́cĩ kũrũ rĩ agá 'dãá 'bã rī pi ãsãmvú gé sī andrekelemgbe kuyé. Yēsũ ã ugo dõ 'i' fingárã kũrũ rĩ agá 'dãá rĩ sī ugogo drããsiyã, 'bã rī pi rikĩ nyo ẹ́cĩ ìri vúgá nõó íngázú vũrã rī pi gé sī cére.

2

Yēsũ ídrĩ ágó pá be 'bèlè'béle ni (Mátayo 9:1-8; Lúkã 5:17-26)

¹ Ū'dú mãdã ã vú drĩgé, Yēsũ ní kpã gòzú fizú Kãpārānāũmã gá 'dãá dđĩ. 'Bã rī pi yĩkĩ kĩnĩ, Yēsũ ícã ìgõó 'bẹ̀tị gí. ² 'Bã rī pi ní ì úmũzú kárakarã, sē vũrã rĩ ca ku. 'Bã rī pi gakĩ jó rĩ agá 'dãá tré, cĩmgbã cazú kẹ̀tĩlẹ́ gá ãmvé 'dãá, Yēsũ ri ú'dúkò múké rĩ ũlũú kòpi ní. ³ ãgõ urukò'bée sũ 'í' dũkĩ ágó ãzi ògõròvũ ru ni ìjĩ Yēsũ vú nõó. ⁴ 'Bã rī pi ní adrii bĩtrĩkã rĩ sī, kòpi ndãkĩ ũ'dũ tí, kòpi ní tuzú jó drĩgé 'dãá,* kòpi ní jó rĩ ẽ drĩ ìṅãnyãzú, kòpi ní ágó pá be 'bèlè'béle rĩ ísúzú ímũzú ìrivé pòròsĩ ìri ní laá drĩ ni gé rĩ be vũgá Yēsũ ẹ̀ndrẹ̀tị gé nõó. ⁵ Yēsũ kã ñĩ ãmã 'yoó kĩnĩ, ãgõ 'dĩ'bée ẹ́'yĩkĩ 'i' gí, ìri ní 'yozú ágó ògõròvũ ru rĩ ní kĩnĩ, "Mvã ágó 'dĩri, á trũ mi mívé ũnjĩkãnyã agásĩ gí."

6 'Bá ri'ba tāimbī Mósē vé rī ímbá'ba rī pi úríki kuú 'dāá, kōpi rikí ũsũú ẹ́sísílẹ̀ sī kīnī, 7 “Ngá ágọ́ 'dīri ní rizú átázú 'dīni rī ā'di? Ágọ́ 'dīri ìnjī Múngú ri ku! 'Bá āzi ālunani āngū trūúpi ũnjikānyā agásī ni 'dāáyo, 'yéṅá Múngú 'i ọ́'dúkúlegúsī.”

8 Koro Yēsū nī tā kōpi ní rīi ũsũú ì ẹ́sì agá 'dālẹ̀ rī áamá bá. Kúru ìri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ngá ìmi ní rizú tā ũsũzú 'dīni rī ā'di? 9 Mā 'yo rí tā rī íngóni? Mā 'yo rí ágọ́ pá be 'bélé'béle nōri ní, “Trúkí mī mívé ũnjikānyā agásī gí 'dīni,’ dōku mā 'yo, “Í nga ọ̀rọ́, 'í 'dụ mívé pọ̀rọ̀sī, 'í 'de muú' 'dīni? 10 'Bo á lẹ̀ lūú ìmi ní 'yozú kīnī, ma 'Bá Mvá 'i,† ma ũkpō be ũnjikānyā trūzú vū drīgé nōgọ́” Yēsū ní 'yozú ágọ́ pá be 'bélé'béle rī ní kīnī, 11 “Á 'yo mí ní, 'í nga ọ̀rọ́, 'í 'dụ mívé pọ̀rọ̀sī, 'í mvi 'bẹ̀tí.” 12 Ágọ́ rī ní ngazú ọ̀rọ́, ìri ní ívé pọ̀rọ̀sī 'duzú, ìri ní 'dezú muzú, 'bá rī pi rikí ìri ndree muzú. Tā 'dīri sẹ̀ 'bá rī pi ní āyāngára, āzini sẹ̀ kōpi rikí Múngú ri íngú kīnī, “Bá ndrekí tā āzi ọ̀kọ́ ní 'dīri tìjì kuyé.”

Yēsū zì Lévī ri
(Mātáyo 9:9-13; Lúkā 5:27-32)

13 Yēsū gō 'i endiì muú yīi bālālā Gālíláyā tì gé 'dāá dīi. 'Bá rī pi ní ì úmúzú kárakará Yēsū ā gārā gá, ìri ní 'dózú kōpi ímbázú. 14 Yēsū ká rīi ẹ́cì yīi bālālā rī ā gārā gá sī, ìri ní Lévī Āláfáyō mvọ̀pì riipi mūfēngā umbe jezú rī u'duúpi rī ndrezú, ākūdē úrí kuú ívé jó rizú mūfēngā umbe jezú rī u'duzú rī agá 'dāá. Yēsū ní 'yozú ìri ní kīnī, “Mí ímú má pámvú ũbīi.” Koro Lévī ní ngazú 'dezú muzú ìri vúgá sī.

15 Lévī zì Yēsū pi ìrivé 'bá ìri ā pámvú ũbī'ba rī pi be muú ínyá nyaá ívé āngá. 'Bá kárakará mūfēngā umbe jezú rī u'du'ba rī pi,‡ 'bá ri'ba ũnjikānyā 'o'ba rī pi be, kōpi ínyá rī ā nyangára gá 'dāá ìndī.

16 'Bá tāimbī ímbá'ba adri'ba Fārúsī§ rī pi ká ndree Yēsū pi ri ínyá nya 'bá ũnjikānyā 'o'ba rī pi be, āzini 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'du'ba rī pi be trú, kōpi ní 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'ba rī pi zizú kīnī, “Ngá ìmi ní rizú ínyá nyazú 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'du'ba rī pi be, āzini 'bá ri'ba ũnjikānyā 'o'ba rī pi be trú rī ā'di?”

17 Yēsū ká tā 'dīri yīi, ìri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Bá drā ākó rī ndā 'bá ũjó sēepi ní ku, 'bá drā be rī, ìri 'bá ũjó sēepi ní ndā nī. Má ímú 'bá tā be pìrì rī pi zìi kuyé, má ímú 'bá ũnjikānyā 'o'ba rī pi zìi ẹ́sì újá.”

'Bá rī pi zìkí Yēsū ri ānyāngā a'bingará vé tā sī
(Mātáyo 9:14-17; Lúkā 5:33-39)

18 'Bá Yūwánī ā pámvú ũbī'ba rī pi Fārúsī rī pi be, kōpi ri ì a'bi* ānyāngā ā nyangára sī a'bia'bi. 'Bá ọ̀rọ́kọ́ ímúki Yēsū ri zìi kīnī, “Bá Yūwánī ā pámvú ũbī'ba rī pi Fārúsī rī pi be, kōpi ri ì a'bi ānyāngā nyangára sī a'bia'bi, 'bo mívé 'bá mī pámvú ũbī'ba rī pi a'bikí ì ku āsī?”

19 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Bá rī pi muúki dō ũkú jengára gá, ọ̀múrúgọ́ rī vé kẹ̀rẹ̀gú dō ājẹ̀ rī gé 'dālẹ̀ anigé, ìrivé ũndī mu'ba vú ní gé sī rī pi ícókí ì a'bií ngá nyangára sī ku.” 20 'Bo sá āzi ri ímú 'dīi'dī, kádō ímú ọ̀múrúgọ́ rī vé kẹ̀rẹ̀gú 'duú kōpi āsámvú gé sī, kúru ú'dú 'dāri gé, kōpi ímú ì a'bi ngá nyangára sī.

21 “Bá āzi ícọ́ bōngó ú'dí ìsīi bōngó dēepi kú ìrìkọ́ rú ní vé úlẹ̀ ícì ọ̀zũũ āní ku, ā'diātāsīyā bōngó 'i nyaápi kú ìrìkọ́ rú gí rī, ícìkí dō úlẹ̀ ní ọ̀zũũ bōngó ú'dí† sī, ìri gō āsī muzú drīgélẹ̀. 22 'Bá āzi ícọ́ vīnyọ́ ì ní zoó ú'dí rú rī tōó lā'bu ì ní ícì jūrú rú ọ̀kọ́ ní agá ku. 'Bá rī tō dō vīnyọ́ rī lā'bu ì ní ícì jūrú rú ọ̀kọ́ ní agá, vīnyọ́ rī íngá kọ̀fútọ́ be, ìri sẹ̀ jūrú rī āfī rá, vīnyọ́

† 2:10 2:10 'Bá Mvá: Yēsū zì 'i 'Bá Mvá lūzú kīnī, 'i Kúrísító 'i, 'i mālūngā rī rọ́ muzú nyonyo. 'Í lā Dānyélẹ̀ 7:13-14. ‡ 2:15 2:15 'Bá mūfēngā umbe jezú rī u'du'ba rī pi: 'Bá mūfēngā umbe jezú rī u'du'ba rī pi, kōpi Yāhūdī ri'ba mūfēngā umbe jezú rī u'du'ba 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní rī. Kōpi ri mūfēngā rī u'du'ba 'bāgú rī ní 'yoó kōpi ā u'dúkí rī ndē. § 2:16 2:16 Fārúsī: Fārúsī rī pi ngúlúmū Yāhūdī rī pi vé tāimbī Mósē vé rī rọ́'ba títì rī pi. Kōpi 'dúkí ìndrì rī pi vé tā, āzini mālāyíkā rī pi vé tā 'bāā tā āmbúgú rú, kōpi ẹ̀'yìkí rá 'yozú kīnī, 'bá ũdrā'ba gí rī pi gō íngá ìdri rú rá. 'Í lā Ẹ̀zì 23:8. * 2:18 2:18 A'bi: Sā āzi sī Yāhūdī rī pi ri ì a'bi, nyakí ínyá ku, kōpi ri ẹ́sì 'bā rizú Múngú ri zizú. † 2:21 2:21 Bōngó ú'dí: Ūjìkí dō bōngó ọ̀kọ́ ì ní bōngó ú'dí ícì rọ́'ba ní gé 'dīri gí, bōngó ú'dí ì ní ícì rọ́'ba ní gé 'dīri gō ícá mādāná, ìri āsī bōngó ọ̀kọ́ rī ā rọ́'ba gá sī rá.

rī dā vūgá. Lē ā tōkí vinyō rī jūru ú'dí‡ ni agá.”

*Fārúšī rī pi zíkí Yēsū ri Sābātā vé tã sī
(Mātáyo 12:1-8; Lúkã 6:1-5)*

²³ Ú'dú ālu Yēsū pi rikí eļi müzú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'ba rī pi be ómvú ānyá vé ni agásī ú'dú Sābātā vé rī gé. Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'ba rī pi ā uruko'bee ní rizú ānyá rī pi ē drī ucezu anyizú cizú.

²⁴ Fārúšī rī pi ní Yēsū ri zizú kīnī, “Bávé taimbī kīnī, ā ngakí ezi ú'dú Sābātā vé rī gé ku pírí, ngá 'bá mī pámvú ũbĩ'ba rī pi ní taimbī rī ŋozú, ānyá ē drī ucezu ú'dú Sābātā vé rī gé rī ā'di?”

²⁵ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Īmi lākí tã 'bāgú Dāwúđī§ ní 'oó ívé 'bá rī pi be lókí ebirí ní kōpi fuzú rī gé rī kuyé?

²⁶ Lókí átálágú āmbúgú* Ābīyātārī vé rī gé, Dāwúđī nga fií Jó Múngú vé rī† agá 'dāá, 'du pánga ĩ ní 'bāá Múngú endreṭi gé, ĩ ní nyaá bādāru ku, 'yéná atala rī pi ní rií nyaá ní rī nyaá, sē kpá uruko ni nyaá ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'ba rī pi ní.”

²⁷ Yēsū ní 'yozú Fārúšī rī pi ní kīnī, “Múngú údé ú'dú Sābātā vé rī 'bá rī pi ā uvukí rí āní, 'bā ú'dú Sābātā vé rī tã eñjīeñjī rú 'bá rī pi drīgé kuyé. ²⁸ Ma 'Bá Mvā 'i, ma Úpí ú'dú Sābātā vé rī‡ drīgé āmbúgú nī.”

3

*Yēsū idrí ágó drī be 'bélé'bele ni ú'dú
Sābātā vé rī gé*

(Mātáyo 12:9-14; Lúkã 6:6-11)

¹ Ú'dú āzi gé, Yēsū gō muú fií Jó Múngú ri Zizú rī agá 'dāá đī, ísú ágó āzi drā ní drī ni nyií kuú 'bélé'bele ni adri kú 'bá rī pi āsámvú gé 'dāá. ² Fārúšī rī pi ā uruko

rikí létī ndāá, ĩ tōkí rí Yēsū ri āní bēnī, kōpi tēkí nyo rií Yēsū ri ndreé, dō tãnā ĩri ágó 'dīri idrí ú'dú Sābātā vé rī gé rá.

³ Yēsū ní 'yozú ágó drā ní drī ni nyií kuú 'bélé'bele rī ní kīnī, “Mí íngá uru, mí ímú pá tuú 'bá rī pi endreṭi gé nōgó.”

⁴ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Ngá ĩmivé taimbī ní lēé ā 'okí ú'dú Sābātā vé rī gé ku rī ā'di? Īri tã múké 'ongará, dōku tã ũnjí 'ongará? Īri 'bá drā be 'dīni 'dīri kuzú drāzú, dōku ē idríkí ĩri?” Kōpi zíkí ĩ tī átángá 'yozú kuyé.

⁵ Yēsū kã āngū ndreé kōpi vúgá 'dāá, eṣi ni ve kōpi ní ambamba. Tã ní fií kōpi ē eṣi agá ku rī sī, sē Yēsū ní ĩzāngā ambamba. Īri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Mí ũjū mī drī.” Ágó rī ní 'i drī ũjūzú. Ágó rī ē drī ní ícázú múké. ⁶ Koro Fārúšī rī pi ní fūzú müzú 'bá Ēródē ri eṭi'ba rī pi be Yēsū ā tã lizú, lēzú ĩri 'dizú drāzú 'dīisī rá.

'Bá bītríká 'dekí muú Yēsū ā vudrī gé sī

⁷ Yēsū pi ní 'dezú müzú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'ba rī pi be yīi bālālā Gāliláyā vé rī gé 'dāá, 'bá kárakarā íbíkí íngá āngū Gāliláyā vé rī gé, āzini āngū Yūdáyā vé rī gé, kōpi 'dekí müzú Yēsū ā vudrī gé sī. ⁸ Kōpi kã tã Yēsū ní 'oó 'dīri yīi, 'bá kárakarā ímúkí Yēsū vúgá nōó, kōpi íbíkí íngá Yūdáyā gá, Yērúsálémā gá, āngū Īdūmíyā vé rī gé, gúrú Yáridénī vé rī gé, kūrú Táyā vé rī gé, āzini kūrú Sídónā vé rī gé. ⁹ Yēsū kã muú ndreé 'bá rī pi gakí ambamba, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'ba rī pi ní kīnī, kōpi ē í'dúkí kúlúmgha mādāṅá ni 'bāá tēetē, 'bá bītríká rī pi ē ímúkí rí ĩ ĩmūlūú ku.

¹⁰ Yēsū idrí 'bá kárakarā, āní sē 'bá drā be rī pi rikí ĩ ĩmīí ímúzú Yēsū vúgá nōó ũkpō

‡ 2:22 2:22 Jūru ú'dí: Yēsū vé ímbángará 'dīri adri sū vinyō ĩ ní dāá jūru ú'dí agá rī tñi. § 2:25 2:25 Dāwúđī: Múngú ipē Dāwúđī ri adrií 'bāgú Īsērélē rī pi vé ni, ezi kīnī, 'bāgú ú'dí ri ímú ífū ĩrivé úyú agá, ĩri mālūngā rī ru müzú 'dání'dání, 'bāgú rī Yēsū Kúrisitō 'i. 'Í lā Sāwūmā 132:11-12; Ezi 2:30. Tīkí Dāwúđī ri ísú ākūdē ílī rī ca élifū ālu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, ísú tīkí drī Yēsū Kúrisitō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmūelē 16-30; 2 Sāmūelē 1-24; 1 'Bāgú 1-2.

* 2:26 2:26 Átálágú āmbúgú rī: Átálágú āmbúgú rī ndē atala rī pi céré, ā'diātāsīyā ĩri 'yéná fi Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, ĩri fi vú ālu ílī ālu agá. Īri āri rōbōṅō vé rī jī ũnjikānyā ũjizú. 'Í lā Lēvīṭikā 16; Ēbérē 9. † 2:26 2:26 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yéná ālukúta Yērúsálémā gá 'dāá. Atala rī pi 'yéná ri rōbōṅō zā Jó rī agá 'dāá nī, sū taimbī Mósē vé rī ní 'yoó rī tñi. Múngú ri đī Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá. ‡ 2:28 2:28 Úpí ú'dú Sābātā vé rī: Yāhúđī rī pi ri ú'dú Sābātā vé rī ígá kīnī, Múngú gbi ngá 'bū gé rī pi vū drīgé rī pi be céré 'du caá ú'dú áziyá, kuru ĩri ní uvuzú ú'dú Sābātā vé rī gé. Múngú ri 'yéná Úpí Sābātā vé ni, kuru Yēsū kīnī, 'i Úpí Sābātā vé ni, kīnī 'i Múngú 'i. 'Í lā Wūngará 20:8-11.

sī, ī úlókí rí ĩri ã rú'bánĩ. ¹¹ 'Bá índrí ũnjí ní fíí kòpí drìgè rĩ pi kádō Yèsũ ri ndreé, índrí ũnjí rĩ pi kòpí 'du a'be vùgá Yèsũ èndrèṭi gé 'dìgè, kòpí útré ù'dúkò be uru 'dǎá, "Mi Mvǎ Múngú vé ni." ¹² 'Bo Yèsũ átá índrí ũnjí rĩ pi ní ũkpò sī kǐnĩ, kòpí ã lùkí 'i tā 'bá āzi ní ku.

Yèsũ ũpè 'bá áyúāyū ni pi mụdrị drị ni ĩrĩ

(Mātáyo 10:1-4; Lúkǎ 6:12-16)

¹³ Vùdrị ni gé, Yèsũ tu mujú írǎ drìgè 'dǎá, ĩri ní 'bá 'i èsì ní lèé rĩ pi zìzú muzú 'i vú sī, kòpí ní muzú Yèsũ vú sī. ¹⁴ ĩri ní 'bá ũpèzú mụdrị drị ni ĩrĩ, kòpí ã adrikí rí ívé 'bá áyúāyū* ni pi rú, ĩri ní kòpí pèzú muzú, kòpí ã ũlùkí rí tị Múngú vé rĩ muzú. ¹⁵ Yèsũ sè kòpí ní ũkpò, kòpí ã údrókí rí índrí ũnjí rĩ pi fūú 'bá rĩ pi drìgè sī ānĩ. ¹⁶ 'Bá ĩri ní ũpèé mụdrị drị ni ĩrĩ rĩ pi vé rú pi 'dĩ, Sịmónǎ 'i, Yèsũ gō ĩri ní rú āzi 'daá Pétēró 'i, ¹⁷ Yòkóbũ Zèbèdáyō mvòpì pi èdrìpì Yūwǎnĩ be, Yèsũ gō kòpí ní rú āzi 'daá Bōnǎgèsì 'i, rú 'dĩri vé ífífí, anjì ũvi vé ni pi. ¹⁸ 'Bá rĩ āzi Āndèréyǎ 'i, Pílípũ 'i, Bǎtílímáyō 'i, Mātáyo 'i, Tómmǎ 'i, Yòkóbũ Ālǎfáyō mvòpì 'i, Tǎdáyō 'i, Sịmónǎ úvá 'bǎápi 'bá ívé rĩ pi è ìsùkí rí drịwǎlǎ rĩ 'i, ¹⁹ āzini Yúdǎ Īsìkǎrìyótǎ gōópì Yèsũ ã ũlì 'beépi rĩ 'i.

Yèsũ pi vé tā Bèlèzèbúlǎ be rĩ

(Mātáyo 12:22-32; Lúkǎ 11:14-23; 12:10)

²⁰ Kúru Yèsũ kǎ 'i újǎ gōó 'bètì 'dǎá, ĩri ní fizú jó agá, 'bá bítříkǎ bíkí muzú vú ni gé sī, sè Yèsũ pi ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi be ìsùkí sǎ ānyǎngǎ nyazú ni kuyé. ²¹ Yèsũ è'dípáa kǎ tā Yèsũ ní 'oó 'dĩri yìi, kòpí ũsùkí kǐnĩ, Yèsũ è drị ábá gí, ĩ lèkí ĩri jìi muzú 'bètì.

²² 'Bá rì'bánĩ tǎimbì Mósè vé rĩ ímbá'bánĩ, ímù'bánĩ Yèrùsǎlémǎ gálésìlǎ rĩ pi kǐnĩ, "Ágó 'dĩri Bèlèzèbúlǎ† fi drị ni gé gí, ĩri rí índrí ũnjí rĩ pi údró ũkpò ādróko vé rĩ sī."

* **3:14** 3:14 'Bá áyúāyū rĩ pi: 'Bá áyúāyū rĩ pi, Yèsũ sè kòpí ní ũkpò, rí kòpí pèé mujú 'bá rĩ pi ímbá, índrí ũnjí rĩ pi údró, āzini tā āyāzú āyāyā ni pi 'oó. † **3:22** 3:22 Bèlèzèbúlǎ: Bèlèzèbúlǎ vé rú āzi rĩ Sātánǎ 'i, ĩri ādróko, ĩri āmbúgú índrí ũnjí rĩ pi drìgè.

²³ Yèsũ ní kòpí zìzú, ĩri ní átázú kòpí ní nǎpí sī kǐnĩ, "Sātánǎ rí ícò 'i ògúpì Sātánǎ rí dro fū íngóni ngóni? ²⁴ 'Bá āngū ālu agá ni pi acokí dō ĩ rii è'dì 'dìi ĩ ògúpìi be, mǎlǔngǎ kòpí ní ruyú 'dĩri ícò pá tuú ku. ²⁵ 'Bá jó ālu tị gé rĩ pi acokí dō ĩ gí, 'bètì 'dĩri ícò pá tuú ku. ²⁶ Sātánǎ vé mǎlǔngǎ aco dō 'i āsámvú ĩrĩ rii è'dì 'dìi, mǎlǔngǎ 'dĩri ícò pá tuú ku, ĩrivé ũdũ deḗpi 'dĩ. ²⁷ 'Bá adriipi òjògò òjògò rĩ, 'bá āzi ícò ĩrivé ngá alíi ku, ũmbékí dō ĩri vùgá kǎ, ĩ íbì ĩrivé ngá alíi ndō. ²⁸ Ádarú á lè 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá rĩ 'o dō ũnjìkǎnyǎ, āzini ide dō āngū, ĩ ícò ĩri trũ rá. ²⁹ 'Bo 'bá rĩ ide dō Índrí Uleterè rĩ, ícókí ĩri trũú ālunǎni ku, ũnjìkǎnyǎ ĩrivé rĩ áwí adrii mujú 'dǎni'dǎni."

³⁰ Yèsũ 'yo tā 'dĩri 'dĩni, ā'diātāsìyǎ 'bá rĩ pi ríkí átá kǐnĩ, "Yèsũ rí índrí ũnjí be."

Yèsũ èndrèpì pi èdrìpìi be

(Mātáyo 12:46-50; Lúkǎ 8:19-21)

³¹ Yèsũ èndrèpì ní ícázú Yèsũ èdrìpìi be, kòpí áwíkí pá tuú kuú āmvé 'dǎá. Kòpí ní 'bá āzi pèzú muzú Yèsũ rí zìzú. ³² 'Bá kǎrákǎrá úríkí kuú Yèsũ ã gǎrǎ gá sī kúrũ. Kòpí ní lüzú Yèsũ ní kǐnĩ, "Mí èndrèpì pi mí èdrìpìi be tukí pá kuú āmvé 'dǎá'dǎ, kòpí lèkí mi ndreé."

³³ Yèsũ ní kòpí zìzú kǐnĩ, "Bá ĩmi ní 'yoó ĩri má èndrèpì, āzini má èdrìpìi 'dĩ'bée ā'di pi?"

³⁴ ĩri ní 'bá úrì'bánĩ 'i gǎrǎ gá sī 'dĩ'bée úndrèzú kúrũ, ĩri ní 'yozú kòpí ní kǐnĩ, "Mávè èndrèpì āzini mávè èdrìpìi, kòpí 'bá úrì'bánĩ má gǎrǎ gá sī nō'bée. ³⁵ 'Bá Múngú vé tā 'duúpi ngaápi rĩ, ĩri má èdrìpì, ĩri má ómvùpì, āzini ĩri má èndrèpì."

4

Nǎpí ágó úri riipi rĩ vé rĩ

(Mātáyo 13:1-9; Lúkǎ 8:4-8)

¹ Yèsũ gō 'i'dó 'bá rĩ pi ímbá yìi bǎlǎlǎ Gǎlíláyǎ tị gé 'dǎá dđi. 'Bá kǎrákǎrá úmúkí ĩ Yèsũ ã gǎrǎ gá, sè Yèsũ tu mujú úrì kúlúmgbǎ agá yìi agá 'dǎá. 'Bá rĩ pi

tukí pá kuú yǐi rĩ tị gé. ² Yēsũ ímbá 'bá rĩ pi ní tã kárakará nǎpí sĩ. Tã ĩri ní ímbá rĩ pi 'dĩni kĩnĩ, ³ “Īmi yǐkí drĩ ká! Ágó āzi mu úri rií ívé ómvú agá. ⁴ Kã rií úri rĩ rií, úri rĩ pi ã ụrụkọ u'dekí létị drĩgégé, ǎrĩnǎ rĩ pi tekí kọpi rá. ⁵ Úri rĩ pi ã ụrụkọ u'dekí nyọkú írã drĩgégé ni agá, úri rĩ pi ĩfũkí mbēlēnǎ, ǎ'diātāsīyā nyọkú rĩ ní adrií nyetele rĩ sĩ. ⁶ 'Bo ụtú rĩ kã koó gbírílí, úri ĩfũ'bá rĩ pi 'wikí ũdrǎá céré, ǎ'diātāsīyā úlá ni pi ní fií vǔgá 'dǎá kuyé rĩ sĩ. ⁷ Úri rĩ pi ã ụrụkọ u'dekí ũcékúcé ǎsámvú gé, ũcékúcé rĩ dụ amuú, ọzǔ úri ĩfũ'bá dụ'bá rĩ pi rá, sē úri ĩfũ'bá rĩ pi 'akí kuyé. ⁸ Úri rĩ pi ã ụrụkọ u'dekí nyọkú múké múké ni agá, dụkí 'aá mị be gbálígbálí. Ụrụkọ ni pi 'akí caá mị be pǔkú na, ụrụkọ ni pi pǔkú áziyá, ụrụkọ ni pi mǔdǔrǔlǔ ǎlu.”

⁹ Yēsũ ní kúru 'yozú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Bá bí be rĩ, ǎ yị 'í ní tã 'dĩri.”

*Tã ã pá Yēsũ ní tã rĩ ũlǔzú nǎpí sĩ rĩ
(Mátayo 13:10-17; Lúkã 8:9-10)*

¹⁰ Kã Yēsũ ri kuú ó'dúkúlegúsĩ, ĩrivé 'bá áyúáyú mǔdrí drĩ ni ĩrĩ rĩ pi, 'bá ụrụkọ ĩ tra'bá ĩri ã gǎrǎ gá rĩ pi be, kọpi ní Yēsũ rĩ zizú kĩnĩ, “Nǎpí mí ní ũlǔú 'dĩri vé ífífí ǎ'di?” ¹¹ ĩri ní újázú kọpi ní kĩnĩ, “Má i'da ĩmi ní mǎlǔngǎ Múngú vé ĩ ní tã ni ũzǔzǔ rĩ ǎmvé gí. 'Bo ma 'bá ụrụkọ ní tã rĩ átá nǎpí sĩ, ¹² tã ĩ ní sĩ Búkú Múngú vé rĩ agá rĩ ã nga rí 'i fũú tị ni gé bēsĩnĩ kĩnĩ,

“ Kọpi tã má ní 'oó rĩ ndre rá, 'bo kọpi nǐkí ífífí ni ku,
kọpi tã má ní 'yoó rĩ yị rá, 'bo fi kọpi drĩgégé ku.

Kọpi ã nǐkí té dō tã rĩ vé ífífí rá,
kọpi té ẹsị újá, Múngú ri té kọpi trũ rá.' ”

*Yēsũ ũlǔ nǎpí rĩ vé ífífí
(Mátayo 13:18-23; Lúkã 8:11-15)*

¹³ Yēsũ ní kúru kọpi zizú kĩnĩ, “Nǎpí má ní ũlǔú 'dĩri, ĩmi nǐkí nyo ífífí ni kuyé? Má átá dō ĩmi ní nǎpí rĩ ǎzi, ĩri ícọ fi ĩmi drĩgégé íngóni? ¹⁴ 'Bá úri riípi rĩ, ĩri 'bá Múngú vé tị ũlǔúpi rĩ. ¹⁵ Úri u'de'bá létị drĩgégé rĩ pi vé ífífí, ĩri 'bá Múngú vé tị yị'bá rá rĩ

pi, vǔdrĩ ni gé, koro Sātánǎ ri ímú Múngú vé tị kọpi ní yị 'dĩri iza kọpi ẹ ẹsị agásĩ rá. ¹⁶ Úri u'de'bá nyọkú írã drĩgégé rĩ agá rĩ vé ífífí, ĩri 'bá Múngú vé tị yị'bá ǎyǐkó sĩ rĩ pi. ¹⁷ 'Bo kọpi kádō tị Múngú vé rĩ yị, tị Múngú vé rĩ ní vǔrǎ ĩsú úrízú kọpi ẹ ẹsị agá 'dǎlé kuyé rĩ sĩ, tã ǎzi ũkpó ũkpó kádō kọpi ayaá, tị Múngú vé rĩ gō ǎvĩ kọpi ẹ ẹsị agásĩ rá. ¹⁸ Úri u'de'bá ũcékúcé ǎsámvú gé sĩ rĩ pi, ĩri 'bá Múngú vé tị yị'bá, ẹ'yị'bá rá rĩ pi. ¹⁹ 'Bo kọpi ní rií tã rǔ'bá nōri vé rĩ ũsǔú áyú rĩ sĩ, ǎzini kọpi ní rií ǎ'bú vé tã 'dụú 'bǎá ǎmbúgú rĩ sĩ, ǎzini kọpi ní rií ẹsị 'bǎá ngá ụrụkọ'béé drĩgégé rĩ sĩ, sē kọpi 'bǎkí ẹsị tị Múngú vé rĩ yizú ku, ĩri sē kọpi adri sǔ pẹtị 'aápi ku rĩ tịni. ²⁰ Úri u'de'bá nyọkú múké agá rĩ pi, kọpi 'bá Múngú vé tã yị'bá rá, 'bǎ'béé ĩ ẹsị agá títị rĩ pi. Kọpívé tã 'oó múké rĩ índré sǔ ǎnyá 'aápi mị be gbálígbálí rĩ tịni, drĩ ni ǎlu rĩ gé, 'a caá pǔkú na, pǔkú áziyá, dōku mǔdǔrǔlǔ ǎlu.”

*Nǎpí lámǎ vé rĩ
(Lúkã 8:16-18)*

²¹ Yēsũ ní gōzú kọpi ní nǎpí ǎzi ũlǔzú kĩnĩ, “Bá ǎzi ri nyo ícọ lámǎ 'yũ su gbóló ǎ ndúgé, dōku ũdrí í'dú lámǎ dǐpi ǎngǔ ĩngbērēepi rĩ ẹ drĩ ako ǎní cí rá? Ícọ 'oó 'dĩni ku, ĩri lámǎ rĩ 'yũ 'bǎ mísá drĩgégé, vǔrǎ ĩri ní ícọzú ǎngǔ ĩngbērēzú jó agásĩ céré rĩ gé. ²² Ụ'dú ǎzi ri ímú 'dĩ'dĩ, tã 'bá rĩ pi ní ũzǔzǔ rĩ, ĩ ímú i'da ǎmvé, tã ĩ ní ũzǔzǔ rĩ pi ǎrēvú céré, ĩ ímú i'da ǎmvé. ²³ 'Bá rĩ dō bí be, ǎ yị 'í ní tã 'dĩri.”

²⁴ Yēsũ gō kpá 'yoó kọpi ní kĩnĩ, “Īmi 'bǎkí bí rizú tã má ní ũlǔú ĩmi ní 'dĩ'béé yizú múké múké. Múngú ri ĩmi ní úmĩ sē ĩmi ní ẹbírí 'bǎá lēzú ĩrivé tã nǐzú rĩ sĩ. Ádarú Múngú ri ĩmi ní tã nǐngará sē ambamba. ²⁵ 'Bá ẹsị 'bǎápi tã má ní ímbá rĩ drĩgégé rĩ, ma ĩri ní tã nǐngará sē ǎmbúgú, 'bo 'bá mávé tã yìpi ku rĩ, ma ĩrivé tã nǐngará 'dụ úmĩ ni gé sĩ rá.”

Nǎpí úri dụpi rĩ vé rĩ

²⁶ Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, “Mǎlǔngǎ Múngú vé rĩ adri sǔ ágó úri riípi ívé ómvú agá rĩ tịni. ²⁷ Kádō adrií ĩnĩ sĩ, dōku ụtú sĩ,

ágó rĩ dō ú'dú ko yā, dō ko ú'dú ku yā, úri rĩ ifũ, ìri dụ mužú dudu, ágó rĩ nĩ kuyé dō úri ifũúpi rĩ ri dụ ngóni ngóni. ²⁸ Nyōókú rĩ sē úri rĩ ifũ dụ múké, drīdrī ni, bī ni ri í'dó ifũ, ānyá rĩ ē drī ri kúru í'dó ayi, ụdũ ni gé, ìri kúru 'a mị be gbálígbálí. ²⁹ Ānyāngā rĩ ka dō gí, ómvú 'dipa ri méngēlēsī í'dú ānyāngā rĩ lizú ānī, ā'diātāsīyā sā ānyāngā ìkūnāzú rĩ ícá gí."

Nāpí marígó fī be mādāñáñá rĩ vé rĩ
(*Mātáyo 13:31-32; Lúkā 13:18-19*)

³⁰ Yēsū ní gōzú 'yozú dī kīnī, "Mālūngā Múngú vé rĩ adri sū ā'di tīnī? Dōku Mā áyú rí nāpí ngóni ni mālūngā Múngú vé rĩ ā tā ũlūzú ānī? ³¹ Mālūngā Múngú vé rĩ índré sū marígó fī be mādāñáñá rĩ tīnī. ³² Kádō ìri saá, ìri ifũ dụ mba āmbúgú, ìri pētī ómvú agá rĩ pi ndē céré, drītī ni pi ìgārā ācoco, āriñá rĩ pi ímú jó sī sī ni gé."

Yēsū ri 'bá rĩ pi ímbá nāpí sī
(*Mātáyo 13:34-35*)

³³ Yēsū ímbá 'bá rĩ pi nāpí āndiāndí ni pi sī, āzini létī āndiāndí ni pi sī, kōpi ā amákí rí tā rĩ ānī. ³⁴ Yēsū kádō rii tī Múngú vé rĩ ũlūú 'bá rĩ pi ní, ìri ũlū mužú nāpí sī. 'Bo ìri dō ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rĩ pi be ó'dúkūlēgúsī, ìri tā rĩ vé ífifí ũlū kōpi ní céré.

Yēsū uga ũlī vīpi ũkpō be rĩ
(*Mātáyo 8:23-27; Lúkā 8:22-25*)

³⁵ Ú'dú ālu ālu 'dāri sī ũndrésī, Yēsū ní 'yozú ívé 'bá áyúāyū rĩ pi ní kīnī, "Lē 'bā zokí mužú yī bālālā rĩ agásī alé 'dāá." ³⁶ Kōpi ní 'bá bītríká rĩ pi kuzú, Yēsū vé 'bá áyúāyū rĩ pi ní tuzú kúlumgba Yēsū ní tuzú rĩ agá, kōpi ní 'dezú zozú mužú yī rĩ agásī. Kúlumgba ā ụrukō anigé 'dekí mužú kōpi ā vudrī gé sī. ³⁷ Kúru ũlī vīpi ũkpō be ni ní íngázú vīzú yī bālālā rĩ drīgé sī. Yī rĩ ní 'bāzú úvázú kúlumgba rĩ úvīzú ngēlé ngēlé. Yī ní í'dózú tīzú kúlumgba rĩ agá 'dāá, sē kúlumgba rĩ lē tīí ānī yī ā ndúgé. ³⁸ Ísúzú Yēsū la ú'dú koó kúlumgba rĩ agá vulé 'dāá, ẹtī 'í drī mākádā sī. Yēsū vé 'bá áyúāyū rĩ pi ní Yēsū ri zīzú ú'dúkō be ụru 'dāá kīnī,

"Ímbápi, 'bā ri tī yī ā ndúgé, mí ásí 'bá sī ku āsī?"

³⁹ Yēsū ní aruzú ú'dú gélésī, ìri ní trezú ũlī vīpi ũkpō be rĩ drīgé kīnī, "Í tu pá, 'dīri ícá gí." Koro ũlī vīpi ũkpō be rĩ ní pá tuzú, āngū rĩ ní újízú kīri.

⁴⁰ Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rĩ pi zīzú kīnī, "Ngá ìmi ní adrízú ụrī sī rĩ ā'di? Ìmi ẹ'yīngará ākó?"

⁴¹ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rĩ pi, ụrī fī kōpi ē ẹsī agá ambamba, kōpi ní 'dezú í uzīzú í āsámvú gé sī kīnī, "'Bá 'dīri 'bá íngóni ni, átángá átápi ũlī vīpi ũkpō be rĩ ní tī ni yī ìndī 'dīri?"

5

Yēsū dro índrī ũnjí fīú ágó ābābā rú ni drīgé sī

(*Mātáyo 8:28-34; Lúkā 8:26-39*)

¹ Yēsū pi ní kúru zozú mužú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rĩ pi be yī bālālā rĩ agásī, kōpi ní cazú āngū Gērāsā vé rĩ gé. ² Yēsū ká ifũú kúlumgba rĩ agásī, koro ágó índrī ũnjí ní fīí drī ni gé ni ní ifūzú vūrā í ní rizú āvū sīzú rĩ gé 'dāásī, ímúzú Yēsū vúgá nōó. ³ Ágó rĩ ri adri 'būrēdrī rĩ pi āsámvú gé 'dāá, 'bá āzi ícá ìri úmbé ímvē sī bā ku. ⁴ Ándúrú í njī rĩ agó rĩ ē drī pi úmbé pá ni pi be ímvē sī, 'bo ìri ímvē í ní 'í drī pi úmbézú 'í pá be 'dī'bée ũñō kpélékpélé 'dīísī rá, 'bá āzi ícápi ágó 'dīri ā ũkpō ndēepi ni 'dāáyo. ⁵ Ụtúná sī āzini ìñíná sī, ágó rĩ ri ẹcī 'būrēdrī rĩ pi āsámvú gé sī, āngū ánga rú rĩ pi āsámvú gé sī, pí útréngará be, ìri ri írā anjíná í'dú 'í rú'bá ũsī ānī.

⁶ Ágó rĩ ká Yēsū ri ndree rará rú 'dāá, ìri ní njuzú kūmūcí ũtīzú Yēsū ẹndrētī gé. ⁷ Ìri ní trezú ú'dúkō be ụru 'dāá kīnī, "Yēsū, Mvā Múngú Ūkpō 'Dīpa vé rĩ, ngá mí ní lēé má vúgá rĩ ā'di? 'Í sō ũyō Múngú ẹndrētī gé 'yozú kīnī, mí ícá ma 'oó ũnjí ku!" ⁸ Ágó rĩ átá 'dīni, ā'diātāsīyā Yēsū ní 'yoó índrī ũnjí rĩ pi ní, kōpi ā fūkí ágó rĩ drīgé sī rá rĩ sī.

⁹ Yēsū ní kúru ágó rĩ zīzú kīnī, "Mí rú ā'di 'í?"

Ágó rĩ ní újázú Yēsū ní kīnī, "Mā rú Bītríká 'i, ā'diātāsīyā 'bā kárákará."

10 Kúru índrí ũnjí rĩ pi ní Yēsũ ri mǎzú kǐnĩ, Yēsũ ǎ dro ĩ fũú ǎngũ rĩ agásĩ ǎmvé ku.

11 Ánga 'dǎri ǎ pálé gá 'dǎá, ĩ ri ĩgá úcé, ĩgá rĩ pi kárakarǎ. 12 Índrí ũnjí rĩ pi ní rizú Yēsũ ri mǎzú kǐnĩ, “Í pē 'bǎ muų adrii ĩgá 'dǎ'bée ǎsámvú gé fô, mí ǎ'yĩ 'bǎ ní, 'bǎ muųkí úfĩ ĩgá rĩ pi agá.” 13 Yēsũ ní ǎ'yĩzú kôpi ní. Índrí ũnjí rĩ pi ní úkpúzu ágó rĩ drĩgé sĩ, muųzú úfízú ĩgá rĩ pi agá. ĩgá rĩ pi élfũ ĩrĩ. ĩgá rĩ pi ní njuzú muųzú óngú sĩ ǎngũ úlúpi úlúlũ rĩ gé 'dǎá, kôpi ní u'dezú yĩ bǎlǎlǎ rĩ agá 'dǎá.

14 'Bǎ ri' 'bǎ ĩgá úcé' 'bǎ rĩ pi kǎ tǎ 'dĩri ndreé, kôpi ngakí únjú muųzú tǎ 'dĩri ũlũú 'bǎ kũrũ agá 'dǎlé rĩ pi ní, ǎzini 'bǎ adri' 'bǎ gũrũ kũrũ rĩ ǎ gǎrǎ gá sĩ rĩ agá rĩ pi ní. 'Bǎ rĩ pi ní muųzú tǎ 'i 'oópi 'dĩri ndrezú. 15 Kôpi kǎ caá Yēsũ vúgá 'dǎlé, kôpi ĩsũkí ágó índrí ũnjí ní fĩ drĩ ni gé kárakarǎ rĩ ícǎ múké gí, úrí kuú Yēsũ ęndreų gé, su bǎngó 'ĩ rũ' 'bǎ gá, úmĩ ni ícǎ múké gí. Tǎ 'dĩri sē kôpi ní ũrĩ. 16 'Bǎ tǎ 'i ngaápi ágó rĩ ǎ rũ' 'bǎ gá rĩ ndre' 'bǎ, ǎzini ĩgá rĩ pi ǎ rũ' 'bǎ gá rĩ ndre' 'bǎ ĩ mĩ sĩ rĩ pi ní muųzú tǎ rĩ ũlũzú 'bǎ rĩ pi ní. 17 Kúru 'bǎ ǎngũ 'dǎri agá rĩ pi ní 'yozú kǐnĩ, Yēsũ ǎ nga muų ívé ǎngũ agásĩ 'dĩisĩ rá.

18 Yēsũ kǎ rií tuų kũlúmgbǎ rĩ agá 'dǎá, ágó Yēsũ ní índrí ũnjí droó fũú drĩ ni gé sĩ rĩ ní Yēsũ ri mǎzú drĩ ĩrĩ sĩ kǐnĩ, 'ĩ lē muų Yēsũ vúgá sĩ ĩndĩ. 19 'Bo Yēsũ ǎ'yĩ ĩri muų 'ĩ vúgá sĩ kuyé, pē ĩri ē tĩ kǐnĩ, “Í mvi 'bēų, 'ĩ muų tǎ ǎyǎzú ǎyǎyǎ Úpi ní 'oó mĩ rũ' 'bǎ gá, ǎzini ęsĩ ĩdríkĩdri ĩri ní 'bǎá mí ní 'dĩri vé tǎ ũlũú mívé 'bǎ 'bēų ǎsámvú gé rĩ pi ní.” 20 Ágó rĩ ní kúru 'dezú ęcízú tǎ Yēsũ ní 'oó 'ĩ ní rĩ ũlũzú muųzú kũrũ muųdrĩ ĩ ní zĩ Dękǎpólĩsĩ vé rĩ agásĩ. Tǎ ágó rĩ ní ũlũú rĩ sē 'bǎ rĩ pi ní ǎyǎngǎrá.

Yēsũ idrí mvá ũkú Yáyĩrō vé rĩ, ǎzini ũkú drǎ be rĩ
(Mǎtáyo 9:18-26; Lúkǎ 8:40-56)

21 Yēsũ kǎ 'i újǎ gǎó zoó muųzú ǎlé 'dǎá kũlúmgbǎ sĩ, 'bǎ bĩtrĩkǎ ímũkĩ ĩ úmú adrii Yēsũ ǎ gǎrǎ gá sĩ kũrũ yĩ tĩ gé 'dǎá.

22 Ágó ǎzi rũ ni Yáyĩrō 'i, ĩri drĩkoma

Jó Múngú ri Zizú rĩ vé ni, ĩri ní ímũzú kũmũcí ũtĩzú Yēsũ ęndreų gé, 23 ĩri ní Yēsũ ri mǎzú drĩ ĩrĩ sĩ kǐnĩ, “Mávé mvá ũkũǎ rĩ 'dǎlé drǎ be ũnjĩkǎnyǎkǎnyǎ, lē drǎádrǎ, 'ĩ muų drĩ tĩ drĩ ni gé, ē ídrĩ rĩ bēnĩ fô.” 24 Kúru Yēsũ pi ní 'dezú muųzú ĩri be ĩrivé ǎngǎ 'dǎá.

'Bǎ bĩtrĩkǎ 'dekĩ muų ĩri vúgá sĩ ĩndĩ, kôpi rikĩ ĩri ũmĩ muųzú ũmĩmĩ, ǎ'diǎtǎsĩyǎ 'bǎ rĩ pi ní adrii tré rĩ sĩ. 25 'U'dú 'dǎri sĩ, ũkú ǎzi 'bǎ bĩtrĩkǎ rĩ pi ǎsámvú gé 'dǎá, mbǎá ú'dú ri ęcĩ rũ' 'bǎ ni gé sĩ, gǎ deǎgá sĩ, 'du caá ílĩ muųdrĩ drĩ ni ĩrĩ. 26 ũkú rĩ ęcĩ 'bǎ kárakarǎ ũjó sē' 'bǎ ni pi vúgá sĩ ílĩ be aco, iza ívé mũfęngǎ ambamba ũjó ǎręgǎ sĩ drǎ 'dĩri vé tǎ sĩ, 'bo 'bǎ ǎzi ícǎpi ĩri ní ũjó sēpi ĩrivé drǎ 'dĩri ní dezú ni 'dǎáyo. 27 ũkú rĩ kǎ Yēsũ vé tǎ yĩ, ĩri ní 'i útrúzú ĩnyĩǎ Yēsũ ǎ úgóró gá 'bǎ bĩtrĩkǎ rĩ pi ǎsámvú gé 'dǎá, ĩri ní Yēsũ vé bǎngó akoóko rĩ úlózú. 28 ũkú rĩ ũsũ kǐnĩ, “Mǎ úló dǎ Yēsũ vé bǎngó, ma ídrĩ rá.” 29 ũkú rĩ kǎ Yēsũ vé bǎngó ē tĩ úló, mbēlęǎǎ ǎrĩ ęcĩpi rũ' 'bǎ ni gé sĩ rĩ ní pá tuzú, koro ũkú rĩ gǎ ǎmǎ 'ĩ rũ' 'bǎ ícǎ múké gí.

30 Sǎǎǎ 'dǎri gé, Yēsũ nĩ ǎmǎ rá 'yozú kǐnĩ, ívé ũkpǎ fũ 'ĩ rũ' 'bǎ gá sĩ gí. Yēsũ ní 'i újǎzú ǎngũ ndrezú 'bǎ bĩtrĩkǎ rĩ pi vúgá 'dǎá, ĩri ní kôpi zizú kǐnĩ, “ǎ'di úló mávé bǎngó nĩ?”

31 Yēsũ vé 'bǎ ĩri ǎ pámvú ũbĩ' 'bǎ rĩ pi ní újǎzú ĩri ní kǐnĩ, “Mĩ nĩ rá 'bǎ rĩ pi kárakarǎ ri ĩ mĩ ímũzú mĩ rũ' 'bǎ gá nǎó, ngǎ mí ní 'bǎ zizú 'yozú kǐnĩ, ǎ'di úló mívé bǎngó nĩ rĩ ǎ'di?”

32 'Bo Yēsũ ri 'bǎ ívé bǎngó úlópi rĩ úndré 'bǎ rĩ pi ǎsámvú gé sĩ. 33 ũkú rĩ kǎ tǎ 'i ngaápi 'ĩ rũ' 'bǎ gá 'dĩri nĩ ǎmǎ, ũrĩ sĩ, rũ' 'bǎ ni 'dó rií yǎáyǎ. ĩri ní ímũzú kũmũcí ũtĩzú Yēsũ ęndreų gé, ĩri ní tǎ 'ĩ ní bǎngó rĩ úlózú rĩ ũlũzú Yēsũ ní céré.

34 Yēsũ ní kúru 'yozú ũkú rĩ ní kǐnĩ, “Mvá ũkú 'dĩri, ę'yĩngǎrá mívé rĩ sē mí ídrĩ gí. 'Í muų ĩyĩ, tǎkĩri Múngú vé rĩ ǎ adri mí be, mĩ rũ' 'bǎ ǎ adri ule.”

35 Yēsũ kǎ rií átǎ ũkú rĩ be, koro ǎgǎ urũkǎ' 'bée ní ícǎzú, kôpi íbĩkĩ ímũ Yáyĩrō vé ǎngǎ 'dǎásĩ, kôpi ní 'yozú Yáyĩrō ní

kínī, “Mívé mvá ũkúná rī drā gí, lē mí ri sâ izaá átázú 'bá riipi āngū ímbápi rī be ku.”

³⁶ Yēsū kā tā 'dīri yiī, ĩri ní 'yozú Yáyīrō ní kīnī, “Lē mí ẹsị ā ũtī ku, mí ẹ'yī mávé tā.”

³⁷ Yēsū lē 'bá āzi ā mụ 'í vúgá sī ku, ā'yī 'yéṅá Pétēró pi, Yōkóbū be, Yūwánī Yōkóbū ẹdrípī sī. ³⁸ Kòpi ká muṣú caá Yáyīrō vé āngá 'dāá, Yēsū ndre 'bá rī pi ri lūlú gá. ³⁹ Yēsū ní fizú jó agá 'dāá, ĩri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú lūlú gazú 'dīni rī ā'di? Mvá ũkúná rī drā kuyé, ĩri ụ'dú ko.” ⁴⁰ 'Bo 'bá rī pi ríkí gụṣú ĩri sī gụgụ.

Yēsū ní 'yozú kīnī, 'bá rī pi ā fūkí céré āmvé, ā'yī 'yéṅá āvū rī vé ẹtépī pi ẹndrípī be, āzini ívé 'bá áyúāyū na 'dī'bée be, kòpi fíkí muṣú jó āvū rī 'bāzú rī agá 'dāá nī. ⁴¹ ĩri ní mvá ũkúná rī ẹ drī ruṣú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Tālītā kúmī!” Ífífí ni kīnī, “Mvá ũkúná mādāṅá 'dīri, á 'yo mí ní, 'í nga ụrụ.” ⁴² Mvá ũkúná rī ní koro íngázú ụrụ, ĩri ní 'dezú ẹcízú ụrụ sī. Mvá ũkúná rī ílī be muṣú drī ni ĩrī. Tā 'dīri sē 'bá rī pi ní āyāngará. ⁴³ 'Bo Yēsū ní átázú kòpi ní ũkpó ũkpó kīnī, lē kòpi ā ũlūkí tā 'dīri 'bá āzi ní ku. ĩri ní 'yozú kòpi ní kīnī, lē kòpi ā sēkí mvá ũkúná rī ní ngá nyaá.

6

*'Bá Nāzērētā vé rī pi gākí Yēsū ri sī
(Mātáyo 13:53-58; Lúkā 4:16-30)*

¹ Yēsū ní ngazú 'dāásī, ĩri ní 'dezú muṣú Nāzērētā gá, kūrú ĩri ní mbazú rī gé. Kòpi muṣú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi be trú. ² Ụ'dú Sābātā vé rī ká ícá, Yēsū 'í'dó rií 'bá rī pi ímbá Jó Múngú ri Zízú rī agá 'dāá. 'Bá kárakarā ĩrivé tā yi'bá rī pi āyākí tā ĩri ní átá 'dīri sī āyāyā.

Kòpi ríkí ĩ uzī ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Ágó 'dīri ịsú tā nīngará, āzini ũkpō tā āyāzú āyāyā 'ozú 'dīri íngūgá? ³ Ágó 'dīri adri nyo Māriyā mvòpī ándúrú riipi párángi faápi 'dīgé rī 'i kuyé? Yōkóbū pi Yósē be, Yúdā be, Sīmónā sī, adrikí ĩri ẹdrípī kuyé? ĩrivé ómvúpī rī 'bá adri'bée 'bá be kūrú 'bávé rī agá nō'bée kuyé?” Tā ándúrú Yēsū ní 'oó 'dī'bée sī, 'bá rī pi gākí ĩri sī.

⁴ Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, “Ī nẹbī rī pi ĩnjī vūrā ụrụkọ agásī ĩnjīnjī, 'bo kūrú ĩrivé rī agá, ĩnjīkí ĩri ku, 'bá ĩrivé 'bẹtí āsámvú gé rī pi, ĩrivé máríté rī pi be, kòpi ĩnjīkí ĩri ku.” ⁵ Yēsū gō tā āyāzú āyāyā ni 'oó āngū 'dāri gé dī kuyé, tā ĩri ní 'oó rá rī, Yēsū tī drī 'bá drā be ni pi drīgé, kòpi ídríkí rá, 'bá ĩri ní drī tī kòpi drīgé rī pi vé kālāfe mādāṅá. ⁶ Tā 'dīri sē Yēsū ní āyāngará, 'bá rī pi ní gāá 'i ẹ'yīgá sī rī sī.

*Yēsū pē ívé 'bá áyúāyū muṣú drī ni ĩrī
rī pi muṣú ẹzị ngaá*

(Mātáyo 10:5-15; Lúkā 9:1-6)

Yēsū ní kúru 'dezú rizú 'bá rī pi ímbázú muṣú gúrú ālu ālu agásī. ⁷ Yēsū ní ívé 'bá áyúāyū muṣú drī ni ĩrī rī pi zízú ímúzá vūrā ālu gé, pē kòpi muṣú ĩrī ĩrī, sē kòpi ní ũkpō índrī ũnjí rī pi údrózú.

⁸ Yēsū ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Lē ĩmi 'dukí ngá āzi muṣú ĩmi drīgé sī ĩndī ku, 'yéṅá ĩmi 'dukí túré ẹcī tuzú ni áyu. ĩmi kádō rií muṣú, lē ĩmi 'dukí kūmvū muṣú ĩndī ku, ĩmi 'dukí ānyāngā dōku mūfēngā muṣú ĩndī ku. ⁹ ĩmi úsúkí ngá pá gá ni pi muṣú, 'bo ā 'dukí bōngó āzi āndō rú muṣú ĩndī ku. ¹⁰ Kūrú ālu ālu ĩmi ní cazú rī agá, 'bẹtí ĩ ní ĩmi ẹ'yízú drīdrī rī, ĩmi áwíkí adrií 'dāgá, cīmgbá ĩmi ní fūzú kūrú rī agásī rī gé. ¹¹ Vūrā ālu ālu ĩmi ní fizú cazú rī agá, 'bá rī pi gākí dō ĩmi ẹ'yīgá sī, āzini gākí dō ụ'dúkọ múké ĩmi ní ũlūú rī yīgá sī, ĩmi kádō ngaá muṣú, ĩmi wekí nyòókú ĩmí pá ágélé gá rī kú 'dīgé. ĩri lū 'yozú kīnī, ĩmi gākí 'bá gúrú 'dāri agá rī pi sī.”

¹² Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní kúru 'dezú muṣú ụ'dúkọ múké rī ũlūngará gá kīnī, lē 'bá rī pi ā újákí ẹsị, kòpi ā kukí ũnjīkányā ānī. ¹³ Kòpi údrókí índrī ũnjí kárakarā ũfūú 'bá rī pi drīgé sī, ũbékí ũdu 'bá drā be rī pi rú'bá gá sī, kòpívé drā dẹ ānī rá.

Yūwánī vé 'dīngará ā tā

(Mātáyo 14:1-12; Lúkā 9:7-9)

14 'Bāgú Ēródē* yī 'bá rī pi ārēvú céré rikí átá Yēsū vé tā sī. 'Bá rī pi urukō rikí átá kīnī, "Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ingakí ĩri gōó ídri rú drāngará gálésī gí, ĩri ní rizú tā āyāzú āyāyā 'dī'bée 'ozú ũkpō be 'dīni ānī."

15 'Bá urukō'bée rikí 'yoó kīnī, "'Bá rī Ēlīyā† 'i."

Urukō'bée kīnī, "'Bá rī índré sū nēbī ótú ũkū rī pi vé āzi tīnī."

16 Ēródē kā tā 'dīri yī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Índrészú 'bá 'dīri Yūwánī má ní ótú drī ni lī 'dāri íngá gōó ídri rú drāngará gálésī nī!"

17 Ótú Ēródē sē tāimbī kīnī, ā rukí Yūwánī ri, ā 'bekí ĩri jó āngū ũ'yīzú rī agá. Ēródē 'o tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā 'í ní édrīpi Pīlípū‡ vé ũkú Ērōdíyā ri jeé 'í ní ũkú rú rī sī. 18 Ā'diātāsīyā Yūwánī ri 'yoó Ēródē ní kīnī, "Tāimbī ā'yī kuyé 'yozú kīnī, mí ní mí édrīpi vé ũkú jezú."

19 Ānī sē Ērōdíyā 'bā éšī ũnjí Yūwánī ní, lē ĩri 'dījī drāá 'dīisī rá. 'Bo Ēródē ní ā'yī kuyé rī sī, Yūwánī vé 'dīngará ā tā mba Ērōdíyā ní mbamba. 20 Ēródē ru Yūwánī ri ruru, nī áamá rá 'yozú kīnī, Yūwánī ri 'bá tā be pīrī ni, āzini 'bá uletere ni, sē Ēródē ri Yūwánī ā tā mbaá múké. Ēródē kā tā Yūwánī ní átá rī yī, sē drī ni ábá ānī céré céré, 'bo 'bā úvá rizú Yūwánī vé tā yīzú.

21 Kúru Ēródē ní ũmū údézu ívé ú'dú ĩ ní 'i tīzú rī ĩnjīzú ānī. ĩri ní ũgalaku ambugu rī pi zīzú ũgalaku ambugu āngaráwá rī pi vé rī pi§ be, āzini drīkoma āngū Gālíláyā vé rī agá rī pi be ímúzu ũmū rī gé. ũmū 'dīri zī nóni létī Ērōdíyā ní Yūwánī ri 'dīzú drāzú ānī. 22 Ērōdíyā vé mvá ũkúná rī ní ífīzú úngó tuzú 'bá rī pi endrēti gé 'dīgé, sē āyīkō fū Ēródē pi ívé ũmū rī pi be ambamba.

* 6:14 6:14 'Bāgú Ēródē: Ēródē 'dīri Ēródē Ānītīpā 'i, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá, gō mālūngā rī ruḡ nī sá Yūwánī ní bātízīmū sēzú Yēsū ní rī gé. 'Í lā Mátayo 14:1; Lúkā 3:1; Eḡ 4:27. Sā ĩ ní Yēsū ri tīzú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'dīri ru āngū rī nī. 'Í lā Mátayo 2:1-8; Lúkā 1:5. Vúdrī ni gé, 'bāgú āzi anigé ru ni Ēródē Āgīrīpā, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lā Eḡ 12:1-13:1. † 6:15 6:15 Ēlīyā: Ēlīyā ri nēbī, Múngú 'du ĩri mvá 'bū gé ídri rú, drā kuyé. Tīkí ĩri ākūdē ílī rī ca mūdūrūlū urōmī (900), ísú ākūdē tīkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā 1 'Bāgú 17-21; 2 'Bāgú 1-3. Múngú eḡi kīnī, 'í lē Ēlīyā ri ĩpēe ĩgōó vū drīgé nōó ũzi. 'Í lā Málákī 4:5. ‡ 6:17 6:17 Pīlípū: Pīlípū ri 'bāgú Ēródē Ānītīpā édrīpi, sá édrīpi Ēródē ní írivé ũkú Ērōdíyā ri 'duzú rī gé, ísú ākūdē Pīlípū ri ídri rú. § 6:21 6:21 Ūgalaku āmbúgú āngaráwá rī pi vé rī: ĩri āngaráwá élfū ālu rī pi ē drī koopi ni.

Ēródē ní 'yozú mvá ũkúná rī ní kīnī, "Ngá mí ní lēé rī, ma sē mí ní rá." 23 Ēródē ní ũyō sōzú kīnī, "Ngá mí ní lēé rī, ma ícō sē mí ní rá, mālūngā má ní ruḡ nōri, ma ĩgélé ni āmbúgú rī sē mí ní rá."

24 Mvā ũkúná rī ní fūzú mvá éndrēpi ri zīzú kīnī, "Mā zī ngá íngóni ni?"

Éndrēpi ní újázú ĩri ní kīnī, "'Í 'yo ā líkí mí ní Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ē drī sēé."

25 Mvā ũkúná rī ní gōzú 'i újázú mvá ru' 'bá sī Ēródē vúgá 'dāá, 'yozú ĩri ní kīnī, "Ngá má ní lēé mī sē má ní ú'díkírīnā nōgō rī, ā líkí Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ē drī 'bāá ĩgā agá."

26 Tā 'dīri sē 'bāgú rī ní ĩzāngā ambamba, 'bo lē ũyō 'í ní sōó ũmū rī pi endrēti gé 'dīri nōó ku. 27 Koro ĩri ní āngaráwá ālu pēzú mvá jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, 'yozú ĩri ní kīnī, ā lī Yūwánī ē drī íjī 'í vú nōó. Āngaráwá rī ní kúru mvá jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, ĩri ní Yūwánī ē drī līzú. 28 ĩri ní Yūwánī ē drī 'bāzú ĩgā agá, íjīzú sēzú mvá ũkúná rī ní. Mvā ũkúná rī ní kúru Yūwánī ē drī jīzú mvá sēzú éndrēpi drīgé. 29 Yūwánī vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ká tā 'dīri yī, kōpi ní mvá Yūwánī vé āvū 'duzú jīzú mvá sīzú vūrā ĩ ní rizú āvū sīzú rī agá 'dāá.

Yēsū sē ānyāngā nyaá 'bá élfū tōwū pi ní
(Mátayo 14:13-21; Lúkā 9:10-17; Yūwánī 6:1-14)

30 Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ká ímvi ĩgōó vulé nōó, kōpi 'dekí rīí eḡi ĩ ní ngaá, āzini tā ĩ ní ímbá rī vé tā ũlūú Yēsū ní. 31 'Bá bītríká ri 'bá éci'bá rī pi, urukō'bée dī ífī be, urukō'bée dī fū be mvá, sē Yēsū pi ívé 'bá áyúāyū rī pi be ísúkí sá ānyāngā nyazú ni kuyé. Yēsū ní 'yozú ívé 'bá

áyúāyū rī pi ní kīnī, “Īmi ngakí, 'bâ mukí uvuú vūrā kírī ní gé.”

³² Kúru Yēsū pi ní tuzú ívé 'bá áyúāyū rī pi be kúlúmgbā agá, kōpi ní mužú adrizú vūrā kírī 'bá ākó ní gé. ³³ 'Bo 'bá rī pi kâ ndree Yēsū pi 'dekí mužú gí, 'bá rī pi ngakí njuú mužú óngú sī, íngázú kūrú āndiāndí ni pi agásī, kōpi njukí caá vūrā Yēsū pi ní lēzú mužú uvuzú rī gé 'dāá drīdrī. ³⁴ Yēsū ísī kúlúmgbā rī agásī, kâ 'bá bītríká rī pi ndree, kōpivé tā fi éśī ní gé ízāngā rú, ā'diātāsīyā kōpi índrékí sū kābīlō 'bá úcépi ní ní adrii 'dāáyo rī tīnī. Yēsū ní kúru í'dózú kōpi ímbázú, ímbá kōpi ní tā kárakarā.

³⁵ Ūtú rī kâ 'deé, Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi ní ímúzú 'yozú Yēsū ní kīnī, “'Bá ímúkí kuú rárá rú āngū 'bá ākó ní gé, ūtú rī 'de nóni gí. ³⁶ Lē mī pē 'bá rī pi mužú, kōpi ā mukí rí ĩ ní ānyāngā ndāá gúrú ĩnyinā rī pi agásī.”

³⁷ 'Bo Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi sēkí kōpi ní ngá nyanya, kōpi ā nyakí.”

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “'Bá ísúkí rí mūfēngā fífí ɛnĵīpi ɛnĵīɛnĵī* mūdūrūlū ĩrī ānyāngā jezú 'bá bītríká nō'bée ní ngūgá?”

³⁸ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Pánga ĩmi vúgá 'dīlé ngōpí? Īmi mukí ndree.”

Kōpi kâ ísú nĵī, kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Ngá 'bá ní ísú anigé rī, ĩri 'yéṅá pánga tōwú, ĩ'bī be ĩrī.”

³⁹ Yēsū ní kúru 'yozú kōpi ní kīnī, ĩmi lūkí 'bá rī pi ā úríkí vūgá ngúlúmū rú ngúlúmū rú áse drīgé. ⁴⁰ Kōpi ní kúru 'bá rī pi trazú úrízú ngúlúmū rú ngúlúmū rú. Ngúlúmū uruko agá, 'bá rī pi úríkí mūdūrūlū ālu ālu, uruko ni agá, 'bá rī pi úríkí pūkú tōwú tōwú. ⁴¹ Yēsū ní pánga tōwú 'dī'bée í'duzú ĩ'bī ĩrī rī be, ĩri ní íngazú suzú uru, ĩri ní āngū ndrezú 'bū gé 'dāá, ĩri ní ōwō'dīfō sēzú Múngú ní, ĩri ní pánga rī ūndízú sēzú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi drīgé, ĩri ní kpá ĩ'bī ĩrī 'dī'bée í'duzú sēzú kōpi drīgé, kōpi ní kúru awazú mužú 'bá rī pi ní. ⁴² 'Bá ālu ālu ísú ānyāngā nyaá épízú āní rá. ⁴³ 'Bá

Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ĩkūnākí pánga, āzini ĩ'bī ĩ ní awaá nyaá 'bá rī pi ní rī ē ĩmbītā caá ūvú ā 'a mužrī drī ní ĩrī. ⁴⁴ Āgō† ānyāngā rī nya'bá rī pi vé kālāfe ca élīfū tōwú.

Yēsū mu yĵi drīgé sī pá sī
(Mātáyo 14:22-33; Yūwánī 6:15-21)

⁴⁵ Koro Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi sēzú tuzú kúlúmgbā agá, kōpi ā 'dekí muž Bētēsāyídā gá 'dālé drīdrī, ísúzú ĩri rī 'bá bītríká rī pi ayi vulé nōó. ⁴⁶ Yēsū kâ 'bá rī pi ayi gí, ĩri ní mužú írā drīgé Múngú rī zīngará gá.

⁴⁷ Kâ muž caá ĩnĵā sī, ísú kúlúmgbā rī fi caá Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi be yĵi bālālā rī agá bīlībīlī 'dāá gí, kukí Yēsū rī kú ó'dúkúlegúsī āmvé nōó. ⁴⁸ Yēsū ndree ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi rī ĩzāngā ísú ambamba kúlúmgbā rī ā sōngará gá, ā'diātāsīyā ūlī rī rī kúlúmgbā rī vĵi ayaá ūkpō sī. Āngū rī ní drī ówúzú kuyé rī gé, Yēsū ní rizú ímúzú kōpi vúgá nōó yĵi rī drīgé sī pá sī, lē kōdō agaá kōpi ā gārā gá sī, ⁴⁹ 'bo kōpi kâ ndree Yēsū rī ímú yĵi rī drīgé sī pá sī, kōpi ngakí rīi útré ūrī sī, kōpi ūśúkí kīnī tānā ngá rī índrī. ⁵⁰ Kōpi kâ ndree Yēsū rī ímú yĵi rī drīgé sī pá sī, kōpi adrikí céré ūrī sī.

Koro Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi 'okí ūrī sī ku, 'bá rī ma 'i, ĩmi úmbékí éśī.” ⁵¹ Yēsū ní kúru tuzú kúlúmgbā rī agá 'dāá, ūlī rī ní pá tuzú. Sē Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi ní āyāngará. ⁵² Kōpi nĵí ānyāngā Yēsū ní sēe vaápi 'dīri vé ífífí kuyé, ózúkí kōpivé úmī rá, sē kōpi nĵí tā 'dīri áma kuyé.

Yēsū ídrí 'bá drā be ni pi Gēnēsārétā gá
(Mātáyo 14:34-36)

⁵³ Yēsū pi kâ yĵi bālālā rī zoó, kōpi ní mužú ísízú Gēnēsārétā gá, kōpi ū'yíkí ūmgbū aya rú ni pi bāákú sī, ú'bé yĵi agá 'dāá, kúlúmgbā rī ní pá tuzú 'dāgá. ⁵⁴ Kōpi kâ ísú kúlúmgbā rī agásī, 'bá rī pi nĵí Yēsū rī áma bá. ⁵⁵ 'Bá āngū 'dāri agá rī pi ní ínjúzú céré ímúzú Yēsū vúgá nōó, kōpi ní ívé 'bá drā be rī pi u'duzú íjízú ĩri

* **6:37** 6:37 Mūfēngā fífí ɛnĵīpi ɛnĵīɛnĵī rī: 'Bá rī nga dō ɛĵi ú'dú ālu, ĩ 'bá rī ūfē mūfēngā fífí ɛnĵīpi ɛnĵīɛnĵī ālu ní sī. † **6:44** 6:44 Āgō: Lākí ūkú rī pi anĵinā rī pi be kuyé.

vúgá nõó pórõsĩ sĩ vũrã kôpi ní yĩ ìri ní adrizú rĩ gé. ⁵⁶ Yèsũ ri éçì mužú gúrú rĩ pi agásĩ, kũrú rĩ pi agásĩ, āzini 'bêtĩ rĩ pi agásĩ. Vũrã ìri ní éçizú 'dĩ'bée agásĩ, 'bá rĩ pi rikí ìvé 'bá drã be rĩ pi ìjĩ ìmúzú vũrã jòkõnĩ vé rĩ gé. 'Bá rĩ pi rikí Yèsũ ri mãá kìnĩ, 'bá drã be rĩ pi ã úlókí ìrivé bõngó è tĩ. 'Bá céré Yèsũ vé bõngó akoóko rĩ è tĩ úlóbá rá rĩ pi, kòpivé drã de kòpi ã rù 'bá gá sĩ rá.

7

Mērē Yāhūdī rĩ pi vé rĩ (Mātáyo 15:1-9)

¹ Fārúsĩ rĩ pi ã urukõ āzini 'bá Mósē vé tãimbĩ ímbá 'bá íngá 'bá Yērúsālémã gálésĩ rĩ pi ã urukõ 'bée be, ìmúkí ì traá Yèsũ ã gārã gá sĩ kúrũ. ² Kòpi ndrekí Yèsũ vé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ 'bá rĩ pi í 'dókí rií ìnyá nyaá, ùjĩkí ì drĩ kuyé. ³ Fārúsĩ rĩ pi Yāhūdī urukõ 'bée be, kòpi kádõ í 'dó ìnyá nyaá, kòpi céré ì drĩ ùjĩ 'dé 'dé sũ ìvé mērē ì é 'bípĩ vé rĩ ní lēé rĩ tĩnĩ, kòpi íbĩ ìnyá rĩ nya ndõ. ⁴ Kòpi jekí dõ ngá āzi jòkõnĩ gé, ùjĩkí dõ kuyé, 'bá āzi ícõ drĩ nyaá ku. Mērē 'dĩri kòpivé ni, kòpi áwíkí tã ni 'bãá kuú ùkpó ùkpó, kòpi rĩ ìvé ngá ãnyāngā nyazú sũ kópõ, sákānĩ, āzini bĩnīgā tĩnĩ rĩ pi ã 'a ùjĩ céré ùjĩjĩ.

⁵ Fārúsĩ rĩ pi 'bá tãimbĩ ímbá 'bá rĩ pi be, kòpi ní Yèsũ ri zizú kìnĩ, "Mívé 'bá mí pámvú ùbĩ 'bá rĩ pi 'dúkí tã 'bá é 'bípĩ ní ímbá rĩ ngaá ku āsĩ? Kòpi kádõ bípĩ ngá nyaá, kòpi ùjĩkí ì drĩ ku āsĩ?"

⁶ Yèsũ ní újázú kòpi ní kìnĩ, "Ìmi 'bá ì 'bã 'bée kú tã be pĩrĩ 'dĩ'bée! Tã nēbĩ Īsáyã ní 'yoó ìmi tã sĩ rĩ, ìri pĩrĩ. Sĩ 'dĩni kìnĩ, " 'Bá 'dĩ'bée ri ma íngú tĩ sĩ kána, 'bo kòpi 'bãkí èsĩ má drĩgé kuyé.

⁷ Kòpi ma ìnjĩ ku kána, tãimbĩ kòpi ní rií ímbá rĩ pi, 'bá áda ùtĩ nĩ.'

⁸ Ìmi gākí tã Múngú vé rĩ 'dugá ngagá sĩ. Ìmi 'dúkí ìmivé tã mērē vé rĩ 'bãá tã ãmbúgú rú."

⁹ Yèsũ ní kúru 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Ìmi kìnĩ, ìmi úmĩ be tãimbĩ Múngú vé rĩ gázú, ìmi áwíkí rĩ tã ìmivé mērē vé rĩ 'dujú ngaá áyu! ¹⁰ Mósē sē tãimbĩ 'dĩni kìnĩ, 'Lē mí ìnjĩ mí ètépĩ pi mí èndrèpĩ be ìnjĩnjĩ,' āzini "Bá ètépĩ ri triipi, dõku èndrèpĩ ri triipi rĩ, ã 'díkí ìri drãá 'dĩsĩ rá.' ¹¹ 'Bo ìmi rĩ 'bá rĩ pi ímbá, kòpi ícõ 'yo ì ètépĩ ní, āzini ì èndrèpĩ ní, 'Má ícõ ìmi ìzã koó ku, ã 'diātāsīyã á sõ ùyõ gí, fēfē kōdō má ní lēé sēé ìmi ní rĩ, ma sē Múngú ní.'* ¹² Ìmi ã 'yĩkí ku 'bá 'dĩ'bée ní ì ètépĩ è ìzã kozú, āzini ì èndrèpĩ è ìzã kozú. ¹³ Ìmi gākí tã Múngú ní èzĩ ìmi ní rĩ sĩ, ìmi 'dúkí rĩ tã mērē vé rĩ pi ngaá áyu. Tã ìmi ní rií ngaá kárakarã 'dĩ'bée ìri tã ùnjĩ."

Ngá sēepi 'bá rĩ ní adrizú āzāvũ rú rĩ (Mātáyo 15:10-20)

¹⁴ Yèsũ ní 'bá bĩtríkã rĩ pi zizú ìmúzú 'í vúgá nõó dījĩ, ìri ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Ìmi yĩkí ma, ìmi 'dúkí tã má ní lūú ìmi ní 'dĩri 'bãá ìmi drĩgé. ¹⁵ Ngá 'bá rĩ ní nyaá fĩ 'í agá rĩ sē adri ānĩ āzāvũ rú ku, tã ãmbúgú rĩ, átángá ìri ní átá ìfũú 'í tĩ gé sĩ rĩ sē ìri adri āzāvũ rú nĩ. ¹⁶ 'Bá rĩ dõ bĩ be, ã yĩ 'í ní tã 'dĩri.'†

¹⁷ Yèsũ kã 'bá bĩtríkã rĩ pi kuú, ìri ní fizú jó agá. Ìrivé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ 'bá rĩ pi zĩkĩ ìri kìnĩ, ã ùlũ ì ní nāpĩ rĩ vé ífifĩ. ¹⁸ Ìri ní kòpi zizú kìnĩ, "Tã má ní rií átá 'dĩri fi drĩ ìmi drĩgé kuyé? Ádarú ìmi nĩkí 'yozú kìnĩ, ngá ìmi ní nyaá rĩ sē ìmi adrií āzāvũ rú ku 'dĩni kuyé? ¹⁹ Ngá ìmi ní nyaá rĩ ícõ fĩ ìmĩ èsĩ agá ku, ìri fi ìmi 'a agá, ìri kúru fũ ìmi agásĩ ãmvé." Tã Yèsũ ní 'yoó 'dĩri vé ífifĩ, ãnyāngā rĩ pi ãrēvú céré āzāvũ ãkó, ì ícõ nya rá.‡

²⁰ Yèsũ ní 'yozú kìnĩ, "Tã ìfũúpi mí èsĩ agásĩ rĩ, ìri sē mí adri āzāvũ rú nĩ. ²¹ Tã ìfũ 'bá 'bá rĩ vé èsĩ agá rĩ pi 'dĩ, yĩkĩ ùnjĩ, õwũ 'bāngará, ùgũ, 'bá 'dĩngará, ²² ágó

7:7 7:7 Īsáyã 29:13 **7:10** 7:10 Wũngará 20:12; Dětõrõnõmē 5:16 **7:10** 7:10 Wũngará 21:17; Lēvĩtĩkã 20:9

* **7:11** 7:11 Fēfē kōdō má ní lēé sēé ìmi ní rĩ, ma sē Múngú ní: Fēfē ì ní sēé Múngú ní rĩ, ì ìri zĩ Kõrõbãnĩ.
† **7:16** 7:16 Átángá vērēsĩ 16 agá 'dĩri, búkũ Mārākõ vé ì ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gõkĩ sĩ búkũ Mārākõ vé vúlé rĩ agá rá. ‡ **7:19** 7:19 Ānyāngā āzāvũ rú rĩ: Tãimbĩ Mósē vé rĩ ã'yĩ 'yozú kìnĩ, ã nyakí ãnyāpá urukõ ì ní 'yoó kìnĩ, kòpi āzāvũ rú 'dĩ'bée ku. 'Í lã Lēvĩtĩkã 11:1-32.

ũkú be rĩ ní lazú ũkú āzi sī, dōku ũkú ágó be rĩ ní lazú ágó āzi be, ẹsị ǎmbúgú, yĩkì tã ùnjí 'ozú ni, mị ù'bāngará, ẹbírí ũkú vé ni, dōku ẹbírí ágó vé ni, ẹsị 'bāngará 'bá āzi vé ngá dríge, ǎ'yóngará, ǎfú, āzini tã 'ongará azakaza rú rĩ. ²³ Tã ùnjí ì ní ùlǎá 'dĩ'bée céré, ìri íbì ífũ 'bá rĩ vé ẹsị agá, tã 'dĩ'bée sē 'bá rĩ adri ǎní ǎzāvũ rú."

*Ūkú ẹ'yīngará be rĩ
(Mātáyo 15:21-28)*

²⁴ Yēsũ nga fũú Gǎlíláyǎ agásì, 'de muṣú ǎngũ Táyǎ vé rĩ gé, 'dǎlé mu ríí adrií 'bá āzi vé jó agá. Yēsũ lě 'bá āzi ǎ nĩ 'yozú kínĩ, 'i 'dǎá'dǎ 'dínì ku, 'bo 'bá rĩ pi nĩkí rá 'yozú kínĩ, Yēsũ ri 'dǎá'dǎ. ²⁵ Ūkú āzi ìrivé mvá ũkúnǎ índrì ùnjí ní fíí drí ni gé ni kǎ muṣú vũrǎ Yēsũ ní adrizú rĩ nĩí ǎmá, ìri ní muṣú kũmũcì ùtĩzú Yēsũ ẹndrẹtì gé. ²⁶ Ūkú 'dĩri adri Yǎhúdĩzì ku, tìkì ìri Sírìyǎ gá, vũrǎ ì ní zìí Fōnísìyǎ rĩ agá. Ūkú rĩ mǎ Yēsũ ri kínĩ, Yēsũ ǎ dro índrì ùnjí rĩ fũú ívé mvá ũkúnǎ rĩ dríge sī rá.

²⁷ Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kínĩ, "Drĩdrĩ ni, lě ǎ sēkì ǎnyǎngǎ nyaá ǎnjinǎ rĩ pi ní, adri múké kuyé ì ní ǎnyǎngǎ ǎnjinǎ úcézú rĩ ú'bézú úcógú ní." §

²⁸ Ūkú rĩ ní újázú kínĩ, "Úpí, úcógú ula'bá mísá ǎ ndúge rĩ pi nyakí ínǎ u'de'bá ǎnjinǎ rĩ pi dríge sī vúgá rĩ ìndĩ."

²⁹ Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kínĩ, "Tã mí ní újǎ múké 'dĩri sī, á dro índrì ùnjí rĩ fũú mívé mvá ũkúnǎ rĩ dríge sī ǎmvé gí, 'í mu 'bẹtì."

³⁰ Ūkú rĩ 'de muṣú 'bẹtì 'dǎá, ca muṣú ísú ívé mvá ũkúnǎ rĩ la kú gbóló dríge, índrì ùnjí rĩ fũ drí ni gé sī gí.

Yēsũ ídrì ágó bì be ẹsịpi gí átápi ku ni

³¹ Yēsũ ní fũzú ǎngũ Táyǎ vé rĩ agásì, ìri ní 'dezú muṣú Sídónǎ gá, ìri ní úlúzá muṣú yĩ bǎlǎlǎ Gǎlíláyǎ vé rĩ gé, ìri ní cazú ǎngũ Děkǎpólìsì vé rĩ gé. ³² 'Dǎlé 'bá uringo'bée ní ágó bì be ẹsịpi gí átápi ku ni íjízú Yēsũ vúgá. Kòpi mǎkì Yēsũ ri kínĩ, ǎ 'bǎ 'í drí ágó rĩ dríge, ágó rĩ ẹ bì ǎ zì rí, ǎ átá rí bènì.

³³ Yēsũ ní ágó rĩ jízú 'bá bítiriká rĩ pi ǎsǎmvú gé sī gǎrǎ gá, ìri ní 'í drí suzú ágó rĩ ẹ bì úlózú ǎní, āzini we tũsù 'í dríge ágó rĩ ǎ ádra úlózú ǎní. ³⁴ Yēsũ ní ǎngũ ndrezú muṣú 'bũ gé 'dǎá, ìri ní á'ázú fũ, ìri ní 'yozú kínĩ, "Éfátǎ!" Ífífì ni kínĩ, "Mí bì ǎ zì 'i." ³⁵ Koro ágó rĩ ẹ bì ní 'i zízú, ádra ni ní 'i oyuzú, ìri ní 'í dózú átázú ú'dúkó be uletere.

³⁶ Yēsũ ní 'yozú 'bá bítiriká rĩ pi ní kínĩ, ǎ lũkì tã má ní ágó 'dĩri ídrízú rĩ 'bá āzi ní ku. 'Bo Yēsũ kǎ 'yoó kòpi ǎ lũkì tã 'dĩri 'bá āzi ní ku, kòpi rikí nyo tã rĩ ùlũú muṣú 'bá rĩ pi ní ùlũlũ. ³⁷ Tã 'dĩri sē 'bá rĩ pi ní ǎyǎngará. Kòpi gòkì ríí átá kínĩ, "Tã ágó 'dĩri ní 'oó 'dĩri, ìri múké. Ídrì 'bá bì be ẹsịpi gí, átápi ku rĩ, ìri tã yì rá, ìri átá rá."

8

*Yēsũ sē ǎnyǎngǎ nyaá 'bá ẹlífũ sù pi ní
(Mātáyo 15:32-39)*

¹ Sǎ 'dǎri gé, 'bá bítiriká trakì ì Yēsũ ǎ gǎrǎ gá. ǎnyǎngǎ kòpi ní nyaǎnya ni 'dǎáyo. Kúru Yēsũ ní ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rĩ pi zízú, ìri ní 'yozú kòpi ní kínĩ, ² "Ma ìzǎngǎ sī 'bá nǎ'bée sī, 'bá nǎ'bée adrikì caá má be ú'dú na, kòpi nyakí ngá āzi kuyé. ³ 'Bá nǎ'bée uringo íngákì rǎrá rú, á pě dō kòpi muṣú ẹbírì sī, kòpi mu ìdrǎkǎ létì gé."

⁴ Yēsũ vé 'bá ìri ǎ pámvú ùbì'bá rĩ pi ní 'yozú ìri ní kínĩ, "Bo ǎngũ vũúpi rǎrá rú 'bá ǎkó nǎri gé, 'bǎ ǎnyǎngǎ ísú ngũgá caápi 'bá nǎ'bée ní céré?"

⁵ Yēsũ ní kòpi zízú kínĩ, "Pǎnga ìmi vúgá 'dĩ ngòpì?"

Kòpi ní újázú kínĩ, "Pǎnga 'bá vúgá nǎó ẹzìrì."

⁶ Yēsũ ní 'yozú 'bá bítiriká rĩ pi ní kínĩ, kòpi ǎ úríkì vúgá. ìri ní pánga ẹzìrì 'dĩ'bée 'í dúzú 'í dríge, ìri ní ǎwò'dífò sězú Múngú ní, ìri ní 'a ni pi ùndízú, 'dúzú sězú ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rĩ pi dríge, kòpi ǎ jìkì muṣú ù'bǎá 'bá rĩ pi ẹndrẹtì gé sī, kòpi 'dukì ngaá sù Yēsũ ní 'yoó rĩ tìni. ⁷ 'Bì mǎdǎngǎ kòpi vúgá ǎnigé, 'bo 'bì

§ 7:27 7:27 ǎnyǎngǎ sēngǎrá úcógú ní rĩ: Yǎhúdì rĩ pi zìkì 'bá adri'bée Yǎhúdì rú ku 'dĩ'bée úcógú.

rī pi nyírinyírí. Yésū ní 'í' bī rī 'í' dúzú, ìri ní kpá òwò'dífò sèzú, ìri ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbī'bá rī pi ní kīnī, kòpi ā jìkí awaá 'bá rī pi ní. ⁸ 'Bá rī pi nyakí ínyá rī épízú rá. Vúdrī ni gé, 'bá Yésū ā pámvú ùbī'bá rī pi ìkūnākí ànyāngā ì ní nyaá rī ē ìmbítā caá ùvú ā 'a ézīrī. ⁹ 'U'dú 'dāri gé, āgò* rī pi ícò ca élifū sù rá. Kòpi ká ànyāngā rī nyaá deḡ, Yésū ní kòpi pèzú mụzú 'bèṭi. ¹⁰ Koro vúdrī ni gé, Yésū pi ní ngazú tuzú ívé 'bá 'í pámvú ùbī'bá rī pi be kúlúmgbá agá, kòpi ní 'dezú mụzú āngū Dālāmānútā vé rī gé.

Fārúṣī rī pi lēkí Yésū ā 'o ì ní tā āyāzú āyāyā ni

(Mātáyo 16:1-4)

¹¹ Fārúṣī rī pi ká yī kīnī Yésū ícá gí, kòpi ícákí ímú 'í'dó ríi āgátá gāá ìri be, ìri ù'bīzú. Kòpi lēkí Yésū ā 'o ì ní tā āyāzú āyāyā íngápi 'bū gélésī ni. ¹² Yésū ká mụyú tā 'dīri yī, ìri ní á'ázú fū, ìri ní 'yozú 'bá 'dī'bée ní kīnī, “Úyú lókí āndrū nōri gé rī pi lēkí má 'o ì ní tā āyāzú āyāyā ni āsī? Ádarú ā lē lūú ìmi ní, á 'o tā āyāzú āyāyā ni ìmi ní ku.” ¹³ Kúru ìri ní 'bá 'dī'bée kuzú, ìri ní tuzú kúlúmgbá agá, yī bālālā rī zozú mụzú álé 'dāá.

Ākúfī Fārúṣī rī pi vé Ēródē be rī vé tā

(Mātáyo 16:5-12)

¹⁴ 'Bá Yésū ā pámvú ùbī'bá rī pi ā tā āvī, kòpi íjìkí pánga ímúzú ìndī kuyé, ngá kòpi vúgá anigé rī 'yéná pánga ālu kúlúmgbá rī agá 'dāá. ¹⁵ Yésū ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Ìmi adrikí mī be kọwụ ākúfī† Fārúṣī rī pi vé rī ā tā sī, āzini Ēródē vé rī ā tā sī.”

¹⁶ Kòpi rikí tā 'dīri átá ì āsámvú gé sī ì ògūpī be kīnī, “Yésū átá tā rī 'dīni, 'bá ní pánga íjì ìndī kuyé rī sī.”

¹⁷ Yésū nī tā kòpi ní ríi átá rī rá, ìri ní kòpi zizú kīnī, “Ngá ìmi ní rizú átázú ìmi āsámvú gé sī 'yozú kīnī pánga 'dāáyo rī ā'di?” Tā 'dīri fi drī ìmi drīgé kuyé? Ìmi úmī ākó tā 'dīri nīzú amázú? ¹⁸ Ìmi kòdò mī be píri, ìmī mī ndre āngū ku? Ìmi kòdò bī be píri, ìmī bī yī tā ku? Ìmi ícókí tā má

ní ànyāngā sèzú 'bá bītríká rī pi ní 'dāri ígá ku? ¹⁹ Má ká pánga tówú rī ùndī sēe nyaá 'bá élifū tówú rī pi ní, ìmi ìkūnākí pánga ì ní nyaá tí rī ē ìmbítā caá ùvú ā 'a ngòpí?

Kòpi ní újázú Yésū ní kīnī, “'Bá ìkūnākí caá ùvú ā 'a mụdrī drī ni ìrī.”

²⁰ Yésū ní kòpi zizú kīnī, “Pánga má ní ùndī sēe nyaá 'bá élifū sù pi ní rī, ìmi ìkūnākí pánga ì ní nyaá tí rī ē ìmbítā caá ùvú ā 'a ngòpí?”

Kòpi ní újázú Yésū ní kīnī, “'Bá ìkūnākí caá ùvú ā 'a ézīrī.”

²¹ Yésū ní kòpi zizú kīnī, “Tā 'dīri fi drī ìmi drīgé kuyé?”

Yésū zī ágó mī be èṣīpi gí ni ē mī

²² Yésū pi ká caá Bētēsāyídā gá 'dālé, 'bá urukọ íjìkí ágó āzi mī be èṣīpi gí ni ímú Yésū vúgá nōó. Kòpi mākí Yésū rī, ā uló rí ágó rī ā rú'bá, ágó rī ē mī ā zī rí 'i bēnī. ²³ Yésū ní ágó rī ē drī ruzú, ìri sèzú fūzú mụzú gúrú rī agásī āmvé. Yésū ní kúru tūsú wezú ágó rī mī gé, ìri ní 'í drī tīzú ágó rī drīgé, ìri ní ágó rī zizú kīnī, “Mī nóni ícò āngū ndre rá?”

²⁴ Ágó rī ní āngū ndrezú uru, ìri ni 'yozú kīnī, “Á ndre 'bá, kòpi rī écì má gārā gá sī sū pèṭi ní ríi écì má gārā gá sī kúrú rī tīni.”

²⁵ Yésū gò 'í drī 'bāá ágó rī ē mī gé dī, ágó rī ē mī ní kúru 'i zizú gōzú āngū ndrezú uletere. ²⁶ Yésū ní ágó rī pèzú mụzú 'bèṭi, 'yozú ìri ní kīnī, “Lē mī újā mī gōó vúlé gúrú agá 'dāá ku.”

Pétēró 'yo kīnī, Yésū rī Kúrísitō

(Mātáyo 16:13-20; Lúkā 9:18-21)

²⁷ Yésū pi ívé 'bá 'í pámvú ùbī'bá rī pi be, kòpi ní 'dezú mụzú écízú gúrú Sizeriyā Pīlípoyī vé rī pi agásī. Kòpi ká ríi mụyú létì gé 'dīgé, Yésū ní kòpi zizú kīnī, “'Bá rī pi ùsūkí kīnī, ma ā'di 'i?”

²⁸ Kòpi ní újázú Yésū ní, “Urukọ'bée kīnī, mī Yūwānī ríipi bātízīmū sēepi rī 'i. Urukọ'bée kīnī, mī Ēlīyā 'i. Urukọ'bée kīnī, mī nēbī rī pi vé ógūpī.”

* 8:9 8:9 Āgò: Lākí ūkú rī pi anjīnā rī pi be kuyé. † 8:15 8:15 Ākúfī: Ākúfī vé ífífi ìri ìmbángará ūnjí Fārúṣī rī pi vé rī, āzini Ēródē vé rī. † lā Mātáyo 16:12; Lúkā 12:1.

29 Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zizú kĩnĩ, “Ími 'dĩ'bée, ĩmi ũsũkĩ kĩnĩ, ma ã'di 'i?”

Pétēró ní újázú kĩnĩ, “Mi Kúrísítō 'i.”

30 Yēsū átá kōpi ní ũkpó ũkpó kĩnĩ, kōpi ã lūkĩ 'i 'bá āzi ní ku.

*Yēsū átá ívé drāngará ã tã
(Mātáyo 16:21-28; Lúkã 9:22-27)*

31 Yēsū ní átázú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Ma 'Bá Mvá 'i, ma ímú ĩzāngā nya létĩ be āndiāndĩ, 'bá ambugu rĩ pi, atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi be, āzini 'bá tãimbĩ ímbá'bá rĩ pi be, kōpi ímú ma gā sī, kōpi ímú ma 'dĩ drā rá. 'Bo ú'dú na ã vudrĩ gé, ma ímú íngá gō ídri rú.” 32 Yēsū ũlũ kōpi ní tã rĩ ē mĩ uletere, Pétēró ní Yēsū ri sezú gārā gá, ĩri ē drĩ āvázú.

33 'Bo Yēsū kã 'i újázú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vúgá 'dāá, ĩri ní trezú Pétēró drĩgē kĩnĩ, “Mi Sātánā! 'Í de mi 'dĩsĩ rá, mívé tã riĩ ũsũ rĩ adri tã Múngú vé ni kuyé, ĩri tã 'bá nyōōkú nōri vé rĩ pi vé ni.”

34 Kúru ĩri ní 'bá bĩtrĩká 'dĩ'bée zizú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be ímúzú 'í vúgá nōlé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “'Bá rĩ lē dō mâ pámvú ũbĩ, ã adi 'í rú'bá, ã 'du ívé peṭĩ alambaku, ã ũbĩ mâ pámvú. 35 'Bá riĩpi suũpi 'í rú'bá gá 'í drā rĩ ku rĩ, ĩsú ídri 'dání'dání rĩ ku. 'Bá 'i sēepi drāapi mâ tã sī, āzini ú'dúkó múké rĩ ã tã sī rĩ, ĩri ídri 'dání'dání rĩ ĩsú rá. 36 'Bá rĩ 'bã dō ẹsĩ céré ngá nyōōkú nōri vé rĩ drĩgē, api dō ídri 'dání'dání rĩ sī, ngá múké ĩri ní ĩsú 'dĩgē rĩ ã'di? 37 Ngá āzi mí ní ícō sēé Múngú ní mí drĩ jezú ídri 'dání'dání rĩ ĩsúzú ní nyo anigé? 38 'Bá rĩ ē drĩ ri dō nja má sī, āzini ú'dúkó múké má ní ũlũú rĩ sī 'bá ọwú rú rĩ pi ẹndrẹṭĩ gé, āzini 'bá ri'bá ũnjĩkãnyã 'o'bá lókĩ nōri gé rĩ pi ẹndrẹṭĩ gé, ma 'Bá Mvá 'i, ú'dú má ní ímúzú ĩgōzú má Ẹṭepi vé dīngará be, āzini mālāyĩkã uletere rĩ pi be rĩ gé, ma adri ĩri sī drĩnjá sī.”

9

1 Yēsū ní gōzú 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “Ími 'bá pá tu'bá 'dĩ'bée, ádarú á lē lúú ĩmi

‡ 8:34 8:34 ã 'du ívé peṭĩ alambaku rĩ: Tã Yēsū ní 'yoó Mātáyo 17:5; Lúkã 9:35; 2 Pétēró 1:17

ní 'dĩni, 'bá uruko ĩmi āsámvú gé 'dĩgē, ícókĩ drĩ drāá ku, kōpi mālūngā Múngú vé ímúpi ũkpó be rĩ ndre drĩdrĩ ũgbále.”

*Yēsū ã rú'bá újázú 'i dīĩ imvesírĩlĩ
(Mātáyo 17:1-13; Lúkã 9:28-36)*

2 Ú'dú áziyá ã vudrĩ gé, Yēsū ní Pétēró pi jizú Yōkóbũ be Yũwánĩ sī mužú 'í vú sī, kōpi ní tuzú mužú írã drĩgē uru 'dāá, ĩ mukĩ rĩ adriĩ túngú ĩ drĩkã sī. Kōpi kã tuũ caá írã drĩgē 'dāá, Yēsū ã rú'bá újázú 'i índré ũ'dũ be túngú ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ẹndrẹṭĩ gé 'dĩgē. 3 ĩrivé bōngó újázú 'i ọgú imvesírĩlĩ, bōngó rĩ vé mvengará aga ngá céré ĩ ní údé nyōōkú drĩgē nōgó rĩ pi rá. 4 Ēlĩyã pi ní ĩfuzú Mósē be ímúzú ĩ 'dazú Yēsū pi ẹndrẹṭĩ gé, kōpi ní rizú átázú Yēsū be.

5 Pétēró ní 'yozú Yēsū ní kĩnĩ, “'Ímbápi, ĩri múké 'bá ní adrizú nōgó, lē 'bá 'bekĩ mōrōgó na, ālu ni mí ní, ālu ni Mósē ní, ālu ni Ēlĩyã ní.” 6 'Bo ũrĩ fu Pétēró pi 'í ọgũpi be ambamba, sē Pétēró nĩ tã 'í ní átá rĩ ã pámvú áamá kuyé.

7 ĩrĩbĩtĩ ní ísízú ímúzú kōpi ọzũzú, ú'dúkó ní íkúzú ĩrĩbĩtĩ rĩ agá 'dāásĩ kĩnĩ, “Mvá 'dĩri mávé ni má ní léelē rĩ. Lē ĩmi yĩkĩ tĩ ni yiyi!”

8 Koro Pétēró pi kã ĩ gārā úndré kúrũ, Mósē pi Ēlĩyã be kōpi āsámvú gé 'dāáyo, 'bá ĩ ní kuú kōpi āsámvú gé rĩ Yēsū 'i.

9 Yēsū pi kã riĩ ísĩ ímú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be írã drĩgē 'dāásĩ vūgá nōó, Yēsū ní átázú kōpi ní kĩnĩ, “Tã ĩmi ní ndréé ĩmĩ mĩ sī 'dĩ'bée, ã lūkĩ 'bá āzi ní ku. ĩmi úcĩkĩ tã 'dĩri kú ĩmĩ ẹsĩ agá, cĩmgbá cazú lókĩ 'Bá Mvá ní ímúzú drāzú gōzú íngázú ídri rú rĩ gé.” 10 Kúru kōpi úcĩkĩ tã rĩ kú ĩ ẹsĩ agá, 'bo kōpi rikĩ átá ĩ āsámvú gé sī kĩnĩ, “Tã Yēsū ní 'yoó 'i drā, 'i gō íngá ídri rú 'dĩri vé ífĩfĩ ã'di?”

11 Yēsū vé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní Yēsū ri zizú kĩnĩ, “'Bá tãimbĩ ímbá'bá rĩ pi 'yokĩ kĩnĩ, Ēlĩyã ri ímú drĩdrĩ nĩ āsĩ?”

12 Yēsū ní újázú kōpi ní kĩnĩ, “Ádarú Ēlĩyã ri ímú drĩdrĩ, ĩri ímú tã rĩ pi ārěvú útú céré ícá pĩrĩ. Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ, 'Bá Mvá ri ímú ĩzāngā nya, 'bá

'dĩri vé ífĩfĩ 'dĩni, lē mí útú mí ĩzāngā nya. 9:7 9:7

rĩ pi ĩri gā sī āsĩ? ¹³ 'Bo á lē lūú ĩmi ní, Ēlīyā* ícá ĩnógósí gí, 'bá rĩ pi 'okí ĩri ũnjí sũ ĩ ní ĩrivé tā sī Búkū Múngú vé rĩ agá rĩ tĩni."

*Yēsũ ídrí mvá ágó índrí ũnjí be ni
(Mātáyo 17:14-20; Lúkã 9:37-43a)*

¹⁴ Yēsũ pi kã ísĩ ímúú írã drĩgé 'dãásĩ ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be vūgá nõó, kòpi ndrekí 'bá bĩtríkã trakí ĩ Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá, ĩri ní kuú vúlé 'dãá rĩ pi ā gārã gá sī kúrũ. 'Bá Mósē vé tãimbĩ ímbá'bá rĩ pi ri āgátá gá kòpi be. ¹⁵ 'Bá rĩ pi kã Yēsũ ri ndreé, sē kòpi ní āyāngará, kòpi ní njuzú mužú Yēsũ ri ežizú.

¹⁶ Yēsũ ní kòpi zizú kĩnĩ, "Ngá ĩmi ní rizú āgátá gázú rĩ ā'di?"

¹⁷ Ágó āzi ālu 'bá bĩtríkã rĩ pi āsámvú gé 'dãá, ĩri ní újázú kĩnĩ, "Ímbápi, má ĩjĩ mávé mvá ágóná nõri ímú mí vūgá, mĩ ídrí rĩ ĩri, ā'diātāsīyã índrí ũnjí rĩ sē tĩ ni õzũ, átá ku. ¹⁸ Índrí ũnjí rĩ kãdõ fií drĩ ni gé, índrí ũnjí rĩ ĩri 'dũ 'be vūgá, ĩri 'ĩ sí nya, ú'búrúsã ri kpu tĩ ni gé sī, rú'bá ni ri mba ku potokonyo. Má é'yĩ mívé 'bá mĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi índrí ũnjí rĩ droó mvá ágóná rĩ drĩgé sī, 'bo kòpi ú'bĩkĩ droó tí."

¹⁹ Yēsũ ní 'yozú 'bá bĩtríkã rĩ pi ní kĩnĩ, "Īmi é'yĩngará ākó 'dĩ'bée, mã adri rĩ caá ĩmi be lókĩ be gbã ngõpĩ? Mã ésí ā nya rĩ ĩzāngã caá lókĩ be gbã ngõpĩ ĩmĩ tā sī? Īmi ĩjĩkĩ mvá ágóná rĩ ímú má vūgá nõó."

²⁰ Kúru kòpi ní mvá ágóná rĩ ĩjízú Yēsũ vú nõó. Índrí ũnjí rĩ kã Yēsũ ri ndreé, ĩri ní mvá ágóná rĩ 'duzú a'bezú vūgá 'dãá ũkpõ sī, ĩri ní rizú 'ĩ úlízú nyõõkũ gé sī pí ú'búrúsã be tĩ gé.

²¹ Yēsũ ní mvá ágóná rĩ vé étèpĩ zizú kĩnĩ, "Índrí ũnjí rĩ ri mvá ágóná rĩ ú'bé sũú 'dĩri tĩni vũú caá lókĩ be gbã ngõpĩ?"

Mvá ágóná rĩ vé étèpĩ ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, "Índrí ũnjí rĩ 'dó mvá ágóná rĩ ú'bé 'dĩni 'dózú ānjĩñã gá 'dãá. ²² Índrí ũnjí rĩ ri mvá ágóná rĩ ú'bé njĩĩ ácí agá, āzini yĩĩ agá, ā drã rĩ kõdõ rá. 'Bo mi dõ ícõ mvá

ágóná rĩ ídrí rá, lē mĩ ndre 'bávé ĩzāngã nõri."

²³ Yēsũ ní újázú ágó rĩ ní kĩnĩ, "Tã mí ní 'yoó kĩnĩ, ma dõ ícõ mvá ágóná rĩ ídrí rá 'dĩri vé ífifí ā'di? 'Bá rĩ é'yĩ dõ ma rá, tā āzi ícõpi ma ndèepi ní 'dãáyo."

²⁴ Koro mvá ágóná rĩ vé étèpĩ ní trezú urũ 'dãá kĩnĩ, "Yēsũ, má é'yĩ mĩ gí, 'bo 'ĩ ko má ĩzã, á lē mĩ é'yĩ dũĩ agaá rá!"

²⁵ Yēsũ kã ndreé 'bá bĩtríkã rĩ pi ri ímú tā rĩ ā ndrengará gá, Yēsũ ní trezú índrí ũnjí rĩ drĩgé kĩnĩ, "Mĩ índrí ũnjí 'dĩri, 'ĩ fũ mvá ágóná 'dĩri drĩgé sī āmvé, mĩ gõ fií drĩ ni gé dũĩ ku."

²⁶ Kúru índrí ũnjí rĩ ní trezú ú'dũkõ be urũ 'dãá, mvá ágóná rĩ ayazú, fũzú ĩri ā drĩgé sī āmvé. 'Bá bĩtríkã rĩ pi kã ndreé mvá ágóná rĩ la kú kpilĩkpilĩ 'bá drãapi gí ni tĩni. 'Bá rĩ pi kĩnĩ, "Mvá ágóná rĩ drã gí." ²⁷ 'Bo Yēsũ ní mvá ágóná rĩ ē drĩ ruzú, ĩri ingazú pá tuzú urũ sī.

²⁸ Vudrĩ ni gé, Yēsũ kã mviĩ gõõ 'bètĩ gí, Yēsũ pi ní fizú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be jó agá, Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní Yēsũ ri zizú ākũdē 'bá āzi kòpi ā gārã gá 'dãáyo, kòpi kĩnĩ, "Ngá 'bá ní ícõzú índrí ũnjí drozú ku rĩ ā'di?"

²⁹ Yēsũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, "Índrí ũnjí rĩ vé drongará, lē 'bá rĩ ā zĩ† Múngú ri."

*Yēsũ átá ívé drāngará ā tā dũĩ
(Mātáyo 17:22-23; Lúkã 9:43b-45)*

³⁰ Yēsũ nga fũú mužú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be vũrã kòpi ní adrizú 'dãri agásĩ, kòpi mukĩ trãá āngũ Gãlĩláyã vé rĩ agásĩ. Yēsũ lē 'bá āzi ā nĩ vũrã ĩ ní mužú adrizú 'dãri ku, ³¹ ā'diātāsīyã Yēsũ ri ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ímbá kĩnĩ, "Ī ímú 'Bá Mvá ā ũli 'be, ĩ ĩri rũ sē 'bá ésí be ũnjí rĩ pi drĩgé, ĩ ĩri 'dĩ drã rá. Ú'dũ na ā vudrĩ gé, ĩri ímú íngá gõ ídri rú." ³² Tã Yēsũ ní átá 'dĩri fi 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá 'dĩ'bée drĩgé 'dãlé kuyé. Ūrĩ sī, sē kòpi gõkĩ tā Yēsũ ní átá 'dĩri vé ífifí zĩĩ kuyé.

*Ā'di ri adri āmbúgú nĩ?
(Mātáyo 18:1-5; Lúkã 9:46-48)*

* **9:13** 9:13 Ēlīyã: Ēlīyã Yēsũ ní 'yoó 'dĩri, 'bá rĩ Yũwãní bātízimũ sèepi rĩ 'i. 'Í lã Mātáyo 11:13-14; Mārākõ 1:1-9; 6:14-29. † **9:29** 9:29 Zĩ: Búkũ ĩ ní sī drĩdrĩ Ġĩrĩkĩ tĩ sī rĩ agá, sĩkĩ Múngú vé zĩngará ā tā, āzini ínyá a'bingará vé tā.

33 Yēsũ pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be, kôpi ní cazú Kāpārānāúmā gá, kôpi ní kúru fizú mužú adrízú jó agá. Kôpi ní rizú adrízú jó agá 'dǎá rĩ gé, Yēsũ ní ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zizú kĩnĩ, “Ngá ĩmi ní té rizú āgátá gǎzú ímúzú létĩ gé sĩ rĩ ā'di?” 34 'Bo kôpi újĩkĩ kĩri, ā'diātāsīyā kôpi ní rizú ímúngará gá létĩ gé sĩ rĩ gé, kôpi rikĩ āgátá gǎá ĩ āsámvú gé sĩ kĩnĩ, ā'di ri adri āmbúgú rú nĩ.

35 Kúru Yēsũ ní úrizú vūgá, ĩri ní ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá mužrĩ drĩ ni ĩrĩ 'dĩ'bée zizú ímúzú úrizú 'î gārā gá sĩ kúrũ, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Bá rĩ lē dō adriú 'bá rĩ pi drĩgē āmbúgú rú, lē ā adri 'bá ũdũmbĩtā rú ni, ā adri ātĩ'bá rú riú 'bá rĩ pi ní ězĩ ngaá.”

36 Yēsũ ní mváná mādāṅá ni íjizú pá tuzú 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá 'dĩ'bée ẽndrēti gé, ĩri ní 'î drĩ 'bázú mváná rĩ ā kĩdĩ gé. ĩri ní 'yozú 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, 37 “Bá mváná mādāṅá nōri ě'yĩpi mâ rú sĩ rĩ, ě'yĩ 'dĩri ma, 'bá ma ě'yĩpi rĩ, ě'yĩ 'dĩri má Ětēpi ma ĩpēēpi rĩ.”

'Bá 'bâ tâ ndreēpi ũnjĩ ku rĩ, ĩri 'bá 'bávė ni

(Lúkã 9:49-50)

38 Yũwánĩ ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, “Ímbápi, 'bá ndrekĩ ágó āzi ri índrĩ ũnjĩ údró mĩ rú sĩ, 'bá ugakĩ ĩri sĩ, ā'diātāsīyā ágó rĩ adri 'bá ógúpĩ kuyé.”

39 Yēsũ ní újázú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “ĩmi ugakĩ ágó rĩ ku, 'bá riúpi tâ āyázú āyāyā ni 'oópi rĩ, ícó gōó 'i újá mâ tâ átá ũnjĩ ku. 40 'Bá 'bâ tâ ndreēpi ũnjĩ ku rĩ, ĩri 'bá 'bávė ni. 41 'Bá ĩmi ní yĩĩ sēēpi mvuúpi mâ rú sĩ, ĩmi ní ma ě'yĩĩ Kúrisítō rú rá rĩ sĩ rĩ, ĩri āndēma ĩsú rá.”

Ā sēkĩ 'bá āzi fĩ ũnjĩkǎnyā agá ku

(Mátayo 18:6-9; Lúkã 17:1-2)

42 “Bá āzi úbé dō anjĩná nyírĩná ma ě'yĩ'bá gĩ nō'bée 'deé fĩ tâ ũnjĩ agá, ā 'yĩkĩ ĩrā usegúgú ni umbe ni gé, ā 'bekĩ ĩri yĩĩ

agá. 43 Mĩ drĩ úló dō ũnjĩkǎnyā, lē mĩ ga ĩri 'dĩisĩ rá, ĩri múké mĩ ní fizú 'bũ gé 'dǎlé drĩ be ālu, ndē mĩ ní fizú ācí vezú ānĩ ũdũ ākó rĩ agá drĩ be ĩrĩ rĩ. 44 Vũrā 'dǎri agá, ũ'bũ rĩ pi ũdrǎkĩ ku, āzini ācí vũrā 'dǎri agá rĩ drā kpá ku. 45 Mĩ pá jĩ dō mĩ fĩ ũnjĩkǎnyā 'oó, lē mĩ ga ĩri 'dĩisĩ rá, ĩri múké mĩ ní fizú 'bũ gé 'dǎlé pá be ālu, ndē mĩ ní fizú ācí vezú ānĩ ũdũ ākó rĩ agá 'dǎá pá be ĩrĩ rĩ. 46 Vũrā 'dǎri gé, ũ'bũ rĩ pi ũdrǎkĩ ku, āzini ācí vũrā 'dǎri gé rĩ drā kpá ku.* 47 Mĩ mĩ ndre dō ngá āzi mĩ sēēpi fĩipi ũnjĩkǎnyā agá ni, lē mĩ ínǵé ĩri 'dĩisĩ rá, ĩri múké mĩ ní fizú mǎlũngā Múngú vé rĩ agá 'dǎá mĩ be ālu, ndē mĩ ní fizú ācí vezú ānĩ ũdũ ākó rĩ agá 'dǎá mĩ be ĩrĩ rĩ. 48 Vũrā 'dǎri gé, ũ'bũ rĩ pi ũdrǎkĩ ku, āzini ācí vũrā 'dǎri gé rĩ drā kpá ku.

49 “Bá rĩ pi ārēvú céré ĩ ímú kôpi ũ'bĩ ācí sĩ.

50 “Ě'yĩ ri ngá múké, 'bo ě'yĩ rĩ vé sĩ asuúpi asuasú rĩ ícá dō ālákála gĩ, ě'yĩ rĩ gō adri múké ngóni? Lē ĩmi adrikĩ ĩmi āsámvú gé sĩ múké, sũ ě'yĩ sĩ be múké rĩ tĩnĩ, āzini lē ĩmi adrikĩ ĩmi āsámvú gé sĩ tâ be kĩri.”

10

Ayngará ágó pi vé ũkú be rĩ

(Mátayo 19:1-12; Lúkã 16:18)

1 Yēsũ nga fũú mužú ívé 'bá 'î pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be Kāpārānāúmā agásĩ, mužĩ āngũ Yũdáyā vé rĩ gé. ĩri ní yĩĩ āmbúgú dĩipi dĩdĩ Yáridénĩ vé rĩ zozú mužú álé 'dǎá. 'Bá bĩtrĩká rĩ pi gōkĩ ímú vú ni gé nōó dǵĩ, ĩri ní kôpi ímbázú, sũ ĩri ní riú kôpi ímbá njĩ rĩ tĩnĩ.

2 Fārúsĩ urukō'bée ímúkĩ Yēsũ ri zĩĩ ĩri ũ'bĩzú ānĩ kĩnĩ, “Tǎĩmbĩ Mósē vé rĩ ā'yĩ nyo ágó ni ívé ũkú ayizú rá?”

3 Yēsũ ní újázú kôpi ní kĩnĩ, “Tǎĩmbĩ Mósē vé rĩ átá tâ 'dĩri drĩgē íngóni?”

4 Kôpi ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, “Mósē ā'yĩ rá kĩnĩ, ‘Ágó ri kōkōbĩ sĩ sē ũkú ni ní, ĩri ayizú ānĩ rá.’ ”

‡ 9:43 9:43 Ācí vezú ānĩ ũdũ ākó rĩ: Múngú ri úmvúlēsĩ 'bá 'i ě'yĩ'bá ku rĩ pi 'dũ ú'bé ācí 'dĩri agá. 'Í lā 'dangará 20:7-15. § 9:44 9:44 Átángá vérēšĩ 44 agá 'dĩri, búkũ Mārākō vé ĩ ní sĩĩ Ĝĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dǎáyo, 'bo gōkĩ sĩ búkũ Mārākō vé vúlé rĩ agá rá. * 9:46 9:46 Átángá vérēšĩ 46 agá 'dĩri, búkũ Mārākō vé ĩ ní sĩĩ Ĝĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dǎáyo, 'bo gōkĩ sĩ búkũ Mārākō vé vúlé rĩ agá rá. 9:48 9:48 Īsáyā 66:24 10:4 10:4 Dētōrōnómē 24:1

⁵ Yēsū ní újázú kôpi ní kīnī, “Mósē sī tāimbī 'dīri ĩmi ní, ā'diātāsīyā ĩmivé éśi ní teete rī sī. ⁶ Múngú ní í'dózú 'bū pi gbizú vū be rī gé, 'Múngú gbi ágó pi ũkú be' ⁷ 'Tā 'dīri sī, 'bá ágó ri ívé étépi ku, ĩri ívé éndrēpi ku, kôpi ĩ úmú ũkú ni be. ⁸ 'Bá ĩrī 'dī'bée ĩ úmú adri rú' 'bá ālu.' ⁹ Ājē Múngú ní úmú gí rī, lē 'bá āzi ā ayi ājē rī ku.”

¹⁰ Yēsū pi kâ ímví ĩgōó ívé 'bá 'î pámvú ũbī' 'bá rī pi be 'bētī nōó, kôpi gōkí Yēsū ri zīí ágó pi vé ayingará ũkú be rī vé tā sī dīí. ¹¹ Yēsū ní újázú kôpi ní kīnī, “Ágó ívé ũkú ayīpi, gōópi ũkú āzi jeépi rī, fi 'dīri tā ọwū vé ni 'oó. ¹² Ũkú ívé ágó gāápi sī, gōópi ágó āzi jeépi rī, fi 'dīri tā ọwū vé ni 'oó.”

Yēsū 'bā tākiri anjiná nyíríná rī pi drīgē (Mātáyo 19:13-15; Lúkā 18:15-17)

¹³ 'Bá urukọ'bée íjīkí ívé anjiná nyíríná rī pi Yēsū vúgá, ā tī rí drī kôpi drīgē, ā sē rí kôpi ní tākiri. 'Bo 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ní trezú 'bá ívé anjiná íjī' 'bá Yēsū vúgá 'dī'bée drīgē. ¹⁴ Yēsū kâ tā kôpi ní 'oó 'dīri ndreé, Yēsū ē éśi ve kôpi ní rá, ĩri ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Īmi kukí anjiná nyíríná rī pi ē ímúkí má vúgá nōó! Īmi ugakí kôpi ku. 'Bá adri' 'bá sū anjiná nyíríná 'dī'bée tīnī rī pi, kôpi mālūngā Múngú vé rī ísú nī.” ¹⁵ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dini, 'bá rī ā'yī dō mālūngā Múngú vé rī sū anjiná nyíríná rī pi ní ā'yī rī tīnī ku, ícó fíí mālūngā Múngú vé rī agá ku. ¹⁶ Kúru Yēsū ní anjiná rī pi í'dúzá 'í drīgē, ĩri ní drī tīzú muzú kôpi drīgē sī ālu ālu, āzini ĩri ní tākiri sēzú kôpi ní.

Ágó ā'bú be rī zī fīngará 'bū gé rī vé tā (Mātáyo 19:16-30; Lúkā 18:18-30)

¹⁷ Yēsū kâ ívé éčī í'dó, ágó āzi ní njuzú muzú Yēsū vúgá 'dāá, kâ caá Yēsū vúgá 'dāá, ĩri ní kūmūcí ũtīzú Yēsū endrēti gé, ĩri ní Yēsū rī zizú kīnī, “Īmbápi, mi 'bá múké, mā 'o ā'di mā ísú rí ídri 'dání'dání rī āní?”

10:6 10:6 Í'dóngará 1:27 **10:8** 10:8 Í'dóngará 2:24 **10:19** 10:19 Wūngará 20:12; Dētōrōnómē 5:16-20 † **10:24** 10:24 Ayāngará: 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ísúkí kīnī, Múngú sē ā'bú rī 'bá rī pi ní nī, 'bā tākiri drī ni gé gí.

¹⁸ Yēsū ní ágó rī zizú kīnī, “Ngá mí ní ma zizú 'bá múké ā'di?*" 'Bá āzi múké ni 'dāáyo, 'yēná Múngú ri múké nī. ¹⁹ Mí nī tāimbī rī rá kīnī, 'Lē mí 'dī 'bá ku, lē mí 'bā ọwū ku, lē mí ũgū 'bá āzi ā ngá ku, lē mí úlí ũnjō 'bá āzi drīgē ku, lē mí ũ'bā 'bá āzi ē mī ĩrivé ngá 'duzá ku, lē mí ĩnjī mí étépi pi mí éndrēpi be ĩnjīnjī.' ”

²⁰ Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, “Īmbápi, á 'du tāimbī 'dī'bée vé tā ngaá céré rá, í'dózú má ní adrizú mváná rú rī gé 'dāá.”

²¹ Yēsū ní āngū ndrezú ágó rī vúgá 'dāá, lē ágó rī lēlē, ĩri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Tā mí ní 'oó kuyé rī 'yēná ālu, 'í mụ, mí ụzī ngá mívé rī pi ārēvú céré, mí awa mūfēngā ni 'bá ngá ākó rī pi ní, úmvúlésī mi mụ ā'bú ísú 'bū gé 'dālē ambamba, mí ímú mā pámvú ũbīí.”

²² Ágó rī kâ tā Yēsū ní 'yoó 'dīri yīí, mīlētī ni ísī kuú āní kīnjī, ĩri ní 'dezú muzú, éśi ni ísú ízāngā, ā'diātāsīyā ágó rī ā'bú be ambamba.

²³ Yēsū ní āngū úndrezú 'î gārā gá sī kúrū, ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'î pámvú ũbī' 'bá rī pi ní kīnī, “'Bá ā'bú be rī vé fīngará mālūngā Múngú vé rī agá 'dālē rī, tā ni mbamba!”

²⁴ Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri sē 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ní āyāngará.† 'Bo Yēsū gō tā rī endīí 'yoó kôpi ní dīí kīnī, “Mā anjī rī, 'Bá ā'bú be rī vé fīngará mālūngā Múngú vé rī agá 'dālē rī, tā ni ũkpó ũkpó! ²⁵ Kámīlō vé fīngará sīndānī ā úlē gá sī rī mbamba, 'bo 'bá ā'bú be rī vé fīngará mālūngā Múngú vé rī agá rī mba ndēé rá.”

²⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi āyākí tā 'dīri sī ambamba, kôpi rikí átá ĩ āsámvú gé sī kīnī, “'Bá ĩ ní ícó paá ũnjīkānyā agásī 'bá āsámvú gé nōgó rī, ĩri adri ā'di 'i?”

²⁷ Yēsū ndre āngū kôpi vūgá 'dāá gōgō, ĩri ní 'yozú kīnī, “'Bá áda ícó tā 'dīri 'duú ngaá ku, 'bo Múngú ri 'du nga rá, ā'diātāsīyā Múngú ri ícó tā rī pi ārēvú 'du nga céré.”

* **10:18** 10:18 Mi ma zī 'bá múké āsī: Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri vé ífíí 'dini, Yēsū lē ágó ri ā ũsū 'yozú kīnī, 'í Múngú 'í. **10:19** 10:19 Wūngará 20:12; Dētōrōnómē 5:16-20

²⁸ Pétēro ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Í ndre drī ká, 'bá kuki 'bávė ngá ārėvú cérė, 'bá ri mí pámvú ũbī!”

²⁹ Yēsū ní újázú kīnī, “Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dini, 'bá ívé 'bėtī kuúpi, ívé édrīpi kuúpi, ívé ómvúpi kuúpi, ívé étėpi kuúpi, ívé ęndrėpi kuúpi, ívé anjıná kuúpi, ívé ómvú kuúpi má tã sī, āzini ú'dúkó múké mávé rī ā tã sī rī, ³⁰ ĩri jó ĩsú, édrīpi ĩsú, ómvúpi ĩsú, ęndrėpi ĩsú, anjıná ĩsú, ā'bú ĩsú ca mūdūrŭlŭ kárakará vŭ drīgė nōgó. Ā nya dō ĩzāngā drāāāsīyā, ú'dú ũdŭ vé ímŭpi 'dāri gé, ĩri ímŭ ídri 'dāni'dāni rī ĩsú rá. ³¹ 'Bá kárakará 'yo'bá kīnī, ĩ drīdrī rī pi, kōpi ímŭ adri ũdŭmbītā. 'Bá adri'bá ũdŭmbītā rī pi, kōpi ímŭ adri drīdrī.”

*Yēsū átá ívé drāngará ā tã dījī
(Mātáyo 20:17-19; Lúkā 18:31-34)*

³² Yēsū pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be Yērúsālémā galė rú, Yēsū ko kōpi ě drī mužú nī. 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ě drī ábákí cérė cérė, āzini 'bá muž'bá vú ni gé sī rī pi, ũrī ímvú kōpi rá. Yēsū ní 'bá 'i pámvú ũbī'bá mužrī drī ni ĩrī 'dī'bée jizú gārā gá, ĩri ní tã lėėpi ímŭpi 'i ngaapi 'i rŭ'bá gá rī ũlŭzú kōpi ní. ³³ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'Bá kādō mužú caá Yērúsālémā gá 'dāá, ma 'Bá Mvá 'i, ĩ ímŭ má ũli 'be rá, ĩ ma jī pá tu atala atala rī pi drīgė rī pi ęndrėtī gé, āzini 'bá tǎimbī Mósė vé rī ímbá'bá rī pi ęndrėtī gé. Kōpi ímŭ mávé tã lī, ma 'dizú ānī rá, kōpi ma jī pá tu 'bá adri'bá Yāhŭdī rú ku rī pi ęndrėtī gé. ³⁴ Kōpi ímŭ má drī ĩnjá, kōpi tŭsú úwė má rŭ'bá gá, kōpi ma ũgbā, kōpi ma 'dī drā rá, 'bo ú'dú na ā vŭdrī gé, ma gō íngá ídri rú.”

Yōkóbŭ pi Yŭwánī be zikí tã āzi Yēsū tī gé

(Mātáyo 20:20-28)

³⁵ Kúru Zėbėdáyō ęnjipījī Yōkóbŭ pi Yŭwánī be, kōpi ní ímŭzú Yēsū vŭgá nōó, kōpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Ímbápi, tã āzi anigė 'bá lėkí zījī mí tī gé, mí 'o 'bá ní.”

³⁶ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Ngá ĩmi ní lėė má 'o ĩmi ní rī ā'di?”

³⁷ Kōpi ní újázú kīnī, “Mí kādō úrí mívé lŭpá mālŭngā vé 'bá rī pi ní mí íngúzú

íngúngŭ rī drīgė, lė mí ā'yī 'bá ālu ā úrí mí drī ęndėpi gé, āzi rī ā úrí mí drī ĩjī gé.”

³⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi nīkí ngá zī be ku. Īmi nyo ícó ngá kópō agá draápi dradra má ní ímŭ mvŭú 'dīri mvŭ rá? Dōku bātízīmŭ ĩ ní sėė má ní ĩzāngā nyazú 'dīri, ĩmi nyo ícó ā'yī ā sėkí ĩmi ní, sŭ ĩ ní sėė má ní rī tījī rá?”

³⁹ Kōpi ní 'yozú kīnī, “'Bá ícó rá.” Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi ícó ngá kópō agá draápi dradra má ní mvŭú rī mvŭ rá, āzini bātízīmŭ ĩ ní sėė má ní ĩzāngā nyazú 'dīri, ĩmi ícó ā'yī, ĩ sė ĩmi ní rá, ⁴⁰ 'bo úringará má drī ęndėpi gé, āzini má drī ĩjī gé rī, má ícó tã ni ā'yī ĩmi ní nī ku. Vŭrā 'dī'bée Múngú údė íngá 'bá 'i ní ũpėė gí rī pi ní.”

⁴¹ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ā ũrŭko mužrī rī pi ká tã Yōkóbŭ pi ní 'yoó Yŭwánī be 'dīri yījī, kōpi ě ęsī ve 'bá ĩrī 'dī'bée ní rá. ⁴² Kúru Yēsū ní kōpi zizú ímŭzú vŭrā ālu gé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'Bá adri'bá Yāhŭdī rú ku ĩ ní 'bāá 'bá rī pi drīgė 'bāgú rú 'dī'bée, kōpi ri ũkpō áyú ívé 'bá rī pi drīgė, ívé ũgalaku ambugu rī pi ri ũkpō áyú 'bá ĩ ní rŭú rī pi drīgė.

⁴³ Īmi āsámvú gé 'dīgė, lė tã rī ā adri sŭ 'dīri tījī ku. Īmi āsámvú gé 'dīgė, 'bá rī lė dō adrií 'bá āmbúgú rú, lė ā 'bā 'i adrií átī'bá ĩmivė ni, ⁴⁴ āzini 'bá rī lė dō 'i adri āmbúgú 'bá rī pi drīgė cérė, lė ā 'bā 'i adrií tŭgėrī rú rī ęzī ngaá 'bá rī pi ní cérė.

⁴⁵ Ma 'Bá Mvá 'i, má ímŭ 'yozú kīnī, 'bá rī pi ā ngakí má ní ęzī 'dīni kuyė, má ímŭ ęzī ngaá 'bá rī pi ní, āzini má ímŭ ma sėė 'dījī drāá 'bá kárakará pi ě drī jezú.”

Yēsū zī Bārītīmáyō mī be ęsīpi gí rī ě mī

(Mātáyo 20:29-34; Lúkā 18:35-43)

⁴⁶ Kúru Yēsū pi ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be, kōpi ní cazú kŭrŭ Yērīkō vé rī gé. Kōpi ká lėė fŭú mužú kŭrŭ rī agásī, 'bá bītrīká rī pi 'dekí mužú kōpi ā vŭdrī gé sī. Ágó āzi mī be ęsīpi gí ni rŭ ni Bārītīmáyō 'i, ĩri Tīmáyō ā mvá, ĩri ri úrí létī ā jėlė gá, ri ngá mā 'bá rī pi vŭgá. ⁴⁷ Bārītīmáyō ká yījī kīnī, 'bá rī Yēsū Nāzėrėtāgú rī ri ęlī mužú nī, ĩri ní trezú ú'dúkó be ũrŭ

'dāá kīnī, “Yēsũ Dāwúdĩ ã Mvã rĩ, 'í ndre ĭzāngã mávé nōri fô!”

⁴⁸ 'Bá ʊrʊkɔ'béé trekí ágó rĩ drĩgégé kīnī, ã újí kírí. 'Bo ágó rĩ gō treé mužú drĩgégé kīnī, “Dāwúdĩ ã Mvã rĩ, 'í ndre ĭzāngã mávé nōri fô!”

⁴⁹ Yēsũ ní pá tuzú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Īmi zíkí ĩri.” Kòpi ní ágó mĩ be ẽšĩpi gí rĩ zizú kīnī, “Mí adri ʊrĩ sĩ ku, 'í nga ʊrʊ, Yēsũ ri mi zĩ.” ⁵⁰ Bãrĩtĩmáyo ní ívé bōngó akoó rũkũ rĩ njezú 'bezú vũgá, ĩri ní wazú ʊrʊ, ĩri ní mužú Yēsũ vũgá 'dāá.

⁵¹ Yēsũ ní ĩri zizú kīnī, “Ngá mí ní lēé mã 'o mí ní rĩ ã'di?”

Ágó mĩ be ẽšĩpi gí 'dĩri ní újázú Yēsũ ní kīnī, “Īmbápi, á lē āngũ ndreé.”

⁵² Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Í 'de mužú ĩyí, mí ní ma ẽ'yĩ gí rĩ sĩ, mí ídri gí.” Koro ágó rĩ ẽ mĩ ní 'i zizú āngũ ndrezú, ĩri ní 'dezú mužú Yēsũ pi ã vudrĩ gé sĩ.

11

*Yēsũ vé fingará Yērúsālémã gá rĩ
(Mātáyo 21:1-11; Lúkã 19:28-40;
Yūwánĩ 12:12-19)*

¹ Yēsũ pi ní cazú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi be Bētēfágē gá, āzini Bētēnĩyã gá, kũrũ 'dĩ'béé ĩnyĩná Īrã Ōlívē* vé rĩ jēlé gá. Kòpi kã mužú caá ĩnyĩná kũrũ Yērúsālémã vé rĩ gé 'dāá, Yēsũ ní ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bánĩ ĩrĩ ni pi pēzú mužú drĩdrĩ. ² Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Īmi mužú gúrũ ĩmi ẽndrēti gé 'dãri gé, ĩmi kádō fĩ caá gúrũ rĩ agá 'dāá, ĩmi dōngí mbaápi ú'dí rú 'bá āzi ní drĩ únjúzú ānĩ kuyé ni ĩsú 'yĩkĩ kú 'dāá'dã, ĩmi oyukĩ dōngí rĩ ĩjí má vú nōó. ³ 'Bá āzi zĩ dō ĩmi, 'Ngá ĩmi ní rĩ 'oó 'dĩni rĩ ã'di? ĩmi újákĩ ĩri ní 'dĩni, 'Úpĩ lē dōngí rĩ nĩ, ĩ dōngí rĩ újã gō ĩmi ní vúlé rá.' ”

⁴ 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bánĩ ĩrĩ 'dĩ'béé ní 'dezú mužú, kòpi ní cazú dōngí mbaápi ú'dí rú ni ĩsúzú 'yĩkĩ ĩri ĩnyĩná kēētĩlé āngũ ndreépi mužú lētĩ ĩ ní fizú mužú kũrũ rĩ gé 'dálé rĩ gé, kòpi ní dōngí rĩ oyuzú. ⁵ 'Bá ʊrʊkɔ pá tu'bánĩ 'dálé rĩ pi ní kòpi zizú kīnī, “Īmi ri dōngí rĩ oyũ ālé?”

* **11:1** 11:1 Ōlívē: Peṭi olívē vé rĩ ĩri 'a ũ'a be, ĩ ícɔ nya rá, ĩ ĩrívē ũ'a zo ũdu rú, Yāhúdĩ rĩ pi rĩ tĩbĩ á'dí ũdu rĩ sĩ, āzini kòpi rĩ tō lãmbã agá, ácí 'yüzú ānĩ. † **11:9** 11:9 'Bá ĩmũpi Úpĩ ã rũ sĩ rĩ: 'Bá 'dĩri Yēsũ 'i. **11:9** 11:9 Sãwũmã 118:25-26

⁶ Kòpi ní tã rĩ újázú 'bá pá tu'bánĩ rĩ pi ní sũ Yēsũ ní 'yoó ĩ ní rĩ tĩnĩ, 'bá pá tu'bánĩ rĩ pi ní ã'yĩzú kīnĩ, 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi ã jĩkĩ dōngí rĩ mužú ĩyĩ. ⁷ Kòpi ní dōngí rĩ jizú mužú Yēsũ vũgá 'dálé, kòpi ní ívé bōngó akoó rũkũ rĩ pi 'bezú dōngí rĩ ã úgóró gá, Yēsũ ní tuzú úrizú drĩ ni gé. ⁸ 'Bá kárakarã ajakĩ ívé bōngó akoó rũkũ rĩ pi mužú lētĩ rĩ drĩgégé sĩ, ʊrʊkɔ'béé vãkĩ ĩbĩbĩ ómvú agá rĩ pi ũ'bãá mužú lētĩ rĩ drĩgégé sĩ. ⁹ 'Bá 'de'bánĩ Yēsũ ẽndrēti gé drĩdrĩ rĩ pi, 'de'bánĩ ĩri ã vudrĩ gé rĩ pi be, rikĩ gbĩlĩlĩ gá mužú kīnĩ, “Hōsãnã!”

“Tãkĩri ã adri 'bá ĩmũpi Úpĩ ã rũ sĩ rĩ† ní!”

¹⁰ “Múngú ã 'bã tãkĩri mãlũngã úyú Dāwúdĩ vé rĩ ní ĩmũ ruũ rĩ drĩgégé!”

“Hōsãnã Múngú ʊrʊgégé 'bũ gé rĩ!”

¹¹ Kuru Yēsũ ní cazú kũrũ Yērúsālémã vé rĩ gé 'dāá, ĩri ní fizú Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá, ĩri ní 'dezú rizú ngá rĩ pi úndrezú ánázú kũrũ. 'Bo ʊtũ rĩ ní 'deé gí rĩ sĩ, Yēsũ pi ní 'dezú mužú ívé 'bá áyũyũ mudrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi be gúrũ Bētēnĩyã vé rĩ gé.

*Yēsũ tri peṭi ĩ ní zĩ fĩgĩ rĩ
(Mātáyo 21:18-19)*

¹² Kã mužú adrii drũ 'dĩni, Yēsũ pi ní fũzú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi be gúrũ Bētēnĩyã vé rĩ agásĩ āmvé, ẽbĩrĩ fũ Yēsũ ri káyĩ. ¹³ ĩri ní peṭi ĩ ní zĩ fĩgĩ rĩ ndrezú rará rú, bĩ ni amu kú kũmvũ, ĩri ní 'dezú mužú peṭi rĩ ã gãrã gá ĩnyĩná 'dāá, lē ndreé dō peṭi rĩ 'a rá. Kã mužú caá peṭi rĩ ã gãrã gá 'dāá, ĩsú peṭi rĩ 'a kuyé, 'yēná bĩ ni amu kú nĩ, ã'diãtãsiyã lókĩ 'dãri adri peṭi ní 'azú ni kuyé. ¹⁴ Yēsũ ní 'yozú peṭi rĩ ní kīnĩ, “Lē 'bã āzi ã gō mívé ũ'a nyaá dĩĩ ãlũjãni ku.” 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi yĩkĩ tã ĩri ní 'yoó 'dĩri rá.

*Yēsũ údró 'bã mũfēngã ufu'bánĩ rĩ pi Jó
Múngú vé rĩ agásĩ
(Mātáyo 21:12-17; Lúkã 19:45-48;
Yūwánĩ 2:13-22)*

¹⁵ Yēsũ pi kã caá ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bánĩ rĩ pi be Yērúsālémã gá 'dāá, ĩri ní fizú mužú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dāá,

ĩri ní í'dózú 'bá ri'bá ngá je'bá, āzini ri'bá ngá ʊzì'bá rĩ pi údrózú. Īri ní 'bá ri'bá mǔfēngā ufu'bá rĩ pi vé misá uezú u'dezú ũlĩ rú, āzini 'bá āmámũ ʊzì'bá rĩ pi vé k̄itrĩ uezú u'dezú ũlĩ rú. ¹⁶ Yēsũ ā'yĩ 'bá āzi ní ngá j̄izú ʊzizú Jó Múngú vé rĩ ā bóró gá 'dāá ku. ¹⁷ Yēsũ ní k̄opi ímbázú, ĩri ní 'yozú k̄opi ní k̄inĩ, “Síkí nyo Búkũ Múngú vé rĩ agá 'yozú k̄inĩ,

“ ‘Jó mávé rĩ ĩ zì

jó 'bá āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ní ma zizú ní' 'dini kuyé?

'Bo ĩmi újákí jó rĩ ícá 'vũrā ũgũ'bá rĩ pi ní rizú adrizú ní.' ”

¹⁸ Atala atala rĩ pi dr̄igé rĩ pi, 'bá tǎimbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi be, k̄opi k̄a tǎ Yēsũ ní 'oó 'dĩri yĩ, k̄opi í'dókí létì ndāá lēzú Yēsũ ri 'dizú dr̄ázú rá. 'Bo k̄opi 'okí ĩri s̄i ũr̄i s̄i, ā'diātāsīyā 'bá kárakarā āyākí tǎ ĩri ní ímbá rĩ s̄i rá.

¹⁹ Kā muų adrii ũndrēḡá rĩ s̄i, Yēsũ pi ní fūzú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be k̄urú rĩ agásĩ āmvé.

Peṭi ĩ ní z̄i f̄iḡi rĩ vé 'wingará (Mātáyo 21:20-22)

²⁰ Kā muų adrii dr̄ũ 'dini, k̄opi k̄a rii el̄i muzú peṭi ĩ ní z̄i f̄iḡi rĩ ā gārā gá s̄i, Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní peṭi Yēsũ ní trii 'dāri ndrezú, peṭi rĩ í'dó 'wií ulá ni gélésila. ²¹ Pétēró ní tǎ ándúrú Yēsũ ní peṭi rĩ trizú 'dāri ā tǎ ígázú. Pétēró ní 'yozú Yēsũ ní k̄inĩ, “Ímbápi, 'í ndre dr̄i ká! Peṭi mí ní trii 'dāri 'wi gí.”

²² Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní k̄inĩ, “Lē ĩmi ẽ'yĩkí Múngú ri. ²³ Ádarú á 'yo ĩmi ní, 'bá rĩ ẽ'yĩ dō Múngú ri rá, yĩk̄i ni awa dō 'i ĩr̄i kuyé, ĩri ícá 'yo írá 'dĩri ní ā n̄j̄i 'i 'deé ȳi bālālā rĩ agá 'dāá, írá rĩ ícá 'i n̄j̄i 'de ȳi bālālā rĩ agá 'dāá rá. ²⁴ 'Í 'bā dō ẽs̄i rizú ngá zizú Múngú vugá, ngá mí ní z̄i rĩ, Múngú ri sē mí ní rá. ²⁵ 'Bo mi dō ri Múngú ri z̄i, 'í 'bā dō 'bá āzi ā tǎ kú mí ẽs̄i agá, lē m̄i trũ

ĩri rá, mí Ẹtēpi 'bũ gé rĩ ā trũ rĩ mi mívé ũnj̄ikānyā agásĩ bēnĩ. ²⁶ 'Bo 'í trũ dō mí ógũpi ri ívé ũnj̄ikānyā agásĩ ku, mí Ẹtēpi 'bũ gé rĩ ícá mi trũú mívé ũnj̄ikānyā agásĩ ku.” †

Yāhūd̄i rĩ pi z̄ikí ũkpō Yēsũ ní ẽz̄i ngazú rĩ ā tǎ

(Mātáyo 21:23-27; Lúkā 20:1-8)

²⁷ Yēsũ pi ní gōzú cazú ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be Yērūsālēmā gá 'dāá d̄i. Yēsũ k̄a rii ẽc̄i Jó Múngú vé rĩ ā bóró agásĩ, atala atala rĩ pi dr̄igé rĩ pi, 'bá tǎimbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi be, 'bá ambugu ʊr̄uk̄o'bée be, k̄opi ní ímúzá Yēsũ vugá nōó. ²⁸ K̄opi ní Yēsũ ri zizú k̄inĩ, “Ūkpō mí ní 'bá ngá ʊzì'bá 'dĩ'bée údrózú Jó Múngú vé rĩ ā bóró agásĩ 'dĩri, mí ís̄u íngūgá? Ā'di sē mí ní ũkpō 'dĩri ní?”

²⁹ Yēsũ ní újázú k̄opi ní k̄inĩ, “Ma dr̄i ĩmi z̄i, ĩmi újákí dō tǎ má ní ĩmi zizú 'dĩri rá, ma kuru ũkpō má ní tǎ 'ozú rĩ vé tǎ ũlũ ĩmi ní rá.” ³⁰ Kuru ĩri ní k̄opi zizú k̄inĩ, “Ā'di sē Yūwānĩ ní ũkpō bātízimũ sēzú 'dĩri ní? Yūwānĩ vé bātízimũ sēé 'dĩri íbí íngá 'bũ gélésila yā, dōku íbí íngá 'bá áda vugálésĩ? ĩmi újákí má ní!”

³¹ K̄opi ní rizú átázú ĩ ásámvú gé s̄i k̄inĩ, “‘Bá 'yokí dō, ‘Ūkpō Yūwānĩ ní bātízimũ sēzú 'dĩri íbí íngá 'bũ gélésila,’ ĩri gō 'bā z̄i, ‘Īmi ẽ'yĩkí Yūwānĩ ri kuyé ās̄i?’” ³² 'Bo 'bá rĩ pi ní 'yoó Yūwānĩ ri nēb̄i rĩ s̄i, 'bá ícókí 'yoó, bātízimũ Yūwānĩ ní sēé 'dĩri, 'bá áda sē ĩri ní ũkpō ni ní 'dini ku.”

³³ K̄opi ní újázú Yēsũ ní k̄inĩ, “‘Bá n̄kí kuyé.”

Yēsũ ní újázú k̄opi ní k̄inĩ, “Má ícá ũkpō má ní tǎ 'ozú rĩ vé tǎ ũlũú ĩmi ní ku.”

12

Nāpí āgō ómvú 'ā'bá rĩ pi vé rĩ (Mātáyo 21:33-46; Lúkā 20:9-19)

¹ Kuru Yēsũ ní átázú atala atala rĩ pi dr̄igé rĩ pi ní, 'bá tǎimbĩ Mósē vé

11:17 11:17 Ísáyā 56:7 **11:17** 11:17 Yērēmīyā 7:11 † **11:26** 11:26 Átángá véřēs̄i 26 agá 'dĩri, búkũ Mārākō vé ĩ ní s̄i Ḡir̄ik̄i t̄i s̄i dr̄i dr̄i rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōkí s̄i búkũ Mārākō vé vúlé rĩ agá rá. * **12:1** 12:1 Peṭi vinyō vé rĩ: Yāhūd̄i rĩ pi 'duk̄i peṭi vinyō vé rĩ ā tǎ 'bāā tǎ āmbúgú rú, k̄opi ri ũ'a ni zo vinyō s̄u rú. Múngú ipē 'bá Ísērélē vé rĩ pi adrii 'bá ívé ni, k̄opi ā adriki r̄i s̄u peṭi vinyō vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rĩ t̄in̄i. Nāpí peṭi vinyō vé 'dĩri, sē 'bá tǎimbĩ ímbá'bá rĩ pi atala atala rĩ pi dr̄igé rĩ pi be n̄kí áma rá 'yozú k̄inĩ Yēsũ ri ívé tǎ átá. 'Í lā Sāwúmā 80:8-16; Ísáyā 5:1-7; Mātáyo 21:33-46; Lúkā 20:9-19.

rī ímbá'ba rī pi ní, āzini 'bá ambugu urukọ'bée ní nāpí sī kīnī, “Ágó āzi sa peṭi vinyō vé rī pi,* sị ābi ómvụ rī ã gārā sī kúrụ, ga 'bụ kuṭ vūgá 'dāá, rizú vinyō rī zozú ānī, āzini sị lágáraka āco urugégé 'dāá, rizú āngū úndrészú. Kúru ĩri ní ívé vinyō ómvụ agá rī kuzú 'bá urukọ'bée ómvụ 'ā'ba ni pi ní ũkōlō, kọpi ũfēkí ĩri ní mūfēngā, ĩri ní 'dezú mužú āngū āzi gé. ² Lókí ĩ ní rizú ũ'a rī ũtízú peṭi vinyō vé rī pi sịgé sī rī ká ícọ, ĩri ní ívé átí'ba pēzú mužú 'bá ĩri ní ómvụ rī kuú kọpi ní ũkōlō 'dā'bée vúgá 'dāá, átí'ba rī mu ĩrivé ũ'a rī ã vúgú íjị. ³ 'Bo 'bá ĩ ní ómvụ rī kuú kọpi ní ũkōlō 'dā'bée ní ĩri ruzú, kọpi ní ĩri ũgbāzú, ĩri pēzú mužú drị be ule.

⁴ “Īri ní átí'ba āzi pēzú mužú kọpi vúgá 'dālé dīj, 'bo kọpi ã gbākí ĩri ē drī, kọpi u'dakí ĩri ũnjí ũnjí. ⁵ ĩri ní gōzú átí'ba āzi pēzú, kọpi 'díkí átí'ba 'dīri drāá rá. Ri nyo átí'ba rī pi ũpēé mužú dīj dīj, kọpi ũgbākí urukọ'bée, ú'díkí urukọ'bée ũdrāá rá.

⁶ “'Bá rī ē ĩmbítā ace ālu, 'bá acepi rī, ĩri ómvụ 'dīpa rī vé mvá ĩri ní lēé ambamba rī. ĩri ní mvá rī pēzú mužú 'bá ĩri ní ómvụ rī kuú kọpi ní ũkōlō rī pi vúgá 'dāá kīnī, 'Kọpi ícọ mávé mvá ĩnjī rá.’

⁷ “'Bo 'bá ĩri ní ómvụ rī kuú kọpi ní ũkōlō rī pi ní rizú átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, “'Bá ímúpí ĩrivé ngá ē tị ruṭpi rī, ĩri ímú 'dā, lē 'bā 'díkí ĩri drāá 'dīísí rá, 'bā 'dúkí rí ómvụ rī 'bá ní.’ ⁸ Kọpi ní ĩri ruzú, ĩri 'dizú drāzú rá, kọpi ní ĩrivé āvū 'duzú ómvụ rī agásí, jizú 'bezú āmvé.”

⁹ Yēsū ní kọpi zizú kīnī, “Īmi kádō ũsūú, ómvụ 'dīpa ri gō tā íngóni ni 'o? Á lē lūú ĩmi ní 'yozú kīnī, ĩri ímú 'bá ĩri ní ómvụ rī kuú kọpi ní 'dā'bée ú'dí ũdrā rá, ĩri gō ómvụ rī sē 'bá urukọ'bée ní. ¹⁰ ĩmi lākí tā ĩ ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī kuyé? Búkū rī kīnī,

“ 'Írā ándúru 'bá jó sị'ba rī pi ní gāá sī rī, újá nóni 'i ícá írā sēépi jó rī ní pá tuzú ānī ũkpó ũkpó ni.

¹¹ Úpí 'o tā 'dīri nī, sē 'bá ní āyāngará.’ ”

¹² 'Bá Yēsū ní átá kọpi be 'dī'bée nīkí áma rá, nāpí Yēsū ní ũlūú 'dīri, Yēsū ri tā rī pi nāpí rú ĩ rụ'ba gá. Kọpi lēkí kōdō ĩri rụú, 'bo kọpi rúkí 'bá bītríká rī pi, kọpi kúkí ĩri ānī, kọpi gōkí mužú 'dīísí rá.

Mūfēngā umbe jezú rī vé ũfēngará 'bāgú āmbúgú rī ní rī
(Mātáyo 22:15-22; Lúkā 20:20-26)

¹³ Drīkoma 'dī'bée ní Fārúsī rī pi ā urukọ pēzú 'bá Ēródē ri ẹṭi'ba rī pi be mužú Yēsū ri uzizú, ā 'yo rí tā, ĩ tókí rí ĩri ānī bēnī. ¹⁴ Kọpi ní cazú ĩri vúgá 'dāá, kọpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Ímbápi, 'bá nīkí rá mi 'bá tā 'oópi pīrī ni, 'bá āzi ícọ mívé yīkí tā 'ozú rī újá ku, mi 'bá rī pi vé tā 'du nga céré trōtrō, átā dō 'bá rī ā'di 'i, mi rí tā áda Múngú vé rī ímbá. ĩri nyo múké ĩ ní mūfēngā umbe jezú rī ũfēzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní,† dōku ā ũfēkí ku? ¹⁵ 'Bā ũfēkí iyí, dōku 'bā ũfēkí ku?”

'Bo Yēsū nī tā kọpi ē ẹsị agá rī rá. Yēsū ní kọpi zizú kīnī, “'Īmi ri tā ndā mâ rụ'ba gá 'dīni āsī? 'Īmi íjīkí má ní mūfēngā fífí ẹnjīpi ẹnjīnī ālu, mâ ndre drī ká.”

¹⁶ Kọpi ní mūfēngā ā fífí íjizú ālu Yēsū vú nōó, Yēsū ní kọpi zizú kīnī, “'Īndrīlīkí ĩ ní údé mūfēngā rụ'ba gá nōri, āzini rụ ĩ ní sī rụ'ba ni gé nōri ā'di vé ni?”

Kọpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “'Īndrīlīkí rī, āzini rụ rī 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ni.”

¹⁷ Yēsū ní újázú kọpi ní kīnī, “'Ngá rī dō 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ni, ĩmi sēkí 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní, ngá rī dō Múngú vé ni, ĩmi sēkí Múngú ní.”

Tā Yēsū ní újá kọpi ní 'dīri, sē kọpi ní āyāngará.

Íngāngará drāngará gálésīla rī vé tā
(Mātáyo 22:23-33; Lúkā 20:27-40)

¹⁸ Kúru 'bá ĩ ní zī Sādókē,‡ 'yo'ba kīnī, 'bá rī drā dō gí ícọ gōó íngá ídri rú ku

12:11 12:11 Sāwumā 118:22-23 † **12:14** 12:14 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: ĩri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndīāndí rī pi agá rī pi drīgé, āngū Yūdáyā vé rī drīgé, āngū Gālīláyā vé rī drīgé, āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī drīgé. 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú āmbúgú rī zī ívé tị sī Kāyísará. ‡ **12:18** 12:18 Sādókē: Sādókē rī pi ngúlúmū Yāhūdī rī pi vé tām̄bī Mósē vé rī rụ'ba títí rī pi, 'bo kọpi ẹ'yīkí índrī rī pi vé tā kuyé, ẹ'yīkí mālāyīkā rī pi vé tā kuyé, āzini kọpi ẹ'yīkí kpá 'yozú kīnī, 'bá ũdrā'ba gí rī pi gō íngá ídri rú rá 'dīni kuyé. 'Í lā Ẹzị 23:8.

'dī'bée ní ímúzá Yésũ vúgá nŏó, kŏpi ní Yésũ ri zizú ¹⁹ kīnī, “Ímbápi, Mósē sī 'bá ní kīnī, “Bá rī vé édrípī drā dŏ, ku dŏ օwúzí kú mvá ākó, 'bá drāápi rī vé édrípī rī gŏ օwúzí rī é'yí 'í ní ũkú rú, kŏpi anji tị օwúzí rī be, anji kŏpi ní tị rī pi adri édrípī drāápi 'dāri vé ni.’ ²⁰ Ándúru anji āgŏ ézīrī, kŏpi édrípī rú, mvá kāyú rī je ũkú, ĩri ní drāzú, kŏpi tịkí mvá ũkú rī be kuyé. ²¹ Édrípī āzi rī ní gŏzú ũkú rī é'yízú, ĩri ní kpá drāzú mvá ākó, édrípī āzi rī ní kpá ũkú rī é'yízú, drā kpá 'dīni, kŏpi tịkí mvá ũkú rī be kuyé. ²² Anji ézīrī 'dī'bée ũdrākí céré, tịkí anji ũkú rī be kuyé. Ụdụ ni gé, ũkú rī ní kpá drāzú. ²³ Kúru 'í lū 'bá ní, āgŏ ũdrā 'bá ézīrī 'dī'bée céré rikí ũkú ālu 'dīri jeé, kādŏ muų caá ú'dú 'bá rī pi ní íngázú gŏzú ídri rú rī gé, ũkú 'dīri adri ā'di vé ni?”

²⁴ Yésũ ní újázú kŏpi ní kīnī, “Tā ĩmi ní átá 'dīri adri piri ku! ĩmi nīkí tā ĩ ní sī Búkũ Múngú vé rī agá rī kuyé! ĩmi nīkí ũkpŏ Múngú vé rī kuyé! ²⁵ 'Bá ũdrā 'bá gí rī pi kádŏ íngá gŏó ídri rú, ágó gŏ ũkú jeé ku, ũkú gŏ ágó jeé ku. Kŏpi adri sũ mālāyíkā 'bũ gé 'dālé rī pi tịni. ²⁶ 'Bá ũdrā 'bá gí rī pi vé íngángará gŏó ídri rú rī vé tā, ĩmi lākí búkũ Mósē ní sī rī agá rá. ĩmi nīkí tā ācí ní đizú rŭdú agá rī rá, Múngú 'yo Mósē ní kīnī, 'Ma Múngú Ābūrámāš vé rī, Múngú Ísákā* vé rī, āzini Múngú Yŏkóbũ† vé rī,’ ²⁷ Múngú adri 'yozú kīnī, ĩri Múngú 'bá ũdrā 'bá gí rī pi vé ni kuyé, ĩri Múngú 'bá ídri rú rī pi vé ni. ĩmi Sādókē 'dī'bée, tā ĩmi ní 'yoó kīnī, 'bá ũdrā 'bée gí rī pi íngákí gŏó ídri rú ku 'dīri ũnjŏ.”

Tāimbị tã be agaápi rá rī

(Mātáyo 22:34-40; Lúkã 10:25-28)

²⁸ 'Bá tāimbị ímbá 'bá rī pi vé ālu ní ícázú, ísú Yésũ pi ri āgátá gā Sādókē rī

pi be. Kã ímú ísú Yésũ újá tā rī piri, ĩri ní Yésũ ri zizú kīnī, “Tāimbị 'dī'bée agásĩ céré, ngŏri ndē nī?”

²⁹ Yésũ ní újázú ĩri ní kīnī, “Tāimbị agaápi rá rī, ĩri 'dī, 'ĩmi anji Ísērélē vé 'dī'bée, ĩmi yíkí drī ká! Úpí 'bávé rī, ĩri 'yéǵá Úpí Múngú 'i. ³⁰ Lē mí lē Úpí Múngú mívé rī ési be céré, índrí mívé rī be céré, yíkí mívé rī be céré, ũkpŏ mívé rī be céré.’ ³¹ Tāimbị ĩrī rī 'dīni, 'Lē mí lē 'bá mí gārā gá rī sũ mí ní mí rŭ 'bá lēé rī tịni.’ Tāimbị āzi tāimbị ĩrī 'dī'bée ndéepi rá ni 'dāáyo.”

³² Ágó riipi tāimbị ímbápi rī ní 'yozú kīnī, “Ímbápi, tā mí ní 'yoó kīnī, Múngú ri 'yéǵá ālu, Múngú āzi túngú ni 'dāáyo 'dīri, ĩri tā áda. ³³ Ádarú lē mí lē ĩri ési be céré, yíkí mívé rī be céré, ũkpŏ mívé rī be céré, āzini 'í lē dŏ 'bá mí gārā gá rī sũ mí ní mí rŭ 'bá lēé rī tịni, ndē ngá mí ní sēé rī pi rá, āzini ndē rŏbŏŋŏ mí ní zāá rī rá.”

³⁴ Yésũ kã ndree ágó rī újá tā rī piri, ĩri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Mí ítrú nŏni mí ícá ĩnyinǵa mālŭngā Múngú vé rī ā jēlé gá gí.” Vŭdrī ni gé, 'bá āzi gŏ Yésũ ri zii tā āzi sī đđi kuyé.

Kúrísitŏ ri ā'di ā Mvã?

(Mātáyo 22:41-46; Lúkã 20:41-44)

³⁵ Yésũ kã rií 'bá rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ā bŏró gá 'dāá, ĩri ní 'bá rī pi zizú kīnī, “Bá tāimbị ímbá 'bá rī pi ri 'yo kīnī, Kúrísitŏ ri ímú ífũ úyú Dāwŭđđi vé rī agá, tā kŏpi ní 'yoó 'dīri, kŏpi ũsŭkí ífífí ni a'di? ³⁶ Índrí Uleterē rī ású Dāwŭđđi ri, sē átá 'dīni kīnī,

“ ‘Úpí Múngú 'yo mávé Úpí ní kīnī,

“Mí úrí mǵa drī ëndépiš gé,

cĩmgbá má ní mívé ari'ba rī pi 'bázú

mí pǵlé gá rī gé.” ’

12:19 12:19 Dětŏrŏnŏmē 25:5 § **12:26** 12:26 Ābūrámā: Múngú zị Ābūrámā ri kīnī, ā ku ívé 'bá 'bētđi āsámvú gé rī pi, ā ku ívé āngŭ, ā 'de muų āngŭ āzi ú'di ni gé. Ābūrámā ri é'bipi Yāhŭđđi rī pi vé rī, tịkí ĩri íli élifũ ālu mŭđŭrŭlŭ ārŏ (1,800) gé, ísú tịkí drī Yésũ ri kuyé. 'Í lā 'Ídŏngará 12-25. * **12:26** 12:26 Ísákā: Ísákā ri mvá Múngú ní ezii Ābūrámā ní rī. 'Í lā 'Ídŏngará 17-35. † **12:26** 12:26 Yŏkóbũ: Yŏkóbũ ri Ābūrámā mvŏpi Ísákā vé mvá, ĩri anji be muđrđi drđi ni ĩrđi, Múngú újá rú ni zii Ísērélē, úyú ĩrivé rī zikí anji Ísērélē vé ni. Sā Yésũ vé rī gé, zikí kŏpi Yāhŭđđi. 'Í lā 'Ídŏngará 25-50. **12:26** 12:26 Wŭngará 3:6 **12:30** 12:30 Dětŏrŏnŏmē 6:4-5 **12:31** 12:31 Lēvđtikā 19:18 ‡ **12:36** 12:36 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tā 'dīri vé ífífí, Dāwŭđđi zị Yésũ Kúrísitŏ ri ívé Úpí. § **12:36** 12:36 Drđi ëndépi gé: 'Bá úrípi drđi ëndépi gé rī, ĩri ũkpŏ be, ĩ ĩri ĩnjnjđi. **12:36** 12:36 Sāwŭmā 110:1

³⁷ Dāwúđĩ zì dō Kúrísítō ri ívé Úpí pírí, Kúrísítō ri ícò adri Dāwúđĩ ã mvá íngóni ngóni?"

'Bá kárakarà 'bákí úvá rizú tã ĩri ní ímbá 'dĩri yìzú àyìkō sī.

Yēsũ kīnī lē 'bá rī pi ã adrikí mị be kowu 'bá tãimbị Mósē vé rī ímbá' 'bá rī pi vé tã sī (Mātáyo 23:1-36; Lúkã 20:45-47)

³⁸ Yēsũ kã rií 'bá rī pi ímbá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi adrikí mị be kowu 'bá rī 'bá tãimbị Mósē vé rī ímbá' 'bá 'dĩ'bée ã tã sī. Kōpi lēkí ĩ úsú bōngó ãcoco ni pi sī, rií ẹcì jòkōnị agásī, 'bá rī pi kádō ĩ ẹzị, kōpi ẹ ĩnjìkí rí ĩ ĩnjìnjì. ³⁹ Āzini kōpi lēkí ã 'bákí ĩ úrí vūrã 'bá ambugu rī pi vé rizú úrízú Jó Múngú ri Zìzú rī pi agá 'dãá rī gé, āzini vūrã 'bá ĩnjìzú ĩnjìnjì rizú ùmụ nyazú rī gé. ⁴⁰ Kōpi ri ọwuzì rī pi ẹ mị ù'bã rizú kōpivé ngá jó ãsámvú gé rī pi u'duzú kōpi drìgé sī. Kōpi ri Múngú ri zì sã be ãco, 'bá rī pi ã ndrekí rí ĩ. 'Bá tã 'o'bá 'dĩni 'dĩ'bée, Múngú ri ímụ kōpi ĩrĩnã ùnjí ùnjí."

Ngá ọwúzìgọ rī ní sēé rī vé tã (Lúkã 21:1-4)

⁴¹ Yēsũ ní 'dezú muzú úrízú sòndúkũ ĩ ní 'bãá kuú Jó Múngú vé rī agá, ĩ ní rizú mǔfēngã 'bezú 'a ni gé rī ã gārã gá. Tē rií 'bá kárakarà mǔfēngã jì'bá 'be'bá rī pi ndreé. Ndre 'bá ã'bú be rī pi 'bekí mǔfēngã ívé rī ãmbúgú. ⁴² Kúru ọwúzìgọ ãzi ùjì ívé rī mǔfēngã fífí nyíríná ẹnjìpi ku ni 'beé ĩrĩ.

⁴³ Yēsũ ní ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá rī pi zìzú ímúzú 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ùkú ọwúzìgọ ngá ãkó 'dĩri vé mǔfēngã 'beé rī, ndé 'bá 'be'bá ãmbúgú rī pi vé rī rá. ⁴⁴ Ngá 'bá ã'bú be rī pi ní sēé rī, kōpi í'dúkí ívé ã'bú kárakarà rī pi agá, 'bo ùkú ngá ãkó 'dĩri sē ívé ngá 'í ní kōdô 'í ìzã kozú rī ãrēvú céré."

13

Ī ímụ Jó Múngú vé rī ùjō árí vūgá (Mātáyo 24:1-2; Lúkã 21:5-6)

¹ Yēsũ kã rií fūú muzú Jó Múngú vé rī agásī, ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ùbĩ'bá rī pi vé ãlu ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Ímbápi, 'í ndre

drĩ ĩrã ùnyĩ be 'dĩ'bée ká, āzini 'í ndre drĩ jó ĩ ní sị jó Múngú ri ĩnjìzú rī ã gārã gá sī ùnyĩ be 'dĩ'bée ká!"

² Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnī, "Jó mí ní ndreé ambugu ambugu 'dĩ'bée, ĩ ímụ kōpi ùjō céré u'de vūgá, ĩrã ĩ ní jó rī pi ù'bázú ãní 'dĩ'bée, ĩ ímụ kōpi ùjō ú'bé céré vūgá."

Īzāngã ímụpi drĩdrĩ 'dĩlé rī (Mātáyo 24:3-14; Lúkã 21:7-19)

³ Vúdrĩ ni gé, Yēsũ mu úrí kuú ĩrã Òlívē vé rī drìgé, 'búná aco kōpi ãsámvú Jó Múngú vé rī be nī. Pétēró pi Yòkóbū be, Yūwánī sī, āzini Āndērēyã sī, kōpi ní ĩ njezú muzú Yēsũ vúgá 'dãá. ⁴ Kōpi ní Yēsũ ri zìzú kīnī, "Tã 'dĩ'bée ímụ ĩ nga ngòtú? Ngá ímụpi lūúpi kīnī, tã 'dĩ'bée ímụ ĩ nga rá rī ã'di?"

⁵ Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi ndrekí múké, lē 'bá āzi ã ù'bã ĩmī mị ku, ⁶ ã'diātāsīyã 'bá kárakarà pi ímụ ùnjō ùlì mâ rú sī, kōpi 'yo, ĩ Kúrísítō 'i. Kōpi 'bá kárakarà pi ẹ mị ù'bã rá. ⁷ Īmi kádō tã ẹ'dì vé ni yì, āzini ĩmi kádō tã ẹ'dì vé ĩ ní rií átá rī ã tã yì, lē ĩmi adrikí ùrĩ sī ku. Tã 'dĩni 'dĩ'bée ímụ ĩ nga rá, 'bo adri 'yozú kīnī, ùdũ nyòókú nōri vé rī, ĩri 'i deępi 'dĩ 'dĩni kuyé. ⁸ 'Bá āngū ãzi agá rī pi ímụ ẹ'dì 'dì ĩ ãsámvú gé sī 'bá āngū ãzi agá rī pi be. 'Bá mǎlūngã rụ'bá rī pi ímụ ẹ'dì 'dì ĩ ọgǔpǔjì mǎlūngã rụ'bá rī pi be, dīngídīngí ri ímụ āngū aya vūrã kárakarà ni pi agásī, ẹbìrì ri ímụ 'de ùnjí ùnjí. 'Bo tã 'dĩ'bée drĩ ĩzāngã rī vé í'dóngará.

⁹ "Īmi adrikí mị be kowu! Ī ímụ ĩmi uru jì mu tō 'bá tã lị'bá rī pi ẹndrẹtì gé, ĩ ĩmi ùgbã Jó Múngú ri Zìzú rī pi agásī kẹlíná sī. Ī ímụ ĩmi jì mu pá tu ùgalaku ambugu rī pi ẹndrẹtì gé, āzini 'bágú rī pi ẹndrẹtì gé mã tã sī, ĩri adri drĩlé múké ĩmi ní mávé tã ùlüzú kōpi ní. ¹⁰ Ú'dú ùdũ vé rī ní drĩ ícázú kuyé rī gé, lē ã ùlũkí ù'dúkọ múké rī muzú āngū rī pi agásī céré. ¹¹ Urukí dō ĩmi, āzini tókí dō ĩmi 'bá tã lị'bá rī pi ẹndrẹtì gé, lē ĩmi rikí ĩmi ùsǔđrãá átángá ĩmi ní lēé muų átá rī vé tã sī ku. Sã ni kádô ícá, átángá ĩmi ní

muḡ á tá rī, Múngú ri ũlũ ĩmi ní nĩ. Ĩmi á tá kǐ á tá ngá rī nĩ ku, Índrǐ Uleterē rī á tá nĩ.

12 “Ēdrǐpǐ ri ímú édrǐpǐ ã ũli 'be, ĩri édrǐpǐ ri sē 'dǐ drǎ rá. Ētépǐ ri ímú ívé anjǐná rī pi ã ũli 'be, ĩri kōpi sē ú'dǐ ũdrǎ rá, anjǐná rī pi ímú ufu ku ari'ba rú, kōpi 'bá ĩ tǐ'bá rī pi sē ú'dǐ ũdrǎ rá. 13 'Bá rī pi ímú ĩmi ngũ ũnjǐ má tá sǐ, 'bo 'bá pá tuúpi tǐtǐ ívé ẹ'yǐngará agá cǐmgbá cazú ũdǐ gé rī, Múngú ri ímú ĩri pa rá.

*Tā ũnjǐ ímúpi 'i ngaápi rī
(Mātáyo 24:15-21; Lúkǎ 21:20-24)*

14 “Ĩmi kádō 'Ngá Ũnjǐ āngũ izaápi' ni ndree tu pá kuú vūrǎ ĩri ní kōdō pá tuzú ku rī gé, 'bá tá ni lǎápi rī ã nĩ tá ni vé ífǐfǐ múké. Sǎ 'dǎri gé, 'bá adri'bá āngũ Yūdáyǎ vé rī agá rī pi, lē kōpi ã ápákǐ mužú írá drǐgé. 15 Tǎ 'dǎri ísú dō 'bá rī jó drǐgé, ẹ ísǐ fǐfǐ jó agá 'dǎá, muḡ ngá āzi í'dú ku. 16 Tǎ 'dǎri ísú dō 'bá rī ómvú agá, lē 'bá rī ã gō vúlé muḡ ívé bōngó akoó rǔkǔ rī í'dú ku. 17 Lókǐ 'dǎri gé, tá rī ímú adri ũkpó ũkpó ũkú 'a be rī pi ní, āzini ũkú anjǐ be drǐ ũdénǎ rú bǎ ndrú'bá ndrúndrú rī pi ní! 18 Lē ĩmi zǐkǐ Múngú ri, tá 'dǎri bée ã ngá rǐ 'i lókǐ kílongóro vé rǐ* gé ku, 19 ã'diātāsǐyǎ sǎ 'dǎri gé, ĩzāngǎ 'bá rī pi ní ímú nyaá rī, Múngú ní í'dózú vū rī gbingará gá 'dǎá, kōpi nyakǐ drǐ āvū ni kuyé. 'Bo ĩzāngǎ sǐ 'dǎri tǐnǐ ni, ícó gōó 'i ngaá dǐjǐ ku. 20 Úpǐ ẹ ítrú dō ú'dú ĩzāngǎ nyazú rī ícá ẹlǐná ku, 'bá āzi ícó adrii ídri rú ku. 'Bo ĩrivé 'bá ĩri ní íngá ũpée rī pi ã tá sǐ, ĩri ú'dú rī ítrú ícá ẹlǐná. 21 Lókǐ 'dǎri gé, 'bá rī 'yo dō, “Í ndre, Kúrísítō ri nō!” dōku ‘ĩri 'dǎ!’ lē mǐ ẹ'yǐ ĩrivé tá ĩri ní 'yoó 'dǎri ku. 22 'Bá ũnjó rú 'yo'bá kǐnǐ ĩ Kúrísítō 'i rī pi nēbǐ ũnjó rú rī pi be, kōpi ímú ĩfū ri tá āyāzú āyāyǎ ni pi 'o 'bá Múngú ní ũpée rī pi ẹ mǐ ũ'bázú ānǐ, 'bo kōpi ícókǐ ũ'bǎá bǎ ku. 23 'Bo ĩmi adrikǐ mǐ be kowu! Má ũlũ ĩmi ní tá ímú'bá 'i nga'bá rī pi ārevú céré drǐdrǐ gǐ.

13:14 13:14 Dānyélē 9:27; 11:31; 12:11 * 13:18 13:18 Lókǐ kílongóro vé rǐ: Āngũ ĩsērélē vé rǐ gé 'dǎá, lókǐ kílongóro vé rǐ gé, ẹcǐ tungará ũkpó ũkpó, ã'diātāsǐyǎ yǐgǐ ri 'dǐ ambamba, sē āngũ rǐ igbe igbe. 13:25 13:25 ĩsáyǎ 13:10; 34:4

*Yēsũ vé ĩgōngará
(Mātáyo 24:29-31; Lúkǎ 21:25-28)*

24 “Lókǐ 'dǎri gé, ĩzāngǎ 'bá rī pi ní nyaá rī ã vǔdrǐ gé,

“ ‘Ūtú rī ẹ mǐ ri ímú bǐ nǐ ku ĩnǐná rú, mbǎá rī gō kaá ku.

25 Línýǎ rī pi ímú lǔ 'bǔ gé 'dǎásǐ vǔgá, ĩ ímú ngá 'bǔ gé 'dǎlé rī pi aya rá.’

26 “Sǎ 'dǎri gé, ma 'Bá Mvǎ 'i, 'bá rī pi ímú mávé ímúngará ĩrǐbǐtǐ agásǐ ũkpō be āmbúgú rī ndre, āzini mávé dǐngará pōwǔpōwǔ rī ndre ĩ mǐ sǐ. 27 Ma ímú mávé mǎlǎyíkǎ rī pi ĩpē ímú 'bá ĩ ní ũpée gǐ rī pi tra vū drǐgé sǐ céré, cǐmgbá cazú 'bǔ gé 'dǎá.

*Nǎpǐ pētǐ ĩ ní zǐfǐ rǐ vé rǐ
(Mātáyo 24:32-35; Lúkǎ 21:29-33)*

28 “Lē ĩmi nǐkǐ tá 'dǎri á má pētǐ rǐ 'bá gá, pētǐ ĩ ní zǐfǐ rǐ ẹ bǐ í'dó dō rǔú gǐ, mǐ ícó nǐ á má 'yozú kǐnǐ, ẹézǔ ícá ĩnyǐná gǐ. 29 Kúru ĩmi ndrekǐ dō tá má ní ũlũ 'dǎri bée ri ĩ 'o, ĩmi ícó nǐ á má 'yozú kǐnǐ, lókǐ má ní ĩgōzú rǐ ícá ĩnyǐná gǐ. 30 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dǎri, 'bá ɔrúkǐ lókǐ nōri vé rǐ pi ũdrǎkǐ drǐ ku, tá 'dǎri bée ārevú céré ímú ĩ nga drǐdrǐ ũgbále ká. 31 'Bǔ pi vū be, kōpi ímú dē rá, 'bo á tá ngá má ní á tá rǐ tá á dá, ĩri adri mužú 'dǎri dǎni.

'Bá āzi nǐ ú'dú, dōku sǎ má ní ímvízú rǐ kuyé

(Mātáyo 24:36-44)

32 “'Bo 'bá āzi nǐ ú'dú, dōku sǎ tá 'dǎri bée ní 'i ngazú rǐ kuyé, mǎlǎyíkǎ 'bǔ gé rǐ pi nǐkǐ kpá kuyé, Ma Mvǎ rú, á nǐ kpá kuyé, 'yénǎ má Ētépǐ Múngú nǐ íngá nǐ. 33 Lē ĩmi adrikǐ mǐ be kowu, ĩmi adrikǐ ũrē, ã'diātāsǐyǎ ĩmi nǐkǐ sǎ tá rǐ ní ímúzú 'i ngazú rǐ kuyé. 34 Tá má ní á tá 'dǎri, ĩri adri sǐ agó āzi ní ívé 'bētǐ kuú, ĩri ní 'deé muḡ ẹcǐ gé rǎrá rú, ĩri ní ẹzǐ awáá ívé á tǐ'bá rǐ pi ní, ĩri ní 'yoó ívé á tǐ'bá kēétǐlē ũtēepi rǐ ní, ã adri mǐ be mgbō rǐ tǐnǐ.

35 “Kúru lē ĩmi adrikǐ mǐ be mgbō, ã'diātāsǐyǎ lókǐ jó 'dǐpa ní ícázú rǐ, dō ĩri ícá ũndrénǎ sǐ yǎ, dō ĩnǐná útú gé yǎ,

dō ũ'bútì sī yā, ĩmi nīkí kuyé. ³⁶ 'Bo jó 'dīpa ícá dō mbēlēná, ē ícá rí ĩmi ísú ũ'dú kongará gá ku. ³⁷ Tā má ní 'yoó ĩmi ní 'dīri, á 'yo 'bá céré ní, lē ĩmi adrikí mī be mgbo, ĩmi ũtēkí ĩrivé ĩgōngará!"

14

'Bekí Yēsū ā ũli lēzú ĩri 'dizú
(*Mātáyo 26:1-5; Lúkã 22:1-2; Yūwánĩ 11:45-53*)

¹ Ũ'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tì gé sī rī,* āzini Ũmũ ĩ ní Pángá ni 'Bāá Údrá ku rī nyazú rī† vé ũ'dú kā aceé ĩrī, atala atala rī pi drīgé rī pi, 'bá tāmbī ímbá' 'bá rī pi be, rikí Yēsū ā tā ndrī lēzú ĩri ruzú, ĩ 'dīkí rí ĩri drāá 'dīsī rá. ² Kōpi rikí 'yoó kīnī, "Lē 'bā rukí Yēsū ri ũ'dú ũmũ nyazú rī gé ku, ā'diātāsīyā 'bá rī pi ímú íngá 'bá drīgé gí."

Ūkú āzi dā ũdu Yēsū drīgé
(*Mātáyo 26:6-13; Yūwánĩ 12:1-8*)

³ Yēsū kā rīi adrii Bētēniyā gá 'dāá, ri adrii Sīmōnā ótú ũfú ní nyaá rī vé āngá. Yēsū kā úrí ínyá nyangará gá, ũkú āzi ní ímúzá ũdu ngũŭpi ndrīndrī ni be drīgé mālāngī agá, ũdu rī ājē be āmbúgú. Ūkú rī ní mālāngī rī ē tì zīzú, ĩri ní ũdu rī dāzú Yēsū drīgé.

⁴ Tā 'dīri sē 'bá ũrukō ũmũ rī gé 'dālē rī pi ē ési ve rá, kōpi ní rizú unuzú ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Ngá ũkú rī ní rizú ũdu rī izazú 'dīni rī ā'di?" ⁵ Kōpi íngákí ũkú rī drīgé mgbārāsī. Kōpi kīnī, "Ūkú rī té ũdu rī ũzi mūfēngā fífí ěnjīpi ěnjīnī mūdūrūlū na, ĩri té mūfēngā ni awa 'bá ngá ākó rī pi ní."

⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Lē ĩmi kukí ũkú rī, ngá ĩmi ní rizú ũkú rī ē drī izazú 'dīni rī ā'di? Tā ũkú rī ní 'oó má ní 'dīri, ĩri

tā múké, ⁷ ā'diātāsīyā ũ'dú céré ĩmi ri adrii 'bá ngá ākó rī pi be trū, ĩmi lēkí dō kōpi ē ĩzā koó, ĩmi ícá ko rá. 'Bo má ícá áwí adrii ĩmi be nōgó rō ku. ⁸ Ūkú 'dīri 'o ngá 'í ní lēé 'oó má ní rī gí. Má ní drī adrizú ídri rú rī gé, ũkú rī dā ũdu mâ rú' 'bá trīzú ānī, má kādō ímú drāá, ísú trī mâ rú' 'bá ũdu rī sī ĩnógósí gí. ⁹ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá rī pi kádō rīi ũ'dúkó múké rī ũlūu muzú vū drīgé sī, kōpi tā ũkú rī ní 'oó rī ígá, kōpi ũlū muzú 'bá rī pi ní."

Yúdã 'be Yēsū ā ũli
(*Mātáyo 26:14-16; Lúkã 22:3-6*)

¹⁰ Kúru Yúdã Īsīkārīyótā Yēsū vé 'bá áyúāyū mūdri drī ni ĩrī rī pi vé āzi ní 'dezú muzú atala atala rī pi drīgé rī pi vúgá 'dāá, 'í 'be rí Yēsū ā ũli, kōpi ā rukí rí ĩri. ¹¹ Atala atala rī pi drīgé 'dī'bée ká tā 'dīri yīi, kōpi adrikí ānī āyīkō sī, kōpi 'yokí ĩ tì sī kīnī, ĩ Yúdã ní mūfēngā sē rá. Kúru Yúdã ní létì ndázú Yēsū ā ũli 'bezú ānī.

Ínyá ũdũ Yēsū ní nyaá rī
(*Mātáyo 26:17-25; Lúkã 22:7-14, 21-23; Yūwánĩ 13:21-30*)

¹² Ũ'dú ĩ ní í'dózú Ũmũ ĩ ní Pángá ni 'Bāá Údrá ku rī nyazú rī gé, Yāhūdī rī pi céré ālu ālu kābīlō mvá‡ ũ'dú lī rōbōñō rú Ũ'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tì gé sī rī gé, Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ní ĩri zīzú kīnī, "Mí lē 'bā mukí ínyá mí ní lēé nyaá Ũ'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tì gé sī rī vé rī á'dí íngūgá?"

¹³ Kúru Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ũbī' 'bá ĩrī ni pi pēzú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi mukí kūrū Yērūsālēmā vé rī agá 'dāá, ĩmi ca mu ágó āzi ísú 'dālē, ĩri ri ũdrí 'du muzú yīi be agá. Īmi 'dekí muṽ vú ni gé sī. ¹⁴ Jó 'dīpa rī kādō fīi jó agá 'dāá, ĩmi

* **14:1** 14:1 Ũ'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tì gé sī rī: Yāhūdī rī pi ri ũ'dú Múngú ní ótú ělízú Īsērēlē rī pi vé jó rī pi tì gé sī Ējēpētō gá 'dāá rī vé tā ígá. Ótú kōpi é' 'bīpīi ũbēkí kābīlō ā ári ívé kēṽtī ē ěrīfe gá sī, sē Múngú ú'dí kōpi kuyé. Múngú ú'dí 'bá Ējēpētō vé kābīlō ári ũbē' 'bá ívé kēṽtī ē ěrīfe gá sī kuyé rī pi vé anji āgō kāyú rī pi ũdrāá 'bá ālu ālu vé 'bēṽtī āsámvú gé sī rá. 'Í lā Wūngará 12:17-28; Mātáyo 26:2; Mārākō 14:1; Lúkã 2:41; Yūwánĩ 2:13; Ēzī 12:4; 1 Kōrínitō 5:7; Ēbērē 11:28. † **14:1** 14:1 Ũmũ ĩ ní Pángá ni 'Bāá Údrá ku rī nyazú rī: Yāhūdī rī pi ri ũmũ 'dīri nya ca ũ'dú ézīrī, kōpi ri ũ'dú Múngú ní ĩ pazú adringará túgērī rú 'bá Ējēpētō vé rī pi drīgé sī rī vé tā ígá ānī. Ũmũ 'dīri ĩ í'dó nya Ũ'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tì gé sī rī gé. 'Í lā Wūngará 12:17-20. ‡ **14:12** 14:12 Kābīlō mvá: Múngú sē tāmbī Mósē ní kīnī, 'bá rī pi ā zākí kābīlō Múngú ní rōbōñō rú, ā trūkí rí kōpi ívé ũnjīkānyā agásí rá. Sē ĩ ní Yēsū ri zīzú Kābīlō Mvā Múngú vé ni ānī, ā'diātāsīyā Múngú ĩpē ĩri ímú drāá 'bávē ũnjīkānyā ũjī. 'Í lā Wūngará 12:17-28; Lúkã 22:7; Yūwánĩ 1:29-35; 1 Kōrínitō 5:7; 1 Pētērō 1:19.

lūkí ĩri ní kīnī, 'Īmbápi kīnī, "'Bā ũmũ Ụ'dú Múngú ní Ẹlìzú Jó rī pi tì gé sī rī nya mávé 'bá má pámvú ũbī'bá rī pi be íngūgá?" ' 15 Jó 'dīpa ri ĩmi jì tų mųzú jó 'a be āmbúgú ụrụgégé, ĩ ní ngá ũmũ vé rī útú ũ'bāá kuú 'a ní gé ịnógósí gí rī agá 'dāá, ĩri ĩmi ní jó rī i'da. Kúru ĩmi á'díkí ínyá rī, ĩmi ũ'bákí jó rī agá 'dāá."

16 Kúru 'bá Yēsũ ā pámvú ũbī'bá ĩrī 'dī'bée ní ngazú 'dezú mųzú kūrú rī agá 'dāá, kòpi cakí tā rī ịsú, sũ nyo Yēsũ ní 'yoó rī tịni. Kòpi ní ínyá ĩ ní lée mųú nyaá ũmũ Ụ'dú Múngú ní Ẹlìzú Jó rī pi tì gé sī rī vé rī á'dízú, kòpi ní ũ'bázú jó rī agá 'dāá.

17 Kā mųú adrií ũndré sī, Yēsũ pi ní ícázú ívé 'bá áyúāyũ mųdrị drị ní ĩrī rī pi be. 18 Yēsũ pi ká úrí ínyá rī nyangára gá ívé 'bá áyúāyũ rī pi be, ĩri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ádarú ĩmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá 'bá ní rii ngá nyaá ĩri be trų rī ímú má ũli 'be nī."

19 Tā Yēsũ ní 'yoó 'dīri sē 'bá Yēsũ ā pámvú ũbī'bá 'dī'bée ní ĩzāngā ambamba, 'bá ālu ālu 'de rí Yēsũ ri zị, "'Bá rī adri nyo ma 'i ku?"

20 Yēsũ ní újázú kòpi ní kīnī, "Īmi 'bá mųdrị drị ní ĩrī 'dī'bée, ĩmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá ínyá dũupi má be trų sákānī nōri agá rī, 'bá rī adriipi 'dī." 21 Ma 'Bá Mvā 'i, ĩ ímú ma 'dị drā rá, sũ ĩ ní sī Búkũ Múngú vé rī agá rī tịni. 'Bo ĩzāngā rī ímú adri 'bá má ũli 'beepi rī vé ni! Ọtụ ā tịkí dō ágó 'dīri kuyé, ĩri té adri múké.

Ínyá Úpí vé uletere rī vé nyangára
(Mātáyo 26:26-30; Lúkā 22:14-23; 1 Kōrínítō 11:23-25)

22 Yēsũ pi ká úrí ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be ngá nyangára gá, ĩri ní pánga í'dúzú, ĩri ní ōwō'dífō sēzú Múngú ní, ĩri ní 'a ní āndízú, ĩri ní sēzú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi ẹ'yíkí nyaá, 'dīri rụ'bá mávé rī."

§ 14:24 14:24 'Dīri mávé ārí má ní ũndī rųzú 'bá kárakará pi be rī: Ārí 'dīri 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjī, ĩri sē kòpívé ũndī Múngú be rī adri múké. 'Bá Īsērélē vé rī pi rikí tị, āzini ndrị zāá Múngú ní rọbọnọ rú, ā ũjī rí ívé ũnjikānyā, ĩ adrikí rí ule. Rọbọnọ ĩ ní zāá 'dīri i'da Yēsũ vé drāngára pẹtị alambaku sígé sũ Kābīlō Mvā Múngú vé rī tịni rī. Ārí Yēsũ vé dāápi rọbọnọ rú 'dīri, ĩri 'bá céré ĩri ẹ'yī'bá gí rí pi trų ívé ũnjikānyā agási. 'Í lā Wųngará 24:8; Lẹvítikā 16:11-19; Mātáyo 26:28; Ēbéré 9:15-22. 14:27 14:27 Zākariyā 13:7

23 ĩri ní kpá kópō vinyọ be agá rī í'dúzú, ĩri ní ōwō'dífō sēzú Múngú ní, ĩri ní sēzú kòpi ní, kòpi ní céré ẹ'yízú mvuzú.

24 Kúru ĩri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "'Dīri mávé ārí dāápi, má ní ũndī rųzú 'bá kárakará pi ā tā sī rī. § 25 Ádarú ā lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, í'dózú āndrũ mųzú drịdrị, á gō vinyọ mvụú dđi ku, ma mų vinyọ ú'dí mvụ mālūngā Múngú vé rī gé."

26 Kúru kòpi ní úngó ngozú, kòpi ní 'dezú mųzú ánga ĩ ní zị ĩrá Ōlívē vé rī drịgé 'dāá.

Yēsũ kīnī, Pétēró ri ímú 'i gā rá
(Mātáyo 26:31-35; Lúkā 22:31-34; Yūwánī 13:36-38)

27 Kòpi ní rii mųngará gá lẹtị gé 'dīgé, Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi ní kīnī, "Īmi céré ímú ápá má rụ'bá gá sī rá, ā'diātāsīyā sīkí Búkũ Múngú vé rī agá kīnī,

" 'Ma ímú 'bá kābīlō úcépi rī 'dị drā rá, kābīlō rī pi ímú ayi kpélékpélé."

28 'Bo má kādō íngá gōó ídri rú, ma 'de mųzú ĩmī drịlé gá sī drịdrị āngũ Gālíláyā vé rī gé 'dālé, 'bá mų 'bá ịsú ĩmi be 'dālé."

29 Pétēró ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Bá rī pi dō céré ápá mī rụ'bá gá sī rá drāāāsīyā, má ícọ ápá ku."

30 Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnī, "Pétēró, ịnịná āndrũ nōri sī, mī ímú ma gā ca vú na, vųdrị ni gé, lōgúlōgú ri ímú céré 'be vú ĩrī."

31 Pétēró gō rii tā rī sī dđi dđi kīnī, "Má ícọ ālujání 'yoó á gā mī sī 'dīni ku, 'bá ũdrā mī be trų." 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbī'bá rī pi céré ngakí 'yoó, sũ Pétēró ní 'yoó 'dīri tịni.

Yēsũ zị Múngú ri Gētēsēmānī gé 'dālé
(Mātáyo 26:36-46; Lúkā 22:39-46)

32 Yēsũ pi ní 'dezú mųzú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be āngũ ĩ ní zị Gētēsēmānī rī gé 'dālé, ĩri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Īmi úríkí 'dīgé, ma drī mų Múngú

ri zì.” ³³ Yēsũ jì Pétērō pi Yōkóbũ be, Yūwánĩ sī mužú 'í vúgá sī ĩndĩ. Īzāngā ñō ẹsì ni ambamba. ³⁴ Īri ní 'yozú kòpi ní kīnĩ, “Īzāngā fi má ẹsì agá nòlẹ, lẹ ma 'dị drāá. Īmi adrikí 'dīgẹ, 'bo ĩmi adrikí mị be mgbo, ā kokí ụ'dụ ku.”

³⁵ Yēsũ gō 'i útrú drīdrī mādā, ĩri ní kūmūcì ũtīzú, ĩri ní Múngú ri zizú kīnĩ, “Ícò dō rá, lẹ tã ũkpó ũkpó 'dínì 'dīri ā nga 'i mǎ rụ'ba gá ku.” ³⁶ Īri ní 'yozú kīnĩ, “Ábā,* má Ẹtẹpi, tã āzi mi ndẹepi ni 'dāayo. Ícò dō rá, 'i 'dụ kópō ĩzāngā vé 'dīri mǎ rụ'ba gá sī rá. 'Í 'o tã mǐ ẹsì ní lẹe rī ku.”

³⁷ Yēsũ ní 'i újázú gōzú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'ba rī pi vúgá 'dāá, ịsụ kòpi ri ụ'dụ ko. Īri ní 'yozú Sịmónā Pétērō ní kīnĩ, “Īmi ri ụ'dụ ko? Īmi ícókí nyo adrii mị be mgbo sá be ālu ku? ³⁸ Lẹ ĩmi adrikí mị be mgbo, ĩmi zikí Múngú ri, tã ũkpó ũkpó ni ẹ ímụ rí ĩmi ụ'bĩ ku. Ẹsì ĩmivé rī lẹ kōdō tã 'oó piri, 'bo ĩmǐ rụ'ba ní adrii ũkpō ākó rī sī, ĩmi ícókí tã piri 'oó ku.”

³⁹ Yēsũ gō kpá 'deé mužú Múngú ri zii dĩ, sū 'i ní té zii drīdrī rī tịni. ⁴⁰ Yēsũ kǎ 'i újǎ gōó vúlẹ ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'ba rī pi vúgá 'dāá dĩ, ịsụ kòpi ri ụ'dụ ko, ā'diātāsīyǎ ụ'dụ rī drī kòpi mị gé 'dāá ũgōgō, sẹ kòpi ndākí átángá ĩ ní lẹe átá rī tí.

⁴¹ Yēsũ kǎ 'i újǎ caá kòpi vúgá 'dāá vú na ni gé, ĩri ní 'yozú kīnĩ, “Īmi drī ri ụ'dụ rī koko, āzini ĩmi drī ri uvuvu? Īmi kokí ụ'dụ rī ẹsìrì! Sǎ ĩ ní 'Bá Mvǎ ri ruzú sẹzú 'bá ũnjí rī pi drīgẹ rī ícò gí. ⁴² Īmi íngákí uru! 'Bá 'dekí mužú! 'Bá mǎ ũli 'beepi rī ícá gí.”

Yēsũ vé rụngará

(Mátayo 26:47-56; Lúkǎ 22:47-53; Yūwánĩ 18:3-12)

⁴³ Yēsũ kǎ drī átángá rī átá deẹ 'í tị gé sī kuyé, koro Yúdā Yēsũ ā ũli 'beepi rī ní ícázú, Yúdā ri 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'ba mụdrị drī ni ĩrī rī pi vé āzi. 'Bá kárakarǎ ímúkí Yúdā pi be trụ, kòpi í'dúkí ịlị āco āco ni pi, āzini túré pi be ímúzú ĩ drīgẹ

sī ĩndĩ. Atala atala rī pi drīgẹ rī pi, 'bá tǎimbị Mósẹ vé rī ímbá'ba rī pi, āzini 'bá ambugu rī pi be, ịpẹkí kòpi ímúzú nĩ.

⁴⁴ Yúdā lū āngaráwá rī pi ní drīdrī kīnĩ, “Ágó má ní mužú u'deé ezii bẹdrī sī rī, 'bá rī ĩri adriipi 'dĩ. Īmi rukí ĩri, ĩmi jikí ĩri mužú, ĩmi ũtẹkí ĩri mužú ũtẹtẹ.”

⁴⁵ Kòpi kǎ caá, koro Yúdā ní 'dezú mužú Yēsũ vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú Yēsũ ní kīnĩ, “Ímbápi!” Īri ní kúru Yēsũ ri u'dezú eziizú bẹdrī sī. ⁴⁶ Kúru āgō ímụ'ba Yúdā pi be 'dĩ'bée ní Yēsũ ri ruzú. ⁴⁷ Āgō pá tu'ba Yēsũ ā gārǎ gá 'dĩ'bée vé ālu† ní ívé ịlị āco rī ínjézú kẹrẹwũ rī agásĩ, ĩri ní átálágú āmbúgú rī vé átí'ba ẹ bị gazú mvọrú 'dezú vúgá 'dāá.

⁴⁸ Yēsũ ní 'yozú 'bá 'i rụ'ba rī pi ní kīnĩ, “Ngá ĩmi ní ímúzú ịlị āco āco ni pi be, āzini túré pi be drīgẹ, ma ruzú sū 'bá tã ũnjí 'oópi rī tịni rī ā'di? ⁴⁹ Ụ'dụ céré 'bá rikí adrii ĩmi be trụ, á rī ĩmi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, ĩmi rukí ma kuyé. 'Bo tã 'i ngaápi mǎ rụ'ba gá āndrũ nōri, ā sẹ rí tã ĩ ní sī kú Búkũ Múngú vé rī agá rī, ā nga rí 'i fūu tịni gé bēnĩ.” ⁵⁰ Kúru Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'ba rī pi ngakí ápá céré, kukí Yēsũ ri kú ọ'dúkụlẹgúsĩ.

⁵¹ Kẹrimvǎ āzi ri 'deé mužú Yēsũ ā vudrī gé sī, ndrǎ bōngó 'i rụ'ba gá. 'Bá rī pi kǎ lẹe ĩri rụ, ⁵² kẹrimvǎ rī ánjọ 'i kòpi drīgẹ sī, ku ívé bōngó kuú kòpi drīgẹ, ápá mužú rụ'ba be ule.

Yēsũ tu pá Yǎhúdị ambugu tã lị'ba rī pi endrẹti gé

(Mátayo 26:57-68; Lúkǎ 22:54-55, 63-71; Yūwánĩ 18:13-14, 19-24)

⁵³ 'Bá Yēsũ ri rụ'ba rī pi ní Yēsũ ri jizú mužú átálágú āmbúgú rī vé āngá. Atala atala rī pi drīgẹ rī pi, 'bá drīkoma rú rī pi, 'bá tǎimbị Mósẹ vé rī ímbá'ba rī pi be, úmúkí ĩ céré vūrǎ ālu gé. ⁵⁴ Pétērō ri 'deé mužú Yēsũ ā vudrī gé sī, se 'i gōó vúlẹ rú āsámvú sī. Kǎ caá átálágú āmbúgú rī vé bóró gá 'dāá, mụ úrí 'bá āngũ ũtẹ'ba rī pi be trụ, rií ácí yuú.

* **14:36** 14:36 Ábā: Ábā vé íffí, Ārāmáyikí tị sī, ẹtẹpi. † **14:47** 14:47 Āgō 'dĩ'bée vé ālu: 'Bá 'dīri Pétērō 'i. 'Í lǎ Yūwánĩ 18:10-11. ‡ **14:55** 14:55 'Bá tã lị'ba rī pi: Átálágú āmbúgú rī, atala atala rī pi drīgẹ rī pi, drīkoma rī pi, kòpi ri ĩ úmú tã Yǎhúdị rī pi vé rī lị.

⁵⁵ Atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi, 'bá tã lĩ'bá rĩ pi[‡] be céré, rikí lētĩ ndáá lēzú tã ũnjĩ ĩsúzú Yēsũ ā rụ'bá gá, ĩ 'dĩkĩ rĩ ĩri dráá ānĩ, 'bo kōpi ĩsúkĩ tã ũnjĩ rụ'bá ni gé kuyé. ⁵⁶ 'Bá kárakará 'dekĩ riĩ ũnjō úlĩ Yēsũ drĩgē, 'bo átángá kōpivé rĩ, úmú 'i trũ kuyé.

⁵⁷ Kúru 'bá urukō'bée ní ngazú pá tuzú uru sĩ, ũnjō úlĩzú Yēsũ drĩgē, kōpi kĩnĩ, ⁵⁸ "Bá yĩkĩ rá, Yēsũ ri 'yoó kĩnĩ, 'Ma Jó Múngú vé 'bá áda ní sị rĩ ũnjō kpélékpélé, ma gō āzi ni sị ú'dú na agá, 'bá áda sị nĩ ku." ⁵⁹ 'Bo átángá kōpi ní átá rĩ úmú 'i trũ kuyé.

⁶⁰ Átálágú āmbúgú rĩ ní íngázú pá tuzú uru sĩ 'bá tã lĩ'bá 'dĩ'bée āsámví gé, ĩri ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, "Tã āgō 'dĩ'bée ní riĩ ũmbĩ mí drĩgē kárakará 'dĩ'bée, 'i 'yo átángá mí tĩ gé sĩ ku āsĩ?" ⁶¹ 'Bo Yēsũ újĩ kĩri, zĩ 'i tĩ átángá 'yozú ālunāni kuyé.

Átálágú āmbúgú rĩ ní gōzú ĩri zizú dĩĩ kĩnĩ, "Mi Kúrisitō, Múngú ĩ ní íngúngũ rĩ vé Mvá?"

⁶² Yēsũ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "Bá rĩ ma 'i, ma 'Bá Mvá 'i, úmvúlésĩ ĩmi ímú ma ndre, ma úrí Múngú Ūkpō 'Dĩpa vé drĩ ëndépi gé, ma ĩgō ímú 'bũ gé 'dāásĩ vūgá nõó ĩrĩbĩtĩ agásĩ."

⁶³ Átálágú āmbúgú rĩ ní ívé bōngó āsĩzú, § ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Ngá 'bá ní ādú'bá urukō lēzú dĩĩ rĩ ā'di? ⁶⁴ ĩmi yĩkĩ ĩmĩ bí sĩ rá, ĩnjĩ Múngú ri ku. ĩmi ũsũkĩ tã 'dĩri drĩgē ngóni?"

Kōpi ngakĩ ā'yĩ céré kĩnĩ, ā 'dĩkĩ ĩri dráá rá. ⁶⁵ 'Bá rĩ pi ā urukō'bée í'dókĩ riĩ tũsú úwé Yēsũ ā rụ'bá gá, kōpi úmbékĩ mĩ ni bōngó sĩ cí, kōpi í'dókĩ riĩ ĩri udĩ, kōpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Í lū 'bá ní, 'bá mi udĩ'bá rĩ pi ā'di pi?" 'Bá āngũ ũtē'bá rĩ pi ní Yēsũ ri jizú mužú 'dĩsĩ rá, kōpi ní rizú ĩri ũgbázú mužú.

Pétērō gā Yēsũ ri sī
(Mātáyo 26:69-75; Lúkā 22:56-62; Yūwānī 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pétērō kã riĩ adriĩ jó tã lizú rĩ vé bóró gá 'dãá, átálágú āmbúgú rĩ vé átĩ'bá

ũkúná rú rĩ ní ímúzú. ⁶⁷ ĩri ní Pétērō ri ndrezú, ĩri ri ācí yu. Átĩ'bá ũkúná rú rĩ ndre Pétērō ri gōgō.

ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Bá rĩ āzi mi 'i, ĩmi rikĩ ándúrú adriĩ Yēsũ Nāzērētāgú rĩ be trũ."

⁶⁸ Pétērō gā, kĩnĩ, "Bá rĩ adri ma 'i ku! Tã mí ní átá 'dĩri fi má drĩgē ālunāni kuyé." Pétērō ní 'dezú mužú kání rĩ vé kĕtĩlĩ gá 'dãá, lōgúlōgú ní cĕré 'bezú.

⁶⁹ Átĩ'bá ũkúná rú rĩ kã ndree Pétērō tu pá kuú 'dãá, ĩri ní 'yozú 'bá pá tu'bá 'i gārā gá rĩ pi ní kĩnĩ, "Ágō 'dĩri, ĩri 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé āzi!" ⁷⁰ Pétērō gā kĩnĩ, "Bá rĩ adri ma 'i ku!"

Vudrĩ ni kã vũú mādā, 'bá pá tu'bá Pétērō gārā gá rĩ pi ní 'yozú Pétērō ní kĩnĩ, "Ádarú mi 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé āzi! Mi Gālĩláyāgú!"

⁷¹ Pétērō ní 'i trizú, ĩri ní ũyō sōzú kĩnĩ, "Múngú ëndrĕtĩ gé, á nĩ mā ágō ĩmi ní riĩ tã ni 'yoó 'dĩri kuyé."

⁷² Koro lōgúlōgú ní gōzú cĕré vú ĩrĩ ni 'bezú. Pétērō ní tã Yēsũ ní ándúrú 'yoó 'i ní kĩnĩ, "Mi ímú ma gā ca vú na, vudrĩ ni gé, lōgúlōgú ri ímú cĕré 'be ca vú ĩrĩ" 'dãri ígázú. Pétērō í'dó riĩ ngoóngo.

15

Yēsũ tu pá Pīlātō ëndrĕtĩ gé
(Mātáyo 27:1-2, 11-14; Lúkā 23:1-5; Yūwānī 18:28-38)

¹ Kã mužú adriĩ ũ'bũtĩjā rĩ sĩ, atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi, 'bá drĩkoma rú rĩ pi be, 'bá tãimbĩ Mósē vé rĩ ímbá'bá rĩ pi be, 'bá tã lĩ'bá rĩ pi be céré úríkĩ átá trũ, kōpi ní Yēsũ ri úmbézú, ĩri jizú mužú pá tuzú Pīlātō ëndrĕtĩ gé.

² Pīlātō ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, "Mi 'bāgú Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ?"

Yēsũ ní újázú Pīlātō ní kĩnĩ, "Í 'yo tã 'dĩri mi 'i."

³ Atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi tōkĩ Yēsũ ri, kōpi úlĩkĩ ũnjō drĩ ni gé kárakará. ⁴ Pīlātō ní gōzú ĩri zizú dĩĩ kĩnĩ, "Í 'yo tã mí tĩ gé sĩ ku āsĩ? 'Í yĩ drĩ tã ĩ ní ũmbĩ mí drĩgē kárakará 'dĩ'bée ká!" ⁵ Yēsũ újĩ tĩtĩ, 'yo tã

§ 14:63 14:63 Bōngó āsĩzú: Átálágú āmbúgú rĩ āsĩ ívé bōngó lüzú kĩnĩ, ęsĩ ni ve tã Yēsũ ní 'yoó 'i úrí Múngú vé drĩ ëndépi gé rĩ vé tã sĩ.

āzi kuyé, ĩri ní 'i tị zĩĩ tã 'yozú kuyé rĩ sĩ, sē Pīlātō ní āyāngará.

Pīlātō lị Yēsũ vé drāngará ā tã
(*Mātáyo 27:15-26; Lúkã 23:13-25; Yũwánĩ 18:39-19:16*)

⁶ Ílí ālu ālu, ú'dú ĩ ní rizú ũmũ Ụ'dú Múngú ní Ełizú Jò rĩ pi tị gé sĩ rĩ ā nyangará gá, 'bá ĩ ní ũ'yĩ rĩ pi āsámvú gé, Pīlātō ri 'bá ālu 'bá rĩ pi ní lée ē ĩtrūkí rĩ ĩtrũ. ⁷ Ágó āzi rú ni Bārābā 'i, ágó 'dĩri 'yĩkí kòpi 'bá wa'bá ari'ba rú tã Rómā vé rĩ gā'bá sĩ rĩ pi be, ágó 'dĩri 'dị 'bá drāá rá. ⁸ 'Bá kárakará pi ní ímúzú Pīlātō vúgá nōó, kòpi ní ĩri zizú kīnĩ, lē Pīlātō ē ĩtrũ ĩ ní 'bá ālu, 'bá ĩ ní ũ'yĩ 'dĩ'bée āsámvú gé, sũ ĩri ní ándúru rii 'oó rĩ tịni.

⁹ Pīlātō ní 'bá kárakará 'dĩ'bée zizú kīnĩ, "Ími lēkí má ĩtrũ ĩmi ní 'bāgú Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ?" ¹⁰ Pīlātō nĩ ámá múké 'yozú kīnĩ, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ĩpēkí Yēsũ ri ímú 'í vúgá nōlé nĩ, ā'diātāsīyā Yēsũ vé tã 'de kòpi ē ẹsị agá ũnjí. ¹¹ 'Bo atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi rikí 'bá kárakará 'dĩ'bée ĩcĩcĩkĩ, kòpi ā 'yokí rí, ē ĩtrūkí ĩ ní Bārābā ri áyu Yēsũ ā vūrā gá.

¹² Pīlātō ní kòpi zizú kīnĩ, "Bo á trũ dō Bārābā ri gí, ágó ĩmi ní zĩĩ 'bāgú Yāhūdĩ rĩ pi vé 'dĩri, má 'o ĩri íngóni?"

¹³ 'Bá rĩ pi ní ọ'úzú ú'dúkọ be ụru 'dāá kīnĩ, "Ā gbākí ĩri pẹtị alambaku sígé."

¹⁴ Pīlātō ní kòpi zizú kīnĩ, "Tā ũnjí Yēsũ ní 'oó rĩ ā'di?" 'Bo kòpi gōkí ọ'ú múzú drĩgélé kīnĩ, "Ā gbākí ĩri pẹtị alambaku sígé!"

¹⁵ Pīlātō ní lée 'bá bĩtríká 'dĩ'bée ē ẹsị ā ve 'í ní ku rĩ sĩ, ĩri ní Bārābā ri trũzú, ĩri ní tǎimbị sēzú ívé āngáráwá rĩ pi ní, kòpi ā ũgbākí Yēsũ ri kẹlĩná sĩ, kòpi ā jíkí ĩri gbāá pẹtị alambaku sígé.

Āngáráwá rĩ pi ĩnjákí Yēsũ ē drĩ
(*Mātáyo 27:27-30; Yũwánĩ 19:2-3*)

¹⁶ Āngáráwá rĩ pi ní Yēsũ ri jizú múzú vūrā 'bāgú Pīlātō ní adrízú rĩ gé 'dāá, kòpi ní ĩ ọgũpịi zizú ímúzú céré vūrā ālu gé. ¹⁷ Kòpi 'yĩkí bōngó ika akoóko rũkũ* ni

Yēsũ ā rú'bá gá, kòpi údékí ũcékúcé suú drĩ ni gé kũlá rú. ¹⁸ Kòpi 'dókí rii guú Yēsũ sĩ, kòpi 'yokí ú'dúkọ be ụru 'dāá kīnĩ, "Í ndrekí drĩ 'bāgú Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ ká!" ¹⁹ Kòpi ní drĩ ni āgbāzú pẹtị sĩ, kòpi ní kpá tũsú úwézú rú'bá ni gé, kòpi ũtĩkí kũmúci vūgá Yēsũ ri ĩnjizú, 'bo adri ĩnjĩngará áda ni kuyé. ²⁰ Āngáráwá rĩ pi ká guú Yēsũ sĩ gí, kòpi ní bōngó ika akoóko rũkũ rĩ njezú rú'bá ni gé sĩ, kòpi ní gōzú ĩrivé bōngó 'ídúzú suzú rú'bá ni gé ũzi, kòpi ní ĩri jizú múzú vūrā ĩ ní lēzú ĩri gbāzú pẹtị alambaku sígé rĩ gé 'dāá.

²¹ Ágó āzi rú ni Sīmónā 'i, ĩri Kūrénégú, íbí ímú ọmvú gélésĩ, kòpi mĩkí ĩri pẹtị alambaku ĩ ní múzú Yēsũ ri gbāzú rĩ 'duú múzú. Sīmónā ri Ālěkízándā pi vé ẹtẹpi Rũfāsĩ be.

Yēsũ vé gbāngará pẹtị alambaku sígé rĩ
(*Mātáyo 27:31-44; Lúkã 23:27-43; Yũwánĩ 19:17-27*)

²² Āngáráwá rĩ pi ní Yēsũ ri jizú múzú vūrā ĩ ní zĩĩ Gōlōgótā rĩ gé 'dāá (ífífi ni, vūrā drĩ kọlọmgbó vé ni). ²³ Kòpi sēkí ĩri ní vinyọ, usakí pí ũjó be sēé mvuú ĩri ní, rú'bá ni ásopi rĩ ā ndrĩ rí ānĩ, 'bo gā mvugá sĩ. ²⁴ Kòpi ní Yēsũ ri gbāzú pẹtị alambaku sígé. Kòpi 'bekí ĩrivé bōngó jéké sĩ, 'bá ngōri dō ngōri 'du.

²⁵ Kòpi gbākí Yēsũ ri pẹtị alambaku sígé 'dāá sá úrōmĩ ụ'bụtińá vé rĩ gé. ²⁶ Síkí tã drĩlé ni gé 'dĩni, "BĀGÚ YĀHŪDĪ RĪ PI VÉ RĪ." ²⁷ Āngáráwá rĩ pi gbākí kpá ụgú'bá ĩrĩ pẹtị alambaku sígé, āzi rĩ Yēsũ vé drĩ ẹndẹpị gélésĩla, āzi rĩ ĩrivé drĩ ĩjị gélésĩla.

²⁸ Tã ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá, ĩ ní 'yoó, "Lākí ĩri 'bá ũnjĩkányā 'o'bá rĩ pi be trũ 'dĩri, nga 'i fũú tị ni gé gí." ²⁹ 'Bá rĩ 'bá ẹlị'bá ẹlị ẹlị rĩ pi rikí ĩri u'dāá, kòpi rikí drĩ yaá ĩri idezú ānĩ, kòpi rikí 'yoó kīnĩ, "Mí ándúru 'yoópi, mí Jò Múngú vé rĩ ĩjányā, mí gō sị ú'dú na agá rĩ, mí adriipi 'dĩ? ³⁰ 'Í pa mí pẹtị alambaku rĩ sígé sĩ, mí ísị vūgá nōó!"

* **15:17** 15:17 Bōngó ika akoóko rũkũ ni: 'Bāgú rĩ pi ri bōngó ika akoóko rũkũ ni su, ā lū rí 'yozú kīnĩ, ĩ 'bāgú. **15:21** 15:21 Rómā 16:13 † **15:28** 15:28 Átángá vẹrẹš 28 agá 'dĩri, búkũ Mārākō vé ĩ ní sĩ Gĩrĩkĩ tị sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dāayo, 'bo gōkí sũ búkũ Mārākō vé vúlé rĩ agá rá. **15:28** 15:28 Īsáyā 53:12

³¹ Atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bá tǎimbí Mósē vé rī ímbá' 'bá rī pi be, kōpi gūkí kpá Yēsū sī, kōpi kīnī, "Ídri 'bá uruko rá píri, 'bo ídri 'i ngúlúpí ku āsī? ³² Kīnī dō 'i Kúrísítō 'i, 'i 'bāgú Īsērélē rī pi vé rī, lē ē ísī pētī alambaku rī sígē sī vūgá nōó! 'Bá ndrekí dō gí, 'bá íbí ẹ'yī ndō." Ụgú' 'bá ịrị ị ní gbāá Yēsū be trú 'dī' 'bée idekí kpá Yēsū ri rá.

Yēsū vé drāngára

(*Mātáyo 27:45-56; Lúkǎ 23:44-49; Yūwánī 19:28-30*)

³³ Kā muụ adrii ụtú mgbímgbi gé 'dīgē, āngū rī bī nī kuú cìcì vū drīgē sī céré, āngū rī nī caá s̄a na ūndrēná vé rī gé. ³⁴ Kā muụ adrii s̄a na ūndrēná vé rī gé, Yēsū ní trezú ụ'dúkọ be uru 'dāá kīnī, "Ēlọyī, Ēlọyī, lāmā s̄abākātánī?" Ífífí nī kīnī, "Múngú mávé rī, Múngú mávé rī, ngá mí ní ma adizú rī ā'di?"

³⁵ 'Bá uruko pá tu' 'bá 'dālē rī pi yíkí tǎ Yēsū ní átá 'dīri, kōpi nīkí ífífí nī kuyé, kōpi ní 'yozú kīnī, ịri ri Ēlīyā ri zị.

³⁶ Ágọ āzi ní njuzú muzú lífā suzú vinyọ údrápi gí ni agá, ịri ní suzú pētī sígē, suzú muzú uru Yēsū tị gé pētī alambaku sígē 'dāá, ā mvu rí, ịri ní 'yozú kīnī, " 'Bá tēkí drī ndreé ká, dō Ēlīyā ri ímụ ịri pa pētī alambaku rī sígē sī rá."

³⁷ Yēsū ní trezú ụ'dúkọ be uru 'dāá, ịrivé ídri ní kúru fūzú.

³⁸ Bōngó ị ní Jó Múngú vé rī ā 'a ẹlízú rī: ní 'i āsízú ịrị, í'dózú uru 'dāá, cīmgbá vūgá nōó. ³⁹ Ūgalaku āngaráwá rī pi véš pá tuúpi Yēsū ẹndrētị gé rī ká ndreé Yēsū drā gí, ịri ní 'yozú kīnī, "Ádarú ágọ 'dīri Mvā Múngú vé ni."

⁴⁰ Ūkú uruko' 'bée tukí pá kuú rará rú, kōpi tēkí nyo rí tǎ 'dīri ndreé. Kōpi āsámvú gé 'dāá, 'bá rī Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā āzi rī be, Sālómē sī. Māriyā āzi 'dīri Yōkóbū mvá ụdú rī vé ẹndrēpi, ẹdrīpi ri Yósē 'i. ⁴¹ Āngū

Gālīláyā vé rī gé 'dālē, ūkú 'dī' 'bée rikí Yēsū ā pámvú ūbī, kōpi rikí kpá ịri ē ịzā koó ẹzị sī nī. Ūkú uruko kárakarā mukí kōpi be trú Yērúsālémā gá 'dālē.

Yēsū vé s̄ingára

(*Mātáyo 27:57-61; Lúkǎ 23:50-56; Yūwánī 19:38-42*)

⁴² Kā muụ adrii ụ'dú tōwú sī, ụtú rī ká rií 'deé, ụ'dú 'dāri ní adrii Yāhūdī rī pi vé ni rizú ị útúzu cazú ụ'dú Sābátā vé rī gé rī* sī, ⁴³ ágọ āzi rú ni Yōsépā 'i, ịri Ārīmātáyōgú, ịri 'bá ị ní ịnjī ịnjī ni Yāhūdī rī pi vé 'bá tǎ lị' 'bá rī pi āsámvú gé, ri mālūngā Múngú vé úmvúlésī ímúpi rī ūtēé. Nga muụ ịrị ākó Yēsū vé āvū ā tǎ zị Pílátō tị gé. ⁴⁴ Pílátō ká yī kīnī Yēsū drā gí, sē ịri ní āyāngará. Ịri ní ūgalaku āngaráwá rī pi vé rī zizú ímúzu, lē nī dō ádarú Yēsū drā gí. ⁴⁵ Ūgalaku rī ká lūú ịri ní, Yēsū drā gí, ịri ní kúru āvū Yēsū vé rī ọyuzú sēzú Yōsépā drīgē. ⁴⁶ Yōsépā ní kúru bōngó jezú, ịri ní āvū rī í'dúzú pētī alambaku sígē 'dāásī vūgá nōó, ịri ní ímūlūzú bōngó rī sī, jizú muzú s̄izú 'bú ị ní gaá lūú ịnọgósí írā rú' 'bá gá rī agá. Ịri ní kúru írā āmbúgú ni ịgūzú, 'bú rī ē tị ọzuzú āní cí. ⁴⁷ Māriyā Māgādēlénā pi, Māriyā Yósē ẹndrēpi be, kōpi ndrekí vūrā ị ní āvū rī s̄izú rī rá.

16

Yēsū vé ịngángará drāngára gálésila rī
(*Mātáyo 28:1-8; Lúkǎ 24:1-12; Yūwánī 20:1-10*)

¹ Ụ'dú Sābátā vé rī ká deę gí, Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā Yōkóbū ẹndrēpi be, Sālómē sī, kōpi jekí ūdu ngūpi ndrīndrī ni, kōpi lēkí muụ Yēsū vé āvū trī āní. ² Kā muụ adrii Yīngā sī ụ' 'bútī, ụtú ní rií ịfūngará gá 'dīgē, kōpi ní 'dezú muzú 'būrēdrī gé 'dāá. ³ Kōpi ní rií mungará gá létị gé 'dīgē, kōpi rikí ị uzị ị āsámvú gé

15:34 15:34 Sāwumá 22:1 † **15:38** 15:38 Bōngó ị ní Jó Múngú vé rī ā 'a ẹlízú rī: Bōngó 'dīri ẹlīkí Vūrā Uleterere rī pi āsámvú Vūrā Uleterere rī be rī āní. Átálágú āmbúgú rī 'yēná aga fi bōngó rī agásí Vūrā Uleterere rī agá 'dāá nī, ā 'diātāsīyā Múngú ri adri Vūrā Uleterere dīpi pōwūpōwū rī agá 'dāá. 'Í lā Lēvītíkā 16; Mātáyo 27:51; Lúkǎ 23:45; Ēbéré 6:19-20; Ēbéré 9:1-7. § **15:39** 15:39 Ūgalaku āngaráwá rī pi vé rī: Ịri āngaráwá mūdūrūlū ālu rī pi ē drī koopi ni. * **15:42** 15:42 Útúzu cazú ụ'dú Sābátā vé rī gé rī: Ụ'dú Sābátā vé rī ịri í'dó ụ'dú tōwú gé ụtú ní 'dengará.

sī kīnī, ā'di ā gū rí 'bá ní írā rī 'bú rī tì gé sī āmvé nī?

⁴ 'Bo kōpi kâ caá, kōpi ndrekí gūkí írā āmbúgú 'dīri 'bú rī tì gé sī gārā gá gí!

⁵ Kōpi ní fizú mužú 'bú rī agá 'dāá, kōpi ndrekí kēřimvá* āzi úrí kuú drī ěndēpī gélésī, su bōngó imvesírílílí akoóko rŭkŭ ní. Sē kōpi ní ŭřī.

⁶ Kēřimvá rī ní 'yozú kīnī, "Lē ĩmi adrikí ŭřī sī ku! Á nī rá ĩmi ri Yēsŭ Nāzēretāgú ĩ ní gbāá pētī alambaku sígē rī ndā. Múngú inga ĩri gōó ídri rú gí! ĩri nōgó 'dāáyo. ĩmi ndrekí vŭrā ĩ ní ĩrivé āvŭ 'bāzú rī 'dī.

⁷ Lē ĩmi mukí lŭú 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bán rī pi ní, agaápi rá rī, lē ĩmi lŭkí Pētēró ní kīnī, Yēsŭ ri 'de mužú ĩmi ęndrētī gé sī āngŭ Gālíláyā vé rī gé 'dāá'dā, sŭ ĩri ní lŭú ĩmi ní rī tīnī, ĩmi ca mu ĩri řsŭ 'dālé."

⁸ Ŭkú rī pi kâ ĩfŭú 'bú rī agá 'dāásī, kōpi ě drī ábá céré céré, kōpi ā rŭ'bán yā kpīrīkpīrī, ŭřī ĩmvú kōpi, kōpi ngakí njuú mužú óngŭ sī, kōpi lŭkí tā 'i ngaápi 'dīri 'bá āzi ní kuyé.

Yēsŭ i'da 'i Māriyā Māgādēlénā ęndrētī gé

(Mātáyo 28:9-10; Yŭwánī 20:11-18)

⁹ †Ŭ'bŭtī Yīngā sī, Yēsŭ kâ íngá drāngará gálésī, ĩri ní 'i i'dazú Māriyā Māgādēlénā ándúru ĩri ní índrī ũnjí ęzīřī droó fŭú drī ni gé sī rī ęndrētī gé.

¹⁰ Māriyā Māgādēlénā ní mužú tā 'dīri ũlŭzú 'bá Yēsŭ ā pámvú ũbī'bán, rī'bán ĩzāngā 'bā'bán, āá ngo'bán rī pi ní. ¹¹ Kōpi kâ yī kīnī, Yēsŭ ri ídri rú, Māriyā ndre ĩri rá, kōpi ę'yīkí ĩrivé tā 'dīri kuyé.

Yēsŭ i'da 'i ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bán řřī ni pi ęndrētī gé

(Lŭkā 24:13-35)

¹² Vŭdrī ni gé, Yēsŭ ní 'i i'dazú índrészú ũ'dŭ be túngú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bán řřī ni pi ęndrētī gé, řsŭ kōpi ri fŭ mužú kŭřú Yērŭsálémā vé rī agásī āmvé. ¹³ 'Bá Yēsŭ ā pámvú ũbī'bán rī pi kâ nŭí amá 'bá rī Yēsŭ 'i, kōpi ní njuzú gōzú vŭlé, mužú ũlŭzú ĩ ęgŭpīi ní, 'bo ęgŭpīi ę'yīkí tā kōpi ní ũlŭú 'dīri kuyé.

Yēsŭ ęzī ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bán rī pi ní ęzī ú'dŭkó múké rī ũlŭzú rī vé tā

(Mātáyo 28:16-20; Lŭkā 24:36-49; Yŭwánī 20:19-23; Ęzī 1:6-8)

¹⁴ Vŭdrī ni gé, Yēsŭ ní gōzú 'i i'dazú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bán mužrī drī ni ālu, rī'bán ngá nya'bán rī pi ęndrētī gé. Átá kōpi drīgē ũkpō ũkpó, ā'diātāsīyā 'bá ívé íngángará ndre'bán rá rī pi kâ ívé íngángará ā tā ũlŭú kōpi ní, kōpi ě ęsī mbamba, kōpi gākí tā rī ę'yīgá sī.

¹⁵ Yēsŭ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bán rī pi ní kīnī, "ĩmi mukí ú'dŭkó múké Múngú vé rī ũlŭú mužú 'bá rī pi ní vŭ drīgē sī céré. ¹⁶ 'Bá ú'dŭkó múké 'dīri ę'yīpī rá, āzini bātízīmŭ řsŭpi rá rī, ĩri ídri 'dáni'dáni rī řsŭ rá. 'Bo 'bá ú'dŭkó múké rī ę'yīpī kuyé rī, ĩ tā lī drī ni gé ũnjí. ¹⁷ 'Bá ma ę'yī'bán rá rī pi, kōpi ícó tā āyāzú āyāyā ni pi 'o rá. Mávé rŭ sī, kōpi índrī ũnjí údró fŭ 'bá rī pi drīgē sī rá, kōpi ícó átá tī āndíāndí ĩ ní nŭí kuyé ni pi sī rá.

¹⁸ Kōpi ícó ĩnī rŭ drī sī rá, kōpi mvukí dō kícú, kícú rī ícó kōpi 'oó ũnjí ku. Kōpi ícó drī tī 'bá drā be rī pi drīgē, drā rī dę kōpi rŭ'bán gá sī rá."

Yēsŭ nga mužú 'bŭ gé

(Lŭkā 24:50-53; Ęzī 1:9-11)

¹⁹ Úpí Yēsŭ kâ átángá rī átá dę ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bán rī pi be gí, Múngú ní ĩri 'dŭzú mužú 'bŭ gé 'dāá, mužú úrí Múngú vé drī ęndēpī gé. ²⁰ 'Bá Yēsŭ ā pámvú ũbī'bán rī pi ní mužú ú'dŭkó múké Múngú vé rī ũlŭzú mužú 'bá rī pi ní céré, Úpí vé ũkpō nga ęzī kōpi rŭ'bán gá rá, tā āyāzú āyāyā kōpi ní 'oó rī lŭ 'yozú kīnī, ú'dŭkó múké kōpi ní ũlŭú rī, ĩri tā áda.

* **16:5** 16:5 Kēřimvá: Kēřimvá 'dīri mālāyíkā Múngú ní ĩpēé rī. 'Í lā Mātáyo 28:2. † **16:9** 16:9-20 Átángá véřēsī 9-20 agá 'dī'bée, búkŭ Mārākō vé ĩ ní sī Gīřkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sī búkŭ Mārākō vé vŭlé rī agá rá.

Ụ'dúkọ múké Lúkã ní sī rī Tã búkũ rī vé rī ã ũlũngára

Búkũ 'dīri Lúkã sī nī, sī kpá búkũ Ẹzị vé rī nī. Lúkã adri Yāhúđịgú ku, 'bo ímbákí ìri tã nị ambamba. Lúkã rī Ğịrịkịgú, újá ẹsị Yẹsụ ri ẹ'yịzú rá. Lúkã pi rikí ẹzị ngaá Páũlũ be trú, kọpi rikí ụ'dúkọ múké Yẹsụ vé rī ùlũú 'bá rī pi ní. Búkũ ìri ní sī 'dīri agá, ùlũ Yẹsụ vé adringára ã tã, ãzini ẹzị Yẹsụ ní ngaá rī ã tã, tã ni ã fi rí 'bá adri 'bá Yāhúđị rú ku rī pi drịgé múké.

Búkũ 'dīri agá, Lúkã sī tã kárakará, ícókí ịsụ búkũ urukọ ụ'dúkọ múké vé rī pi agá ku. Lúkã sī Yūwánī bātízīmũ sēepi rī vé ịngára ã tã, sī Yẹsụ vé ịngára ã tã, ãzini sī sá Yẹsụ ní drī adrizú mváná rú rī vé tã, ãzini sī tị Yūwánī bātízīmũ sēepi rī ní sēé rī vé tã. I'da lèngára Múngú ní 'bá rī pi lèzú cére rī vé tã. Yẹsụ ùlũ tã rī pi nāpí sī, ùlũ Sāmāriyāgú ẹsị be múké rī vé tã (cápítã 10 gé), ãzini ùlũ mvá ịpèrịpi muzú rará rú rī vé tã (cápítã 15 gé), ãzini ùlũ Yẹsụ pi vé adringára 'bá mũfèngá u'du 'bá rī pi be trú rī vé tã (cápítã 19 gé), ãzini ẹzị kìnī, 'bá tã ùnjí 'oópi rī ẹ'yị dō 'i rá, ìri ídrí 'dáni'dáni rī ịsụ rá, (cápítã 23 gá).

Lúkã ẹdị Índrị Múngú vé rī vé tã vú sī kárakará, ẹdị kpá Yẹsụ vé ẹzị ã tã ìndī, i'da kpá lètị Yẹsụ ní rizú Múngú ri zịzú rī vé tã ìndī. Búkũ rī vé ụdũ gé, ùlũ tã Yẹsụ ní 'i i'dazú ívé 'bá 'i pámvú ùbī 'bá rī pi ẹndrẹtị gé lókí ìri ní íngázú gōzú ídri rú drāngára gálésī rī vé tã. Tã 'dī'bee lū

kìnī, ádarú Yẹsụ gō íngá adrií ídri rú dđi rá.

Tã ẹ drị í'dóngára

¹ Āmbúgú Tōfīlī, 'bá kárakará 'bīkí tã Múngú ní ngaá 'bá āsámvú gé nōgó rī sī rá. ² Kọpi sīkí tã 'bá rī pi ní ùlũú 'bá ní rī, 'bá tã rī ùlũ 'bá rī pi ndrekí tã ì 'o'bá rī pi ì mị sī í'dóngára gá 'dāá. ³ Āmbúgú Tōfīlī, á 'bá ẹsị tã rī pi ụnịzú múké múké ìri ní 'i í'dóngára gá 'dāá, má ụsụ á lē tã 'i ngaápi rī sī sēé mí ní. ⁴ Ā'diātāsīyā mī nī rí 'yozú kìnī tã ì ní ímbá mí ní rī, ìri tã áda.

Mālāyikā lū Yūwánī Bātízīmũ sēepi rī vé ịngára ã tã

⁵ Lókí Ēródē ní adrizú 'bāgú* rú āngū Yūdáyā vé rī agá rī gé, átálágú† āzi rú ni Zākāriyā 'i. Ágó rī íbí ífūú úyú atala rī pi vé rī agá, úyú Ābījā vé rī agá. Ūkú ni Ēlīsābētā íbí ífūú úyú Ārónā vé rī agá. ⁶ Kọpi ịrịtrọ tã 'o piri Múngú ẹndrẹtị gé, kọpi ri tǎimbị Úpí vé rī 'du nga rá, ãzini kọpi ri tã ì ní ẹzị rī 'du nga rá. ⁷ Kọpi tiki anji kuyé, ā'diātāsīyā Ēlīsābētā ní adrií úndó rú rī sī, kọpi ịrịtrọ dēkí kuú ārākā rú.

⁸ Ụ'dú ālu, Zākāriyā ri ẹzị ngaá Jó Múngú vé rī‡ agá 'dāá, ā'diātāsīyā ụ'dú 'dāri gé, ngúlúmũ Ābījā vé rī pi rikí ẹzị rī ngaá nī. ⁹ Ịpēkí Zākāriyā ri muú ẹjịngūrú zāá Jó Múngú vé rī agá 'dāá, sụ mērē atala rī pi vé rī ní lēé rī tịni. ¹⁰ Lókí ẹjịngūrú zāzú rī kǎ ícó, 'bá ì úmú 'bá rī pi rikí Múngú ri zị ǎmvé.

¹¹ Kúru Úpí vé mālāyikā§ ní índrészú Zākāriyā ẹndrẹtị gé, mālāyikā rī tu pá vūrā ẹjịngūrú zāzú rī gé drị ẹndẹpị gélésīla. ¹² Zākāriyā kǎ mālāyikā rī ndreé, ẹsị ni tī rụcụ, ụrị ịmvú ìri ùnjí

* **1:5** 1:5 'Bāgú Ēródē: 'Bāgú 'dīri vé rú í zị Ēródē Āmbúgú rī. Sā ì ní Yẹsụ ri tịzú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'dīri rú āngū rī nī. † **1:5** 1:5 Átálágú: 'Bá Īsērélē vé rī pi āsámvú gé, 'yéná átálágú ri rōbōnọ zā Jó Múngú vé rī agá 'dāá nī. Atala rī pi ri ífū úyú Lévī vé rī agá.

‡ **1:8** 1:8 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yéná ālukúta Yērūsālēmā gá 'dāá. Atala rī pi 'yéná ri rōbōnọ zā Jó rī agá 'dāá nī, sụ tǎimbị Mósé vé rī ní 'yoó rī tịni. Múngú ri dđi Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá.

§ **1:11** 1:11 Mālāyikā: Mālāyikā rī pi índrī, kọpi ri adri Múngú be 'bū gé 'dālē, kọpi rú 'bá ākó. Múngú ri sá āzi sī kọpi ịpē ímú vū drịgé nōó ụ'dúkọ múké ívé rī ùlũ 'bá rī pi ní.

ũnjí. ¹³ 'Bo mālāyíkã rĩ ní 'yozú ìri ní kīnī, "Zākāriyā, mī 'o ũrĩ sī ku! Múngú yì mívé zingará gí. Mī ũkú ni Ēlīsābētā ri ímú mí ní mvá ágó tị rá, 'í 'da mváñá rĩ ã rú Yūwánī 'i. ¹⁴ Āyīkō ri ímú mi fụ ambamba, mi únjī ãní rá. 'Bá kárakará pi ímú únjī ì ní ìri tịj rĩ sī. ¹⁵ Ìri ímú adri āmbúgú Úpí ẹndrẹtị gé. Mvụ vinyọ ku, āzini mvụ íwá ku, ìri ẹpí Índrì Uletererĩ* sī í'dózú ẹndrẹpị agá 'dāá. ¹⁶ Ìri ímú 'bá Īsērélē vé rĩ pi ìjị kárakará ìgō ìvé Úpí Múngú vúgá. ¹⁷ Ìri 'de mvuzú Úpí ní drīdrī, Índrì Uletererĩ ìri ású, āzini ìri ũkpō ìsụ sū Ēlīyā† vé rĩ tịnị. Ìri ímú anjī ẹtẹpịi vé ẹsị újā, kọpì ìvé anjī lē ãní lēlē, āzini ìri ímú 'bá drī be ũkpō ũkpō rĩ pi újā tā nī sū 'bá Múngú vé adri' bá pịrị rĩ pi ní tā nīj rĩ tịnị, ìri ímú 'bá rĩ pi údé ku ũrē Úpí ri ũtēngará gá."

¹⁸ Zākāriyā ní mālāyíkã rĩ zizú kīnī, "Ma ícò nī áamá íngóni 'yozú kīnī tā 'dīri 'i nga rá? Á dē kú ārākā rú gí, mà ũkú ni dē kpá ārākā rú gí."

¹⁹ Mālāyíkã rĩ ní újázú ìri ní kīnī, "Ma Gābūrélē 'i. Ma ātí' bá Múngú vé ni, Múngú ìpē ma ímú mí ní ù'dúkọ múké 'dīri ũlūú. ²⁰ 'Í ndre drī ká, í'dózú āndrū sī, mī tị ri ọzū, mí átá ku, cīngbá ì ní mváñá rĩ tizú rĩ gé, ā'diātāsīyā mí ẹ'yī tā má ní 'yoó ìri ímú 'i nga sà pịrị ni gé rĩ kuyé."

²¹ 'Bá rĩ pi ká rií Zākāriyā ri tée, kọpì rikí ũsūú kīnī, Zākāriyā áwí Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá sà be āco 'dīni āsī. ²² Zākāriyā kã ìfūú āmvé nōó, ícò átá kọpì be ku. Kọpì ní nīzú ámázú 'yozú kīnī tā āzi 'i' da 'i ìri ní ìndrīlìkì agá Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá gí, gō rií kọpì ní tā rĩ ũlūú drī sī.

²³ Zākāriyā kã ìvé ẹzị deę, ìri ní mvizú mvuzú 'bētí. ²⁴ Tā 'dīri ã vùdrī gé, koro ũkú ni Ēlīsābētā ní 'a ìsúzá, Ēlīsābētā adri mbāá tọwụ kú 'bētí. ²⁵ Ìri ní 'yozú kīnī, "Tā Úpí ní 'oó mà rú' bá gá nōri, 'dụ drīnjá má drīgē sī gí, sē 'bá rĩ pi ìnjákì mà drī ku."

Mālāyíkã lū Yēsū vé tịngará ã tā

²⁶ Ēlīsābētā vé 'a rĩ kã mbaá caá mbāá áziyá, Múngú ní mālāyíkã Gābūrélē ri ìpēzú ímúzá kūrú Nāzērētā vé rĩ gé, āngū Gālīlāyā vé rĩ agá, ²⁷ ìpē ìri ímú Māriyā adriipi kácāñá rú Yōsépā ní lēé jeé 'í ní ũkú rú rĩ vúgá, Yōsépā ìfū úyú Dāwúđī‡ vé rĩ agá. ²⁸ Mālāyíkã rĩ ní fizú ìri vúgá 'dāá, 'yozú ìri ní kīnī, "Mōdó mí ní, sēkì mí ní tākiri gí, Úpí ri mí be trū."

²⁹ Māriyā ẹ drī ábá céré céré tā mālāyíkã rĩ ní 'yoó rĩ sī, ri ũsūú 'í ẹsị agá 'dāá, mōdó 'dīri vé ìfífí ã'di. ³⁰ Mālāyíkã rĩ ní 'yozú Māriyā ní kīnī, "Mī 'o ũrĩ sī ku. Múngú 'bā tākiri mí drīgē gí. ³¹ Mī ímú 'a ìsú, mi mvá ágóñá tị, 'í 'da rú ni Yēsū§ 'i. ³² Ìri ímú adri āmbúgú, ì ímú ìri zị Mvā Múngú āmbúgú 'bá drīgē céré rĩ vé ni. Úpí Múngú ri ímú sē ìri ẹ'bípì Dāwúđī vé mālūngā rụ nī. ³³ Ìri ímú adri 'bāgú rú sūrú Yōkóbū* vé rĩ pi drīgē. Ìri ímú mālūngā rụ mvuzú ũđū ākó."

³⁴ Māriyā ní mālāyíkã rĩ zizú kīnī, "Ma drī ágó ākó pírì, tā 'dīri ímú 'i nga mà rú' bá gá íngóni ngóni?"

³⁵ Mālāyíkã rĩ ní 'yozú Māriyā ní kīnī, "Índrì Uletererĩ ímú mi ású, āzini ũkpō Múngú vé rĩ ímú mi ású rá. Mvā mí ní ímú tịj rĩ, ìri adri uletererĩ, ì ìri zị Mvā Múngú vé ni. ³⁶ Mívé māríté Ēlīsābētā ri nóni 'a be, ìri ímú mvá ágó tị rá, ìsúzá dē kú ārākā rú, 'a ni mba nóni caá mbāá

* **1:15** 1:15 Índrì Uletererĩ: Índrì Uletererĩ Índrì Múngú vé ni. Búkū Múngú vé rĩ kīnī, Ẹtẹpị ri Múngú 'i, Ìrivé mvá Yēsū ri Múngú 'i, āzini Índrì Uletererĩ Múngú 'i. Ẹtẹpị ri, Mvọpì ri, āzini Índrì Uletererĩ, kọpì Múngú ālu. 'Í lā Yūwánī 1:1-18; Yūwánī 8:41-42; Ẹzị 5:3-4. † **1:17** 1:17 Ēlīyā: Ēlīyā ri nẹbī, Múngú 'dụ ìri mvuzú 'bū gé ìdri rú, drā kuyé. Tịkì ìri ākūdē ìlì rĩ ca mụđrūlū úrōmī (900), ìsụ ākūdē tịkì drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā 1 'Bāgú 17-21; 2 'Bāgú 1-3. ‡ **1:27** 1:27 Dāwúđī: Múngú ìpē Dāwúđī ri adrii 'bāgú Īsērélē rĩ pi vé ni, ẹzị kīnī, 'bāgú ú'dí ri ímú ìfū ìrivé úyú agá, ìri mālūngā rĩ rụ mvuzú 'dāni'dāni, 'bāgú rĩ Yēsū Kúrísitō 'i. 'Í lā Sāwúmā 132:11-12; Ẹzị 2:30. Tịkì Dāwúđī ri ìsụ ākūdē ìlì rĩ ca élifū ālu (1,000) gí, ìlì 'dāri gé, ìsụ tịkì drī Yēsū Kúrísitō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélē 16-30; 2 Sāmūélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. § **1:31** 1:31 Yēsū: Rú Yēsū 'dīri vé ìfífí, Múngú ri 'bā paapi rĩ. * **1:33** 1:33 Yōkóbū: Yōkóbū ri Ābūrāmā mvọpì Ísákā vé mvá, ìri anjī be mụdrī drī ni ìrī, Múngú újā rú ni zị Īsērélē, úyú ìrivé rĩ zìkì anjī Īsērélē vé ni. Sà Yēsū vé rĩ gé, zìkì kọpì Yāhúđī. 'Í lā 'dóngará 25-50.

ázíyá, 'bá rĩ pi rikí 'yoó kɪnĩ ĩri úndó rú. ³⁷ Tã āzi Múngú ri ndéepi ni āluṅani 'dāáyo."

³⁸ Māriyā ní 'yozú kɪnĩ, "Ma ātí'bá Úpí vé ni. Tã rĩ ā nga 'i má rú'bá gá sũ mí ní 'yoó rĩ tɪnĩ." Kúru mālāyíkã rĩ ní ĩri kuzú, ĩri ní 'dezú mužú.

Māriyā mu Ēlīsābētā vúgá

³⁹ Sã 'dãri gé, Māriyā ní 'dezú mužú rú'bá sĩ kũrú ánga rú Yũdáyã vé rĩ gé 'dãá, ⁴⁰ ĩri ní mužú kũrú Zākāriyã ní adrizú rĩ gé, ĩri ní fizú Zākāriyã vé jó agá 'dãá, ĩri ní Ēlīsābētã ri eziú. ⁴¹ Ēlīsābētã kã Māriyã vé eziṅará 'dĩri yĩ, mvãṅá rĩ ní 'i úlózú Ēlīsābētã agá 'dãá. Índrí Uleterẽ rĩ ní Ēlīsābētã ri ásúú. ⁴² ĩri ní í'dózú átázú ú'dúkó be uru 'dãá kɪnĩ, "Ūkú rĩ pi āsámvú gé, 'bãkí tãkiri mí drĩgé gí, mvá mí ní ímú tɪj rĩ, 'bãkí tãkiri drĩ ni gé gí! ⁴³ 'Bo ngá sēepi Múngú ní ma ĩnĩzú, ĩri ní Úpí éndrēpi ri ĩpēzú ímúú ma ndrezú rĩ ā'di? ⁴⁴ Má kã mōdó mí ní sēẽ rĩ yĩ, koro mvá má agá rĩ adri āyĩkō sĩ, úló 'i má 'a gá 'dãá. ⁴⁵ Múngú 'bã tãkiri mí drĩgé gí, ā'diātāsīyã mí ā'yĩ tã Úpí ní 'yoó ĩri 'i nga mĩ rú'bá gá rĩ rá."

Māriyā ngo úngó Múngú ri íngúzú

⁴⁶ Māriyā ní 'yozú kɪnĩ, "Má íngú Múngú ri ési be cérẽ. ⁴⁷ Mã ē ési ísú āyĩkō Múngú ma Paápi rĩ sĩ. ⁴⁸ Ā'diātāsīyã ma ātí'bá ĩ ní ndreé kuú ezi ákó ni, Múngú ũsũ mã tã gí. Í'dózú āndrũ mužú drĩdrĩ, anji ĩ ní ímú tɪj vúlé 'dĩ rĩ pi ímú 'yo kɪnĩ, Múngú 'bã tãkiri má drĩgé gí, ⁴⁹ ā'diātāsīyã Múngú Ūkpō 'Dipa 'o tã āmbúgú mã rú'bá gá gí, ĩrivé rú uleterẽ. ⁵⁰ Ési ni ri adri ídríkídri 'bá 'i ru'bá ruru rĩ pi ní mužú 'dání'dáni. ⁵¹ Inga 'i drĩ ũkpō be rĩ tã 'ozú āní, írẽ 'bá āfú rú rĩ pi kpélékpélé.

⁵² Ísĩ 'bá āngũ ru'bá rĩ pi ĩvé lúpá drĩgé sĩ vũgá,

gō 'bá tã be mādã rĩ pi ingáá uru.

⁵³ Sē ngá múké nyaá 'bá ēbirĩ ní fuú rĩ pi ní, 'bo pē 'bá ā'bú be rĩ pi mužú drĩ be ule.

⁵⁴ Ko ívé ātí'bá Īsērélẽ vé rĩ pi ē ĩzã rá.

Āvĩ ũyō 'í ní sōo lēzú ési ídríkídri 'bázú kōpi ní 'dãri ā tã sĩ kuyé.

⁵⁵ Sō ũyō 'bá é'bipĩ Ābūrãmã† ní ĩrivé úyú pi be kɪnĩ, 'i adri kōpi ní ési be múké mužú nyonyo."

⁵⁶ Māriyã áwĩ adrií Ēlīsābētã vé āngá 'dãá mbãá na, ĩri ní kúru mvizú mužú 'bētĩ.

Yũwánĩ Bātízĩmũ sēepi rĩ vé tɪṅará

⁵⁷ Sã Ēlīsābētã ní mvãṅá rĩ tĩzú rĩ kã ícó, tĩ mvãṅá rĩ ágóṅá. ⁵⁸ 'Bá ĩrivé jó gārã gá rĩ pi márítẽ rĩ pi be kã yĩ kɪnĩ, Úpí 'bã ési múké ĩri ní, tĩ mvãṅá rĩ gí, kōpi adrikí āní āyĩkō sĩ.

⁵⁹ Mvãṅá rĩ kã adrií caá ú'dú ārō, Zākāriyã é'dípáa pi ĩrivé ũndĩ rĩ pi be, úmúkí ĩ mvãṅá rĩ vé ágélé ē tɪ lɪṅará‡ gá, kōpi lēkí kōdō mvãṅá rĩ vé étēpi vé rú Zākāriyã 'dĩri 'daá mvãṅá rĩ ā rú'bá gá. ⁶⁰ 'Bo éndrēpi gã sĩ, kɪnĩ, "Ā 'dakí mvá rĩ ā rú Yũwánĩ."

⁶¹ 'Bá rĩ pi ní 'yozú kɪnĩ, "Mívẽ márítẽ rĩ pi āsámvú gé, 'bã āzi rú be 'dĩni 'dãáyo."

⁶² Kúru kōpi rikí átá Zākāriyã ní drĩ sĩ, kōpi lēkí nĩ vú ni gé, lē ā 'dakí mvá rĩ ā rú ā'di 'i. ⁶³ Zākāriyã ní ngá kpōlō'bu ni zizú, 'i sĩ rĩ mvãṅá rĩ ā rú āní, ĩri ní mvãṅá rĩ ā rú sızú kɪnĩ, "Rú ni Yũwánĩ 'i." 'Bá rĩ pi cérẽ āyãkí tã 'dĩri sĩ āyãyã.

⁶⁴ Koro Zākāriyã ē tɪ ní 'i zizú, ádra ni ní 'i oyuzú, ĩri ní í'dózú átángá átázú, Múngú ri íngúzú. ⁶⁵ 'Bá adri'bá ĩri ā gārã gá rĩ pi ārēvú cérẽ āyãkí tã 'dĩri sĩ āyãyã. 'Bá adri'bá āngũ Yũdáyã vé ánga rú rĩ gé rĩ pi ārēvú cérẽ rikí átá tã 'dĩ'bée sĩ. ⁶⁶ 'Bá tã 'dĩri yĩ'bá rĩ pi ārēvú cérẽ ngakí āyãá tã 'dĩri sĩ āyãyã, kōpi ní zizú kɪnĩ, "Mvãṅá

† 1:55 1:55 Ābūrãmã: Múngú zĩ Ābūrãmã ri kɪnĩ, ā ku ívé 'bá 'bētĩ āsámvú gé rĩ pi, ā ku ívé āngũ, ā 'de mužú āngũ āzi ú'di ni gé. Ābūrãmã ri é'bipĩ Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ, tɪkí ĩri ílĩ élifũ ālu mūdũrũlũ ārō (1,800) gé, ísú tɪkí drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã Í'dóngará 12-25. ‡ 1:59 1:59 Ágélé ē tɪ lɪṅará: Múngú lũ Ābūrãmã ní kɪnĩ, anji āgō Ābūrãmã vé rĩ pi adrikí dō caá ú'dú ārō gí, lē ā úlíkí kōpi ā ágélé ē tɪ rá, lüzú kɪnĩ, kōpi anji Múngú vé ni. 'Bá rĩ ā'yĩ dō 'i ágélé ē tɪ sēẽ lɪj gí, ĩri tãĩmbĩ Mósẽ vé rĩ 'du nga. 'Í lã Í'dóngará 17:9-14; Ēzi 15:1-5.

'dĩri úmvúlésĩ ímú adri 'bá íngóni ní?"
 Æ'diātāsīyā kōpi ndrekí, Úpí ri ĩri be trų.

Zākārīyā ngo úngó Múngú ri íngúzú

⁶⁷ Índrĩ Uletere rĩ ní mváná rĩ vé
 étépĩ Zākārīyā ri ásúzú, Zākārīyā ní kúru
 ú'dúkó íngápi Múngú vúgálésĩ rĩ ũlúzu
 kīnĩ,

⁶⁸ "Ē íngúkí Úpí Múngú Īsērélē vé rĩ
 íngúngū,

ā'diātāsīyā ímú ívé 'bá rĩ pi paá gí.

⁶⁹ Īpē 'bá ní 'bá ũkpō be ni ímú 'bā paá,
 Īpē íngázú ívé ātí'bágú Dāwúđĩ vé
 úyú agá.

⁷⁰ Úpí ezi tā 'dĩri kú ívé nēbĩš uletere rĩ pi
 ní ọtų ínógósí,

⁷¹ kīnĩ, ĩ ímú 'bā pa 'bávé ari'ba rĩ pi drígé
 sī,

āzini 'bá 'bā ndre'bā ũnjĩ rĩ pi drígé
 sī rá.

⁷² Múngú kīnĩ 'í ẹsĩ ri adri ĩdríkídri 'bávé
 étépĩ ní,

āzini 'í ívé ũndĩ 'í ní ruų uletere rĩ vé
 tā ígá rá.

⁷³ Sō ũyō rĩ 'bá ẹ'bípĩ Ābūrámā ní

⁷⁴ kīnĩ, 'í 'bā pa 'bávé ari'ba rĩ pi drígé sī
 rá,

'bā ngakí rí 'í ní ẹzĩ ũrĩ ākó,

⁷⁵ ú'dú céré 'bā adrikí rí uletere, āzini 'bā
 'okí rí tā pĩrĩ 'í ẹndrẹtĩ gé.

⁷⁶ Mā mvá rĩ, ĩ ímú mi zĩ nēbĩ Múngú
 ũkpō be 'bá rĩ pi drígé céré rĩ vé
 ni,

ā'diātāsīyā mi ímú mu drĩdrĩ Úpí ní
 létĩ údé.

⁷⁷ Mi ímú lū ĩrivé 'bá rĩ pi ní, ĩ ícó kōpi pa
 rá,

Múngú trū dō kōpi ívé ũnjĩkānyā
 agásĩ gí.

⁷⁸ Múngú ní adrií ẹsĩ be múké rĩ sī,

ĩri ímú 'bá ní ũtúná Īpē 'bū gé 'dāásĩ
 đĩ 'bá drígé,

⁷⁹ ĩri ímú đĩ 'bá adri'bée ĩnĩná agá rĩ pi
 drígé,

āzini 'bá ri'ba drāngará ũtē'ba rĩ pi
 drígé,

ĩri 'bá ní létĩ pĩrĩ tākĩri ĩsúzú ni 'i'da."

⁸⁰ Yūwánĩ kã mbaá, Índrĩ Múngú vé rĩ
 sē ĩri ní ũkpō. Yūwánĩ adri āngū ā'wĩ
 cínyáfā rú rĩ agá 'dāá cĩmgbá cazú ú'dú
 ĩ ní ĩri pēzú mužú 'bá Īsērélē vé rĩ pi
 āsámvú gé rĩ gé.

2

Yēsū vé tĩngará
(Mātáyo 1:18-25)

¹ Lókĩ 'dāri gé, 'bāgú āmbúgú Rómā vé*
 Āgósītō sē tāĩmbĩ kīnĩ, lē 'bá Rómā vé rĩ pi
 céré, ā sĩkĩ kōpi ā rú búkū agá. ² ('Dĩri rú
 ĩ ní 'í'dó sī drĩdrĩ 'bá rĩ pi lāzú, ĩsú ākūdē
 Kūrĩnĩyā ri gávānā āngū Sírĩyā vé rĩ agá
 rĩ.) ³ 'Bá ālu ālu nga mužú 'í rú sī ívé kūrú
 agá.

⁴ Kúru Yōsépā pi ní ngazú āngū
 Gālíláyā vé rĩ agá, kūrú Nāzērētā vé rĩ
 agásĩ, kōpi ní 'dezú mužú āngū Yūdáyā vé
 rĩ gé, kūrú Bētēlémē vé rĩ agá, ā'diātāsīyā
 Yōsépā ĩfū úyú Dāwúđĩ vé rĩ agá. ⁵ Jĩ
 Mārĩyā ĩri ní lēé jeé 'í ní ũkú rú rĩ mužú
 'í vúgá sī ĩndĩ, ĩsú Mārĩyā ā 'a mba deę
 gí, ĩri ílókō tītĩ. ⁶ Kōpi kã rií adrií 'dālē,
 sã Mārĩyā vé mvá rĩ tĩzú rĩ ní ícázú.
⁷ Mārĩyā ní ívé mvá káyú rĩ tĩzú ágóná.
 ĩri ní ĩmūlúzu bōngó sī, ĩri ní 'bāzú lazú
 sōndúkū ānyāpá rĩ pi ní rizú ngá nyazú
 rĩ agá. 'Bā mváná rĩ laá sōndúkū rĩ agá,
 ā'diātāsīyā jó ũmú rĩ pi ní lazú rĩ agá 'dāá,
 kōpi ĩsúkĩ vūrā lazú ni kuyé.

'Bá kãbĩlō úcé'ba rĩ pi mālāyĩkã rĩ pi be

⁸ ĩnĩná 'dāri sī, 'bá uruko kãbĩlō úcé'ba
 ni pi rikĩ ívé kãbĩlō ũtēé ásé agá 'dāá.

⁹ Mālāyĩkã ālu Úpí vé rĩ ní índrėzú kōpi
 ẹndrẹtĩ gé, đĩngará Úpí vé rĩ ní āngū
 ĩmgbērėzú kōpi ā gārā gá sī, sē ũrĩ fu kōpi
 ambamba. ¹⁰ Kúru mālāyĩkã rĩ ní 'yozú
 kōpi ní kīnĩ, "Īmi adrikĩ ũrĩ sī ku. Má
 ĩjĩ ĩmi ní ú'dúkó múké, 'bá rĩ pi céré ímú

§ 1:70 1:70 Nēbĩ: Múngú ri ívé tā átá nēbĩ rĩ pi ní, kōpi kúru ĩrivé ú'dúkó rĩ ũlū 'bá rĩ pi ní. * 2:1 2:1 'Bāgú
 āmbúgú Rómā vé rĩ: ĩri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndiāndĩ rĩ pi agá rĩ pi drígé, āngū Yūdáyā vé rĩ drígé, āngū
 Gālíláyā vé rĩ drígé, āzini āngū Yāhúđĩ rĩ pi vé rĩ drígé. 'Bá Rómā vé rĩ pi ívé 'bāgú āmbúgú rĩ zĩ ívé tĩ sī Kāyísārā.
 † 2:11 2:11 Kúrísítō: Kúrísítō ri 'bá ĩ ní ũdu dāá drĩ ni gé, lūzú kīnĩ Múngú Īpē ĩri adrií 'bāgú rú. Ēbērē tĩ sī
 Kúrísítō ri ĩ zĩ Māsīyā. 'Í lā Yūwánĩ 1:41.

adri ãní ãyĩkõ sĩ ãmbúgú. ¹¹ Inĩñã ãndrũ nõri sĩ, tĩkĩ ãmi ní 'bã ãmi Paápi ní gĩ kũrũ Dãwũdĩ vé rĩ agã Bêtêlémẽ agã, ãri Úpĩ Kúrísítõ† 'i. ¹² Ngã ãmi ní ícózú ãri nĩzú ámázú rĩ ãri 'dĩni, ãmi mu ãdẽnã rĩ ãsũ ãmũlũkĩ bõngó sĩ, 'bãkĩ ãri laá sõndũkũ ãnyãpã rĩ pi ní ngã nyazú rĩ agã.”

¹³ Koro mãlãyĩkã urũkõ kárãkarã íngákĩ 'bũ gé 'dãásĩ, kõpi úmúkĩ ã mãlãyĩkã índrẽpi 'dĩri be trũ, kõpi rikĩ Múngú ri íngú, rikĩ 'yoó kĩnĩ,

¹⁴ “Ë íngúkĩ Múngú 'bũ gé 'dãã rĩ íngúngũ, tãkĩri ã adri vũ drĩgẽ nõgõ 'bã Múngú ní ãyĩkõ sẽ 'bã rĩ pi ãsãmvú gé.”

¹⁵ Mãlãyĩkã rĩ pi kã ã újã gõõ muũ 'bũ gé 'dãã, 'bã kãbĩlõ úcẽ 'bã rĩ pi ní átázú ã ãsãmvú gé sĩ kĩnĩ, “Lẽ 'bã 'dekĩ muũ Bêtêlémẽ gã 'dãã tã 'i ngãapi Úpĩ ní lũũ 'bã ní rĩ ndrẽ 'bã mĩ sĩ.”

¹⁶ Kõpi alikĩ ã muũ rũ 'bã sĩ, kõpi cakĩ Mãriyã pi ãsũ Yõsẽpã be ãdẽnã rĩ sĩ, 'bãkĩ ãdẽnã rĩ laá sõndũkũ ãnyãpã rĩ pi ní ngã nyazú rĩ agã. ¹⁷ 'Bã kãbĩlõ úcẽ 'bã 'dĩ'bée kã muũ caã mvãñã rĩ ndrẽ, kõpi ãlũkĩ tã mãlãyĩkã rĩ ní lũũ ã ní mvãñã rĩ ã tã sĩ rĩ 'bã rĩ pi ní cérẽ. ¹⁸ 'Bã rĩ pi kã tã 'bã kãbĩlõ úcẽ 'bã rĩ pi ní ãlũũ 'dĩri yĩ, sẽ kõpi ní ãyãngárã. ¹⁹ 'Bo Mãriyã 'bã tã 'dĩ'bée cérẽ kuũ 'í ẽsĩ agã, ri tã ni ãsũũ ẽsĩsĩlẽ sĩ. ²⁰ 'Bã kãbĩlõ úcẽ 'bã rĩ pi kã mvĩũ gõõ, kõpi rikĩ ãngárã Múngú vé rĩ íngú, ã'diãtãsiyã tã kõpi ní ndrẽ, ãzini kõpi ní yĩ rĩ ngã 'i sũ mãlãyĩkã rĩ ní lũũ ã ní rĩ tĩnĩ.

Jikĩ Yẽsũ ri 'i' daã Jó Múngú vé rĩ agã

²¹ Mvãñã rĩ kã adrii caã ú'dũ ãrõ, ã ní ágélẽ ni ẽ tĩ lĩzú, ã ní rũ ni 'dazú Yẽsũ 'i, rũ 'dĩri mãlãyĩkã lũ nĩ drĩdrĩ, ãsũ ãkũdẽ ẽndrẽpi ri drĩ 'a ãkõ.

²² Mãriyã pi Yõsẽpã be, kõpivẽ ú'dũ lã'bĩ vé ãfũzú yĩ agãsĩ rĩ kã dẽ, kõpi ní mvãñã rĩ jĩzú muũzú 'i' dazú Úpĩ ẽndrẽtĩ gé

Yẽrusãlãmã gã 'dãã, sũ tãĩmbĩ Mósẽ# vé rĩ ní lẽé rĩ tĩnĩ. ²³ Tãĩmbĩ Úpĩ vé rĩ 'yo kĩnĩ, “Anji ãgõ ã ní tĩ kãyũ rĩ pi ãrẽvũ cérẽ, ã kõpi sẽ Úpĩ Múngú ní.” ²⁴ Kũru kõpi ní rõbõñõ§ sẽzú zãzú sũ tãĩmbĩ Úpĩ vé rĩ ní 'yoó, “Ã sẽkĩ ãmãmũ ãrĩ, dõku ã'bõlõgũ ãrĩ rĩ tĩnĩ.”

Sĩmĩyõnã ãlũ ú'dũkõ íngãpi Múngú vũgãlẽsĩ rĩ

²⁵ Lókĩ 'dãri gé, ágõ ãzi ri adri Yẽrusãlãmã gã 'dãã, rũ ni Sĩmĩyõnã 'i, ãri tã 'o pĩrĩ, ãri ri Múngú ri zĩ ú'dũ cérẽ, ẽpĩ Índrĩ Uletere Múngú vé rĩ sĩ, ri 'bã ãsẽrélẽ vé rĩ pi vé pangárã ãtẽ. ²⁶ Índrĩ Uletere rĩ lũ ãri ní kĩnĩ, ícõ drĩ drãã ku, ãri Kúrísítõ Úpĩ Múngú ní ãmvũlẽsĩ ãpẽ rĩ ndrẽ ãgbãlẽ, ãri íbĩ drã ndõ. ²⁷ Ú'dũ 'dãri gé, Índrĩ Uletere rĩ ko Sĩmĩyõnã ẽ drĩ muũzú Jó Múngú vé rĩ ã bõrõ gã 'dãã. Mãriyã pi Yõsẽpã be, kõpi kã mvãñã Yẽsũ ri jĩ Úpĩ vũgã 'dãã sũ tãĩmbĩ Mósẽ vé rĩ ní lẽé rĩ tĩnĩ, ²⁸ Sĩmĩyõnã ní mvãñã rĩ 'i' dũzú ruzú 'í drĩgẽ, ãri ní Múngú ri íngúzú, ãri ní 'yozú kĩnĩ,

²⁹ “Úpĩ, ma ãtĩ 'bã mĩvẽ ni, mĩ sẽ mã drã tã be kĩri.

'Í 'o tã mĩ ní ẽzĩ rĩ gĩ.

³⁰ Á ndrẽ 'bã ãngũ paápi,

³¹ mĩ ní ãpẽ 'bã cérẽ pi ní rĩ gĩ.

³² ãri ãtũñã, ãri Múngú ri 'i' da 'bã adri 'bã Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi ní,

ãri sẽ 'bã rĩ pi 'bã ãsẽrélẽ vé rĩ pi íngúngũ!”

³³ Tã Sĩmĩyõnã ní 'yoó 'dĩri sẽ Yõsẽpã pi Mãriyã be ãyãkĩ ãní ãyãyã. ³⁴ Kũru Sĩmĩyõnã ní kõpi ní tãkĩri sẽzú, ãri ní 'yozú Mãriyã ní kĩnĩ, “Mĩvẽ mvãñã 'dĩri, 'bã urũkõ ãsẽrélẽ vé rĩ pi ímũ ãri gã sĩ, ã ímũ kõpi ãrĩñã ãní rá, urũkõ 'bée ímũ ãrivẽ tã ã'yĩ rá, kõpi ímũ ídrĩngárã ãsũ ãní rá. Kãdõ ímũ 'i' 'dãã, 'bã rĩ pi ãri gã sĩ. ³⁵ Mvã 'dĩri ímũ tã 'bã rĩ pi ní riĩ ãsũũ ã ẽsĩ agã

‡ 2:22 2:22 Mósẽ: Yõsẽpã kã drãã gĩ, 'bãgũ Ẽjẽpétõ vé rĩ 'bã anji ãsẽrélẽ vé rĩ pi ẽzĩ ngãã tũgẽrĩ rũ caã ílĩ mũdũrũlũ sũ (400). Kũru Múngú ní Mósẽ ri ãpẽzũ ímũzũ anji ãsẽrélẽ vé rĩ pi pazú adringárã tũgẽrĩ rũ rĩ agãsĩ. Múngú sũ tãĩmbĩ rĩ Mósẽ ní, ã lũ anji ãsẽrélẽ vé rĩ pi ní, sẽzũ ã ní tãĩmbĩ rĩ zĩzũ tãĩmbĩ Mósẽ vé ni ãní. Tĩkĩ Mósẽ ri ãsũ ãkũdẽ ílĩ rĩ ca ẽlĩfũ ãlũ mũdũrũlũ sũ (1,400), ãsũ ãkũdẽ tĩkĩ drĩ Yẽsũ ri kuyẽ. 'Í lã Wũngárã 2-24. 2:23

2:23 Wũngárã 13:2, 12 § 2:24 2:24 Rõbõñõ: Rõbõñõ 'dĩri lũ kĩnĩ Mãriyã pi Yõsẽpã be ngã ãkõ. 'Í lã Lẽvĩtĩkã 12:8. 2:24 2:24 Lẽvĩtĩkã 12:8

'dälé rĩ pi i'da cére ãmvé. Māriyã, mî éşí ri ímú ìzãngã íşú sũ sŏkí ìlí ãco sî tîni."

³⁶ Ūkú āzi nēbī, rụ ni Ānã 'i, ĩri Pānūélē ã mvá, ĩri Āsērāzī, ĩri ārākā rú. Kŏpi ní ĩ jezú rĩ gé, kŏpi adrikí ágó ni be caá ílí ézīrī, ágó rĩ ní drāzú. ³⁷ Ānã adri ōwúzī rú, ĩrivé ílí ca pŭkú ārō drī ni sụ, ku Jó Múngú vé rĩ kuyé, ri Múngú ri ĩnjī ũtúná pi ĩníná be, ri 'i a'bií* ngá nyangára sī, āzini ri Múngú ri zī. ³⁸ Ānã ní koro ícázú, íşú ãkūdē Símīyónā ri átá Māriyã pi ní Yŏsépā be. Ānã ní Múngú ní ōwō'difŏ sēzú, ĩri ní mváná rĩ vé tã átázú 'bá cére ri'bá Yērúsālēmā vé pangará ũtē'bá rĩ pi ní.

³⁹ Yŏsépā pi Māriyã be, kŏpi kã lã'bī tāimbī Úpí vé rĩ ní lēé rĩ 'oó deę cére gí, kŏpi ní mvizú gŏzú ĩvé kŭrú Nāzērētā vé rĩ gé āngŭ Gālíláyā vé rĩ agá 'dälé ũzi. ⁴⁰ Mváná rĩ mba ícá ũkpŏ be, tã nīngará be, Múngú 'bã éşí múké ĩri ní.

Yēsũ ri Jó Múngú vé rĩ agá

⁴¹ Ílí ālu ālu, Yēsũ étēpi pi éndrēpi be, kŏpi ri écī Yērúsālēmā gá ũmŭ Ū'dú Múngú ní Èlīzú Jó rĩ pi tị gé sī rĩ ã nyangára gá.† ⁴² Yēsũ kã adrii ílí be mŭdrī drī ni ĩrī, kŏpi 'dekí mŭú étēpi be éndrēpi sī ũmŭ rĩ gé, sũ ĩvé mērē ní lēé rĩ tīni. ⁴³ Ūmŭ rĩ kã deę, Yēsũ étēpi pi éndrēpi be, kŏpi kã rií mvii muzú 'bētī Nāzērētā gá 'dãá, Yēsũ áwí kuú vúlé Yērúsālēmā gá 'dãá, étēpi pi éndrēpi be nīkí áamá kuyé. ⁴⁴ Kŏpi ũşŭkí déna ĩri 'bá ĩ ní rií ěcī tuú kŏpi be trŭ rĩ pi ãsámvú gé, kŏpi écīkí ũtú njī. Kŏpi ní kuru í'dózú Yēsũ ri ndázú ĩvé máríté rĩ pi ãsámvú gé sī. ⁴⁵ Kŏpi kã ĩri íşú kuyé, kŏpi ní gŏzú muzú ĩri ndázú vúlé Yērúsālēmā gá 'dälé. ⁴⁶ Ū'dú na ã vŭdrī gé, kŏpi cakí mŭú Yēsũ ri íşú Jó Múngú vé rĩ ã bŏró gá, úrí kuú 'bá āngŭ

ĩmbá'bá rĩ pi ãsámvú gé, ĩri ri kŏpivé tã yi, āzini ĩri ri kŏpi uzī tã sī. ⁴⁷ 'Bá rĩ pi kã tã nīngará ĩri ní átázú, āzini tã újázú rĩ yi, kŏpi āyākí āní āyāyā. ⁴⁸ Yēsũ étēpi pi éndrēpi be, kŏpi kã ĩri ndreeé, sē kŏpi ní āyāngará. Éndrēpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mā mvá rĩ, 'bã mí étēpi be, 'bá rikí mi ndãá ìzãngã ìzãngã rú. 'Í 'o 'bã 'dīni ãsī?"

⁴⁹ Yēsũ ní kŏpi zizú kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú ma ndázú rĩ ã'di? ĩmi nīkí kuyé 'yozú kīnī, lē mā adri má Étēpi vé jó agá?" ⁵⁰ 'Bo tã ĩri ní átá kŏpi ní 'dīri fi kŏpi drīgé kuyé.

⁵¹ Kuru ĩri ní 'dezú muzú kŏpi be trŭ Nāzērētā gá 'dälé, 'du kŏpivé tã ngaá rá. 'Bo éndrēpi 'bã tã ĩ nga'bée 'dī'bée cére kuú 'í éşí agá. ⁵² Yēsũ mba tã nīngará be, āzini mba rŭ'bá be múké múké. Múngú lē ĩri rá, 'bá rĩ pi lēkí kpá ĩri rá.

3

Yŭwánī Bātízīmŭ sēpi rĩ vé tị sēngará (Mātáyo 3:1-12; Mārākŏ 1:1-8; Yŭwánī 1:19-28)

¹ 'Bágú āmbúgú Rómā vé Tībērīyā rŭ mālŭngā rĩ caá ílí mŭdrī drī ni tŏwŭ, íşúzú Pónítīyŏ Pílátŏ ri gávānā āngŭ Yŭdáyā vé rĩ agá, Ēródē* rŭ āngŭ Gālíláyā vé rĩ nī. Ēródē édrīpi Pílípŭ rŭ āngŭ Ītúrīyā vé rĩ pi Tŭrākŏnítī vé rĩ be, Lísánīyāsī rŭ ívé rĩ āngŭ Ābīlénē vé rĩ.

² Lókí 'dāri gé, Ānāsī pi Kāyáfā be, kŏpi atala ambugu, ú'dŭkŏ Múngú vé rĩ ní ícázú Zākāriyā mvŏpi Yŭwánī vúgá āngŭ ã'wí cínýáfā rú rĩ agá 'dãá. ³ Yŭwánī ní muzú yī Yárídénī vé rĩ ě mīlé gá sī, ri tị sēé muzú 'bá rĩ pi ní kīnī, 'bá rĩ pi ã újākí éşí, kŏpi ã rŭkí bātízīmŭ, Múngú ã trŭ rí kŏpi ĩvé ũnjīkānyā agásī rá. ⁴ Tã 'dīri nēbī Īsáyā sī ũtŭ ĩnŏgŏsī ívé búkŭ agá kīnī,

* **2:37** 2:37 A'bi: Sã āzi sī Yāhŭdī rĩ pi ri ĩ a'bi, nyakí ínyá ku, kŏpi ri éşí 'bã rizú Múngú ri zizú. † **2:41** 2:41 Ū'dú Múngú ní Èlīzú Jó rĩ pi tị gé sī rĩ: Yāhŭdī rĩ pi ri ũ'dú Múngú ní ũtŭ èlīzú Īsērēlē rĩ pi vé jó rĩ pi tị gé sī Èjēpētŏ gá 'dãá rĩ vé tã ígá. Őtŭ kŏpi é'biipī ũbēkí kābīlŏ ã ārī ĩvé kēętī ě ěrīfe gá sī, sē Múngú ũ'dī kŏpi kuyé. Múngú ũ'dī 'bá Èjēpētŏ vé kābīlŏ ārī ũbē'bá ĩvé kēętī ě ěrīfe gá sī kuyé rĩ pi vé anjī āgŏ káyŭ rĩ pi ũdrāá 'bá ālu ālu vé 'bētī ãsámvú gé sī rá. 'Í lã Wŭngará 12:17-28; Mātáyo 26:2; Mārākŏ 14:1; Lúkã 2:41; Yŭwánī 2:13; Ęzī 12:4; 1 Kŏrínítŏ 5:7; Èbérē 11:28. * **3:1** 3:1 'Bágú Ēródē: Ēródē 'dīri Ēródē Ānītīpā 'i, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá. 'Í lã Mātáyo 14:1; Mārākŏ 6:14; Lúkã 3:1; Ęzī 4:27. Sã ĩ ní Yēsũ ri tizú rĩ gé, Ēródē Āmbúgú 'dīri rŭ āngŭ rĩ nī. 'Í lã Mātáyo 2:1-8; Lúkã 1:5. Vŭdrī ni gé, 'bágú āzi anigé rŭ ni Ēródē Āgīrīpā, ĩri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lã Ęzī 12:1-13:1.

“U'dúkó 'bá äzi vé ni ri ó'ú ängü ä'wi
cínyáfã rú rĩ agá 'dãã, kĩnĩ,

ĩmi údékí létì Úpí ní,
ĩmi útúkí létì Ìrivé rĩ ã adri pìrì.

5 Īmi ótúkí ängü ì'bùná rú rĩ pi rá,
ĩmi udìkí írã rĩ pi, äzini ĩmi gaki ängü
änga rú rĩ pi, ã adri kpãkpã,

ĩmi útúkí létì gōrōṅō rú rĩ pi ē ícá pìrì,
ĩmi ótúkí létì 'bù rú rĩ pi ícá kpãkpã.

6 'Bá rĩ pi ímù ũkpō Múngú ní ängü pazú
rĩ ndre ĩ mị sī. ”

7 'Bá bītríkã ímúkí, kōpi lēkí Yūwánĩ ã
sē ĩ ní bātízĩmũ,† Yūwánĩ ní 'yozú kōpi
ní kīnĩ, “Īmi adri'bée sũ ĩnĩ tĩnì 'dĩ'bée,
ã'di ĩngbē ĩmì mị ápázú Múngú vé jìkó
úm vúlésĩ ímùpi drīdrī 'dīlé rĩ gé sī nĩ?

8 Lē ĩmi 'okí tã lūupi 'yozú kīnĩ, ádarú
ĩmi újákí ẹsì ĩmivé ũnjĩkãnyã agásĩ gí ni
áyu, lē ĩmi rikí 'yoó, Ābūrãmã ri ĩmi ẹ'bípì
'dĩni ku. Á 'yo ĩmi ní 'dĩni, Múngú ri ícò
írã anjĩná 'dĩ'bée újã ufu anjĩná Ābūrãmã
vé ni‡ rú rá. 9 Múngú í'dù ẹbòlù pẹtì ã
úlã ugazú rĩ 'í drīgé gí, pẹtì 'a'bée ũ'a be
múké ku rĩ pi ãrēvú céré ĩ uga vūgã, ĩ
kōpi 'du ú'bé ãcĩ agã.”

10 'Bá bītríkã rĩ pi ní Yūwánĩ ri zìzú kīnĩ,
“Kúru lē 'bã 'okí ã'di?”

11 Yūwánĩ ní újázú kōpi ní kīnĩ, “'Bá rĩ
dō bōngó be ĩrĩ, ã sē ãlu ni 'bã bōngó ãkó
rĩ ní, 'bã rĩ dō ãnyãngã be, ã sē ãnyãngã
'bã ãnyãngã ãkó rĩ ní.”

12 'Bá mūfēngã umbe jezú rĩ u'du'bán
rĩ pi§ ímúkí kpá Yūwánĩ vúgã, Yūwánĩ
ã sē ĩ ní bātízĩmũ. Kōpi ní ĩri zìzú kīnĩ,
“Ímbápi, kúru lē 'bã 'okí ã'di?”

13 Yūwánĩ ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “Lē ĩmi
u'dúkí mūfēngã rĩ 'bã rĩ pi vúgã sī sũ
tãĩmbì ní lēé rĩ tĩnì, ã u'dúkí ãndō be ku.”

14 Ängárãwã urukō ímúkí kpá Yūwánĩ
ri zìzú kīnĩ, “Kúru lē 'bã 'okí ã'di?”

Īri ní újázú kōpi ní kīnĩ, “È ẹrìkí 'bã äzi
ã ngá ũkpō sī ku, äzini ã tōkí 'bã äzi ũnjō

sī ku, lē ĩmi adrikí äyĩkō sī ngá ĩ ní ĩmi
ũfēzú rĩ sī.”

15 'Bá rĩ pi rikí céré ẹsì 'bãã Kúrísitō ri
ūtēzú, kōpi rikí ũsũú ĩ ẹsì agá 'dãlé kīnĩ,
dēna Yūwánĩ ri Kúrísitō 'i.

16 Yūwánĩ ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “Ma ri
ĩmi ní bātízĩmũ rĩ sē yĩ sī. 'Bo 'bã äzi ri
ímù vúlé 'dĩ'dĩ, ĩrivé ämbügü ndē mávé
rĩ rá. Má ícò ĩrivé ngá pá gã rĩ vé bãã
oyuú bã ku. Īri ímù ĩmi ní bātízĩmũ sē
ũkpō Índrì Uleteré rĩ vé rĩ sī, äzini ãcĩ
sī. 17 Īri kōbì be drīgé änyã ú'bìzú ãnì,
ĩri änyã rĩ ú'bì, ĩri änyã rĩ vé fì* dã ĩrá
agã, ĩri 'bí ni zã ve ãcĩ drãapi ku ni sī.”

18 Yūwánĩ ũlũ Múngú vé ú'dúkó múké rĩ
'bã rĩ pi ní létì be ändĩändĩ.

19 'Bo Yūwánĩ ní Èródē ē drī ĩnjázú ĩri
ní ẹdrìpì Pìlìpũ vé ũkú Èródíyã ri 'duú 'í
ní ũkú rú rĩ sī, äzini ĩri ní tã ũnjì 'oó tré rĩ
sī. 20 Èródē gō ũnjĩkãnyã äzi 'oó agãã rá,
'du Yūwánĩ ri 'beé jó ängü ũ'yìzú rĩ agã.

Yūwánĩ sē Yēsũ ní bātízĩmũ (Mátayo 3:13-17; Mārãkō 1:9-11)

21 Sã Yūwánĩ ní rizú 'bã rĩ pi ní bātízĩmũ
sēzú rĩ gé, sē kpá Yēsũ ní bātízĩmũ ĩndĩ.
Yūwánĩ kã rií Múngú ri zìzú, 'bũ ní 'i
zìzú, 22 Índrì Uleteré rĩ ní ísìzú ímùzú
sũ ämãmũ tĩnì, úrìzú Yēsũ drīgé. Kúru
ú'dúkó ní íkùzú 'bũ gé 'dãásĩ kīnĩ, “Mì
Mvã mávé ni, á lē mi ambamba, ma äyĩkō
sī mí sī.”

È'bípì Yēsũ vé rĩ pi (Mátayo 1:1-17)

23 Yēsũ kã ívé ẹzì í'dó, ísú ĩrivé ílì ri
ílókō ca pũkú na. 'Bá rĩ pi céré ũsũkí kīnĩ,
ĩri Yōsépã ã mvã,

Yōsépã ri Héli ã mvã, 24 Héli ri Mátãtã ã
mvã,

Mátãtã ri Lévì ã mvã, Lévì ri Mēlékĩ ã
mvã,

Mēlékĩ ri Yãnáyĩ ã mvã, Yãnáyĩ ri Yōsépã
ã mvã,

3:6 3:6 Ísáyã 40:3-5 † 3:7 3:7 Bātízĩmũ: Ī ri 'bã rĩ pi ní bātízĩmũ sē lüzú kīnĩ, kōpi újákí ẹsì ívé ũnjĩkãnyã agásĩ gí, kōpi ẹ'yĩkí Múngú ri gí. ‡ 3:8 3:8 Anjì Ābūrãmã vé ni: 'Bã urukō'bée ũsũkí kīnĩ ĩ dō anjì Ābūrãmã vé ni, Múngú ri ícò ĩ pa rá. § 3:12 3:12 'Bã mūfēngã u'du'bán rĩ pi: 'Bã mūfēngã u'du'bán 'dĩ'bée, kōpi Yãhũdĩ ri'bán mūfēngã u'du'bán 'bãgú ämbügú Rómã vé rĩ ní rĩ. Kōpi ri mūfēngã rĩ u'du'bán 'bãgú rĩ ní 'yoó kōpi ã u'dúkí rĩ ndē. * 3:17 3:17 Änyã rĩ vé fì, äzini 'bí ni: Änyã rĩ vé fì, ĩri 'bã Yēsũ Kúrísitō ri ẹ'yì'bán gí rĩ pi, 'bí ni, ĩri 'bã Yēsũ Kúrísitō ri ẹ'yì'bán kuyé rĩ pi.

25 Yösépã ri Mâtätíyã ã mvá, Mâtätíyã ri
 Āmósã ã mvá,
 Āmósã ri Nāhúmũ ã mvá, Nāhúmũ ri
 Ĕsélĩ ã mvá,
 Ĕsélĩ ri Nāgáyĩ ã mvá, 26 Nāgáyĩ ri Mátã
 ã mvá,
 Mátã ri Mâtätíyã ã mvá, Mâtätíyã ri
 Sēmēyínĩ ã mvá,
 Sēmēyínĩ ri Yösékē ã mvá, Yösékē ri Yódã
 ã mvá,
 27 Yódã ri Yōnánã ã mvá, Yōnánã ri Résã
 ã mvá,
 Résã ri Zērübābēlã ã mvá, Zērübābēlã ri
 Sālītíyélē ã mvá,
 Sālītíyélē ri Nérĩ ã mvá, 28 Nérĩ ri Mēlékĩ
 ã mvá,
 Mēlékĩ ri Ádĩ ã mvá, Ádĩ ri Kōsámã ã
 mvá,
 Kōsámã ri Ĕlēmādámã ã mvá,
 Ĕlēmādámã ri Érē ã mvá,
 29 Érē ri Yósūwã ã mvá, Yósūwã ri Ĕlízérē
 ã mvá,
 Ĕlízérē ri Yōrímã ã mvá, Yōrímã ri Mátátã
 ã mvá,
 Mátátã ri Léví ã mvá, 30 Léví ri Sīmīyónã
 ã mvá,
 Sīmīyónã ri Yúdã ã mvá, Yúdã ri Yösépã
 ã mvá,
 Yösépã ri Yōnámũ ã mvá, Yōnámũ ri
 Ĕlīyākímã ã mvá,
 31 Ĕlīyākímã ri Mēléyã ã mvá, Mēléyã ri
 Ménã ã mvá,
 Ménã ri Mátátã ã mvá, Mátátã ri Nátánã
 ã mvá,
 Nátánã ri Dāwúdĩ ã mvá, 32 Dāwúdĩ ri
 Yēsē ã mvá,
 Yēsē ri Ōbédē ã mvá, Ōbédē ri Bōójã ã
 mvá,
 Bōójã ri Sālīmónĩ ã mvá, Sālīmónĩ ri
 Nāsónã ã mvá,
 33 Nāsónã ri Āmīnādábã ã mvá,
 Āmīnādábã ri Ādīmínĩ ã mvá,
 Ādīmínĩ ri Ārínĩ ã mvá, Ārínĩ ri Ĕzīrónã ã
 mvá,
 Ĕzīrónã ri Pērezĩ ã mvá, Pērezĩ ri Yúdã ã
 mvá,

34 Yúdã ri Yōkóbũ ã mvá, Yōkóbũ ri Īsákã†
 ã mvá,
 Īsákã ri Ābūrámã ã mvá, Ābūrámã ri
 Térã ã mvá,
 Térã ri Nāhórã ã mvá, 35 Nāhórã ri Sērúgã
 ã mvá,
 Sērúgã ri Réwũ ã mvá, Réwũ ri Pēlégē ã
 mvá,
 Pēlégē ri Ĕbérē ã mvá, Ĕbérē ri Sélã ã
 mvá,
 36 Sélã ri Kāyīnánã ã mvá, Kāyīnánã ri
 Ārīpākāsádã ã mvá,
 Ārīpākāsádã ri Sémē ã mvá, Sémē ri
 Núwã ã mvá,
 Núwã ri Lēmékē ã mvá, 37 Lēmékē ri
 Mētūsélã ã mvá,
 Mētūsélã ri Ĕnókã ã mvá, Ĕnókã ri Yāredē
 ã mvá,
 Yāredē ri Māhālālélĩ ã mvá, Māhālālélĩ ri
 Kēnánã ã mvá,
 38 Kēnánã ri Ĕnósã ã mvá, Ĕnósã ri Sētē ã
 mvá,
 Sētē ri Ādámã‡ ã mvá, Ādámã ri, Múngú
 gbi ĩri nĩ.

4

Ādróko ũ'bĩ Yēsũ ri (Mátáyo 4:1-11; Mārákõ 1:12-13)

1 Yēsũ kã ĩfũú yĩ Yárídénĩ agásĩ, Índrí
 Uleterē rĩ ní ĩri ásúzú, Índrí Uleterē rĩ
 ko ĩri ē drĩ mužú āngũ ã'wĩ cínyáfã rú rĩ
 gé 'dãá, 2 'Dãlé ādróko* ũ'bĩ Yēsũ ri ú'dú
 pũkú su. Ú'dú 'dĩ'bée agá, nya ngá āzi
 kuyé, ěbĩrĩ fũ ĩri rá.

3 Ādróko rĩ ní 'yozú Yēsũ ní kīnĩ, “Mĩ
 dõ Mvã Múngú vé ni, mí újã írã mvã 'dĩri
 ufuú pánga rú.”

4 Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnĩ, “Sĩkĩ búkũ
 Múngú vé rĩ agá kīnĩ, “Bã ícõ adriĩ ídri
 rú 'yénã ānyāngã sĩ ku.”

5 Ādróko rĩ ní ĩri jizú tuzú ānga drĩgé
 urugégé 'dãá, ĩri ní āngũ vũ drĩgé rĩ pi
 i'dazú ĩri ní céré. 6 ĩri ní 'yozú Yēsũ ní
 kīnĩ, “Ma sē mi āngũ vũ drĩgé nõ'bée
 ru céré nĩ, ngá ũnyĩ be rĩ pi ārēvú céré,
 ma sē mí ní, ã'diātāsíyã sēkĩ kōpi kú má

† **3:34** 3:34 Īsákã: Īsákã ri mvã Múngú ní eziĩ Ābūrámã ní rĩ. 'Í lã 'Ídóngárã 17-35. ‡ **3:38** 3:38 Ādámã: Ādámã
 ri 'bã Múngú ní 'dõ gbiĩ drĩdrĩ rĩ. ĩri étēpi 'bã vũ drĩgé rĩ pi vé ni céré. ĩrivé ũkú Ĕvã ri ěndrēpi 'bã vũ drĩgé rĩ
 pi vé ni céré. 'Í lã 'Ídóngárã 1-5. * **4:2** 4:2 Ādróko: Ādróko vé rú Sātánã 'i, ĩri āmbúgú índri ũnjĩ rĩ pi drĩgé,
 gã tã Múngú vé ri 'dugã ngagã sĩ 'bũ gé 'dãlé. Múngú ídro ādróko ri índri ũnjĩ rĩ pi be 'bũ gé 'dãásĩ nĩ. 'Í lã
 'Ídangárã 12:7-9. **4:4** 4:4 Dētōrōnómē 8:3

dríge, ma ícò sê 'bá má ní lée rĩ ní rá. ⁷ Mí ùtĩ dō kūmūcí ma ññjízú rá, ma ngá rĩ pi ārēvú sē céré mí ní.”

⁸ Yēsũ ní újázú ñri ní kīnī, “Sīkí búkū Múngú vé rĩ agá kīnī, ‘Lē mí ññjĩ ‘yéṅá Úpí Múngú mívé rĩ áyu, mí nga ñri ní ězĩ.’ ”

⁹ Ādróko rĩ ní Yēsũ ri jízú mužú Yērúsālémã gá 'dǎá, ñri ní Yēsũ ri jízú tuzú Jó Múngú vé rĩ dríge uru 'dǎá, ñri ní 'yozú kīnī, “Mí dō Mvǎ Múngú vé ní, ‘í wa vūgá 'dǎá. ¹⁰ Ā'diātāsīyā sīkí Búkū Múngú vé rĩ agá kīnī,

“ ‘Múngú ri ívé mǎlǎyíkã rĩ pi ñpē ímú mí ĩzã ko rá,

¹¹ kōpi mí ko ĩ dríge uru 'dīge, mí sī rí mí pá írã rú' 'bá gá ku.’ ”

¹² Yēsũ ní újázú ādróko rĩ ní kīnī, “Sīkí búkū Múngú vé rĩ agá kīnī, ‘Lē mí ũ' 'bĩ Úpí Múngú mívé rĩ ku.’ ”

¹³ Ādróko kã Yēsũ ri ũ' 'bĩ lētĩ be āndiāndí tí, ñri ní Yēsũ ri kuzú kuú 'dǎá, ‘í bí rí ĩgōō ndō.

Yēsũ 'í dō ězĩ ngaá Gālíláyã gá (Mātáyo 4:12-17; Mārákō 1:14-15)

¹⁴ Yēsũ ní 'i újázú gōzú āngū Gālíláyã vé rĩ gé 'dǎlé, Índrí Uleterē rĩ vé ũkpō ású ñri rá. Īrivé tã ayi mužú āngū rĩ agásĩ céré. ¹⁵ Yēsũ ri 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú ri Zízú rĩ rĩ† agásĩ, 'bá rĩ pi ārēvú céré íngúkí ñri rá.

'Bá Nāzērētã vé rĩ pi gākí Yēsũ ri sī (Mātáyo 13:53-58; Mārákō 6:1-6)

¹⁶ Yēsũ ní 'i újázú gōzú vúlé Nāzērētã gá, vūrã ñri ní mbazú rĩ gé 'dǎá, ũ'dú Sábátã vé rĩ gé, ‡ ñri ní 'dezú mužú Jó Múngú ri Zízú rĩ agá 'dǎá, sũ ñri ní rií 'oó ññjĩ rĩ tĩnĩ. Īri ní ngazú uru sī Búkū Múngú vé rĩ lǎzú. ¹⁷ Ī ní búkū nēbĩ Īsáyã vé rĩ 'í dǎzú sēzú drĩ ní gé. Īri ní búkū rĩ zízú, ĩsú vūrã ĩ ní sī kīnī,

¹⁸ “Índrí Uleterē Úpí vé rĩ ású ma gí,

ā'diātāsīyã ñpē ma ímú ũ'dúkó múké rĩ ũlúú 'bá ngá ākó rĩ pi ní.

Īpē ma ímú 'bá ĩ ní ũ'yĩ jó agá rĩ pi vé oyungará ā tã ũlúú, āzini 'bá mĩ be ěsĩ 'bá gí rĩ pi vé āngū ndrengará ā tã ũlúú,

'bá ĩ ní kōpi ě drĩ ọrú rĩ pi ě ĩsúkí rí drĩwālã.

¹⁹ Lókí Úpí ní lēzú ẹsĩ múké 'bázú 'bá rĩ pi ní rĩ ícò gí, ñpē ma ímú tã ní ũlúú.”

²⁰ Yēsũ ní búkū rĩ ũpĩzú, ñri ní sēzú 'bá riípi búkū rĩ ā tã mbaápi rĩ dríge, ñri ní úrizú vūgá. 'Bá Jó Múngú ri Zízú rĩ agá rĩ pi ārēvú céré 'bákí mĩ rizú ñri ndrezú.

²¹ Kúru ñri ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kīnī, “Búkū Múngú vé má ní lǎá, ĩmi ní yĩ āndrũ 'dĩri, tã ní nga 'i fũú tĩ ní gé gí.”

²² 'Bá rĩ pi ārēvú céré ngakí átá kīnī, ñri múké, kōpi āyākí tã ñri ní átá múké 'dĩri sī rá, kōpi ní rizú ĩ uzízú ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Mvǎ 'dĩri adri nyo Yōsépã mvọpĩ 'i kuyé?”

²³ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ádarú ĩmi ímú átá má ní nǎpí sī 'dĩni, ‘Mí riípi āngū ídrĩpi rĩ, mí ídrĩ mí úlúngu! Tã 'bá ní yĩ mí ní 'oó Kāpārānāúmã gá 'dǎlé rĩ, lē mí 'o kpá mívé kũrú agá nōgó.’ ”

²⁴ Yēsũ ní gōzú 'yozú kīnī, “Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bá rĩ dō nēbĩ, ññjĩkí ñri ĩrivé kũrú agá ku. ²⁵ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ọtú lókí Ēláyã rú rĩ pi kárakarã āngū Īsērélē vé rĩ agá, ílĩ na ẹlĩ sī, yĩgó 'dĩ kuyé, ẹbĩrĩ 'de ũnjĩ ũnjĩ āngū rĩ agásĩ céré. ²⁶ 'Bo Múngú pē nēbĩ Ēláyã ri muų ọwuzĩ Īsērélē vé rĩ pi vúgá kuyé, pē ñri muų ọwuzĩgó § adriípi kũrú Zārēfátã vé rĩ agá rĩ vúgá, āngū Sídónã vé rĩ agá. ²⁷ Ọtú

4:8 4:8 Dētōrōnómē 6:13 **4:11** 4:11 Sǎwǔmã 91:11-12 **4:12** 4:12 Dētōrōnómē 6:16 † **4:15** 4:15 Jó Múngú ri Zízú rĩ: Yāhǔdĩ rĩ pi vé Jó Múngú ri Zízú rĩ pi kárakarã kũrú rĩ pi agásĩ āndiāndí, kōpi ri ĩ úmú Búkū Múngú vé rĩ lã, āzini kōpi ri Múngú ri ññjĩ ũ'dú Sábátã vé rĩ gé. ‡ **4:16** 4:16 ũ'dú Sábátã vé rĩ: ũ'dú 'dĩri Yāhǔdĩ rĩ pi ní rizú uvuzú rĩ, āzini kōpi ní rizú Múngú ri zízú rĩ. Yāhǔdĩ rĩ pi ri ũ'dú 'dĩri vé tã ígá kīnī, Múngú gbi 'bũ pi vũ be nĩ, āzini Múngú pa ĩ adringará tũgẽrĩ rú rĩ agásĩ nĩ. ũ'dú Sábátã vé rĩ Yāhǔdĩ rĩ pi ri zĩ ũ'dú ẹzĩrĩ, 'bo Kẹlĩkọ rĩ pi ri zĩ ũ'dú áziyá. 'Í lã Wũngará 20:8-11; Dētōrōnómē 5:12-16. **4:19** 4:19 Īsáyã 61:1-2 § **4:26** 4:26 Ọwuzĩgó: Ọwuzĩgó 'dĩri adri 'bá Īsērélē vé ní kuyé. 'Í lã 1 'Bǎgú 17:1-24.

lókí nẹ̀bì Ēlísã* vé rĩ gé, 'bá ũfú† ní nyaá rĩ pi kárakarã ángũ Īsērélē vé rĩ agá 'dǎá, 'bo 'bá āzi ũfú ní deḡ rú' 'bá ni gé sī ni 'dǎáyo, 'yéḡá ũfú rĩ de Nāmánã‡ Sírĩyǎgú rĩ rú' 'bá gá sī."

28 'Bá adri' 'bá Jó Múngú ri Zizú rĩ agá rĩ pi kǎ tǎ 'dĩri yì, kòpi ē ési ve ũnjí ũnjí. 29 Kòpi ní ungazú uru, kòpi ní ĩri zezú mužú kũrú rĩ agásĩ ámvé. Kòpi jìkí ĩri mužú ánga ĩ ní kũrú rĩ sızú rĩ drĩgé 'dǎá, kòpi lěkí kòdò ĩri zee 'deé wìlìwìlì agá 'dǎá. 30 'Bo Yèsũ ní 'dezú mužú 'bá bĩtrĩká rĩ pi ǎsámvú gé sī 'dĩsĩ rá, ĩri ní kòpi kuzú.

Yèsũ dro índrí ũnjí fiúu ágò āzi drĩgé sī (Mǎrǎkò 1:21-28)

31 Kúru Yèsũ ní 'dezú mužú kũrú Kǎpǎrǎnǎúmǎ vé rĩ gé, ángũ Gǎlĩláyǎ vé rĩ agá, ri 'bá rĩ pi ímbá ụ'dụ Sǎbátǎ vé rĩ gé. 32 'Bá rĩ pi ǎyǎkí tǎ ĩri ní ímbá rĩ sī rá, ǎ'diǎtǎsĩyǎ tǎ ĩri ní átá rĩ ũkpò be.

33 Ụ'dụ ǎlu, Yèsũ kǎ adrii Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dǎá, ágò āzi índrí ũnjíS ní fií drĩ ni gé ni kpá 'dǎá'dǎ, ágò rĩ ní trezú ụ'dụkò be uru 'dǎá kĩnĩ, 34 "Á! Yèsũ Nǎzērétǎgú rĩ, ngá mí ní lěé 'bá vugá rĩ ǎ'di? Mí ímú 'dĩri 'bá 'dij? Á nĩ mi rá! Mí 'Bá Uleteré Múngú vé ni."

35 Yèsũ ní trezú índrí ũnjí rĩ drĩgé kĩnĩ, "Mí újĩ kírĩ. 'Í fũ ágò 'dĩri drĩgé sī!" Índrí ũnjí rĩ ní ágò rĩ 'duzú a'bezú vugá 'bá rĩ pi andregá 'dĩgé, ĩri ní ngazú kpuzú mužú, 'o ágò rĩ ũnjí kuyé.

36 'Bá rĩ pi céré ǎyǎkí tǎ 'dĩri sī ǎyǎyǎ, kòpi rikí ĩ uzijĩ ĩ ǎsámvú gé sī kĩnĩ, "Tǎ ágò 'dĩri ní átá 'dĩri íngóni? ĩri ri átá ũkpò be, ĩri ri 'yo índrí ũnjí rĩ pi ní, kòpi ǎ fũkí ámvé 'bá rĩ pi drĩgé sī, kòpi nga fũ rá." 37 Yèsũ vé tǎ ayi mužú ángũ 'dǎri agásĩ céré.

* 4:27 4:27 Ēlísã: Ēlísã gò adrii nẹ̀bì Múngú vé ni Ēlĩyǎ ǎ vudrĩ gé. 'Í lǎ 1 'Bǎgú 19; 2 'Bǎgú 2-13. † 4:27 4:27 ũfú: Tǎĩmbì Mósé vé rĩ kĩnĩ, 'bá ũfú ní nyaá rĩ ĩri ǎzǎvũ rú, ǎ'yĩkí ĩri adrii 'bá Īsērélē vé rĩ pi ǎsámvú gé ku. Lě dō drǎ rĩ ǎ de 'i rú' 'bá gá sī rá, ĩri mu 'i 'i'da átálágú rĩ endrẹti gé, átálágú rĩ ĩri ndre, ĩri 'yo drǎ rĩ de rú' 'bá ni gé sī gí. 'Í lǎ Lěvĩtĩkǎ 14:1-32. ‡ 4:27 4:27 Nāmánã: Nāmánã adri 'bá Īsērélē vé ni kuyé. 'Í lǎ 2 'Bǎgú 5:1-27. § 4:33 4:33 Índrí ũnjí: ĩri ǎndúrú mǎlǎyĩkǎ Múngú vé rĩ pi vé āzi 'bũ gé 'dǎá, nǎ tǎĩmbì Múngú vé rĩ, Sǎtǎnǎ ri kòpivé ǎmbúgú. Múngú idró kòpi 'bũ gé 'dǎási vugá nǎo, kòpi gòkí ufuu índrí ũnjí, kòpi ri 'bá rĩ pi ní ĩzǎngǎ sē vũ drĩgé nǎgò. 'Í lǎ I'dangǎrá 12:7-9. * 5:1 5:1 Yijĩ bǎlǎlǎ Gēnēsārétǎ: Yijĩ bǎlǎlǎ Gēnēsārétǎ ri ĩ kpá zĩ Gǎlĩláyǎ.

Yèsũ idrí 'bá kárakarã

(Mǎtǎyo 8:14-17; Mǎrǎkò 1:29-34)

38 Yèsũ ní füzú Jó Múngú ri Zizú rĩ agásĩ, ĩri ní 'dezú mužú Sĩmónǎ vé ángá. Ca mužú ĩsú Sĩmónǎ ĩdrẹpi ri drǎ rú, rú' 'bá ni ko gbĩrĩlĩlĩ. 'Bá ǎlu ǎlu ní Yèsũ ri mǎzú kĩnĩ, "Mí idrí 'bá ní ũkú nǎri fò!" 39 Yèsũ ní 'i útrúzú ĩnyĩḡǎḡǎ ũkú rĩ vé gbòlò gǎrǎ gá 'dǎá. ĩri ní 'yozú kĩnĩ, drǎ rĩ ǎ nga ũkú rĩ drĩgé sī. Drǎ rĩ ní dezú ũkú rĩ rú' 'bá gá sī, koro ĩri ní íngázú uru, ĩri ní ínyǎ ǎ'dízú sězú kòpi ní.

40 Ụtũ rĩ kǎ 'deé, 'bá rĩ pi ní ĩvé 'bá drǎ be ǎndĩǎndĩ rĩ pi íjízú Yèsũ vugá nǎo, ĩri ní drĩ 'bǎzú 'bá drǎ be 'dĩ'bée drĩgé sī ǎlu ǎlu céré, ĩri ní kòpi idrízú. 41 Índrí ũnjí rĩ pi ní úkpúzú 'bá kárakarã rĩ pi drĩgé sī, rikí útré ụ'dụkò be uru 'dǎá kĩnĩ, "Mí Mvǎ Múngú vé ni!" 'Bo Yèsũ ní trezú kòpi drĩgé kĩnĩ, lě kòpi ǎ újĩkí kírĩ, ǎ'diǎtǎsĩyǎ kòpi nĩkí rá 'yozú kĩnĩ, ĩri Kúrĩsítò 'i.

42 Ángũ rĩ kǎ ówú, Yèsũ ní füzú mužú vũrǎ 'bá ǎkò ni gé. 'Bá rĩ pi ní 'dezú rizú ĩri ndǎzú. Kòpi kǎ ĩri ĩsú, kòpi lěkí kòdò ĩri ugaá ǎ mu ílélé ku. 43 'Bo Yèsũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, "Lě mǎ ũlũ kpá ụ'dụkò múké mǎlũngǎ Múngú vé rĩ ǎ tǎ mužú kũrú urukò'bée agásĩ ĩndĩ, ǎ'diǎtǎsĩyǎ ĩpěkí ma ẹ̀zĩ 'dĩri ngaá." 44 Kúru Yèsũ ní ẹ̀cízú ụ'dụkò múké Múngú vé rĩ ũlũzú mužú Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agásĩ, ángũ Yũdáyǎ vé rĩ agásĩ céré.

5

'Bá Yèsũ ní 'dó zijĩ drĩdrĩ ímú 'i pámvú ũbũ rĩ pi

(Mǎtǎyo 4:18-22; Mǎrǎkò 1:16-20)

1 Ụ'dụ ǎlu, Yèsũ kǎ riĩ tĩ Múngú vé rĩ ũlũu yijĩ bǎlǎlǎ Gēnēsārétǎ* vé rĩ tĩ gé 'dǎá, 'bá bĩtrĩká trakí ĩri ǎ gǎrǎ kũrú, rikí tĩ Múngú vé rĩ yijĩ. 2 Yèsũ ní kũlũngba ĩrĩ ndrezú yijĩ bǎlǎlǎ rĩ tĩ gé 'dǎá, 'bá 'i' bĩ

'be'ba rĩ pi kuki kúlúmgbã rĩ pi kú nĩ, kòpi ri ìvé ímbá ùjĩ. ³ Yèsũ ní tuzú fizú kúlúmgbã Sìmónã vé rĩ agá. Ìri ní 'yozú Sìmónã ní ã ze kúlúmgbã rĩ fizú yĩ agálé rú mädã. Ìri ní kúru úrízú kúlúmgbã rĩ agá 'dãá, ìri ní 'bã bĩtríkã rĩ pi ímbázú.

⁴ Yèsũ kã átángã rĩ átã deé, ìri ní 'yozú Sìmónã ní kĩnĩ, “Mí útrú kúlúmgbã rĩ mužú yĩ kuḗpi kuḗ rĩ agá 'dãá, 'í 'be ímbã rĩ 'deé éli agá 'dãá, mi 'ĩ'bi uru kárakarã.”

⁵ Sìmónã ní újázú kĩnĩ, “Àmbúgú mávé rĩ, 'bã ù'bíki kòdò 'ĩ'bi rĩ 'beé ìni be rã, 'bo 'bã ruḗki 'ĩ'bi àluḗani kuyé. 'Bo 'í 'yo dõ 'dĩni, ma ícò ù'bi dđi rá.”

⁶ Kòpi kã ìvé ímbã rĩ pi 'beé yĩ agá 'dãá, kòpi uruḗki 'ĩ'bi kárakarã, sã ímbã rĩ pi lēki uceé ãni ucece. ⁷ Kòpi ní ì õgũḗpi kúlúmgbã be rĩ pi ógúzú ímúzá ìzã kozú. Ógũḗpi kã ícã, kòpi u'dukí 'ĩ'bi rĩ pi ù'bãã kúlúmgbã ìrĩ ni pi agá tré tré, kúlúmgbã rĩ pi 'í'dókí rii tĩ yĩ ã ndúgé.

⁸ Sìmónã Pétērò kã tã 'dĩri ndree 'dĩni, ìri ní kũmũcí ùtĩzú Yèsũ ẽndrẽti gé, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Úpi, 'í mu mã jélé gá 'dĩisĩ rá, mávé ùnjikãnyã ambamba.” ⁹ Sìmónã Pétērò pi 'bã adri'bée ìri be trũ rĩ pi be cére ãyãkĩ tã kòpi ní 'ĩ'bi uruzú 'dĩri sã ãyãyã. ¹⁰ Ìri õgũḗpi Zēbēdayō ẽnjĩḗpi Yókóbũ pi Yũwãni be, ãyãkĩ kpã tã 'dĩri sã ãyãyã.

Yèsũ ní 'yozú Sìmónã ní kĩnĩ, “Mí adri ùrĩ sã ku. 'Í'dózú àndrũ mužú drĩdrĩ, ìmi ímú 'bã ísẽ ìjĩ má ní, sũ ìmi ní 'ĩ'bi 'beé rĩ tĩni.” ¹¹ Kúru kòpi ní ìvé kúlúmgbã rĩ pi jizú mužú yĩ tĩ gé 'dãá, kòpi kuki ìvé ngã rĩ pi ãrẽvú cére kú 'dĩgé, kòpi 'dekĩ mužú Yèsũ vú sã.

*Yèsũ idri 'bã ùfú ní nyaá ni
(Mátayo 8:1-4; Mārãkõ 1:40-45)*

¹² Yèsũ kã rii adrii kũrũ ãzi agá 'dãá, ágó ãzi ùfú ní nyaá ni kã Yèsũ ri ndree, ìri ní kũmũcí ùtĩzú, 'í drĩ sızú vũgã Yèsũ ẽndrẽti gé, ìri ní Yèsũ ri mãzú drĩ ìrĩ sã kĩnĩ, “Úpi, ícò dõ rá, mi sã ùfú nõri ã de mã rũ'ba gã sã, mã rũ'ba ã ícã rĩ ule.”

¹³ Yèsũ ní 'í drĩ suzú ágó rĩ ùlózú, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Á lē mi idri rá. Ùfú 'dĩri ã de mi rũ'ba gã sã rá!” Koro ùfú rĩ ní dezü ágó rĩ ã rũ'ba gã sã.

¹⁴ Yèsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, “Lē mi lũ tã 'dĩri 'bã ãzi ní ku, 'í mu mi 'i'dãá átálágú rĩ ẽndrẽti gé, 'í sã ngã ì ní zãã rõbõḗõ rú ni pi sũ tãimbĩ Mósẽ vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩni, 'bã rĩ pi ã nĩkĩ rĩ 'yozú kĩnĩ, ùfú rĩ de mi rũ'ba gã sã gĩ.”

¹⁵ Kúru Yèsũ vé tã ní ayizú mužú ãngũ rĩ pi agãsi, 'bã bĩtríkã ímúki tã ìri ní rii ímbã rĩ yĩ, ãzini ã idri rĩ ì ìvé drã agãsi. ¹⁶ 'Bo Yèsũ ri 'i ẽndĩi mužú vũrã 'bã ãkò ni gé Múngú ri zii.

*Yèsũ idri 'bã pá be 'bélé'béle ni
(Mátayo 9:1-8; Mārãkõ 2:1-12)*

¹⁷ Ù'dú ãlu, Yèsũ kã rii 'bã rĩ pi ímbã, Fãrũsĩ[†] rĩ pi, 'bã tãimbĩ ímbã'ba rĩ pi be, ímúki gũrũ àndiãndi ãngũ Gãlĩlayã vé rĩ agá rĩ pi agãsi, ãzini gũrũ àndiãndi ãngũ Yũdayã vé rĩ agá rĩ pi agãsi, uruḗ'bee íngãkĩ kũrũ Yẽrusãlemã vé rĩ agá, kòpi rikĩ tã Yèsũ ní ímbã rĩ yĩ. Úpi sã Yèsũ ní ùkpõ 'bã drã be rĩ pi idrizú. ¹⁸ Àgõ uruḗ'bee 'í'dúkĩ ágó pá be 'bélé'béle ni ímúzá põrõsĩ sã. Kòpi ù'bíki kòdò ùkpõ sã, lēki ágó rĩ jii mužú 'bãã Yèsũ ẽndrẽti gé jó agá 'dãá. ¹⁹ 'Bã rĩ pi ní adrii bĩtríkã rĩ sã, kòpi ndãkĩ ù'dũ tí, kòpi ní tuzú jó rĩ drĩgé 'dãá, kòpi ní jó rĩ ã drĩ ìḗnyãzú, kòpi ní ágó rĩ ísúzú ímúzá ìrivé põrõsĩ rĩ be vũgã Yèsũ ẽndrẽti gé 'bã bĩtríkã rĩ pi ãsãmvú gé nõõ.

²⁰ Yèsũ kã 'bã 'dĩ'bee vé ẽ'yĩngará ndree, ìri ní 'yozú ágó pá be 'bélé'béle rĩ ní kĩnĩ, “Má ùndĩgõ, á trũ mi mívé ùnjikãnyã agãsi gĩ.”

²¹ Fãrũsĩ rĩ pi 'bã tãimbĩ ímbã'ba rĩ pi be, rikĩ ùsũú ì ẽsĩ agá 'dãlé kĩnĩ, “'Bã 'dĩri ã'di 'i Múngú ri ìnjĩpi ku 'dĩri? ã'di ri ícò 'bã trũ ùnjikãnyã agãsi nĩ? Adri 'yẽgã Múngú ri 'bã trũ ùnjikãnyã agãsi nĩ kuyé?”

²² Yèsũ nĩ tã kòpi ní rii ùsũú rĩ rá, ìri ní kòpi zizú kĩnĩ, “Ngã ìmi ní rizú tã ùsũzú

[†] 5:17 5:17 Fãrũsĩ: Fãrũsĩ rĩ pi ngúlúmũ Yãhũđĩ rĩ pi vé tãimbĩ Mósẽ vé rĩ rũ'ba tĩtĩ rĩ pi. Kòpi 'dukĩ idri rĩ pi vé tã, ãzini mãlãyĩkã rĩ pi vé tã 'bãã tã àmbúgú rú, kòpi ẽ'yĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ, 'bã ùdrã'ba gĩ rĩ pi gõ íngã idri rú rá. 'Í lã Ẹzĩ 23:8.

ĩmĩ ẹsĩ agá 'dĩni rĩ ã'di? 23 Tã adriĩpi mũnyámũnya rĩ íngõri? Mâ 'yo rí, "Trũkí mi mívé ùnjĩkãnyã agásĩ gí' 'dĩni? Dõku mâ 'yo, "Í nga ụrụ ẹcĩ tuú'? 24 'Bo á lě lūú ĩmi ní 'yozú kínĩ, ma 'Bá Mvã 'i,‡ ma ũkpõ be ùnjĩkãnyã trüzú vũ drĩgé nōgó." ĩri ní 'yozú ágó pá be 'bėlé'béle rĩ ní kĩnĩ, "Í nga ụrụ, 'í 'dụ mívé pórõsĩ, 'í mvi 'bẹti."

25 Koro ágó rĩ ní íngázú kọpi ẹndrẹti gé 'dĩgé, ĩri ní ívé pórõsĩ 'duzú, ĩri ní 'dezú muzú, ri Múngú ri íngú muzú. 26 'Bá rĩ pi ǎrěvú céré ǎyǎkĩ tã 'dĩri sĩ ǎyǎyã, kọpi íngúkí Múngú ri rá. Ụrĩ ímvú kọpi rá, kọpi ní 'yozú kínĩ, "Bá ndrekí tã ǎyǎzú ǎyǎyã ni ǎndrũ gí."

Yēsũ zị Lévĩ ri

27 Tã 'dĩri ǎ vùdrĩ gé, Yēsũ ní fūzú kũrú rĩ agásĩ, ĩri ní ágó ǎzi mũfēngã umbe jezú rĩ u'dụpi ni ndrezú, rú ni Lévĩ§ 'i, úrĩ kuú ívé jó rizú mũfēngã umbe jezú rĩ u'dụzú 'bágú ǎmbúgú Rómã vé rĩ ní rĩ agá. Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kínĩ, "Mí ímú mã pámvú ũbĩ." 28 Lévĩ ní ngá rĩ pi ǎrěvú kuzú céré, ĩri ní Yēsũ ǎ pámvú ũbĩzú muzú.

29 Kúru Lévĩ ní ũmũ údézú ǎmbúgú ívé ǎngá 'dǎá, ĩri ní Yēsũ ri zizú ũmũ rĩ gé, zị 'bá kárakarã mũfēngã umbe jezú rĩ u'dụ'bán pi 'bá ụrụkọ'bée be ũmũ rĩ gé 'dǎá ĩndĩ. 30 'Bo Fǎrúsĩ rĩ pi 'bá tǎimbĩ ímbá'bán pi be, rikí unuú 'bá Yēsũ ǎ pámvú ũbĩ'bán pi ní kínĩ, "Ngá ĩmi ní rizú ngá nyazú, ǎzini ngá mvuzú 'bá mũfēngã umbe jezú rĩ u'dụ'bán pi be, ǎzini 'bá ùnjĩkãnyã 'o'bán pi be trũ rĩ ǎ'di?"

31 Yēsũ ní 'yozú kọpi ní kínĩ, "Bá drǎ ǎkó rĩ ndǎ 'bá ũjó sěepi ni ku, 'bá drǎ be rĩ, ĩri 'bá ũjó sěepi rĩ ndǎ nĩ. 32 Má ímú 'bá tã 'o'bán pĩrĩ rĩ pi zị ẹsĩ újã kuyé, 'bo mã ímú 'bá ùnjĩkãnyã 'o'bán pi zị, kọpi ǎ újãkĩ ẹsĩ."

ǎnyǎngã a'bingárã

(Mǎtáyo 9:14-17; Mǎrãkõ 2:18-22)

‡ 5:24 5:24 'Bá Mvã: Yēsũ zị 'i 'Bá Mvã lüzú kínĩ, 'i Kúrísitõ 'i, 'i mǎlũngã rĩ rụ muzú nyonyo. 'Í lǎ Dǎnyélé 7:13-14. § 5:27 5:27 Lévĩ: Lévĩ vé rú ǎzi rĩ Mǎtáyo 'i. Mǎtáyo gõ adrii 'bá Yēsũ ǎ pámvú ũbĩpi ni. * 5:39 5:39 Vĩnyõ ú'dí: Ụ'dụkõ múké Yēsũ ní ímbá rĩ adri sũ vĩnyõ ú'dí rĩ tĩnĩ, tǎimbĩ Mósẽ vé rĩ adri sũ vĩnyõ ũkũ rĩ tĩnĩ.

33 Kọpi ní 'yozú Yēsũ ní kínĩ, "Yũwánĩ vé 'bá ĩri ǎ pámvú ũbĩ'bán rĩ pi rĩ ĩ a'bi ngá nyangárã sĩ rá, kọpi ri Múngú ri zị rá, ǎzini 'bá Fǎrúsĩ rĩ pi vé tã 'dụ'bán nga'bán rĩ pi kpá ri 'o 'dĩni rá pĩrĩ, 'bo mívé 'bá mĩ pámvú ũbĩ'bán rĩ pi ri ngá nya rá, ǎzini ngá mvu rá ǎsĩ?"

34 Yēsũ ní újázú kọpi ní kínĩ, "Kẹrẹgú õmúrúgõ rĩ vé rĩ dõ drĩ ũmú ímú'bán õmúrúgõ rĩ jengárã gá rĩ pi ǎsámvú gé anigé, ĩmi ícõ 'yo kẹrẹgú rĩ vé ũmú rĩ pi ǎ a'bikĩ ĩ ngá nyangárã sĩ 'dĩni rá? 35 'Bo sã ǎzi ri ímú 'dĩ'dĩ, kádõ ímú õmúrúgõ rĩ vé kẹrẹgú 'dụ kọpi ǎsámvú gé sĩ, kúru ụ'dụ 'dǎri gé, kọpi ímú ĩ a'bi ngá nyangárã sĩ."

36 Kúru Yēsũ ní nǎpĩ ǎzi ũlüzú kọpi ní kínĩ, "Bá ǎzi ícõ bõngõ ú'dí ni ĩsĩ bõngõ dēepi gĩ ni vé ũlě ícĩ õzũũ ǎnĩ ku. 'O dõ 'dĩni, ĩri sě bõngõ ú'dí rĩ ǎsĩ rá, bõngõ ú'dí rĩ pi úmúkĩ ĩ bõngõ ũkũ rĩ be ku. 37 'Bá ǎzi ícõ vĩnyõ ĩ ní zoó ú'dí rú ni tõó lǎ'bú ĩ ní ícĩ jũrú rú ũkũ ni agá ku. 'Bá rĩ tõ dõ vĩnyõ rĩ lǎ'bú ĩ ní ícĩ jũrú rú ũkũ ni agá, jũrú rĩ ǎfĩ rá, ĩri sě vĩnyõ rĩ dǎ vũgá, jũrú rĩ gõ ǎbá rá. 38 Lě vĩnyõ ú'dí rĩ, ǎ dǎkĩ jũrú ú'dí agá. 39 'Bá rĩ mvu dõ vĩnyõ draápi dradra rĩ gĩ, ícõ vĩnyõ ú'dí* rú draápi ku rĩ mvuú ku, ĩri 'yo, 'Vĩnyõ draápi dradra rĩ múké nĩ.' "

6

Fǎrúsĩ rĩ pi zikĩ Yēsũ ri ụ'dụ Sǎbátã vé rĩ ǎ tã sĩ

(Mǎtáyo 12:1-8; Mǎrãkõ 2:23-28)

1 Ụ'dụ ǎlu Sǎbátã sĩ, Yēsũ pi rikĩ ẹlĩ muzú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bán pi be õmvú ǎnyã vé ni agásĩ, ĩrivé 'bá ĩri ǎ pámvú ũbĩ'bán pi ǎ ụrụkõ ní ǎnyã rĩ pi ẽ drĩ ucezú anyizú cizú. 2 Fǎrúsĩ rĩ pi ní Yēsũ ri zizú kínĩ, "Bávě tǎimbĩ kínĩ, ǎ ngakĩ ẹzĩ ụ'dụ Sǎbátã vé rĩ gé ku pĩrĩ, ngá ĩmi ní tǎimbĩ rĩ nǒzú, ǎnyã ẽ drĩ ucezú anyizú cizú ụ'dụ Sǎbátã vé rĩ gé rĩ ǎ'di?"

3 Yēsũ ní újázú kọpi ní kínĩ, "Ími lǎkĩ tã 'bágú Dǎwúđĩ ní 'oó ívé 'bá rĩ pi be sã ẹbĩrĩ ní kọpi fuzú rĩ gé rĩ kuyé? 4 'Bágú

Dãwúđi nga fií Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá, í'dú pánga ĩ ní údé 'bãá kuú Múngú ɛndrɛti gé tã be uletere 'yéná atala rĩ pi ní rií nyaá nĩ rĩ nyaá, sê urukọ ni nyaá ívé 'bá rĩ pi ní." 5 Yésũ ní kúru 'yozú kọpi ní kĩnĩ, "Ma 'Bá Mvã 'i, ma Úpí ú'dú Sãbátã vé rĩ* drĩgé ãmbúgú nĩ."

Yésũ ídrí ágó ãzi drĩ be 'bêlé'béle ni ú'dú Sãbátã vé rĩ gé

(Mátáyo 12:9-14; Mārãkõ 3:1-6)

6 Ú'dú Sãbátã vé rĩ ãzi gé, Yésũ ní muzú fizú Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dãá, ĩri ní rizú 'bá rĩ pi ímbázú, ísú ágó ãzi drĩ ɛndɛpi be 'bêlé'béle ni jó rĩ agá 'dãá'dã.

7 Fãrúsi rĩ pi 'bá tãimbĩ ímbá'bá rĩ pi be, rikí létĩ ndãá, ĩ tókí rí Yésũ ri ãní bēnĩ, kọpi tēkí nyo rií Yésũ ri ndreeé, dõ tãná ĩri ágó 'dĩri ídrí ú'dú Sãbátã vé rĩ gé rá.

8 'Bo Yésũ nĩ tã kọpi ní rií úšũú rĩ rá, ĩri ní 'yozú ágó drĩ be 'bêlé'béle rĩ ní kĩnĩ, "Í nga uru, mí ímú pá tuú 'bá rĩ pi ɛndrɛti gé 'dĩgé." Ágó rĩ ní íngázú ímúzú.

9 Yésũ ní kúru 'yozú Fãrúsi rĩ pi ní 'bá tãimbĩ ímbá'bá rĩ be kĩnĩ, "Á lē drĩ ĩmi zĩ, ngá ĩ ní lēé ã 'okí ú'dú Sãbátã vé rĩ gé rĩ ã'di? ã 'okí tã múké yã, dõku ã 'okí tã ũnjĩ? Ē ídríkí 'bá rĩ pi yã, dõku ã ú'díkí 'bá rĩ pi?"

10 Yésũ ní 'bá rĩ pi úndrészú 'í gārã gá sĩ kúrũ, ĩri ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, "Mí ũjũ mí drĩ." Ágó rĩ ní 'í drĩ ũjũzú. Ágó rĩ ě drĩ gõ ícá múké. 11 'Bo 'bá tãimbĩ ímbá'bá rĩ pi Fãrúsi rĩ pi be, kọpi ã 'a ve Yésũ ní ũnjĩ ũnjĩ. Kọpi 'bãkí rií Yésũ ã tã líí, lészú ĩri 'dizú drázú 'dĩisĩ rá.

Yésũ ùpē 'bá áyúáyũ ni pi mudrĩ drĩ ni ĩrĩ

(Mátáyo 10:1-4; Mārãkõ 3:13-19)

12 Ú'dú ãzi sĩ, Yésũ nga tuú muú írã drĩgé Múngú ri zĩ, zĩ Múngú ri 'dãlé ĩnĩ be rã. 13 Ángũ rĩ kã ọwú, ĩri ní ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi zizú ímúzú 'í vúgá

nólé, ùpē 'bá mudrĩ drĩ ni ĩrĩ adrií ívé 'bá áyúáyũ ni pi† rú. 14 'Bá ĩri ní ùpē rĩ pi ã rú 'dĩ, Sĩmónã (ĩri ní zĩ Pétēró rĩ 'i), ɛdrĩpi Āndēréyã 'i, Yũwánĩ 'i, Yũwánĩ ɛdrĩpi Yókóbũ 'i, Pílípũ 'i, Bãtĩlĩmáyo 'i,‡ 15 Mátáyo 'i, Tórnã 'i, Yókóbũ Āláfáyõ mvọpi 'i, Sĩmónã úvá 'bãápi 'bá ívé rĩ pi ě ísúkí rí drĩwãlã rĩ 'i, 16 Yúdãš Yókóbũ mvọpi 'i, ãzini Yúdã Īsĩkãriyótã gõopi Yésũ ã ũli 'beépi rĩ 'i.

Yésũ ímbá 'bá rĩ pi, ãzini ídrí 'bá drã be rĩ pi

(Mátáyo 4:23-25)

17 Yésũ pi ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be, kọpi kã ísĩ ímúzú írã drĩgé 'dãásĩ, kọpi ímúkí áwí adrií kuú ãngũ kpãkpã ni gé. Īrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ã urukọ kárakarã tukí pá kuú 'dãá. Āzini 'bá bĩtrĩká íngá'bá ãngũ Yũdáyã vé rĩ gé, kũrú Yẽrúsãlémã vé rĩ gé, kũrú Táyã vé rĩ gé, ãzini kũrú Sĩdónã vé rĩ gé rĩ pi be úmúkí ĩ céré kuú 'dãá. 18 Kọpi ímúkí tã Yésũ tĩ gé rĩ yĩ, kọpi lēkí Yésũ ě ídrí ĩ. 'Bá ri'bá ĩzãngã nya'bá ídrí ũnjĩ rĩ pi drĩgé rĩ pi, Yésũ ídrí kọpi rá. 19 'Bá ãlu ãlu lē Yésũ ã rú'bá úló, ã'diãtãsiyã ũkpõ 'bá ídrízú rĩ íbí ĩfũú rú'bá ni gélésĩ, ídrí 'bá rĩ pi ãrēvú céré.

Tãkiri ãzini ĩzãngã

(Mátáyo 5:1-12)

20 Yésũ ní 'i újázú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ndrészú, ĩri ní 'yozú kĩnĩ,

"Īmi 'bá ngá ãkó rĩ pi, ĩmi ímú tãkiri ísú rá, ã'diãtãsiyã málũngã Múngú vé rĩ ímú adri ĩmivé ni.

21 Īmi 'bá ɛbĩrĩ ní rií fuú rĩ pi, ĩmi ímú tãkiri ísú rá,

ã'diãtãsiyã ĩmi ímú ngá ísú ɛpízú ãní rá.

Īmi 'bá ri'bá ãá ngo'bée rĩ pi, ĩmi ímú tãkiri ísú rá,

6:4 6:4 1 Sãmüelē 21:1-6 * 6:5 6:5 Úpí ú'dú Sãbátã vé rĩ: Yãhúđi rĩ pi ri ú'dú Sãbátã vé rĩ ígá kĩnĩ, Múngú gbi ngá 'bũ gé rĩ pi vũ drĩgé rĩ pi be céré 'du caá ú'dú áziyã, kúru ĩri ní uvuzú ú'dú Sãbátã vé rĩ gé. Múngú ri 'yéná Úpí Sãbátã vé ni, kúru Yésũ kĩnĩ, 'i Úpí Sãbátã vé ni, kĩnĩ 'i Múngú 'i. 'Í lã Wũngará 20:8-11. † 6:13 6:13 'Bá áyúáyũ rĩ pi: 'Bá áyúáyũ rĩ pi, Yésũ sē kọpi ní ũkpõ, ri kọpi pēé muú 'bá rĩ pi ímbá, ídrí ũnjĩ rĩ pi údró, ãzini tã áyázú áyãyã ni pi 'oó. ‡ 6:14 6:14 Bãtĩlĩmáyo: Bãtĩlĩmáyo ri ĩ kpá zĩ Nãtãnyélē 'i. 'Í lã Yũwánĩ 1:45. § 6:16 6:16 Yúdã: Yúdã ri ĩ kpá zĩ Tãdáyõ 'i. 'Í lã Mátáyo 10:3; Mārãkõ 3:18.

- ã'diätäsïyã ìmi ìmù ọ̀gúngará gụ rá.
 22 'Bá rĩ pi ndrekí dō ìmi ùnjí,
 kòpì gākí dō ìmi sī, kòpì dō ri ìmi
 u'da,
 kòpì dō ri ìmi rù 'yo ùnjí 'Bá Mvã vé
 tã sī, ìmi ìmù tākiri ìsù rá.
 23 “Ọtù kòpivé étépì 'okí nyo nẹ̀bì rĩ pi
 'dini. Kúru tã 'dĩ'bee kãdō ìmù ì 'oó, lẹ
 ìmi adrikí àyìkō sī, ã'diätäsïyã Múngú ri
 ìmù ìmi ùfẹ̀ 'bũ gé 'dãlé rá.
 24 “'Bo ìzãngã rĩ ùmvúlésì ìmù adri ìmivé
 ni, ìmi adri'ba ã'bú be ambamba
 'dĩ'bee,
 ã'diätäsïyã ìmi ìsùkí àyìkō nyọ̀ókù
 drìgé nōgò gí.
 25 Ìzãngã rĩ ùmvúlésì ìmù adri ìmivé
 ni, ìmi 'bá adri'bee ànyãngã be
 kárakarã 'dĩ'bee,
 ã'diätäsïyã ìmi ùmvúlésì ìmù adri
 ẹ̀bìrì sī.
 Ìzãngã rĩ ùmvúlésì ìmù adri ìmivé ni, ìmi
 ri'ba ọ̀gúngará gụ'ba 'dĩ'bee,
 ã'diätäsïyã ìmi ùmvúlésì ìmù ìzãngã
 ìsù, àzini ìmi ãá ngo.
 26 Ìzãngã rĩ ùmvúlésì ìmù adri ìmivé ni,
 ìmi 'bá ì ní rií íngúngũ 'dĩ'bee,
 ã'diätäsïyã ìmi ẹ̀'bìpì rikí nyo ọ̀tù
 nẹ̀bì ùnjó rù rĩ pi íngú 'dĩri tìni.”

Lẹ̀ ìmi lẹ̀kí ìmivé ari'ba rĩ pi lẹ̀lẹ̀
(Mátáyo 5:38-48; 7:12a)

- 27 “'Bo ìmi ri'ba ma yì'ba 'dĩ'bee, á lẹ
 'yoó ìmi ní 'dini, lẹ̀ ìmi lẹ̀kí ìmivé ari'ba rĩ
 pi lẹ̀lẹ̀, lẹ̀ ìmi 'okí tã múké 'bá ìmi ndre'ba
 ùnjí rĩ pi ní. 28 Ìmi zìkí Múngú ri, ã sẹ
 rí tākiri 'bá ìmi wã'ba rĩ pi ní, àzini 'bá
 ìmi 'o'ba ùnjí rĩ pi ní. 29 'Bá àzi sa dō mí
 gbángírí, mí újá ìri ní àzi rĩ, ã sa. 'Bá àzi
 'dù dō mívé bōngó akoóko rĩ, 'í sẹ̀ ìri ní
 mívé bōngó ágá vé rĩ ìndĩ. 30 'Bá àzi zì dō
 ngá mí vùgá, 'í sẹ̀ ìri ní ngá ìri ní zì rĩ. 'Bá
 àzi 'dù dō ngá mívé ni, lẹ̀ mí zì gōó vùlé
 ku. 31 Lẹ̀ ìmi 'okí tã múké 'bá ọ̀rùkò'bee
 ní, sù ìmi ní lẹ̀ kòpì ã 'okí ìmi ní rĩ tìni.
 32 “Ìmi lẹ̀kí dō 'yẹ̀nã 'bá ìmi lẹ̀'ba rĩ pi
 áyu, Múngú ri nyo ícò ìmi ní tākiri sẹ̀ rá?
 Ìsùzú 'bá ùnjìkãnyã 'o'ba rĩ pi lẹ̀kí kpá 'bá
 ì lẹ̀'ba rĩ pi ìndĩ. 33 Ìmi 'okí dō tã múké rĩ
 'yẹ̀nã 'bá ìmi 'o'ba múké rĩ pi ní, ìmi tākiri
 ìsù íngóni? Ìsùzú 'bá ùnjìkãnyã 'o'ba rĩ pi

ri ẹ̀sì múké 'bã 'bá ì 'o'ba múké rĩ pi ní.
 34 Ìmi dō 'yẹ̀nã ri ngá sẹ̀ mẹ̀rì rù 'bá ícò'ba
 mẹ̀rì rĩ ùfẹ̀'ba rá rĩ pi ní, ngá múké ìmi ní
 ìsù 'a ni gé 'dìgé rĩ ã'di? 'Bá ùnjìkãnyã
 'o'ba rĩ pi kpá ri ngá sẹ̀ 'bá ùnjìkãnyã
 'o'ba rĩ pi ní mẹ̀rì rù ìndĩ, ã'diätäsïyã kòpì
 ọ̀sùkí kìnì, ngá ì ní sẹ̀ rĩ, ì ícò ùfẹ̀ gō ì ní
 vùlé rá.

35 “'Bo lẹ̀ ìmi lẹ̀kí ìmivé ari'ba rĩ pi lẹ̀lẹ̀,
 lẹ̀ ìmi 'okí kòpì múké. Lẹ̀ ìmi sẹ̀kí mẹ̀rì
 kòpì ní, lẹ̀ ìmi 'bákí ẹ̀sì 'yozú kìnì, kòpì
 ã újákí ngá ìmi ní sẹ̀ mẹ̀rì rù rĩ gōó
 vùlé 'dini ku. Kúru ìmi ìmù àndẹ̀ma ìsù
 àmbúgú. 'Bũ gé 'dãlé, ìmi ìmù adri anjì
 Múngú Ùkpò 'Dìpa vé ni, ã'diätäsïyã ìrivé
 ẹ̀sì múké 'bá ọ̀wò'difò sẹ̀'ba ku rĩ pi ní,
 àzini 'bá ùnjìkãnyã 'o'ba rĩ pi ní. 36 Lẹ̀
 ìmì ẹ̀sì ã adri ìdrìkìdri 'bá ọ̀rùkò'bee ní,
 sù ìmi Ẹ̀tẹ̀pì 'bũ gé rĩ ẹ̀ ẹ̀sì ní adrií ìdrìkìdri
 ìmi ní rĩ tìni.

À 'yokí 'bá àzi vé tã ùnjí ku
(Mátáyo 7:1-5)

37 “Lẹ̀ ìmi lìkí tã 'bá àzi drìgé ku, ã lìkí
 rí kpá tã ìmi drìgé ku. Lẹ̀ ìmi 'yokí 'bá àzi
 ní ìri 'bá ùnjí 'dini ku, ã 'yokí rí kpá ìmi
 'bá ùnjí ku. Lẹ̀ ìmi trùkí 'bá ọ̀rùkò'bee
 ìvé ùnjìkãnyã agásì rá, Múngú ã trù rí
 ìmi ìmivé ùnjìkãnyã agásì bẹ̀sìnì. 38 Ìmi
 sẹ̀kí dō ngá 'bá àzi ní, ì kpá újá sẹ̀ ìmi ní
 àmbúgú. Ì ngá rĩ ù'bì ìmi ní àmbúgú, ì
 ùmímì, ì ya, drì ni ri ayi vùgá sī, ì kúru
 dã ìmivé ngá ágá. Ngá ìmi ní ngá ù'bìzú
 rĩ, ì kpá gō ngá ù'bì sẹ̀ ìmi ní ànì.”

39 Yẹ̀sù gō 'bá rĩ pi ní nãpí àzi ùlùú kìnì,
 “'Bá mì be ẹ̀sìpì gí rĩ nyo ícò ọ̀gúpì mì be
 ẹ̀sìpì gí rĩ se mụzú 'í vùgá sī rá? Kòpì
 ícòkí nyo u'deé ìrìtró 'bù ágá ku? 40 'Bá ì
 ní rií ímbá rĩ ícò 'bá ì ímbápi rĩ ndeé ku,
 'bo ímbákí dō 'bá rĩ gí, ìri ìmù adri sù 'bá
 'í ímbápi rĩ tìni.”

41 “Mì ngá mādānjá 'deépi mí ọ̀gúpì mì
 gé rĩ ndre rá píri, 'bo ngá 'deépi mí mì gé
 usegúgú 'dĩri, 'í ndre ku àsì? 42 Mì ícò 'yo
 mívé ùndì ní, 'í sẹ̀ má ìpẹ̀ ngá 'deépi mí
 mì gé 'dĩri àmvé, 'bo ngá 'deépi mí mì gé
 usegúgú 'dĩri, 'í ndre ku àsì? Mì 'bá riipi
 mì 'bãapi kú tã bẹ̀ pìrì 'dĩri, lẹ̀ mí ìpẹ̀ ngá
 'deépi mí mì gé usegúgú 'dĩri ùgbále, mí

íbí rí ngá 'deépi mí ógúpì mị gé rĩ ìpèé ndõ.

*Peṭi múké rĩ ì nĩ áamá ìrivé ù'a sī
(Mātáyo 7:17-20; 12:34b-35)*

⁴³ “Peṭi múké rĩ, ícò 'aá ù'a be ùnjí ku, peṭi ùnjí rĩ, ícò 'aá ù'a be múké ku. ⁴⁴ Ì peṭi rĩ nĩ áamá ìrivé ù'a sī. 'Bá àzi ícò peṭi ì ní zìfì fìgì 'dĩri vé ù'a ìtíí peṭi ùcékúcé be ní sígé ku, dõku 'bá àzi ícò vinyõ vé ù'a ìtíí peṭi túngú ní sígé ku. ⁴⁵ 'Bá múké rĩ, ìri tã múké 'o, ã'diātāsīyã ìrivé éṣì múké. 'Bá ùnjí rĩ, ìri tã ùnjí 'o, ã'diātāsīyã ìrivé éṣì ùnjí. Átángá ìri ní átá rĩ, ìri íbí íngá ìri éṣì agá.”

*Nāpí 'bá ìrĩ jó sī'bá rĩ pi vé rĩ
(Mātáyo 7:24-27)*

⁴⁶ Kúru Yésù ní 'yozú kīnĩ, “Ìmi ri ma zì ‘Úpí, Úpí’, tã má ní lūú ìmi ní rĩ, ìmi 'dúkí ngaá ku àsì? ⁴⁷ 'Bá mávé tã yìpi rá, tã ní 'duúpi ngaápi rá rĩ, ⁴⁸ ìri adri sù 'bá jó sīpi írà drìgé, 'bù ní gaápi kùpi vùgá 'dãá rĩ tìni. Yì kã tìjì jó rĩ ìmùlūú lēé jó rĩ ayaá í'dé vùgá, jó rĩ árí kuyé, ã'diātāsīyã sīkí jó rĩ ùkpó ùkpó. ⁴⁹ 'Bo 'bá mávé tã yìpi rá, tã ní 'duúpi ngaápi ku rĩ, índré sù 'bá jó sīpi nyõókù agá, ndūú ní ã'báapi ùkpó ùkpó kuyé rĩ tìni. Yì kã tìjì jó rĩ ìmùlūú, ze jó rĩ ùñõó í'dé vùgá.”

7

*Yésù ídrí ùgalaku rĩ vé àtí'bá
(Mātáyo 8:5-13; Yūwánĩ 4:43-54)*

¹ Yésù kã tã 'dĩ'bée átá deé 'bá rĩ pi ní gí, ìri ní 'dezú mužú Kāpārānāumã gá. ² Kūrú rĩ agá 'dãá, ùgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ* vé àtí'bá ìri ní lēé ambamba rĩ, drã ru ìri ùnjí ùnjí, lē drãadrã. ³ Ùgalaku rĩ kã Yésù vé tã yìjì, ìri ní 'bá ambugu Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ pi ã urukõ pèzú mužú Yésù ri zìzú, ē ímù rí ívé àtí'bágú rĩ ídrí. ⁴ Kõpi kã caá Yésù vùgá 'dãá, kõpi ní Yésù ri mázú kīnĩ, “Āngáráwá āmbùgú rĩ, ìri 'bá múké, lē mí ímù ìrivé àtí'bá drã ní ruú rĩ ídrí, ⁵ ã'diātāsīyã āngáráwá rĩ lē 'bávé 'bá rĩ pi ambamba, sī 'bá ní Jó Múngú ri

Zìzú ni.” ⁶ Kúru Yésù ní 'dezú mužú kõpi be trú.

Kõpi kã caá ìnyinjá 'dãá, āngáráwá rĩ pi vé āmbùgú rĩ ní ívé ùndĩ urukõ 'bée pèzú mužú Yésù vùgá 'dãá, kõpi ní āngáráwá rĩ vé átángá ùlùzú Yésù ní kīnĩ, “Úpí, mí iza mí sã ímùzú mávé āngá nõó ku, ã'diātāsīyã 'í ndē ma āmbùgú sī rá, mí ícò ímù mávé āngá nõó ku. ⁷ Á mu mí vùgá 'dĩlé kuyé, ã'diātāsīyã 'í ndē ma āmbùgú sī rá. Lē mí átá átángá rĩ, mávé àtí'bá rĩ ícò ídrí rá. ⁸ Āngáráwá urukõ 'bée anigé má drìlé gá, kõpi má ní tãimbì sē nĩ, āngáráwá urukõ 'bée anigé mã pálé gá, ma kõpi ní tãimbì sē nĩ. Ma ícò 'yo ālu ní ní, ‘Í mu,’ ìri mu rá. Ma ícò 'yo àzi ní ní, ‘Mí ímù,’ ìri ímù rá. Ma ícò 'yo mávé àtí'bá rĩ ní, ‘Í 'o 'dĩni,’ ìri tã rĩ 'o rá.”

⁹ Yésù kã tã ì ní ùlūú 'í ní 'dĩri yìjì, sē ìri ní āyāngárá, ìri ní 'i újázú 'bá bĩtríká mu 'bá 'í vùdrĩ gé sī rĩ pi vùgálé, ìri ní 'yozú kõpi ní kīnĩ, “Ìsērélē agá nõgó, má ísú drĩ 'bá àzi è'yìngárá be ùkpó ùkpó sù ágó 'dĩri vé rĩ tìni kuyé!” ¹⁰ Āgõ ì ní pèé 'dã'bée kã ì újã gõó 'bètì 'dãá, kõpi cakí ísú āngáráwá rĩ vé àtí'bá rĩ ídrí gí.

*Yésù ídrí õwúzìgõ àzi vé mvá ágó
drãapi gí ni*

¹¹ Tã 'dĩri ã vùdrĩ gé, koro Yésù ní 'dezú mužú kūrú Nāinĩ vé rĩ gé, 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi 'bá bĩtríká rĩ pi be 'dekí mužú ìri ã vùdrĩ gé sī ìndĩ. ¹² Kõpi kã caá ìnyinjá kūrú rĩ vé kèètìlé gá 'dãá, kõpi ndrekí 'bá rĩ pi ri õwúzìgõ rĩ vé mvá ālukúta drãapi gí rĩ vé āvũ 'du mužú. 'Bá bĩtríká 'dekí mužú ùkú rĩ vùgá sī ìndĩ. ¹³ Úpí Yésù kã õwúzìgõ rĩ ndree, ìzāngã fi éṣì ní agá, ìri ní 'yozú kīnĩ, “Í ngo ku.”

¹⁴ Yésù ní á'ya āvũ rĩ 'duzú rĩ úlózú, 'bá āvũ 'du 'bá rĩ pi ní pá tuzú. Yésù ní 'yozú kīnĩ, “Kèrimvá 'dĩri, 'í nga uru.” ¹⁵ Āvũ rĩ ní íngázú úrizú uru sī, ìri ní í'dózú átázú, Yésù ní ìri sèzú gõzú èndrèpì vùgá 'dãá.

¹⁶ 'Bá rĩ pi ārèvú céré rukí tã Yésù ní 'oó 'dĩri rá, sē kõpi íngúkí Múngú ri rá. Kõpi kīnĩ, “Nèbì āmbùgú ìfũ 'bá āsámvú gé gí.

* 7:2 7:2 Ùgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ: Ìri āngáráwá mūdūrũlũ ālu rĩ pi è drĩ koopi ni.

Múngú ímú ívé 'bá rĩ pi ẽ ìzã kongará gá." 17 Tã Yésũ ní 'oó 'dĩri ayi mužú àngũ Yũdáyã vé rĩ agásĩ, àzini àngũ jèlè gá sĩ rĩ pi agásĩ cére.

Yésũ pi vé tã Yũwánĩ Bătízĩmũ sěepi rĩ be rĩ
(Mătáyo 11:1-19)

18 Yũwánĩ Bătízĩmũ sěepi rĩ vé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ' 'bá rĩ pi ní tã Yésũ ní 'oó rĩ pi ùlüzú Yũwánĩ ní cére. Kúru Yũwánĩ ní ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ' 'bá rĩ pi zizú ìrĩ, 19 ìri ní kôpi pězú mužú Úpí ri zizú kĩnĩ, "Mi 'bá ì ní 'yoó kĩnĩ, ìri ímú 'dĩ' 'dĩ rĩ 'i, dõku 'bá 'bá ní rií ùtèè rĩ ìri túngú?"

20 Yũwánĩ vé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ' 'bá ìrĩ 'dĩ' 'bée kã caá Yésũ vúgá 'dãá, kôpi ní 'yozú Yésũ ní kĩnĩ, "Yũwánĩ Bătízĩmũ sěepi rĩ ìpè 'bã ímú mi zĩ, 'Mi 'bá ì ní 'yoó kĩnĩ, ìri ímú 'dĩ' 'dĩ rĩ 'i, dõku 'bá 'bá ní rií ùtèè rĩ ìri túngú?"

21 Sã 'dãri gé, Yésũ ídrí 'bá drã be àndiãndí ni pi, 'bá índrí ùnjí be ni pi kárakarã, zĩ 'bá kárakarã mi be èşĩ' 'bá gĩ ni pi ẽ mi àngũ ndreé rá. 22 Kúru Yésũ ní újázú 'bá Yũwánĩ vé áyúâyũ rĩ pi ní kĩnĩ, "Ìmi mvikí gõo Yũwánĩ vúgá 'dãá, ìmi ùlũkí ìri ní tã ìmi ní ndreé ìmĩ mi sĩ, àzini ìmi ní yĩ ìmĩ bí sĩ rĩ. 'Bá mi àkó rĩ pi nóni àngũ ndreé rá, 'bá bãtrã rú rĩ pi ngakí èçĩ tuú rá, 'bá ùfú ní nyaá rĩ pi ã rú' 'bá ícákí cére ule rá, 'bá bí be èşĩ' 'bá gĩ rĩ pi ẽ bí zĩ 'i tã yĩ rá, 'bá ùdrã' 'bá gĩ rĩ pi íngákí gõo ídri rú rá, àzini ì nóni ri ù' 'dúkó múké Múngú vé rĩ ùlũ 'bá ngá àkó rĩ pi ní. 23 Ìmi lũkí Yũwánĩ ní 'yozú kĩnĩ, tã má ní 'oó, àzini tã má ní 'yoó rĩ, 'bá rĩ gã dõ ma kuyé, Múngú ri ìri ní tãkiri sè rá."

24 Yũwánĩ vé 'bá áyúâyũ rĩ pi kã 'deé mužú gĩ, Yésũ ní 'í' 'dózú Yũwánĩ vé tã átázú 'bá bĩtrĩkã rĩ pi ní kĩnĩ, "Ngá ìmi ní mužú ndreé àngũ ã'wí cínyáfã rú rĩ agá 'dãá rĩ ã'di? Ìmi mužú 'bá ùkpõ àkó sũ ìziríkõ ùlĩ ní rií úvĩ rĩ tĩni ni ndreé? 25 Dõ 'dĩni kuyé, ngá ìmi ní mužú ndreé rĩ ã'di? Ìmi mužú ágó bõngó suúpi ùnyĩ be ni ndreé? 'Bá bõngó àjè be ni pi su' 'bá rĩ pi, kôpi ã' 'bú be ambamba, kôpi ri adri vũrã 'bãgú ní

rizú adrízú rĩ gé. 26 'Bo ngá ìmi ní mužú ndreé àngũ ã'wí cínyáfã rú rĩ agá 'dãá rĩ ã'di? Ìmi mužú nẹbĩ ndreé? Ẹ, á lè 'yoó ìmi ní 'dĩni, 'bá ìmi ní mužú ndreé 'dãri ndè nẹbĩ rĩ pi rá. 27 'Bá 'dĩri Yũwánĩ 'i, sĩkí ìrivé tã Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ: " 'Ma mávé 'bá áyúâyũ ni pè mužú mí ní drĩdrĩ,

ìri mužú mí ní létĩ údé.'

28 Á lè lũú ìmi ní kĩnĩ, 'bá ùkú ní tĩ rĩ pi àsámvú gé, 'bá àzi Yũwánĩ ri ndèepi àmbũgũ sĩ ni àlunãni 'dãáyo. 'Bo 'bá málũngã Múngú vé rĩ agá 'dãá ùdũmbítã rú rĩ, ndè Yũwánĩ ri àmbũgũ sĩ rá."

29 'Bá rĩ pi àrèvú cére, 'bá mũfèngã umbe jezú rĩ u'du' 'bá rĩ pi be, kôpi kã tã Yésũ ní átã 'dĩri yĩ, kôpi è'yĩkí rá 'yozú kĩnĩ, tã Múngú vé 'oó rĩ, ìri pĩrĩ, ã'diãtãsiyã Yũwánĩ sè ì ní bătízĩmũ nĩ. 30 'Bo Fãrúsĩ rĩ pi, 'bá ì ní ímbã tãimbĩ Mósè vé rĩ nĩ' 'bã múké múké rĩ pi be, gãkí tã Múngú ní lèé kôpi ã 'okí rĩ sĩ, ã'diãtãsiyã kôpi lèkí Yũwánĩ ã sè ì ní bătízĩmũ ku.

31 Yésũ ní gõzú 'yozú kĩnĩ, "Mã ù' 'bĩ ri úyú lókí nõri vé rĩ pi ngá íngóni ni sĩ? Kôpi adrikí sũ ngá íngóni ni tĩni? 32 Kôpi adrikí sũ anjĩnã ì úmú' 'bã áví áví' 'bée jòkõnĩ agá rĩ pi tĩni, kôpi ri 'yo,

" 'Bá cokí ìmi ní kũ' 'dĩ,

'bo ìmi tukí úngó kuyé,

'Bá ngokí úngó àvũ vé ni,

'bo ìmi ngokí ãá kuyé.'

33 ã'diãtãsiyã Yũwánĩ Bătízĩmũ sěepi rĩ ímú, nya pánga kuyé, àzini mvu vinyõ kuyé, 'bo ìmi kĩnĩ, 'Índrí ùnjí fi drĩ ni gé gĩ.' 34 Ma 'Bá Mvã 'i, má ímú, á nya ngá rá, àzini á mvu ngá rá, ìmi kĩnĩ, 'Ma ri ngá nya ambamba, àzini ma ri ìmèrè ambamba, ma ùndĩ 'bã mũfèngã umbe jezú rĩ u'du' 'bã rĩ pi vé ni, àzini 'bã ùnjĩkãnyã 'o' 'bã rĩ pi vé ni.' 35 Tã 'bã úmĩ be rĩ ní ngaá rĩ ìri lũ 'yozú kĩnĩ tã ìri ní 'oó rĩ pĩrĩ."

Ūkú ùnjĩkãnyã be rĩ dã ùdu Yésũ ã pá gá

36 Fãrúsĩgú àzi zĩ Yésũ ri mužú ínyã nyaá ívé àngã, kúru Yésũ ní 'dezú mužú ágó rĩ

vé ãngá 'dãá, kôpi ní úrízú vŭgá ínyá rĩ ã nyangará gá. ³⁷ Ūkú ãzi ùnjĩkãnyã be ni kũrú 'dãri agá, ũkú rĩ kã yĩ kĩnĩ, Yësũ ri ínyá nya Fãrúsĩgú rĩ vé ãngá 'dãá'dã, ĩri ní ũdu ãjê be ãmbúgú ni íjízú málãngĩ agá, ³⁸ ĩri ní ímúzú pá tuzú Yësũ ã úgóró gá, ĩri ní kũmũcí ũtĩzú Yësũ ã pá gálésĩ, ĩri ní rizú ngozú, ĩrivé mĩĩndrẽ ri u'deé Yësũ ã pá gá. Kúru ĩri ní mĩĩndrẽ rĩ ínízú 'í drĩ'bí sĩ, ĩri ní Yësũ ã pá undruzú, ĩri ní ũdu ngũúpi ndrĩndrĩ ni dázú Yësũ ã pá gá.

³⁹ Fãrúsĩgú Yësũ ri zĩpi rĩ kã tã 'dĩri ndreé, ri ũsũú 'í ẽsĩ agá 'dãlé kĩnĩ, “Ágó 'dĩri dõ nẽbĩ, ícò té nĩĩ áamá 'yozú kĩnĩ, ũkú riipi drĩ 'bãápi 'í rụ'ba gá 'dĩri, ĩri 'bã ùnjĩkãnyã be ni ku?”

⁴⁰ Yësũ ní 'yozú Fãrúsĩgú rĩ ní kĩnĩ, “Sĩmõnã, á lã mí ní tã ãzi lũú 'dĩ.”

Sĩmõnã ní ẽ'yĩzú kĩnĩ, “Ímbápi, mi ícò tã rĩ lũ má ní rá.”

⁴¹ Yësũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Ágó ãzi sã mũfẽngã 'bã ĩrĩ pi ní mẽrĩ rú. Sã ágó ãzi rĩ ní mũfẽngã fífí ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ mũdũrũlũ tõwú, sã ãzi rĩ ní mũfẽngã fífí ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ+ pũkú tõwú. ⁴² Ágõ ĩrĩ 'dĩ'bée ndãkĩ ũ'dũ tí mẽrĩ 'dĩ'bée ũfẽzú. Mẽrĩ 'dĩpa kã ndreé 'dĩni, gõ mũfẽngã rĩ vé tã oyũú 'í ẽsĩ agásĩ rá. 'Bã ĩrĩ 'dĩ'bée pi ãsãmvú gé, 'bã mẽrĩ 'dĩpa rĩ lãepi agaápi rá rĩ íngõri?”

⁴³ Sĩmõnã ní újázú kĩnĩ, “Má ígá 'bã mẽrĩ 'duúpi ãmbúgú rĩ 'i.”

Yësũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Tã mí ní újã 'dĩri pĩri.”

⁴⁴ Kúru Yësũ ní 'i újázú ũkú rĩ ndrezú, ĩri ní 'yozú Sĩmõnã ní kĩnĩ, “'Í ndre drĩ ũkú 'dĩri kã, má ní ícázú mívé ãngá nõgó rĩ gé, 'í sã má ní yĩĩ pá ũjízú ni kuyé, 'bo ũkú nõri ũjĩ mâ pá mĩĩndrẽ 'í mĩ gé rĩ sĩ, ĩnĩ mâ pá 'í drĩ'bí sĩ. ⁴⁵ Mĩ u'de ma ẽziĩ bẽdrĩ sĩ kuyé, 'bo sã má ní ífízú nõgó rĩ gé, ũkú rĩ ri mâ pá ndrũú, ku ndrũngará ni kuyé. ⁴⁶ 'Í dã ũdu má drĩgã kuyé, 'bo ũkú rĩ ũdã ũdu ngũúpi ndrĩndrĩ rĩ má pá gá nĩ. ⁴⁷ Kúru á lã 'yoó mí ní 'dĩni, ùnjĩkãnyã ũkú rĩ ní 'oó kárakarã 'dĩ'bée, á trũ ĩri

gĩ, ã'diãtãsiyã lã ma ambamba. 'Bo 'bã ĩ ní ĩrivé ùnjĩkãnyã trũú céré kuyé rĩ, ĩrivé lãngará mãdãgã.”

⁴⁸ Kúru Yësũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kĩnĩ, “Á trũ mi mívé ùnjĩkãnyã agásĩ gĩ.”

⁴⁹ Ūmú rĩ pi ní rizú átázú ĩ ãsãmvú gé sĩ kĩnĩ, “'Bã 'dĩri ũsũ 'i ã'di 'i ícõpi ùnjĩkãnyã trũúpi rá ni?”

⁵⁰ Yësũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kĩnĩ, “Mívé ẽ'yĩngará ídrĩ mi gĩ, 'í mụ, tãkĩri ã adri mí be.”

8

Ūkú mụ'ba Yësũ be trũ rĩ pi

¹ Tã 'dĩri ã vũdrĩ gé, Yësũ ri ẽcĩ mụzú kũrú rĩ pi agásĩ, gũrú rĩ pi agásĩ, ri ụ'dúkó múké málũngã Múngú vé rĩ ã tã ũlũú 'bã rĩ pi ní. ĩrivé 'bã áyũyũ mụdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi rikĩ ẽcĩ ĩri be trũ. ² Ūkú ụrũkõ ĩri ní índrĩ ũnjĩ údró kôpi drĩgã sĩ, ãzini ũkú ụrũkõ ĩri ní ídrĩ drã ãndiãndĩ agásĩ rĩ pi, kôpi rikĩ kpã ẽcĩ ĩri be trũ, ũkú ãzi rĩ ã rụ Mãriyã Mãgãdãlãnã 'i, ũkú 'dĩri ótũ Yësũ ní índrĩ ũnjĩ ẽzĩrĩ rĩ pi droó fũú drĩ ni gé sĩ rĩ 'i, ³ ãzi rĩ vé rụ Jũwãnã 'i, ĩri Kúzã vé ũkú, Kúzã ri 'bã riipi Ēródẽ vé ngã 'bẽtĩ agá rĩ pi vé tã mbaápi rĩ, ãzi rĩ ã rụ Sũzãnã 'i, ũkú ụrũkõ kárakarã ni pi be. Ūkú 'dĩ'bée ri ngã ĩvé rĩ pi sã Yësũ pi ẽ ĩzã kozú ívé 'bã 'i pámvú ũbĩ'ba rĩ pi be.

Nãpi ágó úri riipi rĩ vé rĩ

(Mãtãyo 13:1-9; Mãrãkõ 4:1-9)

⁴ Ū'dú ãlu, 'bã bĩtrĩkã ímúkĩ ĩ úmú Yësũ ã gãrã gá, kôpi íbĩkĩ ímũ kũrú ãndiãndĩ ni pi gélésĩ, Yësũ ní kôpi ní nãpi 'dĩri ũlũzú kĩnĩ, ⁵ “Ágó ãzi õmvú be ni mụ úri riĩ ívé õmvú agá, ágó rĩ kã úri rĩ riĩ, úri rĩ pi ã ụrũkõ u'dekĩ létĩ drĩgã, 'bã rĩ pi rikĩ utuú pá sĩ, ãrĩgã rĩ pi tekĩ kôpi rá. ⁶ Úri rĩ pi ã ụrũkõ u'dekĩ nyõókũ írã drĩgã ni agá, kôpi kã ĩfũú, kôpi 'wikĩ rá, ã'diãtãsiyã yĩ nyõókũ rĩ agá 'dãáyo. ⁷ Úri rĩ pi ã ụrũkõ u'dekĩ ũcãkúcã ãsãmvú gé, ũcãkúcã rĩ dũ kôpi be trũ, õzũ úri ĩfũ'ba dũ'ba rĩ pi rá. ⁸ Úri rĩ pi ã ụrũkõ u'dekĩ nyõókũ múké

† 7:41 7:41 Mũfẽngã fífí ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ rĩ: 'Bã rĩ nga dõ ẽzi ụ'dú ãlu, ĩ 'bã rĩ ũfẽ mũfẽngã fífí ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ ãlu ni sĩ.

ni agá, kôpi ìfùkí dujú rá, ãlu rĩ 'a caá mūdūrũlũ ãlu."

Yēsũ kã nãpí rĩ ùlũú deḡ, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Bá bĩ be rĩ, ã yì 'í ní tã 'dĩri."

Nãpí rĩ vé ífífí

(Mātáyo 13:10-17; Mārākō 4:10-12)

⁹ Yēsũ vé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ìri zìzú kĩnĩ, nãpí 'dĩri vé ífífí íngóni. ¹⁰ Ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Sēkí ìmi ní úmĩ mālũngã Múngú vé ì ní ùzũjú kuú mūdũmūdũ rú rĩ vé tã nĩzú ámázú rĩ rá, 'bo ma tã rĩ átá 'bá urukọ'beé ní nãpí sĩ, lũzú kĩnĩ, " 'Kôpi ãngũ ndre rá, 'bo kôpi ámákí ngá rĩ ndreé ku, kôpi tã rĩ yì rá, 'bo tã rĩ fi kôpi drĩḡe ku."

Yēsũ ùlũ nãpí ágó úri riipi rĩ vé rĩ

(Mātáyo 13:18-23; Mārākō 4:13-20)

¹¹ "Nãpí rĩ vé ífífí 'dĩni, úri rĩ tì Múngú vé rĩ. ¹² Úri u'de'ba létì drĩḡe rĩ pi, ìri 'bá Múngú vé tì yì'ba rá rĩ pi, 'bo ãdróko ri ímú tì Múngú vé rĩ 'du kôpi ē ḡsì agásĩ rá, kôpi ē ḡ'yìkí rí ku, ãzini kôpi ē ḡsúkí rí ídrĩngará ku. ¹³ Úri u'de'ba nyõókú írã drĩḡe rĩ agá rĩ pi, ìri 'bá tì Múngú vé rĩ yì'ba, ḡ'yì'ba ãyĩkō sĩ rĩ pi, 'bo kôpi ã úlá fi vũgá 'dãá kuyé, kôpi ḡ'yì lókiḡá be mädã, 'bo tã ùkpó ùkpó kádō kôpi ḡsú, kôpi ḡ'yĩngará rĩ ku rá. ¹⁴ Úri u'de'ba ùcékúcé ãsámvú gé rĩ pi, ìri 'bá tì Múngú vé rĩ yì'ba rá rĩ pi, 'bo ìzãngã nyõókú nōri vé rĩ, ã'bú nyõókú nōri vé rĩ, ãzini ãyĩkō nyõókú nōri vé rĩ sē kôpi adri ù'a ãkó. ¹⁵ 'Bo úri u'de'ba nyõókú múké rĩ agá rĩ pi, ìri 'bá adri'ba tã be múké, ãzini ḡsì be múké rĩ pi, kôpi tì Múngú vé rĩ yì rá, kôpi tã ni 'du nga rá, kôpi 'a ù'a be múké.

Nãpí lámã vé rĩ

(Mārākō 4:21-25)

¹⁶ "Bá ãzi ícó lámã 'yũú, drĩ ni ùpĩ ùdrĩ sĩ cí ku, dōku ícó lámã rĩ suú gbóló ã ndúḡe ku. Ìri lámã rĩ 'bã mísá drĩḡe, 'bá ífí'ba jó agá rĩ pi ã ndrekí rí ãngũ ãní bēnĩ. ¹⁷ Ngá ãrēvú céré ì ní zũjú kuú mūdũmūdũ rú rĩ ì ímú i'da ãngũ ule gá, ngá ãzi 'i zũjúpi ì ní ícó nĩ ku ni 'dãáyo.

¹⁸ Ìmi ndrekí múké, lē ìmi 'bãkí bĩ tã rĩ yìzú. 'Bá ngá* be rĩ, ì ìri ní ãzi ní sē ãmbúḡú, 'bá ngá ãkó rĩ, ã ùsũ dō 'yozú kĩnĩ, 'i ngá be drããsiyã, ì ngá ìrivé 'dĩri 'du rá."

Yēsũ éndrèpì pi édrípìi be

(Mātáyo 12:46-50; Mārākō 3:31-35)

¹⁹ Vùdrĩ ni gé, Yēsũ éndrèpì pi ímúkí édrípìi be Yēsũ ri ndreé, 'bo kôpi ndãkí ù'dũ tì fizú cazú ìri vúgá 'dãá, ã'diãtãsiyã 'bá rĩ pi gakí ambamba. ²⁰ 'Bá ãzi ní lũzú Yēsũ ní kĩnĩ, "Mí éndrèpì pi mí édrípìi be tukí pá kuú ãmvé 'dãá'dã, kôpi lēkí mi ndreé."

²¹ Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Bá Múngú vé tì yì'ba rá, tã ni 'du'ba nga'ba rá rĩ pi, kôpi mávé éndrèpì, ãzini mávé édrípìi."

Yēsũ uga ùlí viipi ùkpō be rĩ

(Mātáyo 8:23-27; Mārākō 4:35-41)

²² Ù'dú ãlu, Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'ba rĩ pi ní kĩnĩ, "Bã zokí muḡ yĩ bãlãlã rĩ agásĩ álé 'dãá." Kúru kôpi ní tuzú kũlũngba agá, kôpi ní 'dezú muḡzú. ²³ Kôpi kã rií zoó muḡzú, Yēsũ ní ù'dú kozú. Kúru ùlí viipi ùkpō be ni ní íngázú vìzú yĩ bãlãlã rĩ drĩḡe sĩ, yĩ ní írizú tìzú kũlũngba rĩ agá 'dãá, sē kũlũngba rĩ lē tĩ ãní yĩ ã ndúḡe.

²⁴ Yēsũ vé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'ba rĩ pi ní ìri aruzú 'yozú ìri ní kĩnĩ, "Úpí, Úpí, 'bã ri tĩ yĩ ã ndúḡe!"

Yēsũ ní ngazú uru sĩ, ìri ní trezú ùlí rĩ drĩḡe, ãzini yĩ úvápi ngũyá ngũyá rĩ drĩḡe, ùlí viipi ùkpō be rĩ ní pá tuzú.

²⁵ Yēsũ ní ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'ba rĩ pi zìzú kĩnĩ, "Ìmi ḡ'yĩngará ãkó ãsĩ?"

Ûrĩ fu kôpi, tã 'dĩri sē kôpi ní ãyãngará, óḡúpì ní óḡúpì ri zìzú, "Bá 'dĩri ã'di 'i átãngá átãpi ùlí ní tì ni yĩ, ãzini yĩ úvápi ngũyá ngũyá rĩ ní tì ni yĩ ìndĩ 'dĩri?"

Yēsũ idrí ágó ãzi índri ùnjí rĩ pi ní fí drĩ ni gé ni

(Mātáyo 8:28-34; Mārākō 5:1-20)

²⁶ Yēsũ pi ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'ba rĩ pi be, kôpi ní yĩ bãlãlã Gãlĩlãyã ri zozú álé 'dãá, kôpi ní cazú ãngũ Gērãsã vé rĩ gé.

8:10 8:10 Ísáyã 6:9 * 8:18 8:18 Ngá: Ngá Yēsũ ní tã ni átã 'dĩri, ìri úmĩ tã Múngú vé rĩ nĩzú rĩ.

27 Yësũ kã ísì kùlúmgbã rĩ agásĩ, ágó ãzi índrí ùnjí ní fí drĩ ní gé ní ní ímúzú Yësũ vúgá nõó. Ágó rĩ adri lókí be aco, su bõngó 'ì rù'bá gá ku, adri 'bětí ku, ìri ri adri 'bùrëdrĩ rĩ pi ãsámvú gé. 28 Ágó rĩ kã Yësũ ri ndreé, ìri ní trezú ú'dúkó be uryú 'dãá, ìri ní kùmúci útĩzú Yësũ endrëti gé, ìri ní 'yozú ú'dúkó be uryú 'dãá kĩnĩ, "Yësũ, Mvã Múngú Ûkpõ 'Dipa vé rĩ, 'í lë má vúgá ã'di? Á mã mi drĩ ìrĩ sĩ, ã 'okí ma ùnjí ku fô!" 29 Drĩdrĩ ni, Yësũ 'yo índrí ùnjí rĩ ní rá kĩnĩ, índrí ùnjí rĩ ã fũ ágó rĩ drĩgé sĩ rá. (Ágó 'dĩri índrí ùnjí rĩ fi rù'bá ní gé ótú ìnógósí, kádõ drĩ ni pi úmbé pá ni pi be ímvê sĩ, kádõ rií ìri ütëé, ìri ímvê rĩ uce 'dĩisĩ rá, índrí ùnjí rĩ ìri jì mụ áse ágá ãngũ 'bá ãkó ni agá.)

30 Yësũ ní ágó rĩ zizú kĩnĩ, "Mí rù ã'di 'i?"

Ágó rĩ ní újázú Yësũ ní kĩnĩ, "Mã rù Bìtríkã 'i." Ágó rĩ 'yo 'dini, ã'diãtãsiyã índrí ùnjí fi'bã rù'bã ní gé rĩ pi kárakarã.

31 Índrí ùnjí rĩ pi ní rizú Yësũ ri mǎzú kĩnĩ, Yësũ ã pë ì mụú 'bù kuúpi úđđ ãkó rĩ agá 'dãá ku.

32 Ìgã kárakarã 'bã rĩ pi ri kôpi úcé ánga rĩ drĩgé 'dãá. Índrí ùnjí rĩ pi ní Yësũ ri mǎzú kĩnĩ, Yësũ ã pë ì mụú úfí ìgã rĩ pi agá, Yësũ ní kôpi pëzú mụzú. 33 Índrí ùnjí rĩ pi ní úkpúzú ágó rĩ drĩgé sĩ, mụzú úfízú ìgã rĩ pi agá, ìgã rĩ pi ní njuzú mụzú óngú sĩ ãngũ úlúpi úlúlũ rĩ gé 'dãá, kôpi ní u'dezú yĩ bǎlǎlã rĩ agá 'dãá.

34 'Bã ri'bã ìgã rĩ úcé'bã rĩ pi kã tã 'i 'oópi 'dĩri ndreé, kôpi ní njuzú mụzú tã 'dĩri ùlüzú 'bã kũrú agá rĩ pi ní, ãzini 'bã kũrú rĩ ã gǎrã gá sĩ rĩ pi ní. 35 'Bã rĩ pi ní ngazú mụzú tã 'i 'oópi rĩ ndrezú. Kôpi kã caá Yësũ vúgá 'dǎlé, kôpi ísúkí ágó ándúrú índrí ùnjí rĩ pi ní fũú drĩ ni gé sĩ gí rĩ, úrí kuú Yësũ endrëti gé, úsú 'i bõngó sĩ, úmĩ ni ícã múké gí, sē kôpi ní ùrĩ. 36 'Bã tã rĩ ndre'bã rĩ pi ní mụzú tã ì ní ágó índrí ùnjí be rĩ ídrízú 'dĩri ùlüzú 'bã uryú'béé ní. 37 Kúru 'bã céré ãngũ Gërásã vé rĩ agá rĩ pi ní Yësũ ri mǎzú kĩnĩ, Yësũ ã nga mụú 'dĩisĩ rá, ã'diãtãsiyã ùrĩ fi

kôpi ési agá ambamba. Kúru Yësũ ní tuzú fizú kùlúmgbã agá, ìri ní 'dezú mụzú.

38 Ágó Yësũ ní índrí ùnjí droó fũú drĩ ni gé sĩ rĩ ní Yësũ ri mǎzú drĩ ìrĩ sĩ kĩnĩ, ì mụkí Yësũ be trú, 'bo Yësũ ní ìri pëzú mụzú, ìri ní 'yozú kĩnĩ, 39 "Í mvi gõó 'bětí, 'í mụ tã ãyãzú ãyãyã Múngú ní 'oó mí ní 'dĩri ùlüzú mívé 'bã 'bětí ãsámvú gé rĩ pi ní." Ágó rĩ ní 'dezú mụzú kũrú rĩ agá 'dãá, ìri ní tã Yësũ ní 'oó 'í ní 'dĩri ùlüzú mụzú 'bã rĩ pi ní céré.

Yësũ idri mvã ùkú Yáyĩrõ vé rĩ, ãzini ùkú drã be rĩ
(Mátayo 9:18-26; Mǎrãkõ 5:21-43)

40 Kúru Yësũ kã 'i újã zoó gõó álé 'dãá, 'bã bĩtríkã ri'bã ìri ütë'bã rĩ pi ní ìri é'yízú. 41 Ágó ãzi rù ni Yáyĩrõ 'i, ìri Jó Múngú ri Zizú rĩ vé drĩkoma, ágó rĩ ní ímúzú kùmúci útĩzú Yësũ endrëti gé, ìri ní Yësũ ri mǎzú drĩ ìrĩ sĩ kĩnĩ, ì mụkí Yësũ be trú ívé ãngã 'dãá, 42 ã'diãtãsiyã ívé mvã ùkú ãlukútañá ílí be mụdrĩ drĩ ni ìrĩ rĩ, drã rù ìri ùnjí ùnjí, lë drãadrã.

Yësũ kã rií 'deé mụú Yáyĩrõ vé ãngã 'dǎlé, 'bã bĩtríkã rĩ pi rikí ì mĩ mụzú Yësũ rù'bã gá 'dãá. 43 Ûkú ãzi kôpi ãsámvú gé 'dǎlé, ãrí ri éci rù'bã ní gé sĩ ílí mụdrĩ drĩ ni ìrĩ, 'bo 'bã ãzi ìri ídrĩpi ni 'dãáyo. 44 Ûkú rĩ ní 'i útrúzú ìnyinã Yësũ ã úgóró gá, ìri ní Yësũ vé bõngó akoóko rĩ ã tì úlózú, koro ãrí écipi rĩ ní pá tuzú.

45 Yësũ ní zizú kĩnĩ, "Bã ma úlópi rĩ ã'di 'i?"

'Bã bĩtríkã rĩ pi ní 'yozú kĩnĩ, ì nĩkí kuyé. Pétëró ní 'yozú Yësũ ní kĩnĩ, "Úpi, 'bã rĩ pi kárakarã ri ì ìmĩ ímúzú mí rù'bã gá nõó."

46 'Bo Yësũ ní 'yozú kĩnĩ, "Bã ãzi úló ma gí, ã'diãtãsiyã á nĩ rá ùkpõ ãngũ ídrízú rĩ fũ mã rù'bã gá sĩ gí."

47 Ûkú rĩ kã ndreé Yësũ nĩ tã 'dĩri á má gí, rù'bã ní ní 'dózú yãzú, ìri ní kùmúci útĩzú Yësũ endrëti gé, ìri ní tã 'í ní Yësũ vé bõngó úlózú, ãzini 'í ní koro ídrízú rĩ vé tã ùlüzú 'bã rĩ pi ní. 48 Kúru Yësũ ní 'yozú ùkú rĩ ní kĩnĩ, "Mã mvã rĩ, é'yĩngará mívé rĩ idri mí gí. 'Í mụ, tãkĩri ã adri mí be."

⁴⁹ Yésũ kã rií átángá rĩ átá, 'bá ãzi ní ímúzú Yáyĩrõ drĩkoma Jó Múngú ri Zizú rĩ vé rĩ vé ãngá 'dãásĩ, ìri ní 'yozú Yáyĩrõ ní kĩnĩ, "Mívé mvá ùkú rĩ drã gí, mí ri ímbápi ã drĩ izaá ku."

⁵⁰ Yésũ kã tã 'dĩri yĩ, ìri ní 'yozú Yáyĩrõ ní kĩnĩ, "Lã mí adri ùrĩ sĩ ku, mí ẽ'yĩ ma, mvá ùkú rĩ ícõ ídrí rá."

⁵¹ Yésũ kã muú caá Yáyĩrõ vé ãngá 'dãlé, ã'yĩ 'bá ãzi fií 'í vúgá sĩ jó agá 'dãlé kuyé, kôpi fikí 'yéná Pétêró be, Yũwánĩ be, Yókóbũ sĩ, ãzini mvá ùkú rĩ vé étèpi be éndrèpi sĩ. ⁵² 'Bá rĩ pi céré rikí ngoó ìzãngã ìzãngã rú mvá ùkú ri vé drãngará sĩ. Yésũ ní 'yozú kĩnĩ, "Ìmi ngokí ku, mvá ùkú rĩ drã kuyé, ìri ri ù'dú ko."

⁵³ 'Bo 'bá rĩ pi rikí guúgu ìrivé tã 'dĩri sĩ, ã'diãtãsiyã kôpi nĩkí rá 'yozú kĩnĩ mvá ùkú rĩ drã gí. ⁵⁴ 'Bo Yésũ ní mvá ùkú rĩ ã drĩ ruzú, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Mã mvá rĩ, mí íngá uru." ⁵⁵ Mvá ùkú rĩ vé índrí ní ímvízú ìgõzú, koro ìri ní ngazú uru. Kúru Yésũ ní 'yozú mvá ùkú rĩ vé étèpi pi ní éndrèpi be kĩnĩ, "Ìmi sèkí ìri ní ngá nyaá." ⁵⁶ Mvá ùkú rĩ vé étèpi pi éndrèpi be ãyãkí tã 'dĩri sĩ ãyãyã, 'bo Yésũ ní tãimbĩ sèzú kôpi ní kĩnĩ, lã kôpi ã ùlúkí tã 'i ngaápi 'dĩri 'bá ãzi ní ku.

9

Yésũ pẽ ívé 'bá áyúãyũ muđrĩ drĩ ni ìrĩ rĩ pi muú ù'dúkó múké rĩ ùlũú (Mãtãyo 10:5-15; Mãrãkõ 6:7-13)

¹ Kúru Yésũ ní ívé 'bá áyúãyũ muđrĩ drĩ ni ìrĩ rĩ pi zizú ímúzú 'í vúgá nõó, ìri ní ùkpõ sèzú kôpi ní, kôpi ã údrókí rí índrí ùnjĩ rĩ pi ãní, ãzini kôpi ã ídríkí rí 'bá drã be ãndiãndí rĩ pi ãní. ² Ìri ní kôpi pèzú muzú mãlũngã Múngú vé rĩ ã tã ùlũzú 'bá rĩ pi ní, ãzini kôpi ã ídríkí 'bá drã be rĩ pi. ³ Yésũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Ã 'dukí túré, kũmvũ, ãnyãngã, mũfẽngã muzú ìndĩ ku, ãzini ã 'dukí bõngó ãzi ãndõ rú muzú ìndĩ ku. ⁴ 'Bètĩ ìmi ní cazú 'a ni gé rĩ, lã ìmi áwíkí adrií 'bètĩ 'dãri agá cĩngbã ù'dú ìmi ní fúzú kũrú 'dãri agásĩ rĩ gé. ⁵ 'Bá rĩ pi gãkí dõ ìmi ẽ'yĩgá sĩ, ìmi kádõ fũú kôpívé kũrú agásĩ, ìmi wekí nyõókú ìmi pá ágélé gá rĩ kú 'dĩgé, ìri lũ 'yozú kĩnĩ,

ìmi kukí kôpi ní tã ùnjĩ gí." ⁶ Kúru kôpi ní 'dezú rizú ẽcízú gúrú rĩ pi agásĩ, kôpi rikí ù'dúkó múké Múngú vé rĩ ùlũú muzú, ãzini 'bá drã be rĩ pi ídrí muzú ãngũ rĩ pi agásĩ.

'Bãgú Êródẽ ã drĩ ábã rá (Mãtãyo 14:1-12; Mãrãkõ 6:14-29)

⁷ Êródẽ kã tã ãyãzú ãyãyã Yésũ ní rií 'oó rĩ yĩ, drĩ ni ábã ãní céré céré, ã'diãtãsiyã 'bá uruko'bée kĩnĩ, Yũwánĩ bãtízĩmũ sèepi rĩ íngá gõó ídrí rú nĩ. ⁸ Uruko'bée kĩnĩ, 'bá rĩ Êlĩyã ímú nĩ, uruko'bée kĩnĩ, 'bá rĩ nèbĩ ótú ìnogósĩ rĩ pi vé ãlu íngá gõó ídrí rú nĩ. ⁹ 'Bo Êródẽ ní 'yozú kĩnĩ, "Á lĩ Yũwánĩ ã drĩ gí píri, 'bá má ní tã ni yĩ 'dĩri ã'di 'i?" Êródẽ ù'bĩ ùkpõ sĩ, lã Yésũ rĩ ndrèé.

Yésũ sã ãnyãngã nyaá 'bã élĩfũ tõwú pi ní (Mãtãyo 14:13-21; Mãrãkõ 6:30-44; Yũwánĩ 6:1-14)

¹⁰ Yésũ vé 'bá áyúãyũ rĩ pi kã ímví ìgõó, kôpi ùlúkí tã ì ní 'oó rĩ pi ãrèvú céré Yésũ ní. Kúru Yésũ pi ní ngazú fúzú 'bá rĩ pi ãsãmvú gé sĩ, kôpi ní 'dezú muzú kũrú Bètèsãyídã vé rĩ gé. ¹¹ 'Bo 'bá bĩtrĩká rĩ pi kã vũrã Yésũ ní muzú rĩ nĩ ãmã, kôpi 'dekí muú vú ni gé sĩ. Ìri ní kôpi ẽ'yĩzú, ìri ní mãlũngã Múngú vé rĩ ã tã ùlũzú kôpi ní, ìri ní 'bá drã be rĩ pi ídrízú.

¹² Òtú rĩ kã 'bãá rií 'deé, Yésũ vé 'bá áyúãyũ muđrĩ drĩ ni ìrĩ rĩ pi ní ímúzú Yésũ vúgá, kôpi ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, "Í pẽ 'bã bĩtrĩká 'dĩ'bée muú gúrú ìnyinã rĩ pi agásĩ, ãzini ãngũ rĩ agásĩ, kôpi ã mukí ì ní ãnyãngã ndãá, ãzini vũrã lazú ni ndãá, ã'diãtãsiyã ngá nyanya nõgó 'dãáyo, ãzini vũrã lazú ni nõgó 'dãáyo."

¹³ Yésũ ní 'yozú kĩnĩ, "Ìmi sèkí kôpi ní ngá nyanya, kôpi ã nyakí."

'Bã áyúãyũ rĩ pi ní újázú kĩnĩ, "Ngã 'bã vúgã nõgó rĩ 'yénã pánga tõwú, ì'bĩ be ìrĩ. 'Bã lèkí dõ 'bã bĩtrĩká nõ'bée ã nyakí ngã, lã 'bã mukí kôpi ní ãnyãngã jeé." ¹⁴ Ágõ rĩ pi ícõ ca élĩfũ tõwú rá.

Yésũ ní 'yozú ívé 'bã 'i pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ní kĩnĩ, "Ìmi 'bãkí 'bã rĩ pi úrí ngúlúmũ rú, pũkú tõwú pũkú tõwú." ¹⁵ Kôpi ní

'ozú sũ Yésũ ní 'yoó rĩ tĩni, kòpi ní 'bá rĩ pi 'bázú úrízú céré vùgá. ¹⁶ Yésũ ní pánga tówù rĩ pi 'dúzá ì'bì ìrĩ rĩ be, ìri ní àngũ ndrezú uru, ìri ní òwò'dífò sèzú, ìri ní kòpi ùndìzú, ìri ní sèzú ívé 'bá 'ì pámvú ùbì'bá rĩ pi ní, kòpi ã awakí 'bá rĩ pi ní. ¹⁷ 'Bá rĩ pi ãrèvú céré nyakí, kòpi èpíkí àní rá, 'bá Yésũ ã pámvú ùbì'bá rĩ pi ìkùnákí ngá ì ní nyaá tí rĩ è ìmbìtã caá ùvú ã 'a mụdrì drì ni ìrĩ.

*Pétèró kìnì Yésũ ri Kúrísítò 'i
(Mátáyo 16:13-19; Mārākō 8:27-29)*

¹⁸ Ụ'dú àlu, Yésũ ri Múngú ri zìí ọ'dúkùlègúsì, ìrivé 'bá ìri ã pámvú ùbì'bá rĩ pi rikí adrií ìri be trù, ìri ní kòpi zìzú kìnì, "'Bá rĩ pi ri 'yo, ma ã'di 'i?"

¹⁹ Kòpi ní újázú kìnì, "'Bá uruko kìnì, mi Yūwánì Bātízīmũ sèepi rĩ 'i. Uruko'bée kìnì, mi Èllyā 'i. Uruko'bée kìnì, mi nẹbì ọtú ìnógósì ùdrā'bá gí rĩ pi vé àlu íngá gòó ìdri rú nì."

²⁰ Kuru ìri ní kòpi zìzú kìnì, "'Bo ìmi ní ùsũzú rĩ gé, ma ã'di 'i?"

Pétèró ní újázú kìnì, "Mi Kúrísítò 'i, Múngú ní ìpèé rĩ."

²¹ Yésũ átá kòpi ní ùkpó ùkpó kìnì, kòpi ã lùkí tã 'dìri 'bá àzi ní ku.

*Yésũ átá ívé drāngará ã tã
(Mátáyo 16:20-28; Mārākō 8:30-9:1)*

²² Yésũ ní 'yozú kìnì, "Ma 'Bá Mvã 'i, ma ímú ìzāngā nya létì be àndiāndí, 'bá ambugu rĩ pi, atala atala rĩ pi drìgè rĩ pi, àzini 'bá tãmbì ímbá'bá rĩ pi be céré ímú ma gã sĩ, kòpi ma 'dì drā rá, 'bo ù'dú na ni gé, ì ma íngá gò ìdri rú ùzi."

²³ Kuru Yésũ ní 'yozú 'bá bītríká rĩ pi ní kìnì, "'Bá rĩ lè dō mà pámvú ùbìí, ã adi 'ì rù'bá, ù'dú céré ã 'dú ívé pètì alambaku,* ã ùbì mà pámvú. ²⁴ 'Bá lèepi ívé ìdri rù'bá nòri vé rĩ ã tã mbaapi áyu rĩ, ìri api ìdri 'dání'dání rĩ sĩ rá. 'Bo 'bá ívé ìdri rù'bá nòri vé rĩ adiipi, drāapi mà tã sĩ rĩ, ìri ìdri 'dání'dání rĩ ìsù rá. ²⁵ 'Bá rĩ ìsù dō ngá nyòkù drìgè nògò rĩ pi ãrèvú céré, api dō ìdri 'dání'dání rĩ sĩ rá, tã múké ìri ní ìsù 'a ni gé 'dìgè rĩ ã'di? ²⁶ 'Bá rĩ è drì

ri dō nja má sĩ, àzini átángá má ní rii átá rĩ sĩ, Ma 'Bá Mvã 'i, má kãdò ímú ñngará be pówùpówù, àzini má Ètèpì vé ñngará pówùpówù rĩ be, àzini mālāyíkā uletere rĩ pi vé ñngará be, ma kpá adri ìri sĩ drìnjá sĩ. ²⁷ Ádarú á lè 'yoó ìmi ní 'dini, 'bá pá tu'bá nò'bée àsámvú gé, 'bá uruko'bée ícókí drì ùdrāá ku, kòpi mālūngā Múngú vé rĩ ndre ùgbále."

*Yésũ ã rù'bá újã 'i ñi ñvesírílílí
(Mátáyo 17:1-8; Mārākō 9:2-8)*

²⁸ Tã Yésũ ní átá 'dìri ã vùdrì kã caá ù'dú àrò, ìri ní tuzú muzú írã drìgè Múngú ri zìzú, jì Pétèró pi Yūwánì be Yòkóbù sĩ muzú 'í vùgá sĩ ñndì. ²⁹ Yésũ kã rii Múngú ri zìí, èndrètì ni újã 'i, ñi ọgú ù'dú be túngú, ìrivé bōngó gò 'i újã ñvesírílílí, ñi ọgú pówùpówù. ³⁰ Mósè pi Èllyā be rikí átá ìri be, ³¹ kòpi ã rù'bá ñi ọgú pówùpówù. Kòpi rikí drāngará Yésũ ní ùmvúlèsì ímúzú drāzú Yèrùsālémã gá rĩ vé tã átá, tã Múngú ní ùtìí gí rĩ, ã nga rí 'i fūú tì ni gé bènì.

³² Pétèró pi 'í ọgùpì be, ù'dú 'be kòpi è tì, kòpi kã aruú ù'dú gélèsì, kòpi ndrekí Yésũ vé ñngará pówùpówù rĩ, àzini ndrekí 'bá ìrĩ tukí pá kuú ìri be trù. ³³ Mósè pi Èllyā be, kòpi kã lèé muú, Pétèró ní 'yozú Yésũ ní kìnì, "Ímbápi, ìri múké 'bá ní adrizú nògò. Lè 'bã 'bekí mōrōgò na, àlu ni mí ní, àlu ni Mósè ní, àlu ni Èllyā ní." 'Bo Pétèró ñi tã 'í ní átá rĩ vé ífífí kuyé. ³⁴ Pétèró kã rii tã rĩ átá, ìrìbìtì ní ímúzú kòpi ọzùzú, ùrì fu Yésũ vé 'bá áyúáyù rĩ pi rá, ìrìbìtì rĩ ní kòpi ọzùú rĩ sĩ.

³⁵ Ụ'dúkò ní átázú ìrìbìtì rĩ agá 'dãá, ìri ní 'yozú kìnì, "Mvã 'dìri mávé ni, má ìpè ìri nì, lè ìmi yìkí tì ni yiyì!"

³⁶ Ụ'dúkò átápi rĩ kã újì, kòpi ndrekí Yésũ ri ọ'dúkùlè. Kòpi újìkí kuú tã 'dìri be ì èsì agá, kòpi lùkí tã ì ní ndreé 'dìri 'bá àzi ní àlujani kuyé.

*Yésũ ìdri mvã ágò ñndrì ùnjì be ni
(Mátáyo 17:14-18; Mārākō 9:14-27)*

* **9:23** 9:23 Pètì alambaku: 'Bá Rómã vé rĩ pi ri 'bá tã 'o'bá ùnjì rĩ pi gbã mūsūmārì sĩ pètì alambaku sìgè, ìri sã 'dú àco kòpi ìbì drā ndò, kòpi ìzāngā nya ambamba drāngará rĩ gé. **9:35** 9:35 Mátáyo 17:5; Mārākō 9:7; 2 Pétèró 1:17

³⁷ Kã adrií drĩ ù'bùti, kòpi kã ísì írà rĩ drĩgè 'dãásì vùgá nõó, 'bá bítiriká ímúkí Yèsù vùgá nõó. ³⁸ Ágò àzi 'bá bítiriká rĩ pi àsámvú gé 'dãá, ìri ní Yèsù ri zizú ú'dúkò be uru 'dãá kìnì, "Ímbápi, á mã mi drì ìrì sî, 'í ndre mávé mvá, 'í ko ìri è ìzã, à'diãtãsiyã mávé mvá 'yèná àlukúta 'dì. ³⁹ Índrì ùnjí rĩ kãdò mváná rĩ 'duú a'beé, ìri útré, ú'búrúsã rĩ kpu tì ni gé sî. Índrì ùnjí rĩ ìri nyi ùnjí ùnjí, ku ìri mbèlè ku. ⁴⁰ Á mã mívé 'bá mì pámvú ùbì'bá rĩ pi ímú ìndrì ùnjí rĩ droó fúú mvá rĩ drĩgè sî rá, 'bo kòpi ícókí droó bã ku."

⁴¹ Yèsù ní 'yozú kìnì, "Ìmi 'bá tã 'o'bá pìrì ku, è'yìngará àkò 'dì'bée, mã adri rí ìmi be vùú lókí be gbã ngòpí? Mã èsì è ìsú rí ìzãngã ìmivé tã sî vùú lókí be gbã ngòpí?" Kúru Yèsù ní 'yozú ágò rĩ ní kìnì, "Mí ìjì mívé mvá rĩ ímú má vùgá nõó."

⁴² Mvã rĩ kã rií ímú Yèsù vùgá nõó, ìndrì ùnjí rĩ 'du ìri a'beé, rì ìri nyi vùgá 'dìgè, 'bo Yèsù ní trezú ìndrì ùnjí rĩ drĩgè, ìri ní mvã rĩ ídrízú, ìri ní sèzú gòzú ètèpì vùgá 'dãá. ⁴³ 'Bá rĩ pi àrèvú céré àyãkí àyãyã ùkpò Múngú vé 'dìri sî.

*Yèsù gò ívé drãngará ã tã átá ðì
(Mátáyo 17:22-23; Mārākō 9:30-32)*

'Bá rĩ pi kã àyãã tã Yèsù ní 'oó 'dìri sî, Yèsù ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rĩ pi ní kìnì, ⁴⁴ "Ìmi 'bãkí bì átángá mã ní lèè 'yoó rĩ yizú, Mã 'Bá Mvã 'i, ì ímú mã ùli 'be, ì ímú mã sè mávé ari'ba rĩ pi drĩgè." ⁴⁵ 'Bo 'bá Yèsù ã pámvú ùbì'bá rĩ pi nìkí tã ìri ní 'yoó 'dìri vé ífífí kuyé. Múngú úcì kòpi ní tã rĩ vé ífífí úcícì, kòpi ã nìkí rí tã Yèsù ní 'yoó rĩ ku, kòpi 'okí ùrì sî, zìkí tã rĩ vé ífífí kuyé.

*À'di ri adri àmbúgú nĩ?
(Mátáyo 18:1-5; Mārākō 9:33-37)*

⁴⁶ 'Bá Yèsù ã pámvú ùbì'bá rĩ pi ní í'dózú àgátá gázú ì àsámvú gé sî kìnì, ì àsámvú gé 'dìgè, à'di ri adri àmbúgú nĩ. ⁴⁷ 'Bo Yèsù nì tã kòpi ní rií ùsùú ì èsì agá 'dãlé rĩ rá, ìri ní mváná mãdãnjá ni ìjizú pá tuzú 'í jèlè gá. ⁴⁸ Kúru ìri ní 'yozú kòpi

ní kìnì, "'Bá mváná mãdãnjá nõri é'yìpi mã rú sî rĩ, é'yì 'dìri mã. 'Bá mã é'yìpi rĩ, é'yì 'dìri 'bá mã ìpèépi rĩ. Ìmi àsámvú gé 'dìgè, 'bá ì ní ndreé kuú èzì àkò rĩ, ìri adri àmbúgú nĩ."

*'Bá àzi údró ìndrì ùnjí rĩ pi Yèsù ã rú sî
(Mārākō 9:38-40)*

⁴⁹ Yūwánì ní 'yozú Yèsù ní kìnì, "Ímbápi, 'bá ndrekí 'bá àzi ri ìndrì ùnjí rĩ pi údró ùfú 'bá rĩ pi drĩgè sî mì rú sî, 'bo 'bá ugakí ìri sî, à'diãtãsiyã adri 'bávè ógúpì ku."

⁵⁰ Yèsù ní 'yozú kìnì, "Ìmi ugakí ìri ku, à'diãtãsiyã 'bá ìmi 'oópi ùnjí ku rĩ, ìri ìmi ógúpì."

*'Bá Sãmãriyã vé rĩ pi gãkí Yèsù ri é'yìgá
sî*

⁵¹ Sã ì ní lèzú Yèsù ri 'duzú mužú 'bù gé rĩ kã ícã ìnyinã gí, Yèsù 'bã èsì lèzú mužú Yèrúsãlémã gá. ⁵² Ìri ní 'bá áyúáyú ni pi pèzú mužú drĩdrì, kòpi ã mukí gúrú Sãmãriyã vé rĩ agá 'í ní vūrã údé. ⁵³ 'Bo 'bá 'dãlé rĩ pi é'yìkí ìri kuyé, à'diãtãsiyã ìri ri mu Yèrúsãlémã gá. ⁵⁴ Yèsù vé 'bá ìri ã pámvú ùbì'bá Yòkóbù pi Yūwánì be, kòpi kã tã 'i ngaápi 'dìri yì, kòpi ní Yèsù ri zizú kìnì, "Úpì, mí ã'yì rá, 'bã zìkí àcì 'bù gé 'dãásì ímú 'bá 'dì'bée ú'dì ùdrã?"

⁵⁵ 'Bo Yèsù ní 'i újázú, ìri ní trezú kòpi drĩgè. ⁵⁶ Kúru kòpi ní 'dezú mužú gúrú àzi gé.

*Yèsù ã pámvú ã ùbìngará tã ni
mbamba
(Mátáyo 8:19-22)*

⁵⁷ Yèsù pi kã rií mužú lètì agásì, ágò àzi ní 'yozú Yèsù ní kìnì, "Á lè mì pámvú ùbì cìngbã cazú vūrã mí ní mužú rĩ gé."

⁵⁸ Yèsù ní 'yozú kìnì, "Mgbūwá rĩ pi vūrã lazú ni be, àríná rĩ pi jó lazú ni be, 'bo mã 'Bá Mvã 'i, vūrã mã ní mã drì suzú adrizú ni 'dãáyo."

⁵⁹ Yèsù ní gòzú 'yozú ágò àzi ní kìnì, "Mí ímú mã pámvú ùbì."

'Bo ágò rĩ ní újázú kìnì, "Úpì, 'í sè mã mu drì má ètèpì ri sî ùgbále† ká."

† 9:59 9:59 Mã ètèpì ri sî ùgbále: Sã àzi sî, ágò rĩ vé ètèpì drã drì kuyé, ágò rĩ lè ètèpì ri ütèè cìngbã ìri ní drãngará gá. ‡ 9:60 9:60 'Bá ùdrã'bá gí rĩ pi: 'Bá ùdrã'bá gí rĩ pi kòpi 'bá Múngú ri nì'bá kuyé rĩ pi.

⁶⁰ Yēsũ ní újázú ágó rĩ ní kĩnĩ, “Í ku 'bá ũdrã 'bá gí rĩ pi* ã mukí ìvé 'bá ũdrã 'bá gí rĩ pi sīngará gá, 'bo 'í mu mālūngã Múngú vé rĩ vé tā ũlúú.”

⁶¹ 'Bá āzi ní kpá 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, “Úpí, ma mĩ pámvú ũbĩ rá, 'bo 'í ku mã gō drĩ muú tā ezií mávé 'bá 'bētĩ āsámvú gé rĩ pi ní ũgbále ká.”

⁶² Yēsũ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, “'Bá 'í dōpi ómvú 'aápi, āngũ ndreépi vúlé rĩ, ícó mālūngã Múngú vé rĩ gé ku.”

10

Yēsũ pē 'bá pūkú ézĩrĩ drĩ ni ĩrĩ muú tĩ Múngú vé rĩ ũlúú

¹ Tã 'dĩri ã vúdrĩ gé, Úpí ní 'bá uruko ũpēzú pūkú ézĩrĩ drĩ ni ĩrĩ, pē kōpi muúú ĩrĩ ĩrĩ, pē kōpi muúú drĩdrĩ kūrú 'í ní lēé muúú rĩ pi agá, āzini gúrú 'í ní lēé muúú rĩ pi agá. ² ĩri ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “Ānyāngã rĩ ka kú ambamba, 'bo 'bá ānyāngã rĩ ĩkūnã 'bá rĩ pi vé kālāfe mādāṅá. ĩmi mākĩ ānyāngã rĩ vé 'dĩpa Úpí ri, ã pē rĩ 'bá ezií nga 'bá ni pi muúú ānyāngã rĩ ĩkūnãá ívé ómvú agá 'dāá. ³ ĩmi 'dekí muúú! Lē ĩmi nĩkĩ 'yozú kĩnĩ, ma ri ĩmi pē muúú sũ ĩ ní kãbĩlō pēé fíí ārākĩla rĩ pi āsámvú gé rĩ tĩnĩ. ⁴ Lē ĩmi 'dukĩ jũrú mũfēngã vé ni muúú ĩndĩ ku, āzini ĩmi 'dukĩ kũmvũ, dōku ngá pá gá muúú ĩndĩ ku, lē ĩmi eziíkĩ 'bá āzi létĩ gé 'dĩgé ku.

⁵ “ĩmi cakĩ dō jó āzi tĩ gé, drĩdrĩ ni, ĩmi 'yokĩ, ‘Tākĩri ã adri jó nōri āsámvú gé.’ ⁶ 'Bá adri 'bée jó 'dãri āsámvú gé rĩ pi dō tā be kĩri, tākĩri ĩmivé 'dĩri adri 'bá jó 'dãri āsámvú gé rĩ pi drĩgé rá, kōpi adri kĩ dō tā be kĩri ku, tākĩri ĩmivé 'dĩri 'i újã gō ĩmi ní vúlé. ⁷ ĩmi áwĩkĩ adrii jó 'dãri tĩ gé, lē ĩmi nyakĩ ngá, āzini ĩmi mvukĩ ngá ĩ ní sēé ĩmi ní rĩ, ã 'diātāsĩyã 'bá ezií ngaápi rĩ, lē ã ũfēkĩ ĩri ũfēfē. Lē ĩmi rikĩ eci ngalanji jó rĩ pi tĩ gé sĩ ku.

⁸ “ĩmi fikĩ dō caá kūrú āzi agá, 'bá rĩ pi é'yĩkĩ dō ĩmi rá, ĩmi nyakĩ ngá ĩ ní 'bãá ĩmi endreṅtĩ gé rĩ nyanya. ⁹ ĩmi ídrĩkĩ 'bá

drã be rĩ pi, ĩmi 'yokĩ kōpi ní, ‘Mālūngã Múngú vé rĩ ícã ĩnyĩṅá ĩmi gārã gá gí.’*

¹⁰ Dō ĩmi fikĩ kūrú āzi agá, 'bá rĩ pi é'yĩkĩ dō ĩmi kuyé, ĩmi fũkĩ muúú létĩ drĩgé 'dāá, ĩmi 'yokĩ 'bá rĩ pi ní, ¹¹ 'Nyōókũ 'bá ní utuú 'bá pá gá ĩmivé kūrú agá nōri, 'bã we ku ĩmi ní tā ũnjĩ rú nōgó, ádarú lē ĩmi nĩkĩ múké 'yozú kĩnĩ, mālūngã Múngú vé rĩ ícã ĩnyĩṅá gí. ¹² Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ú'dũ ĩ ní tā lĩzú rĩ gé, ĩ ímũ 'bá kūrú 'dãri agá rĩ pi ĩrĩṅã 'bá kūrú Sōdómō vé rĩ agá rĩ pi vé rĩ ndē rá.”

Īzāngã rĩ úmvúlēsĩ adri 'bá Kōrāzĩnĩ vé rĩ pi vé ni 'bá Bētēsāyídã vé rĩ pi be (Mātayo 11:20-24)

¹³ Yēsũ ní gōzú 'yozú kĩnĩ, “Īzāngã rĩ úmvúlēsĩ adri ĩmivé ni, ĩmi 'bá Kōrāzĩnĩ vé rĩ pi! Īzāngã rĩ úmvúlēsĩ adri ĩmivé ni, ĩmi 'bá Bētēsāyídã vé rĩ pi! Tã āyāzú āyāyã ĩ ní 'oó ĩmi āsámvú gé rĩ pi ã 'okĩ té dō Táyã agá, āzini Sīdōnã agá, 'bá āngũ 'dĩ 'bée agá rĩ pi újãkĩ té ezií ĩnógósĩ gí, kōpi té bōngó ĩrĩkó rú ni pi úsú, āzini kōpi té úfúrágú úmvú dã ĩ drĩgé. ¹⁴ 'Bo ú'dũ tā lĩzú rĩ gé, ĩ ímũ ĩmi ĩrĩṅã 'bá Táyã vé rĩ pi ndē, āzini 'bá Sīdōnã vé rĩ pi ndē rá. ¹⁵ ĩmi 'bá adri 'bée Kāpārānāúmã agá 'dĩ 'bée, ĩmi ũsũkĩ ĩ nyo ícó ĩmi ĩnjĩ 'bũ gé 'dālé rá? Ícókĩ ĩmi ĩnjĩ ku, ĩmi ímũ fĩ muúú 'bũ ávũ rĩ pi vé rĩ agá vũgá 'dāá.

¹⁶ “ĩmi mávé 'bá mã pámvú ũbĩ 'bá rĩ pi, 'bá ĩmi yĩpi rá rĩ, yĩ 'dĩri ma. 'Bá ĩmi gāápi sĩ rĩ, gã 'dĩri ma. Āzini 'bá ma gāápi sĩ rĩ, gã 'dĩri Múngú ma ĩpēépi rĩ.”

'Bá Yēsũ ní pēé pūkú ézĩrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé ímvĩngará

¹⁷ 'Bá Yēsũ ní pēé pūkú ézĩrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi ímvĩkĩ āyĩkō be ambamba, kōpi kĩnĩ, “Úpí, 'bá kãdō mívé rú zĩ, ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi 'bã tĩ yĩ rá.”

¹⁸ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, “Á ndre Sātánã† íbĩ 'dē 'bũ gé 'dãásĩ vũgá nōó sũ āngũ ní gaá ácí be ndērē rĩ tĩnĩ. ¹⁹ Á sē ĩmi ní ũkpō ĩnĩ rĩ pi utuzú pá sĩ, āzini ngá ĩrĩ

* **10:9** 10:9 Mālūngã Múngú vé rĩ ícã ĩnyĩṅá ĩmi gārã gá gí: Tã ĩ ní 'yoó Mālūngã Múngú vé rĩ ícã ĩnyĩṅá ĩmi gārã gá gí 'dĩri vé ífífí, 'bá rĩ pi drĩlé múké ísũ Yēsũ ri é'yĩzú, kōpi adri anji Múngú vé ni. † **10:18** 10:18 Sātánã: Sātánã ri ádróko, ĩri āmbúgú ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi drĩgé, gã tā Múngú vé rĩ 'dũgá ngagá sĩ, Múngú ídró ĩri 'bũ gé 'dãásĩ. 'Í lã 'dangará 12:7-9.

be ängũ zã'bée zãzã rĩ pi utuzú, ìmi ndèkí rí ãrì'bágú Sātánã vé ùkpõ ãní, ngá äzi ícò ìmi 'oó ádrá ãlunjáni ku. ²⁰ 'Bo äyĩkõ ã fũ ìmi índrí ùnjí rĩ pi ní ìmì tì yìí rá rĩ sī ku, äyĩkõ ã fũ ìmi ì ní ìmì rù sī 'bũ gé 'dälé gí rĩ sī."

*Äyĩkõ fũ Yēsũ ri ambamba
(Mātáyo 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Sã 'dãri gé, Índrí Uletere rĩ sē äyĩkõ fũ Yēsũ ri ambamba, ìri ní 'yozú kīnī, "Má Ètèpì, mi adriipi Úpí ngá 'bũ gé rĩ pi drìgé, äzini ngá vũ drìgé rĩ pi drìgé céré rĩ, á sē mí ní òwõ'difô, ã'diätäsīyã mí ùzũ tã 'dĩ'bée 'bá tã nīngará be rĩ pi ní rá, äzini mí ùzũ 'bá ngá lâ'bée ambamba rĩ pi ní rá, mí i'da tã rĩ anjijá rĩ pi ní. È, má Ètèpì, 'í 'o tã rĩ 'dīni, ã'diätäsīyã tã mí ní 'oó 'dĩri sē mí ní äyĩkõ.

²² "Má Ètèpì sē ngá rĩ pi ãrèvú céré kú má drìgé. Ma Mvá rú, 'bá äzi nī ma kuyé, 'yèná má Ètèpì nī ma nī, 'bá äzi nī kpá má Ètèpì ri kuyé, ma Mvá rú, 'yèná á nī ìri nī, äzini 'bá má ní lée má Ètèpì vé tã ùlũú kòpi ní rĩ pi nīkí ìri nī."

²³ Kúru Yēsũ ní 'i újázú ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pi vúgá 'dãá, ìsú ãkūdē kòpi ì drìkã sī, ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ìmi ní tã rĩ ndreé rá rĩ sī, ìmi ìsúkí tãkíri gí. ²⁴ Á lē 'yoó ìmi ní 'dīni, nēbĩ kárakarã, äzini 'bágú kárakarã lēkí kòdô tã ìmi ní ndreé rĩ pi ndreé, 'bo kòpi ndrekí kuyé, äzini kòpi lēkí kòdô tã ìmi ní yìí rĩ pi yìí, 'bo kòpi yìkí kuyé."

Nāpí Sāmāriyāgú múké rĩ vé rĩ

²⁵ Ụ'dú ãlu, ágó tãimbì Mósē vé rĩ nīipi múké múké rĩ ní ngazú uru sī, ìri ní Yēsũ ri ù'bìzú, ìri ní zìzú kīnī, "Ìmbápi, mã 'o ã'di, má ìsú rí ídri 'dáni'dáni rĩ ãní?"

²⁶ Yēsũ ní újázú ìri ní kīnī, "Sīkí búkũ tãimbì vé rĩ agá íngóni? 'Í lâ búkũ rĩ, mí ìsú tã ni íngóni?"

²⁷ Ágó rĩ ní újázú kīnī, " 'Lē mí lē Úpí Múngú mívé rĩ èsì be céré, índrí mívé rĩ be céré, ùkpõ mívé rĩ be céré, yìkí mívé

rĩ be céré,' äzini 'Lē mí lē 'bá mí gārã gá rĩ, sũ mí ní mí rù'bá lée rĩ tìni.' "

²⁸ Yēsũ ní 'yozú ìri ní kīnī, "Átángá mí ní újã 'dĩri pìri, 'í 'dũ tã 'dĩri ngaá, mí ídri 'dáni'dáni rĩ ìsú rá."

²⁹ 'Bo ágó rĩ lē 'i 'bãá adrii 'bá pìri ni rù, ìri ní Yēsũ ri zìzú kīnī, "'Bá adriipi mã gārã gá rĩ ã'di 'i?"

³⁰ Yēsũ ní újázú ìri ní kīnī, "Ágó äzi íbì íngá Yērūsälémã gá, ìri ri ùlú mužú Yērìkò gá, ágó rĩ mu 'deé ùgũ'bá rĩ pi drìgé. Ùgũ'bá rĩ pi alikí ìrivé bõngó, kòpi ùgbãkí ìri, kòpi ní 'dezú mužú, kukí ìri kú kī'dĩkĩ'dĩ vũgá 'dìgé.

³¹ "Kúru átálágú äzi ímù lètì ãlu ãlu 'dĩri gé sī, kã ágó rĩ ndreé, kù agaá ágó rĩ ã jèlé gá sī. ³² Vùdrì ni gé, Lèvìgú: èzì ngaápi Jó Múngú vé rĩ agá rĩ ní kpá ícázú vürã 'dãri gé, kã ágó rĩ ndreé, kù kpá agaá ágó rĩ ã jèlé gá sī.

³³ "Kúru Sāmāriyāgú äzi ní kpá ícázú vürã 'dãri gé, kã ágó rĩ ndreé, èsì ni ìsú ìzãngã ágó rĩ vé tã sī. ³⁴ Ìri ní 'dezú mužú ágó rĩ vúgá 'dãá, ìri ní ùdu 'í'dúzú vinyò be äzó rĩ ã mì ùjìzú ãní, ìri ní ágó rĩ vé äzó ùdròzú bõngó sī. Ìri ní ágó rĩ 'dúzú 'bãzú ívé dõngí drìgé, jì ìri mužú 'bãá jó ùmù vé rĩ agá, ùtē ágó rĩ múké. ³⁵ Kã caá drũ ù'bùtì, ìri ní mũfēngã fífì ènjìipi ènjìenjì ni pi 'í'dúzú ìrì, ìri ní sèzú 'bá riipi jó ùmù vé rĩ ùtēepi rĩ ní. Ìri ní 'yozú kīnī, 'Lē mí ùtē ágó rĩ múké, mũfēngã mí ní ágó rĩ ùtèzú rĩ aga dõ rá, má kãdõ ìgõó, mã ímù ùfē mí ní rá.' "

³⁶ Kúru Yēsũ ní ágó tãimbì Mósē vé rĩ nīipi rá rĩ zìzú kīnī, "'Bá na 'dĩ'bée ãsámvú gé, 'bá adriipi ágó ùgũ'bá rĩ pi ní alí rĩ ã gārã gá rĩ ã'di 'i?"

³⁷ Ágó rĩ ní újázú kīnī, "'Bá ìrivé ìzãngã ndreepi rĩ."

Yēsũ ní 'yozú ìri ní kīnī, "'Í mu tã rĩ 'oó sũ 'dĩri tìni."

Yēsũ mu Mārātã pi vúgá Māriyã be

³⁸ Yēsũ pi kã rií mužú ívé 'bá 'î pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be Yērūsälémã gá 'dãá, kòpi kukí fií gúrù äzi agá, kòpi kã caá 'dälé,

kôpi ísúkí ùkú àzi rú ni Mārátã 'i, ùkú rĩ ní kôpi é'yízú ívé àngá. ³⁹ Mārátã vé ómvúpi Māríyã ní ímúzá úrízú Úpí Yésù ẹndrẹti gé, ri tã Yésù ní rií átá rĩ yií. ⁴⁰ 'Bo Mārátã ẹ drĩ ábá ẹzì 'í ní ngaá ambamba rĩ sĩ rá. Īri ní ímúzá Yésù vúgá nǒó, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Úpí, má ómvúpi ku ma rií ẹzì rĩ ngaá ọ'dúkùlẹ, mí ụsù tã 'dĩri múké? 'Í 'yo ĩri ní ẹ ímú má ĩzã koó!"

⁴¹ Úpí ní 'yozú kĩnĩ, "Mārátã, Mārátã, mí drĩ ábá ẹzì mí ní ngaá ambamba rĩ sĩ gí, ⁴² 'bo tã agaápi rá ĩ ní lée rĩ 'yéṅá àlu. Māríyã ĩpě tã adriipi múké ni, ícókí tã 'dĩri 'duḍú drì ni gé sĩ ku."

11

Yésù ímbá ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá rĩ pi Múngú ri zingára sĩ
(Mátáyo 6:9-13; 7:7-11)

¹ Ọ'dú àlu, Yésù mu Múngú ri zìí vùrà àzi gé, kã Múngú ri zìí deḗ, ĩrivé 'bá ĩri à pámvú ùbĩ'bá rĩ pi vé àzi ní ĩri zìzú kĩnĩ, "Úpí, lẹ mí ímbá 'bá Múngú ri zingára sĩ, sù Yūwánĩ ní rií ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ímbá rĩ tìni."

² Yésù ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Īmi lẹkí dō Múngú ri zìí, ĩmi zìkí 'dĩni.

" 'Bávẹ Ẹtẹpi 'bũ gé rĩ, rú mívé rĩ ẹ ĩnjĩkí ĩnjĩnĩ.

Lẹ mālūngā mívé rĩ ẹ ímú ìyí.*

³ 'Í sẹ 'bá ní ànyāngā ọ'dú àlu àlu vú sĩ cére.

⁴ 'Í trũ 'bá 'bávẹ ùnjĩkānyā agásĩ rá, sù 'bá ní 'bá 'o'bá ùnjĩ rĩ pi trũú ívé ùnjĩkānyā agásĩ rĩ tìni.

Lẹ mí sẹ tã ùnjĩ à ọ'bĩ 'bá ku.' "

⁵ Kúru ĩri ní zingára rĩ vé tã ímbázú kôpi ní nāpí sĩ kĩnĩ, "Īmi àsámú gé 'dĩgé, 'bá àzi mu dō ívé ùndĩ vúgá ĩnĩṅá ágágá, 'yo dō ĩri ní kĩnĩ, 'Ùndĩgó, 'í sẹ má ní pánga na, ⁶ à'diātāsīyā mávẹ ùndĩgó ímú kuú má vúgá 'dāá'dā, ngá àzi má ní sẹ nyaá ĩri ní 'dāayo.' ⁷ Ùndĩgó jó agá 'dāá rĩ gō újã 'yo, 'Mí ri má drĩ izaá ku. Má ọpĩ mávẹ kẹtẹti gí, 'bá ulakí mávẹ anjĩṅá rĩ pi

be vūgá gí. Má ícó ngaá ọru muḗ mí ní ngá àzi sẹé ku.' ⁸ Á 'yo ĩmi ní, ùndĩgó jó agá rĩ ícó dō íngá ọru muḗ ùndĩgó àmvé rĩ ní pánga rĩ sẹé ku drāāāsīyā, ùndĩgó àmvé rĩ ní adrií ĩrivé ùndĩ rĩ sĩ, 'bo ùndĩgó àmvé rĩ ní rií pánga rĩ zìí dđi dđi rĩ sĩ, ùndĩgó jó agá rĩ ícó íngá, ĩri ngá ùndĩgó àmvé rĩ ní lée rĩ sẹ ĩri ní rá.

⁹ "Kúru á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ĩmi zìkí, ĩ sẹ ĩmi ní rá, ĩmi ndākí, ĩmi ísù rá, ĩmi gaki kẹtẹti rĩ, ĩ zĩ ĩmi ní rá. ¹⁰ À'diātāsīyā 'bá ngá zìpi rĩ, ĩ sẹ ĩri ní rá, 'bá ngá ndāapi rĩ, ĩri ísù rá, 'bá kẹtẹti gaapi rĩ, ĩ kẹtẹti rĩ zĩ ĩri ní rá.

¹¹ "Īmi anjĩ ẹtẹpi, mívé mvá zì dō ĩ'bí mí tì gé, mí ícó ĩri ní ĩnĩ sẹ áyu rá? ¹² Dōku mvāṅá rĩ zì dō à'ú gbé mí tì gé, mí ícó ĩri ní ngá ĩri be àngū zāapi zāzā ni sẹ áyu rá? ¹³ Īmi 'bá ùnjĩkānyā be 'dĩ'bée, ĩmi nĩkí ngá múké sẹ be fẹfẹ rú ĩmivé anjĩṅá rĩ pi ní rá. 'Bo ĩmivé Ẹtẹpi 'bũ gé rĩ, ĩri ĩmi ní ngá sẹ aga rá, ĩri Índrĩ Uleterere rĩ sẹ 'bá zìpi rĩ ní rá!"

Yésù pi vé tã Bělēzēbúlā be rĩ
(Mátáyo 12:22-30; Mārākō 3:20-27)

¹⁴ Ọ'dú àlu, Yésù dro índrĩ ùnjĩ fūú ágó átapi ku ni drĩgé sĩ. Índrĩ ùnjĩ rĩ kã fūú gí, ágó átapi ku rĩ ní 'dózá átángá átázú, sẹ 'bá bĩtrĩká rĩ pi ní àyāngará. ¹⁵ 'Bo 'bá ọrukọ'bée kôpi àsámú gé 'dāá, kôpi ní 'yozú kĩnĩ, "Yésù ri índrĩ ùnjĩ rĩ pi údró Bělēzēbúlā† vé ùkpō sĩ, Bělēzēbúlā ri àmbúgú índrĩ ùnjĩ rĩ pi vé ni." ¹⁶ 'Bá ọrukọ'bée ọ'bĩkí Yésù ri, kôpi kĩnĩ, lẹ Yésù à 'o tã àyāzú àyāyā íngápi 'bũ gélésila ni.

¹⁷ Yésù nĩ tã kôpi ní rií ụsùú rĩ rá, ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Mālūngā ĩ ní ruḗ rĩ agá, 'bá rĩ pi acokí dō ĩ rií ẹ'di 'dij ĩ ọgūpi be, mālūngā 'dĩri ícó pá tuú ku. 'Bá jó àsámú gé rĩ pi rikí dō ĩ fuḗ ĩ ọgūpi be, 'bẹtĩ 'dĩri gō ábá rá. ¹⁸ Sātānā fu dō ùmbā ọgūpi be, ĩrivé mālūngā 'dĩri ícó pá tu íngóni? Á 'yo tã 'dĩri 'dĩni, à'diātāsīyā ĩmi kĩnĩ, ma ri índrĩ ùnjĩ rĩ pi údró Bělēzēbúlā vé ùkpō sĩ. ¹⁹ Ma dō ri índrĩ ùnjĩ rĩ pi údró Bělēzēbúlā vé ùkpō sĩ, ĩmivé 'bá ĩmi

* **11:2** 11:2 Lẹ mālūngā mívé rĩ ẹ ímú ìyí: Lẹ mí ímú mālūngā rĩ ruḗ adrií 'bāgú rú 'bá drĩgé. † **11:15** 11:15 Bělēzēbúlā: Bělēzēbúlā vé rú àzi rĩ Sātānā 'i, ĩri àdróko, ĩri àmbúgú índrĩ ùnjĩ rĩ pi drĩgé.

pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ri índrí ũnjĩ rĩ pi údró ã'di vé ũkpō sī? Kōpi ímú tā lì ĩmi drĩgē tā ĩmi ní 'yoó rĩ sī. ²⁰ 'Bo ma dō ri índrí ũnjĩ rĩ pi údró Múngú vé ũkpō sī, ĩri lū 'yozú kīnĩ, mālūngā Múngú vé rĩ ícá ĩmi āsámvú gé gí.

²¹ "'Bá ũkpō be adriipi ngá ẽ'dĩ vé ni be rĩ, ĩri ícá ívé 'bētĩ ũtē rá, ĩrivé ngá 'bētĩ āsámvú gé rĩ pi adri múké. ²² 'Bo 'bá āzi ũkpō be ni ímú dō ẽ'dĩ 'dij ĩri be, ndē dō ĩrivé ũkpō gí, ĩri jó 'dĩpa vé ngá ẽ'dĩ 'dizú, ĩri ní ẽsĩ 'bāá drĩ ni gé 'i ũtēzú rĩ pi upa drĩ ni gé sī rá, ĩri awa 'bá uruko'béé ní.

²³ "'Bá adriipi má be trũ ku rĩ, 'bá 'dĩri mávé ārĩ'bá, 'bá ānyāngā ĩkūnāápi má be trũ ku rĩ, ĩri ānyāngā írérē.

Índrí ũnjĩ rĩ vé ĩgōngará 'bá rĩ ẽ ẽsĩ agá rĩ
(Mātáyo 12:43-45)

²⁴ "Índrí ũnjĩ rĩ fũ dō 'bá rĩ rĩ'bá gá sī āmvé gí, ĩri ẽcĩ ngalanji āngũ ã'wí rú rĩ pi agásĩ, ri vūrã uvuzú ni ndã, ĩsú dō vūrã kuyé, ĩri 'yo, 'Ma gō jó má ní kuú rĩ agá 'dãlé ũzi.' ²⁵ Índrí ũnjĩ rĩ kádō ícá, ĩsú dō wekĩ jó rĩ ã 'a uletere, údékĩ kuú múké múké, ²⁶ ĩri mu índrí ũnjĩ uruko ẽzĩrĩ ũnjĩkanyã be ívé rĩ ndēepi rá ni pi ĩjĩ, kōpi céré fi adri 'bá rĩ agá. 'Bá rĩ vé adringará ri gō adri ũnjĩ drĩdrĩ 'dãri ndē."

²⁷ Yēsũ kã rĩ tá 'dĩri átá, ũkú āzi 'bá bĩtrĩká rĩ pi āsámvú gé 'dãá, ĩri ní átázú ú'dúkó be uru 'dãá kīnĩ, "Tākĩri ã adri ũkú mi tĩpi rĩ drĩgē, āzini mí ní bã sēepi ndrũpi rĩ drĩgē."

²⁸ Yēsũ ní újázú kīnĩ, "Tākĩri ã adri 'bá ú'dúkó múké Múngú vé rĩ yĩ'bá rá, āzini 'dũ'bá nga'bá rá rĩ pi drĩgē."

'Bá rĩ pi lēkĩ ã 'okĩ ĩ ní tā āyāzú āyāyã ni
(Mātáyo 12:38-42; Mārākō 8:12)

²⁹ 'Bá bĩtrĩká rĩ pi kã ĩ úmú Yēsũ ã gārã gá, Yēsũ ní 'yozú kīnĩ, "ĩmi úyú āndrũ nō'bée, ĩmi 'bá ũnjĩ. ĩmi lēkĩ tā āyāzú āyāyã ni ndreé ĩmi mĩ sī, 'bo ícókĩ ĩmi ní tā āyāzú āyāyã ni 'oó ku, 'yēná ĩri adri

tã āyāzú āyāyã Yónã vé rĩ. ³⁰ Tã 'i ngaápi Yónã rĩ'bá gá rĩ 'i'da 'bá Nīnēwē vé rĩ pi ní kīnĩ, Múngú ĩpē ĩri nĩ. Ma 'Bá Mvã 'i, tā 'i ngaápi má rĩ'bá gá rĩ 'i'da 'bá úyú āndrũ nō'bée vé rĩ pi ní kīnĩ, Múngú ĩpē ma nĩ.

³¹ Ү'dũ tá lĩzú rĩ gé, 'bāgú ũkú rú āngũ āndrélé rú rĩ gé rĩ úmvúlesĩ ímú pá tu tá lì úyú āndrũ nō'bée drĩgē nĩ, ã'diātāsīyã 'bāgú rĩ íbĩ ímú āngũ rará rú ni gélesĩ, ímú Sōlōmónã vé úmĩ tá 'ozú rĩ yĩ, 'bo 'bá āzi nōgónō ndē Sōlōmónã ri āmbũgũ sī rá. ³² Ү'dũ tá lĩzú rĩ gé, 'bá Nīnēwē vé rĩ pi ímú pá tu kōpi úyú āndrũ nō'bée tō nĩ, kōpi 'yo úyú āndrũ nō'bée 'okĩ tá ũnjĩ, ã'diātāsīyã Yónã kã tĩ Múngú vé rĩ sēé, kōpi újákĩ ẽsĩ ívé ũnjĩkanyã agásĩ rá. 'Bá āzi nōgónō ndē Yónã ri āmbũgũ sī rá, S 'bo ĩmi úyú āndrũ nō'bée, ĩmi gākĩ ẽsĩ újágá sī.

Yēsũ ĩmbá 'bá rĩ pi lámã dĩpi rĩ vé tã sĩ
(Mātáyo 5:15; 6:22-23)

³³ "'Bá āzi ícá lámã 'yũũ jĩ zũũ vūrã ĩndrepi ku ni gé ku, dōku ícá ũdrĩ ũpĩ drĩ ni gé cí ku. ĩri lámã rĩ 'bã mĩsá drĩgē, 'bá ífĩ'bá jó agá rĩ pi ã ndrekĩ rĩ ácí dĩpi rĩ. ³⁴ Mĩ mĩvé rĩ, ĩri lámã mĩ rĩ'bá vé ni. Mĩ mĩvé rĩ dō múké, rĩ'bá mĩvé rĩ ĩndre ku ũtũná agá uletere. Mĩvé mĩ dō ũnjĩ, rĩ'bá mĩvé rĩ adri ku ĩnĩná agá. ³⁵ Lē mĩ nĩ múké 'yozú kīnĩ, mĩvé rĩ'bá adriipi ũtũná agá rĩ, lē ã gō 'i újã adrii ĩnĩná agá ku. ³⁶ Mĩvé rĩ'bá dō ũtũná agá, ĩgélé āzi mĩ rĩ'bá gá adriipi ĩnĩná agá ni 'dãáyo, mĩ rĩ'bá ri adri céré ũtũná agá, sũ lámã vé ácí ní dĩĩ āngũ ĩmgbērēé mí ní uletere rĩ tĩnĩ."

Yēsũ tre Fārúsĩ rĩ pi drĩgē, āzini 'bá tãĩmbĩ ĩmbá'bá rĩ pi drĩgē

(Mātáyo 23:1-36; Mārākō 12:38-40; Lúkã 20:45-47)

³⁷ Yēsũ kã átángá rĩ átá deę, Fārúsĩgú āzi ní Yēsũ ri zĩzú muzú ínĩyã nyaá ívé āngá, kúru Yēsũ ní fizú jó gá 'dãlé, ĩri ní úrĩzú vũgá ínĩyã rĩ nyangará gá.

‡ 11:29 11:29 Tã āyāzú āyāyã Yónã vé rĩ: Ү'bĩ te nēbĩ Yónã ri, Yónã adri caá ú'dũ na ĩ'bĩ rĩ agá 'dãá. 'Í lã Yónã 1:17; Mātáyo 12:39-40; Mātáyo 16:1-4; Lúkã 11:29-32. 11:31 11:31 1 'Bāgú 10:1-13 § 11:32 11:32 'Bá āzi nōgónō ndē Yónã ri āmbũgũ sī rá: 'Bá Yēsũ ní 'yoó ndē Sōlōmónã pi Yónã be rá rĩ, Yēsũ ri 'i 'yo.

38 Fãrúsìgú rĩ kã ndree Yèsù í'dó ínyá rĩ nyaá, ùjĩ 'í drĩ sũ ìvé mërë ní lée rĩ tĩnĩ kuyé, sê ìri ní àyàngará.

39 Kúru Úpí ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “Ìmi Fãrúsì 'dĩ'bée, ìmi ri kópõ, àzini kúrã rĩ pi vé rù'bá àmvélésìla rĩ ùjĩ áyu, 'bo ìmì ésì agá 'dãlé, ìmi ésì be àmbúgú ngá drìgé, àzini ìmì ésì ùnjí. 40 Ìmi azakí azaza! Múngú rù'bá àmvélésìla rĩ gbiípi rĩ, gbi kpá rù'bá agálésìla rĩ ní kuyé? 41 Lè ìmi sèkí ngá ìmivé rĩ pi 'bá adri'bá ngá àkó rĩ pi ní, ìmi 'okí dõ 'dìni, ìri Múngú ní àyĩkõ sê.

42 “Ìmi Fãrúsì 'dĩ'bée, ìzàngã rĩ úmvúlésì adri ìmivé ni, à'diātāsīyã ngá mādāṅá òmvú agá sũ nānā tĩnĩ, ìṅgĩrĩṅṅá tĩnĩ rĩ pi, mụdrĩ agá, ìmi ri àlu ni í'dú sê* Múngú ní rá, 'bo ìmi kokí 'bá 'bá urukõ'bée ní 'oó ùnjí rĩ pi ã ìzã kuyé. Lè ìmi 'okí 'bá rĩ pi múké, àzini ìmi lèkí Múngú ri, àzini ìmivé ngá mụdrĩ agá, ìmi sèkí àlu ni Múngú ní.

43 “Ìmi Fãrúsì 'dĩ'bée, ìzàngã rĩ úmvúlésì adri ìmivé ni, à'diātāsīyã ìmi lèkí vürã úrízú ì ní ìṅjĩ ìṅjĩ Jó Múngú ri Zìzú rĩ agá rĩ pi áyu, àzini ìmi lèkí 'bá rĩ pi ã rikí ìmi ní mōdó sêé jòkõnĩ agá 'dãã ìṅjĩngará be.

44 “Ìzàngã rĩ úmvúlésì adri ìmivé ni, à'diātāsīyã ìmi adrikí sũ 'búrèdrĩ ì ní ícò áamá ku rĩ tĩnĩ, 'bá rĩ pi ri écì drĩ ni gé sĩ, kòpi áamáki ku.”

45 'Bá àzi tãimbĩ Mósè vé rĩ nĩpi múké múké rĩ ní 'yozú kĩnĩ, “Ìmbápi, tã mí ní 'yoó 'dĩri, mi ri 'bã u'da.”

46 Yèsù ní újázú kĩnĩ, “Ìmi 'bá ì ní ìmbá tãimbĩ Mósè vé rĩ nĩ'bá múké múké 'dĩ'bée, ìzàngã rĩ úmvúlésì adri ìmivé ni, à'diātāsīyã ìmi ri oḡu 'bã 'bá rĩ pi drìgé, kòpi ícókí 'dụú bã ku, ìmi lèkí ìmivé drĩ 'bãã kòpi ã ìzã kozú ku. 47 Ìzàngã rĩ úmvúlésì adri ìmivé ni, à'diātāsīyã ìmi ri 'búrèdrĩ nẹbĩ rĩ pi vé rĩ gbi, ìsúzú ìmi

é'bípĩjĩ ú'díkí ótú kòpi ùdrãã nĩ. 48 Tã ìmi ní 'oó 'dĩri, ìri lũ 'yozú kĩnĩ, ìmi à'yĩkí tã ìmi é'bípĩjĩ ní nẹbĩ rĩ pi ú'dízú 'dãri gí, ìmi ní rizú kòpivé 'búrèdrĩ rĩ pi gbizú àní 'dĩ. 49 Tã 'dĩri sĩ, Múngú tã nĩngará be rĩ kĩnĩ, 'Ma nẹbĩ rĩ pi pè mụ 'bá áyúáyũ rĩ pi be kòpi urukõ'bée ú'dì ùdrã, àzini kòpi urukõ'bée òcũ ùnjí ùnjí.' 50 Ìmi úyú àndrũ nõ'bée, nẹbĩ ì ní ú'dì ùdrãã Múngú ní vũ rĩ gbingará gá 'dãã rĩ pi vé àrí ri ngo ìmi drìgé. 51 Í'dózú ì ní Èbélè ri 'dĩngará gá, ícázú sã ì ní Zākāriyã ri 'dízú vürã ròbõṅõ zázú rĩ† pi àsámvú Jó Múngú vé rĩ be rĩ gé, ìmi úyú àndrũ nõ'bée, àrí 'bá 'dĩ'bée vé rĩ ngo ìmi drìgé.

52 “Ìmi 'bá ì ní ìmbá tãimbĩ Mósè vé rĩ nĩ'bá múké múké 'dĩ'bée, ìzàngã rĩ úmvúlésì adri ìmivé ni, à'diātāsīyã ìmi 'dúkí mǎfütá tã nĩngará vé rĩ zűú gí. Ìmi fikí kuyé, ìmi ugakí 'bá lè'bá fi'bá rĩ pi ní lẹtĩ gí.”

53 Yèsù kã átàngá rĩ átá deḡ, Fãrúsì rĩ pi 'bá tãimbĩ ìmbá'bá rĩ pi be, kòpi ã ésì ve Yèsù ní ùnjí ùnjí, kòpi í'dókí rií ìri uzij, 54 ì ìsúkí rí átàngá ùnjí yij tĩ ni gé, ì tőkí rí ìri àní bènĩ.

12

Ìmi adrikí mĩ be kowu 'bá ì 'bã'bée kú tã be pĩrĩ rĩ pi ã tã sĩ

1 'Bá bĩtríká trakí ì Yèsù ã gārã gá, élifũ ni ambamba, kòpi rikí ì ùmĩi mụzú ùmĩmĩ. Yèsù ní í'dózú átázú ívé 'bá 'ì pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Lè ìmi adrikí mĩ be kowu tã Fãrúsì rĩ pi ní rií ìmbá rĩ sĩ, à'diātāsīyã tã kòpi ní ìmbá rĩ, kòpi 'dúkí ngaá ku. 2 Tã ì ní ùzűűzű rĩ, ìri ìmú 'i ì'da àmvé, tã ì ní 'oó kírĩ kírĩ rĩ, ì ìmú ìrivé tã nĩ rá. 3 Tã ìmi ní átá ìnĩṅá agá rĩ, ùtúná sĩ ì ìmú yĩ rá, tã ìmi ní átá ùyòkòyò sĩ jó agá 'dãã rĩ, ì ìmú tã ni áyú jó drìgé.”

*Lè ìmi adrikí ùrĩ sĩ ku
(Mátayo 10:28-31)*

* 11:42 11:42 Ngá mụdrĩ agá, ìmi ri àlu ni í'dú sê: Tãimbĩ Mósè vé rĩ 'yo kĩnĩ, lè 'bá Ìsèrèlè vé rĩ pi ã í'dúkí ngá mụdrĩ agá, àlu ni sêé Múngú ní. † 11:51 11:51 Vürã ròbõṅõ zázú rĩ: Vürã ròbõṅõ zázú ni anigé Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãã, átálágú rĩ ri ròbõṅõ zã àní Múngú ní 'bá rĩ pi trüzú ìvé ùnjĩkányã agásĩ. Vürã èjĩṅgürũ zázú ni anigé Vürã Uleterè rĩ gé Jó Múngú vé rĩ agá 'dãã, átálágú rĩ ri èjĩṅgürũ zã àní Múngú ní ù'bũtĩṅá sĩ, àzini ùndrèṅá sĩ sã Múngú ri zìzú rĩ gé.

4 Yēsũ ní 'yozú kīnī, “Ūndī mávè rī pi, á 'yo ĩmi ní 'dīni, lē ĩmi adrikí ũrī sī ku, 'bá lē 'bá ĩmi 'dī 'bá rī pi sī, kōpi 'yēná rú 'bá rī 'dī, kōpi ícókí ĩmivé índrī 'dī drāá ku. 5 'Bo ma 'bá ĩmi ní ícó ruú rī lū ĩmi ní rá, lē ĩmi rukí Múngú ũkpō be 'bá 'dīpi 'beépi áci vezú áni ũdũ ákó rī* agá rī áyu. 6 Āríná nyíríná tōwú ụzíkí nyo mūfēngā fifí ĩrī ku? 'Bo Múngú ávī áríná álu ni vé tā sī ku. 7 Múngú lā drī 'bí ĩmi drīgè rī pi cére gí. Lē ĩmi adrikí ũrī sī ku, ĩmivé tā ndē áríná kárakará rī pi vé rī rá.

*Ūlúkí tā Kúrísítō vé rī
(Mátáyo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

8 “Á 'yo ĩmi ní 'dīni, 'bá rī ẹ'yī dō ma 'bá rī pi ẹndrẹti gé, 'yo dō 'í ǎ'yī ma rá, ma 'Bá Mvá 'i, ma kpá ĩri ǎ'yī mǎlǎyíkā Múngú vé rī pi ẹndrẹti gé rá. 9 'Bá rī gā dō ma vū drīgè nōgó sī, ma kpá ĩri gā sī mǎlǎyíkā Múngú vé rī pi ẹndrẹti gé. 10 Ma 'Bá Mvá 'i, 'bá rī átá dō tā ũnjí mǎ rú 'bá gá, Múngú ri ícó ĩri trū rá, 'bo 'bá rī ide dō Índrī Uleterè rī, Múngú trū ĩri álujání ku.

11 “‘Bá ázi jì dō ĩmi mujú Jó Múngú ri Zìzú rī agá, tō dō ĩmi 'bá ǎngū rú 'bá rī pi ẹndrẹti gé, ázini 'bá ũkpō be rī pi ẹndrẹti gé, lē ĩmī ẹsì ǎ adri ĩzǎngā sī 'yozú kīnī, ĩmi mu ĩmivé tā gā ngóni yǎ 'dīni ku, dōku ĩmi átá ngóni yǎ 'dīni ku, 12 sǎ 'dāri gé, tā ĩmi ní átá rī, Índrī Uleterè rī ũlū ĩmi ní nī.”

Nǎpí ágó azakaza rú ǎ'bú be rī vé rī

13 Ágó ázi 'bá bītríká rī pi ǎsámví gé 'dǎá, ĩri ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Ímbápi, 'í 'yo má ẹdrípí ní, ǎ awa ǎ'bú 'bá ẹtẹpi drǎápi gí rī ní kuú rī 'bá ní 'í be.” 14 Yēsũ ní újázú kīnī, “Ágó 'dīri, ǎ'di ĩpē ma 'bá tā līpi ni rú nī, dōku ǎ'di ĩpē ma ĩmivé tā ǎsámví acoó nī?” 15 Kúru Yēsũ ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, “Ími ndrekí múké, lē 'bá ázi ǎ adri ẹsì be ǎmbúgú ngá drīgè ku, 'bá rī dō ǎ'bú be tré, ǎ'bú ĩrivé 'dīri ícó ĩrivé ídri sēe adrii múké nī ku.”

16 Yēsũ ní nǎpí 'dīri ũlúzú kōpi ní kīnī, “Ágó ázi ǎ'bú be ni ǎnyǎngā ka ĩrivé

ómví agá ambamba. 17 Ágó rī ri ũsũú kīnī, ‘Vūrā má ní mávè ǎnyǎngā 'bǎzú ni 'dǎáyo, mǎ 'o rí ǎ'di?’ 18 Kúru ĩri ní 'yozú kīnī, ‘Á lē 'oó 'dīni, á lē ĩrá mávè rī pi uzeé vūgá, á lē ambugu ambugu ni pi údé, ma mávè ǎnyǎngā 'bǎ 'a ni gé, ázini ma mávè ngá rī pi ũ'bǎ cére 'a ni gé. 19 Kúru ma gō átá má ẹsì agá nōlé, “Ma nóni ǎnyǎngā be ambamba, ĩri adri ca ílī kárakará. Á gō ẹzì ngáá dīi ku, ma ngá nya, ma ngá mvu, ma adri ǎyíkō sī.” ’

20 “‘Bo Múngú ní 'yozú ĩri ní kīnī, ‘Mí azaza! ĩníná ǎndrū nōri sī, ma mívè ídri 'dú rá. Kúru ǎ'di ri ímú mívè ngá 'dī'bée 'dú nī?’

21 “‘Bá ngá 'bǎápi kú 'í ní, ngá sēepi Múngú ní ku rī, ĩri adri sũ 'bá 'dīri tīnī.”

*Lē ĩmi rikí ĩmi ũsũú drǎá tā sī ku
(Mátáyo 6:25-34)*

22 Kúru Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ũbī 'bá rī pi ní kīnī, “Á 'yo ĩmi ní, lē ĩmi rikí ĩmi ũsũú drǎá ídri rī vé tā sī 'yozú kīnī, ĩmi ǎ'di nya yǎ, dōku ĩmi ǎ'di su yǎ 'dīni ku. 23 Ídri ndē ngá nyanya ri rá, rú 'bá ndē bōngó ri rá. 24 Ími ndrekí drī áríná rī pi ká, kōpi 'ǎkí ómvú ku, kōpi íkūnákí ǎnyǎngā ku, kōpi jó ǎnyǎngā 'bǎzú ni ákó, dōku ĩrá ákó. 'Bo Múngú ri kōpi úcé nī. Ími ndékí áríná rī pi rá. 25 Ẹsì ĩmivé riipi ũtīpi 'dīri sī, ĩmi nyo ícó sǎ ázi ísú adrízú áni ídri rú rá? 26 Ími ícókí dō sǎ ázi ísú mǎdǎngá adrízú ídri rú ku píri, ngá ĩmi ní rizú ĩmi ũsũzú drǎzú tā sī rī ǎ'di?

27 “Ími ndrekí drī pẹti ǎ fū ũnyī be 'dī'bée ká, kōpi ngakí ẹzì ku, ázini kōpi nīkí bōngó ícì be ĩ ní ku. 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, Sōlōmónǎ ri ǎ'bú be, su bōngó ũnyī be sũ fū ũnyī be 'dī'bée tīnī kuyé.

28 Múngú ri dō sē fū ásé agá rī pi zo ũnyī be, ĩri zo ǎndrū, drū sī, ĩ zǎ ve áci sī rá píri, ĩmi 'bá ẹ'yīngará be mǎdǎngá 'dī'bée, ádarú Múngú ícó nyo ĩmi ní bōngó sēe suú ku? 29 Lē ĩmī ẹsì ǎ ri ũtīí ngá nyaanya ǎ tā sī ku, dōku ngá mvuúmvu ǎ tā sī ku, ĩmī ẹsì ǎ ri ũtīí tā ni sī ku. 30 'Bá Múngú ri nī 'bá ku rī pi ẹ ẹsì ri ũtīí tā 'dī'bée sī nī,

* 12:5 Áci vezú áni ũdũ ákó rī: Múngú ri úmvúlésí 'bá 'í ẹ'yī 'bá ku rī pi 'dú ú'bé áci 'dīri agá. 'Í lā l'dangará 20:7-15.

ĩmi Ètèpì nĩ ngá ĩmi ní lèé rĩ rá. ³¹ 'Bo lè ĩmi 'bãkí èsì mālũngã Múngú vé rĩ ndázú, ĩri ímú ngá ĩmi ní lèé rĩ pi sè ĩmi ní rá.

*Ā'bú 'bũ gé 'dãá rĩ vé tã
(Mātáyo 6:19-21)*

³² “Ĩmi ngúlúmũ mādã mâ pámvú ũbĩ'ba 'dĩ'bée, ĩmi adrikí ũrĩ sĩ ku, ã'diātāsīyã ĩmi Ètèpì ri ãyĩkò sĩ, lè ĩmi fikí mālũngã ívé rĩ agá. ³³ ĩmi uzíkí ngá ĩmivé rĩ pi, ĩmi awakí mũfēngã ní 'bá ngá ãkó rĩ pi ní. Lè ĩmi ĩsúkí ĩmi ní jũrú mũfēngã 'bãzú ãsĩpi ku ni, ã'bú 'bũ gé 'dãlé rĩ ábã ku, ũgũ'ba ícò ũgũú ku, ãzini ĩjĩrĩkò ícò mbeé ku. ³⁴ Vũrã ĩmi ní ĩmivé ã'bú 'bãzú rĩ, ĩmĩ èsì ri adri drĩ ní gé.”

*Lè 'bã rĩ ã adri ũrē ã ũtē Yēsũ vé ĩgōngará
(Mātáyo 24:45-51)*

³⁵ “Lè ĩmi úsúkí ĩmi kú ũrē, ĩmi ũ'yũkí ĩmivé lámã ã ri dĩĩdĩ, ³⁶ lè ĩmi adrikí sũ 'bã ri'ba ívé 'bã ãmbúgú riipi ímvipi ũmũ ũkú jezú rĩ gélésĩ rĩ ũtē'ba rĩ pi tĩnĩ, ã'diātāsīyã 'bã ãmbúgú rĩ kãdò ímú kēētĩ rĩ gaá, ĩmi zĩkĩ rĩ kēētĩ rĩ ĩri ní. ³⁷ 'Bã ãmbúgú rĩ kãdò ícã, ĩsú dõ ívé ãtĩ'ba rĩ pi ũtēkĩ 'i kú ũrē, ĩri adri ãyĩkò sĩ. Ádarú á lè 'yoó ĩmi ní 'dĩni, ĩri ãtĩ'ba rĩ pi sè úrĩ vũgã, ĩri kòpi ní ngá sè nya. ³⁸ 'Bã ãmbúgú rĩ dõ ícã ĩnĩnjã ágágã yã, dõku ãngũ ní ówúngará gã yã, ícã dõ ĩsú ãtĩ'ba rĩ pi ri 'i ũtē, ãtĩ'ba rĩ pi adri ãyĩkò sĩ. ³⁹ 'Bo lè ĩmi nĩkĩ 'yozú kĩnĩ, jó 'dĩpa ã nĩ dõ sã ũgũ'ba rĩ ní ímúzú rĩ rá, ícò té ívé jó kuú nõó ũgũ'ba rĩ ní, ĩri ní fizú ãnĩ jó agá 'dãá ku. ⁴⁰ Lè ĩmi adrikí ũrē, ã'diātāsīyã ma 'Bã Mvã 'i, sã má ní ímúzú ĩgõzú rĩ ĩmi ícókĩ nĩĩ ku.”

⁴¹ Pètēró ní zizú kĩnĩ, “Úpĩ, mi ri nãpĩ 'dĩri 'yo 'bã ní, dõku mi ri 'yo 'bã rĩ pi ní céré?”

⁴² Úpĩ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, “'Bã èsì 'bãapi céré rizú èzĩ ngazú rĩ ã'di 'i, ãzini ãtĩ'ba úmĩ be tã 'oópi pĩrĩ ãmbúgú rĩ ní 'bãá 'bã ãmbúgú rú ívé ãtĩ'ba rĩ pi drĩgé ã ri ínyã sèé kòpi ní sã múké ni gé rĩ ã'di 'i? ⁴³ 'Bã ãmbúgú rĩ ícã dõ ĩsú èzĩ ãtĩ'ba rĩ ní ngáá rĩ múké, ĩri ãtĩ'ba rĩ ũfē rá. ⁴⁴ Ádarú á lè 'yoó ĩmi ní 'dĩni, ĩri ãtĩ'ba rĩ 'bã adri 'bã ãmbúgú rú ívé ngá rĩ pi ã tã mba.

⁴⁵ 'Bo ãtĩ'ba rĩ ũsũ dõ 'í èsì agá 'dãlé kĩnĩ, 'Mávè ãmbúgú ícò ícã mbēlējã ku,' 'ídó dõ riĩ ãtĩ'ba ãgõ rĩ pi fuũ ũkú rú rĩ pi be, ãzini 'ídó dõ riĩ ngá nyaá, ãzini ngá mvuũ ĩmērēzú. ⁴⁶ ĩrivé 'bã ãmbúgú rĩ nga ícã ú'dú, dõku sã ĩri ní nĩĩ kuyé ni gé, ĩri ãtĩ'ba rĩ uga kpélékpélé, ĩri 'du 'be 'bã è'yĩ'ba kuyé rĩ pi ãsámvú gé vũrã kòpi ní adrizú rĩ gé.

⁴⁷ “Ātĩ'ba ãzi ívé ãmbúgú rĩ vé tã ĩri ní lèé ã 'okĩ rĩ nĩĩpi rá rĩ, útú dõ 'i ũrē kuyé, dõku 'du dõ tã ívé ãmbúgú ní èzĩ rĩ ngáá kuyé, ĩ ĩri gbã ũnjĩ ũnjĩ. ⁴⁸ 'Bo ãtĩ'ba ãzi ívé ãmbúgú rĩ vé tã nĩĩpi kuyé, tã 'oópi ũnjĩ rĩ, ĩ ĩri ĩrĩnjã mādã. 'Bã ĩ ní ngá sèé ĩri ní ãmbúgú rĩ, ĩ ngá lè ĩri vũgã ãmbúgú, 'bã ngá è'yĩpi ãmbúgú rĩ, ĩ ngá zĩ ĩri vũgã ãmbúgú.

*Yēsũ vé tã ĩjĩ acongará
(Mātáyo 10:34-36)*

⁴⁹ “Má ĩjĩ tã ãcí ãcí ni vũ drĩgé nõgó, má ũsũ tã ãcí ãcí rĩ 'ídó té dõ 'i gĩ, ĩri adri múké! ⁵⁰ ĩ ímú má ní bātízĩmũ ĩzãngã vé ni sè, ma tã ènjĩnjĩ 'du cĩmgbã tã rĩ ní 'i dezú. ⁵¹ ĩmi ũsúkĩ má ĩjĩ 'bã rĩ pi ní tãkĩri nyõókũ drĩgé nõgó? Adri 'dĩni kuyé, má ĩjĩ acongará. ⁵² 'Ídózú ãndrũ muzú drĩdrĩ, 'bã tõtũwũ 'bētĩ ãsámvú gé rĩ pi ímú ĩ aco rá, na rĩ pi ĩrĩ rĩ pi gã sĩ, ĩrĩ rĩ pi na rĩ pi gã sĩ. ⁵³ Kòpi ímú ĩ aco rá, mvã ètèpì ri ímú ívé mvã gã sĩ, mvã ri ímú ètèpì ri gã sĩ, mvã èndrèpì ri ímú ívé mvã ũkú gã sĩ, mvã ũkú ri ímú èndrèpì ri gã sĩ, ĩdrèpì ri ímú 'i mvòpì vé ũkú gã sĩ, mvòpì vé ũkú ri ímú 'i ĩdrèpì ri gã sĩ.”

*Lókĩ vé ámángará
(Mātáyo 16:2-3; 5:25-26)*

⁵⁴ Yēsũ ní 'yozú 'bã bĩtrĩká rĩ pi ní kĩnĩ, “Ĩmi ndrekĩ dõ ĩrĩbĩtĩ rĩ íngã ímúzú ũtũ ní 'dengará gálésĩ, ĩmi 'yo, 'Yũgò ri 'dĩ rá,' ádarú ĩri 'dĩ rá. ⁵⁵ ĩmi ndrekĩ dõ ũlĩ rĩ ri ívĩ ímúzú ándrélésĩla, ĩmi 'yo, 'Ūtũ rĩ ímú ko gbĩrĩlĩ,' ádarú ĩri ko gbĩrĩlĩ rá. ⁵⁶ ĩmi 'bã ĩ 'bã'bée kú tã be pĩrĩ 'dĩ'bée, ĩmi kãdõ ãngũ vũ drĩgé nõgó rĩ ndrèé, ãzini 'bũ gé 'dãlé rĩ ndrèé, ĩmi nĩkĩ ãngũ rĩ è mĩlé ámã be rá, ĩmi ũlũ rá pĩrĩ, ĩmi

nĩkí tã riipi 'i 'oópi lókí ãndrũ nõri gé rĩ ùlũ be ku íngóni íngóni?

⁵⁷ “Ngá ìmi ní tã piri rĩ nĩzú ámázú ku rĩ ã'di? ⁵⁸ 'Bá rĩ tã dõ mi, ìmi dõ ri mu ìri be lètì gé sĩ trũ, ìmi údékí ìmivé tã ìmi ãsámvú gé sĩ ìri be rĩ deḡ lètì gé 'dĩgè, ìmi údékí dõ ku, ìri mi jì mu tã 'bá tã liipi rĩ endrètì gé, 'bá tã liipi rĩ, ìri mi jì sè ãngáráwá drìgè, ãngáráwá rĩ mi jì 'be jó ãngũ ù'yĩzú rĩ agá. ⁵⁹ Á 'yo mí ní 'dini, kukí mi ìfũú ãmvé ku, mi mũfèngã ì ní lii mí drìgè rĩ ùfè de ùgbále, mi íbì ìfũ ndõ.”

13

Lẽ ìmi újákí èsì ìmivé ùnjikãnyã agásì rá

¹ Sã 'dãri gé, 'bá uruko'bee ùlũkí Yèsũ ní kĩnĩ, Pílátõ ú'dì 'bá Gãliláyã vé rĩ pi ùdrãá, ìsú kôpi ri rõbõḡõ zã Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá. ² Yèsũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Ìmi ùsũkí 'bá Gãliláyã vé ì ní ú'dì 'dã'bee vé ùnjikãnyã ndè õgũpìi Gãliláyã rĩ pi vé rĩ rá, kôpi ní ìzãngã nyazú ãnì? ³ Á 'yo ìmi ní, adri 'dini kuyé. 'Bo ìmi újákí dõ èsì ku, ìmi kpá ùmvúlèsì céré ùdrã rá. ⁴ Ìmi ùsũkí 'bá mudrì drì ni ãrõ lágáraka Sílómũ vé rĩ ní árí kôpi drìgè, ùdrã'ba 'dã'bee, kôpivé ùnjikãnyã ndè 'bá adri'ba Yèrùsãlémã agá rĩ pi vé rĩ rá? ⁵ 'Bo á lè 'yoó ìmi ní 'dini, adri 'dini kuyé! Ìmi újákí dõ èsì ku, ùmvúlèsì ìmi kpá céré ùdrã sù kôpivé rĩ tìni.”

Nãpí pètì ì ní zìi fìgì 'aápi kuyé rĩ vé rĩ

⁶ Kúru Yèsũ ní nãpí 'dĩri ùlũzú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Ágó ãzi sa pètì ì ní zìi fìgì rĩ ívé õmvú agá, ìri ní 'dezú mužú ù'a ní ùndrèzú sù ní gé 'dãá, ìsú pètì rĩ 'a kuyé. ⁷ Kúru ìri ní 'yozú ágó õmvú rĩ 'ãápi rĩ ní kĩnĩ, 'Ílì na, á ri ècì pètì rĩ vé ù'a ùndré, má ìsú ù'a sù ní gé kuyé. 'Í ga pètì rĩ vũgá! Ìri ri nyõõkú rĩ èrì kána.’

⁸ “Ágó õmvú 'ãápi rĩ ní újázú kĩnĩ, 'Ãmbúgu mávé rĩ, 'í ku drĩ ã adri ílì ãlu ká, mã ã drĩ gãrã ni, mã dã ndrĩi zè ndũi ni gé. ⁹ 'A dõ ílì drũ rĩ gé rá, múké! 'A dõ kuyé, 'í ga rí kúru ìri vũgá.’ ”

Yèsũ idrì ùkú õtrũpi õtrũõtrũ ni ú'dù Sãbátã vé rĩ gé

¹⁰ Yèsũ ní rizú 'bá rĩ pi ìmbázú Jó ãzi Múngú ri Zizú ni agá ú'dù Sãbátã vé rĩ gé, ¹¹ ùkú ãzi 'dãlé ìndrì ùnjì 'o ìri õtrũ, adri caá ílì mudrì drì ni ãrõ, sè ùkú rĩ ícò 'i ùjũú ngaá uru sĩ ku. ¹² Yèsũ kã ùkú rĩ ndrèé, ìri ní ùkú rĩ zizú ìmúzú 'í vũgá nõó. Ìri ní 'yozú ùkú rĩ ní kĩnĩ, “Ùkú 'dĩri, mí idrì gí.” ¹³ Yèsũ ní 'ì drì 'bãzú ùkú rĩ ã rù'ba gá, koro ùkú rĩ ní ngazú 'i ùjũzú piri, ìri ní Múngú ri íngúzú.

¹⁴ Drìkoma Jó Múngú ri Zizú rĩ vé rĩ ã 'a ve Yèsũ ní ùkú rĩ idrì ú'dù Sãbátã vé rĩ gé rĩ ã tã sĩ rá. Ìri ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Ú'dù èzì ngazú rĩ pi áziyá, lè ìmi ìmũkí, è idrìkí ìmi ú'dù áziyá 'dĩ'bee agá, adri ú'dù Sãbátã vé rĩ gé ku.”

¹⁵ Úpí ní újázú ìri ní kĩnĩ, “Ìmi 'bá ì 'bã'bee kú tã be piri 'dĩ'bee! Ìmi ãsámvú gé 'dĩgè, 'bá ãzi ícò nyo ívé tì, dõku dõngí trũú jìi muvú yìi mvuú ú'dù Sãbátã vé rĩ gé ku? ¹⁶ Ùkú 'dĩri íbì ìfũú úyú Æbũramã vé rĩ agá, Sátánã 'yì ìri kú vũgá ìzãngã nyaá ílì mudrì drì ni ãrõ, idrìkí dõ ìri ú'dù Sãbátã vé rĩ gé ùnjì?”

¹⁷ Yèsũ kã tã rĩ 'yoó 'dini, sè ìrivé ari'ba rĩ pi ní drìnjá. 'Bo 'bá rĩ pi ãrèvú céré ãyìkõ sĩ tã ãyãzú ãyãyã Yèsũ ní 'oó 'dĩri sĩ.

Nãpí marìgò fì be mãdãnjã rĩ vé rĩ (Mátáyo 13:31-33; Mãrákõ 4:30-32)

¹⁸ Yèsũ ní kúru 'bá rĩ pi zizú kĩnĩ, “Mãlũngã Múngú vé rĩ adri sũ ã'di tìni? Mã ù'bì rí ìri ngá ngóni ni sĩ? ¹⁹ Mãlũngã Múngú vé rĩ adri sũ marìgò fì be mãdãnjã rĩ tìni, kádõ ìri saá, ìri du mba ãmbúgu ãmbúgu, ãrìnjá rĩ pi gũ ku sù ní gé.”

Nãpí ãkúfì vé rĩ

²⁰ Yèsũ ní kpá gõzú 'yozú kĩnĩ, “Mã ù'bì rí mãlũngã Múngú vé rĩ ngá ngóni ni sĩ? ²¹ Mãlũngã Múngú vé rĩ adri sũ ãkúfì ùkú rĩ ní 'í'dù dãá usaá fũndru be, èpìipi ãmbúgu rĩ tìni.”

Kèètì mãdãnjã rĩ (Mátáyo 7:13-14, 21-23)

22 Kúru Yésũ ní 'dezú rizú éczú kũrú rĩ pi agásĩ, āzini gúrú rĩ pi agásĩ, ri 'bá rĩ pi ímbá, ísú ìri ri mu Yẽrusãlémã gá. 23 'Bá āzi ní ìri zizú kĩnĩ, "Úpí, 'bá mādānjá pi nyo 'yéńá ímú pangará ísú nĩ?"

Yésũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, 24 "Lẽ ìmi ù'bĩkí fií ùkpõ sĩ kẹ̀tì mādānjá rĩ gé sĩ, ā'diātāsīyā á 'yo ìmi ní 'dĩni, 'bá kárakarà pi ù'bĩ fi kẹ̀tì mādānjá rĩ gé sĩ, 'bo kòpi ícókí fií ku. 25 Jó 'dĩpa ícì dõ kẹ̀tì rĩ gí, ìmi áwí pá tu ku āmvé, ìmi kẹ̀tì rĩ ga, āzini ìmi 'yo, 'Āmbúgú 'bávè rĩ, 'í zĩ 'bá ní kẹ̀tì rĩ.'

"'Bo ìri 'yo, 'Á nĩ ìmi kuyé, ìmi íbíkí ímú íngõósìla?"

26 "Ìmi kúru 'yo, 'Ándúrú 'bá ríkí ngá nyaá, āzini ngá mvuú mí be trú, āzini mí ri 'bá ímbá 'bávè lètì rĩ pi drĩgè sĩ.'

27 "'Bo ìri 'yo kòpi ní, 'Á nĩ ìmi kuyé, ìmi íbíkí ímú íngõósìla? Ìmi 'bá ùnjĩkányā 'o'bá 'dĩ'bée, ìmi dẹkí ìmi má ẹ̀ndrètì gé 'dĩsĩ rá!'

28 "Ìmi kádõ Ābūrámā pi ndreé Īsákā be, Yōkóbū be, nẹ̀bĩ rĩ pi be céré mālūngā Múngú vé rĩ agá 'dālè, ísú ídrókí ìmi kú āmvélésìla, ìmi fi ri ngongo, āzini ìmi s̄kányá ci. 29 'Bá rĩ pi úmvúlésì ímú ùtú ní ìfūngará gálésìla, urukọ ni pi ímú ùtú ní 'dengará gálésìla, urukọ ni pi ímú úrúlésìla, āzini ándrélésìla, kòpi ímú úrí ùmú nya mālūngā Múngú vé rĩ agá 'dāá. 30 Ádarú 'bá ùdũmbítā* rĩ pi, kòpi ímú adri drĩdrĩ, 'bá drĩdrĩ† rĩ pi, kòpi ímú adri ùdũmbítā."

Yésũ ẽ ẹ̀sì ísú ìzāngā 'bá Yẽrusãlémã vé rĩ pi ā tā s̄i

31 Sā 'dāri gé, Fārúsĩ urukọ'bée ní ímúú Yésũ vúgá, kòpi ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, "Í ku āngū nōri, 'í 'de muú 'dĩsĩ rá, ā'diātāsīyā Ēródē lē mi 'dij drāá rá."

32 Yésũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, "Ìmi mukí lūū Ēródē adriipi ùlúkú rú 'dāri ní kĩnĩ, 'Ma ri nōlé índrĩ ùnjĩ rĩ pi údró, āzini ma ri 'bá rĩ pi ídrĩ 'dózú āndrũ s̄i, cazú drũ, cazú ú'dú na ni gé, cĩngbá má ní mávè

ẹ̀zì dezu.' 33 'Ídózú āndrũ s̄i, cazú drũ, cazú ú'dú na ni gé, má kádõ rií muú, ma nyo ri mávè ẹ̀zì nga muú, ā'diātāsīyā lē nẹ̀bĩ ā drā āmvé ku, ā drā Yẽrusãlémã gá.

Yésũ lē 'bá Yẽrusãlémã gá rĩ pi lēlē (Mátayo 23:37-39)

34 "Á Yẽrusãlémã, Yẽrusãlémã, mívé 'bá rĩ pi ú'díkí nẹ̀bĩ rĩ pi, āzini kòpi úvìkí Múngú vé 'bá áyúāyū ì ní pèé muú mí vúgá 'dílè rĩ pi ùdrāá írā s̄i. Á lē kōdō mívé anjĩnā rĩ pi ìkūnāá s̄i ā'ú ẹ̀ndrèpì ní ívé anjĩnā ìkūnāá 'ì ùpìlè'bí ā ndúgè rĩ tĩnì, 'bo mívé 'bá rĩ pi gākí s̄i. 35 Ìmi ndrekí drĩ ká, jó ìmivè rĩ pi kukí kú ándrú rú. Kúru á 'yo ìmi ní 'dĩni, ìmi ícókí gōo ma ndreé d̄jì ku, cĩngbá cazú s̄a ìmi ní ímúú 'yozú, 'Tākĩri ā adri 'bá ímúpi Úpí ā rú s̄i rĩ#drĩgè rĩ gé.' "

14

Yésũ ídrí ágó drā be ni ú'dú Sābātā vé rĩ gé

1 Ú'dú Sābātā vé rĩ gé, Yésũ ká muú ínáy nyaá Fārúsīgú ì ní ìnjĩ ìnjĩ rĩ vé āngá 'dāá, 'bá rĩ pi ríkí nyo tēé ìri ndreé, 2 ā'diātāsīyā ágó āzi 'dālè rú' 'bá ni ùpì céré kuú ùpìpì. 3 Yésũ ní Fārúsĩ rĩ pi zizú 'bá ì ní ímbá t̄áimbĩ Mósē vé rĩ n̄' 'bá múké múké rĩ pi be kĩnĩ, "T̄áimbĩ ā'yĩ nyo ì ícò 'bá ídrí ú'dú Sābātā vé rĩ gé rá, dõku ídríkí ku?" 4 'Bo kòpi újíkí k̄iri. Yésũ ní drĩ 'bāzú ágó rĩ ā rú' 'bá gá, ìri ní ágó rĩ ídrízú, ìri ní ágó rĩ pèzú muú.

5 Yésũ ní kòpi zizú kĩnĩ, "Ìmi āsámvú gé 'dĩgè, 'bá rĩ vé mváná, dõku t̄i 'de dõ 'bú k̄upì k̄uk̄u ni agá ú'dú Sābātā vé rĩ gé, ícò ísè āmvé ku?" 6 Kòpi újíkí k̄iri, 'yokí átángá kuyé.

Mi dõ ùmú, lē m̄i 'o tā p̄irì

7 Yésũ ká ndreé 'bá Fārúsīgú rĩ ní zij ímú ùmú gé rĩ pi ri mu úrí vūrā ì ní ìnjĩ ìnjĩ rĩ gé, ìri ní kòpi ní nāpì 'd̄iri ùlúzú k̄ĩnĩ, 8 "Bá āzi zì dõ mi ùmú ùkú jezú ni gé, lē m̄i 'bā ẹ̀sì muú úrízú vūrā ì ní ìnjĩ ìnjĩ rĩ gé ku, ā'diātāsīyā z̄íkí déna 'bá

* 13:30 13:30 'Bá ùdũmbítā rĩ pi: 'Bá ì ní ndreé kuú ẹ̀zì ākò rĩ pi. † 13:30 13:30 'Bá drĩdrĩ rĩ pi: 'Bá ì ní íngúngū rĩ pi. ‡ 13:35 13:35 'Bá ímúpi Úpí ā rú s̄i rĩ: 'Bá 'd̄iri Yésũ 'i. 13:35 13:35 Sāwumā 118:26

ãzi ãmbúgú ññjĩ ññjĩ mi ndëépi ãmbúgú sī ni rá. ⁹ Kúru 'bá mi zĩpi rĩ ímú 'yo mí ní, "Í ku vūrã 'dĩri ágó 'dĩri ní.' Īri gō mi jĩ 'bã úrí vúlé 'dãlé, mi drĩnjã ísú ambamba. ¹⁰ 'Bo 'bá ãzi zĩ dō mi ímú ùmũ gé, 'í mu úrí vúlé 'dãá, 'bá mi zĩpi rĩ kãdō mi ndreé, ĩri ímú 'yo mí ní, 'Mávé ùndĩ, 'í mu úrí vūrã múké 'dãri drĩgé.' Kúru 'bá rĩ pi céré mi ññjĩ ùmũ rĩ pi èndrètĩ gé 'dĩgé. ¹¹ 'Bá riipi 'i íngúpi íngúngũ rĩ, ĩ ímú ĩri ndre ku mādãñá, 'bá 'i 'bãapi kú mādãñá rĩ, ĩ ímú ĩri ññjĩñjĩ."

¹² Yēsũ ní 'yozú 'bá 'i zĩpi ímúpi rĩ ní kĩnĩ, "Mĩ dō ri 'bá ãzi zĩ ímú ínyá ùtũñá vé rĩ nya, dōku ùndrējá vé rĩ nya, mĩ zĩ mívé ùndĩ rĩ pi, mí èdrĩpĩ, mívé máríté rĩ pi, 'bá mívé jó gārã gã rĩ pi áyu ku, ã'diãtãsiyã 'í zĩ dō kōpi, kōpi kpá gō mi zĩ, 'dĩri lū 'yozú kĩnĩ, kōpi ri mívé ngá ãrígó ùfē. ¹³ Mĩ dō 'bá zĩ ngá nya, múké ni lē mĩ zĩ 'bá ngá ãkó rĩ pi, 'bá ògōrōvũ rú rĩ pi, 'bá bãtrá rú rĩ pi, ãzini 'bá mĩ be èşĩ 'bá gĩ rĩ pi, ¹⁴ mĩ tãkĩri ísú rá. Kōpi ã ùfēkĩ dō mívé ngá ãrígó ku drããsiyã, Múngú ri ímú mi ùfē sã 'bá tã 'o'bã pĩrĩ rĩ pi ní íngázú drãngará gálésila rĩ gé."

Nãpi ùmũ ãmbúgú rĩ vé rĩ (Mátáyo 22:1-10)

¹⁵ 'Bá úrí 'bá Yēsũ be trũ ínyá nyangará gá 'dĩ'bée vé ãzi kã tã Yēsũ ní 'yoó 'dĩri yĩ, ĩri ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, "Tãkĩri ã adri 'bá ùmũ nyaápi málũngã Múngú vé rĩ agá rĩ drĩgé."

¹⁶ Yēsũ ní újázú nãpi sĩ kĩnĩ, "Ū'dú ãlu, ágó ãzi údé ùmũ ãmbúgú ni, zĩ 'bá tré ùmũ rĩ ã nyangará gá. ¹⁷ Kã ínyá rĩ á'dí deé gĩ, ĩri ní ívé ãtĩ 'bá pēzú mužú 'bá 'í ní zĩ rĩ pi zĩzú kĩnĩ, 'Īmi ímúkĩ, á'díkĩ ínyá rĩ gĩ."

¹⁸ "'Bo 'bá rĩ pi céré 'í'dókĩ rií 'yoó kĩnĩ, ĩ mužĩ ku. 'Bá rĩ ãzi ní 'yozú kĩnĩ, 'Á je òmvú, á lē mužú òmvú rĩ ndreé. Mĩ oyũ ma, á mužú ku."

¹⁹ "Ázi rĩ ní 'yozú kĩnĩ, 'Á je tĩ òmvú 'ã'bá ni pi mužrĩ, á lē kōpi jĩ mužú òmvú rĩ 'ãngará gá, dō kōpi òmvú rĩ 'ã múké rá. Mĩ oyũ ma, á mužú ku."

²⁰ "Ázi rĩ ní 'yozú kĩnĩ, 'Á je drĩ mávé ùkú ú'dí rú, má ícó mužú ku."

²¹ "Átĩ 'bá rĩ ní 'i újázú ñgōzú, ĩri ní tã 'bá rĩ pi ní 'yoó 'í ní 'dĩ'bée ùlũzú ívé 'bá ãmbúgú rĩ ní. Ágó ãmbúgú rĩ ã èşĩ ve ambamba, ĩri ní tãmbĩ sēzú ívé ãtĩ 'bá rĩ ní kĩnĩ, "Í 'de mužú mbēlē létĩ ãmbúgú rĩ drĩgé 'dãá, ãzini létĩ ure ure kũrũ agá rĩ pi drĩgé 'dãá, mí ĩjĩ 'bá ngá ãkó rĩ pi, 'bá ògōrōvũ rú rĩ pi, 'bá mĩ be èşĩ 'bá gĩ rĩ pi, 'bá bãtrá rú rĩ pi."

²² "Átĩ 'bá rĩ kã ímvi ñgōó, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, 'Ámbúgú mávé rĩ, á 'o tã mí ní lūũ má ní rĩ gĩ, 'bo vūrã úrízú rĩ pi drĩ anigé."

²³ Kúru 'Bá ãmbúgú rĩ ní 'yozú ívé ãtĩ 'bá rĩ ní kĩnĩ, "Í mu létĩ gũrũ agá rĩ pi drĩgé 'dãá, ãzini létĩ ure ure rĩ pi drĩgé 'dãá, 'í 'yo 'bá rĩ pi ã ímúkĩ, 'bá rĩ pi ã gaki rĩ tré mávé jó agá nõó. ²⁴ 'Á 'yo mí ní, 'bá má ní zĩ drĩdrĩ rĩ pi ícókĩ ínyá ĩ ní á'dí rĩ nyaá ku."

Yēsũ ã pámvú ùbĩngará (Mátáyo 10:37-38)

²⁵ 'Bá bĩtrĩká rikĩ mužú Yēsũ vúgá sĩ, Yēsũ ní 'i újázú kōpi vúgá 'dãá, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, ²⁶ "'Bá rĩ lē dō mã pámvú ùbĩ, ã lē ma 'í étēpi ri ndeé, 'í èndrēpi ri ndeé, 'í ùkú ni ri ndeé, ívé anjĩñá rĩ pi ndeé, 'í èdrĩpĩ ndeé, 'í òmvúpĩ ndeé, ãzini ívé ídri ndeé. 'Bá rĩ lē dō mã sũ 'dĩri tĩni ku, ícó adrií 'bá mã pámvú ùbĩpi ni ku. ²⁷ 'Bá rĩ 'dũ dō ívé pētĩ alambaku ku, ãzini ùbĩ dō mã pámvú ku, ícó adrií 'bá mã pámvú ùbĩpi ni ku."

²⁸ "Īmi ãsámvú gé 'dĩgé, 'bá ãzi lē dō lágárãka sĩ, ícó nyo úrí vũgá tã ni ùtĩ ùgbále, ñzú ámázú dō mũfēngã lágárãka rĩ sızú rĩ ícó èzĩ rĩ de rá yã 'dĩni ku? ²⁹ 'Bá rĩ ã'bã dō lágárãka rĩ ã ndũ, 'bo de dō èzĩ ni kuyé, 'bá rĩ pi céré ímú gũ ĩri sĩ gũgũ. ³⁰ Kōpi 'yo, 'Ágó 'dĩri 'í'dó kōdō lágárãka rĩ sĩ gĩ, 'bo de èzĩ ni kuyé."

³¹ "Dōku 'bãgú ãzi lē dō mužú è'dĩ 'dĩ 'bãgú ãzi be. Drĩdrĩ ni, ícó nyo úrí vũgá tã ni ùşşũ 'yozú kĩnĩ 'i ãngaráwá be élifũ mužrĩ, 'i ícó ívé ari 'ba ãngaráwá be élifũ pũkũ ĩrĩ (20,000) lē 'bá ímú 'bá è'dĩ 'dĩ 'bée 'í be 'dĩ'bée ndē rá 'dĩni ku? ³² Ūşşũ dō 'í

íco ari'ba rĩ pi ndëé ku, ari'ba rĩ pi vũki dõ drĩ vũvũ, ĩri 'bá pë muzú kôpi vúgá 'dãá, kôpi ã mukí rí 'bãgú rĩ zĩ, ngá ĩri ní lëé rĩ ã'di, ĩ adrikí rí kírĩ ĩ ãsãmvú gé sĩ. ³³ Sũ má ní té 'yoó drĩdrĩ rĩ tĩni, 'bá rĩ ku dõ ngá ívé rĩ pi ãrëvú céré ku, íco adrií 'bá mã pámvú ùbĩipi ni ku.

*Ĕ'yí vé tã āzini ũtúná vé tã
(Mátáyo 5:13; Mārākō 9:50)*

³⁴ “Ĕ'yí ri ngá múké, 'bo ĕ'yí rĩ vé sí asuúpi asuasú rĩ ícá dõ ãlákála gí, ĕ'yí rĩ gō adri múké ngóni? ³⁵ Ĕ'yí 'dĩri ícá ĕzĩ ngaá nyõókú gé ku, dõku kĩ'dĩrõ gá ku, ĩ dã ásé agá. 'Bá bí be rĩ, ã yĩ 'í ní tã 'dĩri.”

15

*Nāpí kãbĩlō āvĩipi rĩ vé rĩ
(Mátáyo 18:12-14)*

¹ Ũ'dú ãlu, 'bá mũfengã umbe jezú rĩ u'du' 'bá rĩ pi, 'bá ũnjĩkãnyã 'o' 'bá rĩ pi be úmúkĩ ĩ Yēsũ ã gãrã gá, kôpi rikí tã Yēsũ ní rií ímbá rĩ yĩ. ² 'Bo Fãrúsĩ rĩ pi, 'bá tãĩmbĩ ímbá' 'bá rĩ pi be rikí unuú kĩnĩ, “Ágó 'dĩri ri ùndĩ ru 'bá ũnjĩkãnyã 'o' 'bá rĩ pi be, ĩri ri ngá nya kôpi be trũ.”

³ Kúru Yēsũ ní í'dózú kôpi ní nāpí 'dĩri ũlüzú kĩnĩ, ⁴ “Dõ 'bá āzi ĩmi ãsãmvú gé 'dĩgé kãbĩlō be mũdũrũlũ ãlu (100), ãlu ni āvĩ dõ, ĩri ã'di 'o? Ícõ pũkú úrõmĩ drĩ ni úrõmĩ (99) rĩ pi kuú ásé agá 'dãá, ícõ muú ãlu āvĩipi gí rĩ ndãá ku? ⁵ ĩsú dõ kãbĩlō rĩ gí, ĩri adri āyĩkõ sĩ, ĩri 'du 'bã 'í umbe gá, ⁶ ĩri 'de muzú 'bëtĩ. ĩri kúru ívé ùndĩ rĩ pi zĩ 'bá 'í gãrã gá rĩ pi be vũrã ãlu gé, ĩri 'yo kôpi ní, 'Má ĩsú mávé kãbĩlō āvĩipi rĩ gí, ĩmi ímúkĩ, 'bã 'bãkĩ āyĩkõ ĩmi be trũ.’ ⁷ Á 'yo ĩmi ní, ĩri nyo adri sũ 'dĩri tĩni, 'bũ gé 'dãlé, āyĩkõ ri ímú ga ambamba, 'bá ãlu ũnjĩkãnyã be ni ní éšĩ újá Múngú ri ĕ'yĩ gí rĩ sĩ, ndë āyĩkõ ándúru Múngú ní 'bãá 'bá pũkú úrõmĩ drĩ ni úrõmĩ (99) adri' 'bá pĩrĩ, ũnjĩkãnyã ákõ rĩ pi ã tã sĩ rĩ.”

Nāpí mũfengã āvĩipi rĩ vé rĩ

⁸ “Dõku ũkú āzi dõ mũfengã fífĩ be mũdrĩ, ãlu ni 'de dõ āvĩ, ícõ ácí 'yũú jó rĩ ã 'a wezú mũfengã fífĩ rĩ ndãzú éšĩ be céré cĩngbã ĩri ní mũfengã rĩ ĩsúzú ku? ⁹ ĩsú dõ ívé mũfengã fífĩ rĩ gí, ĩri ívé ùndĩ

rĩ pi zĩ 'bá ívé jó gãrã gá rĩ pi be vũrã ãlu gé, ĩri 'yo kôpi ní, 'Má ĩsú mávé mũfengã fífĩ āvĩipi rĩ gí, ĩmi ímúkĩ, 'bá 'bãkĩ āyĩkõ ĩmi be trũ.’ ¹⁰ Á 'yo ĩmi ní, ĩri nyo adri sũ 'dĩri tĩni, 'bá ãlu ũnjĩkãnyã be ni újá dõ éšĩ gí, mālāyĩkã Múngú vé rĩ pi adri āyĩkõ sĩ.”

Nāpí mvá ágó ĩpëřĩpi rĩ vé rĩ

¹¹ Yēsũ ní kpá nāpí āzi ũlüzú kôpi ní kĩnĩ, “Ágó āzi anji āgõ be ĩrĩ. ¹² Mvá ũdú rĩ ní 'yozú étëpĩ ní kĩnĩ, 'Má étëpĩ, 'í sê má ní mávé ngá ã vúgú ĩnógósĩ nóni.’ Étëpĩ ní kúru ngá rĩ awazú kôpi ní édrĩpĩ kãyú rĩ be.

¹³ “Kã muú adrií mãdã, mvá ũdú rĩ ĩkũnã ívé ngá ãrëvú céré, uzĩ 'dĩsĩ rá. ĩri ní ngazú ĩpëřĩzú muzú āngũ rárá rú ni gé, iza ívé mũfengã céré āyĩkõ nyõókú nōri vé rĩ ã tã sĩ. ¹⁴ Kã ívé mũfengã izaá deş céré gí, ĕbĩrĩ ní 'dezú ũnjĩ ũnjĩ āngũ 'dãri agásĩ céré, ĕbĩrĩ ní í'dózú ĩri fuşú. ¹⁵ ĩri ní 'dezú muzú ĕzĩ ndãzú ágó āzi āngũ 'dãri agá ni vúgá, ágó rĩ ní ĩri pëzú muzú ívé ĩgá úcé. ¹⁶ Mvá ũdú rĩ lë kōdō tĩbũ ã kókó'bõ ĩ ní rizú ĩgá úcézú rĩ nyaá, 'bo 'bá āzi sê ĩri ní kuyé.

¹⁷ “Mvá ágó rĩ vé yĩkĩ kã ícá múké, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Bá ĕzĩ nga' 'bá má étëpĩ vúgá rĩ pi ãnyãngã be ambamba, kôpi ri nya, nōgó ma ri drã ĕbĩrĩ sĩ! ¹⁸ Á lë ngaá mvií gōó má étëpĩ vúgá 'dãá ũzi, ma 'yo ĩri ní, “Má étëpĩ, á 'o ũnjĩ Múngú 'bũ gé rĩ endrëti gé, āzini mí endrëti gé. ¹⁹ Ícõ ku ĩ ní ma zizú mĩ mvá, lë mĩ 'bã ma adrií mívé 'bá ĕzĩ ngaápi ni rú.” ’ ²⁰ Mvá ũdú rĩ ní ngazú mvizú gōzú étëpĩ vúgá 'dãá.

“Bo kã drĩ adrií rárá rú, étëpĩ ndre ĩri, éšĩ ni ĩsú ĩzãngã ĩrivé tã sĩ, ĩri ní njuzú muzú mvõpĩ vúgá 'dãá, ĩri ní mvõpĩ ri u'dezú bëdrĩ sĩ, ĩri ní gbãngĩrĩ ni ndrüzú.

²¹ “Mvõpĩ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, 'Má étëpĩ, á 'o ũnjĩ Múngú 'bũ gé rĩ endrëti gé, āzini mí endrëti gé, ícõ ku ĩ ní ma zizú mĩ mvá.’

²² “Bo étëpĩ ní 'yozú ívé átĩ' 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, 'ĩmi ímúkĩ mbëlë! ĩmi ĩjĩkĩ bõngó akoóko rũkũ múké múké ni suú rú' 'bá ni gé. ĩmi sukĩ kãtĩmũ drĩmvãná ni gé, ĩmi sukĩ ngá pá gá pá ni gé. ²³ ĩmi ĩjĩkĩ

tí kãjóná rú'ba be mũnyãmũnyã ni, ìmi lìkí. Lẽ 'bã údékí ùmũ, 'bã nyakí rí àyĩkò 'bãzú àní. ²⁴ Æ'diãtãsiyã mávé mvá ágó nōri índré sũ 'bã kōdō drãápi gí ni tĩni, 'bo ãkūdē ìri ídri rú, ìpẽrĩ kōdō ábá gí, 'bo nóni ícá ìgōó gí.' Kúru kōpi ní í'dózú àyĩkò 'bãzú.

²⁵ "Ìsúzú ãkūdē mvá ágó kãyú rĩ drĩ ẽzĩ gé ọmvú agá 'dãá'dã. Mvá ágó rĩ kã ícá ìnyinã 'bẽtĩ rĩ be, yì ẹrĩ ã ú'dúkó, ãzini 'bã rĩ pi ri úngó tu. ²⁶ Ìri ní ãtĩ'bã ãlu zizú ímúzú 'í vúgá nōó, ìri ní ãtĩ'bã rĩ zizú kĩnĩ, 'Ngá rĩ 'bẽtĩ 'dílé ã'di?' ²⁷ Ætĩ'bã rĩ ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, 'Mí ẹdrĩpi ícá gí. Mí ẹtẹpi lì tĩ kãjóná rú'ba be mũnyãmũnyã rĩ gí, ã'diãtãsiyã mvá rĩ ímvi ìgōó 'bẽtĩ nōó rú'ba be múké.'

²⁸ "Mvá kãyú rĩ ã 'a ve tã 'dĩri sĩ ùnjí ùnjí, gã figá jó agá 'dãlé sĩ. Ẹtẹpi ní fũzú mužú ìri mázú kĩnĩ, ẽ ífí ímúzú jó gá nōó. ²⁹ Mvá kãyú rĩ ní 'yozú ẹtẹpi ní kĩnĩ, "Í ndre drĩ ká, ílì kárakarã 'dĩ'bée agá, á ri ẽzĩ ngaá mí ní ùkpò sĩ, má ọwụ mí tì kuyé. 'Bo 'í sē tró má ní ndrĩĩ mvãná má ní ùmũ 'bãzú àní mávé ùndĩ rĩ pi be ãluñani kuyé. ³⁰ 'Bo mívé mvá ágó mívé ã'bú izaápi ùkú ọwụ rú rĩ pi ãręgásĩ rĩ kã ícá 'bẽtĩ nōó, mí ísé tì kãjóná rú'ba be mũnyãmũnyã rĩ lìjì ìri ní.'

³¹ "Ẹtẹpi ní 'yozú kĩnĩ, 'Mã mvá rĩ, 'bã ri nĩjì adri mí be trú, ngá mávé rĩ pi ãrēvú céré mívé ni. ³² 'Bo nóni lē 'bã údékí ùmũ, ãzini 'bã 'bãkí àyĩkò, ã'diãtãsiyã mí ẹdrĩpi índré ándúrú sũ 'bã kōdō drãápi gí ni tĩni, ìri nóni ídri rú, ọtù ãvĩ gí, 'bã ìsúkí nóni ìri gí.' "

16

Nãpí 'bã ngá ã tã mbaápi múké ku rĩ vé rĩ

¹ Yēsũ ní 'yozú ívé 'bã 'í pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ní kĩnĩ, "Ágó ãzi ã'bú be ni 'bã 'bã rií ívé ã'bú ã tã mbaá, 'bã ãzi ní ùlüzú ìri ní kĩnĩ, 'bã riípi ìrivé ã'bú ã tã mbaápi rĩ iza ìrivé ã'bú gí. ² Kúru ã'bú 'dĩpa ní ìri zizú ímúzú, ìri ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, "Tã má ní yìjì ì ní 'yoó mí rú'ba gá 'dĩri, ìri nyo tã áda?

Mí ùlũ ẹzĩ mí ní ngaá rĩ vé tã, ã'diãtãsiyã mí ícò gōó mávé ã'bú ã tã mbaá dđi ku.'

³ "'Bã riípi ã'bú ã tã mbaápi rĩ ní 'yozú 'í ẹsĩ agá 'dãá kĩnĩ, 'Mã 'o rí ma íngóni? Mávé ãmbúgú lē ma droó ẹzĩ gé sĩ ãmvé. Ma ùkpò ãkó ọmvú 'ázú, mã drĩ ri kpá njanja ngá zingará sĩ. ⁴ Á nĩ tã má ní lēé 'oó rĩ rá, ã'diãtãsiyã njekí dō ma ẹzĩ gé sĩ ãmvé gí, 'bã rĩ pi ẽ ẹ'yìkí rí ma ìvé 'bẽtĩ ãsámvú gé.'

⁵ "Kúru ìri ní 'bã ã'bú 'dĩpa vé ngá ẹ'yì'bã mērĩ rú rĩ pi zizú ímúzú ãlu ãlu, ìri ní 'bã ngá rĩ ẹ'yìpi drĩdrĩ rĩ zizú kĩnĩ, 'Mí ẹ'yì mávé ãmbúgú rĩ vé ngá mērĩ rú ngōpí?'

⁶ "Ìri ní újázú kĩnĩ, 'Má ẹ'yì ùdu jòlónĩ mūdūrũlũ ãrō.'

"Bã riípi ã'bú rĩ ã tã mbaápi rĩ ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, 'Mí í'dú mívé kòkòbì mērĩ vé rĩ, mí úrì vūgá mbēlē, 'í sĩ mūdūrũlũ sù.'

⁷ "Ìri ní kpá ágó ãzi rĩ zizú kĩnĩ, 'Mí ẹ'yì ngōpí?'

"Ágó rĩ ní újázú kĩnĩ, 'Má ẹ'yì ãnyá ùvú ã 'a ẹlífũ ãlu.'

"Bã riípi ã'bú rĩ ã tã mbaápi rĩ ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, 'Mí í'dú mívé kòkòbì mērĩ vé rĩ, 'í sĩ mūdūrũlũ ãrō.'

⁸ "Ã'bú 'dĩpa íngú 'bã ngá ã tã mbaápi múké ku rĩ rá, ã'diãtãsiyã 'dú tã rĩ ngaá tã nĩngará be. 'Bã nyòókú nōri vé rĩ pi* ri tã 'dú ngá ì ọgũpìjì be tã nĩngará be, ndē 'bã adri'bée ùtúná agá rĩ pi vé rĩ rá. ⁹ Á 'yo ìmi ní 'dĩni, lē ìmi sēkí ìmivé ã'bú nyòókú drĩgé nōgó rĩ pi 'bã rĩ pi ní, ìmi ìsúkí rí ùndĩ àní bēnĩ, ã'bú rĩ de dō gí, ì ímú ìmi ẹ'yì vūrã adrizú 'dãni'dãni rĩ gé rá.

¹⁰ "'Bã tã mãdã mãdã rĩ pi 'dùpìpi ngaápi pìrì rĩ, ìri ícò tã ambugu ambugu rĩ pi 'dú nga pìrì rá, 'bã tã mãdã mãdã rĩ pi 'dùpìpi ngaápi pìrì ku rĩ, ícò tã ambugu ambugu rĩ pi 'dùú ngaá pìrì ku. ¹¹ Ìmi mbakí dō ã'bú nyòókú drĩgé nōgó rĩ pi ã tã pìrì ku, ã'di ri ícò ìmi ní ã'bú tã be pìrì 'bù gé 'dãá rĩ sē nĩ? ¹² Ìmi mbakí dō ngá 'bã ãzi vé rĩ ã tã pìrì ku, ã'di ri ícò ìmi ní ngá sē ã adri rí ìmivé ni rú nĩ?

* **16:8** 16:8 'Bã nyòókú nōri vé rĩ pi: Kōpi 'bã Múngú vé tã 'dù'bã nga'bã ku rĩ pi. 'Bã ùtúná vé rĩ pi, kōpi 'bã Múngú vé tã 'dù'bã nga'bã rĩ pi.

13 “Átí'ba ícò ẹ̀zì ngaá 'bá ambugu ìrì pi ní ku. Ìri àzi rì gā sī, ìri àzi rì lèlè, dōku ìri ẹ̀sì 'bā àzi rì drìgè, ìri àzi rì idede. Ìmi 'bākí dō ẹ̀sì cére mǔfēngā drìgè, ìmi ícókí ẹ̀sì 'bāá Múngú drìgè ku.”

Átángá Yèsù ní átá rì

(*Mātáyo 11:12-13; 5:31-32; Mārākō 10:11-12*)

14 Fārúṣì rì pi lèkí mǔfēngā ambamba. Kòpi ká tã Yèsù ní 'yoó 'dìri yì, kòpi gukí ìri sī gugu. 15 Yèsù ní 'yozú kòpi ní kīnì, “Ìmi ri ìmi 'bā adri 'bá pìrì ni pi rú 'bá rì pi ẹ̀ndrètì gé, 'bo Múngú nì tã ìmì ẹ̀sì agá 'dālè rì rá. Ngá 'bá rì pi ní lèè nyòòkú drìgè nōgò ambamba rì, Múngú mì gé 'dālè ùnjì.

Yèsù gō tã rì àzi ímbá

16 “Tàimbì Mósè vé rì, àzini tã nẹ̀bì rì pi ní sī rì ùlùkí cǐmgbá cazú lókí Yūwánì Bātízímù sèepi rì vé rì gé. 'Í'dózú lókí 'dāri gé, rikí ù'dúkò múké mālūngā Múngú vé rì vé tã ùlùú mužú 'bá rì pi ní, 'bá kárakarà pi ri ù'bì ùkpò sī fizú mālūngā rì gé 'dāá. 17 'Bù† pi vù be, kòpi de rá, 'bo tàimbì Múngú vé ì ní sī rì vé tǎfì àlu ni àvì ku.

18 “Bá ívé ùkú droópi, gōópi ùkú àzi jeépi rì, 'bā 'dìri ọ̀wù, 'bá ùkú ì ní droó gí rì jeépi rì, 'bā 'dìri ọ̀wù.

Ágó ã'bú be rì pi vé tã Lázāró be rì

19 “Ágó àzi ã'bú be tré, ìri 'i úsú bōngó ndròlùndròlù rú ùnyì be, àjè be ni pi sī, ù'dú cére, ìri ri ngá múké ni pi nya. 20 Ágó àzi riipi ngá mǎápi ni, rú ni Lázāró 'i, rú'ba ni adri kú cére àzó rú, ìjìkí ìri 'bāá kuú ágó ã'bú be rì vé kẹ̀tìlè gé. 21 Ìri ri ínyá u'de'ba ágó ã'bú be rì vé mísá à ndúgè rì pi u'du nya. Ùcógú rì pi ri ímù irivé àzó è mì umbe.

22 “Ágó ngá mǎápi rì ní drázú, mǎlāyíká Múngú vé rì pi 'dukí ìri jìjì mužú 'bāá adrii Ābūrámā be trú. Ágó ã'bú be rì ní kpá drázú, 'bá rì pi ní ìri sǐzú. 23 Ágó ã'bú be rì vé índrì mù ìzāngā nyaá àcí agá. Ágó rì ká 'ì mì ingáá, ìri ní Ābūrámā ri

ndrezú rará rú, Lázāró adri kú ìri ã jèlè gá. 24 Ìri ní Ābūrámā ri zìzú kīnì, ‘Má ẹ̀tẹ̀pì Ābūrámā, 'í 'bā ẹ̀sì múké má ní fò, mí ìpè Lázāró ri ímù má vùgá nōó, ã su 'í drì mváná yì agá, à tì yì rì má ádra gá, má ádra ã ndrì rì àní, à'diātāsīyā ma ri ìzāngā nya àcí nōri agá.’

25 “‘Bo Ābūrámā ní újázú ìri ní kīnì, ‘Má mvá rì, lè mí nì 'yozú kīnì ọ̀tù mí ní rizú adrizú rì gé, 'í ri ngá múké ni pi ìsù, 'bo Lázāró ri ngá ùnjì ni pi ìsù. 'Bo nōgò, ìri àyìkò gá, ma ri ìri ẹ̀sì ùmì, 'bo mì ri ìzāngā nya. 26 Tã rì àzi 'dì, wìlìwìlì aco 'bā àsámvú ìmi be gí, 'bá àzi ícò ngaá nōósì agaá mužú ìmi vùgá 'dílè ku, dōku 'bá àzi ícò íngá 'dìísì ízó ímùzú 'bá vùgá nòlè ku.’

27 “Ágó ã'bú be rì ní 'yozú kīnì, ‘Má ẹ̀tẹ̀pì Ābūrámā, á mǎ mi drì ìrì sī, 'í pè Lázāró ri mužú má ẹ̀tẹ̀pì vé àngá 'dālè, 28 à'diātāsīyā ma ẹ̀drìpì be tọ̀wù, à mù lùú kòpi ní, kòpi è ímùkí rì kpá vùrā ìzāngā nyazú nōri gé ku.’

29 “Ābūrámā ní újázú kīnì, ‘Mí ẹ̀drìpì ã lākí tã Mósè pi ní sī nẹ̀bì rì pi be rì, lè kòpi ã 'dukí tã ni ngaánga.’

30 “Ágó ã'bú be rì ní újázú kīnì, ‘Adri 'dini kuyé má ẹ̀tẹ̀pì Ābūrámā! Pèkí dō 'bá àzi dráápi gí ni mužú kòpi vùgá 'dāá, kòpi ẹ̀sì újá rá.’

31 “‘Bo Ābūrámā ní 'yozú ìri ní kīnì, ‘Bá 'dā'bée gākí dō Mósè pi è tì yìgá nẹ̀bì rì pi be sī, kòpi ícókí 'bá íngápi drāngará gálésì rì è tì yì ku.’ ”

17

Yèsù ímbá 'bá rì pi, kòpi ã 'okí rì tã pìrì (Mātáyo 18:6-7, 21-22; Mārākō 9:42)

1 Yèsù ní 'yozú ívé 'bá 'ì pámvú ùbì'ba rì pi ní kīnì, “Tã sèepi 'bá rì pi ímù u'de ùnjìkǎnyā agá rì pi ímù 'dìí'dì, 'bo ìzāngā rì úmvúlésì ímù adri 'bá sèepi 'bá rì 'deépi ùnjìkǎnyā agá rì vé ni. 2 'Yìkí dō írā usegúgú umbe ni gé, 'bekí dō ìri yì tafu agá, ìri adri múké, ã sè rì anjìná nyírìná rì pi 'deé ùnjìkǎnyā agá ku. 3 Kúru

† 16:17 16:17 'Bù: 'Bù 'dìri adri vùrā Múngú ní adrizú rì ku, ìri vùrā ọ̀tù pi ní adrizú mbāá be, àzini línýá be rì.

lẽ ìmi ndrekí múké, ã sêkí 'bá àzi 'deé ùnjĩkãnyã agá ku.

“Mí édrípì 'o dō ùnjĩkãnyã, lẽ mí lū ìri ní 'yozú kìnì, 'o ùnjĩkãnyã. Mí édrípì újã dō ẹsì rá, 'í trū ìri ìrivé ùnjĩkãnyã agásì rá. ⁴ 'O dō mí ùnjì vú be ẹzìrì ụ 'dù ãlu rĩ agá, ẹcì dō mí vúgá nǒlé vú be ẹzìrì, zì dō trūngará, lẽ mí trū ìri rá.”

⁵ Kúru 'bá áyúáyū rĩ pi ní 'yozú Úpí ní kìnì, “Í sê 'bávè ẹ'yìngará ã adri ùkpó ùkpó!”

⁶ Yèsù ní újázú kòpì ní kìnì, “Ìmivé ẹ'yìngará dō mǎdǎnǎnǎ anigé, sù marígó ã fí mǎdǎnǎnǎ rĩ tìni, ìmi ícò 'yo pẹti ãmbúgú 'dìri ní, “Í nje mi, 'í mụ mi saá yì tafu rĩ agá 'dǎá, 'ìri ícò 'i 'o sù 'dìri tìni rá.

⁷ “Mívè átí'bá adri dō ọmvú gé, dōku adri dō kǎbìlò úcéngará gá, kǎdò ímví ìgòò 'bẹti nǒó, mí nyo ícò 'yo ìri ní, 'Mí ímú úrí vūgá ínyá nyaá 'dìni rá?’ ⁸ Mí ícò 'yoó 'dìni ku. Mí 'yo, mí údé má ní ngá nyanya, mí ìjì má vúgá nǒó, mǎ nya rí. Mí kúru ínyá rĩ nya, àzini mí ngá mvuúmvu rĩ mvu. ⁹ Mí ícò òwò'dífò sèé átí'bá rĩ ní ku, ã'diātāsīyā ìri ri ẹzì mí ní lūú rĩ ngá. ¹⁰ Ìri kpá adri 'dìni, ìmi 'dukí dō tā ì ní lūú ìmi ní rĩ ngaá rá, ìmi 'yo, “Bá átí'bá, 'bá rĩ pi ícókí 'bá íngú ku, 'bá ri ẹzì ì ní sèé 'bá drìgé rĩ nga.’ ”

Yèsù ídrí 'bá mụdrì ùfú ní nyaá ni pi

¹¹ Yèsù kǎ ríi 'deé mụ Yèrúsàlémá gá 'dǎá, mụ létì Sǎmǎrìyā pi ãsámvú Gǎlíláyā be rĩ gé sī. ¹² Yèsù kǎ ríi mụ gùrú àzi agásì, ãgò mụdrì ùfú ní nyaá ni pi tukí pá rǎrá rú, ¹³ kòpì ríkí Yèsù ri zì ụ 'dùkò be ụrụ 'dǎá kìnì, “Ámbúgú, Yèsù, 'í 'bá ẹsì múké 'bá ní fò.”

¹⁴ Yèsù ní ãngū ndrezú kòpì vúgá 'dǎlé, ìri ní 'yozú kìnì, “Ìmi mụkí ìmi i'daá atala rĩ pi ẹndrẹti gé.” Kòpì kǎ mụ, ùfú rĩ ní dezú kòpì ã rú'bá gá sī.

¹⁵ Kòpívè ãlu kǎ ndreé ùfú rĩ de 'í rú'bá gá sī gí, ìri ní 'i újázú ìgòzú Yèsù vúgá nǒó, ìri ní Múngú ri íngúzú ụ 'dùkò bē ụrụ

'dǎá kìnì, “Ùfú rĩ de mǎ rú'bá gá sī gí.”

¹⁶ Ágò rĩ ùtì kùmúci 'í drì sù vūgá Yèsù ẹndrẹti gé, sè Yèsù ní òwò'dífò tā Yèsù ní 'oó 'í ní 'dìri sī, ágò rĩ Sǎmǎrìyāgú.

¹⁷ Yèsù ní zìzú kìnì, “‘Bá má ní ídrí rĩ pi adrikí mụdrì kuyé? Úròmì rĩ pi íngáá?

¹⁸ 'Bá àzi ìgò Múngú ní òwò'dífò sèé kuyé, 'yéṅá jǎkǎgú rĩ ímú òwò'dífò sèé nǐ ãsì?”

¹⁹ Yèsù ní 'yozú ágò rĩ ní kìnì, “Í nga mụ, mívè ẹ'yìngará sè mí ícá múké gí.”

Mǎlūngā Múngú vé rĩ vé ímúngará (Mǎtáyo 24:23-28, 37-41)

²⁰ Ụ 'dù ãlu, Fǎrúsì rĩ pi ní Yèsù ri zìzú kìnì, “Mǎlūngā Múngú vé rĩ ímú ícá ngòtù?” Yèsù ní újázú kìnì, “Mǎlūngā Múngú vé rĩ ícókí rú'bá ni ndreé ku.

²¹ 'Bá rĩ pi ícókí 'yoó kìnì, 'Mǎlūngā Múngú vé rĩ ìri nǒ, 'dōku 'ìri 'dǎ, 'dìni ku, ã'diātāsīyā mǎlūngā Múngú vé rĩ ìmi ãsámvú gé nǒgónò.”*

²² Kúru Yèsù ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rĩ pi ní kìnì, “Lókí àzi ri ímú 'dǐ'dǐ, ìmi ímú ẹsì 'bá lèzú ụ 'dù 'Bá Mvá ní ímúzú rĩ ndrezú. 'Bo ìmi ícókí ndreé ku. ²³ 'Bá rĩ pi ímú 'yo, “‘Bá Mvá ri 'dǎ!’ dōku ‘Ìri nǒ!’ 'Bo lè ìmi ẹ'yìkí kòpívè tā ku, ²⁴ Ma 'Bá Mvá 'i, ụ 'dù má ní ímúzú ìgòzú rĩ, ìri adri sù ùvi ní gaá lókú ãngū ìmgbèrèé 'í dózú wòókò àzi gé cazú wòókò àzi gé rĩ tìni. ²⁵ 'Bo drìdrì ni, ma ímú ìzǎngā nya ambamba, 'bá úyú ãndrū nǒri vé rĩ pi ímú ma gá sī.

²⁶ “Ma 'Bá Mvá 'i, ụ 'dù má ní ímúzú ìgòzú rĩ, ìri adri sù lókí Núwǎ† vé rĩ gé rĩ tìni. ²⁷ Lókí Núwǎ vé rĩ gé, 'bá rĩ pi ríkí ngá nyaá, ríkí ngá mvu, ríkí ùkú jeé, àzini ríkí ùkú rĩ pi sèé jeé ãgò rĩ pi ní, cǐmgbá cazú ụ 'dù Núwǎ ní fízú kúlúmgbá mǒṅgú rĩ agá rĩ gé. Kúru yì ní tìzú, ụ 'dì kòpì ùdrǎá céré.

²⁸ “Ụ 'dù má ní ímúzú ìgòzú rĩ, ìri kpá adri sù lókí Lótò vé rĩ gé rĩ tìni, 'bá rĩ pi ríkí ngá nyaá, ríkí ngá mvu, ríkí ngá jeé, ríkí ngá uzì, ríkí ngá saá, àzini ríkí jó sù.

²⁹ 'Bo ụ 'dù Lótò ní füzú Sòdómò agásì rĩ

* **17:21** 17:21 Mǎlūngā Múngú vé rĩ ìmi ãsámvú gé nǒgónò: Yèsù ri átá kìnì 'i Mvá Múngú vé ni, 'i kòpì ãsámvú gé. † **17:26** 17:26 Núwǎ: Núwǎ adri sǎ 'bá rĩ pi ní ùnjĩkãnyã 'ozú ùnjì 'dǎri gé rá, kúru Múngú ní ìri zìzú ã údé kúlúmgbá, yì rĩ kǎdò ímú tì, ã pa rĩ ìrivé 'bá rĩ pi ìrivé ãnyápá rĩ pi ã ụrụkò pi be. 'Í lǎ 'í dǒngará 5-9.

gé, äcíkúlúlu íngá 'bü gé 'dääsĩ, lü kôpi drĩgé sũ yĩĩgô tĩni, ú'dĩ kôpi ũdrãã céré.

³⁰ “Ma 'Bá Mvá 'i, ú'dú má ní ímúú ma 'dazú rĩ, ĩri adri sũ 'dĩri tĩni. ³¹ Ú'dú 'dãri gé, 'bá tuúpi ívé jó drĩgé rĩ, ícô ísĩ ímú ívé ngá jó agá rĩ pi 'dujú ku. 'Bá ómvú agá rĩ, ícô gôo muú ngá äzi 'dú ívé jó agá 'dää ku. ³² ĩmi ũsũkĩ drĩ tã 'i ngaápi Lótô ũkú ni ã rú' bá gá rĩ ká! ³³ 'Bá rĩ ri dô ívé ídri ã tã mbaá áyu, ísú ídrĩngaráã ku, 'bá ívé ídri adĩpi sēēpi draápi rá rĩ, ĩri ídrĩngará ísú rá. ³⁴ Á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ĩniñá 'dãri sĩ, 'bá ĩrĩ pi ímú la gbóló drĩgé, ĩ älu rĩ 'du, ĩ älu rĩ ku. ³⁵ Ũkú ĩrĩ pi ímú ngá 'yĩ trũ írã drĩgé, ĩ älu rĩ 'du, ĩ älu rĩ ku. ³⁶ Ägô ĩrĩ pi ímú ómvú 'a, ĩ älu rĩ 'du, ĩ älu rĩ ku.”

³⁷ Yēsũ vé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ' bá rĩ pi ní ĩri zizú kĩni, “Úpi, tã 'dĩri ímú 'i nga íngũgá?”

ĩri ní újázú kôpi ní kĩni, “Lógúnũ rĩ pi úmúkĩ dô ĩ vũrã 'dãri gé, ĩri lũ 'yozú kĩni ävũ 'dãgá 'dã, ĩri kpá adri sũ 'dĩri tĩni, ĩmi ndrekĩ dô tã 'dĩ' bée ri ĩ nga, ĩri lũ 'yozú kĩni ú'dú ũdũ vé rĩ ícá ĩniñá gĩ.”

18

Ōwúzĩgô rĩ pi vé tã ágó tã lĩpi rĩ be rĩ

¹ Kúru Yēsũ ní nãpi äzi ũlũzú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ' bá rĩ pi ní kĩni, lē kôpi ã zĩkĩ Múngú ri, kôpi ã kukĩ zĩngará rĩ ku. ² ĩri ní 'yozú kĩni, “Ägô äzi tã lĩpi ni kũrũ äzi gé, ru Múngú ri ku, ósú kpá 'bá äzi vé tã sĩ ku. ³ Ũkú äzi ōwúzĩgô rú ni kpá kũrũ rĩ agá 'dää, ōwúzĩgô rĩ ri éci ágó tã lĩpi rĩ ĩvũrõ kĩni, ‘Lē mĩ aco 'bávé tã äri' bágú rĩ be rĩ pĩri.’

⁴ “‘Bá tã lĩpi rĩ gã sĩ vú be kárakarã. Ūdũ ni gé, gô ũsũú 'í ési agá 'dälé kĩni, ‘Á ru dô Múngú ri ku, äzini á mba dô 'bá rĩ pi vé tã ku drããsiyã, ⁵ ma ōwúzĩgô 'dĩri vé tã aco pĩri rá, ä'diãtãsiyã ĩri ri éci mã drĩ iza. Mã aco dô ĩrivé tã ku, ĩri nyo gô ri éci mã drĩ iza.’ ”

⁶ Úpi ní 'yozú kĩni, “ĩmi yĩkĩ drĩ ágó tã lĩpi pĩri ku 'dĩri vé tã ĩri ní 'yoó 'dĩri

ká. ⁷ Múngú ícô nyo 'bá 'í ní ũpēé ri' bá ngo' bée 'í endretĩ gé ũtũñá pi ĩniñá be rĩ pi vé tã lĩ pĩri ku? Ícô nyo kôpi ē ĩzã koó mbēlēñá ku? ⁸ Á 'yo ĩmi ní 'dĩni, Múngú ri ímú kôpivé tã lĩ pĩri, ĩri lĩ mbēlēñá. 'Bo ma 'Bá Mvá 'i, mã kãdô ímú, ma nyo ícô 'bá ē' yĩngará be ni ísú vũ drĩgé nõgô rá?”

Nãpi Fãrúsĩgú rĩ vé rĩ, äzini 'bá mũfēngã umbe jezú rĩ u'duúpi rĩ vé rĩ

⁹ Yēsũ ní nãpi 'bá ũsũ' bá kĩni, ĩ tã be pĩri, 'bá rĩ pi ã urũkô ndre' bá kú ēzĩ äkó rĩ pi vé tã ũlũzú kĩni: ¹⁰ “‘Bá ĩrĩ fikĩ Jó Múngú vé rĩ agá 'dää Múngú ri zĩngará gá, ágó äzi rĩ Fãrúsĩgú, äzi rĩ 'bá mũfēngã umbe jezú rĩ u'duúpi ni. ¹¹ Fãrúsĩgú rĩ ní ngazú pá tuzú urũ sĩ, ri Múngú ri zĩ, ri 'i íngú kĩni, ‘Múngú, á sē mí ní ōwô' dĩfô, mã adri sũ 'bá ngá ali' bá rĩ pi tĩni ku, 'bá ũnjĩkãnyã 'o' bá rĩ pi tĩni ku, 'bá ōwú rú rĩ pi tĩni ku, dôku 'bá mũfēngã umbe jezú rĩ u'duúpi 'dĩri tĩni ku. ¹² Ma ri ma a' bi ngá nyangará sĩ ú'dú ĩrĩ Sēbĩtĩ älu agá, ngá mũdrĩ agá, ma ri älu ni 'i' dú sē mí ní.’

¹³ “‘Bo ágó mũfēngã umbe jezú rĩ u'duúpi rĩ tu pá kuú rará rú, sã ĩri ní rizú Múngú ri zizú rĩ gé, 'bã 'i mĩ ängũ ndrezú 'bü gélé kuyé, ri 'i bēdrĩ dijĩ ĩzãngã ĩzãngã rú kĩni, ‘Múngú, mĩ ési ã adri ĩdrĩkĩdri mã ní, ma 'bá ũnjĩkãnyã be ni!’ ”

¹⁴ Yēsũ ní kúru 'yozú kĩni, “Á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ägô ĩrĩ 'dĩ' bée kã mviĩ gôo 'bētĩ 'dää, Múngú ä'yĩ ágó mũfēngã u'duúpi rĩ adriĩ 'bá pĩri, adri 'yozú kĩni Fãrúsĩgú rĩ kuyé. 'Bá riipi 'i íngúpi íngúngũ rĩ, ĩ ímú ĩri ndre ku mãdãñá, 'bá 'i 'bãapi kú mãdãñá rĩ, ĩ ímú ĩri íngúngũ.”

Yēsũ 'bã tãkĩri anjĩñá nyĩrĩñá rĩ pi drĩgé (Mātáyo 19:13-15; Mārãkô 10:13-16)

¹⁵ 'Bá rĩ pi rikĩ ívé anjĩñá ĩjĩ ímú Yēsũ vúgá, ã tĩ rĩ drĩ kôpi drĩgé. 'Bo 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ' bá rĩ pi kã tã 'dĩri ndreeé, kôpi ní útrézú 'bá 'dĩ' bée drĩgé. ¹⁶ 'Bo Yēsũ ní anjĩñá rĩ pi zizú ímúú 'í vúgá nõó, ĩri ní 'yozú kĩni, “ĩmi ugakĩ anjĩñá rĩ pi ku, ĩmi kukĩ kôpi ē ímúkĩ mã vúgá nõó,

17:32 17:32 Ídóngará 19:26 † **17:33** 17:33 Ídrĩngará: Ídrĩngará ĩ ní tã ni 'yoó 'dĩri, ĩri ídri 'dãni' dãni rĩ. **§ 17:36** 17:36 Átãngá vērēsĩ 36 agá 'dĩri, búkũ Lúkã vé ĩ ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãayo, 'bo gôkĩ sĩ búkũ Lúkã vé vúlé rĩ agá rá.

ã'diãtãsiyã mãlũngã Múngú vé rĩ, ìri 'bá adri'bée sũ anjĩná nõ'bée tĩnĩ rĩ pi vé ni. ¹⁷ Ádarú á 'yo ìmi ní 'dĩni, 'bá rĩ ã'yĩ dõ mãlũngã Múngú vé rĩ sũ mvãná mãdãná tĩnĩ ku, ícõ fĩ mãlũngã Múngú vé rĩ agã ku."

Ágõ ã'bú be rĩ vé tã

(Mátáyo 19:16-30; Mārākõ 10:17-31)

¹⁸ Yãhũdĩ rĩ pi vé drĩkoma ãzi ní Yèsũ ri zĩzũ kĩnĩ, "Mĩ ìmbãpi adriipi múké rĩ, mã 'o ã'di mã ìsũ rĩ ìdri 'dãni'dãni rĩ ãnĩ?"

¹⁹ Yèsũ ní 'yozũ ìri ní kĩnĩ, "Ngã mí ní mã zĩzũ 'bá múké rĩ ã'di? 'Bá ãzi múké ni 'dãáyo, 'yẽná Múngú ri múké nĩ. ²⁰ Mĩ nĩ tãĩmbĩ rĩ rá, tãĩmbĩ rĩ kĩnĩ, 'Lẽ mĩ 'bã õwũ ku, lẽ mĩ 'dĩ 'bã ku, lẽ mĩ ùgũ 'bã ãzi ã ngã ku, lẽ mĩ ùlĩ ùnjõ 'bã ãzi drĩgẽ ku, lẽ mĩ ìnjĩ mí ètẽpi pi mí èndrẽpi be ìnjĩnjĩ."

²¹ Ágõ rĩ ní 'yozũ Yèsũ ní kĩnĩ, "Í'dózũ mã ní adrizũ mvãná rũ rĩ gẽ 'dãá, cĩmgbã ãndrũ sĩ, á 'dũ tãĩmbĩ 'dĩ'bée vé tã ngãã cẽré rá."

²² Yèsũ kã tã 'dĩri yĩ, ìri ní 'yozũ ágõ rĩ ní kĩnĩ, "Ngã ãzi ãlu anigẽ 'i 'o drĩ kuyẽ. Lẽ mĩ ụzi mívẽ ngã rĩ pi ãrẽvũ cẽré, 'i sẽ mũfẽngã ni 'bã ngã ãkõ rĩ pi ní, mĩ ìmũ adri ã'bú be ambamba 'bũ gẽ 'dãá. Kũru mí ìmũ mã pámvũ ùbĩ."

²³ Ágõ rĩ kã tã 'dĩri yĩ, èsĩ ni ìsũ ìzãngã, ã'diãtãsiyã ìri ã'bú be ambamba. ²⁴ Yèsũ ní ìri ndrezũ, ìri ní 'yozũ kĩnĩ, "'Bã ã'bú be rĩ vé fingárã mãlũngã Múngú vé rĩ agã 'dãá, tã ni ùkpõ ùkpõ. ²⁵ Ádarú, kãmĩlõ vé fingárã sĩndãni ã ùlẽ gã sĩ rĩ mbamba, 'bo 'bã ã'bú be rĩ vé fingárã mãlũngã Múngú vé rĩ agã rĩ mba ndẽé rá."

²⁶ 'Bã tã 'dĩri yĩ 'bã rĩ pi ní zĩzũ kĩnĩ, "Dõ 'dĩni, ã'di ri ícõ ìdrĩngárã ìsũ nĩ?"

²⁷ Yèsũ ní ùjãzũ kĩnĩ, "Ngã 'bã rĩ pi ní ícõ 'oõ bã ku rĩ, Múngú ri 'o rá."

²⁸ Pètẽró ní 'yozũ kĩnĩ, "'Bã kukĩ 'bávẽ ngã rĩ pi ãrẽvũ cẽré, 'bã ri mí pámvũ ùbĩ."

²⁹ Yèsũ ní 'yozũ kòpi ní kĩnĩ, "Ádarú á 'yo ìmi ní 'dĩni, 'bã ìvẽ 'bõtĩ kuúpi, dõku ìvẽ ùkũ kuúpi, dõku ìvẽ èdrĩpĩ kuúpi, dõku ìvẽ ètẽpi pi kuúpi èndrẽpi be, ãzini

ìvẽ anjĩná kuúpi mãlũngã Múngú vé rĩ ã tã sĩ rĩ, ³⁰ Múngú ri ìri ní ngã sẽ ambamba vũ drĩgẽ nõgõ, ùmvúlẽsĩ 'bũ gẽ 'dãlé, ìri ìdri 'dãni'dãni rĩ ìsũ rá."

Yèsũ átã ìvẽ drãngárã ã tã dũ

(Mátáyo 20:17-19; Mārākõ 10:32-34)

³¹ Yèsũ ní ìvẽ 'bã áyũãyũ mũdrĩ drĩ ni ìrĩ rĩ pi zĩzũ gãrã gã, ìri ní 'yozũ kòpi ní kĩnĩ, "'Bã ri mũ Yẽrũsãlẽmã gã, mã 'Bã Mvã 'i, tã nèbĩ rĩ pi ní sĩ mã tã sĩ rĩ, ìri ìmũ 'i nga fũ tĩ ni gẽ rá. ³² Ì ìmũ mã rũ sẽ 'bã adri'bã Yãhũdĩ rũ ku rĩ pi drĩgẽ. Kòpi gũ mã sĩ, kòpi mã u'da, kòpi tũsũ úwẽ mã rũ 'bã gã. ³³ Kòpi mã ùgbã, kòpi mã 'dĩ drã rá, 'bo ù'dũ mã ni gẽ, mã gõ ìngã ìdri rũ ùzi."

³⁴ 'Bo tã 'dĩri fi 'bã Yèsũ ã pámvũ ùbĩ 'bã rĩ pi drĩgẽ ãlunãni kuyẽ, tã rĩ vé ìfĩfĩ zũ 'i kòpi ní rá, kòpi nĩkĩ tã ìri ní átã 'dĩri vé ìfĩfĩ kuyẽ.

Yèsũ zĩ 'bã mĩ be èsĩpi gĩ ni ã mĩ ãngũ ndrẽ

(Mátáyo 20:29-34; Mārākõ 10:46-52)

³⁵ Yèsũ pi kã ícã ìnyĩnãná kũrũ Yẽrĩkõ vé rĩ gẽ, ágõ ãzi mĩ be èsĩpi gĩ ni úrĩ kuú létĩ jẽlé gã, ìri ri ngã mã. ³⁶ Ágõ rĩ kã 'bã bĩtrĩkã rĩ pi vé ù'dũkõ yĩ, kòpi ri aga mũzũ, ìri ní zĩzũ kĩnĩ, ngã riipi 'oõpi 'dĩni rĩ ã'di. ³⁷ 'Bã rĩ pi ní lũzũ ìri ní kĩnĩ, "Yèsũ Nãzẽrẽtã vé rĩ ri aga mũzũ nĩ."

³⁸ Ágõ rĩ ní zĩzũ ù'dũkõ be uryũ 'dãã kĩnĩ, "Yèsũ, Dãwũdĩ ã Mvã rĩ, * 'i ndrẽ ìzãngã mãvé nõri fõ!"

³⁹ 'Bã 'de'bã drĩdrĩ rĩ pi ní trezũ ágõ rĩ drĩgẽ kĩnĩ, ã ùjĩ kĩri, 'bo ágõ rĩ gõ treé mũzũ drĩgèlẽ kĩnĩ, "Dãwũdĩ ã Mvã rĩ, 'i ndrẽ ìzãngã mãvé nõri fõ!"

⁴⁰ Yèsũ kã tã 'dĩri yĩ, ìri ní pá tuzũ. Ìri ní 'yozũ, ã ìjĩkĩ ágõ rĩ 'i vũgã nõõ. Ágõ rĩ kã ícã ìnyĩnã, Yèsũ ní ìri zĩzũ kĩnĩ, ⁴¹ "'Í lẽ mã 'o mĩ ní ã'di?"

Ágõ rĩ ní ùjãzũ kĩnĩ, "Úpi, á lẽ ãngũ ndrẽ."

⁴² Yèsũ ní 'yozũ ìri ní kĩnĩ, "Mívẽ è'yĩngárã ìdri mi gĩ. Mĩ mĩ ã ndrẽ ãngũ."

⁴³ Koro ágõ rĩ ã mĩ ní 'i zĩzũ ãngũ ndrezũ, ìri ní 'dezũ mũzũ Yèsũ vũgã sĩ, ri Múngú

18:20 18:20 Wũngárã 20:18; Dõtõrõnõmẽ 5:16-20 * **18:38** 18:38 Dãwũdĩ ã Mvã rĩ: Múngú èzi kĩnĩ, Kúrĩsõtõ ri ùmvúlẽsĩ ìmũ ìfũ úyũ 'bãgũ Dãwũdĩ vé rĩ agã. 'Í lã 1 Sãmùlẽ 16:1-13; Sãwũmã 132:11-12.

ri íngú mužú. 'Bá rĩ pi kã tã 'dĩri ndreeé, kôpi íngúkí kpá Múngú ri rá.

19

Zākáyo mǔfēngā umbe jezú rĩ u'duǔpi rĩ vé tã

¹ Yēsũ ní fizú mužú kǔrú Yērĩkõ vé rĩ agá 'dãá, ẹlì mužú kǔrú rĩ agásĩ. ² Ágó āzi 'dãlé, rú ni Zākáyo 'i, ĩri 'bá āmbúgú mǔfēngā umbe jezú rĩ u'duǔpi ni, ĩri ā'bu be ambamba. ³ Zākáyo ri úvá be lēzú Yēsũ ri ndrezú, 'bo ĩri ní adrií ẹlĩná rĩ sĩ, ícò Yēsũ ri ndreeé 'bá bĩtríká rĩ pi āsámví gé sĩ ku. ⁴ Kúru Zākáyo ní njuzú mužú drĩdrĩ, ĩri ní tuzú peṭi āmbúgú ĩ ní zĩ sĩkāmóré rĩ sígé, 'i ndre rĩ Yēsũ ri bēnĩ, ā'diātāsīyā Yēsũ ri ímú létì 'dãri gé sĩ.

⁵ Yēsũ kã caá peṭi rĩ ā jélé gá 'dãá, ĩri ní āngũ ndrezú uru 'dãá, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Zākáyo, mí ísì vǔgá nõó mbēlē. Āndrũ sĩ á lē muǔ adrií mívé āngá." ⁶ Zākáyo ní koro ísízú vǔgá nõó, ĩri ní Yēsũ ri é'yízú āyĩkõ sĩ, ĩri jízú mužú ívé āngá 'dãá.

⁷ 'Bá rĩ pi kã tã 'dĩri ndreeé, kôpi rikí unuú kĩnĩ, "Ágó 'dĩri mu adrií ǔmú rú 'bá ũnjĩkányā 'oópi 'dĩri vé āngá."

⁸ 'Bo Zākáyo ní ngazú uru sĩ, ĩri ní 'yozú Úpí ní kĩnĩ, "Úpí, 'i ndre drĩ ká! Ma mávé ā'bu aco ĩrĩ, ma ālu ni sē 'bá ngá ākó rĩ pi ní. Á 'du dõ 'bá āzi vé ngá ũnjõ sĩ, ma árígò ní újá sē ĩri ní vú be su."

⁹ Yēsũ ní 'yozú Zākáyo ní kĩnĩ, "U'dú āndrũ nōri gé, 'bá 'bēṭi nōri āsámví gé rĩ pi ísúkí pangará gí, ā'diātāsīyā ágó nōri mvá Ābūrámā vé ni.* ¹⁰ Má 'Bá Mvá 'i, má ímú 'bá āvĩ' 'bá gí rĩ pi ndáá, āzini kôpi paá ívé ũnjĩkányā agásĩ."

Nāpí átí' 'bá mǔdrĩ rĩ pi vé rĩ (Mátáyo 25:14-30)

¹¹ 'Bá rĩ pi kã rií tã Yēsũ ní átá 'dĩri yĩ, Yēsũ ní átázú kôpi ní nāpí sĩ, ā'diātāsīyā ca ĩnyiná Yērúsálémā gá gí, āzini 'bá rĩ pi ǔsúkí, mǎlǔngā Múngú vé rĩ ímú 'i i'da mbēlēná. ¹² ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Ágó āzi āmbúgú 'de muǔ āngũ rará rú ni gé, ā 'bākí rĩ 'i 'bāgú rú, 'i újá rĩ kúru 'i ĩgõó.

¹³ Ágó rĩ ní drĩ ngazú mužú kuyé rĩ gé, zì ívé átí' 'bá mǔdrĩ rĩ pi ímú 'i vǔgá nõó, awa kôpi ní mǔfēngā jǔrú mǎdāṅá ni sĩ† ālu ālu, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, 'Īmi ngakí ẹzì ānĩ cĩmgbá cazú ú'dú má ní ĩgõzú rĩ gé, ā tì rì tìtì.'

¹⁴ "'Bo 'bá ĩrivé āngũ agá rĩ pi lēkí ĩri ā tã ku, kôpi pēkí 'bá uruko muǔ ĩri ā vǔdrĩ gé sĩ, kôpi ā mukí 'yoó, "Bá lēkí ágó 'dĩri ā adri 'bávé 'bāgú rú ku.'

¹⁵ "'Bo 'bākí ágó rĩ 'bāgú rú rá, ĩri ní ímvízú ĩgõzú ívé āngá nõó. ĩri ní ívé átí' 'bá 'i ní mǔfēngā awazú kôpi ní rĩ pi zízú ímú 'i vǔgá nõó, lē nĩ dõ mǔfēngā rĩ tì caá ngõpí.

¹⁶ "Átí' 'bá drĩdrĩ rĩ ní ímú 'i, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, 'Āmbúgú mávé rĩ, mǔfēngā jǔrú mǎdāṅá ālu mí ní sēé má ní rĩ, á nga ẹzì ānĩ, tì caá mǔdrĩ.'

¹⁷ "'Bāgú rĩ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Í 'o múké, mí átí' 'bá múké! Ā'diātāsīyā mǔfēngā mǎdāṅá 'dĩri sĩ, 'i 'bā ẹsì ẹzì ngazú ānĩ rá, ma nóni mí 'bā adri gávānā kǔrú mǔdrĩ rĩ pi vé ni.'

¹⁸ "Átí' 'bá āzi rĩ ní ímú 'i, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, 'Āmbúgú mávé rĩ, mǔfēngā jǔrú mǎdāṅá ālu mí ní sēé má ní rĩ, á nga ẹzì ānĩ, tì caá tǔwú.'

¹⁹ "'Bāgú rĩ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "Í 'o múké! Ma nóni mí 'bā adri gávānā kǔrú tǔwú rĩ pi vé ni.'

²⁰ "Kúru átí' 'bá āzi rĩ ní ímú 'i, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, 'Āmbúgú mávé rĩ, mǔfēngā jǔrú mǎdāṅá ālu mí ní sēé má ní rĩ, ĩri nõ, á zũ ĩri múké bõngó agá. ²¹ Á 'o mí sĩ ǔrĩ sĩ, ā'diātāsīyā mívé tã ē sí mbamba, mí ri ngá mí ní ẹzì ni ngaá kuyé rĩ pi u'du 'bá rĩ pi drĩgé sĩ, āzini mí ri ānyāngā mí ní saá nĩ kuyé rĩ pi íkũnā.'

²² "'Bāgú rĩ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, 'Mí átí' 'bá ũnjí, ma tã lị mí drĩgé tã ĩfũúpi mí tì gé 'dĩri sĩ! 'Í nĩ rá, má tã ē sí mbamba, ma ri ngá má ní ẹzì ni ngaá kuyé rĩ pi u'du 'bá rĩ pi drĩgé sĩ, āzini ma ri ānyāngā má ní saá nĩ kuyé rĩ pi íkũnā. ²³ 'Í 'bā té mávé

* **19:9** 19:9 Mvá Ābūrámā vé ni: Yēsũ kĩnĩ Zākáyo ri nóni 'bá Múngú vé ni. † **19:13** 19:13 Awa kôpi ní mǔfēngā jǔrú mǎdāṅá ni sĩ: 'Bá rĩ nga dõ ẹzì caá mbáá na, ĩ 'bá rĩ ǔfē mǔfēngā jǔrú mǎdāṅá ālu ni sĩ.

mũfẽngã rĩ jó mũfẽngã 'bãzú rĩ agá kuyé ãsĩ? Má kãdõ ãgõõ, má té ãsú tĩ gĩ.'

24 “Bãgú rĩ ní 'yozú ãtĩ' bá urukõ pá tu' bá ãnyĩná 'dãlé rĩ pi ní kĩnĩ, 'Ìmi 'dukĩ mũfẽngã jũrú mãdãñá ãlu rĩ drĩ ni gé sĩ rá, ãmi sãkĩ ãtĩ' bá mũfẽngã ẽ'yĩpi jũrú mãdãñá mũdrĩ rĩ ní.' ”

25 “Ãtĩ' bá rĩ pi ní 'yozú kĩnĩ, 'Ãmbúgú 'bávẽ rĩ, ãrivẽ mũfẽngã fĩfĩ jũrú mãdãñá mũdrĩ.' ”

26 “Bãgú rĩ ní 'yozú kĩnĩ, 'Á 'yo ãmi ní 'dĩni, 'bá adriipi ngá be rĩ, ã ãri ní ngá ãzi sã ãmbúgú, 'bo 'bá ngá ãkõ rĩ, ngá ãrivẽ rĩ, ã 'du drĩ ni gé sĩ rá. 27 'Bo mávẽ ari' ba 'yo' bá kĩnĩ mã adri ãvẽ 'bãgú rú ku 'dĩ' bée, ãmi ãjĩkĩ kõi, ãmi ú' dũkĩ kõi má andregá 'dĩgẽ.' ”

*Yēsũ vé fĩngará Yērusãlēmã agá rĩ
(Mātáyo 21:1-11; Mārãkõ 11:1-11;
Yũwãnĩ 12:12-19)*

28 Yēsũ kã tã rĩ átã deę, ãri ní 'dezú mũzú Yērusãlēmã gálẽ rú. 29 Yēsũ pi kã caá ãnyĩná kũrũ Bētẽfãgẽ vé rĩ gé, ãzini kũrũ Bētẽniyã vé rĩ gé, ãngã ã ní zĩ ãrã Õlívẽ† vé rĩ gé 'dãá, ãri ní ãvẽ 'bá 'ĩ pámvú ãbĩ' bá ãrĩ ni pi pẽzú, ãri ní 'yozú kõi ni kĩnĩ, 30 “Ãmi mũkĩ gũrũ ãmi ẽndrẽtĩ gé 'dãri gé, ãmi kãdõ fĩ caá gũrũ rĩ agá 'dãá, ãmi dõngĩ mbaãpi ú' dí rú ni ãsú, 'yĩkĩ kũ 'dãá, 'bá ãzi tũ drĩ úri drĩ ni gé kuyé, ãmi ãtrũkĩ ãri ãjĩ mã vũgã nõõ. 31 'Bá ãzi zĩ dõ ãmi, 'Ãmi ri dõngĩ rĩ trũ ãlé?’ ãmi 'yokĩ ãri ní, 'Úpi lã dõngĩ rĩ nĩ.' ”

32 'Bá Yēsũ ní pẽe mũú 'dĩ' bée mũkĩ dõngĩ rĩ ãsú, sũ ãri ní lũú ã ní rĩ tĩni. 33 Kõi pi kã riĩ dõngĩ rĩ trũú, dõngĩ 'dĩpa ní kõi zĩzũ kĩnĩ, “Ãmi ri dõngĩ rĩ trũ ãlé?”

34 Kõi pi ní újãzũ kĩnĩ, “Úpi lã dõngĩ rĩ nĩ.”

35 Kõi pi ní dõngĩ rĩ ãjĩzũ Yēsũ vũgã nõlé, kõi pi ní ãvẽ bõngõ akoó rũkũ rĩ pi 'bezú dõngĩ rĩ ã úgõró gã, Yēsũ ní tuzú úrizú drĩ ni gé. 36 Yēsũ kã riĩ mũú, 'bá rĩ pi rikĩ ãvẽ bõngõ akoó rũkũ rĩ pi ajaá mũzú lẽtĩ rĩ drĩgẽ sĩ.

37 Yēsũ kã mũú caá vũrã lẽtĩ rĩ ní úlúzú mũzú ãrã Õlívẽ vé rĩ gé rĩ gé 'dãá, 'bá bĩtrĩkã ãri ã pámvú ãbĩ' bá rĩ pi ã' dõkĩ riĩ Mũngú ri ãngú ãyĩkõ sũ ú' dũkõ be urũ 'dãá tã ãyãzũ ãyãyã kõi ni ndrẽe rĩ sũ.

38 “Tãkĩri ã adri 'bãgú ãmũpi Úpi ã rũ sũ rĩš drĩgẽ!”

“Tãkĩri ã adri 'bũ gé 'dãá, ẽ ãngúkĩ Mũngú 'bũ gé 'dãá rĩ ãngũngũ!”

39 Fãrũsĩ ã urukõ 'bá bĩtrĩkã rĩ pi ãsãmvú gé 'dãá, kõi ni 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, “Ãmbãpi, 'ĩ 'yo mĩvẽ 'bá mĩ pámvú ãbĩ' bá 'dĩ' bée ã újĩkĩ kĩri!”

40 Yēsũ ní újãzũ kõi ni kĩnĩ, “Á 'yo ãmi ní 'dĩni, kõi pi ãjĩkĩ dõ kĩri, ãrã 'dĩ' bée ãcõ mã ãngú ú' dũkõ be urũ 'dãá rá.”

Yēsũ ngo kũrũ Yērusãlēmã vé rĩ ã tã sũ

41 Yēsũ kã mũú caá ãnyĩná kũrũ Yērusãlēmã vé rĩ gé 'dãá, kã kũrũ rĩ ndrẽe, ã' dõ ngoõ kũrũ rĩ ã tã sũ ngõngõ.

42 ãri ní 'yozú kĩnĩ, “Mĩvẽ 'bá rĩ pi ãjĩkĩ ngá tãkĩri ãjĩpi ã ní ú' dũ ãndrũ nõri gé rĩ kuyé, ã lã kõdõ kõi ã ãjĩkĩ, 'bo ãzũkĩ kõi ni tã ni ãzũzũ. 43 Ú' dũ ãzi ri ãmũ 'dĩ' dũ, ãmĩvẽ ari' ba rĩ pi ãmũ ãbi sũ ãmi gãrã gã sũ kũrũ, kõi ãmi ce ku ãgãgã, kõi pi lẽtĩ rĩ pi õzũ cẽrẽ. 44 Kõi pi ãmi 'du a' be vũgã ãmĩvẽ ãnyĩná rĩ pi be. Kõi pi ãcõkĩ ãrã mvãñã ãzi kũú õgũpĩ drĩgẽ ku, ã' diãtãsiyã ãmi ãjĩkĩ sã Mũngú ní ãmũzũ ãmi vũgã nõõ rĩ kuyé.”

*Yēsũ údrõ 'bá rĩ pi Jó Mũngú vé rĩ agãsi
(Mātáyo 21:12-17; Mārãkõ 11:15-19;
Yũwãnĩ 2:13-22)*

45 Kũrũ Yēsũ ní fizú Jó Mũngú vé rĩ ã bõró gã 'dãá, ãri ní ã' dõzũ 'bá ngá urũ' bá rĩ pi údrõzũ ãvẽ vũrã ngá urũzũ rĩ pi gé sũ. 46 ãri ní 'yozú kõi ni kĩnĩ, “Sĩkĩ Bũkũ Mũngú vé rĩ agã kĩnĩ, 'Jõ mávẽ rĩ, ãri jó rizú mã zĩzũ ni, 'bo ãmi ãjãkĩ jó rĩ ãcã 'vũrã urũ' bá rĩ pi ní rizú ãdrizũ ni.' ”

47 Ú' dũ cẽrẽ, Yēsũ ri 'bá rĩ pi ãmbã Jó Mũngú vé rĩ agã 'dãá. 'Bo ãtãlã ãtãlã rĩ pi drĩgẽ rĩ pi, 'bã tãĩmbĩ Mõsẽ vé rĩ ãmbã' bá rĩ pi be, ãzini drĩkõmã 'bã rĩ pi ãsãmvú gé 'dãlé rĩ pi be, kõi pi rikĩ lẽtĩ ndãã lẽzũ Yēsũ

† 19:29 19:29 Õlívẽ: Pẽtĩ ãlívẽ vé rĩ ãri 'a ã' a be, ã ãcõ nya rá, ã ãrivẽ ã' a zo ãdu rú, Yãhũdĩ rĩ pi ri tĩbĩ á' dí ãdu rĩ sũ, ãzini kõi ri tõ lãmbã agã, ãci 'yũzũ ãni. § 19:38 19:38 'Bãgú ãmũpi Úpi ã rũ sũ rĩ: 'Bãgú 'dĩri Yēsũ 'i.

19:38 19:38 Sãwũmã 118:26 19:46 19:46 ãsãyã 56:7 19:46 19:46 Yẽrẽmĩyã 7:11

ri 'dizú drázú 'dĩisĩ rá. ⁴⁸ 'Bo kôpi ïsúkí lèti ïri 'dizú drázú kuyé, ã'diãtãsiyã 'bã rĩ pi 'bãkí úvá rizú tã ïri ní átã rĩ yizú.

20

Yãhúdĩ rĩ pi zikí ùkpõ Yèsũ ní ẽzi ngazú rĩ vé tã

(Mátáyo 21:23-27; Mārãkõ 11:27-33)

¹ Û'dú ãlu, Yèsũ kã riĩ 'bã rĩ pi ímbã, ãzini riĩ ù'dúkõ múké rĩ ùlũú kôpi ní Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, atala atala rĩ pi drĩgã rĩ pi, 'bã tãimbĩ Mósẽ vé rĩ ímbã'bã rĩ pi be, ãzini Yãhúdĩ ambugu rĩ pi be, ímúkí ïri vúgã. ² Kôpi ní 'yozú kĩnĩ, "'Í lũ 'bã ní, mi ri tã 'dĩ'bée nga ùkpõ ã'di vé ni sĩ? ã'di sã mí ní ùkpõ 'dĩri nĩ?"

³ ïri ní újázú kĩnĩ, "Á lã drĩ kpá ïmi zĩj, ïmi lũkí má ní, ⁴ ùkpõ Yũwãní ní bãtízĩmũ sãzú 'dĩri íngã 'bũ gélésĩla, dôku 'bã áda sã ïri ní ùkpõ 'dĩri nĩ?"

⁵ Kôpi ní átázú ï ãsãmvú gé sĩ kĩnĩ, "'Bã 'yokí dô tã ni íbí íngã 'bũ gélésĩ, ïri 'bã zĩ, 'bã ẽ'yĩkí ïri kuyé ãsĩ. ⁶ 'Bã 'yokí dô tã ni íbí íngã 'bã áda vúgã, 'bã rĩ pi 'bã úvĩ írã sĩ rá, ã'diãtãsiyã kôpi ã'yĩkí rá 'yozú kĩnĩ, Yũwãní ri nãbĩ."

⁷ Kúru kôpi ní újázú kĩnĩ, "'Bã nĩkí kuyé ã'di sã dô ïri ní ùkpõ bãtízĩmũ sãzú 'dĩri nĩ."

⁸ Yèsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Á lã ùkpõ má ní ẽzi ngazú ãní rĩ vé tã ùlũú ïmi ní ku."

Nãpí ãgõ ómvú 'ã'bã rĩ pi vé rĩ

(Mátáyo 21:33-46; Mārãkõ 12:1-12)

⁹ Yèsũ ní gõzú 'bã rĩ pi ní nãpí 'dĩri ùlũzú kĩnĩ, "Ágõ ãzi 'ã ómvú, sa pẽti vinyõ vé ni pi* 'a ni gé, ïri ní ómvú rĩ ẽzizú 'bã urukõ ómvú 'ã'bã ni pi ní, ïri ní ngazú muzú adrizú ãngũ ãzi gé ílí be kárãkarã. ¹⁰ Lókí ãnyãngã ïkũnãzú rĩ kã ícõ, ïri ní ãtĩ'bã pãzú muzú 'bã ómvú 'ã'bã rĩ pi vúgã 'dãá, kôpi ã sãkí rĩ pẽti vinyõ vé rĩ vé ù'a urukõ 'í ní. 'Bo 'bã ómvú 'ã'bã rĩ pi fukí ïri, pãkí ïri muzú drĩ be ule. ¹¹ ïri ní ãtĩ'bã ãzi pãzú, 'bo kôpi ùgbãkí ïri,

kôpi 'okí ïri ùnjĩ, pãkí ïri muzú drĩ be ule. ¹² ïri ní kpã ãtĩ'bã ãzi pãzú, kôpi fukí ïri ùnjĩ ùnjĩ ãzó be, kôpi drokí ïri fũú ómvú rĩ agásĩ ãmvé.

¹³ "Ómvú 'dĩpa ní 'yozú kĩnĩ, 'Mã 'o rĩ ã'di? Dõ 'dĩni, ma mávé mvã má ní lãlã rĩ pã muzú áyu, sã ãzi sĩ kôpi ïri ïnjĩ rá."

¹⁴ "'Bo 'bã ómvú 'ã'bã rĩ pi kã mvã rĩ ndreé, kôpi rikí átã ï ãsãmvú gé sĩ kĩnĩ, "Bã ímúpi ïrivé ngã ẽ tĩ ruupi rĩ 'dĩ. Lã 'bã 'dĩkí ïri drãã 'dĩisĩ rá, ngã ómvú agã rĩ ã adri rĩ 'bãvé ni.' ¹⁵ Kôpi ní ïri drozú ómvú rĩ agásĩ, kôpi ní ïri 'dizú drázú."

Yèsũ ní 'bã rĩ pi zizú kĩnĩ, "Ïmi ní ùsũzú rĩ gé, ómvú 'dĩpa ri 'bã ómvú 'ã'bã 'dĩ'bée 'o ngõni? ¹⁶ Á 'yo ïmi ní, ómvú 'dĩpa ri ímú 'bã ómvú 'ã'bã 'dĩ'bée ú'dĩ ùdrã rá, ïri ómvú rĩ sã 'bã urukõ'bée ní."

'Bã rĩ pi kã tã 'dĩri yĩj, kôpi ní 'yozú kĩnĩ, "Lã tã 'dĩri ã nga 'i 'dĩni ku."

¹⁷ Yèsũ ní ãngũ ndrezú kôpi vúgã 'dãá, ïri ní kôpi zizú kĩnĩ, "Tã ï ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã kĩnĩ,

" 'Írã ãndúru 'bã jó sĩ'bã rĩ pi ní gãã sĩ rĩ, újã nõni 'i ícã írã sãepi jó rĩ ní pá tuzú ãní ùkpõ ùkpõ ni,' 'dĩri vé ífĩfĩ ã'di?

¹⁸ 'Bã 'í'dãpi írã 'dãri drĩgã rĩ, ïri ùñõ kũ'yúkũ'yú, 'bo írã rĩ 'í'dã dô 'bã rĩ drĩgã, ïri 'bã rĩ ínjĩ ku kpásãkpásã."

¹⁹ Atala atala rĩ pi drĩgã rĩ pi, 'bã tãimbĩ Mósẽ vé rĩ ímbã'bã rĩ pi be, kôpi kã tã 'dĩri yĩj, kôpi lãkí kõdõ Yèsũ ri ruu sã 'dãri gé, ã'diãtãsiyã kôpi nĩkí rá 'yozú kĩnĩ, Yèsũ ri nãpí 'dĩri átã ívé tã sĩ. 'Bo kôpi 'okí 'bã rĩ pi sĩ ùrĩ sĩ.

Mũfẽngã umbe jezú rĩ vé ùfẽngará 'bãgú ãmbúgu Rómã vé rĩ ní rĩ

(Mátáyo 22:15-22; Mārãkõ 12:13-17)

²⁰ Kôpi tãkí riĩ Yèsũ ri ndreé, kôpi ní 'bã ãngũ úmí'bã ni pi pãzú muzú Yèsũ ri úmizú, 'bã ãngũ úmí'bã rĩ pi 'bãkí ï kú 'bã tã be pĩri ni pi rú. Kôpi lãkí kõdõ átãngã ùnjĩ ïsú yĩj Yèsũ tĩ gé, ï rukí rĩ ïri ãní, ï jĩkí rĩ ïri muzú sã gãvãã ùkpõ be tã liipi

* **20:9** 20:9 Pẽti vinyõ vé rĩ: Yãhúdĩ rĩ pi 'dukí pẽti vinyõ vé rĩ ã tã 'bãã tã ãmbúgu rú, kôpi ri ù'a ni zo vinyõ sũ rú. Múngú ïpã 'bã ïsãrãlã vé rĩ pi adrii 'bã ívé ni, kôpi ã adriki rĩ sũ pẽti vinyõ vé Múngú ní saã 'ãapi ù'a be rĩ tĩni. Nãpí pẽti vinyõ vé 'dĩri, sã 'bã tãimbĩ ímbã'bã rĩ pi atala atala rĩ pi drĩgã rĩ pi be nĩkí ãmã rá 'yozú kĩnĩ Yèsũ ri ívé tã átã. 'Í lã Sãwũmã 80:8-16; ïsãyã 5:1-7; Yãrãmiyã 2:21; Mátáyo 21:33-46; Mārãkõ 12:1-12. **20:17** 20:17 Sãwũmã 118:22

rĩ drígé. ²¹ 'Bá ãngũ úmí' 'bá rĩ pi ní 'yozú kìnĩ, "Ímbápi, 'bá nĩkí rá, átángá mí ní rií átá rĩ, āzini tā mí ní rií ímbá rĩ, ĩri pĩrĩ, mí újá mívé yĩkĩ ku, mi ri 'bá rĩ pi vé tā 'du nga trōtrō, mi ri tā áda íngápi Múngú vúgá rĩ ímbá. ²² 'Í lū 'bá ní, ĩri nyo múké 'bá ní mūfēngā umbe jezú rĩ ũfēzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ ní, dōku 'bā ũfēkĩ ku?"

²³ Yēsũ nĩ rá 'yozú kìnĩ, kōpi lēkĩ tā ũnjĩ ĩsú yĩ 'í tĩ gé, kúru ĩri ní 'yozú kìnĩ, ²⁴ "Īmi 'í dakí má ní mūfēngā fífí ěnjĩpi ěnjĩēnjĩ ālu ni." Īri ní kōpi zizú kìnĩ, "Īndrĩlĩkĩ mūfēngā rú' 'bá gá 'dĩri, āzini rú rú' 'bá ni gé 'dĩri ā'di vé ni?"

²⁵ Kōpi ní újázú kìnĩ, "Bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ vé ni."

Kúru ĩri ní 'yozú kōpi ní kìnĩ, "Ngá 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ, ĩmi sēkĩ ĩri ní, ngá Múngú vé rĩ, ĩmi sēkĩ Múngú ní."

²⁶ Kōpi ĩsúkĩ átángá ũnjĩ tĩ ni gé 'bá rĩ pi āsámvú gé 'dālé āluñani kuyé. Kōpi āyākĩ tā ĩri ní újá 'dĩri sĩ rá, sē kōpi újĩkĩ kĩri.

Íngángará gōó ídri rú drāngará gálésĩla rĩ vé tā

(Mātáyo 22:23-33; Mārākō 12:18-27)

²⁷ Yāhūdĩ ambugu zĩlé Sādókē† 'yo' 'bá kìnĩ, 'bá rĩ drā dō gĩ, gō íngá ídri rú ku rĩ pi ní ímúzú Yēsũ vúgá nōó. ²⁸ Kōpi ní Yēsũ ri zizú kìnĩ, "Ímbápi, Mósē sĩ 'bá ní kìnĩ, "Bá rĩ vé édrĩpĩ drā dō, ku dō ōwúzĩ kú mvá ākó, 'bá drāápi rĩ vé édrĩpĩ rĩ gō ōwúzĩ rĩ é'yĩ, kōpi anjĩ tĩ ōwúzĩ rĩ be, anjĩ kōpi ní tĩ rĩ pi gō adri édrĩpĩ drāápi 'dāri vé ni.' ²⁹ Ōtũ anjĩ āgō ézĩrĩ édrĩpĩ rú. Mvā kāyú rĩ je ũkú, drā kú mvá ākó. ³⁰ Édrĩpĩ 'deépi vú ni gé sĩ rĩ ní ōwúzĩ rĩ é'yízú, ĩri ní kpá drāzú mvá ākó. ³¹ Édrĩpĩ 'deépi 'dĩri ā vudrĩ gé sĩ rĩ ní kpá ōwúzĩ rĩ é'yízú, ĩri ní kpá drāzú mvá ākó. Anjĩ ézĩrĩ 'dĩ' 'bée céré é'yĩkĩ ōwúzĩ rĩ rá,

kōpi ũdrākĩ céré mvá ākó. ³² Ūdũ ni gé, ũkú rĩ ní kpá drāzú. ³³ Kúru 'í lū 'bá ní, lókĩ Múngú kādō ímú 'bá ũdrā' 'bá gĩ rĩ pi íngá gōó ídri rú, ũkú 'dĩri ímú adri ā'di vé ni?"

³⁴ Yēsũ ní újázú kìnĩ, "Ājē ágó pi ní ĩ jezú ũkú be rĩ, ĩri 'yēná 'í nga vū drígé nōgó. ³⁵ 'Bo 'bá úmvúlēsĩ Múngú ní ā'yĩ adrii pĩrĩ íngá' 'bá gō' 'bá ídri rú drāngará gálésĩla rĩ pi, āgō rĩ pi jekĩ ũkú ku, ũkú rĩ pi jekĩ āgō ku, ³⁶ kōpi ícókĩ gōó ũdrāá dđĩ ku, ā'diātāsīyā kōpi adri sũ mālāyĩkā rĩ pi tĩnĩ. Kōpi anjĩ Múngú vé ni, íngakĩ kōpi drāngará gálésĩla ídri ú'dĩ rĩ ĩsú gĩ.

³⁷ "Ú'dógú'dógú ācí ní dđizú peṭĩ amuúpi kũmvũ rĩ agá rĩ vé rĩ 'yo 'dĩni, Mósē sĩ tā rĩ lūzú kìnĩ, 'bá ũdrā' 'bée gĩ rĩ pi íngá gō ídri rú ũzi, kìnĩ Úpĩ ri 'Múngú Ābūrāmā vé ni, Múngú Ísákā vé ni, āzini Múngú Yōkóbũ vé ni.' ³⁸ Múngú adri 'bá ũdrā' 'bá gĩ rĩ pi vé ni ku. Múngú ri 'bá ídri rú rĩ pi vé ni, ā'diātāsīyā Múngú ndre 'bá rĩ pi 'í mĩ gé 'dāá ídri rú."

³⁹ 'Bá tāĩmbĩ ímbá' 'bá rĩ pi ā ʊrukō ní 'yozú kìnĩ, "Ímbápi, tā mí ní újá 'dĩri ĩri múké!" ⁴⁰ Tā 'dĩri ā vudrĩ gé, 'bá āzi gō Yēsũ ri zĩ āluñani kuyé.

Kúrísitō ri ā'di ā mvá?

(Mātáyo 22:41-46; Mārākō 12:35-37)

⁴¹ Yēsũ ní kúru 'yozú kōpi ní kìnĩ, "Tā sēepi 'bá rĩ pi ní 'yozú kìnĩ, Kúrísitō ri Dāwúdĩ ā Mvā rĩ ā'di? ⁴² Dāwúdĩ sĩ uletere búkũ Sāwúmā vé rĩ agá kìnĩ,

" 'Úpĩ Múngú 'yo mávé Úpĩ ní kìnĩ, "Mĩ úri má drĩ ěndēpĩgē,

⁴³ cĩmgbá má ní mívé ari'ba rĩ pi 'bāzú mĩ pālé gá rĩ gé." '

⁴⁴ Dō Dāwúdĩ zĩ Kúrísitō ri ívé Úpĩ pĩrĩ, Kúrísitō ri ícō adri Dāwúdĩ ā mvá íngóni?"*

† **20:27** 20:27 Sādókē: Sādókē rĩ pi ngúlúmũ Yāhūdĩ rĩ pi vé tāĩmbĩ Mósē vé rĩ rú' 'bá tĩtĩ rĩ pi, 'bo kōpi é'yĩkĩ índrĩ rĩ pi vé tā kuyé, é'yĩkĩ mālāyĩkā rĩ pi vé tā kuyé, āzini kōpi é'yĩkĩ kpá 'yozú kìnĩ, 'bá ũdrā' 'bá gĩ rĩ pi gō íngá ídri rú rá 'dĩni kuyé. 'Í lā Ēzĩ 23:8. **20:28** 20:28 Dětōrōnómē 25:5 **20:37** 20:37 Wũngará 3:6 ‡ **20:42** 20:42 Úpĩ 'yo mávé Úpĩ ní: Tā 'dĩri vé ífĩfĩ, Úpĩ Múngú zĩ Yēsũ Kúrísitō ri Úpĩ. § **20:42** 20:42 Drĩ ěndēpĩ gé: 'Bá úrĩpi drĩ ěndēpĩ gé rĩ, ĩri ũkpō be, ĩri ĩnjĩnjĩ. **20:43** 20:43 Sāwúmā 110:1 * **20:44** 20:44 Kúrísitō ri ícō adri Dāwúdĩ ā mvá íngóni?: Tĩkĩ Yēsũ ri 'bá áda rú, ĩrivé é'bĩpĩ Dāwúdĩ 'i, 'bo ĩ ní drĩ ĩri tĩzú kuyé rĩ gé, kōpi rĩkĩ adrii Múngú be trũ 'bũ gé 'dāá, ĩri Mvā Múngú vé ni. Gbi ngá rĩ pi ārēvú céré nĩ, kúru ĩri Úpĩ Dāwúdĩ vé ni. 'Í lā 1 Sāmūélé 16:1-13; Sāwúmā 132:11-12; Yūwānĩ 1:1-18.

'Bá tãimbî Mósê vé rî ímbá'ba rî pi vé tã
(*Mátáyo 23:1-36; Mārākō 12:38-40; Lúkã 11:37-54*)

⁴⁵ 'Bá rî pi kã rií tã Yēsũ ní átã rî yîi, Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'î pámvú ũbî'ba rî pi ní kîñî, ⁴⁶ "Lê ìmi adrikí mî be kowu 'bá tãimbî Mósê vé rî ímbá'ba 'dî'bée vé tã sî. Kôpi lèkí ì úsú bõngó ãco ãco ni pi sî, kôpi dõ jõkõnî agá, kôpi lèkí 'bã rî pi è ezikí ì ñjîngará sî, kôpi lèkí úrí vûrã ì ní ñjî ñjî Jó Múngú ri Zizú rî pi agá rî pi drîgé, ãzini vûrã ì ní ñjî ñjî ùmũ nyazú rî gé. ⁴⁷ 'Bo kôpi ri owuzi rî pi è mî ũ'bã rizú kôpivé ngá jó ãsámvú gé rî pi u'duzú kôpi drîgé sî. Kôpi ri Múngú ri zî sã be ãco, 'bã rî pi ã ndrekí rí ì. 'Bã tã 'o'ba 'dîni 'dî'bée, Múngú ri ímũ kôpi ìrîñã ùnjí ùnjí."

21

Owúzigó ãzi sê mûfengã fifi ñrî
(*Mārākō 12:41-44*)

¹ Yēsũ kã rií adrií Jó Múngú vé rî agá 'dãá, ndre 'bã ã'bú be rî pi ri mûfengã 'be sõndúkũ ì ní 'bãá kuú Jó Múngú vé rî agá mûfengã 'bezú rî agá. ² Ndre kpã ùkú ãzi ngá ãkó, owúzigó rú ni, 'be mûfengã fifi nyírîñã ñrî. ³ Ìri ní 'yozú kîñî, "Ádarú á lê 'yoó ìmi ní 'dîni, owúzigó 'dîri 'be mûfengã rî 'bã rî pi vé rî agaá rá. ⁴ Mûfengã 'bã 'dî'bée ní sêé rî, kôpi íbíkí í'dú ã'bú ívé rî agá, 'bo ùkú ngá ãkó 'dîri sê ívé ngá 'í ní kôdô 'î ìzã kozú rî ãrêvú céré."

Yēsũ ũlũ tã ímũpi 'i ngaápi ú'dú ùdũ vé rî gé rî
(*Mátáyo 24:1-2; Mārākō 13:1-2*)

⁵ Yēsũ vé 'bã ñri ã pámvú ũbî'ba rî pi ã urukõ ríkí átã írã ùnyî be ì ní Jó Múngú vé rî sîzú rî ã tã sî, ãzini ngá 'bã rî pi ní sêé Múngú ní rî pi ã tã sî. 'Bo Yēsũ ní 'yozú kîñî, ⁶ "Sã ãzi ri ímũ 'dîi'dî, ngá ìmi ní ndreé 'dî'bée, ì ímũ ùñõ céré vûgá, ícókí írã ãlu ni kuú adrií ógũpî drîgé ku."

Ìzãngã úmvúlésî ímũpi drîdrî 'dîlé rî
(*Mátáyo 24:3-14; Mārākō 13:3-13*)

⁷ 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbî'ba rî pi ní Yēsũ ri zizú kîñî, "Ímbápi, tã 'dî'bée ímũ ì nga ngõtú? Ngá lûupi 'yozú kîñî, tã rî ílókõ ímũ 'î ngangã rî ã'dî?"

⁸ Yēsũ ní újázú kôpi ní kîñî, "'Bã ãzi ã ũ'bã ìmî mî ku. 'Bã kárakarã pi ímũ mã rû sî, kôpi 'yo ì Kúrísitõ 'i, ãzini kôpi 'yo, 'Sã rî ícõ gí.' 'Bo lê ìmi è'yîkí kôpivé tã 'dîri ku. ⁹ Ìmi kádõ tã è'dî vé ni yîi, ãzini tã 'bã rî pi ní rizú íngázú mgbárãsi ì õgũpîi drîgé rî vé tã yîi, lê ìmi 'okí ùrî sî ku. Tã 'dî'bée ímũ ì nga drîdrî, 'bo ú'dú ùdũ vé rî ícõ drî ícã mbêlêñã ku."

¹⁰ Yēsũ ní kúru 'yozú kôpi ní kîñî, "'Bã ãngũ ãzi agá rî pi ímũ è'dî 'dî 'bã ãngũ ãzi agá rî pi be, 'bãgú rî pi ímũ è'dî 'dî ì õgũpîi 'bãgú rî pi be. ¹¹ ãngũ rî ímũ 'i aya dîngídîngí, èbîrî ri ímũ 'de ùnjí ùnjí, drã ùnjí ùnjí ni pi ímũ 'de ãngũ ãndîãndî ni pi agásî, Tã ãyãzú ãyãyã 'bã rî pi ní ùrî sêépi ni pi ímũ 'i nga 'bũ gé 'dãá.

¹² "'Bo drîdrî ni, tã 'dîri ní drî 'i ngazú kuyé rî gé, ì ímũ ìmi uru, ì ìmi õcũ ùnjí ùnjí. Ì ímũ ìmi jî tõ Jó Múngú ri Zizú rî pi agá, ãzini ì ìmi jî jó ãngũ ũ'yîzú rî pi agá, ì ìmi tõ 'bãgú rî pi èndrètî gé, ãzini gávãñã rî pi èndrètî gé, ìmi ní mã pámvú ũbîi rî sî. ¹³ 'Dîri ímũ adri ìmi ní drîlé múké ìmi ní mávé tã ũlüzú kôpi ní. ¹⁴ 'Bo ìmi dõ ri ìmî tî gã, lê ìmi ríkí ìmi ũsũũ drãã tã ìmi ní lèé átã rî sî ku. ¹⁵ ã'diãtãsiyã mã ìmi ní átãngã pîrî rî sê nî, ãzini mã ìmi ní úmî rî sê nî, ìmivé ari'ba rî pi ícókí ìmi ideé ku, dõku kôpi ícókí 'yoó tã ìmi ní 'yoó rî ùñjõ 'dîni ku. ¹⁶ Sã ãzi sî, ìmi ètépîi, ìmi èndrèpîi, ìmi è'dípãã, ìmi èdrîpîi, ãzini ìmivé ùndî rî pi, kôpi ímũ ìmi ũli 'be, kôpi ìmi urukõ ú'dî ùdrã rá. ¹⁷ 'Bã rî pi ãrêvú céré ímũ ìmi gã sî mã tã sî. ¹⁸ 'Bo drî'bí ìmi drîgé rî ãlu ni ícõ ãvîi ku. ¹⁹ Ìmi tukí dõ pá tîti ìmivé è'yîngará agá, ìmi ídri 'dãni'dãni rî ñsú rá.

Ì ímũ Yêrusálémã ri iza rá
(*Mátáyo 24:15-21; Mārākō 13:14-19*)

²⁰ "Ìmi ndrekí dõ ãngaráwã rî pi cekí Yêrusálémã ri kúrũ, ìmi nî 'yozú kîñî, sã ì ní Yêrusálémã ri izazú rî ícã gí. ²¹ Kúru lê 'bã adri'ba ãngũ Yûdáyã vé rî agá rî

pi ã ápákí muzú írã gá 'dãá, 'bá adri'bá kũrú agá rĩ pi ã fũkí kũrú rĩ agásĩ ãmvé, 'bá adri'bá kũrú rĩ agá ku rĩ pi ã gõkí fií kũrú rĩ agá 'dãá ku. ²² Æ'diãtãsiyã sã 'dĩri ĩ ní ãngũ ĩrĩñãzú rĩ, tã ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ, ã nga rĩ 'i fũú tĩ ni gé bēnĩ. ²³ Ʋ'dú 'dãri gé, ũkú 'a be rĩ pi ímú ĩzãngã ĩsú ũnjĩ ũnjĩ, ãzini ũkú ri'bá bã sē'bá ndru'bá anjĩná ní rĩ pi kpá ímú ĩzãngã ĩsú ũnjĩ ũnjĩ. ĩzãngã ri ímú adri ũnjĩ ũnjĩ ãngũ 'dãri agá, Múngú ã 'a ri ve 'bá 'dĩ'bée ní ũnjĩ ũnjĩ. ²⁴ Ari'ba rĩ pi ímú 'bá rĩ pi ú'dĩ ĩlĩ ãco sĩ. Kõpi 'bá rĩ pi urũko urũ jĩ ãngũ jãkã rĩ pi vé rĩ gé. 'Bá adri'bá Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ímú Yẽrusãlémã ri ru, kõpi adri Yẽrusãlémã agá 'dãá, cĩmgbã sã kõpivé rĩ ní dezú rĩ gé."

*'Bá Mvã vé ĩgõngará
(Mátayo 24:29-31; Mãrákõ 13:24-27)*

²⁵ Yẽsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Tã ãyãzú ãyãyã ni ímú ĩndré ũtũ rĩ mĩ gé, mbãã rĩ mĩ gé, ãzini lĩnyã rĩ pi mĩ gé. 'Bá vũ drĩgé nõgõ rĩ pi ímú adri ãnĩ ũrĩ sĩ, kõpi ĩ drĩ ri ímú ábã yĩ tafu rĩ vé ũngará sĩ, ãzini ĩrivé úvãngará ngũyã ngũyã rĩ sĩ. ²⁶ Ʋrĩ ri 'bá rĩ pi fũ ambamba, tã ímũpi 'i ngaãpi vũ drĩgé rĩ sĩ. Ngã 'bũ gé rĩ pi ãrẽvú céré, ĩ ímú kõpi aya u'de vũgã. ²⁷ Sã 'dãri gé, ma 'Bá Mvã 'i, kõpi ímú mávé ímũngará ĩrĩbĩtĩ agásĩ ũkpõ be rĩ ndre, ãzini mávé ãngará põwũpõwũ rĩ ndre ĩ mĩ sĩ. ²⁸ ĩmi ndrekĩ dõ tã 'dĩ'bée í'dókĩ ĩ ngaã gĩ, ĩmi tukĩ pá urũ sĩ, ĩmi ingakĩ ĩmĩ drĩ urũ, ã'diãtãsiyã sã ĩ ní ĩmi pazú rĩ ícã ĩnyĩnã gĩ."

*Nãpi pẽtĩ ĩ ní zĩ fĩgĩ rĩ vé rĩ
(Mátayo 24:32-35; Mãrákõ 13:28-31)*

²⁹ Yẽsũ ní kõpi ní nãpi 'dĩri ũlũzú, "ĩmi ndrekĩ drĩ pẽtĩ ĩ ní zĩ fĩgĩ 'dĩri kã, ãzini ĩmi ndrekĩ drĩ pẽtĩ rĩ pi kã. ³⁰ Kõpi kãdõ í'dó rũú, ĩmi nĩ 'yozú kĩnĩ, ĩzũzũ ícã ĩnyĩnã gĩ. ³¹ ĩri kpã adri sũ 'dĩri tĩnĩ, ĩmi ndrekĩ dõ tã má ní lũú ĩmi ní 'dĩ'bée ri 'i nga, ĩmi nĩ 'yozú kĩnĩ, mãlũngã Múngú vé rĩ ícã ĩnyĩnã gĩ. ³² Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni,

'bá urũko'bée ĩmi ãsãmvú gé 'dĩgé ícókĩ drĩ ũdrãã ku, cĩmgbã tã 'dĩ'bée ní ĩ ngazú rĩ gé. ³³ 'Bũ pi vũ be, ĩri ímú de rá, 'bo ũ'dũkõ mávé rĩ de ku.

³⁴ "ĩmi ndrekĩ múké, ĩmi rikĩ ẽsĩ 'bãã ngã nyanya drĩgé ku, ãzini ĩmi rikĩ íwã mvũũ ĩmẽrẽzú ãnĩ ku, ãzini ĩmi rikĩ ĩmi ũsũũ drãã tã nyõokũ nõri vé rĩ sĩ ku, ĩmi rikĩ dõ tã 'dĩ'bée 'oó, ũ'dũ ũdũ vé rĩ ímú ícã mbẽlẽnã, ĩmi ícókĩ nũ ku. ³⁵ Tã 'dĩri ímú 'i nga 'bá adri'bá vũ drĩgé nõgõ rĩ pi ní céré. ³⁶ Lē ĩmi adrikĩ mĩ be kowũ, ĩmi zĩkĩ Múngú ri, tã ímũ'bá ĩ nga'bá 'dĩ'bée ĩ ĩsú rĩ ĩmi ku, ma 'Bá Mvã 'i, ĩmi tukĩ rĩ pá má ẽndrẽtĩ gé ũrĩ ãkõ."

³⁷ Ʋ'dú ãlu ãlu, Yẽsũ ri ẽcĩ 'bá rĩ pi ímbã Jó Múngú vé rĩ ã bõró gã 'dãá, ũndrẽnã ãlu ãlu, ĩri mũ ánga ĩ ní zĩ ĩrã Ōlívẽ vé rĩ drĩgé 'dãá, ĩri la 'dãlé. ³⁸ Kãdõ adriũ ũ'bũtĩ kũñĩkũñĩ, 'bá rĩ pi ri ímú tã Yẽsũ ní ímbã rĩ yĩ Jó Múngú vé rĩ ã bõró gã 'dãá.

22

*Yúdã 'be Yẽsũ ã ũli
(Mátayo 26:1-5, 14, 16; Mãrákõ 14:1-2, 10-11; Yũwãnĩ 11:45-53)*

¹ Ʋmũ ĩ ní Pãnga ni 'Bãã Údrã ku rĩ* vé Ʋ'dú Múngú ní Ɛlĩzú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ nyazú rĩ kã ícã ĩnyĩnã gĩ, ² atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tãĩmbĩ ímbã'bã rĩ pi be, rikĩ lètĩ ndãã lẽzú Yẽsũ ri ruzú kĩri, ĩri 'dĩzú drãzú rá, ã'diãtãsiyã kõpi 'okĩ ũrĩ sĩ 'bá rĩ pi sĩ. ³ Kúru Sãtãnã ní fizú Yúdã ĩ ní zĩ ĩsĩkãrĩyõtã ĩ ẽsĩ agã. Yúdã ri Yẽsũ vé 'bá áyũãyũ mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé ãzi. ⁴ Yúdã ní ngazú muzú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi vũgã, ãzini ũgalaku Jó Múngú vé rĩ ũtẽ'bã rĩ pi vũgã 'dãá, ĩri ní rizú lètĩ 'í ní lẽzú Yẽsũ ã ũli 'bẽzú rĩ átázú kõpi ní. ⁵ Atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ũgalaku rĩ pi be adrikĩ ãyĩkõ sĩ, kõpi kĩnĩ, ĩ mũfẽngã sē Yúdã ní rá. ⁶ Yúdã ã'yĩ rá, ĩri ní í'dózú lètĩ ndãzú, 'i sē rĩ Yẽsũ ri kõpi drĩgé, ãkũdē 'bã bĩtrĩkã rĩ pi 'dãáyo.

* **22:1** 22:1 Ʋmũ ĩ ní Pãnga ni 'Bãã Údrã ku rĩ nyazú rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi ri ũmũ 'dĩri nya ca ũ'dũ ẽzĩrĩ, kõpi ri ũ'dũ Múngú ní ĩ pazú adringará tũgẽrĩ rú 'bã Ɛjẽpétõ vé rĩ pi drĩgé sĩ rĩ vé tã ígã ãnĩ. Ʋmũ 'dĩri ĩ í'dó nya Ʋ'dũ Múngú ní Ɛlĩzú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ gé. 'Í lã Wũngará 12:17-20.

Ínyá ùdũ Yēsũ ní nyaá ívé 'bá muḍrî drî ni ïrî rî pi be rî

(Mātáyo 26:17-25; Mārākō 14:12-21; Yūwánî 13:21-30)

7 Ûmũ ï ní Pángã ni 'Bãá Údrá ku, ï ní rizú kãbilō mvá† úlízú Û'dú Múngú ní Ëlízú Jó rî pi tî gé sî rî‡ vé rî nyazú rî kã ícá, 8 Yēsũ ní Pétêró pi pèzú muzú Yūwánî be drîdrî, ïri ní 'yozú kîñî, “Ìmi mukí 'bá ní ànyāngã Û'dú Múngú ní Ëlízú Jó rî pi tî gé sî rî vé rî á'dí, 'bã mukí rí nyaá.”

9 Kôpi ní ïri zîzú kîñî, “Í lē 'bã mukí á'dí íngũgá?”

10 Ìri ní újázú kôpi ní kîñî, “Ìmi kádō caá kÿrú rî agá 'dãlé, ïmi ágó ãzi ïsú ïri yîjî 'du muzú ùdrî sî. Ìmi 'dekí mujî ïri ã vùdrî gé sî, cîmgbá jó ïri ní muzú fizú rî agá 'dãá. 11 Ìmi 'yokí jó 'dîpa ní, 'Ímbápi zî kîñî, 'Bã mu ùmũ Û'dú Múngú ní Ëlízú Jó rî pi tî gé sî rî nya mávé 'bá mã pámvú ùbî'bá rî pi be íngũgá?’ 12 Ìri ïmi ní jó ã 'a ãmbúgú urulésîla rî lû, údékí 'a ni kú múké múké. Ìmi á'díkí 'bá ní ínyá rî 'dãlé.”

13 Kôpi ní 'dezú muzú kÿrú rî gé 'dãlé, kôpi ïsúkí ngá rî pi ãrèvú céré sÿ Yēsũ ní 'yoó rî tîñî. Kôpi ní ínyá ùmũ Û'dú Múngú ní Ëlízú Jó rî pi tî gé sî rî vé rî á'dízú 'dãlé.

Ínyá Úpi vé uletere rî vé nyangará

(Mātáyo 26:26-30; Mārākō 14:22-26; 1 Kōrínítō 11:23-25)

14 Sã ùmũ rî nyazú rî kã ícá, Yēsũ pi ní úrízú ívé 'bá áyúâyũ rî pi be mísá ínyá nyazú rî ã jêlé gá. 15 Ìri ní 'yozú kôpi ní kîñî, “Ma úvá be, á lē Û'dú Múngú ní Ëlízú Jó rî pi tî gé sî rî vé ùmũ nyaá ïmi be trú, ïsúzú á nya drî ïzāngã rî kuyé. 16 Á lē 'yoó ïmi ní, á gō ùmũ nōri ãzi nyaá ïmi pi be ñjî ku, cîmgbá Múngú ní 'bá rî pi oḡuzú fizú ívé mālūngã agá rî gé.”

17 Ìri ní kópō rî í'dúzú, ïri ní òwō'dîfô sèzú Múngú ní, ïri ní 'yozú kîñî, “Ìmi é'yíkí, ïmi ãlèkí mvuú ïmi ãsámvú gé sî. 18 Á lē 'yoó ïmi ní 'dîni, í'dózú ãndrũ muzú drîdrî, á gō vînyō mvuú ñjî ku, cîmgbá mālūngã Múngú vé rî ní ímúzú rî gé.”

19 Ìri ní kpá pánga í'dúzú, ïri ní òwō'dîfô sèzú Múngú ní, ïri ní pánga rî ãndízú, ïri ní sèzú kôpi ní, ïri ní 'yozú kîñî, “Dîri mávé rû'bá mã ní sèé ïmi tã sî rî, ïmi 'okí 'dîni mã tã ígázú ãní.”

20 Kôpi kã ínyá rî nyaá deḡ gí, ïri ní kpá kópō rî í'dúzú, ïri ní 'yozú kîñî, “Kópō 'dîri, ïri mávé ãrí dãápi ïmi tã sî, Múngú ní ùndî ú'dí ruzú rî. 21 Ágó ímúpi mã ùli 'beépi rî, 'bã rî nga nya ïri be mísá drîgé trú. 22 Ma 'Bá Mvã 'i, mã ímú drã sÿ ï ní tã ni ùtîjî gí rî tîñî, 'bo ïzāngã rî ímú adri 'bá mã ùli 'beépi rî vé ni.” 23 Yēsũ vé 'bá áyúâyũ rî pi ní í'dózú ï uzîzú ï ãsámvú gé sî kîñî, 'bá ï ãsámvú gé lèépi tã 'dîri 'oópi rî ã'di 'i.

24 Yēsũ vé 'bá áyúâyũ rî pi ní í'dózú ãgátá gázú ï ãsámvú gé sî kôpi kîñî, “Mālūngã úmvúlésî ímúpi rî gé, ã'di rî adri 'bá ãmbúgú rú nî?” 25 Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kîñî, “Bãgú sÿrú rî pi agásî rî pi ùkpō be tãimbî sèzú ívé 'bá rî pi ní, drîkoma ùkpō be rî pi rî 'yo ï ùndî 'bá rî pi vé ni. 26 'Bo lē ïmi adrikí sÿ 'bá 'dî'bée tîñî ku, 'bá lèépi adripi ãmbúgú rú rî, lē ã adri sÿ mvãñã mãdãñã rî tîñî, lē 'bá ãngũ ruúpi rî ã adri sÿ átí'bá tîñî. 27 'Bá úrípi mísá gārã gá ínyá nyaápi rî pi 'bá ínyá rî sèépi ïri ní rî be, 'bá ngōri ãmbúgú nî? Adri 'bá úrípi mísá gārã gá ínyá nyaápi rî 'i kuyé? 'Bo mã ïmi ãsámvú gé nōgó, mã adri sÿ 'bá riípi ngá sèépi rî tîñî. 28 Sã tã ùkpó ùkpó ní mã ù'bîzú rî gé, 'bá pá tu'bá tîjî mã be trú rî ïmi 'i. 29 Mã ïmi ní ùkpō sè ãngũ ruzú sÿ 'bãgú rî pi ní ruḡ rî tîñî, sÿ mã Ètèpi ní mã 'bãá 'bãgú rú ãngũ ruḡ rî

† 22:7 22:7 Kãbilō mvã: Múngú sè tãimbî Mósè ní kîñî, 'bá rî pi ã zãkí kãbilō Múngú ní rōbōñō rú, ã trúkí rí kôpi ívé ùnjikãnyã agásî rá. Sè ï ní Yēsũ rí zîzú Kãbilō Mvã Múngú vé ni ãní, ã'diãtãsiyã Múngú ïpè ïri ímú drãá 'bávè ùnjikãnyã ùjî. 'Í lã Wũngará 12:17-28; Mārākō 14:12; Yūwánî 1:29-35; 1 Kōrínítō 5:7; 1 Pétêró 1:19. ‡ 22:7 22:7 Û'dú Múngú ní Ëlízú Jó rî pi tî gé sî rî: Yãhùdî rî pi rî ù'dú Múngú ní ótú ñlízú Ìsèrèlè rî pi vé jó rî pi tî gé sî Èjèpétō gá 'dãá rî vé tã ígá. Ótú kôpi é'bîpîjî ùbèkí kãbilō ã ãrí ívé kèḡtî è èrîfe gá sî, sè Múngú ú'dí kôpi kuyé. Múngú ú'dí 'bá Èjèpétō vé kãbilō ãrí ùbè'bá ívé kèḡtî è èrîfe gá sî kuyé rî pi vé anjî ãgō kãyú rî pi ùdrãá 'bá ãlu ãlu vé 'bèḡtî ãsámvú gé sî rá. 'Í lã Wũngará 12:17-28.

tịni. ³⁰ Kúru 'bã ímú ngá nya ìmi be, ãzini ngá mvu ìmi be trù mavé málũngã má ní ímú ruú rĩ gé 'dãá, 'bã ãlu ãlu ri ímú úrí lúpá drĩgè, tã lì sùrú Ìsèrélè vé mụdrị drị ni ìrĩ rĩ pi drĩgè."

Yèsù átá tã Pétèró ní ímúzá 'i gǎzú rĩ (Mǎtáyo 26:31-35; Mǎrǎkō 14:27-31; Yũwǎnĩ 13:36-38)

³¹ Yèsù ní 'yozú kǐnĩ, "Sĩmónã, Sĩmónã, 'í ndre drĩ ká! Sātánã zị kǐnĩ, 'í lè ìmi yaá sũ ì ní ãnyá yaá rĩ tịni. ³² 'Bo Sĩmónã, á zị mí ní Múngú ri, ã sè rí mívé ẹ'yĩngará ã adri rí ùkpó ùkpó. Mí újá dō mívé ẹsị ìgōzú má vúgá gí, 'í ko mí ògũpũ ẹ ìzã, kòpi ã adrikí rí ùkpó ùkpó ìvé ẹ'yĩngará agá."

³³ 'Bo Pétèró ní újázú kǐnĩ, "Úpí, má ã'yĩ rá, 'bã mụ mí be trù jó ãngũ ù'yízú rĩ agá 'dãá, 'bã ùdrã mí be trù."

³⁴ Yèsù ní újázú kǐnĩ, "Pétèró, á 'yo mí ní 'dini, mí ímú ma gã ca vú be na, mí 'yo, 'í nĩ ma kuyé, lōgúlōgú ri kúru cèrè 'be."

³⁵ Kúru Yèsù ní kòpi zìzú kǐnĩ, "Má ní ándúrú ìmi pèzú mụzú 'dùkọ múké rĩ ùlũngará gá mũfèngã ãkó, kũmvũ ãkó, dōku ngá pá gá ãkó rĩ gé, ìmi unukí ngá ãkó sĩ rá?"

Kòpi ní újázú kǐnĩ, "'Bã unukí ngá ãkó sĩ kuyé."

³⁶ Yèsù ní 'yozú kòpi ní kǐnĩ, "'Bo nóni ìmi mũfèngã jì jùrú be rá. Ìmi dō ìlì ãco ãkó, ìmi ụzìkí ìmivé bōngó akoó rùkũ rĩ pi, ìmi jekí ìlì ãco ãní. ³⁷ Á 'yo ìmi ní 'dini, sĩkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kǐnĩ, "Dukí ìrivé tã 'bãá sũ 'bã tã ùnjí 'oópi rĩ tịni.' Tã 'dĩri ímú 'i nga mà rụ'bã gá rá. Ádarú tã ì ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá mà tã sĩ rĩ, ìri nóni ri 'i nga fũ tị ni gé."

³⁸ Yèsù vé 'bã áyúáyũ rĩ pi ní 'yozú kǐnĩ, "Úpí, 'í ndre drĩ ká, 'bã ìlì ãco be ìrĩ kú nō."

Yèsù ní újázú kǐnĩ, "Átángá rĩ ẹ ẹsị 'dĩgè."

Yèsù zị Múngú ri ívé drǎngará ã tã sĩ (Mǎtáyo 26:36-46; Mǎrǎkō 14:32-42)

³⁹ Yèsù ní 'dezú mụzú Írã Òlívè vé rĩ drĩgè 'dãá, sũ ándúrú rĩ tịni, ìrivé 'bã

ìri ã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi 'dekí muú vú ní gé sĩ ìndĩ. ⁴⁰ Kòpi kã muú caá írã drĩgè 'dǎlé, ìri ní 'yozú kòpi ní kǐnĩ, "Ìmi zìkí Múngú ri ùkpó sĩ, ìmi 'dekí rí tã ùnjí agá ku." ⁴¹ Yèsù ní kòpi kuzú, ìri ní 'i útrúzú vùú mǎdã, ìri ní kũmúcí ùtìzú Múngú ri zìzú kǐnĩ, ⁴² "Má Ẹtèpì, mí ã'yĩ dō rá, 'í 'dù kópó ìzǎngã vé 'dĩri má rụ'bã gá sĩ rá. 'Bo ã adri má ní lèé rĩ tịni ku, ã adri mí ní lèé 'oó rĩ tịni." ⁴³ Mǎlǎyíkã ãlu íngá 'bũ gé 'dǎásĩ, ímú 'i 'dãá ẹndrètì ní gé, ìri ní ùkpó sèé. ⁴⁴ Yèsù ẹ ẹsị ìsú ìzǎngã ambamba, ìri ní Múngú ri zìzú ẹsị be cèrè, ìrivé úrúndè ra nyòkú gé 'dãá, sũ ãrĩ ní raá rĩ tịni.

⁴⁵ Yèsù kã Múngú ri zì deé gí, ìri ní íngázú ụrụ, ìri ní 'i újázú gōzú ìvé 'bã 'i pámvú ùbĩ'bã rĩ pi vúgá 'dǎlé, ìsú kòpi ri 'dù ko, kòpi ãndèkí káyĩ, kòpi adrikí kuú ìzǎngã sĩ. ⁴⁶ Ìri ní kòpi zìzú kǐnĩ, "Ngá ìmi ní rizú 'dù kozú 'dini rĩ ã'di? Ìmi ngakí ụrụ, ìmi zìkí Múngú ri, tã ùnjí ã 'bĩ rí ìmi ku."

Yèsù vé rùngará (Mǎtáyo 26:47-56; Mǎrǎkō 14:43-50; Yũwǎnĩ 18:3-11)

⁴⁷ Yèsù kã rií átá ìvé 'bã áyúáyũ rĩ pi be, 'bã bĩtríkã pi ní ícázú, Yèsù vé 'bã áyúáyũ mụdrị drị ni ìrĩ rĩ pi vé ãzi, Yúdã íkó kòpi ẹ drĩ ímúzá nĩ. Ìri ní mụzú Yèsù ri u'dezú ẹzìzú bèdrĩ sĩ. ⁴⁸ Yèsù ní ìri zìzú kǐnĩ, "Yúdã, ma 'Bã Mvã 'i, 'í lè ma ẹzì bèdrĩ sĩ lüzú kǐnĩ, 'í lè mà ùlì 'beé?"

⁴⁹ Yèsù vé 'bã áyúáyũ rĩ pi kã tã riípi 'i ngaápi 'dĩri ndreé, kòpi ní Yèsù ri zìzú kǐnĩ, "Úpí, 'bã fukí ùmbã kòpi be ìlì ãco rĩ sĩ ìyí?" ⁵⁰ Kòpivé 'bã ãlu ní átálágú ãmbúgú rĩ vé átí'bã ẹ bĩ drị ẹndèpì gé rĩ gazú ìlì ãco rĩ sĩ mvọrú 'dezú vúgá 'dãá.

⁵¹ Yèsù ní 'yozú kǐnĩ, "'Dini kuyé!" Ìri ní ágó rĩ ẹ bĩ úlózú, ágó rĩ ẹ bĩ ní ícázú múké.

⁵² Kúru Yèsù ní 'yozú atala atala rĩ pi drĩgè rĩ pi ní, ùgalaku Jó Múngú vé rĩ ùtè'bã rĩ pi ní, ãzini 'bã ambugu ímú'bã 'i rụ'bã rĩ pi ní kǐnĩ, "Ìmi ri ímú ìlì ãco ãco ní pi be, túré be ìmi drĩgè sĩ, ìmi ùsũkí ma 'bã riípi 'bã wa'bã ãrĩ'bã rú rĩ pi ẹ drĩ

koópi ní? ⁵³ Ʋ'dú céré á ri adrií ìmi be trú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dãá, ìmi rúkí ma kuyé. 'Bo sã nōri ìmivé ni, ãdróko ní ívé èzì ngazú àní rĩ.”

Pétēró gã Yēsũ ri sĩ

(Mātáyo 26:57-58, 67-75; Mārākō 14:53-54, 66-72; Yūwánĩ 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Kòpi ní Yēsũ ri ruzú jizú mužú átálágú àmbúgú§ rĩ vé kání agá 'dãlé. Pétēró se 'i gōzú vúlé rú. ⁵⁵ 'Bá àngũ ùtē'bá rĩ pi ùdēkí àcí bóró rĩ agá 'dãá, kòpi úríkí àcí rĩ ã gārã gá, Pétēró ní fizú úrízú kòpi àsámví gé. ⁵⁶ Tùgērĩñá àzi ùkú rú ní ní Pétēró ri ndrezú úrí kuú àcí rĩ tì gé 'dãá. Ìri ní Pétēró ri ndrezú gōgō, ìri ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, “Ágó nōri, kòpi rikí àndúrú adrií Yēsũ be trú.”

⁵⁷ 'Bo Pétēró gã tã ìri ní 'yoó 'dĩri rá kĩnĩ, “Ūkú 'dĩri, á nĩ ágó 'dĩri kuyé.”

⁵⁸ Vúdrĩ ni kã vùú mādã, ágó àzi ní kpá Pétēró ri ndrezú, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Mi ágó ì ní ruú 'dĩri vé ógúpì.”

Pétēró ní újázú kĩnĩ, “Ágó 'dĩri, má adri ìri ógúpì ku!”

⁵⁹ Kã mužú adri sã àlu ã vúdrĩ gé, ágó àzi ní kpá rizú sizú kĩnĩ, “Ádarú ágó 'dĩri, kòpi rikí adrií ìri be trú, ã'diātāsīyã ìri Gālíláyágú.”

⁶⁰ Pétēró ní újázú kĩnĩ, “Ágó 'dĩri, á nĩ tã mí ní rií átá 'dĩri kuyé.” Pétēró kã rií tã 'dĩri 'yoó, koro lōgúlōgú ní cērē 'bezú.

⁶¹ Úpí Yēsũ ní 'i újázú Pétēró ri ndrezú. Kúru Pétēró ní tã Úpí ní 'yoó 'í ní, “Mi ímú ma ga ca vú be na, lōgúlōgú ri kúru cērē 'be” 'dãri vé tã ígázú. ⁶² Pétēró ní ngazú füzú àmvé, ìri ní 'dózú àã ngozú mádrã mádrã rú.

Àngáráwá Yēsũ ri ùtē'bá rĩ pi rikí Yēsũ ã drĩ ìnjá

⁶³ Àngáráwá Yēsũ ri ùtē'bá rĩ pi ní 'dózú Yēsũ ã drĩ ìnjázú, àzini ìri ùgbázú.

⁶⁴ Kòpi úmbékí ìri ã mì cí, kòpi ní ìri zizú kĩnĩ, “'Í lū 'bá ní, ã'di gbã mi nĩ?” ⁶⁵ Kòpi rikí átángá ùnjí ùnjí ní pi átá, ìri u'dazú.

Jikí Yēsũ ri drĩkoma Yāhūdĩ rĩ pi vé tã lĩ'bá rĩ pi èndrètì gé

(Mātáyo 26:59-66; Mārākō 14:55-64; Yūwánĩ 18:19-24)

⁶⁶ Kã mužú adrií ù'bútĩñá rĩ sĩ, 'bá ambugu rĩ pi, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, àzini 'bá tãimbí ímbá'bá rĩ pi be, kòpi ní 'i úmúzú vūrã àlu gé Yēsũ vé tã lizú, 'i ní Yēsũ ri ìjizú ímúzú kòpi èndrètì gé. ⁶⁷ Kòpi ní 'yozú kĩnĩ, “Mi dō Kúrísítō 'i, 'í lū 'bá ní.”

Yēsũ ní újázú kĩnĩ, “Má lū dō ìmi ní, ìmi ícókí è'yĩ ku. ⁶⁸ Mã zì dō ìmi tã sĩ, ìmi ícókí újã má ní ku. ⁶⁹ 'Bo 'dózú àndrũ mužú drĩdrĩ, ma 'Bá Mvã 'i, ma mu úrí Múngú Ūkpō 'Dĩpa vé drĩ èndépì gé.”

⁷⁰ Kòpi ní céré ìri zizú kĩnĩ, “Mi Mvã Múngú vé ni?”

Ìri ní újázú kĩnĩ, “Tã ìmi ní 'yoó rĩ pìrì.”

⁷¹ Kúru kòpi ní 'yozú kĩnĩ, “'Bá yìkí tã rĩ tì ní gé gí. Nga 'bá ní lēzú 'bá àzi è ímú tã rĩ átá nĩ rĩ ã'di?”

23

Jikí Yēsũ ri Pīlātō èndrètì gé

(Mātáyo 27:1-2, 11-14; Mārākō 15:1-5; Yūwánĩ 18:28-38)

¹ Drĩkoma Yāhūdĩ rĩ pi vé tã lĩ'bá rĩ pi àrēvú céré, kòpi ní Yēsũ ri jizú mužú Pīlātō èndrètì gé 'dãá.* ² Kòpi ní 'dózú ìri tōzú, kòpi kĩnĩ, “'Bá nìkí rá ágó nōri ri 'bávé 'bá rĩ pi è drĩ úcì kĩnĩ, kòpi ã ùfēkí mūfēngã umbe jezú rĩ 'bāgú àmbúgú Rómã vé rĩ ní ku, ìri ri 'yo, 'i Kúrísítō, àzini 'i 'bāgú.”

³ Kúru Pīlātō ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, “Ádarú mi 'bāgú Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ?”

Yēsũ ní újázú kĩnĩ, “È, ìri adri sũ mí ní 'yoó rĩ tìjì.”

⁴ Kúru Pīlātō ní 'yozú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ní, àzini 'bá bĩtrĩká rĩ pi ní kĩnĩ, “Má ísú tã ùnjí 'i ní tã lizú àní ágó nōri drĩgé ni kuyé.”

⁵ 'Bá rĩ pi rikí síi kĩnĩ, “Ágó 'dĩri úcì 'bá rĩ pi è drĩ ívé tã ímbálé ùnjí rĩ sĩ 'bávé

§ 22:54 22:54 Átálágú àmbúgú rĩ: Átálágú àmbúgú rĩ ndē atala rĩ pi céré, ã'diātāsīyã ìri 'yéná fi Jó Múngú vé rĩ agá Vūrã Uleteretere rĩ agá 'dãá nĩ, ìri fi vú àlu ílì àlu agá. Ìri àrí rōbōñō vé rĩ jì ùnjikányã ùjizú. 'Í lã Lēvītíkã 16; Èbērē 9. * 23:1 23:1 Pīlātō èndrètì gé 'dãá: Kòpi jikí Yēsũ ri mužú gávãnã Pīlātō Rómã vé rĩ èndrètì gé, ã'diātāsīyã Pīlātō ri ícò Yēsũ vé tã lĩ ã 'dìkí ìri drãã rá nĩ.

ãngũ Yũdáyã vé rĩ agásĩ céré. Í'dó ívé tã 'dĩri ímbá ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ agá, ícá kpá ívé drĩ úcĩngará rĩ be Yẽrúsãlémã gá nõgó."

⁶ Pĩlátõ kã tã 'dĩri yĩ, ìri ní zizú kĩnĩ, ágó 'dĩri nyo Gãlĩláyãgú? ⁷ Pĩlátõ kã nũí áamá 'yozú kĩnĩ, Yèsũ ri adrií Gãlĩláyã gá ãngũ Èródẽ ní ruý rĩ agá, Pĩlátõ ní Yèsũ ri pẽzú muýú Èródẽ vúgá 'dãá, sã 'dãri gé, Èródẽ ri adrií Yẽrúsãlémã gá 'dãá.

Yèsũ tu pá Èródẽ ẽndrẽti gé

⁸ Èródẽ kã Yèsũ ri ndreé, adri áyĩkõ sĩ, ã'diãtãsiyã 'dũ sã ãco, lã kõdõ Yèsũ ri ndreé. Èródẽ yĩ tã Yèsũ ní 'oó rĩ pi kárakarã, 'bã ẽsí, lã kõdõ Yèsũ ã 'o tã áyãzú áyãyã ni 'í mĩ gé sĩ. ⁹ Èródẽ uzĩ Yèsũ ri tã sĩ kárakarã, 'bo Yèsũ újá ìri ní tã ãzi kuyé. ¹⁰ Atala atala rĩ pi drĩgẽ rĩ pi, 'bã tãimbĩ ímbá'bã rĩ pi be, tukĩ pá kuú 'dãlé, kõpi rikĩ ìri tõó tã ùnjĩ ùnjĩ ni pi sĩ. ¹¹ Kúru Èródẽ pi ívé ãngárãwã rĩ pi be, kõpi ní Yèsũ ẽ drĩ ìnjázú, ãzini ìri u'dazú. Kõpi sukĩ bõngó akoóko rũkũ múké múké ni† rũ'bã ni gé. Kúru kõpi ní gõzú ìri pẽzú muýú Pĩlátõ vúgá 'dãá ùzi. ¹² Ándúru Pĩlátõ pi Èródẽ be, kõpi ãrí'bã rú ì ãsãmvú gé sĩ. Ụ'dũ 'dãri gé, kõpi gõkĩ ícã ùndĩ rú ì ãsãmvú gé sĩ.

Pĩlátõ ã'yĩ Yèsũ ri sãé 'dĩ drãá rá

(Mãtãyo 27:15-26; Mãrákõ 15:6-15; Yũwãní 18:39-19:16)

¹³ Pĩlátõ ní atala atala rĩ pi drĩgẽ rĩ pi zizú 'bã ambugu rĩ pi be, 'bã rĩ pi be céré ímúú vũrã ãlu gé, ¹⁴ ìri ní 'yozú kõpi ní kĩnĩ, "Ìmi ìjĩkĩ ágó nõri tõó, ìmi kĩnĩ, ìri ri 'bã rĩ pi ẽ drĩ úcĩ, 'bã rĩ pi ã wakĩ rĩ ari'ba rú. Má uzĩ ìrivé tã ìmi ẽndrẽti gé 'dĩgẽ, má ìsú tã ãzi ùnjĩ ìmi ní ìri tõzú ni rũ'bã ni gé kuyé. ¹⁵ Èródẽ ìsú kpá tã ùnjĩ rũ'bã ni gé kuyé, ìri ní ágó rĩ ìpẽzú ìgõzú 'bã vúgã nõ, sũ ìmi ní ndreé rĩ tĩnĩ, tã ãzi ì ní ágó 'dĩri 'dizú drãzú ni ãlujãni 'dãáyo. ¹⁶ Ma ìri gbã, ma kúru ìri oyũ." ¹⁷ Ụ'dũ ùmũ nyazú rĩ gé, lã Pĩlátõ ã oyũ 'bã ì ní

ũ'yĩ rĩ pi vé ãlu jó ãngũ ù'yĩzú rĩ agásĩ ãmvé.†

¹⁸ 'Bã bĩtrĩká rĩ pi ní céré ọ'úzú kĩnĩ, "Ã 'dĩkĩ ágó 'dĩri drãá 'dĩsĩ rá. Mĩ oyũ 'bã ní Bãrãbã ri áyu." ¹⁹ 'Bekĩ Bãrãbã ri jó ãngũ ù'yĩzú rĩ agá tã ìri ní 'bã rĩ pi ẽ drĩ úcĩ wazú ãrí'bã rú Yẽrúsãlémã agá 'dãá rĩ vé tã sĩ, ãzini ìri ní 'bã 'dĩ drãá rĩ vé tã sĩ.

²⁰ Pĩlátõ ní átázú kõpi ní dũí, ã'diãtãsiyã lã kõdõ Yèsũ ri oyũ rá. ²¹ 'Bo kõpi rikĩ ọ'ú muýú drĩgẽlẽ, "Ã gbãkĩ ìri pẽti alambaku sígẽ, ã gbãkĩ ìri pẽti alambaku sígẽ."

²² Vú na ni gé, Pĩlátõ ní 'yozú kõpi ní kĩnĩ, "Tã ùnjĩ ágó nõri ní 'oó rĩ ã'di? Má ìsú tã ã pá ì ní ícõzú ìri 'dizú drãzú ni kuyé. Ma ìri sã gbã, ma kúru ìri oyũ rá."

²³ 'Bo 'bã rĩ pi gõkĩ ọ'ú ú'dũkõ be urũ 'dãá kĩnĩ, "Ã gbãkĩ Yèsũ ri pẽti alambaku sígẽ." Kúru 'bã rĩ pi vé ọ'úngará sã Pĩlátõ ã'yĩ kõpivé tã rá. ²⁴ Kúru Pĩlátõ ní Yèsũ ri sãzú 'dizú sũ kõpi ní lãé rĩ tĩnĩ. ²⁵ Pĩlátõ ní Bãrãbã ì ní 'yĩ kuú tã ìri ní wazú ãrí'bã rú, ãzini ìri ní 'bã 'dĩ rĩ ã tã sĩ rĩ oyuzú, sũ kõpi ní zĩ rĩ tĩnĩ. Kúru ìri ní Yèsũ ri sãzú ãngárãwã rĩ pi drĩgẽ, kõpi ã 'okĩ rĩ tã 'bã bĩtrĩká rĩ pi ní lãé rĩ.

Yèsũ vé gbãngará pẽti alambaku sígẽ rĩ (Mãtãyo 27:31-44; Mãrákõ 15:21-32; Yũwãní 19:17-27)

²⁶ Kõpi kã rií Yèsũ ri jĩ muýú, kõpi ní Sĩmõnã Kũrẽnẽgú rĩ ruýú, ìsú ìri ri ímú gũrú ãzi gélẽsĩ, kõpi ní pẽti alambaku rĩ 'bãzú umbe ni gé, ã 'dũ muýú Yèsũ ã vũdrĩ gé sĩ. ²⁷ 'Bã bĩtrĩká 'dekĩ muýú Yèsũ ã vũdrĩ gé sĩ, ùkú rĩ pi rikĩ ngoó muýú ìzãngã ìzãngã rú, ìrivé tã sĩ. ²⁸ Yèsũ ní 'ì újázú, ìri ní 'yozú ùkú rĩ pi ní kĩnĩ, "Ìmi ùkú Yẽrúsãlémã vé 'dĩ'bãé, ìmi rikĩ ngoó mávé tã sĩ ku, ìmi ngokĩ ìmi áyu, ãzini ìmi ngokĩ ìmivé anjĩná rĩ pi. ²⁹ Sã ãzi ìzãngã vé ni ri ímú 'dĩ'dĩ, ìmi ímú 'yo, 'Tãkĩri rĩ adri ùkú ùndó rú anjĩ tĩ'bã kuyé rĩ pi vé ni, ãzini ùkú anjĩ undru'bã bã sĩ kuyé rĩ pi vé ni." ³⁰ Kúru

"'kõpi ímú 'yo írã rĩ pi ní, "Ìmi í'dekĩ 'bã drĩgẽ!"

23:8 23:8 Lúkã 9:9 † **23:11** 23:11 Bõngó ãco akoóko múké múké ni: Bõngó ãco akoóko múké múké rĩ, 'bãgú rĩ pi ri su nĩ. ‡ **23:17** 23:17 Átãngã vèrẽšĩ 17 agá 'dĩri, búkũ Lúkã vé ì ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gõkĩ sĩ búkũ Lúkã vé vúlẽ rĩ agá rá. **23:30** 23:30 Õsãyã 10:8

ãzini kôpi 'yo ánga rĩ pi ní, “Ími í'déki 'bá drĩgé!”

³¹ Ā'diātāsīyā 'bá rĩ pi dō ri tā ũnjí 'o 'dĩni, ísúzá pɛtɪ rĩ drĩ úbũrú, § pɛtɪ rĩ 'wi dō gí, tā ngóni ri ímú 'i nga nĩ?”

³² Āgō urukọ'bée ĩrĩ ũgú'bá rú ni pi, ĩ ri kôpi jì mu ú'dí Yēsũ be trú. ³³ Kôpi kâ muú caá āngũ ĩ ní zĩ Drĩ Kólòmgbó rĩ gé 'dǎlé, kôpi ní Yēsũ ri gbǎzú pɛtɪ alambaku sígé. Kôpi ní kpá ũgú'bá ĩrĩ 'dǎ'bée vé āzi gbǎzú Yēsũ ē drĩ ɛndɛpɪ gélésĩla, āzi rĩ gbǎzú ĩri ē drĩ ĩjĩ gélésĩla. ³⁴ Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, “Má Ẹtɛpɪ, 'í trũ kôpi rá, ā'diātāsīyā kôpi nĩkí tā ĩ ní 'oó rĩ kuyé.” Āngáráwá rĩ pi í'dúkí Yēsũ vé bōngó 'beé jéké sĩ, kôpi awakí ĩ āsámúvé gé sĩ.

³⁵ 'Bá bĩtríká tukí pá, rikí tā 'dĩri ndree. Yāhúdĩ ambugu rĩ pi rikí Yēsũ ri guú kɪnĩ, “Ídrí ĩni 'bá urukọ rá pírí, ĩri dō Kúrísítō Múngú ní ĩpéé rĩ 'i, ídrí 'i ngúlúpí ku āsĩ?”

³⁶ Āngáráwá rĩ pi gukí ĩri sĩ, kôpi ĩjĩkí vinyō údrápi gí ní sēé ĩri ní. ³⁷ Kôpi ní 'yozú kɪnĩ, “Mí dō 'bāgú Yāhúdĩ rĩ pi vé rĩ, 'í pa mí ngúlúpí.”

³⁸ Sĩkí pɛtɪ alambaku ĩ ní Yēsũ ri gbǎzú rĩ drĩlé gá 'dĩni, “DĨRI 'BĀGÚ YĀHŪDĪ RĪ PI VÉ RĪ.”

³⁹ Ūgú'bá ālu ĩ ní gbǎá Yēsũ be trú rĩ ide Yēsũ ri kĩnĩ, “Mí dō Kúrísítō 'i, 'í pa mí, 'í pa 'bā ĩndĩ!”

⁴⁰ Ūgú'bá āzi rĩ ní trezú ọgúpɪ drĩgé kĩnĩ, “Í ru Múngú ri ku, ísúzá mí ílókō drǎdrǎ, sũ ĩrivé rĩ tɪnɪ? ⁴¹ Tā ĩ ní 'bā ĩrĩñǎzú rĩ, ĩri pɪrɪ, ā'diātāsīyā ĩ ri 'bā ĩrĩñǎ ũnjĩkǎnyā 'bá ní 'oó rĩ sĩ. 'Bo ágó 'dĩri 'o tā ũnjí āluñáni kuyé.”

⁴² Kúru ĩri ní 'yozú kɪnĩ, “Yēsũ, 'í ca dō mívé mǎlũngǎ ruú gí, mí ũsũ mǎ tā be.”

⁴³ Yēsũ ní újázú ĩri ní kɪnĩ, “Ádarú á 'yo mí ní 'dĩni, āndrũ sĩ, 'bā mu adri mí be trú 'bũ gé 'dǎlé.”

Yēsũ vé drǎngára

(Mátayo 27:45-56; Mǎrǎkō 15:33-41; Yūwǎnĩ 19:28-30)

⁴⁴ Kā muú adrií ũtú mgbímgbi gé 'dĩgé, āngũ rĩ bĩ nɪ kúú cɪcɪ āngũ 'dǎri agá, āngũ rĩ nɪ caá sǎ na ũndrɛñǎ vé rĩ gé.

⁴⁵ Sǎ 'dǎri gé, ũtú rĩ gō kaá kuyé. Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rĩ ā 'a ɛlɪzú rĩ* āsĩ 'í 'a ĩrĩ. ⁴⁶ Yēsũ ní Ẹtɛpɪ ri zizú ú'dúkó be uru 'dǎá kɪnĩ, “Má Ẹtɛpɪ, á ku mávé índrĩ kúú mí drĩ ágélé gá.” Kā muú 'yoó 'dĩni, ĩrivé ídri ní fúzú.

⁴⁷ Ūgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ kǎ tā 'i ngaápi 'dĩri ndree, íngú Múngú ri rá, ĩri ní 'yozú kɪnĩ, “Ádarú ágó nōri tā be pɪrɪ.”

⁴⁸ 'Bá bĩtríká ímú'bá Yēsũ vé gbāngára pɛtɪ alambaku sígé rĩ ndre'bá rĩ pi kǎ muú tā 'i ngaápi 'dĩri ndree, ĩzāngǎ ñō kôpi ē ɛsɪ ambamba, kôpi ní 'dezú mvizú 'bɛtɪ. ⁴⁹ 'Bo 'bá Yēsũ ri nɪ'bá rá rĩ pi, ũkú íngá'bá Gǎlíláyā gá ímú'bá vúdɪrɪ ní gé sĩ rĩ pi be, tukí pá kúú rǎrá rú, tɛkí rii tā 'dĩri ndree.

Yēsũ vé sɪngára

(Mátayo 27:57-61; Mǎrǎkō 15:42-47; Yūwǎnĩ 19:38-42)

⁵⁰ Ágó āzi rú ni Yōsépā 'i, ágó rĩ 'bá ri'bá Yāhúdĩ rĩ pi vé tā lɪ'bá rĩ pi vé āzi, ĩri 'bá múké, tā be pɪrɪ. ⁵¹ Ágó rĩ ā'yĩ tā 'í ọgúpɪ ri'bá Yāhúdĩ rĩ pi vé tā lɪ'bá rĩ pi ní rii ũsũ, āzini kôpi ní rii 'oó Yēsũ ā tā sĩ rĩ kuyé. Ágó rĩ íbɪ ímú kũrú Ārĩmátáyō vé rĩ gélésĩla, kũrú 'dĩri āngũ Yũdáyā vé rĩ agá, ágó rĩ ri mǎlũngǎ Múngú vé rĩ vé ícángará ũtɛé.

⁵² Yōsépā ní muú Pílatō vúgá 'dǎá, ĩri ní Yēsũ vé āvũ ā tā zizú Pílatō tɪ gé. ⁵³ Kúru Yōsépā ní āvũ rĩ í'dúzú vũgá nōó, ĩri ní ĩmũlúzú bōngó múké ní sĩ, ĩri ní jizú 'bǎzú 'bũ agá 'dǎá, 'bũ rĩ gákí lúú írǎ rú'bá gá, āvũ 'bǎzú ānɪ, 'bo 'bá āzi 'bā drĩ āvũ 'a ní gé 'dǎlé kuyé.

⁵⁴ Ū'dú 'dǎri 'bá rĩ pi ní rizú ɛzɪ ngazú ĩ útúzú cazú ú'dú Sǎbátā vé rĩ gé rĩ. Ūtú rĩ kǎdō 'deé, ú'dú Sǎbátā vé rĩ kúru í'dó.

§ 23:31 23:31 Pɛtɪ ú'bũrú rĩ: Pɛtɪ ú'bũrú rĩ vé ífífí, 'bá ũnjĩkǎnyā ākó ni. Pɛtɪ ā'wɪ rĩ vé ífífí, 'bá ũnjĩkǎnyā 'oópi ní. 'Bá rĩ pi 'okí dō tā ũnjí Yēsũ ũnjĩkǎnyā ākó rĩ ní, kôpi tā ũnjí 'o 'bá Yērúsǎlémá gá ũnjĩkǎnyā 'o'bá ambamba rĩ pi ní agá rá. * 23:45 23:45 Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rĩ ā 'a ɛlɪzú rĩ: Bōngó 'dĩri ɛlɪkí Vūrā Uleterere rĩ pi āsámú Vūrā Uleteretere rĩ be rĩ ānɪ. Átálágú āmbúgú rĩ 'yɛñǎ aga fi bōngó rĩ agásí Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dǎá nĩ, ā'diātāsīyā Múngú ri adri Vūrā Uleteretere dɪpɪ pōwũpōwũ rĩ agá 'dǎá. 'Í lǎ Lɛvɪtíkǎ 16; Mátayo 27:51; Mǎrǎkō 15:38; Lúkã 23:45; Ēbérè 6:19-20; Ēbérè 9:1-7.

⁵⁵ Ūkú ándúru íngá'ba ángũ Gálíláyã vé rĩ gé, Yésũ ã vùdrĩ ùbĩ'ba rĩ pi 'dekí mužú Yösépã ã vùdrĩ gé sĩ, kôpi cakí 'bú rĩ gé 'dãlé, kôpi ndrekí ávũ rĩ vé 'bãngará 'bú agá 'dãlé rĩ ĩ mĩ sĩ rá. ⁵⁶ Kúru kôpi ní mvizú gôzú 'bêtĩ, kôpi ní ũdu ngũũpi ndrĩdrĩ ni á'dízú. 'Bo kôpi ní uvuzú ú'dú Sábátã vé rĩ gé, sũ táimbĩ Mósẽ vé rĩ ní lée rĩ tĩni.

24

Yésũ vé íngángará drãngará gálésĩla rĩ (Mátáyo 28:1-10; Mārãkõ 16:1-8; Yũwãní 20:1-10)

¹ Yĩngã sĩ ũ'bútĩ kũñĩkũñĩ, ũkú 'dĩ'bée ní ũdu ĩ ní á'dí ngũũpi ndrĩndrĩ rĩ 'duzú, kôpi ní 'dezú mužú 'búrẽdrĩ gé 'dãã. ² Kôpi cakí ísú gũkĩ írã rĩ 'bú rĩ tĩ gé sĩ jëlé gá gĩ.* ³ Kôpi kã fĩ 'bú rĩ agá 'dãlé, kôpi ísúkĩ Úpĩ Yésũ vé ávũ kuyé. ⁴ Kôpi ě drĩ ábã tá 'dĩri sĩ céré céré, koro ágõ ĩrĩ pi ní índrẽzú pá tuzú kôpi ã gãrã gá, kôpivé bõngó dĩ imvesírĩlĩ. ⁵ Ūrĩ ĩmvú ũkú 'dĩ'bée agaá rá, kôpi ní õvũzú ĩ drĩ úsúzú vúgá, ágõ 'dĩ'bée ní 'yozú kĩnĩ, "Ngá ĩmi ní rizú 'bã ídri rú rĩ ndãzú 'bã ũdrã 'bã gĩ rĩ pi ásamvú gé sĩ rĩ ã'di? ⁶ Yésũ ri nõgõ 'dãáyo, íngá drãngará gálésĩla gĩ! ĩmi ũsũkĩ tá ĩri ní lũũ ĩmi ní ísúzú ákũdẽ ĩmi drĩ ángũ Gálíláyã vé rĩ gé 'dãri, kĩnĩ, ⁷ 'Ma 'Bã Mvã 'i, ĩ ímú ma sã 'bã ũñĩkãnyã 'o'bã rĩ pi drĩgé, kôpi ma gbã pẽtĩ alambaku sígẽ, ú'dú na ni gé, ma gõ íngá ídri rú ũzi.' " ⁸ Kúru kôpi ní tá ĩri ní ọtú 'yoó 'dãri ígázú.

⁹ Kôpi kã ĩfũú 'bú rĩ agásĩ, kôpi ní mužú tá 'dĩri ũlũzú Yésũ vé 'bã áyũáyũ mužrĩ drĩ ni álu rĩ pi ní, ázini 'bã urũkõ Yésũ ã pámvú ũbĩ'ba rĩ pi ní. ¹⁰ Ūkú tá rĩ ũlũ'ba Yésũ vé 'bã áyũáyũ rĩ pi ní rĩ, kôpivé rú Mãriyã Mãgãdélãnã 'i, Jũwãnã 'i, Mãriyã Yõkõbũ ẽndrẽpĩ 'i, ũkú urũkõ'bée be. ¹¹ 'Bo kôpi ẽ'yĩkĩ ũkú 'dĩ'bée vé tá kuyé, ã'diãtãsiyã tá ũkú 'dĩ'bée ní ũlũú 'dĩri índrẽ kôpi vúgá 'dãlé tá ífĩfĩ ákõ ni. ¹² Pétẽrõ ní njuzú mužú 'búrẽdrĩ gé 'dãlé, ĩri ní õvũzú 'bú rĩ ã 'a ndrẽzú, ndre 'yẽnjã

bõngó ĩ ní ávũ rĩ ĩmũlũzú ãní rĩ áyu, ĩri ní mvizú gôzú 'bêtĩ, drĩ ni ábã céré céré tá 'i 'oópi 'dĩri sĩ.

Yésũ ĩ'da 'i ívé 'bã 'i pámvú ũbĩ'ba ĩrĩ ni pi ẽndrẽtĩ gé

(Mārãkõ 16:12-13)

¹³ Ū'dú álu álu 'dãri sĩ, Yésũ vé 'bã ĩri ã pámvú ũbĩ'ba ĩrĩ ni pi rikĩ mužú gúrú ĩ ní zĩĩ Ĕmáwũ rĩ gé 'dãlé, gúrú rĩ íngázú Yẽrúsãlãmã gá 'dãgá, vũ caá máyĩlĩ† ẽzĩrĩ. ¹⁴ Kôpi kã riĩ mužú, kôpi rikĩ átã ĩ ásamvú gé sĩ tá ĩ nga'ba rĩ pi sĩ. ¹⁵ Kôpi kã riĩ átã ĩ ásamvú gé sĩ tá ĩ nga'ba 'dĩ'bée sĩ, koro Yésũ ní ímúzú fizú kôpi ásamvú gé, kôpi ní rizú mužú trũ. ¹⁶ 'Bo Múngú sã kôpi nĩkĩ ĩri ámã kuyé.

¹⁷ Yésũ ní kôpi zizú kĩnĩ, "Īmi kã riĩ ímú lètĩ gé 'dĩgẽ, ngá ĩmi ní rizú átázú ãní rĩ ã'di?"

Koro kôpi ní pá tuzú, kôpi ẽndrẽtĩ adri kú ĩzãngã sĩ. ¹⁸ 'Bã ĩrĩ 'dĩ'bée ásamvú gé, Kẽlẽyõpã ní Yésũ ri zizú kĩnĩ, "Mĩ ímú drĩ ũmú rú Yẽrúsãlãmã gá nõgõ, 'i nĩ tá ĩ nga'ba ú'dú 'dĩ'bée agá rĩ pi kuyé?"

¹⁹ Yésũ ní kôpi zizú kĩnĩ, "Ngá rĩ ã'di ã tá?"

Kôpi ní újázú kĩnĩ, "Ngá rĩ tá 'i ngaápi Yésũ Nãzẽrẽtãgú rĩ ã rú'ba gá rĩ. ĩri nẽbĩ, ĩri ángũ ĩmbã ũkpõ be, ázini ĩri tá 'o ũkpõ be Múngú ẽndrẽtĩ gé, ázini 'bã rĩ pi ẽndrẽtĩ gé. ²⁰ 'Bo atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bãvé 'bã ambugu rĩ pi be, kôpi rúkĩ ĩri jĩĩ mužú gãvãnã ẽndrẽtĩ gé, ã lĩ ĩrivé tá, ã 'dĩkĩ rĩ ĩri drãã rá, kúru ĩ ní ĩri gbãzú pẽtĩ alambaku sígẽ. ²¹ 'Bo 'bã 'bãkĩ kõdõ ándúru ẽsĩ céré drĩ ni gé, 'bã ũsũkĩ ĩri ímú 'bã ĩsẽrẽlẽ vé rĩ pi pa nĩ. Tá 'dĩri 'o 'i 'du nõni caá ú'dú na. ²² Tá rĩ ázi 'dĩ, 'bãvé ũkú urũkõ'bée ũlũkĩ 'bã ní tá ázi, 'bã áyãkĩ tá rĩ sĩ rá. Kôpi kpukĩ té mužú 'búrẽdrĩ gé 'dãã ũ'bútĩ kũñĩkũñĩ, ²³ 'bo kôpi ísúkĩ ávũ Yésũ vé rĩ kuyé. Kôpi ímúkĩ ũlũú 'bã ní kĩnĩ, ĩ ndrekĩ ĩndrĩlĩkĩ málãyĩkã rĩ pi vé ni, málãyĩkã rĩ pi kĩnĩ, Yésũ ri ídri rú. ²⁴ Kúru 'bã õgũpĩĩ urũkõ 'dekĩ mužú 'búrẽdrĩ gé 'dãlé, kôpi cakĩ tá

* **24:2** 24:2 Gũkĩ írã rĩ 'bú rĩ tĩ gé sĩ jëlé gá gĩ: Yösépã gũ ándúru írã 'bãã 'bú rĩ tĩ gé cí. 'Í lã Mārãkõ 15:46.

† **24:13** 24:13 Máyĩlĩ: 'Bã ri ícõ ẽçĩ tu ca máyĩlĩ na sã álu agá.

rĩ ìsù sũ ùkú rĩ pi ní ùlúú ì ní rĩ tĩnì, 'bo kòpì ìsùkí Yèsù rì ndreé ìdri rú kuyé."

25 Kúru Yèsù ní 'yozú kòpì ní kìnì, "Ìmi azakaza rú, ngá ìmi ní tã nèbì rĩ pi ní sũ rĩ è'yìzú mbèlèná ku rĩ ã'di? 26 Ìmi nìkí 'yozú kìnì, drìdrì ni, Kúrísitò rì ìzàngã nya, ì ìbì ìri íngú ndò 'dìni kuyé?" 27 Yèsù ní í'dózú tã ì ní sũ Búkù Múngú vé rĩ agá ì tã sũ rĩ ùlúú kòpì ní, í'dó tã Mósè ní sũ rĩ pi ùlúú, cìmgbá cazú tã nèbì rĩ pi ní sũ rĩ gé.

28 'Bá 'dì'bée ká 'bãá caá ìnyinã gúrú ì ní lèzú mužú rĩ gé, Yèsù 'o 'i sũ 'bá lèépi agaápi mužúpi drìdrì ni tĩnì. 29 'Bo kòpì ní Yèsù rì mázú drì ìrì sũ kìnì, "Mí adri 'bá be nõgó, ùtù rĩ 'de gí." Kúru ìri ní 'dezú mužú 'bá 'dì'bée vé àngá 'dãá.

30 Kòpì ká úrí ìnyá nyangará gá, Yèsù ní pánga í'dúzú, ìri ní òwò'difò sèzú Múngú ní, ìri ní pánga rĩ àndìzú, ìri ní sèzú kòpì ní. 31 Koro kòpì ã úmì ní 'i zìzú, kòpì ní Yèsù rì amázú. Yèsù ní àvìzú kòpì àsámvú gé sũ 'dìisĩ rá. 32 Kòpì ní ì uzìzú ì àsámvú gé sũ kìnì, "Yèsù ká rií átá 'bá be létì gé 'dìgé, ká rií tã Búkù Múngú vé rĩ agá rĩ ùlúú 'bá ní, tã 'dìri uló nyo 'bá èsì kuyé?"

33 Kòpì ní ì újázú gòzú mužú Yèrúsalémã gá 'dálé, kòpì ìsùkí Yèsù vé 'bá áyúâyü mužú drì ni àlu rĩ pi 'bá adri'bá kòpì be trù rĩ pi be úmúkí ì kú vürã àlu gé. 34 'Bá ì úmú'bá rĩ pi ní 'yozú kòpì ní kìnì, "Tã rĩ tã áda! Úpí íngá gòó ìdri rú dràngará gálésìla gí. I'da 'i Sìmónã Pétèró èndrètì gé rá." 35 Kúru 'bá ìrì ímú'bá Èmáwũ gélésìla rĩ pi ní tã 'i ngaápi létì gé 'dálé rĩ ùlúú 'bá ì úmú'bá rĩ pi ní, àzini kòpì ní tã Yèsù ní pánga àndìzú, kòpì ní ìri nìzú amázú rĩ ùlúú.

Yèsù 'i'da 'i ívé 'bá 'ì pámvú ùbì'bá rĩ pi èndrètì gé

(Mátáyo 28:16-20; Mārākō 16:14-18; Yūwānī 20:19-23; Ēzī 1:6-8)

36 Yèsù vé 'bá ìri ã pámvú ùbì'bá ìrì rĩ pi ká rií átá tã 'i ngaápi 'dìri sũ, Yèsù ní 'i í'dazú kòpì àsámvú gé, ìri ní kòpì ní mōdó sèzú kìnì, "Tākìri ã adri ìmi be."

‡ 24:49 24:49 Ngá Múngú ní èzì rĩ: Ngá Múngú ní èzì lèé ìpèé rĩ, ìri Índrí Uleterè rĩ. Ìri ímú ùkpò sè 'bá rĩ pi ní ní. 'Í lã Ēzī 2:1-4.

37 Ùrì ímvú kòpì, kòpì è èsì wa rá, kòpì ríkí ùsùú kìnì, ngá ì ní ndreé rĩ índrí. 38 Yèsù ní 'yozú kòpì ní kìnì, "Ngá ìmi ní adrizú ùrì sũ rĩ ã'di? Mávè íngángará gòzú ìdri rú rĩ vé tã fi ìmi drìgé ku àsĩ? 39 Ìmi ndrekí mã drì ágélé, àzini mã pá úgóró. 'Bá rĩ ma 'i! Ìmi ulókí mã rù'bá, àzini ìmi ndrekí mã, índrí rì rù'bá àkó, àzini fã àkó, 'bo ìmi ní ndreé rá rĩ tĩnì, mã rù'bá be."

40 Yèsù ká tã rĩ átá kòpì ní 'dìni, ìri ní 'ì drì ágélé 'dazú, àzini 'ì pá úgóró 'dazú kòpì ní. 41 Kòpì ã'yìkí tã 'dìri àlujani kuyé, ã'diātāsīyā āyīkō fū kòpì, àzini kòpì āyākí tã 'dìri sũ rá. Kúru Yèsù ní kòpì zìzú kìnì, "Ngá nyanya ìmi vúgá 'dìlè anigé?" 42 Kòpì ní 'ì'bì ì ní á'dí gí ni í'dúzú sèzú ìri ní. 43 Ìri ní 'ì'bì rĩ è'yìzú nyazú kòpì èndrètì gé 'dìgé.

44 Yèsù ní 'yozú kòpì ní kìnì, "Ándúru má ní adrizú ìmi be trù rĩ gé, mã ùlú ìmi ní tã rĩ rá. Mã kìnì, tã ì ní ándúru sũ mã tã sũ búkù Mósè ní sũ rĩ pi agá, búkù nèbì rĩ pi ní sũ rĩ pi agá, àzini búkù Sāwumã vé rĩ agá rĩ, ìri 'i nga fũ tì ni gé rá."

45 Kúru ìri ní kòpì ã úmì zìzú, kòpì ã nìkí rì tã Búkù Múngú vé rĩ agá rĩ àní. 46 Ìri ní 'yozú kòpì ní kìnì, "Sìkí Búkù Múngú vé rĩ agá kìnì, Kúrísitò rì úmvúlèsì ímú ìzàngã nya, ìri drã, ú'dú na ni gé, ìri ímú íngá gò ìdri rú ùzi, 47 tã 'i ngaápi rù'bá ni gé 'dìri sũ, ì ímú ú'dúkó èsì újázú rĩ ùlú, àzini tã àngũ trüzú ùnjikānyā agásĩ rĩ ùlú àngũ rĩ pi agásĩ céré, ì í'dó ùlú Yèrúsalémã gá. 48 Ìmi ndrekí tã 'dì'bée ìmì mì sũ rá, lè ìmi ùlúkí 'bá urukò'bée ní. 49 Mã ímú ngá mã Ètèpì ní èzì rĩ: Ìpè ìmi ní rá, 'bo ìmi adrikí kùrú rĩ agá 'dìgé cìmgbá ì ní ímúú ùkpò íngápi 'bù gélésì rĩ sèzú ìmi ní rĩ gé."

Yèsù vé ngangará mužú 'bù gé rĩ

(Mārākō 16:19-20; Ēzī 1:9-11)

50 Yèsù ká ívé 'bá 'ì pámvú ùbì'bá rĩ pi è drì koó mužú Bètēnīyā gá 'dálé, ìri ní 'ì drì íngazú uru, ìri ní tākìri 'bázú kòpì drìgé. 51 Ká rií tākìri rĩ 'bãá kòpì drìgé, kúru ì ní ìri 'düzú mužú 'bù gé 'dãá, ìri ní kòpì kuzú. 52 Kúru kòpì ní Yèsù rì ìnjìzú.

Kôpi ní ì újázú mvizú gōzú Yẽrúsãlémã gá
'dãlé ãyĩkō be ãmbúgú. ⁵³ Ẹ'dù ãlu ãlu,
kôpi rikí ẹcì Jọ Múngú vé rĩ agá 'dãá, rií
Múngú ri íngú.

Ū'dúkó múké Yüwání ní sǐ rǐ Tā búkū rǐ vé rǐ ā ülüngará

Yüwání ri Yésū vé 'bá áyúāyū rǐ pi vé ógúpi. Sǐ búkū 'dǐri Yāhúdǐ rǐ pi ē ĭzā kozú, āzini 'bá Yésū ri ē'yǐ' 'bá gí rǐ pi ē ĭzā kozú. Ūlū tā kárakará Yésū ní 'oó āyāzú āyāyā rǐ pi rá, āzini ūlū tā Yésū ní ímbá rǐ pi rá, 'bo sǐ tā Yésū vé rǐ pi ā ʊrʊko' bée kuyé. Yüwání lū kǐnǐ, Yésū adri 'yéǵá 'bá áda kuyé, ĩri kpá Múǵú 'i.

Búkū rǐ vé í'dóngará i'da kǐnǐ, Yésū ri ū'dúkó Múǵú vé ni 'bá rǐ pi ní, ĩrivé drāngará, ĩri rǒbǒǵǒ 'bá rǐ pi vé ūnjǐkānyā ūjǐpi ni. Yésū ri Māsíyā nǐbǐ rǐ pi ní tā ni ūlūú búkū Múǵú vé Ūndǐ Ūkú rǐ ruzú rǐ agá 'yoó kǐnǐ, ĩri ímú rá rǐ 'i. Cápǐtā 13-17 agá, Yüwání ūlū tā Yésū ní ívé 'bá 'í pámvú ūbǐ' 'bá rǐ pi lǐzú rǐ, āzini ūlū tā ĩri ní kǒpi ē éšǐ ūmǐzú ūndrǐǵá 'dǎri sǐ ĩsú ākūdē rʊkǐ drǐ ĩri kuyé rǐ. Búkū rǐ vé ūdǐ gé, ūlū tā ĩ ní lǐ Yésū drǐǵé rǐ vé tā, ĩrivé gbāngará pǐtǐ alambaku síǵé rǐ vé tā, ĩrivé íngángará gǒó ídri rú drāngará gálésǐ rǐ vé tā, āzini ĩri ní 'i i'dazú ívé 'bá 'í pámvú ūbǐ' 'bá rǐ pi ǐndrǐtǐ gé vú be kárakará rǐ vé tā.

Ū'dúkó ídri sǐepi rǐ

¹ Í'dóngará gá 'dǎá ĩ ní drǐ 'bǐ pi gbizú vū be kuyé rǐ gé, ĩsú Ū'dúkó rǐ ĩnógósǐ anigé. Ū'dúkó rǐ ri adrií Múǵú be trú, Ū'dúkó rǐ Múǵú 'i. ² Í'dóngará gá 'dǎá, Ū'dúkó rǐ ri adrií Múǵú be trú.

³ Ngá ārǐvú céré údékǐ ūkpǒ ĩrivé rǐ sǐ, ngá āzi ĩ ní údé ĩri ākó ni 'dǎáyo. ⁴ Ngá ĩ ní údé rǐ pi ārǐvú céré ĩsúkǐ ĩvé ídri íngázú

ĩri vúgá, ídri ĩrivé 'dǐri, ĩri ka 'bá ālu ālu drǐǵé ūtǐǵá rú. ⁵ Ūtǐǵá rǐ ĩmgbērē āngū nǐpi cǐcǐ rǐ kú uletere, āngū nǐpi cǐcǐ 'dǐri ícǒ ūtǐǵá āngū ĩmgbērēepi uletere 'dǐri ugaá ku.

⁶ Múǵú ĩpē ágó āzi, rú ni Yüwání* 'i. ⁷ Yüwání ímú ūtǐǵá rǐ vé tā ūlūú, 'bá ālu ālu ē ē'yǐkǐ rǐ ĩri. ⁸ Yüwání adri ūtǐǵá āngū ĩmgbērēepi uletere rǐ 'i kuyé, Yüwání ímú ívé rǐ 'yéǵá ūtǐǵá āngū ĩmgbērēepi uletere rǐ vé tā ūlūú. ⁹ Ūtǐǵá áda āngū ĩmgbērēepi uletere 'bá rǐ pi drǐǵé céré rǐ ri ímú 'bá rǐ pi vúgá vū drǐǵé nǒó.

¹⁰ Ū'dúkó rǐ ri adrií 'bá rǐ pi āsámvú gé vū drǐǵé nǒgó, údékǐ ngá rǐ pi ārǐvú céré vū drǐǵé nǒgó ūkpǒ ĩrivé rǐ sǐ, 'bo 'bá vū drǐǵé rǐ pi nǐkǐ ĩri áamá kuyé. ¹¹ Ū'dúkó rǐ ímú nyǒǒkú drǐǵé nǒgó, 'bo é'dípáa Yāhúdǐ rǐ pi é'yǐkǐ ĩri kuyé. ¹² 'Bo 'bá ĩri ē'yǐ' 'bá rá rǐ pi, sǐ kǒpi ní drǐlǐ múké adrizú anji Múǵú vé ni pi rú. ¹³ Kǒpivé ícángará anji Múǵú vé ni pi rú 'dǐri, adri 'yozú kǐnǐ, yǐkǐ 'bá áda vé ni sǐ kuyé, ĩri yǐkǐ Múǵú vé ni sǐ.

¹⁴ Ū'dúkó rǐ úǵá 'i ícá 'bá áda rú, ri adrií 'bá āsámvú gé nǒgó, 'bá ndrekǐ íngúǵará ĩ ní ĩri íngúzú rǐ rá, 'bá ndrekǐ Ɛtǐpǐ vé Mvǎ ālukútaǵá rǐ vé íngúǵará ĩ ní ĩri íngúzú rǐ rá. Ɛšǐ múké, āzini tā áda ĩrivé rǐ, íbǐ íngá Ɛtǐpǐ vúgálésǐla, ícá kuú 'bá āsámvú gé vúgá nǒgǒnǒ.

¹⁵ Yüwání átá ĩrivé tā ū'dúkó be ʊrʊ 'dǎá kǐnǐ, " 'Bá má ní tā ni ūlūú kǐnǐ, ĩri ímú 'dǐí' dǐ rǐ, ĩri adriípi 'dǐ! ĩrivé āmbūǵū ndē mávé rǐ rá, ā'diātāsíyā ĩ ní drǐ ma tǐzú kuyé rǐ gé, ĩri ótǐ anigé." ¹⁶ ĩrivé éšǐ ní adrií múké rǐ sǐ, sǐ 'bá ĩsúkǐ tǎkǐri mʊzú dǐjǐ dǐjǐ. ¹⁷ Múǵú ǐzǐ tǎǐmbǐ rǐ Mósē† ní, 'bo sǐ éšǐ múké rǐ, āzini tā áda rǐ Yésū Kúrísítǒ ní nǐ.‡ ¹⁸ 'Bá āzi ndre Múǵú ri ālunǎni kuyé. Ádarú ĩrivé Mvǎ ālukútaǵá adriípi Múǵú 'i, adriípi

* **1:6** 1:6 Yüwání: Yüwání 'dǐri bǎtizímū sǐepi rǐ. † **1:17** 1:17 Mósē: Yǒsépá kǎ drǎá gǐ, 'bǎǵú Ɛjǐpǐtǒ vé rǐ 'bá anji ĩsǐrǐlǐ vé rǐ pi ǐzǐ ngáa tǐǵǐrǐ rú caá ílǐ mǐdǐrǐlǐ sʊ (400). Kúru Múǵú ní Mósē ri ĩpǐzú ímúzú anji ĩsǐrǐlǐ vé rǐ pi pazú adringará tǐǵǐrǐ rú rǐ agásǐ. Múǵú sǐ tǎǐmbǐ rǐ Mósē ní, ā lū anji ĩsǐrǐlǐ vé rǐ pi ní, sǐzú ĩ ní tǎǐmbǐ rǐ zǐzú tǎǐmbǐ Mósē vé ni ānǐ. Tǐkǐ Mósē ri ĩsú ākūdē ílǐ rǐ ca élfǐ ūlū mǐdǐrǐlǐ sʊ (1,400), ĩsú ākūdē tǐkǐ drǐ Yésū ri kuyé. † **1:17** 1:17 Yésū Kúrísítǒ: Rú Yésū 'dǐri vé íffǐ, Múǵú ri 'bá paǐpi rǐ. Kúrísítǒ ri 'bá ĩ ní ūdu dǎá drǐ ní gé rǐ, lǐzú kǐnǐ Múǵú ĩpē ĩri adrií 'bǎǵú rú. Ɛbǐrē tǐ sǐ Kúrísítǒ ri ĩ zǐ Māsíyā. † lǎ Yüwání 1:41.

ĩnyinaṅa 'í Ẹtẹpi ã gārã gá rĩ, i'da 'bá ní ọsũkã Múngú vé rĩ nĩ.

Yūwánī Bātízīmū sẹpi rĩ átá Yẹsũ vé tã
(Mátáyo 3:1-12; Mārākō 1:1-8; Lúkã 3:15-17)

¹⁹ Ambugu Yãhúdĩ rĩ pi vé adri'bá kũrú Yẹrúsálémã vé rĩ agá rĩ pi pẹkí atala rĩ pi, § Léví* ri'bá ẹzị nga'ba Jó Múngú vé rĩ agá rĩ pi be muú Yūwánī ri zị kìnĩ, “Mi ã'di 'i?” ²⁰ Yūwánī 'yo kọpi ní uletere kìnĩ, “Má adri Kúrísítō 'i ku.”

²¹ Kọpi ní ịri zịzú, “Mi dí ã'di 'i? Mí Ēllyã† 'i?”

Kìnĩ, “Kuyé, má adri Ēllyã 'i ku.”

Kọpi ní gōzú ịri zịzú, “Mi nẹbị rĩ‡ 'i?”

Kìnĩ, “Kuyé.”

²² Kọpi ní 'yozú kìnĩ, “Mi ã'di 'i? 'Í lū 'bá ní, 'bã jìkí rí tã mí ní újã rĩ muú ùlūú 'bã 'bã ịpē'ba rĩ pi ní. 'Í lū 'bá ní, mí ngúlúpí, mí ã'di 'i?”

²³ Yūwánī ní tã rĩ újázú sũ ọtú nẹbị § Ísáyã ní 'yoó rĩ tịni kìnĩ, “Ma ụ'dúkọ riipi ọ'úpí ãngũ ã'wí cínýáfã rú rĩ agá 'dãá 'yoópi, 'Ími údékí létì Úpí ní, 'imi útúkí létì ịrivé rĩ ã adri pịrì rĩ 'i! ”

²⁴ Fārúšī* ì ní pẹé rĩ pi ní ²⁵ Yūwánī ri zịzú kìnĩ, “Mí adri dō Kúrísítō 'i kuyé, dōku Ēllyã 'i kuyé, dōku nẹbị kuyé pírí, mí ịsú ùkpō rizú bātízīmū† sẹzú 'dĩri ã'di vúgá?”

²⁶ Yūwánī ní újázú kọpi ní kìnĩ, “Ma ri yīi áyú bātízīmū sẹzú ãní 'bã rĩ pi ní, 'bo 'bã ãzi 'imi ãsámví gé 'dígé 'dĩ, 'imi nịkí

drĩ ịri kuyé. ²⁷ Ịri ímú tã rĩ ùlū má vúdrĩ gé, 'bo ịrivé ãmbũgũ ndē mávé rĩ rá. Má ícò ịrivé ngá pá gá rĩ vé bãá ọyụú bã ku.”

²⁸ Tã 'dĩri Yūwánī pi rikí átá Bētēnlyã gá, yīi ãmbúgú diipi didi Yáridénĩ vé wọókọ ụtú ní ịfũngará gálésila rĩ gé, ịsú ãküdē Yūwánī ri bātízīmū sē.

Yẹsũ ri Kābīlō Mvã Múngú vé ni

²⁹ Kã muú adrii drũ 'dĩni, Yūwánī ndre Yẹsũ ri ímú 'í vúgálé rú, ịri ní 'yozú kìnĩ, “'Í ndrekí drĩ ká, Kābīlō Mvã‡ Múngú vé ímúpi 'bã nyọkú drígé rĩ pi vé ùnjikānyã ùjīpi rĩ, ịri 'dã! ³⁰ Ịri 'bã má ní átá tã ní sī, má ní 'yoó, “'Bã ãzi ri ímú má vúdrĩ gé vúlé 'dĩ'dĩ rĩ 'i, 'bo ịrivé ãmbũgũ ndē mávé rĩ rá, ã'diãtāsīyã ịri ọtú anigé ịsú tìkí drĩ ma kuyé.’ ³¹ Ándúrú á nị ịri kuyé. 'Bo tã má ní bātízīmū sẹzú yīi sī rĩ, Ísērélē rĩ pi ã nịkí rí ịri ãní bēsīn.”

³² Yūwánī ní 'yozú kìnĩ, “'Á ndre Índrí Uletere rĩ ímú 'bũ gé 'dãásī sũ ãmámũ tịni, úri ịri drígé. ³³ 'Á nị kōdō á má 'yoó 'bã rĩ ịri 'i 'dĩni kuyé, 'bo Múngú ma ịpēepi ímúpi bātízīmū sẹpi yīi sī rĩ 'yo má ní kìnĩ, 'Mi ímú ndre Índrí Uletere rĩ § ímú úri 'bã ãzi drígé, ịri 'bã ímúpi bātízīmū sẹpi Índrí Uletere rĩ sī rĩ 'i.’ ³⁴ 'Á ndre ịri má mị sī, á 'yo 'imi ní, 'bã rĩ Múngú Mvópì 'i.”

Yẹsũ vé 'bã ịri ã pámvú ùbĩ'ba drĩdrĩ rĩ pi

³⁵ Kã muú adrii drũ 'dĩni, Yūwánī pi tukí pá kuú ívé 'bã ịrĩ 'í pámvú ùbĩ'ba rĩ pi

§ 1:19 1:19 Atala rĩ pi: 'Bã Ísērélē vé rĩ pi ãsámví gé, 'yégá átalágú ri rọbọṅọ zã Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá nĩ. Atala rĩ pi ri ifũ úyú Léví vé rĩ agá. * 1:19 1:19 Léví: Atala Ísērélē rĩ pi vé rĩ ãrèví céré íbíkí ifũú úyú Léví vé rĩ agá. † 1:21 1:21 Ēllyã: Ēllyã ri nẹbị, Múngú 'du ịri muzú 'bũ gé idri rú, drã kuyé. Tìkí ịri ãküdē ílì rĩ ca mụdūrũlũ úrōmĩ (900), ịsú ãküdē tìkí drĩ Yẹsũ ri kuyé. 'Í lã 1 'Bãgú 17-21; 2 'Bãgú 1-3. ‡ 1:21 1:21 Nẹbị rĩ: Kọpi rikí átá nẹbị Mósē ní 'yoó ịri ímú rá rĩ vé tã sī. Nẹbị Mósē ní 'yoó 'dĩri Yẹsũ 'i. 'Í lã Dětōrōnómē 18:15-18; Yūwánī 6:14; Ẹzị 3:22-23; Ẹzị 7:37. § 1:23 1:23 Nẹbị: Múngú ri ívé tã átá nẹbị rĩ pi ní, kọpi kúru ịrivé ụ'dúkọ rĩ ùlū 'bã rĩ pi ní. ¶ 1:23 1:23 Ísáyã 40:3 * 1:24 1:24 Fārúšī: Fārúšī rĩ pi ngúlúmũ Yãhúdĩ rĩ pi vé tãmbị Mósē vé rĩ ru'ba títì rĩ pi. Kọpi 'dukí índrí rĩ pi vé tã, ãzini mállyíkã rĩ pi vé tã 'bãá tã ãmbúgú rú, kọpi ẹ'yíkí rá 'yozú kìnĩ, 'bã ùdrã'ba gí rĩ pi gō íngá idri rú rá. 'Í lã Ẹzị 23:8. † 1:25 1:25 Bātízīmū: 'Í ri 'bã rĩ pi ní bātízīmū sē lūzú kìnĩ, kọpi újákí ẹsì ívé ùnjikānyã agásí gí, kọpi ẹ'yíkí Múngú ri gí. ‡ 1:29 1:29 Kābīlō Mvã: Múngú sē tãmbị Mósē ní kìnĩ, 'bã rĩ pi ã zākí kābīlō Múngú ní rọbọṅọ rú, ã trúkí rí kọpi ívé ùnjikānyã agásí rá. Sē ì ní Yẹsũ ri zịzú Kābīlō Mvã Múngú vé ni ãní, ã'diãtāsīyã Múngú ịpē ịri ímú drãá 'bávè ùnjikānyã ùjī. 'Í lã Wũngará 12:17-28; Mārākō 14:12; Lúkã 22:7; 1 Kōrínítō 5:7; 1 Pétēró 1:19. § 1:33 1:33 Índrí Uletere rĩ: Índrí Uletere rĩ Índrí Múngú vé ni. Búkú Múngú vé rĩ kìnĩ, Ẹtẹpi ri Múngú 'i, ịrivé mvã Yẹsũ ri Múngú 'i, ãzini Índrí Uletere rĩ Múngú 'i. Ẹtẹpi ri, Mvópì ri, ãzini Índrí Uletere rĩ, kọpi Múngú ãlu. 'Í lã Yūwánī 1:1-18; Yūwánī 8:41-42; Ẹzị 5:3-4.

be. ³⁶ Yūwánī kā ndree Yēsū ri aga mužú nī, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ī ndrekí Kābīlō Mvā Múngú vé rī, ĩri 'dā!”

³⁷ Yūwánī vé 'bá ĩrī ĩri ā pámvú ūbī'ba rī pi ká tā 'dīri yīi, kōpi 'dekí mužú Yēsū ā vūdrī gé sī. ³⁸ Yēsū kā 'i újá kōpi ndree, ĩsú kōpi ri ímú 'i vūdrī gé sī, ĩri ní kōpi zizú kīnī, “Īmi lēkí ā'di?”

Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, “Rábī, mi ri adri ngūgá?” (Rábī ri Ēbērē tī sī, ífífí ni Īmbápi.)

³⁹ ĩri ní újázú kōpi ní kīnī, “Īmi ímúki vūrā má ní adrizú rī ndree ĩmī mī sī.” Kōpi ní kúru 'dezú mužú vūrā rī ndrezú ĩ mī sī, kōpi áwíki adrii ú'dú 'dāri deę nĵī Yēsū be trū ālu vūrā ĩri ní adrizú rī gé 'dāá, ākūdē ũtú rī dī 'i caá sá sū ũndrēŋá vé rī gé gí.

⁴⁰ 'Bá ĩrī 'dī'bée āsámvú gé, āzi rī Sīmōnā Pétērō édrīpi Āndērēyā 'i, kōpi yīkí tā Yūwánī ní 'yoó rī nī, āzini kōpi 'dekí mužú Yēsū ā vūdrī gé sī nī.

⁴¹ Āndērēyā kā 'i édrīpi Sīmōnā ri ĩsú, ĩri ní 'yozú 'i édrīpi ní kīnī, “'Bá ĩsúki Māsīyā ri gí.” (Māsīyā vé ífífí Kúrísítō.) ⁴² ĩri ní kúru Sīmōnā ri jizú mužú Yēsū vúgá 'dāá.

Yēsū ní āngū ndrezú ĩri vú 'dāá kīnī, “Mī rú Sīmōnā 'i, mi Yūwánī ā mvá, 'bo ĩ nóni mī rú zī Kéfā.” (Rú Kéfā 'dīri Ārāmáyīkī tī sī, Gĵrīkī tī sī Pétērō 'i.)*

Yēsū zī Pīlípū pi Nātānāyélē be

⁴³ Kā mužú adrii drū 'dīni, Yēsū ũsū 'i drīgé 'dāá, nga 'deé mužú āngū Gālīláyā vé rī gé. 'Dālē ca mužú Pīlípū ri ĩsú, ĩri ní 'yozú Pīlípū ní kīnī, “Mī ímú mā pámvú ūbī.”

⁴⁴ Pīlípū íbī íngá kūrū Bētēsāyídā gá, kūrū Āndērēyā pi ní adrizú Pétērō be rī agá. ⁴⁵ Pīlípū mužú Nātānāyélē ri ĩsú, ĩri ní 'yozú Nātānāyélē ní kīnī, “'Bá ĩsúki ágó Mósē ní tā ni sī búkū tāimbī vé rī agá, āzini nēbī rī pi† ní kpá tā ni sī rī gí. Ágó rī Yēsū Nāzērētāgú Yōsépā mvōpi 'i.”

* **1:42** 1:42 Rú Pétērō, āzini Kéfā 'dīri vé ífífí írā. † **1:45** 1:45 Nēbī: Múngú ri ívé tā átá nēbī rī pi ní, kōpi kúru ĩrivé ú'dúkó rī ũlū 'bá rī pi ní. ‡ **1:51** 1:51 Mālāyīkā rī pi: Mālāyīkā rī pi índrī, kōpi ri adri Múngú be 'bū gé 'dālē, kōpi rú'ba ākó. Múngú ri sá āzi sī kōpi ĩpē ímú vū drīgé nōó ú'dúkó múké ívé rī ũlū 'bá rī pi ní. § **1:51** 1:51 'Bá Mvā: Yēsū zī 'i 'Bá Mvā lüzú kīnī, 'i Kúrísítō 'i, 'i mālūngā rī rú mužú nyonyo. 'Í lā Dānyélē 7:13-14. ¶ **1:51** 1:51 'Í dōngará 32:22-32

⁴⁶ Nātānāyélē ní Pīlípū ri zizú kīnī, “Tā múké ri nyo ícú adri kūrū Nāzērētā vé rī agá rá?”

Pīlípū ní újázú ĩri ní kīnī, “Mī ímú ndree mī mī sī.”

⁴⁷ Yēsū kā ndree Nātānāyélē ri ímú 'i vúgá nōó, Yēsū ní 'yozú kīnī, “Īsērélégú áda adriipi tā be pīrī rī, ĩri mi 'i, mi ũnjō ākó!”

⁴⁸ Nātānāyélē ní Yēsū ri zizú kīnī, “'Í nī ma ngóni ngóni?”

Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Á ndre ándúrú mi peṭi figī vé rī ā ndúgé gé, ĩsúzú ākūdē Pīlípū zī drī mi kuyé.”

⁴⁹ Nātānāyélē ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “'Īmbápi, mi Mvā Múngú vé ni! Mi 'Bāgú Īsērélē rī pi vé rī!”

⁵⁰ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mī ẹ'yī ma, tā má ní 'yoó mī ní á ndre mi peṭi figī vé rī ā ndúgé gé 'dāá rī sī? Mi ímú tā ambugu ambugu 'dīri ndēepi rá ni pi ndre rá!” ⁵¹ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Ma ĩmi ní tā áda lū, ĩmi ímú ndre 'bū zī 'i kú mgbo, mālāyīkā Múngú vé rī pi‡ ĩsú ímúzú 'bū gé 'dāásī mā rú'ba gá sī, kōpi gō tū mužú 'bū gé 'dāá mā rú'ba gá sī, ma 'Bá Mvā 'i.”§

2

Yēsū újá yīi ufuú vīnyō rú

¹ Kā mužú caá ú'dú na ni gé, 'bāki ũmū ōmúrúgó mužú ni Kánā gá, āngū Gālīláyā vé rī agá. Ūmū rī gé 'dālē, Yēsū éndrēpi ri anigé. ² Zīkí Yēsū pi mužú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be ũmū rī gé 'dālē índī. ³ Vīnyō rī kā deę gí, Yēsū éndrēpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Vīnyō rī deę gí.”

⁴ Yēsū ní újázú éndrēpi ní kīnī, “Mī ícú má ní tā 'dīri lūlū ku, lóki mávē tā 'duzú ngazú rī ícú drī kuyé.”

⁵ Yēsū éndrēpi ní 'yozú átí'ba rī pi ní kīnī, “Yēsū lū dō ĩmi ní tā, ĩmi 'dukí ngaंगा.”

⁶ Ū'bāki ũdrī áziyá kuú kōpi ā gārā gá, ũdrī 'dī'bée, Yāhūdī rī pi ri áyú ĩ pá ũjizú

ānī, āzini ī drī ūjīzú ānī, sū īvé mērē ní lēé rī tīnī. Ūdrī ālu rī, ī ícó yīī dā ca 'a ní gé jōlōnī ā 'a pūkū īrī, dōku pūkū na rá.

7 Yēsū ní 'yozú ātī'bánī rī pi ní kīnī, “Īmi ukokí yīī ūdāā ūdrī rī pi agāsī tré tré.” Kúru kōpi ní yīī rī ukozú ūdāzú ūdrī rī pi agāsī tré tré.

8 Yēsū ní 'yozú ātī'bánī rī pi ní kīnī, “Īmi ībēkí yīī ūdrī agá rī jīī muṣú sēé mvuṣú 'bá āmbúgú rīpi ūmū rī vé tā ndreépi rī ní.”

Kōpi 'dukí tā rī ngaá sū Yēsū ní 'yoó ī ní rī tīnī. 9 Āmbúgú rīpi ūmū rī vé tā ndreépi 'dāri ní yīī ī ní újā ufuú vīnyō rú 'dīri ējī 'bīzú. Āmbúgú rī nī amá 'yozú kīnī, vīnyō rī ībēkí íngázú ngūgá yā 'dīni kuyé, 'bo ātī'bánī rī pi nīkí íngá amá nī. Āmbúgú rī ní ōmúrúgō rī vé kērégú rī zīzú gārā gá, 10 īri ní 'yozú kērégú rī ní kīnī, “Vīnyō draápi dradra rī, ī té kōdō sē mvu ūmū rī pi ní drīdrī, kōpi mvukí dō gí, ī té íbī draápi mādā rī awa ndō. 'Bo īmi 'bākí vīnyō múké rī tēé kuú 'dālé, īmi ímukí sēé mvuṣú 'bá rī pi ní vulé vulé rú, ísú ākūdē ūmū rī pi mvukí ī épī gí, īmi awakí vīnyō draápi mādā rī drīdrī, īmi gōkí múké rī awaá vulé rú!”

11 Tā āyāzú āyāyā Yēsū ní 'dó 'oó drīdrī rī, īri adriipi 'dī, Yēsū 'o tā rī Kānā gá, āngū Gālīlāyā vé rī agá. Tā 'dīri ī ní īri íngúzú ānī rī, sē īrivé 'bá īri ā pámvú ūbī'bánī rī pi ē'yīkí īri ānī rá.

12 Ūmū ōmúrúgō muzú 'dāri ā vūdrī gé, Yēsū pi éndrēpi be, édrīpīi be, īrivé 'bá 'ī pámvú ūbī'bánī rī pi be, 'dekí muṣú adrii kūrú Kāpārānāūmā gá ú'dú be mādā.

Yēsū údró 'bá rī pi Jó Múngú vé rī agāsī (Mātáyo 21:12-13; Mārākō 11:15-17; Lúkā 19:45-46)

13 Kā muṣú caá īnyīnāṅá Ū'dú Múngú ní Elijú Yāhūdī rī pi vé jó tī gé sī rī gé,* Yēsū ní 'dezú muzú Yērúsālémā gá 'dāá.

* 2:13 2:13 Ū'dú Múngú ní Elijú Jó rī pi tī gé sī rī: Yāhūdī rī pi rī ú'dú Múngú ní ōtū elijú Īsērélē rī pi vé jó rī pi tī gé sī Ējēpētō gá 'dāá rī vé tā ígá. Ōtū kōpi ē'bīpīi ūbēkí kābīlō ā āri ívé kēētī ē ērīfe gá sī, sē Múngú ú'dī kōpi kuyé. Múngú ú'dī 'bá Ējēpētō vé kābīlō āri ūbē'bánī ívé kēētī ē ērīfe gá sī kuyé rī pi vé anjī āgō kāyū rī pi ūdrāá 'bá ālu ālu vé 'bētī āsámvú gé sī rá. 'Í lā Wūngará 12:17-28; Mātáyo 26:2; Mārākō 14:1; Lúkā 2:41; Yūwání 2:13; Ējī 12:4; 1 Kōrīnītō 5:7; Ēbērē 11:28. † 2:14 2:14 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yēṅá ālukúta Yērúsālémā gá 'dāá. Atala rī pi 'yēṅá rī rōbōṅō zā Jó rī agá 'dāá nī, sū tāimbī Mósé vé rī ní 'yoó rī tīnī. Múngú rī dī Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá. 2:17 2:17 Sāwūmā 69:9

14 Yēsū kā muṣú caá Jó Múngú vé rī† ā bóró gá 'dāá, ísú 'bá rī pi rī tī ūzī, kābīlō pi be, āmámū pi be, 'bá urūko úríkí kuú ívé mísá gārā gá sī, kōpi rī mūfēngā ufu.

15 Yēsū ní zāá ā lā'bú 'dúzú údézú kēlīṅá rú, údró 'bá adri'bánī Jó Múngú vé rī ā bóró gá rī pi, ívé tī pi be, kābīlō pi be, íré 'bá rī'bánī mūfēngā ufu'bánī rī pi vé mūfēngā kpélékpélé, uze kōpivé mísá u'deé ūlī rú.

16 Yēsū ní 'yozú 'bá āmámū ūzī'bánī rī pi ní kīnī, “Īmi 'dukí īmivé āmámū 'dī'bée 'dīísī āmvé! Īmi kukí īmivé tā rizú má Ētēpi vé Jó újázú vūrā ngá ūzīzú ní rú 'dīri ānī!”

17 Yēsū kā 'bá rī pi údró fūú āmvé gí, kúru īrivé 'bá īri ā pámvú ūbī'bánī rī pi ní tā ī ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá 'yoópi kīnī, “Jó Múngú vé rī ā tā adri kú má ésí agá āmbúgú rī ígázú.”

18 Yāhūdī rī pi vé 'bá drīkoma rú rī pi ní Yēsū rī zīzú kīnī, “Tā āyāzú āyāyā mí ní ícó 'oó lūūpi kīnī mi ūkpō be ícózú tā 'dīri 'ozú rī ā'di?”

19 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Īmi īṅānyākí Jó Múngú vé 'dīri, ma ícó īri sī gō dīi ú'dú na agá.”

20 'Bá drīkoma rú 'dā'bée ní újázú īri ní kīnī, “Jó Múngú vé 'dīri vé sīngará 'dú ílī pūkú sū drī ní ázīyá, mí kīnī mi ícó jó rī sī 'yēṅá ú'dú na agá?” 21 Jó Múngú vé Yēsū ní tā ní 'yoó rī, Yēsū rī ívé rú'bánī ā tā 'yo. 22 Yēsū kā gōó íngá ídri rú, īrivé 'bá īri ā pámvú ūbī'bánī rī pi ní tā Yēsū ní 'yoó 'dāri ígázú. Kúru kōpi ní tā ī ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá rī ē'yīzú, āzini kōpi ní tā Yēsū ní 'yoó 'dāri ē'yīzú.

23 Yēsū kā rīi adrii ūmū Ū'dú Múngú ní Elijú Jó rī pi tī gé sī rī vé rī gé Yērúsālémā gá 'dāá, 'bá kárakarā ndrekí tā āyāzú āyāyā Yēsū ní 'oó rī pi, kōpi ē'yīkí īri ānī rá. 24 Yēsū 'bā ésí 'bá 'dī'bée drīgé kuyé, ā'diātāsīyā nī tā kōpi ní rīi ūsūyū rī céré gí. 25 Lē 'bá āzi ā lū 'í ní tā 'bá āzi ní rīi

ūsūú 'í ẹsì agá 'dālẹ rĩ ku, ā'diātāsīyā nĩ tā 'bá rĩ pi ẹ ẹsì agá 'dālẹ rĩ pi cérẹ gí.

3

Yēsū ímbá Nìkōdémā ri

1 Ágọ āzi rú ni Nìkōdémā 'i, ìri Fārúsì rĩ pi vé āzi, ágọ rĩ drìkoma 'bá ri 'bá tā Yāhúdì rĩ pi vé rĩ lị 'bá rĩ pi vé ni. 2 Ágọ rĩ 'de mujú Yēsū vúgá 'dāá ìnìná sī, ìri ní 'yozú kīnī, “Ímbápi, 'bá nìkí rá 'yozú kīnī, Múngú ìpẹ mi ìmú 'bā ímbá. Múngú ìpẹ dō 'bá rĩ nĩ kuyé, ícọ tā āyāzú āyāyā mí ní 'oó 'dìri 'oó ku.”

3 Yēsū ní újázú Nìkōdémā ní kīnī, “Ádarú á 'yo mí ní, tìkí dō 'bá rĩ dī kuyé, ícọ mālūngā Múngú vé rĩ ndrẹé ālunáni ku.”

4 Nìkōdémā ní ìri zizú kīnī, “‘Bá rĩ ícá dō āká rú gí, ì ícọ ìri tì dī ìngóni ìngóni? Ìri ùkpó ùkpó 'bá rĩ ní gōzú fizú ẹndrẹpi agá, ì ní gōzú ìri tizú dī!”

5 Yēsū ní 'yozú kīnī, “Ádarú á 'yo mí ní, sẹkí dō 'bá rĩ ní bātízīmū yī sī ìri tizú ícázú ú'dí rú kuyé, āzini Índrì Múngú vé rĩ újá dō ìri ícá ú'dí rú kuyé, ícọ fí mālūngā Múngú vé rĩ agá ku. 6 'Bá áda ri 'bá tì sū 'í tìni 'bá áda rú, 'bo Índrì Múngú vé rĩ, ìri ìndrì 'bá rĩ vé rĩ újá ícá mvá Múngú vé ni. 7 Lẹ mī āyā tā má ní 'yoó mí ní, ā tìkí ìmi cérẹ dī 'dìri sī ku. 8 Úlì ri vī mužú vūrā 'í ní lẹé rĩ gé. Mī ìrivé ú'dúkọ vīpi rĩ yì rá, 'bo mí ícọ nī á má ku, íbí dō íngá ngūgá, ìri dō ri vī mužú ngōlé. 'Bá Índrì Múngú vé rĩ ní fí 'a ni gé gí rĩ, ìri adri sū 'dìri tìni.”

9 Nìkōdémā ní zizú kīnī, “Tā mí ní átá 'dìri vé ífíí ā'di?”

10 Yēsū ní újázú kīnī, “Mí 'bá āmbúgú riipi Ísèrélẹ rĩ pi ímbápi ni, 'bo mí nī drī tā 'dī'bée ālunáni kuyé? 11 Ádarú á 'yo mí ní, 'bā ri tā 'bá ní nī rá rĩ ùlū ìmi ní, āzini 'bā ri tā 'bá ní ndrẹé 'bā mī sī rĩ ùlū ìmi ní, 'bo ìmi lẹkí tā 'bá ní ùlúú ìmi ní 'dìri ẹ'yī ku. 12 Má ùlū ìmi ní tā ì nga 'bá nyọkú drìgé nōgọ rĩ pi, ìmi ẹ'yīkí kuyé píri, 'bo má ùlū dō ìmi ní tā ì nga 'bá 'bū

gẹ 'dāá rĩ pi, ìmi ícọ ẹ'yī ìngóni? 13 'Bá āzi mu drī ālunáni 'bū gé 'dāá kuyé, 'yéná ma 'Bá Mvā 'i ìmúpi 'bū gé 'dāásí rĩ. 14 Ma 'bá Mvā 'i, ì ìmú ma 'bā pẹtì sígé, ì inga uru, sū Mósẹ ní aya údé ìnī rú,* ìri ní 'bāá pẹtì sígé, ingaá ìdrẹé uru āngū ā'wí cínýáfā rú rĩ agá 'dāá rĩ tìni. 15 'Bá ālu ālu ma ẹ'yīpi rá rĩ, ìri ìdri 'dáni'dáni rĩ ìsú rá.

16 “Múngú lẹ 'bá nyọkú drìgé rĩ pi agá rá, ìsẹ ívé Mvā ālukútaná rĩ ìmú nyọkú drìgé nōgọ, 'bá ìri ẹ'yīpi rá rĩ ā drā rí ku, ẹ ìsú rí ìdri 'dáni'dáni rĩ āní bēnī. 17 Múngú ìpẹ 'i Mvọpi ri ìmú tā lị 'bá nyọkú drìgé nōgọ rĩ pi drìgé kuyé, ìpẹ ìri ìmú 'bá rĩ pi paá. 18 'Bá Mvā 'dìri ẹ'yīpi rá rĩ, lịkí tā drī ni gé ku, 'bo 'bá ìri ẹ'yīpi kuyé rĩ, lịkí tā drī ni gé ìnógósí gí, ā'diātāsīyā ìri ní Múngú vé Mvā 'yéná ālukúta 'dìri ẹ'yī kuyé rĩ sī.

19 “Ūtúná ìmú kaá āngū ìmgbērẹé 'bá rĩ pi ní gí, 'bo 'bá rĩ pi ríkí ùnjikānyā 'oó, sẹ lịkí tā kọpi drìgé, ā'diātāsīyā 'bá rĩ pi lẹkí tā ìnìná vé rĩ ūtúná vé rĩ ndēé. 20 Kọpi gākí ūtúná rĩ sī, ā'diātāsīyā kọpi lẹkí ri ùnjikānyā 'oó ìnìná agá. Kọpi rukí ūtúná rĩ ruru, ìmúkí ūtúná vúgá nōó ku, ā'diātāsīyā ívé ùnjikānyā ẹ 'i'da rí 'i āmvé ku. 21 'Bo 'bá riipi tā áda 'oópi rĩ, ìri ìmú ūtúná vúgá nōó āyīkō sī, 'bá rĩ pi ā ndrẹkí rí tā ìri ní 'oó rĩ, 'yozú kīnī, ìri tā rĩ 'o ùkpó Múngú vé rĩ sī.”

Yūwání Bātízīmū sēepi rĩ ùlū Yēsū vé tā

22 Tā 'dìri ā vùdrì gé, Yēsū pi ní ngazú 'dezú mužú ívé 'bá 'i pámvú ùbī'bá rĩ pi be āngū Yūdáyā vé rĩ agá, mužú adrii kọpi be sá be mādā, ri bātízīmū sēé 'bá rĩ pi ní.

23 Yūwání ri kpá bātízīmū sēé Āyīnóní gé, Āyīnóní ri ìnyíná kūrú ì ní zī Sālímū ā gārā gá, ā'diātāsīyā yī vūrā 'dāri agá rĩ tì kú ẹlì rú. 'Bá rĩ pi ríkí ìmú Yūwání vúgá, ā sẹ rí ì ní bātízīmū. 24 Tā 'dìri nga 'i ìsú ākūdē 'yīkí drī Yūwání ri jó āngū ū'yizú rĩ agá kuyé. 25 Lókí 'dāri gé, Yāhúdìgú āzi í'dó āgátá gāá Yūwání vé 'bá ìri ā pámvú ùbī'bá rĩ pi be lā'bī rizú rú'bá ūjizú yī

* 3:14 3:14 Aya údé ìnī rú rĩ: Múngú 'yo Mósẹ ní kīnī, mí údé aya ufuú ìnī rú, 'i 'bā pẹtì sígé, mí inga pẹtì rĩ ìdrẹé uru, ìnī ga dō 'bá āzi, ā ndrẹ rí aya mí ní údé ìnī rú 'dìri, ẹ ìdrì rí āní. Kālāfe 21:4-9.

sī ícázú Múngú ɛndretī gé ule rī ã tã sī.
 26 Kòpī ní kúru 'dezú mužú Yūwánī vú
 'dãá, kòpī ní 'yozú ìri ní kīnī, “Ímbápi,
 ágó ándúru adriípi mí be Yáridénī gé, mí
 ní tã ní átá 'dãri, ìri nóni rī bătízīmū sē,
 'bá rī pi cére ri muž ìri vúgá!”

27 Yūwánī ní újázú ìri ní kīnī, “Múngú
 adriípi 'bū gé rī, ìri rī 'bá álu álu ní ɛzī
 awa nī. 28 Ìmi nīkí rá, á lū ìmi ní uletere
 'yozú kīnī, ‘Má adri Kúrisítō 'i kuyé, ìpēkí
 ma ímú drīdrī létī údé ìri ní.’ 29 ‘Bá
 ɔmúrúgó rī jeépi rī, ìri ɔmúrúgó rī vé ágó.
 Ágó ɔmúrúgó rī jeépi rī vé ùndī pá tuúpi
 ágó rī vé tã yīpi rī, ìri adri áyīkō sī ìri ní
 ágó ɔmúrúgó rī jeépi rī vé ú'dúkó yī rī sī.
 Kúru áyīkō fú nóni ma ambamba tã ìri ní
 'oó rī sī. 30 Lē Yēsū ã adri āmbúgú má sī
 nī, ma adri ìri ã pálé gá.

31 “Yēsū ímú 'bū gélésīla, ìri āmbúgú
 'bá rī pi drīgé cére nī. 'Bá 'bávé rī 'bá
 nyòókú nōri vé ni, mávé tã má ní átá rī,
 ìri tã nyòókú nōri vé ni. Yēsū ímú 'bū
 gélésīla, ìri āmbúgú 'bá rī pi drīgé cére
 nī. 32 Ìri rī tã 'í ní ndree 'í mī sī, āzini 'í ní
 yī 'í bí sī 'bū gé 'dãá rī ùlū, 'bo 'bá rī pi
 ɛ'yīkí tã ìri ní ùlū rī kuyé. 33 'Bá ìrivé tã
 ɛ'yīpi rá rī, nī áamá rá 'yozú kīnī, Múngú
 rī tã áda átá. 34 'Bá Múngú ní ìpēé rī,
 ìri ú'dúkó Múngú vé rī átá mužú be áyu,
 Múngú rī ìri ní Índrí Uletere rī sē vúgú
 ákó. 35 Múngú Yēsū ɛtēpi lē 'í Mvòpi rī
 lēlé, sē ívé tã ārevú cére kuú drī ní gé.
 36 'Bá Múngú Mvòpi rī ɛ'yīpi rá rī, ìri ídri
 'dáni'dáni rī ísú rá, 'bo 'bá Múngú Mvòpi
 rī ɛ'yīpi ku rī, ícò ídri 'dáni'dáni rī ísú
 ku, 'bo jīkó rī 'de Múngú agá, ìri tã lì drī
 ní gé rá.”

4

Yēsū átá ũkú Sāmāriyāzī rī be

1 Fārúsī rī pi yīkí kīnī, sēkí 'bá kárakará
 pi ní bătízīmū Yēsū ã rú sī, sē 'bá
 kárakará ɛ'yīkí ìri, ímúkí adrií 'bá ìri ã

pámvú ũbī'bá ní pi rú, ndē Yūwánī vé rī
 pi rá, 2 Yēsū rī 'í ngúlúpí sī sē bătízīmū rī
 nī kuyé, ìrivé 'bá ìri ã pámvú ũbī'bá rī pi
 rikí bătízīmū rī sēé nī. 3 Úpí Yēsū kã tã 'bá
 rī pi ní rīí átá kīnī 'bá kárakará pi ɛ'yīkí
 'i gí 'dīri yī, nga fūú āngū Yūdáyā vé rī
 agásī,* 'de gōó mužú vulé āngū Gālíláyā
 vé rī gé 'dãá ũzi.

4 Yēsū lē ɛlī mužú āngū Sāmāriyā vé
 rī agásī mužú Gālíláyā gá. 5 Ìri ní kúru
 fizú cazú kūrú Sāmāriyā vé ì ní zī Sāyīkã
 rī agá, ìnyináná nyòókú Yòkóbū† ní ɔtú
 sēé mvòpi Yòsépã‡ ní rī gé. 6 Yòkóbū vé
 kídí, ìri vūrā 'dãri gé. Yēsū āndē ɛcī rī
 sī káyī, ca mužú úrí vūgá kídí rī tī gé ũtú
 mgbímgbi gé 'dīgé.

7 Ũkú Sāmāriyāzī 'de mužú yī ìbēé kídí
 rī gé 'dãá. Yēsū ní 'yozú ũkú rī ní kīnī,
 “Mí ícò má ní yī sē mvu rá?” 8 Ísú ákūdē
 Yēsū vé 'bá ìri ã pámvú ũbī'bá rī pi 'dekí
 mužú ānyāngā jengará gá kūrú Sāyīkã vé
 rī gé 'dãá gí.

9 Ũkú Sāmāriyāzī rī ní 'yozú Yēsū ní
 kīnī, “Mí Yāhúdīgú, ma Sāmāriyāzī, mí
 'yo mâ sē mí ní yī mvuú ngóni ngóni?”
 Yāhúdī rī pi úmúkí ì Sāmāriyā rī pi be ku.

10 Yēsū ní újázú ũkú rī ní kīnī, “Mí nī dō
 fēfē Múngú ní lēé sēé mí ní rī rá, āzini mí
 nī dō 'bá yī zīpi mí tī gé rī rá, mí té kōdō
 ícò ìri zī, ìri té mí ní yī ídri sēépi mužú
 'dáni'dáni rī sē rá.”

11 Ũkú rī ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Āmbúgú
 mávé rī, kídí rī kuku, ngá mí ní yī rī ísézú
 ní 'dãayo píri, mí yī ídri 'dáni'dáni sēépi
 'dīri ísú ngūgá? 12 'Í ndē 'bá ɛtēpi Yòkóbū
 'bá ní kídí gaápi, í'dópi yī rī mvuúpi nī
 rī rá? Ìrivé anji rī pi, ìrivé ndrī rī pi be
 cére ri yī 'dīri mvu.”

13 Yēsū ní újázú ũkú rī ní kīnī, “'Bá cére
 yī 'dīri mvu 'bá rī pi, yī úvá ri gō kòpi ndē
 rá, 14 'bo 'bá má ní kòpi ní yī sēé mvuú
 rī pi, yī úvá gō kòpi ndēé dīi álujani ku.
 Yī 'dīri kòpi ní ídri 'dáni'dáni rī sē.”

* 4:3 4:3 Yēsū fū āngū Yūdáyā vé rī agásī: Yēsū fū āngū Yūdáyā vé rī agásī, ā'diātāsīyā Fārúsī rī pi 'bákí ā'yā
 ɛzī ìri ní ngaá rī ã tã sī. † 4:5 4:5 Yòkóbū: Yòkóbū rī Ābūrāmā mvòpi Ísákā vé mvá, ìri anji be muždrī drī ní ìrī,
 Múngú újā rú ní zī Ísērélē, úyú ìrivé rī zīkí anji Ísērélē vé ni. Sā Yēsū vé rī gé, zīkí kòpi Yāhúdī. 'Í lā 'Ídóngará
 25-50. ‡ 4:5 4:5 Yòsépã: Yòsépã rī Yòkóbū vé mvá ìri ní lēlé rī, ɛdrīpi sēkí ìri jeé túgērú rú āngū Ējēpētō vé
 rī gé. Múngú sē ìri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ã ìzā mužú adrií āngū Ējēpētō vé rī agá nī. Sā 'dãri gé, ɛbīrī 'de
 caá ílī ɛzīrī. 'Í lā 'Ídóngará 30-50.

15 Ūkú rĩ ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Āmbúgú mávé rĩ, 'í sē má ní yīi mí ní 'yoó 'dĩri mvuú, yīi úvá ā ndē rĩ ma dīi ku bēsīnī, mā gō rĩ ímú yīi ĩbēé kídí nōri gé dīi ku.”

16 Yēsũ ní 'yozú ūkú rĩ ní kīnī, “'Í mụ mí ágó nì rì zīi, ĩmi ĩgōkí ímú ĩri be má vúgá nōó.”

17 Ūkú rĩ ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Ma ágó ākó.”

Yēsũ ní 'yozú ūkú rĩ ní kīnī, “Tā mí ní 'yoó mí ágó ākó 'dĩri, ĩri tā áda. 18 Mí kīnī dō mí ágó ākó, ĩri tā áda, 'bo 'í rụ ándúrú āgō caá tōwụ, ágó mí ní nóni rụy 'dĩri adri ágó mívé égbì rĩ 'i kuyé.”

19 Ūkú rĩ ní 'yozú kīnī, “Āmbúgú mávé rĩ, á nī áamá rá 'yozú kīnī, mí tákūdē nēbī. 20 'Bá étēpīi rikí Múngú rì ĩnjīi írā nōri drīgē. 'Bo ĩmi Yāhūdī 'dī'bēe, ĩmi kīnī, vūrā 'bá ní Múngú rì zizú rĩ, ĩri Yērūsālēmā gá.”

21 Yēsũ ní 'yozú ūkú rĩ ní kīnī, “Lē mí ẹ'yī tā má ní 'yoó mí ní 'dĩri, lókí āzi rì ímú 'dīi'dī, 'bá rĩ pi ícókí má Ẹtēpī rì ĩnjīi írā nōri drīgē ku, dōku Yērūsālēmā gá ku. 22 ĩmi 'bá Sāmāriyā vé 'dī'bēe, ĩmi nīkí Múngú ĩmi ní rīi ĩnjīi rĩ kuyé, 'bá Yāhūdī rú, 'bá nīkí Múngú 'bá ní rīi ĩnjīi rĩ rá, ā'diātāsīyā 'i'da 'i 'bá ní rá. Pangará ũnjīkānyā agāsī rĩ íbì 'i 'í'dó 'bávé sūrú Yāhūdī vé rĩ agá. 23 'Bo lókí āzi rì ímú 'dīi'dī, lókí rĩ ícá nóni gí, 'bá má Ẹtēpī rì ĩnjīi 'bá tā áda sī rĩ pi, kōpi ĩri ĩnjīi ĩ ẹsì agá, āzini tā áda sī, ā'diātāsīyā má Ẹtēpī lē 'bá 'i ĩnjīi 'bá ẹsì agá, āzini tā áda sī rĩ pi. 24 Múngú rì índrī, lē 'bá ĩri ĩnjīi 'bá rĩ pi, ẹ ĩnjīkí ĩri ẹsì be céré, āzini ẹ ĩnjīkí tā áda sī.”

25 Ūkú rĩ ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Á nī rá Māsīyā rì ímú 'dīi'dī, ĩri Kúrísítō 'i, kādō ímú, ĩri 'bá ní tā ārēvú ũlū céré.”

26 Yēsũ ní újázú ūkú rĩ ní kīnī, “Ma riipi átapi mí be nōri, ma 'bá mí ní 'yoó, ĩri ímú 'dīi'dī rĩ 'i.”

27 Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī 'bá rĩ pi ká ĩ újā ĩgōó, ísú Yēsũ rì átá ūkú rĩ be, tā 'dĩri tī kōpi ẹ ẹsì agá ndrī. 'Bo 'bá āzi ũsũ 'yozú kīnī, Yēsũ lē ūkú rĩ vúgá ā'di yā 'dīni kuyé, dōku ĩri rì átá ūkú rĩ be tā ngóni sī yā rĩ 'bá āzi ũsũ tró zīi kuyé.

28 Ūkú rĩ ku ívé ũdrī kuú yīi tì gé 'dīgē, nga 'deé mụzú vúlé kūrú Sāyīkā vé rĩ agá 'dāá, mụ 'yoó 'bá rĩ pi ní, 29 kīnī, “'Īmi ímúkí 'bá āzi ndree nōnō, ũlū mávé tā ārēvú má ní 'oó rĩ pi bá bá, 'bá 'dĩri adri tānā Kúrísítō 'i kuyé?” 30 'Bá rĩ pi ngakí fūú kūrú rĩ agāsī, 'dekí mụyú Yēsũ vúgá 'dāá.

31 Ísúzú Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī 'bá rĩ pi rì ĩri mā kīnī, “'Īmbápi, mī adri 'dīni ku, mī nya ngá.”

32 'Bo Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, “Ngá nyanya má vúgá nōó anigé, ĩmi nīkí tā drī nì gé kuyé.”

33 Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī 'bá rĩ pi ní átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, “'Índré sũ 'bá āzi íjī Yēsũ ní ānyāngā sēe nyaá gí tīni.”

34 Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'Ānyāngā mávé rĩ, ĩri rizú 'bá ma ĩpēepi rĩ vé tā 'dúzú ngazú, āzini ẹzī ĩri ní sēe rĩ dezú.

35 'Īmi kīnī, mbāá sụ ā vūdrī gé, ĩmi íbì ānyāngā rĩ ĩkūnā írā agá ndō 'dīni kuyé? Á 'yo ĩmi ní, ĩmi újákí drī ĩmi āngū ndree ómvú agá 'dāá ká! 'Ānyāngā rĩ ka gí, lē nóni ĩkūnāngará ni. 36 'Bá ānyāngā ĩkūnā 'bá írā agá rĩ pi, ĩ kōpi ũfē múké múké, ānyāngā kōpi ní ĩkūnāá rĩ, ĩri 'bá ídri 'dání 'dání rĩ ísú 'bá rĩ pi. 'Bá ngá 'āapi rĩ pi ānyāngā rĩ ĩkūnāapi rĩ be, kōpi ímú āyīkō ísú aga rá! 37 'Īmi nīkí rá tā ĩ ní 'yoó 'dĩri tā áda, “'Bá ālu 'ā ānyāngā rĩ nī, 'bá ĩkūnāapi rĩ túngú.” 38 Á pē ĩmi mụyú ẹzī ĩmi ní ngaá kuyé nì vé ānyāngā ĩkūnāá. 'Bá urukọ ngakí ẹzī ũkpó ũkpó rĩ nī, ĩmi ímúkí ĩmivé rĩ āndēma nì ísú áyu.”

'Bá Sāmāriyā vé rĩ pi ẹ'yīkí Yēsũ rì rá

39 'Bá kárakará kūrú Sāmāriyā vé rĩ agá rĩ pi ẹ'yīkí Yēsũ rì tá ūkú rĩ ní 'yoó, Yēsũ ũlū tā 'í ní 'oó rĩ pi bá bá rĩ sī. 40 Kúru 'bá Sāmāriyā gá rĩ pi ní ímúzú Yēsũ vúgá nōó, kōpi ní ĩri mázú kīnī, “Mí ímú adrii 'bá be nōgó.” 'Īri ní adrizú kōpi be ụ'dú ĩrī. 41 Tā Yēsũ ní átá kōpi ní rĩ sē 'bá kárakará ẹ'yīkí ĩri rá.

42 'Bá rĩ pi ní 'yozú ūkú rĩ ní kīnī, “'Bá ẹ'yīkí Yēsũ rì 'yéṅá tā mí ní ũlūú 'bá ní rĩ sī kuyé, 'bá yīkí nóni tā ĩri ní átá rĩ 'bá bī sī gí, ádarú 'bá nīkí nóni gí 'yozú kīnī,

ágó nōri, ĩri 'bá 'bá Paápi ũnjĭkãnyã agásĩ ni."

*Yēsũ idrí ũgalaku āzi vé mvá
(Mātáyo 8:5-13; Lúkã 7:1-10)*

⁴³ Ʋ'dú ĩrĩ ā vūdrĩ gé, Yēsũ nga 'deé muzú āngũ Gālíláyã vé rĩ gé. ⁴⁴ Yēsũ 'yo ándúru kĩnĩ, "Bá rĩ dō nēbĩ, 'bá ĩrivé āngũ agá 'dĩgé rĩ pi ĩnjĩkĩ ĩri ku." ⁴⁵ Yēsũ kã caá āngũ Gālíláyã vé rĩ gé 'dãá, 'bá Gālíláyã gá rĩ pi é'yĩkĩ ĩri rá. Kōpi ndrekĩ tã āyázú āyāyã ándúru ĩri ní 'oó Yērúsálémã gá 'dãá Ʋmũ Ʋ'dú Múngú ní Ełizú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ gé rĩ rá, ã'diātāsīyã kōpi 'dãlé anigé.

⁴⁶ Yēsũ ní kúru 'dezú muzú Kánã gá āngũ Gālíláyã vé rĩ agá, āngũ ĩri ní yĩ újázú ícázú vinyõ rú rĩ gé. Ūgalaku āzi riipi ēzĩ ngaápi 'bágú rĩ ní kũrũ Kãpārãnãumã vé rĩ agá 'dãlé ni, drã ru ĩrivé mvá nĩ. ⁴⁷ Ágó rĩ kã yĩ kĩnĩ, Yēsũ ímũ āngũ Yũdáyã vé rĩ gélesĩ, ícá kuú āngũ Gālíláyã vé rĩ agá 'dãá'dã, ágó rĩ ní 'dezú muzú Yēsũ vúgá 'dãá, ĩri ní Yēsũ ri zizú ímũzú Kãpārãnãumã gá nōlé, ě ímũ rĩ ívé mvá drã ni ruũ kōdō lēepi drãpi drãdrã rĩ idrí.

⁴⁸ Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Īmi āsámvú gé 'dĩgé, 'bá āzi ndre dō tã āyázú āyāyã ni 'ĩ mĩ sĩ ũgbále kuyé, ícá ě'yĩ ku."

⁴⁹ Ágó rĩ ní 'yozú Yēsũ ní kĩnĩ, "Āmbúgu mávé rĩ, mí ímũ 'bá 'dekĩ muũ mí be trũ, mávé mvánã rĩ ã ũkpõ de gĩ, lē drãadrã!"

⁵⁰ Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Í mu ĩyĩ, mívé mvánã rĩ ícá drãá ku!"

Ágó rĩ ě'yĩ tã Yēsũ ní 'yoó rĩ rá, ĩri ní 'dezú muzú. ⁵¹ Ágó rĩ ní rizú mvizú muzú 'bětĩ rĩ gé, ĩri ní muzú drĩ ĩsúzú ívé átĩ'bá rĩ pi be. Átĩ'bá rĩ pi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Mívé mvánã rĩ ídri rú." ⁵² Ágó rĩ ní átĩ'bá rĩ pi zizú kĩnĩ, "Mvá rĩ vé rũ'bá ícá gōó múké sã ngōri gé?"

Kōpi ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "Mvánã rĩ vé rũ'bá ícá gōó múké ájée sã ālu ũtũñã vé rĩ gé, drã rĩ gō ĩri kuú rá."

⁵³ Mvánã rĩ vé étēpi nĩ áamá rá 'yozú kĩnĩ, sã 'dãri, ĩri sã Yēsũ ní 'yoó 'í ní, mvánã rĩ ícá drãá ku rĩ. Ágó rĩ 'bá ívé 'bětĩ āsámvú gé rĩ pi be céré ě'yĩkĩ Yēsũ ri rá.

⁵⁴ 'Dĩri nōni vú ĩrĩ Yēsũ ní tã āyázú āyāyã ni 'ozú rĩ, ĩsũ ákũdē Yēsũ íbí íngã āngũ Yũdáyã vé rĩ agá, ĩri ri mu āngũ Gālíláyã vé rĩ gé.

5

Yēsũ idrí ágó drã be ni

¹ Tã 'dĩri ã vūdrĩ gé, Yēsũ nga muũ Yērúsálémã gá ũmũ Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ ã nyangará gá indĩ. ² Yērúsálémã gá 'dãá, gaki kídĩ ĩnyĩñã kēētĩlé ĩ ní zĩ Kãbilõ vé rĩ gé, vũrã ĩ ní gaá rĩ, Ēbérē tĩ sĩ ĩ zĩ Bētēsídã. 'Bekĩ ápálã tōwũ indrĩ rú gārã ni gé sĩ kũrũ. ³ Vũrã 'dãri gé, 'bá kárakarã bãtrã rú rĩ pi, 'bá mĩ be ēsĩ'bá gĩ rĩ pi be, 'bá drã ní nyũ kuú 'bélé'bélé rĩ pi be, kōpi ri ula indrĩ 'dãri ã ndúgé. ⁴ Sã urũkõ'bée gé, mālãyĩkã rĩ kãdō ímũ yĩ rĩ usáá, 'bá fiipi yĩ rĩ agá 'dãá drĩdrĩ rĩ, ĩrivé drã ri de rũ'bá ni gé sĩ rá.* ⁵ Ágó āzi anigé drã ru ĩri caá ílí be pũkũ na drĩ ni ārõ. ⁶ Yēsũ kã ágó rĩ ndreé la kú yĩ rĩ ã gārã gá 'dãá, Yēsũ kã ĩsũ nĩ kĩnĩ ágó rĩ adri caá ívé drã 'dĩri be lókĩ be ãco, Yēsũ ní ágó rĩ zizú kĩnĩ, "Í lē ě idrĩkĩ mi?"

⁷ Ágó rĩ ní újázú Yēsũ ní kĩnĩ, "Āmbúgu mávé rĩ, kãdō ri yĩ rĩ usáá, 'bá āzi mã ĩzã koopi, ma suupi yĩ rĩ agá 'dãá ni 'dãáyo. Má kãdō lēé fi yĩ rĩ agá 'dãá, 'bá āzi ri fi yĩ rĩ agá 'dãá má sĩ drĩdrĩ."

⁸ Kúru Yēsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, "Í nga urũ! 'Í 'du mívé pōrõsĩ, 'í nga ěcĩ tuú." ⁹ Mbēlēñã ágó rĩ ní ícázú múké. 'Du ívé pōrõsĩ, nga ěcĩ tuú.

Ʋ'dú ĩri ní ícázú múké 'dãri, ĩri Ʋ'dú Sãbátã vé rĩ.† ¹⁰ Kúru Yãhũdĩ rĩ pi ní 'yozú ágó drã ní deé rũ'bá ni gé sĩ gĩ rĩ ní kĩnĩ, "Ʋ'dú nōri, ĩri Ʋ'dú Sãbátã vé rĩ, tãĩmbĩ

* **5:4** 5:4 Átángã verēsĩ 4 agá 'dĩri, búkũ Yūwānī vé ĩ ní sũ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gōkĩ sũ búkũ Yūwānī vé vúlé rĩ agá rá. † **5:9** 5:9 Ʋ'dú Sãbátã vé rĩ: Ʋ'dú 'dĩri Yãhũdĩ rĩ pi ní rizú uvuzú rĩ, āzini kōpi ní rizú Múngú ri zizú rĩ. Yãhũdĩ rĩ pi ri Ʋ'dú 'dĩri vé tã ígã kĩnĩ, Múngú gbi 'bũ pi vũ be nĩ, āzini Múngú pa ĩ adringará túgēřĩ rú rĩ agásĩ nĩ. Ʋ'dú Sãbátã vé rĩ Yãhũdĩ rĩ pi ri zĩ Ʋ'dú ězĩrĩ, 'bo Kēřĩkõ rĩ pi ri zĩ Ʋ'dú áziyã. 'Í lã Wũngará 20:8-11; Dētōrōnómē 5:12-16.

ā'yī kuyé mí ní mívé pórōsī 'duzú ụ'dú nōri gé."

11 'Bo ágó rī ní újázú kīnī, "Ágó ma sēepi ícápi múké nōri 'yo má ní kīnī, mâ 'du mávé pórōsī, mâ nga ẹcī tuú."

12 Yāhúdī rī pi ní ágó Yēsū ní ídrí 'dīri zizú kīnī, "'Bá 'yoópi mí ní, mī 'du mívé pórōsī, mī nga ẹcī tuú rī ā'di 'i?"

13 Ágó ī ní ídrí 'dīri nī 'bá 'i ídrípi rī kuyé. Vūrā 'dāri gé, 'bá rī pi kárakarā. Yēsū ní 'i njezú fūzú kōpi āsámvú gé sī āmvé.

14 Vúdrī ni gé, Yēsū gō caá ágó rī ísú Jó Múngú vé rī agá 'dāá, Yēsū ní 'yozú īri ní kīnī, "'Í ndre drī ká, nóni mí ícá múké gí, lē mī ku tā ūnjí 'ongará ānī. 'Í ku dō ku, tā ūnjí ri mi ísú drīdrī rī aga rá." 15 Ágó rī ní 'dezú mužú lūzú Yāhúdī rī pi ní kīnī, "'Bá ma ídrípi rī Yēsū 'i."

Ídri íbí íngá Múngú Mvópi vúgá

16 Kuru drīkoma Yāhúdī rī pi vé rī í'dókí rií Yēsū ri 'oó ūnjí, ā'diātāsīyā Yēsū ní ẹzī ngaá ụ'dú Sābātā vé rī gé rī sī. 17 Yēsū ní 'yozú drīkoma Yāhúdī vé rī pi ní kīnī, "Má Ẹtẹpi ri ẹzī nga, ma kpá ri ẹzī nga." 18 Tā 'dīri sī, drīkoma Yāhúdī rī pi vé rī lēkí létì ndāá ūkpō sī Yēsū ri 'dizú drāzú 'dīisī rá, kōpi lēkí īri 'dij drāá adri 'yéṅá ẹzī īri ní ngaá ụ'dú Sābātā vé rī gé rī ā tā sī kuyé, lēkí īri 'dij drāá īri ní 'yoó Múngú ri 'í Ẹtẹpi rī sī, āzini īri ní 'i 'bāá adrií Múngú be trōtrō rī sī.

19 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ma īmi ní tā áda 'yo, ma Mvā rú, á nga tā āzi mâ drī sī ku, ma tā má Ẹtẹpi ní ngaá rī ndre 'du nga áyu, ā'diātāsīyā ẹzī má Ẹtẹpi ní ngaá rī, ma Mvā rú, ma kpá nga rá. 20 Ma Mvā rú, má Ẹtẹpi lē ma lēlē, i'da ívé tā ārēvú céré má ní rá. Múngú ri ímú má ní tā ambugu ndē'bá rá, īri ní i'daá má ní drīdrī 'dā'bée i'da rá. Tā 'dīri īmi ní āyāngará sē. 21 Īri adri sū má Ẹtẹpi ní 'bá ūdrā'bá gí rī pi ídrí gōó ídri rú ūzi rī tịni, ma Mvā rú, ma ícó ídrí 'dāni'dāni rī sē 'bá má ní lēé rī pi ní rá. 22 Má Ẹtẹpi lị tā 'bá rī pi drīgē ku, ma Mvā rú, ku ẹzī tā lizú 'bá rī pi drīgē rī céré kuú má drīgē, 23 'bá rī pi ārēvú céré ẹ ñjīkí rí ma sū ī ní

má Ẹtẹpi ri ñjī rī tịni, 'bá ma ñjīpi ku rī, ñjī má Ẹtẹpi ma ìpēepi rī ku.

24 "Ma īmi ní tā áda 'yo, 'bá mâ tị yì'bá rá, āzini Múngú ma ìpēepi rī ẹ'yī'bá rá rī pi, kōpi ídri 'dāni'dāni rī ísú rá. Lịkí tā kōpi drīgē ku, kōpi waki drā sīgē sī fūú ídri ísú gí. 25 Ma īmi ní tā áda 'yo, lókí āzi ri ímú 'dī'dī, ícá nóni gí, ma Múngú Mvópi 'i, 'bá ūdrā'bá gí rī pi ímú mâ ụ'dúkọ yì rá, 'bá mávé ụ'dúkọ yì'bá rá rī pi ímú ī újā ícá gō ídri rú. 26 Ídri rī í'dó má Ẹtẹpi vúgá, ma Múngú Mvópi 'i, má Ẹtẹpi sē kpá má ní ūkpō ídri vé rī nī. 27 Múngú sē kpá má ní ūkpō tā lizú rī ñndī, ā'diātāsīyā ma 'Bá Mvā 'i.

28 "Lē īmi āyākí tā 'dīri sī ku, lókí āzi ri ímú 'dī'dī, āvū ī ní sī 'bū agá rī pi ímú mâ ụ'dúkọ yì, 29 kōpi nga ífū āmvé. 'Bá adri'bá tā be múké rī pi, kōpi nga ífū ídri rú, 'bá ūnjīkānyā 'o'bá rī pi, kōpi kádō ífūú, ī tā lị kōpi drīgē. 30 Má ícó tā āzi ngaá ūkpō mávé rī sī ọ'dúkúlegúsī ku. Ma tā rī lị piri sū má Ẹtẹpi ní ẹzī má ní rī tịni. Tā má ní 'oó 'dīri adri 'yozú kīnī má ngúlúpí ẹ ísú rí āyīkō ānī yā 'dīni ku, īri āyīkō sē má Ẹtẹpi ní.

'Bá rī pi ūlūkí Yēsū vé tā

31 "Má ūlū dō mávé tā ūgōgōlé rú nī, 'bá rī pi ícókí tā má ní ūlūú rī 'duú 'bāá tā áda rú ku. 32 'Bá āzi anigé riipi mávé tā ūlūúpi ni, á nī rá īri riipi tā áda ūlūúpi mâ rú sī ni.

33 "Īmi pēkí ándúrú 'bá urukọ mužú mâ tā uzij Yūwání tị gé, īmi ká 'bá 'dī'bée pēé, Yūwání ūlū īmi ní tā áda mávé rī nī. 34 Á lē ẹsī 'bāá tā 'bá áda ní átá mâ tā sī rī drīgē ku, 'bo má ẹdī tā Yūwání ní ūlūú 'dīri, īmi ísúkí rí pangará bēsīnī. 35 Yūwání sū lāmbā riipi dīpi āngū ñmgbērēepi ule rī tịni, īmi ísúkí āyīkō lókíná be mādā lāmbā riipi dīpi āngū ñmgbērēepi 'dīri sī.

36 "Tā mávé rī ndē tā Yūwání ní ūlūú mâ tā sī rī rá. Á lē īmi ní tā āzi ūlūú lūzú kīnī má Ẹtẹpi ìpē ma nī. Tā āmbúgú má Ẹtẹpi ní lūú kīnī mâ 'o rī, ma ri 'o mužú rá. 37 Má Ẹtẹpi ma ìpēepi rī, īri ri átá mávé tā sī nī, īmi yíkí īri ā ụ'dúkọ kuyé, āzini īmi ndrekí kpá īri kuyé. 38 Īmi 'dukí ñrivé átángá 'bāá ñmí ẹsī agá ālunāni

kuyé, ã'diātāsīyā ĩmi ẹ'yīkí 'bá ĩri ní ĩpěé rī vé tā kuyé. ³⁹ ĩmi ri ú'dúkó Múngú vé ĩ ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá 'dī'bée lā, ĩmi ũsūkí ĩmi ídri 'dáni'dáni rī ĩsú āní. Ú'dúkó ĩ ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá 'dī'bée ri átá mávé tā sī. ⁴⁰ 'Bo ĩmi gākí ímúgá má vú nōó ídri 'dáni'dáni rī ĩsúgá sī.

⁴¹ "Má ã'yī 'yozú kīnī 'bá rī pi ẹ íngúkí ma 'díní ku. ⁴² 'Bo á nī ĩmi rá. Á nī rá ĩmī ẹsí agá 'dālé, ĩmi lēkí Múngú ri kuyé. ⁴³ Má ímú má Ẹtẹpí ã rú sī, 'bo ĩmi ã'yīkí ma kuyé, 'bo 'bá āzi túngú ní ímú dō ívé tā be ĩmi vú, ĩmi ĩrivé tā ã'yī rá. ⁴⁴ ĩmi lēkí íngúngará 'bá āzi ní rizú ĩmi íngúzú rī áyu, 'bo ĩmi gākí tā Múngú adriípi 'yéná ālu rī ní lēé ĩmi íngúzú rī 'ogá sī. ĩmi ícó ma ẹ'yī íngóni íngóni?"

⁴⁵ "'Bo lē ĩmi ũsūkí 'yozú kīnī, ma ĩmi tō má Ẹtẹpí ẹndrẹtí gé rá 'díní ku. Mósē ĩmi ní ẹsí 'bāá drī ní gé 'dīri, ĩri ímú ĩmi tō nī. ⁴⁶ ĩmi ẹ'yīkí dō té Mósē vé tā rá, ĩmi té ícó ma ẹ'yī rá, ã'diātāsīyā tā Mósē ní sīi 'dīri, ĩri tā mávé rī. ⁴⁷ 'Bo ĩmi ẹ'yīkí tā Mósē ní sīi rī pi kuyé píri, ĩmi ícó tā má ní 'yoó rī ẹ'yī íngóni íngóni?"

6

Yésū sē ānyāngā nyaá āgō élifū tōwú pi ní

(Mātáyo 14:13-21; Mārākō 6:30-44; Lúkā 9:10-17)

¹ Tā 'dīri ã vúdrī gé, Yésū ní ngazú zozú mužú yīi bālālā Gālíláyā vé rī agásí alé 'dāá, yīi 'dīri ã rú ĩ kpá zī Tībérīyā. ² 'Bá bītríká 'dekí mužú ĩri ã vúdrī gé sī vūrā ĩri ní mužú 'dāri gé, ã'diātāsīyā kōpi ndrekí tā āyāzú āyāyā ĩri ní 'oó 'bá drā be rī pi ídrízú 'dīri. ³ Kúru Yésū pi ní tuzú mužú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi be írā drīgé 'dāá, kōpi ní úrizú vūgá. ⁴ ĩsúzú ũmū Ú'dú Múngú ní Ẹlízú Yāhúđi rī pi vé Jótí gé sī rī vé rī nyazú rī ícá ĩnyíná gí.

⁵ Yésū ká rií 'í gārā úndré, ndre 'bá kárakará pi ri ímú 'í vúgá nōó, ĩri ní Pílípū ri zízú kīnī, "'Bā ānyāngā ĩsú je ngūgá caápi 'bá nō'bée ní céré?" ⁶ Yésū zī

Pílípū ri 'díní lēzú nīzú ámázú dō Pílípū nī ũkpō 'í ní ẹzī ngazú rī rá, 'bo nī tā 'í ní lēé 'oó rī ĩnógósí gí.

⁷ Pílípū ní újázú Yésū ní kīnī, "'Bá lēkí dō 'bá 'dī'bée ālu ālu céré ẹ ĩsúkí ānyāngā mādānā nyaá, mūfēngā fífí ẹnjīpi ẹnjīnēnjī* 'bá ní lēzú ānyāngā jezú rī, ĩri ca mūdūrūlū ĩrī, 'bo mūfēngā 'dīri adri ambamba!"

⁸ Āndērēyā Sīmōnā Pétēró ẹdrīpí riípi Yésū ã pámvú ũbīpi rī ní 'yozú kīnī, ⁹ "Mvá ágóná āzi 'bā āsámvú gé nōgónō, ĩri pánga be tōwú, ĩ'bī be ĩrī, 'bo awakí dō 'bá kárakará nō'bée ní, ĩri nyo ca kōpi ní rá?"

¹⁰ Yésū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi ní kīnī, "ĩmi lūkí 'bá rī pi ní, kōpi ã úríkí vūgá." Āngū 'dāri dū kú céré ásé rú, kúru 'bá rī pi ní úrizú céré vūgá, āgō† rī pi ícó ca élifū tōwú (5,000) rá. ¹¹ Yésū ní pánga rī pi 'í'dúzú, ĩri ní Múngú ní ōwō'dífō sēzú, ĩri ní kúru sēzú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi drīgé, kōpi ní 'dezú awazú 'bá úrí'bá kú rō'bō 'dī'bée ní, sū kōpi ní lēé rī tīnī. ĩri ní kpá ĩ'bī rī 'í'dúzú, ōwō'dífō sēzú Múngú ní, ĩri ní kpá sēzú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi drīgé, kōpi ní awazú ícózú 'bá rī pi ní céré, sū kōpi ní lēé rī tīnī.

¹² 'Bá rī pi ká ānyāngā rī ĩsú nyaá caá ĩ vú sī céré gí, Yésū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi ní kīnī, "ĩmi úmúkí ānyāngā ẹ ĩmbítā ĩ ní nyaá tí rī 'bāá céré vūrā ālu gé, ẹ izakí ku." ¹³ Kōpi ká ānyāngā rī ẹ ĩmbítā úmú, kōpi úmúkí caá ũvú ã 'a mūdri drī ní ĩrī.

¹⁴ 'Bá rī pi ká tā Yésū ní 'oó āyāzú āyāyā 'dīri ndreé, kōpi 'í'dókí rií átá kīnī, "Ádarú ágó nōri nēbī ĩ ní 'yoó kīnī, ĩri ímú 'bá nyōókú nōri drīgé rī pi āsámvú gé rī 'i." ¹⁵ Yésū ká ndreé 'bá rī pi lēkí 'i mīi 'bāá adrii 'bāgú ívé ní rú ũkpō sī, ĩri ní fūzú mužú adrizú írā drīgé 'dālé ọ'dúkūlẹgúsí.

Yésū mu yīi drīgé sī pá sī

(Mātáyo 14:22-27; Mārākō 6:45-52)

¹⁶ Ká mužú adrii ũndrēnā 'dāri sī, 'bá Yésū ã pámvú ũbī'bá rī pi ní 'dezú mužú

* **6:7** 6:7 Mūfēngā fífí ẹnjīpi ẹnjīnēnjī rī: 'Bá rī nga dō ẹzī ú'dú ālu, ĩ 'bá rī ũfē mūfēngā fífí ẹnjīpi ẹnjīnēnjī ālu ní sī. † **6:10** 6:10 Āgō: Lākí ũkú rī pi anjíná rī pi be kuyé.

yīi bālālā rī gé 'dāá, ¹⁷ kōpi ní tuzú kúlúmgbā agá, kōpi ní í'dózú zozú mužú álé kūrú Kāpārānāúmā gá 'dāá. Āngū rī ni, ísú Yēsū ca drī kōpi vúgá 'dāá kuyé. ¹⁸ Ūlí ũkpō be ni ní vizú, sē yīi rī úvá āní ngūyá ngūyá. ¹⁹ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'ba rī pi kâ kúlúmgbā rī sōo mužú caá máyīlī‡ na dōku sū, kōpi ní Yēsū ri ndrezú, ĩri ri ímú yīi rī drīgé sī pá sī, ícá ĩnyīnā kúlúmgbā rī ā gārā gá, sē ũrī ĩmvú kōpi āní ambamba. ²⁰ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi 'okí ũrī sī ku, 'bá rī ma 'i.” ²¹ Kōpi ũtēkí ĩri kú ũrē lēzú ĩri é'yízú fizú ĩ vúgá kúlúmgbā agá 'dāá. Mbēlējá kōpi ní cazú vūrā ĩ ní lēzú mužú rī gé.

'Bá rī pi rikí Yēsū ri ndāá

²² Kā adrií drū 'dīni, 'bá bītríká adri'ba yīi bālālā rī vé wōōkō álé sī rī gé rī pi nīkí amá rá, ándúrú kúlúmgbā pá tuúpi kú 'dālé rī 'yēnā ālu. Kōpi nīkí amá rá 'yozú kīnī, Yēsū fi kúlúmgbā ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'ba rī pi ní mužú rī agá 'dāá kuyé, kōpi kukí ĩri kú vúlé. ²³ Kúru kúlúmgbā urukō íngákí Tībérīyā gálésī, ímúkí pá tuú vūrā Úpí Yēsū ní ōwō'dīfō sēzú Múngú ní ānyāngā ā tā sī, gōzú sēzú nyazú āgō élifū tōwú pi ní 'dāri gé. ²⁴ 'Bá bītríká 'dī'bée kâ nīi amá Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ũbī'ba rī pi be 'dāayo, kōpi ní tuzú kúlúmgbā 'dī'bée agá, zozú mužú yīi bālālā 'dīri agásī kūrú Kāpārānāúmā vé rī gé, Yēsū ri ndāá.

Yēsū ri 'bá ídri sēepi ni

²⁵ 'Bá bītríká 'dī'bée kâ caá Yēsū ri ísú yīi bālālā rī gé álé 'dālé, kōpi ní 'yozú kīnī, “Īmbápi, mí ícá nōlé íngóni íngóni?”

²⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Ádarú ĩmi ri ma ndā, ā'diātāsīyā má ní ĩmi ní ānyāngā sēé nyaá rī sī, adri 'yozú kīnī tā āyāzú āyāyā ĩmi ní ndreeé 'dī'bée sī kuyé. ²⁷ Lē ĩmi rikí éšī 'bāá 'yēnā rizú ānyāngā nyōōkú drīgé nōgō ábá'bée ábábā rī pi vé ēzī ngazú áyu ku, lē ĩmi 'bākí éšī rizú ānyāngā ídri 'dání'dání rī sēepi rī vé ēzī ngazú. Ma 'Bá Mvá 'i, ma ímú ānyāngā rī

sēé ĩmi ní nī, ā'diātāsīyā má Ētēpi Múngú sē má ní ũkpō tā 'dīri 'ozú nī.”

²⁸ Kōpi ní ĩri zizú kīnī, “'Bá 'okí ā'di tā Múngú ní lēé 'bá 'okí rī 'duzú ngazú?”

²⁹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Tā Múngú ní lēé ĩmi 'okí rī, lē ĩmi ē'yīkí 'bá 'í ní ĩpēé 'dīri.”

³⁰ Kōpi ní újázú kīnī, “Lē mí 'o tā āyāzú āyāyā ni ũgbále, 'bá íbí mí ē'yī ndō. Ngá mí ní ícō 'oó 'dīgé rá rī ā'di? ³¹ 'Bá é'bīpīi nyakí ānyāngā ĩ ní zīi mánāš rī āngū ā'wí cínyáfā rú rī agá 'dāá, sū ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tīni, 'Múngú sē kōpi ní ānyāngā nyaánya ni íngázú 'bū gélésīla.’”

³² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ānyāngā ĩ ní sēé ĩmi ní 'dīri, adri 'yozú kīnī Mósē sē nī kuyé, ānyāngā 'dīri íngá 'bū gélésīla, má Ētēpi sē ĩmi ní nī. Má Ētēpi ri ānyāngā áda rī sē ĩmi ní nī. ³³ Ānyāngā Múngú ní ĩsēé ĩmi ní íngápi 'bū gélésīla rī, ĩri ma 'i, ma ānyāngā ídri sēepi 'bá rī pi ní nyōōkú drīgé nōgō rī.”

³⁴ 'Bá rī pi ní 'yozú kīnī, “Úpí, 'í sē 'bá ní ānyāngā 'dīri mužú dīi dīi.”

³⁵ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ma ānyāngā riipi ídri sēepi rī. 'Bá ímúpi má vúgá ma ē'yīipi rá rī, ēbīrī gō ĩri fuú dīi ku, āzini yīi úvá gō ĩri ndēé dīi ku. ³⁶ 'Bo ĩmi ndrekí dō ma rá drāāāsīyā, ĩmi ē'yīkí ma kuyé. ³⁷ 'Bá má Ētēpi ní eziī má ní gí rī pi ímú má vúgá. 'Bá ímú'ba má vúgá rī pi, á gā kōpi āluṅani ku. ³⁸ Má ímú 'bū gé 'dāásī vūgá nōgō tā Múngú ní ma ĩpēzú rī 'dujú ngaá, adri 'yozú kīnī tā má ní lēé ngaá má drī sī ni kuyé. ³⁹ Tā íngápi Múngú ma ĩpēepi rī ē éšī agá rī, ĩri 'dī, 'bá céré ĩri ní sēé má ní rī pi, á 'be ālu ni āvīi ku. Ma kōpi inga gō ídri rú ú'dú ũdū vé rī gé. ⁴⁰ Tā má Ētēpi ní lēé rī, ĩri 'dī, ma Mvá rú, 'bá ma ndre'ba rá, āzini ma ē'yī'ba rá rī pi, kōpi ídri 'dání'dání rī ísú rá, ma ímú kōpi inga gō ídri rú ú'dú má ní ĩgōzú gé.”

⁴¹ Tā Yēsū ní 'yoó 'i ānyāngā íbīpi 'bū gélésīla rī sī, sē Yāhūdī bītríká rī pi rikí

‡ 6:19 6:19 Máyīlī: 'Bá ri ícō ēcī tu ca máyīlī na sâ ālu agá. § 6:31 6:31 Mánā: Mánā ri ānyāngā Múngú ní ĩsēé 'bá ĩsērélé vé rī pi ní rī. ĩsē sâ kōpi ní adrizú āngū ā'wí cínyáfā rú rī agá 'dāá ílī pūkú sū rī gé. 'Í lā Wūngará 16:1-36. 6:31 6:31 Wūngará 16:4; Nēmáyā 9:15; Sāwúmā 78:24-25

unuú āní ununu. ⁴² Kòpi rikí ì uzií ì āsámvú gé sī kīnī, “Mvá 'dīri adri nyo Yēsū Yōsēpā mvòpì 'i kuyé? 'Bá nīkí étēpì pi èndrēpì be rá, ìri ícò 'yo kīnī 'í íngá 'bū gélésīla íngóni íngóni?”

⁴³ 'Bo Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, “Lē ìmi rikí unuú ìmi āsámvú gé sī ku. ⁴⁴ Má Ètēpì ìpē dō 'bá rī nī kuyé, ícò ícá má vúgá ku, ma ímú ìri inga gō ídri rú ú'dú má ní ìgōzú rī gé. ⁴⁵ Sū nēbī rī pi ní sī rī tīnī, 'Múngú ri ímú kòpi ímbá céré nī.' 'Bá ālu ālu má Ètēpì vé tā yì'bá rá, āzini ìrivé tā ūnī'bá rī pi ímú má vúgá nī. ⁴⁶ 'Bá āzi ndre má Ètēpì ri kuyé, 'yēná ma ímúpi Múngú vúgálésī rī, á ndre má Ètēpì ri nī. ⁴⁷ Ádarú á 'yo ìmi ní, 'bá mávé tā è'yīpi rá rī, ìri ídri 'dání'dání rī ísú nī. ⁴⁸ Ma ānyāngā riipi ídri sēepi rī. ⁴⁹ Ìmi è'bípì rikí ótú mánā nyaá ásé agá 'dāá, 'bo kòpi ūdrākí rá. ⁵⁰ 'Bo ānyāngā íngápi 'bū gélésī rī, ìri 'dīni, 'bá rī nya dō ānyāngā 'dīri, ícò drāá ku. ⁵¹ Ma ānyāngā íngápi 'bū gélésī rī 'i, 'bá rī nya dō ānyāngā 'dīri, ìri adri lēmgbērē rú. Ányāngā 'dīri, ìri mávé rú'bá má ní ímú adíi sēe drāá 'bá nyòòkú drìgè nōgò rī pi vé ídri ā tā sī rī 'i.”

⁵² Yāhúdī rī pi ní í'dózú āgátá gāzú ì āsámvú gé sī kīnī, “Ágò 'dīri ícò 'ì rú'bá sē nya 'bá ní íngóni íngóni?”

⁵³ Yēsū ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Ádarú á 'yo ìmi ní, ma 'Bá Mvá 'i, ìmi nyakí dō mávé rú'bá kuyé, āzini ìmi mvukí dō mávé ārí kuyé, ìmi ícókí adrii ídri rú ku. ⁵⁴ 'Bá mávé rú'bá nyaápi, āzini mávé ārí mvuúpi rī, ìri ídri 'dání'dání rī ísú nī, ma ímú ìri sē íngá gō ídri rú ú'dú ūdú vé rī gé. ⁵⁵ Mávé rú'bá, ìri ínyá áda ni, āzini mávé ārí, ìri ngá mvuúmvu áda ni. ⁵⁶ 'Bá mávé rú'bá nya'bá rī pi, āzini mávé ārí mvu'bá rī pi, kòpi adri 'bá mávé ni, ma kpá adri 'bá kòpivé ni. ⁵⁷ Má Ètēpì adriipi lēmgbērē rú rī ìpē ma nī, ma ri adri ídri rú ìrivé ūkpō sī, 'bá rī nya dō mávé rú'bá, ìri adri ídri rú ūkpō mávé

rī sī. ⁵⁸ Ányāngā íngápi 'bū gélésīla 'dīri adri sū mánā ìmi è'bípì ní nyaá, vùdrī ni gé, kòpi ní ūdrāzú rá 'dāri tīnī ku. 'Bá ānyāngā 'dīri nyaápi rī, ìri adri mvuzú lēmgbērē rú.” ⁵⁹ Yēsū 'yo tā 'dīri ísú ākūdē ìri ri āngū ímbá Jó Múngú ri Zìzú rī agá Kāpārānāúmā gá.*

Ídri 'dání'dání rī vé tā

⁶⁰ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ká tā Yēsū ní 'yoó 'dīri yī, kòpi ní 'yozú kīnī, “Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri mbamba, 'bá āzi ícò tā 'dīri ā'yī ku.”

⁶¹ Yēsū nī áamá bá 'yozú kīnī, 'bá 'ì pámvú ūbī'bá rī pi ri unu tā 'í ní 'yoó 'dīri sī. Yēsū ní kòpi zìzú kīnī, “Tā má ní 'yoó 'dīri, ìri ìmí drī iza iza tīnī āsī? ⁶² 'Bo ìmi ndrekí dō 'Bá Mvá ri mvi gō 'bū gé vūrā 'í ní íngázú rī gé 'dālé, ìmi 'okí rí ìmi íngóni? ⁶³ Índrī Uleterē rī ídri sē nī, ūkpō rú'bá nōri vé rī 'o ngá āzi ku. Átángá má ní átá ìmi ní 'dīri, Índrī Uleterē rī lū má ní nī, mávé átángá rī ídri sē. ⁶⁴ 'Bo 'bá urukò ìmi āsámvú gé 'dìgè gākí mávé tā è'yīgá sī.” Yēsū 'yo tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsiyā í'dóngará gá 'dāá, Yēsū nī 'bá 'i è'yī'bá kuyé rī pi rá, āzini nī 'bá ímúpi 'ì ūli 'beepi rī rá. ⁶⁵ Kuru Yēsū ní 'yozú kīnī, “'Bá urukò ní gāá mávé tā è'yīgá sī rī sī, má ní 'yozú ìmi ní, má Ètēpì ā'yī dō 'bá rī nī kuyé, ícò ímú má vúgá ku āní.”

⁶⁶ Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri sī, 'bá kárakarā ìri ā pámvú ūbī'bá rī pi gōkí ì njeé fūú ìri ā rú'bá gá sī āmvé.

⁶⁷ Yēsū ní 'bá 'ì pámvú ūbī'bá mvudrī drī ni ìrī 'dī'bée zìzú kīnī, “Ìmi lēkí kpá fūú mvuzú ìndī?”

⁶⁸ Sīmōnā Pētēro ní újázú Yēsū ní kīnī, “Úpí, 'bā mvukí rí ā'di vúgá? Mívé átángá, ìri ídri 'dání'dání rī sē nī. ⁶⁹ 'Bá è'yīkí mi gí, 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, mi 'Bá Uleterē Múngú vé ni.”

⁷⁰ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'ì pámvú ūbī'bá rī pi ní kīnī, “Má ūpē ìmi mvudrī drī ni ìrī, 'bo 'bá ālu ìmi āsámvú gé 'dìgè ìri

6:45 6:45 Ísáyā 54:13 * 6:59 6:59 Jó Múngú ri Zìzú rī: Yāhúdī rī pi vé Jó Múngú ri Zìzú rī pi kárakarā kūrú rī pi agāsī āndīāndí, kòpi ri ì umú Búkū Múngú vé rī lā, āzini kòpi ri Múngú ri ìnjī Û'dú Sābātā vé rī gé. † 6:70 6:70 Ìri ādróko: 'Bá ālu Yēsū ní 'yoó ìri ādróko 'dīri vé ífífí, ìri 'bá ādróko ní rii drī ni koó tā 'ongará gá ni.

ãdróko†.” 71 'Bá Yēsũ ní 'yoó 'dĩri, ĩri Yũdã Sĩmõnã Īsĩkãriyõtã mvõpĩ 'i. Yũdã ã adri dõ 'bá Yēsũ ã pámvú ùbĩĩpi 'bá mụdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé ãzi drããsĩyã, ĩri ímụ Yēsũ ã ùli 'be nĩ.

7

Yēsũ pi ẹdrĩpĩ be

1 Tã 'dĩri ã vùdrĩ gé, Yēsũ ri adrii ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ gé, ri ẹcĩ mụzú kũrũ Gãlĩláyã vé rĩ pi agásĩ. Gã mụgá ãngũ Yũdáyã vé rĩ gé 'dãlé sĩ, ã'diãtãsiyã Yãhũdĩ rĩ pi lẹkĩ ĩri 'dĩ drãã 'dĩsĩ rá. 2 'Bo Yãhũdĩ rĩ pi vé ụ'dụ rizú Ụmụ Nyazú Gãkũ rĩ pi agá rĩ* kã ícã ĩnyĩnã gĩ, 3 Yēsũ ẹdrĩpĩ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, “Í ku vũrã nõri rá, 'í mụ adrii ãngũ Yũdáyã vé rĩ agá, 'bá mĩ pámvú ùbĩ' 'bá rĩ pi ã ndrekĩ rĩ tã mí ní mụ ụ'oó ĩ ní ãyãzú ãyãyã 'dĩri. 4 'Bá lẹepi adriipi 'bá rĩ pi ẹndrẹti gé rĩ, ĩri ívé tã 'o andrekelemgbe, ùzũ ívé tã pi ku. Mĩ dõ ri tã ãyãzú ãyãyã ni 'o, lẹ 'bá vũ drĩgé rĩ pi céré ã nĩkĩ tã mí ní rii 'oó rĩ.” 5 Átã ẹdrĩpĩ ẹ'yĩkĩ ĩri kuyé.

6 Yēsũ ní újázú kọpi ní kĩnĩ, “Sã mávé mụzú 'dãlé rĩ ícõ drĩ kuyé, sã ĩmivé mụzú rĩ, ĩri ĩmi drĩgé. 7 'Bá vũ drĩgé rĩ pi ícõkĩ ĩmi ngũũ ùnjĩ ku, kọpi ma ngũ ùnjĩ, ã'diãtãsiyã ma ri 'yo, tã kọpi ní rii 'oó rĩ ùnjĩ. 8 ĩmi 'dekĩ mụ ụmụ rĩ nyangára gá 'dãlé ĩyĩ, á mụ drĩ ụmụ rĩ gé 'dãlé ku, ã'diãtãsiyã mávé sã mụzú ụmụ rĩ gé 'dãlé rĩ ícõ drĩ kuyé.” 9 Yēsũ kã átã 'dĩni, áwĩ adrii ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ gé 'dãlé.

10 'Bo Yēsũ ẹdrĩpĩ kã 'deé mụ ụmụ rĩ gé 'dãlé gĩ, Yēsũ ní kpá gõzú 'dezú mụzú, 'bo mụ andrekelemgbe kuyé, mụ ívé rĩ ụgúzã rú. 11 Ambugu Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ pi rikĩ Yēsũ ri úndrè 'bá rĩ pi ãsãmvú gé sĩ ụmụ rĩ gé 'dãlé, kọpi rikĩ uzĩĩ kĩnĩ, “Ágó rĩ ãngã?”

12 'Bá rĩ pi rikĩ átã ĩ ãsãmvú gé sĩ ụyõkõyõ sĩ ĩri ã tã sĩ, ụrũkõ ni pi kĩnĩ, “Ĩri 'bá múké.”

Ụrũkõ ni pi kĩnĩ, “Ĩri 'bá riipi 'bá rĩ pi ẹ mĩ ù'bãápi ni.” 13 'Bo 'bá ãzi ĩri ã tã átãpi gúnýã agá ni 'dãáyo, ã'diãtãsiyã kọpi rikĩ ambugu Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ pi ruú.

Yēsũ ímbá 'bá rĩ pi Jó Múngú vé rĩ ã bóro gá 'dãá

14 Kúru ụmụ rĩ vé nyangára kã 'duj caá ụ'dụ sụ, Yēsũ ní fizú mụzú Jó Múngú vé rĩ ã bóro gá 'dãá, ĩri ní 'dezú rizú 'bá rĩ pi ímbázú. 15 Ambugu Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ pi kã ĩrivé ímbángára 'dĩri yĩ, kọpi ãyãkĩ ãni ãyãyã, kọpi kĩnĩ, “Ágó 'dĩri nĩ tã kárakarã 'dĩni íngũgã, ĩsúzú ímbákĩ ĩri kuyé?”

16 Yēsũ ní újázú kọpi ní kĩnĩ, “Ma ri tã mávé ni ímbá kuyé, ma ri tã 'bá ma ĩpẹepi rĩ vé rĩ ímbá. 17 'Bá lẹepi tã Múngú ní lée ã 'okĩ rĩ 'dujpi ngaápi rĩ, ĩri ícõ tã má ní 'oó rĩ nĩ ámã rá, dõ ma ri tã íngãpi Múngú vugá ni ímbá, dõku ma ri tã mávé ni ímbá. 18 'Bá riipi ívé tã átãpi ụgõgõlé rú rĩ, ĩri ri 'i íngú, 'bo 'bá riipi ẹzĩ ngaápi 'bá 'i ĩpẹepi rĩ íngúzú rĩ, ĩri 'bá tã áda 'oópi ni, ĩri 'bá ùnjõ ãkõ ni. 19 Mósẽ sã ĩmi ní tãĩmbĩ rĩ rá, adri 'dĩni kuyé? 'Bo ĩmi ãsãmvú gé 'dĩgé, 'bá ãzi trõ tãĩmbĩ Mósẽ vé rĩ 'dujpi ngaápi ni 'dãáyo. Ngã ĩmi ní lẹzú ma 'dizú drãzú rĩ ã'di?”

20 'Bá bĩtrĩkã rĩ pi ní újázú ĩri ní kĩnĩ, “Índrĩ ùnjĩ† fi mí drĩgé gĩ, 'bá lẹepi mi 'dĩpi rĩ ã'di 'i?”

21 Yēsũ ní újázú kọpi ní kĩnĩ, “Má ídrĩ ándúrú 'bá drã be ni ụ'dụ Sãbátã vé rĩ gé, sã céré ĩmi ní ãyãngára. 22 'Bo ĩmi rukĩ tãĩmbĩ Mósẽ vé ĩ ní rizú ágélé ẹ tĩ ùlĩzú rĩ,‡ ĩmi ri anjĩ ãgõ rĩ pi ã ágélé ẹ tĩ ùlĩ ụ'dụ Sãbátã vé rĩ gé. 'Bo mērē ágélé ẹ tĩ ùlĩzú 'dĩri 'i'dó 'i Mósẽ vugá kuyé, 'i'dó 'i Ābũrãmã vugá. 23 Dõ ĩ mvã ágõnjã ã

* 7:2 7:2 Ụmụ ĩ ní Nyaá Gãkũ rĩ pi agá rĩ: Ílĩ ãlu ãlu agá, ụ'dụ ẹzĩrĩ, Yãhũdĩ rĩ pi rikĩ adrii gãkũ rĩ pi agá Yẹrũsãlémã gá, ãngũ Yũdáyã vé rĩ agá. Ílĩ pũkũ sụ ọtũ kọpi ẹ'bĩpĩ rikĩ adrii gãkũ rĩ pi agá ãngũ ã'wĩ cĩnyãfã rú rĩ agá 'dãá, kọpi rikĩ ílĩ pũkũ sụ ĩ ní adrizú gãkũ rĩ pi agá 'dãri ígã. † 7:20 7:20 Índrĩ ùnjĩ: ĩri ándúrú mālãykã Múngú vé rĩ pi vé ãzi 'bũ gé 'dãá, nõ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ, Sãtãnã ri kọpivé ãmbúgú. Múngú ídrõ kọpi 'bũ gé 'dããsĩ vugá nõõ, kọpi gõkĩ ufuú índrĩ ùnjĩ, kọpi ri 'bá rĩ pi ní izãngã sã vũ drĩgé nõgõ. ‡ Ílĩ lã 'dangára 12:7-9. † 7:22 7:22 Tã ĩ ní ágélé ẹ tĩ ùlĩzú rĩ: Múngú lũ Ābũrãmã ní kĩnĩ, anjĩ ãgõ Ābũrãmã vé rĩ pi adrikĩ dõ caá ụ'dụ ãrõ gĩ, lã ã ùlĩkĩ kọpi ã ágélé ẹ tĩ rá, lüzú kĩnĩ, kọpi anjĩ Múngú vé ni. † Ílĩ 'dõngára 17:9-14.

ágélé ě tị lị ụ'dụ Sābātā vé rĩ gé rá, ã ñòkí rí tǎimbị Mósē vé rĩ ku pírí, tǎ sēepi ĩmī ẹsị ní vezú má ní 'bá ídrízú ụ'dụ Sābātā vé rĩ gé rĩ sī rĩ ã'di? ²⁴ Lē ĩmi rikí 'bá rĩ pi vé rụ 'bá āmvé rĩ ndree, kòpivé tǎ lịzú ānị ku, lē ĩmi lịkí 'bá rĩ pi vé tǎ pịrị."

Yēsū ri Kúrísítō 'i?

²⁵ 'Bá ụrụkọ'bée adri'bá Yērúsālémā gá 'dǎá rĩ pi rikí átá kǐnī, "Ágó 'dĩri adri nyo 'bá ambugu Yāhūdī rĩ pi vé rĩ pi ní lēé dī drā rá rĩ 'i kuyé? ²⁶ ĩmi ndrekí drī ká, ĩri ri átá gúnyá āsámvú gé, 'bá āzi átápi ĩri ã tǎ sī ũnjí ni tró 'dǎáyo. 'Bávé 'bá ambugu Yāhūdī vé rĩ pi ñkí nyo á má rá 'yozú kǐnī, ádarú ĩri Kúrísítō 'i 'dǐni rá? ²⁷ 'Bá ñkí vūrā ágó 'dĩri ní íbízú ímúzú rĩ rá, Kúrísítō kǎdō ícá, 'bá āzi ñ vūrā ĩri ní íbízú ímúzú rĩ ku."

²⁸ Yēsū kǎ ríi 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dǎá, ri átá ụ'dúkọ be ụrụ 'dǎá kǐnī, "Ē, ĩmi ñkí ma rá, ĩmi ñkí vūrā má ní ímúzú rĩ rá. Má ímú nōgó mávé ũkpō sī kuyé, 'bá ma ĩpēepi rĩ vé tǎ, ĩri tǎ áda, 'bo ĩmi ñkí ĩri kuyé. ²⁹ 'Bo á ñ ĩri rá, ã'diātāsīyā má íbí ímú ĩri vúgálésīla, ĩpē ma ímúzú nī."

³⁰ 'Bá ambugu Yāhūdī rĩ pi vé rĩ lēkí kōdō ĩri rụú, 'bo kōpi rụkí ĩri kuyé, ã'diātāsīyā lókí ĩrivé rĩ ní drī ícọ kuyé rĩ sī. ³¹ 'Bá bītríká rĩ pi āsámvú gé, 'bá kárakará ẹ'yīkí Yēsū ri rá. Kōpi ní 'yozú kǐnī, "Kúrísítō kǎdō ícá, ĩri nyo ímú tǎ āyāzú āyāyā ni 'o ágó ñori vé rĩ ndē rá?"

Atala atala rĩ pi drīgé rĩ pi lēkí ã rụkí Yēsū ri

³² Fārúsī rĩ pi kǎ yīi 'bá bītríká rĩ pi ri Yēsū ã tǎ ndrī, kōpi úmúkí ĩ atala atala rĩ pi drīgé rĩ pi be, kōpi ní āngáráwá ri 'bá Jó

Múngú vé rĩ ütē 'bá rĩ pi pēzú mụzú Yēsū ri ruzú.

³³ Yēsū ní 'yozú kǐnī, "Ma adri ĩmi be nōgó lókí be mǎdā, kúru ma gō ma újǎ mụ 'bá ma ĩpēepi rĩ vúgá 'dǎá ũzi. ³⁴ 'Bo ĩmi ma ndǎ rá, ĩmi ícókí ma ísú ku. Vūrā má ní mụzú adrizú rĩ, ĩmi ícókí caá 'a ni gé ku."

³⁵ Yāhūdī ambugu rĩ pi rikí átá ĩ āsámvú gé sī kǐnī, "Ágó rĩ ní 'yozú kǐnī 'bá ícókí 'i ísú ku rĩ, ágó rĩ lē mụú ngōlé? Ágó rĩ lē mụú 'bávé 'bá ĩ íré 'bá adri 'bá Gīrīkī rĩ pi āsámvú gé rĩ pi vúgá, lē Gīrīkī rĩ pi ímbá ĩndī? ³⁶ Tǎ ĩri ní 'yoó kǐnī, 'Īmi ímú ma ndǎ, 'bo ĩmi ícókí ma ísú ku, vūrā má ní mụzú adrizú rĩ, ĩmi ícókí caá 'a ni gé 'dǎlé ku' 'dĩri vé ífífí ã'di?"

Yēsū ẹzi yīi idri sēepi rĩ vé tǎ

³⁷ Ụ'dụ ụmụ rĩ nyazú rĩ vé ụdụs gé, ụ'dụ 'dǎri ụ'dụ āmbúgú, Yēsū nga átá ụ'dúkọ be ụrụ 'dǎá kǐnī, "Bá rĩ dō yīi úvá be, ě ímú má vúgá nōó, ã mvụ yīi rĩ. ³⁸ 'Bá rĩ ẹ'yī dō ma rá, yīi ídri sēepi 'dĩri ímú ídị ĩfū ĩri ě ẹsị agásí, sụ Búkū Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tịnị." ³⁹ Tǎ ĩri ní 'yoó yīi ídri sēepi 'dĩri, ĩri ri Índrī Uleterē ĩ ní ímú sēé 'bá ālu ālu ĩri ẹ'yī 'bá gí rĩ pi ní rĩ 'i'da. Lókí 'dǎri gé, ísúzú sēkí drī Índrī Uleterē rĩ 'bá rĩ pi ní kuyé, ã'diātāsīyā Yēsū fi drī ũnyī ĩ ní ímúzú ĩri íngúzú 'dǎri agá kuyé.

⁴⁰ 'Bá bītríká 'dī'bée kǎ tǎ Yēsū ní 'yoó 'dĩri yīi, 'bá rĩ pi ã ụrụkọ kǐnī, "Ádarú ágó adripi nẹbī rú rĩ, * ĩri 'dī."

⁴¹ 'Bá rĩ pi ã ụrụkọ kǐnī, "Ágó rĩ Kúrísítō 'i."

Ụrụkọ ni pi kǐnī, "Bá rĩ adri Kúrísítō 'i ku, Kúrísítō ri ímú āngū Gālíláyā vé rĩ gélésī íngóni íngóni? ⁴² Búkū Múngú vé rĩ lū uleterē kǐnī, ĩ ímú Kúrísítō ri tị ĩfū

§ 7:37 7:37 Ụ'dụ ẹzịrī ụmụ nyazú rĩ gé, atala rĩ pi yīi íbē, kōpi jì Jó Múngú vé rĩ agá 'dǎá, Múngú ri íngúzú, Múngú ní yīi sēé ĩ ẹ'bípìi ní rĩ sī. 'Bá rĩ pi kpá ímú Múngú ri íngú tǎkírí ĩri ní ímú sēé ĩ ní rĩ sī ụ'dụ ụdụ vé rĩ pi gé. Ụ'dụ ụmụ nyazú rĩ vé ụdụ gé, atala rĩ pi jíkí yīi Jó Múngú vé rĩ agá 'dǎá ku. 'Bo 'bá rĩ pi ri Múngú ri íngú āngū Múngú ní sēé ĩ ní adrizú 'a ni gé rĩ sī. Āngū 'dĩri agá, yīi rĩ pi ambamba, āzini Múngú sē ngá kōpi ní lēé rĩ pi ārēvú céré rá. Ụ'dụ ụdụ vé 'dǎri rĩ gé, Yēsū kǐnī, "Bá rĩ ẹ'yī dō ma rá, yīi ídri sēepi 'dĩri ímú ídị ĩfū ĩri ě ẹsị agásí." *

* 7:40 7:40 Nẹbī rĩ: Kōpi rikí átá nẹbī Mósē ní 'yoó ĩri ímú rá rĩ vé tǎ sī. Nẹbī Mósē ní 'yoó 'dĩri Yēsū 'i. Í lǎ Dětōrōnómē 18:15-18; Yūwánī 6:14; Ẹzị 3:22-23; Ẹzị 7:37. † 7:42 7:42 Dǎwúdī: Múngú ĩpē Dǎwúdī ri adrii 'bǎgú Ísérélē rĩ pi vé ni, ẹzi kǐnī, 'bǎgú ụ'dí ri ímú ĩfū ĩrivé úyú agá, ĩri mǎlūngā rĩ rụ mụzú 'dání'dání, 'bǎgú rĩ Yēsū Kúrísítō 'i. Í lǎ Sǎwúmā 132:11-12; Ẹzị 2:30. Tịkí Dǎwúdī ri ísú ākūdē ílī rĩ ca élfū ālu (1,000) gí, ílī 'dǎri gé, ísú tịkí drī Yēsū Kúrísítō ri kuyé. Í lǎ 2 Sāmūélē 5:2; Míkā 5:2; Mátáyo 2:1; Lúkā 2:1-6.

úyú Dāwúđĩ† vé rĩ agá, kǔrú Bētēlēmē ĩ ní Dāwúđĩ ri tizú rĩ agá.” † 43 'Bá rĩ pi acokí ĩ āsámvú ĩrĩ Yēsũ vé tā sī. 44 'Bá uruko lēkí ĩri ruṣ, 'bo 'bá āzi úló rú' 'bá ni kuyé.

Drĩkoma Yāhúđĩ rĩ pi vé rĩ gākí Yēsũ ri ẹ'yĩgá sī

45 'Bá Jó Múngú vé rĩ ütē' 'bá rĩ pi ká ĩ újá gōo atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi vúgá āzini Fārúsĩ rĩ pi vúgá 'dāá, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi Fārúsĩ rĩ pi be zíkí kōpi kīnĩ, “Īmi ĩjíkí Yēsũ ri imúzá ĩndĩ kuyé āsĩ?”

46 Kōpi ní újázú kīnĩ, “'Bá yíkí āvũ ni 'bá āzi átapi ágó 'dĩri tĩnĩ ni kuyé.”

47 Fārúsĩ rĩ pi kīnĩ, “Ū' 'bā kpá ĩmĩ mĩ gĩ tĩnĩ āsĩ? 48 'Bā drĩkoma rú Fārúsĩ rĩ pi be, 'bá āzi nyo 'bā āsámvú gé ĩrivé tā ẹ'yĩpi ni anigé? 49 'Bá bĩtríká Yēsũ ā pámvú ūbĩ' 'bá 'dĩ' 'bée nĩkí tāĩmbĩ Mósē vé rĩ kuyé, kōpi tā ũnjĩ ĩsú Múngú drĩgé rá.”

50 Nĩkōdēmā Fārúsĩ rĩ pi vé āzi ándúru muṣpi Yēsũ vúgá 'dālé rĩ ní 'yozú kīnĩ, 51 “Tāĩmbĩ 'bávé rĩ ā'yĩ nyo ĩ ní tā lizú 'bá āzi drĩgé ĩsúzá yíkí ĩrivé tĩ kuyé, āzini nĩkí ĩrivé tā 'oó rĩ kuyé 'dĩni rá?”

52 Kōpi ní újázú kīnĩ, “Mĩ kpá Gālíláyāgú yā? 'Í lā drĩ Búkũ Múngú vé rĩ ká, mĩ ĩsú síkí 'a ni gé 'dālé kīnĩ, nẹbĩ ícó ĩfũū āngũ Gālíláyā vé rĩ agá ku.”

53 Kúru 'bá ālu ālu ní 'dezú muṣú ívé āngá. §

8

Yēsũ trũ ũkú ọwú rú rĩ

1 'Bo Yēsũ ní ívé rĩ 'dezú muṣú Írā Ōlívē vé rĩ gé 'dāá. 2 Kā muṣú adrii drũ 'dĩni, ẹ' 'bútĩ kũnĩkũnĩ, Yēsũ gō muṣú đĩđĩ Jó Múngú vé rĩ ā bóró gá 'dāá. 'Bá bĩtríká rĩ pi trakí ĩ ĩri ā gārā gá sī kúrũ, kúru ĩri ní úrízú vúgá 'dezú rizú 'bá rĩ pi ímbázú. 3 'Bá ri' 'bá tāĩmbĩ ímbá' 'bá rĩ pi Fārúsĩ rĩ pi be, kōpi ní ũkú ĩ ní ruṣú ágó be ni ĩjízú, kōpi 'bákí ĩri pá tuú 'bá bĩtríká 'dĩ' 'bée ẹndrẹtĩ gé, 4 kōpi ní 'yozú Yēsũ ní kīnĩ, “'Bá āngũ ímbápi rĩ, ũkú nōri ruṣú ĩri ágó be. 5 Tāĩmbĩ Mósē vé rĩ 'yo 'bá ní kīnĩ, ũkú

tā 'oópi 'dĩni 'dĩri ā úvíkí ĩri írā sī drāá 'dĩsĩ rá. Nóni mĩ 'yo íngóni?” 6 Kōpi zíkí tā rĩ 'dĩni, lēzú lẹtĩ ndāzú Yēsũ ā 'yo rĩ tā, ĩ újákí rĩ tā ānĩ Yēsũ drĩgé bēnĩ.

'Bo Yēsũ ní ọvũzú vúgá, 'dózá tā sīzú nyọókú gé 'dĩgé únyófi sī. 7 Kōpi ká rií Yēsũ ri uziĩ muṣú drĩgélé, Yēsũ ní kúru ngazú uru sī, 'yozú kōpi ní kīnĩ, “Īmi āsámvú gé 'dĩgé, 'bá rĩ dō ũnjĩkányā ākó, ā 'dó ũkú rĩ vĩ.” 8 Yēsũ ní kpá gōzú ọvũzú tā rĩ sīzú nyọókú gé 'dāá đĩđĩ.

9 'Bá ũkú rĩ tō' 'bá 'dĩ' 'bée ká tā Yēsũ ní 'yoó 'dĩri yĩđĩ, kōpi 'dekí rií ĩ unjeé muṣú ālu ālu, ārākā rĩ pi 'dókí ĩ unjeé muṣú drĩdrĩ, kukí Yēsũ pi pá tuú kuú ũkú rĩ be 'dālé. 10 Yēsũ ní ngazú uru sī, ĩri ní ũkú rĩ zízú kīnĩ, “'Bá mĩ tō' 'bá rĩ pi íngāá? 'Bá mĩ tō' 'bá 'yo' 'bá kīnĩ, mĩ 'o ũnjĩkányā rĩ pi vé ālu kukí 'dĩgé rá?”

11 ũkú rĩ ní újázú kīnĩ, “Āmbúgú mávé rĩ, 'bá ma tō' 'bá rĩ pi, ālu ni aceépi ni 'dāáyo.”

Yēsũ ní 'yozú kīnĩ, “Á lĩ tā mĩ drĩgé ku, 'í 'de muṣú, ā gōkí ũnjĩkányā 'oó đĩđĩ ku.”

Yēsũ ri đĩ ũtúná rú vũ drĩgé nōgó

12 Yēsũ gō átá 'bá rĩ pi ní đĩđĩ kīnĩ, “Ma ri āngũ ĩmgbērē ũtúná rú 'bá vũ drĩgé nōgó rĩ pi drĩgé nĩ. 'Bá má pámvú ūbĩpi rĩ, ícó ẹcĩ ĩnĩná agásĩ ku, ũtúná āngũ ĩmgbērēepi rĩ ĩri ē drĩ ko muṣú tā ídri ĩsúzá rĩ gé nĩ.”

13 Fārúsĩ rĩ pi ní 'yozú Yēsũ ní kīnĩ, “Mĩ ri mívé tā átá ũgōgōlé rú, tā mĩ ní átá 'dĩ' 'bée céré ũnjō.”

14 Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnĩ, “Má ri dō mávé tā átá ũgōgōlé rú drāáāsīyā, ma ri tā áda 'dĩri átá, ā' 'diātāsīyā á nĩ vūrā má ní imúzá rĩ rá, āzini á nĩ vūrā má ní muṣú rĩ rá. 'Bo ĩmi nĩkí vūrā má ní íbízú imúzá, dōku má ní rizú muṣú rĩ kuyé. 15 Īmi ri tā rĩ lĩ rú' 'bá rú' 'bá, á lĩ tā 'bá āzi drĩgé ku. 16 'Bo té dō ma tā lĩ rá, tā má ní lĩ rĩ, ĩri adri pĩrĩ, ā' 'diātāsīyā má adri ọ' 'dúkúle ku tā rĩ ā lĩngará gá, 'bá má Ẹtẹpi ma ĩpẹpi rĩ be. 17 Síkí ĩmívé búkũ tāĩmbĩ vé rĩ agá kīnĩ, 'bá ĩrĩ tā rĩ ndre' 'bá ĩ mĩ sī rĩ pi ẹtĩkí

† 7:42 7:42 Tĩkí Yēsũ ri Bētēlēmē gá, úyú Dāwúđĩ vé rĩ agá. 'Í lā Lúkā 2:4-7; Mátayo 2:1-6. § 7:53 7:53 Átángá vẹrẹsĩ 7:53-8:11 agá 'dĩ' 'bée, búkũ Yūwání vé ĩ ní sīĩ Gĩrĩkĩ tĩ sī drĩdrĩ rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōkí sīĩ búkũ Yūwání vé vúlé rĩ agá rá.

dō tā rī rá, tā kòpi ní ẹ̀tìjì 'dìri, ìri tā áda. ¹⁸ Ma ri mávè tā ùlū ùgògòlé rú, má Ẹ̀tẹ̀pì ma ìpẹ̀epi rī, ìri mávè tā ìri ní ndreé 'í mī sī rī ẹ̀tìjì nī."

¹⁹ Kòpi ní Yẹ̀sù ri zìzú kìnī, "Mí ẹ̀tẹ̀pì ri ìngòlé?"

Yẹ̀sù ní újázú kòpi ní kìnī, "Ìmi nīkí ma kuyé, àzini ìmi nīkí kpá má Ẹ̀tẹ̀pì ri kuyé. Ìmi nīkí té dō ma rá, ìmi té ícò má Ẹ̀tẹ̀pì ri nī rá." ²⁰ Yẹ̀sù ri tā 'dìri átá ìsúzá ìri ri 'bá rī pi ímbá Jó Múngú vé rī à bóró gá sòndúkù ì ní rizú ngá úmúzá 'bázú rī à gārā gá. 'Bo 'bá àzi rù tró ìri kuyé, à'diātāsīyā ìrivé sà ì ní ìri 'dìzú rī ní drī ícò kuyé rī sī.

²¹ Yẹ̀sù ní gòzú átázú kòpi ní dījì kìnī, "Ma ri mù mù, 'bo ìmi ímù ma ndā rá, ìmi dō ri ùnjìkányā 'o mùzú drìgélé, ìmi ímù ùdrā ku ùnjìkányā agá. Vūrā má ní mùzú rī, ìmi ícòkí mùyú àní ku."

²² Yāhúdì rī pi vé drìkoma rī pi ní 'yozú kìnī, "Yẹ̀sù ní 'yozú 'bá ícòkí caá vūrā 'í ní mùzú rī gé 'dālè ku rī, Yẹ̀sù lè déna 'i 'dìjì drāá rá?"

²³ Yẹ̀sù ní újázú kòpi ní kìnī, "Ìmi 'bá nyòòkù drìgè nògò ní, má íbí ímù 'bù gélésìla, ìmi 'bá nyòòkù nòri vé ní, 'bo má adri 'bá nyòòkù nòri vé ní ku. ²⁴ Á lū ìmi ní rá, ìmi ẹ̀'yìkí dō 'yozú kìnī 'bá má ní 'yoó rī, ìri ma 'i kuyé, ìmi ímù ùdrā ku ùnjìkányā agá."

²⁵ Kòpi ní ìri zìzú kìnī, "Mí à'di 'i?"

Yẹ̀sù ní újázú kòpi ní kìnī, "Má ní té 'yoó ìmi ní drìdrì rī tìjì, 'bá rī ma 'i. ²⁶ Á nī ìmivé ùnjìkányā à tā rá, ma té ícò tā lẹ̀ ìmi drìgè rá, 'bo 'bá ma ìpẹ̀epi rī vé tā pìrì. Ma ri tā má ní yìjì vù ní gé rī ùlū 'bá vù drìgè rī pi ní."

²⁷ 'Bo kòpi amákí kuyé 'yozú kìnī, Yẹ̀sù ri tā 'í Ẹ̀tẹ̀pì vé rī átá. ²⁸ Kúru Yẹ̀sù ní 'yozú kòpi ní kìnī, "Ma 'Bá Mvā 'i, ìmi ìngakí dō ma pẹ̀tì alambaku sígè jí ká, ìmi kúru nī amá 'yozú kìnī, 'bá rī ma má ní 'yoó ma 'i rī 'i. Á 'o tā mávè ùkpò sī ó'dúkùlẹ̀ ku, ma ri 'yéṅá tā má Ẹ̀tẹ̀pì ní ẹ̀zìjì má ní rī ùlū. ²⁹ 'Bá ma ìpẹ̀epi rī,

ìri má be trú àlu, ku ma ó'dúkùlẹ̀ kuyé, à'diātāsīyā ú'dù cére tā má ní 'oó rī ìri ní àyìkò sè." ³⁰ Yẹ̀sù ká tā rī átá 'dìni, 'bá káràkàrá ẹ̀'yìkí ìri rá.

Anji Ābūrāmā vé rī pi

³¹ Yẹ̀sù ní 'yozú Yāhúdì 'i ẹ̀'yì'bá jí rī pi ní kìnī, "Tā má ní ímbá rī, ìmi 'dukí dō ngaá rá, ìmi ádarú 'bá mē pámvú ùbì'bá ní pi. ³² Ìmi ícò tā áda rī nī rá, tā áda rī, ìri ícò ìmi oyù adringará túgèrì rú rī agásì rá."

³³ Kòpi ní újázú ìri ní kìnī, "'Bā nō'bée úyú Ābūrāmā* vé ní, 'bá adrikí túgèrì 'bá àzi vé ní kuyé pírì, ngá mí ní 'yozú kìnī, 'i 'bā oyù adringará túgèrì rú rī agásì rī à'di?"

³⁴ Yẹ̀sù ní újázú kòpi ní kìnī, "Ádarú á 'yo ìmi ní, 'bá ùnjìkányā 'o'bá rī pi, kòpi túgèrì ùnjìkányā vé ní. ³⁵ 'Bá túgèrì rú rī adri 'bẹ̀tì àsámvú gé 'dìgè mùzú nyonyo ku, 'bo mvā ì ní tìjì 'bẹ̀tì 'dìri agá rī, ìri adri 'bẹ̀tì 'dìri agá mùzú nyonyo nī. ³⁶ Ma Mvā rú, má oyù dō ìmi ìfúú ùnjìkányā agásì jí, ùnjìkányā gò vūrā ìsú ẹ̀zì ngazú ìmi be ku. ³⁷ Á nī rá ìmi úyú Ābūrāmā vé ní, 'bá urukò ìmi àsámvú gé 'dìgè lẹ̀kí ma 'dìjì, à'diātāsīyā tā má ní átá rī ní fíjì ìmì ẹ̀sì agá 'dāá kuyé rī sī. ³⁸ Ma ri tā má ní ndreé má Ẹ̀tẹ̀pì vùgá 'dālè rī ùlū ìmi ní, 'bo ìmi ri tā ìmi ẹ̀tẹ̀pì ní ùlūú ìmi ní rī 'dù nga."

³⁹ Kòpi ní újázú Yẹ̀sù ní kìnī, "'Bávè ẹ̀'bìpì Ābūrāmā 'i."

Yẹ̀sù ní 'yozú kòpi ní kìnī, "Ìmi dō anjì Ābūrāmā vé ní, ìmi té ẹ̀zì Ābūrāmā ní ngaá rī 'dù nga rá. ⁴⁰ Má ùlū ìmi ní tā áda má ní yìjì Múngú vùgá rī, 'bo ìmi ri lẹ̀tì ndā ùkpò sī lẹ̀zú ma 'dìzú. Ābūrāmā 'o tā àzi 'dìri tìjì kuyé. ⁴¹ Ìmi ri tā ìmi ẹ̀tẹ̀pì ìmi tìjì rī ní ùlūú rī 'dù nga."

Kòpi ní újázú kìnī, "'Bávè ẹ̀tẹ̀pì adri túngú kuyé, 'bávè Ẹ̀tẹ̀pì, ìri Múngú 'i."

Anji ādróko vé rī pi

⁴² Yẹ̀sù ní 'yozú kòpi ní kìnī, "Múngú à adri té dō ìmi Ẹ̀tẹ̀pì, ìmi té ma lẹ̀lẹ̀, à'diātāsīyā má íbí ímù ìri vùgálésìla, má

* **8:33** 8:33 Ābūrāmā: Múngú zì Ābūrāmā ri kìnī, à ku ívé 'bá 'bẹ̀tì àsámvú gé rī pi, à ku ívé àngù, à 'de mùyú àngù àzi ú'dí ní gé. Ābūrāmā ri ẹ̀'bìpì Yāhúdì rī pi vé rī, tìkí ìri ilí élifù àlu mùdùrùlù àrò (1,800) gé, ìsú tìkí drì Yẹ̀sù ri kuyé. 'Í lā Í'dóngará 12-25.

ímú nōgó mâ drī sī kuyé, má Ẹtẹpi ìpě ma ímúzú nī. ⁴³ Tā má ní 'yoó ìmi ní rī lē fíí ìmi drīgé ku āsī? Tā rī fi ìmi drīgé ku, ā'diātāsīyā ìmi lēkí tā má ní 'yoó rī 'duyú ngaá ku! ⁴⁴ Ādróko† ri ìmivé ẹtẹpi, ìmi ri tā ìri ní lēé rī pi 'du nga áyu. Í'dóngará gá 'dāá, ìri 'bá āngū ú'dípi ni, gā tā áda rī sī, tā áda vú ni gé 'dāáyo, kādō rií átá, ìri ri átángá ūnjō vé ni pi átá, ìri ūnjó'bá, ìri ẹtẹpi ūnjō vé ni. ⁴⁵ Má kādō rií tā áda rī átá ìmi ní, ìmi lēkí mávé tā ẹ'yíí ku āsī? ⁴⁶ Ìmi āsámvú gé 'dīgé 'bá 'yoópi kínī, á 'o ūnjīkānyā rá rī ā'di 'i? Ma dō ri ìmi ní tā áda rī átá, ngá ìmi ní mávé tā ẹ'yízú ku rī ā'di? ⁴⁷ 'Bá adriípi Múngú agá rī, ìri ícó Múngú vé tā yí rá, ìmi ní tā Múngú vé rī yíí ku rī sī, lū uletere 'yozú kínī, ìmi adrikí anji Múngú vé ni ku."

Yēsū pi vé tā Ābūrámā be rī

⁴⁸ Yāhúdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kínī, "Tā 'bá ní 'yoó mi Sāmāriyāgú, índri ūnjí ású mi gí 'dīri, ìri piri!"

⁴⁹ Yēsū ní újázú kọpi ní kínī, "Índri ūnjí ású ma kuyé, má ìnjī má Ẹtẹpi ri ìnjīnjī, 'bo ìmi ìnjīkí ma kuyé. ⁵⁰ Ā lē ma íngú ūgōgōlé rú ku, Múngú ri ma íngú nī, ìri 'bá tā lípi ni. ⁵¹ Tā má ní 'yoó ìmi ní 'dīri tā áda, 'bá mávé tā 'duyúpi ngaápi rá rī, ícó drāá āluḡáni ku."

⁵² Kúru Yāhúdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kínī, "'Bá nīkí rá índri ūnjí ású mi gí! Ābūrámā drā rá, nẹbī rī pi ūdrākí kpá rá, 'bo mí kínī, 'bá rī yí dō mívé ụ'dúkó rá, ícó drāá āluḡáni ku. ⁵³ Í ndē nyo 'bá ẹ'bípí Ābūrámā ri rá? Ābūrámā drā rá, nẹbī rī pi ūdrākí kpá rá. Mí ụsū mí kínī, mi 'dīgé ā'di 'i?"

⁵⁴ Yēsū ní újázú Yāhúdī rī pi ní kínī, "Má íngú dō ma ūgōgōlé rú, ìri ẹzī ákó. 'Bá riípi ma íngúpi rī, ìri má Ẹtẹpi ìmi ní kpá 'yoó, ìri Múngú ìmivé ni rī 'i. ⁵⁵ Ìmi nīkí ìri kuyé, 'bo á nī ìri rá. Á 'yo té dō á nī ìri kuyé, 'dīri té lū 'yozú kínī, ma ūnjó rú, sū ìmi tīni. 'Bo á nī ìri rá, ma ri tā ìri ní lūú má ní rī 'du nga. ⁵⁶ Ìmi ẹ'bípí Ābūrámā

ri āyīkō sī kínī, 'í lē mávé ímúngará vūgá nōó rī ndreé 'í mī sī, ndre rá, āyīkō fū ìri āní rá."

⁵⁷ Yāhúdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kínī, "Mívé ílí ca pūkú tọwú kuyé píri, ngá mí ní 'yozú 'í ndre Ābūrámā ri rá rī ā'di?"

⁵⁸ Yēsū ní újázú kọpi ní kínī, "Tā má ní 'yoó ìmi ní 'dīri tā áda, ì ní drī Ābūrámā ri tizú kuyé rī gé, ísú ákūdē ma anigé."

⁵⁹ Yēsū ká tā rī 'yoó 'dīni, kọpi ní írā anjíná u'duzú ì drīgé sī, lēzú Yēsū ri úvīzú drāzú 'dīísí rá, 'bo Yēsū zū 'i rá, nje 'i fūú Jó Múngú vé rī ā bóró gá sī āmvé.

9

Yēsū zī ágó mī be ẹṣṣīpi gí ni ẹ mī

¹ Yēsū ká rií 'deé mužú, ìri ní ágó āzi ì ní tīí mī be ẹṣṣīpi gí ni ndrezú. ² 'Bá ìri ā pámvú ūbī'bá rī pi ní ìri zizú kínī, "Ímbápi, ágó 'dīri tīkí mī ákó ūnjīkānyā ā'di vé rī sī? Mī ní ẹṣṣī ūnjīkānyā ìri ní 'oó rī sī yā, dōku ūnjīkānyā ẹtẹpi pi ní 'oó ẹndrẹpi be rī sī?"

³ Yēsū ní újázú kọpi ní kínī, "Adri 'yozú kínī tīkí ìri ífūú mī ákó ūnjīkānyā ìri ní 'oó rī sī kuyé, dōku ūnjīkānyā ẹtẹpi pi ní 'oó ẹndrẹpi be rī sī kuyé. Tīkí ìri ífūú mī ákó 'dīni, ā ndrekí rí ūkpō Múngú vé āngū ídrízú rī rú'bá ni gé bēnī. ⁴ Lē 'bā ngakí ẹzī 'bá ma ìpěepi rī vé rī, ísúzá āngū rī ní drī adrizú ụtúná rú nō. Ìnjíná ri ímú 'dī'dī, 'bá āzi ícó tā āzi 'oó āní ku. ⁵ Lókí má ní drī adrizú vū drīgé nōgó rī gé, á ri āngū ìngbērēé ụtúná rú vū drīgé nōgó."

⁶ Yēsū ká tā rī 'yoó 'dīni, ìri ní tūsú wezú nyọókú gé 'dāá, ìri ní útrētrē usazú tūsú rī sī, bēzú ágó rī mī gé 'dāá. ⁷ Ìri ní 'yozú ágó rī ní kínī, "'Í mụ mí mī ūjīí kídí ì ní zīí Sílómū rī gé 'dāá." Rú Sílómū 'dīri vé ífífí ìri "Pēngará." Kúru ágó rī ní mužú 'í mī ūjízú kídí rī gé 'dāá, ágó rī ká rií ígōó ímúzú ívé āngá nōlé, mī ni ri āngū ndre rá.

⁸ 'Bá 'bẹtí be ìnyíná ìri ā gārā gá rī pi, āzini 'bá ándúrú ìri ndre'bá lókí ìri ní adrizú mī ákó rizú ngá mázú rī gé rī pi ní zizú kínī, "Ágó 'dīri adri nyo ándúrú

† 8:44 8:44 Ādróko: Ādróko vé rú Sātánā 'i, ìri āmbúgú índri ūnjí rī pi drīgé, gā tā Múngú vé ri 'duḡá ngagá sī 'bū gé 'dālé. Múngú ídró ádróko ri índri ūnjí rī pi be 'bū gé 'dāásí nī. 'Í lā I'dangará 12:7-9.

mị ãkó riípi ngá mǎápi 'bá rĩ pi vúgá rĩ 'i kuyé?" 9 'Bá urukọ'bée kǐnĩ, "Bá rĩ ìri 'i." 'Bá urukọ'bée kǐnĩ, "Bá rĩ adri ìri 'i kuyé, 'bo ágọ rĩ ìndré sũ ágọ mị ãkọ 'dǎri tĩnĩ."

'Bo ágọ rĩ kǐnĩ, "Bá rĩ ma 'i ándúru riípi ngá mǎápi rĩ."

10 'Bá rĩ pi ní ágọ rĩ zizú kǐnĩ, "Mí mị zĩ 'i ǎngũ ndréé ngóni ngóni?"

11 Ágọ rĩ ní újázú kọpi ní kǐnĩ, "Ágọ 'bá rĩ pi ní zĩ Yésũ 'dĩri usa ùtrètrè, ìri ní bēzú má mị gé, ìri ní 'yozú má ní kǐnĩ, má mụ má mị ùjĩ kídí ì ní zĩ Sílómũ rĩ gé 'dǎá. Má ní kúru 'dezú mụzú má mị ùjĩzú kídí rĩ gé 'dǎá, sēzú nóni má mị ní ǎngũ ndrezú nǒ."

12 Kọpi ní ágọ mị ãkọ rĩ zizú kǐnĩ, "Ágọ rĩ ìngǎá?"

Ágọ rĩ ní újázú kǐnĩ, "Á nĩ má kuyé."

Fǎrúsĩ rĩ pi lēkí nĩ ágọ mị be ẹsĩpi gĩ rĩ ẹ mị zĩ 'i ngóni ngóni

13 Kúru kọpi ní ágọ ándúru mị ãkọ rĩ jizú mụzú Fǎrúsĩ rĩ pi vúgá 'dǎlé. 14 Ú'dú Yésũ ní ùtrètrè usazú, ágọ rĩ ẹ mị zizú ǎngũ ndrezú 'dǎri, ìri ú'dú Sǎbátǎ vé rĩ.

15 Fǎrúsĩ rĩ pi ní ágọ rĩ zizú kǐnĩ, "Mí mị zĩ 'i ǎngũ ndréé ngóni ngóni?"

Ágọ rĩ ní újázú kǐnĩ, "Ágọ rĩ bē ùtrètrè má mị gé, má ní mụzú má mị ùjĩzú, má mị ní 'i zizú ǎngũ ndrezú nǒ."

16 Fǎrúsĩ rĩ pi acokí ì ǎsámvú ìrĩ, urukọ'bée kǐnĩ, "Ágọ tǎ 'oópi 'dĩri íbí ímú Múngú vúgálésĩ kuyé, ǎ'diǎtǎsĩyǎ ìri ri ẹzĩ nga ú'dú Sǎbátǎ vé rĩ gé."*

Urukọ'bée kǐnĩ, "Bá ùnjikǎnyǎ be rĩ, ìri ícọ tǎ ǎyǎzú ǎyǎyǎ ni 'o 'dĩri tĩnĩ ìngóni?" Kúru Fǎrúsĩ rĩ pi acokí ì ǎsámvú ìrĩ Yésũ vé tǎ sĩ.

17 Kọpi gọkí ì újǎ ágọ ándúru mị ãkọ rĩ zĩ kǐnĩ, "Mí kǐnĩ, ágọ rĩ zĩ mĩ mị nĩ píri, mĩ átá ìrivé tǎ sĩ ìngóni?"

Ágọ ándúru adriípi mị ãkọ rĩ ní újázú kǐnĩ, "Ágọ rĩ, ìri nẹbĩ."

18 Yǎhúdĩ rĩ pi vé drĩkoma ẹ'yĩkí ǎlunǎni 'yozú kǐnĩ, ágọ rĩ ándúru mị ãkọ, nóni ǎngũ ndrépi 'dĩ 'dĩni kuyé. Kọpi ní ágọ rĩ vé ẹtẹpi pi zizú ímúzú ẹndrẹpi be ì vúgá

nǒlé. 19 Kọpi ní ágọ rĩ vé ẹtẹpi pi zizú ẹndrẹpi be kǐnĩ, "Mvá nǒri nyo ìmivé ni? Ìmi tĩkí nyo ìri kú mị ãkọ nóni? Dǒ mvá rĩ ì ní ándúru tĩ mị ãkọ rĩ, mị ni nóni ri ǎngũ ndre ndre ngóni ngóni?"

20 Ágọ rĩ vé ẹtẹpi pi ẹndrẹpi be, kọpi ní újázú kǐnĩ, "Mvá rĩ 'bávé ni, 'bá tĩkí ìri kú mị ãkọ 'dĩni. 21 'Bo mị ni zĩ dǒ 'i ǎngũ ndréé ngóni yǎ, 'bá nĩkí kuyé, ǎ'di zĩ dǒ ìri ẹ mị ǎngũ ndrezú nĩ yǎ, 'bá nĩkí kuyé. 'Bo ìri 'bá mbaápi ǎmbúgú gĩ ni, ìri ícọ ívé tǎ átá 'i tĩ sĩ nĩ, lē ìmi uzĩkí tǎ rĩ tĩ ni gé." 22 Ẹtẹpi pi ẹndrẹpi be 'yokí tǎ rĩ 'dĩni, ǎ'diǎtǎsĩyǎ kọpi rikí drĩkoma Yǎhúdĩ rĩ pi vé rĩ pi ruú, ǎ 'okí rí ì ùnjí ku, ǎ'diǎtǎsĩyǎ drĩkoma Yǎhúdĩ rĩ pi vé rĩ pi drǒkí tĩ kǐnĩ, 'bá 'yoópi Yésũ ri Kúrísítǒ rĩ, ì ìri dro fũ Jó Múngú ri Zizú rĩ agásĩ ǎmvé. 23 Tǎ 'dĩri sē ẹtẹpi pi ẹndrẹpi be kọpi ní tǎ rĩ 'yozú ǎnĩ kǐnĩ, "Ágọ rĩ 'bá mbaápi ǎmbúgú gĩ ni, ìri ícọ ívé tǎ átá 'i tĩ sĩ nĩ."

24 Kọpi ní ágọ ándúru adriípi mị ãkọ rĩ zizú ìgǒzú ì vúgá nǒó dǐjĩ, kọpi ní ìri zizú kǐnĩ, "Mí átá tǎ áda rĩ áyu Múngú ẹndrẹpi gé, 'bá nĩkí rá ágọ 'dĩri 'bá ùnjikǎnyǎ be ni."

25 Ágọ ándúru mị ãkọ rĩ ní újázú kǐnĩ, "Ìri dǒ ùnjikǎnyǎ be yǎ, dǒ ìri ùnjikǎnyǎ ǎkọ yǎ, á nĩ má kuyé. Ngá má ní nĩ rá rĩ, ándúru ma mị ãkọ, á ndre ǎngũ ku, 'bo nóni ma ǎngũ ndre rá."

26 Kọpi ní ágọ ándúru mị ãkọ rĩ zizú kǐnĩ, "Ágọ rĩ 'o ǎ'di mĩ mị ní 'i zizú ǎngũ ndrezú ǎnĩ?"

27 Ágọ rĩ ní újázú kǐnĩ, "Á lũ té ìmi ní tǎ rĩ rá, ìmi lēkí tǎ má ní 'yoó rĩ yĩ ku, ngá ìmi ní lēzú tǎ rĩ yizú dǐjĩ rĩ ǎ'di? Ìmi lēkí kpá ufuú adrií 'bá ìri ǎ pámvú ùbĩ 'bá rĩ pi rú?"

28 Kúru kọpi ní ágọ ándúru mị ãkọ rĩ ẹ drĩ ìnjázú kǐnĩ, "Bá beni riípi ìri ǎ pámvú ùbĩpi rĩ mĩ 'i, 'bo 'bá 'bávé rĩ Mósē ǎ pámvú ùbĩ. 29 'Bá nĩkí rá Múngú átá Mósē be rá, 'bo ágọ ì ní zĩ Yésũ 'dĩri íbí dǒ ímú ngǒsĩla yǎ, 'bá nĩkí kuyé."

30 Ágọ ándúru mị ãkọ rĩ ní újázú kǐnĩ, "Ágọ 'dĩri zĩ má mị nĩ, 'bo ìmi kǐnĩ ágọ

* 9:16 9:16 Ìri ri ẹzĩ nga ú'dú Sǎbátǎ vé rĩ gé: Múngú 'yo kọpi ní kǐnĩ, kọpi ǎ ngakí ẹzĩ ú'dú Sǎbátǎ vé rĩ gé ku. Í lǎ Wũngará 20:8-11. 9:24 9:24 Yósũwǎ 7:19

'dīri íbí dō ímú ngōósīla yā, ĩmi nĭkí kuyé, tā 'dīri íngóni íngóni! ³¹ 'Bá nĭkí rá Múngú yì 'bá ũnjĭkānyā be rĭ pi vé tā ku, ĩri 'bá 'i ĩnjĭ' 'bá, āzini ívé tā 'du' 'bá nga' 'bá rĭ pi vé tā yì áyú. ³² Í'dózú ĩ ní vū rĭ gbingará gá 'dāá, 'bá āzi yì drĭ 'yozú kĭnĭ, 'bá āzi zĭ 'bá ĩ ní tĭj mĭ ākó ni ē mĭ ālujání kuyé. ³³ Ágó 'dīri ē ímú dō Múngú vúgálésĭ kuyé, ícó té tā 'dīri 'oó ku."

³⁴ Kōpi ní újázú ĩri ní kĭnĭ, "Mi 'bá ĩ ní tĭj ũnjĭkānyā be 'dīri, mi 'bá ímbá ngóni ngóni?" Kōpi ní ĩri drozú fūzú Jó Múngú rĭ Zĭzú rĭ agásĭ āmvé.

Fārúsĭ rĭ pi índrékĭ sŭ 'bá mĭ be ẹsĭ' 'bá gĭ rĭ pi tĭnĭ

³⁵ Yēsŭ ká yĭ kĭnĭ, drokĭ ágó ándúru mĭ ākó rĭ fūú Jó Múngú rĭ Zĭzú rĭ agásĭ āmvé gĭ, ĩri ní ágó rĭ ndāzú ĩsúzá, ĩri ní ágó rĭ zĭzú kĭnĭ, "Mí ẹ'yĭ nyo 'Bá Mvā rĭ rá?"

³⁶ Ágó rĭ ní újázú Yēsŭ ní kĭnĭ, "Āmbúgú mávé rĭ, 'bá mí ní 'yoó 'Bá Mvā rĭ ā'di 'i? 'Í lū má ní, mâ ẹ'yĭ rĭ ĩri."

³⁷ Yēsŭ ní 'yozú ĩri ní kĭnĭ, "Ágó rĭ, ĩri mí ní ndreé, rĭipi átápi mí be nō."

³⁸ Ágó rĭ ní 'yozú kĭnĭ, "Mávé Úpĭ, má ẹ'yĭ gĭ." Kúru ágó rĭ ní 'dezú ĩri ĩnjĭzú.

³⁹ Yēsŭ ní 'yozú kĭnĭ, "Má ímú vū drĭgē nōgó 'bá rĭ pi vé tā lĭj,† 'bá adri' 'bá mĭ ākó rĭ pi ā ndrekĭ rĭ āngŭ, āzini 'bá mĭ be āngŭ ndre' 'bá ndre ndre rĭ pi ā adrikĭ rĭ mĭ ākó."

⁴⁰ Fārúsĭ pá tu' 'bá 'dālé rĭ pi ā urukọ ní Yēsŭ rĭ zĭzú kĭnĭ, "Mí ũsŭ, mí kĭnĭ, 'bá kpá mĭ ākó?"

⁴¹ Yēsŭ ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "Ádarú té dō ĩmi mĭ ākó, ícókĭ té tā lĭj ĩmi drĭgē ũnjĭkānyā ĩmi ní 'oó rĭ sĭ ku, 'bo ĩmi kĭnĭ, ĩmi rĭ āngŭ ndre ndre, sē ĩmi áwĭkĭ adrii kuú ĩmivé ũnjĭkānyā be ũgōgō."

10

Nāpĭ 'bá kābĭlō úcépi rĭ vé rĭ

¹ Yēsŭ ní átázú kĭnĭ, "Ádarú á 'yo ĩmi ní, 'bá ítŭpi ífĭpi kōró agá nōó ābi drĭgē sĭ, ífĭpi kĕtĭlĕ gā sĭ kuyé rĭ, ĩri ũgŭ' 'bá,

āzini ĩri 'bá ngá aliípi ni. ² 'Bá ífĭpi kōró rĭ vé kĕtĭ gē sĭ rĭ, ĩri 'bá rĭipi kābĭlō úcépi rĭ 'i. ³ 'Bá kābĭlō ũtēēpi rĭ ĩri kĕtĭ rĭ zĭ 'bá kābĭlō úcépi rĭ ní ífĭzú ānĭ kōró agá nōó. 'Bá kābĭlō úcépi rĭ ívé kābĭlō rĭ pi zĭ rŭ sĭ, kābĭlō rĭ pi ĩrivé ú'dŭkọ nĭ áamá rá, ĩri kōpi ē drĭ ko fŭ muzú āmvé nĭ. ⁴ Kādō ívé kābĭlō rĭ pi traá céré, ĩri 'de drĭdrĭ, kābĭlō rĭ pi mu ĩri ā vŭdrĭ gē sĭ, ā'diātāsĭyā kōpi nĭkĭ ĩrivé ú'dŭkọ áamá gĭ. ⁵ Kōpi mukĭ 'bá kōpi ní nŭj kuyé rĭ ā vŭdrĭ gē sĭ ku, kōpi ápá ĩri sĭ ápápā, ā'diātāsĭyā kōpi nĭkĭ ĩri ā ú'dŭkọ áamá kuyé." ⁶ 'Bo nāpĭ Yēsŭ ní átá kōpi ní 'dīri, tā ni fi ālujání kōpi drĭgē kuyé.

⁷ Yēsŭ gō tā 'dīri átá đĭj kĭnĭ, "Ádarú á 'yo ĩmi ní, ma kĕtĭ kābĭlō rĭ pi ní ífĭzú kōró agá nōó rĭ 'i. ⁸ 'Bá céré ímú' 'bá má sĭ drĭdrĭ rĭ pi ũgŭ' 'bá, āzini kōpi 'bá rĭ' 'bá āngŭ ali' 'bá ni pi, 'bo kābĭlō rĭ pi yĭkĭ kōpi ē tĭ kuyé. ⁹ Ma kĕtĭ, 'bá céré ífĭ' 'bá kĕtĭ rĭ gē sĭ rĭ pi, kōpi ídrĭngará ĩsú rá. 'Bá ímú' 'bá tráá má vúgálésĭ rĭ pi āzini fŭ' 'bá āmvé rĭ pi, kōpi ānyāngā ĩsú rá. ¹⁰ Ūgŭ' 'bá vé ẹzĭ, ĩri rizú ngá ũgŭzú, āngŭ ú'dĭzú, āzini ngá izazú. Mávé ímŭngará nōri, má ímú ĩmi ní ídri 'dáni' 'dáni deępi ku rĭ sēé.

¹¹ "Ma 'bá kābĭlō úcépi múké ni, 'bá kābĭlō úcépi múké rĭ, ĩri 'i adi sē drā ívé kābĭlō rĭ pi ā tā sĭ. ¹² 'Bá ĩ ní íjĭ kābĭlō úcé, ĩ ní rĭi ũfēé mŭfēngā sĭ rĭ, kābĭlō rĭ pi ní adrii ĩrivé ni kuyé rĭ sĭ, kādō ndreé ẹbēngĭ rĭ ímú nĭ, ĩri kābĭlō rĭ pi ku, ĩri nga ápá rá. Ẹbēngĭ rĭ kābĭlō rĭ pi u'de rŭ, ĩri kābĭlō rĭ pi íré kpélékpélé. ¹³ 'Bá ĩ ní íjĭ 'bāá rĭi ẹzĭ ngaá mŭfēngā sĭ rĭ, ĩri nga ápá rá, ā'diātāsĭyā ĩri 'i rĭ ẹzĭ rĭ nga mŭfēngā sĭ, ũsŭ ālujání kābĭlō rĭ pi drĭgē ku.

¹⁴ "Ma 'bá kābĭlō úcépi múké ni, á nĭ mávé kābĭlō rĭ pi rá, kōpi nĭkĭ kpá ma rá, ¹⁵ sŭ má Ẹtĕpĭ ní ma nŭj rá rĭ tĭnĭ, á nĭ kpá má Ẹtĕpĭ rĭ rá. Á lē ma adrii drāá kābĭlō rĭ pi ā tā sĭ. ¹⁶ Ma kābĭlō urukọ' 'bée be anigé, ífĭkĭ drĭ kōró agá nōó kuyé. Á lē kōpi íjĭ ífĭ kōró agá nōó, kōpi ē ímŭkĭ rĭ adrii trŭ vŭrā ālu gē, kōpi má ú'dŭkọ yĭ, ma ímú kōpi ũtē nĭ. ¹⁷ Má Ẹtĕpĭ lē ma

† 9:39 9:39 Tā lĭ: Yēsŭ ká rĭi 'bá rĭ pi ímbá vū drĭgē nōgó, 'bá urukọ' 'bée gākĭ ĩri sĭ, sēzú úmvúlésĭ ĩ ímú tā lĭ kōpi drĭgē.

lèlè, ã'diātāsīyā má ní ma adíí sēé drāá, gōó íngá ídri rú dīi rī sī. ¹⁸ 'Bá āzi ícò ma 'dīi ku, á ku dō ma 'dīi ĩri ní nī ká. Ma mávé 'dīngará ā tā ā'yī ma 'i, ma kpá mávé íngángará gōó ídri rú rī ā tā ā'yī ma 'i. Má Ètèpì ezi má ní tā rī nī, kīnī má 'o sū 'dīri tīnī."

¹⁹ Yēsū ká tā rī 'yoó 'dīni, Yāhūdī rī pi gōkí kpá ĩ acoó dīi rīi āgátá gāá ĩ āsámvú gé sī. ²⁰ Ndēé ni pi kīnī, "Ngá rī índrī ũnjí fī drī ni gé nī, ĩri ābābā rú, ngá ĩmi ní rizú 'bá 'dīni 'dīri vé tā yizú rī ā'di?"

²¹ 'Bo urukọ'bée kīnī, "'Bá índrī ũnjí ní fī drī ni gé rī ícò átá 'dīri tīnī ku. Índrī ũnjí ícò 'bá mī be ẹsīpi gí ni ẹ mī zīi ku."

Yāhūdī rī pi ẹ'yīkí Yēsū vé tā kuyé

²² Ụ'dú ĩ ní rizú Ụmụ āmbúgú Jó Múngú vé rī* fizú Yērúsālēmā gá 'dālé rī ā tā ígázú rī ní ícózú, ísúzú lókí 'dāri, ĩri lókí kílongóro vé rī.† ²³ Yēsū ri adríí Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, ri ẹcì Jó'bílé gá sī, jó'bílé 'dīri zíkí ĩri Sōlōmónā vé jó'bílé. ²⁴ Yāhūdī rī pi trakí ĩ ĩri ā gārā gá sī kúrū, kòpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Ngá mí ní lèzú lūzú kīnī, mī Kúrísítō 'i ku rī ā'di? Mī dō Kúrísítō 'i, lè mī úcì mī 'bá ní ku."

²⁵ Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, "Á lū tā rī ĩmi ní rá, 'bo ĩmi gākí ẹ'yīgá sī. Tā āyāzú āyāyā má ní 'oó má Ètèpì vé ũkpō sī 'dī'bée, kòpi lū 'yozú kīnī, 'bá rī ma 'i, Kúrísítō 'i. ²⁶ 'Bo ĩmi gākí mávé tā ẹ'yīgá sī, ã'diātāsīyā ĩmi adríkí kábílō mávé ni kuyé. ²⁷ Mávé kábílō rī pi nīkí má ụ'dúkọ rá, á nī kòpi rá, kòpi ri má vùdrī ũbī. ²⁸ Ma kòpi ní ídri 'dání'dání depepi ku rī sē, kòpi ícókí drāá ālujani ku, 'bá āzi ícò kòpi ẹrì má drīgé sī bā ku. ²⁹ Má Ètèpì kòpi sēepi má drīgé rī vé ũkpō aga ngá rī pi ārēvú céré, 'bá āzi ícò kòpi ẹrì má Ètèpì drīgé sī bā ku. ³⁰ 'Bá má Ètèpì be ngá ālu."

³¹ Yāhūdī rī pi gōkí kpá írā í'dú lèzú Yēsū ri úvìzú ānī. ³² Yēsū ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ūkpō má Ètèpì ní sēé má ní rī sī,

á 'o tā múké āyāzú āyāyā ni pi kárakará, ĩmi ndrekí ĩmī mī sī rá, 'bo tā má ní 'oó āyāzú āyāyā 'dī'bée āsámvú gé, tā ĩmi ní ndréé ũnjí lèzú ma úvìzú drāzú írā sī rī ā'di?"

³³ Yāhūdī rī pi ní újázú ĩri ní kīnī, "'Bá úvìkí mi drāá írā sī tā múké āyāzú āyāyā mí ní 'oó rī sī ku, 'bá mi úvì mí ní Múngú ri ĩnjīi kuyé rī sī, ã'diātāsīyā mí kīnī, mi Múngú 'i, ísúzú mi 'bá áda."

³⁴ Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, "Tāimbì ĩmivé ĩ ní sī rī agá, 'Á 'yo ĩmi ní ĩmi múngú āzi' 'dīni kuyé? ³⁵ ĩmi nīkí rá tā Búkū Múngú vé rī ní 'yoó rī, ĩri tā áda, 'bá āzi ícò újá ku, 'bá Múngú vé ụ'dúkọ ní ícá kòpi vúgá rī pi, Múngú 'yo dō kòpi ní kīnī, kòpi 'múngú' āzi pírí, ³⁶ 'bo ma má Ètèpì ní gūú kú túngú uletere ívé ni, ĩri ní ĩpēé ímú vū drīgé nōó rī, tā má ní 'yoó kīnī, ma Múngú vé Mvá 'dīri sī, ngá ĩmi ní 'yozú kīnī, má ĩnjī Múngú ri ku rī ā'di? ³⁷ Ma té dō ri ẹzì má Ètèpì vé rī nga kuyé, ĩmi ícókí té mávé tā ẹ'yīi ku ndō. ³⁸ 'Bo ma ri ẹzì má Ètèpì vé rī 'du nga, ĩmi kīnī dō ĩmi ẹ'yīkí mávé tā ku, ĩmi ẹ'yīkí bēnī tā āyāzú āyāyā má ní 'oó rī pi áyu, ĩmi ícò nī áamá ānī 'yozú kīnī 'bá má Ètèpì be ālu rī." ³⁹ Kòpi lēkí kōdō ĩri ruṣ dīi, ĩri ní 'i njezú fūzú kòpi āsámvú gé sī rá.

⁴⁰ Kúru Yēsū ní 'i újázú gōzú vúlé, ĩri ní yīi āmbúgú dīpi dīdī Yárídénī ri zozú, ĩri ní áwízú adrízú ĩnyiná vūrā Yūwání ní ọtú rizú 'bá rī pi ní bātízímū sēzú rī gé. ⁴¹ 'Bá bītríká 'dekí muṣ ĩri vúgá, kòpi kīnī, "Yūwání 'o dō tā āyāzú āyāyā ni kuyé drāāsiyā, tā Yūwání ní átá ágó 'dīri vé tā sī rī céré tā áda." ⁴² 'Bá tré ẹ'yīkí Yēsū ri rá vūrā 'dāri gé.

11

Lázāró vé drāngará

¹ Ágó āzi rú ni Lázāró 'i, ágó rī drā ru ĩri nī. Ágó rī ri adri Bētēnīyā gá, kòpi ri adri ọmvúpìi be trú, ĩrivé ọmvúpìi 'dī'bée

* **10:22** 10:22 Ụmụ āmbúgú Jó Múngú vé rī fizú rī: Yāhūdī rī pi ri ụ'dú 'dīri ígá 'bāgú Gīrīkí rī pi vé rī ní ívé Jó Múngú vé rī izaá āzāvū rú rī sī. Yúdā Mākābē dro 'bāgú rī Jó Múngú vé rī agāsí āmvé, gō Jó Múngú vé rī údé ícá uletere. Tā 'dīri nga 'i ílī mūdūrūlū ālu pūkú ẹzīrī (170) gé, ísú tīkí drī Yēsū ri kuyé. † **10:22** 10:22 Lókí kílongóro vé rī: Àngū Ísérélè vé rī gé 'dāá, lókí kílongóro vé rī gé, ẹcì tungará ũkpó ũkpó, ã'diātāsīyā yīgò ri 'dì ambamba, sē àngū rī igbe igbe. **10:34** 10:34 Sāwúmā 82:6

vé rú Māriyā pi Mārátā be. ² Māriyā 'dīri ūdu ngūpi ndrīndrī rī dāapi Úpí Yēsū pá gá, ínipi 'i drī'bí sī rī 'i. Lázāró drā ní ruṣú 'dīri, ĩri Māriyā vé édrīpi. ³ Lázāró vé ómvúpi ĩrī 'dī'bée ní tī pēzú mužú Yēsū vú sī kīnī, “Úpí, 'bá mívé mí ní lēlé rī, drā ru ĩri ūnjí ūnjí.”

⁴ Yēsū kā tā 'dīri yī kīnī, “Drā Lázāró ri ruṣúpi 'dīri, Lázāró ícó drāā āní ku. Ngá 'dīri 'o 'i, ē íngúkí rí Múngú ri āní, āzini ē íngúkú rí Múngú Mvópi ri āní bēnī.” ⁵ Yēsū lē Mārátā pi Māriyā be Lázāró sī lēlé. ⁶ Yēsū kā Lázāró vé drā ĩri ruṣúpi rī ā tā yī, áwí adrii vūrā 'í ní rizú adrizú 'dāri gé caá ú'dú be ĩrī.

⁷ Kúru ĩri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi ní kīnī, “Lē 'bá újákí 'bá gōó mužú āngū Yūdáyā vé rī agá 'dālé ūzi.”

⁸ 'Bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Ímbápi, ūtērēsīná nōgó 'bá Yūdáyā gá rī pi lēkí kōdō mi úvī írā sī, mi kpá 'yo kīnī, mí lē mi újā gōó Yūdáyā gá 'dāá dīi?”

⁹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Ūtúná ri sá be mužrī drī ni ĩrī, adri 'dīni kuyé? 'Bá éci'bá ūtúná sī rī pi, kōpi ri éci múké, ā'diātāsīyā ūtúná riipi āngū ĩmgbērēepi kú ule vū drīgé nōgó ni anigé, kōpi ri āngū ndre āní. ¹⁰ 'Bá riipi écipi íníná sī rī, kúmū ri ĩri ā pá ūsī mužú trīko, ā'diātāsīyā ngá āngū ĩmgbērēepi ule ni 'dāáyo.”

¹¹ Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīni, vūdrī ni gé, gō 'yoó kīnī, “Bávé ūndīgó Lázāró ri ú'dú ko, 'bo á lē mužú ĩri ruṣú ingáá uru.”

¹² ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Úpí, ágó rī dō ri ú'dú ko, ĩri ícó ícá múké rá.”

¹³ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ūsūkí déna Yēsū kīnī Lázāró ri ú'dú ko, 'bo ĩsúzú Yēsū ri Lázāró vé drāngará ā tā 'yo.

¹⁴ Kúru Yēsū ní tā rī ē mī lūzú kōpi ní ule kīnī, “Lázāró drā gí. ¹⁵ Ma āyīkō sī má ní adrii ĩri ā jélé gá 'dālé 'dāáyo rī sī, ā'diātāsīyā tā 'i 'oópi 'dīri sī, ĩri sē ĩmi ímú ma ē'yī āní rá. 'Bo 'bá 'dekí mužú ĩri vúgá 'dālé.”

¹⁶ Tórnā ĩ ní zī Dídímā* rī ní 'yozú 'í ōgūpi ri 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ní kīnī, “'Bá mužú ūdrāá Yēsū pi be trū ālu.”

Yēsū ūmī Māriyā pi ési Mārátā be

¹⁷ Yēsū kā caá Bētēniyā gá 'dāá, lūkí ĩri ní kīnī, Lázāró la caá 'bū agá 'dāá ú'dú sū gí. ¹⁸ Ngazú Yērúsālēmā gá 'dāgá, Bētēniyā vū caá máyīlī ĩrī kuyé. ¹⁹ Yāhūdī kárakarā ímúkí Mārátā pi ē ési ūmī Māriyā be kōpivé édrīpi Lázāró ní drāá rī sī. ²⁰ Mārátā kā yī kīnī, Yēsū ri ímú nī, 'de fūú mužú Yēsū vúgá āmvé 'dāá mužú drī ĩsú ĩri be, 'bo Māriyā áwí ívé rī kú 'bētī 'dāá.

²¹ Mārátā ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Úpí, mī adri té dō nōgó anigé, má édrīpi ícó té kōdō drāá ku. ²² 'Bo á nī rá nóni, ngá mí ní zī rī, Múngú ri sē mí ní rá.”

²³ Yēsū ní 'yozú Mārátā ní kīnī, “Mí édrīpi Lázāró ri íngá gō ídri rú ūzi rá.”

²⁴ Mārátā ní újázú Yēsū ní kīnī, “Á nī rá ĩri ūmvúlēsī íngá gō ídri rú ú'dú ūdū 'bá céré ní íngázú gōzú ídri rú rī gé.”

²⁵ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Ma 'bá ūdrā'bá gí rī pi sē íngá gō ídri rú ūzi! 'Bá ma ē'yī'bá gí rī pi ā ūdrākí dō gí drāāsiyā, kōpi mužú adri ídri rú. ²⁶ 'Bá ma ē'yī'bá gí rī pi ídri 'dāni'dāni rī ĩsú rá, kōpi ícókí drāá ālujāni ku. Tā 'dīri fi nyo mí drīgé rá?”

²⁷ Mārátā ní újázú Yēsū ní kīnī, “Úpí, má ē'yī rá 'yozú kīnī, mī Kúrísitō Múngú Mvópi lēpi ímúpi 'bá nyōókú nōri vé rī pi āsámvú gé rī 'i.”

²⁸ Tā Mārátā ní 'yoó Yēsū ní 'dīri ā vūdrī gé, nga mužú ómvúpi Māriyā ri zī mužú átá ĩri be gārā gá kīnī, “Ímbápi ri nōgónō, lē mi ndreé.” ²⁹ Māriyā kā tā 'dīri yī, koro ĩri ní ngazú mužú Yēsū vúgá 'dāá. ³⁰ Tā 'dīri ĩsú Yēsū ca drī gūrú 'dāri agá 'dāá kuyé, 'bo áwí drī kú vūrā kōpi ní ĩ ĩsúzú Mārátā be rī gé. ³¹ Yāhūdī adri'bée jó agá 'dāá Māriyā ē ési ūmī'bá rī pi ká ndreé Māriyā nga fūú mužú āmvé 'dāá rú'bá sī, kōpi ūsūkí déna Māriyā lē mužú Lázāró ā 'būrēdrī gé āá ngoó, kōpi ní 'dezú mužú vú ni gé sī.

* 11:16 11:16 Dídímā: Rú Dídímā 'dīri vé ífífi ētī.

³² Māriyā kā muḡ caá vūrā Yēsū ní adrizú rī gé 'dāá, kā Yēsū ri ndreé, nju muḡ í'dé Yēsū ā pálé gá kīnī, “Úpí, mí adri té dō nōgó anigé, má édrīpī Lázāró ícó té drāá ku!”

³³ Yēsū kā muḡ ndreé Māriyā ri ngongo, āzini Yāhūdī ímū'ba ĩri be trū 'dī'bée kpá ri ngongo, tā rī fi ẹsī ni gé, sē ĩri ní ĩzāngā āmbúgú. ³⁴ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Īmi sīkí Lázāró ri íngūgá?”

Kōpi ní újázú kīnī, “Úpí, mí ímū ndreé, sīkí ĩri kú nō.”

³⁵ Yēsū ní í'dózú ngozú.

³⁶ Yāhūdī rī pi ní 'yozú kīnī, “Ī ndrekí drī ká, Yēsū lē Lázāró ri ambamba.”

³⁷ Yāhūdī ā urukō'bée ní 'yozú kīnī, “Ágó 'dīri zī ándúrú 'bá mī be ẹsīpi gí ni ē mī rá píri, 'bo ku Lázāró ri drāá rá āsī?”

Yēsū inga Lázāró ri gōó idri rú drāngará gálésí

³⁸ Yēsū ē ẹsī gō ĩzāngā ĩsú agaá rá, ĩri ní 'dezú muzú 'būrēdrī gé 'dāá. 'Bú 'dāri, ĩri ũjī, gūkí írā āmbúgú 'bāá ũjī rī ē tī ọzūzú ānī. ³⁹ Yēsū ní 'yozú kīnī, “Īmi gūkí írā rī 'bú rī tī gé sī rá.”

Ávū rī vé ọmvúpī Mārátā ní 'yozú kīnī, “Úpí, ávū rī la nóni caá 'bú gé 'dālē ú'dú sụ gí, ĩri nóni ri ẹjī 'be'be.”

⁴⁰ Yēsū ní 'yozú Mārátā ní kīnī, “Á lū ándúrú mí ní 'yozú kīnī, mí ẹ'yī dō mávé tā rá, mí ímū Múngú vé íngúngará ndre rá 'dīni kuyé?”

⁴¹ Kúru kōpi ní írā rī gūzú 'bú rī tī gé sī. Yēsū ní āngū ndrezú uru 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Má Ẹtépi, ọwō'dífō mí ní ma yī rī sī. ⁴² Á nī rá ú'dú céré mi ri ma yī rá, 'bo á 'yo tā 'dīri 'bá pá tu'ba nō'bée ā tā sī, kōpi ē ẹ'yīkí rí 'yozú kīnī, mí ĩpē ma nī.”

⁴³ Yēsū kā tā 'dīri 'yoó 'dīni, ĩri ní Lázāró ri zizú ú'dúkọ be uru 'dāá kīnī, “Lázāró, mí ĩfū āmvé.” ⁴⁴ Ávū rī ní íngázú ĩfūzú 'bú rī agá 'dāásī āmvé nōó, ĩsú ũdrōkí drī ni pi, pá ni pi, mīlētī ni be bōngó sī.

Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi ọyúkí bōngó rī rú'ba ní gé sī, ĩmi kukí ā 'de muḡ.”

Ndākí lētī Yēsū ri 'dizú drāzú
(Mātáyo 26:1-5; Mārākō 14:1-2; Lúkā 22:1-2)

⁴⁵ Yāhūdī ímū'ba Māriyā vúgá ĩri ē ẹsī ũmī'ba 'dī'bée ká tā Yēsū ní 'oó 'dīri ndreé, kōpi ẹ'yīkí ĩri rá. ⁴⁶ 'Bo 'bá urukō'bée mukí tā Yēsū ní 'oó rī ũlūú Fārúsī rī pi ní. ⁴⁷ Kúru atala atala rī pi drīgé rī pi, Fārúsī rī pi be, kōpi ní 'bá tā lī'ba rī pi† zizú ímūzú átángá átázú ĩ āsámvú gé sī.

Kōpi rikí átá kīnī, “Ágó nōri ri tā āyāzú āyāyā ni 'o muzú dījī dījī, 'bá 'okí rí ā'di? ⁴⁸ 'Bá kukí dō ágó 'dīri rīi tā 'oó muzú 'dīri tīni, 'bá rī pi céré ímū ĩri ẹ'yī áyu, ĩri sē āngáráwá Rómā vé rī pi ímū 'bávé Jó Múngú vé rī ẹrī, kōpi 'bá 'bávé āngū agá rī pi ú'dí ũdrā céré rá.”

⁴⁹ 'Bá 'dī'bée vé ālu rú ni Kāyáfā 'i, ĩri átálágú āmbúgú‡ ílī 'dāri gé. ĩri ní 'yozú kīnī, “Īmi nīkí tā kuyé! ⁵⁰ Īmi nīkí ámá rá 'yozú kīnī, 'bá ālu drā dō 'bá rī pi vé tā tī gé nī, ĩri múké, 'bá āngū rī pi agásī rī pi ícókí ũdrāá ānī ku.”

⁵¹ Tā Kāyáfā ní 'yoó 'dīri, ígá 'í drīgé kuyé. 'Bo ílī 'dāri gé, ĩri ní adrii átálágú āmbúgú rī sī, ndrī kīnī, Yēsū ri úmvúlésī ímū drā Yāhūdī rī pi vé tā tī gé, ⁵² drā 'yéṅá Yāhūdī rī pi ní ọ'dúkúle ku, ĩri ímū drā anji Múngú vé ĩ íré'ba nyọókú drīgé nōgó rī pi ní céré, kōpi íjizú ímūzú adrizú ngá ālu rú. ⁵³ Í'dózú ú'dú 'dāri gé, kōpi rikí lētī ndāá lēzú Yēsū ri 'dizú drāzú.

⁵⁴ Kúru Yēsū gō rīi ẹcī Yāhūdī rī pi āsámvú gé sī andrekelemgbe kuyé, fū Yẹrúsālémā agásī, 'de muḡ adrii ívé 'bá 'í pámvú ũbī'ba rī pi be ĩnyinā āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé, ĩnyi gúrú ĩ ní zījī Ẹfērēmā rī gé 'dāá.

⁵⁵ Yāhūdī rī pi vé Ú'dú Múngú ní Ẹlīzú Jó rī pi tī gé sī rī kā ícá ĩnyinā gí, 'bá kárákará fūkí āngū ĩ ní adrizú rī agásī,

† 11:47 11:47 'Bá tā lī'ba rī pi: Átálágú āmbúgú rī, atala atala rī pi drīgé rī pi, drīkoma rī pi, kōpi ri ĩ úmú tā Yāhūdī rī pi vé rī lī. ‡ 11:49 11:49 Átálágú āmbúgú rī: Átálágú āmbúgú rī ndē atala rī pi céré, ā'diātāsīyā ĩri 'yéṅá fi Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, ĩri fi vú ālu ílī ālu agá. ĩri ārī rōbōṅō vé rī jī ũnjīkányā ũjīzú. 'Í lā Lẹvītīkā 16; Ẹbéré 9.

kōpi 'dekí muḡú lã'bĩ mērē ĩ ní adrizú ānī ule rĩ 'oó Yērūsālēmā gá 'dāá, ĩsúzú Ū'dú Múngú ní Ēlízú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ ícá drĩ kuyé. ⁵⁶ Kōpi kã ĩ úmú Jó Múngú vé rĩ ā bóró gá 'dāá, kōpi ní rizú Yēsũ ri úndrészú 'bá rĩ pi āsámuvú gé sĩ, kōpi 'dekí rií ĩ uzijĩ ĩ āsámuvú gé sĩ kĭnĩ, “Ágó rĩ nyo ímú ũmũ rĩ gé nõó rá?” ⁵⁷ 'Bo atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi, Fārúsĩ rĩ pi be, sēkĩ tãĩmbĩ kĭnĩ, “Bá rĩ ĩsú dõ Yēsũ ri ndreé rá, ĩ ĩjĩ tã ni lĩũ 'bá ní, ā rúkĩ rĩ ĩri bēsĩnĩ.”

12

*Ūkú āzi ũdã ũdu Yēsũ ā pá gá
(Mātáyo 26:6-13; Mārākõ 14:3-9)*

¹ Yēsũ 'de muḡú Bētēnĩyã gá vũrã ĩri ní Lázãró ri ídrízú gõzú ídri rú rĩ gé 'dãá, ĩsú Ū'dú Múngú ní Ēlízú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ vé ũ'dú ěsĩ áziyã. ² ĩ ní Yēsũ pi ní inyã ũndrēná vé rĩ á'dízú, Mārátã ĩjĩ inyã rĩ sēé kōpi ní nĩ, Lázãró ri kōpi āsámuvú gé inyã tị gé 'dãlē ĩndĩ. ³ Kúru Mārĩyã ní ũdu ějĩ be ngũũpi ndrĩndrĩ ājē be āmbúgú ni í'dúzú mālãngĩ ālu, ũdãzú Yēsũ ā pá gá sĩ, ĩri ní ĩnĩzú 'ĩ drĩ'bĩ sĩ, ũdu 'dĩri sē jó rĩ ā 'a ngũ kú ānĩ ndrĩndrĩ.

⁴ 'Bo 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé āzi rú ni Yúdã ĩsĩkãrĩyótã 'i, Yúdã 'dĩri, ĩri 'bá ímũpi Yēsũ ā ũli 'beépi rĩ 'i, ĩri ní 'yozú Yēsũ ní kĭnĩ, ⁵ “Sēkĩ té ũdu ějĩ be ngũũpi ndrĩndrĩ 'dĩri jeé mũfēngã fifi ěnjĩpi ěnjĩnĩ mũdũrũlũ na, awakĩ 'bá ngá ākó rĩ pi ní kuyé āsĩ? Ūdu ĩ ní sēé jeé 'dĩri, ĩrivé mũfēngã ri ícõ 'bá ězĩ vé ni ũfē ílĩ ālu rá.” ⁶ Yúdã 'yo tã 'dĩri 'dĩni adri 'yozú kĭnĩ, 'bã ěsĩ 'bá ngá ākó rĩ pi drĩgē yã 'dĩni kuyé, ā'diãtãsiyã ĩri ũgũ'bá, ĩri ní rií jũrú mũfēngã vé rĩ ũlĩ nĩ rĩ sĩ, kĭnĩ 'ĩ 'dũ rĩ mũfēngã rĩ ā uringõ 'ĩ ní 'ĩ ĩzã kozú ānĩ.

⁷ Yēsũ ní újázú Yúdã ní kĭnĩ, “Í ku ũkú rĩ ā 'o tã 'ĩ ní lēé 'oó rĩ, ũdu ĩri ní ũdãá má pá gá 'dĩri, ĩri ri mávé ũ'dú drãngárã vé rĩ ā tã útũ. ⁸ ĩmi ícõ adri 'bá ngá ākó rĩ pi

be rá,* 'bo má ícõ adriĩ caá ĩmi āsámuvú gé lókĩ be āco ku.”

⁹ Yãhũdĩ bĩtrĩká 'dĩ'bée kã yijĩ kĭnĩ, Yēsũ ícã gĩ, 'bã kárãkãrá 'dekí muḡú vũrã 'dãri gé, ā'diãtãsiyã kōpi lēkĩ muḡú Yēsũ ri ndreé, āzini Lázãró ándúrú drããpi gĩ, Yēsũ ní ídri ĩfũũ 'bũ gélēsĩla 'dãri ndreé. ¹⁰ Atala atala rĩ pi drĩgē rĩ pi rikĩ lētĩ ndãá lēzú Lázãró ri 'dizú drãzú ĩndĩ. ¹¹ Lázãró vé ídrĩngárã ā tã sĩ, sē Yãhũdĩ kárãkãrá 'dekí muḡú Yēsũ vúgã 'dãá, kōpi ě'yĩkĩ ĩri rá.

*Yēsũ vé fingárã Yērūsālēmã gá rĩ
(Mātáyo 21:1-11; Mārākõ 11:1-11;
Lúkã 19:28-40)*

¹² Kã muḡú adriĩ drũ 'dĩni, 'bã bĩtrĩká mu'bã Ūmũ Yãhũdĩ rĩ pi vé Múngú ní Ēlízú Jó tị gé sĩ rĩ ā nyangárã gá rĩ pi kã yijĩ kĭnĩ, Yēsũ lē ĩfĩ Yērūsālēmã gá, ¹³ kōpi ũñõkĩ mbĩrã bĩ kũ ĩ drĩgē sĩ, kōpi mukĩ Yēsũ vúgã 'dãá, kōpi rikĩ ó'ũ wĩinyã kĭnĩ, “Hõsãnã!”

“Tãkĩri ā adri, 'bã ímũpi Úpĩ ā rú sĩ rĩ† ní!”

“Mĩ 'bãgũ ĩsērēlē rĩ pi vé rĩ, tãkĩri Úpĩ Múngú vé rĩ ā adri mí be!”

¹⁴ Yēsũ ĩsú dõngĩ mbaãpi ú'dĩ rú 'bã āzi ní drĩ tuũ úri drĩ ni gé kuyé ni, tuũ úri drĩ ni gé, sũ ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã rĩ tĩnĩ,

¹⁵ “ĩmi 'bã Sĩõnã‡ vé rĩ pi, ĩmi 'okĩ ũrĩ sĩ ku,

ĩmi ndrekĩ drĩ kã, ĩmivé 'bãgũ ri ímũ ĩmi vúgã 'dĩ'dĩ,

ĩri ri ĩnjũ ímũzú dõngĩ mbaãpi ú'dĩ rú ni sĩ.”

¹⁶ Drĩdrĩ ni, Yēsũ vé 'bã ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ámakĩ tã riĩpi 'i ngaãpi 'dĩri kuyé. Múngú kã Yēsũ ri íngũ, kōpi ní kúru nĩzú ámázú ĩrivé tã ótũ ĩ ní sĩ kũ Búkũ Múngú vé rĩ agã rĩ 'i ngaãpi 'dĩ.

¹⁷ Sã Yēsũ ní Lázãró ri zizú 'bũ agã 'dãásĩ rĩ gé, Lázãró ní íngázú ídri rú, 'bã bĩtrĩká tã rĩ ndre'bã rĩ pi 'dekĩ rií tã rĩ ũlũũ muḡú 'bã rĩ pi ní. ¹⁸ Tã sēépi 'bã bĩtrĩká rĩ pi ní muḡú Yēsũ vúgã 'dãá rĩ, kōpi yĩkĩ tã

* 12:8 12:8 ĩmi ícõ adri 'bã ngá ākó rĩ pi be rá: Tã 'dĩri vé ĩfĩ lũ 'yozú kĭnĩ, 'bã Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi úmvúlēsĩ ícõ 'bã ngá ākó rĩ pi ĩ zã ko rá. † 12:13 12:13 'Bã ímũpi Úpĩ ā rú sĩ rĩ: 'Bã 'dĩri Yēsũ 'i. 12:13 12:13 Sãwũmã 118:25-26 ‡ 12:15 12:15 Sĩõnã: Sĩõnã ri ĩ kpã zĩ Yērūsālēmã. 12:15 12:15 Zãkãriyã 9:9

Yēsū ní 'oó āyāzú āyāyā 'dīri. ¹⁹ Fārúsī rī pi ní átázú ī āsámvú gé sī kīnī, “Ī ndrekí drī ká, tā Yēsū ní lēé 'oó rī, 'bá ícókí ugaá bā ku. Ī ndrekí 'bá vū drīgé rī pi ārēvú céré 'dekí muḡ īri vú sī.”

Yēsū átá ívé drāngará ā tā

²⁰ 'Bá ī úmú 'bá Yērúsālémā gá Múngú ri ĩnjīngará gá ūmū Yāhūdī rī pi vé Múngú ní Elijú Jó tī gé sī rī ā nyangará gá rī gé 'dāá, Gīrīkī rī pi ā uruḡo kpá kōpi āsámvú gé 'dāá anigé. ²¹ Gīrīkī rī pi ní 'dezú muḡú Pīlípū ímúpi kūrū Bētēsāyídā gélésīla rī vúgá 'dāá, Bētēsāyídā ri āngū Gālīláyā vé rī agá. Kōpi ní ĩri mázú kīnī, “Āmbúgu 'bávé rī, 'bá lēkí Yēsū ri ndreé.” ²² Kōpi ká tā rī 'yoó 'dīni, Pīlípū ní 'dezú muḡú tā rī ūlūzú Āndēryā ní. Āndēryā pi Pīlípū be, kōpi ní ī újázú muḡú tā rī ūlūzú Yēsū ní.

²³ Yēsū ní átángá rī újázú kīnī, “Ma 'Bá Mvā 'i, sá ī ní ma íngúzú rī ícó gí. ²⁴ Áda ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, mávé drāngará ri adri sū mgbáyā ā fī ālu ī ní saá nyōókú agá, kókó'bō ni ri ŋma, ĩri gō ĩfū du 'a mī be gbálígbálí rī tīnī, ĩri sē 'bá kárakarā pi ídri 'dání'dání rī ĩsú āní. ²⁵ 'Bá rī 'du dō ídri rú 'bá nōri vé rī ā tā 'bāá tā āmbúgu rú, § ícó úmvúlésī ídri 'dání'dání rī ĩsú ku, 'bo 'du dō ídri rú 'bá nōri vé rī ā tā 'bāá āmbúgu kuyé, ĩri ídri 'dání'dání rī ĩsú rá. ²⁶ 'Bá lēepi ēzī ngaápi má ní rī, lē ā ūbī mā pámvú. Vūrā má ní muḡú adrizú rī, mávé átí 'bá rī mu adri 'a ní gé. 'Bá ēzī ngaápi má ní rī, má Eṭepī ri ĩri íngúngū.

²⁷ “Nóni mā éšī ĩsú ĩzāngā ambamba, mā 'yo rí íngóni? Mā 'yo rí, 'Má Eṭepī, mī ímú ma paá tā ímúpi 'i ngaápi mā rú 'bá gá drīdrī 'dī rī agásī rá' 'dīni? Kuyé, má ícó 'yoó 'dīni ku, ā 'diātāsīyā tā má ní ímúzú rī, má ímú ĩzāngā nyaá. ²⁸ Má Eṭepī, mī sē ē íngúkí mī íngúngū!”

Ū'dúkó ní íkúzú 'bū gé 'dāásī kīnī, “Íngúkí ma gí, ma gō sē 'i ma íngú muḡú dīí dīí.” ²⁹ 'Bá bītríká pá tu 'bá rī pi ká

ú'dúkó 'dīri yīí, uruḡo 'bée kīnī, “Ngá rī āngū ri lī nī.”

Ūruḡo 'bée kīnī, “Ngá rī mālāyíkā átá ĩri be nī!”

³⁰ 'Bo Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ū'dúkó ī ní átá 'dīri, átákí mā tā sī kuyé, átákí ĩmi tā sī. ³¹ Sā tā lizú 'bá rī pi drīgé rī ícó gí, ī ímú Sātánā ri dro muḡú 'dīsī rá. ³² Kádō ímú ma inga uru 'dāá, ma ímú 'bá rī pi sē adri céré 'bá mávé ni.” ³³ Yēsū 'yo átángá rī 'dīni lūzú kīnī, ívé drāngará, ī ímú 'i inga uru peṭi alambaku sígé.

³⁴ 'Bá bītríká rī pi ní 'yozú kīnī, “Búkū Múngú vé rī lū 'bá ní kīnī, Kúrísítō ri adri lēmbērē rú pírí, ngá mī ní 'yozú kīnī, 'Ī ímú 'Bá Mvā ri 'dī drā rá rī ā'di? 'Bá mī ní 'yoó 'Bá Mvā 'dīri ā'di 'i'?”

³⁵ Yēsū ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, “Ma ri dī ĩmi āsámvú gé nōgō ūtúná rú lókí be mādā. ĩmi écīkí ūtúná sī, ĩri ní drī rizú dīzú āngū ĩmgbērēzú rī gé nō, ĩnīná ē ĩsú rí ĩmi ku. 'Bá ēcī tuúpi ĩnī sī rī, létī ĩri ní lēzú muḡú rī āvī ĩri ní rá. ³⁶ ĩmi ē'yīkí ūtúná rī áyu, ĩri ní drī adrizú ūgōgō nō. ĩmi adri āní anjī ūtúná vé ni.” Yēsū ká átángá rī átá deḡ 'dīni, nga 'i njeé kōpi āsámvú gé sī, mu 'i zūḡ kōpi sī zūzú.

Yāhūdī rī pi ē'yīkí Yēsū ri kuyé

³⁷ Yēsū ā 'o dō tā āyāzú āyāyā 'dī'bée Yāhūdī rī pi endreṭi gé rá drāāāsīyā, kōpi ē'yīkí ĩri kuyé. ³⁸ Tā 'dīri 'o nyo 'i sū nēbī ĩsáyā ní oṭú 'yoó rī tīnī kīnī,

“Ūpí, ā'di ē'yī ū'dúkó múké 'bá ní ūlūú rī rá nī?”

Ūpí, mī 'da mívé ūkpō 'bá pazú rī ā'di ní?”

³⁹ 'Bá 'dī'bée ē'yīkí tā 'dīri kuyé, sū ĩsáyā ní 'yoó rī tīnī kīnī,

⁴⁰ “Múngú ōzū kōpi ē mī gí, sē kōpi ē éšī tete,

sē kōpi ē mī ndre āngū ku,

sē kōpi ē éšī nī tā áamá ku,

kōpi ā újákí té dō éšī rá, ma té kōpi ídrí rá.”

§ 12:25 12:25 'Bá rī 'du dō ídri rú 'bá nōri vé rī ā tā 'bāá tā āmbúgu rú, ícó úmvúlésī ídri 'dání'dání rī ĩsú ku: Tā 'dīri vé ífífí, 'bá rī gā dō Yēsū ā pámvú ūbīgá sī, 'i ĩsú rí ngá múké vū drīgé nōgō āní, ícó ídri 'dání'dání rī ĩsú ku.

12:38 12:38 ĩsáyā 53:1 12:40 12:40 ĩsáyā 6:10

41 Īsáyā 'yo tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā ndre tā ī ní Yēsū ri ingúzú rī rá, ĩri ní átázú Yēsū vé tā sī āní.

42 Sē 'bá kárakarā ẹ'yīkí Yēsū ri rá, Yāhúdī rī pi vé drīkoma ẹ'yīkí kpá Yēsū ri rá, 'bo kōpi rikí ĩvé ẹ'yīngárá ā tā ũzūúú, ā'diātāsīyā kōpi rikí 'oó ũrī sī Fārúsī rī pi sī, kōpi ā drokí rí ī fūú Jó Múngú ri Zízú rī agásī āmvé ku. 43 Kōpi lēkí 'bá rī pi ẹ ingúkí ī áyu, kōpi 'dukí tā Múngú vé rī 'bāá tā āmbúgú rú kuyé.

44 Yēsū ní átázú ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Bá rī ẹ'yī dō ma rá, ẹ'yī 'yéṅá ma ọ'dúkúlegúsī kuyé, ẹ'yī kpá Múngú ma ĩpēēpi rī rá. 45 'Bá rī ndre dō ma gí, ndre má Ẹtēpi ma ĩpēēpi rī gí. 46 Má ímú 'bá rī pi āsámvú gé nōgó ũtúná rú, āní 'bá ma ẹ'yī 'bá gí rī pi ā áwíkí rí adrii ĩníná agá ku.

47 "'Bá mávé ú'dúkó yīpi rá, tā ni 'duúpi ngaápi ku rī, á lī ĩrivé tā ni ku, ā'diātāsīyā má ímú tā lī 'bá vū drīgé rī pi drīgé kuyé, má ímú kōpi paá. 48 'Bá ma gāápi sī, āzini mávé ú'dúkó má ní átá nōri ẹ'yīpi ku rī, ī ímú tā lī ĩri drīgé rá. Átángá má ní rií átá nōri, ĩri úmvúlésī ímú ĩrivé tā lī nī. 49 Átángá má ní átá nōri, má ígá má drīgé kuyé, má Ẹtēpi ma ĩpēēpi rī lū má ní nī kīnī, mâ ímú tā 'dīri átá. 50 Á nī rá tā má Ẹtēpi ní ẹzī 'dīri, ĩri sē 'bá rī pi ídri 'dání'dání rī ĩsú āní rá. Tā má ní átá rī, ĩri tā má Ẹtēpi ní lūú má ní, mâ átá rī."

13

Yēsū ũjī ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi ā pá

1 Ú'dú Múngú ní Elizú Jó rī pi tī gé sī rī vé ũmū nyangárá ní drī ícázú kuyé rī gé, Yēsū nī rá 'yozú kīnī, ívé sá 'í ní vū nōri kuzú, 'í ní muzú 'í Ẹtēpi vúgá rī ícó gí. I'da ívé lēngárá ívé 'bá vū drīgé rī pi ní, lē kōpi agaá rá cīngbá cazú ũdū gé.

2 Yēsū pi ní úrízú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be ínyá ũndrēṅá vé rī ā nyangárá gá, ĩsúzú ādróko fi kú Yúdā Īsīkārīyótā Sīmonā mvópi ẹ ẹsī agá ĩnógósí gí, lē létī ndāá Yēsū ā ũli 'bezú āní. 3 Yēsū nī rá 'yozú kīnī, 'í Ẹtēpi sē 'í ní ũkpō tā ārēvú 'ozú rī céré gí, 'í íbī ímú Múngú

vúgálésīla, 'i kpá ri 'i újā gō mu Múngú vúgá 'dālē ũzi. 4 Kuru Yēsū ní ngazú uru sī ínyá tī gé 'dīgé, ĩri ní ívé bōngó á'bé'bē rī njezú 'i rú'bá gá sī rá, ĩri ní gōzú bōngó rú'bá ĩnízú ni 'í'dúzú ndrāzú 'i úpīlé gá áyu. 5 ĩri ní yīi 'í'dúzú dāzú bésēnī āngū ũjīzú ni agá, ĩri ní 'í'dózú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi ā pá ũjīzú, ĩri ní ívé bōngó rú'bá ĩnízú 'í ní ndrāá 'i úpīlé gá 'dīri oyuzú kōpi ā pá ĩnízú āní.

6 Kā ícá Sīmonā Pétēro vúgá, Pétēro ní 'yozú kīnī, "Úpí, 'í lē nyo mâ pá ũjī?"

7 Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "'Í nī drī tā má ní 'oó nōri kuyé, 'bo ú'dú āzi sī, mi ímú nī rá."

8 Pétēro ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Mí ícó mâ pá ũjī āluṅáni ku."

Yēsū ní újázú Pétēro ní kīnī, "Má ũjī dō mī pá kuyé, mí adri 'bá mâ pámvú ũbīpi ni ku."

9 Sīmonā Pétēro ní újázú ĩri ní kīnī, "Úpí, mi 'yéṅá mâ pá ũjī áyu āsī? Mí ũjī mâ drī pi mâ drī be ĩndī!"

10 Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "'Bá 'i ũjīpi gí rī, ĩri 'yéṅá 'i pá ũjī áyu, ā'diātāsīyā ĩri ā rú'bá ule, ĩndī ākó. ĩmi céré ule tā ũnjí ākó, 'yéṅá 'bá ālu ĩmi āsámvú gé 'dīgé, ĩri tā ũnjí be nī." 11 Yēsū nī 'bá ímúpi 'i ũli 'beēpi rī ĩnógósí gí, sē ĩri ní 'yozú ĩmi adrikí céré ule kuyé āní.

12 Yēsū kā ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi ā pá ũjī deḡ gí, ĩri ní ívé bōngó á'bé'bē rī 'í'dúzú gōzú akozú 'i rú'bá gá ũzi, ĩri ní 'i újázú muzú úrízú 'i vūrā gá ínyá tī gé 'dālē, ĩri ní kōpi zízú kīnī, "ĩmi nīkí nyo tā má ní 'oó ĩmi ní 'dīri rá? 13 ĩmi ri ma zī 'Ímbápi' āzini 'Úpí,' tā ĩmi ní 'yoó 'dīri pīrī, ā'diātāsīyā 'bá rī, ĩri ma 'i. 14 Ma ĩmivé Úpí, āzini Ímbápi, má ũjī ĩmī pá gí, nóni ĩmi 'í'dókí ĩmī pá ũjī, ọgúpí ā ũjī ọgúpí vé rī. 15 Má 'i'da ĩmi ní tā rī gí, lē ĩmi 'okí muzú sū má ní 'oó nōri tīni. 16 Ma ri ĩmi ní tā áda lū, ātí'bá ícó adrii āmbúgú ívé āmbúgú drīgé ku, 'bá ĩ ní rií áyúáyū rī, ícó adrii 'bá 'i áyúpi rī drīgé āmbúgú rú ku. 17 Nóni ĩmi nīkí tā 'dī'bée gí, ĩmi 'dukí dō ngaá rá, ĩmi tākiri ĩsú rá.

Yēsū ri átá kīnī, 'bá āzi ri ímú 'i ũli 'be rá

¹⁸ “Tā má ní 'yoó nōri, á 'yo ími tā sī céré kuyé, á nī 'bá má ní ũpēé rī pi gí. 'Bo tā 'dīri ā sē rí tā ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī ā nga rí 'i fūú tị ni gé bēnī. Tā ī ní sīi rī 'dīni, “Bá 'bá ní rií drī úsú īri be ngá nyazú trụ rī, īri ímú má ũli 'be nī.”

¹⁹ “Á lū ími ní tā 'dīri drīdrī, ā'diātāsīyā tā má ní lūú ími ní 'dīri kādō ímú 'i ngaá, ími ẹ'yīkí rí 'yozú kīnī, 'bá rī ma Kúrísítō 'i. ²⁰ 'Bá rī ā'yī dō 'bá má ní pēé rī rá, ā'yī 'dīri ma, 'bá rī ā'yī dō ma rá, ā'yī má Ẹtẹpi ma ĩpēepi rī rá.”

Yēsū ũlū tā ímúpi 'i ngaápi 'i rụ'ba gá rī

(Mātáyo 26:20-25; Mārākō 14:17-21; Lúkã 22:21-23)

²¹ Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri ā vūdrī gé, Yēsū ẹ ẹsí gō ĩzāngā ĩsú agaá rá, īri ní gōzú tā rī lūzú kōpi ní uletere kīnī, “Ádarú á 'yo ími ní 'dīni, ími āsámvú gé 'dīgé, 'bá ālu ri ímú má ũli 'be nī.”

²² 'Bá īri ā pámvú ũbī'ba rī pi, ógúpí ndre ógúpí ẹ mị, sē kōpi ẹ drī ábá céré céré, rikí ũsūú déna 'bá īri ní 'yoó 'dīri adri ā'di 'i. ²³ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'ba rī pi āsámvú gé, ālu ni Yēsū ní lēlē rī úrí kuú īri ā gārā gá. ²⁴ Sīmónā Pétēró ní drī suzú ágó úrípi Yēsū ā gārā gá 'dīri vúgá 'dāá, īri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Í zị Yēsū ri, 'bá lēepi tā ũnjí 'dīri 'oópi rī, īri adri ā'di 'i?”

²⁵ Ágó rī ní 'i ẹfízú Yēsū rụ'ba gá 'dāá, īri ní Yēsū ri zịzú kīnī, “Úpí, 'bá mí ní 'yoó 'dīri ā'di 'i?”

²⁶ Yēsū ní újázú īri ní kīnī, “Bá má ní ímú pánga í'dú dūú tịbị agá, sēé īri ní rī, 'bá rī adriipi 'dī.” Kúru īri ní pánga rī í'dúzá dūzú tịbị agá 'dāá, īri ní sēzú Yúdā ĩsīkārīyótā Sīmónā mvọpi ní. ²⁷ Yúdā kã pánga rī ẹ'yí, koro Sātánā* ní fizú ẹsí ni agá.

Yēsū ní 'yozú īri ní kīnī, “Í 'o tā mí ní lēé 'oó rī mbēlē mbēlē!” ²⁸ Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri fi 'bá úrí'ba ínyá tị gé 'dī'bée drīgé ālujání kuyé. ²⁹ Yúdā ní adrii 'bá riipi

mūfēngā 'bāápi ni rī sī, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'ba rī pi ā urụkọ ũsúkí déna Yēsū lū Yúdā ní ā mụ ānyāngā ũmụ rī vé rī jeé, dōku ā mụ ngá sēé 'bá ngá ākó rī pi ní. ³⁰ Yúdā kã pánga rī ẹ'yí, koro nga 'deé fūú mụú āmvé. ĩsú āngū rī ni gí.

Tāimbị ú'dí rī

³¹ Yúdā kã fūú jó rī agásí gí, Yēsū ní 'yozú kīnī, “Ma 'Bá Mvā 'i, sã ī ní ma íngúzú rī ícọ gí, ī Múngú ri íngú má rụ'ba gá, tā ímúpi 'i ngaápi má rụ'ba gá rī sī.

³² Íngúkí dō Múngú ri tā má ní 'oó rī sī, ma Mvā rú, Múngú ri ímú ma íngú rá, īri ímú ma íngú mbēlējá.

³³ “Má anjị rī, má adri caá ími āsámvú gé nōgó lókí be āco ku, ími úmvúlésí ímú ma ndā sụ má ní ándúru lūú Yāhúđi rī pi ní rī tịni. Āndrū sī, á lē lūú ími ní 'dīni, vūrā má ní mụzú rī, ími ícókí caá 'a ni gé ku.

³⁴ “Nóni á lē tāimbị ú'dí ni ẹzií ími ní, lē ími lēkí ími lēlē. Sụ má ní ími lēé rī tịni, kúru lē ími lēkí ími lēlē. ³⁵ Ími lēkí dō ími lēlē, 'bá rī pi céré nī áamá 'yozú kīnī, ími 'bá má pámvú ũbī'ba ni pi.”

Yēsū 'yo Pétēró ní kīnī, Pétēró ri ímú 'i gā rá

(Mātáyo 26:31-35; Mārākō 14:27-31; Lúkã 22:31-34)

³⁶ Sīmónā Pétēró ní Yēsū ri zịzú kīnī, “Úpí, 'i lē mụú íngōlé?”

Yēsū ní újázú īri ní kīnī, “Vūrā má ní lēzú mụzú 'a ni gé rī, mí ícọ mụú má be trụ āndrū ku, mí íbị mụ má vúgá sī ndō.”

³⁷ Pétēró ní Yēsū ri zịzú kīnī, “Úpí, mí kīnī, má ícọ mụú mí be trụ ku āsī? Á lē ma adii drāá mí tā sī.”

³⁸ Yēsū ní újázú Pétēró ní kīnī, “Mí nyo ícọ mí adii drā má tā sī rá? Ádarú á 'yo mí ní 'dīni, mí ímú 'yo mí tị sī ca vú be na, 'i nī ma kuyé, vūdrī ni gé, lōgúlōgú ri kúru céré 'be.”

14

Yēsū ũmī ívé 'bá 'i pámvú ũbī'ba rī pi vé ẹsí

13:18 13:18 Sāwumā 41:9 * **13:27** 13:27 Sātánā: Sātánā ri ádróko, īri āmbúgú índrī ũnjí rī pi drīgé, gā tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī, Múngú ídró īri 'bụ gé 'dāāsī. 'Í lā 'd'angará 12:7-9.

1 “Lē ĩmī ẹ̀sị ǎ adri ĩzāngǎ sī ku, ĩmi ẹ̀'yīkí Múngú ri, lē ĩmi ẹ̀'yīkí kpá ma ĩndī. 2 Má Ẹ̀tẹ̀pì vúgá 'bù gé 'dǎá, jó rī pi kárákará anigé, ǎ adri té dō 'díní kuyé, má ícọ́ té 'yoó kǐnī, ma mụ ĩmi ní vūrǎ údé 'dǎlé 'díní ku. 3 Á mụ dō vūrǎ rī údé ĩmi ní gí, ma ĩgō ímụ ĩmi bī jì mụ adri má be trẹ́ vūrǎ má ní adrizú rī gé 'dǎá. 4 ĩmi nīkí lẹ̀tì má ní lẹ̀zú mụzú ǎnì vūrǎ rī gé 'dǎlé rī gí.”

Yẹ̀sũ ri lẹ̀tì mụzú ǎnì Ẹ̀tẹ̀pì vúgá 'dǎlé rī

5 Tó má ní 'yozú Yẹ̀sũ ní kǐnī, “Úpí, 'bá nīkí kuyé mi dō ri mụ íngōlé, 'bá ícọ́ lẹ̀tì mí ní mụzú rī nī íngóni íngóni?”

6 Yẹ̀sũ ní újázú ĩri ní kǐnī, “Ma lẹ̀tì rī 'i, tā áda rī 'i, ǎzini ídri rī 'i. 'Bá rī ẹ̀'yī dō ma kuyé, ícọ́ agaá caá má Ẹ̀tẹ̀pì vúgá 'dǎlé ku. 7 Ádarú ĩmi nīkí té dō ma rá, ĩmi té ícọ́ má Ẹ̀tẹ̀pì ri nī rá. Ídózú ǎndrũ sī, mụzú drīdrī, ĩmi nīkí má Ẹ̀tẹ̀pì ri gí, ĩmi ndrekí ĩri gí.”

8 Pílípũ ní 'yozú Yẹ̀sũ ní kǐnī, “Úpí, mí i'da 'bá ní mí Ẹ̀tẹ̀pì ri, 'bá ẹ̀píkí rí tā ni sī múké múké.”

9 Yẹ̀sũ ní újázú Pílípũ ní kǐnī, “Pílípũ, á ri adrií ĩmi be trẹ́ nōgọ́ lókí be ǎco, 'í nī drī ma kuyé? 'Bá rī ndre dō ma gí, ndre má Ẹ̀tẹ̀pì ri gí, ngá mí ní 'yozú kǐnī, mâ i'da má Ẹ̀tẹ̀pì ri ĩmi ní rī ǎ'di? 10 ĩmi ẹ̀'yīkí 'yozú kǐnī, 'bá má Ẹ̀tẹ̀pì be ngá ǎlu 'díní kuyé? Tǎ má ní átá ĩmi ní 'dī'bée, má ígá ĩri má drīgé kuyé, má Ẹ̀tẹ̀pì 'bá ní adrií ĩri be ngá ǎlu rī, sē má ní ụkpō rizú ívé ẹ̀zì ngazú nī. 11 Lē ĩmi ẹ̀'yīkí tā má ní 'yoó 'bá má Ẹ̀tẹ̀pì be ngá ǎlu 'dīri, dōku ĩmi ẹ̀'yīkí ma, tā ǎyázú ǎyāyā má ní 'oó 'dī'bée sī. 12 Ádarú á 'yo ĩmi ní 'díní, 'bá ma ẹ̀'yīpi rá rī, ĩri ẹ̀zì ǎlu ǎlu má ní ngaá nōri 'dụ nga rá. ĩri ícọ́ ẹ̀zì rī nga má ní ngaá nōri ndē rá, ǎ'diātāsīyǎ ma ri mụ má Ẹ̀tẹ̀pì vúgá. 13 ĩmi zìkí dō tā ǎzi mâ rụ sī, má ícọ́ 'o ĩmi ní rá, ǎ'diātāsīyǎ ma Mvá rú, ẹ̀zì má ní 'oó 'dīri sī, ĩ má Ẹ̀tẹ̀pì ri íngú ǎnì. 14 ĩmi zìkí dō tā ǎzi mâ rụ sī, má ícọ́ 'o ĩmi ní rá.”

Yẹ̀sũ ẹ̀zì Índrì Uleterè rī vé tǎ

15 Yẹ̀sũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ụbī'bá rī pi ní kǐnī, “Ĩmi lēkí dō ma rá, tā má ní

lūú ĩmi ní 'dīri, ĩmi 'dụkí ngaánga. 16 Ma má Ẹ̀tẹ̀pì ri zì, ĩri ĩmi ní Índrì Uleterè rī ĩpē ímụ ĩmi ĩzǎ ko, ĩri ímụ adri ĩmi be mụzú 'dání'dání. 17 Índrì Uleterè rī, ĩri ĩmi ní tā áda rī i'da nī. 'Bá nyōókú nōri vé Yẹ̀sũ ri ẹ̀'yī'bá ku rī pi ícọ́kí Índrì Uleterè rī ísú ku, ǎ'diātāsīyǎ kōpi ícọ́kí ĩri ndreé ku, dōku nīkí ĩri ǎmá ku. 'Bo 'yéná ĩmi nīkí ĩri nī, ĩri adri ĩmi be trẹ́, ĩri fi adri ĩmi agá.

18 “Á mụ dō gí, má ícọ́ ĩmi kuú ĩmváanji rú ku, ma ĩgō ĩmi vúgá nōlé rá. 19 Ẹ̀sị mǎdǎ, 'bá ma ẹ̀'yī'bá kuyé rī pi ícọ́kí ma ndreé dīi ku, 'bo ĩmi ma ndre nī, ǎ'diātāsīyǎ ma adri ídri rú, ĩmi kpá adri ídri rú. 20 Ụ'dụ má ní ímụzú íngázú gōzú ídri rú rī gé, ĩmi ímụ nī 'yozú kǐnī, 'bá má Ẹ̀tẹ̀pì be ngá ǎlu. ĩmi ímụ adri má be trẹ́ ǎlu, sū má ní adrií ĩmi be trẹ́ rī tịni. 21 'Bá rī ẹ̀'yī dō mávé tā 'dụú ngaá rá, 'bá 'dīri lē ma lēlé. 'Bá ma lēpì lēlé rī, má Ẹ̀tẹ̀pì ri kpá ĩri lēlé, ma kpá ĩri lēlé, má ímụ ma i'da ĩri ní rá.”

22 Yúdǎ ní 'yozú kǐnī, “Úpí, mí 'yéná mí i'da 'bá ní, mí i'da mí 'bá vū drīgé nōgọ́ rī pi ní ku ǎsī?” Yúdǎ 'dīri adri Yúdǎ Ísīkārīyótǎ 'i ku, ĩri 'bá Yẹ̀sũ ǎ pámvú ụbī'bá rī pi vé ǎzi.

23 Yẹ̀sũ ní újázú ĩri ní kǐnī, “'Bá rī lē dō ma lēlé, ĩri tā má ní ímbá 'dīri 'dụ nga rá. Má Ẹ̀tẹ̀pì ri ĩri lēlé, 'bá úmvúlésī mụ ĩri vúgá, 'bá fi adri ĩri agá. 24 'Bá ma lēpì ku rī, lē tā má ní ímbá rī 'dụú ngaá ku, 'bo ǎ nī ǎmá múké 'yozú kǐnī, má ígá tā 'dīri má drīgé kuyé, má Ẹ̀tẹ̀pì ma ĩpēpì rī lū má ní nī.

25 “Ma ri tā 'dī'bée átá ĩmi ní má ní drī adrizú ĩmi be rī gé nō. 26 'Bo Índrì Uleterè má Ẹ̀tẹ̀pì ní ímụ ĩpēé mâ rụ sī ĩmi ĩzǎ koó rī, ĩri ímụ ĩmi ní tā rī pi ǎrēvú ímbá cére nī, ĩri sē ĩmi ímụ tā má ní átá ĩmi ní rī ígá ǎnì. 27 Ma ímụ ĩmi ní tǎkíri ku, tǎkíri má ní lēé kuú ĩmi ní 'dīri, íngá má vúgá, á sē ĩri ĩmi ní sū 'bá ẹ̀'yī'bá kuyé rī pi ní rii sēé rī tịni ku. Lē ĩmī ẹ̀sị ǎ adri ĩzāngǎ sī ku, dōku ĩmi 'okí ẗrī sī ku.

28 “Ĩmi yìkí ǎndúrú rá, má kǐnī, 'Ma ri mụ mụ, 'bo ma ĩgō ĩmi vúgá nōó rá.' ĩmi lēkí té dō ma rá, ĩmi té adri ǎyīkō sī, tā

má ní 'yoó ma ri mu má Ẹtẹ̀pì vùgá rĩ sī, ā'diātāsīyā ĩri má sī āmbúgú nī. ²⁹ Á lū ĩmi ní tā 'dĩri drĩdrĩ ʒsú nga drĩ 'i kuyé, ā'diātāsīyā kǎdō ímú 'i ngaá, ĩmi ẹ̀'yǐkí rí bēsīnī. ³⁰ Á lē átá ĩmi be vùú āco ku, ā'diātāsīyā ādróko vū nōri ruúpi rĩ ri ímú 'dĩ'dĩ, 'bo ícọ́ ma nděé ũkpǒ sī ku. ³¹ 'Bo lē 'bá vū drĩgẹ́ nōgọ́ rĩ pi ā nǐkí múké 'yozú kínī, á lē má Ẹtẹ̀pì ri lēlē, sēzú má ní rizú tā má Ẹtẹ̀pì ní ẹ̀zì rĩ 'duzú ngazú ānī.

“Īmi íngákí, 'bā mukí.”

15

Yēsū ri peṭi áda vinyō vé rĩ

¹ “Ma peṭi áda vinyō vé rĩ,* má Ẹtẹ̀pì ri ómvú vinyō vé rĩ vé ẹ̀'dípa. ² Má Ẹtẹ̀pì ri peṭi vinyō vé rĩ ẹ́ drĩtì 'a'bá ku rĩ pi uga vūgá. 'Bo peṭi rĩ vé drĩtì 'a'bá ĩndĩ rĩ pi, ĩri rū'bá kọpi rú'bá gá rĩ pi úpí vūgá, kọpi gō 'a ambamba. ³ Īmi ícákí nóni múké tā má ní lūú ĩmi ní 'dĩ'bée sī gí. Ụ'dúkọ́ má ní lūú ĩmi ní 'dĩri, ũjĩ ĩmi ícá kuú ule gí. ⁴ Īmi áwíkí adrií má agá, ma kpá adri ĩmi agá. Peṭi vinyō vé rĩ ẹ́ drĩtì gákí dō ẹ́rìnga ni ā rú'bá gá sī gí, ícọ́ 'aá ku. Lē peṭi vinyō vé rĩ ẹ́ drĩtì ā adri ẹ́rìnga rĩ ā rú'bá gá. Īmi áwíkí dō adrií má agá kuyé, ĩmi ícókí tā múké 'oó ku.

⁵ “Ma peṭi vinyō vé rĩ, ĩmi adrikí sū peṭi vinyō vé rĩ ẹ́ drĩtì tìni. Īmi áwíkí dō adrií má agá, ĩmi ícọ́ tā múké ni pi 'o rá, ĩmi adrikí dō má rú'bá gá sī rará rú, ĩmi ícókí tā múké 'oó ku. ⁶ 'Bá rĩ áwí dō adrií má rú'bá gá kuyé, ĩ ĩri gū āmvé, sū ĩ ní peṭi vinyō vé rĩ ẹ́ drĩtì 'wi'bá gí rĩ pi ugaá vūgá rĩ tìni, ĩ kọpi zā ve ācì sī. ⁷ Īmi áwíkí dō adrií má agá, átángá má ní átá rĩ, ĩri áwí adri ĩmī ẹ́sì agá. Īmi zìkí dō ngá ĩmī ẹ́sì ní lēé rĩ, ĩ ícọ́ sē ĩmi ní rá. ⁸ Lē ĩmi 'okí tā múké, 'bá rĩ pi ā ndrekí rí 'yozú kínī, ĩmi 'bá mā pámvú ũbĩ'bá ni pi, tā ĩmi ní 'oó rĩ sī, ĩ má Ẹtẹ̀pì ri íngú ānī íngúngú.

* **15:1** 15:1 Peṭi vinyō vé rĩ: Yāhūdī rĩ pi 'dukí peṭi vinyō vé rĩ ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, kọpi ri ũ'a ni zo vinyō sū rú. Múngú ipē 'bá ʒsérélē vé rĩ pi adrií 'bá ívé ni, kọpi ā adrikí rí sū peṭi vinyō vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rĩ tìni. Nāpí peṭi vinyō vé 'dĩri, sē 'bá tājmbì ímbá'bá rĩ pi atala atala rĩ pi drĩgẹ́ rĩ pi be nǐkí áamá rá 'yozú kínī Yēsū ri ívé tā átá. 'Í lā Sāwumá 80:8-16; ʒsáyā 5:1-7; Yērēmíyā 2:21; Mātáyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19.

⁹ “Á lē ĩmi lēlē, sū má Ẹtẹ̀pì ní ma lēé rĩ tìni. Lē ĩmi áwíkí adrií lēngará mávé rĩ agá. ¹⁰ Īmi 'dukí dō tājmbì mávé 'dĩri ngaá rá, ĩmi áwí adri lēngará mávé 'dĩri agá, sū má ní má Ẹtẹ̀pì vé tājmbì 'dujú ngaá rá, má ní áwí adrií ĩrivé lēngará agá rĩ tìni. ¹¹ Á 'yo ĩmi ní tā 'dĩri, ā sē rí ĩmi ní āyíkō āmbúgú, sū má ní kpá adrií āyíkō sī rĩ tìni. ¹² Á 'yo ĩmi ní 'dĩni, lē ĩmi lēkí ĩmi lēlē, sū má ní ĩmi lēé rĩ tìni. ¹³ Tā āmbúgú lūúpi kínī 'bá rĩ lēngará be rĩ, ĩri 'bá rĩ ní ívé ídri adizú sēzú drāzú ívé ũndĩ rĩ pi ā tā sī. ¹⁴ Īmi 'dukí dō tā má ní lūú ĩmi ní 'dĩ'bée ngaá rá, ĩmi gō ícá ũndĩ mávé ni. ¹⁵ Má ícọ́ nóni ĩmi zìí átí'bá ku, ā'diātāsīyā átí'bá ícọ́ ẹ̀zì ívé 'bá āmbúgú ní ngaá rĩ nǐjì ku. Īmi nóni mávé ũndĩ, ā'diātāsīyā tā má Ẹtẹ̀pì ní lūú má ní rĩ, mā ũlū ĩmi ní céré gí. ¹⁶ Īmi ipēkí ma nī kuyé, má ipē ĩmi nī. Má ipē ĩmi, ĩmivé tā ĩmi ní 'oó rĩ ā pámvú ā 'a rí ũ'a rú muzú nyonyo. Īmi zìkí dō ngá má Ẹtẹ̀pì tì gē mā rú sī, ĩri sē ĩmi ní rá. ¹⁷ Tājmbì má ní sēé ĩmi ní rĩ 'dĩni, lē ĩmi lēkí ĩmi lēlē.

'Bá nyōókú nōri vé rĩ pi ímú ĩmi ngū ũnjí

¹⁸ “Dō 'bá nyōókú nōri vé rĩ pi ngūkí ĩmi ũnjí, lē ĩmi nǐkí 'yozú kínī, kọpi í'dókí drĩdrĩ ni ma ngūú. ¹⁹ Īmi té dō ri tā nyōókú nōri vé rĩ pi 'du nga, 'bá vū drĩgẹ́ rĩ pi té ĩmi lēlē. 'Bo ĩmi adrikí 'bá nyōókú nōri vé ni ku. Má ipē ĩmi ifūú 'bá nyōókú nōri vé rĩ pi āsámvú gē sī nī, 'bá nyōókú nōri vé rĩ pi ní ĩmi ngūzú ũnjí ānī. ²⁰ Lē ĩmi ígákí tā ándúrú má ní lūú ĩmi ní: 'Átí'bá ícọ́ adrií āmbúgú ívé āmbúgú drĩgẹ́ ku 'dāri.' Dō 'bá rĩ pi ọ̀cūkí ándúrú ma rá, ĩmi ọ̀sūkí kọpi ícókí kpá ĩmi ọ̀cūú ku? Kọpi 'dukí té dō tā má ní ímbá rĩ ngaá rá, kọpi té kpá tā ĩmi ní ímbá rĩ 'du nga rá. ²¹ Kọpi ĩmi ọ̀cū 'dĩni mā tā sī, ā'diātāsīyā kọpi nǐkí 'bá ma ipēepi rĩ kuyé. ²² Mā ímú té dō kọpi ní tā 'dĩri átá ku, kọpi ícókí té áamá 'yozú kínī, tā ĩ ní 'oó 'dĩri ũnjikānyā

'dīni ku. 'Bo nóni kōpi ícókí ìvé ũnjĩkãnyã ã tâ gãá bã ku. ²³ 'Bá rĩ ngũ dō ma ũnjĩ, ngũ kpá má Ẹtẹpi ri ũnjĩ. ²⁴ Mâ 'o dō tâ ãyãzú ãyãyã 'bá ãzi ní ãvũ ni 'oó kuyé ni kōpi ãsámvú gé ku, kōpi ícókí té nĩ áamá 'yozú kínĩ, tâ ì ní 'oó 'dĩri ũnjĩkãnyã 'dīni ku. 'Bo nóni kōpi ndrekí tâ má ní 'oó 'dĩ'bée, sē kōpi ngũkí 'bã má Ẹtẹpi be ãní ũnjĩ. ²⁵ Tã ì ní sīi Búkũ Múngú vé rĩ agá 'yoopi kínĩ, 'Kōpi ngũkí ma ũnjĩ tâ ã ndũ ãkó' 'dĩri, 'i ngaápi fũupi tị ni gé 'dĩ.

²⁶ "Ma ímũ ìmi ní Índrí Uleterē tâ be áda ìmi ìzã koopi rĩ ìpě, ìri ímũ má Ẹtẹpi vúgálésĩ, ìri ímũ tâ mávé rĩ átá nĩ. ²⁷ Ìmi kpá úmvúlésĩ ímũ mávé tâ ùlũ 'bá rĩ pi ní nĩ, ã'diãtãsiyã ìmi rikí adrii má be trũ 'dóngará gá 'dãá."

16

¹ "Má ùlũ ìmi ní tâ 'dĩri 'dīni, ìmi áwíkí rí adrii ìmivé ẹ'yĩngará agá ùgögō. ² Kōpi ímũ ìmi údró ùfũ Jó Múngú ri Zìzú rĩ agásĩ ãmvé. Lókí ãzi ri ímũ 'dĩ'dĩ, kōpi ímũ ìmi ú'dí, kōpi 'yo, ì 'dĩri ri ẹzĩ nga Múngú ní. ³ Kōpi ímũ tâ 'dĩ'bée 'o ìmĩ rú'bá gá rá, ã'diãtãsiyã kōpi nĩkí má Ẹtẹpi ri kuyé, kōpi nĩkí kpá ma kuyé. ⁴ 'Bo á lũ ìmi ní tâ 'dĩri, ã'diãtãsiyã lókí tâ 'dĩ'bée ní ímũzú ì ngazú rĩ kãdō ícá, ìmi ímũ tâ má ní lũú ìmi ní 'dĩri ígá rá. Á lũ ìmi ní tâ 'dĩ'bée drĩdrĩ kuyé, ã'diãtãsiyã ma drĩ ri adri ìmi be adri adri lókí be ãco.

Índrí Uleterē rĩ vé ẹzĩ

⁵ "'Bo nóni á nga gí, ma ri ma újã gō mụzú má Ẹtẹpi ma ìpěpi rĩ vúgá 'dãá, 'bo ìmi ãsámvú gé 'dĩgé, 'bã ãzi ma zĩpi 'yoopi kínĩ, ma ri mụ ngōlé yã 'dīni 'dãáyo. ⁶ Má ní 'yoó ma ri mụ má Ẹtẹpi vúgá rĩ sī, sē ìmi ní ìzãngã ìmĩ ẹsĩ agá. ⁷ 'Bo ádarú á lě lũú ìmi ní 'dīni, tâ má ní lězú mụzú nōosĩ rá rĩ, ma mụ ìmi ní tâ múké 'o. Má ní drĩ adringará gá ìmi be ùgögō rĩ gé, Índrí Uleterē rĩ ícó ímũ ìmi ìzã koó ku. 'Bo á mụ dō gí, ma íbí Índrí Uleterē rĩ ìpě ímũ ìmi ású ndō. ⁸ Índrí Uleterē rĩ kãdō ímũ, ìri ímũ 'bá vũ drĩgē rĩ pi vé ũnjĩkãnyã ã tâ átá kōpi ní pĩri

nĩ, ìri tâ pĩri rĩ vé tâ átá kōpi ní pĩri nĩ, ãzini ìri tâ ìngará rĩ vé tâ átá pĩri nĩ. ⁹ Ìri ũnjĩkãnyã rĩ vé tâ átá kōpi ní pĩri, ã'diãtãsiyã kōpi ẹ'yĩkí ma kuyé. ¹⁰ Ìri tâ pĩri rĩ vé tâ átá pĩri kōpi ní, ã'diãtãsiyã ma ri mụ má Ẹtẹpi vúgá, ìmi gōkí ma ndreé dđi ku. ¹¹ Ìri tâ ìngará rĩ vé tâ átá pĩri kōpi ní, ã'diãtãsiyã ãdróko riipi 'bá rĩ pi ẹ drĩ ọrúpi vũ drĩgē nōgō rĩ, ìkí tâ drĩ ni gé ìnógósí gí."

¹² "Ma drĩ tâ be ãmbúgú má ní lěé átá ìmi ní, 'bo nóni tâ má ní lěé átá ìmi ní nōri, tâ ni ícó fií ìmi drĩgē ku. ¹³ Índrí Uleterē tâ áda átápi rĩ kãdō ícá, ìri ímũ ìmĩ drĩ ko tâ áda rĩ nĩzú nĩ. Índrí Uleterē rĩ ígá tâ rĩ 'í drĩgē ku, ìri tâ rĩ yì má tị gé, ìri íbí ùlũ ìmi ní ndō. Ìri ímũ tâ ímũ'bá ì nga'bá drĩdrĩ 'dĩlé rĩ pi ùlũ ìmi ní nĩ.

¹⁴ Índrí Uleterē rĩ sē ì ímũ ma íngúngũ, ìri tâ ìfũupi má tị gé rĩ jì ùlũ ìmi ní nĩ.

¹⁵ Ngá má Ẹtẹpi vé rĩ pi ãrěvú céré mávé ni. Sē má ní 'yozú, Índrí Uleterē rĩ ã jì tâ ìfũupi má tị gé rĩ mụú ùlũú ìmi ní ãní.

¹⁶ "Ẹsĩ mädã, ìmi gōkí ma ndreé dđi ku, ìri gō adri mädã, vüdrĩ ni gé, ìmi gō ma ndre rá."

Ìzãngã rĩ gō 'i újã ícá ãyĩkō

¹⁷ 'Bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi uruko rikí ì uzijĩ ì ãsámvú gé sī kínĩ, "Tã ìri ní 'yoó, 'Ẹsĩ mädã, ìmi gōkí ma ndreé dđi ku, ìri gō adri mädã, vüdrĩ ni gé, ìmi gō ma ndre rá,' ãzini ìri ní 'yoó, 'Ma ri mụ má Ẹtẹpi vúgá,' 'dĩri vé ífífí ã'di?" ¹⁸ Kōpi gōkí 'yoó dđi kínĩ, "Tã ìri ní 'yoó kínĩ, 'ẹsĩ mädã, 'dĩri vé ífífí ã'di? 'Bá nĩkí tâ ìri ní átá 'dĩri vé ífífí kuyé."

¹⁹ Yēsũ nĩ áamá rá 'yozú kínĩ, kōpi lěkí 'i zijĩ tâ 'dĩri sī, ìri ní 'yozú kōpi ní kínĩ, "Ìmi ri ìmi uzijĩ ìmi ãsámvú gé sī tâ má ní 'yoó ìmi ní, 'Ẹsĩ mädã, ìmi gōkí ma ndreé dđi ku, ìri gō adri mädã, vüdrĩ ni gé, ìmi gō ma ndre rá' 'dĩri sī? ²⁰ Ádarú á 'yo ìmi ní 'dīni, ìmi ímũ ãá ngo, ãzini lüülü ga rá, 'bo 'bá nyōókú nōri vé rĩ pi adri ãyĩkō sī. Ìmi ímũ ìzãngã nya rá, ìzãngã ìmi ní nyaá rĩ ã vüdrĩ gé, ìmi gō ãyĩkō ísú rá. ²¹ Úkú lěepi típi títi rĩ, ìri ìzãngã nya ambamba

sâ mváná rĩ tĩzú rĩ gé, 'bo tĩ dō mváná rĩ gí, ĩzāngā ĩri ní nyaá rĩ vé tã ri gō āvĩ éšĩ ní agásĩ rá, ā'diātāsīyā ĩri adri āyĩkō sī, 'í ní mváná rĩ tĩ ĩfũú vũ drĩgē nōgó gí rĩ sī. 22 ĩmi nóni ĩzāngā sī, 'bo ma gō ímú ĩmi ndre dīĩ rá, ĩmi gō ímú adri āyĩkō sī, 'bá āzi ícó ĩmivé āyĩkō izaá ĩmĩ éšĩ agásĩ ku. 23 Ụ'dụ 'dāri gé, ĩmi ícókí gōó ngá āzi zịĩ má tị gé ku. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní, ĩmi zịkí dō ngá āzi mâ rụ sī, má Ẹtẹpi ri ícó sē ĩmi ní rá. 24 Í'dózú 'dā cĩmgbá āndrũ sī, ĩmi zịkí ngá āzi mâ rụ sī ālujani kuyé. ĩmi zịkí, ĩmi ícó ịsụ rá, ĩmivé āyĩkō ri ímú aga rá.

25 “Á ri ĩmi ní tã 'dĩri átá nāpí rú, lókí āzi ri ímú 'dĩ'dĩ, á gō átá ĩmi ní nāpí sī ku, ma ímú má Ẹtẹpi vé tã lū ĩmi ní uletere. 26 Ụ'dụ 'dāri gé, ĩmi ímú tã rĩ zịĩ má Ẹtẹpi tị gé mâ rụ sī. Tã má ní 'yoó 'dĩri, adri 'yozú kīnī, ma mụ tã ri zịĩ má Ẹtẹpi tị gé 'dāá nī 'dĩni ku. 27 Lē ĩmi nĩkí múké 'yozú kīnī, má Ẹtẹpi lē ĩmi lēlē, ā'diātāsīyā ĩmi lēkí kpá ma lēlē, ĩmi ẹ'yĩkí rá 'yozú kīnī, má íbĩ ímú Múngú vúgálésīla. 28 Má íbĩ ímú má Ẹtẹpi vúgálésīla, má ífí ícá 'bá nyọọkú nōri vé rĩ pi āsámvú gé. Nóni ma 'bá nyọọkú nōri vé rĩ pi ku, ma ri ma újá gō má Ẹtẹpi vúgá.”

29 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Nóni mí átá 'bá ní tã rĩ nāpí sī kuyé, 'í lū 'bá ní tã rĩ uletere gí. 30 Nóni 'bá nĩkí áamá rá 'yozú kīnī, 'í nĩ tã ārēvú céré, lē 'bá āzi ē iza sâ mí zizú dīĩ ku. Tã 'dĩri sē 'bá ẹ'yĩkí 'yozú kīnī, mí íbĩ ímú Múngú vúgálésīla.”

31 Yēsũ ní újázú kọpi ní kīnī, “Ádarú ĩmi ẹ'yĩkí nóni ma gí? 32 'Bo lókí āzi ri ímú 'dĩ'dĩ, ícá nóni gí, ĩmi ímú ĩmi íré rá, 'bá ālu ālu ri nga mụ ívé āngá. ĩmi ímú ma ku ọ'dúkúlegúsī. 'Bo má adri ọ'dúkúle ku, má Ẹtẹpi ri adri má be trú ālu.

33 “Á lū ĩmi ní tã 'dĩri, ĩmi ní adrií má agá rĩ sī, ĩmi ịsúkí rí tākiri ānī. Vũ drĩgē nōgó, ĩmi ímú ĩzāngā nya ambamba. 'Bo lē ĩmĩ éšĩ ā adri ũkpó ũkpó, ā'diātāsīyā ā ndē vũ ũnjikānyā be nōri vé ũkpó gí.”

17

Yēsũ zị Múngú ri

1 Yēsũ ká átángá rĩ átá deę ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní gí, ĩri ní 'í mị 'bázú āngũ ndrezú mụzú 'bũ gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Má Ẹtẹpi, ma Mvā mívé ní, sâ mí ní ma íngúzú rĩ ícó gí, sâ má ní kpá mí íngúzú rĩ ícó gí. 2 Má Ẹtẹpi, mí sē má ní ũkpó adrizú 'bá rĩ pi drĩgē céré rĩ nī, mâ sē rí ídri 'dāni'dāni rĩ 'bá mí ní ẹzịĩ kuú má ní rĩ pi ní ānī. 3 Lẹtị ĩ ní ídri 'dāni'dāni rĩ ịsúzú rĩ, lē 'bá rĩ pi ā nĩkí mí 'yozú kīnī, mí Múngú adriípi áda rĩ, āzini lē kọpi ā nĩkí kpá ma Yēsũ Kúrísítō mí ní ịpēé ímú vũ drĩgē nōó rĩ. 4 Má Ẹtẹpi, ẹzịĩ mí ní sēé má ní, mâ ímú ngaá vũ drĩgē nōgó rĩ, á de nóni gí, sē 'bá rĩ pi íngúkí mí ānī rá. 5 Má Ẹtẹpi, nóni mí sē ē íngúkí ma íngúngũ, sũ ĩ ní 'bá íngú mí be ĩ ní drĩ vũ rĩ gbizú kuyé 'dāri gé rĩ tịni.

Yēsũ zị Múngú ri ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní

6 “Má Ẹtẹpi, mí sē má ní 'bá mâ pámvú ũbĩ'bá ní pi rá, 'bá mí ẹ'yĩ'bá kuyé rĩ pi āsámvú gé, má i'da mívé tã kọpi ní rá, kọpi ọtụ 'bá mívé ní pi, nóni mí ẹzịĩ kọpi má ní gí, kọpi 'dukí ụ'dúkó mívé rĩ ā tã 'bāá āmbúgú. 7 Kọpi nĩkí rá 'yozú kīnī, ngá mí ní sēé má ní rĩ pi ārēvú céré íbĩ íngá mí vúgá. 8 Tã mí ní ũlūú má ní rĩ, mâ ũlū 'bá mâ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní rá, kọpi ẹ'yĩkí rá. Kọpi nĩkí rá 'yozú kīnī, má íbĩ ímú mí vúgálésīla, āzini kọpi ẹ'yĩkí rá 'yozú kīnī, mí ịpē ma nī. 9 Múngú, ma ri mí zị 'bá ma ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi ní, á zị 'bá ma ẹ'yĩ'bá kuyé rĩ pi ní ku. Ma ri mí zị 'bá mí ní sēé má ní rĩ pi ní, ā'diātāsīyā kọpi 'bá mívé ní. 10 'Bá mí ní sēé má ní 'dĩ'bée, kọpi 'bávé ní mí be, kọpi sē ĩ ma ịnjĩnĩ. 11 Má Ẹtẹpi adriípi Uletere rĩ, á gō adrií nyọọkú drĩgē nōgó ku, ma mụ mí vúgá, 'bo 'bá mâ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi drĩ áwí adri mâ vudrĩ gé nyọọkú drĩgē nōgó. Mí ũtē kọpi ũkpó mí ní ándúrú sēé má ní 'dāri sī, kọpi ā adrikí rí ngá ālu, sũ 'bá ní adrií mí be ngá ālu rĩ tịni. 12 Má ní adringará gá kọpi be rĩ gé, á rụ kọpi múké ũkpó mí ní sēé má ní 'dāri sī, á mba kọpi ā tã múké, á ku 'bá āzi fí tã ũnjí gé kuyé, 'yéná ágó

úmvúlésī ímúpi fípi ízāngā deępi ku rī agá rī 'i, tā ī ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī, ā nga rí 'i fūú tị ni gé bēnī.

13 “Á nga nóni gí, ma ri mụ mí vúgá, tā má ní tā 'dīri átázú ísúzá ma drī nyọókú drīgé nōgó rī, ā 'diātāsīyā 'bá má pámvú ūbī'bá rī pi ā adrikí rí āyīkō sī, sū má ní adrii rī tịni. 14 Má ūlū tā mí ní ūlūú má ní rī 'bá má pámvú ūbī'bá rī pi ní rá, 'bo 'bá nyọókú drīgé nōgó rī pi lēkí kọpi ā tā ku, ā 'diātāsīyā 'bá má pámvú ūbī'bá rī pi adrikí 'bá nyọókú nōri vé ni pi ku, sū má ní adrii 'bá nyọókú nōri vé ni ku rī tịni. 15 Má Ẹtẹpi, á zị mi 'yozú kínī, mī 'du 'bá má pámvú ūbī'bá rī pi vū drīgé sī rá 'dini ku, lē mī ūtē kọpi, ādróko ā 'o rí kọpi ūnjí ku. 16 'Bá má pámvú ūbī'bá rī pi adrikí 'bá nyọókú nōri vé ni ku, sū má ní adrii 'bá nyọókú nōri vé ni ku rī tịni. 17 Mí ẹ'yí kọpi adrii 'bá mívé ni pi, mí ímbá kọpi ní tā áda mívé rī, tā mí ní ímbá 'dīri ā sē rí kọpi ā adrikí rí uletere. 18 Á pē kọpi mụzú 'bá nyọókú nōri vé rī pi āsámvú gé 'dāá, sū mí ní ma ĩpēé ímúzá 'bá nyọókú nōri vé rī pi āsámvú gé rī tịni. 19 Má adi má ngúlúpí kọpi ā tā sī, kọpi ā adrikí rí ádarú uletere 'bá mívé ni pi.

20 “Á zị mi 'yéńá 'bá má pámvú ūbī'bá rī pi ní ọ'dúkúle ku, ma mi zị 'bá úmvúlésī ímú'bá ma ẹ'yí'bá rá rī pi ní ĩndī, kọpi ní ọ'dúkú múké 'bá má pámvú ūbī'bá rī pi ní ūlūú rī yíí rá rī sī. 21 Ma ri mi zị kọpi ní, kọpi ā adrikí rí ngá ālu, sū 'bá ní adrii mí be ngá ālu rī tịni. Má Ẹtẹpi, 'bá mí be ngá ālu, kọpi ā adrikí ngá ālu 'bá agá, 'bá nyọókú nōri vé rī pi ē ẹ'yíki rí 'yozú kínī, mí ĩpē ma nī. 22 Má íngú 'bá má pámvú ūbī'bá rī pi íngúngū, sū mí ní ma íngú rī tịni, ānī kọpi ā adrikí rí ngá ālu, sū 'bá ní adrii mí be ngá ālu rī tịni. 23 'Bá 'bá má pámvú ūbī'bá rī pi be ngá ālu, 'bá kpá mí be ngá ālu, ānī 'bá nyọókú nōri vé rī pi ā nīkí rí 'yozú kínī, mí ĩpē ma ímúzá nī, āzini 'í lē kọpi sū mí ní ma lēé rī tịni.

24 “Má Ẹtẹpi, á lē 'bá mí ní sēé má ní rī pi ā mụkí adrii má be trú vūrā má ní mụzú adrizú rī gé, kọpi ā ndrekí rí mávé

dīngará pōwūpōwū mí ní sēé má ní rī, ā 'diātāsīyā ī ní drī 'bū pi gbizú vū be kuyé rī gé, 'í lē ma lēlē.

25 “Má Ẹtẹpi, mi adrii pi tā be pi rī rī, 'bá nyọókú nōri vé rī pi nīkí mi kuyé, 'bo á nī mi rá, 'bá má pámvú ūbī'bá rī pi nīkí amá rá 'yozú kínī, mí ĩpē ma nī. 26 Á sē kọpi nīkí mi gí, ma sē kọpi mi nī mụzú nyonyo, ānī lēngará mí ní ma lēzú ālu ālu 'dīri ā aga rí caá kọpi rú'bá gá, ma má ngúlúpí sī, ma adri kọpi be trú.”

18

*Āngaráwá rī pi rúkí Yēsū ri
(Mátayo 26:47-56; Mārakō 14:43-50;
Lúkā 22:47-53)*

1 Yēsū ká Múngú ri zị deę, ĩri ní ngazú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be, kọpi ní ẹlízú mụzú í'búná Kídīrónī vé rī agásī alé 'dāá, kọpi ní cazú ọmvú ī ní pe tị ọlívē* vé rī pi sazú rī gé. Kọpi ní fizú mụzú ọmvú rī agá 'dāá.

2 Yúdā Yēsū ā ūli 'beépi rī nī vūrā 'dāri rá, ā 'diātāsīyā Yēsū pi ándúru rí ī úmú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be nījī vūrā 'dāri gé. 3 Kúru Yúdā ní āngaráwá Rómā vé rī pi ē drī kozú mụzú 'bá rí 'bá Jó Múngú vé rī ūtē 'bá rī pi be ọmvú rī agá 'dāá, atala atala rī pi drīgé rī pi Fārúsī rī pi be, ĩpēkí āngaráwá rī pi ímúzá Yēsū ri rúngará gá nī. Āngaráwá rī pi ū'yūkí ácí, u'dúkí lámā, āzini ngá ẹ'dí vé ni pi ī drīgé sī mụzú ĩndī.

4 Yēsū nī tā ímú'bá ī nga 'bá 'í rú'bá gá rī pi ārēvú céré rá. Yēsū ní ĩfúzú ímúzá kọpi ẹndrẹtị gé nōó, ĩri ní kọpi zízú kīnī, “Bá ĩmi ní ríi ndāá rī ā'di 'i?”

5 Āngaráwá ī ní ĩpēé rī pi ní újázú Yēsū ní kínī, “Bá rí Yēsū Nāzērétāgú rī ndā.”

Yēsū ní 'yozú kọpi ní kīnī, “Bá ĩmi ní ríi ndāá rī ma 'i.” Yúdā Yēsū ā ūli 'beépi rī, tu pá kọpi āsámvú gé 'dāá ĩndī. 6 Yēsū ká 'yoó kọpi ní, “Bá rī ma 'i,” kọpi sīkí úgóró sī úgóró sī u'deé vūgá.

7 Yēsū ní gōzú kọpi zízú dīj kīnī, “Bá ĩmi ní ríi ndāá rī ā'di 'i?”

* 18:1 18:1 Ọlívē: Pe tị ọlívē vé rī, ĩri 'a ū'a be, ĩ ícọ nya rá, ĩ ĩrívé ū'a zo ūdu rú, Yāhūdī rī pi rí tịbī á'dí ūdu rī sī, āzini kọpi rí tō lámā agá, ácí 'yūzú ānī.

Kòpì ní 'yozú kìnì, “Bà ri Yèsù Nāzēretāgú rī ndā.”

⁸ Yèsù ní 'yozú kòpì ní kìnì, “Á lū ìmi ní rá, 'bá rī ma 'i. Ìmi dō ri ma ndā, lē ìmi kukí 'bá adri'bée má be nō'bée ã dẹkí ì 'dīisī rá.” ⁹ Tā Yèsù ní 'yoó, lē 'bá adri'bá 'í be 'dī'bée ã dẹkí ì 'dīisī rá 'dīri, ã sē rí tā ìri ní ándúrú 'yoó kìnì, “Á ku 'bá mí ní sēé má ní rī pi fíí tā ūnjí gé ku” 'dāri ã nga rí 'i fūú tì ní gé bēsīnì.

¹⁰ Sīmonā Pétēro adriipi ìlì áco be drìgè rī ní ívé ìlì ìnjézú, ìri ní átálágú àmbúgú rī vé tūgērì ē bì drì èndèpì gé rī gazú mvórú 'dezú vūgá 'dāá. Tūgērì rī ã rú Málūkō 'i.

¹¹ Yèsù ní 'yozú Pétēro ní kìnì, “Í su mívè ìlì áco 'dīri gōó ívé kērèwū agá 'dāá ūzi! Mí ūsū, mí kìnì, ìzāngā má Ètèpì ní tā ni útú kuú má ní ìnógòsì gí 'dīri, ícò ma ìsù ku?”

Jìkí Yèsù ri muzú Ānásì èndrètì gé
(Mātáyo 26:57-58; Mārākō 14:53-54;
Lúkã 22:54)

¹² Kúru àngaráwá Rómā vé rī pi ìvé ūgalaku àmbúgú† rī be, Yāhūdì rī pi vé 'bá àngū ütē'bá rī pi be, kòpì ní Yèsù ri ružú úmbézú. ¹³ Drīdrī ni, kòpì jìkí ìri muzú Ānásì èndrètì gé. Ānásì ri Kāyáfā vé ényèpì. Ílì 'dāri gé, Kāyáfā ri átálágú àmbúgú rú nī, Ānásì ã vūrā gá. ¹⁴ Kāyáfā 'yo ándúrú Yāhūdì rī pi vé 'bá drīkoma rú rī pi ní kìnì, “Bá tré pi ní ūdrázú, múké ni, lē 'bá àlu ã drā kòpì ã vūrā gá nī.”

Pétēro 'í dō Yèsù ri gāá
(Mātáyo 26:69-70; Mārākō 14:66-68;
Lúkã 22:55-57)

¹⁵ Sīmonā Pétēro pi ní 'dezú muzú 'bá Yèsù ã pámvú ūbī'bá rī pi vé āzi be Yèsù ã vūdrī gé sī. Átálágú àmbúgú rī nī 'bá Yèsù ã pámvú ūbīipi 'dīri rá, 'bá Yèsù ã pámvú ūbīipi 'dīri 'de muzú Yèsù ã vūdrī gé sī átálágú àmbúgú rī vé jó ã bóró gá 'dāá. ¹⁶ 'Bo Pétēro áwí ívé rī tēé kuú àmvé kání rī vé kẹ̀tìlè gá 'dāá. 'Bá Yèsù ã pámvú ūbī'bá rī pi vé āzi átálágú àmbúgú rī ní nīí rá rī ní 'i újázú gōzú kẹ̀tìlè gá 'dāá, ìri ní átázú mvá ūkú riipi kẹ̀tìlè rī

ūtēepi rī be, mvá ūkú rī ní Pétēro ri ìjízú ífízú jó agá nōó.

¹⁷ Mvā ūkú kẹ̀tìlè rī ütēepi rī ní Pétēro ri zízú kìnì, “Mí adri nyo 'bá ágó 'dāri ã pámvú ūbī'bá rī pi vé āzi 'i kuyé?”

Pétēro ní újázú ìri ní kìnì, “Bá rī adri ma 'i kuyé.”

¹⁸ Àngū rī ní igbeégbe rī sī, átí'bá èzì nga'bá rī pi, ūgalaku rī pi be ūdèkí àci, kòpì tukí pá kuú àci rī ã gārā gá sī kūrū, rií àci rī yuú, Pétēro tu pá kòpì àsámvú gé 'dāá ìndī àci rī yungará gá.

Átálágú àmbúgú rī uzi Yèsù ri tā sī
(Mātáyo 26:59-66; Mārākō 14:55-64;
Lúkã 22:66-71)

¹⁹ Átálágú àmbúgú Ānásì ní Yèsù ri zízú ìrivé 'bá ìri ã pámvú ūbī'bá rī pi ã tā sī, āzini tā ìri ní rií ímbá rī ã tā sī.

²⁰ Yèsù ní újázú ìri ní kìnì, “Má átá tā rī 'bá rī pi ní andrekelemgbe, á ri tā rī ímbá 'bá rī pi ní Jó Múngú ri Zízú rī pi agásì, āzini Jó Múngú vé rī agá, vūrā Yāhūdì rī pi ní rizú ì úmúzu rī pi gé sī, má úci tá āzi àlunāni kuyé. ²¹ Ngá mí ní ma zízú rī ā'di? 'Í zì 'bá mávè tá yì'bá gí rī pi áyu, 'í zì kòpì tá má ní lūú kòpì ní rī sī, kòpì nīkí tá má ní 'yoó rī rá.”

²² Yèsù ká tā rī 'yoó 'dīri tìni, 'bá àngū ütē'bá rī pi vé àlu ní Yèsù ri sazú, ìri ní 'yozú kìnì, “Ngá mí ní tá újázú átálágú àmbúgú rī ní 'dīni rī ā'di?”

²³ Yèsù ní újázú ìri ní kìnì, “Á 'yo dō tā āzi ūnjí rá, 'í lū tā ūnjí má ní 'yoó rī. Tā má ní 'yoó rī dō pìrì, ngá mí ní ma sazú rī ā'di?” ²⁴ Ānásì ní Yèsù ri pèzú muzú átálágú àmbúgú Kāyáfā vūgá 'dāá, ìsú úmbékí drì ni kú cí.

Pétēro èndì 'yoó kìnì, 'í nī Yèsù ri kuyé
(Mātáyo 26:71-75; Mārākō 14:69-72;
Lúkã 22:58-62)

²⁵ Sīmonā Pétēro ká rií pá tuú àci yungará gá 'dāá, 'bá 'dī'bée ã urukò ní gōzú ìri zízú dīí kìnì, “Mí adri nyo ágó rī vé 'bá ìri ã pámvú ūbī'bá rī pi vé āzi 'i kuyé?”

Pétēro gā kìnì, “Bá rī adri ma 'i kuyé.”

† 18:12 18:12 Ūgalaku àmbúgú àngaráwá rī pi vé rī: Ìri àngaráwá élifū àlu rī pi è drì koopi ni.

26 Átalágú āmbúgú rī vé tūgērī 'dāá anigé. Tūgērī 'dīri, īri ágó Pétēró ní bí ni līj mvóru 'dāri vé máríté. Īri ní Pétēró ri zizú kīnī, “Mí adri nyo ágó má ní ndree Yēsū be trú ómvú agá 'dāri 'i kuyé?”

27 Pétēró gā tā 'dīri kpémgbélé kīnī, “Bá rī adri ma 'i kuyé.” Koro lōgúlōgú ní céré 'bezú.

Pīlátō lī Yēsū vé tā

(Mātáyo 27:1-2, 11-14; Mārākō 15:1-5; Lúkā 23:1-5)

28 Ʋ'bútī kūnīkūnī, Yāhūdī rī pi ní Yēsū rī ijizú Kāyāfā vé āngá 'dāásī, kōpi ní ĩri jizú mužú ūgalaku Rómā vé ĩ ní zīj Pīlátō rī vé vūrā adrizú rī gé 'dālé. Kōpi fikí caá vūrā rī gé 'dālé kuyé, ā'diātāsīyā kōpi lēkí ĩ a'bií, ĩ adrikí rí ule, ĩ nyakí rí ānyāngā ĩ ní á'dí Ʋ'dú Múngú ní Elijú Jó rī pi tī gé sī rī bēnī. 29 Pīlátō ní fūzú mužú Yāhūdī rī pi vúgá āmvé 'dālé, ĩri ní kōpi zizú kīnī, “Tā ā pá ĩmi ní ágó nōri tōzú rī ā'di?”

30 Kōpi ní újázú Pīlátō ní kīnī, “Ágó 'dīri ā 'o té dō tā ūnjí kuyé, 'bá ícókí té ĩri ijí mí ędretī gé ku.”

31 Pīlátō ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi jīkí ĩri mužú 'dālé, ĩmi līkí ĩrivé tā sū ĩmivé tāimbí ní lēé rī tīnī.”

Kōpi ní újázú Pīlátō ní kīnī, “Tāimbí 'bávé Yāhūdī vé rī ā'yī 'bá ní 'bá āzi sēzú 'dizú drāzú ku.” 32 Tā 'dīri nga 'i 'dīni, tā Yēsū ní ótú 'yoó, 'i ímú drā sū 'dīri tīnī 'dāri, ā nga rí 'i fūú tī ni gé bēnī.

33 Pīlátō ní fizú gōzú jó agá 'dāá, ĩri ní Yēsū ri zizú ímúzú 'í vúgá nōó, ĩri ní ĩri zizú kīnī, “Mí 'bāgú Yāhūdī rī pi vé rī?”

34 Yēsū ní újázú Pīlátō ní kīnī, “Zīngárā mí ní ma zizú 'dīri, mí ígá ĩri mí drīgé yā, dōku 'bá uringó rikí átá āní má rú sī ní?”

35 Pīlátō ní újázú Yēsū ní kīnī, “Mí ūsū ma Yāhūdīgú? Mívé 'bá rī pi, atala atala rī pi drīgé rī pi be, ijíki mí sēé má drīgé nī. Tā ūnjí mí ní 'oó rī ā'di?”

36 Yēsū ní 'yozú kīnī, “Mālūngā mávé rī adri nyōókú nōri vé ni kuyé. Mālūngā mávé rī ā adri té dō nyōókú nōri vé ni, mávé 'bá má pámvú ūbī' 'bá rī pi té ę'dí 'dī ma ęrízú ípázú Yāhūdī rī pi vé ambugu rī pi drīgé sī rá. 'Bo mālūngā mávé rī adri nyōókú nōri vé ni kuyé.”

37 Pīlátō ní Yēsū ri zizú kīnī, “Mí 'bāgú?”

Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Tā mí ní 'yoó kīnī, ma 'bāgú 'dīri, ĩri tā áda, tīkí ma nyōókú nōri drīgé tā ā pá ālu sī, má ímú tā áda rī ūlūú. 'Bá tā áda 'oópi rī, ĩri mávé tā yī rá.”

38 Pīlátō ní Yēsū ri zizú kīnī, “Bá rī ícókí tā áda rī nī áamá íngóni?”

Pīlátō lī Yēsū vé drāngárā ā tā

(Mātáyo 27:15-31; Mārākō 15:6-20; Lúkā 23:13-25)

Pīlátō ní gōzú fūzú āmvé 'dāá, ĩri ní 'yozú Yāhūdī rī pi ní kīnī, “Má ísú tā āzi ūnjí ágó nōri rú' 'bá gá kuyé.

39 “Bo ĩmi Yāhūdī rú, ĩmivé mērē gá, Ʋ'dú Múngú ní Elijú Jó rī pi tī gé sī rī gé, ĩmi lēkí ā trūkí ĩmi ní 'bá ĩ ní 'yī kúú jó āngū ū'yízú rī agá ni ālu sēé. ĩmi lēkí má ĩtrū ĩmi ní 'bāgú Yāhūdī rī pi vé rī sēé?”

40 Kōpi ní ó'úzú Ʋ'dúkó be uringó 'dāá kīnī, “Kuyé, adri ĩri 'i ku! 'Í sē 'bá ní Bārābā ri áyu.” Bārābā ri 'bá ūnjí, ĩri 'bá waápi ārí' 'bá rú ni.

19

Pīlátō lī Yēsū vé tā kīnī, ā 'dīkí ĩri drāá rá

1 Pīlátō ní Yēsū ri sēzú āngáráwá rī pi drīgé, kōpi 'dekí rií ĩri ūgbāá kēlīnā sī. 2 Āngáráwá rī pi trakí ūcékúcé suú Yēsū drīgé kúlá rú, kōpi í'dúkí bōngó ika akoóko rúkú 'bāgú rī pi ní rií ángírí suú rī suú ĩri ā rú' 'bá gá. 3 Kōpi rikí ĩ ĩtrú mužú Yēsū vúgá 'dāá dīj dīj, kōpi rikí 'yoó kīnī, “Bá íngúkí mí rá, mí 'bāgú Yāhūdī rī pi vé rī!” Kōpi ní ĩri usazú.

4 Pīlátō ní gōzú fūzú mužú āmvé 'dāá dīj, ĩri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, “Īmi ndrekí drī ká, ma mužú Yēsū ri ijí ĩmi vúgá āmvé nōó, 'bo lē ĩmi nīkí áamá múké 'yozú kīnī, má ísú tā āzi ĩri ā rú' 'bá gá lūúpi kīnī ĩri 'bá ūnjí ni kuyé.” 5 Yēsū ní kúru ĩfūzú āmvé nōó, sukí ūcékúcé ĩ ní traá kúlá rú rī drī ni gé, sukí bōngó akoóko rúkú ndrōlūndrōlū rú ni ĩri ā rú' 'bá gá, Pīlátō ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, “Ī ndrekí drī ká! Ágó rī nō!”

⁶ Atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bá ri' 'bá Jó Múngú vé rī ütē' 'bá rī pi be, kōpi kâ muḡú Yēsū ri ndreé, kōpi ní ọ' 'úzú ú' 'dúkó be ọṛu 'dāá kīnī, "Īmi gbākí ĩri peṭi alambaku sígē! Īmi gbākí ĩri peṭi alambaku sígē!"

Pīlátō ní 'yozú kīnī, "Īmi jikí ĩmīngá ĩri muḡú gbāá ĩyí, má ísú má ĩrivé ũnjīkānyā lēzú ĩri 'ozú ũnjí ni kuyé."

⁷ Yāhūdī adri' 'bá drīkoma rú rī pi ní újázú Pīlátō ní kīnī, "Tāimbí 'bávé rī ā'yī rá kīnī, ā 'dīkí ĩri drāá rá, ā 'diātāsīyā kīnī, 'i Mvā Múngú vé ni."

⁸ Pīlátō kâ tā 'dīri yī, ũrī gō ĩri fuḡú ambamba. ⁹ Pīlátō ní gōzú fizú ívé vūrā adrizú rī gé 'dāá, jī Yēsū ri muḡú ĩndī. ĩri ní Yēsū ri zizú kīnī, "Mí íbí íngá ngūgá?" 'Bo Yēsū újī títí. ¹⁰ Pīlátō ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í lē átá má ní ku āsī? 'Í nī amá 'yozú kīnī, ma ũkpō be mi kuzú, dōku sēzú mi gbāzú peṭi alambaku sígē 'dīni kuyé?"

¹¹ Yēsū ní újázú Pīlátō ní kīnī, "Múngú ā útú té dō tā ni ĩnógósí kuyé, ũkpō mívé mí ní 'bāá tā 'ozú má rú' 'bá gá 'dīri ícó té ẹzī ngaá má be ku. 'Bo 'bá ma ruḡúpi íjipi mí endreṭi gé nōri 'o ũnjīkānyā agaápi rá ni."

¹² Pīlátō kâ tā 'dīri yī, lē létí ndāá Yēsū ri oyuzú 'dīisí rá. 'Bo drīkoma Yāhūdī rī pi vé rī pi ní 'yozú Pīlátō ní kīnī, "Mí oyú dō ágó 'dīri gí, mí ícó adrií ũndī 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī* vé ni ku. 'Bá 'yoópi 'í lē adrií 'bāgú rú 'dīri, ĩri āri' 'bá 'bāgú āmbúgú 'dīri vé ni."

¹³ Yāhūdī rī pi kâ tā 'dīri 'yoó 'dīni, Pīlátō ní Yēsū ri íjizú ímúzá kōpi vúgá āmvé nōó dī. Pīlátō ní gōzú muḡú úrizú ívé lúpá āmbūgū vé rī drīgē, vūrā ĩ ní údé kuú kpākpā írá sī rī drīgē. Vūrā 'dāri zikí Ēbérē tī sī Gābātā. ¹⁴ Ọ'dú 'bá rī pi ní rizú ĩ útúzá Ọ'dú Múngú ní Ełizú Jó rī pi tī gé sī rī vé rī gé, útú rī kâ 'í' 'dó caá sá muḡrī drī ni ĩrī gé 'dīgē, Pīlátō ní 'yozú Yāhūdī rī pi ní kīnī, "Īmivé 'bāgú rī, ĩri 'dī."

* **19:12** 19:12 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: ĩri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndīāndī rī pi agá rī pi drīgē, āngū Yūdáyā vé rī drīgē, āngū Gālíláyā vé rī drīgē, āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī drīgē. 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú āmbúgú rī zī ívé tī sī Kāyísárā. **19:14** 19:14 Wūngárá 12:17 † **19:17** 19:17 Peṭi alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi ri 'bá tā 'o' 'bá ũnjí rī pi gbā mūsūmārī sī peṭi alambaku sígē, ĩri sá 'du áco kōpi íbí drā ndō, kōpi ízāngā nya ambamba drāngárá rī gé.

¹⁵ 'Bá rī pi ní ọ' 'úzú ú' 'dúkó be ọṛu 'dāá kīnī, "Ā 'dīkí ĩri drāá 'dīisí rá, ā deki ĩri ẹzī 'dīisí rá!"

Pīlátō ní kōpi zizú kīnī, "Īmi lēkí nyo má gbā ĩmivé 'bāgú rī peṭi alambaku sígē?"

Atala atala rī pi drīgē rī pi ní újázú Pīlátō ní kīnī, "Bā 'bāgú ākó, 'bāgú 'bávé rī 'yéná 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī 'i!"

¹⁶ Pīlátō ní kúru Yēsū ri sēzú kōpi drīgē, kōpi ā muḡi gbāá peṭi alambaku sígē.

Yēsū vé gbāngárá peṭi alambaku sígē rī (Mātáyo 27:32-44; Mārākō 15:21-32; Lúkā 23:26-43)

Āngáráwá rī pi ní kúru Yēsū ri jizú muḡú. ¹⁷ Yēsū 'du peṭi alambaku† ĩ ní muḡú 'i gbāzú sí ni gé rī 'i ngúlúpí sī nī muḡú vūrā ĩ ní zī "Drī Kólōmgbó rī" gé 'dāá. Vūrā 'dāri Ēbérē tī sī zikí ĩri Gōlōgótā. ¹⁸ Āngáráwá rī pi muḡi Yēsū ri gbāá vūrā 'dāri gé, gbākí kpá 'bá ọṛuko ĩrī Yēsū be trú vūrā ālu ālu 'dāri gé, āzi rī ĩrivé drī ẹndepi gélésí, āzi rī drī ĩjī gélésí, gbākí Yēsū ri ágágá.

¹⁹ Pīlátō ní tāimbí sēzú, ĩ ní tā Yēsū ri tōzú rī sīzú 'bāzú peṭi alambaku ĩ ní Yēsū ri gbāzú sí ni gé rī drīlé gá 'dīni, "YĒSŪ NĀZĒRĒTĀGŪ RĪ, 'BĀGŪ YĀHŪDĪ RĪ PĪ VÉ RĪ." ²⁰ Yāhūdī kárakará rikí tā ĩ ní sī Yēsū vé peṭi alambaku ĩ ní ĩri gbāzú rī drīlé gá 'dīri lāá, ā 'diātāsīyā vūrā ĩ ní Yēsū ri gbāzú rī, ĩri ĩnyinájá kūrú ā gārā gá. Sīkí tā ri Ēbérē tī sī, Lātīnī tī sī, āzini Gīrīkī tī sī. ²¹ Atala atala rī pi drīgē rī pi ní 'yozú Pīlátō ní kīnī, "Mí sī tā rī 'yozú kīnī, "Bāgú Yāhūdī rī pi vé ni' 'dīni ku, lē mī sī 'Ágó 'dīri 'yo 'i tī sī kīnī, 'i 'Bāgú Yāhūdī rī pi vé rī.' "

²² Pīlátō ní újázú kōpi ní kīnī, "Tā ĩ ní sī gí rī, újákí ku."

²³ Āngáráwá rī pi kâ Yēsū ri gbāá peṭi alambaku sígē 'dāá gí, kōpi 'í' 'dúkí ĩrivé bōngó acoó caá vūrā sī sū, kōpi awakí ĩ āsámvú gé sī, ọgúpí 'du ālu, ọgúpí 'du ālu.

Kôpi 'dukí kpá ìrivé bōngó ìri ní rií suú rùkù rī† ìndī, údékí bōngó 'dīri āco rùkù caá vūgá 'dāá, adri kú múlú rú, ícíkí ícící kuyé.

²⁴ Āngáráwá rī pi ní átázú ĩ āsámví gé sī kīnī, “Lē 'bā ūsíkí bōngó āco rùkù 'dīri ku, 'bā 'bekí jēké sī, ā'di ri dō ícó 'dū nī.”

Tā 'dīri nga 'i sū ĩ ní sīí Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī,

“Kôpi 'bekí mávé bōngó jēké sī,
kôpi awakí ĩ āsámví gé sī.”

Āngáráwá rī pi 'okí sū ĩ ní lēé rī tīnī.

²⁵ Yēsū éndrēpī pi Yēsū éndrēpī vé ómvúpi be, Māriyā Kílópāsī ūkú ni be, āzini Māriyā Māgādēlénā be, kôpi mukí pá tuú peṭi alambaku ĩ ní Yēsū ri gbāzú kú sī ni gé rī ā gārā gá. ²⁶ Yēsū kā éndrēpī ri ndrēé tu pá kuú ívé 'bá 'i pámvú ūbīpi 'i ní lēélē rī gārā gá, ìri ní 'yozú éndrēpī ní kīnī, “Bá nōni adriipi mí mvá rú rī, ìri 'dī.” ²⁷ Yēsū ní kpá 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbīpi rī ní kīnī, “Bá adriipi mí éndrēpī rú rī, ìri 'dī.” Ágó Yēsū ā pámvú ūbīpi 'dīri ní Māriyā ri jizú muzú ívé āngá.

Yēsū vé drāngará

(Mātáyo 27:45-56; Mārākō 15:33-41; Lúkā 23:44-49)

²⁸ Yēsū kā nīí amá 'yozú kīnī, 'i de ívé ēzī gí, tā ĩ ní sīí Búkū Múngú vé rī agá rī ā nga rī 'i fūú tī ni gé ānī, ìri ní 'yozú kīnī, “Yīí úvá ndē ma gí.”

²⁹ 'Bāki vīnyō ūndrākúndra kú īgānā āzi agá, kôpi í'dúkí lífā suú peṭi sígé, suú vīnyō rī agá 'dāá, kôpi sukí Yēsū tī gé.

³⁰ Yēsū kā vīnyō ūndrākúndra rī mvuú, ìri ní 'yozú kīnī, “Tā rī deṭepi 'dī.” Drī ni ní kúru úlúzá kúlū, ìri ní ívé índrī kuzú Múngú drīgé.

³¹ Ụ'dú 'dāri 'bá rī pi ní rizú ĩ útúzá rī, kādō muú caá drū 'dīni, ìri adri ụ'dú Sābātā vé rizú ūmū nyazú rī. Yāhūdī rī pi lēkí 'bá ĩ ní gbāá peṭi alambaku sígé 'dī'bée ā adrikí caá cīmgbá ụ'dú Sābātā vé rī gé ku, kôpi zíkí Pīlātō tī gé kīnī āngáráwá rī pi ā ūgbākí 'bá 'dī'bée ā kórókó ūñó 'dīisī rá, kôpi ā ūdrākí rí

mbēlējá, ā ūtrūkí rí kôpivé āvū vūgá.

³² Āngáráwá rī pi ní í'dózú ágó āzi ĩ ní gbāá Yēsū be trū rī ā kórókó ūgbāzú ūñózú, vūdrī ni gé, kôpi ní kpá āzi rī vé rī ūgbāzú ūñózú. ³³ 'Bo kôpi ká caá Yēsū vūgá, kôpi ísúkí Yēsū drā gí, kôpi ūgbākí ìri ā kórókó fā ūñóo kuyé. ³⁴ Āngáráwá ālu ni ní Yēsū ā gārāfā sōzú ọjū sī, āri, āzini yīí ní ífūzú razú 'dizú rú' 'bá ni gé sī vūgá nōó. ³⁵ Ágó tā rī ndrēepi 'i mī sī rī, ūlū tā rī nī, tā ìri ní ūlūú rī, ìri tā áda. Nī amá 'yozú kīnī, tā 'i ní ūlūú 'dīri adri ūnjō kuyé. Ūlū tā 'dīri kīnī, ĩmi ẹ'yīkí rí 'yozú kīnī, ìri tā áda. ³⁶ Tā 'dī'bée ngakí ĩ 'dīni, tā ĩ ní sīí Búkū Múngú vé rī agá kīnī, “Ícókí ìrivé fā ūgbāá ñóo āluñani ku” 'dāri, ā nga rī 'i fūú tī ni gé bēnī. ³⁷ Tā rī āzi ĩ ní sīí Búkū Múngú vé rī agá rī 'yo kīnī, “Kôpi mī 'bā 'bá ĩ ní gārāfā ni sōo ọjū sī rī ndrēzú.”

Yēsū vé sīngará

(Mātáyo 27:57-61; Mārākō 15:42-47; Lúkā 23:50-56)

³⁸ Yōsēpā Ārīmātáyōgú rī, ìri 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi ni, 'bo ri tā 'i ní Yēsū ri ẹ'yīzú rī úcící, ā'diātāsīyā ìri ri 'o Yāhūdī rī pi sī ūrī sī. Mu Yēsū vé āvū ā tā zīí Pīlātō tī gé, Pīlātō ā'yī ìri ní rá. Ìri ní āvū rī 'duzú muzú sīzú nī. ³⁹ Nīkōdēmā ọtú ímúpi Yēsū vūgá ìnī sī rī 'de muzú Yōsēpā vūgá sī ìndī, jī ūdu ĩ ní usāá ẹjīngūrú sī ni muzú 'i drīgé sī ìndī, ūdu rī vé ẹnjīngará ìri ícó ca kílō pūkú na drī ni tōwú 'dīni rá.

⁴⁰ Āgō ĩrī 'dī'bée í'dúkí ẹjīngūrú rī ūdāá Yēsū vé āvū rú' 'bá gá sī, kôpi í'dúkí bōngó āvū rī ā rú' 'bá ímūlūzú ānī, sū Yāhūdī rī pi vé mērē rizú āvū sīzú rī tīnī. ⁴¹ Vūrā ĩ ní Yēsū ri gbāzú peṭi alambaku sígé rī, ìri ìnyinā ómvú ā gārā gá, gākí 'bú lūú ūjī agá āvū sīzú ní kú ómvú rī agá 'dāá, ūjī 'dāri sīkí drī 'bá āzi 'a ni gé 'dālē kuyé.

⁴² Ụ'dú 'dāri ní adrií ụ'dú Yāhūdī rī pi vé ni rizú ĩ útúzá fūzú ānī ụ'dú Sābātā vé rī gé rī sī, āzini ūjī āvū sīzú rī ní adrií ìnyinā rī sī, kôpi áwíkí Yēsū ri sīí ūjī rī agá 'dāgá.

† 19:23 19:23 Bōngó ìri ní rií suú rùkù rī: Bōngó 'dāri índrē sū jūlūbīyā tīnī. 19:24 19:24 Sāwumā 22:18

§ 19:31 19:31 Sābātā: Ụ'dú Sābātā vé rī, ìri í'dó sá áziyá ūndrējá vé rī gé. 19:36 19:36 Wūngará 12:46; Kālāfe 9:12; Sāwumā 34:20 19:37 19:37 Zākāriyā 12:10

20

Yēsū vé íngángará gōzú ídri rú rī vé tã (Mātáyo 28:1-10; Mārákō 16:1-8; Lúkã 24:1-12)

¹ Kã muḡ adrií Yīngã sī ũ'bùtì kũñkũñĩ, Māriyã Māgādēlénã ní 'dezú muḡú 'bùrēdrī gé 'dãá, ca muḡú ísú gūkí írã ĩ ní 'bù rī ē tì ọzũzú rī ãmvé gí. ² Īri ní 'dózú njuzú muḡú Sīmónã Pétēró vúgá, āzini Yēsū vé 'bá ĩri ã pámvú ũbīpi ĩri ní lēélē rī vúgá 'dãá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “Kōpi 'dukí Úpí Yēsū vé ãvũ 'bù rī agásĩ gí, 'bá ñíkí kuyé dō kōpi jíkí ĩri 'bãá ngūgá!”

³ Pétēró pi ní 'dezú muḡú Yēsū vé 'bá ĩri ã pámvú ũbīpi ĩri ní lēélē rī be 'bùrēdrī gé 'dãá. ⁴ 'Bá ĩrĩ 'dĩ'bée rikí njuú muḡú ọngú sī, 'bo 'bá Yēsū ã pámvú ũbīpi āzi 'dĩri ndē Pétēró ri ọngú sī rá, nju caá 'bùrēdrī gé 'dãá drīdrī. ⁵ Ọvũ 'bù rī ã 'a ọlũú, ísú 'yéṅá bōngó ĩ ní ãvũ rī ã rù'bá ìmũlũzú rī ndreé áyu, 'bo fi 'bù agá 'dãá kuyé. ⁶ Sīmónã Pétēró ĩ ní kuú vúlé rī kã caá, fi 'bù agá 'dãá nĩ, ndre bōngó ĩ ní ãvũ rī ã rù'bá ìmũlũzú rī, kukí kú 'bù agá 'dãá áyú. ⁷ Bōngó ĩ ní Yēsū ē mīlētì úmbézú rī tra 'i kú túngú, bōngó ĩ ní ãvũ rī ã rù'bá ìmũlũzú rī gũ kpá 'i kú túngú. ⁸ Kúru 'bá Yēsū ã pámvú ũbĩ'bá rī pi vé āzi caapi 'bùrēdrī gé 'dãá drīdrī rī ní kpá fizú 'bù agá 'dãá, kã bōngó rī ndreé, ĩri ní kúru ẹ'yìzú 'yozú kīnĩ, Yēsū íngá gōó ídri rú gí. ⁹ Tã ọtú Búkũ Múngú vé rī ní 'yoó, Yēsū ri ímú íngá gōó ídri rú rá 'dĩri fi kōpi drīgé 'dãá kuyé.

Yēsū 'i da 'i Māriyã Māgādēlénã ẹndrẹtì gé (Mārákō 16:9-11)

¹⁰ Kúru Yēsū vé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rī pi ní 'dezú mvizú gōzú 'bētì, ¹¹ 'bo Māriyã áwí ívé rī ríi ngoó vũrã ãvũ sīzú rī gé 'dãá. Īri ní ọvũzú 'bù rī ã 'a ọlũú, ¹² ĩri ní mālāyíkã ĩrĩ ni pi ndrezú 'bù agá 'dãá, kōpi úsúkí ĩ kú bōngó imve imve ni pi sī, kōpi úríkí kuú 'bù ĩ ní Yēsū ri sīzú rī agá 'dãá, āzi rī drīgélé sī, āzi rī pápálésĩ.

¹³ Mālāyíkã rī pi ní Māriyã ri zìzú kīnĩ, “Ūkú 'dĩri, mi ri ngo ãsĩ?”

Māriyã ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “'Dukí Úpí mávé rī muḡú gí, á ñĩ kuyé, dō jíkí ĩri muḡú 'bãá ngūgá.” ¹⁴ Māriyã ní kúru 'i újázú ãngũ údrézú 'i gārã gá sī, ndre Yēsū tu pá kuú 'dãá, 'bo ñĩ ámá 'yozú kīnĩ, 'bá rī Yēsū 'i 'dĩni kuyé.

¹⁵ Yēsū ní ĩri zìzú kīnĩ, “Ūkú 'dĩri, mi ri ngo ãsĩ? 'Bá mí ní ríi ndãá rī ã'di 'i?”

Māriyã ũsũ 'bá rī ọmvú 'dipa 'i. Īri ní 'yozú kīnĩ, “'Ámbúgú mávé rī, 'i 'du dō ãvũ rī muḡú nōósi mi 'i, 'i lũ má ní vũrã mí ní ĩri jìzú muḡú 'bázú rī, má mu rí ãvũ rī ísú ndreé bēsĩnĩ.”

¹⁶ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, “Māriyã!”

Māriyã ní 'i újázú ãngũ ndrezú Yēsū vúgá 'dãá, ĩri ní 'yozú Èbéré tì sī kīnĩ, “Rābónĩ,” ífífí ni “'Ímbápi.”

¹⁷ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, “Lē mí uló má rù'bá ku, má újá drī ma gōó má Ẹtẹpì vú 'dãá kuyé, 'i mu lũú má édrìpì ní, 'i 'yo, 'Ma ri ma újá gō má Ẹtẹpì Múngú vúgá, ĩri kpá ĩmi Ẹtẹpì, ĩri kpá ìmivé Múngú.”

¹⁸ Māriyã Māgādēlénã ní 'dezú muḡú 'bá Yēsū ã pámvú ũbĩ'bá rī pi vúgá 'dálé, ũlũ kōpi ní kīnĩ, “'Á ndre Úpí ri gí.” Māriyã ní tã Úpí ní 'yoó 'i ní rī ũlũzú kōpi ní.

Yēsū 'i da 'i ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rī pi ẹndrẹtì gé

(Mātáyo 28:16-20; Mārákō 16:14-18; Lúkã 24:36-49)

¹⁹ Kã muḡú adrií Yīngã sī ũndrésĩ, Yēsū vé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rī pi úmúkí ĩ vũrã ãlu gé, kōpi fikí úrí jó agá, kōpi ũpíkí kẹtì rī pi cí, ã'diātāsīyã kōpi ri 'o ũrĩ sī 'bá ambugu Yāhúdĩ rī pi vé rī pi sī. Yēsū ímú pá tuú kōpi ãsámvú gé, 'yo kōpi ní kīnĩ, “Tākíri ã adri ĩmi be!” ²⁰ Kã tã rī átá kōpi ní 'dĩni, ĩri ní ãzó bílé 'i drīgé, āzini 'i gārãfã gá rī sēzú ndrezú kōpi ní. 'Bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rī pi adrikí ãyĩkō sī kōpi ní Úpí ri ndreé rī sī.

²¹ Yēsū gō 'yoó kōpi ní dīj kīnĩ, “Tākíri ã adri ĩmi be. 'Á lē ĩmi pée muḡú sũ má Ẹtẹpì ní ma ĩpée rī tìñi.” ²² Yēsū ní ẹvĩvĩ vuzú kōpi drīgé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “'Índrí Uleteré rī ã adri ĩmi be. ²³ ĩmi trūkí dō 'bá ũñjìkãnyã 'o'bá rī pi ívé ũñjìkãnyã

agāsī rá, Múngú ri kôpi trũ ìvé ùnjĩkãnyã agāsī rá, ìmi trũkí dô kôpi ìvé ùnjĩkãnyã agāsī kuyé, Múngú trũ kôpi ku.”

Yēsũ 'i da 'i Tórnã endrẹti gé

²⁴ 'Bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'ba rĩ pi vé ãlu rú ni Tórnã Dídímã 'i, Yēsũ kã ícá kôpi ãsámvú gé, Tórnã ri ôgũpĩ ãsámvú gé 'dãáyo. ²⁵ 'Bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'ba rĩ pi ã uruko ní lüzú ìri ní kĩnĩ, “'Bá ndrekí Úpí ri rá!”

'Bo ìri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “'Á ndre dô mūsũmārĩ vé bĩlẹmĩ ì ní Yēsũ ẽ drĩ gbázú rĩ m̃a m̃i s̃i kuyé, ãzini má úló dô mēmérĩkó rĩ m̃a drĩ s̃i kuyé, ãzini á 'bã dô m̃a drĩ bĩlẹmĩ gārãfã ni gé rĩ úlózú kuyé, má ícá tã 'dĩri ẹ'yĩ ku.”

²⁶ 'Ú' dũ ẹzĩrĩ ã vùdrĩ gé, Yēsũ vé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'ba rĩ pi úmúkí ì gōó muú adrii trũ jó agá, Tórnã ri kôpi ãsámvú gé 'dãlé ìndĩ. Kôpi ùpĩkí kẹẹti rĩ pi cí, 'bo Yēsũ ìmú fĩ adrii kôpi ãsámvú gé 'dãlé, ìri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “Tãkĩri ã adri ìmi be.”

²⁷ Yēsũ ní kúru 'yozú Tórnã ní kĩnĩ, “'Í 'bã m̃i drĩ mvãná 'dĩgé, 'í ndre m̃a drĩ ágélé, m̃i ísú m̃i drĩ, m̃i úló m̃a gārãfã ãnĩ. Lẽ m̃ivé yĩkĩ ã awa 'i ìrĩ ku, lẽ m̃i ẹ'yĩ ma.”

²⁸ Tórnã ní újázú ìri ní kĩnĩ, “M̃i Úpí mávé ni, m̃i kpá Múngú mávé ni!”

²⁹ Yēsũ ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “M̃i ẹ'yĩ ma m̃i ní m̃a rú'ba ndreé gĩ rĩ s̃i? 'Bá ma ẹ'yĩ'ba, m̃a rú'ba ndre'ba kuyé rĩ pi vé ãyĩkó ri ìmú aga rá.”

³⁰ Yēsũ nga tã ãyázú ãyãyã ní pi kárakarã, ìrivé 'bá ìri pámvú ùbĩ'ba rĩ pi ndrekí rá. Tã ãyázú ãyãyã ìri ní 'oó rĩ pi uruko'bee s̃ikí búkũ nōri agá kuyé.

³¹ 'Bo s̃ikí tã 'dĩ'bee, ìmi ẹ'yĩkí rĩ 'yozú kĩnĩ, Yēsũ ri Kúrísitō, ìri Mvã Múngú vé ni, ìmi ẹ'yĩkí dô ìri gĩ, ìmi ìdri 'dãni'dãni rĩ ísú rá.

21

Yēsũ gō 'i i daá dđi

¹ Yēsũ gō ìndre ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'ba rĩ pi endrẹti gé dđi yĩ bālãlã Tĩbérĩyã ã gārã gá 'dãá. Tã rĩ nga 'i 'dĩni. ² S̃imōnã Pétērō pi, Tórnã Dídímã be, Nãtãnyélẽ íngapi Kãnã gálẽsĩ ãngũ Gãlĩlãyã vé rĩ agá rĩ be,

Zēbēdáyō ẹnjipĩ ìrĩ rĩ pi be, ãzini 'bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'ba rĩ pi ã uruko ìrĩ ni pi be, úmúkí ì vūrã ãlu gé. ³ S̃imōnã Pétērō ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, “'Á lẽ muú ì'bí 'beé.”

Kôpi ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, “'Bá lėkĩ muú ìndĩ.” Kôpi ní 'dezú fizú kũlúmgbã agá, muú ì'bí 'bengárã gá, 'bo ìnĩná 'dãri s̃i, kôpi 'bekĩ ì'bí ãlunãni kuyé.

⁴ Kã muú adrii ù'bũti kũnikũnĩ, Yēsũ mu pá tuú kuú yĩ tĩ gé 'dãá, ìrivé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'ba rĩ pi nĩkí ámã 'yozú kĩnĩ, 'bá rĩ Yēsũ 'i 'dĩni kuyé.

⁵ Yēsũ ní kôpi zizú kĩnĩ, “Mávẽ ùndĩ rĩ pi, ìmi í'bekĩ tró ì'bí kuyé?”

Kôpi ní újázú ìri ní kĩnĩ, “'Bá í'bekĩ ãlunãni kuyé.”

⁶ Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, “'Ìmi 'bekĩ ìmivé ìmbã rĩ pi kũlúmgbã rĩ vé wōkō drĩ ẹndẹpi gélé rú rĩ gé, ìmi ícá ì'bí 'be rá.” Kôpi kã ìmbã rĩ 'beé, sũ Yēsũ ní 'yoó rĩ tĩnĩ, kôpivé ìmbã rĩ ẹnjĩ lĩlĩ, kôpi ícókí ísẽ bã ku, ã'diãtãsiyã ì'bí rĩ pi tōkí ì ìmbã rĩ agá 'dãá kárakarã.

⁷ 'Bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'ba rĩ pi vé ãlu Yēsũ ní lėé agaá rá rĩ ní 'yozú Pétērō ní kĩnĩ, “'Bá rĩ Úpí 'i.” S̃imōnã Pétērō kã yĩ 'yozú kĩnĩ, “'Bá rĩ Úpí 'i,” ìri ní ívé bōngó 'í ní trũú 'bãã kuú vũgã rĩ 'í'dúzú akozú 'i rú'ba gá, ìri ní wazú 'dezú yĩ agá 'dãá.

⁸ 'Bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'ba rĩ pi sōkí ìvé kũlúmgbã rĩ muú pá tuú yĩ tĩ gé 'dãá, 'í'dózú kũlúmgbã rĩ ã rú'ba gá 'dĩgé, cazú yĩ tĩ gé 'dãá, ì ọvũ ca pá ã 'a mũdũrũlũ ãlu. Kôpi ní ìvé ìmbã rĩ ísészú ì'bí be agá tré. ⁹ 'Bá Yēsũ ã pámvú ùbĩ'ba rĩ pi kã ísĩ kũlúmgbã rĩ agásĩ, kôpi ísúkí ùdėkí ãcĩ kuú 'dãá, 'bãkĩ ì'bí úzó ãnĩ, ãzini 'bãkĩ pánga gārã ni gé.

¹⁰ Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'ba rĩ pi ní kĩnĩ, “'Ìmi ìjĩkĩ ì'bí ìmi ní 'beé sãná 'dĩri s̃i rĩ pi ã uruko ìmúzú nōó.”

¹¹ S̃imōnã Pétērō ní tuzú fizú kũlúmgbã agá, ìri ní ìmbã rĩ ísészú ìmúzú yĩ tĩ gélé rú, ì'bí ã'yĩ 'a ni gé mũdũrũlũ ãlu pũkũ tōwú drĩ na, ì'bí kárakarã 'dĩ'bee s̃i, ìmbã rĩ uce kuyé. ¹² Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbĩ'ba rĩ pi ní kĩnĩ, “'Ìmi ìmúkĩ, 'bã nyakí ìnyã.” 'Bo ùrĩ s̃i, 'bá ãzi zĩpi 'yoopi kĩnĩ, 'bá rĩ ã'di 'i yã 'dĩni 'dãáyo,

ã'diātāsīyā kōpi nīkí áamá rá 'yozú kīnī, 'bá rī Úpí Yēsū 'i. ¹³ Yēsū ní kúru ímúzú, ĩri ní pánga rī í'dúzú sēzú kōpi ní. Vúdrī ni gé, ĩri ní kpá ĩ'bī rī í'dúzú sēzú kōpi ní. ¹⁴ 'Dĩri nóni vú na ni Yēsū ní 'i i'dazú ívé 'bá 'î pámvú ũbī' 'bá rī pi ɛndrɛtɪ gé, ĩri ní íngázú gōo ídri rú rī ã vúdrī gé rī.

Yēsū pi vé tã Pétēro be rī

¹⁵ 'Bá Yēsū ã pámvú ũbī' 'bá rī pi kã ínyá rī nyaá deɛ, Yēsū ní 'yozú Sīmōnã Pétēro ní kīnī, "Sīmōnã Yūwánī ã mvá rī, 'í lē nyo ma mí ɔgūpī 'dī'bée agaá rá?"

Pétēro ní újázú ĩri ní kīnī, "Úpí, mí nī rá 'yozú kīnī, á lē mi agaá rá."

Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí úcé mávé kãbīlō anjī rī pi múké."

¹⁶ Yēsū gō tã rī ɛndī 'yoó dī kīnī, "Sīmōnã Yūwánī ã mvá rī, ɛndɛpī 'í lē nyo ma rá?"

Sīmōnã ní újázú ĩri ní kīnī, "Úpí, mí nī rá 'yozú kīnī, á lē mi rá."

Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí ütē mávé kãbīlō rī pi múké."

¹⁷ Vú na ni gé, Yēsū gō 'yoó Sīmōnã ní kīnī, "Sīmōnã Yūwánī ã mvá rī, 'í lē nyo ma rá?"

Pétēro gō adrií ĩzāngã sī, ã'diātāsīyā Yēsū ní 'i zī caá vú na kīnī, "'í lē ma rá yã" rī sī. ĩri ní kúru 'yozú Yēsū ní kīnī, "Úpí, mí nī rá, á lē mi ambamba!"

Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí úcé mávé kãbīlō rī pi múké. ¹⁸ Áda ádarú á 'yo mí ní 'dīni, mí ní drī ɔtú adrizú kɛrɪɲá rú rī gé, mí ri bōngó mívé rī úsú mí rú' 'bá gá mí drī sī nī, mí mụ vūrã mí ní lēé mụ rī gé. 'Bo 'í dē dō gí, mí mí drī ãdrō vūrã ãlu gé, 'bá ãzi ri ímú mí rụ, ĩri mí drī úmbé, ĩri ímú mí jī mụzú vūrã mí ní lēé ku ni gé."

¹⁹ Yēsū 'yo tã rī 'dīni lūzú kīnī, lɛtɪ Pétēro ní ímúzú drázú rī, ĩri sē ĩ ímú Múngú ri íngú ãní rá. Yēsū ní 'yozú Pétēro ní kīnī, "Mí ũbī mâ pámvú!"

'Bá Yēsū vé lēlē rī

²⁰ Pétēro újã 'i āngū úndrē 'î gārã gá sī kúrū, ĩri ní Yēsū vé 'bá ĩri ã pámvú ũbī' 'bá rī pi vé ãlu Yēsū ní lēlē rī ndrezú, ĩri ri ímú ĩ vúdrī gé sī, 'bá 'dĩri úrípi Yēsū ã gārã gá ínyĩná ínyá tɪ gé 'yoopi, "Úpí, 'bá

lēpi mí ũli 'beépi rī ã'di 'i rī 'i?" ²¹ Pétēro kã ágó rī ndrēé, ĩri ní Yēsū ri zizú kīnī, "Úpí, mí ũsū tã ágó 'dĩri drīgē íngóni?"

²² Yēsū ní újázú Pétēro ní kīnī, "Á lē dō ágó 'dĩri ã adri ídri rú cĩmgbá má ní ícázú rī gé, adri mí tã kuyé. Á 'yo mí ní 'dīni, lē mí ũbī mâ pámvú." ²³ Tã 'dĩri ayi mụzú 'bá Yēsū ri ɛ'yī' 'bá gí rī pi vúgá sī kīnī, ágó Yēsū ã pámvú ũbīpi 'dĩri ícó drãá ku. 'Bo tã Yēsū ní 'yoó rī adri 'yozú kīnī, ágó rī drã ku yã 'dīni ku, Yēsū kīnī, "Á lē dō ágó 'dĩri ã adri ídri rú cĩmgbá ú'dú má ní ícázú rī gé, adri mí tã kuyé?"

²⁴ Ágó 'dĩri 'bá Yēsū ã pámvú ũbīpi rī 'i, ndrē tã 'dī'bée 'î mị sī, sī kpá tã rī nī, 'bá nīkí rá tã Yēsū vé ĩri ní ndrēé 'î mị sī 'dī'bée, ĩri tã áda.

²⁵ Yēsū 'o tã kárakarã. Á sīkí té dō tã rī pi céré rá, vūrã ĩ ní búkū rī pi 'bázú rī ícó té caá ku.

Ẹzì
'bá áyúāyũ rĩ pi vé rĩ
Tā búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlũngará

Búkũ Ẹzì 'bá áyúāyũ rĩ pi vé rĩ, Lúkã sī nĩ, sī kpá búkũ Lúkã vé rĩ nĩ. Búkũ 'dĩri agá, Lúkã ũlũ tā 'dĩri ɣsú àkũdē Yēsũ nga mụzú 'bũ gé gí. Drĩdrĩ ni, 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ũlũkí ụ'dúkọ múké rĩ Yāhúđĩ rĩ pi ní kọpívé àngũ agá. Vúdrĩ ni gé, kọpi ũlũkí 'bá ụrụkọ'béé ní àngũ ụrụkọ'béé agásĩ rá. Lúkã ũlũ tā Índrí Uleteré rĩ ní 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ásúzá drĩdrĩ rĩ vé tā, àzini ũlũ tā Índrí Uleteré rĩ ní kọpi ẹ drĩ kozú, ỉri ní kọpi ní ũkpō sēzú ỉvé 'bá drĩkoma rú rĩ pi be rĩ vé tā.

Cápítã 1-12 agá, tā Lúkã ní ũlũú 'dĩgẹ agaápi rá rĩ, ũlũ tā Pétēró ní 'oó rĩ, àzini ũlũ tā 'i ngaápi 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi àsámvú gé Yērúsālémã gá 'dálé rĩ. Tā ỉ nga'béé 'dĩ'béé agásĩ, Índrí Uleteré rĩ ko kọpi ẹ ỉzã rá, kọpi ã nĩkí rí áamá 'yozú kínĩ, Múngú lē, kọpi ã ũlũkí ụ'dúkọ múké Yēsũ vé rĩ 'bá rĩ pi ní àngũ rĩ pi agásĩ cére, adri 'yéjá Yāhúđĩ rĩ pi ní ku. Cápítã 13-28 agá, Lúkã ũlũ létì Índrí Uleteré rĩ ní Páũlũ ẹ ỉzã kozú, ỉri ní ụ'dúkọ múké rĩ ũlũzú mụzú vūrã kárakará agásĩ rĩ vé tā, 'ídó Ẹzìyã gá, Yúrōpũ gé, cĩngbá cazú kūrũ Rómã vé rĩ gé. Ú'dógú'dógú 'dĩri agá, Lúkã ũlũ tì Páũlũ ní sēé rĩ vé tā, àzini tì 'bá áyúāyũ rĩ pi ní sēé rĩ vé tā. Tā 'dĩ'béé 'bã ỉzã ko nĩzú ámázú kínĩ, kọpi ũlũkí ụ'dúkọ múké Yēsũ vé rĩ 'bá àndiándí pi ní, tā 'i nga'bá rĩ pi agásĩ àndiándí.

Ẹzìkí Índrí Uleteré rĩ vé tā

¹ Tõfílĩ má ní lēlé rĩ, búkũ má ní sī drĩdrĩ rĩ agá, á sī tā Yēsũ ní 'ídó 'oó rĩ pi, àzini ỉri ní ỉmbá rĩ pi àrēvú cére,

* **1:2** 1:2 'Bá áyúāyũ rĩ pi: 'Bá áyúāyũ rĩ pi, Yēsũ sē kọpi ní ũkpō, ri kọpi pēé mụy 'bá rĩ pi ỉmbá, ỉndrí ũnjí rĩ pi údró, àzini tā àyāzú àyāyã ni pi 'oó. † **1:2** 1:2 Índrí Uleteré rĩ: Índrí Uleteré rĩ Índrí Múngú vé ni. Búkũ Múngú vé rĩ kínĩ, Ẹtẹpi ri Múngú 'i, ỉrívé mvá Yēsũ ri Múngú 'i, àzini Índrí Uleteré rĩ Múngú 'i. Ẹtẹpi ri, Mvọpi ri, àzini Índrí Uleteré rĩ, kọpi Múngú àlu. 'Í lã Yūwánĩ 1:1-18; Yūwánĩ 8:41-42; Ẹzì 5:3-4. ‡ **1:5** 1:5 Bātízĩmũ: Ỉ ri 'bá rĩ pi ní bātízĩmũ sē lüzú kínĩ, kọpi újákí ẹsì ỉvé ũnjikányã agásĩ gí, kọpi ẹ'yĩkí Múngú ri gí.

² cĩngbá cazú ụ'dú ỉri ní ỉvé 'bá áyúāyũ rĩ pi* ỉmbázú Índrí Uleteré† rĩ vé ũkpō sī rĩ gé, àzini ỉ ní ỉri 'duzú mụzú 'bũ gé rĩ gé. ³ Ỉzãngã Yēsũ ní nyaá rĩ ã vúdrĩ gé, Yēsũ gō 'i 'daá ỉvé 'bá áyúāyũ rĩ pi ẹndrẹtì gé létì be àndiándí, lüzú kínĩ 'i ỉdri rú. 'I'da 'i kọpi ẹndrẹtì gé caá ụ'dú pũkú sụ, ri kọpi ní mālũngã Múngú vé rĩ ã tā ũlũú.

⁴ Ụ'dú àlu, kã rií ỉnyá nyaá ỉvé 'bá áyúāyũ rĩ pi be, ỉri ní 'yozú kọpi ní kínĩ, "Lē ỉmi fúkí Yērúsālémã agásĩ àmvé ku, ỉmi tēkí fēfē má Ẹtẹpi ní ẹzì, ỉri ní lēé sēé ỉmi ní, má ní tā ni 'yoo ỉmi ní rĩ. ⁵ Yūwánĩ sē bātízĩmũ‡ rĩ yĩ sī, 'bo ụ'dú mādã ã vúdrĩ gé, ỉ ỉmụ ỉmi ní bātízĩmũ rĩ sē Índrí Uleteré rĩ sī."

Yēsũ vé 'dungará mụzú 'bũ gé rĩ

⁶ Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi kã rií adrií Yēsũ pi be trú, kọpi ní Yēsũ ri zizú kínĩ, "Úpí, sã nōri gé, mi nyo ỉcọ mālũngã rĩ sē gō 'bá Ỉsērélē vé rĩ pi drĩgé rá?"

⁷ Yēsũ ní 'yozú kọpi ní kínĩ, "Adri tā ỉmívé ni, ỉmi ní lēzú sã ni nĩzú, dōku mbãá ụ'dú ni nĩzú ku, má Ẹtẹpi ụtì ỉngá tā ni ỉvé ũkpō sī gí. ⁸ 'Bo Índrí Uleteré rĩ kãdō ỉmụ ỉmi ású, ỉri ỉmi ní ũkpō sē, ỉmi ndrekí mávé tā ỉmi mị sī gí, ỉmi 'ídókí tā ni ũlũú kūrũ Yērúsālémã vé rĩ agá, àngũ Yūdáyã vé rĩ agásĩ cére, àzini àngũ Sãmāriyã vé rĩ agá, cazú vũ drĩgé sī cére."

⁹ Yēsũ kã tā rĩ átá 'dĩni, ỉ ní ỉri 'duzú mụzú 'bũ gé 'dãá, kọpi rikí ỉri ndrēé mụzú, ỉrĩbítì rĩ ní ỉri ọzũzú, kọpi gōkí ỉri ndrēé kuyé. ¹⁰ 'Bá rĩ pi kã rií mị 'bãá ỉri ndrezú mụzú 'bũ gé 'dãá, koro àgō ỉrì pi ní ỉmúzú pá tuzú kọpi àsámvú gé, kọpi úsúkí bōngó imve ỉ rụ'bá gá. ¹¹ Kọpi ní 'yozú kínĩ, "Ỉmi àgō Gālíláyã vé 'dĩ'béé, ngá ỉmi ní rizú pá tuzú nōgọ àngũ ndrezú mụzú 'bũ gé 'dãá rĩ ã'di? Yēsũ Gālíláyãgú ỉ ní 'duyú ỉmi àsámvú gé sī mụzú 'bũ gé 'dĩri, ỉri nyo gō ỉmví sụ ỉmi ní ỉri ndrēé mụzú 'bũ gé 'dĩri tịnì."

Īpēkí Mātíyā ri 'bāā Yūdā ā vūrā gá

12 Kúru Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní ísízú Írā Ōlívē vé rī drīgē 'dāásī, kōpi ní mvizú gōzú Yērūsālémā gá 'dālé. Kūrú Yērūsālémā vé rī pi vé āsámvú vū caá írā rī be máyīlīš ālu kuyé. 13 Kōpi ká caá, kōpi ní tuzú mužú jó ā 'a urulésī kōpi ní rizú adrízú rī agá 'dāá. 'Bá rī Pétēró 'i, Yūwánī 'i, Yōkóbū 'i, Āndērýā 'i, Pílípū 'i, Tórnā 'i, Bātīlímáyō 'i, Mátáyo 'i, Yōkóbū Āláfáyō mvōpī 'i, Sīmónā úvá 'bāāpi 'bá ívé rī pi ē ísúkí rí drīwālā rī 'i, Yūdā Yōkóbū mvōpī sī.

14 Ū'dú céré kōpi rī ī úmú trū Múngú rī zī Māríyā Yēsū éndrēpī pi be, ūkú urukō'bée be, āzini ĩrivé édrípījī be.

15 Ū'dú 'dā'bée gé, 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gí rī pi úmúkí ī caá mūdūrūlū ālu pūkú ĩrī vūrā ālu gé. Kúru Pétēró ní ngazú uru sī, ĩri ní átázú kōpi ní kīnī, 16 "Má édrípījī má ómvúpījī, tā Índrī Uleterē rī ní átá kuú Dāwúđī* tī gé Yūdā vé tā sī, ī ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī, ā nga rī 'i fūú tī ní gé bēnī. Yūdā ko 'bá Yēsū rī ru' 'bá rī pi ē drī mužú nī. 17 Yūdā rī ótú 'bávé ógúpī, ĩpēkí ĩri ězī ngaá 'bá be trū."

18 (Yūdā je ómvú mūfēngā ī ní ūfēé ĩri ní ũnjīkānyā 'ozú 'dāri sī, í'dé 'i drī sījī vūgá, 'a ní āfī rá, fī ní úkpú céré āmvé. 19 'Bá adri' 'bá Yērūsālémā gá rī pi céré yīkí tā 'dīri rá. Kúru kōpi ní vūrā 'dāri ā rú zizú ívé tī sī Ākēlédámā, nyōókú āri vé ni.)

20 Kúru Pétēró ní 'yozú kīnī, "Síkí búkū Sāwúmā vé rī agá kīnī,

" 'Īrivé 'bētī ē ícá ándrú rú.

'Bá āzi ā adri 'bētī rī agá 'dāá ku.'

Āzini,

'Lē ā 'bākí 'bá āzi ĩri ā vūrā gá ězī ĩrivé rī ngaá.'

21 Kúru lē 'bā ĩpēkí 'bá āzi 'bāā ĩri ā vūrā gá, ā nga rī ězī ĩri ní rīi ngaá rī. Lē 'bá ī ní ĩpēé 'dīri ā adri 'bá ándúrú adriipi 'bá be trū lókí 'bá ní rizú ězī ngazú Úpí Yēsū be rī gé ni, 22 ā adri 'bá í'dózú Yūwánī ní bātízimū sēzú Yēsū ní rī gé, cīngbā ī ní ĩri 'duzú mužú 'bū gé rī gé ni. 'Bá ī ní ĩpēé 'dīri, ĩri 'i úmú 'bá be trū, ĩri adri 'bá Yēsū vé íngángará drāngará gálésī rī vé tā ūlūúpi ni."

23 Kúru kōpi ní 'bá ĩrī ĩpēzú, 'bá rī Yōsépā ī ní zījī Bārīsábā 'i (ĩrivé rú āzi Yúsītō 'i), 'bá rī āzi Mātíyā 'i. 24 Kúru kōpi ní Múngú rī zizú kīnī, "Úpí, 'i nī 'bá ālu ālu vé ěsī rá. Mí i'da 'bá ní, 'bá ĩrī 'dī'bée āsámvú gé, 'bá mí ní ĩpēé rī, ĩri adri ā'dī 'i, 25 ězī ngaápi 'bá áyúāyū ni rú Yūdā ā vūrā gá rī, ā'diātāsīyā Yūdā ku 'bā, mu vūrā ī ní tā lizú rī gé gí." 26 Kúru kōpi ní jēké 'bezú, jēké rī 'de Mātíyā ā rú sī, kúru ī ní Mātíyā rī ĩpēzú fizú 'bá áyúāyū mūdri drī ni ālu rī pi āsámvú gé.

2

Índrī Uleterē rī vé ícángará

1 Ū'dú Pēnītíkósītā* vé rī kā ícá, Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi úmúkí ī céré vūrā ālu gé. 2 Koro kúbī ní íkúzú 'bū gé 'dāásī, sū ūlī vījī ūkpō be rī tīnī, ĩmūlū jó kōpi ní úrizú rī ā 'a céré. 3 Kōpi ní ngá āzi ndrezú sū ācí sī tīnī, ayi úrí 'bá ālu ālu drīgē.

4 Índrī Uleterē rī ású kōpi ārēvú céré, Índrī Uleterē rī sē kōpi ní ūkpō átázú tī āndiāndí sī.

5 Yāhúđī urukō Múngú rī ĩnjī' 'bá ĩnjīnjī ímú' 'bá āngū rī pi agásī sī céré rī pi rī adri Yērūsālémā gá 'dāá. 6 Kōpi ká kúbī 'uúpi rī yījī, 'bá bītríká pi ní ímúzá ī úmúzá vūrā ālu gé, kōpi āyākí tā 'dīri sī rá, ā'diātāsīyā

§ 1:12 1:12 Máyīlī: 'Bá rī ícá ěcī tu ca máyīlī na sá ālu agá. * 1:16 1:16 Dāwúđī: Múngú ĩpē Dāwúđī rī adrii 'bāgú ĩsērélē rī pi vé ni, ězī kīnī, 'bāgú ú'dí rī ímú ífū ĩrivé úyú agá, ĩri mālūngā rī ru mužú 'dání'dání, 'bāgú rī Yēsū Kúrísītō 'i. 'Í lā Sāwúmā 132:11-12; Ězj 2:30. Tīkí Dāwúđī rī ísú ākūdē ílī rī ca élífū ālu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, ísú tīkí drī Yēsū Kúrísītō rī kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélē 16-30; 2 Sāmūélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. 1:20 1:20 Sāwúmā 69:25

1:20 1:20 Sāwúmā 109:8 * 2:1 2:1 Ū'dú Pēnītíkósītā vé rī: Ū'dú Múngú ní Ělízú Jó rī pi tī gé sī rī ká mužú caá ū'dú pūkú tōwú, vūdrījī ní gé, Ū'dú Pēnītíkósītā vé rī ní ícázú. Ū'dú 'dāri gé, Yāhúđī rī pi rī ānyāngā ī ní ĩkūnāá ívé ómvú agá rī pi ĩjī Yērūsālémā gá sē Múngú ní, āzini kōpi rī ū'dú Múngú ní tāimbī sēzú Mósē ní Írā Sīnáyī vé rī drīgē 'dāri vé tā ígá. Kúrísītīyānī rī pi rī ū'dú ī ní Índrī Uleterē rī ĩpēzú 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gí rī pi ásúzá Ū'dú Pēnītíkósītā vé rī gé 'dāri vé tā ígá. 'Í lā Kālāfe 28:26-31.

'bá ãlu ãlu yi Yésũ vé 'bá áyúãyũ rĩ pi ri átá ìvé tị sị.

7 Kòpì àyākí tã 'dĩri sị rá, kòpì ní zìzú kìnì “'Bá átá'béé 'dĩ'béé kòpì adrikí nyo 'bá Gālíláyã vé ni pi kuyé? 8 'Bá yìkí kòpì ri átá 'bávé tị sị ãsị? 9 'Bá ãsámvú gé, 'bá urukọ íbíkí ímú Párítíyã gélésì, Médíyã gélésì, Êlámũ gélésì, urukọ ímúkí Mēsòpòtámíyã gélésì, Yũdáyã gélésì, Kãpãdòkíyã gélésì, Pónĩtò gélésì, Ɛzìyã gélésì, 10 Pũrũgíyã gélésì, Pãmífíliyã gélésì, Ɛjèpètò gélésì, urukọ'béé ímúkí Líbíyã vé wòkòkò ìnyíná Kùrénè be rĩ gélésì, urukọ'béé ímúkí Rómã gélésì, 11 ('bá 'dĩ'béé Yãhúdĩ àzini 'bá ì újá' 'bá Yãhúdĩ rú rĩ pi,) urukọ'béé ímúkí Kùrètè gélésì, àzini àngũ Àràbì vé rĩ gélésì, 'bá yìkí kòpì ri tã àyãzú àyãyã Múngú ní 'oó 'dĩri vé tã ùlũ 'bávé tị sị.” 12 Kòpì àyākí tã 'dĩri sị rá, kòpì ã drĩ ábá ànì céré céré, kòpì rikí ì uzìjì ì ãsámvú gé sị kìnì, “Tã 'dĩri vé ífífí ã'dì?”

13 'Bá urukọ'béé rikí gujú kòpì sị gujú, kòpì kìnì, “'Bá 'dĩ'béé mvukí íwá ìmèrèzú gí.”

Pétèró sè Múngú vé tị 'bá bítříká rĩ pi ní

14 Pétèró pi ní ngazú 'bá áyúãyũ mụdrì drĩ ni ãlu rĩ pi be uru sị, Pétèró ní átázú 'bá bítříká rĩ pi ní ú'dúkò be uru 'dãá kìnì, “Ìmi Yãhúdĩ 'dĩ'béé, ìmi àrèvú céré adri' 'bá Yèrùsàlémã agá 'dĩ'béé, ìmi 'bákí bí tã má ní lèé 'yoó ìmi ní rĩ yìzú. 15 Ìmi urukọ'béé kìnì, 'bá 'dĩ'béé mvukí íwá ìmèrèzú gí, 'bo adri 'dìni kuyé, nóni ìri sã úròmì, àngũ rĩ drĩ ù'bùtìjã. 16 Tã ìmi ní ndree 'dĩri, nèbì† Yòèlè átá ótú tã ni rá kìnì,

17 “ 'Múngú kìnì, ú'dú ùdũ vé rĩ gé, ma ímú mávé Índrì Uleterè rĩ pè 'bá rĩ pi ású céré.

Ìmivé anjì àgò rĩ pi anjì ùkú rĩ pi be, kòpì úmvúlésì ímú tã ì nga' 'bá drĩdrĩ 'dílè rĩ pi ùlũ.

Ìmivé kèřianjì rĩ pi úmvúlésì ímú ìndrìlìkí tã ì nga' 'bá drĩdrĩ 'dílè rĩ pi vé rĩ ndre rá.

Ìmivé 'bá àràkã rú rĩ pi ímú urobí ùbì.

18 Ú'dú 'dãri sị, má ímú mávé Índrì Uleterè rĩ sè mávé àtí' 'bá àgò rú rĩ pi ású ùkú rú rĩ pi be, kòpì ímú tã 'i ngaápi drĩdrĩ 'dílè rĩ ùlũ.

19 Ma sè tã àyãzú àyãyã ni pi ímú ì nga 'bũ gé 'dálè,

àzini tã ù'dũ be túngú ni pi ímú ì i'da vũ drìgé nògò,

àrí ri ímú dã rá, àcì ri ímú dī rá, àcìgã ri ímú àngũ òzũ rá.

20 Útú rĩ gò 'i újá bí nì ku ìnìjã rú, mbãã rĩ ã mị ri gò 'i újá ka ku àrí rú tã 'dĩ'béé céré ímú ì nga drĩdrĩ, ú'dú àmbúgú Úpí ní ìgòzú dīngará be rĩ íbì ícá ndò.

21 'Bá céré Úpí ã rú zì' 'bá rĩ pi, ì ímú kòpì pa rá.'

22 “Ìmi 'bá Ìsèrèlè vé 'dĩ'béé, ìmi yìkí tã má ní lèé 'yoó ìmi ní 'dĩri, tã àyãzú àyãyã, tã ambugu ambugu, àzini tã bìlèmi rú Yésũ Nãzèrètágú rĩ ní 'oó 'dĩ'béé lũ kìnì Múngú ìpè ìri nì. Yésũ 'o tã 'dĩ'béé ìmi ãsámvú gé, sù ìmi ní nù rá rĩ tìjì.

23 Múngú ùtì tã Yésũ vé rĩ sèé ìmi drìgé nì, nì tã ìmi ní lèé 'oó ìri ní rĩ rá. Ìmi ní ìri jìzú sèzú 'bá ùnjìkãnyã 'o' 'bá rĩ pi drìgé, kòpì ní ìri gbãzú pètì alambaku sìgé, ã drã rì 'dìsì rá 'dĩ. 24 'Bo Múngú inga ìri gòó ìdri rú drãngará gálésì, oyú ìri drã sìlè gá sị rá, ã'diãtãsiyã ã áwì rì kú àvũ rú ku.

25 Dãwúdĩ sị tã Yésũ ní átá rĩ 'dìni, “ 'Ú'dú céré ma ri Úpí Múngú ri ndre mã gãrà gá.

À'diãtãsiyã ìri mávé drì èndèpì gé, tã àzi ícò ma ayaá ku.

26 Tã 'dĩri sè mã èsì adri àyìkò sị, àzini ma ri ìri ìngú àyìkò sị,

ma ri èsì 'bã rú' 'bá mávé rĩ ã tã ùsüzú,

27 ã'diãtãsiyã Múngú, mí ícò ma sèé fíi 'bù àvũ rĩ pi vé rĩ agá ku, ma mívé 'Bá Uleterè nì, mí ícò mávé rú' 'bá sèé ñmaá ku.

28 Mí i'da má ní lètì ìdri vé rĩ gí, mì ímú sè ma adri àyìkò sị, mí ní adrií mã be trù rĩ sị.'

† 2:16 2:16 Nèbì: Múngú ri ívé tã átá nèbì rĩ pi ní, kòpì kúru ìrivé ú'dúkò rĩ ùlũ 'bá rĩ pi ní. 2:21 2:21 Yòèlè 2:28-32 2:28 2:28 Sãwumã 16:8-11

29 “Má édrípji má ómvúpji, á lē lūu īmi ní uletere 'yozú kīnī, 'bá é' bīpji Dāwúđi drā, sīkī īri 'bū agá rá, īrivé 'būrēdrī nōgó anigé cīngbá ú'dú āndrū rī gé. 30 'Bo īri nēbī, nī rá 'yozú kīnī Múngú ezi 'í ní, sō ūyō kīnī, 'i ímú mvá ālu īfūúpi ívé úyú agá ni 'bā úrí ívé lúpá drīgé. 31 Dāwúđi nī rá 'yozú kīnī, tā 'dīri ímú 'i nga rá, átá Kúrísitō vé íngángará drāngará gálésī rī vé tā kīnī, Múngú ícō īri kuú 'bū āvū rī pi vé rī agá 'dāá ku, āzini ícō īrivé rú'ba kuú ŋmaá ku.

32 “Múngú inga Yēsū ri gōó idri rú drāngará gálésīla rá, 'bá ndrekí tā rī 'bā mī sī. 33 Múngú íngú Yēsū ri, 'bā īri úrí ívé drī ēndēpji gé, Yēsū ísú Índrí Uletere rī Ētēpji vúgá, nóni Yēsū sē 'bá ní Índrí Uletere rī gí, sū īmi ní ndreé, āzini īmi ní yīi rī tīni. 34 Dāwúđi nga mụú 'bū gé 'dālē kuyé, 'bo kīnī,

“ Úpí Múngú 'yo mávé Úpí ní kīnī,
“Mí úrí mā drī ēndēpji Sgé,

35 cīngbá má ní mívé ari'ba rī pi 'bāzú mī pālē gá rī gé.”

36 “Kúru lē 'bá Īsērélē vé rī pi ārēvú céré ā nīkī tā 'dīri, Yēsū īmi ní gbāá pētī alambaku sīgē 'dīri, Múngú 'bā īri adrii Úpí, āzini Kúrísitō.”*

37 'Bá rī pi ká tā 'dīri yīi, tā 'dīri ŋō kōpi ési ambamba, kōpi ní 'yozú Pétēro ní, āzini Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ā urukō'bee ní kīnī, “Bá édrípji, 'bā 'okí ā'di?”

38 Pétēro ní újázú kīnī, “Īmi ārēvú céré, lē īmi újákí ési, īmi rukí bātízīmū rú Yēsū Kúrísitō vé rī sī, ā trūkí rī īmi īmivé ūnjīkānyā agásī rá. Kúru ī fēfē Índrí Uletere rī vé rī sē īmi ású rá. 39 Índrí Uletere 'dīri ezi kī īmi ní, īmivé anjīná rī pi ní, āzini 'bá adri'ba rará rú, Úpí Múngú ní ímú zīi rī pi ní.”

40 Pétēro ūlū kōpi ní tā kárakarā, ri kōpi mǎá drī īrī sī kīnī, “Lē īmi zīkí Múngú ri, ā pa rī īmi tā ī ní ímúzú 'bá ūnjīkānyā be úyú nōri vé rī pi īrīñázú rī agásī rá.”

41 'Bá Pétēro vé ú'dúkō múké rī ē'yī'ba rá rī pi, sēkí kōpi ní bātízīmū rá. Ú'dú 'dāri gé, 'bá fi'ba 'bá Yēsū ri ē'yī'ba gí rī pi āsámvú gé rī pi ícō ca élīfū na (3,000) rá.

'Bá Yēsū ri ē'yī'ba gí rī pi úmúkí ī adrii trú

42 'Bá Yēsū ri ē'yī'ba gí rī pi, ú'dú céré kōpi rikí ī úmú trú, kōpi rikí ési 'bāá céré tī Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní rīi ūlū rī yizú, kōpi rikí pánga rī ūndīi nyaá trú, āzini kōpi rikí Múngú ri zīi. 43 Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi 'okí tā āyāzú āyāyā ni pi tā ambugu ambugu ni pi be kárakarā, sē 'bá rī pi ní āyāngará. 44 'Bá Yēsū ri ē'yī'ba gí rī pi ārēvú céré rikí ī úmú adrii vūrā ālu gé, kōpi rikí ívé ngá ālēé ī āsámvú gé sī trú. 45 'Bá ālu ālu ri ívé ngá sē je 'dīisī rá, īri mūfēngā ni 'dú sē 'bá ngá ākó rī pi ní. 46 Ú'dú céré kōpi rikí ī úmú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá. Kōpi rikí éci ívé jó rī pi tī gé sī, rikí pánga ūndīi nya trú ési be ālu, āyīkō sī. 47 Kōpi rikí Múngú ri íngú, 'bá rī pi ārēvú céré kōpi sī āyīkō sī. Ú'dú ālu ālu, Úpí ri 'bá ī ní paá gí rī pi sē fi 'bá ē'yī'ba gí rī pi āsámvú gé.

3

Pétēro idri ágó ọgọrọvū rú ni

1 Ú'dú ālu, Pétēro pi Yūwánī be rikí mụú Jó Múngú vé rī agá 'dāá sá Múngú ri zizú rī gé, sá na ūndrēná vé rī gé. 2 Kōpi cakí ágó ẹndrēpji ní tīi kuú ọgọrọvū rú ni ísú. Ágó 'dīri ú'dú céré 'bá rī pi ri īri 'du jī 'bā Jó Múngú vé rī ā kēētīlē ī ní zīi Ūnyī be ambamba rī gé 'dāá. Īri ri ngá mā 'bá fi'ba Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dālē rī pi

2:31 2:31 Sāwumā 16:10 † 2:34 2:34 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tā 'dīri vé íffī, Úpí Múngú zī Yēsū Kúrísitō ri Úpí. § 2:34 2:34 Drī ēndēpji gé: 'Bá úrípi drī ēndēpji gé rī, īri ūkpō be, īri īnjīnī. 2:35 2:35 Sāwumā 110:1 * 2:36 2:36 Yēsū Kúrísitō: Rú Yēsū 'dīri vé íffī, Múngú ri 'bā paápi rī. Kúrísitō ri 'bá ī ní ūdu dāá drī ni gé, lūzú kīnī Múngú ipē īri adrii 'bāgú rú. Ēbērē tī sī Kúrísitō ri ī zī Māsīyā. 'Í lā Yūwánī 1:41. † 2:42 2:42 Kōpi rikí pánga rī ūndīi: Tā 'dīri vé íffī, kōpi rikí ínyá nyaá trú, āzini kōpi rikí vīnyō mvụú trú. † 2:46 2:46 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yēná ālukúta Yērūsālēmā gá 'dāá. Atala rī pi 'yēná ri rōbōŋō zā Jó rī agá 'dāá nī, sū tāimbī Mósé vé rī ní 'yoó rī tīni. Múngú ri đī Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá.

vúgá. ³ Ágó rĩ kã Pétēro pi ndree Yūwānĩ be, kōpi lēkĩ fií mužú Jó Múngú vé rĩ agá 'dálé, ĩri ní mūfēngā zizú kōpi vúgá.

⁴ Pétēro pi Yūwānĩ be, kōpi ní āngū ndrezú ĩri vúgá 'dāá, kuru Pétēro ní 'yozú kīnĩ, “Í ndre āngū 'bá vúgá nōó!” ⁵ Kuru ágó rĩ ní āngū ndrezú kōpi vúgá 'dāá, ūsū déna kōpi lēkĩ 'í ní ngá sēé. ⁶ Kuru Pétēro ní 'yozú kīnĩ, “Mūfēngā fífí má ní sēé mí ní ni 'dāáyo, 'bo ngá má ní ícó sēé mí ní ni anigé. Rū Yēsū Kúrísitō Nāzērētā vé rĩ sī, mí íngá ěcī tuú.”

⁷ Pétēro ní ĩri ě drī ěndēpī ruzú, ĩri ingazú uru, koro ágó rĩ ã pá, āzini ĩrivé mūrūkū'yā ní ícázú ūkpó ūkpó. ⁸ Ágó rĩ ní wazú uru, ĩri ní 'dózú ěcī tuzú. ĩri ní 'dezú mužú kōpi be trū Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dāá, ri ěcī tuú mužú, ri waá mužú, āzini ri Múngú ri íngú mužú.

⁹ 'Bá rĩ pi ārēvú céré ndrekí ĩri ri ěcī tu, āzini ĩri ri Múngú ri íngú. ¹⁰ Kōpi kã nīĩ áamá 'yozú kīnĩ ágó rĩ 'bá ándúrú riipi mūfēngā määpi Jó Múngú vé rĩ vé kēētīlē ĩ ní zīĩ Ūnyĩ be ambamba rĩ gé 'dálé rĩ 'i, kōpi āyākĩ tā 'i ngaápi 'dĩri sī rá.

Pétēro sē tī Jó Múngú vé rĩ agá

¹¹ Ágó rĩ kã áwí ónjú kuú Pétēro pi ā vudrī gé Yūwānĩ be tītī, 'bá rĩ pi ārēvú céré āyākĩ tā 'dĩri sī rá, kōpi únjúkĩ mužú óngú sī vūrā ĩ ní zīĩ Sōlómónā vé Jó'bílē rĩ gé 'dāá. ¹² Pétēro kã kōpi ndree, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, “Īmi āgō Īsērēlē vé 'dĩ'bée, ngá ĩmi ní āyāzú tā 'dĩri sī rĩ ã'di? Ngá ĩmi ní rizú 'bā ndrezú 'dĩni rĩ ã'di? Īmi ūsūkĩ kīnĩ, 'bá ídríkĩ ágó nōri 'bávē ūkpō sī? Dōku 'bá ní adrii 'bá Múngú vé ni rĩ sī? ¹³ Múngú Ābūrámā* vé rĩ, Īsákā† vé rĩ, āzini Yōkóbū‡ vé rĩ, Múngú 'bá é'bīpīi vé rĩ íngú ívé átí'bá Yēsū ri

rá. Īmi sēkĩ Yēsū ri 'dīi drāá nĩ. Pīlātō lē kōdō ĩri oyuú rá, ĩmi gākĩ sī. ¹⁴ Īmi gākĩ Yēsū 'Bá Uleterē, āzini 'Bá Pīrī rĩ sī, ĩmi lēkĩ ã oyuúkĩ 'bá āngū 'dīipi rĩ sēé ĩmi ní áyu. ¹⁵ Īmi 'dīkĩ 'bá ídri sēēpi rĩ drāá rá, 'bo Múngú inga ĩri gōó ídri rú drāngará gálēsīla rá. 'Bá ndrekí tā 'dĩri 'bā mī sī. ¹⁶ Ágó ĩmi ní ndree, āzini ĩmi ní nīĩ rá 'dĩri, ĩri ní Yēsū ri ě'yīĩ gí rĩ sī, sē ĩri ní ícázú ūkpó ūkpó 'dĩ. ĩri ní Yēsū ri ě'yīĩ gí rĩ sī, sē ĩri ní ídrízú, ĩmi ní ĩri ndrezú ĩmī mī sī 'dĩ.

¹⁷ “Má édrīpīi má ómvúpīi, á nī rá 'yozú kīnĩ ĩmi ĩmivé drīkoma rĩ pi be, ĩmi 'okĩ tā rĩ ěnīākō sī. ¹⁸ 'Bo tā Múngú ní ótú átá nēbī rĩ pi tī gé 'yoó kīnĩ, Kúrísitō ri úmvúlēsī ímú ĩzāngā nya rá rĩ, nga 'i fūú tī ni gé gí. ¹⁹ Kuru lē ĩmi újākĩ ésí ĩmivé ūnjīkānyā agásī rá, ĩmi ímúkĩ Múngú vúgá, ā ūjīkĩ rĩ ĩmivé ūnjīkānyā rá, Úpí ã trū rĩ ĩmi ĩmivé ūnjīkānyā agásī rá. ²⁰ Sā āzi ri ímú 'dīi'dĩ, Úpí ri ímú ĩmi ní ūkpō sē, ĩri ímú Kúrísitō 'í ní ĩpēé rĩ pē mužú ĩmi vúgá 'dīi, 'bá rĩ Yēsū 'i. ²¹ ĩri áwí adri 'bū gé 'dāá cīngbā sā Múngú ní ímúzú ngá rĩ pi údézú céré ú'dí rĩ gé, sū Múngú ní ótú ězīĩ nēbī uleterē rĩ pi tī gé rĩ tīni. ²² Mósēš 'yo ótú kīnĩ, 'Úpí Múngú ĩmivé rĩ úmvúlēsī ímú ĩmi ní nēbī ĩpē ĩmivé 'bá rĩ pi āsámvú gé sū má tīni, ĩmi 'bākĩ bī tā ārēvú céré ĩri ní átá rĩ pi yizú. ²³ 'Bá ĩrivé tā yīipi ku rĩ, ĩ ímú ĩri gū ĩrivé 'bá rĩ pi āsámvú gé sī āmvé, ĩ ĩri 'dī drā 'dīisī rá.’

²⁴ “Ádarú ótú nēbī rĩ pi átákĩ 'dĩni, í'dózú Sāmūélē vúgá, nēbī ímú'bá ĩri ã vudrī gé rĩ pi be céré, 'yokĩ tā nóni riipi 'i ngaápi 'dĩri rá. ²⁵ Tā nēbī rĩ pi ní ótú átá rĩ, tā ni ri ímú 'i nga ĩmī rú'bá gá, āzini ūndĩ Múngú ní ruú ĩmi é'bīpīi be rĩ, ĩri

* **3:13** 3:13 Ābūrámā: Múngú zī Ābūrámā ri kīnĩ, ā ku ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rĩ pi, ā ku ívé āngū, ā 'de muú āngū āzi ú'dí ni gé. Ābūrámā ri é'bīpī Yāhūdī rĩ pi vé rĩ, tīkĩ ĩri ílī élifū ālu mūdūrūlū ārō (1,800) gé, ísú tīkĩ drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā 'dóngará 12-25. † **3:13** 3:13 Īsákā: Īsákā ri mvá Múngú ní ězīĩ Ābūrámā ní rĩ. 'Í lā 'dóngará 17-35. ‡ **3:13** 3:13 Yōkóbū: Yōkóbū ri Ābūrámā mvópī Īsákā vé mvá, ĩri anji be muđrī drī ni ĩrī, Múngú újā rú ni zīĩ Īsērēlē, úyú ĩrivé rĩ zīkĩ anji Īsērēlē vé ni. Sā Yēsū vé rĩ gé, zīkĩ kōpi Yāhūdī. 'Í lā 'dóngará 25-50. § **3:22** 3:22 Mósē: Yōsēpā kã drāá gí, 'bāgú Ējēpētō vé rĩ 'bā anji Īsērēlē vé rĩ pi ězīĩ ngaá túgērī rú caá ílī mūdūrūlū sū (400). Kuru Múngú ní Mósē ri ĩpēzú ímúzú anji Īsērēlē vé rĩ pi pazú adringará túgērī rú rĩ agásī. Múngú sē táimbī rĩ Mósē ní, ā lū anji Īsērēlē vé rĩ pi ní, sēzú ĩ ní táimbī rĩ zizú táimbī Mósē vé ni ānī. Tīkĩ Mósē ri ísú ākūdē ílī rĩ ca élifū ālu mūdūrūlū sū (1,400), ísú ākūdē tīkĩ drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā Wūngará 2-24. **3:23** 3:23 Dētōrōnómē 18:15-19

ímú adri ìmivé ni. Ǻ'diātāsīyā Múngú 'yo Ǻbūrāmā ní kīnī, "Bá āngū rī pi agāsī rī pi ārēvú céré úmvúlésī tākíri Ǻsú úyú mívé rī pi vúgá," 26 Drīdrī ni Múngú Ǻpē ívé mvá Yēsū ri ímú ìmi vúgá, ā sē rí ìmi ní tākíri, 'bá Ǻlu Ǻlu ā újā rí Ǻsí ívé ũnjikānyā agāsī rá."

4

Pétēró pi Yūwánī be tukí pá Yāhūdī tā lī' bá rī pi ẹnḍrẹṭi gé

1 Pétēró pi Yūwánī be, kōpi ká rií átá 'bá rī pi ní, atala rī pi* ā Ẹrụkọ, kápíténī Jó Múngú vé rī ũtēpi rī be, āzini Sādókē† rī pi ā Ẹrụkọ' bée be, kōpi ní ímúzá Pétēró pi vúgá nōó. 2 Kōpi ā 'a ve ũnjí ũnjí, ā'diātāsīyā Pétēró pi ní rií 'bá rī pi ímbá Yūwánī be kīnī, Yēsū vé ũkpō sī 'bá ũdrā' bá gí rī pi ícọ íngá rá rī sī. 3 Kōpi ní Pétēró pi ruzú Yūwánī be, Ẹtú rī ní 'deé gí rī sī, kōpi sukí 'bá 'dī' bée jó āngū ũ'yízú rī agá, cīmgbá cazú Ẹ'bútīnǺ gá. 4 'Bo 'bá kárakarǺ yíkí tī Pétēró ní sēe rī, kōpi ẹ'yíkí Yēsū ri rá, āgō‡ rī pi ícọ ca élífú tōwú (5,000) rá.

5 Kā mụy adrií ḍrū 'díní, 'bá āngū ru' bá rī pi 'bá ambugu rī pi be, 'bá tāimbí Mósē vé rī ímbá' bá rī pi be, kōpi ní í úmúzá Yērúsālémā gá 'dǺá. 6 Ǻnásī átálágú āmbúgú atala rī pi ḍrīgé rī§ 'dǺlé anigé, āzini Kāyáfā, Yūwánī, Ǻlēkīzándā, āgō Ẹrụkọ' bée be, kōpi kpá anigé. 'Bá 'dī' bée mǺríté átálágú āmbúgú rī vé ni. 7 Kā Pétēró pi íjǺ ícá Yūwánī be kōpi ẹnḍrẹṭi gé, kōpi ní Pétēró pi zízú Yūwánī be kīnī, "Ǻmi 'okí tā āyāzú āyāyā 'dīri ā'di vé ũkpō sī? Dōku ā'di vé rú sī?"

8 Kúru ǺndrǺ Uleterere rī ní Pétēró ri ásúzá, Ǻri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ǻmi 'bá āngū ru' bá rī pi, āzini ambugu 'bávé āngū agá rī pi! 9 Ǻmi ri 'bá zǺ Ǻsí múké 'bá

ní ágó ọgọrọvú rú rī Ǻdrízú rī sī! Ǻmi lēkí nǺ 'yozú kīnī 'bá Ǻdríkí ágó 'dīri ngóni ngóni yā 'díní? 10 Ǻ lē lūú Ǻmi ní, āzini 'bá Ǻsērélē vé rī pi ní céré kīnī, ágó ǺdrǺpǺ pá tuúpi Ǻmi ẹnḍrẹṭi gé 'dīri, ǺdrǺ Yēsū Kúrísítō NǺzērétǺgú Ǻmi ní gbǺá pẹṭi alambaku sígé, Múngú ní ingǺá gōó ǺdrǺ rú ḍrāngǺrá gǺlésī rī vé rú ũkpō be rī sī. 11 Yēsū ri,

" 'ǺrǺ Ǻmi 'bá jó sǺ' bá rī pi ní gǺá sī rī, újā nóni 'i ícá ǺrǺ sēepi jó rī ní pá tuzú ānǺ ũkpó ũkpó ni.'

12 'Bá āzi ícọpi āngū paapi ni 'dǺáyo, ā'diātāsīyā rú āzi vú ḍrīgé nōgó í ní 'dǺá 'bá āzi rú' bá gá āngū paapi ni 'dǺáyo."

13 'Bá í úmú' bá vūrǺ tā lǺzú rī gé rī pi ká tā Pétēró pi ní átá Yūwánī be ẸrǺ ākó 'dīri yǺ, kōpi ká nǺ ámá 'yozú kīnī ímbákí kōpi kuyé, āzini kōpi nǺkí tā kuyé, sē kōpi ní āyāngǺrá. Kōpi gōkí nǺ ámá 'yozú kīnī 'bá 'dī' bée ríkí adrií Yēsū pi be trú. 14 'Bo kōpi ká ndree ágó í ní ǺdrǺ rī tu pá kuú Pétēró pi Ǻsámvú gé Yūwánī be, kōpi gōkí átángǺ 'yoó'yo ní ndǺá tí. 15 Kúru kōpi ní 'yozú Pétēró pi ní Yūwánī be kīnī, lē kōpi ā múkí 'bá tā lǺ' bá rī pi* ẹnḍrẹṭi gé 'dīísǺ rá, kōpi ní átázú í Ǻsámvú gé sī kīnī, 16 "'Bá 'okí āgō 'dī' bée íngóni? 'Bá adri' bée Yērúsālémā agá rī pi ārēvú céré nǺkí tā āyāzú āyāyā kōpi ní 'oó 'dīri rá, 'bá ícókí tā 'dīri gǺá bǺ ku. 17 'Bo 'bá lēkí dō 'bá 'dī' bée ugaá kōpi ā ũlúkí tā 'dīri mụzú 'bá rī pi ní ku, lē 'bá útrékí kōpi ḍrīgé, kōpi ā gōkí rí Yēsū vé tā ũlúú mụzú 'bá rī pi ní ku." 18 Kúru kōpi ní Yēsū vé 'bá áyúáyú ǺrǺ 'dī' bée zízú Ǻgōzú í vúgá nōlé, útrézú kōpi ḍrīgé kīnī, kōpi ā gōkí Yēsū vé tā átá ḍǺ ku, āzini kōpi ā gōkí ímbá ḍǺ ku.

19 'Bo Pétēró pi ní újázú Yūwánī be kīnī, "Ǻmi 'bǺkí ḍrǺ tā 'dīri ámá Ǻmi ngúlúpí sī

3:25 3:25 ÍdóngǺrá 22:18; 26:4 * 4:1 4:1 Ǻtálágú: 'Bá Ǻsērélē vé rī pi Ǻsámvú gé, 'yénǺ átálágú ri rōbōṅō zǺ Jó Múngú vé rī agá 'dǺá nǺ. Atala rī pi ri ífú úyú LẹvǺ vé rī agá. † 4:1 4:1 Sādókē: Sādókē rī pi ngúlúmū YāhūdǺ rī pi vé tāimbí Mósē vé rī ru' bá tǺtǺ rī pi, 'bo kōpi ẹ'yíkí ǺndrǺ rī pi vé tā kuyé, ẹ'yíkí mǺlāyíkǺ rī pi vé tā kuyé, āzini kōpi ẹ'yíkí kpá 'yozú kīnī, 'bá ũdrā' bá gí rī pi gō íngá ǺdrǺ rú rá 'díní kuyé. 'Í lǺ ẸzǺ 23:8. ‡ 4:4 4:4 Ǻgō: LǺkí úkú rī pi anjǺnǺ rī pi be kuyé. § 4:6 4:6 Ǻtálágú āmbúgú rǺ: Ǻtálágú āmbúgú rǺ ndē atala rī pi céré, ā'diātāsīyā Ǻri 'yénǺ fi Jó Múngú vé rī agá VūrǺ Uleterere rī agá 'dǺá nǺ, Ǻri fi vú Ǻlu ílǺ Ǻlu agá. Ǻri ǺrǺ rōbōṅō vé rī jǺ ũnjikānyā ũjǺzú. 'Í lǺ LẹvǺtǺkǺ 16; Ẹbērē 9. ¶ 4:7 4:7 ẸzǺ 3:5-8 ¶ 4:11 4:11 SǺwúmǺ 118:22 * 4:15 4:15 'Bá tā lǺ' bá rī pi: Ǻtálágú āmbúgú rǺ, atala atala rī pi ḍrīgé rǺ pi, ḍrǺkoma rǺ pi, kōpi ri í úmú tā YāhūdǺ rǺ pi vé rǺ lǺ.

ká. Tã íngõri piri Múngú ɛndreɽi gé nĩ, 'bã 'duki ãmivé tã ngaá áyu yã, dôku 'bã 'duki tã Múngú vé rĩ ngaá áyu? ²⁰ 'Bo 'bã tĩni, tã 'bã ní ndreé 'bã mi sĩ, ázini 'bã ní yĩ 'bã bí sĩ rĩ pi, 'bã ícókĩ tã ni ã ùlũngará kuú ku."

²¹ 'Bã tã li 'bã rĩ pi ní útrézú Pétêró pi drĩgé Yũwãni be ãi. Kõpi ndákĩ létĩ ã ní 'bã 'dĩ'bée ãrĩñázú ni tí. Kúru kõi pi ní 'bã 'dĩ'bée pèzú mužú 'dĩsĩ rá. 'Bã rĩ pi ãrèvú céré rikĩ Múngú ri íngú tã ã nga 'bã 'dĩ'bée sĩ, ²² ã'diãtãsiyã ágó ã ní ídrĩ tã be ãyãzú ãyãyã 'dĩri adri õgõrõvũ rú aga íli pũkú sũ rĩ rá.

'Bã Yèsũ ri ẽ'yĩ' bã gĩ rĩ pi zĩkĩ Múngú ri

²³ Kã mužú Pétêró pi õyũ Yũwãni be jó ã ní ãngũ ù'yĩzú rĩ agá 'dãásĩ gĩ, kõi ní 'dezú mužú tã atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi ní 'yoó ã ní 'bã ambugu rĩ pi be rĩ ùlũzú 'bã urũkõ Yèsũ ri ẽ'yĩ' bã gĩ rĩ pi ní. ²⁴ 'Bã Yèsũ ri ẽ'yĩ' bã gĩ rĩ pi kã tã Pétêró pi ní ùlũú 'dĩri yĩ, kõi úmúkĩ ã trũ Múngú ri zĩ, kõi kĩni, "Úpĩ Úkpõ 'Dĩpa, 'í gbi 'bũ pi vũ be, yĩ bãlãlã rĩ be, ngá ãrèvú 'a ni gé rĩ pi be céré nĩ. ²⁵ Ọtú mí átã úkpõ Índrĩ Uletererĩ vé rĩ sĩ mívé átĩ' bã 'bávè ẽ' bĩpi Dãwũdĩ tĩ gé, mí kĩni,

" 'Ngá sèepi 'bã ãngũ rĩ pi agá rĩ pi ã 'a ní vezú rĩ ã'di?

Ngá sèepi 'bã rĩ pi ní rizú tã azakaza vé ni pi ã tã ùtĩzú rĩ ã'di?

²⁶ 'Bãgú vũ drĩgé rĩ pi útúkĩ ã kú ùrè lèzú ẽ'dĩ 'dĩzú,

ãzini 'bã ãngũ rũ' bã rĩ pi úmúkĩ ã trũ, lèkĩ ẽ'dĩ 'dĩ Úpĩ Múngú be, ãzini lèkĩ ẽ'dĩ 'dĩ Mãsiyã be.'

²⁷ "Ádarú 'bãgú Ēródē† pi Pónitĩyõ Pĩlátõ be úmúkĩ ã 'bã adri' bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi be, ãzini 'bã Īsèrelè vé adri' bée Yèrúsãlémã agá nõgõ rĩ pi be, kõi gãkĩ mívé átĩ' bã uletererĩ Yèsũ mí ní ãpèé Mãsiyã rú rĩ sĩ. ²⁸ Kõi 'okĩ tã rĩ sũyú mí ní ùtĩ mívé úkpõ sĩ, mí ẽsĩ ní lèé ã 'okĩ rĩ tĩni. ²⁹ Úpĩ, 'í yĩ tã kõi ní rizú útrézú 'bã drĩgé

'dĩri, 'í sè mívé átĩ' bã rĩ pi ã ùlũkĩ tĩ mívé rĩ ùrĩ ãkõ. ³⁰ 'Í sè 'bã ní úkpõ mívé átĩ' bã uletererĩ Yèsũ ã rú sĩ, 'bã ídrĩkĩ rĩ 'bã rĩ pi ãni, ãzini 'bã 'okĩ rĩ tã ãyãzú ãyãyã ni pi tã ambugu ambugu ni pi be ãni."

³¹ Kõi kã Múngú ri zĩ de, vũdrĩ ni gé, vũrã kõi ní ã úmúzú rĩ ní 'i ayazú dĩngidĩngĩ. Kúru Índrĩ Uletererĩ ní kõi ásúzú céré, kõi ní 'dózú tĩ Múngú vé rĩ ùlũzú ùrĩ ãkõ.

'Bã Yèsũ ri ẽ'yĩ' bã gĩ rĩ pi rikĩ ãvé ngá ãlèé ã ãsãmvú gé sĩ trũ

³² 'Bã Yèsũ ri ẽ'yĩ' bã gĩ rĩ pi rikĩ adrii céré ẽsĩ be ãlu, ãzini úmĩ be ãlu. 'Bã ãzi 'yoõpi kĩni ngá ãvé rĩ pi ãvé ni ọ'dũkũlegúsĩ 'dĩni 'dãáyo, kõi rikĩ ãvé ngá rĩ pi ãlèé ã ãsãmvú gé sĩ céré trũ.

³³ Yèsũ vé 'bã áyũyũ rĩ pi rikĩ tã Úpĩ Yèsũ vé íngázú gõó ídrĩ rú rĩ vé tã ùlũú 'bã rĩ pi ní úkpõ be. Múngú 'bã tãkĩri ãmbúgú kõi drĩgé céré. ³⁴ Kõi ãsãmvú gé, ngá 'bã ãzi ndèepi ni 'dãáyo, ã'diãtãsiyã 'bã nyõõkú be, dôku jó be rĩ pi rikĩ ãvé ngá uzĩ, kõi rikĩ mũfengã ni ãjĩ, ³⁵ sèé Yèsũ vé 'bã áyũyũ rĩ pi drĩgé, kõi rikĩ awáá 'bã ngá lè' bã rĩ pi ní.

³⁶ Yõsèpã Lèvĩgú‡ ímũpi Sáyĩpũrãsi gélésĩ Yèsũ vé 'bã áyũyũ rĩ pi ní zĩ Bãrũnãbã rĩ (rũ Bãrũnãbã 'dĩri vé ífifi 'bã riipi ẽsĩ ímbãpi ni), ³⁷ sè ãvé nyõõkú jeé, ãjĩ mũfengã ni sèé Yèsũ vé 'bã áyũyũ rĩ pi drĩgé.

5

Ãnãniyã pi vé tã ùkú ni Sãfirã be rĩ

¹ Ágõ ãzi rú ni Ãnãniyã 'i, kõi ùkú ni Sãfirã be sèkĩ kpã ãvé nyõõkú urũkõ jeé rá. ² Ãnãniyã 'dũ mũfengã rĩ ã urũkõ zũúzũ, kõi ùsũkĩ tã ni ùkú ni Sãfirã be trũ, ãri ní mũfengã rĩ vé ãmbĩtã jizú sèzú Yèsũ vé 'bã áyũyũ rĩ pi vugá 'dãá, ãri ní 'yozú kĩni, mũfengã 'bã ní nyõõkú uzizú rĩ, ãri céré 'dĩ.

4:26 4:26 Sãwũmã 2:1-2 † 4:27 4:27 'Bãgú Ēródē: Ēródē 'dĩri Ēródē Ānitĩpã 'i, ãri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvã. 'Í lã Mãtãyo 14:1; Mãrãkõ 6:14; Lúkã 3:1. Sã ã ní Yèsũ ri tizú rĩ gé, Ēródē Āmbúgú 'dĩri rũ ãngũ rĩ nĩ. 'Í lã Mãtãyo 2:1-8; Lúkã 1:5. Vũdrĩ ni gé, 'bãgú ãzi anigé rũ ni Ēródē Āgĩrĩpã, ãri Ēródē Āmbúgú rĩ vé mvã vé mvã. 'Í lã Ezj 12:1-13:1. ‡ 4:36 4:36 Lèvĩgú: Atala Īsèrelè rĩ pi vé rĩ ãrèvú céré, íbĩkĩ ífũú úyú Lèvĩ vé rĩ agá.

³ Kúru Pétëró ní 'yozú kīnī, “Ānānīyā, ngá sēépi Sātánā* ní fizú mí éšì agá, mí ní ũnjō úlízú Índrí Uleterè rī ɛndrètì gé, mí ní mǔfēngā nyōókú ɔzízú rī ā ɔrúko zūzú rá rī ā'dì? ⁴ Nyōókú mí ní ɔzìjì rī, ìri mívé ni, mǔfēngā mí ní nyōókú rī ɔzízú rī, ìri mívé ni, adri 'dīni kuyé? Ngá mí ní rizú tā rī 'ozú 'dīni rī ā'dì? Mí ũ'bā 'bā mī kuyé, mí ũ'bā Múngú ē mī.”

⁵ Ānānīyā kā tā Pétëró ní 'yoó 'dīri yìjì, ìri ní í'dézú vūgá, ìri ní drāzú. 'Bá céré tā 'i ngaápi 'dīri yì'bá rī pi, ɔrì fù kòpi ambamba. ⁶ Kúru kērīanji ɔrúko 'bée ní ímúzá ávū rī ímúlúzá bōngó sī, kòpi ní 'dúzú múzú ámvé 'dāá, kòpi ní ávū rī sīzú.

⁷ Vúdrì ni kā vùú caá sà na, ũkú ni Sáfírā ní ífízú jó agá nōó, 'bo nī áamá kuyé 'yozú kīnī ágó ni drā gí. ⁸ Pétëró ní ìri zízú kīnī, “Í lū má ní, mǔfēngā ìmi ní nyōókú rī sēzú jezú mí ágó ni Ānānīyā be rī, ìri nyo adriípi 'dī?”

Ūkú rī ní 'yozú kīnī, “È, mǔfēngā rī adriípi 'dī.”

⁹ Pétëró ní 'yozú ìri ní kīnī, “Ngá ìmi ní tì ícízú Índrí Úpí vé rī ũ'bīzú rī ā'dì? 'Í ndre drī ká, 'bá mí ágó ni rī sī'bá rī pi ícákí pá tuú kuú kēṣṣìlé gá 'dī, kòpi kpá mi 'dù mụ ámvé 'dāá.”

¹⁰ Sā 'dāri gé, ũkú rī ní í'dézú Pétëró pá gá 'dīgé, ìri ní drāzú. Kērīanji rī pi ká ífí jó agá nōó, kòpi ísúkí ũkú rī drā gí, kòpi ní ìrivé ávū 'dúzú múzú ámvé 'dāá, kòpi ní ávū rī sīzú ágó ni ā jèlé gá 'dāá. ¹¹ 'Bá kánísā vé rī pi ká tā 'dīri yìjì, ɔrì fù kòpi ambamba.

Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ídríkí 'bá drā be ni pi kárákará

¹² Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi 'okí tā áyāzú áyāyā ni pi, āzini tā ambugu ambugu ni pi kárákará 'bá rī pi ásámvú gé. Ú'dú céré 'bá Yēsū ri ɛ'yì'bá gí rī pi ārēvú céré ríkí í úmú trú Jó'bílé Sōlōmónā vé rī† gé 'dāá. ¹³ 'Bá rī pi ē íngúkí dō Yēsū vé

'bá áyúāyū rī pi íngúngū drāāāsīyā, 'bá ɔrúko Yēsū ri ɛ'yì'bá kuyé rī pi fíkí 'bá Yēsū ri ɛ'yì'bá gí rī pi ásámvú gé kuyé.

¹⁴ 'Bo āgō kárákará, āzini ũkú kárákará ɛ'yìkí Úpí ri rá, kòpi úmúkí í fíí 'bá Yēsū ri ɛ'yì'bá gí rī pi ásámvú gé rá. ¹⁵ Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní tā áyāzú áyāyā ni 'oó rī sī, sē 'bá rī pi ũlíkí ívé 'bá drā be rī pi á'ya sī āzini pórósī sī, íjì ímú ũ'bāá létì mīlé gá sī, Pétëró kādō agaá múzú, ìrivé índríkíndrì vé ũkpō ē ímvú rí 'bá drā be rī pi, kòpivé drā ā dè rí kòpi rù'bá gá sī rá. ¹⁶ 'Bá bītríká íbíkí ímú kūrú Yērúsālémā gārā gá rī pi agásī, kòpi íjìkí ívé 'bá drā be rī pi, āzini índrí ũnjí be rī pi, ídríkí kòpi céré rá.

Ōcūkí Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi

¹⁷ Átálágú āmbúgú rī, ívé ũgalaku adri'bá Sādókē rī pi be, Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi vé tā 'de kòpi ē éšì agá ũnjí.

¹⁸ Kòpi ní Yēsū vé 'bá áyúāyū 'dī'bée ruzú ú'bézú jó í ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá.

¹⁹ 'Bo íníná 'dāri sī, mālāyíkā† Úpí vé rī ní kēṣṣì jó í ní rizú āngū ũ'yīzú rī pi ũzízú, ìri ní Yēsū vé 'bá áyúāyū 'dī'bée íjízú ífúzú ámvé. Mālāyíkā rī ní 'yozú kòpi ní kīnī,

²⁰ “Ími múkí Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, ìmi ũlúkí ídri ú'dí í ní Yēsū ri ɛ'yīzú rī vé tā 'bá rī pi ní céré.” ²¹ Kòpi yìkí tā mālāyíkā rī ní 'yoó rī rá. Āngū rī ká ówù, kòpi ní múzú 'bá rī pi ímbázú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá.

Átálágú āmbúgú rī ká ícá ívé ũgalaku rī pi be, kòpi ní ívé 'bá tā lị'bá rī pi zízú 'bá ambugu Ísērélē vé rī pi be ímúzá vūrā ālu gé, kòpi ní 'bá rī pi pēzú múzú jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, kòpi ā múkí rí Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi íjì ímú ámvé nōó. ²² 'Bo ũgalaku rī pi 'bá Múngú vé jó ũtē'bá rī pi be ká mụú caá jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, kòpi ísúkí Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi kuyé. Kòpi ngakí í újá ímú tā 'dīri ũlū átálágú āmbúgú Yāhúdì rī pi vé rī ní kīnī, ²³ “'Bá cakí ísú jó āngū ũ'yīzú rī ícíkí tì ni cí. 'Bá

* **5:3** 5:3 Sātánā: Sātánā ri ádróko, ìri āmbúgú índrí ũnjí rī pi drīgé, gá tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī, Múngú ídró ìri 'bù gé 'dāásí. 'Í lā 'dangará 12:7-9. † **5:12** 5:12 Jó'bílé Sōlōmónā vé rī: Jó'bílé Sōlōmónā vé rī, ìri Jó Múngú vé rī ā bóró gá. ‡ **5:19** 5:19 Mālāyíkā: Mālāyíkā rī pi índrí, kòpi ri adri Múngú be 'bù gé 'dālé, kòpi rù'bá ākó. Múngú ri sá āzi sī kòpi ípē ímú vū drīgé nōó ú'dúkó múké ívé rī ũlū 'bá rī pi ní.

ri'ba āngũ ũtē'ba rī pi tukí pá kuú kēētīlē gá, 'bo 'ba kā kēētī jó āngũ ũ'yīzú rī vé rī zīj, 'ba ísúkí 'ba 'dā'bée jó agá 'dāá kuyé."

²⁴ Ūgalaku āmbúgú riípi Jó Múngú vé rī ũtēēpi rī, āzini atala atala rī pi drīgé rī pi kâ tā 'dīri yīj, kōpi ē drī ábá céré céré, kōpi rikí ũsūú kīnī, tā 'dīri vé ũdū ri ímú adri ngóni.

²⁵ Kúru ágó āzi ní ícázú ímúzá ũlúzá kōpi ní kīnī, "Āgō ájée ĩmi ní uruú ú'bé jó āngũ ũ'yīzú rī agá 'dā'bée, kōpi nóni ri 'ba rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá'dā." ²⁶ Ūgalaku āmbúgú Múngú vé jó ũtēēpi rī ní ngazú mužú ívé 'ba ri'ba Jó Múngú vé rī ũtē'ba rī pi be Yēsū vé 'ba áyúāyū rī pi uruzú íjízú. 'Bo kōpi urukí 'ba 'dī'bée ũkpō sī kuyé, ā'diātāsīyā kōpi 'okí ũrī sī 'ba rī pi ā úvīkí ī írā sī ku.

²⁷ Kōpi kâ Yēsū vé 'ba áyúāyū 'dī'bée íjī pá tuú 'ba tā lī'ba rī pi ęndrētī gé, átálágú āmbúgú rī ní 'yozú kōpi ní ²⁸ kīnī, "'Bá 'yokí nyo ándúru ĩmi ní, ĩmi ímbákí 'ba rī pi Yēsū ā rú sī ku 'dīni kuyé? ĩmi ndrekí drī ká, ĩmi ímbákí nóni 'ba rī pi Yērūsālémā agásī céré Yēsū vé tā sī. ĩmi nóni ri ĩrivé drāngará ā tā ngo 'ba drīgé."

²⁹ 'Bo Pétēro pi Yēsū vé 'ba áyúāyū rī pi be, kōpi ní újázú kīnī, "'Bā tā Múngú ní 'yoó 'ba ní rī 'du nga áyu. 'Bá 'dukí tā 'ba áda ní lūú 'ba ní rī ngaá áyu ku.

³⁰ Múngú 'ba é'bīpīj vé rī inga Yēsū ĩmi ní ipaá pētī alambaku sígé 'dīri gōó ídri rú rá. ³¹ Múngú sē ĩri ní āmbūgū, 'bā ĩri úrí ívé drī ęndēpī gé Úpí rú, āzini 'Bá 'bā Paápi ní rú. Múngú 'o tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā lē 'ba Īsērélē vé rī pi ā újákí éšj, 'ī trū rí kōpi ívé ũnjīkānyā agásī bēnī.

³² 'Bá ndrekí tā 'dī'bée 'bā mī sī rá, § āzini Índrī Uleterē Múngú ní ípēé 'ba ívé tā 'du'ba nga'ba rī pi ní rī ndre kpá tā 'dīri 'ī mī sī rá."

³³ 'Bá ambugu rī pi kâ tā 'dīri yīj 'dīni, kōpi ā 'a ve ũnjī ũnjī, kōpi lēkí Yēsū vé 'ba áyúāyū 'dī'bée ú'dī drāá 'dīísī rá. ³⁴ 'Bo

Fārúsīgú* āzi rú ni Gāmālyélē 'i, ĩri 'ba tāímbī ímbápi ní, 'ba rī pi céré ĩnjīkí ĩri ĩnjīnjī, ĩri ní pá tuzú 'ba tā lī'ba rī pi ęndrētī gé, ĩri ní 'yozú kīnī, ā jīkí āgō 'dī'bée fūú āmvé sāgá be mādā. ³⁵ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi 'ba Īsērélē vé 'dī'bée, lē ĩmi ũsúkí tā ĩmi ní lēé 'oó āgō 'dī'bée rú'ba gá rī pi múké múké. ³⁶ Őtū Tēwúdā ífū 'yo kīnī, 'i 'ba āmbúgú, 'ba mūdūrūlū sū úmúkí ī ĩri vúgá. 'Bo 'dīkí ĩri drāá rá, írékí ĩrivé 'ba ī úmú'ba ĩri be rī pi kpélékpélé, ĩrivé tā gō ícá ngá kána. ³⁷ ĩri ā vūdrī gé, Yúdā Gālīláyāgú rī ní kpá ífūzú lókí āzi 'ba lāzú ni gé, 'ba kárakará mukí vú ni gé sī, 'bo 'dīkí ĩri drāá rá, írékí ĩrivé 'ba ĩri āpámvú ũbī'ba rī pi kpélékpélé.

³⁸ "Á 'yo ĩmi ní, ĩmi kukí 'ba 'dī'bée. Dō tā 'ba 'dī'bée ní rií 'oó 'dīri íngá yīkí 'ba áda vé ni vúgá, tā 'dīri gō ícá ngá kána. ³⁹ 'Bo dō tā 'dīri íngá Múngú vúgálésīla, ĩmi ícókí āgō 'dī'bée ugaá bā ku. ĩmi ndrekí dō múké ku, tā ĩmi ní rií 'oó 'dīri, ĩmi ri ũmbā fū Múngú be."

⁴⁰ 'Bá ambugu tā āsámvú amá'ba rī pi ā'yīkí ĩrivé tā rá. Kōpi ní Yēsū vé 'ba áyúāyū rī pi zízú ímúzá, kōpi sēkí 'ba áyúāyū 'dī'bée gbāá ũnjī ũnjī, 'ba ambugu 'dī'bée atákí kōpi ní ũkpó ũkpó kīnī, lē kōpi ā gōkí Yēsū ā rú zīj dīj ku, ī ní kōpi oyuzú mužú.

⁴¹ Yēsū vé 'ba áyúāyū rī pi ní fūzú vūrā 'ba rī pi ní tā līzú rī agásī āmvé, kōpi rikí ũnjī mužú, ā'diātāsīyā Múngú 'du kōpivé tā 'bāā āmbúgú, ā'yī kōpi sēé ĩzāngā nyaá Yēsū vé tā sī. ⁴² Ū'dú céré kōpi rikí 'ba rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gá, āzini 'ba rī pi vé 'bētī āsámvú gé sī, kōpi rikí ú'dúkó múké rī ũlúú mužú āndēngará ākó kīnī, "Māsīyā ĩmi ní rií ndāá rī, ĩri Yēsū Kúrísítō 'i."

6

Ūpēkí āgō ęzīrī 'ba kánīsā vé rī pi ē ĩzā koó

§ 5:32 5:32 'Bá ndrekí tā 'dī'bée 'bā mīfī sī: Yēsū vé 'ba áyúāyū rī pi ndrekí Yēsū vé drāngará, āzini ĩrivé íngángará gōó ídri rú drāngará gálésī rī, āzini ĩrivé ngangará mužú 'bū gé rī rá. * 5:34 5:34 Fārúsī: Fārúsī rī pi ngúlúmū Yāhūdī rī pi vé tāímbī Mósē vé rī rú'ba tīj rī pi. Kōpi 'dukí índrī rī pi vé tā, āzini mālāyīkā rī pi vé tā 'bāā tā āmbúgú rú, kōpi ę'yīkí rá 'yozú kīnī, 'ba ũdrā'ba gí rī pi gō íngá ídri rú rá. 'Í lā Ězj 23:8.

¹ Lókí 'dãri gé, 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vé kãlãfe ri vaá mužú drĩgélé. 'Bá átá'béé Ğĩrĩkĩ tĩ sĩ rĩ pi rikí unuú 'bá átá'béé Ēbérē tĩ sĩ rĩ pi vé tã sĩ kĩnĩ, ú'dú ãlu ãlu kádō riĩ ãnyãngã awaá, sēkĩ ãnyãngã rĩ oʋuzĩ átá'béé Ğĩrĩkĩ tĩ sĩ rĩ pi ní ku. ² Kúru Yēsũ vé 'bá áyúáyũ mužrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi ní 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi úmúzá vũrã ãlu gé, kōpi ní 'yozú kĩnĩ, "Adri múké ku 'bá ní Múngú vé ú'dúkó múké rĩ vé ũlũngará kuzú, 'bá ní rizú ãnyãngã awazú áyu. ³ Má édrĩpĩĩ má ómvúpĩĩ, lē ĩmi ũpēkĩ 'bá ézĩrĩ ĩmi ãsámvú gé 'dĩgé ĩ ní ĩnjĩ ĩnjĩ, épĩ'bá Múngú vé Índrĩ Uleterē rĩ sĩ gĩ, adri'bá úmĩ be ni pi, 'bã kōpi 'bã ri ězĩ 'dĩri nga, ⁴ 'bã 'bãkĩ rĩ ěsĩ rizú Múngú ri zizú, ãzini tĩ Múngú vé rĩ ũlũzú."

⁵ Tã Yēsũ vé 'bá áyúáyũ 'dĩ'béé ní 'yoó 'dĩri sē 'bã ĩ úmú'bã rĩ pi ní cérē áyĩkō. Kōpi ní Sētēfánō ě'yĩngará be ãmbúgú, épĩpi Índrĩ Uleterē rĩ sĩ rĩ ĩpēzú, ãzini kōpi ĩpēkĩ Pĩlípũ ri, Pōrōkórō ri, Nĩkōnórã ri, Tĩmōnĩ ri, Pũrũmēnã ri, ãzini Nĩkólã íngãpi Ānĩtĩyókã gá, 'i újãpi Yãhúdĩ rú rĩ. ⁶ Kōpi ní 'bã ĩ ní ũpēé 'dĩ'béé jizú i'dazú Yēsũ vé 'bá áyúáyũ rĩ pi ěndrēti gé. Yēsũ vé 'bá áyúáyũ rĩ pi ní Múngú ri zizú kōpi ní, kōpi ní drĩ tizú 'bã ĩ ní ũpēé 'dĩ'béé drĩgé.

⁷ Kúru tĩ Múngú vé rĩ ní ayizú mužú ãngũ rĩ pi agásĩ. 'Bá Yēsũ ri ě'yĩ'bã gĩ Yērúsálēmã gá 'dãlé rĩ pi vé kãlãfe gō vaá mužú drĩgélé, atala kárakarã gōkĩ riĩ ěsĩ 'bãá Úpĩ Yēsũ drĩgé.

Sētēfánō vé rũngará

⁸ Sētēfánō épĩpi ěsĩ múké Múngú vé rĩ sĩ, adriipi ũkpō Múngú vé rĩ be rĩ, 'o tã ambugu ambugu ni pi, ãzini tã áyázú áyáyã ni pi kárakarã 'bã rĩ pi ãsámvú gé. ⁹ Ú'dú ãlu, Yãhúdĩ adri'bã Jó Múngú ri Zizú* ĩ ní zĩj, Túgērĩ Drĩwãlã ĩsũ'bã gĩ rĩ pi vé rĩ agã rĩ pi i'dókĩ ágátã gãã Sētēfánō be, kōpi ĩbĩkĩ ímũ Kūrēnē gélēsĩ, urukō ni pi ímũkĩ Ālēkĩzãndãriyã gélēsĩ, urukō ni pi ímũkĩ ãngũ Kĩlĩkiyã vé rĩ

gélēsĩ, urukō'béé ímũkĩ ãngũ Ēzĩyã vé rĩ gélēsĩ. ¹⁰ 'Bã 'dĩ'béé ãsámvú gé 'dĩgé, 'bã ãzi úmĩ be sũ Sētēfánō vé rĩ tĩnĩ 'dãáyo, ã'diãtãsiyã Índrĩ Uleterē rĩ sē ĩri ní úmĩ tã nĩzú ambamba.

¹¹ Kúru kōpi ní rizú 'bã urukō'béé ĩcĩcĩkĩzú kĩri kĩri kĩnĩ, "Īmi 'yokĩ, "Bã yĩkĩ Sētēfánō ri tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ideé, ãzini ri Múngú ri ideé.' "

¹² Kōpivé átángã 'dĩri sē 'bã bĩtrĩká rĩ pi, 'bã ambugu rĩ pi, ãzini 'bã tãĩmbĩ ímbã'bã rĩ pi ã 'a vekĩ rá. Kōpi ní Sētēfánō ri ruzú jizú mužú 'bã tã lĩ'bã rĩ pi ěndrēti gé.

¹³ 'Bã urukō rikĩ ũnjō ũlĩ Sētēfánō drĩgé kĩnĩ, "Ágō 'dĩri ri átã mužú ũnjĩ Jó Múngú vé uleterē rĩ ã tã sĩ, ãzini tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ã tã sĩ. ¹⁴ 'Bã yĩkĩ ágō 'dĩri kĩnĩ, 'Yēsũ Nãzērētãgú rĩ ímũ Jó Múngú vé 'dĩri nõ iza 'dĩsĩ rá, ãzini ĩri ímũ mērē Mósē vé ĩ ní sēé 'bã ní 'dĩri újã 'dĩsĩ rá.' "

¹⁵ 'Bã úrĩ'bã tã lĩ'bã rĩ pi ãrēvú cérē 'bãkĩ mĩ rizú Sētēfánō ri ndrēzú, kōpi ndrēkĩ ĩrivé ěndrēti índrē sũ mãlãyĩkã vé rĩ tĩnĩ.

7

Sētēfánō átã ívé tã 'bã tã lĩ'bã rĩ pi ěndrēti gé

¹ Átãlágú ãmbúgú rĩ ní Sētēfánō ri zizú kĩnĩ, "Tã ĩ ní mi tōzú 'dĩ'béé, ĩri nyo tã ãda?"

² Sētēfánō ní újãzú kōpi ní kĩnĩ, "Má édrĩpĩĩ, ãzini má ětēpĩĩ, ĩmi yĩkĩ drĩ ma kã. 'Bãvé Múngú dĩngará be pōwũpōwũ rĩ i'dã 'i ándúrú 'bã ě'bĩpĩ Ābũrãmã ní rá, ĩsũ ĩri ri adri Mēsōpōtãmĩyã gá 'dãlé, gō 'deé mužú Hãránã gá 'dãlé ndō. ³ Múngú 'yo ĩri ní kĩnĩ, "Í ku ãngũ ĩmivé rĩ, 'i ku mãrítē mívé rĩ pi, 'i muž adrii ãngũ má ní úmvúlēsĩ lēé lũú mí ní rĩ gé.'

⁴ "Kúru Ābũrãmã ní ãngũ 'bã Kãlédéyã vé rĩ pi ní adrízú rĩ kuzú, ĩri ní mužú adrízú Hãránã gá. Ētēpĩ kã drãá gĩ, Múngú ní ĩri ĩjizú adrízú ãngũ ĩmi ní adrízú nõri agã. ⁵ Múngú sē ãngũ rĩ vé wōókō kĩnĩkĩniñã ni Ābũrãmã ní kuyé.

* 6:9 6:9 Jó Múngú ri Zizú rĩ: Yãhúdĩ rĩ pi vé Jó Múngú ri Zizú rĩ pi kárakarã kũrũ rĩ pi agásĩ ãndiãndĩ, kōpi ri ĩ úmũ Búkũ Múngú vé rĩ lã, ãzini kōpi ri Múngú ri ĩnjĩ Ú'dú Sãbãtã vé rĩ gé. 7:3 7:3 Í'dóngará 12:1

Lókí 'dāri gé, Ābūrámā ā adri dō mvá ākó drāāāsīyā, Múngú sō ūyō kīnī, āngū 'dīri ímú adri Ābūrámā vé ni, āzini ĩrivé úyú rī pi vé ni. ⁶ Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, 'Úyú mívé rī pi úmvúlésī mu adri jākā rú āngū āzi gé, kōpi adri tūgērī rú, ĩ kōpi ọcū ca ílī mūdūrūlū sụ.' ⁷ Múngú ní kpá gōzú 'yozú kīnī, "Bo ma ímú 'bá āngū rī agá kōpi 'bā'bée ẹzi nga'bá tūgērī rú rī pi ĩrīnā rá. Vúdrī ni gé, kōpi úmvúlésī ĩfū āngū 'dāri agásī, kōpi ímú ma ĩnjī vūrā nōri gé.' ⁸ Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, 'Anji āgō 'bētī ālu ālu āsámvú gé rī pi, ā úlīkí kōpi ā ágélé ē tị rá, ā lū rí 'yozú kīnī ũndī má ní ruj mí be rī, 'í 'du tā ni ngaá rá.' Kā Īsákā ri tịj, vúdrī ni ká adrii caá ụ'dụ ārō, Ābūrámā ní ágélé ni ē tị lizú.* Vúdrī ni gé, Īsákā ní Yókóbū ri tizú, Yókóbū tị anji mụdrī drī ni ĩrī, ĩrivé anji rī pi ízúkí caá súrú mụdrī drī ni ĩrī, súrú kōpivé rī pi zíkí Īsērélē.

⁹ "Yōsépā ā tā 'de ívé ẹdrípī anji Yókóbū† vé rī pi ē ẹsị agá ũnjí, kōpi sēkí ĩri jeé jīj Ējēpētō gá tūgērī rú, 'bo Múngú ũtē ĩri rá. ¹⁰ Múngú pa Yōsépā ri tā ũkpó ũkpó ĩri ísú'bá rī pi agásī rá. Sē ĩri ní úmī, ānī sē 'bāgú rī 'du ĩrivé tā 'bāá múké, 'bāgú rī 'bā Yōsépā ri adrii ũgalaku āmbúgú āngū Ējēpētō vé rī agá, āzini 'bā ĩri āmbúgú rī ívé ngá kání agá rī pi ā tā mbaá.

¹¹ "Kúru ẹbírī ní 'dezú āngū Ējēpētō vé rī agá, āzini Kánánā vé rī agá ũnjí ũnjí, sē 'bá rī pi nyakí ĩzāngā ambamba, 'bá ẹ'bípī ndākí ngá nyanya tí. ¹² Yókóbū ká yīj kīnī ānyāngā Ējēpētō gá 'dālé anigé, ĩri ní 'bá ẹ'bípī pēzú mụzú ānyāngā jezú 'dālé, 'dīri vú ālu ĩri ní kōpi pēzú rī. ¹³ Kōpi ká gōo mụzú ānyāngā rī āzi jeé Ējēpētō gá 'dālé vú ĩrī ni gé, Yōsépā ní 'í 'dazú kōpi ní, 'bāgú rī ní kúru nīzú ámázú 'yozú kīnī, 'bá rī Yōsépā ẹdrípī pi. ¹⁴ Tā 'dīri ā vúdrī gé, Yōsépā ní tị

pēzú 'í ẹtēpī Yókóbū ní, āzini ívé máríté rī pi ní, kōpi ē ímúkí Ējēpētō gá nōó, kōpivé kālāfe ca céré pūkú ẹzīrī drī ni tōwú. ¹⁵ Kúru Yókóbū ní 'dezú mụzú Ējēpētō gá 'dāá, drā 'dālé, 'bávé ẹ'bípī ũdrākí kpá 'dālé. ¹⁶ Jíkí kōpivé āvū mụzú sīj Sēkémē gá, 'bū Ābūrámā ní jeé Āmórā ẹnjípī drīgé rī agá.

¹⁷ "Sā Múngú ní lēzú ūyō 'í ní sōó Ābūrámā ní rī vé tā 'duzú ngazú rī ká 'bāá ícá ĩnyīnā gí, 'bá 'bávé āngū Ējēpētō vé rī agá rī pi vé kālāfe gō ízú kárakarā. ¹⁸ Kúru 'bāgú āzi Yōsépā vé tā nīpi kuyé ni ní gōzú adrizú 'bāgú rú 'bá Ējēpētō vé rī pi drīgé. ¹⁹ 'Bāgú 'dīri ri 'bá ẹ'bípī ē mī ũ'bāá, āzini ri kōpi 'oó ũnjí, sē kōpi ní tāimbī kīnī, kōpi ā ú'békí ívé anji ĩ ní tịj ũdéná rú rī pi ásé agá, kōpi ā ũdrākí rí 'dīisí rá.

²⁰ "Tíkí Mósē ri lókí 'dāri gé, ĩri ũnyī be ambamba. Ẹtēpī pi ẹndrēpī be mbakí ĩri ā tā caá mbāá na ívé jó agá 'dāá. ²¹ Kōpi ká Mósē ri jīj 'bāá ásé agá 'dāá, 'bāgú rī vé mvá ũkúná rī ní ĩri 'duzú mụzú úcézú mvá ívé ni rú. ²² Ímbákí Mósē ri Ējēpētō gá 'dālé, nī tā múké múké, ĩri átángá átá ũkpō be, āzini ĩri tā 'o ũkpō be.

²³ "Mósē vé ílī ká caá pūkú sụ, ĩri ní ngazú mụzú 'í ẹ'dípāa Īsērélē rī pi ndrezú. ²⁴ Mósē ca mụzú ísú Ējēpētōgú āzi ri ívé 'bá āzi 'o ũnjí, ĩri ní ágó rī ípázú, ĩri ní Ējēpētōgú rī 'dizú drāzú 'dīisí rá. ²⁵ Mósē ụsū déna ívé 'bá rī pi ícá nī ámá 'yozú kīnī Múngú ĩpē 'í ímú kōpi paá nī 'dīni rá, 'bo kōpi nīkí ámá kuyé.

²⁶ "Kā mụzú adrii drū 'dīni, Mósē ca mụzú ísú Īsērélē ĩrī ni pi ri ĩ fụ. Ụ'bī kōdō kōpi ē ẹsị 'yoó kīnī, 'Āgō 'dī'bée, ĩmi ẹdrípī, ngá ĩmi ní ĩmi 'ozú ũnjí 'dīni rī ā'di?'

²⁷ "'Bo ágó ũmbā 'í'dópi rī ní Mósē ri zezú, ĩri ní 'yozú kīnī, 'Á'di 'bā mi 'bá āmbúgú rú rī tā līj 'bá drīgé nī? ²⁸ 'Í lē ma 'dij sū mí ní ájée Ējēpētōgú rī 'dij drāá rī

7:7 7:7 Í'dóngará 15:13-14 * **7:8** 7:8 Ágélé ni ē tị lizú: Múngú lū Ābūrámā ní kīnī, anji āgō Ābūrámā vé rī pi adriki dō caá ụ'dụ ārō gí, lē ā úlīkí kōpi ā ágélé ē tị rá, lūzú kīnī, kōpi anji Múngú vé ni. 'Í lā Í'dóngará 17:9-14. † **7:9** 7:9 Yōsépā: Yōsépā ri Yókóbū vé mvá ĩri ní lēlē rī, ẹdrípī sēkí ĩri jeé tūgērī rú āngū Ējēpētō vé rī gé. Múngú sē ĩri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ē izā mụzú adrii āngū Ējēpētō vé rī agá nī. Sā 'dāri gé, ẹbírī 'de caá ílī ẹzīrī. 'Í lā Í'dóngará 30-50. **7:16** 7:16 Í'dóngará 33:19 **7:28** 7:28 Wūngará 2:14

tịni?’ 29 Mósē kã tã 'dĩri yịi, koro nga ápa muụ adrii ǎngũ Mĩdĩyánã vé rĩ gé jǎkǎgũ rú. 'Dǎlé tị anji ǎgõ ìrĩ.

30 “Mósē kã adrii Mĩdĩyánã gá 'dǎlé caá ílĩ pũkũ sụ, mǎlǎyíkã ní 'i i'dazú Mósē ní ǎcí d̄ĩpi p̄etị amuúpi kũmvũ ni agá, ǎngũ ǎ'wí cínýáfã rú rĩ agá 'dǎá, p̄etị ǎcí ní d̄izú 'dĩri ìnyinǎ írã Sínáyĩ vé rĩ ǎ gǎrã gá. 31 Mósē kã ndree ǎcí d̄ĩpi rĩ zǎ p̄etị rĩ veé kuyé, sē ìri ní ǎyǎngárá. Mósē útrú 'i ìnyinǎ muụ ǎcí riipi d̄ĩpi rĩ ndree. Ìri ní Úpí vé ú'dúkọ yizú kĩnĩ, 32 ‘Ma Múngú mí ẹ'bíp̄ijị vé rĩ, Múngú ǎbũrámã vé rĩ, Ísákã vé rĩ, ǎzini Yókóbũ vé rĩ.’ Mósē ǎ rụ'ba yǎ kp̄irĩkp̄irĩ, urre fụ ìri ambamba, gõ mị 'bǎá ǎcí rĩ ndrezú kuyé.

33 “Úpí Múngú ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, ‘Í nje mívé ngá pá gá† mí pá gá sī rá, ǎ'diǎtǎsīyǎ vũrǎ mí ní pá tuzú 'dĩri, ìri vũrǎ uletere ni. 34 Á ndre ìzǎngǎ 'bá mávé rĩ pi ní nyaá Ɖj̄ep̄etõ gá 'dǎlé rĩ gí. Á yị k̄opivé ngongárá gí, má ímụ k̄opi pangárá gá. Á lē nóni mi p̄é gõó vúlé Ɖj̄ep̄etõ gá 'dǎá.’

35 “Mósē 'dĩri ǎndúrú 'bá ìrivé rĩ pi ní ìri gǎá sī, k̄opi ní 'yoó, ‘ǎ'di 'bã mi ǎmbúgú rú rií tã l̄ij̄ 'bá dr̄igé nĩ rĩ 'i?’ Múngú p̄e ìri muụ adrii k̄opi dr̄igé ǎmbúgú rú, ǎzini ívé 'bá rĩ pi paá, Múngú p̄e mǎlǎyíkã muụ átá Mósē be p̄etị amuúpi kũmvũ rĩ agá 'daá. 36 Mósē 'o tã ǎyǎzú ǎyǎyǎ ni pi kárákará Ɖj̄ep̄etõ agá 'dǎá. Ílĩ pũkũ sụ 'dĩri agá, Mósē ìj̄i 'bá rĩ pi ìfũú ǎngũ ǎ'wí cínýáfã rú rĩ agásĩ, ko k̄opi ẽ dr̄i zozú muşú Yị Tafu Ika rĩ agásĩ.

37 “Mósē 'yo 'bá Ís̄er̄el̄é vé rĩ pi ní kĩnĩ, ‘Múngú ri úmvúlésĩ ímụ ìmi ní n̄eb̄i ìp̄e ìmivé 'bá rĩ pi ǎsámvú gé sũ má t̄ini.’

38 Mósē ri adrii 'bá ẹ'bíp̄ijị ǎsámvú gé

ǎngũ ǎ'wí cínýáfã rú rĩ agá 'dǎá, mǎlǎyíkã rĩ átá ìri ní Írã Sínáyĩ dr̄igé 'dǎá. Úlũkĩ ìri ní ú'dúkọ ídri vé rĩ 'dǎlé, ǎ ùlũ rí 'bá ní.

39 “‘Bo 'bá ẹ'bíp̄ijị gǎkĩ Mósē ẽ tị yigá sī. K̄opi gǎkĩ ìri sī, k̄opi l̄ekĩ k̄odõ ì újǎ gõó Ɖj̄ep̄etõ gá 'dǎá vúlé. 40 K̄opi ní 'yozú ǎrónã ní k̄inĩ, ‘Mí údé 'bá ní ngá múngú rú, ǎ ko rí 'bã dr̄i muşú, Mósē íkó 'bã dr̄i ìfũzú Ɖj̄ep̄etõ agásĩ nĩ, 'bo 'bá n̄ikĩ kuyé dõ ǎ'di 'o ìri nĩ.’ 41 K̄opi ní ngá údézú múngú rú sũ t̄i mvǎná t̄ini, k̄opi ìj̄ikĩ ngá ì ní rií zǎá r̄ob̄õj̄õ rú rĩ s̄é ìri ní, k̄opi ní ỳm̄ũ 'bázú ǎmbúgú ngá ì ní údé múngú rú 'dĩri ìnj̄izú. 42 Múngú gǎ k̄opi sī, adi k̄opi rií l̄inyǎ 'bũ gé rĩ pi ìnj̄ij̄i, mbǎá rĩ ìnj̄ij̄i, ǎzini ỳt̄u rĩ ìnj̄ij̄i ìvé múngú rú. Tã 'dĩri nga 'i fũú t̄i ní gé gí sũ n̄eb̄i rĩ pi ní s̄ií búkũ agá rĩ t̄ini k̄inĩ,

“ ‘Ìmi úyú Ís̄er̄el̄é vé 'dĩ'b̄ée, ílĩ pũkũ sụ ìmi ní adrizú ǎngũ ǎ'wí cínýáfã rú rĩ agá 'dǎlé rĩ gé, ìmi zǎkĩ nyo má ní r̄ob̄õj̄õ rá?

43 ‘Ìmi ri ngá ìmi ní údé múngú rú ì ní z̄ij̄ M̄ól̄ek̄i ri 'du muşú ìndĩ, ǎzini gǎkũ rĩ 'du muşú ìndĩ, ǎzini ìmi ri ngá ìmi ní údé múngú rú sũ l̄inyǎ t̄ini ì ní z̄ij̄ R̄éfánã rĩ 'du muşú ìndĩ, ǎzini ìmi ri ngá ìmi ní údé Múngú rú rĩ pi ìnj̄i.

Kúru ma ìmi p̄e mu adri rámbá rú Bǎb̄el̄onã§ vé w̄õk̄õ 'dǎás̄ila rĩ gé.’

44 “‘Bá ẹ'bíp̄ijị rikĩ gǎkũ ì ní tǎimb̄i Múngú vé rĩ 'bázú 'a ni gé rĩ* 'duşú muşú ǎngũ ǎ'wí cínýáfã rú rĩ agá 'dǎá. K̄opi s̄ikĩ gǎkũ rĩ sũ Múngú ní tã ni ẹz̄ij̄ Mósē ní rĩ t̄ini. 45 Lókĩ Yósũwǎ† ní ẹ'd̄i 'd̄izú 'bá adri 'bá ǎngũ Kǎnánã vé rĩ agá rĩ pi be rĩ gé, Múngú dro 'bá 'dĩ'b̄ée ǎngũ Kǎnánã

7:31 7:31 Wũngárá 3:1-10 7:32 7:32 Wũngárá 3:6 † 7:33 7:33 'Í nje mívé ngá pá gá: Tã 'dĩri vé íffĩ lũ ìnj̄ingárá. 7:34 7:34 Wũngárá 3:5-10 7:35 7:35 Wũngárá 2:14 7:37 7:37 D̄et̄õr̄õnõm̄e 18:15 7:40 7:40

Wũngárá 32:1-8 § 7:43 7:43 Bǎb̄el̄onã: Lókĩ Núwǎ vé rĩ ǎ v̄udr̄i gé, 'bá rĩ pi s̄ikĩ lágáráka Bǎb̄elã gá, v̄udr̄i ni gé, 'bá rĩ pi gõkĩ vũrǎ rĩ z̄ij̄ Bǎb̄el̄onã. Ílĩ kárákará ǎ v̄udr̄i gé, 'bágú N̄eb̄ak̄an̄ezã j̄i 'bá Ís̄er̄el̄é vé rĩ pi ǎ ur̄ukõ muşú ǎngũ Bǎb̄el̄onã vé rĩ gé, iza Ȳer̄us̄al̄émã ri ílĩ m̄ud̄ur̄ij̄l̄i t̄õw̄u pũkũ ẹz̄ir̄i (570) gé, ís̄u ǎkũd̄e t̄ikĩ dr̄i Ȳes̄u ri kuyé. 'Í lã Í'dóngárá 11; 2 'Bágú 24-25; D̄anȳel̄é 1:1-7. 7:43 7:43 ǎm̄osã 5:25 * 7:44 7:44 Gǎkũ ì ní tǎimb̄i

Múngú vé rĩ 'bázú 'a ni gé rĩ: Múngú ẹz̄i Mósē ní k̄inĩ, Mósē ǎ s̄i Gǎkũ ǎngũ ǎ'wí cínýáfã rú rĩ agá 'dǎá, ǎ 'bákĩ rí tǎimb̄i Múngú vé rĩ 'a ni gé 'dǎá, 'bá rĩ pi ǎ rikĩ u'duşú muşú vũrǎ rĩ pi gé sī. S̄õl̄õm̄onã s̄i J̄õ Múngú vé rĩ Ȳer̄us̄al̄émã gá 'dǎá, ícókĩ u'duşú ku. Atala rĩ pi ri r̄ob̄õj̄õ zǎ Múngú ní vũrǎ ìr̄i 'dĩ'b̄ée agásĩ. 'Í lã Ɖb̄er̄e 8:5.

† 7:45 7:45 Yósũwǎ: Mósē kã dr̄áá gí, Múngú ìp̄e Yósũwǎ ri 'bá rĩ pi ẽ dr̄i koó muşú ǎngũ Kǎnánã vé rĩ gé. 'Í lã Wũngárá 17-24; Yósũwǎ 1-24.

vé rĩ agásĩ rá. 'Bá Īsērélē vé rĩ pi 'duki gākū Múngú vé rĩ jìi mụzú ĩndĩ, sē kòpi ndèkí 'bá àngū 'dāri agá rĩ pi ànĩ rá, kòpi ẹrìkí àngū 'dāri 'duyú ĩ ní. Gākū Múngú vé rĩ ri adrií àngū Īsērélē vé rĩ agá 'dāá, cĩngbá cazú lókí 'bāgú Dāwúđĩ vé rĩ gé. 46 Múngú ri àyĩkō sī Dāwúđĩ sī, ĩri ní Múngú ri zizú kīnī, 'í lē Jó sịi Múngú Yòkóbū vé rĩ ní. 47 'Bo Sòlòmónā sị Jó Múngú vé rĩ nī.

48 “Múngú àmbúgú 'bá drìgè céré rĩ adri jó 'bá áda ní sịi rĩ agá ku, sū nẹbị rĩ ní 'yoó rĩ tịni. Múngú kīnī,

49 “ “Bụ ri vūrā má ní úrízú ni, vū ri vūrā má ní pá 'bāzú ni.

Úpí ní zizú kīnī,

Jó ĩmi ní lēé sịi má ní rĩ ọsụkā ni ā adri rí ngóni?

Vūrā má ní adrizú rĩ ngūgá?

50 Má údé nyo ngá rĩ pi àrēvú céré ma 'i kuyé?'

51 “Īmi 'bá drì be ũkpó ũkpó 'dī'bée, ĩmi gākí ẹsị újágá Múngú ri ẹ'yīgá sī, ĩmi ọzụkí ĩmī bī cí, ĩmi yìkí rí ĩrivé tā ku! ĩmi adrikí sū ĩmi ẹ'bípìi tịni, ĩmi gākí Īndrì Uleterè rĩ vé tā sī! 52 Nẹbị āzi ĩmi ẹ'bípìi ní ọcụú kuyé ni nyo anigé? ĩmi ẹ'bípìi ú'díkí nẹbị 'Bá tā be pìrì rĩ† vé ímúngará ā tā ũlū 'bá rĩ pi ũdrāá rá. Nóni ĩmi 'bekí ĩri ā ũli, ĩmi 'díkí ĩri gí. 53 Mālāyíkā rĩ pi S ímúkí ĩmi ní tǎimbị Múngú vé rĩ sēé, 'bo ĩmi 'duki tā ni ngáá kuyé.”

Úvìkí Sètēfánō ri drāá irā sī

54 'Bá tā lị 'bá rĩ pi ká átángá Sètēfánō ní átá 'dīri yìi, kòpi ā 'a ve ũnjí ũnjí.

55 'Bo Sètēfánō ẹpìpi Īndrì Uleterè rĩ sī ambamba rĩ ndre àngū mụzú 'bū gé 'dāá, ĩri ní Múngú vé dīngará pōwūpōwū rĩ ndrezú, āzini ndre Yēsū tu pá kuú Múngú vé drì ẹndẹpì gé. 56 Sètēfánō ní 'yozú kīnī, “Īmi ndrekí drī ká, á ndre 'bū zī 'i kú

mgbo, 'Bá Mvā* tu pá kuú Múngú vé drì ẹndẹpì gé.”

57 'Bá tā lị 'bá 'dī'bée† ká tā 'dīri yìi 'dīni, kòpi ọzụkí ĩ bī cí, kòpi í'dókí útré ú'dúkó be uru 'dāá, kòpi ní njuzú Sètēfánō rĩ ruzú, 58 kòpi sekí ĩri kūrú rĩ agásĩ àmvé, kòpi í'dókí ĩri úvì irā sī, 'bá ĩri tō 'bá rĩ pi unjekí ìve bōngó 'bāá kẹrìmvá rú be ĩ ní zìi Sáulā‡ gārā gá.

59 'Bá rĩ pi ká í'dó rii Sètēfánō ri úvì irā sī, Sètēfánō ní Múngú ri zizú kīnī, “Úpí Yēsū, 'í 'du mávé ĩndrì.” 60 Kuru ĩri ní kūmūcí ũtịzú vūgá, ĩri ní trezú ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, “Úpí, lē mī lị tā 'bá 'dī'bée drìgè ũnjikānyā kòpi ní 'oó rĩ sī ku.” Sètēfánō ká tā 'dīri 'yoó 'dīni, koro ĩrivé ídri ní fūzú.

8

1 Sáulā ā'yī Sètēfánō ri sēé úvì drāá nī.

Ọcūkí 'bá kánisā vé rĩ pi, írèkí kòpi kpélékpélé

Lókí 'dāri gé, ọcūkí 'bá kánisā vé Yērúsalémā gá 'dālè rĩ pi ũnjí ũnjí, sē kòpi írèkí ĩ mụú adrií àngū Yūdáyā vé rĩ agásĩ, āzini àngū Sāmāriyā vé rĩ agásĩ. 'Yenā Yēsū vé 'bá áyúāyū rĩ pi áwíkí adrií Yērúsalémā gá 'dāá nī. 2 'Bá Múngú ri ĩnjī 'bá ĩnjīnjī rĩ pi sịkí Sètēfánō vé àvū nī. Kòpi ngokí ĩri ĩzāngā be ambamba. 3 'Bo Sáulā ní í'dózú 'bá kánisā vé rĩ pi ọcụzú ũnjí ũnjí. Ri ẹcì mụzú jó rĩ pi tị gé sī 'bá kánisā vé rĩ pi uruú mụzú. Uru āgō rĩ pi ũkú rĩ pi be jìi mụú ú'bé jó àngū ũ'yízú rĩ agá.

Pìlípū ũlū ú'dúkó múké rĩ Sāmāriyā gá

4 Úpí vé 'bá ĩ ní írè kpélékpélé 'dī'bée rikí ú'dúkó múké Múngú vé rĩ ũlūú mụzú àngū kòpi ní mụzú rĩ pi agásĩ céré.

5 Pìlípū* ní 'dezú mụzú kūrú Sāmāriyā vé rĩ gé 'dāá, ĩri ní tā Kúrísitō vé rĩ

7:50 7:50 Īsáyá 66:2 † 7:52 7:52 'Bá tā be pìrì rĩ: 'Bá tā be pìrì rĩ Yēsū 'i. § 7:53 7:53 Mālāyíkā rĩ pi: Mālāyíkā rĩ pi ĩndrì, kòpi ri adri Múngú be 'bū gé 'dālè, kòpi rú 'bá ākó. Múngú ri sà āzi sī kòpi ĩpè ímú vū drìgè nōó ú'dúkó múké ívé rĩ ũlū 'bá rĩ pi ní. * 7:56 7:56 'Bá Mvā: Yēsū zì 'i 'Bá Mvā lūzú kīnī, 'i Kúrísitō 'i, 'i mālūngā rĩ ru mụzú nyonyo. 'Í lā Dānyélē 7:13-14. † 7:57 7:57 'Bá tā lị 'bá 'dī'bée: 'Bá tā lị 'bá 'dī'bée ọzụkí ĩ bī cí, kòpi ũsụkí kīnī Sètēfánō 'da Múngú ri. ‡ 7:58 7:58 Sáulā: Sáulā gō ícá 'bá Yēsū ā pámvú ũbīpi ni, gōkí rú ni zìi Páulū 'i. 'Í lā Ezị 13:9. * 8:5 8:5 Pìlípū: Pìlípū 'dīri adri Yēsū vé 'bá áyúāyū ni kuyé. ĩri 'bá ẹzịrì ĩ ní ũpéé ngá awáá ọwúzì rĩ pi ní rĩ vé āzi. 'Í lā Ezị 6:1-6.

ūlūzú 'bá rī pi ní. ⁶ 'Bá bītríká rī pi ká tā Pīlípū ní átá rī yīi, āzini tā īri ní 'oó āyāzú āyāyā 'dī'bée ndreeé, kōpi 'bāki úvá rizú tā rī yīzú. ⁷ 'Bá kárakará índrí ūnjí be rī pi, índrí ūnjí rī pi ūfūki kōpi drīgē sī útréngará be, 'bá kárakará pá be 'bēlé'bēle rī pi ōgōrōvū rú rī pi be, ídríkí kōpi rá. ⁸ Tā 'i ngaápi 'dīri, sē āyīkō fū 'bá rī pi kūrú agá 'dāá ambamba.

Sīmonā adriipi újógú rú rī

⁹ Ágó āzi rú ni Sīmonā 'i, ri adrii kūrú Sāmāriyā vé rī agá, nga ězī ūjōgū vé ni caá lókí be āco, sē 'bá adri'bá kūrú Sāmāriyā vé rī agá rī pi ní āyāngará. Rī 'i íngú kīnī 'i ūkpō be. ¹⁰ 'Bá kūrú Sāmāriyā vé rī agá rī pi ārēvú céré, í'dózú 'bá ngá ākó rī pi vúgá cazú 'bá ngá be rī pi vúgá, kōpi rikí 'yoó kīnī, "Ágó 'dīri ūkpō be āmbúgú, ūkpō 'dīri Múngú vé ni." ¹¹ Sīmonā nga ězī ūjōgū vé rī caá lókí be āco, sē 'bá rī pi ní āyāngará, sē 'bá rī pi céré ri mu vú ni gé 'dāá. ¹² 'Bo Pīlípū kā 'bá mu'bá Sīmonā vúgá rī pi ní ú'dúkó múké mālūngā Múngú vé rī ā tā ūlūú, āzini Yēsū Kúrísitō vé rī ā tā ūlūú, kōpi ě'yīkí rá. Sē āgō rī pi ūkú rī pi be, sēkí kōpi ní bātízīmū rá. ¹³ Sīmonā ě'yī kpá rá, sēkí īri ní bātízīmū rá. Vūrā Pīlípū ní rizú ěcizú rī agásī céré, Sīmonā ri ěcī vú ni gé sī índī, tā Pīlípū ní 'oó 'dī'bée sē īri ní āyāngará.

¹⁴ Yēsū vé 'bá áyúāyū Yērúsálémā gá 'dālé rī pi ká yīi kīnī, 'bá Sāmāriyā gá rī pi ě'yīkí ú'dúkó Múngú vé rī gí, kōpi pēkí Pétēro pi Yūwānī be muú Sāmāriyā gá 'dālé. ¹⁵ Yēsū vé 'bá áyúāyū īrī 'dī'bée ká caá, kōpi ní Múngú ri zizú 'bá drī Yēsū ri ě'yī'bá ú'dí rú rī pi ní, Índrí Uleterē rī ā ású rí kōpi bēsīnī, ¹⁶ ā'diātāsīyā Índrí Uleterē rī ícá drī ímú kōpi ású kuyé, sēkí kōpi ní bātízīmū rī 'yéná Úpí Yēsū ā rú sī. ¹⁷ Pétēro pi Yūwānī be tīkí drī muú 'bá Yēsū ri ě'yī'bá gí rī pi drīgē sī ālu ālu céré, Índrí Uleterē rī ní 'bá 'dī'bée ásúzú.

¹⁸ Sīmonā kā ndreeé 'bá áyúāyū Pétēro pi Yūwānī be, tīkí drī 'bá rī pi drīgē,

Índrí Uleterē rī ású kōpi gí, Sīmonā í'dú mūfēngā, lē ūkpō Múngú vé 'dīri jeé ānī. ¹⁹ Īri ní 'yozú kīnī, "Ími sēkí má ní ūkpō 'dīri índī, á tī dō drī 'bá rī pi drīgē, Índrí Uleterē rī ā ású rí kpá kōpi bēnī."

²⁰ 'Bo Pétēro ní újázú īri ní kīnī, "Í drā mívé mūfēngā rī be 'dīisī rá, ā'diātāsīyā 'í lē ūkpō Múngú vé rī jeé mūfēngā sī. ²¹ Mí ícá ězī Múngú vé nōri ālēē ngaá 'bá be trú ku, ā'diātāsīyā mí adri 'bá pīrī ku Múngú ěndrētī gé. ²² Lē mī újā ěsī ūnjīkānyā agásī rá, 'í zī Úpí ri, īri ícá mi trú yīkī ūnjī mí ní ūsūú 'dīri agásī rá. ²³ Á nī rá, mī ěsī ūká ūká, mi túgērī ūnjīkānyā vé ni."

²⁴ Sīmonā ní 'yozú kīnī, "Ími zīkí má ní Úpí ri, tā īmi ní átá 'dīri ā rú rí ma ūnjī ku!"

²⁵ Pétēro pi Yūwānī be ká ú'dúkó Úpí vé rī ūlūú, kōpi ní ī újázú gōzú Yērúsálémā gá 'dālé ūzi, kōpi ká rií muú létī gé 'dīgē, kōpi ūlūkí ú'dúkó múké rī muú gūrú kárakarā Sāmāriyā vé rī pi agásī.

Pīlípū pi vé tā Ētīyópīyāgú rī be rī

²⁶ Úpí vé mālāyīkā ní 'yozú Pīlípū ní kīnī, "Í nga, 'i 'du létī muúpi ándrelé rú, íngápi Yērúsálémā gá, ělīpi āngū ā'wí cínýáfā rú rī agásī, muúpi Gázā gá rī."

²⁷ Pīlípū ní koro ngazú muú. Īri ní ūgalaku āmbúgú Ētīyópīyā vé ni ísúzú. Ágó rī 'báná† rú, īrivé ězī rií ngaá rī, īri ri ūkú drīkoma rú Ētīyópīyāzī ī ní zīi Kāndásī rī vé ngá rī pi ūtē nī. Ágó 'dīri íbī íngá Múngú ri zingará gá Yērúsálémā gá 'dāá, ²⁸ īri ri mvií muú 'bētī, úrí ívé ārābīyā ī ní rií seése rī agá, ri búkū nēbī Ísáyā ní sīi rī lāá.

²⁹ Índrí Uleterē rī ní 'yozú Pīlípū ní kīnī, "Í mu adrii īnyīnā ārābīyā 'dāri ā gārā gá." ³⁰ Pīlípū ní njuzú cazú ārābīyā rī ā gārā gá 'dāá, yī ūgalaku rī ri búkū nēbī Ísáyā ní sīi rī lā. Pīlípū ní ágó rī zizú kīnī, "Í nī tā mí ní rií lāá 'dīri vé ífífi rá?"

³¹ Ágó rī ní újázú Pīlípū ní kīnī, "Bá āzi ūlū dō má ní ífífi ní kuyé, ma ícá nī

† 8:27 8:27 'Báná: 'Báná vé ífífi, 'bá ī ní īrivé rú'bá ágó vé rī ā fí unjeé gí ni. Kōpi ri ězī nga 'bāgú rī vé 'bētī āsámú gé, ūkú 'bāgú rī vé rī pi āsámú gé.

ingóni?” Ágó rĩ ní kúru Pílípũ ri ã'yĩzú tuzú 'í vúgá ãrãbíyã agá 'dãá.

³² Tã ũgalaku rĩ ní rií lãá Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ Ìri 'dĩni, “Jìkí Ìri muý sũ kãbĩlõ Ì ní lëé lìlì rĩ tịni, újí kú kırı sũ kãbĩlõ mvá Ì ní rií 'bí ni rëé rĩ tịni, zĩ 'í tị átángá átázú kuyé.

³³ Idekí Ìri, 'bá ãzi Ìrivé tã lìpi piri ni 'dãáyo.

Ìri ícò anji tị ngóni, 'dìkí dõ Ìri drãá vũ drìgé nǒgó gí?”

³⁴ ũgalaku rĩ ní Pílípũ ri zizú kĩnĩ, “'Í lũ má ní, tã nẹbĩ ní átá 'dĩri, átá tã 'í rụ'bá gá ni yã, dõku átá tã 'bá ãzi rụ'bá gá ni?” ³⁵ Pílípũ 'í' dõ vürã ágó rĩ ní lãá Búkũ Múngú vé rĩ agá 'dãá rĩ vé tã ùlũú ágó rĩ ní, ùlũ Ìri ní 'dùkọ múké Yèsũ vé rĩ.

³⁶ Kọpi kã rií muý létì gé 'dìgé, kọpi cakí muý yĩ 'sú, ũgalaku rĩ ní 'yozú Pílípũ ní kĩnĩ, “'Í ndre drĩ ká! Yĩ nǒ! 'Í sē má ní bătízĩmũ ku ã'diātāsĩ?”

³⁷ Pílípũ ní 'yozú Ìri ní kĩnĩ, “Mí ẹ'yĩ dõ ẹsì be céré, ma ícò mí ní bătízĩmũ sē rá.”

Ūgalaku rĩ ní újázú Ìri ní kĩnĩ, “Má ẹ'yĩ rá 'yozú kĩnĩ, Yèsũ Kúrísítõ ri Mvã Múngú vé ni.” † ³⁸ Ūgalaku rĩ ní 'yozú ívé 'bá ãrãbíyã Ì ní rií seése rĩ jĩpi rĩ ní, ã uga ãrãbíyã rĩ ã tu pá. Kọpi ní 'sízú Pílípũ be Ìrĩtró, kọpi ní fizú muý yĩ agá 'dãá, Pílípũ ní kúru Ìri ní bătízĩmũ sēzú.

³⁹ Kọpi kã Ìfũú yĩ rĩ agásĩ ãmvé nǒó, koro Índrí Úpí vé rĩ ní Pílípũ ri jizú 'dĩsĩ rá, ũgalaku rĩ gõ Ìri ndree dĩ kuyé, ũgalaku rĩ ní kúru 'dezú muý ayĩkõ be ãmbúgú.

⁴⁰ Vudrĩ ni gé, Pílípũ nĩ áamá nóni 'í ca kũrũ Ì ní zĩ Azótõsĩ agá gí. Pílípũ ri ẹcì muý kũrũ rĩ pi agásĩ, Ìri ní cazú kũrũ Sízérĩyã vé rĩ gé, ri 'dùkọ múké Yèsũ vé rĩ ùlũú muý 'bá rĩ pi ní kũrũ 'dĩ'bée agásĩ céré.

9

Sáulã újã ẹsì
(Ɛzị 22:6-16; 26:12-18)

¹ Sáulã 'í' dõ rií 'bá Úpí Yèsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ẹ mị Ìmgbée lēzú kọpi ú'dizú. Ìri ní 'dezú muý átálágú ãmbúgú rĩ vúgá. ² Sáulã zì kọkọbì átálágú ãmbúgú rĩ vúgá kĩnĩ, ã sĩ kọkọbì sēé 'bá Jó Múngú ri Zizú Dãmásékē gá 'dãlé rĩ pi ní, 'í 'sú dõ ãgõ dõku ùkú Yèsũ ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi 'dãlé, 'í 'jì rĩ kọpi ímú ù'yĩ Yērúsalémã gá nǒlé.

³ Sáulã kã caá Ìnyinjã Dãmásékē gá 'dãá, ãcì ní dízú 'bũ gé 'dãásĩ, Ìmgbērē ãngũ gārã ni gé sĩ kũrũ. ⁴ Ìri ní ngazú 'í' dezú vũgá. Ìri ní 'dùkọ yizú, 'dùkọ rĩ kĩnĩ, “Sáulã, Sáulã. Ngá mí ní rizú ma ọcũzú 'dĩni rĩ ã'di?”

⁵ Sáulã ní zizú kĩnĩ, “Úpí, mi ã'di 'i?”

Ū'dùkọ rĩ ní újázú kĩnĩ, “Ma Yèsũ mí ní rií ọcũtũ rĩ 'i. ⁶ 'Í nga muý kũrũ agá 'dãá, 'í ca dõ 'dãá gí, Ì tã Ì ní lëé mĩ 'o rĩ ùlũ mí ní rá.”

⁷ Ágõ ri'bá mu'ba Sáulã be trũ rĩ pi tukí pá 'dãlé, kọpi zĩkí Ì tị tã 'yozú kuyé, ã'diātāsĩyã kọpi yĩkí 'yējã 'dùkọ riipi átápi rĩ áyu, kọpi ndrekí 'bá átápi rĩ ã rụ'ba kuyé. ⁸ Sáulã ní ngazú uru, kã lëé 'í mị zĩ ãngũ ndrezú, mị ni ndre ãngũ ku. Ágõ mu'ba Ìri be rĩ pi ní drĩ ni ruzú, Ìri sezú muý Dãmásékē gá 'dãlé. ⁹ Sáulã adri caá 'dù'na, mị ni ndre ãngũ ku, nya ngá kuyé, dõku mvu ngá ãzi kuyé.

¹⁰ Dãmásékē gá 'dãá, ágó ãzi Yèsũ ã pámvú ùbĩpi ni, rụ ni ãnãnyã 'i. Úpí Yèsũ ní 'i 'dazú Ìri ní Ìndrĩlĩkĩ agá, Ìri ní ãnãnyã ri zizú kĩnĩ, “ãnãnyã!”

ãnãnyã ní ã'yĩzú kĩnĩ, “Úpí, ma nǒ.”

¹¹ Úpí Yèsũ ní 'yozú Ìri ní kĩnĩ, “'Í nga muý ágó rụ be Ì ní zĩ Yúdã rĩ vé ãngá 'dãá, 'i 'dù létì rụ be Ì ní zĩ Piri rĩ muý. Mí kãdõ caá 'dãlé, mi ágó ãzi 'sú rụ ni Sáulã 'i, ágó rĩ 'bí ímú Tãrãsisã gálésĩ, Ìri ri Múngú ri zì. ¹² Ágó rĩ ndre tã mívé rĩ Ìndrĩlĩkĩ agá, ndre ágó ãzi rụ be ãnãnyã ri ímú 'í vúgá nǒó, tị drĩ 'í drìgé, 'í mị ã zĩ rĩ 'i ãngũ ndree.”

¹³ ãnãnyã ní újázú kĩnĩ, “Úpí! 'Bá kárakarã ùlũkí má ní tã ágó 'dĩri ní 'oó rĩ

8:33 8:33 Ísáyã 53:7-8 † 8:37 8:37 Átángá véřęšĩ 37 agá 'dĩri, búkũ Ɛzị vé Ì ní sĩ Gĩrĩkĩ tị sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gõkĩ sĩ búkũ Ɛzị vé vùlé rĩ agá rá. 9:1 9:1 Ɛzị 7:58-8:1

pi rá. Ágó 'dīri 'o mívé 'bá mi ẽ'yī' 'bá gí rī pi ũnjí Yērusālémā gá 'dālé. ¹⁴ Atala atala rī pi drīgē rī pi sēkí ĩri ní ũkpō ímúzá 'bá céré mi ĩnjī' 'bá rī pi uruzú."

¹⁵ 'Bo Úpí Yēsū ní 'yozú Ānānyā ní kīnī, "Í mu! Ágó 'dāri, má ĩpē ĩri, ā mu rí mávé tā ũlūú 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní, 'bāgú rī pi ní, āzini 'bá Īsērélē vé rī pi ní.* ¹⁶ Ma ímú lū ĩri ní 'yozú kīnī, ĩri ímú ĩzāngā nya mā tā sī ambamba."

¹⁷ Ānānyā ní kúru mužú jó Sáulā ní adrizú rī ĩsúzá, ĩri ní fizú mužú jó agá 'dālé. ĩri ní drī tīzú Sáulā drīgē, ĩri ní 'yozú kīnī, "Sáulā, Úpí Yēsū 'i i'daapi mí ẽndrētī gé lētī gé 'dālé lókí mí ní rizú ímúzá rī gé rī, ĩpē ma ímú mí vúgá nólé, mí mī ā ndre rí āngū, āzini Índrī Uleterē rī ā ású rí mi bēnī." ¹⁸ Koro ngá āzi sū ĩ' bī ā kókó' bō tīnī ni pi ní ĩfūzú u'dezú Sáulā mī gé sī. ĩri ẽ mī ní kúru 'i zīzú. ĩri ní ngazú uru, Ānānyā ní ĩri ní bātízīmū sēzú. ¹⁹ Kā mužú adrií vūdrī ni gé, ĩ ní ĩri ní ínyá sēzú nyazú, rú' 'bá ní gō adrií ũkpō be.

Sáulā sē tī Dāmāsékē gá

Sáulā pi adriki Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi be Dāmāsékē gá 'dālé ú' dū be kárakará. ²⁰ Koro Sáulā í' dō rií tī sēe mužú Jó Múngú ri Zizú rī pi agásī kīnī, Yēsū ri Mvá Múngú vé ni. ²¹ 'Bá céré ri' 'bá tī ĩri ní sēe rī yī' 'bá rī pi āyākí tā 'dīri sī āyāyā. Kōpi kīnī, "Ágó 'dīri adri nyo ándúrú riipi 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ọcūúpi Yērusālémā gá 'dālé rī 'i kuyé? 'Bá nīkí áamá rá, ágó 'dīri ímú nōgó 'bá rī pi uruú, 'i jī rí kōpi mužú atala atala rī pi drīgē rī pi ẽndrētī gé Yērusālémā gá 'dālé bēnī."

²² Tī Sáulā ní sēe rī ũkpō ni ambamba, sē Yāhūdī Dāmāsékē gá 'dālé rī pi ní āyāngará, tā ĩri ní ímbá 'yoó kīnī Yēsū ri Kúrísitō 'i rī sī. ²³ Kā mužú adrií ú' dū kárakará ā vūdrī gé, Yāhūdī rī pi rikí lētī ndāá lēzú ĩri 'dizú drāzú 'dīsī rá. ²⁴ 'Bo ũlúkí Sáulā ní tā ĩ ní rizú lētī ndāzú ĩri 'dizú 'dīri rá. Kōpi rikí ĩri tēe kūrú rī vé kēētīlē gá 'dāá, ũtúná pi ĩníná be, ĩ 'dīkí

rí ĩri drāá 'dīsī rá. ²⁵ Kúru 'bá Sáulā ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ā uruko ní Sáulā ri suzú áráká āmbúgú ni agá, kōpi ní ĩri ísúzá kání rī drīgē sī vūgá nōó.

Sáulā ri Yērusālémā gá

²⁶ Sáulā kā mužú caá Yērusālémā gá 'dāá, lē kōdō fií 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi āsámvú gé, 'bo kōpi 'okí céré ĩri sī ũrī sī. Kōpi ũsúkí kīnī Sáulā ri ĩ mī ũ' bā ā 'yokí rí kīnī, 'í újá ẹsī Yēsū ri ẽ'yīzú gí. ²⁷ Kúru Bārúnábā ní Sáulā ri jizú mužú Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi vúgá 'dāá, ĩri ní tā Sáulā ní Úpí ri ndrezú lētī gé 'dāá, āzini tā Úpí ní átá Sáulā ní rī ũlūzú kōpi ní. Bārúnábā kīnī, Sáulā kā adrií Dāmāsékē gá 'dāá, sē tī Yēsū ā rú sī ũrī ākó. ²⁸ Sáulā ri ẹcī mužú Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi be trū Yērusālémā agásī, 'bá āzi gā ĩri kuyé, ri tī sēe mužú ũrī ākó Úpí Yēsū ā rú sī. ²⁹ Sáulā pi rikí āgátá gāá Yāhūdī uruko átá' 'bá Gīríkī tī sī rī pi be, 'bo kōpi lēkí lētī ndāá ĩri 'dizú. ³⁰ 'Bá Yēsū ri ẽ'yī' 'bá gí rī pi ká tā 'dīri yī, kōpi jīkí ĩri mužú kūrú Sizeriyā vé rī gé, pēkí ĩri mužú Tārāsísā gá kūrú ĩ ní ĩri tizú rī gé.

³¹ Kúru 'bá kánisā vé adri' bée āngū Yūdáyā vé rī agá, āngū Gālíláyā vé rī agá, āzini āngū Sāmāriyā vé rī agá rī pi gōkí adrií tā be kírí. Kōpi mbakí ícá ũkpó ũkpó ĩvé ẽ'yīngará agá. 'Bá rī pi vé kālāfe gō vaá mužú drīgélē ũkpō Índrī Uleterē rī vé rī sī.

Pétēró idrī Āyīnéyā pi Dōrúkā be

³² Pétēró kā rií ẹcī mužú āngū rī pi agásī, ĩri ní mužú 'bá Yēsū ri ẽ'yī' 'bá gí rī pi ndrezú kūrú Lídā vé rī gé 'dāá. ³³ ĩsú ágó āzi 'dāá rú ni Āyīnéyā 'i. Ágó 'dīri drā nyi pá ni pi kú 'bēlé' bēle, la gbóló drīgē caá ílí ārō. ³⁴ Pétēró ní 'yozú Āyīnéyā ní kīnī, "Yēsū Kúrísitō ídrí mi gí. 'Í nga uru, 'í tra mívé pórōšī." Koro Āyīnéyā ní ngazú uru sī. ³⁵ 'Bá kárakará adri' 'bá Lídā gá rī pi Sārónī gé rī pi be, kōpi ká ndreé Āyīnéyā ri ẹcī tu rá, kōpi újákí ẹsī Úpí Yēsū ri ẽ'yīzú rá.

* 9:15 9:15 'Bá Īsērélē vé rī pi: 'Bá Īsērélē vé rī pi Yāhūdī rī pi. 9:27 9:27 Ēzī 4:36-37

³⁶ Ūkú āzi Yópā gá 'dāá rú ni Tābítā 'i, ĩri 'bá Yēsū ri ẹ'yīlpi gí ni. (Rú Tābítā 'diri Gīrīkī tị sī ĩ zị Dọrúkā. Rú Dọrúkā 'diri vé ífífí nyámáta.) ĩri ri tā múké 'o 'bá rī pi ẹ ĩzā kozú. ³⁷ Lókí 'dāri gé, drā rụ ũkú rī, ĩri ní drāzú, ĩ ní ĩrivé āvū ũjīzú jīzú muzú 'bāzú jó ĩ ní sị āco urugégé 'dāá ni agá. ³⁸ Lídā ri ĩnyinaṅá Yópā be, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ká yī kīnī Pétēró ri Lídā gá 'dāá'dā, kọpi pēkí āgō ĩrī mụy ĩri mǎá kīnī, "Pétēró, mí ímú mbēl!"

³⁹ Pétēró ní 'dezú muzú kọpi be trú. Pétēró ká caá, kọpi jíkí ĩri muzú jó ĩ ní sị āco urugégé 'dāá rī agá, ũkú ọwuzi kárakará ímúkí āá ngoó Pétēró ā gārā gá. Kọpi rikí āá rī ngoó, rúkí bōngó Dọrúkā ní ícì awaá ĩ ní rī pi ĩ drīgé. ⁴⁰ 'Bo Pétēró ní 'yozú kọpi ā fūkí jó rī agásí céré āmvé. ĩri ní kūmūcí ũtīzú vūgá Múngú ri zizú. Pétēró ní 'i újázú āngū ndrezú āvū rī vúgálé rú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Tābítā, mí íngá uru." Tābítā ní 'i mị zīzú. Ká Pétēró ri ndree, ĩri ní íngázú úrízú uru sī. ⁴¹ Pétēró ní 'i drī suzú ĩri ruzú ingazú uru. ĩri ní ọwuzi rī pi zizú ímúzú 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi be, ĩri ní 'dazú kọpi ní kīnī, Tābítā ri ídri rú.

⁴² Tā Tābítā vé 'i ngaápi 'diri ayi muzú kūrú Yópā vé rī agásí céré. Tā 'diri sē 'bá kárakará újákí ẹsị Úpí Yēsū ri ẹ'yīzú rá. ⁴³ Pétēró adri Yópā gá 'dāá lókí be āco. Kọpi rikí adrií Sịmónā lǎ' 'bú nyiipi rī be trú.

10

Pétēró pi vé tā Kōrōnōlīyō be rī

¹ Ágó āzi rú ni Kōrōnōlīyō 'i, ágó rī ri adrií kūrú Sizeriā vé rī agá. ĩri ũgalaku āngaráwá* ĩ ní zị ngúlúmū Ítālīyā rī pi vé ni. ² Ágó rī ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi be,† kọpi 'bākí ívé ẹsị céré Múngú drīgé, ĩnjīkí Múngú ri ambamba, ágó rī ri ngá sēé 'bá ngá ākó rī pi ní ẹsị be céré, ri Múngú ri zị ú'dú be céré. ³ Ú'dú ālu, ũtú rī ká mụy caá sá na ũndrēṅá

vé rī gé, Kōrōnōlīyō ní ĩndrīlīkí ndrezú. Ndre mǎlāyíkā ri ímú Múngú vúgálésí, mǎlāyíkā rī zị Kōrōnōlīyō ri rú sī kīnī, "Kōrōnōlīyō!"

⁴ Kōrōnōlīyō 'bá mị rizú mǎlāyíkā rī ndrezú, ũrī fụ ĩri ambamba. ĩri ní mǎlāyíkā rī zizú kīnī, "Āmbúgú mávé rī, 'i lē má ní tā ngóni ni lūú?"

Mǎlāyíkā rī ní újázú ĩri ní kīnī, "Múngú ri āyīkō sī mí ní 'i zị rī sī, āzini fēfē mí ní sēé 'bá ngá ākó rī pi ní ẹsị be céré rī sī. ⁵ Lē mī pē āgō uruko ú'díkírīṅá nōgó muzú Yópā gá 'dāá, kọpi ā mukí ágó rú be ĩ ní zị Sịmónā Pétēró ri íjī. ⁶ Ágó rī ímú ũmú rú, ĩri ri adri Sịmónā riipi lǎ' 'bú nyiipi rī vé āngá. Sịmónā vé jó ĩnyinaṅá yī tafu rī ā gārā gá."

⁷ Mǎlāyíkā átapi ĩri be rī ká 'deé mụy gí, koro Kōrōnōlīyō ní ívé átí' 'bá ĩrī ni pi zizú ívé āngaráwá āzi ālu Múngú ri ĩnjīpi ĩnjīnī ni be. ⁸ ĩri ní tā 'i nga' 'bá rī pi ũlūzú kọpi ní, ĩri ní kúru kọpi pēzú muzú Yópā gá 'dāá.

⁹ Ká mụy caá drū 'dini, ũtú mgbímgbi gé 'dīgé, átí' 'bá Kōrōnōlīyō ní pēé muzú 'dī' 'bée ká caá ĩnyinaṅá kūrú Yópā vé rī gé 'dāá, Pétēró nga tųú muzú Múngú ri zị jó ĩ ní sị drī be kpākpā rī agá uru 'dāá. ¹⁰ Ẹbírī fụ ĩri káyī, lē kōdō ngá nyaá, ká drī ríí ínyá rī á'dí, ĩri ní 'dezú ú'dú gé, ĩri ní ĩndrīlīkí ndrezú. ¹¹ Ká ríí ú'dú rī koó, ndre 'bú zị 'i kú mgbọ, ngá āzi ẹpīgúgú sị bōngó lǎrá rú ni tịni, ũpílé be sụ, rikí ĩri ísú ímúzú vūgá nōó. ¹² Ngá sūpí bōngó tịni rī agá 'dāá, ndre ānyāpá ọsūkā be āndiāndí pá be sụ rī pi, ā' 'bá ẹc' 'bá bēdrī sī rī pi be, ārīṅá rī pi be. ¹³ Kúru Pétēró ní ú'dúkọ yizú, ú'dúkọ rī kīnī, "Pétēró, 'i nga uru, mí uru ānyāpá 'dī' 'bée ú'dí, 'i nya kọpi nyanya."

¹⁴ Pétēró ní 'yozú kīnī, "Úpí, má ícò tā 'diri 'oó ku. Á nya drī ānyāpá āzāvū rú† 'dī' 'bée ālunāni kuyé."

* **10:1** 10:1 Ūgalaku āngaráwá rī pi vé rī: ĩri āngaráwá mūdūrūlū ālu rī pi ẹ drī koopi ni. † **10:2** 10:2 Ágó rī ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi be: Kōrōnōlīyō pi 'bá ívé 'bētī āsámvú gé rī pi be, kọpi adriki Yāhūdī ku. 'Í lǎ Ezị 11:1-3. ‡ **10:14** 10:14 Ānyāngá āzāvū rú rī: Tāimbī Mósē vé rī ā'yī 'yozú kīnī, ā nyakí ānyāpá uruko ĩ ní 'yoó kīnī, kọpi āzāvū rú 'dī' 'bée ku. 'Í lǎ Lẹvītīk 11:1-32.

15 Pétëro ní gōzú ú'dúkó rĩ yizú dīi, ú'dúkó rĩ kīnī, “Ngá Múngú ní údé uletere 'dī'bée, lē mī 'yo kōpi āzāvū rú 'dīni ku.”

16 Tā 'dīri nga 'i caá vú sī na, vūdrī ni gé, koro ĩ ní bōngó lārá rú 'dīri sezú gōzú 'bū gé 'dāá.

17 Pétëro ē drī ábá céré céré, ri ũsūú, ĩndrīlīkī 'dīri vé ífífí ā'di? Kúru āgō Kōrōnōlīyō ní pēé rĩ pi ní cazú Sīmōnā vé jó ĩsúzú. Kōpi áwíkí pá tuú kání rĩ vé kēṭilé gá. 18 Kōpi zíkí nīzú ámázú dō Sīmōnā Pétëro ri adri 'dāgá.

19 Pétëro kā rií ĩndrīlīkī 'í ní ndree 'dīri vé tā ũsūú, ĩndrī Uletere rĩ ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Sīmōnā, āgō urukō'bée na, kōpi ri mi ndā. 20 'Í nga uru, 'í sī mužú vūgá 'dāá. 'Í 'de mužú kōpi be trū, lē mī ũsū ku, má ĩpē kōpi ímúzú nī.”

21 Pétëro ní kúru sizú mužú vūgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Bá ĩmi ní rií ndāá rĩ, ĩri ma 'i. Tā ĩmi ní ma ndázú rĩ ā'di?”

22 Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, “Kōrōnōlīyō ĩ ní 'bāá āngáráwá Rómā vé rĩ pi drīgé drīkoma rú rĩ ĩpē 'bā ímúzú nī. ĩri 'bá tā 'oópi pīrī ni, ĩnjī Múngú ri ĩnjīnjī, Yāhūdī rĩ pi céré ĩnjīkī ĩri ĩnjīnjī. Mālāyíkā uletere Múngú vé rĩ 'yo ĩri ní kīnī, mī mu ívé āngá 'dāá, mī mu 'í ní ú'dúkó múké Múngú vé rĩ ũlūú, 'i yī rí.” 23 Pétëro ní kúru 'yozú āgō 'dī'bée ní kīnī, kōpi ā lakī lala.

Pétëro pi 'dekí mužú Kōrōnōlīyō vūgá

Kā mužú adrií drū 'dīni, Pétëro pi ní 'dezú mužú 'bá 'dī'bée be trū, āzini 'bá urukō Yēsū ri ẹ'yī 'bá gí Yópā gá 'dālé rĩ pi be. 24 Kā mužú adrií drū 'dīni, kōpi ní cazú kūrú Sizériyā vé rĩ gé, vūrā Kōrōnōlīyō ní rizú kōpi ũtēzú rĩ gé 'dāá, Kōrōnōlīyō zī ívé máríté rĩ pi ívé ũndī rĩ pi be céré ímú Pétëro ri ũtēé. 25 Pétëro kā fií caá Kōrōnōlīyō vé āngá 'bēṭī 'dāá, Kōrōnōlīyō ní kūmūcí ũṭīzú Pétëro ri ĩnjīzú. 26 'Bo Pétëro ní ĩri ruzú ingazú 'yozú ĩri ní kīnī, “'Í nga uru. Ma nōri 'bá áda sū mí tīnī.”

27 Pétëro ní rizú átázú ĩri be, kōpi ní 'dezú fizú mužú jó agá 'dāá, vūrā 'bá

kárakarā rĩ pi ní ĩ úmúzú rĩ gé. 28 Pétëro ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi nīkí rá 'yozú kīnī, 'bávé tāimbī Yāhūdī vé rĩ ā'yī ku Yāhūdīgú ní 'i úmúzú adrizú 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi be trū, dōku tāimbī ā'yī ku ĩri ní mužú kōpi vūgá. 'Bo Múngú lū má ní kīnī, lē má 'yo 'yozú kīnī 'bá rĩ pi urukō adrikí pīrī ku 'dīni ku, dōku 'bá rĩ pi urukō āzāvū rú 'dīni ku. 29 Mí kā 'bá rĩ pi pēé mužú má vūgá sī, sē má ní ímúzú mbēlējá ānī. Nóni ĩmi lūkí má ní, ĩmi zíkí ma ímú ā'di 'oó?”

30 Kōrōnōlīyō ní újázú ĩri ní kīnī, “'U'dú su, á ri Múngú ri zīí mávé jó agá 'dāá sā nōri tīnī rĩ gé, sā na ũndrējá vé rĩ gé. Koro ágó āzi bōngó be imvesírílí ni ní ĩfūzú ímúzú pá tuzú má ẹndrēṭi gé. 31 ĩri ní 'yozú má ní kīnī, 'Kōrōnōlīyō, Múngú yī mívé zīngárá mí ní rizú 'i zizú rĩ gí, āzini fēfē mí ní rií sēé 'bá ngá ākó rĩ pi ní rĩ vé tā ca 'í vūgá 'dāá gí. 32 Lē mī pē āgō urukō mužú Yópā gá ágó ĩ ní zīí Sīmōnā Pétëro rĩ bīí. ĩri ri adri ágó āzi ĩ ní zīí Sīmōnā riípi lā'bú nyiípi rĩ vé āngá. Sīmōnā vé jó ĩnyināná yī tafu rĩ ā gārā gá.’ 33 Má ní 'bá pēzú mužú mbēlējá mí vūgá sī mi bīzú íjízú ānī, mí ícá múké. 'Bā Múngú ẹndrēṭi gé nō, 'bā ri ú'dúkó múké Úpí ní lūú mí ní rĩ tē yī mí tī gé.”

34 Kúru Pétëro ní 'dózú átázú kīnī, “Ádarú á nī áamá rá 'yozú kīnī, Múngú ẹndrēṭi gé, 'bá rĩ pi céré trōtrō. 35 Múngú ā'yī 'bá 'i ru'bá rĩ pi, āzini 'bá tā 'o'bá pīrī rĩ pi āngū rĩ pi agásī céré. 36 ĩmi yīkí ú'dúkó múké Múngú vé ĩ ní ũlūú 'bá Īsērelē vé rĩ pi ní rĩ gí kīnī, Múngú ri ĩmi ní tākiri sē Yēsū Kúrísítō ā rú sī, ĩri Úpí 'bá rĩ pi vé ni céré. 37 ĩmi nīkí tā 'i 'oópi āngū Yūdáyā vé rĩ agá rĩ pi rá, tā rĩ 'í'dó 'i ngáá Gālíláyā gá, lókí Yūwánī ní tā bātízīmū vé rĩ ũlūzú rĩ ā vūdrī gé. 38 ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, Múngú sē ĩndrī Uletere rĩ ású Yēsū Nāzērētāgú rĩ, āzini sē ĩri ní ũkpō, ẹcī āngū rĩ pi agásī tā múké 'oó 'bá rĩ pi ní, āzini ídri 'bá ādrókoš ní ẹrī 'bá ívé ní rú rĩ pi rá, ā'diātāsīyā Múngú ri ĩri be trū.

§ 10:38 10:38 Ādróko: Ādróko vé rú Sātánā 'i, ĩri āmbúgú ĩndrī ũnjī rĩ pi drīgé, gā tā Múngú vé ri 'dugá ngagá sī 'bū gé 'dālé. Múngú ídró ādróko ri ĩndrī ũnjī rĩ pi be 'bū gé 'dāásī nī. 'Í lā 'dangárá 12:7-9.

39 “Bâ Yēsũ vé 'bá áyúãyũ nõ'bée, 'bá ndrekí tã Yēsũ ní 'oó kárakarã ángũ Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ agá, ázini kũrũ Yērũsãlémã vé rĩ agá rĩ rá. Kõpi 'dikí Yēsũ ri drãã peṭi alambaku sígè, 40 'bo ú'dú na ni gé, Múngú inga ãri gõó ídri rú drãngará gálésĩ rá, ázini Múngú i'da kpá ãri sêe ndreé 'bá rĩ pi ní rá. 41 'Bá rĩ pi cérè ngakí ãri ndreé kuyé, 'yèṅá 'bá ndrekí ãri nĩ, 'bá rikí ngá nyaá, ázini ngá mvũú ãri be trũ lókĩ ãri ní íngázú drãngará gálésĩla gĩ rĩ ã vũdrĩ gé. Múngú ãpè 'bã nĩ, 'bã ãlũkĩ rĩ ãrivé tã 'bã urũkõ ní. 42 Múngú sê 'bã ní tãimbĩ kĩnĩ, lè 'bã ãlũkĩ 'bã rĩ pi ní 'yozú kĩnĩ, Múngú ãpè Yēsũ ri ímũ 'bã ídri rú rĩ pi vé tã lĩ 'bã ãdrã 'bã gĩ rĩ pi be. 43 Nèbĩ rĩ pi cérè átakĩ kĩnĩ, 'bã Yēsũ ri è'yĩ 'bã gĩ rĩ pi, ã ímũ kõpi trũ ãivé ãnjĩkãnyã agásĩ rá ãrivé rú sĩ.”

44 Pétèró kã rií áta, Índrĩ Uleterè rĩ ní ímũzú 'bã rĩ 'bã ú'dúkõ rĩ yĩ 'bã rĩ pi ásúzú cérè. 45 Yãhũdĩ Yēsũ ri è'yĩ 'bã gĩ ã ní kõpi ã ágélè è tĩ úlĩ gĩ, ímũ 'bã Pétèró be trũ rĩ pi ãyãkĩ tã Índrĩ Uleterè rĩ ní 'bã adri 'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ású ãndĩ rĩ sĩ rá. 46 Kõpi yĩkĩ 'bã adri 'bã Yãhũdĩ rú ku 'dĩ'bée ri áta tĩ ãndiãndĩ ni pi sĩ, ázini kõpi ri Múngú ri íngú.

Pétèró ní kũru 'yozú kĩnĩ, 47 “'Bã adri 'bã Yãhũdĩ rú ku 'dĩ'bée, Índrĩ Uleterè rĩ ású kõpi gĩ, sũ ãri ní 'bã ású rĩ tĩnĩ, á nĩ rá bãtízĩmũ ã ní lèe sêe kõpi ní rĩ, 'bã ãzi ícõ ugaá ku!” 48 Kũru Pétèró ní tãimbĩ sèzú kĩnĩ, ã sèkĩ kõpi ní bãtízĩmũ Yēsũ Kúrísítõ vé rú sĩ. Vũdrĩ ni gé, kõpi ní Pétèró ri mãzú, lè ã adri ã be cazú ú'dú ãzi gé.

11

Pétèró ãlũ ívé èzĩ ã tã

1 Yēsũ vé 'bã áyúãyũ rĩ pi 'bã Yēsũ ri è'yĩ 'bã gĩ Yũdáyã gã rĩ pi be yĩkĩ kĩnĩ, 'bã adri 'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi è'yĩkĩ ú'dúkõ Múngú vé rĩ gĩ. 2 Kũru Pétèró kã caá Yērũsãlémã gã 'dãlé, Yãhũdĩ è'yĩ 'bã gĩ ã ní kõpi ágélè è tĩ úlĩ gĩ rĩ pi í'dókĩ Pétèró ri ideé. 3 Kõpi kĩnĩ, “Ngá mí ní mũzú nga nyazú 'bã ã ní kõpi ã ágélè è tĩ úlĩ kuyé rĩ pi be trũ rĩ ã'di?”

4 Pétèró ní í'dózú tã 'i ngaãpi rĩ ãlũzú kõpi ní cérè, ku ãlu ni kuyé, 5 kĩnĩ, “'Ú'dú ãlu, mã kã rií Múngú ri zĩ kũrũ Yópã vé rĩ gé 'dãá, á 'de rií ú'dú koo, koro mã ní ãndrĩlĩkĩ ndrezú. ãndrĩlĩkĩ rĩ agá 'dãá, á ndre ngá ãzi ãmbúgú ri ísĩ ímũzú 'bũ gé 'dãásĩ vũgã nõó, sũ bãngõ lãrá rú ãpilé be sũ rĩ tĩnĩ, ímũ pĩrĩ mã vũgã. 6 Mã kã bãngõ rĩ ã 'a ndreé, á ndre ãnyãpã pá be sũ vũ drĩgè nõgõ rĩ pi, nyãlãgã áse agã rĩ pi, ngã ècĩ 'bã bãdrĩ sĩ rĩ pi, ázini ãriṅã rĩ pi. 7 Mã ní kũru ú'dúkõ yĩzú, ú'dúkõ ri 'yo mã ní kĩnĩ, 'Pétèró, 'i nga urũ, mí ú'dĩ ãnyãpã 'dĩ'bée, 'i nya kõpi nyanya.’

8 “Mã ní újãzú ãri ní, mã kĩnĩ, 'Ádarú Úpĩ, á nya drĩ ngã ãzãvũ rú ã ní nyaá ku 'dĩ'bée kuyé.’

9 “'Ú'dúkõ rĩ ní gõzú átaázú mã ní 'bũ gé 'dãásĩ dĩ kĩnĩ, 'Lè mí zĩ ngã ãzi 'yozú kĩnĩ ãzãvũ rú 'dĩni ku. Múngú údé kõpi uleterè.’ 10 Tã 'dĩri nga 'i caá vú be na. Vũdrĩ ni gé, ã ní bãngõ lãrá rú 'dĩri sezú mũzú 'bũ gé 'dãá.

11 “Koro 'bã na ã ní ãpèé íngázú kũrũ Sizerĩyã vé rĩ gélésĩ rĩ pi ní ícãzú pá tuzú jó mã ní adrizú rĩ tĩ gé. 12 Índrĩ Uleterè rĩ ní lũzú mã ní kĩnĩ, mã 'de mũzú kõpi be trũ. Lè mã ãsũ 'yozú kĩnĩ, 'bã 'dĩ'bée adrikĩ Yãhũdĩ ku 'dĩni ku. 'Bã áziyã Yēsũ ri è'yĩ 'bã gĩ 'dĩ'bée mũkĩ mã be trũ ãlu, 'bã ní fizú Kõrõnõliyõ vé jó agã 'dãá. 13 Kõrõnõliyõ ní tã mãlãyĩkã ní ãndrezú 'i èndrètĩ gé ívé jó agã rĩ ãlũzú 'bã ní kĩnĩ, mãlãyĩkã rĩ 'yo 'i ní kĩnĩ, “'Í pè 'bã urũkõ mũú Yópã gã Sĩmõnã Pétèró vũgã 'dãá. 14 Pétèró è ímũ rĩ ú'dúkõ múké rĩ ãlũú mí ní, ázini 'bã mívé jó ãsãmvú gé rĩ pi ní, ãmi ísũkĩ rĩ pangará.’

15 “Mã kã í'dó ú'dúkõ múké rĩ ãlũú, koro Índrĩ Uleterè rĩ ní ísĩzú kõpi ásúzú, sũ ãndúrú ãri ní 'bã ású rĩ tĩnĩ. 16 Kũru mã ní tã Úpĩ ní 'yoó kĩnĩ 'Yũwãni sè Bãtízĩmũ rĩ yĩ sĩ, 'bo ã ímũ ãmi ní bãtízĩmũ rĩ sè Índrĩ Uleterè rĩ sĩ' 'dãri ígázú. 17 Múngú sè dõ Índrĩ Uleterè rĩ 'bã adri 'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ní rá sũ ãri ní sêe 'bã ní lókĩ 'bã ní Úpĩ Yēsũ Kúrísítõ ri è'yĩ rĩ gé rĩ

tjnj píri, ma ã'di 'i ícõpi ágátá gãápi tâ Múngú vé rĩ sĩ?"

18 Kõpi kã tâ Pétëró ní átá 'dĩri yjĩ, kõpi gõkĩ ágátá gãá kuyé, kõpi í'dókĩ Múngú ri íngú. Kõpi ní 'yozú klnĩ, "'Bá ndrekĩ nõni Múngú sē drĩlé múké 'bá adri'bá Yãhũđĩ rú ku rĩ pi ní ęsí újázú řvé ũnjĩkãnyã agásĩ gĩ, kõpi ē řsũkĩ rĩ ídri 'dãni'dãni rĩ ãní."

'Bá kãnisã vé Ānĩtĩyókã gã rĩ pi

19 Kã Sētëfãnõ ri 'dĩj drãã gĩ, 'bá Úpĩ ri ę'yĩ'bá gĩ rĩ pi írekĩ ř muų caá ãngũ Fõnisĩyã vé rĩ agã, ãngũ Sáyĩpũrãsĩ vé rĩ agã, ãzini kũrũ Ānĩtĩyókã vé rĩ agã, ã'diãtãsiyã ř ní kõpi õcũų rĩ sĩ. Kõpi rikĩ ú'dũkõ múké Múngú vé rĩ ũlũú muųú, kõpi ũlũkĩ 'yęná 'bá Yãhũđĩ vé rĩ pi ní. 20 'Bo 'bá Yęsũ ri ę'yĩ'bá gĩ rĩ pi ã ũrũkõ řbĩkĩ íngã Sáyĩpũrãsĩ gé, ãzini Kũrënë gã, agakĩ caá Ānĩtĩyókã gã, Kõpi rikĩ ú'dũkõ múké Úpĩ Yęsũ vé rĩ ã tâ ũlũú muųú 'bá adri'bá Yãhũđĩ rú ku rĩ pi ní. 21 Ŭkpõ Múngú ní sē kõpi ní rĩ sĩ, 'bá kãrákarã adri'bá Yãhũđĩ rú ku rĩ pi újãkĩ ęsí Úpĩ Yęsũ ri ę'yĩzú rá.

22 'Bá kãnisã vé Yęrũsãlémã gã rĩ pi kã tâ 'i ngaãpi 'dĩri yjĩ, kõpi pëkĩ Bãrũnãbã ri muų Ānĩtĩyókã gã. 23 Bãrũnãbã kã caá ęsí múké Múngú ní 'bãã 'bã rĩ pi ní rĩ ndrēé 'ř mĩ sĩ, ãyĩkõ ř ũri ambamba, ãní ímbã kõpi klnĩ, kõpi ã 'bãkĩ tâ Úpĩ Yęsũ vé rĩ kũ ř ęsí agã tĩtĩ. 24 Bãrũnãbã ri 'bã múké, ępĩ Índrĩ Uleterē rĩ sĩ, ãzini řri 'bã ę'yĩpi gĩ ni, ãní sē 'bã kãrákarã ę'yĩkĩ Úpĩ ri rá.

25 Bãrũnãbã ní ngazú muųú Tãrãsisã gã, muų Sãũlã ri ndãã. 26 Bãrũnãbã kã Sãũlã ri řsũ, řri ní Sãũlã ri řjĩzũ Ānĩtĩyókã

gã. Kõpi áwĩkĩ řri adriĩ 'bã kãnisã vé rĩ pi be řli ãlu. Bãrũnãbã pi Sãũlã be ímbãkĩ 'bã kãrákarã. Í'dókĩ 'bã Yęsũ ã pámvũ ũbĩ'bã rĩ pi zĩj Kũrĩsĩtĩyãní* Ānĩtĩyókã gã 'dãã.

27 Lókĩ 'dãri gé, nębĩ ũrũkõ'bee řbĩkĩ íngã Yęrũsãlémã gã, ícãkĩ Ānĩtĩyókã gã.

28 Nębĩ rĩ pi vé ãzi řũ ni Āgãbũ 'i. Índrĩ Uleterē rĩ vé ũkpõ sĩ, řri ní ngazú ũrũ sĩ, řri ní 'yozú klnĩ, ębĩřĩ ri ímũ 'de ũnjĩ ũnjĩ ãngũ Rómã vé rĩ agásĩ cérē. (Tã 'dĩri nga 'i lókĩ Kãlãwũđĩyõ 'bãgũ ãmbũgũ Rómã vé rĩ ní mãlũngã řuzú rĩ gé.) 29 'Bá Yęsũ ã pámvũ ũbĩ'bã Ānĩtĩyókã gã rĩ pi ũsũkĩ ř ęsí agã 'dãã klnĩ, 'bã ãlu ãlu ē í'dũ ngã sēé 'bã Yęsũ ri ę'yĩ'bã gĩ Yũđãyã gã rĩ pi ní, kõpi ē řzã kozú, řri ní řsũ rĩ vũ sĩ. 30 Kõpi í'dũkĩ řřřĩ ř ní soó rĩ sēé Bãrũnãbã pi drĩgē Sãũlã be, kõpi řjĩkĩ muų sēé 'bã drĩkõma rú Yęrũsãlémã gã 'dãlé rĩ pi drĩgē.

12

'Bãgũ Ēródē õcũ 'bã kãnisã vé rĩ pi

1 Lókĩ 'dãri gé, 'bãgũ Ēródē* ũrũ 'bã kãnisã vé rĩ pi ã ũrũkõ sēé řri õcũų.

2 'Bãgũ rĩ pē ãngãrãwã muų Yõkõbũ Yũwãní ędrĩpĩ ē drĩ řlĩ řlĩ ãco sĩ. 3 Ēródē kã ndrēé tâ 'i ní 'oó 'dĩri sē Yãhũđĩ ambugu rĩ pi ní ãyĩkõ, gõ kpã ãngãrãwã rĩ pi pē muų Pétëró ri řũų. Tã 'dĩri nga 'i lókĩ Ŭmũ ř ní Pãnga ni 'Bãã Údrã ku rĩ nyazú řřřĩ gé. 4 Kã Pétëró ri řũų, řri ní Pétëró ri 'bezú jõ ãngũ ũ'yĩzũ rĩ agã, 'bã ãngãrãwã ngũlũmũ sũ řri Pétëró rĩ ũtēé, ngũlũmũ ãlu rĩ ãngãrãwã be sũ. Ēródē řē kõđõ ē řjĩkĩ Pétëró ri řřřũ ãmvē, 'ř řĩ rĩ řřřivē tâ 'bã rĩ pi ęndręřĩ gé Ŭ'dũ Múngú ní Ēřizũ

* 11:26 11:26 Kũrĩsĩtĩyãní: 'Bã 'dĩ'bee ę'yĩkĩ rá 'yozú klnĩ, Yęsũ ri Kũrĩsĩtõ, pa ř ni. Zĩkĩ kõpi Kũrĩsĩtĩyãní, ã'diãtãsiyã kõpi ri Yęsũ Kũrĩsĩtõ ã pámvũ ũbĩ. * 12:1 12:1 'Bãgũ Ēródē: 'Bãgũ ř ní zĩj Ēródē Āgĩřĩpã rĩ, řri Ēródē Āmbũgũ rĩ vé mvã vé mvã. 'Í ř Ězj 12:1-13:1. Sã ř ní Yęsũ ri řizũ rĩ gé, Ēródē Āmbũgũ 'dĩri řũ ãngũ rĩ ni. 'Í ř Mãtãyo 2:1-8; Lũkã 1:5. Ēródē Āmbũgũ rĩ kã drãã, řřřivē mvã Ēródē Ānĩtĩpã gõ mãlũngã rĩ řũų ni sã Yũwãní ní bãtizĩmũ sęzũ Yęsũ ní rĩ gé. 'Í ř Mãtãyo 14:1; Mãrãkõ 6:14; Lũkã 3:1; Ězj 4:27. † 12:3 12:3 Ŭmũ ř ní Pãnga ni 'Bãã Údrã ku rĩ nyazú řri: Yãhũđĩ rĩ pi ri ũmũ 'dĩri nya ca ũ'dũ ęzĩřĩ, kõpi ri ũ'dũ Múngú ní ř pazũ adřĩngãrã řũgęřĩ rú 'bã Ējępëtõ vé rĩ pi drĩgē sĩ rĩ vé tâ ígã ãní. Ŭmũ 'dĩri ř í'dõ nya Ŭ'dũ Múngú ní Ēřizũ Jõ rĩ pi řĩ gé sĩ rĩ gé. 'Í ř Wũngãrã 12:17-20; Mãtãyo 26:2; Mãrãkõ 14:1; Lũkã 2:41; Yũwãní 2:13; Ězj 12:4; 1 Kõřĩnĩtõ 5:7; Ēberē 11:28. ‡ 12:4 12:4 Ŭ'dũ Múngú ní Ēřizũ Jõ rĩ pi řĩ gé sĩ rĩ: Yãhũđĩ rĩ pi ri ũ'dũ Múngú ní řũų ęřizũ řřřřřřřř řri pi řĩ gé sĩ řĩ gé sĩ Ējępëtõ gã 'dãã rĩ vé tâ ígã. Ŭtũ kõpi ę'bĩřĩ ũbëkĩ kãbĩlõ ã řri řřřivē kęęřĩ ē řřřřřřřř gã sĩ, sē Múngú ũ'dũ kõpi kuyé. Múngú ũ'dũ 'bã Ējępëtõ vé kãbĩlõ řri ũbë'bã řřřivē kęęřĩ ē řřřřřřřř gã sĩ kuyé rĩ pi řĩ vé ãnjĩ ãgõ kãyũ rĩ pi ũdrãã 'bã ãlu ãlu vé 'bęřĩ ãsãmvũ gé sĩ rá. 'Í ř Wũngãrã 12:17-28.

Jó rĩ pi ti gė sĩ rĩ# ă vudrĩ gė. ⁵ 'Bo Pětěro kă rii adrii jó ăngũ ũ'yĩzú rĩ agá 'dăă, 'bă kănisă vé rĩ pi rikí Múngú ri zĩ ĩri ní ęsí be céré.

Mălăyikă oyu Pětěro ri ĩfũú jó ăngũ ũ'yĩzú rĩ agásĩ

⁶ Ěródě kă lėé ě ĩjiki Pětěro ri 'bă tă li'bă rĩ pi ęndreĥi gė, ĩniĥă 'dări sĩ, ĩsũ Pětěro ri ũ'dũ ko, úmbėkí drĩ ni pi ĩrĩtró ĩmvě sĩ ăngărăwă ĩrĩ ni pi ăsămvú gė, 'băkí kôpi rii ĩri ũtėé jó agá 'dăă. 'Băkí kpă ăngărăwă urukô ĩrĩ kęęti jó rĩ vé rĩ ũtėé ămvėlésĩla. ⁷ Koro mălăyikă Úpí vé rĩ ní ĩndrėzú, ăzini ăcí ní đĩzú ăngũ ĩngbėrėzú jó ĩ ní ăngũ ũ'yĩzú rĩ agá 'dăă, mălăyikă rĩ ní Pětěro ă rũ'bă sazú, Pětěro ri aruzú, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Í nga urũ mbėlė!" Ímvě ĩ ní Pětěro ě drĩ úmbėzú rĩ ní 'i oyuuzú drĩ ni gė sĩ 'dezú vũgă.

⁸ Mălăyikă rĩ ní kúru 'yozú Pětěro ní kĩnĩ, "Í su mívė bõngó, 'i su mívė ngă pá gă, ăzini 'i su mívė bõngó akoó rũkũ rĩ mĩ rũ'bă gă, mĩ ũbĩ mă pámvú ĩmũzú!" Pětěro 'du tă rĩ ngaá sũ mălăyikă rĩ ní lũú 'i ní rĩ tĩnj. ⁹ Pětěro ní fũzú jó ăngũ ũ'yĩzú rĩ agásĩ, ĩri ní 'dezú mužú mălăyikă rĩ ă vudrĩ gė sĩ. 'Bo să 'dări gė, Pětěro ũsũ 'yozú kĩnĩ, tă mălăyikă rĩ ní 'oó 'dĩri ĩri tă áda 'dĩni kuyé, ũsũ ngă rĩ urobí. ¹⁰ Pětěro pi mălăyikă rĩ be agakí ăngărăwă ĩ ní 'băă drĩdrĩ rĩ ă gără gă sĩ, kôpi gőkí kpă agaá ăngărăwă ăzi rĩ ă gără gă sĩ, kôpi ní cazú kęęti ămbúgú aya rú ĩ ní fũzú mužú kũrũ agá rĩ gė. Kęęti rĩ ní 'i zĩzú ó'dũkũlegúsĩ, kôpi ní fũzú ămvė 'dăă. Kôpi mužú létĩ ămbúgú rĩ drĩgė sĩ, cĩngbă cazú létĩ rĩ vé ũđũ gė. Koro mălăyikă rĩ ní ĩri kuzú.

¹¹ Pětěro ĩmũ tă 'i 'oópi 'dĩri nĩ ămă vulé vulé rú, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Ădarú tă 'dĩri tă ęgbĩ! Úpí ĩpė ívé mălăyikă ĩmũ ma paá 'băgú Ěródě drĩgė sĩ, ăzini tă ambugu Yăhũđĩ vé rĩ pi ní ũtĩj lėé ngaá má rũ'bă gă rĩ agásĩ gĩ."

¹² Pětěro kă tă 'dĩri nĩ ămă, ĩri ní 'dezú mužú Măriyă vé ăngă, Măriyă ri Yũwănĩ ĩ ní zĩj Mărăkô rĩ vé ęndrėpi, ĩsũ 'bă kănisă

vė rĩ pi úmúkí ĩ kărăkară, kôpi ri Múngú ri zĩ. ¹³ Pětěro ní kęęti kăní rĩ vé rĩ gazú, mvă ũkũťă ăzi ătĩ'bă rú rũ ni Ródă 'i, ĩri ní mužú kęęti gė 'dăă, lė nĩj ămă 'bă kęęti rĩ gaápi rĩ ă'di 'i. ¹⁴ Mvă ũkũťă rĩ kă Pětěro ă ũ'dũkô nĩ ămă, ăyĩkô fu ĩri ambamba, gô njuú vulé, zĩ kęęti rĩ kuyé, ĩri ní lũzú 'bă rĩ pi ní kĩnĩ, "Pětěro ícă kuú kęętilė gă 'dăă'dă!"

¹⁵ Kôpi ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "Mĩ drĩ ăbă gĩ." Mvă ũkú rĩ kă rii síi tă rĩ 'yoó đĩj đĩj. Kôpi gőkí 'yoó mvă ũkú rĩ ní kĩnĩ, "Īri ícô adri mălăyikă Pětěro ri ũtėepi rĩ 'i."

¹⁶ Pětěro ri nyo kęęti rĩ gaága, kôpi ní kęęti rĩ zĩzú, kôpi kă Pětěro ri ndrėé, sė kôpi ní ăyăngără. ¹⁷ Pětěro ní drĩ 'bezú kôpi ní kĩnĩ, kôpi ă újiki kĩri. ĩri ní tă Úpí ní 'i ĩjĩzú ĩfũzú jó ăngũ ũ'yĩzú rĩ agásĩ ămvė rĩ ũlũzú kôpi ní. ĩri ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, lė kôpi ă ũlũki tă 'dĩri Yőkóbũš ní, ăzini 'bă Yėsũ ri ę'yĩ'bă gĩ rĩ pi ní, kúru ĩri ní 'dezú mužú vũră ăzi gė.

¹⁸ Kă mužú adrii ũ'bũtĩťă rĩ sĩ, ăngărăwă Pětěro ri ũtė'bă rĩ pi ě drĩ ăbă céré céré, sė kôpi ní ũrĩ ambamba. Kôpi nĩkí kuyé tă ĩngóni ni 'o Pětěro be nĩ. ¹⁹ Ěródě ní ăngărăwă rĩ pi pėzú mužú Pětěro ri ndăă, 'bo kôpi ĩsũkí ĩri kuyé. ăngărăwă rĩ pi kă Pětěro ri ndăă tí gĩ, Ěródě ní ăngărăwă rĩ pi uzizú. Kă tă pĩrĩ ĩsũ kuyé, li tă kôpi drĩgė kĩnĩ, ă ú'dĩkí kôpi ũdrăă 'dĩisĩ rá.

Vudrĩ ni gė, Ěródě nga fũú Yũđáyă agásĩ, mužú adrii kũrũ Sizerĩyă vé rĩ agă lókĩťă be mădă.

Ěródě vé drăngără

²⁰ 'Băgú Ěródě ăwă 'bă Tăyă vé rĩ pi ní, ăzini 'bă Sĩdónă vé rĩ pi ní ũnjĩ ũnjĩ. Kôpi ní ĩ ũmũzú trũ, ĩ lėkí átă 'băgú rĩ be. 'Bă 'dĩ'bėe mužú ũndĩ ruđ Bălăsĩtă riipi ęzĩ ngaápi 'băgú rĩ ní rĩ be. Kôpi 'yokí Bălăsĩtă ní kĩnĩ, ĩ lėkí tăkĩri, ă'diătăsĩyă kôpi ri ănyăngă ĩsũ 'băgú rĩ vé ăngũ agă.

²¹ ĩ ní ũ'dũ ăzi ĩpėzú 'bă 'dĩ'bėe ă mužú rí átă ăní Ěródě be. ũ'dũ rĩ kă ícă, Ěródě ní 'i úsúzú ívé bõngó ămbũgũ vé rĩ sĩ, ĩri ní

Š 12:17 12:17 Yőkóbũ: Yőkóbũ cápĩtă 'dĩri agă rĩ ĩri Yėsũ vé ędrĩpi, ĩri 'bă Yėsũ ri ę'yĩ'bă gĩ Yęřusălėmă gă rĩ pi vé drĩkoma. 'Í lă Ězĩ 15:12-21; 21:18-19; Gălătĩyă 1:19. Lókí 'dĩri gė, ĩsũ ăkũdė 'dĩkí Yőkóbũ Yėsũ vé ăyũăyũ rĩ drăă gĩ. 'Í lă Ězĩ 12:2.

úrízú ívé lúpá drìgé. Ìri ní átázú 'bá rĩ pi ní sâ be ãco. ²² 'Bá rĩ pi ní útrézú ú'dùkọ be ọrú 'dǎá kǐnǐ, "Ú'dùkọ mí ní átázú 'dĩri Múngú vé ni, adri 'bá áda vé ni kuyé."

²³ Koro mǎlǎyíkǎ Úpí vé rĩ ní Ēródě ri gbǎzú í'dézú vǔgá, ẹ̀'bù ní ìri nyazú drǎzú, ǎ'diǎtǎsǐyǎ Ēródě íngú Múngú ri kuyé.

²⁴ Ú'dùkọ múké Múngú vé rĩ ayi mužú ǎngǔ rĩ pi agásǐ, sē 'bá kárakarǎ pi ẹ̀'yǐkǐ rá.

²⁵ Bǎrúnábǎ pi Sáulǎ be, kọpi kǎ ívé ẹ̀zì ì ní mužú Yẹrúsǎlémǎ gá 'dǎá rĩ deẹ́ gí, kọpi ní gǔzú mužú ǎnǐtǐyókǎ gá, kọpi jìkǐ Yūwǎnǐ ì ní zìjì Mǎrǎkō rĩ mužú ì vúgá sǐ ìndǐ.

13

Pěkí Sáulǎ pi Bǎrúnábǎ be mužú ú'dùkọ múké rĩ ùlǔú

¹ 'Bá kǎnísǎ vé ǎnǐtǐyókǎ agá rĩ pi ǎsámvú gé, nẹ̀bǐ rĩ pi anigé, ǎzini 'bá ǎngǔ ìmbǎ'bá rĩ pi anigé. 'Bá rĩ Bǎrúnábǎ 'i, Sǐmǐyónǎ ì ní zìjì Náyǐjǎ 'i, Lǔkǐyǎ ìmǔpi Kǔréně́ gélésǐ rĩ 'i, Mǎnǎyénǐ (Ēródě ní úcé rĩ 'i), Sáulǎ sǐ. ² Kọpi kǎ ríí Úpí rĩ ìnjǐjǐ, ǎzini ríí ì a'biì* ǎnyǎngǎ nyangǎrá sǐ, Índrǐ Uleterere rĩ ní 'yozú kọpi ní kǐnǐ, "Ìmi ìpěkǐ má ní Sáulǎ pi Bǎrúnábǎ be, ǎ'diǎtǎsǐyǎ á lě kọpi pěe mužú ẹ̀zì má ní kọpi zìzú rĩ ngangǎrá gá." ³ 'Bá kǎnísǎ vé rĩ pi kǎ ríí Múngú ri zìjì, ǎzini kọpi kǎ ríí ì a'biì ngǎ nyangǎrá sǐ, kọpi ní drǐ tǐzú Sáulǎ pi drǐgé Bǎrúnábǎ be, kọpi ní kúru 'bá 'dǐ'bée pězú mužú.

Sáulǎ pi Bǎrúnábǎ be cakí Sáyǐpǔrǎsǐ gé

⁴ Índrǐ Uleterere rĩ ní Sáulǎ pi pězú mužú Bǎrúnábǎ be ú'dùkọ múké rĩ ùlǔzú, kọpi ní cazú kǔrú Sélúsǐyǎ vé rĩ gé. Kọpi ní tǔzú kǔlúmgbǎ agá, kọpi ní mužú cazú ǎngǔ 'i lǐpǐ kú ngu yǐjǐ agá ì ní zìjì Sáyǐpǔrǎsǐ rĩ gé. ⁵ Kọpi kǎ mužú caá kǔrú Sǎlámísǐ vé rĩ gé 'dǎlé, kọpi ní í'dózú tǐ Múngú vé rĩ ùlǔzú Yǎhǔdǐ rĩ pi ní kọpivé Jó Múngú ri Zìzú rĩ pi agásǐ, kọpi jìkǐ

Yūwǎnǐ Mǎrǎkō† ri mužú ì vúgá sǐ ìndǐ, ì ìzǎ koó ẹ̀zì sǐ.

⁶ Bǎrúnábǎ pi Sáulǎ be, kọpi mužú ǎngǔ 'i lǐpǐ kú ngu yǐjǐ agá rĩ agásǐ, kọpi ní cazú kǔrú Páfōsǐ vé rĩ gé. 'Dǎlé kọpi ìsúkǐ Yǎhǔdǐgǔ ǎzi újógú rú ni, ìri kpá nẹ̀bǐ ùnjó rú ni, rú ni Bǎrǎ Yẹsǔ 'i. ⁷ Újógú 'dǎri ri ẹ̀zì nga ágó ǎmbúgú Sērēgǐyǎ Páulǎsǐ Rómǎgú 'bǎlé ǎngǔ 'dǎri ǎ tǎ mbaápi rĩ ní. 'Bá rĩ pi céré ìnjǐkǐ ágó ǎmbúgú 'dǎri ìnjǐnjǐ, ǎ'diǎtǎsǐyǎ nǐ tǎ ambamba. Ìri ní Bǎrúnábǎ pi zìzú Sáulǎ be, lě kọpi ẹ́ ìmúkǐ 'í vúgá nǔlé, 'í lě ú'dùkọ Múngú vé kọpi ní ríí ùlǔú 'bá rĩ pi ní 'dĩri yǐjǐ ìndǐ. ⁸ Újógú Bǎrǎ Yẹsǔ vé rú ǎzi Ēlímásǐ, ìrivé rú 'dĩri zìkǐ Gǐrǐkǐ tǐ sǐ, lě Sáulǎ pi vé tǎ Bǎrúnábǎ be ku. Lě ágó ǎmbúgú rĩ ẹ́ ẹ̀'yǐ tǎ Úpí vé Sáulǎ pi ní ríí ùlǔú Bǎrúnábǎ be 'dĩri ku.

⁹ Kúru Sáulǎ ì ní kpá zìjì Páulǔ 'dĩri ẹ̀pǐ Índrǐ Uleterere rĩ sǐ, ri újógú rĩ ẹ́ mǐ ndreé. Ìri ní 'yozú Ēlímásǐ ní kǐnǐ, ¹⁰ "Mǐ mvá ǎdróko vé ni, mǐ ǎrǐ'bá tǎ pǐrǐ rĩ pi vé ni. Mǐ ùnjó rú, mǐ ri 'bá rĩ pi ẹ́ mǐ ù'bǎ. Lẹ̀tǐ múké Úpí vé mí ní ugaá 'bá rĩ pi ní 'dĩri, mǐ ku rí ǎ vúgú ni ngǔtǔ? ¹¹ Úpí ri mǐ ìrǐnǎ rá, mǐ mǐ ri ìmǔ ẹ̀sǐ ú'dú be mǎdǎ, ndre ǎngǔ ku."

Koro ágó rĩ ẹ́ mǐ ní ẹ̀sǐzú, 'de ríí ǎngǔ ọmǔvú mužú drǐ sǐ, ri 'bá ǎzi ndǎá, ǎ se rí 'i drǐ mužú. ¹² Ágó ǎmbúgú rĩ kǎ tǎ 'i ngaápi 'dĩri ndreé, ìri ní kúru Úpí ri ẹ̀'yǐzú, ǎ'diǎtǎsǐyǎ ǎyǎ tǎ Úpí vé ì ní ìmbǎ 'dĩri sǐ.

Páulǔ pi Bǎrúnábǎ be sěkǐ tǐ kǔrú ǎnǐtǐyókǎ vé rĩ agá ǎngǔ Pǐsídǐyǎ vé rĩ agá

¹³ Páulǔ pi 'i ọ̀gǔpǐjǐ be, ngakǐ kǔrú Páfōsǐ vé rĩ agásǐ, kọpi mužú kǔlúmgbǎ sǐ, cakǐ kǔrú Pěrǐgǎ vé rĩ agá, ǎngǔ Pǎmǐfǐlǐyǎ vé rĩ agá. Yūwǎnǐ Mǎrǎkō ní kọpi kuzú 'dǎgá, ìri ní 'i újázú gǔzú vúlé Yẹrúsǎlémǎ gá. ¹⁴ Páulǔ pi ní ngazú Pěrǐgǎ gá 'dǎásǐ, kọpi ní 'dezú mužú kǔrú ǎnǐtǐyókǎ vé rĩ gé ǎngǔ Pǐsídǐyǎ vé rĩ agá.

* **13:2** 13:2 A'bi: Sǎ ǎzi sǐ Yǎhǔdǐ rĩ pi ri ì a'bi, nyakǐ ìnyǎ ku, kọpi ri ẹ̀sǐ 'bǎ rizú Múngú ri zìzú. † **13:5** 13:5 Yūwǎnǐ Mǎrǎkō: Yūwǎnǐ Mǎrǎkō sǐ búkǔ Mǎrǎkō vé rĩ nǐ. 'Í lǎ Ẹ̀zì 12:12.

Kã muý adrii ú'dú Sábátã vé rĩ gé,‡ kôpi fikí muý úrí Yáhúđĩ rĩ pi vé Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dãá. ¹⁵ Kã tãimbĩ Mósẽ vé rĩ lãá, ãzini tã nẽbĩ rĩ pi ní sĩ rĩ lãá, 'bã adri'bã drĩkoma rú Jó Múngú ri Zizú rĩ agá rĩ pi ní ú'dúkó pẽzú muzú Páulũ pi ní Bãrúnábã be kĩnĩ, “Ìmi 'bã édrĩpĩ, tã ãzi dõ anigé ìmi ní lẽzú 'bã nõ'bée ímbázú ãní, ìmi átákí.”

¹⁶ Páulũ ní ngazú uru sĩ, ìri ní drĩ 'bezú 'bã rĩ pi ugazú ãní, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Ìmi 'bã Ìsèrelẽ vé 'dĩ'bée, ãzini ìmi 'bã adri'bã Yáhúđĩ rú ku Múngú ri ìnjĩ'bã ìnjĩnĩ 'dĩ'bée, ì yíkí drĩ ma ká. ¹⁷ Múngú Ìsèrelẽ vé rĩ ìpẽ 'bã é'bĩpĩ nĩ, sã kôpi ní drĩlé múké lókí kôpi ní adrízú Èjèpétõ gá 'dãá rĩ gé, ìjĩ kôpi ìfũ Èjèpétõ agá 'dãásĩ ùkpõ ívé rĩ sĩ. ¹⁸ Múngú mba kôpi ã tã ãngũ ã'wí cínyáfã rú rĩ agá 'dãá caá ìlĩ pũkú sũ. ¹⁹ Múngú ú'dĩ sũrũ ézĩrĩ ãngũ Kánánã vé rĩ agá rĩ pi rá, 'du ãngũ rĩ sãé ívé 'bã rĩ pi ní. ²⁰ Tã 'dĩri nga 'i caá ìlĩ mũdũrũlũ sũ pũkú tõwũ.

“Vũdrĩ ni gé, Múngú sã kôpi ní 'bã tã lĩ'bã ni pi rĩ tã ìlĩ, cĩngbã cazú lókí nẽbĩ Sãmũélẽ vé rĩ gé. ²¹ Kúru 'bã rĩ pi kĩnĩ, ì lãkí 'bãgú. Múngú ní Sáulã Kĩsĩ mvõpĩ ri ìpẽzú 'bãzú kôpi ní 'bãgú rú, sũ kôpi ní lãé rĩ tĩnĩ. Kĩsĩ ìfũ úyú Bẽnỹemĩnẽ vé rĩ agá. Sáulã adri 'bãgú rú caá ìlĩ pũkú sũ. ²² 'Bo Múngú nje Sáulã ri rá, gõ Dãwúđĩ ri 'bãá 'bãgú rú Sáulã ã vũrã gá. Múngú átã ìrivé tã sĩ 'dĩni kĩnĩ, 'Dãwúđĩ Yésẽ mvõpĩ vé tã sã má ní ãyĩkõ ambamba, ìri ícõ tã má ní lãé rĩ pi ãrẽvũ 'du nga céré rá.’

²³ “Múngú ezĩ kĩnĩ, 'bã ãzi ri ímũ ìfũ úyú Dãwúđĩ vé rĩ agá, ìri ímũ 'bã Ìsèrelẽ vé rĩ pi pa nĩ, 'bã rĩ Yésũ 'i. ²⁴ Yésũ ní drĩ ímũzú kuyé rĩ gé, Yũwánĩ ri tĩ sãé 'bã Ìsèrelẽ vé rĩ pi ní kĩnĩ, kôpi ã újákí ẽsĩ, ãzini kôpi ã rúkí bãtízĩmũ. ²⁵ Yũwánĩ kã rĩ ívé ẽzĩ deę, zĩ 'bã rĩ pi kĩnĩ, ‘Ìmi ùsũkĩ, ma ã'di 'i? Ìmi ùsũkĩ ma 'bã Múngú ní ùyõ ni sõó rĩ 'i? 'Bã rĩ adri ma 'i kuyé.

'Bã Múngú ní ùyõ ni sõó rĩ, ìri ímũ vúlẽ 'dĩ'dĩ. Má ícõ ìri ã ìzã koó ìrivé ngá pá gá njezú ku, ã'diãtãsiyã ìrivé ãmbũgũ ndẽ mávé rĩ rá.’

²⁶ “Ìmi úyú ãbũrãmã vé 'dĩ'bée, ãzini ìmi 'bã adri'bã Yáhúđĩ rú ku Múngú ri ìnjĩ'bã ìnjĩnĩ 'dĩ'bée, ìmi ímũkĩ ú'dúkó múké pangará vé nõri yĩ, ã'diãtãsiyã ìpẽkĩ ú'dúkó rĩ 'bã rĩ pi ní céré. ²⁷ 'Bã adri'bã Yẽrúsãlãmã gá rĩ pi ìvé ambugu rĩ pi be céré nĩkĩ ámã 'yozú kĩnĩ, 'bã 'bã paãpi rĩ Yésũ 'i 'dĩni kuyé. Kôpi nĩkĩ tã nẽbĩ rĩ pi vé ì ní rĩ laá ú'dú Sábátã vé rĩ gé rĩ vé ìfĩfĩ kuyé. Kôpi rĩkĩ átã Yésũ rú 'bã gá ùnjĩ, sũ nẽbĩ rĩ pi ní átã rĩ tĩnĩ. ²⁸ Kôpi ìsũkĩ tã ã pá ì ní lẽzú Yésũ ri 'dĩzú ni kuyé, kôpi ní Pĩlátõ ri zizú kĩnĩ, ã 'dĩkĩ ìri drãá rá.

²⁹ “Kôpi kã tã nẽbĩ rĩ pi ní sĩ ìrivé tã sĩ rĩ 'duý ngáá céré gĩ, ì ní ìrivé ãvũ 'dĩzú pẽtĩ alambaku sígẽ 'dãásĩ, jizú sızú 'bũ agá. ³⁰ 'Bo Múngú inga ìri gõó ìdri rú drãngará gálẽsĩla rá. ³¹ Yésũ 'i da 'i vũ be kárãkãrá 'bã ímũ 'bã ìri be trũ íngazú ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ gé cazú Yẽrúsãlãmã gá rĩ pi ní. 'Bã 'dĩ'bée ndrekĩ Yésũ ri rá, kôpi rĩkĩ ìrivé tã ùlũ 'bã rĩ pi ní.

³² “‘Bã nóni ri ú'dúkó múké Múngú ní ezĩ 'bã é'bĩpĩ ní rĩ ùlũ. ³³ Múngú 'o nóni tã 'i ní ezĩ 'bã é'bĩpĩ ní 'dãri 'bã ní gĩ, inga Yésũ ri gõó ìdri rú drãngará gálẽsĩla rá. Sũ ì ní sĩ búkũ Sãwũmã vé rĩ agá cápĩtã ìrĩ gé rĩ tĩnĩ,

“ ‘Mi Mvã mávé ni,
ãndrũ sĩ ma mí Ètèpĩ.’

³⁴ Tã Múngú ní Yésũ ri íngazú gõzú ìdri rú drãngará gálẽsĩla 'dĩri kĩnĩ, ìrivé rú 'bã ã ñma rĩ ku, Múngú 'yo õtũ tã ni ìnõgõsĩ kĩnĩ,

‘Ma ímũ mí ní tãkĩri uletere má ní tã ni ezĩ Dãwúđĩ ní rĩ sãé rá.’

³⁵ Dãwúđĩ sĩ tã Yésũ ní lãé átã rĩ búkũ Sãwũmã vé rĩ agá kĩnĩ,

‘Ma mívé 'Bã Uletere ni, mí ícõ mávé rú 'bã sãé ñmaá ku.’

‡ 13:14 13:14 Ú'dú Sábátã vé rĩ: Ú'dú 'dĩri Yáhúđĩ rĩ pi ní rizú uvuzú rĩ, ãzini kôpi ní rizú Múngú ri zizú rĩ. Yáhúđĩ rĩ pi ri ú'dú 'dĩri vé tã ígã kĩnĩ, Múngú gbi 'bũ pi vũ be nĩ, ãzini Múngú pa ì adringará tũgẽrĩ rú rĩ agásĩ nĩ. Ú'dú Sábátã vé rĩ Yáhúđĩ rĩ pi ri zĩ ú'dú ézĩrĩ, 'bo Kẽlĩkõ rĩ pi ri zĩ ú'dú áziyã. 'Í lã Wũngará 20:8-11; Dõtõrõnómẽ 5:12-16. 13:33 13:33 Sãwũmã 2:7 13:34 13:34 Ísáyã 55:3 13:35 13:35 Sãwũmã 16:10

³⁶ “Dāwūdī ní adrizú ídri rú rī gé, 'du tā Múngú ní ẹzījī ī ní rī ngaá rá. Kā drāá, sīkí ĩri vūrā ī ní ẹ'bīpījī sīzú rī gé, ĩrivé āvū ņma rá. ³⁷ 'Bo Múngú inga Yésū ri drāngará gálésīla rá, ĩrivé āvū ņma kuyé.

³⁸ “Má ẹdrīpījī má ọmvúpījī, ĩmi yīkí drī ká! Ụ'dúkọ ī ní lūú ĩmi ní 'dīri lū 'yozú kīnī, Yésū ri ĩmi trū ĩmivé ũnjīkānyā agásī rá. ³⁹ 'Bá céré ĩri ẹ'yī'ba gí rī pi, Múngú ri kọpi 'bā adri 'bá pīrī ni pi, Mósē vé tǎimbí ícọ kọpivé ũnjīkānyā ũjījī ku. ⁴⁰ ĩmi ndrekí múké tā nébī rī pi ní átá rī ā nga 'i ĩmī rú'ba gá ku. Kọpi kīnī,

⁴¹ “ ‘ĩmi ndrekí drī ká, ĩmi 'bá ri'ba Múngú ri ide'ba rī pi, lē ĩmi āyākí āyāyā, āzini lē ĩmi ũdrākí rá.

Ụ'dú ĩmi ní adrizú ídri rú rī gé, ma tā āzi 'o ĩmi ní rá, 'bá āzi ā ũlū dō ĩmi ní tā ni rá drāāāsīyā, ĩmi ícókí ẹ'yījī ku.’ ”

⁴² Páulū pi Bārúnábā be ká ngaá fūú Jó Múngú ri Zizú rī agásī, 'bá rī pi mākí kọpi kīnī, kọpi ẹ ĩgōkí ímụ ī ní tā rī ũlūú dījī Sābātā ímụpi drū 'dīri gé. ⁴³ 'Bá ī úmú'ba Múngú ri ĩnjī'ba rī pi ká ayí, Yāhūdī kárakará, āzini 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku Múngú ri ĩnjī'ba rī pi 'dekí muú Páulū pi vú sī Bārúnábā be, Páulū pi Bārúnábā be mākí kọpi kīnī, lē ẹsị múké Múngú vé rī ā adri kọpi be muzú nyonyo.

⁴⁴ Kā muú caá ụ'dú Sābātā vé rī āzi gé, 'bá kūrú agá rī pi céré ímụkí ụ'dúkọ Úpí vé rī yingará gá. ⁴⁵ 'Bo Yāhūdī rī pi ká 'bá bītríká 'dī'bée ndreé, tā ni 'de kọpi ẹ ẹsị agá ũnjí, kọpi u'dakí Páulū ri, kọpi ẹ'yīkí tā ĩri ní átá rī kuyé.

⁴⁶ Kúru Páulū pi Bārúnábā be, kọpi ní átázú 'bá 'dī'bée ní ũrī ākó kīnī, “ĩmi Yāhūdī rú, 'bá ũlūkí ụ'dúkọ múké Múngú vé rī ĩmi ní drīdrī. 'Bo ĩmi gākí ụ'dúkọ rī sī! 'Dīri lū uletere 'yozú kīnī, ĩmi ícókí ídri 'dáni'dáni rī ịsụ ku. Nóni 'bá lēkí muú ụ'dúkọ rī ũlūú 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ní. ⁴⁷ Tā Úpí ní ẹzījī 'bá ní rī, ĩri 'dīnī kīnī,

“ ‘Á 'bā ĩmi adrii ụtúná rú

'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé,

lē ĩmi ũlūkí tā ī ní 'bá pazú rī muzú āngū rī pi agásī céré.’ ”

⁴⁸ 'Bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ká tā 'dīri yījī, sē kọpi ní āyīkō ambamba. Kọpi sēkí ọwō'difō ụ'dúkọ Úpí vé 'dīri sī. 'Bá ī ní ũpēé ídri 'dáni'dáni rī ịsụ'ba rī pi ẹ'yīkí Úpí ri rá.

⁴⁹ Ụ'dúkọ Úpí vé rī ayi muzú āngū 'dāri agásī céré. ⁵⁰ 'Bo Yāhūdī drīkoma rú rī pi mukí ũkú ambugu Múngú ri ĩnjī'ba ĩnjīnjī kūrú agá 'dāá rī pi ẹ drī ụcị āgō drīkoma rú kūrú agá 'dālé rī pi be, kọpi íngákí Páulū pi drīgé Bārúnábā be, ọcūkí kọpi ũnjí ũnjí. Kọpi drokí Páulū pi Bārúnábā be fūú ĩvé āngū agásī āmvé. ⁵¹ Kúru Páulū pi Bārúnábā be, kọpi ní nyọókú ī pá ágélé gá rī wezú kú 'dāgá, lūzú kīnī, ĩ gākí kọpi sī. Kọpi ní 'dezú muzú kūrú Īkónīyōmū vé rī gé. ⁵² Āyīkō fu 'bá Yésū ā pámvú ũbī'ba adri'ba Ānītiyókā gá 'dālé rī pi ambamba, āzini Índrī Uletere rī ású kọpi rá.

14

Páulū pi Bārúnábā be sēkí tị Īkónīyōmū gé

¹ Páulū pi Bārúnábā be, kọpi ká caá Īkónīyōmū gé 'dālé, kọpi fikí Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú ri Zizú rī agá 'dāá, sū kọpi ní rīi 'oó drīdrī rī tīnī. Kọpi sēkí tị Múngú vé rī, uló 'bá rī pi ẹ ẹsị rá, sē Gīrīkī rī pi 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi be kárakará újákí ẹsị Múngú rī ẹ'yīzú rá.

² 'Bo Yāhūdī ẹ'yī'ba kuyé rī pi ụcíkí 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ẹ drī, sē kọpi íngákí Páulū pi drīgé Bārúnábā be ũnjí.

³ Páulū pi Bārúnábā be áwíkí rīi tị Úpí vé rī sēé lókí be āco ũrī ākó. Úpí sē kọpi ní ũkpō tā āyāzú āyāyā ni pi 'ozú rá. Úpí i'da 'bá rī pi ní kīnī, ẹsị múké Úpí vé Páulū pi ní tā ni ũlūú Bārúnábā be ũrī ākó 'dīri, ĩri tā áda. ⁴ 'Bá kūrú agá rī pi acókí ī āsámvú ĩrī, urukọ ni pi ā'yīkí Yāhūdī rī pi vé tā, urukọ ni pi ā'yīkí 'bá áyúāyū rī pi vé tā.

⁵ 'Bá adri' bá Yāhūdī rú ku rī pi Yāhūdī rī pi be, úmúkí ì ívé ambugu rī pi be, kòpì lèkí Páülū pi 'oó Bārúnábā be ùnjí, āzini kòpì lèkí Páülū pi úvì írá sī. ⁶ 'Bo 'bá áyúāyū ìrī 'dī'bée ká tā rī yīì, kòpì ngakí ápá mužú āngū Līkónīyā vé rī gé, mukí adrii kūrú Lēsītúrā vé rī agá, āzini Dērebē vé rī agá, āzini āngū 'dāri ā gārā gá rī pi agá. ⁷ Kòpì rikí ú'dúkò múké rī ũlūú 'dālé.

Páülū pi Bārúnábā be cakí Lēsītúrā gá, āzini Dērebē gá

⁸ Páülū pi ká caá Lēsītúrā gá 'dāá, kòpì ísúkí ágó āzi tìkí ìri kú ògòròvū rú, tu ècī ku. ⁹ Páülū ká ríí tì Múngú vé rī ũlūú, ágó rī 'bā bì rizú tā Páülū ní ũlūú rī yìzú. Páülū ndre āngū mužú ágó rī vúgá 'dāá, Páülū nī rá 'yozú kíní ágó rī è'yī Yésū rī gí, Páülū kíní, Múngú ri ícò ìri ídri rá. ¹⁰ Páülū ní ágó rī zìzú ú'dúkò be uru 'dāá kíní, “Í nga uru!” Koro ágó rī ní wazú uru 'dāá, ìri ní 'dózú ècī tuzú.

¹¹ 'Bá rī pi ká tā Páülū ní 'oó 'dīri ndreé, kòpì í'dókí átá ívé tì Līkónīyā vé rī sī kíní, “Āgō nō'bée adrikí sū múngú rī pi tìni, kòpì újákí nóni ì ícá 'bá áda rú.”

¹² Kòpì 'dakí Bārúnábā ā rú Zéwū 'i,* 'dakí Páülū vé rī Hērémē 'i, ā'diātāsīyā Páülū ri átángá rī átá nī. ¹³ Jó 'bá rī pi ní rizú múngú Zéwū vé rī ìnjìzú rī, ìri ìnyinā kẹ̀tìlè ì ní fizú mužú kūrú rī gé rī ā gārā gá, Átálágú riipi èzì ngaápi jó rī agá rī āzini 'bá bìtríká rī pi ìjìkí tì āgō, āzini pẹ̀tì ā fū ímú 'bāá kūrú rī vé kẹ̀tìlè gá, ā'diātāsīyā átálágú rī 'bá bìtríká rī pi be, kòpì lèkí ròbòṅṅò zāá Bārúnábā pi ní Páülū be.

¹⁴ Bārúnábā pi Páülū be, kòpì Yésū vé 'bá áyúāyū ni pi, kòpì ká tā 'dīri yīì, kòpì gākí tā 'bá 'dī'bée ní 'oó rī sī, sē kòpì ũsíkí ívé bōngó ì rú' bá gá sī, kòpì njukí mužú 'bá bìtríká rī pi āsámvú gé 'dāá, kòpì trekí ú'dúkò be uru 'dāá kíní, ¹⁵ “Ānjīrī, ngá ìmi ní ríí 'oó 'díní rī ā'di? 'Bā nō'bée 'bá áda sū ìmi tìni. 'Bá ímúkí nòri Múngú ídri rú 'bū pi gbípi vū be, yīì tafu rī be, ngá 'a ni gé rī pi be céré rī vé ú'dúkò múké rī

ŭlūú, ìmi kukí ìmivé múngú ì ní údé drī sī 'dī'bée ānì, ìmi è'yīkí Múngú adriipi ídri rú rī áyu. ¹⁶ Ọ̀tú ìnógòsì 'dālé, Múngú ku 'bá āngū rī pi agásì rī pi ārèvú céré rikí tā 'oó sū ì ní lèé rī tìni. ¹⁷ 'Bo tā múké Múngú ní 'oó 'dī'bée sī lū 'yozú kíní, Múngú ri ọ̀tú anigé. Múngú ri ìmi ní yīìgò sē 'dì 'bū gélésìla, ìri sē ìmivé ānyāngā ri dù ānì. Ìri ìmi ní ìnyá sē, sē ìmi adri ānì āyīkò sī” ¹⁸ Páülū pi ā átákí dō 'bá 'dī'bée ní 'díní drāāāsīyā, tā 'dīri fi kòpì drìgè ālunāni kuyé. Kòpì lèkí drī nyo ròbòṅṅò rī zāá Páülū pi ní zāzā.

¹⁹ Yāhūdī urukò íngakí Ānītīyókā gálésìla, āzini Īkónīyōmū gálésìla, kòpì ìcīcīkíkí 'bá bìtríká rī pi, kòpì íngakí Páülū drìgè ùnjí ùnjí, kòpì úvìkí Páülū ri írá sī. Kòpì sekí ìri mužú kūrú rī agásì āmvé 'dāá. Kòpì ũsúkí kíní, Páülū drā gí. ²⁰ 'Bo 'bá Yésū ā pámvú ũbī' bá rī pi ká ì úmú Páülū ā gārā gá sī kūrú, Páülū ní íngázú uru, ìri ní 'i újázú gōzú vúlé kūrú rī agá 'dāá. Ká mužú adrii drū 'díní, Páülū pi ní ngazú mužú Bārúnábā be kūrú Dērebē vé rī gé.

Páülū pi Bārúnábā be újákí ì gōó kūrú kòpì ní ú'dúkò múké rī ũlūzú rī pi agá

²¹ Páülū pi Bārúnábā be, kòpì ní ú'dúkò múké Múngú vé rī ũlūzú Dērebē gá 'dālé, 'bá kárakarà újákí èsì Yésū ri è'yìzú rá. Kúru kòpì ní gōzú ngazú 'dāásì, kòpì ní ì újázú gōzú Lēsītúrā gá, kòpì ní agazú mužú Īkónīyōmū gé, cazú Ānītīyókā gá, āngū Písídīyā vé rī agá. ²² Kòpì 'dekí mužú 'bá Yésū ā pámvú ũbī' bá rī pi è èsì ímbá, kòpì ā adrikí rí ũkpó ũkpó ívé è'yīngará agá, kòpì kíní, “Bā ìzāngā nya ambamba, 'bá íbì fi mālūngā Múngú vé rī agá ndō.”

²³ Páülū pi Bārúnábā be, kòpì ũpèkí 'bá ũ'bāá drīkoma rú kánísā rī pi agásì céré. Kòpì rikí Múngú ri zìì, āzini rikí ānyāngā a'bií, kòpì i'dakí 'bá 'dī'bée Úpí kòpì ní èsì 'bāá drī ni gé rī èndrẹ̀tì gé, ā ùtè rí kòpì. ²⁴ Páülū pi Bārúnábā be ngakí fūú Písídīyā agásì, kòpì 'dekí mužú Pāmīfílīyā gá. ²⁵ Kòpì mukí tì sēé kūrú Pèrigā vé

* **14:12** 14:12 Zéwū pi Hērémē be: Gīrīkí rī pi ri múngú kárakarà ni pi è'yī. Zéwū ri 'bāgú múngú rī pi vé ni, Hērémē rī 'bāgú rī vé 'bá áyúāyū rī.

rĩ agá, kúru kôpi ní agazú mužú kũrú Ātálĩyā vé rĩ gé.

Páũlũ pi Bārúnábā be újákí ĩ gōō Ānītĩyókā gá āngũ Sírĩyā vé rĩ agá

²⁶ Kôpi ní ngazú Ātálĩyā gá 'dāgá, tuzú kũlúmgbā agá, mužú kũrú Ānītĩyókā vé rĩ gé, āngũ Sírĩyā vé rĩ agá, vũrā kôpi ní ĩvé ěĉí í'dózú rĩ gé. 'Bá ě'yĩ' 'bá gí 'dālé rĩ pi pĕkí kôpi mužú ěsĩ múké Múngú vé rĩ sĩ ězĩ rĩ ngāá, kôpi dekí ězĩ rĩ rá. ²⁷ Kôpi ká caá Ānītĩyókā gá 'dālé, kôpi zĩkí 'bá kānísā vé rĩ pi ímú céré vũrā ālu gé. Kôpi ũlũkí tā Múngú ní ĩ ĩzā kozú, āzini tā ĩri ní sĕé 'bá adri' 'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi ní ěsĩ újázú Yĕsũ ri ě'yĩzú rĩ. ²⁸ Kôpi áwíkí adrii 'dālé lókí be āco 'bá Yĕsũ ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be trú.

15

'Bá ambugu tā 'yo' 'bá Yĕrúsālémā gá rĩ pi

¹ Páũlũ pi Bārúnábā be ká rií adrii kũrú Ānītĩyókā vé rĩ agá āngũ Sírĩyā vé rĩ gé 'dāá, āgō uruko' 'bée ímúkí āngũ Yũdáyā vé rĩ gélésíla, kôpi rikí 'bá rĩ pi ímbá kīnĩ, "Líkí dō ĩmĩ ágélé ě tĩ sũ Mósē ní ímbá ĩvé tāimbĩ agá rĩ tĩnĩ kuyé, ĩmĩ ícókí pangará ísú ku." ² Tā 'dĩri sē Páũlũ pi Bārúnábā be fikí āgátá gāá āgō 'dĩ' 'bée be sá be āco tā kôpi ní ímbá 'dĩri sĩ. Kúru ĩ ní Páũlũ pi ĩpĕzú Bārúnábā be, 'bá uruko Yĕsũ ri ě'yĩ' 'bá gí rĩ pi be, kôpi ā mukí rí Yĕrúsālémā gá 'dāá, kôpi ā átákí rí tā 'dĩri 'bá ĩ ní rií áyúáyũ rĩ pi be, āzini 'bá kānísā vé drĩkoma rú rĩ pi be. ³ 'Bá kānísā vé rĩ pi ní Páũlũ pi pĕzú mužú Bārúnábā be Yĕrúsālémā gá 'dālé, kôpi ní mungará gá létĩ gé 'dĩgé, kôpi mukí pá tuú āngũ Fōnísĩyā vé rĩ agá, āzini āngũ Sāmāriyā vé rĩ agá, kôpi mukí 'bá kānísā vé rĩ pi ndree. Kôpi ní tā 'bá adri' 'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi ní ěsĩ újázú Yĕsũ ri ě'yĩzú rĩ ũlũzú. Tā 'dĩri sē 'bá Yĕsũ ri ě'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní āyĩkō ambamba.

⁴ Páũlũ pi Bārúnábā be ká caá Yĕrúsālémā gá 'dālé, 'bá kānísā vé rĩ pi, Yĕsũ vé 'bá áyúáyũ rĩ pi be, āzini 'bá ambugu rĩ pi be céré ngakí kôpi ě'yĩ, kôpi

nĩ tā Múngú ní ĩ ĩzā kozú rĩ pi ũlũzú kôpi ní céré. ⁵ 'Bo Fārúsĩ uruko ěsĩ újá' 'bá Yĕsũ ri ě'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní ngazú uru, kôpi ní 'yozú kīnĩ, "Lē 'bá adri' 'bá Yāhúdĩ rú ku Yĕsũ ri ě'yĩ' 'bá gí rĩ pi, ā ũlĩkí kôpi ā ágélé ě tĩ rá, āzini lē kôpi ā 'dukí tāimbĩ Mósē vé rĩ ngāá."

⁶ Yĕsũ vé 'bá áyúáyũ rĩ pi ní ĩ úmúzú 'bá kānísā vé drĩkoma rú rĩ pi be trú, kôpi ní rizú 'bá adri' 'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi vé tā átázú. ⁷ 'Bá 'dĩ' 'bée átákí tā rĩ caá sá be āco. Vudrĩ ni gé, Pétĕró ní ngazú uru, ĩri ní 'yozú kôpi ní kīnĩ, "Má ědrĩpĩj, ĩmĩ nĩkí rá 'yozú kīnĩ, Múngú ĩpĕ ma ĩmĩ āsámvú gé, mā ũlũ rí ú' 'dukó múké rĩ 'bá adri' 'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi ní, kôpi ā yĩkí rí ú' 'dukó múké rĩ, kôpi ě ě'yĩkí rí bĕnĩ. ⁸ Múngú nĩ 'bá ālu ālu vé ěsĩ rá, 'dĩri lũ 'yozú kīnĩ, ā'yĩ 'bá adri' 'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi rá, sē kôpi ní ĩndrĩ Uletere rĩ, sũ ĩri ní sĕé 'bá ní rĩ tĩnĩ. ⁹ Múngú rĩ 'bá rĩ pi ó' 'dú céré trōtrō, sũ ĩri ní 'bá ó' 'dú rĩ tĩnĩ. Kôpi ní Múngú rĩ ě'yĩj gí rĩ sĩ, sē ũjĩ kôpi vé ěsĩ ícá kuú uletere. ¹⁰ Ngá ĩmĩ ní rizú Múngú rĩ ũ' 'bĩzú, tā ěnjĩĕnjĩ 'bāzú 'bá adri' 'bá Yāhúdĩ rú ku Yĕsũ ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi drĩgé 'dĩni rĩ ā'di? Tā ěnjĩĕnjĩ 'dĩri ndĕ 'bā ũkpō rá, dōku ndĕ kpá 'bá ě' 'bĩpĩj ā ũkpō rá. ¹¹ 'Bá ě'yĩkí rá 'yozú kīnĩ, 'bávé Úpí Yĕsũ vé ěsĩ ní adrii múké rĩ sĩ, 'bā pangará ísú rá, sũ 'bá adri' 'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi ní pangará ísú rĩ tĩnĩ."

¹² Bārúnábā pi Páũlũ be, kôpi ká rií ũkpō Múngú ní sĕé ĩ ní tā āyāzú āyāyā ni pi 'ozú, āzini tā ũ'dũ be túngú ni pi 'ozú 'bá adri' 'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi āsámvú gé 'dĩri ũlũú, 'bá rĩ pi céré újĩkí kīri, tĕkí rií yĩj. ¹³ Páũlũ pi ká tā rĩ átá deĵ gí, Yōkóbũ ní 'yozú kīnĩ, "Má ědrĩpĩj, ĩmĩ yĩkí drĩ ma ká! ¹⁴ Sīmōnā Pétĕró ũlũ 'bá ní tā Múngú ní í'dózú ěsĩ 'bāzú 'bá adri' 'bá Yāhúdĩ rú ku rĩ pi drĩgé, ĩri ní 'bá uruko 'dúzú adrizú 'bá ívé ni pi rú rĩ vé tā rá. ¹⁵ Tā 'dĩri ru 'i tā ótú nĕbĩ rĩ pi ní sĩ rĩ be trú, kīnĩ,

¹⁶ " 'Tā 'dĩri ā vudrĩ gé, ma Úpí 'i, ma úmvúlésĩ ĩgō ímú Dāwudĩ vé jó áripi gí 'dĩri sĩ gō rá.

Ma gō sĩ vũrā ĩ ní kuú ándrú rú rĩ gé,

ma gō ĩri inga ũzi,
 17 'bá āngũ uration'bee agá rĩ pi ā 'bāki rĩ
 ęsi ma ndāzú,
 āzini 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku, ęsi
 'bā'bee má drige rĩ pi ā 'bāki rĩ ęsi
 ma ndāzú,
 ma Úpí 'i, á 'yo tā 'dĩri nĩ,
 má ũpē 'bá 'dĩ'bee nĩ,'

18 Má ęzi tā 'dĩri ọtú inogosi.

19 "Má ędrĩpi má ọmvũpi, lē 'bā 'bāki
 tā ęnjĩnjĩ 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku lē'ba
 Mungú ri ę'yĩ'ba rĩ pi drige ku. 20 Lē
 'bā siki kőkōbĩ sēe kōpi ní, lūzú kinni, lē
 kōpi ā nyaki ānyāngā ĩ ní sēe ngá ĩ ní
 úde mungú rú rĩ pi ní rĩ ku, lē kōpi ā
 'bāki ọwũ ku, kōpi ā nyaki ānyāpá ĩ ní
 umbe ni pii drāá drĩ sĩ rĩ ku, āzini kōpi ā
 nyaki zāá ā āri ku. 21 Ā'diātāsīyā tāimbĩ
 Mósē vé 'dĩri ũlūki muzú kũrú Yāhūdī rĩ
 pi ní adrizú rĩ pi agāsĩ, Sābātā ālu ālu, rikĩ
 tāimbĩ rĩ lāá Yāhūdī rĩ pi vé Jó Mungú ri
 Zizú rĩ pi agá."

*Siki kőkōbĩ sēe 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku
 Úpi ri ę'yĩ'ba gi rĩ pi ni*

22 Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi 'bá ambugu
 rĩ pi be, āzini 'bá céré Yēsũ ri ę'yĩ'ba
 gĩ Yērúsālēmā gá rĩ pi be, ũpēki 'bá
 uration'bee ĩ āsámvú gé 'dĩgé, pēki kōpi
 muú Ānĩtīyókā gá, kōpi mukĩ Páulũ pi be,
 āzini Bārúnábā sĩ. 'Bá ĩ ní ũpēe rĩ pi Yúdā
 ĩ ní zĩ Bārísábā pi* Sílā be, 'bá ĩrĩ 'dĩ'bee,
 kōpi drĩkoma kánisā vé ni. 23 Kōpi siki
 kőkōbĩ sēe 'bá 'dĩ'bee drige kinni,

'Bā Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rĩ pi 'bá
 ambugu rĩ pi be, 'bā ĩmivé ędrĩpi, ĩmi
 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku Yēsũ ri ę'yĩ'ba
 gĩ kũrú Ānĩtīyókā vé rĩ agá, āngũ Sírīyā
 vé rĩ agá, āzini āngũ Kĩlíkiyā vé rĩ agá
 'dĩ'bee. 'Bá sēki ĩmi ní mōdó.

24 'Bá yĩki kinni, 'bá uration'bee ngaki
 nōosĩ muú ĩmi ní tā adriipi pĩri ku ni
 ímbá, tā kōpi ní ímbá rĩ sē ĩmi ní āyĩkō
 kuyé, 'bo 'bá pēki kōpi nĩ kuyé. 25 Kuru
 'bá ní 'bā úmúzú, 'bā ā'yĩki 'bā āsámvú
 gé sĩ trũ, lē 'bā ũpēki 'bá uration 'bá
 āsámvú gé nōgó, 'bā pēki rĩ kōpi 'bá

ogupi Bārúnábā be, āzini Páulũ sĩ, kōpi
 ā mukĩ rĩ ĩmi vúgá 'dĩlé. 26 'Bá ĩ ní ũpēe
 'dĩ'bee adiki ĩ sēe ĩzāngā nyaá 'bávé Úpí
 Yēsũ Kúrísitō vé tā sĩ. 27 Kuru 'bā ri
 Yúdā pi pē muzú Sílā be ĩmi vúgá 'dĩlé,
 kōpi ā mukĩ rĩ tā 'bá ní sĩ 'dĩri ũlũ ĩmi
 ní tĩ sĩ.

28 Īndrĩ Uleterē rĩ i'da 'bá ní kinni, lē
 'bā 'bāki tā ęnjĩnjĩ ĩmi drige ku. Lē
 ĩmi 'okĩ 'dĩni, 29 lē ĩmi nyaki ānyāngā
 ĩ ní sēe ngá ĩ ní úde mungú rú rĩ pi ní
 rĩ ku, ĩmi nyaki zāá ā āri ku, ĩmi nyaki
 ānyāpá ĩ ní umbe ni pii drāá drĩ sĩ rĩ ku.
 Lē ĩmi 'bāki ọwũ muzú bādāru ku. ĩmi
 'dukĩ dō tā 'dĩ'bee ngāá rá, ĩmi ícō adri
 muké.

Mungú ā adri ĩmi be.

30 Pēki āgō 'dĩ'bee muú Ānĩtīyókā gá.
 Kuru kōpi ní 'bá kánisā vé rĩ pi zizú
 ímúzú vūrā ālu gé, kōpi ní kőkōbĩ ĩ ní sĩ
 sēe ĩ drige 'dĩri sēzú 'bá 'dā'bee ní. 31 'Bá
 rĩ pi ká kőkōbĩ rĩ lāá, kōpi adriki āyĩkō sĩ,
 tā ĩ ní sĩ kőkōbĩ rĩ agá rĩ ímbá kōpi ē ęsi
 rá. 32 Yúdā pi Sílā be, kōpi nebĩ, kōpi átaki
 átángá rĩ sá be ācō 'bá Yēsũ ri ę'yĩ'ba gĩ
 rĩ pi ē ęsi ímbázú, kōpi ā adriki rĩ ũkpō
 ũkpō ĩvé ę'yĩngará agá.

33 Yúdā pi Sílā be, adriki caá 'dālé lóki
 be mādā, 'bá Yēsũ ri ę'yĩ'ba gĩ rĩ pi sēki
 kōpi ní tākiri, kōpi ní kuru Yúdā pi pēzú
 muzú Sílā be kánisā Yērúsālēmā vé rĩ gé
 vúlé 'bá ándúru ĩ pē'ba rĩ pi vúgá 'dāá.

34 'Bo Sílā áwĩ ĩvé rĩ adrii Ānĩtīyókā gá
 'dālé.† 35 'Bo Páulũ pi Bārúnábā be áwĩki
 adrii Ānĩtīyókā gá 'dālé, kōpi 'bá uration
 kárakarā ni pi be, ímbáki 'bá rĩ pi, āzini
 ũlūki ú'dúkō Úpí vé rĩ 'bá rĩ pi ní 'dālé.

*Páulũ pi Bārúnábā be acokĩ ĩ Yūwānĩ
 Mārākō vé tā sĩ*

36 Kā muú adrii mbāá mādā ā vudrĩ gé,
 Páulũ ní 'yozú Bārúnábā ní kinni, "Lē 'bā
 gōki muú vúlé kũrú 'bá ní ú'dúkō muké
 rĩ ũluzú rĩ pi agá 'dāá, 'bā mukĩ rĩ 'bá Úpí
 ri ę'yĩ'ba gĩ rĩ pi ndree, 'bā mukĩ rĩ nĩ
 dō kōpi ri adri 'dāá íngóni." 37 Bārúnábā
 lē Yūwānĩ ĩ ní zĩ Mārākō ri jĩi muzú

15:17 15:17 Āmósā 9:11-12 * 15:22 15:22 Yúdā ĩ ní zĩ Bārísábā rĩ: Yúdā Bārísábā ri ícō adri Yōsēpā Bārísábā
 vé ędrĩpi. † 15:34 15:34 Átángá véřęšĩ 34 agá 'dĩri, búkũ Ězi vé ĩ ní sĩ Ĝĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dāáyo, 'bo gōki
 sĩ búkũ Ězi vé vúlé rĩ agá rá.

ĩndĩ. ³⁸ 'Bo Páulũ ã'yĩ Bārúnábã vé tã 'dĩri ãluńáni kuyé, ã'diãtãsiyã Mārãkõ ku ĩ ku Pãmĩfĩliyã gá 'dãá, nga ězj ĩ be kuyé.

³⁹ Páulũ pi ní ãgátã gãzú ĩ ãsãmvú gé sĩ Bārúnábã be, kôpi ní kúru ĩ acozú. Bārúnábã jĩ Mārãkõ ri muzú 'í vúgã sĩ ĩndĩ, kôpi ní tuzú kúlumgba agá, 'dezú muzú Sáyípũrãsi gé. ⁴⁰ Páulũ jĩ ívé rĩ Sílã ri muzú, 'bã ě'yĩ' bã gĩ rĩ pi kĩnĩ, ěsĩ múké Úpĩ vé rĩ ã adri kôpi be. ⁴¹ Kúru kôpi ní 'dezú muzú ãngũ Sírĩyã vé rĩ gé, ãzini ãngũ Kĩlĩkiyã vé rĩ gé, kôpi rikĩ 'bã kãnisã vé rĩ pi ě ěsĩ ũmĩ.

16

Tĩmõtáyõ ko Páulũ pi ě ĩzã Sílã be ězj

sĩ

¹ Páulũ pi Sílã be ngakĩ muzú kũrú Děrėbė vé rĩ gé, kôpi agakĩ caá kũrú Lėsĩtũrã vé rĩ gé. Kôpi cakĩ muzú 'bã Yėsũ ã pámvú ũbĩpi ni ĩsú, rú ni Tĩmõtáyõ 'i, ĩrivé ěndrėpi Yãhũdĩzĩ, ĩri 'bã Yėsũ ri ě'yĩpi gĩ ni, 'bo ětėpi ri Ĝĩrĩkĩgú. ² 'Bã Yėsũ ri ě'yĩ' bã gĩ Lėsĩtũrã gá 'dãlé rĩ pi Īkõnĩyõmũ gé rĩ pi be, rikĩ céré átã kĩnĩ, Tĩmõtáyõ ri 'bã múké. ³ Páulũ lė ĩri jĩ muzú 'í vúgã sĩ ĩndĩ, kúru Páulũ ní ágélé ni ě tĩ lizú,* ã'diãtãsiyã Yãhũdĩ adri' bã vũrã 'dãri agá rĩ pi nĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ, Tĩmõtáyõ ětėpi ri Ĝĩrĩkĩgú. ⁴ Kôpi kã riĩ ěcĩ muzú kũrú rĩ pi agãsi ãlu ãlu, kôpi rikĩ kõkõbĩ† Yėsũ vé 'bã áyũãyũ rĩ pi ní sĩ 'bã ambugu Yěrũsãlėmã vé rĩ pi be rĩ lãã 'bã rĩ pi ní, lė kôpi ã 'dukĩ tã ni ngaãnga. ⁵ 'Bã kãnisã vé rĩ pi vé ě'yĩngãrã gõ ícã ũkpõ ũkpõ. Ú'dũ ãlu ãlu, 'bã ě'yĩ' bã gĩ rĩ pi vé kãlãfe gõ riĩ vaá muzú drĩgélé.

Páulũ ndre ĩndrĩlĩkĩ Mãkėdõniyãgú vé ni urobĩ agã

⁶ Páulũ pi ní ělizú muzú 'í õgũpĩ Sílã pi be ãngũ Pũrũgĩyã vé rĩ agãsi, ãzini ãngũ Gãlãtĩyã vé rĩ agãsi. Sã 'dãri gé, Īndrĩ Uleterė rĩ ã'yĩ ku kôpi ní muzú tĩ sėzú ãngũ Ězĩyã vé rĩ gé 'dãlé. ⁷ Kôpi kã

muzú caá ĩnyĩńãńã ãngũ Mėzĩyã vé rĩ gé, kôpi lėkĩ kõdõ muzú Bĩtũniyã gá, 'bo Īndrĩ Uleterė Yėsũ vé rĩ ã'yĩ kôpi ní muzú kuyé.

⁸ Kúru kôpi ní ělizú muzú ãngũ Mėzĩyã vé rĩ agãsi, kôpi ní cazú kũrú Tũrõwã vé rĩ gé.

⁹ Īnĩńã 'dãri sĩ, tã ãzi i'dã 'i Páulũ ní ĩndrĩlĩkĩ agá. Páulũ ndre ágõ ãzi Mãkėdõniyãgú tu pá, ĩri ri 'i mã drĩ ĩrĩ sĩ, ágõ rĩ ní 'yozú Páulũ ní kĩnĩ, "Lė mĩ ímũ Mãkėdõniyã gã nõõ 'bã ĩzã koó." ¹⁰ Páulũ kã tã 'i i'dãapi ĩndrĩlĩkĩ agá rĩ ndrėé, koro 'bã ní 'bã útúzú 'dezú muzú Mãkėdõniyã gã. 'Bã nĩkĩ ámã rá 'yozú kĩnĩ, Mũngú zĩ 'bã muzú ú'dũkõ múké rĩ ũlũú kôpi ní 'dãlé.

Lũdĩyã újã ěsĩ

¹¹ 'Bã ní ngazú Tũrõwã gá 'dãgã, 'bã fikĩ kúlumgba agá, 'bã ní muzú pĩrĩ Sãmõtėrėsi gé 'dãlé, kã muzú caá drũ 'dĩni, 'bã ní cazú Nėyãpõlĩsi gé. ¹² 'Bã ní ngazú vũrã 'dãri gé sĩ, 'bã ní cazú Pĩlipõyĩ gé. Kũrú 'dãri 'bã Rómã vé rĩ pi rũkĩ nĩ, kũrú rĩ ndė kũrú Mãkėdõniyã agá 'dãlé rĩ pi rá. 'Bã adrikĩ 'dãlé ú'dũ be kãrãkarã.

¹³ Ú'dũ Sãbãtã vé rĩ gé, 'bã ní fũzú muzú kũrú rĩ vé kėtĩ gé sĩ ãmvė 'dãá, 'bã ní 'dezú muzú yĩ tĩ gé 'dãlé, 'bã mũkĩ rĩ vũrã Mũngú ri zizú ni ĩsú bėnĩ. 'Bã ní úrizú vũgã, 'bã ní átázú ũkú ĩ úmũ' bã kú 'dãlé rĩ pi be. ¹⁴ ũkú ãzi kôpi ãsãmvú gé 'dãá, rú ni Lũdĩyã 'i, ĩbĩ ímũ kũrú Tãyĩtĩrã vé rĩ gėlėsĩla, ĩri 'bã riĩpi bõngõ ndrõlũndrõlũ ni uzĩpi ni, ãzini 'bã riĩpi Mũngú ri ĩnjĩpi ni. Mũngú vé tã fi ěsĩ ni gé, sė ě'yĩ tã Páulũ ní átã rĩ rá. ¹⁵ Sėkĩ ĩri ní bãtizĩmũ ĩrivė 'bã 'bėtĩ ãsãmvú gé rĩ pi be, ĩri ní 'bã zizú, 'bã mũkĩ ívé ãngã. ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Īmi ã'yĩkĩ dõ 'yozú kĩnĩ mã ě'yĩ Úpĩ ri gĩ, 'bã mũkĩ ĩmi be adriĩ mávė ãngã." Si 'bã vúgã sĩ, 'bã mũkĩ ĩrivė ãngã 'dãlé rá.

'Yĩkĩ Páulũ pi Sílã be jó ãngũ ũ'yĩzú rĩ agã

* **16:3** 16:3 Ágélé ě tĩ lĩngãrã: Páulũ lĩ Tĩmõtáyõ ã ágélé ě tĩ, ã'diãtãsiyã Tĩmõtáyõ vé ěndrėpi Yãhũdĩ, 'bo ĩrivė ětėpi Ĝĩrĩkĩ. Ĝĩrĩkĩ rĩ pi lĩkĩ ívé anji ãgõ rĩ pi vé ágélé ě tĩ ku. 'Bã rĩ vé ěndrėpi dõ Yãhũdĩ, Yãhũdĩ rĩ pi ĩri ã'yĩ adri Yãhũdĩ rú. Sėzú Páulũ ní Tĩmõtáyõ ã ágélé ě tĩ lizú ãnĩ, Yãhũdĩ rĩ pi ã 'yĩkĩ rĩ ĩri adriĩ 'bã ĩ vé ni. † **16:4** 16:4 Kõkõbĩ: 'Í lã kõkõbĩ 'dĩri búkũ Ězĩ vé rĩ agã, Ězĩ 15:23-29. ‡ **16:16** 16:16 Tãfĩfĩ 'bã 'dĩri, Lũkã pi Páulũ pi be trũ.

16 U'dú ălu 'bá# kă rií muşú vŭră Mungú ri zizú rí gé 'dăá, 'bá řsúkí mvá ũkú túgērĭ rú índrĭ ũnjĭ ní fĭí drĭ ní gé ni, řri rĭ tă ímú'bá ĭ nga'bá drĭdrĭ 'dĭlé rĭ pi ũlŭ. Mvă ũkú rĭ ri mŭfĕngă řsú sĕ ívé ambugu rĭ pi ní ambamba tă řri ní rií ũlŭú rĭ sĭ. 17 Mvă ũkú 'dĭri 'de muşú 'bă vŭdrĭ gé sĭ Păulŭ pi be, ri útré muşú, "Ăgŏ 'dĭ'bĕe átĭ'bă Mungú ămbúgú 'bă drĭgé céré rĭ vé ni, kŏpi ímúkĭ ĭmi ní létĭ pangará vé rĭ ũlŭú."

18 Mvă ũkú rĭ 'o tă 'dĭri 'dĭni ú'dú be kărăkară. Tă 'dĭri sĕ Păulŭ ní ĭzăngă, řri ní 'i újázú 'yozú índrĭ ũnjĭ rĭ ní kĭnĭ, "Yĕşŭ Kúrĭsĭtŏ ă rŭ sĭ, índrĭ ũnjĭ 'dĭri, 'í fŭ mvă ũkú 'dĭri drĭgé sĭ ămvé." Koro índrĭ ũnjĭ rĭ ní fŭzú mvă ũkú rĭ drĭgé sĭ.

19 Mvă ũkú túgērĭ rú rĭ vé ambugu rĭ pi kă nĭĭ ămă 'yozú kĭnĭ, létĭ ăzi ĭ ní gŏzú mŭfĕngă řsúúú ni 'dăăyo, kŏpi ní Păulŭ pi ruşú Sĭlă be, sezú muşú vŭră ĭ ní tă lĭzú rĭ gé, kŏpi ă tukĭ rĭ pá 'bă tă lĭ'bă rĭ pi ęndrĕtĭ gé. 20 Kŏpi kă Păulŭ pi sĕe pá tuú 'bă tă lĭ'bă rĭ pi ęndrĕtĭ gé, kŏpi ní 'yozú kĭnĭ, "Ăgŏ 'dĭ'bĕe Yăhŭdĭ, kŏpi ri 'bă 'băvé kŭrŭ agă rĭ pi ĕ drĭ iza. 21 Kŏpi ri mĕrĕ 'bă ní lĕe ku ni vé tă ĭmbă 'bă ní, 'bă 'bă Rŏmă vé rĭ pi, 'bă ă'yĭkĭ rĭ tă ni, dŏku 'bă 'dukĭ rĭ tă ni ngăă."

22 'Bă bĭtrĭkă rĭ pi ní ĭ umúúú Păulŭ pi fuşú Sĭlă be, 'bă tă lĭ'bă rĭ pi ní tăĭmbĭ sĕzú, ă ũsĭkĭ kŏpĭvé bŏngŏ rá, ă ũgbăkĭ kŏpi. 23 Kŏpi kă Păulŭ pi ũgbăă ũnjĭ ũnjĭ, ĭ ní kŏpi jĭzú 'bezú jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ agă, ĭ ní lŭzú 'bă ăngŭ ũtĕepĭ rĭ ní, lĕ ă ũtĕ kŏpi múké múké, kŏpi ă ăpákĭ rĭ ku. 24 Ăgŏ ăngŭ ũtĕepĭ rĭ 'du tă rĭ ngăă sŭ ĭ ní lŭú 'í ní rĭ tĭnĭ, jĭ kŏpi suú jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ agă ăgágă 'dăá, úmbé kŏpi ă pá ăkpăă pĕtĭ rŭ'bă gă.

25 Kă muşú adriĭ ĭnĭ ăgágă, Păulŭ pi Sĭlă be rikĭ Mungú ri zĭĭ, ăzĭni kŏpi rikĭ úngŏ ngoŏ Mungú ní, 'bă urŭkŏ ĭ ní ũ'yĭĭ rĭ pi rikĭ tă kŏpĭvé rĭ yĭĭ. 26 Koro dĭngĭdĭngĭ ní ăngŭ ayazú ũkpŏ be, jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ aya 'i dĭngĭdĭngĭ, jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ vé kĕĕtĭ ũzĭkĭ ĭ céré kú mgbŏ, ímvĕ ĭ ní 'bă

rĭ pi ũ'yĭzú rĭ pi ucekĭ ĭ céré! 27 Ăgŏ riĭpi jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ ũtĕepĭ rĭ kă muşú aruú ú'dú gélésĭ, řsú kĕĕtĭ jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ vé rĭ pi ũzĭkĭ ĭ céré kú mgbŏ, řri ní ívé ĭlĭ ăco rĭ 'í'dŭzú lĕzú 'i 'dĭzú drăzú 'dĭĭsĭ rá, ă'diătăşĭyă ũşŭ déna 'bă ĭ ní ũ'yĭĭ rĭ pi ăpákĭ céré gĭ. 28 Păulŭ ní trezú kĭnĭ, "Lĕ mĭ 'dĭ mi drăă ku! 'Bă céré anigé."

29 Ăgŏ riĭpi jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ ũtĕepĭ rĭ ní ăcí zizú, řri ni njuzú fizú jó agă 'dăá, muşú 'i'dézú Păulŭ pi ęndrĕtĭ gé Sĭlă be, rŭ'bă ni yă kpĭrĭkpĭrĭ. 30 Ăgŏ rĭ ní Păulŭ pi ĭjĭzú ĭfŭzú ămvé, řri ní kŏpi zizú kĭnĭ, "ĭmi mávĕ ambugu rĭ pi, mâ 'o ă'di, mâ řsú rĭ pangará ănĭ?"

31 Kŏpi ní újázú řri ní kĭnĭ, "Mĭ ę'yĭ Úpĭ Yĕşŭ rĭ, mi pangará řsú rá, ăzĭni mĭvé 'bă 'bĕtĭ ăşămvú gé rĭ pi pangará řsú rá."

32 Kŭru kŏpi ní ú'dŭkŏ Úpĭ vé rĭ ũlŭzú ăgŏ rĭ ní, ăzĭni 'bă céré řrivĕ 'bĕtĭ ăşămvú gé rĭ pi ní. 33 ĭnĭĭjă 'dări gé, ăgŏ jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ ũtĕepĭ rĭ ní kŏpi jĭzú muşú vŭră ăzi gé, řri ní kŏpĭvé ăzó ĕ mĭ ũjĭzú. Koro ĭ ní ăgŏ rĭ ní bătĭzĭmŭ sĕzú řrivĕ 'bă 'bĕtĭ ăşămvú gé rĭ pi be céré. 34 Ăgŏ rĭ ní Păulŭ pi jĭzú muşú Sĭlă be ívé ăngă 'dăá, řri ní ănyăngă sĕzú nyazú kŏpi ní. Ăgŏ rĭ ívé 'bă 'bĕtĭ ăşămvú gé rĭ pi be céré adrikĭ ăyĭkŏ sĭ, ă'diătăşĭyă ĭ ní Mungú ri ę'yĭĭ gĭ rĭ sĭ.

35 Kă muşú adriĭ drŭ 'dĭni ũ'bŭtĭĭă rĭ sĭ, 'bă tă lĭ'bă rĭ pi ní ũgalaku rĭ pi pĕzú muşú ăgŏ jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ ũtĕepĭ rĭ vŭgă 'dăá, kŏpi ní tăĭmbĭ sĕzú kĭnĭ, ăgŏ rĭ ă ŏyŭ Păulŭ pi Sĭlă be muşú 'dĭĭsĭ rá. 36 Ăgŏ jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ ũtĕepĭ rĭ ní 'yozú Păulŭ pi ní kĭnĭ, "'Bă tă lĭ'bă rĭ pi sĕkĭ tăĭmbĭ kĭnĭ, lĕ ă ŏyŭkĭ ĭmi Sĭlă be muşú 'dĭĭsĭ rá. ĭmi ícŏ mu rá. ĭmi muĭkĭ tă be kĭri."

37 'Bo Păulŭ ní 'yozú ũgalaku rĭ pi ní kĭnĭ, "'Bă adrikĭ dŏ 'bă Rŏmă vé niş drăăşĭyă, kŏpi ũgbăkĭ 'bă gŭnyă agă, kŏpi 'bekĭ 'bă jó ăngŭ ũ'yĭzú rĭ agă, řsú lĭkĭ drĭ 'băvé tă kuyé.* Nŏni kŏpi lĕkĭ 'bă pĕe muşú ămvĕ kĭri, 'bă ăzi ă nĭ nyo tă

Ş 16:37 16:37 'Bă Rŏmă vé rĭ pi: Lŏkĭ Yĕşŭ vé rĭ gé, 'băgŭ ămbúgú Rŏmă vé rĭ ru 'bă rĭ pi ăngŭ ăndĭăndĭ gé sĭ. 'Bă 'dĭ'bĕe ăşămvú gé, 'bă Rŏmă vé rĭ pi mădă, 'băgŭ ămbúgú rĭ kŏpi ũtĕ múké, ă'diătăşĭyă kŏpi 'bă ívé ni.

* 16:37 16:37 Tăĭmbĭ Rŏmă vé rĭ ă'yĭ ku ĭ ní 'bă Rŏmă vé rĭ gbăzú řsúúú lĭkĭ drĭ řrivĕ tă kuyé.

ni ku? Adri 'dini ku! Lẽ kôpi ẽ ímúkí 'bâ ọyụ́ fũú nǒósí nǐ.”

³⁸ Ūgalaku rĩ pi ní tã 'dĩri jìzú ùlùzú 'bá tã lì'bá rĩ pi ní. 'Bá tã lì'bá rĩ pi kã yìj kìnĩ, Páulũ pi Sílã be 'bá Rómã vé ni pi, sê kôpi ní ùrĩ. ³⁹ Kôpi ní ímúzú trũngará zìzú Páulũ pi ẹnḍetị gé. Kúru kôpi ní Páulũ pi jìzú fũzú jó ǎngũ ù'yìzú rĩ agásĩ ǎmvé, kôpi mǎzú kìnĩ, lẽ kôpi ǎ fúkí kũrú rĩ agásĩ rá. ⁴⁰ Páulũ pi Sílã be kã ìfũú jó ǎngũ ù'yìzú rĩ agásĩ, kôpi ní 'dezú mužú Lúḍiyã vé ǎngá, kôpi ìsúkí 'bá Yèsũ ri ẹ'yì'bá gí rĩ pi ìrivé ǎngá 'dǎá, kôpi ní 'bá Yèsũ ri ẹ'yì'bá gí 'dĩ'bée ẽ ẹsì ímbázú. Kôpi ní kúru 'dezú mužú.

17

Páulũ vé tị sēngará Tēsālōnikē gá rĩ

¹ Páulũ pi ní ẹlìzú mužú Sílã be kũrú ǎmífipólìsì vé rĩ agásĩ, ǎzini kũrú ǎpōlōniyã vé rĩ agásĩ, kôpi ní cazú Tēsālōnikē gá. Yāhūdĩ rĩ pi vé Jó Múngú ri Zìzú rĩ kũrú agá 'dǎá anigé. ² Páulũ ní fizú Jó Múngú ri Zìzú rĩ agá 'dǎá, sũ ìri ní rií 'oó nǐjĩ rĩ tịni. Sǎbátã na, ri tã Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ ùlũú 'bá rĩ pi ní. ³ Ri tã Kúrísitō ní ìzǎngǎ nyazú, ǎzini ìri ní íngázú gōó ídri rú drǎngará gálésì rĩ vé tã ùlũú kìnĩ, “Yèsũ má ní rií ìrivé tã ùlũú nǒri, ìri Mǎsiyã.” ⁴ Tã Páulũ ní átá rĩ, 'bá urukọ kôpi ǎsámví gé 'dǎgé ẹ'yìkí rá, kôpi gōkí Páulũ pi ǎ pámvú ùbìí Sílã be. Gĩrìkĩ kárakarã Múngú ri ìnjĩ 'bá ìnjĩnjĩ rĩ pi, ùkú ambugu ì ní ìnjĩ ìnjĩ kũrú rĩ agá rĩ pi be, kôpi újákí ẹsì Yèsũ ri ẹ'yìzú rá.

⁵ 'Bo tã 'dĩri 'de ambugu Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ pi ẽ ẹsì agá ùnjí. Kúru kôpi ní 'bá jòkōnĩ agá tã be ùnjí rĩ pi úmúzú, kôpi ní 'bá rĩ pi ìcìcìkìzú tã ùnjí sǐ, 'bá rĩ pi ní rizú útrézú wĩnyá kũrú rĩ agásĩ. Kôpi ní njuzú mužú Páulũ pi ndázú Sílã be Yāsónã vé ǎngá 'dǎá, ì ìjìkí rí kôpi ímúzú 'bá bĩtríkã rĩ pi ǎsámví gé nǒó. ⁶ 'Bo kôpi kã caá 'bá 'dĩ'bée ìsú 'dǎlé kuyé, kôpi ní Yāsónã pi ruzú 'bá urukọ 'bée Yèsũ ri ẹ'yì'bá gí rĩ pi be, ìjìzú ũgalaku kũrú

agá 'dǎlé rĩ pi ẹnḍetị gé, kôpi ní útrézú ù'dúkọ be uru 'dǎá kìnĩ, “ǎgō 'bá rĩ pi ẽ drĩ iza'bá vũ drĩgé sǐ céré rĩ pi, nóni kôpi ícákí kpá kuú nǒ, ⁷ Yāsónã ẹ'yì kôpi ívé ǎngá. Kôpi ǎrēvú céré ñókí tǎimbì 'bǎgú ǎmbúgú Rómã vé rĩ* ní ùtĩjĩ rĩ rá, kôpi kìnĩ, 'bǎgú ǎzi anigé, rú ni Yèsũ 'i.” ⁸ Ūgalaku rĩ pi 'bá bĩtríkã rĩ pi be, kôpi kã tã 'dĩri yìj, kôpi ẽ ẹsì ve rá. ⁹ Kúru ũgalaku rĩ pi lěkí Yāsónã pi 'bá Yèsũ ri ẹ'yì'bá gí rĩ pi be, kôpi ǎ sēkí mǔfēngǎ ì drĩ jezú ǎní, ì ọyúkí rí kôpi mužú.

Páulũ pi mukí Sílã be Bēréyã gá

¹⁰ ǎngũ rĩ kã nǐj, 'bá Yèsũ ri ẹ'yì'bá gí rĩ pi ní Páulũ pi pēzú mužú Sílã be Bēréyã gá. Kôpi kã caá 'dǎlé, kôpi ní fizú Yāhūdĩ rĩ pi vé Jó Múngú ri Zìzú rĩ agá 'dǎá. ¹¹ 'Bá Bēréyã vé rĩ pi múké, ndē 'bá Tēsālōnikē vé rĩ pi rá, ǎ'diātāsīyã kôpi 'bǎkí úvá rizú ù'dúkọ múké Páulũ ní ùlũú rĩ yìzú. Ụ'dú ǎlu ǎlu, kôpi rikí tã ì ní sǐ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ lǎá, kôpi lěkí nǐj dō tã Páulũ ní átá rĩ tã áda. ¹² Yāhūdĩ kárakarã ẹ'yìkí Yèsũ ri rá, ǎzini ùkú ambugu Gĩrìkĩ vé ì ní ìnjĩ ìnjĩ rĩ pi ǎgō Gĩrìkĩ vé rĩ pi be, kôpi ẹ'yìkí Yèsũ ri rá.

¹³ Yāhūdĩ Tēsālōnikē gá rĩ pi kã yìj kìnĩ, Páulũ ri tị Múngú vé rĩ sēé Bēréyã gá 'dǎlé, kôpi ní kpá 'dezú mužú 'dǎlé 'bá bĩtríkã rĩ pi ìcìcìkìzú, kôpi ǎ 'okí rí Páulũ pi ùnjí. ¹⁴ Koro 'bá Yèsũ ri ẹ'yì'bá gí rĩ pi ní Páulũ ri pēzú mužú yìj tị gé 'dǎá, 'bo Sílã pi Tīmōtēyō be ǎwíkí adrií Bēréyã gá 'dǎá. ¹⁵ 'Bá Páulũ ri jì'bá rĩ pi jìkí Páulũ ri caá ǎtēnēsì gé, Páulũ ní ẹzìzú kôpi ní kìnĩ, lẽ kôpi ǎ újákí ì mužú lũú Sílã pi ní Tīmōtēyō be, kôpi ẽ ímúkí 'í vúgá sǐ mbēlē.

Páulũ sē tị Múngú vé rĩ ǎtēnēsì gá

¹⁶ Páulũ kã rií Sílã pi ùtēé Tīmōtēyō be ǎtēnēsì gé 'dǎlé, ẹsì ni ìsú ìzǎngǎ, ìri ní ngá ì ní údé múngú rú rĩ pi ndrēé kũrú agá 'dǎá kárakarã rĩ sǐ. ¹⁷ Ìri ní fizú Jó Múngú ri Zìzú rĩ agá 'dǎá, rizú átázú Yāhūdĩ rĩ pi ní, ǎzini 'bá adri'bá Yāhūdĩ

* **17:7** 17:7 'Bǎgú ǎmbúgú Rómã vé rĩ: Ìri 'bǎgú ǎmbúgú 'bǎgú ǎngũ ǎndiǎndí rĩ pi agá rĩ pi drĩgé, ǎngũ Yūdáyã vé rĩ drĩgé, ǎngũ Gǎlíláyã vé rĩ drĩgé, ǎzini ǎngũ Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ drĩgé. 'Bá Rómã vé rĩ pi ívé 'bǎgú ǎmbúgú rí zì ívé tị sǐ Káyísarã.

rú ku Múngú ri ñnjĩ'ba rĩ pi ní. 17 Ú'dú álu álu ri kpá átá 'ba jòkònjĩ agá 'dálé rĩ pi ní.

18 Ngúlúmũ tā nĩ'ba ambamba ĩ ní zĩjĩ Ēpĩkúrĩyā, āzini ĩ ní zĩjĩ Sītóyĩkĩ ri'ba āngũ ímbá'ba rĩ pi í'dókí rií āgátá gāá Páulũ be.

Uruko'bée rikí 'yoó kínĩ, "Tā ágó 'dĩri ní rií átá ífífí ākó 'dĩri ā'di?"

Uruko'bée kínĩ, "Índrézú ĩri ri tā Múngú túngú 'ba uruko'bée vé ni ā tā átá." Kòpi átákí 'dĩni, ā'diātāsīyā Páulũ ri ú'dúkó múké Yēsũ vé rĩ ũlũ, āzini ri Yēsũ vé íngángará gōó ídri rú rĩ vé tā ũlũ.

19 Kúru kòpi ní Páulũ ri jizú muzú pá tuzú 'ba ĩ úmú'ba tā lĩ'ba ĩ ní zĩjĩ Ārēpágō rĩ pi ɛndrɛtĩ gé, kòpi ní 'yozú ĩri ní kínĩ, "Lē mí ũlũ 'ba ní tā ú'dí mí ní rií ímbá 'dĩri, ĩri tā ngóni ní? 20 Tā mí ní rií átá 'dĩri, ó'ú 'ba bĩ gé nōó ũ'dũ be túngú, 'ba úvá be lēzú tā 'dĩri nĩzú."

21 ('Bá Ātēnésĩ vé rĩ pi jākā ímú'ba adri'ba 'dálé rĩ pi be, kòpi rikí átá tā ĩ ní ímbá ú'dí 'dĩri vé tā sī, kòpi rikí bĩ 'bāá tā rĩ yizú ānĩ.)

22 Kúru Páulũ ní ngazú pá tuzú 'ba ĩ úmú'ba ĩ ní zĩjĩ Ārēpágō rĩ pi ɛndrɛtĩ gé, ĩri ní 'yozú kínĩ, "Īmi 'ba Ātēnésĩ vé 'dĩ'bée, á ndre ĩmi 'bākí ɛsĩ céré rizú múngú rĩ pi ñnjĩzú. 23 Ā'diātāsīyā má kā rií ɛcĩ kũrũ ĩmivé rĩ agásĩ, á ndre ngá ĩmi ní rií ñnjĩ múngú rú rĩ pi kárakará, á ndre vũrā rōbōṅō zázú rĩ vé álu, sĩkĩ rú'ba ní gé, MÚNGÚ Ī NÍ NĪJ KUYÉ NI NÍ. Múngú ĩmi ní rií ñnjĩ, ĩmi ní nĩj kuyé 'dĩri, á lē ĩmi ní tā ni ũlũ. 24 Múngú vũ gbiipi, āzini ngá vũ drĩgé rĩ pi gbiipi céré rĩ, ĩri Úpí 'bũ pi ruupi vũ be rĩ. Múngú adri jó bá áda ní siji rĩ agá ku. 25 'Bá āzi ícópí ĩri ɛ ĩzā koópi tā āzi sī 'dāáyo, tā āzi ĩri ní lēé 'ba āzi vugá ni 'dāáyo. Īri ri 'ba ní ídri sē nĩ, ɛvĩvĩ sē nĩ, āzini ĩri ri 'ba ní ngá rĩ pi ārēvú sē céré nĩ. 26 'Bá Múngú ní gbií vũ drĩgé nōgó rĩ pi, kòpivé úri íbĩ ífũú 'ba álu rú'ba gá, kòpivé úyú ā ayi rí vũ drĩgé sī céré. 27 Ūtĩ sá kòpi ní adrizú rĩ, āzini vũrā kòpi ní adrizú rĩ kú ñnógósí gí.

27 "Múngú 'o tā 'dĩri 'dĩni, 'ba rĩ pi ā ndákí rí 'i, 'ba rĩ pi ā rikí rí āngũ rĩ ɔmvú muzú drĩ sī, kòpi ɛ ĩsúkí rí 'i ānĩ. 'Bo Múngú vũ 'bā álu álu rú'ba gá sī rará rú

kuyé. 28 "Bá ní adrií ĩri agá rĩ sī, ĩri ri 'ba ní ũkpō sē adrizú ídri rú, ɛcĩ tuzú, āzini 'ba ní adrizú anigé ānĩ.' Úngó ĩmi ní sī rĩ pi uruko agá, lũ 'ba ní kínĩ, "Bā anji ĩrivé ni."

29 "Sũ 'ba ní adrií anji Múngú vé ni rĩ tĩnĩ, lē 'bā rikí ũsũú 'yozú kínĩ, Múngú ri ngá ĩ ní údé dábũ sī, aya ɔgũ'ba ɔgũɔgũ ni pi sī, dōku írā sī ni 'dĩni ku, Múngú adri ngá ĩ ní údé drĩ sī ni ku. 30 ɔtú 'ba ní drĩ tā nĩzú kuyé rĩ gé, Múngú ũsũ 'ba drĩgé ũnjĩ kuyé. 'Bo nōni Múngú lē 'ba rĩ pi ārēvú céré āngũ rĩ pi agásĩ ā újákí ɛsĩ. 31 Múngú útú ú'dú 'i ní lēzú 'ba rĩ pi vé tā lizú pĩrĩ vũ drĩgé nōgó rĩ gí, ĩri Yēsũ ri ĩpē ímú 'ba rĩ pi vé tā lĩ nĩ. Múngú i'da 'ba ní tā 'dĩri lüzú kínĩ, ĩri tā áda, ĩri ní Yēsũ ri ingáá gōó ídri rú drāngará gálésĩla rá rĩ sī."

32 'Bá rĩ pi ká tā Páulũ ní 'yoó, Yēsũ drā, íngá gōó ídri rú drāngará gálésĩla rá 'dĩri yĩjĩ, 'ba uruko'bée rikí guú ānĩ guú, 'bo uruko'bée kínĩ, "Lē mí ũlũ tā 'dĩri dījĩ, 'ba lēkĩ yĩjĩ." 33 Páulũ ní ngazú füzú 'ba ĩ ní zĩjĩ Ārēpágō rĩ pi āsámvú gé sī. 34 'Bá rĩ pi ā uruko újákí ɛsĩ Úpí ri ɛ'yĩzú rá, kòpi újákí ĩ ícá 'ba Páulũ ā pámvú ũbĩ'ba ni pi. Kòpi āsámvú gé 'dāá, 'ba rĩ álu ni Dīyōnísīyō 'i, Dīyōnísīyō ri 'ba ĩ úmú'ba ĩ ní zĩjĩ Ārēpágō rĩ pi vé ɔgũpĩ, 'ba rĩ āzi ũkú ĩ ní zĩjĩ Dāmárfĩ 'i, 'ba uruko'bée be.

18

Páulũ sē tĩ Múngú vé rĩ Kōrínitō gá

1 Kúru Páulũ ní ngazú füzú kũrũ Ātēnésĩ vé rĩ agásĩ, ĩri ní 'dezú muzú Kōrínitō gá. 2 Páulũ ca muú Yāhúdĩgú āzi ĩsú 'dálé, rú ni Ákúwĩlā 'i, tĩkĩ ĩri āngũ Pónitō vé rĩ agá, kòpi ímúkí drĩ ũkú ni Pĩrĩsĩlā be ú'dí rú Ítālīyā gélésĩla, ā'diātāsīyā 'bāgú Kālāwūdīyō sē tāimbĩ 'ba Yāhúdĩ vé rĩ pi ní kínĩ, lē kòpi ārēvú céré ā fũkĩ Rómā agásĩ rá. Páulũ mu kòpi ndreé, 3 ĩsú kòpivé ɛzĩ rizú māsámā údézú ni, sũ Páulũ ní rií māsámā údé rĩ tĩnĩ. Kúru Páulũ ri adrií kòpi be trũ, kòpi úmúkí ĩ rií ɛzĩ rĩ ngáá trũ. 4 Sābātā álu álu, Páulũ ri 'ba rĩ pi ímbá Jó Múngú ri

Zizú rĩ agá 'dāá, ri Yāhūdī rĩ pi úbé Gĩrĩkĩ rĩ pi be, kōpi ē ẹ'yĩkĩ rĩ Yēsũ ri.

⁵ Sílā pi ká ímụ Tīmōtéyō be āngū Mākēdōniyā vé rĩ gé 'dāásĩ, kōpi ká ícá Kōrínítō gá nōlé, Páulū 'bā ẹsị rizú tị Múngú vé rĩ sēzú sá céré, ri ũlūú Yāhūdī rĩ pi ní kīnī, Yēsũ ri Kúrísítō. ⁶ 'Bo Yāhūdī rĩ pi ọwukí tị Páulū ní sēé 'dĩri rá, kōpi u'dakí Páulū ri rá. Páulū ní fúrúndí ìvé bōngó ru'ba gá rĩ yazú, lūzú kīnī, 'í gā kōpi sī. Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmivé ārí ā ngo ĩmi drĩgé! Ícókí m̄ rú zịĩ ānī ku! Ídózú āndrū sī m̄zú drĩdrĩ, ma 'de m̄ adri 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rĩ pi āsámvú gé."

⁷ Páulū ní fūzú Jó Múngú ri zizú rĩ agásĩ, ĩri ní m̄zú fizú Tītōsī Yūsītō* riipi Múngú ri ñjĩpi rĩ vé jó agá. ⁸ Kūrísípō ĩ ní 'bāá drĩkoma rú Jó Múngú ri Zizú rĩ ũtēpi rĩ pi ívé 'bá 'bētị āsámvú gé rĩ pi be, ẹ'yĩkĩ Úpí ri rá. 'Bá kárakarā Kōrínítō gá 'dālé rĩ pi yikí tị Páulū ní sēé rĩ, kōpi ẹ'yĩkĩ Úpí ri rá, sēkí kōpi ní bātízīmū rá.

⁹ Īnịná āzi sī, Úpí Yēsũ ní átázú Páulū ní urobí agá kīnī, "Mí 'o ũrĩ sī ku, 'í sē tị Múngú vé rĩ m̄zú, lē m̄ újĩ kiri ku. ¹⁰ Ma mi ũtē rá, 'bá āzi ícó mi 'oó ũnjĩ ālunāni ku, ā'diātāsīyā 'bá mávé ni pi kárakarā anigé kūrú nōri agá." ¹¹ Páulū adri caá Kōrínítō agá 'dāá ílī ālu ẹlī sī, ri ú'dúkọ Múngú vé rĩ ímbá 'bá rĩ pi ní.

¹² Lókí Gálīyō ní adrizú gávānā rú āngū Ākáyā† vé rĩ agá rĩ gé, Yāhūdī rĩ pi ā uruko úmúkí ĩ Páulū ri ruṣ, kōpi jikí ĩri pá tuú gávānā ẹndrētị gé, ā lị rĩ ĩrivé tā. ¹³ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Ágó nōri ri 'bá rĩ pi ē drĩ úcị, kōpi ē ñjĩkĩ rĩ Múngú ri s̄ 'bávé t̄aimbị ní lēé rĩ t̄ini ku."

¹⁴ Páulū ká lēé kōdō átá, Gálīyō ní 'yozú Yāhūdī rĩ pi ní kīnī, "Īmi Yāhūdī 'dĩ'bée, tā ĩmi ní Páulū ri tōzú rĩ, ĩdĩ té dō ālī, āzini 'o dō tā ũnjĩ, ma té ícó ĩmivé tā yị rá. ¹⁵ 'Bo tā rĩ ní adrií átángá Páulū ní átá rĩ vé tā, rú vé tā, āzini ĩmivé t̄aimbị vé tā rĩ sī, lē ĩmi útúkí ĩmi āsámvú gé sī útútū, átángá 'dĩ'bée sī, á lị tā ānī Páulū

drĩgé ku." ¹⁶ Kúru ĩri ní kōpi drozú fūzú jó tā lizú rĩ agásĩ āmvé. ¹⁷ Kōpi ní Sōsīténĩ adriipi drĩkoma rú Jó Múngú ri Zizú rĩ agá rĩ ruṣú, kōpi ní rizú ĩri fuzú jó tā lizú rĩ ẹndrētị gé 'dĩgé. 'Bo tā ni fi Gálīyō agá 'dāá ālunāni kuyé.

Páulū újā 'i gōó Ānītīyókā gá āngū Sírīyā vé rĩ agá

¹⁸ Vúdrĩ ni gé, Páulū gō adrii Kōrínítō gá 'dālé ú'dú kárakarā. Īri ní kúru 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'ba gí rĩ pi kuzú, ĩri ní tuzú kúlúmgbā agá, ĩri ní 'dezú m̄zú āngū Sírīyā vé rĩ gé, Pĩrísílā pi Ákúwílā be, kōpi 'dekí m̄zú Páulū pi be tr̄. Kōpi ní drĩ m̄zú kuyé rĩ gé, Páulū sē 'í drĩ'bí rēé rá, sē rēé Kēnikūrīyā gá 'dāá, ā'diātāsīyā ĩri ní ũyō sōó Múngú ẹndrētị gé gí rĩ sī. ¹⁹ Kōpi ká m̄zú caá Ēfēsō gá 'dāá, Páulū ní Pĩrísílā pi kuzú Ákúwílā be, ĩri ní 'dezú fizú Jó Múngú ri Zizú rĩ agá 'dāá ọ'dúkúlegúsī, kōpi ní ídózú átázú Yāhūdī rĩ pi be. ²⁰ Yāhūdī rĩ pi mākí kōdō ĩri kīnī, ā adri caá ĩ be lókí be āco, 'bo Páulū ā'yī kuyé. ²¹ Páulū ká lēé 'deé m̄zú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Múngú lē dō rá, ma ĩgō ĩmi vúgá nōó rá." Kúru ĩri ní tuzú kúlúmgbā agá Ēfēsō gá 'dāgá, ĩri ní 'dezú m̄zú. ²² Páulū ká m̄zú caá kūrú Sízérīyā vé rĩ gé, ĩri ní ísízú vúgá, ĩri ní 'dezú m̄zú 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'ba gí Yērúsālēmā gá 'dālé rĩ pi ẹzizú. Kúru ĩri ní agazú m̄zú kūrú Ānītīyókā‡ vé rĩ gé 'dāá.

²³ Páulū adri Ānītīyókā gá 'dāá ú'dú kárakarā. Vúdrĩ ni gé, ĩri ní 'dezú m̄zú āngū Gálātīyā vé rĩ gé, āzini Pūrūgīyā vé rĩ gé, ri ẹcị 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'ba gí rĩ pi úndrē āngū 'dĩ'bée agásĩ, ri 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'ba rĩ pi ē ẹsị ímbá, kōpi ā adrikí rĩ ũkpó ũkpó ìvé ẹ'yīngará agá.

²⁴ Yāhūdīgú āzi rú ni Āpólō 'i, t̄ikí ĩri Ālēkīzāndārīyā gá, ĩri ní ícázú Ēfēsō gá. Ímbákí ĩri Búkū Múngú vé rĩ sī, n̄i tā ni ambamba. ²⁵ Ímbákí ĩri ní tā Úpí Yēsũ vé rĩ rá, ānī sē ri tā Yēsũ vé rĩ ímbá 'bá rĩ pi ní úvá sī, ímbá tā rĩ múké múké. 'Bo bātízīmū 'yéná ĩri ní n̄i rá rĩ, ĩri bātízīmū

* **18:7** 18:7 Tītō: Tītō adri Yāhūdī ku. † **18:12** 18:12 Ākáyā: Kūrú Kōrínítō vé rĩ āngū Ākáyā vé rĩ agá. ‡ **18:22** 18:22 Kūrú Ānītīyókā: Kūrú Ānītīyókā 'dĩri āngū Sírīyā vé rĩ agá.

Yūwánī ní sēé rī. ²⁶ Āpólō ní í'dózú tì Múngú vé rī sēzú ũrī ākó Jó Múngú ri Zizú rī agá 'dāá. Pīrīsilā pi Ákúwīlā be kà tì ĩri ní sēé 'dīri yī, kōpi ní ĩri zizú mužú ĩvé āngá, kōpi ní tã Múngú vé rī vé ífifí ũlūzú ĩri ní múké múké.

²⁷ Āpólō kã lēé 'deé mužú āngū Ākáyā vé rī gé 'dāá, 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí Ēfēsō gá rī pi ímbákí ĩri ē ẹsī, kōpi sīkí kōkōbī sēé 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá Ākáyā gá 'dālē rī pi ní kīnī, lē kōpi ē ẹ'yīkí Āpólō ri múké. Āpólō vé cangará 'dālē rī ko 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá ẹsī múké Múngú vé rī sī rī pi ē ĩzā ambamba. ²⁸ Āpólō í'dó rií āgátá gāā Yāhūdī rī pi be ũkpō sī gúnyá agá, ri tã Búkū Múngú vé rī agá rī ũlūú kōpi ní, lūzú 'yozú kīnī, Yēsū ri Kúrísítō.

19

Ezj Páulū ní ngaá Ēfēsō gá rī

¹ Āpólō kã rií adrií Kōrínítō gá 'dālē, Páulū ní ẹlízú mužú āngū rī agásī, ĩri ní cazú Ēfēsō gá. Ca mužú 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá ni pi ịsú 'dālē. ² Páulū ní kōpi zizú kīnī, “Sā ĩmi ní Yēsū ri ẹ'yīzú rī gé, Índrí Uleterē rī ású nyo ĩmi rá?”

Kōpi ní 'yozú kīnī, “Índrí Uleterē rī ású 'bá kuyé, 'bá yīkí 'yozú kīnī Índrí Uleterē anigé 'dīni kuyé?”

³ Kuru Páulū ní kōpi zizú kīnī, “Bātízīmū ĩ ní sēé ĩmi ní rī, ĩri bātízīmū ngōri?”

Kōpi ní újázú kīnī, “Bātízīmū ĩ ní sēé 'bá ní rī, Yūwánī ní tã ni ímbá rī.”

⁴ Páulū ní 'yozú kīnī, “Bātízīmū Yūwánī ní sēé rī, ĩri ẹsī újázú ānī ũnjīkányā agásī. Yūwánī 'yo 'bá rī pi ní kīnī, lē kōpi ē ẹ'yīkí 'bá úmvúlésī ímúpi 'í vūdrī gé rī, 'bá úmvúlésī ímúpi rī Yēsū 'i.”

⁵ 'Bá rī pi kã tã Páulū ní 'yoó 'dīri yī, vūdrī ni gé, ĩ ní kōpi ní bātízīmū sēzú Úpí Yēsū ā rú sī. ⁶ Páulū kã drī tī kōpi drīgé, Índrí Uleterē rī ní kōpi ásúzú, kōpi ní rizú átázú tì āndiāndí ni pi sī, āzini kōpi ní rizú tã Múngú ní ũlūú kōpi ní rī ũlūzú

'bá rī pi ní. ⁷ 'Bá Índrí Uleterē rī ní ású rī pi vé kālāfe ri ícò ca mužrī drī ni ĩrī rá.

⁸ Páulū fi Jó Múngú ri Zizú rī agá 'dālē, ri tì Múngú vé rī sēé ũrī ākó caá mbāá na, ri kōpi úbé, ũlū kōpi ní mālūngā Múngú vé rī ā tã, kōpi ē ẹ'yīkí rí tã 'í ní ũlūú rī bēnī. ⁹ 'Bo Yāhūdī rī pi urukō ē drī ícá ũkpó ũkpó, kōpi gākí tã Páulū ní ímbá rī sī, kōpi átákí ũnjí Yēsū vé tã sī gúnyá agá. Páulū ní kōpi kuzú. ĩri ní ngazú mužú jó Tērānā vé ĩ ní rizú āngū ímbázú rī agá 'dāá, jì 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi mužú 'í vúgá sī ĩndī. Ú'dú ālu ālu, ri 'bá rī pi ímbá jó Tērānā vé rī agá 'dāá. ¹⁰ Páulū ímbá 'bá rī pi caá 'dālē ílī ĩrī, Yāhūdī rī pi, āzini Gīrīkī adri' 'bá āngū Ẹzīyā vé rī agá rī pi yīkí ú'dúkó múké Úpí Yēsū vé ĩ ní ũlūú 'dīri rá.

¹¹ Múngú sē Páulū ní ũkpō āmbúgú tã āyāzú āyāyā ni pi 'ozú. ¹² 'Bá rī pi rikí Páulū vé lāmbá, āzini bōngó ĩri ní suú 'í bēdrī gé rī pi jī mužú 'bāá 'bá drā be rī pi ā rú' 'bá ulózu ānī, kōpivé drā de ānī rá, āzini índrí ũnjí rī pi fūkí kōpi drīgé sī rá.

¹³ Yāhūdī urukō rikí ẹcī kūrú rī pi agásī, kōpi lēkí índrí ũnjí rī pi* údró fūú 'bá rī pi drīgé sī. Kōpi ũ'bīkí rií índrí ũnjí rī pi údró Yēsū ā rú sī. Kōpi rikí 'yoó kīnī, “Yēsū Páulū ní rií átá ĩrivé tã sī 'dīri ā rú sī, ĩmi índrí ũnjí rī pi, ĩmi fūkí 'bá rī pi drīgé sī rá.” ¹⁴ Anjī āgō ẹzīrī Sēkévā vé rī pi rikí tã 'dīri 'oó nī. Sēkévā ri Yāhūdī rī pi vé átálágú atala rī pi drīgé rī. ¹⁵ Ú'dú ālu, kōpi kã lēé índrí ũnjí droó ágó āzi drīgé sī, índrí ũnjí rī ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Á nī Yēsū ri rá, á nī kpá Páulū ri rá, 'bo ĩmi ā'di pi?” ¹⁶ Ágó índrí ũnjí be rī ní wazú kōpi ruzú ọjọgọ sī, ndē kōpivé ũkpō rá. Fú kōpi ũnjí ũnjí, kōpi ápákí ũfūú jó rī agásī āmvé 'dāá rú' 'bá be ule, ārī ri raá kōpi ā rú' 'bá gá sī.

¹⁷ Yāhūdī, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku adri' 'bá Ēfēsō gá rī pi kã tã 'dīri yī, ũrī fú kōpi ambamba, sē kōpi ĩnjīkí Úpí Yēsū vé rú ānī ambamba. ¹⁸ 'Bá kárákará Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ũlūkí ĩvé tã ũnjí ĩ

* **19:13** 19:13 Índrí ũnjí rī pi: Índrí ũnjí rī pi ándúrú mālāyīkā Múngú vé ni 'bū gé 'dāá, kōpi nōkí tām̄bī Múngú vé rī, Sātānā ri kōpivé āmbúgú. Múngú ídró kōpi 'bū gé 'dāásí vūgá nōó, kōpi gōkí ufuú índrí ũnjí, kōpi ri 'bá rī pi ní ĩzāngā sē vū drīgé nōgó. 'Í lā l'dangará 12:7-9.

ní 'oó rī pi rá gúnyá agá. ¹⁹ 'Bá kárakará ándúru adri'ba újógú rú rī pi úmúkí ívé búkū ūjōgū vé rī pi, kōpi íjīkí zāá gúnyá agá 'bá rī pi ɛndrɛtɪ gé 'dīgé. Kōpi ká mūfēngā ī ní búkū rī pi jezú rī lāá, ājē ni mūfēngā fífí ɛnjīpi ɛnjīɛnjī élifū pūkú tōwú (50,000). ²⁰ Kúru ú'dúkó Úpí vé ī ní ūlūú rī, ayi muzú āngū rī pi agásī céré, ūkpō be ambamba.

²¹ Tā 'i ngaápi 'dīri ā vúdrī gé, Páulū ūsū kīnī 'í lē 'deé muḡ Yērúsālémā gá, 'i ɛlī muzú trāá āngū Mākēdōnīyā vé rī agásī, āzini āngū Ākáyā vé rī agásī. Īri ní 'yozú kīnī, "Á ca dō 'dālé gí, á lē kpá 'deé muḡ 'bá Rómā vé rī pi ndreeé." ²² Īri ní ívé 'bá ĩrī ri'ba 'í ĩzā ko'ba rī pi pēzú muzú Mākēdōnīyā gá 'dālé, 'bá rī Tīmōtéyō pi Ērésītō be, áwí ívé rī adrii āngū Ēzīyā vé rī gé 'dālé lókí be mādā.

'Bá rī pi ĩgānyākí ūnjí ūnjí Ēfēsō agá 'dāá

²³ Lókí 'dāri gé, 'bá rī pi ĩgānyākí ūnjí ūnjí Úpí vé tā ī ní ūlūú rī sī. ²⁴ Ágō āzi ūndógó riipi aya dīipi ni, rú ni Dēmētīriyō 'i, ĩri ri aya ógū'ba ógūōgū ni pi dī mungú ūkú rú ī ní zīi Ātémī rī vé jó sızú ānī, 'bá ɛzī nga'ba ĩri be trū rī pi ri mūfēngā ĩsū ambamba. ²⁵ Dēmētīriyō ní ívé 'bá ɛzī vé rī pi zizú ímúzú 'í vúgá nōó, zī kpá 'bá ri'ba ɛzī ālu ālu 'dīri nga'ba rī pi ímúzú ĩndī, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Āgō 'dī'bée, ĩmi nīkí rá mūfēngā 'bá ní ĩsū āmbúgú nōri, 'bá ĩsúkí ɛzī 'bá ní rií ngaá nōri sī. ²⁶ Sū ĩmi ní ndreeé, āzini ĩmi ní yīi rá rī tīni, ágó Páulū 'dīri í'dó 'bá rī pi ē drī úcī kīnī, mungú ī ní údé drī sī 'dīri, adri mungú áda kuyé, úcī 'bá kárakará pi ē drī í'dózú Ēfēsō gá, cīngbá cazú āngū Ēzīyā vé rī agásī céré. ²⁷ 'Bá rī pi céré ímú átá ɛzī 'bávé nōri ā tā sī ūnjí. Kōpi gōkí jó mungú ūkú rú Ātémī 'dīri vé rī ĩnjīi ku, mungú 'dīri í'dókí ĩri ĩnjīi āngū Ēzīyā vé rī agásī céré, cazú vū drīgé sī céré. 'Bávé mungú adriipi āmbúgú 'dīri, tā ni ri ímú āvī 'bá rī pi agásī rá."

²⁸ 'Bá ɛzī nga'bée rī pi ká tā 'dīri yīi, kōpi ā 'a ve rá, kōpi í'dókí rií útré ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Ātémī ri āmbúgú 'bá

Ēfēsō vé rī pi vé ni!" ²⁹ Kā muḡ adrii mādā, 'bá kūrú agá rī pi céré ngakí rií útré. 'Bá rī pi ní Gáyō pi ruzú Ārīsītārúkō be, njuzú muzú kōpi be vūrā 'bá rī pi ní rizú ī úmúzú áví ndrezú rī gé 'dāá. 'Bá ĩrī 'dī'bée ímúkí Páulū pi be trū Mākēdōnīyā gá 'dāásī. ³⁰ Páulū lē kōdō muḡ 'i í'daá 'bá bītrīká rī pi ɛndrɛtɪ gé 'dāá, 'bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi ugakí ĩri sī. ³¹ Ūgalaku uruko āngū 'dāri agá adri'ba Páulū vé ūndī rī pi, kōpi ní ú'dúkó pēzú muzú Páulū ní, kōpi mākí ĩri kīnī, ā mu vūrā áví úndrezú rī gé 'dāá ku.

³² 'Bá ī úmú'ba rī pi ní í'dózú útrézú ú'dúkó be uru 'dāá, kōpi rikí útré létī be āndīandī. 'Bá rī pi ē drī ábá céré céré, kōpi nīkí kuyé 'yozú kīnī, ī úmúkí ī vūrā 'dāri gé ā'di 'oó. ³³ Yāhūdī rī pi ní Ālēkīzándā ri zezú muzú pá tuzú ī ɛndrɛtɪ gé 'dāá, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí ūlū 'bá ní mívé tā." Ālēkīzándā ní drī 'bázú 'bá rī pi ā újīkí kīri, 'í ūlū rí tā 'i ngaápi rī. ³⁴ 'Bo 'bá rī pi ká nīi ámá 'yozú kīnī, Ālēkīzándā ri Yāhūdīgú, kōpi ní í'dózú útrézú ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Ātémī ri āmbúgú 'bá Ēfēsō vé rī pi vé ni!"

³⁵ Ūgalaku riipi tā kūrú rī vé rī sīipi rī ní 'bá rī pi ugazú újízú kīri, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi 'bá Ēfēsō vé 'dī'bée, 'bá āngū nōri agá rī pi ārēvú céré nīkí rá 'yozú kīnī, 'bá ri jó mungú Ātémī vé rī ūtē nī. Kōpi nīkí rá 'yozú kīnī, írá í'dépi 'bū gélésīla rī, í'dé vūrā nōri gé, 'bá rī pi ní rií ĩnjīi mungú Ātémī rú 'dī. ³⁶ Tā 'dīri ĩri tā áda, 'bá āzi ícō gāá ku, lē ĩmi adriki kīri, ā 'dekí tā gá mbēlēná ku. ³⁷ Āgō ĩmi ní íjī nō'bée ūgūkí ngá 'bávé jó mungú vé rī agá rī kuyé, kōpi u'dakí kpá 'bávé mungú Ātémī ri kuyé. ³⁸ Dēmētīriyō pi ívé 'bá ɛzī vé rī pi be, dō kōpi tā be anigé 'bá 'dī'bée be, jó tā lizú rī anigé, 'bá tā lī'ba rī pi kpá anigé, kōpi tā rī lī nī. ³⁹ 'Bo dō tā āzi ĩmi ɛsī agá túngú ni anigé ĩmi lēkí átá, 'bá ri'ba tā ūsū'ba kūrú agá rī pi ícō tā 'dīri útú nī. ⁴⁰ Tā 'bá ní ĩgānyázú ú'dú āndrū rī agá nōri, ĩri sē ī tā lī ānī 'bá drīgé. 'Bá ícókí 'bá úná tā 'dīri agásī bā ku, ā'diātāsīyā tā 'bá ní ĩgānyázú 'dīri vé ífífí 'dāáyo." ⁴¹ Ūgalaku rī ká tā

'dĩri 'yoó 'dĩni, ìri ní kúru 'yozú kīnī, 'bá rī pi ā ayíkí 'dīisī rá.

20

Páulū ẹlì muzú āngū Mākēdōnyā vé rī agásī, āzini Gīrīkī vé rī agásī

¹ Īgānyāngará 'bá rī pi ní rizú útrézú 'dĩri ká újí, Páulū ní 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi zizú ímúzá 'í vúgá nōó, ìri ní kōpi ẹsì ímbázú. Ìri ní 'yozú kīnī, mōdó ìmi ní, ìri ní kúru 'dezú muzá āngū Mākēdōnyā vé rī gé. ² Páulū ri ẹcì muzá kūrú rī pi agásī, rī 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ē ẹsì ímbá muzá, kúru ìri ní cazú āngū Gīrīkī* vé rī gé, ³ adri caá 'dāá mbāá na. Páulū útú 'í lészú muzá Sírīyā gá kúlúmgba sī, 'bo Yāhūdī rī pi ní ìri ā tā líí rī sī, ūsū, gō 'i újá, 'dú létì ẹlìpi muzá āngū Mākēdōnyā vé rī agásī rī.

⁴ 'Bá mu' 'bá Páulū be trú rī pi, Sōpátā Páyírāsī mvọpì íngápì Bēréyā gá rī 'i, Ārīsītārúkō 'i, Sēkúndā 'i, 'bá 'dī' 'bée íngákí Tēsālōnīkē gá, Gáyō 'i, Tīmōtéyō 'i, 'bá 'dī' 'bée íngákí Dērebē gá, Tūkíkō 'i, Tōrōfīmū 'i, 'bá 'dī' 'bée íbíkí íngá āngū Ẹzīyā vé rī agá. ⁵ 'Bá 'dī' 'bée 'dekí muzá drīdrī, kōpi mu kí 'bā tēé Tūrówā gá. ⁶ Ụ'dú ī ní Ụmū Pánga ni 'Bāá Údrá ku rī nyazú rī ā vùdrī gé, 'bá ní tuzú kúlúmgba agá Pīlípóyī gé 'dāgá, 'bá ní 'dezú muzá. 'Bá tukí ẹcì caá ụ'dú tōwú, 'bá cakí muú kōpi ísú Tūrówā gá, 'bá adrikí caá 'dāá ụ'dú ẹzīrī.

Ingakí Ēwūtíkō ri gōó idri rú drāngará gálésì kūrú Tūrówā vé rī agá

⁷ Kā muú adrii ụ'dú Sābātā vé rī gé ūndrésī, 'bá ní 'bā úmúzá céré vūrā ālu gé pánga Úpí vé rī nyangará gá. Páulū ní 'í' dózú tì sēzú 'bá rī pi ní, drū 'dĩni, ìri ní lēé muúmu rī sī, sē tì rī caá cīmgba íniṅá ágágá. ⁸ Ū'yūkí lámā kárakará jó 'bá ní tuzú úrízú urugégé rī agá 'dāá. ⁹ Páulū ká rii tì rī sēé muzá sá be āco, kērimvá Ēwūtíkō úrí ívé rī kú sūbā gá, 'de ụ'dú gé kpílìkpílì, ìri ní 'í' dézú jó ā 'a na urugégé rī gé 'dāásì vūgá nōó. 'Bá rī pi ká ìri

ingáá, ísú ākūdē drā gí. ¹⁰ Páulū ní ísízú ímúzá urú 'dāásì vūgá nōó, ìri ní ọvūzú, u'dezú āvū rī ruzú, ìri ní 'yozú kīnī, "Ìmi újíkí kírì, 'bá āzi ā ngo ku, Ēwūtíkō ri ídri rú." ¹¹ Kúru Páulū pi ní gōzú tuzú jó agá urugégé 'dāá, ìri ní pánga 'í' dúzú ūndízú, kōpi ní nyazú trú. Páulū átá cīmgba cazú ụ'bútiṅá gá, ìri ní kúru 'dezú muzá. ¹² 'Bá Yēsū rī ẹ'yī' 'bá gí rī pi ní kērimvá rī jizú muzá 'bētì 'dāá ídri rú, āyīkō fú kōpi ambamba.

Páulū átá ívé tā ụdū drīkoma Ēfēsō vé rī pi ní

¹³ Páulū ūsū, lē muú pá sī kūrú Ásō vé rī gé 'dāá. Kúru 'bá ní 'dezú muzá drīdrī kúlúmgba sī Ásō gá 'dāá, vūrā 'bá ní muzá 'bā ísúzá Páulū pi be rī gé. ¹⁴ Páulū caá 'bā ísú Ásō gá 'dāá, ìri ní tuzú kúlúmgba agá, 'bá ní 'dezú muzá Mīlénē gá 'dāá trú. ¹⁵ Kā muú adrii drū 'dĩni, 'bá ní 'dezú muzá kúlúmgba rī sī, 'bá ẹlìkí muzá āngū 'i lípì kú ngú yīí agá Kīyósì vé rī ā gārā gá sī. Kā muú adrii drū 'dĩni, 'bá ní cazú Sāmósì gé. Ụ'dú 'dĩri ā vùdrī gé drū 'dĩni, 'bá ní cazú Mīlétō gá.

¹⁶ Páulū ūsū ándúrú kīnī, 'í lē agaá kūrú Ēfēsō vé rī ā gārā gá sī, ā'diātāsīyā 'í lē sá izaá āngū Ẹzīyā vé rī agá 'dāá ku. 'Í lē muú mbēlē mbēlē, 'í ca rí Yērūsālémā gá, ícò dō rá, ụ'dú Pēnītíkósītā vé rī ē ísú rí 'i 'dālé. ¹⁷ 'Bá ká caá Mīlétō gá 'dāá, Páulū ní ụ'dúkó pēzú muzá drīkoma kánísā vé rī pi ní Ēfēsō gá 'dāá, lē kōpi ē ímúkí 'í vúgá nōó.

¹⁸ Kōpi ká ícá, Páulū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lókí má ní ícázú āngū Ẹzīyā vé rī agá, 'bá ní adrizú ìmi be rī gé, ìmi nīkí mávé adringará rá. ¹⁹ Yāhūdī rī pi ā urukọ 'okí ma ūnjí, sē má ní Īzāngā ambamba, 'bo á 'bā ma kú mādā, á ri ẹzì ngaá Úpí ní. ²⁰ Ìmi nīkí rá, má ní tì Múngú vé rī ūlūngará gá, má ūzū ìmi ní tā āzi ālunāni kuyé, á ri tā rī ímbá gúnyá agá, āzini ìmivé 'bētì āsámvú gé sī. ²¹ Á 'yo Yāhūdī rī pi ní, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní tā ūkpó ūkpó, lē kōpi ā újákí ẹsì

* **20:2** 20:2 Āngū Gīrīkī vé rī: Índrészú Páulū 'de muú kūrú Kōrínitō vé rī agá, āngū Ākáyā vé rī agá. Ākáyā ri āngū Gīrīkī vé rī agá.

ũnjĩkãnyã agásì rá, kòpì ẹ ẹ'yìkí Múngú ri, àzini kòpì ẹ ẹ'yìkí Úpí Yèsù Kúrísítò ri.

22 “Sù Índrí Uleterè rí ní lùú má ní rí tìni, á lè nóni mujú Yèrùsàlémã gá, 'bo á nì kuyé dō tā ngóni ri mu 'i nga má be 'dálé nì. 23 Kùrú ãlu ãlu má ní cazú rí agá, Índrí Uleterè rí ri ùlùú má ní kìnì, ì ma 'du 'be ìzàngã nya jó àngù ù'yìzú rí agá. 24 'Bo tā ngóni ri dō 'i nga má be nì, má ùsù ku, á lè ẹzì Úpí Yèsù ní sèé má ní rí ngaá caá ùdù gé. Ẹzì Ìri ní sèé má ní nòri, ma ri ù'dùkò múké Múngú vé ẹsì múké vé rí ã tā ùlù mujú.

25 “Á ri ẹcì málùngã Múngú vé rí ã tā ùlùú ìmi ní, 'bo á nì rá ìmi àsámvú gé 'dìgé, 'bá àzi gò ma ndreé ðìjì ku. 26 Àndrũ sī á lè 'yoó ìmi ní 'dìni, 'bá rí sē dō 'i fí dràngará 'dáni'dáni rí agá, adri mà tā kuyé. 27 Æ'diātāsīyā má ùlù ìmi ní tā Múngú ní lèé rí pi àrèvú céré rá.

28 “Lè ìmi ùtèkí ìmi ùtètè, àzini ìmi ùtèkí kãbìlò Índrí Uleterè rí ní sèé kuú ìmi drìgé rí pi ùtètè. Lè ìmi úcékí kãbìlò Múngú vé adri'bá kànísã agá, ìri ní jeé ívé àrì sī rí pi. 29 Á nì rá úmvúlésì á mu dō gí, 'bá urukò ímù ífí ìmi àsámvú gé sù àràkíla tìni, kòpì ímù kãbìlò rí pi 'o ùnjí. 30 Ìmi àsámvú gé 'dìgé, 'bá urukò ímù tā ùnjò vé ni ùlù, kòpì lèkí 'bá rí pi ã ã'yìkí tā ì ní rí ùlùú rí áyu. 31 Lè ìmi ndrekí múké! Ìmi ígákí tā má ní adrizú ìmi àsámvú gé nògò cazú ílì na 'dãri, á 'bã ẹsì rizú ìmi ímbázú ùtúná pi ìnìjã be m̀ìndrè be m̀jì gé, ìmi adrikí rí ùkpó ùkpó ìmivé ẹ'yìngará agá.

32 “Á ku nóni ìmi Múngú drìgé, ìrivé ẹsì múké rí ã adri ìmi be, ã sè ìmi ã adrikí ùkpó ùkpó, ã sè ìmi ní ngá múké, ìmi àlèkí rí anjì ìri ní ùpèé gí rí pi be trù.

33 “Á 'bã ẹsì 'bá àzi vé m̀fèngã drìgé kuyé, dōku 'bá àzi vé b̀ngó drìgé kuyé. 34 Ìmi nìkí rá, á ri ẹzì ngaá drì mávé nòri sī, mà ìzã kozú, àzini 'bá má ní rizú ẹzì ngazú kòpì be trù rí pi ẹ ìzã kozú. 35 Ẹzì céré má ní ngaá rí pi agásì, má 'i da ìmi ní létì ẹzì ngazú, ìmi kokí rí 'bá ùkpò àkó rí pi ẹ ìzã àní. Ìmi ígákí Úpí Yèsù vé tā ìri ní

'yoó 'dãri kìnì, “Bá rípi ngá sèépi rí, ìri tãkíri ìsù 'bá ngá ẹ'yìpi rí ndè rá.” ”

36 Páulũ kã átàngá 'dìri átá, kòpì ní kùmùcì ùtìzú 'bá 'dì'bée be trù, ìri ní Múngú ri zìzú. 37 'Bá rí pi kã rí Páulũ ri u'deé ẹzì b̀drì sī, kòpì ngakí céré rí ngoóngo. 38 Kòpì céré adrikí kú ìzàngã sī, ã'diātāsīyā Páulũ ní 'yoó kìnì kòpì ícókí 'i ndreé ðìjì ku rí sī. Kòpì ní kúru Páulũ ri jìzú mujú kùlùmgba gá 'dãá.

21

Páulũ 'de mujú Yèrùsàlémã gá

1 'Bá kã 'bá kànísã vé drìkoma rú Èfèsò vé rí pi kuú, 'bá ní tuzú kùlùmgba agá, 'bá ní mujú pìrì cazú Kósì gé. Kã mujú adrii drũ 'dìni, 'bá ní cazú Ròdésì gé, kúru 'bá ní gòzú 'dezú mujú Pátárã gá. 2 'Bá ní kpá gòzú tuzú kùlùmgba agá, 'bá ní mujú àngù Fònísīyā vé rí gé. 3 'Bá ní àngù 'i l̀pì kú ngu ỳì agá ì ní zìjì Sáyìpùrāsì rí ndrezú, 'bá agakí ìrivé ẁòkò àndrélé rú rí gélésìla, 'bá ní mujú Sírīyā gá. 'Bá mukí s̀jì Táyã gá, vùrà ì ní rizú ngá kùlùmgba agá rí pi u'duzú àmvé rí gé. 4 'Bá ìsùkí 'bá Yèsù ã pámvú ùbì'bá rí pi 'dãgá, 'bá adrikí kòpì be caá ù'dù ẹzìrì. Índrí Uleterè rí ású kòpì, kòpì 'yokí Páulũ ní kìnì, lè Páulũ ã mu Yèrùsàlémã gá 'dálé ku. 5 'Bávé sã adrizú 'dãgá rí kã deé, 'bá ní 'dezú mujú. 'Bá Yèsù ã pámvú ùbì'bá rí pi àrèvú céré, ìvé ùkú rí pi be, ìvé anjìjã rí pi be, kòpì j̀kí 'bã fùzú kùrú rí agásì cìmgba cazú ỳì tì gé 'dãá, 'bá ní kúru kùmùcì ùtìzú Múngú ri zìzú. 6 'Bá ní kúru kòpì ẹzìzú, 'bá ní tuzú kùlùmgba agá, kòpì ní ì újázú gòzú 'bètì.

7 'Bá ní ngazú Táyã gá 'dãgá, 'bá ní 'dezú mujú, 'bá mukí s̀jì Pètòlèmísì gé, 'bá ní 'bã ògùpìjì Yèsù ri ẹ'yì'bá gí rí pi ẹzìzú, 'bá adrikí kòpì be 'dãgá 'yéná ù'dù ãlu. 8 Kã mujú adrii drũ 'dìni, 'bá ní 'dezú mujú kùrú Sizeriyã vé rí gé, 'bá mukí adrii Pílípũ vé àngá. Pílípũ ri 'bá ù'dùkò múké Múngú vé rí ùlùúpi ni, ìri 'bá ì ní ùpèé ẹzìrì ri 'bã ànyàngã awa 'bá Yèrùsàlémã gá 'dálé rí pi vé ògùpì. 9 Pílípũ ri anjì ùkú be sù, kòpì céré àgò

ākó, kôpi ri tã Múngú ní ùlũú kôpi ní rĩ ùlũ 'bá rĩ pi ní.

10 'Bá adriki kũrú Sizeriyã vé rĩ agá 'dãá ú'dú be kárakarã, nèbĩ àzi rú ni Ægábũ 'i, íbí ímú ãngũ Yũdáyã vé rĩ gélésĩ. 11 Ágó rĩ kã ímú 'bã ndrengará gá, í'dú Páulũ vé gô rii 'yĩ úpílè gá rĩ, úmbé 'î pá ãní, ãzini 'î drĩ ãní, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Índri Uleterè rĩ lũ má ní kĩnĩ, 'Ambugu Yãhũdĩ rĩ pi vé Yẽrusãlémã gá rĩ pi ímú gô nõri vé é'dípa rú, kôpi ìri úmbé, kôpi ìri sè 'bã adri'bánã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi drĩgé.' "

12 'Bá kã tã 'dĩri yĩ, 'bã 'bã Yèsũ ri è'yĩ'bánã gí rĩ pi, 'bã adri'bánã ãngũ 'dãri agá rĩ pi be, 'bã mãkĩ Páulũ ri, 'bã kĩnĩ, ã mu Yẽrusãlémã gá 'dãá ku.

13 Kúru Páulũ ní újázú kĩnĩ, "Ngá ìmi ní rizú ngozú rĩ ã'di? Æzini ngá ìmi ní rizú ìzãngã sèzú mã èsĩ agá 'dĩni rĩ ã'di? Á lè 'bã àzi ã uga ma ku. Mã ã'yĩ úmbéngará rĩ rá, ãzini mã ã'yĩ muú drãá Yẽrusãlémã gá Úpĩ Yèsũ vé rú ã tã sĩ rá." 14 'Bá kã ndreé 'bã ícókĩ Páulũ ri ugaá 'bã ku, 'bã ní kúru ìri oyuzú. 'Bã ní 'yozú, "Úpĩ ã 'o tã rĩ sũ 'î èsĩ ní lèé rĩ tĩnĩ."

15 Tã 'dĩri ã vudrĩ gé, 'bã ní 'bávè ngá pi ùdrõzú, 'bã ní 'dezú muzú Yẽrusãlémã gá. 16 'Bá Yèsũ ã pámvú ùbĩ'bánã adri'bánã kũrú Sizeriyã vé rĩ agá rĩ pi ã urukò jĩkĩ 'bã muú Mẽnèsónã vé ãngá. Mẽnèsónã íbí ímú Sáyípũrãsi gélésĩ, ìri ìnogósĩ 'bã Yèsũ ri è'yĩpi gí ni.

Páulũ ca Yẽrusãlémã gá

17 'Bá kã caá Yẽrusãlémã gá 'dãá, 'bã èdrĩpĩ, ãzini 'bã ómvúpĩ è'yĩkĩ 'bã drĩ ìrĩ sĩ. 18 Kã muú caá drũ 'dĩni, 'bã ní ngazú muzú Páulũ pi be Yókóbũ ri ndrezú, 'bã cakĩ ísú 'bã ambugu rĩ pi céré 'dãlé anigé. 19 Páulũ ní kôpi èzizú, ìri ní tã Múngú ní 'oó 'bã adri'bánã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ãsãmvú gé, ú'dúkò múké 'í ní ùlũú rĩ ã tã sĩ rĩ ùlũzú kôpi ní céré.

20 'Bá rĩ pi kã tã 'dĩri yĩ, kôpi íngúkĩ Múngú ri rá. Kúru kôpi ní 'yozú Páulũ ní kĩnĩ, "Bã èdrĩpĩ, 'í ndre drĩ kã, Yãhũdĩ élifũ kárakarã è'yĩkĩ Yèsũ ri rá, kôpi

céré 'bãkĩ èsĩ rizú tãimbĩ Mósè vé rĩ 'duzú ngazú. 21 Yãhũdĩ Yèsũ ri è'yĩ'bánã gí Yẽrusãlémã gá nõgò rĩ pi yĩkĩ kĩnĩ, mi ri Yãhũdĩ adri'bánã 'bã adri'bánã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ãsãmvú gé rĩ pi ímbã kĩnĩ, kôpi ã 'dukĩ tãimbĩ Mósè vé rĩ ngaá ku, kôpi ã sèkĩ ìvé anjinã rĩ pi ã ágélé è tĩ úlĩ ku, dõku kôpi ã 'dukĩ mërè Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ ngaá ku. 22 'Bo nõni kôpi yĩkĩ kĩnĩ, mí ícã nõgò gí, 'bã 'okĩ rĩ íngóni? 23 Lè mí 'du tã 'bã ní lũú mí ní rĩ ngaánga. Ægò urukò'bée sũ 'bã ãsãmvú gé nõgò sòkĩ ándúrú ùyõ* Múngú èndrètĩ gé. 24 Ìmi ngakĩ muú ãgò 'dĩ'bée be trũ, ìmi 'okĩ lã'bĩ rú'bánã ùjizú adrizú uleterè rĩ kôpi be trũ. Mĩ ùfè mũfèngã ì ní kôpi è drĩ'bí fazú rĩ ùfèfè, 'bã ãlu ãlu ã nĩ rĩ 'yozú kĩnĩ, tã ì ní 'yoó mí tã sĩ 'dĩri adri tã áda ku, mi 'bã riipi Mósè vé tãimbĩ 'duppi ngaápi ni.

25 "Bã sĩkĩ kòkòbĩ sèé 'bã adri'bánã Yãhũdĩ rú ku Yèsũ ri è'yĩ'bánã gí rĩ pi ní. 'Bã kĩnĩ, lè kôpi ã nyakĩ ínyã ì ní sèé ngá ì ní údé múngú rú rĩ pi ní rĩ ku, kôpi ã nyakĩ ãnyãpã ì ní ãrĩ ni lĩ dãá vũgã kuyé rĩ ku, kôpi ã nyakĩ ãnyãpã ì ní umbe ni pí drãá drĩ sĩ rĩ ku, kôpi ã 'bãkĩ òwũ ku."

26 Kúru kã muú adrii drũ 'dĩni, Páulũ pi ní ngazú muzú ãgò sũ 'dĩ'bée be trũ, kôpi ní lã'bĩ rú'bánã ùjizú ule rĩ 'ozú. Kúru Páulũ ní 'dezú muzú Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá, ìri ní ú'dú rú'bánã ùjizú rĩ vé dengará ã tã lüzú kôpi ní, ã zãkĩ rĩ 'bã ãlu ãlu ní ròbõnõ.

Páulũ vé rúngará

27 Ú'dú èzĩrĩ rú'bánã ùjizú rĩ kã lèé deéde, Yãhũdĩ urukò íngã'bánã ãngũ Èzĩyã vé rĩ gé rĩ pi ndrekĩ Páulũ ri Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá. Kôpi íngákĩ Páulũ drĩgé, kôpi rukĩ ìri, 28 kôpi ní í'dózú útrézú ú'dúkò be uru 'dãá kĩnĩ, "Ìmi 'bã Ìsèrélè vé 'dĩ'bée, ìmi kokĩ 'bã ìzã! Ágò 'dĩri ímbã 'bã rĩ pi ãngũ rĩ pi agásĩ céré kĩnĩ, 'bávè 'bã rĩ pi ùnjĩ, ãzini 'bávè tãimbĩ rĩ ùnjĩ, ãzini 'bávè Jó Múngú vé uleterè nõri ùnjĩ. Íjĩ 'bã adri'bánã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ímú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá nõó ímú vũrã uleterè rĩ izaá ícã ãzãvũ rú." 29 Æ'diãtãsiyã kôpi

* 21:23 21:23 Sòkĩ ándúrú ùyõ: 'Í lã tã Yãhũdĩ rĩ pi ní ùyõ sòzú rĩ búkũ Kãlãfe vé rĩ agá. Kãlãfe 6:1-27.

ndrekí ándúru Töröfímü Ēfésögu rī rikí adrií Páülü be trü kūrú agá 'dāá, kōpi ūsūki déna Páülü ijī Töröfímü rī imü Jó Mungú vé rī agá nī.

³⁰ 'Bá kūrú agá rī pi ārēvú céré íngákí Páülü drīgé ūnjí ūnjí, 'bá rī pi ínjúkí vūrā āndiāndí ni pi agásī, kōpi rukí Páülü ri, ízékí ĩri ĩfūú Jó Mungú vé rī agásī āmvé. Koro kōpi ní kēṭṭi kání rī vé rī pi ūpīzú. ³¹ 'Bá rī pi kâ léé kōdô Páülü ri 'dīj drāá, koro ū'dúkó ní cazú ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé† íngápi Rómā gá rī vúgá 'dāá kīnī, 'bá Yērúsálémā vé rī pi ĩgānyākí kuú ūnjí ūnjí. ³² Koro ĩri ní ívé ūgalaku rī pi zizú āngáráwá rī pi be, kōpi ní njuzú mužú 'bá bītríká rī pi āsámvú gé 'dāá. 'Bá ĩgānyā'bá rī pi kâ ūgalaku āmbúgú rī ndree ívé āngáráwá rī pi be, kōpi kukí Páülü vé fūngará ānī.

³³ Ūgalaku āmbúgú rī ní Páülü ri ruzú, ĩri ní tāimbī sēzú kīnī, ā úmbékí Páülü ri ímvē ĩrī sī. ĩri ní 'bá rī pi zizú kīnī, "Ágó nōri ā'di 'i? Ágó rī 'o ā'di ā tā?" ³⁴ 'Bá rī pi uruko ngakí rií útré ū'dúkó be uru 'dāá létī be āndiāndí. 'Bá rī pi ní rií útré ū'dúkó be uru 'dāá rī sī, sē ūgalaku āmbúgú rī ĩsú tā pīrī Páülü vé tā sī kuyé. ĩri ní tāimbī sēzú kīnī, ā jīkí Páülü ri vūrā āngáráwá rī pi ní adrizú rī gé 'dāá. ³⁵ Páülü kâ mužú caá vūrā ĩ ní rizú mužú mužú urugégé 'dāá rī gé, 'bá bītríká rī pi ĩgānyākí ūnjí ūnjí, āngáráwá rī pi ní Páülü ri 'duzú mužú kídí sī, 'bá bītríká rī pi ā 'okí rī ĩri ūnjí ku. ³⁶ 'Bá bītríká 'dekí mužú Páülü ā vūdrī gé sī, kōpi rikí útré ū'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Ā 'dīkí ĩri drāá rá, ā 'dīkí ĩri drāá rá!"

Páülü átá ívé tā 'bá bītríká rī pi endreṭi gé

³⁷ Āngáráwá rī pi kâ léé Páülü ri jīj fīi vūrā āngáráwá rī pi ní adrizú rī gé 'dāá, Páülü ní ūgalaku āmbúgú rī zizú kīnī, "Mi nyo ícó ma ā'yī átángá átá rá?"

Āmbúgú rī ní 'yozú Páülü ní kīnī, "Mi ícó átángá rī átá Ğīrīkī tī sī rá? ³⁸ Mí adri nyo Ējēpētōgú ándúru waápi ásé agá

āri'bágú rú 'bá āngū ú'dí'bá ni pi be élifū su (4,000) rī 'i kuyé?"

³⁹ Páülü ní újázú kīnī, "Ma Yāhūdīgú, tīkí ma kūrú Tārāsísā vé rī agá, āngū Kīlīkiyā vé rī agá, kūrú 'dīri ā rú kuku. Mí ā'yī ma, mâ átá 'bá rī pi ní."

⁴⁰ Ūgalaku āmbúgú rī ní 'yozú Páülü ní kīnī, "Mí átá." Kuru Páülü ní pá tuzú vūrā ĩ ní rizú mužú mužú urugégé rī gé 'dāá, ĩri ní drī 'bázú 'bá bītríká rī pi ā ūjīkí kīri. 'Bá rī pi kâ újī kīri gí, ĩri ní kuru átázú kōpi ní Ārāmáykī tī sī.

22

¹ Páülü ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní kīnī, "Má édrīpīi má étépīi, ĩmi yīkí drī ma ká, mâ ūlū mávé tā ĩmi ní." ² Kōpi kâ yīj Páülü átá ĩ ní tā rī Ārāmáykī tī sī, kōpi ūjīkí céré kīri. Kuru Páülü ní 'yozú kīnī,

³ "Ma Yāhūdīgú, tīkí ma kūrú Tārāsísā vé rī agá, āngū Kīlīkiyā vé rī agá, á mba Yērúsálémā agá nōgó. Gāmāliyélē ímbá ma, á nī tāimbī 'bá é'bīpīi vé rī múké múké, āzini á 'bā éṣī céré rizú Mungú ri ĩnjīzú, sū ĩmi ní rií ĩnjī āndrū nōri tīnī. ⁴ Má ōcū 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ūnjí ūnjí, ú'dīkí uruko'bée ūdrāá rá. Má uru ūkú rī pi āgō rī pi be íjī imü ú'bé jó āngū ū'yīzú rī agá. ⁵ Átalágú āmbúgú atala rī pi drīgé rī, āzini 'bá ri'bá tā lī'bá rī pi be, kōpi ícó tā má ní rií njeé nōri ēṭī rá. Ā'diātāsīyā á mu kōkōbī é'yī kōpi vúgá jīj mužú drīkoma adri'bá Dāmāsékē agá rī pi ní, mâ mužú rī 'bá Yēsū ri é'yī'bá gí rī pi uruú íjī imü ōcū Yērúsálémā gá.

⁶ "Má ní rií mungará gá létī gé 'dīgé, má kâ caá ĩnyinā Dāmāsékē gá 'dāá, ācí ní dīzú 'bū gé 'dāásī mâ gārā ĩmgbērēzú kūrū. ⁷ Má ní ngazú í'dézú vūgá, má ní ū'dúkó yizú, ū'dúkó rī ní 'yozú má ní kīnī, 'Sáülā! Sáülā! Ngá mí ní rizú ma ōcūzú 'dīni rī ā'di?' ⁸ Má ní zizú, 'Úpī, mi ā'di 'i?' ĩri ní újázú kīnī, "Bá mí ní rií ōcū rī, ĩri ma 'i Yēsū Nāzērētāgú rī." ⁹ 'Bá má ní rií mužú kōpi be trü rī pi ndrekí ācí dīpi

† 21:31 21:31 Ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī: ĩri āngáráwá élifū ālu rī pi ē drī koopi ni.

rĩ rá, 'bo kôpi yìkí ù'dùkó riipi átápi má be rĩ kuyé.

10 “Má ní kúru zìzú, ‘Úpí, má 'o ã'di?’ Úpí ní 'yozú kīnī, “Í nga ụrụ, 'í mụ Dāmāsékē gá. 'Í ca dō 'dālé gí, tā ĩ ní lēé mī 'o rī, ĩ ũlū mī ní rá.’ 11 Ācī ñjipi āngū ĩngbērēepi má gārā gá sī 'dīri, sē má mī ẹsị rá, 'bá mụ'bá má be trụ rĩ pi sekí ma mụzú Dāmāsékē gá 'dāá nī.

12 “Ágó āzi rụ ni Ānānīyā 'i, ĩri ri adri Dāmāsékē gá 'dāá. ĩri 'bá Múngú ri ĩnjīpi ĩnjīnī ni, 'du tāmbị Mósē vé rĩ ngaá ĩndī, Yāhúdī adri 'bá 'dālé rĩ pi ārēvú céré ĩnjīkí ĩri ĩnjīnī. 13 Ágó rĩ ní ímúzá pá tuzú má gārā gá, ĩri ní 'yozú kīnī, ‘Má ẹdrịpi Sāulā, mī mī ē zī 'i!’ Sā 'dāri gé, koro má mī ní 'i zìzú āngū ndrezú.

14 “Īri ní 'yozú má ní kīnī, ‘Múngú 'bá ẹ'bípị vé rĩ ĩpē mī, mī nī rí tā 'í ẹsị ní lēé rĩ, mī ndre rí Yēsū 'Bá tā be Pịrị rĩ, āzini mī yī rí ĩrivé átángá ĩri ní átá rĩ. 15 Mī mụ rí tā mī ní ndreé mī mī sī, āzini mī ní yī mī bí sī rĩ ũlūú 'bá rĩ pi ní céré. 16 Ngá nóni mī ní ríi tēé rĩ ã'di? 'Í nga ụrụ, ā sēkí mī ní bātízīmū, mī ũjī mívé ũnjīkānyā rá, 'í zī Múngú ri.’

17 “Má ká ma újá gōó Yērūsālēmā gá 'dāá, á fi Jó Múngú vé rĩ agá Múngú ri zī, á ndre ĩndrīlīkí, 18 á ndre Úpí ri ĩndrīlīkí rĩ agá 'dāá, ĩri ní 'yozú má ní kīnī, “Í ku Yērūsālēmā ri mbēlē, ā'diātāsīyā mávé tā mī ní ũlūú rĩ, 'bá nōgó rĩ pi ã'yīkí ku.’

19 “Má ní újázú ĩri ní, ‘Úpí Yēsū, 'bá 'dī'bée nīkí rá 'yozú kīnī, á ri ẹcị Jó Múngú ri Zìzú rĩ pi agásī, á ri 'bá Yēsū ri ẹ'yī 'bá gí rĩ pi urụú ũ'yī jó āngū ũ'yīzú rĩ agá, á ri kôpi ũgbāá ũnjī ũnjī. 20 Lókí ĩ ní Sētēfánō mívé tā ũlūúpi rĩ 'dizú drāzú rĩ gé, á tu pá 'dālé, má ã'yī tā ni ma 'i, á ri 'bá Sētēfánō ri 'dī 'bá rĩ pi vé bōngó ütēé ma 'i.’

21 “Úpí ní kúru 'yozú má ní kīnī, “Í mụ, á lē mī pēé mụzú rárá rú 'bá adri 'bá Yāhúdī rú ku rĩ pi āsámvú gé. ”

22 ‘Bá bītríká rĩ pi 'bākí bí rizú tā Páulū ní ríi átá 'dīri yizú cīngbá cazú Páulū ní ívé átángá 'dīri átázú dezú rĩ gé. Kúru kôpi ní í'dózú útrézú ù'dùkó be ụrụ 'dāá,

“Ā 'dīkí ĩri drāá 'dīisī rá, 'bá 'dīni 'dīri ícókí ĩri kuú adrií ídri rú ku!” 23 ‘Bá bītríká 'dī'bée rikí útré, kôpi unjekí ívé bōngó akoó rükū rĩ pi ũsī 'dīisī rá, āzini kôpi rikí fúrúndí úmvú yī ụrụ 'dāá.

Páulū pi āngáráwá āmbúgú Rómā vé rī be

24 Ūgalaku āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní tāmbị sēzú, ā jīkí Páulū ri mụzú vūrā āngáráwá rĩ pi ní adrizú rĩ gé 'dāá. Kīnī ā gbākí Páulū ri, ā gōkí ĩri zī, ā lū rí tā 'bá rĩ pi ní rizú útrézú ívé tā sī rĩ.

25 Āngáráwá rĩ pi ká Páulū ri úmbé, lēé ĩri gbāá, Páulū ní ũgalaku rĩ zìzú kīnī, “Tāmbị ã'yī nyo kīnī ĩ Rómāgú gbā ísú ākūdē nīkí ĩrivé ũnjīkānyā kuyé 'dīni rá?”

26 Ūgalaku rĩ ká tā 'dīri yī 'dīni, ĩri ní 'dezú mụzú ũgalaku āmbúgú rĩ vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ágó 'dīri Rómāgú pírí, 'í lē ã 'okí ĩri íngóni?”

27 Ūgalaku āmbúgú rĩ ní 'dezú mụzú Páulū vúgá 'dāá, ĩri ní Páulū ri zìzú kīnī, “Í lū má ní, mī Rómāgú?”

Páulū ní újázú kīnī, “Ē, ma Rómāgú.”

28 Ūgalaku āmbúgú rĩ ní 'yozú kīnī, “Má ũfē mūfēngā āmbúgú, má ní ma újázú ícázú Rómāgú rú ānī.”

Páulū ní újázú kīnī, “Tīkí ma Rómāgú rú.”

29 Āngáráwá lē 'bá Páulū ri uzī 'bá rĩ pi ká yī kīnī, Páulū ri Rómāgú, kôpi unjekí ĩ mụzú 'dīisī rá. Ūgalaku āmbúgú rĩ ká nī á má 'yozú kīnī, 'í 'yī Páulū ri ímvē sī gí, sē ũrī gō fí ẹsị ní gé ambamba.

Jīkí Páulū ri Yāhúdī tā lī 'bá rĩ pi ẹndrẹtị gé

30 Ká mụú adrií drū 'dīni, ũgalaku āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ lē tā Yāhúdī rĩ pi ní Páulū ri tōzú rĩ nī, ĩri ní Páulū ri oyozú, ĩri ní tāmbị sēzú atala atala rĩ pi drīgé rĩ pi ní 'bá tā lī 'bá rĩ pi be, kôpi ã úmúkí ĩ céré vūrā ālu gé. ĩri ní kúru Páulū ri íjízú pá tuzú kôpi ẹndrẹtị gé.

23

1 Páulū ní āngū ndrezú 'bá tā lī 'bá rĩ pi vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Má ẹdrịpī,

á nga ẽzị Múngú ní ẹsị be múké cĩmgbá ícázú ụ'dụ ǎndrũ rĩ gé."

2 Koro átálágú ǎmbúgú ǎnǎnǎyǎ ní 'yozú 'bá pá tu' 'bá Páũlũ ǎ gārǎ gá rĩ pi ní kĩnĩ, kọpi ǎ sakí Páũlũ ẽ tị. 3 Páũlũ ní 'yozú ịri ní kĩnĩ, "Mí índré sụ ǎbi ị ní njóó búya imve sị rĩ tịnị!*" Múngú ri mi sa rá. Mí úrí mávé tǎ lị sụ tǎimbị rĩ ní lée rĩ tịnị, 'bo mi mí ngúlúpí sị, 'í nọ tǎimbị rĩ gí, mí ní 'yozú ǎ sakí ma ǎnị!"

4 'Bá pá tu' 'bá Páũlũ ǎ gārǎ gá rĩ pi ní 'yozú kĩnĩ, "Mí lè 'dĩri átálágú ǎmbúgú Múngú vé rĩ 'daá?"

5 Páũlũ ní újázú kĩnĩ, "Má ẹdrípị, á nị kuyé 'yozú kĩnĩ ágó 'dĩri átálágú ǎmbúgú, ǎ'diǎtǎsịyǎ sịkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ, 'Lè mí átá átángá ǎnjí ịmivé drĩkoma ịmi rụpị rĩ ní ku.' "

6 Páũlũ nị ǎmá rá 'yozú kĩnĩ, 'bá tǎ lị' 'bá rĩ pi ǎ ụrụkọ Sǎdókè, ụrụkọ' 'bée Fǎrúsị, ịri ní átázú ụ'dúkọ be ụrụ 'dǎá kĩnĩ, "Má ẹdrípị, ma Fǎrúsìgú, má ẹtẹpị ri Fǎrúsìgú. Ịmi ri tǎ lị má drĩgé má ní ẹsị 'bǎá íngángará ịdri rú drǎngára gálésị rĩ drĩgé rĩ sị."

7 Páũlũ kǎ tǎ rĩ 'yoó 'dini, tǎ 'dĩri ịjị ǎgátá Fǎrúsị rĩ pi ǎsámví gé Sǎdókè rĩ pi be. 8 Sǎdókè rĩ pi kĩnĩ, 'bá rĩ drǎ dọ gí, gọ íngá ịdri rú ku, kọpi kĩnĩ, mǎlǎyíkǎ 'dǎáyo, ịndrí kpá 'dǎáyo, 'bo Fǎrúsị rĩ pi ẹ'yíkí ịvé rĩ kĩnĩ, ngá 'dĩ' 'bée céré ǎnigé. 9 'Bá rĩ pi ní ị'dózú útrézú ụ'dúkọ be ụrụ 'dǎá, Fǎrúsị tǎimbị ịmbá' 'bá rĩ pi ǎ ụrụkọ ungakí ụrụ, kọpi ị'dókí rií ǎgátá gǎá ụkpọ sị kĩnĩ, "'Bá ịsúkí tǎ ǎnjí ágó 'dĩri rụ' 'bá gá kuyé. Sǎ ǎzi sị, ịndrí, dọku mǎlǎyíkǎ átá ịri be nǎ." 10 ǎgátá rĩ gọ ícá ǎnjí, sè ụgalaku ǎmbúgú ǎngárǎwá rĩ pi vé rĩ ní ụrĩ, ụsụ kọpi Páũlũ ri ụndĩ kpélékpélé. Ịri ní tǎimbị sèzú ǎngárǎwá rĩ pi ní, kọpi ǎ mụkí Páũlũ ri ịpá 'bá 'dĩ' 'bée drĩgé sị, kọpi ǎ jikí ịri gọó vúlé vūrǎ ǎngárǎwá rĩ pi ní adrízú rĩ gé 'dǎá.

11 Ịnịná 'dǎri sị, Úpí Yèsù ní 'i 'dazú Páũlũ ní, ịri ní 'yozú kĩnĩ, "Páũlũ, lè mí 'o ụrĩ sị ku. Mí ụlũ mávé tǎ Yẹrúsǎlémǎ

gá nọgọ gí, lè mí mụ kpá ụlũú Rómǎ gá 'dǎlé."

Yǎhúdị rĩ pi líkí Páũlũ vé tǎ lèzú ịri 'dizú

12 Kǎ mụyú adrií drũ 'dini, ụ'bútịnǎ rĩ sị, Yǎhúdị rĩ pi úmúkí ị céré vūrǎ ǎlu gé, kọpi sọkí ụyọ kĩnĩ, ị nyakí ngá ku, ǎzini ị mvukí ngá ku, ụdũ ni, ị 'díkí dọ Páũlũ ri drǎá ụgbále gí ká. 13 'Bá ị úmú' 'bá Páũlũ ǎ tǎ lị' 'bá rĩ pi vé kǎlǎfe aga pũkú sụ rĩ rá. 14 Kọpi ní ngazú mụzú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi vúgá 'dǎá, ǎzini 'bá ambugu rĩ pi vúgá 'dǎá, kọpi ní 'yozú kĩnĩ, "'Bá sọkí ụyọ, 'bá kĩnĩ, 'bá ícókí ngá nyaá ku, ụdũ ni, 'bá 'díkí dọ Páũlũ rĩ drǎá ụgbále gí ká. 15 Kúru ịmi 'bá tǎ lị' 'bá rĩ pi, lè ịmi zikí ụgalaku ǎmbúgú rĩ, ẽ ịjị Páũlũ ri ịmi ẹndrẹtị gé. Lè ịmi 'bǎkí ịmi sụ ịmi lèkí ịrivé tǎ uzị nị múké múké rĩ tịnị. 'Bá lèkí ịri 'dị, ịsụ ícá drĩ vūrǎ tǎ lizú rĩ gé nọgọ kuyé."

16 'Bo Páũlũ ọmvụpị vé mvá ágó rú rĩ kǎ tǎ ị ní Páũlũ ǎ tǎ lizú 'dĩri yị, ịri ní njuzú mụzú vūrǎ ǎngárǎwá rĩ pi ní adrízú rĩ gé 'dǎá, ịri ní tǎ rĩ ụlũzú Páũlũ ní.

17 Kúru Páũlũ ní ụgalaku ǎlu ǎngárǎwá rĩ pi vé rĩ zizú ịmụzú 'i vúgá nọó, ịri ní 'yozú kĩnĩ, "'Í jị mvá ágó 'dĩri mụyú ụgalaku ǎmbúgú rĩ vúgá 'dǎá, mvá ágó rĩ tǎ be, lè lũú ịri ní." 18 Kúru ịri ní mvá ágó rĩ jizú ụgalaku ǎmbúgú rĩ vúgá 'dǎá.

Ụgalaku rĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Páũlũ ị ní 'yĩ rĩ zị ma mụyú 'i vúgá 'dǎá, kĩnĩ, má ịjị mvá ágó rĩ mí vúgá nọó, ǎ'diǎtǎsịyǎ ịri tǎ be, lè lũú mí ní."

19 Ụgalaku ǎmbúgú rĩ ní mvá ágó rĩ ẽ drị ruzú, ịri sezú gārǎ gá, ịri ní mvá ágó rĩ zizú kĩnĩ, "Tǎ mí ní lée lũú má ní rĩ íngóni?"

20 Páũlũ ọmvụpị vé mvá rĩ ní 'yozú ịri ní kĩnĩ, "Ambugu Yǎhúdị vé rĩ pi lèkí ịmụ mí zị drũ sị, mí jị rí Páũlũ ri pá tuú 'bá tǎ lị' 'bá rĩ pi ẹndrẹtị gé, kọpi lèkí ị 'bǎá sụ kọpi lèkí ịrivé tǎ uzị nị múké múké rĩ tịnị. 21 'Bo lè mí ǎ'yĩ kọpivé tǎ 'dĩri ku, ǎ'diǎtǎsịyǎ 'bá rĩ pi cekí ịri kú lẹtị gé 'dǎá'dǎ, kọpivé kǎlǎfe agá pũkú sụ rĩ rá. Kọpi sọkí ụyọ kĩnĩ, ị nyakí ngá ku, ǎzini ị mvukí ngá ku, ụdũ ni, ị 'díkí dọ ịri drǎá

* 23:3 23:3 ǎbi ị ní njóó búya imve sị rĩ: Ịri 'bá 'i 'bǎápi 'bá pịrị rú, 'bo riipi ụnjikǎnyǎ 'oópi ni. 23:5 23:5 Wụngará 22:28

ũgbále gí ká. Kòpì útúkí ì kú ùrě, kòpì rì tē yì, dō mi tã rĩ újá íngóni.”

²² Ùgalaku àmbúgú rĩ ní mvá ágó rĩ pèzú mužú, ìrì ní 'yozú mvá ágó rĩ ní kīnī, “À lūkí 'bá àzi ní 'yozú kīnī, mí ùlū má ní tã rĩ gí 'dīni ku.”

Pēkí Páulū rì muḡ Sizeriyā gá

²³ Kúru ùgalaku àmbúgú àngáráwá rĩ pì vé rĩ ní ívé ùgalaku ìrĩ ní pì zìzú ímúzá 'í vúgá nōó, ìrì ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Lē ìmi ùpēkí àngáráwá mūdūrūlū ìrĩ, ìmi ùpēkí kpá àngáráwá nju' bá hūsánī sī ní pì pūkú ẹzìrĩ, àzini ìmi ùpēkí àngáráwá ọjú be mu'bée pá sī ní pì mūdūrūlū ìrĩ, kòpì à adrikí kuú ùrě, kādō caá sà úrōmī ìnìjá vé ní gé, lē kòpì à 'dekí muḡ Sizeriyā gá. ²⁴ Ìmi sēkí Páulū ní hūsánī, ìmi jìkí ìrì mužú gávānā Félēkīsī vúgá 'dāá, ìmi ùtēkí ìrì mužú múké.” ²⁵ Àmbúgú àngáráwá rĩ pì vé rĩ ní kòkòbì sízú 'dīni kīnī,

²⁶ Ma Kālāwūdiyō Lísīyā 'i, Gávānā Félēkīsī ì ní ìnjī ìnjī rĩ, á sē mí ní mōdó.

²⁷ Yāhūdī rĩ pì rúkí ágó 'dīri, kòpì lēkí kōdō ìrì 'dì' dī, má ní ícázú mávé àngáráwá rĩ pì be, má kã nījì áamá ìrì Rómāgú, má ní ìrì ẹrìzú kòpì drìgé sī.

²⁸ Á lē nījì kòpì tōkí dō ìrì àsī, kúru má ní ìrì jìzú kòpìvé 'bá tã lī' bá rĩ pì ẹndrẹtì gé. ²⁹ Má ịsú nījì kīnī, tōkí ìrì tǎimbì ívé rĩ à tã sī, 'bo tã àzi ì ní ícózú ìrì 'yīzú, dōku ìrì 'dìzú ní 'dāáyo. ³⁰ Kã ùlūú má ní kīnī, Yāhūdī rĩ pì líkí ìrì à tã, kòpì lēkí ìrì 'dījì, koro má ní ìrì pèzú mužú mí vúgá 'dī. Á 'yo 'bá ìrì tō' bá rĩ pì ní, má kīnī, lē kòpì à ùlūkí tã kòpì ní ìrì tōzú rĩ mí ẹndrẹtì gé.

³¹ Kúru àngáráwá rĩ pì ní tã rĩ 'duzú ngazú sū ì ní ẹzìjì ì ní rĩ tìjì, kòpì ní Páulū rì jìzú mužú ìnìjá rĩ sī cīmgbá cazú Ānītīpātīrīsī gé. ³² Kã muḡ adrií drū 'dīni, àngáráwá ẹcì' bá pá sī rĩ pì ní ì újázú ịgōzú vúlé vūrā àngáráwá rĩ pì ní adrizú rĩ gé nōó, kòpì kúkí àngáráwá nju' bá hūsánī sī rĩ pì jìkí Páulū rì mužú ní. ³³ Kòpì kã muḡ caá Sizeriyā gá 'dālé,

kòpì ní kòkòbì rĩ sèzú gávānā ní, kòpì ní Páulū rì sèzú drì ní gé. ³⁴ Gávānā ní kòkòbì rĩ lāzú, ìrì ní Páulū rì zìzú kīnī, “Mí íbì íngá àngū ngōri gé?” Kã muḡ nījì áamá 'yozú kīnī Páulū íbì íngá Kīlīkīyā gá, ³⁵ ìrì ní 'yozú kīnī, “Ma ímú mívé tã yì, ịsú àkūdē 'bá mí tō' bá rĩ pì ícákí nōgó gí.” Kúru ìrì ní tǎimbì sèzú kīnī, à jìkí Páulū rì jó àmbūgū vé Ērōdē† ní ọtú sịjì rĩ agá, à ùtēkí ìrì ùtētē.

24

Tōkí Páulū rì Félēkīsī ẹndrẹtì gé

¹ Kã muḡ adrií ụ'dú tōwú à vúdrií gé, átálágú àmbúgú Ānānīyā pì ambugu Yāhūdī rĩ pì vé rĩ pì à ụrukọ' bée be, Tērītúlā tǎimbì nījì pì ambamba rĩ be, kòpì ní ngazú mužú Sizeriyā gá 'dāá, kòpì ní tã ì ní Páulū rì tōzú rĩ ùlūzú gávānā Félēkīsī ní. ² Ì ní Páulū rì zìzú fizú jó agá 'dāá, Tērītúlā ní tã ì ní Páulū rì tōzú rĩ njezú Félēkīsī ẹndrẹtì gé, ìrì ní 'yozú kīnī, “Félēkīsī ì ní ìnjī ìnjī rĩ, 'í sē 'bávé àngū adri kīrì lókí be àco, mí ní adrií úmī be rĩ sī, mí újá nóni 'bávé àngū ícá múké gí.

³ Àmbúgú 'bávé rĩ, 'bā àyīkō sī àmbúgú tã mí ní 'oó 'dīri sī. ⁴ Á lē sēé mī rì àndēé kárakarà 'dīni ku, á mā mí, lē mī 'bā ẹsì múké 'bávé tã yìzú sàjá be mādā.

⁵ “'Bá ịsúkí nījì áamá 'yozú kīnī, ágó 'dīri 'bá tã ùnjí 'oó pì ní, ìrì rì 'bá rĩ pì ícīcīkī, sē Yāhūdī rĩ pì rì tã ùnjí 'o mužú vū drìgé sī céré. Ìrì drīkoma 'bá rì' bá Yēsū Nāzērētāgú rĩ à pámvú ùbī' bá rĩ pì vé ní.

⁶ Ìrì rì Jó Múngú vé rĩ iza, 'bá ní ìrì ruzú àní. ('Bá lēkí ìrìvé tã lījì sū tǎimbì 'bávé rĩ ní lēé rĩ tìjì. ⁷ 'Bo àngáráwá rĩ pì vé àmbúgú Lísīyā ímú ùkpō be ìrì paá 'bá drìgé sī nī. ⁸ Sē tǎimbì 'bá ìrì tō' bá rĩ pì ní kīnī, kòpì ẹ ímúkí tã rĩ ùlūú mí ẹndrẹtì gé nōgó.)” Lē mí uzì ìrì, mí ícó nī áamá 'yozú kīnī tã 'bá ní ìrì tōzú rĩ, ìrì tã áda.”

⁹ Yāhūdī rĩ pì ngakí céré à' yīl kīnī, tã Tērītúlā ní 'yoó 'dīri, ìrì tã áda.

Páulū nje ívé tã Félēkīsī ẹndrẹtì gé

† 23:35 23:35 Ērōdē: Ērōdē 'dīri 'bāgú sà ì ní Yēsū rì tìzú rĩ gé rĩ. 'Í lā Mātāyo 2:1-18. * 24:8 24:8 Átángá vērẹsì 6-8 agá 'dī' bée, búkú Ɖzị vé ì ní sījì Gīrīkī tì sī drīdrī rĩ agá 'dāáyo, 'bo gókí sī búkú Ɖzị vé vúlé rĩ agá rā.

¹⁰ Kúru gávānā ní drī suzú Páülū vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, ā átá átángá rī. Kúru Páülū ní 'yozú kīnī, “Á nī rá ílí kárakará, mi 'bá riipi tā liipi ni āngū nōri agá, ma āyīkō sī mávé tā njezú mí ęndreṭi gé.

¹¹ “Mi ícō nī amá rá 'yozú kīnī, mávé cangará Yērúsālémā gá 'dālé rī vūdrī ni vū drī caá ú'dú mudrī drī ni ĩrī kuyé, á mu 'dālé Múngú ri zīj. ¹² 'Bá ma tō'bá rī pi ĩsúkí ma āgátá gāngará gá 'bá āzi be Jó Múngú vé rī agá 'dāá kuyé, á 'yo tā ũnjí 'bá rī pi ní ĩgānyāzú āní Jó Múngú ri zizú rī agá 'dāá kuyé, dōku kūrú agá 'dāá kuyé. ¹³ Ngá āzi lūúpi 'yozú kīnī tā kōpi ní ma tōzú 'dīri, ĩri tā áda 'dīni 'dāáyo.

¹⁴ “Má ā'yī rá 'yozú kīnī, ma ri létī Úpí Yēsū vé rī ā pámvú ũbī, 'bo kōpi kīnī létī má ní ũbī 'dīri adri létī áda rī kuyé. 'Bo ma ri Múngú 'bá ę'bīpīj vé rī ĩnjī, ma kpá ri tāimbī Mósē vé rī 'du nga, āzini tā nēbī rī pi ní sī rī 'du nga. ¹⁵ Á 'bā ęsí Múngú drīgé, sū 'bá 'dī'bée ní 'bāá rī tīnī, Múngú ri úmvúlésī 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi inga drāngará gálésī rá, āzini ĩri kpá 'bá tā 'o'bá pīrī ku rī pi inga rá. ¹⁶ Ā'diātāsīyā ú'dú céré ma ri ęsí 'bā tā pīrī 'ozú Múngú ęndreṭi gé, āzini 'bá rī pi ęndreṭi gé.

¹⁷ “Má adri āmvé 'dāá ílí be kárakará, má ní kúru ímvízú ĩgōzú mávé 'bá rī pi vúgá Yērúsālémā gá nōó, má ĩjī mūfēngā ímúzu ĩndī mávé 'bá ngá ākó rī pi ē ĩzā kozú, āzini má ímú Múngú ní rōbōņō zāá. ¹⁸ 'Bá ma tō'bá rī pi ká ma ĩsú Jó Múngú vé rī ā bóró 'dāá, ĩsú ākūdē á de lā'bī mērē vé adrizú āní ule rī vé tā gí. 'Bá bītrīká rī pi má gārā gá 'dāáyo, 'bá rī pi ĩgānyāki kuyé.

¹⁹ “‘Bo sá 'dāri gé, Yāhūdī uruko anigé āngū ęzīyā vé rī agá 'dāá, lē kōpi ē ímúkí ma tōó nī, lē kōpi ē ímúkí pá tuú mí ęndreṭi gé nōgó, kōpi ē ímúkí rī tā ũnjí ĩ ní ma tōzú rī 'yoó nī. ²⁰ Lē mí zī 'bá nō'bée, kōpi ā lūkí rī mí ní tā Yāhūdī rī pi vé 'bá tā lī 'bá rī pi ní ĩsú má rú 'bá gá ũnjí rī. ²¹ Sā āzi sī, kōpi ícō ma tō mí ęndreṭi gé, tā má ní átá ú'dúkó be uru 'dāá, má ní 'yoó, “Bá ũdrā 'bá gí rī pi íngá gō ídri rú rá rī sī. ”

²² Félēkīsī ní Yēsū vé tā nīj múké múké rī sī, ĩri ní 'yozú kīnī, “Āngaráwá rī pi vé ũgalaku āmbúgú Lísīyā ícá dō gí ká, ma íbī mívé tā lī ndō.” Kúru ĩri ní átángá rī ā 'yongará ugazú. ²³ ĩri ní tāimbī sēzú ũgalaku āngaráwá rī pi vé rī ní kīnī, ā ũtēkí Páülū ri múké, 'bo ā oyu kī ĩri ęcī āmvé ĩndī, ĩrivé ũndī rī pi ē ęcīkí rī ĩri ndree, ā kokí rī ĩri ē ĩzā bēsīnī.

'Yīkí Páülū ri jó ĩ ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá

²⁴ Ú'dú mādā ā vūdrī gé, Félēkīsī pi ní ímúzu ũkú ni Dūrūsílā Yāhūdīzī rī be. ĩri ní Páülū ri zizú ímúzu, kōpi ní bí 'bāzú rizú tā Páülū ní rīi átá tā Kúrísītō Yēsū ri ę'yīzú rī vé rī yīzú. ²⁵ Páülū ká rīi átá kōpi be tā 'ongará pīrī rī vé tā sī, tā 'bá rī ní 'i ũtēzú rī vé tā sī, āzini ú'dú ĩ ní ímú tā lizú rī vé tā sī, sē Félēkīsī ní ũrī. ĩri ní 'yozú kīnī, “Tā 'dīri ca gí! 'Í mu 'dīsī rá, má ĩsú dō tā 'dīri tā áda, ma íbī mí zī ndō.” ²⁶ 'Bo ęsí ni gé 'dāá, ũsū Páülū ā je 'í drī mūfēngā sī, ri Páülū ri zīj ímú 'í vúgá nōó dīj dīj, ri átá ĩri be.

²⁷ Ílí ĩrī ā vūdrī gé, gōkí Pōrōsīyāsī Fésītō ri 'bāá gávānā rú Félēkīsī ā vūrā gá, 'bo Félēkīsī oyu Páülū ri jó āngū ũ'yīzú rī agásī kuyé, ā'diātāsīyā lē Yāhūdī rī pi ē ęsí ā adri rī 'í ní múké.

25

Páülū tu pá Fésītō ęndreṭi gé

¹ Ká Fésītō ri 'bāá gávānā rú gí, ú'dú na ā vūdrī gé, ĩri ní ngazú kūrú Sizerīyā vé rī agásī, ĩri ní 'dezú muzú Yērúsālémā gá. ² Fésītō ká muj caá 'dālé, atala atala rī pi drīgé rī pi, ambugu Yāhūdī rī pi vé rī ā uruko 'bée be, kōpi ní tā ĩ ní Páülū ri tōzú rī ũlúzú ĩri ní. ³ Kōpi ní Fésītō ri māzú, ā ā'yī ĩvé tā, lē ē ĩjīkí Páülū ri ímúzu Yērúsālémā gá nōó, ā'diātāsīyā kōpi lēkí ĩ útú Páülū ri 'dīj drāá létī gé 'dīgé. ⁴ Fésītō ní újázú kōpi ní kīnī, “‘Yīkí Páülū ri kú jó āngū ũ'yīzú rī agá kūrú Sizerīyā vé rī agá 'dāá'dā, ęsí mādā, á lē 'deé muzú 'dāá. ⁵ Lē ambugu ĩmivé rī pi uruko, 'bā mukí kōpi be trū, Páülū 'o dō tā āzi ũnjí ni rá, kōpi ā mukí rī ĩri tōó 'dālé.”

⁶ Fésitō adri Yērúsalémã gá 'dãá ú'dú ārō, dōku ú'dú mužrī, ĩri ní kúru 'dezú mužú Sizeriyã gá 'dãá, kã mužú adrii drū 'dini, ĩri ní kúru úrizú jó tâ lizú rĩ agá 'dãá, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, ě ijĩkĩ Páulũ ri imú pá tuú 'í ęndreṭi gé. ⁷ Páulũ kã ifi jó agá nõó, Yāhūdĩ imú'ba Yērúsalémã gálésĩ rĩ pi tukĩ pá ĩri ā gārã gá, kōpi tōkĩ ĩri tâ ũnjĩ ũnjĩ ni pi sĩ. Tã kōpi ní ĩri tōzú 'dĩ'bée ícò lúú 'yozú kĩnĩ, tâ 'dĩ'bée tâ áda ku.

⁸ Páulũ gã tâ ĩ ní 'i tōzú rĩ, kĩnĩ, “Á 'o tâ ũnjĩ Yāhūdĩ rĩ pi vé tãimbĩ nõzú kuyé, dōku má átá Jó Mungú vé rĩ ā tâ ũnjĩ kuyé, dōku má átá 'bãgú āmbúgú Rómã vé rĩ ā tâ ũnjĩ kuyé.”

⁹ Fésitō lē ambugu Yāhūdĩ vé rĩ pi ě ęsĩ ā adri 'í ní múké. Kúru ĩri ní Páulũ ri zizú kĩnĩ, “Mĩ ā'yĩ mužú Yērúsalémã gá 'dãlé rá, mĩ mužú rĩ pá tuú má ęndreṭi gé, mã lĩ rĩ mívé tâ 'dãlé?”

¹⁰ Páulũ ní újázú kĩnĩ, “Á tu nóni pá jó ĩ ní rizú tâ lizú 'bãgú āmbúgú Rómã vé rĩ ā rú sĩ rĩ agá, lē ā likĩ mávé tâ nõgó. 'Í nĩ múké múké 'yozú kĩnĩ, á 'o tâ āzi ũnjĩ Yāhūdĩ rĩ pi ní kuyé. ¹¹ Á 'o té dō tâ ũnjĩ ĩ ní ícózú ma 'dizú ni rá, mã ícò té 'dĩngará rĩ vé tâ gãá ku. 'Bo dō tâ Yāhūdĩ imú'ba 'dĩ'bée ní ma tōzú rĩ adri tâ áda kuyé, 'bã āzi ícò ma sēe kōpi drĩgé ku. Á lē mávé tâ jĩ 'bãgú āmbúgú Rómã vé rĩ ęndreṭi gé, ā lĩ rĩ mávé tâ nĩ.”

¹² Fésitō kã tâ rĩ átá ívé 'bã tâ lĩ'ba rĩ pi be, ĩri ní 'yozú Páulũ ní kĩnĩ, “Mĩ lē 'bãgú āmbúgú Rómã vé rĩ ā lĩ mívé tâ nĩ. Mĩ ícò mužú 'bãgú Rómã vé rĩ vúgá 'dãá rá.”

'Bãgú Āgĩrĩpã mužú Fésitō vúgá

¹³ Kã mužú adrii ú'dú mãdã ā vudrĩ gé, 'bãgú Āgĩrĩpã pi ọmvúpi Bērĩnikē be, kōpi ní 'dezú mužú Fésitō ri ndrezú Sizeriyã gá 'dãá. ¹⁴ Kōpi ní adrii 'dãlé ú'dú be kárakarã rĩ sĩ, Fésitō ní tâ ĩ ní Páulũ ri tōzú rĩ ũlüzú 'bãgú rĩ ní. ĩri ní 'yozú kĩnĩ,

“Félėkĩsĩ ku ágó āzi ĩ ní 'yĩ rĩ kú jó āngũ ũ'yizú rĩ agá nõ. ¹⁵ Mã kã mužú Yērúsalémã gá 'dãá, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bã ambugu Yāhūdĩ vé rĩ pi be, kōpi ũlũkĩ tâ ĩ ní Páulũ ri tōzú rĩ, kōpi kĩnĩ, mã lĩ tâ drĩ ni gé. ¹⁶ Mã ní 'yozú kōpi ní, mã kĩnĩ, ‘Tãimbĩ Rómã vé rĩ ā'yĩ ĩ ní tâ lizú

'bã āzi drĩgé ĩsú nje drĩ ívé tâ kuyé 'dini ku.’ Drĩdrĩ ni, 'bã rĩ pá tu 'bã 'i tō'ba rĩ be 'bã tâ lĩ'ba rĩ pi ęndreṭi gé, ĩri ívé tâ nje ũgbále, ĩ íbĩ ĩrivé tâ lĩ ndō.

¹⁷ “Kōpi kã ícã má vúgã nõó, mã iza sã kuyé, kã mužú adrii drū 'dini, mã ní átázú mã kĩnĩ, ā ijĩkĩ Páulũ ri mã vúgã vürã ĩ ní rizú tâ lizú rĩ gé nõó. ¹⁸ 'Bã ĩri tō'ba rĩ pi kã tâ rĩ njeé, tâ kōpi ní ĩri tōzú rĩ adri sũ mã ní ũsũ rĩ tĩni kuyé. ¹⁹ Tã mã ní ĩsú rĩ, kōpi rikĩ āgátã gãã ĩ āsãmvú gé sĩ ívé mērē Yāhūdĩ vé rĩ ā tâ sĩ, āzini kōpi rikĩ āgátã gãã ágó rú be Yēsũ, drãapi gĩ, Páulũ ní 'yoó ĩri ídri rú rĩ vé tâ sĩ.

²⁰ “Á ndã létĩ tí tâ 'dĩri uzizú nĩzú ānĩ, kúru mã ní Páulũ ri zizú, dō lē rá, ā mužĩ ĩrivé tâ lĩ Yērúsalémã gá. ²¹ 'Bo Páulũ ní zizú kĩnĩ, ā 'yĩkĩ 'i kú jó āngũ ũ'yizú rĩ agá nõgó, cĩngbã 'bãgú rĩ ā lĩ rĩ ívé tâ nĩ. Kúru mã ní átázú mã kĩnĩ, ā 'yĩkĩ ĩri kú nõgó, cĩngbã cazú ú'dú mã ní imúzú ĩri pēzú mužú 'bãgú āmbúgú Rómã vé rĩ vúgã rĩ gé.”

²² Kúru Āgĩrĩpã ní 'yozú Fésitō ní kĩnĩ, “Á lē ágó 'dĩri vé tâ yĩ mã bí sĩ.” Fésitō ní újázú Āgĩrĩpã ní kĩnĩ, “Mĩ ícò ĩrivé tâ yĩ drũ sĩ rá.”

Páulũ tu pá Āgĩrĩpã ęndreṭi gé

²³ Kã mužú adrii drū 'dini, Āgĩrĩpã pi ní imúzú Bērĩnikē be, kōpi ní ifizú jó tâ lizú rĩ agá nõó, 'bã rĩ pi ngakĩ céré kōpi ĩnjĩ ambamba, kōpi imúkĩ ũgalaku āngárãwã rĩ pi vé rĩ pi be, 'bã ambugu ambugu kũrũ agá rĩ pi be trũ. Fésitō ní átázú kĩnĩ, ě ijĩkĩ Páulũ ri ifi jó agá nõó. ²⁴ Fésitō ní 'yozú kĩnĩ, “'Bãgú Āgĩrĩpã, ĩmi 'bã imú'ba rĩ pi be céré, ĩmi ndrekĩ drĩ ágó 'dĩri kã! Yāhūdĩ adri'ba Yērúsalémã gá, āzini Sizeriyã gá rĩ pi be céré, imúkĩ kuú mã vúgã nõ, kōpi lėkĩ ā 'dĩkĩ Páulũ ri drãã 'dĩsĩ rá. ²⁵ 'Bo mã ĩsú tâ ũnjĩ ĩ ní ícózú ĩri 'dizú drãzú rá ni kuyé. 'Bo ĩri ní lėé 'bãgú Rómã vé rĩ ā lĩ ívé tâ nĩ rĩ sĩ, mã ũsũ, á lē ĩri pēe mužú Rómã gá. ²⁶ 'Bo mã ĩsú tâ ā pá mã ní kōkōbĩ sızú sēzú 'bãgú rĩ ní kuyé. Nóni mã ĩjĩ ĩri imú pá tuú ĩmi ęndreṭi gé, agaapi rá rĩ, 'bãgú Āgĩrĩpã, mã ĩjĩ ĩri mí ęndreṭi gé, mĩ uzĩ rĩ ĩri, mã

ìsú rí tã má ní lěé sī rī ãní. ²⁷ Ǽ'diātāsīyā á pē dō 'bá ĩ ní 'yī rī 'bāgú rī vúgá 'dāá ìsúzó sīkí ìrivé tã kuyé, tã 'dīri adri múké ku."

26

Páulū átá ívé tã 'bāgú Āgīrīpā ẹnḍḗṭì gé

¹ Āgīrīpā ní 'yozú Páulū ní kīnī, "Má ā'yī rá, mí átá mívé tã." Kúru Páulū ní drī suzó uru, ìri ní í'dózó átázú kīnī,

² "'Bāgú Āgīrīpā, ma āyīkō sī mí ní ma ā'yī ụ'dú āndrū rī gé tã Yāhūdī rī pi ní ma tōzó rī átázú mí ẹnḍḗṭì gé rī sī. ³ Á nī rá mí nī 'bávé mērē Yāhūdī vé rī rá, āzini mí nī tã 'bá ní ẹ'yī sēpi 'bá ní 'bā acozó Yāhūdī rú rī rá. Kúru á mā mi drī ìrī sī, lē mī 'bā bí mávé tã yìzó ẹsì mādā sī.

⁴ "Yāhūdī rī pi ārēvú céré nīkí ma rá í'dózó ānjīnā gá 'dāá. Kòpi nīkí tã má ní rīí 'oó 'bávé āngū agá, āzini Yērúsālémā agá rī rá. ⁵ Kòpi nīkí mávé tã caá lókí be aco, kòpi ícò mávé tã ũlū rá, dō kòpi ā'yīkí rá. Kòpi ícò lū mí ní kīnī, ma Fārúsīgú, ma ri mērē 'bávé rī ā tã 'du nga rá. ⁶ Āndrū sī á tu pá nō, lēkí mávé tã lī, ā'diātāsīyā má ní ẹsì 'bāá tã Múngú ní ẹzīí 'bá ẹ'bīpīí ní rī 'duú ngaá rī sī.

⁷ "Súrú mudrī drī ni ìrī Īsērélē vé rī pi 'bākí ẹsì rizú tã ìri ní ẹzīí rī ũtēzó, āní sē kòpi ri Múngú ri ìnjī ũtúná pi ìnjá be. Á 'bāgú, ẹsì má ní 'bāá rī sī, Yāhūdī rī pi ní ma tōzó ãní. ⁸ Ngá ĩmi ní ũsūú kīnī, Múngú ícò 'bá ũdrā'bá gí rī pi ídrí gōó ídri rú ku rī ā'di?

⁹ "Āndúrú má ũsū, á lē tã rī pi 'oó, ā ọwukí rí Yēsū Nāzērétāgú rī ā rú ãní.

¹⁰ Tã 'dīri á 'o Yērúsālémā gá 'dāá rá. Atala atala rī pi drīgé rī pi sēkí má ní ũkpō, má uru 'bá Yēsū ri ẹ'yī'bá gí rī pi ìjī ímú ú'bé jó āngū ũ'yīzó rī agá, kádō lěé kòpi ú'dí, ma kpá ri tã ni ā'yī, ā ú'díkí kòpi ũdrāá rá. ¹¹ Á ri ẹcì jó Múngú ri zìzó rī pi agásī, á ri 'bá Yēsū ri ẹ'yī'bá gí rī pi ọcūú, kòpi ẹ idekí rí Yēsū ri ãní. Á ri kpá ẹcì kūrú urukọ āmvé rī pi agásī, má ọcū kòpi ũnjí ũnjí.

¹² "Ụ'dú ālu, atala atala rī pi drīgé rī pi sēkí má ní ũkpō rá mụzó ãní Dāmāsékē gá. ¹³ Á 'bāgú, ma kā rīí mụú lẹtì gé sī, ũtú mgbímgbì gé 'dīgé, á ndre ācì dī íngázú 'bū gélésīla, ìmgbērē má gārā, āzini 'bá má ní ẹcì kòpi be rī pi ā gārā kūrū, ìrivé dīngará āngū ìmgbērēpi rī ndē ũtú vé dīngará rá. ¹⁴ 'Bá ní céré u'dezú vūgá, má ní ụ'dúkọ yìzó íngázú 'bū gélésī, ìri ní 'yozú má ní Ārāmáyīkí tì sī kīnī, 'Sáulā, Sáulā! Ngá mí ní rizú ma ọcūzó 'dīni rī ā'di? Ūmbā mí ní rīí fụú má be 'dīri, ìri tã azakaza vé ni.'

¹⁵ "Má ní zìzó, má kīnī, 'Úpí, mí ā'di 'i?'

"Úpí ní újázú kīnī, "Bá mí ní rīí ọcūú rī, ìri ma 'i Yēsū 'i. ¹⁶ Mí íngá pá tuú uru sī. Má i'da ma mí ẹnḍḗṭì gé, á lē mi ìpēé adrií ātí'bá mávé ni, mī mụ rí mávé tã mí ní ndreé mī mī sī rī ũlūú, āzini tã má ní úmvúlésī ímú ũlūú mí ní rī ũlūú 'bá rī pi ní. ¹⁷ Ma ímú mi pa 'bá ìmivé rī pi drīgé sī rá, āzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi drīgé sī rá. Ma mi pē mụ 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi vúgá 'dāá, ¹⁸ mī mụ rí kòpi ẹ mī zīí, kòpi ẹ ìfūkí rí tã ìnjá vé rī agásī rá, kòpi ā adrikí rí ũtúná agá, kòpi ẹ ìfūkí rí ũkpō Sātánā vé rī agásī āmvé, kòpi ā adrikí rí 'bá Múngú vé ni, Múngú ā trū rí kòpi ìvé ũnjīkānyā agásī rá. Kòpi ẹ'yīkí dō ma gí, kòpi ì újá adri uletere 'bá Múngú vé ni.'

¹⁹ "'Bāgú Āgīrīpā, ìndrīlīkí íngápi 'bū gélésīla 'dīri, á 'du tã ni ngaá rá. ²⁰ Má í'dó tì Múngú vé rī ũlūú 'bá Dāmāsékē vé rī pi ní, 'bá Yērúsālémā vé rī pi ní, āzini má ũlū āngū Yūdáyā vé rī agásī céré, á gō kpá caá 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé, á 'yo, má kīnī, lē kòpi ā kukí ũnjīkānyā ãní, kòpi ẹ ẹ'yīkí Múngú ri áyu, tã kòpi ní 'oó rī, ā lū rí 'yozú kīnī kòpi újákí ẹsì gí.

²¹ "Ụ'dúkọ múké má ní ũlūú 'dīri sī, Yāhūdī rī pi rúkí ma Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, kòpi lēkí kōdō ma 'dīí.

²² 'Bo Múngú ko má ìzā cīmgbá ícázú ụ'dú āndrū rī gé, á tu pá nōgó, á lē tã rī ũlūú 'bá rī pi ní céré, í'dózó 'bá ĩ ní ndreé kuú ẹzī ákó rī pi ní, āzini 'bá ĩ ní ìnjīí ìnjī

rĩ pi ní. Má ímbá tã ãzi túngú ni kuyé, má ímbá tã nẹbị rĩ pi ní ùlúú rĩ, ãzini tã Mósè ní 'yoó ìri ímụ 'i nga drịdrị 'dílè rĩ. ²³ Má kīnī, Kúrīsītō ri úmvúlésī ímụ ìzāngā nya rá, ì ímụ ìri inga drāngará gálésī drịdrị, ìri ímụ dī ùtúná rú ívé 'bá rĩ pi ãsámvú gé, ãzini 'bá adri'bá Yāhúdī rú ku rĩ pi ãsámvú gé."

²⁴ Páulū kā rií átá, Fésītō ní trezú ú'dúkọ be uru 'dāá kīnī, "Páulū! Mī drī ábá gí, mívé lāngará ambamba rĩ sē mī drī ábá nī."

²⁵ Páulū ní újázú kīnī, "Āmbúgú Fésītō, mā drī ábá kuyé. Tã má ní átá 'dīri, ìri tã áda, ìri ífífí be. ²⁶ 'Bāgú Āgīrípā nī tã má ní átá 'dī'bée céré rá, sē má ní rizú átázú ùrī ákó 'dī. Tã 'dī'bée ní rizú ì ngazú rĩ gé, nī rá, ã'diātāsīyā tã 'dī'bée nga 'i ùgúzā rú kuyé. ²⁷ 'Bāgú Āgīrípā, mí ẹ'yī nyo nẹbị rĩ pi vé tã rá? Á nī rá mí ẹ'yī rá."

²⁸ Āgīrípā ní Páulū ri zizú kīnī, "Mí ũsū, mī ícó ma úbé ícá Kūrīsītīyánī rú sá mādānā nōri agá rá?"

²⁹ Páulū ní újázú kīnī, "Mi dō mi újā sānā nōri agá rá yā, dō mi íbī mi újā ndō yā, ma Múngú ri zī mí ní, ãzini 'bá mávé tã yī'bá āndrū nō'bée ní, ìmi ícákí rí sū má tīnī, adri 'yozú kīnī sū ì ní ma 'yī nōri tīnī ku."

³⁰ 'Bāgú Āgīrípā, gávānā Fésītō, Bērīnīkē, 'bá jó agá rĩ pi be céré, kōpi ní ngazú uru. ³¹ Kōpi kā rií fūú mužú āmvé 'dāá, kōpi rikí átá ì ãsámvú gé sī kīnī, "Ágó 'dīri 'o tã ãzi ì ní ícózú ìri 'dizú drázú ni kuyé, 'o kpá tã ãzi ì ní ícózú ìri 'yīzú ni kuyé."

³² Āgīrípā ní 'yozú Fésītō ní kīnī, "Ágó 'dīri ã 'yo dō 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ ã lī ívé tã nī 'dīni ku, ì té ìri trū rá."

27

Páulū 'de mužú Rómā gá kúlúmgba sī

¹ Āgīrípā kā 'yoó 'bā 'dekí mužú kúlúmgba sī Ítālīyā gá, ì ní Páulū pi ẹzizú 'bá urukọ ì ní ũ'yī rĩ pi be

kú ũgalaku Júlīyāsī dríge. Júlīyāsī ri ũgalaku āngáráwá ì ní zī ngúlúmū 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ pi vé ni. ² 'Bá ní tuzú kúlúmgba íbipi íngápi Ādrāmātīyō gá rĩ agá, kúlúmgba rĩ lē ẹcī mužú vūrā ìri ní pá tuzú rĩ pi gé sī, āngū Ẽzīyā vé rĩ agá. 'Bá tuki Mākēdōnīyāgú be trú, ágó rĩ ã rú Ārīsītārúkō 'i, íbī íngá Tēsālōnīkē gá.

³ Kā mužú adrii drū 'dīni, 'bá ní cazú kūrú Sīdōnā vé rĩ gé, Júlīyāsī 'bā ẹsī múké Páulū ní, ã'yī Páulū ri mužú ívé ũndī rĩ pi vú, kōpi ã sēkí rí ìri ní ngá ìri ní lēé rĩ.

⁴ 'Dāgá 'bá gōkí fī kúlúmgba agá dī, ũlī ní ívīzú 'bá vúgá nōlè ũkpō be, 'bá ní kúru 'dezú mužú, 'bá agakí āngū 'i līpi kú ngū Sáyīpūrāsī vé rĩ ã gārā gá sī, ũlī vīpi ũkpō be 'dīri ã 'o rí 'bā ũnjí ku. ⁵ 'Bá mukí yī tafu rĩ agásī, 'bá agakí āngū Kīlīkīyā vé rĩ ã gārā gá sī, ãzini 'bá agakí āngū Pāmīfīlīyā vé rĩ ã gārā gá sī, 'bá ní kúru cazú kūrú Mīrā vé rĩ gé, āngū Līsīyā vé rĩ agá.

⁶ ũgalaku rĩ ísú kúlúmgba ãzi íbī íngá Ālēkīzāndārīyā gá, lē mužú Ítālīyā gá, ìri ní 'yozú kīnī, 'bā tuki kúlúmgba rĩ agá.

⁷ 'Bá rikí mužú kúlúmgba rĩ sī mādā, 'du ú'dú kárakarā, 'bá nyakí ìzāngā ambamba. 'Bá kā rií 'bāá caá ìnyīnā Kīnīdō gé, ũlī rĩ vé vīngará sē 'bá útrúkí 'bā mužú drīdrī kuyé. Kúru 'bá ní 'bā újázú mužú wọkọ ándrélé rú rĩ gé, cazú āngū 'i līpi kú ngū yī agá Kūrētē vé rĩ gé.

'Bá agakí kūrú Sālīmōnē vé rĩ ã gārā gá sī. ⁸ 'Bá agakí mužú Kūrētē ã gārā gá sī, 'bá nyakí ìzāngā ambamba, 'bá ní kúru cazú vūrā kúlúmgba rĩ pi ní pá tuzú rĩ gé, ìnyīnānā kūrú Lāsīyā vé rĩ gé.

⁹ 'Bá izakí sá ambamba, ã'diātāsīyā sá kílóngóro vé rĩ gé, ũlī rĩ vī ũkpō be ambamba, kúlúmgba rĩ ícó mužú ānī bā ku, ã'diātāsīyā ũ'dú ì ní rizú Ānyāngā A'bizú* rĩ aga gí. Páulū ní 'yozú ũgalaku kúlúmgba agá rĩ pi ní kīnī,

¹⁰ "Āgō 'dī'bée, á nī rá 'bá útrúkí dō 'bā mužú kúlúmgba rĩ sī drīdrī, 'bávé kúlúmgba, 'bávé oḡu kúlúmgba agá rĩ pi, 'bā ngúlú be céré, 'bā drīlè ũnjí ísú rá."

* **27:9** 27:9 ũ'dú ì ní rizú Ānyāngā A'bizú rĩ: ũ'dú 'dīri ílī ālu agá, átálágú āmbúgú rĩ fī Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá vú be ālu, ìri mu ārí uya Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá, 'bá Ísērélè vé rĩ pi trúzú ānī ívé ũnjīkányā agásī, 'bá Ísērélè vé rĩ pi ri ānyāngā a'bi ũ'dú 'dīri gé. 'Í lā Lẹvītīkā 16; Ẽberē 9-10.

11 'Bo ũgalaku rĩ ã'yĩ tã Páũlũ ní 'yoó rĩ kuyé, ã'yĩ tã kúlúmgbá ẹ'dípa ní 'yoó rĩ, ãzini ágó kúlúmgbá újipi rĩ ní 'yoó rĩ áyu.

12 Vŭrã 'dĩri kúlúmgbá rĩ pi ní rizú pá tuzú rĩ, ìri vŭrã ũnjĩ, ã'diātāsīyã lókí kílongóro vé rĩ ũnjĩ†, 'bá ícókí adrií 'dãgá bã ku, 'bá kárakarã pi ũsũkí kìnĩ, lē 'bã 'dekí mužú kúlúmgbá rĩ sī Föyīnīkē gé, ã'diātāsīyã ìri vŭrã múké kúlúmgbá rĩ pi ní mužú pá tuzú ni, lókí kílongóro vé rĩ gé 'bã mukí rí adrií 'dãgá. Vŭrã kúlúmgbá rĩ pi ní pá tuzú 'dĩri Kŭrétē gá, ìri vŭrã ũtú ní 'dengárã gálé rú rĩ gé, vŭrã 'dãri gé, 'bã rĩ pi ícó ãngũ ndre ándrelé rú, ãzini úrúlé rú.

Ūlí vj̄ipi ũkpō be yj̄i tafu rĩ agá rĩ

13 Ūlí rĩ kã ídó vj̄i ũkpō be mādã ándrelésīla, 'bá kúlúmgbá újĩ' 'bã rĩ pi ũsũkí kìnĩ, ì ícó mužú rá. Kōpi ní ũmgbũ rĩ ísézú yj̄i agá 'dãásī, kōpi ní mužú ãngũ 'i lĩpi kú ngu yj̄i agá Kŭrétē vé rĩ ã gārã gá sī. 14 Kã mužú adrií mādã, ũlí ní ívìzú ímùzú 'bã vúgá nōlé ũkpō be, ũlí rĩ íbì ívì ãngũ 'i lĩpi kú ngu yj̄i agá rĩ gé 'dãásī, ãsámvú ãngũ úrúlé rĩ pi vé ũtú ní ìfũzú rĩ be rĩ gélésīla. 15 Ūlí rĩ vj̄i ũkpō be, sē 'bã ícókí kúlúmgbá rĩ j̄i bã ku. 'Bã kukí ũlí rĩ ri kúlúmgbá rĩ vj̄i mužú nĩ.

16 'Bã agakí ãngũ 'i lĩpi kú ngu yj̄i agá ì ní zj̄i Kãwúdã rĩ ã gārã gá sī, vŭrã 'dãri gé, ũlí ícó vj̄i ũkpō sī ku. 'Bã ũ' 'bĩkí kúlúmgbá ídri pazú rĩ ísé, 'bã ísúkí ìzãngã ãní ambamba. 17 'Bo 'bã ísékí kúlúmgbá ídri pazú rĩ kúlúmgbá ãmbúgú rĩ agá nōó rá. 'Bã kúlúmgbá újĩ' 'bã rĩ pi ũ'yĩkí bãákú kúlúmgbá rĩ ã rú' 'bã gá sī kúrũ, kúlúmgbá rĩ úmbézú, ã adri rí ãní ũkpó ũkpó. Kōpi 'okí ũrĩ sī, ũlí rĩ ní lēé kōpi vj̄i mužú ãngũ cínýáfã rú ì ní zj̄i Sārātīsī rĩ gé rĩ sī, kōpi u'dúkí ngá ì ní úmbé kúlúmgbá rú' 'bã gá bãákú sī rĩ pi ú' 'bé yj̄i agá, kúlúmgbá rĩ ã mužú rí ãní mādã. Ūlí rĩ ri kúlúmgbá rĩ vj̄i mužú nĩ.

18 Ūlí rĩ vj̄i ũkpō be, kã mužú adri drũ 'dĩni, kōpi u'dúkí ngá kúlúmgbá agá rĩ pi ú' 'bé yj̄i agá. 19 Kã mužú caá ú' 'dú na ni gé,

kōpi u'dúkí ngá ẹzĩ ngazú kúlúmgbá agá rĩ pi ú' 'bé céré yj̄i agá. 20 Ūlí vj̄i ũkpō be 'dĩri vj̄i caá ú' 'dú be kárakarã, ọzũ ũtú rĩ ẹ m̄j, ãzini ọzũ línýã rĩ pi, sē kōpi índrékí ku, 'bã ũsũkí 'bã ícókí ídrí ku.

21 'Bã adrikí ú' 'dú be kárakarã, 'bã nyakí ngá kuyé. Páũlũ ní ngazú pá tuzú uru sī, ìri ní 'yozú kìnĩ, "Ágō 'dĩ' 'bée, ìmi yj̄i kē té dō tã má ní 'yoó rĩ rá, 'bã ícókí té ìfũú Kŭrétē agá 'dãásī ku, ngá 'dĩ' 'bée ícókí té ábã ku. 22 'Bo á lē nóni 'yoó ìmi ní kìnĩ, lē ìmi ẹsĩ ã adri ũkpó ũkpō, ã'diātāsīyã ìmi ãsámvú gé 'dĩgé, 'bã ãzi ícó drãã ãlunãni ku, kúlúmgbá rĩ 'yénã ábã nĩ.

23 "Ma 'bã Múngú vé ni, ma ri Múngú ri ìnjĩ. Ìnjĩná ájée rĩ sī, ìpē ívé mālâyíkã ímù pá tuú mã gārã gá, 24 ìri ní 'yozú má ní kìnĩ, 'Páũlũ, mĩ 'o ũrĩ sī ku, mi mužú pá tu 'bãgú ãmbúgú Rómã vé rĩ ẹndrẹtĩ gé rá. Mĩ tã sī, Múngú vé ẹsĩ múké rĩ sī, ìri 'bã kúlúmgbá agá rĩ pi ídrí céré rá.'

25 Ágō 'dĩ' 'bée, ìmi 'okí ũrĩ sī ku, má ẹ'yĩ tã Múngú ní 'yoó rĩ rá, tã rĩ ímù 'i nga sũ ìri ní 'yoó má ní 'dĩri tĩni. 26 Ūlí rĩ ímù kúlúmgbá rĩ vj̄i mužú pá tu ãngũ 'i lĩpi kú ngu yj̄i agá 'dãri gé."

27 Ūlí vj̄i yj̄i tafu rĩ drĩgé sī ũtúnã pi ìnjĩná be, caá ú' 'dú mužrĩ drĩ ni sũ, kã mužú caá ìní ágágá, 'bã kúlúmgbá rĩ újĩ' 'bã rĩ pi ní nĩzú ámázú 'yozú kìnĩ, ì 'bãkí caá yj̄i tafu Ádĩrĩyã vé rĩ tĩ gé ãngũ nyọókú rú rĩ gé gí.

28 Kōpi ní aya ãzi í' 'dúzú 'yìzú bãá sī, 'bezú yj̄i agá 'dãá, yj̄i rĩ vé kungárã ámázú ãní, Kōpi ísúkí nĩj̄i, yj̄i rĩ vé kungárã ca pá ágélé mūdũrũlũ ãlu pũkú ìrĩ (120). Kōpi kã ì útrú mužú drĩdrĩ, kōpi ísúkí nĩj̄i, yj̄i rĩ vé kungárã ca pá ágélé pũkú úrõmĩ (90). 29 'Bã kúlúmgbá újĩ' 'bã rĩ pi 'okí ũrĩ sī, kōpi ũsũkí kìnĩ, 'bã mužú 'bã ẹsĩ ìrã rú' 'bã gá, kōpi u'dúkí ũmgbũ ì ní ũ'yĩ sũ kúlúmgbá rú' 'bã gá rĩ pi ú' 'bé yj̄i agá, kōpi zíkí Múngú ri kìnĩ, lē ãngũ rĩ ówú ì ní mbēlē mbēlē. 30 'Bã kúlúmgbá rĩ újĩ' 'bã rĩ pi lēkí kōdō ngaá ápã kúlúmgbá rĩ agásĩ rá, kōpi í' 'dúkí kúlúmgbá ídri pazú rĩ suú yj̄i agá 'dãá, 'bã rĩ pi ã

† 27:12 27:12 Lókí kílongóro vé rĩ: Ángũ Ìsērélē vé rĩ gé 'dãá, lókí kílongóro vé rĩ gé, ẹçĩ tungárã ũkpó ũkpó, ã'diātāsīyã yj̄igó ri 'dĩ ambamba, sē ãngũ rĩ igbe igbe. Sã 'dãri gé, ũlí rĩ vj̄i ũkpō be, sē kúlúmgbá ícó pá tuú 'dãgá ku.

ũsũkí rí kînĩ ì ri ùmgbũ ú'bé yĩí agá 'dǎá, kùlúmgbá rĩ ẹnḍrẹṭí gé. ³¹ Páũlũ ní 'yozú ùgalaku rĩ ní, āzini āngáráwá rĩ pi ní kînĩ, “Bá kùlúmgbá rĩ újì'bá rĩ pi dō kùlúmgbá rĩ agá nōó 'dǎáyo, ìmi ícókí ídri ku.” ³² Kúru āngáráwá rĩ pi ní bǎákú kùlúmgbá ídri pazú rĩ ù'yĩzú rĩ pi úlízú, kòpi ní kùlúmgbá rĩ kuzú 'dezú yĩí agá 'dǎá.

³³ Āngũ rĩ kǎ 'bǎá rií ówú, Páũlũ ní kòpi mǎzú, lě kòpi ā nyakí ínyá. Īri ní 'yozú kînĩ, “Ū'dú mụḍrĩ ḍrĩ ni sụ 'dĩ'béé agá, ìmi rikí adrií ìzāngǎ sǐ, ìmi nyakí ngá kuyé. ³⁴ Á mǎ ìmi, lě ìmi nyakí ngá, ìmi adrikí rí ídri rú. Ìmi 'okí dō 'dĩni, 'bá āzi ícó ádrá ìmi āsámví gé 'dĩgé ku.” ³⁵ Páũlũ kǎ tǎ rĩ átá 'dĩni, Īri ní pánga í'dúzú, Īri ní ōwō'difō sēzú Múngú ní 'bá rĩ pi ẹnḍrẹṭí gé 'dĩgé. Īri ní pánga rĩ āndĩzú, Īri ní í'dózú nyazú. ³⁶ Tǎ 'dĩri ímbá kòpi ē éšì, kòpi gōkí ngá nyaá rá. ³⁷ 'Bávé kǎlǎfe mụḍḍrũlũ ìrĩ pũkú ézĩrĩ ḍrĩ ni áziyá (276) kùlúmgbá agá 'dǎá. ³⁸ 'Bá rĩ pi kǎ ngá rĩ nyaá épízú gí, kòpi u'dúkí ānyāngǎ rĩ ē ìmbítǎ ú'bé yĩí agá, kùlúmgbá rĩ ē ẹnḗ rí ku.

Ūlĩ ũkpō be ni vj kùlúmgbá rĩ ũṅōó kpélékpélé

³⁹ Āngũ rĩ kǎ ówú, kòpi nĩkí āngũ nyōókú rú rĩ ámá kuyé, 'bo kòpi ní āngũ cínýáfǎ rú ni ndrezú yĩí gārǎ gá 'dǎá, kòpi ní ũsũzú, ìlěkí kùlúmgbá rĩ jìjì mụzú āngũ cínýáfǎ rú rĩ gé 'dǎá. ⁴⁰ Kúru kòpi ní bǎákú ì ní ùmgbũ rĩ pi úmbézú rĩ pi úlízú, ùmgbũ rĩ pi ní u'dezú yĩí ā ndúgé 'dǎá, kòpi ní kpá ngá kùlúmgbá rĩ újízú rĩ oyuzú. Kòpi ní bōngó kùlúmgbá rĩ ẹnḍrẹṭí gé ũlĩ ní rií vjì anigé kùlúmgbá rĩ vjìpi mụzú rĩ sezú uru, ũlĩ ní kùlúmgbá rĩ vjízú mụzú yĩí tì gé 'dǎá. ⁴¹ 'Bo kùlúmgbá rĩ mụ 'i éšìí āngũ cínýáfǎ rú rĩ gé 'dǎá, áwí atéé āngũ nyōókú rú rĩ gé. Kùlúmgbá rĩ vé ùmvu tĩ atéé mgbé, ícó mụjì bǎ ku. Ūlĩ ũkpō be ni ní íngázú, Īri ní yĩí rĩ vjízú úvázú ngũyá ngũyá, ũlĩ rĩ vé ũkpō ũṅō kùlúmgbá rĩ vé só kpélékpélé.

⁴² Āngáráwá rĩ pi lěkí 'bá ì ní ù'yĩí rĩ pi ú'dí 'dĩsĩ rá, ā'diātāsīyā kòpi ā gbǎkí rí yĩí

rĩ ápá mụzú ku. ⁴³ 'Bo ùgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ lě ā 'dĩkí Páũlũ rí ku, ā'yĩ tǎ āngáráwá rĩ pi ní lěé 'oó 'dĩri kuyé. Īri ní átázú kînĩ, 'bá nì' 'bá yĩí gbǎ'béé ìndĩ rĩ pi ā úwákí kùlúmgbá rĩ agásĩ ḍrĩḍrĩ, kòpi ā mụkí āngũ nyōókú rú rĩ gé. ⁴⁴ Īri ní 'yozú urukọ'béé ní kînĩ, kòpi ā útúkí úrí kùlúmgbá rĩ vé ìrìkó ũṅōópi gí 'dĩri ḍrĩgé. Kúru 'bá rĩ pi ārěvú céré cakí āngũ nyōókú rú rĩ gé 'dǎlé múké.

28

Páũlũ ca Mǎlátǎ gá

¹ 'Bá cakí yĩí tì gé 'dǎlé múké, 'bá mụkí nĩí ámá ākūdē 'bá cakí āngũ 'i lĩpĩ kú ngu yĩí agá ì ní zjì Mǎlátǎ rĩ gé gí. ² 'Bá adri' 'bá āngũ 'i lĩpĩ kú ngu rĩ agá 'dǎlé rĩ pi é'yíkí 'bá éšì be múké. Kòpi ũdēkí ācì, é'yíkí 'bá úrí ācì rĩ tì gé, ā'diātāsīyā sǎ 'dāri gé, yĩí gó rí 'dì nĩ, āngũ rĩ igbegbe.

³ Páũlũ ní íjǎ u'duzú, Īri ní ù'bǎzú ācì mị gé 'dǎá, ācì rĩ vé kongárǎ sǐ, ìnĩ ní íkpúzú Páũlũ ē ḍrì cizú. ⁴ 'Bá rĩ pi kǎ ndree ìnĩ rĩ ci Páũlũ ē ḍrì, ónjú kuú ḍrì ni gé tjtì, kòpi ní átázú ì āsámví gé sǐ kînĩ, “Ágó 'dĩri 'bá āngũ ú'dìpi ni, 'de yĩí agá 'dǎá rá, 'bo ḍrǎ kuyé, 'bávé múngú rĩ pi vé āzi ālu, lị tǎ ḍrì ni gé gí, lě ā 'dĩkí Īri ḍrǎá 'dĩsĩ rá.”

⁵ 'Bo Páũlũ ní ìnĩ rĩ yazú 'í ḍrìgé sǐ 'dezú ācì mị gé 'dǎá, ìnĩ rĩ 'o Īri ũnjí kuyé. ⁶ 'Bá rĩ pi ũsũkí déna Páũlũ ē ḍrì rí pì rá, dōku Īri koro nga í'dé, Īri ḍrǎ rá, kòpi tēkí ndree sǎ be āco, kòpi kǎ ndree ìnĩ rĩ 'o Īri ũnjí kuyé, kòpi gōkí ũsũjì kînĩ, ágó 'dĩri múngú.

⁷ Gávǎnǎ āngũ 'i lĩpĩ kú ngu yĩí agá 'dāri vé rú Pūbēlīyō 'i, Īri nyōókú be āngũ 'dāri gé. È'yì 'bá ívé āngá, adri 'bá be múké cazú ú'dú na. ⁸ Sǎ 'dāri gé, Pūbēlīyō étēpì rí ḍrǎ rú, rú' 'bá ni koko, Īri rí sūsū. Páũlũ ní fizú mụzú Īri ndrezú, Īri ní Múngú rí zjízú, Īri ní 'i ḍrì 'bǎzú ḍrì ni gé, ḍrǎ rĩ ní kúru dezú rú' 'bá ni gé sǐ rá. ⁹ Tǎ 'i ngaápi 'dĩri ā vudrĩ gé, 'bá céré ḍrǎ be adri' 'bá āngũ 'i lĩpĩ kú ngu yĩí agá 'dǎlé rĩ pi ímúkí Páũlũ vúgá, ḍrǎ rĩ ḍe kòpi rú' 'bá gá sǐ rá. ¹⁰ Tǎ 'dĩri sē 'bá rĩ pi céré ìnjìkí 'bá ìnjìnjì, lókí 'bá ní lězú

muzú rĩ kã ícò, 'bá rĩ pi sěki 'bá ní ngá 'bá ní lěe rĩ pi ārěvú céré rá.

Páulũ ca Rómã gá

11 Mbãá na ã vùdrĩ gé, sã kílongóro vé rĩ kã deę, 'bá ní tuzú kúlúmgba pá tuúpi kú Málátã gá rĩ agá, 'bá ní 'dezú muzú. Kúlúmgba rĩ íbí ímú Ālěkĩzãndãriyã gálésĩ, údéki ngá múngú rú ĩrĩ kú ęndręti ní gé, ãlu rĩ ã rú Kãsítórě, ázi rĩ Pólěkĩsĩ. 12 'Bá mukí pá tuú kũrú Sírakúsã vé rĩ gé, 'bá adrikí caá 'dãgá ú'dú na. 13 'Dãgá 'bá ní tuzú kúlúmgba agá, 'bá ní 'dezú muzú, 'bá ní muzú cazú Ręgĩyúmũ gé. Kã muų adrii drũ 'dĩni, ũlí ní í'dózú vızú ímúzá ándrelésĩla, kã kpá muų adrii drũ 'dĩni, 'bá ní cazú Pütěyólĩ gé. 14 'Dãgá 'bá ísúkí 'bá Yěsũ ri ę'yĩ' 'bá gí ni pi, kọpi ę'yíkí 'bã ĩvé ãngá, kíni 'bã adrikí ĩ be caá Sębĩtĩ ãlu. Vùdrĩ ni gé, 'bá ní kúru muzú Rómã gá.

15 'Bá Yěsũ ri ę'yĩ' 'bá gí Rómã gá 'dãlé rĩ pi kã yĩ kíni 'bã ri ímú 'dĩí'dĩ, kọpi ímúkí 'bã drĩ ütěe jőkónĩ Āpíyõ vé rĩ gé, urukọ'bée ütěki 'bã vũrã ázi gé, vũrã 'dãri gé, jó na anigé ũmú vé ni. Páulũ kã ãgõ ri' 'bã ĩ ütě' 'bã rĩ pi ndreé, sę Páulũ ę ęsĩ mba ãni rá, sę Múngú ní õwõ'dĩfõ. 16 'Bá kã muų caá Rómã gá 'dãlé, ã'yíkí Páulũ ri laá ívé jó agá ó'dúkúlegúsĩ, 'bãkĩ ãngáráwá ĩri ütěe.

Páulũ sę tĩ Múngú vé rĩ Rómã gá

17 Kã muų caá ú'dú na ã vùdrĩ gé, Páulũ ní drĩkoma Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ zızú ímúzá vũrã ãlu gé. Kọpi kã ĩ úmú, Páulũ ní 'yozú kọpi ní kíni, "Má ędrĩpĩi, mã 'o dõ tã ázi ũnjĩ mávé 'bã rĩ pi ní kuyé drããsĩyã, dõku mã 'yo dõ 'bávě mērě 'bã ę'bĩpĩi vé rĩ ã tã ũnjĩ kuyé drããsĩyã, rukí ma Yęrusãlémã gá 'dãá, sęki ma ãngáráwá Rómã vé rĩ pi drĩgé. 18 Kọpi uzíkí ma, kọpi lěki kõdõ ma oyuų rá, ã'diãtãsiyã á 'o tã ázi ũnjĩ ĩ ní ícózú ma 'dizú drãzú ni kuyé. 19 'Bo Yãhũdĩ rĩ pi kã gãá sĩ, má ní 'yozú, á lě 'bãgú ãmbúgú Rómã vé rĩ ã lĩ mávé tã nĩ. 'Bo á lě tã ũnjĩ 'yoó 'bã mávé rĩ pi ní ku. 20 Tã 'dĩri sę má ní ĩmi zızú ímúzá,

átázú ĩmi be ãni. 'Yíkí ma Mãsiyã Īsērélě rĩ pi ní ęsĩ 'bãá drĩ ni gé rĩ vé tã sĩ."

21 Yãhũdĩ rĩ pi ní újázú kíni, "'Bã ísúkí kọkọbĩ íngázú Yũdáyã gálésĩ kuyé mĩ tã sĩ, dõku 'bã ímú' 'bã 'dãásĩ nõgõ rĩ pi ãsámvú gé, 'bã ázi ũlũ 'yozú kíni mí 'o tã ũnjĩ rá 'dĩni ãluñani kuyé. 22 'Bo 'bã lěki yĩi mí tĩ gé, mi dõ 'yo ngóni, ã'diãtãsiyã 'bã rĩ pi ārěvú céré ri átã ũnjĩ ngúlúmũ Yěsũ ã pámvú ũbĩ' 'bã rĩ pi vé tã sĩ."

23 Kọpi gõkí ú'dú ázi ĩpěe ímúzá Páulũ ri ndrezú. Ú'dú 'dãri gé, 'bã rĩ pi úmúkí ĩ kárakarã vũrã ĩri ní adrizú rĩ gé. Páulũ ri kọpi ní málũngã Múngú vé rĩ ã tã ũlũú í'dózú ũ'bútĩ cĩmgba cazú ũndręná gá, ri Yěsũ vé tã ĩ ní sĩi tãimbĩ Mósě vé rĩ agá rĩ ímbã, ázini nębĩ rĩ pi ní sĩi rĩ ímbã, kọpi ę ę'yíkí rĩ Yěsũ ri ãni. 24 'Bã rĩ pi ã urukọ ę'yíkí tã ĩri ní 'yoó 'dĩri rá, 'bo urukọ'bée ę'yíkí kuyé. 25 Kọpi ní rizú ãgátã gázú ĩ ãsámvú gé sĩ. Kọpi ní í'dózú ayizú muzú, Páulũ ní tã ũdũ átázú kọpi ní kíni, "Tã Īndrĩ Uletere rĩ ní átã ĩmi ę'bĩpĩi ní rĩ tã áda, átã tã 'dĩri nębĩ Īsáyã tĩ gé, kíni,

26 " 'Í mu 'bã 'dĩ'bée vúgã 'dãá, 'í 'yo kọpi ní,

"Īmi mávé ú'dúkó yĩ rá, 'bo ĩmi ícókí ífĩfĩ ni nĩi ámã ku,

ĩmi tã má ní 'oó rĩ ndre rá, 'bo ĩmi ícókí tã ni nĩi ámã ku."

27 Ā'diãtãsiyã 'bã 'dĩ'bée ę ęsĩ tete,

kọpi ę bĩ yĩ tã ku,

kọpi bĩkĩ ĩ mĩ cí,

kọpi ã bĩkĩ té dõ ĩ mĩ cí ku,

kọpi ę mĩ ri té ãngũ ndre rá,

kọpi ę bĩ ri té tã yĩ rá,

kọpi ę ęsĩ ri té tã nĩi ámã rá,

kọpi ã újãkĩ dõ ęsĩ rá, ma té kọpi ídrĩ rá.'

28 "Kúru á lě ĩmi nĩkĩ 'yozú kíni, Múngú lě 'bã adri' 'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ę ísúkí pangará. Kọpi tã rĩ ã'yĩ rá." 29 Kã muų átã 'dĩri tĩni, Yãhũdĩ rĩ pi ní ngazú muzú, kọpi rikí ãgátã gãá ĩ ãsámvú gé sĩ.*

30 Páulũ áwĩ adrii 'dãlé ílí ĩrĩ, ri adrii ívé jó ĩri ní rií ũfěe mũfęngã sĩ rĩ agá, ę'yĩ 'bã céré ri' 'bã ímú' 'bã 'i ndre' 'bã rĩ pi rá. 31 Páulũ ri tĩ sęe ũrĩ ãkó, ri málũngã

28:27 28:27 Īsáyã 6:9-10 * 28:29 28:29 Átãngã véřęsĩ 29 agã 'dĩri, búkũ Ězi vé ĩ ní sĩi Ĝĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agã 'dãáyo, 'bo gõkí sĩi búkũ Ězi vé vúlě rĩ agã rá.

Múngú vé rĩ ã tã ùlũú, ãzini ri 'bá rĩ pi
ímbá Úpí Yẹsũ Kúrísítò vé tã sī. 'Bá ãzi
uga ĩri ãluṅáni kuyé.

Kòkòbì Páulũ ní sǐ sěé 'bá Rómã vé rĩ pi ní rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ũlũngará

Páulũ sǐ kòkòbì 'dĩri sěé 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí kũrũ Rómã vé rĩ agá rĩ pi ní, lě ụ'dúkọ múké 'í ní sěé vũrã urukọ' 'bée agásĩ rĩ vé tã ũlũú kòpi ní. Páulũ ũlũ ụ'dúkọ múké Yēsũ ní 'daá rĩ vé lẹtì kĩnĩ, Múngú sě 'bá rĩ pi ícá pìrì 'í ẹndrẹtì gé ǎngũ rĩ pi agásĩ céré, kòpi ní ẹsì 'bãá tã Múngú ní 'oó ì ní rĩ drìgè rĩ sǐ. Páulũ 'i' da Yǎhũdì Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní kĩnĩ, ụ'dúkọ 'dĩri kpá Búkũ Múngú vé Ũndĩ Ụkũ rĩ ruzú rĩ agá anigé. 'I' da kpá 'bá adri' 'bá Yǎhũdì rú ku rĩ pi ní kĩnĩ, kòpi gò adri 'bá Múngú vé ni, kòpi ní ụ'dúkọ múké rĩ ẹ'yĩ' rĩ sǐ. ũlũ kĩnĩ, Múngú sě 'bá ícá pìrì 'í ẹndrẹtì gé, 'bá ní 'i' ẹ'yĩ' gí rĩ sǐ, adri 'yozú kĩnĩ, 'bá ní tǎimbì rĩ 'duụ ngaa rĩ sǐ kuyé. Índrì Uleterè rĩ dō ri 'bá drì ko 'bávè adringará agá nĩ, 'bá ícò adri sũ Múngú ní lěé rĩ tìnì rá.

Búkũ rĩ vé ụdũ gé, cápítã 12-15 agá, Páulũ ímbá lẹtì 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní adrizú rĩ. ũlũ kĩnĩ, lě 'bá lěkí 'bá ọgũpì lělé, 'bá lěkí 'bá rì' 'bée ǎgátá gǎ' 'bée 'bá be rĩ pi lělé, ǎzini 'bá lěkí 'bá rì' 'bá 'bá ọcũ' 'bá rĩ pi lělé. ǎzini ũlũ 'bá ambugu 'bá rụ' 'bá rĩ pi vé ñjĩngará ã tã. Ụdũ ni gé, cápítã 16 agá, Páulũ sě mōdó ívé ũndĩ Rómã gá rĩ pi ní, ri kòpi zì rù sǐ.

1 Ma Páulũ 'i, ǎtí' 'bágú ríipi ẹzì ngáapi Kúrísítò Yēsũ ní rĩ, Múngú ìpè ma 'bá áyúáyũ ni rú, pè ma muụ Múngú vé ụ'dúkọ múké rĩ ũlũú. 2 Múngú ẹzì ụ'dúkọ múké rĩ vé tã kú ñnógósí nẹbì rĩ pi tì gé, sǐkí tã ni kú Búkũ Uleterè Múngú vé rĩ agá. 3 Ụ'dúkọ múké ì ní sǐ 'dĩri, sǐkí tã Múngú Mvọpì vé rĩ. Tìkí ìri 'bá áda

* **1:3** 1:3 Dǎwũdì: Múngú ìpè Dǎwũdì ri adrii 'bágú Ìsèrèlè rĩ pi vé ni, ẹzì kĩnĩ, 'bágú ụ'dí ri ímụ ìfũ ìrívè úyú agá, ìri mǎlũngá rĩ rụ muzú 'dání' 'dání, 'bágú rĩ Yēsũ Kúrísítò 'i. 'Í lǎ Sǎwũmǎ 132:11-12; Ẹzì 2:30. Tìkí Dǎwũdì ri ìsụ ǎkũdè ìlì rĩ ca ẹlìfũ ǎlu (1,000) gí, ìlì 'dàri gé, ìsụ tìkí drì Yēsũ Kúrísítò ri kuyé. 'Í lǎ 1 Sǎmũélè 16-30; 2 Sǎmũélè 1-24; 1 'Bágú 1-2.

rú úyú 'bágú Dǎwũdì* vé rĩ agá. 4 Yēsũ Kúrísítò Ụpí 'bávè rĩ, ímụkí ìri nǐ ãmá Mvǎ Múngú vé ni, lókí Múngú ní ìri ñgaa gòó ìdri rú ũkpò Índrì Uleterè rĩ vé rĩ sǐ rĩ gé. 5 Yēsũ 'bá ẹsì múké 'bá ní, ụpè 'bá 'bá ì ní rii áyúáyũ ni pi rú, 'bá mukí tì sěé 'bá adri' 'bá Yǎhũdì rú ku rĩ pi ní, kòpi ã újákí rí ẹsì Múngú ri ẹ'yìzú, kòpi ã 'dukí rí tã ìri ní ẹzì rĩ ngaa, ǎzini kòpi ẹ ñngúkí rí Yēsũ ri. 6 Ìmi 'bá adri' 'bá Rómã gá 'dì' 'bée, Múngú zì ìmi ímụ adrii 'bá Yēsũ Kúrísítò vé ni.

7 Ìmi 'bá Rómã vé Múngú ní lěélè, ìri ní zì 'bá ívé ni rĩ pi, á sǐ kòkòbì 'dĩri sěé ìmi ní nĩ.

Ẹsì múké, ǎzini tǎkíri 'bá Ẹtẹpì Múngú vé rĩ, ǎzini Ụpí Yēsũ Kúrísítò vé rĩ ã adri ìmi be.

Páulũ lě 'deé muụ Rómã gá.

8 Drìdrì ni, á lě ọwò' dífò sěé Múngú ní rú Yēsũ Kúrísítò vé rĩ sǐ ìmi tã sǐ, ǎ'diǎtǎsìyǎ ẹsì ìmi ní 'bãá Múngú drìgè 'dĩri vé tã ayi muzú vũ drìgè sǐ céré. 9 Múngú má ní rii ẹzì ngaa ìri ní ẹsì be céré, má ní rii ụ'dúkọ múké Mvọpì vé rĩ ũlũú rĩ, nì tã má ní rii zì ìmi ní nǐ 'dĩri céré rá. 10 Ụ'dú céré, má kǎdò rii Múngú ri zì, ma ri zì tì ni gé, ǎ'yì dō rá, ǎ zì má ní lẹtì muzú ìmi ndrezú Rómã gá 'dìlé.

11 Á lě muụ ìmi ndree, mà zì rí Múngú ri, ã sě rí ìmi ní fěfě Índrì Uleterè rĩ vé rĩ, ìmi adrikí rí ũkpó ũkpó ìmivé ẹ'yĩngará agá. 12 'Bá kǎdò 'bá úmú ìmi be trù, mávé ẹ'yĩngará ri ìmì ẹsì ímbá, ìmivé ẹ'yĩngará ri kpá mà ẹsì ímbá. 13 Má ẹdrípì má ọmvúpì má ní lěélè rĩ pi, má útú ma kòdò lězú muzú ìmi ndrezú vù be tré, tã urukọ' 'bée ugakí mà lẹtì cí cĩngbá ícázú ǎndrũ sǐ. Á lě muụ ẹzì ngaa ìmi ǎsámvú gé, sũ má ní ẹzì ngaa vũrã urukọ' 'bée agá 'bá adri' 'bá Yǎhũdì rú ku rĩ pi ǎsámvú gé rĩ tìnì, ìmi ẹ'yìkí rí Yēsũ Kúrísítò ri.

14 Á 'bá ụ'dúkọ múké Múngú vé rĩ ã tã ǎmbúgú má ẹsì agá, á lě muụ ũlũú Gĩrìkì rĩ pi ní, ǎzini 'bá adri' 'bée Gĩrìkì rú ku rĩ

pi ní, 'bá úmĩ be rĩ pi ní, âzini 'bá azakaza rú rĩ pi ní. ¹⁵ Tã ni sĩ, má ní lězú muzú ú'dúkọ múké rĩ ùlüzú ìmi ní Rómã gá 'dĩlě ãní.

¹⁶ Mâ drĩ ícọ njaá ú'dúkọ múké rĩ vé ùlũngará ã tã sĩ ku, ã'diātāsīyā ìri ùkpó Múngú vé ni, ìri 'bá Yésũ ri ẹ'yĩ 'bá gí rĩ pi pa ìvé ùnjĩkányā agásĩ rá. Drĩdrĩ ni, ì Yāhūdĩ rĩ pi pa, ì kúru 'bá adri 'bá Yāhūdĩ rú ku rĩ pi pa ndō. ¹⁷ Ú'dúkọ múké rĩ, ìri lẹti 'bá rĩ ní adrizú pìrì Múngú ẹndrẹti gé rĩ i'da nĩ. Múngú ri sē 'bá rĩ ícá pìrì 'í ẹndrẹti gé ẹ'yĩngará sĩ, ãzini 'bá rĩ adri muzú pìrì Múngú ẹndrẹti gé ẹ'yĩngará vé tã sĩ, sũ Búkũ Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩni, "Bá tã be pìrì Múngú ẹndrẹti gé rĩ, ìrivé ẹ'yĩngará ri sē ìri tã 'o pìrì."

Ùnjĩkányā ri sē Múngú ã 'a ri vé ùnjĩ ùnjĩ

¹⁸ Múngú ã 'a ve 'bũ gé 'dǎá ùnjĩ ùnjĩ 'bá ri 'bée ùnjĩkányā 'o 'bá, tã áda rĩ gǎ 'bá sĩ rĩ pi ní. ¹⁹ 'Bá ùnjĩkányā 'o 'bá 'dĩni 'dĩ'bée, kọpi nĩkí tã áda Múngú vé rĩ rá, ã'diātāsīyā Múngú i'da tã rĩ kọpi ní rá. ²⁰ ã'diātāsīyā ì ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé, 'bá rĩ pi ndrekí Múngú ã rụ 'bá kuyé, ngá kọpi ní ndree rĩ vũ Múngú ní gbií rĩ, ãzini 'bũ ìri ní gbií rĩ. Kọpi ndrekí ìrivé ùkpō adriípi muzú 'dání'dání rĩ, ãzini kọpi nĩkí ìrivé ọsũkǎ áma ngá ìri ní gbií rĩ pi ã rụ 'bá gá. Kọpi ícókí 'yoó kǐnĩ, ì nĩkí Múngú ri kuyé 'dĩni ku.

²¹ Kọpi ã nĩkí dō Múngú ri rá drǎáāsīyā, kọpi íngúkí Múngú ri ãlunǎni ku, kọpi sėkí kpá ìri ní ọwō'difō ku, kọpi ri tã azakaza vé ni pi ùsũ, ã'diātāsīyā kọpivé yĩkí tã pìrì 'ozú rĩ ábá gí. ²² Kọpi ã 'yokí dō kǐnĩ, ì 'bá tã nĩ 'bá ni pi drǎáāsīyā, kọpi 'bá azakaza rú ni pi. ²³ Kọpi gǎkí Múngú adriípi muzú nyonyo Ùkpō 'Dìpa rĩ ìnjĩgá sĩ, kọpi ri ngá ì ní údé drĩ sĩ sũ 'bá áda tĩni, árinǎ tĩni, ányǎpá tĩni, ìnĩ tĩni rĩ pi ìnjĩ áyu.

²⁴ Kúru Múngú adi kọpi 'í drĩgé sĩ rií tã ùnjĩ ùnjĩ ì ẹsì ní lěé rĩ pi 'duy ngáá muzú. Tã kọpi ní rií 'oó rĩ, ìri drĩnjá sē, kọpi ri ì rụ 'bá áyú rizú ọwũ 'bázú muzú ì ọgũpì sĩ. ²⁵ Kọpi gǎkí tã áda Múngú vé rĩ ẹ'yĩgá

sĩ, kọpi ã'yĩkí tã ùnjō vé rĩ áyu. Kọpi gǎkí rií ngá Múngú ní údé rĩ pi ìnjĩ áyu, kọpi gǎkí Múngú 'bũ pi gbiípi vũ be ì ní rií íngú muzú 'dání'dání rĩ ìnjĩgá sĩ. ãmĩnā.

²⁶ Tã kọpi ní rií 'oó 'dĩri sĩ, Múngú adi kọpi 'í drĩgé sĩ rií ì rụ 'bá áyú tã ùnjĩ 'ozú muzú, ùkú rĩ pi kukí lẹti rizú adrizú ǎgō be rĩ ãní, kọpi gǎkí rií laá ì sĩ ùkú rú.

²⁷ ǎgō rĩ pi kpá 'dĩni, kọpi kukí lẹti rizú adrizú ùkú be rĩ ãní, kọpi gǎkí kpá rií laá ì sĩ ǎgō rú. Kọpi rikí tã drĩnjá sēepi ni 'oó muzú ì ǎsǎmvú gé sĩ ì drĩkǎ sĩ, ùnjĩkányā kọpi ní 'oó 'dĩri sĩ, ìrĩnǎkí kọpi ãní rá.

²⁸ Kọpi ní gǎá Múngú vé tã ẹ'yĩgá sĩ rĩ sĩ, Múngú adi kọpi 'í drĩgé sĩ, sē kọpi rikí tã ùnjĩ ìvé úmĩ ábápi gí rĩ ní lűú kọpi ã 'okí rĩ 'oó muzú, kọpi rikí tã ì ní ícọ 'oó ku ni pi 'oó muzú. ²⁹ Tã ùnjĩ ga kọpi ẹ ẹsì agá tré tré, kọpi ri tã ǎzǎvũ rú ni pi 'o, kọpivé ẹsì ǎmbúgú ngá drĩgé, kọpi ri 'bá rĩ pi ngũ ùnjĩ, kọpi ri ẹsì 'bǎ 'bá ǎzi vé ngá drĩgé, kọpi ri ǎngũ ú'dĩ'dĩ, kọpi ùmbá rú, kọpi ri 'bá rĩ pi ẹ mĩ ù'bǎ, kọpi ri tã ụsũ 'bá urukọ drĩgé ùnjĩ, kọpi ri ǎngũ 'yo'yo. ³⁰ Kọpi ri átángá ùnjĩ 'yo 'bá rĩ pi rụ 'bá gá, kọpi ari'ba Múngú vé ni, kọpi ri 'bá rĩ pi u'da'da, kọpi ri ì íngú kǐnĩ, ì ndėkí 'bá rĩ pi céré nĩ, kọpi ǎfú rú, kọpi ri tã ùnjĩ 'o muzú, kọpi ìnjĩkí 'bá ì tì 'bá rĩ pi ku. ³¹ Kọpi ụsũkí tã pìrì ku, ẹ'yĩngará kọpi ẹ ẹsì agá 'dǎáyo, kọpi lėkí ǎngũ ku, kọpi 'bǎkí ẹsì múké 'bá ǎzi drĩgé ku. ³² Kọpi nĩkí tã pìrì Múngú ní 'yoó rĩ rá kǐnĩ, 'bá rĩ 'o dō tã ùnjĩ, ìri drǎ rá, 'bo 'bá rĩ pi ri tã rĩ 'o muzú ǎkǎ, kọpi ri 'bá rĩ pi ímbá, 'bá rĩ pi ã 'okí tã ùnjĩ 'dĩ'bée muzú.

2

Múngú ri tã lị pìrì

¹ Ìmi ri 'bá urukọ'bée tō, ìmi kǐnĩ, tã kọpi ní 'oó rĩ adri múké ku, 'bo tã ìmi ní 'oó 'dĩri, ìmi ícókí ìmi úná tì ni gé sĩ bǎ ku. Ìmi lĩkí dō tã 'bá rĩ pi drĩgé kǐnĩ, kọpi ri tã ùnjĩ 'o, ìmi ri tã lị ìmi drĩgé ùgōgōlé rú, ã'diātāsīyā ìmi kpá ri tã ǎlu ǎlu kọpi ní 'oó 'dĩri 'o ìndĩ. ² 'Bá nĩkí rá, Múngú lị dō tã 'bá rĩ drĩgé ùnjĩkányā ìri ní 'oó rĩ sĩ, tã ìri ní lị rĩ, ìri pìrì. ³ Ìmi 'bá áda 'dĩ'bée,

ĩmi likí dõ tã 'bá ĩmi ní tõó 'dĩ'bée drĩgé, ĩsúzú ĩmi ri tã ãlu ãlu kôpi ní 'oó 'dĩri 'o, ĩmi ũsũkí ĩmi ícõ ĩmi únã tã Múngú ní ímú lĩ ĩmi drĩgé rĩ sígé sĩ rá? ⁴ ĩmi nĩkí ámã 'yozú kínĩ, Múngú ri ésí be múké, ĩri tã 'du muzú ésí be mãdã, ícõ tã lĩ ĩmi drĩgé mbêlêjá ku 'dĩni kuyé? ĩmi ndrekí tã 'dĩ'bée kú êzĩ ãkõ? ĩmi nĩkí ámã 'yozú kínĩ, Múngú ku ĩmi ní lókí, ĩmi újãkí ri ésí ĩmivé ũnjĩkãnyã agãsĩ 'dĩni kuyé?

⁵ 'Bo tã fi ĩmĩ ésí agã ku, ĩmi gãkí Múngú ri ê'yĩgã sĩ. U'dũ Múngú ní ímúzú tã lĩzú pĩrĩ rĩ kãdõ ícã, Múngú ã 'a ri ímú ve ĩmi ní rá. ⁶ Múngú ri ímú tã lĩ 'bã ãlu ãlu drĩgé ĩrivé tã ĩri ní 'oó rĩ vú sĩ. ⁷ 'Bã tã 'o'bã muzú múké ãndêngará ãkõ rĩ pi, kôpi 'bãkí ésí rizú ĩnjĩngará, íngúngará, adringará muzú nyonyo rĩ ndãzú ĩsúzú. Múngú ri ímú kôpi ní ídri 'dãni'dãni rĩ sê rá. ⁸ 'Bo 'bã ri'bã ĩ tã ũsũ'bã áyu, ũnjĩkãnyã ku'bã ku, tã áda rĩ gã'bã sĩ rĩ pi, Múngú ri ímú kôpi ĩrĩñã rá. ⁹ 'Bã riipi ũnjĩkãnyã 'oópi rĩ, ĩ ímú ĩri ĩrĩñã ũnjĩ ũnjĩ. Drĩdrĩ ni, ĩ í'dõ Yãhũdĩ rĩ pi ĩrĩñã, ĩ kúru íbĩ 'bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ĩrĩñã ndõ. ¹⁰ 'Bo 'bã céré tã 'o'bã pĩrĩ rĩ pi, Múngú rĩ sê ĩ ímú kôpi íngúngũ, ĩ kôpi ĩnjĩnjĩ, ãzini kôpi tãkĩri ĩsú rá. Drĩdrĩ ni, ĩ í'dõ Yãhũdĩ rĩ pi vúgã, ĩri ca 'bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi vúgã. ¹¹ ã'diãtãsiyã Múngú êndrẽtĩ gé, 'bã rĩ pi céré trõtrõ.

¹² 'Bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ã nĩkí dõ tãĩmbĩ Múngú ní êzĩ 'dĩ'bée kuyé drããsiyã, kôpi 'okí dõ ũnjĩkãnyã, Múngú ri kôpi ĩrĩñã ũnjĩkãnyã kôpi ní 'oó rĩ sĩ. Yãhũdĩ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ nĩ'bã rá rĩ pi 'okí dõ ũnjĩkãnyã, Múngú ri kôpi ĩrĩñã kôpi ní tãĩmbĩ rĩ ñõó rĩ sĩ. ¹³ 'Bã Múngú vé tãĩmbĩ yĩ'bã kú bĩ sĩ, tã ni 'du'bã nga'bã ku rĩ pi, kôpi adrikí 'bã pĩrĩ ku Múngú êndrẽtĩ gé. 'Bo 'bã Múngú vé tãĩmbĩ 'du'bã nga'bã rá rĩ pi, kôpi 'bã pĩrĩ Múngú êndrẽtĩ gé. ¹⁴ 'Bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ĩ ĩsúkí dõ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ yĩ kuyé drããsiyã, kôpi ní rĩ tã 'oó pĩrĩ rĩ sĩ, 'dĩri

lũ 'yozú kínĩ, tãĩmbĩ rĩ kôpi ĩ ésí agã 'dãã anigé. ¹⁵ 'Dĩri lũ 'yozú kínĩ, tãĩmbĩ Múngú vé rĩ kôpi ĩ ésí agã 'dãã anigé. Tã kôpi ní rĩ ũsũ rĩ, ĩri lũ kôpi ní, tã ĩ ní rĩ 'oó rĩ ũnjĩ, dõku tã ĩ ní rĩ 'oó rĩ pĩrĩ. ¹⁶ U'dũ ĩ ní ímúzú tã lĩzú 'dãri kãdõ ícã, Múngú ri ímú Kúrísitõ Yésũ rĩ ĩpê tã lĩ 'bã drĩgé tã ũnjĩ 'bã ní rĩ ũzũ kuú 'bã ésí agã 'dĩ'bée ã tã sĩ, 'dĩri u'dũkõ múké mã ní ũlũ rĩ.

Yãhũdĩ rĩ pi vé tã ãzini tãĩmbĩ Mósê vé rĩ

¹⁷ ĩmi ri 'yo ĩmi Yãhũdĩ, ĩmi ri tãĩmbĩ rĩ vé tã 'du nga, ãzini ĩmi ri ĩmi íngú 'yozú kínĩ, ĩmi nĩkí Múngú ri rá, ¹⁸ ĩmi nĩkí tã Múngú ní lëé ĩmi 'okí rĩ rá, ĩmi nĩkí tã múké rĩ pi tã ũnjĩ rĩ be rá, ã'diãtãsiyã ímbãkí ĩmi ní tãĩmbĩ rĩ gĩ, ¹⁹ ĩmi ũsũkí ĩmi ri 'bã mĩ ãkõ rĩ pi ĩ drĩ ko muzú, ĩmi ri ka ũtũjá rú 'bã ri'bã ũnjĩkãnyã 'o'bã ĩnĩñã agã rĩ pi ní, ²⁰ ĩmi ũsũkí, ĩmi kínĩ, ĩmi ri 'bã azakaza rú ni pi ímbã, ãzini ĩmi ri anjĩñã rĩ pi ímbã tã Múngú vé rĩ sĩ, ã'diãtãsiyã ĩmi kínĩ, ĩmi nĩkí tãĩmbĩ rĩ gĩ, ĩri ĩmi ní tã ñĩngará sê, ãzini ĩri sê ĩmi tã áda rĩ nĩ rá.

²¹ 'Bo ĩmi ĩni ri 'bã urũkõ'bée ímbã rá pĩrĩ, tã ĩmi ní ímbã rĩ, ĩmi 'dũkĩ ngãã ku ãsĩ? ĩmi ri 'bã urũkõ'bée ímbã kínĩ, ã ũgũkĩ ngã ku, 'bo ĩmi ri ngã ũgũ ãlé? ²² ĩmi ri lũ 'bã rĩ pi ní õwũ 'bãngará ri ũnjĩ pĩrĩ, ĩmi dí ri õwũ 'bã ĩndĩ ãsĩ? ĩmi kínĩ, ngã ĩ ní údé drĩ sĩ múngú rú 'dĩ'bée ũnjĩ pĩrĩ, ngã ĩmi ní rizú 'bã Múngú ri nĩ'bã kuyé rĩ pi vé ngã jó kôpi ní rizú ĩvé múngú rĩ pi ĩnjĩzú rĩ agã rĩ pi ũgũzú rĩ ã'di? ²³ ĩmi ri ĩmi íngú tãĩmbĩ rĩ sĩ pĩrĩ, ngã ĩmi ní tãĩmbĩ rĩ ñõzú rá rĩ ã'di? Ngã ĩmi ní Múngú ri ĩnjĩzú ku rĩ ã'di? ²⁴ Sũ ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã rĩ tĩni, "Ĩmi sêkĩ 'bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi idekĩ Múngú ri ĩmi tã sĩ."

²⁵ Yãhũdĩ tãĩmbĩ rĩ vé tã 'du'bã nga'bã rĩ pi vúgã 'dãã, ágélé ĩ tĩ lĩngará* ri múké. 'Bo 'bã rĩ ñõ dõ tãĩmbĩ rĩ gĩ, índrẽ sũ 'bã ĩ ní ágélé ni ĩ tĩ lĩ kuyé rĩ tĩni. ²⁶ 'Bã rĩ

2:6 2:6 Sãwũmã 62:12; Nãpi 24:12 **2:24** 2:24 Ísáyã 52:5; Êzêkêlê 36:22 * **2:25** 2:25 Ágélé ĩ tĩ lĩngará: Múngú lũ Ābũrãmã ní kínĩ, anjĩ ãgõ Ābũrãmã vé rĩ pi adrikí dõ caã u'dũ ãrõ gĩ, lã ã ũlĩkĩ kôpi ã ágélé ĩ tĩ rá, lĩzú kínĩ, kôpi anjĩ Múngú vé ni. 'Bã rĩ ã'yĩ dõ 'ĩ ágélé ĩ tĩ sê lĩ gĩ, ĩri tãĩmbĩ Mósê vé rĩ 'du nga. 'Í lã í'dõngará 17:9-14; Êzĩ 15:1-5.

adri dõ Yãhúdĩgú ku, lĩkĩ dõ ãrivé ágélé ě tĩ kuyé drããsiyã, 'du dõ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ ngaá rá, ãri adri mvã Múngú vé ni. ²⁷ 'Bá adri' bá Yãhúdĩ rú ku, ĩ ní kòpi ágélé ě tĩ úlĩ kuyé 'dĩ' bée, kòpi 'dukĩ dõ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ ngaá rá, ĩmi adri' bá Yãhúdĩ 'dĩ' bée, kòpi tã lĩ ĩmi drĩgé rá, ã' diãtãsiyã ĩmi nĩkĩ tãĩmbĩ rĩ rá, ãzini úlĩkĩ kpã ĩmĩ ágélé ě tĩ rá, 'bo ĩmi ñòkĩ tãĩmbĩ rĩ rá.

²⁸ Tĩkĩ dõ mi Yãhúdĩgú, lĩkĩ dõ mĩ ágélé ě tĩ gĩ, 'bo 'í' 'du dõ tãĩmbĩ rĩ ngaá kuyé, mí adri Yãhúdĩgú áda ku. ²⁹ 'Bá rĩ ní adrizú Yãhúdĩgú áda rú, lã Índrĩ Uleteré rĩ ã sã ã újã éšĩ. Ágélé ě tĩ lĩngará, ãri tã rĩ' bá vé ni, lĩngará áda rĩ, ãri éšĩ újãngará, adri tãĩmbĩ ĩ ní sĩ drĩ sĩ rĩ kuyé. Íngúngará múké rĩ, lã Múngú ě íngú 'bã nĩ, adri 'yozú kĩnĩ, 'bã áda ri 'bã íngú ni kuyé.

3

Múngú ri ícò tã 'í ní eziĩ rĩ 'du nga rá

¹ Mi dõ Yãhúdĩgú, ngã múké mí ní ãsũ adringará Yãhúdĩgú rú rĩ agã 'dĩgé rĩ ã' di? Lĩkĩ dõ mĩ ágélé ě tĩ rá, ngã múké mí ní ãsũ 'a ni gé 'dĩgé rĩ ã' di? ² Mi dõ Yãhúdĩgú, tã múké kárakarã anigé mí ní ícò ãsũ rá ni pi. Drĩdrĩ ni, ú' dukò múké Múngú vé rĩ sãkĩ Yãhúdĩ rĩ pi ní.

³ Ádarú Yãhúdĩ urukò' bée ě' yĩkĩ ú' dukò múké Múngú vé rĩ kuyé, kòpi ní tã Múngú ní eziĩ rĩ ě' yĩ kuyé rĩ sĩ. 'Dĩri nyo lũ kĩnĩ, Múngú ícò tã 'í ní eziĩ rĩ 'du ngaá ku 'dĩni rá? ⁴ Kuyé! 'Bã rĩ pi dõ céré ãnjó rú drããsiyã, tã Múngú ní 'yoó rĩ, ãri tã áda, sũ ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã rĩ tĩni,

"Múngú, tã mí ní átã rĩ, ãri adri pĩri, tã mí ní lĩ rĩ, ãri adri pĩri."

⁵ ãnjĩkãnyã 'bã ní riĩ 'oó rĩ, ãri dõ 'da 'bã rĩ pi ní 'yozú kĩnĩ, Múngú ri tã be pĩri pĩri, ngã 'bã ní 'yozú kĩnĩ, Múngú ãrĩnã dõ 'bã, ãri ãnjĩ rĩ ã' di? (Ma ri átã yĩkĩ 'bã áda vé ni sĩ.) ⁶ 'Bo adri 'dĩni ku! Múngú lĩ dõ tã pĩri ku, ãri ícò tã lĩ 'bã adri' bá vũ drĩgé nõgò rĩ pi drĩgé íngónĩ? ⁷ 'Bã ãzi ri ícò 'yo, "ãnjõ má ní úlĩ rĩ, ãri dõ lũ kĩnĩ, tã Múngú

nĩ átã rĩ, ãri tã áda, ĩ dõ Múngú ri íngú ãnĩ rá pĩri, ngã ĩ ní 'yozú kĩnĩ, ma 'bã ãnjĩ rĩ ã' di?" ⁸ 'Bã urukò' bée rikĩ 'yoó kĩnĩ, 'bã kĩnĩ, "Lã 'bã 'okĩ ãnjĩkãnyã, 'bã ãsũkĩ rĩ tã múké." 'Bã 'bã ide' bá 'dĩni 'dĩ' bée, ãri múké Múngú ní tã lĩzú kòpi drĩgé.

'Bã ãzi tã be pĩri ni 'dãáyo

⁹ Kúru 'bã 'yokĩ rĩ ngónĩ? 'Bã 'yokĩ rĩ kĩnĩ, 'bã Yãhúdĩ rú 'bã múké, 'bã ndẽkĩ 'bã adri' bá Yãhúdĩ rú ku rĩ pi rá 'dĩni? Adri 'dĩni kuyé, 'bã 'yokĩ drĩdrĩ rá, 'bã kĩnĩ, Yãhúdĩ rĩ pi 'bã adri' bá Yãhúdĩ rú ku rĩ pi be, 'okĩ céré ãnjĩkãnyã rá. ¹⁰ Sũ ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã rĩ tĩni kĩnĩ, "Bã tã be pĩri Múngú ěndrĩtĩ gé ni 'dãáyo.

¹¹ 'Bã tã Múngú vé rĩ ní fiĩ drĩ ni gé ni 'dãáyo, 'bã úvã 'bããpi Múngú ri ndããpi ni 'dãáyo.

¹² 'Bã rĩ pi céré gãkĩ Múngú ri sĩ, kòpi ícãkĩ kúú Múngú ěndrĩtĩ gé ěziĩ ãkò, 'bã tã 'oópi pĩri ni 'dãáyo, ãlunãni 'dãáyo."

¹³ "Átãngã riipi ãfũúpi kòpi tĩ gé sĩ rĩ ãnjĩkãnyãkãnyã, adri sũ ãvũ ñmããpi ngũúpi ãnjĩ 'bũ agálãsĩla rĩ tĩni, kòpivé ádra ri céré átãngã ãnjõ vé ni átã."

"Átãngã riipi ãfũúpi kòpi tĩ gé sĩ rĩ, sũ kícú ģĩnĩ vé rĩ tĩni."

¹⁴ "Átãngã kòpi tĩ gé rĩ céré ãkengeli, kòpi ri ãngũ wãwã."

¹⁵ "Kòpi nju mbelãnjã mụ 'bã rĩ pi vé ãrĩ dã.

¹⁶ Vũrã kòpi ní rizú écizú rĩ agãsi céré, kòpi ri ngã rĩ pi iza mụzú, 'bã rĩ pi ri ngo mụzú ãnĩ ngongo.

¹⁷ Adringará tã be kĩri rĩ, kòpi nĩkĩ kuyé."

¹⁸ "Kòpi rukĩ Múngú ri ku."

¹⁹ 'Bã nĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ, tãĩmbĩ ĩ ní sĩ 'dĩri, sĩkĩ 'bã ĩ 'bã' bée tãĩmbĩ rĩ ã pãlé gã rĩ pi ní. 'Bã ãzi ícò ãgátã gãã tãĩmbĩ rĩ vé tã sĩ ku, 'bã vũ drĩgé rĩ pi céré ímũ pá tu Múngú ěndrĩtĩ gé, ĩ tã lĩ kòpi drĩgé

ũnjĩkãnyã kôpi ní 'oó rĩ sĩ. ²⁰ Múngú ícò 'bá rĩ ã'yĩ adrii pĩrĩ 'í ẽndrẽtĩ gé 'yẽná tãĩmbĩ ìri ní 'dujú ngaá rĩ sĩ ku, ã'diãtãsiyã 'bá rĩ ícò tãĩmbĩ rĩ 'dujú ngaá céré ku, tãĩmbĩ rĩ, ìri ùnjĩkãnyã 'bá rĩ ní 'oó rĩ i'da nĩ.

È'yĩngará ri sê 'bã adri anji Múngú vé ni

²¹ Nóni Múngú i'da 'bá ní lètĩ ãzi 'bá ní adrizú ãní pĩrĩ 'í ẽndrẽtĩ gé ni gĩ, ícókĩ 'bã 'bãã adrii 'bá pĩrĩ 'bá ní tãĩmbĩ Mósẽ vé rĩ 'dujú ngaá rĩ sĩ ku. Lètĩ ú'dĩ pĩrĩ ì ní i'daá 'dĩri, sĩkĩ tãĩmbĩ Mósẽ vé rĩ agá rá, ãzini nẽbĩ rĩ pi ùlũkĩ kpá rá. ²² 'Bá céré Yèsũ Kúrísítõ ri ẽ'yĩ 'bá gĩ, ẽsĩ 'bã'bée ìri drĩgẽ rĩ pi, Múngú ri kôpi ã'yĩ adri 'bá pĩrĩ 'í ẽndrẽtĩ gé. Lètĩ ãzi túngú 'bá rĩ ní adrizú pĩrĩ Múngú ẽndrẽtĩ gé ni 'dãáyo. ²³ 'Bá céré 'okĩ ùnjĩkãnyã rá, 'bá ãzi ícòpi tã céré Múngú ní lãé 'bá rĩ pi ã 'okĩ rĩ pi 'oópi ni 'dãáyo. ²⁴ Múngú vé ẽsĩ múké rĩ sĩ, ã'yĩ 'bã pĩrĩni adrii 'bá pĩrĩ ni pi, ìpẽ Kúrísítõ Yèsũ ri ímũ 'bã drĩ jeé 'bávẽ ùnjĩkãnyã agásĩ. ²⁵ Múngú ìpẽ Yèsũ ri ímũ drãã rõbõñõ rú, ìrivé ãri dã 'bã trũzú ãní 'bávẽ ùnjĩkãnyã agásĩ. 'Dĩri i'da kĩnĩ, Múngú 'o tã pĩrĩ, 'bã ẽsĩ mãdã ìrĩñã 'bã ùnjĩkãnyã 'o'bã õtũ ìnõgõsĩ rĩ pi kuyé. ²⁶ Múngú 'o tã 'dĩri 'dĩni, 'í i'da rĩ ívé tã pĩrĩ rĩ lókĩ ãndrũ nõri gé, ìri 'bã Yèsũ rĩ ẽ'yĩ 'bá gĩ rĩ pi ã'yĩ adri pĩrĩ.

²⁷ 'Bã nyo ícò 'bã íngú 'yozú kĩnĩ, Múngú ri 'bã 'bã adri pĩrĩ 'bá ní tãĩmbĩ rĩ 'dujú ngaá rĩ sĩ 'dĩni rá? Adri 'dĩni kuyé. Trũkĩ 'bã tã múké 'bá ní 'oó rĩ sĩ kuyé, trũkĩ 'bã tã 'bá ní Yèsũ ri ẽ'yĩ gĩ rĩ sĩ. ²⁸ 'Bã adri pĩrĩ Múngú ẽndrẽtĩ gé, 'bá ní Yèsũ ri ẽ'yĩ gĩ rĩ sĩ, adri 'yozú kĩnĩ, 'bá ní tãĩmbĩ rĩ 'dujú ngaá rĩ sĩ kuyé. ²⁹ Múngú ri nyo 'yẽná Yãhũdĩ rĩ pi vé ni ọ'dũkũlẹ? Adri 'bã adri 'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi vé ni ìndĩ kuyé? Múngú ri 'bã adri 'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi vé ni ìndĩ. ³⁰ Múngú ri 'yẽná ãlu, ìri 'bã ì ní kôpi ã ágélé ẽ tĩ úlĩ gĩ rĩ pi ã'yĩ adri 'bá pĩrĩ ívé ẽ'yĩngará ã tã sĩ, ìri kpá 'bã ì ní kôpi ã ágélé ẽ tĩ úlĩ kuyé rĩ pi

ã'yĩ ívé ẽ'yĩngará ã tã sĩ. ³¹ 'Bá ní Yèsũ ri ẽ'yĩ gĩ rĩ sĩ, 'bã nyo ícò tãĩmbĩ rĩ 'dujú 'be vũgá rá? Adri 'dĩni kuyé, 'bã rúkĩ tãĩmbĩ rĩ vé tã tĩtĩ.

4

È'yĩngará sĩ Æbũrãmã ri 'bã pĩrĩ

¹ Ngá sãepi Múngú ní 'bã ẹ'bĩpĩ Æbũrãmã* ri 'dujú 'bãzú 'bã pĩrĩ rú rĩ ã'di? ² Múngú 'bã té dõ Æbũrãmã ri adrii pĩrĩ ẹzĩ múké ìri ní ngaá rĩ sĩ, Æbũrãmã ri té 'i íngú rá, 'bo Æbũrãmã íngú 'i Múngú ẽndrẽtĩ gé kuyé, ã'diãtãsiyã Múngú 'bã 'bá rĩ adrii pĩrĩ ẹzĩ ìri ní ngaá rĩ ã tã sĩ ku. ³ Búkũ Múngú vé rĩ lũ 'bá ní tã ngóni? Kĩnĩ, "Æbũrãmã ẽ'yĩ Múngú ri rá, Múngú ã'yĩ ìri adrii 'bã pĩrĩ 'í ẽndrẽtĩ gé."

⁴ 'Bá rĩ nga dõ ẹzĩ 'bã ãzi vũgá, mũfẽngã ì ní ìri ùfẽzú rĩ adri 'yozú kĩnĩ, sãkĩ ìri ní fẽfẽ rú kuyé, ì ìri ùfẽ ẹzĩ ìri ní ngaá rĩ sĩ. ⁵ Múngú ri 'bá rĩ ã'yĩ adri 'bã pĩrĩ adri 'yozú kĩnĩ, ẹzĩ ìri ní ngaá rĩ sĩ kuyé, Múngú ri 'bã ùnjĩkãnyã 'oópi rĩ ã'yĩ adri pĩrĩ, ìri ní 'i ẽ'yĩ gĩ rĩ sĩ. ⁶ Búkũ Múngú vé rĩ agá, 'bãgú Dãwũdĩ átã kpá 'dĩni kĩnĩ, Múngú ri 'bá rĩ pi ã'yĩ adri pĩrĩ 'í ẽndrẽtĩ gé, adri 'yozú kĩnĩ, ẹzĩ kôpi ní ngaá rĩ sĩ kuyé.

⁷ "Bã ì ní kôpivé ùnjĩkãnyã trũú gĩ rĩ pi, ãzini 'bã ì ní kôpivé ùnjĩkãnyã ùjĩ gĩ rĩ pi, kôpi tãkĩri ìsũ rá.

⁸ 'Bã Úpĩ ní ìrĩñãã ìrivé ùnjĩkãnyã ã tã sĩ kuyé rĩ, ìri tãkĩri ìsũ rá,

Úpĩ gõ ìrivé ùnjĩkãnyã ã tã ígã dũ ku."

⁹ Tãkĩri Múngú ní sãé 'bã rĩ pi ní 'dĩri, sãkĩ nyo 'yẽná Yãhũdĩ ì ní kôpi ã ágélé ẽ tĩ úlĩ gĩ rĩ pi ní, dõku sãkĩ kpá 'bã adri 'bã Yãhũdĩ rú ku ì ágélé ẽ tĩ úlĩ 'bã kuyé rĩ pi ní ìndĩ? 'Bã rikĩ 'yoó, Múngú ã'yĩ Æbũrãmã ri adrii 'bã pĩrĩ, Æbũrãmã ní ìri ẽ'yĩ gĩ rĩ sĩ. ¹⁰ Múngú ã'yĩ Æbũrãmã ri adrii 'bã pĩrĩ lókĩ ngõri gé? Æ'yĩ ìri ìsũ lĩkĩ ágélé ni ẽ tĩ gĩ yã, dõku ìsũ lĩkĩ drĩ ágélé ni ẽ tĩ kuyé? Múngú ã'yĩ Æbũrãmã ri adrii 'bã pĩrĩ ìsũ

* 4:1 4:1 Æbũrãmã: Múngú zĩ Æbũrãmã ri kĩnĩ, ã ku ívé 'bã 'bẽtĩ ãsãmvú gé rĩ pi, ã ku ívé ãngũ, ã 'de mũyũ ãngũ ãzi ú'dĩ ni gé. Æbũrãmã ri ẹ'bĩpĩ Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ, tĩkĩ ìri ìlĩ ẽlĩfũ ãlu mũdũrũlũ ãrõ (1,800) gé, ìsũ tĩkĩ drĩ Yèsũ ri kuyé. 'Í lã í'dóngará 12-25. 4:3 4:3 Í'dóngará 15:6 4:8 4:8 Sãwũmã 32:1-2

likí drī ágélé ni ē tị kuyé. ¹¹ Ābūrámã ã'yī 'í ágélé ē tị sēé li, ã adri rí bīlēmī rú lūzú kīnī, Múngú ã'yī 'í ìnógòsì, 'í ní Múngú ri ẹ'yī gí rī sī, Múngú ã'yī ìri 'bá pìrì 'í ẹndrẹtị gé, ìsú drī likí ágélé ni ē tị kuyé. 'Bá céré Múngú ri ẹ'yī 'bá gí, sē 'bá ì ágélé ē tị úlì 'bá kuyé rī pi, kòpi céré anjì Ābūrámã vé ni. Ì kòpi lã céré 'bá pìrì, kòpivé ẹ'yīngará ã tã sī. ¹² Ābūrámã ri kpá ẹtẹpì 'bá ì ní kòpi ã ágélé ē tị úlì gí rī pi vé ni, kòpi ùbīkí dō Ābūrámã ã pámvú Múngú ri ẹ'yīzú sù Ābūrámã ní Múngú ri ẹ'yī ìsúzá likí drī ágélé ni ē tị kuyé rī tịni rá.

¹³ Múngú ẹzì kīnī, 'í ìmù ãngū rī sē Ābūrámã pi ní úyú ìrivé rī pi be. Tã ìri ní ẹzì 'dīri adri 'yozú kīnī, Ābūrámã ní tãimbì rī 'duyú ngaá rī sī kuyé, ìri ní Múngú ri ẹ'yī gí rī sī, Múngú 'bã ìri adrii pìrì 'í ẹndrẹtị gé. ¹⁴ Múngú ẹzì té dō ãngū rī 'yéńá 'bá tãimbì rī 'du 'bá nga 'bá rī pi ní, ẹ'yīngará ri té adri ẹzì ãkó, tã Múngú ní ẹzì rī, ìfífì ni ri adri 'dãáyo. ¹⁵ 'Bá rī ñò dō tãimbì rī gí, Múngú ri ìri ìrīnã ãní rá. Tãimbì ã adri té dō 'dãáyo, tã ãzi lūupi kīnī, 'bá rī ñò tãimbì gí 'dini 'dãáyo.

¹⁶ Múngú ri tã ẹzì 'bá 'í ẹ'yī 'bá gí rī pi ní ívé ẹsì múké rī sī. Ẹzì tã ri úyú Ābūrámã vé rī pi ní céré, ẹzì 'yéńá 'bá tãimbì rī rụ 'bá rī pi ní kuyé, ẹzì kpá 'bá ẹ'yīngará be Ābūrámã vé rī tịni rī pi ní ìndī. Ābūrámã ri ẹtẹpì 'bá ẹ'yī 'bá gí rī pi vé ni céré. ¹⁷ Síkì Búkū Múngú vé rī agá kīnī, “Á 'bã mi adrii ẹtẹpì sùrú kárakarà pi vé ni.” Ābūrámã ri 'bá ẹtẹpì Múngú ẹndrẹtị gé 'dãá, ẹ'yī Múngú ãvũ sēepi ìdrìpi gōó ìdri rú, ãzini ngá rī pi gbiipi ìfũupi ngá adriipi 'dãáyo ni agásì rī rá.

¹⁸ Ābūrámã ã ùsù dō 'í ícò mvá tị ku drããsīyã, 'bã ẹsì tã Múngú ní 'yoó, “Mívé úyú ri ìmù ízú kárakarà,” 'dīri ẹ'yīzú rá. ¹⁹ Ābūrámã ã dē dō, ìrivé ìlì lē dō kōdò caá mūdūrũlũ ãlu, ùkú ni Sárã ã adri dō úndó rú drããsīyã, Ābūrámã vé ẹ'yīngará ìsì ìgōó vúlé kuyé. ²⁰ Ābūrámã 'bã 'í ẹsì céré kuú tã Múngú ní ẹzì 'í ní 'dīri drìgé. Adarú Ābūrámã tu pá tịtị

ívé ẹ'yīngará agá, ìrivé ẹ'yīngará 'dīri sē ìngúkì Múngú ri ãní rá. ²¹ Ābūrámã nī ãmá uletere 'yozú kīnī, Múngú ri ùkpò be, ìri tã 'í ní ẹzì rī 'du nga rá. ²² Ābūrámã ní Múngú ri ẹ'yī gí rī sī, Múngú ã'yī ìri adrii 'bá pìrì 'í ẹndrẹtị gé.

²³ Múngú 'bã Ābūrámã ri adrii 'bá pìrì 'í ẹndrẹtị gé, ìri ní Múngú ri ẹ'yī gí rī sī, tã Múngú ní 'yoó 'dīri adri 'yéńá Ābūrámã ní kuyé, ²⁴ Múngú 'yo kpá tã 'dīri 'bá ní ìndī, 'bá ní Múngú Úpí Yésù ri ìngápi gōopi ìdri rú drãngará gálésì rī ẹ'yī gí rī sī, 'bávé ẹ'yīngará 'dīri sē Múngú ní kpá 'bã ã'yī adrii pìrì 'í ẹndrẹtị gé ãní. ²⁵ Múngú sē Yésù ri drãá 'bávé ùnjikãnyã ã tã sī, ìnga ìri gōó ìdri rú, 'í ã'yī rí 'bã adrii pìrì 'í ẹndrẹtị gé.

5

Ẹ'yīngará ri ãyīkò sē

¹ 'Bá ní Múngú ri ẹ'yī gí rī sī, Múngú sē 'bã ícá pìrì 'í ẹndrẹtị gé, 'bã nóni adri tã be kīri Múngú ẹndrẹtị gé, tã múké Úpí Yésù Kúrísítò ní 'oó 'bá ní rī sī. ² Yésù ìjì 'bã 'í daá Múngú ẹndrẹtị gé, ã'yī 'bã ícá pìrì ẹsì múké ívé rī sī, ãzini 'bá ní 'í ẹ'yī gí rī sī. 'Bá nìkì ãmá uletere 'yozú kīnī, 'bã ãyīkò sī, 'bã ri ẹsì 'bã lēzú Múngú vé ñngará pòwũpòwũ 'dãri ìsúzá. ³ 'Bã kpá ìzãngã ìsú rá, 'bo ìzãngã rī agá, 'bã adri ãyīkò sī, ã'diãtãsiyã 'bã ẹsì úmbé ìzãngã rī ã nyangará gá. ⁴ Ẹsì úmbéngará ìzãngã nyazú rī, ìri sē 'bã adri ùkpó ùkpó, Múngú ri 'bã ã'yī rá, adringará ùkpó ùkpó 'dini 'dīri, ìri sē 'bã ẹsì 'bã tã ì ní ìmù 'bã pazú rī drìgé. ⁵ Ẹsì 'bá ní 'bãá tã drìdrì 'dìlé rī drìgé 'dīri, 'bã úvá ícò fũú ãní ku, ã'diãtãsiyã Múngú ìpē Ìndrì Uletere rī ìmù ívé lēngará sēé 'bã ẹsì agá nī.

⁶ Kúrísítò ìmù drãá 'bã paá sã pìrì rī gé, sã 'dãri gé, 'bã ùnjikãnyã agá, 'bã ícókì 'bã paá ùnjikãnyã rī agásì bã ku. ⁷ Ìri ùkpó ùkpó 'bã ãzi ní 'í adizú drãzú 'bã tã be pìrì Múngú ẹndrẹtị gé rī ã tã sī. Sã ãzi ní sī, 'bã ãzi ri ícò 'í adi sē drã 'bã tã be múké rī ã tã sī rá. ⁸ 'Bã adrikì dō ùnjikãnyã agá drããsīyã, Múngú 'í da ívé

lêngará 'bá ní ãmbúgú, ìpě Kúrísítò ri ímù drãá 'bâ tâ sî.

⁹ Múngú ã'yî 'bâ adrií pîrî 'í ëndrètî gé Yésù vé ãrí dãápi rî sî, tâ agaápi rá rî, ìri tâ úmvúlésî Yésù ní 'bâ pazú jîkó Múngú ní tâ lîzú 'bá drîgê rî agásî rî. ¹⁰ 'Bâ adrikí dõ ándúru ari'ba Múngú vé ni drããsiyã, Múngú údé 'bâ ãsámvú 'í be rî ícá múké Mvòpî vé drãngará sî gí. Tã agaápi rá rî, Múngú ri ímù 'bâ pa 'í Mvòpî ní ídrí gí rî sî. ¹¹ 'Bo tâ rî adri 'yéñá 'dî kuyé, 'bâ nóni ãyîkò sî, ã'diãtãsiyã Múngú ìpě Úpí Yésù Kúrísítò ri ímù 'bâ ãsámvú údé Múngú be.

Ádámã pi vé tâ Kúrísítò be rî

¹² Ádámã kã ùnjîkãnyã 'oó gí, sê ùnjîkãnyã ìmùlù 'bá vù drîgê rî pi cére, 'bá rî pi ní rií ùnjîkãnyã 'oó rî sî, sê nóni 'bá rî pi cére ri ùdrãdrã. ¹³ Drîdrî ni, ì ní drî tãimbî Mósê vé rî sêzú kuyé rî gé, ìsúzá 'bá rî pi ri ùnjîkãnyã 'o vù drîgê nõgó. Tãimbî ã adri té dõ 'dãáyo, tâ ãzi lùupi kînî, 'bá rî ñò tãimbî gí 'dîni 'dãáyo. ¹⁴ Í'dózú lókí Ádámã* vé rî gé 'dãá, cîngbá ícázú lókí Mósê† vé rî gé, 'bá rî pi cére rikí ùdrãdrã. Átã 'bá ùnjîkãnyã 'o'bã sù Ádámã ní 'oó Múngú vé tãimbî ñòzú rî tîni kuyé rî pi ùdrãkí rá. Ádámã ri 'bã ãlu, ìjî ùnjîkãnyã 'bã drîgê cére, Kúrísítò ri kpá 'bã ãlu, ímù 'bã paá ùnjîkãnyã agásî cére.

¹⁵ 'Bo fêfê Múngú ní sêé 'bã rî pi ní ési múké sî 'dîri, ãsámvú ni aco 'i ùnjîkãnyã Ádámã ní 'oó rî be rá. Ùnjîkãnyã 'bã ãlu ní 'oó 'dîri sî, ìjî drã 'bã kárakarã pi drîgê. 'Bo tâ agaápi rá rî, ìri fêfê Múngú ní sêé, ìri ní 'bã ãlu Yésù Kúrísítò rî ìsêzú ési múké sî 'bã rî pi trüzú ìvé ùnjîkãnyã agásî rî. ¹⁶ Ùnjîkãnyã Ádámã ní 'oó 'dãri sê ìrîñãkí 'bã rî pi ãní cére. Fêfê Múngú ní sêé 'bã rî pi ní rî, ãsámvú ni aco 'i ùnjîkãnyã Ádámã ní 'oó rî be rá. 'Bã rikí dõ ùnjîkãnyã 'oó mužú dîjî dîjî drããsiyã,

* **5:14** 5:14 Ádámã: Ádámã ri 'bã Múngú ní í'dó gbií drîdrî rî. Ìri étèpî 'bã vù drîgê rî pi vé ni cére. Ìrivé ùkú Évã ri ëndrèpî 'bã vù drîgê rî pi vé ni cére. † **5:14** 5:14Mósê: Yôsèpã kã drãá gí, 'bãgú Èjèpètò vé rî 'bã anjî Ìsèrèlè vé rî pi èzî ngãã tûgèrî rú caá ìlî mûdûrîlû sù (400). Kúru Múngú ní Mósê ri ìpèzú ímùzú anjî Ìsèrèlè vé rî pi pazú adringará tûgèrî rú rî agásî. Múngú sê tãimbî rî Mósê ní, ã lù anjî Ìsèrèlè vé rî pi ní, sêzú ì ní tãimbî rî zîzú tãimbî Mósê vé ni ãní. Tîkí Mósê ri ìsú ãküdè ìlî rî ca mûdûrîlû sù (1,400), ìsú ãküdè tîkí drî Yésù ri kuyé. † Ìlá Wûngará 2-24.

'bã Yésù rî è'yî 'bã gí rî pi, fêfê Múngú ní sêé 'bã ní rî, ìri sê 'bã adri pîrî ìri ëndrètî gé. ¹⁷ Ùnjîkãnyã 'bã ãlu ní 'oó 'dîri sê drãngará órú 'bã rî pi è drî cére. 'Bo tâ agaápi rá rî, 'bã Múngú ní ési múké 'bã kòpi ní, ìri ní kòpi sêé adrií pîrî 'í ëndrètî gé rî pi, kòpi ímù málûngã rú 'bã ãlu 'dîri vé tâ sî, sã kòpi ní mužú adrizú 'bû gé 'dãá rî gé, 'bã 'dîri Yésù Kúrísítò 'i.

¹⁸ Ùnjîkãnyã ãlu Ádámã ní 'oó rî sî, ì té kòdò 'bã rî pi ìrîñã cére, 'bo Kúrísítò 'o tâ ãlu pîrî, sê Múngú ri ícò 'bã rî pi ãrèvú ã'yî cére adri pîrî 'í ëndrètî gé, kòpi ícò ídri 'dãni'dãni rî ìsú rá. ¹⁹ Ádámã ri 'bã ãlu, ìri ní tâ Múngú vé rî 'dujú ngãã kuyé rî sî, sê 'bã kárakarã fikí ùnjîkãnyã 'oó. 'Bo Yésù ri 'bã ãlu, 'du tâ Múngú vé rî pi ãrèvú ngãã cére, sê Múngú ri ímù 'bã kárakarã ã'yî adri pîrî 'í ëndrètî gé.

²⁰ Múngú sê tãimbî rî pi 'bã rî pi ní cére, 'bã rî pi ã ámakí rî ùnjîkãnyã ì ní 'oó rî ãní. 'Bo 'bã rî pi ní rií ùnjîkãnyã 'oó mužú dîjî dîjî rî sî, Múngú vé ési múké ìri ní 'bãá 'bã ní 'dîri gò tî mužú drîgélé.

²¹ Ùnjîkãnyã órú 'bã drî, ìjî drãngará 'bã drîgê, 'bo nóni Múngú vé ési múké tâ be agaápi rá 'dîri pa 'bã rî pi ní, ìri sê 'bã ícá 'bã pîrî Múngú ëndrètî gé. 'Bã è'yîkí dõ Úpí Yésù Kúrísítò ri gí, ìri 'bã ní ídri 'dãni'dãni rî sê rá.

6

Kúrísítò ndê ùkpò ùnjîkãnyã vé rî gí

¹ 'Bã 'yokí rî ngóni? 'Bã rikí nyo ùnjîkãnyã 'oó mužú Múngú ã 'bã rî ívé ési múké 'bã trüzú 'bãvé ùnjîkãnyã agásî 'dîni? ² Adri 'dîni kuyé! 'Bã índrèkí sù 'bã ùdrã 'bã gí ni pi tîni, ùnjîkãnyã gò tâ ãzi 'oó 'bã rú 'bã gá ku, 'bã ícò ri áwí ùnjîkãnyã 'o mužú 'dîni ãlé? ³ Ìmi nîkí kuyé 'yozú kînî, kã 'bã ní bätízîmû sêé, 'bã drãkí Kúrísítò Yésù be trü gí 'dîni kuyé? ⁴ Bätízîmû ì ní sêé 'bã ní rî sî, 'bã

ũdrãkí, sĭkí 'bã sũ ĩ ní Kúrísítõ ri sĭĩ rĩ tĭnĭ, Kúrísítõ íngá gõõ ídri rú rá, 'bã kpá gõ íngá ídri rú sũ Kúrísítõ ní íngá ídri rú Ètèpĭ vé ùkpõ sĭ rĩ tĭnĭ.

⁵ 'Bã drãkí dõ sũ Kúrísítõ ní drãã rĩ tĭnĭ, ĩ kpá ímú 'bã inga gõ ídri rú, sũ ĩ ní ĩri ingaã gõó ídri rú rĩ tĭnĭ. ⁶ 'Bã nĭkí rá 'yozú kĭnĭ, 'bávè rú 'bã ùnjĭkãnyã vé nõri gbãkí pètĭ alambaku sígè Kúrísítõ be trú gí, ùnjĭkãnyã ě ĩsú rí ùkpõ èzĭ ngazú 'bã rú 'bã gá ku, 'bã gõkí adrii túgèrĭ ùnjĭkãnyã vé ni ku. ⁷ Drãngará Kúrísítõ vé rĩ ní 'bã úmú ícá 'í be ngá ãlu rĩ sĭ, sè nóni ùnjĭkãnyã ícá èzĭ ngaá 'bã rú 'bã gá ku.

⁸ 'Bã ní drãã Kúrísítõ be trú rĩ sĭ, 'bã è'yĭkí rá 'yozú kĭnĭ, 'bã kpá ícá ídri ú'dí ĩsú Kúrísítõ be trú rá. ⁹ 'Bã nĭkí rá Kúrísítõ íngá gõõ ídri rú drãngará gálèsila rá, ícá gõõ drãã dĭĩ ku, drã ícá ĩrivé ùkpõ ndèè ku. ¹⁰ Kúrísítõ kã drãã, drã vú ãlu ùnjĭkãnyã vé ùkpõ ndèzú, ĩri nóni ídri rú ri èzĭ Múngú vé rĩ nga.

¹¹ Lè ĩmi nĭkí 'yozú kĭnĭ, ĩmi drãkí gí, ùnjĭkãnyã ícá èzĭ ngaá ĩmĭ rú 'bã gá ku, 'bo Kúrísítõ Yèsũ sè ĩmi ní ídri rĩ gí, ĩmi 'bã Múngú vé ni. ¹² Lè ĩmi kukí ùnjĭkãnyã ã órú ĩmĭ rú 'bã drããpi drãdrã 'dĭri ku, tã ùnjĭ rú 'bã nõri ní lèè rĩ pi, lè ĩmi kukí ãní. ¹³ Lè ĩmi rikí ĩmĭ rú 'bã áyú rizú ùnjĭkãnyã 'ozú ku. Ngá múké rĩ, lè ĩmi sèkí ĩmĭ rú 'bã Múngú ní, sũ ĩ ní 'bã ùdrã 'bã gí rĩ pi ingaã gõõ ídri rú rĩ tĭnĭ. Kúru lè ĩmi áyúkí ĩmĭ rú 'bã tã pĭrĭ 'ozú, ĩmi adrikí pĭrĭ Múngú èndrètĭ gé. ¹⁴ Lè ĩmi kukí ùnjĭkãnyã ã ri ĩmĭ drĭ órú ku, ã'diãtãsiyã ĩmi adrikí tãimbĭ rĩ ã pálé gá kuyé, 'bo èsĭ múké Múngú vé rĩ sè ĩmi ní drĭwãlã gí.

Túgèrĭ tã 'o'bã pĭrĭ rĩ pi

¹⁵ Tã pĭrĭ ĩ ní lèè ã 'okí rĩ íngõri? Èsĭ múké Múngú vé rĩ sĭ, Múngú oyú 'bã tãimbĭ rĩ agásĭ gí, 'dĭri lũ nyo 'yozú kĭnĭ, 'bã rikí ùnjĭkãnyã 'oó muzú 'dĭni? Adri 'dĭni kuyé! ¹⁶ ĩmi nĭkí 'yozú kĭnĭ, ĩmi dõ túgèrĭ 'bã ãzi vé ni, ĩmi ĩrivé tã 'dũ nga, ĩmi dõ túgèrĭ ùnjĭkãnyã vé ni, ĩri ĩmi jĭ fi drã agá, 'bo ĩmi dõ túgèrĭ Múngú vé ni, ĩri sè ĩmi tã pĭrĭ ni 'dũ nga 'dĭni kuyé? ¹⁷ Ùnjĭkãnyã ándúru ĩmi ní 'oó rĩ sĭ, sè

ĩmi adrikí kuú ãní túgèrĭ ùnjĭkãnyã vé ni. 'Bo á sè Múngú ní òwõ 'dĭfõ ãmbúgú, ĩmi ní tã ĩ ní ímbá ĩmi ní rĩ è'yĭ ěsĭ be cérè rĩ sĭ. ¹⁸ Nóni oyúkí ĩmi ùnjĭkãnyã ĩmi ní 'oó rĩ agásĭ gí, ãzini ĩmi újákí nóni ĩmi ícá túgèrĭ èsĭ 'bã 'bée tã pĭrĭ 'ozú ni pi gí.

¹⁹ Má ù'bĭ ĩmivé tã, tã túgèrĭ rĩ pi vé rĩ sĭ, ĩmi nĭkí rí ùkpõ ùnjĭkãnyã vé rĩ ãní. Drĭdrĭ ni, ĩmi adrikí túgèrĭ tĭnĭ ùnjĭkãnyã ĩmi ní rií 'oó muzú dĭĩ dĭĩ 'dĭri sĭ. Kúru nóni lè ĩmi kukí ùnjĭkãnyã ãní, ĩmi 'okí tã pĭrĭ, ĩmi adrikí rí ule Múngú èndrètĭ gé. ²⁰ Ándúru ĩmi ní adrizú túgèrĭ rú ùnjĭkãnyã agá rĩ sĭ, ĩmi ásíkí tã pĭrĭ 'ongará sĭ kuyé. ²¹ Tã múké ĩmi ní ĩsú ùnjĭkãnyã ĩmi ní 'oó drĭnjã sèepi 'dĭri agá rĩ ã'di? Tã ùnjĭ ĩmi ní 'oó 'dĭ'bée, kòpi drã íjĭ ĩmi drĭgé. ²² 'Bo nóni oyúkí ĩmi ùnjĭkãnyã ĩmi ní 'oó rĩ agásĭ gí, ĩmi nóni ãtĭ 'bã Múngú vé ni. Nóni ĩmi ícákí ule Múngú èndrètĭ gé gí, ĩmi ídri 'dáni'dáni rĩ ĩsú rá. ²³ 'Bã ùnjĭkãnyã 'oópi rĩ, ĩri ĩri ùfè drã sĭ, 'bã rĩ è'yĭ dõ 'bávè Úpí Yèsũ Kúrísítõ ri gí, Múngú ri ímú ĩri ní ídri 'dáni'dáni rĩ sè pírinĭ.

7

Ū'bĭkí ãjè ùkú jezú rĩ vé tã

¹ Má èdrĭpĭjí má ómvúpĭjí má ní lèélè rĩ pi, ĩmi nĭkí tãimbĭ Mósè vé rĩ rá, 'bã ídri rú rĩ, ĩri adri tãimbĭ rĩ ã pálé gá, tãimbĭ rĩ drĭ ni órú sã ĩri ní adrizú ídri rú rĩ gé. ² Lè mã ù'bĭ ĩmi ní tã ãjè vé rĩ ùlũú, ágó je dõ ùkú, ĩri dõ drĭ ídri rú, tãimbĭ rĩ kĭnĭ, ùkú rĩ ĩrivé ni, 'bo ágó rĩ drã dõ gí, tãimbĭ rĩ ã'yĭ rá, ágó ãzi ri ícá ówúzĭ rĩ è'yĭ 'í ní ùkú rú rá. ³ Ùkú 'dĭri je dõ ágó ãzi, ĩsúzú ĩrivé ágó rĩ drĭ ídri rú, ùkú 'dĭri 'bã ówũ gí. 'Bo ágó ni drã dõ gí, tãimbĭ rĩ ã'yĭ rá, ĩri ícá ágó ãzi je rá, ícókí ĩri zĭj ówú 'bã ku.

⁴ Má èdrĭpĭjí má ómvúpĭjí má ní lèélè rĩ pi, tã rĩ, ĩri 'dĭni, ĩmi è'yĭkí nóni Kúrísítõ ri gí, ĩmi índrékí sũ 'bã ùdrã 'bã gí rĩ pi tĭnĭ, nóni tãimbĭ rĩ vé ùkpõ nga èzĭ ĩmĭ rú 'bã gá ku. Kúrísítõ ĩ ní ingaã gõó ídri rú drãngará gálèsĭ rĩ sè nóni ĩmi ícákí 'bã ívé ni pi gí, ĩri sè ĩmi tã múké ni pi 'o Múngú ã rú sĭ. ⁵ Lókí ùnjĭkãnyã ní 'bã

ásúzá gí rĩ gé, tãĩmbĩ rĩ sê 'bá rikí ẹsì 'bãã rizú ùnjĩkãnyã 'ozú. Ùnjĩkãnyã 'bá ní 'oó rĩ ìjì drãngará 'bá drĩgè. ⁶ 'Bo 'bá ìndrèkí sũ 'bá ùdrã'bée gí ni pi tĩni, nóni tãĩmbĩ rĩ gò ẹzì ngaá 'bã rù'bá gá ku. 'Bã nóni Múngú ní ẹzì nga létì ú'dí Ìndrì Uleterè rĩ ní lùú 'bá ní rĩ sĩ, adri létì ụkụ tãĩmbĩ ì ní sĩ rĩ vé rĩ sĩ ku.

Tãĩmbĩ Múngú vé rĩ, ìri 'bávè ùnjĩkãnyã i'da àmvè

⁷ Mã 'yo rí ìngóni, mã 'yo rí tãĩmbĩ rĩ ùnjĩkãnyã ìjì? Adri 'dìni kuyé! Tãĩmbĩ té dõ 'dãáyo, má ícò té mávé ùnjĩkãnyã nĩi áamá ku. Má ícò té nĩi áamá 'yozú kìnĩ, ẹsì 'bãngará 'bá àzi vé ngá drĩgè rĩ ùnjì 'dìni ku. 'Bo tãĩmbĩ rĩ kìnĩ, "Lè mì 'bã ẹsì 'bá mì gãrà gá rĩ vé ngá drĩgè ku." ⁸ Ùnjĩkãnyã ìsú létì tãĩmbĩ rĩ áyúzú, mã 'bã rí ẹsì 'bá àzi vé ngá drĩgè dđi dđi. 'Bo tãĩmbĩ té dõ 'dãáyo, ùnjĩkãnyã rì té adri ùkpõ àkó. ⁹ Má ní drì tãĩmbĩ rĩ nĩzú kuyé rĩ gé, á rì adrii bãdãrú, 'bo vùdrĩ ni gé, má kã nĩi áamá 'yozú kìnĩ, tãĩmbĩ anigé, sè á nĩ áamá 'yozú kìnĩ, ùkpõ ùnjĩkãnyã vé rĩ ású ma gí, sè á fi létì drãngará vé ni agá. ¹⁰ Má ìsú nĩi áamá 'yozú kìnĩ, tãĩmbĩ àlu àlu kòdò ìdri sèepi rĩ, sè Múngú lì mávé tã ùnjì, ìjì drãngará má drĩgè.

¹¹ Ùnjĩkãnyã ìsú létì tãĩmbĩ rĩ áyúzú, mã mì ù'bãzú àní, ìjì drãngará má drĩgè. ¹² 'Bo tãĩmbĩ Múngú vé rĩ uleterè, ìri pìrì, ìri múké. ¹³ Tãĩmbĩ adriipi múké 'dìri, ìri nyo ícò drãngará ìjì má drĩgè rá? Ícò ìjì àlujani ku! Múngú áyú tãĩmbĩ adriipi múké 'dìri, lüzú má ní kìnĩ, ùnjĩkãnyã rì ùnjì.

È'dì 'dìngará ùnjĩkãnyã be rĩ

¹⁴ Tãĩmbĩ rĩ Múngú sè nĩ, 'bo ma 'bá áda, má ícà kuú tũgèrĩ rú ùnjĩkãnyã drĩgè. ¹⁵ Á nĩ tã má ní rií 'oó rĩ kuyé. Tã pìrì má ní kòdò lèè 'oó rĩ, á 'o ku, 'bo tã má ní kòdò gãá sĩ rĩ, ma rì 'o rá. ¹⁶ Mã 'o dõ tã pìrì ku drãããsiyã, á nĩ rá tã má ní rií 'oó rĩ ùnjì, má à'yĩ rá tãĩmbĩ rĩ múké. ¹⁷ Adri 'yozú kìnĩ, ma rì tã ùnjì 'dìri 'o àkã yã 'dìni kuyé, ùnjĩkãnyã fiipi kú má ẹsì agá nòri sè ma rì tã ùnjì 'dìri 'o nĩ. ¹⁸ Á nĩ

rã tã àzi múké má ẹsì agá àlujani 'dãáyo, á lè dõ kòdò tã múké 'oó, àní sè má ícò 'oó bã ku. ¹⁹ Á lè kòdò tã múké 'oó, 'bo má ícò 'oó ku. Á lè kòdò tã ùnjì 'oó ku, 'bo ma rì tã ùnjì rĩ 'o rá. ²⁰ Ma rì tã ma ní kòdò ícò 'oó ku ni 'o mužú, 'dìri lũ 'yozú kìnĩ, á 'o tã rĩ àkã kuyé, ùnjĩkãnyã fiipi má ẹsì agá rĩ sè ma rì tã rĩ 'o nĩ.

²¹ Tãĩmbĩ rĩ i'da má ní uleterè, má kãdõ lèè kòdò tã múké 'oó, ma gò rì ùnjĩkãnyã 'o mužú áyú. ²² Á lè tãĩmbĩ Múngú vé rĩ ẹsì be cérè. ²³ 'Bo tãĩmbĩ àzi anigé, ìri rì ẹzì nga mã rù'bá gá, ìri rì ẹ'dì 'dì tãĩmbĩ Múngú vé rĩ be mã ẹsì agá. Tãĩmbĩ 'dìri rù má ícà kuú tũgèrĩ ùnjĩkãnyã vé ni, ìri sè ma rì ùnjĩkãnyã 'o nĩ. ²⁴ Á, ìzãngã mávé nòri! À'di rì ícò ma pa ùnjĩkãnyã ma jìpi fiipi drã agá nòri drĩgè sĩ nĩ? ²⁵ Á sè òwõ'difò Múngú ní, Úpì Yèsù Kúrísitò ní 'bã paá 'bávè ùnjĩkãnyã agásì rĩ sĩ.

Mávè ùmĩ gé nòlé, ma tũgèrĩ riipi tãĩmbĩ Múngú vé rĩ 'duupi ngaapi ni, 'bo ùnjĩkãnyã má ní rií 'oó rĩ sĩ, má ícà nóni kú tũgèrĩ ùnjĩkãnyã vé ni.

8

Ìndrì Uleterè rĩ 'bá ní ìdri sè nĩ

¹ Nóni 'bá Kúrísitò Yèsù rì ẹ'yĩ 'bá gí rĩ pi, ícókì tã lìjì kòpi drĩgè ku, ² à'diãtãsiyã Ìndrì Uleterè ùkpõ be ìdri ìngápi Kúrísitò Yèsù vùgá rĩ sèepi ìmi ní rĩ, oyù ìmi ìfũú ùkpõ ùnjĩkãnyã riipi ìmi jìpi fiipi drã agá rĩ sùgè sĩ gí. ³ Tãĩmbĩ Mósè vé rĩ ícò 'bá ní ìdri sèè ku, à'diãtãsiyã ùnjĩkãnyã riipi 'bã drì ọrùpi 'dìri sè 'bá ícàkì kuú ùkpõ àkó. 'Bo Múngú ìpè ívé Mvã, ìmùkì ìri tìjì 'bá áda rú, sũ 'bá vũ drĩgè nògò ùnjĩkãnyã be rĩ tĩni, adi 'i sèè drãá 'bávè ùnjĩkãnyã tì gé. Múngú sè Kúrísitò rì drãá tã lìzú ùnjĩkãnyã drĩgè. ⁴ Múngú 'o tã 'dìri 'dìni, 'bã 'okì rì tã pìrì sũ tãĩmbĩ Mósè vé rì ní lèè rì tĩni, 'bã 'bàkì rì ẹsì tã ùnjì rù'bã nòri ní lèè rì pi drĩgè ku, 'bã 'dukì rì tã Ìndrì Uleterè rì ní lèè rì pi ngaá áyú.

⁵ 'Bá ẹsì 'bã'bée ùnjĩkãnyã rù'bã nòri vé rĩ drĩgè rĩ pi, kòpi rì ẹsì 'bã cérè tã rù'bã nòri vé rĩ drĩgè. 'Bo 'bá ẹsì 'bã'bée Ìndrì

Uletere rĩ drĩgé rĩ pi, kôpi ri ẹsị 'bã céré tã Índrí Uletere rĩ ní lée ã 'okí rĩ drĩgé. ⁶ 'Bá ẹsị 'bãápi kú céré ùnjĩkãnyã drĩgé rĩ, ìrivé ùdũ drãngará. 'Bo 'bá ẹsị 'bãápi tã Índrí Uletere rĩ ní lée ã 'okí rĩ drĩgé rĩ, ìri ídri 'dání'dání rĩ ịsụ rá, ązini ìri tãkiri ịsụ rá. ⁷ 'Bá ẹsị 'bãápi kú ùnjĩkãnyã drĩgé rĩ, ìri ảrĩ 'bá Múngú vé ni. 'Bá sũ 'dĩri tịni 'dĩri, gã tãimbị Múngú vé rĩ sị, ícọ tãimbị rĩ ngaá ku. ⁸ 'Bá ẹsị 'bã'bee ùnjĩkãnyã rụ'ba nōri vé rĩ drĩgé rĩ pi, sē Múngú ní ảyĩkọ ku.

⁹ Nóni ùnjĩkãnyã ícọ ìmĩ drĩ ọrụ ku. 'Bo Índrí Múngú vé rĩ dō ìmĩ ẹsị agá anigé, ìri ìmĩ drĩ ko nĩ. Índrí Kúrísítō vé rĩ dō 'bá rĩ ẹ ẹsị agá 'dãáyo, 'bá 'dĩri adri Kúrísítō vé ni ku. ¹⁰ Kúrísítō ri dō ìmĩ ẹsị agá anigé, ìmivé rụ'ba ri dō ícọ drã rá ìmi ní ùnjĩkãnyã 'oó rĩ sị drããsịyã, ìmivé índrí ri áwí adri ídri rú, ả'diãtãsịyã Yẹsũ sē ìmi ícákí pịri Múngú ẹndrẹti gé gí. ¹¹ Múngú Yẹsũ ri ingaápi gōó ídri rú drãngará gálésĩ rĩ, ìrivé Índrí dō ìmĩ ẹsị agá anigé, ìri ívé Índrí Uletere ìmĩ ẹsị agá rĩ áyú ìmivé rụ'ba drãápi gí rĩ újã ícã gō ídri rú.

¹² Má ẹdrípịi má ọmvúpịi má ní léele rĩ pi, lē 'bã 'okí tã múké, lē 'bã rikí ùnjĩkãnyã rụ'ba nōri ní lée rĩ 'oó ku. ¹³ ìmi áwíkí dō rií ùnjĩkãnyã rụ'ba nōri ní lée rĩ 'oó, ìmivé ùdũ ri adri drãngará. 'Bo Índrí Uletere rĩ dō ìmĩ ẹsị agá anigé, ìri ìmi ìzã ko ìmi ugazú, ìmi gōkí rí ùnjĩkãnyã 'oó dđi ku, Índrí Uletere rĩ kuru ìmi ní ídri 'dání'dání rĩ sē. ¹⁴ 'Bá Índrí Uletere Múngú vé rĩ ní rií kôpi ẹ drĩ koó rĩ pi, kôpi anji Múngú vé ni. ¹⁵ Índrí Múngú vé rĩ sē ìmi adrikí tũgẽrĩ ụrĩ rú ni pi kuyé, ìmi ịsụkí Índrí Múngú vé rĩ gí, ìmi nóni anji Múngú vé ni. Índrí Múngú vé rĩ sē 'bã ri Múngú ri zị "Ábã, 'Bá Ẹtẹpi." ¹⁶ Índrí Múngú vé rĩ, ìri sē 'bã nĩ ámã uletere 'yozú kínĩ, 'bã anji Múngú vé ni. ¹⁷ Nóni 'bá ní adrií anji Múngú vé ni rĩ sị, 'bã drĩlé múké ìri ní sēé Kúrísítō ní rĩ ịsụ rá, 'Bá nyakí dō ìzãngã sũ Kúrísítō ní nyaá rĩ tịni, Múngú ri kpá ímụ 'bã íngú sũ ìri ní Kúrísítō ri íngú rĩ tịni.

'Bá Múngú vé rĩ pi ùmvúlesĩ tã múké ịsụ rá

¹⁸ Á nĩ ámã múké, ìzãngã 'bá ní nyaá ảndrũ nōri, ìri anigé, 'bo íngúngará ùmvúlesĩ Múngú ní ímụzú 'bã íngúzú rĩ, tã ni aga rá. ¹⁹ Ngã ảrẹvú céré Múngú ní gbií vũ drĩgé nōgó rĩ pi, kôpi ri ẹsị 'bã rizú ụ'dụ Múngú ní ùmvúlesĩ 'bã adri'bee anji ívé ni pi rú rĩ 'dazú rĩ ùtẹzú. ²⁰ Ngã Múngú ní gbií rĩ pi ẹ drĩ ábákí céré, adri 'yozú kínĩ, kôpi lẹkí nĩ yã 'dini ku, Múngú lē tã rĩ ã 'o 'i 'dini nĩ. Ngã ì ní údé rĩ pi ímụ ẹsị 'bã 'yozú kínĩ, ²¹ ì ímụ ì pa drã sile gá sị rá, ązini ì ícókí ọmaá ku, ì ímụ drĩwãlã ịsụ fizú anji Múngú vé dđngará pọwụpọwũ rĩ ịsụ'ba rĩ pi ảsámvú gé rá.

²² Ngã ảrẹvú céré vũ drĩgé nōgó rĩ pi, kôpi ri drĩ cị ambamba cĩmgbã lókí ảndrũ rĩ gé, sũ ùkú riipi mvã tĩpi rĩ ní rií drĩ cị rĩ tịni. ²³ Adri 'yẹnã ngã 'dĩ'bee ri drĩ cị nĩ kuyé, 'bã Yẹsũ ri ẹ'yĩ'ba gí nō'bee, 'bã kpá ri drĩ cị ìndĩ, tã 'bá ní rií ụ'dụ Múngú ní ímụzú 'bã ả'yizú adrizú anji ívé ni rú rĩ ùtẹzú rĩ sị, Índrí Uletere rĩ sē 'bã nĩkí tã 'bá ní rií ùtẹé rĩ gí, ązini sē 'bã nĩkí tã Múngú ní ímụzú 'bã rụ'ba újázú ícázú ụ'dí, 'bã rụ'ba ní gōzú drãzú dđi ku rĩ gí. ²⁴ Tã 'bá ní ẹsị 'bãzú drĩ ni gé rĩ, ìri 'bã pa nĩ. Nóni 'bã ri ẹsị 'bã drĩwãlã ì ní ímụ sēé 'bá ní rĩ ùtẹzú, 'bo 'bã ịsụkí drĩ kuyé. 'Bá ảzi ícọ ẹsị 'bãã ngã 'í ní ịsụ gí rĩ ã tã ụsũzú ku. ²⁵ 'Bo 'bã dō ri ẹsị 'bã ngã 'bá ní drĩ ịsụ kuyé rĩ drĩgé, lē 'bã 'bãkí ẹsị mãdã rizú ùtẹzú.

²⁶ 'Bá ní adrií tã be múké kuyé rĩ sị, Índrí Uletere rĩ 'bã ìzã ko nĩ. ả'diãtãsịyã 'bã nĩkí ngã 'bá ní lée ẹ'yị Múngú vugá rĩ zịbe ku, Índrí Uletere rĩ 'bá ní Múngú ri zị ìzãngã be ảmbúgú 'í ẹsị agá, 'bã ảzi ícọ tã ni átã bã ku. ²⁷ Múngú riipi 'bã ẹsị ndreépi rĩ nĩ ùmĩ Índrí Uletere rĩ vé rĩ rá, ả'diãtãsịyã Índrí Uletere rĩ ri Múngú ri zị 'bã ẹ'yĩ'ba gí rĩ pi ní, sũ Múngú ní lée rĩ tịni.

Tã ảzi 'bã gũpịi ảmvé Múngú vé lẹngará agásĩ ni 'dãáyo

²⁸ 'Bá nĩkí kpá rá 'yozú kínĩ, tã ri'ba 'bã ịsụ'bee rĩ pi agásĩ, Múngú ri tã múké 'o

'bá 'i lě 'bá lě lě rĩ pi ní nĩ, tã ni íbĩ íngá é s̄i ni agá, ũpē íngá 'bá 'dĩ 'bée nĩ. ²⁹ Múngú nĩ 'bá 'dĩ 'bée í nógó s̄i, ũpē k̄opi ímú adrii s̄i 'i Mv̄opi t̄ini, Yēsũ ri k̄opi ní Mv̄á k̄ayú Múngú vé anji kárakará rĩ pi ãsámví gé. ³⁰ Múngú ã 'yĩ 'bá 'í ní ũpēé 'dĩ 'bée nĩ, z̄i kpá 'bá 'dĩ 'bée nĩ, k̄opi ē ímúkí rí adrii 'bá ívé ni, 'bã k̄opi adrii 'bá p̄iri 'í ęndr̄eti gé, z̄i k̄opi, ē ímúkí rí k̄opi íngú s̄i 'i ní 'i íngú rĩ t̄ini.

³¹ Tã 'dĩ 'bée ã tã s̄i, 'bã átákí rí íngóni? Múngú ri dō 'bá be tr̄ú, 'bá ãzi ri nyo ícó 'bã 'o ũnjí rá? ³² Múngú uga ívé Mv̄á 'bã tã s̄i kuyé, ĩpē ĩri 'bá ní rá. Múngú 'o dō tã 'bá ní 'dĩri t̄ini, ícó nyo 'bá ní ngá ãrēvú sēé cére pírini ku? ³³ Múngú 'yo dō k̄inĩ 'bá ívé 'í ní ũpēé 'dĩ 'bée anji ívé ni, ãzini 'bã k̄opi adrii 'bá p̄iri 'í ęndr̄eti gé gí pírí, ã 'di ri ícó tã ĩj̄i k̄opi dr̄igé, k̄opi tōzú 'yozú k̄inĩ k̄opi ũnjí nĩ? ³⁴ ã 'di ri ícó 'yo k̄opi ũnjí nĩ? Kúrísitō Yēsũ dr̄a k̄opi ã tã s̄i, íngakí ĩri gōó ídri rú, nóni úrí Múngú vé dr̄i ęndép̄i gé, ĩri ri Múngú ri z̄i k̄opi ní.

³⁵ Ngá ãzi nyo ícóp̄i 'bã ãsámví acoóp̄i Kúrísitō be lęngará Kúrísitō ní 'bã lęzú 'dĩri agásĩ ni anigé? Tã ũkpó ũkpó, ĩzāngā, ọc̄ungará, ẹb̄ir̄i, bōngó ãkō, tã ũnjí dr̄a ĩj̄i pi ni, tã 'i ní ũlāá 'dĩ 'bée, k̄opi nyo ícó 'bã ãsámví aco Kúrísitō be rá? ³⁶ S̄ikí Búkũ Múngú vé rĩ agá k̄inĩ, "Mĩ tã s̄i, ú 'dú ãlu ãlu, 'bá rĩ pi lękí rií 'bã ú 'dĩ,

'bá índr̄ekí s̄i k̄ãb̄ilō 'i ní rií úl̄il̄i rĩ pi t̄ini."

³⁷ Tã ãzi 'bã ḡũp̄i ãmvé ni 'dãáyo. Tã ũnjí 'dĩ 'bée kádō 'bã ís̄ú, 'bã ícó pá tu t̄it̄i ũkpō Kúrísitō 'bã lęépi lę lě rĩ vé rĩ s̄i. ³⁸ Má ép̄i tã 'dĩri s̄i múké múké 'yozú k̄inĩ, dr̄angará, dōku ídri, dōku māl̄ayíkã, dōku índr̄i ũnjí rĩ pi,* dōku tã nóni ri 'bã 'i nga 'bée rĩ pi, dōku tã úmvúlésĩ ímú 'bã 'i nga 'bã dr̄idr̄i 'dĩl̄e rĩ pi, dōku ũkpō ur̄uk̄o 'bée, ngá 'dĩ 'bée ícókí 'bã ãsámví acoó Múngú 'bã lęépi lę lě rĩ

be ku. ³⁹ Ũkpō íngá 'bã 'bũ gélésĩ rĩ pi, dōku ũkpō vũ dr̄igé nōgó āngú w̄il̄iw̄il̄i rú rĩ agá rĩ pi, ngá Múngú ní gbií rĩ pi, ícókí 'bã ãsámví acoó lęngará Múngú ní 'i 'dãá 'bã ní Kúrísitō Yēsũ 'bávé Úp̄i ã r̄ú 'bã gá 'dĩri agásĩ ku.

9

Múngú ĩpē ĩs̄erélē rĩ pi nĩ

¹ Kúrísitō nĩ rá, tã má ní átá rĩ, ĩri tã áda, adri ũnjō ku, ȳik̄i mávé rĩ, ãzini Índr̄i Uleterē rĩ lũ kpá má ní k̄inĩ, tã má ní átá rĩ tã áda. ² ĩzāngā fi má é s̄i agá, sē má é s̄i n̄ō ambamba ³ má é 'd̄ip̄áa Yāhūd̄i rĩ pi ã tã s̄i. Á lě Múngú ã tri ma, ã aco 'bã ãsámví Kúrísitō be, má é 'd̄ip̄áa Yāhūd̄i rĩ pi ē ís̄úkí rí pangará bēs̄inĩ. ⁴ K̄opi 'bã ĩs̄erélē vé ni, Múngú ũpē k̄opi adrii anji ívé ni. Múngú 'i 'da ívé d̄ingará p̄ow̄p̄ow̄w̄ rĩ k̄opi ní, Múngú r̄u ũndĩ k̄opi be, ęzi ívé t̄aimb̄i k̄opi ní. K̄opi ã rikí 'i ĩnj̄i J̄o Múngú vé rĩ agá, ãzini k̄opi ē ís̄úkí rí tã 'í ní ęz̄i rĩ bēnĩ. ⁵ Ābūrámã pi, ĩsákã be, Yōkóbũ s̄i, k̄opi Yāhūd̄i rĩ pi vé é 'b̄ip̄i dr̄idr̄i rĩ pi, t̄ikí Yēsũ Kúrísitō ri 'bã áda rú, íbĩ ĩf̄uú úyú ĩs̄erélē vé rĩ agá, Yēsũ Kúrísitō ri Múngú 'i, ĩri ngá ãrēvú dr̄igé s̄i cére āmbúgú, ē íngúkí ĩri m̄uzú 'd̄ani 'd̄ani! Ām̄inã.

⁶ Ícókí 'yoó tã Múngú ní ęz̄i Yāhūd̄i rĩ pi ní rĩ, 'dú tã ni ngaá ku yã 'd̄ini ku. Adri 'yozú k̄inĩ, 'bã ĩs̄erélē vé rĩ pi cére n̄ikí Múngú ri rá yã 'd̄ini kuyé. ⁷ Úyú Ābūrámã vé rĩ pi* adrikí cére anji Ābūrámã vé ni kuyé. Múngú 'yo ívé búkũ agá k̄inĩ, "Úyú mívé rĩ pi ímú ĩf̄u ĩsákã† r̄ú 'bã gá." ⁸ Tã 'dĩri lũ 'yozú k̄inĩ, anji Ābūrámã ní t̄i r̄ú 'bã r̄ú 'bã rĩ pi adrikí anji Múngú vé ni ku, anji Múngú ní tã ni ęz̄i rĩ, k̄opi adri anji Múngú ní 'd̄uđú 'bãá anji Ābūrámã vé ni rú ni pi. ⁹ Tã Múngú ní ęz̄i rĩ 'd̄ini k̄inĩ, "Ma ímú ĩgō sã n̄ori t̄ini

8:36 8:36 S̄aw̄mã 44:22 * **8:38** 8:38 Índr̄i ũnjí rĩ pi: Índr̄i ũnjí rĩ pi ándúrú māl̄ayíkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãá, k̄opi n̄ókí t̄aimb̄i Múngú vé rĩ, Sātánã ri k̄opivé āmbúgú. Múngú ídr̄o k̄opi 'bũ gé 'dãásĩ vūgá n̄ōó, k̄opi gōkí ufuú índr̄i ũnjí, k̄opi ri 'bã rĩ pi ní ĩzāngā sē vũ dr̄igé nōgó. 'Í lã 'dangará 12:7-9. * **9:7** 9:7 Úyú Ābūrámã vé rĩ pi: Múngú ĩpē úyú Ābūrámã vé rĩ pi cére adrii anji ívé ni kuyé. ĩpē 'yęná úyú Sárã pi ní t̄i Ābūrámã be rĩ pi áyu, ĩpē ĩs̄imãl̄e Āgárã ní t̄i Ābūrámã be rĩ kuyé. † **9:7** 9:7 ĩsákã: ĩsákã ri mv̄á Múngú ní ęz̄i Ābūrámã ní rĩ. 'Í lã 'dóngará 17-35. **9:7** 9:7 'Ídóngará 21:12

rĩ gé, ílí drũ rĩ agá, Sárã ri ímụ mvá ágó tị rá.”

¹⁰ Ísákã ri 'bávé ẹ'bípi, je Rēbékã ri 'í ní ùkú rú, Rēbékã tị ìri ní anjì āgō ẹtị rú, ¹¹ 'bã nĩkí rí 'yozú kínì, lẹtị Múngú ní 'bá ìpězú rĩ pịrị. Sã Rēbékã ní drĩ kọpi tizú kuyé, dōku kọpi ní drĩ tã múké 'ozú kuyé, dōku tã ùnjí 'ozú kuyé rĩ gé, ¹² Múngú 'yo Rēbékã ní kínì, “Mvá kãyú rĩ ímụ ẹzị nga mvá ụdụ rĩ ní.” Múngú 'yo tã rĩ 'dínì lǔzú kínì, ìpè 'bá rĩ ẹzị ìri ní ngaá múké rĩ ã tã sī ku. ¹³ Síkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kínì, “Á lē Yōkóbũ† ri áyu, á gã Ìsōwũ rĩ sī.”

¹⁴ 'Bã 'yokí rí ngóni? 'Bã 'yokí rí kínì, tã Múngú ní 'oó 'dĩri adri pịrị ku? Adri 'dínì kuyé! ¹⁵ Múngú 'yo Mósē ní kínì, “Má ẹsị ri adri ìdríkídri 'bá má ní ìpěé rĩ ní,

ma ícọ 'bá má ní lēé rĩ ẽ ìzã ko rá.”

¹⁶ Tã 'dĩ'bee nga 'i tã 'bá áda ní lēé rĩ sī ku, dōku ùkpō 'bá áda vé ni sī ku, ìri 'i nga ẹsị ìdríkídri Múngú vé rĩ sī. ¹⁷ Síkí Búkũ Múngú vé rĩ agá, Múngú 'yo 'bāgú Ẹjẹpétō vé rĩ ní kínì, “Ma sē mi ícá 'bāgú rú, ma mávé ùkpō i'da mí ní, kúru 'bá vũ drìgè rĩ pi cére ímụ nĩ áamá 'yozú kínì, ma Múngú 'i.” ¹⁸ Múngú vé ẹsị ri adri ìdríkídri 'bá ìri ní ìpěé lēé ẹsị ìdríkídri 'bãá ìri ní rĩ ní. Múngú ụsũ dō 'í lē 'bá rĩ ẽ drĩ ẽ ícá ùkpó ùkpó, ìri ícọ 'o rá.

¹⁹ 'Bá ãzi ri ícọ 'yo, “Múngú lē dō 'bã 'okí tã rĩ sũ 'í ní lēé rĩ tịni pírì, ngá ìri ní 'yoó 'bã ùnjí rĩ ã'di? ã'di ri ícọ tã Múngú ní ụtịjí gí rĩ ñō nĩ?” ²⁰ 'Bo mi ã'di 'i átángá 'yoópi Múngú ní 'dínì? Ngá ì ní údé rĩ, ìri nyo ícọ 'yo 'bá 'i údépi rĩ ní, “Mí údé ma 'dínì ասի 'dínì rá?” ²¹ 'Bá riipi ùdrí gbiipi rĩ, urretè ǎlu ǎlu 'dĩri sī, ìri ícọ ùdrí rĩ ǎzi gbi, ìri ìgĩrĩ múké múké, ìri ǎzi rĩ gbi ìgĩrĩ ku.

²² Múngú lē ívé jìkó i'daá, ǎzini ívé ùkpō i'daá 'bá ì ní lēé ú'dị rĩ pi ní tã lizú ǎní kọpi drìgè, 'bo ìri tã ni 'dụ muzú ẹsị be mǎdã. ²³ Múngú ri kpá ívé dǐngará

pōwũpōwũ rĩ i'da 'bá 'í ní ùpěé lēé ẹsị múké 'bãá kọpi ní rĩ pi ní rá, ²⁴ 'bá ìri ní ùpěé rĩ 'bã 'i, Yāhūdī rĩ pi, ǎzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi. ²⁵ Búkũ nẹbĩ Ōsýã ní sī rĩ agá, Múngú 'yo 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi ní kínì,

“Ìmi adri'bee 'bá mávé ni kuyé 'dĩ'bee, nóni ma ìmi zị 'bá mávé ni.

Ìmi 'bá má ní ǎndúru lēé ku 'dĩ'bee, ma ímụ ìmi lēlè.”

²⁶ Búkũ Múngú vé rĩ 'yo kpá 'dínì kínì, “Vũrã ǎlu ǎlu ǎndúru má ní 'yoó ìmi ní kínì,

“Ìmi adrikí 'bá mávé ni ku 'dĩri,' nóni ma 'yo,

“Ìmi ímụ adri anjì mávé ni, ma Múngú adriipi ídri rú rĩ 'i.”

²⁷ Nẹbĩ Ísáyã átá 'bá Ìsērélē vé rĩ pi ã tã sī 'dínì,

“Bá Ìsērélē vé rĩ pi ã adrikí dō kárakará cinyáfã yǐ agá rĩ tịni drǎáásiyã, 'yéná ì ímụ kọpi ẽ ìmbítã ì ní kuú kinikinijá 'dĩ'bee pa áyu.

²⁸ Úpí ri ímụ 'bá vũ drìgè rĩ pi ìrĩñã rá, ìri kọpi ìrĩñã mbēlējã.”

²⁹ Tã rĩ ímụ 'i nga sũ Ísáyã ní 'yoó drĩdrĩ rĩ tịni,

“Úpí Múngú ã ku té dō 'bá rĩ pi vé úyú ẽ ìmbítã ku,

'bã té ùdrã cére sũ 'bá kũrụ Södómōš vé rĩ agá rĩ pi

ní ùdrãá 'bá kũrụ Gómórã vé rĩ agá rĩ pi be rĩ tịni.”

Ìsērélē rĩ pi ẹ'yǐkí Múngú ri kuyé

³⁰ 'Bã 'yokí rí ngóni? 'Bá ǎndúru adri'bá Yāhūdī rú ku, tã 'o'bá pịrị ku 'dĩ'bee, kọpi újákí nóni ì ícá 'bá pịrị Múngú ẹndrẹtị gé, kọpi ní ìri ẹ'yǐjí gí rĩ sī. ³¹ 'Bo 'bá Ìsērélē vé 'yo'bá kínì, ì lēkí ícá pịrị Múngú ẹndrẹtị gé tǎimbị rĩ vé tã sī 'dĩ'bee, tǎimbị rĩ sē kọpi ícákí 'bá pịrị kuyé. ³² Kọpi ísúkí tã pịrị kuyé ասի? Kọpi ísúkí kuyé, kọpi ní

9:9 9:9 Í'dóngará 18:10, 14 **9:12** 9:12 Í'dóngará 25:23 † **9:13** 9:13 Yōkóbũ: Yōkóbũ ri ǎbũrãmã mvọpi Ísákã vé mvá, ìri anjì be mụdrị drĩ ni ìrĩ, Múngú újã rú ni zị Ìsērélē, úyú ìrivé rĩ zíkí anjì Ìsērélē vé ni. Sã Yēsũ vé rĩ gé, zíkí kọpi Yāhūdī. 'Í lã Í'dóngará 25-50. **9:13** 9:13 Málákí 1:2-3 **9:15** 9:15 Wũngará 33:19 **9:17** 9:17 Wũngará 9:16 **9:20** 9:20 Ísáyã 29:16; 45:9 **9:25** 9:25 Ōsýã 2:23 **9:26** 9:26 Ōsýã 1:10 **9:28** 9:28 Ísáyã 10:22-23 **§ 9:29** 9:29 Södómō ǎzini Gómórã: Múngú iza kũrụ 'dĩ'bee ùnjikanyã 'bá kũrụ 'dĩ'bee agá rĩ pi ní 'oó rĩ sī lókí ǎbũrãmã vé rĩ gé. 'Í lã Í'dóngará 18:20-33; 19:1-28. **9:29** 9:29 Ísáyã 1:9

adrii ẽ'yĩngará ãkó rĩ sĩ, kôpi 'bãkí ẽsĩ rizú tãĩmbĩ rĩ 'duzú ngazú áyu. Kôpi adrikí sũ 'bá ri 'bá ĩ ũsĩ 'bá írã 'i alaápi kú létĩ agá rĩ ã rú 'bá gá rĩ tĩnĩ. ³³ Sĩkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ,

“Á 'bã írã* kú Siónã† gá 'dãá'dã, 'bá rĩ pi ri ĩ ũsĩ rú 'bá ni gé,
írã rĩ sê kôpi ri u'de vũgá,
'bá ĩri ẽ'yĩpi rá rĩ, ícò drĩnjá ĩsú ku.”

10

¹ Má ẽdrĩpĩĩ má ómvúpĩĩ má ní lěélě rĩ pi, tã mã ẽsĩ agá nōlé má ní lězú Múngú ri zizú 'bá ĩsērélě vé rĩ pi ní rĩ, Múngú ã pa rĩ kôpi bēnĩ. ² Á nĩ rá, kôpi 'bãkí úvá Múngú ri ĩnjĩzú, 'bo tã Múngú ní lěé kôpi ã 'okí rĩ fi kôpi drĩgě kuyé. ³ Kôpi ní létĩ Múngú ní 'bá rĩ ã'yĩzú adrízú pĩrĩ 'ĩ ẽndrēti gé rĩ nĩĩ kuyé rĩ sĩ, kôpi gãkĩ létĩ Múngú ní 'bá rĩ ã'yĩzú adrízú pĩrĩ 'ĩ ẽndrēti gé 'dĩri 'dugá ngagá sĩ, kôpi gōkĩ létĩ ĩvé ni túngú ni 'duú ngaá áyu. ⁴ Kúrísitō 'du tãĩmbĩ rĩ ngaá fũũ tĩ ní gé gĩ, ãnĩ 'bá céré ĩri ẽ'yĩ 'bá gĩ rĩ pi, Múngú ri kôpi ã'yĩ adri 'bá pĩrĩ 'ĩ ẽndrēti gé.

'Bá Kúrísitō ri ẽ'yĩ 'bá gĩ rĩ pi, Múngú ri kôpi pa rá

⁵ Mósē kĩnĩ, 'bá rĩ 'du dō tãĩmbĩ rĩ ngaá rá, ĩri adri Múngú ẽndrēti gé pĩrĩ. Sĩ kĩnĩ, “Bá tã 'oópi 'dĩni rĩ, lě ã 'du tã rĩ ngaá sũ tãĩmbĩ rĩ ní lěé rĩ tĩnĩ.” ⁶ 'Bo 'bá adriĩpi pĩrĩ Múngú ẽndrēti gé ẽ'yĩngará be rĩ, ĩri 'yo, “Lě mĩ ri 'yoó mí ẽsĩ agá 'dãlé, ‘Ă'di ri nga mu 'bũ gé 'dãlé Kúrísitō ri ĩjĩ vũgá nōó nĩ?’ 'dĩni ku, ⁷ dōku, mĩ ri 'yoó ‘Ă'di ri ícò fi mu 'bũ ĩndrĩ 'bá ũdrã 'bá gĩ rĩ pi ní adrízú rĩ agá 'dãá Kúrísitō ri inga gō ĩdri rú drãngará gálēsĩ nĩ?’ 'dĩni ku.” ⁸ Búkũ Múngú vé rĩ 'yo kĩnĩ, “Ū'dúkó rĩ ĩnyĩnjá mí be, ĩri ĩfũ mí tĩ gé, ãzini mĩ ẽsĩ agálēsĩ.” Ū'dúkó 'bá ní ũlũú 'dĩri, 'bã ri tã ẽ'yĩngará vé rĩ ũlũ. ⁹ Mĩ 'yo dō mĩ tĩ sĩ, “Yēsũ ri Úpĩ,” ãzini mí ã'yĩ dō mí ẽsĩ agá 'dãlé 'yozú kĩnĩ,

Múngú inga ĩri gōo drãngará gálēsĩla ĩdri rú rá, Múngú ri mi pa rá. ¹⁰ Mĩ ẽ'yĩ dō Kúrísitō ri mí ẽsĩ agá 'dãlé gĩ, mĩ adri 'bá pĩrĩ Múngú ẽndrēti gé, ãzini mí 'yo dō mĩ tĩ sĩ kĩnĩ, mĩ 'bá Kúrísitō vé ni, Múngú ri mi pa rá. ¹¹ Búkũ Múngú vé rĩ kĩnĩ, “‘Bá ĩri ẽ'yĩpi rá rĩ, ícò drĩnjá ĩsú ku.” ¹² Mĩ dō Yãhũdĩgú yã, mí adri dō Yãhũdĩgú ku yã, adri tã rú ku, ã'diãtãsiyã Yēsũ ri Úpĩ 'bá rĩ pi vé ni céré, 'bá 'yoópi kĩnĩ ã ko 'ĩ ĩzã rĩ, ĩri 'bá 'dĩri ẽ ĩzã ko aga rá. ¹³ Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ, “‘Bá céré Úpĩ ã rú zĩ 'bá rá rĩ pi, Úpĩ ri kôpi pa rá.”

¹⁴ Kôpi ẽ'yĩkĩ dō Úpĩ ri kuyé, kôpi ícò ĩri ã rú zĩ ngóni? Kôpi yĩkĩ dō ũ'dúkó múké ĩrivé rĩ kuyé, kôpi ícò ĩri ẽ'yĩ ngóni? 'Bá ãzi ũlũ dō kôpi ní ũ'dúkó múké 'dĩri kuyé, kôpi ícò yĩ ngóni? ¹⁵ Pěkĩ dō 'bá ãzi muú ũ'dúkó múké rĩ ũlũú kuyé, kôpi ícò ũ'dúkó múké rĩ ũlũ ingóni? Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ, “Ngá múké rĩ, lě 'bã ndrekĩ 'bá ũ'dúkó múké rĩ ĩjĩ 'bá ũlũ 'bá rĩ pi 'bã mĩ sĩ.”

¹⁶ 'Bo ĩsērélě rĩ pi ã urukō ẽ'yĩkĩ ũ'dúkó múké rĩ kuyé. Nēbĩ ĩsáyã 'yo 'dĩni kĩnĩ, “Úpĩ, ã'di ẽ'yĩ ũ'dúkó múké 'bá ní ũlũú rĩ rá nĩ?” ¹⁷ 'Bá rĩ yĩ dō ũ'dúkó múké rĩ gĩ, ĩri kuru ẽ'yĩ. Ū'dúkó múké rĩ, ĩri tã Kúrísitō vé rĩ. ¹⁸ 'Bo á lě zĩjĩ, ẽndēpĩ ĩsērélě rĩ pi yĩkĩ nyo ũ'dúkó múké rĩ kuyé? Kôpi yĩkĩ rá. Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ, “Ū'dúkó Múngú vé rĩ ayi muzú vũ drĩgě sĩ céré,
átángá ĩ ní átá rĩ, ayi kpá muzú vũ drĩgě sĩ céré.”

¹⁹ Ẽndēpĩ tã rĩ fi nyo 'bá ĩsērélě vé rĩ pi drĩgě rá? Ẽ, fi rá. Mósē sĩ tã Múngú ní átá ĩsērélě rĩ pi vé tã sĩ rĩ 'dĩni kĩnĩ, “Ma sē ĩmi ímũ ã'yã 'bã tãkĩri má ní sēé 'bã ãngũ urukō agá rĩ pi ní rĩ sĩ. Má kãdō tãkĩri sēé 'bá adri 'bá Yãhũdĩ rú ku tã ní fiĩ kôpi drĩgě kuyé rĩ pi ní, ĩmĩ ẽsĩ ri ímũ ve kôpi ní ũnjĩ ũnjĩ.”

* **9:33** 9:33 Írã: Írã 'dĩri Yēsũ 'i. † **9:33** 9:33 Siónã: Siónã ri ĩ kpá zĩ Yērusãlēmã. **9:33** 9:33 ĩsáyã 8:14; 28:16
10:5 10:5 Lěvĩtĩkã 18:5 **10:6** 10:6 Dětōrōnómě 30:12 **10:7** 10:7 Dětōrōnómě 30:13 **10:8** 10:8 Dětōrōnómě 30:14
10:11 10:11 ĩsáyã 28:16 **10:13** 10:13 Yōlě 2:32 **10:15** 10:15 ĩsáyã 52:7 **10:16** 10:16 ĩsáyã 53:1
10:18 10:18 Sãwũmã 19:4 **10:19** 10:19 Dětōrōnómě 32:21

20 Īsáyã gō átã ùrĩ ãkó kīnī, Múngú kīnī,
 “Bá ma ndã'bée kuyé rī pi, ĩsúkí ma rá.
 'Bá mávé tã zì'bá kuyé rī pi, má i'da
 ma kòpi ɛndrɛtì gé rá.”

21 'Bo Īsáyã kīnī, “Múngú átã 'bá Īsɛrélɛ
 vé rī pi ã tã sī kīnī,
 “Dụ ù'dụ ãco, á ri kòpi máã kòpi ɛ ímúkí
 rí má vùgá,
 'bo kòpi ɛ drĩ ùkpó ùkpó, kòpi gākí
 ma ɛ'yīgá sī.”

11

Múngú 'bã ɛsì múké 'bá Īsɛrélɛ vé rī pi ní

1 Kúru á lɛ zìjì 'dínì, Múngú gã nyo ívé 'bá rī pi gí? Múngú gã kuyé! Lɛ ĩmì nīkí múké 'yozú kīnī, ma Īsɛrélɛgú, ma úyú Ābūrámã vé ni, má íbì ĩfūú sùrú Bɛnyɛmìnɛ vé rī agá. 2 Múngú gã ívé 'bá 'í ní ùpéé 'dóngará gá 'dãã rī pi kuyé. ĩmì nīkí rá Búkũ Múngú vé rī kīnī, nɛbĩ Ēlìyã* unu Múngú ɛndrɛtì gé Īsɛrélɛ rī pi vé tã sī kīnī, 3 “Úpí, kòpi ú'díkí mívé nɛbĩ rī pi, ãzini kòpi ùñòkí mívé vūrã rɔbɔñɔ zázú rī pi rá, 'bá 'yɛnã ĩ ní kuú rī ma 'i. Kòpi nóni ri létì ndã lɛzú ma 'dizú.”

4 Múngú újã Ēlìyã ní ngóni? Újã Ēlìyã ní kīnī, “Ma 'bá be élfū ɛzìrì (7,000), kòpi ùtìkí kũmũcí Bálã† ri ĩnjìzú kuyé.” 5 ĩri nyo adri lókí ãndrũ nòri vé rī tìni, Múngú vé ɛsì múké rī sī, ùpɛ 'bá mādãñãñã Īsɛrélɛ rī pi ãsámvú gé adriú 'bá ívé ni. 6 Múngú ri 'bá rī pi ùpɛ ívé ɛsì múké rī sī, ã ùpɛ té dō 'bá rī pi ɛzì kòpi ní ngaá rī sī, ĩrivé ɛsì múké rī té adri ɛzì ãkó.

7 'Dĩri lū 'yozú kīnī, Īsɛrélɛ rī pi ndɛɛ ni pi ĩsúkí Múngú vé ɛsì múké kòpi ní rii ndãã rī kuyé, 'bo mādãñãñã Múngú ní ùpéé rī pi ĩsúkí ɛsì múké Múngú vé rī nĩ. 'Bo ndɛɛ ni pi ɛ drĩ ùkpó ùkpó. 8 Búkũ Múngú vé rī kīnī,
 “Múngú sɛ kòpi ã úmĩ ja 'i rá,
 kòpi ã ámákí rí tã rī ku,

òzũ kòpi ɛ mĩ,
 kòpi ã ndrekí rí tã ívé rī ku,
 ãzini òzũ kòpi ɛ bí,
 kòpi ã yìkí rí tã ku
 ícázú cĩmgbá ù'dụ ãndrũ nòri gé.”

9 'Bãgú Dãwúđĩ ní 'yozú kīnī,
 “Kòpi kádō rii ĩ úmũ ùmũ nyaá, lɛ ã urukí
 kòpi,
 ɛ ĩrĩñákí kòpi, ã uzekí kòpi u'deé
 vùgá.

10 Lɛ kòpi ɛ mĩ ɛ ɛsĩ, kòpi ã ndrekí rí ãngũ
 ku,
 lɛ kòpi ã úgóró ã ɔtrú áwí kú nyonyo.”

Ī 'bá adri'bá Yãhúđĩ rú ku rī pi pa rá

11 Á lɛ gōo zìjì đĩjì, Yãhúđĩ rī pi u'dekí dō vùgá gí, kòpi gókí nyo íngá uru ku? Adri 'dínì ku. Kòpi ní létì Múngú vé ĩ ní adrizú pìrì rī gãã sī rī sī, ĩri sɛ Īsɛrélɛ rī pi adri ã'yã sī 'bá adri'bá Yãhúđĩ rú ku rī pi ní pangará ĩsú Yɛsũ vùgá rī sī. 12 Yãhúđĩ rī pi ní Múngú ri gãã sī rī sī, sɛ 'bá adri'bá Yãhúđĩ rú ku rī pi ĩsúkí drĩlé múké Múngú vé rī rá. Yãhúđĩ rī pi kádō ímũ Múngú ri ɛ'yĩjì, kúru ĩri sɛ Múngú ri ímũ drĩlé múké sɛ 'bá rī pi ní aga rá. 13 ĩmì 'bá adri'bá Yãhúđĩ rú ku 'dĩ'bée, agaápi rá rī, ma ri tã 'dĩri átã ĩmì ní. Múngú ĩpɛ ma 'bá áyúãyũ ni rú ĩmì ní, ma ri ɛzì nga ùkpó sī Múngú ní, 14 ã'diãtãsiyã á lɛ mávé 'bá Īsɛrélɛ vé rī pi ã 'bákí ã'yã ĩmì sī, kòpi ã urukɔ ɛ ĩsúkí rí pangará ãní. 15 Yãhúđĩ rī pi ní Múngú ri gãã sī rī sī, sɛ 'bá vũ drĩgé rī pi újákí ɛsì gí. Kòpi kádō ímũ Múngú ri ɛ'yĩjì, kòpi gō íngá adri ídri rú drãngará gálésĩ.

16 Ābūrámã pi ní adriú ɛ'bìpìjì urukɔ'bée be ule rī sī, kòpivé úyú rī pi kpá adri ule, ãnyãngã urukɔ ĩ ní ĩjì sɛé Múngú ní rī dō ule, ãnyãngã ɔmvú agá rī pi céré ule, pɛtì rī vé ulá dō ule, ĩrivé drĩtì pi kpá adri ule.

17 Pɛtì rī vé drĩtì pi ùñòkí dō gí drããsiyã, ĩmì 'bá adri'bá Yãhúđĩ rú ku 'dĩ'bée, ĩmì pɛtì rī vé drĩtì ĩ ní ugaá pɛtì

10:20 10:20 Īsáyã 65:1 10:21 10:21 Īsáyã 65:2 * 11:2 11:2 Ēlìyã: Ēlìyã ri nɛbĩ, Múngú 'dụ ĩri muzú 'bũ gé ídri rú, drã kuyé. Tìkí ĩri ãkũdɛ ílì rī ca mũdũrũlũ úròmĩ (900), ĩsú ãkũdɛ tìkí drĩ Yɛsũ ri kuyé. † ĩlã 1 'Bãgú 17-21; 2 'Bãgú 1-3. 11:3 11:3 1 'Bãgú 19:10, 14 † 11:4 11:4 Bálã: Bálã ri ngá ĩ ní údɛ múngú rú ni. † ĩlã 'Bá Tã Lì'bá rī pi 6:25-32. 11:4 11:4 1 'Bãgú 19:18 11:8 11:8 Dɛtɔrɔnómɛ 29:4; Īsáyã 29:10 11:10 11:10 Sãwúmã 69:22-23 † 11:17 11:17 Òlívɛ: Pɛtì òlívɛ vé rī ĩri 'a ù'a be, ĩ ícɔ nya rá, ĩ ĩrivé ù'a zo ùdu rú, Yãhúđĩ rī pi ri tìbì á'dí ùdu rī sī, ãzini kòpi ri tō lãmbã agá, ãcí 'yüzú ãní.

òlívě āzi rú'ba gá ni, ĩ jì ũdrõ peṭi múké ni ā rú'ba gá. Peṭi úlá be múké òlívě# vé rĩ, ĩri ídri sē ĩmi ní, ĩmi adri'bée drĩṭi rú 'dĩ'bée. ¹⁸ Lē ĩmi rikí ĩmi íngú 'yozú kínĩ, ĩmi nděkí drĩṭi ĩ ní ũñõó 'dĩ'bée rá 'dĩni ku. ĩmi íngúkí dõ ĩmi rá, ĩmi ũsũkí tã 'dĩri, ĩmi kokí peṭi úlá rĩ ē ĩzã nĩ ku, peṭi úlá rĩ ĩmi ĩzã ko nĩ. ¹⁹ ĩmi ícò ũsũ 'yozú kínĩ, “Peṭi rĩ ē drĩṭi ĩ ní gaá ú'bé vũgá gí 'dĩ'bée, ĩri létì zĩ 'bá ní fizú adrizú kòpi ā vũrã gá.” ²⁰ Tã 'dĩri tã áda. 'Bo ũñõkí kòpi gí, ā'diātāsīyã kòpi ẹ'yĩkí Yésũ ri kuyé, ĩmi tukí pá tĩṭi, ĩmi ní Yésũ ri ẹ'yĩ gí rĩ sĩ. Lē ĩmi íngúkí ĩmi ku, 'bo lē ĩmi adrikí ũrĩ sĩ. ²¹ Múngú ga dõ peṭi ē drĩṭi drĩdrĩ 'dã'bée vũgá rá pírí, ícò nyo ĩmi gaá vũgá ku?

²² Lē ĩmi nĩkí áamá múké 'yozú kínĩ, Múngú ri ẹsì be ĩdríkídri ĩmi ní, 'bo ĩri tã lị Yãhúdĩ ĩri ẹ'yĩ'ba kuyé rĩ pi drĩgé. 'Bo lē ĩmi ā'yĩkí ĩrivé ẹsì ĩdríkídri rĩ vé tã mužú nyonyo, ĩmi ā'yĩkí dõ ku, ĩ kpá ĩmi uga vũgá rá. ²³ Yãhúdĩ rĩ pi újákí dõ ẹsì Múngú ri ẹ'yĩzú rá, Múngú ri kòpi ā'yĩ rá, ĩri kòpi 'bã gõ vúlé, sũ ĩri ní peṭi rĩ ē drĩṭi 'bãã gõo peṭi rĩ ā rú'ba gá ũzi rĩ tĩni. ĩri ũkpõ be tã 'dĩri 'duzú ngazú. ²⁴ ĩmi adri'ba Yãhúdĩ rú ku 'dĩ'bée, ĩmi ĩndrékí sũ peṭi òlívě vé rĩ ē drĩṭi ĩ ní ugaá mužú 'bãã peṭi āzi túngú ni ā rú'ba gá rĩ tĩni. 'Bo Yãhúdĩ lē'ba ĩ újã'ba Múngú ri ẹ'yĩ'ba rĩ pi, adrikí sũ peṭi ē drĩṭi drĩdrĩ 'dã'bée tĩni, Múngú ri ũkpõ be peṭi ē drĩṭi drĩdrĩ 'dãri újázú 'bãzú peṭi rĩ ā rú'ba gá 'dãã ũzi.

'Bá Īsērélē vé rĩ pi gõ Múngú ri ẹ'yĩ dđi

²⁵ Má ẹdrípìi má ọmvúpìi, á lē ĩmi nĩkí tã ĩ ní ũzũú kuú mūdũmūdũ rú 'dĩ'bée, lē ĩmi íngúkí ĩmi ku, 'bá Īsērélē vé rĩ pi urukọ gākí Múngú ri ẹ'yĩgá sĩ, 'bo kòpi ütē 'dĩni cĩmgbá ĩmi adri'ba Yãhúdĩ rú ku Múngú ní ũpěé 'dĩ'bée ní ímúzú Kúrísítõ ri ẹ'yĩzú rĩ gé. ²⁶ Kúru ĩ ímú 'bá Īsērélē vé rĩ pi pa céré, sũ ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tĩni,

“'Bá ímúpi kòpi paápi rĩ, ĩri íbí ímú írã Siónã vé rĩ gélésĩ,

ĩri ímú úyú ĩfũ'ba Yòkóbũ agá rĩ pi vé ũnjĩkãnyã ũjĩ kòpi ā rú'ba gá sĩ céré.

²⁷ Ũndĩ má ní ímú ruú kòpi be rĩ, ma kòpi trũ ĩvé ũnjĩkãnyã agásĩ céré.”

²⁸ 'Bá Īsērélē vé rĩ pi nděé ni pi ícákí ari'ba Múngú vé ni, ĩmi 'bá adri'ba Yãhúdĩ rú ku rĩ pi ē ẹ'yĩkí rí ú'dúkọ múké rĩ ānĩ. 'Bo Múngú lē 'bá Īsērélē vé rĩ pi lělē, ā'diātāsīyã ĩri ní kòpivé ẹ'bípì Abũrãmã ri ĩpěé Īsákã be āzini Yòkóbũ be rĩ ā tã sĩ. ²⁹ ĩmi ndrekí drĩ ká, Múngú sē dõ 'bá rĩ ní fěfě gí, āzini zì dõ ĩri gí, ícò ívé yĩkí újã ku. ³⁰ ĩmi 'bá adri'ba Yãhúdĩ rú ku 'dĩ'bée, ándúrú ĩmi gākí Múngú ri sĩ, 'bo Múngú gõ ívé ẹsì múké rĩ 'bãã ĩmi ní, ā'diātāsīyã 'bá Īsērélē vé rĩ pi nóni gākí Múngú ri sĩ. ³¹ Yãhúdĩ kárakarã rĩ pi ē drĩ ícákí nóni ũkpõ ũkpõ, 'bo Múngú ri ímú ívé ẹsì múké rĩ 'bã kòpi ní, ā'diātāsīyã ĩmi ĩsúkí rí ẹsì múké Múngú vé rĩ ānĩ. ³² Múngú adi 'bá rĩ pi 'í drĩgé sĩ, ku kòpi rií ũnjĩkãnyã 'oó sũ kòpi ní lēé rĩ tĩni, 'í 'bã rí ívé ẹsì múké rĩ kòpi ní céré bēsĩnĩ.

Ōwõ'difõ sēngará Múngú ní

³³ Úmĩ Múngú vé rĩ, āzini tã nĩngará Múngú vé rĩ aga rá, 'bá āzi ícò ĩrivé tã ũlũú bã ku, dõku 'bá āzi ícò tã ĩri ní 'oó rĩ ũlũú bã ku.

³⁴ “'Ā'di nì úmĩ Úpí Múngú vé rĩ rá nĩ?

Dõku 'ā'di ũlũ ĩri ní tã rá nĩ?”

³⁵ “'Bá ngá sēepi Múngú ní, Múngú ní gõó ngá újã sēé ĩri ní rá rĩ 'ā'di 'i?”

³⁶ Múngú gbi ngá rĩ pi ārěvú céré nĩ, kòpi ri adri ĩrivé ũkpõ sĩ, gbi kòpi ē íngúkí rí 'i ānĩ.

È íngúkí Múngú ri mužú nyonyo! Āmĩnã.

12

Lē 'bã adrikí uletere Múngú ẹndrẹṭi gé

¹ Má ẹdrípìi ma ọmvúpìi, Múngú i'da ẹsì ĩdríkídri ívé rĩ ĩmi ní gí. Tã ni sĩ, á mã ĩmi drĩ ĩrĩ sĩ, lē ĩmi sėkí ĩmĩ rú'ba Múngú ní rọbọṅọ rú, ā adri uletere, ā sē

rí Múngú ní àyĩkõ. 'Dĩri létì áda Múngú ri ìnjìzú rĩ. ² Lẽ ìmi ríkí ìmi újá tã 'oó sũ 'bá nyòòkú nòri vé rĩ pi ní ríi tã 'oó rĩ tìni ku, lẽ Múngú ã újá ìmivé yĩkĩ ícá ú'dí. Kúru ìmi ícò tã Múngú ní lèé ìmi 'okí rĩ nĩ áamá rá, àzini ìmi ícò tã múké, àzini tã àyĩkõ sèépi Múngú ní, ìri ní lèé rĩ nĩ áamá rá.

³ Èsì múké Múngú ní 'bãá má ní 'dĩri sĩ, á lè 'yoó ìmi ní céré, lè ìmi ùsũkí 'yozú kìnĩ, ìmi ndèkí tã sĩ céré nĩ 'dĩni ku. Lè ìmi áamáki ìmivé adringará, è'yìngará Múngú ní sèé ìmĩ èsì agá rĩ sĩ. ⁴ 'Bã rù' 'bá ìgélé be àndiãndí, ìgélé àlu àlu ri ívé èzì be túngú túngú. ⁵ 'Bã adrikí dõ kárakarã drãããsiyã, 'bá úmúkí 'bã ícá rù' 'bá àlu Kúrísítõ ã rù' 'bá gá, 'bá àlu àlu ri pá tu ógùpì sĩ. ⁶ Múngú 'bã èsì múké 'bá ní, sè 'bá ní fèfè tã 'ozú rĩ pi céré àndiãndí. Fèfè 'bá rĩ vé rĩ, ìri dõ rizú tã Múngú ní 'daá rĩ ùlũzú 'bá rĩ pi ní, lè ã ùlũ ú'dúkò Múngú vé rĩ 'bá rĩ pi ní, ìrivé è'yìngará ã adri àmbúgú. ⁷ Múngú sè dõ mí ri èzì ngaá 'bá urukò ní, lè mí nga èzì rĩ mužú múké, Múngú sè dõ mí ri 'bá rĩ pi ímbá, lè mí ímbá 'bá rĩ pi mužú múké. ⁸ Múngú sè dõ mí ní èzì rizú 'bá rĩ pi è èsì ùmĩzú, lè mí ùmĩ nyo 'bá rĩ pi èsì mužú. Múngú sè dõ mí ri ngá sèé 'bá rĩ pi ní, lè mí sè ngá rĩ èsì be céré. Múngú sè dõ mí adri drĩkoma rú, lè mí rù 'bá rĩ pi mužú múké. Múngú sè dõ mí ní èsì ìdríkídri adrizú 'bá rĩ pi be, lè mí sè kòpi ní ngá rĩ àyĩkõ sĩ.

Lèngará

⁹ Lèngará ìmivé rĩ ã adri lèngará áda ni. Lè ìmi gãkí tã ùnjí rĩ pi céré sĩ, lè ìmi 'okí tã múké ni pi mužú áyu. ¹⁰ Lè ìmi lèkí ìmi ógùpì lèlè, àzini lè 'bá àlu àlu è ìnjì 'í ógùpì ri agaá rá. ¹¹ Lè ìmi 'bãkí ùvũ tã Múngú vé rĩ sĩ ku, 'bo lè ìmi ngakí èzì Úpí ní èsì be céré. ¹² Ìmi kádõ ríi tã drĩdrĩ 'dílè rĩ ã tã ùsũú, lè ìmi adrikí àyĩkõ sĩ. Ìmi dõ ri ìzãngã nya, lè ìmi adrikí èsì be mädã, lè ìmi 'bãkí èsì rizú Múngú ri zizú. ¹³ Lè ìmi àlèkí ngá 'bá Múngú vé ngá àkò rĩ pi be trù. 'Bá ìmi ní nĩ kuyé ni pi ífíkí dõ ícá ìmivé 'bètì àsámvú gé, ìmi è'yìkí kòpi drì ìrì sĩ.

¹⁴ 'Bá ìmi 'o' 'bá ùnjí rĩ pi, ìmi sèkí kòpi ní tãkíri, ã trikí kòpi ku. ¹⁵ 'Bá rĩ pi dõ ri àyĩkõ 'bã, ìmi 'bãkí àyĩkõ rĩ kòpi be trù, 'bá rĩ pi dõ ri àvũ ngo, ìmi ngokí àvũ rĩ kòpi be trù. ¹⁶ Lè ìmi adrikí tã be kírì ìmi àsámvú gé sĩ. Lè ìmi ríkí ìmi íngú ku, 'bo lè ìmi rúkí ùndĩ 'bá ì ní ndréé kú mĩlé gá èzì àkò rĩ pi be, lè ìmi ùsũkí 'yozú kìnĩ ìmi ndèkí 'bá urukò rá 'dĩni ku.

¹⁷ 'Bá àzi 'o dõ ìmi ùnjí, lè ìmi 'okí ìri ùnjí sũ ìri ní ìmi 'oó ùnjí rĩ tìni ku. Lè ìmi 'okí tã ìndrépi 'bá rĩ pi mĩlé gá múké ni áyu. ¹⁸ Lè ìmi 'bãkí úvá adrizú 'bá rĩ pi be céré tã be kírì. ¹⁹ Mávè ùndĩ rĩ pi, 'bá rĩ 'o dõ ìmi ùnjí, lè ìmi újãkí ìri ní tã ùnjí ku, ìmi kukí tã rĩ Múngú drìgé, Múngú ã ùfè nĩ, ã 'diãtãsiyã sĩkí Búkũ Múngú vé rĩ agá, Úpí Múngú kìnĩ, "Ma ímú tã 'dĩri ùfè nĩ." ²⁰ 'Bo lè ìmĩ 'okí tã rĩ sũ Búkũ Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tìni,

"Àrì' 'bá mívè rĩ èbìrì fù dõ ìri nĩ, lè mí sè ìri ní ngá nyaá,
yìí úvá ndè dõ ìri nĩ, 'í sè ìri ní yìí mvuú.

'Í 'o dõ ìri múké, ìri ívé ùnjìkãnyã nĩ áamá rá, ìri drìnjá ìsú."

²¹ Lè ìmĩ kukí ùnjìkãnyã ã ndè ìmivé ùkpò ku, 'bo lè ìmĩ 'okí tã múké, ìmĩ ndèkí rí ùnjìkãnyã vé ùkpò àní.

13

Lè ã 'dukí tã 'bá ambugu àngũ rù' 'bá rĩ pi vé rĩ ngaánga

¹ Lè 'bá céré ã 'dukí 'bá ambugu àngũ rù' 'bá rĩ pi vé tã ngaánga, ùkpò èzì ngazú rĩ Múngú ri sè 'bá ambugu rĩ pi ní nĩ, àzini 'bá céré ì ní ù' 'bãá 'bá ambugu rú rĩ pi Múngú 'bã kòpi nĩ. ² 'Bá rĩ ọwù dõ 'bá ambugu rĩ pi vé tã gí, ọwù 'dĩri tã Múngú ní èzì rĩ, 'bá tã 'o' 'bá 'dĩni 'dĩ' 'bée, ì tã lì kòpi drìgé. ³ 'Bá tã 'o' 'bá pìrì rĩ pi, kòpi ícókí adrii ùrì sĩ 'bá ambugu rĩ pi sĩ ku, 'bo 'bá tã 'o' 'bá pìrì ku rĩ pi, kòpi adri ùrì sĩ. 'Í lè dõ adrii 'bá ambugu rĩ pi sĩ ùrì sĩ ku, lè mí 'o tã pìrì, ìri sè kòpi mí íngúngũ. ⁴ 'Bá ambugu rĩ pi àtí' 'bá Múngú vé ni, kòpi 'bá rĩ pi è ìzã ko tã múké sĩ. 'Bo 'bá rípi tã ùnjí 'oópi rĩ, ìri adri 'bá ambugu rĩ pi sĩ

ũrĩ sĩ, ã'diãtãsiyã kôpi ũkpõ be 'bã tã ũnjĩ 'o'bã rĩ pi ãrĩñãzú Múngú vé jĩkõ i'dazú ãní.

⁵ Lẽ ãmĩ 'dukĩ 'bã ambugu ãngũ ru' 'bã rĩ pi vé tã ngaánga, adri 'yozú kìnĩ, ãmĩ 'yénã kôpivé tã 'du nga ã ní lãé ãmĩ ãrĩñãã rĩ sĩ yã 'dĩni ku, ãrĩ tã pĩrĩ ãmĩ ni kôpivé tã 'duú ngaã rĩ sĩ.

⁶ Tã ã pá ã ní rizú mũfẽngã ũfẽzú rĩ 'dĩ, 'bã ambugu 'dĩ'bée ãtĩ'bã Múngú vé ni, kôpivé ẽzĩ ngaã rĩ rizú 'bã rĩ pi ã tã mbazú céré. ⁷ Lẽ ãmĩ ũfẽkĩ ngã 'bã ambugu rĩ pi ní lãé ãmĩ vúgã rĩ ũfẽfẽ. Dõ ngã rĩ mũfẽngã umbe jezú rĩ ã ũfẽngãrá, ãmĩ ũfẽkĩ kôpi ní. Lẽ ãmĩ rukĩ kôpi ruru, ãmĩ ãnjĩkĩ kpã kôpi ãnjĩnjĩ.

Lẽ ãmĩ lãkĩ ãmĩ õgũpĩ lãlẽ

⁸ Lẽ mĩ adri mẽrĩ 'bã ãzi vé ni be ku, ngã múké ã ní lãé rĩ, lã ãmĩ lãkĩ ãmĩ lãlẽ. 'Bã 'ĩ õgũpĩ ri lãépi lãlẽ rĩ, 'du tãimbĩ rĩ vé tã ngaã gĩ. ⁹ Tãimbĩ rĩ 'yo 'dĩni, "Lẽ mĩ 'bã õwũ ku, lã mĩ 'dĩ 'bã ku, lã mĩ ũgũ 'bã ãzi ã ngã ku, lã mĩ 'bã ẽsĩ 'bã mĩ gãrã gã rĩ vé ngã drĩgã ku." Tãimbĩ ã ní ũlãã 'dĩ'bée, úmúkĩ kôpi céré ícã ngã ãlu kìnĩ, "Lẽ mĩ lã 'bã mĩ gãrã gã rĩ sũ mí ní mĩ rũ'bã lãé rĩ tĩni." ¹⁰ Lẽngãrá ri sã 'ĩ 'o mí õgũpĩ ri ũnjĩ ku. 'Bã rĩ dõ lãngãrá be ẽsĩ agã, 'bã rĩ 'du 'dĩri tãimbĩ rĩ vé tã ngaã gĩ.

¹¹ Lókĩ ãmĩ ní tã pĩrĩ 'ozú rĩ, ãrĩ adriúpi nõ. Lẽ ãmĩ arukĩ ú'dú gélãsĩ, ã'diãtãsiyã 'bã ãkĩ rá lókĩ ã ní lãzú 'bã pazú ãnjĩkãnyã agãsĩ rĩ, ãrĩ ãnyĩñãã, ãrivé tã ndẽ lókĩ ándúru 'bã ní Kúrĩsĩtõ ri ẽ'yĩzú drĩdrĩ 'dãri rá. ¹² Ẹsĩ mãdã, tã ãnĩñã vé rĩ pi dede, ãngũ rĩ ílókõ ícã ũtũñã rú. Lẽ 'bã kukĩ tã ãnĩñã vé rĩ ã 'ongãrá ãní, lã 'bã úsúkĩ ngã ẽ'dĩ vé rĩ pi, 'bã adrikĩ rĩ ũtũñã agã. ¹³ Lẽ 'bã adrikĩ múké, sũ 'bã ri' 'bã ẽcĩ' 'bã ũtũñã agã rĩ pi tĩni. Lẽ 'bã 'okĩ tã ãnĩñã vé rĩ pi ku, lã 'bã rikĩ íwã mvũũ ãmẽrẽzú ku, lã 'bã rikĩ 'bã úmú vũrã ãlu gé rĩ tã ũnjĩ 'oó ku, lã 'bã 'bãkĩ õwũ ku, lã 'bã 'okĩ tã drĩñã sãépi ni ku, lã 'bã adrikĩ ũmbã rú 'bã ãsãmvú gé sĩ ku, lã 'bã adrikĩ ã'yã sĩ ku. ¹⁴ Lẽ ãmĩ ẽ'yĩkĩ Úpĩ Yẽsũ Kúrĩsĩtõ ri áyu, lã ãmĩ kukĩ tã ũnjĩ rũ'bã nõri ní lãé rĩ pi rá.

14

Ã 'yokĩ 'bã ãzi ã tã ũnjĩ ku

¹ Lẽ ãmĩ ẽ'yĩkĩ 'bã adriúpi ẽ'yĩngãrá be mũnyãmúnya rĩ ífĩ ãmĩ ãsãmvú gé, lã ãmĩ 'bãkĩ ãgãtã tã 'bã urũkõ ní ndrãé múké ãzini 'bã urũkõ ní ndrãé ũnjĩ rĩ ã tã sĩ ku. ² 'Bã ãzi ri ũsũ, 'ĩ ícõ ngã rĩ pi ãrẽvú nya céré rá, 'bo 'bã adriúpi ẽ'yĩngãrá be mũnyãmúnya rĩ, ãrĩ ũsũ, 'ĩ lã 'yénã tĩbĩ ãnjĩ nyaã áyu. ³ 'Bã 'yoópi 'ĩ lã ngã ãrẽvú nyaã céré rĩ, lã ẽ ide 'bã riúpi tĩbĩ ãnjĩ nyaãpi áyu rĩ ku, lã kpã 'bã tĩbĩ ãnjĩ nyaãpi áyu rĩ, ẽ ide 'bã ngã ãrẽvú nyaãpi céré rĩ ku, ã'diãtãsiyã Múngú ã'yĩ 'bã rĩ pi ãrẽvú céré. ⁴ Mĩ ã'di 'ĩ ícõpi 'bã ãzi vé ãtĩ'bã ã tã 'yoópi ũnjĩ? Dõ 'o tã múké yã, dõ 'o tã ũnjĩ yã, Úpĩ ri ãngã ãrivé tã lĩ nĩ. Úpĩ ri ímú ãrĩ ẽ ãzã ko, sã ãrĩ tã ãngãrá ãpẽ tã pĩrĩ 'ozú ãní.

⁵ Ú'dú ã ní Múngú ri ãnjĩzú rĩ ã tã sĩ, 'bã ãlu ri ũsũ 'yozú kìnĩ, ãpẽkĩ ú'dú ãzi ãlu ãrivé tã ndẽ agã rá, 'bo 'bã ãzi ri ũsũ, ú'dú rĩ pi céré ã ícõ Múngú ri ãnjĩ ãní rá. Lẽ 'bã ãlu ãlu ã ũsũ tã ãrĩ 'dĩ'bée ãsãmvú, ngõri múké nĩ, ã 'du rĩ ngaã. ⁶ 'Bã ú'dú ãzi ãlu ni 'duúpi 'bããpi tã ãmbúgú rú rĩ, ãrĩ tã 'dĩri 'o 'dĩni Úpĩ Múngú ri ãnjĩzú. 'Bã riúpi ngã ãrẽvú nyaãpi céré rĩ, ãrĩ 'dĩri ri Múngú ri ãnjĩ, ã'diãtãsiyã ãrĩ ri Úpĩ ní õwõ'dĩfõ sã. 'Bã riúpi tĩbĩ ãnjĩ nyaãpi áyu, zãã nyaãpi ku rĩ, ãrĩ ri Úpĩ ri ãnjĩ, ã'diãtãsiyã ãrĩ kpã ri Múngú ní õwõ'dĩfõ sã. ⁷ 'Bãvé adringãrá ídri rú rĩ, ũkpõ ni adri 'bã drĩgã kuyé, ãzini 'bãvé drãngãrá, ũkpõ ni adri 'bã drĩgã kuyé. ⁸ 'Bã dõ ri adri ídri rú, 'bã Úpĩ Múngú ri ãnjĩ, 'bã ũdrãkĩ dõ gĩ, 'bã adri 'bã Úpĩ vé ni. Dõ 'bã ri adri ídri rú yã, dõku 'bã ũdrãdrã yã, 'bã 'bã Úpĩ vé ni.

⁹ Tã 'dĩri sĩ, Kúrĩsĩtõ drã 'bã tã sĩ, gõ ãngã ídri rú, 'ĩ ímú rĩ adrií Úpĩ rú 'bã ídri rú rĩ pi vé ni, ãzini 'bã ũdrã' 'bã gĩ rĩ pi vé ni. ¹⁰ Lẽ mĩ átã mí õgũpĩ Yẽsũ ri ẽ'yĩpi gĩ rĩ vé tã ũnjĩ ku, lã mĩ ide mí õgũpĩ Yẽsũ ri ẽ'yĩpi gĩ rĩ ku, 'bã rĩ pi céré ímú pá tu Múngú ẽndrẽtĩ gé, Múngú ri kôpivé tã lĩ nĩ. ¹¹ Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã,

“Úpí Múngú kīnī, ‘Ma Múngú ‘i,
‘bá rī pi céré ímụ kūmūcí ũtị má ɛndrɛtị
gé,

kòpì ímụ ‘yo ī tị sī, ma Úpí Múngú ‘i.’

12 ‘Bá ălu ălu ri ímụ ívé tã ũlũ ‘ī tị sī
Múngú ɛndrɛtị gé.

13 Kúru lē ‘bâ kukí tã lĩngárá ‘bâ ɔgũpị
drĩgɛ rī ănī, lē mī ɔzũ lɛtị ‘bá lē ‘bá ímụ ‘bá
Kúrísítō rī ɛ‘yĩ ‘bá gí rī pi ní ku, kòpì ă
‘bekí rí ívé ɛ‘yĩngárá ī drĩgɛ sī vũgá ku.

14 Á nī rá Úpí Yésũ Kúrísítō ă rụ sī, ngá
nyanya ăzi ũnjí nī ‘dăăyo, ‘bá rī ũsũ dō
kínī ngá nyanya ‘dĩri ũnjí, ĩri vúgá ngá
nyanya ‘dĩri ũnjí. 15 Ngá nyanya mí ní ríi
nyaa rī, ĩri dō ri mí ɔgũpị Yésũ rī ɛ‘yĩpị
gí rī ní ĩzāngă sē, lē mī nya ĩri ă gāră gá
ku, ‘í nya dō ĩri ă gāră gá, ‘í lē ĩri kuyé.
Ngá mí ní nyaá rī ă sē ĩzāngă ‘bá Kúrísítō
ní drăă ĩrivé tã sī ‘dĩri ní ku. 16 Kúru ngá
mí ní ũsũ kínī, ĩri múké ‘dĩri, lē mī sē
ă átákí drĩ ni gé ũnjí ku. 17 Ă‘diătăsiyă
fĩngárá mălũngă Múngú vé rī agá rī adri
‘yozú kínī, ĩri ngá nyanya ă tã, dōku ngá
ī ní ríi mvũmvũ rī pi ă tã ‘dĩni ku, ĩri
tã ī ní ‘oó pịrị, tã be kírì, ăyĩkō sī rī. Tã
‘dĩ‘bée ĩndrĩ Uleteré rī ri sē nī. 18 ‘Bá rī ‘o
dō tã ‘dĩri tịnị Kúrísítō ă rụ sī, ĩri Múngú
ní ăyĩkō sē, ‘bá rī pi nga ɛtị kínī, tã ĩri ní
‘oó ‘dĩri múké.

19 Lē ‘bá Yésũ rī ɛ‘yĩ ‘bá gí rī pi, tākírì ă
adri kòpì ăsămvú gé, kòpì ă útúkí rí ī ícá
ũkpó ũkpó ívé ɛ‘yĩngárá agá. 20 Ẽ izakí
Múngú vé ɛzị ngá nyanya ă tã sī ku. Ngá
nyanya rī pi ărɛvú céré ī ícô nya rá, lē
mī sē ‘bá ăzi ă ‘de fíi ũnjĩkănyă agá ngá
nyanya mí ní nyaá rī sī ku. 21 Ngá mí ní
ĩpée nyaá rī dō zăă*, dōku íwá mvũngárá,
dōku tã ăzi ‘bá Yésũ rī ɛ‘yĩpị gí rī sēepi
‘deepi ũnjĩkănyă agá nī, lē mī ku ngá
‘dĩ‘bée ărɛvú céré ănī.

22 Ănyāngă vé tã, ăzini ụ‘dú ụrụkọ
‘băzú ămbúgú rī vé tã ă adri ‘yɛnă ĩmi
ăsămvú gé Múngú be. ‘Bá rī nī dō ămá
rá, tã ī ní ‘oó rī pịrị, ɛsị nī ă ũtĩ tã ‘í ní ‘oó

rī sī ku. 23 ‘Bá rī ă yĩkĩ awa dō ‘í ĩrĩ ngá ī ní
nyaanya rī ă tã sī, ‘bo nya dō ngá rī ăkă,
‘bá ‘dĩri lĩkí tã drĩ ni gé gí, ă‘diătăsiyă ‘o
tã ‘dĩri ɛ‘yĩngárá ăkô. Tã ‘bá rī ní ‘oó rī,
ɛ‘yĩ dō ‘í ɛsị agá ‘dăă ĩri tã pịrị kuyé, ‘o
‘dĩri ũnjĩkănyă.

15

‘Bâ rikí ‘yɛnă ‘bâ tã ũsũ ăyu ku

1 ‘Bâ adri ‘bá ɛ‘yĩngárá be ũkpó ũkpó
nō‘bée, lē ‘bâ kókí ‘bá ɛ‘yĩngárá be
mũnyámúnnya rī pi ɛ ĩză koko, ‘bâ rikí
‘yɛnă ‘bâ tã ũsũ ăyu ku. 2 Lē ‘bâ ‘okí tã
múké ‘bâ ɔgũpị ní, ă sē rí kòpì ní ăyĩkō,
kòpì ă adrikí rí ũkpó ũkpó ívé ɛ‘yĩngárá
agá. 3 Kúrísítō ‘o ‘yɛnă tã rī ‘í ní ăyĩkō
sêzú ɔ‘dũkũlɛgúsĩ kuyé. Sĩkí Kúrísítō vé
tã Búkũ Múngú vé rī agá kínī, “Á Múngú,
‘bá mī u‘da ‘bá rī pi, u‘dakí kpá ma rá.”
4 Tã ‘dĩ‘bée sĩkí Búkũ Múngú vé rī agá
ĩnógòsị ‘bâ ĩmbázú, ‘bá úmbékí dō ɛsị
ĩzāngă nyazú rá, Búkũ Múngú vé rī ‘bâ
ɛsị ũmĩ, ĩri sē ‘bâ ɛsị ‘bâ tã Múngú ní ɛzị
‘bá ní drĩdrĩ ‘dĩlé rī ũtɛzú.

5 Múngú sēepi ĩmi ní ríi ɛsị úmbé
ĩzāngă nyangárá gá, ăzini ríipi ĩmĩ ɛsị
ũmĩpị rī, ă sē ĩmi úmúkí ĩmi adrii ngá
ălu, ĩmi kádō ríi Kúrísítō Yésũ ă pámvú
ũbĩ. 6 Kúru lē ĩmi úmúkí ĩmi céré trũ, ĩmi
ĩngúkí ‘bávé Úpí Yésũ Kúrísítō vé Ẹtɛpị
Múngú rī.

7 ĩmi adrikí ĩmi ăsămvú gé sī ɛsị be ălu,
sũ Kúrísítō ní adrii ĩmi be ɛsị be ălu rī
tịnị, ɛ ĩngúkí rí Múngú rī ănī. 8 Á lē
lũú ĩmi ní kínī, Kúrísítō ímụ Yăhũdĩ rī pi
ăsămvú gé ătĩ ‘bá rú, ímụ tã Múngú ní ɛzị
Yăhũdĩ rī pi vé ɛ‘bípịi* ní rī i‘daá kínī, ĩri
tã áda. 9 Ănī ‘bá adri ‘bá Yăhũdĩ rú ku rī
pi ɛ ĩngúkí rí Múngú rī ɛsị ĩdríkídri ĩrivé
rī ă tã sī. Sĩkí Búkũ Múngú vé rī agá kínī,
“Ma ímụ mī ĩngú ‘bá adri ‘bá Yăhũdĩ rú ku
‘dĩ‘bée ăsămvú gé,
ma ímụ úngó ngo mī rú ĩngúzú.”

14:11 14:11 ĩsáyă 45:23 * 14:21 14:21 Zăă: Lókí Păulũ vé rī gé, zăă ụrụkọ ī ní jéé jòkònjĩ agá rī, ăzini zăă ī ní
sée ngá ī ní údé múngú rú rī pi ní rī, Kūrísítĩyănĩ ụrụkọ ũsũkí kínī ī nyakí dō zăă ‘dĩri gí, ĩri lũ kínī ī ri ngá ī ní
údé múngú rú rī pi ĩnjĩ. Ănī sē kòpì nyakí zăă ku. ‘Í lă 1 Kòrínítō 8:1-13. 15:3 15:3 Săwũmă 69:9 * 15:8 15:8
Yăhũdĩ rī pi vé ɛ‘bípịi: Kòpì Ăbũrămă ‘i, ĩsákă ‘i, ăzini Yòkòbũ sī. 15:9 15:9 2 Sămũelê 22:50; Săwũmă 18:49

10 Gõkí kpá sǐi Búkũ Múngú vé rĩ agá dǐi kǐnĩ,

“Ìmi 'bá adri' 'bá Yāhūdǐ rú ku 'dǐ' 'bée, ìmi 'bákí āyĩkō mužú 'bá Múngú vé rĩ pi be trú.”

11 Gõkí kpá sǐi dǐi kǐnĩ,

“Ìmi 'bá adri' 'bá Yāhūdǐ rú ku 'dǐ' 'bée, lē ìmi íngúkí Úpí Múngú ri íngúngũ, 'bá céré vũ drǐgé rĩ pi, lē ìmi íngúkí Múngú ri íngúngũ.”

12 Nẹbǐ Īsáyā 'yo kǐnĩ,

“Mvá āzi ri úmvúlésǐ ímú ìfũ úyú 'bāgú Dāwúdǐ Yésē mvópǐ vé rĩ agá, ĩri ímú adri 'bāgú rú āngũ rĩ pi drǐgé céré,

'bá adri' 'bá Yāhūdǐ rú ku rĩ pi ímú ẹsǐ 'bā ĩri drǐgé.”

13 Múngú ìmi ní rií ẹsǐ 'bāā drǐ ni gé 'dǐri, ā sē āyĩkō ā fi ìmǐ ẹsǐ agá, āzini ā sē tākíri ìmi ní, ìmi ní ĩri ẹ'yǐ gí rĩ sǐ, ũkpō Índrí Uleteré rĩ vé rĩ ā ga ìmǐ ẹsǐ agá trétré, ìmi 'bákí rí ẹsǐ tā drǐdrǐ 'dǐlẹ rĩ ũtézú.

Páulũ nga ẹzǐ 'bá adri' 'bá Yāhūdǐ rú ku rĩ pi āsámvú gé

14 Má ẹdrǐpǐi má ọmvúpǐi, á nǐ rá 'yozú kǐnĩ, nóni ìmi nǐkí tā Múngú vé rĩ pi céré múké gí, kúru ìmi ícó ìmi ọgǔpǐi ímbá rá.

15 Kòkòbǐ má ní sǐi ìmi ní 'dǐri, á sǐ ìmi ní tā rĩ ũrǐ ākó, ìmi ígákí rí tā rĩ pi ānǐ bēnǐ, ā sǐ tā 'dǐri 'dǐni, ā'diātāsīyā Múngú sē má ní ẹsǐ múké, 16 má nga rí ẹzǐ Kúrísítō Yésũ ní átí' 'bá rú, má nga rí ẹzǐ átálágú rú 'bá adri' 'bá Yāhūdǐ rú ku rĩ pi āsámvú gé. Ẹzǐ má ní ngaá átálágú rú rĩ, rizú ú'dúkó múké rĩ ũlũzú 'bá adri' 'bá Yāhūdǐ rú ku rĩ pi ní, Índrí Uleteré rĩ ā sē rí kòpi adri ròbòṅṅò rú, ā sē rí Múngú ní āyĩkō.

17 Ma āyĩkō sǐ āmbúgú ẹzǐ má ní ngaá Múngú ní Kúrísítō Yésũ ā rú sǐ rĩ sǐ. 18 Má ícó ma íngú tā má ní 'oó rĩ sǐ ku, ma 'yẹná tā Kúrísítō ní 'daá má ní, ma íjǐpi 'bá adri' 'bá Yāhūdǐ rú ku rĩ pi āsámvú gé rĩ ũlũ áyu. Kòpi 'dukí tā Múngú vé má ní ũlũ rĩ ngaá rá. 19 Má ũlũ tā 'dǐri, āzini á 'o tā āyāzú āyāyā 'dǐ' 'bée ũkpō Índrí Uleteré rĩ vé rĩ sǐ, sē má ũlũ ú'dúkó múké

Kúrísítō vé rĩ í'dózú kǔrú Yẹrúsālémā vé rĩ gé cazú āngũ Īlǐrǐkómũ vé rĩ gé. 20 Ẹzǐ mávé rĩ, ma ri ú'dúkó múké Kúrísítō vé rĩ ũlũ mužú vūrā 'bá rĩ pi ní Kúrísítō vé tā yǐzú kuyé rĩ pi agásǐ, á lē mužú vūrā 'bá āzi ní Kúrísítō vé tā ũlũzú gí rĩ agá ku.

21 Sǐkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kǐnĩ,

“‘Bá ĩ ní ĩrivé tā ũlũ kòpi ní kuyé rĩ pi, kòpi ímú tā rĩ ndre rá, āzini 'bá ĩrivé tā yǐ' 'bá kuyé rĩ pi, kòpi ímú ĩrivé tā nǐ á má rá.”

22 Tā má ní mužú ìmi ndrezú kuyé rĩ, á ri ú'dúkó múké Kúrísítō vé rĩ ũlũ mužú āngũ rĩ pi agásǐ.

Páulũ lē mužú 'bá Rómã vé rĩ pi vúgá

23 'Bo nóni á de ẹzǐ má ní ngaá āngũ nǒ'bée agá rĩ pi céré gí. Ílǐ kárakará agá, á ri ũsũú, á lē mužú ìmi ndreé. 24 Má útú tā ni 'dǐni, má kādō 'deé mužú āngũ Sǐpénǐ vé rĩ gé 'dāá, á lē pá tuú ìmi ndreé ú'dú be mādā, ìmi kúru má ní ngá so, ā ko rí má ĩzā, má 'de rí mužú mávé ẹcǐ rĩ gé 'dāá.

25 'Bo nóni á lē 'deé mužú Yẹrúsālémā gá 'bá Múngú vé rĩ pi ẹ ĩzā koó. 26 'Bá Múngú ri nǐ' 'bá gí āngũ Mākēdōnīyā vé rĩ agá, āzini āngũ Ākáyā vé rĩ agá rĩ pi sokí ngá ẹsǐ be céré sēe mužú 'bá Yésũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí Yẹrúsālémā gá 'dāá ngá ākó rĩ pi ẹ ĩzā kozú. 27 Ádarú ngá kòpi ní soó rĩ, tā ni íbǐ íngá kòpi ẹ ẹsǐ agá, kòpi sokí ngá rĩ sēe Yāhūdǐ Yésũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí ngá ākó rĩ pi ní. Ā'diātāsīyā Yāhūdǐ rĩ pi ũlũkí ú'dúkó múké Kúrísítō vé rĩ 'bá adri' 'bá Yāhūdǐ rú ku rĩ pi ní, 'bá adri' 'bá Yāhūdǐ rú ku rĩ pi sòkí ìvé rĩ ngá sēe Yāhūdǐ Yésũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí rĩ pi ní. 28 Má kādō ngá ĩ ní soó sēe má drǐgé rĩ jǐi mužú sēe 'bá ngá ākó rĩ pi ní, ma gō 'de mužú ìmi ndre, ma kúru gō aga mužú Sǐpénǐ gé 'dāá. 29 Á nǐ rá 'yozú kǐnĩ, má kādō caá ìmi āsámvú gé 'dǐlẹ, Kúrísítō ri ívé tākíri rĩ sē má ní, tākíri Kúrísítō ní sēe má ní 'dǐri, ìmi ĩsú ĩndǐ.

30 Má ẹdrǐpǐi má ọmvúpǐi, á lē 'yoó ìmi ní Úpí Yésũ Kúrísítō ā rú sǐ, āzini lēngará Índrí Uleteré rĩ vé rĩ sǐ, á lē ìmi zǐkí má ní Múngú ri ẹzǐ ũkpó ũkpó má ní rií ngaá

rĩ ã tâ sĩ. ³¹ Īmi zíkí má ní Múngú ri, 'bá Yésũ ri gã' 'bá sĩ ãngũ Yũdáyã vé rĩ agá rĩ pi ã 'okí rí ma ũnjí ku, ngá ĩ ní soó sêé má drígé rĩ, má kãdō jĩ sêé 'bá ẽ'yĩ' 'bá gí Yẽrúsãlémã gá rĩ pi ní, kōpi ẽ ẽ'yĩkí rí ngá rĩ bẽnĩ. ³² Múngú ã'yĩ dō rá, ma mu ĩmi vúgá 'dĩlé ãyĩkō be, 'bã mukí rí 'bã ẽsĩ ũmĩĩ ĩmi be trũ. ³³ Múngú riipi tãkiri sêépi rĩ ã adri ĩmi be céré. Āmĩnã.

16

Páulũ sê mōdó 'bá Yésũ ri ẽ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní

¹ Á lē ĩmi ní Fãyũbe vé ẽzĩ ngaá múké rĩ ã tâ ũlũú, ĩri ãtĩ' 'bá, ĩri ri ẽzĩ nga kãnisã* kũrũ Kẽnikũriyã vé rĩ agá. ² Īmi ẽ'yĩkí ĩri Úpí ã rú sĩ, sũ ĩmi ní 'bá Múngú vé rĩ pi ẽ'yĩ rĩ tĩnĩ, ngá ãzi ndē dō ĩri nĩ, ĩmi sēkí ĩri ní ngá ĩri ní lēé rĩ, ã'diãtãsiyã ko 'bá kárakarã pi ẽ ĩzã rá, ãzini ko kpá mã ĩzã rá.

³ Á lē ĩmi jíkí mōdó sēé Ákúwĩlã pi ní ũkú ni Pĩrĩsilã be, 'bã 'dĩ' 'bée má ógupĩ, 'bã rikí ẽzĩ Kúrísitō Yésũ vé rĩ ngaá kōpi be trũ ãlu. ⁴ Kōpi adikí ĩvé idri ĩzãngã nyaá mã tâ sĩ. Á sē ōwō'dĩfō kōpi ní, ãzini 'bã adri' 'bã Yãhũdĩ rú ku Yésũ ri ẽ'yĩ' 'bá gí ãngũ ãndiãndĩ rĩ pi agásĩ rĩ pi sēkí kpá kōpi ní ōwō'dĩfō. ⁵ Īmi sēkí kpá mōdó 'bá Yésũ ri ẽ'yĩ' 'bá gí, rĩ' 'bã ĩ úmú' 'bã kōpivé 'bẽtĩ ãsãmvú gé rĩ pi ní.

Īmi sēkí mōdó mávé ũndĩgō Ēpẽnétō ní, ĩri 'bã drĩdrĩ í'dópi ẽsĩ újãpi Kúrísitō ri ẽ'yĩpi ãngũ ãmbúgú Ẹzĩyã vé rĩ agá rĩ.

⁶ Īmi sēkí mōdó Mãriyã ní, nga ándúrú ĩmi ní ẽzĩ ũkpō sĩ.

⁷ Īmi sēkí mōdó Ādrōnikã pi ní Yũniyã be, 'bã 'dĩ' 'bée mávé máríté, ũ'yĩkí ándúrú 'bã kōpi be trũ jó ĩ ní rizú ãngũ ũ'yĩzú rĩ agá. Yésũ vé 'bã áyũâyũ rĩ pi ãsãmvú gé, 'bã 'dĩ' 'bée ã rú kũ ambamba, kōpi ẽ'yĩkí Kúrísitō ri má sĩ drĩdrĩ.

⁸ Īmi sēkí mōdó Āpĩliyatã má ní lēélē rĩ ní, ã'diãtãsiyã ẽ'yĩ Úpí ri rá.

⁹ Īmi sēkí mōdó Ūrãbánã ní, ĩri 'bã ógupĩ, ĩri ri ẽzĩ nga Kúrísitō ní, ãzini ĩmi sēkí mōdó mávé ũndĩ Sītãkisã ní.

¹⁰ Īmi sēkí mōdó Āpélē ní, ũ'bĩkí ĩri ĩrivé ẽ'yĩngará ã tâ sĩ. Īmi sēkí mōdó 'bã adri' 'bã Ārĩsitōbúlã vé 'bẽtĩ ãsãmvú gé rĩ pi ní.

¹¹ Īmi sēkí mōdó Ērōdĩyónĩ ní, ĩri máríté mávé ni.

Īmi sēkí mōdó 'bã Úpí Yésũ ri ẽ'yĩ' 'bã gí, adri' 'bã Nãrĩkisō vé 'bẽtĩ ãsãmvú gé rĩ pi ní.

¹² Īmi sēkí mōdó Tũrũpãyinã pi ní Tũrũpãsã be, ũkú 'dĩ' 'bée ngakí ẽzĩ Úpí ní ũkpō sĩ.

Īmi sēkí mōdó mávé ũndĩ Pẽrẽsisĩ má ní lēélē rĩ ní, ũkú 'dĩri nga ẽzĩ Úpí vé rĩ ũkpō sĩ.

¹³ Īmi sēkí mōdó Rũfãsi Úpí ní ĩpēé adriĩ 'bã ívé ni rĩ ní, ĩmi sēkí kpá mōdó ĩrivé ẽndrẽpi adriipi má ní sũ ẽndrẽpi tĩnĩ rĩ ní.

¹⁴ Īmi sēkí mōdó Āsẽnĩkũritō ní, Pĩlĩgónã ní, Hẽrēmē ní, Pãtōróbã ní, Hẽrēmãsi ní, ãzini 'bã ẽdrĩpĩ 'bã ómvúpĩ Yésũ ri ẽ'yĩ' 'bã gí adri' 'bã kōpi be trũ rĩ pi ní.

¹⁵ Īmi sēkí mōdó Pĩlōlógō ní, Júliyã ní, Nẽriyãsi pi ní ómvúpĩ be, Ōlĩmbãsi ní, ãzini 'bã céré Yésũ ri ẽ'yĩ' 'bã gí, adri' 'bã kōpi be trũ rĩ pi ní.

¹⁶ Īmi u'dekí ĩmi ẽziĩ bẽdrĩ sĩ.

'Bã Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩ' 'bã gí kãnisã ãndiãndĩ rĩ pi agásĩ rĩ pi céré sēkí ĩmi ní mōdó.

Páulũ vé tĩ ã ũdũ

¹⁷ Má ẽdrĩpĩ má ómvúpĩ, á lē lũú ĩmi ní 'dĩni, lē ĩmi adrikí mĩ be kowũ 'bã lē' 'bã ãngũ aco' 'bã 'dĩ' 'bée sĩ, ãzini 'bã lē' 'bã 'bã ẽ'yĩ' 'bã gí rĩ pi ẽ drĩ ja' 'bã ĩvé ẽ'yĩngará agásĩ gãrã gá 'dĩ' 'bée sĩ, kōpi ri tâ ĩ ní ĩmbã ĩmi ní 'dĩ' 'bée újã ũlũ létĩ be túngú. Lē ĩmi úmúkĩ ĩmi adriĩ kōpi be trũ ku. ¹⁸ 'Bã 'dĩni 'dĩ' 'bée, kōpi ngakí ẽzĩ Úpí Kúrísitō vé rĩ ku, kōpi ri 'yénã tâ ĩ ẽsĩ ní lēé rĩ 'du nga áyu. Kōpi ri átãngã múké múké ni pi átã, ãzini kōpi ri 'bã tâ nĩ' 'bã múké kuyé rĩ pi ẽ mĩ ũ'bã. ¹⁹ 'Bã céré yĩkí rá 'yozú

* **16:1** 16:1 Kãnisã: Kãnisã ri 'bã Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩ' 'bã gí rĩ pi. **16:13** 16:13 Mãrãkō 15:21

kínĩ, ĩmi 'dukí tã Úpí vé rĩ ngaá múké rá. Tã ĩmi ní 'oó rĩ sē má ní ãyĩkõ ambamba. Á lē ĩmi adrikí tã nĩngará be, ĩmi 'okí tã pĩrĩ, lē ĩmi fikí tã ũnjĩ 'oó ku. ²⁰ Ẹsĩ mādã, Múngú riipi tãkĩri sēepi rĩ, ĩri ímú Sātánã ri tu ínyí pá sĩ, ĩri ímú adri ĩmi pálé gá. Ẹsĩ múké Úpí Yēsũ Kúrísítõ vé rĩ ã adri ĩmi be.

²¹ Má ógúpĩ Tĩmõtáyõ 'bá ní rií ẹzĩ ngaá ĩri be trũ rĩ, sē ĩmi ní mōdó, ãzini mávé máríté Lũkíyã pi Yāsónã be, Sõsĩpátã sĩ, sēkĩ kpá ĩmi ní mōdó.

²² Ma Tẹrẹtíyõ 'i, á ko Páũlũ ẽ ĩzã, á sĩ kòkòbĩ ĩrivé nōri nĩ, á sē ĩmi ní mōdó Úpí Yēsũ Kúrísítõ ã rũ sĩ.

²³ Gáyõ ma ẹ'yĩpi ívé 'bẹtĩ ãsámví gé, ãzini 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi ẹ'yĩpi ívé 'bẹtĩ ãsámví gé rĩ, sē ĩmi ní mōdó. Ẹrésítõ riipi mũfěngã kũrũ agá rĩ ũtēepi rĩ, sē ĩmi ní mōdó, ãzini 'bá ẹdrĩpi Kũráyítõ sē ĩmi ní mōdó. ²⁴ Ẹsĩ múké Úpí Yēsũ Kúrísítõ vé rĩ ã adri ĩmi be céré.†

²⁵ Lē 'bã íngúkĩ Múngú ri! Ụ'dúkó múké Yēsũ Kúrísítõ vé má ní tã ni ũlũú 'bá rĩ pi ní rĩ, ã sē ĩmi tukí pá ũkpó ũkpó ĩmivé ẹ'yĩngará agá. Ụ'dúkó múké Kúrísítõ vé ótũ ĩ ní ũzũzũ rĩ, i'dakí nóni ĩri ãmvé gí, ²⁶ nẹbĩ rĩ pi ũlũkĩ tã 'dĩri nĩ, Múngú adriipi mụzú 'dáni'dáni rĩ ẹzi tã rĩ nĩ, 'bã ãngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ãrěvú céré ẽ ẹ'yĩkĩ rĩ ĩri, ãzini kòpi ã 'dukí rĩ ĩrivé tã ngaá. ²⁷ Múngú ri 'yẹᅇã ãlu, nĩ tã ambamba, ẽ íngúkĩ ĩri mụzú 'dáni'dáni rũ Yēsũ Kúrísítõ vé rĩ sĩ. Ẽmĩnã.

† 16:24 16:24 Átángá vẹrẹsĩ 24 agá 'dĩri, búkũ Rómã vé ĩ ní sĩ Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gòkĩ sĩ búkũ Rómã vé vúlé rĩ agá rá.

**Kōkōbī ālu ni Páulū ní sī
sēé 'bá
Kōrínitō
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará**

Páulū sī kōkōbī 'dīri sēé 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí Kōrínitō gá rī pi ní, Kōrínitō ri kūrú āmbúgú āngū Gīrīkī vé rī agá. Páulū ūlū ụ'dụkọ Múngú vé rī Kōrínitō agá 'dālé aga ílī ālu rá (Ẹzị 18), 'bá kárakará ẹ'yīkí Yēsū ri rá. 'Bo Páulū ká fūú kūrú Kōrínitō vé rī agásī, tā ūnjí ūnjí ni pi gōkí ífí 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi āsámvú gé, sē Páulū ní kōkōbī 'dīri sīzú sēzú kōpi ní ānī, tā ūnjí 'dī' bée ā de rí kōpi āsámvú gé sī rá.

Kōkōbī 'dīri agá, Páulū ūlū kīnī, 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ríkí dō ī acoó rií āgátá gāā ī āsámvú gé sī, īri ūnjí (cápītā 1-4). Páulū 'yo kōpi ā urukọ ní tā ūkpó ūkpó kīnī, lē kōpi ā ríkí ọwū 'bāá sū 'bá Múngú ri nī' 'bá kuyé rī pi tịni ku (cápītā 5-6). Ímbá kōpi ní létí 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ní adrizú ívé ūkú pi be rī, ūkú rī pi ní adrizú ívé āgō pi be rī, āzini tā kōpivé 'bētí āsámvú gé rī (cápītā 7). Ímbá kpá kōpi kīnī, kōpi dō 'bá ri' 'bá múngú ī ní úde drí sī rī ñnjí' 'bá rī pi āsámvú gé, lē tā kōpi ní 'oó rī ē i' da lūzú kīnī, ádarú kōpi 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí ni pi, āzini kōpi kádō rií ī úmú, lē ē i' da lūzú kīnī, ádarú kōpi ri Múngú ri ñnjí. Páulū ímbá tā Índrí Uleteré rī ní kōpi ní ūkpō sēzú rī, agaápi rá rī, tā lēngará vé rī (cápītā 13), ā ko rí kōpi ē īzā, kōpi ē ñnjíkí rí Múngú ri ānī ñnjíñjī, āzini kōpi ā adrikí rí ānī 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí ni pi rú. Lū kōpi ní kīnī, Kúrísitō ní íngá gōō ídri rú drāngará gálésīla gí rī sī, kōpi nīkí rá 'yozú kīnī, Múngú ri kpá úmvúlésī sē 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi íngá gō ídri rú rá.

Páulū sē mōdó

¹ Ma Páulū 'i, Múngú ìpē ma adrií 'bá Kúrísitō Yēsū vé áyúāyū ni rú, 'bá sīkí kōkōbī 'dīri sēé 'bá ọgụpị Sōsīténī Yēsū ri ẹ'yīpi gí rī be.

² 'Bá sīkí sēé ìmi 'bá Múngú vé kánísā Kōrínitō agá rī pi ní, Múngú ùpē ìmi adrií 'bá ívé ni uleteré ni pi Kúrísitō Yēsū ā tā sī, sū ìri ní 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ùpēé vūrā gá sī cére rī tịni, Yēsū Kúrísitō ri kōpivé Úpí, āzini 'bávé Úpí.

³ Ẹsị múké, āzini tākiri 'bá Ẹtẹpị Múngú vé rī, āzini Úpí Yēsū Kúrísitō vé rī ā adri ìmi be.

Páulū sē ọwō'difō Múngú ni

⁴ Ụ'dụ cére ma ri ọwō'difō sē Múngú ní ìmi tā sī, ā'diātāsīyā ìri ní ìmi ní ẹsị múké sēé, ìmi ní Kúrísitō Yēsū ri ẹ'yī gí rī sī. ⁵ Ìmi ní adrií Yēsū Kúrísitō agá rī sī, Múngú sē ìmi ní tā rī pi ārēvú cére gí, sē ìmi ní tā nịngará, sē ìmi ri átá múké. ⁶ 'Dīri lū 'yozú kīnī, tā Yēsū Kúrísitō vé 'bá ní ūlūú ìmi ní rī tā áda. ⁷ Ìmi ní rizú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísitō ri ùtēngará gá, Múngú sē ìmi ní fēfē Índrí Uleteré rī vé rī gí, ìmi ísúkí rí ūkpō ẹzị ívé rī pi ngazú ānī. ⁸ Ìri sē ìmi adri ūkpō ūkpō cīmgbá cazú ụ'dụ ụdụ vé rī gé, ē ísúkí rí ìmi ùnjikānyā ākó ụ'dụ 'bávé Úpí Yēsū Kúrísitō ní ìgōzú rī gé. ⁹ Múngú zị ìmi, ìmi úmúkí rí ìmi adrií ívé Mvā Yēsū Kúrísitō 'bávé Úpí be trụ, ìri ẹsị 'bā tā 'í ní lēé 'oó rī 'dụ nga rá.

Kánísā agá lē ā adrikí trú

¹⁰ Má édrípịi má ọmvúpịi, á mã ìmi 'bávé Úpí Yēsū Kúrísitō ā rú sī, lē ìmi yịkí ìmi yiyi, ìmi acokí ìmi ku, ìmi úmúkí ìmi adrií ngá ālu, yịkí be ālu, lē ìmivé tā ụsūngará ā adri ngá ālu. ¹¹ Má édrípịi má ọmvúpịi, má ísú ụ'dụkọ 'bá adri'bée Kílóē vé āngá rī pi vúgá kīnī, ìmi ri āwā ìmi āsámvú gé sī āwāwā. ¹² Ìmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá urukọ ri 'yo, "Ma 'bá Páulū vé ni," urukọ'bée ri 'yo, "Ma 'bá Ápólō vé ni," urukọ'bée ri 'yo, "Ma 'bá Kéfā* vé ni," urukọ'bée ri 'yo, "Ma 'bá Kúrísitō vé ni."

* 1:12 1:12 Kéfā: 'Bá Kéfā 'dīri Sīmōnā Pétērō 'i. Írivé rú Ẹbéré tị sī Kéfā, Gīrīkī tị sī Pétērō.

13 Kúrísitō aco nyo 'i rá? Ma Páulū rú, gbāki nyo ma peṭi alambaku sígē ĩmi tā sī rá? Sēkí nyo ĩmi ní bātízīmū mâ rú sī rá? 14 Ma ōwō'difō sī āmbúgú, ā'diātāsīyā á sē mâ bātízīmū ĩmi ní kuyé, á sē 'yēṇá bātízīmū rī Kúrísípō pi ní Gáyō be, 15 'bá āzi ícō 'yoó kínī sēkí ĩmi ní bātízīmū mâ rú sī 'dínī ku. 16 (Ádarú, á sē kpá bātízīmū 'bá Sētēfānāsī vé āngá rī pi ní rá, 'dīri ā vūdrī gé, á nī kuyé dō á sē bātízīmū 'bá āzi ní rá.) 17 Kúrísitō ĩpē ma ímú bātízīmū sēé kuyé, ĩpē ma ímú ú'dúkó múké Múngú vé rī ũlūú, 'bo ú'dúkó múké má ní ũlūú rī, mâ ũlū té dō tā nīngará mávé rī sī ĩmi úbézú, ĩmi ní Yēsū rī ě'yīzú āní, ĩri té lū kínī drāngará Kúrísitō vé peṭi alambaku† sígē rī ězī ākó, ícō āngū paá ku.

Ūkpō Múngú vé rī āzini úmī ĩrivé rī

18 Kúrísitō vé drāngará peṭi alambaku sígē rī vé tā ĩ ní átá rī índré 'bá úmvúlésī fi'bá drāngará 'dání'dání rī agá rī pi vúgá 'dāá tā azakaza vé ni, 'bo 'bā ĩ ní paá gí nō'bée, drāngará Kúrísitō vé rī 'da ũkpō Múngú vé āngū pazú rī. 19 Sīkí Búkū Múngú vé rī agá kínī,

“Bá 'yo'bá kínī ĩ úmī be 'dī'bée, ma úmvúlésī sē kōpívé tā nīngará ri āvī kōpi drīgē sī rá, āzini ma sē kōpívé úmī ri ábá rá.”

20 'Bá 'yoópi kínī 'i úmī be rī íngāá? 'Bá 'yoópi kínī 'í nī tā ambamba rī íngāá? 'Bá vū drīgē nōgó 'yoópi kínī 'í nī átángá átá be ambamba rī íngāá? Múngú sē nyo 'bá úmī be vū drīgē nōgó rī pi vé úmī ícá azakaza rú gí kuyé? 21 Múngú ri úmī be, lē 'bá vū drīgē nōgó rī pi ā nīkí 'i áamá úmī ívé rī sī ku. 'Bá tī 'bá ní sēé azakaza rú rī ě'yī'bá rá rī pi, Múngú pa kōpi rá. 22 Yāhūdī rī pi lēkí tā āyāzú āyāyā ni ndree, Gīrīkī rī pi lēkí ívé rī tā nīngará ísú. 23 'Bo 'bā ri Kúrísitō vé gbāngará peṭi alambaku sígē rī vé tā ũlū, tā ni sē Yāhūdī rī pi ě ěsī ve āní rá, āzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi kínī tā 'dīri azakaza vé ni. 24 'Bo Yāhūdī, āzini Gīrīkī Múngú ní zīj

rī pi nīkí rá 'yozú kínī, drāngará Kúrísitō vé rī 'da ũkpō Múngú vé rī, āzini 'i'da úmī Múngú vé rī. 25 Múngú vé tā ě índré dō kú 'bá rī pi mīlé gá azakaza rú drāāāsīyā, ĩrivé tā nīngará ndē 'bá rī pi vé rī rá. Tā Múngú ní 'oó rī ě índré dō 'bá rī pi mīlé gá ũkpō ākó drāāāsīyā, ĩrivé ũkpō ndē 'bá rī pi vé rī rá.

26 Má édrípījī má ómvúpījī, lē ĩmi ũsūkī ĩmivé adringará ótú Múngú ní ĩmi zīzú rī gé 'dāri. 'Bá nyōókú nōri vé rī pi ũsūkī kínī ĩmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá tā nī'bá rī pi adrikí tré ku, 'bá ũkpō be rī pi adrikí tré ku, āzini 'bá ĩ ní ĩnjījī ĩnjī rī pi adrikí tré ku. 27 'Bo Múngú ũpē 'bá adri'bá azakaza rú nyōókú drīgē nōgó rī pi, ā sē rī drīnjá 'bá 'yo'bá kínī ĩ úmī be rī pi ní. Múngú ũpē 'bá ũkpō ākó nyōókú drīgē nōgó rī pi, ā sē rī drīnjá 'bá ũkpō be nyōókú drīgē nōgó rī pi ní. 28 Múngú ũpē 'bá ĩ ní ndree kuú ězī ākó nyōókú drīgē nōgó rī pi, āzini ĩ ní rīí ideéde rī pi, tā 'bá vū drīgē rī pi ní 'dujú 'bāá tā āmbúgú rú 'dīri ě ícá rī ězī ākó, 29 ā sē rī 'bá āzi ě íngú rī 'i Múngú endreṭi gé ku. 30 Múngú sē ĩmi adrii Kúrísitō Yēsū agá nī, ā'diātāsīyā ĩpē Kúrísitō ri ímú 'bá paá, āzini ímú 'bá ní úmī tā nīngará vé ni sēé, ā'yī 'bá adrii pīrī Múngú endreṭi gé, sē nóni 'bá ícákí uletere gí. 31 Sū ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī kínī, “Bá rī lē dō 'i íngú, lē ě íngú 'i tā Úpí ní 'oó 'í ní rī sī.”

2

1 Má édrípījī má ómvúpījī, má ní ándúrú mūzú ú'dúkó Múngú vé rī ũlūzú ĩmi ní rī gé, má átá tā ũkpō ũkpó fiipi ĩmi drīgē ku ni mávé tā nīngará sī kuyé. 2 Ā'diātāsīyā á 'bā ma kú sū 'bá tā nīipi kuyé ni tīnī, á ri 'yēṇá Yēsū Kúrísitō vé tā ũlūú, āzini tā ĩ ní ĩri gbāzú peṭi alambaku sígē rī vé tā ũlūú. 3 Má ká caá ĩmi vúgá 'dilé, má ícá kuú ũkpō ākó, ũrī fū ma, mâ rú'bá ri yāáyā. 4 Tā má ní átá, āzini tī má ní ũlūú ĩmi ní rī, adri 'yozú kínī á nī tā ambamba, āzini ma ri ĩmi úbé yā 'dínī ku, 'bo á ri

† 1:17 1:17 Peṭi alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi ri 'bá tā 'o'bá ũnjī rī pi gbā mūsūmārī sī peṭi alambaku sígē, ĩri sá 'du áco kōpi íbī drā ndō, kōpi ízāngā nya ambamba drāngará rī gé. 1:19 1:19 Ísáyā 29:14 1:31 1:31 Yērēmíyā 9:24

tā rī ũlũ ũkpō Índrí Uleterē rī vé rī sī,
⁵ ĩmi 'bākí rí ẹsì tā n̄ngará 'bá áda vé rī
 dr̄igé ku, ĩmi 'bākí rí ẹsì ũkpō Múngú vé
 rī dr̄igé.

Tā n̄ngará Múngú vé rī

⁶ 'Bā ri átángá tā n̄ngará vé rī átá
 'bá ẹ'yīngará be ũkpó ũkpó rī pi ǎsámví
 gé, 'bo tā n̄ngará 'd̄iri adri 'bá nyōókú
 dr̄igé n̄gó rī pi vé ni kuyé, dōku adri
 tā n̄ngará 'bá ǎngū rú 'bá nyōókú dr̄igé
 n̄gó ímú 'bá ũdrā 'bée ũdrādrā rī pi vé
 ni kuyé. ⁷ 'Bā ri Múngú vé tā n̄ngará
 ĩri ní z̄jú kuú mūdūmūdū rú, 'bá āzi ní
 n̄jì kuyé 'd̄ari vé tā ũlũ. Múngú ũs̄ú tā
 n̄ngará 'd̄iri vé tā kú ínogósì ịs̄ú gbi dr̄i
 v̄ũ rī kuyé, tā n̄ngará 'd̄iri sē 'bā ímú
 d̄ingará ịs̄ú rá. ⁸ 'Bá ǎngū rú 'bá v̄ũ dr̄igé
 n̄gó rī pi n̄kí tā n̄ngará 'd̄iri áamá kuyé,
 k̄opi ǎ n̄kí té dō rá, k̄opi ícókí té Úpí ĩ ní
 rii íngúngū 'd̄iri gbāá p̄eti alambaku sígē
 ku. ⁹ 'Bo s̄ú ĩ ní s̄i Búkū Múngú vé rī agá
 rī t̄inì,

“Tā Múngú ní útú 'bá 'i lē 'bá rá rī pi ní rī,
 'bá āzi ndre kuyé,
 'bá āzi yì kuyé,
 tā ni fi 'bá āzi dr̄igé kuyé.”

¹⁰ 'Bo Múngú i'da 'bá ní tā 'd̄iri ũkpō
 Índrí Uleterē rī vé rī sī. Índrí Uleterē rī,
 ĩri tā rī pi ǎrēvú i'da cére ǎmvé, ĩri Múngú
 vé tā ũz̄ú z̄ú rī i'da ǎmvé. ¹¹ 'Bá āzi ícókí tā
 'bá āzi ní rii ũs̄ú 'í ẹsì agá 'd̄alé rī n̄jì ku,
 'yéńá 'd̄ipa n̄jì ینگá n̄jì. ĩri kpá adri s̄ú 'd̄iri
 t̄inì, 'bá āzi ícókí tā Múngú vé rii ũs̄ú rī n̄jì
 ku, 'yéńá Índrí Múngú vé rī tā Múngú ní
 rii ũs̄ú rī n̄jì áamá n̄jì. ¹² Tā 'bá ní rii ũs̄ú
 rī adri s̄ú 'bá nyōókú dr̄igé n̄gó rī pi ní rii
 ũs̄ú rī t̄inì ku, Índrí 'bá ní rizú tā ũs̄ú z̄ú
 rī íbì ینگá Múngú v̄ugálésì, ĩri sē 'bā ícókí
 ngá Múngú ní sē 'bá ní pírini rī pi n̄jì áamá
 ǎní rá. ¹³ Tā 'bá ní rii átá rī, 'bá úm̄i be
 ni ímbá 'bá ní n̄jì kuyé, Índrí Múngú vé rī
 ímbá 'bá ní n̄jì. Índrí ǎlu ǎlu 'd̄iri sē 'bā ri
 ụ'd̄úkọ tā áda vé rī ũlũ 'bá rī pi ní. ¹⁴ 'Bá
 Índrí Múngú vé rī ní fií ẹsì ni agá kuyé rī,
 ǎ'yī tā Índrí rī ní ímbá rī ku, ǎ'diātāsīyā
 ĩri índré ĩri ní tā azakaza vé ni, tā rī fi dr̄i
 ni gé 'd̄āá ku, ǎ'diātāsīyā Índrí Uleterē rī

tā 'd̄i'bée vé ífifí i'da n̄jì. ¹⁵ 'Bá Índrí rī ní
 fií ẹsì ni agá gí rī, ĩri ícókí tā Múngú vé rī
 n̄jì áamá rá, 'bo 'bá āzi ícókí tā ĩri ní n̄jì áamá
 'd̄iri n̄jì áamá ku.

¹⁶ “ǎ'di n̄jì úm̄i Úpí Múngú vé rī rá n̄jì
 'yozú k̄in̄i 'i ícókí ĩri ímbá rá?”
 'Bo 'bávé úm̄i s̄ú Kúrísitō vé rī t̄inì.

3

Lē ǎ ngakí ẹzì Múngú vé rī tr̄ú

¹ Má ẹdr̄ip̄i má ọmv̄up̄i, ĩmi ri tā 'o s̄ú
 'bá nyōókú n̄ri vé rī pi ní rii 'oó rī t̄inì,
 sē má ní rizú átázú ĩmi ní s̄ú 'bá Índrí ní
 fií k̄opi ẹsì agá kuyé ni pi t̄inì ǎní. ĩmivé
 adringará Kúrísitō agá rī gé, ĩmi índrékí
 s̄ú ũd̄éńá t̄inì. ² Má úcé ĩmi lé sī, adri
 'yozú k̄in̄i inyiná s̄i kuyé, ǎ'diātāsīyā ĩmi
 ícókí dr̄i inyiná nyaá ku. Ádarú ĩmi ícókí
 dr̄i kuyé. ³ ĩmi dr̄i ri tā nyōókú n̄ri vé
 rī 'd̄u nga. ǎ'diātāsīyā ĩmi ǎsámví gé s̄i,
 ọḡup̄i ǎ tā ri 'de ọḡup̄i ẹ ẹsì agá ũńjì, ǎzini
 ĩmi ri ǎwāwā. 'D̄iri lū 'yozú k̄in̄i Índrí rī
 ǎsú dr̄i ĩmi kuyé, ĩmi ri tā 'o s̄ú 'bá nyōókú
 n̄ri vé rī pi ní rii 'oó rī t̄inì.

⁴ ĩmi ǎsámví gé, 'bá ụr̄ukọ ri 'yo, “Ma
 'bá Páŭlũ vé ni,” ụr̄ukọ ni pi ri 'yo, “Ma
 'bá ǎpólō vé ni.” ĩmi nyo ri tā 'o s̄ú 'bá
 nyōókú n̄ri vé rī pi ní rii 'oó rī t̄inì kuyé?
⁵ ǎpólō ri 'bá ینگóni ni? Páŭlũ ri 'bá
 ینگóni ni? 'Bá 'd̄i'bée ǎtí 'bá Múngú vé ni,
 Múngú sē 'bá kokí ĩmi ĩzā Úpí ri ẹ'ȳizú n̄jì.
 Úpí sē 'bá ǎlu ǎlu ní ẹzì n̄jì. ⁶ Á sa úri rī n̄jì,
 ǎpólō ri úri rī ũs̄ú ȳi s̄i n̄jì, 'bo Múngú
 sē úri rī d̄ujú n̄jì. ⁷ 'Bá úri rī saápi rī pi,
 'bá úri rī ũs̄úpi ȳi s̄i rī be, tā k̄opi ní 'oó
 rī adri tā ǎmbúgú rú kuyé, 'bo Múngú sē
 úri 'd̄i'bée d̄ujú n̄jì. ⁸ 'Bá úri saápi rī pi, 'bá
 úri rī ũs̄úpi ȳi s̄i rī be, ẹzì k̄opi ní ngaá
 rī ǎlu rī. ĩ ímú 'bá ǎlu ǎlu ũf̄e ẹzì ĩri ní
 ngaá rī s̄i. ⁹ 'Bā ri ẹzì nga Múngú ní, ĩmi
 ọmv̄ú Múngú vé ni, ǎzini ĩmi jó Múngú ní
 rii s̄i rī.

¹⁰ Múngú 'bā ẹsì múké má ní, sē má ní
 úm̄i jó rī ǎ nd̄ũ ǎ'bázú ǎní múké múké,
 nóni 'bá āzi ri jó rī s̄i má ní nd̄ũ ni ǎ'bāá
 'd̄iri dr̄igé. 'Bo 'bá jó rī s̄i pi rī ǎ ndre
 múké, ǎ s̄i jó rī múké múké. ¹¹ 'Bá āzi ícókí

gōó jó āzi ā ndūū ā 'bāā dīi ku, ā 'diātāsīyā jó ā ndūū ī ní ā 'bāā gí rī, ĩri Yēsū Kúrísitō 'i. ¹² 'Bá āzi sī dō jó ī ní ndūū ni ā 'bāā 'dīri drīgé dábū sī, aya ógú 'bá ógúógū ni pi sī, írā ājē be āmbúgú ni pi sī, peṭi sī, áse sī, ¹³ kādō muṣ caá ụ 'dú tā lizú rī gé, ī 'bá ālu ālu vé ẹzị i 'da rá, ā 'diātāsīyā ụ 'dú 'dāri gé, ācī ri ímú tā rī i 'da nī, ī ímú 'bá ālu ālu vé ẹzị ĩri ní ngaá rī ụ 'bī ācī sī, dō ĩrivé ẹzị ngaá rī íngóni. ¹⁴ 'Bá jó sīpi rī vé jó ve dō kuyé, ī ímú ĩri ūfē rá. ¹⁵ 'Bo 'bá jó sīpi rī vé jó ve dō rá, ịsụ ngá āzi ku. Ĩ 'bá jó sīpi rī pa rá, 'bo ĩri adri sụ 'bá ápápi ācī agásī rī tịni.

¹⁶ ĩmi nīkí 'yozú kínī ĩmi jó Múngú vé ni, Índrí Múngú vé rī ri adri ĩmi agá 'díní kuyé? ¹⁷ 'Bá rī ūñō dō jó Múngú vé rī árí vūgá, Múngú ri ímú ĩri ĩrīñā ūñjī ūñjī, ā 'diātāsīyā jó Múngú vé rī, ĩri uletere, ĩmi jó Múngú vé ni.

¹⁸ Lē 'bá āzi ā ū 'bā 'i mị ūgōgōlé rú ku. 'Bá rī kínī dō 'i nī tā vū drīgé nōgō rī ambamba, lē ā 'bā 'i adrii azakaza rú, ā újá rí 'i adrii 'bá tā nīpi ni. ¹⁹ Ā 'diātāsīyā tā nīngará nyōókú nōri vé rī, ĩri tā azakaza vé ni Múngú ẹndrẹtị gé. Sīkí Búkū Múngú vé rī agá kínī, "'Bá 'yo 'bá kínī ī nīkí tā ambamba rī pi, Múngú ri kōpi mbā uru ívé tā nīngará ambamba 'dīri ā tā sī." ²⁰ Búkū Múngú vé rī 'yo kpá 'díní kínī, "Úpí nī rá 'yozú kínī kōpivé tā nīngará 'dīri ẹzị ākó." ²¹ Kúru lē 'bá āzi ē íngú 'i tā 'bá āzi ní rií 'oó rī sī ku! Ngá rī pi ārēvú céré ĩmivé ni. ²² Í 'dózú Páulū 'i, Āpólō 'i, Kéfā ī ní zị Pétēró 'i, vū nōri, ídri rī, drā rī, lókí āndrū rī, āzini lókí drúzị rī, nga 'dī 'bée ārēvú céré ĩmivé ni, ²³ ĩmi 'bá Kúrísitō vé ni, Kúrísitō ri Múngú vé ni.

4

Kúrísitō vé 'bá áyúāyū rī pi ātí 'bá

¹ Kúru lē 'bá rī pi ā nīkí 'yozú kínī 'bá ātí 'bá Kúrísitō vé ni, sēkí 'bá ní ẹzị, 'bá ri tā Múngú vé 'i zūpí kú mūdūmūdū rú rī ūlū. ² 'Bá ī ní ẹzị sēé drị ni gé rī, lē ā adri 'bá ẹzị ī ní sēé drị ni gé rī ngaápi pịri ni. ³ ĩmi átákí dō mávé tā ūñjī, dōku 'bá

tā līpi rī átá dō mávé tā ūñjī, má ūsū má drī ni gé ku. Má ícó mávé tā lị ūgōgōlé rú ku. ⁴ Má ūsū tā má ní 'oó rī pịri, 'bo ícó lūū 'yozú kínī ma tā ākó 'díní ku. Úpí ri mávé tā lị nī. ⁵ Lē 'bá āzi ā lị ógúpí vé tā ku, cīmgbá Úpí ní ícázú rī gé. ĩri ímú tā ī zū 'bá ĩnīñá agá rī pi i 'da, āzini tā 'bá rī pi ē ẹsị agá rī pi i 'da céré āmvé. Sā 'dāri gé, Múngú ri ímú 'bá ālu ālu íngú rá.

⁶ Má ẹdrípíi má ómvúpíi, má í 'dú 'bá 'bāā Āpólō be ụ 'bītā rú, ĩmi nīkí rí tā ī ní 'yoó, "ĩmi 'dúkí tā ī ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī ngaá áyu" 'dīri vé ífífi 'bá vúgá. ĩri sē ĩmi ícókí 'bá āzi íngú 'bā āsámvú gé nōgō 'yozú kínī ĩrivé āmbūgū ndē ógúpí vé rī rá 'díní ku. ⁷ Ngá sēepi mị ícó adri 'bá rī pi āsámvú gé sī túngú rī ā 'dī? Ngá mí ní ịsụ 'dī 'bée agá, ngá Múngú ní sēé mí ní kuyé rī ā 'dī? Ngá mí ní ịsụ rī, Múngú sē dō nī pírí, ngá mí ní adrizú āfú sī 'yozú kíní mí 'o tā rī mị 'i rī ā 'dī?

⁸ ĩmi ūsūkí kínī ĩmi nīkí tā índrí vé ĩmi ní lēé rī pi ārēvú céré gí! ĩmi ūsūkí kínī ĩmi ịsúkí úmī Índrí Uletere rī ní sēé 'bá rī pi ní rī ārēvú céré gí! ĩmi ūsūkí kínī ĩmi nóni 'bāgú! 'Bo 'bá adrikí 'bāgú ku! Ádarú á lē ĩmi ā adrikí 'bāgú, 'bā rúkí rí mālūngā rī ĩmi be trú. ⁹ Ā 'diātāsīyā índré má vúgá nōlé, 'bā 'bá áyúāyū nō 'bée, Múngú 'bā 'bā adrii ụdūmbītā rú, 'bá adrikí sū 'bá ī ní ū 'yí, ī ní lēé jị ú 'dī 'dī rī pi tịni. Mālāyíkā rī pi 'bá vū drīgé rī pi be céré ri mị 'bā 'bā ndrezú. ¹⁰ 'Bá ní rií ẹzị ngaá Kúrísitō ní rī sī, 'bá rī pi ūsūkí kínī 'bā azakaza rú, 'bo ĩmi ūsūkí kínī ĩmi nīkí tā Kúrísitō vé rī nī! 'Bá rī pi kínī 'bā ūkpō ākó, 'bo ĩmi kínī ĩmi ūkpō be! 'Bá rī pi ri ĩmi ĩnījī ĩnījī, 'bo 'bá rī pi ĩnīkí 'bá ku! ¹¹ Cīmgbá āndrū sī, 'bā ri adri ẹbírí sī, yīi úvá ri 'bā ndē, bōngó dē 'bā rú 'bá gá sī céré, 'bá rī pi ri 'bā 'o ūñjī, 'bā vūrā adrizú ni ākó. ¹² 'Bā ri ẹzị nga ūkpō sī 'bā drị sī. 'Bá rī pi kádō rií 'bā trií, 'bā ri kōpi ní tākiri sē. Kádō rií 'bā ọcūy, 'bā ri tā ni ta muzú ẹsị mādā sī. ¹³ 'Bá rī pi kádō rií 'bā rú izaá, 'bā ri tā rī újá kōpi ní ẹsị múké sī. Cīmgbá āndrū sī, 'bá vū drīgé rī

pi mị gé 'dālé, 'bá índrékí sữ kúrũnyá ĩ ní rií dǎá kǐ'dđĩró drĩgé rĩ tịni.

14 Á sǐ tǎ 'dĩri ĩmĩ drĩ ĩnjázú kuyé, á sǐ tǎ 'dĩri ĩmĩ ímbázú ǎní sữ anjĩ má ní lēlē rĩ pi tịni, ĩmĩ 'okĩ rĩ tǎ pĩrĩ. 15 'Bá ĩmĩ ímbá'bá Kúrísítō Yēsũ vé tǎ sǐ rĩ pi ǎ adrikĩ dō élifũ mụdrĩ (10,000) drǎáǎsĩyǎ, ĩmivé étépĩ 'yéǎ ma 'i, ǎ'diǎtǎsĩyǎ má 'í'dó ĩmĩ ímbá Kúrísítō vé tǎ sǐ nĩ, ĩmĩ ní ĩri ẹ'yǐzú ǎní. 16 Kúru á lē 'yoó ĩmĩ ní 'dĩni, lē ĩmĩ 'okĩ tǎ sữ má ní 'oó rĩ tịni. 17 Tǎ 'dĩri sǐ, á lē Tĩmōtáyō rĩ pēé mụzú ĩmĩ vúgá 'dĩlé, Tĩmōtáyō adri sữ má mvá tịni, á lē ĩri lēlē, 'bǎ ívé ẹsĩ céré kuú Úpĩ drĩgé. ĩri mụ mávé adringará Kúrísítō Yēsũ agá rĩ vé tǎ ũlũ ĩmĩ ní, ǎzini ĩri tǎ má ní ímbá kǎnisǎ rĩ pi agásĩ rĩ vé tǎ ũlũ ĩmĩ ní nĩ.

18 ĩmĩ uruko'bée ũsũkĩ kínĩ á mụ ĩmĩ ndree ku, sē kōpi ẹ drĩ gō ícá ũkpó ũkpó. 19 Úpĩ ǎ'yĩ dō rá, ma ca ĩmĩ vúgá 'dĩlé mbēlēǎ, ma kúru mụ 'bá drĩ be ũkpó ũkpó rĩ pi vé tǎ rií átá rĩ yĩ, dō kōpi rĩ átá ngóni, ǎzini kōpi dō rĩ ẹzĩ rĩ nga ǎ'di vé ũkpó sǐ. 20 Mǎlũngǎ Múngú vé rĩ átákĩ tǎ ni 'yéǎ tị sǐ ku, lē ũkpó Múngú vé rĩ. 21 Má kǎdō caá ĩmĩ vúgá 'dĩlé, ĩmĩ lēkĩ má 'o ĩmĩ íngóni? ĩmĩ lēkĩ má átá ĩmĩ ní átángá ũkpó ũkpó ni pi, dōku má lē ĩmĩ lēlē, ǎzini má átá ĩmĩ ní átángá rĩ ẹsĩ mǎdǎ sǐ?

5

Lē 'bá kǎnisǎ vé rĩ pi ǎ 'bǎkĩ ọwũ ku

1 Á yĩ kínĩ ĩmĩ ri ọwũ 'bǎ ĩmĩ ǎsámvú gé sǐ, tǎ ĩmĩ ní rií 'oó 'dĩri aga pǎgǎnō rĩ pi ní rií 'oó rĩ rá. Ágó ǎzi la étépĩ vé ũkú sǐ. 2 ĩmĩ ri ĩmĩ íngú ǎní íngúngũ. 'Bá tǎ 'oópi 'dĩni 'dĩri, ĩmĩ té adri ǎní ĩzǎngǎ sǐ, ĩmĩ té ĩri dro fũ ĩmĩ ǎsámvú gé sǐ rá. 3 Má adri dō ĩmĩ be trũ kuyé drǎáǎsĩyǎ, índrí agá, 'bǎ ĩmĩ be trũ. Má adri dō ĩmĩ ǎsámvú gé 'dĩlé 'dǎáyo drǎáǎsĩyǎ, á lĩ tǎ ágó 'dĩri drĩgé gĩ. 4 ĩmĩ kǎdō ĩmĩ úmú vũrǎ ǎlu gé 'bávé Úpĩ Yēsũ ǎ rụ sǐ, índrí agá, 'bǎ ĩmĩ be trũ, ũkpó 'bávé Úpĩ Yēsũ vé rĩ ĩmĩ

ǎsámvú gé anigé. 5 ĩmĩ sēkĩ ágó 'dĩri Sǎtǎnǎ drĩgé, ĩrivé rụ'bá rizú ũnjĩkǎnyǎ 'ozú 'dĩri ímú ĩzǎngǎ nya ambamba, 'bo ĩ ímú ĩrivé índrí pa ụ'dú Úpĩ Yēsũ ní ĩgōzú rĩ gé.

6 ĩmivé íngúngará 'dĩri adri múké ku. ĩmĩ nĩkĩ kuyé 'yozú kínĩ ǎkúfĩ mǎdǎǎ rĩ sē íwá rĩ dra íngá ǎní kọfútō be 'dĩni kuyé? 7 Lē ĩmĩ drokĩ 'bá ũnjĩkǎnyǎ 'oópi rĩ ĩmĩ ǎsámvú gé sǐ rá, ĩmĩ adrikĩ rĩ ule, sữ ĩmĩ ní adrií ule Múngú agá rĩ tịni. Kúrísítō rĩ Kǎbĩlō Mvǎ* ụ'dú Múngú ní Ẹlĩzú Jó rĩ pi tị gé sǐ rĩ vé rĩ, drǎ 'bá ní rōbōnō rú. 8 'Bá kǎdō ũmũ rĩ nyaá, lē 'bǎ adrikĩ ũnjĩkǎnyǎ be sữ pángá ĩ ní á'dí ǎkúfĩ sǐ rĩ tịni ku, 'bo lē 'bǎ 'okĩ tǎ áda, 'bǎ adrikĩ ule sữ pángá ĩ ní á'dí ǎkúfĩ ǎkó rĩ tịni.

9 Á sǐ sēé ĩmĩ ní kọkọbĩ mávé rĩ agá 'dĩni, lē ĩmĩ úmúkĩ ĩmĩ adrií 'bá ọwũ rú rĩ pi be trũ ku. 10 Tǎ 'dĩri adri 'yozú kínĩ ma rĩ átá 'bá nyọkú nōri vé adri 'bá ọwũ rú, dōku ẹsĩ be ǎmbúgú ngá drĩgé, dōku 'bá ǎngũ ali'bá, dōku 'bá rĩ'bá ngá ĩ ní údé drĩ sǐ múngú rĩ pi ĩnjĩ'bá rĩ pi ǎ tǎ sǐ ku. Té dō ma rĩ átá kōpi ǎ tǎ sǐ, ĩmĩ té adringará vũ drĩgé nōgó rĩ ku rá, ĩmĩ adrikĩ té 'bá 'dĩni 'dĩ'bée be trũ ku. 11 'Bo tǎ má ní sǐ sēé ĩmĩ ní rĩ agá, má kǎnĩ, 'bá 'yoópi kínĩ 'í ẹ'yĩ Kúrísítō rĩ gĩ, 'bo ịsú ĩri rĩ ọwũ 'bǎ, dōku ĩri ẹsĩ be ǎmbúgú ngá drĩgé, dōku ĩri 'bá riípi ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ ĩnjĩpi ni, dōku 'bá ǎngũ u'daápi u'da'da ni, dōku 'bá riípi ĩmērēpi íwá sǐ ni, dōku 'bá riípi ǎngũ aliípi ni, lē ĩmĩ úmúkĩ ĩmĩ adrií ĩri be trũ ku. 'Bá 'dĩni 'dĩri lē ĩmĩ nyakĩ ngá ĩri be trũ ku.

12 Má ícó 'bá ẹ'yĩ'bá kuyé rĩ pi vé tǎ lĩ nĩ ku, 'bo 'bǎ ícó 'bá Yēsũ rĩ ẹ'yĩ'bá gĩ rĩ'bá ũnjĩkǎnyǎ 'o'bá rĩ pi vé tǎ lĩ rá. 13 Múngú rĩ 'bá ẹ'yĩ'bá kuyé rĩ pi vé tǎ lĩ nĩ. 'Bá riípi ũnjĩkǎnyǎ 'oópi rĩ, lē ĩmĩ drokĩ ĩri ĩmĩ ǎsámvú gé sǐ rá.

6

* 5:7 5:7 Kǎbĩlō Mvǎ: Múngú sē tǎimbĩ Mósē ní kǎnĩ, 'bá rĩ pi ǎ zǎkĩ kǎbĩlō Múngú ní rōbōnō rú, ǎ trũkĩ rĩ kōpi ívé ũnjĩkǎnyǎ agásĩ rá. Sē ĩ ní Yēsũ rĩ zizú Kǎbĩlō Mvǎ Múngú vé ni ǎní, ǎ'diǎtǎsĩyǎ Múngú ĩpē ĩri ímú drǎá 'bávé ũnjĩkǎnyǎ ũjĩ. 'Í lǎ Wũngǎrá 12:17-28; Mǎrǎkō 14:12; Lúkǎ 22:7; Yũwǎnĩ 1:29-35; 1 Pétērō 1:19. 5:12 5:12 Dētōrōnómē 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7

Ā jikí 'bá Múngú ri nǎipi gí rǐ tōó 'bá tǎ lǐpi rǐ ɛndrɛtǐ gé ku

1 Mi dō tǎ be mí ɔgúpǐ Yésǔ ri ɛ'yǐlǐpi gí rǐ be, mi té kōdō ĩri jǐ tō 'bá Múngú ri nǎ' bǎ gí rǐ pi ɛndrɛtǐ gé. Ngá mí ní ĩri jǐzú tōzú 'bá Múngú ri nǎ' bǎ kuyé rǐ pi ɛndrɛtǐ gé rǐ ā'di? 2 ĩmi nǎkí 'yozú kǐnǐ 'bá Múngú vé rǐ pi ímú tǎ lǐ 'bá nyōókú nōri vé rǐ pi drǐgé nǐ 'dǐni kuyé? ĩmi dō tǎ lǐ 'bá nyōókú nōri vé rǐ pi drǐgé rá pírǐ, tǎ mǎdǎ mǎdǎ ĩmi āsǎmvú gé sǐ 'dǐ'bée, ĩmi ícókí nyo údé ĩmi āsǎmvú gé sǐ ku? 3 ĩmi nǎkí kuyé 'yozú kǐnǐ 'bá úmvúlésǐ ímú tǎ lǐ mǎlǎyíkǎ rǐ pi drǐgé nǐ? Tǎ rǐ dō 'dǐri tǐnǐ, ádarú 'bá ícókí tǎ 'bá ní izaá 'bá āsǎmvú gé sǐ vǔ drǐgé nōgókí rǐ pi lǐ rá. 4 ĩmi dō tǎ be ĩmi āsǎmvú gé sǐ, ngá ĩmi ní rizú tǎ rǐ jǐzú lǐzú 'bá Múngú ri nǎ' bǎ kuyé kǎnǐsǎ ní kōpi ĩnjǐi ku rǐ pi vúgá rǐ ā'di? 5 Á 'yo tǎ 'dǐri ĩmǐ drǐ ĩnjǎzú ānǐ. Ádarú 'bá nyo kǎnǐsǎ agá 'dǐgé úmǐ be ícókí 'bá ĩmivé tǎ lǐ 'bá ní pi 'dǎáyo? 6 Ngá ĩmi ní rizú ĩmi ɔgúpǐ jǐzú tōzú 'bá Múngú ri nǎ' bǎ kuyé rǐ pi ɛndrɛtǐ gé rǐ ā'di?

7 ĩmi ri ĩmi ɔgúpǐ jǐ tō 'bá Múngú ri nǎ' bǎ kuyé rǐ pi ɛndrɛtǐ gé, 'dǐri lǔ 'yozú kǐnǐ tǎ ndē ĩmi gí. 'Bá rǐ 'o dō ĩmi ũnjǐ, lē mǐ jǐ ĩri tōó ku, mǐ ku tǎ rǐ ā adri 'dǐni. 8 ĩmi ri tǎ ũnjǐ 'o ĩmi ɛdrǐpǐ ní, āzini ĩmi ɔmvúpǐ ní, ĩmi ri kōpivé ngá u'du mǐ mbamba sǐ.

9 ĩmi nǎkí 'yozú kǐnǐ 'bá ũnjǐkǎnyǎ 'o' bǎ rǐ pi fíkí mǎlǔngǎ Múngú vé rǐ agá ku 'dǐni kuyé? Lē ĩmi ũ'bǎkí ĩmǐ mǐ ku. 'Bá rǐ 'bá ɔwǔ 'bǎ'bée rǐ pi, dōku 'bá rǐ 'bá ngá ĩ ní údé drǐ sǐ múngú rú rǐ ĩnjǐ' bǎ rǐ pi, dōku 'bá rǐ 'bá la' bǎ ɔgúpǐ vé ũkú sǐ rǐ pi, āgō rǐ 'bá la' bǎ ĩ ɔgúpǐ āgō rú rǐ pi sǐ rǐ pi, 10 ũgú' bǎ rǐ pi, 'bá ɛsǐ be āmbúgú ngá drǐgé rǐ pi, 'bá ĩmērē' bǎ íwǎ sǐ rǐ pi, 'bá āngǔ u'da' bǎ u'da' da rǐ pi, 'bá ɔgúpǐ vé ngá u'du' bǎ mǐ mbamba sǐ rǐ pi, kōpi ícókí fǐi mǎlǔngǎ Múngú vé rǐ agá ku. 11 Ándúrú ĩmi ɔrǔkō' bée ríkí tǎ 'oó sǔ 'dǐri tǐnǐ. 'Bo nóni ũjǐkí ũnjǐkǎnyǎ ĩmivé rǐ, ĩmi ícákí uletere gí, ĩmi ícákí pǐrǐ Múngú ɛndrɛtǐ gé rǐ Úpí Yésǔ Kúrísítō vé

rǐ sǐ, āzini Índrí Múngú vé rǐ vé ũkpō sǐ.

Lē ā 'bǎkí ɔwǔ ku

12 ĩmi ɔrǔkō' bée ri 'yo, "Ngá 'bá ní lēé rǐ pi ārēvú céré 'bá ícókí 'o rá," 'bo á 'yo ĩmi ní 'dǐni, ngá rǐ pi ārēvú céré ícókí ĩzǎ kōó ku, 'bo á lē adrii tǔgǐrǐ ngá rǐ pi vé ni ku. 13 ĩmi ri 'yo, "A lē ínǎyǎ, ínǎyǎ lē fǐi 'a agá." 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dǐni, Múngú ri ngá 'dǐ'bée iza ĩrǐtrō. Lē 'bá áyúkí 'bá rǐ 'bá ɔwǔ 'bǎzú ānǐ ku, rǐ 'bá 'bávé rǐ, lē 'bá ngakí ɛzǐ ānǐ Úpí ní, Úpí ri rǐ 'bá 'bávé rǐ ũtē nǐ. 14 Múngú ri ímú 'bá ingá gō ídri rú drǎngárǎ gálésǐ ũkpō ívé rǐ sǐ, sǔ ĩri ní Úpí Yésǔ ri ingá gōó ídri rú rǐ tǐnǐ. 15 ĩmi nǎkí 'yozú kǐnǐ rǐ 'bá ĩmivé rǐ, ĩri Kúrísítō vé ni 'dǐni kuyé? 'Bá áyúkí dō rǐ 'bá Kúrísítō vé nōri rizú ɔwǔ 'bǎzú ānǐ, ĩri nyo múké? Adri 'dǐni kuyé! 16 ĩmi nǎkí 'yozú kǐnǐ 'bá rǐ la dō ũkú ɔwǔ rú ni sǐ, kōpi úmúkí ĩ ícá rǐ 'bá ālu gí 'dǐni kuyé? Ā'diātǎsǎyǎ Búkǔ Múngú vé rǐ kǐnǐ, "Bá ĩrǐ 'dǐ'bée ĩ úmú adri rǐ 'bá ālu." 17 'Bo 'bá 'i úmúpi ícápi Úpí be ngá ālu rǐ, Índrí Kúrísítō vé rǐ adri ĩri be trǔ.

18 Lē ā 'bǎkí ɔwǔ ku. ũnjǐkǎnyǎ ɔrǔkō 'bá rǐ ní 'oó kǎrákarǎ rǐ pi, iza ĩrivé rǐ 'bá ku, 'bo 'bá rǐ 'bá dō ɔwǔ, ĩri ũnjǐkǎnyǎ ĩjǐ rǐ 'bá ní gé. 19 ĩmi nǎkí 'yozú kǐnǐ, ĩmi āsǎmvú gé 'dǐgé, 'bá ālu ālu vé rǐ 'bá ĩri Jó Múngú vé ni, Índrí Uletere rǐ ri adri 'a ní gé 'dǐni kuyé? ĩmi nǎkí ámǎ 'yozú kǐnǐ Múngú sēé ĩmi ní Índrí Uletere rǐ ní 'dǐni kuyé? ĩmi ri adri ĩmivé ũkpō sǐ kuyé. 20 Múngú je ĩmi ājē be āmbúgú, kúru lē ĩmi áyúkí ĩmǐ rǐ 'bá Múngú ri ĩnjǐzú.

7

Ūkú jengárǎ

1 Kúru tǎ ĩmi ní sǐi kōkōbǐ agá ma zǐzú ānǐ 'dǐri, ma újǎ ĩmi ní 'dǐni, múké ni, lē ágó ā je ũkú ku. 2 'Bo 'bá rǐ pi ní adrii ɔwǔ be ambamba rǐ sǐ, lē ágó ā adri ũkú ívé ni be, ũkú ā adri ágó ívé ni be. 3 Ágó rǐ pi ũkú rǐ be, lē kōpi ā úmúkí ĩ adrii trǔ, ɔgúpǐ ā uga 'i ɔgúpǐ ní ku. 4 Rǐ 'bá ũkú rǐ vé rǐ adri 'yénǎ ĩrivé ni ɔ'dúkǐlégúsǐ

kuyé, ìri kpá ágó rĩ vé ni. Rù'ba ágó rĩ vé rĩ adri 'yéná ìrivé ni ó'dúkùlẹgúsí kuyé, ìri kpá ùkú rĩ vé ni. ⁵ 'Bá āzi ā uga 'i rù'ba ógúpì ní ku. Ìmi lẹkí dō Múngú ri zìjì, lẹ ìmi ẹ'yìkí trù 'yozú kìnì ìmi kukí sà mǎdǎ Múngú ri zìzú. Ìmi zìkí dō Múngú ri gí, ìmi gòkí kúru ìmi úmú, ā'diātāsīyā ìmi ní ícò ìmi a'bií bǎ ku rĩ sī, Sātánā ā ù'bì rí ìmi ku. ⁶ Tǎ má ní 'yoó 'dìri ìri yìkì mǎvé rĩ, 'bo á 'bǎ ìri tǎimbì rú kuyé. ⁷ 'Bá rĩ pi céré ā adrikí té dō sù má tìjì ùkú ākó, ìri té adri múké. 'Bo Múngú sē 'bá ālu ālu ní fẹfẹ tǎ 'ozú rĩ nì, sē 'bá āzi ní fẹfẹ adrizú ùkú ākó, dōku ágó ākó, āzini sē 'bá āzi ní fẹfẹ ẹzì ngazú Múngú ní, ìri adri ùkú be, dōku ágó be.

⁸ Á lẹ 'yoó 'bá ùkú ākó, dōku ágó ākó, āzini 'bá ọwuzì rú rĩ pi ní 'dìni, lẹ kòpi ā adrikí sù má ní adrií rĩ tìjì, ùkú ākó, dōku ágó ākó. ⁹ 'Bo kòpi ícókí dō ì a'bií bǎ ku, lẹ kòpi ā jekí ùkú, dōku ā jekí ágó, ā'diātāsīyā mí ní rizú drǎzú ùkú úvǎ sī, dōku ágó úvǎ sī, múké ni, lẹ mí je ùkú, dōku mí je ágó.

¹⁰ Á lẹ 'yoó ùkú ágó be rĩ ní 'dìni, lẹ ùkú ágó be rĩ ā ku ágó ívé rĩ ku. 'Bo tǎ 'dìri á 'yo nì kuyé, Úpí 'yo nì. ¹¹ Ùkú ágó be rĩ ku dō ágó ívé rĩ gí, lẹ ā áwí adrií ágó ākó, dōku ā újǎ 'i gōó ágó ívé rĩ vúgǎ 'dǎá ùzi. Lẹ ágó ā dro ùkú ívé rĩ ku.

¹² Á lẹ 'yoó ìmi uruko'bée ní 'dìni, 'bá rĩ je dō ùkú Yèsù Kúrísító ri ẹ'yìpi kuyé ni, ùkú rĩ ā'yì dō adrií ìri be rá, lẹ 'bá rĩ ā dro ùkú rĩ ku. Á 'yo tǎ 'dìri nì, adri 'yozú kìnì Úpí 'yo nì kuyé. ¹³ Ùkú rĩ je dō ágó Yèsù Kúrísító ri ẹ'yìpi kuyé ni, ágó rĩ ā'yì dō adrií ìri be rá, lẹ ùkú rĩ ā ku ágó rĩ ku. ¹⁴ Ágó Yèsù Kúrísító ri ẹ'yìpi kuyé rĩ, Múngú ri ícò ìri ndre 'bá ívé ni rú ìrivé ùkú Yèsù ri ẹ'yìpi gí rĩ ā tǎ sī, ùkú Yèsù Kúrísító ri ẹ'yìpi kuyé rĩ, Múngú ri ícò ìri ndre 'bá ívé ni rú ìrivé ágó Yèsù ri ẹ'yìpi gí rĩ ā tǎ sī. Á adri dō 'dìni ku, anjinǎ kòpivé rĩ ícókí té adrií uletere Múngú ẹndrẹtì gé ku, 'bo nóni Múngú ri kòpi ndre anji ívé ni pi rú.

¹⁵ Ágó rĩ dō 'bá Yèsù Kúrísító ri ẹ'yìpi kuyé ni, lẹ dō ùkú rĩ droó, lẹ ùkú rĩ ā 'de mujú ìyí, dōku ùkú rĩ dō 'bá Yèsù Kúrísító ri ẹ'yìpi kuyé nì, lẹ dō ágó rĩ kuú, ágó rĩ ā ku ā 'de mujú ìyí. Ágó Yèsù Kúrísító ri ẹ'yìpi gí, dōku ùkú Yèsù Kúrísító ri ẹ'yìpi gí rĩ, kòpi ícókí adrií 'bá 'dìni 'dìri be ku, Múngú lẹ ā adrikí āsámví gé sī tǎ be kírì. ¹⁶ Mì ùkú rĩ, mì ícò nì áamá íngóni 'yozú kìnì mì ícò sē ágó mívé rĩ Yèsù ri ẹ'yì rá? Dōku mì ágó rĩ, mì ícò nì áamá íngóni 'yozú kìnì mì ícò sē ùkú mívé rĩ Yèsù ri ẹ'yì rá?

¹⁷ Lẹ 'bá ālu ālu ā adri sù Úpí Yèsù ní ìri ìpèé gí rĩ tìjì, āzini lẹ ā adri sù Múngú ní ìri zìjì ímú adrií 'bá ívé ni rú rĩ tìjì. Tǎimbì 'dìri má ní lèé 'bá kǎnísǎ vé rĩ pi ārèví céré ā 'dukí ngaá rĩ. ¹⁸ 'Bá rĩ ẹ'yì dō Yèsù rĩ gí, lẹkí dō ìri ā ágélé ẹ tì* ìsù ākūdē ẹ'yì drì Yèsù ri kuyé, lẹ ā áwí adrií 'bá ì ní ágélé ni ẹ tì lẹjì gí rĩ rú. 'Bá ì ní ágélé ni ẹ tì lẹjì kuyé rĩ ẹ'yì dō Yèsù ri gí, lẹ ā sē 'i ágélé ẹ tì lẹjì ku. ¹⁹ Lẹkí dō 'bá rĩ ā ágélé ẹ tì gí yǎ, dō lẹkí kuyé yǎ, adri tǎ rú ku. Tǎ āmbúgú rĩ, lẹ 'bá rĩ ā 'dù tǎimbì Múngú vé rĩ ngaá. ²⁰ 'Bá Múngú ri ẹ'yìpi gí rĩ, lẹ ā áwí adrií sù Múngú ní ìri ìpèé gí rĩ tìjì. ²¹ Mì dō tǔgẹrì, lẹ mí adri ìzāngǎ sī ku, mì ìsù dō drìwǎlǎ gí, lẹ mí ā'yì drìwǎlǎ rĩ vé tǎ. ²² Mì dō tǔgẹrì, Úpí zì dō mì adrií 'bá ívé ni, ọyù mì mívé ùnjìkǎnyǎ agásì gí. Mì adriipi tǔgẹrì ku rĩ, Úpí zì dō mì adrií 'bá ívé ni, mì adri tǔgẹrì Kúrísító vé ni. ²³ Múngú je ìmi ājẹ be āmbúgú. Lẹ ìmi adrikí tǔgẹrì nyòókú nòri vé ni ku. ²⁴ Má ẹdrìpìjì má ọmvúpìjì, ìmi nóni anji Múngú vé ni, sù má ní átá drìdrì rĩ tìjì, lẹ ìmi áwíkí adrií sù ìmi ní ándúru adrií sǎ ìmi ní Yèsù Kúrísító ri ẹ'yìzú rĩ gé rĩ tìjì.

²⁵ Anji ùkú adri'bée kácǎnǎ rú rĩ pi, Úpí lǔ má ní kòpivé tǎ kuyé. 'Bo Úpí vé ẹsì múké rĩ sī, sē má ní tǎ nǎngǎrá, má ícò átá ìmi ní, ìmi ícò mǎvé tǎ yì rá. ²⁶ Ìzāngǎ ní nóni adrií ambamba rĩ sī, lẹ ìmi áwíkí adrií sù ìmi ní ándúru adrií rĩ tìjì. ²⁷ 'Í je

* **7:18** 7:18 Ágélé ẹ tì lẹngǎrá: Múngú lǔ Ābūrámǎ ní kìnì, anji āgò Ābūrámǎ vé rĩ pi adrikí dō caá ú'dù ārò gí, lẹ ā úlìkí kòpi ā ágélé ẹ tì rá, lǔzú kìnì, kòpi anji Múngú vé ni. 'Bá rĩ ā'yì dō 'i ágélé ẹ tì sēé lẹjì gí, ìri tǎimbì Mósé vé rĩ 'dù nga. 'Í lǎ 'Ídóngǎrá 17:9-14; Ẹzì 15:1-5.

dō ūkú gí, lē ĩmi ã ayikí ūkú rĩ be ku. 'Í je dō ūkú kuyé, lē mĩ je ūkú ku. ²⁸ 'Bo 'bá rĩ je dō ūkú, adri ũnjĩkãnyã ku, mvá ūkú kácãná rú rĩ je dō ágó, adri ũnjĩkãnyã ku. 'Bo 'bá ĩ je 'bá gí rĩ pi, kôpi tã ũkpó ũkpó ni pi ĩsú rá ĩvé adringará agá. Á lē ĩmi ĩsúkĩ ĩzãngã ku.

²⁹ Má édrípĩ má ómvúpĩ, Úpĩ ri ĩgō ú'díkĩrĩná nōgó. Á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, ãjē vé tã adri tã ãmbúgú ku. ³⁰ 'Bá rĩ 'bá ãã ngo 'bá rĩ pi, ã adrikĩ sũ 'bá ãã ngo 'bá kuyé rĩ pi tĩnĩ, 'bá ãyĩkō 'bã'bée rĩ pi, ã adrikĩ sũ 'bá ãyĩkō 'bã'bée kuyé rĩ pi tĩnĩ, 'bá ngá je 'bá rĩ pi, ã adrikĩ sũ 'bá ngá ãkó rĩ pi tĩnĩ. ³¹ Ngá múké mí ní ĩsú vũ drĩgé nōgó rĩ ã adri dō gbã ngōpĩ, dōku mĩ lē dō kôpi ambamba, tã ãzi múké mí ní ĩsú 'a ní gé 'dĩgé ni 'dãáyo. 'Bá nĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ, tã ãrēvú céré nyōókú nōri vé rĩ pi ímũ de rá.

³² Á lē ĩmi rikĩ ĩmi ũsũú drãá tã sĩ kárakarã 'dĩni ku. 'Bá ūkú jeépi kuyé rĩ, ĩri éšĩ 'bã ězĩ ngazú Úpĩ ní, ã sē rĩ ĩri ní ãyĩkō. ³³ 'Bo 'bá ūkú jeépi gí rĩ, ĩri éšĩ 'bã tã nyōókú nōri vé rĩ ũsũzú, 'í 'o tã ãyĩkō sēépi ní ívé ūkú ní. ³⁴ ĩrivé yĩkĩ ri 'i aco ĩrĩ. Ūkú ágó jeépi kuyé rĩ, dōku mvá ūkú adriipi kácãná rú rĩ, ĩri ívé éšĩ 'bã céré rizú ězĩ Úpĩ vé rĩ ngazú. ĩri 'i ũtē adri uletere, ri ězĩ nga Úpĩ ní. 'Bo ūkú ágó jeépi gí rĩ, ĩri éšĩ 'bã tã nyōókú nōri vé rĩ ũsũzú, ãzini ĩri 'yénã ri éšĩ 'bã ězĩ ngazú ágó ni ní ãyĩkō sēzú. ³⁵ Ma ri tã 'dĩri lũ ĩmi ní, ĩmi adrikĩ rĩ ãní múké, má uga ĩmi ní ūkú jengará ku. Á lē ĩmi ĩzã koó, ĩmi ngakĩ rĩ ězĩ Múngú vé rĩ ãní múké, ĩmivé yĩkĩ ã aco rĩ 'i ĩrĩ ku.

³⁶ 'Bá rĩ vé éšĩ lē dō kĩnĩ 'í lē ūkú kácãná rú ni jeé, ūkú rĩ adri dō ílí be ãco jekĩ kuyé, 'bã dō éšĩ ūkú rĩ jezú, ã je ĩri ĩyĩ, adri ũnjĩkãnyã ku. ³⁷ 'Bo 'bá rĩ ũsũ dō ívé yĩkĩ gé 'dãlé kĩnĩ, 'í je mvá ūkú rĩ ku, ĩri dō ícō ěbĩrĩ rú 'bá vé rĩ a 'bi rá, ã je mvá ūkú rĩ ku, tã ĩri ní 'oó 'dĩri múké. ³⁸ 'Bá ūkú kácãná rú rĩ jeépi rĩ, 'o 'dĩri múké, 'bo 'bá ūkú kácãná rú rĩ jeépi kuyé rĩ, 'o 'dĩri múké agaá rá.

³⁹ Ūkú ágó be rĩ, ágó rĩ dō drĩ ídri rú, lē ã adri ágó rĩ be, ã ku ágó rĩ ku. Ágó rĩ drã dō gí, ĩri ícō ágó ãzi je rá. 'Bo ágó ĩri ní lēé jeé rĩ, ã adri 'bá Úpĩ ri ě'yĩpi gí ni. ⁴⁰ 'Bo yĩkĩ mávé rĩ agá, gō dō ágó ãzi jeé dĩĩ kuyé, ĩri múké aga rá. Má ũsũ tã má ní 'yoó 'dĩri, Índrĩ Múngú vé rĩ lũ má ní nĩ.

8

Ínyã ĩ ní sēé ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ pi ní rĩ

¹ 'Bá nĩkĩ ínyã ĩ ní rĩ sēé nyaá ngá ĩ ní údé drĩ sĩ múngú rú rĩ pi ní rĩ vé tã rá. 'Bá nĩkĩ rá 'bã tã nĩngará be, tã nĩngará ri sē 'bã ri 'bã íngúngũ, 'bo lēngará ri sē 'bã 'bã ōgũpĩ ě ĩzã ko rá. ² 'Bá 'yoópi kĩnĩ 'í nĩ tã ambamba rĩ, nĩ drĩ tã rĩ caá sũ ĩri ní lēé rĩ tĩnĩ kuyé. ³ 'Bo 'bá Múngú ri lēépi rá rĩ, Múngú nĩ ĩri rá.

⁴ Ínyã ĩ ní sēé ngá ĩ ní údé drĩ sĩ múngú rú rĩ pi ní rĩ vé tã, 'bá nĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ, ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ pi céré ězĩ ãkó vũ drĩgé nōgó, 'bo Múngú ri 'yénã ãlu. ⁵ Ngá kárakarã 'bũ gé 'dãlé rĩ pi, ãzini vũ drĩgé nōgó rĩ pi ĩ kôpi zĩ múngú, ãzini úpĩ, 'bá urũkō ri múngú kárakarã rĩ pi ĩnjĩ, ãzini úpĩ kárakarã rĩ pi ĩnjĩ. ⁶ 'Bá nĩkĩ rá Múngú ri 'yénã ãlu, ĩri ětēpĩ, gbi ngá rĩ pi ãrēvú céré nĩ, 'bã ri adri ídri rú ězĩ nga ĩri ní. 'Bávē Úpĩ ĩri 'yénã Yēsũ Kúrísítō 'i. Gbi ngá rĩ pi ãrēvú céré nĩ, sē 'bá ní ídri rĩ nĩ.

⁷ 'Bo 'bá Yēsũ ri ě'yĩ 'bá gí rĩ pi ã urũkō nĩkĩ ngá ĩ ní údé drĩ sĩ múngú rú ězĩ ãkó rĩ pi vé tã kuyé. 'Bá rĩ pi ã urũkō ũsũkĩ kĩnĩ, ngá ĩ ní údé drĩ sĩ múngú rú rĩ pi ũkpō be, kôpi ri 'o ũrĩ sĩ, kôpi ũsũkĩ ĩ nyakĩ dō ínyã ĩ ní sēé ngá ĩ ní údé drĩ sĩ múngú rú rĩ pi ní rĩ gí, 'dĩri lũ kĩnĩ 'í okĩ ũnjĩkãnyã gí. ⁸ Ádarú Múngú ã'yĩ 'bã ãnyãngã ã tã sĩ ku, 'bá nyakĩ dō ngá kuyé drãããsĩyã, ícō adrii ũnjĩ ku, 'Bá nyakĩ dō rá, ícō lũú 'yozú kĩnĩ 'bã múké 'dĩni ku.

⁹ ĩmi ndrekĩ múké, yĩkĩ ĩmivé ngá a 'bizú ku 'dĩri sĩ. Lē ĩmi sēkĩ 'bá yĩkĩ be ũrĩ rú rĩ pi fiĩ ũnjĩkãnyã agá ku. ¹⁰ 'Bá yĩkĩ be ũrĩ rú rĩ pi ndrekĩ dō mi ri ínyã ĩ ní sēé ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ pi ní rĩ nya úrĩ

jó agá 'dāá, ícò nyo fí mụụ ínyá ì ní sēē ngá ì ní údé múnghú rú rĩ pi ní 'dĩri nyaá ìndĩ ku? ¹¹ Tā nĩngará mívé 'dĩri, ìri sē mi 'bá ẹ'yĩngará be mādā Kúrísítō ní drāá ìri ã tā sĩ rĩ iza rá. ¹² Ìmi sēkí dō 'bá yĩkí be ụrị rú rĩ fí ùnjĩkányā agá, 'dĩri lū kìnĩ ìmi 'okí Kúrísítō ri ùnjĩ. ¹³ 'Bo zāá má ní nyaá rĩ sē dō má ẹdrípì dōku má ọmvụpì ri fí ùnjĩkányā agá, má ícò gōó zāá nyaá dđi ălunđani ku, mđ sē rĩ ìri 'deē ùnjĩkányā agá ku.

9

Ẹzị ì ní ă'yĩ Páũlũ ă nga rĩ

¹ Má ịsụ drĩwālā gí. Ma 'bá áyúăyũ ni. Á ndre 'bávē Úpí Yēsũ ri mđ mị sĩ rá. Ẹzị má ní ngaá rĩ sē ìmi ẹ'yĩkí Úpí ri gí. ² 'Bá urụkọ'béé ụsũkí kìnĩ má adri 'bá áyúăyũ ni ku, ádarú ìmi mị gé 'dálé ma 'bá áyúăyũ ni! Ă'diătāsīyā ìmi ní tā má ní átá rĩ yị rá, ăzini ìmi ní Yēsũ ri ẹ'yĩ rá rĩ sĩ, 'dĩri lū kìnĩ ma 'bá áyúăyũ Úpí vé ni.

³ 'Bá rĩ pi kádō rií ẹzị ì ní ă'yĩ mđ nga rĩ vé tā uzií, á ri újđ kọpi ní 'dĩni.

⁴ 'Bá Bārúnábā be, 'bá ícókí nyo ănyāngā nyaá, ăzini ngá mvụụ ìndĩ ku? ⁵ 'Bá nyo ícò ũkú Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi je 'bá ní ũkú rú jì mụzú 'bá vú sĩ ìndĩ sũ 'bá áyúăyũ urụkọ'béé ní jeé, Úpí ẹdrípì ní jeé, ăzini Pétēró ní jeé rĩ tĩnĩ rá? ⁶ 'Bá 'yéńđ Bārúnábā be, ẹzị 'bá ìzā kozú rĩ 'bá rikí nyo ngaá 'bá drị sĩ?

⁷ 'Bá ăzi ri nyo ícò ẹzị nga ăngáráwá rú, ìri 'i ũfē ũgōgōlé rú rá? 'Bá rĩ sa dō pẹti vinyō vé rĩ pi, ícò nyo ũ'a ni ìtĩ nyaá ku? 'Bá rĩ dō ri kăbĩlō úcé, ícò nyo lé ni zoó mvụụ ku? ⁸ Má átá tā 'dĩri yĩkí 'bá áda vé ni sĩ kuyé. Tăĩmbị Múnghú vé rĩ átá nyo tā rĩ sũ 'dĩri tĩnĩ. ⁹ Ă'diătāsīyā sĩkí tăĩmbị Mósē* vé rĩ agá kìnĩ, "Tị mēñĩgō riipi ănyāngā ă fí coopi rĩ, † lē mđ umber tị ni cí ku," Ìmi kádō ụsũ Múnghú ri 'yéńđ

tị rĩ pi ă tā mba áyú? ¹⁰ Ádarú Múnghú átá nyo tā 'dĩri 'bá tā sĩ kuyé? Átá tā 'dĩri 'bá tā sĩ rá, ă'diătāsīyā 'bá ọmvụ 'ăapi rĩ, ìri ẹsị 'bá ọmvụ rĩ 'ăzú, ăzini 'bá ănyá triipi rĩ, ìri ẹsị 'bá ănyá rĩ ă fí údézú, kọpi ri ẹzị rĩ ălē ì ăsámvú gé sĩ, ì ìkũnăkí rí ănyá rĩ bēnĩ.

¹¹ 'Bá rikí dō ụ'dụkọ múké Múnghú vé rĩ ũlũú ìmi ăsámvú gé sũ ì ní ური rií rĩ tĩnĩ, 'bá ícókí nyo ngá múké ịsụ ẹ'yĩ ìmi vúgá ku? ¹² Ìmi dō ri ngá sē 'bá urụkọ'béé ní rá, kọpi ní tị Múnghú vé rĩ sēé ìmi ní rĩ sĩ, 'bá kokí ìmi ìzā, ndē 'bá urụkọ vé rĩ rá, ìmi ụsũkí ìri ùnjĩ ìmi ní ngá sēzú 'bá ní? 'Bo 'bá 'băkí ẹsị ngá ìmivé rĩ drĩgé kuyé, 'bá umberkí ẹsị rá, ă'diătāsīyā 'bá lēkí ụ'dụkọ múké Kúrísítō vé rĩ ă lẹtị ugaá ku.

¹³ Ìmi nĩkí 'yozú kìnĩ 'bá ẹzị nga' 'bá Jó Múnghú vé rĩ agá rĩ pi ìvé ănyāngā ịsụ Jó Múnghú vé rĩ agá 'dĩgé ũgōgō 'dĩni kuyé? Ìmi nĩkí áamá 'yozú kìnĩ 'bá ri' 'bá rōbōńđō zā'béé vūrā rōbōńđō zázú rĩ gé rĩ pi ìvé ngá ịsụ íngázú rōbōńđō ì ní rií zāá rĩ gé 'dĩni kuyé? ¹⁴ Úpí ẹzị kpá 'dĩni kìnĩ, 'bá ri' 'bá ụ'dụkọ múké rĩ ũlũ' 'bá rĩ pi, kọpi ìvé ngá rụ' 'bá nōri ă tā mbazú rĩ pi ịsụ ụ'dụkọ múké ì ní rií ũlũú rĩ sĩ.

¹⁵ 'Bo ụ'dụkọ múké má ní ũlũú ìmi ní rĩ sĩ, á zị ngá rụ' 'bá nōri ă mbazú ni ìmi vúgá kuyé. Á sĩ kōkō' 'bĩ 'dĩri sēé ìmi ní 'yozú kìnĩ ìmi sēkí má ní ngá 'dĩni ku. Mđ drā té dō 'dĩsĩ rá múké, 'bá ăzi ă újđ rí lẹtị má ní tā rĩ ũlũzú mũfēngā ăkó rĩ túngú ku. ¹⁶ Má ícò ma íngú ụ'dụkọ múké má ní ũlũú rĩ vé tā sĩ ku, ă'diătāsīyā Múnghú ìpē ma ụ'dụkọ múké rĩ ũlũú nĩ, má ũlũ dō ku, lē mđ ịsụ drĩlé ùnjĩ! ¹⁷ Mđ ũlũ dō ụ'dụkọ múké rĩ pírikíni drāăsīyā, ma ăndēma ni ịsụ rá. Múnghú ìpē ma ụ'dụkọ múké rĩ ũlũngará gá nĩ, má ìpē ma nĩ kuyé. ¹⁸ Dō tā rĩ sũ 'dĩri tĩnĩ, mávē ăndēma ri adri ă'di? Ìri drĩlé múké má ní ụ'dụkọ múké rĩ ũlũzú pírikíni, á lē 'yoó kìnĩ ă ũfēkí ma

* 9:9 9:9 Mósē: Yōsēpā kă drāá gí, 'băgú Ẹjēpétō vé rĩ 'bă anji Ịsērēlē vé rĩ pi ẹzị ngaá túgērĩ rú caá ílĩ mđdũrũlũ sũ (400). Kúru Múnghú ní Mósē ri ìpēzú ímúzú anji Ịsērēlē vé rĩ pi pazú adringará túgērĩ rú rĩ agásĩ. Múnghú sē tăĩmbị rĩ Mósē ní, ă lū anji Ịsērēlē vé rĩ pi ní, sēzú ì ní tăĩmbị rĩ zizú tăĩmbị Mósē vé ni ănĩ. Tĩkí Mósē ri ịsụ ăkũdē ílĩ rĩ ca ălĩfũ ălu mđdũrũlũ sũ (1,400), ịsụ ăkũdē tĩkí drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lă Wũngará 2-24. † 9:9 9:9 Mēñĩgō riipi ănyāngā ă fí coopi rĩ: Yăhũđĩ rĩ pi ri ìvé tị mēñĩgō rĩ pi áyú ri pẹti use ănyāngā ì ní lēé coó rĩ drĩgé sĩ, tị mēñĩgō rĩ pi kúru ănyāngā rĩ ă fí co lũ sị ni gé sĩ. 9:9 9:9 Dētōrōnómē 25:4 9:13 9:13 Lěvĩtĩkă 7:32-34

ũfěfě ú'dúkọ múké má ní ùlùú rĩ sī 'díní ku.

¹⁹ Mâ adri dō átí'bá ku drããsiyã, má újá ma adrií átí'bá rú 'bá rĩ pi ní céré, kôpi ã újákí rí éšì Kúrísítō rĩ ẹ'yìzú ãní bēnī. ²⁰ Ma dō Yāhúdī rĩ pi ãsámuvú gé, ma ma újá tã Múngú ní lùú Yāhúdī rĩ pi ã 'okí rĩ 'du nga, kôpi ẹ'yìkí rí Yēsū Kúrísítō ri ãní. Má ícọ dō tãimbì Mósē vé rĩ 'duú ngaá céré ku drããsiyã, má ẹ'yì tãimbì rĩ 'duú ngaá rá, 'bá tãimbì rĩ 'du'bá nga'bá rĩ pi ẹ'yìkí rí Kúrísítō ri ãní. ²¹ Ma dō 'bá adri'bá Yāhúdī rú ku rĩ pi ãsámuvú gé, ma ma újá adri sù kôpi tìni, á 'du tãimbì Yāhúdī rĩ pi vé rĩ ngaá ku, 'bá tãimbì rĩ 'du'bá nga'bá ku 'dī'bée ã újákí rí Ì Kúrísítō ri ẹ'yì. 'Bo mâ 'du dō tãimbì 'dī'bée ngaá ku drããsiyã, ma ri Kúrísítō vé tãimbì 'du nga. ²² Ma dō 'bá ẹ'yìngará be mūnyámúnnya rĩ pi ãsámuvú gé, ma kpá ma újá adri sù kôpi tìni, kôpi ã újákí rí éšì Kúrísítō ri ẹ'yìzú ãní. Má kãdō adrií 'bá ãndiãndí rĩ pi ãsámuvú gé, ma ri tã rĩ 'o létì be ãndiãndí, ã sē rí 'bá kárakarã ẹ ẹ'yìkí rí Yēsū ri ãní. ²³ Á 'o tã 'dī'bée 'díní ú'dúkọ múké rĩ ã tã sī, mâ ísú rí kpá tãkiri ìndī.

²⁴ Ìmi nìkí rá 'yozú kìnī 'bá kárakarã pi ícọ ọngú nju, 'bo 'yéjá 'bá ãlu ri nju aga, Ìri ãndēma ni ísú nī 'díní kuyé? 'Bo lē Ìmi njukí ọngú rĩ, Ìmi ísúkí rí ãndēma rĩ ãní. ²⁵ 'Bá ọngú nju'bá rĩ pi, kôpi ri Ì ímbá ọngú rĩ ã njungará sī. Kôpi ọngú rĩ nju, Ì kôpi ní kùlá adriípi caápi ílì be ãco ku ni sē, 'bo ọngú 'bá ní njuú rĩ, Ìri sē 'bá kùlá adriípi muzu nyonyo ni ísú. ²⁶ Kuru á nju ọngú rĩ muzu yìkì ãkó ku. Ma dō ùmbã fù, á dī 'bá rĩ koro ku. ²⁷ Ma ri ma ímbá, mâ ùtē rí mâ rú'bá ãní. Má kãdō ú'dúkọ múké rĩ ùlùú 'bá rĩ pi ní, á lē tã ùnjí 'oó ku, Múngú ã gã rí ma ãní ku.

10

Lē ẹ ìnjìkí ngá Ì ní údé múngú rú rĩ pi ku

¹ Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, lē Ìmi ãvìkí tã 'i ngaápi 'bá ẹ'bìpìjì rú'bá gá ãngū ã'wí cínýáfã rú rĩ agá 'dãri sī ku, Múngú ìpē

ìrìbìtì ímú kôpi ẹ drī ọzūú, kôpi ní kuru zozú yìjì tafu rĩ agásì. ² Sèkí kôpi ní bātízímū ìrìbìtì rĩ agá 'dãá, ãzini yìjì tafu rĩ agá 'dãá, kôpi gōkí ícá 'bá Mósē ã pámvú ùbì'bá ni pi. ³ Kôpi ãrēvú céré nyakí ínyá ãlu ãlu íngápi Múngú ídri sēepi rĩ vúgá rĩ, ⁴ ãzini kôpi mvukí yìjì Múngú ní sēé ídìpi ìfūúpi ìrã agásì rĩ, ìrã 'dãri 'de muzu kôpi be trú, ìrã 'dãri Kúrísítō 'i. ⁵ 'Bo 'bá 'dã'bée ndēé ni pi Múngú adri kôpi sī ãyìkō sī kuyé. Kôpivé ãvū u'dekí kuú ãngū ã'wí cínýáfã rú rĩ agásì céré.

⁶ Tã 'i ngaápi kôpi rú'bá gá 'dãri, Ìri ãngū ímbá, ã sē rí 'bá fikí rí tã kôpi ní 'oó ùnjí 'dãri 'oó ìndī ku. ⁷ Lē Ìmi rikí ngá Ì ní údé múngú rú rĩ pi ìnjìjì ku, sù Ì ní sī Búkū Múngú vé rĩ agá rĩ tìni, "'Bá 'dã'bée úrikí vùgá, kôpi rikí ngá nyaá, ãzini kôpi rikí ngá mvuú, kôpi gōkí ngaá ọrú ríi úngó págánō vé rĩ tuú." ⁸ Lē 'bã rikí ọwū 'bãá sù 'bá 'dã'bée ọrukọ ní 'bãá rĩ tìni ku, sē ú'dú ãlu agá, 'bá rĩ pi ùdrákí caá élifū pūkú ìrì drī na (23,000). ⁹ Lē 'bã ù'bìkí Úpí ri sù kôpi ã ọrukọ ní ù'bìjì, ìnjì rĩ pi ní kôpi ugaá ùdrãá rĩ tìni ku. ¹⁰ Lē Ìmi rikí unuú sù kôpi ã ọrukọ ní unuú, sēzú māláyìkã ãngū ú'dìpi rĩ ní kôpi ú'dí ùdrãá rĩ tìni ku.

¹¹ Tã 'dìri nga 'i kôpi ã rú'bá gá 'bá ní ù'bìtã rú. Síkí tã 'dìri Búkū Múngú vé rĩ agá, 'bã adri'bá ca'bá cìngbá ú'dú ùdú vé rĩ gé rĩ pi ímbázú ãní. ¹² Tã ãzi ù'bì dō mi, mí ùsù dō kìnì mi ícọ pá tu ùkpó ùkpó rá, lē mí ndre múké, mí fi rí ùnjìkãnyã agá ku. ¹³ Ù'bìngará Ì ní Ìmi ù'bìzú 'dìri adri nyo sù Ì ní 'bá ọrukọ ù'bìjì rĩ tìni, 'bo Múngú ri éšì 'bã céré ku tã 'í ní lēé 'oó rĩ drìgé, ícọ ãdróko ri sēé Ìmi ù'bìjì Ìmivé ùkpō ndēzú ku. 'Bo ù'bìkí dō Ìmi, Ìri Ìmi ní létì lū, Ìmi tukí rí pá ãní títì.

Ínyá Ì ní sēé ngá Ì ní údé múngú rú rĩ pi ní rĩ, ãzini ínyá Úpí vé rĩ

¹⁴ Ìmi mávé ùndī má ní lēélē rĩ pi, lē Ìmi ìnjìkí ngá Ì ní údé ríi ìnjìjì múngú rú rĩ pi ku. ¹⁵ Ìmi 'bá tã nì'bá gí ni pi, lē Ìmi ámakí tã má ní ríi átá Ìmi ní 'dìri múké múké. ¹⁶ 'Bá kãdō ríi Múngú ri zìjì ã

'bā tākiri kópō rī drīgē, āzini 'bā kādō rií vinyō rī mvuú, 'dīri adri 'yozú kīnī 'bā nyo ri āri Kúrísítō vé rī mvu kuyé? Āzini 'bā kādō rií pánga ri ūndīī ālēē 'bā āsámvú gé sī, 'dīri adri 'yozú kīnī 'bā nyo ri rú 'bā Kúrísítō vé rī nya kuyé? ¹⁷ 'Bā kādō rií pánga ālu 'dīri ālēē 'bā āsámvú gé sī, ĩri lū kīnī, 'bā adri 'bā kárakarā nō'bée, 'bā rú 'bā ālu.

¹⁸ Īmi ūsūkī drī 'bā Īsērélē vé rī pi vé tā ká, kōpi kádō rií ĩ úmú vūrā rōbōñō zāzú rī gé ngá ĩ ní zāá rōbōñō rú rī ā nyangará gá, kōpi ri Múngú ri ĩnjī. ¹⁹ Mā 'yo rí kīnī rōbōñō ĩ ní rií zāá ngá ĩ ní údé drī sī múngú rú 'dīri ní rī, ĩri nyo ēzī be? Dōku ngá ĩ ní údé drī sī múngú rú 'dīri, ĩri nyo ēzī be? ²⁰ Adri 'dīni kuyé, tā má ní 'yoó rī, ĩri 'dīni, rōbōñō págánō rī pi vé rī, kōpi ri sē índri ūnjī rī pi* ní, adri Múngú ní kuyé. Á lē ĩmi úmúkí ĩmi tā 'oó índri ūnjī rī pi be ku. ²¹ Īmi ícókí rií ngá mvuú kópō Úpí vé rī agá, ĩsú ākūdē ĩmi kpá ri ngá mvu kópō índri ūnjī rī pi vé rī agá ĩndī 'dīni ku, ĩmi ícókí úrí ngá nyaá mísá Úpí vé rī drīgē, ĩsú ākūdē ĩmi kpá ri ngá nya índri ūnjī rī pi vé mísá drīgē ĩndī 'dīni ku. ²² 'Bā 'okí dō sū 'dīri tīnī, tā 'dīri sē nyo jīkó 'de Úpí agá ku? Īmi kádō ūsūú, 'bā ndēkí nyo Úpí ri ūkpō sī rá?

'Bā Yēsū ri ě'yī' bā gí rī pi drīwālā ĩsú rá

²³ Īmi urukō 'yokí kīnī "'Bā ícó tā ārēvú 'bā ní lēē rī pi 'du nga rá." 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, tā rī pi ārēvú céré ngakí adrií múké ku, dōku ícókí ĩmi ĩzā koó ku. ²⁴ Lē 'bā rikí 'yéjá 'bā tā ūsūú áyu ku, lē 'bā ūsūkí 'bā urukō ā tā ĩndī.

²⁵ Zāá ĩmi ní jeé jōkōñī gé rī,† lē ĩmi nyakí ĩri nya nya. Lē ĩmi zīkí 'yozú kīnī zāá nōri íbíkí ĩjī ngōósīla yā 'dīni ku. ²⁶ Búkū Múngú vé rī 'yo kīnī, "Vū nōri, ĩri Úpí Múngú vé ni, āzini ngá 'a ni gé rī pi céré Úpí vé ni."

* **10:20** 10:20 Índri ūnjī rī pi: Índri ūnjī rī pi ándúru mālayīkā Múngú vé ni 'bū gé 'dāá, kōpi nōkí tājmbí Múngú vé rī, Sātānā ri kōpivé āmbúgu. Múngú idró kōpi 'bū gé 'dāási vūgá nōó, kōpi gōkí ufuú índri ūnjī, kōpi ri 'bā rī pi ní ĩzāngā sē vū drīgē nōgō. † **10:25** 10:25 Zāá ĩmi ní jeé jōkōñī gé rī: 'Bā rī pi ri zāá ĩ ní rií sē rōbōñō rú ngá ĩ ní rií údé múngú rú rī pi ní rī ūzī jōkōñī 'dāri agá. **10:26** 10:26 Sāwūmā 24:1

²⁷ 'Bā Múngú ri nīipi kuyé rī zī dō ĩmi mvuú ínnyá nyaá, ĩmi lēkí dō mvuú rá, ĩmi mvukí ĩyí. Īmi nyakí ngá ĩ ní sēé ĩmi ní rī. Lē ĩmi zīkí 'yozú kīnī ínnyá nōri íbíkí ĩjī ngōósīla yā 'dīni ku. ²⁸ 'Bo 'bā āzi 'yo dō ĩmi ní kīnī zāá 'dīri zākí ĩri rōbōñō rú ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi ní, lē ĩmi nyakí ku, ā'diātāsīyā 'bā 'dīri ní lūú ĩmi ní gí rī sī, ā sē rí 'bā 'dīri ní ĩzāngā ku. ²⁹ Tā má ní 'yoó 'dīri adri 'yozú kīnī á 'yo 'yéjá ĩmi tā sī kuyé, á 'yo 'bā tā rī 'yoópi ĩmi ní 'dīri vé tā sī ĩndī. Īmi urukō 'yokí kīnī, "Ma ícó ngá rī pi ārēvú nya céré rá, 'bā āzi ūsū dō kīnī mā nya ngá āzi ku, ngá 'bā 'dīri ní ūsūú 'yozú kīnī mā nya ngá 'dīri ku rī ā'di? ³⁰ Ngá má ní lēé nyaá rī, ma dō ri Múngú ní ōwō'difō sē āní rá, ā'di ri ícó 'yo kīnī tā má ní 'oó 'dīri ūnjī nī?" ³¹ Īmi dō ri ngá nya, ĩmi dō ri ngá mvu, āzini ĩmi dō ri ēzī nga, tā ĩmi ní 'oó rī, ā sē ē íngúkí rí Múngú ri āní. ³² Lē ĩmi ugakí 'bā urukō ní létī ku, Yāhūdī rī pi ní létī ku, Gīrīkī rī pi ní létī ku, dōku ā ugakí 'bā kánísā Múngú vé rī agá rī pi ní létī ku. ³³ Ma ri sē 'bā kárakarā pi ri āyīkō ĩsú. Tā má ní 'oó rī adri 'yozú kīnī ĩri 'yéjá āyīkō sē má ní ó'dúkūlẹ kuyé, ĩri āyīkō sē 'bā rī pi ní céré, kōpi ē ĩsúkí rí pangará āní.

11

¹ Lē ĩmi 'dukí tā rī ngaá, sū má ní tā Kúrísítō vé rī 'dujú ngaá rī tīnī.

Létī Múngú ri ĩnjīzú rī

² Ma ri ĩmi íngú, ā'diātāsīyā ú'dú céré ĩmi ní rií mā tā ūsūú, āzini ĩmi ní rií tā má ní ímbá ĩmi ní rī 'dujú ngaá rá rī sī. ³ Á lē ĩmi nīkí áamá 'yozú kīnī, āgō rī pi āmbúgu ūkú rī pi drīgē, Kúrísítō ri āmbúgu āgō rī pi drīgē, Múngú ri āmbúgu Kúrísítō drīgē. ⁴ Ágō riípi Múngú ri zīipi, dōku riípi tā Múngú ní i'daá rī ūlūúpi 'i drī ōzūúpi bōngó sī cí rī, ĩri 'í ní drīnjá sē.

⁵ Ūkú riípi Múngú ri zĩpi, dōku riípi tā Múngú ní 'daá rĩ ũlúupi 'i drĩ ọ̀zũupi bōngó sī kuyé rĩ, ĩri 'í ní drĩnjá sē, ĩri índré sũ fakí drĩ'bí ni gí tĩni. ⁶ Ūkú 'i drĩ ọ̀zũupi bōngó sī cí kuyé rĩ, lē ã fa 'i drĩ'bí rá. Drĩ'bí fangará rĩ dō ĩri ní drĩnjá sē, lē ã ọ̀zũ 'i drĩ bōngó sī cí. ⁷ Lē ágó ã ọ̀zũ 'i drĩ bōngó sī cí ku, ã'diātāsīyā Múngú gbi ĩri sũy 'í tĩni, ē íngúkí rí Múngú ri ãní. 'Bo ũkú ri sē ĩ 'bá ágó ri íngú ãní íngúngũ. ⁸ Ágó ri gbikí ĩri íngázú ũkú ã rú'ba gá kuyé, 'bo gbikí ũkú ri íngázú ágó rú'ba gá. ⁹ Í'dóngará gá 'dǎá, gbikí ágó ri ũkú ē ĩzā koó kuyé, 'bo gbikí ũkú ri ágó ē ĩzā koó. ¹⁰ Lē ũkú ã ọ̀zũ 'i drĩ bōngó sī cí, ĩri lū kínĩ 'du ágó ni vé tǎimbĩ ngáá rá, mǎlǎyíkǎ rĩ pi adri ãní ãyĩkō sī.

¹¹ 'Bá Úpí ri ẹ'yĩ'ba gí rĩ pi ãsámví gé, lē ágó pi ũkú be, kōpi ē ẹtĩkí ĩ ílébe ílébe.

¹² Ádarú ũkú ĩ ní gbií drĩdrĩ rĩ, gbikí ĩri ĩfũú ágó rú'ba gá, ũkú rĩ pi tĩkí ãgō rĩ pi nĩ. 'Bo Múngú gbi ngá rĩ pi ãrēvú céré nĩ.

¹³ Lē ĩmi ámakí tā 'dĩri, ũkú ri dō Múngú ri zĩ, ọ̀zũ dō 'i drĩ bōngó sī kuyé, ĩri nyo múké? ¹⁴ Ádarú ágó ku dō 'i drĩ'bí dụy ãco, sē nyo ĩri ní drĩnjá ku? ¹⁵ Ūkú vé drĩ'bí dụ dō ãco, ĩri sē ĩri adri ãní ũnyĩ be, ĩrivé drĩ'bí ãco 'dĩri sēkí ĩri ní drĩ ọ̀zũzú ãní. ¹⁶ Tā 'dĩri ĩri létĩ ĩ ní rizú tā 'ozú ãní kǎnísǎ Múngú vé rĩ agá rĩ, lē 'bá ãzi ã 'bá ãgátá tā má ní 'yoó 'dĩri sī ku.

Tā ĩ ní ũtĩ 'bá rĩ pi úmúkí dō ĩ vinyō mvungará gá rĩ

¹⁷ Tā má ní lēé ẹziĩ ĩmi ní 'dĩri adri 'yozú kínĩ ma ri ĩmi íngú 'dĩni kuyé, ã'diātāsīyā ĩmi kádō rii ĩmi úmú, ĩmi ri tā ũnjí 'o, ĩmi lēkí tā múké 'oó ku. ¹⁸ ĩmi 'bá kǎnísǎ vé 'dĩ'bée, á yĩ kínĩ, ĩmi kádō rii ĩmi úmú, ĩmi ri ĩmi acoco. Á nĩ áamá rá, tā ụ̀rụkō má ní yĩ 'dĩ'bée ĩri tā áda. ¹⁹ Á nĩ rá 'yozú kínĩ, acongará anigé ĩmi ãsámví gé, Múngú ri ícō tā pĩrĩ rĩ lū ĩmi ní nĩ.

²⁰ ĩmi kádō rii ĩmi úmú vūrā ãlu gé ínyá nyangará gá, ãzini vinyō mvungará gá, ĩmi 'dúkí tā ni ngáá pĩrĩ ku. 'Dĩri lū 'yozú kínĩ ĩmi ri ínyá Úpí vé rĩ nya 'dĩni ku. ²¹ Sǎ ínyá nyazú rĩ gé, 'bá ãlu ãlu ri í'dó ívé ngá nya ọ'dúkùlẹ, tē ọ̀gúpĩ ri ku. 'Bá ụ̀rụkō

ri adri ẹbĩrĩ sī, 'bá ụ̀rụkō ri ĩmērē ĩmērē. ²² ĩmi jó ãkó ĩmi ní rizú ngá nyazú, ãzini ngá mvuzú? ĩmi ri kǎnísǎ Múngú vé rĩ ide, ãzini ĩmi ri drĩnjá sē 'bá ngá ãkó rĩ pi ní kuyé? Mǎ 'yo rí ĩmi ní tā íngóni? ĩmi lēkí má íngú ĩmi? Má ícō ĩmi íngú tā 'dĩri sī ku.

Ínyá Úpí vé uletere rĩ vé nyangará (Mátayo 26:26-29; Mǎrǎkō 14:22-25; Lúkǎ 22:14-20)

²³ Tā má ní ímbá ĩmi ní 'dĩri má íbĩ ịsũ Úpí Yēsũ vúgá. ĩnĩnjá ĩ ní ĩri ã ũli 'bezú 'dǎri gé, í'dú pánga, ²⁴ ĩri ní ọ̀wō'difō sēzú Múngú ní, ĩri ní pánga rĩ ãndĩzú. ĩri ní 'yozú kínĩ, "Dĩri mávé rú'ba ĩ ní sēé ĩmi ní rĩ. ĩmi 'okí 'dĩni, ĩmi ígákí rí má tā ãní."

²⁵ Ínyá rĩ ã vudrĩ gé, ĩri ní kópō rĩ í'dúzú, ĩri ní 'yozú kínĩ, "Kópō 'dĩri ĩri ũndĩ ú'dí ĩ ní ruyú mávé ãrĩ sī rĩ, ĩmi mvukí ĩri, ĩmi ígákí rí má tā ãní." ²⁶ Sǎ céré sī, ĩmi kádō rii pánga rĩ nyaá, ãzini ĩmi kádō rii vinyō kópō agá rĩ mvuú, ĩmi ri Úpí vé drǎngará ã tā ũlū 'bá rĩ pi ní cĩngbá cazú lókí ĩri ní ịgōzú rĩ gé.

²⁷ 'Bo 'bá riípi pánga rĩ nyaápi, ãzini kópō Úpí vé rĩ mvuúpi létĩ be pĩrĩ ku rĩ, 'o 'dĩri tā ũnjí Úpí vé rú'ba ã tā sī, ãzini ĩrivé ãrĩ ã tā sī. ²⁸ Tā 'dĩri sī, lē mí áamá mí ũgbále, mí íbĩ rí vinyō rĩ mvuú ndō. ²⁹ 'Bá pánga rĩ nyaápi, ãzini vinyō rĩ mvuúpi ũnjikǎnyǎ drĩgé, nĩpi ámápi 'yozú kínĩ 'i rú'ba Kúrísítō vé ni kuyé rĩ, ĩ tā lĩ drĩ ni gé rá. ³⁰ Tā 'dĩri sī, ĩmi ãsámví gé, sē drǎ fĩ 'bá kǎrǎkará pi ã rú'ba gá, kōpi ícákí ũkpō ãkó, ụ̀rụkō'bée ũdrǎkí rá. ³¹ 'Bo 'bá ámakí dō 'bávé tā ũgbále gí, ícókí tā lĩ 'bá drĩgé ku. ³² Úpí ĩrĩnjá dō 'bá, ĩri 'dĩri 'bá útú adri pĩrĩ, sē ã lĩkí rí tā 'bá drĩgé sũ ĩ ní lĩ 'bá vū drĩgé rĩ pi drĩgé rĩ tĩni ku.

³³ Má ẹdrĩpĩ má ọ̀mvúpĩ, ĩmi kádō ĩmi úmú ínyá Úpí vé rĩ ã nyangará gá, ãzini vinyō rĩ ã mvungará gá, lē ĩmi tēkí ĩmi ọ̀gúpĩ ē ícákí céré ũgbále. ³⁴ ẹbĩrĩ fũ dō mí káyĩ, lē kōdō mí nya ínyá mívé ãngá 'dǎá ũgbále, ĩmi kádō ĩmi úmú, ã lĩkí rí tā ĩmi drĩgé ku.

Má kádō caá ĩmi vúgá 'dĩlé, ma kúru mu ĩmi ní tā ụ̀rụkō'bée ũlū ndō.

12

Ūkpō Índrí Uleterē rī ní sēē 'bá rī pi ní rī

¹ Má édrípīi má ómvúpīi, á lē fēfē Índrí Uleterē rī ní sēē 'bá rī pi ní rī vé tā ímbá ĩmi ní, ĩmi nīkí rí tā ni múké. ² ĩmi nīkí rá 'yozú kíní, ĩmi ní drī ótú adrizú págánō rú rī gé, ũ'bākí ĩmī mī, sē ĩmi kúkí lētī ũnjí gé, ĩmi rikí ngá ĩ ní údé múngú rú átá'bá ku rī pi ĩnjī. ³ Á lē lūú ĩmi ní 'dīni, Índrí Múngú vé rī dō ri ĩmī drī ko nī, ĩmi 'yo Yēsū ri Úpí, ĩmi ícókí Yēsū ri u'daá ku.

⁴ Fēfē Índrí Uleterē rī ní sēē 'bá rī pi ní rī céré āndiāndí, 'bo Índrí ālu ālu 'dīri ri ūkpō rī sē nī. ⁵ Ēzī 'bá ní rīi ngaá rī pi céré āndiāndí, 'bo 'bá ri ězī rī nga Úpí ālu 'dīri ní. ⁶ Ēzī 'bá ní rīi ngaá rī pi céré āndiāndí, 'bo Múngú ālu 'dīri, ĩri úmī sē 'bá céré pi ní ězī ngazú nī.

⁷ Sēkí Índrí Uleterē rī 'bá ní, 'bá kokí rí 'bá ĩzā āní 'bá āsámvú gé sī. ⁸ Índrí Uleterē rī sē 'bá urukō ní úmī átángá átázú 'bá āzi ní, sē kpá 'bá urukō ní tā nĭngará tā 'i zūúpi zūzú ni átázú, Índrí Uleterē ālu ālu 'dīri ri 'bá rī pi ní úmī sē nī, āzini tā nĭngará sē nī. ⁹ Índrí Uleterē ālu ālu 'dīri, ĩri sē 'bá rī adri ě'yĭngará be 'í ěsí agá, ĩri ūkpō sē 'bá urukō'bée ní 'bá drā be rī pi ídrízú, ¹⁰ ĩri ūkpō sē 'bá urukō ní tā āyāzú āyāyā ni 'ozú, 'bá urukō ní, ĩri ūkpō sē tā Múngú ní 'daá rī pi ũlúzú, 'bá urukō ní, ĩri ūkpō sē índrí rī pi ámázú, 'bá urukō ní, ĩri ūkpō sē kōpi átá tī āndiāndí sī, 'bá urukō ní, ĩri ūkpō sē kōpi tī āndiāndí rī vé ífífí újá āní. ¹¹ Índrí Uleterē rī ūkpō sē 'bá ālu ālu ní tā 'dī'bée 'ozú nī, ĩri sē sū 'í ní lēē rī tĭni.

Rú'bá ri ĩgélé be āndiāndí

¹² Rú'bá ri ālu, ĩri ĩgélé be kárakará. ĩgélé rī pi ā adrikí dō āndiāndí drāāsīyā, kōpi ri ězī nga rú'bá ālu gé. Rú'bá Kúrísítō vé rī ĩgélé be kárakará, kōpi ri ězī nga ĩri ā rú'bá gá. ¹³ Bā Yāhūdī rī pi, 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi, tūgērī rī pi, 'bá adri'bá tūgērī rú ku rī pi be céré, sēkí 'bá ní bātízīmū adrizú Kúrísítō rú'bá

gá Índrí Uleterē rī vé ūkpō sī, 'bá céré ri Índrí Uleterē 'dīri ālē.

¹⁴ 'Bávé rú'bá adri ĩgélé be ālu kuyé, kōpi ĩgélé be kárakará. ¹⁵ Pá 'yo dō, "Má adri drī 'i ku, má adri ĩgélé rú'bá vé ni ku," ěndēpī pá adri nyo ĩgélé rú'bá vé ni ku? ¹⁶ Bī 'yo dō, "Má adri mī 'i ku, má adri ĩgélé rú'bá vé ni ku," ěndēpī bī adri nyo ĩgélé rú'bá vé ni ku? ¹⁷ Rú'bá ā adri dō 'yéǵá mī 'i, 'bá rī ícó tā yī íngóni? Dōku rú'bá ā adri dō 'yéǵá bī 'i, 'bá rī ícó ngá ngū íngóni? ¹⁸ 'Bo Múngú 'bā ĩgélé āndiāndí 'bá rú'bá gá, sū ĩri ní lēē rī tĭni. ¹⁹ ĩgélé rī té dō 'yéǵá ālu, rú'bá ri té adri 'dāáyo. ²⁰ ĩgélé rī pi kárakará, 'bo kōpi úmúkí ĩ ícá rú'bá ālu.

²¹ Mī ícó 'yoó drī ní, "Ma ícó ězī nga mī ākó rá" 'dīni ku! Āzini drī ícó 'yoó pá ní, "Ma ícó ězī nga mī ākó rá" 'dīni ku! ²² ĩgélé rú'bá vé índré'bá kú ūkpō ākó 'dī'bée, kōpi céré ězī be. ²³ ĩgélé rú'bá vé ĩ ní ndree kuú ězī ākó 'dī'bée, ĩ sū kōpi rú'bá gá sūsu. ĩgélé rú'bá vé ĩ ní ndree bādārú ku 'dī'bée, 'bá kōpi ōzū cí, ²⁴ 'bo ĩgélé urukō'bée ícókí kōpi ōzū cí ku. 'Bo Múngú údé rú'bá rī ālu, ā sē rī ě ĩnjīkí rí ĩgélé urukō ĩ ní ndree kuú ězī ākó rī pi āní. ²⁵ Múngú 'o tā 'dīri 'dīni, ĩgélé rī pi ā acókí rí ĩ ku, ógúpī ě ětī rí ógúpī ri. ²⁶ ĩgélé ālu 'bá rú'bá gá rī dō ĩzāngā nya, ĩgélé rī pi céré ĩzāngā nya ĩndī, íngúkí dō ĩgélé ālu rī íngúngū, ĩgélé rī pi céré nga adri āní āyīkō sī.

²⁷ ĩmi úmúkí ĩmi ícá ālu rú'bá Kúrísítō vé ni, 'bá ālu ālu ri ĩgélé ĩfūúpi Kúrísítō rú'bá gá ni. ²⁸ Kānísā agá, drīdrī ni, Múngú ūpē 'bá áyúāyū rī pi, ĩrī ni, ūpē nēbī* rī pi, na ni, ūpē 'bá āngū ímbá'bá rī pi, āzini ūpē kpá 'bá tā āyāzú āyāyā ni 'o'bá rī pi, 'bá āngū ídrí'bá rī pi, 'bá ícó'bá ĩ ōgúpī ě ĩzā ko'bá rī pi, 'bá drīkoma rú rī pi, āzini 'bá átá'bá tī āndiāndí sī rī pi. ²⁹ 'Bá ícókí céré adrii 'bá áyúāyū ni pi rú ku. 'Bá ícókí céré adrii nēbī rú ku. 'Bá ícókí céré adrii 'bá āngū ímbá'bá ni pi ku. 'Bá ícókí céré tā āyāzú āyāyā ni 'oó ku. ³⁰ 'Bá ícókí céré 'bá drā be rī pi ídrí

* 12:28 12:28 Nēbī: Múngú ri ívé tā átá nēbī rī pi ní, kōpi kúru ĩrivé ū'dúkō rī ũlū 'bá rī pi ní.

ku. 'Bá ícókí céré átá tị ãndiãndí sī ku. 'Bá ícókí céré tị rī pi vé ífífí újá ku. ³¹ Á lē ìmi 'bākí ẹsị fēfē tā be ãmbúgú rī ịsúzá ẹzị ngazú 'bá rī pi ẹ ìzā kozú.

Nóni á lē ìmi ní létị múké ni lūú.

13

Lēngará

¹ Ma dō ri átá tị 'bá rī pi ní átázú rī sī, āzini mālāyíkā rī pi ní átázú rī sī, 'bo ma dō lēngará ãkó, átángá má ní ríí átá 'dīri ífífí ãkó, ịri 'ụ sū ì ní ríí ngíríngírí coó rī tịni. ² Fēfē ì ní sēé má ní rī, ịri dō rizú tā Múngú ní i'daá rī ùlūzú, āzini á nī dō tā Múngú vé ùzụzụ rī pi céré rá, ma dō tā nīngará be ãmbúgú, āzini ma dō ẹ'yīngará be ícózú írā rī pi gūzú mužú vūrā āzi gé rá, 'bo ma dō lēngará ãkó, ma ẹzị ãkó. ³ Á sē dō mávé ngá ãrēvú céré 'bá ngá ãkó rī pi ní, āzini á sē dō mávé rụ 'bá zāá rọbọṅọ rú, 'bo ma dō lēngará ãkó, má ícó ngá āzi ịsú ku.

⁴ Lēngará ri ì tā ni 'dụ ẹsị mādā sī, lēngará ri sē ì adri ãní ẹsị be múké. Lēngará sē 'í 'bā ẹsị 'bá āzi vé ngá drīgé ku, lēngará sē 'bá rī íngú 'i ku, dōku lēngará sē 'bá āzi ícó 'yoó kíní 'í ndē 'bá rī pi céré nī 'díní ku. ⁵ Lēngará ri sē 'bá rī adri gbórókó rú ku, lēngará ri sē 'bá rī ụsụ 'yéṅá 'í tā ọ'dúkúlẹgúsí ku, lēngará ri sē 'bá rī vé ẹsị ve tā sī mbēlēṅá ku, ịri sē 'bá rī 'bā 'bá āzi vé tā 'í ẹsị agá ùnjí ku. ⁶ Lēngará ri sē 'bá rī adri ìzāngā sī tā ùnjí sī, 'bo ịri sē 'bá rī adri ãyīkō sī tā ì ní 'oó áda rī sī. ⁷ Lēngará ri sē 'bá rī ícó 'í ọgúpí ẹ ìzā ko rá lókí be céré, ịri sē 'bá rī ọgúpí vé tā ã'yī ẹsị be céré, ịri sē 'bá rī ẹsị 'bā tā drīdrī rī ùtēzú, ịri sē 'bá rī ẹsị úmbé tā rī ã 'ongará gá.

⁸ Lēngará dẹ ku. 'Bo tā Múngú ní i'daá rī pi vé ùlūngará, kọpi ímụ dẹ rá, átángá tị ãndiãndí sī rī ícókí ímụ átá ku, āzini tā nīngará ri ímụ dẹ rá. ⁹ 'Bá nīkí tā rī pi ãrēvú céré kuyé, āzini tā Múngú ní i'daá rī pi, 'bā ùlūkí céré kuyé. ¹⁰ Ụ'dú ụdụ vé rī kādō ícá, ngá rī pi céré ímụ adri múké, 'bo ngá adri'bée ùnjí rī pi ímụ dẹ 'dīisí rá.

¹¹ Má ní ándúrú adrii mváná rú rī gé, á ri átá sū mváná mādāṅá ni tịni, á ri

tā ụsụ sū mváná tịni, āzini mávé yīkí tā ámázú rī sū mváná vé rī tịni. 'Bo má kā mbaá ícá ãmbúgú, á ku tā ãnjīṅā vé rī pi céré rá. ¹² Sā nōri gé, 'bā ri Múngú vé ịndrīlīkí ndre múndūrā agá, ịndré uletere ku, úmvúlésí 'bā ímụ ịri ndre 'bā mị sī. 'Bá nīkí ngá rī pi ãrēvú céré kuyé, 'bo úmvúlésí 'bā ímụ nī rá, sū Múngú ní 'bā nīí rá rī tịni.

¹³ Ngá na 'dī'bée adri mužú nyonyo, ẹ'yīngará, ẹsị 'bāngará tā drīdrī rī drīgé, āzini lēngará. 'Bo ngá na 'dī'bée āsámvú gé, agaápi rá rī, ịri lēngará.

14

Átángá ì ní átá tị ì ní nīí kuyé rī sī rī, āzini tā Múngú ní i'daá rī vé ùlūngará

¹ Lē ìmi 'bākí lēngará vé tā ãmbúgú, lē ìmi 'bākí úvá rizú fēfē Ịndrí Uletere rī vé rī ndázú, agaápi rá rī, lē ìmi 'bākí úvá tā Múngú ní i'daá ìmi ní rī ùlūzú. ² 'Bá riipi átápi tị ì ní nīí kuyé rī sī rī, átángá ịri ní átá rī, Múngú ri nī rá, 'bo 'bá rī pi ícókí tā ịri ní átá rī nīí ku, tā ịri ní ùlūú 'dīri, Ịndrí Uletere rī ùlū tā ì ùzụ 'bá ùzụzụ rī pi ịri ní nī. ³ 'Bá riipi tā Múngú ní i'daá rī ùlūúpi rī, ịri sē 'bá rī pi adri ùkpó ùkpó Úpí agá, ịri kọpi ẹ ẹsị ímbá, ịri kọpi ícīcīkī, āzini ịri kọpi ẹ ẹsị ùmī. ⁴ 'Bá riipi átápi tị 'bá rī pi ní nīí kuyé rī sī rī, átángá ịri ní átá rī, ịri 'yéṅá ri ịri ẹ ìzā ko, 'bo 'bá riipi tā Múngú ní i'daá rī ùlūúpi rī, ịri 'bá kānisā vé rī pi ẹ ìzā ko. ⁵ Má ã'yī rá 'yozú kíní, ìmi ícó átá tị ì ní nīí kuyé ni sī rá, 'bo agaápi rá rī, á lē ìmi ùlūkí tā Múngú ní i'daá ìmi ní rī. 'Bá riipi tā Múngú ní i'daá rī ùlūúpi rī, ndē 'bá riipi átápi tị ì ní nīí kuyé rī sī rī rá. Ngá múké rī, lē 'bá āzi ã újá tā rī vé ífífí, ã ko rí 'bá kānisā vé rī pi ẹ ìzā.

⁶ Má ẹdrípíí má ọmvúpíí, á mụ dō átá ìmi ní tị ìmi ní nīí kuyé ni sī, ịri nyo ícó ìmi ìzā ko rá? Má ùlū dō ìmi ní tā Múngú ní i'daá má ní urobí agá rī, dōku tā nīngará Múngú ní sēé má ní rī, dōku má ùlū dō tā Múngú ní i'daá má ní rī, dōku má ímbá dō tā Múngú vé rī, tā 'dī'bée ícókí nyo ìmi ìzā koó ku? ⁷ Ngá úngó ngozú sū jēlẹgú tịni, dōku kụ'dí tịni, kọpívé ụ'dúkọ dō ãlu, 'bá rī ícó úngó rī vé

ú'dúkò nī áamá ngóni? ⁸ Vukí dō jēlēgú rī vé ú'dúkò 'uú muké kuyé, āngaráwá rī pi ícò nī áamá ngóni 'yozú kīnī zīkī ī muṣ ẹ'dí gé? ⁹ Tì vé átángará īri kpá adri sū 'dīri tīnī, īmi átákí dō tì 'bá rī pi ní nī kuyé ni sī, ā'di ri ícò tā īmi ní átá rī vé ífífí nī áamá rá nī? Īmi 'dīri ri átá ku ūlí agá 'dīgé. ¹⁰ Tì rī pi kárakará vū drīgé nōgò, kòpi cére ífífí be. ¹¹ 'Bo á nī dō tì 'bá āzi ní átá rī vé ífífí ku, 'bá átángá rī átápi rī, īri jākāgú, īri mī gé 'dālé, ma kpá jākāgú. ¹² Īmi lēkí dō fēfē Índrí Uleterē rī ní rīi sēé ẹzī ngazú rī pi, lē īmi ipēkí fēfē 'bá kánisā vé rī pi ní ícózú mbazú ni.

¹³ 'Bá rī dō ri átá tì ī ní nī kuyé ni sī, lē ā zī Múngú ri, ā újā rí tā 'í ní átá rī vé ífífí ānī 'bá rī pi ní. ¹⁴ Ā'diātāsīyā ma dō ri Múngú ri zī tì má ní nī kuyé ni sī, índrí má agá rī ri tā rī zī nī, 'bo á nī tā má ní zī rī vé ífífí kuyé. ¹⁵ Kúru mā 'o rí ā'di? Índrí má agá rī sī, ma ícò Múngú ri zī rá, ma kpá ícò Múngú ri zī úmī sī rá. Índrí má agá rī sī, ma úngó ngo rá, ma kpá úngó ngo úmī sī rá. ¹⁶ Mī dō ri 'yējā Múngú ri íngú índrí mí agá rī sī tì ī ní nī kuyé ni sī, 'bá tì rī nī 'bá kuyé rī pi ícò "Āmīnā" rī ā'yī íngóni, ịsúzá kòpi nīkí tì mí ní rizú átázú rī kuyé. ¹⁷ Mī kōdō ri ōwō'dīfō sē Múngú ní muké, 'bo ko 'bá ụrụkọ'bée ē ịzā ku.

¹⁸ Á sē ōwō'dīfō Múngú ní má ní tì ī ní nī kuyé rī pi átá īmi ndēē rī sī. ¹⁹ 'Bo ma dō kánisā agá, lē kōdō má átá átángá ā fífí tōwú 'bá rī pi ní ícò nī rá ni pi kòpi ímbázú ānī, ndē má ní átángá ā fífí átázú cazú élifū mụdrī (10,000) tì 'bá āzi ní nī kuyé ni sī rī.

²⁰ Má édrípíjī má ómvúpíjī, lē īmivé yīkī tā ụsúzú rī ā adri sū anjīnā rī pi vé rī tīnī ku, lē īmivé yīkī tā ụsúzú rī ā adri sū 'bá ambugu rī pi vé rī tīnī. Lē īmi adrikí sū anjīnā nyírīnā ūnjīkānyā ākó rī pi tīnī.

²¹ Sīkí Búkū Múngú vé rī agá,

"Úpí kīnī,

'Ma átángá rī átá jākā ī ní kòpivé tì nī kuyé rī pi tì gé,

kòpi átángá rī átá 'bá mávē rī pi ní tì ī ní nī kuyé ni sī,

'bo 'bá mávē rī pi ícókí tā ma ní átá rī yī ku.' "

²² 'Bá rī átá dō tì ī ní nī kuyé ni sī, īri ūkpō Múngú vé rī i'da 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá kuyé rī pi ní, i'da 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ní ku. Tā Múngú ní átá nēbī tì gé rī, īri átá 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ní, átá 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá kuyé rī pi ní ku. ²³ 'Bá kánisā vé rī pi úmúkí dō ī cére vūrā ālu gé, 'bá ālu ālu í'dó dō rīi átá tì 'bá āzi ní nī kuyé ni sī, 'bá tì rī nī 'bá ku rī pi, āzini 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá kuyé ni pi ífíkí dō kòpi āsámvú gé, kòpi ícókí 'yoó īmī drī ábá gí 'dīni ku? ²⁴ 'Bo īmi dō cére ri tā Múngú ní i'daá rī ūlū, 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá kuyé rī pi, 'bá tā Múngú vé rī nī 'bá kuyé rī pi be, ífíkí dō īmi āsámvú gé, tā īmi ní átá 'dīri īri fi kòpi ē ẹsī agá, kòpi nī áamá 'yozú kīnī ī 'okí ūnjīkānyā gí, úmvúlésī ī ímú tā lī ī drīgé rá. ²⁵ Kòpi gō tā ūnjī ī zū' 'bá kú ī ẹsī agá rī pi ūlū āmvé. Kòpi kūmūcí ūtī vūgá, kòpi Múngú ri ịnjī, kòpi 'yo, "Ádarú Múngú ri īmi āsámvú gé anigé!"

Ezī Múngú ri zizú rī vé ụfīngará

²⁶ Má édrípíjī má ómvúpíjī, īmi kádō īmi úmú Múngú ri zīngará gá, lē 'bá āzi ā ūlū úngó, 'bá āzi ē ímbá 'bá rī pi, 'bá āzi ā ūlū tā Múngú ní i'daá urobí agá rī, 'bá āzi ā átá tì ī ní nī kuyé ni sī, 'bá āzi ā ūlū tì ī ní nī kuyé rī vé ífífí. Lē tā 'dī'bée cére ā 'du 'i ngaánga, ā sē rí 'bá rī pi ā adrikí rí ūkpó ūkpó kánisā agá. ²⁷ 'Bá lē 'bá átá 'bá tì 'bá āzi ní nī kuyé ni sī rī pi, lē kòpi ā adrikí 'bá ịrī dōku 'bá na, kòpi ā adrikí tré ku, lē kòpi ā átákí ālu ālu, 'bá āzi ā tē rí tā kòpi ní átá rī újā. ²⁸ 'Bá āzi dō tì rī újāpi ni 'dāáyo, lē mī újī kírī kánisā agá 'dāá, mí átá mīngá tā rī mī ngúlúpí ní āzini Múngú ní.

²⁹ Lē nēbī ịrī dōku na ā ríkí tì rī ūlū nī, 'bá ụrụkọ ā tēkí rí tā kòpi ní ūlū rī vé āsámvú áamá. ³⁰ 'Bo Múngú i'da dō ívé ú'dúkò 'bá āzi úrípí vūgá rī ní, 'bá átápi drīdrī rī ā újī kírī. ³¹ Īmi cére nga ú'dúkò ímúpi Múngú vúgálésī rī ūlū, 'bo īmi ūlúkí mụzú ālu ālu, ā sē rí 'bá rī pi ā nīkí rí tā rī, kòpi ā adrikí rí ūkpó ūkpó ívé ẹ'yīngará agá. ³² Nēbī ri' 'bá ú'dúkò

Múngú vé rĩ ũlũ'bá rĩ pi, lě kōpi ã rōkí átángá rĩ rōrō. ³³ Múngú ri ívé tā ũtĩtĩ, ĩri Múngú tākiri vé ni.

'Bá Múngú vé rĩ pi úmúkí dō ĩ kånísã agá, ³⁴ lě ũkú rĩ pi ã újíkí kírĩ kånísã agá 'dãá. Lě kōpi ã átákí átángá ku, 'bo lě kōpi ã 'dukí tā rĩ ngaá sũ tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnĩ. ³⁵ Ũkú rĩ pi lěkí dō tā āzi nĩ, lě kōpi ã zíkí tā rĩ ĩvé āgō rĩ pi tĩ gé 'bětĩ 'dãá, ã'diātāsĩyã ĩri drĩnjá rú ũkú ní átázú kånísã agá.

³⁶ ĩmi í'dókí ú'dúkó Múngú vé rĩ nĩ kuyé, āzini ú'dúkó rĩ ca 'yéná ĩmi vúgá ó'dúkúle kuyé. ³⁷ 'Bá rĩ ũsũ dō kĩnĩ 'i nēbĩ, dōku kĩnĩ dō Índrĩ Uleterē rĩ ású 'i gĩ, lě ã ã'yĩ 'yozú kĩnĩ tā má ní sĩĩ ĩmi ní 'dĩri, Úpĩ ezi má ní tā ni nĩ. ³⁸ 'Bá rĩ ã'yĩ dō tā 'dĩri ku, ícókí ĩri ã'yĩ ku.

³⁹ Má édrípĩĩ má ómvúpĩĩ, lě ĩmi 'bākí úvá ú'dúkó Múngú vé rĩ ũlũzú, āzini lě ĩmi ugakí 'bá átá'bá tĩ ĩ ní nĩĩ kuyé rĩ sĩ rĩ pi ku. ⁴⁰ 'Bo lě ĩmi 'okí tā rĩ pi ārēvú céré muzú múké, āzini lě ĩmi ũtĩkí tā rĩ pi ũtĩtĩ.

15

Kúrísitō vé íngángará drāngará gálésĩla rĩ

¹ Má édrípĩĩ má ómvúpĩĩ, á lě ĩmi ígákí ú'dúkó ótú má ní ũlũú ĩmi ní, ĩmi ní e'yĩĩ, ĩmi ní pá tuzú tĩtĩ ĩmivé e'yĩngará agá 'dãri. ² ĩmi 'dukí dō ú'dúkó múké má ní ũlũú ĩmi ní 'dĩri 'bãá ĩmĩ ési agá rá, ĩmi pangará ĩsũ rá, ĩmi 'dukí dō 'bãá ĩmĩ ési agá kuyé, e'yĩngará ĩmivé rĩ adri ezi ákó.

³ Ú'dúkó múké tā be agaápi rá ĩ ní ũlũú má ní rĩ, má ũlũ ĩmi ní rá. Ú'dúkó múké tā be agaápi rá rĩ kĩnĩ, Kúrísitō drã 'bávē ũnjĩkãnyã ã tā sĩ, sũ Búkũ Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnĩ, ⁴ sĩkí ĩri 'bũ agá, ú'dũ na ni gé, íngá gōó ídri rú drāngará gálésĩla rá, sũ ĩ ní sĩĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ tĩnĩ. ⁵ Índré Pétērō endretĩ gé, āzini índré ĩrivé 'bá mūdri drĩ ni ĩrĩ rĩ pi endretĩ gé. ⁶ 'Dĩri ã vūdrĩ gé, gō índré 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi endretĩ gé, 'bá rĩ pi vé kālãfe

aga mūdũrũlũ tōwũ rĩ rá. 'Bá 'dĩ'bée āsámvú gé, 'bá kárakará ni pi drĩ ídri rú, 'bo urukō'bée ũdrákí gĩ. ⁷ ĩri ní kpá gōzú índrészú Yókóbũ endretĩ gé.* Kúru ĩri ní gōzú índrészú 'bá áyúáyũ rĩ pi endretĩ gé céré. ⁸ Ũdũ ni gé, ĩri ní kpá gōzú índrészú má endretĩ gé,† má adri sũ mváná ĩ ní tĩĩ, mbãá ni ícōpi kuyé rĩ tĩnĩ.

⁹ Mávē tā índré kuú mādãnjãná 'bá áyúáyũ rĩ pi āsámvú gé, ícókí ma zĩĩ 'bá áyúáyũ ni ku, ã'diātāsĩyã á sē ĩzãngã 'bá Múngú vé rĩ pi ní ambamba. ¹⁰ 'Bo Múngú vé ési múké rĩ sĩ, sē má ní ícázú 'bá áyúáyũ ni rú nóni ānĩ, ĩrivé ési múké ĩri ní 'bãá má ní rĩ drã kána kuyé. Á nga ezi ũkpō sĩ, aga 'bá áyúáyũ urukō'bée vé rĩ rá, 'bo á nga ezi rĩ mã ngúlúpĩ sĩ nĩ kuyé, ési múké Múngú vé rĩ sē ma ezi rĩ ngaá nĩ. ¹¹ Má ũlũ dō ú'dúkó Múngú vé rĩ nĩ, dōku kōpi ũlũkí dō nĩ, 'bã céré ri ú'dúkó Múngú vé ãlu ãlu 'dĩri ũlũ, ĩmi ní e'yĩĩ gĩ 'dĩ.

'Bá ũdrã'bá gĩ rĩ pi vé íngángará gōó ídri rú drāngará gálésĩla rĩ

¹² 'Bá ũlũkí dō kĩnĩ Kúrísitō íngá gōó ídri rú drāngará gálésĩla rá píri, ĩmi urukō ri 'yo 'bá ũdrã'bá gĩ rĩ pi ícókí íngá gōó ídri rú ku āsĩ? ¹³ 'Bá āzi ícō dō íngá drāngará gálésĩ ku, ícókí té Kúrísitō ri ingá gōó ídri rú drāngará gálésĩla ku. ¹⁴ 'Bo ē ingakí té dō Kúrísitō ri gōó ídri rú drāngará gálésĩla kuyé, tĩ 'bá ní ũlũú 'dĩri ezi ákó, āzini ĩmivé e'yĩngará 'dĩri ezi ákó. ¹⁵ 'Bá ũdrã'bá gĩ rĩ pi ingakí dō kōpi gōó ídri rú drāngará gálésĩ ku, tā 'bá ní 'yoó Múngú inga Kúrísitō ri gōó ídri rú drāngará gálésĩla gĩ 'dĩri, ĩri té adri ũnjō. Múngú ē inga té dō ĩri kuyé, ingakí té 'bá ũdrã'bá gĩ rĩ pi ku. ¹⁶ 'Bá ũdrã'bá gĩ rĩ pi ingakí dō kōpi gōó ídri rú ku, ĩri lũ kĩnĩ ingakí Kúrísitō ri gōó ídri rú kuyé. ¹⁷ Ingakí dō Kúrísitō ri gōó ídri rú drāngará gálésĩ kuyé, ĩmivé e'yĩngará 'dĩri ezi ákó, ĩmi drĩ ĩmivé ũnjĩkãnyã agá ũgōgō. ¹⁸ ĩri té lũ kĩnĩ 'bá ũdrã'bá

* 15:7 15:7 Yókóbũ: Yókóbũ cápĩtã 'dĩri agá rĩ ĩri Yēsũ vé édrípĩ, ĩri 'bá Yēsũ ri e'yĩ' 'bá gĩ Yērũsãlémã gá rĩ pi vé drĩkoma. 'Í lã Ezi 15:12-21; 21:18-19; Gãlãtĩyã 1:19. † 15:8 15:8 ĩri ní kpá gōzú índrészú má endretĩ gé: Yēsũ í'dã 'i Pãulũ endretĩ gé ĩsũ ákũdē ĩri ri 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ócũ. 'Í lã Ezi 9:1-6.

Kúrísitō agá rī pi mu ãcí gé. ¹⁹ 'Bá 'bākí dō ɛsí Kúrísitō drīgé 'yéjá 'bá ní ãyīkō ʒsúzá ãní vū drīgé nōgó, ʒzāngā 'bávé rī aga rá, ʒri 'bá vū drīgé nōgó rī pi vé rī ndē.

²⁰ 'Bo ádarú Múngú inga Kúrísitō ri gōó ʒdri rú drāngará gálésīla rá, adri sū úri ʒfūúpi drīdrī rī tīni, 'dīri lū 'bá ní uletere 'yozú kīnī, ʒri ʒmú 'bá ũdrā 'bá gí rī pi inga gō ʒdri rú rá. ²¹ 'Bá ʒlu ʒjī drā vū drīgé nōgó nī, 'bá ʒlu zī 'bá ní létī úmvúlésī 'bá ingazú gōzú ʒdri rú drāngará gálésī rī nī. ²² Ādámā ʒ ʒjī drā 'bá drīgé, 'bá céré ũdrādrā, kúru Kúrísitō ʒ tā sī, ʒ ʒmú 'bá inga gō ʒdri rú drāngará gálésīla rá. ²³ 'Bo 'bā ri ʒngángará rī vé sā tē, Kúrísitō ʒngá gōó ʒdri rú drāngará gálésī drīdrī gí, úmvúlésī kādō ʒgōó, ʒ ʒmú ʒrivé 'bá rī pi inga gō ʒdri rú. ²⁴ Kúru Kúrísitō kādō ʒmú ũkpō ʒndrī ũnjī rī pi vé rī ndēé céré, vūdrī ní gé, ú'dú ũdú vé rī kúru ʒcá, ʒri kúru mālūngā rī ɛzī gō ɛtépī Múngú drīgé. ²⁵ Kúrísitō ri mālūngā rī rú cīmgbá cazú ʒri ní pá 'bāzú ʒvé ari'ba rī pi drīgé céré. ²⁶ Ārī'ba ũdú ʒ ní ʒmú 'dījī drāá rī, ʒri drā 'i. ²⁷ Ā'diātāsīyā sīkī búkū Múngú vé rī agá kīnī, "Múngú sē ʒri ní ũkpō adrizú ʒmbúgú ngá rī pi drīgé céré." Tā 'dīri lū uletere 'yozú kīnī, Múngú adri Kúrísitō ʒ pálé gá ku, ʒ'diātāsīyā Múngú 'bā ngá rī pi ʒrēvú céré Kúrísitō ʒ pálé gá nī. ²⁸ Ngá rī pi ʒrēvú céré 'bākí dō Mvā Múngú vé rī ʒ pálé gá gí, Mvā rī gō 'i 'bā Múngú ngá rī pi ʒrēvú 'bāápi céré 'ʒ ʒ pálé gá rī ʒ pálé gá. Kúru ũkpō Múngú vé rī gō adri ngá rī pi drīgé vūrā gá sī céré.

²⁹ Ingakí dō 'bá ũdrā 'bée gí rī pi gōó ʒdri rú drāngará gálésī ku pírī, ngá ʒ ní rizú bātízīmū sēzú 'bá rī pi ní 'bá ũdrā 'bée gí rī pi pazú rī ʒ'di? 'Bá ũdrā 'bá gí rī pi ʒngákí dō gōó ʒdri rú drāngará gálésī ku pírī, ngá ʒ ní rizú bātízīmū sēzú 'bá rī pi ní kōpi ʒ tā sī rī ʒ'di? ³⁰ Ngá 'bá ní rizú 'bá sēzú ʒzāngā nyazú sā céré sī rī ʒ'di? ³¹ Má ɛdrīpījī má ʒmvúpījī, ádarú ú'dú céré ma ri ʒzāngā nya drādrā ɛ tī ʒsú. Má ʒ'yī drāngará rá, ʒ'diātāsīyā ma ʒyīkō

sī tā Kúrísitō Yésū 'bávé Úpí ní 'oó ʒmi ní rī sī. ³² Á 'dī dō ɛ'dī 'bá ɛfésō gá sū'ba ngá ʒtra tīnī 'dī'bée be yīkī 'bá áda vé ni sī, tā múké má ní ʒsú 'a ní gé 'dīgé rī ʒ'di? Dō ingakí 'bá ũdrā 'bée gí rī pi gōó ʒdri rú drāngará gálésī ku,

"Lē 'bá nyakí ʒnyá, ʒzini 'bá mvukí ngá, ʒ'diātāsīyā drū sī 'bá ũdrādrā."

³³ Lē 'bá ʒzi ʒ ũ'bā ʒmī mī ku. "Ūndī rúngará 'bá ũnjī be rī, ʒri adringará múké rī ʒza." ³⁴ Lē ʒmi újákí ʒmivé yīkī tā múké 'ozú, ʒmi kukí ũnjīkānyā 'ongará ʒní, ʒ'diātāsīyā ʒmi ʒsámvú gé, 'bá ʒrukō nīkī Múngú ri kuyé. Á 'yo tā 'dīri 'dīni, ʒ sē rī ʒmi ní drīnjá.

'Bá ʒngápi gōó ʒdri rú rī vé rú'ba

³⁵ 'Bá ʒzi ri ʒcá zī kīnī, "ʒ ʒmú 'bá ũdrā 'bá gí rī pi ʒngá gō ʒdri rú ʒngóni? Kōpi ʒ rú'ba ri ʒmú adri ʒngóni?" ³⁶ 'Bá tā zīpi 'dīni rī azakaza rú! Úri 'bá rī ní saá nyōókú agá rī, ʒri ʒma ũgbále, ʒri ʒbí ʒfū ndō. ³⁷ Mī dō ngá sa, 'ʒ sa ngá dūpī ʒnógōsī gí ní ku, mī úri ní sa. Sā ʒzi ní sī, mī úri ũndú vé ni sa, dōku mī ngá ʒzi vé ni sa. ³⁸ 'Bo Múngú ri úri rī pi sē dū ʒndré rú'ba be sū 'ʒ ɛsí ní lēé rī tīnī, ʒri sē úri ʒlu ʒlu ri ʒndré rú'ba be ʒvé ʒsūkā vú sī. ³⁹ Ngá ʒdri be rī pi vé rú'ba ʒndrékí céré trū ku, 'bá áda vé rú'ba túngú, ʒnyāpá rī pi vé rú'ba túngú, ʒrīngá rī pi vé rú'ba túngú, ʒ'bī rī pi vé rú'ba túngú.

⁴⁰ Ngá 'bū gé 'dālé rī pi rú'ba be, ʒzini ngá vū drīgé nōgó rī pi rú'ba be, 'bo rú'ba 'bū gé 'dālé rī pi vé dīngará túngú, rú'ba vū drīgé nōgó rī pi vé dīngará túngú. ⁴¹ Ūtú vé dīngará túngú, mbāá vé dīngará túngú, línýá vé dīngará túngú, línýá rī pi vé dīngará céré ʒndīándí.

⁴² ʒngángará drāngará gálésīla rī, ʒri kpá adri sū 'dīri tīnī. Rú'ba ʒ ní sījī 'bū agá rī, ʒri ʒmanma, kádō ingáá gōó ʒdri rú, gō drāá ku, ʒzini gō ʒmaá ku. ⁴³ ʒ rú'ba drāápi gí rī sī 'bū agá, ʒnjīkī ʒri ku, kádō ʒri ingáá gōó ʒdri rú, ʒ gō ʒri ʒnjīnjī, ʒ ʒri sī ku ũkpō ʒkó, kádō ʒri ingáá gōó ʒdri rú, ʒri gō adri ũkpō be. ⁴⁴ ʒ rú'ba vū drīgé

‡ 15:22 15:22 Ādámā: Ādámā ri 'bá Múngú ní 'dó gbīi drīdrī rī. ʒri ɛtépī 'bá vū drīgé rī pi vé ni céré. ʒrivé ũkú ɛvā ri ɛndrēpī 'bá vū drīgé rī pi vé ni céré. 'ʒ lā 'dóngará 1-5. 15:27 15:27 Sāwumā 8:6 15:32 15:32 ʒsāyā 22:13

nōgó rĩ sị, ỉ ãri inga gō rụ' bá 'bụ gé 'dālé rĩ rú. Rụ' bá vũ drịgé nōgó rĩ, ỉri gō 'i újá rụ' bá 'bụ gé 'dālé rĩ rú.

⁴⁵ Sịkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kìnĩ, “Bá Múngú ní í' dó gbií drịdrị rĩ Ādámā 'i, Ādámā gō ícá ídri rú,” 'bo Ādámā adriípi vúlé rú rĩ, ỉri Kúrísítō 'i, Índrí ãrivé rĩ ri ídri sē nĩ. ⁴⁶ Rụ' bá 'bụ gé 'dālé rĩ ímụ drịdrị kuyé, rụ' bá vũ drịgé nōgó rĩ gbikí drịdrị, vùdrị ni gé, rụ' bá 'bụ gé 'dālé rĩ ní ímúzú. ⁴⁷ Ágó ỉ ní gbií drịdrị rĩ Ādámā 'i, ỉtíkí ỉri nyōókú gé, ágó vúlé rĩ Kúrísítō 'i, íbí ímụ 'bụ gélēsıla. ⁴⁸ 'Bá vũ drịgé nōgó rĩ pi ãrēvú céré, kōpi ã rụ' bá sũ Ādámā vé rĩ tịni, 'bá 'bụ gé 'dālé rĩ pi vé rụ' bá ri ímụ adri sũ Kúrísítō vé rĩ tịni. ⁴⁹ 'Bá adrikí sũ Ādámā ỉ ní gbií nyōókú sị rĩ tịni, 'bo 'bá ímụ adri sũ Kúrísítō ímụpi 'bụ gélēsıla rĩ tịni.

⁵⁰ Má édrípịi má ómvúpịi, á lē 'yoó ãmi ní 'dini, 'bávé rụ' bá ỉri ãrí be, ỉri ngá ãmaápi ãmañma ni, ícọ fíi mālūngā Múngú vé adriípi nyonyo rĩ agá ku. ⁵¹ Ỉmi yíkí drĩ ma ká, á lē tā ỉ ní úzũúzũ rĩ pi ũlũú ãmi ní. 'Bá ícókí ũdrāá céré ku,* 'bo ỉ ímụ 'bá rụ' bá újá rá. ⁵² Tā 'dĩri ímụ 'i nga mbēlējá, sũ mị ní gaá rĩ tịni, úmvúlēsĩ kádō ímụ jēlējú vuú ú' dũ ú' dũ vé rĩ gé, 'bá ũdrā' bée gí rĩ pi ímụ íngá gō ídri rú, 'bá kōpi be céré, 'bá rụ' bá ri gō 'i újá túngú, 'bá gōkí rí drāá dīi ku. ⁵³ 'Bávé rụ' bá drāápi ãmaápi ãmañma rĩ pi gō ỉ újá rá, kōpi gōkí drāá ku, dōku kōpi gōkí ãmaá ku. ⁵⁴ 'Bávé rụ' bá drāápi drādrā nō' bée újákí dō ỉ ícá rụ' bá drāápi ku ni gí, tā ỉ ní sịi Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ kúru 'i nga fũ tị ni gé. “Ndēkí drā vé ũkpō gí.”

⁵⁵ “Drā, mívé ũkpō 'bá ndēzú rĩ íngāá?”

Drā, mívé ũkpō rizú 'bá ú' dízú rĩ íngāá?”

⁵⁶ Ũnjikānyā ri ũkpō be, ỉri sē drā ri 'bá ú' dī ãní, tǎimbị ri sē ũnjikānyā ri ũkpō ỉsụ nĩ. ⁵⁷ 'Bá sēkí ōwō' dīfō Múngú ní, ỉri ní

Úpí Yēsũ Kúrísítō ri ỉpēé ímụ 'bá ní ũkpō sēé, 'bá ní ũnjikānyā vé ũkpō ndēé rĩ sị.

⁵⁸ Má édrípịi má ómvúpịi, lē ãmi tukí pá títí. Lē tā ãzi ã jị ãmi fũú ãmvé ku. Ú' dũ céré lē ãmi ngakí ězị Úpí ní ěsị be céré. Lē ãmi nĩkí 'yozú kìnĩ ězị ãmi ní ngaá Úpí ní rĩ drā kána ku.

16

Mũfēngā songará 'bá Múngú vé ngá ãkó rĩ pi ní rĩ

¹ Ỉmi kádō mũfēngā soó Múngú vé 'bá ngá ãkó rĩ pi ní, á lē ãmi 'okí tā rĩ sũ má ní ězị 'bá kǎnísā Gǎlātīyā vé rĩ agá rĩ pi ní rĩ tịni. ² Yīngā ãlu ãlu, 'bá ãlu ãlu ē í' dũ mũfēngā 'i ní ỉsụ rĩ ã urukọ, ã 'bá kú jēlé gá, ã mba tā ni cĩmgbá sá má ní cazú rĩ gé, má kádō caá, 'bá ãzi ã gō rí ngá soó ku. ³ Kúru lē ãmi ũpēkí 'bá ãmi ní ndrēé múké ni pi, á ca dō ãmi vúgá 'dīlé gí, ma kúru kōpi pē mužú Yērúsálēmā gá 'dāá, kōpi ã jikí rí mũfēngā ãmi ní sēé rĩ mužú, ma kōkōbị sị sē kōpi drịgé lüzú kìnĩ ãmi ã' yíkí kōpi mũfēngā rĩ jịi mužú nĩ. ⁴ Ỉmi ũsũkí dō kìnĩ má mụ ỉndĩ, 'bá ícọ mụ kōpi be trú rá.

Páulũ ũfị ívé ěcị ã tā

⁵ Á mụ dō ěcị ãngũ Mākēdōnīyā vé rĩ agásĩ gí, ma ỉgō ímụ ãmi ndrē rá, ã' diātāsīyā má útú, á lē mužú ěcị ãngũ Mākēdōnīyā vé rĩ agásĩ. ⁶ Ma adri ãmi be sá be mādā, dōku ma adri ãmi be lókí kílóngóro vé rĩ* gé, ãmi kokí rí má ỉzā ěcị má ní lēé mužú rĩ gé. ⁷ Á lē ku má ní mužú ãmi ndrēzú sǎnjá be mādā koro agazú agaga. Á 'bá ěsị, úmvúlēsĩ ma ỉgō ímụ ãmi vúgá 'dīlé rá, ma ímụ adri sá be ãco, Úpí lē dō rá. ⁸ Á lē adrii Ēfēsō gá nōgó cĩmgbá cazú Ú' dũ Pēnītíkósītā vé rĩ

15:45 15:45 Í' dóngará 2:7 **§ 15:50** 15:50 Átángá véřēsị 'dĩri agá rĩ lū 'bá ní kìnĩ, lē 'bá ỉsũkí rụ' bá 'bụ gé 'dālé rĩ, 'bá fikí rí mužú adrii mālūngā Múngú vé rĩ agá. * **15:51** 15:51 'Bá ícókí ũdrāá céré ku: Yēsũ kádō úmvúlēsĩ ímvi ỉgōó vũ drịgé nōó, 'bá drĩ adri' bá ídri rú rĩ pi ícókí ũdrāá céré ku. **15:54** 15:54 Ỉsáyá 25:8 **15:55** 15:55 Ōsáyá 13:14 * **16:6** 16:6 Lókí kílóngóro vé rĩ: Ángũ Ỉsērēlē vé rĩ gé 'dāá, lókí kílóngóro vé rĩ gé, ěcị tungará ũkpó ũkpó, ã' diātāsīyā yījịgọ ri 'dị ambamba, sē ãngũ rĩ igbe igbe.

gé,† 9 ā'diātāsīyā ĩri drīlé múké má ní ẹ̀zì ngazú nōgó, 'bo 'bá kárákará lēkí ẹ̀zì má ní ngaá rĩ ku.

10 Tīmōtéyō ca dō ĩmi vúgá 'dīlé gí, lē ĩmi ẹ̀'yìkí ĩri múké. ĩri ri ẹ̀zì Úpí vé rĩ nga sù má ní ngaá rĩ tìjì. 11 Lē 'bá āzi ā gā ĩri ku. Lē ĩmi ĩpēkí ĩri ĩgōó má vúgá nōlé tākíri sī. Á lē ẹ̀ ímú má vúgá nōlé 'bá Yēsũ ri ẹ̀'yì'bá gí rĩ pi ā ụ̀rụ̀kọ'bée be.

12 Má ụ̀'bì ũkpō sī, á 'yo 'bá ẹ̀drípì Āpólō ní, lē kōpì ā mụkí ĩmi ndreé 'bá Yēsũ ri ẹ̀'yì'bá gí rĩ pi ā ụ̀rụ̀kọ'bée be. Ẹ̀sì ní ā'yì drī mụjì sà nōri sī kuyé, 'bo ĩri úmvúlésì mụ ĩmi ndre rá.

Páulū vé átángá ā ũdũ

13 Lē ĩmi adrikí mị be kọwụ, ĩmi tukí pá títì ĩmivé ẹ̀'yìngárá agá, ĩmi adrikí ụ̀rĩ ākó, ĩmi adrikí ũkpó ũkpó. 14 Tā ārēvú céré, lē ĩmi 'okí lēngárá sī.

15 ĩmi nīkí rá Sētēfānāsī pi ívé 'bá 'bētì āsámvú gé rĩ pi be, kōpì í'dókí ẹ̀sì újā drīdrī āngū Ākáyā vé rĩ agá 'dālé nī, kōpì ngakí ẹ̀zì 'bá Múngú vé rĩ pi ní ẹ̀sì be céré. Má ẹ̀drípì má ọ̀mvúpì, á lē lūú ĩmi ní 'dínì, 16 lē ĩmi ĩnjìkí 'bá drīkoma rú sù Sētēfānāsī pi tìjì rĩ pi ĩnjìnjì, āzini lē ĩmi ĩnjìkí 'bá ụ̀rụ̀kọ ẹ̀zì nga'bée ũkpō sī ĩmi be trù rĩ pi ĩnjìnjì. 17 Ma āyìkō sī Sētēfānāsī vé ícángárá sī, Pōrūtūnátō vé ícángárá sī, āzini Ākáyìkō vé ícángárá sī, ā'diātāsīyā kōpì kokí mā ĩzā sù ĩmi ní koó rĩ tìjì. 18 Kōpì sēkí mā ẹ̀sì ị̀sù āyìkō rá, sù kōpì ní sēé ĩmì ẹ̀sì ní āyìkō ị̀sù rĩ tìjì. 'Bá 'dínì 'dì'bée, lē ĩmi ĩnjìkí kōpì ĩnjìnjì.

19 'Bá kánísā vé āngū Ẹ̀zìyā vé rĩ agá rĩ pi sēkí ĩmi ní mōdó. Ákúwílā pi Pīrīsílā be, 'bá ĩ úmú'bá Múngú ri zì'bá kōpivé 'bētì āsámvú gé rĩ pi be, sēkí ĩmi ní mōdó Úpí Yēsũ ā rú sī. 20 Má ẹ̀drípì má ọ̀mvúpì adri'bée nōgó rĩ pi, sēkí céré ĩmi ní mōdó. Lē 'bá ālu ālu ā u'de ọ̀gúpì ri ẹ̀zì bēdrī sī.

21 Ma Páulū 'i, á sī mōdó 'dīri sēé ĩmi ní mā drì sī.

22 'Bá rĩ lē dō Úpí ri ku, ĩ ĩri tri rá. Úpí, mí ímú mbēlē!

23 Ẹ̀sì múké Úpí Yēsũ vé rĩ ā adri ĩmi be.

24 ĩmi Kúrísítō Yēsũ ri ẹ̀'yì'bá gí 'dì'bée, á lē ĩmi céré lēlē.

† 16:8 16:8 Ụ̀'đú Pēnītíkósītā vé rī: Ụ̀'đú Múngú ní Ẹ̀lìzú Jó rĩ pi tì gé sī rĩ ká mụjì caá ụ̀'đú pūkú tōwú, vùdrī ní gé, Ụ̀'đú Pēnītíkósītā vé rĩ ní ícázú. Ụ̀'đú 'dāri gé, Yāhūdī rĩ pi ri ānyāngā ĩ ní ĩkūnāá ívé ọ̀mvú agá rĩ pi ị̀jì Yērusālémā gá sē Múngú ní, āzini kōpì ri ụ̀'đú Múngú ní tājmbì sēzú Mósē ní Írā Sīnáyì vé rĩ drīgé 'dāri vé tā ígá. Kūrīsītīyānī rĩ pi ri ụ̀'đú ĩ ní Índrì Uleterē rĩ ĩpēzú 'bá Yēsũ ri ẹ̀'yì'bá gí rĩ pi ásúzá Ụ̀'đú Pēnītíkósītā vé rĩ gé 'dāri vé tā ígá. 'Í lā Kālāfe 28:26-31; Ẹ̀zì 2:1-4.

**Kōkōbị ịrị ni Páulū ní sī
sēé 'bá
Kōrínitō
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngára**

Páulū sī kōkōbị 'dīri kūrú Ēfēsō vé rī agá, lókí ịri ní rizú muzú Kōrínitō gá rī gé. Sī kōkōbị rī sēé muzú drịdrị 'bá Yēsū ri ẹ'yị' 'bá gí Kōrínitō gá rī pi ní. Kōrínitō ri kūrú āmbúgú āngū Gịrịkị vé rī agá. Páulū í'dó kánisā 'dālé, mụ kọpi ndree, āzini sī kōkōbị sēé kọpi ẹ ẹsị ímbázú ānị, 'bo tā ūnjị rī pi áwíkí kuú kọpi āsámvú gé ūgōgō. Kuru sī kōkōbị rī sēé kīnī, ā útúkí tā rī cére ícá múké ākūdē 'í ca drị 'dāa kuyé.

Índré sū 'bá urukọ tókí Páulū ri kíní Páulū áyú mūfēngā kánisā vé rī létị múké ni sī kuyé, kọpi kíní Páulū adri 'bá áyúāyū tā 'oópi pịrị ni kuyé. Kōkōbị 'dīri agá, íngú 'í tā kárakará sī ẹzị í ní ụ'dúkọ múké Yēsū vé Múngú ní 'í zịí ímụ ūlūú rī vé tā sī. Páulū ímbá 'bá Yēsū ri ẹ'yị' 'bá gí rī pi ní létị múké kọpi ní ícózú 'bá Múngú vé rī pi ẹ ịzā kozú rī, āzini ímbá kpá kọpi ní létị í ní ẹzị kánisā vé rī ngazú vūrā urukọ' 'bée agásí rī (cápítā 9-10).

1 Ma Páulū 'í, Múngú ní ịpée adrii Kúrísítō Yēsū vé 'bá áyúāyū ni rú rī, 'bá sīkí kōkōbị 'dīri Tīmōtáyō Yēsū ri ẹ'yị'pị gí rī be.

'Bá sīkí sēé 'bá Múngú vé adri' 'bá kánisā kūrú Kōrínitō vé rī agá rī pi ní, āzini 'bá Yēsū ri ẹ'yị' 'bá gí āngū Ākáyā vé rī agá rī pi ní cére.

2 Ẹsị múké, āzini tākiri 'bá Ẹtẹpị Múngú vé rī, āzini Úpí Yēsū Kúrísítō vé rī ā adri ími be.

Múngú ri 'bá rī pi ẹ ẹsị ūmī nī

3 Lē 'bá íngúkí Múngú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō Ẹtẹpị ri, ịri rī 'bávé ịzāngā 'bā nī, āzini ịri rī 'bá ẹsị ūmī nī. 4 Tā ūkpó ūkpó kādō rií 'bá ịsụ, Múngú ri 'bá ẹsị ūmī nī. Ịri sē tā ūkpó ūkpó ịsụ dō 'bá rī

pi, 'bá ūmīkí rí kọpi ẹ ẹsị, sū Múngú ní 'bá ẹsị ūmī rī tịni. 5 'Bá nyakí dō ịzāngā Kúrísítō ā rụ sī, ịzāngā 'bá ní nyaá rī agá, Kúrísítō ri 'bá ẹsị ūmī aga rá. 6 Ịzāngā 'bá ní rií nyaá ẹzị Múngú vé rī agá nōri, ịri sē 'bá ícọ ímí ẹsị ūmī, ími pangará ịsụ ānị rá. Ịzāngā 'bá ní rií nyaá rī pi sī, Múngú ūmī dō 'bá ẹsị rá, ịri kpá ímí ẹsị ūmī rá, sū ịri ní 'bá ẹsị ūmī rī tịni. Ími ímụ ẹsị úmbé ịzāngā rī ā nyangára gá, sū 'bá ní nyaá rī tịni. 7 'Bá 'bākí ẹsị cére ími drịgé, ā'diātāsīyā ịzāngā ími ní nyaá rī sū nyo 'bá ní nyaá rī tịni, 'bá nīkí áamá rá, Múngú ri ícọ ímí ẹsị ūmī rá, sū ịri ní 'bá ẹsị ūmī rī tịni.

8 Ími 'bá ọgụpị Yēsū ri ẹ'yị' 'bá gí 'dī' 'bée, 'bá lēkí ími nīkí tā ūkpó ūkpó 'bá ní ịzāngā nyazú āngū āmbúgú Ẹzīyā vé rī agá rī. Ịzāngā 'bá ní nyaá 'dāri ndē 'bá ūkpó rá, 'bá nyakí ịzāngā ūnjị ūnjị, 'bá ūsūkí déna 'bá ūdrā rá. 9 Ádarú 'bá ūsūkí déna 'bávé sá drāngára vé rī ícọ gí. 'Bo 'bá 'okí tā rī 'bávé ūkpó sī 'yozú kíní, 'bá ícókí gí 'dini kuyé, 'bá 'bākí ẹsị Múngú āvū ịdrịpi ịndī rī drịgé. 10 Múngú pa 'bá drā sīlẹ gá sī rá, ịri ícọ 'bá pa muzú dī dī. Lē 'bá 'bākí ẹsị drị ni gé, ā pa rí 'bá muzú dī dī. 11 'Bá 'bākí ẹsị ími drịgé, ími zikí 'bá ní Múngú ri. 'Bá tré pi zikí dō 'bá ní Múngú ri ní, 'bá tré pi kpá ímụ ọwō' dīfō sē Múngú ní, ịri ní zingára rī yị rá rī sī.

12 'Bá ri 'bá íngú tā 'bá ní 'oó pịrị rī sī, āzini tā áda 'bá ní 'oó 'bá rī pi ẹndretị gé rī sī, agaápi rá rī, tā pịrị 'bá ní 'oó ími āsámvú gé rī sī. 'Bá rikí 'bá ẹtị Múngú rụ' 'bá gá, ịrivé ẹsị múké rī sī, adri 'yozú kíní, 'bávé tā nịngára nyọkụ nōri vé rī sī kuyé. 13 Tā 'bá ní sī sēé ími ní rī, 'bá sīkí átángá rī ẹ mị uletere, lāngára ni mba ku, ịri fi ími drịgé mbēlējá. Má ūsū ími ícọ tā 'bávé rī nị múké, 14 'bo tā rī ā fi dō ími drịgé āndrū múké kuyé drāāāsīyā, ími ímụ tā rī nị múké ụ'dụ Úpí Yēsū Kúrísítō ní ịgōzú rī gé, ími cére ímụ 'bá íngú, 'bá kpá ímụ ími íngú ụ'dụ 'dāri gé.

Páulū ūlū tā 'í ní lēzú muzú Kōrínitō gá rī

15 Má ní ma útúzú lēzú muzú ími ndrezú drịdrị rī gé, á nị uletere 'yozú kíní,

ĩmi 'bākí ẹsì céré kuú 'bá drìgè, ĩmi té kōdō drìlé múké ìsù rá. Mâ gō té dō muṣú ĩmi ndreé rá, ĩmi té gō drìlé múké āzi ìsù dījì. ¹⁶ Má útú mávé tā 'dínì, má kādō lēé muṣú āngū āmbúgú Mākēdōniyā vé rī gé 'dāá, ma pá tu ĩmi ndre ũgbále, má kādō gōó ímví Mākēdōniyā gá 'dāásì, ma kpá gō áwí ĩmi ndre dījì. ĩmi kúru ma pē, mâ 'de rí muṣú āngū Yūdáyā vé rī gé 'dāá. ¹⁷ ĩmi ícò ẏsū 'yozú kínì, má újá mávé tā má ní útú rī rá āsì. ĩmi ẏsūkí má útú mávé tā múké múké kuyé? ĩmi ẏsūkí má adri sū 'bá ẏrùkò 'bée tā útú 'bá 'yo 'bée ma mu rá, dōku á mu ku rī pi tìjì?

¹⁸ Ádarú Múngú ri ẹsì 'bā céré ku tā 'í ní lēé 'oó rī drìgè, 'bávè ẏ'dùkò múké 'bá ní ũlūú rī újá 'i ku, ũnjò 'a ní gé 'dāáyo. ¹⁹ Ā'diātāsīyā Yēsū Kúrísítō Múngú Mvòpì 'bá ní ìrivé tā ũlūú ĩmi ní Sílā be, Tīmōtéyō sī rī, ìri ri nǹjì tā áda Múngú vé rī 'o. Ìrivé tā 'bá ní ũlūú rī, ìri tā áda, ũnjò 'a ní gé 'dāáyo. ²⁰ Tā céré Múngú ní ẹzìjì 'bá ní rī pi, nga 'i fūú tì ní gé rá Kúrísítō ā rù sī. 'Bā ri tā áda Kúrísítō vé rī átá, ē íngúkí rí Múngú ri ānì. ²¹ Nóni Múngú sē 'bá ní ũkpò ĩmi be, sē 'bá ní pá tuzú tìtì 'bávè ẹ'yīngará agá Kúrísítō ā rù sī ānì. Múngú ẏpē 'bā ĩmi be ²² ímú adrií 'bá 'i ẹ'yī 'bá áda áda ní pi rú. Múngú ẏpē ívé Índrí Uleterè rī ímú adrií 'bā ẹsì agá, lūzú 'bá ní kínì, ádarú 'i tā múké 'í ní ẹzìjì rī sē 'bá ní rá.

²³ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dínì, tā má ní 'oó rī pi Múngú nǹ rá. Tā ā pá má ní muṣú Kōrínítō gá 'dílè kuyé rī, mâ mu rí átángá ũkpó ũkpó ìzāngā sēepi ní átá ĩmi drìgè ku. ²⁴ Tā 'bá ní lūú ĩmi ní kínì ĩmi ẹ'yīkí Yēsū ri 'dìri, adri 'yozú kínì 'bā ri 'bā íngú, 'bā ndēkí céré nǹ 'dínì kuyé, 'bā ri ẹzìjì nga ĩmi be, ā sē rí ĩmi ní āyīkō, ā'diātāsīyā ĩmi tukí pá tìtì ìmivé ẹ'yīngará agá.

2

¹ Má ẏsū má ẹsì agá nōó, á gō ma ẹndìjì muṣú ĩmi ndreé dījì ku, ā sē rí ĩmi ní ìzāngā ku. ² 'Bo á sē dō ĩmi ní ìzāngā, ā'di ri má ní āyīkō sē nǹ? 'Bá má ní āyīkō sē 'bá rī

pi, ìri adri 'yéná ĩmi má ní ìzāngā sēé ĩmi ní rī pi. ³ Tā má ní kōkōbì ẏdùmbítā 'dìri sīzú sēzú ĩmi ní rī, ìri 'dínì. Má kādō lēé muṣú ĩmi ndreé, tā ĩmi ní ríi 'oó rī ā sē rí ìzāngā má ẹsì agá ku, lē tā ĩmi ní 'oó rī ā sē má ní āyīkō, ā sē kpá ĩmi ní āyīkō ìndì. Á nǹ rá ĩmi ícò tā pìrì 'o rá, ìri má ní āyīkō sē, ìri kpá ĩmi ní āyīkō sē. ⁴ Sā má ní kōkōbì rī sīzú rī gé, ìzāngā ñō mâ ẹsì, mǹìndrè alá mâ mǹi rá. Adri 'yozú kínì, ĩmi ní ìzāngā sēzú ku, ā lū rí kínì, lēngará má ní ĩmi lēzú rī, tā ní āmbúgú má ẹsì agá.

'Bá ũnjīkānyā 'oópi rī ā trūkí ìri ìrivé ũnjīkānyā agásì rá

⁵ 'Bá rī sē dō 'bá āzi ní ìzāngā, sē ìzāngā 'dìri má ní kuyé, sē ìzāngā 'dìri ĩmi ní céré, á lē átángá rī átá ĩmi drìgè ũkpò sī ku. ⁶ 'Bá ũnjīkānyā 'oópi 'dìri, ĩmi átákí ìrivé ũnjīkānyā ā tā drì ní gé, tā ì ní ìri ìrīñāzú 'dìri ca gí. ⁷ Nóni ìri sā ĩmi ní ìri trūzú ìrivé ũnjīkānyā agásì, āzini ĩmi ní ìri ē ẹsì ũmīzú, ā'diātāsīyā ìzāngā ā gō rí ẹsì ní ñōó dījì ku. ⁸ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní, lē ĩmi 'i 'dakí ìmivé lēngará 'bá ũnjīkānyā 'oópi rī ní. ⁹ Á sī kōkōbì 'dìri sēé ĩmi ní, á lē nǹjì dō ĩmi ícò tā má ní ẹzìjì ĩmi ní 'dì 'bée 'du nga rá. ¹⁰ 'Bá rī 'o dō tā ũnjì, ĩmi trūkí dō ìri tā ũnjì ìri ní 'oó rī agásì gí, ma kpá ìri trū rá. Ma ìri trū ĩmi tā sī Kúrísítō ẹndrètì gé, ¹¹ ā'diātāsīyā Sātánā ē ìsù rí létì ímúzá 'bā drì izazú ku. 'Bá nǹkí tā Sātánā ní ríi 'bā drì izazú rī áamá múké múké gí.

'Bá ẹzìjì ũndì ú'dí rī vé rī nga 'bá rī pi

¹² Má kǹ muṣú caá kūrú Tūrówā vé rī gé 'dāá, ẏpí zì má ní létì ẏ'dùkò múké Kúrísítō vé rī ũlūzú 'bá rī pi ní. ¹³ 'Bo má ní 'bá ógúpì Tìtò Yēsū ri ẹ'yījìpi gí rī ìsù 'dālè kuyé rī sī, mâ úmǹ tu pá kuyé. Kúru má ní 'bá Yēsū ri ẹ'yī 'bá gí rī pi kuzú, má ní 'dezú muṣú Tìtò ri ndāzú āngū āmbúgú Mākēdōniyā vé rī gé 'dāá.

¹⁴ Ōwō 'dífō Múngú ní, ìri ní 'bā drì kozú ẹ'dì ndēzú Kúrísítō ā rù sī rī sī, āzini ìri ní sēé 'bá ní ẏ'dùkò múké Kúrísítō vé rī ũlūzú muṣú 'bá rī pi ní āngū rī pi agásì rī sī. Kúru ẏ'dùkò múké 'bá ní ũlūú 'dìri ayi muṣú āngū rī pi agásì sū ũdu ẹjì be ngǹúpì ndrīndrī rī tìjì. ¹⁵ 'Bá kǹ ẏ'dùkò

múké Kúrísítō vé rĩ ũlũú 'bá rĩ pi ní, ú'dúkó rĩ ínĩ kòpi ní sũ ũdu ẹ̀jì be ngũ̀̀pi ndrĩndrĩ rĩ tịnì. 'Bá ú'dúkó rĩ ẹ̀'yì' 'bá rá rĩ pi, Yèsũ Kúrísítō pa kòpi ìvé ùnjĩkányã agásĩ rá. 'Bo 'bá ú'dúkó rĩ gã' 'bá ẹ̀'yìgá sĩ rĩ pi, Múngú ri kòpi ìrĩnjã rá. ¹⁶ 'Bá gã' 'bá ú'dúkó múké rĩ ẹ̀'yìgá sĩ rĩ pi, kòpi fi ìzàngã deępi ku rĩ agá, 'bá ú'dúkó múké rĩ ẹ̀'yì' 'bá rá rĩ pi, kòpi ídri 'dání'dání rĩ ìsú rá. 'Á'di ri ùkpò be tã 'dĩri 'du nga nĩ? 'Bá ícókí tã 'dĩri 'duú ngaá bã ku. ¹⁷ 'Bá kárakarã pi ri tì Múngú vé rĩ ũlũ rizú ã' bú ìsúú ãní. 'Bo 'bá 'bá tịnì nò' 'bée, 'bã Múngú vé 'bá áyúáyũ ni pi, 'bã ri tã áda Múngú vé rĩ ũlũ, 'bã ri ú'dúkó múké rĩ ũlũ Kúrísítō vé ùkpò sĩ, Múngú ri ú'dúkó múké 'bá ní rií ũlũú rĩ tẽ ndre nĩ.

3

Ūndĩ ì ní ruyú ú'dí rĩ vé tã

¹ 'Bá íngúkí 'bã 'yozú kínĩ 'bá nděkí 'bá rĩ pi cére nĩ yã 'dínĩ kuyé. 'Ìmi lěkí 'bá ãzi ã sĩ kòkòbì 'bávé tã múké rĩ lüzú sũ 'bá urukò' 'bée ní lěé rĩ tịnì? 'Dòku 'Ìmi lěkí kòkòbì sĩ 'bávé tã múké rĩ lüzú 'bá urukò' 'bée ní? ² 'Ìmi 'dĩ' 'bée, 'Ìmi kòkòbì 'bávé rĩ. 'Ẹ̀zì múké 'bá ní ngaá rĩ, ì ndre 'Ìmì rú' 'bá gá 'dĩgé. 'Bá rĩ pi cére ícò kòkòbì rĩ lã rá. ³ 'Ìmi kòkòbì Kúrísítō ní sũ rĩ, kòkòbì Kúrísítō vé 'dĩri lũ ẹ̀zì 'bá ní ngaá múké rĩ vé tã. 'Bo 'Ìmi adrikí kòkòbì ì ní sũ gálãmũ sĩ ni kuyé, 'dòku tãimbì Mósè vé ì ní sũ írã kpolò' 'bu rú' 'bá gá rĩ kuyé. Múngú adripi ídri rú rĩ vé 'Índrí sĩ 'Ìmivé tã kú 'bá ẹ̀sì agá nĩ.

⁴ 'Bá nĩkí 'ámá múké, 'bá ní Kúrísítō ri ẹ̀'yì' gí rĩ sĩ, 'bã ícò fi mụ adri Múngú be trú rá. ⁵ 'Bá ícókí 'yoó, tã 'bá ní 'oó rĩ, 'bã 'okí ùkpò 'bávé rĩ sĩ 'dínĩ kuyé. 'Ūkpò 'bá ní ẹ̀zì ngazú 'dĩri, 'íbí íngá Múngú vúgá. ⁶ Múngú sè 'bá ní ùkpò rizú 'ũndĩ ú'dí rĩ vé ẹ̀zì ngazú. 'Bo tãimbì ú'dí 'dĩri sĩkí tã ni kòkòbì agá kuyé, 'Índrí Uleteré rĩ ũlũ tã

ni 'bá ẹ̀sì agá nĩ. Tãimbì ùku ì ní sũ 'dĩri, 'ìri drã ìjì, 'bo 'Índrí uleteré rĩ 'ídri sè nĩ.

⁷ 'Á sĩkí dō tãimbì Mósè vé rĩ írã kpolò' 'bu rĩ ã rú' 'bá gá múké múké drãáásiyã, 'ìri drã ìjì 'bá drĩgé. Múngú kã tãimbì rĩ sèé Mósè* ní, 'dĩngará Múngú vé rĩ sè Mósè ẹ̀ndrẹ̀tì dī ọ̀gú pọ̀wọ̀pọ̀wọ̀. 'Dĩngará pọ̀wọ̀pọ̀wọ̀ 'dãri ã ri dō áfiáfì drãáásiyã, 'bã 'Ìsèrélè vé rĩ pi 'ícókí mị 'bãá ndrezú sã be aco ku. ⁸ Tãimbì rĩ vé sèngará sè Mósè ẹ̀ndrẹ̀tì dī ọ̀gú pọ̀wọ̀pọ̀wọ̀, 'bo 'Índrí Uleteré rĩ vé ọ̀gúngará ndè ọ̀gúngará tãimbì rĩ vé rĩ rá. ⁹ Tãimbì Mósè vé 'bã jìpi fiipi drã agá 'dĩri, ì dō ri íngú sũ 'dĩri tịnì píri, 'ũndĩ ú'dí 'bá ní adrizú ãní Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé píri 'dĩri, 'ícókí nyo 'ìri íngú agaá rá ku? ¹⁰ Tãimbì Mósè vé rĩ 'ícókí íngú sũ ì ní 'ũndĩ ú'dí rĩ íngú rĩ tịnì ku. ¹¹ Tãimbì Mósè vé ì ní ọ̀tù ríí íngúngũ rĩ 'nóni ri dẹ̀dẹ̀, 'bo 'ũndĩ ú'dí rĩ ì íngú mụzú nyonyo.

¹² 'Bá ní ẹ̀sì 'bãá 'ũndĩ ú'dí rĩ drĩgé rĩ sĩ, sè 'bã sèkí tì Múngú vé rĩ 'ùrĩ ãkó. ¹³ 'Bá adrikí sũ Mósè bōngó 'í'dúpi 'ì ẹ̀ndrẹ̀tì ọ̀zũzú cí, 'ì ndre rí Múngú vé 'dĩngará pọ̀wọ̀pọ̀wọ̀ 'dãri ku rĩ tịnì kuyé. Tã Mósè ní 'ì ẹ̀ndrẹ̀tì ọ̀zũzú bōngó sĩ cí 'dĩri, lě 'Ìsèrélè rĩ pi ã ndrekí Múngú vé 'dĩngará pọ̀wọ̀pọ̀wọ̀ 'dĩri vé 'áfíngará ku. ¹⁴ 'Ìsèrélè rĩ pi ẹ̀sì tete, kádō ríí 'ũndĩ ùku Mósè vé rĩ lãá kòpi ní, 'ngá ãzi ní kòpi ã 'úmì ọ̀zũú cí rĩ sĩ, sè kòpi nĩkí tã áda rĩ 'ámá kuyé. Kòpi ẹ̀'yìkí dō Kúrísítō ri gí, Kúrísítō ri 'ímú ngá kòpi ã 'úmì ọ̀zũúpi 'dĩri zì rá. ¹⁵ 'Cìmgbã ãndrũ sĩ, kádō ríí tãimbì Mósè vé rĩ lãá kòpi ní, 'ngá ãzi ri kòpi ã 'úmì ọ̀zũ cí, sè tã rĩ fi kòpi drĩgé 'dãá ku. ¹⁶ 'Bo 'bã rĩ 'újá dō ẹ̀sì 'Úpí Yèsũ ri ẹ̀'yìzú gí, 'ngá 'úmì ni ọ̀zũúpi 'dĩri, 'ìri dẹ̀ 'úmì ni gé sĩ rá. ¹⁷ 'Úpí ri 'Índrí, 'Índrí 'Úpí vé rĩ 'ású dō 'bã rĩ gí, 'ìri sè 'bã rĩ drĩwãlã 'ìsú tã múké 'ozú. ¹⁸ 'Bo 'Úpí Yèsũ ọ̀wú bōngó 'bã ẹ̀ndrẹ̀tì ọ̀zũúpi rĩ 'bã ẹ̀ndrẹ̀tì gé sĩ gí, sè 'nóni 'bã 'ícó 'Índrí 'Úpí vé 'dĩpi pọ̀wọ̀pọ̀wọ̀ rĩ ndre rá, sũ 'bã

* 3:7 3:7 Mósè: 'Yòsèpã kã drãá gí, 'bãgú 'Èjèpètō vé rĩ 'bã anjì 'Ìsèrélè vé rĩ pi ẹ̀zì ngaá 'tùgẹ̀rì rú caá 'ilí 'mùdũrũlũ sù (400). 'Kúru Múngú ní Mósè ri 'ìpèzú 'ímúú anjì 'Ìsèrélè vé rĩ pi pazú 'adringará 'tùgẹ̀rì rú rĩ agásì. Múngú sè tãimbì rĩ Mósè ní, ã lũ anjì 'Ìsèrélè vé rĩ pi ní, sèzú ì ní tãimbì rĩ zizú tãimbì Mósè vé ni ãní. 'Tìkí Mósè ri 'ìsú ãkùdè 'ilí rĩ ca 'élifũ 'álu 'mùdũrũlũ sù (1,400), 'ìsú ãkùdè 'tìkí drĩ 'Yèsũ ri kuyé. 'Í lã 'Wùngará 2-24.

ní 'bâ ndree múndūrã agá rĩ tĩnĩ. Nóni Índrí Úpí vé rĩ újá 'bâ adrií Yēsũ tĩnĩ, ĩrivé đĩngará ã đĩ rĩ pōwũpōwũ 'bá agá mužú 'dání'dání.

4

Ídri adriípi rú'bá ũdrĩ tĩnĩ rĩ agá rĩ

¹ Múngú vé ẹsĩ múké rĩ sĩ, sē ẹzĩ àmbúgú nōri 'bá drĩgé nĩ, 'bá ícókí ẹzĩ rĩ adii 'bá drĩgé sĩ ku. ² 'Bá 'okí tã ĩ ní rii 'oó kírĩ kírĩ riípi drĩnjá sēepi ni pi ku. 'Bá ũ'bákí 'bá ázi ẹ mĩ ku, 'bá újákí ú'dúkó Múngú vé rĩ ũlũú ũ'dũ be túngú ku. Múngú nĩ rá 'bâ rĩ tã áda ũlũ, 'bá tã be pĩrĩ rĩ pi nĩkí áamá rá 'bâ rĩ tã áda ũlũ. ³ Ú'dúkó múké 'bá ní ũlũú 'dĩri fi dō 'bá rĩ drĩgé kuyé, 'dĩri lũ kínĩ, 'bá 'dĩri mu fi ĩzāngā deępi ku rĩ ã nyangará gá. ⁴ Sātánā 'i 'bāápi kú Múngú ázi rú vũ drĩgé nōgó rĩ, ọzũ 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ 'bá kuyé rĩ pi ã úmĩ gí, sē ú'dúkó múké Kúrísitō vé riípi đĩpi 'dĩri fi kōpi drĩgé ku. Sē kōpi nĩkí áamá 'yozú kínĩ, Kúrísitō sũ Múngú tĩnĩ 'dĩni ku. ⁵ Tã 'bá ní rii ũlũú 'dĩri, adri tã 'bávé ni kuyé, 'bâ rĩ Yēsũ Kúrísitō vé tã ũlũ 'yozú kínĩ, ĩri Úpí. 'Bâ áti 'bá ĩmivé ni Yēsũ ã rú sĩ. ⁶ Múngú ọtú 'yoópi kínĩ, “Lē ụtúná ã đĩ àngũ bĩpi niípi cịcị rĩ agá” rĩ, sē ụtúná ívé rĩ ri đĩ 'bá ẹsĩ agá. Ụtúná 'dĩri lũ 'bá ní Múngú vé đĩngará pōwũpōwũ 'bá ní ndree Kúrísitō ẹndrẹtĩ gé rĩ.

⁷ Ngá múké ũnyĩ be ambamba 'dĩri, ĩri adri 'bávé rú'bá ũdrĩ tĩnĩ ọfũpĩ ọfũ ọfũ rĩ agá, 'dĩri lũ kínĩ ngá múké ũnyĩ be ambamba 'dĩri vé ũkpō íbĩ íngá Múngú vúgá, adri 'yozú kínĩ, íbĩ íngá 'bá vúgá kuyé. ⁸ 'Bá nyakí ĩzāngā létĩ be àndiándĩ, 'bo ĩzāngā rĩ agásĩ 'bá agakí rá. ĩzāngā 'bá ní nyaá 'dĩri ẹ iza dō 'bâ drĩ iza drāáasĩyā, 'bá kukí ẹzĩ rĩ kuyé. ⁹ 'Bá rĩ pi ọcũkí 'bâ ambamba, 'bo Múngú ku 'bâ kuyé. Kōpi ũgbákí 'bâ u'deé vũgá, 'bo 'bá ũdrákí kuyé. ¹⁰ 'Bâ rĩ ĩzāngā nya sũ Yēsũ ní nyaá ívé drāngará gá 'dāri tĩnĩ, ã ndrekí rĩ ídri Yēsũ vé rĩ ãní 'bâ rú'bá gá bēnĩ. ¹¹ 'Bá ní rii ẹzĩ Yēsũ vé rĩ ngaá rĩ sĩ, sē 'bâ rĩ ĩzāngā nya ũnjĩ ũnjĩ drādrā ẹ tĩ ịsú, ídri Yēsũ vé rĩ ẹ 'i'da rĩ 'i 'bâ

rú'bá ímũpi drāápi drādrā rĩ gé. ¹² Kúru 'bâ rĩ ĩzāngā nya ũnjĩ ũnjĩ ú'dúkó múké 'bá ní rii ũlũú rĩ ã tã sĩ, ĩmi ịsúkí rĩ ídri 'dání'dání rĩ ãní.

¹³ Síkí Búkú Múngú vé rĩ agá kínĩ, “Má ẹ'yĩ Múngú ri gí, má átá tã rĩ ma 'i.” Ẹ'yĩngará ãlu ãlu 'dĩri ní adrií 'bá ẹsĩ agá anigé rĩ sĩ, sē 'bá átákí kpá tã 'dĩri nĩ, ¹⁴ ã'diātāsĩyā 'bá nĩkí rá, Úpí Yēsũ ká drāá, Múngú inga ĩri gōó ídri rú ũzi. 'Bá kādō ũdrāá, Múngú ri kpá úmvúlésĩ 'bâ inga gōó ídri rú ũzi, sũ ĩri ní Yēsũ ri ingá gōó ídri rú rĩ tĩnĩ. Múngú ri úmvúlésĩ 'bâ 'dũ ĩmi be, jĩ mu adri 'í be trũ, vũrā ívé adrizú rĩ gé. ¹⁵ ĩzāngā 'bá ní nyaá kárakará 'dĩ'bée, 'bá rikí nyaá ĩmi tã sĩ, ã sē rĩ 'bá kárakará ã nĩkí rĩ ẹsĩ múké Múngú vé rĩ ãní, kōpi ã sėkí rĩ ọwō'difō Múngú ní, ázini kōpi ẹ íngúkú rĩ Múngú ri ãní.

Ẹsĩ 'bāngará Múngú drĩgé rĩ

¹⁶ Rú'bá 'bávé nōri, ĩri dō rú'bá ímũpi ọmaápi ọmaọma ni drāáasĩyā, lē 'bâ adrikí ụrĩ sĩ ku, ú'dũ céré Múngú ri sē 'bávé índrí ri adri mužú ũkpó ũkpó. ¹⁷ ĩzāngā 'bá ní rii nyaá nōri, ĩri mādā, ụdũ ni anigé, ĩri 'bá ní létĩ zĩ fizú mužú đĩngará deępi ku adriípi mužú 'dání'dání rĩ ịsúú. Đĩngará 'dĩri ndē ĩzāngā 'bá ní nyaá rĩ rá. ¹⁸ Lē 'bâ rikí 'bâ ụsũú drāá ĩzāngā 'bá ní rii nyaá lókí nōri agá rĩ sĩ ku, múké ni, lē 'bâ 'bákí ẹsĩ tã 'bá ní drĩ ndree kuyé 'dā'bée ụsũú, ã'diātāsĩyā ĩzāngā 'bá ní rii nyaá rĩ ụdũ be. 'Bo tã múké 'bá ní ndree 'bâ mĩ sĩ kuyé, 'bá ní muų ịsú drĩdrĩ 'dālé rĩ, ĩri ụdũ ákó.

5

Rú'bá 'bá ní mužú adrizú 'bũ gé 'dāá rĩ

¹ 'Bá nĩkí rá 'yozú kínĩ, rú'bá 'bá ní rizú adrizú ãní vũ drĩgé nōgó rĩ, adri sũ mōrōgó 'bá ní rizú adrizú 'a ni gé rĩ tĩnĩ. Ídri 'bávé rĩ fũ dō rú'bá rĩ agásĩ gí, Múngú ri 'bá ãlu ãlu ní jó sị mužú adrizú 'a ni gé. Jó ĩ ní sị 'dĩri, 'bá áda sị nĩ kuyé. Jó 'dĩri, ĩri rú'bá ú'dĩ 'bá ní mužú adrizú ãní 'bũ gé 'dāá nyonyo rĩ. ² 'Bá àndėkí nóni rú'bá nōri vé tã sĩ gí, 'bá lėkí muų

adrii jó Múngú ní siji 'bá ní 'bũ gé 'dãá rĩ agá, 'bâ ʃsúkí rí rú' 'bá ú'dí bēnī. ³ 'Bũ gé 'dãlé, 'bâ adri rú' 'bá be, 'bá ícókí adrii índrí rú rú' 'bá ákó ku. ⁴ 'Bá ändēkí nóni rú' 'bá mōrōgó rú nōri vé tā sī gí, 'bâ ri tā ɛnjɛnjɛ 'du, ä'diätäsīyã 'bá lēkí adrii rú' 'bá mōrōgó tɛni nō'bée agá ku, 'bá lēkí adrii rú' 'bá drãapi drãdrã nō'bée be ku, 'bá lēkí muɟ adrii jó 'bũ gé 'dãá rĩ agá, ä újákí rí 'bá ní rú' 'bá ú'dí drãapi ku 'dãri sēé áyu. ⁵ Múngú útú 'bá ní tā rú' 'bá ú'dí rĩ vé rĩ nĩ. Ɔpē ívé Índrí Uletere rĩ ímuɟ adrii 'bá ɛsɪ agá, lüzú 'bá ní kɪnĩ, ádarú 'i tā múké 'í ní ɛzi 'dĩ'bée sē 'bá ní rá.

⁶ Sã céré sī, 'bá nɪkí áamá uletere 'yozú kɪnĩ, 'bá ní drĩ adrizú 'bávé rú' 'bá nō'bée agá rĩ gé, 'bâ äsámvú vũ Úpí be rará rú. ⁷ 'Bâ ri tā rĩ 'du nga 'bávé ɛ'yɪngará sī, adrii tā 'bá ní ndreé rĩ pi sī ku. ⁸ 'Bá nɪkí áamá uletere 'yozú kɪnĩ, 'bá lēkí 'bávé ídri ä fũ 'bávé rú' 'bá adri' 'bá mōrōgó tɛni nō'bée agásí rá, 'bá lēkí muɟ adrii Úpí Yēsũ be trũ jó Ɔri ní siji 'bá ní 'bũ gé 'dãá rĩ agá. ⁹ 'Bâ dô ri adrii nōgó, dôku 'bũ gé 'dãlé, 'bâ ɛsɪ 'bã tā 'ozú äyĩkō sēzú Úpí Yēsũ ní. ¹⁰ Tã 'bá ní rií 'oó vũ drĩgē nōgó rĩ, dô múké yã, dô ũnjĩ yã, 'bâ älu älu ri ímuɟ pá tu Kúrísítõ ɛndrɛtɪ gé, Ɔri 'bávé tā lɪ nĩ.

Lɛtɪ 'bá rĩ pi äsámvú ícízú Múngú be rĩ

¹¹ 'Bá ní rií Úpí ri Ɔnjɪ rĩ sī, sē 'bâ ri 'bá rĩ pi úbé, kōpi ä újákí rí ɛsɪ Múngú ri ɛ'yízú äní. Múngú nɪ rá 'yozú kɪnĩ, 'bâ ri tā 'o pɪri. Mâ ũsũ Ɔmi nɪkí kpá rá 'yozú kɪnĩ, 'bâ ri tā 'o pɪri. ¹² 'Bá lēkí 'yoó Ɔmi ní kɪnĩ 'bâ múké yã 'dɪni ku. 'Bá ɟrukō anigé 'okí tā pɪri ku, kōpi ri 'yo, ívé tā rií 'oó rĩ múké, kōpi ri Ɔ íngú äní. Ɔmi kádō rií adrii 'bá 'dɪni 'dĩ'bée äsámvú gé, 'bá lēkí Ɔmi 'yokí kōpi ní, 'bávé tā 'ongará múké. ¹³ 'Bâ drĩ ábã dô gí, ábã tā Múngú vé rĩ sī, 'bávé yɪkɪ dô pɪri, 'bávé yɪkɪ pɪri 'dɪri Ɔmi tā sī. ¹⁴ Kúrísítõ vé lɛngará Ɔri ní 'bâ lɛzú 'dɪri, Ɔri 'bá ní úvá sē tā ärvú 'duzú ngazú äní céré. 'Bá nɪkí áamá rá 'yozú kɪnĩ, ádarú Kúrísítõ ri älu, drã 'bá céré pi vé ũnjɪkãnyã ä tā sī, 'dɪri lũ 'yozú kɪnĩ 'bá ũdrãkí céré gí. ¹⁵ Kúrísítõ drã 'bá céré pi

ä tā sī. 'Bá Kúrísítõ ri ɛ'yɪ' 'bá gí rĩ pi, kōpi ídri ú'dí rĩ ʃsú rá, 'bá Ɔri ɛ'yɪ' 'bá gí rĩ pi gōkí adrii sũ ɔtú ũku rĩ tɛni ku. Kōpi tukí pá Ɔ sī ɔ'dúkúlegúsí ku, kōpi gō Kúrísítõ drãapi kōpi ä tā sī, gōopi íngapi ídri rú rĩ vé tā 'o.

¹⁶ Kúru í'dózú ändrũ muzú drĩdrĩ, lē 'bâ rikí 'bá rĩ pi vé tā lɪ yɪkɪ 'bá ádá vé ni sī ku. Ɔtú 'bá rikí Kúrísítõ vé tā lɪ sũ 'dɪri tɛni, 'bo nóni 'bá lɪkí Ɔrivé tā sũ 'dɪri tɛni ku. ¹⁷ Kúru 'bá rĩ ɛ'yɪ dô Kúrísítõ ri gí, Múngú újá nóni Ɔri ícã 'bá ú'dí rú ni gí, Ɔrivé tā rií 'oó ũku rĩ dɛ 'i gí, Ɔri nóni ri tā ú'dí ni 'o. ¹⁸ Múngú 'o tā 'dĩ'bée céré nĩ, Ɔpē Kúrísítõ ri ímuɟ 'bâ äsámvú údé 'í be nĩ. Múngú sē nóni 'bá ní ɛzi rizú 'bá rĩ pi äsámvú ícízú 'í be. ¹⁹ Tã 'bá ní 'yoó rĩ, Ɔri 'dɪni, Múngú Ɔpē Kúrísítõ ri ímuɟ 'bá rĩ pi äsámvú údé 'í be, trũ kōpi ívé ũnjɪkãnyã agásí gí. Múngú sē nóni 'bá ní ɛzi rizú 'bá rĩ pi äsámvú ícízú 'í be. ²⁰ 'Bâ 'bá ri' 'bá Kúrísítõ vé ɔ'dúkó múké rĩ ũlũ' 'bá Ɔri ä vürã gá ni pi, Múngú ri 'bâ áyú ri ɔ'dúkó rĩ ũlũ Ɔmi ní. 'Bá mãkí Ɔmi drĩ Ɔri sī Kúrísítõ ä rú sī, lē Ɔmi ícíkí Ɔmivé äsámvú Múngú be rĩ. ²¹ Kúrísítõ 'o ũnjɪkãnyã kuyé! 'Bo Múngú 'du Ɔrivé tā 'bã sũ 'bá ũnjɪkãnyã 'oopi ni tɛni 'bã tā sī, 'bâ adrikí rí äní pɪri Múngú ɛndrɛtɪ gé.

6

¹ 'Bâ ri' 'bá ɛzi nga' 'bá Múngú ní Ɔmi be nō'bée, 'bá mãkí Ɔmi drĩ Ɔri sī, ɛsɪ múké Múngú vé Ɔ ní tā ni ũlũ 'dɪri, lē Ɔmi gãkí ku. ² Sɪkí Búkũ Múngú vé rĩ agá, Múngú kɪnĩ,
"Sã má ní lɛzú mí Ɔzã kozú rĩ gé,
á yɪ mi rá,
ɔ'dú pangará vé rĩ gé,
á ko mí Ɔzã rá."
Ɔmi ndrekí drĩ ká! Sã rĩ ícã nóni gí, sã nōri Ɔ ní Ɔmi pazú Ɔmivé ũnjɪkãnyã agásí rĩ.

Páulũ nya Ɔzãngã

³ Ɔzi 'bá ní ngaá rĩ agá, 'bá lēkí ɛ ʃsúkí ũnjɪkãnyã 'a ni gé ku, ä uga rí lɛtɪ 'bá lē' 'bá Kúrísítõ ri ɛ'yɪ' 'bá rĩ pi ní ku. ⁴ 'Bâ ätĩ' 'bá Múngú vé ni, ɛzi 'bá ní rií ngaá

Múngú ní rĩ, ĩri lū 'yozú kǐnĩ, ádarú 'bâ ri tã Múngú vé rĩ 'du nga. Īzāngā 'bá ní nyaá kárakará rĩ pi agásĩ, tã ũkpó ũkpó 'bá ní ịsụ rĩ pi agásĩ, 'bá rikí ẹsị úmbé ĩzāngā rĩ ã nyangará gá. ⁵ Ūgbākí 'bâ ũnjí ũnjí, ú'békí 'bâ jó rizú āngū ũ'yízú rĩ agá, 'bá nyakí ĩzāngā 'bá b̄tríká rĩ pi dr̄igé ambamba, 'bá ngakí ẹzị ũkpō sī, 'bá āndēkí ambamba, 'bá rikí adrií ẹb̄irí sī, 'bá kokí ú'dú kuyé. ⁶ Īzāngā 'bá ní ịsụ kárakará 'dĩ'bée agásĩ, 'bá adrikí ẹsị be ule, 'bá n̄kí tã ambamba, 'bá 'bākí ẹsị mādā, 'bá adrikí ẹsị be múké. Índrì Uleteré rĩ, ĩri 'bâ be tr̄ú, lēngará 'bâ ẹsị agá rĩ, ĩri lēngará áda. ⁷ Tị 'bâ ní sēé rĩ, ĩri tã áda. Múngú sē 'bâ ní ũkpō ẹzị rĩ ngazú. 'Bâ r̄ukí tã p̄ir̄i rĩ dr̄i ĩr̄i sī, ẹ'dĩ 'd̄izú ānĩ. ⁸ 'Bâ rĩ pi dō ri 'bâ ĩn̄jĩ rá yā, dō k̄opi 'bâ idede yā, k̄opi dō ri 'bâ íngú rá yā, dō k̄opi ri 'bâ tritri yā, 'bâ ri ẹzị nga Múngú ní. 'Bo 'bâ ụr̄uk̄o'bée ri 'yo kǐnĩ, 'bâ ngakí ẹzị Múngú vé rĩ ku. ⁹ 'Bâ ụr̄uk̄o'bée n̄kí 'bâ kuyé, 'bo ĩmi n̄kí 'bâ rá. 'Bâ ịsụkí ĩzāngā ũnjí ũnjí, 'bo 'bâ dr̄i ídri rú. Ọc̄ukí 'bâ ũnjí ũnjí, 'bo ú'd̄ikí 'bâ kuyé. ¹⁰ Īzāngā 'bá ní nyaá kárakará rĩ agásĩ, āyīkō 'bávé rĩ de 'bâ ẹsị agásĩ kuyé. 'Bâ adrikí dō ngá ākó dr̄āāsiyā, tị 'bâ ní sēé rĩ sē tã múké Múngú vé rĩ ga 'bâ rĩ pi ẹ ẹsị agá tr̄étré. 'Bâ ngá ākó, 'bo tã múké Múngú vé rĩ pi ār̄evú céré 'bávé ni.

¹¹ Má ẹdr̄ip̄ijí má ọmvúp̄ijí adri 'bâ k̄ur̄ú Kōrínítō vé rĩ agá 'd̄ilé rĩ pi, 'bâ lēkí lūú ĩmi ní uleteré 'yozú kǐnĩ, 'bâ lēkí ĩmi ambamba. ¹² Lēngará 'bâ ní ĩmi lēzú rĩ, 'bâ kukí kuyé, 'bo ĩmivé lēngará ĩmi ní 'bâ lēzú rĩ, ịsị nóni kú mādā gí. ¹³ Átángá má ní rii átá ĩmi ní nōri, ma ri átá s̄i má ní átá anji mávé rĩ pi ní rĩ t̄in̄i. Lē ĩmi 'bākí ẹsị 'bâ lēzú úḡus̄ilé be céré.

Lē ĩmi úmúkí ĩmi 'bâ ũnjĩk̄anyā 'o'bâ rĩ pi be ku

¹⁴ Lē ĩmi úmúkí ĩmi 'bâ ũnjĩk̄anyā 'o'bâ rĩ pi be ku. 'Bâ tã 'o'bâ p̄ir̄i rĩ pi vé tã úmú 'i 'bâ ũnjĩk̄anyā 'o'bâ rĩ pi vé rĩ be tr̄ú ku. Tã ũt̄un̄já vé rĩ pi úmúkí ĩ tã ĩn̄in̄á vé rĩ

be ku. ¹⁵ Kúrísítō pi nyo tã ãlē 'du nga Bēl̄iyálā* be tr̄ú rá? 'Bâ Yēsū ri ẹ'ȳĩpi gí rĩ vé tã ri nyo 'i r̄u 'bâ Yēsū ri ẹ'ȳĩpi kuyé rĩ vé rĩ be tr̄ú rá? ¹⁶ Ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ pi vé tã úmú 'i Jó Múngú vé rĩ be ku. 'Bâ ní adrií jó Múngú ídri rú rĩ vé ni rĩ sī, Múngú ní 'yozú kǐnĩ,

“Ma adri 'bâ 'dĩ'bée āsámvú gé,
ma ẹc̄i k̄opi be tr̄ú.

Ma adri Múngú k̄opivé ni,
k̄opi adri 'bâ mávé ni.”

¹⁷ Úpí Múngú ní gōzú 'yozú kǐnĩ,
“Tã k̄opivé ũnjí 'dĩ'bée ĩmi kukí ānĩ,
ngá āzāvū rú rĩ pi ã úlókí ku.

Ma kuru ĩmi ẹ'ȳi ímú adri má be tr̄ú.”

¹⁸ Úpí Múngú Ūkpō 'D̄ipa ní 'yozú kǐnĩ,
“Ma adri Ẹt̄ep̄i ĩmivé ni,
ĩmi adri anji āgō mávé ni, āzini anji
ūkú mávé ni.”

7

¹ ĩmi mávé ũndĩ má ní lēlē rĩ pi, Múngú ẹzị 'bâ ní tã 'dĩ'bée nĩ. Lē 'bâ ũj̄kí ngá āzāvū rú rĩ pi 'bâ r̄u 'bâ gá sī, āzini 'bâ ẹsị agásĩ rá. Lē 'bâ ĩnj̄kí Múngú ri, 'bâ adrikí uleteré Múngú t̄in̄i.

Páulū ẹ ẹsị ịsụ āyīkō

² Lē ĩmi 'bākí ẹsị 'bâ lēzú. 'Bâ 'okí 'bâ āzi ũnjí kuyé, 'bâ s̄ekí 'bâ āzi fí tã ũnjí agá kuyé, 'bâ 'dukí 'bâ āzi ã ngá m̄i mbamba sī kuyé. ³ Á 'yo tã 'd̄iri 'd̄ini adri 'yozú kǐnĩ, ĩmi tōzú, ã 'okí rí ĩmi ũnjí yā 'd̄ini kuyé. S̄i má ní 'yoó dr̄id̄r̄i rĩ t̄in̄i, 'bâ lēkí ĩmi lēlē. 'Bâ dō ri adri ídri rú, 'bâ adri m̄uzú ĩmi be tr̄ú, dō dr̄ā ícá nĩ, 'bâ ũdrā ĩmi be tr̄ú. ⁴ Á 'bâ ẹsị céré kú ĩmi dr̄igé. Sē má íngú ma ambamba ĩmi tã sī. Īzāngā rĩ 'bâ ma ịsụ 'bâ kárakará rĩ pi, sē má ní ẹsị mbangará, āzini sē má ní āyīkō.

⁵ 'Bâ kã caá āngū Mākēdōn̄iyā vé rĩ gé 'd̄alé, 'bâ ịsụkí s̄a uvuzú ni kuyé. Tã ũnjí ũnjí ni pi ịsụkí 'bâ lét̄i be āndiāndí. 'Bâ rĩ pi rikí útré 'bâ dr̄igé, sē ũr̄i fi 'bâ ẹsị agá ambamba. ⁶ 'Bo Múngú riipi 'bâ ĩzāngā nya 'bâ rĩ pi ẹ ẹsị ũm̄ĩpi rĩ, ĩpē T̄it̄ō ri

* **6:15** 6:15 Bēl̄iyálā: R̄u Bēl̄iyálā 'd̄iri, ĩri r̄u āzi Sātánā vé rĩ, ĩri āmbúgú índrì ũnjí rĩ pi dr̄igé. **6:16** 6:16 L̄ev̄it̄ikā 26:11-12; Yērēm̄iyā 32:38; Ẹz̄ek̄élē 37:27 **6:17** 6:17 Ịsáyā 52:11; Ẹz̄ek̄élē 20:34, 41 **6:18** 6:18 2 Sāmūlē 7:8, 14

ímú, Títō vé ícángará ūmī 'bā ẹ̀sì rá. ⁷ 'Bā āyīkō sī Títō vé ícángará sī. Tā 'bá ní āyīkō sēpi rī, Títō ní tā ĩmi ní 'í ẹ̀sì ūmízú rī íjì ūlūú 'bá ní rī sī. Ūlū 'bá ní tā ĩmi ní rizú mà ìzāngā 'bāzú rī, āzini ẹ̀sì ĩmi ní 'bāá rizú mà tā ũsūzú rī. Tā 'dīri sē má ní āyīkō ambamba.

⁸ Kōkōbì má ní sī sē ĩmi ní 'dīri ā sē dō ĩmi ní ìzāngā ambamba drāāāsīyā, má vū nōlé, adri ūnjí kuyé. Drīdrī ni, mà ẹ̀sì ñó rá, ā'diātāsīyā á ñí rá kōkōbì má ní sī sē ĩmi ní rī sē ĩmi ní ìzāngā ambamba ĩmī ẹ̀sì agá lókíná be mādā, 'bo nóni mà ẹ̀sì adri ìzāngā sī ku. ⁹ Nóni má ūnjí ẹ̀sì agá, adri 'yozú kíní, ĩmī ẹ̀sì ní ñóó rī sī kuyé, ā'diātāsīyā ẹ̀sì ĩmivé ñóopi rī ā vūdrī gé, ĩmi újákí ẹ̀sì rá. Ìzāngā ĩmi ní nyaá 'dīri, Múngú ā 'yī tā ni nī, adri ĩmi ní ūnjí kuyé. ¹⁰ Múngú sē dō 'bá rī ìzāngā nyaá, ìzāngā 'bá rī ní nyaá 'dīri, ĩri sē 'bá rī ẹ̀sì újá, ĩri ídri 'dání'dání rī ísú rá, ícọ ẹ̀sì 'bāá rizú ìzāngā 'í ní nyaá rī ā tā ũsūzú ku. 'Bo 'bá riipi ìzāngā nyòókú nōri vé rī nyaápi, ẹ̀sì újápí ku rī, ĩri drāngará íjì drī ni gé.

¹¹ ĩmi ndrekí drī ká, ìzāngā Múngú ní sē ĩmi ní 'dīri, sē ĩmi ri tā 'o 'díní: ĩmi úvá be tā múké 'duzú ngazú āyīkō sēzú Múngú ní. ĩmi lēkí lūú 'yozú kíní, ĩmi tā ūnjí ákó. ĩmī 'a ve kōkōbì rī ā tā sī rá, sē ĩmi ní ũrī, sē ĩmi 'bākí ẹ̀sì lēzú ma ndrezú, ĩmi 'bākí úvá tā pīrī 'ozú, ĩmi lēkí 'bá ūnjíkānyā 'oopi rī ĩrīñāá. Tā ĩmi ní 'oó rī 'da uletere lūzú kíní, ĩmi ri tā pīrī 'o. ¹² Tā má ní kōkōbì 'dīri sīzú rī adri 'yozú kíní, 'bá āzi 'o tā ūnjí, dōku 'okí tā ūnjí 'bá āzi rú 'bá gá yā 'díní kuyé. Á sī kōkōbì 'dīri sē ĩmi ní, Múngú ē 'da rí ĩmi ní kíní, ĩmi lēkí 'bā ambamba. ¹³ Tā 'dīri ímbá 'bā ẹ̀sì ambamba.

Āyīkō gō kpá fíí 'bā ẹ̀sì agá āmbúgú Títō ní adrii āyīkō sī rī sī, ā'diātāsīyā tā pīrī ĩmi ní 'oó rī ímbá Títō ē ẹ̀sì rá. ¹⁴ Drīdrī ni, má íngú ĩmivé tā Títō ní rá, tā ándúru má ní ūlūú Títō ní rī, ĩmi 'dukí ngaá múké, ĩmi sēkí má ní ìzāngā kuyé. 'Bá rikí ándúru ĩmi ní tā áda rī ūlūú, íngúngará má ní ĩmivé tā íngúzú ĩri ní rī tā áda.

¹⁵ Títō lē ĩmi agaá rá, agaápi rá rī, ri tā ĩmi ní 'í tì yízú yiyi 'dāri ā tā ígá, āzini tā ĩmi ní 'i ẹ̀'yízú ñjīngará be rī ā tā ígá.

¹⁶ Ma nóni āyīkō sī āmbúgú, ā'diātāsīyā tā cére sī, á 'bā ẹ̀sì cére kú ĩmi drīgé.

8

Ngá sēngará ẹ̀sì be cére rī

¹ Má ẹ̀drípíi má ọmvúpíi, 'bá lēkí ĩmi nīkí ẹ̀sì múké Múngú ní sē 'bá Yēsū ri ẹ̀'yī 'bá gí, adri 'bá kánísā āngū Mākēdōniyā vé rī agá rī pi ní rī. ² Kōpi ā rikí dō ìzāngā nyaá, āzini kōpi ā adrikí dō ngá ákó drāāāsīyā, kōpi rikí ngá sē ẹ̀sì be cére 'bá Yēsū ri ẹ̀'yī 'bá gí rī pi ē ìzā kozú. ³ Á lē lūú ĩmi ní kíní, kōpi sēkí ngá kōpi ní ícọ sē rī pi rá, kōpi sēkí āndō be. Ngá kōpi ní sē 'dī 'bée, tā ni íbí íngá kōpi ē ẹ̀sì agá. ⁴ Kōpi mākí 'bá úvá be cére kíní, ĩ lēkí mūfēngā soó sē 'bá Yēsū ri ẹ̀'yī 'bá gí, adri 'bá ngá ákó kūrú Yērúsālēmā vé rī agá rī pi ní ìndī. ⁵ Mūfēngā kōpi ní sē rī, kōpi sēkí ẹ̀sì be cére, aga 'bá ní lē rī rá. Drīdrī ni, kōpi sēkí ìvé rú 'bá tā 'ozú Úpí ní, āzini tā 'ozú 'bá ní, sū Múngú ní lē rī tīni.

⁶ Títō 'í dọ ándúru mūfēngā rī ā songará ā tā ūlūú ĩmi ní drīdrī nī, kuru 'bá mākí ĩri, ā újá 'í gōo muú ẹ̀zì ĩmi ní mūfēngā sozú ẹ̀sì múké sī rī de. ⁷ Tā ĩmi ní 'oó rī ndē 'bá urukọ 'bée vé rī rá. ĩmivé ẹ̀'yīngará āmbúgú, tā ĩmi ní rií átá rī pi múké, ĩmi úmí be, ĩmi úvá be tā Múngú vé rī 'ozú, ĩmi lēkí 'bā ambamba. Nóni mūfēngā ĩmi ní lē sē rī, lē ĩmi sēkí ẹ̀sì múké sī, ā ndē 'bá urukọ vé rī rá.

⁸ Tā má ní 'yoó ĩmi ní 'dīri, adri 'yozú kíní ma ri mī ĩmi ní ũkpō sī yā 'díní ku. Á lē ñí ádarú dō lēngará ĩmī ẹ̀sì agá rī, sū 'bá urukọ mūfēngā so 'bá úvá sī rī pi vé rī tīni. ⁹ ĩmi nīkí rá 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō vé ẹ̀sì múké, ā adri dō ngá be ambamba drāāāsīyā, ĩmi tā sī, gō adrii ngá ákó,* ā sē rí ĩmi adrikí rí ngá be ambamba.

¹⁰ Tā má ní lē lūú ĩmi ímbázú rī, ĩri 'dī, lē ĩmi 'dukí tā rī ngaá, sū ĩmi ní ngaá íl

* **8:9** 8:9 Ā adri dō ngá be ambamba drāāāsīyā, ĩmi tā sī, gō adrii ngá ákó: Yēsū ri ngá be ambamba 'bū gé 'dāá, ku ívé adringará múké 'bū gé 'dāá rī, ímú adrii vū drīgé nōgó 'bá áda rú, nya ìzāngā ĩmi tā sī, ĩmi ísúkí rí tā múké agaápi rá ni bēni.

ájée rĩ agá rĩ tĩnĩ. Ílĩ ájée rĩ sĩ, ĩmi kínĩ, ĩmi lēkĩ í'dó ngá rĩ sēé drĩdrĩ nĩ, ádarú ĩmi í'dókĩ sēé drĩdrĩ rá. ¹¹ 'Bo nóni lē ĩmi útúkĩ ĩmi ngá sēé, sũ ĩmi ní í'dó sēé drĩdrĩ rĩ tĩnĩ, lē ĩmi sēkĩ sũ ĩmĩ ẹsĩ ní ũsũtũ lēé sēé rĩ tĩnĩ. ¹² Fēfē ĩmi ní lēé sēé rĩ, tã ni íbĩ dō íngá ĩmĩ ẹsĩ agá, ĩri múké. Ngá índrepi ĩmi drĩgé rĩ, lē ĩmi ũsũkĩ sēé sũ ĩmĩ ẹsĩ ní lēé sēé rĩ tĩnĩ, dō ĩmi drĩgé 'dāáyo ká.

¹³ Tã má ní 'yoó 'dĩri vé ífífí, adri 'yozú kínĩ, ĩmi sēkĩ 'bá ụrụkọ ní ngá, ĩmi ã adrikĩ ngá ãkó yã 'dĩni ku, lē ĩmi adrikĩ ngá be, sũ 'bá ụrụkọ'béé vé rĩ tĩnĩ. ¹⁴ Nóni ĩmi ngá be tré, ĩmi ícọ 'bá ngá ãkó rĩ pi ẽ ìzã ko ãní rá. Vúlé 'dĩi, ngá de dō ĩmi drĩgé sĩ gí, kọpi gō ĩmi ìzã ko nĩ. ĩmi 'okí dō sũ 'dĩri tĩnĩ, ĩmi ímũ ngá ãlē ĩmi ãsámvú gé sĩ trũ, ¹⁵ sũ Búkũ Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnĩ, “'Bá ãnyāngā rĩ ĩkũnāapi āmbúgú rĩ, ĩmbítā ni ku 'i kuyé, 'bá ãnyāngā rĩ ĩkũnāapi mādānjá rĩ, ĩrivé ãnyāngā ca ĩri ní rá.”

Pēkí Tītō ri muṣ Kōrínitō gá.

¹⁶ Á sē Múngú ní ōwō'dĩfō, ĩri ní Tītō ní úvá sēé ẹsĩ 'bāzú ĩmi drĩgé, sũ má ní ẹsĩ 'bāā ĩmi drĩgé rĩ tĩnĩ rĩ sĩ. ¹⁷ 'Bá kã 'yoó Tītō ã mu ĩmi ndreé, ã'yĩ kínĩ, 'i mu rá. ĩrivé mungará ĩmi vúgá 'dĩlé rĩ, 'bã tã ni kú 'í ẹsĩ agá ìnógòsĩ. ¹⁸ 'Bá lēkĩ 'bá āzi Yēsũ ri ẹ'yĩpi gí ni pēé muṣú Tītō be ĩmi vúgá 'dĩlé. 'Bá 'dĩri 'bá kánisã vé rĩ pi ārēvú céré íngúkĩ ĩri kínĩ, ĩri 'bá riipi ú'dúkọ múké rĩ ũlũúpi ni. ¹⁹ 'Bá kánisã vé rĩ pi ĩpēkĩ ĩri nĩ, ã mu rí 'bábe trũ, 'bã jíkĩ rí mũfēngā ĩ ní sēé rĩ pi muṣú Yērúsālēmā gá 'dālé. Ngá ĩ ní soó 'dĩri, ĩ Úpí ã rụ íngú ãní, ĩri lũ 'yozú kínĩ, 'bá 'bākĩ ẹsĩ rizú 'bá ngá ãkó rĩ pi ẽ ìzã kozú. ²⁰ Tã kọpi ní muṣú trũ rĩ, 'bã āzi ẽ ímũ rí ũnjō úlĩ mũfēngā ĩmi ní soó tã ni íngápi ĩmĩ ẹsĩ agá 'dĩri vé tã sĩ ku. ²¹ 'Bo 'bá lēkĩ tã pirĩ 'oó Úpí Múngú ẹndreṭi gé, 'bá céré ã nĩkĩ rí 'yozú kínĩ, 'bã ri tã pirĩ 'o.

²² 'Bá lēkĩ kpá 'bá āzi pēé Tītō pi rú' 'bá gá 'bá ĩ ní ĩpēé drĩdrĩ 'dāri be, kọpi ã mukĩ rí ĩ be trũ. 'Bá 'dĩri, 'bá ã'yĩkĩ ĩrivé tã rá. Ádarú 'bá 'dĩri, 'bá nĩkĩ ĩrivé tã áamá vú be

kárakará lüzú kínĩ, ĩri 'bá lēepi ìzã koopi ni. Nóni ngá ĩri ní lēé sēé ìzã kozú rĩ aga ándúrú ĩri ní sēé drĩdrĩ rĩ rá, ã'diātāsīyā 'bã ívé ẹsĩ céré kuú ĩmi drĩgé. ²³ Tītō ri má ógúpĩ, 'bã ri ẹzĩ nga ĩri be trũ ĩmi ìzã kozú. 'Bá ẹdrĩpĩ 'dĩ'béé, 'bá kánisã vé rĩ pi pēkĩ kọpi muṣú nĩ, kọpi ri Kúrísitō ri íngú. ²⁴ Kúru lē ĩmi í'dakĩ ĩmivé lēngará kọpi ní, 'bá kánisã vé rĩ pi ã nĩkĩ rí áamá 'yozú kínĩ, tã 'bá ní rizú ĩmi íngúzú rĩ, ĩri tã áda.

9

Sokí mũfēngā jĩ Yērúsālēmā gá

¹ Ícọ ku má ní kọkọbĩ sızú sēzú ĩmi ní mũfēngā ĩmi ní lēé soó jĩ muṣú Yērúsālēmā gá 'bá Múngú vé rĩ pi ẽ ìzã kozú rĩ ã tã sĩ, ² ã'diātāsīyā á nĩ rá ĩmi úvá be lēzú ngá sēzú ìzã kozú. ĩmi 'bá adri' 'bá āngũ Ākáyā vé rĩ agá rĩ pi, má íngú ĩmi ãní rá, á lũ tã ĩmi ní ĩmi útúzú caá ílĩ ālu lēzú ngá sēzú 'bá Mākēdōnīyā gá rĩ pi ní rá. Úvá ĩmi ní 'bāā ngá sēzú 'dĩri, sē kọpi ní úvá ngá sēzú. ³ Tã má ní lēzú Tītō ri pēzú muṣú 'bá ĩrĩ be ĩmi vú 'dĩlé rĩ, á lē ĩmi sokí mũfēngā rĩ kú ìnógòsĩ rií kọpi tēé, sũ má ní ẹzĩ ĩmi ní rĩ tĩnĩ. 'Dĩri lũ 'yozú kínĩ, tã 'bá ní ĩmi íngúzú rĩ adri ũnjō ku.

⁴ 'Bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí āngũ Mākēdōnīyā vé rĩ agá rĩ pi ẽ ímũkĩ té dō má vú sĩ ĩndĩ, kọpi ịsũkĩ té dō ĩmi sokí mũfēngā rĩ ìnógòsĩ gí kuyé, ịsúzú á lũ ĩmi ní gí, ma té drĩnjá ịsú rá, 'bo ĩmi tē drĩnjá ịsú ambamba. ⁵ Kúru má ũsũ, á lē Tītō ri pēé 'bá ụrụkọ'béé be muṣú ĩmi vúgá 'dĩlé, kọpi ã mukĩ rí ịsú mũfēngā ĩmi ní ã'yĩ sēé rĩ, ĩmi sokí kú ìnógòsĩ gí. Mũfēngā ĩmi ní lēé sēé rĩ, lē tã ni ẽ íngá ĩmĩ ẹsĩ agá, adri 'yozú kínĩ, ĩ tã ni lũ ĩmi ní ũkpō sĩ 'dĩni ku.

Úri ĩ ní rií āmbúgú rĩ

⁶ ĩmi ndrekĩ tã 'dĩri múké, “'Bá ómvú 'áápi kínikinijá rĩ, ĩri ãnyāngā ni ịsú kínikinijá, 'bá ómvú 'áápi āmbúgú rĩ, ĩri ãnyāngā ni ịsú āmbúgú.” ⁷ 'Bá lēepi ngá sēepi rĩ, tã ni ẽ íbĩ íngá ẹsĩ ni gé, mi dō ri ngá sē, lē mĩ sē ẹsĩ be céré, adri 'yozú kínĩ

ĩ mĩ mí ní ũkpō sī 'dĩni ku. Múngú lē 'bá ngá sēépi ẹ̀sì be céré rĩ lēlē. ⁸ Múngú ri ẹ̀sì be múké, ngá ìmi lēé rĩ pi ārēvú céré, ìri sē ìmi ní rá, ìmi adri ngá be ambamba, ìmi ícò sē 'bá ụ̀rụ̀kọ́ 'bée ẽ ìzā kozú rá, ⁹ sū Búkū Múngú vé rĩ ní 'yoó rĩ tị̀nị,

“Múngú ri ngá sē 'bá ngá ākó rĩ pi ní, sū ẹ̀sì ní ní lēé rĩ tị̀nị,

ĩri tā 'o mụ̀zú pị̀rị ụ̀dụ̀ ākó.”

¹⁰ Múngú ri 'bá ọ̀mvú 'ā 'bá rĩ pi ní úri awa nĩ, ìri 'bá rĩ pi ní ānyāngā awa nĩ. Ìri ìmi ní úri saása ní sēé nĩ, ìri sē ìmivé ngá ri va va, ìmi ngá sē ambamba 'bá ngá ākó rĩ pi ní. ¹¹ Ádarú Múngú ri ìmi ní ā 'bú sē létì be āndiāndi, ìmi sēkí rí ngá 'bá rĩ pi ní ẹ̀sì be céré. Ìmi sēkí dō ìmivé ngá 'bá ngá ākó rĩ pi ní, ìri sē kọ̀pi ọ̀wō 'dífō sē Múngú ní.

¹² Ngá ìmi ní sēé 'bá Múngú vé adri 'bá ngá ākó rĩ pi ní 'dĩ 'bée, ìmi sēkí ẹ̀sì be céré agaá rá, ìri sē 'bá kárakarà pí ímụ̀ Múngú ní ọ̀wō 'dífō sē. ¹³ 'Bá rĩ pi ímụ̀ Múngú ri íngú ngá ìmi ní sēé 'dĩ 'bée sī. Ngá ìmi ní sēé kọ̀pi ní 'dĩ 'bée, ìri lū kìnĩ, ìmi ẹ̀'yìkí ụ̀'dụ̀kọ́ múké Kúrísítō vé rĩ ā tā 'dụ̀ ngáá rá. ¹⁴ Kọ̀pi Múngú ri zì ìmi ní ẹ̀sì be céré, Múngú ní ìmi ní ẹ̀sì múké sēé ì zā kozú rĩ sī. ¹⁵ Ọ̀wō 'dífō Múngú ní, ìri ní ívé Mvā sēé fēfē rú tā be āmbúgú āmbúgú rĩ sī. Tā 'bá ní ríí átá ìrivé tā sī 'dĩri, tā ni aga rá.

10

Páulū átá ívé ẹ̀zì ā tā

¹ Ma Páulū 'i, á mā ìmi Kúrísítō ẹ̀sì be múké āzini tā be mādā rĩ ā rú sī. Ìmi ụ̀sụ̀kí kìnĩ, má ní adringará gá ìmi āsámvú gé, ma ri 'o ụ̀rị sī, má kādō fūú ìmí rú 'bá gá sī rará rú, ma íbì adri ụ̀rị ākó ndō. ² 'Bá ụ̀rụ̀kọ́ 'bée 'yokí ùnjō sī kìnĩ, 'bā ri tā 'o sū 'bá Múngú ri nĩ 'bá kuyé rĩ pi tị̀nị, sē má átá kọ̀pi drìgè ụ̀kpō sī. 'Bo má kādō caá ìmi vúgá 'dílé, lē ìmi 'okí tā múké, mā átá rí ìmi drìgè ụ̀kpó sī sū má ní átá 'bá tā ùnjí 'o 'bá rĩ pi drìgè rĩ tị̀nị ku. ³ 'Bá rikí dō adrii nyọ̀kọ́ drìgè nōgó drāāāsīyā, 'bá 'dìkí ẹ̀'dì sū 'bá nyọ̀kọ́ drìgè rĩ pi ní ríí 'dì rĩ tị̀nị ku. ⁴ Ngá ẹ̀'dì

vé 'bá ní rizú ẹ̀'dì 'dizú ari 'ba Múngú vé rĩ pi ndēzú ānì nō 'bée, adri ngá 'bá nyọ̀kọ́ nōri drìgè rĩ pi ní rizú ẹ̀'dì 'dizú rĩ pi kuyé, 'bā ri ụ̀kpō Múngú vé rĩ áyú rizú ẹ̀'dì 'dizú ari 'ba Múngú vé rĩ pi ā ụ̀kpō ndēzú ānì. ⁵ 'Bá lēkí āfú, āzini āgátá rípi létì Múngú ri nĩzú rĩ ugaápi rĩ izaá 'dīisī rá, 'bá lēkí 'bá yìkí be 'dĩni 'dĩ 'bée ā újákí ívé yìkí, kọ̀pi ā 'dúkí rí tā Kúrísítō vé rĩ ngaá. ⁶ Lē ìmi 'dúkí tā Kúrísítō vé rĩ ngaá ẹ̀sì be céré, ā 'diātāsīyā 'bá Kúrísítō vé tā 'dụ̀ 'bá nga 'bá ku rĩ pi, 'bā kọ̀pi ìrīnā rá.

⁷ Ìmi ri 'bá rĩ ndre rú 'bá gá kìnĩ, ìri 'bá Kúrísítō vé ni. Ìmi 'yokí dō kìnĩ, ìmi ádarú 'bá Kúrísítō vé ni, lē ìmi nĩkí 'yozú kìnĩ, 'bā ádarú 'bá Kúrísítō vé ni, sū ìmi tị̀nị. ⁸ Ma dō ri ma íngú ụ̀kpō Úpí Yēsū ní sēé má ní rĩ sī ambamba drāāāsīyā, ụ̀kpō 'dĩri, ìri sē ìmi pá tu ìmivé ẹ̀'yīngará agá ụ̀kpó ụ̀kpó, ìmivé ẹ̀'yīngará gō ísì vúlé ku. Ánì sē má adri drīnjá sī ku. ⁹ Kọ̀kọ̀bì má ní sī sēé ìmi ní rĩ pi, á lē ā sē ìmi ní ụ̀rị ku. ¹⁰ Ìmi āsámvú gé, 'bá ụ̀rụ̀kọ́ ri 'yo, “Kọ̀kọ̀bì Páulū ní sī rĩ pi agá, sī tā 'a ní gé 'dāá ụ̀kpó ụ̀kpó, ụ̀kpō ni ambamba. 'Bo rú 'bá gálésī, Páulū ri ụ̀kpō ākó, ìrivé tā átá rĩ pi ẹ̀zì ākó.” ¹¹ 'Bá 'dĩni 'dĩ 'bée ā nĩkí á má múké 'yozú kìnĩ, á ca dō ìmi vúgá 'dílé gí, ma tā rĩ 'o sū má ní sī sēé ìmi ní kọ̀kọ̀bì agá āngū vùrá gálésī rĩ tị̀nị.

¹² 'Bá ụ̀rụ̀kọ́ 'bée ri ì íngú 'dìgè kìnĩ, ì ndēkí tā sī céré nĩ, 'bo 'bá ícókí 'bā íngú sū kọ̀pi ní ríí ì íngú rĩ tị̀nị ku. ¹³ 'Bo 'bá íngúkí 'bā ụ̀kpō ì ní sēé 'bá ní kuyé rĩ sī ku, 'bá lēkí 'bā íngú ẹ̀zì Múngú ní sēé 'bá ní, 'bá ní ríí ngaá rĩ sī. Ẹ̀zì 'bá ní ngaá rĩ, 'bā ālē ìmi be trú ālu. ¹⁴ 'Bá lēkí 'bā íngú mụ̀zú bādā rú ku, ā 'diātāsīyā 'bá íjìkí ándúrú ụ̀'dụ̀kọ́ múké Kúrísítō vé rĩ ùlúú ìmi ní rá. ¹⁵ Lē 'bā íngúkí 'bā tā 'bá ụ̀rụ̀kọ́ 'bée ní 'oó rĩ sī ku. 'Bá 'bākí 'bā ẹ̀sì agá 'dālé 'yozú kìnĩ, ìmi dō ụ̀kpó ụ̀kpó ìmivé ẹ̀'yīngará agá, ìri sē ẹ̀zì 'bávè ìmi āsámvú gé rĩ, ìri mba mụ̀zú drīdrī. ¹⁶ Kúru 'bā ícò ụ̀'dụ̀kọ́ múké rĩ jì mụ̀ ùlú āngū ìmi gārā gá sī rará rú, 'bá āzi ní drī mụ̀ ẹ̀zì ngaá 'a ní gé kuyé rĩ agá. ¹⁷ Búkū Múngú vé rĩ kìnĩ, “'Bá rĩ lē dō 'i íngú, lē ẽ

íngú 'i tā Úpí ní 'oó 'í ní rĩ sī." 18 'Bá 'yoópi kínĩ 'i 'bá múké rĩ, ìrivé tā 'yoó 'dĩri ẹ̀zì àkó. Ngá múké rĩ, lē Úpí Yēsũ Kúrísítō ã 'yo ìrivé tā kínĩ, ìri 'bá múké nĩ.

11

Páulũ pi 'bá áyúáyũ ùnjó rú rĩ pi be

1 Ma dō ri átángá azakaza vé ni átá, lē ìmi 'bākí b́ rizú tā má ní ríi átá rĩ yizú ẹ̀sì be mādā. Lē ìmi 'bākí b́ tā rĩ yizú. 2 Á 'bā ìmivé tā má ẹ̀sì agá àmbúgú, sũ Múngú ní ìmivé tā 'bāá àmbúgú 'í ẹ̀sì agá rĩ t́nì. Á lē ìmi ã'yĩ sēe jeé Kúrísítō ní, sũ ì ní mvá ùkúná kácáná rú ni ã'yĩ sēe jeé ágó àlu ní rĩ t́nì. 3 'Bo ma ùrĩ sī, ã'diātāsīyā 'bá ụ̀rụkọ'bée ímú ìmì m̀ ù'bā, sē ìmivé yìkì ri 'i újá ícá ùnjí, sũ ìnì ní Évā* ẹ̀ m̀ ù'bāá rĩ t́nì, sē ìmi Kúrísítō ri gā sī. 4 'Bá ùlũkí ìmi ní tā Yēsũ vé rĩ gí, Índrí Uleteré rĩ ású ìmi rá, ìmi ẹ̀'yìkí ụ̀'dúkọ 'bá ní ùlũú rĩ múké. 'Bo 'bá āzi ímú tā Yēsũ vé rĩ újá ùlũú ìmi ní ù'dũ be túngú, ìmi ã'yìkí nóni índrí túngú ni vé tā, ìmi gākí ụ̀'dúkọ múké 'bá ní àndúru ùlũú ìmi ní drĩdrĩ 'dāri sī. 5 'Bá áyúáyũ ùnjó rú 'yo'bá kínĩ, ì ndēkí 'bá rĩ pi tā sī céré nĩ 'dĩ'bée, ẹ̀zì má ní ngaá rĩ ndē kòpivé rĩ rá. 6 Átángá má ní ríi átá rĩ índré sũ 'bá ì ní ímbá kuyé ni t́nì, 'bo á nĩ tā ambamba. 'Bá ùlũkí ìmi ní tā rĩ pi àrèvú céré uleteré.

7 Á 'o ùnjí má ní ma 'bāzú kú mādā ìmi ìnjízú rizú ụ̀'dúkọ múké Múngú vé rĩ ùlũzú ìmi ní kána? 8 Má ní rizú ẹ̀zì ngazú ìmi àsámvú gé rĩ gé, má u'dù mũfēngā 'bá kánisā ụ̀rụkọ'bée agá rĩ pi vúgá ẹ̀zì rĩ ngazú àní. 9 Lókí má ní adrizú ìmi be trù rĩ gé, má adri dō ngá àkó drāáāsīyā, á zì ngá ìmi tì gé àlujání kuyé, ã'diātāsīyā 'bá Yēsũ ri ẹ̀'yì'bá gí ímú'bá àngũ Mākēdōnīyā vé rĩ gélésīla rĩ pi sēkí má ní ngá ma ndē'bá rĩ pi nĩ, á gō ngá āzi zì ìmi tì gé dīi ku. 10 Áda ádarú Kúrísítō vé tā áda rĩ ní adrii má ẹ̀sì agá anigé rĩ sī,

'bá āzi àngũ Àkáyā vé rĩ† agá 'dīgé ícópì 'yoópi kínĩ, má íngú ma tā 'dĩri sī ku 'dínì 'dāayo. 11 Adri 'yozú kínĩ, á lē ìmi ku 'dínì kuyé, Múngú nĩ rá, á lē ìmi lēlē. 12 Á lē tā rĩ 'oó m̀zú sũ má ní ríi 'oó n̄jĩ rĩ t́nì, ã uga rí 'bá ri'bá ì íngú'bá 'yo'bá kínĩ ì ri ẹ̀zì nga sũ 'bá t́nì 'dĩ'bée vé ẹ̀zì ã ngangará rá. 13 'Bá áyúáyũ ùnjó rú 'dĩ'bée, kòpi 'bá ùnjó rú ni pi, kòpi ri ẹ̀zì nga ùnjō sī, kòpi 'dukí ì 'bāá kuú Kúrísítō vé 'bá áyúáyũ ni pi rú. 14 'Bo má ẹ̀sì tĩ tā 'dĩri sī àlujání kuyé! ã'diātāsīyā Sātánā 'du 'i 'bāá sũ mālāyíkā ỳtúná vé rĩ t́nì. 15 Sātánā vé átí'bá rĩ pi ã 'dukí dō ì 'bāá 'bá tā 'o'bá p̄rì ni pi t́nì drāáāsīyā, tā 'dĩri sē má ẹ̀sì tĩ àní àlujání ku. Ụ̀dũ ni gé, ì ímú kòpi ìrĩnā tā ùnjí kòpi ní 'oó rĩ sī rá.

Páulũ íngú 'i ìzāngā 'í ní nyaá rĩ sī

16 Á lē ẹ̀ndì 'yoó ìmi ní dīi, 'bá āzi ã ỳsũ 'yozú kínĩ, ma azakaza rú 'dínì ku. Ìmi ỳsũkí dō kínĩ, ma azakaza rú, ã adri sũ ìmi ní 'yoó ma azakaza rú rĩ t́nì, má íngú rí ma íngúngũ. 17 Ádarú tā má ní átá 'dĩri adri 'yozú kínĩ, tā Úpí ní lēé má átá ri kuyé, íngúngará má ní ma íngúzú 'dĩri, ìri lũ kínĩ, ma ri átá sũ 'bá azakaza rú ni t́nì. 18 'Bá ụ̀rụkọ'bée dō ri ì íngú tā ì ní ngaá rĩ sī, ma kpá ma íngú sũ kòpi t́nì. 19 Ìmi ỳsũkí kínĩ, ìmi n̄kí tā rá, 'bo ìmi ri 'bá azakaza rú ni pi vé tā yì. 20 Ìmi ri sē 'bá rĩ pi ri ìmi 'bā á má sũ t̀ḡr̄ t́nì, kòpi ri ìmivé ngá ali ìmi dr̄ḡ sī, kòpi ri ìmivé ngá ali ìmi dr̄ḡ sī m̀ mbamba sī, kòpi ri ì íngú, 'bo kòpi ri ìmi ide. 21 Má ã'yĩ rá, tā ì ní 'oó 'dĩ'bée t́nì 'dĩri, ìri dr̄njá sē! Tā 'dínì 'dĩ'bée ndē 'bā ùkpō rá.

Ma nóni ri átá sũ 'bá azakaza rú ni t́nì, kòpi dō ri ì íngú, ma kpá ma íngú rá. 22 Kòpi kínĩ dō ìvé s̀r̀r̀ Èbérē, ma kpá Èbérēgú, kòpi kínĩ dō ìvé s̀r̀r̀ Ìsērélē, ma kpá Ìsērélēgú, kòpi kínĩ dō ì úyú Ābūrámā‡ vé ni, ma kpá úyú Ābūrámā vé ni. 23 Kòpi kínĩ 'dĩri ì nyo ri ẹ̀zì nga

* 11:3 11:3 Évā: Évā ri ùkú Múngú ní 'dó gbii dr̄dr̄ rĩ. Ìri ẹ̀ndr̄p̄i 'bá vū dr̄ḡ rĩ pi vé ni céré. Ìnì ù'bā Évā ẹ̀ m̀, nya p̄t̄i ã ù'a Múngú ní 'yoó ã nyakí ku ri. 'í lā Í'dóngará 3:1-19. † 11:10 11:10 Àngũ Àkáyā vé rĩ: Kùr̀ Kōrínitō vé rĩ Ìri àngũ Àkáyā vé rĩ agá. ‡ 11:22 11:22 Ābūrámā: Múngú zì Ābūrámā ri kínĩ, ã ku ívé 'bá 'b̄t̄i àsámvú gé rĩ pi, ã ku ívé àngũ, ã 'de m̀p̄ àngũ āzi ú'dí ni gé. Ābūrámā ri ẹ̀'b̄p̄i Yāh̄d̄ rĩ pi vé rĩ, t̄ik̄i ìri ìlì élf̄f̄ àlu m̀d̄r̄r̄l̄l̄ ãrō (1,800) gé, ìṣ̄u t̄ik̄i dr̄i Yēsũ ri kuyé. 'í lā Í'dóngará 12-25.

Kúrísitō ní? Á nī rá, ma ri átá sū 'bá drī be ábápi gí ni tīnī. Á nga ẹ̀zì Kúrísitō ní ũkpō sī kòpivé rī ndēé rá, ríkí ma ũ'yī jó ī ní rizú āngū ũ'yízú rī agá vú be kárakará, ríkí ma ũgbāá ũnjí ũnjí vú be kárakará, á nya ĩzāngā drādrā ē tì ịsú vú be kárakará. ²⁴ Yāhūdī rī pi ũgbākí ma zāá lā'bu ī ní údé āngū ũgbāzú ni sī caá vú be tōwú, vú ālu ālu kòpi ríkí ma ũgbāá caá pūkú na drī ni úrōmī. ²⁵ Ūgalaku Rómā vé rī pi ũgbākí ma kẹlíná sī caá vú na, mávé ari'ba rī pi úvíkí ma írā sī, kúlúmgbā āndiāndí na má ní rizú ẹ́cízú rī pi ríkí ī ũsī írā rụ'ba gá, ānī sē kòpi ríkí ũtí yī ā ndúgé, sē má adri yī tafu rī agá 'dāá ịnị be rā, ũtú njī. ²⁶ Ẹ́cì má ní tuú muụ rará rú vú be kárakará 'dī'bée agá, má ẹ́' dípáa Yāhūdī rī pi, 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi be, kòpi sēkí má ní ĩzāngā ambamba, má ịsú ĩzāngā 'bá ri'ba āngū ali'ba rī pi dríge, āzini á nya ĩzāngā yī āmbúgú dīpi dīdī rī agá 'dālé. Kūrú rī pi agásī, āngū ā'wí cínýáfā rú rī pi agásī, yī bālālā rī pi agásī, 'bá 'yo'ba kīnī, ī nīkí Úpí Yēsū ri gí 'dī'bée dríge, á nya ĩzāngā ambamba. ²⁷ Má ũ'bī ẹ̀zì ngaá tā ũkpó ũkpó ni pi agásī, ịníná kárakará á ko ụ'dụ kuyé. Má adri ẹ́birí sī, yī úvá ndē ma, ngá má ní nyaanya ni 'dāáyo. Ịgbē fụ ma ambamba, bōngó má ní suú sēepi má rụ'ba ní kozú ni 'dāáyo. ²⁸ ĩzāngā má ní rií nyaá kárakará 'dī'bée agá, ụ'dụ ālu ālu, 'bá Yēsū ri ẹ́'yī'ba gí vūrā āndiāndí agásī rī pi vé tā ri fíí má ẹ́sì agá, sē á ri kòpi ā tā ũsū. ²⁹ 'Bá rī dō ũkpō ākó, ma ĩrivé tā 'du 'bā má ẹ́sì agá tā āmbúgú rú. 'Bá āzi úbé dō 'bá ụrụkọ 'deé ũnjikānyā agá, ĩri sē má ẹ́sì ri veve.

³⁰ Ma dō ma íngú, ma ri ma íngú má ní adrii ũkpō ākó rī sī. ³¹ Múngú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísitō vé Ẹ́tẹ́pi nī tā má ní rií átá 'dī'bée rá, adri ũnjō ku, ē íngúkí Múngú ri muụ nyonyo. ³² Lókí má ní adrizú kūrú Dāmāséké vé rī agá 'dālé rī gé, gávānā adriipi 'bāgú Ārétā ā pālé gá rī 'bā āngaráwá rī pi rií kẹ́tẹ́ kání vé rī pi útée, kòpi ā rúkí rí ma. ³³ 'Bo 'bá ụrụkọ kokí má ĩzā, 'dukí ma suú wūrūgū agá, kòpi sukí ma kūrú rī vé kání rī vé úlé gá sī muụ vūgá 'dāá, má ápá má náké.

12

Yēsū i'da tā Páulū ní ịndrīlīkí agá

¹ Ma ma íngú muụ íngúngū, á nī rá íngúngará má ní ma íngúzú 'dīri, ngá āzi má ní ícọ ịsú 'a ni gé 'dāáyo, 'bo ma ma íngú muụ ịndrīlīkí, āzini tā Úpí Yēsū ní i'daá má ní rī sī muụ drígelé. ² Ma Páulū 'i, má ẹ́'yī Kúrísitō ri gí, ịndrīlīkí agá, 'dukí ma jī muụ adrii vūrā Múngú vé 'bū gé 'dālé rī agá, vūdrī ni 'du nóni caá ílī muđrī drī ni sụ. ĩ ní ma 'duzú muụ rī gé, 'dukí dō ma muụ mâ rụ'ba be 'bōrō yā, dō 'dukí mâ ịndrī muụ yā, á nī kuyé, Múngú nī íngá nī.

³ 'Dukí dō ma muụ mâ rụ'ba be 'bōrō yā, dō 'dukí mávé ịndrī muụ áyu yā, Múngú nī íngá nī. ⁴ 'Dukí ma muụ vūrā Múngú ní adrizú rī gé, á ca muụ tā ũnyī be ambamba ĩ ní ícọ tā ni ũlū bā ku ni yī. ⁵ Ma ri ma íngú tā 'dāri sī, adri 'yozú kīnī, ma ri mâ ngúlúpí íngú yā 'dīni ku, tā má ní ícọ ma íngúzú rī, ĩri 'yéná tā má ní adrii ũkpō ākó rī sī. ⁶ Má íngú dō ma íngúngū drāāsiyā, má ícọ adrii azakaza rú ku. Ma tā áda rī átá muụ áyu. 'Bo á lē rií átá muụ bādāru ku, 'bá āzi ā ũsū rí 'yozú kīnī, tā má ní 'oó, āzini má ní átá rī, á ndē tā sī nī 'dīni ku.

⁷ Ma nóni ri má ẹ́sì 'bā rizú tā āyāzú āyāyā má ní ndree 'dāri ā tā ũsūzú. Ịpẹkí Sātānā vé ịndrī ũnjí áyúāyū ni ímú má ní ĩzāngā sē ũnjí ũnjí, mâ íngú rí ma ānī ku. ⁸ Á mā Úpí Yēsū ri caá vú be na, ā 'du ĩzāngā má ní rií nyaá rī mâ rụ'ba gá sī rá. ⁹ 'Bo ĩri ní újázú má ní kīnī, “Ngá 'yéná mí ní lēé rī, ĩri ẹ́sì múké mávé rī. Mi dō ũkpō ākó, mávé ũkpō ri ẹ́zì nga mí rụ'ba gá rá.” Kuru má ní adrii ũkpō ākó rī sī, ma ānī āyīkō sī, ma ma íngúngū, Kúrísitō ā sē rí má ní ũkpō bēnī. ¹⁰ Má adri dō ũkpō ākó, ā ríkí dō ma u'daá, má nya dō ĩzāngā, ā ọ́cúkí dō ma ũnjí ũnjí, āzini má ri dō tā ẹ́njịenjị 'duđ drāāsiyā, á nī rá, ĩri múké Kúrísitō vé tā sī. Ma dō ũkpō ākó, Kúrísitō ri má ní ũkpō sē rá.

Páulū 'bā ẹ́sì 'bá Yēsū ri ẹ́'yī'ba gí Kōrínitō agá rī pi dríge

¹¹ Má ịndré sū 'bá azakaza rú ni tīnī, ĩmi sēkí ma ịndré azakaza rú nī. ĩmi té

kōdō ícō ězī má ní ngaá múké rī vé tā átá nī. 'Bá áyúâyũ ũnjō rú 'yo' 'bá kīnī, ĩ ndēkí 'bá rī pi tā sī céré nī 'dī' 'bée, ězī má ní ngaá rī ndē kōpivé rī rá. ¹² Má ní rizú ězī ngazú ĩmi ģsámuvú gé rī gé, á 'bā ěsī mādā ězī ngazú ũkpō sī, á 'o tā āyāzú āyāyā nī pi, āzini tā ambugu ambugu índré' 'bá índrēndrē nī pi. Tā má ní 'oó ũ'dū be túngú túngú 'dī' 'bée, ĩri mávé ězī má ní ngaá adrizú Yēsũ vé 'bá áyúâyũ nī rú rī vé tā lū nī. ¹³ Ngá má ní 'oó 'bá kánísā vé rī pi ā ũrūko ní rá, má ní 'oó ĩmi ní kuyé rī ā'di? Ngá má ní 'oó kuyé rī, 'yéṅá á zī mūfēngā ĩmi vúgá kuyé. ĩmi trūkí ma tā ũnjí má ní mūfēngā zizú ĩmi vúgá kuyé 'dīri ā tā sī rá.

¹⁴ Nóni mávé mungará má ní lēzú muzú ĩmi ndrezú nōri, ĩri vú na ni, 'bo á lē oḡu 'bāā ĩmi drīgé ku, ā'diātāsīyā á lē ngá ĩmi vúgá kuyé, á lē ĩmi 'dukí tā Kúrísítō vé rī ngaá muzú áyu. ĩmi ndrekí drī ká, anjiná nyírīnā rī pi ícókí 'bá ĩ tī' 'bá rī pi ā tā mbaá nī ku, 'bá anjiná rī pi tī' 'bá rī pi anjiná rī pi ā tā mba nī. ¹⁵ Ma adri āyīkō sī má ní lēé ma adii ĩmi tā sī rī sī. Á lē ĩmi agaá rá, 'bo ĩmi lēkí ma ku āsī? ¹⁶ ĩmi ā'yīkí rá 'yozú kīnī á 'bā oḡu ĩmi drīgé kuyé, 'bo 'bá ũrūko' 'bée ũsūkí kīnī, ma ri ma nje mu ngá upa ĩmi drīgé sī mī mbamba sī. ¹⁷ 'Bá má ní pēé muḡ ĩmi vúgá 'dī' 'bée 'dukí nyo ngá ĩmi drīgé sī mī mbamba sī rá? ¹⁸ Á pē Tītō pi 'bá Yēsũ ri ě'yīpi gí ni be muḡ ĩmi ndreé, 'bo Tītō 'du ngá āzi ĩmi drīgé sī mī mbamba sī kuyé. 'Bá 'dukí tā rī ngaá sũ Tītō ní 'duḡ ngaá rī tīnī.

¹⁹ ĩmi ri ũsũ, tā 'bá ní rií átá 'dīri, 'bā nyo ri 'bā ěrī? 'Bā ri tā 'dīri ũlū ĩmi ní Mungú ěndreṭi gé, sũ ātī' 'bá Kúrísítō vé nī pi tīnī. ĩmi ũndī mávé rī pi, tā ārēvú céré 'bá ní rií 'oó rī, 'bá lēkí ĩmi útú, ĩmi adrikí rí ũkpó ũkpó ĩmivé ě'yīngará agá. ²⁰ Ma ri 'o ũrī sī, sā āzi nī sī, má kādō muḡ ĩmi ndreé, tā ĩmi ní rií 'oó rī sē má ní āyīkō ku, tā má ní rií 'oó rī sē kpá ĩmi ní āyīkō ku. Tā má ní ũrī sēēpi ĩmi tā sī rī, āgátá ĩmivé rī, ā'yā, 'a vengará, acongará, ũnjō ũlīngará 'bá

āzi drīgé, ā'yóngará, 'bá u'dangará, āfú, āzini íngángará tā sī mgbārāsī rī. ²¹ Ma adri ũrī sī, má kādō gōo muḡ ĩmi ndreé dīi, á mu dō ĩsú 'bá ũrūko ĩmi ģsámuvú gé, kōpi drī ri ũnjīkányā 'o muḡ, ri oḡwũ 'bā muḡ bādārú, 'okí tā pīri ku, kōpi ri ěbīrī rī' 'bá nōri vé rī vé tā 'du nga áyu, ma adri drīnjá sī Mungú ěndreṭi gé, kōpi ní ěsī újā kuyé rī sī.

13

Tā ũdũmbītā Páulũ ní átá ũkpó ũkpó rī

¹ Mávé mungará ĩmi vúgá ĩmi ndrezú nōri, ĩri vú na ni. Sīkí Búkũ Mungú vé rī agá kīnī, "Tōkí dō 'bá, lēkí dō ĩrivé tā līi, lē 'bá ĩrī, dōku 'bá na tā rī ndre' 'bá ĩ mī sī rá nī pi ā adrikí ĩndī." ² Ándúru má ní muḡ ĩmi ndrezú vú ĩrī rī gé, má átá ĩmi ní ũkpó ũkpó, má kīnī, 'bá ũnjīkányā kuupi ku rī, ma ĩri ĩrīnā rá. Nóni má ní drī adrizú ĩmi gārā gá sī rará rú rī gé, á lē tā 'dīri ěndīi lūu ĩmi ní dīi. Má kādō ma újā gōo ĩmi vúgá 'dīlē, 'bá ándúru ũnjīkányā 'o' 'bá rī pi 'bá ũrūko ũnjīkányā 'o' 'bá vulé rú rī pi be, ma kōpi ĩrīnā rá. ³ ĩmi lēkí nīi 'yozú kīnī, Kúrísítō ri sē ma ri tā rī átá nī. Kúrísítō adri ũkpó ākó kuyé, ĩri ũkpó be 'bá ũnjīkányā 'o' 'bá ĩmi ģsámuvú gé rī pi ĩrīnāzú. ⁴ ĩ ní ĩri gbāzú peṭi alambaku sígé rī gé, ĩri ũkpó ākó, ĩri nóni ri adri ũkpó Mungú vé rī sī. 'Bā ándúru ũkpó ākó, sũ Kúrísítō ní ándúru adrii ũkpó ākó rī tīnī, 'bo ĩmi ímú ndre 'bā ímú adri ũkpó Mungú vé rī sī, sũ Kúrísítō ní adrii rī tīnī.

⁵ Lē 'bá ālu ālu ā ũ' 'bī 'i áamá ě'yī dō Yēsũ ri rá. ĩmi nīkí áamá 'yozú kīnī, Kúrísítō Yēsũ ri adri ĩmi agá 'dīni kuyé? ĩmi ě'yīkí dō ĩri kuyé, ĩmi í'dé ũ' 'bīngará 'dīri sī rá. ⁶ Má ũsũ ĩmi ícō nī áamá rá 'yozú kīnī, 'bá agakí ũ' 'bīngará rī gí. ⁷ 'Bā 'okí dō tā rī fūu pīri kuyé drāāāsīyā, 'bā ri Mungú ri zī, ĩmi 'okí rī ũnjīkányā ku. 'Bá zīkí Mungú ri, adri 'yozú kīnī, 'bā índrekí rī ānī múké yā 'dīni ku, ĩmi 'okí rī tā pīri.

⁸ Lē 'bā oḡukí tā áda rī ku, 'bā 'dukí tā áda rī ngaánga. ⁹ 'Bā adrikí dō ũkpó ākó drāāāsīyā, 'bā āyīkō sī ĩmi ní adrii ũkpó ũkpó Kúrísítō agá rī sī, āzini ĩmi ní ĩrivé

tã 'dujú ngaá rĩ sĩ. 'Bã Múngú ri zĩ ãmi ní, ãmi 'okí rí tã 'dĩri mužú drĩgélé. ¹⁰ Má ní drĩ cazú ãmi vú 'dĩlé kuyé rĩ gé, á lē tã 'dĩ'bée sĩ sēé ãmi ní drĩdrĩ, má kãdō caá ãmi vú 'dĩlé, mã átá rí ãmi drĩgé ũkpō sĩ ku. Úpí sē mã ní ũkpō 'dĩri ãmi ãzã kozú, adri 'yozú kínĩ, ãmi 'ozú ũnjí ku.

Páũlũ vé mōdó ã ũdũ sēé rĩ

¹¹ Má édrĩpĩ mã ómvúpĩ Kúrísítō ri ě'yĩ'bá gí rĩ pi, lē ãmi újákí ãmivé adringará ě ícá múké, lē ãmi yĩkí tã mã ní sĩ kōkōbĩ 'dĩri agá rĩ yiyĩ. Lē ãmi adrikí múké yĩkĩ be ãlu, tãkĩri ã adri ãmi be. Múngú 'bã lēépi lēlē, riĩpi tãkĩri sēépi 'bã ésí agá rĩ ã adri ãmi be.

¹² Lē ãmi u'dekí ãmi ezĩ bēdrĩ sĩ. ¹³ 'Bã Múngú vé rĩ pi céré sēkí ãmi ní mōdó.

¹⁴ Ěsí múké Úpí Yēsũ Kúrísítō vé rĩ, lēngará Múngú vé rĩ, ãzini ũkpō Índrí Uleteré 'bã úmúpi trũ rĩ vé rĩ ã adri ãmi be céré.

Kòkòbì Páulū ní sī sēé 'bá Gālātīyā vé rī pi ní rī Tā búkū rī vé rī ā ūlūngará

Gālātīyā ri ágágá āngū nóni ī ní zīj Tákí rī agá. Páulū pi Bārúnábā be, kòpi sēkí ú'dúkò múké Yēsū vé rī kūrú Gālātīyā vé rī pi agásī, sē 'bá kárakará újákí ẹsì Yēsū ri ẹ'yǐzú rá (Ẹzì 13-14). Páulū kīnī, 'bá ícókí Múngú ní āyīkò sēé ẹzì 'bá ní ngaá rī sī ku. 'Bā 'yéná adri pìrì Múngú ẹndrẹtì gé ẹ'yīngará sī, sū Yāhūdì rī pi vé ẹ'bìpì Ābūrámā tìjì. Cápītā 5-6 lū 'bá ní kīnī, 'bā Yēsū ri ẹ'yǐ'bá gí rī pi, lē Índrì Uleterè rī ā ũlū 'bá ní tā pìrì 'bá ní adrizú Kūrīsītīyānī rú rī nī, ā sē rí 'bā 'dukí rí tǎimbì Múngú vé rī ngaá, āzini 'bā lēkí rí 'bá uration lēlē.

Páulū sē mōdó Kūrīsītīyānī Gālātīyā gá rī pi ní

¹ Ma Páulū ī ní zīj ímú ẹzì ngaá Yēsū Kūrīsītō vé 'bá áyúāyū ní rú rī 'i. Mávè zīngará nōri íbì íngá 'bá áda vúgá kuyé, íbì íngá Yēsū Kūrīsītō vúgá, āzini Ẹtẹpì Múngú ìri ingápi gōōpi ídri rú drāngará gálésì rī vúgá. ² 'Bā má ọgūpìjì Yēsū Kūrīsītō ri ẹ'yǐ'bá gí, adri'bá má be trù nō'bée be, 'bá sēkí ìmi ní mōdó.

Ìmi 'bá Yēsū ri ẹ'yǐ'bá gí kānísā āndíāndí āngū Gālātīyā vé rī agá rī pi, á sī kòkòbì 'dīri sēé ìmi ní nī.

³ Tákìrì, āzini ẹsì múké 'bá Ẹtẹpì Múngú vé rī, āzini Úpì Yēsū Kūrīsītō vé rī ā adri ìmi be. ⁴ Úpì Yēsū Kūrīsītō sē 'i drāá rōbōngò rú 'bávè ũnjīkānyā ā tā sī, 'bá pazú tā ũnjì nyòòkú nōri vé rī agásì, sū 'bá Ẹtẹpì Múngú ní tā ni ũtìjì rī tìjì. ⁵ Ẹ íngúkí Múngú ri mụzú nyonyo. Āmīnā.

Ú'dúkò múké áda rī, ìri 'yéná ālu

⁶ Má ẹsì ísú ízāngā, ìmi ní koro Múngú ìmi zījì ẹsì múké Kūrīsītō vé rī sī rī kuú rá, ìmi ní gōó ìmi újá ú'dúkò túngú ní vé tā 'duú ngaá áyu rī sī. ⁷ 'Bá uration

ímúkí ìmì drì izaá, kòpi újákí ú'dúkò múké 'dīri ũlūú gōrōngò rú, 'bo ú'dúkò 'dīri adri ú'dúkò múké Kūrīsītō vé ni ku. ⁸ Ú'dúkò múké 'bá ní ándúrú ũlūú ìmi ní gí 'dāri, 'bá āzi ímú dō újā ũlūú túngú, dō ìri mālāyíkā íngápi 'bū gélésì ni yā, dō 'bá āzi yā, dō ma 'i yā, Múngú ā lì ìrivé tā ũnjì. ⁹ Ándúrú á 'yo ìmi ní rá, á lē gōó ẹndìjì 'yoó ìmi ní dījì, 'bá āzi ímú dō ú'dúkò múké ìmi ní ándúrú ẹ'yǐjì gí 'dāri újā ũlūú túngú, Múngú ā lì ìrivé tā ũnjì.

¹⁰ Ìmi kádō ũsūú, tā má ní ríí átá 'dī'bée, ma ri átá āyīkò sēzú 'bá áda ní? Tā má ní ríí átá 'dī'bée adri 'yozú kīnī, āyīkò sēzú 'bá áda ní kuyé, ìri āyīkò sēzú Múngú ní. Mā ri té dō tā 'dīri átá āyīkò sēzú 'bá áda ní, má ícò té adrii átí'bá Kūrīsītō vé ni ku.

Múngú zì Páulū ri nī

¹¹ Má ẹdrìpìjì má ómvpìjì, á lē ìmi nīkí múké 'yozú kīnī, ú'dúkò múké má ní ũlūú ìmi ní 'dīri íbì íngá 'bá áda vúgá kuyé.

¹² Ú'dúkò 'dīri 'bá āzi ímbá ma ānì nī kuyé, dōku 'bá áda ũlūú má ní nī kuyé. Yēsū Kūrīsītō 'i'da 'i má ní ìndrìlìkì agá, ũlūú má ní tā rī nī.

¹³ Ìmi nīkí rá, á ri mērē Yāhūdì rī pi vé rī 'duú ngaá. Á ri 'bá Múngú vé rī pi ọcūú ũnjì ũnjì, á lē kōdō kānísā rī izaá.

¹⁴ Mērē Yāhūdì rī pi vé má ní ũnjì rī, béré mávè rī gé, 'bá āzi Yāhūdì rī pi āsámvú gé 'dīgé ma ndēepi ni 'dāáyo, mērē má ẹ'bìpìjì pi ní ímbá 'bá ní rī, á 'duú tā ni 'bāá ũkpó ũkpó. ¹⁵ 'Bo Múngú 'bā ẹsì múké má ní, ìpē ma ísú tìkí drì ma kuyé.

Múngú ũsū, ¹⁶ 'i'da 'i Mvòpì Yēsū ri má ní, má mụ rí ú'dúkò múké Yēsū vé tā sī rī ũlūú 'bá adri'bá Yāhūdì rú ku rī pi ní. Tā 'dīri má ísú íngázú 'bá áda vúgá kuyé.

¹⁷ Á mụ Yēsū vé 'bá áyúāyū adri'bá má sī drìdrì Yērúsálémā gá 'dālè rī pi zījì tā sī ālunāni kuyé, á 'de mụy āngū Árábì rī pi vé rī gé. Vùdrì ni gé, má ní gōzú ma újázú mụzú vúlè kūrú Dāmāsékè vé ándúrú má ní adrizú rī gé.

¹⁸ Ílì na ā vùdrì gé, má ní 'dezú mụzú Pétērò ri ndrezú Yērúsálémā gá 'dālè, 'bá adrikì ìri be caá ú'dú mụdrì drì ni tōwú. ¹⁹ 'Bo má ísú Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ā

uruko kuyé, 'bá má ní ísú ndree rĩ 'yéná Úpí Yésù édrípí Yókóbū* 'i. ²⁰ Á 'yo ĩmi ní Múngú endreṭi gé, tā má ní sīi sēe ĩmi ní 'dĩri adri ũnjō kuyé. ²¹ Vúdrĩ ni gé, má ní gōzú 'dezú mužú āngū Sírĩyā vé rĩ gé, āzini āngū Kĩlĩkiyā vé rĩ gé. ²² 'Bo 'bá Kúrísítō ri ẹ'yī' 'bá āngū Yūdáyā vé rĩ agá 'dālē rĩ pi nĩkí ma kuyé. ²³ Kōpi yíkí 'yéná tā má ní rií 'oó rĩ ā kùbì, 'bá rĩ pi rikí 'yoó kìnĩ "Ágó ándúrú riipi 'bá ọcũpí ũnjí ũnjí rĩ, ĩri nóni ri ú'dúkó múké ĩri ní kōdō lēe izaá rĩ ũlū 'bá rĩ pi ní." ²⁴ Kōpi íngúkí Múngú ri ānĩ rá má tā sī.

2

Yésù vé 'bá áyúāyū rĩ pi ā'yīkí tā Páulū ní ímbá rĩ rá

¹ Kúru ílĩ mužrĩ drĩ ni sù ā vúdrĩ gé, á gō mužú Yērúsālémā gá 'dāá dīj, 'bá muží Bārúnábā be, á jì Títō ri mužú ĩndĩ. ² Á 'de mužú 'dāá, ā'diātāsīyā Múngú i'da má ní nĩ kìnĩ, má muž. Á ca mužú drĩkoma Yāhúđĩ rĩ pi vé Yésù ri ẹ'yī' 'bá gí rĩ pi ísú Yērúsālémā gá 'dāá, má ní ú'dúkó múké má ní rií ũlūú 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi ní rĩ ũlūzú kōpi ní. Á 'du tā 'dĩri ngāá 'dĩni lūzú kìnĩ, ú'dúkó má ní ũlūú 'dĩri 'bá āzi ā ọwụ rí ku, ẹzì má ní ngāá 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi āsámwú gé rĩ ā drā rí kána ku. ³ Títō 'bá ní mužú ĩri be rĩ adri Yāhúđĩgú kuyé, ĩri Gĩrĩkĩgú, lĩkí ágélé ni ē tì kuyé, 'bo drĩkoma rĩ pi mĩkí ĩri sēe ágélé ni ē tì lĩj ũkpō sī kuyé.* ⁴ Á mužú Yērúsālémā gá 'dāá, ā'diātāsīyā Yāhúđĩ uruko ụsũ' 'bá kìnĩ, ĩ ẹ'yīkí Kúrísítō Yésù ri gí rĩ pi ífíkí 'bá āsámwú gé, drĩwālā Yésù Kúrísítō ní sēe 'bá ní rĩ izaá 'dĩisĩ rá, kōpi lēkí 'bá 'bāá adrií tųgērĩ rú rií tǎimbì Yāhúđĩ rĩ pi vé rĩ 'duđú ngāá. ⁵ 'Bo 'bá ā'yīkí kōpivé tā 'dĩri ālunāni kuyé, 'bá lēkí ú'dúkó múké áda 'dĩri ā áwí adrií ĩmĩ ẹsì agá.

* **1:19** 1:19 Yókóbū: Yókóbū cápītā 'dĩri agá rĩ ĩri Yésù vé édrípí, ĩri 'bá Yésù ri ẹ'yī' 'bá gí Yērúsālémā gá rĩ pi vé drĩkoma. 'Í lā Ẹzì 15:12-21; 21:18-19. * **2:3** 2:3 Ágélé ē tì lĩngára: Múngú lū Ābūrámā ní kìnĩ, anjì āgō Ābūrámā vé rĩ pi adriki dō caá ú'dú ārō gí, lē ā ũlĩkí kōpi ā ágélé ē tì rá, lūzú kìnĩ, kōpi anjì Múngú vé ni. 'Bá rĩ ā'yī dō 'í ágélé ē tì sēe lĩj gí, ĩri tǎimbì Mósē vé rĩ 'du nga. 'Í lā Í'dóngára 17:9-14; Ẹzì 15:1-5. † **2:12** 2:12 Ínyá nyangára: Tǎimbì Mósē vé rĩ ā'yī Yāhúđĩ rĩ pi ā nyakí ānyāpá uruko' bée ku. Tā 'dĩri sē Yāhúđĩ rĩ pi ní ínyá nyazú 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi be ku anĩ. 'Í lā Dětōrōnómē 14:1-21, Ẹzì 10:9-15.

⁶ 'Bá ní 'bá úmúngará gá Yērúsālémā gá 'dāá, 'bá drĩkoma rú rĩ pi 'bākí tró tā āzi tā má ní ũlūú 'dĩ' bée drĩgé kuyé. Múngú mĩlé gá, 'bá rĩ pi céré trōtrō, kúru á 'du drĩkoma rĩ pi vé tā 'bāá tā āmbúgú rú kuyé. ⁷ Kōpi ā'yīkí rá kìnĩ, Múngú pē ma mužú ú'dúkó múké rĩ ũlūú 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi ní, sù ĩri ní Pétēró ri pēe mužú ú'dúkó múké ālu ālu 'dĩri ũlūú Yāhúđĩ rĩ pi ní rĩ tĩni. ⁸ Múngú Pétēró ri pēepi mužúpi ú'dúkó múké rĩ ũlūúpi Yāhúđĩ rĩ pi ní 'dĩri, ĩri nóni ri ma áyú ú'dúkó múké rĩ ũlū 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi ní. ⁹ Yókóbū pi Pétēró be, Yūwánĩ sī, kōpi ágófe kánísā vé rĩ, kōpi yíkí ẹsì múké Múngú ní sēe má ní rĩ vé tā rá, kōpi ẹzíkí 'bá Bārúnábā be drĩ ĩrĩ sī. Lūzú kìnĩ, kōpi ā'yīkí tā Yésù Kúrísítō vé 'bá ní ímbá rĩ rá, āzini kōpi ẹtĩkí rá kìnĩ, 'bá ũlūkí ú'dúkó múké rĩ mužú 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi ní, ĩ ĩvé rĩ ũlū mužú Yāhúđĩ rĩ pi ní. ¹⁰ Tā kōpi ní zìj rĩ, kōpi kìnĩ, ícō dō rá, lē 'bá kokí Kūrísītīyānĩ adri' 'bá Yērúsālémā gá, ngá ākó rĩ pi ē ĩzā, tā 'dĩri má ẹsì agá nōlé anigé má ní lēe 'oó rĩ.

Páulū átá tā Pétēró drĩgé ũkpó ũkpó

¹¹ Pétēró ká ícá Ānītīyókā gá nōlé, á 'yo tā rĩ drĩ ni gé, ā'diātāsīyā tā ĩri ní 'oó rĩ ũnjí. ¹² 'Bá ímú' 'bá Yókóbū vé āngalésĩ rĩ pi ní drĩ ícázú kuyé rĩ gé, Pétēró ri ínyá nyaá† 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi be trų. 'Bo 'bá 'dĩ' bée ká ícá, gō 'i njeé fūú 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi āsámwú gé sī rá, ā'diātāsīyā 'o ũrĩ sī Yāhúđĩ 'yo' 'bá kìnĩ, Kūrísītīyānĩ adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi ā ũlĩkí kōpi ā ágélé ē tì rá rĩ sī. ¹³ Yāhúđĩ uruko adri' 'bá Kūrísītīyānĩ rú rĩ pi í'dókí tā rĩ 'oó sù Pétēró ní 'oó rĩ tĩni, kōpi gōkí ínyá nyangára 'bá adri' 'bá Yāhúđĩ rú ku rĩ pi be rĩ kuú rá. Tā kōpi ní 'oó 'dĩri sē Bārúnábā 'de kpá rií tā rĩ 'oó sù kōpi ní 'oó rĩ tĩni.

14 Má kã muú ndree kôpi 'duki ú'dúkó múké áda rĩ vé tã ngaá piri kuyé, má ní 'yozú Pétêró ní kôpi êndreṭi gé 'dĩgé, "Mi Yāhūdīgú, 'bo mi ri tã rĩ 'du nga sũ 'bá adriipi Yāhūdĩ rú ku rĩ tĩni. Ngá mí ní rizú Kūrísítĩyānĩ adri'bá Yāhūdĩ rú ku rĩ pi mĩzú mēre Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ 'duzú ngazú rĩ ã'di?

15 "Bã nõ'bée, Yāhūdĩ rĩ pi tiki 'bã nĩ, 'bá adriki sũ 'bá adri'bá Yāhūdĩ rú ku ũnjikānyā 'o'bá rĩ pi tĩni ku. 16 'Bã nĩkĩ áamá rá 'yozú kīnĩ, 'bá āzi ícò adrii piri Múngú êndreṭi gé ĩri ní tãimbĩ rĩ 'duú ngaá rĩ sĩ ku, 'bá rĩ ícò adri piri Múngú êndreṭi gé, ĩri ní Yēsũ Kúrísítõ 'bã paapi rĩ ẽ'yĩ rĩ sĩ. Tã ni sĩ, 'bá ní kpá ẽsĩ 'bãzú Kúrísítõ Yēsũ drĩgé ānĩ, 'bã adriki rĩ ānĩ piri Múngú êndreṭi gé, adri 'yozú kīnĩ 'bá ní tãimbĩ rĩ 'duú ngaá rĩ sĩ kuyé. Ā'diātāsīyā 'bá rĩ ícò adrii piri ĩri ní tãimbĩ rĩ 'duú ngaá rĩ sĩ ku.

17 "Bá 'bãkĩ dõ ẽsĩ Kúrísítõ ri ẽ'yĩzú, ĩri sē 'bã adri piri Múngú êndreṭi gé, 'bo 'bã drĩ ri ũnjikānyā 'o, 'dĩri nyo lũ 'yozú kīnĩ, Kúrísítõ sē 'bã fiĩ ũnjikānyā 'oó nĩ? Adri 'dĩni ku! 18 'Bo á gõ dõ fiĩ tãimbĩ Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ 'duú ngaá ĩndĩ, tãimbĩ rĩ lũ 'yozú kīnĩ, á 'o ũnjikānyā gĩ, ā'diātāsīyā á 'du tãimbĩ rĩ ngaá céré kuyé. 19 Otú á ri adrii tãimbĩ rĩ ā pálé gá, 'bo kã ma oyuyú tãimbĩ rĩ agásĩ, á gõ tã Múngú vé rĩ 'duú ngaá rá. 20 Yēsũ Kúrísítõ kã drãá peṭi alambaku sígé 'dãá, 'du mávé rú'bá ũnjikānyā 'ozú nõri gbãá peṭi alambaku sígé 'dãá ĩndĩ. Má adri nóni sũ má ní adrii ũku rĩ tĩni ku. Nóni Kúrísítõ ri adri má agá. Má ní rizú adrizú vũ drĩgé nõgó rĩ gé, ma ri ẽsĩ 'bã Múngú Mvõpi ma lēepi lēlē rĩ drĩgé, āzini drãápi mávé tã ũnjĩ sĩ rĩ drĩgé. 21 Má ícò ẽsĩ múké Múngú ní 'bã pazú ũnjikānyā agásĩ 'dĩri gãá ku, té dõ adringará piri Múngú êndreṭi gé rĩ ĩ řsũ tãimbĩ Mósē vé rĩ ã 'dungará ā tã sĩ, drãngará Yēsũ Kúrísítõ vé rĩ té adri ẽzi ākó."

3

Tãimbĩ ícò sē 'bá rĩ ícà piri nĩ ku

1 ĩmi 'bá Gālātíyā vé 'dĩ'bée, ĩmi aza-kaza rú! 'Bá ĩmĩ drĩ izaapi 'dĩni rĩ ã'di 'i? Má ũlũ ĩmi ní Yēsũ Kúrísítõ vé gbãngará peṭi alambaku sígé rĩ vé ífifi uletere rá. 2 Á lē ĩmi lũkĩ má ní, ĩmi řsũkĩ Múngú vé ĩndri Uletere rĩ ĩmi ní tãimbĩ Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ 'duú ngaá rĩ sĩ yā, dõku ĩmi ní tã Yēsũ Kúrísítõ vé ĩ ní ũlũú rĩ yĩ, ĩmi ní řri ẽ'yĩ rĩ sĩ? 3 Ngá sēepi ĩmi ní adrizú azakaza rú 'dĩni rĩ ã'di? ĩmi 'bá Yēsũ ri ẽ'yĩ 'bá gĩ 'dĩ'bée, ĩmi kã tã rĩ 'dĩ, ĩndri Uletere rĩ ri ĩmĩ drĩ koó nĩ múkēnyā rú. Ngá ĩmi ní gõo ĩmi 'bãzú adrizú piri ũkpõ ĩmivé rĩ sĩ rĩ ã'di? 4 ĩmi nyakĩ řzãngā Yēsũ ā rú sĩ ambamba, řzãngā ĩmi ní nyaá 'dĩri ā drã rĩ kuú kána? 5 Múngú sē ĩmi ní ĩndri Uletere rĩ nĩ, āzini 'o tã āyāzú āyāyā ĩmi āsãmvú gé nĩ. 'O tã 'dĩri 'dĩni, ĩmi ní tãimbĩ Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ 'duú ngaá rĩ sĩ yā, dõku ĩmi ní tã Yēsũ Kúrísítõ vé ĩ ní ũlũú rĩ yĩ, ĩmi ní řri ẽ'yĩ rĩ sĩ?

6 Bũkũ Múngú vé rĩ átá Ābũrãmā* vé tã 'dĩni, "Ābũrãmā ẽ'yĩ Múngú ri rá, sē Múngú ã'yĩ řri adrii 'bá piri 'i êndreṭi gé." 7 Lē ĩmi nĩkĩ áamá múké 'yozú kīnĩ, 'bá ẽsĩ 'bãapi Múngú drĩgé, sũ Ābũrãmā ní 'bãá rĩ tĩni rĩ, ĩ řri zĩ mvá Ābũrãmā vé ni. 8 Sĩkĩ tã 'dĩri kú řnõgõsĩ Bũkũ Múngú vé rĩ agá kīnĩ, 'bá adri'bá Yāhūdĩ rú ku ẽsĩ 'bã'bée Múngú drĩgé rĩ pi, Múngú ri kôpi 'bã adri piri, kôpi ní ẽ'yĩ gĩ rĩ sĩ. Múngú átá ú'dúkó múké 'dĩri Ābũrãmā ní kīnĩ, "Bá āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ārēvú céré úmvulésĩ tãkĩri řsũ řngázú mí vugá." 9 'Dĩri lũ 'yozú kīnĩ, 'bá ẽsĩ 'bãapi Múngú drĩgé rĩ, řri tãkĩri řsũ, sũ Ābũrãmā ní řsũ rĩ tĩni, ā'diātāsīyā Ābũrãmā 'bã ẽsĩ Múngú drĩgé.

10 'Bo 'bá 'yo'bá kīnĩ Múngú ri ĩ 'bã adri 'bá piri ĩ ní riĩ Yāhūdĩ rĩ pi vé tãimbĩ 'duú ngaá rĩ sĩ rĩ pi, ĩ řmũ kôpi tri rá, ā'diātāsīyā sĩkĩ bũkũ Múngú vé tãimbĩ vé rĩ agá kīnĩ, "Bá céré tãimbĩ rĩ 'du'bá nga'bá piri ku rĩ pi, ĩ řmũ kôpi tri rá." 11 Ādarú 'bá rĩ ícò adrii piri Múngú

* 3:6 3:6 Ābũrãmā: řri kũkũri Yāhūdĩ rĩ pi vé ni. 'Í lã řdõngará 12-25. 3:6 3:6 řdõngará 15:6 3:8 3:8 řdõngará 12:3; 18:18; 22:18 3:10 3:10 Dětõrõnõmē 27:26

endretj gé tǎimbj rĩ vé tǎ sĩ ku, ã'diātāsĩyā sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ, “Bá tǎ be pĩrĩ Múngú endretj gé rĩ, ĩrivé ẽ'yĩngará rĩ sē ĩri tǎ 'o pĩrĩ.” ¹² Létj ẽ'yĩngará vé rĩ, ĩri túngú. Létj tǎimbj vé rĩ, ĩri kpá túngú, ã'diātāsĩyā búkũ tǎimbj vé rĩ kĩnĩ, “Bá tǎimbj rĩ 'dujúpi ngaápi rá rĩ, ĩri tǎimbj rĩ ru tĩtj.” ¹³ Kǎ Yēsũ Kúrísitō rĩ gbǎá pētj alambaku† sǐgé gĩ, pa 'bǎ tǎ tǎimbj rĩ ní 'yoó kĩnĩ ĩ 'bǎ tri rá rĩ agásĩ gĩ, 'du tǎ ĩ ní 'bǎ trizú rĩ 'bǎǎ 'ĩ rj' 'bǎ gá gĩ, ã'diātāsĩyā sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ, “Bá ĩ ní 'yĩ drǎá pētj sǐgé rĩ, trikĩ ĩri gĩ.” ¹⁴ Yēsũ pa 'bǎ, 'bǎ ĩsúkĩ rĩ tǎkĩri Múngú ní ọtj sēé Ābūrámǎ ní 'dǎri, 'bǎ adri' 'bǎ Yǎhúdĩ rú ku rĩ pi ẽ ĩsúkĩ rĩ kpá ĩndĩ, kúru 'bǎ Yēsũ rĩ ẽ'yĩ' 'bǎ gĩ rĩ pi, 'bǎ ĩsúkĩ rĩ ĩndri Uleteré ĩ ní ẹzĩj 'dǎri bēnĩ.

Tǎimbj Mósē vé rĩ āzini tǎ Múngú ní ẹzĩj rĩ

¹⁵ Má ẹdrĩpĩj má ọmvúpĩj, á lē tǎ má ní átá 'dĩri ũ'bĩj ĩmi ní tǎ 'bǎ rĩ pi ní rĩi 'oó rĩ sĩ, 'bǎ ĩrĩ pi rj'kĩ dō ũndĩ, 'bǎ āzi ícó ũndĩ rĩ n̄óó ku, dōku ícó āzi ní 'bǎǎ drĩ ní gé ku, ĩri áwĩ adri sũ kōpi ní rj'gĩ rĩ tĩj. ¹⁶ Múngú ẹzj tǎ rĩ Ābūrámǎ ní, āzini mvá ĩrivé úyú agá rĩ ní. Búkũ Múngú vé rĩ agá, Múngú ẹzj tǎ rĩ “bǎ kǎrǎkǎrǎ pi ní” kuyé, ẹzj “mvá ĩrivé úyú agá rĩ ní” ífĩfĩ ní 'bǎ ālu, 'bǎ rĩ Kúrísitō 'i. ¹⁷ Tǎ má ní átá rĩ, ĩri 'dĩni, tǎimbj rĩ ĩmúkĩ sēé ĩlĩ mǔdǔrǔlǔ sũ pǔkũ na (430) ã vǔdrĩ gé, ĩsúzú ǎkǔdē Múngú rj' ũndĩ Ābūrámǎ be drĩdrĩ gĩ. Tǎimbj ĩ ní sēé vǔlé rú rĩ n̄ō ũndĩ Múngú ní rj'gĩ Ābūrámǎ be rĩ ku, tǎimbj rĩ újǎ tǎ Múngú ní ẹzĩj Ābūrámǎ ní rĩ ku. ¹⁸ Té dō 'bǎ tǎkĩri ĩdri 'dǎni'dǎni vé rĩ ĩsũ 'bǎ ní rĩi tǎimbj rĩ 'dujú ngaá rĩ sĩ, Múngú ẹzj té Ābūrámǎ ní ĩdri 'dǎni'dǎni rĩ vé tǎ ku. 'Bo Múngú ẹzj tǎ rĩ Ābūrámǎ ní ívé ẹsĩ múké rĩ sĩ.

¹⁹ Údékĩ tǎimbj rĩ ã'di ã tǎ sĩ? Údékĩ tǎimbj rĩ ẽ 'i'da rĩ tǎ ũnjĩ 'bǎ rĩ pi ní rĩi 'oó rĩ. Tǎimbj Múngú ní údé 'dĩri adri ca lókĩ Yēsũ Kúrísitō ní ícázú rĩ gé, ĩri

mvá Múngú ní tǎ ní ẹzĩj Ābūrámǎ ní rĩ. Múngú áyú mǎlǎyíkǎ rĩ pi tǎimbj rĩ jĩj sēé Mósē drĩgé, Mósē ní kúru tǎimbj rĩ sēzú 'bǎ rĩ pi ní. ²⁰ 'Bǎ 'bǎ ĩrĩ pi āsǎmvú ícĩpi rĩ, 'du 'bǎ ālu vé tǎ ngaá ọ'dǔkǔlé ku, ĩri kōpivé tǎ 'du nga ĩrĩtró. 'Bo Múngú rĩ 'yénǎ ālu.

²¹ Tǎimbj Múngú ní údé rĩ pi tǎ ĩri ní ẹzĩj rĩ be, kōpi nyo ĩ āsǎmvú gé sĩ ari'ba rú? Kōpi adrikĩ ari'ba rú ku. Dō tǎimbj ĩ ní údé rĩ, 'bǎ rĩ pi ẽ ĩsúkĩ rĩ ĩdri 'dǎni'dǎni rĩ ānĩ, 'bǎ rĩ pi té kōdō ícó adri pĩrĩ Múngú endretj gé kōpi ní tǎimbj rĩ 'dujú ngaá rĩ sĩ. ²² 'Bo Búkũ Múngú vé rĩ lǔ 'bǎ ní uleteré kĩnĩ, 'bǎ vǔ drĩgé rĩ pi ārēvú céré ũnjĩkǎnyǎ ású kōpi gĩ, kúru lē kōpi ẽ ẽ'yĩkĩ Yēsũ Kúrísitō rĩ, Múngú ã sē rĩ ĩdri 'dǎni'dǎni 'ĩ ní tǎ ní ẹzĩj rĩ kōpi ní.

²³ 'Bǎ ní drĩ Yēsũ rĩ ẽ'yĩzú kuyé rĩ gé, tǎimbj rĩ 'yĩ 'bǎ pá tĩtj, cĩmgbǎ lókĩ Múngú ní tǎ 'bǎ ní Yēsũ Kúrísitō rĩ ẽ'yĩzú rĩ 'i'dazú rĩ gé. ²⁴ Tǎimbj rĩ rĩ 'bǎ ímbǎ nĩ, ĩri rĩ 'bǎ drĩ ko muzú Yēsũ Kúrísitō vǔgǎ nĩ, ānĩ 'bǎ adrikĩ rĩ 'bǎ pĩrĩ, 'bǎ ní Yēsũ rĩ ẽ'yĩj gĩ rĩ sĩ. ²⁵ Nóni 'bǎ ẽ'yĩkĩ Yēsũ Kúrísitō rĩ gĩ, tǎimbj Mósē vé rĩ ícó 'bǎ drĩ kóó nĩ ku.

'Bǎ Yēsũ Kúrísitō rĩ ẽ'yĩ' 'bǎ gĩ rĩ pi nóni anjĩ Múngú vé ni

²⁶ ĩmi 'bǎ Kúrísitō Yēsũ rĩ ẽ'yĩ' 'bǎ gĩ 'dĩ'bée, ĩmi nóni anjĩ Múngú vé ni. ²⁷ ĩmi rj'kĩ dō bǎtízĩmũ gĩ, ĩmi ĩkpǎkĩ nóni ĩmi tĩtj Yēsũ Kúrísitō ã rj' 'bǎ gá gĩ. ²⁸ 'Bǎ rĩ dō Yǎhúdĩgú yǎ, dō Gĩrĩkĩgú yǎ, dō túgērĩ yǎ, dō adri túgērĩ ku yǎ, dō 'bǎ ágó yǎ, dō 'bǎ ũkú yǎ, ĩmi céré 'bǎ ālu Kúrísitō Yēsũ rj' 'bǎ gá. ²⁹ ĩmi ní nóni adrii 'bǎ Kúrísitō vé ni rĩ sĩ, ĩmi nóni anjĩ Ābūrámǎ vé ni, ĩmi tǎ Múngú ní ẹzĩj Ābūrámǎ ní rĩ ĩsũ rá.

4

¹ Á lē tǎ rĩ 'yoó 'dĩni, mvǎǎ rĩ vé ẹtēpĩ drǎ dō ĩsũ mvǎǎ rĩ drĩ mǎdǎǎ, mvǎǎ 'dĩri gō ẹtēpĩ vé ngá rĩ pi ẽ tĩ rj' céré

3:11 3:11 Ābākũkǎ 2:4 3:12 3:12 Lēvĩtĩkǎ 18:5 † 3:13 3:13 Pētj alambaku: 'Bǎ Rómǎ vé rĩ pi rĩ 'bǎ tǎ 'o'bǎ ũnjĩ rĩ pi gbǎ mǔsũmǎrĩ sĩ pētj alambaku sǐgé, ĩri sǎ 'du ǎcō kōpi íbĩ drǎ ndō, kōpi ĩzǎngǎ nya ambamba drǎngǎrǎ rĩ gé. 3:13 3:13 Dētōrōnómē 21:23 3:16 3:16 ĩ'dóngǎrǎ 12:7; 13:15; 24:7

nĩ. Ngá étépì vé rĩ pi ã adrikí dõ ìrivé ni draããsiyã, vúlé nòlé, mváná 'dĩri adri sũ túgèrĩ tịjị. ² ã'diãtãsiyã mváná rĩ, ìri adri 'bá ìri úcépi rĩ drìgé, cĩmgbá lókí tã ótú étépì ní ẹziĩ, ìri ímú ngá rĩ pi ẽ tị ru nĩ rĩ gé. ³ Tã 'dĩri sũ nyo riipi 'i ngaápi 'bá rú' 'bá gá rĩ tịjị. Yèsũ ní drĩ ícázú kuyé rĩ gé, 'bá Yãhúdĩ rú, 'bá adrikí sũ mváná mbaápi 'bá ãzi drìgé rĩ tịjị, 'bá adrikí tãimbị rĩ drìgé sũ túgèrĩ tịjị, 'bá rikí yìkì 'bá áda vé ni ùbĩi mụzú áyu. ⁴ Sã Múngú ní útú rĩ kã ícò, ìpè ívé Mvã Yèsũ ri, 'bá ùkú tị ìri nĩ. Tìkí ìri Yãhúdĩgú rú tãimbị Mósè vé rĩ ã pálé gá. ⁵ Ímú nóni 'bá paá adringará tãimbị rĩ drìgé túgèrĩ rú rĩ agásí gí, 'bá anjì rú, 'bá ìsúkí rí ngá Múngú ní lèé sèé 'bá ní rĩ pi ãrèvú céré. ⁶ Nóni ìmi ní adrii anjì Múngú vé ni rĩ sĩ, Múngú ìpè 'i Mvòpì vé Índrì ímú fíi adrii ìmí ẹsì agá, Índrì rĩ lù 'bá ní kìnĩ, "Múngú, mi 'bá Ẹtépì." ⁷ ãní ìmi adrikí nóni túgèrĩ ku, ìmi anjì Múngú vé ni. Ìmi ní adrii anjì Múngú vé ni rĩ sĩ, Múngú ri ngá ãrèvú 'i ní ẹziĩ ìmi ní rĩ sè rá.

Lè ìmi kukí ìmi kú tãimbị Mósè vé rĩ drìgé túgèrĩ rú ku

⁸ Ìmi adri' 'bá Yãhúdĩ rú ku 'dĩ' 'bée, ìmi ní ándúró Múngú ri nñi kuyé rĩ gé, ìmi adrikí kuú túgèrĩ rú úrí ì ní ìnjìi múngú rú rĩ pi drìgé. ⁹ 'Bo nóni ìmi nĩkí Múngú ri gí, dõku ma 'yo, Múngú nñi ìmi gí. Ngá ìmi ní lèzú ìmi újázú gõzú túgèrĩ rú tã 'dĩ' 'bée 'duzú ngazú, ãzini úrí nyòòkú nòri vé rĩ pi vé tã 'duzú ngazú rĩ ã'di? ¹⁰ Ìmi ri Yãhúdĩ rĩ pi vé ú' 'dú urukò' 'bée ìnjì, mbãá urukò' 'bée ìnjì, lókí urukò' 'bée ìnjì, ãzini ílì urukò' 'bée ìnjì. ¹¹ Mã ẹsì ìsú ìzãngã tã ìmi ní rií 'oó 'dĩ' 'bée sĩ, ìndrèzú má iza mã sã ẹzi ngazú ìmi ní.

¹² Mã édrìpìi mã ómvúpìi, á mã ìmi drì ìrĩ sĩ, lè ìmi ìnjékí ìmi ìfúú tãimbị Mósè vé rĩ agásí ãmvé, adrii sũ má tịjị, ã'diãtãsiyã mã ìnjé ma ìfúú tãimbị rĩ agásí, ímú adrii sũ ìmi ní ándúró adrii, ìmi ní tãimbị rĩ nñi kuyé rĩ gé rĩ tịjị. Ótú ìmi 'okí ma ùnjì kuyé. ¹³ Mã ní ú' 'dúkò múké Kúrísítò vé rĩ jìzú ùlüzú ìmi ní drìdrì rĩ gé, ádarú

ìmi nĩkí rá 'yozú kìnĩ, ma drã be. ¹⁴ Mã ùsũ mã kìnĩ tãná mã ní adrii drã rú rĩ sĩ, ìri ìmi ní ìzãngã sè ìmí ẹsì agá, 'bo ìmi gákí ma kuyé, ìmi ẹ'yìkí ma sũ mālāyìkã Múngú vé ni tịjị, ãzini Kúrísítò Yèsũ tịjị. ¹⁵ Ándúró ãyìkò ga ìmí ẹsì agá tré tré, 'bo nóni ìmivé ãyìkò gõ adrii 'dãáyo ãsì? Á nñi rá ándúró ìmi lèkí ma agaá rá, té ẽ ícò dõ rá, ìmi té ìmí mị unje sèé mã ní, mã ndre rí ãngũ ãní. ¹⁶ Mã ní tã áda rĩ ùlüzú ìmi ní rĩ sĩ, ìmi ní nóni ma 'duzú 'bãzú ãrì' 'bá ìmivé ni rú ãní?

¹⁷ 'Bá ãngũ ìmbá' 'bá létì ùnjì sĩ, lè' 'bá ìmi ùbìkí Yãhúdĩ rĩ pi vé tãimbị áyu 'dĩ' 'bée, kòpì úvã be lèzú ìmi ùbézú, 'bo tã kòpì ní lèé ìmi 'okí 'dĩri adri múké ku. Kòpì lèkí ìmi gũú 'bá rú' 'bá gá sĩ ãmvé, kòpì lèkí ndèé ni ìmi rikí ìvé tã yìi áyu. ¹⁸ Múké ni, lè ìmi 'bãkí úvã rizú tã múké 'ozú sã be céré, adri 'yozú kìnĩ, ìmi mã rú' 'bã ndre ùgbãle ká 'dìni ku. ¹⁹ Mã anjì rĩ, ma ri ìzãngã nya ìmi tã sĩ, sũ ùkú mvã tìpi rĩ vé 'a ní ásó, ìri ní ìzãngã nyaá ãní rĩ tịjị, ma ìzãngã rĩ nya cĩmgbá ìmi ní tã Kúrísítò vé rĩ 'duzú ngazú ẹsì be ãlu rĩ gé. ²⁰ Lè té kòdò ãndrũ mã adri ìmi ãsãmvú gé 'dĩ ìndĩ, mã újã rí mávé ú' 'dúkò mã ní átázú rĩ, tã ìmi ní 'oó rĩ fi mã drìgé kuyé, á nñi kuyé mã 'o rí ìmi ìngóni?

Nãpì Āgārã pi vé Sārã be rĩ

²¹ Ì ndrekí drĩ ká, ìmi urukò áwìkí ẹsì 'bãá kuú tãimbị Mósè vé rĩ drìgé, ìmi nĩkí nyo tã tãimbị rĩ ní 'yoó rĩ rá? ²² Búkũ tãimbị vé rĩ agá siki kìnĩ, Ābūrãmã ri anjì ãgõ be ìrĩ, mvã ãzi rĩ vé éndrèpì túgèrĩ Āgārã 'i, ãzi rĩ vé éndrèpì jó 'dìpa Sārã 'i, adri túgèrĩ ku. ²³ Mvã ãlu rĩ, ùkú túgèrĩ rú rĩ tị yìkì 'bá áda vé ni sĩ. Mvã ãzi rĩ, ùkú jó 'dìpa rĩ tị nĩ, ã'diãtãsiyã Múngú ẹzi tã ni nĩ.

²⁴ Tã ùkú ìrĩ 'dĩ' 'bée vé rĩ lù ùndĩ Múngú ní ruú ìrĩ rĩ pi vé tã. Ùndĩ ãlu rĩ, Múngú ní tã ni lüzú Mósè ní ìrã Sínáyĩ vé rĩ drìgé 'dãã rĩ, ùndĩ rĩ sè tìkí anjìná rĩ pi túgèrĩ rú, sũ ùkú túgèrĩ rú Āgārã ní mvã tìjì túgèrĩ rú rĩ tịjị. ²⁵ Ùkú túgèrĩ rú Āgārã vé tã lù ìrã Sínáyĩ adriipi ãngũ Ārãbĩ rĩ pi vé

rī agá 'dāri vé tā. Írā Sīnáyī índré sū Yēřúsālēmā āndrū Yāhūdī rī pi ní rií adrii 'a ni gé tūgērī rú tāimbī rī drīgé rī tīni. ²⁶ 'Bo ūkú āzi rī jó 'dīpa Sárā 'i, ĩrivé tā lū Yēřúsālēmā ú'dí 'bū gé 'dāá rī vé tā, adri tūgērī ku. ĩri éndrēpi 'bá céré Yēsū ri ē'yī 'bá gí rī pi vé ni. ²⁷ Búkū Múngú vé rī 'yo kīnī,

“Mi ūkú adriipi úndó rú mvá tīpi kuyé 'dīri,
mí adri āyīkō sī,
mi ūkú mvá tīngará āzó 'bīpi kuyé 'dīri,
'í tre ū'dúkó be uru 'dāá āyīkō sī,
ā'diātāsīyā ūkú ĩ ní adii adi rī, ĩri anji be
ndē ūkú ágó be rī rá.”

²⁸ ĩmi má édrīpi má ómvúpi, ĩmi újákí nóni ĩmi ícá ú'dí rú gí tā Múngú ní eziĭ Ābūrāmā ní rī sī, sū Sárā vé mvá Īsákā* Múngú ní tā ni eziĭ rī tīni. ²⁹ 'Bo 'bá lē 'bá ĩmi 'dúkí tāimbī rī ngaá áyu rī pi, kōpi ri nóni ĩmi ōcū, sū Īsīmāélē ĩ ní tī yīkī 'bá áda vé ni sī rī ní rií Īsákā ĩ ní tī ūkpō Índri Uleterē rī vé rī sī rī ōcū rī tīni. ³⁰ 'Bo Búkū Múngú vé rī kīnī, “Í dro ūkú tūgērī rú 'dīri ívé mváná rī be rá, ĩrivé mváná rī ā ru rí ā'bú mí ní ímú kuú ūkú jó 'dīpa rī vé mváná ní rī ku.” ³¹ Má édrīpi má ómvúpi, 'bá adriki anji ūkú tūgērī rú rī vé ni ku, 'bā anji ūkú jó 'dīpa rī vé ni.

5

Kúrísítō sē 'bá ní drīwālā

¹ Kúrísítō oyu 'bā, sē 'bá ní drīwālā gí. Nóni lē ĩmi tukí pá tītī, lē ĩmi újákí ĩmi gōo adrii tūgērī rú tāimbī rī drīgé dīi ku.

² ĩmi yīkí drī ma ká, ma Páulū 'i, á lē lūú ĩmi ní 'dīni, ĩmi sēkí dō ĩmī ágélé ē tī úlī, Múngú ā ā'yī rí ĩmi āní, Kúrísítō vé drāngará 'dīri ĩmi ní eziĭ ákó. ³ Á lē endīi 'yoó ĩmi ní dīi, 'bá 'í ágélé ē tī sēepi liipi gí rī, lē ā 'du tāimbī Yāhūdī rī pi vé rī āřevú ngaá céré. ⁴ ĩmi 'bá ri 'bá tāimbī Yāhūdī rī pi vé rī ū'bī 'bá nga 'bá Múngú ā 'bā rí ĩmi adrii āní 'bá pīri rú 'dī'bée, gūkí ĩmi Kúrísítō ā rú 'bá gá sī āmvé gí, nóni ĩmi apikí ešī múké Múngú vé rī sī gí. ⁵ Índri

Uleterē rī ású 'bā gí, 'bā ē'yīkí rá, 'bā ri ešī 'bā rizú tā Múngú ní eziĭ 'yoó kīnī, 'i ímú 'bā 'bā adri pīri 'dāri ūtēzú. ⁶ 'Bá Kúrísítō Yēsū ri ē'yīpi gí rī, līkí dō ágélé ni ē tī gí yā, dō līkí kuyé yā, kōpi céré trōtrō. Tā āmbúgú agaapi rá rī, ĩri ē'yīngará ĩmi ní Yēsū ri ē'yīzú rī, ĩri sē ĩmi ĩmi lēlē.

⁷ ĩmi ándúrú ri Yēsū ā pámvú ūbī múkényā rú, 'bá ĩmī drī izaapi sēzú ĩmi ní ĩrivé tā áda rī ūbīzú ku rī ā'di 'i? ⁸ 'Bá ĩmī drī izaapi 'dīri íbī ímú Múngú ĩmi zīpi rī vúgálēsī kuyé. ⁹ ĩmbāngará ūnjō vé 'dīri adri sū ākūfī mādāngá ĩ ní dāá íwá agá, íwá rī íngá āní kōfūtō be rī tīni. ¹⁰ Á nī áamá rá 'yozú kīnī, Úpí Yēsū Kúrísítō ri sē tā má ní átá nōri ĩmi ícá ē'yī rá, 'bá ĩmī drī iza 'bá 'dī'bée, Múngú ri ímú tā lī kōpi drīgé céré. ¹¹ Má édrīpi má ómvúpi, ma dō ri ĩmi ní ágélé ē tī līngará vé tā átá, Múngú ā ā'yī rí ĩmi āní pīri, ngá 'bá ĩmī drī iza 'bá rī pi ní ma ōcūzú 'dīni rī ā'di? Má ímbá té dō 'bá rī pi kīnī, ā úlīkí kōpi ágélé ē tī rá, ū'dúkó múké má ní ūlūú Yēsū vé drāngará peṭi alambaku sígē rī sē kōpi ē ešī ve té ku. ¹² Á lē 'bá ri 'bá ĩmī drī iza 'bá 'yo 'bá kīnī, ā úlīkí ĩmī ágélé ē tī rá 'dī'bée, lē ā udīkí kōpi ā ágélé, kōpi ē ícákí rí 'bāngá rú.

¹³ Má édrīpi má ómvúpi, zīkí ĩmi ĩfūú tāimbī Mósē vé rī agásī ímú drīwālā ísú gí. Lē ĩmi í'dúkí drīwālā ĩmi ní ísú 'dīri rizú tā rú 'bá nōri ní lēē rī 'duzú ngazú āní áyu ku. Múké ni, lē ĩmi ngakí eziĭ ĩmi āsámvú gé sī lēngará sī. ¹⁴ Tāimbī Mósē vé rī pi āřevú céré ĩ ní úmú ícá ālu 'dī. Tāimbī ālu rī kīnī, “Lē mī lē 'bá mī gārā gá rī, sū mí ní mī rú 'bá lēē rī tīni” ¹⁵ ĩmi rikí dō ĩmi úcí sí sī, sū ūcógú pi ní rií ĩ úcí rī tīni, ĩmi ndrekí múké, ĩmi ímú ĩmi írē ĩmi āsámvú gé sī rá.

Tā Índri Uleterē rī vé rī, āzini tā rú 'bá vé rī

¹⁶ Á lē lūú ĩmi ní kīnī, lē Índri Uleterē rī ā ko ĩmī drī nī, ĩri sē ĩmi ícókí tā rú 'bá nōri ní lēē rī 'duyú ngaá ku. ¹⁷ Á 'yo 'dīni, ā'diātāsīyā tā rú 'bá vé rī pi úmúkí ĩ tā

4:27 4:27 Īsáyā 54:1 * **4:28** 4:28 Īsákā: Īsákā ri mvá Múngú ní eziĭ Ābūrāmā ní rī. 'Í lā Í'dóngará 17-35.
4:30 4:30 Í'dóngará 21:10 **5:14** 5:14 Lēvīṭīkā 19:18

Índrí Uleterē rī vé rī be ku. Tā Índrí Uleterē rī vé rī pi úmúkí ī tā rụ'ba vé rī be ku. Ọgúpì lē ọgúpì vé tā ku, ĩri sē tā múké mí ní kōdò ụsụ lēé ngaá rī pi mí ícọ ngaá ku. ¹⁸ 'Bo mi dō ri ẹzị nga Índrí Uleterē rī vé ụkpō sī, mí adri tāmbị Mósē vé rī ā pálé gá ku.

¹⁹ Tā rụ'ba nōri vé rī pi índrékí bá kọpi 'dī: Ọwụ 'bāngará, mị 'bāngará 'bá āzi vé ụkú sī, dōku 'bá āzi vé ágó sī, tā 'oó drịnjá sēepi ni, ²⁰ múngú ī ní údé drị sī rī pi ñjngará, ẹndrị ndrịngará, ẹsị 'bāngará 'bá āzi drịgé ũnjí, āwāngará, ā'yā, jíkó, ĩndrā, acongára, ²¹ ũlē, mērā, úmúngará vūrā ālu gé rizú tā ũnjí 'ozú rī, āzini tā ụrụkọ ũnjí 'bá rī pi ní rii 'oó sū 'dī'bée tịni rī pi. Á 'yo ĩmi ní tā 'dīri sū ándúrú má ní 'yoó ĩmi ní drịdrị rī tịni, 'bá tā 'o'ba 'dīni 'dī'bée, kọpi ícókí ídri 'dání'dání rī ịsụ mālūngā Múngú vé rī agá 'dāá ku.

²² 'Bo ũ'a Índrí Uleterē rī vé rī, ĩri lēngará, āyíkō, tākíri, tā tangará mādā sī, ẹsị ĩdríkídri, adringará múké, tā 'ongará muzú pịrị, ²³ tā 'ongará ẹsị be mādā, āzini ũtēngará. Tāmbị 'yoopi tā 'dī'bée ũnjí ni 'dāáyo. ²⁴ 'Bá Kúrísitō Yēsū ri ẹ'yī'ba gí rī pi gbākí ívé ẹbírị rụ'ba nōri vé rī peṭi alambaku ī ní Yēsū ri gbāzú rī sịgé gí. ²⁵ Nóni Índrí Uleterē rī ní 'bá ní ídri ú'dí sēé gí rī sī, lē 'bā 'dukí tā Índrí Uleterē rī ní ũlúú 'bá ní rī ā vudrị ũbīi muzú áyu. ²⁶ Lē 'bā íngúkí 'bā 'yozú kíní, 'bá ndēkí 'bá ụrụkọ'bée rá 'dīni ku, āzini ē ilekí 'bá āzi tā ũnjí sī ku, lē 'bā 'bākí ẹsị ũnjí 'bá āzi vé ngá sī ku.

6

Īmi kókí ĩmi ĩzā ĩmi āsámvú gé sī

¹ Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, 'bá āzi 'de dō tā ũnjí agá, ĩmi 'bá Índrí Uleterē rī ní ású gí 'dī'bée, lē ĩmi kókí 'bá 'dīri ē ĩzā létì múké ni sī, ĩri útúzá ícázú pịrị. 'Bo mī ndre múké, mī 'de rí ũnjikānyā agá ku bēnī. ² Tā ẹnjịnjị í'dé dō ĩmi drịgé, lē ĩmi kókí ĩmi ĩzā ĩmi āsámvú gé sī koko. ĩmi kókí dō ĩmi ĩzā ĩmi āsámvú gé sī rá, tā ĩmi ní 'oó 'dīri, ĩri tāmbị Kúrísitō ní lēé ā 'dukí ngaá rī. ³ 'Bá rī dō ri 'i íngú kīnī, 'í ícọ gí, ịsúzú ícọ kuyé, 'bá 'dīri ri 'i mị

ũ'bā ũgōgōlé rú. ⁴ Lē 'bá ālu ālu ā áamá tā 'í ní rii 'oó rī ā pámvú ámámā, ē íngú rí 'i tā múké 'í ní 'oó rī sī, ā ũ'bī ívé tā 'í ní 'oó rī 'bá āzi vé 'oó rī sī ku. ⁵ Lē 'bá ālu ālu ā adri ụkpó ụkpó ẹzị ívé rī ngangará gá.

⁶ ĩmi ī ní rii ímbá tā Múngú vé rī sī 'dī'bée, lē ĩmi sēkí ĩmivé ngá 'bá ĩmi ímbápi rī ní ĩndī.

⁷ ĩmi sēkí 'bá āzi ā ũ'bā ĩmī mị ku, 'bá āzi ícọ tā Múngú ní lịjì 'bá rī pi drịgé rī ideé ku, ā'diātāsīyā 'bá rī úri 'í ní rii ĩfūupi kaápi rī ĩkūnā. ⁸ 'Bá úri ũnjikānyā 'ozú rī riipi, 'i rụ'ba ē ịsú rí āyíkō ānī rī, ĩri úri ĩzāngā nyazú muzú 'dání'dání rī ĩkūnā, 'bo 'bá úri múké Índrí Uleterē rī ní āyíkō sēepi rī riipi rī, ĩri úri ídri 'dání'dání rī vé rī ĩkūnā. ⁹ Lē 'bā āndēkí tā múké 'ongará sī ku, ānī 'bā ímú úri kaápi múké rī ĩkūnā sā múké rī gé, 'bá kukí dō ẹzị rī ā ngangará kuyé. ¹⁰ 'Bá ní drilé múké ịsú gí rī tịni, lē 'bā 'okí tā múké 'bá rī pi ní cére, agaápi rá rī, lē 'bā 'okí tā múké 'bá Yēsū ri ẹ'yī'ba gí rī pi ní.

Tā Páulū ní ẹzị ụdūmbītā rī

¹¹ ĩmi ndrekí tāfí má ní sīi mị be 'wārā mā drị sī kọkọbị 'dīri agá 'dī'bée.

¹² 'Bá 'yo'ba kíní ā úlíkí ĩmī ágélé ē tị rá 'dī'bée, kọpi ụsúkí kíní, ĩ ndēkí ĩmi tā sī cére nī. Kọpi lēkí ī ịsúkí ĩzāngā ī ní rii tā Kúrísitō vé drāzú peṭi alambaku sịgé rī ā tā ũlúzú rī sī ku. ¹³ Úlíkí ĩni kọpi ā ágélé ē tị rá, 'bo kọpi 'dukí tāmbị Mósē vé rī ngaá cére kuyé, kọpi ri 'yo, ā úlíkí ĩmī ágélé ē tị rá, úlíkí dō gí, ĩri sē kọpi ī íngú ānī íngúngū. ¹⁴ Má ícọ ma íngú tā āzi sī ālunani ku, ma 'yéná ma íngú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísitō vé drāngará peṭi alambaku sịgé rī sī. Yēsū vé drāngará peṭi alambaku sịgé rī vé tā sī, tā nyọkú nōri vé rī pi índrékí má ní ẹzị ákó, āzini tā mávé rī índré kpá 'bá nyọkú nōri vé rī pi ní ẹzị ákó. ¹⁵ Lìkí dō 'bá rī ā ágélé ē tị gí, dō lịkí ágélé ni ē tị kuyé drāāāsīyā, adri tā āmbúgú rú ku, tā agaápi rá rī, ĩri mí ní mī ẹsị újázú ú'dí adrizú 'bá Yēsū vé ni. ¹⁶ ĩmi tā ī ní ẹzịjì 'dīri 'dụ'ba nga'ba rá rī pi, ĩmi adri 'bá pịrị Múngú vé ni pi,

Múngú ri ẹ̀sì ìdríkídri 'bā ìmi ní, ǎzini ìri ìmi ní tǎkírì sē.

¹⁷ Lē 'bá ǎzi ǎ sē má ní ìzǎngǎ 'dínì ku, ùgbǎkí ma, ǎzini úvìkí ma írǎ sǐ, ǎzó bílé nì mà rù'bá gá anigé, má ní Yẹ̀sù ri ẹ̀'yǐ gí rǐ sǐ.

¹⁸ Má ẹ̀drípìjì má ọ̀mvùpìjì, ẹ̀sì múké 'bávẹ̀ Úpí Yẹ̀sù Kúrísítò vé rǐ ǎ adri ìmi be. Ǎmǐnǎ.

Kòkòbì Páũlũ ní sī sē 'bá
Ēfēsō
vé rī pi ní rī
Tā búkũ rī vé rī ã
ũlũngará

Ēfēsō ri kūrú ãmbúgu āngũ ĩ ní zī Tákí rī ã jēlé gá ũtú ní 'dengará gálé rú. Páũlũ adri caá āngũ rī agá 'dálé ílí na, ri tī Múngú vé rī sēé 'bá rī pi ní (Ēzī 19). 'Bá kárakará āngũ rī agá rī pi, 'bá kūrú rī ã gārā rī pi be, ẽ'yīkí Yēsũ ri rá. Vúdrī ni gé, Páũlũ ká rií adrií jó āngũ ũ'yīzú rī agá Rómā gá 'dāá, sī kòkòbì 'dīri sēé 'bá kánisā vé Ēfēsō gá rī pi ní, lūzú kòpi ní kīnī, ẹsī kòpi ní 'bāá Kúrísítō drīgé 'dīri, Múngú ũtī tā ni nī kīnī, Úpí Kúrísítō ri adri ãmbúgu ngá vū drīgé nōgó rī pi drīgé, āzini ngá 'bū gé 'dāá rī pi drīgé.

Cápītā 1-3 agá, Páũlũ ũlũ 'bá Múngú ní ũpēé gí rī pi vé tā, āzini ũlũ tā Múngú ní kòpi pazú ívé ũnjikānyā agásī, ĩri ní kòpi úmúzá ícázú Kúrísítō be ngá ālu ĩrivé drāngará sī rī vé tā, āzini ũlũ ĩrivé íngángará ídri rú drāngará gálésī rī vé tā. Cápītā 4-6 agá, lū 'bá rī pi ní létī kòpi ní ĩ úmúzá ícázú ngá ālu Kúrísítō rú 'bá gá rī.

¹ Ma Páũlũ 'i, Múngú ĩpē ma adrií Kúrísítō Yēsũ vé 'bá áyúáyū ni rú.

Á sī kòkòbì 'dīri sēé 'bá adri 'bá Ēfēsō gá ẹsī 'bā'bée Kúrísítō Yēsũ vé ẹzī nga 'bá rī pi ní.

² Ẹsī múké, āzini tākíri íngápi 'bá Ẹtēpí Múngú vúgá, āzini Úpí Yēsũ Kúrísítō vúgá rī ã adri ĩmi be.

Múngú sē 'bá ní tākíri Kúrísítō ã rú sī

³ Lē 'bá íngúkí 'bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō Ẹtēpí Múngú ri, ĩri ní 'bá ní tākíri sēé adrizú Kúrísítō agá rī sī, Kúrísítō íjī 'bá ní tākíri rī 'bū gélésīla. ⁴ Drīdrī ni, Múngú ní drī 'bū pi gbizú vū be kuyé rī gé, ĩpē 'bá adrií uletere 'bá ívé ni pi rú ũnjikānyā ākó, Yēsũ Kúrísítō ã rú sī. Múngú vé lēngará sī, ⁵ 'dú 'bá 'bāá anji ívé ni pi rú

Yēsũ Kúrísítō ã rú sī, tā ni íbí íngá ĩri ẽ ẹsī agá. ⁶ Lē 'bá íngúkí Múngú ri ẹsī múké ĩri ní 'bāá 'bá ní ãmbúgu tā ĩrivé Mvā ĩri ní lēlé rī ní 'oó 'bá ní rī sī.

⁷ Kúrísítō vé arí dā 'bá tā sī, 'bá drī jezú, trūkí 'bá āní 'bávé ũnjikānyā agásī gí, Múngú vé ẹsī múké rī ã tā sī. ⁸ Múngú ẽ ẹsī ní adrií 'bá ní múké rī sī, sē 'bá ní úmī, āzini tā nīngará. ⁹ Múngú vé tā ándúrú ĩri ní úcí kuú 'í ẹsī agá rī, i'da nóni 'bá ní āmvé. Tā ni íbí íngá ẹsī ni agá, i'da tā rī Kúrísítō ã rú 'bá gá. ¹⁰ Tā Múngú ní ũtī rī, ĩri 'dīni, sá ni kādō ícò, ĩri ímú ngá 'bū gé rī pi íkūnā ngá vū drīgé rī pi be cére vūrā ālu gé, Kúrísítō ri ímú adri kòpi drīgé nī.

¹¹ Múngú ũpē 'bá adrií anji ívé ni pi rú Kúrísítō agá. ũpē 'bá ótú ínogósí í'dóngará gá 'dāá, tā rī pi ĩ nga, sū Múngú ní ũtī rī tīnī. ¹² Múngú 'o tā 'dīri 'dīni, 'bá ẹsī 'bā'bée Kúrísítō drīgé drīdrī rī pi, 'bá íngúkí rí Múngú ri āní. ¹³ ĩmi ní Kúrísítō vé ú'dúkò múké áda rī yī rá rī sī, ú'dúkò múké ĩmi ní ẹ'yī gí 'dīri pa ĩmi nī. ĩmi ní Kúrísítō ri ẹ'yī gí rī sī, sē ĩmi ní Índrī Uletere ĩri ní tā ni ẹzī rī, lūzú kīnī ĩmi 'bá Kúrísítō vé ni. ¹⁴ Tā Múngú ní Índrī Uletere rī sēzú 'bá ní rī, lū 'bá ní uletere 'yozú kīnī, ngá Múngú ní ẹzī ívé 'bá rī pi ní, 'bá ní rií ũtēé rī, ĩri ímú sē 'bá ní rá. Kúru Múngú ri ímú 'bá ní drīwālā sē, 'bá kúru ĩri ĩnjī, āzini 'bá ĩri íngú.

Páũlũ zī Múngú ri

¹⁵ Á yī tā ĩmi ní Úpí Yēsũ ri ẹ'yīzú rī rá, āzini ā yī tā ĩmi ní 'bá Múngú vé rī pi lēzú cére rī rá. ¹⁶ Ú'dú cére má kādō rií Múngú ri zī, ma ri ĩmivé tā lū Múngú ní, ma ri ōwō'dífō sē ĩri ní ĩmi tā sī. ¹⁷ Ma ri Múngú 'bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō vé Ẹtēpí ĩ ní ĩnjī ĩnjī rī zī ĩmi ní, ã sē rí ĩmi ní Índrī tā nīzú nī, ẽ i'da rí ĩmi ní tā Múngú vé rī, ĩmi nīkí rí Múngú ri āní múké múké. ¹⁸ Ma ri Múngú ri zī ĩmi ní, ã zī rí ĩmivé úmī, ĩmi 'bākí rí ẹsī tā áda ĩri ní ĩmi zīzú rī nīzú āní, āzini ĩmi nīkí rí dīngará úmvúlésī ĩmi ní dīzú 'bá Múngú vé rī pi be trū ālu 'dāri āní. ¹⁹ 'Bá lēkí ĩmi nīkí Múngú vé ũkpō ãmbúgu ĩri ní sēé 'bá ĩri ẹ'yī 'bá gí nō'bée ní rī. ũkpō 'dīri ĩri ní áyú ²⁰ Kúrísítō ri

ingazú gōzú ídri rú drāngará gálēsīla rī, sē ĩri úrí ívé drī ěndēpī* gé 'bū gé 'dāá. ²¹ Kúru Kúrísítō ri āmbúgú mālāyíkā rī pi drīgē, índrī ũnjī rī pi drīgē, 'bá tǎimbī sē'bá rī pi drīgē, 'bá ũkpō be rī pi drīgē, āzini 'bá āngū ru'bá rī pi drīgē, adri 'yēná béré āndrū nō'bée drīgē kuyé, ĩri adri āmbúgú cazú lókí ímūpi drīdrī 'dīi rī gé. ²² Múngú 'bā ngá rī pi ārēvú céré ĩri ā pálé gá, Múngú ípē ĩri adrii āmbúgú ngá rī pi drīgē céré 'bá kǎnísā† vé rī pi ní. ²³ 'Bá Kǎnísā vé rī pi ru'bá Kúrísítō vé ni. Kúrísítō ri ězī nga kǎnísā ívé rī agá nī. ĩri ívé ũkpō sē 'bá kǎnísā vé rī pi ní nī.

2

Kúrísítō ri sē 'bā ídri ísú rá

¹ ĩmi ní ándúru Múngú vé tā gāá sī, āzini ĩmi ní rií ũnjīkǎnyā 'oó rī sī, índrī agá, ĩmi āsámvú rará rú Múngú be, ĩmi índrēkí sū 'bá ũdrā'bá gí rī pi tīnī. ² Lókí 'dāri gé, ĩmi rikí tā ũnjī nyōōkú nōri vé rī 'dujú ngaá, ĩmi rikí Sātánā adriipi āmbúgú índrī ũnjī rī pi drīgē rī vé tā 'dujú ngaá. Sātánā ālu ālu 'dīri ri 'bá Múngú ri gā'bá sī rī pi ě mī ũ'bā 'de tā ũnjī agá nī. ³ Ōtú 'bá rikí céré tā 'oó sū 'bá ũnjīkǎnyā 'o'bá rī pi tīnī, 'bá rikí tā ru'bá nōri ní lēé rī pi 'dujú ngaá, āzini tā 'bā ẹsī ní lēé rī 'dujú ngaá. Tā ru'bá nōri vé rī sī, Múngú ā 'a ve 'bá ní ũnjī ũnjī, sū ĩri ā 'a ní veé 'bá uruko ũnjīkǎnyā 'o'bá rī pi ní rī tīnī. ⁴ 'Bo Múngú ní 'bā lēé agaá rá rī sī, 'bā ívé ẹsī ídríkídri agaápi rá rī 'bá ní rá. ⁵ 'Bá ní ũnjīkǎnyā 'oó rī sī, 'bā adrikí dō sū 'bá ũdrā'bá gí rī pi tīnī drāāāsīyā, Kúrísítō sī, índrī agá, 'bá gōkí ícá ídri rú. ĩmi ndrēkí drī ká, ĩrivé ẹsī múké rī sī, pa ĩmi gí. ⁶ Múngú inga 'bā gōō ídri rú Kúrísítō be trú, sē 'bá ní vūrā mužú úrízú Kúrísítō Yēsū be trú ívé mālūngā 'bū gé rī agá. ⁷ Múngú 'o tā 'dīri 'dīni lūzú kīnī, ĩrivé ẹsī múké agaápi rá rī sī, ĩri ímú 'bá ní tā

múké sē, 'bá ní Kúrísítō Yēsū ri ě'yīi gí rī sī. ⁸ Múngú pa ĩmi ẹsī múké ívé rī sī, ĩmi ní Yēsū ri ě'yīi gí rī sī. Tā ni íbī íngá ĩmi vúgá kuyé, Múngú sē ĩmi ní fēfē rú ẹsī múké ívé rī sī. ⁹ Múngú pa ĩmi ẹzī ĩmi ní ngaá rī sī kuyé, 'bá āzi ě íngú rí 'i pangará 'dīri sī ku. ¹⁰ 'Bávé adringará Kúrísítō Yēsū agá nōri, Múngú sē 'bā ícá nóni nī, Múngú sē 'bá ní ídri ú'dí tā múké 'ozú, útú tā múké 'dīri vé tā kú ínogósí, 'bā rikí ngaá mužú.

'Bā ngá ālu Kúrísítō agá

¹¹ ĩmi 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi, lē ĩmi ígákí tā Yāhūdī ĩ íngú'bá ívé ágélé ě tī úlūngará* ā tā sī, 'yo'bá kīnī ĩmi pāgánō, úlūkí ĩmī ágélé ě tī kuyé 'dāri. ¹² Lē ĩmi nīkí amá múké 'yozú kīnī, lókí drīdrī 'dāri gé, ĩmi rikí adrii Kúrísítō ru'bá gá sī rará rú, gūkí ĩmi Múngú vé 'bá Īsērélē vé rī pi āsámvú gé sī āmvé, ĩmi nīkí ũndī Múngú ní rujú 'bá Īsērélē vé rī pi be rī kuyé. ĩmi ní rizú adrizú vū drīgē nōgó rī gé, Múngú adri ĩmivé ni kuyé, āzini ĩmi 'bākí ẹsī drī ni gé kuyé. ¹³ Ándúru ĩmi āsámvú Múngú be rará rú, 'bo nóni Kúrísítō vé drāngará úmú ĩmi ícá ngá ālu Kúrísítō Yēsū be gí, ĩmi ní ĩri ě'yīi gí rī sī, ĩmi nóni Múngú be ĩnyinájá.

¹⁴ Kúrísítō íjī tākíri 'bā āsámvú gé 'bá adri'bá Yāhūdī ku rī pi be, ícá 'bā āsámvú ícá ngá ālu, sē ngūngará ũnjī 'bá ní 'bā acozú rī gō deę rá. ¹⁵ Kúrísítō vé drāngará ímú tǎimbī Yāhūdī rī pi vé ĩ ní 'bá adri'bée Yāhūdī rú ku rī pi gūzú āmvé 'dīri fujú drāá rá. Tā ā pá ĩri ní ímúzú rī, ímú kōpi úmú ícá ngá ālu, íjī tākíri ícá kōpi āsámvú gé. ¹⁶ Kúrísítō vé drāngará peṭi alambaku† sígē rī, úmú Yāhūdī rī pi 'bá Yāhūdī ku rī pi be ícá ngá ālu, sē kōpivé āsámvú Múngú be rī gō ícá múké, sē tā kōpi ní ĩ ngūzú ũnjī rī gō deę rá. ¹⁷ Kúrísítō ímú ú'dúkó múké

* **1:20** 1:20 Drī ěndēpī rī: Drī ěndēpī vé ífifi, ĩri vūrā Múngú vé ĩ ní ĩnjī ĩnjī rī, āzini vūrā ũkpō sēzú rī. † **1:22**

1:22 Kǎnísā: Kǎnísā ri 'bá Yēsū Kúrísítō ri ě'yīi'bá gí rī pi. * **2:11** 2:11 Ágélé ě tī úlūngará: Múngú lū Ābūrámā ní kīnī, anjī āgō Ābūrámā vé rī pi adrikí dō caá ú'dú ārō gí, lē ā úlūkí kōpi ā ágélé ě tī rá, ā lū rí 'yozú kīnī, kōpi anjī Múngú vé ni. 'Bá rī ā'yī dō 'i ágélé ě tī sēé lījī gí, ĩri tǎimbī Mósē vé rī 'du nga. 'Í lā Í'dóngará 17:9-14; Ẹzī 15:1-5. † **2:16** 2:16 Peṭi alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi ri 'bá tā 'o'bá ũnjī rī pi gbā mūsūmārī sī peṭi alambaku sígē, ĩri sá 'du āco kōpi íbī drā ndō, kōpi ízāngā nya ambamba drāngará rī gé.

tākiri vé rī ūlūū ĩmi 'bá adri'bée Yāhūdī rú ku Múngú ri nī 'bá kuyé rī pi ní, āzini 'bā Yāhūdī rú Múngú ri nī 'bá rá rī pi ní. 18 Nóni 'bā Yāhūdī rī pi, āzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ícá ca 'bá Ētēpī Múngú vúgá 'dāá ūkpō Índrí Uleterē ālu ālu 'dīri vé rī sī, āzini tā Kúrísítō ní 'oó 'bá ní rī sī.

19 Nóni ícókí ĩmi zīj jākā ku, āzini ícókí 'yoó kīnī, ĩmi adrikí āngū 'dípáa kuyé 'dīni ku, 'bo ĩmi nóni āngū 'dípáa 'bá Múngú vé rī pi be trū, āzini ĩmi nóni anji Múngú vé ni ĩrivé 'bētī āsámvú gé.

20 ĩmi adrikí sū jó ĩ ní sīj rī tīnī, nēbī rī pi, Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi be, kōpi írā anji ĩ ní ūtīj í 'dózú jó sīzú ānī rī tīnī, Kúrísítō Yēsū ri ívé rī írā sēepi jó rī ní pá tuzú ānī ūkpó ūkpó rī. 21 'Bá Yēsū ri ẹ'yī 'bá gí rī pi úmúkí ĩ ícá ngá ālu Yēsū be, kōpi gōkí ícá Jó uleterē Úpí vé ni. 22 ĩmi 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku 'dī'bée, Kúrísítō úmú ĩmi ícá Yāhūdī rī pi be ngá ālu, ĩmi adrikí rí vūrā Índrí Múngú vé rī ní adrizú ni.

3

Páulū ūlū ú 'dúkó múké Múngú vé rī

1 Ma Páulū 'i, 'bekí ma jó rizú āngū ū'yīzú rī agá, má ní ú 'dúkó múké Kúrísítō Yēsū vé rī ūlūū ĩmi 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní rī ā tā sī.

2 Ádarú ĩmi yīkí rá, ẹsī múké Múngú vé rī sī, sē má ní ẹzī rizú ú 'dúkó múké rī ūlūzú ĩmi ní ānī. 3 Múngú i'da tā 'í ní ūtīj kuú mūdūmūdū rú rī má ní, sū má ní sīj kōkōbī drīdrī rī agá ẹlīnā rī tīnī. 4 ĩmi kádō kōkōbī rī lāá, ĩmi nī áamá uleterē 'yozú kīnī, á nī tā Kúrísítō vé Múngú ní ūtīj kuú mūdūmūdū rú rī rá. 5 Múngú i'da tā 'í ní ūzūj kuú mūdūmūdū rú 'dīri 'bá ọtū drīdrī 'dā'bée ní kuyé, 'bo nóni i'da tā rī 'bá Yēsū Kúrísítō vé áyúāyū uleterē rī pi ní, āzini nēbī rī pi ní Índrí Uleterē rī vé ūkpō sī. 6 Tā ĩ ní ūzūj kuú mūdūmūdū rú rī, ĩri 'dīni, 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ẹ'yīkí ú 'dúkó múké rī rá, kúru kōpi ímú ĩ úmú ícá ngá ālu Yēsū be. Tā 'dīri sī, kōpi Yāhūdī rī pi be, kōpi céré tā múké Múngú ní lēé sēé ívé 'bá rī

pi ní rī ịsú rá. Kōpi drīlé múké Múngú ní ẹzī Kúrísítō Yēsū ā rú sī 'dīri ịsú Yāhūdī rī pi be trū ālu.

7 Ẹsī múké Múngú vé rī sī, sē má ní fēfē rizú ú 'dúkó múké rī ūlūzú, āzini sē má ní ūkpō ẹzī rī ngazú nī. 8 'Bá Múngú vé rī pi āsámvú gé, má adri dō kōpivé ūdū* drāāāsīyā, Múngú vé ẹsī múké rī sī, ĩpē ma ú 'dúkó múké Kúrísítō vé tā be agaápi rá rī ūlūū 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní. 9 Múngú ngá rī pi ārēvú gbiipi céré rī ĩpē ma nī, má ūlū rí tā 'í ní ọtū ūtīj mūdūmūdū rú rī. 10 Múngú lē ívé úmī tā 'ozú rī lūú mālāyíkā 'bū gé 'dāá rī pi ní, āzini Índrí ūnjí rī pi ní. Kōpi ímú tā 'dīri ndre lókí Yāhūdī rī pi ní ĩ úmúzá 'bá Yāhūdī ku rī pi be trū ívé kánísā agá rī gé. 11 Múngú ūtī tā 'dīri ọtū ịnógósí, tā 'dīri nga 'i fūú tī ni gé gí, Kúrísítō Yēsū 'bávé Úpí 'du tā ni ngaá nī. 12 'Bá ní adrií Yēsū Kúrísítō agá, āzini 'bá ní ĩri ẹ'yīj gí rī sī, ĩri 'bá ní drīwālā sē, 'bā fi mụzú Múngú ẹndrētī gé 'dālé ūrī ākó. 13 Á mā ĩmi drī ĩrī sī, ĩzāngā má ní nyaá ĩmi tā sī rī sī, lē ĩmī ẹsī ā adri ĩzāngā sī ku, ĩzāngā má ní nyaá 'dīri sē Múngú ri ĩmi íngú ānī.

Páulū zī Múngú ri 'bá Ēfēsō vé rī pi ní

14 Má kádō rīi tā Múngú ní 'oó 'dī'bée ūsūj, ma ri kūmūcí ūtī, ma ri 'bá Ētēpī ri zī. 15 Ma ri Múngú ri zī, Múngú ri Ētēpī 'bá céré pi vé ni, 'bá 'bū gé rī pi vé ni, āzini 'bá vū drīgé rī pi vé ni. 16 Ma ri Múngú 'bá Ētēpī dīpi pōwūpōwū rī zī, ĩrivé Índrí ā sē rí ĩmi ní ūkpō ĩmivé ẹsī agá, 17 ānī Kúrísítō ẹ ịsú rí vūrā fizú adrizú ĩmī ẹsī agá, ĩmi ní ĩri ẹ'yīj gí rī sī. Ma ri Múngú ri zī ĩmi ní, ĩmi lēkí rí Kúrísítō ri ẹsī be céré, ā sē rí ĩmi tukí rí pá ūkpó ūkpó. 18 Lē ĩmi ịsúkí úmī tā nīzú ámázú, sū 'bá Múngú vé rī pi ní ịsú rī tīnī, ĩmi nīkí rí lēngará Kúrísítō ní ĩmi lēzú ambamba 'dīri áamá ānī. 19 Á lē ĩmi nīkí tā Kúrísítō ní ĩmi lēzú ambamba 'dīri, lēngará 'dīri ícókí ū'bīj bā ku. ĩmi nīkí dō lēngará 'dīri rá, ĩmi adri tā be pīrī, sū Múngú vé rī tīnī.

* 3:8 3:8 Má adri dō kōpivé ūdū: Páulū átá tā 'dīri 'dīni, ā 'diātāsīyā ọcū 'bá Yēsū ā pámvú ūbī 'bá rī pi. 'í lā búkū Ẹzī vé rī. Ẹzī 8:1-3.

²⁰ Lē ē íngúkí Múngú ũkpō be riipi ězì ngaápi 'bá rù' 'bá gá rī, ĩri ícō tā ārevú 'o aga, tā 'bá ní zì, āzini 'bá ní rií ũsũ rī pi drīgē sī céré. ²¹ Lē 'bá kánisā vé rī pi ē íngúkí Múngú ri, ē íngúkí Kúrísítō Yēsũ ri, āzini úyú drīdrī 'dīlé rī pi ē íngúkí Múngú ri mužú 'dáni'dáni! Āmīnā.

4

Adringárá trú Kúrísítō agá rī

¹ 'Yíkí ma jó āngũ ũ'yízú rī agá, má ní ězì Úpí vé rī ngaá rī sī, á mā ĩmi drī ĩrī sī, lē ĩmi 'okí tā múké ni pi mužú áyu, ā'diātāsīyā Múngú zì ĩmi adrii 'bá ívé ni pi rú. ² Lē ĩmi íngúkí ĩmi ku, ĩmi adrikí tā be mādā. ĩmi 'dukí tā rī mužú ésí be mādā, ĩmi 'dukí tā rī ngaá ĩmi āsámví gé sī lēngárá sī. ³ Lē Índrī Uleteré rī ā úmú ĩmi adrii ngá ālu, ĩmi adrikí tā be kírí ĩmi āsámví gé sī. ⁴ ĩmi úmúkí ĩmi céré ícá rù' 'bá ālu gí, Índrī ĩmi ní řsú rī, ĩri ālu ālu 'dīri, Múngú zì ĩmi céré, ĩmi 'bákí rí ésí tā drīdrī 'dīlé rī ũtēzú. ⁵ Úpí ri 'yéná ālu, ě'yīngárá ri ālu, bātízīmũ ri ālu, ⁶ Múngú ri 'yéná ālu, ĩri Ētēpi 'bá rī pi vé ni céré, ĩri āmbúgú 'bá drīgē céré, ĩri ri 'bá áyú céré ri ězì nga, ĩri ri adri 'bá agásí céré.

⁷ 'Bo Kúrísítō sē 'bá ālu ālu ní fēfē ívé ésí múké vé rī ězì ngazú āní 'í ní. ⁸ Tā ĩ ní sī Búkũ Múngú vé rī agá rī kīnī,

“Kā tuú mužú urugégé 'dāá,
jì ívé ari'ba rī pi mužú ĩndī,
í'dú ngá kárakarā awaá ívé 'bá rī pi ní.”

⁹ Tā ĩ ní 'yoó kīnī, tu mužú urugégé 'dīri vé ífífí ā'di? ĩri lũ 'yozú kīnī, drīdrī ni, Kúrísítō ímú adrii vũ drīgē nōgó, vudrī ni gé, ĩri ní kúru mužú mužú 'bũ gé 'dāá.

¹⁰ 'Bá ímúpi vũ drīgē nōgó rī, ĩri 'bá ālu ālu ngaápi mužúpi urugégé 'bũ gé 'dāá rī 'i, ĩri ímú adri āmbúgú ngá rī pi drīgē céré.

¹¹ Kúrísítō ũpē 'bá rī pi ā urukọ adrii 'bá áyúáyũ ni pi, urukọ'bée nēbī, urukọ'bée 'bá Kúrísítō vé tā ũlũ' 'bá Kúrísítō ri ě'yī' 'bá kuyé rī pi ní ni pi, urukọ'bée vé ězì adrizú atala* rú, urukọ'bée 'bá āngũ

ímbá' 'bá ni pi. ¹² 'Bá 'dī'bée vé ězì, kọpi ri 'bá Múngú vé rī pi ímbá, kọpi ā ngakí rí ězì Kúrísítō ní, kọpi ā adrikí rí ũkpó ũkpó ívé ě'yīngárá agá, kọpi ā úmúkí rí ĩ adrii rù' 'bá ālu Kúrísítō vé ni, ¹³ cīngbá 'bá ní 'bá úmúzá ícázú ngá ālu, 'bá ní Múngú Mvọpi ri ě'yīzú, āzini 'bá ní ĩrivé úmī 'duzú tā ngazú, 'bá adrikí rí ũkpó ũkpó 'bávé ě'yīngárá agá, tā céré sī, 'bá adrikí rí sũ Kúrísítō tīnī.

¹⁴ Lē 'bá rikí tā 'oó sũ anjīnā nyírīnā rī pi tīnī ku. Lē 'bá āngũ ímbá' 'bá ũnjō sī rī pi vé ímbángárá ā ri ĩmī úmī újā sũ ũlī ní rií kúlúmgba úvī yī drīgē sī ngálá ngálá rī tīnī ku. ¹⁵ Ngá múké rī, lē 'bá lēkí 'bá lēlē, 'bá átákí tā áda 'bá āsámví gé sī áyu, 'bávé ě'yīngárá ā mba rí ícá ũkpó ũkpó Kúrísítō adriipi kánisā drīgē rī agá. ¹⁶ Kúrísítō úmú 'bá céré 'i rù' 'bá gá, sũ ĩgélé āndīāndí rī pi ní ĩ úmú adrii rù' 'bá ālu gé rī tīnī. ĩgélé āndīāndí 'dī'bée ngakí dō céré ězì mužú múké, kọpi ĩ lēlē, ĩri sē rù' 'bá rī mba ícá ũkpó ũkpó.

Ēsī újángárá

¹⁷ Úpí ā rú sī, á lē 'yo ĩmi ní 'dīni, lē ĩmi rikí adrii sũ págánō tā nī' 'bá ku rī pi tīnī ku. ¹⁸ Ōzúkí kọpívé úmī tā nīzú rī gí, kọpi gúkí ĩ rará rú ídri Múngú ní sēé rī agásí, ā'diātāsīyā kọpi gákí Múngú vé tā sī, kọpi ē drī ũkpó ũkpó. ¹⁹ Tā rī dō múké yā, dō ũnjí yā, kọpi ũsúkí ku. Kọpi lēkí tā drīnjā sēepi ni 'oó mužú áyu, āzini kọpi ri tā āzāvũ rú ni pi ęndī 'o mužú dī dī.

²⁰ 'Bo tā Kúrísítō vé ĩ ní ímbá ĩmi ní rī adri 'dīni kuyé. ²¹ Ádarú ĩmi yíkí Yēsũ vé tā rá, āzini ímbákí ĩmi ní tā áda Yēsũ vé rī rá. ²² Ímbákí ĩmi kīnī, lē ĩmi kukí létī ũku ándúru ĩmi úbēpi fiipi ũnjīkányā 'ozú 'dāri āní, lē ĩmi kukí tā ándúru ĩmī mī ũ'bāápi, ĩmi iza'bée izaza rī pi āní.

²³ Ímbákí ĩmi kīnī, lē ĩmivé yīkī tā 'ozú rī ā újā 'i ícá ú'dí. ²⁴ Lē ĩmi újákí ĩmivé adringárá ícá ú'dí sũ Múngú ní ĩmi gbíi sũ 'i tīnī rī tīnī, ádarú ĩmi adri tā be pīri, āzini uleteré.

²⁵ Kúru lē 'bá ālu ālu ā ku ũnjō āní, lē ā átā tā áda rī áyu 'i ōgũpīi Yēsũ ri ě'yī' 'bá

gí rī pi ní, ā'diātāsīyā 'bá úmúkí 'bâ céré adrií rú' 'bá ālu Kúrísítō vé ni gí. ²⁶ "Īmî 'a ve dō gí, ā sē ĩmi fií ũnjĩkānyā 'oó ku." Īmî 'a ve dō gí, lē ĩmi kukí 'a vengará 'dĩri ā ca ũtú ní 'dengará gá ku. ²⁷ 'A vengará ri sē ādróko† ri vūrā ĩsú úrízú ĩmî ésí agá. ²⁸ 'Bá āzi dō ĩmi āsámvú gé 'dĩgē ũgú rú, lē ā ku ũgū ā vúgú āní. Lē ā nga ězī 'i drī sī, ē ĩsú rí ngá, ā ko rí 'bá ngá ākó rī pi ē ĩzā āní.

²⁹ Lē átángá ũnjí ē ĩfū ĩmi tị gé sī ku, 'bo lē ĩmi átákí tā múké 'bá rī pi ē ĩzā koópi ni áyu, ā ko rí 'bá tā rī yì' 'bá rī pi ē ĩzā. ³⁰ Lē ĩmi sēkí Múngú vé Índrí Uleterē rī ní ĩzāngā ku, Múngú sē ĩmi ní Índrí Uleterē rī, ā nĩkí rí ĩmi áamá āní kínĩ, ĩmi 'bá ívé ni, cazú ũ'dú 'i ní úmvúlésĩ ĩmi oyuuzú ũnjĩkānyā agásĩ rī gé. ³¹ Ésí ũká ũká rī, ũ'dúkó āsĩrā rú rī, jĩkó rī, āwāngará āsámvú gé sī rī, u'dangará rī, āzini tā ārēvú céré rií 'olé ũnjí ũnjí rī pi, lē ĩmi kukí āní. ³² Lē ĩmi adrikí múké ĩmi āsámvú gé sī, ĩmi lēkí ĩmi lēlē, ĩmi trūkí ĩmi ōgūpĩ ĩmi 'o' 'bá ũnjí rī pi, sū Múngú ní ĩmi trúú Kúrísítō vé tā sī rī tịni.

5

Lē ĩmi adrikí sū Múngú ní lēē rī tịni

¹ Lē ĩmi 'okí tā pịrị sū Múngú ní 'oó rī tịni, ā'diātāsīyā ĩmi anji Múngú vé ĩri ní lēlē ni pi. ² Lē ĩmi lēkí ĩmi lēlē, sū Kúrísítō ní 'bâ lēē rī tịni, adi 'i sēē drāā rōbōṅṅō rú 'bâ tā sī, sē Múngú adri āní āyĩkō sī.

³ ĩmi anji Múngú vé ni, lē ĩmi 'bākí ōwũ āluṅáni ku, ĩmi 'okí tā āzāvũ rú ni ku, ĩmi 'bākí ésí āmbúgú ngá drĩgē ku, ā'diātāsīyā anji Múngú vé uleterē rī pi 'okí tā ũnjí 'dĩ'bée ku. ⁴ Lē ĩmi rikí átángá ũnjí ũnjí ni pi átá ĩmi āsámvú gé sī ku, dōku ĩmi rikí tā azakaza vé ni pi átá ku, dōku ĩmi rikí átángá rií átá áví agá ũnjĩkānyā íjipi ni pi átá ku. Tā 'dĩ'bée adri múké ku. Ngá múké rī, lē ĩmi rikí ōwō'difō sēē Múngú ní. ⁵ ĩmi nĩkí rá, 'bá riipi ōwũ 'bāāpi mụpị bādārú, āzini

riipi tā ũnjí 'oópi, ésí 'bāāpi āmbúgú ngá drĩgē rī, 'bá 'dĩri ri ngá ĩ ní údé múngú rú ni ĩnjĩ, ícō fií mālūngā Kúrísítō pi vé Múngú be rī agá ku. 'Bá ésí 'bāāpi ngá drĩgē āmbúgú rī, ĩri ri ngá vũ drĩgē nōgō rī ĩnjĩ múngú rú.

⁶ Lē 'bá āzi ā ri átángá azakaza vé ni átá ĩmî mị ũ'bázú ku, ā'diātāsīyā tā 'dĩni 'dĩ'bée sē Múngú ri 'bá tā 'o' 'bá drī ũkpó sī 'dĩ'bée ĩrĩṅā rá. ⁷ Lē ĩmi fikí tā 'bá 'dĩ'bée ní rií 'oó rī 'oó ĩndĩ ku.

⁸ Ándúrú ĩmi rikí adrií ĩnịṅá agá, 'bo nóni ĩmi ũtụṅá agá, ā'diātāsīyā ĩmi úmúkí ĩmi ícá Úpí Yēsũ Kúrísítō be trụ ngá ālu gí. Kúru lē ĩmi adrikí sū 'bá adri' 'bá ũtụṅá agá rī pi tịni. ⁹ 'Bá adri' 'bée ũtụṅá agá rī pi, kōpị ri tā múké 'o, tā pịrị 'o, āzini tā áda 'o.

¹⁰ Lē ĩmi nĩkí tā Úpí ní āyĩkō sēēpi rī. ¹¹ Lē ĩmi fikí tā ězī ākó ĩ ní rií 'oó ĩnịṅá agá rī pi 'oó ku, lē ĩmi 'i' 'dakí tā 'dĩ'bée āmvé kínĩ, tā 'dĩ'bée ũnjí. ¹² Tā ũnjí 'bá Múngú ri nĩ' 'bá kuyé rī pi ní rií 'oó kırı kırı 'dĩ'bée, ā rikí tā ni 'bāā tị gé ku, ĩri drĩṅá sē. ¹³ 'Bo ũtụṅá agá, tā ũnjí rī pi céré índré ku uleterē, ¹⁴ ā'diātāsīyā ũtụṅá ri sē ĩ ngá rī pi ārēvú ndre céré uleterē. ĩ ní 'yozú āní kínĩ,

"Mí riipi ũ'dú koópi rī, lē mī íngá urụ, mī 'bá drāāpi gí rī, lē mī ídrí gōō ídri rú ũzi, Kúrísítō ri ímụ dī mī drĩgē ũtụṅá rú."

¹⁵ ĩmi kādō rií adrií, lē ĩmi adrikí mị be kowụ, lē ĩmi ā adrikí sū 'bá tā nĩ' 'bá ku rī pi tịni ku, lē ĩmi adrikí úmĩ be. ¹⁶ ĩmi ĩsúkí dō drĩlé múké tā 'ozú ni gí, lē ĩmi 'okí tā múké ni pi mụzú áyu, ā'diātāsīyā lókí nōri, ĩri lókí ũnjí. ¹⁷ Lē ĩmi adrikí azakaza rú ku, lē ĩmi nĩkí tā Úpí ní lēē ĩmi 'okí rī. ¹⁸ Ā mvúkí íwá ĩmērēzú bādārú ku, ē iza rí ĩmivé adringará ku, ngá múké rī, lē Índrí Uleterē rī ā ású ĩmi nĩ. ¹⁹ ĩmi kádō ĩmi úmú vūrā ālu gé, lē ĩmi ngokí úngó Sāwúmā vé rī pi, ĩmi ngokí úngó Múngú ā rú sī. Lē ĩmi ngokí úngó Úpí Múngú ri ĩnjĩzú ésí be céré. ²⁰ ũ'dú céré, lē ĩmi sēkí ōwō'difō 'bá Ētēpị Múngú ní tā céré ĩri ní

4:26 4:26 Sāwúmā 4:4 † 4:27 4:27 Ādróko: Ādróko vé rú Sātánā 'i, ĩri āmbúgú índrí ũnjí rī pi drĩgē, gā tā Múngú vé ri 'dugá ngagá sī 'bū gé 'dálé. Múngú ídró ādróko ri índrí ũnjí rī pi be 'bū gé 'dāāsī nĩ. 'Í lā l'dangará 12:7-9.

'oó ĩmi ní rĩ sī, 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ā rú sī.

Ūkú rĩ pi ĩvé āgō rĩ pi be

²¹ Lē ĩmi adrikí yingará sī ĩmi āsámvú gé sī, ā'diātāsīyā ĩmi 'dĩri ri Kúrísítō ri ĩnjĩ. ²² Lē ūkú rĩ pi ā yíkí ĩvé āgō rĩ pi ē tị yiyi, sū kōpi ní Úpí ē tị yiyi rĩ tịni. ²³ Ā'diātāsīyā ágó ri āmbúgú ūkú drĩlé gá nĩ, sū Kúrísítō ní adrii āmbúgú kánisā drĩlé gá rĩ tịni, Kúrísítō ri 'bá rĩ pi pa ĩvé ũnjĩkányā agásĩ nĩ. ²⁴ Kúru lē ūkú rĩ pi ā yíkí ĩvé āgō rĩ pi ē tị yiyi tā céré sī, sū kánisā ní Kúrísítō ē tị yiyi rĩ tịni.

²⁵ Lē āgō rĩ pi ā lēkí ĩvé ūkú rĩ pi lēlē, sū Kúrísítō ní 'bá kánisā vé rĩ pi lēē, ĩri ní 'i adrii sēē drāá kōpi ā tā sī rĩ tịni, ²⁶ 'bá kánisā vé rĩ pi ā adrikí rí uletere, ā ũjĩ rí 'bá kánisā vé rĩ pi adrii ũnjĩkányā ākó, ú'dúkó múké rĩ ā ũjĩ rí 'bá kánisā vé rĩ pi ícá uletere. ²⁷ Kúrísítō vé drāngará sī, 'du 'bá kánisā vé rĩ pi 'bāá 'bá ívé ni, adi 'i sēē drāá, 'bá kánisā vé rĩ pi ā adrikí rí uletere, tā ākó, āzāvū ākó, ũnjĩkányā ākó, tā āzi ākó. ²⁸ Kúru lē āgō rĩ pi ā lēkí ĩvé ūkú rĩ pi lēlē, sū kōpi ní ĩ rú' 'bá lēē rĩ tịni. 'Bá rĩ lē dō ívé ūkú lēlē, 'bá 'dĩri lē 'i rú' 'bá lēlē. ²⁹ 'Bá āzi āluṅáni 'i rú' 'bá gāápi sī ni 'dāáyo, ĩri sū 'i rú' 'bá gá sūsū, ĩri ĩ rú' 'bá ũtētē, sū Kúrísítō ní 'bá kánisā vé rĩ pi ũtēē rĩ tịni. ³⁰ 'Bā 'bá Kúrísítō vé ni, 'bā ĩrivé rú' 'bá ĩgélé.

³¹ Sīkí Búkū Múngú vé rĩ agá kīnĩ, "Tā 'dĩri sī, 'bá ágó ri ívé étépì ku, ĩri ívé éndrèpì ku, kōpi ĩ úmú ūkú ni be, 'bá ĩrĩ 'dĩ'bée ĩ úmú adri rú' 'bá ālu." ³² Átángá 'dĩri mbamba, ícá fií 'bá āzi drĩgé múké ku, 'bo á lē tā 'dĩri vé ífífí ũlūú uletere, átángá 'dĩri lū kpá tā Kúrísítō pi vé 'bá kánisā vé rĩ pi be rĩ. ³³ Kúru lē 'bá ālu ālu ā lē ívé ūkú sū 'i ní 'i rú' 'bá lēē rĩ tịni, āzini lē ūkú rĩ ē ĩnjĩ ívé ágó ĩnjĩnjĩ.

6

Anjĩná rĩ pi vé tā 'bá ĩ tị' 'bá rĩ pi be rĩ

¹ Anjĩná rĩ pi, lē ĩmi 'dukí tā ĩmi étépì vé rĩ, āzini ĩmi éndrèpì vé rĩ ngaánga, ā'diātāsīyā ĩmi 'okí dō 'dĩni, ĩri múké.

² "Lē mí ĩnjĩ mí étépì pi mí éndrèpì be ĩnjĩnjĩ," Tāimbí ālu rĩ 'dĩni, Múngú kīnĩ, 'bá rĩ 'du dō tā rĩ ngaá sū 'dĩri tịni, ĩri tā múké ísú rá. ³ "Mí ĩnjĩ dō mí étépì pi mí éndrèpì be ĩnjĩnjĩ, mí drĩlé ri adri múké, mi adri ílí be āco vū drĩgé nōgó."

⁴ ĩmi anjĩ étépìjĩ, lē ĩmi átákí átángá anjĩná rĩ pi ní ú' 'dukó ũkpó ũkpó ni sī ku, ĩmi ímbákí kōpi létì múké sī, ĩmi ũlúkí tā Úpí vé rĩ kōpi ní.

Túgērĩ rĩ pi 'bá ambugu ĩ drĩlé gá rĩ pi be

⁵ ĩmi túgērĩ rĩ pi, lē ĩmi yíkí 'bá ambugu ĩmi ní rií èzì ngaá kōpi ní vū drĩgé nōgó rĩ pi ē tị yiyi, āzini lē ĩmi rukí kōpi ruru. Lē ĩmi ngakí kōpi ní èzì rĩ èsì be céré, sū ĩmi ní ngaá Kúrísítō ní rĩ tịni. ⁶ ĩmi ngakí èzì rĩ ũkpō sī, ā adri 'yozú kīnĩ, 'bá ĩmi ní rií èzì ngaá kōpi ní rĩ pi ní rií mì 'bāá ĩmivé èzì ndrezú gōgō rĩ sī ku, ĩmi ngakí èzì rĩ, sū túgērĩ Kúrísítō vé ni pi tịni, lē ĩmi ngakí èzì rĩ, sū Múngú ní lēē rĩ tịni. ⁷ ĩmi ngakí èzì rĩ èsì be céré, sū ĩmi ní rií ngaá Úpí ní rĩ tịni, adri 'yozú kīnĩ, sū ĩmi ní rií ngaá 'bá áda ní rĩ tịni ku, ⁸ ā'diātāsīyā ĩmi nĩkí rá, 'bá rĩ dō túgērĩ yā, adri dō túgērĩ ku yā, èzì múké ĩri ní ngaá rĩ sī, Úpí ri ĩri ũfē rá.

⁹ ĩmi 'bá ambugu túgērĩ rĩ pi ní rií èzì ngaá ĩmi pálé gá rĩ pi, lē ĩmi rukí ĩmivé túgērĩ rĩ pi múké létì ālu ālu 'dĩri sī, ā 'okí kōpi ũnjĩ ku. Lē ĩmi ĩmgbèkí kōpi ē mì ku, lē ĩmi nĩkí áamá múké 'yozú kīnĩ, ĩmi céré ri èzì nga Múngú 'bávé āmbúgú 'bū gé 'dāá rĩ ní, ĩri éndrètì gé, 'bá rĩ pi céré trōtrō.

Ngá Múngú vé è'dì 'dizú ādróko be rĩ.

¹⁰ Átángá rĩ ā ũdũ kīnĩ, lē ĩmi adrikí ũkpō ũkpó Úpí vé ũkpō agaápi rá rĩ sī. ¹¹ Lē ĩmi úsúkí ĩmi ngá Múngú vé è'dì 'dizú rĩ pi sī, ĩmi ndèkí rí ādróko riípi mì ũ'bāápi rĩ ānĩ. ¹² È'dì 'bá ní rií 'dij rĩ, 'bá 'dìkí 'bá áda pi be ku, 'bā ri è'dì rĩ 'dì índrĩ ũnjĩ ũkpō be āngū rú' 'bá rĩ pi be, índrĩ ũkpō be adri' 'bá ĩnjĩná agá rĩ pi be, āzini índrĩ ũnjĩ ũkpō be uru 'dāá rĩ pi be. ¹³ Kúru lē ĩmi úsúkí ngá Múngú vé

ĕ'dī 'dizú rī pi ĩmî rụ'báná gá, ú'dú ādróko ní ĩmúzú ĕ'dī 'dizú ĩmi be rī gé, ĩmi tukí rí pá ũkpó ũkpó, ĕ'dī rī kādō deé, ĩmi áwíkí rí pá tuú kuú ũkpó ũkpó. ¹⁴ Lē ĩmi tukí pá ũkpó ũkpó, ĩmi ũ'yīkí gō tā áda vé rī ĩmi úpílẹ́ gá títí, ĩmi útúkí rí ĩmi kú ũrē ĕ'dī 'dizú ādróko be, āzini ĩmi ũ'yīkí aya kpọ̀ọ̀'bu tā pịrị vé rī ĩmi bēdrī gé, ĩmi ũtēkí rí ĩmî rụ'báná ānī. ¹⁵ ĩmi adrikí ũrē muú ú'dúkọ múké tākíri vé rī ũlūú, sū ĩmi ní ngá pá gá úsú muúú ānī ĕ'dī 'dizú rī tịni. ¹⁶ ĩmi ĕ'yīkí Múngú ri, ā adri rí ĩmi ní sū kúkúrúkú tịni, ā úgbú rí í'yé ādróko vé ācí ācí rī ĩmî rụ'báná gá sī rá. ¹⁷ Lē ĩmi rụkí pangará rī vé tā títí, sū ĩmi ní sǎpú aya rú rī úsú ĩmi dríge rī tịni, āzini lē ĩmi rụkí ìlì āco Índrí Uleteré vé rī ĩmi dríge, ìlì āco 'dīri, ĩri ú'dúkọ Múngú vé rī.

¹⁸ Lē ĩmi zíkí Múngú ri sá be céré ũkpó Índrí Uleteré rī vé rī sī, lē ĩmi adrikí mī be kọwụ, āzini lē ĩmi zíkí 'báná Múngú vé rī pi ní céré lẹtị be āndiāndí muúú ũdū ākó. ¹⁹ ĩmi zíkí kpá má ní Múngú ri ĩndī, Múngú ā sē rí átángá pịrị má tị gé, mà ũlū rí ú'dúkọ múké Múngú vé rī 'báná rī pi ní ũrī ākó, kọpi ā nīkí rí ĩrivé tā múké. ²⁰ Ā 'bekí dō má jó āngū ũ'yīzú rī agá má ní ú'dúkọ múké rī ũlūú rī ā tā sī drāāsiyā, lē ĩmi zíkí má ní Múngú ri, mà ũlū rí ú'dúkọ múké rī muúú drīdrī ũrī ākó, sū má ní lēé rī tịni.

Páulū vé mōdó sēlé ũdū gé rī

²¹ Má édrípì Tūkíkō má ní lēélē, ĕzì ngaápi éṣì ālu sī Úpí ní rī, ĩri mávé tā ũlū ĩmi ní nī, ĩmi nīkí rí mávé adringará, āzini ĕzì má ní rií ngaá rī. ²² Tā ā pá má ní lēzú ĩri pēzú muúú ĩmi vúgá 'dílé rī, ĩri 'dī, ĩmi nīkí rí tā 'báná dríge bēnī, ā mu rí ĩmî éṣì ímbá, ĩmi adrikí rí ũkpó ũkpó.

²³ Má édrípì má ọmvúpì, 'báná Ẹtẹpì Múngú, āzini Úpí Yēsū Kúrísítō ā sē ĩmi ní tākíri, lēngará, āzini ĕ'yīngará. ²⁴ Éṣì múké Múngú vé rī ā adri 'báná céré 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ri lē'báná muúú ũdū ākó rī pi ē éṣì agá.

Kòkòbì Páulū ní sī sēé 'bá Pīlípóyī vé rī pi ní rī Tā búkū rī vé rī ā ūlūngará

Kūrú Pīlípóyī vé rī āngū Mākēdōniyā vé rī agá, Mākēdōniyā ri āngū Gīrīkī vé rī agá, wòókò úrúlé rú rī gé. Páulū sē tí Múngú vé rī kūrú Pīlípóyī vé rī agá (Ẹzì 16). Í'dó kánisā 'dālé. Ílì kárakarā ā vùdrì gé, gòkí Páulū ri 'beé jó āngū ũ'yīzú rī agá. 'Bá kánisā Pīlípóyī vé rī agá rī pi sēkí Páulū ní mūfēngā. Páulū sī kòkòbì 'dīri sēé òwò'dífò sēzú kòpi ní.

Kòkòbì rī agá, 'yo Kūrīsītīyānī rī pi ní kīnī, 'í ru drāngará ku. Gò kòpi ē ẹsì ímbá kīnī, 'bá rī pi dō ri kòpi ọcū ũnjí ũnjí, lē kòpi ā tukí pá títì ívé ẹ'yīngará agá. 'Yo kòpi ní kīnī, lē kòpi ē íngúkí í ku, kòpi ā adríkí ẹsì be mādā, sū Kūrīsítō vé rī tìni. Lū kòpi ní kīnī, kòpivé adringará Kūrīsítō agá 'dīri, Múngú sē kòpi ní nī. Kúru gò 'yoó kòpi ní kīnī, 'bá ũnjó rú rī pi ri āngū ímbá 'yo kīnī, mēre Yāhúđí rī pi ní ríí 'duyí ngáá rī, Múngú lū kòpi ní nī. 'Bo lē kòpi ā 'dukí 'bá ũnjó rú 'dī'bée vé tā ngáá ku.

1 Ma Páulū 'i, 'bá ìrìtrò Tīmōtéyō be átí'bá Kūrīsítō Yēsū vé ni, á sī kòkòbì 'dīri sēé 'bá Yēsū ri ẹ'yī'bá gí, adrí'bá kūrú Pīlípóyī vé rī agá rī pi ní, drīkoma rī pi ní, āzini dīkòñí rī pi ní. 2 Ẹsì múké āzini tākíri 'bá Ẹtẹpì Múngú vé rī, āzini 'bávé Úpí Yēsū Kūrīsítō vé rī ā adrí ìmi be.

Páulū zì Múngú ri 'bá Pīlípóyī vé rī pi ní

3 Sā céré má kādō ríí ìmi tā ũsūú, má ri Múngú ní òwò'dífò sē. 4 Ụ'dú céré má kādō ríí Múngú ri zìí ìmi ní, ma ri zì áyīkò be má ẹsì agá, 5 ā'diātāsīyā má ní rizú ụ'dúkọ múké Kūrīsítō vé rī ũlūngará gá, ìmi ríkí ma ẹtíí nī, í'dózú ụ'dú ìmi ní ẹsì újázú rī gé 'dāá, cīngbá āndrū sī. 6 Á nī áamá múké 'yozú kīnī, Múngú í'dó ríí tā múké 'oó ìmí ẹsì agá gí, ìri tā múké 'dīri

'o muzú ìmí ẹsì agá dīí dīí, cīngbá ụ'dú Kūrīsítō Yēsū ní ìgòzú rī gé.

7 Á lē ìmi ambamba, ìri pìrì má ní rizú ìmi tā ũsūzú 'díní ānī. 'Yīkí ma jó í ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá, má ní ụ'dúkọ múké Kūrīsítō vé rī ũlūú 'yoó kīnī, ìri tā áda rī ā tā sī, 'bá ālēkí ẹsì múké Múngú vé rī ìmi be trù. 8 Múngú nī rá 'yozú kīnī, ádarú á lē ìmi ambamba, sū Kūrīsítō Yēsū ní ìmi lēé rī tìni.

9 Ma ri Múngú ri zì ìmi ní, lē Múngú ā sē ìmi lēkí ìmi lēlé ìmi āsámvú gé sī, ā sē ìmi ní tā nīngará, ìmi áamá rí tā múké pi āsámvú tā ũnjí be rī ānī, 10 ā sē rí ìmi ìpēkí rí tā pìrì rī áyu, ìmi adríkí rí ule, ũnjīkányā ākó, cīngbá ụ'dú Yēsū Kūrīsítō ní ìgòzú rī gé. 11 Yēsū Kūrīsítō ā sē ìmi adríkí 'bá tā 'o'bá pìrì ni pi, ē íngúkí rí Múngú ri, āzini ē ìnjīkí rí ìri ānī bēnī.

Páulū vé 'yīngará

12 Má ẹdrípìí má ọmvúpìí má ní lēlé rí pi, á lē lūú ìmi ní kīnī, ā 'yīkí dō ma jó í ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá drāāāsīyā, ẹzì í ní rizú ụ'dúkọ múké Kūrīsítō vé rī ũlūzú rī tu pá ālunáni kuyé, 'bá kárakarā ísúkí ụ'dúkọ múké Kūrīsítō vé 'dīri yìí rá. 13 Sē 'bá Rómā gá rī pi, āzini āngaráwá rí'bá 'bāgú vé āngū ũtē'bá rī pi nīkí áamá rá 'yozú kīnī, 'yīkí ma jó í ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá, má ní ríí ụ'dúkọ múké Kūrīsítō vé rī ũlūú rī sī. 14 Á 'yīkí dō ma kú jó í ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá drāāāsīyā, 'bá Úpí Yēsū ri ẹ'yī'bá gí rī pi ríkí ụ'dúkọ múké Kūrīsítō vé rī ũlūú muzú ụrì ákó.

15 'Bá urukọ'bée ríkí ụ'dúkọ múké Kūrīsítō vé rī ũlūú, ā'diātāsīyā kòpi lēkí 'bá í pámvú ũbī'bá rī pi ā ndē mávé rī rá, 'bo 'bá urukọ'bée ríkí ũlūú muzú ẹsì múké sī. 16 'Bá Kūrīsítō vé tā ũlū'bá ẹsì múké sī rī pi lēkí ma lēlé, kòpi nīkí rá 'yozú kīnī, 'yīkí ma jó í ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá, má ní ụ'dúkọ múké Kūrīsítō vé rī ũlūú rī sī. 17 'Bá ẹsì 'bā'bée má drīgē ũnjí rī pi ríkí Kūrīsítō vé tā ũlūú, ā 'dukí rí ívé tā 'bāá āmbúgú mávé rī ndēé. Kòpi ríkí tā rī 'oó 'díní, má nya rí ìzāngā jó í ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá ānī. 18 'Bá 'dī'bée dō ri Kūrīsítō vé tā ũlū ẹsì múké sī yā, dōku ẹsì ũnjí sī yā, kòpi ā ũlūkí muzú ìyí. Ma

adri āyīkō sī, ā'diātāsīyā kōpi ri ú'dúkó múké Kúrísítō vé rī ūlū mužú. ¹⁹ Īmi ní má ní Múngú ri zīj rī sī, āzini Índri Yēsū Kúrísítō vé rī ní mâ īzā koó rī sī, ĩri sē Múngú ri ímú ma oyu tā ūkpó ūkpó ma ísúpi rī agásī rá.

²⁰ Á 'bā mâ éšī agá nōlé, á lē tā má ní drīnjá sēepi ni 'oó ku, dō ngá rī drāngará yā, dō ídrīngará yā, á lē adrií ūrī sī ku. Ma nóni átá ūrī ākó, ē ĩnjīkí rí Kúrísítō ri āní tā má ní 'oó rī sī. ²¹ Mávé adringará ídri rú nōri, ma ri Kúrísítō ri ĩnjī, á drā dō gí, ma tā múké ísú rá. ²² Ma dō ri adri mužú ídri rú, ĩri sē ma ēzī Kúrísítō vé rī nga mužú āní múké. Á nī ngá má ní lēé ĩpēé rī kuyé. ²³ Tā ĩrī 'dī'bée agá, á nī kuyé, ma dō tā ngōri ĩpē. Á lē mâ drā rá, mâ mu rí adrií Kúrísítō be. ²⁴ 'Bo ĩri múké má ní adrizú ídri rú, mâ ko rí ĩmi īzā. ²⁵ Á nī áamá múké 'yozú kīnī, ma ícō adri mužú ídri rú rá, mâ ko rí ĩmi īzā, ĩmi tukí rí pá tītī ĩmivé ē'yīngará agá, ĩmi adrikí rí āyīkō sī. ²⁶ Kúru má kādō gōo ma endīj mujū ĩmi ndreé, ĩmi adri āyīkō sī āmbúgú tā Kúrísítō Yēsū ní 'oó má ní rī sī.

²⁷ Tā āmbúgú agaápi rá rī, lē ĩmivé adringará ā adri múké, ē ĩnjīkí rí ú'dúkó múké Kúrísítō vé rī āní. Á mu dō ĩmi ndreé rá, dōku á mu dō drī ĩmi ndreé kuyé, mâ yī 'yozú kīnī, ĩmi ri tā 'du nga trū yīkī ālu sī, 'bá rī pi íjizú ú'dúkó múké Kúrísítō vé rī ē'yīzú. ²⁸ Ari'ba rī pi ĩngbēkí dō ĩmī mī, lē ĩmi 'okí ūrī sī ku. 'Dīri lū kōpi ní kīnī, Múngú ri úmvúlésī ímú sē kōpi īzāngā nya mužú ūdū ākó, 'bo Múngú ri ĩmi pa īzāngā 'dīri agásī rá. ²⁹ Múngú sē ĩmi ní drīlé múké 'dīri Kúrísítō ri ē'yīzú 'yēná áyu kuyé, drīlé múké ĩ ní sēé ĩmi ní 'dīri agá, ĩmi kpá īzāngā nya ĩndī Kúrísítō ā tā sī. ³⁰ Īmi ndrekí ándúru īzāngā má ní nyaá ĩrivé tā sī rī rá, ĩmi yīkí rá, ma ri īzāngā rī nya mužú drīdrī, ĩmi kpá nóni ri īzāngā má ní nyaá rī nya.

2

Lē ĩmi adrikí sū Kúrísítō tīnī

¹ Kúrísítō ri ĩmī éšī ímbá nī, lēngará ĩrivé rī, ĩri ĩmī éšī ímbá nī, Índri Múngú vé rī, ĩri ĩmi úmú nī, ĩri sē ĩmi éšī 'bā rizú ĩmi oğūpīj ē īzā kozú. ² Nóni lē ĩmi 'okí tā má ní āyīkō sēepi ni, ĩmi yīkí ĩmi yīyī ĩmi āsámvú gé sī, ĩmi lēkí ĩmi lēlē. Yīkī ĩmivé tā 'ozú rī ā adri ngá ālu. ³ Lē ĩmi 'dukí ĩmivé tā 'bāā āmbúgú ĩmi oğūpīj vé rī ndēé ku, lē ĩmi íngúkí ĩmi ku, lē ĩmi 'dukí ĩmi oğūpīj vé tā 'bāā āmbúgú, ā ndē ĩmivé rī rá, lē ĩmi 'bākí ĩmi adrií mādā. ⁴ Lē 'bā ālu ālu ā ri 'ī tā ūsūū áyu ku, lē ā ūsū 'bā urukō'bée ā tā ĩndī.

⁵ Lē yīkī ĩmivé tā 'ozú rī, ā adri sū Kúrísítō Yēsū vé rī tīnī.

⁶ Yēsū ā ngúlúpí ā adri dō Múngú 'i drāāāsīyā,

'du ívé tā 'bāā Múngú be trōtrō kuyé,

⁷ 'bo 'du ívé íngúngará ā tā 'bāā mādāñáñá,

'du 'i 'bāā kuú ātī'bá rú,

tīkí ĩri ĩfūū 'bá áda rú.

⁸ Kā ĩri tīj ĩfūū 'bá áda rú,

'bā 'i kú tā be mādāñáñá, 'du tā Múngú vé rī ngaá rá,

adi 'i sēé drāá peṭi alambaku* sígé.

⁹ Múngú sē ĩri ícá āmbúgú 'bū gé 'dāá tā 'dīri sī,

sē ĩri ā rú ku ndē 'bá rī pi vé rī céré.

¹⁰ Yēsū ā rú sī, 'bá 'bū gé rī pi, vū drīgé rī pi, āzini 'bá ĩ ní sīj nyōokú agá rī pi ārēvú céré

ímú kūmūcí ūtī vūgá.

¹¹ 'Bá rī pi ārēvú céré ímú 'yo, Yēsū Kúrísítō ri Úpí,

ĩri sē ĩ ímú Ētēpī Múngú ri íngúngū.

Adringará ūtūñá agá rī

¹² Īmi mávé ūndī má ní lēlē rī pi, lókí má ní adrizú ĩmi be trū rī gé, ĩmi 'dukí tā má ní eziī ĩmi ní rī ngaá rá, nóni ma dō 'dāáyo ĩmi āsámvú gé, lē ĩmi 'dukí tā rī ngaá ándúru ĩmi ní ngaá drīdrī 'dāri ndēé. Lē ĩmi ngakí ēzī Múngú vé rī ūkpō sī, ĩmi adrikí ūrī sī Múngú sī, lē ĩmī éšī ā yāyā ĩrivé tā sī, Múngú ā pa rí ĩmi āní

* **2:8** 2:8 Peṭi alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi ri 'bá tā 'o'bá ūnjī rī pi gbā mūsūmārī sī peṭi alambaku sígé, ĩri sá 'du ācō kōpi íbī drā ndō, kōpi īzāngā nya ambamba drāngará rī gé.

bēnī. ¹³ Múngú ri ẹ̀zì nga ìmî ẹ̀sì agá, ìri ri ìmi ní úvǎ sē ẹ̀zì ívé rī 'duzú ngazú nī.

¹⁴ Lē tā ārēvú céré ìmi 'okí muzú unungará ākó, dōku āgátá ākó, ¹⁵ ā'diātāsīyā 'bá āzi ā ọwụ rí ìmi ku. Ìmi kádō ríi adrii 'bá vū drīgē rī pi āsámvú gé, lē ìmi adrikí anji Múngú vé ni pi rú, ùnjikānyā ākó. Lē ìmi adrikí uletere 'bá ùnjí rī pi ẹnḍrẹ̀tì gé, sū línyā ní dđi rī tịni. ¹⁶ Lē ìmi ùlūkí ú'dúkó múké ídri 'dání'dání rī ísúzá rī kòpi ní, ú'dú Kúrísítō ní ịgōzú 'dāri kádō ícá, mà íngú rí ma 'yozú kíní, ẹ̀zì má ní ngaá rī drā kána kuyé. ¹⁷ Ẹ̀'yiṅgárá ìmivé rī sē ìmi ní ìmivé ídri adizú sēzú rọ̀bọ̀ṅọ̀ rú ẹ̀zì ngazú Múngú ní āní. Á drā dō ìmivé tā sī rọ̀bọ̀ṅọ̀ rú gí, ma adri āní āyīkō sī. ¹⁸ Ìmi kpá adri āyīkō sī má sī.

Tīmōtéyō pi Ẹ̀pāfūrōdítā be

¹⁹ Úpí Yēsū Kúrísítō ā'yī dō rá, má ūsū, á lē Tīmōtéyō ri pēé muzú ìmi vúgá 'dīlé, kádō ímvi ịgōó má vúgá nōlé, ē ímú rí tā ìmi ní ríi 'oó rī ùlūú má ní, mà ẹ̀sì ē ísú rí āyīkō āní. ²⁰ 'Bá āzi má ní ísú úvǎ be sū̀pí Tīmōtéyō tịni ìmivé tā ūsū̀pí ni 'dāayo. ²¹ Ā'diātāsīyā 'bá ālu ālu lē úvǎ 'bāá rizú tā 'í ní lēé rī 'ozú, 'bā úvǎ tā Yēsū Kúrísítō vé rī 'ozú ku. ²² 'Bo ìmi nīkí á má rá 'yozú kíní, Tīmōtéyō ícó gí ívé ẹ̀'yiṅgárá agá, ā'diātāsīyā 'bá rikí ú'dúkó múké rī ùlūú ìri be trú, sū mvá pi ní ẹ̀zì ngaá étẹ̀pì be trú rī tịni. ²³ Má ūsū, á lē ìri pēé muzú mbēlḗnǎ ìmi vúgá 'dīlé, á nī dō tā ímúpi 'i ngaápi má rú' 'bá gá rī ūgbále gí ká. ²⁴ Á nī rá, Úpí ri ā'yī má ní rá, ma mu ìmi ndre mbēlḗnǎ nōgó rá.

²⁵ Má ūsū, á lē Ẹ̀pāfūrōdítā ìmi ní ipēé ímú má ìzā koó rī pēé gōó ìmi vúgá 'dīlé ūzi. Ìri má ọ̀gúpì, āngáráwá Úpí Yēsū Kúrísítō vé ni, 'bá rikí ẹ̀zì ngaá ìri be trú, ìmi ipēkí ìri ímú má tā mbaá. ²⁶ Ẹ̀pāfūrōdítā 'bā 'í ẹ̀sì céré lēzú muzú

ìmi ndrezú, 'bo adri yīkí sī, ìri ní yīi 'yozú kíní, ìmi yīkí kíní, drā rụ 'i ní rī sī. ²⁷ Ádarú drā rụ ìri ùnjí ùnjí, ìri kōdō drādrā, 'Bo Múngú ndre ìrivé ìzāngā, Múngú ídri ìri rá. Múngú ndre ìrivé ìzāngā ọ̀'dúkùlẹ̀ kuyé, ndre kpá ìzāngā má ẹ̀sì agá rī rá, mà ẹ̀sì ā gō rí ìzāngā āzi† nyaá ku.

²⁸ Á 'bā mà yīkí céré Ẹ̀pāfūrōdítā ri pēzú gōzú ìmi vúgá 'dīlé, ìmi kádō ìri ndreé, āyīkō ri ìmi fụ ambamba, ìzāngā má ẹ̀sì agá rī gō ẹ̀ rá. ²⁹ Lē ìmi ẹ̀'yīkí ìri āyīkō sī Úpí ā rú sī, ìmi ìnjīkí ìri ìnjīnjī. Ìri múké ìmi ní 'bá ẹ̀zì nga' 'bá Kúrísítō ní sū Ẹ̀pāfūrōdítā ní ngaá rī tịni rī pi ìnjīzú ìnjīnjī. ³⁰ Ìmi ìnjīkí Ẹ̀pāfūrōdítā ri, ā'diātāsīyā drā kōdō ẹ̀zì Kúrísítō vé rī ā tā sī gí, adi 'i ríi ẹ̀zì ìmi ní kōdō lēé ímú ngaá mà tā mbazú rī ngaá má be trú. Āngú rī ní adrii rará rú rī sī, ìmi ícókí ímú ẹ̀zì rī ngaá ku.

3

'Bá Múngú ní ícó ā'yī rá rī

¹ Má ẹ̀drípì má ọ̀mvúpì má ní lēlé rī pi, Úpí agá, lē ìmi adrikí āyīkō sī! Má ícó āndēé tā rī ā ùlūngárá ìmi ní dđi dđi rī sī ku, ma ri tā rī ẹnḍi ùlū 'dīni, ā ko rí ìmi ìzā múké.

² Ìmi zīkí ìmî mị 'bá tā 'o' 'bá sū ūcógú tịni 'dī'bée sī! Kòpi 'bá ri' 'bá ùnjikānyā 'o' 'bá ni pi, kòpi rí si 'bá Yēsū rí ẹ̀'yī' 'bá gí rī pi vú sī kíní, lē kòpi ā úlūkí í ágélé ē tị rá.* ³ 'Bo 'bā ri' 'bá Múngú ri ìnjī' 'bá ūkpō Índrí Uletere rī vé rī sī nō' 'bée, 'bā ri Kúrísítō Yēsū ri íngú, ẹ̀sì agá, līkí 'bā gí,† rú' 'bá vé ìngárá, 'bá ícókí ẹ̀sì 'bāá drīgē ni gé ku. ⁴ Ma té kōdō ícó ma íngú tā má ní 'oó rī pi sī rá. 'Bá rī ūsū dō kíní, 'i 'i íngú tā 'í ní ngaá rī sī rá, ma kpá ma íngú aga rá. ⁵ Ká ma tīi, má adri caá ú'dú ārō, ì ní mà ágélé ē tị lizú. Ma Ísērélẹ̀gú,

† **2:27** 2:27 Ìzāngā āzi: Ìzāngā āzi 'dīri, té dō Ẹ̀pāfūrōdítā drā rá, Páulū ē ẹ̀sì ri té ìzāngā nya rá. Páulū ri drī ri ìzāngā nya jó í ní rizú āngū ū'yīzú rī agá. 'Í lā Pīlípóyī 1:13. * **3:2** 3:2 Ágélé ē tị ìngárá: Múngú lū Ābūrámā ní kíní, anji āgō Ābūrámā vé rī pi adrikí dō caá ú'dú ārō gí, lē ā úlūkí kòpi ā ágélé ē tị rá, lūzú kíní, kòpi anji Múngú vé ni. 'Bá rí ā'yī dō 'i ágélé ē tị sēé lị gí, ìri tājmbị Mósē vé rī 'du nga. 'Í lā Í'dóngárá 17:9-14; Ẹ̀zì 15:1-5.

† **3:3** 3:3 Ẹ̀sì agá līkí 'bā gí: 'Bá rī újǎ dō ẹ̀sì, ẹ̀'yī dō Yēsū ri gí, ẹ̀sì újángárá 'dīri, ìri sē 'bá rí adri 'bá Múngú vé ni, sū ágélé ìngárá ní sēé 'bá Ísērélẹ̀ vé rī pi ní adrii 'bá Múngú vé ni rī tịni. Páulū zì ẹ̀sì újángárá 'dīri ìngárá ẹ̀sì agá ni.

súrú Běnyěmĩně vé rĩ agá. Ma Ēbérěgú, Ēbérěgú tị ma nĩ. Má ní adrií Fārúsĩ‡ rĩ sĩ, ma ri tǎimbĩ Mósě vé rĩ 'du nga. ⁶ Má ní ẹsĩ 'bǎá Múngú drĩgě rĩ ã tǎ sĩ, á ri 'bá Yẹsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gĩ rĩ pĩ ọcũjũ ũnjĩ ũnjĩ, á 'bǎ ẹsĩ rizú tǎimbĩ Mósě vé rĩ 'duzú ngazú pịrị, ũnjĩkǎnyǎ ǎkó.

⁷ Má ũsũ tǎ ándúrú má ní rií 'oó rĩ pi múké, 'bo nóni má ní Kúrísítò ri ẹ'yĩ gĩ rĩ sĩ, á ndre tǎ ándúrú má ní 'oó rĩ pi kú ẹzĩ ǎkó. ⁸ Má kǎdò tǎ ándúrú má ní 'oó rĩ pi ǎsámvú ámá, tǎ má ní Kúrísítò Yẹsũ ri ẹ'yĩzú Úpí mávé ni rú rĩ be, tǎ má ní Yẹsũ ri ẹ'yĩzú rĩ ndě tǎ ǎrěvú céré rá. Ádarú tǎ ándúrú má ní 'oó rĩ pi céré ẹzĩ ǎkó, nóni índré má ní ǎzǎvũ rú, á ku kọpi ǎrěvú céré gĩ, má 'bǎ rí ẹsĩ Kúrísítò drĩgě, ⁹ má adri rí 'bá ĩrivé ni. Má ícò ícá pịrị Múngú ẹndrẹtị gě, má ní rií tǎimbĩ Mósě vé rĩ 'dujú ngáá rĩ sĩ ku, ma ícá pịrị Múngú ẹndrẹtị gě, má ní Yẹsũ Kúrísítò ri ẹ'yĩ gĩ rĩ sĩ. Múngú ri 'bǎ ǎ'yĩ adri pịrị 'í ẹndrẹtị gě, 'bá ní Yẹsũ ri ẹ'yĩ gĩ rĩ sĩ. ¹⁰ Á lě Kúrísítò ri nĩ, ǎzini ũkpò ĩri ní íngázú gòzú ídri rú drǎngará gálésila rĩ nĩ, á lě ĩzǎngǎ nyaá sũ ĩri ní nyaá rĩ tịni, ǎzini á lě drǎá sũ ĩri ní drǎá rĩ tịni, ¹¹ má kǎdò drǎá, Múngú ẹ inga rí ma gòó ídri rú.

Á lě ụ'bĩ ũkpò sĩ ọngú rĩ njuú caá ụdũ gě

¹² Tǎ má ní 'yoó 'dĩri, adri 'yozú kǐnĩ, má ịsũ tǎ 'dĩ' 'bée gĩ yǎ 'dĩni kuyé, dōku ǎ'yĩkĩ ma 'bá tǎ 'oópi pịrị ni gĩ yǎ 'dĩni kuyé. 'Bo á lě ọngú rĩ njuú ũkpò sĩ, má adri rí sũ Kúrísítò Yẹsũ tịni, sũ ĩri ní lěe rĩ tịni. ¹³ Má ẹdrípịi má ọmvúpịi, má ícò 'yoó kǐnĩ, á nga tǎ rĩ fũú tị ni gě gĩ yǎ 'dĩni ku. 'Bo má ǎvĩ tǎ ándúrú má ní 'oó aga' 'bée gĩ 'dǎ' 'bée sĩ gĩ, ma ri ụ'bĩ ũkpò sĩ, tǎ rĩ nga muzú drĩdrĩ. ¹⁴ Á lě ụ'bĩ ũkpò sĩ Kúrísítò ǎ vudrĩ ũbĩ cĩngbá cazú ụdũ gě, má ịsũ rí ǎnděma Múngú ní ma zizú fizú 'bũ gě rĩ, má ní Kúrísítò Yẹsũ ri ẹ'yĩ gĩ rĩ sĩ.

‡ 3:5 3:5 Fārúsĩ: Fārúsĩ rĩ pi ngúlúmũ Yǎhũdĩ rĩ pi vé tǎimbĩ Mósě vé rĩ rụ' 'bá tịtị rĩ pi. Kọpi 'duki índri rĩ pi vé tǎ, ǎzini mǎlǎyĩkǎ rĩ pi vé tǎ 'bǎá tǎ ǎmbúgú rú, kọpi ẹ'yĩkĩ rá 'yozú kǐnĩ, 'bá ũdrǎ' 'bá gĩ rĩ pi gò íngá ídri rú rá.

† lǎ ẹzĩ 23:8. * 4:3 4:3 Má ọgúpị: Má ọgúpị 'dĩri vé rụ sǎ ǎzi sĩ, ĩri ícò adri Súzũgò.

¹⁵ 'Bǎ Yẹsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gĩ, pá tu' 'bá tịtị nǎ' 'bée, lě 'bǎ ǎ'yĩkĩ tǎ 'dĩ' 'bée. ĩmivé yĩkĩ kú dǎ tǎngú tǎ ụrụkọ' 'bée sĩ, Múngú ri ĩmi ní tǎ rĩ ẹ mị lũ uletere. ¹⁶ Lě 'bǎ nĩkĩ ámá múké 'yozú kǐnĩ, tǎ 'bá ní 'í' 'dó ngáá múké gĩ 'dĩ' 'bée, 'bǎ 'duki ngáá muzú áyu.

¹⁷ Má ẹdrípịi má ọmvúpịi má ní lěelě rĩ pi, lě ĩmi ũbĩkĩ tǎ má ní 'oó rĩ ǎ pámvú muzú, ĩmi ũnĩkĩ tǎ múké 'bá ní ǎmbá 'bá ụrụkọ ní rií 'dujú ngáá rĩ pi, ĩmi 'duki rí ngáá sũ kọpi ní ngáá rĩ tịni. ¹⁸ Má ũlũ ándúrú tǎ 'dĩri ĩmi ní rá, má kǐnĩ, 'bá kǎrǎkǎrǎ pi ímũ adri ari' 'ba Kúrísítò ĩ ní gbǎá pẹtị alambaku sígě rĩ vé ni, 'bo á lě gòó ẹndịi lũú ĩmi ní dǎ, tǎ 'dĩri sě ĩzǎngǎ ọjò má ẹsĩ, mĩndrẹ alá má mị céré céré. ¹⁹ 'Bá 'dĩni 'dĩ' 'bée, kọpivé ụdũ, ĩ kọpi 'du ụ' 'bé vũrǎ ĩ ní ĩzǎngǎ nyazú ụdũ ǎkó rĩ agá. Tǎ kọpi ní 'bǎá ǎmbúgú ívé múngú rú rĩ, ĩri tǎ rụ' 'bá nǎri vé rĩ, kọpi ri ĩ íngú tǎ drĩnjǎ sě' 'bá ni pi sĩ, kọpi 'bǎkĩ ẹsĩ céré tǎ nyọkú nǎri vé rĩ drĩgě. ²⁰ 'Bo ǎngũ Úpí Kúrísítò ní adrizú 'bũ gě 'dǎá rĩ, ĩri ǎngũ 'bávé ni. 'Bǎ ri ẹsĩ 'bǎ rizú 'bávé Úpí Yẹsũ Kúrísítò 'bǎ Paápi rĩ vé ĩgǎngǎrá ụtězú. ²¹ ĩri ũkpò be ngá ǎrěvú drĩgě céré, ĩri ụmvúlésĩ 'bávé rụ' 'bá ọma' 'bée ọmanma nǎ' 'bée ụjǎ ọgú sũ ívé rĩ tịni.

4

¹ Má ẹdrípịi má ọmvúpịi má ní lěelě rĩ pi, ma ụvǎ be lězú muzú ĩmi ndrezú. ĩmi sěkĩ ǎyĩkò ga má ẹsĩ agá ambamba, ǎnděma mávé má ní ịsũ rĩ, ĩri ĩmi 'i. Kúru lě ĩmi ǎwĩkĩ tǎ 'oó pịrị Úpí ẹndrẹtị gě.

Páulũ ǎmbá 'bá Úpí Yẹsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi

² Ẹwọdịyǎ, ĩmi Sũtúkẹ be, ĩmi 'bá Úpí ri ẹ'yĩ' 'bá gĩ ni pi, á má ĩmi drị ĩrĩ sĩ, lě ĩmi kukĩ ǎgátá ǎnĩ. ³ Má ọgúpị,* 'bǎ ri ẹzĩ nga mí be trú, á má mi, lě mĩ ko ũkú má ĩzǎ ko' 'bá ụ' 'dujú múké rĩ ǎ ũlũngǎrá sĩ 'dĩ' 'bée ẹ ĩzǎ koko, kọpi rikĩ má ĩzǎ koó Kěléměni be, ǎzini 'bá 'bá ní rií ẹzĩ ngáá

kōpi be trū rī pi be, 'bá 'dī'bée ārēvú céré, sīkí kōpívé rú búkū idri vé rī agá rá.

⁴ Īmi 'bá Úpí ri ẹ'yī' 'bá gí 'dī'bée, lē ĩmi adrikí āyīkō sī. Á lē kpá ẹndīj 'yoó ĩmi ní dīj, lē ĩmi adrikí āyīkō sī. ⁵ Lē tā ĩmi ní 'oó muzú ẹsī mādā sī rī ẹ indré 'bá rī pi ẹndrẹtj gé 'dālé múké. Ụ'dụ Úpí ní ịgōzú rī ícá ịnyịnjá gí.

⁶ Tā ũkpó ũkpó ịsú dō ĩmi, lē ĩmi rikí ĩmi ịsụú dráá ku. Lē ĩmi zíkí Múngú ri, ĩmi 'bákí ĩmivé tā céré ẹndrẹtj ní gé, ĩmi sēkí ịri ní ọwō'dīfō, ĩmi mākí ngá ĩmi ní lēé rī vú ní gé 'dālé. ⁷ Kúru ĩmi ní Kúrísítō Yésū ri ẹ'yīj gí rī sī, ĩmi ícọ tākíri Múngú vé rī ịsú rá, tākíri 'dīri tā be āmbúgú, 'bá áda ícọ tā ní nịj á má bā ku. Tākíri 'dīri, ịri ĩmi ịzā ko, sē ĩmi adri ụrj ákó, ịzāngā fi ānị ĩmī ẹsī agá ku.

⁸ Má ẹdrípj má ọmvúpj má ní lēélē rī pi, kōkōbị nōri vé ụdụ gé, á lē ĩmi ní tā āzi lūú, lē ĩmi 'bákí ĩmivé yīkī tā áda ní drjgé, tā ĩ ní ịnjj ịnjj ní drjgé, tā piri ní drjgé, tā uletere ụnjikānyā ákó ní drjgé, tā 'bá rī pi ní lēélē ní pi drjgé, tā 'bá rī pi ní rií ẹsī 'bāá céré kú drj ní gé rī pi drjgé. Lē ĩmi 'bákí ẹsī tā adri'bée múké múké ní pi drjgé, āzini tā ĩ ní ینگۇngū ní pi drjgé. ⁹ Tā ĩmi ní yj má vúgá, ĩmi ní ụnjj má vúgá, ĩmi ní ịsú má vúgá, ĩmi ní ndreé má ní 'oó rī, lē ĩmi 'dúkí tā 'dī'bée ngaंगा. Kúru Múngú riipi tākíri sēepi rī ā adri ĩmi be.

Páulū sē ọwō'dīfō ngá ĩ ní sēé rī sī

¹⁰ Ma āyīkō sī āmbúgú ĩmi ní gōó má tā ịsụú ngá sī dīj rī sī, sē má ینگۇ Úpí ri ānị rá. Á nị rá drjdrj ní, ĩmi 'bákí ẹsī ĩmivé rī céré kuú má drjgé, 'bo ĩmi ịsúkí drj drjlé múké ĩmi ní ícọzú má ịzā kozú ngá sī ní kuyé. ¹¹ Tā má ní átá 'dīri adri 'yozú kínj, á lē ngá ĩmi vúgá yā 'dini kuyé. Tā má ní nịj á má rī, ngá má ní adrii ịri be rī, dō ịri mādānjá yā, dō āmbúgú yā, ca má ní gí. ¹² Ịzāngā ngá ákó vé rī, á nị rá, adringará ngá be rī, á nị rá. Tā rī dō 'i nga má rú' 'bá gá ینگۇni, á nị rá. Adringará ẹpí

sī rī, á nị rá. Adringará ẹbírj sī rī, á nị rá. Adringará ngá be tré dōku ngá ákó rī, á nị rá. ¹³ Ma ícọ tā rī pi ārēvú 'o céré ũkpó Kúrísítō ní sēé má ní rī sī.

¹⁴ 'Bo ĩmi 'okí múké ĩmi ní má ịzā koó tā ũkpó ũkpó agá rī sī. ¹⁵ ĩmi 'bá Pīlīpōyī vé 'dī'bée, ĩmi nịkí rá, má ní ینگۇzú āngū Mākēdōnyā vé rī gélésī, ımuzú ĩmi ní ụ'dúkó múké rī í'dózú ũlūzú rī gé, ĩmi sokí ngá má ịzā kozú nī, kánisā† āzi túngú ní 'o sụ 'dīri tịj kuyé. ¹⁶ Má ní drj adrizú kūrj Tēsālōnikē vé rī agá 'dāá rī gé, ĩmi sokí má ní ngá sēé vú be kárakará. ¹⁷ Á 'yo tā 'dīri 'dini adri 'yozú kínj, á lē ĩmi sokí má ní ngá sēé fēfē rú yā 'dini kuyé, tā má ní lēé rī, á lē Múngú ā sē ĩmi ní drjlé múké, ĩmi ní má ịzā koó rī sī.

¹⁸ Nóni ngá má ní lēé rī pi ārēvú céré má ịsú gí, ngá má ní ịsú rī pi aga ngá má ní lēé rī pi rá. Ngá ĩmi ní ịpēé má ní Ẹpāfūrōdītā drjgé 'dī'bée ca má ní gí. Ngá ĩmi ní sēé 'dī'bée, ẹj ní ngū ndrjdrj sū rōbōnjō ĩ ní zāá Múngú ní rī tịj, Múngú ā'yī tā ní ẹsī be céré, sē ịri ní āyīkō āmbúgú. ¹⁹ Ma Múngú ri zj ĩmi ní, ā sē rí ĩmi ní ngá ĩmi ní lēé rī pi. Ngá Múngú ní ımú sēé ĩmi ní rī, ịri drjlé múké ینگۇpi Kúrísítō Yésū vúgálésī rī. ²⁰ Ẹ ینگۇkí Múngú 'bá Ẹtẹpi ri muzú nyonyo. Āmīnā.

Páulū sē mōdó 'bá Pīlīpōyī vé rī pi ní.

²¹ ĩmi sēkí mōdó 'bá Kúrísítō Yésū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ní. 'Bá Yésū ri ẹ'yī' 'bá gí adri' 'bá má be trū nō'bée, sēkí kpá ĩmi ní mōdó. ²² 'Bá céré Yésū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi sēkí ĩmi ní mōdó, agaapi rá rī, 'bá ri' 'bá ẹzj nga' 'bá 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī‡ vúgá rī pi sēkí céré ĩmi ní mōdó. ²³ Ẹsī múké Úpí Yésū Kúrísítō vé rī ā adri ĩmi be. Āmīnā.

† 4:15 4:15 Kánisā: Kánisā ri 'bá Yésū Kúrísítō ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi. ‡ 4:22 4:22 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú āmbúgú rī zj ívé tị sī Kāyisará. ịri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndiāndi rī pi agá rī pi drjgé, āngū Yūdāyā vé rī drjgé, āngū Gālílāyā vé rī drjgé, āzini āngū Yāhūdj rī pi vé rī drjgé.

Kõkõbĩ Páulũ ní sǐ sǐ 'bá Kõlõsáyĩ vé rĩ pi ní rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ũlũngará

Kõlõsáyĩ ri kũrũ wõkõ õtũ ní 'dezũ rĩ gé, ãngũ Ẹzĩyã vé rĩ agá, zĩkĩ nóni ãngũ 'dĩri Tákĩ. Páulũ ã ní áyũyũ rĩ ca ãngũ 'dãri agá kuyé. Páulũ ʒsũ yĩ kĩnĩ, 'bá ãngũ ímbá'bá ãnjõ sĩ ni pi anigé, kõpi ri 'bá kãnisã vé rĩ pi ímbá tã ãnjõ vé ni sĩ. Tã 'dĩri fi Páulũ ã ʒsũ agá ambamba. 'Bá ri' 'bá ãngũ ímbá'bá rĩ pi ímbákĩ 'bá Yǐsũ ri ʒ'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi kĩnĩ, lǐ kõpi ã úlĩkĩ ã ágélé ẽ tĩ rá, ãzini lǐ kõpi ẽ ãnjĩkĩ mǎlãyĩkã rĩ pi áyu, ã sǐ rĩ Múngú ní ãyĩkõ. Kúru Páulũ ní kõkõbĩ 'dĩri sǐzũ sǐzũ kõpi ní kĩnĩ, Kúrísítõ vé drãngará pa kõpi nĩ, Kúrísítõ ri nóni 'bũ gé, ʒri mǎlãyĩkã rĩ pi drĩgé, índri rĩ pi drĩgé gé, ãzini vũ drĩgé céré. Kúru lǐ kõpi ã ã'yĩkĩ tã mǐrǐ ãzi vé ni ku, dõku ímbãngará ãnjõ vé ni ku, lǐ kõpi ẽ ãnjĩkĩ 'yǐnã Kúrísítõ ri áyu. Lũ kpã kõpi ní kĩnĩ, lǐ kõpivé adringará ẽ índre kõpi rũ' 'bá gá, ã lũ rĩ kĩnĩ, kõpi 'bá Múngú ní ãpǐé gĩ ni pi.

Páulũ sĩ kõkõbĩ sǐ 'bá Kõlõsáyĩ vé rĩ pi ní

¹ Ma Páulũ 'i, Kúrísítõ Yǐsũ vé 'bá áyũyũ Múngú ní ʒpǐé rĩ, á sĩ kõkõbĩ 'dĩri sǐé ʒmi ní nĩ, 'bá sĩkĩ kõkõbĩ rĩ 'bá ʒdrĩpĩ Tĩmõtáyõ Yǐsũ ri ʒ'yĩpĩ gĩ rĩ be trũ. ² 'Bá sĩkĩ kõkõbĩ rĩ sǐé 'bá ʒdrĩpĩ, ãzini 'bá ʒmvũpĩ Kúrísítõ ri ʒ'yĩ' 'bá gĩ, ri' 'bá adri' 'bá kũrũ ãmbúgu Kõlõsáyĩ vé rĩ agá rĩ pi ní. ʒsũ múké, ãzini tãkĩri 'bá Ẹtǐpi Múngú vé rĩ ã adri ʒmi be.

Páulũ zĩ Múngú ri, ãzini sǐ õwõ'dĩfõ

³ Lókĩ céré sĩ, 'bá kãdõ rĩ Múngú ri zĩ ʒmi ní, 'bã ri 'bãvé Úpĩ Yǐsũ Kúrísítõ vé Ẹtǐpi Múngú ní õwõ'dĩfõ sǐ, ⁴ ã'diãtãsiyã 'bã yĩkĩ kĩnĩ, ʒmi 'bãkĩ ʒsũ céré kuú Kúrísítõ Yǐsũ drĩgé, ãzini ʒmi lǐkĩ 'bã

Múngú vé rĩ pi céré lǐlǐ. ⁵ ʒmi ri tã 'dĩri 'o 'dĩni, ʒmi lǐkĩ úmvúlǐsĩ ãndǐma ã ní 'bãã kuú ʒmi tǐé 'bũ gé 'dãã rĩ ʒsũ, ã'diãtãsiyã ʒmi ʒ'yĩkĩ ú'dúkõ múké Kúrísítõ vé áda rĩ gĩ.

⁶ Ú'dúkõ múké Kúrísítõ vé 'dĩri ayi mvũzũ vũ drĩgé sĩ céré, sǐ 'bã rĩ pi újãkĩ ʒsũ rá, sũ ʒri ní ícã ʒmi ãsãmvũ gé drĩdrĩ, ú'dũ ʒmi ní tã áda Múngú vé ʒsũ múké vé rĩ yĩzũ, ʒmi ní ʒsũ újãzũ ãnĩ rá rĩ gé rĩ tĩnĩ. ⁷ Ẹpãfũrã 'bã ʒdrĩpĩ 'bã ní lǐlǐ, 'bã ní rĩ ʒzĩ ngãã ʒri be trũ rĩ, ʒi ú'dúkõ múké 'dĩri mvũ ãlũú ʒmi ní nĩ. ʒri ãtĩ' 'bã, 'bã ʒsũ céré rizũ ʒzĩ Kúrísítõ vé rĩ ngazũ ʒmi ãsãmvũ gé 'bã vũrã gá. ⁸ Ẹpãfũrã ãlũ 'bã ní lǐngará Índri Uletere rĩ ní suú ʒmĩ ʒsũ agá rĩ rá.

⁹ Ú'dũ 'bã ní ʒmivé tã yĩzũ rĩ gé, 'bã rikĩ nyo Múngú ri zĩ ʒmi ní, Índri Uletere Múngú vé rĩ, ã sǐ rĩ ʒmi ní tã nĩngará. ¹⁰ 'Bã ri Múngú ri zĩ ʒmi ní, ʒmi 'okĩ rĩ tã pĩrĩ Úpĩ ʒndrǐtĩ gé, ã sǐ rĩ ʒri ní ãyĩkõ, ʒmi kókĩ rĩ 'bã rĩ pi ẽ ʒzã tã céré agãsi, ʒmi nĩkĩ rĩ tã Múngú vé rĩ múké múké. ¹¹ 'Bã ri Múngú ri zĩ ʒmi ní, ã sǐ ʒmi ní ívé ãkpõ agãpi rá rĩ, ʒmi úmbékĩ rĩ ʒsũ ʒzãngã rĩ ã nyangará gá, ʒmi nyakĩ rĩ ʒzãngã rĩ mvũzũ ʒsũ be mãdã. ʒmi 'okĩ dõ sũ 'dĩri tĩnĩ, ʒmi ãyĩkõ ʒsũ rá. ¹² ʒmi sǐkĩ Múngú ní õwõ'dĩfõ, ʒri ní sǐé ʒmi ní fií ívé mǎlũngã adrizũ ãnĩ ãtũnã agá rĩ ãlǐé 'bã ívé rĩ pi be trũ rĩ sĩ. ¹³ Múngú pa 'bã tã ãnjĩ Sãtãnã vé rĩ agãsi, sǐ 'bã fií mǎlũngã 'i Mvõpĩ 'i ní lǐlǐ rĩ vé rĩ agá gĩ. ¹⁴ Múngú sǐ 'i Mvõpĩ vé ãrĩ dãã 'bã drĩ jezũ, ãzini 'bã trũzũ 'bãvé ãnjĩkãnyã agãsi.

Kúrísítõ ri ãmbúgu tã drĩgé sĩ céré

¹⁵ Kúrísítõ adri sũ Múngú ã ní ndrǐé ku rĩ tĩnĩ. ʒri ãmbúgu ngã céré ã ní gbií rĩ pi drĩgé. ¹⁶ Kúrísítõ gbi ngã rĩ pi ãrǐvũ céré nĩ, gbi ngã 'bũ gé rĩ pi, ngã vũ drĩgé rĩ pi, ngã ã ní rũ' 'bã ni ndrǐé ku rĩ pi, ngã ã ní rũ' 'bã ni ndrǐé ãndĩ rĩ pi, 'bã mǎlũngã rũ' 'bã rĩ pi, ãzini 'bã ãkpõ be ãngũ rũ' 'bã rĩ pi, gbi ngã rĩ pi ãrǐvũ céré nĩ, gbi ngã rĩ pi ãrǐvũ céré ʒzĩ ngãã 'i ní. ¹⁷ ʒ ní drĩ ngã rĩ pi gbi zũ kuyé rĩ gé, Yǐsũ ri ʒnõgõsĩ anigé,

* 1:18 1:18 Kãnisã: Kãnisã ri 'bã Yǐsũ Kúrísítõ ri ʒ'yĩ' 'bã gĩ rĩ pi.

ĩri ri sē ngá rĩ pi ãrēvú céré ri ẹ̀zị nga muzú trụ. ¹⁸ Kúrísítō ri ãmbúgú kánísá* drịgẹ céré. Kúrísítō ri 'bá Múngú ní í'dó ingaá drịdrị 'bá ũdrã' 'bá gí rĩ pi ãsámvú gé sĩ rĩ 'i, ã adri rí ãmbúgú ngá rĩ pi drịgẹ céré. ¹⁹ Múngú ri ãyĩkō sĩ, Kúrísítō ní adrií 'í tịnị tã gá sĩ céré rĩ sĩ. ²⁰ Múngú ri ãyĩkō sĩ Yēsũ ri sēzú tākiri íjzú 'bá rĩ pi ãsámvú údézú Múngú be ãrí Yēsũ vé dāápi pẹti alambaku† sịgẹ rĩ sĩ, ẹ̀ ícì rí ngá 'bụ gé rĩ pi, ãzini ngá vũ drịgẹ rĩ pi ãsámvú Múngú be trụ.

²¹ Ándúrú ĩmi gākí Múngú ri sĩ, ĩmi ari'ba Múngú vé ni, ĩmi ní ríi ùnjĩkányã 'oó rĩ sĩ. ²² 'Bo Múngú údé nóni ĩmivé ãsámvú 'í be rĩ ícá múké gí, ĩri ní Yēsũ ri sēé drāá ĩmivé ùnjĩkányã ã tã sĩ rĩ sĩ. ĩmi ícákí nóni uletere, ùnjĩkányã ãkó Múngú ẹ̀ndrẹti gé gí, 'bá ãzi ícò nóni ĩmi tóó ku. ²³ 'Bo lē ĩmi tukí pá títí ĩmivé ẹ̀'yĩngará agá. Ẹ̀sị ĩmi ní 'bãá ú'dúkọ múké rĩ ịsúzá yizú drịdrị 'dãri, lē ĩmi kukí ku. Ú'dúkọ múké 'dĩri ùlũkí 'bá vũ drịgẹ rĩ pi ní céré, ma Páulũ 'i, ãtí' 'bá Múngú ní ịpēé ríi ú'dúkọ múké rĩ ùlũú 'bá rĩ pi ní rĩ 'i.

Páulũ nga ẹ̀zị 'bá Yēsũ ri ẹ̀'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní

²⁴ Ma ãyĩkō sĩ má ní mâ rụ' 'bá sēé ríi ìzāngã nyaá ĩmi tã sĩ rĩ sĩ, ma ri ìzāngã Kúrísítō ní nyaá rĩ nya, ma ri nya ìrivé rụ' 'bá ã tã sĩ, rụ' 'bá 'dĩri 'bá kánísá vé rĩ pi. ²⁵ Múngú 'bã ma ãtí' 'bá riipi ẹ̀zị ngaápi kánísá agá ni, ẹ̀zị mávé rĩ rizú tị Múngú vé rĩ sēzú ĩmi ní. ²⁶ Ú'dúkọ múké 'dĩri úcíkí kuú mūdũmūdũ rú ílĩ be tré 'bá ũku drịdrị 'dã'bée ní, 'bo nóni i'dakí ĩri kú ãmvé 'bá Múngú vé rĩ pi ní. ²⁷ Múngú 'o tã 'dĩri 'dĩni, ã'diãtãsiyã ĩmi 'bá adri' 'bá Yãhũdị rú ku rĩ pi, ĩmi nĩkí rí tã múké ándúrú ĩ ní ùzũú 'dãri áamá ãní. Tã ĩ ní ùzũú rĩ, ĩri Kúrísítō vé adringará ĩmĩ ẹ̀sị agá rĩ, ĩri sē ĩmi ẹ̀sị 'bã dįngará Múngú vé rĩ drịgẹ.

²⁸ Bã ri ú'dúkọ Kúrísítō vé rĩ ùlũ muzú 'bá rĩ pi ní céré. Tã nįngará 'bávé rĩ sĩ,

'bã ri 'bá rĩ pi ímbá muzú céré, ã sē rí 'bá Kúrísítō ri ẹ̀'yĩ' 'bá gí rĩ pi ã adrikí rí ũkpó ũkpó ívé ẹ̀'yĩngará agá. ²⁹ Tã 'dĩri sĩ, ma ri ẹ̀zị nga ũkpó sĩ, ũkpó Kúrísítō ní sēé má ní rĩ sĩ.

2

¹ Á lē ĩmi nĩkí ẹ̀zị má ní ngaá ĩmi ní ũkpó sĩ rĩ, ãzini ẹ̀zị má ní ngaá 'bá kũrũ Lãwōdĩkiyã vé rĩ agá rĩ pi ní rĩ, ãzini má ní ngaá 'bá vũrã urukọ agá mâ rụ' 'bá ndre' 'bá drịdrị kuyé rĩ pi ní rĩ. ² Tã ã pá mávé ãmbúgú rĩ, ma ri 'bá rĩ pi ẹ̀ ẹ̀sị ímbá, ãzini kọpi úmú, kọpi ã lēkí rí ĩ lēlē, kọpi ã nĩkí rí tã Múngú vé ándúrú ĩ ní ùzũú kuú mūdũmūdũ rú rĩ áamá bēnĩ. Tã Múngú vé ándúrú ĩri ní ùzũú kuú mūdũmūdũ rú rĩ, tã rĩ Kúrísítō 'i. ³ Kúrísítō ri sē 'bá rĩ adri úmĩ be tã Múngú ní ùzũú kuú mūdũmūdũ rú rĩ nįzú. ⁴ Ma ri tã rĩ 'yo ĩmi ní 'dĩni, ã'diãtãsiyã 'bá ãzi ã átá rí ĩmi ní átángá ádra múké sĩ ĩmĩ mị ũ'bãzú ku. ⁵ Ma dō ĩmi gārã gá sĩ rará rú drããsiyã, á 'bã ẹ̀sị kuú ĩmi drịgẹ. Ma ãyĩkō sĩ ĩmi ní ríi tã rĩ 'duú ngaá muzú múké rĩ sĩ, ãzini ĩmi ní Kúrísítō ri ẹ̀'yĩ, ĩmi ní pá tuú títí ĩmivé ẹ̀'yĩngará agá rĩ sĩ.

Kúrísítō ri idri sē nĩ

⁶ ĩmi ní Úpí Kúrísítō Yēsũ ri ẹ̀'yĩ gí rĩ sĩ, lē ĩmi rikí ìrivé tã 'duú ngaá áyu.

⁷ ĩmi Kúrísítō ri ẹ̀'yĩ' 'bá gí 'dĩ'bée, ĩmivé ẹ̀'yĩngará agá, lē ĩmĩ úlá ã fifi, sũ ĩ ní ĩmi ímbá drịdrị rĩ tịnị. Lē ĩmi sēkí ōwō' dífó muzú dį dį.

⁸ Lē ĩmi sēkí 'bã ãzi ã ri átángá ẹ̀zị ãkó ni ímbá rizú ĩmĩ mị ũ'bãzú ku, ímbángará 'dĩni 'dĩri, íbĩ íngá yĩkí 'bá áda vé ni vúgá, ãzini índrĩ ùnjĩ rĩ pi vúgá, íbĩ íngá Kúrísítō vúgá kuyé.

⁹ Kúrísítō ní adrizú vũ drịgẹ nōgó 'bá áda rú rĩ, ĩri ã ngúlúpí Múngú 'i. ¹⁰ ĩmi ní ĩmi úmú Kúrísítō be gí rĩ sĩ, ĩmi nóni 'bá Kúrísítō vé ni gí. Kúrísítō ri Úpí 'bá ãngũ rụ' 'bá rĩ pi drịgẹ, ãzini índrĩ ãngũ rụ' 'bá rĩ pi drịgẹ. ¹¹ Sã ĩmi ní Kúrísítō ri

† **1:20** 1:20 Pẹti alambaku: 'Bá Rómã vé rĩ pi ri 'bá tã 'o' 'bá ùnjĩ rĩ pi gbã mūsũmãrĩ sĩ pẹti alambaku sịgẹ, ĩri sã 'du ãco kọpi íbĩ drã ndō, kọpi ìzāngã nya ambamba drãngará rĩ gé. * **2:11** 2:11 Lìkí ĩmi gí: Múngú lũ Ābũrámã ní kĩnĩ, anji ãgō Ābũrámã vé rĩ pi adrikí dō caá ú'dú ãrō gí, lē ã ùlĩkí kọpi ã ágélé ẹ̀ tị rá, lüzú kĩnĩ kọpi anji Múngú vé ni. 'Í lã 'Í'dóngará 17:9-14.

ẽ'yĩzú rĩ gé, likí ìmi gí,* sũ ì ní ágélé ẽ tì lĩ rĩ tĩnì, 'duki ìmivé ùnjikānyā ìmì rù'ba gá sĩ gí, adri 'yozú kìnì, likí rù'ba ìmivé rĩ kuyé, Kúrísítò lì ìmivé ùnjikānyā āmvé gí. ¹² Lókí ì ní ìmi ní bātízīmũ† sēzú rĩ gé, sĩkí ìmivé ùnjikānyā Kúrísítò be trú gí. Ìmi ní ẽ'yĩ kìnì Múngú inga Kúrísítò rì gōó ìdri rú gí rĩ sĩ, nóni inga ìmi gōó ìdri ú'dí ìsú gí.

¹³ Ùnjikānyā ìmi ní 'oó rĩ sĩ, ìmi ìndrèkí sũ 'bá ùdrā'ba gí ni pi tĩnì, 'bo nóni Múngú sē ìmi ní ìdri ú'dí, ìmi ní Kúrísítò rì ẽ'yĩ gí rĩ sĩ. Múngú trũ 'bā 'bávè ùnjikānyā agásĩ céré gí. ¹⁴ Tā ì ní kōdō sũ lēzú 'bā ìrĩñāzú rĩ, Múngú lì āmvé gí, 'du ùnjikānyā rĩ gbāā pētì alambaku sígé gí.‡ ¹⁵ Múngú ndē ìndrì ùnjì rì'ba drì ọrù'ba rĩ pi vé ùkpō, ìri ní Yēsũ rì sēé drāā pētì alambaku sígé rĩ sĩ. Múngú sē kōpi ní drĩnjá 'bá tré āsāmvú gé, ndē kōpivé ùkpō Yēsũ ní drāā pētì alambaku sígé rĩ sĩ.

¹⁶ Lē 'bá āzi ā 'yo, ngá ìmi ní rií nyaá, dōku rií mvuú rĩ ā tā ùnjí ku, dōku lē 'bá āzi ā 'yo ìmi ní, ìmi rikí ú'dú ùmũ nyazú rĩ ñnjĩ ìlì be céré§ 'dìni ku, dōku ìmi rikí ùmũ mbāā sì ní ìgázú rĩ 'bāā nyaá ku, dōku ú'dú Sābātā vé rĩ ā tā 'duú 'bāā tā āmbúgú rú ku.* ¹⁷ Tā ì ní ùlāā 'dĩ'bée ìndrìkìndrì tā ìmùpi 'i ngaápi drĩdrĩ 'dĩlé rĩ vé rĩ, tā rĩ vé áda, ìri Kúrísítò 'i. ¹⁸ Lē ìmi sēkí ìmì mị ù'bāā 'bá ì 'bā'bée kú tā be mādā rì'ba mālāyíkā ñnjĩ'ba 'dĩ'bée ní ku, kōpi rì ì ìngú ì ní rií ìndrìlìkì ndrèé rĩ sĩ. 'Bo tā kōpi ní 'oó 'dĩ'bée céré tā azakaza vé ni, ā'diātāsīyā kōpivé tā rií ùsũ rĩ 'yégá kōpi rì ì tā ùsũ áyu. ¹⁹ 'Bá 'dìni 'dĩ'bée adrikí Kúrísítò adriipi drìlé rú rĩ vé ni ku, Kúrísítò rì ùkpō sē 'bá ì ìkūnā'ba 'í rù'ba gá rĩ pi ní nĩ, ìri kōpi úmú trú vūrā ālu gé, Múngú rì kōpi ní

ùkpō sē, kōpi ā mbakí rì ícá ùkpō ùkpō ìvé ẽ'yĩngará agá.

²⁰ Ìmivé ùnjikānyā ìmi ní 'oó drĩdrĩ 'dā'bée, Kúrísítò drā 'du mužú ìndĩ gí pírì, ngá ìmi ní áwízú ẹsì 'bāzú tāimbì 'bá áda ní ùtĩjì 'yoó kìnì, ²¹ "Á 'duki ngaá ku, ā nyakí ngá urukọ'bée ku, dōku ā úlókí ku" 'dĩ'bée 'duzú ngazú rĩ ā'di? ²² Tāimbì 'dĩ'bée nyọókú nōri vé ni, kōpi ùdũ be. Ìmi 'duki dō tā 'dĩ'bée ẹzì ngazú, ìmi 'dĩri rì tāimbì 'bá áda ní ùtĩjì, ìri ní ìmbá rĩ ā vùdrĩ ùbĩ mužú. ²³ 'Bá rĩ pi ùsũkí kìnì, 'bá tāimbì rĩ ùtĩjì'ba 'dĩ'bée, kōpi úmĩ be, tāimbì rĩ sē 'bá rĩ Múngú rì ñnjì ānì, āzini ìri sē 'bá rĩ 'i a'bi ānì tā rù'ba nōri vé rĩ sĩ a'bia'bi. 'Bo tāimbì ì ní ùtĩjì 'dĩ'bée ícá tā ùnjì rù'ba nōri ní lēé rĩ pi ẽ sì ifù bā ku.

3

Ídri ú'dí Kúrísítò agá rĩ

¹ Nóni ingakí ìmi ìdri ú'dí ìsú Kúrísítò be trú gí, lē ìmi 'bākí ẹsì vūrā Kúrísítò ní mužú úrízú Múngú vé drì ẹndèpì gé 'bũ gé 'dāá rĩ ā tā ùsũzú. ² Lē ìmi 'bākí ẹsì rizú ngá 'bũ gé 'dāá rĩ pi ā tā ùsũzú, ā 'bākí ẹsì rizú ngá nyọókú drìgé nōgó rĩ pi ā tā ùsũzú ku. ³ Á'diātāsīyā ìmi ùdrākí gí, nóni zũkí ìmivé ìdri Kúrísítò rù'ba gá Múngú agá. ⁴ Kúrísítò ìmi ní ìdri sēepi rĩ kādō ìmù 'i i'daá, ì kpá ìmù ìmi i'da, ìmi ìmù ìrivé ñngará pōwũpōwũ 'dāri ālē ìri be trú.

⁵ Lē ìmi rikí ìmì rù'ba áyú tā ùnjì 'ozú ku. Lē ā 'bākí ọwũ ku, ā rikí tā āzāvũ rú ni pi 'oó ku, ā adrikí ùlē ākó, ā adrikí yĩkì ùnjì ākó, ā 'bākí ẹsì āmbúgú ngá drìgé ku, 'bá ẹsì be āmbúgú ngá drìgé rĩ pi rì ẹsì 'bā tā 'dĩ'bée ñnjìzú múngú rú. ⁶ 'Bá rì'ba tā 'o'ba 'dìni 'dĩ'bée, kōpivé tā 'dĩ'bée sē Múngú ā 'a rì ve ānì ambamba. ⁷ Ándúru

† **2:12** 2:12 Bātízīmũ: Lókí Yūwānì ní bātízīmũ sēzú rĩ gé, ìri 'bá rì su yĩ agá 'dāá, ìri gō 'bá rì rù inga āmvé nōó. Sungará yĩ agá rĩ, sũ ì ní 'bá rì sĩjì 'bũ agá rĩ tĩnì, ingangará āmvé nōó rĩ, sũ ì ní 'bá rì ingaá gōó ìdri rú drāngará galésila rĩ tĩnì. ‡ **2:14** 2:14 'Du ùnjikānyā rĩ gbāā pētì alambaku sígé gí: Tā 'dĩri vé ifífí, ká Yēsũ rì gbāā pētì alambaku sígé, nya ìzāngā 'bávè ùnjikānyā ā tā sĩ, tā ì ní kōdō lēzú 'bā ìrĩñāzú 'bávè ùnjikānyā ā tā sĩ rì dè gí.

§ **2:16** 2:16 Ụ'dú ùmũ nyazú rĩ ñnjĩ ìlì be céré: Yāhũdĩ rĩ pi rì tā Múngú ní 'oó ì ní rĩ ā tā ígá, kōpi rì ùmũ nya ú'dú urukọ'bée gé, sũ ú'dú Múngú ní Ẹlízú Jó rĩ pi tì gé sĩ, āzini Ụ'dú Pēnītíkósītā vé rì gé rĩ tĩnì. * **2:16** 2:16 Ụmũ mbāā vé rĩ, dōku ú'dú Sābātā vé rĩ: Yāhũdĩ rĩ pi rì Múngú rì ñnjì mbāā sì ígápi ú'dí rú rì gé, kōpi rì ānyāpá úlì kárakará zā rōbōṅṅó rú. Sēbĩtì ālu ālu, kōpi rì ú'dú Sābātā vé Múngú ní uvuzú 'dāri ígá. 'Í lā 1 Kōrónìkōl 23:30-31; 2 Kōrónìkōl 2:4; 2 Kōrónìkōl 8:12-13; 2 Kōrónìkōl 31:3; Nēmāyā 10:33; Ọsēyā 2:11.

Ìmi ní adrizú 'bá 'díní 'dì'bée àsámvú gé rí gé, ìmi ríkí tã 'oó sù kòpí ní 'oó rí tìní. 8 'Bo nóni lè ìmi kukí tã ùnjí 'dì'bée rá, jìkó, ésí ùká, 'bá ndrengará ùnjí, 'bá àzi ã rú izangará, àzini átángá ùnjí, lè ìmi kukí tã 'dì'bée rá. 9 Lè ìmi ríkí ùnjò ùlì ìmi ògùpìì drìgé ku, à'diātāsīyā ìmi kukí ùnjìkányā àndúrú ìmi ní 'oó rí gí.

10 Ìmi újákí nóni ìmi ícá ú'dí rú gí, Múngú ri sè ìmivé újángará ícázú ú'dí rú 'dìri, ìri adri mužú nyonyo, ìmi Múngú ìmi gbiípi sù 'í tìní rí nì àní múké. 11 Ídri ú'dí ìmi ní ísú 'dìri agá, 'bá rí dō Yāhúdì yā, dō adri Yāhúdì ku yā, dō ágélé ni è tì lìkí gí yā, dō lìkí kuyé yā, dō 'bá rí nì Gírìkì tì ku yā, dō 'bá ésí be draápi dradra ni yā, dō tógèrì yā, dō adri tógèrì ku yā, Kúrísítò ri tã drìgé sī céré, ìri ri adri 'bá agá.

12 Múngú lè ìmi rá, ùpè ìmi adrií 'bá ívé ni uletere. Kúru lè ìmi kokí 'bá rí pi è ìzā, ìmi adrikí ésí be múké, ìmivé ésí ã adri tã sī mādā, lè ìmi 'okí tã múké 'bá rí pi ní, lè ìmi 'dúkí tã rí ngaá mužú ésí be mādā. 13 Ìmi dō tã be ìmi àsámvú gé sī ìmi ògùpìì be, lè ìmi úríkí kòpí be trù, ìmi trúkí ìmi ìmi àsámvú gé sī rá, sù Kúrísítò ní ìmi trùú rí tìní. 14 Tã agaápi rá rí, lè ìmi lèkí ìmi lèlè, à'diātāsīyā lèngará ri sè ìmi ìmi úmú adri trù, ìmi tã 'dù nga ésí be àlu.

15 Lè tākíri Kúrísítò vé rí ã fi ìmí ésí agá, à'diātāsīyā ìmi ní adrií rù 'bá àlu rí sī, zìkí ìmi ímù adrií tã be kírì ìmi àsámvú gé sī. Lè ìmi sèkí òwò'dífò Múngú ní. 16 Lè ù'dúkò múké Kúrísítò vé rí ã fi adrií ìmí ésí agá, ã sè ìmi ní úmí, ìmi ímbákí rí ìmi ìmi àsámvú gé sī ìmi ògùpìì be. Ìmi ngokí úngó Sāwúmā vé rí, àzini ìmi ngokí úngó Múngú ri íngúzú àní, ìmi sèkí Múngú ní òwò'dífò ìmí ésí agá 'dāá. 17 Tã ìmi ní rií 'oó, àzini ìmi ní rií átá rí, lè ìmi 'okí Úpí Yésù ã rú sī, lè ìmi sèkí òwò'dífò 'bá Ètèpì Múngú ní Yésù ã rú sī.

'Bá Yésù ri è'yì'bá gí rí pi vé adringará ìvé 'bètì àsámvú gé rí

18 Ìmi ùkú rí pi, lè ìmi yìkí ìmivé àgò rí pi è tì yiyì, ã lù rí 'yozú kìnì, ìmi è'yìkí Úpí Yésù ri gí.

19 Ìmi àgò rí pi, lè ìmi lèkí ùkú ìmivé rí pi lèlè, ã átákí kòpí ní òjògò sī ku.

20 Ìmi anjíná rí pi, lè ìmi yìkí 'bá ìmi tì 'bá rí pi è tì yiyì tã céré sī, ìri sè Úpí ri adri àní àyìkò sī.

21 Ìmi anjì ètèpìì, Lè ìmi átákí átángá anjíná rí pi ní ù'dúkò ùkpó ùkpó ni sī ku, ã sè rí kòpí ní ìzāngá ku.

22 Ìmi tógèrì rí pi, lè ìmi yìkí 'bá ìmi ní rií èzì ngaá kòpí vùgá rí pi è tì yiyì, ã adri 'yozú kìnì, kòpí ní rií mì 'bāá ìmivé èzì ndrezú gògò rí sī ku, ìmi ngakí èzì rí ésí àlu sī, è ìnjìkí rí Úpí ri àní. 23 Lè ìmi ngakí èzì rí ésí be céré, sù ìmi ní rií èzì ngaá Úpí Yésù ní rí tìní, adri 'yozú kìnì, ìmi ní rií ngaá 'bá áda ní rí tìní ku. 24 Lè ìmi nìkí ámá múké 'yozú kìnì, èzì ìmi ní ngaá rí agá, Kúrísítò ri ìmi ùfè rá, à'diātāsīyā èzì ìmi ní rií ngaá rí, ìmi ri nga ìmivé Úpí Kúrísítò ní. 25 'Bá tã ùnjí 'oópi rí, Múngú ri ìri ìrìñā ìrivé ùnjìkányā ìri ní 'oó rí sī. Múngú ri 'bá rí pi vé tã lì céré pìrì.

4

1 Ìmi 'bá ambugu tógèrì rí pi vé rí, lè ìmi sùkí tógèrì ìmivé rí pi ã rù 'bá gá sùsù, ìmi rùkí kòpí múké, à'diātāsīyā ìmi nìkí rá 'yozú kìnì, 'Bá Àmbúgu ìmí drìlè gá anigé 'bù gé 'dāá.

Lè 'bá rí pi ã zìkí Múngú ri

2 Lè ìmi 'bākí ésí rizú Múngú ri zìzú, ìmi adrikí mì be mgbo, ìmi sèkí ìri ní òwò'dífò. 3 Ìmi zìkí 'bá ní Múngú ri, Múngú ã sè rí 'bá ní drìlè múké, 'bā ùlùkí rí ù'dúkò múké Kúrísítò vé rí mužú, àzini 'bā ùlùkí rí tã Kúrísítò vé ì ní àndúrú ùzùú kuú mùdùmùdù rú rí mužú 'bá rí pi ní. 'Yìkí ma kú jó ì ní rizú àngù ù'yìzú rí agá nògò ù'dúkò múké má ní ùlùú rí ã tã sī. 4 Ìmi zìkí Múngú ri, ã sè rí mā ùlù rí ù'dúkò múké rí mužú àní múké. 5 Ìmi dō ri adri 'bá Múngú ri nì 'bá kuyé rí pi àsámvú gé, tã ìmi ní rií 'oó rí, lè ìmi 'okí mužú tã nìngará be. Lè ìmi ù'bìkí lètì ndāá 'bá 'dì'bée è ìzā kozú. 6 Lè átángá ìmi ní rií átá kòpí àsámvú gé rí, ìmi átákí ésí múké sī, ã sè rí kòpí ní úvá, à'diātāsīyā

'bá āzi zị dō ìmi tā sī, ìmi újákí rí ìri ní átángá rī múké.

Páülü vé āngü ímbángará ā ùdụ āzini mōdó sēngará

⁷ Tūkíkō ri mávé tā ùlū ìmi ní nī. Ìri édrípị má ní lēélē rī, 'bā ẹsị rizú ẹzị rī ngazú átí'bá rú má be trụ Úpí agá. ⁸ Tā ā pá má ní lēzú ìri pēzú mužú ìmi vúgá 'dīlé rī, ā mụ rí mávé tā ùlū ìmi ní, āzini ē ímbá rí ìmí ẹsị. ⁹ Tūkíkō pi mụ Ònésīmū 'bávé édrípị ẹsị 'bāápi ẹzị ngaápi ẹsị be céré rī be, Ònésīmū ri 'bá ìmivé ní, kọpi tā 'i ngaápi 'bā rụ'bá gá nōlé rī pi ùlū ìmi ní nī.

¹⁰ Ārīsītārúkō ì ní 'yī kuú má be trụ rī, sē ìmi ní mōdó, āzini Mārākō Bārúnábā vé māríté sē kpá ìmi ní mōdó. Ándúru ùlúkí Mārākō vé tā ìmi ní rá. Kādō caá ìmi vúgá 'dīlé, ìmi ẹ'yíkí ìri drị ìrī sī. ¹¹ Yēsū ì ní zị Yúsītō rī, sē kpá ìmi ní mōdó. Yāhúdị Yēsū ri ẹ'yī'bá gí, 'bá ní rí ẹzị ngaá kọpi be trụ mālūngā Múngú vé rī ā tā sī rī pi, kọpi 'yēná 'dī, kọpi kokí má ìzā ambamba. ¹² Ēpāfúrā ìmi ógúpị adriipi átí'bá Kúrísítō Yēsū vé rī, sē ìmi ní mōdó. Ìri ri Múngú ri zị ìmi ní ùkpō sī, ìmi nīkí rí tā Múngú ní lēé ìmi 'okí rī, ìmi 'dụkí rí ngaánga, ìmi tukí rí pá títí ìmivé ẹ'yīngará agá. ¹³ Á ndre Ēpāfúrā 'bā ẹsị céré rizú ẹzị ngazú ìmi ní, āzini 'bá Yēsū ri ẹ'yī'bá gí kūrú Lāwōdīkiyā vé rī agá rī pi ní, āzini kūrú Hīrāpólīsī vé rī agá rī pi ní. ¹⁴ Lúkā 'bávé ùndī riipi dāwā sēepi 'bá ní lēélē rī, sē ìmi ní mōdó, āzini Dema sē kpá ìmi ní mōdó. ¹⁵ Ìmi sēkí mōdó 'bá édrípị, āzini 'bá ómvúpị Yēsū ri ẹ'yī'bá gí Lāwōdīkiyā gá rī pi ní, āzini ìmi sēkí mōdó 'bá ómvúpị Nufā ní, āzini 'bá kánisā vé ì úmú'bá ìrivé 'bētí āsámvú gé rī pi ní.

¹⁶ Lākí dō kọkọbị 'dīri ìmi ní gí, ìmi pēkí mụú 'bá kánisā Lāwōdīkiyā vé rī agá rī pi ní, kọpi ā lākí. Kọkọbị má ní sī sēé 'bá Lāwōdīkiyā vé rī pi ní rī, lē ìmi zíkí, kọpi ē ìsēkí, ìmi lākí kpá ìndī.

¹⁷ Ìmi lūkí Ārīkípō ní, lē ā nī múké 'yozú kīnī, ẹzị Úpí Yēsū ní sēé drị ni gé rī, ā 'dụ ngaánga.

¹⁸ Ma Páülü 'i, mōdó ùdụmbítā rú 'dīri, ā sī kọkọbị ni má drị sī nī. Ìmi nīkí rá 'yozú kīnī, ma kú jó ì ní rizú āngü ù'yīzú rī agá nōónō, ìmi zíkí má ní Múngú ri. Ẹsị múké Múngú vé rī ā adri ìmi be.

**Kōkōbī ālu ni Páulū ní sī
sē 'bá
Tēsālōnikē
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā
ūlūngará**

Páulū í'dó kánisā āngū Tēsālōnikē vé rī agá (Ēzī 17). Tēsālōnikē ri kūrū āmbúgú āngū Mākēdōniyā vé rī agá, āngū ī ní zī Ġīrīkī rī vé wōkō úrulé rú rī gé. Páulū nga mbēlēná muú 'dāásī rá, ā'diātāsīyā Yāhūdī uruko ní lēé ĩri ruú rī sī. Vūdrī ni gé, Tīmōtéyō riipi ĩri ē ĩzā koopi rī ní lūzú ĩri ní kīnī, kōpi ā rikí dō Kūrīsītīyānī rī pi ọcūú drāāāsīyā, kōpi 'bākí ẹsī kuú Múngú drīgé. Páulū sī kōkōbī 'dīri kōpi ē ẹsī ímbázú, āzini tā kōpi ní zī rī újázú.

Kōkōbī 'dīri agá, Páulū sē Múngú ní ōwō'difō Kūrīsītīyānī Tēsālōnikē agá rī pi vé ẹ'yīngará ā tā sī, āzini kōpivé lēngará ā tā sī. Ūlū kpá kōpi ní ívé adringará Kūrīsītīyānī rú kōpi āsámvú gé rī vé tā. Ūlū kpá kōpi ní tā úmvúlésī ímúpi 'i ngaápi Kūrīsītīyānī rī pi ā rú'bá gá kōpivé drāngará ā vūdrī gé rī vé tā, āzini ūlū tā úmvúlésī ímúpi 'i ngaápi sá Yēsū ní ímúzá ímvízú rī gé rī vé tā. Ímbá kōpi ní létī adrizú āní múké cīngbá cazú ụ'dú Yēsū ní ímvízú rī gé rī vé tā.

Páulū sē mōdó 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní

¹ Ma Páulū 'i, 'bá Sílā be Tīmōtéyō sī, 'bá sīkí kōkōbī 'dīri sēé ĩmi ní, ĩmi 'bá kánisā vé adri'bá kūrū Tēsālōnikē vé rī agá, Múngú 'bá Ẹtẹpi ri ẹ'yī'bá gí, āzini Úpí Yēsū Kúrísítō ri ẹ'yī'bá gí rī pi. Ẹsī múké Múngú vé rī, āzini tākiri ĩrivé rī ā adri ĩmi be.

Ẹ'yīngará 'bá Tēsālōnikē gá rī pi vé rī

² Ụ'dú ālu ālu, 'bá ri ōwō'difō sē Múngú ní ĩmi tā sī céré, 'bá kādō rií Múngú ri zī, 'bá ri zī ĩmi ní ĩndī. ³ 'Bá kādō rií 'bá Ẹtẹpi Múngú ri zī ĩmi tā sī, 'bá ri zī ẹzī ĩmi ní ngaá ẹsī be céré ẹ'yīngará be rī ā tā sī, āzini 'bá ri zī ẹzī ĩmi ní ngaá lēngará

be rī ā tā sī, āzini 'bá ri zī ĩmi ní ẹsī 'bāá 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō drīgé rī ā tā sī.

⁴ Má ẹdrípíj má ọmvúpíj, 'bá nīkí rá 'yozú kīnī Múngú lē ĩmi rá, ūpē ĩmi adrií 'bá ívé ni pi. ⁵ Ā'diātāsīyā 'bá ní ụ'dúkó múké rī jízú ūlūzú ĩmi ní rī gé, 'bá ūlūkí 'yéṅá átángá 'bá tị gé rī ọ'dúkúle kuyé, ụ'dúkó múké 'bá ní jīj ūlūú rī ūkpō be, Índrī Uletere rī i'da ĩmi ní 'yozú kīnī, tā 'bá ní ūlūú ĩmi ní rī, ĩri tā áda. ĩmi nīkí 'bávé adringará ĩmi āsámvú gé ĩmi ĩzā kozú rī rá. ⁶ ĩmi nyakí dō ĩzāngā ụ'dúkó múké rī ā tā sī ambamba drāāāsīyā, Índrī Uletere rī vé ūkpō sī, ĩmi ẹ'yíkí ụ'dúkó rī āyíkō be ambamba. 'Dīri ĩmi ūbíkí tā 'bá ní 'oó rī ā pámvú, āzini Úpí Yēsū ní 'oó rī ā pámvú.

⁷ Tā 'dīri sī, ĩmi ufukí adrií ụ'bītā rú 'bá Yēsū ri ẹ'yī'bá gí āngū Mākēdōniyā vé rī agá, āzini āngū Ākáyā vé rī agá rī pi ní. ⁸ ĩmivé tā sī, sē ụ'dúkó múké Úpí Yēsū vé tā sī rī kú mužú āngū Mākēdōniyā vé rī agásī, Ākáyā vé rī agásī, āngū rī pi agásī céré. Ẹ'yīngará ĩmi ní Múngú ri ẹ'yízú rī vé tā kú mužú āngū rī pi agásī céré gí, 'bá lēkí tā ni átá ĩmi ní dīj ku. ⁹ Ā'diātāsīyā kōpi ūlūkí tā ĩmi ní 'bā ẹ'yízú ẹsī be céré rī vé tā rá, āzini kōpi ūlūkí tā ĩmi ní gázú ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi ĩnjīgá sī rī vé tā rá, āzini kōpi ūlūkí tā ĩmi ní ẹsī újázú Múngú áda ídri rú ĩmi ní ẹzī ngaá ĩri ní rī vé tā rá, ¹⁰ āzini kōpi ūlūkí tā ĩmi ní ẹsī 'bāzú Múngú vé Mvā ĩri ní ingáá gōó ídri rú drāngará gálésīla rī vé ĩgōngará 'bū gélésī rī vé tā rá. Mvā 'dīri Yēsū 'i, ĩri úmvúlésī ímú 'bá pa Múngú vé jíkó tā lizú rī agásī nī.

2

Ẹzī Páulū ní ngaá Tēsālōnikē agá rī

¹ Má ẹdrípíj má ọmvúpíj, ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, ẹcī 'bá ní tuú mužú ĩmi vúgá 'dīlé rī drā kána kuyé. ² ĩmi nīkí ĩzāngā 'bá ní nyaá kárakarā ĩ ní 'bā u'dazú kūrū Pīlípoyí vé rī agá 'dāá, ịsúzú 'bá cakí drī ĩmi vúgá 'dīlé kuyé rī rá. 'Bo Múngú 'bávé rī sē 'bá ní ūkpō ívé ụ'dúkó múké rī ūlūzú ĩmi ní ẏrī ákó, 'bá 'bā tā lē'bá ku

rĩ pi, ā cekí dō 'bā gārā kūrū drāāāsīyā,
 3 'bá ní rizú ú'dúkọ múké rĩ ũlūzú ĩmi
 ní rĩ gé, 'bá ũlúkí ũnjō kuyé, 'bá ũlúkí
 ú'dúkọ múké rĩ ẹsị múké sī, 'bá ũ'bākí ĩmī
 mị kuyé. 4 Ú'dúkọ múké 'bá ní ũlūú rĩ,
 Múngú ā'yī 'bá ní tā ni nĩ. Ú'dúkọ múké
 'bá ní ũlūú rĩ, adri 'yozú kínĩ, āyīkō sēzú
 'bá áda ní kuyé, ĩri āyīkō sēzú Múngú ní.
 Múngú nĩ tā 'bá ẹsị agá rĩ nĩ. 5 ĩmi nĩkí
 rá 'yozú kínĩ, 'bá átákí ĩmi ní tā múké ĩmi
 íngúzú ĩmī mị ũ'bāzú ānĩ kuyé, dōku lēzú
 ngá āzi ịsúzú ĩmi vúgá ānĩ kuyé, tā 'bá ní
 'oó rĩ, Múngú nĩ rá. 6 Adri 'yozú kínĩ, 'bá
 rikí lẹtị ndāá, ĩmi íngúkí rí 'bā ānĩ dōku
 'bá ụrụkọ ẹ íngúkí rí 'bā ānĩ yā 'díní kuyé.

'Bā Kúrísítō vé 'bá áyúāyū nō'bée, 'bā
 té kōdō ícọ ngá zị ĩmi tị gé rá, 7 'bo 'bá
 adrikí ĩmi āsámvú gé ẹsị be mādā, sū
 anjị ẹndrẹpị ní ríí ívé anjịná ā tā mbaá
 rĩ tịnj. 8 'Bá lẹkí ĩmi ambamba, 'bá ní ĩmi
 ní ú'dúkọ múké Múngú vé rĩ ũlūzú ānĩ,
 āzini 'bá ní úvá 'bāzú tā rĩ ũlūzú ĩmi ní
 ānĩ. 9 Má ẹdrípịi má ọmvúpịi, ĩmi nĩkí
 ẹzị 'bá ní ngaá ũkpō sī ĩmi āsámvú gé rĩ
 rá. 'Bá ní rizú ú'dúkọ múké Múngú vé rĩ
 ũlūzú ĩmi ní rĩ gé, 'bá rikí ẹzị ngaá ụtúná
 pị ñnjá be ngá ndāzú 'bā ịzā kozú, 'bā
 'bākí rí ọgụ 'bā āzi drịgé ku.

10 Tā 'bá ní 'oó rĩ, ĩmi ndrekí ĩmī mị sī
 rá, Múngú ndre kpá rá, ĩmi 'bá Yēsū ri
 ẹ'yī' 'bá gí 'dī'bée, 'bá ní rizú adrizú ĩmi
 āsámvú gé rĩ gé, 'bá rikí adrii tā be pịrị,
 'bá āzi ẹdị 'bā rú tā ũnjí sī kuyé. 11 ĩmi
 nĩkí rá 'bá ní rizú adrizú ĩmi be rĩ gé, 'bá
 rụkí ĩmi múké sū anjị ẹtẹpị ní ívé anjị
 rụú múké rĩ tịnj, 12 'bá ímbákí ĩmī ẹsị,
 āzini 'bá ũmíkí ĩmī ẹsị, ĩmi adrikí rí múké
 Múngú ẹndrẹtị gé, ā'diātāsīyā Múngú zị
 ĩmi ífí ívé mālūngā ũnyī be ambamba rĩ
 agá gí.

13 'Bā ri Múngú ní ọwō'difō sē sā céré sī,
 ā'diātāsīyā 'bá kā ú'dúkọ múké Múngú vé
 rĩ ũlūú ĩmi ní, ĩmi ẹ'yīkí rá, ĩmi ẹ'yīkí rá
 'yozú kínĩ, ú'dúkọ rĩ Múngú vé ni, adri 'bá
 áda vé ni kuyé. ĩmi 'bá Múngú ri ẹ'yī' 'bá
 gí 'dī'bée, ú'dúkọ rĩ ĩmi agá anigé, ĩri ri
 ẹzị nganga. 14 Má ẹdrípịi má ọmvúpịi, ĩmi
 'dukí tā rĩ ngaá sū 'bá Múngú vé kánisā
 Yūdáyā gá rĩ pi ní 'duú ngaá rĩ tịnj rá.

ĩmi nyakí ịzāngā 'bá ĩmivé āngū agá rĩ
 pi drịgé, sū 'bá Kúrísítō Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí
 Yūdáyā gá rĩ pi ní nyaá Yāhūdī rĩ pi drịgé
 rĩ tịnj.

15 Yāhūdī rĩ pi 'díkí Úpí Yēsū ri, kọpí
 ú'díkí kpá nẹbị rĩ pi, āzini kọpí údrókí
 'bā āngū rĩ agásí rá. Tā kọpí ní 'oó rĩ
 sē Múngú ní āyīkō kuyé, āzini kọpí ẹ ẹsị
 ũká ũká 'bá rĩ pi ní céré. 16 ĩmi ndrekí
 drī ká, kọpí lẹkí 'bā ũlúkí ú'dúkọ múké
 rĩ 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rĩ pi ní ku,
 ā'diātāsīyā kọpí lẹkí 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú
 ku rĩ pi ẹ ịsúkí pangará ku. Tā Yāhūdī rĩ
 pi ní 'oó 'díní 'dīri, sē kọpívé ũnjīkānyā tị
 mužú drịgélé, ānĩ jīkó ri 'de Múngú agá,
 ĩri ímú kọpí ĩrīnā rá.

*Páulū ri úvá be lē mužú 'bá Tēsālōnikē
 vé rĩ pi ndreé*

17 Má ẹdrípịi má ọmvúpịi, 'bá ní 'bā
 acozú ĩmi be, 'bá ní ĩmi kuzú lókí be mādā
 rĩ gé, 'bávé ẹsị céré adri kú ĩmi drịgé,
 'bá rikí ũ'bī ũkpō sī lēzú gōzú mužú ĩmi
 ndrezú, ĩmi úvá ní 'bā ndēé ambamba rĩ
 sī. 18 'Bá lẹkí kōdō mužú ĩmi vúgá 'dīlẹ
 ẹsị ālu sī. Sū mā úlūngu Páulū tịnj, má
 ũ'bī ũkpō sī, á lē kōdō gōó mužú ĩmi ndreé
 dīi, 'bo Sātánā ala 'i 'bá ẹndrẹtị gé cí.
 19 Agaápi rá rĩ, Yēsū kādō ímíví ịgōó, 'bá
 'bá ní ímú ẹsị 'bāá kọpí drịgé, 'bá ní ímú
 adrii ānĩ āyīkō sī, āzini 'bá ĩ ní ímú 'bá
 ní kŭlā sēzú ānĩ rĩ, ĩri adri ā'di pi? Adri
 ĩmi 'i ku? 20 Ádarú ĩmi sē 'bā ímú dī
 pōwŭpōwŭ, āzini 'bā ímú adri āyīkō sī.

3

Pēkí Tīmōtēyō ri mužú Tēsālōnikē gá

1 'Bá kā ũ'dū ndāá tí mužú, 'bá ũsŭkí
 múké ni, lē 'bā áwíkí adrii kŭrú Ātēnésī
 vé rĩ agá nōgó. 2 'Bá pēkí 'bá ẹdrípị
 Tīmōtēyō riipi ẹzị Múngú vé rĩ ngaápi
 'bá be trú rĩ mužú ĩmi vú 'dīí áyú, ā mužú
 rí ú'dúkọ múké Kúrísítō vé rĩ ũlūú ĩmi
 ní, ẹ ímbá rí ĩmī ẹsị, ĩmi adrikí rí ũkpó
 ũkpó ĩmivé ẹ'yīngará agá, 3 ĩmi āsámvú
 gé 'dīgé, 'bá āzi vé ẹ'yīngará ā adri rí
 ịdríkídri ọcŭngará 'dī'bée sī ku. ĩmi nĩkí
 rá 'yozú kínĩ, 'bá ícókí ápá ọcŭngará
 'dī'bée agásí bā ku. 4 'Bá ní rizú adrizú

īmi be rī gé, 'bá lūkí īmi ní rá, 'bá kīnī, ī imú 'bā ȳcū rá. Sū īmi ní nī rá rī tīnī, ȳcūkí 'bā rá. ⁵ Má kā ū'dū ndāá tí mužú īmi vúgá 'dīlé, má ní Tīmōtéyō ri pēzú mužú ānī, ā mu rí īmi ndreé, dō īmi áwíkí adrií ūkpó ūkpó īmivé ẹ'yīngará agá ūgōgō. Má ẹsī ri ūtītī, má ūsū ādróko imú īmi ū'bīí gí, ẹzī 'bá ní ngaa kárakará 'dīri īri déna imú drā kána.

⁶ 'Bo nóni Tīmōtéyō imví īmi vúgá 'dīisī, ícá 'bá vúgá nōó gí, íjī 'bá ní ụ'dúkọ múké ni ūlūú, ūlū ẹ'yīngará īmivé rī ā tā, āzini lēngará īmivé rī ā tā. Ūlū 'bá ní kīnī, tā 'bá ní 'oó īmi āsámvú gé āyīkō sī 'dāri, āvī īmi agásī ālujāni kuyé, sē īmi ri 'bā úvá úyí, īmi lēkí imú 'bā ndreé, sū 'bá ní īmi úvá úyí, lēé mužú īmi ndreé rī tīnī.

⁷ Má ẹdrípījī má ọmvúpījī, ā rikí dō 'bā ȳcūú nóni drāāsīyā, tā Tīmōtéyō ní imú ūlūú 'bá ní kīnī, īmi tukí pá títī īmivé ẹ'yīngará agá rī sī, sē 'bā ẹsī úrī gí. ⁸ Īmi ní pá tuú títī Úpí agá rī sī, sē 'bá ní āyīkō. ⁹ Āyīkō īmi ní sēé 'bá ní nōri sī, 'bā sēkí rí Múngú ní ọwō'difō ni gbā ngōpí? ¹⁰ 'Bā ri Múngú ri zī īmi ní ūtúná pi iníná be, ā zī rí 'bá ní létī mužú īmi ndrezú dīí, 'bā mužú rí īmi izā koó, īmi ímbá tā uruko īmi ní nī kuyé rī pi sī, īmi adrikí rí ūkpó ūkpó īmivé ẹ'yīngará agá.

¹¹ Lē Múngú 'bá Ẹtépī pi 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō be, kōpi ā zīkí 'bá ní létī mužú īmi vúgá 'dīlé. ¹² Lē Úpí Yēsū ā sē lēngará īmivé rī ā mu drīdrī, īmi lēkí īmi lēlé īmi āsámvú gé sī, āzini īmi lēkí kpá 'bá rī pi lēlé, sū 'bá ní īmi lēé rī tīnī. ¹³ Lē Úpí Yēsū ẹ ímbá īmī ẹsī, īmi adrikí rí ūnjīkānyā ākó, īmi adrikí rí ule 'bá Ẹtépī Múngú ẹndrētī gé, ụ'dú 'bávé Úpí Yēsū ní īgōzú imúzú ívé 'bá uletere rī pi be rī gé.

4

Adringará múké āyīkō sēepi Múngú ní rī

¹ Má ẹdrípījī má ọmvúpījī, 'bá lūkí īmi ní rá, lē īmi 'okí tā pīrī Múngú ní āyīkō sēepi ni, sū 'bá ní ímbá īmi ní rī tīnī. 'Bá nīkí rá īmi ri tā rī 'o pīrī, 'bá mākí īmi ẹsī

be cére, lē īmi 'okí tā pīrī rī mužú dīí dīí. ² Ā'diātāsīyā īmi nīkí tā 'bá ní ímbá īmi ní ūkpó Úpí Yēsū vé rī sī rī gí.

³ Múngú lē īmi adrikí uletere 'í ẹndrētī gé, lē īmi 'bākí ọwū mužú bādāru ku. ⁴ Lē 'bá ālu ālu ā ūtē 'í rú'bá ūtētē,* ā adri rí ūnjīkānyā ākó, ẹ injīkí rí īri injīnjī, ⁵ ā ri ọwū 'bā sū págánō Múngú ri nī 'bá kuyé rī pi tīnī ku. ⁶ 'Bá āzi ā 'o ūnjīkānyā lēzú lazú ẹdrípī vé ūkú sī ku. Tā ūnjī īri ní 'oó 'í ẹdrípī ní 'dīri sī, Úpí Yēsū ri īri īrīnā rá, sū 'bá ní ūlūú īmi ní rī tīnī. ⁷ Múngú zī 'bá imú ūnjīkānyā 'oó kuyé, zī 'bá imú adrií uletere. ⁸ 'Bá tā ī ní ímbá 'dīri gāapi sī rī, gā 'dīri 'bá áda kuyé, gā Múngú Índri Uletere rī sēepi rī.

⁹ Múngú ímbá īmi ní tā īmi ní īmi lēzú īmi ẹdrípījī be rī inógósí gí, 'bá ícókí tā ni sī sēé īmi ní ku. ¹⁰ Adarú lēngará īmi ní īmi ọgūpījī Yēsū ri ẹ'yī 'bá gí adri 'bá āngū Mākēdōnīyā vé rī agá rī pi lēzú rī aga rá. Má ẹdrípījī má ọmvúpījī, lē īmi lēkí īmi mužú lēlé.

¹¹ Lē īmi adrikí tā be kírī 'bá rī pi āsámvú gé, īmi rikí fí 'bá uruko vé tā agá ku. 'Bá ālu ālu ā 'bā ẹsī rizú ívé ẹzī ngazú 'í drī sī, sū 'bá ní lūú īmi ní rī tīnī, ¹² 'bá Kúrísítō ri ẹ'yī 'bá kuyé rī pi ẹ injīkí rí īmi injīnjī, āzini īmi zīkí rí ngá 'bá āzi tī gé ku.

Yēsū vé īgōngará

¹³ Má ẹdrípījī má ọmvúpījī, 'bá lēkí īmi ní 'bá ūdrā 'bá, Yēsū ri ẹ'yī 'bá gí rī pi vé tā ūlūú, lē īmi rikí kōpi ngoó sū 'bá ẹsī 'bā'bée tā drīdrī 'dīlé rī drīgé kuyé rī pi tīnī ku. ¹⁴ 'Bá ẹ'yīkí rá 'yozú kīnī, Yēsū drā rá, 'bo íngá gōó ídri rú drāngará gálésīla rá, 'bá ẹ'yīkí kpá rá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā 'bá, Yēsū ri ẹ'yī 'bá gí rī pi, Múngú ri imú kōpi inga gō ídri rú Yēsū be trú. ¹⁵ 'Bá lēkí tā Úpí Yēsū ní 'yoó rī lūú īmi ní kīnī, 'bā drī adri'bée ídri rú cīngbá lókí 'í ní imúzú imvīzú rī gé nō'bée, 'bá ícókí ngaa mužú 'bá ūdrā 'bá gí rī pi sī drīdrī ku, 'bá ūdrā 'bá gí rī pi nga drīdrī nī. ¹⁶ Úpí Yēsū ri imú ísī 'bū gé 'dāāsī vúgá nōó, īri tāimbī sē 'bá rī pi ní ụ'dúkọ be uru 'dāá,

* 4:4 4:4 Lē 'bá ālu ālu ā ūtē 'í rú'bá ūtētē: Tā 'dīri vé íffí, lē 'bá rī ā adri 'yējá ūkú ívé rī be.

mālāyikā adriipi mālāyikā rī pi drīgē céré rī nga átá ú'dúkó be uryu 'dāá, ĩri dībe tā áyú be, Múngú vé gūké āngū zizú rī dībe ọ'ú be. 'Bá ūdrā' 'bá Yēsū Kúrísítō ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi, kōpi í'dó íngá ĩfū ĩvé 'bú agá 'dāásī drīdrī nī. ¹⁷ Tā 'dīri ā vúdri gé, 'bá drī adri' 'bá idri rú ĩ ní kuú vūgá nō'bée, 'bá kúru nga mu 'bá úmú kōpi be trú ĩrībítì agá 'dāá, 'bá 'bá úmú Úpí Yēsū be trú ūlí agá 'dāá. 'Bá áwí adri Úpí Yēsū pi be trú mužú nyonyo. ¹⁸ Kúru lē ĩmi 'dukí tā 'dī'bée rizú ĩmī ẹsì ímbázú ĩmi ásámvú gé sī.

5

Īmi adrikí ūrē, ĩmi ūtēkí Yēsū vé ĩgōngará

¹ Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, 'bá ícókí sá, dōku ú'dú Úpí Yēsū ní ímvízú rī vé tā sī sēé ĩmi ní ku, ² ā'diātāsīyā ĩmi nīkí rá 'yozú kínī, Úpí ri ímú ícá* dū, sū ūgú' 'bá ní ímú ngá ūgú' 'bá ĩníná sī rī tìjì. ³ 'Bá rī pi kádō 'bāá ríí átá, "Nóni tākíri anigé, āngū rī nóni múké," tā ūnjí ri koro í'dé kōpi drīgē, sū ūkú mvá tīpì rī ā 'a ní í'dó ásó mbēlēná rī tìjì, kōpi ícókí ápá ālunáni ku.

⁴ Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, ĩmi adrikí ĩníná agá kuyé, ĩmi nīkí tā rī gí, ānī ĩmi ícókí āyāá Úpí vé ícángará dū sū ūgú' 'bá tìjì 'dīri ā tā sī ku. ⁵ ĩmi céré anjì ūtúná vé ni, āzini ūtú āmgbáraká vé ni. 'Bá adrikí anjì ĩníná vé ni kuyé, āzini āngū bīpì nīpì cìcì rī vé ni kuyé. ⁶ Lē 'bá rikí ú'dú koó bādāru sū 'bá uryuko ní ríí ú'dú koó rī tìjì ku, lē 'bá adrikí mī be mgbo, āzini lē 'bá ūtēkí 'bá ūtētē. ⁷ 'Bá rī' 'bá ú'dú ko' 'bá rī pi, kōpi ri ú'dú ko ĩnì sī. 'Bá rī' 'bá íwá mvu' 'bá ĩmērēzú rī pi, kōpi ri íwá rī mvu ĩmērēzú ĩnì sī. ⁸ 'Bá anjì ūtúná vé ni, lē 'bá 'bākí ẹ'yīngará rī, āzini lēngará rī kúkúrúkú rú, 'bá ūtēzú ānī, āzini 'bá 'bākí pangará rī vé tā 'bá ẹsì agá, sū sāpú aya rú ĩ ní suú drīgē rī tìjì.

⁹ Múngú ūpē 'bá 'yozú kínī 'bá ímúkí rí ĩzāngā ịsú 'í drīgē yā 'dīni kuyé, ūpē 'bá 'bávē Úpí Yēsū Kúrísítō ē ímú rí 'bá paá ūnjīkānyā agásī. ¹⁰ Yēsū drā 'bávē tā

sī. Kādō ímví, ĩri dō 'bá ịsú idri rú yā, dō ĩri ịsú 'bá ūdrākí gí yā, 'bá ímú adri ĩri be trú mužú 'dāni' 'dāni. ¹¹ ĩmi ímbákí ĩmī ẹsì, āzini ĩmi ímbákí ĩmi adrii ūkpó ūkpó, sū ĩmi ní ríí 'oó rī tìjì.

Tā Páulū ní ímbá rī vé ūdū

¹² Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, 'bá mākí ĩmi, lē ĩmi ĩnjīkí ĩmivé drīkoma ri' 'bá ẹzì nga' 'bá Úpí Yēsū ní rī pi ĩnjī ĩnjī. Kōpi ri ẹzì nga ūkpō sī ĩmi ásámvú gé, āzini kōpi ri ĩmi ímbá, ĩmi 'okí rí tā ūnjí ku. ¹³ Lē ĩmi ĩnjīkí 'bá drīkoma rú rī pi ĩnjīnjī ẹzì kōpi ní ríí ngaá rī sī, ĩmi lēkí kōpi lēlē. Lē ĩmi adrikí tā be kírì ĩmi ásámvú gé sī. ¹⁴ Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, 'bá mākí ĩmi ẹsì ālu sī, ĩmi lūkí 'bá ūvú rú ẹzì nga' 'bá ku rī pi ní, lē kōpi ā ngakí ẹzì, ĩmi ímbákí 'bá ūrì rú rī pi vé ẹsì, kōpi ē ẹsì ā adri rí ūkpó ūkpó, ĩmi kokí 'bá ẹ'yīngará be mādānānā rī pi ē ĩzā, ĩmi adrikí tā be mādā 'bá rī pi be céré. ¹⁵ 'Bá āzi 'o dō tā ūnjí ọgúpì ní, 'bá ĩ ní 'oó ūnjí 'dīri, ā újā ọgúpì rí 'oó ūnjí ku. Ú'dú céré lē ĩmi ū'bīkí tā múké 'oó ĩmi ásámvú gé sī, āzini ĩmi 'okí tā múké 'bá uryuko' 'bée ní.

¹⁶ Sā céré sī, lē ĩmi adrikí āyīkō sī. ¹⁷ ĩmi rikí Múngú ri zìjì, lē ĩmi āndēkí ĩri zīngará sī ku. ¹⁸ Lē ĩmi sēkí Múngú ní ōwō'dífō tā ārēvú sī céré. ĩmi ní Kúrísítō Yēsū ri ẹ'yī gí rī sī, Múngú lē ĩmi 'okí sū 'dīri tìjì.

¹⁹ Ẹzì Índrì Uleterē rī ní lēé ngaá rī, 'bá āzi ā uga ku. ²⁰ 'Bá Índrì Uleterē rī ní ású gí rī sē dō tì, ā ọwukí tì ĩri ní sēé rī ku. ²¹ ĩmi ámákí tā céré ĩri ní átá rī pi múké múké ūgbále, ĩmi 'dukí múké rī ẹzì ngazú ānī. ²² Lē ĩmi fikí ūnjīkānyā agá ku.

Páulū sē 'bá rī pi ní tākíri

²³ Múngú riipi tākíri sēepi rī, ā ūjī ĩmivé ẹsì, āzini ā ūjī ĩmī rú' 'bá, ĩmi adrikí rí uleterē ūnjīkānyā ākó, cazú ú'dú 'bávē Úpí Yēsū Kúrísítō ní ímvízú rī gé. ²⁴ Múngú zì ĩmi adrii 'bá ívé ni, ĩri tā 'í ní 'yoó rī 'du nga rá sū 'í ní 'yoó rī tìjì.

²⁵ Má ẹdrípìjì má ọmvúpìjì, ĩmi zíkí 'bá ní Múngú ri. ²⁶ ĩmi sēkí mōdó 'bá ẹdrípìjì ní, āzini 'bá ọmvúpìjì ní, ĩmi u'dekí kōpi

* 5:2 5:2 Úpí ri ímú ícá: Gírìkì tì sī, Ú'dú Úpí ní ímú' 'bá ĩgōzú rī.

ęziŕi będrŕi sŕi. ²⁷ Á mã ĩmi Úpí Yęsŭ ã rŭ sŕi,
lę ĩmi lãkŕi kŕkŕbŕi 'dŕiri 'bã Yęsŭ ri ę'yŕi' bã
gŕi rŕi pi ní cęrę.

²⁸ Ęsŕi mŭkę 'bãvę Úpí Yęsŭ Kŭrŕsŕtŕ vę
rŕi ã adri ĩmi be.

**Kòkòbì ìrì ní Páulū ní sī
sēé 'bá
Tēsālōnikē
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ã
ūlūngará**

Páulū sī kòkòbì 'dìri sēé Kūrīsītīyānī Tēsālōnikē vé rī pi ní, ìsú àkūdē sī kòkòbì drīdrī 1 Tēsālōnikē rī gí. Sī kòkòbì 'dìri sà mādāṅá agá, 'du caá mbáá kárakará kuyé. Sī kòpi ní kīnī, ã ríkí dō Kūrīsītīyānī rī pi ọcūú drāāsiyā, lē kòpi ã tuki pá títí ìvé ẹ'yīngará agá. 'Bá ọrukọ'bée ríkí ūlūú kòpi ní kīnī, Kúrísítō ìmví ìgōó gí, dōku ìri ìmví ìgō ú'díkírīṅá nōgó, lē kòpi ã ngakí ẹzì ku. 'Bo Páulū 'yo kòpi ní kīnī, kòpi ã yìkí 'bá 'dīni 'dī'bée vé tā ku. 'Yo kòpi ní kīnī, lē Kūrīsītīyānī rī pi ã adríkí ūvú rú ku, ã'diātāsīyā Kúrísítō ní drī ícázú kuyé rī gé, tā ūnjí ri ìmú ga ambamba vū drīgē nōgó, drīkoma adrípi ūnjí rī, ìri 'bá Múngú vé rī pi ẹ drī úcì, kòpi Múngú ri gā ãní sī.

Páulū sē mōdó 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní

¹ Ma Páulū 'i, 'bá Sílā be Tīmōtéyō sī, 'bá sīkí kòkòbì 'dìri sēé 'bá adrí'bá kánisā kùrú Tēsālōnikē vé rī agá, Múngú 'bá Ẹtẹpi ri ẹ'yī'bá gí, ãzini Úpí Yẹsū Kúrísítō ri ẹ'yī'bá gí rī pi ní.

² Ẹsì múké, ãzini tākiri 'bá Ẹtẹpi Múngú vé rī, ãzini Úpí Yẹsū Kúrísítō vé rī ã adrí ìmi be.

Páulū zì Múngú ri 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní

³ Má ẹdrípìì má ọmvúpìì, ú'dú céré 'bá ri ọwō'dífō sē Múngú ní ìmi tā sī, ã'diātāsīyā ìmivé ẹ'yīngará, ãzini ìmivé lēngará ìmi ãsámvú gé sī rī ní ríi muẹ drīdrī rī sī. ⁴ 'Bá kánisā vé rī pi ãsámvú gé, 'bá ri ìmí rú ìngú, ã'diātāsīyā ú'dú ì ní ìmi ọcūzú, ãzini ìmi ní ìzāngā nyazú kárakará rī gé, ìmi úmbékí ẹsì ìzāngā rī ã nyangará gá rá.

⁵ Ẹsì ìmi ní úmbé ìzāngā nyazú 'dìri lū 'yozú kīnī, Múngú ri tā lẹ pìrì, ìri ìmi ã'yī fí ìvé mālūngā agá 'dāá rá. ⁶ Múngú ri tā lẹ pìrì, ìri ìmú 'bá ìmi 'o'bá ūnjí rī pi ìrīṅá rá, ⁷ Ìmi 'bá ìzāngā nya'bá rī pi, Múngú ri sē ìmí rú'bá ri ìmú ndrī rá, ìri kpá sē 'bá rú'bá ri ìmú ndrī rá. Tā 'dìri ìmú 'i nga lókí Úpí Yẹsū ní úmvúlésì ìmúzú 'bū gélésì, 'i i'dazú ácí be ìvé mālāyíkā ūkpō be rī pi be rī gé. ⁸ Múngú ri ìmú 'bá 'i nī'bá kuyé rī pi ìrīṅá rá, ãzini ìri ìmú 'bá 'bávé Úpí Yẹsū vé ú'dúkọ múké rī gā'bá sī rī pi ìrīṅá rá. ⁹ Ì ìmú 'bá 'dī'bée ìrīṅá muzú ūdú àkó. Ì kòpi dro Úpí Yẹsū ã gārā gá sī rará rú, kòpi ícókí adríi ìrivé dīngará pọwúpọwū ūkpō be 'dìri ã gārā gá ku. ¹⁰ Ú'dú Úpí Yẹsū ní ìmvízú rī gé, ìrivé 'bá uletere rī pi ìmú ìri ìngú rá, ãzini 'bá Yẹsū ri ẹ'yī'bá gí rī pi céré ìmú ãyāyā. Ìmi kpá Yẹsū ri ìngú rá, ã'diātāsīyā ìmi ní tā 'bá ní ūlūú ìmi ní rī ẹ'yī gí rī sī.

¹¹ Ìmi ní ẹ'yī gí rī sī, 'bá ri Múngú ri zì ìmi ní ú'dú céré, ã ko rí ìmi ìzā, ìmi adríkí rí sū ìri ní lēé rī tìni. ãzini 'bá ri Múngú ri zì, ã sē rí ìmi ní ūkpō, ã ko rí ìmi ìzā tā múké ìmi ní lēé rī pi 'ozú, ìmi ngakí rí ẹzì ìmi ní 'dó ngaá ìmivé ẹ'yīngará agá rī muzú drīdrī. ¹² 'Bá ri Múngú ri zì 'dīni, ìmi 'bá Yẹsū ri ẹ'yī'bá gí rī pi ẹ ìngúkí rí 'bávé Úpí Yẹsū ri ìngúngū, Yẹsū ẹ ìngú rí kpá ìmi ìngúngū. Tā 'dìri 'i nga ẹsì múké Múngú vé rī ã tā sī, ãzini ẹsì múké Úpí Yẹsū Kúrísítō vé rī ã tā sī.

2

Yẹsū vé ìgōngará

¹ Má ẹdrípìì má ọmvúpìì, 'bá lēkí ìmi nīkí tā 'bávé Úpí Yẹsū Kúrísítō ní úmvúlésì ìmvízú rī, ãzini ìmi nīkí tā ìri ní úmvúlésì ìmúzú 'bá úmúzú trú rī. ² Tā 'bá rī pi ní 'yoó kīnī, ú'dú Úpí ní ìmvízú rī ícá gí 'dìri, lē ìmí ẹsì ã adrí ãní ìzāngā sī ku, ãzini lē ìmí ẹsì ã yā ãní ku. Kòpi ícó 'yo kīnī, Índrí Uletere rī lū tā 'dìri ì ní nī, dōku 'bá āzi lū ì ní nī, dōku ì lākí kòkòbì 'bá ní sēé rī agá. ³ Lē ìmi sēkí 'bá āzi ã ū'bā ìmí mī tā 'dī'bée sī ku, ã'diātāsīyā ú'dú Úpí ní ìmvízú rī ícá drī ícá ku. Ú'dú

'dāri tē cīngbá ca ú'dú Sātánā ní ágó āzi ūnjí ni ípēzú ímúzá 'bá rī pi ē mī ū'bāzú 'dezú ūnjīkānyā agá rī gé. Ágó ūnjí 'dīri kādō ímú 'i i'daá, 'bá kárakará pi ímú Múngú rī gā sī. ʔ'dú ʔdú vé rī gé, ī kúru ímú īri īrīnā īzāngā nya mužú ʔdú ākó. 4 Ágó riipi mī ū'bāápi 'dīri, īri ímú 'i íngú, īri ngá céré 'bá rī pi ní zī Múngú kōpi ní rīi īnjī rī pi ɔwɔwɔ, īri mu úrí Jó Múngú vé rī agá, īri 'yo 'i Múngú 'i.

5 Īmi ícókí nyo tā má ní ūlūú ĩmi ní lókí 'bá ní adrizú ĩmi be trú rī gé 'dāri ígá ku? Ándúru má ūlū ĩmi ní tā ímúpi 'i ngaápi drīdrī 'dīi rī vé tā rá. 6 Īmi nīkí ngá riipi ágó ūnjí rī ugaápi rī rá, 'bo ágó ūnjí rī ímú 'i i'da lókí Múngú ní ā'yī gí rī gé. 7 Ūkpō ágó ūnjí 'dīri vé ī ní ndreé ku rī anigé, īri rī ẹzī nga vū drīgé nōgó, īri ẹzī nga ca cīngbá ú'dú ī ní ágó ūnjí 'dīri drozú létī rī gé sī āmvé rī gé. 8 Kúru ágó ūnjí rī ímú īfū 'i i'da, 'bo Úpí Yēsū rī ímú īri 'dī drā ẹvīvī īfūúpi 'í tī gélésī sī rī sī. Úpí rī ímú ūkpō be, īri dī pōwūpōwū, īri ímú ágó rī vé ūkpō ndē rá.

9 Ágó adriipi tā be ūnjí 'dīri, īri ímú Sātánā vé ẹzī 'du nga, īri Sātánā vé ūkpō áyú rizú tā āyázú āyāyā ni pi ngazú. 10 Īri ímú tā ūnjí ūnjō vé ni pi ūlū 'bá Múngú rī ẹ'yī 'bá kuyé rī pi ē mī ū'bāzú, ā'diātāsīyā kōpi gākí tā áda ímúpi kōpi paápi ūnjīkānyā agásī rī ā'yīgá sī. 11 Kōpi ní gāá tā áda rī ẹ'yīgá sī rī sī, Múngú adi kōpi, sē kōpi rikí ūnjō ā tā yī. 12 Ī ímú tā lī kōpi drīgé rá, ā'diātāsīyā kōpi ní tā áda rī ẹ'yī kuyé rī sī, āzini kōpi ní lēé rī ūnjīkānyā 'oó áyu rī sī.

Īmi tukí pá tītī ĩmivé ẹ'yīngará agá

13 Má ẹdrípīi má ɔmvúpīi Úpí ní lēlé rī pi, lē sá céré sī 'bā rikí ɔwō'difō sēé Múngú ní ĩmi tā sī, ā'diātāsīyā Múngú ūpē ĩmi nī í'dóngará gá 'dāá, pa ĩmi nī ĩmivé ūnjīkānyā agásī, ā'diātāsīyā Índrí Uleteré rī újá ĩmi ícá pīrī gí, āzini ĩmi ẹ'yīkí tā áda rī gí. 14 Múngú zī ĩmi ímú 'í vúgá ú'dúkó múké 'bá ní ūlūú rī sī, ĩmi ālėkí rī dīngará pōwūpōwū 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō vé rī. 15 Má ẹdrípīi má

ɔmvúpīi, ĩmi tukí pá ūkpó ūkpó, ĩmi rúkí tā 'bá ní ímbá ĩmi ní tī sī, dōku 'bá ní sī ĩmi ní kōkōbī agá rī pi.

16 'Bávé Úpí Yēsū Kúrísítō, āzini 'bá Ẹtēpi Múngú 'bā lēépi agaápi rá, ẹsī be múké, 'bā ẹsī ūmīpi mužú 'dáni'dáni, ẹsī 'bāápi 'bá drīgé tā múké drīdrī 'dīlé rī ā tā sī rī, 17 lē kōpi ā ūmīkí ĩmī ẹsī, āzini kōpi ā sēkí ĩmi ní ūkpō tā múké 'ozú, āzini átángá múké átázú.

3

Īmi zíkí 'bá ní Múngú rī

1 Tā rī vé ʔdú 'dī, má ẹdrípīi má ɔmvúpīi, lē ĩmi zíkí 'bá ní Múngú rī, ú'dúkó múké Úpí Yēsū vé 'bá ní ūlūú rī ē íré rī mužú mbēlējā āngū rī pi agásī céré, 'bá rī pi ā 'dukí rī īri 'bāá tā āmbúgú rú, sū ándúru ĩmi ní tā ni 'duyú 'bāá āmbúgú rī tīni. 2 Īmi zíkí 'bá ní Múngú rī, 'bā pakí rī 'bā 'bá tā be ūnjí áwí 'bá kú ūnjīkānyā agá rī pi drīgé sī, ā'diātāsīyā 'bá rī pi ā uruko ẹ'yīkí Yēsū rī kuyé. 3 'Bo Úpí rī tā 'í ní 'yoó rī 'du nga rá, īri ĩmi ní ūkpó sē rá, āzini īri ĩmi ūtē ádróko drīgé sī rá. 4 'Bá 'bākí ẹsī Úpí drīgé 'yozú kīnī, ĩmi rī tā 'bá ní ímbá rī 'du nga rá, āzini ĩmi ícó tā 'bá ní ímbá rī 'du nga mužú drīdrī rá. 5 Lē Úpí ē i'da lēngará Múngú vé rī ĩmī ẹsī agá, āzini ē i'da tā Kúrísítō ní ẹsī ūmbézú īzāngā nyazú rī ĩmī ẹsī agá.

Ā adrikí ūvú rú ku

6 Má ẹdrípīi má ɔmvúpīi, 'bā 'yo ĩmi ní Úpí Yēsū Kúrísítō ā rú sī 'dīni, lē ĩmi úmúkí ĩmi 'bá adri 'bá ūvú rú ẹzī nga 'bá ku rī pi be ku, 'bá 'dīni 'dī'bée 'dukí tā 'bá ní ímbá rī ẹzī ngazú kuyé. 7 Ā'diātāsīyā ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, lē ĩmi 'dukí tā rī ngaá sū 'bá ní ngaá rī tīni. Sā 'bá ní adrizú ĩmi be rī gé, 'bá adrikí ūvú rú kuyé. 8 'Bá rikí ẹzī ngaá ūkpō sī ūtúná pi īnīnā be, ānī sē 'bá 'bākí tā ẹnjīnī ĩmi drīgé kuyé. 'Bá 'dukí kpá 'bá āzī ā ngá nyaá pírīni kuyé. 9 'Bā té kōdō ícó ānyāngā zī ĩmi tī gé ʔrī ākó, 'bo tā 'bá ní zízú kuyé rī, 'bá lėkí ĩmi ímbá, ĩmi ngakí rī ẹzī rī sū 'bá ní ngaá rī tīni. 10 'Bá ní rizú adrizú ĩmi be rī gé, 'bá

'yokí ĩmi ní 'dínì, 'bá kǐnǐ, “'Bá ẹ̀zì ngaápi ku rǐ, ǎ sēkí ĩri ní ngá nyaá ku.”

¹¹ 'Bo 'bá yìkí kǐnǐ, 'bá urunḡo ĩmi ǎsámvú gé 'dílé ũvú rú, kòpi gǎkí ẹ̀zì ngagá sǐ, kòpi ri fi 'bá ǎzi vé tǎ agá.

¹² 'Bá lēkí 'yoó 'bá 'dínì 'dǐ'bée ní Úpí Yēsũ Kúrísítō ǎ rú sǐ, lē kòpi ǎ kukí tǎ 'dǐri ǎ vúgú ǎnǐ. Kòpi ǎ újǎkí ìvé yǐkǐ ẹ̀zì ngazú ĩ drǐ sǐ, kòpi ǎ nyakí rí ngá ìvé urunḡe sǐ.

¹³ Má ẹ̀drípì má ọ̀mvúpì, á lē 'yoó ĩmi ní 'dínì, lē ĩmi ǎndēkí tǎ múké 'ongará sǐ ku.

¹⁴ 'Bo 'bá rǐ gǎ dō tǎ 'bá ní ímbá kòkòbì 'dǐri agá rǐ 'duḡá ngagá sǐ, ĩmi ndrekí 'bá 'dǐri vé tǎ múké, 'bá 'dínì 'dǐri, lē ĩmi úmúkí ĩmi ĩri be ku, ẹ̀ ịsú rí drǐnjá. ¹⁵ 'Bo lē ĩmi 'duḡí ĩri 'bǎá ǎrǐ 'bágú rú ku, lē ĩmi 'yokí ĩri ní tǎ rǐ sǐ ĩmi ní 'yoó ĩmi ẹ̀drípì ĩmi ní lēlē rǐ ní rǐ tǐnǐ.

Páũlũ vé tǎ ụdũ 'yoó rǐ

¹⁶ Úpí tǎkírì sēepi rǐ ǎ sē ĩmi ní tǎkírì muzú sǎ be céré. Úpí ǎ adri ĩmi be.

¹⁷ Ma Páũlũ 'i, á sǐ mōdó kòkòbì agá 'dǐri mâ drǐ sǐ, ǎ 'diātāsīyǎ mávé kòkòbì má ní sǐ rǐ pì agásǐ céré, á ri sǐ 'dínì, ĩmi nǐkí rí á má 'yozú kǐnǐ, ẹ̀ndẹ̀pì kòkòbì rǐ á sǐ ma 'i.

¹⁸ Ẹ̀sì múké 'bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō vé rǐ ǎ adri ĩmi be céré.

**Kòkòbì ãlu ni Páulũ ní sǐ
sě
Tĩmôtéyô
ní rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlũngára**

Tĩmôtéyô ri kẹrĩmvá, ílí kárakarà kòpi rikí ẹcì Páulũ be, ri Páulũ ẹ ìzã koó ú'dúkò múké Kúrísítò vé rĩ ã ùlũngára sǐ. Vùdrĩ ni gé, Páulũ pẹ Tĩmôtéyô ri mujú adrií 'bá kánisã vé rĩ pi ní drĩkoma rú kùrú Ẹfésò vé rĩ agá.

Páulũ sẹ kòkòbì 'dĩri Tĩmôtéyô ní ìri ímbázú àní lẹtì 'bá kánisã vé rĩ pi ní rizú Múngú ri ìnjǐzú rĩ sǐ, àzini 'bá àngũ ímbá' 'bá ùnjò sǐ rĩ pi vé tã sǐ. Kòkòbì rĩ ímbá lẹtì ì ní rizú 'bá ùpẹzú 'bãá drĩkoma rú rĩ vé tã, àzini ímbá lẹtì drĩkoma kánisã vé rĩ pi ní ẹzì ngazú ngúlúmũ àndiándí rĩ pi àsámvú gé, kẹrĩanji rĩ pi àsámvú gé, 'bá àrākā rú rĩ pi àsámvú gé, àzini ọwụzì rĩ pi àsámvú gé rĩ vé tã.

¹ Ma Páulũ Kúrísítò Yẹsũ vé 'bá áyúáyũ rĩ 'i, Múngú 'bã Paápi rĩ, àzini Kúrísítò Yẹsũ 'bá ní ẹsì 'bãá drĩ ni gé rĩ, kòpi ìpẹkí ma adrií 'bá áyúáyũ ni rú nĩ. ² Tĩmôtéyô mã mvá rĩ, mi Kúrísítò Yẹsũ ri ẹ'yǐpi gí rĩ, á sǐ kòkòbì 'dĩri sẹé mí ní nĩ. Ẹsì múké, ẹsì ìdríkídri, àzini tākíri 'bá Ẹtẹpì Múngú vé rĩ, àzini 'bávé Úpí Kúrísítò Yẹsũ vé rĩ ã adri ìmi be.

Páulũ ímbá Tĩmôtéyô ri 'bá rĩ' 'bá tãimbì ímbá' 'bá ùnjò sǐ rĩ pi vé tã sǐ

³ Má ní ngazú muzú Mākédóniyã gá rĩ gé, má ẹzì mí ní, má kǐnĩ, mì adri Ẹfésò gá 'dãgá, mì uga rí 'bá rĩ' 'bá tã ùnjò vé ni ímbá' 'bá rĩ pi, kòpi ã kukí rí ímbángará ùnjò vé 'dĩ' 'bée àní. ⁴ Mí ku kòpi ã rikí sã izaá rizú ú'dógú'dógú ẹzì àkó ni pi átá rizú àgátá ìjǐzú ì àsámvú gé sǐ ku, àzini kòpi ã rikí ìvé ẹ' 'bìpìjì ã rú ùlũú muzú ku, tã 'dĩ' 'bée ri àgátá ìjì àsámvú gé sǐ. Àgátá 'dĩri sẹ 'bá rĩ pi ẹ'yǐkí Múngú ri àní ku.

⁵ Tã mã ní mì ímbázú rĩ ìri 'dĩni, lẹ 'bá Yẹsũ ri ẹ'yǐ' 'bá gí rĩ pi ã lẹkí ì lẹlẹ. Lěngára

'dĩri íngá ẹsì adriípi uletere, yǐkì adriípi múké, àzini ẹ'yǐngára adriípi áda rú rĩ agá. ⁶ 'Bo 'bá rĩ' 'bá àngũ ímbá' 'bá rĩ pi ã urukọ kukí tã 'dĩ' 'bée gí, kòpi nóni ri átángá ẹzì àkó ni pi átá áyu. ⁷ Kòpi lẹkí 'bá rĩ pi ã nǐkí 'yozú kǐnĩ, ì ri tãimbì Mósè vé rĩ ímbá, 'bo kòpi nǐkí tã ì ní ríí átá rĩ kuyé, kòpi ícókí tã ì ní átá rĩ vé ífífí ùlũú ku.

⁸ 'Bá nǐkí rá tãimbì rĩ múké, 'bá rĩ 'du dō tã ni ngaá pìrì. ⁹ 'Bá nǐkí kpá rá, sẹkí tãimbì rĩ 'bá tã 'o' 'bá pìrì rĩ pi ã tã sǐ kuyé, sẹkí tãimbì rĩ 'bá tãimbì rĩ ñò' 'bá, 'bá wa' 'bá ari' 'ba rú, 'bá Múngú ri nǐ' 'bá ku, àzini 'bá ùnjìkányã 'o' 'bá rĩ pi ã tã sǐ, àzini sẹkí 'bá ì ẹtẹpìjì ú'dì' 'bá, dōku ì ẹndrẹpìjì ú'dì' 'bá, àzini 'bá 'bá rĩ pi ú'dì' 'bá rĩ pi ã tã sǐ. ¹⁰ Sẹkí tãimbì rĩ 'bá ọwú rú rĩ pi ã tã sǐ, àzini àgò rĩ' 'bá la' 'bá àgò sǐ rĩ pi ã tã sǐ, dōku ùkú rĩ' 'bá la' 'bá ùkú sǐ rĩ pi ã tã sǐ, dōku sẹkí 'bá rĩ' 'bá uru' 'bá ọzì' 'bá tǔgèrì rú rĩ pi ã tã sǐ, 'bá ùnjò rú rĩ pi ã tã sǐ, àzini 'bá ùnjò úlì' 'bá mākātã vūrã gá rĩ pi ã tã sǐ, àzini 'bá rĩ' 'bá tã ùnjì urukọ 'o' 'bá ímbángará múké rĩ vé tã újã' 'bá tǔngú rĩ pi ã tã sǐ. ¹¹ Ímbángará múké 'dĩri, ìri ú'dúkò múké mã ní ùlũú rĩ, Múngú ì ní íngúngũ rĩ sẹ tã ni mã drìgé nĩ.

Páulũ sẹ òwò' dǐfò Múngú ní

¹² Á sẹ òwò' dǐfò 'bávé Úpí Yẹsũ Kúrísítò ní, sẹ mã ní ùkpò ẹzì ívé rĩ ngazú nĩ, ndre á 'bã ẹsì ívé ẹzì ngazú, ìri ní ma ìpẹzú ívé ẹzì ngazú àní. ¹³ Àndúrú á ri dō Kúrísítò ri ideé, á ri dō ìrivé 'bá ọcǔjù ùnjì ùnjì, àzini mã ẹsì ã adri dō ùká ùká drããsìyã, Múngú 'bã ẹsì ìdríkídri mã ní rá, ã' diātãsiyã á ri tã rĩ 'o' ọñiákò sǐ, àzini mã ní Yẹsũ ri ẹ'yǐjì kuyé rĩ sǐ. ¹⁴ 'Bávé Úpí Kúrísítò Yẹsũ 'bã ẹsì múké mã ní àmbúgú, sẹ mã ẹ'yǐ ìri rá, àzini sẹ mã ní lěngára.

¹⁵ Kúrísítò Yẹsũ ímú vũ drìgé nǔgò 'bá ùnjìkányã be rĩ pi paá ìvé ùnjìkányã agásì. Tã ì ní 'yoó 'dĩri tã áda, lẹ 'bá céré ẹ ẹ'yǐkí tã 'dĩri. Mávé ùnjìkányã aga 'bá urukọ' 'bée vé rĩ rá. ¹⁶ Ma ùnjìkányã be agaápi rá nōri, Múngú 'bã ẹsì ìdríkídri mã ní, Kúrísítò Yẹsũ ã 'bã rí ma adrií ù' 'bìtã rú ívé ẹsì mãdã rĩ ã tã i' 'daá 'bá

ímú'ba 'i ẹ'yí'ba rĩ pi ní, āzini 'ba ímú'ba ídri 'dáni'dáni rĩ íşú'ba rĩ pi ní. ¹⁷ Bāgú adriípi mužú 'dáni'dáni, draāpi ku, ĩ ní rú'ba ni ndree ku, adriípi 'yéná Múngú 'i rĩ, lē ē ĩnjĩkí ĩri ĩnjĩnjĩ, āzini ē íngúkí ĩri mužú 'dáni'dáni. Āmĩnā.

¹⁸ Tímôtéyô mâ mvá rĩ, tã má ní ẹziĭ mí ní 'dĩri, ĩri tã nẹbĩ rĩ pi ní ándúru 'yoó mĩ tã sĩ rĩ, 'í 'du dô tã 'dĩri ngaá rá, ĩri sē mi ẹ'dĩ 'dĩ múké Úpí ā rú sĩ, sũ āngáráwá ní ẹ'dĩ 'dĩ rĩ tĩnĩ. ¹⁹ Lē mĩ tu pá tĩtĩ mívé ẹ'yĩngára agá, mĩ 'o tã adriípi pĩrĩ ni áyu. 'Bá ụrukọ gākí tã 'dĩri sĩ, sē kọpi kukí ívé ẹ'yĩngára ĩ drĩgέ sĩ gĩ. ²⁰ 'Bá 'dĩ'bée āsámvú gé, 'bá rĩ Āmĩnáyĩ pi Ālěkizándā be, á sē kọpi kú Sātánā drĩgέ, kọpi ā nĩkí rĩ tã, kọpi ē idekí rĩ Múngú ri ku.

2

Páulū ímbá lẹtĩ ĩ ní Múngú ri zizú rĩ

¹ Tã drĩdrĩ má ní lēé ẹziĭ ĩmi ní rĩ 'dĩ, lē ĩmi zĩkí Múngú ri 'bá rĩ pi ní céré. ĩmi mākí Múngú ri, ĩmi zĩkí ĩri, ā ko rĩ kọpi ē ĩzā, ĩmi sēkí ōwō 'dĩfō Múngú ní. ² ĩmi zĩkí Múngú ri 'bāgú rĩ pi ní, āzini 'bá drĩkoma rú rĩ pi ní, 'bā adrikí rĩ 'bā āsámvú gé sĩ tã be kĩri, ẹsĩ be mādā 'bá Múngú vé ni pi rú, 'bā 'okí rĩ tã pĩrĩ, 'bā ĩnjĩkí rĩ Múngú ri ĩnjĩnjĩ. ³ 'Bá zĩkí dō Múngú ri 'dĩni, ĩri múké, ĩri Múngú 'bā Paápi rĩ ní āyĩkō sē. ⁴ Múngú lē ā pakí 'bá rĩ pi céré, āzini lē kọpi ā nĩkí tã áda rĩ. ⁵ Múngú ri 'yéná ālu, 'bá 'bā āsámvú ícĩpi Múngú be rĩ Kúrísítō Yésũ 'i. ⁶ Yésũ sē 'i 'dĩjĩ draá 'bá rĩ pi ē drĩ jezú ānĩ, Múngú ũlũ tã 'dĩri sã múké ni gé. ⁷ Múngú ĩpē ma 'bá áyúāyũ ní rú rií ú'dúkọ múké rĩ ũlũ 'bá rĩ pi ní. Ma ri tã áda rĩ ũlũ, má ullivan ũnjō ku, ma ri tã áda ẹ'yĩngára vé rĩ ũlũ 'bá adri'ba Yāhúdĩ rú ku rĩ pi ní.

⁸ Vĩrā céré 'bá rĩ pi ní rizú ĩ úmúzú Múngú ri zizú rĩ gé, á lē 'bá adri'ba

uletere rĩ pi kádō rií Múngú ri zĩjĩ, kọpi ē ingakí ĩ drĩ suú ụru, ógúpĩ ē ẹsĩ ā ve ógúpĩ ní ku, kọpi ā gākí āgátá ĩ āsámvú gé sĩ ku.

⁹ Á lē kpá ũkú rĩ pi ā úsúkí ĩ bōngó índrépi múké ni sĩ, bōngó drĩnjá sēépi ku ni sĩ, āzini bōngó rú'ba ózũũpi céré ni sĩ. Lē ũkú rĩ pi ā sēkí ĩ drĩ 'bí tií ku, dōku kọpi ā 'yĩkí ngá ĩ ní údé dábũ sĩ ni pi ĩ rú'ba gá ku, dōku kọpi ā 'yĩkí mãyākā ógú'ba ógúógũ ājē be āmbúgú ĩ ní zĩjĩ pālĩ rĩ pi* ku, dōku kọpi ā sukí bōngó ĩ ní jeé ājē be āmbúgú ni ku. ¹⁰ Ũkú 'yo'ba kĩnĩ ĩ ĩnjĩkí Múngú ri rá rĩ pi, lē kọpi ā 'okí tã índrépi múké ni 'bá rĩ pi ẹndrẹtĩ gé.

¹¹ ĩ dō ri 'bá rĩ pi ímbá, lē ũkú rĩ pi ā újĩkí kĩri, kọpi ē ĩnjĩkí 'bá āngũ ímbá'ba rĩ pi ĩnjĩnjĩ. ¹² Má ā'yĩ ku ũkú rĩ pi ní āgō rĩ pi ímbázú, dōku ũkú rĩ pi ní átázú ũkpō sĩ āgō rĩ pi drĩgέ, lē kọpi ā újĩkí kĩri, ā 'bākí bĩ tã rĩ yizú. ¹³ Ā'diātāsīyā Múngú gbi Ādámā† ri drĩdrĩ, vudrĩ ni gé, ĩri ní Évā‡ ri gbizú. ¹⁴ 'Bá Sātánā ní mĩ ni ũ'bāá rĩ adri Ādámā 'i kuyé, 'bá rĩ Évā 'i, ĩ ní mĩ ni ũ'bāá rĩ sĩ, sē 'de ũnjĩkānyā agá. ¹⁵ Ũkú rĩ pi dō ẹ'yĩngára be, lēngára be, tã be uletere, āzini kọpi dō ri tã 'o múké, ĩ kọpi pa kọpi ní anjĩ tĩjĩ rĩ sĩ. §

3

'Bá drĩkoma rú kánisā vé rĩ pi

¹ Ádarú 'bá rĩ 'bā dō ẹsĩ lēzú adrizú drĩkoma rú kánisā agá, 'bá 'dĩri lē ẹzĩ múké ni ngaá. ² 'Bá lēépi adriípi drĩkoma* rú rĩ, lē ā 'o tã pĩrĩ, ā je 'yéná ũkú ālu, 'a ni ā ve tã sĩ mbēlēná ku, lē ā ütē 'i ütētē, ā adri 'bá ĩ ní ĩnjĩjĩ ĩnjĩ ni, lē ē ẹ'yĩ ũmú rĩ pi ívé āngá ẹsĩ be céré, ā adri 'bá āngũ ímbápi ni, ³ lē ā mvu íwá ĩmērēzú ku, ā adri gbórókó rú ku, ā adri ẹsĩ be mādā, ā adri ũmbá rú ku,

* **2:9** 2:9 Mãyākā ógú'ba ógúógũ ājē be āmbúgú ĩ ní zĩjĩ pālĩ rĩ pi: Pālĩ índré sũ írā ógúpi ógúógũ ũnyĩ be ājē be āmbúgú rĩ tĩnĩ. Títirikó ri kọpi údé nĩ ívé kókó'bō agá. † **2:13** 2:13 Ādámā: Ādámā ri 'bá Múngú ní í'dó gbii drĩdrĩ rĩ. ĩri ẹtẹpĩ 'bá vũ drĩgέ rĩ pi vé ni céré. ĩrivé ũkú Évā ri ẹndrépĩ 'bá vũ drĩgέ rĩ pi vé ni céré. 'Í lā Í'dóngará 1-5. ‡ **2:13** 2:13 Évā: Évā ri ũkú Múngú ní í'dó gbii drĩdrĩ rĩ. ĩri ẹndrépĩ 'bá vũ drĩgέ rĩ pi vé ni céré.

'Í lā Í'dóngará 1-5. § **2:15** 2:15 ĩ kọpi pa kọpi ní anjĩ tĩjĩ rĩ sĩ: Ífífí ni na, ālu ri, Múngú ri ũkú rĩ pi ē ĩzā ko anjĩ tĩngára sĩ, ĩrĩ rĩ, Múngú ri ũkú rĩ pi pa Yésũ vé tĩngára sĩ, na rĩ, Múngú ri ũkú adri'ba múké ẹndrépĩ rú rĩ pi pa.

* **3:2** 3:2 Drĩkoma: 'Bá ĩ ní zĩjĩ drĩkoma 'dĩri, ĩri bĩşōp.

ãzini ã 'bã éšî ãmbúgú mûfêngã drîgé ku.
 4 Lẽ ã mba ívé 'bá 'bêtî ãsámví gé rî pi ã
 tâ múké, lẽ anjiná ìrivé rî pi ã ìnjîkî ìri
 ìnjînjî, ãzini ã 'dukî ìrivé tâ ngaá. 5 'Bá rî
 ícô dô 'bá ívé 'bêtî ãsámví gé rî pi ã tâ
 mbaá ku, ìri ícô 'bá kãníšã vé rî pi ã tâ
 mba ngóni?

6 'Bá ì ní 'bãã drîkoma rú rî, lẽ ã adri 'bá
 Yésû ri ẽ'yîpi ú 'dí rú ni ku, ã'diãtãsiyã ìri
 'i íngúngũ, ì ímú ìrivé tâ lì sũ ì ní ãdróko†
 vé tâ lì rî tîni. 7 Lẽ 'bá Múngú ri nî 'bá ku
 rî pi ã ìnjîkî ìri ìnjînjî ìrivé tâ 'oó múké rî
 sî, 'bá rî pi ã édikî rí rú ni tâ ùnjî sî ku, ã
 ã'yî rí bãákú ãdróko ní pîi rî gé ku.

8 Dîkõnî rî pi, lẽ ã ìnjîkî kôpi ìnjînjî, lẽ
 tâ kôpi ní átã rî ã adri tâ pîri, kôpi ã rikí
 íwã mvuú ìmêrêzú ku, lẽ kôpi ã 'bãkî éšî
 ãmbúgú mûfêngã drîgé ku. 9 Lẽ kôpi ã
 'dukî tâ ẽ'yîngará vé rî 'bãã ì éšî agã tîti,
 lẽ kôpivé yîkî ã adri pîri. 10 Drîdrî ni, lẽ
 ã ù'bîkî kôpi ùgbãle, ìsúkî dô tâ ãzi kôpi
 rú 'bá gã ùnjî kuyé, kúru ã 'bãkî kôpi ẽzi
 ngaá dîkõnî rú.

11 Lẽ ã ìnjîkî kôpivé ùkú ìnjînjî, lẽ ùkú
 kôpivé rî ã 'yokî 'bá ku, kôpi ã mvukî íwã
 ku, kôpi ã 'bãkî éšî tâ 'ozú pîri.

12 'Bá dîkõnî rú rî, lẽ ã je ùkú ãlu, ã mba
 ívé anjiná rî pi ã tâ múké, ãzini ã mba
 ívé 'bá 'bêtî ãsámví gé rî pi ã tâ múké.
 13 Dîkõnî ẽzi nga 'bá múké rî pi, 'bá rî pi
 kôpi ìnjî rá, kôpi ní Kúrísítô Yésû ri ẽ'yî
 gî rî sî.

14 Má ùsũ, á lẽ kôdô muú mi ndree
 ú 'díkírîñã nõgó, 'bo á sî kôkôbî 'dîri sêe
 mí ní mi ímbázú ãní, 15 ã'diãtãsiyã á ca dô
 mbêlêñã kuyé, lẽ mí nî múké 'yozú kîni,
 lẽ anji Múngú vé rî pi ã adrikî tâ be pîri.
 Kãníšã Múngú ídri rú rî vé rî tu pá ùkpó
 ùkpó, ìri tâ áda rî ùlũ 'bá rî pi ní.

16 Ádarú tâ ãmbúgú ãmbúgú Múngú ní
 ùzũú kuú mûdûmûdû rú rî, ìri 'dîni,
 Kúrísítô ri tîkî ìri ìfũú 'bá áda rú,

Índrí Uleteré rî i'dã kîni, ìri 'bã pîri.
 Mãlãyíkã rî pi ndrekî ìri rá,

'bã rî pi ùlũkî ìrivé tâ muzú ãngũ rî
 pi agásî céré,

'bã rî pi ẽ'yîkî ìrivé tâ vû drîgé sî céré,
 Múngú 'du ìri muzú 'bũ gé gî.

4

*Páulũ ímbã Timôtéyô ri 'bã ãngũ
 ímbã'bã ùnjô sî rî pi vé tâ sî*

1 Índrí Uleteré rî lũ uleteré kîni,
 úmvúlésî 'bã urukô ímú ívé ẽ'yîngará ku
 rá, kôpi índrí ùnjî* mì ù'bã'bée rî pi vé
 tâ 'du nga áyu, ãzini kôpi tâ índrí ùnjî rî
 pi ní ímbã rî 'du nga áyu. 2 Tã 'bã 'dî'bée
 ní ímbã rî pi, kôpi ri tâ ùnjô vé ni ímbã,
 kôpivé yîkî ábã gî. 3 Kôpi ri 'bã rî pi uga
 kîni, kôpi ã jekî ùkú ku, ãzini kôpi ã nyakî
 ãnyãngã urukô'bée ku. 'Bo Múngú gbi
 ãnyãngã 'dî'bée nî, 'bã Múngú ri ẽ'yî 'bã
 gî, ãzini ìrivé tâ áda rî nî 'bã rá rî pi, ã
 nyakî ãnyãngã 'dî'bée, ã sêkî õwõ'dîfô
 ìri ní. 4 ã'diãtãsiyã ngã Múngú ní gbií
 rî pi ãrêvú céré múké, lẽ 'bã ãzi ã gã
 ku, lẽ 'bã rî ã ẽ'yî ãnyãngã rî nyaá, ã sê
 õwõ'dîfô. 5 ã'diãtãsiyã ù'dúkô Múngú ní
 átã rî, ãzini zîngará ì ní zîi rî sê ãnyãngã
 rî ícã uleteré gî.

Átî'bã múké Kúrísítô Yésû vé rî

6 Mí ímbã dô tâ 'dî'bée 'bã Yésû ã pámvú
 ùbî 'bã rî pi ní rá, mi ímú adri átî 'bã múké
 Kúrísítô Yésû vé ni, mi adri ùkpó ùkpó
 mívé ẽ'yîngará agã, tâ áda mí ní ẽ'yîi, mí
 ní rií 'duú ngaá 'dîri, ìri sê mi 'bã rî pi
 ímbã muzú ãní múké. 7 Lẽ mí fi átángã
 ẽzi ãkó 'bã rî pi ní rií átã rî átã ìndî ku,
 ãzini lẽ mí fi ú'dógú'dógú ùnjî ùkú ãká
 rî pi ní rií átã rî átã ìndî ku, lẽ mí ímbã
 mi adrií 'bã Múngú vé ni. 8 Mí ímbã dô
 mí rú 'bã adrizú ùkpó ùkpó, ìri múké, 'bo
 agaápi rá rî, lẽ mí ímbã mi tâ múké ni 'oó,
 ã sê rí Múngú ní ãyîkô, ìri í'dó mí ìzã ko
 mí ní adringará gã vû drîgé nõgó, ãzini
 mi kpã úmvúlésî ídri 'dãní'dãní rî ìsú rá,
 Múngú ní ẽzi rî tîni.

† 3:6 3:6 ãdróko: ãdróko vé rú Sãtãná 'i, ìri ãmbúgú índrí ùnjî rî pi drîgé, gã tâ Múngú vé rî 'du gã ngagã sî 'bũ
 gé 'dãlé. Múngú ídró ãdróko ri índrí ùnjî rî pi be 'bũ gé 'dãásî nî. 'Í lã I'dangará 12:7-9. * 4:1 4:1 Índrí ùnjî
 rî pi: Índrí ùnjî rî pi ándúru mãlãyíkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãã, kôpi nõkî tãmbî Múngú vé rî, Sãtãná ri kôpivé
 ãmbúgú. Múngú ídró kôpi 'bũ gé 'dãásî vûgã nõó, kôpi gôkî ufuú índrí ùnjî, kôpi ri 'bã rî pi ní ìzãngã sê vû
 drîgé nõgó. 'Í lã I'dangará 12:7-9.

⁹ Tã 'dĩri tã áda, lě 'bá rĩ pi céré ã ã'yĩki tã 'dĩri. ¹⁰ Tã 'dĩri sē 'bá ũ'bĩkĩ ězĩ ngaá ũkpō sī, sē 'bá 'bākĩ ẹsĩ Múngú adriipi idri rú 'bá rĩ pi Paápi rĩ drĩgé, agaápi rá rĩ, ĩri 'bá 'i ě'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi pa.

¹¹ Mí ímbá tã 'dĩ'bée 'bá rĩ pi ní, 'í sē tãímbĩ, lě kōpi ã 'dukĩ tã rĩ ngaánga. ¹² Lě mí sē 'bá ázi ã ọwụ mi ku, ã'diātāsīyā mi drĩ kẹrĩmvá. Lě mí átá tã áda 'bá rĩ pi ní, mívé adringará ã adri múké, mí lě 'bá rĩ pi lě, lě mí ě'yĩ Yésũ ri ẹsĩ be céré, lě mí adri ule, 'bá ě'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi ã 'dukĩ rĩ tã rĩ ngaá sũ mí ní ngaá rĩ tĩnĩ. ¹³ Lě mí lã búkũ Múngú vé rĩ 'bá rĩ pi ní, mí sē tĩ Múngú vé rĩ, āzini mí ímbá 'bá rĩ pi cĩmgbá má ní cangará gá.

¹⁴ Fěfě Índri Uleterē rĩ ní sē mí ní ězĩ Múngú vé rĩ ngazú, nẹbĩ rĩ pi ní tã ni 'yoó sã drĩkoma rĩ pi ní drĩ tĩzú mí drĩgé rĩ gé 'dãri, lě mí gã ku. ¹⁵ Lě mí 'bã ẹsĩ tã 'dĩri ũnĩzú, mí sē mí rụ' 'bá céré tã 'dĩri 'duzú ngazú, 'bá rĩ pi ã ndrekĩ rĩ 'yozú kĩnĩ ězĩ mívé rĩ ri mu múké. ¹⁶ Tã mí ní rií ngaá rĩ agá, āzini tã mí ní rií ímbá rĩ agá, lě mí ũtē mi ũtētē. 'Í 'du dō tã rĩ ngaá sũ 'dĩri tĩnĩ, mi pangará ịsú rá, āzini 'bá mi yĩ' 'bá rĩ pi kpá pangará ịsú rá.

5

Páulũ ímbá Tĩmôtéyô ri lẹtĩ 'bá rĩ pi ã tã mbazú rĩ ã tã sĩ

¹ Lě mí ĩrĩñã 'bá ãmbúgú mi agaápi ílĩ sĩ rá rĩ ụ'dúkọ ũkpó ũkpó ni sĩ ku, lě mí átá átángá rĩ ĩri ní ĩnjĩngará be, sũ mí ní rií átá mí ẹtẹpĩ ní rĩ tĩnĩ. Lě mí átá kẹrĩanji rĩ pi ní átángá rĩ sũ mí ní rií átá mí ẹdrĩpĩ ní rĩ tĩnĩ. ² Lě mí átá ũkú ambugu rĩ pi ní átángá rĩ ĩnjĩngará be, sũ mí ní rií átá mí ẹndrẹpĩ ní rĩ tĩnĩ, lě mí átá anji ũkú rĩ pi ní átángá rĩ ẹsĩ ule sĩ, sũ mí ní rií átá mí ọmvúpĩ ní rĩ tĩnĩ.

³ Lě mí mba ọwụzĩ ĩ ní kuú lĩkĩcọ rú rĩ pi ã tã múké. ⁴ 'Bo ọwụzĩ rĩ dō anji be, dōku ĩrivé anjĩnã rĩ pi vé anji dō anigé, lě anjĩnã rĩ pi ã ũnĩkĩ tã Múngú vé rĩ 'duy ngaá, kōpi ã mbakĩ ĩ ẹtẹpĩ, āzini ĩ ẹndrẹpĩ ã tã múké, āzini kōpi ã mbakĩ ĩ ẹ'bĩpĩ, āzini ĩ

ĩdrẹpĩ ã tã múké, kōpi 'okĩ dō 'dĩni, ĩri sē Múngú ri adri ãnĩ ãyĩkō sĩ.

⁵ 'Bo ọwụzĩ adriipi lĩkĩcọ rú, 'bá ãkó rĩ, ĩri ẹsĩ 'bã céré Múngú drĩgé. ĩri Múngú ri zĩ ũtũnã pi ĩnĩnã be, Múngú ã ko rĩ 'í ĩzã bēnĩ. ⁶ 'Bo ọwụzĩ riipi ãyĩkō nyọkú nōri vé rĩ ã tã ũsũpĩ áyu rĩ, ã adri dō idri rú drããsīyā, agálēsĩ ĩrivé ĩndri drã gĩ. ⁷ Mí ímbá tã 'dĩri 'bá kãnisã vé rĩ pi ní, 'bá ázi ã 'yo rĩ, kōpi 'okĩ tã ũnjĩ 'dĩni ku. ⁸ 'Bá rĩ sē dō ngá ívé máríté rĩ pi ní ku, agaápi rá rĩ, sē dō ngá ívé 'bá 'bẹtĩ ãsámvú gé rĩ pi ní ku, 'bá 'dĩri gã ě'yĩngará vé tã sĩ, tã ũnjĩ ĩri ní 'oó rĩ ndē 'bá ě'yĩpi kuyé rĩ vé rĩ rá.

⁹ Ọwụzĩ rĩ vé ílĩ ca dō pũkú ázĩyá kuyé, ã sĩkĩ ĩrivé rụ búkũ ĩ ní rizú ọwụzĩ rĩ pi ã rụ sızú rĩ agá ku, ọwụzĩ ĩ ní sĩ rĩ, lě ã adri ũkú ándúrú ívé ágó ĩnjĩpi ĩnjĩnĩ ni, ¹⁰ ã adri ũkú 'bá rĩ pi ní nĩ rá 'yozú kĩnĩ, ĩri tã 'o múké ni, ũkú ívé anjĩnã úcépi mbaápi múké ni, ũkú ũmụ ẹ'yĩpi ni, ũkú riipi ězĩ ngaápi 'bá ě'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi ní ẹsĩ be mādã ni, ũkú riipi 'bá tã ní ịsú rĩ pi ĩ ĩzã koópi ni, ũkú riipi ívé ẹsĩ 'bãápi céré tã múké 'ozú ni.

¹¹ Ọwụzĩ drĩ adri' 'bá ízónã rú rĩ pi, ã sĩkĩ kōpi ã rụ búkũ ọwụzĩ rĩ pi ã rụ sızú rĩ agá ku, ã'diātāsīyā ẹbĩrĩ rú' 'bá nōri vé rĩ drĩ kōpi rụ' 'bá gá ũgōgō, ĩri sē kōpi ězĩ Kúrísitō vé rĩ ã ngangará ku rá, kōpi ẹsĩ 'bã ãgō jezú. ¹² Kōpi 'okĩ dō sũ 'dĩri tĩnĩ, ĩ kōpivé tã lĩ ũnjĩ, ã'diātāsīyā kōpi nōkĩ ũyō* ĩ ní sōo drĩdrĩ 'dãri gĩ. ¹³ Sĩkĩ dō kōpi ã rụ gĩ, ĩri sē kōpi adri ũvú rú, ri ẹcĩ ngalanji jó rĩ pi tĩ gé sĩ, ri ãngũ 'yo be mụzú, āzini kōpi fi 'bá rĩ pi vé tã agá, kōpi tã ĩ ní kōdō ícọ átá ku ni pi átá mụzú. ¹⁴ Á lě 'yoó ọwụzĩ ízónã rú rĩ pi ní, lě kōpi ã jekĩ ãgō, kōpi ã tĩkĩ rĩ anji, kōpi ã mbakĩ rĩ ívé 'bẹtĩ ã tã, ãrĩ' 'bágú rĩ ã ọwụ rĩ ãngũ ku. ¹⁵ Ọwụzĩ rĩ pi ã ụrụkọ kúkĩ gārã gá gĩ, kōpi nōni ri Sātãnã vé tã 'du nga áyu.

¹⁶ ũkú Yésũ ri ě'yĩpi gĩ rĩ vé 'bẹtĩ ãsámvú gé 'dãá, 'bá ọwụzĩ rú ni pi dō anigé, lě ũkú rĩ ã sē ọwụzĩ rĩ pi ní ngá kōpi ĩ ĩzã kozú, ã ku ọgụ rizú kōpi ĩ ĩzã

* 5:12 5:12 ũyō: ũyō 'dĩri, kōpi kĩnĩ ĩ gōkĩ ágó jeé ku, ĩ ězĩ nga Kúrísitō ní.

kozú rĩ kú kånísã drĩgé ku, kånísã ã ko rĩ ɔwuzi líkícó rú, 'bá ákó rĩ pi ě ĭzã.

¹⁷ Lẽ ã ũfěkí drĩkoma kånísã vé rĩ pi múké múké, agaápi rá rĩ, lẽ ã ũfěkí 'bá rĩ 'bá Múngú vé tị sě 'bá rĩ pi, ãzini 'bá rĩ 'bá ãngũ ímbá 'bá rĩ pi. ¹⁸ ã 'diātāsīyã Búkũ Múngú vé rĩ kĩnĩ, "Tị mẽẹnĩgọ riipi ãnyāngã ã fĩ coópi rĩ, lẽ mí úmbé tị ni cí ku," ãzini "'Bá ẹzị ngaápi rĩ, lẽ ã ũfěkí ĩri ũfěfě."

¹⁹ 'Bá ãzi tō dō 'bá drĩkoma rú kånísã vé ni, lẽ mí yị 'bá ĩri tóopi rĩ vé tã ku, 'bá ĩrĩ dōku 'bá na ẹtĩkí dō ĩrivé tã nĩ ká. ²⁰ 'Bá ũnjĩkanyã 'o 'bá rĩ pi, lẽ ã 'yokí kòpivé tã kòpi útúzú ãnĩ 'bá kånísã vé rĩ pi ẹndrẹtị gé, ã sě rĩ 'bá ụrụkọ ní ụrĩ, kòpi ã 'okí rĩ ũnjĩkanyã ku.

²¹ Múngú ẹndrẹtị gé, ãzini Kúrísítō Yésũ ẹndrẹtị gé, ãzini mālāyíkā ĩ ní ũpěe rĩ pi ẹndrẹtị gé, á lẽ mí ímbá, lẽ mí 'du tã rĩ ngaá sũ 'dĩri tịni, lẽ mí rĩ 'bá ụrụkọ 'bée lěe 'bá ụrụkọ 'bée nděe ku, lẽ mí lẽ 'bá rĩ pi cére.

²² Mí ndre dō 'bá ãzi kånísã agá 'dĩgé, 'i lẽ dō ã adri drĩkoma rú, ã tĩkí drị drị ni gé mbělěnjá ku, mí fi rĩ 'bá 'dĩri vé ũnjĩkanyã agá ku, lẽ mí adri uletere Múngú ẹndrẹtị gé.

²³ Mí rĩ 'yéná yịi mvu áyu ku, lẽ mí mvu vinyọ kínikinĩnjá ĩndĩ, ã 'diātāsīyã mí 'a ní ríi ásósō rĩ sĩ, ãzini mí ní nĩjị ríi adrii ázō rú rĩ sĩ.

²⁴ 'Bá ụrụkọ vé ũnjĩkanyã 'i 'da 'i kú ãmvé, ĩri sě ĩ tã lị ãnĩ kòpi drĩgé rá. 'Bo 'bá ụrụkọ vé ũnjĩkanyã nĩkí áamá ku, ĩ ímụ nĩ áamá vúlé vúlé rú. ²⁵ ĩri kpá adri sũ 'dĩri tịni, tã múké 'bá ụrụkọ ní 'oó rĩ, ĩri ĩndrẹ uletere, ãzini tã múké 'bá ụrụkọ ní 'oó rĩ, ícókí nĩjị áamá ku, ĩ ímụ nĩ áamá vúlé vúlé rú.

6

¹ Tùgẹrĩ Yésũ rĩ ẹ'yĩ 'bá gí rĩ 'bá ẹzị nga 'bá ĩvé ambugu rĩ pi ní rĩ pi, lẽ kòpi ě ĩnjĩkí ĩvé ambugu rĩ pi ĩnjĩnjĩ, ã ɔwukí rĩ rú Múngú vé rĩ ãnĩ ku, ãzini ã ɔwukí tã 'bá ní ríi ímbá rĩ ku. ² Lẽ 'bá ambugu Yésũ rĩ ẹ'yĩ 'bá gí tųgẹrĩ rĩ pi ní ríi ẹzị ngaá kòpi

ní rĩ pi ã ɔwukí tųgẹrĩ rĩ pi ku, ã 'diātāsīyã kòpi ẹ'yĩkí Yésũ rĩ gí. Lẽ tųgẹrĩ rĩ pi ã ngakí ẹzị rĩ ũkpō sĩ, ã 'diātāsīyã 'bá kòpi ní ríi ẹzị ngaá kòpi ní 'dĩ 'bée, kòpi ẹ'yĩkí Yésũ rĩ gí, kòpi lěkí tųgẹrĩ rĩ pi lělě. Lẽ mí ímbá kòpi, ãzini mí ĩcĩcĩkĩ kòpi ã 'dukí tã mí ní ímbá 'dĩri ngaá.

'Bá ãngũ ímbá 'bá ũnjō sĩ rĩ pi vé tã, ãzini ã 'bú vé tã

³ 'Bá ãzi ímbá dō tã ãzi tųngú 'i ruųpi 'bávé Úpí Yésũ Kúrísítō vé rĩ be ku ni, ãzini ímbá dō tã 'i ruųpi Múngú vé rĩ be ku ni, ⁴ 'bá 'dĩri ě drị ũkpó ũkpó, nĩ tã ãzi kuyé. ĩrivé yĩkí tã 'ozú rĩ cére ágátá vé ni, ĩri ágátá gã tã ĩ ní sĩi búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ sĩ, ĩri adri ã 'yã rú, ũmbá rú, ĩri ãngũ u 'da 'da, ĩrivé yĩkí ríi ũsũjũ 'bá ãzi drĩgé rĩ, ĩri sě ẹsị ni rĩ ũtītĩ, ⁵ ĩri tã ũnjí íjị 'bá rĩ pi ásámvú gé, ĩri sě kòpi adri ágátá rú. Kòpivé yĩkí tã 'ozú rĩ adri múké ku, kòpi kukí tã áda rĩ ã 'ongará gí, kòpi ũsũkí adringará Múngú agá rĩ ĩ ã 'bú ísú ãnĩ.

⁶ Adringará Múngú agá rĩ, ãnděma ni ãmbúgú aga rá, ngá mí ní ísú rĩ, mí adri ãnĩ ãyĩkō sĩ. ⁷ ã 'diātāsīyã sã ĩ ní 'bã tịzú vũ drĩgé nōgọ rĩ gé, tĩkí 'bã ngá ákó, 'bá kãdō drãá, 'bá jĩkí ngá ãzi mųzú ĩndĩ ku.

⁸ Kúru 'bã dō ãnyāngã be, ãzini bōngó be, lẽ 'bã adrikí ãnĩ ãyĩkō sĩ. ⁹ 'Bá ẹsị 'bã 'bée cére lězú ã 'bú ísúzó rĩ pi, kòpi fi tã ũnjí agá, kòpi ã 'yĩ bãákú tã ũnjí vé rĩ agá, kòpi tã azakaza vé ni 'o, tã ũnjí rĩ kòpi ísú, kòpi ĩzāngã nya mųzú ũđđũ ákó. ¹⁰ ã 'diātāsīyã 'bá rĩ lě dō mũfěngã ambamba, mũfěngã rĩ ulá ũnjĩkanyã vé ni. 'Bá ụrụkọ 'bée lěkí mũfěngã ambamba, sě kòpi kukí ĩvé ẹ'yĩngará ĩ drĩgé sĩ gí, ãzini sě ĩzāngã ñō kòpi ě ẹsị ambamba.

Lẽ mí tu pá tịtị mívé ẹ'yĩngará agá

¹¹ 'Bo Tímôtéyô, mí 'bá Múngú vé ni, lẽ mí ugo mí tã ũnjí sĩ ugogo. Mí ũbĩ 'yéná tã pịrị, ãzini tã múké rĩ áyu. Mí ũbĩ tã pịrị Múngú ní ãyĩkō sěepi rĩ, mí ẹ'yĩ Múngú rĩ, mí lẽ ãngũ lělě, mí úmbé ẹsị ĩzāngã rĩ ã nyangará gá, ãzini mí adri ẹsị be mādã. ¹² Lẽ mí 'dị ẹ 'dị ẹ'yĩngará vé rĩ mųzú múké. Lókí mí ní tã Yésũ vé rĩ

ë'yîzú mî tî sî 'bá tré pi ëndrètî gé rî gé, Múngú sê mí ní ídri 'dáni'dáni rî gí, lě mî 'du tâ ídri rî vé rî 'bāá tâ āmbúgú rú. ¹³ Á 'yo mí ní, Múngú ídri sēépi ngá rî pi ní céré rî ëndrètî gé, āzini Kúrísítō Yēsũ 'î tî njeépi uletere Pónítīyō Pīlātō ëndrètî gé rî ëndrètî gé, ¹⁴ lě mî 'du tâ Yēsũ ní 'yoó 'dīri ngaá létî múké sî, 'bá āzi ē éđí rí mî rú tâ ūnjí sî ku, cīmgbá cazú ụ'dú 'bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō ní ímvízú rî gé. ¹⁵ Múngú rí úmvúlésí ímú Yēsũ rí i'da sâ múké 'í ní lěé rî gé. Múngú ĩ ní íngúngũ rî, ĩri Ūkpō 'Dípa, ĩri 'Bāgú 'bāgú rî pi drīgé céré, ĩri Úpí úpí rî pi drīgé céré. ¹⁶ ĩri Múngú, ĩri adri mužú 'dáni'dáni, drā ku, ĩri adri vūrā đīpi ímvesírílí rî gé, 'bá āzi ícó ĩri ndree ku. Lě ē ĩnjīkí ĩri, āzini ē ĩnjīkí ūkpō ĩrivé rî mužú 'dáni'dáni. Āmīnā.

¹⁷ Tīmôtéyō, 'í 'yo 'bá ā'bú be nyōókú drīgé nōgó rî pi ní, kōpi ā adrikí āfú sî ku, āzini kōpi ā 'bākí éşí ĩvé mūfēngā ímúpi deépi dede 'dīri drīgé ku, ngá múké rî, lě kōpi ā 'bākí éşí Múngú 'bá ní ngá sēépi 'bá ní āyīkō ĩsúzú rî drīgé. ¹⁸ 'Í lū kōpi ní, lě kōpi ā áyúkí ĩvé mūfēngā tâ múké 'ozú āní. Lě kōpi ā 'okí tâ rî mužú éşí be múké, kōpi ā rikí ngá ālěé sēé ĩ āsámvú gé sî. ¹⁹ Kōpi 'okí dō 'dīni, kōpi rí ngá 'bā ku ĩ ní, sū ĩ ní í'dó jó ā ndú ā'bāá rî tīnī, ĩri kōpi tē ụ'dú ímúpi drīdrī rî gé 'dālé, ĩri sē kōpi úmvúlésí ídri 'dáni'dáni áda rî ĩsú āní rá.

²⁰ Tīmôtéyō, lě mî ūtē tâ Múngú vé ĩ ní eziĭ mí ní 'dīri éşí be céré. Lě mî rí átángá Múngú ní āyīkō sēépi ku ni pi átá ku, āzini 'bá mi ọwụ'bá 'yo'bá kīnī ĩ nīkí tâ ambamba rî pi, ā fikí kōpivé tâ agá ku. ²¹ 'Bá rî pi ā ụrukọ kukí ívé ë'yīngará gí, ā'diātāsīyā kōpi ë'yīkí 'bá 'yo'bá kīnī ĩ nīkí tâ ambamba rî pi vé tâ rá.

Múngú ā 'bā éşí múké ĩmi ní.

Kòkòbì ìrì ni Páulū ní sī sēē Tīmôtéyô ní rī Tā búkū rī vé rī ā ūlūngará

Páulū sī kòkòbì 'dīri ìsú àkūdē ìri jó àngū ũ'yīzú rī agá, nī rá 'yozú kīnī, ẹ̀sì mādā, ì ímú 'i 'dì drā rá, kúru lē Tīmôtéyô ē ímú 'í vúgá nōó mbēlē. Drīdrī ni, Tīmôtéyô ko Páulū ē ìzā ambamba, ānī sē Páulū lē ìri sū 'í mvá tīnī.

Kòkòbì Páulū ní sī 'dīri lū ẹ̀sì ìri ní 'bāā Kúrísītīyānī ìzāngā nya'ba rī pi drīgē rī vé tā. Ímbá Tīmôtéyô ri, lē Tīmôtéyô ē ẹ̀'yī ú'dúkó múké Kúrísitō vé 'dīri, lē ā ũlū ú'dúkó múké 'dīri sā ìzāngā vé rī agá ũrī ākó, āzini lē ē ìrīnā 'bá àngū ímbá'ba ũnjō sī rī pi ìrīnā ìrīnā.

Páulū sē mōdó Tīmôtéyô ní

¹ Ma Páulū 'i, Múngú ìpē ma adrii Kúrísitō Yēsū vé 'bá áyúáyū ni rú, sē má ní ìdri 'dāni'dāni ìri ní tā ni ẹ̀zī 'bá Yēsū ri ẹ̀'yī'ba gí rī pi ní rī gí. ² Tīmôtéyô, mǎ mvá má ní lēélē rī, á sī kòkòbì 'dīri sēē mí ní nī.

Ẹ̀sì múké, ẹ̀sì ìdríkídri, tākiri 'bá Ẹ̀tẹ̀pì Múngú vé rī, āzini Kúrísitō Yēsū Úpí 'bávé rī vé rī ā adri mí be.

Páulū kīnī lē Tīmôtéyô ā ũlū ú'dúkó múké rī muzú ũrī ākó

³ Á sē Múngú ní ōwō 'dífō mí tā sī. Ma ri ẹ̀zī nga Múngú ní sū 'bá ẹ̀'bípìjì ní ngaá rī tīnī yīkì be uletere. Útúná sī, āzini ìnīnā sī, má kādō rií Múngú ri zī, ma ri Múngú ri zī mí ní ìndī. ⁴ Ma ri ngongará mí ní ngoó mīndrẹ be sá 'bá ní 'bā acozú mí be rī gé 'dāri ā tā ígá, ānī ma úvá be lēzú mi ndrezú. Úmvúlésī 'bá kādō ímú 'bá ìsú mí be, āyīkō ri ma fū ambamba.

⁵ Á nī rá mí íkó ẹ̀'yīngará mí ìdrẹ̀pì Lóyīsī vé rī, āzini mí ẹ̀ndrẹ̀pì Yúnīsī vé rī, 'í 'bā ẹ̀sì cére kuú Yēsū drīgē. ⁶ Ánī lē mí áyú fēfē Múngú ní sēē mí ní sá má ní drī tīzú mí drīgē rī gé 'dāri ẹ̀zī ngazú, lē mí uvu ācì ni ā dīdī. ⁷ Á'diātāsīyā Múngú sē

'bá ní ìndrī ũrī vé ni kuyé, sē 'bá ní ìndrī ũkpō sēēpi ni, ìndrī lēngará vé ni, āzini ẹ̀sì 'bá ní 'bā a'bizú tā sī ni.

⁸ Lē mí drī ā nja 'bávé Úpí vé tā ũlūngará sī ku. Ázini lē mí drī ā nja ì ní ma 'yī jó àngū ũ'yīzú rī agá rī sī ku. Ũkpō Múngú ní sēē mí ní 'dīri sī, lē mí ũlū ú'dúkó múké rī muzú 'bá rī pi ní, āzini mí nya ìzāngā sū má ní ìzāngā nyaá ú'dúkó múké rī ā ũlūngará ā tā sī rī tīnī. ⁹ Múngú pa 'bā, āzini zī 'bā adrii 'bá ule ívé ni pi, adri 'yozú tā 'bá ní 'oó rī ā tā sī kuyé, pa 'bā ẹ̀sì múké ívé rī ā tā sī. 'Bávé adringará Kúrísitō Yēsū agá nōri, Múngú ũtī ọ̀tú tā ni kú ìnógòsì ìsú údékí drī 'bū pi vū be kuyé. ¹⁰ Nóni Yēsū Kúrísitō ímú 'bá ní Múngú vé ẹ̀sì múké rī 'i'daá gí. Kúrísitō Yēsū 'bā Paápi rī ndē drā vé ũkpō rá, ìjì 'bá ní ú'dúkó múké. Ú'dúkó múké rī dī àngū ìmgbērē ũtúná rú, ìri ìdri 'dāni'dāni deḡpi ku rī 'i'da 'bá ní. ¹¹ Múngú ìpē ma rií ú'dúkó múké rī áyú, āzini 'bá áyúáyū ni rú rií ú'dúkó múké rī ũlūú, āzini rií ú'dúkó múké rī ímbá. ¹² Tā 'dīri sē má ní rizú ìzāngā nyazú jó àngū ũ'yīzú rī agá ānī. 'Bo mǎ drī nja ānī kuyé, ā'diātāsīyā á nī 'bá má ní ẹ̀sì 'bāā drī ni gé rī gí. Á nī á má múké 'yozú kīnī, Múngú ri ícò sē ú'dúkó múké 'dīri vé ũlūngará ri 'i nga muzú drīdrī, cīmgbá cazú ú'dú Yēsū ní ìmvízú rī gé.

¹³ Lē mí rụ tā pìrì má ní ímbá mí ní 'dīri múké, mí tu pá títì mívé ẹ̀'yīngará agá, āzini lēngará Kúrísitō Yēsū vé rī agá. ¹⁴ Índrī Uletere riípi adriipi 'bá ẹ̀sì agá rī, ā sē mí ní ũkpō, mí mba tā má ní ẹ̀zī mí ní 'dī'bée ā tā múké.

¹⁵ 'Í nī rá 'yozú kīnī, 'bá cére Yēsū ri ẹ̀'yī'ba gí íngá'ba àngū Ẹ̀zīyā vé rī gélésila rī pi adikí ma rá, Pūgélō pi Hērēmōgéné be adikí kpá ma rá.

¹⁶ Úpí Yēsū ā 'bā ẹ̀sì múké 'bá Ōnēsífórō vé jó āsámvú gé rī pi ní, ā'diātāsīyā ri ẹ̀cì ma úndrē, ri mǎ ẹ̀sì ímbá nī, drī ni nja ì ní ma 'yī jó àngū ũ'yīzú rī agá rī sī kuyé. ¹⁷ Kǎ ícá Rómā gá nōlé, 'de rií ma ndáá, cīmgbá ìri ní ma ìsúzú. ¹⁸ Úpí Yēsū kādō ìmví, ē 'i'da ívé ẹ̀sì múké rī Ōnēsífórō ní.

'Í nī rá, ko má ìzā Ēfésō gá 'dālé lẹ̀tì be àndiàndí.

2

Lē Timôtéyō ā nga ẹ̀zì Múngú vé rī ẹ̀sì ālu sī

¹ Timôtéyō má mvá rī, lē mí adri ũkpó ũkpó ẹ̀sì múké Múngú ní sēé mí ní Kúrísítō Yēsū agá rī sī. ² Tā má ní ímbá 'bá kárakará pì andregá sī, mí ní yìí rá 'dī'bée, lē mí ímbá 'bá ọ̀rọ̀kọ̀ ícọ̀ 'bá tā rī ímbá 'bá 'bá ọ̀rọ̀kọ̀ ní rá rī pì ní.

³ Mí ní adrii āngáráwá múké Kúrísítō Yēsū vé ní rī sī, lē mí úmbé ẹ̀sì ìzāngā rī ā nyangará gá sū 'bá ní nyaá rī tìni. ⁴ 'Bá adriipi āngáráwá rú rī ícọ̀ fíí tā 'bá 'bẹ̀tì rī pì ní ríi 'oó rī 'oó ìndí ku, ā'diātāsīyā lē āyīkō sēé ívé ũgalaku 'í drīlẹ̀ gá rī ní. ⁵ 'Bá ọ̀ngú njuúpi rī, lē ā ũbī tǎimbí ì ní ọ̀ngú njuzú rī, ũbī dō ku, ícọ̀ āndēma ísù ku. ⁶ 'Bá ọ̀mvú 'āápi ũkpó sī rī, ìri ānyāngā 'í dó nya drīdrī. ⁷ 'Í 'bā dō tā má ní ríi 'yoó mí ní 'dī'bée mí ẹ̀sì agá rá, Úpí Yēsū Kúrísítō rí tā 'dī'bée sē fí mí drīgé rá.

⁸ Lē mí 'bā ẹ̀sì cére kuú Yēsū Kúrísítō drīgé! Yēsū íbì ũfúú úyú 'bāgú Dāwúđí* vé rī agá, Múngú inga ìri drāngará gálésíla, sū ú'dúkọ̀ múké má ní ũlúú rī tìni. ⁹ Má ní ríi ú'dúkọ̀ múké Yēsū vé rī ũlúú rī sī, 'yīkí ma jó āngū ũ'yízú rī agá, 'okí ma ũnjí, sū 'bá tā ũnjí 'oópi ní tìni. 'Bo ú'dúkọ̀ múké Múngú vé rī 'yīkí ìndí kuyé. ¹⁰ Á lē ẹ̀sì úmbé ìzāngā nyaá 'bá Múngú ní ũpēé gí rī pì ā tā sī, Kúrísítō Yēsū ā pa rí kọ̀pì, kọ̀pì ā ñkí rí pọ̀wọ̀pọ̀wú muzú 'dání'dání.

¹¹ Tā 'dīri tā áda:

'Bá drākí dō Yēsū be trú ālu,
'bā kpá adri ídri rú ìri be trú,

¹² 'bá úmbékí dō ẹ̀sì ìzāngā nyaá Yēsū ā tā sī rá,
'bā kpá úmvúlésí mālūngā rụ ìri be trú.

'Bá gākí dō ìri sī,
ìri kpá 'bā gá sī,

¹³ 'Bá 'bākí dō ẹ̀sì Kúrísítō drīgé kuyé drāāāsīyā,
ìri ẹ̀sì 'bā 'bá drīgé rá,
ā'diātāsīyā ícọ̀ 'i gāá ku.

'Bá Múngú ní ā'yī ẹ̀zì nga'bée múké rī pì

¹⁴ Mí ímbá kọ̀pì ní tā má ní ũlúú mí ní 'dī'bée. 'Í 'yo kọ̀pì ní, kọ̀pì ā ríkí āgátá gāá tā ì ní ríi átá rī pì sī ku. Āgátá 'dini 'dī'bée ẹ̀zì ākó, ìri 'bá tā rī yì 'bá rī pì iza rá. ¹⁵ Lē mí nga ẹ̀zì ũkpó sī mí 'i'dazú Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé, Múngú ā ā'yī rí mí 'yozú kíní mí 'bá múké. Lē mí adri 'bá ẹ̀zì ngaápi drīnjá ākó ní, āzini ú'dúkọ̀ múké tā áda vé rī ũlúúpi pìrì ní. ¹⁶ Lē mí rí āgátá ẹ̀zì ākó ní pì gāá ku, ā'diātāsīyā 'bá rí 'bá āgátá ẹ̀zì ākó rī gā'bée 'dini 'dī'bée, kọ̀pì rí tā āyīkō sēépi Múngú ní ku rī pì 'o muzú drīgélé. ¹⁷ Āgátá 'dini 'dīri, ìri tų muzú drīgélé sū āzó ní ríi atee rī tìni. 'Bá rí 'bá āgátá gā 'bá rī pì āsámvú gé 'dāá, Āmínáyí pì Fēlētásí be anigé. ¹⁸ Kọ̀pì kukí lẹ̀tì áda rī gí, kọ̀pì nóni rí tā ũnjō vé ní ũlú, kọ̀pì rí 'yo, íngángará drāngará gálésíla rī nga 'i gí, kọ̀pì sēkí 'bá ọ̀rọ̀kọ̀ kukí ívé ẹ̀'yīngará gí.

¹⁹ 'Bo tā áda Múngú vé rī tu pá ũkpó ũkpó sū írā ì ní jó ā ndú ā'bāzú rī tìni, Múngú sī tā írā rī ā rú 'bá gá kíní, "Múngú nī 'bá ívé rī pì ārēvú cére rá," āzini, "'Bá 'yo 'bá kíní ì 'bá Múngú vé ní rī pì, ā kukí ũnjikānyā rá."

²⁰ Jó ẹ̀ tì āmbúgú rī agá, ngá rī pì ọ̀rọ̀kọ̀ údékí dábū sī, āzini aya ọ̀gú 'bá ọ̀gúọ̀gú ní pì sī, ọ̀rọ̀kọ̀ ní pì údékí párángi sī, dōku ũtrētrē sī. Ngá 'dī'bée ọ̀rọ̀kọ̀ ì áyú ũmū āmbúgú ní gé, 'bo ọ̀rọ̀kọ̀ ní pì ì áyú 'bẹ̀tì āsámvú gé 'dīgé ú'dú cére. ²¹ 'Bá rī ku dō ũnjikānyā 'ongará gí, Múngú rí ìri áyú tā pìrì 'o sū 'í ní lēé rī tìni, tā ìri ní 'oó rī āyīkō sē Múngú ní, Múngú rí ìri áyú ẹ̀zì múké ní pì nga.

²² Lē mí fí tā ũnjí ì ní ríi 'oó kẹ̀rīnā sī rī 'oó ìndí ku. Lē mí 'o tā pìrì, mí ẹ̀'yì Múngú rí, mí adri lēngará be, āzini lē mí adri tā

* **2:8** 2:8 Dāwúđí: Múngú ípē Dāwúđí rí adrii 'bāgú Īsērélē rī pì vé ní, ẹ̀zì kíní, 'bāgú ú'dí rí ímú ífú ìrívé úyú agá, ìri mālūngā rí rụ muzú 'dání'dání, 'bāgú rī Yēsū Kúrísítō 'i. 'Í lā Sāwúmā 132:11-12. Tíkí Dāwúđí rí ísú ākūdē ílì rí ca elífú ālu (1,000) gí, ílì 'dāri gé, ísú tíkí drī Yēsū Kúrísítō rí kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélē 16-30; 2 Sāmūélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. **2:19** 2:19 Kālāfe 16:5

be kírí. Lě ĩmi 'okí tā múké 'dĩ'bée 'bá Úpí Múngú ri zì'bá ẹsì be ule rĩ pi be trú. ²³ Á lě 'yoó mí ní dĩ, ã fikí ãgátá azakaza vé ni gǎá ku, ã'diātāsīyā ãgátá 'dĩ'bée ũmbā ĩjì. ²⁴ Lě Úpí Múngú vé átí'bá ã adri ũmbá rú ku, lě ã adri ẹsì be mǎdā 'bá rĩ pi be céré, ã adri 'bá ǎngũ ímbápi ĩndĩ ni, ã 'bā tā 'í ẹsì agá ku. ²⁵ 'Bá ĩri ọwú 'bá rĩ pi, lě ẹ ímbá kọpi ú'dúkọ be mǎdā, ã 'bā ẹsì Múngú drĩgé, Múngú ã sē rí kọpi ã újákí rí ẹsì tā áda rĩ nǐzú ǎní, ²⁶ kọpivé yĩkì ri ímú ícá piri, ǎní kọpi ímú ápá fũ bǎá ǎdróko vé rĩ agásí rá, ã'diātāsīyā ǎdróko úmbé kọpi títì rií ívé tā 'í ní lěe rĩ ngǎá.

3

Ūnjikānyā 'bá rĩ pi ní ímú 'oó lókí ũdũ vé rĩ gé rĩ

¹ Timôtéyô, lě mí nǐ 'yozú kǐnĩ lókí ũdũ vé rĩ ímú adri tā be ũkpó ũkpó. ² 'Bá ǎlu ǎlu ri 'yéná ĩ ngúlúpí lě áyu, kọpi ẹsì 'bā ǎmbúgu mǔfēngā drĩgé, kọpi ĩ íngúngũ, kọpi adri ǎfú rú, kọpi ǎngũ u'da'da, yĩkí 'bá ĩ tì'bá rĩ pi ẹ tì ku, kọpi sēkí kpá ǒwǒ'difô tā múké 'bá rĩ pi ní 'oó ĩ ní rĩ sī ku, kọpi ĩnjíkí Múngú ri ku. ³ Kọpi lěkí ǎngũ ku, kọpi trúkí 'bá ũnjikānyā 'o'bá rĩ pi ku, kọpi ri átángá ũnjí rú izazú ni pi átá 'bá rĩ pi rú'bá gá. Kọpi a'bíkí ĩ tā sī ku, kọpi adri gbórókó rú, kọpi lěkí tā múké ku. ⁴ Kọpi ĩ ọgǔpíjì ã ũlì 'be, kọpi rókí tā ku, kọpi adri ǎfú rú, kọpi lěkí ǎyĩkō nyòkú nōri vé rĩ ambamba, ndě Múngú ri rá. ⁵ Kọpi tā 'o sũ 'bá Múngú rĩ nǐ'bá rá ni pi tìjì, ịsúzá kọpi gǎkí ũkpō Múngú vé ícọpi kọpi újápí ufuúpi 'bá Múngú vé ni rú rĩ sī. Lě mí fi 'bá 'dĩnĩ 'dĩ'bée ǎsámví gé ku.

⁶ 'Bá 'dĩ'bée urukọ ri ẹcì 'bá rĩ pi vé jó tì gé sī, kọpi ri ẹcì ũkú yĩkì be mǔnyámúnnya rĩ pi ndā, ĩ ũ'bǎkí rí kọpi ẹ mị. ĩ ícọ ũkú 'dĩnĩ 'dĩ'bée ẹ mị ũ'bā tā sī mbēlējá, ã'diātāsīyā kọpi ri ũnjikānyā 'o, kọpi gǎkí

ũnjikānyā kugá sī. ⁷ Lókí céré sī, ũkú 'dĩnĩ 'dĩ'bée lěkí tā ú'dí ũnjì, 'bo tā áda rĩ ícọ fí kọpi drĩgé ku. ⁸ 'Bá ri'bá mị ũ'bā'bée 'dĩ'bée, kọpi ri létì ndā tā áda Múngú vé rĩ ọwuzú, sũ Yénā pi Yámbērē be,* kọpi ní Mósē† ri ọwú rĩ tìjì. 'Bá 'dĩ'bée vé úmĩ ábá gí, ǎní kọpivé ẹ'yĩngará adri piri kuyé. ⁹ 'Bo 'bá ri'bá mị ũ'bā'bá 'dĩ'bée ícókí tā 'dĩri 'oó muzú drĩdrĩ ku. Ú'dú ǎzi sī, 'bá rĩ pi céré ímú tā kọpi ní rií ímbá 'dĩri nǐ ǎmá 'yozú kǐnĩ, ĩri tā azakaza vé ni, ĩri adri sũ tā Yénā pi ní átá Yámbērē be rĩ tìjì.

Páulũ kǐnĩ Timôtéyô ã nga ẹzì ũkpō sī

¹⁰ Timôtéyô, tā má ní ímbá rĩ pi 'dĩ, mávé adringará, ẹ'yĩngará mávé rĩ, lēngará mávé rĩ, ẹsì má ní úmbé ĩzāngā nyazú rĩ, tā má ní mǎ rú'bá adizú rĩ, 'í nǐ céré gí. ¹¹ ĩzāngā má ní nyaá, ǎzini ọcǔngará ĩ ní ma ọcǔzú ambamba má ní ẹsì úmbézú 'dĩri, 'í nǐ rá. Ọcǔngará 'bá rĩ pi ní ma ọcǔzú ǎnītīyókā gá, ĩkónīyōmũ gé, ǎzini Lēsītúrā gá rĩ pi, 'í nǐ rá. 'Bo Úpí Múngú ko má ĩzā tā 'dĩ'bée agásí céré. ¹² Ádarú 'bá lēpi tā Kúrísítō Yēsũ vé rĩ 'duúpi ngǎapi rĩ, ĩ ímú ĩri ọcũ rá. ¹³ 'Bá tā 'o'bá ũnjí rĩ pi, 'bá ũnjó rú rĩ pi be, kọpi nyo ri 'bá rĩ pi ẹ mị ũ'bā muzú drĩgélé, 'bá rĩ pi ã urukọ kpá kọpi ẹ mị ũ'bā ĩndĩ.

¹⁴ 'Bo tā má ní ímbá mí ní ẹ'yĩjì gí 'dĩri, lě mí rú títì. Tā 'dĩ'bée tā áda, ã'diātāsīyā 'í nǐ 'bá mí ní tā 'dĩri ịsú ũnjì kọpi vúgá rĩ gí. ¹⁵ Í'dókí mí ímbá tā Búkũ Múngú vé uletere rĩ agá rĩ sī ǎnjīnā gá 'dǎá, sē 'í nǐ tā mí ní Kúrísítō Yēsũ ri ẹ'yĩzú ĩ ní mí pazú rĩ ambamba. ¹⁶ Tā céré ĩ ní sī Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ íbì ĩfũú Múngú tì gélésí. ĩri múké ǎngũ ímbázú ǎní, ǎngũ ĩrīnǎzú ǎní, ǎngũ útúzá tā 'ozú ǎní piri, ǎzini ǎngũ ímbázú tā piri 'ozú ǎní. ¹⁷ Tā ĩfũúpi Múngú tì gélésí 'dĩri, ĩri 'bá Múngú vé rĩ pi útú tā múké rĩ pi ǎrēvú 'duzú ngazú céré.

* **3:8** 3:8 Yénā pi Yámbērē be: Kọpi újógú Ẹjépētō gá ni pi, kọpi ọwúkí tā Mósē vé rĩ rá, 'bo kọpi nděkí Mósē vé ũkpō kuyé. 'Í lǎ Wǔngará 7:11-12; 8:7-19. † **3:8** 3:8 Mósē: Yōsēpā kǎ drǎá gí, 'bǎgú Ẹjépētō vé rĩ 'bā anjì ĩsērélē vé rĩ pi ẹzì ngǎá tǔgērì rú caá ílì mǔdǔrǔlǔ sũ (400). Kúru Múngú ní Mósē ri ĩpēzú ímúzá anjì ĩsērélē vé rĩ pi pazú adringará tǔgērì rú rĩ agásí. Múngú sē tǎjmbj rĩ Mósē ní, ã lǔ anjì ĩsērélē vé rĩ pi ní, sēzú ĩ ní tǎjmbj rĩ zizú tǎjmbj Mósē vé ni ǎní. Tǐkí Mósē ri ịsú ǎkūdē ílì rĩ ca élfífú ǎlu mǔdǔrǔlǔ sũ (1,400), ịsú ǎkūdē tǐkí drī Yēsũ ri kuyé. 'Í lǎ Wǔngará 2-24.

4

¹ Múngú ɛndrɛtɪ gé, āzini Kúrísítô Yésũ úmvúlésĩ ímũpi 'bá ídri rú rĩ pi vé tã líipi, āzini 'bá ũdrã' 'bá gĩ rĩ pi vé tã líipi, úmvúlésĩ 'i i'daápi ívé mālũngã rungárá gá rĩ ɛndrɛtɪ gé, á lã mí ní tãimbĩ sěé 'dĩni, ² lã mí útú mi tĩ Múngú vé rĩ ũlũú lókĩ múké rĩ agá, āzini lókĩ ũnjĩ rĩ agá. Lã mí útú 'bá rĩ pi tã 'oó pĩrĩ, mí ĩrĩñã kôpi, 'í 'bã ɛsĩ mādã kôpi ímbázú ānĩ. ³ Ā'diātāsīyã lókĩ āzi rĩ ímũ 'dĩ'dĩ, 'bá rĩ pi yĩkĩ tã ĩ ní ímbá pĩrĩ rĩ ku. Kôpi tã ĩ ɛsĩ ní lěé rĩ pi 'dũ nga áyu, kôpi ĩ úmũ 'bá āngũ ímbá' 'bá rĩ pi ā gārã gá, kôpi bĩ 'bã rizú tã kôpi ní ímbá rĩ yizú. ⁴ Kôpi gã tã áda rĩ yigá sĩ, kôpi bĩ 'bã rizú tã ɛzĩ ākó rĩ pi yizú áyu.

⁵ 'Bo tã céré agásĩ, lã mí úmĩ ā adri pĩrĩ, lã mí úmbé ɛsĩ ĩzāngã nyazú tã ũkpó ũkpó rĩ pi agásĩ, mí ũlũ tĩ Múngú vé rĩ mužú 'bá rĩ pi ní, 'í nga ɛzĩ Múngú vé ĩ ní sěé mí drĩgé rĩ mužú.

⁶ Sã mávé drázú rĩ ícó gĩ, sã má ní mávé ídri sězú Múngú ní rĩ ícó gĩ. ⁷ Á 'dĩ ɛ'dĩ Kúrísítô vé rĩ múké, á nju ɔngũ rĩ caá ũdũ gé gĩ, má áwĩ kuú mávé ɛ'yĩngárá agá ũgōgō. ⁸ Múngú ri má ní kũlã 'bã ma tẽ 'bũ gé 'dãá, tã má ní 'oó pĩrĩ rĩ sĩ. Úpĩ Yésũ tã líipi pĩrĩ rĩ, ĩri ímũ má ní kũlã sěé ũ'dũ ĩri ní ímvízú ĩgōzú vũ drĩgé nōgó rĩ gé. ĩri kpá ímũ kũlã sěé 'bá lã' 'bá ĩrivé ĩgōngárá ũtẽ' 'bá rĩ pi ní.

Átángá ũdũ Páũlũ ní ɛzĩ rĩ

⁹ Lã mí ndã létĩ ímũzú má vúgá nōlẽ mbělẽ. ¹⁰ Dema ní tã nyōókũ nōri vé rĩ lěé ambamba rĩ sĩ, ápá má rũ' 'bá gá sĩ mužú Tēsālōnīkē gá gĩ. Kũrīsénīsĩ mũ Gālātīyã gá gĩ, Tītō mũ ívé rĩ Dālāmātīyã gá. ¹¹ 'Bá má be nōgó rĩ 'yēñá Lúkã 'i. Mĩ kãdō ímũ, mí ĩjĩ má ní Mārākō ri ímũzú ĩndĩ, ẽ ímũ rĩ má ĩzã koó. ¹² Á pẽ Tũkíkō ri mužú Ĕfēsō gá. ¹³ Mĩ kãdō ímũ, mí ĩjĩ mávé bōngó akoó rũkũ má ní kuú Kāpásĩ vé āngá Tũrówã gá 'dãlé rĩ ímũzú ĩndĩ. Mĩ ĩjĩ mávé búkũ traáttra rĩ pi ímũzú ĩndĩ, agaápi rá rĩ, lã mí ĩjĩ búkũ lã' 'bú rú rĩ pi.

* 4:21 4:21 Lókĩ kílongóro vé rĩ: Āngũ ĩsērélẽ vé rĩ gé 'dãá, lókĩ kílongóro vé rĩ gé, ɛçĩ tungárá ũkpó ũkpó, ā'diātāsīyã yĩgō ri 'dĩ ambamba, sěé āngũ rĩ igbe igbe.

¹⁴ Ālĕkĩzándã ũndógó úká dīipi rĩ 'o tã ũnjĩ má rũ' 'bá gá ambamba, 'bo Úpĩ Múngú ri ímũ ĩrivé tã lĩ tã ĩri ní 'oó má rũ' 'bá gá nōri sĩ ndō. ¹⁵ Lã mí adri mũ be kowũ ĩrivé tã sĩ, ā'diātāsīyã ĩri ri ũ'dũkó múké 'bá ní ũlũú rĩ ɔwũ ambamba.

¹⁶ Lókĩ ĩ ní ma ĩjĩzú 'bá tã lĩ' 'bá drĩdrĩ rĩ pi ɛndrɛtɪ gé rĩ gé, 'bá āzi ɛtĩ ma kuyé. 'Bá rĩ pi ārěvũ céré ápákĩ má rũ' 'bá gá sĩ rá. Mávé ɛsĩ agá, á lã ā 'bákĩ tã 'dĩri kôpi rũ' 'bá gá tã ũnjĩ rú ku. ¹⁷ 'Bo Úpĩ Yésũ ri má be trũ, sěé má ní ũkpó, má ũlũ rĩ ũ'dũkó múké rĩ 'bá adri' 'bá Yāhũdĩ rú ku rĩ pi ní, kôpi ā yĩkĩ rĩ céré. Múngú ípá ma drã sĩgé sĩ rá. ¹⁸ Ádarú Úpĩ Múngú ri ma pa tã ũkpó ũkpó lã' 'bá ma ĩsũ' 'bá rĩ pi agásĩ rá, tã āzi ícōpi ma ugaápi fingárá ĩrivé mālũngã 'bũ vé rĩ agá ni 'dãáyo. Ĕ íngúkĩ Múngú ri mužú 'dáni' 'dáni. Āmĩnã.

Páũlũ sě mōdó

¹⁹ 'Í sě Pĩrĩsĩlã pi ní Ákúwĩlã be mōdó, āzini 'í sě 'bá Ōnēsīfórō vé āngá rĩ pi ní céré mōdó. ²⁰ Ĕrēsītō áwĩ adrii kuú Kōrínītō gá 'dãá' 'dã. Tōrōfīmũ ri drã rú, á ku ĩri kú Mĩlétō gá 'dãá' 'dã.

²¹ Mĩ íngá ímũ mbělẽ, ĩsũ ākũdẽ lókĩ kílongóro vé rĩ* ícá drĩ kuyé. Yũbũlũsĩ pi Pũdénĩ be, Lĩnõ be, Kālãwũdīyã be, āzini 'bã ɔgũpĩi urũkõ 'dĩ' 'bée be céré, sěkĩ mí ní mōdó.

²² Úpĩ Múngú ā adri mí be, ā 'bã ɛsĩ múké ĩmi ní.

Kòkòbì Páulũ ní sǐ sěe
Títõ
ní rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã
ũlũngará

Títõ ri Gĩrĩkĩgú, újá 'i ícá Kũrĩsĩtĩyání rú. Páulũ ní ẹcingará gá, Títõ ko Páulũ ẹ ìzã rá, kòpì ríkí ẹcì Páulũ be trù lókí Páulũ ní rizú ụ'dùkò múké Yẹsũ Kúrísítõ vé rĩ ùlũzú rĩ gé. Vúdrĩ ni gé, Páulũ ní mụzú Kũrétẽ gá, mụ adrii drĩkoma rú ãngũ Kũrétẽ vé rĩ agá 'dãá.

Kòkòbì 'dĩri agá, Páulũ lũ Títõ ní kĩnĩ, Títõ ã ùpě 'bá tã 'o'bá pìrì ni pi, kòpì ã kokí 'bá kãnisã vé rĩ pi ẹ drĩ. Lũ kpá ìri ní lẹtì pìrì, ẹ ìmbá rí ngúlúmũ ãndiãndi kãnisã vé rĩ pi, ãgõ ãká rú rĩ pi, ùkú ãká rú rĩ pi, kẹriãnjì rĩ pi, tũgẹrĩ rĩ pi be. Ụdũ ni gé, gõ ẹndiĩ 'yoó Títõ ní kĩnĩ, lẹ Kũrĩsĩtĩyání rĩ pi ã adrikí tã be kírì ì ãsámvú gé sǐ, kòpì ã lẹkí ì lẹlẹ, lẹ kòpì ã kukí tã kòpì ní rizú ì ndrezú ùnjí rĩ rá, kòpì ã ríkí ãgátá gãá ì ãsámvú gé sǐ ku, kòpì ã acokí ì ku.

Páulũ sě mōdó Títõ ní

¹ Ma Páulũ 'i, ma ri ẹzì nga Múngú ní, Yẹsũ Kúrísítõ vé 'bá áyúáyũ ni rú, 'bá Múngú ní ùpěé rĩ pi vé ẹ'yĩngará ã adri rí ùkpó ùkpó, kòpì ã nĩkí rí tã áda adrizú pìrì Múngú agá rĩ ãní. ² Ẹ'yĩngará, ãzini tã áda rĩ sě 'bá rĩ ẹsì 'bã ìdri 'dáni'dáni, Múngú ùnjõ ãkó rĩ ní tã ni ẹzì ọtù ìnọgọsì ìsúzá gbi drĩ 'bũ pi vũ be kuyé 'dãri ã tã ụsũzú. ³ Múngú 'bã Paápi rĩ i'da ívé ụ'dùkò múké 'dĩri sã múké ni gé, ã'yĩ ma ívé ụ'dùkò múké rĩ ùlũú 'bá rĩ pi ní nĩ, sũ ìri ní ẹzì má ní rĩ tìjì. ⁴ Títõ, 'bá ní Yẹsũ ri ẹ'yĩ mí be gí rĩ sǐ, mí sũ mã mvá tìjì. Ẹsì múké, ãzini tãkírì ìngápi Múngú 'bá Ẹtẹpì vùgá, ãzini Kúrísítõ Yẹsũ 'bã Paápi rĩ vùgá rĩ, ã adri mí be.

Ẹzì Títõ ní ngaá Kũrétẽ gá rĩ

* **1:10** 1:10 Ágélé ẹ tì lĩngará: Múngú lũ Ābũrámã ní kĩnĩ, anjì ãgõ Ābũrámã vé rĩ pi adrikí dõ caá ụ'dù ãrõ gí, lẹ ã ùlĩkí kòpì ã ágélé ẹ tì rá, lũzú kĩnĩ, kòpì anjì Múngú vé ni. 'Bá rĩ ã'yĩ dõ 'i ágélé ẹ tì sěe lĩ gí, ìri tãmbì Mósẽ vé rĩ 'dụ nga. 'Í lã 'Ídóngará 17:9-14; Ẹzì 15:1-5.

⁵ Títõ, tã má ní mi kuzú kú Kũrétẽ gá 'dĩlé rĩ, mì dẹ rí ẹzì rĩ ẹ ìmbítã, ãzini mì ùpě rí drĩkoma ù'bãá 'bá Yẹsũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi drĩgé kũrú ãlu ãlu agásì, sũ má ní ẹzì mí ní rĩ tìjì. ⁶ Lẹ 'bá ì ní ìpěé 'bãá drĩkoma rú rĩ, ã adri 'bá ì ní rú ni ẹdì tã ùnjí sǐ ãlunãni ku ni, ã adri ùkú be ãlu, ìrivé anjì ã adrikí 'bá Yẹsũ ri ẹ'yĩ'bá gí ni pi, ã zíkí kòpì ã rú tã ùnjí sǐ ku, kòpì ã adrikí drĩ be ùkpó ùkpó ku. ⁷ Drĩkoma ì ní 'bãá 'bá Yẹsũ ri ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi drĩgé rĩ, ìri ri ẹzì nga Múngú ní, lẹ ã zíkí rú ni tã ùnjí sǐ ku, ã adri 'bá ẹzì ã tã lũúpi ọjõgõ sǐ ni ku, 'a ni ã ve tã sǐ mbělẹnã ku, ã adri 'bá riipi íwã mvụúpi ìmèrèzú ni ku, ã adri ùmbá rú ku, ã adri 'bá riipi mì ù'bãápi 'i ìsú rí mũfengã ãní ni ku. ⁸ Ngá múké rĩ, lẹ drĩkoma rĩ ã adri 'bá ùmú ẹ'yìpi ívé ãngá 'dãlé múké ni, ã adri 'bá tã múké lẹepi ni, ã adri 'bá yĩkì be múké ni, ã adri 'bá tã 'oópi pìrì ni, ã adri 'bá tã be ule ni, ã adri 'bá 'i a'biipi tã ùnjí sǐ a'bia'bi ni. ⁹ Lẹ ã rú ụ'dùkò áda ì ní ìmbá 'i ní 'dĩri títì, sũ ì ní ìmbá ìri ní rĩ tìjì, ẹ ìmbá rí 'bá urukọ ẹ ẹsì tã áda rĩ sǐ, ìmbángará 'dĩri ã kó rí kòpì ẹ ìzã, ãzini ã útú rí 'bá ụ'dùkò rĩ ọwụ'bá ọwụọwụ rĩ pi.

¹⁰ Ā'diãtãsiyã 'bá urukọ kárãkarã anigé, kòpì gũkí ì fũú kú tũngú, kòpì ri tã ìfífì ãkó ni pi átá, ãzini kòpì ri 'bá rĩ pi ẹ mì ù'bã, agaápi rá rĩ, 'bá 'dĩ'bée ri'bá 'yo'bá, lẹ 'bá rĩ ã lĩ 'i ágélé ẹ tì,* ẹ ìsú rí pangará ãní rĩ pi. ¹¹ Lẹ mì uga 'bá 'dĩ'bée, kòpì ã újìkí kírì, ã'diãtãsiyã kòpì ri 'bá jó ãsámvú gé rĩ pi iza ìmbángará gõrõnõ rú kòpì ní rií ìmbá 'dĩ'bée sǐ. 'Bá 'dĩ'bée ri 'bá rĩ pi ẹ mì ù'bã 'dĩni, ì ìsúkí rí mũfengã ãní. ¹² Tã 'dĩri kòpivé nẹbì ãlu 'yo ọtù kĩnĩ, "'Bã 'bá Kũrétẽ vé rĩ pi, 'bã ùnjó rú, 'bã ẹsì ùká ùká, 'bã ùvú rú, 'bã ri ngá nya ambamba." ¹³ Tã ìri ní 'yoó 'dĩri tã áda. Kúru lẹ mì átá kòpì ní tã rĩ ùkpó ùkpó, kòpì ã adrikí rí ùkpó ùkpó ìvé ẹ'yĩngará agá, ¹⁴ ãzini kòpì ã 'bãkí rí ẹsì rizú Yãhúdĩ rĩ pi vé ú'dógú'dógú ùnjõ vé 'dĩ'bée yizú ku, ãzini kòpì ã 'bãkí rí ẹsì rizú 'bá tã áda rĩ vé tã gã'bá sǐ rĩ pi vé

tãimbí yizú ku.

¹⁵ 'Bá ẹsì be ule rĩ pi, kòpivé tã ri adri ule. 'Bo 'bá tã 'o'bá piri ku, ązini ẹ'yĩngára ąkó rĩ pi, kòpi adrikí ule ku, ą'diātāsīyā kòpivé yĩkí, ązini kòpivé tã ųsũngára ábá gí. ¹⁶ 'Bá 'dĩni 'dĩ'bée kĩnĩ ĩ nĩkí Múngú ri rá, 'bo tã kòpi ní rií 'oó rĩ lũ uletere 'yozú kĩnĩ, kòpi nĩkí Múngú ri kuyé. 'Bá 'dĩni 'dĩ'bée kòpi ẹ drĩ ũkpó ũkpó, ícókí tã múké ni 'oó ąluńani ku, ąnĩ Múngú gā kòpi sĩ.

2

Paũlũ ẹzi Títõ ní kĩnĩ, 'bá rĩ pi ą adrikí piri

¹ Títõ, lẹ mí ímbá tã piri Múngú vé rĩ áyu. ² Mí ímbá ągō ąká rú rĩ pi, lẹ kòpi ą a'bikí ĩ tã sĩ a'bia'bi, kòpi ą adrikí 'bá tã 'o'bá piri ni pi, 'bá rĩ pi ní ĩnjĩ ĩnjĩ ni pi. Lẹ kòpi ą adrikí ũkpó ũkpó ívé ẹ'yĩngára ągá, lẹ kòpi ą lẹkí 'bá rĩ pi lẹlẹ, ązini kòpi ą adrikí 'bá ẹsì úmbé'bá ĩzāngā nyangára gá ni pi.

³ Lẹ mí 'yo kpá ũkú ąká rĩ pi ní, kòpi ą 'okí tã Múngú ní ąyĩkō sēpi ni. Lẹ kòpi ą adrikí 'bá ąngū 'yo'bá 'yo'yo ni pi ku, kòpi ą adrikí 'bĩ'bĩńá íwá vé ni ku, lẹ kòpi ẹ ímbákí 'bá rĩ pi ní létì adrizú ąnĩ múké ni.

⁴ ĩri sē kòpi ícó ũkú ągō je'bá ú'dí rú rĩ pi ímbá, kòpi ívé ągō rĩ pi lẹlẹ, ązini kòpi ívé anjĩńá rĩ pi lẹlẹ. ⁵ Lẹ kòpi ẹ ímbákí ũkú ągō je'bá ú'dí rú rĩ pi 'yozú kĩnĩ, lẹ kòpi ą a'bikí ĩ tã sĩ a'bia'bi, kòpi ẹ ẹsì ą adri uletere, kòpi ą ngakí ẹzi ívé 'bẹtì ąsámví gé, kòpi ą adrikí ẹsì be múké, kòpi ẹ ĩnjĩkí ívé ągō rĩ pi ĩnjĩńjĩ, 'bá ązi ą ọwụ rí ú'dúkó múké Múngú vé rĩ ku.

⁶ Lẹ kpá mí ímbá kẹrińani rĩ pi, kòpi ą a'bikí ĩ tã ąrėvú sĩ céré a'bia'bi. ⁷ Lẹ mí adri 'bá rĩ pi ní ũ'bĩtā rú, mí 'o tã múké ni pi áyu. Mí kādō rií kòpi ímbá, lẹ mí 'o tã ąda, ązini lẹ mí ímbá tã rĩ múké, 'bá rĩ pi ẹ ĩnjĩkí mi ąnĩ ĩnjĩńjĩ. ⁸ Mi dō ri ąngū ímbá, lẹ mí ímbá tã ąda rĩ áyu, 'bá ązi ą ọwụ rí tã mí ní ímbá rĩ ku, 'bá mi ọwụ'bá rĩ pi ẹ ịsúkí rí drĩńjā, ą'diātāsīyā tã ązi kòpi ní ícó 'yoó 'bá rĩ 'bá ũnjĩ ni 'dāayo.

⁹ Mí ímbá túgėri rĩ pi, lẹ kòpi ą 'dukí tã ívé ambugu rĩ pi ní lűú ĩ ní rĩ ngańga, ą sē rí kòpi ní ąyĩkō. Lẹ kòpi ą újākí átangá

ívé ambugu rĩ pi ní drĩ ũkpó sĩ ku, ¹⁰ ązini lẹ kòpi ą ũgũkí ívé ambugu rĩ pi vé ngá ku, ą lű rí 'yozú kĩnĩ kòpi rĩ tã 'o piri, ĩri sē Múngú 'bá paápi rĩ vé tã ĩ ní rií ímbá ri, 'bá rĩ pi céré nga ą'yĩ rá.

Múngú lẹ 'bá céré ẹ ịsúkí pangára

¹¹ Múngú i'da ívé ẹsì múké ąngū pazú ũnjĩkānyā ągāsĩ rĩ 'bá rĩ pi ní céré.

¹² Múngú ímbá 'bā, 'bā gākí rí tã ũnjĩ Múngú ní lẹé ku rĩ pi ąnĩ, ązini 'bā gākí rí tã 'bá vű drĩgé rĩ pi ní lẹé rĩ ąnĩ. Múngú lẹ 'bā a'bikí 'bā a'bia'bi, ązini lẹ 'bā 'okí tã múké 'í ní ąyĩkō sēpi ni vű drĩgé nōgō.

¹³ Lẹ 'bā 'bākí ẹsì rizú ú'dú Yėsũ Kúrísítō adriipi 'bávé Múngú ąmbúgú 'bā Paápi rĩ vé ĩgōngára đĩngára be pọwụpọwű 'dāri ũtėzú. ¹⁴ Yėsũ adi 'i sēé 'dĩ drāá 'bā drĩ jezú 'bā trűzú 'bávé ũnjĩkānyā ągāsĩ, ũjĩ 'bā kú uletere, 'bā adrikí rí 'bá ívé ni, 'bā 'bākí rí ẹsì céré tã múké 'ozú ąnĩ. ¹⁵ Títõ, lẹ mí ímbá 'bá rĩ pi ní tã 'dĩ'bée, mí ímbá kòpi ẹ ẹsì, mí átá kòpi ní ũkpó sĩ, kòpi útúzú ąnĩ. Lẹ mí sē 'bá ązi ą ọwụ mi ku.

3

Lẹ 'bá rĩ pi ą 'okí tã piri

¹ Títõ, lẹ mí lű 'bá Yėsũ ri ẹ'yĩ 'bá gí rĩ pi ní, kòpi ą 'dukí tã 'bá ambugu ąngū rụ 'bá rĩ pi ní 'yoó rĩ ngańga, kòpi ą útúkí ĩ rií tã múké 'oó. ² Lẹ kòpi ą rikí ũnjō úlĩ 'bá ązi ą rú izazú ku, kòpi ą adrikí 'bá tākiri ĩjĩ 'bá 'bá rĩ pi ąsámví gé ni, kòpi ą adrikí tã be mādā, kòpi ą 'okí 'bá rĩ pi múké.

³ Ọtú 'bā azakaza rú, 'bā drĩ ũnjĩ. 'Bá urukọ'bée ũ'bākí 'bā mĩ, sē 'bā ẹbiri be ąmbúgú tã rụ 'bá nōri vé rĩ 'dúzú ngazú. 'Bā ri ẹsì 'bā 'bá rĩ pi 'ozú ũnjĩ, 'bā ą'yā rú, 'bá lẹkí 'bā ku 'bá ąsámví gé sĩ.

⁴ 'Bo 'bávé Múngú 'bā Paápi rĩ kā ívé ẹsì múké, ązini ívé lėngára i'daá, ⁵ ĩri ní 'bā pazú 'dĩ, pa 'bā, tã piri 'bá ní 'oó rĩ sĩ kuyé, pa 'bā ẹsì ĩdrikídri ívé rĩ sĩ. Múngú ũjĩ 'bā ũkpō ĩndri Uletere rĩ vé rĩ sĩ, sē tĩkí 'bā ícá ú'dí gí, ązini sē 'bá ícákí nōni gōó múké gí. ⁶ Múngú ĩpě ĩndri Uletere rĩ 'bá drĩgé ẹsì be céré Yėsũ Kúrísítō 'bā Paápi rĩ vé tã sĩ. ⁷ ẹsì múké Yėsũ vé rĩ sĩ, ą'yĩ 'bā adrii 'bá piri Múngú vé ni, sē 'bá ní ẹsì 'bāzú idri 'dáni'dáni rĩ vé tã ųsűzú

ãní. ⁸ Tã má ní lùú mí ní 'dĩri, ìri tã égbì. Á lě mí ímbá tã 'dĩri 'bá Múngú ri ẹ'yì' 'bá gí rĩ pi ní, kòpi ã 'bàkí rí ẹsì tã múké ni pi 'ozú áyu. Tã 'dĩ'bée ìri múké, ìri 'bá céré ẹ ìzã ko.

⁹ Títõ, lě mí ri fíi ágátá azakaza vé ì ní rií gãá ẹ'bì ã tã sĩ rĩ gãá ìndĩ ku, ãzini mí ri fíi ágátá ì ní rií gãá tãimbì Yãhùdĩ rĩ pi vé rĩ ã tã sĩ rĩ gãá ìndĩ ku, ã'diãtãsiyã ágátá 'dĩ'bée ẹzì ãkó, ko 'bã ìzã ku. ¹⁰ 'Bá ãzi ri dõ tã acongára vé ni ìjì ìmi ãsámvú gé, mí ìrĩnã ìri caá vù ìrĩ, gã dõ sĩ, mí adi ìri ìmi drìgé sĩ. ¹¹ Lě mí nĩ 'yozú kìnĩ, 'bá 'dìni 'dĩri adi tã áda rĩ 'í drìgé sĩ gí, ùnjìkãnyã ìrivé rĩ lù uletere 'yozú kìnĩ, tã ìri ní 'oó rĩ ùnjì.

Páulũ vé átángá ã ùdũ

¹² Á pě dõ Ārítémã ri, dõku Tũkíkõ ri mujú mí vù 'dílé, 'bá 'dĩ'bée ãlu ni ca dõ mí vùgá 'dílé gí, mí ẹ'bì ùkpõ sĩ mujú ma ìsú kũrú Nìkõpólìsĩ gé 'dãgá, ã'diãtãsiyã á lě lókí kílongóro vé rĩ* ã dẹ ma ìsú 'dãgá. ¹³ Mí ẹ'bì ùkpõ sĩ Zénásĩ tãimbì nĩpi ambamba rĩ ẹ ìzã koó, ãzini Āpólõ ẹ ìzã koó, mí sě ngá kòpi ní lěé rĩ pi ãrěvú céré, kòpi ã 'dukí rí mujú ìndĩ ẹçì kòpi ní lěé mujú rĩ gé 'dãá. ¹⁴ Lě 'bávé 'bá rĩ pi ã 'bàkí ẹsì rizú tã múké 'ozú, ẹ'dù ãlu ãlu, kòpi ã kokí 'bá ngá ãkó rĩ pi ẹ ìzã ngá sĩ, lě kòpi ẹ izakí sã rizú tã ẹzì ãkó ni pi 'ozú áyu ku.

¹⁵ 'Bá 'bá ní adrízú kòpi be trù rĩ pi sěkí céré ìmi ní mōdó. 'Í sě kpá 'bá Yẹsũ ri ẹ'yì' 'bá gí 'bã lě' 'bá lě lě rĩ pi ní céré mōdó. Ẹsì múké Múngú vé rĩ ã adri ìmi be.

* **3:12** 3:12 Lókí kílongóro vé rĩ: Āngũ Īsērélē vé rĩ gé 'dãá, lókí kílongóro vé rĩ gé, ẹçì tungára ùkpó ùkpó, ã'diãtãsiyã yìgò ri 'dì ambamba, sě ãngũ rĩ igbe igbe.

Kòkòbì Páulū ní sī sēē Fīlīmónā ní rī Tā búkū rī vé rī ā ūlūngará

Páulū sī kòkòbì 'dīri sēē Fīlīmónā ní, Fīlīmónā ri 'bá Kúrísítō vé ni, ĩri ā'bú be ambamba. Fīlīmónā vé tǔgērī āzi rú ni Ōnésīmū 'i, nga ápá rá, vùdrī ni gé, gō 'i újá ícá 'bá Kúrísítō vé ni, ko Páulū ē ĩzā lókí ĩri ní adrízú jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá nī. Páulū pē Ōnésīmū ri muṣú vúlé Fīlīmónā vú 'dāá, sī kòkòbì sēē Ōnésīmū drígé Fīlīmónā ní ĩndī. Kòkòbì rī agá, Páulū sī 'dīni, tāimbì Rómā vé rī ā ā'yī dō 'yozú kīnī 'bá rī dō tǔgērī, ápá dō gí ā 'dīkí ĩri drāá rá drāāsiyā, lē Fīlīmónā ā trū Ōnésīmū ri rá. Páulū 'yo kpá Fīlīmónā ní kīnī, lē Fīlīmónā ē 'yī ívé tǔgērī Ōnésīmū ri adrii 'í ní édrīpì rú Kúrísítō agá.

Páulū sē Fīlīmónā ní mōdó

¹ Ma Páulū 'i, 'yīkí ma ú'dúkó múké Kúrísítō Yēsū vé rī ā ũlūngará ā tā sī. 'Bá sīkí kòkòbì nōri 'bá édrīpì Tīmōtáyō be. 'Bá ógúpì Fīlīmónā 'bá ní lēlé rī, 'bá sīkí kòkòbì 'dīri sēē mí ní, ² āzini 'bá ómvúpì Āpíyā ní, Ārīkípō 'bá ógúpì 'dī 'dīpì 'bá be trú Yēsū ā rú sī rī ní, āzini 'bá kánísā vé ĩ úmú 'bá mívé 'bētì āsámvú gé rī pi ní. ³ Èsì múké, āzini tākiri Múngú 'bá Ètèpì vé rī, āzini Úpí Yēsū Kúrísítō vé rī ā adrii be.

Páulū zì Múngú ri āzini sē ōwō'dīfō

⁴ Fīlīmónā, ú'dú céré má kādō rií Múngú ri zì, ma ri ĩri ní ōwō'dīfō sē mí tā sī, ma ri Múngú ri zì mí ní, ⁵ ā'diātāsīyā á yì kīnī, mí 'bā mívé èsì céré kuú Úpí Yēsū Kúrísítō drígé, āzini mí lē 'bá Múngú vé rī pi céré lēlé. ⁶ Ma ri Múngú ri zì mí ní, mí ũlū rí tā mí ní Yēsū ri 'yīzú rī 'bá rī pi ní, āzini mí nī rí tā múké 'bá ní ísú Kúrísítō agá rī ānī. ⁷ Lēngará mívé rī sē má ní āyīkō ambamba, ímbá mā èsì gí, ā'diātāsīyā má édrīpì, 'í sē 'bá Múngú vé rī pi ē èsì ndrī gí.

Páulū mā Fīlīmónā ri Ōnésīmū vé tā sī
⁸ Kúrísítō agá, mā adrii dō ũkpō be tāimbì sēzú Ōnésīmū vé tā sī drāāsiyā, ⁹ á mā mi èsì lēngará vé rī sī. Ma Páulū 'i, ma āká rú, 'yīkí ma kú jó āngū ũ'yīzú rī agá èzì má ní ngaá Kúrísítō Yēsū vé rī ā tā sī. ¹⁰ Fīlīmónā, á mā mi drī ĩrī sī mávé mvá Ōnésīmū ā tā sī. Ōnésīmū ufu sū má mvá tǔnì sá má ní adrízú jó āngū ũ'yīzú rī agá rī gé. ¹¹ Ándúru Ōnésīmū ĩndré mí mī gé 'dālé èzì ākó, 'bo nóni újá 'i ícá 'bá ní mí be èzì be ambamba.

¹² Á lē ĩri agaá rá, á lē ĩri pēé gōó vúlé mí vúgá 'dīlé ũzi. ¹³ Á lē kōdō ĩri 'bāá adrii má be nōgó, rií mā ĩzā koó mí vūrā gá má ní rizú adrízú jó āngū ũ'yīzú rī agá nōgó ú'dúkó múké rī ā ũlūngará ā tā sī rī gé. ¹⁴ 'Bo á lē Ōnésīmū ri 'bāá adrii má be nōgó mí tì ākó ku, lē tā ni ē íngá mí èsì agá. ¹⁵ Sā āzi sī, Múngú sē Ōnésīmū ri ápá mí rú 'bá gá sī sàṅá be mādā, mí 'yī rí ĩri gōó adrii mí be muṣú nyonyo. ¹⁶ 'Bo lē mí 'bā Ōnésīmū ri adrii 'yēṅá kuú tǔgērī rú ku, ĩri 'bá ní édrīpì Kúrísítō agá, ndē adringará tǔgērī rú rī rá. Á lē ĩri ambamba, 'bo lē mí lē ĩri ma ní ĩri lēé rī agaá rá. ĩri 'bá áda, āzini ĩri 'bá Úpí Yēsū ri 'yīpì gí ni.

¹⁷ Mí ā'yī dō rá 'yozú kīnī, ma mí ógúpì èzì ngaápi Kúrísítō agá ni, mí 'yī ĩri sū mí ní té kōdō lēé ma 'yī rī tǔnì. ¹⁸ 'O dō mí ũnjí rá, dōku 'du dō ngá āzi mívé ni rá, 'í ku tā ni má drígé, ma ũfē mí ní rá. ¹⁹ Ma Páulū 'i, á sī tā 'dīri mā drī sī nī. Ōnésīmū ũgū dō ngá mívé ni rá, ma ũfē gō mí ní rá, Yēsū sē mí ní ídri 'dáni'dáni rī gí, ā'diātāsīyā ú'dúkó múké má ní ũlūú mí ní rī sī. ²⁰ Má édrīpì, mi riípi Úpí ā pámvú ũbīpì rī, lē mí 'bā èsì múké mā ĩzā kozú Ōnésīmū vé tā sī, āzini lē mí ímbá mā èsì adrízú ānī édrīpì rú Kúrísítō agá.

²¹ Á nī rá, tā má ní sī sēé mí ní rī, mí tā ni 'du nga má ní zì rī ndē rá. ²² Tā rī āzi 'dī, lē mí údé má ní jó má ní muṣú lazú ni, ma mu 'dī, ā'diātāsīyā má ũsū Múngú ri ícá ímivé zingará yì rá, ĩri sē 'bā gō mvi ca ĩmi vúgá 'dīlé mbēlṅá nōgó rá.

Páulū vé átángá ā ũdū

²³ Ēpãfúrã ĩ ní 'yĩ kuú má be trų
Kúrísítō Yēsũ vé tã sĩ rĩ sē mí ní mōdó.

²⁴ Āzini 'bá 'bá ní rií ězĩ ngaá kōpi be trų,
Mãrákō pi Ārĩsītārúkō be, Dema be, Lúkã
sĩ, kōpi sēkí mí ní mōdó. ²⁵ Ęsĩ múké Úpí
Yēsũ Kúrísítō vé rĩ ã adri ĩmi be.

Kòkòbì ì ní sī sēé 'bá
Ēbéré
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ã
ũlũngará

Búkū Ēbéré* vé rī, 'bá sīpi rī nīkí kuyé, 'bo nīkí áamá uletere kīnī, 'bá búkū rī sīpi rī, ìri drīkoma āzi Kūrīsītīyānī rī pi drīgé, ìri ũkpō be 'bá kānīsā vé rī pi āsámvú gé, lókí Páulū ní kòkòbì rī pi sīzú sēzú 'bá kānīsā vé rī pi ní rī gé. Sīkí kòkòbì 'dīri sēé Yāhūdī urukò ẹsì új'á 'bá Kūrīsītīyānī rú rī pi ní. 'Bá kòkòbì sīpi rī lē kòpi ā tukí pá títì ívé ẹ'yīngará agá, ā'diātāsīyā Yāhūdī urukò ẹ'bīkí kòdò kòpi, kòpi ā kukí ívé ẹ'yīngará ì ní Yēsū rī ẹ'yīzú rī rá.

Kòkòbì 'dīri lū āmbūgū Yēsū vé rī Kūrīsītīyānī rī pi ní céré. Lū kīnī, ìri Mvā Múngú vé ni, ìrivé ũkpō ndē mālāyīkā Yāhūdī rī pi ní ẹ'yī rī rá. Ìrivé āmbūgū ndē nēbì Búkū Múngú vé Ũndī Ūkū rī ruzú rī agá rī pi vé rī rá, ndē Mósē tāimbì sēepi Yāhūdī rī pi ní rī vé rī rá. 'Bá tā sīpi rī lū kpá kīnī, Yēsū ndē atala Yāhūdī rī pi vé rī pi āmbūgū sī rá, ā'diātāsīyā 'o ũnjīkānyā kuyé, adi ívé rú 'bá sēé drāá rōbōnō rú, 'bá céré pi vé ũnjīkānyā ã tā sī sá rī pi agásī céré.

'Bá kòkòbì sīpi rī lū Yāhūdī rī pi vé ẹ'bì ã tā, kòpivé ú'dógú'dógú rī pi Búkū Múngú vé Ũndī Ūkū rī ruzú rī agá. Kòpi ní ẹsì 'bāá Múngú drīgé rī sī, sē Múngú adri kòpi sī āyīkō sī. Lū Kūrīsītīyānī rī pi ní kīnī, lē kòpi ã rikí ẹsì 'bāá mužú Múngú drīgé, lē kòpi ã āvīkí tā Yēsū ní 'oó āzini ímbá 'dīri sī ku.

Yēsū ri āmbúgú mālāyīkā rī pi drīgé céré

¹ Otú ìnógòsì nēbì rī pi rikí tā Múngú ní 'daá ì ní urobí agá, āzini ìri ní 'daá ì ní ìndrīlīkí agá rī ũlūú 'bá ẹ'bīpì ní. ² 'Bo

ũdū ní gé, ú'dú nō'bée agá, Múngú ìpē 'ì Mvòpì rī ímú ú'dúkò ívé rī ũlūú 'bá ní nī. Múngú áyú 'ì Mvòpì rī 'bù pi gbizú vū be. Ú'dú ālu Múngú rī ímú ngá rī pi ārēvú sē céré drī ní gé. ³ Mvā Múngú vé 'dīri, ì ímú ìri íngú, sū ì ní Ẹtépì Múngú rī íngú rī tìni. Mvā rī vé dīngará, ìri dī sū Ẹtépì vé rī tìni. Ìri átá ũkpō be, ìri ngá rī pi sē rī ẹzì nga mužú múké nī. Mvā rī ká 'bávé ũnjīkānyā ũjī gí, nga mužú úrí Múngú ẹ drī ẹndépì gélésīla. ⁴ Múngú 'bá ívé Mvā adrii mālāyīkā rī pi drīgé 'bá āmbúgú rú. Rú Múngú ní 'daá ìri ní rī, ndē rú Múngú ní 'daá mālāyīkā rī pi ní rī rá.

⁵ Ā'diātāsīyā Múngú 'yo nyo mālāyīkā rī pi ní,

“Mi Mvā mávé ni,
 āndrū sī ma adri mí Ẹtépì” 'dīni rá?

Dòku 'yo,

“Ma adri ìrivé Ẹtépì,
 ìri adri mà Mvā” 'dīni rá?

⁶ Múngú ká ívé Mvā tā be agaápi rá 'dīri ìpēé ímúzú vū drīgé nōó, ìri ní 'yozú kīnī, lē ívé mālāyīkā rī pi céré ẹ ìnjīkí ìri ìnjīnjī.†

⁷ Múngú kádò rīí átá ívé mālāyīkā rī pi ã tā sī, ìri 'yo 'dīni,

“Ma mālāyīkā rī pi sē unga ũlú rú,
 ma mávé átí 'bá rī pi új'á dī ácí rú.”

⁸ 'Bo átá Mvòpì vé tā 'dīni kīnī,

“Mi Múngú 'i, mi ímú mālūngā rī rú tā be pìrì.

Mi mālūngā rī rú mužú nyonyo.

⁹ Mí lē tā 'oó pìrì, mí gā tā ũnjì sī,
 kúru ma mívé Múngú, má ìpē mi 'bāá āmbúgú mívé ũndī rī pi drīgé, mí adri rí āyīkō sī.”

¹⁰ Múngú gō kpá 'yoó Mvòpì ní kīnī,

“Úpí, í'dóngará gá 'dāá,
 mí gbi 'bù pi vū be nī.

¹¹ 'Bù pi vū be, kòpi ímú dē rá, 'bo mi ímú adri mužú 'dáni'dáni.

Kòpi ímú dē sū bōngó ní dēé rī tìni.

¹² Mi ímú kòpi tra sū ì ní bōngó akoóko rūkū rī traá rī tìni,

* : Ēbéré: Rú Ēbéré 'dīri ìri rú āzi Yāhūdī rī pi vé rī, ā'diātāsīyā kòpi rī átá Ēbéré tì sī. **1:5** 1:5 Sāwumā 2:7 **1:5** 1:5 2 Sāmūélē 7:14; 1 Kōrōnikōl 17:13 **1:6** 1:6 Dētōrōnómē 32:43 † **1:6** 1:6 Ìnjì: Múngú kīnī mālāyīkā rī pi ẹ ìnjīkí ívé Mvā Úpí ívé ní rú, sū kòpi ní 'i ìnjì ívé Múngú rú rī tìni. **1:7** 1:7 Sāwumā 104:4 **1:9** 1:9 Sāwumā 45:6-7

mi ímú kòpì újá sù ĩ ní bõngó újá rĩ tĩni.
 'Bo mi áwí adri ídri rú
 āzini mi adri mužú 'dáni'dáni."
 13 Múngú 'yo 'í Mvòpì ní kīnī,
 "Mí úrí má drī ẹndẹpì gé, vūrā má ní
 mālūngā ružú rĩ gé
 cīngbá á 'bā dō mívé ari'ba rĩ pi
 mī pálé gá gí ká."
 'Bo 'yo mālāyíkā āzi ní 'dini kuyé.
 14 Mālāyíkā rĩ pi índri, ĩpēkí kòpì ímú 'bá
 ĩ ní lēé paá rĩ pi ā tā mbaá, kòpì ẹ ịsúkí rĩ
 ídri 'dáni'dáni rĩ āní bēnī.

2

Lē 'bā gākí tā Múngú vé rĩ ku

1 Kúru lē 'bā 'bākí ẹsì céré rizú tā 'bá ní
 yìjì rĩ 'dužú ngazú, ā'diātāsīyā ú'dúkò tā
 áda vé 'bá ní yìjì 'dĩri, ā āvī rĩ 'bā ẹsì agásì
 ku. 2 Ú'dúkò mālāyíkā rĩ pi ní ĩjì ũlūú 'bá
 ẹ'bípìjì drīdrī 'dā'bée ní rĩ tā áda. 'Bá tā
 'dĩri gā 'bá sī rĩ pi, Múngú ri ímú kòpì ĩrīnā
 lẹtì pìrì sī. 3 'Bá 'dukí dō tā pangará vé ĩ ní
 ũlūú 'bá ní 'dĩri ngaá kuyé, ĩ 'bā ĩrīnā rá.
 Úpí Yēsū ũlū pangará 'dĩri vé tā drīdrī nī.
 'Bá ú'dúkò 'dĩri yìjì 'bá rĩ pi ũlúkí tā ĩri ní
 átá rĩ 'bá ní rá. 4 Múngú i'da ívé ú'dúkò
 lūžú kīnī ú'dúkò rĩ tā áda rĩ, tā āyāžú
 āyāyā ni pi sī, tā ũ'dū be túngú túngú ni
 pi sī, tā bīlẹmì rú ni pi sī, āzini awa fēfē
 Índri Uleterere rĩ vé rĩ 'bá 'í ní ũpēé rĩ pi ní,
 kòpì ā ngakí rĩ ẹzì rĩ āní.

5 Vū ú'dí Múngú ní ímú gbií, 'bá ní rií
 tā ni átá, 'bá rĩ pi ní ímú adrií 'a ni gé rĩ,
 úmvúlésì Múngú 'bā mālāyíkā rĩ pi adrií
 'bá rĩ pi drīgé ambugu rú ku. 6 'Bá āzi sī
 Búkū Múngú vé rĩ agá kīnī,
 "Múngú, ngá mí ní 'bá áda vé tā 'dužú
 'bāžú āmbúgú rĩ ā'di?
 Dōku mi ri 'bá mvá vé tā mba 'dini
 āsì?"

7 Ándúrú 'í 'du ĩrivé tā 'bāā mādānānā,

mālāyíkā rĩ pi ndēkí ĩri tā sī rá,
 'bo nóni mí sē íngúkí ĩri gí.

8 Mí sē ĩri ní ũkpō adrizú āmbúgú ngá
 rĩ pi drīgé céré."

Múngú 'bā ngá rĩ pi ārēvú céré ĩri ā
 pálé gá. 'Bo 'bá ndrekí drī ĩrivé āmbūgū
 adrizú ngá rĩ pi drīgé céré rĩ kuyé. 9 'Bo
 'bá ndrekí Yēsū vé tā rá, 'bākí ĩri adrií
 lókíjā be mādā mālāyíkā rĩ pi ā pálé gá,
 'bo nóni mí sē íngúkí ĩri gí, ĩri ní ĩzāngā
 nyaá ívé drāngará gá rĩ sī. Ẹsì múké
 Múngú vé rĩ sī, sē Yēsū ri drāā 'bá céré
 pi vé tā sī. 10 Múngú gbi ngá rĩ pi ārēvú
 céré nī, ngá rĩ pi ārēvú céré gbikí ũkpō
 Múngú vé rĩ sī, Múngú 'o tā múké ĩri ní
 Yēsū tā be múké rĩ sēžú ĩzāngā nyazú,
 Yēsū ẹ ĩjì rí anji kárakarā 'í vūdrī ũbī'ba
 rĩ pi pangará ịsú, āzini íngúngará Múngú
 vé rĩ ālēé. 11 Yēsū pi 'bá ĩri ní újá ícá pìrì gí
 rĩ pi be, kòpì nóni anji Múngú vé ni. ĩri ní
 kòpì újá ícá pìrì rĩ sī, ĩri ní adrizú drīnjā
 ākó kòpì zìžú 'í ẹdrìpìjì āzini 'í ọmvùpìjì
 āní. 12 Yēsū ní 'yozú Múngú ní kīnī,
 "Bá má pámvú ũbī'ba rĩ pi úmúkí dō ĩ mi
 ĩnjīngará gá,
 ma úngó ngo mī rú íngúzú āní kòpì
 āsámvú gé."
 13 Yēsū gō kpá 'yoó kīnī,
 "Ma ẹsì 'bā Múngú drīgé."
 Gō kpá ẹndìjì 'yoó dđì kīnī,
 "Bā nōgō anji Múngú ní sēé má ní rĩ pi
 be."

14 'Bá ní adrií rú'ba be, āzini ārí be rĩ
 sī, sē ĩ ní Yēsū ri tìžú 'bá áda rú āní, ĩrivé
 drāngará ẹ iza rí ādróko* adriipi ũkpō
 drā vé rĩ be rĩ vé ũkpō 'dīisī rá. 15 ĩrivé
 drāngará ọyú nóni 'bá adri'ba túgērì rú
 rĩ pi gí, 'du ụrī drāngará vé rĩ kòpì ẹ ẹsì
 agásì gí. 16 Yēsū ímú mālāyíkā rĩ pi ẹ ĩzā
 koó kuyé, ímú úyú Ābūrámā† vé rĩ pi ẹ
 ĩzā koó. 17 Yēsū ní ímú 'bá rĩ pi ẹ ĩzā koó

1:12 1:12 Sāwúmā 102:25-27 1:13 1:13 Sāwúmā 110:1 2:8 2:8 Sāwúmā 8:4-6 2:12 2:12 Sāwúmā 22:22

2:13 2:13 Ísáyā 8:17 2:13 2:13 Ísáyā 8:18 * 2:14 2:14 Ādróko: Ādróko vé rú Sātánā 'i, ĩri āmbúgú índri ũnjí
 rĩ pi drīgé, gā tā Múngú vé ri 'duğá ngagá sī 'bū gé 'dālé. Múngú ídró ādróko ri índri ũnjí rĩ pi be 'bū gé 'dāásì
 nī. 'Í lā 'dangará 12:7-9. † 2:16 2:16 Ābūrámā: Múngú zì Ābūrámā ri kīnī, ā ku ívé 'bá 'bētì āsámvú gé rĩ pi,
 ā ku ívé āngū, ā 'de mujì āngū āzi ú'dí ni gé. Ābūrámā ri ẹ'bípìjì Yāhūdì rĩ pi vé rĩ, tìkí ĩri ílì élifū ālu mūdđūrìlì
 ārō (1,800) gé, ịsú tìkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā Í'dóngará 12-25. ‡ 2:17 2:17 Átálágú āmbúgú rĩ: Átálágú āmbúgú
 rĩ ndē atala rĩ pi céré, ā'diātāsīyā ĩri 'yéná fi Jó Múngú vé rĩ agá Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāā nī, ĩri fi vú ālu ílì
 ālu agá. ĩri ārí rōbōņō vé rĩ jì ũnjīkānyā ũjìžú. 'Í lā Lẹvītíkā 16; Ēberē 9.

rĩ sī, sēzú ĩ ní ĩri tizú 'bá áda rú 'dĩ, ĩri adri ẹsị be ĩdríkídri, āzini ĩri adri átálágú āmbúgú† rú ri ẹsị 'bā ẹzị ngazú Múngú ní, ĩri 'i adi sē drā rōbōṅṅo rú, Múngú ā trū rí 'bá rĩ pi ìvè ùnjikānyā agásĩ bēnĩ. 18 Ādróko ní Yēsũ ri ỳ'bĩ rĩ sī, Yēsũ nya ĩzāngā rá, Yēsũ ri ícọ 'bá ādróko ní ỳ'bĩ rĩ pi ē ĩzā ko rá.

3

Yēsũ ndē Mósē ri āmbūgū sī rá

1 Īmi mā ọgǔpǐi Yēsũ ri ẹ'yĩ 'bá gí, Múngú ní ùpēé ímú adrií 'bá ívè ni rú 'dĩ'bée, lē ĩmi 'bākí ẹsị Yēsũ Múngú ní ĩpēé 'bá ní tã ni áyú 'yoó kīnĩ, ĩri 'bá áyúāyū ni, āzini átálágú āmbúgú rĩ drīgé. 2 Yēsũ nga ẹzị Múngú ní sēé 'í drīgé rĩ ẹsị ālu sī, sũ Mósē* ní ẹzị ngaá 'bá Múngú vé rĩ pi āsámvú gé ẹsị ālu sī rĩ tịni. 3 Múngú 'du Yēsũ vé tã 'bāā āmbúgú, ĩnjĩ ĩri Mósē ri agaá rá, sũ ĩ ní 'bá jó sǐipi rĩ íngú jó ĩri ní sǐi rĩ ndēé rĩ tịni. 4 Jó rĩ pi ārēvú céré, 'bá ri sị nĩ, 'bo Múngú údé ngá rĩ pi ārēvú céré nĩ. 5 Mósē 'bā ẹsị rizú ẹzị ngazú Jó Múngú vé rĩ agá ātí'bá rú, ri tã ímúpi 'i ngaápi drīdrī 'dílé rĩ ũlúú 'bá rĩ pi ní. 6 'Bo Kúrisítō ri Mvá rú, 'bā ẹsị ẹzị ngazú jó Múngú vé rĩ agá 'bá āmbúgú rú. 'Bā jó Múngú vé ni, 'bá tukí dō pá títí, āzini 'bá 'bākí dō ẹsị tã drīdrī 'dílé rĩ drīgé rá, 'bā adri 'bá Múngú vé ni.

Múngú átá átángá ũkpó ũkpó 'bá 'i gā'bá sī rĩ pi drīgé

7 Índrí Uleterē rĩ ní 'yozú kīnĩ, "Āndrũ ĩmi yíkí dō ỳ'dúkọ Múngú vé rĩ, 8 lē ĩmi 'bākí ẹsị tete, sũ ĩmi ẹ'bípǐi ní ẹsị tete 'bāá ma gāzú āngū ā'wí cínýáfā rú rĩ agá 'dālé rĩ tịni ku. 9 Īmi ẹ'bípǐi rikí ma ideé, āzini rikí mā ẹsị ũ'bĩ, kọpi ndrekí tã āyāzú āyāyā má ní 'oó kọpi ní ílǐ pǔkú sụ agá 'dĩri rá.

* 3:2 3:2 Mósē: Yōsēpā kā drāá gí, 'bāgū Ējēpētō vé rĩ 'bā anjĩ Īsērēlē vé rĩ pi ẹzị ngaá túgērĩ rú caá ílǐ mǔdǔrǔlǔ sụ (400). Kúru Múngú ní Mósē ri ĩpēzú ímúzá anjĩ Īsērēlē vé rĩ pi pazú adringará túgērĩ rú rĩ agásĩ. Múngú sē tǎimbǐ rĩ Mósē ní, ā lū anjĩ Īsērēlē vé rĩ pi ní, sēzú ĩ ní tǎimbǐ rĩ zizú tǎimbǐ Mósē vé ni ānĩ. Tíkí Mósē ri ísú ākūdē ílǐ rĩ ca élifū ālu mǔdǔrǔlǔ sụ (1,400), ísú ākūdē tíkí drī Yēsũ ri kuyé. 'Í lā Wǔngará 2-24. 3:11 3:11 Sāwúmā 95:7-11 3:15 3:15 Sāwúmā 95:7-8

10 Ānĩ sē mā 'a ve úyú lókí 'dāri vé rĩ pi ní rá.

Á 'yo kọpi ní, má kīnĩ, 'Kọpi gākí mávé tã yigá sī, āzini kọpi nǐkí tã má ní 'oó rĩ kuyé.'

11 Mā 'a ní veé gí rĩ sī, má ní ũyō sōzú, má kīnĩ, 'Kọpi ícókí fí vūrā mávé uvuzú rĩ agá ku.' "

12 Má ẹdrípǐi má ọmvúpǐi, ĩmi ndrekí múké! Ā adrikí ẹsị be ũnjĩ ẹ'yīngará ākó Múngú adriípi ídri rú rĩ gāzú sī ku. 13 'Bo ỳ'dú céré, lē ĩmi rikí ĩmĩ ẹsị ímbá ĩmi āsámvú gé sī, sã céré sī, lē ĩmi ímbákí ĩmĩ ẹsị, 'bá āzi ā fi rí ũnjikānyā mĩ ũ'bāápi rĩ agá Múngú ri gāzú ku. 14 'Bá ũtēkí dō tã rĩ mužú pǐrĩ, āzini 'bá tukí dō pá títí ẹsị 'bāzú Múngú drīgé cǐmgbá cazú ỳdǔ gé, sũ 'bá ní 'bāá drīdrī rĩ tịni, 'bā ímú adri 'bá Kúrisítō vé ni. 15 Sũ ĩ ní 'yoó drīdrī rĩ tịni, "Āndrũ, ĩmi yíkí dō ỳ'dúkọ Múngú vé rĩ, lē ĩmi 'bākí ẹsị tete, sũ ĩmi ẹ'bípǐi ní ẹsị tete 'bāá ma gāzú rĩ tịni ku."

16 'Bá tã rĩ yì'bá rá, gō'bá tã Múngú vé rĩ ọwụ 'bá rá rĩ ā'di pi? Adri 'bá Mósē ní íjǐ ífūú āngū Ējēpētō vé rĩ agásĩ rĩ pi kuyé? 17 Múngú ē ẹsị ve ílǐ pǔkú sụ ā'di pi ní? Ẹsị ni ve nyo 'bá ũnjikānyā 'o'bá, ũdrā 'bá āngū ā'wí cínýáfā rú rĩ agá rĩ pi ní kuyé? 18 Múngú sō ũyō ā'di pi ní 'yozú kīnĩ, kọpi ícókí fí mužú uvuú ívè vūrā uvuzú rĩ gé ku? Adri 'bá ĩrivé tǎimbǐ nǐ'bá gí rĩ pi kuyé? 19 'Bá nǐkí áamá rá 'yozú kīnĩ, kọpi ní tã Múngú vé rĩ ẹ'yī kuyé rĩ sī, sēzú Múngú ní kọpi ā'yīzú fizú vūrā ívè rizú uvuzú rĩ gé kuyé ānĩ.

4

Múngú ri ívè 'bá rĩ pi ā'yī mụ uvungará gá rá

1 Nóni Múngú ẹzi 'bá ní kīnĩ, 'bā ícọ fi mụ uvu vūrā ívè rizú uvuzú rĩ agá rá. Kúru lē 'bā ndrekí múké, 'bá āzi ĩmi

āsámvú gé 'dǐgé, ã api rí uvungará 'dĩri sī ku. ² 'Bá yìkí ú'dùkọ múké ĩ ní ũlúú 'bá ní rĩ rá, sũ ọtú 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní ú'dùkọ múké rĩ yìí rá rĩ tìni. 'Bo ú'dùkọ kọpi ní yìí 'dĩri índrē kọpi mìlé gá ẹ̀zì àkó, ã'diātāsīyā kọpi ní ẹ̀'yìí kuyé rĩ sī, kọpi gākí tã Múngú vé rĩ sī. ³ Nóni 'bá Yēsũ ri ẹ̀'yìí 'bá gí nǒ'bée, 'bá fi mu uvu vũrã Múngú vé rizú uvuzú rĩ agá rá. Múngú átá 'bá 'i gã' 'bá sī rĩ pi vé tã kīnī,

“Má 'a ní veé gí rĩ sī, má ní ũyō sōzú, má kīnī,

‘Kọpi ícókí fíí vũrã mávé uvuzú rĩ agá ku,’

átã Múngú ã údé dō uvungará rĩ vé tã ĩri ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé 'dǎá. ⁴ Búkũ Múngú vé rĩ lũ tã ú'dù ẹ̀zìrĩ vé rĩ 'dĩni kīnī, “Kúru ú'dù ẹ̀zìrĩ gé, Múngú ní uvuzú.” ⁵ Múngú ẹnđi tã 'í ní átá drĩdrĩ 'dāri đĩ kīnī, “Kọpi ícókí fíí vũrã mávé uvuzú rĩ agá ku.”

⁶ 'Bá urukọ'bée ícó fi mu uvu vũrã Múngú vé rizú uvuzú rĩ agá rá, 'bo 'bá ú'dùkọ múké rĩ yìí 'bá drĩdrĩ rá rĩ pi, kọpi fíkí muú uvuú vũrã Múngú vé rizú uvuzú rĩ agá kuyé, ã'diātāsīyā kọpi gākí ú'dùkọ múké Múngú vé ĩ ní ũlúú rĩ yìgá sī. ⁷ Múngú gō ú'dù ázi ĩpēé đĩ 'bá rĩ pi ní fizú muzú uvuzú ívé vũrã uvuzú rĩ gé, ú'dù 'dĩri ãndrũ rĩ. Gō ílĩ 'duy áco, Múngú gō átá 'bāgú Dāwúđĩ* ní sũ 'í ní átá drĩdrĩ rĩ tìni kīnī,

“Ándrũ sī, ĩmi yìkí dō ú'dùkọ Múngú vé rĩ,

lě ĩmi 'bākí ẹ̀sì tete ku.”

⁸ Yósūwā† ã sē té dō kọpi ní uvungará rá, Múngú ícó té gōo uvungará drĩdrĩ 'dílé rĩ vé tã 'yoó đĩ ku. ⁹ 'Bo ú'dù ázi drĩ anigé vúlé 'dĩ'dĩ 'bá Múngú vé rĩ pi ní ímúú uvuzú ni, sũ Múngú ní uvuú ú'dù ẹ̀zìrĩ# gé rĩ tìni. ¹⁰ 'Bá fíipi muúpi uvuúpi vũrã Múngú ní rizú uvuzú rĩ agá rĩ, ĩri kpá mu uvu ẹ̀zì 'í ní ngaá rĩ ã vudrĩ gé, sũ

Múngú ní uvuú ívé ẹ̀zì ngaá rĩ ã vudrĩ gé rĩ tìni. ¹¹ Lě 'bá ụ'bìkí ũkpō sī fíí muú vũrã Múngú ní údé uvungará vé rĩ gé 'dǎá. 'Bo 'bá gākí dō tã Múngú vé rĩ sī sũ 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní gãá rĩ tìni, 'bá ícókí fíí muú vũrã uvungará vé rĩ gé 'dǎá ku.

¹² ã'diātāsīyā tì Múngú vé rĩ, ĩri ídri rú, ĩri ũkpō be. Cì sũ ílĩ ciípi cici rĩ tìni, ĩri fi 'bá ẹ̀sì agá, āzini 'bávé índrĩ agá, ĩri úfí 'bá fã agásĩ, āzini úsō 'bá fã agá rĩ agásĩ, ĩri tã 'bá ní ríi ụsũú 'bá ẹ̀sì agá rĩ pi 'i'da céré ãmvé. ¹³ Tã āzi ĩ ní ícó ũzũú Múngú sī bā ni 'dǎáyo. Ngá ārēvú céré 'i'da 'i kú Múngú ẹnđrẹtì gé ãmvé. 'Bá ímú pá tu tã 'bá ní 'oó rĩ ũlũ Múngú ẹnđrẹtì gé 'bá tì sī.

Yēsũ ri átálágú ãmbúgú

¹⁴ Kúru Yēsũ Múngú Mvọpi ní adrii 'bávé átálágú ãmbúgú, ĩri ní fíí muú adrii Ẹtẹpi Múngú vúgá 'bũ gé 'dǎlé rĩ sī, lě 'bá tukí pá títì 'bávé ẹ̀'yìngará agá. ¹⁵ Yēsũ 'bávé Átálágú ãmbúgú 'dĩri nĩ 'bávé ũkpō àkō rá, ĩrivé ẹ̀sì nǒ 'bávé ũnjikānyā ã tã sī rá. Ụ'bìkí ĩri létì be ãndiāndí, sũ ĩ ní 'bá ụ'bĩ rĩ tìni, 'bo 'o ũnjikānyā kuyé. ¹⁶ Lě 'bá 'okí ụrĩ sī ku fizú muzú Úpí Múngú ẹ̀sì be múké rĩ vé vũrã mǎlũngā ruzú rĩ gé 'dǎá, ãní ã 'bā rí ẹ̀sì ídríkídri āzini ẹ̀sì múké, sã 'bá ní ĩzākoma lězú rĩ gé.

5

¹ Átálágú ãmbúgú rĩ, ĩ ĩri ĩpē ívé 'bá rĩ pi ásámvú gé, ĩri ẹ̀zì nga 'bá rĩ pi ásámvú gé, ri tã 'bá rĩ pi vé rĩ ũlũ Múngú ní. Ẹ̀zì ĩrivé rĩ rizú rọbọ̀nọ zāzú, āzini rizú ngá 'bá rĩ pi ní sēé rĩ 'duzú sēzú Múngú ní, ũnjikānyā kọpivé rĩ ũjĩzú. ² 'Bá adriipi átálágú ãmbúgú rú rĩ, ĩri ẹ̀sì 'bá mǎdā rizú 'bá tã nĩ 'bá áamá 'bá ku, ĩ ní kọpi ẹ̀ mị ũ'bāá fíí ũnjikānyā 'oó rĩ pi ẹ̀ ĩzā kozú, ã'diātāsīyā ĩri ũkpō àkó, ĩri 'bá ũnjikānyā

4:3 4:3 Sāwúmā 95:11 **4:4** 4:4 Í'dóngará 2:2 **4:5** 4:5 Sāwúmā 95:11 * **4:7** 4:7 Dāwúđĩ: Múngú ĩpē Dāwúđĩ ri adrii 'bāgú Īsērélē rĩ pi vé ni, ẹ̀zì kīnī, 'bāgú ú'dí ri ímú ífũ ĩrivé úyú agá, ĩri mǎlũngā rĩ rụ muzú 'dáni'dáni, 'bāgú rĩ Yēsũ Kúrisitō 'i. 'Í lā Sāwúmā 132:11-12. Tìkí Dāwúđĩ ri ísú àkūdē ílĩ rĩ ca élifũ ālu (1,000) gí, ílĩ 'dāri gé, ísú tìkí drĩ Yēsũ Kúrisitō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélē 16-30; 2 Sāmūélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. **4:7** 4:7 Sāwúmā 95:7-8 † **4:8** 4:8 Yósūwā: Mósē kā drāá gí, Múngú ĩpē Yósūwā ri 'bá rĩ pi ẹ̀ drĩ koó muzú āngũ Kānānā vé rĩ gé. 'Í lā Wũngará 17-24; Yósūwā 1-24. ‡ **4:9** 4:9 Múngú uvu ú'dù ẹ̀zìrĩ gé: Múngú gbi ngá rĩ pi ārēvú céré 'du caá ú'dù áziyá, ú'dù ẹ̀zìrĩ ni gé, ĩri ní kúru uvuzú. 'Í lā Í'dóngará 2:2.

'oópi ìndĩ ni. ³ Tã 'dĩri sē ìri ní rizú rōbōṅṅō zāzú ívé ùnjĩkānyā ūjĩzú, āzini 'bá rĩ pi vé ùnjĩkānyā ūjĩzú āní 'dĩ.

⁴ 'Bá āzi ícó 'i ìpēē adrií átálágú āmbúgú ni rú ē ìnjĩkí rí 'i āní 'dĩni ku, Múngú ri ìri zì ẹ̀zì rĩ gé nĩ, sù Múngú ní Ārónā ri zìjì rĩ tìjì. ⁵ Kúrísítō íngú 'i 'yozú kìnĩ 'i átálágú āmbúgú 'dĩni kuyé. Múngú 'yo ìri ní kìnĩ,

“Mi Mv́ má vé ni,
āndrũ sī ma mí Ẹ̀tẹ̀pì.”

⁶ Múngú gō 'yoó dījì kìnĩ,

“Mi adri átálágú rú mụzú nyonyo,
sũ Mēlēkizēdekē* ní adrií átálágú rú rĩ tìjì.”

⁷ Yēsũ ní adringára gá nyōṅkú drīgē nōgó rĩ gé, mā Múngú ri, ngo Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé ìzāngā ìzāngā rú, Múngú ā pa rí 'i drā agāsī bēnĩ. Múngú yì ìrivé zingára rá, ìri ní 'i 'bāá vūgá Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé, ìri ìnjìjì rĩ sī. ⁸ Yēsũ ā adri dō Mv́ Múngú vé ni drāāsiyā, ìzāngā ìri ní nyaá rĩ agá, 'dụ tã Múngú vé rĩ ngaá céré rá. ⁹ Ìzāngā Yēsũ ní nyaá rĩ agá, Múngú mìlé gá 'dāá, Yēsũ ri átálágú āmbúgú múké ni, ìri 'bá céré ìrivé tã 'dụ 'bá nga 'bá rĩ pi pa ìvé ùnjĩkānyā agāsī mụzú 'dāni 'dāni. ¹⁰ Múngú ìpē ìri ímụ adrií átálágú āmbúgú sũ Mēlēkizēdekē tìjì.

Ā 'dekí ùnjĩkānyā agá ku

¹¹ Tã kárakará anigé 'bá ní kōdō lēē ũlūú ìmi ní, 'bo tã rĩ vé ũlūngára mbamba, ícó fií ìmi drīgē ku. ¹² Ìmivé ẹ̀'yīngára agá, ìmi úlá fi drī kuyé, ìmi té kōdō ìmi ọ̀gūpìjì ímbá tã Múngú vé rĩ sī nĩ. 'Bo ìmi lēkí ē ímbákí ìmi ní tã Múngú vé rĩ sũ 'bá riipi Múngú vé tã í 'dópi ùnjìpi ú 'dí rú rĩ tìjì, ìmi índrékí sũ ũdéná ì ní tĩjì ú 'dí rú riipi bā ndrúpi áyu, ínyá ũkpó ũkpó ni nyaápi ku rĩ tìjì. ¹³ 'Bá riipi bā ndrúpi ndrundu rĩ índrē sũ ũdéná tìjì, nĩ tã pìrì rĩ áamá be ku. ¹⁴ 'Bá mba 'bá ícó 'bá gí rĩ pi ri ínyá ũkpó ũkpó rĩ nya nĩ, ā 'diātāsīyā kōpi nĩkí tã múké pi āsámvú acoó tã ùnjì be gí.

6

¹ Lē 'bá áwíkí adrií sũ 'bá riipi í 'dópi tã Kúrísítō vé rĩ ùnjìpi ú 'dí rú rĩ tìjì ku, lē 'bá adriki sũ 'bá mbaápi ícópi gí rĩ tìjì. Lē 'bá rikí 'yéná rií ìmi ímbá ẹ̀sì újángará ùnjĩkānyā 'bá jìjìpi fiípi drā agá rĩ vé tã sī, āzini tã Múngú ri ẹ̀'yīzú rĩ vé tã sī dījì ku.

² Lē 'bá rikí ìmi ímbá bātízímū vé tã sī, drī tīngára vé tã sī, 'bá ũdrā 'bá gí rĩ pi vé íngángará gōzú ídri rú rĩ vé tã sī, āzini tã Múngú ní ímụ lịjì 'bá rĩ pi drīgē mụzú 'dāni 'dāni rĩ vé tã sī dījì ku. ³ Múngú ā 'yī dō rá, 'bá ìmi ní tã ụrụkọ 'bée ímbá mụzú rá.

⁴ 'Bá ì ní tã Múngú vé rĩ ũlūú kōpi ní gí, āzini Índrì Uleterē rĩ ní kōpi ású gí rĩ pi, í 'dekí dō ìvé ẹ̀'yīngára agāsī gí, 'bá āzi gō kōpi íjì ẹ̀sì újá dījì ku. ⁵ Ụ 'dụkọ múké Múngú vé rĩ, kōpi ísúkí ũnyī ni rá, kōpi nĩkí ũkpō Múngú vé úmvúlēsī ímúzá tã 'ozú drīdrī 'dīlé rĩ áamá rá. ⁶ 'Bá 'dĩni 'dĩ 'bée kúkí dō gārā gá gí, 'bá āzi gō kōpi íjì ẹ̀sì újá dījì ku. Tã kōpi ní rií 'oó 'dĩri, ìri adri sũ kōpi ní rií Múngú vé Mv́ gbāá gōo pẹ̀tì alambaku sígē dījì rĩ tìjì, kōpi ri drīnjá sē ìri ní 'bá rĩ pi ẹ̀ndrẹ̀tì gé.

⁷ Nyōṅkú yīgō ní rií 'dījì drī ni gé ānyāngā ní kazú āní kaka rĩ, nyōṅkú 'dĩri, ìri nyōṅkú múké 'bá ọ̀mvù 'aápi rĩ ní. Nyōṅkú 'dĩni 'dĩri, Múngú 'bā tākiri drī ni gé gí. ⁸ Nyōṅkú ũcékúcé ní dụú amuú 'a ni gé rĩ, ìri ẹ̀zì ākó, Múngú ri ìri trī rá, ụdũ ni, ì ìri zā ve ācí sī 'dīisī rá.

⁹ 'Bá ẹ̀drìpìjì 'bá ọ̀mvùpìjì 'bá ní lēlē rĩ pi, 'bá lēkí lūú ìmi ní 'dĩni, 'bá nĩkí áamá múké 'yozú kìnĩ, ìmi ri tã 'bá rĩ pi ní 'oó pangára ísúzá āní rĩ 'o. ¹⁰ Múngú ri tã lị pìrì, tã ìmi ní rizú 'bá Múngú vé rĩ pi ē ìzā kozú, āzini rizú kōpi ē ìzā kozú mụzú dījì dījì 'dĩri, ìri lū kìnĩ, ìmi ri ìmivé lēngára 'i 'da Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé, tã ni āvī Múngú agāsī ku. ¹¹ Tã āmbúgú 'bá ní lēē rĩ, lē ìmivé ẹ̀sì lēngára vé 'dĩri ā mụ drīdrī cīmgbá cazú ụdũ gé, ìmi ísúkí rí ngá múké Múngú ní ũyō ni sōo lēē sēē ìmi ní ẹ̀sì 'bāzú rĩ bēsīnĩ. ¹² 'Bá lēkí ìmi ā adriki ũvú rú ku. 'Bá lēkí ìmi 'okí tã rĩ sũ 'bá ẹ̀'yī 'bá gí adri 'bá ẹ̀sì be mādā úmvúlēsī

5:5 5:5 Sāwúmā 2:7 * 5:6 5:6 Mēlēkizēdekē: Mēlēkizēdekē ri 'bāgú Sālēmū vé ni, sē tākiri Ābūrāmā ní nĩ. 'Í lā í 'dóngará 14:18-20; Ēbéré 7:1-17. 5:6 5:6 Sāwúmā 110:4

ímú'ba tā Múngú ní eziṣi rī ṣusú'ba rī pi ní 'oó rī tṣi.

Tā Múngú ní eziṣi rī

¹³ Múngú ká tā rī eziṣi Ābūrámā ní, 'bá āzi āmbúgú Múngú ní ícó ũyō sōó ĩri ā rú sī ní ní adrií 'dāáyo rī sī, Múngú ní ũyō rī sōzú Ābūrámā ní 'í rú sī ũgōgōlé rú 'dī. ¹⁴ Kīnī, “Ma mí ní tākiri sē, mi ímú tṣi ízú ambamba.” ¹⁵ Kúru Ābūrámā tē ḗṣi mādā sī, ṣusú ngá Múngú ní ũyō ní sōó lēé sēé 'í ní rī rá.

¹⁶ 'Bá rī pi kádō rií ũyō sōó ũndī ružú, kōpi ri 'bá āmbúgú ĩ ndēpi rá ni ā rú édi ũyō rī sōzú. ũyō kōpi ní sōó rī, kōpi ṣókí ku, 'bá āzi gō āgátá 'bāá āní ku. ¹⁷ Múngú lē tā 'í ní eziṣi rī 'í daá 'bá ímú'ba tā rī ṣusú'ba rī pi ní uletere kīnī, 'í ícó tā 'í ní eziṣi rī ṣókó ku. Kúru sō ũyō tā 'í ní eziṣi rī 'dužú ngazú. ¹⁸ Múngú sō ũyō, āzini ezi tā, ícókí tā ĩrī 'dī'bee újá ku, ā'diātāsīyā Múngú úlī ũnjō ku. Nóni 'bā ápá'bee 'bā zū'bee Múngú ā pále gá gí nō'bee, lē 'bā 'bākí ḗṣi rizú tā Múngú ní eziṣi lēé 'oó 'bá ní rī ũtēzú, tā Múngú ní eziṣi rī pi, kōpi 'bā ḗṣi ímbá ambamba. ¹⁹ ḗṣi 'bāngará Múngú drīgé rī, ĩri sē 'bā pá tu tṣi, sū ĩ ní áló ipaá tṣi rī tṣi. ḗṣi 'bá ní 'bāá rī, ĩri 'bā jī fi mužú bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ā 'a eḗzú rī* agásí Vūrā Uleteretere Múngú ní rizú adrizú rī agá agalésí 'dāá. ²⁰ Yēsū fi muṣú adrií Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá 'bā tā sī drīdrī gí. ĩri nóni átálágú āmbúgú mužú nyonyo, sū Mēlēkīzēdékē tṣi.

7

Átálágú Mēlēkīzēdékē vé tā

¹ Mēlēkīzēdékē 'dīri, ĩri 'bāgú Sālémū vé ni, āzini ĩri átálágú Múngú āmbúgú 'bá drīgé céré rī vé ni. Mēlēkīzēdékē pi ṣusú'kí ĩ Ābūrámā be létṣi gé, ṣusú ākūdē Ābūrámā íbí ímú ḗ'dí ĩri ní 'dī 'bāgú

rī pi ndēzú rī gélesīla, Mēlēkīzēdékē ká Ābūrámā ri ṣusú, sē ĩri ní tākiri. ² Kúru ngá Ābūrámā ní ḗrī ḗ'dí gélesí rī pi, ngá muṣrī agá, 'í'dú ālu ni sēé Mēlēkīzēdékē ní. Rú Mēlēkīzēdékē rī vé ífífi “Bāgú tā piṣi vé ni,” āzini 'bāgú Sālémū vé ni, ífífi ní “Bāgú tākiri vé ni.” ³ ĩri étēpi ākó éndrēpi ākó, ĩri úyú ākó, 'ú'dú ĩ ní ĩri tṣi, āzini ĩri ní drāzú rī, 'bá āzi nṣi kuyé, adri sū Múngú Mvópṣi tṣi. ĩri áwí adri ku átálágú rú nyonyo.

⁴ ĩ ndrekí drī Mēlēkīzēdékē vé āmbūgū ká! 'Bá ĩsērélē vé rī pi vé ḗ'bīpi Ābūrámā 'í'dú ngá 'í ní ḗrī ḗ'dí gé 'dāá rī pi, ngá muṣrī agá, 'í'dú ālu ni sēé ĩri ní. ⁵ Tāimbí Mósē vé rī lē atala* úyú Léví vé rī agá rī pi ā sokí ngá ĩvé édrīpi ĩsērélē vé rī pi drīgé sī. Kōpi ā adriki dō céré úyú Ābūrámā vé ni drāāāsīyā, kōpivé ngá muṣrī agá, lē kōpi ē 'í'dúkí ālu ni sēé.†

⁶ 'Bo Mēlēkīzēdékē ā adri dō úyú Léví rī pi vé ni ku drāāāsīyā, Ābūrámā vé ngá muṣrī agá, 'í'dú ālu ni sēé Mēlēkīzēdékē ní. Mēlēkīzēdékē sē tākiri Ābūrámā Múngú ní tā eziṣi ĩri ní rī ní. ⁷ 'Bá tākiri sēepi rī, ĩri āmbúgú ũkpō be, ndē 'bá tākiri ṣusúpi rī rá, 'bá rī pi ārēvú céré nṣi tá 'dīri rá. ⁸ Atala ri 'bá ngá muṣrī agá, ālu ni u'du'ba rī pi, kōpi 'bá ũdrā 'bá ũdrādrā ni pi, 'bo Mēlēkīzēdékē ndē kōpi āmbūgū sī rá, ā'diātāsīyā lūkí 'bá ní kīnī, ĩri adri mužú nyonyo. ⁹ Úyú Léví vé rī pi ri ngá ĩkūnā 'bá rī pi drīgé sī, ngá kōpi ní ĩkūnā rī, ngá muṣrī agá, 'bá rī pi ālu ni 'í'dú sē. Ābūrámā ká ngá ālu muṣrī agá 'í'dú sēé Mēlēkīzēdékē ní, adri sū úyú Léví vé ĩfū'ba úyú Ābūrámā vé rī agá rī pi ní ngá ālu muṣrī agá 'í'dú sēé Mēlēkīzēdékē ní rī tṣi, ¹⁰ ā'diātāsīyā Mēlēkīzēdékē pi ní ĩ ṣusú'zú Ābūrámā be rī gé, ṣusú ākūdē tṣi drī Léví ri kuyé, ímúkí ĩri tṣi vúlé vúlé rú ĩfū

6:14 6:14 Ídóngará 22:17 * **6:19** 6:19 Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ā 'a eḗzú rī: Bōngó 'dīri eḗkí Vūrā Uleteretere rī pi ásámvú Vūrā Uleteretere rī be rī āní. Átálágú āmbúgú rī 'yēná aga fi bōngó rī agásí Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, ā'diātāsīyā Múngú ri adri Vūrā Uleteretere dīpi pōwūpōwū rī agá 'dāá. 'Í lā Lévíṣikā 16; Mātáyo 27:51; Mārākō 15:38; Lúkā 23:45; Ēbērē 6:19-20; Ēbērē 9:1-7. **7:1** 7:1 Ídóngará 14:17-20 * **7:5** 7:5 Atala rī pi: 'Bá ĩsērélē vé rī pi ásámvú gé, 'yēná átálágú ri rōbōṣō zā Jó Múngú vé rī agá 'dāá nī. Atala rī pi ri ĩfū úyú Léví vé rī agá. † **7:5** 7:5 Ngá muṣrī agá, ĩmi ri ālu ni 'í'dú sē: Tāimbí Mósē vé rī 'yo kīnī, lē 'bá ĩsērélē vé rī pi ē 'í'dúkí ngá muṣrī agá, ālu ni sēé Múngú ní. 'Í lā Lévíṣikā 27:30-33; Kālāfe 18:21-24; Dētōrōnómē 12:5-19; 14:22-29.

Ābūrāmā vé úyú agá.

Yēsū adri sū Mēlēkizēdekē tīni

¹¹ Tāimbī Mósē vé rī 'yo kīnī, 'bá atala rú rī pi ífū sūrú Léví[‡] vé rī agá. 'Bo atala rī pi té dō sē 'bá rī pi vé ūnjikānyā ri de rá, ícókí té átálágú āzi sū Mēlēkizēdekē tīni ni lēé dīi ku, átálágú Ārónā vé úyú agá rī ca té gí.

¹² Tā ī ní rizú átálágú ĩpēzú rī újákí dō gí, lē ā újákí kpá tāimbī rī rá. ¹³ 'Bá 'bá ní rií tā ni átá 'dīri, ĩri 'bávé Úpí 'i. Sūrú ī ní Úpí ri tizú rī agá, 'bá āzi drī ífūúpi ēzī ngaápi átálágú rú vūrā rōbōṅṅō zāzú rīŠ gé ni 'dāayo. ¹⁴ 'Bá ālu ālu nī áamá rá 'yozú kīnī, Úpí íbī ífūú sūrú Yúdā vé rī agá. Mósē 'yo 'i tī sī 'yozú kīnī, átálágú āzi ri íbī ífūú sūrú 'dāri agá 'dīni kuyé.

¹⁵ Átálágú āzi ífūú dō Mēlēkizēdekē tīni, 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, tā Múngú ní rizú atala rī pi ūpēzú rī újā 'i gí. ¹⁶ Átálágú 'dīri ĩpēkí ĩri sūrú ĩrivé rī ā tā sī kuyé, 'bo ĩpēkí Átálágú 'dīri, ā'diātāsīyā ĩri ímú adri mužú nyonyo. ¹⁷ Búkū Múngú vé rī 'yo 'dīni kīnī,
“Mi adri átálágú rú mužú nyonyo,
sū Mēlēkizēdekē ní adrii átálágú rú rī tīni.”

¹⁸ Tāimbī ūku rī 'dukí 'bāā jēlé gá gí, ā'diātāsīyā ícá nóni kú ūkpō ākó, āzini ēzī ākó, ¹⁹ ā'diātāsīyā tāimbī Mósē vé rī ícá sēé 'bá rī adrii ūnjikānyā ākó nī ku. 'Bo nóni 'Bá múké rī ícá gí, 'bā ri ésí 'bā drī ni gé, ĩri sē 'bá 'bā útrú āní ĩnyīnā Múngú vúgá.

²⁰ Múngú sō ūyō 'Bá múké 'dīri ĩpēzú átálágú rú nī, 'bo atala uruko ī ní ūpēé rī pi Múngú sō ūyō ni nī kuyé. ²¹ 'Bo Múngú 'bā Yēsū ri adrii átálágú rú ūyō ĩri ní sōó rī sī, sō ūyō rī 'dīni kīnī,

“Úpí Múngú sō ūyō rī gí,
ícó 'i úmī újā ku,
'Mi adri átálágú rú mužú nyonyo.’ ”

²² Tā Múngú ní eziī, ĩri ni ūyō ni sōó rī, sē nóni Yēsū íjī ūndī múké agaápi rá ni, sō

ūyō ūkpó ūkpó kīnī, ā ūtēkí ūndī rī vé tā ūtētē.

²³ Atala kárákará ngakí ēzī mužú drīdrī kuyé, ā'diātāsīyā kōpi ūdrākí úyé. ²⁴ 'Bo Yēsū ri áwí adri mužú nyonyo. Kúru ĩri áwí adri mužú átálá rú nyonyo. ²⁵ Kúru 'bá ímú' 'bá Múngú vúgá Yēsū ā tā sī rī pi, Yēsū ri kōpi pa ívé ūnjikānyā agásī nyonyo, ā'diātāsīyā ĩri nījī ri Múngú ri mā kōpivé tā sī nī.

²⁶ Yēsū ri átálágú āmbúgú riipi ngá 'bá ní lēé rī sēepi 'bá ní rī, ĩri uletere, ĩri ūnjikānyā ākó, gūkí ĩri kú túngú 'bá ūnjikānyā be rī pi āsāmvú gé sī. Múngú jī ĩri mužú adrii vūrā ívé ĩnjī ĩnjī 'bū gé 'dāá rī gé. ²⁷ Yēsū vé rōbōṅṅō adri sū rōbōṅṅō atala ambugu rī pi ní rií zāá ū'dú ālu ālu rī tīni ku. Kōpi ri í'dó rōbōṅṅō rī zā ívé ūnjikānyā ūjizú drīdrī. Vúdrī ni gé, kōpi kúru rōbōṅṅō 'bá rī pi vé ūnjikānyā ūjizú rī zā ndō. 'Bo Yēsū sē 'i drāá rōbōṅṅō rú vú ālu 'bá rī pi ní céré. ²⁸ Tāimbī Mósē vé rī lū kīnī, 'bá rī ā 'o dō ūnjikānyā ĩndī drāáāsīyā, ī ícá ĩri ĩpē 'bā átálágú āmbúgú ni rú rá. 'Bo Múngú sē tāimbī rī drīdrī, vúdrī ni gé, ĩri ní ūyō sōzú 'i Mvōpi ri ĩpēzú. Múngú ĩpē ívé Mvá adrii átálágú āmbúgú rú tā be pīri mužú nyonyo.

8

Kúrísitō ri átálágú āmbúgú ūndī ú'dí rī vé rī

¹ Tā ā pá āmbúgú rī, ĩri 'dī, 'bávé átálágú āmbúgú rī mužú úri vūrā ĩnjī ĩnjī rī gé 'bū gé 'dāá Múngú vé drī ēndēpi gé.

² 'Bākí ĩri ēzī ngaá átálágú āmbúgú rú Gākū Múngú vé rī agá. Gākū 'dīri, ĩri Jó áda, Úpí Múngú sī nī, adri 'yozú kīnī, 'bá áda sī nī kuyé.

³ Atala ambugu rī pi ārēvú céré, kōpivé ēzī rizú fēfē 'duzú sēzú Múngú ní, āzini rizú rōbōṅṅō zāzú. Lē átálágú āmbúgú Yēsū ā sē kpá ngá āzi Múngú ní rōbōṅṅō rú ĩndī. ⁴ Yēsū ā adri té dō nyōókú drīgé

‡ 7:11 7:11 Léví: Atala Īsērēlē rī pi vé rī ārēvú céré íbíkí ífūú úyú Léví vé rī agá. § 7:13 7:13 Vūrā rōbōṅṅō zāzú rī: Vūrā rōbōṅṅō zāzú ni anigé Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, átálágú rī ri rōbōṅṅō zā āní Múngú ní 'bá rī pi trizú ívé ūnjikānyā agásī. Vūrā ējīngūrú zāzú ni anigé Vūrā Uletere rī gé Jó Múngú vé rī agá 'dāá, átálágú rī ri ējīngūrú zā āní Múngú ní ū'būtīnā sī, āzini ūndrēgá sī sá Múngú ri zizú rī gé. 7:17 7:17 Sāwumā 110:4

nōgó anigé, ícò té adrií átalágú rú ku, ã'diātāsīyā atala ɔ̀rụkọ ọ́tú ịnógọ́sị anigé kọ̀pì rì rọ̀bọ̀nọ̀ zā sụ tǎĩmbị Mósē vé rī ní 'yoó rī tị̀nị. ⁵ 'Bo gākū Múngú vé* kọ̀pì ní rizú ẹ̀zị ngazú 'a ni gé vū drị́gẹ̀ nōgó rī, i'da ńdríkíndrī Jó Múngú vé 'bụ́ gé 'dāá rī. Mósē kǎ í'dó Gākū Múngú vé rī sị́, Múngú átá ńrì ní tǎ ni ũkpó ũkpó kǐnī, "Lē mī údé ngá rī pi ǎrēvú cére sụ má ní i'daá mí ní írǎ Sínáyī vé rī drị́gẹ̀ 'dāá rī tị̀nị." ⁶ 'Bo Múngú ńpē Yēsū rì nī, ẹ̀zị ńrì ní ngáá rī ndē ẹ̀zị atala ũkụ 'dǎ'bée ní ngáá rī rá, ã'diātāsīyā ũndī ńrì ní rụ̀ ń'ba ǎsámvú ícízú Múngú be rī, ńrì múké, ndē ũndī ọ́tú ũkụ 'dǎri rá.

⁷ ũndī Múngú ní rụ̀ drị́drị́ 'dǎri ǎ adri té dō múké, Múngú ícò té gōō ũndī ǎzi rụ̀ dī́ ku. ⁸ 'Bo Múngú ndre tǎ 'bá rī pi ní 'oó rī adri múké ku, ńrì ní 'yozú kǐnī, "Sǎ ǎzi rì ímụ́ 'dī́'dī,

ma ímụ́ ũndī ú'dí rụ̀
'bá ńsērélē vé rī pi be,
ǎzini 'bá Yúdǎ vé rī pi be.

⁹ ũndī má ní lēé rụ̀ 'dǎri adri sụ ũndī má ní ọ́tú rụ̀ kọ̀pì ẹ̀'bípì, má ní kọ̀pì ẹ̀ drị́ rụ̀ kọ̀pì ńjị́ ńfūú ǎngū Ẹ̀jẹ̀pétō vé rī agásí rī tị̀nị ku,

ǎ'diātāsīyā kọ̀pì 'dụkí ũndī má ní rụ̀ rī vé tǎ ngáá kuyé,
má adi kọ̀pì má drị́gẹ̀ sī gí,
ma Úpí 'i, á 'yo tǎ 'dǎri nī.

¹⁰ Ma Úpí 'i, á 'yo nī, ũndī má ní lēé rụ̀ 'bá ńsērélē vé rī pi be rī, ńrì 'dínì.

Lókí 'dǎri ǎ vùdrị́ gé,
ma ímụ́ mávé tǎĩmbị sē fi kọ̀pì ǎ úmī gé,
ǎzini ma ímụ́ mávé tǎĩmbị sī kọ̀pì ẹ̀ ẹ̀sị́ agá.

Ma ímụ́ adri Múngú kọ̀pivé ní,
kọ̀pì ímụ́ adri 'bá mávé ní.

¹¹ 'Bá ǎzi gō 'bá 'í gǎrǎ gá rī ńmbá ku,

dōku 'bá ǎzi gō 'í ẹ̀drị́pì rì ńmbá 'yozú kǐnī, 'Mí nị́ Úpí Múngú rì' 'dínì ku, ǎ'diātāsīyā kọ̀pì cére ímụ́ ma nī rá, í'dózú 'bá ń ní ndree kuú ẹ̀zị ǎkó rī pi vúgá cĩmgbá cazú 'bá ambugu rī pi vú.

¹² Ma kọ̀pì trū ńvé ũńjǐkǎnyǎ agásí rá, á gō kọ̀pivé ũńjǐkǎnyǎ ǎ tǎ 'bǎá áwí má ẹ̀sị́ agá ku."

¹³ ũndī ú'dí Múngú ní rī tǎ ni átá 'dǎri lū 'yozú kǐnī, ũndī ọ́tú 'í ní rụ̀ drị́drị́ 'dǎri ngá nóni ẹ̀zị ku, ẹ̀sị́ mǎdǎ, ńrì ímụ́ adri 'dǎáyo.

9

Gākū Múngú vé ń ní rizú ńrì ńnjị́zú vū drị́gẹ̀ nōgó rī

¹ ũndī drị́drị́ Múngú ní rụ̀ 'bá ńsērélē vé rī pi be rī gé, ńtị́ tǎĩmbị kọ̀pì ní rizú 'i ńnjị́zú ní, ǎzini kọ̀pì ǎ adrikí Gākū Múngú* rì ńnjị́zú ní be vū drị́gẹ̀ nōgó.

² Sịkí Gākū Múngú vé rī, ẹ̀lìkí 'a ni ńrị́. Gākū rī ǎ 'a tị́ gélésí rī, ńrì Vūrǎ Uletere ní, 'bǎkí aya ń ní údé ǎcì ũ'yūzú sị́ ní gé sī ní kú 'a ni gé 'dāá, ǎzini 'bǎkí mísá, 'bǎkí pángá ń ní sēé Múngú ní rī kú mísá rī drị́gẹ̀ 'dāá. ³ Jó rī vé 'a ǎzi agálésíla ń ní 'a ni ẹ̀lị́ bōngó sī cí rī, ńrì Vūrǎ Uleteretere ní. ⁴ Vūrǎ Uleteretere rī agá 'dāá, 'bǎkí ngá ń ní údé dábū sī rizú ẹ̀jǐngūrú zǎzú ní, ǎzini 'bǎkí kpá sōndúkū ũndī vé rī, nǐkí rụ́ 'bá ní dábū sī. Sōndúkū ũndī vé rī agá 'dāá, ũ'bǎkí ngá ǎ ọ̀sụkǎ caá na, ngá ń ní ũ'bǎá rī pi, ũdrí ń ní gbí dábū sī ń ní rizú mǎnǎ† 'bǎzú rī, ńrónǎ vé túre rụ́ 'bá be rūrūpi kú ńbị́bị́ rú rī, ǎzini ńrǎ kpọ̀lọ́ 'bụ́ ń tǎĩmbị́ mụdrị́ ũndī ruzú rī sī́ rụ́ 'bá ní gé rī. ⁵ Údékí ńdrị́lìkí ńrị́ mǎlǎyíkǎ vé ní, kọ̀pì ǎsúkí sōndúkū rī rǎpǎ ń ńpẹ̀lẹ́ 'bị́ ǎ ndúgẹ̀, kọ̀pivé ńpẹ̀lẹ́ 'bị́ ẹ̀ ńdríkíndrī ọ̀zū sōndúkū rizú ũndī ruzú rī ẹ̀ drị́, vūrǎ 'dǎri átalágú ǎmbúgú rī ní rizú ńrì uyazú 'bá

* **8:5** 8:5 Gākū Múngú vé rī: Múngú ẹ̀zị Mósē ní kǐnī, Mósē ǎ sị́ Gākū ǎngū ǎ'wí cínýáfǎ rú rī agá 'dāá, ǎ 'bǎkí rì tǎĩmbị́ Múngú vé rī 'a ni gé 'dāá, 'bá rī pi ǎ rikí u'dụ̀ mụzú vūrǎ rī pi gé sī. Sōlómónǎ sị́ Jó Múngú vé rī Yērūsálémǎ gá 'dāá, ícókí u'dụ̀ ku. Atala rī pi rì rọ̀bọ̀nọ̀ zā Múngú ní vūrǎ ńrị́ 'dī́'bée agásí. 'Í lǎ Ẹ̀zị́ 7:44-45.

8:5 8:5 Wűngǎrá 25:40 **8:12** 8:12 Yērēmíyǎ 31:31-34 * **9:1** 9:1 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yénǎ ńlúkúta Yērūsálémǎ gá 'dāá. Atala rī pi 'yénǎ rì rọ̀bọ̀nọ̀ zā Jó rī agá 'dāá nī, sụ tǎĩmbị́ Mósē vé rī ní 'yoó rī tị̀nị. Múngú rì dī́ Vūrǎ Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá. † **9:4** 9:4 Mǎnǎ: Mǎnǎ rì ńyǎngǎ Múngú ní ńsēé 'bá ńsērélē vé rī pi ní rī. ńsē sǎ kọ̀pì ní adrizú ǎngū ǎ'wí cínýáfǎ rú rī agá 'dāá ńlì pükú sụ rì gé. 'Í lǎ Wűngǎrá 16:1-36.

rĩ pi vé ùnjìkànyā ùjìzú rĩ, 'bo ícókí tã rĩ vé ífífí ùlũú mụzú 'dé'dé lókí nōri gé ku.

6 Atala rĩ pi kádō ngá ĩ ní ùlāá 'dĩ'bée ù'bāá 'dĩri tịnị gí, ụ'dụ céré kọpi ri fi Gākū Múngú vé rĩ ã 'a tị gélésĩ rĩ agá, ri ẹzị ĩ ní sée ĩ drịgé rĩ nga. 7 'Bo 'yéṅá átálágú àmbúgú‡ rĩ fi Gākū Múngú vé ĩ ní ẹlị agalésíla Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá nĩ, ılı àlu agá, ĩri 'yéṅá fi vú àlu. ĩri fi mụ ànyāpá àrí uya ívé ùnjìkànyā ùjìzú, àzini 'bá rĩ pi vé ùnjìkànyā ùjìzú. Ùnjìkànyā 'bá rĩ pi ní rií 'oó 'dĩri, kọpi nìkí áamá 'yozú kínĩ ĩ ri ùnjìkànyā 'o 'dĩni kuyé. 8 Tã ĩ ní ùlāá 'dĩ'bée sị, Índrí Uletere rĩ i'da 'bá ní kínĩ, Gākū rĩ ní drĩ adrizú anigé rĩ gé, zìkí kẹtị ĩ ní fizú àní Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá rĩ kuyé. 9 Tã ĩ ní ụ'bĩ 'dĩ'bée, ĩri 'bá ní tã lókí àndrū nōri vé rĩ ùlũ. ĩri lū kínĩ, ànyāngā, àzini ngá àrí be ĩ ní rií sée zāá Múngú ní rọbọṅọ rú rĩ pi, ícọ 'bá ri' 'bá Múngú ri ñṅjì' 'bá rĩ pi ẹ ẹsị újá ícá uletere ku. 10 Tã ụkụ rĩ, ĩri 'yéṅá rizú ínyá pi ã tã 'dụzú ngazú, ngá mvungará be, àzini rizú tǎimbị rụ' 'bá ùjìzú rĩ ã tã 'dụzú ngazú. Tã ĩ ní ùlũú 'dĩ'bée céré rizú rụ' 'bá nōri vé tã 'dụzú ngazú rĩ. Tã 'dĩ'bée ímụ ĩ újá ícá múké, cìmgbá lókí Múngú ní ímúzú ùndĩ ú'dí rĩ ruzú rĩ gé.

Kúrísító vé àrí dā rọbọṅọ rú

11 Kúrísító kã ícá ímụ adrií átálágú àmbúgú, ịjị tã múké vū drịgé nōgó. Gō fí mụy adrií Gākū Uleteretere 'bũ gé rĩ agá 'dāá, Gākū 'dĩri 'bá áda sị nĩ kuyé, àzini adri Gākū vū drịgé nōgó ni kuyé. 12 Kúrísító fi mụy adrií Vūrā Uleteretere 'bũ gé 'dāri agá vú àlu 'bá céré ní. Sē ívé àrí dāá 'bá pazú 'bávé ùnjìkànyā agásĩ nyonyo, adri ndrịjì àrí sị dōku tị mvāṅá àrí sị kuyé. 13 Tǎimbị Mósē vé rĩ agá, 'bá ùnjìkànyā 'o' 'bá rĩ pi, ĩ ndrịjì àrí uya, dōku tị àrí uya kọpi ã rụ' 'bá gá sị, àzini ĩ tị kǎjóná rú ni zā ve úfúrágú rú, ĩ kọpi

ã rụ' 'bá fu àní, kọpi ã rụ' 'bá ẹ ícá rí ule.

14 ĩmi ndrekí drĩ ká, àrí Kúrísító vé rĩ, ĩri 'bávé ùnjìkànyā ùjì ndē àrí ànyāpá vé rĩ rá. 'Bo Yésũ ri ùnjìkànyā àkó, Índrí Múngú vé adriipi 'dáni'dáni rĩ vé ùkpō sị, Yésũ sē 'i drāá rọbọṅọ rú Múngú ní, 'bá pazú drā agásĩ, 'bá ngakí rí ẹzị Múngú ịdri rú rĩ ní.

15 Kúrísító ri 'bá rĩ pi àsámvú údé Múngú be nĩ ùndĩ ú'dí ĩ ní rụy rĩ sị, 'bá Múngú ní zịy rĩ pi, kọpi ímụ tã ĩ ní ẹzị adriipi mụzú 'dáni'dáni rĩ ísú rá. 'Bá ùnjìkànyā 'o' 'bá ùndĩ ĩ ní rụy drịdrị gé rĩ pi, Kúrísító vé drāngará pa kọpi gí. 16 'Bá àzi ẹzi dō ívé ã'bú lée sée mvāṅá ívé rĩ ní, mvāṅá rĩ ícọ drĩ ã'bú rĩ 'duy 'í ní ku, ẹtẹpi ri drā ùgbále ká. 17 Mvāṅá rĩ ã'bú ẹtẹpi ní ẹzị rĩ rụ ísúzú ẹtẹpi drā gí. 'Bá tã rĩ ẹzịpi rĩ dō drĩ ịdri rú, tã ĩri ní ẹzị 'dĩri ícọ drĩ ẹzị ngáá ku.

18 Sēzú ĩ ní ànyāpá àrí dāzú rọbọṅọ rú ùndĩ drịdrị 'dāri ruzú àní. 19 Mósē kã tǎimbị rĩ ùlũú 'bá rĩ pi ní céré gí, ĩri ní pẹtị 'dúzú, ĩri ní ịbịbị ùdrōzú bǎákú ika ni sị pẹtị rĩ sígé, ĩri ní suzú àrí tị mvāṅá vé ĩ ní usáá yjì sị rĩ agá, ĩri ní uyazú 'bá rĩ pi ã rụ' 'bá gá sị, àzini búkú tǎimbị vé rĩ ã rụ' 'bá gá. 20 Mósē ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kínĩ, "Àrí 'dĩri Múngú ní ùndĩ ruzú ĩmi be, ĩri ní 'yoó ĩmi 'dụkí tã ni ngaánga rĩ.S" 21 Mósē ní àrí uyazú Gākū Múngú vé rĩ ã rụ' 'bá gá, àzini ngá àrèvú céré ĩ ní áyú Múngú ri ñṅjìzú rĩ pi ã rụ' 'bá gá sị. 22 Tǎimbị Mósē vé rĩ 'yo kínĩ, lē ngá rĩ pi àrèvú céré ã uyakí àrí kọpi ã rụ' 'bá gá sị, kọpi ẹ ícákí rí ule. Àrí dā dō kuyé, trūkí 'bá rĩ pi ívé ùnjìkànyā agásĩ àluṅáni ku.

23 Ngá Gākū Múngú vé rĩ agá 'dĩ'bée, kọpi índrikíndrĩ ngá 'bũ gé 'dāá rĩ pi vé rĩ, ĩ kọpi ùjì ícá ule àrí ànyāpá vé ni sị. 'Bo ngá 'bũ gé 'dāá rĩ pi, ĩ kọpi ùjì ícá uletere àrí Yésũ vé rĩ sị, àrí Yésũ vé rĩ ndē àrí ànyāpá vé rĩ rá. 24 ĩmi nìkí rá 'yozú

‡ 9:7 9:7 Átálágú àmbúgú rĩ: Átálágú àmbúgú rĩ fi Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá vú be àlu, ĩri mụ àrí uya Vūrā Uleteretere rĩ agá 'dāá, 'bá Ísèrélè vé rĩ pi trüzú àní ívé ùnjìkànyā agásĩ, 'bá Ísèrélè vé rĩ pi ri ànyāngā a'bi ụ'dụ 'dĩri gé. 'Í lā Lẹvītíkā 16. § 9:20 9:20 Àrí 'dĩri Múngú ní ùndĩ ruzú ĩmi be rĩ: Àrí 'dĩri 'bá rĩ pi vé ùnjìkànyā ùjì, ĩri sē kọpivé ùndĩ Múngú be rĩ adri múké. 'Bá Ísèrélè vé rĩ pi rikí tị, àzini ndrịjì zāá Múngú ní rọbọṅọ rú, ã ùjì rí ívé ùnjìkànyā, ĩ adrikí rí ule. Rọbọṅọ ĩ ní zāá 'dĩri i'da Yésũ vé drāngará pẹtị alambaku sígé sù Kābílō Mvā Múngú vé rĩ tịnị rĩ. Àrí Yésũ vé dāapi rọbọṅọ rú 'dĩri, ĩri 'bá céré ĩri ẹ'yì' 'bá gí rĩ pi trū ívé ùnjìkànyā agásĩ. 'Í lā Wūngará 24:8; Lẹvītíkā 16:11-19; Mátayo 26:28; Mārākō 14:24.

kíní, Kúrísító fi ẹ̀zì ngaa Gākū Múngú vé 'bá áda ní sù vù drìgé nōgó rī agá kuyé, Gākū Múngú vé vù drìgé nōgó 'dīri i'da índríkíndrī Jó Múngú vé 'bù gé 'dāá rī vé rī. Kúrísító fi Vūrā Uleteretere 'dīri agá 'dāá ọ́'dúkúlegúsí, fi mujú adrii Múngú be trù 'bā tā sī. ²⁵ Yèsù ẹ̀ndì 'i fií 'bù gé 'dāá 'i sēe drāá dī dī sù átálágú àmbúgú riipi 'i ẹ̀ndìpi úfípi dī dī Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá ílì àlu àlu, riipi ànyāpá àrì uyaápi rī tìni kuyé. ²⁶ Tā rī à adri té dō 'dīri tìni, Kúrísító ri té 'i ẹ̀ndì sē 'dì drā dī dī 'dózá lókí í ní vù rī gbizú rī gé 'dāá. 'Bo ìri ní adrii sù 'dīri tìni kuyé rī sī, ímù 'yéṅá vù àlu lókí ỳdù vé rī gé, ímù 'i sēe 'dī drāá rōbōṅṅò rú 'bávè ùnjìkányā à dẹ rí àní.

²⁷ Vù drìgé nōgó, 'bá ri drā 'yéṅá vù àlu, 'bá rī drā dō gí, í kúru ìrivé tā lì. ²⁸ Ìri 'dínì, Kúrísító drā kpá vù àlu, 'bá kárakarà pi vé ùnjìkányā à dẹ rí àní. Ìri gō ímù dī, ìrivé ímùṅará 'dīri adri 'yozú kìnì, ìri ímù ùnjìkányā sē dẹ 'dínì ku, ìri ímù 'bá rì 'bá ìri ùtē 'bá rī pi pa ìvè ùnjìkányā agásí.

10

Kúrísító drā rōbōṅṅò rú vù àlu 'bá rī pi ní cére

¹ Tāimbì Mósè vé rī, ìri índríkíndrī tā múké ímùpi drìdrì 'dílè rī vé rī. Tāimbì 'dīri adri tā múké ímùpi rī kuyé, à'diātāsìyā rōbōṅṅò í ní rií zāá ílì àpí 'dīri, ícò 'bá ímù 'bá Múngú ri ìnjì 'bá rī pi vé ùnjìkányā ùjì dẹ kòpi à rù 'bá gá sī cére ku. ² Rōbōṅṅò í ní rií zāá 'dīri à ùjì té dō 'bá rì 'bá Múngú ri ìnjì 'bá rī pi vé ùnjìkányā uletere rá, gōkí té rií rōbōṅṅò àzi zāá dī dī ùnjìkányā ùjìzú àní ku, í té 'bá Múngú rì ìnjì 'bá rī pi vé ùnjìkányā ùjì vù àlu, kòpi gōkí té rií ùnjìkányā à tā ỳsù dī ku. ³ Rōbōṅṅò í ní rií zāá ílì àpí 'dīri lù kìnì, ùnjìkányā anigé, ⁴ à'diātāsìyā tì ágó àrì dōku ndrìjì àrì ícò ùnjìkányā ùjì ku.

⁵ Kúrísító kà ímù vù drìgé nōgó, 'yo Múngú ní kìnì,

“Ngá mí ní lēé má vúgá rī adri rōbōṅṅò zāngará, àzini ànyāngā sēngará kuyé,
'bo mí lē má sē má rù 'bá rōbōṅṅò rú áyu.

⁶ Rōbōṅṅò í ní rií zāá, àzini ngá urukò í ní rií sēe ùnjìkányā ùjìzú rī, sē mí ní àyìkò ku. ⁷ Má ní kúru 'yozú, 'Ma anigé, Múngú, ma ícò tā mí ní lēé rī 'o rá, sù í ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī tìni.' ”

⁸ Yèsù ní 'yozú Múngú ní kìnì, “Rōbōṅṅò í ní rií zāá rī, àzini ànyāngā à fífí í ní rií sēe ùnjìkányā ùjìzú rī mí à'yì ku, dōku mí adri àní àyìkò sī ku,” 'Bo tāimbì Mósè vé rī lē à 'okí tā rī 'dínì. ⁹ Yèsù ní 'yozú Múngú ní kìnì, “Ma nō, má ímù tā mí ní lēé à 'okí rī 'dujú ngaa.” Yèsù ku lẹ̀tì drìdrì í ní rizú rōbōṅṅò zāzú 'dāri rá, í'dù ú'dí rī ẹ̀zì ngazú áyu. ¹⁰ Yèsù Kúrísító ní tā Múngú ní lēé à 'okí rī 'dujú ngaa, ìri ní 'i sēe drāá vù àlu 'bā tā sī rī sī, sē 'bá ní adrizú àní ule nō.

¹¹ Ọ́'dù àlu àlu, atala rī pi ri pá tu uru sī ri rōbōṅṅò ẹ̀ndì zā, rōbōṅṅò kòpi ní rií ẹ̀ndì zāá 'dīri ùnjìkányā dẹ àní ku. ¹² 'Bo Kúrísító sē 'i drāá rōbōṅṅò rú 'bá rī pi vé ùnjìkányā ùjìzú àní vù àlu, nóni mu úrí Múngú vé drì ẹ̀ndèpì* gélésìla. ¹³ Ìri adri 'dālè cìmgbá Múngú ní ímùzú sèzú ìri ní ívè ari'ba rī pi 'bāzú 'i à pālè gá rī gé. ¹⁴ Ìrivé drāngará vù àlu rōbōṅṅò rú rī sī, oyù 'bá ùnjìkányā agá rī pi, újā kòpi adri 'bá Múngú vé ni mužú nyonyo.

¹⁵ Drìdrì ni, Índrì Uletere rī lù 'bá ní tā 'dì'bée nì kìnì,

¹⁶ “Ma Úpí 'i, á 'yo nì, ùndì má ní lēé ímù rujú kòpi be rī, ìri 'dínì, sà ni kādō ícò, ma mávé tāimbì sē fi kòpi à úmí gé, ma mávé tāimbì sī kòpi è ẹ̀sì agá.”

¹⁷ Índrì Uletere rī gō 'yoó kìnì, “Kòpivé ùnjìkányā, àzini tā ùnjì kòpi ní 'oó rī á gō tā ni 'bāá má ẹ̀sì agá ku.”

10:7 10:7 Sāwúmā 40:6-8 **10:8** 10:8 1 Sāmüélè 15:22-23 * **10:12** 10:12 Drì ẹ̀ndèpì rī: Drì ẹ̀ndèpì vé ífífí, ìri vūrā Múngú vé í ní ìnjì ìnjì rī, àzini vūrā ùkpò sèzú rī. **10:16** 10:16 Yèrèmiyā 31:33 **10:17** 10:17 Yèrèmiyā 31:34

18 Múngú trū dō 'bá rī ũnjikānyā agāsī gí, ícò rṓbṓṓ sē zāá ũnjikānyā ũjīzú ku.

Lē 'bā útrúki 'bā muṣú ìnyinà Múngú vùgá 'dāá

19 Má édrípíí má ómvúpíí, ári Yēsū vé dāápi rī sī, 'bā nóni ícò fi ca Múngú ẹndrẹti gé Vūrā Uleteretere rī agá 'bū gé 'dāá ũrī ákó. 20 Yēsū vé drāngará zī 'bá ní lẹti ú'dí ídri vé rī nī, sē 'bā ícò fi bōngó ī ní Jó Múngú vé rī ā 'a ẹlízú rī agāsī, muṣú Vūrā Uleteretere ī ní ñnjī ñnjī rī agá 'dāá rá.

21 'Bā átálágú āmbúgú adriípi Jó Múngú vé rī dríge 'bá āmbúgú rú ni be, ìri 'bá Múngú vé rī pi dríge 'bá āmbúgú rú nī. 22 Lē 'bā útrúki 'bā muṣú ìnyinà Múngú vùgá 'dāá, 'bā 'bāki ẹsì céré drī ni gé, ũjīkí ũnjikānyā 'bá ẹsì agá rī Yēsū vé ári sī gí, 'bā ẹsì ícá nóni ule gí, āzini ũjīkí 'bá rú' 'bá yīi ule ni sī gí. 23 Lē 'bā 'bāki ẹsì tā 'bá ní 'yoó 'bá ẹ'yīkí gí rī dríge, ā'diātāsīyā 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, Múngú ri tā 'í ní ũyō ni sōó gí rī 'dụ nga rá. 24 Lē 'bā 'bāki úvá rizú 'bá ìzā kozú 'bá āsámvú gé sī, lē 'bā lēkí 'bā lēlē, 'bā 'okí tā múké muṣú áyu. 25 'Bá urukọ'bée lēkí ī úmú rií Múngú ri ñnjī ku, 'bo lē 'bā 'okí sū kọpi ní rií 'oó rī tīnī ku. Lē 'bā rikí 'bā úmú 'bā ímbá 'bá āsámvú gé sī, 'bávé ẹ'yīngará ā adri rí āni ũkpó ũkpó, ā'diātāsīyā ìmi nīkí rá ú'dụ Yēsū vé ímvízú rī ícá ìnyinàná gí.

26 'Bá áwíkí dō rií ũnjikānyā 'oó muṣú ākā, ísúzú 'bá nīkí tā áda Yēsū vé rī gí, rṓbṓṓ āzi ícòpi 'bávé ũnjikānyā ũjīpi dđi ni 'dāáyo. 27 Tā ímúpi 'i ngaápi rī, ìri tā ũkpó ũkpó ũrī sēepi ni, Múngú ri ímú tā lị ívé ari'ba rī pi dríge, ìri kọpi 'dụ ú'bé ve áci ciípi kú nyālū rī agá. 28 'Bá rī gā dō tāimbí Mósē vé rī 'dugá ngagá sī, 'bá ìrī dōku 'bá na tōkí dō ìri, 'bá 'dī'bée dō ẹsì ìdríkídri ákó, ī 'bá 'dīri 'dị drā rá. 29 'Bá Múngú Mvọpi ri ọwụpi ọwụọwụ, āzini ũndī ī ní ũyō ni sōó rī vé ári dāápi 'bá ũjīpi ule rī ọwụpi rī, ī ìri ìrīnā ũnjí ũnjí 'bá Mósē vé tāimbí gāápi sī rī vé rī ndē. 'Bá 'dīni 'dīri ọwụ Ìndrī Uleteretere Múngú vé ẹsì múké rī 'i' daápi 'bá ní rī. 30 'Bá nīkí Múngú tā rī 'yoópi rī rá kīnī, "Ma ímú tā

'dīri ũfē nī," gōkí kpá 'yoó dđi kīnī, "Úpí ri ímú tā lị ívé 'bá rī pi dríge nī." 31 Kọpívé bāá kādō ímú 'deé Múngú ìdri rú rī dríge, kọpi ímú ìzāngā nya aga rá.

32 Lē ìmi āvīkí ìzāngā ìmi ní ọtú nyaá kárakará lókí ìmi ní Yēsū ri ẹ'yīzú rī gé, ìmi ní pá tuzú títì ìmivé ẹ'yīngará agá 'dāri sī ku. 33 Sā 'dāri gé, rikí ìmi u'daá, āzini rikí ìmi ọcúú 'bá bītríká rī pi ẹndrẹti gé, ìmi adíkí kpá ìmi sēé rií ìzāngā nyaá 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí, ìzāngā nya' 'bá 'dā'bée be trú. 34 Ìmi rikí ìzāngā nyaá 'bá ī ní ũ'yīi jó agá 'dā'bée be trú. Kā ìmivé ngá upaá ìmi dríge sī, ìmi rikí adrií āyīkō sī, ā'diātāsīyā ìmi nīkí rá 'yozú kīnī, ngá múké múké ìmivé agaápi rá ni pi anigé, adri' 'bá muṣú nyonyo ni pi.

35 Ẹsì ìmi ní 'bāá Múngú dríge 'dīri, lē ìmi kukí ku, ī ímú ìmi ũfē aga rá. 36 Ìmi dō ri ẹzì Múngú ní lēé rī nga, lē ìmi úmbékí ẹsì ẹzì rī ā ngangará gá, ìmi ícò ngá ìri ní ẹzì rī ísú rá. 37 Kādō adrií lókí mādā ā vudrī gé,

"'Bá riípi ímúpi rī ícò áwí ku, ìri ímú mbēlēná.

38 Mávé 'bá tā 'oópi piri rī, ìri tā 'o piri, ìri ní ma ẹ'yīi gí rī sī, 'bo 'bá rī újá dō 'i gōó vulé, má adri ìri sī āyīkō sī ku."

39 'Bo 'bá adriki sū 'bá ī újá' 'bá gō' 'bá vulé, āvī' 'bá lẹti sī gí rī pi tīnī ku, 'bá 'bāki ẹsì Múngú dríge, 'bá nīkí rá ìri 'bā pa rá.

11

'Bá Múngú ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi vé tā

1 Ádarú ẹ'yīngará ri sē 'bá ẹsì 'bā tā 'bá ní ndree kuyé rī dríge. 2 'Bá ẹ'bípíi drīdrī 'dā'bée ní Múngú ri ẹ'yīi gí rī sī, sē Múngú adri kọpi sī āyīkō sī.

3 'Bá ní Múngú ri ẹ'yīi gí rī sī, sē 'bá nīkí áamá rá 'yozú kīnī, Múngú gbi 'bū pi vū be nī, ri átá tị sī. 'Bá nīkí kpá áamá rá 'yozú kīnī, Múngú ī ní rú' 'bá ní ndree ku rī gbi ngá ārēvú céré 'bá ní rií ndree 'dī'bée nī.

4 Èbélē ní Múngú ri ẹ'yīi gí rī sī, sē Múngú ní rṓbṓṓ múké ndē Káyīnā vé rī rá. Ẹ'yīngará sī, Múngú ā'yī kīnī, Èbélē

ri 'bá pìrì, ã'diātāsīyā Múngú ã'yī Èbélè vé ngá sèé 'í ní rī rá. Èbélè ã drā dō gí drāáāsīyā, ìrivé è'yīngará sē nóni 'bá ri ésì 'bā Múngú drīgé.

⁵ Ènókā ní Múngú ri è'yī gí rī sī, drā kuyé, Múngú 'du ìri mužú 'bū gé 'dāá ídri rú, 'bá āzi gō ìri ndree kuyé, ã'diātāsīyā ìrivé è'yīngará sē Múngú ní āyīkō. ⁶ 'Bá rī è'yī dō Múngú ri kuyé, Múngú adri ìri sī āyīkō sī ku. 'Bá rī lē dō Múngú ri nī, lē è è'yī 'yozú kīnī, Múngú ri anigé. 'Bá Múngú ri è'yīpi ésì be céré rī, Múngú ri ìri ní āndēma sē rá.

⁷ Núwā* ní Múngú ri è'yī gí rī sī, yī tā Múngú ní átá 'í ní, ímúpì 'i ngaápi ūnjí, ìri ní drī ndree 'í mī sī kuyé rī rá. 'Du tā Múngú ní lūú 'í ní rī ngaá rá, údé kúlúmgbā mōngú ívé 'bá 'bētì āsámvú gé rī pi pazú āní drā sígé sī. Núwā è'yī Múngú ri rá, lìkí tā 'bá vū drīgé nōgō rī pi drīgé. Múngú 'du ìri 'bāá adrii 'bá pìrì, ìri ní Múngú ri è'yī gí rī sī.

⁸ Ābūrámā ní Múngú ri è'yī gí rī sī, Múngú ká ìri zì, ã mu adrii āngū 'í ní lēé ímú sēé ìri ní rī gé 'dāá, ã'yī mužú vūrā 'í ní nī kuyé 'dāri gé rá. ⁹ Ābūrámā ní Múngú ri è'yī gí rī sī, 'de mužú adrii jākā rú āngū Múngú ní èzì ìri ní 'dāri rī agá rá. Sì gākū, ri adrii 'a ni gé, Ísákā† pi Yókóbū‡ be rikí kpá adrii gākū agá. Múngú èzì kpá Ísákā pi ní Yókóbū be kīnī, 'i ímú āngū ālu ālu 'dīri sē kōpivé 'bá rī pi ní. ¹⁰ Ābūrámā 'bā ésì rizú kūrú Múngú ní tā ni ūtī, ìri ní sī, adriipi mužú nyonyo 'dāri ūtēzú.

¹¹ Ābūrámā pi ūkú ni Sārā be ã dēkí dō ícá ārākā rú gí drāáāsīyā, āzini Sārā vé ílì mvá tizú rī aga dō gí drāáāsīyā, kōpi ní Múngú ri è'yī gí rī sī, tā Múngú ní èzì rī sī, sē kōpi tìkí mvá rá. Ābūrámā 'bā ésì Múngú drīgé kīnī, Múngú ri ícō tā 'í ní èzì rī 'du nga rá. ¹² Ābūrámā ní dēé ícá

ārākā rú gí rī sī, ìrivé sá kōdō mvá tizú rī aga gí, 'bo 'bá ālu 'dīri tì anjì ízú kárakará sū línýā 'bū gé rī tìni, ìrivé anjì rī pi ízúkí sū cínýáfā yī gārā gá rī tìni, ícókí lāá bā ku.

¹³ 'Bá ūdrā'bá gí 'dā'bée céré è'yīkí Múngú ri rá. Kōpi è ísúkí dō ngá Múngú ní èzì rī kuyé drāáāsīyā, kōpi nīkí rá ngá ì ní èzì rī pi ímú ì nga drīdrī 'dīlé rá, kōpi ã'yīkí tā rī āyīkō sī. Kōpi ã'yīkí rá 'yozú kīnī, ì jākā nyōókú drīgé nōgō. ¹⁴ 'Bá ri'bá átá'bá 'dīni 'dī'bée, kōpi ri āngū ndā, āngū rī ã adri rí ívé ni. ¹⁵ Kōpi ã rikí té dō ésì 'bāā āngū ívé ì ní kuú gí 'dāri ã tā ūsū, kōpi té ì újā gō 'a ni gé 'dāá vulé. ¹⁶ 'Bo kōpi rikí ésì 'bāā vūrā múké agaápi rá 'bū gé 'dāá rī ndázú, Múngú ícō adrii drīnjá sī kōpi ní 'i zì Múngú ívé ni rī sī ku, ã'diātāsīyā Múngú sī kōpi ní kūrú rī gí.

¹⁷ Múngú ká Ābūrámā ri ū'bī ã sē ívé mvá Ísákā ri zāá 'í ní rōbōṅō rú, Ābūrámā ní tā Múngú ní èzì rī è'yī rá rī sī, ã'yī ívé mvá ālukúta Ísákā ri sēé zāá rōbōṅō rú rá. ¹⁸ Múngú 'yo Ābūrámā ní kīnī, "Úyú mívé rī úmvúlēsī ímú ífū Ísákā ã rú'bá gá." ¹⁹ Ābūrámā ūsū 'í ésì agá 'dālē kīnī, Ísákā drā dō gí, Múngú rípi 'bá ingaápi gōó ídri rú drāngará gálēsī rī, ìri ícō Ísákā ri inga gō ídri rú drāngará gálēsī rá. Sū ì ní 'yoó rī tìni, Múngú inga Ísákā ri gōó ídri rú drāngará gálēsī rá.

²⁰ Ísákā ní Múngú ri è'yī gí rī sī, Ísákā sē tākiri Yókóbū pi ní édrìpi Ísōwū be, kōpi ã drīlē ã adri rí múké.

²¹ Yókóbū ní Múngú ri è'yī gí rī sī, sá ìri ní í'dózú drāzú rī gé, ètì 'i ívé túré rizú ècízú rī sī, sē Yōsépā§ enjìpì ní tākiri, ìri ní Múngú ri ìnjìzú.

²² Yōsépā ní Múngú ri è'yī gí rī sī, sá ìri ní í'dózú drāzú rī gé, átá tā Múngú

* **11:7** 11:7 Núwā: Núwā adri sá 'bá rī pi ní ūnjikānyā 'ozú ūnjí 'dāri gé rá, kuru Múngú ní ìri zizú ã údé kúlúmgbā, yī rī kādō ímú tì, ã pa rí ìrivé 'bá rī pi ìrivé ānyāpá rī pi ã uruko pi be. 'Í lā Í'dóngará 5-9. † **11:9** 11:9 Ísákā: Ísákā ri mvá Múngú ní èzì Ābūrámā ní rī. 'Í lā Í'dóngará 17-35. ‡ **11:9** 11:9 Yókóbū: Yókóbū ri Ābūrámā mvōpì Ísákā vé mvá, ìri anjì be mužrì drī ni ìrì, Múngú újā rú ni zì Ísērélē, úyú ìrivé rī zìkí anjì Ísērélē vé ni. Sā Yēsū vé rī gé, zìkí kōpi Yāhūdī. 'Í lā Í'dóngará 25-50. **11:18** 11:18 Í'dóngará 21:12 § **11:21** 11:21 Yōsépā: Yōsépā ri Yókóbū vé mvá ìri ní lēlē rī, édrìpì sēkí ìri jeé túgērì rú āngū Èjēpētō vé rī gé. Múngú sē ìri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ã ìzā mužú adrii āngū Èjēpētō vé rī agá nī. Sā 'dāri gé, èbìrì 'de caá ílì èzìrì. 'Í lā Í'dóngará 30-50.

ní ímúzá 'bá Īsērélē vé rī pi ē drī kozú fūzú Ējēpētō agásī rī vé tā. Īri ní 'yozú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, 'í drā dō gí, kōpi ā 'dukí ívé fá jījī mūzú īndī.

²³ Mósē étēpi pi ēndrēpi be, kōpi ūzūkí ívé mvá Mósē rī caá mbāá be na, ā'diātāsīyā kōpi ndrekí ívé mvāná rī ūnyī be ambamba, kōpi rukí tāimbī 'bāgú rī ní sēé rī kuyé.

²⁴ Mósē ní Múngú rī ẹ'yījī gí rī sī, Mósē kā mbaá ícá āmbúgú, lē ā zíkí 'í 'bāgú Ējēpētō vé rī vé mvá ūkúná ā mvá ku. ²⁵ Mósē ā'yī īzāngā nyaá 'bá Múngú vé rī pi be trū, ndē āyīkō ī ní rīí 'bāá ūnjīkānyā* 'ozú lókí be mādāná 'dīri. ²⁶ Mósē 'bā ẹsī rizú īzāngā nyazú Kúrísītō ā rú sī, 'í ịsú rí āndēma 'bū gé rī āní bēnī. Ẹsī Īri ní rīí 'bāá īzāngā nyazú 'dīri, ndē āyīkō Īri ní 'bāá ā'bú Ējēpētō vé rī sī rī rá. ²⁷ Īri ní Múngú rī ẹ'yījī gí rī sī, nga fūú Ējēpētō agásī, ru ọjọgō 'bāgú rī vé rī ālunāni kuyé, ā'diātāsīyā 'bā 'í mī rizú Múngú ī ní rú'bá ni ndree ku 'dīri tēzú ndrezú. ²⁸ Īri ní Múngú rī ẹ'yījī gí rī sī, 'du tā Ụ'dú Múngú ní Ẹlízú Jó rī pi tị gé sī rī vé tā 'bāá tā āmbúgú rú. 'Bá Īsērélē vé rī pi rikí ārí uyaá kẹtīlé gá sī. Mālāyíkā lēepi anji kāyú rī pi ú'dípí rī ā ú'dí rí 'bá Īsērélē vé rī pi vé anji ī ní tịjī kāyú rī pi ku.

²⁹ 'Bá Īsērélē vé rī pi ní Múngú rī ẹ'yījī gí rī sī, kōpi zokí yījī tafu mī be ika rī agásī fūzú āngū ā'wí rī agásī álé 'dāá, 'bo 'bá Ējēpētō vé rī pi ká lēé kōdō kōpi ā vūdrī bīi mūzú, yījī rī īmūlū kōpi, 'du kōpi mūzú úyé.

³⁰ 'Bá Īsērélē vé rī pi ká rīí ẹcī ī áná Yérīkō ā gārā gá sī kūrū ú'dú be ẹzīrī, Múngú ní kání ī ní sījī ābī sī Yérīkō vé kūrū ā gārā gá sī rī ūñōzú u'dezú céré vūgá.

³¹ Ūkú ọwú rú Rábā ní Múngú rī ẹ'yījī gí rī sī, 'díkí Īri drāá 'bá Múngú rī gā'bá sī rī pi be kuyé, ā'diātāsīyā Īri ní 'bá āngū úmí'bá rī pi ẹ'yí ímú ívé jó agá rī sī.

³² Mā gō rí tā ngóni ní átá? Ma sá ākó Gīdōná vé ẹ'yīngará ā tā ūlūzú, Bārākā vé rī ā tā ūlūzú, Sāmūsónā vé rī ā tā ūlūzú, Yēpētā vé rī ā tā ūlūzú, Dāwūdī vé rī ā tā ūlūzú, Sāmūélē vé rī ā tā ūlūzú, āzini nēbī rī pi vé rī ā tā ūlūzú. ³³ 'Bá ī ní ūlāá 'dī'bée ní Múngú rī ẹ'yījī gí rī sī, kōpi ẹrīkí mālūngā ruú rá, kōpi rukí mālūngā rī tā be pīrī, kōpi ịsúkí ngá Múngú ní ẹzījī ī ní rī rá, kōpi ọzūkí kēmīrọ rī pi ē tị rá. ³⁴ Kōpi ní Múngú rī ẹ'yījī gí rī sī, ācī dīipi sī be kaápi nyanya 'dīri gō ícá kuú īdríkídri. Kōpi ápákí drā ari'ba rī pi ní lēzú ī ú'dízú ịlī ācō sī rī sígé sī rá. Kōpi ā adríkí dō ūkpō ākó drāāāsīyā, kōpi gōkí ícá ūkpō be ẹ'dí 'dízú, ndēkí ari'ba rī pi rá, sē ari'ba rī pi ngakí ápá kōpi drīgé rá.

³⁵ Ūkú rī pi ẹ'yíkí ívé 'bá kōdō ūdrā'bá gí, gō'bée ídrī'bée ídri rú rī pi rá. 'Bá 'dī'bée urukọ ẹ'yíkí Múngú rī rá, ọcūkí kōpi āní ūnjí ūnjí, kōpi lēkí ā ọyukí ī ku, ī 'bekí rí ívé ẹ'yīngará vūgá ku. Kōpi nīkí rá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā'bá gí rī pi kádō ímú íngá gōó ídri rú, kōpi ímú ídri 'dání'dání rī ịsú rá. ³⁶ 'Bá rī pi urukọ rikí kōpi ē drī ínjá, rikí kōpi ūgbāá jó ī ní rizú āngū ū'yízú rī agá 'dāá, úmbékí kōpi céré cí. ³⁷ Ọcūkí kōpi, kōpi nyakí īzāngā ūnjí ūnjí. Úvíkí urukọ'bée ūdrāá írā sī, āsíkí urukọ'bée ā 'a ịrī, ú'díkí urukọ'bée ūdrāá ịlī ācō sī. Urukọ'bée ngá ākó, kōpi ndrākí kābīlō lā'bú dōku ndrījī lā'bú ī rú'bá gá áyú. ³⁸ 'Bá 'dī'bée 'bá múké, tā ni sī, 'bá vū drīgé rī pi gākí kōpi sī. 'Bá 'dī'bée rikí ẹcī mūzú āngū ā'wí cínýáfā rú rī agásī, írā drīgé sī, rikí úfí adríí ụjī agásī, āzini 'bú agásī.

³⁹ 'Bá 'dī'bée ní Múngú rī ẹ'yījī gí rī sī, sē Múngú ā'yī kōpi rá. 'Bo 'bá 'dī'bée ịsúkí ngá Múngú ní ẹzījī rī kuyé. ⁴⁰ Múngú ūsū, ụtī 'bá ní tā múké ni gí, 'bo kōpi ícókí drī tā múké 'dīri ịsú ku. 'Bá kádō ímú 'bá úmú kōpi be trū, 'bā tā múké' 'dīri ịsú kōpi be rá.

12

* **11:25** 11:25 Ūnjīkānyā: Mósē ā adri té dō 'bāgú Ējēpētō vé rī vé 'bētī āsámuvú gé 'dāá, ícō té 'í 'bāá adríí 'bá Múngú vé ni ku, ā adri té dō 'dāá, tā 'dīri ūnjīkānyā. † **11:40** 11:40 Tā múké: Tā múké kōpi ní ímú ịsú 'dīri, Yēsū vé drāngará kōpi ā tā sī rī.

Múngú ri ívé anjì 'í ní lèlèlè rĩ pi ìrĩṅṅá rá

¹ Kúru 'bá bítíriká Yèsù ri ẹ'yí' 'bá gí rĩ pi ní 'bá gārā traá kúrũ rĩ sī, lè 'bá kukí tã ríipi 'bá ní létì ugaápi rĩ rá, agaápi rá rĩ ùnjìkányā 'bá ní ríi 'oó rĩ, lè 'bá kukí rá. Lè 'bá úmbékí ẹsì ọngú rĩ ã njungárá gá. ² Lè 'bá 'bákí mì rizú āngū ndrezú mužú Yèsù vúgá, * ã'diātāsīyā í dó 'bá ní ẹ'yīngárá rĩ vé tã nĩ, āzini sē 'bávè ẹ'yīngárá ícá ùkpó ùkpó nĩ, ìrivé drāngárá pẹ̀tì alambaku† sīgè rĩ ã adri dō drīnjá rú drāāāsīyā, úmbé ẹsì ìzāngā rĩ ã nyangárá gá rá, āyīkō ìri ní úmvúlésì muṣú ịsú drīdrī 'dāá rĩ ã tã sī. Nóni fi muṣú úrí Múngú vé drī ẹ̀ndẹ̀pì gélésìla lúpá Múngú ní mālūngā ruzú rĩ ã gārā gá. ³ Lè ìmi ụ̀sūkí ìzāngā Yèsù ní nyaá 'bá ùnjí ẹ̀sì be ùká ùká rĩ pi drīgè 'dāri ã tã, ìmí úvá ã fū rí ìmivé ẹ̀'yīngárá ìmi ní ẹ̀sì 'bāzú Múngú drīgè rĩ kuzú ìmi drīgè sī ku.

⁴ Ìmi ní rizú ẹ̀'dì 'dizú ùnjìkányā be rĩ gé, ìmi āsámvú gé 'dīgè, 'dìkí drī 'bá āzi drāá kuyé. ⁵ 'Bo nóni ìmi āvīkí tã Múngú ní ìmí ẹ̀sì ìmbázú 'í anjì rú rĩ sī gí, Úpí Múngú kīnĩ,

“Má mvá rĩ, Úpí ri dō mi ìrĩṅṅá, lè mĩ 'du tã ni 'bāá áví rú ku, āzini 'bā dō tã ùkpó ùkpó mí drīgè, lè mĩ úvá ã fū ku.

⁶ ã'diātāsīyā Úpí ri 'bá 'í ní lèlèlè rĩ pi ìrĩṅṅá rá, āzini ìri anjì 'í ní ã'yí gí ri pi ìrĩṅṅá sū 'í anjì tìjì.”

⁷ Múngú ri dō ìmi ìrĩṅṅá, lè ìmi úmbékí ẹ̀sì, Múngú ri ìmi ìrĩṅṅá sū anjì ívé ni tìjì. Mv́ ẹ̀tẹ̀pì ívé mv́áná ìrĩṅṅáápi ku rĩ ã'di 'í? ⁸ Mv́ ẹ̀tẹ̀pì ri ívé anjìnjá rĩ pi ìrĩṅṅá rá. Ìrĩṅṅákí dō ìmi kuyé, ìmi anjì ì ní tìjì ãlímva rú ni pi, ìmi adrikí anjì áda ìrivé ni kuyé. ⁹ 'Bá ri 'bá ẹ̀tẹ̀pì vū drīgè nōgó ri 'bá 'bá ìrĩṅṅá'bée rĩ pi ìnjì rá píri, 'bá ícókí nyo 'bá Ẹ̀tẹ̀pì 'bū gé 'dāá ívé Ídri sēepi 'bá ní adrizú mužú āní nyonyo rĩ vé tã 'duṣú ngaá ku?

¹⁰ 'Bá ẹ̀tẹ̀pì 'bá tì 'bá rĩ pi 'bá ìrĩṅṅá lókí be mādā kòpi ní ụ̀sūú lèé 'bá ìrĩṅṅáá rĩ tìjì, 'bo Múngú ri 'bá ìrĩṅṅá, 'bá adrikí rí āní píjì, āzini 'bá ã adrikí rí ule sū 'í tìjì.

¹¹ Kádō 'bá ìrĩṅṅáá, āzó ni ri fi 'bá rú' 'bá gá 'dāá fifi, sē 'bá ní āyīkō ku. 'Bo ìrĩṅṅágará 'dìri, ìri 'bá ìmbá, ìri sē 'bá tã 'o píjì, āzini 'bá adri tã be kírì.

¹² Kúru lè ìmi ingakí ìmí drī ùrō' 'bá gí 'dī'bée uru, lè ìmi tukí pá ùkpó ùkpó, ìmí kūmūcì ã adri kpòlúkpoḷu ku. ¹³ “Létì ìmi ní ẹ̀cízú rĩ, lè ìmi údékí ã adri píjì,” 'bá pá be ábá'bée gí rĩ pi ã ụ̀sūkí rí ì pá ngá āzi ã rú' 'bá gá ku, kòpi ẹ̀ ị̀súkí rí ídringárá.

Lè ìmi ā'yīkí tã Úpí Múngú ní átá rĩ

¹⁴ Lè ìmi adrikí tã be kírì 'bá rĩ pi be. Ìmi adrikí uletere ùnjìkányā ākó, ìmi adrikí dō uletere kuyé, 'bá āzi ìmi āsámvú gé 'dīgè ị̀sú Úpí Múngú ri ndree ku. ¹⁵ Ìmi ndrekí múké, lè 'bá āzi ã api ẹ̀sì múké Múngú vé rĩ sī ku. 'Bá apiipi Múngú vé ẹ̀sì múké rĩ sī rĩ, adri sū pẹ̀tì duṣúpi 'aápi ũ'a be ụ̀kẹ̀ngẹ̀lì rĩ tìjì, ìri 'bá Múngú vé rĩ pi ã uruko sē u'de ùnjìkányā agá rá. ¹⁶ Ìmi ndrekí múké, lè 'bá āzi ã adri ọ̀wú rú ku, āzini ã adri sū ị̀sowū Múngú ri ìnjìjìpi ku rĩ tìjì ku. Sē ívé āmbūgū ì ní 'i tizú káyú rĩ jeé ẹ̀drìpì ní ìnyá sákānī ālu sī. ¹⁷ Ìmi nīkí rá, vúlé vúlé rú, ị̀sowū lè kōdō ẹ̀tẹ̀pì ã sē 'í ní tākíri, 'bo ẹ̀tẹ̀pì gā sēgá ìri ní sī. ị̀sowū ã mā dō ẹ̀tẹ̀pì rí mīndrẹ be mì gé drāāāsīyā, ndā létì tí ẹ̀tẹ̀pì vé úmí újázú 'í ní tākíri sēzú.

¹⁸ Ìmi cakí írā Sínáyī ì ní ícó uló drī sī rá, ríipi dījìpi ācì rú, āngū bīpi nījìpi cìjì, ũlì ní vījì ùkpō be rĩ gé 'dālè kuyé, ¹⁹ dōku ìmi cakí ụ̀'dúkó 'uṣúpi jèlègú rú, 'bá Ị̀sèrèlè vé rĩ pi ní yījì, kòpi ní mǎá drī ìrì sī kīnī, Múngú ã gō átá ì ní dījì ku rĩ gé 'dālè kuyé, ²⁰ ã'diātāsīyā kòpi ní tǎimbì rĩ vé tã 'duṣú ngaá kuyé rĩ sī, Múngú kīnī, “Bá dōku ānyāpá írā rĩ ã rú' 'bá ulópi rĩ, ã úvīkí ìri írā sī drāá rá.” ²¹ Tã Mósè ní ndree írā Sínáyī drīgè 'dāri sē Mósè ní

* **12:2** 12:2 Lè 'bá 'bákí mì rizú āngū ndrezú mužú Yèsù vúgá: Tã 'dìri vé ífifi, lè 'bá ẹ̀'yīkí Yèsù ri, 'bá 'duki ìrivé tã ngaá. † **12:2** 12:2 Pẹ̀tì alambaku: 'Bá Rómá vé rĩ pi ri 'bá tã 'o' 'bá ùnjí rĩ pi gbā mūsūmārì sī pẹ̀tì alambaku sīgè, ìri sá 'du áco kòpi íbì drā ndō, kòpi ìzāngā nya ambamba drāngárá rĩ gé. **12:6** 12:6 Nāpì 3:11-12 **12:13** 12:13 Nāpì 4:26 **12:20** 12:20 Wūngárá 19:12-13 **12:21** 12:21 Dètōrōnómè 9:19

ūrī ambamba, Mósē kīnī, “Ūrī ìmvú ma ambamba, ma ri yā ānī yāyā.”

22 'Bo ìmi ícákí nóni írā Sīónā‡ gá gí, ìmi ícákí Múngú adriípi ídri rú rī vé kūrú Yērúsálémā adriípi 'bū gé rī gé gí. Ìmi ícákí mālāyíkā ī tra'ba kú bītríkā rī pi āsámvú gé gí. 23 Ìmi ífíkí nóni ícá 'ba Múngú ní ūpēē anjī kāyú rú rī pi āsámvú gé gí, sīkí 'ba 'dī'bée ā rú kú 'bū gé 'dāá'dā, ìmi ícákí Múngú 'ba rī pi vé tā līpi céré rī vúgá gí, ìmi ífíkí nóni ícá índrī 'ba rī pi vé tā 'o'ba pīrī 'bū gé 'dāá rī pi vúgá gí. 24 Ìmi ícákí nóni Yēsū 'bā āsámvú ícīpi Múngú be ívé ūndī ú'dí rī sī rī vúgá gí, ìmi ícákí ìrivé ārī dāápi 'bā trūzú ūnjīkānyā agāsī rī gé gí. Yēsū vé ārī dāápi 'dīri múké múké, ndē Ēbélē vé ārī rá. §

25 Ìmi ndrekí múké, lē ìmi gākí ú'dúkó Múngú ní átá 'dīri ku. Mósē kā átá 'ba Īsērélē vé rī pi ní írā Sīnáyī drīgē 'dālē, kōpi kā gāá Mósē ē tī yīgá sī, ìrīnjākí kōpi tā ūkpó ūkpó ni sī rá, kōpi ápákí kuyé. Ìmi kádō ūsūú, ìmi ní gāá ú'dúkó átápi 'bū gélé sī rī yīgá sī rī, ìmi ícá ápá tā ūkpó ūkpó ímúpi ìmi ísúpi 'dīri agāsī rá? 26 Múngú kā átá írā Sīnáyī drīgē 'dāá, ìrivé ú'dúkó sē āngū rī aya 'i dīngídīngí. Múngú gō ūyō āzi sōó dī kīnī, “Ma gō sē vū rī 'i aya dī, āzini 'bū rī kpá 'i aya índī.” 27 Tā 'dīri lū kīnī, Múngú ri ngá nyōkú drīgē rī pi aya, ìri kōpi unje ú'bé vūgá, ngá ī ní ayaá ku rī pi ā adrikí rí mūzú nyonyo.

28 Lē 'bā sēkí ōwō'dīfō, ī ní 'ba ní mālūngā 'i ayaápi ku ni sēé ruú rī sī. Mālūngā ī ní sēé ruú 'ba ní 'dīri sī, lē 'bā ìnjīkí Múngú ri, 'bā íngúkí ìri, āzini 'bā rukí ìri ruru. 29 Ádarú Múngú 'bávē rī adri sū ācī āngū zāápi veépi mgbīlīmgbīlī rī tīnī.

13

‡ 12:22 12:22 Sīónā: Sīónā ri ī kpá zī Yērúsálémā. § 12:24 12:24 Yēsū vé ārī dāápi 'dīri múké múké, ndē Ēbélē vé ārī rá: Yēsū vé ārī ri 'ba rī pi pa ívé ūnjīkānyā agāsī, Ēbélē vé ārī ri ngo ā ūfēkí 'i ārīgó. Tā 'dīri lū 'yozú kīnī, Yēsū vé ārī dāápi 'dīri múké múké, ndē Ēbélē vé ārī rá. 'Í lā 'Í dóngará 4:1-16. 12:26 12:26 Hāgáyī 2:6 12:29 12:29 Dētōrōnómē 4:24 13:5 13:5 Dētōrōnómē 31:6 13:6 13:6 Sāwúmā 118:6-7 * 13:10 13:10 'Bā vūrā rōbōṅō vé ni be: Vūrā rōbōṅō vé 'dīri, ìri 'bū gé 'dāá'dā. Ìri vūrā 'bávē Yēsū átálágú āmbúgú rī ní ívé ārī sēé dāá 'bā trūzú 'bávē ūnjīkānyā agāsī rī.

Ezī Múngú ní āyīkō sēepi rī

1 Lē ìmi lēkí ìmi ìmi ōgūpīi Yēsū ri ē'yī'ba gí rī pi be lēlē. 2 Lē ìmi ē'yīkí ūmú ímú'ba ìmivé āngá vūrā āzi gélé sī rī pi drī ìrī sī, ā'diātāsīyā 'ba urukō kā 'oó 'dīri tīnī, kōpi ē'yīkí mālāyíkā rī pi ūmú ívé ni rú, kōpi nīkí áamá 'yozú kīnī, ūmú ī ní ē'yī 'dī'bée mālāyíkā 'dīni kuyé. 3 Lē ìmi ūsūkí 'ba Yēsū Kúrísitō ri ē'yī'ba gí ī ní ū'yī kuú jó āngū ū'yīzú rī agá rī pi ā tā ìndī, āzini lē ìmi 'bākí é sī 'ba ī ní rīi ōcūú ìzāngā nyaá rī pi drīgē, ìzāngā ī ní rīi kōpi ōcūzú rī, ā fi ìmi é sī agá, sū ī ri ìmi ōcū rī tīnī.

4 Ágó pi ūkú be jekí dō ī gí, lē kōpi ē ìnjīkí ājē rī vé tā ìnjīnjī, kōpi ā rikí mī ú'bé bādābādā ku, ā'diātāsīyā Múngú ri ímú tā lī 'ba rīpi mī ú'bēpi bādābādā rī drīgē, āzini ìri tā lī 'ba ōwú rú rī pi drīgē. 5 Lē ìmi 'bākí é sī āmbúgú mūfēngā drīgē ku. Ngá ìmivé anigé rī pi, ca ìmi ní gí, lē ìmi adrikí ānī āyīkō sī, ā'diātāsīyā Múngú kīnī,

“Á ku ìmi ālujāni ku,
má adi ìmi ālujāni ku.”

6 Sēzú 'bā ícá tā áda átá 'yozú kīnī,
“Ūpí ri mā ìzā ko nī! Ngá má ní adrizú ūrī sī rī ā'di?
'Bá áda ri ícá 'dīgē má ní ā'di ā tā 'o?”

7 Lē ìmi ūsūkí ìmivé drīkoma tī Múngú vé rī ūlū'ba ìmi ní 'dā'bée vé tā. Lē ìmi ūsūkí kōpivé adringará múké 'dāri vé tā. Lē ìmi ē'yīkí Yēsū ri sū kōpi ní ē'yī rī tīnī.

8 'Ídózú ájée, ícázú āndrū, mūzú 'dáni'dáni, Yēsū Kúrísitō áwí kuú vúgú rī vú sī, újā 'i ku. 9 'Bā āzi íjī dō ìmi ní tā āzi ú'dí ū'dū be túngú ni ímbá, lē ìmi ē'yīkí ku. Ngá múké rī, lē Múngú vé é sī múké rī ā adri 'bā é sī agá, ā sē rí 'ba ní ūkpō. Ānyāngā 'ba rī pi ní rīi nyaá, ī ní rīi lā'bī ni soóso 'dī'bée ko kōpi ìzā ku.

10 'Bā vūrā rōbōṅō vé ni be* anigé 'bū gé 'dāá, atala ēzī nga'ba Jó Múngú vé rī agá vū drīgē nōgó rī pi ícókí rōbōṅō ī ní

zāá 'dāri nyaá ku. ¹¹ Átálágú āmbúgú rī, ĩri ānyāpá ārí 'du mužú Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá rōbōṅṅò rú ũnjikānyā ũjīzú. 'Bo ānyāpá ĩ ní ũlī rōbōṅṅò rú 'dī'bee, ĩ ngúlú ni pi zā vūrā 'bá rī pi ní adrízú rī gé āmvélésīla. ¹² Yēsū nya kpá ĩzāngā kūrú rī gé āmvélésīla, 'dīkí ĩri drāá kūrú rī agá 'dāá kuyé, 'dīkí ĩri drāá kūrú rī gé āmvélésīla, ĩrivé ārí ā ũjī rī 'bá rī pi vé ũnjikānyā. ¹³ Kuru lē 'bā fūkí mužú kūrú rī agāsī āmvé Yēsū vúgá 'dāá, 'bā mukí rī ĩzāngā ĩri ní nyaá rī ālēé ĩri be trú. ¹⁴ Vū drīgé nōgó, kūrú āzi 'bá ní áwí adrií 'a ni gé nyonyo ni 'dāáyo, 'bo 'bā ri ẹsí 'bā rizú kūrú āzi úmvúlésī 'bá ní mužú adrízú 'bū gé 'dāá nyonyo rī ũtē.

¹⁵ Lē 'bā sēkí ngá múké 'bá ní rizú Múngú ri íngúzú mužú nyonyo ni Yēsū ā rú sī. ¹⁶ Lē ĩmi rikí 'bá ụrụkọ'bee ē ĩzā koó mužú koko, āzini lē ĩmi rikí ĩmivé ngá ālēé ĩmi āsámvú gé sī kọpi be trú. ĩmi 'okí dō sū 'dīri tịni, ĩri adri sū rōbōṅṅò ĩmi ní sēé Múngú ní, āyīkō sēépi ĩri ní rī tịni.

¹⁷ Lē ĩmi yíkí ĩmivé 'bá drīkoma rú rī pi ē tị yiyi, ĩmi 'dukí tā kọpi ní lūú ĩmi ní rī ngaánga, ā'diātāsīyā kọpi ri ĩmivé ídri ā tā mba nī, kọpi tā ĩ ní 'oó ĩmi ní rī ũlū Múngú ní nī. Lē ĩmi sēkí kọpi ní ĩzāngā ku, kọpi ā ngakí rī ẹzị ĩmi ũtēzú rī āyīkō sī, kọpi ā adrikí rī ĩzāngā sī ku. ĩmi sēkí dō kọpi ní ĩzāngā, ĩri sē kọpi kokí ĩmi ĩzā múké ku.

¹⁸ Lē ĩmi zíkí 'bá ní Múngú ri. 'Bá nīkí rá 'yozú kīnī, 'bá 'okí tā ũnjí kuyé, ụ'dú céré 'bā ri tā 'o pịri. ¹⁹ Á lē ĩmi ẹ'yí, ĩmi zíkí má ní Múngú ri, mâ gō rí mužú ĩmi vúgá 'dīí ú'díkírīnā nōgó.

²⁰ Múngú tākíri sēépi rī, inga 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ri gōó ídri rú drāngará gálésīla gí, ĩri Āmbúgú Kābīlō Úcépi ni, údé 'bā āsámvú Múngú be ívé ārí dāápi ũndī ĩ ní rụy mužú 'dáni'dáni rī sī. ²¹ Ma Múngú ri zị ĩmi ní, ā sē ĩmi ní tā ĩmi ní lēé rī pi ārēvú céré, ĩmi 'dukí rí tā ĩri ní lēé rī pi ngaá āní. Lē Yēsū ā ko ĩmi ĩzā, ĩmi 'okí rí tā Múngú ní āyīkō sēépi ni, ē íngúkí Yēsū Kúrísítō ri mužú 'dáni'dáni. Āmīnā.

²² Má édrípíi má ọmvúpíi, á sī kọkọbí ẹlīnā 'dīri sēé ĩmi ní ĩmi ímbázú. Má ẹ'yí ĩmi, lē ĩmi 'bākí úvá tā má ní átá ĩmi ní 'dīri yízú.

²³ Á lē lūú ĩmi ní 'dīni, ĩmi nīkí rí 'yozú kīnī, ĩtrūkí 'bá ọgúpí Tīmōtáyō rī jó āngū ũ'yízú rī agá 'dāásī āmvé gí. Ícá dō má vúgá nōgó mbēlēnā rá, má kādō mužú ĩmi ndrēngará gá 'dīlé, ma ĩri jì mužú ĩndī.

²⁴ ĩmi sēkí mōdó drīkoma ĩmivé rī pi ní, āzini 'bá Múngú vé rī pi ní. 'Bá Múngú ri ẹ'yí 'bá gí Ítālīyā vé rī pi sēkí ĩmi ní mōdó.

²⁵ Múngú vé ẹsí múké rī ā adri ĩmi be céré.

**Kōkōbī
Yōkōbū
ní sī rī
Tā bŭkū rī vé rī ā
ūlŭngará**

Yōkōbū sī kōkōbī 'dīri nī. Yōkōbū ri Yēsū édrīpī, Yērūsālémā gá 'dāá, ĩri ándúru drīkoma rú 'bá kánísā vé rī pi drīgé. Sī kōkōbī rī sēē Kūrīsītīyānī Yērūsālémā vé ĩ ní íré mužú kŭrú rī pi agásī, āzini āngū rī pi agásī rī pi ní.

Tā ā pá āmbúgu Yōkōbū ní kōkōbī rī sīzú rī, lē lŭú Kūrīsītīyānī rī pi ní 'yozú kīnī, tā kōpi ní 'oó múké, āzini kōpivé adringará múké rī, ĩri lŭ 'yozú kīnī, kōpi ě'yīkī Kúrīsītō ri gí. Kúru ímbá kōpi kīnī, tā āfú vé rī, tā éśī 'bāzú āmbúgu ngá drīgé rī, ōwŭ 'bāngará, āzini āwāngará, lē kōpi ā kukí tā ūnjí 'dī'bée rá. Āzini ímbá kōpi tā 'bá rī pi ní rií ūsŭú ūnjí riípi kōpi ũ'bīpi fizú tā ūnjí 'ozú rī vé tā sī, ímbá kpá kōpi lē 'bá ngá be rī pi ā kokí 'bá ngá ākó rī pi ē ĩzā ngá sī.

Ímbá kpá kōpi adringará uletere rī vé tā sī, adringará tā be mādā rī vé tā sī, Múngu ri zingará vé tā sī, tā 'dŭngará éśī be mādā rī vé tā sī, āzini adringará úmī be Kúrīsītō agá rī vé tā sī.

1 Ma Yōkōbū 'i, ātí'bá Múngu vé ni, āzini Úpí Yēsū Kúrīsītō vé ni. Īmi sŭrú mužrī drī ní ĩrī ĩ ní íré mužú āngū rī pi agásī rī pi, á sī kōkōbī 'dīri sēē ĩmi ní.

Mōdó ĩmi ní céré.

Tā ũkpó ũkpó rī'bá 'bávé ě'yīngará ũ'bī'bá rī pi

2 Má édrīpī má ōmvúpī, tā ũkpó ũkpó ũ'bī dō ĩmi, ĩmi adrikí ānī āyīkō sī, 3 ā'diātāsīyā ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, ũ'bīkí dō ĩmivé ě'yīngará, ĩri sē ĩmi pá tu ũkpó ũkpó ĩmivé ě'yīngará agá. 4 Tā ũkpó ũkpó ĩmi ĩsŭpi 'dīri, ĩri sē ĩmi adri ũkpó ũkpó ĩmivé ě'yīngará agá, ĩmi adri ānī Múngu agá, tā āzi ĩmi ní ícō lēé ni 'dāáyo. 5 Īmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá rī nī dō tā kuyé, lē ā zī tā nīngará Múngu riípi ngá sēēpi 'bá rī

pi ní bādāru rī vŭgá, ĩri tā nīngará rī sē 'bá rī ní rá, ícō 'yoó 'bá rī zī tā rī ūnjí 'dīni ku. 6 'Bo 'bá rī dō ngá zī Múngu vŭgá, lē ē ě'yī 'yozú kīnī Múngu ri ngá rī sē 'í ní rá, lē úmī ni ā awa 'i ĩrī ku, ā'diātāsīyā úmī ni awa dō 'i ĩrī, ĩri adri sŭ yī ũlí ní vī ũvápī ngŭyá ngŭyá rī tīni. 7 'Bá yīkī be 'dīni 'dīri, ā ūsŭ 'yozú kīnī Úpí ri 'í ní ngá sē rá 'dīni ku, 8 ā'diātāsīyā ĩrivé yīkī aco 'i ĩrī, ĩrivé tā 'oó rī pi agásī céré yīkī ni tu pá vŭrā ālu gé ku.

9 'Bá Múngu vé adriípi ngá ākó rī, lē ā adri āyīkō sī, ā'diātāsīyā Múngu 'dŭ ĩrivé tā 'bāā āmbúgu. 10 'Bo lē 'bá ā'bú be rī ā adri āyīkō sī, Múngu ní ĩrivé tā 'dŭú 'bāā mādāngá rī sī, ā'diātāsīyā 'bá ā'bú be rī ímŭ drā sŭ peṭī ā fŭ ní 'wií lŭú vŭgá rī tīni. 11 Ūtŭ koópi gbírílí rī, ĩri sē peṭī rī 'wi, ĩrivé fŭ ūnyī be rī 'wi lŭ vŭgá. 'Bá ā'bú be rī kpá ímŭ drā sá ĩri ní rizú ívé ězī ngazú rī gé.

12 Tā ũkpó ũkpó ri dō 'bá rī ũ'bī, lē ā tu pá tītī, Múngu ri ĩri ní tākiri sē rá, ā'diātāsīyā aga dō ũ'bīngará 'dīri agásī rá, Múngu ri ídri 'dání'dání 'í ní tā ni ězī 'bá 'i lē'bá lēlē rī pi ní rī sē ĩri ní rá.

13 Tā ũkpó ũkpó ũ'bī dō 'bá rī, lē 'bá rī ā 'yo, "Múngu ri ma ũ'bī nī" 'dīni ku. Ā'diātāsīyā tā ūnjí ícō Múngu ri ũ'bī ku, dōku Múngu ícō 'bá āzi ũ'bī tā ūnjí sī ku. 14 Tā ūnjí 'bá rī ní rií ūsŭú rī, ĩri 'bá rī ũ'bī nī, ĩri 'bá rī se fi tā ūnjí agá. 15 Tā ūnjí 'bá rī ní rií ūsŭú rī ga dō éśī ni agá tré gí, ĩri sē 'bá rī fi tā ūnjí 'o, tā 'bá rī ní 'oó ūnjí rī ga dō ícá ambamba gí, ĩri drāngará íjī.

16 Má édrīpī má ōmvúpī má ní lēlē rī pi, lē 'bá āzi ā ũ'bā ĩmī mī ku. 17 Fēfē múké múké rī pi íbíkí íngá 'bŭ gélésī, íngákí 'bá Ētēpī ngá dī'bée dīdī 'bŭ gé 'dāá rī pi gbīpi rī vŭgálésī, Múngu újá 'i sŭ índríkíndrī ní rií 'i újá rī tīni ku. 18 Múngu ũpē 'bā adrií 'bá ívé ni, ĩpē ívé ũ'dŭkó áda rī 'bá ní, ā tīkí rí 'bā ícá ú'dí, ngá céré ĩri ní gbī rī pi āsámvú gé, 'bā adrikí rí anjī ĩrivé ni, sŭ ānyāngā kaápi drīdrī rī tīni.

Tā yīngará āzini tā 'ongará

19 Má édrīpī má ōmvúpī má ní lēlē rī pi, lē ĩmi nīkí tā 'dī'bée áamá múké, lē ĩmi 'bákí bī tā yizú mbēlēngá, lē ĩmi rōkí

átángá rĩ rōrō, ĩmi íbíkí átá ndō, lē ĩmî 'a ā ve tā sī mbēlēná ku. ²⁰ Ā'diātāsīyā 'bá rĩ 'a ve dō gí, ícó tā pīrī Múngú ní lēē ā 'o rĩ 'oó ku. ²¹ Lē ĩmi kukí tā āzāvū rú rĩ pī ā 'ongará rá, dōku ĩmi kukí tā ũnjí rĩ pī ā 'ongará rá, lē ĩmi 'bākí ĩmi vūgá, ĩmi ā'yíkí ú'dúkó múké ĩ ní ũlūú ĩmi ní rĩ, ĩri ícó ĩmi pa rá.

²² Lē ĩmi yíkí ú'dúkó múké rĩ kú bí sī ku, lē ĩmi 'dukí tā ni ngaánga. ĩmi 'dukí dō tā ni ngaá kuyé, ĩmi ri ĩmî mī ũ'bā. ²³ 'Bá ú'dúkó múké rĩ yīpī kú bí sī, tā ni 'duúpi ngaápi kuyé rĩ, índré sū 'bá 'i ndreépi múndūrā agá, ²⁴ kādō 'i ndreé múndūrā agá 'dāá, ĩri gō 'de mu 'dīsī rá, ĩri āvī ívé ĩndrīlīkí 'í ní ndreé múndūrā agá 'dāri sī rá rĩ tīnī. ²⁵ 'Bo 'bá rĩ 'bā dō 'í mī rizú tāimbī múké drīwālā sēepi rĩ lāzú, 'o dō tā rĩ mužú 'dīri 'dīni, āvī dō tā 'í ní yī rĩ sī kuyé, Múngú ri ĩri ní tākīri sē tā ĩri ní 'oó rĩ sī rá.

²⁶ 'Bá rĩ ũsū dō kīnī 'i 'bá Múngú vé ni, rō dō 'í ádra ku, ĩri 'í mī ũ'bā, ĩnjīngará ĩri ní rizú Múngú ri ĩnjīzú 'dīri ēzī ākó. ²⁷ ĩnjīngará Múngú 'bá Ētēpī ní ā'yī adriipi múké, ũnjīkānyā ākó rĩ, ĩri 'dīni, lē 'bá rĩ ā ko ĩmváanji rĩ pi ē ĩzā ngá sī, āzini ā ko oṣwuzi ri 'bá ĩzāngā nya 'bá rĩ pi ē ĩzā ngá sī. Lē 'bá Múngú vé rĩ pi ā rikí tā āzāvū rú nyōókú nōri vé rĩ 'oó ĩndī ku.

2

Ā rikí tā múké 'oó 'yéngá 'bá urukọ ní ku

¹ Má édrípī má ómvúpī 'bávé Úpí Yésū Kúrisitō ógúpī pōwūpōwū rĩ ē'yī 'bá gí rĩ pi, lē ĩmi rikí tā múké 'oó 'yéngá 'bá urukọ 'bée ní, 'bá urukọ 'bée gāzú sī 'dīni ku. ² 'Bá āzi ífí dō ĩmi āsámvú gé vūrā ĩmi ní ĩmi úmúzá rĩ gé, úsú dō 'i bōngó ũnyī be ni sī, 'yī dō kátrī dábū rú ni 'í drī mváná gá, 'bá ngá ākó ni ífí dō kpá ĩmi āsámvú gé, úsú dō 'i bōngó ĩrikó rú ni sī, ³ 'í 'du dō 'bá 'i úsúpi bōngó ũnyī be ni sī rĩ vé tā 'bāá āmbúgú, 'í 'yo dō ĩri ní, "Mí ímú úrí lúpá múké nōri drīgé," 'bo 'bá ngá ākó rĩ, 'í 'yo dō ĩri ní, "Í mu

pá tuú 'dāgá," dōku "Í mu úrí nyōókú gé vūgá," ⁴ mí dō ri 'bá rĩ pi ũpē sū 'dīri tīnī, mí adri nyo 'bá tā līpī yīkí ũnjí sī ni kuyé?

⁵ Má édrípī má ómvúpī má ní lēélē rĩ pi, ĩmi yíkí drī ma ká, Múngú ũpē 'bá ngá ākó 'bá vū drīgé rĩ pi ní ndreé ēzī ākó rĩ pi adrii ē'yīngará be āmbúgú, kōpi ícó fi mālūngā ĩri ní tā ni ēzī 'bá 'i lē 'bá lēlē rĩ pi ní rĩ agá rá. ⁶ 'Bo ĩmi ri 'bá ngá ākó rĩ pi idede. ĩmi nīkí 'yozú kīnī, 'bá ā'bú be rĩ pi 'bākí pá ĩmi drīgé, kōpi ri ĩzāngā sē ĩmi ní 'dīni kuyé? Kōpi ĩmi jī mu pá tu 'bá tā lī 'bá rĩ pi ẹndrētī gé nī kuyé? ⁷ 'Bá 'dī 'bée adrikí 'bá ri 'bá Úpí ĩmi ní ē'yī rĩ ā rú iza 'bá rĩ pi kuyé?

⁸ ĩmi ĩnjīkí dō tāimbī agaápi rá ĩ ní sī Búkū Múngú vé rĩ agá 'yoópi kīnī, "Lē mí lē 'bá mí gārā gá rĩ sū mí ní mí rú 'bá lēé rĩ tīnī" rĩ rá, ĩri lū kīnī ĩmi ri tā pīrī 'o. ⁹ 'Bo ĩmi dō ri tā múké 'o 'yéngá 'bá urukọ 'bée ní, ĩri lū kīnī, ĩmi 'okí tā ũnjí gí, ĩmi nōkí tāimbī rĩ gí.

¹⁰ 'Bá rīpī tāimbī rĩ vé tā 'duúpi ngaápi rĩ nō dō tāimbī ālu ni gí, ĩri lū 'yozú kīnī nō tāimbī rĩ pi cére gí. ¹¹ Múngú 'yoópi, "Lē mí 'bā ówū ku rĩ," 'yo kpá kīnī, "Lē mí 'dī 'bá ku." 'Í 'o dō ówū kuyé, 'bo 'í 'dī dō 'bá drāá rá, ĩri lū 'yozú kīnī, 'í nō tāimbī rĩ gí.

¹² Tā ĩmi ní átá, āzini tā ĩmi ní 'oó rĩ, lē ĩmi nīkí 'yozú kīnī, ĩ tāimbī rĩ áyú ĩmivé tā līzú, ĩmi drīwālā ísú āní. ¹³ Ú'dú Múngú ní ímúzá tā līzú rĩ gé, 'bá ésí ĩdríkídri 'bāápi ógúpī ní ku rĩ, Múngú 'bā kpá ésí ĩdríkídri ĩri ní ku. Múngú kādō tā lī 'bá rĩ pi drīgé, ĩri ésí ĩdríkídri 'bā 'bá ésí ĩdríkídri 'bā 'bée ívé ógúpī ní rĩ pi ní rá.

Ē'yīngará āzini tā múké 'ongará

¹⁴ Má édrípī má ómvúpī, 'bá rĩ kīnī 'i dō ē'yīngará be, 'bo 'o dō tā āzi lūúpi kīnī ĩri ē'yīngará be ni kuyé, tā múké ĩri ní ísú 'a ni gé 'dīgé rĩ ā'di? Ē'yīngará 'dīri nyo ícó ĩri pa rá? ¹⁵ Mí édrípī, dōku mí ómvúpī ri dō bōngó ākó, āzini ānyāngā ākó, ¹⁶ 'í 'yo dō ĩri ní, "Í mu, lē mí mu múké, ĩgbē ā fū mi ku, mí nya ānyāngā épízú āní épīpī," 'bo 'í sē dō ĩri ní ngá

ĩri ní lěé rĩ pi kuyé, tã múké mí ní 'oó 'bá 'dĩri ní rĩ ã'di? ¹⁷ 'Bá ẹ'yĩpi gí rĩ 'o dō tã múké ẹ'yĩngará rĩ i'dazú kuyé, ĩrivé ẹ'yĩngará 'dĩri ĩri ngá drãapi gí ni.

¹⁸ 'Bo 'bá ãzi ri ícò 'yo, "'Bá uruko'bée ẹ'yĩngará be, 'bá uruko'bée ri ẹzi nga múké."

'Bo má ní 'yozú má kĩnĩ, "'Í 'o dō tã múké ku, ĩri ícò lū íngóni 'yozú kĩnĩ mi ẹ'yĩngará be? Ma ícò mávé ẹ'yĩngará i'da mí ní tã múké má ní 'oó rĩ sī." ¹⁹ Mí kĩnĩ, mí ẹ'yĩ rá Múngú ri ãlu. ĩri múké! Índrí ũnjĩ rĩ pi* ẹ'yĩkĩ kpá sũ 'dĩri tĩni, urre sī, kòpi ri yã ãní yãyã.

²⁰ Mí azakaza rú! Mí nĩ 'yozú kĩnĩ, ẹ'yĩngará mí ní ẹzi ni ngáa kuyé rĩ ĩri ẹzi ãkò 'dĩni kuyé? ²¹ Múngú ã'yĩ 'bá ẹ'bĩpi Ābūrámã† ri adrii 'bá pĩri ĩri ní ívé mvá Ísákã‡ ri sée zãá ròbòṅṅò rú vūrã ròbòṅṅò zázú rĩ gé rĩ ã tã sī. ²² 'Í ndre drĩ ká, Ābūrámã ẹ'yĩ Múngú ri rá, ãzini 'du tã Múngú ní lūu ĩri ní rĩ ngáa rá. Tã ĩri ní 'oó rĩ lū 'yozú kĩnĩ, ĩrivé ẹ'yĩngará ĩri áda. ²³ Tã ĩ ní sīi Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ nga 'i fūu tĩ ni gé gí, Búkũ Múngú vé rĩ kĩnĩ, "Ābūrámã ẹ'yĩ Múngú ri rá, Múngú ã'yĩ ĩri adrii 'bá pĩri 'í ẹndreṅṅé gé." Gókĩ Ābūrámã ri zĩi ũndĩ Múngú vé ni. ²⁴ ĩmi ndrekĩ drĩ ká, 'bá adri pĩri Múngú ẹndreṅṅé tã múké 'bá ní 'oó rĩ sī, adri 'yéṅá ẹ'yĩngará 'bávé rĩ sī ku.

²⁵ Rábã ri ũkú ọwú rú ni, ĩrivé tã 'oó ri Múngú ẹndreṅṅé gé pĩri, ã'diātāsīyã ĩri ní 'bá ãngũ úmí'bá rĩ pi ẹ'yĩ 'bãá ívé jó agá, ĩri ní kòpi pée muṅú létĩ túngú ni gé sī rĩ sī. ²⁶ Índrí dō 'bá rĩ agá 'dãáyo, 'bá 'dĩri drã gí, ẹ'yĩngará ri ngakĩ dō ẹzi ni ku, ẹ'yĩngará 'dĩri drã gí.

3

Lě ĩmi ütēkĩ ĩmĩ ádra ütētē

* **2:19** 2:19 Índrí ũnjĩ rĩ pi: Índrí ũnjĩ rĩ pi ándúrú mālāyíkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãá, kòpi ñókĩ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ, Sātánã ri kòpivé ãmbúgu. Múngú idró kòpi 'bũ gé 'dãási vūgá nõó, kòpi gókĩ ufuú índrí ũnjĩ, kòpi ri 'bá rĩ pi ní ìzàngã sē vū drĩgé nõgó. 'Í lã 'dangará 12:7-9. † **2:21** 2:21 Ābūrámã: Múngú zĩ Ābūrámã ri kĩnĩ, ã ku ívé 'bá 'bětĩ ãsámvu gé rĩ pi, ã ku ívé ãngũ, ã 'de muṅú ãngũ ãzi 'udĩ ni gé. Ābūrámã ri ẹ'bĩpi Yāhūdĩ rĩ pi vé rĩ, tĩkĩ ĩri ílĩ élfũ ãlu mūdūrũlũ ãrõ (1,800) gé, řsũ tĩkĩ drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lã 'dóngará 12-25. ‡ **2:21** 2:21 Ísákã: Ísákã ri mvá Múngú ní ẹzi Ābūrámã ní rĩ. 'Í lã 'dóngará 17-35. **2:23** 2:23 'Ídóngará 15:6 * **3:6** 3:6 Āci vezú ãni ũdũ ãkò rĩ: Múngú ri úmvúlēsĩ 'bá 'i ẹ'yĩ'bá ku rĩ pi 'du 'úbé ãci 'dĩri agá. 'Í lã 'dangará 20:7-15.

¹ Má ẹdrĩpiĩ má ọmvúpĩi, ĩmi ãsámvu gé 'dĩgé, lě ku 'bá kárakarã pi ní ẹsĩ 'bãzú fizú ãngũ ímbázú, ã'diātāsīyã ĩmi ñkĩ rá 'yozú kĩnĩ 'bã ri 'bã ãngũ ímbã'bã nõ'bée, ĩ ímũ 'bávé tã lĩ 'bã uruko'bée vé rĩ ndē. ² 'Bã céré, 'bã 'okĩ tã ũnjĩ ni pi kárakarã. 'Bã rĩ átã dō átángã ũnjĩ ãluṅani kuyé, 'bã 'dĩri 'bã pĩri ũnjĩkãnyã ãkò ni, ĩri ícò 'i rũ'bã ütē múké.

³ 'Bã ásúkĩ dō ngá aya rú ni pi hũsãnĩ rĩ pi tĩ gé, ĩri sē kòpi tã 'bã ní lěé rĩ 'du nga rá, kòpi 'bã jĩ muṅú múké vūrã 'bã ní lězú muṅú rĩ gé. ⁴ ĩmi ndrekĩ drĩ kúlúmgba ri ká, ĩri ãmbúgu ãmbúgu, ũlĩ ã ri dō ĩri vĩi muṅú nĩ drããsīyã, 'bã kúlúmgba rĩ újĩpi rĩ kúlúmgba ãmbúgu ãmbúgu 'dĩri sō muṅú peṅĩ mādãṅá rizú kúlúmgba sōzú rĩ sī. ⁵ ĩmi ndrekĩ drĩ ká, ádra ri mādãṅãṅá, 'bo ĩri tã ambugu ambugu ni pi átã.

Ádra adri sũ ãci kúlúlu mādãṅã rĩ tĩni, ĩri ãngũ ásé be ãmbúgu ãmbúgu rĩ zã ve céré. ⁶ Ádra sũ ãci tĩni. Ígélé 'bã rũ'bã gá rĩ pi ãsámvu gé, ĩri ri ũnjĩkãnyã íjĩ nĩ, ĩri 'bã rĩ vé adringará iza rá, ĩri sē 'bã rĩ fi ve ãci agá, tã ũnjĩ ádra ní átã rĩ íbĩ ífũũ ãci vezú ãni ũdũ ãkò rĩ* agásĩ. ⁷ Ānyãpã rĩ pi ãrěvũ céré, ãrĩṅã rĩ pi, ngá ẹci'bã bēdrĩ sī rĩ pi, ãzini ngá adri'bã yĩi agá rĩ pi, ĩ ícò kòpi íwĩ adri mālímáli, ĩ ícò kòpi ütē rá, 'bã ri kòpi íwĩ nĩ, ĩri kòpi ütē nĩ. ⁸ 'Bo 'bã ãzi ícò ádra ri ütēé bã ku. Ádra ãndē tã ũnjĩ 'ongará sī ku, tã ũnjĩ ádra ní rii átã rĩ adri sũ kícú ĩ ní rizú 'bã 'ú'dízú rĩ tĩni.

⁹ Ádra ri, 'bã ri 'bávé Úpĩ 'bã Ẹtẹpi ri íngũ ãní, ádra ri, 'bã kpá ri 'bã Múngú ní gbii sũ 'i tĩni rĩ pi tri ãní. ¹⁰ Tĩ ãlu ãlu 'dĩri sī, 'bã ri Múngú ri íngũ ãní, 'bã kpá ri 'bã rĩ pi tri ãní. Má ẹdrĩpiĩ má ọmvúpĩi, lě 'bã 'okĩ tã 'dĩri tĩni ku. ¹¹ Yĩi ule rĩ pi yĩi ẹ'yĩ rú rĩ be, kòpi nyo ícò ĩ úmú ídĩ ífũ vūrã ãlu gé sī rá? ¹² Má ẹdrĩpiĩ má ọmvúpĩi, peṅĩ ĩ ní zĩi fĩṅĩ rĩ, ĩri nyo ícò 'i újã 'a ólívě

ru rá? Dōku peṭi vinyō vé rī, ĩri nyo ícō 'i újá 'a figī ru rá? Yī ē'yī ru rī, ĩri nyo ícō 'i újá ícá yī ule ru rá?

Úmī tā nīzú rī íbī íngá Múngú vúgá

¹³ 'Bá ĩmi āsámvú gé 'dīgē úmī be, āzini tā nīngará be rī ā'di 'i? Lē 'bá 'dīri ā 'o tā pīri, ā lū rī 'yozú kīnī, ĩri úmī be, āzini nī tā rá, lē ā 'o tā mužú éšī be mādā, úmī tā nīngará vé ni sī. ¹⁴ 'Bo mī éšī dra dō dra dra, 'i lē dō 'bá ku, āzini mī dō ĩndrá rú, lē mī ri mī íngú ānī ku, dōku mī ri ũnjō ũlī 'yozú kīnī, mī ri tā áda 'o 'dīni ku. ¹⁵ Úmī tā 'ozú 'dīni 'dīri, íbī íngá 'bū gélésī kuyé, ĩri ũmī nyōókú nōri vé ni, ĩndrí Múngú vé rī sē úmī 'dīri nī kuyé, ĩri úmī ādróko vé ni. ¹⁶ 'Bá rī dō ri éšī 'bā 'bá āzi vé ngá drīgē, ĩri dō ri 'i íngú 'bá āmbúgú rú, ĩri tā ĩzāngā sēepi ni íjī, ĩri tā 'o mužú bādā rú, éšī ũká ũká sī.

¹⁷ 'Bo tā nīngará íngápi 'bū gélésīla rī, ĩri sē 'bá rī adri uletere, 'bá rī tākíri lēlē, 'bá rī éšī 'bā 'bá rī pi ē ĩzā kozú, 'bá rī 'bá ambugu rī pi ĩnjīnjī, 'bá rī adri éšī be múké, 'bá rī tā múké 'o, 'bá rī 'bá rī pi ē ĩzā ko trōtrō, āzini ĩri sē 'bá rī tā áda 'o. ¹⁸ 'Bá ri 'bá tākíri íjī 'bá 'bá rī pi āsámvú gé rī pi, kōpi ri tā pīri íjī 'bá rī pi āsámvú gé.

4

Lē ĩmi ĩnjīkí Múngú ri ĩnjīnjī

¹ Ngá sēepi ĩmi ní rizú āgátá gāzú, āzini ĩmi ní rizú ũmbā fuzú ĩmi āsámvú gé sī rī ā'di? Tā ũnjī ĩmi ní rií ũsūũ ĩmī éšī agá rī, ĩri ri ũmbā fū ĩmī éšī agá nī. ² ĩmi lēkí kōdō ngá, 'bo ĩmi ĩsúkí ngá rī kuyé. ĩmi ri 'bá ú'dī, ĩmi ĩsúkí rī ngá ānī, 'bo ĩmi ĩsúkí ngá ĩmi ní lēé rī kuyé. ĩmi ri āwā, āzini ĩmi ri ũmbā fū, 'bo ĩmi ĩsúkí ngá ĩmi ní lēé rī kuyé, ā'diātāsīyā ĩmi zīkí ngá ĩmi lēé rī Múngú vúgá kuyé. ³ ĩmi kádō rií ngá zījī Múngú vúgá, Múngú sē ĩmi ní ngá rī ku, ā'diātāsīyā ĩmi zīkí ngá rī lēṭi be pīri kuyé, ĩmi lēkí ngá rī pi ĩsú rizú āyīkō 'bāzú.

⁴ ĩmi 'bá Múngú ri gā'bá sī 'dī'bée, ĩmi nīkí áamá kuyé 'yozú kīnī, ĩmi lēkí dō tā nyōókú nōri vé rī áyu, ĩmi ari'ba Múngú

vé ni? 'Bá tā nyōókú nōri vé rī lēépi rī, ĩri ārī'bá Múngú vé ni. ⁵ Tā Búkū Múngú vé rī ní 'yoó, "Múngú ri ĩndrí 'í ní sēé fií 'bá éšī agá rī ā tā mba ni 'dīri" fi drī ĩmi drīgē kuyé? ⁶ 'Bo Múngú ri ívé éšī múké rī sē mužú ĩmi ní dījī dījī. Sēzú Búkū Múngú vé rī ní 'yozú kīnī,

"Múngú gā 'bá ĩ íngú'bá íngúngū rī pi sī, 'bo ĩri éšī múké 'bā 'bá tā bē mādā rī pi ní."

⁷ Lē ĩmi ĩnjīkí Múngú ri ĩnjīnjī. Lē ĩmi gākí tā ādróko vé rī sī, ĩri sē ādróko ri nga ápá ĩmī rú'bá gá sī rá. ⁸ Lē ĩmi ítrúkí ĩmi ĩnyīnā Múngú vúgá, ĩri kpá 'i ítrú ĩnyīnā ĩmi vúgá. ĩmi 'bá ũnjīkānyā be 'dī'bée, lē ĩmi ũjīkí ĩmivé ũnjīkānyā rá. ĩmi 'bá yīkī be ĩrī 'dī'bée, lē ĩmi ũjīkí ĩmī éšī. ⁹ Lē ĩmi adrikí ĩzāngā sī, ĩmi ngokí ngongo, ĩzāngā ā nō ĩmī éšī. ĩmi kukí āgūngará ānī, ĩmi í'dókí āá ngoó, lē ĩmivé āyīkō ā újá 'i ĩzāngā rú. ¹⁰ Lē ĩmi 'bākí ĩmi adrií tā be mādā Úpí ẹndreṭi gé, ĩri ímú ĩmi íngú rá.

Ā 'yokí 'bá āzi vé tā ũnjī ku

¹¹ Má édrípījī má ómvúpījī, lē ĩmi rikí ĩmi ógūpījī ā rú izaá ku. 'Bá riipi átápi ógūpī ní ũnjī, dōku ógūpī vé tā 'yoópi ũnjī rī, ĩri ri tāimbī Múngú vé rī ide. ĩmi idekí dō tāimbī Múngú vé rī, ĩmi 'dukí tāimbī rī vé tā ngaá kuyé, ĩmi ri tā lī, ĩmi kīnī, tāimbī rī ũnjī. ¹² Múngú ri 'yéngá ri tāimbī sē nī, āzini ĩri kpá ri tā lī nī. ĩri ũkpō be 'bá rī pazú, āzini 'bá rī 'dīzú drázú. 'Bo mi ā'di 'i mí ógūpī vé tā līpī?

Lē mī íngú mī ú'dú drū rī vé tā sī ku

¹³ ĩmi yīkí drī ká, ĩmi ri'bá 'yo'bá, "Āndrū, dōku drū 'bā mu adri ílī ālu kūrú 'dāri agá, 'bā ngá ụzī, 'bā mūfēngā ĩsú ānī ambamba 'dī'bée!" ¹⁴ ĩmi ícō tā 'i ngaápi ĩmī rú'bá gá ú'dú drū rī gé rī nī áamá íngóni? ĩmi adrikí sū sāsālī 'deépi sá be mādā, ĩri gō áfī 'dīísī rá rī tīnī. ¹⁵ Lē ĩmi 'yokí 'dīni, "Múngú lē dō rá, 'bā ícō adri ídri rú rá, 'bā ícō tā nōri 'o rá, dōku 'bā ícō tā 'dāri 'o rá." ¹⁶ 'Bo ĩmi ri ĩmi íngú tā ĩmi ní lēé 'oó rī sī. Tā ĩmi ní rizú ĩmi íngúzú 'dīri ũnjī. ¹⁷ 'Bá rī nī dō tā múké 'i

ní kōdō lēé 'oó rī rá, 'bo 'o dō tā rī kuyé, ĩri ũnjĩkãnyã.

5

Lē 'bá ā'bú be rī pi ā ndrekí múké

¹ ĩmi 'bá ā'bú be rī pi, lē ĩmi ngokí, āzini ĩmi gaki lŭlŭlŭ tā ũkpó ũkpó úmvúlésí ímŭ'bá ĩmi ísŭ'bá drĩdrĩ 'dĩ rī pi sī. ² ĩmivé ā'bú pi ímŭ ábá ĩmi drĩgé sī rá, āzini ĩjĩrĩkó rī ímŭ ĩmivé bōngó ũnyĩ be 'dĩ'bée mbe ícá ku ĩrĩkó rú. ³ ĩmivé dábŭ, āzini aya ógŭ'bá ógŭógŭ rī pi údrĩkí ícá ũnjí gí. ĩmivé ā'bú 'dĩ'bée ímŭ ĩmi zã ve sŭ ácí ní ngá zãá veé rī tĩnĩ. Á'bú ĩmi ní traá kuú kárakarã 'dĩ'bée, ĩmivé ā'bú 'dĩ'bée ímŭ tā lĩ ĩmi drĩgé ú'dŭ ũdŭ vé rī gé. ⁴ ĩmi ndrekí drĩ ká! 'Bá ĩmi ní 'bãá ězĩ ngaá ĩmivé ómvŭ agá rī pi, ĩmi gákí kōpivé āndēma ězĩ ngazú rī ũfēgá sī, kōpivé āndēma ĩmi ní gãá ũfēgá sī 'dĩ'bée rī ngo ĩmĩ rŭ'bá gá. Úpí Ũkpō 'Dĩpa yĩ 'bá ānyāngã ĩkŭnã'bá rī pi vé ngongará gí. ⁵ ĩmi ní adringará gá vŭ drĩgé nōgó, ĩmi rikí āyĩkō 'bãá, āzini ĩmi rikí ĩmĩ 'a ā tā ũsŭú áyu. Nóni ĩmĩ rŭ'bá usekí kuú mgbúmgbú sŭ tĩ ĩ ní lēé muú úlĩlĩ rī pi tĩnĩ. ⁶ ĩmi líkí 'bá tā ákó rī pi vé tā ũnjĩ, āzini ĩmi ú'dĩkí kōpi ũdrãá rá, kōpi újákí ĩmi ní tā āzi ũnjĩ nĩ kuyé.

Īzāngã agá lē ĩmi adrikí ẹsĩ be mādã

⁷ Má ẹdrĩpĩjĩ má ómvŭpĩjĩ, lē ĩmi adrikí ẹsĩ be mādã cĩmgbá Úpí ní ícángará gá. ĩmi ndrekí drĩ ká, 'bá ómvŭ 'āápi rī, ĩri ẹsĩ 'bã mādã rizú yĩgŭ 'dĩpi ẹézŭ sī ānyāngã ní kazú rī ũtēzú. ⁸ Lē kpá ĩmi adrikí ẹsĩ be mādã, ĩmi tukí pá ũkpó ũkpó, ā'diātāsīyã lókí Úpí ní ĩgōzú rī ícá ĩnyĩnã gí. ⁹ Má ẹdrĩpĩjĩ má ómvŭpĩjĩ, lē ĩmi unukí ĩmi ógŭpĩjĩ rŭ'bá gá ku, ā líkí rí tā ĩmi drĩgé ku. 'Bá tā lípĩ rī tu pá kuú kĕtĩlĩ gá 'dĩ!

¹⁰ Má ẹdrĩpĩjĩ má ómvŭpĩjĩ, lē ĩmi ũbĩkí nĕbĩ átá'bá Úpí ā rŭ sī rī pi ā pámvú, kōpi kã rī ĩzāngã nyaá, kōpi nyakí ĩzāngã rī muzú ẹsĩ be mādã. ¹¹ Sŭ ĩmi ní nĩjĩ rá rī

tĩnĩ, 'bá ĩzāngã nya'bá ẹsĩ be mādã rī pi, 'bã kōpi ā rŭ íngú kōpi ní ĩzāngã rī nyaá ẹsĩ be mādã rī sī. ĩmi yĩkí ĩzāngã Ẽyóbŭ ní nyaá rī rá. Ūdŭ nĩ gé, Úpí ko ĩri ě ĩzã rá. Úpí 'o tā 'dĩri 'dĩni, ā'diātāsīyã ĩri Múngú rīpĩ 'bá rī pi ě ĩzã kōpi ĩzāngã agá nĩ, ẹsĩ nĩ múké.

¹² Má ẹdrĩpĩjĩ má ómvŭpĩjĩ, tā agaápi rá rī, lē ĩmi ě ẹdĩkí 'bŭ ā rŭ, dōku vŭ ā rŭ, dōku ngá āzi ā rŭ ũyō sōzú ānĩ ku. Tã rī dō ě, ĩmi 'yokí ě, tā rī dō kuyé, ĩmi 'yokí kuyé, ā líkí rí tā ānĩ ĩmi drĩgé ku.

Múngú vé zĩngará ẹ'yĩngará sī rī

¹³ Tã ũkpó ũkpó ísŭ dō mi nĩ, lē mĩ zĩ Múngú rī. Āyĩkō fi dō mí ẹsĩ agá, lē mĩ ngo úngó Múngú rī íngúzú. ¹⁴ Drã rŭ dō mi nĩ, lē mĩ zĩ 'bá ambugu kãnisã* vé rī pi ímŭ mí ní Múngú rī zĩjĩ. 'Í zĩ kōpi, kōpi ě ímŭkí rí ũdu bĕé mĩ rŭ'bá gá Úpí ā rŭ sī. ¹⁵ 'Bá ẹ'yĩngará be rī pi zĩkí dō Múngú rī 'bá drã be rī ní, drã rī ícŏ dĕ rŭ'bá nĩ gé sī rá, Úpí rī ĩri inga uru rá. 'O dō tā ũnjĩ, Múngú rī ĩri trũ ĩrivé ũnjĩkãnyã agásĩ rá. ¹⁶ Lē ĩmi ũlŭkí ĩmivé ũnjĩkãnyã, ógŭpĩ ā ũlŭ ívé rī ógŭpĩ ní, ógŭpĩ ā zĩ Múngú rī ógŭpĩ ní, ĩmi ā adrikí rí ule. 'Bá tā be pĩrĩ rī zĩ dō Múngú rī, ĩrivé zĩngará ũkpō be, ĩri 'bá rī ě ĩzã ko rá.

¹⁷ Ẽlĩyã† rī 'bá sŭ 'bá tĩnĩ, zĩ Múngú rī ẹsĩ be céré kĩnĩ, yĩgŭ ā 'dĩ ku, ílí na ẹlĩ sī, yĩgŭ 'dĩ kuyé. ¹⁸ Ẽlĩyã gŏ Múngú rī zĩjĩ dŭjĩ, yĩgŭ gŏ 'dĩ rá, ānyāngã ka nyŏŏkŭ drĩgé nōgó rá. ¹⁹ Má ẹdrĩpĩjĩ má ómvŭpĩjĩ, 'bá rī ku dō tā áda rī ā 'ongará gí, lē 'bá āzi ā lŭ ĩri ní, ā gŏ tā áda rī 'oó áyu. ²⁰ 'Bá rī újã dō 'bá ũnjĩkãnyã 'oópi rī ĩfŭú ívé ũnjĩkãnyã agásĩ āmvé gí, pa 'bá 'dĩri drã agásĩ gí, trũkí ĩri ívé ũnjĩkãnyã kárakarã 'dĩ'bée agásĩ gí.

* **5:14** 5:14 Kãnisã: Kãnisã rī 'bá Yĕsŭ Kúrísítŏ rī ẹ'yĩ'bá gí rī pi. † **5:17** 5:17 Ẽlĩyã: Ẽlĩyã rī nĕbĩ, Múngú 'dŭ ĩri muzú 'bŭ gé ídri rŭ, drã kuyé. Tĩkí ĩri ákŭdĕ ílí rī ca mŭdŭrŭlŭ úrŏmĩ (900), ísŭ ákŭdĕ tĩkí drĩ Yĕsŭ rī kuyé. 'Í lã 1 'Bãgú 17-21; 2 'Bãgú 1-3.

Kòkòbì àlu ni Pétëro ní sǐ rǐ Tã búkũ rǐ vé rǐ ã ùlũngará

Pétëro sǐ kòkòbì 'dìri sée Kùrisitìyànì adri'ba àngũ Tákì agá rǐ pi ní. Sǐ kòkòbì 'dìri sée kòpi ìmbázú ì ní rǐ kòpi òcùù kòpivé ẹ'yìngará ã tã sǐ rǐ sǐ. Lũ kòpi ní kǐnì, Yèsù Kùrisitò nya ìzàngã, 'okí kpá ìri ùnjí, kúru lè Kùrisitìyànì rǐ pi ã 'bákí ẹsì nǐzú kǐnì, kòpi ìmù ìzàngã nya rá. Ìmbá kòpi kǐnì, ìzàngã kòpi ní nyaá 'dìri agá, kòpi tukí dō pá tǐtǐ ìvé ẹ'yìngará agá, Múngú rǐ kòpi ã'yǐ adri anjì ìvé ni, ùmvúlésì ìri kòpi ùfè rá. Pétëro kǐnì, lè Kùrisitìyànì rǐ pi ã áwíkí adrií 'bá Múngú vé ni.

¹ Ma Pétëro 'i, Yèsù Kùrisitò vé 'bá áyúáyũ rǐ.

Á sǐ kòkòbì nòri sée 'bá Múngú vé ì ní íré kpélékpélé adri'ba jákã rú àngũ Pónitò vé rǐ agá, Gálátìyã agá, Kápádòkiyã agá, Ẹzìyã agá, àzini Bìtùniyã agá rǐ pi ní. ² Múngú 'bá Ẹtèpì ùsù ìmivé tã 'í ẹsì agá ìnógósì, ùpè ìmi nì. Ìrivé Ìndrì Uleterè rǐ újã ìmi ícá uleterè. Ìmi ní ìrivé tã 'duú ngaá rá rǐ sǐ, àrì Yèsù Kùrisitò vé rǐ ùjǐ ìmi gí.

Ẹsì múké Múngú vé rǐ, àzini tákìri ìrivé rǐ ã adri ìmi be mọzú nyonyo.

Òwò'dìfò sèngará

³ 'Bá ìngúkí 'bávè Úpí Yèsù Kùrisitò vé Ẹtèpì Múngú rǐ. Ìrivé ẹsì ní adrií Ìdríkídri 'bá ní rǐ sǐ, lè 'bá 'bákí ẹsì Ìdri ú'dí ìri ní sée 'bá ní rǐ drìgé, ã'diātāsìyã Múngú ní Yèsù Kùrisitò rǐ ingáá gòó Ìdri rú dràngará gálésìlã rǐ vé tã sǐ. ⁴ Múngú 'bá ìmi ní ngá múké kuú 'bù gé 'dãá'dã, ngá rǐ ícò ábã ku, ícò ú'bì ku. ⁵ Ngá múké 'dìri 'bákí kuú ìmi tée, ã'diātāsìyã ìmi ní Yèsù Kùrisitò rǐ ẹ'yǐ gí rǐ sǐ. 'Bá Yèsù rǐ ẹ'yǐ'ba gí rǐ pi, ùkpò Múngú vé rǐ kòpi ùtè ca cǐngbá ì ní ìmùzú pangará rǐ vé

tã 'dazú ù'dú ùdũ vé rǐ gé rǐ gé. ⁶ Nóni tã kárakarã ni pi ã ríkí dō ìmi ù'bǐ rǐ ìzàngã nyaá 'dìni drããsìyã, ìmi ìmù àyìkò ìsù drǐdrǐ 'dìlé rá pangará rǐ ã tã sǐ. ⁷ Ìzàngã ìmi ní rǐ nyaá 'dì'bée, ì rǐ ìmivé ẹ'yìngará ù'bǐ, nǐzú àmázú ìmi dō pá tu tǐtǐ ìmivé ẹ'yìngará agá rá. Ì rǐ ìmi ù'bǐ sù ì ní dábù ù'bǐ zãá àcì sǐ rǐ tǐnì. Ìmivé ẹ'yìngará ndè dábù ábãpi ìndì 'dìri rá. Ẹ'yìngará rǐ sè ìmi adri ùkpò ùkpò ìzàngã ìmi ní rǐ nyaá rǐ agá, Múngú rǐ sè ì ìmù ìmi ìngungũ, àzini ìmi ìmù dǐ pọwọpọwọ ù'dú Yèsù Kùrisitò ní ícázú rǐ gé. ⁸ Ìmi ndrekí dō ìri kuyé drããsìyã, ìmi lèkí ìri rá, àzini ìmi ẹ'yǐkí ìri rá, ìmi rǐ ìri ìngú àyìkò be àmbúgú, àyìkò 'dìri ícókí tã ni 'yoó bã ku. ⁹ Ìmi ní ìri ẹ'yǐ gí rǐ sǐ, ìmi pangará ìsù rá.

¹⁰ Pangará 'dìri, nẹbǐ rǐ pi ùlùkí ọtù tã ni kǐnì, Múngú rǐ ìmù ẹsì múké 'bã ìmi pazú, kòpi 'bákí ẹsì rizú pangará 'dìri vé tã nǐzú àmázú. ¹¹ Ìndrì Kùrisitò vé rǐ ùlù nẹbǐ rǐ pi ní kǐnì, Kùrisitò rǐ ùmvúlésì ìmù ìzàngã nya, vùdrǐ ni gé, ìri dǐ ọgù pọwọpọwọ, sè kòpi ní rizú sã, àzini lẹtǐ tã 'dìri ní ìmùzú 'i ngazú rǐ ndázú ànì. ¹² 'Dakí tã 'dìri nẹbǐ rǐ pi ní kǐnì, kòpi rǐ ẹzǐ rǐ nga ì ní ùgògòlé rú kuyé, kòpi rǐ nga ìmi ní. Tã kòpi ní ùlùú ìmi ní rǐ, kòpi ùlùkí Ìndrì Uleterè ì ní ìpèè 'bù gélésì rǐ vé ùkpò sǐ, mālàyìkã rǐ pi 'bákí kpá ẹsì rizú tã 'dìri nǐzú àmázú.

Lè ìmi adrikí uleterè

¹³ Lè ìmi útúkí ìmivé yǐkí tã 'ozú rǐ ã adri pǐrì. Lè ìmi 'bákí ẹsì rizú ẹsì múké Múngú ní ìmù 'bãã ìmi ní lókí ìri ní ìmùzú Yèsù Kùrisitò rǐ 'dazú rǐ gé 'dãri ùtèzú. ¹⁴ Lè ìmi adrikí sù anjì Múngú vé tǐ yì'ba yìyì rǐ pi tǐnì, lè ìmi újákí ìmi gòó ùnjìkãnyã ọtù ìmi ní 'oó ẹnǐkò sǐ 'dã'bée agá dǐjì ku. ¹⁵ 'Bo Múngú ìmi zǐpì rǐ, ìri uleterè, lè ìmi adrikí kpá uleterè tã cérè ìmi ní rǐ 'oó rǐ agá, ¹⁶ ã'diātāsìyã síkí kǐnì, "Lè ìmi adrikí uleterè, ã'diātāsìyã ma uleterè."

¹⁷ Ìmi rǐ Múngú 'bá rǐ pi vé tã lǐpì pǐrì rǐ zì ìmi Ẹtèpì, lè ìmi ìnjìkí ìri ìnjìnjì ìmi ní drǐ adrizú jákã rú vù drìgé nògò

rĩ gé. ¹⁸ Īmi nĩkí rá 'yozú kínĩ, Múngú je ĩmĩ drĩ ĩfũzú lẹti ũnjĩ ĩmi ẹ'bípìi ní 'oó rĩ agásĩ ngá ábá'bá ábábā sũ dábũ tĩni ní sĩ kuyé, dōku aya ógúpi ógúogũ ní sĩ kuyé, ¹⁹ je ĩmĩ drĩ ārí tã be agaápi rá Kúrísítō adriípi kãbĩlō mvá* uletere ũnjĩkãnyā ākó rĩ vé rĩ sĩ. ²⁰ Múngú ĩpē Kúrísítō ri kú ñogósí ñsú ākūdē gbikí drĩ vũ ri kuyé, 'bo ì'dakí ĩri ú'dú ùdú vé nō'bée gé ĩmivé tã sĩ. ²¹ Kúrísítō ā tã sĩ, ĩmi ẹ'yĩkí Múngú Kúrísítō ri ingaápi drāngará gálésĩ, Kúrísítō ri íngúpi rĩ gí. Kúru ĩmi ẹ'yĩkí Múngú ri rá, āzini ĩmi 'bākí ẹsĩ Múngú drĩgé rá.

²² Īmi ní ú'dúkó áda rĩ ẹ'yĩ gí rĩ sĩ, ũjĩkí ĩmi uletere gí. Kúru lē ĩmi lēkí ĩmi lēlē ĩmi āsámvú gé sĩ ĩmi ẹdrípìi be, ĩmi ómvúpìi be ẹsĩ be céré. ²³ Ā'diātāsīyā tìkí nóni ĩmi ú'dí rú gí, ĩmivé tĩngará 'dĩri adri 'yozú kínĩ rú'ba ñmaápi ñma ñma nōri vé ni kuyé, ĩri rú'ba drāápi ku ni, ú'dúkó Múngú ní átá adriípi mužú nyonyo 'dĩri sē kōpi tĩ ícá ú'dí rú nĩ. ²⁴ Sũ nēbĩ rĩ ní 'yoó rĩ tĩni kínĩ,

“Bá rĩ pi adrikí sũ áse tĩni, kōpi drā mbēlējá,
kōpivé ũnyĩ ri ábá mbēlējá sũ pẹti
ásé agá rĩ pi vé fũ ní ábá rĩ tĩni,
ásé ē bí ri ũnyú rá, fũ ni ri kpá lǔ 'dĩisĩ
rá.

²⁵ 'Bo ú'dúkó Úpí vé rĩ áwí adri mužú nyonyo.”

Ú'dúkó 'dĩri, ĩri ú'dúkó múké Múngú vé ĩ ní ũlũ ĩmi ní rĩ.

2

¹ Kúru lē ĩmi kukí tã 'dĩ'bée rá, ẹsĩ ũnjĩ 'bāngará 'bá āzi drĩgé, ũnjō, mĩ ũ'bāngará, ẹsĩ ũnjĩ 'bāngará 'bá āzi vé ngá sĩ, āzini átángá átá 'bá āzi ā rú izazú rĩ, lē ĩmi kukí rá. ² Lē ĩmi adrikí sũ anji ũdējá ri'bée bā ndru'ba rĩ pi tĩni. Lē ĩmi mvukí lé Índrí Uletere rĩ ní sēé ĩmi ní rĩ, ĩmi mbakí rí āní ũkpō be, ĩmi ñsúkí rí

pangará āní. ³ Nóni ĩmi nĩkí áamá gí 'yozú kínĩ, Úpí ri múké.

Írā adriípi ídri rú rĩ, āzini 'bá Múngú ní ũpēé rĩ pi

⁴ Īmi ímúkí Írā adriípi ídri rú* 'bá rĩ pi ní gāá sĩ, Múngú ní ĩpēé, ĩri ní tã ní 'dujú 'bāá āmbúgú rĩ vúgá. ⁵ Īmi adrikí kpá sũ írā adri'ba ídri rú Índrí Uletere rĩ ní rizú jó Múngú vé rĩ sızú āní rĩ tĩni, ĩmi atala uletere ri'ba rōbōñō Múngú ní ā'yĩ rá rĩ sē'ba Múngú ní Yēsũ Kúrísítō ā rú sĩ ni pi. ⁶ Tã ĩ ní sĩ búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ kínĩ, “Īmi ndrekí drĩ ká, á 'bā írā kú Sionā† agá, má ĩpē írā rĩ 'bāá tã be āmbúgú. 'Bá ĩri ẹ'yĩpi rá rĩ, ícá drĩnjá ñsú ku.”

⁷ Īmi írā rĩ ẹ'yĩ'bée rá rĩ pi, ĩmi vúgá 'dālē írā rĩ vé tã āmbúgú. 'Bo 'bá írā rĩ gā'ba sĩ rĩ pi vúgá 'dāá,

“Írā ándúrú 'bá jó sĩ'ba rĩ pi ní gāá sĩ rĩ,
újá nóni 'i ícá írā sēepi jó rĩ ní pá tuzú
āní ũkpó ũkpó ni.”

⁸ “Á 'bā írā, 'bá rĩ pi ri ĩ ũsĩ rú'ba ni gé,
írā rĩ sē kōpi ri u'de vúgá.”

Kōpi ri ĩ ũsĩ rú'ba ni gé, ā'diātāsīyā kōpi lēkí tã Múngú vé rĩ yĩ ku, tã ĩ ní ũtĩ rĩ nga 'i kōpi ā rú'ba gá rá.

⁹ 'Bo ĩmi adrikí 'dĩni kuyé, Múngú ũpē ĩmi nĩ. Īmi atala 'bāgú rĩ pi vé ni, sũrú uletere ni, 'bá Múngú vé ni pi. Múngú zĩ ĩmi ĩfũú ñnĩná agá 'dāásĩ ímú adrií ũtúná dīpi uletere rĩ agá, ĩmi ũlũkí rí tã múké Múngú ní 'oó ĩmi ní rĩ pi 'bá rĩ pi ní. ¹⁰ Ándúrú ĩmi adrikí 'bá Múngú vé ni kuyé, 'bo nóni ĩmi 'bá Múngú vé ni. Ándúrú Múngú 'bā ẹsĩ ídríkídri ĩmi drĩgé kuyé, 'bo nóni 'bā ẹsĩ ídríkídri ĩmi drĩgé gí.

¹¹ Īmi mávé Ũndĩ má ní lēlē rĩ pi, ĩmi jākā, āzini ĩmi rámbá rú nyōkú drĩgé nōgó, á mǎ ĩmi drĩ ĩrĩ sĩ, tã ũnjĩ riipi ũmbā fuppi ĩmĩ ẹsĩ agá 'dĩri, lē ĩmi kukí āní.

¹² Lē ĩmivé tã ā adri múké 'bá pāgánō rú rĩ pi āsámvú gé, kōpi kádō ũnjō ǔlĩ ĩmi

* **1:19** 1:19 Kãbĩlō mvá: Múngú sē tãĩmbĩ Mósē ní kínĩ, 'bá rĩ pi ā zākí kãbĩlō Múngú ní rōbōñō rú, ā trũkí rí kōpi ívé ũnjĩkãnyā agásĩ rá. Sē ĩ ní Yēsũ ri zizú Kãbĩlō Mvā Múngú vé ni āní, ā'diātāsīyā Múngú ĩpē ĩri ímú drāá 'bávé ũnjĩkãnyā ũjĩ. 'Í lā Wũngará 12:17-28; Mārākō 14:12; Lúkā 22:7; Yüwánĩ 1:29-35; 1 Kōrínitō 5:7. **1:25** 1:25 Ísáyā 40:6-8 * **2:4** 2:4 Írā adriípi ídri rú: Írā adriípi ídri rú rĩ Yēsũ 'i. † **2:6** 2:6 Sionā: Sionā ri ĩ kpá zĩ Yērūsālēmā. **2:6** 2:6 Ísáyā 28:16 **2:7** 2:7 Sāwúmā 118:22 **2:8** 2:8 Ísáyā 8:14

drîgé 'yozú kînî ìmi ri tã ùnjí 'o, kôpi ã ndrekí rí tã múké ìmi ní 'oó rî, kôpi ẽ íngúkí rí Múngú ri ù'dú ìri ní ímúzú 'bá vúgá nólé rî gé.

Lê ẽ ìnjîkí 'bá drîkoma rú rî pi ìnjînjî

13 Úpí lê ìmi ìnjîkí 'bá ì ní ù'bãá ìmi drîlé gá rî pi ãrêvú céré ìnjînjî. Lê ìmi ìnjîkí 'bágú rî pi ìnjînjî, ã'diâtãsiyã kôpi 'bá ambugu 'bá rî pi drîgé céré. 14 Æzini lê ìmi ìnjîkí gávãná rî pi ìnjînjî, ã'diâtãsiyã ùpêkí kôpi ríi 'bá tã 'o'bá ùnjí rî pi ìrînjãá, ãzini ríi 'bá tã 'o'bá múké rî pi íngú. 15 Múngú lê ìmi 'okí tã pîrî, 'bá adri'bá azakaza rú tã nî'bá ku rî pi ã 'yokí rí tã ãzi ìmi ní ku. 16 Ìmi ìsúkí drîwãlá gí, 'bo drîwãlá ìmi ní ìsú 'dîri, lê ìmi 'okí tã ùnjí ãní ku. Lê ìmi adrikí ãtí'bá Múngú vé ni. 17 Lê ìmi ìnjîkí 'bá rî pi céré ìnjînjî, ìmi lèkí ìmi ògùpîi Yèsú ri ẽ'yî'bá gí rî pi lèlè. Ìmi rukí Múngú ri, ãzini ìmi ìnjîkí 'bágú rî pi ìnjînjî.

18 Ìmi 'bá adri'bá túgêrî rú 'dî'bée, lê ìmi ìnjîkí ìmivé 'bá ìmi ní ríi ẽzî ngáá kôpi ã pálé gá rî pi ìnjînjî. Adri 'yozú kînî, ìmi 'yéná 'bá tã be múké rî pi ìnjî áyu 'dîni ku, lê ìmi ìnjîkí 'bá ẽsí be ùká ùká rî pi ìndî. 19 'Bá rî 'o dô mi ùnjí drããsiyã, Múngú ri mí ní tãkîri sê rá, ã'diâtãsiyã mi 'bá Múngú vé ni. 20 Ùgbákí dô ìmi tã ùnjí ìmi ní 'oó rî sî, ìmi takí dô tã ni mädã, ngá múké ìmi ní ìsú ãní gé 'dîgé rî ã'di? 'Bo ìmi nyakí dô ìzãngã tã múké ìmi ní 'oó rî sî, ìmi takí dô ta ni mädã, Múngú ri adri ìmi sî ãyîkô sî. 21 Múngú ní ìmi zîi ímú Kúrísítô ã pámvú ùbîi rî sî, ìmi ímú ìzãngã nya sù Kúrísítô ní nyaá ìmi tã sî rî tîni, ìri ìmi ní ù'bîtä rú, ìmi ùbîkí rí ìri ã pámvú ãní.

22 "'O ùnjîkãnyã ãlunãni kuyé, ù'bã 'bá ãzi ẽ mî kuyé."

23 'Bá rî pi kã ìri u'daá, u'da kôpi kuyé. Kã ríi ìzãngã rî nyaá, ẽrî 'i òjògò sî ãlunãni kuyé. ìzãngã ìri ní nyaá rî agá, 'bã ívé ẽsí céré Múngú tã lîpi pîrî rî drîgé.

24 Kúrísítô 'du 'bávè ùnjîkãnyã mužú 'î

rú'bá gá pèti alambaku sígé gí, 'bã kukí rí ùnjîkãnyã, 'bã adrikí rí ídri rú, 'bã 'okí rí tã pîrî áyu. ìzãngã ìri ní nyaá rî sê ídrikí ìmi gí. 25 Ándúró ìmi adrikí sù kãbîlô ãvî'bá gí, rî'bá ányá'bá muž'bã bãdãrú rî pi tîni, 'bo nóni ìmi ímvíkí ìgòó 'bá rípi ìmi úcépi, ãzini ìmivé ídri ã tã mbaápi rî vúgá gí.

3

Ûkú rî pi vé adringará ívé ãgò rî pi be rî

1 Ûkú rî pi, lê ìmi ìnjîkí ìmivé ãgò rî pi ìnjînjî, ìmi 'dukí tã kôpi ní lúú ìmi ní rî ngaánga. Ægò rî pi ẽ'yîkí dô ù'dúkó múké rî kuyé, ùkú rî pi vé tã 'oó múké rî sî, ùkú rî pi ã ùlúkí dô ù'dúkó múké rî ívé ãgò rî pi ní kuyé drããsiyã, ãgò rî pi ù'dúkó múké rî ẽ'yî rá. 2 Ægò rî pi ndrekí dô ùkú rî pi rí tã 'o múké, kôpi kúru 'de Kúrísítô ã pámvú ùbî. 3 Lê ku ìmi ní rizú ẽsí 'bãzú céré ùnyî rú'bá nõri vé rî ã tã ùsüzú áyu, ãzini rizú drî'bî tizú ù'dú be túngú túngú, dôku gálágála dábú rú ni pi ù'yîzú ìmi bî gé sî, ãzini bõngó ãjê be ãmbúgú ni pi úsüzú. 4 Múké ni, lê ìmivé ùnyî ã adri ìmî ẽsí agálésîla. Ùnyî 'dîri ã adri rí mužú nyonyo, ìmivé ẽsí ã adri rí kîri, ãzini tã be mädã. Ùnyî 'dîri tã be ãmbúgú Múngú ẽndrèti gé 'dãá. 5 Ûkú òtú Múngú ri ìnjî'bá rî pi 'okí tã rî sù 'dîri tîni. Kôpi 'bákí ẽsí céré Múngú drîgé, kôpi ri ì údé ùnyî be. Kôpi ri ívé ãgò rî pi vé tã 'du nga rá. 6 Sárã ní ágó ni Æbûrãmã* ri ìnjîi ìnjî rî sî, zî ágó ni ri ívé ãmbúgú. Ìmi 'okí dô tã pîrî ùrî ãkó, ìmi anji ùkú Sárã vé ni.

7 Ìmi ãgò ùkú be rî pi, lê ìmi ìnjîkí ìmivé ùkú rî pi ìnjînjî, ìmi rukí kôpi múké, ìmi ùsúkí létî múké kôpi ẽ ìzã kozú ãní, kôpi dô ùkpò ãkó drããsiyã, Múngú vé ẽsí múké rî sî, sê ìmi ní fêfê ídri ú'dí rî vé rî céré tròtrò, ãní ã uga rí ìmi ní létî Múngú ri zîzú rî ku.

Ìzãngã nyangará tã múké 'ongará sî rî

2:22 2:22 Ísáyã 53:9 * 3:6 3:6 Æbûrãmã: Múngú zî Æbûrãmã ri kînî, ã ku ívé 'bã 'bêtî ãsãmvú gé rî pi, ã ku ívé ãngú, ã 'de mužú ãngú ãzi ú'dí ni gé. Æbûrãmã ri ẽ'bîpi Yãhúdî rî pi vé rî, tîkí ìri ílî élifû ãlu mûdûrûlû ãrò (1,800) gé, ìsú tîkí drî Yèsú ri kuyé. 'Í lã Ídóngará 12-25.

8 Í'yó ẹ̀sìzú rī 'dī, lē ìmivé yīkī ã adri céré àlu. Ìmi kukí ìmi ọ̀gùpìjì rī ìzāngā nyaá ọ̀'dùkùlẹ̀ ku. Lē ìmi lēkí ìmi lēlē adrizú ẹ̀drìpìjì rú āzini ọ̀mvùpìjì rú. Ìmi adrikí ẹ̀sì be múké, āzini ìmi adrikí tā be mādā. 9 'Bá āzi 'o dō ìmi ùnjí, lē ìmi 'okí ìri ùnjí ku, 'bá āzi 'da dō ìmi, lē ìmi 'dakí ìri ku, múké ni, lē ìmi zìkí ìri ní Múngú ri, ã sē ìri ní tākíri, ã'diātāsīyā ìmi 'okí dō 'dini, Múngú ri ìmi ní tākíri sē rá.

10 ã'diātāsīyā síkí búkū Múngú vé rī agá kìní,

“Bá rī lē dō adrií āyīkō sī,
āzini lē dō adrií mužú múké,
lē ã ùtē ívé ádra, ã ri átángá ùnjí átá ku,
āzini ã ri ùnjō ọ̀lì ku.

11 Lē ē ìfū ùnjìkānyā agásī rá, ã 'o tā múké,
lē ã ndā létì tākíri íjízú, ã 'dù tākíri rī vé tā ngaánga.

12 ã'diātāsīyā Úpí Múngú ri mì 'bā 'bá tā 'o'bá pìrì rī pi ndrezú

āzini ìri bí 'bā kòpivé zìngará yìzú,
'bo ìri úgóró újā 'bá tā 'o'bá ùnjí rī pi ní.”

13 Ìmi dō ri úvá 'bā tā múké 'ozú, ã'di ri ícò ìmi 'o ùnjí ní? 14 'Bo ìmi dō ri ìzāngā nya tā ìmi ní 'oó pìrì rī sī drāāāsīyā, Múngú ri ìmi ní tākíri sē rá. “Lē ìmi rukí ngá kòpi ní ruú rī ku, lē ìmi ã adrikí ọ̀rì sī ku.” 15 Lē ìmi ìnjìkí Kúrísítō ri ìmí ẹ̀sì agá 'dālé 'yozú kìní, ìri ìmivé Úpí. 'Bá āzi zì dō ìmi tā ìmi ní rizú ẹ̀sì 'bāzú Kúrísítō drìgè rī ã tā sī, lē ìmi útúkí ìmi kú ìnógósì, ìmi újákí rí tā ìri ní zìjì 'dìri āní múké. 'Bo lē ìmi újákí tā rī ú'dùkò adriípi mādā ni sī, ìnjìngará be. 16 Lē tā ìmi ní újā rī ã adri pìrì, ã'diātāsīyā 'bá ri 'bá átángá ùnjí 'yo'bá ìmí rù'bá ìmi ní rī ẹ̀zì Kúrísítō vé rī ngaá múké rī ã tā sī rī pi ē ìsúkí rí drìnjá bēsīnì. 17 'Bá rī dō ri ìzāngā nya tā múké ìri ní 'oó rī sī, Múngú lē dō tā rī ã 'o 'i 'dini, ìri múké. 'Bá rī dō ri ìzāngā nya tā ùnjí ìri ní 'oó rī sī, adri múké ku. 18 Kúrísítō drā vú àlu 'bávè ùnjìkānyā ã tā sī, ìri tā be pìrì ùnjìkānyā àkò, drā 'bá ùnjìkānyā be rī pi vé tā sī, ã újā rí ìmi ícá anjì Múngú vé ni. 'Dìkí ìri drāá

rá, 'bo Índrí Múngú vé rī sē ídrí gōó rá. 19 Kúrísítō mù tì sēé índrí ì ní 'bāá kuú jó āngū ù'yìzú rī agá rī pi ní. 20 Índrí 'dī'bée gākí ọ̀tù Múngú vé tā sī, sà Núwā† ní rizú ívé kùlúmgbà mọ̀ngú rī sìzú rī gé, 'bo Múngú ri tēé ẹ̀sì be mādā. Yìjì tìjìpi rī agá 'dāá, 'yéná 'bá ārō ídríkí nì. 21 Yìjì tìjìpi 'dìri 'i'da ífífí bātízìmū vé rī, nóni ìmi paápi 'dī. 'Bo bātízìmū vé ífífí adri 'yéná ọ̀ndì rù'bá gá rī ã ùjìngará kuyé, ìrivé ífífí, ìmi ní ẹ̀sì újázú ule Múngú ri ẹ̀'yìzú, ã'diātāsīyā Yèsù Kúrísítō íngá gōó ídri rú drāngará gálésìla gí. 22 Nóni Yèsù Kúrísítō mù 'bù gé 'dāá gí, úrí kuú Múngú vé drì ẹ̀ndèpì gé, Múngú 'bā mālāyìkā rī pi 'bá āngū rù'bá rī pi be adrií ìri ã pálé gá.

4

Adringará pìrì Múngú agá rī

1 Kúrísítō ní 'ì rù'bá adrií sēé ìzāngā nyaá rī sī, lē kpá ìmi adrikí ìmí rù'bá ìzāngā nyaá sù ìrivé rī tìjì, ã'diātāsīyā 'bá rī adi dō 'i ìzāngā nyaá Kúrísítō ã tā sī rá, ìri lū 'yozú kìní, 'bá rī ku ùnjìkānyā 'ongará gí. 2 Ìri lū 'yozú kìní, ìmi ícókí lókí ìmi ní adrizú nyọ̀kù drìgè nōgò rī izaá rizú tā ùnjí rù'bá nōri vé rī ngazú āní ku, ìmi ẹ̀sì 'bā rizú tā Múngú vé rī 'düzú ngazú. 3 Ọ̀tù ìmi izakí sà ambamba, ìmi rikí tā pāgánō rī pi ní rīí 'oó rī pi 'düzú ngaá: Ìmi rikí tā drìnjá sēépi ni 'oó, ìmi rikí ọ̀wù 'bāá, ìmi rikí ìmērēé ùnjí ùnjí, ìmi rikí ọ̀mù 'bāá rizú íwá mvüzú ìmērēzú tā drìnjá sēépi ni pi 'ozú, āzini ìmi rikí mungú ùnjí ì ní údé drì sī rī pi ìnjìjì. 4 Nóni ìmivé ùndì ándúrú rī pi ē drì ábá céré céré, ìmi ní ìmi úmú adrií ì be trù ku rī sī, sē kòpi nóni ri ìmi u'da'da. 5 'Bo kòpi ímù pá tu Múngú úmvúlésì 'bá ídri rú, āzini ùdrā'bá gí rī pi vé tā lìjìpi rī ẹ̀ndrètì gé. 6 Tā 'dìri sē ì ní rizú ú'dùkò múké rī ùlüzú 'bá ùdrā'bá gí rī pi ní ìndì āní. Kúru ì tā lì kòpi drìgè tā kòpi ní 'oó nyọ̀kù drìgè nōgò rī sī, kòpivé índrí ri kúru mù adri Múngú be trù.

3:12 3:12 Sāwúmā 34:12-16 3:14 3:14 Ísáyā 8:12 † 3:20 3:20 Núwā: Núwā adri sà 'bá rī pi ní ùnjìkānyā 'ozú ùnjí 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ìri zìzú ã údé kùlúmgbà, yìjì rī kādō ímù tìjì, ã pa rí ìrivé 'bá rī pi ìrivé ānyāpá rī pi ã ọ̀rukò pi be. 'Í lā 'dóngará 5-9.

⁷ Èsì mādā, ngá rĩ pi ãrêvú céré ímú adri 'dāáyo. Kúru lē ĩmi adrikí mĩ be kowu, ĩmi a'bikí ĩmi tā sī a'bia'bi, ĩmi zíkí Múngú rí. ⁸ Agaápi rá rĩ, lē ĩmi lēkí ĩmi èsì ãlu sī, ã'diātāsīyā 'bá āzi 'o dō ĩmi ũnjí, lēngará rí sē ĩmi 'bākí ĩrivé tā ĩmĩ èsì agá ũnjí ku. ⁹ Lē ĩmi è'yíkí 'bá rĩ pi ĩmivé 'bètí ãsámuvú gé lēngará sī, unungará ãkó. ¹⁰ Múngú rí èsì be múké, sē ĩmi ní fēfē céré ãndiãndí. ĩmi áyúkí fēfē ãndiãndí ĩri ní sēē ĩmi ní 'dĩ'bée 'bá urukọ ē ĩzā kozú ãní. ¹¹ Mívé èzì dō rizú tì sēzú, lē mĩ rí tì Múngú vé rĩ sēē 'bá rĩ pi ní. Mívé èzì dō rizú 'bá rĩ pi ē ĩzā kozú ngá sī, lē mĩ rí kọpi ē ĩzā koó muzú ũkpō Múngú ní sēē mí ní rĩ sī, ē íngúkí rí Múngú dīpi pōwūpōwū, āzini ũkpō be rĩ ãní Yēsū Kúrísítō ã rú sī muzú nyonyo. Āmīnā.

Īzāngā nyangará adringará Kūrīsītīyānī rú rĩ vé tā sī rĩ

¹² ĩmi mávé ũndĩ má ní lēélē rĩ pi, tā ũkpō ũkpō rípi ĩmi ũ'bīpi ĩmi ní rizú ĩzāngā nyazú ãní 'dĩ'bée, lē ĩmĩ èsì ã ũtĩ ãní ku, tā ĩmi ũ'bīpi 'dĩri ē índré ĩmi ní tā ú'dí rú ni ku. ¹³ 'Bo lē ĩmi adrikí āyīkō sī ĩzāngā ĩmi ní ríi nyaá 'dĩ'bée sī, ã'diātāsīyā ĩzāngā Kúrísítō ní nyaá rĩ ĩmi ní nōni ríi nyaá 'dĩ. Kádō ímú ĩri 'daá dīngará be pōwūpōwū, ĩmi kúru ímú āyīkō ísú aga rá. ¹⁴ U'dakí dō ĩmi, ĩmi ní Kúrísítō rí è'yī gí rĩ sī, ĩmi tākíri ísú rá, ã'diātāsīyā Múngú vé Índrí Uleterē dīpi pōwūpōwū rĩ adri ĩmi be trú. ¹⁵ ĩmi dō rí ĩzāngā nya, lē ĩzāngā ĩmi ní ríi nyaá rĩ ã adri 'bá 'dizú ni ku, dōku ngá ũgūzú ni ku, dōku tā ũnjí 'ozú ni ku, dōku 'dezú tā agá yāyā ni ku. ¹⁶ Mĩ dō rí ĩzāngā nya mí ní adrii Kūrīsītīyānī* rú rĩ sī, lē mĩ drĩ ã nja ku, lē mĩ íngú Múngú rí mí ní ríi Kúrísítō ã pámvú ũbī rĩ sī. ¹⁷ ã'diātāsīyā lókí tā lizú rĩ ícá gí, ĩ 'dó anjĩ Múngú vé rĩ pi vé tā lĩ. Dō ĩ 'dó 'bávē tā lĩ drĩdrĩ píri, kúru 'bá ú'dúkọ múké Múngú vé rĩ yì'bá, gā'bá tā ni 'dù'bá ngagá sī rĩ pi vé tā ã adri rí íngóni? ¹⁸ Búkū Múngú vé rĩ kīnĩ,

“Īri dō ũkpō ũkpō 'bá tā be pĩri rĩ pi ní ídríngará ísúzú,
'bá ũnjīkānyā 'o'bá, āzini Múngú rí ĩnjī'bá ku rĩ pi ã 'okí rí kọpi íngóni?”

¹⁹ Kúru 'bá rí'bá ĩzāngā nya'bée èzì Múngú vé rĩ ã tā sī rĩ pi, lē kọpi ã tuki pá títí, kọpi ē è'yíkí Múngú ũyō sōopi, tā ni 'duupi ngaápi rá, ĩ gbiipi rĩ, āzini kọpi ã ríkí tā múké 'oó muzú.

5

'Bá Múngú vé rĩ pi vé ímbángará

¹ ĩmi má ògūpīi dríkoma rú kánisā vé rĩ pi, á ndre ĩzāngā Kúrísítō ní nyaá rĩ rá, āzini á ndre ĩrivé dīngará pōwūpōwū ĩ ní ímú 'daá, 'bá ní úmvúlésĩ ímú ãlēé trú rĩ rá. Á lē átá ĩmi ní 'dĩni. ² ĩmi dríkoma kánisā vé 'dĩ'bée, lē ĩmi úcékí kábīlō Múngú vé adri'bá ĩmi ãsámuvú gé 'dĩ'bée. Lē ĩmi ã adrikí dríkoma rú, ĩmi ũtēkí kọpi. 'Bo ã adri ũkpō sī ku, ã adri sū ĩmĩ èsì ní lēé rĩ tĩni, Múngú lē ĩmi 'okí 'dĩni. 'Bo lē ĩmi 'bākí èsì ãmbúgú mūfēngā drīgē ku, lē ĩmi 'bākí úvá èzì rĩ ngazú. ³ 'Bá ĩmi ní ríi ũtēé rĩ pi, lē ĩmi 'bākí tā ènjīnījī kọpi drīgē ku, lē ĩmi adrikí kọpi ãsámuvú gé ũ'bītā rú. ⁴ Kúrísítō adriipi 'bá kábīlō úcé'bá rĩ pi drīgē rĩ kádō 'i 'daá, ĩmi ímú kūlā dīngará adriipi pōwūpōwū depi ku rĩ vé rĩ úsú ĩmi drīgē.

⁵ ĩmi kērijanjĩ rĩ pi, lē ĩmi yíkí 'bá ambugu rĩ pi ē tì yiyi. ĩmi ãrêvú céré, lē ĩmi adrikí ĩmi ãsámuvú gé sī èsì be mādā, ã'diātāsīyā
“Múngú gā 'bá ĩ íngú'bá íngúngū rĩ pi sī,
'bo ĩri èsì múké 'bā 'bá tā be mādā rĩ pi ní.”

⁶ Lē ĩmi adrikí tā be mādā Múngú adriipi ũkpō be rĩ èndrētĩ gé, ĩri ímú sē ĩ ĩmi ĩnjīnī lókí ĩri ní íngá ĩpēé rĩ gé. ⁷ Tā ĩmi ní ríi ĩmi ũsūzú drāzú ãní 'dĩri, lē ĩmi kukí céré kuú Múngú drīgē, ã'diātāsīyā Múngú rí ĩmi tā mba rá.

⁸ ĩmi adrikí úmĩ be, āzini ĩmi adrikí mĩ be kowu, ã'diātāsīyā ĩmivé ãrĩ'bá ãdróko

* **4:16** 4:16 Kūrīsītīyānī: 'Bá 'dĩ'bée è'yíkí rá 'yozú kīnī, Yēsū rí Kúrísítō, pa ĩ nĩ. Zíkí kọpi Kūrīsītīyānī, ã'diātāsīyā kọpi rí Yēsū Kúrísítō ã pámvú ũbī. **4:18** 4:18 Nāpí 11:31 **5:5** 5:5 Nāpí 3:34

ri əcí ãngũ mbã sũ kẹmĩrọ riípi lípi lěepi 'bá ndãápi nyaápi rĩ tịni. ⁹ Īmi tukí pá tịtị ĩmivé ẹ'yịngára agá, ĩmi sẹkí ãdróko ã ù'bã ĩmĩ mị ku. ã'diãtãsiyã ĩmi nĩkí rá ĩmi ọgũpị Yẹsũ ri ẹ'yị'bá gí vũ drịgé nọgọ rĩ pi nyo ri ĩzãngã nya sũ ĩmi ní rií nyaá 'dĩri tịni.

¹⁰ 'Bo ĩmi kádõ ĩzãngã rĩ nyaá lókĩnã be mādã, vùdrị ni gé, Múngú ẹsị be múké ĩmi zịpi ímùpi ñngára 'dáni'dáni rĩ ãlěepi Kúrísító agá rĩ, ĩri sẹ ĩmi gõ adri múké rá, ĩri ĩmi ní ùkpõ sẹ rá, ĩri sẹ ĩmi pá tu tịtị ĩmivé ẹ'yịngára agá. ¹¹ Ùkpõ Múngú vé rĩ ã adri mụzú nyonyo. ãmĩnã.

Pétêró vé átángá ùdũ

¹² Kọkọbị má ní sũ ẹlịnã nōri, Sílã má ní ẹsị 'bãá drị ni gé ẹdrịpi rú Yẹsũ Kúrísító agá rĩ ko mã ĩzã sịngára ni gé nĩ. Tã má ní kọkọbị rĩ sızú rĩ, á lẹ ĩmĩ ẹsị ímbá, ãzini á lẹ lúú ĩmi ní 'yozú kınĩ, ádarú Múngú vé ẹsị múké. Lẹ ĩmi tukí pá tịtị ẹsị múké Múngú vé rĩ agá. ¹³ Ngúlúmũ Yẹsũ ri ẹ'yị'bée gí Bãbělónã gá Múngú ní ùpěe sũ ĩri ní ĩmi ùpěe rĩ tịni rĩ pi sẹkí ĩmi ní mōdó, ãzini mã mvọpị Mārakõ sẹ kpá ĩmi ní mōdó. ¹⁴ Īmi adri'bá Kúrísító agá rĩ pi, ĩmi u'dekí ĩmi ẹzị bẹdrị sĩ, lęngára be céré, Múngú ã 'bã tãkiri ĩmi drịgé.

Kòkòbì ìrì ní Pétëró ní sǐ rǐ Tā búkũ rǐ vé rǐ ã ũlũngára

Pétëró sǐ kòkòbì 'dìri sêé Kùrísítìyánì urukọ ní, lókí ìri ní nǐzú ámázú 'yozú kǐnǐ, 'bá urukọ lèkí 'i 'dìj'dì rǐ gé. Lè lùú Kùrísítìyánì rǐ pi ní 'yozú kǐnǐ, lè adringára kòpívè rǐ ã sè àyìkò Múngú ní. Kòkòbì 'dìri agá, sǐ kǐnǐ, tā nǐngára Múngú ní sêé kòpi ní, àzini Yèsù Kùrísítò ní sêé kòpi ní, àzini kòpi ní ìsú 'bá urukọ'bée vúgá rǐ, lè kòpi ã kukí ku. 'Yo kòpi ní kǐnǐ, lè kòpi ã adrikí mì be kọwù 'bá ìmù 'bá àngũ ìmbá 'bá ùnjò sǐ 'bá kǎnísà vé rǐ pi àsámvú gé rǐ pi vé tā sǐ. 'Bá àngũ ìmbá 'bá ùnjò sǐ rǐ pi, kòpi ri 'bá rǐ pi ìmbá tā ùnjí sǐ, àzini kòpi ri 'yo, Kùrísítò ìgò ku. 'Bo Pétëró 'yo kǐnǐ, Kùrísítò ri ìgò rá, Múngú ri ngá 'í ní gbií lókí nòri vé rǐ pi ú 'dì rá. Ìri gò ngá ú 'dí gbi ùkù rǐ ã vùrà gá, kòpi adri ùnjìkǎnyà àkò.

1 Ma Sǐmónà Pétëró 'i, àtí'bágú, àzini Yèsù Kùrísítò vé 'bá áyúáyù ní.

Á sǐ kòkòbì 'dìri sêé 'bá Yèsù ri è'yì 'bá gí sù 'bá ní è'yì rǐ tǐnǐ rǐ pi ní. È'yìngára 'dìri tā be àmbúgú, sèkí ìmi ní tā pìrì Yèsù Kùrísítò 'bávè Múngú 'bà Paápi rǐ vé tā sǐ.

2 Èsì múké, àzini tǎkírì Múngú vé rǐ ã ga ìmì èsì agá tré tré. Lè ìmi 'bǎkí èsì rizú tā Múngú vé rǐ ùnjú, àzini Úpí Yèsù vé rǐ ùnjú muzú dǐjì dǐjì.

Adringára Múngú agá rǐ

3 Múngú vé ùkpò sǐ, sè 'bá ní ngá àrèvú cérè 'bá ní tā 'ozú àní múké àyìkò sèepi ìri ní rǐ pi gí. Sè 'bá ní ngá 'dǐ'bée, 'bá ní ìri nǐjì gí rǐ sǐ. Múngú zì 'bà, 'bà ìmúkí rí ívé dǐngára pòwùpòwù rǐ àlèé, àzini ívé adringára múké 'dìri àlèé 'í be trù.

4 Múngú èzì 'bá ní tā àmbúgú, 'bà ìkókí rí ívé adringára múké rǐ àní, àzini 'bà kukí rí èsì 'bá ní ríi 'bàá tā ùnjí 'ozú rǐ rá, àzini 'bà kukí rí èsì àmbúgú 'bá ní ríi 'bàá ngá drǐgé nyòkù drǐgé nògò rǐ àní.

5 Lè ìmi rúkí ìmivè è'yìngára rǐ tǐtì. È'yìngára rǐ ã vùdrǐ gé, lè ìmi 'okí tā múké, tā múké rǐ ã vùdrǐ gé, lè ìmi adrikí tā nǐngára be, 6 tā nǐngára rǐ ã vùdrǐ gé, lè ìmi ùtèkí ìmi ùtètè tā ùnjí sǐ, ùtèngára rǐ ã vùdrǐ gé, tā ènjìenjì agá, lè ìmi ùmbékí èsì, èsì ùmbéngára rǐ ã vùdrǐ gé, lè ìmi 'okí tā Múngú ní àyìkò sèepi ní, 7 tā 'ongára Múngú ní àyìkò sèepi rǐ ã vùdrǐ gé, ìmi èdrípìjì rú, lè ìmi lèkí ìmi lèlè ìmi àsámvú gé sǐ, lèngára rǐ ã vùdrǐ gé, lè ìmi lèkí 'bá rǐ pi àrèvú cérè. 8 Ìmi 'dukí dō tā 'dǐ'bée àrèvú ngaá cérè rá, ìri lù 'yozú kǐnǐ, èsì ìmi ní 'bàá 'bávè Úpí Yèsù Kùrísítò ri nǐzú rǐ, ù'a ní ri índré ìmì rù 'bá gá bá, pámvú ní ri índrèndrè. 9 'Bo 'bá tā 'dǐ'bée 'dujúpi ngaápi ku rǐ, índré sù 'bá mì be èsìjìpi gí, àngũ ndreepi ku rǐ tǐnǐ. 'Bá tā 'oópi 'dìni 'dìri, tā ì ní ìri trüzú ìrivè ùnjìkǎnyà agásì rǐ àvì èsì ní agásì gí.

10 Kùru má èdrípìjì má ómvújìjì, lè ìmi 'okí tā lùjúpi 'yozú kǐnǐ, ádarú Múngú ùpè ìmi ní, àzini zì ìmi ìmù adrii 'bá ívé ní. Ìmi 'dukí dō tā 'dǐ'bée ngaá sù 'dìri tǐnǐ, ìmi ícókí 'í dé ìmivè è'yìngára agásì ku. 11 'Bávè Úpí Yèsù Kùrísítò 'bà Paápi rǐ ìmù ìmi è'yì drǐ ìrì sǐ fi mǎlũngá adrizú àní 'dání'dání rǐ agá rá.

Tā Búkũ Múngú vé rǐ ní átá rǐ

12 Ìmi nǐkí dō tā rǐ gí, àzini ìmi tukí dō pá tā áda rǐ agá tǐtì drááàsìyà, á lè tā 'dǐ'bée endìjì ùlùú ìmi ní dǐjì dǐjì. 13 Má ní drǐ adrizú ídri rú rǐ gé, má ùsù ìri múké má ní tā 'dǐ'bée ùlüzú ìmi ní, tā ní ã àvì rí ìmì èsì agásì ku. 14 À'diàtāsìyà á nǐ rá 'bávè Úpí Yèsù Kùrísítò lù má ní uletere kǐnǐ, ma ìlókò drǎdrǎ. 15 Kùru á lè ù'bǐjì ùkpò sǐ tā 'dǐ'bée ìmbá ìmi ní, lókí má ní adrizú 'dǎáyo rǐ gé, ìmi 'bǎkí rí tā 'dǐ'bée áwí kuú ìmì èsì agá.

16 Ú'dógú'dógú 'bá ní ùlùú ìmi ní 'bávè Úpí Yèsù Kùrísítò vé ìgòngára ùkpò be rǐ ã tā sǐ 'dìri, adri 'yozú kǐnǐ, 'bá àzi ígá tā ní 'í drǐgé yà 'dìni kuyé, 'bà ri àmbügù Yèsù vé 'bá ní ndreé 'bà mì sǐ rá rǐ ã tā ùlù. 17 Ètèpì Múngú sè ìri ní àmbügù, àzini ìngú ìri rá. Múngú Ùkpò 'Dìpa kǐnǐ, "Mvǎ 'dìri mávè má ní lèlè rǐ, ma adri

ĩri sĩ ãyĩkô sĩ.” 18 'Bá yikí ú'dúkò rĩ íbĩ íkú 'bũ gélésĩla, ịsú 'bá Yésũ pi be trú ịrã uletere rĩ drĩgè 'dǎá.

19 Tǎ nẹbĩ rĩ pi ní ùlũú 'bá ní 'dĩ'bée tǎ áda. Kúru lě ĩmi 'bǎkí ẹsị rizú ú'dúkò kọpi ní ùlũú 'dĩ'bée yizú múké múké, ǎ adri rí sũ ĩmi ní lámǎ 'yũú dđi ịnị sĩ rĩ tịni. Lě ĩmi 'bǎkí tǎ ni adrii kuú ĩmĩ ẹsị agá, cĩngbá ụttú rĩ ní ịfũngára gá, ǎzini mǎrǎbǎ ụ'bútịná vé rĩ* ní dđizú ĩmĩ ẹsị agá. 20 'Bo lě ĩmi nịkí ámá múké 'yozú kínĩ, tǎ nẹbĩ rĩ pi ní ùlũú, ị ní sđĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá 'dĩ'bée, adri 'yozú kínĩ, 'bá ǎzi ígá 'í drĩgè yǎ 'dĩni kuyé. 21 ǎ'diǎtǎsĩyǎ tǎ nẹbĩ rĩ pi ní ùlũú rĩ, 'bá ǎzi ígá tǎ ni 'í drĩgè kuyé, 'bá Múngú ní ụpée nẹbĩ rú rĩ pi rikí Múngú vé ú'dúkò ùlũú ụkpò Ịndri Uletere rĩ vé rĩ sđĩ.

2

'Bá tǎ ịmbá'ba ùnjò sđĩ rĩ pi

1 Ọtú nẹbĩ ùnjó rú ni pi anigé Ịsẹrélẹ rĩ pi ǎsámví gé. 'Bá rĩ'ba tǎ ịmbá'ba ùnjò sđĩ ni pi kpá ímú ị ịnjé ịfĩ ĩmi ǎsámví gé, tǎ kọpi ní ímú ịmbá rĩ, ịri 'bá izaza, kọpi Ụpí ị paapi tǎ ùnjí agásĩ rĩ gǎ sđĩ, kọpi drǎ ịjị ị drĩgè ụgōgōlẹ rú. 2 'Bá tré pi ímú kọpivé ịmbángára ùnjí, ǎzini tǎ kọpi ní rií 'oó drĩnjá sẹepi rĩ 'dụ nga áyu, ịri sẹ 'bá rĩ pi tǎ áda Múngú vé rĩ idede. 3 Kọpivé ẹsị 'bǎá ǎmbúgu ngá drĩgè rĩ sđĩ, ịri sẹ kọpi ĩmi úbé ú'dúkò múké sđĩ lẹzú ĩmivé mǔfēngǎ u'duzú ĩmi drĩgè sđĩ rá. 'Bá 'dĩni 'dĩ'bée, Múngú ị tǎ kọpi drĩgè ịnógósị gí, kọpivé drǎngára 'dụ sǎ ku.

4 Mǎlǎyíkǎ ùnjikǎnyǎ 'o'ba rĩ pi, Múngú ku kọpi kána kuyé, úmbé kọpi ú'bé ịzǎngǎ nyaá 'bú 'a be nịpi cịcị rĩ agá, cĩngbá lókí ị ní ímúzá tǎ ịzú kọpi drĩgè rĩ gé. 5 Lókí Núwǎ* vé rĩ gé, 'bá ùnjikǎnyǎ 'o'ba rĩ pi, Múngú ẹ ẹsị ịcá kọpi ní ụká ụká, Múngú sẹ yđi tđi kọpi ịmũlũú, kọpi ụdrǎkí céré. Múngú pa Núwǎ tǎ pịri rĩ ùlũúpi rĩ ịvé 'bá ẹzĩrĩ rĩ pi be drǎ agásĩ rá. 6 'Bá ùnjikǎnyǎ 'o'ba kųrų Sōdómō vé rĩ

agá, ǎzini Gōmórǎ vé rĩ agá rĩ pi, Múngú zǎ kọpi veé ǎcĩ sđĩ, kọpi cikí kuú úfúrágú rú. Múngú 'o tǎ 'dĩri 'dĩni, 'bá 'i nđi'ba ku rĩ pi ǎ nđikí rí ámá 'yozú kínĩ, 'i kpá ímú kọpi zǎ ve ǎcĩ sđĩ sđĩ 'dĩri tịni. 7 Múngú ịpá Lótō rĩ ǎcĩ agásĩ ịri ní tǎ 'oó pịri rĩ sđĩ. Ụnjikǎnyǎ 'bá Sōdómō gá rĩ pi ní 'oó drĩnjá sẹepi 'dĩri, sẹ Lótō ní ǎyĩkō ǎlunǎni kuyé. 8 Lótō rĩ 'bá tǎ 'oópi pịri ni, rĩ adrii 'bá rĩ'ba ùnjikǎnyǎ 'o'ba 'dĩ'bée ǎsámví gé, ú'dú ǎlu ǎlu, ịri rĩ ùnjikǎnyǎ kọpi ní rií 'oó rĩ ndre, ǎzini átángá ùnjí ùnjí kọpi ní rií átá rĩ pi yđi 'í bđi gé, tǎ 'dĩ'bée sẹ ịri ní ǎyĩkō ǎlunǎni kuyé. 9 Tǎ rĩ dō 'dĩri tịni, Ụpí Múngú rĩ 'bá tǎ 'o'ba pịri rĩ pi pa tǎ kọpi ịsú'ba rĩ pi agásĩ rá, 'bo ịri tǎ ụkpó ụkpó ni 'bǎ 'bá ùnjikǎnyǎ 'o'ba rĩ pi drĩgè, cĩngbá cazú lókí ị ní ímúzá tǎ ịzú kọpi drĩgè rĩ gé. 10 'Bá rĩ'ba ẹbĩri rú'ba nōri vé rĩ ǎ tǎ 'dụ'ba nga'ba, ùnjikǎnyǎ 'o'ba, ụkpó Múngú vé rĩ gǎ'ba sđĩ rĩ pi, Múngú rĩ ímú kọpi ịrĩnǎ rá.

'Bá 'dĩni 'dĩ'bée rĩ tǎ rĩ 'o múzú drĩ ụkpó sđĩ, kọpi ǎfú rú, ǎzini ịlẹkẹlẹná rú, kọpi rĩ mǎlǎyíkǎ 'bũ gé rĩ pi u'da ụrđi ǎkó. 11 Mǎlǎyíkǎ rĩ pi vé ụkpó ǎ ndě dō 'bá ǎngũ ịmbá'ba ùnjò sđĩ 'dĩ'bée vé rĩ rá drǎǎsđiyǎ, kọpi tōkí 'bá ùnjó rú 'dĩ'bée kuyé, ǎzini u'dakí kọpi Ụpí Múngú ẹndrẹti gé kuyé. 12 'Bá ǎngũ ịmbá ùnjò sđĩ 'dĩ'bée, kọpi rĩ tǎ kọpi ní nđi kuyé rĩ pi ide, kọpi rĩ tǎ ị ní lẹé rĩ 'dụ nga ẹnđǎkō sđĩ. Kọpivé úmđi sđĩ ǎnyǎpá rĩ pi vé rĩ tịni, ị ímú kọpi ú'dđi ụdrǎ sđĩ ị ní ǎnyǎpá rĩ pi ú'dđi ụdrǎá rĩ tịni.

13 'Bá 'dĩni 'dĩ'bée rĩ ùnjikǎnyǎ rú'ba nōri ní ǎyĩkō sẹepi ni 'o andrekelemgbe ụttúnǎ sđĩ, kọpi rĩ tǎ ùnjí ùnjí aga'bée rá ni pi 'o múzú, vǔrǎ 'bá rĩ pi ní ị ímúzá ngá nyazú rĩ gé, kọpi rĩ ùnjikǎnyǎ drĩnjá sẹepi ni 'o 'bá rĩ pi ǎsámví gé. Tǎ kọpi ní 'oó ùnjí 'dĩ'bée sđĩ, Múngú rĩ ímú kọpi 'o ǎnđi ùnjí. 14 Tǎ kọpivé rií 'oó múzú rĩ, rizú ọwđi 'bǎzú múzú bǎdǎrú, kọpi kukí ùnjikǎnyǎ 'ongára ku. Kọpi 'bá úmđi ǎkó rĩ pi ẹ mđi ụ'bǎ 'de tǎ ùnjí agá mbẹlẹná,

1:17 1:17 Mǎtáyō 17:5; Mǎrǎkō 9:7; Lúkǎ 9:35 * 1:19 1:19 Mǎrǎbǎ ụ'bútịná vé rĩ: Mǎrǎbǎ ụ'bútịná vé rĩ Yésũ 'i. * 2:5 2:5 Núwǎ: Núwǎ adri sǎ 'bá rĩ pi ní ùnjikǎnyǎ 'ozú ùnjí 'dǎri gé rá, kúru Múngú ní ịri zizú ǎ ụdé kúlumgba, yđi rĩ kǎdō ímú tđi, ǎ pa rĩ Ịrívé 'bá rĩ pi Ịrívé ǎnyǎpá rĩ pi ǎ ụrųkọ pi be. 'í lǎ Ịdóngára 5-9.

kòpì 'bàkí ẹ̀sì àmbúgú ngá drìgẹ̀. 'Bá 'dínì 'dì'bée, trikí kòpì gí. ¹⁵ Kòpì kukí tã pìrì rĩ ã 'ongará àní, kòpì gòkí ríí tã gòròṅṅò rú ní 'oó muṣú, sù Bálámù Bèórà mvòpì ní lèé mǔfèngà ndáá ịsù lẹ̀tì ùnjí sĩ rĩ tịnì. ¹⁶ 'Bo nẹ̀bì Bálámù vé dǒngí átá ùnjìkànyà Bálámù ní 'oó rĩ ã tã drì ní gẹ̀. Dǒngí rĩ átá sù 'bá áda ní átá rĩ tịnì, sè Bálámù ku ívé tã ríí 'oó ẹ̀nìàkò vé 'dìrì rá.

¹⁷ 'Bá àngù ímbá'ba ùnjò sĩ 'dì'bée adrikí sù kídí njuṣpì gí rĩ tịnì, àzini kòpì adrikí sù ịrìbìtì yìgò vé ùlì ní vù 'dìsĩ rá rĩ tịnì. Múngú údé kòpì ní vùrā ịzàngā nyazú ambamba ni kú ịnógòsì gí, ịrì ri kòpì tē. ¹⁸ Kòpì àfú rú, kòpì ri átángá 'bá ịzā koópi ku ni pi átá, kòpì ri tã rù'ba nòri vé rĩ pi 'o 'bá rĩ pi àsámvú gé andrekelemgbe, kòpì ri tã 'dì'bée 'o 'dínì, 'bá ẹ̀sì újábée ú'dí rú ùnjìkànyà agásì rĩ pi úbézú, kòpì ã fikí rí tã ùnjí 'oó bèsĩnì.

¹⁹ Kòpì ri 'yo 'bá rĩ pi ní, 'bá rĩ pi ẹ̀yìkí dō tã ì ní ímbá rĩ rá, kòpì ímù drìwālā ịsù rá. 'Bo ịsúzá 'bá àngù ímbá'ba ùnjò sĩ 'dì'bée, kòpì túgèrì ri'ba ùnjìkànyà 'o'ba ni pi, ã'diātāsīyā 'bá rípi ùnjìkànyà 'oopi rĩ, ịrì túgèrì ùnjìkànyà rĩ drìgẹ̀. ²⁰ 'Bá àngù ímbá'ba ùnjò sĩ 'dì'bée ẹ̀yìkí kòdò 'bávè Úpí Yèsù Kúrísítò 'bá Paápi rĩ gí, kòpì ịfùkí ùnjìkànyà nyòòkú nòri vé rĩ agásì gí, 'bo ùnjìkànyà rĩ gò kpá kòpì ìmùlùú dīì, sè nóni kòpivé tã ríí 'oó rĩ gò ícá ùnjí drìdrì 'dàri ndèé. ²¹ 'Bá 'dì'bée ã nìkí té dō lẹ̀tì Múngú vé tã 'ozú pìrì rĩ kuyé, ịrì té adri múké, ịsúzá kòpì nìkí rá, 'bo kòpì gākí taimbì Múngú vé uletere ì ní ímbá rĩ 'duḡá ngagá sĩ. ²² Tã ì ní átá 'dì'bée tã áda, "Ùcógú ri úgbé, ịrì gò újá ívé úgbé mbe. Ịgá ri 'i ùjì múkényà rú, ịrì kpá gò fi 'i ùnjò ùtrètrè sĩ dīì."

3

Úpí Yèsù vé ịgòngará

¹ Ịmi mávé ùndì má ní lèlè rĩ pi, á sĩ ìmi ní kòkòbì rĩ sèé drìdrì ní rá, àzini má ní sĩ sèé ìmi ní 'dì. Kòkòbì má ní sĩ sèé ịrì 'dì'bée, á sĩ sèé ìmi ímbázú àní, ìmi kádò láá, tã ni ã àvì rí ìmì ẹ̀sì agásì ku.

² Á lè ìmi 'bàkí tã nẹ̀bì Múngú ri nì'ba rá rĩ pi ní ọtú átá 'dàri kú ìmì ẹ̀sì agá, àzini lè ìmi 'bàkí tã Úpí 'bá Paápi rĩ ní ẹ̀zìí ívé 'bá áyúáyù rĩ pi tì gẹ̀ rĩ kú ìmì ẹ̀sì agá.

³ Drìdrì ni, tã má ní lèé ìmi nìkí áamá múké rĩ, ịrì 'dì, ú'dú ùdù vé rĩ gẹ̀, 'bá urukò pi ímù tã áda ìmi ní ríí 'oó rĩ gugù, kòpì tã ùnjí ì ní lèé rĩ pi 'du nga áyu.

⁴ Kòpì 'yo, "Yèsù kìnì, 'i ímvi ịgò rá pírì, ímvi dí kuyé àsì? Í'dózú 'bá ẹ̀'bípì ní ùdrázú rĩ gẹ̀ 'dāá, àzini Múngú ní 'bù pi gbizú vù be rĩ gẹ̀ 'dāá, cìmgba àndrù sĩ, tã rĩ pi áwíkí adrii kuú ùkù rĩ tịnì." ⁵ 'Bá 'dì'bée nìkí áamá rá 'yozú kìnì, Múngú gbi 'bù pi vù be nì, ri átá tì sĩ, gbi nyòòkú rĩ yì sĩ, aco yì rĩ muṣú àndiándì, nyòòkú rĩ ní índrèzú, 'bo kòpì àvìkí tã 'dìrì sĩ àkà.

⁶ Múngú gò yì 'i ní nyòòkú rĩ gbizú àní 'dàri sèé tì, yì rĩ ú'dí 'bá rĩ pi, ngá ídri be rĩ pi be ùdrāá cére 'dìsĩ rá. ⁷ 'Bo Múngú átá ịnógòsì kìnì, 'bù 'bá ní ndreé àndrù nòri, àzini vù 'bá ní adrii drì ní gẹ̀ nòri, 'i ímù kòpì zā ve àcí sĩ, kòpì tē ku 'dínì, cìmgba lókí 'i ní ímùzú tã lizú 'bá rĩ pi drìgẹ̀ rĩ gẹ̀, 'bá 'i nì'ba ku rĩ pi, 'i ímù kòpì zā ve àcí sĩ.

⁸ Ịmi mávé ùndì má ní lèlè rĩ pi, lè ìmi 'bàkí ìmi drìgẹ̀ 'yozú kìnì, ú'dú àlu índrè Úpí Múngú vúgá 'dāá ílì élfù àlu tịnì, ú'dú élfù àlu índrè ú'dú àlu tịnì. ⁹ Tã Úpí ní ẹ̀zìí 'yoó kìnì, 'i ịgò rá rĩ, 'bá urukò'bée ùsùkí kìnì, ícò ịgò mbèlèjá ku. 'Bo adri 'dínì kuyé, Úpí ri tã rĩ 'o muṣú mādā ìmi tã sĩ, ã'diātāsīyā Úpí lè 'bá àlu àlu ã ku ùnjìkànyà 'ongará àní, ã drā rí ku.

¹⁰ Ú'dú Úpí ní ímvi zú rĩ, 'bá àzi ícò nñì ku, ịrì ícá àngù ịsù dū, sù ùgù'ba ní ímù ngá ùgùú rĩ tịnì. Àngù rĩ ímù lĩ 'bù gé 'dāá kùbì be mgbìrì, 'bù rĩ kúru áfì 'dìsĩ rá, ì ngá 'bù gé 'dāá rĩ pi zā ve àcí sĩ mgbìlìmgbìlì, ì kpá vù rĩ zā ve ngá 'a ní gẹ̀ rĩ pi be mgbìlìmgbìlì. ¹¹ Ngá vù drìgẹ̀ nògò rĩ pi, ì dō ímù zā ve àcí sĩ 'dìrì tịnì, ngá múké rĩ, lè ìmi ngakí ẹ̀zì Múngú ní, àzini ìmi ịnjìkí Múngú ri. ¹² Lè ìmi 'bàkí mị rizú ú'dú Múngú ní ímùzú tã lizú 'bá rĩ pi drìgẹ̀ 'dàri ùtèzú. Lè ìmi ùsùkí 'yozú

kíní, ú'dú 'dãri vé ícángará vűvű yã 'dini ku, ïri ícá ú'díkírĩṅá nōgó. Ụ'dú 'dãri gé, 'bá 'bű gé 'dãá rĩ pi, ngá 'bű gé 'dãá rĩ pi be, ãzini 'bá vű drĩgé nōgó rĩ pi, ngá vű drĩgé nōgó rĩ pi be, ï kọpi zã ve ãcí sĩ mgbĩlĩmgbĩlĩ. ¹³ 'Bo 'bã ri ẹsĩ 'bã 'bű ú'dí, ãzini vű ú'dí Múngú ní ẹziṅ 'bá ní 'dãri ùtẹzú, vürã rĩ údékí ángírí 'bá tã 'o'bá pịrị rĩ pi ní.

¹⁴ Ìmi mávé ùndĩ má ní lẹélẹ rĩ pi, ïmi ní rizú ẹsĩ 'bãzú tã 'dĩri ùtẹzú rĩ gé, lẹ Úpí Yẹsũ ẹ ịsụ ïmi uletere, ùnjĩkãnyã ãkó, tã be kírí Múngú ẹndrẹti gé. ¹⁵ Lẹ ïmi 'bãkí ïmi drĩgé 'yozú kíní, tã Úpí ní ẹsĩ 'bãzú mädã ícázú mbělẹṅá kuyé rĩ, ku 'bá rĩ pi ní sã, 'bá rĩ pi ã újákí rí ẹsĩ ãní. Tã 'dĩri sũ nyo Múngú ní ùmĩ sẹé 'bá ógúpị Páũlũ 'bá ní lẹélẹ rĩ ní, ïri ní tã rĩ sũ sẹé ïmi ní rĩ tịni. ¹⁶ Kọkọbị Páũlũ vé ïri ní sũ 'dĩ'bée agásĩ, átá tã 'dĩ'bée céré rá, 'bo tã ïri ní sũ 'dĩ'bée urukọ mbamba, ífífí ni ícókí nĩ bã ku. 'Bá urukọ tã nĩ 'bá ku rĩ pi újákí ïrivé kọkọbị sũ 'dĩri ùlũú ù'dũ be túngú, sũ kọpi ní tã Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ újã ùlũú ù'dũ be túngú rĩ tịni.

¹⁷ Ìmi mávé ùndĩ má ní lẹélẹ rĩ pi, sũ ïmi ní tã 'dĩ'bée nĩ rá rĩ tịni, lẹ ïmi adrikí mị be kowu, 'bá ri 'bã ùnjĩkãnyã 'o'bá rĩ pi ã úbékí rí ïmi fí ùnjĩkãnyã 'oó ku. ¹⁸ Ẹsĩ múké, ãzini tã nĩngará íngápi 'bávẹ Úpí Yẹsũ Kúrísítõ 'bã Paápi rĩ vúgá rĩ, ã sẹ ïmi tukí pá ùkpó ùkpó. Lẹ ẹ íngúkí Yẹsũ ri mụzú nyonyo! ãmĩnã.

Kòkòbì àlu ni
Yūwání
ní sū rī
Tā búkū rī vé rī ã
ūlūngará

Yūwání Yésù vé 'bá áyúáyū rī sī kòkòbì 'dīri 'bá ɔrúkò adri 'bá Kūrīsītīyání rú rī pi ní, lē kòpi sū anji ívé ni tìjì. Kīnī, lē kòpivé àsámvú Múngú be rī, àzini Kúrísítò be rī ã adri múké. 'Yo kòpi ní 'bá àngū ímbá 'bá kánísá agá ùnjò sī rī pi vé tā. Yūwání kīnī, ọtù í ríkí adrií Yésù be trù, 'í nī rá, Yésù rī 'bá áda, ìri Mvá Múngú vé ni. Kīnī, kòpi 'bákí dō ẹsì Yésù drìgè rá, kòpi ídri 'dání 'dání rī ísù rá. Kīnī, kòpi Kūrīsītīyání rú, lē kòpi ã lēkí Múngú rī lēlē, àzini kòpi ã lēkí í lēlē í àsámvú gé sī.

'Bá ídri sēepi rī

1 Í 'dóngará gá 'dāá, Ọ 'dúkò ídri sēepi rī, ìri anigé, 'bá yìkí ìrivé ọ 'dúkò rá, 'bá ndrekí ìri 'bá mị sī rá, 'bá úlókí rù 'bá ni 'bá drì sī rá, 'bá ní ríí tá ni ūlūú ìmi ní 'dī. 2 'Bá ídri sēepi rī 'da 'i 'bá ní rá! 'Bá ndrekí ìri 'bá mị sī rá. 'Bá nóni rī ídri 'dání 'dání ọtù adriípi Ẹtẹpi Múngú be trù í ní 'daá 'bá ní rī vé tá ūlū ìmi ní. 3 'Bá rī ìmi ní tá 'bá ní ndree 'bá mị sī, àzini 'bá ní yì 'bá bì sī rī ūlū, 'bá úmúkí rī 'bá adrií ìmi be trù, àzini 'bá úmúkí rī 'bá adrií Ẹtẹpi be trù, àzini Mvọpi Yésù Kúrísítò be trù. 4 'Bá sīkí tá 'dī 'bée sēe ìmi ní, 'bá úmúkí rī 'bá adrií ìmi be trù, 'bá adrikí rī ìmi be àyìkò sī.

Múngú rī dī sū ỳtúná tìjì

5 Ọ 'dúkò 'dīri 'bá yìkí íngázú Yésù vúgá, 'bá ní ríí ūlūú ìmi ní 'dī kīnī, Múngú rī dī àngū ímgbērè sū ỳtúná tìjì, tá àzi índrèpi sū íníná tìjì rù 'bá ní gé 'dāáyo. 6 'Bá 'yokí dō kīnī, 'bá ícíkí 'bá àsámvú Múngú be rī ícá ngá àlu gí, 'bo 'bá áwíkí dō adrií íníná agá ríí ùnjìkányá 'oó, 'dīri lū 'yozú kīnī, 'bá ùnjó rú, tá 'bá ní 'oó rī adri tá áda ku. 7 'Bo 'bá dō rī adri ỳtúná agá, sū Múngú ní dīí ỳtúná rú rī tìjì, 'bá 'bá úmú adri 'bá Múngú vé rī pi be trù. Múngú Mvọpi Yésù

vé àrì, ìri 'bávè ùnjìkányá ỳjì 'bá rù 'bá gá sī céré.

8 'Bá 'yokí dō kīnī, 'bá ùnjìkányá àkò, 'bá rī 'bá mị ū 'bá, tá áda 'bá ẹsì agá 'dāáyo. 9 'Bá ūlúkí dō 'bávè ùnjìkányá Múngú ẹndrẹti gé rá, Múngú rī ẹsì 'bá tá pìrì 'ozú, ìri 'bá trū 'bávè ùnjìkányá agásì rá, àzini ìri 'bávè ùnjìkányá ỳjì rá. 10 'Bá 'yokí dō kīnī, 'bá ùnjìkányá àkò, 'dīri lū 'yozú kīnī, 'bá rī 'yo, Múngú rī ùnjó rú, ìrivé ọ 'dúkò múké 'dīri 'bá ẹsì agá 'dāáyo.

2

1 Má anji rī, á sī kòkòbì 'dīri sēe ìmi ní, ìmi 'okí rí ùnjìkányá ku. 'Bo 'bá rī 'o dō ùnjìkányá, 'bá àzi pá tuúpi 'bávè tá tì gé átápi Ẹtẹpi be ni anigé, 'bá rī Yésù Kúrísítò adriípi pìrì rī 'i. 2 Yésù Kúrísítò adi 'i sēe drāá 'bávè ùnjìkányá ỳjìzú 'bá rù 'bá gá sī, ỳjì 'yẹná 'bávè ùnjìkányá ọ 'dúkùlẹ ku, ìri 'bá vū drìgè rī pi vé ùnjìkányá ỳjì céré.

3 'Bá 'dúkí dō tǎimbì Múngú vé rī ngaá rá, 'bá ícò nī áamá 'yozú kīnī, ádarú 'bá nīkí Múngú rī rá. 4 'Bá rī 'yo dō kīnī, 'í nī Múngú rī rá, 'bo 'dù dō tǎimbì Múngú ní ẹzì rī ngaá kuyé, 'bá 'dīri ùnjó rú, nī tá áda Múngú ní ẹzì rī kuyé. 5 'Bo 'bá 'dúkí dō tá Múngú ní ẹzì rī ngaá rá, tá 'dīri lū 'yozú kīnī, ádarú 'bákí lēngará Múngú vé rī adrií 'bá ẹsì agá gí. Kúru 'bá ícò nī áamá 'yozú kīnī, 'bávè àsámvú Múngú be rī ícá múké gí. 6 'Bá rī 'yo dō kīnī, 'i 'bá Múngú vé ni, lē ã 'o tá rī, sū Yésù ní 'oó rī tìjì.

Tǎimbì ọ 'dí rī

7 Ìmi mávé ùndí má ní lēlē rī pi, tá má ní sī sēe ìmi ní 'dīri adri tǎimbì ọ 'dí ní kuyé, ìri tǎimbì ỳkù í ní ọtù sēe ìmi ní, ìmi ní Yésù rī ẹ 'yìzú rī gé 'dāri. Tǎimbì í ní 'yoó kīnī, lē ã lēkí 'bá lēlē 'dīri, ìri tǎimbì ìmi ní ọtù yì drìdrì 'dāri. 8 'Bo tá má ní sī sēe ìmi ní rī, ìri ádarú tǎimbì ọ 'dí ní, Yésù vé tá 'oó rī lū 'yozú kīnī, lē kpá ã ndrekí tá áda tǎimbì rī vé rī ìmì rù 'bá gá, ã 'diātāsīyá tá 'oó íníná agá rī ã vúgú de 'i gí, ỳtúná rī nóni rī ka nī.

9 'Bá rī 'yo dō kīnī, 'i ỳtúná agá, 'bo 'bá dō ẹsì ùnjì ọgúpì ní, áwí 'dīri adrií kuú

íníńá agá. ¹⁰ 'Bá 'í édrípì ri lēépi lēlē rī, ìri 'bá adriípi ùtúná agá ní, ngá āzi ìri ésí agá sēépi ìri ní tā ūńjì 'ozú ní 'dāáyo. ¹¹ 'Bo 'bá ésí ūńjì 'bāápi 'í édrípì ní rī, ìri drī kú íníná agá ūgōgō, ìri ri ẹ̀cì tu íníná agá, nì kuyé 'i dō ri mu ngōlé, ā'diātāsīyā íníná ọ̀zū mị ni gí.

¹² Ìmi mávé anji má ní lēélē rī pi, á sī tā 'dīri sēé ìmi ní, ā'diātāsīyā Múńgú trū ìmi ūńjìkānyā agásī gí Yésū ā rú sī.

¹³ Ìmi má ẹ̀tépì, á sī tā 'dīri sēé ìmi ní, ā'diātāsīyā ìmi nīkí Kúrísítō adriípi 'dóngárá gá 'dālé anigé rī gí.

Ìmi kẹ̀riánjì rī pi, á sī tā 'dīri sēé ìmi ní, ā'diātāsīyā ìmi ndēkí ādróko ri gí.

Ìmi mávé anji má ní lēélē rī pi, á sī tā 'dīri sēé ìmi ní, ā'diātāsīyā ìmi nīkí 'bá Ẹ̀tépì Múńgú ri gí.

¹⁴ Ìmi anji Múńgú vé rī pi, á sī tā 'dīri sēé ìmi ní, ā'diātāsīyā ìmi nīkí 'bá Ẹ̀tépì Múńgú ri gí.

Ìmi má ẹ̀tépì, á sī tā 'dīri sēé ìmi ní, ā'diātāsīyā ìmi nīkí Kúrísítō adriípi 'dóngárá gá 'dālé anigé rī gí.

Ìmi kẹ̀riánjì rī pi, á sī tā 'dīri sēé ìmi ní, ā'diātāsīyā ù'dúkọ́ Múńgú vé fiípi ìmí ésí agá rī sē ìmi tukí pá ũkpó ũkpó ìmivé ẹ̀yīngárá agá, sē ìmi ndēkí ādróko ri gí.

Ā 'bākí ésí tā nyọ̀ókú nōri vé rī drīgé ku

¹⁵ Lē ìmi 'bākí ésí tā nyọ̀ókú nōri vé rī drīgé ku, dōku lē ìmi fíkí ūńjìkānyā nyọ̀ókú nōri vé rī 'oó ku. 'Bá rī 'bā dō ésí tā nyọ̀ókú nōri vé rī drīgé, ícọ́ ésí 'bāá 'bá Ẹ̀tépì ri lēzú ku. ¹⁶ Tā nyọ̀ókú nōri vé rī, ìri sē 'bá rī tā rù' 'bá nōri vé rī 'du nga áyu, sē ìri ésí 'bā àmbúgú ngá drīgé, ìri adri āfú rú. Tā 'dī'bée adrikí tā 'bá Ẹ̀tépì ní lēé ā 'okí rī kuyé, tā 'dī'bée tā nyọ̀ókú nōri vé ni. ¹⁷ Tā nyọ̀ókú nōri vé rī, āzini ésí 'bá rī pi ní ríi 'bāá ngá nyọ̀ókú nōri vé rī pi drīgé rī, ìri ímù de rá. 'Bo 'bá Múńgú vé tā 'dùpì ngaápi rī, ìri ídri 'dání'dání ri ísù rá.

Ari'ba Yésū Kúrísítō vé rī pi

¹⁸ Mā anji rī, ù'dú ùdú vé rī ícá gí. Ìmi yíkí ìmí bì sī rá kínì, āri'bágú Kúrísítō vé rī ri ímù 'dī'dī, nóni ari'ba Kúrísítō vé rī pi ícákí kárakará gí. Sē 'bá nīkí áamá āní 'yozú kínì, ù'dú ùdú vé rī ícá gí. ¹⁹ Ari'ba 'dī'bée, kọ̀pi fúkí 'bá āsámvú gé nōósì, kọ̀pi ẹ̀'yíkí Yésū ri sū 'bá ní ẹ̀'yī rī tìní kuyé. Kọ̀pi ẹ̀'yíkí té dō Yésū ri sū 'bá ní ẹ̀'yī rī tìní rá, kọ̀pi té áwí adri 'bá be trú. Kọ̀pivé fùngará 'bá āsámvú gé sī 'dīri lū 'yozú kínì, kọ̀pi ẹ̀'yíkí Yésū ri sū 'bá ní ẹ̀'yī rī tìní kuyé.

²⁰ 'Bo Yésū ri Uleteré, sē ívé Índrí Uleteré rī ású ìmi gí, sē nóni ìmi nīkí tā áda Múńgú vé rī gí. ²¹ Á sī ìmi ní kọ̀kọ̀bí 'dīri sēé 'yozú kínì ìmi nīkí tā áda rī kuyé yā 'dínì ku, ìmi nīkí tā áda rī rá, ā'diātāsīyā tā áda Múńgú ní 'daá rī agá, ūńjō 'dāáyo. ²² 'Bá ūńjō rú rī ā'di 'i? 'Bá ūńjō rú rī, ìri 'bá 'yoópi Yésū adri Kúrísítō ku rī 'i. 'Bá 'dínì 'dīri, ìri āri'bá Kúrísítō vé ni, 'bá 'dīri gá Ẹ̀tépì Múńgú rī sī, āzini gá Mvọ̀pì Yésū rī sī. ²³ 'Bá Mvọ̀pì Yésū ri gāápi sī rī, gá kpá Ẹ̀tépì Múńgú ri sī, 'bá Mvọ̀pì Yésū ri ā'yīpi rá rī, ā'yī kpá Ẹ̀tépì Múńgú ri rá.

²⁴ Kúru ù'dúkọ́ múké ì ní ímbá ìmi ní 'dóngárá gá 'dāá, ìmi ní yī ìmí bì sī 'dīri, lē ìmi 'bākí kuú ìmí ésí agá. Ìmi 'bākí dō tā ni ìmí ésí agá rá, ìmi áwí adri ìmi Ẹ̀tépì Múńgú agá, āzini Mvọ̀pì Yésū agá. ²⁵ 'Bá áwíkí dō adrii Múńgú agá, 'bá ícọ́ ídri 'dání'dání Kúrísítō ní ẹ̀zì rī ísù rá.

²⁶ Á sī tā 'dīri sēé ìmi ní, ìmi ā adrikí rí mị be kowu 'bá lē' 'bá ìmí mị ũ'bā' 'bá 'dī'bée vé tā sī. ²⁷ 'Bo nóni Kúrísítō sē Índrí Uleteré rī ású ìmi gí, ìri nóni ri adri ìmi agá, ìmi gōkí nóni ímbángará lēé dīi ku, Índrí Uleteré rī ìmi ímbá nī. Tā ìri ní ímbá rī adri ūńjō ku, ìri tā áda. Nóni lē Índrí Uleteré rī ā ású ìmi, lē ìmi áwíkí ìmi íkpāá adrii Kúrísítō ā rù' 'bá gá, sū Índrí Uleteré rī ní ìmi ímbá rī tìní.

Anji Múńgú vé rī pi

²⁸ Mā anji rī, lē ìmi áwíkí ìmi íkpāá adrii Kúrísítō ā rù' 'bá gá, Kúrísítō kādō ímvi ígōó, 'bá ícókí adrii ụ̀rī sī ku, āzini 'bá ícókí adrii drīńjá sī ku ìri ẹ̀ndrẹ̀tì gí.

29 Īmi nīkí rá 'yozú kínī, Kúrísítō ri tā be pīrī, ĩmi nīkí kpá rá 'yozú kínī, 'bá tā 'oópi pīrī rī, ĩri adri Mvá Múngú vé ni.

3

1 'Bá Ètèpī Múngú lē 'bâ ambamba, ĩ ní 'bâ zizú ānī Múngú vé anji 'dī. Ádarú 'bâ anji Múngú vé ni. Tā 'bâ nyōókú nōri drīgē rī pi ní 'bâ nīzú ámázú kuyé 'yozú kínī, 'bâ anji Múngú vé ni rī, kōpi nīkí Múngú ri kuyé. 2 Īmi mávē ũndī má ní lēlē rī pi, 'bâ nóni anji Múngú vé ni, Múngú ri dō úmvúlēsī ímú 'bâ újá adri íngóni yā, i'da drī 'bá ní tā ni kuyé. 'Bo 'bá nīkí rá 'yozú kínī, Kúrísítō kādō ímví ĩgōó, 'bâ ĩri ndre rá, 'bâ ímú adri sū ĩri tīnī. 3 'Bá èsī 'bāapi Kúrísítō drīgē rī, ĩri adri ule, fi ũnjīkānyā 'oó ku, sū Kúrísítō ní adrii ule ũnjīkānyā ākó rī tīnī.

4 'Bá ũnjīkānyā 'oópi rī, nō tājmbī Múngú vé rī gí. ũnjīkānyā ri, ĩri Múngú vé tājmbī nōngará. 5 Īmi nīkí rá 'yozú kínī, Yēsū ímú 'bávē ũnjīkānyā ũjī 'bâ rú' 'bá gá sī gí. Yēsū 'o ũnjīkānyā āluḡáni kuyé. 6 'Bá rī ĩkpā dō 'i kú rú' 'bá ni gé, ícó ũnjīkānyā 'oó dīī dīī ku. 'Bá rī dō ri ũnjīkānyā 'o muzú, 'bá 'dīri nī ĩri kuyé, áamá ĩri kuyé.

7 Mā anji rī, lē ĩmi sēkí 'bá āzi ā ũ'bā ĩmī mī ku. 'Bá tā 'oópi pīrī rī, Múngú èndrētī gé, ĩri 'bá pīrī, sū Kúrísítō ní adrii pīrī rī tīnī. 8 'Bá riipi ũnjīkānyā 'oópi rī, ĩri 'bá ādróko vé ni, ā'diātāsīyā ādróko í'dó ũnjīkānyā 'oó ĩ ní drī 'bū pi gbizú vū be kuyé rī gé 'dāá, 'bo Mvá Múngú vé rī ímú èzī ādróko vé rī izaá drī ni gé sī rá. 9 Anji Múngú vé rī pi ícókí ri ũnjīkānyā 'oó ku, ā'diātāsīyā úri Múngú vé rī adri kōpi èsī agá. Sē kōpi 'okí ũnjīkānyā ku, ā'diātāsīyā Múngú 'dū kōpi 'bāá anji ívé ni pi rú gí. 10 'Bā anji Múngú vé rī pi nī áamá rá, 'bâ kpá anji ādróko vé tā 'dū' 'bá nga' 'bá rī pi nī áamá rá, ā'diātāsīyā 'bá tā 'oópi pīrī ku, 'í ógúpī ri lēepi ku rī, adri mvá Múngú vé ni ku.

Lē 'bâ lēkí 'bâ lēlē

11 Ū'dúkó múké Múngú vé ĩmi ní yīī í'dóngará gá 'dāá rī lū kínī, lē 'bâ lēkí 'bâ

lēlē. 12 Lē 'bâ adrikí sū Káyīnā ándúrú riipi ādróko vé tā 'oópi èdrīpī ri 'dīpī drāápi rī tīnī ku. Káyīnā 'dī èdrīpī ri āsī? Káyīnā 'dī èdrīpī ri, èdrīpī ní tā 'oó Múngú èndrētī gé pīrī rī sī, 'bo tā Káyīnā ní 'oó rī Múngú èndrētī gé ũnjī. 13 Mā èdrīpīī má ómvúpīī, 'bâ nyōókú drīgē nōgó rī pi ndrekí dō ĩmi ũnjī, ĩmī èsī ā tī ānī ku. 14 'Bá lēkí dō 'bâ lēlē, ĩri lū 'yozú kínī, 'bâ ĩfūkí drā agásī gí, 'bâ ĩsúkí ídri 'dáni'dáni rī gí. 'Bá èdrīpī ri lēepi ku, āzini ómvúpī ri lēepi ku rī, ĩrivé índrī áwí drāá kuú ávū rú. 15 'Bá èsī ũnjī 'bāapi ógúpī Yēsū ri è'yīīpī gí rī ní rī, ĩri 'bá riipi āngū ú'dīpi ni. Īmi nīkí rá 'bâ āngū ú'dīpi rī, ĩsú ídri 'dáni'dáni rī ku.

16 Lēngará vé tā, ĩri 'dīni, Yēsū Kúrísítō adi 'i sēe drāá 'bâ tā sī. Lē 'bâ adrikí 'bâ sēe drāá 'bâ ógúpīī Yēsū ri è'yī' 'bá gí rī pi vé tā sī, sū Yēsū ní 'i adrii sēe drāá rī tīnī. 17 'Bá rī dō ngá be, ndre dō ógúpī ri ngá ākó, ko dō ógúpī ē ĩzā ngá sī ku, lēngará Múngú ní 'bá rī pi lēzú rī èsī ni agá 'dāáyo. 18 Mā anji rī, ā lēkí āngū tī sī kána ku, ádarú lē ĩmi lēkí ĩmi ógúpīī lēlē, ĩmi kokí kōpi ē ĩzā ngá sī koko. 19 'Bá lēkí dō 'bâ ógúpīī lēlē, 'bâ ícó nī áamá 'yozú kínī, 'bâ rī tā ádá 'o, ĩri sē 'bâ èsī ri adri āyīkō sī, 'bâ kādō rií Múngú vé tā ũsūū. 20 'Bâ èsī ā ri dō nōó ũnjīkānyā 'bá ní 'oó rī sī drāáāsīyā, Múngú ri āmbúgú, nī tā 'bâ èsī agá rī céré rá, tā āzi Múngú ní nīī kuyé ni āluḡáni 'dāáyo.

21 Īmi mávē ũndī má ní lēlē rī pi, 'bâ ámakí dō 'yozú kínī, 'bâ 'okí ũnjīkānyā kuyé, 'bâ adri Múngú èndrētī gé ũrī ākó. 22 'Bá zīkí dō ngá Múngú tī gé, ĩri sē 'bá ní rá, ā'diātāsīyā 'bâ ri tā ĩri ní èzīī 'bá ní rī 'dū nga rá, āzini tā 'bá ní 'oó rī, ĩri Múngú ní āyīkō sē. 23 Múngú èzī 'bá ní 'dīni kīnī, 'bâ è'yīkí 'í Mvópī Yēsū Kúrísítō ri, āzini 'bâ lēkí 'bâ lēlē 'bâ āsámvú gé sī, sū Yēsū ní èzīī rī tīnī. 24 'Bá tājmbī Múngú vé rī 'dū' 'bá nga' 'bá rá rī pi, kōpi úmúkí ĩ adrii Múngú be trú gí, Múngú ri adri kōpi be trú. Tā 'bá ní nīzú ámázú 'yozú kínī, Múngú ri adri 'bá be trú rī, ĩri ní Índrī Uletere rī ĩpēé 'bâ ású rī sī.

4

Lē ĩmi ámakí índrí rĩ pi ámámā

¹ ĩmi mávé ũndĩ má ní lēlé rĩ pi, lē ĩmi ẹ'yĩkí índrí rĩ pi vé tā mužú bādāru ku. Lē ĩmi ámakí índrí rĩ pi ámámā, índrí rĩ pi dō Múngú vé ni, dō kōpi índrí āzi túngú ni pi. Ā'diātāsīyā nēbĩ ũnjó rú rĩ pi kárakarā, kōpi ayikí mužú vū drĩgé sī, kōpi ri tā ũnjō vé ni pi ũlū mužú 'bá rĩ pi ní. ² Tā ĩmi ní ícózú Índrí Uleterē Múngú vé rĩ nĩzú ámázú rĩ, ĩri 'dĩni, nēbĩ 'yoópi kĩnĩ, tĩkí Yēsũ Kúrísítō ri ĩfũú 'bá áda rú rĩ, nēbĩ 'dĩri índrí Múngú vé rĩ rú' 'bá ni gé anigé. ³ 'Bo nēbĩ 'yoópi kĩnĩ, tĩkí Yēsũ ri 'bá áda rú kuyé rĩ, nēbĩ 'dĩri índrí Múngú vé rĩ rú' 'bá ni gé 'dāáyo, ĩri āri' 'bá Kúrísítō vé ni. ĩmi yĩkí rá 'yozú kĩnĩ, āri' 'bágú Kúrísítō vé rĩ ri ímú 'dĩ'dĩ, nóni ícá gí, ĩri vū drĩgé nōgónō.

⁴ Má anji rĩ, ĩmi anji Múngú vé ni, ĩmi ndēkí nēbĩ ũnjó rú 'dĩ'bée gí, ā'diātāsīyā Índrí ẹzĩ ngaápi ĩmĩ rú' 'bá gá rĩ, ũkpō ni aga índrí ẹzĩ ngaápi nyōókú drĩgé nōgó rĩ vé rĩ rá. ⁵ 'Bá ũnjó rú 'dĩ'bée, kōpi 'bá Múngú ri nĩ' 'bá kuyé ni pi, kōpi ri tā nyōókú nōri vé rĩ átá, 'bá Múngú ri nĩ' 'bá ku rĩ pi ri kōpivé tā 'du ẹzĩ ngazú. ⁶ 'Bá 'bá Múngú vé ni. Tā 'bá ní ícózú Índrí tā áda átápi rĩ nĩzú, āzini índrí ũnjó rú rĩ nĩzú ámázú rĩ, ĩri 'dĩni, 'bá Múngú ri nĩ' 'bá rá rĩ pi, kōpi 'bávé tā 'du ẹzĩ ngazú rá, 'bo 'bá Múngú ri nĩ' 'bá ku rĩ pi, ícókí 'bávé tā 'du ẹzĩ ngazú ku.

Lēngará Múngú vé rĩ

⁷ ĩmi mávé ũndĩ má ní lēlé rĩ pi, lē 'bá lēkí 'bá lēlé, ā'diātāsīyā lēngará íbĩ íngá Múngú vúgá. 'Bá lēkí dō 'bá lēlé, ĩri lū 'yozú kĩnĩ, 'bá anji Múngú vé ni, 'bá nĩkí Múngú ri rá. ⁸ 'Bá āngū lēepi ku rĩ nĩ Múngú ri kuyé, ā'diātāsīyā Múngú ri 'bá āngū lēepi lēlé ni. ⁹ Múngú i'da ívé lēngará 'bá ní létĩ be 'dĩni, ĩpē ívé Mvā ālukútanjá rĩ nyōókú drĩgé nōgó, 'bá ĩsúkí rí ídri 'dáni'dáni rĩ āní bēnĩ. ¹⁰ Lēngará agaápi rá rĩ, ĩri 'dĩni, Múngú lē 'bá lēlé, ĩpē ívé Mvā ímú drāá rōbōṅō rú 'bá trūzú 'bávé ũnjikānyā agásĩ, adri 'yozú kĩnĩ, 'bá lēkí Múngú ri nĩ 'dĩni kuyé. ¹¹ ĩmi mávé

ũndĩ má ní lēlé rĩ pi, sũ Múngú ní 'bá lēlé rĩ tĩni, lē 'bá lēkí 'bá lēlé. ¹² 'Bá āzi ndre Múngú ri āluṅáni kuyé. 'Bo 'bá lēkí dō 'bá lēlé, Múngú ri adri 'bá agá, ádarú lēngará Múngú ní 'bá lēzú rĩ, 'bá 'bā ku 'bá ẹsĩ agá.

¹³ Múngú sē 'bá ní ívé Índrí Uleterē rĩ gí, sēzú 'bá ní nĩzú ámázú āní, 'bá adri ĩri agá, ĩri adri 'bá agá. ¹⁴ Ẹtēpi ĩpē ívé Mvā ímú 'bá rĩ pi paá ívé ũnjikānyā agásĩ. 'Bá ndrekí Mvā rĩ 'bá mĩ sĩ rá, 'bá ní nóni rií ĩrivé tā ũlūú 'bá vū drĩgé rĩ pi ní 'dĩ. ¹⁵ 'Bá rĩ ẹ'yĩ dō kĩnĩ, Yēsũ ri Mvā Múngú vé ni, Múngú ri adri ĩri agá, ĩri kpá adri Múngú agá. ¹⁶ Ádarú 'bá nĩkí rá 'yozú kĩnĩ, Múngú lē 'bá lēlé. 'Bá ri ẹsĩ 'bá Múngú drĩgé, ĩri ní 'bá lēé agaá rá rĩ sĩ.

Múngú lē 'bá rĩ pi lēlé. 'Bá rĩ lē dō 'í ọgúpĩ ri lēlé, ĩri adri Múngú agá, Múngú ri adri ĩri agá. ¹⁷ Ádarú 'bá lēkí dō 'bá lēlé, sũ Kúrísítō ní āngū lēé vū drĩgé nōgó rĩ tĩni, 'bá ícókí adrií 'dĩ' Múngú ní ímúzú tā lizú 'bá rĩ pi drĩgé 'dāri sĩ ũrĩ sĩ ku. ¹⁸ 'Bá āngū lēepi lēlé rĩ, ícó adrií Múngú sĩ ũrĩ sĩ ku. 'Bá ní ũsũú 'yoó kĩnĩ, Múngú ri 'bá ĩrĩṅā rá rĩ sĩ, ĩri sē 'bá adri āní ũrĩ sĩ. 'Dĩri lū kĩnĩ, 'bá ũrĩ ní fií ẹsĩ ni agá rĩ, lēngará Múngú vé rĩ ẹsĩ ni agá 'dāáyo. ¹⁹ Múngú ní 'dó 'bá lēé drĩdrĩ rĩ sĩ, sē 'bá ri 'bá lēlé 'bá āsámuvú gé sĩ āní. ²⁰ 'Bá rĩ 'yo dō 'í lē Múngú ri rá, 'bo ĩri dō ri ẹsĩ ũnjĩ 'bá ẹdrípĩ ní, ĩri ũnjó rú. 'Bá 'í ẹdrípĩ 'í ní ndreé rá rĩ lēepi ku rĩ, ícó Múngú ĩ ní rú' 'bá ni ndreé ku 'dāri lēé ku. ²¹ Tāimbĩ Múngú ní ẹzĩ 'bá ní rĩ ĩri 'dĩni, lē 'bá lēkí 'i lēlé, āzini 'bá lēkí 'bá ọgúpĩ lēlé.

5

Lē 'bá ẹ'yĩkí Múngú Mvópĩ ri

¹ 'Bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá 'yo' 'bá kĩnĩ, Yēsũ ri Kúrísítō 'i rĩ pi, 'bá 'dĩ'bée anji Múngú vé ni, 'bá Múngú ri lē' 'bá lēlé rĩ pi, lēkí kpá anji Múngú vé rĩ pi lēlé. ² 'Bá lēkí dō Múngú ri lēlé, āzini 'bá 'dukí dō tāimbĩ ĩrivé rĩ pi ngaá rá, 'bá nĩkí rá, 'bá anji Múngú vé rĩ pi lēlé. ³ 'Bá 'dukí dō tāimbĩ Múngú vé rĩ ngaá rá, ĩri lū 'yozú kĩnĩ, 'bá lēkí Múngú ri lēlé. Tāimbĩ ĩrivé rĩ ā

ngangará adri ũkpó ũkpó ku, ⁴ã'diātāsīyā anji Múngú vé rī pi ũkpó be, kōpi tā ũnjí 'bá nyōókú drīgé nōgó rī pi ní 'oó rī gā sī. 'Bá ní Yēsū ri ẹ'yī gí rī sī, 'bâ ícó tā ũnjí nyōókú nōri vé rī gā sī. ⁵'Bá Yēsū ri ẹ'yī 'bá gí, 'yo 'bá kīnī, Yēsū ri Mvá Múngú vé ni rī, kōpi 'bá tā ũnjí nyōókú nōri vé rī pi gā 'bá sī rī.

⁶Tā lūupi kīnī, Yēsū Kúrísitō ri Mvá Múngú vé ni rī, ĩri tā ĩ ní Yēsū ní bātízīmū sēzú yī agá rī, āzini ārí raapi rú 'bá ni gé sī peṭi alambaku sīgé rī. Adri 'yēná yī kuyé, ĩri yī, āzini ārí raapi rú 'bá ni gé sī rī. Índrí Uleterē rī lū tā 'dīri nī, ã'diātāsīyā tā Índrí Uleterē rī ní lū rī, ĩri tā áda. ⁷Ngá tā rī ě mī lūupi rī pi ngá na. ⁸Ngá rī pi 'dī, Índrí Uleterē, yī, āzini ārí. Ngá na 'dī 'bée, kōpivé tā rú 'i ngá ālu. ⁹'Bá rī pi kádō rī 'bá ní tā átá, 'bâ ri ẹ'yī rá, 'bo tā Múngú ní átá rī ndē 'bá rī pi ní átá rī rá, ã'diātāsīyā Múngú átá tā rī nī, átá tā 'i Mvópi vé rī. ¹⁰'Bá Mvá Múngú vé rī ẹ'yīpi rá rī, ẹ'yī tā Múngú ní átá rī rá. 'Bo 'bá tā Múngú ní átá 'i Mvópi ã tā sī rī ẹ'yīpi ku rī, 'bá 'dīri kīnī, Múngú ri ũnjó rú, ã'diātāsīyā ẹ'yī tā Múngú ní átá 'i Mvópi vé tā sī rī kuyé. ¹¹Múngú 'yo 'dīni kīnī, 'i sē 'bá ní ídri 'dáni 'dáni rī gí, ídri 'dīri íbí íngá 'i Mvópi vúgá. ¹²'Bá rī ẹ'yī dō Múngú Mvópi ri rá, ĩri ídri 'dáni 'dáni rī ísú rá. 'Bo 'bá rī ẹ'yī dō Mvópi ri kuyé, ísú ídri 'dáni 'dáni rī ku.

Ídri 'dáni' dáni rī vé ísúngará

¹³Īmi 'bá Múngú Mvópi ri ẹ'yī 'bá gí 'dī 'bée, á sī kōkōbī 'dīri sēé ĩmi ní, ĩmi nīkí rí 'yozú kīnī, ĩmi ídri 'dáni 'dáni rī ísú rá. ¹⁴'Bá nīkí áamá múké múké, 'bá zīkí dō ngá Múngú vúgá, tā ni 'de dō ẹsī ni gé 'dāá múké, ĩri ícó ngá 'bá ní zī rī sē 'bá ní rá. ¹⁵'Bá nīkí dō 'yozú kīnī, 'bá kádō ngá zī Múngú vúgá, ĩri sē 'bá ní rá, ádarú ngá 'bá ní zī rī, Múngú ri sē 'bá ní rá.

¹⁶'Bá rī ndre dō ógúpi Yēsū ri ẹ'yīpi gí ni 'o ũnjikānyā, ũnjikānyā ĩri ní 'oó rī ícó dō ĩri jī fí ízāngā deṣepi ku 'dāri agá ku, mī ícó Múngú ri zī ĩri ní rá, 'bá mí ní Múngú ri zī ĩri ní 'dīri, ĩri ícó ídri 'dáni 'dáni rī ísú rá. Ūnjikānyā urukọ 'bée

āngū jī fī ízāngā deṣepi ku 'dāri agá, á 'yo 'yozú kīnī, mī zī Múngú ri 'bá ũnjikānyā 'oópi 'dīri tīnī rī ní kuyé. ¹⁷Tā 'bá ní rī 'oó ũnjí ũnjí rī pi cére ũnjikānyā, 'bo ũnjikānyā urukọ 'bée anigé, 'bá rī ícó fíí āní ízāngā deṣepi ku 'dāri agá ku.

¹⁸'Bá nīkí áamá rá 'yozú kīnī, anji Múngú vé rī pi 'okí ũnjikānyā mužú dī dī ku, ã'diātāsīyā Mvá Múngú vé rī ri kōpi ũtē nī, ádróko ícó kōpi 'oó ũnjí ku.

¹⁹'Bá nīkí rá 'bâ anji Múngú vé ni, 'bo 'bá Múngú ri ẹ'yī 'bá ku rī pi ārēvú cére, ádróko órú kōpi ě drī gí. ²⁰'Bá nīkí rá 'yozú kīnī, Mvá Múngú vé rī ícá vū drīgé nōgó gí, sē 'bá nīkí Múngú áda rī áamá āní gí, sē nóni 'bá adríkí kuú Múngú áda rī agá, āzini ĩrivé Mvá Yēsū Kúrísitō agá. Múngú 'dīri Múngú áda rī, āzini ĩri Múngú ídri 'dáni 'dáni rī sēepi rī. ²¹Má anji rī, ĩmi ndrekí múké, ě ĩnjīkí ngá ĩ ní údé mungú rú rī pi ku.

Kòkòbì ìrì ní Yūwánĩ ní sǐ rǐ Tā búkũ rǐ vé rǐ ã ũlũngára

Yūwánĩ Yèsũ vé 'bá áyúâyũ rǐ sǐ kòkòbì 'dĩri sēé 'bá kǎnísǎ vé rǐ pi ní, kǎnísǎ 'dĩri Yūwánĩ zì rú ni "ũkú Múngú ní ìpěé rǐ". Yūwánĩ ri ẹ̀zì ngaá kǎnísǎ 'dĩri agá nǐ. Ũlũ 'bá rǐ pi ní tā Yèsũ ní 'yoó, kòpì ã lèkí ì lèlè rǐ vé tā. 'Yo kòpì ní kǐnǐ, lè tā áda Kúrísítò vé 'bá urukò'bée ní ríí ìmbá, àzini tā 'bá urukò'bée ní ríí ìmbá ùnjò rú rǐ, lè kòpì ã ámákí àsámvú ni múké múké.

¹ Ma Yūwánĩ 'i, 'bá àmbúgú 'bá Yèsũ ri ẹ̀'yǐ' 'bá gí rǐ pi drǐlé gá rǐ. Mi ũkú Múngú ní ìpěé 'dĩri, á sǐ kòkòbì 'dĩri sēé mí ní, mívé anjì Múngú ri nǐ' 'bá rá rǐ pi be. Ádarú á lè ìmi àrèvú céré lèlè, 'bo adri 'yozú kǐnǐ, á lè 'yéńá ìmi ọ̀'dúkúlegúsǐ nǐ kuyé, 'bá céré Múngú vé tā áda rǐ nǐ' 'bá rá rǐ pi lèkí ìmi lèlè. ² 'Bá lèkí ìmi, ã 'diātāsīyǎ tā áda rǐ nóni 'bá ẹ̀sì agá anigé, ìri adri 'bá ẹ̀sì agá mužú nyonyo.

³ Ẹ̀sì múké, ẹ̀sì ìdríkídri, àzini tǎkírì Ẹ̀tẹ̀pì Múngú vé rǐ, àzini Mvọ̀pì Yèsũ Kúrísítò vé rǐ, ã adri 'bá be, ã sē rí 'bà 'okí rí tā áda Múngú vé rǐ, àzini 'bà lèkí rí àngũ lèlè.

⁴ Má kǎ yǐ kǐnǐ, anjì mívé rǐ pi ã urukò'bée ri tā áda 'bá Ẹ̀tẹ̀pì ní ẹ̀zì rǐ 'dù nga rá, àyǐkò fù ma ànǐ ambamba. ⁵ Mi ũkú Múngú ní ìpěé má ní lèélè rǐ, tā má ní sǐ sēé ìmi ní mívé anjìńá rǐ pi be 'dĩri, adri tā àzi ú'dí ni kuyé, ìri tā 'bá ní nǐ rǐ í'dóngára gá 'dǎá ni. Á lè lũú ìmi ní 'dĩni, lè 'bà lèkí 'bà lèlè. ⁶ 'Bá rǐ 'dù dō tǎimbì Múngú vé rǐ ngaá rá, 'dĩri lũ 'yozú kǐnǐ, 'bá 'dĩri lèngára be. Sà ìmi ní í'dózu Yèsũ Kúrísítò ri ẹ̀'yǐzú rǐ gé 'dǎá, ìmi yǐkí rá Múngú kǐnǐ, lè ìmi lèkí ìmi lèlè ìmi ọ̀gǔpì be.

⁷ 'Bá kárákará mì ù'bà'bée ni pi ayikí mužú nyọ̀ókú rǐ drǐgé sǐ 'dǐí'dǐ, kòpì ri 'bá rǐ pi ìmbá mužú ùnjò sǐ, kòpì kǐnǐ, tǐkí Yèsũ Kúrísítò ri nyọ̀ókú drǐgé nǔgò 'bá

áda rú kuyé. 'Bá 'dĩni 'dǐ'bée, kòpì ùnjò rú, kòpì ari'ba Kúrísítò vé ni. ⁸ Ìmi adrikí mì be kowu tā 'dĩri sǐ, ẹ̀zì Múngú vé ìmi ní ngaá 'dĩri, ã drǎ rí kána ku, Múngú ã ùfè rí àndèma ìmi ní ẹ̀zì rǐ ngazú rǐ pi àrèvú céré. ⁹ Lè 'bá àzi ã újǎ tā Kúrísítò ní ìmbá rǐ ùlũú ù'dũ be túngú ku, ìri sē Múngú ri 'bá rǐ adi ànǐ 'í drǐgé sǐ rá. 'Bo 'bá rǐ áwí dō tā Mvọ̀pì ní ìmbá rǐ ruẹ̀ tǐtǐ, Ẹ̀tẹ̀pì pi Mvọ̀pì be, kòpì adri ìri be trú. ¹⁰ 'Bá àzi ífí dō ìmi àsámvú gé, ìmbá dō tā áda Kúrísítò vé rǐ kuyé, lè ìmi ẹ̀'yǐkí ìri ìmivé àngá ku, dōku ẹ̀ ẹ̀zìkí ìri ku. ¹¹ 'Bá rǐ ẹ̀'yǐ dō 'bá 'dĩni 'dĩri àkǎ, ìri fi ùnjǐkǎnyǎ 'bá 'dĩri ní 'oó rǐ 'o ìndí.

¹² Ma tā be tré, á lè lũú ìmi ní, 'bo á lè tā rǐ sǐ sēé kòkòbì agá ku. Má ẹ̀sù, á lè mužú ìmi vúgá 'dǐlé ú'díkírǐńá nǔgò, 'bà úmúkí rí 'bà ìmi be, 'bá átákí rí trú, 'bà 'bǎkí rí àyǐkò ìmi be trú.

¹³ Mí ọ̀mvùpì Múngú ní ìpěé rǐ vé anjì Múngú ri nǐ' 'bá rá rǐ pi, sèkí mí ní mǔdó.

Kòkòbì na ni Yūwání ní sǐ rǐ Tā búkū rǐ vé rǐ ã ũlũngará

Yūwání Yésū vé 'bá áyúāyū rǐ sǐ kòkòbì 'dǐri sēé Gáyō ní, Gáyō ri ãmbúgú 'bá kánísā vé rǐ pi drǐgé. Yūwání íngú Gáyō ri ìri ní 'bá ɔrúkò 'í ní pēé rǐ pi ẹ'yǐ múké rǐ sǐ. 'Yo Gáyō ní kǐnǐ, lē ã adri ụ'bītā rú Kūrísítíyánǐ rǐ pi ní. Lũ ìri ní kǐnǐ, lē ã fi ùnjǐkányā 'bá ɔrúkò 'bée ní 'oó rǐ pi agá ìndǐ ku, āzini lē ã ũbǐ 'bá 'yo 'bá kǐnǐ, ì ndēkí tā sǐ céré nǐ rǐ pi vé tā ku.

Mòdó sēngará

¹ Ma Yūwání 'i, 'bá ãmbúgú 'bá kánísā vé rǐ pi drǐgé rǐ. Gáyō mávé ùndǐ má ní lēlé rǐ, á sǐ mí ní kòkòbì 'dǐri sēé nǐ. ² Mi mávé ùndǐ má ní lēlé rǐ, ma ri Múngú ri zǐ mí ní, mǐ rú 'bá ã adri rǐ múké, mǐ nga rǐ ẹzǐ rǐ mǔzú múké, āzini ẹsǐ mívé rǐ ã adri rǐ múké. ³ 'Bá Yésū ri ẹ'yǐ 'bá gǐ rǐ pi ká ímú ũlũú má ní kǐnǐ, mǐ ri ẹsǐ 'bá tā áda Múngú ní lēé ã 'okí rǐ 'du nga rá, āzini mǐ ri tā áda Múngú ní i'daá mǐ ní rǐ 'du nga rá, sē má ní āyǐkò ambamba. ⁴ Á yǐ dō mávé anjǐ Yésū Kúrísítō ri ẹ'yǐ 'bá gǐ rǐ pi ri tā áda rǐ 'du nga, ma adri ãní āyǐkò sǐ, tā āzi má ní āyǐkò sēépi 'dǐri agaápi rá ní 'dāáyo.

Ẹzǐ ngangará trǔ rǐ

⁵ Mi mávé ùndǐ má ní lēlé rǐ, mǐ ri tā 'o pǐrǐ 'bá ẹdrǐpǐ Yésū ri ẹ'yǐ 'bá gǐ rǐ pi ní, mǐ nǐ dō kòpi kuyé drāāsiyā, 'í ko kòpi ẹ ìzā rá. ⁶ Kòpi ũlũkí mívé lēngará ã tā 'bá kánísā vé rǐ pi ní rá. Lē mǐ ko kòpi ẹ ìzā, kòpi ã 'dekí rǐ mǔy ẹcǐ ìvé rǐ gé, ã sē rǐ Múngú ní āyǐkò. ⁷ Kòpi ri mǔ ụ'dúkó múké Yésū Kúrísítō vé rǐ ũlũ 'bá rǐ pi ní, 'bo kòpi zǐkí ngá págánō rǐ pi vúgá kuyé. ⁸ Kúru 'bá Yésū ri ẹ'yǐ 'bá gǐ rǐ pi, lē 'bá sēkí 'bá 'dǐ 'bée ní ngá kòpi ẹ ìzā kozú, ẹzǐ kòpi ní rizú tā áda Múngú ní i'daá rǐ ũlũzú

mǔzú 'bá rǐ pi ní rǐ, 'bá 'dukí rǐ ngaá kòpi be trǔ.

⁹ Á sǐ ándúrú kòkòbì sēé 'bá kánísā vé rǐ pi ní, 'bo Dǐyòtēréfē* lēépi 'i 'bāápi tā sǐ céré drǐdrǐ rǐ, gá 'bávé tā ã'yǐgá sǐ. ¹⁰ Kúru má kádō mǔy ìmi vúgá 'dǐlé, ma tā Dǐyòtēréfē ní 'oó rizú 'bá rú 'yozú ùnjǐ 'dǐri ũlũ uletere 'bá Yésū ri ẹ'yǐ 'bá gǐ rǐ pi ní. Tā ìri ní 'oó rǐ, adri 'yéná rizú 'bá rú 'yozú ùnjǐ 'dǐri kuyé, gá 'bá Yésū ri ẹ'yǐ 'bá gǐ rǐ pi ẹ'yǐgá sǐ. 'Bá Yésū ri ẹ'yǐ 'bá gǐ rǐ pi kádō lēé kòdō 'bá ri 'bá ụ'dúkó múké Yésū vé rǐ ũlũ 'bá rǐ pi ẹ'yǐ, ìri kòpi údró fũ kánísā rǐ agásǐ ãmvé.

¹¹ Mi mávé ùndǐ má ní lēlé rǐ, lē mǐ fi ùnjǐkányā 'oó sǔ 'bá rǐ pi ní rǐ 'oó rǐ tǐnǐ ku, mǐ 'o tā múké áyu. 'Bá riipi tā múké 'oópi rǐ, 'bá 'dǐri nǐ Múngú ri rá. 'Bá riipi tā ùnjǐ 'oópi rǐ, 'bá 'dǐri nǐ Múngú ri kuyé. ¹² 'Bá rǐ pi céré ri 'yo kǐnǐ, Dēmētíríyō ri 'bá múké, ìri ri tā áda Múngú ní i'daá rǐ ìmbá. Ma kpá 'yo, ìri 'bá múké, mí nǐ rá, tā má ní átá rǐ, ìri tā áda.

Kòkòbì rǐ vé dēngará

¹³ Ma tā be tré, á lē lũú mí ní, 'bo á lē tā rǐ sǐ sēé kòkòbì agá ku. ¹⁴ Má ǔsǔ, á lē mǔy mí vúgá 'dǐlé ú'díkírǐngá nǔgó, 'bá úmúkí rǐ 'bá mí be, 'bá átákí rǐ trǔ. ¹⁵ Tákiri Múngú vé rǐ ã adri mí be. Mǐ ọgǔpǐ Yésū ri ẹ'yǐ 'bá gǐ adri 'bá nǔgó rǐ pi sēkí mí ní mǔdó. Mǐ ẹzǐ 'bá Yésū ri ẹ'yǐ 'bá gǐ, adri 'bá 'dǐlé rǐ pi mǔzú ãlu ãlu céré.

* 1:9 1:9 Dǐyòtēréfē: Dǐyòtēréfē pi Gáyō be, kòpi ñrǐtrǔ ri Múngú ri zǐ kánísā ãlu gé.

Kòkòbì Yúdã ní sǐ rǐ Tã búkũ rǐ vé rǐ ã ũlũngará

Kòkòbì 'dǐri Yúdã sǐ nǐ, ìri Yèsù édrípì vé ãzi. Sǐ kòkòbì 'dǐri sèé Kùrisitǐyǎnì urukò'bée ní, ã'diātāsīyā 'bá āngũ ímbá'bá ũnjõ sǐ rǐ pi rikí kòpi ē drǐ izaá. 'Bá āngũ ímbá'bá ũnjõ sǐ 'dǐ'bée rikí ẹsì múké Múngú vé rǐ újá ímbá létì ũnjí sǐ, kòpi rikí 'bá rǐ pi ē mǐ ũ'bǎá kǐnǐ, lē kòpi ã 'okí tã ũnjí, Múngú ícò kòpi ìrĩṅǎá ãní ku.

Yúdã áyú tã búkũ Múngú vé Ûndĩ Ọkú rǐ ruzú rǐ ágá rǐ pi ụ'bítá rú, 'yo Kùrisitǐyǎnì rǐ pi ní kǐnǐ, Múngú ri ímú 'bá tã ũnjí 'o'bá rǐ pi ìrĩṅǎ rá. Lē kòpi ã rúkí ụ'dúkò áda Múngú vé rǐ títì, ãzini kòpi ã rúkí ụ'dúkò 'bá áyúáyú Yèsù vé rǐ pi ní ũlũú, kòpi ní yì rǐ títì.

Yúdã sè mōdò

¹ Ma Yúdã 'i, ãtǐ'bá Yèsù Kùrisitò vé ni, ma Yòkòbũ édrípì.

Ìmi 'bá Múngú 'bá Ètèpì ní zìpì adrii 'bá ívé ni pi rú, ìri ní lēélē rǐ pi, ìmi 'bá Yèsù Kùrisitò ní ríi ìmi tã mbaá rǐ pi, á sǐ kòkòbì 'dǐri sèé ìmi ní nǐ.

² Ẹsì ìdríkídri, tǎkírì, ãzini lēngará Múngú vé rǐ, ã adri ìmi be mụzú nyonyo.

'Bá tã ímbá'bá ũnjõ sǐ rǐ pi

³ Ìmi mávé ùndĩ má ní lēélē rǐ pi, ma kòdò úvá be ãmbúgú lēzú ũkpò Múngú ní 'bá pazú ìmi be ũnjĩkǎnyā agásǐ rǐ vé tã sǐ sèé ìmi ní. 'Bo á lē nóni sǐ sèé ìmi ímbázú, ìmi rúkí rǐ tã áda ì ní ìsèé vú ãlu 'bá Yèsù rǐ ẹ'yǐ'bá gí rǐ pi ní 'dǐri títì. ⁴ ã'diātāsīyā 'bá urukò'bée Múngú ri nǐ'bá ku ni pi ụgũkí ì fíi kuú ìmi ãsámvú gé 'dǐ'ǐ. 'Bá 'dǐ'bée 'bákí ì kú 'bá Múngú

vé ni rú, Kòpi ri 'yo, ẹsì múké Múngú vé rǐ ã'yǐ 'bá rǐ ícò ọwũ 'bá rá, ìrĩṅǎkí ìri ku, kòpi gǎkí 'bávé Úpí Yèsù Kùrisitò ũkpò be ãmbúgú 'dǐri sǐ. 'Bo sǐkí Búkũ Múngú vé rǐ agá ìnógósí kǐnǐ, 'bá ũnjĩkǎnyā 'o'bá 'dǐni 'dǐ'bée, lǐkí kòpivé tã kú ũnjí gí.

⁵ Lē ìmi ãvǐkí tã ándúru Úpí Múngú ní 'oó Èjèpétò gá 'dǎri sǐ ku. Úpí Múngú pa ándúru anji Ìsèrelē vé rǐ pi Èjèpétò gá 'dǎlé rá, 'bo 'bá urukò gǎ'bá Múngú ri ẹ'yǐgá sǐ rǐ pi, Múngú ú'dì kòpi ũdráá rá. ⁶ Lē ìmi nǐkí 'yozú kǐnǐ, ẹzì ì ní sèé mǎlǎyíkǎ rǐ pi drǐgé rǐ, mǎlǎyíkǎ urukò'bée 'dukí ẹzì rǐ ngaá kuyé. Kòpi kukí ìvé vǔrǎ ẹzì ngazú Múngú ã pálé gá rǐ rá. Múngú úmbé kòpi ímvé adriipi mụzú 'dáni'dáni rǐ sǐ, 'du kòpi ú'bé 'bú 'a be nǐpì cìcì rǐ agá, kòpi adri 'bú rǐ agá 'dǎá, cǐmgbá ụ'dú ì ní ímúzu tã lǐzú rǐ gé. ⁷ Ìmi ụsũkí drǐ tã ándúru 'i 'oópi kǔrú Sòdómò agá, Gòmórǎ agá, ãzini 'i 'oópi kǔrú rǐ jèlé gá sǐ rǐ pi agá rǐ ká. 'Bá kǔrú 'dǐ'bée agá rǐ pi ufukí céré ọwũ rú, kòpi rikí ọwũ 'bǎá mụzú bǎdǎrú, kúru Múngú ní 'bá kǔrú agá rǐ pi zǎzú vezú ãcǐ sǐ. 'Dǐri lǔ 'bá ní 'yozú kǐnǐ, Múngú ri ímú 'bá ũnjĩkǎnyā 'o'bá rǐ pi zǎ ve ãcǐ dǐpì mụpì nyo ụdũ ãkò ni sǐ, sǔ ìri ní 'bá Sòdómò agá rǐ pi zǎá veé Gòmórǎ agá rǐ pi be ãcǐ sǐ rǐ tǐnì.

⁸ 'Bá ri'bá āngũ ímbá'bá ũnjõ sǐ, ri'bá urobí ũbǐ'bá rǐ pi, kòpi kpá ri ì rú'bá áyú rizú ọwũ 'bázú, kòpi gǎkí ãmbúgũ Múngú vé rǐ sǐ, kòpi ri mǎlǎyíkǎ rǐ pi u'da'da. ⁹ Mǐkáyélē ãmbúgú mǎlǎyíkǎ rǐ pi drǐgé céré rǐ, kòpi kǎ ríi ágátá gǎá ãdróko be ãvũ Mósè* vé rǐ ã sǐngará ã tã sǐ,† Mǐkáyélē 'yo átángá ũnjí ãdróko rǐ ã rú izazú kuyé, kǐnǐ, “Úpí Múngú ri ímú mǐ ìrĩṅǎ rá!” ¹⁰ 'Bo 'bá āngũ ímbá'bá ũnjõ sǐ 'dǐ'bée, kòpi ri tã ì ní nǐ kuyé rǐ pi u'da'da, Kòpi ri tã urukò'bée 'o ẹnǐákò sǐ, sǔ ãnyǎpá tã nǐ'bá ku rǐ pi vé rǐ tǐnì. Tã

* **1:9** 1:9 Mósè: Yòsèpá kǎ dráá gí, 'bágú Èjèpétò vé rǐ 'bá anji Ìsèrelē vé rǐ pi ẹzì ngaá tǔgèrǐ rú caá ìlì mǔdǔrǔlǔ sù (400). Kúru Múngú ní Mósè ri ìpèzú ímúzu anji Ìsèrelē vé rǐ pi pazú adringará tǔgèrǐ rú rǐ agásǐ. Múngú sè tǎimbì rǐ Mósè ní, ã lǔ anji Ìsèrelē vé rǐ pi ní, sèzú ì ní tǎimbì rǐ zìzú tǎimbì Mósè vé ni ãní. Tǐkí Mósè ri ìsú ãkùdè ìlì rǐ ca élifũ ãlu mǔdǔrǔlǔ sù (1,400), ìsú ãkùdè tǐkí drǐ Yèsù ri kuyé. † **1:9** 1:9 Ávũ Mósè vé rǐ ã sǐngará: Mǐkáyélē lē ãvũ Mósè vé rǐ jǐ sǐ vǔrǎ Múngú ní lēé rǐ gé, 'bo ãdróko lē ãvũ rǐ jǐ sǐ vǔrǎ 'i ní lēé rǐ gé.

kôpi ní 'oó ɛ̃njãkô sî 'dî'bée, ïri sê Múngú ri ímú kôpi ïrĩñã ãní rá.

¹¹ Ìzãngã rĩ ímú adri kôpivé ni. Kôpi 'dukí tâ Múngú vé rĩ ngaá kuyé, sũ Káyĩnã ní tâ Múngú vé rĩ 'dujú ngaá kuyé rĩ tĩni. Kôpi ri ùnjõ ímbá, ï ïsúkí rí mũfẽngã ãní, sũ Bálámũ ní ɛ̃sî 'bãá mũfẽngã drĩgẽ rĩ tĩni. Kôpi gãkí ùkpõ Múngú vé rĩ sî, sũ Kórã ní ùkpõ Múngú vé rĩ gãã sî rĩ tĩni. Tã 'dĩri sê, ï ímú kôpi ïrĩñã ùnjí ùnjí.

¹² Ìmi úmúkí dõ ïmi ùmũ ï ní rizú Múngú ri ïnjĩzú rĩ ã nyangará gá, 'bá 'dĩni 'dî'bée ífikí dõ ïmi ãsámví gé, kôpi ùmũ rĩ iza rá. Kôpi kádõ úrí ngá nyaá ïmi be trũ, kôpi drĩnjá ãkó, kôpi kpá átángá átá ùrĩ ãkó, kôpi adrikí sũ ïrĩbĩtĩ ùlí ní vjĩ 'dĩsî rá, yĩgõ ní 'dijĩ ãní ku rĩ tĩni. Kôpi adrikí sũ pɛtĩ ï ní ínǵé 'beé vũgá, 'wiipi gí, 'aápi ku rĩ tĩni. ¹³ 'Bá ri' 'bá ãngũ ímbá' 'bá ùnjõ sî 'dî'bée, kôpivé tâ kôpi ní 'oó ùnjí drĩnjá sêepi 'dĩri, sũ kúrũnyá wõvá ní vjĩ kũyũ yĩ gãrã gá rĩ tĩni. Kôpi sũkí linyã ãvĩ' 'bá ïvé lɛtĩ ï ní rizú ɛ̃cízú rĩ sî gí rĩ pi tĩni. Múngú údé 'bá 'dî'bée ní vũrã ïnicicĩ rizú ïzãngã nyazú mužú ùdũ ãkó ni gí.

¹⁴ Í'dózú Ādámã† vúgá, cazú Ēnókã vúgá, Ēnókã ri úyú ɛ̃zĩrĩ ni. Ēnókã átá ándúrú 'bá 'dî'bée vé tâ rá, kĩnĩ, Úpí ri ímú máláyíkã uletere bĩtríkã ï ní ícõ lãã bã ku rĩ pi be, ¹⁵ ïri ímú tâ lĩ 'bá ãlu ãlu drĩgẽ, ïri ímú 'bá Múngú ri nĩ' 'bá ku rĩ pi ïrĩñã rá, ùnjĩkãnyã kôpi ní 'oó rĩ sî, ãzini ïri 'bá Múngú ri nĩ' 'bá ku, ri' 'bá ùnjĩkãnyã 'o' 'bá, ãzini ri' 'bá átángá ùnjí átá' 'bá 'î tâ sî rĩ pi ïrĩñã rá. ¹⁶ 'Bá ri' 'bá ãngũ ímbá' 'bá ùnjõ sî 'dî'bée ri nĩjĩ unu mužú ununu, kôpi ri átá 'bá urũkõ' 'bée ní ùnjí. Kôpi ri ɛ̃sî 'bã céré rizú ùnjĩkãnyã 'ozú. Kôpi ri ï íngú, ãzini kôpi ri 'bá rĩ pi ẽ drĩ úcĩ, ï ïsúkí rí tâ ï ní lée rĩ pi ãní.

Ímbángará adrizú ãní ùkpõ ùkpõ ɛ̃'yĩngará agá rĩ

¹⁷ Ìmi mávé ùndĩ má ní lèélẽ rĩ pi, lè ïmi ùsũkí tâ 'bávẽ Úpí Yèsũ Kúrísitõ vé 'bá áyúáyũ rĩ pi ní ótú ùlũú ïmi ní kĩnĩ,

ïri ímú 'i nga rá 'dãri. ¹⁸ Kôpi 'yokí ïmi ní kĩnĩ, "Û'dũ ùdũ vé rĩ gé, 'bá ãngũ gũ' 'bá gũgũ rĩ pi ímú gũ ïmi sî, kôpi ímú ãyĩkõ rũ' 'bá nõri vé rĩ ã tâ 'du nga áyu." ¹⁹ 'Bá 'dî'bée nõni ïmi ãsámví gé anigé, kôpi nõni ri sê ïmi ri ïmi aco ïmi ãsámví gé sî. Kôpi ndéé ni ri tâ rũ' 'bá nõri vé rĩ ã tâ 'du nga áyu, Índrí Múngú vé rĩ kôpi ã rũ' 'bá gá 'dãáyo.

²⁰ Ìmi mávé ùndĩ má ní lèélẽ rĩ pi, lè ïmi 'bãkí ɛ̃sî tâ áda uletere ïmi ní ɛ̃'yĩ rĩ drĩgẽ, ïmivé ɛ̃'yĩngará ã adri rí ùkpõ ùkpõ. Lè ïmi zĩkí Múngú ri ùkpõ Índrí Uletere rĩ vé rĩ sî. ²¹ Ìmi kádõ rií ɛ̃sî ïdríkĩdri 'bávẽ Úpí Yèsũ Kúrísitõ ní ímúzú ïmi jizú mužú ídri 'dãni' 'dãni rĩ ïsúzú rĩ ùtèé, lè ïmi áwikí adrií lèngará Múngú vé rĩ agá.

²² Lè ïmĩ ɛ̃sî ã adri ïdríkĩdri 'bá ɛ̃'yĩngará be mädã rĩ pi ní. ²³ Lè ïmi ípákí 'bá urũkõ' 'bée ãcĩ ï ní ïzãngã nyazú ãní ùdũ ãkó 'dãri agásĩ. Lè ïmi 'bãkí ɛ̃sî ïdríkĩdri 'bá urũkõ' 'bée ní. 'Bo ïmi ndrekí múké, lè ïmi fikí rií ùnjĩkãnyã kôpi ní 'oó rĩ 'oó ïndĩ ku.

Zĩngará Múngú ri íngúzú rĩ

²⁴ Múngú 'bã paápi tâ ùnjí agásĩ rĩ, ïri ícõ ïmi ùtè rá, ïmi fikí rí ùnjĩkãnyã 'oó ku, ïri ïmi íjĩ 'bã ïvé dĩngará põwũpõwũ rĩ ɛ̃ndrɛtĩ gé ùnjĩkãnyã ãkó, ãyĩkõ be ãmbũgú. ²⁵ Lè ẽ íngúkí 'bávẽ Múngú 'bã Paápi 'bávẽ Úpí Yèsũ Kúrísitõ ã tâ sî dĩngará be põwũpõwũ rĩ, ãmbũgũ be rĩ, ùkpõ be rĩ, ãzini ùkpõ ãmbũgũ ruzú rĩ be rĩ, í'dózú ïri ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé 'dãã, ícázú ãndrũ sî, mužú 'dãni' 'dãni! Āmĩnã.

1:11 1:11 Í'dóngará 4:1-17 **1:11** 1:11 Kälãfe 22-24 **1:11** 1:11 Kälãfe 16:1-35 † **1:14** 1:14 Ādámã: Ādámã ri 'bá Múngú ní í'dó gbii drĩdrĩ rĩ. Īri ɛ̃tɛpi 'bá vũ drĩgẽ rĩ pi vé ni céré. Īrivé ùkú Ēvã ri ɛ̃ndrɛpi 'bá vũ drĩgẽ rĩ pi vé ni céré. 'Í lã Í'dóngará 1-5. **1:14** 1:14 Í'dóngará 5:19-24 **1:18** 1:18 2 Pétèrõ 3:3

Tã Yēsũ ní I'daá Yūwánĩ ní sǐ rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ũlũngará

Búkũ 'dĩri Yūwánĩ Yēsũ vé 'bá áyúáyũ rĩ sǐ nĩ, sǐ sēe kánísã ézĩrĩ rĩ pi ní, ĩri ri kánísã 'dĩ'bée ndre nĩ. Cápĩtã 2-3 agá, sǐ kòkòbĩ àndiándĩ sēe kánísã ézĩrĩ 'dĩ'bée ní céré, 'yo kòpi ní kǐnĩ, kòpi ã újákí ẹsĩ ìvé ùnjĩkányã agásĩ. Ímbá kòpi kǐnĩ, ã rikí dō kòpi ọcũú 'dĩni draããsiyã, lē kòpi ã áwíkí adrii átí'bá Múngú vé ni, kòpi ã adrikí ùkpó ùkpó ìvé ẹ'yĩngará agá. Cápĩtã 4-22 agá, Yūwánĩ ùlũ tã 'í ní ndree ìndrĩlĩkĩ agá rĩ pi. Ìndrĩlĩkĩ rĩ pi i'dakí ùkpó Múngú vé rĩ, ãzini dĩngará Múngú vé rĩ. Ìndrĩlĩkĩ rĩ agá 'daá, Múngú i'da ìvé jĩkó 'bá vũ drĩgé nògó rĩ pi ní ùnjĩkányã 'ozú rĩ vé tã. I'da lẹtĩ Kúrísitō ní ìmùzú ùkpó ùnjĩkányã vé rĩ ndězú rĩ vé tã, ãzini ĩri ní ìmùzú tã lizú 'bá tã áda rĩ gã'bá sǐ rĩ pi drĩgé rĩ vé tã. Kúru Múngú ri ìmù vũ nòri iza rá, ĩri gō vũ ú'dí ni gbi. 'Bá ẹsĩ 'bã'bée Kúrísitō drĩgé rĩ pi, kòpi ìmù adri ĩri be trũ vũ ú'dí rĩ agá mužú nyonyo.

1 Tã ĩ ní sǐ búkũ nòri agá rĩ pi, Múngú sē kú Yēsũ Kúrísitō drĩgé, Yēsũ Kúrísitō ẹ i'da rĩ tã ìmùpi 'i ngaápi mbèlènjá 'dĩri ìvé átí'bá rĩ pi ní. Yēsũ Kúrísitō ní mǎlǎyíkã ìpèzú ìmùzú tã rĩ i'dazú ìvé átí'bá Yūwánĩ ní. 2 Yūwánĩ ùlũ tã ĩ ní i'daá 'í ní ndree 'dĩ'bée àrèvú céré. Ùlũ ú'dúkó Múngú vé rĩ, ãzini tã Yēsũ Kúrísitō ní átá rĩ. 3 'Bá riipi tã ĩ ní ùlũú ìmù'bá 'i nga'bá drĩdrĩ 'dĩlé, ĩ ní sǐ 'dĩri lǎápi rá, yĩpi rá, ãzini tã ni 'duúpi ngaápi rá rĩ, ĩri tǎkĩri ìsú rá. Lókĩ tã 'dĩri ní ìmùzú 'i ngazú rĩ ícá ìnyinjá gĩ.

Yūwánĩ sē mōdó kánísã ézĩrĩ rĩ pi ní

4 Ma Yūwánĩ 'i, á sǐ kòkòbĩ 'dĩri sēe 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'bá gĩ kánísã ézĩrĩ àngũ Ẹzĩyã vé rĩ agá rĩ pi ní.

* 1:4 1:4 Ìndrĩ adri'bá ézĩrĩ rĩ pi: 'Dĩri lẹtĩ àzi ĩ ní Ìndrĩ Uletererĩ zizú rĩ. † 1:8 1:8 Ma Álífã 'i, ãzini Òmégã 'i: Gĩrĩkĩ tĩ sǐ, Álífã ri tǎfi vé i'dóngará, Òmégã ri tǎfi ùdũ gé rĩ. Yēsũ kǐnĩ, i'dóngará gá 'daá 'i anigé, ú'dũ ùdũ vé rĩ gé, 'i kpá adri anigé.

Esĩ múké ãzini tǎkĩri ìngápi Múngú adriipi ìnógòsĩ anigé, àndrũ anigé, ùmvúlèsĩ ìmùpi rĩ vùgá, ãzini ìngápi ìndrĩ ézĩrĩ adri'bá ĩrivé lúpá ẹndrẹtĩ gé rĩ pi* vùgá, 5 ãzini ìngápi Yēsũ Kúrísitō ú'dũ céré riipi tã áda Múngú ní ẹzĩ rĩ 'duúpi ngaápi, tã ni ùlũúpi 'bá rĩ pi ní, i'dópi ìngápi gōo ìdri rú drĩdrĩ 'bá ùdrã'bá gĩ rĩ pi ãsámvú gé sǐ, úripi 'bãgú rú 'bãgú vũ drĩgé nògó rĩ pi drĩgé rĩ vùgá rĩ, ã adri ĩmi be.

Yēsũ Kúrísitō lē 'bá rá, ọyũ 'bá 'bávè ùnjĩkányã agásĩ ìvé àrĩ dǎápi rĩ sǐ. 6 Yēsũ ku nóni mǎlũngã rĩ 'bá drĩgé, 'bá ní nóni adrizú àní atala rú, 'bá ní rizú ẹzĩ Ẹtẹpi Múngú vé rĩ ngazú nō. Dĩngará pọwọpọwọ Yēsũ Kúrísitō vé rĩ, ãzini ùkpó ĩrivé rĩ ã adri mužú nyonyo! Àmĩnã.

7 ĩmi ndrekĩ drĩ ká! ĩri ìmù ìgō ìrĩbĩtĩ agásĩ,

'bá rĩ pi àrèvú céré nga ìmù ĩri ndre ĩ mĩ sǐ.

'Bá àndúrú ĩri ùsō'bá ọjũ sǐ rĩ pi, kòpi kpá céré ìmù ĩri ndre rá.

'Bá vũ drĩgé rĩ pi céré ìmù ĩri ẹ ìzàngã 'bã rá.

Adarú tã rĩ ìmù 'i nga sũ 'dĩri tĩnĩ! Àmĩnã.

8 Úpi Múngú kǐnĩ, "Ma Álífã 'i, ãzini Òmégã 'i.† Ma Múngú Ùkpó 'Dĩpa 'i, adriipi ìnógòsĩ anigé, àndrũ anigé, ùmvúlèsĩ ìmùpi rĩ 'i."

Yūwánĩ ndre Yēsũ vé tã ìndrĩlĩkĩ agá

9 Ma Yūwánĩ 'i, ĩmi ógùpi, 'bá rikí ìzàngã nyaá, ãzini ẹsĩ ùmbé ìzàngã rĩ ã nyangará gá ĩmi be trũ, 'bá ní mǎlũngã Yēsũ vé rĩ ẹ'yĩ rĩ ã tã sǐ. Pèkĩ ma mužú àngũ 'i lĩpi kú ngũ yĩ agá, ĩ ní zĩ Pátĩmòsĩ rĩ gé, má ní tĩ Múngú vé rĩ ùlũú, ãzini má ní tã Yēsũ vé rĩ ùlũú rĩ sǐ.

10 Ú'dũ ĩ ní rizú Úpi Múngú ri ìnjĩzú 'dǎri gé, Ìndrĩ Uletererĩ ású ma, má ní ú'dúkó yizú mǎ vùdrĩ gé 'dǎá, átá ú'dúkó be urũ 'dǎá sũ jèlègú ní ọ'ú rĩ tĩnĩ. 11 Ú'dúkó rĩ ní 'yozú má ní kǐnĩ, "Í sǐ tã mí ní ndree 'dĩ'bée àrèvú céré búkũ traátra rĩ agá, 'i

pě muzú 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí kǎnísǎ kǔrú Ēfésō vé rĩ agá rĩ pi ní, kǔrú Sēmērínǎ vé rĩ agá rĩ pi ní, kǔrú Pārāgámũ vé rĩ agá rĩ pi ní, kǔrú Tǎyītírǎ vé rĩ agá rĩ pi, kǔrú Sārādīšī vé rĩ agá rĩ pi ní, kǔrú Fīlādēlīfīyǎ vé rĩ agá rĩ pi ní, āzini kǔrú Lāwōdīkiyǎ vé rĩ agá rĩ pi ní.”

¹² Má kǎ ma újǎ 'bá átápi má be rĩ ndreeé, á ndre aya ẹzĩrĩ ĩ ní údé dábũ sī ni pi, ũ'bǎkí tǎdú'bǎ ẹzĩrĩ kòpi sígẹ. ¹³ Aya ẹzĩrĩ 'dĩ'bée āsámvú gé 'dǎá, á ndre 'bá āzi índré sũ 'Bá Mvǎ‡ tĩni, su bōngó akoóko rǔkũ cǐmgbá caá pá gǎ vǔgǎ 'dǎá, 'yĩ 'í ágátì bōngó bǎá dábũ rú ni sī. ¹⁴ Drĩ ni, āzini drĩ'bí ni mve kú imvesírílí, mì ni ñi sũ ácí ní ñĩ rĩ tĩni. ¹⁵ Pá ni pi ñikí sũ aya ĩ ní vuú kaá úká sī rĩ tĩni, ụ'dúkó ni 'ụ sũ kǔlé ní 'ụú rĩ tĩni. ¹⁶ 'Bá rĩ rụ línýǎ ẹzĩrĩ kú 'í drĩ ẹndẹpi gé, ịlĩ áco sí be cípi ịlébe ịlébe ni ní ịfúzu tì ni gé sī. Ẹndrẹtì ni ñi pòwùpòwù sũ ụtù ní ñĩ rĩ tĩni.

¹⁷ Má kǎ ĩri ndreeé, má 'í'dé ĩri ã pálé gǎ vǔgǎ sũ 'bá drǎápi gí ni tĩni. 'Bo ĩri ní 'í drĩ ẹndẹpi rĩ 'bázú má rụ' 'bá gǎ, ĩri ní 'yozú má ní kǐnĩ, “Mĩ 'o ụrĩ sī ku! Ídóngará gǎ 'dǎá ma anigé, ụ'dú ụdũ vé rĩ gé, ma kpá adri anigé. ¹⁸ Ma 'Bá adriúpi ídri rú rĩ. Ándúru á drǎ rá, 'bo nóni ma adri ídri rú muzú 'dáni'dáni! Á rụ mǎfùtá ídriú drǎ agásĩ rĩ, āzini vǔrǎ 'bá ũdrǎ' 'bá gí rĩ pi vé índrí ní muzú adrizú rĩ kú má drĩgé nǒ.

¹⁹ “Í sī tǎ mí ní ndreeé 'dĩ'bée céré vǔgǎ, 'í sī tǎ nóni rĩ' 'bá ĩ nga' 'bá rĩ pi, āzini tǎ ímú' 'bá ĩ nga' 'bá drĩdrĩ 'dílé rĩ pi. ²⁰ Línýǎ ẹzĩrĩ mí ní ndreeé má drĩ ẹndẹpi gé, āzini aya dábũ rú ẹzĩrĩ ĩ ní tǎdú'bǎ ũ'yũ ũ'bǎá sí ni gé 'dĩ'bée vé ịfífí, ĩri 'dĩni. Línýǎ ẹzĩrĩ 'dĩ'bée, kòpi mǎlǎyíkǎ kǎnísǎ ẹzĩrĩ rĩ pi vé rĩ, aya dábũ rú ẹzĩrĩ ĩ ní tǎdú'bǎ ũ'yũ ũ'bǎá sí ni gé 'dĩ'bée, kòpi kǎnísǎ ẹzĩrĩ rĩ pi.”

2

Ụ'dúkó ĩ ní sũ sée kǎnísǎ kǔrú Ēfésō vé rĩ agá rĩ ní rĩ

¹ “Í sī kòkòbì sée mǎlǎyíkǎ* kǎnísǎ kǔrú Ēfésō vé rĩ agá rĩ ní.

Ụ'dúkó 'dĩri mávé ni. Ma 'bá línýǎ ẹzĩrĩ rụúpi má drĩ ẹndẹpi gé, riúpi ẹcípi aya ẹzĩrĩ ĩ ní údé dábũ sī ĩ ní tǎdú'bǎ ẹzĩrĩ ũ'bǎá kòpi sígẹ rĩ pi āsámvú gé sī rĩ 'i. ² Á nĩ tǎ ĩmi ní rií 'oó rĩ pi rá, ĩmi ri ẹzĩ nga ũkpò sī, ĩmi úmbékí ẹsí ịzǎngǎ rĩ ã nyangará gǎ rá, ĩmi ã'yĩkí 'bá ũnjí rĩ pi vé tǎ kuyé. 'Bá 'yo' 'bá kǐnĩ, ĩ Yēsũ vé 'bá áyúáyũ ni pi 'dĩ'bée, ĩmi ụ'bĩkí kòpivé tǎ nĩ á má, ĩmi ịsúkí kòpi ũnjò rú, kòpi adrikí Yēsũ vé 'bá áyúáyũ ni pi ku. ³ ĩmi nyakí ịzǎngǎ má tǎ sī, ĩmi úmbékí ẹsí ịzǎngǎ rĩ ã nyangará gǎ rá, ĩmi kukí ẹzĩ rĩ ã ngangará kuyé.

⁴ 'Bo ma tǎ be ĩmi be anigé, ĩmi kukí ĩmivé lèngará ọtù drĩdrĩ rĩ gí. ⁵ ĩmi ndrekí drĩ ká, tǎ ándúru ĩmi ní 'oó múké rĩ, ĩmi kukí nóni ĩmi drĩgé sī gí. ĩmi újákí ẹsí, lè ĩmi gòkí tǎ 'oó sũ ándúru ĩmi ní rií 'oó drĩdrĩ rĩ tĩni. ĩmi gǎkí dǒ ẹsí újágá sī, ma ímú ĩmivé aya ĩ ní údé ácí ũ'yũzú sí ni gé sī rĩ 'du ĩmi āsámvú gé sī rá.† ⁶ 'Bo tǎ ĩmi ní 'oó múké rĩ, ĩri 'dĩ, ĩmi gǎkí tǎ 'bá Nǐkòlǎwũ vé rĩ pi ní rií 'oó rĩ sī sũ má ní gǎá sī rĩ tĩni.

⁷ 'Bá bì be rĩ, ã yì 'í ní tǎ Índrí Uletere rĩ ní 'yoó 'bá kǎnísǎ vé rĩ pi ní 'dĩri. 'Bá tǎ ũnjí ã ũkpò ndẹepi rá rĩ, ma pẹtì riúpi ídri sẹepi, adriúpi Múngú vé ọmvú múké múké rĩ agá rĩ vé ũ'a sẹ nya ĩri ní rá.”

Ụ'dúkó ĩ ní sũ sée kǎnísǎ kǔrú Sēmērínǎ vé rĩ agá rĩ ní rĩ

⁸ “Í sī kòkòbì sée mǎlǎyíkǎ kǎnísǎ kǔrú Sēmērínǎ vé rĩ agá rĩ ní.

Ídóngará gǎ 'dǎá ma anigé, ụ'dú ụdũ vé rĩ gé ma kpá adri anigé, ma drǎápi rá, gòopi ینگápi ídri rú rĩ 'i.

‡ 1:13 1:13 'Bá Mvǎ: Yēsũ zì 'í 'Bá Mvǎ lǔzú kǐnĩ, 'i Kúrísítò 'i, 'i mǎlǔngǎ rĩ rụ muzú nyonyo. 'Í lǎ Dǎnyélè 7:13-14. * 2:1 2:1 Mǎlǎyíkǎ: Vẹrẹsì 1, 8, 12, 18 'dĩ'bée agá, kòkòbì ĩ ní 'yoó síkí sée mǎlǎyíkǎ rĩ pi ní 'dĩri, síkí sée drĩkoma kǎnísǎ vé rĩ pi ní. † 2:5 2:5 Aya ĩ ní údé dábũ sī ĩ ní tǎdú'bǎ ũ'bǎá sí ni gé sī rĩ 'du ĩmi āsámvú gé sī rá: Aya ĩ ní tǎdú'bǎ ũ'bǎá sí ni gé sī rĩ vé 'dǔngará kòpi āsámvú gé sī rĩ vé ịfífí, Yēsũ ri kòpi ku adri ọ'dúkúle, kòpivé kǎnísǎ ri gò 'í'dé rá.

9 Á nī rá 'yozú kīnī, ĩmi nyakí ĩzāngā rá, vū drīgé nōgó, ĩmi ngá ákó, 'bo 'bū gé 'dāá, ĩmi ngá be! Á nī 'bá 'yo'bée kīnī, ĩ Yāhūdī, ri'bá tā ũnjí 'yo'bée ĩmi rú izazú 'dī'bée rá. 'Bo kōpi adrikí Yāhūdī ku, kōpi 'bá Sātánā vé ni. 10 ĩmi ímú ĩzāngā nya rá, lē ĩmi 'okí ũrī sī ku. Á lē lūú ĩmi ní 'yozú kīnī, ádróko ri ímú ĩmi urukọ 'dú ú'bé jó ĩ ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá, ĩmi ũ'bīzú ámázú ānī. ĩmi ímú ĩzāngā nya ũnjí ũnjí ca ú'dú be mūdri. ĩmi nyakí dō ĩzāngā rī drādrā ē tī ĩsú drāāāsīyā, lē ĩmi tukí pá títí ĩmivé ē'yīngará agá, ma ímú kúlá idri 'dáni'dáni rī vé rī sē ĩmi ní rá.

11 'Bá bī be rī, ā yī 'í ní tā Índrí Uleterē rī ní 'yoó 'bá kānīsā vé rī pi ní 'dīri. 'Bá tā ũnjí ā ũkpō ndēēpi rá rī, ícó fī drāngará vú ĩrī rī agá ku."

Ū'dúkó ĩ ní sū sē kānīsā kūrú Pārāgāmū vé rī agá rī ní rī

12 "Í sī kōkōbī sēē mālāyīkā kānīsā kūrú Pārāgāmū vé rī agá rī ní.

Ū'dúkó 'dīri, ĩri 'bá adriipi ĩlī āco sí be cípi ílébe ílébe rī be rī vé ni.

13 Á nī vūrā ĩmi ní rizú adrizú rī rá, ĩmi ri adri vūrā Sātánā vé mālūngā ruzú rī gé. Ádarú ĩmi áwíkí rú mávé rī ruú kuú títí. Ū'dú ĩ ní Ānītípā pá tuúpi títí mávé tā ũlūngará gá rī 'dizú drāzú kūrú agá vūrā Sātánā vé mālūngā ruzú 'dāri gé rī gé, ĩmi tukí pá títí ĩmivé ē'yīngará agá.

14 'Bo ma tā be mādānā ĩmi be anigé, 'bá urukọ ĩmi āsámvú gé 'dīlé anigé áwíkí ímbángará Bālámū vé rī ruú kuú títí. Bālámū ímbá Bálákā ri, Bálákā úcī 'bá Īsērélē vé rī pi ē drī fī ũnjīkānyā 'oó, kōpi rikí ínyá ĩ ní 'bāá kuú ngá ĩ ní údé drī sī múnjú rú rī pi ní rī nyaá, kōpi fikí rií ọwū 'bāá múzú. 15 'Bá urukọ kpá ĩmi āsámvú gé 'dīgé anigé áwíkí ọnjú kuú ímbángará Nīkóláwū vé

ũnjō vé 'dīri agá títí. 16 Lē ĩmi újákí ésí, ĩmi gākí dō ésí újágá sī, ma ca ĩmi vúgá 'dīlé ú'díkírīnā nōgó, ma ē'dī 'dī 'bá ésí újá'bá kuyé rī pi be ĩlī āco má tī gé nōri sī.

17 'Bá bī be rī, ā yī 'í ní tā Índrí Uleterē rī ní 'yoó 'bá kānīsā vé rī pi ní 'dīri. 'Bá tā ũnjí ā ũkpō ndēēpi rá rī, ma ímú mánā sī ĩ ní zūú rī pi ā urukọ í'dú sē ĩri ní. Ma kpá írā mvá imve ĩ ní rú ú'dí sī rú'bá ni gé 'bá āzi ní nī kuyé 'dāri í'dú sē ĩri ní, 'bá ē'yīpi rī 'yēnā nī ọ'dúkúlegúsī."

Ū'dúkó ĩ ní sū sēē kānīsā kūrú Tāyītírā vé rī agá rī ní rī

18 "Í sī kōkōbī sēē mālāyīkā kānīsā kūrú Tāyītírā vé rī agá rī ní:

Ū'dúkó 'dīri, ĩri Mvā Múnjú vé mī be dīipi sū ācí tīnī, āzini pá be dīipi sū aya ĩ ní vuú kaá úká sī rī tīnī rī vé ni.

19 Á nī tā ārēvú céré ĩmi ní rií 'oó rī pi rá. ĩmivé lēngará, ĩmivé ē'yīngará, ĩmivé ēzī ngangará, āzini ésí ĩmi ní úmbé ĩzāngā nyangará gá rī, á nī rá. Tā ĩmi ní 'oó āndrū rī ndē ándúru ĩmi ní 'oó drīdrī rī rá.

20 'Bo ma tā be ĩmi be anigé. ĩmi ā'yīkí ũkú Yēzēbélí* 'yoópi 'i nēbī, mávé ātí'bá ē drī kōpi múzú tā ũnjí agá rī vé tā, ĩcīcīkī 'bá rī pi rií ngá ĩ ní údé drī sī múnjú rú rī pi ĩnjī, sē kōpi rikí ínyá ĩ ní rií sēē ngá ĩ ní údé múnjú rú rī pi ní rī nyaá, íwí kōpi ícá kuú ọwū rú. 21 Á ku kōdō ĩri ní sá ésí újázú, ā ku rí ọwū 'í ní rií 'bāá rī rá, 'bo gā ésí újágá sī. 22 Kuru ma ímú ĩri 'be ĩzāngā nya gbóló drīgé 'bá ọwū 'bā'bée ĩri sī rī pi be, kōpi újákí dō ésí ku, kōpi ímú ĩzāngā nya ũnjí ũnjí. 23 Ma ĩrivé anjīnā rī pi ú'dí ũdrā rá. 'Bá kānīsā vé rī pi céré ímú nī ámá 'yozú kīnī, á nī tā 'bá rī pi ē ésí agá 'dāá rī rá, āzini á nī tā 'bá rī pi vé úmī agá 'dāá rī rá. Ma ímú 'bá ālu ālu ũfē tā ĩri ní 'oó rī vú sī. 24 'Bo á lē 'yoó ĩmi urukọ adri'bá

‡ 2:11 2:11 Drāngará vú ĩrī rī: Drāngará vú ĩrī rī, ĩri ĩzāngā nyangará ācí agá múzú 'dáni'dáni rī. 'Í lā I'dangará 20:6-14; 21:8. 2:14 2:14 Kālāfe 22-24 § 2:17 2:17 Mánā: Mánā ri ānyāngā Múnjú ní ĩsēē 'bá Īsērélē vé rī pi ní rī. Īsē sá kōpi ní adrizú āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá ílī pūkú sū rī gé. 'Í lā Wūngará 16:1-36. * 2:20 2:20 Yēzēbélí: Ūkú Yēzēbélí ko 'bá Īsērélē vé rī pi ē drī múnjú ĩ ní údé drī sī rī pi ĩnjī nī. 'Í lā 1 'Bāgú 16:29-31; 18:4-19; 2 'Bāgú 9:22.

Tāyītírā gá 'dīlé ìrivé ímbángará ùnjí 'dīri gā'ba sī, āzini Sātánā vé tā ī ní ūzūú kuú mūdūmūdū rú rī nī'ba kuyé rī pi ní 'dīni, má ícò tā ẹ̀njẹ̀njẹ̀ āzi 'bāā ìmi drìgè dđi ku. ²⁵ Múké ni, lē ìmi ūbīkí mā pámvú mužú, cīmgbá lókí má ní ìgōzú rī gé.

²⁶ 'Bá tā ùnjí ā ūkpō ndēepi rá, mā pámvú ūbīpi cīmgbá ūdđi gé rī, ma ūkpō sē ìri ní, ìri 'bá rī pi ē drī ọ̀rú āngū rī pi drìgè sī cére, ²⁷ sū má ní ūkpō drī ọ̀rú rī ìsú má Ẹ̀tẹ̀pi vúgá rī tịnì,

“ Ìri kọ̀pi ē drī ọ̀rú túré aya rú ni sī, ìri kọ̀pi ùndī kpélékpélé sū ūdrí ní ọ̀fú rī tịnì.”

²⁸ Ma kpá ìri ní mārābā ù'bútịná vé rī sē.†

²⁹ 'Bá bī be rī, ā yì 'í ní tā Índrí Uleterè rī ní 'yoó 'bá kánísā vé rī pi ní 'dīri.”

3

Ū'dúkó ī ní sī sē kánísā kūrú Sārādīsī vé rī agá rī ní rī

¹ “Í sī kọ̀kọ̀bī sēé mālāyíkā* kánísā kūrú Sārādīsī vé rī agá rī ní.

Ū'dúkó 'dīri mávè ni. Ma āmbúgú índrí ẹ̀zīrī Múngú vé rī pi drìgè nī, āzini á rú línýā ẹ̀zīrī rī pi má drìgè.

Á nī tā ìmi ní 'oó rī pi rá. 'Bá rī pi ūsūkí kínī, ìmi ídri rú, 'bo ìmi 'bá ūdrā'ba gí ni pi. ² Ìmi arukí! Ìmi útúkí ìmi gōzú ūkpó ūkpó ìmivé ẹ̀'yīngára agá, ìmivé ẹ̀'yīngára lē drāadrā. Á'diātāsīyā á ndre tā ìmi ní rīí 'oó rī ícò Múngú mī gé 'dāá kuyé.

³ Lē ìmi ígákí tā ī ní ímbá ìmi ní yī 'dāri, lē ìmi rukí ìri títí, ìmi újákí ẹ̀sī. 'Bo ìmi arukí dō ku, ma ícá ìmi vúgá dđi sū ūgú'ba ní ícá rī tịnì, ìmi ícókí sá má ní ícázú ìmi vúgá rī nīí á má ku.

⁴ 'Bá uruko ìmi āsámvú gé Sārādīsī gé 'dīgè anigè, 'bo kọ̀pi adrikí tré kuyé, kọ̀pivé adringára piri, kọ̀pi gākí tā ùnjí sī, kọ̀pi adrikí sū 'bá ívé bōngó ūtēepi uleterè āzāvū ākó rī tịnì. 'Bá 'dī'bée, 'bā ímú ẹ̀cì kọ̀pi be trú, kọ̀pi bōngó imve ni úsú, ā'diātāsīyā kọ̀pivé adringára piri. ⁵ 'Bá tā ùnjí ā ūkpō ndēepi rá rī, ma úmvúlésī ìri úsú bōngó imve ni sī, sū kọ̀pivé rī tịnì. Á lī ìrivé rú búkū ídri 'dáni'dáni rī vé rī agásī ku, Ma lū má Ẹ̀tẹ̀pi ní, āzini ìrivé mālāyíkā rī pi ní, ìri 'bá mávè ni.

⁶ 'Bá bī be rī, ā yì 'í ní tā Índrí Uleterè rī ní 'yoó 'bá kánísā vé rī pi ní 'dīri.”

Ū'dúkó ī ní sī sē kánísā kūrú Fīlādēlīfīyā vé rī agá rī ní rī

⁷ “Í sī kọ̀kọ̀bī sēé mālāyíkā kánísā kūrú Fīlādēlīfīyā vé rī agá rī ní.

Ū'dúkó 'dīri mávè ni. Ma 'bá uleterè, tā áda 'oópi ni, Dāwúđđi† vé máfútá ruúpí rī 'i. Á zī dō kẹ̀tẹ̀ rī gí, 'bá āzi ícò ūpí ku, má ūpí dō gí, 'bá āzi ícò zīí bā ku.

⁸ Á nī tā ìmi ní rīí 'oó rī rá. Ìmi ndrekí drī ká, á zī ìmi ní kẹ̀tẹ̀ rī gí, 'bá āzi ícò ūpíí ku. Á nī rá ūkpō ìmivé rī mādā, 'bo ìmi 'dukí tā má ní ímbá rī ngáá rá, ìmi gākí ma kuyé. ⁹ 'Bá Sātánā vé 'yo'ba kínī, ī Yāhúđđi 'dī'bée, kọ̀pi ùnjó rú, kọ̀pi adrikí Yāhúđđi ku. Ma sē kọ̀pi ímú kūmūcì ūtī ìmi ẹ̀ndrẹ̀tẹ̀ gé, lūzú kínī, á lē ìmi rá. ¹⁰ Ìmi ní mávè tāímbí ruý títí, ìmi ní ẹ̀sī úmbé ìzāngā nyaá ẹ̀sī be mādā rī sī, lókí ī ní úmvúlésī 'bá cére vū drìgè nōgó rī pi ū'bīzú rī gé, ma ícò ìmi tā mba rá.

¹¹ Ma ímú mbēlējá. Lē ìmi 'okí tā múké rī mužú drīdrī, 'bá āzi ā pa rí ìmivé kúlá ìmi drìgè sī ku. ¹² 'Bá tā ùnjí ā ūkpō ndēepi rá rī, ma ìri 'bā adri ālémbe rú Jó Múngú vé rī agá, ícò Jó

2:27 2:27 Sāwú mā 2:9 † **2:28** 2:28 Mārābā ù'bútịná vé rī: Yēsū kīnī 'i mārābā ù'bútịná vé rī. 'Í lā I'dangará 22:16. * **3:1** 3:1 Mālāyíkā: Vẹ̀rẹ̀sī 1, 7, 14 'dī'bée agá, kọ̀kọ̀bī ī ní 'yoó sīkí sēé mālāyíkā rī pi ní 'dīri, sīkí sēé drīkoma kánísā vé rī pi ní. † **3:7** 3:7 Dāwúđđi: Vẹ̀rẹ̀sī 'dīri agá, Yēsū rú Dāwúđđi vé máfútá 'bāgú rú nī. Múngú ìpẹ̀ Dāwúđđi ri adrii 'bāgú Ísērélē rī pi vé ni, ẹ̀zī kīnī, 'bāgú ú'dí ri ímú ífū ìrivé úyú agá, ìri mālūngā rī rú mužú 'dáni'dáni, 'bāgú rī Yēsū Kúrísítō 'i. 'Í lā Sāwú mā 132:11-12; Ẹ̀zī 2:30 Tíkí Dāwúđđi ri ìsú ākūdē ílī rī ca élifū ālu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, ìsú tíkí drī Yēsū Kúrísítō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélē 16-30; 2 Sāmūélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. ‡ **3:12** 3:12 Rú sī ìri ā rú'ba gá rī: Rú sī ìri ā rú'ba gá rī lū 'yozú kínī, 'bá 'dīri 'bá Múngú vé ni, ìri adri Yẹ̀rúsálēmā ú'dí rī vé ni, āzini ìri adri 'bá Yēsū vé ni.

Múngú vé rĩ kuú ku, má ímú Múngú vé rụ sī ìri ã rụ'ba gá, † àzini má ímú Múngú vé kūrú ú'dí Yēřúsālēmā riipi ímúpi Múngú vúgá 'bũ gé 'dǎásī vūgá nõó rĩ vé rụ sī ìri ã rụ'ba gá, ma kpá mávé rụ ú'dí rĩ sī ìri ã rụ'ba gá.

¹³ 'Bá bĩ be rĩ, ã yì 'í ní tǎ Índrì Uleterè rĩ ní 'yoó 'bá kǎnísǎ vé rĩ pi ní 'dĩri."

Ū'dúkó ĩ ní sī sē kǎnísǎ kūrú Lāwōdīkiyā vé rĩ agá rĩ ní rĩ

¹⁴ "Í sī kōkōbĩ sē mǎlāyíkā kǎnísǎ kūrú Lāwōdīkiyā vé rĩ agá rĩ ní.

Ū'dúkó 'dĩri mávé ni, ma Āmīnǎš 'i! Ma tǎ ĩ ní eziĩ rĩ 'du nga rá, àzini ma ri tǎ áda ũlũ, ma āmbúgú ngá Múngú ní gbiĩ rĩ pi drĩgé nĩ. ¹⁵ Á nĩ tǎ ĩmi ní 'oó rĩ pi ārēvú céré, ĩmivé tǎ adri ĩdríkídri kuyé dōku ācí ācí kuyé, ĩmi kú ágágá 'dĩgé. Á lē ĩmi adrikí ācí ācí dōku ĩdríkídri! ¹⁶ ĩmi ní adriĩ ágágá 'dĩgé, ĩdríkídri kuyé dōku ācí ācí kuyé rĩ sī, ma ímú ĩmi we má tì gé sī vūgá.

¹⁷ ĩmi ri 'yo, 'Ma ngá 'dĩpa, ma ngá be ambamba, á lē ngá āzi ku.' 'Bo ĩmi nĩkí á má kuyé 'yozú kinĩ, ĩmi ri drĩ cì ngá ākō sī, 'bá rĩ pi ri ĩmi ĩzāngā 'bǎ, ĩmi ngá ākó, ĩmi mị ākó, ĩmi rụ'ba be ule. ¹⁸ Ma ĩmi ímbá 'dĩni, lē ĩmi jekí ĩmi ní dábũ ĩ ní ũ'bĩĩ zǎá ācí sī ícǎpi uleterè ni má vúgá, ĩmi ufukí rí ícǎ āní ngá 'dĩpa. Lē ĩmi jekí kpá ĩmi ní bōngó imve ni úsú ĩmĩ rụ'ba ule drĩnjǎ sēepi 'dĩri ōzũzú āní. Lē ĩmi jekí kpá ĩmi ní dǎwǎ ĩ ní riĩ ũtĩĩ mị gé rĩ ũtĩĩ ĩmi mị gé, ĩmĩ ã ndre rí āngũ āní bēnĩ.

¹⁹ 'Bá má ní lēlē rĩ, ma ĩri ĩrĩñǎ, ma 'yo tǎ ĩri ní 'oó rĩ ũnjĩ. Lē ĩmi 'bǎkí úvá tǎ pĩrĩ 'ozú, ĩmi újǎkí ešĩ ũnjĩkǎnyǎ agásĩ rá. ²⁰ ĩmi ndrekí drĩ ká, á tu pá kuú kēētĩlè gá, ma ri kēētĩ rĩ ga, 'bá rĩ yì dō mà ú'dúkó, zĩ dō kēētĩ rĩ rá, ma fi ĩrivé jó gá 'dǎlé rá, 'bǎ ngá nya ĩri be trũ ǎlu.

²¹ 'Bá tǎ ũnjĩ ã ũkpō ndēepi rá rĩ, ma ĩri 'bǎ úrĩ má jēlé gá mávé lúpá mǎlũngǎ vé rĩ drĩgé, sũ má ní tǎ ũnjĩ ã

ũkpō ndēé gí, má ní nóni úrĩ má Ètēpĩ be trũ ĩrivé lúpá mǎlũngǎ vé rĩ drĩgé rĩ tĩnĩ.

²² 'Bá bĩ be rĩ, ã yì 'í ní tǎ Índrì Uleterè rĩ ní 'yoó 'bá kǎnísǎ vé rĩ pi ní 'dĩri."

4

I'dakí Yūwánĩ ní tǎ ĩ ní Múngú ri ĩnjĩzú 'bũ gé 'dǎá rĩ

¹ Tǎ 'dĩri ã vudrĩ gé, ĩ ní má ní ĩndrĩlĩkĩ āzi i'dazú. ĩndrĩlĩkĩ rĩ agá 'dǎá, á ndre kēētĩ 'bũ vé rĩ zĩkĩ kú mgbo. Á yì ũ'dúkó ó'ú sũ jēlégú vé rĩ tĩnĩ, ũ'dúkó rĩ 'yo má ní kĩnĩ, "Mí ímú má vúgá 'bũ gé nõó, á lē mí ní tǎ āzi ímúpi 'i ngaápi ni ũlũú."

² Mbēlēñǎ Índrì Uleterè rĩ ní ma ásúzú, má ní 'bá āzi ndrezú úrĩ kuú lúpá drĩgé mǎlũngǎ 'bũ vé rĩ gé 'dǎá. ³ 'Bá úrĩpi lúpá rĩ drĩgé rĩ, rụ'ba ni índré sũ ĩrǎ mǎlámǎlá rú ũnyĩ be ĩ ní zĩ jásĩpǎ rĩ tĩnĩ, àzini ĩrǎ ika ĩ ní zĩ kǎrĩnēliyǎ rĩ tĩnĩ. Gērĩ ĩndrēpi sũ ĩrǎ ĩrĩbĩlĩ rú ĩ ní zĩ ēmēridǎ rĩ tĩnĩ rĩ tra lúpá rĩ ã gǎrǎ kūrũ. ⁴ Ũ'bǎkĩ lúpá pũkũ ĩrĩ drĩ ni sũ lúpá mǎlũngǎ vé rĩ ã gǎrǎ gá sī kūrũ, 'bá ambugu pũkũ ĩrĩ drĩ ni sũ úrĩkĩ kuú lúpá rĩ pi drĩgé sī. Kōpi úsúkĩ ĩ bōngó imve imve ni pi sī, kũlǎ kōpi ní úsú ĩ drĩgé rĩ pi údékĩ ngá dábũ rú ni sī. ⁵ Ũvi ní gazú ācí be lókũlókũ lúpá mǎlũngǎ vé rĩ gé 'dǎá. Ũ'yũkĩ tǎdú'bǎ ézĩrĩ ũ'bǎá riĩ dĩ lúpá mǎlũngǎ vé rĩ eñdrēti gé, tǎdú'bǎ ézĩrĩ 'dĩ'bée i'da índrĩ ézĩrĩ Múngú vé rĩ. ⁶ Lúpá Múngú vé rĩ eñdrēti gé 'dǎá, āngũ rĩ ógũ sũ mǎndũrǎ tĩnĩ.

Á ndre ngá sũ ídri rú ni pi ĩnyĩnjǎ lúpá rĩ ã gǎrǎ gá sī kūrũ, ũ'bǎkĩ mị ngá sũ ídri rú 'dĩ'bée ã rụ'ba gá sī, eñdrēti gélésĩ, àzini úgóró gálésĩ. ⁷ Ngá ǎlu rĩ índré sũ kēmĩró tĩnĩ, ĩrĩ rĩ índré sũ tĩ ágó tĩnĩ, na rĩ vé eñdrēti índré sũ 'bá áda vé rĩ tĩnĩ, sũ rĩ índré sũ bĩbĩ riipi ngaápi nganga rĩ tĩnĩ. ⁸ Ngá sũ ídri rú 'dĩ'bée ārēvú céré ǎlu ǎlu ũpēlè'bĩ be áziyá áziyá. Ũ'bǎkĩ mị kōpi ã rụ'ba gá sī kūrũ cĩmgbá cazú kōpi ã ũpēlè'bĩ ã ndúgé sī céré. Ū'dú céré ũtũnjǎ

§ 3:14 3:14 Āmīnǎ: Tǎ Yēsũ ní 'i zĩzú Āmīnǎ 'i rĩ vé ífĩfĩ 'dĩni, Yēsũ lũ 'bá ní kĩnĩ, Múngú ri tǎ 'í ní eziĩ rĩ pi 'du nga rá.

sĩ, āzini ɪnɪnǎ sĩ, k̄opi újíkí ku, k̄opi ri átá mužú 'dini,

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa ri uletere, uletere, uletere, ɪri ɪnógósí anigé, āndrũ anigé, ɪri úmvúlésĩ ímú rá.”

⁹ Ngá sụ ídri rú 'dĩ'bée rikí 'Bá úrípi lúpá dr̄igé adriípi ídri rú mužú nyonyo rĩ ɪngú, rikí ɪri ɪnjĩ, āzini rikí ɪri ní ōwō'difō sēe.

¹⁰ Sâ ālu ālu 'dĩri gé, 'bá ambugu p̄ukú ɪrĩ dr̄i ni sụ rĩ pi céré ũt̄ikí k̄umúcí 'Bá úrípi lúpá dr̄igé adriípi ídri rú mužú nyonyo rĩ ɛndr̄et̄i gé, k̄opi rikí ɪri ɪnjĩ. K̄opi unjekí ɪvé k̄ulá ɪ dr̄igé s̄i ũ'bāá lúpá rĩ ɛndr̄et̄i gé 'd̄igé, k̄opi rikí 'yo k̄inĩ,

¹¹ “Múngú, mi múké agaápi rá rĩ, mi 'bávé Úpí, mi 'bávé Múngú.

'Bâ mi ɪngú, 'bâ mi ɪnjĩ, ũkpō mívé rĩ ā mu dr̄idr̄i,

ā'diātāsīyā ngá rĩ pi ār̄evú céré 'í gbi mi 'i,

ngá mí ní gbií rĩ pi nóni anigé,

ā'diātāsīyā mí lē k̄opi ā adrikí s̄i 'dĩri t̄ini.”

5

Kābīlō Mvā rĩ z̄i b̄ukū traátra rĩ

¹ Kuru á ndre Múngú úrípi lúpá dr̄igé rĩ rụ b̄ukū ɪ ní traátra tā s̄i 'a ni gé ɪlébe ɪlébe, t̄i ni ũmbĩ ɪsé s̄i caá éz̄ir̄i rĩ kú 'í dr̄i ɛndép̄i gé. ² Má ní mālāyíkā ũkpō be ni ndrezú, mālāyíkā rĩ ní trezú ụ'dúk̄o be ụrụ 'dāá k̄inĩ, “'Bá múké agaápi rá ɪc̄opi 'bá ní ɪsé ɪ ní b̄ukū traátra rĩ ẽ t̄i ũmb̄izú 'dĩri ũnj̄ĩpi b̄ukū rĩ t̄i gé s̄i b̄ukū rĩ z̄izú rĩ ā'di 'i? ³ 'Bá āzi 'b̄ũ gé 'dāá, d̄ōku v̄ũ dr̄igé n̄ogó, d̄ōku nȳōk̄ú ā ndúgé 'd̄ilé ɪc̄opi b̄ukū ɪ ní traátra t̄i ni ũmbĩ ɪsé s̄i cí 'dĩri ẽ t̄i ũnj̄ĩpi tā b̄ukū rĩ agá rĩ ndrezú ni 'dāáyo.”

⁴ Kuru má ní 'dezú āá gá, á ngo ɪzāngā ɪzāngā rú, ā'diātāsīyā 'bá āzi ɪ ní ɪs̄u múké agaápi rá ɪc̄opi b̄ukū ɪ ní traá t̄i ni ũmbĩ ɪsé s̄i cí 'dĩri ẽ t̄i ũnj̄ĩpi tā b̄ukū rĩ agá 'dālé rĩ ndrezú ni 'dāáyo. ⁵ Kuru 'bá ambugu rĩ pi vé ālu ni ní 'yozú má ní k̄inĩ,

“'Í ngo ku! 'Í ndre dr̄i ká, Kēm̄ir̄o ɪbípi ɪf̄ũupi s̄ur̄ú Yūdā vé rĩ agá, úyú Dāwūd̄i vé rĩ agá rĩ ndē ādr̄oko ā ũkpō gí. ɪri ɪc̄o ɪsé ɪ ní ũmbĩ éz̄ir̄i b̄ukū traátra rĩ t̄i gé 'dĩri ũnj̄i b̄ukū rĩ t̄i gé s̄i b̄ukū rĩ z̄izú nĩ.”

⁶ Kuru má ní Kābīlō Mvā* ndrezú tu pá kuú lúpá rĩ gé ágágá 'dāá, ngá sụ ídri rú rĩ pi 'bá ambugu rĩ pi be, k̄opi trakí ɪri ā gārā k̄ur̄ũ. Kābīlō Mvā rĩ ɪndré s̄i ɪ ní l̄i dr̄āá gí ni t̄in̄i, ɪri ú'yú be éz̄ir̄i, m̄i be éz̄ir̄i. M̄i éz̄ir̄i 'dĩ'bée i'da ɪndr̄i adri'bá éz̄ir̄i Múngú vé ɪri ní ɪp̄éé ɪmú ayií v̄ũ dr̄igé s̄i céré rĩ pi. ⁷ Kābīlō Mvā rĩ ní mužú b̄ukū ɪ ní traátra 'dĩri é'yizú 'bá úrípi lúpá mālūngā vé rĩ dr̄igé rĩ dr̄igé s̄i.

⁸ Kā b̄ukū rĩ é'yí dr̄i ni gé s̄i, ngá sụ ídri rú 'dĩ'bée, 'bá ambugu p̄ukú ɪr̄i dr̄i ni sụ 'dĩ'bée be, k̄opi ní k̄umúcí ũt̄izú Kābīlō Mvā rĩ ɛndr̄et̄i gé, 'bá ālu ālu rụ k̄ũ'd̄i, āzini sákān̄i ɪ ní údé dábũ s̄i ni kú 'í dr̄igé, ũdāk̄i ɛj̄nḡur̄ú kú sákān̄i rĩ pi 'a gá s̄i tré tré. ɛj̄nḡur̄ú 'dĩri, ɪri z̄ingárá 'bá Múngú vé rĩ pi ní rizú Múngú ri z̄izú rĩ. ⁹ K̄opi ní ɪ'dózú rizú úngó ú'dí ngozú k̄inĩ,

“Mi múké agaápi rá rĩ, mi ɪc̄o b̄ukū traátra rĩ é'yí nĩ, āzini mi ɪc̄o ɪsé rĩ pi ũnj̄i b̄ukū ɪ ní traátra 'dĩri t̄i gé s̄i nĩ,

ā'diātāsīyā l̄ikí mi dr̄āá gí,

mívé ārí dāápi rĩ, je 'bá rĩ pi sēé Múngú ní,

t̄i ālu ālu vú s̄i, s̄ur̄ú rĩ pi gé s̄i,

āngũ rĩ pi gé s̄i, v̄ũ dr̄igé s̄i céré.

¹⁰ Mí sē k̄opi r̄ukí mālūngā adr̄izú atala rú, r̄ií ɛz̄i ngāá Múngú ní, k̄opi ā r̄ukí rí mālūngā nȳōk̄ú dr̄igé n̄ogó rĩ.”

¹¹ Á 'bā nyo m̄a m̄i rizú ndrezú, má ní ụ'dúk̄o mālāyíkā kárakará pi vé ni yizú, k̄opivé kālāfe élif̄ũ m̄udr̄i vú be élif̄ũ m̄udr̄i. K̄opi trakí ɪ lúpá mālūngā vé rĩ ā gārā gá s̄i, ngá sụ ídri rú rĩ pi ā gārā gá s̄i, āzini 'bá ambugu rĩ pi ā gārā gá s̄i k̄ur̄ũ. ¹² K̄opi rikí úngó ngoó ụ'dúk̄o be ụrụ 'dāá k̄inĩ,

“Mi Kābīlō Mvā ɪ ní l̄i 'dĩri, mi múké,

* **5:6** 5:6 Kābīlō Mvā: B̄ukū I'dangará vé rĩ agá, Yēs̄u ri z̄ikí Kābīlō Mvā. Múngú sē tāimb̄i Mósē ní k̄inĩ, 'bá rĩ pi ā zākí kābīlō Múngú ní r̄ōb̄ōj̄o rú, ā tr̄ukí ri k̄opi ɪvé ũnj̄ikānyā agásí rá. Sē ɪ ní Yēs̄u ri z̄izú Kābīlō Mvā Múngú vé ni ān̄i, ā'diātāsīyā Múngú ɪp̄e ɪri ɪmú dr̄āá 'bávé ũnj̄ikānyā ũj̄i. 'Í lā W̄ūngárá 12:13-15; Yūwān̄i 1:29-36.

ádarú mi adri ũkpõ be, mi ã' bú ísú rá,
mi tã n̄ngará ísú rá, mi adri ẹv̄v̄i be.
Í mi ìnj̄í rá, mi ði p̄ow̄p̄ow̄w̄, ãzini í mi
íngú rá.”

¹³ Á yì ngá ídri be í ní gbií 'bũ gé 'dãlé rĩ
pi v̄u dr̄igé n̄ogó rĩ pi be, adri' bá nȳọkú
agá rĩ pi be, ȳj̄i ã ndúgé rĩ pi be, k̄opi rikí
úngó ngoó k̄in̄i,

“Íngúngará, ìnj̄ingará, ðingará, ãzini
ũkpõ

ã adri 'Bá úripi lúpá dr̄igé rĩ ní, ãzini
Kābīlō Mvā rĩ ní
m̄uzú nyonyo.”

¹⁴ Ngá s̄u ídri rú 'dĩ' bée ní ã'ȳzú k̄in̄i,
“Āmīnā.” 'Bá ambugu 'dĩ' bée ní u' dezú
k̄um̄ucí ũt̄izú Múngú rĩ ìnj̄izú, ãzini
Kābīlō Mvā rĩ ìnj̄izú.

6

*Kābīlō Mvā rĩ ùnj̄i ísé í ní búkū traátra
rĩ ẹ t̄i ũmb̄izú rĩ*

¹ Á ndre Kābīlō Mvā rĩ nj̄i ísé í ní búkū
traátra rĩ ẹ t̄i ũmb̄izú ẹz̄ir̄i rĩ vé ãlu búkū
rĩ t̄i gé s̄i. Kúru á yì ngá s̄u ídri rú rĩ pi vé
ãlu ri átá ú' d̄ukó be líi s̄u ũvi ní líi rĩ t̄in̄i,
k̄in̄i, “Mí ím̄ú!” ² Á ndre h̄sán̄i imve tu
pá kuú 'dãá, 'bá riipi njuúpi h̄sán̄i rĩ s̄i
rĩ r̄u ús̄u kú 'í dr̄igé, s̄ekí ìri ní k̄ulá, 'de
m̄uú ẹ' d̄i 'd̄i, 'í nd̄e rí ívé ari' ba rĩ pi rá.

³ Kābīlō Mvā rĩ k̄a ísé í ní ũmb̄i rĩ nj̄i
vú ìr̄i ní gé, ngá ídri rú 'dĩ' bée vé ãzi
'deépi dr̄idr̄i 'dãri vú s̄i rĩ ní 'yozú k̄in̄i,
“Mí ím̄ú!” ⁴ Kúru h̄sán̄i rĩ ãzi ní íf̄uzú,
rú' bá ni ika. 'Bá riipi njuúpi h̄sán̄i rĩ
s̄i rĩ, s̄ekí ìri ní ũkpõ ẹ' d̄i íj̄izú 'bá rĩ pi
ãsám̄vú gé v̄u dr̄igé n̄ogó, 'bá rĩ pi ã ú' d̄ikí
rí í ãní ì dr̄ik̄a s̄i b̄en̄i. ãzini s̄ekí dr̄i ni gé
ìl̄i ãco ãmbúgú ni.

⁵ Kābīlō Mvā rĩ k̄a ísé í ní ũmb̄i rĩ
nj̄i vú na ni gé, ngá ídri rú 'deépi ìr̄i
'dãri vú s̄i rĩ ní 'yozú k̄in̄i, “Mí ím̄ú!” Á
'bã nyo m̄a m̄i t̄ezú rizú ndrezú, má ní
h̄sán̄i ìni ni ndrezú má ẹndr̄et̄i gé 'dãá,
'bá riipi njuúpi h̄sán̄i rĩ s̄i rĩ r̄u kú má
ãnyāngā ũ' b̄izú ni kú 'í dr̄igé. ⁶ Ngá s̄u
ídri rú 'dĩ' bée ãsám̄vú gé, ãlu ni ní 'yozú
k̄in̄i, ãnyáfí kú má ã 'a ãlu rĩ, ãj̄e ni ri
adri ãmbúgú, ìri adri m̄f̄engā fífí ẹnj̄iipi

ẹnj̄iēnj̄i ni ãlu, ẹz̄i 'bá rĩ ní ngaá ú' d̄u ãlu
rĩ, ì ìri ũf̄e ãní, ãzini ũndúfí kú má ã 'a na
rĩ, ãj̄e ni ri adri ãmbúgú, ìri adri m̄f̄engā
fífí ẹnj̄iipi ẹnj̄iēnj̄i ni ãlu, ẹz̄i 'bá rĩ ní ngaá
ú' d̄u ãlu rĩ, ì ìri ũf̄e ãní.* Ẹ izakí ũdu rĩ pi
v̄inȳo rĩ be b̄ad̄arú ku.

⁷ Kābīlō Mvā rĩ k̄a ísé í ní ũmb̄i rĩ nj̄i
vú s̄u ni gé, á yì ngá ídri rú 'deépi na rĩ vú
s̄i rĩ ní 'yozú k̄in̄i, “Mí ím̄ú!” ⁸ Á 'bã nyo
m̄a m̄i rizú ndrezú, má ní h̄sán̄i rú' bá
be f̄or̄o ni ndrezú, 'bá njuúpi h̄sán̄i rĩ s̄i
rĩ vé rú Dr̄ā 'i, ãzini 'Bú Áv̄u rĩ pi vé rĩ
ri ím̄ú ìri ã v̄udr̄i gé s̄i. S̄ekí k̄opi ní ũkpõ
'bá rĩ pi ú' d̄izú ũdr̄azú nȳọkú dr̄igé n̄ogó
ìl̄i ãco s̄i, ẹb̄ir̄i s̄i, w̄onyók̄i ãndiãndí s̄i,
ãzini nyālāgā nȳọkú dr̄igé n̄ogó rĩ pi ã
ú' d̄i k̄opi ũdr̄āá, k̄opi ã ú' d̄ikí ãlu s̄u agá
ni pi ũdr̄āá.

⁹ Kābīlō Mvā rĩ k̄a ísé í ní ũmb̄i rĩ
nj̄i vú t̄ow̄w̄u ni gé, á ndre 'bá í ní ú' d̄i
ũdr̄āá ìvé ẹ' ȳngará ã tã s̄i, ãzini Múngú
vé ú' d̄ukó ũl̄ungará ã tã s̄i rĩ pi vé índr̄i
v̄ur̄a r̄ob̄on̄o z̄azú rĩ ã ndúgé 'dãá. ¹⁰ K̄opi
ní trezú ú' d̄ukó be ọr̄u 'dãá k̄in̄i, “Úpí
Ūkpõ 'D̄ipa, mi uletere, mi ri tã áda 'o, 'í
l̄e 'bá 'bá ú' d̄i' bá ũdr̄ā' bá 'dĩ' bée kuú adrií
caá lókí be gb̄a nḡopí ká mí íb̄i k̄opivé
tã l̄ij̄i nd̄o?” ¹¹ Awakí 'bá 'dĩ' bée dr̄igé
s̄i b̄ongó akoóko r̄uk̄u imve imve ni pi,
l̄ukí k̄opi ní k̄in̄i, k̄opi ã t̄ekí dr̄i m̄ad̄a, tã
l̄ingará ri ím̄ú adri ú' d̄ikí d̄o k̄opivé ọḡup̄i
ẹ' ȳi' bá gí rĩ pi ũdr̄āá céré gí ká.

¹² Kābīlō Mvā rĩ k̄a ísé í ní ũmb̄i rĩ
nj̄i vú áziyá ni gé, á ndre d̄inḡid̄inḡi aya
ãngū rĩ ũkpõ s̄i. Ūt̄u rĩ ẹ m̄i új̄á 'i ni
kuú c̄i s̄i ìnj̄á t̄in̄i, mb̄āá rĩ új̄á 'i kaá
ikamgbiri s̄u ãr̄i t̄in̄i, ¹³ l̄inyā rĩ pi ngakí
céré l̄iú 'bũ gé 'dãás̄i v̄ugá, s̄u p̄et̄i fiḡi
ũl̄i v̄iipi ũkpõ be rĩ ní ayaá, ũ' a ni ní l̄iú
s̄igé ni gé s̄i v̄ugá rĩ t̄in̄i. ¹⁴ 'Bũ rĩ tra 'i s̄u
bú k̄u traátra rĩ t̄in̄i, ãngū ánga rú, ãzini
ãngū 'i l̄iipi kú ngu ȳj̄i agá rĩ pi u' d̄ukí
k̄opi m̄uzú ìvé v̄ur̄a gá s̄i rá.

¹⁵ Kúru 'bāgú nȳọkú dr̄igé n̄ogó rĩ pi
'bá ãngū r̄u' bá rĩ pi be, ãngaráwá rĩ pi
dr̄ikoma rĩ pi be, 'bá ã' bú be rĩ pi, 'bá
t̄uḡer̄i rú rĩ pi, ãzini 'bá dr̄iwālā ísú' bá gí
rĩ pi ũz̄ukí ì kú ũj̄i rĩ pi agás̄i, ãzini ìj̄igó rĩ

* 6:6 6:6 Ānyāngā ãj̄e tuúpi 'd̄iri l̄u 'yozú k̄in̄i, ẹb̄ir̄i anigé.

pi ãsámvú gé sī. ¹⁶ Kòpì rìkí írã rĩ pi zìj, ãzini Ìjìgò rĩ pi zìj kìnì, “Ìmi íngákí ìmú u'deé 'bá drìgè, Ìmi òzùkí rí 'bá, 'Bá úrìpì lúpá mālūngā vé rĩ drìgè rĩ ã ndre rí 'bá ku, ãzini jìkó Kābīlō Mvā rĩ vé rĩ ē í'dé rí 'bá drìgè ku. ¹⁷ Jìkó Múngú vé rĩ, ãzini Kābīlō Mvā rĩ vé rĩ í'dé 'bá drìgè gí, 'bá āzi ícò adrií ídri rú ku, 'bá ūdrā céré.”

7

Ū'bākí bìlēmì 'bá élifū mūdūrūlū ālu pūkú sù drī sù pì ẹndrẹtì gé (144,000)

¹ Tā 'dīri ā vùdrī gé, á ndre mālāyíkā sù tukí pá kuú wòkò sù vū nōri vé rĩ gé sī céré, kòpì ugakí ũlì riípi vùpì nyòókú drìgè sī kālāmbā rú kālāmbā rú rĩ cí, ā vī rí āngū rĩ drìgè sī ku, yīi tafu rĩ drìgè sī ku, ãzini pẹtì rĩ pi drìgè sī ku. ² Má ní kúru gōzú mālāyíkā āzi ndrezú, Ìri ri ísì ìmúzú ụtú ní ífūngará gálésīla, rù Múngú ídri rú rĩ vé ngá rizú bìlēmì ũ'bāzú rĩ kú 'í drìgè. Ìri ní trezú mālāyíkā sù Múngú ní ìpèé ìmú āngū rĩ izaá yīi tafu rĩ be rĩ pi drìgè kìnì, ³ “Ìmi izakí drī āngū rĩ ku, dōku yīi tafu rĩ ku, dōku pẹtì rĩ pi ku, cīngbá 'bá ũ'bākí dō bìlēmì ātì 'bá Múngú vé rĩ pi ẹndrẹtì gé gí ká.”

⁴ Á yì kìnì 'bá mālāyíkā rĩ pi ní Múngú vé bìlēmì ũ'bāá kòpì ẹndrẹtì gé sī rĩ pi vé kālāfē élifū mūdūrūlū ālu pūkú sù drī ni sù (144,000). 'Bá 'dī'bée sùrú Ìsērélē vé mұdrì drī ni Ìrī 'dī'bée agásì céré:

⁵ Yúdā vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

Rūbénā vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

Gádī vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

⁶ Āsérā vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

Nāfātālī vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

Mānāsē vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

⁷ Sīmīyónā vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

Lévī vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

Ìsākārā vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

⁸ Jēbūlúnā vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

Yōsépā* vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000),

Bēnyēmīnē vé sùrú agá, 'bá élifū mұdrì drī ni Ìrī (12,000).

'Bá bītríká úsúkí ĩ céré bōngó imve sī

⁹ Tā 'dīri ā vùdrī gé, á ndre 'bá bītríká ĩ ní ícò lāá bā ku ni pi, 'bá 'dī'bée íngákí āngū rĩ pi agásì āndīāndí, sùrú rĩ pi agásì céré, Ìvé tì vú sī āndīāndí, kòpì úsúkí ĩ céré bōngó imve sī, kòpì rukí mbírā bí kuú ĩ drìgè sī, kòpì tukí pá Múngú ẹndrẹtì gé Kābīlō Mvā rĩ be. ¹⁰ Kòpì ní rizú ọ'úzú ú'dúkò be uru 'dāá kìnì,

“Bávé Múngú úrìpì lúpá mālūngā vé rĩ drìgè rĩ,

ãzini Kābīlō Mvā rĩ, kòpì ũkpò be 'bá rĩ pi pazú.”

¹¹ Mālāyíkā rĩ pi trakí ĩ Múngú vé lúpá mālūngā ruzú rĩ ā gārā gá sī, 'bá ambugu rĩ pi ā gārā gá sī, ãzini ngá ídri rú sù 'dī'bée ā gārā gá sī kúrū. Kòpì ní kūmūcí ũtízú lúpá rĩ ẹndrẹtì gé, rizú Múngú ri Ìnjīzú. ¹² Kòpì rìkí 'yoó kìnì,

“Āmīnā!

Íngúngará, Ìnjīngará, dīngará, tā nīngará, ũkpò, ãzini ọwō'dīfō ā

adri 'bávé Úpí Múngú ní mұzú nyonyo ũdū ākó.

Āmīnā.”

¹³ 'Bá ambugu 'dī'bée vé ālu ní ma zìzú kìnì, “'Bá ĩ úsú 'bá bōngó imve sī 'dī'bée ā'di pi? Kòpì íngákí ngòósīla?”

¹⁴ Má ní újázú Ìri ní, “Āmbúgú mávè rĩ, 'í nī tā rĩ nī.”

Ìri ní 'yozú má ní kìnì, “'Bá 'dī'bée ìfū 'bá ọcūngará ũnjí ũnjí rĩ agásì rĩ pi. Kòpì ũjìkí Ìvé bōngó Kābīlō Mvā rĩ vé ārì sī ícá kuú imve.†

* **7:8** 7:8 Yōsépā: Yōsépā ri Yókóbū vé mvā Ìri ní lēlē rĩ, ẹdrìpìjì sēkí Ìri jeé tūgērī rú āngū Ējēpētò vé rĩ gé. Múngú sē Ìri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rĩ pi ē Ìzā mұjì adrií āngū Ējēpētò vé rĩ agá nī. Sā 'dāri gé, ẹbìrì 'de caá ílì ẹzìrì. 'Í lā Í'dóngará 30-50. † **7:14** 7:14 Kòpì ũjìkí Ìvé bōngó Kābīlō Mvā rĩ vé ārì sī: Bōngó ũjīngará ārì sī rĩ vé ífífí, trūkí kòpì Ìvé ũnjìkányā agásì gí.

- 15 “Kúru, kòpi nóni lúpá Múngú vé rĩ endrẹti gé,
kòpi ri ẹzi nga Múngú ní Jó ìrivé rĩ
agá ỳtúná pi ìníná be.
'Bá úrípi lúpá mālūngā vé rĩ drĩgé rĩ,
ĩri ápālā 'be kòpi drĩgé rá.
- 16 Ẹbírí gō kòpi fuú dīi ku,
yīi úvá gō kòpi ndēē dīi ku,
ỳtú vé sị koópi gbírílí rĩ gō kòpi zāá ku.
- 17 Kābīlō Mvā úrípi kú lúpá mālūngā vé
rĩ gé ágágá 'dīri,
ĩri kòpi úcé nī, ĩri kòpi jì mụ yīi ídri
sēēpi rĩ mvụ nī,
Múngú ri kòpivé mīndrẹ údé kòpi mị gé
sī nī.”

8

Ísé búkū traátra rĩ ẽ tị mbīzú vú ẹzĩrĩ rĩ

1 Kābīlō Mvā rĩ ká ísé ĩ ní ũmbīi rĩ nǎjĩ
vú ẹzĩrĩ ni gé, āngū rĩ újí kuú kírí 'bū gé
'dāá caá sà ālu vé ẹlĩ agá.

2 Má ní mālāyíkā ẹzĩrĩ ndrezú tukí pá
kuú Múngú endrẹti gé, awakí jēlēgú ẹzĩrĩ
kòpi drĩgé sī.

3 Kúru má ní mālāyíkā āzi ndrezú tu pá
kuú vūrā rōbōṅṅō zāzú rĩ ā gārā gá 'dāá,
rụ ngá ógúpí dábū rú ĩ ní rizú ẹjǐngǔrú
zāzú ni kú 'í drĩgé. ĩ ní ẹjǐngǔrú í'dúzá
āmbúgú sēzú drĩ ni gé, ĩri ní ácí í'dúzá
ẹjǐngǔrú rĩ zāzú ngá ógúpí dábū rú rĩ
drĩgé 'dāá, ācígā rĩ ā úmú rí 'i zǐngárá
'bá Múngú vé adri'bá vūrā rōbōṅṅō zāzú
ógúpí dábū rú rĩ gé rĩ pi ní rii zǐi rĩ be, ā
nga rí mụzú lúpá mālūngā vé rĩ gé 'dāá.

4 Ácígā ẹjǐngǔrú rĩ vé rĩ, āzini zǐngárá 'bá
Múngú vé rĩ pi ní zǐi rĩ nga mụzú Múngú
endrẹti gé 'dāá mālāyíkā rĩ ẽ drĩ ágélé gá
sī.

5 Mālāyíkā rĩ ní ngá ógúpí dábū rú ĩ
ní rizú ẹjǐngǔrú zāzú 'a ni gé rĩ í'dúzá
vūrā rōbōṅṅō zāzú rĩ gé 'dāásī, ĩri ní ácí
kúlúlú úmvúzá dāzú 'a ni gé, ĩri ní í'bézú
vũ drĩgé nōó, āngū ní lízú mgbĩrĩ ũvi
tǐni, ógúzá lókúlókú, dǐngídǐngí ní āngū
rĩ ayazú.

Mālāyíkā ẹzĩrĩ vukí jēlēgú

6 Mālāyíkā ẹzĩrĩ ĩ ní jēlēgú awaá kòpi
drĩgé sī rĩ pi ní ĩ útúzá lēzú ĩvé jēlēgú rĩ
pi vuzú.

7 Mālāyíkā drĩdrĩ rĩ ní í'dózá ívé jēlēgú
vuzú, fí ní 'dezú, āzini ácí usa 'i ārí be,
ĩ ní ĩdāzá ímúzá vũ drĩgé nōó. Ácí rĩ zā
nyòókú rĩ vé wòókò ālu na agá rĩ veé rá,
peṭi ālu na agá rĩ pi vekí rá, ásé ĩrībīlĩ rú
rĩ pi vekí cére.

8 Mālāyíkā ĩrĩ rĩ ní ívé jēlēgú vuzú,
mālāyíkā rĩ ní ngá sūyipi írá āmbúgú
kaápi kú ácí rú nyālū ni í'bézú yīi tafu
rĩ agá nōó, yīi tafu rĩ vé wòókò ālu na agá
rĩ, újá 'i kú ārí rú. 9 Ngá ídri be yīi tafu
rĩ agá rĩ pi, ālu na agá rĩ pi ũdrákí rá.
Kúlúmgbā yīi tafu rĩ agá rĩ pi, ālu na agá
rĩ pi, ĩñānyākí kòpi kpélékpélé.

10 Mālāyíkā na rĩ ní ívé jēlēgú vuzú,
línýā āmbúgú dīipi sū ácí tǐni rĩ ní í'dézú
'bū gé 'dāásī yīi ambugu dī'bá dīdī rĩ pi vé
wòókò ālu na agá rĩ pi drĩgé, āzini yīi kídí
vé rĩ pi vé wòókò ālu na agá rĩ pi drĩgé.

11 Línýā rĩ vé rú “Ūkẹngẹlĩ” 'i. Újá yīi rĩ
vé wòókò ālu na agá rĩ draá kuú ũkẹngẹlĩ.
'Bá kárakarā yīi rĩ mvụ 'bá rá rĩ pi ũdrákí
rá, yīi rĩ ní draá ũkẹngẹlĩ rĩ sī.

12 Mālāyíkā sụ rĩ ní ívé jēlēgú vuzú, ỳtú
rĩ vé wòókò ālu na agá rĩ bĩ nǐi kuú cịci,
mbāá rĩ vé wòókò ālu na agá rĩ bĩ nǐi kuú
cịci, āzini línýā rĩ pi vé wòókò ālu na agá
rĩ bĩ nǐi kuú cịci. Ỗtú āmgbáraká rĩ vé
wòókò ālu na agá rĩ bĩ nǐi kuú cịci, ìníná
rĩ vé wòókò ālu na agá rĩ bĩ nǐi kuú cịci.

13 Má ká āngū ndreé mụzú 'bū gé 'dāá,
á ndre bībī āmbúgú ri ngoó mụzú āngū
urugégé mgbọ rĩ agásī ụ'dúkọ be uru
'dāá, ĩri ri ngo mụzú, “Ízāngā! Ízāngā!
Tā ambugu ambugu ízāngā sē'bá ni pi
ímú ĩ nga 'bá vũ drĩgé rĩ pi ní rá, tā 'dĩ'bée
ímú ĩ nga sà mālāyíkā ace'bée na rĩ pi ní
ímúzá ĩvé jēlēgú vuzú rĩ gé!”

9

1 Mālāyíkā tǔwụ rĩ ní ívé jēlēgú vuzú,
kúru má ní línýā ndrezú, í'dé 'bū gé 'dāásī
vũ drĩgé nōó. Sēkí mǎfútá 'bū kuypí ỳdđ
ākó rĩ ẽ tị zǐzú rĩ drĩ ni gé. 2 Línýā rĩ ní
'bū kuypí ỳdđ ākó rĩ ẽ tị zǐzú. Ácígā ní

Íkpúzú 'bú rĩ agásĩ, sũ ácí ĩ ní ú'bé kuú 'bú agá rĩ vé ácígã ní rií íkpú rĩ tĩnĩ. Ácígã rĩ ọ̀zũ ụ̀tú rĩ ẹ̀ mị, ǎzini ọ̀zũ ǎngũ 'bũ gé rĩ, ǎngũ rĩ bĩ nị kuú ǎnĩ cịcị. ³ Ụ́mbí b́t́ríká ní ǐfũzú ácígã rĩ agásĩ, kọ̀pì íngákí ímụ̀ vũ rĩ ẹ̀ drị́ ǐmũlũú céré. Sẹ́kí kọ̀pì ní ụ̀kpõ ǎngũ zázú sũ dịrị vé rĩ tĩnĩ.

⁴ 'Yókí kọ̀pì ní kìnĩ, kọ̀pì ǎ sẹ́kí ǐzǎngǎ ásé rĩ pi ní ku, ngá dụ'bá rĩ pi ní ku, pẹ̀tị rĩ pi ní ku, kọ̀pì ǎ sẹ́kí ǐzǎngǎ rĩ 'yéńá 'bá adri'bá Múńgú vé b́lémị ǎkó ĩ ẹ̀ndrẹ̀tị gé rĩ pi ní. ⁵ Sẹ́kí kọ̀pì ní ụ̀kpõ ǎngũ ú'dízú ni kuyé, 'bo sẹ́kí kọ̀pì ní ụ̀kpõ ǐzǎngǎ sẹ̀zú 'bá rĩ pi ní ụ̀njí ụ̀njí cazú mbǎá tọ̀wú. ǐzǎngǎ kọ̀pì ní sẹ́e 'bá rĩ pi ní 'dĩri, ǎzó ni ri ásó sũ ǐwá dịrị ní ǎngũ zǎá ásó rĩ tĩnĩ. ⁶ Ụ́'dú 'dĩ'bée gé, 'bá ǎlu ǎlu ri 'yo, 'ĩ drǎ 'ĩ 'dĩísĩ rá, 'bo drǎ ri kọ̀pì gǎ sĩ. 'Bá ǎlu ǎlu ri drǎngará ndǎ ụ̀kpõ sĩ, 'bo kọ̀pì drǎkí ku.

⁷ Ụ́mbí 'dĩ'bée ǐndrẹ́kí sũ hũsǎnĩ ĩ ní údé lẹ̀zú ẹ̀'dị́ 'dizú rĩ pi tĩnĩ. Kọ̀pì úsúkí kũlá ĩ ní údé dábũ sĩ ni pi ĩ drị́gé, kọ̀pìvé ẹ̀ndrẹ̀tị adri sũ 'bá áda vé rĩ tĩnĩ. ⁸ Kọ̀pìvé drị́'bí dụ sũ ụ̀kú rĩ pi vé rĩ tĩnĩ, kọ̀pìvé sí ǐndrẹ́ sũ kẹ̀mĩrọ́ vé rĩ tĩnĩ. ⁹ Kọ̀pì úsúkí ngá ĩ ní údé aya sĩ ni ĩ bẹ̀drị́ gé cí. Kọ̀pì nga mụ̀zú kpõrõ be sũ ǎrǎbı́yǎ hũsǎnĩ rĩ pi ní rií seé mụ̀ú ẹ̀'dị́ gé kpõrõ be rĩ pi tĩnĩ. ¹⁰ Kọ̀pìvé só ǐrị be sũ dịrị vé rĩ tĩnĩ, ǐri ǎngũ zǎ ásó ca mbǎá be tọ̀wú. ¹¹ Kọ̀pìvé 'bǎgú, ǐri mǎlǎyíkǎ ǎmbúgú 'bú kų́pì ụ̀dũ ǎkó rĩ ụ̀tẹ́pì rĩ 'i. Mǎlǎyíkǎ rĩ vé rú Ẹ̀béré tị sĩ ǎbǎdónĩ, Gíríkĩ tị sĩ ǎpõlónĩ, ǐfífí ni 'bá riipi ǎngũ ú'dịpi ni.

¹² Tǎ ǎmbúgú ǐzǎngǎ sẹ́epi drị́drị́ rĩ nga 'i gí. Ẹ̀sị́ nóni tǎ ambugu ambugu ǐzǎngǎ sẹ́'bá ndẹ́'bá rá ni pi ǐrị́ ímụ̀ vúlé 'dĩ́'dĩ.

¹³ Mǎlǎyíkǎ ázı́yá rĩ ní ívé jẹ̀lẹ̀gú vuzú, má ní ụ́'dúkọ́ yızú, ụ́'dúkọ́ rĩ íbı́ íkú ú'yú sũ adri'bá vũrǎ rọ̀bọ̀nọ́ zázú dábũ rú rĩ drị́gé Múńgú ẹ̀ndrẹ̀tị gé rĩ pi agásĩ. ¹⁴ Ụ́'dúkọ́ rĩ ní 'yozú mǎlǎyíkǎ ázı́yá jẹ̀lẹ̀gú be rĩ pi ní kìnĩ, "Mí ọ̀yú mǎlǎyíkǎ sũ ĩ ní úmbé kuú yǐ ǎmbúgú dı́pı́ dı́dı́ Yũfẹ̀rẹ̀tǎ vé rĩ gé 'dĩ́'bée rá." ¹⁵ Kúru ĩ ní

mǎlǎyíkǎ sũ ĩ ní údé kuú ụ̀rẹ́ mụ̀'bá 'bá rĩ pi ú'dị́'bá rĩ pi ọ̀yuzú sǎńá 'dǎri agá, ụ́'dú 'dǎri agá, ǐlĩ 'dǎri agá. Pẹ́kí kọ̀pì mụ̀ú 'bá rĩ pi ú'dị́, kọ̀pì ú'díkí 'bá rĩ pi ụ̀drǎá rá, ǎlu na agá rĩ pi ụ̀drǎkí rá. ¹⁶ Á yị ǎngǎráwá nju'bá hũsǎnĩ sĩ ẹ̀'dị́ gé rĩ pi vé kǎlǎfe ca mǐllyõnĩ mũdũrũlũ ǐrị́ (200,000,000).

¹⁷ I'dakí má ní kọ̀pìvé hũsǎnĩ ǎzini ǎngǎráwá ri'bá ụ̀njú'bá hũsǎnĩ sĩ rĩ pi ǐndrılíkí agá 'dǎá rá. ǎngǎráwá rĩ pi úsúkí ngá ĩ ní údé aya sĩ ikaka ni pi, kũńkũńĩ rú ni pi, ǎzini mǎlámǎlá rú ni pi ĩ bẹ̀drị́ gé sĩ. Hũsǎnĩ rĩ pi vé drị́ ǐndrẹ́ sũ kẹ̀mĩrọ́ vé rĩ tĩnĩ. Ácí ri dı́ ụ̀kpú kọ̀pì tị gé sĩ ácígã be, ngá cípi ácí rú nyǎlũ ni pi ụ̀kpúkí kọ̀pì tị gé sĩ. ¹⁸ Ngá ǐfũ'bá hũsǎnĩ rĩ pi tị gé sĩ rĩ pi ácí rú, ácígã rú, ngá mǎlámǎlá rú ẹ̀jı́ be ngũpı́ ụ̀njı́ ni. Ngá ǐfũ'bá hũsǎnĩ rĩ pi tị gé sĩ 'dĩ'bée ú'dị́ 'bá rĩ pi ǎ urukọ́ ụ̀drǎá rá, ú'dị́ ǎlu na agá rĩ pi ụ̀drǎá. ¹⁹ Hũsǎnĩ 'dĩ'bée vé ụ̀kpõ kọ̀pì tị gé, ǎzini kọ̀pìvé só gá. Kọ̀pìvé só adri sũ ǐnĩ tĩnĩ, drị́ be, kọ̀pìvé só ri 'bá ga ǎzó be.

²⁰ 'Bá ụ̀drǎ'bá wọ̀nyókı́ 'dĩ'bée sĩ kuyé rĩ pi, kọ̀pì gǎkí ẹ̀sı́ újágá sĩ ụ̀njıkǎnyǎ ĩ ní 'oó rĩ agásĩ. Kọ̀pì kukı́ ngá ĩ ní údé drı́ sĩ múńgú rú rĩ pi vé ǐnjı́ngará kuyé. Kọ̀pì kukı́ ǐndrı́ ụ̀njı́ rĩ pi* vé ǐnjı́ngará kuyé. Ngá ĩ ní údé múńgú rú dábũ sĩ, aya ọ̀gú'bá ọ̀gúọ̀gũ ni pi sĩ, aya mǎlámǎlá ni pi sĩ, ǐrǎ sĩ, ǎzini párángı́ sĩ rĩ pi, kọ̀pì ǐcókı́ ǎngũ ndrẹ́e ku, ǐcókı́ tǎ yı́ ku, ǐcókı́ ẹ̀cı́ ku. ²¹ Kọ̀pì újákı́ ǐvé ẹ̀sı́ rizú ǎngũ ú'dízú rĩ ǎlunǎni kuyé. Kọ̀pìvé tǎ ụ̀jõgũ vé rĩ, ọ̀wũ 'bǎngará, ǎzini ụ̀gũ, kọ̀pì kukı́ ǎlunǎni kuyé.

10

Mǎlǎyíkǎ búkũ traátra mǎdǎńǎńá rĩ ruų́pı́ 'i drı́gé rĩ vé tǎ

¹ Má ní gõzú mǎlǎyíkǎ ǎzi ụ̀kpõ be ni ndrezú, ǐri ri ǐsı́ ímú́zú 'bũ gé 'dǎásı́ vũgá nólé, ǐrị́bıtị ọ̀zũ rú'bá ni kų́rũ, gérı́ ǎsõ kú drı́ ni gé, ẹ̀ndrẹ̀tị ni ọ̀gú pọ̀wũpọ̀wũ sũ ụ̀tú tĩnĩ, pá ni pi ǐndrẹ́kí sũ ácí sí dı́pı́

* **9:20** 9:20 ǐndrı́ ụ̀njı́ rĩ pi: ǐndrı́ ụ̀njı́ rĩ pi ǎndúru mǎlǎyíkǎ Múńgú vé ni 'bũ gé 'dǎá, kọ̀pì nọ́kí tǎı́mbı́ Múńgú vé rĩ, Sǎtǎnǎ ri kọ̀pìvé ǎmbúgú. Múńgú ǐdrõ kọ̀pì 'bũ gé 'dǎásı́ vũgá nõó, kọ̀pì gõkí ufuú ǐndrı́ ụ̀njı́, kọ̀pì ri 'bá rĩ pi ní ǐzǎngǎ sẹ́ vũ drı́gé nõgó. 'Í lǎ I'dangará 12:7-9.

lêlê rĩ tĩni. ² Mālāyíkā rĩ ru búkū traátra mādāṅáṅá ĩ ní ọyụú gí rĩ kú 'í drìgé, 'bā 'í pá ẹndẹpì rĩ yì tafu rĩ drìgé, pá ìjì rĩ nyòókú drìgé. ³ Īri ní trezú ụ'dúkọ be ury 'dāá sū kēmīrọ ní lī rĩ tĩni, kā tree 'dīni, ũvi ní līzú mgbīrī, mgbīrī, vú be ẹzīrī.

⁴ Ūvi rĩ kā lī caá vú be ẹzīrī, á lē kōdō ũvi rĩ vé līngará ẹzīrī 'dīri ã tā sī vūgá, koro má ní ụ'dúkọ yizú íngá 'bū gélésīla kīnī, “Mí sī tā mí ní yì 'dīri ku, āzini mí lū kpá 'bā āzi ní ku.”

⁵ Kúru mālāyíkā má ní ndree pá 'bāapi yì tafu rĩ drìgé āzini nyòókú drìgé rĩ ní 'í drì ẹndẹpì rĩ ingazú suzú 'bū gé 'dāá. ⁶ Īri ní ũyō sōzú Múngú adriipi lēmbērē rú 'bū pi gbiipi vū be, yì tafu rĩ be, ngá ārēvú céré ídri rú rĩ pi be rĩ ã rú sī kīnī, “Tā Múngú ní ụtī gí rĩ pi, ícọ tēe ku, kōpi koro ĩ nganga. ⁷ Mālāyíkā ẹzīrī rĩ kādō ívé jēlégú vuú, tā Múngú vé ụtī kuú ínógósì mūdūmūdū rú rĩ, ĩri koro 'i nga sū ĩri ní ọtú lūú ívé átí'bā nēbī rĩ pi ní rĩ tĩni.”

⁸ Kúru ụ'dúkọ té má ní yì íngápi 'bū gélésīla rĩ ní gōzú átázú má be dī kīnī, “Í mu búkū traátra mādāṅáṅá ĩ ní ọyụú gí mālāyíkā pá tuúpi yì tafu rĩ drìgé, āzini nyòókú drìgé rĩ ní ruú kuú 'í drìgé rĩ 'í'dú.”

⁹ Má ní mužú mālāyíkā rĩ vūgá 'dāá, má ní ĩri zizú, ã sē má ní búkū traátra mādāṅáṅá ĩ ní ọyụú gí 'dīri, ĩri ní 'yozú má ní kīnī, “Í 'du búkū rĩ, 'í nya. Mí kādō ĩri nyaá, ĩri ínì mí tì gé 'dāá sū ọnyú tĩni, 'bo mí agá 'dāá, ĩri dra ụkēngelì.” ¹⁰ Kúru má ní búkū traátra mādāṅáṅá ĩ ní ọyụú gí 'dīri ẹ'yizú mālāyíkā rĩ drìgé sī, má ní nyazú. Tā ni 'a ni gé rĩ pi ínìkí má tì gé 'dāá ínìnī, 'bo tā ni 'a ni gé rĩ pi gōkí ĩ újā adrii ụkēngelì má 'a gá 'dāá.

¹¹ Kúru ụ'dúkọ rĩ gō kpá átá má ní dī kīnī, “Mí áyú tā ímúpi 'i ngaápi drīdrī 'dīlè rĩ pi mužú 'bā rĩ pi ní, āngū rĩ pi agásī, tì rĩ pi vú sī, āzini 'bāgú rĩ pi ní.”

11

Ādú'bā ĩrī rĩ pi vé tā

¹ Mālāyíkā rĩ ní má ní peṭi ngá 'bezú ni sēzú. Īri ní 'yozú má ní kīnī, “Í mu Jó Múngú vé rĩ 'beé, āzini vūrā rōbōṅō zāzú rĩ 'beé, āzini 'í lā 'bā ímú'bā Múngú ri zì'bā rĩ pi. ² 'Bo ã 'bekí Jó Múngú vé rĩ ã bóró ĩndī ku, ã'diātāsīyā sēkí ĩri 'bā adri'bā Yāhūdī rú ku rĩ pi ní. 'Bā adri'bā Yāhūdī rú ku 'dī'bée ímú kūrú uletere Yērúsālémā vé rĩ 'du ũkpō sī. Kōpi ímú ĩzāngā sē 'bā Yērúsālémā vé rĩ pi ní, ca mbāá pūkú sū drī ni ĩrī. ³ Ma kúru ímú mávé ũkpō sē ādú'bā ĩrī bōngó ĩzāngā vé rĩ su'bā rĩ pi ní, kōpi adri nēbī rú, kōpi ímú tì Múngú vé rĩ sē ca ụ'dú élifū ālu mūdūrūlū ĩrī pūkú áziyá (1,260).”*

⁴ Ādú'bā ĩrī 'dī'bée kōpi peṭi olívē vé ĩrī rĩ pi†, āzini kōpi aya ĩ ní tādú'bā ũ'yū ũ'bāá sī ni gé sī ĩrī Úpí adriipi vū nōri drìgé céré rĩ endreṭi gé rĩ pi. ⁵ 'Bā lēepi ícapi ārī'bā rú, kōpi 'oópi ũnjí rĩ, ācì ri ímú ĩfū ādú'bā ĩrī 'dī'bée tì gé sī ímú kōpivé ari'ba rĩ pi zā ve ũdrā mgbīlīmgbīlī. 'Bā lēepi ādú'bā 'dī'bée 'oópi ũnjí rĩ, ĩ ímú ĩri 'dī drā sū 'dīri tĩni. ⁶ Ādú'bā ĩrī 'dī'bée ũkpō be ícózú yīgó ugazú sēzú 'dizú ku lókí kōpi ní rizú Múngú vé tì sēzú rĩ gé. Kōpi ũkpō be yì újázú ícázú ārī rú, āzini kōpi ũkpō be 'bā rĩ pi ĩwōnyōzú létì be āndiāndí vū drìgé nōgó sū ĩ ní lēé rĩ tĩni.

⁷ Lókí ādú'bā 'dī'bée ní Múngú vé tì ũlūzú dezú rĩ gé, ĩbīgó ri kúru ĩfū 'bū kúpì ụdū ākó 'dāri agásī kōpivé ũkpō ndē, ĩri kōpi ú'dì ũdrā rá. ⁸ Kōpivé āvū ri ímú ula ku kūrú āmbúgú Yērúsālémā vé rĩ agá, vūrā 'dīri ĩ ní Úpí ri gbāzú peṭi alambaku sígē rĩ, 'bā kūrú rĩ agá rĩ pi adrikí sū 'bā kūrú Sōdómō‡ vé rĩ agá rĩ pi tĩni, āzini 'bā āngū Ējēpētō§ vé rĩ agá rĩ pi tĩni. ⁹ Ụ'dú na ẹlì sī, 'bā āndiāndí, súrú āndiāndí ívé tì átázú rĩ vú sī, āzini

* **11:3** 11:3 Ụ'dú élifū ālu mūdūrūlū ĩrī pūkú áziyá: Ụ'dú élifū ālu mūdūrūlū ĩrī pūkú áziyá rĩ, mbāá pūkú sū drī ní ĩrī rĩ, āzini ílì na ẹlì sī rĩ, kōpi céré trōtrō. † **11:4** 11:4 Peṭi olívē vé ĩrī rĩ pi: Búkú Zākāriyā vé rĩ agá, peṭi olívē vé ĩrī rĩ pi ādú'bā ĩrī. 'Í lā Zākāriyā 4:11-14. ‡ **11:8** 11:8 Sōdómō: Múngú iza Sōdómō ri ũnjikanyā ĩri ní 'oó ambamba rĩ sī. 'Í lā Í'dóngará 19:1-29. § **11:8** 11:8 Ējēpētō: Múngú pa ívé 'bā Īsērēlē vé adri'bā tūgērī rú rĩ pi, ìjì kōpi ĩfū āngū Ējēpētō vé rĩ agásī āmvé rá. 'Í lā Wūngará 12.

'bá āngū rī pi agāsī rī pi ārēvú céré ímú kòpivé āvū úndré mī sī, 'bá āzi ásí āní ku, kòpi ā'yīkí āvū rī pi sēé sī ku. ¹⁰ 'Bá adri'bée nyòòkú nòri drìgè rī pi ímú gú ādú'bá nẹ̀bì rú ùdrā'bá ìrì 'dì'bée sī gugu, āzini kòpi únjínjī ì ẹ̀sì agá, ri ngá ãlè ì āsámvú gé sī, ā'diātāsīyā nẹ̀bì ìrì 'dì'bée sēkí 'bá adri'bée nyòòkú nòri drìgè rī pi ní ìzāngā ambamba.

¹¹ 'Bo ụ'dú na ẹ̀lì sī ã vùdrì gé, ẹ̀vìvì Múngú vé ídri sēepi rī fi ādú'bá ùdrā'bá ìrì 'dì'bée agá, sē kòpi ídríkí gōó 'bōrō ùzi, ụ̀rì ímvú 'bá tā 'dìri ndre'bá rī pi ambamba. ¹² Kúru ụ'dúkó ní íkúzá kpōrō be 'bù gé 'dāásì, 'yozú ādú'bá ìrì 'dì'bée ní kīnì, "Ìmi ímúkí nōó." Kòpi ní ngazú mužú 'bù gé 'dāá, ari'ba rī pi ríkí kòpi ndreé mužú.

¹³ Sā 'dāri gé, dīngídīngí ní āngū ayazú ùkpō be, sē jó ālu mụdrì agá ùñòkí arí vūgá, ú'dì 'bá ùdrāá élifū ézìrì (7,000). Sē ụ̀rì ímvú 'bá ùdrā'bá kuyé rī pi ambamba, kòpi ríkí Múngú 'bù gé 'dāá rī íngú.

¹⁴ Tā āmbúgú ìzāngā sēepi 'i ngaapi vú ìrì rī nga 'i gí, tā āmbúgú ìzāngā sēepi na rī ri ímú 'dì'đì.

Jēlēgú ézìrì rī vé tā

¹⁵ Kúru mālāyikā ézìrì rī ní ívé jēlēgú vuzú, ụ'dúkó ní íkúzá 'bù gé 'dāásì kpōrō be āmbúgú kīnì,

"Mālūngā nyòòkú drìgè nōgó rī nóni Úpí Múngú 'bávè rī vé ni, āzini Kúrísítō ìrivé rī vé ni,

Múngú ri ímú mālūngā rī rụ mužú 'dání'dání."

¹⁶ 'Bá ambugu pūkú ìrì drì ni sụ úrí'bá ìvé lúpá drìgè Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé rī pi ní kúru kūmūcì ùtìzú rizú Múngú ri ìnjìzú.

¹⁷ Kòpi ní 'yozú kīnì,

"Úpí Múngú Ùkpō 'Dìpa, 'bá sēkí mí ní òwō'dífō,

mí adriipi ìnògòsì anigé, āndrū anigé rī,

ā'diātāsīyā mí í'dó mívè ùkpō áyú mālūngā ruzú gí.

¹⁸ 'Bá āngū drìgè sī rī pi ã 'a vekí rá,

sē nóni sā mívè jìkó ní í'dézú 'bá 'dì'bée drìgè rī ícá gí.

Sā mí ní 'bá ùdrā'bá gí rī pi vé tā lizú rī ícá gí.

Sā mí ní ngá múké sēzú mívè ātì'bá nẹ̀bì rú rī pi ní,

āzini mí ní ngá múké sēzú mívè 'bá mí rú íngú'bá rī pi ní,

í'dózú ẹ̀zì be mādā rī pi vúgá, cīmgba cazú ẹ̀zì be ambugu rī pi vúgá rī ícá gí,

sā 'dìri gé, mí 'bá ùnjikānyā 'o'bá nyòòkú drìgè nōgó rī pi ú'dì ùdrā rá."

¹⁹ Kúru ì ní Jó Múngú vé 'bù gé 'dāá rī zìzú, á ndre sòndúkú Múngú vé ùndì ruzú rī Jó Múngú vé rī agá 'dāá. Á ndre āngū rī ga lókúlókú, ùvi ní lizú, dīngídīngí ní āngū ayazú, fí ní í'dózú dāzú ùnjì ùnjì.

12

Ūkú rī vé tā ngá ātra rī be rī

¹ Tā āyāzú āyāyā ní ní 'i í'dazú 'bù gé 'dāá. Á ndre ūkú āzi su ụ̀tú kuú 'i rú'bá gá, su kùlā línýā be mụdrì drì ni ìrì kuú 'i drìgè, 'bā 'i pá kuú mbāá rī drìgè. ² Ūkú rī ã 'a mba kílíkílì, lè títì, mvá rī ká í'dó ìfūú, tīngará rī vé āzó sī, ūkú rī ní trezú ụ'dúkó be ụ̀rú 'dāá.

³ Tā āyāzú āyāyā ní āzi ní kpá 'i í'dazú 'bù gé 'dāá đì. Á ndre ngá ātra āmbúgú āmbúgú rú'bá be ika, drì ni pi ézìrì, ú'yú ni pi mụdrì, úsú kùlā ézìrì kú 'i drìgè sī.

⁴ Ngá ātra 'dìri vé só gbā línýā rī pi lùú 'bù gé 'dāásì vū drìgè nōó, gbā ālu na agá rī pi lùú. Ngá ātra rī tu pá kuú ūkú lēepi mvá tìpi rī ẹ̀ndrẹ̀tì gé, rì tēé, ūkú rī kādō mvá rī tìí, koro 'i te rí ūkú rī vé mvá ùdẹ̀nà rī rọ̀lú 'dìisì rá. ⁵ Ūkú rī ní mvánà rī tìzú ágónà, mvá 'dìri ímú adri 'bāgú rú 'bá rī pi drìgè, ìri ímú 'bá āngū rī pi agāsì rī pi ẹ̀ drì ọ̀rú túré aya rú* āmbūgū ruzú rī sī. 'Dúkí mvánà rī mụú Múngú vúgá 'bù gé 'dāá ídri rú, mụú 'bāá Múngú vé lúpá mālūngā ruzú rī gé. ⁶ Ūkú rī nga ápá mụú adrii āngū ã'wí cínýáfā rú, Múngú

11:19 11:19 Èbéré 9:4-5 * **12:5** 12:5 Túré aya rú rī: Túré aya rú 'dìri, ì ímú 'bá ùnjikānyā 'o'bá rī pi ìrìñā āní. Ụ'dú ụ̀dú vé rī gé, Yésù ri ímú 'bá ùnjikānyā 'o'bá rī pi ìrìñā rá.

ní údé ìri ní rĩ gé 'dǎá. Múngú ri ìri ǎ tǎ mbaá 'dǎlé ú'dú élfũ ǎlu mǔdǔrũlũ ìrĩ pũkú ázıyá (1,260).

È'dì 'deépi 'bũ gé 'dǎá rĩ vé tǎ

⁷ Kúru è'dì ní 'dezú 'bũ gé 'dǎá, Míkǎyéle pi ívé mǎlǎyíkǎ rĩ pi be, kòpi ní fizú è'dì 'dizú ngá ǎtra rĩ be, ǎzini ìrivé mǎlǎyíkǎ ùnjí rĩ pi be. ⁸ 'Bo ngá ǎtra rĩ pi ívé mǎlǎyíkǎ ùnjí rĩ pi be, kòpivé ùkpò ícò ku, sè kòpi gòkí vǔrǎ ìsú adrızú 'bũ gé 'dǎlé kuyé. ⁹ Ídrókí ngá ǎtra rĩ ívé mǎlǎyíkǎ ùnjí rĩ pi be 'bũ gé 'dǎásı rá. Ngá ǎtra 'dĩri ótú ìnĩ ì ní zıı ǎdròko dòku Sǎtǎnǎ rĩ 'i, ìri 'bá riipi 'bá rĩ pi ẽ mĩ ù'bǎápi ni, ìri sè 'bá rĩ pi ri fi ùnjíkǎnyǎ 'o. Ngá ǎtra rĩ pi ívé mǎlǎyíkǎ ùnjí rĩ pi be, ídrókí kòpi 'bũ gé 'dǎásı ímú vǔ drĩgé nòó.

¹⁰ Kúru má ní ú'dúkò yızú íbı íkú 'bũ gé 'dǎásı kpòrò be kǎnĩ,
"Nóni pangará íngápi 'bávé Múngú vúgá rĩ, ùkpò ìrivé rĩ, mǎlǔngǎ ìrivé rĩ, ǎzini ùkpò Kúrısıtò Múngú ní ìpèé rĩ vé rĩ ícá gı.

ǎdròko ǎndúrú riipi 'bá rĩ pi tòopi Múngú ẽndrètı gé ùtúnǎ pi ìnıjǎ be rĩ,

í'békı nóni ìri ímúzú vǔ drĩgé nòó gı.

¹¹ 'Bá Yésũ ri è'yı 'bá gı rĩ pi ndèkí ǎdròko rĩ
Kǎbılò Mvá rĩ vé ǎri dǎápi rĩ sı, ǎzini ú'dúkò Múngú vé kòpi ní ùlũú rĩ sı.

Sè kòpi rukı ǎnı drǎngará ǎlunǎni kuyé.

¹² İmi 'bá céré adri'bá 'bũ gé rĩ pi, lè İmi adrikı ǎyıkò sı.

İzǎngǎ rĩ adri 'bá adri'bá vǔ drĩgé rĩ pi ní, ǎzini yıı tafu agá rĩ pi ní,
ǎ'diǎtǎsıyǎ ǎdròko ca İmi vúgá vǔ drĩgé 'dılé gı.

İri jıkó be ambamba, nı rá sǎ 'ı ní tǎ ùnjı 'ozú rĩ mǎdǎjǎ."

¹³ Ngá ǎtra rĩ kǎ ndreé í'békı 'i vǔ drĩgé nòó gı, í'dó riı ùkú mvá ágó tııpi 'dǎri droó mızú. ¹⁴ 'Bo sèkı bıbı ǎmbúgú ǎmbúgú rĩ vé ùpelé'bı ìrĩ 'dĩ'bée ùkú rĩ ní, ǎ nga rı ǎnı ìnĩ rĩ ǎ gǎrǎ gá 'dısı rá, ǎ mụ rı adriı ǎngũ ǎ'wı cınyáfǎ rú, Múngú

nı údé kuú ìri ní, ìri ǎ tǎ mbazú ǎnı ílı na èlı sı rĩ gé 'dǎá, ìnĩ† rĩ ǎ 'o rı ìri ùnjı ku. ¹⁵ İnı rı ní yıı wezú 'ı tı gé sı tıı kuú yıı ǎmbúgú dııpi dıdı rı tıı, yıı rı ǎ 'dụ rı ùkú rı mızú 'dısı rá. ¹⁶ 'Bo nyòókú rı ko ùkú rı ẽ ìzǎ, zı 'ı tı kú mgbo, yıı ǎmbúgú dııpi dıdı ngá ǎtra rı ní weé ìfũú 'ı tı gé sı 'dĩri dı fiı mızú 'a nı gé 'dǎá. ¹⁷ Ngá ǎtra rı ǎ 'a ve ùnjı ùnjı ùkú rı ní, 'de mụú è'dı 'dıı ǎnji ìmbıtǎ ùkú rı vé rı pi be, ǎnji 'dĩ'bée Múngú vé tǎımbı rı 'bá tıı, rı 'bá tǎ Yésũ ní ímbá rı ùlũ 'bá rı pi. ¹⁸ Ngá ǎtra rı ǎwı pá tuú kuú cınyáfǎ drĩgé yıı tafu rı tı gé 'dǎá.

13

İbıgò ìfũupi yıı tafu rı agásı rı

¹ Má ní gòzú İbıgò ndrezú, ìri ri ìfũ yıı tafu rı agásı, ìri drı be èzıı, ú'yú be mızrı, ù'yıkı kılá mızrı kuú ú'yú ni pi gé sı, sıkı rı Múngú ri idezú ni drı 'dĩ'bée rı 'bá gá sı. ² İbıgò má ní ndreé rı índré sı lígı tıı, ìrivé pá vǔgá 'dǎá rı pi 'bí be, únyófı ni pi zòkı kuú ǎcoco, tı ni kēmıró vé rı tıı. Ngá ǎtra rı sè ívé lúpá İbıgò rı ní, sè ìri ní ùkpò, ǎzini ùkpò ǎngũ rızú ni. ³ ǎ ndre İbıgò rı vé drı ǎlu ni ǎzó be lè kòdò ìri 'dıı drǎadrǎ, 'bo ǎzó rı gò jaá rá. 'Bá vǔ drĩgé rı pi ǎrèvú céré ngakı ǎyǎá tǎ 'dĩri sı, 'dekı mụú vú ni gé sı. ⁴ 'Bá rı pi céré ngakı riı ngá ǎtra 'dĩri İnjıı ǎyu, ǎ'diǎtǎsıyǎ ìri ní ívé ùkpò sèé İbıgò rı ní rı sı. Kòpi 'dekı riı İbıgò rı İnjıı kını, "'Bá ícòpi 'ı ù'bııpi İbıgò be rı ǎ'dı 'ı? ǎ'dı ri ícò è'dı 'dı ìri be bǎ nı?"

⁵ ǎ'yıkı İbıgò rı riı ǎtǎngǎ ǎfú vé ni ǎtá, riı Múngú ri ideé, ǎzini riı tǎ ìri ní lèé drı órızú rı 'oó caá mbǎá be pũkú sı drı ni ìrı. ⁶ ǎtǎngǎ rı ìfũú İbıgò tı gé sı, rı Múngú rı ideé, rı rı ìrivé rı u'dǎá, rı vǔrǎ Múngú ní adrızú rı u'dǎá, ǎzini rı ìrivé 'bá adri'bá ìri be trı 'bũ gé 'dǎá rı pi u'dǎá. ⁷ Múngú ku İbıgò rı è'dı 'dıı ívé 'bá rı pi be, ǎ ndè rı kòpivé ùkpò. Sèkı ìri ní ùkpò 'bá rı pi ẽ drı órızú, ǎngũ rı pi agásı, súrú rı pi gé sı, tı ǎndıǎndı rı pi vú sı céré. ⁸ 'Bá céré adri'bá vǔ drĩgé nògò rı pi ímú rı İbıgò rı

† 12:14 12:14 İnı: İnı 'dĩri ngá ǎtra ùkú rı droópi rı, ìri ǎdròko. 'ı lǎ I'dangará 12:9.

ĩnjĩ áyu, 'bá 'dĩ'bée ĩ ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé 'dālé, sĭkí kōpi ā rú Kābĭlō Mvā ĩ ní 'dĭjī drāā rĩ vé búkũ ídri vé rĩ agá kuyé.

⁹ 'Bá bĭ be rĩ, ā yĭ 'í ní tā 'dĩri.

¹⁰ Dō ngá rĩ 'yĭngará,

ā 'yĭkí mi,

dō 'dĭngará,

ā 'dĭkí mi.

Īmi 'bá Múngú vé rĩ pi, lē ĩmi úmbékí éšĭ ĩzāngā rĩ ā nyangará gá, lē ĩmi adrikí ũkpó ũkpó ĩmivé ẽ'yĭngará agá.

Ībĭgó ĩfũupi nyōókú agalésĩ rĩ

¹¹ Má ní kpá gōzú ĩbĭgó āzi ndrezú, ĩri ri ĩfũ nyōókú agalésĩla. ĩri ú'yú be ĩrĭ sũ kābĭlō mvā vé rĩ tĭni, 'bo ú'dúkó ni sũ ngá ātra vé rĩ tĭni. ¹² ĩbĭgó ú'yú be ĩrĭ 'dĩri 'du ĩbĭgó drĭdrĭ ú'yú be mudrĭ 'dāri vé ũkpō ẽzĭ ngazú. ĩbĭgó ú'yú be ĩrĭ 'dĩri lē 'bá vũ drĭgé rĩ pi céré ẽ ĩnjĭkí ĩbĭgó drĭdrĭ āzó be jaápi gí 'dāri sũ ĩ ní Múngú ri ĩnjĭ rĩ tĭni.

¹³ ĩbĭgó ú'yú be ĩrĭ 'dĩri 'o tā āyāzú āyāyā ambugu ambugu ni pi rá, sē ācí dĭjī 'bũ gé 'dāásĩ ímú vũ drĭgé nōó, 'bá rĩ pi ndrekí rá.

¹⁴ ĩbĭgó ú'yú be ĩrĭ 'dĩri 'o tā āyāzú āyāyā ambugu ambugu ni pi ĩbĭgó drĭdrĭ rĩ ā vūrā gá, 'bá vũ drĭgé nōgó rĩ pi ẽ mĭ ũ'bāzú āní. Lē kōpi ā údékí ĩndrĭlĭkí ĩbĭgó drĭdrĭ āzó be adriipi ídri rú 'dāri vé rĩ, kōpi ā rikí ĩnjĭ sũ Múngú tĭni. ¹⁵ Sĕkí ĩri ní ũkpō, ā vu rí ẽvĭvĭ ĩndrĭlĭkí ĩbĭgó drĭdrĭ rĩ vé ĩ ní údé 'dāri agá, ā adri rí ídri rú, ā átá rí átátā. 'Bá gā'bá ĩndrĭlĭkí rĩ ĩnjĭgá sĭ rĩ pi, ā ú'dĭkí rí kōpi ũdrāā céré 'dĭsĩ rá.

¹⁶ ĩbĭgó ú'yú be ĩrĭ 'dāri mĭ 'bá rĩ pi ũkpō sĭ, sē ũ'bākí bĭlĕmĭ 'bá rĩ pi ẽ drĭ ẽndĕpĭ gé sĭ, dōku kōpi ẽ ẽndrĕtĭ gé sĭ. 'Bá ĩ ní bĭlĕmĭ ũ'bāzú rĩ pi, 'bá ẽzĭ be mādānā rĩ pi, 'bá ẽzĭ be ambugu rĩ pi, 'bá ā'bú be rĩ pi, 'bá ngá ākó rĩ pi, 'bá adri'bá túgĕrĭ rú ku rĩ pi, āzini 'bá túgĕrĭ rú rĩ pi. ¹⁷ Ũ'bākí bĭlĕmĭ 'dĩri kōpi ẽndrĕtĭ gé sĭ, ā'diātāsĭyā 'bá rĩ dō bĭlĕmĭ ĩbĭgó drĭdrĭ 'dĩri vé rĩ ākó, uzĭ ngá ku, dōku je ngá ku. Bĭlĕmĭ 'dĩri i'da ĩbĭgó rĩ vé rú, dōku ĩrivé kālāfe.

¹⁸ Tā 'dĩri lē 'bá úmĭ be ni, ĩri ícó nĭ ámá rá. 'Bá úmĭ be rĩ ā 'bĭ drĭ kālāfe mūdūrŭlŭ ázĭyá pŭkú ázĭyá drĭ ni ázĭyá (666) 'dĩri

ndāā ĩsú ká, kālāfe 'dĩri ĩri rú ĩbĭgó drĭdrĭ 'dāri vé rĩ.

14

Kābĭlō Mvā rĩ pi ívé 'bá élifũ mūdūrŭlŭ ālu pŭkú sũ drĭ ni sũ rĩ pi be (144,000)

¹ Kúru má ní Kābĭlō Mvā rĩ ndrezú tu pá kuú írā Sĭónā* drĭgé 'dāá, 'bá élifũ mūdūrŭlŭ ālu pŭkú sũ drĭ ni sũ tukí pá kuú ĩri ā gārā gá, 'bá 'dĩ'bée ĩ ní ĩrivé rú, āzini Ẽtĕpĭ vé rú sĭ kōpi ẽndrĕtĭ gé rĩ pi. ² Má ní ú'dúkó yĭzú íbĭ íkú 'bũ gé 'dāásĩ, ú'dúkó rĩ lĭ sũ kŭlé ní rĭi lĭi rĩ tĭni, dōku ũvi ní rĭi lĭi rĩ tĭni. Ú'dúkó má ní yĭ rĩ lĭ sũ ĩ ní rĭi kŭ'dĭ coó lĭi rĩ tĭni. ³ Kōpi rikí úngó ú'dí ni ngoó lúpá mālŭngā vé rĩ ẽndrĕtĭ gé 'dāá, āzini kōpi rikí ngoó ngá sũ ídri rú rĩ pi ẽndrĕtĭ gé, āzini 'bá ambugu rĩ pi ẽndrĕtĭ gé. 'Bá āzi ícó úngó 'dāri ũnĭjĭ ngoó ku, 'yĕnā 'bá élifũ mūdūrŭlŭ ālu pŭkú sũ drĭ ni sũ (144,000) ĩ ní paá ũnjĭkānyā agásĩ vũ drĭgé nōósĩ rĩ pi ícó úngó rĩ ngo nĭ. ⁴ 'Bá 'dĩ'bée 'bá ĩ ní paá ũnjĭkānyā agásĩ gí, õwŭ 'bā'bá ũkú sĭ ku, ĩ a'bi'bá kú ule, ri'bá Kābĭlō Mvā rĩ ā vŭdrĭ ũbĭ'bá muzú rĩ pi. 'Bá 'dĩ'bée ímú adri Múngú vé ni, āzini Kābĭlō Mvā rĩ vé ni, kōpi adri sũ ānyāngā ẽ drĭ ĩ ní í'dú sĕé Múngú ní rĩ tĭni. ⁵ Kōpi ũnjō ākó, 'bá āzi ícó tā ũnjĭ 'yoó kōpi rú 'bá gá ku.

Mālāyĭkā na rĩ pi vé tā

⁶ Má ní gōzú mālāyĭkā āzi ndrezú, ĩri ri nga muzú uru 'bũ gé 'dāásĩ, ĩri ri ú'dúkó múké adriipi ũdŭ ākó rĩ ũlŭ muzú 'bá vũ drĭgé rĩ pi ní, 'bá āngŭ āndĭāndí rĩ pi agásĩ rĩ pi ní, sŭrŭ āndĭāndí rĩ pi ní, 'bá átá'bée tĭ āndĭāndí sĭ rĩ pi ní. ⁷ ĩri ní átázú ú'dúkó be uru 'dāá kĭnĭ. "Īmi ĩnjĭkí Múngú ri, āzini ĩmi íngúkí ĩrivé āmbŭgŭ, ā'diātāsĭyā sā ĩri ní tā lĭzú rĩ ícó gí. Īmi ĩnjĭkí Múngú 'bũ pi gbĭipi vũ be, yĭ tafu rĩ be, āzini kídí rĩ be rĩ."

⁸ Vŭdrĭ ni gé, mālāyĭkā ĩrĭ ni ní ímúzú drĭdrĭ 'dāri ā úgóro gá, ĩri ní áyúzú kĭnĭ,

* 14:1 14:1 Sĭónā: Sĭónā ri ĩ kpá zĭ Yĕrŭsālĕmā.

“Kürú àmbúgú Bābēlónā† adriipi sũ ũkú ọwú rú rĩ tĩnĩ rĩ í'dé gí, Múngú ẹ ẹsị ve àní rá, à'diātāsīyā sē 'bá àngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi cére mvukí vinyọ ũkú ọwú rú rĩ vé rĩ ìmērezú àní.”‡

⁹ Vùdrĩ ni gé, mālāyíkā na ni ní ímúzá 'dāri ā úgóró gá, ìri ní átázú ú'dúkọ be ọrú 'dāá kīnī, “'Bá rĩ ññĩ dō ìbìgọ drīdrī 'dāri, āzini ññĩ dō ìndrīlīkí ì ní údé sũ ìbìgọ drīdrī 'dāri tĩnĩ rĩ, āzini ā'yī dō ìrivé bílēmī 'bāá 'í ẹndrẹti gé dōku 'í drīgé, ¹⁰ ìri sē Múngú vé jìkọ agaapi rá rĩ ímú í'dé drī ni gé. Ì ímú ìri zā ve ācì ciipi kú nyālū rĩ sī mālāyíkā uletere rĩ ẹndrẹti gé, āzini Kābīlō Mvā rĩ ẹndrẹti gé. ¹¹ Ācì kọpi ní rizú vezú rĩ vé ācígā ri nga mužú ùdū ākó. 'Bá ìbìgọ rĩ ññĩ'bá, āzini ìrivé ìndrīlīkí ññĩ'bá, dōku bílēmī ìbìgọ rĩ vé rú 'í daapi rĩ ā'yī'bá rá rĩ pi, kọpi ìzāngā nya mužú ùtúná pi ìníná be.” ¹² Tā 'dīri sī, lē 'bá Múngú vé rĩ pi ā úmbékí ẹsị ìzāngā rĩ ā nyangará gá, kọpi ā 'dúkí tǎimbí Múngú vé rĩ ngaá, āzini kọpi ā 'bākí ẹsị Yēsũ drīgé.

¹³ Kúru má ní ú'dúkọ yizú íbí íkú 'bũ gé 'dāásĩ kīnī, “'Í sī tā 'dīri vūgá. Tākiri ri adri 'bá ũdrā'bá Úpi ri ẹ'yī'bée gí rĩ pi ní 'í dózú āndrū mužú drīdrī.”

Ìndrī Uletere rĩ ní ā'yīzú kīnī, “Kọpi ímú uvu ìvé ẹzì ì ní ngaá rĩ ā vùdrī gé rá, ì 'bá ālu ālu ũfē ẹzì ìri ní ngaá rĩ vú sī.”

Ì 'bá rĩ pi úmú ì tā lị kọpi drīgé

¹⁴ Má ní ìrībīti imvesírílí ni ndrezú má ẹndrẹti gé 'dāá, 'bá āzi úri kuú ìrībīti rĩ drīgé sũ 'Bá MvāS tĩnĩ, su kílá dábū rú ni kú 'í drīgé, rú méngēlēsī kú 'í drīgé. ¹⁵ Kúru mālāyíkā āzi ní ìfūzú Jó

Múngú vé rĩ agá 'dāásĩ, ìri ní 'bá úrīpi kú ìrībīti drīgé rĩ zizú ú'dúkọ be ọrú 'dāá kīnī, “Mí 'í'dú mívé méngēlēsī mí drīgé 'dīri ānyāngā rĩ lizú àní, ā'diātāsīyā lókí ānyāngā ìkūnāzú nyọkú drīgé nōgọ rĩ ícá gí.” ¹⁶ Kúru 'bá úrīpi kú ìrībīti drīgé 'dāri ní ívé méngēlēsī 'í'dúzá ānyāngā rĩ lizú àní nyọkú drīgé nōgọ.

¹⁷ Mālāyíkā āzi ní kpá ìfūzú Jó Múngú vé rĩ agá 'bũ gé 'dāásĩ, ìri kpá méngēlēsī ciipi cici ni be. ¹⁸ Mālāyíkā āzi ũkpō be àngũ zāapi ācì sī ni ní ímúzá vūrā rōbōnọ zázú rĩ gé 'dāásĩ, ìri ní trezú gbírílí mālāyíkā méngēlēsī be drīgé 'dāri drīgé kīnī, “Mí 'í'dú mívé méngēlēsī, mí úlì vinyọ rĩ vé ũ'a vū drīgé nōgọ rĩ pi àní,* ā'diātāsīyā vinyọ rĩ pi vé ũ'a ka gí, ì tā lị kọpi drīgé.” ¹⁹ Mālāyíkā rĩ 'í'dú ívé méngēlēsī, úlì ũ'a vinyọ vé rĩ pi cére, 'dú kọpi jìi mužú dāá 'bũ Múngú vé jìkọ be rĩ agá. ²⁰ 'Bũ rĩ kūrú rĩ gé āmvelésīla. Kúru ì ní ũ'a vinyọ vé rĩ pi utuzú ínizú pá sī 'bũ rĩ agá 'dāá, àrí ní ẹbìzú ìfūzú ũ'a vinyọ vé rĩ agásĩ. Àrí rĩ dī mužú sũ yīi àmbúgú dīipi dīdī rĩ tĩnĩ, kú mītā ìrī vūgá 'dāá, dī caá máyílī† mūdūrūlū ālu pūkú ārō (180).

15

Mālāyíkā ẹzīrī ìwōnyókí āngū

¹ Tā 'dīri ā vùdrī gé, má kā āngū ndreé 'bũ gé 'dāá, á ndre ngá āyāzú āyāyā ni. Á ndre mālāyíkā ẹzīrī kọpi ri wōnyókí ùdū ẹzīrī ũnjí ũnjí ni pi ìjì ímúzá. Wōnyókí 'dī'bée nga dō 'í deẹ gí, Múngú ẹ ẹsị gō veé dīi ku.

² Á ndre ngá āzi ọgú sũ mūdūrā tĩnĩ, ìri dī ācì rú, 'bá ọrúku tukí pá kuú gārā ni gé. 'Bá pá tu'bá 'dī'bée, kọpi 'bá ìbìgọ

† 14:8 14:8 Bābēlónā: Lókí Núwā vé rĩ ā vùdrī gé, 'bá rĩ pi sīkí lágárāka Bābēlā gá, vùdrī ni gé, 'bá rĩ pi gōkí vūrā rĩ zī Bābēlónā. Ílì kárākarā ā vùdrī gé, 'bāgú Nēbākānézā jì 'bá Ísērélē vé rĩ pi ā ọrúku mužú āngū Bābēlónā vé rĩ gé, iza Yērūsālēmā ri ílì mūdūrūlū tōwú pūkú ẹzīrī (570) gé, ísú ākūdē tīkí drī Yēsũ ri kuyé. 'Í lā 'í dóngará 11; 2 'Bāgú 24-25; Dānyélē 1:1-7. ‡ 14:8 14:8 Sē 'bá àngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi cére mvukí vinyọ ũkú ọwú rú rĩ vé rĩ ìmērezú àní: Tā 'dīri vé ífífí, 'bá Bābēlónā vé rĩ pi ríkí 'bá àngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi úbé ùnjīkányā ùnjí ni pi 'oó sũ ì ní 'oó rĩ tĩnĩ. § 14:14 14:14 'Bá Mvā: Yēsũ zì 'í 'Bá Mvā lüzú kīnī, 'í Kúrísitō 'í, 'í mālūngā rĩ rú mužú nyonyo.

'Í lā Dānyélē 7:13-14. * 14:18 14:18 Pẹti vinyọ vé rĩ: Yāhūdī rĩ pi 'dúkí pẹti vinyọ vé rĩ ā tā 'bāá tā àmbúgú rú, kọpi ri ũ'a ni zo vinyọ sù rú. Múngú ìpē 'bá Ísērélē vé rĩ pi adrii 'bá ívé ni, kọpi ā adriki rĩ sũ pẹti vinyọ vé Múngú ní saá 'aapi ũ'a be rĩ tĩnĩ. Nāpí pẹti vinyọ vé 'dīri, sē 'bá tǎimbí ímbá'bá rĩ pi atala atala rĩ pi drīgé rĩ pi be nīkí áamá rá 'yozú kīnī Yēsũ ri ívé tā átá. 'Í lā Sāwúmā 80:8-16; Ísáyā 5:1-7; Yērēmíyā 2:21; Mātáyó 21:33-46; Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19. † 14:20 14:20 Máyílī: 'Bá ri ícọ ẹcì tu ca máyílī na sà ālu agá.

drīdrī rī gā'ba ĩnjīgá sī, ĩrivé ĩndrīlīkí ĩ ní údé rī gā'ba ĩnjīgá sī, āzini kālāfe ĩ ní sī bílēmī rú rī ā'yī'ba kuyé rī pi. Kōpi rukí kŭ'dī Múngú ní sēé rī kú ĩ drīgé sī. ³ Kōpi rikí Mósē* adriipi átí'ba Múngú vé rī vé úngó ngoó, āzini Kābīlō Mvā rī vé úngó ngoó.

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dīpa,

í 'o tā ambugu ambugu ni pi, āzini tā āyāzú āyāyā ni pi.

'Bāgú adriipi āngū rī pi drīgé rī,

tā mí ní 'oó rī, ĩri pīrī, āzini ĩri tā áda!

⁴ Úpí, 'bā ri mi ĩnjī, āzini 'bā ri mí rú íngú.

Mi uletere ó'dúkúlēgúsī.

'Bā āngū rī pi agá rī pi cére ímú mi ĩnjī, ā'diātāsīyā tā pīrī mívé rī i'da 'i kú āmvé.”

⁵ Tā 'dīri ā vūdrī gé, á ndre gākū ĩ ní tāimbī Múngú vé rī 'bāzú 'a ní gé rī 'bŭ gé 'dāá, gākū 'dīri Jó Múngú vé rī, tī ní zī 'i kú mgbo. ⁶ Mālāyíkā ézīrī ĩfŭkí Jó Múngú vé 'dīri agásī wōnyókí be ézīrī. Kōpi úsúkí ĩ bōngó imve uletere ni pi sī, kōpi ū'yīkí gō dábū rú ni pi ĩ cīcī gé. ⁷ Ngá sŭ ídri rú 'dī'bée āsámvú gé, ālu ní í'dú ĩgāná ézīrī dábū rú ni pi awaá mālāyíkā ézīrī 'dī'bée drīgé sī, Múngú adriipi 'dāni'dāni rī dā ívé jīkó ĩgāná ézīrī 'dī'bée agásī. ⁸ Jó Múngú vé rī ā 'a ózŭ cére kú ācīgā rú, Múngú vé dīngará, āzini ūkpō ĩrivé rī ní 'i i'dazú, 'bā āzi ícó fīí āní Jó Múngú vé rī agá 'dāá ku, cīmgba mālāyíkā ézīrī 'dī'bée ūdākí dō Múngú vé jīkó ĩgāná ézīrī 'dī'bée agásī rī deġ gí ká.

16

Múngú vé jīkó

¹ Á yī ú'dúkó íbí íkú Jó Múngú vé rī agá 'dāásī, ú'dúkó rī 'u ũrŭ 'dāá, ĩri ri átá mālāyíkā ézīrī rī pi ní kīnī, “Īmi mukí, ĩmi ūdākí Múngú vé jīkó tīpi kú ĩgāná ézīrī 'dī'bée agá 'dīri vū drīgé 'dāá.”

² Kuru mālāyíkā drīdrī rī ní ívé ĩgāná í'dúzú, ĩri ní Múngú vé jīkó tīpi kú ĩgāná

agá 'dīri ĩdāzú vū drīgé nōó, āzó ní í'dózú 'bā ĩbīgó vé bílēmī be kú ĩ rŭ'ba gá, rī'ba ĩri ĩnjī'ba rī pi ā rŭ'ba nyazú, ásóngará ní aga rá.

³ Mālāyíkā ĩrī rī ní ívé ĩgāná í'dúzú, ĩri ní Múngú vé jīkó tīpi kú ĩgāná agá 'dīri ĩdāzú yīí tafu rī agá nōó, yīí rī ē mī újá 'i kaá kuú āri rú sŭ 'bā drāápi gí rī vé ārí ní raá rŭ'ba ní gé sī rī tīni. Ngá ārēvú cére ídri be écī'ba yīí agásī rī pi ūdrākí rá.

⁴ Mālāyíkā na rī ní ívé ĩgāná í'dúzú, ĩri ní Múngú vé jīkó tīpi kú ĩgāná agá 'dīri ĩdāzú yīí ambugu dī'ba dīdī rī pi drīgé, āzini kídí rī pi drīgé nōó, yīí rī pi ē mī újá kú í cére kuú āri rú. ⁵ Á yī mālāyíkā ĩ ní 'bāā āmbúgú yīí rī pi drīgé rī ní 'yozú kīnī,

“Tā mí ní līj 'dīri ĩri pīrī,

mī ótŭ anigé, mī āndrŭ anigé, mī 'Bá Uletere ni,

ā'diātāsīyā 'í lī tā rī gí.

⁶ 'Bā ũnjí vū drīgé rī pi ú'díkí 'bā Múngú vé uletere rī pi nēbī rī pi be, tā kōpi ní 'oó 'dīri sī,

mí ní kōpi ní ārí sēzú mvuzú āní.”

⁷ Kuru má ní ú'dúkó yizú íbí íkú vŭrā rōbōnō zāzú rī gé 'dāásī kīnī,

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dīpa,

tā mí ní līj rī, ĩri pīrī, āzini ĩri tā áda.”

⁸ Mālāyíkā sŭ rī ní ívé ĩgāná í'dúzú, ĩri ní Múngú vé jīkó tīpi kú ĩgāná agá 'dīri dāzú ũtŭ mī gé 'dāá, sē ũtŭ rī ní ūkpō kozú gbírílílí kōpi ā rŭ'ba zāzú. ⁹ Ūtŭ rī zā kōpi ā rŭ'ba mārīmārī, kōpi trikí Múngú wōnyókí ĩpēēpi rī vé rŭ āní rá. Kōpi gākí ésí újágá sī, āzini kōpi gākí Múngú ri íngúgá sī.

¹⁰ Mālāyíkā tōwŭ rī ní ívé ĩgāná í'dúzú, ĩri ní Múngú vé jīkó tīpi kú ĩgāná agá 'dīri ĩdāzú lúpá ĩbīgó drīdrī rī vé rī drīgé nōó, ĩnīná ózŭ ĩrivé mālŭngā cére, 'bā nyōókú drīgé rī pi rikí ĩ ádra nyaá āní ĩzāngā ĩzāngā rú, ¹¹ kōpi trikí Múngú adriipi 'bŭ gé rī āní rá, ā'diātāsīyā āzó ĩ rŭ'ba gá rī pi ní rīí ásó ambamba rī sī, 'bo

* **15:3** 15:3 Úngó Mósē vé rī: Múngú ká yīí tafu ika rī sēé āngaráwá Ējēpētō vé rī pi ĩmŭlŭú, Mósē ngo úngó Múngú ri íngúzú, ā'diātāsīyā Múngú ní ĩ paá āngaráwá rī pi drīgé sī rī sī. 'Í lā Wŭngará 14-15. **15:3** 15:3 Sāwŭmā 111:2 **15:3** 15:3 Sāwŭmā 145:17 **15:4** 15:4 Yērēmīyā 10:7 **15:4** 15:4 Sāwŭmā 86:9-10 **15:4** 15:4 Dētōrōnómē 32:4

kôpi gâkí ẹsì újágá sī, kôpi kukí ùnjìkányā ì ní 'oó rī kuyé.

¹² Mālāyíkā ázìyá rī ní ívé ìgāṅá í'dúzú, ìrì ní Múngú vé jìkó t̄ìpì kú ìgāṅá agá 'dīrì ìdázú ȳì àmbúgú d̄ìpì d̄ìdì Yūfērétā agá n̄ó, ȳì rī n̄jū àní céré, 'bāgú ìngá'bée ùt̄ú ní ìfūngárá gálésī rī pi ā zokí rí m̄uzú ìvé àngáráwá rī pi be w̄òk̄k̄ ùt̄ú ní 'dezú rī gé 'dālé. ¹³ Kúru má ní ìndrì ùnjì ndrezú na, kôpi ìndrèkí s̄ù ùdr̄úk̄dr̄ú t̄ìnì. Kôpi rìkì ìfūú ngá àtra 'dīrì t̄ì gé sī, ìb̄ìḡò dr̄ìdr̄ì rī t̄ì gé sī, àzini n̄éb̄ì ùnjó rú rī t̄ì gé sī. ¹⁴ Kôpi ìndrì ùnjì rì'bá tā àyāzú àyāyā ni 'o'bá ni pi, kôpi 'de m̄u 'bāgú v̄ū dr̄ìgé rī pi v̄úgá, kôpi 'bāgú rī pi tra ẹ'd̄ì 'd̄ì ù'd̄ì àmbúgú Múngú Ùkp̄ò 'Dìpa vé rī gé.

¹⁵ Yésù k̄n̄ì, “Ìmi adrikí ùrē, ma ìm̄ú ícá d̄ù s̄ù ùḡú'bá t̄ìnì. Àyìk̄ò rì adri 'bá adriipi m̄ì be mgb̄ò, b̄ongó suúpi 'ì r̄ú'bá òz̄ú z̄ú cí, 'ì adri rí r̄ú'bá be ule ku, àzini 'ì dr̄ì ā n̄ja rí ku rī ní.”

¹⁶ Kúru ìndrì ùnjì rī pi ní 'bāgú rī pi trazú v̄ūrā àlu gé, v̄ūrā ì ní z̄ì Òb̄erē t̄ì s̄ì Àrāmāgédōn̄ì rī gé.

¹⁷ Kúru mālāyíkā ẹz̄ìr̄ì rī ní ívé ìgāṅá í'dúzú, ìrì ní Múngú vé jìkó t̄ìpì kú ìgāṅá agá 'dīrì d̄ázú ùlì agá 'dāá. Ù'd̄úk̄ò ní ìk̄úzú Jò Múngú vé rī agá 'dāásì kp̄or̄ò be k̄n̄ì, “Tā rī 'ì ngaápi 'dī.” ¹⁸ Àngū rī ní gazú má'dámá'dá, àngū ní l̄ìzú mgb̄ìr̄ì, ùvì ní ùf̄ìzú t̄āárì, t̄āárì, àzini d̄ìngíd̄ìngì ní àngū rī ayazú ùnjì ùnjì. Í'dózú ì ní 'bá gb̄ìzú rī gé 'dāá, d̄ìngíd̄ìngì aya dr̄ì àngū s̄ù 'dīrì t̄ìnì kuyé. ¹⁹ D̄ìngíd̄ìngì rī k̄ā àngū rī ayaá ùkp̄ò s̄ì, k̄ūrú Bābēlónā vé ùnjìkányā ní gaá 'a ni gé tré tré 'dīrì ùndī 'ì caá na, Múngú ígá k̄ūrú Bābēlónā vé àmbúgú 'dīrì ā tā, í'dú ívé kóp̄ò jìkó be agá rī s̄éé m̄v̄u ìrì ní. ²⁰ Àngū ì ùlì'bá kú ngu ȳì agá rī pi áf̄ìkì céré rá, àzini ìrā rī pi ḡok̄ì adrií 'dāáyo. ²¹ Fí ambugu ambugu ni pi ìm̄úkì 'b̄ù gé 'dāásì u'deé 'bá rī pi dr̄ìgé, ẹnj̄ìngárá ni k̄ìl̄ò p̄úk̄ú t̄ow̄ú. 'Bá rī pi trikì Múngú rì àní rá, ā'diātās̄iyā f̄ì rì 'de ùnjì ùnjì.

17

Ùnjìkányā k̄ūrú Bābēlónā vé rī agá rī

¹ Mālāyíkā ẹz̄ìr̄ì ìgāṅá be dr̄ìgé s̄ì 'dī'bée vé àlu ni ní ìm̄úzú 'yozú má ní k̄n̄ì, “Mí ìm̄ú, m̄ā i'da rí mí ní tā ì ní l̄éé l̄ì ùkú ọw̄ú* rú úrìpi kú ȳì kárakará rī pi dr̄ìgé rī. ² 'Bāgú v̄ū dr̄ìgé rī pi 'bākì ọw̄ú ùkú ọw̄ú rú 'dīrì s̄ì, 'bá la'bée ùkú 'dīrì s̄ì rī pi ìm̄ēr̄ekì ùnjìkányā rī s̄ì s̄ù ì ní ìm̄ēr̄éé v̄ìnȳò s̄ì rī t̄ìnì.”

³ Mālāyíkā rī 'du ma ùkp̄ò Ìndrì Uleterè rī vé rī s̄ì m̄uzú àngū ā'wì c̄ìnyáfā rú rī gé 'dāá, má ní ùkú rī ndrezú úrì kuú ìb̄ìḡò ika† ni dr̄ìgé, ìb̄ìḡò rī dr̄ì be ẹz̄ìr̄ì, ú'yú be m̄udr̄ì, s̄ìkì r̄ú ì ní Múngú rì idezú rī kú r̄ú'bá ni gé s̄ì k̄ūrú. ⁴ Ùkú rī su b̄ongó ndr̄òl̄ùndr̄òl̄ù rú ni, àzini b̄ongó ika ni. Ù'yì m̄āyākā dábū rú óḡú'bá l̄ìl̄ì ni pi 'ì b̄ì gé, ù'yì ìrā óḡú'bá óḡúòḡú ni pi 'ì umbe gá, ù'yì ngá d̄ìpì l̄ìl̄ì ì ní z̄ì p̄álì rī pi 'ì dr̄ìgé, r̄u kóp̄ò dábū rú ùnjìkányā be agá tré ni kú 'ì dr̄ìgé. Ùnjìkányā 'dīrì ìrivé ọw̄ú 'bāzú agaápi rá rī. ⁵ S̄ìkì r̄ú ì ní íf̄ìf̄ì ni n̄j̄ì kuyé ni ẹndr̄èt̄ì ni gé:

MA K̄URU ÀMBÚGÚ BĀBĒLÓNĀ VÉ RĪ,
MA ẸNDRẸPI 'BÁ ỌWỤ RÚ RĪ PI VÉ RĪ,
ÀZINI MA ẸNDRẸPI ÛNJĪKĀNYĀ BE
AGAÁPI VŪ DRĪGÉ NŌGÓ CÉRÉ RĪ.

⁶ Á ndre ùkú rī m̄v̄u àrì 'bá Yésù vé tā ùl̄ù'bá ì ní ú'd̄ì ùdr̄āá rī pi vé rī ìm̄ēr̄ézú.

Má k̄ā ìrì ndreé, s̄ē má ní àyāngárá.

⁷ Mālāyíkā rī ní 'yozú má ní k̄n̄ì, “Ngá mí ní àyāzú rī ā'dì? Ma mí ní tā ùkú rī vé ì ní n̄j̄ì kuyé, àzini ìb̄ìḡò dr̄ì be ẹz̄ìr̄ì ú'yú be m̄udr̄ì r̄ìpi ìrì 'duúpi 'dāri vé rī ùl̄ù rá.

⁸ Ọt̄ú ìb̄ìḡò rī anigé, 'bo nóni ìrì 'dāáyo. Ìrì ìm̄ú ìf̄ù 'b̄ù k̄uúpi ùd̄ù àkó rī agá 'dāásì, ì ìm̄ú ìrì 'd̄ì dr̄ā rá. 'Bá v̄ū dr̄ìgé n̄ogó ì ní kôpi ā r̄ú s̄ì b̄úkū ìdrì vé rī agá kuyé í'dózú ì ní v̄ū rī gb̄ìngárá gá 'dāá rī pi, kôpi kád̄ò ìb̄ìḡò dr̄āápi ḡì rī ndreé ìf̄ù ḡì, kôpi ìm̄ú àyā àní ambamba.

⁹ “'Bá adriipi tā n̄ìngárá be rī, ìrì tā 'dīrì vé íf̄ìf̄ì n̄j̄ì amá n̄ì. Ìb̄ìḡò vé dr̄ì ẹz̄ìr̄ì 'dī'bée vé íf̄ìf̄ì, ìrì ánga ẹz̄ìr̄ì ùkú rī ní úrì dr̄ì ni gé rī, dr̄ì ẹz̄ìr̄ì 'dī'bée i'da 'bāgú ẹz̄ìr̄ì rī

* **17:1** 17:1 Ùkú ọw̄ú rú rī: K̄ūrú Bābēlónā vé rī, ì z̄ì ùkú ọw̄ú rú rī. † **17:3** 17:3 Ìb̄ìḡò ika: Ìb̄ìḡò ika dr̄ì be ẹz̄ìr̄ì, ú'yú be m̄udr̄ì 'dīrì ìb̄ì ìf̄ù ȳì tafu rī agásì. 'Í lā I'dangará 13:1.

pi. ¹⁰ 'Bāgú tōwú rī pi ūdrākí gí, ālu ni ru drī mālūngā rī nī, āzi rī ímú drī kuyé, 'bo kādō ímú, ĩri ímú mālūngā rī ru lókí be mādāṅá. ¹¹ Ībīgō ótú adriípi ídri rú, drāápi gí, gōópi ífūúpi ídri rú 'dīri, ĩri 'bāgú ārō ni, ĩri ézīrī 'dā'bée vé ógúpi, ĩ ímú ĩri 'dī drā rá.

¹² “Ú'yú mūdri 'dī'bée, ĩri 'bāgú mūdri rī pi, kōpi í'dókí drī mālūngā ru kuyé, ĩ ímú kōpi ní ūkpō sē adrizú 'bāgú rú mālūngā ru ĩbīgō be trú lókí be mādāṅá.

¹³ 'Bāgú mūdri 'dī'bée vé tā rīi ūsūú rī, ĩri céré ālu rī, kōpi ímú ūkpō mālūngā ru rú rī ezi ĩbīgō ní. ¹⁴ 'Bāgú rī pi ímú ẽ'dī 'dī Kābīlō Mvā rī be, 'bo Kābīlō Mvā rī kōpi ndē rá, ā'diātāsīyā ĩri Úpí úpí rī pi drīgē, ĩri kpá 'Bāgú 'bāgú rī pi drīgē. ĩri adri 'bá 'í ní zīj, 'í ní ūpēé, ẽsī 'bā'bée 'í drīgē rī pi be trú.”

¹⁵ Kúru mālāyíkā rī ní 'yozú má ní kīnī, “Yīj mí ní ndreé ūkú ọwú rú ūnjīkānyā be rī ní úrī drī ni gé 'dīri, i'da 'bá bītríkā āngū drīgē sī céré rī pi, sūrú rī pi, āzini tī āndiāndí rī pi. ¹⁶ Ībīgō āzi mí ní ndreé, āzini ú'yú mūdri mí ní ndreé 'dī'bée, kōpi ímú ūkú ọwú rú ūnjīkānyā be 'dīri ngū ūnjí. Kōpi ĩri ūtrū ku ru 'bá be ule, kōpi ímú ĩri nya zāá rú, kōpi ĩmbítā ni zā ve ācí sī. ¹⁷ Múngú 'bā tā 'dīri kōpi ẽ ẽsī agá, tā 'í ní lēé rī ā nga rī 'i āní bēsīnī, kōpi ẽ ezi kī rī ívé ūkpō mālūngā ru rú rī ĩbīgō rī ní, tā Múngú ní átá rī ā 'du rī 'i ngaá ānī.

¹⁸ Ūkú ọwú rú mí ní ndreé ĩndrīlīkī agá 'dīri, ĩri kūrú āmbúgú Bābēlónā vé 'bāgú vū drīgē rī pi ru pī céré nī rī 'i.”

18

Bābēlónā vé izangará

¹ Tā má ní ndreé 'dīri ā vūdrī gé, á gō mālāyíkā āzi ndreé, ĩri rī ĩfū ímúú 'bū gé 'dāásī. Mālāyíkā 'dīri ĩpēkī ĩri ímúú ūkpō be, ĩrivé dīngará ĩmgbērē vū rī ẽ drī ĩndré kuú uletere. ² Mālāyíkā rī ní trezú ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, “Kūrú āmbúgú Bābēlónā vé rī iza 'i gí káyā!

Kūrú rī újā nóni 'i ícá vūrā ĩndrī ūnjí rī pi ní rizú adrizú ni, ārīṅá ĩ ní gāá sī rī pi ní adrizú ni, āzini ā'wá ūnjí rī pi ní adrizú ni.

³ 'Bá āngū rī pi agá rī pi ārēvú céré mvukí vīnyō ūkú ọwú rú* rī vé rī ĩmērēzú ānī.

'Bāgú vū drīgē rī pi céré lakí ĩri sī rá, āzini 'bá ngá ọzī 'bá vū drīgē rī pi ícákí ā'bú be ambamba ĩrivé tā ūnjí rī sī.”

⁴ Má ní kpá ú'dúkó āzi yīzú íngázú 'bū gélésīla kīnī,

“Īmi 'bá ma ẽ'yī 'bá gí rī pi, ĩmi ĩfūkī Bābēlónā agásī āmvé, lē ĩmi fíkí ĩrivé ūnjīkānyā 'dī'bée agá ku, ẽ ĩrīṅákí rī ĩmi ĩrivé ūnjīkānyā sī ku.

⁵ Ūkú ọwú rú rī vé ūnjīkānyā úmú 'i gaá ambamba.

Ūnjīkānyā ĩri ní 'oó rī pi vé tā 'de Múngú ẽsī agá 'dālé ūnjí.

⁶ Mí ĩrīṅā ĩri sū ĩri ní tā ūnjí 'oó 'í ọgūpī rú 'bá gá rī tīnī, mí ẹnđī ĩri ĩrīṅāá vú ĩrī ūnjīkānyā ĩri ní 'oó 'dīri sī, 'í sē ĩri ní jīkó Múngú vé ĩgāṅá agá 'dīri mvuú vú ĩrī.

⁷ Ūkú 'dīri rī 'i íngú ā'bú ívé 'í ní ísú kárakarā 'dī'bée sī, lē mí ọcū ĩri ĩzāngā nyaá ūnjí ūnjí.

Īri rī 'i íngú 'í ẽsī agá 'dāá, 'Má úrī kuú 'bá āmbúgú rú, má adri ọwúú kuyé, á ngo āá āluṅáni ku.’

⁸ Kúru ú'dú ālu, ĩ ímú ĩri ĩwōnyō, ĩri ímú drā rá, ĩri ímú rī āá ngo, ẽbīrī rī ímú ĩri fū ūnjí ūnjí, āzini ĩri ímú ve ācí sī mgbīlīmgbīlī.

Úpí Múngú Ūkpō 'Dīpa rī ímú tā lī drī ní gé nī.”

⁹ 'Bāgú vū drīgē nōgó rī 'bá la'bée ūkú rī sī, āzini āyīkō ísú 'bá ā'bú ĩrivé rī sī rī pi, kōpi ímú kūrú Bābēlónā vé rī vé zāngará ndre ĩ mī sī, kōpi ímú ngo ĩri sī mīndre be. ¹⁰ Īzāngā 'bá Bābēlónā vé rī pi ní ímú ísú 'dīri sī, ūrī sī, 'bāgú rī pi ímú pá tu ku rará rú, kōpi 'yo,

* **18:3** 18:3 Ūkú ọwú rú rī: Cápītā 'dīri agá, kūrú Bābēlónā vé rī ĩ zī ūkú ọwú rú ni, 'bá rī pi ní ūnjīkānyā 'oó rī sī. 'í lā I'dangará 14:8.

“Ízāngā! Ízāngā ri ímú adri kūrú
Bābēlónā vé
adriípi āmbúgú ũkpō be rī ní.
Sāṅá āluṅá agá,
líkí tā Bābēlónā drīgé gí.”

11 'Bá ri' 'bá ngá Ẹ̀Ẹ̀' 'bá vū drīgé nōgó
rī pi ímú āá ngo ízāngā ízāngā rú kūrú
Bābēlónā vé rī ā tā sī, ā'diātāsīyā 'bá
āzi gōopi kōpivé ngá jeépi ni 'dāáyo.
12 Kōpivé dábū, aya ógú' 'bá ógú' 'gū rī pi,
írā ājē be Ẹ̀Ẹ̀ rī pi, māyākā ógú' 'bá ógú' 'gū
ājē be Ẹ̀Ẹ̀ rī pi, bōngó ũnyī be rī pi,
bōngó ndrōlūndrōlū rī pi, bōngó ógú' 'bá
nyilínyilí rī pi, bōngó ikaka rī pi, pētí ĩ
ní ũsī sū marígó pi tīnī ikaka rī pi, ngá
ārēvú ĩ ní údé íwá sī rī pi, párángi ājē be
rī pi, aya mālámálá rú rī pi, aya rī pi, írā
imve imve ājē be rī pi, 13 ngá ējī be ngū' 'bá
sū tāngāwúzī tīnī rī pi, āzini ējī be ngū' 'bá
sū ĩngírīṅá tīnī rī pi, ngá ĩ ní rīí zāá ngū' 'bá
sū ágómvá tīnī rī pi, mīrē rī pi, ngá Ẹ̀Ẹ̀
ngū' 'bá ndrīndrī rī pi, vīnyō rī pi, ũdu rī
pi, fúndru mīnīmīni rī pi, ānyá rī pi, tī rī
pi, kābīlō rī pi, hūsánī rī pi, ārābīyā ĩ ní
rīí useése rī pi, tūgērī rī pi, 'bá ĩ ní uruú
íjī ē' 'dí gélésīla rī pi, kōpivé ngá 'dī' 'bée,
'bá āzi jeépi ni 'dāáyo.

14 'Bá ri' 'bá ngá Ẹ̀Ẹ̀' 'bá rī pi ní 'yozú 'bá
Bābēlónā vé rī pi ní kīnī, “Ngá ĩmi ní rīí
ésí 'bāá drī ni gé 'dī' 'bée āvī nóni ĩmi drīgé
sī gí, ā' 'bú ĩmivé rī pi, āzini ngá ũnyī be rī
pi āvī céré gí, ĩmi gōkí ísú āluṅáni ku.”

15 'Bá ri' 'bá ngá Ẹ̀Ẹ̀' 'bá kūrú Bābēlónā vé
rī agá ā' 'bú ísú' 'bá ambamba rī pi, ũrī sī,
kōpi fū mụ pá tu ku rárá rú, ā'diātāsīyā ĩ
fíkí rí ízāngā rī agá ĩndī ku. Kōpi ímú āá
ngo ízāngā ízāngā rú. 16 Kōpi ngo Ẹ̀' 'dúkó
be Ẹ̀Ẹ̀ 'dāá,

“Ízāngā! Ízāngā kūrú āmbúgú Bābēlónā
vé rī ní!

'Bá kūrú rī agá rī pi úsúkí ĩ bōngó ũnyī
be ni pi sī, bōngó ndrōlūndrōlū rú
ni pi sī, bōngó ikaka ni pi sī,
kōpi ũ'yīkí māyākā dábū rú ógú' 'bá
līlī ni pi ĩ bí gé, ũ'yīkí írā ógú' 'bá
ógú' 'gū ni pi ĩ umbe gá, ũ'yīkí ngá
dīipi līlī ĩ ní zīi pālī rī pi ĩ drīgé.

17 Mívé ā' 'bú kárákará 'dī' 'bée ĩ ímú iza sá
ālu agá.”

Ūgalaku kúlúmgbá ē drī ko' 'bá rī pi
ārēvú céré, 'bá kúlúmgbá újī' 'bá rī pi be,
āzini 'bá éci' 'bá kúlúmgbá sī ngá Ẹ̀Ẹ̀' 'bá
rī pi be céré, kōpi fū kūrú Bābēlónā vé
rī agásī ũrī sī, kōpi mụ pá tu rárá rú.

18 Kōpi kádō ímú ācígā kūrú Bābēlónā vé
rī ní vezú rī ndreé, kōpi útré Ẹ̀' 'dúkó be
Ẹ̀Ẹ̀ 'dāá, kōpi 'yo, “Kūrú āzi nyo kūrú
āmbúgú 'dīri ndēépi ni anigé?” 19 Kōpi
nyōókú úmvú ĩ drīgé, kōpi ngo ízāngā
ízāngā rú Ẹ̀' 'dúkó be Ẹ̀Ẹ̀ 'dāá, kōpi 'yo,
“Ízāngā! Ízāngā kūrú āmbúgú Bābēlónā
vé rī ní!

'Bá éci' 'bée kúlúmgbá sī yīi tafu rī agásī
rī pi

ísúkí ā' 'bú 'a ni gé ambamba.

Izakí kūrú rī sāṅá ālu agá!”

20 'Bo ĩmi mālāyíkā adri' 'bá 'bū gé
'dī' 'bée, lē ĩmi adrikí āyīkō sī. ĩmi 'bá
Múngú vé adri' 'bá ule rī pi Yésū vé 'bá
áyúāyū rī pi be, āzini nēbī rī pi be, lē ĩmi
adrikí āyīkō sī, ā'diātāsīyā Múngú ĩrīṅā
'bá kūrú Bābēlónā vé rī agá rī pi tā kōpi
ní 'oó ĩmi ní ũnjí rī sī.

21 Mālāyíkā āzi ũkpō be ni í' 'dú írā
āmbúgú, ĩri ní 'bezú yīi tafu rī agá 'dāá.
Īri ní 'yozú kīnī,

“Mi kūrú āmbúgú Bābēlónā vé rī,
Múngú ri ímú mi iza ũkpō sī rá,
gōkí mi ísú ndreé dīi ku.

22 Ẹ̀' 'dúkó kūdī vé ni, Ẹ̀' 'dúkó 'bá úngó
ngo' 'bá ni pi vé ni, Ẹ̀' 'dúkó jēlēgú vé
ni, āzini Ẹ̀' 'dúkó gūké vé ni
gōkí yīi mí agá dīi ku.

'Bá úmī be ēzī ngaápi mí agá ni
gōkí ísú dīi ku.

Írā ngá 'yīzú ni vé Ẹ̀' 'dúkó
gōkí yīi mí agá dīi ku.

23 Lāmbā vé ācī gō dīi mí agá dīi ku.

'Bá ĩ je' 'bá ú' 'dí rú rī pi
gōkí mụ adrii mí agá dīi ku.

Mívé 'bá ándúru ngá je' 'bá, āzini ngá
Ẹ̀Ẹ̀' 'bá rī pi

ā rú kúkú vū drīgé nōgó.

Mívé ũjōgū sī, 'í ri 'bá āngū rī pi agásī rī
pi

ē mī ũ' 'bāá fīi ũnjīkānyā agá.

24 Múngú ĩrīṅā Bābēlónā ri, ā'diātāsīyā
nēbī rī pi, 'bá Múngú vé rī pi,

ãzini 'bá Múngú vé ì ní ú'dí vù drìgé nǒgó
rĩ pi,
kòpivé àrí dǎ kùrú 'dāri agá."

19

'Bá 'bù gé 'dǎlé rĩ pi íngúkí Múngú ri

1 Tǎ 'dǐ'bée ã vùdrĩ gé, á yì ú'dúkó íbí
íkú 'bù gélésíla sù 'bá bǐtríká pi vé ni tǐni.
Kòpi rikí átá ú'dúkó be uru 'dǎá kǐnǐ,
"Hǎlélúyǎ!

Lě 'bá íngúkí Múngú ri, ùkpò 'bá rĩ pi
pazú rĩ, ìri vùgá.

2 Múngú vé tǎ líj rĩ, ìri tǎ áda ãzini pǐri.

Ìrĩnǎ ùkú ọwù rú rĩ,
ǎ'diātāsīyǎ ìri ní 'bá vù drìgé rĩ pi ẹ
drĩ izaá ívé ọwù sǐ rĩ sǐ.

Múngú ri tǎ lí drĩ ni gé,
ìri ní átí'bá Múngú vé rĩ pi ú'dí rĩ sǐ,"

3 Kòpi ní ọ'úzá kǐnǐ,
"Hǎlélúyǎ!

ǎcígǎ ngaápi kùrú ǎmbúgú rĩ agásǐ rĩ,
ìri nga mužú uru 'dǎá ùdù ǎkó."

4 'Bá ambugu pùkú ìrĩ drĩ ni sù, ãzini
ngá ídri be sù rĩ pi ní kùmúci ùtǐzú vùgá
Múngú úrípi ívé lúpá mǎlǔngǎ vé rĩ drìgé
rĩ ìnjǐzú, kòpi rikí ọ'ú kǐnǐ,
"ǎmǐnǎ, Hǎlélúyǎ!"

5 Kúru ú'dúkó ní íkúzá vùrǎ lúpá
Múngú vé rĩ gé 'dǎásǐ kǐnǐ,

"Ìmi ìrivé átí'bá ẹzǐ be mǎdǎ, ãzini ẹzǐ be
ǎmbúgú ìri ìnjǐ'bá rĩ pi,

lě ìmi íngúkí Úpí Múngú ri
íngúngǔ!"

6 Kúru má ní gǒzú ú'dúkó ǎzi yǐzú ọ'ú
sù 'bá bǐtríká pi vé ni tǐni, kùlé ní lí rĩ
tǐni, dǒku ùvi ní gaá lí rĩ tǐni, kòpi rikí
ọ'ú kǐnǐ,

"È íngúkí Múngú ri,
ǎ'diātāsīyǎ 'bávé Úpí Múngú Ùkpò
'Dǐpa ri ǎngǔ ru nǐ.

7 Lě 'bá únjǐkí, ãzini 'bá adrikí ǎyǐkò sǐ,
ãzini 'bá íngúkí Múngú ri,

ǎ'diātāsīyǎ sǎ Kǎbǐlò Mvǎ rĩ ní lězú ùkú
jezú rĩ ícá gí,

ùkú ọmúrúgò* rĩ útú 'i kú ùrě gí.

8 Sěkí ùkú ọmúrúgò rĩ ní bǒngó ule ùnyǐ
be ni suú."

(Bǒngó ule ùnyǐ be rĩ vé ífífí, ìri tǎ pǐri 'bá
Yēsù ri ẹ'yǐ'bá gí rĩ pi ní 'oó rĩ.)

9 Kúru mǎlǎyíkǎ rĩ ní 'yozú kǐnǐ, "Í sǐ tǎ
'dǐri, ǎyǐkò ri adri 'bá ì ní zǐj ímú Kǎbǐlò
Mvǎ rĩ vé ùmú ùkú jezú rĩ ã nyangára gá
rĩ pi ní." Mǎlǎyíkǎ rĩ ní kpá gǒzú 'yozú
kǐnǐ, "Tǎ 'dǐ'bée tǎ áda, Múngú átá nǐ."

10 Má ní kúru kùmúci ùtǐzú vùgá
mǎlǎyíkǎ rĩ ìnjǐzú, 'bo ìri ní 'yozú má ní
kǐnǐ, "È ìnjǐkí ma ku! Mǐ ìnjǐ 'yéná Múngú
ri áyu! Ma átí'bá sù mí tǐni, ãzini 'bá céré
Yēsù ri ẹ'yǐ'bá gí ìrivé tǎ ùlù'bá rĩ pi tǐni.
Ùkpò Índrí Uleteré rĩ vé rĩ ású dǒ 'bá rĩ gí
ká, ìri íbí Yēsù vé tǎ ùlù ndò."

'Bá njuúpi hūsánǐ imve sǐ rĩ

11 Á ndre 'bù rĩ zǐ 'i tǐ kú mgbo, hūsánǐ
imve tu pá kuú 'dǎlé. 'Bá njuúpi hūsánǐ rĩ
sǐ rĩ rú ni "Bá ẹsǐ 'bǎápi tǎ drìgé ǎco ni,"
ãzini "Bá riipi tǎ áda 'oópi ni." Ìri tǎ lí
pǐri, ãzini ìri 'bá ẹ'dí 'diipi ni. 12 Mǐ ni ri dí
sù ǎcí tǐni, úsú kùlǎ kú 'í drìgé kárakarǎ,
sǐkí rú rú'bá ni gé, 'bo 'bá ǎzi nǐ rú rĩ vé
ífífí kuyé, 'yéná nǐ íngá nǐ. 13 Su bǒngó
akoóko rùkù ì ní suú àrí agá ni, ìrivé rú
Ú'dúkó Múngú vé rĩ 'i. 14 Mǎlǎyíkǎ 'bù
gé ri'bá únjú'bá hūsánǐ sǐ mužú ẹ'dí gé
'dǐ'bée 'dekí ìri ã vùdrĩ gé, kòpi úsúkí ì
bǒngó ule imve imve ni pi sǐ. 15 Ìlǐ ǎco
ciipi cici ni íkpú 'bá njuúpi hūsánǐ rĩ sǐ rĩ
tǐ gé sǐ, úlǐ 'bá ǎngǔ rĩ pi drìgé rĩ pi u'deé
vùgá, "Ìri ímú kòpi ẹ drĩ ọrú túré aya rú
ni sǐ." Ìri jǐkó Múngú Ùkpò 'Dǐpa vé rĩ
i'da ù'a vǐnyò vé rĩ pi utuzú ínǐyú 'bù agá
'dǎá. 16 Sǐkí rú ìrivé bǒngó akoóko rùkù
rĩ ã rú'bá gá, ãzini ù'dú ni gé 'dǐni,
"Bǎgú adriipi 'bǎgú rĩ pi drìgé rĩ,
Úpí adriipi úpí rĩ pi drìgé rĩ."

17 Á ndre mǎlǎyíkǎ tu pá kuú ùtú drìgé,
ri áyú ú'dúkó be uru 'dǎá ǎrǐnǎ unga'bá
urugégé ùlǐ agá rĩ pi ní kǐnǐ, "Ìmi trakí
ìmi ímú ùmú ǎmbúgú Múngú ní 'bǎá rĩ
ǎ nyangára gá. 18 Ìmi nyakí 'bǎgú rĩ pi,
ùgalaku rĩ pi, ǎngaráwá rĩ pi, hūsánǐ
rĩ pi, 'bá únjú'bá hūsánǐ sǐ rĩ pi, 'bá

* 19:7 19:7 Ùkú ọmúrúgò: Ùkú ọmúrúgò 'dǐri vé ífífí, ìri 'bá Yēsù ri ẹ'yǐ'bá gí rĩ pi. † 19:11 19:11 'Bá njuúpi
hūsánǐ imve sǐ rĩ: 'Bá njuúpi hūsánǐ imve sǐ rĩ Yēsù 'i. 19:15 19:15 Sǎwúmǎ 2:9

adri'bée túgērī rú ku, āzini túgērī rú rī pi, 'bá adri'bá ẹ̀zị be mādāṅá, āzini ẹ̀zị be ambugu rī pi."

¹⁹ Kúru má ní ị̀bịgọ́ drīdrī ị̀fūúpi yị́ tafu rī agásí rī ndrezú, 'bāgú vū drīgé rī pi be, ị̀vé āngáráwá rī pi be, kọpi trakí ị̀, kọpi lẹ́kí ẹ̀'dị́ 'dị́ 'bá njuúpi hūsání imve sī rī be, āzini ị̀rivé āngáráwá rī pi be. ²⁰ Rụkí ị̀bịgọ́ rī ị̀vé nẹ́bị́ ụ̀njọ́ rú rī be, ú'békí kọpi ị̀rītrọ́ ídri rú ácí ciípi kú nyālū rī agá. Nẹ́bị́ 'dīri ándúru tá āyāzú āyāyā ni 'oópi ị̀bịgọ́ ā vūrā gá rī, ũ'bā 'bá rī pi ẹ̀ mị sēzú ị̀ ní bīlẹ́mị ị̀bịgọ́ vé rī ũ'bāzú kọpi ā rụ'bá gá sī nī, āzini sē 'bá rī pi rikí ị̀bịgọ́ vé ị̀ndrīlíkí ị̀ ní údé rī ị̀njī. ²¹ Ú'díkí ị̀bịgọ́ rī vé āngáráwá rī pi ẹ̀ ị̀mbítá ũdráá céré ị̀lị́ áco ị̀fūúpi 'bá úrípi hūsání drīgé 'dāri tị́ gélésí rī sī. Áríjá rī pi ārēvú céré 'dekí rī kọpívé āvū teé.

20

'Yíkí ādróko rī ị̀lị́ élifū ālu

¹ Á ndre mālāyíkā āzi ālu ni rī ị̀sụ́ ị̀múzú 'bū gé 'dāásí vūgá nōó, rụ māfútá 'bū kuúpi ụ̀dū ákó rī ẹ̀ tị́ zịzú rī kú 'í drīgé, āzini rụ ị̀mvé kú 'í drīgé. ² Ịri ní ngá ātra 'dīri ruzú úmbézú ị̀mvé rī sī ị̀lị́ élifū ālu. Ngá ātra 'dīri, ị̀ri ị̀nī ọ́tú ụ̀ku 'dāri, ị̀ri ādróko 'i, dōku Sātánā 'i. ³ Mālāyíkā rī ní ngá ātra 'dīri 'duzú 'bezú 'bū kuúpi ụ̀dū ákó rī agá, ị̀ri ní 'bū rī ẹ̀ tị́ mbízú ngá āzi sī mgbé, ādróko ā ũ'bā rí 'bá vū drīgé nōgó rī pi ẹ̀ mị ku cīngbá cazú ị̀lị́ élifū ālu rī vé ụ̀dū gé. Tá 'dī'bée ā vūdrī gé, ị̀ kúru ị̀ri ọ́yụ́ ị̀fū āmvé lókíná be mādā.

⁴ Kúru má ní lúpá ụ̀rukọ́ ndrezú, 'bá úrí'bá lúpá rī pi drīgé rī pi, sẹ́kí kọpi ní ũkpō tá lị́zú rī. Á ndre 'bá ị̀ ní kọpi ẹ̀ drī ụ̀lị́ Yēsū vé tá ũlūngará ā tá sī rī pi, āzini ụ̀'dúkó Múngú vé rī ā ũlūngará ā tá sī rī pi, ị̀bịgọ́ rī ị̀njī'bá kuyé rī pi, āzini ị̀rivé ị̀ndrīlíkí ị̀njī'bá kuyé rī pi, ị̀rivé bīlẹ́mị ā'yī'bá ũ'bā'bá ị̀ ẹ̀ndrẹtị́ gé kuyé, dōku ị̀ drī ágélé gá kuyé rī pi, kọpi ị̀ngákí gōó ídri rú mālūngā rụ́ Kúrísítō be ca ị̀lị́ élifū ālu. ⁵ 'Dīri ị̀ngángará ídri rú drīdrī rī. 'Bá rī pi ẹ̀ ị̀mbítá ị̀ngákí gōó

ídri rú kuyé cīngbá ị̀lị́ élifū ālu vé ụ̀dū gé. ⁶ Tākírí rī adri 'bá uletere adri'bá ị̀ngángará drīdrī 'dāri agá ị̀ndí rī pi ní. Drāngará ị̀múpi vúlé 'dī rī, ị̀ri drāngará ị̀rī ị̀ ní vezú āní ácí sī rī, kọpi gōkí fíí 'a ní gé ku. Kọpi ị̀mú mālūngā rụ́ adrizú atala rú Múngú be, āzini Kúrísítō be, ca ị̀lị́ élifū ālu.

Ịrīñákí Sātánā rī

⁷ Ịlị́ élifū ālu 'dīri kādō deęé, ị̀ kúru Sātánā rī ọ́yụ́ ị̀fū 'bū kuúpi ụ̀dū ákó rī agásí āmvé. ⁸ Ịri kúru mụ 'bá rī pi ẹ̀ mị ũ'bā mụzú āngū rī pi agásí vū drīgé sī céré, āngū ị̀ri ní mụú 'bá rī pi ẹ̀ mị ũ'bāzú 'dī'bée ị̀ zị Gógí, āzini Māgógí. Ịri ị̀mú kọpi tra mụ ẹ̀'dị́ 'dīngará gá, kọpívé kālāfe ambamba ị̀cókí lāá bā ku. ⁹ Á ndre kọpi 'dekí mụú āngū āmbúgú rī agásí, mụkí 'bá Múngú vé rī pi ceé kūrú Múngú vé lēlé rī agá 'dāá. 'Bo ácí ní ị̀ngázú 'bū gé 'dāásí, lūzú kọpi drīgé, kọpi zázú vezú mgbīlīmgbīlī. ¹⁰ Ádróko kọpi ẹ̀ mị ũ'bāpi 'dīri, 'dukí ị̀ri 'beé ácí ciípi kú nyālū 'dīri agá, ácí 'dīri ị̀ ní ị̀bịgọ́ pi ú'bézú nẹ́bị́ ụ̀njọ́ rī be 'a ní gé rī. Kọpi ị̀zāngā nya 'dālé ụ̀túná pi ị̀níná be ụ̀dū ákó.

Líkí tá 'bá ũdrā'bá gí rī pi drīgé

¹¹ Kúru má ní lúpá āmbúgú imvesírílí ni ndrezú, 'bá āzi úrí kuú drī ni gé. 'Bū pi vū be ngakí ápá ẹ̀ndrẹtị́ ni gé sī rá, kọpi gōkí ị̀ndré kuyé. ¹² Á ndre 'bá ũdrā'bá gí ẹ̀zị be āmbúgú, āzini ẹ̀zị be mādāṅá rī pi tukí pá kuú lúpá Múngú vé rī ẹ̀ndrẹtị́ gé. Ị ní búkū rī pi ũzịzú, ị̀ ní kpá gōzú búkū ídri vé rī zịzú. Líkí tá 'bá ũdrā'bá gí rī pi drīgé tá kọpi ní 'oó rī vú sī sū ị̀ ní sī́ búkū rī pi agá 'dāá rī tị́nị. ¹³ Ávū yị́ tafu agá rī pi ní ị̀fūzú āmvé, āvū rī pi ị̀fúkí vūrā 'bá ũdrā'bá gí rī pi vé ị̀ndrī ní adrizú rī agásí āmvé, líkí 'bá ālu ālu vé tá, tá ị̀ri ní 'oó rī vú sī. ¹⁴ Drā, āzini vūrā 'bá ũdrā'bá gí rī pi vé ị̀ndrī ní adrizú rī, ị̀ ị̀mú kọpi 'dū ú'bé céré ácí ciípi kú nyālū 'dīri agá. Ácí ciípi kú nyālū 'dīri, ị̀ri drāngará ị̀rī rī. ¹⁵ 'Bá

‡ 19:20 19:20 Nẹ́bị́ ụ̀njọ́ rú rī: Nẹ́bị́ ụ̀njọ́ rú 'dīri, ị̀ kpá ị̀ri zị ị̀bịgọ́ ị̀fūúpi nyọ́kú agalésíla ni. 'Í lā ị̀'dangará 13:11-15. 20:6 20:6 ị̀'dangará 2:11; 20:14

ĩ ní rú ni sǐ́ búkũ ídri vé rĩ agá kuyé rĩ, 'beki ĩri ácí ciípi kú nyālũ 'dĩri agá gí.

21

'Bũ ú'dí, āzini vũ ú'dí rĩ

¹ Kúru má ní 'bũ ú'dí ndrezú āzini vũ ú'dí ndrezú. 'Bũ drĩdrĩ rĩ pi vũ drĩdrĩ rĩ be, kòpi áfíkí 'dǐsǐ rá. Yǐ́ tafu rĩ áfí kpá rá. ² Má ní kǔrú uletere Yẽrusǎlémǎ ú'dí rĩ ndrezú, ĩri ri ísǐ́ ímúzú 'bũ gé Múngú vúgá 'dǎásǐ vũgá nõó, sũ òmúrúgò 'i úsúpi kònjúkònjú ícòpi ágó vé ni gí rĩ tǐni. ³ Á yǐ́ ỳ'dúkò íbǐ́ íkú lúpá mǎlũngǎ vé rĩ gé 'dǎásǐ kpòrò be kǐnǐ, “Í ndre drĩ ká, Múngú ísǐ́ nóni ívé 'bá rĩ pi ǎsámvú gé gí, ĩri ímú adri kòpi be trú ǎlu, kòpi ímú adri 'bá ĩrivé ni, ĩri kpá adri Múngú kòpivé ni. ⁴ ĩri ímú kòpivé mǐ́ndrẹ́ údé kòpi mǐ́ gé sǐ́ rá, drǎngará rĩ gò adri 'dǎáyo. Ízǎngǎ nyangará, ǎá ngongará, āzini rú'bá ǎsóngará rĩ gò adri 'dǎáyo, tǎ ỳkụ rĩ ǎ vúgú 'i deǐpi 'dǐ́.”

⁵ 'Bá úrípi lúpá mǎlũngǎ vé rĩ drǐgé rĩ ní 'yozú kǐnǐ, “Ma ngá ǎrěvú újá céré ícá ú'dí!” Kúru ĩri ní 'yozú má ní kǐnǐ, “Í sǐ́ tǎ 'dĩri vũgá, ỳ'dúkò 'dĩri, ĩri tǎ áda ĩ ícò ẹsǐ́ 'bǎ drĩ ni gé rá.”

⁶ ĩri ní 'yozú má ní kǐnǐ, “Tǎ rĩ nga 'i gí. Ma Álǐfǎ 'i, āzini Òmégǎ 'i, má í'dó tǎ rĩ pi ǎrěvú céré nǐ, ma kpá de nǐ. 'Bá yǐ́ úvá ní nděé rĩ, ma ĩri ní yǐ́ ídri sěépi rĩ sě mvụ pírini. ⁷ 'Bá ǎdróko ri nděépi rá rĩ, ĩri drǐlé múké ísú rá, ma adri Múngú ĩrivé ni, ĩri adri mvá mávé ni. ⁸ 'Bo 'bá adri 'bá ỳrǐ́ rú rĩ pi, 'bá Yẹsũ ri ẹ'yǐ́ 'bá kuyé rĩ pi, 'bá yǐ́kǐ be ỳnjǐ́ rĩ pi, 'bá ǎngũ ú'dí 'bá rĩ pi, 'bá ọwú rú rĩ pi, 'bá újógú rú rĩ pi, 'bá ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ ǐnjǐ́ 'bá rĩ pi, 'bá ỳnjó rú rĩ pi be céré, ĩ kòpi 'be ácí ciípi kú nyālũ rĩ agá. 'Dĩri drǎngará vú ĩrǐ́ rĩ.”

⁹ Mǎlǎyíkǎ ẹzǐrǐ́ Múngú vé ǐgǎnǎ wõnyókǐ be agá rĩ rụ'bée ĩ drǐgé rĩ pi vé ǎlu ní ímúzú má vúgá nõó, ĩri ní 'yozú kǐnǐ, “Mí ímú, ma mí ní Kǎbǐlò Mvǎ rĩ vé òmúrúgò 'i'da rá.” ¹⁰ ĩri ní ma 'duzú jǐzú Índrǐ Uletere rĩ vé ỳkpò sǐ́ írǎ zòopi urugéé 'dǎá ni drǐgé, ĩri ní má ní kǔrú uletere Yẽrusǎlémǎ ú'dí rĩ 'dazú, ĩri ri ísǐ́

ímúzú 'bũ gé Múngú vúgá 'dǎásǐ vũgá nõó. ¹¹ Dǐ́ ọgú sũ Múngú ní dǐ́ ọgú pòwǐpòwǐ rĩ tǐni, ĩrivé dǐngará sũ írǎ ỳnyǐ́ be ọgúpi nyilínyilí ĩ ní zǐ́ jǎsǐpǎ rĩ tǐni, ĩri uletere ọgú sũ mǐ́ndũrǎ tǐni. ¹² Sǐkǐ́ gǎrǎ ni kǎnǐ ǎbi rú ni sǐ́ kúrũ urugéé 'dǎá, ĩri kẹ́ẹtǐ be mụdrǐ́ drĩ ni ĩrǐ́, ỳ'bǎkǐ mǎlǎyíkǎ ǎlu ǎlu kẹ́ẹtǐ mụdrǐ́ drĩ ni ĩrǐ́ 'dǐ́bée gé sǐ́ céré, sǐkǐ́ rú súrú mụdrǐ́ drĩ ni ĩrǐ́ Ísěrélẹ́ vé 'dǐ́bée vé rĩ kú kẹ́ẹtǐ 'dǐ́bée rú'bá gá sǐ́. ¹³ Kẹ́ẹtǐ na ni pi ỳtú ní ĩfũngará gǎlésǐla, na ni pi ỳrúlésǐla, na ni pi ǎndrélésǐla, na ni pi ỳtú ni 'dengará gǎlésǐla. ¹⁴ Kǎnǐ ǎbi rú ĩ ní sǐ́ kúrũ rĩ ǎ gǎrǎ gá sǐ́ kúrũ rĩ, sǐkǐ́ írǎ mụdrǐ́ drĩ ni ĩrǐ́, ĩ ní rizú jó ǎ ndú ǎ'bǎzú ỳkpó ỳkpó ni pi drǐgé. Sǐkǐ́ Kǎbǐlò Mvǎ rĩ vé 'bá áyúáyũ mụdrǐ́ drĩ ni ĩrǐ́ rĩ pi vé rú ǎlu ǎlu írǎ 'dǐ́bée rú'bá gá sǐ́.

¹⁵ Mǎlǎyíkǎ átapi má be rĩ, ĩri aya dábũ rú ngá ỳ'bǐzú ni be 'í drǐgé kúrũ rĩ ỳ'bǐzú ǎnǐ, kẹ́ẹtǐ rĩ pi be, āzini kǎnǐ ǎbi rú rĩ be. ¹⁶ Kúrũ rĩ cúnǎ be sụ, zõngará ni pi pǐngará ni be céré tròtrò. Mǎlǎyíkǎ rĩ ní kúrũ rĩ ỳ'bǐzú aya dábũ rú 'í drǐgé 'dĩri sǐ́, ỳ'bǐ́ ĩri caá máyǐlǐ́ ẹlǐfũ ǎlu mǐ́dũrũlũ sụ (1,400). Zõngará ni pi pǐngará ni be, tungará ni urulé rú rĩ be kòpi zòkǐ́ céré tròtrò. ¹⁷ Mǎlǎyíkǎ rĩ ní kpá aya dábũ rú ngá ỳ'bǐzú rĩ í'dúzú kǎnǐ ǎbi rú rĩ ỳ'bǐzú ǎnǐ, kǎnǐ ǎbi rú 'dĩri vé tengará pá ágélé mǐ́dũrũlũ ĩrǐ́ mụdrǐ́ drĩ ni ázǐyá (216).

¹⁸ Kǎnǐ ǎbi rú 'dĩri ỳ'bǎkǐ́ ĩri írǎ ọgúpi ọgúọgú ĩ ní zǐ́ jǎsǐpǎ rĩ sǐ́. Sǐkǐ́ kúrũ rĩ dábũ áda ọgúpi sũ mǐ́ndũrǎ tǐni rĩ sǐ́. ¹⁹ Ỗ'bǎkǐ́ írǎ mụdrǐ́ drĩ ni ĩrǐ́ ọgú'bá ọgúọgú ni pi írǎ ĩ ní kúrũ rĩ vé kǎnǐ ǎbi rú rĩ ǎ ndú ǎ'bǎzú rĩ pi ǎ rú'bá gá sǐ́. ǎlu ri ĩ zǐ́ jǎsǐpǎ, ĩrǐ́ rĩ sǎpǐrǎ, na rĩ kǎlèsédónǐ, sụ rĩ ẹmērǎlídò, ²⁰ tòwú rĩ ónikǐsǐ́, ázǐyá rĩ kǎrǐnẹlǐyǎ, ẹzǐrǐ́ rĩ kǐrǐsòlǐtẹ́, ǎrò rĩ běrǐlò, úròmǐ́ rĩ tòpázǐ, mụdrǐ́ rĩ kǐrǐsòpũrǎsǐ́, mụdrǐ́ drĩ ni ǎlu rĩ jǎsǐnítǐ, mụdrǐ́ drĩ ni ĩrǐ́ rĩ ǎmètǎsítǐ. ²¹ Kẹ́ẹtǐ mụdrǐ́ drĩ ni ĩrǐ́ 'dǐ́bée, údékǐ́ ngá imve ọgú'bá ọgúọgú ĩ ní zǐ́ pǎlǐ́ ni pi sǐ́. Pǎlǐ́ ǎlu rĩ údé kẹ́ẹtǐ ǎlu. Lẹtǐ ǎmbúgú kúrũ rĩ vé rĩ, údékǐ́ dábũ áda ọgúpi mǐ́ndũrǎ rú ni sǐ́.

²² Á ndre jó Múngú vé ni kúrũ rĩ agá

'dāá kuyé, ā'diātāsīyā Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa ri Kābīlō Mvā rī be, kōpi Jó Múngú vé rī.* 23 Kūrú rī agá 'dāá, lē ūtú ku, lē mbāá ku, ā'diātāsīyā Múngú ri dī āngū ĩngbērē kūrú rī agá 'dāá nī, āzini Kābīlō Mvā rī dī āngū ĩngbērē uletere kūrú rī agá 'dāá nī. 24 'Bá vū drīgé rī pi ímú écí kōpi ní dī āngū ĩngbērēé kuú uletere rī sī, 'bāgú vū drīgé rī pi ímú ívé ā'bu íjī Múngú ri ĩnjīzú, āzini Kābīlō Mvā rī ĩnjīzú. 25 Sā céré, kūrú rī vé kání ābi rú rī vé kēḗtī rī pi adri mgbo, ūpīkí ku, ā'diātāsīyā ĩnīná gō adrii 'a ni gé 'dāá ku. 26 'Bá vū drīgé rī pi céré ímú ívé ā'bu íjī Múngú ri ĩnjīzú Kābīlō Mvā rī be kūrú rī agá 'dāá. 27 'Bá ri'ba ūnjīkānyā 'o'ba, tā drīnjá sēepi ni 'o'ba, āzini 'ba ūnjó rú rī pi, ícókí fí kūrú rī agá 'dāá āluḗani ku, 'yéḗá 'ba ĩ ní kōpi ā rú sīi Kābīlō Mvā rī vé búkū ídri vé ĩ ní 'ba tā 'o'ba pīrī rī pi ā rú sīzú rī pi ícó fi nī.

22

Yī āmbúgú dīpi dīdī ídri sēepi rī

1 Mālāyíkā rī ní má ní yī āmbúgú dīpi dīdī ídri sēepi, adriipi uletere ógúpi múnḗrā tīnī rī i'dazú, yī rī íbī ídī ímúzá Múngú vé lúpá Kābīlō Mvā rī be rī gé 'dāásī, 2 dī mužú kūrú rī vé létī āmbúgú rī ā gáná gá sī. Peḗtī ídri sēepi rī du yī āmbúgú dīpi dīdī rī ā gārā gá sī ílébe ílébe. Ílī ālu agá, ĩri 'a vú be mužrī drī ni ĩrī, mbāá ālu agá, ĩri 'a vú sī ālu. 'Bá āngū rī pi agásī rī pi ri 'ba drā be rī pi ídrī bí ní sī.

3 Múngú gō 'ba kūrú rī agá rī pi trii ku. Múngú ri Kābīlō Mvā rī be, kōpi úrí ívé lúpá drīgé kūrú rī agá 'dāá, kúru Múngú vé átí'ba rī pi 'de ri Múngú ri ĩnjī. 4 Átí'ba rī pi Múngú ri ndre ĩ mī sī, ĩ Múngú vé rú sī kōpi endreḗtī gé. 5 ĩnīná gō adrii ku, 'ba adri'bée kūrú rī agá 'dālé rī pi ícókí lámā léé ku, dōku ūtú léé ku, ā'diātāsīyā Úpí Múngú ri dī āngū ĩngbērē kōpi ní nī. Múngú ri mālūngā ru mužú kōpi be ūḗḗ

ākó. 6 Mālāyíkā rī ní 'yozú má ní kīnī, "Ū'dúkó 'dī'bée tā áda, tā ni 'i 'du nga rá. Úpí Múngú átá ótú nēbī rī pi ní, ĩpē ívé mālāyíkā ímú tā léepi 'i ngaápi mbēlēná rī i'daá ívé átí'ba rī pi ní."

Yēsū vé ĩgōngará

7 Yēsū ní 'yozú má ní kīnī, "Í ndre drī ká, Ma ĩgō mbēlēná rá! Tā ímúpi 'i ngaápi drīdrī 'dīlé ĩ ní tā ni ūlūú búkū nōri agá rī, 'ba tā ni 'duḗpi ngaápi rá rī, ĩri tākiri ísú rá."

8 Ma Yūwánī 'i, á yī tā 'dī'bée ma 'i, āzini á ndre ma 'i. Má kā tā 'dī'bée yī, āzini ndreé, má ní 'dezú kūmūcí ūtīzú mālāyíkā tā 'dī'bée i'daápi má ní rī ĩnjīzú. 9 'Bo mālāyíkā rī ní 'yozú má ní kīnī, "Lē mī ĩnjī ma ku. Ma átí'ba mí tīnī, mí édrīpī nēbī rī pi tīnī, āzini 'ba céré Múngú vé ū'dúkó ĩ ní sīi búkū nōri agá rī ē'yī'ba rī pi tīnī, mí ĩnjī Múngú ri áyu."

10 ĩri ní gōzú 'yozú má ní kīnī, "Lē mī úcí tā ímúpi 'i ngaápi drīdrī 'dīlé ĩ ní ūlūú, ĩ ní sīi búkū nōri agá 'dīri 'ba āzi ní ku, ā'diātāsīyā sá tā 'dīri ní ímúzá 'i ngazú rī ĩnyíná. 11 'Bá bí ákó riipi ūnjīkānyā 'oópi rī, ā 'o íngá mužú ĩyí, 'ba drī be ūnjī rī, ā 'o íngá ívé drī ūnjī rī mužú ĩyí, 'ba riipi tā pīrī 'oópi rī, ā 'o tā pīrī rī mužú drīdrī, 'ba uletere rī ā adri mužú uletere."

12 Yēsū kīnī, "Īmi ndrekí drī ká, ma ĩgō mbēlēná, ma ímú 'ba ālu ālu ūfē tā ĩri ní 'oó rī vú sī. 13 Ma Álífā 'i, āzini Ōmégā 'i, í'dóngará gá 'dāá, ma anigé, ū'dú ūḗḗ vé rī gé, ma kpá adri anigé, má í'dó tā rī pi ārēvú céré nī, ma kpá de nī.

14 "Bá ívé bōngó āco akoóko rī ūjī'ba gí rī pi* tākiri ísú rá, kōpi ícó fi mužú kēḗtīlé rī gé sī kūrú rī agá 'dāá rá, kōpi ícó peḗtī ídri sēepi rī vé ū'a nya rá. 15 'Bá ūnjīkānyā 'o'ba má ní ā'yī fí kūrú rī agá 'dāá ku rī pi, 'ba ówú rú rī pi, 'ba āngū ú'dī'ba rī pi, 'ba újógú rú rī pi, 'ba ri'ba ngá ĩ ní údé múnú rú rī ĩnjī'ba rī pi, 'ba ūnjō ā tā lē'ba ambamba rī pi.

* 21:22 21:22 Kōpi Jó Múngú vé rī: Tā 'dīri vé ífífi, Múngú pi Yēsū be, kōpi ri adri kūrú rī agá 'dāá. 'Bá rī pi ícó kōpi ĩnjī vūrā céré gá sī. 22:3 22:3 Í'dóngará 3:17 * 22:14 22:14 'Bá ívé bōngó ūjī'ba gí rī pi: 'Bá 'dī'bée ri ívé bōngó ūjī āri Yēsū vé rī sī, kōpivé bōngó ri adri ule invēsírílílí, Yēsū ri kōpi trū ívé ūnjīkānyā agásī rá. 'Í lā I'dangará 7:14.

16 “Ma Yésũ 'i, á pē mávé mālāyíkā rĩ mụú tã 'dĩ'bée ũlũ ĩmi ní, ĩmi 'bá kãnísã vé ma ẹ'yĩ' bá gí rĩ pi. Ma Mvã ĩfũúpi 'bāgú Dāwúđĩ vé úyú agá nĩ, ma ri đĩ sũ mārābā ỹ'bụtịná vé rĩ tịnị.”

17 Índrĩ Uleterē rĩ pi ọmúrúgọ rĩ be, kọpi ní 'yozú Yésũ ní kĩnĩ, “Mí ímụ.” 'Bá tã 'dĩri yịpi rá rĩ ã 'yo, “Yésũ, mí ímụ.” 'Bá yịi úvá ní ndée gí rĩ, ẽ ímụ, 'bá lěepi yịi 'dĩri mvụúpi rá rĩ, ẽ ímụ yịi ídri vé ĩ ní rii sée kána 'dĩri ẹ'yị mvụú.

18 Ma Yũwánĩ 'i, á lě 'yoó 'bá rĩ pi ní céré 'dĩni, 'bá tã ímụpi 'i ngaápi drịdrị 'dĩlé ĩ ní ũlũú ĩ ní sĩi búkũ nōri agá rĩ yịpi rĩ,

'bã dō tã āzi túngú ni 'a ni gé, Múngú ri ĩri ĩrĩnã wõnyókĩ ĩ ní sĩi búkũ nōri agá rĩ pi sĩ. 19 'Bo 'bá rĩ 'dụ dō tã ĩ ní sĩi búkũ nōri agá rĩ pi āmvé, Múngú ri 'bá 'dĩri gũ āmvé, ícọ fíi kũrụ adriipi uleterē ĩ ní tã ni ũlũú búkũ nōri agá rĩ agá ku, āzini ícọ kpá pẹtị ídri sěepi ĩ ní tã ni ũlũú búkũ nōri agá rĩ vé ũ'a nyaá ku.

20 Yésũ tã 'dĩ'bée átapi rĩ kĩnĩ, “Ádarú, ma ímụ mbělēnã.”

Āmĩnã. Úpí Yésũ, mí ímụ.

21 ĩmi 'bá Múngú vé rĩ pi, Úpí Yésũ vé ẹsị múké rĩ ã adri ĩmi be. Āmĩnã.